8
25/F
11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

DOMINI ODOF.
INTER IVRECONSVL.
facilè primi, elaboratæ Prælectiones
in postremum Pandectarum
Iustiniani Tomum, uulgò
Digestum nouum,
nunc primùm in
lucem emis-
sæ.

Tibi igitur applaude fortunatissime lector, & viue fœlix, quòd nequiequam his temporibus desiderare possis, quò ius anteà obscurum, nũe in apertissimam erectum sit consonantiam, & quasi venienti vltro offeratur.

LVGDVNI,
Cum Priuilegio.

1552

B. 25 F. 11

DOMINI ODO-
FREDI IVRIS VTRI-
VSQVE DOCTORIS
acutiſsimi in Digeſtum Nouum
lectura præclara nunc recens
in legum candidatorum
vſum in lucem emiſſa.

Summarium.

1 ¶ Digeſtum quid, & quid pandecte, & vnde ea nomina.
2 Digeſtum quare in tres libros diuiſum.
3 Digeſtum vetus quare, & quo reſpectu nouum dicatur.
4 Infortiatum vnde ſit dictum.

Proœmium.

A nomine Do-
mini noſtri Jeſu Chriſti, amẽ. Quia
in ſingulis principijs a nomine Do-
mini eſt incipiendum, vt in aut. de ar
mis, in princ. & C. de offi. prefecti pre-
torio Africe. Lin nomine Domini.
Ad rem, de qua agitur, breuiter per-
ueniamus: & in principio huius volu-
minis, ſcilicet de nomine libri, & de
aliis, ſcilicet de materia, & de intentione, & cui parti philoſophie
ſupponatur, non eſt principaliter querendum, quia nos eſt liber
per ſe, ſed eſt pars libri Digeſtorum, ſeu Pandectarum: & liber
Digeſtorum, ſeu Pandectarum, continet in ſe libros quinqua-
ginta: vt. C. de vete. iure enucle. l. ĩ. ¶ ſed cum omnia. Et iſtud volu
men continetur in ſexta, & ſeptima parte nam ſexta incipit, de bo
norum poſſeſſi. & durat uſq; ad titulum de verbo. obli. & incipit ibi
ſeptima, que durat uſq; in finem. Unde in principio huius libri
1 non ſunt hic querenda, & nemine venit in dubium, † Digeſtum
dicit legitimam diſpoſitionem prudentium virorum: vt in predicto
¶. ſed cum omnia. Pandectarũ vero nomen dicitur a πάν Greca
dictione, que ſignificat omne, & δέχεσθαι, comprehendo, quaſi com
prehenſorium omnium, ſeu omnia continens. Et ſic dicitur liber
Digeſtorum, ſeu Pandectarum, id eſt, liber legitimarum deciſio
num, ſeu diſputationum continens totius iuris ſcientie doctri-
2 nam. Vel dic vt dicitur in principio proœmij Digeſtorum. † Sed
quare diuiſit Digeſta in tres libros, ſcilicet in Digeſtum vetus,
in Infortiatum, & in Digeſtum nouum: & quare iſta nor abiha, ſeu
vocabula, magis ſunt attributa, quam alia. Et certe de iſta diui-
ſione iſtorum trium librorum reddit dominus Ilio naturalem
rationem: quia non omnes, &c. vt. C. de veter. iure enucle. l. ĩ. ¶. ſed
certe. Aſſignemus tamen aliquam probabilem rationem, & talem
vt imminentias euitetur. Si enim omnes libri eſſent ſub vno volu
mine, immenſum eſſet volumen: & immenſitas & prolixitas cuita
ri debent: vt. ff. de lega. iii. l. hi decem miſſa. ¶. item ſi quis. & ff. de dã
no infecto. l. qui bona. ¶. vltimo. Et ſic in tria volumina ſunt di-
miſſa. Et primo Digeſtum vetus continet viginti quatuor libros,
vna rubrica excepta, ſcilicet ſoluto matrimonio. Aliud, ſcilicet
Infortiatum continet quatuordecim libros. Tertium, quod eſt
Digeſtum nouũ, continet nouodecim reliquos. Et ita habetis li-
bros quinquaginta in quinq; partibus digeſtos, que incipiunt a
titulo, de iuſtitia, & inre. & durant uſq; ad titulum, de bonor. poſſ.
Iſta quinq; partibus continentur ſexdecim libri. In ſexta parte
3 continentur octo libri. † Et vetus dicitur, quia antiquius, & vetu-
ſtius fuit: iſtud dicitur Digeſtum nouum, quia nouiter, & vlti-
mo fuit inuentum in compilatione. Sic & alibi vnum vetus & no
uum nuncupamus: vt. ff. ſi certum pet. l. cum quid. Et ſic poſſi-
mus alias poſſe pacta primo adnumerare: vt. ff. de pactis. l. veteribus.
4 Et nouiſſima, vltimo adnumerant: vt. C. de pactis. l. pacta. † Infor-
tiatum cum tribus partibus, quod eſt medium volumen, dicitur
eſt a ſimplici Gallico, vel potius Chaldeo vocabulo: quia in Gal
lia nil aliud eſt dicere, quam diſponere: vnde Infortiati, id eſt,
diſpoſitio vltimarum voluntatũ. Quidam dicerunt, quod mini-
me recitatione eſt dignum, quod Infortiatum dicitur ab Infor-
tiato author: vt Publiciana a Publicio author: vt Inſtitu.
de actionib. & alic. Sed iſtud non eſt verum: inueniuntur enim q
omnium horum voluminũ author fuit Juſtinianus: vt. C. de ve-
teri iure enucle. l. ĩ. ¶. que omnia. & in proœmio Digeſtorum. Di
cunt quidam ſecundo q; Infortiatum dicitur ad eſt, augmen-
tum. Unde cum libri fuerunt inuenti, apud nos primo non fre-
quentati, ſed apud Romanos, poſtea apud Petrapolim, que poſt
modum dicta eſt Rauenna. Et dicebatur Pentapolis a πέντε,
quod eſt quinq; q; facta fuit de quinq; ciuitatibus & ad illa ciui-
tate ad iſtam ciuitatem fuerunt portata iſta volumina, preterq;
tres partes. Unde dicit dñs Guarnerius q; ex libro illo fuit aug
mentatum iuris noſtrum: vt dicitur de veſte de lana infortiata, ad
eſt, de veſte de lana augmentata. Unde inuenietis tres partes per
ſe ſine Infortiato. Ultimo fuit deportatus liber Bouellarum.
Unde iſta nomina, ſcilicet liber Digeſti noui, & Infortiati, ſunt
magiſtralia: quia licet magiſtrio inuenire, quia quelibet nomina,
&c. vt. C. de conſtit. pecu. l. iq. & q; plura ſunt negotia, & vocabula,
vt. ff. de preſcript. verb. l. natura enim rerum. Et quare dicit tres
partes, facile apparet, quia non eſt in eo principium libri, nec le-
gis, ſed eſt de lege tituli ad legem falcid. que incipit, querebatur.
Dio premiſſo, breuitatis cauſa veniamus ad rubricam.

De nouí operis nuntiatione. Rubrica.

Summarium.

1 Enucleare quid ſit, & quare ius dicatur enucleatum.
2 Nuntiare quid ſit.
3 Nuntiationis noui operis effectus quis.
4 Pandecte a Juſtiniano non ſunt in tres libros diuiſe.

Iſta Rubrica domi-
ni Juſtiniani, &c. quia miſi & abundat, & non eſt
neceſſaria: quia omnia iſta verba, domini Juſti
niani, &c. debent eſſe in principio huius volumi
nis. ¶. de iuſt. & iure. ſed hec eſt neceſſaria de ope
ris noui nuntiatione. Unde exponere hec verba non eſt neceſſe,
1 quia exponuntur in principio Digeſtorum. † Et quod dicit, iu-
ris enucleati, id eſt, iuris expurgati omni amaritudine, & reducti
ad omnem dulcedinem: & enucleare nil aliud eſt dicere, q̃ amari-
tudinẽ extrahere, vt patet in nuce. Hã intrare veteri multe amari-
tudine, & contractates erant poſite, que ſunt ſublate in hoc volu
mine. [Et omni iure.] exponere vt patet. C. de veteri iure enuclea.
l. ĩ. [Digeſtorum.] exponere, vt. ff. dixi. & de operis noui nuntia.
Et hec rubrica ponitur materialiter, non ſignificative: vnde vt
iſta rubrica aliquid ſignificet, ſubaudiamus, De operis noui
nuntiatione, ſcilicet videamus, ſcilicet quinq; vel ſex modis. Pri
mo quid ſit nuntiare. Secundo, quid dicatur nouum. Tertio,
quis poſſit nuntiare, vel non. Quarto, ad que opera pertineat, &
ad que non. Quinto, quando ceſſet. Sexto, quis ſit effectus eius.
2 De primo ſic breuiter dicendum eſt, † Nuntiare, eſt legitime in-
terdicere, ne opus fiat, vel faciat: vt. ff. eod. l. de pupillo. ¶. meminiſ
ſe. De ſecundo dicitur. ff. eod. l. ¶. opus. De tertio dicendum eſt
q; liber homo, pubes, non autem ſeruus: non enim pupillus nũ
tiat, ſi faciat in publico: ſecus in primato: vt. ff. eo. l. de pupillo. ¶. i.
Et ad que opera pertineat, dic vt. ff. eo. l. i. ¶. i. Quando ceſſat, quã
do nuntietur nouum opus, &c. dic vt. ff. eod. l. de pupillo. ¶. ſi quis
3 ruso. & ¶. quoteo. & ff. eod. l. qui viam. † Effectus nuntiationis
eſt ille, vt ſine quo edificet inſte, vel iniuſte, per nuntiationem re-
mittitur: vt in principio huius tituli, & ff. eod. l. ſtipulatio. ¶. ſiue.
Et continuatur iſta rubrica hoc modo: De beneficijs, que vobis
competunt vel ratione contractuum, vel quaſi, vel ratione vlti-
marum voluntatum in ſuperiori habuiſtis, de cõtractibus, vt de
actione depoſiti, vel commodati, vel de quaſi contractibus, vt de
actione negotiorum geſtorum, de cõdictione indebiti, & habuiſtis
de vltimis voluntatibus, & de teſtamentis, & de conditionibus
deficientibus alias competentibus ex teſtamento, vel ab inteſta-
to, vſq; ad hũc locũ: amodo videndum eſſet de obiectis vel quaſi:
verum quia quedam ſunt media inter contractus & quaſi, & vlti-
mas voluntates, ideo non ſunt omittenda: vt nuntiare nouum
opus, etiam quaſi medium tenet: ſicut eſt etiam mandare, etiã
quaſi ponere ex medium, q; nec pertinet ad cõtractus vel quaſi, vel
ad vltimas voluntates, vnde ponitur hic ideo iſte liber, & poſtea
liber de manumiſſionibus. Et querit hic dominus Ilio duo, &
in his facio parua vtia. Primo cur iſtud volumen ſit in ſexta,
& ſeptima parte Digeſtorum, & ſexta pars incipit de bonor. poſ
ſe. & durat uſq; ad titulum de verbo. obli. Cur incipit hic, cum de-
beret incipere de bonor. poſſeſſ. vel de verbor. oblig. Reſpondit
ipſe ſatis breuiter, & confuſe, non eſt principium de bonorum poſ
ſeſſ. quia bonorum poſſeſſiones attinent predicto, ideo melius
cum precedentibus ſunt connecte. Unde incipit hic, quia ha-
buit aliquam ſimilitudinẽ: ideo quia bonorũ poſſeſſiones ſunt ne-

rio pretorij. Institutu de bonorum possess. §. quos. ita ista est in
4 rus pretorij, vt. ſ. eo. l. pretor ait. † Et quia, signori, hic non videtur facienda alia diuisio, nisi quia ista omissa non est facta a Justiniano, quia etiam nec esset querenda a nobis ratione: sed est facta a magistris, & ideo non est querenda. Nam hoc volumen cōtinet in se duodecim libros, quos videte per ordinem. Primus est de nouī operis nuntiatione. Secundus est de manumissionibus. Tertius, de acquirendo rerū dominio. Quartus, de re iudicata. Quintus, de interdictis. Sextus, de exceptionibus: & vsq; ibi durat prima pars, Secunda pars incipit, de verborum obligationibus. Et ideo nisi sint diuidere hunc librum in duodecim libros, ad similitudinē duodecim apostolorū, vel ad similitudinē duodecim librorum Codicis. Nunc de rubrica ad nigrum perueniamus.

Summarium.

1 Edictum quid, & quo differat ab interdicto.
2 Permissio quandoq; idem quod preceptum significat.
3 Nuntiatio legitima que dicatur.
4 Remissio nuntiationis gratuita quando dicatur, & quando non gratuita.
5 Remissio nuntiationis quando fiat citra satisdationem.
6 Remissio nuntiationis quanto duret tempore.
7 Nuntiandi ius varijs capitur modis.
8 Nuntians nouum opus an teneatur cautam inferre.
9 Nuntiatio nou operis ad opera spectat futura.
10 Opera futura que dicantur.
11 Protestatio q̄ quis non audet nuntiare nouū opus, quid operetur.
12 Nuntiatio noui operis in quibus locum habeat, & in quibus interdictum, quod vi aut clam.
13 Edictum de nouo opere nuntiando quot habeat capita.
14 Nuntiatio noui operis quo conueniat cū interdicto quod vi aut clam, & quo discrepet.
15 Nuntiatio an possit fieri pupillo, & item ab eo alij sine tutoris authoritate.
16 Nuntiatio tribus modis fieri solet. 20.
17 Nuntiare potest quilibet, modo liber, & pubes.
18 Nuntiatio tum presenti, tum etiam absenti nocere potest.
19 Juramentum de calumnia an debeat in nuntiatione prestari.
21 Edificans sperata nuntiatione, demolire tenetur.
22 Nuntiare nouum opus potest ignorans ipsum fieri.
23 Nuntiator, & cui nuntiatur, quid agere debeant.
24 Remuntiare potest quilibet iuri pro se introducto.
25 Opus nouum facere quid dicatur.
26 Vicino ruinosam domum reficienti an possit nouum opus nuntiari.
27 Reficienti quo casu possit nouum opus nuntiari.
28 Oppidum quod dicatur.
29 Nuntiatio tribus ex causis fieri solet.
30 Nuntiare potest quilibet de populo gratia iuris publici conseruandi.
31 Vsufructuarius vicino, non autem proprietario, nuntiare potest. 32.
33 Vsufructuarius quo respectu dicatur procurator simplex, & quo in rem suam.
34 Confessoria actione que peti possint.
35 Vicinus edificans quo differat a proprietario.
36 Vsufructuarius quare proprietario nuntiare nequeat, vicino autem possit. ibi.
37 Proprietarius iure potiori potitur, quam vsufructuarius.
39 Vsufructuarius quando proprietario nuntiare possit, et quando non.
40 Vsumfructum habens in predio vicino, nuntiare nouum opus potest vicino, sed non domino.
41 Nuntiare nouum opus quis possit, & cui.

HOc edicto. Dr Segnori, in principio huius tituli debet poni casus: Certus denuntiauit opus nouū Seio: queritur quis et effectus nuntiationis, & si Seius velit impetrare remissionem, an possit: quia debet habere istam considerationem, q̄ quādo estis in principio Codicis, vel operis, ubi cōuenienter ponūtur q̄stiones emergētes, & ponit ita casum in terminis: Titi⁹ videns Seium in solo quodam dominum edificantem, & credēs se in illo ius habere, denuntiauit ei ne in illo opere procederet: an teneat denuntiatio? Dic q̄ sic ex pretoris edicto. Sed quid si Seius velit in opere procedere? Dic q̄ ire debet ad iudicem, & ab eo petere nuntiationē remitti, si hoc nō placet nūtiato, vt satisdatione prestita ꝛc demoliendo opere, si appareat cum iniuste edificasse, si hoc non placet nuntiato: & hoc facto, scilicet remissione facta consequitur edificationem factam et possit edificare quatenus nūtiatus non habet ius nuntiandi. Et hoc est, quod dicit, [Interdicetur.] hoc est primum, quod concedetur. [Deinde.] hoc est secundū, quod concedetur. [Hoc edicto.] habent cuius verba non habemus hic, sed sunt. ſ. eo. l. pretor: ait. j. respō. sed sententiam habemus hic: quia ex istis verbis apparet eius sententia: Ait pretor, Si quis nuntiauerit nouum opus alicui, ille prohibetur edificare, nisi remissionem inuenerint, vt colligitur ex his verbis. Et quod dicit hic, [Hoc edicto.] videtur mirabile: quia
1 ſ. eod. l. pretor. §. hoc interdictum. † notat interdictum quare sic dicatur, hoc edicto, id est, interdicto, dicentes q̄ quicquid est edictum, est interdictum, & cōtra. Et hoc probant, quia quod vocatur hic edictum, in predicta lege vocatur interdictum. Sed non bene dicerunt, primo naturali, & probabili ratione: sed vos remitto ad arborem actionum, quam dominus Joannes composuit, ibi vos inuenietis singulos titulos edictorum per se, & interdictorum per se. Unde ex hoc apparet, aliud esse edictum, & aliud esse interdictum. Item vigenti argumento probo q̄ edictū est generalis prohibitio. Unde hec est etymologia vocabuli, edictum, id est, generaliter omnibus dictum. Interdictum, id est, specialiter inter duos dictum. Unde voco edictum generale pretoris, quia ait pretor, Quod uestra causa, ꝛc. Unde si vos inueniritis edicta pretoris, inuenietis hoc semper. Ubi dicimus, edicti perpetui, ad est, generaliter et. C. de eden. l. edita. Sed interdictum dicitur inter duos dictum, cum prohibet vim inter duos fieri. Unde si vos inuenietis verba singulorum interdictorum, semper inuenietis inter duos posita. Unde ait pretor, vim fieri, ꝛc. infra vti possi. l. prima. Item ait pretor, Quod tu vi abstulisti, ꝛc. vt infra de vi, & vi arma. l. j. in princip. Unde edictum est generale omnibus dictum, sed interdictum non est generale, sed est inter certas personas dictum. Verumtamen quando equitas suadet, ad certas personas trahitur quandoq; edictum, & econtra. Unde vbi eadem ratio est, idem ius debet statui: vt. ſ. de ver. obliga. l. a Titio in fin. j. respon. Unde nota q̄ sicut se habent genus & species, totum & pars, animal & homo, sic edictum, & interdictum. Unde omne interdictum est edictum, sed non e
2 contra. † [Permittitur.] Dr Segnori, litera ista exponitur duplicater. Primo sic, permittitur, ad est, precipitur: & ita permissio conuertitur in preceptum. Sed alibi verbum permittitur, cōtinet permissionem, non autem preceptum. Et sic sumitur. C. de iuris & facti ignor. l. j. Sed potest eppom secundo modo, permittitur, id est, conceditur. [Ut siue iure.] id est, iuste, quia ideo habebat ius edificandi. Et licet dicatur iniuria damnum culpa datum, vt Inſtit. de iniur, in princip. hic tamen aliter accipitur iniuria, id est, non iure, siue iniuste. [Opus.] scilicet nouum, q̄ istud edictum pertinet ad opus nouum, vt patet in rubrica, & infra eod. l. §. opus. alias cessat: vt infra eod l. §. fi quis. [Per nuntiationem.] scilicet legitimam, & a iure permissam. † Et dicitur legitima nuntiatio, que fit a persona, que potest nuntiare, & in re, in qua potest fieri nuntiatio, & ex causa habili. Unde tria requiruntur in nuntiatione legitima, scilicet persona nuntiantis, & res,
3 in qua nuntiatio potest fieri, & causa habilis, propter quam nuntiatur. Est autem ex persona nuntiantis legitima nuntiatio, si est liber homo, & pubes. Sed si seruus esset, vel impubes, non in publico, sed in priuato potest nuntiare: vt infra eodem. l. de pupillo. in princip. & §. j. Item ex re est legitima nuntiatio: vt si denuntio tibi nouum opus non purganti cloacas: sed si tibi nuncio purganti cloacas, non est legitima tantum: vt infra eodem. l. de pupillo. §. si quis ruoo. & §. preterea. & §. quotieſ. Item ex causa est si nuntio tibi causa iuris publici conseruandi, vt infra eod. l. §. nunc videamus. & §. nuntiatio. Item si nuntio causa meę iuris conseruandi. Item si nuntio, vt conseruem mihi vsumfructum, vt infra eod. l. fine. & l. sequenti, vbi de hoc dicetur. Item causa seruitutis vbane, vt infra eod. l. de pupillo. §. legatus. sed rustice non, vt infra. e. l. qui vsum. C [Inhiberetur.] Dr Baculeps durat primum dictum.
C [Deinde. Hic incipit secundum dictum. C Extenuo, quatenus. Ista habemus in vsu, vt alias dicitur satisdare, quia pecuniam est breue, deberemus dicere, satisdare: sed tamen non habemus in vsu. Nam dupleq est litera. Deinde remitteretur prohibitio, scilicet non ex primo capite huius edicti, quia primum caput est prohibitorium, sed ex secundo capite, quia est remissorium, vt infra. e. l. pretor. in princ. & per totam legem. Et hec litera est satis plana. Potest legi secundo modo sic. Deinde, repete, hoc interdictum conceditur, vt subauditur, vt remitteretur prohibitio. Et ita primum caput est prohibitionum, secundū vero remissionum [Remitteretur.] scilicet gratis, vel non gratis. † Gratis fit hoc modo: Vicino meo edificanti nuntio nouum opus: quod sit tribus modis, vt. ſ. eo. l. de pupillo. §. item inuise. aple rogat me extra iudicū, vel in iudicio, vel rogat me amicabiliter, & dicit: Ego recurro ad
non

vos, & ad vestram conscientiam, vt videatis si iuste edifico, an nõ, vnde permittatis quod edificem, si vobis videatur. Sz dicit, Bene placet mihi: bene potest edificare: vt. j. de remissio. l. j. & per totũ. Est & non gratuita remissio, vt quando nuntio vicino nouum opus, & rogat me coram iudice vt remittam sibi: dico, ego nolo remittere: dicit ipse, Ego sum paratus satisdare. Dico ego quod nolo, sed volo statim probare quod non habet ius edificandi, vt hodie constat, hodie agamus: hic non conceditur remissio, etiam si satisdare vellet, vt arg. ff. vt in possess. lega. l. si is. sed debet causa intra tres menses terminari: vt. C. de edific. priua. l. de operis. alias incipit ibi rubrica de oper. noui nuntia. sed non debet esse, vt ibi plene notatur. Habeo per dominum Odo. alias, id est, si non statim probarem eum non habere ius edificandi, iudex remittet vt edificet: vt. j. eod. l. pretor. in princ. & §. j. & j. de remiss. l. j. [Catenus quatenus.] Hec verba legantur tribus modis. Primo sic, Cate-
5 nus, id est, ideo. [Quatenus,] id est, qr. † Et in ista expositione exemplificabitis, Nuntiaui alicui nouum opus: dixit ipse iudici, Iste nõ vult remittere, accipiatis satisdationẽ vt remittatis mihi: vel si velletis laborare, veniatis ad locum, vel mittatis quendã sapientem, & demonstrabo vobis, vel illi sapienti, quem mittetis, quod ipse non habet ius nuntiandi, & erit in euidenti: & tunc si vult ire ad locum, vel vult mittere sapientem, fit remissio sine omni satisdatione: vt alias. ff. ad Carbo. l. iij. §. j. & ff. de ventre in possess. mitten. l. j. alias non remittitur, nisi cum satisdatione: vt. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. ibidem. & erit in euidenti: quia dicit iudici, Queratis ab eo quare nuntiat. Dicit ipse, Quia edificat in meo. Dico ego, Queratis ab eo, cuius latitudinis est mea. Dicit ipse, Sua debet esse octo pedum. Dico, Mea debet esse decem pedum. Dicit iudex, Ego sum optimus agri mensor. Et inuenit sicut ille dicebat, quia inuenit suam octo pedum, & meam decem pedum. Hic quandocunque est ita in euidenti, fit remissio sine omni satisdatione. Legatur alio modo, Catenus, id est, tantum quatenus, id est, vsque ad illud tempus. subaudi quatenus ille ius edificandi non habet, vel haberet, & per iudicem esset cognitum, id est, pronuntiatum.
6 † Ac, si aperte dicatur, quantum durat ista remissio: quasi dicat, a die nuntiationis vsque ad diem, quo iudex pronuntiabit illum nõ habere. Si autem pronuntiaretur quod iste haberet ius nuntiandi, durat perpetuo, alias nõ, vt dixi. Legatur & tertio modo, Catenus, id est, intãtum: quatenus, id est, inquantũ: quia aliquando est quod habeo ius prohibendi in parte, sed non in totum: aliquando in totum. In parte sic. Qui edificat in solo decem pedum, & quinque pedes sunt mei, & quinque sunt sui: in quinque meis habeo ius prohibendi. Et sic exponitur hic catenus, id est, intantum: quatenus, id est, inquantum. Aliquando in totum: vt quia solũ in quo edificat, est totum suum, & tunc remissio fit in totum, intantũ quatenus non habeam ius edificandi. Si autem locus suus esset totus, & ego ius non habeo nuntiandi, tunc fit remissio, & pronuntiatur vt possit edificare. Et est ibi duplex litera. [Haberet.] & hec est plana. Alias est, nõ haberet: & si vos habetis sine negatiua, hic est sensus: Si tu edificas in aliquo loco, etiam tuo, & edificas nouum opus, habeo ius nuntiandi, vt in principio huius legis: tamen si impetras remissionem gratuitam, vel non gratuitam, remittitur tibi quatenus ius edificandi haberes. Si habetis cum negatiua, poteritis sic intelligere, Si tu edificas in tuo solo, & in alieno, si ego nuntio tibi nouum opus, & tu impetras remissionem, remittitur tibi, quatenus veritate inspecta non haberẽ ius nuntiandi. Sed ad literam istam si habetis sine negatiua, contradicunt quedã leges. j. de remiss. l. j. §. j. Ad solutionem cuius contrarij dicitur multis modis. Uno modo sicut in litera, non haberet: quia cõcordat cum. l. j. de remiss. que signatur pro contrario. Secundo modo soluitur, vt dicatur ita, si in euidenti est, nuntiãtem non habere ius nuntiandi, fit remissio sine omni satisdatione. Et ita exemplificat dominus Azo: quia tu habes seruitutem edificandi vsque ad decem pedes, tu edificasti vsque ad octo, iste nũtiauit nouum opus: vñ si iudex viderit qd non fecerim quicquid mihi licitũ est, remittet mihi sine omni satisdatiõe: vt. j. eo. l. nõ solũ. Sed si solũ esset meũ, tũc remittet quatenus ius nũtiãdi habeo ex isto edicto. vel dic tertio modo: inuenit locutio, vel oratio affirmatiua habere ius prohibẽdi & nuntiãdi, & non habere ius prohibendi, & nuntiandi, & habere ius prohibendi, vel nuntiandi. Hec oratio vel locutio est equiuoca, quia potest habere duplicem intellectum. Uno modo habeo nuntiandi vicino meo iure inspecto, quia sum liber homo & pubes, qui possum nuntiare: vt. j. eod. l. de pupillo. in princ. & §. j.
7 † Secundo modo dicitur ius nuntiandi duobus modis. Primo quod iure inspecto, vt quia seruus, & impubes: vt. j. l. de pupillo. §. nuntiationem. Secundo modo non habeo ius nũtiandi veritate inspecta: vt quia edificas in tuo solo proprio: & sic hec verba intelligũtur dupliciter. vnde soluemus ita contrarium per remissionẽ remittẽ iure permittente, sed per nuntiationẽ nõ veritate inspecta: sed ipse habet ius edificãdi, quia edificat in suo, per remissionẽ remittitur ei. Unde ad solutionem huius contrarij, & vt plene inqueat articulus iste, ista distinguo: Habet aliquis aliquando ius nuntiandi iure inspecto, & non veritate inspecta. Aliquando veritate inspecta, & non iure inspecto. Aliquando habet aliquis ius nuntiandi iure inspecto, & veritate inspecta. Aliquando non habet quis ius nuntiandi iure inspecto, nec veritate inspecta. In primo ponas ita exemplum: vt quia edificas in tuo, quia iure inspecto habeo ius nuntiandi, quia liber & pubes: & ista consideratione iure inspecto remittitur ius prohibendi, vt hic: sed veritate inspecta non remittitur, quia tuum erat, vt in lege contraria. In secundo dic quia sum pupillus. siue seruus iure inspecto non possum nuntiare, sed veritate inspecta possum, quia edificas in meo: vt. j. eodẽ. l. de pupillo. in princ. & l. qui viam. Et hoc indubitãter, quia non tenet nuntiatio, & non remissio. In tertio, quia edificas in loco meo priuato, possum nuntiare: quia ius permittit, quia pubes, quia liber homo veritate inspecta, quia in meo edificas: & fit tibi remissio, quia tenet nuntiatio, vt interim ex die impositę remissionis possis edificare vsque ad sententiam, alias non: vt. j. eo. l. pretor. & l. stipulatio. §. fine. & in ista significatione remittitur tibi catenus, quatenus, &c. In quarto, quia sum pupillus, vel seruus, & nuntio tibi, quia tu facis in tuo priuato: & non possum facere iure inspecto, quia pupillus, vel seruus: nec, veritate inspecta, quia meus non est locus: & hic indubitanter in nihilum tenet nũtiatio, & remissio, vt in contrario. Et super lege ista quero plura. Et pri-
8 mo sic quero. † nunquid qui nuntiat, teneatur inserere causam nũtiationis. Et dixit Azo quod sic, si petatur ab eo causa vt arg. C. de edic. diui Adri. tollen. l. fin. §. fin autẽ. & C. de transact. l. vt respõsum. Et qa testis debet dicere causam sui dicti: vt in aut. de testib. §. Ulicet. & argu. ff. de transact. l. cum. ij. §. j. Alibi contra vt argu. ff. ad Trebel. l. quia poterat. Sed ita videtur dicendum. Si nuntio per iactum lapilli, hic non requiritur causa: sed si per pretorẽ, tunc sic: vt. j. eod. l. de pupillo. §. qui opus. Sed quid si nuntiaui edificanti ecclesiam, & probaui statim, satisdatione nõ prestita, iniuste edificasse: vel satisdatione prestita, qa nolui statum probare: postea apparet iniuste edificasse, nunquid teneatur demoliri? Certe non videtur: vt argu. j. de interdic. & relega. l. relegatorum. §. ad tẽpus. cum suis similibus. Sed certe iure nostro, & iure canonico videtur expressum: vt in corpore authen. quomodo opor. episc. §. si quis autem. & extra de noui operis nuntiat. c. intelleximus.

§ Hoc autem edictum.

In superioribus habuistis duo, que principaliter isto edicto conceduntur, scilicet nuntiationem fieri edificanti. hoc est primum. Et post nuntiationem, remissionem fieri ei, cui nuntiatur. hoc est secundum. Unde ex quo Iurisconsultus posuit ista duo, cõsequenter ponit ad que opera per-
9 tineat nuntiatio, & ad que non. † Et pertinet ad operis futura, ne fiant, non ad preterita. Et dicuntur futura, id est, inchoata, nondũ perfecta: quia si aliquis inchoauit, & nõ perfecit, potest ei nũtiari. Secus si inchoata, & perfecta sunt, nulla nuntiatione premissa: quia ad illa opera non pertinet hoc edictum: sed ad illa opera possunt extendi cetera interdicta, que in litera continentur. Nam si aliquis edificat, nulla nũtiatione pmissa, in loco meo priuato, possum vi, vel clã demoliri. Et sic de ceteris interdictis. [Hoc autem edictum.] scilicet de operis noui nuntiatione. [Remedium.] vt ff. habuistis, & j. eod. l. pretor ait. [Futura.] id est, nondũ facta.
10 † Dicuntur enim futura opera initiata, nõdum perfecta: vt. j. ea. l. §. opus. [Preterita.] id est, inchoata, & perfecta. Et hoc dicit. [Factũ] fuit nulla nuntiatione premissa. [Non debuit.] scilicet & factum fuit in loco priuato, vel publico, vt indicant sequentia. [Edictum.] scilicet istud. [Factum erit.] scilicet illicite. Nã Olim, preteritum, & futurum tempus significat: & tunc stat proprie. Et hoc si non habetis Olim, tunc dicetis, factum erit, id est, factum fuisse dicetur: & tunc erit agendum, &c. [Demoliatur.] id est, restituatur in pristinũ statũ. Et tũc dicit restitutũ, vt. j. eod. l. pretor ait. §. j. Et hoc verũ est in loco priuato, quod habet locũ Quod vi, aut clã: pro aliis locis habẽt locũ alia interdicta, que sequũtur. [Erit.] scz illicite, & iure nõ pmittẽte. [His.] scz supradictis. [Factum est.] Secus si licite, qa legitime factum est, &c. vt. C. ad legẽ Iuliã de adulter. l. Gracchus. Orlegnon, in psenti. §. ante oia notabitis tria. Primo nota differẽtiã inter edictũ, siue interdictũ Quod vi, aut clã ex alia parte: quia edictũ de operis noui nuntiatione pertinet ad futura opera, non ad facta, vt hic. Et ad hoc cõcordat. j. ead. l. §. si quis. In casu tamẽ, qd videtur notãdũ, est speciale vt habeat locũ interdictũ, seu edictũ de operis noui nũtiatione, de opere iã
11 facto. † Quid enĩ si pretor, vel alius in magna dignitate constitutus cepit edificare, & ego nõ fui ausus nũtiare, tñ fui protestatus qd nũtiare vellẽ: Certe si perficiatur opus, nihilominus possum petere qd opus demoliatur: vt. j. eod. l. de pupillo. §. si qs ipsi ptori. Uel potest dici. Hec duo sunt paria, vel me nũtiare edificanti ne fiat: & hoc casu habet locũ hoc edictũ de oper. noui nũtia. vt. j. eo.

l.pretor.§.i.vel me nuntiare non posse ratione iurisdictionis edificanti,et me protestatum velle nuntiare: quo casu habetur protestatio pro nuntiatione: vt in predicto.§.si quis ipsi pretori.et ar.C. de epis.au.l.i.si presen.et C. de anna.excep.l.vt perfectius. Item notatur hic quod pro opere inchoato,et facto illicite,tamen si factum est in priuato,habet locum interdictum quod vi,aut clam. Et ita de alijs. Et ad hoc.ff.de interdictis.l.ij.§.hec autem interdicta. Facit ff.ne quid in loco publi.l.ij.et ff.ne quid in flu.pub.l.i. Non tamen nego quin pro facto in loco religioso,et alijs,possit habere locum Quod vi,aut clam,quia est preparatorium alijs interdictis: vt.ff.de interdic.quod vi,aut clam.l.viuum facit:in fine. Sed ad id,quod dicitur in presenti.§.signatur contrarium,quia dicit hic quod pro opere iam facto non habet locum hoc edictum,sed interdictum Quod vi, aut clam: vt .l.si alius.§.ij. Ad solutionem quorum contrariorum ita breuiter dico vno modo vt dixi in casu, et in exposi-
12 tione litere,scilicet † quod pro opere inchoato,et perfecto,nulla nuntiatione premissa,habet locum Quod vi,aut clam,vel alia interdicta,vt hic:sed nuntiatione premissa,et spreta,possunt habere locum ambo ista interdicta,scilicet interdictum de noui operis nuntiatione,et interdictum Quod vi,aut clam:vt.ff.dicit alibi. Et ita intelliguntur leges contrarie. Sic ergo habet locum hoc interdictum pro opere inchoato nondum perfecto,ne fiat,nulla nuntiatione premissa,vt hic:alias,id est,si nulla nuntiatio precessit,habet locum interdictum Quod vi,aut clam,nuntiatione etiam spreta:nam et iste dicitur vim facere:vt.ff.quod vi,aut clam.l.i.§.sed et si quis. Vel potest secundo
13 modo dici,vt dicat,† Licet istud edictum habeat duo capita principaliter,est tamen inuenire quod tria sunt capita:quia licet edictum hoc principaliter habeat duo capita,vt in princ.huius legis dixi,tamen incidenter habet tria capita tam principaliter,quam secundario. Primum est prohibitorium,secundum remissorium, tertium restitutorium,seu demolitorium. Primum caput est illud,vt si nuntio alicui nouum opus siue simplici verbo,siue alijs duobus,quod ex vi nuntiationis prohibetur edificare,siue iure,siue iniuria nuntiet,vt patet in superioribus. Secundum caput est,vt edificans impetret remissionem gratuitam,vel non gratuitam,et nuntiatio remittitur: vt.ff.ead.l.§.et post. Est et tertium caput, quod pendet ex primo, quod si forte nuntiatur alicui nouum opus,et ipse spreta nuntiatione,et non impetrata remissione edificat,hic potest conueniri edicto de operis noui nuntiatio.vt.ff.eod.l.pretor.in prin.et.§.i.et.§.nonnulli.et interdicto Quod vi,aut clam:vt.ff.quod vi,aut clam.l.i.§.sed et si quis.et l.si alius.§.ij. Unde duo capita pertinent ad futura opera,tertium caput pertinet ad preterita,vt interdictum Quod vi,aut clam:vt in lege contraria. Unde nota dissimilitudinem et similitudinem inter interdictum,quod descendit ex hoc interdito,
14 et interdictum Quod vi, aut clam. Et primo similitudinem.† quia sicut interdictum Quod vi,aut clam,habet locum pro opere iam facto,vt.ff.eod.l.pretor.§.nonnulli. Sed in pluribus habent dissimilitudinem,et in hoc,quia hoc edictum est perpetuum:vt.ff.eod.l.pretor.§.hoc interdictum.sed illud est annale:vt.ff. quod vi, aut clam.l.semper.§.hoc interdictum. Item in alio,quia hoc interdictum primo prout est in primo capite,pertinet ad futura,illud ad preterita.vt hic cauetur ante. Item in alio,quia hoc edictum nunquam habet locum,nisi cum precessit nuntiatio:vt.ff.eo.l.pretor. sed illud habet locum,etiam nulla nuntiatione premissa:vt.ff.quod vi aut clam.l.ij.§.i. Item in alio differunt,quia istud edictum habet locum pro omnibus, que solo iuncta sunt,et pro eis,que sunt in solo,non in superficie:vt.ff.quod vi,aut clam.l.si alius.§.notauimus.et de hoc dicam.ff.ead.l.§.hoc autem interdictum.et.§.nuntiatio.

15 § **Nuntiatio.** In presenti.§.dicitur † quod ex isto edicto potest fieri nuntiatio sine tutoris authoritate:et sic pot fieri simplici verbo,et iactu lapilli. Item potest quis nuntiare et suo,et alieno nomine,si constet,eum habere mandatum:alias si dubitatur,prestet satisdationem de rato. Item potest fieri omnibus diebus feriatis,et non feriatis. Item nedum potest fieri presenti,et scienti,imo et absenti,et ignoranti. Hoc dicit iste.§. Et ita dicit quatuor.[Ex hoc edicto.]scilicet de operis noui nuntiatione.[Aditionem.]quasi diceret,potest adiri pretor,sed non est necesse. Et hoc stati.ff.dicit.[Non adierit.] Quare,hoc fit,au-
16 dite:quia fit tribus modis.† Et primo in iudicio per pretorem,quando vado ad iudicem,et dico quod vicinus illicite edificat,vnde prohibeatis ne edificet;et hoc casu habet aditionem pretoris. Item secundus est per iactum lapilli,quem sciunt facere omnes laici,et rustici,quia accipiunt tres lapides,et proijciunt eos,et denuntiant per quelibet ne procedat in opere. Nec credimus quod sit necesse quod dicat,Nutio per iactum lapilli:quia non est de substantia nuntiationis;sed rustici credunt contrarium,et laici:sed hoc non est de substantia nuntiationis,vt.ff. dixi. Et hoc etiam aperte colligitur,et pro hoc facit.ff.eodem.l.de pupillo.§.meminisse.et.ff.si ser.ui.vend.l.si forte.§.i. Unde quia habet fieri tribus modis nuntiatio,ideo non habet necessariam aditionem pretoris. Sic quedam sunt,que possumus authoritate iudiciaria,et sine.

Simile in editione actionis. Sed hec tempera,vt.ff.de edendo.l.i.§.edere. Sed hodie secus:vt in authen.de exhib.et introd.reis.§.sancimus.colla.v. Item si reliquit alicui sub conditione iurisiurandi,etc.vt
17 ff.de cond.insti.l.quod sub conditione.i fine.[Nostro nomine.] † Hoc est planum:quia quilibet per se pot nuntiare,si est liber homo,et pubes,non autem seruus,vel pupillus,in publico:secus in priuato:quia pot nuntiare tutore authore:vt.ff.eod.l.de pupillo.[Alieno nomine.]s.si mandatum habuimus. Et si constat de mandato,non satisdat:alias sic: vt ff.eo.l.de pupillo.§.qui procuratorio. Sed quidam putauerunt speciale in operis noui nuntiatione, quod satisdet de rato,etiam si constet de mandato. Sed non est verum,vt dicam.ff.e.l.de pupillo.§.qui procuratorio.[Omnibus diebus.] scilicet feriatis,et non feriatis. Quod est verum in nuntiatione,que fit simplici verbo,vel per iactum lapilli,non in alia,que fit per pretoris aditionem,vt.ff.de ferijs.l.i.et.C.de ferijs.l.omnes. Ut pot dici quod in feriatis diebus,si dilatio est periculum allatura,vt.ff.de ferijs.l.ij. Cognitio autem non potest fieri diebus feriatis:quia pretor non debet cognoscere diebus feriatis:vt.ff.de ferijs.l.i.[Procedit.] Quasi di-
18 cat.† Nedum nuntiatio presenti et scienti nocet,imo absenti,et ignoranti nocet. Quod qualiter intelligendum sit,intelligatis. Si tu eo in presentia cum magistris,et facis edificare,siue denuntio tibi altero de tribus modis,et intelligis nuntiationem,nocet tibi nuntiatio,vt abstineas: si non abstineas,destruitur,vt.ff.eod.l.de pupillo.§.non solum. Item pot fieri et absenti et ignoranti,si fit in presenti. Pone quod magistri inceperunt facere te mandante tui ad locum,et nuntiaui magistris altero de tribus modis,sicut potest fieri hic,si fiat nuntiatio,valet:et si post nuntiationem edificatur,destruitur:vt.ff.eo.l.de pupillo.§.nuntiationem. Sed ad vnum,quod dicitur hic,sed non habere nuntiationem necessariam aditionem pretoris,videtur legi contrarium:quia lex dicit quod debet iurare de calumnia,qui nuntiat nouum opus,quod prestatur in iudicio: vnde videtur contradicere.ff.eo.l.de pupillo.
19 §.qui opus. Respondeo.† verum est,si hoc exigatur,scilicet iuramentum de calumnia:et verum est,si fiat nuntiatio per pretorem:non autem si fiat alijs modis, vt hic. Vel dicatis secundo modo sic. Uos debetis scire,in nuntiatione duos esse actus. Primum actum voco ipsam nuntiationem:et tunc non est necessaria pretoris aditio:quia pot fieri alijs duobus modis,vt hic. Est secundus actus,quando post nuntiationem ille accedit ad iudicem,et dicit iudici. Domine,maximam iniuriam facit mihi vicinus,quia edifico in meo,ipse denuntiauit mihi simplici verbo,vel per iactum lapilli,ne edificem:ego volo satisdare,et remittatis mihi nuntiationem. dicit iudex, Inuenias nuntium,et mittam pro eo. Isto casu si vult aduersarius statim probare quod iniuste edificat,quod nuntians vult nuntiationem teneri firmam,et edificans facit scribi in actis satisdationem firmam teneri,et ita remissionem fieri:super isto fiet litis contestatio,et iurabitur de calumnia: quia isti iurabunt quod non animo calumniandi faciunt. Nam nuntians iurabit quod non animo calumniandi nuntiat:edificans iurabit quod non petit remissionem fieri prestita scilicet satisdatione,animo calumniandi. Et sic intelligitur.§.ille qui opus.ff.eod.l.de pupillo.

§ **In operis.** In superioribus dictum est,quod duo conceduntur primo edicto,scilicet nuntiatio,et ex ea remissio. Dictum est.ff.etiam ad que opera extendatur,vel non. Dictum est etiam nuntiationem fieri extra iudicium,proprio nomine,et alieno,et omnibus diebus. In presenti.§.tractatur de effectu nuntiationis. Et dicuntur duo effectus. In presenti.§.dicitur quod si tu edificas nouum opus in loco,quem possideo,et ego tibi nuntio verbotenus,non per iactum lapilli,vel per pretorem facio te possessorem,etiam si primo eram possessor. Secundo dicitur quod si nuntiatione facta,non impetras remissionem,et edificas spreta nuntiatione,deinde ceperis agere ita habere edificatum,denegatur tibi actio,et teneris interdicto de opere demoliendo.[In noui operis nuntiatione.]s.simplici verbo extra iudicium facta.[Aduersarium.]s.nostrum.[Possessionem.]s.et si nos,qui nuntiamus,alias possideamus.
20 Unde nota † quod tribus modis fit nuntiatio,simplici verbo,et per iactum lapilli,et per pretorem. In primo casu et si alias locum possideo,perdo possessionem:vt hic,et.ff.quod vi,aut clam.l.si alius.§.ait Julianus. In duobus sequentibus si alias possidebam locum in quo edificatur,non facio aduersarium possessorem. Sic soluitur contrarium.argu.ff.eod.l.de pupillo.§.meminisse. Et est ratio diuersitatis,quia in primo casu de iure meo videor dubitare,et meticulose videor ad nuntiationem venire:quia timeo denuntiare ei alijs verbis,scilicet pretoris aditione,vel per iactum lapilli:vnde dico ei supplicando vt placeat ei vt non edificet;vnde perdo possessionem:quia solo animo perditur possessio,si ab initio inspiciamus,alias incipiamus.vt.ff.de acquir.poss.l.si quis vi.§.differentia. Secus in alijs duobus casibus:quia videor de iure meo confidere,et non meticulose agere:et ideo retineo possessionem;quia solo animo retinetur possessio,vt.C.de acquir.possess.l.licet.

§ **Sed si.** Habuistis vnum effectum nuntiationis:sequitur alius.[Nuntiatum.]scilicet legitime.[Remissionem.]scilicet gratuitam,vel non.[Habere.] Et quo iure petit iste. Et certe petit illo interdicto,ne vis fiat ei.ff.de procur.l.non cogendum.§.si procurator.et ff.eo.l.de pupillo.§.fin.cum.l.seq. Item pot agere interdicto,vti possidetis:vt.ff.eo.l.pretor.§.deinde ait pretor.et ff.vti possid.l.si duo.§.i.[Denegare.]quia iniuste edificauit.[Et interdictum.]
id est,

21 id est, ex hoc interdicto. [Reddere.] id est, dare. † Nam omnis, qui edificat spreta nuntiatione, tenetur hoc edicto demoliri: vt. j. eod. pretor. in princ. & §. j. & per totam legem. Unde nota hic istud notabile, quod cui damus actionem, multo fortius exceptionem: quia si denuntio tibi nouum opus, & spreta nuntiatione edificas, possum te conuenire interdicto de opere demoliendo. Item si cõueniis me interdicto, ne vis fiat ei, datur exceptio mihi. Et ad hãc regulam facit, &c. vt. j. de doli excep. l. doli exceptio. & j. de regulis iuris. l. in condemnatione. [Potest,] &c. Si vicinus meus incipit nouum opus edificare, licet ignorem quod opus facere velit, scilicet domum, vel turrim, possum ei nuntiare nouũ opus. & hoc dicit. [Nuntiare.] scilicet edificanti. [Fieret.] id est, facere velit.
22 † Et ideo possum nuntiare nouum opus, licet ignorem: quia istud edictum pertinet ad futura opera, non ad preterita: vnde satis est si incipit edificare: vt. s. ea. l. §. hoc autem. Sed quedam lex videtur obuiare, que videtur velle quod non sufficit, edificantem vnũ cementum, vel alterum ponere, sed instar operis habere dicitur: vt j. eod. l. stipulatio. §. opus. Ad quod, Segnori, dicam vobis duobus modis. Uno modo sic, quod dicit hic quod opus fieret, dũ tamen nuntiauerit, & instar operis obtinet quod nuntiauit; quia posuit cementum, nescio tamen an velit edificare domum, vel turrim. Secus si parasset cementa, vt in lege contraria. Uel potest dici vt dicatur, differentiam esse inter primum caput edicti huius, scilicet prohibitorium, & aliud, scilicet restitutorium. Ecce omni inspecto primo capite, quod est prohibitorium, licet mihi nũtiare, vt hic: sed inspecto alio capite restitutorio, vt eo ipso qd vnum cemẽtum posuit, teneretur demoliri, sed ita demum si obtinet instar operis, vt in lege contraria.

§ **Et post.** In. §. isto Iurisconsultus intẽdit tractare quid habet facere ille qui nũtiat, & ille, cui
23 nuntiatur, post factam nuntiationem. † Et certe debet venire ad pretorem, & nuntiator debet dicere, Nuntiationem factam firmam teneatis, domine pretor. Edificator poterit dicere, Remittatis nuntiationem. Et ita committunt se iurisdictioni pretoris. Sed quid erit pro Deo: nuntio nouum opus edificanti: dicit ipse, Remittatis mihi nuntiationem: quia in precedenti tempore si videritis quod iniuste edificauero, vestris preceptis stabo. Remisi: volo agere contra eum post remissionem, & volo vt opus demoliatur. Dicit ipse: Domine, ego de licentia vestra edificaui, vnde si retractabitis pedem, obstabit vobis pacti exceptio. Et certe bene obstabit. Et licet vobis replicare quod ista pactio sit contra edictum pretoris, quia non est ei contraria: quia vult pretor vt a controuersijs, quia non refert ante nuntiationem, vel post impetret remissionem gratis. Et hoc dicit vnde videte literã. [Et post, &c.] [Iurisdictioni.] Ecce primum dictum. [Deinde.] Ecce secundũ dictũ. [Nuntiationem.] scilicet legitime factam. Or Segnori, vt tollatis quoddam contrarium breuiter, quod antiqui hic signauerunt, exponatis ita literam: [Committunt.] scilicet nuntians, & cui nuntiatum est. [Iurisdictioni.] scilicet iudicis, qui cognoscat vt iudex verum nuntiatio sit firma tenenda, an non. Et nõ est contrarium, quod dicunt antiqui quod in iudicem non potest cõmitti vt in iudicẽ: vt. s. de arb. l. sed si in suum. §. sed si iudex. Ad quod dicetis, Si nuntio tibi nouum opus facta nũtiatione committimus iurisdictioni eius, non notioni: quia hec est differentia inter iudicem & arbitrum, quia iudex habet iurisdictionem, & ideo potest mulctare, non autem arbiter, quia habet notionem: vt. j. de regul. iur. l. at pretor. §. j. in princ. cũ suis similibus. Et ita dicemus hic, quia committuntur eius iurisdictioni, non autem notioni: quia non possunt litigatores ita, &c. vt in lege contraria. Sed licet non possunt cõpromittere vt in arbitrũ, tñ tanquã in amicabilẽ cõpositorẽ bene possunt cõpromittere: vt in authen. vt differ. iudic. §. si vero. Et hec est vera solutio. Alij soluunt, vt Canoniste: Litigatores non compromittunt eo iubente, vt in lege contraria. alias sic, scilicet eo non iubente vel non compromittatur. Sed nos dicimus quod de illo. §. nil ad istum, vt in superioribus dixi.

§ **Inde queritur.** Hic incipit secũdũ dictũ, vt s. dixi. [Tibi.] & nõ nũtiãti, vt. j. dicit. [Facere.] nõ obstãte nũtiatione. [Cõuentionis.] id est, pacti. [Exceptio.] in velit latuldare de opere demoliẽdo. [Uidẽ.] ideo quia ptor ait, pacta seruabo, &c. vt. s. de pactis. l. iurisgẽtium. §. ptor ait. Et quia nihil est qd magis hominibus, &c. s. de pactis. l. j. [Nec.] Hic respõdet obiectioni tacite, q̃ posset fieri. [Periculũ.] huic conuentioni. [Uideat.] Uidebat enĩ qd si post nũtiationẽ dico edificãti qd edificet, qd sit cõtra edictũ ptoris, vt in prin. huius legis. Et certũ est qd pactis priuatorũ, &c. vt. s. de pactis. l. ius publicũ. Sed certe nõ obstat, quia iste edificat in priuato, nõ i publico;
24 vñ hec cõuẽtio nõ fit in pĩudicium iuris publici, sed priuati: † Et qlibet põt renũtiare his, q̃ p se introducta sunt: vt. s. de minor. l. si iudex. & C. de pactis. l. si qs in cõscribẽdo. Secus si in loco publico edificet: vt. s. de pac. l. iuris gentiũ. §. si paciscar. & j. quod vi, aut clam. l. iij. §. plane. Et hoc verũ est quantũ ad id, quod pertinet ad cõmodũ pecuniariũ: secus si ad vindictã, secundũ distinctionem, quã habetis. C. de trãsa. l. trãsigere. C. de cõtrah. & cõmit. stipul. l. si quidẽ. cũ suis similibus. [Agebat.] s. isto edicto. [Eorũ.] s. nũtiãtis, & cui nuntiatur. [Quibus] id est, cui: hic enim facit transitum de singulari ad plurale, vel ecõtra, secũdũ diuersas lecturas. [Debebit.] s. pretor. Et ita fit hic trãsitus de singulari, &c. sic & alibi. C. de ser. rust. pred. l. titulo. cũ suis similibus. Et hoc si habetis in litera cõtrouersiã. Alij habẽt cõtrouersias: & tũc stat proprie, a quibus. [Habere.] quia a cõtrouersijs recesserunt. Unde nota q̃ cũ pretor vult aliquid fieri, satis est ab eo recedi, dummodo legitime, quia nõ refert quid, &c. vt. j. de re iudi. l. in summa. & s. de ar. l. quid tñ. §. si arbiter. cum suis similibus.

§ **Opus nouum.** Quia de nũtiatione noui operis, & de opere nouo in rubrica, & in precedẽtibus facta est mẽtio. in presenti. §. dicit, qs dicat nouũ opus facere &c. [videt.] s. vt locus sit huic edicto. [Edificando.] s. de nouo, puta faciẽdo foueam. [Mutat.] Secus aũt si aliqd de nouo nõ facit, nec detrahit, sed per oĩa in pristinũ statũ
25 restituit, & reficit: vt. j. eo. l. si quis. Or Segnori, habetis hic, † nouũ opus videt facere, &c. quod est verũ, si obtineat instar operis: vt. j. eo. l. stipulatio. §. opus. Uel istud est quãtũ ad penam partẽ edicti restitutoriã. Et de ista materia plene dixi. s. ead. l. §. & post.

§ **Hoc autẽ edictũ.** Istud edictũ vendicat sibi locũ pro opere, q̃ fit in solo, nõ in superficie, sed si quis non tãgit solũ, sed superficiẽ, huic edicto locus non est. Pone ergo q̃ incidit arbores, vel secat segetes, non possum ei nouũ opus nuntiare: quia non edificat in solo, sed supra solũ videtur facere. Et hoc dicit iste. §. [Hoc edictũ.] s. nuntiatio, siue effectus huius edicti. [Sunt.] puta si in ipsa terra facit domũ, vel turrim: & hoc dicit cõtinere. Or Segnori, istud est planum: quia si aliquis edificat de nouo in preiudicium mei, bene possum ei nuntiare ne edificet. Uerbi gratia, iuxta domũ meã habes aream, que debet seruitutẽ domui mee altius non tollendi, vel vt nõ officiat luminibus domus mee: hic nuntio opus nouũ. Sed quid si velis detrahere edificiũ, nunquid interim nuntiabo nouũ opus? Certe sic. Pone, domus mea est iuxta. Itẽ pone, domus mea non potest habere lumen, nisi sol percutiat prius in domum tuã, & ita habeo lumen ex repercussione solis, sole percutiente in domo tua. Item pone q̃ debet seruitutem talem, q̃ domum tuam ita edificatam possidebis: si tu velles illam domum tuã detrahere, postea sol non percutit, & ita non habeo lumen in domo mea ex repercussione solis, officit iuri meo: vnde hic nuntio nouum opus: vt. s. de ser. rust. pred. l. si arborem. Et hoc vult dicere litera ista, si caute intelligatis eam: & quod dictum est in genere, infert in specie. [Idcirco,] &c. [Faciat.] id est, operetur. [Ad edictum.] id est, ad nuntiationẽ, & prohibitionem. [Hoc edictũ.] nõ ad ea, que fiũt in superficie, solo nõ facto. Sed ad id, quod hic habetis, contradicit aperte lex, que dicit q̃ vicinus meus siue edificat in solo meo, siue succidit arborẽ, tenetur mihi hoc edicto: vt. j. quod vi, aut clã. l. si alius. §. notauimus. Quare dicetis pluribus modis: & vno modo sic: quia si aliquis edificat in solo meo, tenetur mihi hoc edicto. Secus si aliquis edificat in superficie, quia tenetur edicto, quod vi, aut clam: vt in lege contraria. Unde sicut tenetur quãdo edificat in solo meo, hoc edicto. s. de operis noui nũtiatione, ita quando edificat in superficie, tenetur illo edicto. s. quod vi, aut clã: quia differentia est inter ista edicta, vt. s. diximus in. §. hoc edictũ. Itẽ differunt in alio: quia ex hoc edicto, &c. vt. j. eo. l. pe. & vlt. sed ex illo non, &c. vt. j. quod vi. aut clã. l. vim facit. §. sidm. Uel potest solui sic: si quis succidit arborẽ: quia penitus extirpauit, hoc nõ potest facere quin pro tangat solũ, & hoc casu habet locũ edictum quod vi aut clã. Et istud, si hoc modo detraheretur vel extirparetur. Secus si succidit non extirpando radices, vt hic.

26 § **Si quis.** In isto. §. ponitur talis casus: † vicinus meus domum suam ruinosam vult reficere, nunquid potero ei nũtiare nouum opus? Certe non: quia nõ facit nouum opus, sed veteri operi sustentamẽtũ adhibet. Et hoc dicit. [Si quis reficiat.] s. in pristinum statum reponendo, nõ edificando, nec detrahendo. [Magis est, ne possimus.] s. q̃ contrarium. [Sustinendo.] id est, reficiendo. [Remediũ.] s. sustentationis ne ruat. Unde notabitis aliud esse, facere nouum opus, vt in principio huius legis, & in. §. opus. s. ea. l. Aliud [reficere.] s. in pristinum statũ deducere, vt hic. & hoc dicit lex alibi: vt. j. de itin. act. pri. l. iij. §. reficere. Et idem dicitur alibi q̃ Iudei, &c. vt. C. de Iud.
27 & celic. l. fin. † In casu tamen videtur q̃ si aliquis reficiat, q̃ potest ei nouum opus nuntiari: puta si ex illa refectione imminet damnum futurum. Uerbi gratia, vicinus meus habet domum veterem iuxta meam, non timeo ruinam: ipse quid facit: vocat testes & magistros, quia timet ne ei nuntiem nouum opus, & facit eam metiri, & cuius latitudinis, & longitudinis sit, & dicit quod

vult reficere. Ipse quid facit: non mutat longitudinem, vel latitudinem, sed vbi erant grossa tigna, ponit virgas: et vbi erat bonus lapis grossus: ponit paruum. Dico ego ei, male facis, quia si venerit ventus magnus: domus tua faciet mihi malam salutationem. Hic possum nunciare nouum opus: vt. j. eod. l. nunciatio. Alias autem non possum nunciare: vt. j. eo. l. de pupillo. §. si quis riuos.

§ **Siue autem.** In presenti. §. dicitur quod si aliquis facit nouum opus siue in ciuitate, siue in oppido, siue extra ciuitatem in villis, vel in agro, si faciat in preiudicium mei, possum ei opus nouum nunciare, siue in publico, siue in priuato. h. dicit. [Siue intra oppida.] † Et
28 dicitur oppidum, quod non est ciuitas, vel villa, sed castrum. [Faciat.] Ergo nunciatio ex hoc edicto locum habet in hoc casu: sed vbi edifico in priuato fit nunciatio gratia nostri iuris conseruandi: vbi in publico, gratia iuris publici conseruandi: vt infra eodem, §. nunciatio.

§ **Nunc videamus.** Iurisconsultus premisit nobis quedam preambula, ex quibus voluit summatim tradere intentionem huius tituli: modo vt memoriam nostram artificiose reformet, incipit hic dicere de hoc in modum cuiusdam summe: quia nos vidimus quid conceditur hoc edicto, et alia, que dicuntur in aliis. §§. et ita repete continuationem cuiuslibet. §. His ergo nominatim premis-
29 sis incipit a primo, ex quibus causis fit nunciatio. † Et dicit quod fit tribus de causis, et gratia iuris nostri conseruandi, ne edifices in loco, vbi habeo seruitutem vrbanam. Item fit gratia timoris depellendi: vt si facias opus, ex cuius damno mihi timor incutitur. Item fit gratia iuris publici tuendi: vt si facis contra legem, vel contra edicta principum. Item si edificas in loco sacro. Item si edificas non eo modo: quo debes: sic ergo possum nunciare gratia iuris conseruandi, et timoris depellendi. Et hoc dicit iste. §. Odofr.

§ **Nunciamus.** Quasi dicat Iurisconsultus, nos vidimus preambula, que pertinent ad hoc edictum, nunc loco cuiusdam summe, vt memoriam scholarium reformemus, ponimus vt hic. §. de quibus tractatur vsque in finem tituli. [Gratia.] vt. j. eo. §. nunciatio. Et de primo articulo tractatur ab isto. §. vsque ad. l. de pupillo. §. j. De secundo tractatur. j. eodem. l. de pupillo. §. j. et. §. seruo. De tertio dic vt. j. eod. l. de pupillo. §. nunciare. vsque ad. §. si in edes. De quarto dic vt. j. eod. l. de pupillo. §. nunciationem. De quinto dic vt. j. eodem. l. de pupillo. §. meminisse.

§ **Nunciatio.** Incipit a primo casu hoc est primum: et de hoc primo est exemplum, quando aliquis edificat in loco meo, vel vbi habeo seruitutem vrbanam: vt. j. eod. l. de pupillo. §. sextus. De secundo est exemplum, vt si aliquis edificat domum, de qua timeo ne mihi damnum det. De tertio dicet statim. [Veluti.] alias, vel vt. et ita sunt due partes. [Cauetur.] Et ita est exemplum de primo. Alii habent veluti: et subaudiatis, ideo nunciamus veluti, etc. [Demolitur.] id est destruit. Vel molitur, scilicet edificare contra legem. Nam sicut scitis secundum legem debet pedem in medio dimittere: vt. ff. fin. regundo. l. fin. que est lex Greca. Si non dimittit, facit contra legem illam: contra edicta, quia debet dimittere in priuato decem pedes, in publico quindecim: vt. C. de edific. priuat. l. meniana. si non dimittit, facit contra edicta. Sed in ista edificatione inspicitur consuetudo, vt est in Tuscia de turribus, que non possunt eleuari vltra quinquaginta pedes. Et ad hoc facit. C. de edifica. priua. l. j. et. ij. et. ff. de seru. vrba. pred. l. cum eo. Odofr. [In sacro.] vt in ecclesia conuenit, ne quid in loco sacro. et hoc interdicto: vt. j. de interdic. §. hoc interdictum. nam ius publicum etc. vt. ff. de iustit. et iure. l. ij. §. ius. [Pronunciatur] id est, prodita sunt. Vel pronunciatur, a pretore: vt. j. ne quid in loco sacro. l. j. et per totum. [Iure gentium.] quod potest facere. Et hic est casus quod solum cedit edificio: alias contra, vt. ff. de rerum diuisio. l. riparum. et. l. in tantum. in fin. [Pertinet.]
30 id est, alle, cuius interest. † Sed gratia iuris publici potest quilibet de populo nunciare: vt. j. eod. l. in prouinciali.

§ **Vsufructuarius.** Iste. §. cum lege sequenti continuatur ad precedentia in hunc modum: dictum est nobis quibus ex causis fiat nunciatio: quia nunciamus vel gratia iuris nostri conseruandi, vel iuris publici, vel timoris depellendi causa: nunc incipit tractare in. §. isto cum lege sequenti, scilicet que persone possint nunciare nouum opus. Et certe vsufructuarius, qui habet vsumfructum in aliquo, si in illo loco edificatur, in quo habet vsumfructum, si vult nunciare nouum opus suo nomine, et tanquam proprietarius, non potest, sed procuratorio nomine, id est quasi procurator in rem suam nunciabit: et tanquam vsufructuarius. Sed et potest ab edificante, qui facit nouum opus, petere vsumfructum per confessoriam, per quam consequitur quanti sua interest, opus factum non esse. Sed
31 licet possit nunciare vicino, ipsi domino nunciat. † Sed si nunciaret ipsi domino, inutilis esset ipsa nunciatio: quia licet vicino nunciare possit: non tamen domino. Sed si vsufructus fiat deterior, potest agere vsufructuarius confessoria contra dominum: sicut contra extraneum in quemlibet. Hoc dicit iste. §. cum lege sequenti. [Vsufructuarius non potest.] hec litera legitur pluribus modis. [Non potest.] scilicet extraneo, vel vicino, sed procuratorio nomine, id est ipsius
32 proprietarii. Ac si aperte dicat: † si tu habes proprietatem, et ego vsumfructum, non possum nunciare meo nomine, tanquam proprietarius, sed tanquam tuo, id est nomine domini, scilicet proprietarii: et tunc stat litera proprie, vt exponatur vt dixi. Et hec lectura satis est plana. Legitur et alio modo hec litera secundum Azonem, vt hic sit sensus: si tu habes proprietatem, et ego vsumfructum, si vicinus vult facere nouum opus, non possum nunciare ei nouum opus, tanquam directo sim dominus: sed quasi procurator in rem meam: gratia vsufructus possum ei nunciare nouum opus. Et tunc exponatis literam. [suo nomine.] id est, tanquam dominus: sed [procuratorio no-
33 mine.] id est, quasi procurator in rem suam sit: † quia vsufructuarius est: cum commodum ad eum pertineat: et incommodum: vnde quasi procurator dicatur simplex et in stricta significatione: vt. ff. de procu. l. j. in larga tamen significatione dicitur procurator in rem suam, ad quem pertinet commodum et incommodum. Nam qui procurator est in rem suam potest agere: vt. ff. de procu. l. qui procuratorem. et. C. de procu. l. stipendia. Igitur non nunciat tanquam dominus: sed tanquam procurator in rem suam: et ita nomen procurator, sumitur improprie. Vnde potest tertio modo exponi, [non potest,] scilicet ipsi proprietario eo domino predii. [Poterit.] scilicet vicino: et dic procuratorio nomine ipsius proprietarii, cum sit in eius proprietarii preiudicium: vel suo nomine, cum sit in preiudicium vsufructuarii. [Vendicare.] scilicet per confessoriam actionem: vt. ff. si vsusfr. pe. l. j. [Ei.] scilicet vsufructuario. [Non esse.] ac si aperte dicatur: si per vicinum fiat opus nouum, habet electionem vsufructuarius velit vendicare vsumfructum per confessoriam, que datur contra omnem, qui impedit seruitutem, nedum contra dominum:
34 vt. ff. si vsusfr. pe. l. vtifrui. §. vtrum. † Et venit in ista confessoria nedum res. i. quod prestetur patientia vtendi iure seruitutis, imo et seruitus. i. quanti interest agentis non fuisse prohibitum: vt. ff. si vsusfru. pe. l. vtifrui. §. si. sed si non vult agere confessoria. si vult opus nouum nunciare vt dominus, non potest, sed potest vt procurator proprietarii, vel vt procurator in rem suam. Et hoc dicit hec litera, si bene intelligatis eam. Et hec vera sunt quando nunciat extraneo. Si autem ipsi proprietario velit nunciare, hoc facere non potest, sed potest vendicare vsumfructum per confessoriam actionem, sicut a vicino. Et hoc dicit lex sequens, que incipit, [si autem domino.] i. proprietario. [Nunciauerit.] scilicet vsufructuarius. Vicinum. s. facientem nouum opus. [Agere.] id est, nunciationem ex hoc edicto facere. [Sed si hoc facto.] scilicet per nouum opus. [Petere poterit] a proprietario per confessoriam actionem, que datur, etc. vt inst. de act. §. contra quoque. et. ff. si vsusfru. pe. l. vtifrui. §. penul. et fi.
35 Igitur exposita litera, notabitis hic hec duo, † quia in aliquo est differentia, et in aliquo similitudo inter vicinum edificantem, et proprietarium. Et est similitudo, quia siue vicinus edificat, siue proprietarius, ego possum contra quemlibet petere vsumfructum per confessoriam actionem, ita dicendo: quia in tali loco habeo seruitutem vsufructus mihi constitutam, et mihi non prestatis patientiam, imo prohibetis me vti et frui, ex quo facitis nouum opus, vnde vendico vsumfructum per confessoriam actionem, vt prestetis mihi patientiam, et per hoc opus nouum non faciatis: et si fecistis, prestetis mihi interesse: quia confessoria datur contra omnem, qui impedit seruitutem, vt dixi. Sed in alio est differentia: quia si ipse proprietarius facit opus nouum, non possum ei nunciare aliquo de tribus modis. s. per iactum lapilli, vel per pretorem, vel verbotenus. Sed si vicinus facit nouum opus, non possum ei nunciare vt dominus. i. proprietarius, sed possum nomine proprietarii, si fiat ei preiudicium: vel vt procurator in rem meam, si facit in mei preiudicium, qui habeo vsumfructum. Or Segnori, hoc vult dicere. §. iste cum lege sequenti. Sed pro
36 Deo, que est ratio diuersitatis, † quare proprietario non possum nunciare nouum opus, sed vicino sic. Et de hoc assignauerunt quidam talem rationem, et dicunt: nunciatio noui operis est extra ordinem introducta ex hoc edicto, et est auxilium subsidiarium: ergo non habet locum ordinarium auxilium: quia hec est regula. ff. de minor. l. in causis. ij. in princ. et. ff. de edi. l. quedam. in prin. et ideo lex est expressa, cur edificanti socio non possum nunciare nouum opus: quia habet communi diuidundo iudicium: vt. j. l. proxima. §. sed si in loco. Cum ergo habeam confessoriam actionem ad petendum vsumfructum, non debeo ei nunciare nouum opus. Or Segnori, hec ratio non est hic bona: quia sicut habeo confessoriam actionem ad petendum vsumfructum a proprietario, et sic auxilium ordinarium, ita contra vicinum habeo confessoriam, et tamen nuncio vicino, non proprietario. Vnde vos assignabitis talem rationem: vicino nuncio nouum opus: quia habet debilius ius iure meo:

quia

quia non est dominus, nec possessor. Dominus non, quia eiusdem possessionem habet proprietarius, Possessor non, quia ego habeo naturalem: quia vsufructuarius possidet naturaliter: vt. ſ. de acquir. rerum domi. l. acquiritur. ſ. i. t. ſ. de acquir. possess. l. naturaliter. Quia ergo habet debilius ius, quia non est dominus, nec possessor, non est mirum, si non solum possum vendicare vsumfructum per confessoriam, imo etiam ei possum nuntiare nouũ opus extra ordinem. † Sed proprietarius habet fortius ius, quam ego habeam, quia est dominus: item qua eiusdem possidet quod tus fortius est meo: quia ius proprietatis non perit morte, vel capitis diminutione. Sed ego habeo debilius ius, scilicet vsufructus seruitutem, que potest perire morte, & non vtendo: vt. C. de vsufruc. l. corruptionem. Et ideo proprietario opus nouum nõ nuntio: sed datur mihi confessoria ad petendum vsumfructum, que datur cuilibet vendicanti seruitutem: vt. ſ. si ſerut. vendic. l. ſ. in pran. Vnde hec est regula, cum auxilium huius edicti sit extraordinarium. Vnde si aliquis habet ordinarium, non potest habere subsidiarii huius edicti. Et ideo si aliquis meus socius facit opus nouum, non recurro ad hoc edictum subsidiarium: vt. ſ. eod. Lan prouinciali. ſ. sed si tu in loco. Sed fallit in proprietario. Et quare fallit, audite: Si ego habeo tecum communem locum, par ius est mihi & tibi si in loco communi velis edificare: quia satio est quod communem auxilio te possum prohibere, scilicet communi diuidũdo, nec recurro ad hoc edictum subsidiarium. Si sum vsufructuarius, & tu es vicinus, cui ius edificandi non est, & tibi par ius, vt ſ. dixi: vnde possum nuntiare vicino nouum opus, & vendicare vsumfructum. O: Segnori, si bene intellexistis hoc, et his bene potestis intelligere ecclam, & literam. ☞ Modo circa istam materiã alia sunt videnda, & inda ganda. Et si arim oppomitur, & videtur † quod vsufructuarius possit nuntiare vicino, & proprietario nouum opus: nam hoc competit ei, cuius interest, &c. vt. ſ. progemo. ſ. ubi vbi dicit. [Ius ad quem &c.] vnde vsufructus &c. pertinet ad vsufructuarium: ergo debet posse nuntiare nouum opus vicino, & proprietario. Ad quod vos dicetis, Jo, ad quem res pertinet, potest nuntiare nouum opus, si est dominus, vel quasi, vel pleno iure possessor. Ecce enim si edificas in loco meo, in quo sum dominus, nuntiare possum nouum opus: quia dominus, vel quasi dominus possum vendicare: vel si sum bone fidei possessor, quia loco domini habetur: vt. ſ. de verb. signif. l. verbum. & l. bonefidei. Sed & si possideo pleno iure ciuiliter, & naturaliter, possum nuntiare opus nouum. Et ideo creditor, qui possidet, &c. vt. ſ. de acquir. possed. l. qui pignora. potest nuntiare nouum opus, vt. ſ. eo. l. creditor. Sed si aliquis non est dominus, vel quasi, vel pleno iure possessor, vt vsufructuarius: quia nemo potest, &c. vt. ſ. si vsufr. peta. l. vti frui. Nec quasi dominus: quia non habet in proprietate aliquod ius. Nec possessor: quia nec ciuiliter possidet, sed naturaliter. Vnde si vult nuntiare ei, qui habet debilius ius, vt vicino, pot: sed habenti fortius, vt proprietario, non potest, sed potest vendicare vsumfructum. ☞ Sed denuo opponitur ad id, quod dicit hic, vsufructuarium non posse nuntiare: vnde videtur contra. ſ. de remiſſ. l. i. ſ. item Jultano. † Ad solutionem cuius contrarij quidam ita dixerunt: Aut dominus loci, id est, proprietarius, vult edificare in loco, in quo habeo vsumfructum, & hunc non possum ei nuntiare nouum opus, vt hic. Aut vult edificare in loco, in quo non habeo vsumfructum, vt in loco vicino: & hoc casu, etiam ipsi proprietario possum nuntiare nouum opus, vt in lege contraria. ☞ O: Segnor, licet ista solutio fuerit antiquorum, & videatur prima facie mimulcere aures auditorum, tamen hec solutio non est bona: quia siue proprietarius vult edificare in loco vicino, vel in loco, in quo habeo vsumfructum, constat eum habere fortius ius, quam ego habeam, qui sum vsufructuarius: vnde non debeo ei nuntiare posse nouum opus, sed debeo vsumfructum vendicare. Vnde dicetis quod a contrario debet intelligi, vt quod dicit lex illa. ſ. de remiſſionib. intelligendum est, quod possum nuntiare, scilicet vicino, vel procuratorio nomine proprietarij: & sic meo, & alieno nomine: vt. ſ. eod. l. ſ. nuntiatio. Sed ipsi proprietario non potest nuntiari nouum opus, sed potest ab eo vsufructus cõfessoria actione, vt hic. ☞ Sed denuo opponitur: hic inuitur qõ vsufructuarius potest nuntiare vicino, non proprietario: videtur contra, qui a lex dicit quod proprietarius habet seruitutem personalem, vt vsufructus: vt. ſ. de vsufr. l. i. & ille, qui habet seruitutem personalem, non potest nuntiare: vnde contradicit. ſ. eo. l. qui vtã. Ad cuius † cõtrarij solutionẽ potest dici tribus modis. Et uno modo sic: Si aliquis habet vsumfructum in predio vrbano, bene potest nuntiare opus nouum vicino, licet non domino: vt hic, & ſ. de seruitu. vrba. predior. inter seruitutes. in fine. Sed si aliquis habet seruitutem in predio rustico, non potest nuntiare, vt in lege contraria. Et que sit ratio diuersitatis. ſ. subsidiam. ☞ Potest secundo modo solui sic: Qui habet vsumfructum, nuntiat vicino, non domino, vt hic. Similiter qui habet seruitutem, nunciat vicino, non domino. Et sic concordat lex ista cum illa: quia prompti est, leges legibus concordare: vt de inoffic. do. l. i. ☞ Ad dicatur tertio modo sic, & hec est vera solutio, Qui habet seruitutem personalem vsusfructus, ille nuntiat vicino, non domino, vt hic: sed hic habet predialem, si quidem rusticam, vt vie, itinere, & actus, que sunt rustice: vt. ſ. de seruitu. rust. predior. l. ille non nuntiat vicino, vt in lege contraria. Unde vt liquet vobis iste articulus, sta distingno: † Li quis vult nuntiare opus nouũ, aut est vrbs, vel qua si, vel pleno iure possessor, aut habet seruitutem: & tunc aut predialem: aut vrbanam, aut rusticam. Ju primo casu, si est dominus vel quasi, vel pleno iure possessor: indubitanter iste bene potest nũtiare: vt. ſ. pro primo. ſ. & ſ. eod. l. creditor. Si habet seruitutem, si quidem personalem, vt vsumfructum, vel vsum, que sunt personales seruitutes, vt. ſ. de seruitu. l. i. Nuntiare autem potest vicino, non domino: vt in fine. l. i. huius titul. & l. ſ. & ſ. de remiſſionib. l. ſ. item Juliano. Sed si habet predialem, si quidem vrbanam, vel quia habet seruitutem ne altius tollatur: hec quidem seruitus est vrbana, vt. ſ. de seruitu. vrba. pred. l. i. & iste potest nuntiare nouum opus vicino, non autem domino: vt. ſ. de seruitu. vrba. pred. Item seruitutum. in fine. Si autem rusticam habet, nõ potest nũtiare nouum opus domino, vel vicino: vt. ſ. eod. l. qui viam. Sed lege quedam videtur obuiare huic distinctioni, vt. ſ. famil. ercis. l. in hoc iudicio. in princ. Sed certe lege ista potest intelligi secundum predictam determinationem, quam modo feci. O: dic mihi, que est ratio diuersitatis inter seruitutem rusticam, & vrbanã. Segnori, assignantur plures rationes: tamen tangam vnam hic, & aliam ſ. eodẽ. l. qui viam. Facit hoc fauor, & vtilitas rusticanum predioru vt si tu velis facere aliquod opus gratia fructuum colligendorum, non debeo nuntiare nouum opus: & si possum nuntiare, non debeo gratia fructuum colligendorum, ne agricultura impediatur. Non autem tanta vtilitas est in predio vrbano: vt. ſ. eod. l. de pupillo. ſ. Segnus Pedius.

Summarium.

1 Edificanti in predio meo prouinciali possum nouum opus nuntiare.
2 Predia Italica prouincialibus parificantur.
3 Socius an possit nuntiare nouum opus socio edificanti in loco communi.
4 Nuntiatio noui operis dicitur remedium extraordinarium.
5 Judicium communi diuidendo datur contra edificantem in loco sibi communi cum alio.
6 Edificans in loco communi quãdo prohibeatur officio iudicis, & quando communi diuidendo.
7 Superficiarius quis, & an possit nuntiare nouum opus.
8 Inquilinus an nuntiare possit nouum opus.
9 Nuntiatio noui operis an impediri possit auxilio communi.
10 Edificanti in publico potest quilibet nuntiare nouum opus.
11 Actio popularis cuilibet de populo competit.

1 [A] M prouinciali. Jurisconsultus in principio huius legis dicit † quod si edificas in predio meo prouinciali, vel Italico quod possum tibi opus nouum nuntiare tribus modis: scilicet verbotenus, & per tactum lapilli, & per pretorem. Et hoc dicit principium huius legis. [In prouinciali predio, &c.] Quasi dicat, medii in Italico pdio si edificas in meã pticiam, possum nouum opus nũtiare, imo & in prouinciali. [Nouo.] Sed quid si edificatur de nouo: habebit scilicet de hoc edicto, altero de tribus modis, vel verbotenus, vel per tactum lapelli, vel per pretorem: quia his modis fit nuntiatio: vt. ſ. eo. l. de pupillo. ſ. meminisse. Unde notabitis hic † quod parificãtur predia Italica, & prouincialia: & alias parificatio, quia in ambobus cadit vsucapio: vt. C. de vsucap. transfor. l. i. Item in alio est parificatio: vt Jnſti. de rerum diuiſio. ſ. per traditionem. Est tamen in alio differentia, quia predia prouincialia sunt subiecta tributis, nõ autem Italica: vt. C. de epiſc. & cleric. l. de his. & C. sine censu vel reliq. l. finali. ☞ Sed pro Deo, quero que est ratio dubitationis? Respondeo, illa erat ratio dubitationis: Italici cum de iure predia non debeant prestare tributa, merito sunt domini: vnde debet merito posse nuntiare opus nouum. Sed prouinciales, cum prestent tributa, non videntur domini: vnde videbatur quod non possent nuntiare. Sed certe licet non sint domini, ratione tributorum, possunt tamen nuntiare nouum opus, vt superficiarius potest, qui non est dominus: vt. ſ. eod. l. ſ. si ego superficiarius.

§ Si in loco. In. §. isto ponimus casum talem, Habebamus locum communem ego & tu, si vicinus faciat nouum opus, aduersus eum habebit locum nuntiationi operis. † Sed quid erit, si habebamus locum communem ego & tu, tu in loco communi edificabas in preiudicium meum, numquid possum nuntiare tibi nouum opus? Certe non, sed latus est quod possum te prohibere communi diuidendo iudicio, vel iudicis officio. Idem est, si habeo insulam communem. Si enim in communi insula edificas, & velim nuntiare nouum opus non possum, sed communi auxilio possum prohibere te, scilicet vel communi diuidendo, vel iudicis officio. Et hoc dicit ite. §. [Communi.] Subaudi, vbi non erat edificium, vt differat a sequenti casu. [Loco.] scilicet vel in communi domo. Et ita loquitur de loco posito in rure, vel in vrbe, sed infra de loco posito in villa. [Vicinum.] scilicet ex hoc edicto, non aduersus socium, sed communi diuidendo iudicio, vel iudicis officio. Et hoc dicit lex. [vel per pretorem.] id est, iudicis officio, non ex hoc edicto. [Insula.] scilicet terra fossatis, & vallis circundata, & vocatur apud Gallicos manerium, apud Bononienses vocatur tumba. [Possim.] scilicet ex hoc edicto. [Illa ratione.] scilicet iure communi, vt sequitur. [Vera est.] Unde notabis hic hoc notabile, † Nuntiatio: quia est extraordinaria, ergo subsidiaria. Unde quandiu habet locum ordinarium auxilium, cessat extraordinarium, vt supra de minor. l. in causa. fi. secunda. in princip. Quod est verum, quando volo nuntiare nouum opus ei, qui pars tua habet mecum, vel forsitan tua meo, vt hic, & supra titulo proximo. Sed secus est, quando volo nuntiare ei nouum opus, qui habet debilius ius, quam ego habeam: quia non cessat hic extraordinarium, vt supra eodem. l. prima. §. fina. Or Segnon, ecce a. istud est intelligendum, & sic: † Si ergo, & tu habemus locum communem, non possum tibi nuntiare nouum opus, sed iudicio communi diuidendo prohibere: quia in re communi potior est conditio prohibentis, vt. ff. comm. diuid. lege Sabinus. Unde formabo ita libellum. Ego contra talem ago, cum quo habeo rem talem communem, ex eo quod vult edificare me inuito, vnde cum in re communi potior sit conditio prohibentis, peto quod prohibeatis eum edificare. Quod facto colligitur in practica lege Sabinus. huiusmodi conceptio libelli.

¶ Dicet aliquis vestrum, Hoc bene intelligo quod possum prohibere eum iudicio communi diuidundo, sed non intelligo vnum, quod dicit lex a vita, quod prohibeo eum edificare communi diuidundo iudicio, vel per pretorem. Respondeo quod hoc vult dicere, Si ego habeo rem communem tecum, & tu vis edificare me inuito, it quidem offitiosa me locum, & tu solus possides, habeo actionem communi diuidundo. Sed si faceris me tuum locum, tunc nó prohibebo te ex hoc edicto, scilicet de operis noui nuntiatione, sed iudicis officio: quia facium te vocari, & dicam iudici. Domine, miserabiliter iniuriatur mihi locus meus: quia vult contra voluntatem meam edificare in loco communi, & possideo vt ipse. Dicit iudex, Est communis vtra rei: Dicit ipse, Sic. Unde iudex statuit precipit suo officio ne edificet. † Vel potest non aliter vtra obuersificatio, quando agitur communi diuidundo, vel iudicis officio, vt prohibeatur ille vult edificare in re communi corporali me inuito prohibetur communi diuidundo, si in re incorporali, vt in seruitute, quam habemus communem, prohibetur iudicis officio, vt argumentum pro communi diuidundo. lege per hoc iudicium. in. §. vlti. & Sit quis putans.

§ Si ego. In. §. isto ponitur talis casus. Solum alicuius domus erat tuum, superficies erat mea: vicinus vult facere opus nouum in preiudicium superficiei, scilicet vt noceat luminibus superficiei, numquid possum ei nuntiare nouum opus? Et dic quod sic: quia vtilis sum dominus. Quod ex eo apparet: quia si aliqua seruitus deberetur in loco, in quo habeo superficiem, possum vendicare illam seruitutem vtili confessoria. † Videbatur tamen contra: quia superficiarius videtur inquilinus, & licet videatur inquilinus quia præstat mercedem vt inquilinus, tamen quia habet vtile dominium, potest nuntiare. v. h. o. [Si ego superficiarius.] Et dicit superficiarius, vt possit hoc deberi in vinea domini episcopi, que est tuta, per viam, que vadit ad sanctam Mariam in monte: quia venit aliquis, & dicit, Ego vellem edificare super vestro, & dare vobis tantum quolibet anno de onobus cluis. Ille est superficiarius, vt infra de superficiebus. lege prima. [Vicinus.] scilicet in preiudicium superficiarij. [Nuntiare.] scilicet nouum opus ex hoc edicto. [Douet.] scilicet quæstionem, vel ambitionem. [Sum.] † Unde non videtur posse nuntiare: quia inquilinus est, ff. vt. C. de præscript. trigint. anno. lege male. Hec obiat supra comm. diuidun. lege communi diuidundo. §. neque. quia possidet dominio naturaliter, non sibi. Vel quia habemus loco domini ad modicum tempus, vt ius patronatus. peta. lege prima & secunda. [In rem actionem.] vt supra de superficie. lege prima. §. quod ait. [Seruitutum.] debitarum illi prædio, in quo habeo superficiem. [Actio.] scilicet vtilis confessoria, vt supra si seruit. vendice. lege secunda. §. i. [Cóceda.] Or Segnon, habetis hic, † quod si habeo commune auxilium, scilicet confessoria actionem, contra illum, qui habet debilius ius, quam ego habeam, hoc commune auxilium non impedit nuntiationem ex hoc edicto: quia superficiarius habet fortius ius, quam vicinus, vt supra eodem. lege prima. §. final. Secus si habent par, vel debilius. vt supra eodem. lege proxima. & §. proximo. §. ceterum.

§ Si in publico. De nuntiatione, que fit pro edificio, quo fit in priuato habentis, hic agitur de ea, que fit pro edificio, quod fit in publico. cum lege sequenti † Et dicitur quo si aliquis edificat in loco publico, quod quilibet de populo potest ei nuntiare nouum opus, qui alias idoneus est, nam Reipublice interest, &c. Hoc dicit ite. §. cum lege sequenti. [Aliquid.] scilicet operis noui, vt faciat ad titulum. [Omnes.] scilicet singuli. Quasi dicat. Quilibet de ciuitate potest nuntiare opus nouum edificanti in loco publico. Et intelligo, quilibet alias idoneus, non tamen pupillus, vel furiosus, vt infra eodem. lege de pupillo. in princip. Et ex posito simili habes et alibi, vt supra quod cuiusque vniuersitatis nomine. lege prima. §. quibus. & infra de munera. & honor. lege vt gradatim. §. primo. & C. de episcopa. audien. l. Loc creationibus. [Admittere.] † Et ideo ad populi actionem admittitur quilibet de populo. vt infra de popul. actio. per totum. & infra de actionib. obligatio. lege si plures. & infra de liber. hominib. exhibend. lege quod ait. §. hoc interdictum.

Summarium.

1 Pupillus quando possit nuntiare nouum opus.
2 Lumen a prospectu quo differat.
4 Adultus an possit nouum opus nuntiare edificanti in loco publico.
5 Pupillus tutore carens an possit nuntiare edificanti in suo priuato.
7 Pupillus nuntiationem a se factam exequi nequit.
8 Pupillus in priuato loco edificanti nuntiare potest.
9 Pupillus sine tutore interdictum de libero homine exhibendo intentare potest.
10 Seruo communi potest nouum opus nuntiare.
11 Nuntiatio fieri debet in re presenti.
12 Nuntiatio an ipsi domino fieri debeat, an fabris.
13 Nuntiatio, que tali persone, & que ei.
14 Nuntiatio an fieri possit alibi, quam vbi edificatur.
15 Nuntiatio facta domino egritudini in loco an valeat.
16 Nuntiatio an valeat facta vni ex pluribus edificantibus.
17 Nuntiatio an ab omnibus fieri debeat, in quorum edificatur pretium.
18 Edificantibus pluribus quare sufficiat eorum vni nuntiare, & non contra.
19 Preton edificanti non audeno nuntiare nouum opus, quid agere habeat.
20 Preton edificanti non potest nouum opus nuntiari.
21 Potestatio in materia nuntiationis quid operetur.
22 Nuntiatio facta postea an impedit preterita.
23 Nuntiationis facte per pretorem effectus quis.
24 Edificanti eo absente, cuius interest, an ab eo remoto possit nuntiari nouum opus.
25 Vicino in edes nostras immittenti possum nouum opus nuntiare.
26 Nuntiationis causa triplex.
27 Nuntiatio naturalis que.
28 Nuntiari potest facienti contra senatusconsulta.
29 Seruitutem habens an possit domino nuntiare.
30 Vicino immittenti in edes meas qualiter nuntiari debeam.
31 Vicino edificanti in meo & pretorem nuntiare debeo, vel lapilli tactu.
32 Libellus quo casu in nuntiatione dandus.
33 Locatus vel nudus pugnanti non nuntiatur nouum opus.
34 Nuntiatio sperninda, que periculum affert.
35 Iuramentum calumnie an requiratur in nuntiatione.
36 Nuntiatio, seu remissio quo iure petatur.
37 Nuntians nouum opus quid obiicere debeat.

38 Nuntians in toto opere non tenetur signare in qua parte.
39 Nuntiationem plures an requirant, quando in locis pluribus edificatur.
40 Stipulationes in quibus tot sint, quot res.
41 Edificatione abstinere debet, ⁊ cui nouum opus nuntiare.
42 Remissio nuntiationis quando impetrari dicatur.
43 Edificare licet ei, qui satisdat, vel repromittit.
44 Additio pretoris in satisdatione impetranda nõ requiritur, sicut nec in nuntiatione.
45 Nuntiatio facta per pretorem an valeat, si de mandato dubitetur.
46 Procurator verus an satisdet de rato.
47 Tutor, vel curator non satisdat de rato, vbi constat de decreto.
48 Remissio nuntiationis an possit per alium impetrari.
49 Tutor, ⁊ curator possunt nuntiare, ⁊ eis nuntiari. 51.
50 Procurator conuentus ex interdicto ne vis fiat ei, non opponit exceptionem procuratoriam.
Exceptio procuratoria quotuplex.

DE pupillo. Lex ista in sui principio legitur duobus modis. Uno modo ponitur in ea casus talis:
1 †Pupillus vult nũtiare alicui edificãti nouũ opus in loco publico, dic quod non potest. secus si fiat in loco priuato, nocendo luminibus domus pupilli, vel officiendo prospectui eius: quia indubitãter tũc poterit nuntiare, dum tamen faciat tutore authore. Et hoc dicit principium huius legis. [Pupillo dandum.] hoc est primum dictum. [Nisi.] Incipit secundum dictum. Et secundum istam lecturam dicens quod pupillus nõ potest nuntiare edificanti in loco publico, sed in loco priuato edificanti bene potest nuntiare, si fit in preiudicium pupilli edificatum, dum tamen tutore authore. Et secundum istam lecturam, quam glo. do. Joan. ⁊ Azo videntur approbare, ita legetis literam. [De pupillo.] scilicet minore quatuordecim annis. Femina duodecim, vt institu. quib. modis tute. finia. in prin. [Executionem.] id est, potestatem exequendi. [Dandum.] scilicet pro opere quod fiat in publico. Et hoc declarat exceptio, nisi ⁊c. [Res.] id est, nuntiatio. [Ueluti.] ponit exemplum. [Eius.] scilicet domus pupilli. [Efficitur.] scilicet per nouum
2 opus. [Prospectus.] †Nam differentia est inter lumen, ⁊ prospectum, nã lumẽ est de proximo, prospectus de longinquo. Item lumen est desuper, prospectus vero de subtus, vt. ff. de seruitu. vrba. predio. l. inter lumen. [Non aliter.] Hic ver. legitur duobus modis. Uno modo vt referatur ad principium legis, vt. j. dicetur. Unde dico, pupillum non nuntiare in opere publico: quia eius nuntiatio non habetur rata, nisi tutore authore. Sed hec oppositio non est bona: quia etiam tutore authore non potest nuntiare in publico, vt. j. dicetur. Unde dicetis quod inferatur ad proxima. Unde dico pupillum nuntiare edificanti in loco suo priuato, ⁊ hoc casu erit rata nuntiatio, si fiat authore tutore, ⁊ non aliter. [Habetur.] scilicet cum gratia sui commodi nuntiat. [Authore.] Et secundum istam lecturam domini Joã. ⁊ Azo. approbatam, videtur hec lex dicere, vt dixi in casu,
3 †quod pupillus potest nuntiare edificanti nouum opus in loco publico. Et est ratio: quia prohibere edificanti in loco publico, est ius populare. Et popularia iura competũt idoneis personis, nõ autẽ minus idoneis, vt. j. de popu. actio. l. licet. in prin. Nam quod leges dicunt quod omnes ciues opus nouum, ⁊c. vt. ff. eo. l. in prouinciali. in fine. cum l. seque. est intelligendum, omnes, scilicet idonei. non autem minus idonei, vt pupilli. Et ad hoc est argumentum. j. de muneri. ⁊ hon. l. vt gradatim. in prin. ⁊ l. in prouinciali. plene dixi. Sic ergo pupillus nõ potest nũtiare edificãti in publico tutore authore, vel
4 etiam sine eo. †Sed quid in adulto, nunquid potest edificãti nũtiare nouum opus in publico? Dixerunt quidam quod sic, si decimumoctauum annum inchoauit, arg. ff. de postulan. l. j. §. pueritiam. Insti. ex qui. cau. manu. non pos. §. si. Sed potest dici aliter vt dicatur quod executio popularis iuris denegatur pupillo, ⁊ seruo, ⁊ mulieri, ⁊ per consequens ceteris personis conceditur, vnde adulto: quia quod in vna persona, ⁊c. vt. ff. de iudic. l. cũ pretor. in prin. ⁊. C. de procu. l. maritus. Uel potest dici alio modo, Aut adultus habet curatorem: ⁊ tunc idem quod in populo. Aut non habet curatorem: ⁊ tunc potest nuntiare. vt argumen. C. de in integ. resti. l. si curatorem habens. Sic ergo pupillus non nuntiat nouũ opus in publico, etiam tutore authore, vt hic. Sed pro Deo, quid
5 erit? †Edificatur in loco priuato in preiudicium pupilli. ipse pupillus non habet tutorẽ, nunquid potest prohibere ne opus fiat, sine tutore? Et certe dicunt quidam quod poterit, si nõ potest habere tutorem, vt quia non habet copiam eum petendi. Item si iudex admittit eum ad nuntiationem, vt argu. C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum. ⁊. ff. de bono. pos. l. seruus. ⁊. C. de iure delibe. l. si infans. in fine. Uel potest dici, Si ipse non habet tutorem, videtur quod possit nuntiare nouum opus per iactum lapilli, ⁊ simplici verbo, vt. ff. de euictio. l. si domum. in fine. Sed non per pretorem, quia non potest stare in iudicio sine tutore authore. Et nuntiare nouum opus per pretorem, est in iudicio litigare, vt. j. dicetur. Sed instatur contra istam lecturam, quia videtur quod possit nũtiare sine tutore: quia licet ei facere conditionem suam meliorem sine tutoris authoritate, vt institu. de autho. tuto. in princ. ⁊. ff. de pact. l. contra iuris. ⁊. ff. de autho. prestan. l. obligari. Sed ad istud potest
6 ita dici, †Pupillo nuntiare nõ licet, si edificatur in loco priuato: quia posset facere nuntiationem sibi damnosam: quia si nuntiaret simplici verbo, faceret aduersarium suum possessorem, vt. j. ea. l. §. meminisse. Et ideo potest dici, licet liceat ipsi pupillo conditionem suam facere meliorem, puta litigando, vel contrahendo, non tamen licet querendo hereditatem, vel bonorum possessionem, etiã locupletẽ: quia posset esse, ⁊c. vt Institu. de authorita. tuto. §. sed neque. Item neque prohibendo nouum opus: quia posset eligere nuntiationem, que esset sibi damnosa. vt. ff. dictum est. Et est communis lectura huius legis in prin. ¶ Legatur secundo modo principium huius legis aliter, scilicet vt hic sit sensus:
7 †Licet pupillus possit nuntiare nouum opus edificãti in suo loco priuato, tamen illam nuntiationem pupillus non potest exequi, nisi quum sua interest, vt quia officitur luminibus domus sue, vel prospectui, ⁊ tunc tutore authore, ⁊ non aliter. Hoc dicit. Unde exponatis istam literam. Quesitum est, an possit nuntiare de eo, quod fit in priuato, ⁊ eam exequi. [Executionem.] id est, prosequutionem. [Dandam.] nuntiationem tamẽ esse concedendam. Unde dicetis quod pupillus in loco priuato potest nuntiare nouum opus per iactum lapilli. Item per pretorem. Item simplici verbo. sed cõtra hanc nuntiationem poterit restitui, vt. ff. de minor. l. j. ⁊. l. ait pretor. in princi. Sed licet possit nuntiare in loco priuato tribus modis, ⁊ sine eius tutore, non tamen poterit prosequi, nisi sua intersit, ⁊ tunc tutore authore. [Ipsius.] scilicet pupilli. [Obstat.] quia tunc poterit exequi nuntiationem factam tutore authore, ⁊ non aliter. [Rata.] non prosequendo. [Authore.]
8 Unde dicetis hic secundum hanc lecturam, †quod pupillus nõ prohibetur nũtiare in priuato loco altero de tribus modis, quia potest restitui in ea, que fit simplici verbo: quia requirit summariam cognitionem: vt argu. ff. de euic. l. si dictum. in fi. ⁊ quia facit meliorem conditionem suam. Sed si velit prosequi, cum velit satisdare de opere demoliendo, non potest nisi tutore authore. Et ad hoc est argumentum: quia videmus quod pupillus potest facere extra iudicium, non tamen potest in iudicio litigare. Credimus tamen quod possit contrahere, ⁊ si efficiatur locupletior, tenetur, vt. ff. commodati. l. iij. in prin. Alioqui non tenetur ciuiliter, sed naturaliter, vt. j. de nouatio. l. j. ⁊ tamen non posset in iudicio litigare, vt. C. de autho. prestan. l. clarum, ⁊. C. qui legiti. perso. habe. stan. in iud. l. j. ⁊. ij. In casibus tamen est speciale, puta si velit agere de momentaria possessione, vt. C. qui legiti. perso. l. momentarie. ⁊ argu. C. si per vim, vel alio modo. l. j. Item interdictũ de libero homi. exhiben. potest intendere sine tutore, fauore libertatis, vt. j. de libero homi. exhiben. l. quod ait. §. hoc interdictum, Et ita poterit nuntiare, non tamen exequi. Simile dicimus in bonorum possessione, quam petere potest, si nullus existat contradictor, vt. C. qui admit. ad bono. posses. l. bonorum. Alias non posset petere, vt. ff. de bon. pos. l. tuto. ⁊ Institu. de bono. possessio. §. neque.

SERUO. In. §. isto intendit Jurisconsultus tractare quibus personis nuntietur: quia habuistis ex quibus causis in. l. j. vsq; ad. §. vsufructuarius. postea que persone nuntient hucusq; hic dicit etiam que persone nuntient, ⁊ quibus personis nuntietur. Et certe seruo nuntiatur. Et certe seruus non potest nuntiare edificanti in publico, ⁊ si nuntiat, non valet.
10 Hoc dicit iste. §. [Seruo.] †scilicet edificanti in loco meo, vel in loco peculiari in preiudicium meum, vel in loco publico, possum nuntiare nouum opus suo nomine, id est, pro suo edificio. Uel dic secundo modo, potest, scilicet nomine domini: quasi dominus edificat, ⁊ seruus est in opere, ipsi potest nuntiari, vt. j. ead. l. §. nuntiare. [Ipse.] scilicet seruus. [Habet.] facta a seruo. Et ista legatur duobus modis, vel tribus. Uno modo: Ipse, scilicet seruus. [Nõ potest.] subaudi, edificãti in loco publico: quia est inhabilis ad ius populare prosequendum, vt pupillus, vt. j. habuistis. Et seruus est minus idoneus tamen quantum ad ius, ⁊c. vt. ff. de test. l. qui testamento. §. seruus. ⁊. j. de regu. iur. l. quod attinet. Et hec lectura caret omni scrupulo. Sed edificanti in loco priuato in preiudicium domini sui bene potest, vt argu. j. quod vi, aut clam. l. ij. in prin. ¶ Sed ⁊ potest secundo modo legi ista litera. [Non potest.] scilicet suo proprio nomine, quum pro mortuo habeatur, ⁊ bona non habeat: vt. j. de verbo. signi. l. liber homo. Et si nuntiat suo nomine, non habet effectum, sed nomine domini potest, vt. j. quod vi, aut clã. l. ij. in prin. ¶ Posset ⁊ alio modo intelligi, vel legi vt legatur. [Nuntiare non potest,] scilicet vt prosequatur nun

tiationem. [Habet.] quantum ad hoc vt posset prosequi. Quasi dicat: Nuntiare potest, sed illam nuntiationem nõ potest exequi, quia non potest esse in iudicio, vt. C. de iudic. l. seruus. Et quod dicit lex, quod vi aut clã potest prohibere ne edifices in domum preiudicium, sed non potest exequi. Ratio: quia non potest esse in iudicio. vt. C. de iud. l. seruus.

11 **Nuntiationem.** Hic dicitur † quod qui nuntiat opus noui, in ipsa area, vel re in qua edificatur, debet nuntiationẽ facere, et sic in loco in quo edificatur, siue fiat, siue inchoetur. [Oportebit.] expone re ipsa. [Edificare.] vt. j. ea. l. §. qui in pluribus. Unde habetis nuntiationem in re presenti faciendam. Si autem extra rem in absentia, nullo modo tenet nuntiatio, vel non tenet ante, quam veniat ad locum, vt. j. ea. l. §. si quis autem in foro. ibi dicam.

Nuntiare. In §. isto dicitur: Si aliquis edificat nouum opus, possum nuntiare domino,
12 qui facit, vel facit fieri, sed non habeo necesse, si nolo, † illud satis est si nuntio fabris, vel edificantibus, vel illis, qui sunt in opere domini, cuiuscunque sint conditionis. Unde si nuntio seruo domini satis est. Item si ancille domini, satis est. Item si puero, vel puelle que erant in opere, eius nomine nuntio, satis est: quia sufficit nuntiationem fieri in re presenti, dummodo veniat in notitiam domini. Hoc dicit iste. §. [Oportet.] id est, necesse est. Ac si aperte dicatur, Dño operis possum nũtiare, sz nõ habeo necesse. Sed si ipse non est in opere, sed alij, illis potero nũtiare. Et hoc statim dicit. [Loco.] in quo fit opus nouum. [Iste.] s. qui est in re nomine domini. [Nuntietur.] scilicet nomine domini, quum dominus edificat, satis est, vt. s. ea. l. §. seruo. secundum qd vno modo potest intelligi. [Mulieri.] pedisseque eius, vel ancille. [Puelle.] que erant in opere nomine domini, vt custodirent cementa, vel ligna. [Nuntiari.] id est, dici, vel denuntiari: quia licet seruus, vel alijs nuntietur, satis est in re presenti, dummodo venerit in notitiam domini.

¶ Or Segnori, hic breuiter tollam quoddam contrarium, lex ista dicit quod dum nuntiatio fit debitori a procuratore meo, vel a me, constituit in mora, non autem seruo debitoris facta constituit in mora, vnde nõ sufficit seruo fieri. et hic dicit quod sic, vt. s. de vsur. l. mora. in fine primi responsi. Ad cuius solutionem ita di-
13 co: † Est nuntiatio que fit persone, et que fit ipsi rei. Nuntiatio fit persone: quia nuntio debitori meo congruo loco, etc. Hanc nũtiationem necesse est fieri ipsi debitori, vel eius procuratori, non autem seruo: vt in lege contraria, vt. s. de pe. he. l. item veniunt. §. petitam. Jo. s. secundo petitam. Est et nuntiatio, que fit ipsi rei, quo casu siue nuntio domino existenti, siue denuntio alijs existentibus in opere, valet, et extunc prohibeatur edificare: quia hec sunt paria, vel ipsi domino nuntiare, vel alijs, qui sunt in opere, vt possint eum certificare, vnde satis est, si ipse certificatur per alium, vt est simile arg. s. de peti. here. l. item veniunt. §. petitam. et j. que senten. l. prima. §. ex hoc. et s. de bono. possessio. l. in bonorum. et ita loquitur noster. §. ¶ Sed Segnori, hic quero, ponamus, fit nouum opus, inchoatum est nouum opus, vel imminet inchoatio noui operis: accedo ad locum, non inuenio dominum, nec aliquem ibi ipsi loco nuntio per iactum lapilli, presentibus testibus, vel tabellione, sufficit ne ista nuntiatio, vt si factum est post nuntiationem teneatur hoc edicto: Dicet quidam quod sufficit: quia satis est, si fiat in re presenti, vt. s. §. proximo. et j. eadẽ. l. §. si in pluribus. Sed verius est vt hec nũtiatio non sufficiat ei ante, quã in eius notitiã veniat, sed ex quo deuenit, nocet, vt. s. de petitio. hereditatis lege item veniunt. §. petitam. Nec obstant leges contrarie, vbi dicitur nuntiationem fieri in re presenti: quia intelligo, si est ibi dominus, vel alij sunt ibi, vt dicit iste. §. Item intelligo nuntiationẽ validam, si venit in notitiam domini, vt in fine huius. §. et infra proximo. §.

14 **Si quis autem.** In isto. §. ponitur talis casus, † Pone tu edificas nouum opus in vico isto iuxta me in mei preiudicium; ego inueni te in palatio communis coram iudice, vel in foro venalium rerũ, vel apud portam Rauennatem, ibi nuntiam tibi vel simplici verbo, vel per pretorem, vel per iactum lapilli, qr aliter non possum, nunquid valet ista nuntiatio: Et certe non dicit Iurisconsultus ante, quam poterimus ad locum peruenire. Nam si diceremus statim sortiri effectum, sequeretur quod quicquid medio tempore esset factum, quod tanquã contra edictum deberet demoliri, quod esset iniquum, vnde non debet statim sortiri effectum. et hoc dicit. [Si quis in foro.] scilicet iudiciario, vel etiam rerum venalium. Domino, scilicet operis. [Nuntiat.] scilicet simplici verbo, vel per pretorem, non per iactum lapilli: quia nuntiatio fit in ipso opere, vt infra eadem lege. §. meminisse. [Exploratissimum, etc.] Hec litera intelligitur sicut sonat, nullius esse momenti, et nullo modo valere. Legitur secundo modo, nullius esse momenti, scilicet ante, quam dominus veniat ad opus. Unde quod factum post nuntiationem factam in foro, illud non tenetur demoliri, sed illud, quod factum est postquam peruenit ad locum, illud erit demoliendum. [In re eum.] Assignat rationem, et dixi supra. §. proximo. [Discedatur.] id est, non discedatur ab opere. [Alibi.] id est, non in re presenti, sed in foro, vel alibi. [Factum.] a fabris, vel ab opificibus sit factum, ergo debet tolli, vt. s. eodẽ. l. prima. et j. eodem. l. pretor. Sed hoc esset durum, ex quo dominus statim veniret ad locum vt interdiceret fabris ne facerent.

15 ¶ Or Segnori, iste est communis intellectus, † vt si nuntiatur domino in foro: quia quo ad quid valet, et in hoc valet, vt quicquid factum erit postquam poterit venire ad locum, destruatur, sed illud, quod factum est ante, quam veniret, illud non demolitur. Quidam tamen dicunt nuntiationem factam nõ in loco, absente te nullo modo valere, vt argumen. in princip. §. Sed certe bene potest nocere, ex quo potuit prohibere fabris, non ante, vnde factum postea debet destrui, non ante, vt supra de petitio. hereditatis. lege, item veniunt. §. petitam. Sed dicat aliquis. Secundum istam opinionem non erit differentia in re presenti, vel absenti: quia nihil sit in re presenti, vel absente domino fabris nõ debet nocere domino ante, quam ei domino nuntiatum sit vt supra §. proximo. Similiter si fiat in re absenti, non nocet domino ante, quam ad locum veniat. Sed non est ita: quia vbi fit in re presenti fabris, si dominus statim reuertitur, satis est quod ipsi dicatur, domino, talis denuntiauit nobis nouum opus, et ipse debet dicere quod volo ire ad denuntiantem, sed si statim non reuertitur, debent abstinere in re presenti, et cetera. vt supra proximo. §. Sed vbi in re absenti, tunc non nocet ante, quam perueniat ad locum, sed postquam peruenit, vel potuit peruenire. Et ista est differentia. Uel potest dici differentia in alio modo: quia est verisimile quod postquam fit in re presenti, statim cessabunt edificare, et current ad dominum, et dicent ei, et sic dominus nullum incurret periculum. Sed vbi fit in re absenti ista nuntiatio, non statim consequitur effectum. Unde Iurisconsultus illud innuitur, quod communiter fit: quia si fit fabris, incontinenti abstinent: et ad ea, etc. vt supra de legibus, et Senatusconsultis. lege, nam ad ea.

16 **Si plurium.** In §. isto ponit talis † casus. Plures dominum edificant, nunquid vni eorum poterit nouum opus nuntiari: Certe sic: quia ex quo vni est nuntiatum, omnibus intelligitur nuntiatum, sed si vnus dominorũ edificat post operis noui nuntiationem, ei soli nocet, non autem alijs: quia factum alterius alteri nocere nõ debet. Secus est econtra, quid si aliquis edificat in preiudicium plurium dominorum: quia non sufficit quod vnus nuntiet. Et est ratio: quia posset esse quod vnus haberet ius nuntiandi, alter non. Hoc dicit iste. §. [Fiat.] scilicet a domino, vel eorum voluntate, et vni scilicet ex dominis. [Recte.] quia in re presenti, et cetera. vt supra habuistis. [Denuntiatum.] vt argumen. C. de diuer. rescrip. lege prima. et C. si vnus ex plurib. appel. lege prima et secunda. et infra de appellatio. lege si cum. [Et non tenebuntur.] ad expensas, que fiunt in opere demoliendo, tenebuntur tamen ad patientiam, vt infra quod vi aut clam. lege finali. §. vltimo. et lege, in summa. et infra eodem. lege fina. [Fecit.] quia alteri, et cetera. vt infra de regulis iuris. l. non debet. et s. de alien. iud. l. j.

Si plurium. Habuistis quum plures edificant, modo ponit econtra, scilicet quan-
17 do vnus edificat in preiudicium plurium; † quia non sufficit vnum nuntiare, imo omnes necesse est quod nuntient: quia potest esse quod vnus habet ius nuntiãdi, alter non. Et lege ita literam: Si opus rei plurium dominorum noceat. Rei dico vtrum sufficiat, et cetera, vel ita si noceat opus, scilicet quod fit in loco vicino rei plurium dominorum, et ita in eorum preiudicium. [Non sufficere.] Sed quare non, id est singulis, et cetera. [Prohibẽdi.] Quomodo potest hoc esse: vno modo: pone, plures habent rem communem, vnus est pupillus, et caret tutore, socij nuntiatio non debet sibi prodesse, quum non erat legitime etatis, quum non possit iste nuntiare vel exequi, vt in principio huius legis dixi. Uel, Segnori, potest alio modo notari exemplum. Pone, duo, vel plures habent locum communem, venit vicinus, et dicit quod vult edificare in loco cõmuni. Dicet vnus ex socijs, Bene placet. Iste non fuit loquutus cum alio, vel cum alijs, vel si fuit loquutus, non dederant licentiam, iste non habet eam, vt supra communia predio. l. receptum est. Sed que est ratio diuer-
18 sitatis inter istum casum, et superiorem: † Potest dici quod est illa: quia vbi plures edificant, satis est vni nuntiare: quia satis est in re presenti, vt in precedentibus. §§. habuistis. Sed vbi vicinus edificat in preiudicium plurium omnes debent nuntiare: qr vnus potest habere ius, etc. vt hic dicit. Sed quid si omnes habeant par ius, nunquid prodesset alijs, vt in. d. lege prima. C. de di-

uersis

uersis rescript. et in alijs legib. similib. Preterea hec ratio est, quia omnes debet habere ius nuntiandi, quia unus potest habere ius, alter non. Unde cessante causa, etc. ut. ff. de pactis. l. quod dictum. vel potest dici secundum Joan. et ideo si omnes habēt ius nuntiādi. Unde hic subaudiendum est, maxime. Et hoc gratia vberioris doctrine dictum est: quia ille, qui nuntiat, debet suo, et alieno nomine, etc. ut ff. ead. l. §. nuntiatio. Unde si unus nūtiat suo nomine, alijs non debet prodesse.

§ **Si quis ipsi.** Iste. §. hoc modo continuatur ad superiora. In superioribus dictū est q priuate persone edificanti in loco meo nouum opus possum nuntiare, imo non solum ei, sed etiā operarijs, et alijs existentibus in opere nomine eius: ut. ff. ea. l. §. nūtiationem. et §. si quis in foro. In presenti. §. tractatur, an ipsi pretori edificanti possim nouum opus nuntiare. Et legatur. §. iste tribus modis, vel etiam quatuor. Et secundum communem lecturam ponetis ita
19 casum: † Pretor vrbanus cepit edificare in loco meo, vel a me possesso: ego ipsi pretori volo opus noui nuntiare: qui est de maioribus iudicibus, et quia spectabilis, et sic in iudicium vocari non potest durante officio: queritur quid debeam facere. Ad quod respondet Jurisconsultus: Si aliquis vult nuntiare, debet coram testibus protestationem facere, et protestetur q libenter edificanti pretori nuntiaret, si non esset in publico officio constitutus: sed quia est publico officio, et ideo durante officio non possum litigare, protestor q per me non stat, quo minus nuntiem nouū opus: sed stat ideo, quia pretor est. Facta tali protestatione, expectabit q deponat officiū: eo tunc deposito, nuntiabit et postea altero de tribus modis, scilicet vel per iactum lapilli, vel per pretorem, vel verbotenus. Et ita nuntiatio est tante efficacie, q quicquid inuenitur a die protestationis facte, vsq ad diem nuntiationis modo facte, erit demoliēdum, et in pristinum statum restituendum: et ita nuntiatio intelligetur retro facta, vsq ex eo die, quo fuit protestatus se velle nuntiare, vt quod inuenitur edificatum ex eo die, in pristinum statum reducetur. Et hoc dicit iste. §. Hic facietis punctum, et secundū hanc lecturam, legetis ita literam. [Si quis ipsi pretori.] scilicet edificāti, vel inchoanti: quia nuntiatur ei, qui edificat, vel incipit edificare, vt. ff. ead. l. §. nuntiationem. Et intelligatis, si quis, scilicet priuatus. [Debet.] legatur dupliciter hoc verbum debet, et sic primo. Debet, scilicet hoc facere, vel obseruare. [Testetur.] id est, protestetur corā testibus, se non posse nūtiare. Legitur et secundo modo. [Si quis.] scilicet priuatus. [Debet.] scilicet nuntiare cum predicta solennitate, quam dixi supra. [Interim.] id est, durāte officio. Nūtiare, scilicet altero de trib9 modis, scilicet per se non stare quo minus denuntiet, sed quia pretor est, etc. Sed prior lectura planior est, et melior: quia hec protestatio obtinet vicem nuntiationis, nō protestationis. [Postea.] id est, deposito officio. [Retro.] Quasi dicat, id quod edificatum est deposita pretura. alias scilicet ipsa, scilicet vsq ad presentē diem. [Facta.] Unde secūdum istam lecturam nota multa notabilia.
20 Primo nota. † q si pretor vult edificare nouū opus, non possum nuntiare ei nouum opus, quia est spectabilis: vnde non potest in ius vocari: vt. ff. de in ius vocan. l. ij. et ff. de iudic. l. pretor literarum. Secus si sit de minoribus iudicibus: vt. j. de minor. l. nec magistratibus. Unde si vellem nuntiare per pretorem, vocarem eum in ius, quia impetrat coram pretore. Sed debeo protestari coram vicinis: et veniā ad pretorem. Pretor noster edificat in loco meo: modo si ipse non esset in officio publico, ego ei nuntiarem, si ipse non esset pretor. Unde ex hoc colligetis istud notabile, q aliquādo protestationes obtinent instar actionum. Unde est aliquando, q si non possum agere, q protestatio loco actionis habetur: vt. C. de episco. aud. l. si partes. et l. finali. et de annali excep. l. vt perfectius. Item notabitis hic, q protestationes proficiūt, et aliquid operantur: vt. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. i. et ff. locati et conducti. l. si merces. §. penult. Et facta protestatiōe, expectabo donec deponat officium suum, vel pretura: et ea deposita, est completum opus, nihilominus denuntiabo nouum opus.
21 † Et erit huiusmodi nuntiationis effectus, vt quicquid edificatum est a die protestationis vsq ad presentem diem, destruatur, et in pristinum statum reducatur. Unde nota q nuntiatio primo nunc facta, videtur retro facta, vt hic: Sic et alibi. C. ad Macedo. l. fin. et j. de solu. l. vero procuratori. et j. de itine. actuq priuato. l. vltima. §. pretura. et ff. de fide instru. l. repetita. Est tamen cōtra argu. ff. de offic. procon. et lega. l. legati. in fine. et ff. commu. predio. l. receptum est. Sed si illud opus non inuenitur perfectum, ista nūtiatio nō solum impedit perficiendum, imo vt opus factum in pre
22 teritum demoliatur. Or segnori, Opponitur hic, † quomodo potest hoc esse quod nuntiatio postea facta impediat preterita, quā istud edictum, etc. vt. ff. eo. l. i. §. hoc autem edictū. Ad quod dico dupliciter. Uno modo sic: regulariter trahitur ad opera futura. Quod est verum, quum facienti opus nuntiare possum. Secus vbi non possum, vt hic. Et ita est speciale hic: quia non stabit per me, si erat impedimentum pretura. Uel potest dici vt illud edictum trahatur ad opera futura, cum quis spreta nuntiatione non edificat: secus si spreta edificat: vt. j. eod. l. pretor. §. i. Sed ista protestatio, que fit pretori, obtinet vicem nuntiationis: vnde sicut denuntiatione facta esset destruendum, ita facta hac protestatione. ¶ Or mȝ dȝ Sire, quare protestatur ille quod non stat per eum, sed quia est in pretura, quare deposito officio debet nuntiare. Respondeo, ideo debet: quia opus sit perfectum, siue perficiēdum, et denuntiauit, et deposita pretura, videtur a sua protestatione recessisse, vt et alibi, vt. ff. de vsuris. l. mora. in fine. i. respon. Alij dicunt quod est ex voluntate, non ex necessitate, vel est, si edificium esset perficiendum, non perfectum. Et hec est vera lectura, et cōcordat litere. Et non essent plura dicenda, veruntamen est quod dominus Joan. scripsit hic tres alias casus positiones, que sunt fabule: nec recitarem eas hic, nisi vt glo. Joan. et Azonis intelligatis: quia sunt contra literam, et quia lege non probantur. Unde legatur secundo modo. Pretor non edificabat, sed vicinus in pretiudicium meum: ego videns quod vicinus volebat edificare, veni
23 ad locum, et ita dixi † Nolo tibi nuntiare nouum opus simplici verbo: quia facerem te possessorem, nolo etiam per iactum lapilli: quia tu es homo rigosus, et tunc es sanus, quando prelians cum vicinis: quia video quod habet gladium in manu, vnde pulsares caput meum, si tibi denuntiarem nouum opus per iactum lapilli, vnde volo nuntiare per pretorem. sed non est hic pretor, vnde voco testes. et dico quod vado ad palatium, et nuntiabo furtum per pretorem, et ita feci nuntiare per pretorem, quis erit effectus hui9 nuntiationis: Et certe erit iste, vt quicquid factum est a die protestationis facte destruatur. Ista lectura est contra istam literam. Ueruntamen exponetis literam. [Ipsi pretori.] id est, pretore auctore. [Nuntiare.] scilicet vicino, non simplici verbo, vel per iactū lapilli, sed per pretorem. [Debet.] scilicet hoc facere, vt interim testetur vt non nuntiet simplici verbo, vel per iactum lapilli: sed eat ad palatium, vt nuntiem per pretorem, quod retro ex ea hora, qua fuit protestatus. [Repetita die.] id est, repetita hora diei. ¶ Or: Segnori, hec est secunda Lectura huius. §. que est contra
24 literam, † Uicinus meus cepit edificare dum essem in iure alias rure, et edificauerat cum tanta festinantia quod vix fui reuersus quin esset edificatum, vnde dixi dum essem presens. Tu non fecisti edificare coram me, et quod fecisset aliquis alius homo in octo diebus, tu fecisti in duobus diebus, vnde si nuntiarem per iactum lapilli, ego video amicos tuos armatos, et ego meos, et ita rixaremur adinuicem, vnde volo fugere rixam istam. Nec verbotenus: quia facerem te possessorem, sed protestor quod nuntiem per pretorem. Dum dicerem hec verba, opus est completum. Unde dicebat edificans. Quicquid dicas amodo, non curo, quia completum est opus. Queritur quid iuris. Dicitur quod quicquid est edificatum a die protestationis, debet destrui. Sed et hec lectura est contra literā, et exponitur vt. ff. Legitur et quarto modo, Uicinus cepit nouum opus facere, antequam scirem, opus erat in cōsummatione, cum sciui, incontinenti veni, cum veni, non inueni te nec operarios: quia comedebas cum operarijs, et intendebas vt sumpto cibo perficeres. Cogitaui quod irem ad pretorem, compleres, vnde nō per iactum lapilli: quia non erat aliquis, qui referret domino. Uel verbotenus: quia non erat ibi aliquis: sed fui protestatus quod nuntiarem per pretorem, vnde sumpto cibo nuntiaui tibi. Quicquid edificatum est postquam nuntiaui debet destrui. Et hec lectura est contra literam, et expone vt primo.

§ **Sed et si in edes.** Iste. §. continuatur ad superiora dupliciter, vt dicas in litera. Hec tamen est vera continuatio. Dictum est quod nuntiamus gratia iuris nostri conseruandi, vel damni depellendi, vel publici iuris luendi. Dixit etiam quod nuntiamus gratia iuris conseruandi si nostra interest, nouum non fieri. Ponit nunc et
25 aliud exemplum, † Si vicinus immittit in edes nostras, vel in loco nostro, vel a nobis possesso edificet, possum ei nuntiare opus nouum gratia iuris nostri conseruandi. ¶ Or Segnori, dicit litera. [Sed si in edes nostras.] quomodo continuatur iste. §. Dixerunt antiqui. Docuerum est quod ipsi pretori non possum nuntiare, sed debeo protestari me velle nuntiare, sed non possum: quia pretor, vt. ff. §. proximo. Sed ipse postea immittit in edes nostras vel in loco nostro: quia tunc potero durante officio ei nuntiare, et tunc dictio Sed, ponitur aduersatiue, et non debet esse in litera, et sic non est bona continuatio: quia non est dicendum quod possis ipsi pretori nuntiare aliquo casu, sed protestari, vt. j. Sed debetis dicere, et continuare vt primo: et tunc debet esse in litera non solum aduersatiua, sed et copulatiua. [Uelle.] Et ita nuntiamus gratia iuris nostri conseruandi. Et hoc implicat hec dictio. Uel dicatis vt hic implicet. Si vicinus meus vult immittere in edes meas, vel in loco meo, quem possideo, edificare, habeo electionem velim no

lim opus nuntiare, vt hic: vel mea authoritate possim tollere vel dicere, alius destruere quod inuasit. Et quod ita verum sit, probatur. ff. ad legem Aquil. l. quemadmodum. §. fi. & ff. de acquir. rerum dom. l. quamuis. Et hoc ideo possum mea authoritate destruere, quia possideo. Unde si immittat in edes meas, vt edificet in loco meo, facit mihi vim, vnde vi repellere possum: vt. ff. de vi, & vi armata. l. j. §. eum, qui. & C. vnde vi. l. j. cum suis similibus.

Odofred.

§ Secus pedius. Vos habuistis in precedē tibus que persone nūtient, & quibus nuntietur: habuistis etiam quod nuntiamus gratia iu
26 ris nostri conseruandi, &c. † Jn. §. isto dicit Jurisconsultus tripli cem esse causam nuntiationis, vel naturalem, vel publicam, vel in positiuam. Naturalis causa est, id est, naturalis ratio suadet, si vicinus vult immittere in edes meas, q̄ possum nuntiare et nouū op⁹. Publica est, vt si quis edificare velit in publico cōtra leges, senatusconsulta, vel constitutiones principum, quod possem prohibere. Jmpositiua est, vt si vicinus augeat ius meum, & suum diminuat: vt quia cōstituit seruitutem, ne possit altius tollere: si vult altius edificare, possum nuntiare opus nouum non solum alteri edificanti, imo et, qui imposuit seruitutem. Hoc dicit ille. §. quem lege. [Diffinit.] Scilicet & bene. [Naturalem.] Pone exemplum
27 de primo, † vicinus naturalem, id est, naturalis hominum ingenio introductam, & sic iure gentium. [Jn nostro.] quasi si aliquis immittit in edes nostras. [Natura.] id est, iure gentium possum ei nuntiare. Et ita hic vocatur iure gentium naturale: vt alibi. ff. de cōdic. indebi. l. si non sortem. §. hibertus. & instit. de rer. diui. §. finis gulorum. [Publicam.] Ponit exemplum de secundo. [Contra legem.] vt quando edificat in loco publico: quia lex vult vt qui libet de populo possit nuntiare, idoneus tamen: vt. ff. eodem. l. in prouincia. l. in fine. & l. seq. & ff. eod. l. non solum. §. j. Jtē leges precipiunt, quod vicinus, qui edificat iuxta me, pedem dimittat: vt ff. finium regun. l. fin. & est. l. greca. [Contra senatusconsulta.] Si senatusconsulta permittunt nuntiationem fieri: si aliquis velit facere nouum opus: quo mediante duceret aquam de publico ad locum suum. Item senatusconsulta permittunt quem posse nuntiare nouum opus: vt. ff. de stillicid. l. quo minus. Item senatusconsulta tuentur publicam rem, & inde ff. vnde contrahend. emp. l.
28 senatus. & ff. de lega. j. l. cetera. in princ. † Unde et, qui facit contra senatusconsulta, possum nuntiare nouum opus. De constitutionibus est exemplum: si aliquis vult facere meum ad id est publicum solacium amenitatis causa: si vult facere iuxta publicum, diuittere debet quindecim pedes: si iuxta priuatum, decem: vt. C. de edif. priua. l. nouiana. [Jmpositiuam.] id est, per seruitutem impositam: que potest imponi pactionibus, stipulationibus, & legatis: vt Justitu. de seruit. §. & ideo. [Diminuit.] hoc exponetur ff. [Fecit.] Potest enim nouum opus nuntiare propter hanc eam impositionem. Unde custodiatis vos. Jn. §. isto. vt tollatis duo contra ea breuibus verbis: si vicinus imposuit seruitutem vrbanam, non potest nuntiare, &c. vt hic: & ff. de seruitu. l. item seruitus, sed qui habet rusticam non: vt. ff. eod. l. qui viam. & dicit. ff. eo. l. j. in fine. & l. seq. Item nota aliud & per hoc tollo aliud contrarium:
29 qui habet seruitutem personalem: vt vsumfructum, vel viam vel vrbanam, tunc nuntiat vicino, non domino: vt. ff. eod. l. j. & §. Et hoc est speciale in seruitute luminum: vt vicino & domino possit nuntiare, vel potest dici, q̄ ille, qui imposuit seruitutem, non erat ille, qui edificabat contra impositam seruitutem: sed erat quidam alius, qui possidebat prædium debitum seruituti. Unde quū hic fit relatio: vt. ff. si seruitus vendicetur. l. §. competit actio confessoria contra quemlibet. Jta hic possum cuilibet nuntiare cum sit realis. Vel dicatis vt dicit. ff. eo. l. j. §. fin. & l. seq.

Odof.

§ Meminisse. Jn §. isto. dicit iurisconsultus, † quod
30 si vicinus vult edificare in loco meo vel immittere in edes meas, vel prohibere, consilium est vt nuntiem per pretorem vel per iactum lapilli: quia his duobus casibus nō facio possessorem aduersarium. Secus si nuntiē simplici verbo: quia facio eum possessorem. Sed si aliquis edificaret in suo, tunc simplici verbo possum ei nuntiare: quia a nullo non ledor. Hoc dicit ille. §. [Meminisse.] quasi dicat: memorie tenere vtile est. [Jn nostro.] licet a nobis possesso. [vel prohibere.] id est, opus nouum nuntiare. [Nuntiatione.] scilicet facta simplici verbo. [Tunc.] id est, eo casu. [Opere.] scilicet simplici verbo facta. [Jn nostro.] scilicet vel a nobis possesso. [Vel possidente.] scilicet vel nostra authoritate id tollere. ¶ O Segnor, custodiatis vos in. §. isto. quia ille. §. instruit nos mirabiliter ne malis
31 tiam committamus: † quia quando vicinus edificat in meo, tutum est consilium denuntiare ei per pretorem, vel per iactum lapilli: non simplici verbo, secus si fuso in preiudicium meum: vt quia in suo in preiudicium seruitutis vrbane mihi debite: tunc bene possum simplici verbo nuntiare. Sed si aliquis edificat in meo, & nuntiatione facta, postea edificet, possum a iure interdicto quod vi aut clam: vel actione in factum ex edicto: vt. ff. eod. l. pretor. §. 1. & interdicto vti possidetis: vt. ff. vti possid. l. si duo. Jtē nota hic vnum, ad quod tota hec allegatur magistraliter iste. §. & rudes: & non intelligētes iuriscōsultum ad sancta dei euangelia: quod nihil de hoc diceret. Sed non posset melius dicere. Et aduertatis bene: tota hec dictionis: cum misericorditer officium iudicis implorat: opus libello non est: vt. ff. de operis nou nuntia. l. de pupillo. §. meminisse. Diceret iuriscōsultus superflualiter intelligens: & litere cornea habentes. Jmo nihil dicit de hoc. Sed certe imo bene dicit: & quomodo, audite: quia dicit: si veniō ad iudicem. & dico ei: domine vicinus meus edificat in loco meo: nolo et nouū opus nuntiare per iactum lapil. quia tibi esset magnus conflict⁹: quia amici tui & mei sunt ibi armati, & si denuntiarem per iactum lapilli: adinimicem rigarentur. Simplici verbo nolo nuntiare ob plicā rationē: quia non loquitur mecum: vnde si denuntiarem ei, credo quod venient⁹ ad rixam. Jtem quia facerem eum possessorem, vnde peto misericorditer vt nuntiatis nuntium vestrum vt vicinus meus non procedat in opere, & quod veniat coram vobis. Dicit iudex: nolo me intromittere. Dicit ille: imo opus misericordie est: quia si nuntio per iactum lapilli, tota ciuitas erit in rumore: quia sunt ibi amici sui, & mei, & se adinuicē pulsarent. Vel si simplici verbo nuntiarem, ipse tenet me mihi. & ego ipsum: vnde opus est misericordie. Dicit iudex: des libellum. Certe non debet dari, vt hic. Et ad hoc accedit. ff. de iurisdictione omnium iudicum. l. j. & ita inhibetur de instituto, vt cogat eum adire: vt sibi detur libellus: vt supra ad Trebellianum. Ille. §. tempore fiunt. Unde nunc quando implorat nuntiatio per officium iudicis, misericorditer implorat. Sed facta nuntiatione, si velit adiuerlarius quod vult edificare, & vult satisdare, & ita procedere in opere: ego dico: non admittatis satisdationem: nec hoc facio scribi in actis: imo teneatis nuntiationem firmam. Et ipse facit
32 scribi in actis, tenere satisdationē firmam. † Certe hoc casu bene debet offerri libellus: & tunc dicet nuntians: quia iste edificat in loco meo, peto vt nuntiationem firmam teneatis, & non remittatis nuntiationem, nec admittatis satisdationem, si velit satisdare ad quod implore officium, vel actionem in factum ex hoc edicto, & ex quolibet edicto, &c. vt. j. de damno infecto. Lati. Et ille se opponit dicens quod non debetis eum admittere, quia habeo ius edificandi: vnde teneatis satisdationem firmam. Super ista petitione ho contestabitur, & offeratur libellus, & turabitur de calumnia. vt. j. eod. l. §. qui opus. ¶ O Segnori, habetis quid per pretorem tutum est consilium nuntiare, vel per iactum lapilli. nō verbotenus. Et est ratio illa, quia vbi nuntio simplici verbo, vnde ei dubitare debet meo, &c. Et de hoc dicit. ff. eodem. l. §. nuntiatio. Vel dicatis quod quando nuntio edificanti vicino in loco suo, tunc debeo simplici verbo nuntiare, non autem per pretorem. Et hoc vult dicere littera ista.

Odof.

§ Si quis riuos. Vos habuistis quibus ex
33 causis procedit nuntiatio, hic ponitur tres cause, quibus cessat nuntiatio. Prima, & tercia est, si vicinus vult purgare cloacas suas, vel riuos, non possum ei nuntiare. Tertia est, vbicunque sit opus, cuius mora esset allatura periculum, nō debitamente per nuntiatio est tpe nuciada. Nam si nuciemur quod nuntiatio est allatiua periculum, procedetur in opere, alias non. Et hoc dicit ille. §. Si quis. &c. [Non prohibetur.] Et est ratio, quum publice fauorabile, & securitatis interest, &c. [Purgari.] Quia si riuuli cloace non purgentur, ex hoc efficitur aer pestilens: vnde ex hoc locus efficitur morbosus: vt. ff. de riuis. l. j. §. si quis. & ff. de cloacis. l. j. §. j. Deinde dicit. Jstud nō est speciale in cloacis, & riuis, quia idem est in quolibet edificio. vt supra eodem. l. prima. §. fi. quo. Jmo est speciale, si quis vult reficere omnino in pristinum statum. Jstud non est speciale in cloacis, imo est ita in cloacis vt in edificio, vt non possim nuntiare. Sed in alio est speciale, quia si vult purgare, & detrahere, hoc est nouū opus, vt supra eodem. l. prima. §. opus. tamen potest addendo, vel detrahendo purgare, & non videtur reficere, vt in edificio. vel potest dici quod est speciale in alio. si quis vult reficere edificium non possum nuntiare, nisi timeatur damnum ad futurum, vt supra eodem. l. prima. §. nuntiatio. sed in riuis est speciale.

§ Preterea. Habuistis duos casus: vnum de riuis, & cloacis: modo ponit tertium. [Preterea. &c. Opere.] scilicet alia. [Excepto.] ab edicto de operis nouī nuntiatione, ne nuntiatio teneat. [Extructionem.] quasi diceret

vicino

nemo dubitat. [Allatura.] scilicet in opere nouo, quod fit. [Queri.] id est, examinari. [Noceret.] Ad subaudi, non nocebit.

34 †Debetis ergo quod vbi per nuntiationem, que fit, dilatio est allatura periculum, spernitur nuntiatio. vnde nota quod inuita fient propter dilationem, que est allatura periculum, que aliter non fierent: vt hic, ℞. §. de appel. l. ſi. alias penal. ℞. §. de offic. preſi. l. ſenatuſconſulto. ℞. §. de feſtis. l. ſi feriatis. Sed vbi est certū aliud exemplum, quod dilatio est allatura periculum, tunc non defertur nuntiatio. Dixit Joan. ponendum esse in riuis, ℞ cloacis. Sed certe iam ista clauſula nihil operatur: quod non debet eſſe: vt supra de leg. §. l. ſi quando. vnde hic est exemplum, vt quando aliquis viam publicam vult purgare. Idem ſi aliquis vult facere opus, quod facere poteſt duobus diebus in eſtate, ſi forte venit hyems, quod non fieret in octo diebus: vt arg. §. de iudic. l. ſed ℞ ſi reſtituatur. §. edictum.

Odof.

§ Qui opus.

In. §. ſito ponitur talis caſus. Nuntiauit tibi nouum opus: veniſti ad iudicem, ℞ dicis: ille nuntiauit calumnioſe: nunquid debeo iurare quod nō nūciaui calumnioſe: Certe ſic. [Qui opus nuntiat.] Hec littera legitur dupliciter. vno modo ſic. [Nuntiat.] per pretorem. Et hec est plana lectura. Allio modo. [Nuntiat.] ſcilicet per

35 factum, vel verbotenus. Et §. dicā qualiter hoc intelligatur. †vnde colligeris quod iuramentum calumnie non poteſt committi expreſſe, ſed tacite ſic: vt. C. de iuramen. calum. l. §. §. ſed quia. ℞. §. de iureiur. an. l. iuſiurandum. §. qui iuſiurandum. Item colligeris ſecundum notabile quod teſtis debet reddere causam ſui dicti, vt hic. Secus ſi non exigatur: quia non debet eſſe verboſus: vt arg. C. de precib. imper. offer. l. fin. cum ſuis ſimili. Odofred.

¶ Sed ad. §. iſtum opponitur, ſi ille, qui nuntiat, debet iurare de calumnia: ergo nuntiatio habet neceſſariam pretoris additionem quod non debet eſſe: vnde videtur contradicere. §. eodem. l. i. §. nūtiatio. ¶ Or Segnori, breuis est reſponſio: iſte. §. loquitur cum nuntiat per pretorem. Secus ſi extra iudicium, vt ibi. vel poteſt dici. Et ſic oppleg actus nuntiandi: ille non habet neceſſariam pretoris additionē. Et poſterior actꝰ nūtiandi. cum facta nuntiatione per iactum lapilli accedo ad iudicem, ℞ dico iudici. Iſte non habet tuo nuntiandi. dicit aduerſarius: imo habeo. hic indubitāter debet dari libellus. Unde quilibet faciet in ſcriptis redigi ꝙ dixit: quia dicit nuntiano: nuntiationem firmam teneatis. Dicit aduerſarius: ſatiſdationem meam recipiatis. Unde tu arabitur de calumnia. ſi hoc exigatur: ℞ reus etiam iurat: vt. C. de iureiuran.

36 l. §. †Sed quo iure petam nuntiationē firmā: dicunt quā quod iudicis officio: vt. §. eadem. l. §. inemmiſſe. vel actione in factum ex hoc edicto: quia vbi non datur actio certa ex edicto, actio in factum ex illo edicto competit: vt ſupra de eo, per quem factum ſtat. quo. ℞. l. ſi.

Odof.

§ Qui nuntiat.

In preſenti. §. ℞ etiam in ſequenti tractat Juriſconſultus quid

37 debeat obſeruare ille, qui nuntiat nouum opus. †Et certe debet hoc obſeruare, vt ſi non nunciat in toto opere, ſed in operis parte debet deſignare in qua parte abſtineat, vel non. ſed ſi aliquis nunciaret in toto opere, tunc non habet neceſſe certum locum demōſtrare, ſed ſatis est quod in toto opere denunciet. hoc dicit iſte. §. [Qui nuntiat.] ſcilicet in toto opere, ſed in operis parte, vt indicat littera ſequens. [In quo loco.] id eſt, in qua parte operis. [Abſtinēdum est.] quia vbi nuntiatur, debet abſtinere: alias nō, ſiue iure, ſiue iniuria efficiet: vt. §. eo. l. i. in prin. [Dicere.] ſcilicet quod in toto opere nuntiat. Unde nota in iſto. §. duo notabilia.

38 Primum notabile eſt, † quod qui nuntiat in toto opere, non habet deſignare in qua parte nunciet: ſecus ſi in parte nunciet. Similiter qui petit rem totam rei vendicatione, non debet deſignare in qua parte: ſecus ſi partem: vt ſupra de rei vendicatio. l. ſi rem. Idem est etiam ſi interrogatur aliquis an ſit hereo, ꝛc. vt ſupra de interroga. actio. l. prima. in prin. ℞. l. ſi defenſor. §. §. Item colligeris hic argumentum, quod actor debet inſerere in libello cauſam petendi. Item rem, quam petit, in totum, vel pro parte. Sicut ille, qui nuntiat nouum opus, dicere cauſam: vt ſupra eodem. l. prima. §. nuntiamus.

¶ Item an ſit natus alio, vel publica, vel impoſititia: vt ſupra eodem. l. prima. §. Sextus.

¶ Item debet deſignare vtrum in toto opere, vel in parte denūtiet ſic actor in libello. vt. C. de edic. diui Adr. tol. l. fina. §. finautem. ℞ de tranſactionibus. l. vt reſponſum. Et ſic ſi petit rem: vt ſupra de rei vendicatio. l. que de tota. Idem ſi petit quantitatem: vt. C. de epiſ. ℞ cler. auc. generaliter.

Odof.

§ Si in pluribus.

Non ſolum debet actor obſeruare qō ſupra dictum est, ſcilicet, quod debet iurare de calumnia. Item debet de-

39 ſignare vtrum in toto opere vel in parte nuntiet: †imo etiam ſi in pluribus locis edificat, debent plures nuntiationes fieri: quia in re preſenti fiet nūtiatio. Et hoc dicit iſte. §. [Iulianus libro quadrageſimo nono Digeſtorum. Et multi libri habent hic principium legis: ℞ eſt deſcriptio talis: Julianus libro. xlix. Digeſtorum ſcribit. ℞ incipit lex, quia in re. ℞ tota de allegatur. ff. de oper. no. nūtiatio. l. quia in re. Sed noui nō habent. §. vel legem. [Plures.] Et tot nuntiationes, quot ſunt loci. [Remiſſiones.] ſcilicet eſſe neceſſarias: quia pro qualibet nuntiatiōe requiritur vna remiſſio. Unde nota hic, † quod ſicut in ſtipulationibus: ℞

40 in legatis, ℞ in mortis cauſa donationibus, tot ſunt ſtipulatiōes, quot res, vt infra de verbo. ſignifi. l. ſcire. ℞. l. quod dicitur. Et verum eſt, ſi exprimuntur, vel enumerantur: ſecus eis non enumeratis: vt infra de verb. obligatio. l. Stichum, aut Pamphilum. ℞ l. ℞ ideo. Et ita hic ſi in plurium loco edificatur. Et colligitur hic argumentum pro ſententia noſtrorum preceptorum, quod in annuis legatis tot ſunt parſcriptiones, quot ſunt anni: vt. C. de preſcrip. trigin. ann. l. cum notiſſimi. §. in his. ℞ ſupra de ann. leg. l. iiij. Sed in ſtipulatione, ℞ in mortis cauſa donatione non: vt infra de mortis cauſ. dona. l. ſenatus conſuit. §. ſi.

Odof.

§ Si is, cui nuntiatum.

In ſuperioribus habui

41 ſtis quid debeat obſeruare ille, cui nuntiatur nouum opus. †Et certe ſi edificanti in loco publico, vel priuato nuntiatur, hoc debet obſeruare vt abſtineat ab edificando, donec impetret remiſſionem, vt quia ſatiſdet, vel repromittat, vel ſi per eum non ſtat, quin interueniat ad pretorem. Et hoc dicit iſte. §. ſi is. ſcilicet edificans. [Nuntiatum eſt.] ſcilicet ne in opere procedat. Alii habent talem literam: ſi is, cui nuntiatum fuerit opus. [Satiſdede rit.] dato fideiuſſore de opere demoliendo. Unde nota hic, quod ſi aliquis edificans in priuato, cui nuntiatur nouum opus, vult procedere in opere, debet ſatiſdare: nam ſatiſdatio, ꝛc. vt ſupra qui ſatiſdar. cogant. l. i. Si edificat in publico, nō debet ſatiſdare, ſed repromittere: quia cautū eſt, ꝛc. vt. C. de verbo. ſignific. l. ſancimus. Et quod hoc ſit verum, ſcilicet quod ille, qui edificat in priuato, debeat ſatiſdare. probatur. §. de pretor. ſtip. l. i. §. penultimo, ℞. §. eod. l. non ſolum. §. ſi cum. Videtur contra in damno infecto: quia ſi in priuato, repromittit, ſed in publico ipſe ſatiſdat: vt §. de damno infecto. l. pretor. §. l. [Per eum.] ſcilicet, nuntiantē. [Arbitratu.] vt. §. de verbor. obligatio. l. i. §. cum ita. [Satiſdet.] Pro eo, quod fit in priuato. [Remiſſa,] id eſt, commiſſa, vel repromiſſa, id eſt, ac ſi facta non eſſet. [Veniendi.] quia ex quo ſatiſdo, vel paratus ſum ſatiſdare, ℞ ipſe non vult recipere, non habeo neceſſe venire ad pretorem. ℞ hoc dicit. [Nuntiatio.]

42 ¶ Or Segnori, notate hic iſta notabilia, † Si nuntio nouum opus, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium, ipſe ſatiſdat, vel repromittit, eoipſo videtur impetrare remiſſionem, ℞ non habet neceſſe venire ad iudicem. Item ſi ſtat per me quo minus accipiam, ℞ ita ſi ſtat per eum quo minus faciam, quod iure permittente facere poſſim, pro facto debet haberi: vt ſupra de condi. ℞ demonſtrat. l. iure cuuh. ℞. §. de verbor. obligat. Lin execution. §. penul. Idem eſt in edicto pretoris, ℞ nō est neceſſe pen reſtitui iure actionis. [Satis eſt.] Nōne ex edicto ꝙ metus cauſa, faciendā eſt reſtitutio, ſi per metū abſtulit: Certe ſic. Unde ſiue reſtituit, ſiue per me ſtat, deſinit teneri, vt ſupra, quod metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. quod ſi homo. ℞ §. ſeq. Secus in edicto, vbi iubetur aliquid fieri, non iure actionis, ſed extra ordinem reſtituendus eſt minor. Dic non ſufficit, per illum non fieri, ℞ ideo debet adiri pretor: vt ſupra de minor. Lin cauſe. in principio. ℞. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ℞. §. ex hoc edicto.

¶ Or Segnori, huic. §. ſignatur quoddam contrariū, quod contrarium ſignabo in multis legibus huius tituli: ℞ ideo hic breuis

43 bus verbis colligitur. Segnori, vos habetis hic, † Si tibi nuntio nouum opus, ſi ſatiſdas, vel repromittis, vel per te non ſtat, indubitanter licet tibi edificare: non habes neceſſe adire pretorem. Sed. l. videtur contradicere. C. de edific. priu. l. vltima. Et quidam habent ibi rubricam de operis noui nuntia. Sed tibi non debet eſſe rubrica, vt tibi dixi. Ad quod quidam dicunt quod hic dicitur, ℞ in ſuis ſimilibus. §. eod. l. non ſolum. §. ſi cum in re. ℞. §. ſciendum. in lege contraria corrigatur: quia illa eſt noua lex. Unde non eſt nouum, ꝛc. vt ſupra de legib. ℞ ſenatuſconſul. l. nō eſt nouum. Vel poteſt dici, ſi tu ſatiſdas, vel repromittis, vel per te non

stat, & ego non ostendo intra tres menses, tua satisdatio recipitur, vt hic. Secus si ostendo, vt ibi. Et hec est communis soluntio. Et ad hanc solutionem facit supra ad exhibend. l. ij. §. ibidem. Sed ego aliter dicam. §. eod. l. stipulatio. §. §. Item
44 nota. hic † quod sicut in nuntiatione facienda non est necessaria pretoris aditio, vt supra eadem. l. §. ita in impetranda satisdatione: quia non habeo necesse adire pretorem: vt in hoc. §.

Odof.

§ Qui procuratorio.

Jn. §. isto ponitur talis casus.
45 Titius edificabat nouum opus in preiudicium Titij: † ego procurator nomine Titij nuntio tibi nouum opus: dubitatur vtrum sim procurator Titij, vel non: numquid mea nuntiatio erit admittenda, nisi satisdem de rato? Et certe nó, etiá si inueniar esse procurator, ex quo de mandato dubitatur. [Nomine.] scilicet Titij, in cuius loco edificabatur. [Nuntiat.] alias nuntiauit. [Remittitur.] id est, efficax non esset: ille impune posset edificare. [Procurator.] Dubitatur tamen de mandato. Et hec est vera expositio. Secundo modo exponitur verus, id est, generalis. Sic & alibi exponitur verus, id est generalis. §. de solutionib. l. vero procuratori. §. §. in fi. & l. sequenti. & supra de procur. l. §. §. licet in casibus non sufficiat generale mandatum habere, nisi habeat speciale: vt supra de minorib. l. illud. cum satis similibus duo.
46 ¶ Or Segnior. l. ad istum. §. opponitur sic. Quomodo si sum verus procurator Titij, & satisdabo de rato, quum verus procurator non satisdet de rato: vt supra qui satisda. cogi. l. §. & supra vt in possess. legati. l. fi in, a quo. §. si procurator. Certe respondet dó. Joan. Regulariter verus procurator non satisdat de rato, vt §n. l. cótraria: speciale tamen est hic, vt & alibi est specialer: vt supra ad Trebel. l. qui ita. §. etiam absentis. Sed hec opinio non est bona: quia leges dicunt aperte quod procurator, de cuius mandato constat, non debet satisdare de rato. Unde, dixit hic dominus Bulgar. & bene, quod hic subaudiebat, si tamen de eius mandato dubitatur, alias non, quia cautio, &c. vt. C. de procur.
47 l. j. Unde alibi dicimus, † quod tutor, vel curator, qui constat de decreto, non satisdat, alias sic: vt supra de administratio. tuto. l. quod vulgo. Et ita in actor: vt supra qemadmodū vniuersi. nomi. l. item eorum. Non obstat. §. etiam absentis. quia intelligo ita, quia propter fragilitatem cautionis non cogitur. Secus si spōte adisset, quia tunc admittitur, sed dubitatur alias. Illi intelligunt literam istam, & dicunt, qó procurator satisdat, etiam si verus est, & etiam si habeat generale mandatum, dicentes quod in operis nou nuntiatione requiritur speciale mandatum. Sed hec opinio non est digna recitatione, quia non inuenitur lex que dicat: vnde standum est regule, que est supra de administratio. tuto. l. si duo.

§ Qui remissionem.

Jn. §. isto ponitur talis casus. Ego
48 nuntiaui tibi nouum opus: † quidam tuo nomine, vt procurator impetrat remissionē nunquid debet audiri, scilicet paratus est satisdare rem ratam dominum habiturum, & cautio illa nó pertinet ad hoc edictum. [Qui.] scilicet procurator. [absentis.] scilicet qui edificat, & cui erat nūtiatum. [Remissionē.] scilicet vt in opere possit procedi. [Satisdare.] scilicet ó opere demoliēdo, si apparuerit edificasse inuiste: vt. §. eo. l. si io. cui. & infra eod. l. stipulatio. §. j. & l. pretor. Tamēnum sciatio, quod vbi edificatur in puplico, si offertur satisdatio, impetratur remissio non sic in publico, nisi ei constabit: vt infra eo. l. pretor. §. hoc autem interdictum. [Defensoris.] scilicet in casu isto. [Satisdatio.] licet de opere demoliendo. [Ratihabitionem.] Subaudi, quod committit ad interesse: vt. §. rem ratam habere. l. in stipulatione. Et interesse. vt. §. de procur. l. non cogendum. §. si procurator. [nūciationē.] scilicet pertinet hec satisdatio: vt. §. eo. §. io. cui. & §. eo. l. pretor.

Odof.

§ Si procurator.

Jn. §. isto cum duabus legibus sequentibus tractatur de procuratore, qui nuntiat nouum opus, & de tutore & curatore, cui nuntiatur: & est casus talis: Procurator tuus mihi nuntiauit nouum opus: satisdedi tuo procuratori: post istam satisdationē dum volo procedere in edificando, ipse me molestat: vnde cepi contendere ipsum ne vis fiat mihi, &c. tuus procurator, qui resistit, scilicet hoc interdicto, debet praestare satisdationem iudicatum solui, quum sit procurator: rei in hac parte: non autem debet satisdare rem ratam dominum habituri: & sibi contento non opponitur exceptio procuratoria: quia habet opponi ex parte agentis. si autem non vult satisdare de iudi
49 cato soluendo, ipse debet repelli. † Unū sciatis, q̄ sicut nuntiare pōt procurator, ita tutor, & curator, pōt nuntiare, & ipsius nuntiatio erit rata habenda. Et hoc dicit. [Nuntiauerit.] scilicet nomine dominiquod potest facere sine omni satisdatione de rato, si constat de mandato, alias non. vt. §. eo. l. §. qui procuratoro. [interdicto] subaudi illo, ne vis unde fiat, quo minus edificem. [satisdare] sed non de rato: vt. §. l. proxima. [defensoris] id est, procuratoris rei est. Unde nota hic, si procurator tuus, &c. Et de isto interdicto sit hic mentio, & §. de procur. l. non cogendum. §. si procurator. Et hoc casu sum actor, & ipse reus: tamen satisdabit iudicatum solui, non de rato, quia procurator rei, &c. vt. C. de satisdat. l. unica. nisi in casibus ibidem notatis.
[Et ideo.] Hec est lex sexta, quam lego cū prec edēti. Sed que
5 est illarum istarum? Et certe optima: † quia ille procurator commentus ex illo interdicto, ne vis fiat ei, non opponit exceptionem procuratoriam: quia ex parte actoris habet locum: vt. §. de negest. l. si pupilli. §. videamus. in fine. Non autem ex parte rei: quia publice interest, &c. vt. §. de procura. l. seruum. §. publico. vt. C. de procura. l. exigendi. Hec possum dicere quod non habet mandatum, dummodo offerat cautionem de iudicato soluendo. Unde hec exceptio locum habet in procuratore actoris, qui nō agit sine mandato. Et not &, quod duplex est exceptio procuratoris. Prima. Tu non habes mandatum: hec obijcitur procuratori actoris, & non procuratori rei. Est & secunda, Tu non potes esse procurator: hec habet locum ex vtraq; parte: vt. §. de procurato. l. feminas. Et ad hoc facit. §. de damno infecto. l. inter quos. §. qui alieno. [Cogēdus est.] subaudi, in casu isto, sine quodam alio casu satisdat de rato: vt si petat procurator me in possessionem mittit: & tunc debet satisdare de rato: vt. §. de procurato. l. sed & the persone. [Et si satisdationem] Hanc legē lego coniunctim. Et dic [satisdationem.] scilicet iudicatum solui. [Intendit.] Subaudi, negatoria, vel confessoria. [Denega
51 ri.] vt. §. de procurator. l. minus. §. pena. [Nuntiatur.] † quia ipsi possunt recte nuntiare, quia loco eorum habentur: vt. §. de administra. tuto. l. tutor. §. qui tutelam. & §. de empcio. l. qui fundum.

Summarium.

1 Vicino proximo edificanti nuntiare possum, & vlteriori seruitutem mihi debenti.
2 Nuntians nouum opus debet deducere id, quod iam factum est.
3 Edificans in meo priuato, si ei nuntiem, non debet procedere, nisi prius satisfecerit.
4 Edificans, cui nuntiatur, abstinere debet, ni malit satisdare.
5 Nuntiatio extinguitur, si nuntians domum suam alienauerit.
6 Nuntiatio an extinguatur morte nuntiantis.

1 NOn solum. Jn presenti lege † docetur: Si proximus vicinus edificet in mei priuati cium, quod possum nuntiare nō solum proximo, imo etiam vlteriori vicino, qui alsquam debet mihi seruitutem. [Proximus.] Imo & vlterior vicinus. Nam seruitutes, &c. & hoc dicit. [Vicino.] scilicet in preiudicium mei edificanti. [Possunt.] vt seruitus, ne luminibus officiatur. Secus in seruitute vie: vt. §. de seruitati. l. seruitutes. §. pe. & C. de serui. vrba. prae. l. sed edes.

2 § Qui opus. Jn. §. isto dicitur: † Si ego nuntio tibi nouum opus, & tu tam feceris aliquid de opere: ego in testatione debeo deducere quod factus est, vt appareat quid debeat demoliri post factam nuntiationē, & quid non. [Nuntiat.] scilicet altero de tribus modis: vt. §. eo. l. de pupillo. §. memimisse. [Jam.] scilicet quum nuntiabatur. [In testationem.] id est, demonstrationem seu nuntiationem, coram testibus, quia ita dicitur coram testibus. Videatis q̄ in longuedine & latitudine facta sum tot brachia vel in testationem. id est, in mensurationem, quia debet metiri coram testibus, ita quod factum est demoliatur, alias non. Et ad hoc accedit. §. quod debet ponere modulos. §. eod. l. §. sciendum. [§. actum sit.] Subaudi, & sic quid poste a demoliendum sit.

3 § Si quum iure. † Si tu edificas in loco meo priuato, & nuntio tibi nouum opus, non debes edificare, nisi satisdeo, quo facto impetrabis remissionem, sed si edifices in loco publico, debes remittere. [Si quum iure.] vt quia iniuste edificaueras. [remittere.] scilicet sine satisdatione, non dato fideiussore. [Debeo.] Secus est in cautione de damno infecto, vi. §. de damno infecto. l. pretor ait. Et habetis hic quod si iste velit satisdare, quod debet remitti. Quod contrarium videtur. C. de edifici. priua. l. vlt. Solutur. vt. §. eo. l. de pupillo. §. si io, cui. Vel dic vt dicam. §. eo. l. stipulatio.

Scien

4 ℌ Sciendum. In ℌ.isto dicitur,† Si nūcio ti bi nouū opus,debes abstinere ab edificando,nisi velis satisdare. Veruntamen consilium est vt apponā modulos,vt videatur in quo statu est opus,vt appareat quid sit demoliēdum facta edificatione,si edificatur.[Edi ficat.]vt.ff.eo.l.j.[Cauent.]id est,satisfiet,donec edificat in prædicto.[Remissio.]donec sit in publico.[Debet.]id est,potest. Vel debet,id est,si abstinet,vt ꝛ alibi est similis expositio.ff.de offic.proconsu.l.obseruare.in fine.quod scilicet modulū.Et vocat modulos,chordalas lineas,vel baculum ligneum,cuius latitudine,vel longitudinio sit locus,vt supra eodem lege prima.ℌ.i.

5 ℌ Morte. In isto ℌ.dicitur,† Si aliquis nuntiat nouum opus,ꝛ alienat domum suā,extinguitur nuntiatio. Secus si moritur ille,cui nuntiatur,quia satisdat quod quicquid factum est per se,vel heredem suum,demolietur.[Alienatione.]scilicet loci,pro quo fit nouum opus.Et dic alienatione facta a nuntiante.[Edes.]Subaudi,in quibus edificat.[Interponitur.]Subaudi,ab eo,cui nuntiatur. [Fit.]Eue est ratio diuersitatis inter istos duos casus. ¶ Segnozi,ratio est,illa nuntiatio nouū operis habet fieri a persona ꝛ in re presenti. Quod a persona habeat fieri,ex eo apparet,qđ debet fieri a persona habili,vt.ff.eod.l.i.in fine.Et ideo si in prædicium plurius edificatur,vnius nuntiatio non proderit alijs, quia vnus posset,ꝛc.vt.ff.e.l.de pupillo. ℌ.ſi plurium.nam mortuo nuntiante,extinguitur nuntiatio. Item ipso alienante res, si denuntiabit,extinguitur nuntiatio ideo,quia nuntiatio sit ipsi rei,vt.ff.eod.l.de pupillo.ℌ.nuntiationem.Vnde quia sit ipsi rei,licet ipse moriatur,tamen per nuntiationem res est affecta,vnde durat nūtiatio. ¶ Or Segnoz,vt tollatis duo cōtraria,illud notare vos habetis,† quod morte nuntiantis finitur nuntiatio. Sed lex videtur contraria,quia non competit solum nuntianti,imo suis heredibus,ergo non extinguitur nuntiatio,vt.ff.eo.l.portio.ℌ.ſi.ff.ff.de.ercisc.l.in hoc iudicio.Ad quod ita dicetis,ℳorte nuntiantis,et alienatione extinguitur hoc modo.Si quis nuntiat nouum opus,ꝛ acquiescat nuntiationi.ſi ipse moritur,vel alienat rem,extinguitur nūtiatio,ad hoc vt nouus heres debeat iterum nuntiare,vt hic.Secus si non acquiescat nuntiationi,vt in.l.contraria.

Summarium.

1 Creditor habens seruitutem vrbanam in prædio sibi obligato, si in prædicium seruitutis edificetur,nuntiare potest.
2 Creditor an possit nuntiare nouum opus.

1 Creditor. In lege ista dicitur† quod creditor,qui habet prædium obligatum,cui debetur seruitus vrbana,quam illam seruitutem possit vendicare per confessionam,potest nuntiare,si in prædicium eius seruitutis edificatur.Et hoc dicit.[Prædium.]scilicet vrbanum,puta,domus,cui debebatur seruitus,ne luminibus officiatur.Et hoc dico,ideo ꝛc.vt.ff.de seruitu.l.seruitutes.ad.Secus in seruitute rustica: vt.ff.eo.l.qui viam.De seruitute vrbana.[Vendicatio.]scilicet vtili confessoria.vt.ff.ſi ſer.vendi.l.ij.ℌ.j.† Sed dic mihi,vsufructuarius non potest nuntiare,vt.ff.eo.l.j.ℌ.ſi.quomodo creditor potest: Respondeo,vsufructuarius habet debilius ius:quam creditor,ꝛ ideo nuntiat.vel dicam sic,vsufructuarius non potest nuntiare tanquam proprietarius,sed tanquam vsufructuarius vicino, vt ibi.similiter creditor non tanquam dominus,sed tanquam creditor,vt hic.vel dicam,vsufructuarius nuntiat vicino non domino prædi:vt ibi.Et ita in creditore,vt hic.

Summarium.

1 Nuntiatio an fiat rei,an vero persone.
2 Furioso nocet nuntiatio facta fabio.

1 Peris. Hic dicitur† quod nuntiatio habet fieri rei,non persone,ꝛ ideo personis,que dicuntur in lege ista,potero nuntiare.[In rem fit.]id est,ipsi rei,non in personam,ꝛ ideo si volo,ꝛc.vt.ff.eo.l.de pupillo.ℌ.ſi qs in furo.[Exigitur.] Quia non dicitur fieri persone,sed rebus.[Tenet.]id est,obligat.† Unde si nuntiatum est fabio,indubitanter illa nuntiatio nocebit furioso,vt.ff.eo.l.de pupillo.ℌ.meminisse.ꝛ.ℌ.si quis in furo.

Ex operis. Si ego nuncio tibi,ꝛ tu satisdato,ista satisdatio interesse meum fit.vnde si iudicatum est iniuste edificasse, habet nuntiator electionem velit agere ad interesse,vel opus velit demoliri:vt.ff.eod.l.stipulatio.ℌ.fine autem.Si,autem iuste edificasse fuerit iudicatum,illa stipulatio redditur nulla.

Summarium.

1 ℭ Procurator nuntians nomine domini,an dicatur satisdare.
2 Dies certa inseri an debeat satisdationi.
3 Procurator non promittit se ratum habiturum, sed dominum.
4 Satisdatio in persona procuratoris non est conferenda.
5 Dies quarum obligationi inserenda sit.
6 Remissionem nuntiationis impetrans ad quid se obligare debeat.
7 Dies si operi fiendo assignetur,non poterit postdiem fieri.
8 Procurator: qn aliter suum probet mandatum.

Cum procurator. In lege presenti tria, vel quatuor dicta ponuntur. Primo dicitur: † si procurator procuratorio nomine domini sui nuntiet nouum opus,ꝛ satisdet de rato,rem ratam dominum habiturum non dicit satisdare ipsum procuratorem ratum habiturum.sed dominū: ꝛ sic ista satisdatio confertur in personam domini.sed si satisdatur sibi de opere demoliendo,similiter verba concipienda sunt in persona domini: quia ille promittit demoliri.si habuerit dominus ius nuntiandi,ꝛ ipse non edificandi.Et ita quum procurator,ꝛc. 2 hoc est primum dictum.Secundo dicitur.† Si procurator nuntiat nouum opus,ꝛ edificans satisdat,vel repromittit de opere moliendo.sanum consilium est vt inserat certum diem,dicendo, si intra diem ꝛ alem apparuerit me iniuste edificasse,volo demoliri.alias non. Tertio dicitur,si forte nuntiatur alicui nouū opus, ꝛ interueniat procurator,nam si falsus,careret nuntius ille. qui satisdaret:vnde debet cauere,ꝛ rem dominum ratam habiturū,si de eius mandato dubitetur.

ℌ Si dominus. Incipit secūdum dictū. [Si vero] dicūt quidam q hic est tertium dictū:sed verius est q sit sub secundo dicto.[Si in remissione.]incipit tertium dictum.Alij dicunt q hic incipit quartū dictum.[Nuntiat.]scilicet procurator nomine domini. [Habiturum.]scilicet quod esse debet,si de eius mandato dubitatur: vt.ff. eo.l.de pupillo.ℌ.qui procuratorio.[Et remissio.]subaudi,ꝛ qui 3 procurator nouum opus nuntiat,ꝛ remissio,ꝛc.[confertur] † ac si aperte dicatur q procurator non debet promittere se ratum habiturū,ꝛ eius heredem:vt.ff.de procura.l.nō solum.ℌ.qui alieno. in fi.vnde dum procurator promittit,non debet confere in eius persona,sed in persona domini:vel debet promittere se curaturū q dominus ratam habebit:vt.ff.de verbo.obliga.l.quoties.ꝛ.l.in 4 ter stipulantem.in princi.† Sed si ipsi procuratori ab eo,cui mandatum est,ꝛ ita impetratur a procuratore remissio, similiter non debet satisdatio in persona procuratoris conferri,sed in persona domini vt promittat in persona domini interesse,vel q destruet nouum opus,ex eo quod dominus habuit ius nuntiandi: vnde si interest vtri,erit demolendum, nō si procuratoris.Item si dominus non vult demoliri,sed interesse petere,quod facere potest: vt.ff.eod.l.stipulatio.ℌ. fine autem. non committitur in persona procuratoris,sed domini:vt.ff.si quis cautionibus. l.ſi procurator.[Dominus.]scilicet vel alius eius nomine.Nam qui per aliū ꝛc.vt supra de admi.tuto.l.ita autem.ℌ. gessisse. [stipulatio], Or Segnoz,ℌ.iste.sicut hic scriptum est,legitur duobus modis,sed omnes lecture sunt ridiculose,exceptis quam notauī in casu,ꝛ hic 5 repetor:† ꝛ ideo debet inseri dies in primo casu,vt infinitas eius tollatur:quia si non inseratur,videtur obligari in perpetuum: quod esse non debet,vt dixi. Consequenter tangam alias lecturas. Et secundum primum casum expone ita literam.[Ex stipulatione.] scilicet de opere demoliendo.[Stipulatio] scilicet si apparuerit iniuste edificasse,tenetur demoliri.[tenet] scilicet,ꝛ tenetur intra diem inseritum in stipulatione,ꝛ post diem non tenetur.Et hic est verus intellectus.Et non esset hic plus dicendum,nisi quia hic scriptum est.Alij dicunt,quod si ego nuncio nouum opus,debeo me obligare quod intra talem diem habeo ius nuntiandi,ꝛ illum non habere ius edificandi. Sed hic est ridiculosus: quia non debeo me obligare,quod ille non habet ius edificandi: quia sicut est meum,velle nuntiare:ita est meum,velle probare illum nō habere ius edificandi: qa nemo iuſt⁹ agere,ꝛc.vt. C. vt nemo 6 inuitus agere,vel accu.coga.in rubro,ꝛ in nigro. † Alij dicunt quod si nuncio nouum opus,alicui,ꝛ ipse impetrat remissionem, quod ipse debet se obligare quod intra certum diem probabit se

iuste edificasse. Sed contra istam expositionem est aperte litera. alii dicunt quod si nuntio nouum opus per me, vel per alium, debet infern otes, intra quinq; probem de iure meo, & ipse de suo. Si probo, & ipse non, tenetur demoliri. vt. ſ. eo. l. stipulatio. §. fine autem. Secus si non probo, quia non tenetur demoliri: quia reus, &c. vt. C. de eden. l. qui accusare. vnde habemus hic quod ex iusta causa
7 ſa infertur dies † vnde si faciendum est aliquid intra diem, non potest posse fieri, nisi iusta causa subesset: vt. C. de ingen. l. diffamari. & C. qui accusa. nō pos. l. si ea. [Absenti] scilicet domino: quia cum falso procuratore in iudicium, &c. vt. ſ. de procurato. Licet. Sed
8 † quomodo potest procurator mandatum probare? Dicunt quidam quod precise compellitur. Vel dic quod prouidebit pretor, vt si dubitetur de eius mandato, faciat ratum dominum habiturum: vt. ff. eod. l. de pupillo. §. qui procuratorio. [Quoniam] scilicet qui non sit idoneus ad remissionem concedendam.

Summarium.

1 ☞ Seruitutem habens in predio alieno non nuntiat, sed confessoria actione vendicat.
2 Confessoria datur contra omnem hominem.
3 Seruitutem habens vic. predij domino non nuntiat, sed vicino.
4 Seruitutem personalem habens domino non nuntiat, sed vicino.

1 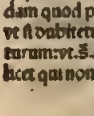 Qui viam. In presenti lege ponitur talis casus: † Habebam seruitutem vie in predio tuo: tu edificas in preiudicium seruitutis mee, vel alme, non potes edemantiare tibi nouū opus, sed satis erit ab eo, qui impedit me vti via, vt vendicem per confessoriam actionem. [quia viam] id est, seruitutē vie, que est octo pedum, &c. vt. ff. de seruitu. rustico. predi. l. viri. [Nuntiauerit] scilicet domino, qui edificat in preiudicium seruitutis vel alij, qui
2 edificat. [Non prohibetur] scilicet per confessoriam actionē † quamquam confessoria sit in rem, datur contra omnem hominem vt. ff. de petit. hered. l. non tātum. §. seruitutes. Sed opponitur hic. ff. eo. l. 1. an si. quum ille etiam qui habet seruitutem vrbanam, possit nuntiare: vt. ff. de seruitu. vrban. predio. rum. l. inter seruitutem. & 3 supra eod. in. l. de pupillo. §. fectus. Solutio vno modo sic: † qui habet seruitutem vie: & ita publice, non nuntiat domino predij. vt hic, sed vicino sic, ad instar fructuarij: vt. ff. eo. l. 1. an si. Item de eo qui habet seruitutem vrbanam: vt in pre. alle. §. Sextus. vel potest
4 dici: † Quia habet seruitutem personalem, vicino nuntiat, non domino. vt. ff. eod. l. 1. an sin. & l. fi. Si vrbanam, si luminū, nuntiat cuicunq; : si aliam non vt in. l. inter seruitutem. & in. d. §. Sextus. Si rusticam, nulli nuntiat, vt in hoc. §. Et est ratio, vtilitas predio rum, ne forte agricultura impediatur. Sed quedam lex videtur obuiare, que videtur dicere quod indistincte, quilibet posse nuntiare: vt. ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. Sed potest dici, quod illa lex intelligitur secundum predictam determinationem: quam. ff. proxime fecit. Odofredus.

Summarium.

1 Seruitutem vrbanam habens in aliquo predio, quasi actione eam vendicet.
2 Negatoria actio datur habenti ius edificandi in suo contra nuntiantem.
3 Confessoria actio quibus verbis proponatur, & quibus negatoria. i.
5 Possessor in penam contumacie efficitur petitor quandoq.
6 Citato non veniente in iudicium communi dividundo, quid faciat iudex.

1 Si prius. Vide lex videtur difficilis, & obscura, propter modū loquendi, vel latuandi. In ea ponitur talis casus †. Ego habebam seruitutem vrbanā in aliquo predio vrbano, vt est seruitus altius non tollendi: aliquis modo edificat contra debitam seruitutem, vel dominus predij: vel alius, qui possidet illud predium: conuenio edificantem confessoria actione propositis verbis negatoriis: ille malitiose citatus in ius non vult venire, nec ab alio defenditur: tunc iudex eum iubebit cauere non aliter eum edificare, quam si demonstrauerit ius habere altius non tollendi & sic efficitur de possessore petitor: quasi si veniret, iudex cognosceret
3 de causa. Item est contra in actione negatoria: † si habeo ius edificandi in meo, & aliquis nuntiat nouum opus, possum eum conuenire negatoria actione vt liceat mihi edificare. Si citatus malitiose non vult venire in iudicium, tunc iudex debebit dicere quod non liceat tibi esse prohibendi, vel edificandi ante, quā ostendat ius non esse mihi altius tollendi. Et sic similiter hoc ei fu erunciatur de possessione petitor. [Edificatum] scilicet ab eo, cui nuntiatum erat nouum opus, vel nuntiandum, vt faciat ad titu-
3 lū. [Agitur.] † scilicet confessoria actione, que habet proponi verbis negatoriis: vt supra si ſerui. vendi. l. loci. §. competit. [Ab eo] subaudi. qui possidebat predium. [Caueris] scilicet captis pignoribus, vel multa indicta precise vt supra de libe. agnos. l. si quis. §. ex hoc. [Tollere] Hucusq; durat primus casus: & quando agebam confessoria. Modo ponitur econtra, idem, & agere negatoria actione, que habet fieri verbis affirmatiuis. vt supra si ſerui. vendi. l. loci. §. penulti. [In quibus] subaudi Africanus, qui fecit legem istam. [Officio] subaudi quod deseruit negatorie actionis. [Iuberet] vt supra dixi. [Factarum.] subaudi, ante, quam appareret eum ius edificandi habere, vt sequitur. [Sustinere]. Or Segnori, ista lex est pulchra, & artificiosa, si bene intelligatur, vt dixi in casu. Et ex lege ista colligerim istud notabile,
4 primo nota argumentum pro sententia negatoria, & econtra. † sed ipse videbat confessoria sit verbis affirmatiuis, sed negatoria sit verbis negatiuis. Sed hec sua doctrina non est bona, & ideo non generaliter. imo particulariter: quia aliquando ponitur confessoria verbis negatiuis, & aliquando affirmatiuis: vt supra si ſerui. vendi. l. loci. §. competit. & econtra proponitur negatoria verbis negatiuis. Dicitur Placem. verum est, quando non habeo ius in predio meo. Sed interdum proponitur verbis affirmatiuis: vt supra si ſeruū. l. loci. §. penul. vt Institu. de actio. §. contra quoq.
5 † Item nota hic interdum pena contumacie est, vt de possessore efficiatur petitor. vt hic, & supra si ſerui. vendi. l. harum. & l. legi. & supra de rei vendi. & in auth. de trien. & semis. §. illud. Item tertium notabile colligerim, de quo omnes aduocati multum dubitant, & inhrtant inuicem tos, & tota die faciunt tales questiones. Sed non esset respondendum: quia magis volunt lucrari, quam addiscere. domine. dicunt ipsi, agit quidam interdicto vti possidetis: citatus non vult venire: nesciunt quid faciet iudex. Imperiti
6 aduocati nesciunt quid faciet iudex, vt dixi. † Et tu quando cōmittur quis communi dividundo. citatus non vult venire, nesciunt quid faciet iudex: sed in rei vendicatione bene habent paremibus, & si citatus non vult venire, debet iudex interloqui de mittendo me in possessionem. Et ita quando committur personali, vt nuntiat in possessionem pro mensura debiti declarata: sed in interdicto vti possidetis, & in iudicio diuisorio nesciunt quid faciat iudex. si vos vultis eos cito repellere a proprio, dicetis quod iudex compellet eos mulcta indicta, vel captis pignoribus: vt. ſ. de mu. & ho. l. si quis magistratus. & Inst. de satisdo. in fi. cum multis similibus. Sed si vultis eos instruere, dicetis ita: quod iudex interloquatur, illum non impedire ingi interdicto vti possidetis ante. quam ostendat de iure suo. Et idem in iudicio diuisorio. vt interloquatur vel cum non posse impedire, qui agit communi dividundo, nisi, vel vbi, caueat de iure suo, vel precise cogat ad hoc. vt. ſ. de tutu. l. pe. alias antepe.

Summarium.

1 Remissione impetrata, non edificatur contra pretorio edictum.
2 Prohibito prior remissione secunda prohibetur.

1 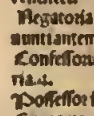 Si opus. In lege presenti dicitur: † Si pretor primo loco iubet opus nouum nuntiari, postea quia ille impetrat remissionem fieri, & sic prohibet nuntiationem habere effectum, quia bene potest, non videtur factum contra eius edictum. [Nuntiari] subaudi. vel se autore, quum fit per pretorem: vel simplici verbo, cum hoc edicto, quādo nō fit p pretorē. [Prohibuerit] id remiserit nūtiationē, & eo ip satisfecit: vt. ff. eo. l. de pupillo. §. si. cui. [Fit]
2 † quia prior prohibitio per secundam remissionem prohibita est. Unde nota, q̄ si pretore autore nuntiatur, & postea prohibetur, statur vltime iussioni: quia quod iussit, &c. vt. ſ. de re iudic. l. quod iussit. Item sicut deseruit edicto pretorio in prohibendo, ita obtemperauit in concedendo remissionem: vt. ff. eo. l. i. nam qui potest, &c. vt. ſ. de re iudic. l. qui potest.

Summarium.

1 ☞ Edificans post nuntiationem factam per procuratorem contra iura potest interdicto quod vi aut clam.
2 Interdictum quod competat contra edificantem in spreta nuntiatione.

Si procur

1 SI procurator. †Procurator nũciauit nouũ opus, & nuntiatione facta nihilominus edificasti: nunquid potero te conuenire interdicto. Quod vi, aut clam: Dic q̃ sic. [Prohibuerit.] Subaudi per nuntiationem. Quod facere põt. ff. eod. l. de pupillo. §. qui procuratorio. [Interdictũ.]
2 scilicet pro eo, †q̃ edificatum est spreta nuntiatione. Sed & competit interdictum hoc ex tertio capitur. vt. ff. eod. l. prætor. §. nonnulli. sed ex primo capite: vt. ff. eo. l. prætor. non habet locum q̃ vi aut clam, sed hoc edictum: vt. ff. eo. l. §. i. & ibi digi.

Summarium.

1 ☞ Edes si communes sint pluribus, & in eis edificetur, an sit omnibus nuntiandum.
2 Nuntiato quum in re presenti fiat, sufficit quod vni nuntietur.
3 Edificans nuntiatione spreta, tenetur quod vi aut clam.

1 EDibus. In lege ista dicitur. † Si plures habent edes communes, & in edibus communibus edificatur, satis est q̃ vicinus nũciet omnibus. vel vni. veritamen si inueniatur aliquid edificatum post nuntiationem, nocebit omnibus. si omnium voluntate factum est, alias soluto tenetur, qui fecit, vel cuius causa factum est. & hoc dicit. [Nouum.] scz eo factum. [Uni.] scz ex fo-
2 cho. [Tenebit.] id est, nocebit: † quia nuntiato sit in re presenti: vnde sufficit vni nuntiatum esse. Sed si vnus edificat, ipse tenetur: vt. ff. eo. l. de pupillo. §. si plurium. Secus si omnes. vt ibi digi.
3 [Fiat.] †Nam qui spreta nuntiatione edificauit, tenetur. alias non: vt. ff. quod vi, aut clam. l. competit. §. fi. Secus si plures vellent uitiare: vt. ff. eo. l. de pupillo. §. si plurium.

Odof.

Summarium.

1 ☞ Executio nuntiationis si ob remissionem negetur, remanet nuntianti ius salnum.
2 Executio nuntiationis cui negetur.
3 Edificium reficienti non nuntiatur nouum opus.

1 SCiendum. In lege ista dicitur: † Si aliquis nuntiat nouum opus, & quia remissio impetrata est, denegatur ei executio nuntiationis, nihilominus durabit ius suum. Nã ex quibus causis non admittuntur ad nuntiãdam ab initio, nihilominus remanebunt ei legitimæ actiones, & hoc dicit. [Denegata.] †scz si ille satisfecit, vel remissus fit: vt. ff. eo. l. de pupillo. §. si ita. Hoc casu ipse nuntians non potest prosequi suam nuntiationem. Tamen si habet competentem actionẽ, scz rei vendicationem, vel confessoriam habet, poterit intendere. Et dic, denegata ei. qui nũciauit nouum opus, quia edificans satisfecit. [Sicut.] Adducit
3 simile. [Negat.] † vt si quis edificium reficiat: vt. ff. eodẽ. l. §. si quis ruinosa vel cloacas. vt. ff. eo. l. de pupillo. §. si quis ruinosa. & §. posterea. & sicut si edificat in loco communi, veruntamen habebit competentem actionem: vt. ff. eodem. l. in prouinciali. in fine. et l. secunda.

Summarium.

1 ☞ Edificans post nuntiationem, opus demoliri tenetur. numero 4.
2 Nuntiatio remissa censetur, si satisfecit, cui nũciatum fuit.
3 Edictum de nouo operis nuntiatione quot habeat capita.
5 Nuntiatione spreta edificatum debet restitui.
6 Edificare potest spreta nuntiatione, qui satisfecit.
7 Interdictum de opere demoliendo datur etiam heredibus nuntiantis.
8 Edictum de opere demoliendo est perpetuum.
9 Edificans spreta nuntiatione, qua conueniatur actione.
10 Edificanti impetrata remissione si molestetur, qualiter succurratur.
11 Interdictum quod detur, nec vbi ruinis deformetur.
12 Edificanti, qui satisfecit, non debet vis fieri per nuntiationem.
13 Edificia imperfecta non relinqui spectat ad decus vrbium.
14 Edificanti, qui satisfecit, quod competat interdictum. numero 16. & 17.
15 Satisfactum esse quomodo possit dinosci.
18 Interdictum ne vis fiat ei, cessat nuntiante satisfactionem recipiente.
19 Edictum ne vis fiat edificanti, est annale.

PRætor. De illa parti edicti, quæ est proxime huius. & remissione ad superiorabus est tractatũ de eo, quæ est demolitoria, hic tractatur. Et quia circa hanc partem prætor fecit edictum, ponitur hic verba prætoris, quæ sunt talia. vt in textu dicitur. Unde ap-
1 paret, †si aliquis, cui nuntiatũ est, non impetrata remissione edificauerit, illud opus debet demoliri: & ex hac parte descendit interdictum, vt si ille edificauerit spreta nuntiatione, ille locus ds restitui in pristinum statum, siue locus est vacuus, vt quia non est perfectum: siue non vacuus, quia est perfectum. hoc dicit principium. [Agitur.] id est, cuius nuntiationis nomine agitur. [Fit.]
2 alias fieret. † Sit enim remissa, si satisfecit: vt. ff. eod. l. de pupillo. §. si ita. [Factum.] scilicet illo loco spreta nuntiatione. [Restituas.] scz in pristinum statum. Ducuntq; duram verba prætoris. [Interdictum.] Incipiunt verba Vlpiani prætoris. Et vocat interdictum, edictum: sed & contra. vt. ff. eod. l. 1. sed hoc vt ibi dicit. [Omissa.] id est, remissa. [Fecit.] id est, spreta nuntiatione. [Videtur.] Subaudi, & ideo hoc desiderare rogitur: vt. ff. eo. l. 1. in prin. Unde nota hic quod valet ad plura hoc notabile. Et nota
3 † quod hoc edictum habet duo capita. Primum prohibitorii, & idem caput est remissorium, siue gratia concedatur remissio, siue non: & de hoc est dictũ vbi hic. Secundum est demolitorium, vt hic. Vel potest dici q̃ est triplex, scilicet prohibitorii, remissorii, & demolitorium. Prohibitorium est, quum nũciatur nouum opus. Remissorium, si impetretur remissio. Et de his est dictum. ff.
4 eod. l. & unde huiusq; est demolitorii: † vt qui edificat quæ spreta nuntiatione, bene debet restitui in pristinum statum, & potest conuenire ex hoc edicto ex tertio capite, & dicet ita: Ego contra talem, cui nuntiam nouum opus, & ipse edificauit spreta nuntiatione: unde peto edificium illud demolori, ad quod propono actionem ex hoc edicto: vt hic dicitur, vt actio in factum: vt. ff. eod. l. §. nonnulli: quia ex quolibet, &c. vt. ff. de eo, per quem fac. est. l. fina. Item caute vobis, quia istud edictum habet aliquod caput, de quo dicitur. ff. eod. l. stipulatio. §. fine. [Uacuus.] Quia opus est perfectum. Verum tamen opus instar operis obtinebat: alias nõ haberet locum hoc edictum: vt. ff. eodem. l. stipulatio. §. opus.

Odof.

§ AIt prætor. Jn. §. isto Jurisconsultus incipit ex ponere verba prætoris. Dixit prætor:
5 †Si quid spreta nuntiatione factum est, restituas. Exponit hoc verbum, restituas. q̃ est verum, si ante remissionem factum est. Secus si post remissionem factum est. hoc dicit. [Ait prætor.] vt in prin. huius legis. [Esset.] Secus si impetrata remissione, ex ista parte, non debet demoliri, sed ex illa, quia promisisset de demolien-
do: vt. ff. eo. l. stipulamo. §. fine absentio.

Odof.

6 § Si quis. †Nunciauit tibi nouum opus, tu paratus eo satisfacere de opere demoliendo: nolebam recipere satisfactionem: nunquid poterio edificare? Certe sic. hoc dicit. [Si quis.] scilicet cui opus nouũ nũciat. [Actor.] id est, qui nuntiat nouum opus. [Debeat.] vt. ff. eod. l. de pupillo. §. si ita. Sed lex videtur contrahere. C. de edif. priua. l. finali. Dicunt quidã q̃ hic dicitur, ubi corrigitur. Vel potest dici, vt. ff. alias notatum. Vel dic vt dicam. ff. eod. l. stipulamo. §. i.

Odof.

7 § Hoc interdictum. †Istud interdictũ de opere demoliendo, si edificatur spreta nuntiatione, non solum datur nuntianti, imo suis heredibus, & successoribus datur in perpetuum, id est, vsq; ad triginta annos. Non in heredẽ datur, nisi inquantũ ad eũ peruenit, vel nisi lis fit contestata cũ defuncto. [Datur.] Sed vos habetis contrarium in fine huius legis: quia ibi dicit quod est an-
8 nale. Ad quod dicetur: † Istud edictum de opere demoliendo, est perpetuum, vt hic: licet illud interdictum, si nuntio nouum opus, & ipse satisfaciat, & post satisfactionem molesto eum, & ipse agit contra me, ne eum molestem. est annale: vt in vltimo. §. huius legis. Et facit. ff. eod. l. §. deinde. [Perpetuum.] id est, ad triginta annos quæ tabulæ sunt perpetuæ, &c. vt Instit. de perpet. & temporalia. actio. in princ. [Competit.] Hoc verum est, si est edificatum post nuntiationem, alias secus: vt. ff. eod. l. non solum. in fine. [Perueniret.] Vel subaudi, lite contestata cum defuncto: vt Instit. de perpet. & temp. actio. §. non tantum.

Odof.

9 § Nonnulli. †Si ille, cui nũciaui nouũ opus spreta nuntiatione edificat, possum eum

conuenire actione in factum, & hoc interdicto. ex hoc. §. nonnulli. sed aliqui putant, & bene. & hoc dicit. [Nonnulli.] id est, aliqui: qa duabus, &c. vt. j. de verbo. signi. l. si o nobus. [Dandam.] scilicet ex hoc edicto. quia ex quolibet edicto, &c. vt. s. de eo, per quē factū erit. l. vltima. [Interdictum.] scilicet de operis noui nuntiatione. Sed contra. s. eod. l. j. §. hoc autem edictum. Sed potest dici qd pertinet ad futura, quum ille acquiescit nuntiationi, vt ibi: secus si non acquiescit, vt hic, & j. quod vi, aut clam. l. j. §. sed & si quis. & di. in illo. §. hoc autem edictum.

§ **Deinde pretor.** Iste. §. hoc modo continuatur ad superiora: Dictum est in superioribus, qualiter prouideatur nuntianti nouum opus, si edificans, spreta nuntiatione edificauit, vt a principio huius legis notatur vsque ad hunc. §. Modo intendit tractare qualiter prouideatur ei, cui nuntiatum est nouum opus, si ipse satisdederit, vel per eum non stetit, vel repromisit, vel impetrauit re
10 missionem: † quia impetrata remissione edificat, & nuntians molestat eum, pretor dat ei interdictum, ne vis fiat ei. Et de hoc intendit tractare in hoc. §. vsque in finem huius legis, & dicit hic, Ait pretor, si is, cui opus nouum nuntiatum est satisdedit, vel impetrauit remissionem, si nūtians vult eum molestare, vim fieri veto. Post his verbis edicti, ponit eius interpretationem: & dicit quod pars
11 huius edicti habet in se equitatem, † quia pertinet ad decus vrbium, ne vrbs deformet ruinis. Unde si iste satisdedit, vel impetrauit remissionem, non debet ei fieri vis, siue iure edificet, siue non, dum est cautum nuntiāti, & sic est securus per cautionem. Et hoc dicit iste. §. veto. Hucusque durant verba pretoris.

¶ Hoc [interdictum.] Modo incipit interpretatio edicti, quam facit Iurisconsultus Ulpianus. [Deinde.] Quasi dicat, primo dixit pretor, qualiter subueniatur nuntiāti, vt in principio huius legis: hic vult prouidere edificāti. Et expone, [Deinde,] id est, secundo ordine ait qualiter subueniatur edificanti, qui impetrauit remissionem. [De qua re,] id est, propter quam nūtiationē questio vertitur. [De ea re.] id est, de opere demoliēdo. [Satisdatū.] Quādo in priuato. [Cautū.] Quādo in publico: vt. s. eo. l. de pupillo. §. is, cui. Et debes intelligere cautū, vt ita duret cautio. vt. j. proxime. & s. q satisd. cog. l. quoties. [Illi.] scilicet edificanti. [Liceat.] subaudi sine tua prohibitione. [Ueto.] scilicet si velit facere opus in eo loco, de quo impetrauit remissionem.

12 ¶ Or Segnori, habetis hic, † si nuntiatum est alicui nouum opus, & satisdedit, & durat cautio, vel per eum non stat quin repromisit, nuntiator non debet facere ei vim, quo minus edificet. Et si vult facere vim: datur edificanti interdictum, ne vis fiat ei, &c. vt s. eod. l. de pupillo. in fine. & s. de procura. l. non cogēdum. §. si procurator. Bene tamen potest exponi secundo modo, vim fieri veto. proposito interdicto: ne vis fiat ei. Uel potest exponi tertio modo, vim fieri veto. scilicet per interdictum vti possidetis, si ille erat in possessione: quia interdictum vti possidetis, &c, vt. j. de vi, & vi arma. l. vim facit. & l. si duo. §. j. Sed & potest exponi vim fieri veto, quarto modo, scilicet data actione in factū: quia ex quolibet edicto, &c. vt. s. de eo, per quem factum erit. l. fi. Item si dicat aliquis si est proditum interdictum, vel edictum, habet locum actio in factum: & certe nihilominus habet locum actio in factum: quia actio in factū. &c. vt Instit. de interdic. in fine. [Hoc interdictum.] scilicet ne vis fiat volenti edificare. [Ne quis.] Subaudi nuntiator. [Prohibeat.] facere opus. [Etenim.] Modo assignat rationem quare est proditum. [Edificia.] scilicet inchoata. [Non
13 derelinqui.] scilicet imperfecta. † Nam sicut pertinet ad decus vrbium, ne vrbs deformetur ruinis: sic pertinet ad decus vrbium, non dimittere edificia inchoata. [Interest.] scilicet. Et quare nō interest, audi: quum sit securus is, qui opus nouū, &c. [Cautum.] Unde ex quo est securus, & vult adhuc prohibere, malitiose videtur facere. Malitiis hominum obuiari debet &c. vt. s. de rei vend. l. in fundo. Item si non est satisdatum, sed per eum stat: quia debet sibi imputare: vt. j. de reg. iur. l. quod quis. Et similiter malitiis hominum est obuiandum.

§ **Hoc autem.** Ex quo Iurisconsultus posuit verba pertinentia ad hoc caput,
14 statim ponit cui competat hoc interdictum. † Et competit ei qui satisdedit, vel per eum non stat. Et intellige satisdatū, si duret. Itē cōpetit pro eo, quod vult edificare in priuato, non in publico: nisi si prius de iure suo ostenderet, scilicet vt habeat ius edificandi, datur hoc interdictū, nō repromittēti. hoc dicit. [Hoc autē interdictū.] scilicet qd cōpetit edificāti. [Satisdedit.] s. de opere demoliendo. [Satisdetur.] Quia hec duo sunt paria, vel edificatorem satisdedisse, vel per nuntiatore stare, quominus satisdetur: vt in precedenti. §. [Quo iure.] id est, vtrū edificet in publico iure permittente principe, vt. j. dicā. [Interdictū.] scilicet illud, Ne vis fiat edificanti. Unde habetis hic quod siue satisdatū sit, siue per edificanti nō stat, locus est huic edicto: vt s. eod. l. de pupillo. §. si is. Sed si est satisdatum, & nisi ex integro satisdet non datur ei interdictum ne vis fiat ei: qa hec sunt paria vel non satisdedisse, vel satisdedisse, & non durasse:
15 vt. s. qui satisd. cog. l. quoties. † Sed quo modo pōt desinere esse satisdatum: Respondeo: si forte in satisdatione adiecta fuerit dies quia dixit, promitto, si intra talem diem apparuerit me iniuste edificasse, nō postea, hec dies erit finita: vnde desijt esse cautū. Unde debet cauere ex integro: vt. j. de damno infecto. l. qui mihi bona. in fine. & l. sequenti. & l. si finita. Item potest desinere esse cautū. si fideiussores desierunt soluendo esse: vt. s. qui satisd. cogā. l. si arbitro. Sed ad id, quod dicitur hic, opponitur: quia hic dicitur, Datur edificanti hoc interdictum, si satisdedit: sed si repromissum est, nō datur edificanti hoc edictū. Sed videt contra, vt. j. de pretor. stipula. l. j. §. stipulationū. & s. eod. l. de pupillo. §. si is. cui. & l. non solū. §. si quā iure. ergo sicut satisdatione datur hoc interdictū pro eo, quod sit in priuato, ita remissione pro eo, quod sit in publico. Ad quod dixit dominus Rogerius quod principium huius. §. loquitur, quum edificabat in loco priuato: quod postea dicit, loquitur quando edificabat in loco publico. Et ita scutū, & rēspōsionem suā albo & nigro, & vario colore variauit, & tingit. Simile etiam notatur alibi de domino Martino: quod scutū suum, siue responsionem suam albo, nigroque colore variauit, & tingit: vt. s. de petitio. hered. l. heres furiosi. in fine. alias incipit, hereditas. Sed nec ibi hec coloris va
16 riatio est bona, nec hic. † Qua ratione, si edificans in priuato, satisdedit de opere demoliendo, habet hoc interdictum, ne vis fiat ei volenti edificare. pari ratione videtur quod pro eo, quod sit in publico, sufficiat repromissio. Sed alij intelligunt. §. istum sic, si edificas in priuato, & nuntio tibi nouum opus: si satisdas, vel paratus es satisdare, habes hoc interdictū, ne vis fiat tibi volenti edificare. Secus si repromittis: quia non habes hoc interdictum: sed sufficit sola repromissio in publico. Sed vos dicetis sic: Est diffe
17 rentia inter locum publicum, & priuatum. † Si edificas in loco priuato, siue satisdes, siue es paratus satisdare, habet locum interdictum ne vis fiat ei. Si autem repromittis, nec sum cōtentus sola promissione, non habet locum hoc interdictum. Sed si edificas in publico, si paratus es repromittere, bene remittitur satisdatio, sed non habet locum interdictum, nisi prius appareat de iure suo. Et est ratio: quia si edificas in priuato, hec actio non est popularis, vnde habes hoc interdictum: sed vbi edificas in publico, si nuntietur nouū opus, hec nuntiatio est popularis: vt. s. eo. l. in prouinciali. in fi. & l. seq. & j. de populari actio. l. j. vnde si repromittis mihi de opere demoliendo, quod fit in publico, quod fit adhuc, quilibet de populo potest prohibere: quia in popularibus actionibus non debet colludi: vt hic, & j. de preuarica. l. preuaricationis. Item fauore publice vtilitatis & si repromittas, non habes hoc interdictum, scilicet ne vis fiat ei, nisi prius doceas de iure suo, vel appareat: vt si impetrasti a principe, vel a senatu: vel si fiat sine incommodo aliorum: vt. j. ne quid in loco publico. l. ij. §. si quis a principe. & j. de flu. l. quo minus. alias non licet non edificari: quia videret colludere: vt hic, & j. quod vi, aut clā. l. ij. §. plane.

18 § **Si alienādo.** † Tu edificabas in loco meo, nūtiaui tibi nouū opus: tu volebas satisdare: non recipi: modo volo recipere. Et certe cessat hoc interdictū. [Cessat.] scilicet ne vis fiat ei: qa nō dat ei, cū nō satisdet. Alia litera dicit, interdictum cessat, scilicet prohibitoriū. Et cessat ideo hoc casu, quia licet nuntiator primo fuerit in mora, & vltima mora nocet: vt. s. de peri. & cōm. rei ven. l. illud. & s. de arbi. l. Celsus. in fi.

19 § **Hoc interdictum.** In. §. isto dicitur, quod istud † edictum ne vis fiat edificanti, est annale, & cessat post annum: & sicut istud edictum datur edificanti, ita heredi, & suis successoribus. [Hoc interdictum.] scilicet prohibitorium. [post annum.] secus in illo de opere demoliēdo, quod factū est post nuntiationē, quia est perpetuum: vt. s. ea. l. §. hoc interdictū. Et equitas hoc suadet: quia si edificas spreta nuntiatione vt in pristinum statum restituas: & ideo est perpetuū. sed istud dare perpetuū, non est equū: quia si nuntio nouum opus, & tu satisdedisti, & edificas, equū est quod detur tibi hoc edictum, siue interdictum, ne edificia inchoata relinquas: & ideo est annale. [Cessat.] scilicet prestita satisdatione. Alij dicant quod est perpetuū. Sed si non est satisdatum si velis satisdare, est annale. [Competit.] quia est rei persecutoriū, & non ad vindictam: & que sunt rei persecutoria, transeunt ad heredes, non que sunt ad vindictam: vt insti. de perpe. & tempo. actio. §. si heredibus.

Summarium.

1 Stipulatio de noui operis nuntiatione, quādo interponatur. 2.
3 Edificare volens impune post nuntiationem, debet satisdare.
4 Edificans an habeat optionem de satisdando, vel de statim cognoscendo. 7.

Electio

5 Electio cuius sit satisdandi, vel de causa statim cognoscendi.
6 Exceptio doli in quibus obstet iudicijs.
8 Satisdatio de demoliendo quibus verbis interponatur.
9 Demoliri tenetur qui satisdedit, si fecit quod instar habet operis.
10 Stipulatio noui operis quibus committatur casibus.
11 Stipulatio noui operis ad quid committatur.
12 Scriptor, qui promisit se scripturum, an liberetur, si scribat per alium.
13 Facti debitor an liberetur, si prestet interesse. nu. 14.
15 Edificantibus pluribus si nuntietur nouum opus, omnes cauere debent.

1 **Stipulatio.** In principio huius legis dicitur: † Si nuntio vicino nouum opus, et vicinus dicit ita: male facis quod nuntias mihi nouum opus: quia de iure possum te inuito edificare: conueniens est quod interponatur stipulatio de operis noui nuntiatione, et vt dentur fideiussores de opere demoliendo, si apparuerit te iniuste edificasse. Hoc dicit. [Stipulatio.] scilicet fideiussoribus munita, quum sit in priuato, non in publico: vt supra eodem l. de pupillo. §. si tu. [Vicino.] Subaudi, cui
2 nuntiatur nouum opus. [Facere.] Et tunc vicinus dicit ius se habere edificandi: et ita questio est inter eos: et tunc interponitur, hec stipulatio: vt. ff. eo. l. i. et. j. proxi. §.

3 **§ Siquis.** In §. presenti dicitur: † Si tu edificas in priuato loco in mei preiudicium, et nuntio tibi nouum opus, si vis impune edificare, debes satisdare de opere demoliendo: si recipio satisdationem, vel per me stat quo minus recipiam, tunc poteris impune edificare: vt visum fuatis. quod si apparuerit te iniuste edificasse, teneberis de opere demoliendo. [Nuntiatio.] scilicet rei, in qua edificat. [Offerre satisdatum.] id est, offerre satisdationem, de opere demoliendo. Et ita simplex pro composito. Sic. ff. de pigno. actio. l. petenti. Aliquando e contra, vt prelegare, id est: legare: vt. ff. de dote prelega. in rubrica. et C. de emenda. Codic. Iustini. in princ. [Vtrique.] scilicet tam nuntianti, quam ei, cui nuntiatum est. [Interdictum.] scilicet de operis noui nuntia. vt supra. l. prohibitum in prin. et. §. 4. ¶ Di. Segnon, ad. §. istum, signatur contrarium. Vos habetis: Si edificans paratus est satisdare, quod nõ recipiam intra tres menses: vnde videtur contradicere. C. de edific. priua. l. fin. Ad solutionem huius contrarij infinitis modis dictum est. Et aduertatis hanc materiã, quia multum est vtilis, et vt sciatis vos defendere. Et voluerunt
4 quidam ita hoc contrarium soluere: † Olim erat in potestate edificantis, vel vellet satisdare de opere demoliendo, et sic statim impetrare remissionem, vt hic, et. ff. eodem. l. de pupillo. §. si tu. vel vellet, quod cognosceretur de iure vtriusque. Sed hodie est in potestate nuntiantis, vel vult statim recipere satisdationem, vel vult, quod cognoscatur, vt in. l. contraria. vel non est nouum, etc. vt supra de legib. et senatuscon. l. non est nouum. Alij dicunt secundo modo, Aut edificatur in publico: et tunc est in electione edificantis, vt in hoc §. cum suis similibus. Aut edificatur in loco priuato: et tunc habet locum lex contraria. Sed hec solutio non est bona: quia hic, et ibi fit mentio de satisdatione, que interponitur pro eo, quod fit
5 in priuato, non in publico. Alij dicunt ita: † Quum nuntio nouum opus, aut de loco, in quo edificas, a te possesso, aut in loco a me possesso. Si in loco a te possesso, qui locus meus est, hic tua debet esse electio, vt dicit hic. §. cum suis similibus. Si edificas in loco a me possesso, tunc debet mea esse electio, vt in lege contraria. Et pro ista solutione est illud argumentum, quod melioris conditionis, debet esse qui possidet, quam qui nõ possidet. Et ad hoc facit Instit. de interdic. §. commode. Alij voluerunt dicere, et sic: Si nuntio tibi nouum opus, et est in euidenti quod habes ius edificandi, statim recipitur satisdatio: vt hic. Et ad hoc est argumentum, ff. de ven. in possessio. mitten. l. i. §. si ei. Sed si non est in euidenti in hoc dubio habet locum lex contraria. Alij voluerunt dicere, hec communis opinio, tamen contra istam communem opinionem in arduis causis ego sepe obtinui: et tamen hec opinio est canonizata. Et hec est communis opinio: Si nuntio nouum opus, et ego offero satisdationem: si dicas non recipiam, quia statim volo de iure meo docere: non recipietur satisdatio, et cognoscetur de causa, vt in lege contraria. Aut nuntio, et tu offers satisdationem, nec volo statim probare de iure meo: quo casu recipietur satisdatio: vt in hoc. §. cum suis similibus. Et ad hanc so-
6 lutionẽ est argumentũ, † quia exceptio doli mali obstat in iudicijs petitorijs et possessorijs: vt. ff. ad exhiben. l. iij. §. ibid. et. j. de regu. iuris. l. in condẽnatione. in fine. et. j. de doli excep. l. dolo. et. C. de compen. l. vltima. ¶ Di segnon, hec opinio est canonizata. extra de operis noui nun. c. vltim. Tamen licet illa opinio videatur approbata, et canonizata: videtur quod contineat iniquitatem hanc. Vicinus meus incipiet edificare, et erat bonum tempus, et habebat omnia bene parata: ego bene scio quod non habeo ius nuntiãdi: ipse offert satisdationem: ego volo statim probare de iure meo: debebit ille differre edificare: ego postmodum differam inquantum potero intra tres menses, et post tres menses recipiã satisdationẽ, et ita ille amisit ius edificandi, et non potest modo ita edificare, quia superuenit hyems, et tempestas. Vnde videtur aliter dicendum, et sic: quia inuenietis. C. de edific. priua. l. si. secundum Io-
7 an. et Azonem: † quia si nuntio nouum opus, debet esse in electione edificantis, propter tollendam omnem materiam calumniandi, vt velit satisdare. vel velit vt statim cognoscatur: vnde ipsius debet esse electio. Tamen si iudex debet cognoscere, et non potuit diffinire, et intra sex mensis, tunc interponitur satisdatio. Et ita videtur loqui illa lex, et soluunt domini Ioan. et Azo. et ita istud contrarium: si vult satisdare statim, tunc habebit locum iste. §. cũ suis similibus. secus si non vult statim satisdare, sed vult vt cognoscatur, vt in lege contraria.

8 **§ Habet autem.** In isto §. dicitur quod † si edificans satisdat de opere demoliendo, debet ita interponi hec satisdatio: promittis mihi per stipulationem, quod destrues opus, si inueniens non iuste edificasse, et dolum non committes? Et certe debet ita promitti. Et cõtinetur duo in hac stipulatione: quia si inuenitur quod non iuste edificauit, tenetur demoliri. Item si dolum commisit, tenetur demoliri. [Iudicatum.] scilicet cum iniuste edificasse. [Defendatur.] quia ille edificans subtrahit se malitiose, ne de causa cognoscatur. [De dolo malo.] scilicet non committendo. vnde habetis hic, vt in casu dixi: et ad hoc facit. j. ead. l. §. siue. et. §. sed si forte satis dedisti, et tu malitiose non venis, et quia res ad te non defenditur, iudex non potest cognoscere de causa vtriusque partis, similiter videris dolum committere: vnde teneris destruere: quia clausula doli mali in omnibus stipulationibus est communis: vt. j. iudi. solui. et. ff. de arbi. l. ita demum.

9 **§ Opus autem.** † Ille, cui nuntiaui nouum opus, et ipse satisdedit, tenetur demoliri, si fecit aliquid, quod obtinet instar operis: nõ si vnũ cementum proiectum est, vel positum. hoc dicit. [Positum.] scilicet in loco operis. Custudiatis vos, quia iste. §. potest referri ad primam causam, siue partem edicti, et ad vltimam. Ad primam hoc modo: ego possum nuntiare nouum opus, non eo ipso quod ponit cementum, sed si paras te ad edificandum: vt. ff. eod. l. j. §. opus. Ad vltimam hoc modo: vt si nuntiam tibi nouum opus, et satisdedisti: si fecisti aliquid, quod obtinet instar operis, teneris demoliri: non si posuisses vnum cementum, vt in superioribus dictũ est.

10 **§ Siue autem.** In §. isto hoc dicitur: † Si ego tibi nuntiaui nouum opus, et tu satisdedisti, cõmittetur hec stipulatio duobus casibus, siue iudicatur te iniuste edificasse siue volo probare, et tu non defendis te: et committetur hec stipulatio, et detur mihi electio vt velim opus demoliri, vel velim agere ad interesse. [Defendatur.] scilicet dum volo ostẽdere quod iniuste edificauit, et ipse se subtrahat. [Res.] id est, opus restituatur: vt. ff. ead. l. §. habet. [Dabit.] scilicet promisso: stipulatori. [Petitori.] id est, stipulatori, qui stipulatus est de damno infecto, et nunc petit vel opus demoliri, vel interesse
11 prestari. ¶ Di Segnon, habetis hic † quod hec stipulatio committatur vel opus, demoliendum, vel ad interesse, si hoc mihi placeat ergo mea est electio, vt hic, et. ff. ead. l. §. proximo. Vnde Segnon, ex §. isto colligetis argumentum contra scriptores pro antiqua opinione: si scriptor promisit opus cõtinue, vt incepit, debet mea esse electio, vt cogatur precise adeo, vt ponatur in compedibus, vel petere meum interesse, siue penam, vt sic non cogatur scribere, vt hic: quia sicut hic obligat se ad factum, ita scriptor tenetur. Et ad hoc est argumentum. ff. de procura. l. filius. §. fina. et. l. sed et he. §. pretor. Et si velit scriptor dicere, volo soluere interesse: non debet esse sua electio: vt hic, et in. §. sequenti. Item si vult dicere quod vult scribere per substitutum, bene debet liberari: vt. C. de epis. et
12 clericis. l. si quis. † Hic debet responderi quod non est de illis factis, quod liberetur faciendo per alium substitutum: quia scriptor promittit scribere sua manu, vnde non debet liberari. vt in pictore dicimus: vt. C. de caducis tollen. l. prima. §. ne autem. et supra de legatis tertio. l. fideicommissaria. et infra de solutio. l. inter artifices. vnde antiqui doctores interrogati de ista questione, dũ conuenerunt in vno loco, pro hac questione dederunt talem responsionem cõmuni concordia, quod precise possit cogi scriptor vt in hoc. §. et in preallega. l. filiusfamilias. in fine. et. l. sed et he. §. preter. et. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. sed et si quis. Immo plus dixerunt, quod tenetur ad factum precise, vt si velit soluere

interesse, non liberatur, vt hic. Sed licet in facto scriptorum opi-
11 mo eorum sit tenenda, nó tamen in alio: † quia qui tenetur ad fa
ctum, liberatur, si precise velit soluere interesse. Quia duas leges
inuenio, & plures, que dicunt quod prestando interesse qui tenetur
ad factum liberatur, quam leges, que dicit quod prestando interes
esse non liberetur. Unde ex pluribus legibus constituo regulam,
non ex paucioribus: vt. ff. de regu. iur. l. j. Et quod sint plures le
ges, videte. ff. de testa. manu. l. si quis ab alio in fine. & j. de verbo.
obliga. l. quotics. & ff. de procu. l. non cogendi. §. Sabinus. & ff. de
verbo. oblig. l. vbi autem. §. qui id, quod. Et quia si res, &c. vt supra
de actio. empti. l. j. Unde dicam quod si velit prestare interesse, qui
14 tenetur ad factum, liberatur actione a facto. † Et hec est regula.
Sed hec regula fallit in operis nou nuntiatione, vt hic: quia vi-
detur tacite agi quod prestando interesse non liberetur, quod ta-
cite agatur, &c. vt. ff. si cer. pet. l. cum quid. Item fallit quum quis
promisit suis manibus scribere: vt dixi per. §. ne autem. C. de cad.
tol. l. vnica. & argu. ff. de solu. l. inter artifices. Item fallit in procu-
ratore actoris: vt in. §. Sabinus. ff. de procura. l. non cogendum.
Item fallit, quum procurator non satisfecit iudicatum solui, sed
dominus pro eo: vt in l. filiusfamilias. in fin. ff. de procura. & l. si de
functus. Secus si procurator satisfecit pro domino: vt supra de
procura. l. non cogendum. §. j. Item fallit in inferente nuctum: vt
in. §. sed & si quis per vim. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione.
Item fallit in procuratore, qui satisfecit in reconuentione: vt. ff.
de procur. l. sed & he. §. preter.

15 § Quesitum. †Si plures edificant nouum opus,
& eis fit nuntiatum, vnusquisq; de
bet cauere: quia dem obtio operis pro parte fieri non potest. Se-
cus si singuli nuntiant, quia vni erit cauendum, si omnibus plac
eat: vt vnum sciatis quod in stipulatione debet adici, quod tan
tum prestetur, quantum cuiusliber interest, si hoc maluerit. Sed
si ita fuerit cautum, quanti ea res erit: quia tunc vnum sciatis, vbi
ex hac stipulatione petitur interesse, non estimamus totum lo
cum, sed illam partem loci: vbi factum est opus. [Edificatur.] Sci
licet & eis denuntiatum sit. [Non possit.] licet stipulatio commu-
netur contra quemlibet ad interesse, vt. ff. de verbo. oblig. & eadem.
in fine. [Cauendum.] vt. ff. eod. l. de pupillo. §. si plurium. [Dis-
luerit.] scilicet stipulator: vt. ff. eadem l. §. siue. [Refertur.] scilicet
non autem ad totius loci estimationem: vt. ff. vti possi. l. pamfi-
lia principio.

Summarium.

1 Heres cius, cui nunciatum fuit nouum opus, prestat patien-
tiam vt opus destruatur.
2 Edificans vi, aut clam, ad duo tenetur.

Qui opus. Ego nuntiaui tibi nouum
opus, ante imperatam reuisi
onem edificasti, & perfecisti: & sic decessisti herede tui
cto: † tunc heres tuus tenetur vt prestet patientiã o
pus demoliri: non autem tenetur suis sumptibus demoliri: quia
hec est pena, & heres in pena non succedit. hoc dicit. Unde nota
2 † quod si aliquis edificat vi, aut clam, tenetur ad duo: alis ad vnũ
tantum. vt. ff. quod vi aut clam. l. competit. §. j. & l. in summa. & hic
heres non tenetur nisi ad vnum. [Pena.] Et hec est pena, vt non
solum teneatur demoliri, sed etiam sumptibus suis: sed heres non
tenetur nisi prestare patientiam suam. [Non succedit.] vt Iustin.
pe perpet. & tempo. act. §. non tantum.

Summarium.

1 Emeres locum, in quo nuntiatum est nouum opus, an teneas
tur, si edificauerit. & nu. 2.

Si cui. In lege ista ponitur talis casus: † Nun
tiaui tibi nouum opus, tu vendidisti illi
locum: emptor edificauit: quero vtrum emptor: vel
venditor teneatur. Et certe respondetur quod emptor
qui edificauit, tenetur: quia hec nuntiatio habet fieri rei, non per
sone: vnde emptor non tenetur demoliri suis sumptibus. [Pro
dium.] scilicet nec post venditionem edificauit. [Prediorum.]
scilicet per emptionem, & traditionem: vt supra de rei vendica.
Si agatur. [Non persone.] subaudi, sed rei: vt supra eodem. l.
de pupillo. §. nuntiationem. Est. Sed ad legem istam oppo
nitur, & videntur due leges contradicere: quia hic dicit quod si vendi
tor, cui nuntiatum est, vendidit, & emptor edificauit, tenetur em
2 ptor. † Sed due leges videntur contra velle, in quibus dicitur q̃
emptor non tenetur, quia non fuit ei nuntiatum: nec venditor,
quia nó edificauit: vt infra quod vi aut clam. l. cum facit. §. eandem.
& supra de aliena. iudic. mutan. cau. fac. l. tertia. §. opus. Solutio.
Verum est, si emptor sciuit, vt hic: secus si ignorauit, vt in lege
contraria. Sed hec solutio non est bona: quia lex videtur velle,
non esse differentiam vtrum sciant, vel ignorauit: vt supra de noxa
lib. l. in delictis. §. eum extraneo. Unde ita dicetis, spreta hac
solutione: si nuntio tibi nouum opus, & vendis, & emptor edifica-
uit, ipse empto: tenetur prestare patientiam, si ignorauit: vel suis
sumptibus demoliri, si sciuit. quod leges dicunt contra, non tene
tur, scilicet suis sumptibus demoliri, sed tenetur prestare patien-
tiam.

De damno infecto. Rubrica.

Summarium.

1 Subgrunda quo differat a protecto.
2 Protectum quid.

Et hec est communis rubrica. Alij habent protectionibus:
alij subgrunchis, & protectis. & verancp vobis legam. Et hec ru
brica continuatur dupliciter. Uno modo sic: Nuntiato noui
operis, de qua supra dictum est, habet fieri pluribus ex cauſis,
vel causa publici iuris tuendi, vel conseruandi, vel causa iuris pri
uati, vel causa damni depellendi: vt supra titulo primo. l. prima.
§. nunc videamus. Et quia gratia damni depellendi fit nunciatio,
subditur hic titulus. vel potest secundo modo continuari. Et
nuntiatione nouum operis, que respicit futura opera, supra dictum
est, sed quia cautio damni infecti respicit preterita opera, ideo
ponit hanc rubrum. Et exponetis, de damno infecto, id est, nõ
dum facto, timetur tamen fieri: vt infra eodem. l. tertia. Vel po
test exponi, de damno infecto, id est, de cautione damni infecti
prestanda, vel non prestanda. Et quid iuris sit, si non prestetur
videamus, & subiungamus, vt infra eodem. l. ueo. & l. pator. & per
totum titulum. Sed quia timetur damnum interdum propter
posita in subgrundis: & quia aliqñ sine subgrunchis aliquid ponĩ
tur, & de protectis, id est, de damno, que sperantur de protectis
dari. Sed quia aliquando non est protectum, sed protectum,
1 ponitur & de protectionibus. † Et hec est differentia inter subg
grundam & protectum, siue tectum, siue immissum. Subgrunda
est, que pendet ex vna parte, nec firmatur ex aduersa. vnde scitis,
si tritus ridum est hic, unpominus cantaros: quia quando cadit
aqua inde, cantat.
Et ita vocat text. supra de legatis primo. l. cetera. sed subgrunda
nunquam firmat. sed ex parte opposita protectum est, siue sub
grunda, vt potestis videre quando ponimus causa siccandi ficus.
2 † Protectum est, quando proiicimus de domo mea in domum
vicini: & si firmatur in domum vicini, vocatur immissum, alias
protectum: vt hec probantur, supra de his, qui deiect. vel effud.
Tertia. §. pretor. & ne quid, &c. vt infra. de verborum significatio.
l. malum. §. primo.

Qui Segnon, de prima parte rubrice agitur principaliter in ti
tulo isto, vt in. l. prima. secunda. tertia. & quarta. de secunda non
principaliter sed secundario: vt infra eodem. l. quod conclaue. vel
potest dici quod ponitur de damno infecto generaliter, sed de
aliis partibus ponit specialiter. & ita primo ponit factum, postea
speciem, Simile infra de nouatio. & deleg. 2. C. de hereti. & Dam.
2. C. de seruitu. & aqua. Aliquando econtra: vt supra ad legem
Aquil. l. si seruus seruum. §. inquit.

Summarium.

1 Causa damni infecti quare minoribus iudicibus committatur.
2 Damni infecti causa quare pretor non reiecerit.
3 Pretor vnus magistratibus municipalibus non derogat.
4 Magistratibus non competunt, que imperij sunt.
5 Iudicia minora que dicantur.

Cum res. Qui Segnon. titulus iste non est
multum in vsu quantum ad pra
cticam. sed theoricabilis. Et in hac parte legis dicit iu
1 risconsultus † quod causa damni infecti desiderat festinantiam,
& quia dilatio super cautione prestanda, vel nõ, aliatura est pericu
lũ, ideo pretor nó solũ sibi soli nó reseruat omnia, imo magistra
tibus

tibus municipalibus quedam committit, vt iubere cautionem in tempora, & si nó interponat, vt possit mittere in possessionē ex primo decreto. hoc dicit. [Cum.] pro qua. [Res.] id est, cautio, vel causa. [Infecti.] id est, nondū facti, sed iperatur fieri. [Uideatur.] sic & si multū differat cautio dari, siue prestari. [Reseruare.] sic quā tū ad interpositionē scōi decreti. [Putauit.] sic & quantū ad interpositionem primi decreti. ¶ O Segnora, notate hic duo: & si aduertatis hec duo, solutiones contrariorū erunt vobis aperte. Et

2 primo nota † q̄ cautio dām infecti propter periculū, q̄ timuit, celeritatē desiderat: & ideo non in totū reseruat pretoris: sed quo ad quid delegatur magistratibus municipalibus pretoris reseruatur missio scōi decreti: magistratibus municipalibus reseruatur missio primi decreti. Unde quia desiderat hanc celeritatē, omnibus diebus pót agi: vt .ff. de feriis. l. ij. tit. Item quia dilatio est aliarū periculū: videtur non posse appellari: vt .ff. de appella. recip. l. vltima. Secundo not. † q̄ pretor vnus non denegat magistratibus municipalibus, sed edictū pretoris mortui. Dicit hoc, quia non reseruat omnia sibi pretor, si reseruat sibi missionē secundi decreti.

Sed duo sunt, que committūtur magistratibus municipalibus. Primo, q̄ iubeat cauere, si non cauetur: vt mittat in possessionem ex primo decreto mon ex scō: vt .ff. eo. l. dies. §. duas. ¶ Sed ad legē istā opponitur: q̄ vna leg dicit iubere cauere: alia leg dicit q̄ ea, que sunt imperij, nó cōperunt magistratibus municipalibus: vt .ff. ad municipa. lex que. Ad q̄ sic breuiter dico, iubere cauere, &c. † istud est imperij: ea, que sunt imperij, nó cōperūt magistratibus. Uerū est regulariter: sed fallit in causa damni infecti: que desiderat celeritatē. Item fallit in causa in integrū restitutionis quia ouū effet: &c. vt .C. vbi, & apud quos. l. vltima. Item fallit in datione tutoris, si modice sint facultates pupilli: vt inst. de autho. tuto. l. penul. alo no possit. vt .ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. ius dandi. & l. nec mandante. & l. pretor. vel oic scōo modo: Sed dā

5 sunt minora circa dānū infecti, quedam sunt maiora. † Minora sunt q̄ iubeat vicino cauere: hec minora sunt. Item iubere mitti in possessionē ex primo decreto, si nó cauetur: desiderat luminariā cause cognitionem: nec facit missum dominū: vt .ff. de acquir. poss. l. possideri. §. vltimo. Secus in decreto secūdo: vt .ff. de offic. proconi. & leg. l. nec quicq̄. §. 4. & .ff. eo. l. vlt. §. duas. Unde adducetis semper legē istā: quando negotiū desiderat celeritatē, vel dilatio periculū est aliatura. Potestis dicere q̄ sine delegatiōe omni istud cōcedatur eis: saltem in his, que exigūt summariā cognitionem, non plenam, vt hic: & .ff. de appel. recip. l. si. & .ff. de feriis. l. ij.

Summarium.

1 ☞ Damnum infectum quod dicatur.
2 Cautio pro damno dando, non pro dato petitur.
3 Lucrum cuius gratia inducatur in cautione damni infecti.

1 **DAmnum.** Quia in titulo isto tractatur de damno infecto, ponit hec lex q̄ dicatur dānī infectū. † Et dicit damnū infectū: nodū datū: sed speraf fieri. [Uereatur.] sic ex quo tunc accidit: [dānū est.] sicut homines speratur non, nó tū hoc tunc accidit: Sed nó debet dicere dānū infectū, sed futurū. Sed respódeo, idem est dicere damnū infectū & futurum: licet postq̄ accidit, est fac-

2 tū, & preterit: & nó futurum. † Item petit quis cautionem pro damno dando, nó dato: vt .ff. eod. l. euenit. Sed nó cuius negligentia est datū, bene potest agi: vt .ff. eod. l. pretor. §. si. & .ff. l. seq. ti. Et si

3 nó caueat, mittitur aliqo in possessionem: vt .ff. eod. l. cautio. † Et in ista cautione inducitur lucrum, nó gratia lucri, sed gratia dependendi damni: vt .ff. eod. l. prohemia. Secus in interdicto, ne quid in loco publico: vt .ff. ne quid in loco publico. l. ij.

Summarium.

1 ☞ Damnum quid dicatur.
2 Patrimonium quando diminui dicatur.
3 Deperditum quid dicatur.

1 **DAmnum.** Hic ponitur ethymologia dānī infecti, & dicitur † quod damnum est ademptio, sine diminutio patrimonij. Et dicitur quis damnari: quum patrimonium diminuitur: ideo facit cauere sibi. Unde dicitur damnum ademptio, sine diminutio. Et ita ponitur hic alibi & vocabuli. Sic & alibi infra de acquirend. possessio. l. prima. Sic & alibi supra si certum petatur. lege secunda. §. appellata. Sic & alibi supra de pactis lege prima.

2 † Et dicitur proprie diminui patrimonium, quum damnum datur: non quum lucrum adimitur: vt infra eodem. lege proculus. Secus tamen in interdicto: ne quid in loco publico. lege secunda. §. merito. Et dicitur aliquis facere differentiam inter deperditū,

3 & diminutum. † Deperditum est, quod desiit esse in rerum natura. Secus si vsucapitur, vt quia diminutum est: vt supra de petitio. here. l. deperditum, perdere debeant.

Summarium.

1 ☞ Cognitio cautionis damni infecti ad quos iudices spectet.
2 Cautionem damni infecti iubet magistratus municipij.
3 Judex an compellat cauere de damno infecto, captis pignoribus.
4 Judici non obtemperanti cogitur pignoribus captis.
5 Tutor cauere cogitur pignoribus captis, vel mulcta indicta.
6 Pretor qui magistratui municipali concesserit. &.
7 Magistratus municipalis non mittit in possessionem ex secundo decreto.
9 Magistratus municipalis quare in possessionem ex secundo decreto non mittat.
10 Cautio damni infecti petitur etiam ab absenti.
11 Domus minans ruinam si sit sine domino, qualiter nuncietur.
12 Litari non debet realiter quis pro domo ruinosa.
13 Persone quando fiat denuntiatio.
14 Pretor non iubens cauere tenetur quanti ea res est.
15 Judex quo loco debeat adiri.
16 Magistratus municipij si non iubeat cauere, potest pretor adire.
17 Magistratus non curans cauere, qua actione teneatur.

DIes cautioni. In principio huius legis instruunt aduocati quid petere debeant, & iudices quid debeant obiicere, quum petitur cauere de damno infecto. Dicit mihi tua minatur ruinam domui mee: voco te coram iudice: dicit aduocatus: bene vult cauere: sed debet appom dicere: & tunc debet dicere iudex: Volo quod teneatur in infinitū: sed dz appom dicere si

1 dico sit in infinitum, debet procedere: si infinito, non. † Unum sciatis, quod hec cognitio nó solum pertinet ad maiores iudices, sed ad magistratus. hoc dicit. [Cautioni.] scilicet damni infecti. [Prestitutus.] quia non debet iudex in infinitum obligare promissorem: vt infra eodem. l. qui bona fide. §. fin. [Finitur.] id est, finitus est, vel finiri iperatur. [Renouare.] scilicet quum ouo finitus fit. vel [prorogare.] scilicet quum non est finitus. vt .ff. de arb. l. diem. Et hoc verum est, quando in vrbe est hec questio. Secus si

2 in aliquo municipio: † q̄ tūc magistratus municipij iubebit hic. Et hoc dicit [Locale.] id est, alicuius loci, vel alicuius municipij: vnde magistratus municipalis cognoscit, quia desiderat celeritatem: vt .ff. eodem. l. prima. In casu tamen fallit: vt .ff. eod. l. si finita. §. si forte. vel illud est verum quantum ad interpositionem primi decreti.

§ Si intra diem. In hoc. §. dicitur: Si venio ad pretorem, & dico: Domine vicini mei minatur ruinam. Dicit pretor: Domus tua minatur ruinam. Dicit aduersarius: Uerum est. Si non allegat probabilem causam quare non cauet. Dicit iudex: Caueas intra octo dies. Si non cauet, mittetur in possessionem ex primo decreto.

3 † Sed nunquid compellet eum capere pignoribus: Certe non, sed mittet me in possessionem ex primo decreto. vel dabit mihi actionem in factum ad interesse. Sed q̄ si dūtum instas mitti in possessionem, & vicinus non patitur me intrare: similiter tenetur mihi actione in factum ex hoc edicto. [Non cauetur.] quia dicit pretor, Cauet intra talem diem: & ipse non cauit, remittendus est: vt .ff. eodem. l. pretorio. [Ret.] scilicet que minatur ruinam, & non cauetur. Et ita appellatione rei, &c. vt .ff. de re iudica. l. in totum. [Admittitur.] id est, non cauet. [Tenebitur.] scilicet ex hoc edicto ad interesse: vt infra eadem lege. §. in eum. quia ex quo libet edicto, &c. vt supra de eo, per quem fact. er. & l. vltima. [Missus.] id est, mitti iussus. [Ergendum est.] subaudi ad interesse: vt infra ne vis fiat ei, qui in possess. miss. est. l. prima. Unde

4 de nota hic, † quod aliquando equitas suggerit actionem, quod ita, qui non obtemperat iudici, compellatur, captis pignoribus. Unde dum dicit iudex alicui, Ale filium tuum: dicit ipse, Uos precipietis quid vobis placuerit, & ego faciam ad sensum meum. Dicit iudex nunchus: Latio. & accipiatis ei talia pignora, que valeant decē libras. Unde hic accepta pro

cipit ei vt alat. vt. ff. de liber. agnoscend. l. si quis. §. ex his. Idem,
5 in tutore † qui debet cogi captis pignoribus, vel multa indicta vt. auth. de laudan. tuto. in fine. Idem in illa, qui vocatur ad munus publi. vt infra de muner. & honor. l. si quis magistratus. Et hoc ideo: quia qualitas negotij hoc suadet. Unde si iubet iudex quod caueat vsq; ad talem diem, & non caueat, non debet eum iudex cõpellere captis pignoribus, sed debet eum mittere in possessionem ex primo decreto, & si non cauet, vel permittat, debet mittere ex secundo decreto.

§ **Duas.** Vos habuistis in precedẽtibus quod magistratus municipalis, &c. Ergo apparet † quod duas
6 res concessit pretor magistratui municipali, cetera alia reseruat sue iurisdictioni. Igitur si petitur caueri de damno infecto, & iussus non cauet, & magistratus municipalis mittit in possessionem ex primo decreto, & similiter nõ cauet, tunc pretor debet. [Ergo.] Istud ergo, venit ex hoc: quia cautio damni infecti desiderat celeritatem, vt. ff. eod. l. i. magistratus potest cognoscere. Item si localis est hec cognitio. [Iniungit.] id est, nõ denegauit, vel cessit, vt ff. eod. l. 4. [Actionem.] alias cautionem. & hec est communis litera. [Cautionem.] scilicet damni infecti. [Vel possessionem.] scilicet ex primo decreto, si non caueatur, vt. ff. eod. l. i. Sed si habetis actionem, dicetis istud actum vt caueatur. [Cetera.] id est, missiones ex secundo decreto. [Si forte, &c.] Multi habent hic. §. sed non debetis hic habere. §. [Non caueri.] scilicet post missionem ex primo decreto. [Possidere.] scilicet ex secũdo decreto. [Ob.] scilicet vt interponatur secundum decretum. [Duumuiros.] id est, magistratus municipales: † quia licet magistratus municipa-
7 lis possit iubere cauere, non tamen mittere in possessionem potest ex secundo decreto. Sic exponitur alibi Duumuiros, id est, magistratus municipales, vt. ff. si quis ius dicen. non obtempe. l. i. in prin. Vel [de possessione.] scilicet ex secundo decreto. Et poterit esse causa: quia absens erat, vel minor, vt. j. l. si finita. §. si forte.

¶ O: Segnon, glo. domini Ioan. & Azonis faciunt hic magnã difficultatem, tamen si intellexistis primam legem huius tituli, non esset hic plus dicendum, sed esset transeundum. Unde repetant hic ea, que dixerunt. ff. eod. l. j. & in. §. ne quicquam. & in. l. iube-
8 re. Sed opponitur hic mentitus est Ulpianus: † quia non tantũ duo commisit magistratibus municipalibus, imo quatuor. Primum. ff. eod. l. 4. Item secundum. ff. eod. l. i. in prin. Tertium si fiat, vt remoueatur, vt ibidem. Item si nõ caueatur, fit missio in possessionem. Sed ista quatuor recidunt in duo: quia ex quo commissum est vt iubeat cauere, videtur commissum vt inferat diem cautionis. Item est commissum, vt mittat in possessionem, videtur ei permissum, &c. vt. ff. de iurisd. omni. iudi. l. iubere. & ff. de offi. eius,
9 cui manda. est iurisdic. l. i. Sed que est ratio, † quare magistratus municipalis mittit in possessionem ex primo decreto, non ex secũdo. Respondeo: quia missio ex primo decreto est leuis, & non facit dominum eum, qui missus est, vt. j. de acquir. possess. l. possideri. in fine. Sed missio ex secundo decreto facit possessorem dominum, vt. j. eod. l. pretoris. & l. si finita. §. Iulianus. & ibidem dicetur. & ff. si ex noxa. cau. aga. l. q.

§ **Pretor.** Circa tractatum de damno infecto inferuntur hic q̃dã verba pretoris, q̃ talia sunt scire. Et debetis scire quod hic mutuatur materia. Et sunt verba talia.
10 † Si vicinus, a quo petitur cautio damni infecti, est absens, ipsi absenti debet nunciari vt caueat, & si non caueat, ergo edes suas possideo. Et dicitur abesse, si est in alia prouincia, &c. Et debet denuntiari absenti in domo sua, in qua habitat. Si non habet habitationem, tunc coram ipsa domo debet nuntiari. Unum sciatis, quod si est ibi, cum nuntietur, debet ei denuntiari, alias coram pre-
11 dio, vel domo. † Sed quid si est domus sine domino? Certe & hoc casu habet locum hoc edictum, vt denuntietur coram domo, & vt ponatur ibi scriptura, & si veniat aliquis, caueat, alias mittitur in possessionem ex hoc edicto. [Dum.] id est, tunc quando petitur cautio damni infecti. Vel dum, pro quando. [Denuntiari.] vt veniat cauere. Et hic nihil vult aliud dicere: si vicinus est coram iudice, & petat, vt caueat de damno infecto. Si vicinus abest, dicet iudex, Denuntietur ei quod veniat ad hanc causam & denũtietur apud domum suam. Et hoc vult dicere hec litera. [Prius.] subaudi, quam mittat ex primo, vel ex secundo decreto in possessio-
12 nem. [Abesse.] Modo exponit. † Et dicitur hic absens, qui non est in iure. Alibi secus, vt. ff. de procura. l. absentis. Et dic vt ibi. [Verecunde.] Hoc vult dicere, dico iudici, Domine vicinus possidet domos ruinosas, dicatis ei quod caueat. Dicit iudex, Ego citabo eum. Dicit iste, Domine, fugiet. vnde laciatis eum duci, & capi. Hoc nõ debet fieri: quia domus est, &c. vt. ff. de in ius vocan. l. plerique. [Denuntietur.] Simile. j. ad legem Iul. de adulter. l. lex Cornelia. [Denuntiandum.] Nam veniet preco, & dicet, Mittit talis iudex quod talis debeat venire, alias mittitur in possessio-
13 nem. [Predium.] scilicet vrbanum. [Inquilinus.] † Et ita habetis hic, quod denuntiatur persone, alias domini. Simile alias & C. de anna. excep. l. vt perfectius. [Cui.] quia inuenitur dominus. [Non sit.] scilicet dominus. [Insula.] vt. ff. de rer. diuisio. l. i. & j. si quis testa. lib. esse ius. fuer. l. j. §. Sceuola. [Addita est.] scilicet quia captus est ab hostibus. [Edicti.] scilicet quod denuntietur domus. [Proponere.] scilicet vt ea contineatur, pro his edibus petitur cautio damni infecti, & si quis vult defendere, veniat. Et ad hoc accedat. ff. de noxa. actio. l. si ex duobus. Secus in nuntiatiõe noui operis, vt. ff. ti. j. l. i. §. nũc videamus.

§ **In eum.** O: Segnon, in isto. §. dicitur, † Si peto a pretore quod cogat vicinum cauere, indubi-
14 tanter tenetur mihi pretor quanti ea res erit, & non continens certam quantitatem & non venit pena. Unum sciatis, quod datur cõtra pretorem si postulatum est coram eo: & hoc, quando est petita, alias non datur in eum scilicet pretorem. [Non curauerit.] scilicet quia non iussit caueri, vel quum non cauetur, non misit in possessionem. [Iudicium.] scilicet in factum actio, vt. ff. ead. l. §. 4. [Quãtitatem.] scilicet certam. [Interest.] scilicet vicini, qui postulauit cautionem damni infecti. [Ad penam.] vt insti. de inuti. stipu. §. alteri. & j. de ver. obligatio. l. iij. [Postulatum.] scilicet a pretore [petere.] scilicet a pretore. [Nõ alibi.] id est, non peto ab eo ambu-
15 lante. [Vel alibi.] id est, dũ domi. † Unde debeo adire iudicẽ, quãdo sedet pro tribunali, non quando incedit per viam. Unde scholares, qui veniunt, & querunt quando doctores ludũt ad scaccos, non debent eis respondere, sed ab eo, quando est in causa fori, vel quando est in pacifico statu, debent querere sic & dilatio non debet peti a iudice, vt. C. de edil. edic. l. a procedente. Nam ea, que desiderant cause cognitionem plene, &c. vt. ff. de inst. & iure. l. penul. Sed ea, que desiderant summariã cause cognitionem, vt. ff. de interro. acti. l. volun. §. quod ait.

§ **Si tam.** Petitur a pretore, Domine, iubeatis illum cauere mihi de damno infecto: non iubet: te-
16 netur magistratus. † Sed potius municipium est iuxta vrbem, venit rusticus, & petit vt faciat caueri. Dicit magistratus, Tu nõ permittis me viuere, & ita non audit eum, nunquid tenebitur statim magistratus? Certe non, imo rusticus statim accipiat panem, & caseum, & vadat ad maiorem iudicem. Et hoc est, quando est proximum municipium, alioquin contra, quia tenetur magistratus actione in factum, & hoc dicit. [Potuerit.] scilicet vel noluerit. [Potest.] scilicet qui est proximus in vrbe, vel in prouincia. [In tua.] loquitur petenti cautionem. [Mitti.] Dic quando est proximum municipium. Dicunt quidam si est edificium continenti bus edificijs, vt. j. quis ordo in bon. possess. serue. l. ij. §. si cum dies. & ff. de arbit. l. si cum dies. §. vltimo. Sed dic, si est infra centesimũ miliare, vt. ff. de offic. pref. vrb. l. j. §. i. Vel dicatis quod vrbes nostri temporis non habent tam largas alias, vnde committetur ar-
17 bitrio iudicantis, vt. ff. de iure deliber. l. i. [Hec autem &c.] † Si magistratus non curat caueri, tenetur hac actione, & ideo est persecutoria, & ideo datur heredi, & aduersus heredem. [Persecutionem.] scilicet quia datur ad interesse. [Heredi.] scilicet postulanti. [In heredem.] scilicet magistratus. [Perpetuo.] id est, i. lõge ad triginta annos, vt. j. de actio. & obligatio. l. in honorariis.

Summarium.

1 Missus in possessionem ex primo decreto, an petere possit mitti ex secundo.
2 Edium ruinosarum si plures sint domini, mittat in possessionem eius, qui non cauerit.

PRetoris. In principio huius legis dicitur, † Si peto coram pretore vt
1 caueatur mihi de damno infecto, & quia non cauetur, missus sum ex primo decreto in possessionẽ, si iterum petam a pretore vt mittar ex secundo, & si non vult cauere, mittar in possessionem ex secundo decreto, vel non discedam de possessione, & si non erat dominus, potero prescribere, alias fiaz dominus. & hoc dicit. [Pretoris.] scilicet a quo petitur missio ex secundo decreto. [Eam.] id est, domum possessam. [Possit.] subaudi, si mittor ex primo decreto: &c. vt. j. de acqui. possess. l. possideri. in fine. scilicet ex secundo. Si non est dominus, si am possessor, ac paritur mihi causa vsucapiendi, vt. j. de vsucap. l. eum, qui, &c. ita hic. Secus si est dominus, vt. j. eod. l. si finita. §. iulianus. & ibi dicam.

§ **Si plures.** Iurisconsultus hic dicit, siue Imperator, † plures erant domini edium, que
2 minantur ruinam, si vnus cauet, & alter non, mittor in possessionẽ eius, qui non cauet, sed si plures sunt, qui petant caueri, & non caueatur, mittentur in possessionem viriliter. [Si plures domini.] scilicet domus, que minatur ruinam. [In portionem.] scilicet tantum.

tum. Hec obstat infra eodem.si mittitur in totum eius, qui non cauet,non autem in parte:vt.ff.de nego.gest.l.si communem edes. [Sint.]quia timent damnum dari.[Audiendus est.]qa vtriusq; est:vt.ff.de furtis.l.inter omnes.[Interfit.]vt.ff.eod.l.inter fructuarium.

Summarium.

1 ¶ Vicinus non tenetur mihi, si non petiero cautionem damni infecti.
2 Rudera que dicantur.

Venit. In lege ista ponitur talis casus, l quo datur damnum,& non habemus auxilium: † Domus vicini mei minabatur ruinam,& ego dum iacebam in lecto, dicebam: Domus vicini mei minatur ruinam:vnde eras volo petere cautionem: & in tantum distuli.quod domus sua saltauit domum meam mala saltatione† [Rudera.]id est, materias rudes. [Haberet.] id est, habere velit.Secus si non fui negligens,sed feci eum vocare.vt.ff.l. progitus.§.in eum,& .§.vltimo.& l.sequen.& ibi dicam.& .ff.eodem.l.cum postulassem.

Summarium.

1 ¶ Cauere petens suo nomine,debet repromittere,si alieno, debet satisdare.
2 Satisdatio ad certam diem fit de eo,quod fit in publico.
3 Cauere nolens in quantum teneatur.
4 Missus in possessionem,qua sibi cautum non fuit,si rursus ipse cauere nolit alteri,alter cum eo mitteretur in possessionem.
5 Repromittere debet,a quo petitur cautio damni infecti.
6 Cautionem suo nomine petens iurat non calumnie causa petere. Officium iudicis implorans de calumnia iurare debet.
7 Procurator nomine domini delatus non iurat de calumnia.
8 Satisdatio fit quandoq; sub conditione.
9 Dominus nemo fit ex primo decreto,sed possessor.
10 Possessio eadem qualiter duobus detur ob cautionem negatam.
11 Domus ruinose dominus non tenetur eam habendo pro derelicta dominus autem serui fit.
12 Damnum ante cautionem dato,quod fit remedium.
13 Rudera que dicantur.
14 Damnum vi fluminis datum cui cedat.
15 Crusta fundi abducta vi fluminis,cuius fiat.
16 Crusta quid sit.
17 Rate tua vi fluminis predio meo damnum dante,an tenearis. Ratis quid sit.
18 Proprietarius an teneatur de damno,an superficiarius.
19 Cauens de damno infecto,de duobus cauere dicitur.
20 Solo dominus si non cauet de vitio soli,& superficiarius de vitio operis,mittat in possessionem.
21 Vicinus qui non cauet,non petit sibi cauere pro aliis suis edibus vicinis.
21 Cautio pro vitio soli & operis a quo peti debeat.
22 Edium ruinosarum proprietas si sit vinus,vsufructus alterius, a quo petatur cautio.
23 Vsufructuarius quare satisdet & habens seruitutem predialem repromittat.

Rector ait. Circa presentem tractatū habuistis quedā preambula ad intelligendum hanc materiam, scilicet hoc, quam decreuerat celeritatem:& ideo quedam permittuntur magistratibus.Habuistis etiam quod dicatur damnum infectum. Habuistis etiam q̄ damnum dicitur diminutio patrimonij. Habuistis etiam q̄ si ille est absens,debet ei nuntiari. Habuistis etiā q̄ si magistratus non curat cauere,datur actio contra eum. Habuistis etiā qualiter quis dominus,vel possessor ex primo, vel ex secundo decreto.Habuistis etiā quando plures sunt domini, qui cauent,& econtra quando postulant tibi cauere. Habuistis etiam quando non postulatur cautio damni infecti. Verum quia iste tractatus est diffusus.ponit verba pretoris:& circa expositionem verborum intendit dicere vsq; ad finem tituli. Et sunt quatuor, 1 que intendit dicere in edicto pretoris. † Nam si suo nomine petit quis ab aliquo cauere de damno infecto,debet repromittere: si alieno,debet satisdare.Et ille,qui petit cauere,debet iurare, non ex lumine cā petere:& iubetur cauere vsq; ad diem,quā statuit iudex. Et si forte dubium est de aliquo,petat ab eo suo nomine,vel alieno:tunc iubetur satisdare,si dominus non est. Secundo dicitur 2 † q̄ de eo, quod fit in publico, vel ripa,satisdatur vsq; ad certam diem,quam iudex statuit:sed vsq; ad certum tempus, id est, vsq; ad decem annos.Et si aliquis non cauet de damno infecto, primo fit missio ex primo decreto,postea ex secundo decreto,si iusta causa esse videtur.Tertio dicit,† si non cauet postulatus, vel patitur postulantem iussum mitti in possessionem ex primo, vel iussum possidere ex secūdo,in eum iudicium dabitur,& tenetur in tantum,in quantum teneretur.si cautum esset,vel si missio ex secū 4 do decreto facta fuisset.Quarto ponit verba pretoris:† quia si aliquis petit cauere,& missus est in possessionem.taliter petit ab eo cauere,& non cauet,ambo erunt simul in possessione.Jubebo.

¶ Or Segnon,hucusq; est textus huius tituli,& quicquid sequitur,est glossa ad exponēda verba pretoris.[Prohibam.]Ideo repro 5 mitto.Quasi dicat,† Si ab aliquo petitur cautio damni infecti, ipse debet repromittere,nō autem satisdare,datio fideiussoribus: vt.ff.qui satisda.cog.l.j.Et hoc verum est in cautione damni infecti,q̄ si peto a te tuo nomine cauari,debes repromittere: si alieno nomine,debet satisdari datio fideiussoribus,vt patebit ex sequentibus.Secus in operis noui nuntiatione:vt.ff.de noui ope. nunc. l.j.§.io,cui.& l.non solum.§.fiquum iure.Et est ratio differentiae: quia si edificas in meo,satis est qō promittis,&:& dicit vt ibi dixi. [Postulare.]q̄ postulat suo nomine.[Fuisse.]& ita alieno no 6 mine.Unde habetur hic† q̄ qui petit cautionem suo nomine, iurat nō calūnie causa petere qui alieno nomine,iurat nō calumnie causa dominum suum petere. Unde nota hic, quum implorantur merum officium iudicis,ille,qui petit,iurat de calumnia:vt.ff. de ope.noui nun.l.de pupillo.§.qui opus.Item nota q̄ qui petit alieno nomine,iurat dominum nō calumnie causa petere. Sed legi videtur contradicere.C.de iuramen.calum.l.ij.§.finautem. Solutio. Speciale est in damno infecto,qua deliderat celeritatem vt hic,& .ff.eo.l.qui bona.Sed alias non iurat,vt in lege contraria. Potest dici q̄ iure veteri Digestorum nō solum iurabat principalis persona,sed etiam procurator, vt hic:sed hodie vt in lege cōtraria,& authen.ibi signata.Sed denuo instatur.ff.de in lit. iurā. 7 l.videamus.in prin.† Item si defertur procuratori nomine domini,non cogitur iurare:vt.ff.de iureiur.l.ita iurandum.§. procurator.Ad quod dicitur,aliud est in sacramento calumnie, quod est de credulitate,quod olim procurator prestabat,vt hic hodie non vt ibi.Aliud in sacramento affectionis,vt in lege contraria. [Statuero.]scz ego pretor:vt.ff.eod.l.nō.Et hoc verū est pro eo, quod fit in priuato: licet pro eo,quod fit in publico, statuerit certum tempus,vt statim habetis.[Erit.] id est,dubium est verum suo nomine,vel alieno nomine cauerat.Dic colligamus,sit dominus,vel non,vt si dominus sit,non teneantur fideiussores,alias sic. Et ita tenebantur ex satisdatione,non ex repromissione: quia in 8 dubijs,&,vt.ff.de reg.iur.l.quotiens.Et nota hic† q̄ interdum satisdatur sub conditione,siue exceptione.Unde colligetis talem practicam:Ego volo agere procuratorio nomine pro aliquo: debitatur de mandato:debeo cauere de rato:vt.C.de procu.l. .De eo,Ego volo satisdare sub hac exceptione,vel conditione,vt si apparuerit,me procuratorem esse,non teneātur fideiussores, alias sic. Unde sicut est hic,ita debet esse ibi:vt.ff.eod.l. qui viam. & l. inter quos.§.alieno.[De eo.]Ponit secundum casum.[Fiet.]scz.si timeatur damnū infectū.[Jubebo.]sub iudicis pretoris:vt.ff.eo.l.finnnū.Non sic in priuato:vt.ff.habuistis.& .ff.eod.l.dicebam in princi. [Eum.]scz postulantē cauari de dāno infecto.[Postulabitur] scz & in possessionem huius rei ex primo decreto fiet missio.[Jubebo.]scz ex secūdo decreto.Unde primo interponit primū decretū, 9 postea scōm.Alij habēt rite,& nō recte† Et ex primo decreto nō fit dns,sed possessor:vt.ff.de acqui.pos.l.possideri.in fine. Ex secōdo decreto fit dominus,non possessor.ff.eod.l.pretoris.in princi. Et ideo dicit,causa cognita.Sed si ille forte,cōtra quem fuit missus, sit pupillus,vel absens,non debet festinare pretor in possessionem mittere:vt.ff.e.l.si finita.§.si forte. Et si mitteret,ille restituetur: vt.ff.ex quib.cau.ma.l.ab hostibus.§. sed q̄ simpliciter.[In eū.] Ponit tertiū casum.[Judicium.]scz actio in factū ex hoc edicto vt.ff.eo.l.nō. Alij dicit iudicū,id est.interdictū de dāno infecto. [Fuit.] puta magistratus municipalis.[Fuisset. Sed pretor:pōt interponere primū & scōm decretū,nō magistratus:vt.ff.eo. l. .§.dices.& ibi dix.[Eius.] ponit quartū dictū, siue casum.[Jubebo.]scz ait pretor.Et hoc vult dicere.† Si pretor a vicino cauari, 10 & ipse nō cauet,mittor in possessionē:& si a me petatur:& nolo cauere,similiter erit metū in possessionē:vt.ff.eod.l.si finita.§. cum autem.Or Segnon,iste est totus textus huius tituli:& quicquid sequitur,est glossa.

Odof.

§ Hoc edictum. Ulpianus Jurisconsultus fidelis interpres,& expositor statum q̄ posuit verba pretoris,ea exponit,& dicit q̄ hoc edictum

respicit damna danda, & futura, non preterita: & in hoc differt ab
aliis actionibus. scz legis Aquilie. Si dicat aliquis: Istud est mi-
rabile, si vicinus non vult cauere, quod liberatur, si habeat edes pro
derelicto, & patiatur me possidere ex primo vel ex secundo decre-
11 to. Sed nõ est mirabile: quia idem est alibi. † Pone, seruus tuus
dat mihi damnũ: vnde ita debet dicere in edibus. Imo multo for-
tius, quia serui post noxã viuunt: sed domus minans ruinã de-
finit esse post damnũ datũ. [Hoc edictũ.] scz de dãno infecto, cu-
ius verba. s. habuistis. [Facto] vt. s. eod. l. ij. Actione. Nam actio
legis Aquilie datur. &c. vt. s. ad legẽ Aquil. l. ij. & l. inde Neratius.
§. hec actio. nisi in casu quum venit damnũ futurũ. puta: si chiro-
graphũ fuerit cancellatum. Sed certe damnũ ibi est presens: vt. s.
ad leg. Aquil. l. in lege Aquilia. [Et aliis.] scz actionibus, petitur
damnũ emendari: vt interdictum, quod vi, aut clam. Uel quod
petit colonus, &c. vt. s. de iureiur. l. si duobus. §. colonus. [Caue-
tur.] regulariter scz. cauetur tamen regulariter, vt in fine huius le-
gis. & in l. hoc amplius. Uel non cauetur quantum ad verba, sed
quantũ ad interpretationem, vt in fine huius legis. [Animalia.]
vt nõ rationabilia: vt. j. de re iudi. l. miles. Uel rationabilia, vt. s.
si qua. frap. paupe. fecis. dica. l. vltima. scz quod vt liberemus, habẽdo
eas pro delicto, & vt patiamur possideri ex primo: & ex scdo decre-
to. [Extent.] id est durent post damnum datum. [Extare.] Un
de debemus deliberare: vt. s. de neg. gest. l. sed an vltro. §. j.

§ Unde queritur. Uos habuistis quod hoc e-
dictũ locũ hz pro dãnũ nõ-
12 dũ datũ. † Sed qd si domus tua dedit dãnũ ante, quam caueas: qd
auxilium dabitur? Certe hoc, quod aut vis tollere rudera, aut non.
Si vis tollere, debes cauere de damno preterito, & futuro. Quod
est verum quando nõ ceciderunt mea causa. Si non vis tollere, te-
neris mihi dimittere pro derelicto, vel habeo actionem de dam-
no infecto, vt caueat. Sic ergo patet quod vbi est res integra, possum
petere caueri: & si non cauet, teneris ex primo, & ex scdo decreto: si
caueris, teneris ex cautione. [Unde queritur.] Quia hoc edictũ
respicit damnũ futurum. [Tollere.] vel agere, alii ogere. [Rude
13 ra.] † Uocantur rudera, vt materia que frangitur in edibus. que
ceciderunt. [Et que vtilia.] alii inutilia. Et vtraque litera est bona:
quia quando domus cadit, quedã fiunt inutilia, vt tegula: aliquã-
do fiunt vtilia, vt quia remanent aliqua non confracta. Unde do-
minus vult tollere vtilia, & non inutilia. [Debere.] s. hoc casu, vt
s. si certum pet. l. si quis nec causam. in fine. [Nihil facit.] qui a ru-
dera non vult tollere vtilia & inutilia. [Uicinus.] s. cuius domus
decidit. [Interdictum.] Dicit quidam de ruderibus tollendis.
Uel potest dici de damno infecto, sicut superiori titulo: vt. s. titu.
proximo. §. preterea. Uel potest dici de actione in factum, vt. s. eo.
l. iij. quia loco cuiuslibet interdicti, &c. vt Instit. de interdict. in fi.
[Impedimentũ.] quia aberat causa Reipublice, vel alia causa: vt
j. l. prox. [Non prospexerit.] Secus si eius negligentia: quia tunc
non haberet aliquod auxiliũ: vt. s. l. proxima. [Caueret.] alias ca-
neretur. [Non defendit.] vt. s. eo. l. iij. in prin. & §. j. [Si quis.] s.
timens damnum dari pro edibus vicinis. [Damnum.] s. iam da-
tum. [Careat.] vt. s. l. proxima. in fin.

14 § De iis. De damno, quod datur ab edibus, dictum est:
modo ponitur de alio damno. Pone, † dã-
num datur vi fluminis, verbi gratia, flumen Tiberis vna die ex-
creuit, ita quod inundauit partem vrbis, & intrauit in domum tuam,
& aliquas res de domo mea abduxit in tuã: nunquid teneris de
hoc dãno? Et certe sic, vt habeas illas res pro derelicto: vel si vis
tollere, caueas de damno preterito, nedum de futuro. [Interdic-
tum.] expone vt. s. eo. l. pretor. in fi. [Multorum.] id est, vicinorũ.
[Detulissent.] & illis damnum dedissent. [Damni s. preteriti, ne-
dũ futuri. Unde si volunt tollere illas res, debent cauere de dam-
no iam dato, & futuro: vt. s. si certum petatur. l. si quis nec in fine.
&. j. proximo. §.

§ Alphenus. Or Segnori, notetis modum con-
tinuandi. Dictum est, quid iuris
sit dum domus tua decidit in domos meas. Dictum etiam est
quid iuris sit, quum flumen inundauit domum meam, & abduxit
quasdam res in domum tuam. Modo incipit de alia materia, &
15 tali: † Pone, inundatio fluminis crustam fundi tui induxit in
meum: si vis habere crustam illam, debes cauere de damno prete-
rito, & futuro. Et hoc Alphenus scribit, & bene. Unde habebis
hoc interdictum contra me, vt liceat tibi auferre, ex quo caues.
Sed quid si crusta tua coaluit terre mee? tunc non habes interdi-
ctum: quia si arbor radices emisit in fundo meo, mea facta est, &
16 non habes interdictum. Hoc dicit iste. §. [Crusta.] † Uocatur
crusta, si vnitur terra, vt potestis videre in pratis: quia quando a-
liqui scholares volũt facere gardinũ suum, faciũt ferri crustã ter-
re. [Uetas.] s. vt liceat tibi eã tollere, si nõ coaluerit, alias non: vt. j.
dicit. [Prolapsa.] s. si vult partẽ tollere, partem nõ, nõ audietur.
[Uendicari.] s. a te, an cuius fundum translata est. [Est.] s. crusta,
vel arbor. Unde ex isto. §. comprobatur opinio nostrorum docto-
rum, & reprobatur opinio Martinianorum dicebat Marti. si arbor
tua coaluit in fundo meo, nõ habes vtilem actionẽ: vt. s. de rei vẽ.
l. Põponius. §. si de arbore. Sed nõ est ita: quia aut arbor misit ra-
dices facto meo: quo casu desijsti esse domin9, vt hic: vnde habes
actionem in factum de equitate ad estimationem, sicut & in apibus
batis: vt. s. de rei vẽd. l. quecũque. Si nõ facto meo, nõ habes dire-
ctam rei vendicationem, &c. vt. s. de rei vẽ. l. in rẽ. Sed non habes
actionem in factum. quia non coaluit facto meo, imo tuo. Et dã-
num, quod quis sua culpa, &c. vt. j. de re iudic. l. quod quis.

§ Neratius. In. §. isto tractatur de simili materia:
& repete hic omnes continuationes.
17 hic. §. hoc dicit: † Si tu habes ratem, id est, modicã nauiculam,
& illa ratis tua vi fluminis in prediũ inducta est, & dedit mihi dam-
num. si tu venis, & vis tollere, & ego dico, Emenda damnũ datum:
itẽ caue de damno futuro: nunquid debebis cauere de damno fu-
turo, & de emendando damno preterito? Certe bene debes cauere.
Et hoc dicit iste. §. [Ratis.] id est, modica nauicula. que celeriter
currit per flumen admodũ ratis cauffire. Quasi dicat, nedum de
dãno futuro. imo de preterito, vt. s. dixi. Unde, Segnori, amodo
sitis cauti in respondendo his, qui querunt de materia ista. Sed
queritur, timeo dãnũ dari a domo vicina, dic, quid habeo facere.
Debetis respõdere, Uade ad presidem, vt faciat tibi caueri: & si nõ
cauetur, mittat te in possessionẽ ex primo decreto: a magistratu,
si nõ cauetur ex scdo: vt. s. eod. l. iij. §. duas. Si dicis dãnũ datum
est. si in edibus, & fuit negligẽs in impetrãda cautione, non habet
auxiliũ: vt. s. eo. l. euenit. Si nõ fuit negligens, tunc si ille petit ru-
dera, debet caueri de damno dato, & futuro, vel pro derelicto de-
bet habere: vt. s. eo. l. pretor. in fine, & in prin. huius legis. Si dicit
Domine, vi fluminis est importata: similiter si vult tollere, debet
cauere de damno preterito, & futuro, vel debet habere pro derelicto.
Idem si est ratis, vt in hoc. §. Sed si est crusta fundi, habet locũ.
§. Alphenus. s. proxime.

§ Quesitum. Uos habuistis. s. eo. l. pretor ait. ver
ba posita pretoris. Habuistis etiam
quid iuris sit, si dãnũ datur interposita cautione, vel non interpo
sita, vel per edes vicini, vel per flumen importata, vel per crustam,
vel per arborem: modo Iurisconsultus incipit exponere verba pre
toris posita in principio legis, pretor ait questionando, aut deter
minãdo. Et primo in. §. isto formatur quedã questio in domino
soli, & superficiario. In. §. seq. & l. seq. formatur alia questio in eo,
qui possidet seruitutẽ prediale. Sequitur postea questio. Prima
18 questio est talis, que ponitur in hoc. §. † Tu eras dñs soli, in quo
erat superficies, ex quo dãnum infectũ timeo: alius erat superficia
rius: vnde queritur, si timeo dãnum mihi dari, an tu dñs soli de-
beas repromittere, quasi tuo nomine caueas, an superficiarius,
quasi alieno noĩe caueat, debeat satisdare. Et dicit Iurisconsultus:
Si peto a dño caueri de repromittendo vitio soli, & edificij, si a su
perficiario, de vtroque debet satisdare. s. de vitio soli, & superficiei. Et
ita dñs debet cauere, superficiarius satisdare. Si dñs soli vult ca-
uere, nec superficiarius satisdare, ego vicinus, qui peto caueri, mit
tar in possessionẽ illarũ ediũ ex hoc edicto. Et hoc dicit. [Solũ.]
scz in quo posita est domus, que minat ruinã. [Superficiarius.]
id est, ille, cuius edificium est. [Debeat.] Hucusque durat questio.
[Et Iulianus.] Hic incipit respõsio. [Insula.] id est, edificium.
[Dominũ.] scz soli, a quo petitur cautio damni infecti. [Repro-
mittere.] scz per stipulationẽ. nõ dando fideiussorẽ. [De vtroque.]
id est, de vitio soli, & edificij. [Satisdare.] id est, cũ fideiussore: vt
s. q satis. cog. l. j. [Uterque.] id est, dñs soli, & superficiarius. [Mit
tendũ.] scz ex primo decreto, & ex scdo, si cessat dñs soli: si superfi-
ciarius, ex primo, nõ ex secundo, vt. j. dicetur. vnde notate duo no
19 tabilia, vt breuiter intelligatis hic que hic scripta sunt. † Qui ca-
uet de damno infecto, cauet de duobus. scz de vitio soli, & de vi-
tio operis. Et hec est regula. Sed ista regula fallit in duobus ca-
sibus, vbi quis non tenetur cauere de dãno infecto, de vitio soli.
Primus est. j. eod. l. flumunũ. §. vltimo. & l. proculus. Est ergo hec
regula, quod qui cauet de damno infecto, cauet de duobus, vt di
xi: sed fallit in duobus casibus. Et hoc est primũ notabile. Item
20 nota scdo, † quod siue dominus soli de vitio soli & operis non repro
mittit, siue superficiarius nõ satisdat de vtroque, ego vicinus mit-
tar in possessionem: sed mittar aliter & aliter: quia vbi dominus
nõ cauet, mittor primo ex primo decreto, postea ex scdo. per quod no
ta quod dñs. si erat dñs. si negat mihi ius. paratur mihi causa vsuca-
piendi: vt. s. eod. l. pretor. &. j. eod. l. si finita. §. Iulianus. Sed si pe-
to a superficiario, non mittar ex scdo, sed ex primo: quia eo ipso quod
non cauet mihi, denegatur ei ius, quod habet in superficie, ad in-
star vsufructuarij: vt. j. proximo. §. & . j. eod. l. qui bona. §. item que-
ritur. & §. si de vectigalibus. cum multis similibus. Uel potest dici
siue petam a domino, siue a superficiario, mittar primo ex primo
decreto, postea ex secundo. Sed vbi fit missio contra dominum,
transit

transit in me tuo proprietatis per primum & secundum decretum. Sed vbi sit contra superficiariū.nō transit in me tuo proprietatis per scōm decretum,sed denegatur ei tuo,quod habet in superficie. Sed ad istud opponitur:quia videtur mirabile q̄ superficiarius de vtroq; satisfaciet:sed ille,qui habet seruitutē vrbanā,nō satisfaciat, sed reprōmittit:vt.ſ.eod.l.qui bona.§.j.

¶ Ad cuius contrarij solutionem ita breuiter dico, Aut iste.§. debet intelligi q̄ qñ peto a dño soli cautionem de damno infecto, ipse debet de vtroq; reprōmittere:quia qui est dño soli, & superficiei:vt.ſ.de acquir.rer.dom.l.adeo.§.quū quis. Et superficiario re fert:aut petitur ab eo vt a defensore dñi:& tūc satisfabit de vtroq; etiā alieno nomine poterit ab eo peti:vt a fructuario, quia habet vtile dominiū:vt.ſ.de superfi.l.j.§.q̄ autē.& tunc habet locū lex cōtraria.sc̄z vt reprōmittat. Ad hanc solutionē præbet argumentū. ſ.eo.l.dām infecti.§.ei. Et hec solutio satis est plana. Sed si placet

21 vobis,dicatio sic: † Aut ille,a quo petitur caueri,est pprietarius, aut superficiarius,aut vſufructuarius.aut creditor,aut bone fidei possessor,aut habens seruitutē prediale. Si est proprietarius,de vtroq; debet reprōmittere,vt in pn̄.huius.§. Sed si superficiarius,debet de vtroq; satisdare,vt hic. Si est vſufructuarius,sic di eam. Similiter si petitur a proprietario,de vtroq; caueat: si a fructuario debet satisdare de vtroq;. Si non satisfaciat vſufructuarius denegatur ei ius,quod habet. Si proprietarius nō caueat, fit missio cōtra eū.vt.ſ.progimo.§.si est creditor,satisdat:vt.ſ.eod.l.quid de creditore.cū.l.seq. Si est bone fidei possessor,hic quia possidet dñi cogitatione, & loco dñi habetur: vt.C.de furtis.l.apud antiquos. [Reprōmittat.] vt.ſ.eod.l.qui bona.§.j. Nec mirum,si habet plus iuris,qui habet prediale,quā vrbanā,scōm distinctionē, quā habuistis.ff.rita.j.l.j.§.vicinio.& l.seq.& ſ.eod.l.qui bona. §.j.

22 **Celsus.** †Vſusfructus aliquarū edifi erat Titie, prospectus tua:ille edes,quarū vſusfructus erat Titie & proprietas tua,minabant ruinā:peto caueri de dāno infecto qualiter est cauendū? Dicit Iurisconsultus,si peto a proprietario debet satisdare. Unum sciatis,q̄ si forte proprietarius mihi repugnasset,& fructuarius nō vult satisdare,& vicinus est missus in possessionē,vel nō vult estimationē prestare,denegatur ei ius vſusfructus. Idē erit & si vſufructuarius nō refecit: quia debet prohiberi vtifrui a dño,& si dño non caueat de dāno infecto,& cōpulsus est reprōmittere,debet prohibere frui:quia licet vſusfructus alienus sit, debet dñs reprōmittere. Si forte proprietarius nō vult reprōmittere,vel vſufructuarius satisdat pro vſufructu pro rata portione, denegatur ei persecutio vſusfructus. Et econtra erit,si vſufructus eius aliquid prestiterit nomine vtili soli: quia debet dominū ad vſufructuarium transire. Et hoc dicit. [Tuarum.] id est,quarum proprietas erat tua. [Dominū.] id est,proprietarii. [Idem.] sc̄z Celsus. [Reficit.] quando est modica impensa, etiā pertinet ad vſufructuariū:vt.ff. vſufr.quē.admo.caue.l.vſusfructus.& l.fructuarius. [Oportere.] sc̄z quia est proprietarius. [Cauetur.] vt.ff.proximo.§. [Reprōmittēdi.] sc̄z de vtroq;. [Caueri.] als caueatur, & subaudi de indemnitate prestanda. [Quantū ad eū.] sc̄z vſufructuariū pertinet. [Oportet.] vt.ff.de nox̄a.l.si ex duobus. in fine. & l.ia.qui.& l.si noxale.§.fin.

23 ¶ † Sed opponitur hic, cur vſufructuarius satisdat. sed qui hꝫ seruitutē predialem reprōmittit:vt.ſ.eod.l.qui bona.§.ſi. Respōdeo, Qui habet vſumfructū,habet seruitutē personalē, que non est perpetua,quia multis modis adimittitur:vt.C.de vſufr.l.eorum pnone.ió hꝫ minus ius:& ideo satisdat. Sed qui hꝫ p̄dialē,hꝫ fortius ius,vnde reprōmittit:quia nō adimittuntur he seruitutes vt alie:vt.ff.quē.admo.serui.amit.l.ara. Nam qui habet seruitutē vrbanā,numtiat.vt.ff.de serui.vrba.pred.l.seruitutes. Vel dic scōm distinctionem,quā feci.ff.rtu.j.in fine.cum lege seq. Vel dicatis vt dixi.ff.progim. §.quia si petitur a fructuario nomine proprietarij debet satisdare.ſi ab eo,vt a fructuario,debet reprōmittt:vt.ff.progimo.§.

Summarium.

1 ☞ Creditor pignoris habens edes ruinosas, an reprōmittat, vel satisdet.
2 Creditor an possit cautionem petere,si domus vicini minatur ruinam domui,quam habet pignori.
3 Emptor bone fidei an reprōmittat,an vero satisdet.
4 Usucapionis causa cui paretur.
5 Usufructuarius an dicatur,qui seruitutem habet.
6 Vicini vlteriores edes si ruinam minantur,vter caueat,an ille vlterior vtroq;.an vero proximus mihi,& vlterior proximo.
7 Caueri sibi petens iurare debet de calumnia.
8 Cautio an petatur ab ambulante per mecum, vel morante in mea taberna.
9 Inquilinus meo an caueri debeam de damno infecto.
10 Cautio damni infecti quo iure petatur.
11 Cautio damni infecti non datur ei,qui rem illicitam admisit.
12 Superficiarius bone fidei emptor,& fructuarius cautionē damni infecti petere possunt.
13 Cautionem damni infecti an possim petere ex opere,in quo nuntiani nouum opus.
14 Vicinus qui caueri noluit,cautionem petere nequit pro aliis ædibus,quas habet proximas.
15 Iurari potest bis de calumnia pro eadem re.
16 Iurare debet de calumnia in causa appellationis, qui iuranit in principali.
17 Cautionem petens iurare debet de calumnia.
18 Stipulatio in certum diem qualiter intelligatur.
19 Stipulatio damni infecti in certum diem, an renouetur finita die.
20 Stipulationi quare certa dies inseratur.

Qui de creditore. In lege ista, cum lege seq.& cū pen cipio.l.qui bona proponuntur tres questiones. Prima questio est † an creditor,qui habet pignori edes ruinosas,debet ne ipse reprōmittere,vt ita caueat suo nomine. an satisdare,quia nō est dñs,& ita caueat alieno nomine. Et hec questio nō soluitur in litera:sed potest determinari: Si petatur ab eo nomine dñi,reprōmittat:alias satisdat. Sed quid erit in hac tertia questione, † nunquid creditor poterit petere sibi caueri, sc̄z de damno infecto,si minatur ruina domui, quam habet pignori, a domo vicini: Et certe non:sicuti bonefidei emptori non cauetur, si inspicimus ius,sed de equitate sic,id est,cauetur creditori, sicut bonefidei emptori. Et vnā sciatis: Si vicinus mittitur in possessionem ex primo & secundo decreto,potior est causa huius, q̄s creditoris. Tertia questio est, † nunquid bonefidei emptor nō sit de manus:& ita debet satisdare:cū cogitatione domini possideat, debet reprōmittere. [De creditore.] sc̄z qui accepit in pignus. edes ruinosas. [Non est.] vt.C.de pigno.actio.l.pignus. Hec est prima questio,& non determinatur in litera. Sed potest duobus modis determinari. Primo sic: quia non est dñs,debet satisdare: vt. ff.l. proxima. Vel secūdo modo.vt in superficiario dictū est:vt si petitur ab eo nomine debitoris,satisdat: alias reprōmittit, vt dixi.ff. [Que species.] Nec minatur scōa questio. [Creditori.] ſ. qui habet edes aliquas,quibus minatur ruina. [Caueri.] ſ.per Marcellum.secus per Ulpianum vel dic secundo modo caueri:sc̄z inspecto rigore iuris,quia dñs non est:sed inspecta equitate sic. [Per stipulationem.] ſ.fm Marcellū:secus scōm Ulpianū. Vel dic cōmutti per stipulationē,sc̄z de rigore iuris:secus de equitate. [Per stipulationē.] ſ.si interest creditoris,sicut cauetur bonefidei emptori:quia vbi in diuerso, &c.vt.ff.ad legē Aquil.l.illud. [Eo.] ſ. creditore.ala ia:& tunc dicatis. [Dñs.] sc̄z creditoribus. [Rem.] sc̄z ruinosam. [Fuerit.] Ac si aperte dicatur:Si creditor non caueat,& vicinus mittitur in possessionē,potior est condītio vicini, quam creditoris. Nā licet vſucapio, &c.vt.C.de pigno.l. vſucapio. longa præscriptio bene:vt.ſ.de vſucapio.l.iusto.& C.ſi aduer.cred.l.j.& ij.

4 Et ex hac lege colligetis istud magistrale, † Si ille nō est dñs,cōtra quē fit missio in possessionē ex scōo decreto,parata est ei causa vſucapionis:vt.ff.eo.l.pretorio. Ellius secus:quia si est dñs,efficit dñs:vt.ſ.eo.l.ſi finita.§. Julianus. [Qui bona.] Formatur tertia questio. [Reprōmittat.] sc̄z q̄s caueat suo nomine. [Videtur.] ſ. q̄ debeat satisdare. [Facit.] Et ita nota hic q̄ bonefidei emptor reprōmittit,non satisdat:quia cogitatione dñi videtur possidere, & loco domini habetur:vt.ſ. de verbo.significa.l.bonefidei.& ideo habet publicianā:vt.ff.de public.l.penu.& finali. Et sic regulariter habetur loco dñi.fallit in casibus primus.ff.de relig.& sump. fun. l.ij.§.j. Scōs casus est.ff.de seruo corrup.l.j.in pn̄.& l. si quis seruum. Tertius casus est.ff.ad Silla.l.j.§.j.

Odof.

Siue. In presenti.§.dicitur: Si tu habes proprietatem in aliquibus edibus, & alius habet seruitutem vrbanam, siue a te proprietario,siue ab eo,qui habet seruitutem vrbanam,petatur cautio damni infecti, de eo reprōmittt,non satisdare:quia tuo nomine semper facto,non alieno. [Corpore.] id est, rei corporalis. [Jus.] id est,seruitutem vrbanam. Et ita iste est duorum rei incorporalis:vt.ff.de rerum diuisione.l.j.in fine. [Non

5 alieno.] Videtur contra, † sed non est vſufructuarius qui habet seruitutem: Certe sic :vt supra de seruitutibus.l.j. tamen non reprōmittit, sed satisdat: vt supra eodem.l.hoc amplius.in fine.cum lege sequen. Sed solue vt supra dixi. Et ibi etiam est differentia inter vlum,qui habet seruitutem rusticam,& vrbanam: vt supra de seruitutibus vrbanorum prediorum.l.inter seruitutes.& dixi.ff. rtu.j.l.j.in fi.& l.seq.

6 **Cum inter.** Hic dicitur: † Si edes tue minantur ruinā domui mee, & inter edes tuas & meas ei ant edes, que non minabantur ruinā: modo queritur vtrum debeas cauere, an medius vicinus, an uterq; quia tue minantur ruinā. Sed certe tu debes cauere, & medius vicinus: quia si edes tue cadent in edes medias, & medie cadent in domum meā, & ideo vterq; cauet: & medius vicinus petet a te caueri, si vult. alis sibi imputet. [Debeas.] scz cuius edes non sunt vitiose. [Et magis.] Ea est determinatio. [Debeant.] l. hac ratione: quia sicri, &c. [Quluis.] Hic respondet tacite obiectioni, que posset sibi fieri. [Sed & si.] Rādet ad hanc opi. [Cōmentur.] Quia dānum, &c. vt. ſ. de reg. iur. l. damnū, quod quia. ſ. eod. l. de illo queritur.

Odof.

Qui damni. O Segnori, prima verba pretoris sunt exposita per questiones formatas, & decisas in. ſ. questum, vſq; ad. ſ. vltū. Modo incipit exponere illa verba, Si, qui, &c. Et hic dicitur: † Si peto a te caueri: debeo iurare q̄ non peto calūnie causa: Et hoc si peto nomine meo
7 seruo si alieno nomine: quia debeo iurare illū non calumniarum fuisse. Sed quid si peto alieno nomine. Dicit iudex: Habes tu edes vicinas: Si dico non cauetur mihi: alias sic, & cauetur mihi de damno infecto, & de damno, q̄ timetur mihi dari, vel inquilino, vel vxoribus eorū, vel hiis, qui cum eis morantur. † Sed pro Deo, nunquid in hac cautione venit si quid dāni detur siue per eū qui ambulet per meū, siue lauet, vel in aica taberna moratur? Certe non: sed de damno, q̄ datur mihi, vel inquilino meo, vel illis,
8 qui eū hio morātur. [Debet.] vt. ā. tit. j. de pupillo. ſ. qui opus. [Admitteretur.] scz si sua interfit, vt iudicat litera sequēs. [Unde.] Et hic est multiplex litera. Quidā habēt nun, & legunt interrogatiue. nun, id est, an: alij habent, non, & subaudiūt ne: & legunt interrogatiue similiter. Alij legūt simpliciter literā istā: & tunc subaudi tur an litera, vt sequitur, vt & dicā. [Adoentur.] subaudi, quia si militer cauet: quia eius similiter interest: vt. C. cōmu. vtrusq; iud. l. possessionum.

9 **De illo.** Hic dicitur: † Si domus mea locata est inquilinis, & queritur nūquid debeam illis cauere de damno infecto: & certe respondetur q̄ non: quia aut ab initio erāt ruinose: & tunc nō caueam. Aut non erant: & pon cauēt. Tamen habent actionē ex cōducto cōtra me. Unde non habent ordinarium auxiliū, &c. [Ultrosas.] ſ. tempore conductionis. [Impotent.] l. & damnū, quod quis, &c. vt. ā. in illo. ſ. cū inter edes. & ſ. de reg. iur. l. quod quis. [Inciderunt.] ſ. post conductionem. [Experiri. ſ. vt liceat eis migrare, id est, recedere impune, vel reficere: vt. ā. locati, & cōdu. l. ex conducto. in prin. & l. habitatores. Et ita habetis q̄ qui habet auxiliū ordinarium, &c. vt. ā. de minor. l. in cause.
10 † Nam cautio damni infecti petitur iure extraordinario: vt. ſ. de actio. & obliga. l. actionis verbo. Unde quando competit aliud ordinarium auxiliū, non habet locū cautio damni infecti: vt. ſ. eo. l. damni. ſ. j. & ſ. emptor.

11 **Si quis.** Hic dicitur: † Aliquis edificauit iuxta meū monumentū, vel passuo est aliquis iuxta edificiū fieri monumentū: nūquid ei cauetur de damno infecto? Certe non: quia rem illicitā adimit: Sed si mihil est, q̄ possit ei imputari, bene cauetur ei: licut alis cauetur, quando interest a monumentum non fieri. [Ut.] nō dimisso legitimo spatio: vt. ā. fini. regun. l. vltima. [Passuo sit.] vt. ā. de ope. noui nun. l. si petus.

Odof.

12 **Et superficiarium.** Hic dicitur † q̄ superficiarius, & bonefidei emptor, & fructuarius possunt stipulari cautionem nomine damni infecti. [Constat.] quia superficiarius, &c. vt. ā. de superfi. l. j. ſ. q̄ autem. [Non competere.] ſ. de rigore iuris, ſcōm opinionem Marcelli: sed de equitate sic, ſcōm opinionem Ulpiani: vt. ā. eod. l. quid de creditore. Alij habent sine negatiua: & tunc subaudiunt iudicem aut: vt sequitur, & j. dicam. [Aut.] variando hic quia dicit contra. ā. eodem. l. quid de creditore.

Odof.

13 **Si quis.** † Nunciami tibi nouum opus, nunquid ex illo opere potero postulare caueri de damno infecto? Certe sic, vt est alis: sicut quando conuenio te negatoria actione, & interdicto, quod vi, aut clam: quia peto caueri pro vitio soli, & operis. [Et scilicet nunciauti.] [Opo; tere.] quia nunciato fit vt cesset edificare: cautio fit pro damno, q̄ timetur: & hoc annecrit. [Egit.] scilicet negatoria: vt. ā. titulo primo. l. si prino. [Debere.] vt infra quod vi aut clam. l. competit. ſ. j. [Operis.] subaudi, & in cautione damni infecti duo requiruntur: vt infra eodem. l. fumimum. ſ. vltim.

Odof.

14 **Si quis.** Quia sibi, &c. † Petebam caueri a vicino de damno infecto, non cauit: missus sum in possessionem: iste vicinus petit sibi caueri pro aliis edibus, quas habet integras: nunquid debeo cauere? Certe non: quia improbe petit, &c. h. o. [Nō caue batur.] l. a vicino. [Alias.] ſ. non vitiosas.] Lessent.] ſ. faciendo vicinum ire in possessionē. [Cautionē.] domi infecti. [Probe.] alias improbe, & alis impune. [Vera est.] vnde hic obedientia cum inobedientia compēsatur. sicut dolus cum dolo, culpa cum culpa. Et ita in cautione damni infecti admittitur compensatio: vt. ā. de compen. l. si ambo. in principio. cum lege sequenti.

Odof.

15 **Si quis stipulaturus.** † Si postulauti caueri, & iurauit quod non postulabam calumnie causa, & tunc non fuit cautum, postea iterum peto caueri. nunquid debeo iurare non calumnie ei petere? Et certe sic: quia potest modo esse vt calumniem. [Ei.] id est, ab eo. [Jurandum.] scilicet de calumnia. [Tunc.] id est, prius
16 petite caueri. Unde colligitur hic argumentū † quod qui iurat in causa principali, & in causa appellationis debeat iurare. Et hoc, quia diuerse sunt instantie. Secus in vna instantia: vt. C. de iureiur. propter cal. dan. l. j. & authen. vbi signata.

Odof.

17 **Si alieno.** Hic dicitur: † Si peto caueri nolle meo debeo iurare non calumnie causa petere: si alieno nomine, debeo iurare illum non calumnie causa petere. Quod est verum, si esset talis persona, que poterat iurare. Si autem non debet iurare, vt est patronus, & similes, tunc iste non debet iurare. [Postulaturum.] Et sic olim iurabat de calumnia procurator, sed hodie non: vt. C. de iureiur. prop. cal. dan. l. ſ. ſ. finaūt. Uel potest dici quod sit speciale in cautione damni infecti, quia desiderat celeritatem. vt. ā. eodem. l. j. & de hoc dixi. ā. eodem. [Uel parēs.] scilicet quibus remittit: vt. ā. de iureiur. l. quoties. [Jurare] nam indubitanter hec est regula, defensiones, que competunt domino, & procuratori: vt. ā. pro socio. l. verum. in princip. & supra de procur. l. sed & he. ſ. pretor.

Odof.

ſ Huic stipulationi. Nos habuistis in superioribus quedam verba pretoris exposita scilicet eum, qui cauet, si suo nomine cauet, debet repromittere: si alieno, satisdare debet. Item habuistis quod qui petit caueri, iurat non calumnie causa petere: si suo nomine petit, iurat illū non calumnie causa petiturum. Modo exponit Jurisconsultus alia verba pretoris, quod ille, qui repro-
18 mittit, debet repromittere intra certum diem. † Modo exponit quomodo intelligitur quando promittit intra certum diem.

Quod si stipulor de damno infecto, debeo stipulari vſq; ad certum diem: alias, id est, si in incertam diem deberet cauere, ad infinitam teneretur: quod non debet esse. Et debet inferri dies arbitrio iudicis. & ex causa, & ex qualitate damni, quod speratur dari, &
19 ex longitudine soli, & ex operis magnitudine. Sed qd erit. † Promittit aliquis de damno infecto vſq; ad certam diem: dies finita est: nunquid renouabitur hec stipulatio? Certe sic. Ueritamen si admitteretur pacto litigantium, teneretur quandocunq; promissor: quando datur damnū ad interesse, si non omittitur, videtur inferi dies illa, que inseritur ex consuetudine: & si non timetur damnum dari, ab illa die & antea promissor liberatur ab illa cautione. Hoc dicit. [Hunc stipulatorem.] scilicet de dāno infecto. [Obligatus.] scilicet promissor, qui cauet de damno infecto. [Obligatus.] scz
20 promissor. Unde colligetio † q̄ ideo inseritur certa dies, ne promissor teneatur in infinitum. Unde nota infinitatem vitandam. Et ad hoc facit. C. de sacrosanc. eccle. l. si. [Dabit.] Infert vſq; ad quam diem tenetur promissor. [Et causa.] Quia si forte pro eo, q̄ est in primato, periret cautio, in longiorem diem cauebitur. Si pro eo, quod fit in publico, in barniorem diem. Uel dicatis econtra argu. ſ. eodem. l. si finita. ſ. deinde. & ā. eod. l. pretor. ſ. de illo opere. [Speratur.] quia si est magnum damnum, longior dies infertur, alias permittitur. [Spectanda est.] quia si vitium illud imminet ex longo tempore, magno spatium apponitur: si est breue tēpus, breue tempus apponitur: si parum est, minus tempus: si magnum opus, magnum tempus: vt argu. ſ. de pacto. stipu. l. paulus respondit.

Summarium.

1 ✠ Stipulatio damni infecti quoties possit renouari.
2 Stipulatio damni infecti est pretoria.
3 Dies quare cautioni damni infecti sit inserenda.

Promissor

4 Promissor liberatur, si res cautioni interposita non sequatur.
5 Dies quando cautionem damni infecti non inferatur.
6 Dies quid si omittatur in cautione pro eo, quod fit in publico.
7 Cautio an valeat, si dies ex certa scientia omittatur.
8 Cautio damni infecti pretoria non mutatur omissione diei vel insertione.
9 Cauena pro opere, quod fit in publico, quando satisdare, & quando repromittere debeat.
10 Edificans in flumine, vel ripa publica, satisdat pro vitio soli, & operis.
11 Edificans in via publica intra quod tempus debeat satisdare.
12 Etiam publicam muniens satisdat nullo adiecto tempore.
13 Cautio damni infecti non requiritur, si locus publicus reficiatur.
14 Edificans in priuato cauere debet pro vitio soli & operis, si damnum timeatur.
15 Missio in possessionem fit, si non caueatur de damno, quod timetur.
16 Cautio si negetur pluribus eam petentibus, omnes ex primo decreto in possessionem mittentur.
17 Missio ita posteriori prodest, vt primo, si omnes sint creditores eiusdem tutah.
18 Missus in possessionem ex primo ob cautionem negatam, non efficitur dominus ex secunda missione, si non caues non erat dominus.
19 Missus ex secundo decreto non efficitur dominus, sed ei paratur causa vsucapiendi.
20 Decretum primum non efficit dominum, sed detentatorem.
21 Missio ex secundo decreto in quibus fiat actionibus.
22 Decretum secundum quid fit.
23 Decretum in realibus actionibus non interponitur.
24 Diem in possessionem plures debent equaliter.
24 Decretum secundum non fine interuallo interponitur post primum. nu. 26.
25 Missus in possessionem ex primo decreto non habet alium de possessione discedere.
27 Absens iusta causa, vel minor si non cauet, non fit missio contra eum.
28 Absens iusta causa, vel minor restituitur contra secundum decretum.
29 Vicino ex primo & secundo decreto, in possessionem misso, ius suum negatur cuicunq; pretendenti.
30 Edes vectigales quæ dicantur.
31 Missio in possessionem queritur id ius, quod fuit illius, contra quem missus est.
32 Cautionem damni infecti peteruti subuenitur, si dum pretor deliberat, damnum contingat.
33 Pupillus etiam tutore carens tenetur de damno infecto.
34 Missus in possessionem ex causa damni infecti, an debeat eas edes fulcire.
35 Vicino petenti cautionem damni infecti si edes corruant, a quo te ipse habeatur damni ratio.
36 Cautio potest offerri post missionem ex primo decreto, non post missionem ex secundo.
37 Edes, pro quibus cautio petitur, si cadat, an petens mittatur in earum possessionem.
38 Missus in possessionem ex primo decreto, si timeno edium ruinâ fugiat, an perdat ius suum.
39 Actio datur contra non admittentem, iussum mitti in possessionem.

1 **Si finita.** Scilicet † quia cauit vsq; ad annũ & annus elapsus est. [Iterum.] id est, secundo, non tertio. Dicunt quidã vt. j. de bon. autho. iud. possid. l. vltima. in fine. Vel dic iterum, ad est, secundo, & tertio, vel quoties opus erit. vt. ff. de eden. l. si quis ex argentariis. [Sine adiectione diei.] aliàs sine cõditione, aliàs sine cautione. [Ex cõuento de.] id est, ex pacto, ex certa scientia, vt vsq;
2 sq; promissoris, & stipulatoris. [Agat. ff. ad uter esse: † quia hec est pretoria stipulatio: vt. j. de preto. stipu. l. pretore. & l. fin. [Per errorẽ. ff. dies omissus est. Et dic per errorẽ vt vsq; sq; promissoris, & stipulatoris. [Aliquando solet.] id est, ex cõsuetudine solet. Et ita habetis quod in speciendum est, quod veri solet. Sic. C. de edict. prætor. l. vlt. [Deliberandum.] id est, deliberet promissor, si nõ tunc tur damnũ oari. Aliàs legitur, deliberandum. Sed ad hanc legem. cum duabus sequentibus opponitur, & videtur quinq; rationibus stare non posse. Et primo. §. ille, huic stipulationi cum prin. l. si finita. videtur commodare hunc. l. si finita. in fine. j. respon.
3 quia ibi dicitur † debet inseri dies in cautione, ne in infinitum obligetur, & ex iusto dies arbitrio iudicis, & ex magnitudine, & ex causa, & ex qualitate dãni, q; speratur oriri: sed si dies stipulationi inserta est elapsa, nõ liberat promissor. Solu. Si dies est finita, & timetur ne ultra oriri. adhuc erit cautio: vt ibi. & in prin. huius legis, si finita: sed si finita est dies, & elapsa est dies, que cõsueunt inseri in
4 illa stipulatione, liberatur, si non timet damnũ dari, vt hic: † quia vbi interponitur cautio ob aliquam rem, & res non sequitur, liberatur promissor. vt. ff. de cõdi. sine cã. l. j. §. & ij. Sed opponit, quia hic dicitur q; dies inseri debet arbitrio iudicis: sed videt q; arbitrium iudicis nõ hz locũ. sed certa dies debet inseri: vt. ff. eo. l. prætor. §. de
5 eo. & j. ead. l. §. deinde. Sed respondeo, † pro damno, q; timet dari pro eo, q; est in priuato, nõ inseritur certa dies, vt hic: secus vbi timet, damnum dari in publico. vt in. l. cõtraria. ¶ Sed denuo opponit, quomõ si dies per errorẽ omittit, videt dies esse inserta, que consueunt inseri in stipulatione tali: sed lex videt cõtradicere, que dicit, q; dies cauere vsq; ad decẽ annos arbitratu boni viri, & non debet aliàs dies inseri: vt. j. de ripa pub. muniend. l. j. in prãc. Ad q; pot dici, q; illud habet locũ pro eo, q; fit in publico loco, vel via. vt in
6 l. cõtraria: sec' in eo, q; fit in priuato, vt hic. † Vel pot dici, si omittitur dies, pro eo, q; fit in publico, videt inseri dies, de quo dicitur in. l. cõtraria. sed si omittitur dies pro eo, q; fit in priuato, videtur inserta dies, que cõsueunt inseri in tali stipulatione. Sed denuo, & quarto opponitur, hic dicitur, si dies omittatur ex cõuentione litigatorũ. perpetuo tenetur. primissor. Sed contra. j. de verb. oblig.
7 l. quicquid. Sol. † Si dies omittatur ex certa scientia, valet, vt hic: secus si per errorẽ: vt ibi. Vel si omittit nulla alia, in illa stipulatione. si ex certa scientia, valet: si per errorẽ, nõ valet. Sed si omittit in cã dãni infecti: siue ex certa scientia, siue per errorem, valet: quia hec cã celeritatem desiderat: vt. ff. eo. l. j. ¶ Sed opponitur quinto, & videtur quod debeat inesse dies, &c. vt. ff. qui satisda. cog. l. de die. in prin. Solu. Illa loquitur in stipulatione interponenda, interposita, hic non. ¶ Sed denuo sexto, & vltimo opponit, stipulatio dãni infecti est prætoria: vt. j. de pacto. stipu. l. j. si est peremptoria. ergo ex cõuentione litigatorũ immutationẽ non pot recipere, licet in conuentionalibus secus vt. j. de verbo. oblig. l. in conuentio
8 nalibus. Rñdeo. † Bene est cautio dãni infecti prætoria, sed si inseritur dies, vel detrahitur, non dicitur immutari: vt. ff. de eden. l. j. §. edenda. Vel pot dici q; nõ pot detrahi ab alio, quam a prætore, vt hic.

§ Deinde. Hic incipit Iurisconsultus exponere alia verba prætoris, & dicit prætor. De eo, dpo
9 re, q; fit in publico, &c. Ex quo apparet † q; qui cauet pro eo, quod fit in publico, debet satisdare, si tacit alieno nomine: quia debet repromittere. Sed pro eo, q; fit in publico, statuitur certũ tempus, scz, decẽ annorũ: sed pro eo, q; fit in priuato, nõ statuitur certum tempus: sed si in vno, dz repromittere: si in alio, dz satisdare. hoc dicit. [Aut.] Iam verbis positis. ff. eo. l. prætor. aut. [Iubebo.] vt. j. de via publ. munien. l. j. [Satisdatio.] Quia nõ suo, sed alieno nomine cauet: vt. ff. eo. l. prætor. aut. [Præstitutum est. j. decẽ annorũ. [In aliena re. ff. priuata. [Immunga.] id est, præstari iubet. Et intelligo hãc satisdationẽ quã aliquis interponit dũ est in alieno. Alij exponunt satisdationem, id est, cautionem: vt alibi. C. de procura. l. prima.

10 **Notandum.** In. §. isto dicitur: † Si aliquis edificat in flumine publico, vel ripa publica, satisdat de dãno infecto nõ solũ pro vitio soli, sed etiã operis: sed in priuato, ibi cauetur de vtroq;. Sic ergo pro eo, q; fit in publico flumine, vel ripa, cauetur de vitio operis vsq; ad decẽ annos pro eo, q; fit in priuato, de vtroq;. & arbitrio iudicis tempus statuendũ est. Et q; dicit prætor de vitio operis, sic est accipiendũ, id est, de vitio, q; opere accidere solet. [Cauetur.] l. pro eo, q; fit in publico. vt. j. eo. l. flumini. Quod intelligũt qñ licite edificat, vt. j. de flumi. l. quo minus. Vel dic, sine licite, sine non, nõ tenetur, nisi pro vitio operis: vt. j. eo. l. flumini. §. notandũ. [Cauetur.] Aliquãdo cõtra. j. eo. l. flumini. §. fi. [Continetur.] Si aũt postea, nõ vt. ff. ea. l. in prin. amo liberat, vt ibi dicit. [Fiat.] Unde sine opus det dãnum, sine medite opere detur dãnũ facto est: vt. ff. ad legem Aquil. l. qui occidit. §. in hac.

11 **Si quid.** † Aliquis in via publica fecit nouũ opus, debet satisdare, quia in alieno fit: sed prætor debet cã cognita statuere certũ tempus, intra q; satisdet. [Fiat.] scz ex quo dãnnũ timetur. [Satisdandũ est.] vt. ff. eod. l. prætor aut. & pus. vt. ff. eod. l. qui bona. in fine. cum lege sequenti.

12 **Siue.** † Si aliquis muniat viã, ne labatur, vel aliqd aliud faciat in publica via, satisdat de damno infecto, nõ adiecto tẽpore. vnũ sciatis q; satisdat ex hac parte, q; in via publica factũ est. Aliàs autẽ tenetur ex generali clausula de damno infecto. pro eo, q; fit in locis publicis. [Faciat.] scz ex quo timetur dãnũ. [Cautio.] id est, satisdatio: vt. ff. eo. l. prætor. Aliàs cauetur scz edicto prætoris ex generali sermone: quia generalis clausula, &c. vt j. de verbo. oblig. l. oli.

13 **Si publicus.** In isto. §. dicitur: † Si locus publicus publice reficitur, in eo casu nõ cauetur de dãno infecto. [Publice.] Exponitur duobus modis. Publice .id est. a publica persona, que preest vijs publicis reficiendis. Uel põt exponi publice, id est, authoritate principis, vel senatus. [Non esse cauendum.] quia nõ de nouo fit in via: sed reficitur: vt. ff. eo. l. i. §. si quis.

14 **Si quid.** † Si timetur dãnum dari ex eo, qp fit in priuato: tenetur ille, qui cauet de dãno pro vitio soli, et operis: et pretor debet statuere, vel precipere, vt reficiatur, nec damnũ detur vicinus. [Loci.] s. soli. Aliquãdo solũ vitiosum, aliquando opus bene edificatum, sed vitio soli corruit edificiũ, quia tenetur: alias nõ: vt. j. eo. l. fluminũ. §. vitiũ detur. Unde pro eo, qp fit in priuato, committitur satisdatio pro vitio soli, et operis. Secus in publico: vt. ff. ead. l. §. notandum.

§ Ex hoc. Modo incipit Jurisconsultus exponere alia verba pretoris. Nam exposuit illa verba, suo nomine repromitti, alieno nõie satisdare. Itẽ exposuit illa verba, quia qui petit, si petit suo nomine, debet iurare nõ calumnie causa petere: si alieno, illum nõ calumniaturũ. Item exposuit alia, qualiter debet inferiores in cautione. Modo incipit expone-

15 re. † si petitur cautio dãni infecti, et non cauetur, fit missio in possessionem. sed an fiat missio ex hoc edicto totius domus? Et certe Sabinus ait, cuius sententia approbatur, qp fit missio totius domus, nisi essent amplissime domus, et esset aliqua pars intermedia que minatur ruinã: et tunc ex illa parte domus fit missio. Et ideo si domus nõ est ruinosa, et habet insulã ruinosam, in insulã fit missio, et nõ in aliam partẽ domus. [Metuitur.] Ut. j. ead. l. §. Julianus. [In totas.] s. vbi edes sunt breues. Secus si ample, vt. j. videbitis. [Uerior.] s. quando domus est breuis. Secus si ampla, vt j. dicit. [Uel verior.] s. quum nõ timetur damnũ, qui domus non est in plures partes diuisa: secus si in plures, vt. j. dicit. [Faciat.] nõ aũt domus minatur. Habetis hic, Si domus, etc. et qp dicunt alibi due leges, que videntur inuicem cõtradicere. j. eo. l. in stipulatione. intelligetur quando pars vitiosa, et non vitiosa est in euidẽti ruina. Quod autẽ dicit. ff. de neg. gest. l. si cõmunes. intelligetis quãdo domus est ampla, vt hic, et ibi. Uel potest dici in re, que est vnius, habet locũ quod hic dicitur: si pluriũ, tunc habet locum qp dicitur. j. eod. l. in stipulatione. Quod autẽ dicit. l. si cõmunes. est intelligendũ pro parte non cauentis.

16 **Si plures.** Hic dicitur: † si plures postulent de dãno infecto caueri, et non cauetur eis, oẽs mittantur in possessionẽ ex primo decreto. Sed si vnus fit primo missus, et aliq̃ non cauetur, adhuc iste mittetur. Secus si peto a vicino, quia mittar ex secundo: postea ipse non audietur, si vellet cauere. Quod si caueretur, esset ob alias suas edes saluas et integras. Sed si alius, qui primus erat iussus possidere ex scdo decreto, cessat cauere, mittar ex primo: et si cesset cauere, mittar ex scdo: et erit prior posterior. [Solent.] id est, viriliter. vt. j. ead. l. §. cũ autem. vel potest dici qp oẽs mittuntur in possessionẽ, sed quilibet possidebit pro ea parte, qua timetur damnũ dari: vt. C. de caduc. tollen. l. vnica. §. vbi aũt. [Missus.] s. ex primo decreto. [Desideret.] s. ex secundo decreto. [Ordinẽ.] s. quo primo missus sit, vel secundo. [Possessionem.] sicut als, vt. ff. vt in possessio. leg. l. as. cui. §. si plu-

17 res. † Unde quum plures sunt creditores eiusdẽ tituli, ita proficit missio posteriori, vt primo: vt. C. de bon. auth. iud. poss. l. i. ff. Secus si sunt creditores diuersi tituli: vt. C. qui potio. in pig. hab. l. ij. Uel potest dici qp hic loquitur, quando plures creditores erant occasione realis actiõis. secus si personalis: quia qui prior est tempore. etc. Et scdm regulã, que dicit, Qui prior est tempore, etc. fit. s. ex scdo decreto, et prior prohibetur possidere: vt. j. proximo. §. in fine. et. §. sed et si quis. Et est verũ, quod hic dicitur, quando alius petit cautionem damni infecti, non tamen ille, contra quẽ missus sum: vt. ff. eod. l. qui bona. §. si quis.

Julianus. In presenti. §. tractatur de misso in possessionem ex causa damni infecti ex primo, et

18 secundo decreto, et dicitur hic: † Si peto caueri, primo loco mittor in possessionẽ ex primo decreto, postea ex scdo, si cessat cauere: per istã missionẽ secũdã nõ efficior dominus, si ille nõ erat dominus, als possessor, et paratur mihi causa vsucapiendi. Sed si erat dominus, post interpositionẽ scdi decreti efficior dominus, et non solũ possessor. Et hoc verũ est, quando sum vnus, qui peto caueri: sed si plures sumus, equaliter possidemus ex scdo decreto. Sed si sum primo missus in possessionẽ, et iussus possidere ex scdo decreto, et alius petit cautionẽ, et quia sibi nõ caueo, mittitur in possessionem. Et hoc Julianus scribit, et bene, et hoc dicit. [Mittitur.] s. ex primo decreto. [Domini.] s. editã. [Capere.] vt Institu. de vsucap. in prin. et. C. de prescrip. trigin. ann. l. si quis. [Dominus.] id est, possessor. Sic et alibi exponitur. j. de verb. signi. l. interdum. et. C. de rei vẽd. l. quoties. [Decretum.] s. scdm. [Equaliter.] id est, pro parte virili: vt. j. §. proximo. Uel põt dici equaliter, si equaliter eorũ interest, sed nõ equaliter quisq; pro rata sua debet hoc assequi, sicut hec stipulatio cõmittitur pro rata, vt. j. de preto. stipu. l. pretorie. [Primo.] s. qui fuit missus ex primo et secundo decreto. [In possessionem.] s. si ex primo pariter possidentur. vt. ff. proximo. §. ¶ Sed ad istum. §. instatur, s. qp quis missus ex primo decreto incipiat vsucapere, ex scdo efficitur dominus: vnde videt cõtrarius sibi ipsi: quia nõ põt amplius prescribere, ex quo ex secũdo decreto efficitur dñs: et cũ qp meũ est, amplius meũ fieri nõ põt: vt Instita. de lega. §. si rem meã. et Institu. de actio. §. sic itaq;.

19 † Quare dixit do. Jo. nõ efficitur dñs ex secundo decreto, sed paratur cã vsucapiendi, vt hic: et hoc dicit hec litera, dominũ, id est, possessorẽ. Uel põt dici, si est dñs, cõtra quẽ fit missio, efficitur dominus, alias non: vt. j. ead. l. §. si de vectigalib. et. ff. si ex noxa. caus. aga. l. ij. in fine. Et hoc ita breuiter dico: quia est differentia inter primũ et secundũ decretum. Et hoc, si peto caueri, et ille non cauet,

20 mittor in possessionẽ ex primo decreto, † ex hoc primo decreto nõ efficior dñs, vel possessor, sed detentator: et ideo non potero iubere illum decedere mea authoritate: vt de acqui. poss. l. possideri. §. vltimo. Et fit missio ex secũdo decreto nõ solum ex causa dãni infecti, et etiã ex noxali, sed breuiter in omnibus actionibus, in quibus nõ defenditur: vt. j. vt in possess. leg. l. i. §. et. ij. et per totũ. Et ex secũdo fit missio, vt ille, cõtra quẽ sum missus ex primo, iterũ interpelletur: et si nõ cauet, mittor in possessionẽ ex scdo decreto, et efficior dñs, si ipse erat dñs, als possessor: et hoc casu potero iubere vt

21 de possessione discedat. vt. j. ea. l. §. non aũt. † Et dicitur scdm decretũ. secunda iudicis interpositio in causa dãni infecti, et noxali. Et si idẽ dicatur in omnibus personalibus actionibus, nõ puto reprehensibile: vt. j. de re iudi. l. a diuo. et. C. de iudi. l. properandũ. §. finali. Sed quod tẽpus debet labi inter primũ decretum, et secũdum? Dicunt quidã qp decẽ dierũ: vt. ff. de cõstitu. pecu. l. promissor. Alij dicunt spatiũ anni: vt arg. C. de prescrip. trigin. ann. l. si quis emptionis. Sed verius est qp arbitrio iudicantis statuatur, quum

22 non sit lege determinatum: vt. ff. de iure delibe. l. i. † Sed nunquid interponitur in realibus actionibus? Certe nõ: qp eo apparet: quia si ille nõ cõtestatur litẽ intra annũ, auditur de possessione, de proprietate, perpetuo. Si lis sit quasi contestata, auditur de possessione, nõ de proprietate: vt. C. vbi in rẽ actio. l. ij. in fin. Et est ratio duplex: quia si ago rei vendicatione, et nõ intento rẽ, mittor in possessionẽ rei: si peterem nunc scdm decretũ interponi, essem mihi contrarius: quia agendo rei vendicatione, dico me dominũ: si peto interponi decretũ, nego me dñm. Sed est scda ratio: quia per primũ decretum, alias per rei vendicationem assequor desiderium meũ, frustra interponeretur secundum decretũ. Alij dicũt quod lapsus anni facit verum possessorem: vt. C. de prescrip. trigin. anno. l. si quis emptionis. in fi. Sed certe si efficiatur verus possessor, nihilominus auditur de proprietate. Non sic in secundo decreto: vt. j. eadẽ. §. postea.

Odof.

23 **Quum autem.** † Si plures mittuntur in possessionem, equaliter debẽt mitti: et in totum. Unum scitis, si plures mittuntur, et aliqui fecerũt sumptum, possunt recuperare vtili iudicio cõmuni diuidundo, nõ directo a socijs. et hoc dicit. [Damus.] s. ex vi missionis, ex potestate iuris: vt. ff. ead. l. §. si plures. [Habebunt.] Sic in pluribus legatarijs: vt. C. de cadu. tollen. l. vnica. §. sin aũt. [In possessionem.] s. ex primo decreto. [Possidere.] s. ex scdo decreto. [Utili.] non actione directa, quia non est dominus: vt. ff. commu. diui. l. per hoc iudicium. in fine, cũ. l. sequen.

Si quis autem. In presenti. §. duo dicuntur. Primo dicitur: Si vicinus a vicino petit cautionẽ damni infecti, et quia sibi non cauetur, missus est in possessionẽ ex primo decreto, potest dicere: Discede de possessione: quia missus sum in possessionẽ causa rei seruande, vel

24 legatorũ nomine. Scdo dicitur, † quod statim post missionẽ primi decreti nõ mittitur aliquis in possessionem ex scdo decreto: quia debet labi aliquod interuallũ, ita vt ille habeat rem pro derelicto vel iterũ vt caueat: et si nõ vult cauere, debet mitti in possessionem ex secundo decreto. [Missus.] s. ex primo decreto ex causa damni infecti, ideo quia vicinus non cauebat. [Fit.] s. ex secundo decreto. [Dominus.] scilicet edium, que minantur ruinam. [Decedere.] id est, discedere. [Ait.] scilicet et bene, et respõsio. [Mittuntur.] scilicet in possessionem causa rei seruãde, vel legatorum: quia ille non iubet discedere de possessione.

Odof.

Non autẽ. Incipit scdm dictũ. [Misit.] s. ex primo decreto. [Deide.] s. post missionẽ scdi decreti. [Intercedere.] s. inter prim. et scdm decretũ. [Caueat.] s. de dãno infecto. Et hoc, si habeatis aut. Si hẽtis vl. legetis, et subaudietis vt sequi-

vt sequitur. [Moderato.] scz spatio a iudice statuendo. Unde nota
25 hic duo. Primo, † quod missus in possessionem ex primo decreto ex causa damni infecti, vel legatorum, non potest iubere illum, contra quem fit missio, discedere de possessione, imo debet esse in possessione simul cum eo: quia hec missio non facit dominum eum, qui missus est, vel possessorem, sed detentatorem: vt. ff. de acquir. pos. l. possideri. §. vltimo. et ff. vt in pos. lega. l. si cum. vnde nota hic argu. ad vnum, de quo dubitatur tota die in ciuitate ista, et in maiori parte Italie: habeo debitorem, voco eum ad iudicium per nuntium communis, ipse non venit, nec alius pro eo: iudex fecit interlocutoriam sententiam contra eum. Primo de immobilibus. Secundo de mobilibus. Ipse non venit: mittor in possessionem rerum: ipse simul est mecum in possessione nunquid potero iubere, vt discedat de possessione, et postulare hoc a iudice: Certe non: vt hic, et in. l. si cum. superius allegata, secus si essem missus ex secundo decreto: quia possum iubere, cum sim dominus, si erat dominus, alias possessor, si erat possessor: vt in proximo. §. in fi. Tamen per leges municipales Lombardie seruatur contrarium. Item nota hic aliud
26 notabile: † non statim post primum decretum debet interponi secundum: imo debet labi tempus, vel tantum quod appareat iudici quod ille habeat edes pro derelicto: vel quod ille non vult cauere. Et ita non debet interuenire spatium decem dierum, vnius anni, vel duorum annorum secundum quosdam. Sed dic vt dixi. ff. e. a. l. §. Julianus. Nam debet esse arbitrio iudicantis. Et ad hoc facit. ff. de verbo. oblig. l. continuus. §. cum ita. et ff. rem ratam haberi. l. quo enim. et ff. de iure delib. l. j.

27 **Si forte.** In presenti. §. tria dicuntur. Primo dicitur. † Si vicinus, a quo peto caueri, abest causa Reipublice, vel alia causa probabili, vel est minor vigintiquinque annis, si ipse non cauet, non debet iudex statim procedere ad missionem ex secundo decreto. Secundo dicetur quod si iussit illum possidere ex secundo decreto, poterit restitui ex illa clausula de absentibus, Si qua mihi iusta causa, etc. vel si est minor, ex edicto de minoribus. Tertio dicitur: si sum missus ex primo, et ex secundo, decreto, potero illum iubere discedere de possessione. [Dominus.] scilic. et vitiosarum edium. [Causa.] legationis, scilicet, vel studiorum: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. necnon. in prin. [Etate.] scilicet minori. [Solet.] scilicet ex edicto, de minoribus. ff. de minori. l. j. [Possidere.] Ex secundo decreto. Et hoc est primum decretum. Sed et si. Incipit secundum dictum. [Decreuerit.] se mittendo in possessionem ex secundo decreto. [Indulturum.] vel absenti ex edicto, si qua mihi iusta causa videbitur. vel minori, scz ex edicto de minoribus: vt. ff. de mino. l. j. et ff. ex qui. cau. maio. l. j. [De possessione.] scz velit. vnde nota hic primo, licet causa damni infecti desideret celeritatem, vt. ff. eo. l. j. tamen quum is, a quo petitur cautio, abest, vel est minor, hec non desiderat celeritatem, vt hic:
28 sed non debet pretor festinare. Item nota hic † quod absentes causa reipublice, vel alia iusta causa, vel quia minores vigintiquinque annis, possunt restitui contra secundum decretum, vt hic, et. ff. si ex noxa. cau. aga. l. ij. in fi. cum suis similibus. Item nota quod iussus possidere ex secundo decreto, efficitur dominus, si ille erat dominus, alias non, vt. ff. eo. l. j. §. Julianus. Quia ergo missus ex secundo decreto efficitur dominus, poterit iubere vt discedat de possessione, vt hic. Secus si missus est ex primo decreto, vt. ff. proxime dixi, et ff. vt in pos. lega. l. si cum. in prin.

Si qua. In. §. isto primo ponitur dictum generale, quod duobus exemplis probatur verum esse in specie positis. Dictum generale est illud. Si peto a vicino caueri, et quia non vult cauere, sum missus in possessionem ex primo et ex secundo decreto, sicut ei denegatur ius suum, ita alij habenti ius suum. Et hoc exemplificatur duobus exemplis. peto ab aliquo debitore quod caueat, nec creditor non solum ipsi debitori ius suum denegatur, imo creditori. Et idem est etiam in illis edibus, vbi tu habes proprietatem, et ego vsumfructum: quia si proprietarius non cauet, nec vsufructuarius non solum denegatur ei ius, quod habet proprietarius, imo quod habet vsufructuarius. Et hoc dicit. [Jura.] puta creditori: quia habet edes obligatas, et ruinosas: vel vsufructuarius, vt indicat sequentia. [Eorum.] scilicet creditoris, et vsufructuarij. probat hoc est dictum in genere. [Item queritur.] id est, hypothecaria actio. vt. ff. de pigno. l. si fundus. in fin. et. l. seq. C. de pigno. l. persecutio pignoris. Scribit. quia neque proprietarius repromittit, vel vsufructuarius non satisdat vtrique.
29 [Denegatur.] ius suum. Et ita habetis hic, † Si vicinus mittitur in possessionem ex primo et secundo decreto, non solum domino denegatur ius suum, imo alij habenti ius: vt. ff. eod. l. hoc amplius. §. questitum. cum. l. sequenti. et ff. de noua. actio. l. si ex duobus. cum. l. seq.

Si de vectigalibus. Dicit Segnori, quia litera huius. §. videtur sibi inuicem contradicere, legitur iste. §. pluribus modis. vno modo sic: edes, pro quibus peto caueri, erant vectigales, quia vicinus conduxerat a priuato, vel a fisco in perpetuum. peto mihi caueri, et si non cauetur mihi mittor in possessionem ex primo decreto, et ero iubendus possidere ex secundo decreto: et certe sic queretur mihi non directum dominium, sed vtile. Sed si ego mittor in possessionem ex secundo decreto, assequor vtile dominium: vnde talis vendicatio, que ei datur, illam habeo, non directam dominij: nec efficior dominus, sed paratur mihi vsucapio: vnde illud dominium, quod ipse habet, transit in iure. Et exponetis ita literam
30 [Si de vectigalibus.] scilicet edibus vitiosis. † et dicuntur edes vectigales, que conducuntur in perpetuum a fisco, vel quamdiu conducens soluit pensionem: vt Insti. locati. §. adeo. et ff. si ager vectigalis. l. j. [Mittendum.] scilicet ex primo decreto: non directum dominium, sed vtile, vt sequitur. [Dominium.] scz directum. [Esset.] scz ille, qui mittitur in possessionem. [Actione.] scz vtili rei vendicatione, que datur ei: vt. ff. si ager vectig. l. j. et ff. de pigno. act. l. tutor. cum. l. seq. [Municipes.] scilicet alicuius municipij. [Dominium.] scz directum, quia vtile transit in me ex sola missione primi decreti. Sed nonne hec litera videtur sibi inuicem contradicere, quia dicat in principio quod non potest capere dominium. Ad quod potest dici pluribus modis: Si vicinus conduxit a fisco, non debeo iuberi possidere ex secundo decreto: et si iubear, transit in me dominium vtile, vt in prin. Finis autem loquitur, quando conduxit a municipio: quia si mittor ex primo et ex secundo decreto, tunc directum acquiram, vt in fine. vel potest dici, vt dixi in casu, si mittor in possessionem vectigalium edium ex primo decreto, non statim debeo possidere ex secundo decreto, sed debet habi aliquod spatium, vt. ff. habuistis. Si sum missus imo possum dominium capere, scz vtile: quia ex ipsius missione sum nactus,
31 vt hic: sed directum sic, vt in fine. vnde ex isto. §. nota † quod ius habet ille, contra quem fit missio, idem ius transit in eum, qui mittitur in possessionem: vt hic. et ff. de nova. actio. l. edictio. in fine. et l. si noxale. et ff. e. ad l. §. Julianus. Et secundum hanc determinationem intelligo. ff. eod. l. pretor. ne. sed lex videtur contra. ff. de publi. in rem actio. l. cum sponsus. §. in vectigalibus. Ad quod potest dici: fundus vectigalis, qui habetur a fisco, non vsucapitur, vt ibi: sed quod habetur a municipio sic. Vel potest dici, quod fundus vectigalis non prescribitur in preiudicium fisci, vt amittat tributa sua: vt. C. de prescript. trigin. ann. l. competit. Sed in preiudicium illius, et domini sic, scilicet vt amittat dominium ius suum, et conductor similiter ius suum.

32 **Eleganter.** In. §. isto formatur talis quod † petebam a vicino caueri de damno infecto: dicebat ipse: non debeo cauere. Dum pretor deliberaret esse cauendum vel non, edes ceciderunt: nunquid subuenit mihi: Et certe subuenit mihi de equitate de omni damno, quod contigit, vel futurum est contingere, vel cum non stetit per me habere vtilem actionem ex stipulatu, ac si interposita esset, non directam. [Deliberaret.] subaudi, esset cauendum vel non. [Cessabat.] Quia ex quo defendit quod edes non debet quod mitti in possessionem. [Damni] subaudi siue preteriti siue futuri. [Caueat.] scz vel edes pro derelicto habere cogatur: vt. ff. eo. l. hoc amplius. in prin. [Decernat.] quia directa non potest dari, sed vtilis. Unde nota quod interdum agitur vtili, non directa. Et simile est. C. de rei vxor. actio. l. j. et hoc quando non sunt negligens: alias secus: vt. ff. eo. l. euenit. [Si pupillus.] etc. Pupillus possidebat edes vitiosas, et non cauet, quia non habet tutorem, vel curatorem, nunquid mittitur in possessionem aduersarius ex primo decreto: Et certe sic. [Habebit.] scz ex primo decreto. nam non est procedendum ad secundum decretum: vt. ff. e. a. l. §. si forte.

Si quis. In isto. §. ponitur talis casus, Aliquis fuit missus in possessionem ex causa damni infecti, nunquid debet iste edes fulcire, et cauere: Et respondetur secundum quosdam, quod sic, et prestare culpam, ad exemplum creditoris
34 conuentionalis. † Sed certe verior est opinio contraria, scz quod non caueat, vel fulciat, quia ipse fit missus in possessionem cum cautione: et quia si hoc non facit, alius vicinus mittitur cum eo in possessionem. Sed quid erit: missus est aliquis in possessionem ex primo decreto, nunquid ante secundum decretum poterit offerri hec cautio: et certe sic: et non solum de damno, quod postea accidit post missionem, sed et preteritum: et si quas impensas fecerit in edibus, erit similiter ei cauendum. [Prestant.] subaudi, et male. [Culpam.] scz dicunt quidam latam et leuem ad instar creditoris conuentionalis: vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. nunc videndum. Alij dicunt prestare culpam ad exemplum creditoris pretorij pignoris: vt. ff. de bo. aut. iu. pos. l. pretor. §. his verbis. et in hoc prestat culpam: quia si interim dat damnum edes emendabit. [Missus est.] subaudi ex primo decreto, non autem ex secundo. [Probat.] quia sibi non potest imputari. [Erit.] vt. ff. e. l. pretor. §. vltimo. [Cauendum.] vt. ff. ead. l. §. si tam. et ff. commu. diuidun. l. per hoc iudicium.

35 § Illud queritur. In hoc §. ponit talis quæstio, †petit vicinus cauere a vicino, postea edes ceciderunt ex qua tempore haberetur dámni ratio: Labeo ait vnum, & dicit. Ex quo decretum est in possessionem esse. Sabinus ait aliud. scz ex quo ventum est in possessionē. Sed Iurisc̃ōsultus. Vlpianus distinguit: quia si iusta causa fuit prohibitus missus in possessionem, tunc ex quo decretum est, alias, id est, sine iusta causa, ex quo ventum est. [Damni.] subaudi dati. [Decretum.] scilicet & si non est ventum in possessionem. [Hanc.] scilicet casū. [Illam.] scilicet Labeonis. [Missus.] id est, mitti iussus. sic & alibi. C. de edicto diui Adrian. tollen. l. fin. [In possessionem.] iusta, vel simili de causa. Unde si iusta causa fuit prohibitus, certe inspiciemus damnum datum, ex quo est decretum, alias non, id est, quia si tarde venit, vel fuit negligens, ex quo ventum est in possessionem: quia mehoris conditionis, &c. vt. §. quę in fran. cred. l. cum pupillus.

36 Postea. †Si aliquis mittitur in possessionem ex primo decreto, adhuc potest ei offerri cautio, post missionem vero ex secundo, non potest, nisi ille, contra quē fit missio, esset absens, vel minor, quia tūc posset restitui ex edicto de minoribus, si est absens: vel ex edicto de minoribus, si est minor hoc dicit. [Possidere.] scz ex secundo decreto. [Oblationem.] scz cautionis, alias obligationis. Sed hec non est ita bona littera. [Inuenietur.] scz post secundum decretum. Et aliquis debet esse liticū finis. C. de transac. l. fratres. [Sepulto eo.] id est, excepto. Unde nota hic q̃ post primum decretum potest offerri cautio, vt ff. eo. l. §. si quis autem in fi. sed post scīm non regulariter: vt aliqs sit liticū finis, nisi ex causa, vt hic. Sed dic mihi huic cautioni, que potest offerri post primū decretum: numquid potest prescribi: Et certe potest prescribi prescriptione triginta annorum. C. de prescrip. trigin. quinq. l. quam notissimum. §. ep. & l. de cap. & postliminio. reuer. l. in bello. §. si quis seruum.

37 § Si iam. †Edes pro quibus petitur cauere, ceciderunt, numquid vicinus mittetur in possessionem earum: Et certe sic: & debet hoc iubere pretor: vt mittat in possessionem aree, & ruine: & si ille fecit sumptus, recuperabit arbitrio boni viri, & non discedat de possessione prius, q̃ refarciantur ei impense: & cautur ei de damno preterito. Sed si aliquis iussu eius fecit, vel ipse bona fide, similiter recuperabit sumptus arbitrio boni viri. [Labeo ait.] quod est verum, si non potest ei negligentia imputari, alias secus: vt. §. eo. l. euenit. [Verum.] vt. §. eod. l. §. eleganter. [Eum.] scz qui missus est in possessionem ex primo decreto. [Actione in factum.] scilicet que datur ex hoc edicto: vt §. eod. l. iij. [Factum sit.] vt. §. de negot. gest. l. §. si quis negotia. [Idē est. &c.] Dic est in multiplex littera. [Eorum.] alias in eorum. quasi dicat, in illis locis. Tertia littera est, in eo, in eorum ve. [Adalo.] scz debet recuperare. Et quandoq̃ littera habeatur, hoc vult dicere: si sum ex primo decreto iussus mitti in possessionem, si feci impensam, recuperabo: vel si alius nomine meo fecit, similiter recuperabo arbitrio boni viri.

38 Si quis metu. †Pe. si a vicino caueri, quia nō cauit, missus sum in possessionē ex primo decreto: dicebāt antica mea ruinosa: mōne videor q̃ ista domus cadit: vnde discede de possessione numquid perdit ius suū, quod habet ex primo decreto: vel si haberet ex secundo, q̃ iussus esset possidere, perderet: & certe quidā dicerāt, si possum iuuare illā rē, video: habere p derelicto, alias nō. Ij certe dicit Iurisc̃ōsultus si feci animo derelinquēdi, videor rem iuuare non meo, alias non: quia potest q̃ anteq̃ irem in possessionem, illa domus ruit nō autem si fui negligens. hoc. D. [Missus.] scz ex primo vel ex secundo decreto. Alij intelligunt ex primo tantum. [Rē.] id est, domum. [Perseuerasse.] vnde recessisset. [Eum.] quia nemo debet posse redire, &c. vt. C. de nō nu. pec. l. generaliter. [Aut.] scz & melius. [In possessionem.] Ergo inuitur q̃ perdat possessionem, si equitas suggerit quod ei restituatur. vel dicatis q̃ non perdit. & dic restituendum, id est, restitutum, vt ita habeat sine restitutione. Scribit. quia fuit negligens, vt §. dicit. [Ruerit.] vt §. eod. l. cum postulassem.

Odof.

39 § Si quis. †Quia nō cauetur, pretor iubet me mittere, vicinus non admittit, datur mihi actio ad meum interesse, & assequor quantum si cautum esset. Et dicit hec actio quandoq̃ damnum datur. Unum scias, quod iste, qui non cauit, vel non admisit iussum mitti in possessionem, non poterit conueniri ante quam damnum detur: sed si cauit ante damnum datum, vel admisit iussum possidere, non tenetur actione in factum ex hoc edicto ad suū interesse: vt. §. eo. l. iij. [Fuissent.] & ita agitur ad interesse. [Cessit.] nam hoc casu bene datur actio in factum, alias nō.

Summarium.

1 Seruis non admittentibus iussum mitti in possessionē tenetur dominus actio negati.
2 Actio de damno infecto quibus, & contra quos detur.
3 Cautione petita, si domus alienetur quid in ea actione veniat.

1 SI quis. Hec lex loquitur de eadem materia, de qua. §. dictum est, scilicet quando quis non admittitur in possessionem, & dicitur hic † si eum iussu mitti in possessionem ex causa damni infecti, & seruus eius non admittunt me in possessionem: tenetis mihi actione negali, quia potes te liberare dando seruos pro noxa, scz si procurator tuus prohibuerit, datur actio procuratori: ita, non cōtra te. Et idē in actore ciuitatis, vt si ipse non admiserit, detur actio contra actorem, & non contra ciuitatē. Et idem in tutore, & ceteris similibus. [Si quis.] scz seruus. [Potestate.] scz dominica. [Missum.] id est, mitti iussum. [Putant.] & bene competere cōtra dominum: vt. §. de noxa. l. j. Alij exponūt. [Si quis.] scz filius familias. [Putant.] & male. [Competere.] quia licet pro delicto serui agatur, non tamē pro delicto liberi hominis: vt. C. de furtis. l. apud antiquos. in fin. [Procurator.] scz domini eius. [In ipsum.] scz procuratorem, & non dominum. Et caute vobis, vt tollatur argumenta contraria. Hoc verum est. quā procurator habet generale mandatum: secus si speciale, vel liberam, & generalē administrationem: vt. §. eo. l. damni. §. si mādato. & §. quod quisq; iuris. l. iij. §. si procurator. & §. de vi, & vi arma. l. j. §. delectasse. [Dicēdum.] scz vt contra istos detur actio in factum. Et ad hoc facit. C. vnde vi. l. meminerint. & C. de seruis fugitiū. l. quicunq;. [Actio
2 ista &c.] † hec actio datur perpetua & heredi, & in heredē, & ceteris successoribus, & in ceteros successores. [In factum.] Et datur contra eum, qui mitti iussum non admittit. [Perpetua.] id est, vsq; ad triginta annos: vt Instit. de perpe. & tempo. actio. in pra. [Heredi.] scz missi. [Personas.] sed quomodo datur cum delicto, &c. Respondeo, datur quantum ad eum pertinet: vt. §. quod met. cau. Nisi cum exceptione, in fine. cum. l. seq. & §. ne vis fiat ei. l. j. §. fi. Vel potest dici q̃ licet hec sit penalis, tamen succedit locus actionis, que ex cautione detur in heredem, vt. §. si quis cauto. l. si eum. §. qui imaturarum.

Odofredus.

3 Judex. Petebā q̃ cauere & damno infecto: ita anteq̃ cadat vicino domūs illā alienasti; †modo q̃rit q̃d veniat in hac actione: Et certe respōdetur q̃ venit omne damnū, quod ante litis contestationem contigit. [Cognoscat.] id est, apud quē petitur cautio damni infecti. [Fuerit.] vt. §. eo. Inquilinus. [Ante iudicium.] scz ante litis contestationē, & est tum abit hoc damnum ex vi huius edicti, scz de damno infecto, vel ex vi edicti: de alie. iudi. mut. cau. fa. vt. §. de alie. iud. mut. cau. fa. l. iij. [Item hec cautio potest ab eo peti, in quē fit alienatio: quia hec cautio est ambulatoria: vt. §. eo. l. pretor. §. hoc edictum. Sic & alibi. §. de nego. gest. l. Pomponius in negotio. Et idem in realī actione, scz vt fit ambulatoria. §. de rei vendi. l. officium. cum multis similibus.

Summarium.

1 Stipulari quis possit de damno infecto.
2 Res quando in bonis alicuius esse dicatur.
3 Usucapio in quibus rebus locum habeat.
4 Usufructuarius an possit cautionem petere a proprietario.
5 Usufructuario non cauetur, si ad eum spectet refectio.
6 Conducens solum vt in eo ponat superficiem an teneatur domino cauere, vel contra.
7 Stipulatio pro edibus presentibus facta non extenditur ad futuras.

1 DAmni. In principio huius legis duo dicuntur principaliter. Primo dicit † quod stipulari potest de damno infecto non solum ille, in cuius bonis est domus, imo ille, in cuius bonis non est si res est eius periculo. Secūdo dicit: si tu possidebas edes meas quas putabam tuas, q̃ minabantur ruinā, bona fide, & iusto titulo, & inceperas eas prescribere, si stipulor a te de damno infecto, & medio tempore vsucepero, vel prescripsisti, indubitanter licet damnū datū sit, scz prius q̃ vsucepisti, non teneris ex ista stipulatione: quia neq; virtus operis, vel loci videtur damnū datū, sed publico iure videtur hoc accidisse. hoc dicit, & est obscurum principium huius legis. Unde si bene nou intelligistis casum, & sum-

mariam

marium ex positionem litere, non bene intelligetis alia. Unde vide summariam expositionem littere. [Damni infecti stipulatio competit.] id est, de damno infecto stipulari potest. [Non tamen his.] Hec est plana litera. [In bonis.] id est, domuno. [Res.] id est, domus, in qua timetur damnum dari. [Res est.] id est, si non est in suo domuno. Odof. Sed si habetis, non tantum ei, legetis ita literam. [Damni infecti stipulatio competit.] id est, ius damni infecti. [Res est.] id est, domus, in qua timetur damnum dari. siue non sum dominus, si est meo periculo, possum stipulari
2 de damno infecto. † Et dicitur res esse in bonis alicuius, si dominium directum, vel vtile spectat ad eum. Nam res proprie dicitur in bonis esse, ꝛc. vt. ff. de acquiren. rerum domi. l. rem. alias res dicitur in bonis: vt. ff. de verb. sign. l. bonorum. Sed ꝛ dicitur res in bonis, cuius dominum non habemus, sed est nostro periculo: vt si est vsufructuarius, vel commodatarius: vt hec colliguntur Insti. vi bono. rapto. §. vlti. ꝛ ita nota. Aliquando res est ex bonis, puta fructus ex re mea percepti. Nã si bone fidei possessor ex re mea percepit fructus, facit suos fructus: vnde ex bonis meis est: vt. ff. de acqui. rer. domi. l. bonefider. De bonis res est, non ex bonis, cuius periculum pertinet ad me, si dolo, vel culpa res periat, vt in vsufructuario, ꝛ commodatario: vt Insti. vi bono. rapto. §. vltimo. ꝛ ff. ad Treb. l. facta. in prin. Ergo habes, siue dominus, in qua timetur damnum in bonis est, indubitãter possum stipulari de dãno infecto: vt. ff. eo. l. eorum. ꝛ ff. eo. l. quid de creditore. Quod est verum, nisi aliud commune auxilium habeamus, vt. ff. eod. l. qui bona. §. de illo. ꝛ ff. eo. l. inter quos.

§ Sed quod.

Modo incipit secundum dictum, quod est obscurius, ꝛ potest ita exponi. [Opere facto.] id est. nondum dirupto, pro quo est cautũ de damno infecto. [Vsucaptionem.] id est, prescriptionem. [Non teneri.] subaudi stipulatio. ꝛ. [Secus sit.] Et ponetis ita ex̃plũ: edes ille minabantur in domo ista, que erat mea, ꝛ sciebam quod erat mea, sed alie erant mee, quas ignorabam: tu possidebas bona fide, ꝛ incepisti vsucapere, ꝛ prescribere: fum stipulatus de dãno infecto: post stipulationem interpositam compleuisti vsucapionem: id est, prescriptionem. Et hec litera habet duplicem intellectum: completa vsucapione deuenit in notitiam meam quod erant mee. dico ego post stipulationem damni infecti damnum datum est: vnde peto eas ex stipulatione: dixisti tu: disputemus de solemnitate, vel subtilitate turis: quia tu fuisti stipulatus de dãno infecto: vnde non est datum damnum vitio loci, vel operis, ſ publico iure, id est, vsucapione, vel prescriptione, vnde non teneor. Hoc dicit litera ista secundum istum modum legendi. [Sed quod opere facto.] scilicet in illis edibus, que minabantur ruinã. [Dominũ. ſcz vtile. [Vsucapione.] id est prescriptione: vt. C. de pactis. l. traditionibus. [Eum.] scilicet promissorem. [Eo nomine.] scilicet q̃ ꝛ edes illas vsucepit contra stipulatorẽ, qui erat dominus illarum edium. [Vtro.] accipiatis id quod est. ff. [Id.] scilicet damnum. [Iure.] scilicet quia vsucapio iure publico introducta est: vt. ff. de vsucap. l. i. quia vsucapio est, ꝛc. vt. ff. de vsucapio. l. ij. Et hec lectura satis est plana. Legitur secundo modo hec litera. Ille edes, in quibus fecisti aliquod opus ex quo timebatur in istas edes damnum dari, in veritate erant mee, quas ignorabã
3 esse meas: tu cepisti vsucapere. † Sed hoc tempore vsucapio non habebat locum in rebus immobilibus: vt. ff. de vsuc. l. eum, qui. secus iure nouo: vt. C. de vsucap. trãsfor. l. j. fui stipulatus de damno infecto post stipulationem perfecti vsucapionẽ: ille edes corruerunt: agam ex stipulatione damni infecti. videtur q̃ non possum: quia erronee fuisti stipulatus ꝓ edibus meis, licet postea deuenit in eum casum, q̃ edes sint tue, vnde stipulor, hodie hec stipulatio esset erronea: vnde non teneris: quia non videtur damnum datum ex eo tempore, quo fuisti stipulatus, sed auctoritate publici iuris. Vnde tunc legetis ita non teneri. [Eum.] scz promissor. alias ei. [Eo nomine. id est: pro damno dato. [Cõsecutus fit.] id est, cõsecutus videatur. [Publico iure. id est, auctoritate publici iuris. Et habet iste intellectus hanc rationem, quod ab initio, ꝛc. vt. ff. de reg. iur. l. q̃ ab initio. Vnde quia stipulatio non valet ab initio non conualescit ex post facto. Sed prior lectura est verior, ꝛ sine omni scrupulo.

4 § Ei, cuius.

Hic dicitur † q̃ vsufructuarius non potest postulare cauere ab ipso ꝓprietario, quo casu refectio edium ad vsumfructuarii pertinet: ꝛ sibi imputet, quĩ debeat vti frui arbitrio boni viri. Sed nec proprietarius ab vsufructuario potest postulare cauere, quia habet actionem q̃ iste vtatur ꝛ fruatur arbitrio boni viri. Vnde quĩ habeat actionem, non potest postulare cauere, non tñ negatur quĩ inquilinus habeat edes vicinas iuxta meas, quin possit postulare sibi cauere. hoc dicit. [Non oportet. ſcz quo casu pertineat ad eũ refectio. Habeat. ſcz vt oportet: q̃ habet facultatem reficiẽdi: vnde sibi imputet. Et damnũ q̃ quis, ꝛc. vt. ff. de reg. iur. l. q̃ quis, ꝛc. [Ergo.] id est, pari ratione. [Fruatur.] subaudi: vnde quĩ posit agi actione illa, vt vtatur arbitrio boni viri, non recurritur ad illud: vt hic. ꝛ. ff. eo. l. quĩ bona. §. de illo. ꝛ. ff. ea. l. §. emptor. Sed. l.
5 videtur contra. ff. eod. l. inter fructuarii. Ad quod dicetur: † quo casu refectio pertinet ad vsufructuarium, non potest sibi cauere ꝛ econtra. ſcz quo casu pertinet ad proprietarium, refectio non petet proprietarius sibi cauere, vt hic. Et pertinet ad vsufructuarium modica impensa, vt. ff. de vsufru. l. hactenus. Sed quo casu pertinet ad vsufructuarium secus, vt in lege cõtraria. vel dicatis. Si alter ab altero vult petere pro vitio edũ, non põt, alias licet, vt hic sed si velit petere vsufructuarius pro vitio soli, hoc potest esse, vt in lege contraria. [Edes.] scilicet vicinas: quia nõ haberet vicinas propter damnum, quod timetur dari in muscus, ꝛ illatus, nõ cauetur. secundum distinctionem, § fecit. ff. eod. l. qui bona. §. de illo.

6 § Ei, qui in conducto.

Hic dicit: † si ego conduxi a te solum vt in illo ponerem superficiem, non debet mihi dominus soli de vitio soli cauere, nec ego superficiario domino soli: quia satis est quod habet actionem ex locato. ꝛ ego ex conducto, in quibus venit dolus, ꝛ lata culpa non leuis. licet in stipulatione dãni infecti veniat vltra leuẽ et leuissima. [Ei.] scz superficiario. Superficiarius cauere debebit, dicunt quidã, ꝛ quod hic dicitur, in fine corrigatur. vel dicatis q̃ non corrigitur: ꝛ assignatur ratio huius edicti. [Actiones.] scilicet quia superficiarius habet actionem ex conducto, dominus ex locato. [Culpam.] scilicet latam, ꝛ leuem. Nam locatio, ꝛ conductio contrahitur gratia vtriusq̃, vnde venit lata, vel leuis: vt. ff. commo. l. si vt certo. §. nunc. ꝛ ff. de reg. iur. l. contractus. Plus autem dicunt quidam q̃ hic vere sic corrigit premissa. [Dicitur.] vt puta, ex leuissima culpa venẽte: ꝛ ita corrigatur. Vel potest legi q̃ non corrigatur. [Venit.] id est venire videtur. [Eius.] id est, soli, vel edium. Sed certe quia habet venire dolus, ꝛ lata culpa, ꝛ leuis, non plus dicitur venire. vnde quum aliquis habet commune auxilium, cessat hoc, vt. ff. proxtimo. §. dixi.

§ Si is, qui.

Hic dicitur cum. §. sequenti. quia tractat de eadem materia, ꝛ nevidcantur contradicere. Et in. §. isto, cum seq. ponitur tres casus: ꝛ primus
7 est talis: † Si sum stipulatus mihi cauĕri a te pro edibus, quas possidebam, si cepi post stipulationem binas edes possidere, Iuuentius scribit, ꝛ bene, stipulationem commun pro edibus, quas nunc possidebam, non pro alijs postea acquisitis. Secundus casus est. Si habemus edes communes, ꝛ sumus stipulati cauere a vicino, siue reduno tuam partem, siue tua paro fuerit mihi adiudicata, venit damnum in mea portione, que est tunc mea, non postea acquisita. Et hec vera sunt in rebus immobilibus: quia stipulor cauĕri, ꝛ in domo. Et habeo mobilia, que valent decem, postea viginti habeo, hoc casu non solum committitur damnum in rebus, quas tunc habebam, scilicet in decem: sed in postea acquisitis, scz in viginti. ꝛ hoc dicit. [Possidere.] scz in quas timebatur damnum dari. [Scribit.] scilicet ꝛ bene. [Actum fuerit.] scilicet ꝛ de his videtur actum, non de postea acquisitis. [Cui consequens est.] Incipit hic secundus casus. [Adiudicata. ſcz in iudicio diuisorio, ꝛ communi diuidendo. [Paulus.] alias Pomponius. [Improbare.] bene colligetis hic, q̃ in cautione damni infecti non habet venire damnum, de quo non agebatur inter stipulatorem ꝛ promissorem: vt in puncto huius legis, in cibo dicto. [Si autem.] Incipit tertius casus. [Res.] scz mobiles. [Nõ fuerunt.] scz in edibus suis. sed dic mihi nõne casus iste contradicit precedentibus: quare quidam dixerunt de plano q̃ licet ictus pictura Pomponij nõ probet, hic Paulus improbat, ꝛ sic corrigit ꝓcedẽtia. vel dicatis q̃ nõ corrigit, quia Paulus fecit legem istam, ꝛ nõ aliud Iurisconsultus. vnde dicetis q̃ in superiore casu stipulatio dãmni infecti non trahitur ad edes postea acquisitas: sed isto casu secus, quia bene trahitur ad mobilia. Sed que est ratio diuersitatis, quæritur. Dominus Azo. nõ respõdet. Si põt ratio reddi, ꝛ potest assignari duplex ratio. prima est talis: si edes ille minantur ruinam, ꝛ propter qualẽdam edes tunc stipulor, quas tunc habebã. videtur agi inter me ꝛ te ꝙ de illis teneantis. ꝛ nõ de alijs postea acquisitis: quia de his non agebatur in stipulationibus, non habet venire nisi, ꝛc. vt. ff. de ver. obli. l. quicquid. Preterea. si habeo edes cõmunes hic videtur agi vt teneatis pro mea parte, nõ pro parte consocij. Sed in immobilibus est secus: quia si habeo tempore stipulationis que valent decẽ, videtur agi q̃ nõ det damni in istis edibus. nec in rebus, quas habeo. vnde sine mãe habeo paucas, siue plures, postea trueris pro alijs, quia hoc videtur agi inter nos, vñ debet pro cauto haberi: vt. ff. si cer. pe. l. cũ qd.
8 postea assignari põt ꝛ alia ratio: † Si stipulor de dãno infecto, videri deducere immobilia postea ãquita, quia non ita de facili immobilia queruntur, sed raro: ꝛ que raro, ꝛc. vt. ff. de legi. ꝛ cõstru. l. nam ad ea. Sed non sic in mobilibus, quia per locũ a cõmuniter

sciditibus, cras habemus plures, cras pauciores. Unde ad ea, ꝛc. vt. o. l. nam ad ea. Sed nō sic in immobilibus. Preterea potest assignari tertia ratio: quia si trahitur ad immobilia postea questa, grauaretur promissor: quia alia immobilia non possunt ita nō tuari. Non sic in mobilibus: quia potest in vno granari, ꝛ in alio reclusari, ꝙ essent pauciores: quia potest in alio onerari: ꝙ potest esse ꝙ pauciores fiant: vt ag. ff. de iureitur. l. cum, qui.

9 § Emptor. Hic dicitur: † Si ego aliquas edes, in quas tu nectus damnum dari, ꝛ sum stipulatus de damno infecto, nunquid venit damnum post traditionem: Certe sic, non quod ante accedit. Unum tamen sciatis, ꝙ venditor ante traditionem debet stipulari, quia huius rei culpā prestat. Sed quid erit: Venditor sine culpa sua non fuit stipulatus cauere, ergo: stipulat? est ante traditionē et enet ne vicin? vēdi tor, ꝛ emptor: Et certe videt durū ꝙ duobus teneret. vñ dicēdū est ꝙ teneat empt or, ꝙ actionē ex empto non habet, quia venditor non fuit in culpa: sed mihi proficit emptori de damno, quod datum est post traditionem: quia dum venditoris custodia est, venditor debebat omnem custodiam ꝛ diligentiam prestare emptori: ꝛ quādiu iste emptor potest agere ex empto, non habet actionem ex stipulatione damni infecti. Sed si ipse venditor stipulatus est, videt stipulat? damnū, ꝙ est ante traditionē. ſz nunqd quod post: Videtur quibusdam ꝙ sic. Sed Aristo. in contrarium putat. apparet ergo, si emptor est stipulatus, ꝙ promissor emptori ꝛ venditori obligetur eiusdem rei nomine: quod esset absurdū, nisi forte venditor esset stipulatus ante traditionem: quia venit illud damnum: quia stipulatio fit quanti ea res est, ꝛ potest desinere venditoris interesse secuta traditione, vnde nō teneretur duobus. Hoc dicit. [Prediꝫ vbam] scilicet. [Factum erit] quidam subauchant habere, quasi dicat, non solum pro damno dato ante traditionem, sed etiam post tenetur. Et ad hoc adducens sequentem literam. vel dicamo, factum erit, ꝛ non ante, nisi quum venditor pōt imputari. [Culpā] scilicet latā, ꝛ leuē: vt. ff. dicetur, ꝛ. ff. de contrahen. empti. o. l. quod sepe. §. si res. Sed que est ratio diuersitatis, quare si emptor stipulatur ante traditionem, habetur ratio damni dati post traditionem, ꝛ non ante, sed si venditor stipulatur, secus quia habetur ratio damni dati post traditionem, ꝛ non
10 de eo, quod post. † Ratio est illa, quia cautio debet prestari non solum ei, qui dominus est, sed etiam ei, ad cuius periculū res pertinet, vt in principio huius legis, sed ante traditionē non est periculo emptoris: vt. ff. de re vendic. l. si ager. sed venditoris. Sed vēditor cauetur, quia sua res est, ꝛ suo periculo, quum teneatur de dolo, ꝛ lata culpa. [Sine culpa] scilicet interuenerente: quia vendidit, ꝛ non tradidit: sed venditor voluit stipulari, sed non potuit, aliqua de causa posita, vt. ff. eod. l. hoc amplius. in prin. [Partitur] scilicet venditor, sed melius est, scilicet emptor: quia non cōmittitur ante damnum datum, sed post non habet. Et quare: ꝙ ex quo venditor non fuit in culpa, ex quo non exegit cautionem, erit, ꝙ est post venditionem. [Prestare] scilicet venditor. [Actione] scilicet ex empto. [Non deducitur] vnde quum habet locum commune auxilium, ꝛc. vt. ff. eod. l. qui bona. §. de illo. [Stipulatione] post venditionem ante traditionem. [Aut] quia post traditionem videtur emptoris interesse, non venditoris. [Id] scilicet vt si venditor sit stipulatus ante traditionem, venit illud damnum. [Erit] quia est pretoria: vnde committitur ad interesse: vt. ff. de preto. stipul. l. [Interesse] scilicet secuta traditione, sed ante sic sed illam ante traditionem damnum datum, non post, vbi potest venditori culpa imputari: quia tunc venit datum post, aliàs non vbi de equitate veniret damnum datum post traditionem. sed de eo, quod tunetur ante traditionem, debet venditor stipulari, non autem post. Aliꝫ legunt de plano. §. astū. vt quod dicitur in principio, contingatur in. §. sed si venditor. Sed certe hec lectura non videtur legi concurrere, sed diuersificari casuu, vt dixi in casu.

11 § Sabini sententia. Hic dicitur. † Si stipulor cauere de damno, quod dabitur intra talem diem, tu postea feciſti opus, quod cecidit supra domum meam, vel parietem meum: nunquid potero agere: Et certe sic, damno dato, vel quū certum est, damnum dari. Et hec est sententia Sabini. ꝛ hoc dicit. [Edificatur] scilicet a promissore, qui promisit de damno infecto. [Decidisset] scilicet in veritate: ꝛ ita videtur mihi aliquid abesse, siue iam absit, siue sit abfuturum: vt. ff. de neg. gest.

12 Si vicinas. Hic dicitur. † Si habemus edes vicinas, ꝛ ita petis a me cauēri, ego a te, ꝛ neutri cauetur, certe vterꝙ mittitur in possessionē eōrum, hoc dicit. [Habeamus] scz que inuicem videtur minari ruinam. [In meorum] secus si peto pro tuis edibus tantum, ꝛ tu non vis cauere, ꝛ ego mittor in possessionem: quia si tu petis a me missio in possessionem cauēri, non debeo cauēri: vt. ff. eo. l. qui bona. §. si quis. ꝛ §. de compen. l. si ambo. in fi. cum l. seq.

13 § Si pupillus. Hic dicitur. † Si pretor iubet me mitti in edes pupilli, quia non cauit, ꝛ pupillus prohibuit, datur mihi actio ad meum interesse. [Infecti] scilicet nomine. [In eum] scilicet pupillū. [Actionem] secus si ille nō prohibuit, sed tutor: vt. ff. eo. l. si quis missum. Et intellige de pupillo doli capace: nam non potest, ꝛc. vt. ff. de regu. iur. l. non potest. Et certe bene tenetur: quia omne, ꝛc. vt. ff. ad legem Juliam de adul. l. si minor.

14 § Non solum. † Si sum missus in possessionē edium tuarū, ꝛ tu prohibeo me possidere: teneris actione in factum ex hoc edicto. Item si sum passus possidere ex secundo decreto, quia possum te conuenire in decreto vnde vi, vel publiciana: sed si egero vnde vi, vel publiciana, non poterō, quum pretor id agat, ne damnū patiar ego actor, ꝛ in lucro reus versetur. [Esset] id est, mitti iussus esset. [vel in possessione.] scilicet tam. [Non fuerit] quasi dicat, sine non patiatur me possidere, siue in possessione esse, punit. [Possidere] scz ex secundo decreto. [Potest] Hoc non est mirum: quia si habeo possidere ex secundo decreto, quia efficio possessor, vnde habeo interdictū vnde vi. Sed publicianam quomodo habeā: si enim sum nactus dominium ex secundo decreto, habebo rei vēdicationem, non publicianam: sed si non sum effectus dominus, paratur causa vsucapiendi: quomodo habebo actionem cōtra verum dominum: potest dici ꝙ per secundum decretum non eram nactus dominium. Dicunt ꝙ datur contra alium, qui non patitur me possidere, nisi contra dominum. Non potest dici ꝙ hic est speciale, vt aliàs dicimus: vt. ff. de publi. in rem actio. l. vltima. Et ibi notantur isti casus. Et. ff. de rei vendic. l. a Titio. ꝛ. ff. de except. rei iudi. l. si is, qui. in prin. [Actione] scilicet interdicto vnde vi vel publiciana. [Versetur] quia non est par ratio, ꝛc. vt. C. de codicil. l. fina. §. illud. Et quia bona fides, ꝛc. vt. ff. de reg. iur. l. bona fides. ꝛ ideo, ꝛc. vt. ff. de reg. iur. l. nemo.

15 § Si procurator. † Procurator meus est stipulatus cauere de damno infecto, nunquid ex ista stipulatione competit actio mihi domino: Et certe sic, causa cognita sit a vicino domino vicinarum edium. [Competit] videtur contra: quia per procuratorem, ꝛc. vt C. per quas perso. nob. acqui. l. i. Item qui alteri, ꝛc. vt. ff. de verbo. oblig. l. stipula. §. alteri. Solutio. Hoc intelligendum est, quando procurator stipulatus est in presente: secus si procurator. Et hoc est. quod dicit, causa cognita. sed ꝛ potest dici aliqo modo. verum est ꝙ procurator, ꝛc. Sed fallit in stipulatione, que interponitur in iudiciis: vt. ff. de procur. l. in causē. m si. Et hoc est, quod dicit. causa cognita. Item fallit in pretoriis stipulationibus. Ideo est verū siue sim presens, siue sim absens. vel potest dici, siue procurator non compareat, siue non est soluendo, competit domino actio: vt. ff. de preto. stipu. l. in pretoriis. Et hoc est, quod dicit, causa cognita. Odof.

Summarium.

1 Absentium ratio habetur in stipulatione damni infecti.
2 Absenti causa iusta subuenitur.

1 Eorum. Hic dicitur † quod in stipulatione damni infecti habetur ratio eorum, qui absunt. quia possunt cauere eis venientibus: nam caperetur creditor, ꝛ superficiario, si forte interest eorum huc loci vitio accidit damnum, siue operis, siue stat in edibus rusticis vel vrbanis, siue stat in loco publico, vel priuato. [Nō corumpitur] hoc intelligitur dupliciter. primo sic: † quia si absit alicui iusta causa, subuenitur ei, vt dicitur. ff. eo. l. si finita. §. si forte. vel secundo, quia si alicui cauendum est, ꝛ interim absentauit se bona fide: non corumpitur ius suum: vt. ff. eo. l. hoc amplius. in prin. [Cauendi] scilicet ab eis, secundum primū casum, vel eis secundum. [Cauetur] sed nonne videtur lex contraria. ff. eo. l. qui bona. §. si quis ita. Respondeo hic loquitur de fructuario, ꝛ de superficiario, ꝛ de creditore, non de bonefidei possessore, vt ibi. vel saltē vt ibi. ꝛ dixi plene. ff. eo. l. quid de creditore.

Summarium.

1 Cautio damni infecti an locum habeat inter proprietarium, ꝛ vsufructuarium.
2 Vsufructuarius non stipulatur de edium ruina, si ad eum spectet refectio.

1 Inter fructuarium. † In lege ista dicuntur duo. Primo dicitur ꝙ interdum cautio damni infecti hꝫ locum inter proprietarium. ꝛ fructuariū: quia vsufructuarius desiderat sibi cauēri de vitio soli, ꝛ dominꝰ ratiōe proprieta-

proprietatis. Secūdo dicitur q̄ hoc casu non habet locum: quia si alter velit ab altero stipulari de ruina edium, hoc non licet vsufructuario, ideo quia refectio ad eum pertinet. proprietario non, quia habet actionem vt vtatur fruatur arbitrio boni viri vsufructuarius. Hoc dicit. [Habet] scilicet non pro edibus illis, in quibus refectio ad eum pertinet. sed pro edibus vicini. Et ita legatur vno modo. vel secundo modo legitur. [Habet] scilicet etiam pro eisdem edibus, quando nō pertinet ad eum refectio. [Debeatur] scilicet a proprietario. [Edificet] Quod est intelligendum vt. ff. eod. l. stipulatio. §. i. [Siam] Incipit secundum dictum. [Cauet] scilicet de vtendo fruendo arbitrio boni viri. Odof.

Summarium.

1 Filiusfamilias an petat caueri pro rebus peculiaribus in edes ab ductas a inuectis. 2.
3 Cautio qñ filio, & quando patri debeat prestari pro rebus filij.
4 Peculium profectitium quod dicatur.

1 **Si filiusfamilias.** In lege ista dicit, † Si filiusfamilias conduxit edes aliquas, & in edes induxit res suas peculiares, nunquid poterit stipulari caueri, an pater? Et respondetur: q̄ filius stipuletur, si interesse sua nō dari damnū in re peculiari. Et pater poterit stipulari, nisi filius inquilinus cō duxerit suo periculo: quia tunc ipse solus stipulat, non autē pater. [Inquilinus] scilicet quia conduxit aliquas edes. dicitur colonus, ff. vt. ff. de acqui. posses. l. qui pignora. cum lege sequenti. [Vicinarum] scilicet vitiosarum. [Attendus sit] scilicet si sibi non cauetur. [Sic fiat] scilicet in edibus suis. Et vt peculiares castrensis peculij vel quasi an non, vt ita pater possit stipulari, q̄ videatur pati damnum pater, & non filius. [Et placet] Incipit determinatio. [Vtrumq; eorum] scilicet filij, & patrem. [Datti] scilicet si non cauetur, nisi in casu quando filius conduxit suo periculo, vt. ff. dicit. [Caueatur] scilicet & eo casu patrem non mittendum. quia non tenebatur ex locato. Or Segnor, vt hanc legē
2 intelligatio, ita notate. † Si filiusfamilias conduxit edes, & edes vicine minantur ruinam in edes conductas, aut filiusfamilias induxit res castrenses peculij, vel quasi aut adventicij, vel profectitij. Si res castrenses, vel quasi, ipse solus est, qui tenet damnum dari ipse solus stipulatur, non pater: quia eius solius interest: quia castrensi vel quasi loco patrisfamilias habetur, & queritur actio filio, non autem patri. vt. ff. ad Maced. l. j. in fi. C. l. j. Et in hijs casibus non intelligitur hec lex: quia dicit q̄ vtrīq; mittatur, si non cauetur: quia vbi filius conduxit, & induxit res castrenses peculij vel quasi, eius solius interest, & ipse solus mittitur in possessionem. & non pater. Si autem conduxit edes, & induxit res aduentitij peculij, hic actio queritur filio, quantum ad proprietatem: patri vero quantum ad vsumfructum: vt. C. de bo. que li. l. quā oportet. interest vtriusq; vnde vtriq; cauetur, vt in lege nostra. Si vtriq; non cauetur, vterq; mittitur in possessionem. Si dicis lex ista est antiquata: ergo potest loqui in castrensi vel quasi, quia ita olim acquirebatur patri. Respondeo, quia hoc est additum a compositoribus nouis iuris: vt & alias. ff. de inoffic. test. l. si non mortuo eius
3 fa. & ff. de non. l. fi. † Si autem filiusfamilias conduxit edes, & induxit res profectitij peculij, hic dicunt quidam soli patri cauendū & nō filio: quia in profectitio peculio q̄quid acquirit filius, patri acquiritur, vt Inst. per quas perso. nob. acquir. §. i. vel potest dici q̄ hec lex intelligitur in profectitio peculio. Nam licet queratur patri, tamen interest filij habere profectitium peculiū: vt. ff. de nō
4 no. lib. 1. cenig. §. vtruni. vnde potest stipulari. † Et est profectitium peculium, quod quesiuit ex re materna, vel ex eius linea: vt C. de bonis que lib. l. quum oportet. Castrense dicitur, quod queritur in castris: vt. ff. de castr. pecu. l. castrense. quia si castrense, quod queritur, & vt. C. de aduo. diuer. iudic. l. fin. & C. de inoffic. testamē. l. vltima. Et ita patet ex premissis quod hec lex potest intelligi in rebus aduentitij peculij & profectitij in edes inductis, vt ita si non cauetur vtriq; scilicet filio, vel patri, mittantur filius & pater in possessionem, nisi in casu quando filius conduxit suo periculo, vt in fine huius legis dicit. Sed videtur contra supra de pecu. l. si quis seruum. §. et iam. Sed respondeo, hoc intelligitur quando conduxit suo periculo, & pactus est, ne teneatur patri: quo casu ipse tenetur, non pater. alias pater & filius, vt supra de pactis. l. si tibi decem.

Summarium.

1 Vsufructuarius proprietario conferre debet, si quid prestitit nomine cautionis damni infecti.
2 Damnum esse magnum vel parvum quando referat.
3 Auxilia plura si competant, vnum est eligendum.

1 **Si proprietarius.** Principiū huius legis habuit ista in precedenti, & hic dicitur: † si tu habes proprietatem in edibus & ego vsumfructum: si tu proprietarius promisisti de damno infecto, & aliquid prestiti nomine illius cautionis damni infecti, debes tibi conferre: alias denegatur mihi ius, q̄ habeo. Idē ē, sive illud damnū sit magnū, sive mīmum. [Prestitisset] sic gratia exēpli. [Prestiterit] l. vel satisfecerit. ff. eo. l. preter. [Et si obtulerit] alias soluerit & vtraq; bona. [Cōtulerit] id est, nisi prestiterit restimationē damni infecti prestiti a proprietario. [Solum] scilicet quod pertinet ad proprietatem. [Detur] quasi dicat, hec habent locum, sive damnū sit parvum, sive magnum: vt. ff. eodem. l. hoc amplius. §. Veratius. & §. sequenti. Et nota † quod non refert, sit damnum magnum, vel parvum: refert tamen in restitutione in integrum: vt supra de restitu. in integ. l. scio. Item refert in crimine stellionatus: vt. ff. de pignor. actio. l. si pignore. Et ex lege ista colligitur argumentum rusticorum, quod qui non laborat non manducet: vt. ff. eod. l. quisquis. Et accedit ad hoc totum illud generale, vbi bonus, &c. vt. ff. de reg. iuris. l. fin naturam. & C. de fur. & seruo corrupto. l. vltima.

2 **§ Plautius.** Et sic ponitur casus: ergo dicebam, tu non es dominus illarum edium, que minantur ruinam, vnde volo quod tu fideiubeas mihi est dominus & illum volo repromittere suum ne anichendus: Certe non, sed debeo eligere vel volo tutelam a te, quem dico non dominū, vel ab illo repromitti, quem dico dominum edium. [Satisdari] scilicet mihi: quia vbi controuersia, &c. vt. ff. eod. l. pretor. & ff. eo. l. qui vias. §. i. [Dicerem] id est, facerem. [Constat] scilicet & hec est plana littera. Illas constitit, id est, constare debet. [Caueat] scilicet per satisdationem ex eo, quod nego eum dominum. Vnde nota hic † q̄ si competunt mihi plura auxilia contra diuersos, debeo vnum eligere: vt hic, & C. de furt. l. j. ne si ab vno acciperē satisdationē, vel ab alio repromissionem, bis exigeremque bona fides. & c. vt. ff. de reg. iu. l. bona fides. Sed debeo, vel accipere satisdationem quando dico eum non dominum: vel repromissionem, quando dico eum dominum: vt. ff. eo. l. hoc amplius. §. Celsus.

Summarium.

1 Stipulatus in totum sibi caueri mittetur in possessionem, si ei non caueatur.

1 **A stipulatione.** Hic dicitur: † si stipulor caueri in totum, & si non cauet, debeo mitti in possessionem illarū edium. [In possessionem] scilicet in solidum, vel vniuersarum edium, quum sint edes diuises. alias secus: vt. ff. eod. l. finita. §. ex hoc. Et hec lex est intelligēda, qui vnus est solus vicinus, a quo stipulor caueri de damno infecto: secus si edes sint cōmunes vnorum: quia tunc si ab vno cauetur, mittor in possessionem partis illius, qui non cauit: vt. ff. eo. de ne. gest. l. si cōmunem.

Summarium.

1 Edificare cuius licet in loco, quorum vsus est communis.
2 Stipulatio statum commutatur, si ruit opus in publico factum, pro quo cautum est.
3 Cautio quando dicatur pro duobus fieri.
4 Stipulatio pro opere, quod fit in publico nomen. & heredis sui debet apponi stipulationi.
5 Stipulatio pro me, & ad quem res pertinet, qualiter intelligatur.
6 Promissio de damno infecto intelligitur de eo, quod extrinsecus accidit.
7 Stipulat⁹ si fim ate de dāno infecto, si tua domus in edes meas ruat, teneris mihi de quocunq; damno.
8 Terremotus loco fortuiti casus habetur.
9 Fortuiti casus non possunt prouideri.
10 Stipulatio damni infecti quando committatur.
11 Furnum habens iuxta domum quando teneatur de damno cōtingenti ratione furni.
12 Arbores tue si cadant in edes meas, an tenearis.
13 Edes tue si vi tempestatis in vineas corruant, an tenearis.
14 Stipulatio damni infecti quando committatur.
15 Damnum dari, & lucrum auferri quo differant.
16 Cuniculus sub terra quid dicatur.
17 Stipulatio dāni non committitur, si sine dolo damnum detur.
18 Fodiens iuxta parietem meum quando teneatur.
19 Confessoria ad quid, & ad quid cautio damni infecti.

¶ Luminum. Ita principio huius legis vult caute notare differentiam, Aut peto caueri pro edificio priuato: & tunc debet caueri de vitio loci, & operis: & de hoc est tractatu in superioribus. Aut p opere posito in loco publico: quo casu
1 de vitio operis cauet, nó de vitio soli. Ut hic dicit: † Quædã sunt quorũ vsus est cõmunis, vt ita in litera: ergo vnusquisq; in his potest edificare sine incõmodo aliorũ. Si ergo edificat sine incõmodo aliorũ, & si ex hoc timet damnũ dari, stipulor caueri pro vitio operis, non soli: quia si non esset ibi edificatus locus publicus, sua natura dat damnum, & ex natura litoris est, & vie publice: vnde de illo damno contra nullum haberet regressum. Unde si edificatur in illo loco, tenetur de vitio operis, non soli. Si ergo volo mihi caueri de vitio operis, debeo adire principem, si est eius copia, alias presidem. † Unum sciatis, si mihi cauetur de opere, q̃
2 fit in publico, committitur stipulatio, sine statim ruit opus, sine postea. [Fiat] vt. ſ. ne quid in loco pub. l. ſ. ſ. si quis a prin. [Opere] scilicet, non autem soli, vt. ſ. dicit. [Facit] id est, debet caueri. [Stipulatur] scilicet p vitio soli publici. [Nemine] id est, nulla. Unde vna negatio superabundat: vt & alias. C. de seruis fugi. l. ſ. [Inferat] id est, inferre potest. [Priuatim] id est, in locis priuatis, in quibus cauetur de duobus, scilicet de vitio soli, & operis. [Eius] scilicet operis. [Accedunt] scilicet si eius est copia alias partes, vt hic, & ſ. de fideicom. liber. Litera. [Fit] scilicet etiam ipsa edificatione. [Corrumpit] scilicet bene committitur stipulatio, & committitur ad interesse: vt. ſ. de pæto. stip. l. pretorie. & . l. vltima. Unde nota hic, aut peto caueri pro opere: quod fit in priuato: & tunc cauetur de duobus, ea ratione, quia solum est in bonis alicuius priuati: vt. ã. eod. l. hoc amplius. ſ. questum. & l. ſi finita. ſ. ſ. aut pro opere, quod fit in publico: & tunc cauetur de vitio operis, non soli: quia non est in alicuius bonis: vt supra de rerum diuiſ. l. prima & ſ.

4 ¶ Adiicitur. Hic dicitur, † Si volo stipulari pro opere, quod fit in publico, in ista stipulatione nedum debet adiici nomen meum, imo heredis mei, & vniuersaliter, & singularis successoris. Unde ita dicetur, promittis mihi, herediq; meo, eique, ad quem ea res pertinebit: vnde si damnum detur, ego potero agere, vel heres meus me mortuo: vel si res est alienata, singularis successor. Unum tamen sciatis quod si postulo caueri pro opere quod fit in priuato, de duobus, & de vitio operis, & de vitio soli: & si pro opere quod fit in publico, de vitio operis, non soli: & stipulatur interdum totarum ediũ, si tote minantur ruinam: interdum partem, si pars minabatur ruinam. [Heredis] scilicet stipulatoris. [pertinet] vnde si stipulor damnũ refundit mihi, & heredi meo: eiq;, ad quem ea res pertinebit. [succedunt] scilicet vt heredes, & bonorum possessores: vt. ſ. de verb. sign. l. mihil. [Rei] scilicet in qua timetur damnum dari. [Contineatur.] Et ita habetis q̃ sub his verbis continetur nedũ vniuersalis successor, imo singularis: vt. ã. ſi cert. pet. l. lecta. [Pertinet]
5 Q; dic mihi, ego, bene video † q̃ ſi stipulor mihi cauen, & ei, ad q̃ res pertinebat, datur mihi actio, & heredi meo. Sed quid erit pro missis de damno infecto per te & tuos successores, vel per eum, ad quem ea res pertinebat, singularis successor fecit vt mihi damnum daretur, nunquid tenetur ex cautione damni infecti: Certe sic, vt hic, & ã. eo. l. ſin. Sed verius est vt dicatur promittere de successore vniuersali, vel singulari: vt ſi ille singularis successor fecerit, tu tenearis, non autem ipse singularis successor: vt. ã. de seruis expor. l. Titius. Secus tamen est, ſi possides opus spreta puntatione factum vi: aut clam: quia ſi tu feciſti, teneris ad duo; sed ſi alius fecit, tenetur ad vnum: vt. ã. titu. ſ. l. ſi. & . ſ. quod vi, aut clã. l. in summa. & . l. competit. [Vitium] † Si promittis mihi de damno infecto, videris promittere de damno extrinsecus accidente, sed non videris promittere de damno accidente ex natura loci. vnde ſi ille locus est arenosus, non debes teneri, ſi stipulatio non esset interposita. [Esse] scilicet pro eo, quod factum est in priuato, vt in principio huius legis. [Infirmiores] id est, infirmas, vel infirmiores, scilicet quã essent tempore edificationis. [Stipulationem] scilicet quia hoc contingit ex natura loci, non propter vitium operis. [Committitur] vnde nota quod pro opere, quod fit in priuato, tenetur de duobus regulariter, scilicet de vitio loci, & operis: vt. ã. eod. l. ſi finita. ſ. deinde. Quod est verum, ſi damnum accidat extrinsecus, non ex natura loci: vt hic, & ſ. eodem. l. fina.

Odofredus.

7 ¶ Hec stipulatio. † Stipulatus sum a te de damno infecto: domus tua ruit in edes meas, nunquid teneris quocunq; modo damnũ fit datum: Distinguitur: ſi tua culpa datum est damnum, teneris alias non ſi est datum terremotu, vel impetu fluminis: quia tunc non committitur stipulatio contra te. [Hec stipulatio] scilicet damni infecti. [Iniuria] id est, culpa: vt quum potuit reficere, & non refecit, vel vitiose edificatum est. Unde habetis hic sicut in actione legis Aquilie. l. sed & ſi quemcunq;. & l. scienti. ſ. etiam cũ aliter. ita in cautione damni infecti: vt hic, & ſ. proximo. ſ. Item regulariter in bone fidei contractibus, &c. vt. C. de pig. actio. l. que
8 fortuita. † Et habetis hic, quod terremotus habetur loco casus fortuiti: vt hic, & ſ. de reg. iuris. l. contractus.

¶ Seruius. Hic dicitur: edes tue erant iuxta edes meas. stipulatus fuit q̃ vicino de damno infecto: postea tegule venti ceciderunt: ille tegule cadendo dederunt mihi damnum: nunquid teneris mihi ex cautione damni infecti: Et distinguitur, aut ceciderunt culpa tua, id est, propter vitium edium tuarum: quo casu teneris. Aut sine culpa: quia edes erant firme, sed vi ventorum ceciderunt, vel vi incendii orti: quo
9 casu nõ teneris mihi ex stipulatione damni infecti. † Quis enim posset prouidere quod edes sue non paterentur casum fortuitum: Certe nullus: & ideo nõ debes teneri isto casu. Sed pro deo, quid erit: In insulam tuam impulit rui insula in edes meas: nunquid teneris: Et certe ſi vno impetu factum est, non deducitur in stipulatione damni infecti: sed ſi vi fluminis irruit, & non ruit, sed facit inclinare, & ita facit debilitorem, hic debes fulcire: & ſi non facis, q̃ non facis, teneris mihi: quia videtur damnum culpa tua datum, vt in lege Aquilia dicemus: hoc dicit. [Promissoris] scilicet qui promisit de damno infecto [Diuinam] & ita casum fortuitum, vel vim maiorem, cui resisti non potest: vt. ã. quod met. cau. l. ſi. [Possit.] Quasi dicat. Non est controuersia, id est, abundantia. [Vel controuersia] quia quãdo due aque tangunt se adinuicem, dicitur cõtrouersia. [Factum est] sed casu fortuito, quia non venit in hac stipulatione. vt. ã. proximo. ſ. [Irruisset] scilicet ex interuallo postea. [Aut] quia fuisti in culpa cur nõ refecisti. Et hoc aduertit statim. [Protinus] scilicet quo casu stipulatio non committitur. [Decidat] quo casu committitur stipulatio. [Occidat] scilicet vt statim teneatur de occiso. [Imbecilliorem] vt tũc non teneatur de occiso, sed de vulnerato: vt. ã. ad legem Aquiliã. l. qui occidit. in ſi. cum. l. ſeq. vnde habetis quod damnũ venit in hac stipulatione culpa datum, non casu fortuito, vt. ã. habuistis.

Odofredus.

10 ¶ Quanquam. † Tui stipulatus a te de damno infecto, nunquid committitur hec stipulatio: Et certe ſi vitio operis committitur: ſi vitio operis facti ab alio, & nõ potuisti prohibere, nõ cõmittitur: ſi potuisti prohibere vel ſi factum est ab eo opus, cui mandasti, quia tunc teneris. [Non committitur] & in actione locati: vt. ã. eod. l. qui fundum. in fi. [committetur] q̃ qui per alium, &c. vt. ã. eodẽ. l. ſi quis. & . l. damni. ſ. ſi mandato.

11 ¶ Preterea. Hic dicitur. † Si furnum habes intra domum meam, & stipulor mihi cauere damnum datum est sine culpa tua, quod non teneris mihi. [Deinde nõ fumarii] Hec est cõmunis litera. [Videtur] quãdo non culpa: vt. ã. eod. l. ſ. Seruius. Alias est deinde, & non habetur non: & tunc subauch in litera vt sequitur. [Videtur] & tunc dic male, quia venit: vt. ã. eod. l. ſ. seruius. [Tenere] scilicet quia damnum datur: primo casu non tenetur, in secundo sic: vt supra eod. l. ſ. seruius.

Odof.

12 ¶ Item apud. † Tui stipulatus a te de damno infecto, & arbores tue ceciderunt in eo eo meo, nunqd teneris: & certe sic, ſi accidit vitio arboris, alias non ſi casu fortuito, puta vi ventorum. [Demoliuntur] id est, diruerint. [Datum est] scilicet, & ita casu: & ideo promissor non tenetur. [Mihi dari] & ideo promissor tenetur: vt. ã. eodem. l. hec stipulatio.

Odofredus.

13 ¶ Idem ait. † Stipulatus sum a te de damno infecto: edes tue ceciderunt in edes meas vi tempestatis: non teneris: sed ſi vi tempestatis sunt facte vitiose, & ceciderunt, teneris mihi. [Contigerit] scilicet & hoc quãdo subito ruerunt: secus ſi ex interuallo, vt. ſ. dicit. [Ceciderit] quia in primo casu non tenetur vt. ã. ea. l. ſ. seruius.

¶ Item videamus. Hos habuistis super nouibus stipulationẽ damni infecti committi stipulatori, sine damnũ detur vitio loci priuati, vel operis: modo in. ſ. isto cum duabus legibus sequentibus. primo ponit dictum generale, quando damnum dicatur dari, vt ita stipulatio committatur: postea subiicit vnum exemplum

plum in specie, in qua cōmittitur stipulatio. Postea subiicit alia duo exempla, in quibus committitur stipulatio. Postea annectit alia duo exempla, et vtitur quadam diuisione per quam poteris intelligere eam clare, et aperte. Et primū dictum generale est,
14 † quod stipulatio committitur, quum damnum datur. Et videtur dari, siue vitio operis, vel loci detur. Secundo ponitur vnū exemplum in specie, in quo nō cōmittitur, vt si vicinus cauet, et postea in solo suo fodit vt faceret puteum et dū faceret, incidit venas putei sui vicini: hic non videtur damnum dari vitio soli: alias loci, vel operis: vnde nō committitur stipulatio. Adnectit duo exempla, in quibus committitur. Pone, incepisti fodere in tuo iuxta parietem meum, et ego dixi: caue de damno infecto: quia paries meus non potest stare, si facies istud opus: cauisti: postea ruit paries meus: vnde committitur stipulatio. Idem in alio casu: domus tua debebat seruitutem mee domui altius non tollendi: volebas facere opus, per quod officeretur luminibus domus mee: fui stipulatus a te de damno infecto: postea officitur luminibus domus mee: quia fecisti opus: nunquid committatur stipulatio? Et certe committitur. Et hoc Trebatius ait, et bene. Sed pro Deo, quid erit? non debebit domus tua seruitutem domui mee altius non tollendi, cauisti de damno infecto: postea leuando domum tuam officitur luminibus domus mee, non committitur stipulatio. Itē in alio casu: vt si in agro meo facio puteū, vel foueā, vel cuniculū, postea caui de dāno infecto, si puteū facio in solo meo, vel fossam vel cuniculū, postea vene putei tui inciduntur, vel aufertur vi-
15 cino aqua, non cōmittetur. Et hoc Proculus ait. † Nam multū refert, detur damnum: et tunc committitur stipulatio. Aut aufertur lucrum: et tunc non committitur. Hoc dicit iste. §. cum duabus legib. sequentib. [Videatur.] scilicet vicino stipulāti de damno infecto. [Stipulatio.] Ecce responsio. [Hoc.] scilicet damnū. [Edium.] id est, loci, operis ve. [Datum sit.] Hoc est primum dictum. Et hoc est verum in priuato loco: secus in publico: vt in principio huius legis. [Ut puta.] Ecce secundum exemplum. [Teneat.] scilicet vicino, cui caui. [Aut.] et bene. [Neque.] Assignat rationem. [Si tamen.] Hic ponit alia duo exempla in specie, in quibus stipulatio committitur. [Arte.] vel arte, id est, maliciose facit. [Committetur] scilicet si ex voluntate fuit interposita cautio, non de necessitate habet interponi. [Trebatius ait.] scilicet et male, vt dicunt quidam: quia corrigitur per Proculum in lege seq. vel dicatis, ait, et bene. [Efficiatur.] quum ista domus debeat seruitutem. [Aut.] scilicet corrigendo. secundum quosdam, sed melius est non corrigendo, sed alia exempla ponēdo. [Iure.] hec faceret contra debitam seruitutem. [Iure tuo.] quia libera
16 sunt. [Cuniculo.] † Vocat cuniculum, quod fit sub terra, vt est clauica. Et dicitur similitudinarie, sicut cuniculus, id est, quedam bestia, que meatum facit sub terra, ita meatus ille fit sub terra, et est munita lapidibus, et parietibus. [Vel fossa.] scilicet que non est munita parietibus, vel cooperta in superioribus. [Mihi.] scilicet stipulatori. [Sententia.] dicit Vlpianus, qui fecit legem istā. Et dicunt quidam Proculi sententia, et non Trebatij. Unde dicunt corrigi. Vel vera est sententia Proculi in eo, quod continetur in lege ista: et Trebatij nihilominus est vera. Unde non hic committitur stipulatio stipulanti, sed datur damnum ei. Et dicitur damnum dari, etc. vt. ff. eo. l. in. et committitur ad damnum, quod datur vitio loci, vel operis: alias non: vt. ff. ead. l. in prin. et l. si finita. §. deinde. Item nota hic quod aliud est, quum promissor dat mihi damnum, aliud quum aufert lucrum: quia nō committitur stipulatio: quia non est par ratio: vt. C. de codic. l. vlt. Or Segnori, circa exempla est aliquantulum insistendum. Uos habetis in
17 §. isto, item videamus. et in. l. Proculus. vt dixi in casu, † quod non committitur stipulatio: hoc verum est, quando facit hoc sine dolo malo, non maliciose: quia expediat ei puteum fore: vt. j. de aqua plu. arc. l. j. §. denique. Sed in dubio quid presumam, dicam quod facit gratia sui iuris: vt. ff. pro socio. l. merito. quia non presumitur dolus. etc. vt. ff. de leg. ij. l. omnia. §. species. et. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. Sed ad istum casum signantur plura contraria. Et videtur quod nō liceat puteum reficere, si modo meo puteo noceat: nā regula iuris est: vnde si nocet, non liceat: vt. j. de reg. iur. l. domum. Ad quod dicetis: si fodit puteum in suo, non videtur meo nocere, etiam si vene mei putei precidantur. Et est ratio: quia nō vitio loci, vel operis damnum datur. Item quia suo iure vtitur: vnde hoc casu non committitur stipulatio: vt arg. j. de aqua plu. arcen. l. si in meo. et quod dicitur in. l. Proculus. Sed denuo instatur, et videtur quod si faciat in suo, ex quo nocet meo puteo, quod detur mihi damnum: vt in. l. Trebatius. Sed respondetur, si domus tua debet seruitutē mee domui, et tu facis opus vt officiatur luminibus domus mee, tu eras mihi obligatus ne faceres cōtra debitam seruitutem. Secus in puteo, quem facio in meo: quia non debet seruitutem: vnde non eram tibi obligatus: vt arg. j. de aqua plu. arc. l. si in meo. Sed denuo lex videtur contra, et videtur quod non possis facere in tuo, vt illud mihi noceat: vt. ff. si serui. vendi. l. et si forte. §. iusto. et. ff. eod. l. si quando. §. fin. et. l. fistulam. Ad quod ita dicetis: Ibi quod faciebas in tuo, non imo faciebas: quia non est iustum quod facias ita ignem, vt in meam domū fumus iret, et ita in alijs legibus non erat iustum: igitur quod non iure fit, prohibitum est fieri. Sed est iustum quod fodiat quis in suo, et licite, et licet non maliciose faciat: vt hoc. §. et. l. Proculus. quia non videtur iniuriam facere. etc. vt dicit regula iuris: vt. j. de reg. iur. l. nemo. alias nullus. et. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. Titio. Sed ad illud, quod dicitur hic,
18 instatur: † si tu fodis iuxta parietem meum, ita quod stare non possit paries meus, teneris mihi. Sed nonne tibi licet, vt in puteo habuistis. ff. eo. solutio. Dico duobus modis. Uno modo sic: quum facis puteum in loco remoto a meo, non videris maliciose facere. Secus si facis fossam in tuo proximam parieti meo, vt hic: et ita proximitas operis, vel loci inducit calumniationem: vt argumē. ff. eo. l. qui bona. in fin. cum lege seq. vel potest ita dici: si facis in tuo foueam ita quod non tangit parietem meum, licet tibi. si ex curialitate causa tollendi tumultus inter me et te, caueo, quod dico. Quid est, quod tu facis. Ego facio foueam in meo. Si tu dicis, frater, tu meo damnum mihi dari in pariete meo: quia paries non stabit. dico ego: tibi caueo ex curialitate: vt in fine istius. §. itē videamus. Unde si damnum datur, committitur stipulatio, si non de necessitate habet facere: vt alias. ff. de nego. gest. l. si pupilli. Sed queritur. non licet alienare domum quandam quis velit, quod prohibet. l. Trebatius. Respondeo. Dicunt quidam, quod ait Trebatius, Proculus corrigit. Uel melius dicamus: si domus tua non debet seruitutem, licet facere parietem, si non facis maliciose: sed si sponte caues, committitur: vt in fine huius. §. item videamus. Secus si tua domus debet seruitutē altius non tollendi, et postea edificas: vnde quia facis contra seruitutem, committitur stipulatio, vt ait Trebatius, et bene: sed hec cautio damni infecti est subsidiaria: vt. ff. eo. l. qui bona. §. de illo. Sed hic potest aliter esse saluus mihi res, scilicet per confessoriam: vt. ff. si serui. vend. l. ij. et. ff. de pe.
19 her. l. non tantum. in fin. Respondeo. † Confessoria competit ad aliud, et cautio damni infecti ad aliud: quia confessoria competit vt prestet patientiam, sed stipulatio competit ad damnum: vt. ff. eo. l. qui bona. §. qui opus. Similiter in noui operis nuntiatione. ff. eo. j. l. in prouinciali. §. j. quia licet habeam confessoriam, et si habeā patientiam per confessoriam: et si venit plus in nuntiatione noui operis, nihilominus est locus nuntiationi: vt in. l. in prouinciali. §. penul. Sed ad id, quod dicit lex, Proculus signa quoddam cōtrarium: et breuiter soluam. Est verum, si domus tua nō debet seruitutem: quia non committitur stipulatio, vt ait Proculus. Secus si debet seruitutem, vt ait Trebatius. Item est verum, si facis pure, sine iure, non quod videris damnum dare, sed potius lucrum adimere. Unde nota aliud, cum sit in loco priuato, et non datur damnum: quia non committitur stipulatio: vt ait Proculus. Secus si edificat in loco publico, siue dat damnum, siue aufert lucrū, committitur stipulatio: vt. j. ne quid in lo. pub. §. merito.

Summarium.

1 Edium, quibus minatur ruina, domini plures qualiter stipulentur sibi caueri.

2 Promittentium quilibet pro sua parte censetur promittere.

1 PLures. Hic ponitur duo casus, et in primo dicitur: † si plures sunt domini ediū, quibus minatur ruina a domo vicini, singuli stipulantur de damno infecto siue adiectione partis sue: quia de suo damno quisque stipulatur: quia si stipuletur cum adiectione, pars partis fiet. Secundus casus est, quod si plures sunt domini edium, a quibus timetur damnum dari, quilibet debet promittere de damno infecto pro sua parte: ne si insolidum promitteretur, quilibet obligaretur insolidum: quod non debet esse. Hoc dicit hec lex. [Edium.] scilicet in quas timetur damnum dari. [Stipulari] scilicet insolidum, vel simpliciter. [Partis.] Quia appellatione partis, etc. vt. j. de verb. signi. l. nomen. §. portione. [Stipulatur.] id est, stipulari videtur. [Adiecta.] scilicet pro diuisa: quia si diceret, stipulor pro illo dimidiam, cum in illa dimidiam habet alius consocius pro dimidia videtur pro partis socij stipulari: quod duo insolidum etc. vt. ff. commod. l. si vt certo. §. si duobus. [Contra.] Incipit secūdus casus. [Edium.] scilicet ex quibus timetur damnum dari. [Obligetur.] Nam secundum hec tempora, si plures domini etc. vt. C. de duo. reis. l. vlt. et. j. de duob. reis. l. j. Sed ho-
2 die non, vt in auth. de duo. reis. in prin. † Sic ergo in pluribus promittentibus, quilibet pro parte sua promittit: ne quilibet teneatur insolidum. Sic in pluribus stipulationibus: quia quilibet pro parte sua stipulatur. Secus si eis non cauetur: quia non mittitur quilibet pro parte, imo insolidū: vt. j. de verb. oblig. l. eadem. §. fin.

Summarium.

1 ☞Stipulans de damno infecto, quanti præsumatur stipulari.
2 Inquilini si discedant ab ædibus communibus, vter teneatur.
3 Ædes communes si quis habeat cum alio ruinam minantes, quo auxilio iuuetur.
4 Actus iustus vt plurimum excusare solet.

IN hac. In lege ista, cum sequêtri, tria seu quatuor dicuntur. Primo dicitur: si quis † stipulatur de dãno infecto, stipulatur quanti ea res erit, id est, habet tenere interesse. Si ergo iuxta ædes tuas habeo proprias ædes, & stipulor caueri mihi pro ædibus proprijs, & postea reficio, vel fulcio propter damnum, quod timeo mihi dari, & facio ibi sumptus, si detur damnum, bene venient ifti sumptus. Idem est in secundo casu. Si forte pariens est communis mihi & tibi, & stipulor mihi caueri de damno infecto propter domum meam propriam, & postea facio sumptum in communi pariete ne ruat in domũ meam, vel domum meam propriam reficio: his casibus repetam sumptus factos. Item est in casu tali: † si habemus ædes communes, & iuxta communes habeo proprias, & communes minantur ruinam in ædes meas proprias, & stipulor mihi caueri, si inquilini discedant de domo mea, teneris mihi ex cautione, si migrant iusto metu. Et ita in refectione oportet ꝙ iustus metus intercedat. Sed si forte domus commento impatur ruinam domui mee, & propter hoc non vult aliquis condere meam: si caueri de damno infecto, teneris mihi ex cautio. & damni infecti. Hoc dicit ista lex, cum lege sequenti. [In hac.] alias in hanc. [Erit.] id est, interesse: vt. ff. de pact. l. pretorie. [Dolus.] quia videtur sua interesse. Quod est verum, si fulsit iusto metu, vt in fine huius legis. [Idemq;.] Ecce secundum dictum, scilicet si iusto metu: vt in fine huius legis. Et custodiatis hic: quia iste versus videtur vnum dicere, ad quod multe leges videntur reclamare, quod hic dicitur, vt dixi in casu. Ergo hic innuitur † ꝙ si habemus communes, & pro communibus ædibus debes mihi cauere ad meas proprias ædes: sed leges reclamant: quia habeo communi diuidendo, vel pro socio, vel vt sumptum mihi refundat. Unde dicitur hoc interdictum cessare, quum sit subsidiarium: vt. ff. eod. l. si ædibus. & Lex damn. §. f. Sed quod quidam dicerent, quod hic dicitur, ibi corrigitur. Vel potest aliter dici, si timeo damnum ex communibus ædibus, scilicet si nullo modo vis reficere, teneris, vt hic. Si forte vis reficere, vel non potes, tunc secus, vt in lege contraria. Vel dicatis ꝙ regulariter pro ædibus communibus non cauetur, vt in lege contraria: sed fallit in duobus casibus: vt. ff. eodẽ. l. inter quos. Et ad illos casus refertur iste casus. [In eadem.] Incipit tertium dictum. [Dicit.] vel adiicit. [Locatus est.] scilicet vt tunc committatur stipulatio, & nõ aliter. † Et ita habetis quod iustus metus excusat: vt. ff. locat. l. habitatores. [Edium.] scilicet communium vel vicinarum.

Summarium.

1 ☞Cautio damni infecti quando, & in quibus locum habeat.
2 Repromittere debes opus in suo facienti, satisdare si in alieno.
3 Ratio eadem, vbi ius idem.

DAmni. † Non solum habet locum cautio, si tu facis opus in tuo, cuius vitio timetur damnum dari in meo, imo habet locum si iure facis in meo, ex quo timetur damnum dari. Pone, tu habes seruitutem aquæ ducendæ per fundum meum, tu facis in me ruinam, sed Titio damnum dari caues, licet videatur ꝙ nõ debeas cauere, quia videris facere in tuo, non in meo, quũ iure permittitur facta. Sed an satisdabis, quia videris facere in alieno: vel
2 repromittes, quia videris facere in tuo. † Et si inspiciamus quod facit in suo, debet satisdare, alias repromittere, quod verius est, scilicet quod dictum est de opere aquæ ducendæ, gratia exempli dictum est. Idem est in quolibet alio opere, vel alia seruitute. Hoc dicit ista lex. [In fundo meo. scilicet vicini.] [Faciat.] Et ita habetis sine opus faciat in suo, sive in meo, committitur stipulatio. [Repromittere.] scilicet quãm tu facias. [Facis.] scilicet videtur satisfaciendum. [Fieret.] Sed licet Labeo dicerit, debet dici, vt ait Ulpianus. [Repromissionem:] vt. ff. eodẽ. l. qui bona. §. 4. [Dictum.] scilicet in principio huius legis.] Commodabitur. [puta si non facit opus causa ducẽdæ aquæ, sed causa irrigandi.
3 Simile. ff. ad leg. Aquil. l. ita vulnerato. in fine. † quia vbi in diuersis statutis idem ius, eadem ratio statui debet: vt. ff. de verbo. obligat. Titia. §. item respondi.

Summarium.

1 ☞Viam publicam muniens, id citra cuiusquam facere debet.
2 Satisdare debet is, de cuius domino dubitatur.

SI vias. Hic dicit: † si aliquis munit vias publicas, debet facere sine dãno. hoc dicit in principio huius legis, [Munit.] non publica authoritate, sed sua voluntate. [Debet.] Et ideo debet cauere. Aliter si sic, scilicet publica authoritate, secus: vt. ff. eodem. l. si finita. §. si publicus locus.

SI controuersia. † Si tu, qui opus possidebas, videbatur damnum dari mihi, & dubium erat verum eras dominus loci, vel non, debes satisdare sub hac exceptione, vt si appareat te dominum esse, ex repromissione: aliàs, id est, si non appareat te dominum esse, te nearo ex satisdatione. [Si controuersia.] id est, dubium: vel forte quis litigabat cum alio, & ita erat controuersia. [Jubetur.] vt si apparuerit esse dominum, &c. vt. ff. eod. l. pretor. §. f. eodem. l. inter quos. §. alieno. Et hoc verum est, quando controuersia est inter me & te. Secus & amè esset, si negarem te dominum, & dicerè aliam dominum: quia non debet mihi repromitti ab vno, & ab alio satisdari: vt. ff. eodem. l. si proprietarius. in fi. Odofr.

Summarium.

1 ☞Ædes proprias habens an petat a socio cautionem ab ædibus communibus.
2 Cautio damni cessat aliud auxilium habenti.

SI ædibus. In lege ista dicitur: † habebã ædes proprias, quibus ædes cõmunes mihi & tibi eram proximæ, ex quibus timeo damnum dari in ædibus meis proprijs: nunquid postulabo mihi cauere? Et certe plerisq; placent ꝙ sic. Sed verius est, si tu paratus es reficere, & ego nolo, ꝙ nõ stipulor cauere. Sed si facio sumptum in reficiendo, & te recupero communi dividendo, sine pro socio: sed vt reficiam ædes meas proprias, siue cõmunes, non, quum habeam aliud auxilium. Et hoc dicit ista lex. [si in ædibus.] scilicet proprijs. [Tue.] scilicet, & ita communes, ex quibus timeo damnum dari in propria. [Faciant.] id est, facere timentur. [Placet.] scilicet vt hic, vt. ff. eod. l. in hac. & male, vt. ff. dicitur. Vel dic ꝙ non cogatur, sed intelligitur vt ibi dixi. [Consequm.] Unde cessat hoc auxilium. [Videres.] Quasi quum velles reficere, non patiebatur, vel nõ poterat. [Reficere.] scilicet authoritate constitutionis diui Marci: vt. C. de ædifi. priua. l. si vt propria. & l. pro socio. l. cum duobus. §. Idem ait. [Sarcire.] scilicet cõmuni dividendo, & pro socio. [Stipulationem.] scilicet & nõ debere interpon. [Interlegendum est.] † Unde quãdo habeo aliud auxilium, hoc cessat: vt hic, & ff. eod. l. si finita. §. de illo. Secus si non habeo aliud auxilium: vt. ff. eo. l. fluminum. in fi. cum lege sequenti. & ibi dixi. Et hoc est verum, quando vicinus vult reficere, & ego itupedire tam cum, vel non poterat: alias secus: vt. ff. eo. l. in hac. & ibi dixi.

Summarium.

1 Inquilinus a locatore cautionem damni infecti petere nequit.
2 Cautio damni infecti quo iure petatur.
3 Cautio damni infecti non est actio, sed instar habet actionis.

INquilino. † Inquilinus petit a locatore cautionem: nõ potest: quia satis est ꝙ potest migrare de domo, vel ex conducto agere, si dominus prohiberet eum migrare. Quod est verum, siue solvus pensionem, vel paratus es soluere. Aliàs secus: quia si iste solvit, & dominus retinuerit, & in res impectas daretur damnum, de hoc tenetur locator actione pignoratitia, quum poterit in tutiorem locum res trãsferre. Hoc dicit lex, cum lege sequenti. [Actionem.] Quidam dicunt argu-
2 mento huius legis, † ꝙ cautio dãni infecti petitur iure actionis, & dicunt actionem in factum ex hoc edicto: quia vbicunq; &c. vt. ff. eod. l. nũ. Vel potest dici ꝙ cautio damni infecti habet petitiõ iudicis officio: vt. ff. eo. l. i. & ff. de procu. l. Pomponius. §. i. Et expone actionem, id est, iudicis officio, † quod non est actio, sed obtinet instar actionis: vt. ff. de actio. & obli. Actionis verbo. Vel dicatis, actio, id est, cautio. [Agere.] scilicet contra locatorem dominus, vt permittat recedere. [Alioqui.] id est, si non satisfeceris, vel paratus es satisdare. [Uidetur.] non potest retinere dominus: vt. ff. de pact. l. inter conventiones. [Retinuerit.] scilicet pro pensione.

Transferr.

[Transferre.] quia venit lata culpa, ꝛc. vt. ff. commo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. Sed vos ita dicatis: aut inquilinus vult cauere pro timore edium conductarum: ꝛ non poteſt: vt hic, ꝛ. ff. eod. l. ſi ſimea. §. de illo. Aut a vicino, aut a locatore pro alijs edibus non poteſt: vt. ff. eod. l. ſi filius.

Summarium.

1 ☞ Paries communis an poſſit reſici ab vno ſocio, inuito altero. nu. 2.

Ad parietis. Intelige iſta, cū duabus ſequentibus, ponitur ita caſus. Et nota bene legeꝫ iſtas: q; quotidie accidit de facto. † Inter edes tuas, ꝛ meas erat paries communis, ita vt vtrā parietem deſtruere, ꝛ reficere: dico ego, non placet mihi. Et tunc diſtinguitur: ſi iſte paries erat idoneus, non debes reficere, quo caſu cauebis, ſi reficio, ꝛ venit in hanc cautionē, ſi non facio ita bonā parietem, ſicut erat. Si non erat idoneus, tunc potes reficere, ꝛ ſi reficio tam idoneum, non teneris: alſo ſic. Hoc dicit hec lex, cū duabus ſequentibus. [Demolitione.] ſ. quam vnus ſocionum vult facere. [Fit.] quia tunc tenetur. [Poteſt.] † Sed dic mihi, debet ne iſte poſſe reſicere me inuito? Videtur q̄ non: vt. ff. cōmu. diuid. l. Sabinus. Sed poteſt dici, cū paries eſt deputatus ad hūc vſum vt reficiatur, q̄ pōt reſicere me ſocio inuito: vt. ff. cōi diuid. l. ſi edes. ſic ꝛ alibi infra. de rer. diui. §. religioſum. alias non.

Summarium.

1 Emptor edium cautionem damni infecti a vicino petere nequit ante traditionem ſibi facta.
2 Emptor non ſtipulatur ſibi cauari ante traditionem.
3 Conſtituens ſe poſſidere meo nomine, videtur eo ipſo mihi poſſeſſionem tradere.
4 Ager quo differat ab edibus in materia damni infecti.
5 Edium pars vitioſa quando ad ſe non vitiatam trahat.
6 Agri pars vitioſa non trahit ad ſe non vitiatam.
7 Parietem tuum, quem refeci an poſſit recuperare.
8 Parietem ſi refeci, in eſtimatione quid debet detrahi. 9.
10 Stipulatus de damno infecto, quid petere poſſit.

Cum emptor. In principio huius legis ponitur talis
1 caſus: † ego emi a te aliquā domum, ante traditā poſſeſſionem timeo ne domus vicine ruant in domū emptam: numquid poterō poſtulare a te, vt caueri? Certe non: q; ſatis cautū eſt mihi, qui venditor tenetur mihi preſtare dolū, ꝛ culpā dum rei empte, non debet emptor ſtipulari, niſi in caſu: puta ſi vēditor noluit teneri, q̄ tunc potero poſtulare. [Poſt.] inter emptorē. Nam rei empte ſola emptio, ꝛc. vt. ff. de rei vendic. l. ſi agit. ꝛ C. de rei vend. l. ſtruā. niſi eſſet eccleſia: q; ſpeciale eſt in ea, ſecundū ſi vnum intellectū, ꝛ in ciuitate: vt. C. de ſacroſanct. eccl. l. vt inter omnium. [Stipulatur.] ſ. de damno infecto, q̄ fit ante traditionem: ſecus ſi poſt: vt. ff. eod. l. dām. §. ſi emptor. ꝛ ibi digl. [Debeat.] vt. ff. de peric. ꝛ cōmod. rei vend. l. §. ꝛ. ff. de act. emp. l. venditor. ꝛ de contrah. emp. ꝛ vendi. l. quod ſepe. §. ſi res. [Stipulatur.] ſ. emptor: ei. [Abſuturus.] i. ne de cuſtodia venditor teneatur. Alij exponunt q̄ ad emptorē cuſtodia nō pertinet. Que oppoſitio nō eſt bona.
2 Vnde nota hic, † q̄ domo empta, ꝛ tradita, ſtipulatur emptor, alia non, ſed venditor, qui tenet de dolo, ꝛ cuſtodia preſtare, ꝛ ideo ſi non petit a vicino cautionē, non videtur cuſtodire: vt. ff. eo. l. domini. §. emptor. ſed verūtamen quo caſu non teneatur venditor, vt in ſecundo caſu huius legis, in pan. quando poteſt emptor ſtipulari vt ſi eſt ei precario conceſſa res, bene ſtipulatur: q; ſua intereſt: vt hic, ꝛ in. §. emptor. ꝛ. ff. de contrah. empt. l. quod ſepe. §. ſi res. Itē nota q̄ plerunq; eſt, q̄ venditor nō vult tradere emptori, ꝛ habet certā cauſam, ꝛ tamen concedit precario. Diceret aliquis vterq;, eo ipſo videtur tradere: vt. ff. de acqui. poſſ. l. quod meo. † Reſpondeo, aut ſoluit pretiū venditori, ꝛ tres eſt abſens, hic ſi conſtituo te poſſidere meo nomine, videns mihi tradere poſſeſſionē eo ipſo: vt in. l. quod meo. ff. de rei vend. l. quedā. ꝛ C. de contrah. emp. l. quod ſepe. Aut non ſoluit emptor pretiū, ꝛ dicit venditor: empto tibi ego non tradā, niſi ſolnas pretiū: vnde nolo in te tranſferre dominiū: ſed facia tibi hoc vt poſſideas precario loco meo: ꝛ hoc caſu in veritate non tranſit dominiū, niſi aliud ageretur, vt hic: vt vtiq; ſi aliud ageret, ſecun. vt. ff. de act. em. l. Johannes. §. ex vēdito.
4 **§ Si agri.** Jn. §. ſicut notat differētia inter agrū, ꝛ
edes, ꝛ in hoc: † ſi ex agro tuo timeo dari damnū in meo, q̄ timeo ne arbores tui agri cadāt in meo, hic nō caueſ p toto agro, ſed p ea parte, pro qua damnū timet dare, ꝛ in illa parte mittor in poſſeſſionem. ſi nō caues ſecus in edibus, q̄ in toto edib⁹ peto cautionē: ſi nō caueas in totas, mittor. Et ea rōne, q̄ pars vitioſa trahit ad ſe partē nō vitioſam. Sed in agris nō eſt ita: quia in edib⁹ ꝯ. p parte ſunt vitioſe, ſit miſſio in parte vitioſa, ꝛ nō p alia. ſi ſunt ample. [Si agri.] i. prediū ruſticī in quo non eſt edificiū, ſed eſt deputatus ad culturā: vt. ff. de verb. ſig. l. agri. ꝛ. Hoc eſt. [Mittēdus.] ſ. ille, qui poſtulat cauēri. [Ratio.] ſ. differētie in edificijs, q̄ ſunt vrbana: vt. ff. de ver. ſig. l. vrbana. [Partes.] ſ. nō vitioſe.] Trahunt.] ſi habetis talē literā, tūc debetis habere in hac tera reliqua in ablatiuo: ſi habetis reliquū, tūc debetis habere tra-
5 hūt. l. † interdū facit partes vitioſe, q̄ tūc alie nō vitioſe trahunt ꝛ ecōtra eſt: q; ibi pars vitioſa nō hz ſui natura trahere ad ſe partē nō vitioſam. [Debeat.] ꝛ ita ſi domus nō eſt ampla, in toto ſit miſſio, alſo in parte: vt. ff. eod. l. ſi finita. §. ex hoc. Nota ergo hic, ſi domus eſt tota vitioſa, aut ager eſt totus vitioſus, p toto eſt cauendū, nō pro parte, ꝛ ſi nō cauet: pro toto ſit miſſio: vt. ff. eod. l. ſi finita. §. ex hoc edicto. ſi pars eſt vitioſa, ſi pars agri, hoc indubitāter in predijs ruſticis, debes cauere pro parte: ꝛ ſi non caueas, p parte ſit
6 miſſio: † q; nō eſt natura agrorū vt pars vitioſa trahat ad ſe aliā nō vitioſam. hz in edificijs vrbanis locus, ſi ſunt parua: q; eorū natura eſt, vt pars vitioſa trahat ad ſe nō vitioſam: ſecus ſi ſunt ampla. ꝛ hoc dixin. §. ſito. ꝛ in. §. ex hoc. ff. eod. l. ſi finita. ſi bi intelligat.
7 **§ Deducto.** Jſte. §. legit duplī, ꝛ vno mō ſic: † inter
edes meas ꝛ tuas erat paries vitioſus, q̄ paries erat tuus pp̄ius petebā vt mihi cauereꝫ: q; non cauiſtis miſſus fui in poſſeſſionē vel parietis, vel totarū edū, vt. ff. q̄ ri. §. miſſus in poſſeſſionē ex primo decreto cognitani q̄ erat periculū ita retinere parietē, cū refeci: eo refecto, vio recuperare parietem, ꝛ mihi cauere, dico ego, refunde mihi ſumptū factū in parietē. Dicis tu, ego refundā, ſi debeo. querit quid iuris? Dicit Juriſco conſul
8 tus: debet ita fieri: † ſi deſtruxi totū parietē, ꝛ ex veteri pariete aliquid remanſit apud me, illud detrahi dz de eſtimatione noui parietis. Sed ſi forte aliquos lapides poſui in pariete nouo de veteri, ꝛ iſte debēt detrahi: ita debēt detrahi vno, ꝛ illud, q̄ remāſit apud me, ꝛ illud, q̄ reposui in nouo de veteri: hoc deductis vſq; ad probabilē modū, teneris mihi refundere. [Paries.] ſi cuius poſſeſſionem erat miſſus ex primo decreto. [Anplius.] ſ. eppen ſum. [Cōtecti.] i. poſiti. [Oportet.] Et ſcōm hāc lectura ita no-
9 ta dicuiter: † ſi miſſus ſim in poſſeſſionē parietis ex primo decreto, ꝛ in reficiendo illā parietē feci ſumptū, ꝛ velit vicinus recuperare, ꝛ mihi cauere, indubitāter nō dz vicinus refarcire eſtimationē totius parietis, imo dz haberi talis cōſideratio, ſi remāſit aliquid ex pariete veteri, ꝛ ſi aliqd poſui de veteri in nouo reficiēdo, ꝛ quod vltra impēdi vſq; ad probabilē modū, mihi reſtituet: vt hic, ꝛ ſ. l. proxima. in fi. Et hec lectura ſatis eſt plana. Et pōt etiā ſi cū
10 do modo intelligi, ſed idē eſt, ſi alio modo notet exēplū. † Stipulatus fui de dāno infecto, ideo q; paries tuus ruit: q̄ petā ex ſtipulatione? Et certe nō petis q̄ ex veteri pariete eſt apud me, ſed ſi feci nouū, deducto q̄ impoſui de veteri, quod remanſit apud me, petam illud: vt. ff. eod. l. portus. §. ſi. ꝛ hic amplius in princ.

Summarium.

1 Paries ſi communis ſit inter me ꝛ te, an inuicem poſſimus petere cautionem. 2.
3 Parietē cōem reficientes. ſi nimium onerent, neuter neutri cauet.
4 Cautio damni an a poſſeſſore, an a domino debeat peti. §.
6 Cautio damni infecti que ſpecialia habeat.
7 Superficiario debet cauēri, ꝛ non domino ſoli.
8 Superficiarius ad penſionem non tenetur.
9 Procurator, de cuius mandato dubitat, de rato ſatiſdare debet.
10 Cautio damni non ad damnum procuratorio, ſed domini refert.
11 Procurator nomine domini quid petāo audiē ſatiſdāo de rato.
12 Exceptiones procuratorie que, ꝛ quot ſint.
13 Satiſdare pure, vel ſub conditione cuius ſit vtilitatis.

Inter quos. Jn principio huius legis
1 ponit talis caſus. † Paries erat cōis mihi ꝛ tibi, nunqd. p illo pariete cōi petā cauerī a te, ꝛ tu a me? Rādet Juriſconſultus q̄ hec eſt regula, q̄ alter alteri nō cauet, q̄ cōi pariete. Fallit in duob⁹ caſibus. Prim⁹ eſt, ſi alter ſolus vult reficere opus, ꝛ alter tenet dāmum dari. Secūdus caſus eſt: ſi edes mee ſunt partiōnes, quia tunc non eſt par ratio: ꝛ hoc caſu caueb: ſed ſi par eſſet eſtimatio tuarū, ꝛ mearū, tunc non petā a te, nec tu a me: q; qui actū peterē a te, tu conquerio a me. Hoc dicit: [Inter quos.] ſ. vicinos. [Debet.] ſ. ꝛ ita paries erant cōmuno, non edificium. [Sed tūc.] id eſt duobus caſibus. [Cum aut.] ſ. ꝛ alter vitiosa. [Decidere.] i. cadēre: q; hoc caſu eſt caudum: alſo non. Et hoc annectit. [Periculum eſt:] q; equalis ſunt edificia. [Preſtat.] ſ. cōmune diuidūdo.

Dicunt quidam, sed male dicunt: vt. ff. commu. diuidu. l. arbor. §. de vestibulo. Unde dic, periculum est, quia paries eius imminens sunt. [Prestat.] i. prestare debet ex cautione damni infecti. [Consequi
2 tur.] Unde nota hic vt breuiter tollatis multa contraria, † si paries est communis et vitiosus, tu nō caues, nec ego tibi. Unde nō obstat. ff. eo. l. si edibus. quia illud est verum regulariter: sed illa regula fallit in duobus casibus hic positis. Et eodē modo dz intelligi. ff. eo. l. in hac. et l. in parietis. cum duabus legibus sequētibus. Itē cauete vobis vt tollatis aliud contrarium: si paries est communis mihi et tibi, si tu solus vis reficere, et tu non caues: vt hic, et
3 ff. eod. l. in parietis. † Sed si vellemus ambo reficere, si in reficiendo vellemus vltra modū onerare parietē, neuter cauet alteri: sed si cauetur, tenet cautio. Si aūt vnus vult premere, et nō alius, ille solus, qui premit, tenetur: vt. j. eod. l. ex damni. §. fin.

4 § Si domus. In. §. isto ponitur talis casus: † tu possidebas aliquam domum, Titius petebat eam rei vēdicatione: et ita erat controuersia inter vos: a quo debeam petere caueri. Et certe a te possessore, non ab aliquo alio, qui dicit se dominū: et si mihi aliquid prestabis, recuperabis a domino: et si non caues mittar in possessionē: nam iniquum est debeam te possessorē omittere, et querere dominum et proprietarium. sic inter Seium possessorē, et Titium petitorē, si habetis vos dominum, controuersia est an Seius possessor sit dominus, vel Titius, qui petit. [Esse.] s. et non petitoris domus. [Persistente.] s3 possessor. [Predio.] pro quo petitur caueri. [Dominum quere-
5 re.] i. proprietarium. † Unde nota hic duo, sicut sunt a possessoribus exigenda non a dominis: vt. C. de pac. l. inter debitorē. cū multis similibus, ita tutius est petere cautionē a possessore, q̄ ab alio qui dicit se dominum. Itē nota q non habeo necesse deserere possessorem, et querere dominum: vt. ff. de interrog. act. l. si defensor. §. vlt. cum lege seq. et l. si seruum. sed videtur contra, quia dz dominum in iudicio nominare: vt. C. vbi in rem act. l. si quis alterius. Ad qd potest dici multis modis: quia hic possessor nolebat nominare dominum, et nec nominabat. Uel potest dici q illa lex loquitur in rei
6 vēdicatione: vbi requiritur grandior cause cognitio, † sed in cautione damni infecti sunt quedā specialia: quia potest procurator iurare de calumnia: vt. ff. eo. l. qui bona. §. qui alieno. quod non est in rei vendicatione: vt. C. de iureiur. l. ij. §. si autem.

7 § Damni. Hic dicitur: † si tu es dominus huius soli, in quo est hec domus, et ego superficiarius, et timetur damnum dari a vicina domo, debet caueri superficiario, et domino soli, si timetur damnum dari: et potest in solo damnum dari, si forte ita rueret, vt tota superficies rueret, vnde ledit me, et etiam dominum: quia perdit possessionem. [Latius.] id est, late. sic et alibi. C. de furt. l. in ciuile, vel legatis proprie. [Latius patet.] l. q̄ videatur multis. [Insulam.] superficies cuius est alium sua: quod esse potest: vt. j. de superfic. l. j. [Utilis.] s. cautio damni infe-
8 cti. [Tolleretur.] s. per illam ruinam. [Percipienda.] † quia superficiarius non tenetur ad pensionem, quum non fuerit in culpa; vt ff. eod. l. qui bona. §. si quis ex insta.

9 § Alieno nomine. In presenti. §. ponitur talis casus: † si domus tua minatur ruinam in domū meam: quia possum petere alieno nomine, et in hac stipulatione non comprehēditur damnum meum, sed Luq. Sed si dubitatur an sim procurator, debeo cauere de rato, et satisdabo cum hac exceptione, vt sit valeda satisdatio, si sum procurator; aliis nō: vt est in cautione, vel stipulatione legatorū: vt si procurator petit ea, debet satisdare de rato sub hac exceptione. [Ita.] i. in quē modum. Nam potest quis petere suo et alieno no-
10 mine: vt. ff. eo. l. qui bona. §. si alieno. [Sic.] s. nam: † quia cautio debet referri ad damnum domini, non procuratoris: vt. ff. l. sed et he. §. at pretor. [Dubitarum.] s. cū de eius mādato dubitatur, alias non: vt. ff. de procu. l. non solum. §. qui alieno. [Inserenda erit.] quia dicit ille, ego volo te teneri ex cautione, si sum procurator, vel promitto dominum ratum habiturū, et non aliter. Sed hoc ridiculum est dicere: quia si esset falsus procurator, iudicium nullum controuersie nulle: vt. C. de procu. l. licet. Et ideo dicēdum est. [Inserēda erit.] i. ex parte procuratoris nolo teneri nisi sic. [Nō docear.] s. in casu isto, quum non sit procurator. Et ex isto. §. colligetis tria
11 notabilia statim pro sentētia domini Jo. et Azonis; † quia si procurator petit aliquid nomine domini, audiri debet: cum satisdatione de rato: et ita est eius electio, q alternatiue tenetur: vnde sua est electio: vt. ff. de iure iu. l. plerumq. in fi. Itē colligetis hic aliud no-
12 tabile, q duplex est exceptio procuratoria, siue triplex. † Prima, tu non habes mandatum, et hec repellit procuratorē, nisi satisdet, vel probet mandatū. vt. ff. de procu. l. licet. Est secunda exceptio, si dicatur, non debes admitti sine satisdatione iudicatū solui, si habes mandatum: vt. ff. de procu. l. Pomponius. §. rati. Sed prima potest opponi post sentētiā: vt in d. l. illa. Est et tertia exceptio, tu non potes esse procurator: vt. C. de procur. l. ita demum. Itē nota hic vnum, quod est vtile scire communibus aduocatis, q ignorāt communes aduocati: ego alieno nomine. Tu ei aduersarius iudici. Domine, non debetis audire eum, quia nō est procurator. Dico ego: mea est electio, velim satisdare, vel probare de mandato: venio, et dico q volo satisdare sub hac exceptione, vt si verum est q sim procurator, nolo teneri, vel fideiussores meos, alias sic, dicit iste, nolo recipere sub hac conditione. Dico per. §. istū q non teneor aliter satisdare, arg. huius. §. Et ad hoc est simile argumētum. ff.
13 eod. l. pretor. §. i. et l. qui vi ia. §. j. Sed dicet aliquis vestrum: † que vtilitas est ista satisdare sub conditione, vel pure: Certe in hoc, quia si caueo pure, et postea apparet, me procuratorē, et dñs venit cōtra de facto committitur stipulatio contra me, et contra fideiussores meos ad summotus, nō ad negotiū principale: quia sic dñs repelletur exceptione: vt. j. de excep. doli. l. ij. §. certa. et §. adē queritur. Nō sic, si caueam sub conditione: vt. j. rē rat. habe. l. si fine. §. finantē. [In estimando &c.] si refeci parietē, quia sum missus in possessionem ex primo decreto, quia non caui, ratio dz haberi, qui de nouo impendo, non de veteri: et dz haberi ratio vsq ad probabilē modum, et non alias. [Non excedit.] alias secus: vt. j. l. proxima. in prin. Et dz haberi ratio eius, quod de nouo impendit, habita ratione veteris cultus, id est, parietis. vt. ff. l. proxi. in fi. Et hoc dicit litera sequens: et legetis ita vt excedat, neq aggrauet, quod est. j. [Cultus.] se deduceretur. Alii habent in veterem eius cultum: et tunc legetis ita. [non excedit.] non qui in veterem cultum aggrauet: quia debet haberi ratio, vt alias habetur: vt. ff. de procur. l. qui proprio. §. vt in ceteris.

Summarium.

1 Impense que veniant in estimatione.
2 Socius an petet damnum ex pariete cōmuni actione pro socio.
3 Passi damnum a domo vicini, an quisq agat insolidum.

1 Ex damni. † Domus tua minabatur ruinam domui mee: sim stipulatus caueri: domus tua ruit: conuenio te ad estimationem damni, et estimare volo qualiter domus erat picta, pro quibus dedi decē. Itē erat quoddam nitidum, pro quo dedi viginti. Dixisti: quid ad me? quia hec sunt voluntaria: vnde potius aggrauant rē, quam proficiant: vnde volo reficere s. quod dico mea interesse ratione vtilium, et necessariarum impensarum, non voluptuariarum. [Stipulatione.] s. interposita. [Infinitam.] quia infinitas est vitanda: vt. ff. eod. l. qui bona. in fi. [Faciēda.] i. aspecto sumptu vtili: necessario. [Subsequēda.] Nam non solum est circa actum corporis, imo circa exornandam rem, vt faciunt scholares, et laici Genuenses, et in partibus vltramontanis. Et ad hoc facit. ff. de pigno. actio. l. si seruos. et ff. de impensis reb. dota. fac. l. j. ij. et iij.

2 § Quoties. In. §. isto ponitur talis casus: † paries communis dedit mihi damnum: nunquid ante damnum datum assequor actionē pro socio: Certe sic, nisi in casu, vt quando vicinus consocius impressit parietē, vt daret mihi damnum, sed quid si ambo precesserunt: Certe si equaliter ruit paries, neuter alteri tenetur. Sed quid si neuter pressit, et habeam in domo mea pretiosas res, et alter non pretiosas, nunquid tenetur vicinus: Et certe non, ex quo neuter pressit, vel ambo pressit uni. [Acciderit.] s. alterutri vicino consocio, vel vtriq. [Contigerit.] vt. ff. eo. l. si edibus. [Presserit.] s. ex latere. [Uel onerat.] s. in parte superiori. [Uitio.] i. eius pressura. [Debere.] vt hic, et ff. eo. l. in hac. et ff. eo. l. inter quos. in prin. in verbo, alioquin. [Ut mi fert.] i. in ruina parietis. [Actionē.] s. Sed si cū non pressisset, ille, cuius pars esset pretiosior, peteret cautionē: vt. ff. e. l. inter quos. in secundo casu. Item hoc est verum, quando ambo plus iusto onerarunt: alias secus: vt. j. eod. l. damni. §. quum parietem. et dicit ff. eod. l. inter quos. in princ.

3 § Quoties. † Si plures domini passi sunt damnū a domo vicini stipulati sunt, quisque non agit insolidum, sed quilibet pro parte sua. Idem est, si plures sunt domini, qui cauerunt. Unum sciatis: quia si forte sunt plures domini, qui stipulantur caueri, et non cauetur sibi, omnes mittuntur in possessionem. [Plures.] s. domini edium, in quibus damnum passi sunt. [Id est.] alias idem. quasi dicat, quod dictum est in aliis prediis, idem in edibus. [Experiri.] ratione sui interesse: et quis debet stipulari simpliciter, non adiecta parte: vt. ff. eo. l. plures. in princ. [Scribit.] id est, posse agere ad interesse, quilibet ex sua parte. Item locutum est in dominis pluribus, qui cauerūt, modo loquitur in his, qui petunt caueri. [Oportere.] scilicet non insolidum: vt. ff. eod. l. plures. in fin. [Scribit.] vt. ff. eod. l. si finita. §. si plures, et ibi dixi.

Summarium.

1 ☞ Paries communis si sit reficiendus, vt sociorum præferatur in modo reficiendi.

AM reficiendo. Si †duo habẽt cõmunẽ parietẽ, vnus vult reficere vno modo, & alius alio, præferẽdus est ille, qui idonee vult reficere. Et idẽ de muro vel tecto, vel re cõmuni. [Riuore.] s. cõmuni. [Quæritur.] quia præfertur ille, qui magis idonee vult reficere. Idem est alias: vt. ff. de popu. actio. l. si plures. & ff. de accu. l. si plures. in fin. & ff. de libe. homi. exhib. l. ult. §. hoc interdictum. Odofred.

Summarium.

1 ☞ Seruus communis stipulari qualiter possit de dãno infecto.
2 Domini serui communis quid cõsequant ex stipulatione eiusdẽ.

1 **SI seruus.** †Si seruus communis est stipulatus de damno infecto, perinde est habendũ, ac si ipsi domini essent stipulati pro partibus. [Stipularetur.] Nam sicut tunc committetur stipulatio, ita si seruus: vt. ff. eod. l. plures. & l. damni. §. quoties. †Sed dic mihi, si nõ est seruus communis viriliter, sed pro diuersis partibus, quærent pro partibus quas habent in seruo, vel quas habent in ædificio, & pro partibus, quas habent in seruo, dicunt quidam q̃ sic: vt. ff. de stipu. seruo. l. si seruus communis. Sed verius est q̃ quærant pro partibus, quas habent in ædificio: vt. ff. de stipu. ser. l. proinde.

Summarium.

1 Stipulatio an committatur, si post stipulationem tegule, vel domus vicine ceciderint.
2 Pariete communi destructo, cuius damno recedant inquilini.
3 Paries communis si destruatur an teneatur alter alteri cauere. 4.

1 **DAmni.** In lege ista hoc dicitur: † stipulatus fuit cauerri, post stipulationem tegule, vel domus vicine ceciderunt: miquid committitur stipulatio? Et distinguitur ac si accidit vitio domus, teneatur, alias non. s. si vi tempestatis. [Oportet.] a promissore stipulatori præstari. [Concederet.] vt. ff. eo. l. unicum. §. Seruius.

2 **§ Cum parietem.** Hic dicitur: † si iter edes tuas & meas erat paries communis medius: dixi ego tibi vas dic, si placet tibi, demoliamus eum: dixisti tu: bene placet mihi: vnde dum destruerẽ illum parietẽ cauetur, & stipulatus fui a te post ea sublato veteri pariete, inquilini recesserunt, qui erant in domo tua, qui nolebãt stare: q̃ domus non habebat parietẽ, nunquid poteris petere? Et videtur q̃ sic, q̃ damnum datum est. Ẽ contra videtur q̃ non: q̃ ex cõmuni pariete neuter alteri videtur teneri. Sed respondet Iurisc̃ōsultus † q̃ quando paries destruebatur, non habebat alter alteri cauere, sed si cautũ est vni ab altero, & econtra sponte, bene tenet ex cautione. [Cum parietẽ.] s. noui. [Reposuerit.] idemq; stipulatus est a vicino.] Non redderent.] vnde solueretur. [Non opotuisse.] i. non habere necesse: vt. ff. eo. l. edibus. [Promitterent.] s. sponte. Non ex contrario. Hec est bona litera, si vicinus vicino,
4 alij habent extraneo, alteri detur damnum: vt. ff. eo. l. si edibus. † si reficitur ab vno, ille, qui reficit, cauet: vt. ff. eod. l. inter quos. si ambo, & onerant edificiũ plus debito, vnus nõ tenetur alteri. Secus si vnus: vt. ff. e. l. Lex damni. §. quoties. si aut ẽ nõ plus debito, sed cõmuni voluntate reficiunt, vnus non tenetur alteri cauere: secus si ceciderit, vt hic dicitur: & ita alibi, vt. ff. de neg. gest. l. si procuratori. §. f. & C. ad leg. Falc. l. si. Aliquando econtra: vt. ff. de precu. l. nõ cogẽdum. §. vlt. & ff. vt in poss. leg. l. hec stipulatio. §. vltimo.

Summarium.

1 Mitti in possessionem iussus si ante missionem cadit domus, idem obtinet.
2 Creditor an primo extra iudicium debeat debitorem mouere.
3 Creditor an hypothecaria auocare possit edes sibi obligatas.
4 Berens ex voluntate mittuus tractatur, q̃ qui ex necessitate.
5 Hypothecaria quando præferatur tempore.

CUm postulassem. In principio huius legis dicitur, & primo dicit: † si domus tua immineat ruinã in meã, & ego extra iudiciũ rogauí te vt tu cauere, & tu noluisti cauere, prætor misit me in possessionẽ. ego anteqũ iuissem in possessionẽ domus corruit, perinde est ac si dãnũ datũ esset, & in possessionẽ iuissem. [Quia postulassem.] s. extra iudiciũ a vicino amicabiliter. [Promittere.] l. vicinus. [Noluisti.] s. a vicino. alias nolui. [Corruerit.] & dãnũ mihi dederit. [Pedi°.] alias Verius aut Aphricanus. [Passus.] q; tardius experiri cepe rim. Et hucusq; durat primũ dictũ, & scom est, vt dixi in casu. Et
2 ex primo dicto colligit, q̃ vbi mutuus est † q̃ actor primo moueat debitorẽ suũ extra iudiciũ vt ei soluat: q̃ si nõ vult aliquid facere, vadat ad iudicẽ: vt alle. ff. de ser. vrb. præd. l. quidã Iberus. Et ḥ sit vbi mutuũ, nõ tñ est necessariũ. Nã aliqo nõ mentione facta põt debitor suũ in iudiciũ vocare: vt. ff. de ẽdẽ. l. 1. Ite collige q̃ nõ tenet vicinus: q; fuit in culpa q̃ nõ petiũ cauerí, sed vult pro derelicto habere: vt. ff. e. l. euenit. Ite ex scõo dicto colligetur, ad qd tenet vicinus. Et certe tenet actione in factũ ad interesse, & actione ex hoc edicto de dãno futuro & preterito: vt. ff. eo. l. prætor. §. vlt. & l. si finita. §. si quis. & §. eleganter. & ff. ne vis fiat ei. l. fi. in fi. Odofr.

3 **§ Damni.** Iu. §. isto ponitur talis casus: † tu possides edes alienas a dño creditori pignori obligatas, peto caueri a creditore, non cauet, missus fui in possessionem & ex primo, & scõo decreto: ita cepi vincapere: nunqd creditor si velit edes aduocare hypothecaria, erit audiẽdus? Et certe sic, si paratus est reficere expẽsas, quas feci in edificiãdo, vel in possessionẽ intrãdo. Secus in emptore, q̃ est illa rõne, q: emptor emit ex voluntate, sed ille, q̃ mittit in possessionẽ mittit ex necessitate: q: alio modo non sibi consulitur. [Missus.] s. ex primo decreto, postea ex scõo: vt. ff. eo. l. prætor. & l. si finita. §. Iulianus. [Possidẽdo.] s. ex scõo decreto. [Dominiũ.] Quasi dominũ, si ille nõ esset dñs: vt. ff. eod. l. si finita. §. si de vectigalibus: & dixi. ff. eodem. l. si finita. §. Iulianus. [Prosequi.] scilicet hypothecaria actione. [Persecutionem.] sc̃, hypothecariam. [Emptor.] s. qui emit edes vinosas. [Tribuendũ.] qõ si velit refundere expẽsas, nõ audiuntur. Vel dic alit q̃ creditor potest aduocare p hypothecariam, si ipse emptor nõ vult refundere expẽsas. [Herat.] vt. C. de in. delib. nec emere. [Debeat.] si nõ fecit, est qõ impetet emptori. Et damnãdo, qõ quis, &c. vt. ff. de reg. in. l. qõ quis. [Non põt.] s. quin mittat ex primo & scõo decreto. Or Segnoi, vos habetis hic, & dixi in
4 casu, † q̃ mutuus est agendũ cũ eo, q̃ gerit ex voluntate, q̃ qui ex necessitate: vt. ff. l. qõ si minor. alle. l. 4. §. qõ si minor. & C. de neg. gest. l. tutori. Unde nota hic, vt tollã plura cõtraria, q̃ si mittor in possessionẽ tẽ dño absente, vel creditore, verũ est qõ hic dicit, q̃ nõ debet tibi nocere: vt. ff. eo. l. si finita. §. si forte. & §. si quis rure. & ff. si tã. Ite qõ hic dicit, q̃ creditor põt aduocare hypothecã, verũ est
5 anteq̃ præstiti sit hypotheca. † Põt eñ hypothecaria præscribi decẽ annis inter præsentes, & viginti inter absentes: vt. C. si aduersus creditorem. & ff. Hec approbo q̃ qdã dixerũt q̃ ḥ iste alienã q̃ præscribat: vt. ff. de noxa. l. generaliter. in princi. vt si speciale est pro eo introductũ, sit aliud introductũ contra eũ, vt possit agere, & persequi, si non est præscriptũ. Sed quedã lex videt contra: vt. ff. de pignor. l. Paulus. §. pe. Aid qõ quidã dicũt, qõ hic q̃ creditor non tenet reddere sumptus, intelligit de emptore male fidei, secus in bonæ fidei. Alij dicũt qõ hic dicit, de rigore iuris: secus de equitate, vt in lege contraria: q: equitas penalem rigorem imitat: vt. C. de iudi. l. placuit. Vel põt dici q̃ tibi dixi q̃ creditor nõ tenet reddere partiũ emptori, q̃ ḥs regressum contra venditorẽ: sed pro vtilibus & necessariis. ḥs bene regressum: q: potest tibi consuli per retentionem. Et magis est, &c. vt. ff. de cond. inde. l. si in area. Sed ad sumptus voluptuarios non, vt hic dicitur. Et ita potest intelligi.

BIBLIOTECA ROMA

Summarium.

1 Ædificatũ in loco debente seruitutem an statim debeat demoliri.
2 Seruitutem per confessionem petens mittitur in possessionem, si nullus defendat.
3 Reus intra quod tempus agere debeat?
4 Confessus conuentus, si non defenderit, intra quod tempus ab dicatur.

AQuo fundus. Hec lex diuersimode incipit, & diuersimodas ḥs lecturas: vt ita pomẽ hic casus: petebã a te fundũ, quẽ possidebas, ne in illo liceret tibi altius tollere,
1 vel edificatũ habere: verũtamen dicebã † q̃ quidã habebat edificatum voluntate mea: vnde dicebã q̃ non licet tibi edificatũ habere ita tñ defendis rẽ: mutuo in possessionẽ illius fundi: nunquid illud opus debet statim demoliri? Certe non: sed si tu intra certum tempus a iudice statuendum non egis negatoria, vel tu nõ demõstras ita edificatum habere. Or Segnoa, hec est communis litera, a quo fundus petitur. s. edificatus ḥ habeti. Illius si ab illo edificatum haberetur. Est & tertia litera, qualis est in Pandectis Pi

sanis, vt ita incipiat lex, si edificatum habet a quo fundus, &c. sed quandocunq; litera habeatur huius legis, credit in idē, & secundum primam literā legitur tra, a quo fundus petitur, subaudi tu. [Fundus.] id est, funda seruitus, quod non licet tibi edificatā habere. [Habes.] s. contra debitā seruitutem. [Ego vbi.] Hic facit trāsitum de tertia persona ad primā, sic & alibi. ff. de transl. quī cū tutoribus. Secunda littera habet, si ab illo id est, illo actore, qui nō petit seruitutē fundi. Vnde si ab illo, habeo edificatū, ago. &c. hic similiter facit transitum. Sed si habetis literā, qualis dicitur esse in Pandectis Pisis, dicetis tra: si edificatum habeo, tu reus, a quo, &c. s. ego actor. [Non defendis.] s. tu, vel alius pro te. [Possessio.] s. fundi. [Ad me.] s. accusatorē. † Vnde nota, sicut si commodo te rei vendicatione, & tu non defendis te, nec alius pro te, trāsfertur in me possessio: vt. ff. de præscrip. trig. anno. l. si quis emptionis. § pe. Ita si peto seruitutem per confessionem: nam: vt. ff. si ser. ven. lis. cū. [Opus.] s. petēdum est. Et hoc si habes in littera. Alij nō habent vt: & tunc dicetis. s. non statim destruendū est. [Fuit.] s. tūc demum destruatur. [Egeris.] s. tu reus negatoria. [Habere.] alis non est habere, vel licet e. Vnde habetis hic, vt dixi in casu. † Sed intra qō tēpus debet agere reus? Olim intra quadrimestre tēpus hodie intra duos menses: vt. ff. de re iud. Debitoribus. Vel verius vt iudex statuat tēpus, intra quod agat negatoria, vel demonstret de iure suo: vt. ff. ti. l. si priuo. t. ff. si vsufr. pet. l. vti frui. Et ita licet quis non cogatur agere precise cautiue tñ cogitur: vt. C. de inge. manu. l. diffamari. t. ff. de opt. leg. l. municipium. Sed dic mihi,

4 † si conuento te confessoria, & tu non defendis fundum, intra qō tempus audietis: si est lis contestata vel quasi, quum confessoria sit actio in rem: vt iusti. de act. § contra quoq; audietis intra annum: vt in. l. si quis emptionis. Secus si non est lis contestata, sed quasi: vt. C. vbi in rē act. l. fi. Secus si vere sit contestata, sed liquet de causa: vt tunc habeat locū. l. properandū. § finaliter. alis secus si non liquet de causa: vt. C. quō & quā iud. l. consentaneū. Odofre.

Summarium.

1 Curator reipublicæ curat domos diruptas reficiendas.
2 Lauro in admiratur, vbi de personarum agitur periculo.
3 Iudex cum vrbis penitus edes ruinosas vitiare debet.
4 Domus eōis priuato & reipublicæ eadem expensis reficiendæ.
5 Edūi ruinosarū dño si nō fit idoneus reficiēdo, quid agat iudex.

1 **Ad curatorem.** In lege ista in tui principio dicit; † si aliquæ domus sint diruptæ, pertinet ad curatores reipublicæ. a. ad officiū præsidis, quūcunq; vt ille domus reficiantur a dño. [Officium.] s. ad officiū præsidis quūcunq; q est in hac parte procurator reipublicæ: q nomen penitus, est generale: vt. ff. de offi. præsi. l. j. Alij dicūt, si domus illa est priuata, tūc ad officiū præsidis: vt. ff. de off. præsid. l. præco. ti nō priuati, sī publica, tūc ad officiū curatoris, vt hic. [Domus.] pōt intelligi cōis vtilitas, vel procurator reipublicæ: q si dictus vult reficere, & ego non, refundā ei intra quatuor menses, vt illa domus fiat sicura, & q possit ei vendere: & econtra, & tpe mihi, si volo reficere, & ipse non. Et idē in duobus pupillis: vt. ff. pro soc. l. cum duobus. § adē respondit. Sed si domus non esset cōmunis. sī priuati, vel reipublicæ, q curator coget reficere domos. Vñ colligitur argumentū ex principio huius legis ad id, de quo lepe vrbitatur. Ecce si domus tua minatur ruinam mee domui, & tu

2 mihi cauēs, non mittar in possessionē. † Sed quid si domus tua minatur ruinam, & ego accedo ad iudicē, vt faciat mihi poundere. Dicit ille quum cautionē petat ille; ego ei caueo, vel volo cauere. Dicit ille, si ego petere vt mihi caueret, non caueretur in periculas, q si caderet, daret mihi damnū, & filio meo, & vxori me: nūquid admittetur hoc casu cautio? Et certe ficte. ff. eodē. l. j. & l. ult. Econtra videtur q nō debeat diuittere vicinū decadere propter cautionem, sed coget reficere: q si caderet, damnum daret mihi & eo, & eius filijs, & vxori: q liberū corpus eius mat onē non recipit: vt. ff. de his, qui deiec. vel effud. l. fi. sed quid dicemus? Certe duobus modis: vt electio sit illius, qui petit cauēri, argumento huius legis, &

3 ff. de off. præsi. l. præses. Vel el potest dici † q iudex intuebitur cū conflictu virorū, qui habent res pertiā: & si viderint damnum præsens esse, non cauetur, sed coget eū reficere: vt hic, & in l. præses. Secus si non est præsens damnum: q tunc iubetur cauēri intra certum diē: vt. ff. eo. l. qui bona. in fi. cum. l. seq.

§ Domum. Or Segnori iste. § habet duplicē intellectum, vt dicam circa literā. Vno modo sic, vt dixi in superioribus: † si domus est communis priuati & reipublicæ, & priuatus nonvult reficere, & reipublica fic, habet locū quod dixi in superioribus. [Domum.] id est, cōmunem & reipublicæ, & priuato. [Si dominus.] sc. pro parte. [Ad tempus.] s. ille esset quadrimestre. [Domum.] s. totam. [Diruptum.] s. ita eam potest

4 retinere totam. Vnde nota, siue respublica hab et rē communem cum priuato, si vnus reficit. & alter intra quadrimestre tēpus non reddit alteri expensas, transferatur sua pars in fiscū: vt in lege præalleg. ff. eo. l. prima. Secundo modo intelligitur, & sic: quedam domus erat posita in quadā vicinia, & erat domus lata, & ampla, vicini quandocunq; trahebat ventus, migrabant de suis domibus cum suis liberis, & vxoribus, & omnibus rebus. Vnde ista vicini venerunt ad iudicem, & ei dixerunt: quia tanta tūc timemus de ruina huius edificij, q nō comedimus secure, nec vivimus: imo si remanet vētus, migramus de domibus nostris. Dixit iudex: cuius est domus talis? Dixi ego, Titi. Iudex fecit eum citari, & venit. Iudex dixit ei, quomodo tenebat vicinos in tāta angustia. Quid facietis, dicit iudex. Dicit Titius: hec domus non posset destrui, quia esset multi nimis graue, & nō possem destruere: vnde volo cauere. Dixerunt vicini: q d facietis, si mo ruitur? Dixit ipse,

5 non mo: nemini Deo dante. Vnde iudex subdit rē oculis: † vnde iudex statuit ita q illa domus reficeretur sumptu publico, quum ille non erat idoneus ad reficiendum. Certe si ille intra quadrimestre tempus vult reficere, vel destruere, auditur, vel respublica retinebit eam, vel poterit vendere. Hoc dicit. Et tunc legetis tra literam. [Domum.] s. priuati in totum. [Diruptum.] Et secūdū hoc colligetis q vbi non est successum per cautionem, vicinus nō admittitur ad cautionē, sed cogitur ille reficere, si idoneus est: alias sumptu publico reficitur, vt in principio huius legis. t. ff. de offic. præsid. l. præses.

Summarium.

1 Conclaue inter duas edes, ad vtras spectare dicatur.
2 Conclaue quid proprie dicatur.
3 Tigna qualiter in ædibus ponantur.

Quod conclaue. Ista lex pro modo Latinandi & loquēdi, & quia verba sunt extranea, reputatur difficilis, sed nō est, sed intelligatis casum. Et ponat hec lex duos casus principaliter, sed in secundo facit mentionem de tertio. Vel dicat q ponat tres casus. Primus casus est talis: sicut vadunt iste columne versus orientem, erat vna mea domus, & ita erā dominus duarum ædium: inter istas duas edes erat quoddam spaciū vacuū, in quo multum erat edificium. Cogitam mecū: istud spaciū parū prodest mihi, vnde volo habere vtilitatem, vnde feci inter istas duas edes vnum conclaue, vnum solariū, ponēdo tignum in vna domo, & firmando in alia domo: et feci q iste domus orientales habebant aditū per istud conclaue, & alie domus occidētales p istud conclaue. Postea cogitaui q istud conclaue magis erat vtile orientalibus, & ita clausi aditum domus occidētalis, & sic hāc vsum cōuerti in vsum domus orientalis, quia forte erat melior domus: modo queritur cuius sit istud conclaue, vtrum domus orientalis. Re

1 sponder Iurisconsultus † q istud conclaue est ædiū orientalium, in quarum vsum conuersum est, non occidētalium. Quod est verum, siue illa tigna, quibus sustētatur conclaue orientalium, & extēduntur ad edes occidētales, siue econtra. Hic est primus casus: & si hunc bene intellexistis, non poteritis errare. Secundus casus est talis, retēto primo themate, q habebam edes orientales, & occidētales, & erat aliud spatium intermedium, & feci aditū ad vtrāq; domum, si postea vēdo edes meas, ponamus orientales, & dico q conclaue pertinet ad occidētales edes, & aditū ad edes orientales claudo, hoc casu pertinebit ad edes retētas, non ad emptas, vel vēditas. Orientales: quia designant q volebā retinere ad domos orientales. Quod est verum, cum tigna diriguntur secundum longitudinē, non secundum transuersam latitudinē, vel contignationē: quia tunc pertinebit ad edes vēditas. Et hoc Labeo libro posteriori scribit. Tertio dicit: si est aliqua pars in illo conclaui, que non est adiecta domui retēte, vel alicui portioni, tunc illa pars accedit domui distracto non autē retēte. Hoc dicit ista littera. [Conclaue.] &c. [Sed dubitat.] Hic est primus casus. [Sed & Labeo.] Incipit tertius casus vel potest dici q secundus casus diuiditur in duo dicta. [Est.] Or Segnori, sicut dixi vobis, ista lex reputatur valde difficilis, sed dic vt di-

2 xi, &c. † [Conclaue.] i. vel solarium inter vtrasq; edes, vel meianum: quia ista solaria vocamus meniana amenitatis causa facta. Vel dic conclaue. a. porticum ambulatorium, vt est in solario sancte crucis, per quod tutus ad curiā: & istud solarium vocatur cōclaue: quia sicut claui habet firmari quod est in arca, ita isto cōclaui, quod est inter istas edes. [Conuertit.] s. quum primo esset in vsu vtrarumq; edium, & modo aditus est conuersus tantum in alteram edium. [Oritur.] s. quando milla parte sunt foramina. [Earum.] s. edium, in quarum vsum conuersa est. [Contignatio.] vt quādo tigna oriuntur ex occidentalibus, & extenduntur ad edes orientales,

orientales,ꝛ econtra.[Sedebit.]hic est primus casus,ꝛ vult dicere vt dixi in casu.Et ad hoc.ff.de ser.rusti.pred.l.omnium.ꝛ.ff. de leg.iij.l.prædia.§.vl.]Sed ꝛ Labeo.]Hic incipit secundus casus. [Posteriorum.]alias non est posteriorum.[Porticum.]i.cœlatur.[Ædibus.]f.occidentalibus.[Ædes.]f.orientales.[Earum.] f.occidentaliū.[Retinuisset.]non orientalium, quas vendidisset. [Excisa esset.]f.pars domus,vel tigna,si haberet essent.[Transuersa.]Expone vt in casu.[Sustinet.]qr sinos videbitis edificia, videbitis†qr quedā ponunt tigna secundū lōgitudinem,quedā per latitudinem,vt qua domus est nimis longa,vt est in lambrectio,vnde grossa tigna regulariter ponuntur secundum lōgitudinem,vt potest videre in scholis istis.f.domum Odofredi.Secus si domus est nimis longa:quia ponuntur tigna per latitudinem, vt in omnibus subtilibus lignis,vt lambrectis,que ponuntur per latitudinem.[Hec tamē.]Incipit tertius casus.[Nulli.]f.vel domui retente,vel concluui,sed erat connexa domui vendite.[Supposita est.]alias superposita.Et hoc vult dicere,vt dixi in casu. [Aliunde.]f.cū conclaue.si habetis in litera.suppositā,nō superposita,dicunt quidam qr ista pars est cum edibus orientalibus,ꝛ ideo debet esse earum.Alij intelligunt qr est domus occidentalis,ꝛ ideo debet esse earum edium.Unde habetis hic quod dicatur conclaue,alibi vocatur protectum:vt.ff.ad leg.Aquil.l.quemadmodum.§.j.ꝛ.f.vti poss.l.si duo.

Summarium.

1 Uendens domum vt demoliatur negotiandi gratia punitur.
2 Emptor domus quando in duplum punitur.

¶ Si quis ad demoliēdum.

2 †Si quis vendit domum negotiādi causa,ꝛ emptor, ꝛ venditor in simplum punitur.Et ita non licet ecclesiarum mota diruta negotiandi causa,nisi velit ad opus publicum transferre:quia tūc potest:quia licito iure potest,ꝛ facit.[Ad demolliendum.]f.domum vsq; ad edificium.[Est.]sed lex videtur contra.ff.de cōrah.emp.l.sen atus censuit.Ad quod potest dici, 2 †si domus est tradita,ꝛ pretium est solutum,indubitāter emptor punitur in duplum:quia pretium datum redderet,ꝛ archaio,ꝛ tantundem soluet venditori.Uel potest dici:si emptor emit negotiādi causa,ꝛ vendit ro similiter,vterq; punitur,vt hic:secus si alter tantum,vt ibi.Et ita notatur,ne vibs deformetur ruinis,ꝛc.vt.ff. de leg.j.l.Cetera.in prin.ꝛ.C.de ædi.priu.l.vlt.[Facit.]quia hoc permissum est:vt.C.de edific.priua.l.vlt.

De aqua pluuia arcenda. Rub.

Summarium.

1 Actio aque pluuie arcende ad quid,ꝛ pro quibus competat.ꝛ.
¶ Quia non solū nuntiatio noui operis interponitur causa preterīti damni,vel presentis,ꝛ qr cautio de damno infecto competit pro damno futuro depellendo,ꝛ preterito reparciendo:ideo ponitur hic titulus post illos duos titulos;†quia actio aque pluuie arcende competit pro damnis futuris.i.nondū natis.Et est hic duplex rubrica.Quidā habet simplicē rubricā:de aqua pluuia arcenda.i.de actione aque pluuie arcende,qñ locū habeat,ꝛ qñ cesset,videamus,ꝛ subiungamus.Quidā habet duplicem rubricā de aqua pluuia arcenda:tunc dicendū est de aqua.f.non de pluuia:ꝛ de hac agetur.f.e.l.si prius.in prin.ꝛ.§.placuit.Et aqua pluuia ar-
2 cenda.i.constringenda,ne damnū det.†Uel de actione aque pluuie arcende qñ cōperat.Et certe locū hz,quū dat damnū pro opere manufacto:vt.j.eo.l.i.§.hoc aūt.secus si natura loci:vt.j.e.l.§. hoc autē.ass.§.Neratius.ꝛ.l.in summa.in prin.Itē hz locum pro dāno,qr dat in predio rustico:vt.j.e.l.j.§.ater tacieadd.ꝛ.§.apud Labeonē.Item notatur,vt opus manu factū demoliatur:vt.j.eo.l. hactenus.§.fi.cū.l.seq.ꝛ.l.si in meo.Et datur ei,cui cauetur damnum dari,ꝛ contra eum,qui opus fecit:vt.j.eo.l.si in meo.

Summarium.

1 Aqua pluuia damnum dante,locus est actioni,ꝛc.
2 Actio de aqua pluuia,ꝛc.an sit proprium nomen actionis.
3 Imber quid proprie dicatur.
4 Actio aque pluuie quot habeat capita,et que.
5 Actio de aqua pluuia quando,ꝛ pro quibus locum habeat.
6 Opus faciens ne aqua intret in locum,si ob id redundet in vicina predia,an teneatur.
7 Opus faciēs aratro causa agri colēdi nō tenet actione aq; pluuie.
8 Sulcos aquarios fine alterius incommodo faciens,non tenetur.
9 Salices plantans in suo an teneatur,si aqua rest agniet.
10 Fruges quo differat a fructibus.
11 Actio pluuie arcēde nō dat,si aqua naturalr de meo fluat in tuū.
12 Fontem vicin⁹ si in meo soluendo auertam,an teneat.
13 Dicimus superiorē aff cḡ debeat aquā inferiorē immittēs,teneri.
14 Oppido si aqua noceat,nō habet locū actio aque pluuie arcēde.
15 Actio aque pluuie arcende quo differat a negatoria.
16 Edificia continenta que dicantur.
17 Actio aque pluuie arcende quibus casibus locum habeat,ꝛ quibus cesset,ꝛ nu.seq.
19 Uetustas quando vim legis vel consuetudinis habeat.
20 Predium vicini ob que seruitutes vicino.
21 Actio directa pro quo detur,ꝛ pro quo vtilis.
22 Aggeres qui dicantur.
23 Uetustas pro consuetudine habetur.
Seruitus non prescribitur absq; bona fide.
24 Seruitus an sine titulo prescribi possit.
25 Usucapio an plura requirat,qr prescriptio,vel contra.
26 Cōfessoria directa dat p seruitute ꝙritura,vtilis vero p ꝓscripta.

¶ Si cui aqua.

In principio huius legis pone quādo locū habeat hec
1 actio.†Et certe si aqua pluuia dat,vel dare pt alteri dāno,locus est huic actioni.Et de aqua pluuia,q̄ cadit ex celo,ꝛ imbre cadēte egrediat,ꝛ fluit alio mō,cḡ ipe imbres. Et hz locū hec actio,siue p se,siue cū alia mixta noceat alicui.Hoc dicit principiū hui⁹ legis.[Si cui.]f.vicino.[Dabit.]i.dare poterit:qr hz locū p dāno futuro,nō p dāno dato:vt.j.e.l.§.hec aūt
2 actio.[Arcēde.]i.cōstringēde.†Et pōt dici qr est proprium nomē actionis:vt hic declarat,ꝛ.j.e.l.§.hec aūt actio.Pōt et dici qr nō est ppriū nomē actiōis:hz est in factū actio,q̄ nūcupat aque pluuie arcēde.q̄ deseēdit ex hoc edicto:qr ex quolibet edicto,ꝛc.vt.ff. ti.j.l.iij.[Dicimus.]i.indicimus.[De celo.]i.de aere.[Imbre.] exponit duplr.Uno modo imbr.i.m hyeme.Unde dicūt q̄dā qr hz locū hec actio,si imbres cadūt in estate,siue in hyeme,vel cḡ: qr hec actio cōperit q̄cunq; opus manu factū est manifestū:vt.j.prox.ti.
3 §.ꝛ.j.de sta.l.i.Labeo.†sed dicunt,ppre imbres,q̄ frigiditatem habēt stillare,siue in hyeme siue in estate.Alij,ppre dicunt ibres, q̄ cadit in vere.Et incipit ver septima die ꝙ ante Februarium.i.festo cathedre sancti Petri,ꝛ durat vsq; ad festū sancti saluatoris:ꝛ inde ē:Septēber,a sept⁹,:imber:ꝛ sic October,ꝛ Nouember,ꝛ Decēber.[Hoc erat.]f.non mixta cum alia.[Sic.]i.locum habeat hec actio.Quod est verū,nisi natura loci aqua det dānū:qr tūc cessat:vt.f.e.l.§.hec aūt actio.ꝛ.§.Neratius.in fi.ꝛ.l.in summa.in pri.
4 Et nota†qr actio aque pluuie arcende hz duo capita.Unum est caput,quū aqua superioris vicini nocet inferiori:qr tūc dat actio. Scōm caput hz locū,quū inferior vicinus non permittit aquam fluere,ꝛ tūc dat similr hec actio:vt.j.e.l.§.ité laudēdū ē hāc actionē.

§ Hec autem actio.

In presenti.§.dicit
5 †qr hec actio hz locū p dāno nondū dato,sed pro opere iam facto,hoc est,de eo,qō timet dannū dari,ꝛ pro opere manu facto,qr quū vicinus fecit opus,qō potest vicino nocere,hz locum directa actio.Si aūt nocerat.i.nocere potest,est locus huic actioni.Quod est verū,si opus est iuxta factū.Sec⁹ si ipsa natura dat dānū,qr hec actio.f. aque pluuie arcēde non hz locū.[Hec aūt actio.]f.q̄ cōpetit imminēte aque pluuie arcēde,vel in factū,vt in superiorib⁹ dictis.[Iā facto.]i.f.futuro.Sed potest dici hoc verū in directa:secus in vtili:qr hz locū pro dāno iam dato.Uel pōt exponi qr pro dāno iam dato gr̄a futuri dāni habeat locū hec actio:vt.j.e.l.Ulterius.i fi.[Natura.] f.loci.[Cinoré.]Hec est cōis litera:ꝛ opponitur cinoré.i.velocitatē.Alij habēt cr actionē.i.magis tolleranda,siue cr actā.[Ue benignitatē.]i.fortunē.[Reddūdare.]f.aqua i locū vicini.[Nō prinet.]i.nō aget:ꝛ natura loci vt dānū dari:vt.j.ea.l.§.fi.ꝛ.l.i.summa.in prin.

§ Neratius.

In ꝓsenti.§.ponitur talis casus:†ali
6 quis habebat agrū suū,ille fecit opus ne aqua pluuia intraret,abundante palude propter illud opus aqua fluit in alia predia vicini sui:nunqd si timetur dannū dari, hec actio datur?Certe dicitur qr sic.[Nō cet.]i.nocere potest,quia tum est ad directā actionē.Uel nocet.i.in veritate quantū ad vtilē actionē,vt.ff.prox.§.diu.[Tollere.]f.ita tu hz locū hec actio, si aqua nocet,vel potest nocere:vt.j.ea.l.§.item.ꝛ.§ hui⁹.

§ De eo.

Ducūq; sunt positi casus,in qbus hz locum hec actio:in.§.isto ponunt casus,in qbus cessat.†Et certe si aliqs fecit opꝰ aratro cā agri colēdi,nō agit actione hac:qr Quintus Mutius ait,cā agri colēdi hoc opus factū ē. Sz Trebatꝰ dicebat,si ē factū est nō agri colēdi cā,hz cā si minēti
8 colligēdi,cessat hec actio.Sz qd erit:†facit aliqs sulcos aq̄nos

fine incõmodo aliorũ,non tenetur:secus si causa aque deriuande,
q: habet locum hec actio:q: aliquis debet facere sulcos causa reti
nendi,vel causa meliorationis fundi sui,ita q non faciat deterio-
rẽ fundum vicini.Sed quid si aliquis potest colere agrum suum
sine sulcis aquarijs:vnde tenetur.Secus si non potest facere sine
his,q: non tenetur.Sed quid si facit in vna parte agri causa colẽ
9 di:non tenetur.†sed quid si aliquis salices plãtet,nũquid si aqua
restagnatur,datur hec actio:Et certe hoc apud seruij auditores
relatũ est q sic,si aqua possit nocere.Labeo aliter dicit,si fiat gra-
tia fructuum colligẽdorum,cessat hec actio,alis nõ.Hoc dicit iste
§.[Actionẽ.]s.aque pluuie arcẽde.[Excepit.]Sed certe Treba-
tius minus stricte loquutus est,Quintus Mutius minus large.
Et ad hoc facit.j.ead.l.§.sed apud.Preterea Quintus Mutius
nimis loquutus est,q: dixit:si aliquid fiat agri colẽdi causa: quia
posset fieri causa agri colendi:z fieret causa aque deriuande:vt.j.
statim habetis.z.j.ea.l.§.item Sabinus.[Fieri.]s.cũ in alio meo
fundus coli potest,non aliter,vt.j.dicit.[Faciat.]s.opere manufa
cto,non natura loci:vt.j.de reg.iu.l.nemo.z.l.domum.[Facere.]
s.si facit causa agri colendi,non aque deriuande vt in superiori-
bus habuistis.[Restagnat.]s.in preiudicium vicini.[Noceret.]
id est,nocere possit.Et hoc dixit Seruius,Labeo contrariũ scri-
10 psit,vt.j.videbitis.[Fiat.]†Est autem differentia inter fruges z
fructus:quia fruges dicuntur,que seminãtur.fructus etiam si nõ
seminantur:vt.j.de verb.signi.l.frugem.cum suis similibus.

11 §.Item Sabinus. †Actio aque pluuie ar- cende habet locum pro
opere manufacto:si autem sulci fiunt,cum aliter tolli non potest,
non habet locum hec actio, alis sic. Si forte aqua de agro vicini
fluat naturaliter,cessat hec actio:secus si opere manu facto fluit,
q: locus est huic actioni.Sed si forte aliquis retinet in suo aquam
pluuiam,vel superfluam recipit in suo,nõ habet locum hec actio,
q: potest quilibet sibi prodesse,dum alteri non noceat.[Aiũt.]vt
§.e.l.§.hec aũt actio.[Fiat.]q: hec nõ venit:vt.§.ea.l.§.de eo ope
re.[Eũ teneri aiunt.]Dicit vna litera alis nõ teneri.si habetis pri
mam literã subaudi,quum fit gratia aque deriuande: vt.§.ea.l.§.
de eo opere.si habetis secundam literam,dicetis quando fiet gra-
tia agri colendi.[Decurrat.]s.de agro superiori in inferiorẽ.[Ces
sare.]vt.j.ea.l.§.si.z.l.in summa.in prin.[Pellatur.]s.citius.[De-
riuetur.]s.cum damno vicini.[Retinere.]s.in agrum vicini.[Nõ
faciat.]s.sed si in suo tantum ius est:vt.§.ead.l.sicut autem opus.

§ Deniq3 Marcellus. In isto.§.ponitur talis casus:
12 †aliquis fodiendo in suo auertit alio fontẽ,qui erat in fundo vi-
cini,nunquid tenetur:Si dolo fecit,non tenetur hac actione,sed
de dolo tenetur.Unde si nõ dolo egit,sed causa sui faciendi melio
rem,nõ tenetur hac actione.[Agi.]Lex hoc edicto.[Facit.]Un
de nota hic,si faciendo in meo nihil adimo vicino,nõ teneor hac
actione,vel de dolo:vt.§.titu.j.l.fluminum.§.item videamus.z.l.
Proculus.secus si facio causa nocendi vicino : quia tunc teneor
actione de dolo:vt.j.de reg.iur.l.nemo.Et hoc verum est pro eo,
q fit in priuato,non autem in publico:vt.j.ne quid in loco publi
co.l.ij.§.merito.z dixi.§.tit.j.l.Proculus.Odofr.

§ Item sciendum. In.§.isto ponũtur duo capita,pro quibus hec
13 actio est introducta.†Ecce si superior vicinus opere manu facto
immittit aquam aliter,q̃ debeat in inferiorem,tenetur hac actio-
ne.Idem si inferior fecit opus,quo mediãte impediatur superior
vicinus,super hoc casu habet superior actionem cõtra inferiorẽ.
Unum sciatis q hec actio habet locum pro opere manu facto,
non natura loci h3 locum hec actio,cũ opus factum est,quo me-
diante nocet,z h3 nocere,cũ aqua excrescit,vel colorẽ mutat.[Su
periori.]s.vicino.[Inferiorẽ.]s.vicinũ.[Fluat.]s.ex loco superio
ri in inferiorẽ.Et ponitur secundũ caput.[Natura.]s.loci.Unde
hoc interdictũ h3 duo capita.Uel datur superiori aduersus infe-
riorem,quũ inferior non recipit aquã secundum naturam loci,vel
econtra:vt.j.ead.l.§.sed z si vicinus.z.l.in summa.in prin.[Noce-
ret.]s.pro opere non manufacto.[Necesse.]s.isto casu:vt.j.eo.l.in
summa.[Sit.]q: tunc cessat:vt.§.ea.l.§.de eo.[Imbre.]Qualiter
exponat,dixi.§.e.in prin.huius legis.[Increscit.]i.valde crescit.
sic z alibi.§.de li.z posth.l.Gallus.§.ille casus.vel decrescit.i. colo
rẽ mutat,z ita ppter pluuiã aqua iferior,z superior colorẽ mutat.

§ Item sciendum est. Hic dicitur q hec actio h3 locũ,quã
14 aqua pluuia ex pdio nocet pdio.† sed quid si forte aqua nocet op
pido:non h3 locũ hec actio,sed negatoria,vt ibi,nõ cõe ius aquã
ita immittere.Unde si aqua pluuia nocet pdio,h3 locũ hec actio , si
aũt edificio,vel oppido,h3 locũ negatoria,sed quid erit,si ex loco
publico,vel sacro profluit in agrũ priuatũ,z ppter hoc nocet alijs
pdijs,nunquid locus est huic actioni:Et certe sic.S3 si nocet ex edi
ficio profluẽs alicui agro,locũ h3 actio negatoria de fluminibus,
z stillicidijs immittere:z ita agit negatoria,q h3 locũ: vt.§.si ser.
vẽ.l.ij.in prin.z.l.fistulas.z insti.de act.§.contra quoq3 stillicidijs.
15 †Unde nota differẽtiam inter actionem aque pluuie arcẽde z ne-
gatoriam:q: actio aque pluuie arcẽde est specialis,negatoria gñe
lis:z generalis clausula nõ trahit,zc.vt.j.de pen.l.sanctio legum.

§ Apud Labeonem. Aqua pfluebat ex agro meo,z no
cet pdio posito in cõtinẽtibus edificijs,nunqd h3 locũ hec actio:
Certe nõ.Sed si aqua fluit ex continentibus edificijs,z daf dãnũ
16 in agrũ meũ,daf hec actio.Hoc dicit iste.§.[Edificia.]†Dicunt
continẽtia edificia,que sunt in suburbanis:vt.j.de ver.sig.l.ij.[A-
ctionẽ.]s.nõ directã,sed vtilẽ:vt.§.proximo.§.Alij dicũt de dire-
cta,dicẽtes aliud esse si ex edificio vrbano profluit in vrbanum,vel
rusticũ,cessat:vt.§.§.proximo:secus hic.s.ex cõtinẽtibus. Si non
daf dãnũ,sed aufert lucrũ,nõ videf habere locũ hec actio directa:
q: aliud est,dãnũ dare,aliud nõ prodesse.S3 certe vf hoc casu hre
locũ vtilẽ actionẽ.[Uenit.]vt.j.e.l.si tertius.z.l.alterius.in fi.cũ.l.
seq.[Nõ si nõ prosit.]Hoc verũ est,qñ nõ põt agi directa.s3 vtili:
vt.§.e.l.§.deniq3.z ibi dixi.Et nota q aliud est,nõ nocere,z aliud
est nõ prodesse:vt.C.de iu.del.l.sancimus.§.sin aũt.z.C.de cod.l.si.

§ Sed et si vicinus. Uos habuistis in pcedẽti.§.aliquẽ posse
agere cõtra vicinũ aque pluuie arcẽde actiõe,si sibi noceat,nõ aũt
agit vt sibi debeat prodesse.Unde sumpta occasione in.§.isto cũ
principio legis sequẽtis,ponuntur casus,ex qbus apparet qñ ha
beat locũ hec actio,z qñ cesset.Et si bene intellexeritis casum hu-
ius.§.cũ prin.legis seq.bene intelligetis totũ istũ titulũ.Et primꝰ
17 casus,q ponif in.§.isto,est talis: †ego erã vicinus inferior,tu su-
perior:inter prediũ meũ z tuũ erat aliqđ opus,quo mediante fun
dus vicini mei inferioris defendebaf ab aqua pluuia:tu abstulisti
illud opus,z ita fluit in fundũ mei vicini inferioris:nunqđ datur
hec actio,vt restituas i pristinũ statũ,z tollas illud opus. Rñdet
Iuriscõsultus distinguendo,aut sublato opere,aqua fluit natura
loci:quo casu nõ daf hec actio:nã pdia inferiora debẽt hãc serui-
tutẽ superioribus,vt recipiant aquã.Aut opere sublato rapidior
fluit aqua:quo casu non accidit natura loci,daf hec actio,vt illud
opus tollat,z in pristinũ statũ restituat.Secũdus casus est talis:
18 in quo casu cessat hec actio potius: †prediũ tuũ erat in parte su-
periori,meũ in inferiori:cũ pluebat aqua habebat pluere ex pdio
tuo,dabaf mihi dãnũ:vnde conuenimus pacto vt liceret mihi in
tuo pdio facere foueã causa recipiẽdi aquã pluuiã,z siccãdi agrũ,
vel facere aggeres in pdio,ita q aqua iret alio:quo casu si conue-
nimus,l3 mihi facere foueã.Sed si forte vis aquarũ est tãta q de-
ficit aggeres,z ex natura loci venit aqua in meũ prediũ,nõ datur
mihi hec actio:q: naturaliter h3 superius prediũ hãc seruitutem.
Sicut enĩ pinguedo terre deuoluit in prediũ inferius , sic prediũ
19 inferius d3 ferre incõmodũ.Tertius casus est: †si lex agri inuenit
inter fundũ tuũ z meũ,q: nulla fuit cõuentio,tñ vetustas obtinet
vicẽ legis,vel seruitutis,vel cõsuetudinis:q: l3 non inueniaf serui
tus constituta,tñ si longo tpe.s.decẽno,vel vicẽno,vel cuius non
extat memoria,fuisti visus illa aqua,tu habes contra me actionem
confessoriã,vel interdictum vti possidetis,vt liceat aquã in tuo p-
dio immittere:q: sicut si haberẽ seruitutẽ,ego possum cõuenire te
vtili cõfessoria,vel interdicto vti possidetis,nõ in hoc vt facias ag
geres,sed vt me nõ phibeas,ita hoc casu possum agere,si diu fui
visus,l3 seruitus nõ sit cõstituta.Quartus casus ponif i principio
20 legis sequẽtis,z dr in summa,z regulr dicẽdũ est † q tria sunt que
re pdiũ vicini seruit vicino.s.si lex agri dicta est,vel loci natura,vel
et vetustas,q obtinet vicẽ seruitutis pstitute.Et hoc factũ est gra
dirimẽdarũ litiũ.[Sed si vicinus.]s.superior.[Opus.]s.factum
inter se, et vicinũ inferiorẽ.[Eo.]s.opere.[Peruenitẽ.]s.ex agro
superiori.[Existimat.]z bene.Semp hec est ratio.[Excipiat.]i.
recipiãt.Or Segnori,ad istũ primũ casum signaf vnũ cõtrarium:
q: lex videf velle q pro opere facto def hec actio,non aũt pro ope
re non facto:ergo non def pro opere sublato:q: nõ videf factũ,zc.
21 vñ 3dicit.§.e.l.§.hec aũt actio.Ad qđ dicetis dupl'r: † p opere fa
cto,quo mediãte aqua fluit,daf directa actio:vt in illo.§.hec aũt
actio.Pro opere sublato daf vtilis:vt.j.e.l.px.§.apud Labeonẽ.
vel põt dici q hec duo paria sunt,vel opus factũ esse,quo mediã-
te noceat aqua,quo casu daf actio,vel opus sublatum,quo casu si
plus nõ nocet,non daf hec actio:sed si plus noceat,daf hec actio,
vt hic.Et ad hoc facit.j.e.l.prox.§.apud Namusam.[Ait.]s.La
beo.[Leges.]i.cõuẽtiones,seu pacta:q: 3ctus ex cõuẽtione,zc.vt
§.de po.l.j.§.si cõuenerit.[Mihi.]s.vicino.[Fossas.]alis foueas.
22 †Et dicunf aggeres,qui fiũt ex multitudine terre:vt hic,z.j.eo.l.
prox.§.itẽ Uarus.z.C.de nili agger.non rũpen.in rub.z in nigro.
[Seruire.]s.in hoc,vt inferior ager recipiat aquã superioris agri.
[Decurrit.]s.ex agro superiori.[Defluet.] Unde tenet inferior vici
nus recipere.Unde nota hic,q quẽ sequif cõmodũ,z incõmodũ:
vt.j.de reg.iu.l.secundum naturã.z.C.de cad.tol.l.j.§.pro secũdo.

Item

Item nota hic, q si aliquis subleuatur in vno, vt q sentit commo
dum: debet grauari in alio, vt sentiat incômodũ: vt. ff. de iureiur.
l. eũ qui. [Lex agri.] i. conuẽtio agri. [Vetustatẽ.] i. cõsuetudinẽ,
cuius contrarij non extat memoria. Vel vetustatem. i. consuetudi
23 nẽ, que obtinet decẽnio, vel vicẽnio. † Unde nota, q vetustas pro
consuetudine habetur: vt. ff. de legib. & senatuscons. l. de quibus. in
fi. [Ui.] vi videtur facere quod violẽter facit. [Clam.] dicitur vti
clam, sciẽs q si sciret dominus impediretur. [Precario.] Preca
rio dicitur vti, qui vtitur voluntate dñi: vt. j. quod vi aut clam. l. j.
& j. de preca. l. j. Unde nota hic, q in prescribenda seruitute, requi
ritur bona fides: vt hic, & C. de serui. & aqua. l. j. non tñ requiritur ti
tulus: q prescribit quis illam sine omni titulo: vt. ff. si serui. vẽd. l.
si quis diuturno. sed cur aliud in prescriptione corporaliũ rerũ, &c.
24 qui vsucapit, &c. vt. j. de vsucap. l. Celsus. † Cur ergo seruitutẽ pos
sum prescribere sine titulo? Ratio est illa, ideo in rebus illis. i. cor
poralibus non procedit vsucapio: q qui vsucapit omnino querit
sibi rẽ, & priuat dominũ: quum vsucapio dicatur, &c. vt. j. de vsuca.
l. ij. sed qui prescribit longo tpe. querit officium dñi, & vtilẽ rei vẽ
dicationẽ. Et licet dominus habeat directã, hoc casu vtilis pfer
tur directe: vt. C. de prescrip. trigin. vel quadrag. anno. l. si quis em
25 ptionis. † Quia ergo per vsucapionem rerum corporaliũ querit
sibi ius, & priuat dñm re, ideo requiruntur plura, & bona fides, & iu
stus titulus: sed ille, qui prescribit seruitutẽ, non priuat dominum
re, sed querit sibi seruitutẽ in re: & ideo non requiritur iustus titu
lus, sed bona fides. [Longã.] i. longissimã, cuius nõ extat memo
ria. Vel longã. s. decẽnij, vel vicẽnij. [Uicinũ.] s. an cuius pdio ha
bemus seruitutẽ fodiẽdi foueam. [Immittere.] s. eo inuito: vt. ff.
cõi predio. l. refectionis. Et est ratio. ff. de serui. in titulo generali. l.
quoties. Speciale tñ est alibi in casu: vt. ff. de serui. vrb. pred. l. cum.
qui. & ff. si serui. vend. l. & si forte. §. j. [Utilẽ actionẽ.] i. vtilẽ seruitu
26 tẽ. † Et ita pro seruitute cõstituta datur directa cõfessoria: vt. ff. si
serui. vend. l. ij. Sed pro seruitute prescripta datur vtilis confesso
ria, ideo quia longa consuetudo obtinet vicem seruitutis consti
tute. [Interdictum.] s. vti possidetis: vt. ff. si ser. vend. l. quoties. in
fin. & eo. tit. l. sicuti. §. distant. & §. Aristo.

Summarium.

1 Seruitus pactis constitui potest.
2 Seruitus aque immittende an prescribi possit.
3 Seruitus triplex, & que vnaqueque.
4 Seruitus que habeat causam interpolatam.
5 Usucapere quanto tempore quis possit.
6 Seruitus quando male, & dolo queratur.
7 Seruitutem constitutam allegans quando vincat in confessoria.
8 Tigni immittendi seruitus quanto tempore queratur.
9 Seruitus qualiter recte prescribatur.
10 Fossam veterem in fundo meo repletam an purgare teneat. 11. 13.
12 Actio aque pluuie arcende quibus cesset casibus.
14 Aggeres fundi mei si vis aque deijciat in fundum vicini an teneat. nu. 15.
16 Aqua sine vicini facto mihi nocente, non datur mihi actio.
17 Memoriam extare qualiter probetur.
18 Instrumentum quo differat ad testibus in fide facienda.
19 Actionem aque pluuie intentans tria probare debet.
20 Fluuium torrentem auertens ne sibi noceat, an teneatur vicinum cui nocet.
Torrens quid, & quid flumen perenne.

IN summa. Id est, regulariter, & breuita tis causa. [Lex.] i. conuentio
1 inter vicinos adhibita. † Nam & seruitus constituitur
pactis, sicut & vsusfructus: vt. ff. de vsufru. l. iij. §. j. & in
sti. de vsufru. §. ideoque. [Natura loci.] s. cuius non extat memoria,
vel decẽnij, vel vicẽnij. [Lucij.] Nam boni pretoris est: vt. ff. si cert.
pe. l. quidã. & ff. de cond. indeb. l. dño testamento. Or. Segnor, cir
ca legẽ istã est aliquantulũ insistẽdum. Et aduertatis hic, q ape
riã hunc titulũ, & dominus Azo aliqua ex his tetigit hic, sed ob
scure, & nõ recto ordine. Uos habetis hic, q lz mihi mittere aquã
in fundũ tuum vel ex lege dicta inter me & te, vel ex natura loci, si
meus ager est superior, & tuus inferior: ex vetustate, si lex non est
2 dicta, nec natura loci talis est, sed sunt pares fundi: † ergo videtur
q seruitus aque immittẽde possit prescribi, lz lex videatur cõtradi
cere. s. q seruitutes non possunt prescribi. ff. de seruit. l. seruitutes.
Itẽ seruitus aque ducẽde non potest prescribi: vt. j. de aqua quo
tid. & esti. l. hoc iure. §. ductus. Ad quorũ contrariorũ solutionem
antiqui ita dixerunt: seruitutes non possunt prescribi decẽnio, vel
vicẽnio, sicut res corporales possunt pscribi decẽnio, vel vicẽnio,
vt l. lege cõtraria, sed vetustissimo tpe, cuius nõ extat memoria, sic:
vt in hac lege, & in superiori. §. Et pro hac opi. facit. ff. de iti. act. p. u.
l. j. §. apparet. & ff. ea. l. §. itẽ Labeo. & ff. de prob. l. nisi arbitri. Sed
hec non est bona opinio: q inuenitur q seruitutes possunt pscri
bi: vt. C. de ser. & aqua. l. i. & ij. Unde vos ita dicetis, triplex est ser
3 uitus. † Est seruitus q hz causam cõtinuã, sicut est seruitus aque
ducẽde: & hec prescribitur lõgo tpe, sicut res corporalis prescribitur,
hoc saluo, q in seruitute corporali nõ requiritur titulus, sed in ĩ
corporali sic: vt. C. de ser. & aqua. l. si aquam. Itẽ est seruitus, que hz
causam continuã, vt tigni immittẽdi, & altius non tollendi, & hec
prescribuntur longo tpe: vt. C. de seruit. & aqua. l. i. & vlti. & ff. de ser.
vrb. predio. l. sed & si inter me. Et de istis seruitutibus, que habent
causam cõtinuã non agit hic, sed agitur in. l. j. & ij. C. de ser. & aqua.
4 † Est seruitus, que hz causam interpollatã, non cõtinuã, sed natu
ralẽ, vt seruitus stillicidij cassitandi: q nõ semper cassitat stillici
diũ. Itẽ nõ continue: q aliqñ de die, aliqñ de nocte, sed hz causam
naturalẽ, q ex vi insita rebus hz cassitare: & talis seruitus similiter
prescribitur longo tpe, vt in superiore seruitute dixi, que hz pscri
bi: vt. ff. de ser. rust. pred. l. qd aũt. Idẽ est de aqua pluuia immitten
da, q aqua pluuia possit immitti de vno loco in alium, nõ habet
causam continuam: q non semper pluit. Unde hz causam natu
ralẽ, q habet pluere ex natura: & ideo que habet causam naturalẽ,
prescribitur longo tẽpore, vt hic. §. j. l. 4. & ideo non exponemus ve
tustas, que obtinet tanto tẽpore, cuius non extat memoria, sed de
vetustate, que habetur de consuetudine, de qua fit mẽtio in fine hu
5 ius legis. † Et sic dicitur vsucapere, qui decẽ annis inter pñtes,
& viginti inter absentes: vt. C. de vsucap. transfo: l. 4. & C. de prescri.
decẽ, vel vig. anno. l. pen. & vltima. Nam & longum tempus dicitur
viginti annorum: vt. j. qui. & a quibus manu. lib. non fiant. l. si cuius
fideicommissaria. §. Aristo. Est & seruitus, que habet causam in
terpollatam, non naturalẽ, vt seruitus vie, & itineris, itẽ aque du
cẽde ex fonte tuo ad irrigandum fundum meum: q hec non ha
bet causam cõtinuam: q nemo est, qui ita possit ire continue. Itẽ
hz causam interpollatam: q nũquam etiã ex natura est aqua insi
ta rebus sine facto hominis, vt aqua duceretur, nisi aperiret quis
fontẽ ad irrigandũ prediũ suum, vt in lege contraria, & j. eadẽ. l. §.
itẽ apud Namusaz. Sed quid erit in casu tali? Et aduertatis hic,
6 q est vtile scire, non tñ operari est bonum. pono, nuo, † laicus, vel
rusticus hz predium suum iuxta meum, prediũ suum est liberum,
& nõ dz seruitutẽ predio meo: quid ego facio? facio vt coloni meo
nomine, vel ego ipse, si sum in rure vadunt per predium rustici ad
predium meũ, vel ego ipse vado, educam currũ, vel asinum semel,
vel bis, vel ter in anno, vel ego ipse dico: rusticus, qui vidit me iu
re peritum, non audet mihi loqui, vel forte ignorat: vtor ego itine
re, vel actu decennio, vel vicẽnio: post decẽnium voco rusticũ, & di
co ei q predium suum dz mihi seruitutẽ vie, & actus: rusticus mi
ratur, & signat se, & dicit: si vos diceretis millies q predium meum
debet vestro seruitutẽ, salua pace vestra non est verum, imo est libe
rum. Dico ego, o rustice, nõ est ita. dicit rusticus: si vos ostẽditis
instrumentum, contẽtus sum. Dico ego, nescio si ostẽdam instru
mẽtum vel non, sed tantundẽ ostẽdam: q probo q decẽ anni sunt
elapsi q quolibet anno ter, vel quater sum vsus via, itinere, & actu
per fundum tuum: nunquid prescribam hanc seruitutẽ decẽnio?
Uidetur q nõ ex supradictis: q seruitus habet causam interpol
7 latam. Sed vos ita distinguetis: † si allego seruitutẽ mihi consti
tutam, si probo per me vsum longo tpe, vincam eum in cõfessoria
actione: vt. ff. si serui. vẽdi. l. si quis diuturno. & ff. de vsur. l. cum de
in rẽ verso. Sed si non allego mihi tantum vsum longo tẽpore: q
sicut solum tẽpus non est modus, &c. vt. j. de act. & oblig. l. obliga
tionum substantia. §. placet. succumbam in cõfessoria actione. sed
laici & rustici decipiuntur hoc modo: q iurisperiti prouidẽt sibi
hoc modo: q allegat q seruitus est sibi constituta a rustico, vel a
laico, vel a predecessore eius, & probãt quomodo sunt vsi: & sic sem
per dño rusticus, vel laicus amittet in cõfessoria actione. Sed de
muo qro, pone, ego sum vsus seruitute vie, itineris per fundũ tuũ
8 longo tpe te ignorante, nunquid prescribã seruitutẽ, si dico consti
tutam, & probẽ diuturnũ vsum. † Vel pone in seruitute tigni im
mittẽdi in tuo pariete, tignum immisi, & habui lõgo tpe tignum
immissum: nunquid est prescripta seruitus tigni immittẽdi? Di
cunt quidam quod sic. Pro eis facit. C. de prescript. longi temp. l.
vlt. in fin. & C. de prescrip. trig. anno. l. sicut in rẽ. Alij dicunt q ego
seruitutẽ ignorante vicino non possum prescribere. Et pro eis fa
cit optime lex allegata. C. de ser. & aqua. l. ij. vbi dicitur: si aquã per
possessionẽ Martialis duxisti eo sciẽte, prescribis longo tẽpore,
ergo non, ignorãte eo. Sed in hac questione ita est dicẽdũ: dum
9 volo seruitutem prescribere, † aut sum vsus illa seruitute bona fi
de: q credebam seruitutem habere: quo casu non fui vsus vi, vel
clam, vel precario, & fui vsus eo ignorante, prescribam seruitutem,
vt hic dicitur, & C. de seruit. & aqua. l. si que rationes. & l. ij. si autem
mala fide, non prescribam hanc seruitutem longo tempore, sed lõ
gissimo: quia in longissima prescriptione non refert sit bona fide

vel mala: vt. C. de prescrip. trig. anno. Omnes nocendi. si dicat aliquis: quid est, quod dicunt leges contrarie. C. de prescrip. triginta anno. l. sicut in rem. & C. de prescript. long. tempo. l. vltima. in fi. scilicet q possum prescribere seruitutem ignorante, vel sciente vicino. Respondeo, verum est in rebus corporalibus, sed in incorporalibus non possum prescribere te ignorante: vt in pacallegat. l. C. de seruit. & aqua. l. fi. Sed que est ratio? Ratio est illa, quia prescribit sine titulo: vnde ratione tituli potest prescribere, sciat dominus, vel ignoret, sed qui prescribit rem incorporalem, prescribit sine titulo: vt non possit prescribere domino ignoranti, sed eo sciente sic, quia videtur se excludere, sed nō interrumpit prescriptionem.

§ Apud Labeonem. Vos habuistis tria esse, propter que inferior vicinus aquam superioris vicini tenetur recipere, scilicet lex agri, & natura loci, & vetustas. Circa ista intendit tractare Jurisconsultus vsq; in finem legis: & statim formatur talis questio: † fundus tuus erat in loco inferiori, ager meus in superiori: in fundo tuo erat fossa vetus, id est, quidam locus gratia siccandi agrum tuum & vicinorum, cuius non extat memoria: illa fossa est impleta ex aque restagnatione: ille vicinus, in cuius fundo erat fossa vetus, non vult eam purgare, nec etiam patitur: nunquid tenetur mihi actione aque pluuie arcende? Et certe sic. Secundo dicitur: si erat fossa inter me & comicinum, & ea repleta ex aqua restagnatur, dedit mihi damnum, & non patitur vicinus inferior, vt reficiam partem meam: nunquid tenebitur mihi? Et certe dicitur q sic: hoc casu magis. § superiori. Mouicit. [Apud Labeonē.] proponitur scilicet questio infra scripta. Vel proponitur scilicet factum, sine thema tale. [Esse.] Dicit dominus Azo, hic non videtur Jurisconsultus bonam grammaticam facere: & ideo debet exponi. fossa vetus esse, id est, est. Vel potest dici, q bona est grammatica, vt subaudiatis ita dicitur. vel legatio ita. fossa esse, id est, existere dicitur. [Extare.] vt. ff. de proba. l. si arbiter. [Manc.] scilicet fossam. ex restagnatione vis aque. [Fundo meo.] id est, superiori. Vel fundo meo, id est, cuiusdam tertij. [Dixit.] f. Labeo respondendo, & determinando. [Posse.] f. a superiori vicino, vel a circunstantibus vicinis. [Reducere.] Hic ponitur primus casus huius. §. Et vt intelligatis quedam contraria, dicetis vt dixi in casu, vt debeas purgare, vel vt patiaris in pristinum statum reduci. Sed videtur contra: quia si fossa vetus est in inferiori agro, & tanto tempore, cuius non extat memoria, igitur debet mihi seruitutem, vt. ff. eo. l. i, in fi. igitur non tenetur purgare, & sic facere: sed si non facere, & sic pati me purgare: vt. ff. eo. l. in fi. & ff. de seruitut. l. quoties. in fi. Ad cuius solutionem, licet hic solaretur cum multis angustijs, dicam tribus modis. Et primo dico, speciale est hic vt teneatur prestare patientiam, sicut alibi est speciale. ff. de seruit. vrb. prę. l. cum. qui. & ff. si serui. vendi. l. & si forte. §. j. Et secundum hanc solutionem potestis soluere multos. §. & leges. vel potest dici secundo modo: superior vicinus non agit contra inferiorem, vt purget, sed alij vicini circunstantes, non vt actionem habeant, sed quia leduntur ex illa aque restagnatione. Vel tertio modo potest solui vt in prin. huius. §. ponatur distinctio, cuius prima pars est falsa, vicina vero pars est vera. f. vt teneatur patientiam prestare, non purgare, vt in lege contraria. Potest dici quarta solutio, que
11 est planior ceteris alijs, † vt vicinus inferior teneatur ad duo. i. ita fossam habere, & fossam purgare, non ex vi pacti, sed ex tanto tempore, cuius non extat memoria, vnde tenetur purgare, alias non: vt. ff. ead. l. §. item varus. [Preterea.] Incipit secundus casus: vt intelligatis q aliquis superficialiter intelligens non intelligeret diuersitatem horum casuum. vnde dic vt dixi in casu: q inter me, & ipsum erat fossa communis, vel in medio: non sic in superiori casu. [Adhuc.] f. q̄ in superiori casu: q in superiori casu voluebā purgare iure seruitutis, in casu isto iure dominij. & nemini venit in dubium, &c. vt. ff. si vsusfruc. pe. l, vti frui. in prin. Odofr.

§ Cassius autem. Hic ponantur duo casus, in quibus cessat hec actio.
12 † Primo si fiat locus publica authoritate. Secundus est, si opus est, cuius non extat memoria, cessat hec actio, vt Cassius ait, & bene. [Facta sunt.] subaudi propter que opera nocet vicino hic vicino. [Nō venire.] vt alias. ff. ti. j. l. fi. finita. §. fi opus. [In eadem causa.] Incipit secundus casus. [Quorum.] scilicet operum. [Extende.] quia non habeo actionem: quia sicut lex agri, vel natura loci facit cessare hanc actionem, ita vetustas: vt. ff. in princ. huius legis. & ff. l. proxima. in fine.

§ Apud Alphenum. In. §. isto ponitur talis casus: † Habebā in fundo meo fossam, per quā immittebā aquā in fundū vicini: nunquid ei purgabo? Certe sic, sive extet memoria, sive non. [Relatum est.] f. & bene. [Descendit.] f. natura loci, vel iure seruitutis, vel ex pacto. [Vicinū.] f. superiorē, ex cuius loco aqua immittitur. Et ita cui debetur seruitus facit, non qui debet seruitutem: quia non tenetur facere: vt dixi. ff. ead. l. §. apud Labeonē. vel dicatis secūdo modo. [Vicinum.] f. inferiorem. [Purgare.] subaudi ex pacto. Et hoc cum non extat memoria, tunc tenetur purgare sine pacto, vt. ff. ead. l. §. apud Labeonem. dixi.

§ Item varus. Questiones Labeonis, & Cassij Antonij. Ponitas & decisas hoc loco fuisse: hic ponitur quedā questio Jurecōsulti Vari. in qua licet nō audiatur de rigore iuris, auditur tñ de equitate. Et est questio
14 talis: † habebā aggeres in fundo meo: vnde aque deiecte illoc aggeres in fundū vicini: nunquid teneor? Et dicit Varus distinguendum. si ille agger est recēs factus, vel ex tāto tēpore cuius nō extat memoria, non tenetur, alias sic. Sed Labeo dicit cōtrarium, licet in illius agris non extet memoria: tñ si manu factus sit, teneor patientiā prestare, vt patiar eū tollere. Et hoc de equitate. licet rigore iuris hoc non patiatur. [Aggeres.] expone. vt. ff. l. proxima. §. vlti. [Per quod.] i. per quam causam. [Teneri.] f. hic ait Varus, sed Labeo contra, vt hic dicit. [Ut reponatur.] i. reponi finaliter: qui debet seruitutē, &c. vt. ff. l. proxi. in fi. & ff. de seruit. l. quotics. in fi. vel dicatis, si duo interueniant, & q non extat memoria habendi, vel reponendi, tunc tenetur in pristinū statū restituere: vt in lege contraria: alias non. & digi. ff. ea. l. §. apud Labeonē. [Possit.] vt ff. ea. l. §. si cui opus. [Possit.] dicit Paulus, hec vera sunt de rigore iuris. sed de equitate secus, vt teneatur patiri tali actione aque pluuie arcende, vel interdicto vti possidetis. Sed videtur contra ff. eod. l. i. §. hec autem actio. quia manus non fecit hoc, sed vis aque. Respondeo hec duo sunt paria, opus manu factū, quod opus nocet, vel impetra aque: vt hic, & l. proximo. §.

§ Apud Namusam. Circa premissam materiam Jureconsultus proponit questionem non multū honestā. Fundus vicinus inferior seruitutem debebat fundo meo superiori vel lege agri, vel natura loci, vel vetustate cecidit vno die. & deducto stercore decidit in agrum meū, & ita aqua dedit damnū. nunquid teneris actione aque pluuie arcende? Certe non: q̄ non fecisti manu: vnde datur vtilis. Et hoc secundum Namusam. Sed Labeo contradixit,
16 & dixit sic. † Si aqua nocet sine facto vicini, non datur hec actio. Sed certe, ait Paulus, equior est sententia Namusę: ideo dicendū est q̄ habeā actionē aque pluuie arcēde, vt vel tollatur stercus, vel vt patiatur tolli. [Agere.] f. non directa aque pluuie arcendę q̄ non datur dānū opere manu facto: vt. ff. eo. l. i. §. hec autē actio. Quia hec duo sunt paria. ff. proximo. §. [Actionē.] f. directā. [Utilē.] f. efficacē. [Sine.] f. de equitate esse vtilē, vt puta si vicinus nō patiatur tollere.] Redigi. Hec vera sunt fm Labeonem, sed dictus Paulus declinat in equitatem Namuse.

§ Item Labeo. In. §. isto dicitur: cursus aquarum in tuo agro locis cauatis ille locus est repletus, & dat mihi dānū. nunquid habeo actionē? Et certe non. Secundo dicitur: quid si habeo fossam in tuo agro tanto tēpore, cuius nō extat memoria: sed est repleta: nūquid habeo actionē? Certe sic. [Locū.] q̄ locus repletus est propter multitudinē aquarū, & ex cuius restagnatione mihi nocet. Sed quare in superiori casu teneris natura loci immittebat opus meum vicinum, vnde debes tolli patiri. §. isto non natura loci debebat seruitutē: vnde non teneris recipere, vel pati purgare. [Jure.] f. seruitutis. Vel iure. f. tēporis vetustate. [Restituo.] id est, reduci patiaris: q̄ qui debet seruitutē, &c. vt. ff. de seruit. l. quotics. in fi.
17 **§ Idem Labeo.** † Certū est q̄ si ego habui opus, propter quod plumbus ex meo fluit in tuū fundū, cuius nō extat memoria, tibi adcrescit nō est actio. Et q̄si dicit extare in memoria, vel non. Et certe q̄si dicit extare nō habet necesse dicere quo die vel consule extitit: sed opus vel auditū esse, & tunc extat memoria, alias non, si non dicit opus factū esse, vel auditū esse. [Solet.] f. facti operis. [Ad liquidū.] i. ad plenū. [Tempus.] & memoria operis extare: & sic nō habet, pbare: sicut in pignoribus: vt. ff. de pig. l. Paulus. §. idē scrit. Secus in libello accusatorio: vt. ff. de accu. Libelloris. in prin. Unde nota hic plura notabilia. Primo nota differētiam inter instrumēta, & testes; † q̄ instrumēto nō credimus, nisi habeat dies, & consules: vt in auc. vt no. imp. prepo. in prin. sed testibꝰ sic, vt hic. Et ita in exercēdis litibꝰ nō habēt parē vim, &c. licet alio regulē habeant: vt. C. de. ff. instr. l. in exercēdis. Itē nota, q̄ in actione aque pluuie arcēde ferūt testimonia de auditu: vt hic, & ff. de pbā. l. fi arbiter. & regulariter cōtra. C. de testi. l. testiū, vel dic q̄ aut aliqs vult testari de visu sino vt q̄ nō est cecus: & sic potest. Itē si aliqs est ingra patietem,

rietem, bene potest dicere, ego ita audiui: licet non posset dicere q̃ audiui: vt in auth. de her. & falcid. §. ii. vero abluant. Sed de auditu non potest terre testimonium nisi in casu, vt hic. Et secundum canones veteres in linea parentele: sed hodie est sublatum: quia de-
19 bent cõputari gradus. Item nota tertio loco, † q̃ qui agit actione aque pluuie arcende, habet necesse tria probare: opus manu factum esse: vt. ff. e. l. i. §. hec actio. Demonstram operis extare, vt hic. Item tertium, q̃ aqua noceat, id est, nocere possit: vt. §. de statu li. [Labeo. Reno vero habet simuliter probare, loci naturam: plus habet necesse probare temporis veritatem. Unde siue probat ista tria, siue alterum eorũ cessabit hec actio: vt. §. i. proxima. & in principio legis.

20 § Idem Labeo, † Flumen torrens veniebat immediate prope agrũ meũ, & saltabat agrum meum saltatione ruine, aucto alibi aquam ne mihi noceat, nocet contra nemo quid dicatur hec actio? Et certe dicitur, si facio vt non noceat mihi tamen, non datur contra me actio: aliud, id est, si facio vt noceat tibi vicino. [Flumen.] scilicet perenne, vel non perenne. Et proprie dicitur flumen torrens, quod fluit in hyeme, & non in estate, vt Apost. Flumen perenne, quod fluit in hyeme, & in estate. Et tamen in larga significatione dicitur flumen torrens: vt. §. de flumi. l. §. §. §. i. [Non posse.] scilicet si fecit eo animo, vt se munat, non nyt nocet vicino. Et hoc annectit. [Si nocet.] Si ergo facit vt tibi noceat, datur de dolo: vt. ff. cod. l. §. §. deni. q̃. sed si facit vt sibi non noceat, non tenetur: vt. ff. titu. l. f. nunquam. in fi. e. l. Proculus. & tibi dixi. Et hoc est verum, si facio animo nocendi: quia non facio iure seruitutis, aliud secus, id est, si facio iure seruitutis: vt in. l. proxima.

§ Illud, Fundus meus debebat seruitutem fundo vicino, nunquid habeo actionem aque pluuie mihi dari? Certe non, si non nocet vltra modum: vnde si teneor recipere iure seruitutis, non possum intendere actionem aque pluuie arcende. [Si tamen] scilicet minere, & actu. [Recipiat.] id est, recipere te meatur iure seruitutis. [Actionem.] vt. ff. proxima. in fin. [Quod an.] scilicet constitutum in seruitute: vt. ff. de seruit. l. seruitutes. [Non potle.] Sed si vicinus non immitteret aliquam seruitutem, tunc esset locus actioni pluuie arcende: vt. ff. proxima. §.

Summarium.

1 Fontem in suo aperiens, & per fullonicas in vicinum mittens, an teneatur.
2 Fullonica dicitur, quid significet.
3 Aquam immittens in fundum vicini quando teneatur, & quando non.
4 Aquas si putrescat in fouea vicini, & exundet in fundum meũ, an mihi teneatur.
5 Aquam calidam immittens in fundum vicini, qua teneatur actione. 6.
7 Vicinus an mihi teneatur q̃ nunc omni tempore fundũ irriget, qui sola estate solebat irrigare.
8 Opus faciens in publico, an & qua teneatur actione.
9 Fructuarius an possit agere, si aqua fundo nocet.

[Illustration] Pud Trebatium, Principiũ quinis co- 1
rum legatur cum magna difficultate: ego tamen facio verbum legam vobis, & de omnibus lectum in tantum mirabilem: ponetur ita casum. † In fundo meo oriebatur aqua sub terra: ego aperui venas illius aque, ita q̃ ibi fontem cõstituit: fecit ibi fullonicas, id est, aliquam puteum de cono, sicut faciunt rustici ducendo rumbo, & cum aliquo artificio oritur in predium vicinum: numquid habeo contra me actionem aque pluuie arcende? Et certe si ex natura faciebam, actionem aque pluuie arcende non teneor: sed cum illi facerem fullonicas, potui aquas in cõsimo fossam, vt ibi caderet. [Impedit.] Iudicandi vel actionem aque pluuie arcende, vel interdicto vti possidetis, vel negatoria actione. Or. Segnonius intelligitur casum, & luminarie lite & questione bene intelligetis cetera alia. Et legetur hec litera tribus modis & vno modo sic: aque oriebantur in fundo meo. venie aque erant sub terra, aperui venas, & in parte illi puteum addaxi, & constituo fontem, fonte constituto, circa fontem feci riuulos, & per illos immittebam aquam in fundum vicini: nullus iuris est mihi datur, possit fullonicas, sicut faciunt rustici, qui minuunt ducere. Tenebor vicino? Certe non. Si natura loci faciebam hoc, nec per vias fullonicas immittebat aqua, vehementior, sed potius ne ita curreret. Sed si facio iuxta fontem fullonicas, postea in cõsimo feci fossam, que continebat aquã: implerat fossa aqua efficiebatur putrida: postea ita egrederetur q̃ intrabat in fundum tuum: hoc non est ex natura loci, & tibi tenebor. † Unde nota q̃ vltra dictio fullonica, luminare in 2
iure nostro equiuoce. Uno modo sic dicitur riuulus, in que [illegible] tur ipurca corũ, ne currat. Et dicitur a fullo, vt hic. Secundo modo dicitur gualgerium. Et dicitur ad fullones: quia fullones, quibus bent fullere vestes, habent lauare, & premere: vt. ff. de vsufruct. l. si cuius. in fi. Sic ergo in lege vltima in fine pun. est ad actio aque pluuie arcende: quia natura loci licebat mihi immittere, & q̃ tẽperate immittebã per fullonicã, ne riuus vehementer curreret. Sed si feci in cõsimo fossam, que continebat aquam, & faciebat putridam, & impleta fossa aqua putrida veniebat in fundum tuũ, tunc teneor: actione aque pluuie arcende: vt. ff. eo. §. huic. & §. in summa. Sed & possum conuenire te interdicto vti possidetis, vt. §. de vi & vi ar. l. vim facit. & negatoria: vt. §. ii. ser. ven. l. ij. in pun. Et hec lectura satis est plana. si haberis in litera, immittere: tamen quia alia litera est hic l. remittere, legitur principium hunc legis aliis duobus modis: & vno modo sic: aqua erat in tuo fundo, & veniebat in fundũ meum, remanendo aqua in fundo meo. & constituit fontem: construxo fontem, remitto in fundũ tuũ per fullonicas non magis rapide, & ex tuo veniebat in meum: non teneo: hac actione, posse nõ immittebas in meo cõtra naturam loci, vel iure seruitutis, licet mihi eã remittere. Sed si non remitto directe in tuum, sed facio fossam in cõsimo, ex cuius continentia efficitur putrida, & ita ea repleta vadit in tuũ: teneo: hac actione, vel interdicto vti possidetis, vel negatoria. Sed secundũ hoc legetur ita litera. [Apud Trebatium relatum est.] Is bene. [Ortum.] Iquantũ ad fontem, quantũ ad propinquitatẽ cõtinebatur in fundo tuo. [Ex eo.] Fullonicas. [Quia] vicini. [Remittere.] Id est, retromittere, non tamen modo, & immittebatur. [Actione.] vt. §. eo. l. proxima. & idem Labeo, si aqua rum. [Immittit.] Id est, remittit. [Plicuit.] Hac actione, vel vti possidetis, vel negatoria actione. Et hec est secunda lectura. Legitur & tertio modo, sicut scripsit do. Ayo, & tibi tertia lectura aduer-
3 tatis: † aqua oriebatur in fundo vicino, & sub terra per meatus ex fundo vicino fluebat in fundum meum: ego vidi quomodo aqua stillabat in fundo meo, cepi fodere, & inueni venas subtus, feci fontẽ: facto illo fonte feci gualgerias, vbi veniebant fullones. & lauabat panos suos ibi, & ista cepi per riuulos in fundũ meum, aliis tuũ, immittere, nõ rapide, non vehementer, non teneo: hac actione: q̃ tibi non nocet. Sed si in fundo meo quasi in cõsimo inter me & te feci fossam, in quã illa aqua recipereiur, & feci malitiose vt illa fieret putrida, & ex ea equberante laberetur in tuũ vt tibi noceret, teneor: hac actione, vel interdicto vti possidetis, vel negatoria. Et ad hanc lecturã facit. §. eo. l. si vicino. Et secundũ hanc lecturã legetur ita litera. [Ortur. Iquantũ ad fontis constructionẽ sed quantũ ad veritatẽ oriebatur in fundo vicino. [Fullonicas.] Riuos. Vel fullonicas, id est, gualgerias. [Vicini.] que per meatus sub terra ad eos veniebat in fundum vicini, & eã remittebat. [Actione. Iti. si ob hoc vicinus non ledatur: vt. §. eod. l. proxima. §. idẽ ait. in fi. [Impedit. Iactione aque pluuie arcende, vel eam interdicto vti possidetis, vel negatoria actione, sed facit iure seruitutis. Or. principio huius legis colligetis argumentum contra malos vicinos. Malo vicini & in vrbe & in rure faciunt talẽ tunicã. In ru-
4 re hoc modo: † tu habes in rure vineã magnã, & pratũ, qui vadit tempore estiuo, quid facit vicinus: ipse capit tota aquã, & redigit eã in cõsimo, & facit ibi maximã toiurã, efficit tibi putridã: postea qñ illa fossa repleta est, tota illa putredo intrat in vineã tuã, & pratũ tuũ. Dico vicino: hoc non licet tibi facere. Et tunc tenebit q̃ facit iure seruitutis. Quod si nõ habet, cõuenitur negatoria actione, & conuictus in negatoria, presumitur esse liber: vt. ff. de seruit. & aqua. l. ultima. & ipse condẽnabitur tibi: vt. §. ii. si seruit. vend. l. hanẽ. ff. eod. Sed si ipse contendit hoc facere iure seruitutis, conuenies actione hac, vel interdicto vti possidetis. Id & faciunt quidam in edibus, vt qui quis habet pratũ in domo sua, in cõsimo iuxta pratum facit fossam, in qua aqua putrida totius domus sue continetur ea repleta, aqua labitur in pratum vicini superueniente aqua: & hoc totum facit malitiose, vt vicinus reclinat domum suam, habet negatoriam actionem, vel interdictum vti possidetis, non actionem aque pluuie arcende: vt. §. eo. l. i. §. i.

5 § Idem Trebatius, † Ta habebas in predio rustico balneum, immittebat illud balneum in predium meum: numquid teneris hac actione? Dicebat Trebatius quod sic. Et Labeo dicit contrarium: quia non habet locum pro aqua calida, quod peo plus ma. [Putat. Scilicet & malo, quia ita fuit Trebatius bonus Iureconsultus, quod in vno dicebat male, & in alio bene: & ita sua opinio non approbetur, nisi in ster quibus: vt supra de actione empti. l. fundi. nihil. quod per locum a communiter accidentibus aque pluuie sunt frigide: vnde si sunt calide aque, non datur hec actio. Sed quomodo iubemur mihi contra te, qui immittis ca-
6 lidas aquas: † Certe si ex natura loci immittis non vehementius rem, non rapidiorem, nulla actione teneris mihi: vt. §. eodem. l. prima. §. Neratius. Sed si non immittis natura loci, potest te

conuenire actione iniuriarum: argu. ff. de actio. empti. l. qui pendente. Sed ꝛ negatoria actione. si dicis quod immittas ius seruitutis, ꝛ non habes: vt. ff. si seruitus vendicetur. l. harum. ꝛ l. legi. ꝛ l. fistulas.

7 § **Si vicinus.** † Vicinus meus in quodam loco intra me consueuerat habere hortum, certis temporibus conuenit eum irrigare tempore estiuo: postea de loco illo fecit pratum ꝛ irrigat in hyeme, ꝛ in estate: nunquid datur hec actio, vel potero petere cautionem damni infecti: Certe non. si non facit mihi iniuriam: alias sic. [Certo tempore.] id est. tempore estiuo. [Ceperit.] id est, tempore autumnali. [Nocere.] quia irrigabat qualibet parte anni. [Teneri.] subaudi, damnum infectum non habet locum, ꝛc. vt. ff. de damno infecto. l. si minum. sed illud damnum cauetur facto persone, non actione aque pluuie arcende. [Teneri.] quia nec nocet vicino: vt. ff. eod. l. j. § demq. [Ceperit.] scilicet, quia tunc tenetur hac actione: vt. ff. eod. l. i. § illud.

8 § **Aque pluuie.** † Si aliquis facit in publico, non tenetur hac actione. Impunet ergo sibi vicinus, si pro opere, quod fit in publico, non fecit sibi caueri. Si ergo fiat in priuato, datur hec actio: si in publico, non. [Hoc dicit.] [Accende.] scilicet actionis directe. [Utimur.] scilicet vtili bene tenetur quis, si faciat in alieno: vt. j. eod. l. proxima. in prin. ꝛ. § j. ꝛ. l. si colonus. in prin. ꝛ in fin. [Cessat.] quia nō fecit in suo. [Non prospexerit.] scilicet quod facere potuit: vt. ff. titu. j. l. si finita. § deinde. [Pretor ait.] vt. j. eo. l. si in publico.

9 § **Neque fructuarius.** Hic dicitur † q fructuarius nō potest hac actione agere. licet aqua noceat fundo, in quo habet vsumfructum. Similiter si facit opus, non potest agi cū eo. [Potest.] Custodiatis vos hic, quia ibi. §. habet aperte contrarium. Unde dicatis ita: Fructuarius non agit hac actione, scilicet aque pluuie arcende directa, nec conuenitur directa. vt hic, quia datur domino fundi, ꝛ cum domino agitur directa: vt. ff. eod. l. j. in prin. ꝛ l. § vtili. ꝛ agit fructuarius: quia sua interest: ꝛ tenetur, q quasi loci domini habetur: vt. j. eod. l.

Summarium.

1 Sepulchrum faciens in agro suo an teneatur, si aqua in fundum vicinum currat.
2 Alienans fundum post conuentionem de aqua arcenda, an teneatur.
3 Litigiosa an dicatur res lite super aqua arcenda contestata.
4 Colonus meus si in fundo meo opus fecit nocens vicino, cū quo agatur.
5 Procuratore opus faciente, quo vicino noceatur, an dominus teneatur.

1 **Quanquā.** In principio huius legis ponitur casus: † feci in fundo meo sepulchrū, propter quod aqua currit in fundū vicini: datur ne hec actio? Certe non directa: quia non sum dominus operis: quia est res religiosa, que in nullius bonis est: tamen quia opus fuit factum a me: tenebor tibi vtili: ꝛ si condemnat me iudex vt restituā in pristinum locum, non teneo: de sepulcheo violato; quia facio iuſtā causa. hoc dicit.] Arcendo. [scilicet directa: vt. ff. l. proxima. § aque pluuie. [Scribit.] ꝛ bene. [Nocerat.] scilicet vicino. [Desierit.] [scilicet facto loco religioso. [Teneri.] scilicet vtili: vt hic, ꝛ j. in fine huius legis. ꝛ. l. si colonus. in princip. non directa tamen aque pluuie arcende: vt. ff. l. proxima. [Restituerit.] [scilicet in pristinum statum. [Actionem.] id est. non tenetur actione de sepulchro violato. C. de sepul. violat. l. j. ꝛ. q. tamen hic non tenetur ideo: quia non videtur deuiasse, ꝛc. vt. ff. qui satisd. cog. l. fin. Item in illo iudicio cum ejculat: vt. j. de acquir. possess. iuste. cum multis similibus.

2 § **Julianus.** Hic ponitur talis casus: † Incepi te conuenire hac actione: quia opus a te manufactum mihi noceba: post susceptum iudicium fundū alienasti: an teneris: Dic q imo venit damnum quod retro contigit, ꝛ damnum futurum, ꝛ teneris demoliri. [Julianus scribit.] ꝛ bene. [Judicium.] [scilicet post litis contestationem: vt. j. rem rat. hab. amplius. in princ. [Restituendo.] [scilicet in pristinum statum. [Contigerit.] Idem est etiam alibi. vt. ff. de oper. nom. nun. l. non solum. in fin. Sed quere hic Jo. † nunquid lite contestata super aqua pluuia arcenda erit res litigiosa. videtur q nō: quia hec actio est personalis: ergo non efficitur litigiosa: quia res litigiosa est, ꝛc. vt in authent. de litig. in princ. Econtra videtur q sic: quia actio personalis efficitur litigiosa: vt. C. de litig. l. ij. Sed vos dicatis q efficitur litigiosa: quia in actione aque pluuie arcende non vico me dominum fundi, sed ipsa actio: vnde non possum ea alienare lite contestata in casibus permissis: vt. C. de litig. l. quicunq. ꝛ l. vltima.

4 § **Idem Julianus.** In. § isto ponitur talis casus: † Fundū meum colendum locaui: qui colonus fecit opus, propter quod nocet vicino: cum quo agitur hac actione? Non cum colono, qui non habet facultatem rei restituende, sed cum me domino, ꝛ ego non teneor restituere opus in pristinum statum meis sumptibus: quia fuit factum me ignorante. sed debeo prestare patientiam. Sed aduersus colonum ad sumptus agit interdicto quod vi, aut clam. Sed dic mihi, dico ego ita vicino, malam fortunam habeat iste laborator, quia fecit me ignorante: vnde venis tu, ꝛ destruas opus istud. Venis cum operariis, vis destruere istud opus. Dico ego: volo q canseas de damno infecto, si per demolitionem daretur mihi damnum. Dicis tu: hec sunt aliena verba: quia aut vis prestare patientiam. aut non. Si vis destruam: alias non: nunquid te
5 netur cauere vicinus? Certe sic, Sed † qd si procurator facit opus propter quod noceretur vicino: non agetur cum eo. sed cum domino: ꝛ tenetur dominus prestare patientiam demoliendi opus tuis sumptibus, ꝛ recuperabis illos sumptus a procuratore interdicto quod vi aut clam: vel si quod damnum tibi datum est. recuperabis a procuratore. Et hoc scribit Julianus, ꝛ bene. [Fecerit.] [scilicet propter quod nocet vicino. [Debere.] vt. j. quod vi aut clam. l. in summa. ꝛ. l. competit. Et intelligo de impensa facta a vicino, non a colono. quia si fecisti mandato domini, haberet actionē mandati, vel ex conducto non si fine mandato: vt. j. quod vi, aut clam. l. competit. § hoc interdicto. [Oportere.] Sed videtur hec litera non posse stare. Aut ego dominus volo caueri a vicino: hoc non videtur esse verum: vel a colono, vel a procuratore. Hoc non potest esse: quia opus meum est. Quare dicetis vt dixi in casu. Unde debet ita litera ordinari: si ab eo, scilicet vicino, cuius predio nocet aqua. desideret dominus caueri damni infecti. Et hec est bona litera, si habetis sine. ꝛ si habetis ita: si tamen desideret dominus quatenus. Custodiatis vos in isto quatenus: quia dominus Joan. fecit magnam vim. Unde exponeris ita literam. [Actionem.] [scilicet ad patientiam prestandam. [Colonum.] id est, locatorem: quia locator prestat patientiam, conductor ad sumptus tenetur. Vel legetis ita. [Colonum.] id est, dominum colo-
ni. Alii legunt sic, ꝛ vocant similitudinem per contrarium. [Quatenus.] id est, sicut. [Aduersus colonum.] [scilicet est actio, vt ad patientiam prestandam, sed ad impensam, ꝛ ad sumptus: vt. ff. ha buisti, ꝛ. j. habetis. l. proxima.

Summarium.

1 Colono opus nocens faciente, tenetur dominus patientiam prestare. 2.

1 § **Si colonus.** In lege ista dicitur: † si colonus facit opus, quo mediante nocet, ego dominus teneor ad patientiam prestandam, non ad demoliendum meis sumptibus: sed ipse colonus tenetur ad impensam interdicto quod vi, aut clam. Sed pro Deo, caute iste vicinus, nunquid tenetur colonus vici-
2 no? Certe sic. † Sed quid si mercedē, quam debebas prestare, prestitit, nunquid recuperabit colonus? Certe sic. [Teneri.] scilicet ad sumptum, ꝛ insuper ad damnum datum: vt. ff. l. proxima. § si tamen. [Restituere.] hoc non est verum: vt. ff. l. proxima. ꝛ. l. hoc amplius. in fin. Et recuperabit vel actio nelocati, vel actione negotiorum gestorum: vt. ff. de neg. gest. l. si communes. [Teneri.] scilicet q̃a non debuit ei obtemperare in hoc; vel si debuit, solus dominus tenetur: vt. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo.

Summarium.

1 Vicino tertio aquam in proximum mittente, ꝛ proximo in messi, vter mihi teneatur.
2 Actionem cui interdum si plures mihi eiusdem facti nomine teneantur.
3 Debitor principalis quando prius excutiatur.
4 Vicinus tertius quando pro immissione aque teneatur, ꝛ quando proximus.
5 Aqua si ex fundo pluribus communi in meum decurrat, cū quo agere possim. ꝛ nu. 6.
7 Emptori competit actio aque pluuie arcende.
8 Obligatio personalis quando remaneat apud alienantem. 9.

Obligatio

10 Obligatio personalis non transit in emptorem.
11 Actio aque pluuie arcende non in rem est, sed in personam.
12 Officium iudicis quod fit in actione aque pluuie arcende.
13 Officio iudicis non spectant, que ante litis contestationem accidunt.
14 Seruo opus faciente quod nocet, tenetur dominus noxali actione.

1 Si tertius. In principio huius legis ponitur talis casus: † Inter fundum Titij & meũ fundus Seij erat medi⁹: & ita fundus Titij erat mihi terti⁹ vicin⁹, & ego sibi: fundus Seij erat mihi proximus, & ego ex: fecit Titius in fundo suo opus, ex quo aqua decurrebat in fundũ Seij, & ille Seius deriuabat illã aquã in fundo meo, & ita dabat mihi damnũ: modo queritur vtrum actione aque pluuie arcende possim experiri cum Seio, vel cũ Titio. Et ait Sabinus, cuius sententia vera est, me posse agere cum vtroq₃, omisso altero. Et hoc dicit ista lex: [Si tertius.] s. Titius nomine, qui dicebatur tertius vicinus ex eo quod inter fundum suũ, & meũ erat fundus Seij, vt potest videri in duobus scholaribus & vno tertio. Et hoc innuit litera sequens. [Unde.] i. ex quo opere. [Aqua.] s. pluuia. vt facit ad titulũ. [Primi.] i. proximi. Uel primi. id est, medij. pone Seij, exẽpli causa: [Noceat.] sc3, aqua. [Ait.] s. & bene. [Cum primo.] s. vicino. [Omisso.] alias missore, alias remisso: vtraq₃ est bona. [Uel cum tertio.] s. vicino. [Missore.] i. qui aquam mittit in meo. [Primo.] i. primo loco. Ita legetur litera, si habetis misso, vel missore. si habetis remisso, legetis ita, vel cum tertio, sc3 vicino. [Remisso primo.] id est, omisso. Uera est. Or Segnor, principiũ huius legis hoc vult dicere, vt dixi in casu: quia si sunt tres vicini, sc3 Titius, & Seius, & ego, &c. Unde ex hoc principio colligetis hoc notabile: colligetis enim:
2 † Cum plures mihi tenentur eiusdẽ facti nomine, & quilibet insolidum, possum eligere vnum cum quo agam: & vno satisfaciente ceteri liberãtur. Et ad hoc concordant omnes leges, que dicunt hoc: vt. ff. de eo, per quem fac. erit. l. j. §. si plures. & ff. de tuto. & rat. distr. l. j. §. nunc tractemus. Sed illud fallit in principali debitore, & eius fideiussoribus: quia licet olim creditor haberet electionẽ, vt C. de fideiuss. l. iure nostro. hodie tamen secus est: vt in auth. de mã
3 dat. & fideiuss. §. j. colla. j. † Item illud fallit vbicũq₃ lex dicit aliquẽ primo loco teneri: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. si quadruplex. & §. si dolo. & ff. ad legẽ Aquil. l. si ex plagis. §. j. Item principiũ huius legis, sicut ego dixi in casu, & in summaria su ere expositione. Debetis ita caute intelligere, Quando tertius vicinus fecit opus, ex quo aqua decurrit in fundum vicini proximi, & postea deriuatur aqua in meo agro, possum agere cum vtroq₃. Sed pro Deo, quid erit: pone, Tertius vicin⁹ fecit opus, ex quo aqua decurrit in fundum mihi proximum: vicinus proximus non deriuat in meum fundum, sed ipsa aqua defluit in meum fundum: potero ne agere
4 cum vtroq₃, vt dicit principium legis huius. Distingue, † Aut tertius vicinus habet ius immittendi aquã, vel ex natura loci: quia his casibus mittit aqua, vel h3 cõstitutã seruitus aque: vt. ff. eo. l. in summa. quo casu non agã cũ proximo vicino, qa nihil facit: nec cũ tertio, qui facit iure pmittẽte. Sed si tertius vicin⁹ nõ iure, sed iniuria immittit in fundũ proximũ, & si proxim⁹ nihil facit: quo casu proximus vicinus, qui mihi tenetur, & ipse potest agere cum eo tertio vt aquam in suum fundum non immittat: & si non facit, mihi tenetur: vt. j. ne quid in loco publico. l. j. §. si quis. & §. sequenti.
5 Si ex plurium. In presenti. §. dicetur, † Si ex fundo cõmuni pluribus opere manu facto aqua pluuia decurrit in meũ, & mihi nocet, potero ne cum quolibet eorum agere? Certe sic, pro qua parte illius fundi quilibet est dominus, & quilibet eorum mihi condemnabitur pro parte. Idem etiã est & econtra, si forte aqua decurrens nocet fundo cõmuni plurium dominorum: quia quilibet eorum aget pro ea parte, pro qua est dominus fundi, & pro ea parte vicinus ei condemnabitur. Secũdo dicitur: Si aqua agri tui propriũ nocet fundo cõmuni mihi & tibi, cõueniam te aque pluuie arcẽde actione, non insolidũ, sed pro mea parte. Idẽ est etiã, & econtra, si aqua decurrens ex fundo cõi nocet meo agro: quia conueniente pro mea parte, non insolidum. Hoc dicit iste. §. [Si ex pluriũ.] Hec litera põt legi dupliciter, & primo sic: Si ex pluriũ fundo aqua decurrẽs [noceat,] s. vicino. Uel põt ita legi, si ex pluriũ sc3, vel ex vi vnius fundo aqua decurrens noceat. [Fundus.] s. cui aqua nocet. [Singuli.] s. quorum fundo nocent. [In parte.] s. pro qua sunt domini fundi. [Stat.] Posuit quãdo aqua vnius fundi nocet pluriũ fundo: modo ponit ecõtra. [Inde, &c.] condẽnatio. Huiusq₃ durat primũ dictũ. [Et puto.] ecce responsio. [Prestetur.] Unde pro qua parte habet fundũ cõmunem, pro ea cõuenit, nõ insolidum, [Proprio.] s. meo agro. [Agi.] s. nõ insolidũ, sed in parte. & hoc annectit. Et habetis hic vnũ dictũ: & istud dictũ h3 simile, & apertum contrarium vos habetis hic, vt dixi in casu. Et ad hoc est simile. j. ea. l. §. officium. Sed lex illa cõtradicit aperte: † quia lex videtur velle quod si fund⁹ cõis pluribus nocet fundo meo, quod possum
6 cum quolibet agere insolidũ: vt. j. ead. l. §. Cassius. Ad solutionẽ cuius cõtrarij dicetis pluribus modis. Et vno modo sic, quod ibi dicitur, de rigore iuris est verũ: secus de equitate, vt hic, & in illo. §. officiũ. Uel põt dici alio modo, vt dicatis sic: si ex fundo cõmuni pluribus mihi nocet aqua, aut cõuenio vicinos actione aque pluuie arcende ad interesse quo casu quelibet cõueniam pro parte vt hic, & in illo. §. officium. quia vbi ago ad interesse, & ad damnũ datũ resarciendũ, peto penã, que est diuisibilis. Sed si agerẽ ad opus factũ demoliendũ. quia demolitio operis est indiuidua, cõuenio quemlibet insolidũ, vt in lege contraria. Et ad hanc solutionẽ est argumentũ. quia licet pena sit diuidua: tñ demolitio operis est indiuidua: vt. j. de verb. oblig. l. ij. in prin. & §. fin. cũ lege sequen. & l. cadem. §. Cato. & l. stipulationum. §. fina. & l. stipulationes non diuidantur. & l. in executione.
7 Si quis. In. §. isto ponitur talis casus: † In solo tuo fecisti opus propter quod aqua mihi nocet, vel põt mihi nocere: anteq̃ agerẽ actione aque pluuie arcende, alienaui istum fundũ: cui dabitur hec actio? Certe emptori. Licet enim tempore operis perfecti ego essem dñs fundi, tamẽ si iste est dñs fundi, qui experitur tempore, quo nocet aqua, satis est: vnde ei dabitur hec actio. [Transtulerit.] sc3 vendendo fundũ, vel donãdo, heres ille, qui alienauit fundũ, & h3 eã emptor. [Ceperit.] sc3, & ita ad emptorẽ. [Contineat.] s. hec actio aque pluuie arcẽde. [Factum sit.] s. propter quod aqua nocet, vel nocere potest: vt. j. de statulibe. l. Labeo. Unde nota hic, vt dixi in casu. Si tu vicinus in solo tuo fecisti opus, &c. Quod est verũ, si alienaui fundum anteq̃ agerem hac actione. Secus si primo egi: quia ego agam: vt. j. eo. l. post venditionem. Et ex. §. isto colligetis argumentũ ad questionem talem, & postea hãc terminabitis, vt subijciã. Ponamus, domus tua erat tua, tu non haberes seruitutẽ in domo vicina: quia haberes, esset realis seruitus, que sequitur fundũ: vt. ff. de serui. rustico. pred. l. si fundus. & l. si via. Sed stipulatus eras a vicino, quod non liceret vicino immittere aquã supra tectũ domus tue, & si immitteret, stipulat⁹ eras penam: vel stipulatus eras quod liceret tibi immittere aquã: & ita seruitus erat personalis: si postea vendas mihi fundum, illa personalis obligatio transit in me: vt. ff. de vsufru. l. si pẽ
8 dentes. §. si. Sed infinite leges videntur contradicere: † quia si occasione fundi quesita est mihi personalis obligatio, licet alienem fundũ, nihilominus personalis obligatio apud me remanet: vt. j. de actio. & oblig. l. quecũq₃. & j. de furtis. l. inter omnes, & l. eu, qui. & ff. vsufru. quẽadmodũ caue. l. ij. in fine. & ff. de edendo. l. quedã. §. nihil. Unde dicetis: Cum tu alienas mihi rem, & si quid iuris quesitũ est, & transit in eum, in quem alienatũ est, si est seruitus predialis: vt. C. de serui. & aqua. l. in prouinciali. & ff. de serui. vrba. predio. l. via. §. quecũq₃. Sed si est psonalis obligatio, hic subijciã re
9 gulam, & instantiã regule: quia regula est, † quod alienato fundo, nihilominus remanet apud te: vt in predictis legibus: & j. de actio. & oblig. l. quecũq₃. & j. de furtis. l. inter omnes. & l. eum, qui. Sed fallit hec regula in actione aque pluuie arcẽde: quia licet sit in personã, vt. j. proximo. §. tamẽ trãsit in emptorẽ. Et est rõ specialitatis fauore agrorum, ne agris iniuste noceatur: sicut est speciale alibi: vt. ff. de ope. noui nun. l. qui viã. & ibi dixi. Et est ratio specialitatis: quia licet sit personalis hec actio, tamen scripta est in rem: vnde datur ei hec actio, vt. ff. eo. l. quãq̃. §. j. & l. si colonus. Et est speciale in actione ad exhibendũ: vt. ff. ad exhib. l. iij. §. est autem. Simile in actione quod metus causa: vt. ff. quod metus cã. l. si cũ exceptione. §. satis. Et ita hic est casus, in quo personalis obligatio sequitur rem. Simile. ff. de ope. noui nun. l. non solũ. §. si. & l. vltim. alias actio ambulat: vt. ff. de vsufr. l. sed & si quis. §. operas. Quod est contra regulas. j. de stipul. seruo. l. si seruus communis. §. ser
10 uus capto: † Unde regulariter personalis obligatio non transit in emptorem. Fallit in actione pluuie arcende. Item fallit in casu alio: vt. C. de actio. & oblig. l. ij. & C. de hered. vel actio. vend. l. ij. & vltima. Odof.
11 Aque pluuie. Hic dicitur, † quod hec actio nõ est in rem, sed est in personam. [Esse.] Hoc vult dicere: si tu fecisti opus in tuo solo, propter quod mihi nocet aqua pluuia, nõ dico illud opus meũ esse, & te demoliri debere, sed tuũ est, si est in personã, vt qui fecit opus, personaliter est obligatus illud opus suis sumptibus demoliri, si qui non facit, est mihi obligatus patientiam prestare: vt. ff. eo. l. quãq̃. §. j. & fin. & l. si colon⁹. Et h3 sit in psonã, tñ scripta est in rẽ: vt. ff. eo. §. proximo. ibi dixi. Et ita hec actio est psonalis, scripta tñ in rẽ. Secus in rei vẽdicatione, qa si peto rẽ, quã dico ad me pertinere, nõ possum dicere illũ mihi obligatũ: vt Insti. de act. §. j. & ff. de rei vẽ. l. officiũ.
12 Officium. In. §. isto dicit, quod sit officiũ iudicis in hac actiõe. † Et certe officiũ iudicis est, vt te cõdemnet ad opus demoliendũ: & si lite contestata damnum datum

est, debet te mihi cõdẽnare ad illud restituendum. Secus si ante litem cõtestatem: qa dz te cõdẽnare ad opus demoliẽdũ. Et hoc dicit. [Erit.] si an hac actione. Et dicetis de officio mercenario actionis, vel q̃ deserui actionem: vt. ff. de rei vendi. l. officiũ. [Eum.] scz victũ. [Restituere.] si opus in p̃istinum statum. [Non sorciet.] id est, non condẽnabitur refarcire hac actione, sed condẽnabitur ex vi interdicti, q̃ vi, aut clam: vt. j. eo. l. Ait prętor. in fi. & in principio legis sequentis. Item ex vi actionis aquę pluuię arcendę pro ponendę de nouo. Et est ratio huius. ff. qa si dico vt dixi in casu, q̃ si conuenio te hac actione, & litẽ fuit contestata, officium iudicis erit, vt te condemnet ad opus demoliendũ, & damnũ refarciendũ, si dãnũ datũ est post litẽ contestatã, valde spectant ad officiũ iudicis: secus si ante litis cõtestationẽ, quia debet mihi imputari: † quia ea, quę accidũt ante litis contestationẽ, non spectant ad officium iudicis, nisi nominatum dictũ esset: vt. ff. de edil. edic. Ledilee. ff. itẽ sciendũ. & ideo opus erit nouæ interpellationis: vt. ff. de usufru. l. pactũ. Et idẽ dicã in fructibus per. ff. istũ: quia peto a te fundũ mihi restitui: de fructibus nihil dico: probo fundũ meũ: quia faceris te possidere fundũ meũ: tempore sententię dico iudici, Domine, condẽnetis eum mihi in fundo & fructibus. Dicit ad uersarius: Non debetis, quia nihil dixit in libello de fructibus. Hanc quæstionẽ determinauit per hanc. ff. De fructibus perceptis post litem cõtestatam cõdemnabit, de his qui ante non.

14 **Celsus.** Hic dicitur. Si feci opus, teneor: ad duo: si non feci opus, sed possideo, teneor ad unum. † Sed quid si seruus tuus fecit opus, propter q̃ mihi nocet aqua pluuia, teneris ne mihi nomine actione? Certe sic. Itẽ quid si fecit ille, cui° heres extitisti, nũquid teneris? Certe sic, & hoc dicit. [Si quid.] id est, si q̃ opus. [Nocet.] i. nocere possit. [Cogẽdã.] & ita teneor ad duo, vt debeã demoliri, & meã impensã. [Tollere.] vnde debeo prestare patientiam, & tu meis sumptibus demoliri. Unde dic, aut ego facio opus, ppter q̃ aqua nocet, aut alius, aut in me alienatur locus, cui aqua nocet: in primo casu teneor ad duo, scz ad demoliendũ, & meã impensã, & ad tertiũ, scz si damnũ datũ est, refarcire: vt in princ. huius. ff. & ff. proxime. ff. Si aũt alius fecit me mandante, vel ratũ habente, idem est si autẽ me ignorante, ad unum teneor, scz vt patientiam prestem, vt hic, in fine. & ff. eod. l. quanq̃. ff. idẽ Iulianus scribit. & ff. itẽ si non ego. & l. si colonus. Si aũt ille, cui opus factũ nocet, alienat in me, sed antẽq̃ agã, mihi cõpetit actio nõ sibi, vt dixi. ff. ead. l. ff. si primo. Sed postẽq̃ egit, ei cõpetit actio: vt. ff. eo. l. post; rendutionẽ. [Debeo.] Hęc est bona littera sine negatiua, & habet simile, & sine omni cõtrario est: & erit sensus, vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. q̃ vi, aut clam. l. si alius. in fine. Nõ est uerũ, scz q̃ debeo prestare patientiã & insuper dando seruũ pro noxa, libero: vt. ff. eo. l. quãq̃. ff. idẽ Iulianus. Sed ff. habetur negatiuã, nõ contradicit. l. si alius. Ad q̃ dicetis q̃ non debeo dare precise pro noxa: quia litis estimatio in solutione est, nõ in obligatione: & hanc electionem habeo: vt. ff. de re iud. Inulcea. ff. i. Uel potest dici q̃ nõ debeo tradere pro noxa, quũ damnũ datũ nõ est, scz satis est q̃ prestem patientiã. [Fecissem.] qa bona heredis, & defuncti censentur eadem: vt. ff. de reg. iur. l. ex qua persona. & in auth. de iureiur. a mo. presti. in princ.

Summarium.

1 Ledens operi an liberetur.
2 Obligatus datur, vel facere non liberatur rem cedendo.
3 Successor uniuersalis non liberatur cedendo rem.

1 **AS, cum quo.** Hic notatur differẽtia, † aut tu fecisti opus, propter q̃ aqua mihi nocet: quo casu si uelis cedere operi nõ liberaris. Aut alius fecit: quo casu liberaris. Uno casu apparet q̃ emptor est singularis successor. [Arcendę.] ff. quia opus fecerit. [Iudicũ.] si an actione aquę pluuię arcendę. [Tollat.] ff. & sumptibus suis: vt. ff. proxima, in fi. [Emptore.] ff. qui possidet fundum. vnde nota hic, † q̃ si tu es obligatus dare, vel facere, non liberaris cedendo rem: sed si non es obligatus dare, vel facere, liberaris: vt. ff. de usufru. l. cũ fructu arius. & ff. si seruit. vendi. l. & si forte. ff. etiã. Itẽ hoc est uerũ in hac actione, quia scripta est in re, idem est in noxali actione: vt. ff. de noxa. l. ff. & l. in delictis. in prin.
1 † Sed uniuersalis successor nõ liberatur: supra. l. proxima, in fine. nisi forte heres successisset in eo, quod factum est ab illo: vt. ff. de oper. nouũ nuntia. l. penul.

Summarium.

1 Seruitus aquę a quo possit concedi.
2 Emptoris & venditoris uoluntas quando accedere debeat.
3 Dare aliquo pluribus vt singulis competente, non sufficit unum velle.
4 Seruitutem aquę in tuo fundo qualiter mihi possis concedere.
5 Uoluntatẽ ab initio interuenire, vel ex postfacto non refert.
6 Flumen si sit nauigabile non possum facere quo minus nauigetur.
7 Prętorio nomen generale est.

Concedendo. In lege ista cũ duabus seq. vsq; ad. ff. si
1 flumẽ. pontẽ talis casus: † In fundo tuo continebatur aqua: quã ff. alij habẽt seruitutẽ hauriẽdi illã aquã, & ducendi ad suũ fundũ: tu uis mihi cõcedere hanc seruitutẽ, nũquid põt: Certe sic, accedente cõsensu illorũ, qui habẽt. Et ita in concedendo nõ solũ requiritur cõsensus ipsius, uno illorũ, qui habẽt ius. Unde est,
2 † si tu vẽdidisti fundũ, ex quo aqua orit, sub pacto addictionis in diẽ, dz accedere uolũtas emptoris, & vẽditoris: ne si forte res remanent apud alterũ, diceret q̃ nõ accessisset eius cõsensus: & sic diceret q̃ nõ valeret, & sufficit sensu uoluisse. Sed si plures sint diui loci, in quo aqua oritur, omni consensus dz accedere. Sed sufficit ne in cõcedendo seruitutẽ, interuenire omni cõsensum, quorũ interest ab initio, vel postea: Certe sic. [In cõcedẽdo iure. Id est, cõstituẽda seruitute. [Eorũ. Scz vdorũ. [Oritur. ff. in fonte, vel in puteo. [Exquiritur. i. exigitur dz. [Consentiant.] Nã q̃ oẽs tangit, &c. vt C. de autho. prestan. l. vlt. in fi. [In corpore.] i. in fundo, qui est res corporalis. [Et in iure.] q̃ est res incorporalis. [Placet.] q̃ habet ius. Unde nota, q̃ † vbi aliq̃s ius cõperit pluribꝰ vt singulis,
3 nõ sufficit vnũ velle: q̃ in re cõi, &c. vt. ff. l. proxima. & ff. cõm. p̃dio. l. receptũ. Si aũt aliq̃s ius cõperit pluribus vt vniuersis, q̃ maior pars facit, omnes uidentur facere: vt. ff. ad municip. l. quod maior pars. [Addicto.] i. vẽdito: vt. ff. de in diẽ addict. l. & ff. [Emptorem.] q̃ alius nõ obtulit meliorẽ cõditionẽ. [Aquæ.] i. seruitutis.
4 [Ad quẽ.] q̃ dns põt. unde nota hic notabilia. † Primo, si aqua oritur in tuo, & alter hz seruitutẽ aquę hauriẽdę, si uis mihi cõcedere seruitutẽ, dz interuenire eius, & tuus cõsensus. Nõ est uerum, q̃si uis cõstituere ius aquę ducendę, vel ille mihi vult constituere, qui hz ius anteq̃ ad se pueniat: secus si puenisset: vt. ff. de seruitutibus. p̃ed. l. ff. & ff. de aqua quoti. & est. l. hoc iure. [Debet.] Unde
5 nota. † q̃ nõ refert, interueniat ab initio uoluntas alicuius, an ex postfacto: q̃ ratihabitio, &c. vt. C. & ff. de edo. l. ff. Fallit. ff. de acq. her. l. si is. ff. iussum. Itẽ fallit. Insti. de auth. tut. in fi. & ff. de auth. tuto. l. obligari. ff. vlti. Itẽ not. q̃ hic sufficit aliquẽ velle: vt. C. de cõditio. inserta. l. vlt. Fallit in vltimis uoluntatibus, & legatis: vt ff. de adimẽ. leg. l. ij. in fi. cũ. l. seq. Itẽ fallit in donatione facta inter uirũ & uxorẽ. l. quia hic status. ff. an oratio. Itẽ in cõtractibus unominatis: vt. ff. de cõdi. sine cau. l. de ci. & l. si penam.

6 **Si flumen.** † Aliq̃s flumẽ erat nauigabile, & erat iuxta fundũ meũ, & accessi ad prętorẽ vt mihi cõcederet vt facerẽ unũ riuũ i fundo meo ex hoc flumine: nõ valet hec cõcessio. Sed pone q̃ ex una parte habebã flumẽ nauigabile, & ex alia habebã nõ nauigabile, & ex illa expediebat mihi habere impetrum principe vt liceret mihi facere, & habere flumẽ nauigabile ex illa parte, quã necesse est habere: nõ valet. [Sic] si. iuxta prędiũ vicinũ. [Efficiatur.] i. effici possit nauigabile. Sed contra
7 ff. de flum. l. quo minus. Solu. † Romẽ prętorio est gñale, ve nomẽ perfidie: vt. ff. de offic. præfid. l. j. Uel dic q̃ solũ ad principem spectat, vel ad senatũ, nõ tũ ad prętorẽ: vnde nõ valet, si prętor cõcessit, vt hic.

Odof.

Summarium.

1 Seruitutem itineris si habeam in fundo tuo, non potes superiter arcũ facere.
2 Pontem quando facere liceat itineris causa.
3 Actio aquę pluuię arcendę pro quo opere locum habeat.
4 Riuus quid sit.
5 Specus quid significet.
6 Aquam ducere valens per riuum, an possit & per cuniculum.
7 Aqua ex fundo plurium si mihi noceat, cum quo agam.
8 Opus factum in fundo duobus cõi si fit, an agere possim cum eo qui non fecit.
9 Opus nocuum in fundo suo faciens ad duo tenetur.
10 Officium iudicis q̃ sit in actione pro opere nocente vicino.
11 Actio de damno sine iniuria habet cum noxali actione.
12 Actio datur vt opus manufactum destruatur.

1 **Uper iter.** In principio huius legis tria dicuntur. Primo dicit: † Si ego habeo seruitutẽ itineris per fundũ tuũ, & ff. cũ locum, in quo habeo seruitutẽ itineris, tu uis facere aliquã arcũ cã aquę ducendę

cende:nō licet tibi:quia per illud opus iter meū impediref:τ ideo
nole illius operis actione aque pluuie arcende te potero cōuenire.
Sed si tu,qui habes seruitutē ī locū meū.ā.eū locū, p quē habeo
seruitutē,vis facere arcū,nō lʒ tibi:τ qꝛ cā proprietatis,fit deterior,
τ videris vti maiori seruitute:τ ideo daf hec actio cōtra te. Scdo
dicit. Licet tu,qui habes seruitutē itineris,supra eū locū arcū non
possis facere,tñ si locus ille rūpitur per aquā, lʒ tibi pontē facere
itineris cā. Tertio dicit potius:Tu habebas seruitutē aque ducē
de per fundū meū ad tuū,tu nō vis ducere aquā per riuū, sed per
cuniculū:hoc tibi lʒ:qꝛ tu habes seruitutē ducēdi per cuniculum,
tibi lʒ ducere p riuū. Sed si tu habes seruitutē aque ducende per
riuū,si tu vis facere specū.i.fossam rotundā,τ profundā,in qua cō
tineaf aqua in illo riuo,per quē impleretur riuus,τ sic siccaretur,
τ fundus fieret deterior,τ interest fundū non siccari,daf hec actio
cōtra te.scʒ aque pluuie arcēde.τ hoc dicit. Et ſm hanc literā ita
exponit litera.[Supra iter alienū.] i.supra locū,in quo alius hʒ
seruitutē itineris.[Arcus.] i.opus lapideū factū ad modū arcus.
[Fiet.] s.ab eo,cuius predio dʒ seruitutē,vel cui debef.[Iure de
betur.] als debef iure.i.iure seruitutis. Et hucusqꝫ durat primū
dictū,τ est satis planū:qꝛ si habeo seruitutē itineris,τc. vt dixi in
3 casu. Et ad hoc ā.eo.l.j.§.hec aūt actio.† qꝛ hec actio non solum
hʒ locū pro opere facto,ex quo aqua nocet,imo pro eo,qꝫ pōt no
cere:vt.j.eo.l.si prius.§.j. Unde neutri.i.vel ei,cui dʒ seruitutē, vel
cui debef,lʒ facere arcū cā aque ducēde:qꝛ aqua posset nocere fun
do meo,τ videris duriori seruitute afficere fundū:qđ non lʒ:vt.ā.
de seruit.rust.pred.l.seruitutes.§.si domo.[Extruet.] i.possit. Uel
aperte dicaf,vt dixi in casu. Et hoc idē in scdo casu:qꝛ cū qd cōce
dif,τc.vt.ā.de iurisd.om.iud.l.ij.[At si specum.] Incipit tertiū
dictū. Unde notate vt intelligatis,hāc regulā. Est differentia in
4 ter riuū.cuniculū,specū,incile,τ sepen.† Riuus proprie est locus
longus,cōcauus,siue fossosus,nullo modo coopertus,vt est naui
giū. Cuniculus est locus directus,τ longus suffossus,coopertus
tñ. Unde potestis videre in multis ciuitatibus. Uocāt eū Tusci
conductus aquarū:qꝛ cōducit aquā de loco ad locū per terram.
Unde proprie dicitur cuniculus clauiga:vt potestis videre fere in
omnibus plateis magnis huius ciuitatis: nā est sub terra quidā
magnus riuus,in quē oēs cloace decurrūt in illū locū: τ similitu
dinarie dicitur riuus,qꝛ deriuatur inde aqua dicitur cuniculus:
nā sicut natura illius animalis est fodere sub terra, ita natura est
5 illius cuniculi fieri eū sub terra.† Specus est equiuocū: τ dicitur
specus duobus modis. Uno modo dicitur specus τ proprie aqua
que ducitur sup terrā per locū nō suffossum: vt potestis videre in
illa platea,quando Aposa currit per eā. Et dicit specus a spectan
do,qꝛ videt,etiā si ad locū nō eamus. Et in ista significatione non
sumit hic. Dicit τ specus fossa cauata τ rotūda,in quā aqua plu
uia hʒ recipi,τ recipit ibi. Et qꝛ non pōt emanare anteqꝫ fossa sit
plena,efficit illa putrida:τ fossa repleta hʒ aqua vndiqꝫ emanare:
qꝫ si ab initio non spectatur,ea repleta hʒ emanare vel spectari: vt
hic,τ.ā.eo.l.apud Trebatiū. Incile dicit stagnatonū, vel locus,
per quē primū deducit ex quacūqꝫ riuo aqua irrigandi cā:τ facta
est incisura:vt super riuū minus emanaret, per illud incile mittit
aqua alibi. Unde dicit incile locus ad iuuandū riuū. Et dicit pro
prie incile,qꝛ hʒ fieri in loco depresso,ita qꝫ riuus supersit. Sepeū
dicitur pprie,qñ incidit riuus in loco nō depresso,τ in pari riuo,τ
per fistulas aqua deuoluit in aliū locū. Et qꝫ ista oīa,τ singula sint
vera,probaf.j.de riuis.l.j.in prin.§.j.τ.ij.vsqꝫ ad.§.idē ait. Et hoc
premisso,ponetis ita casum vt posui.[At si specum.] i. fossam,in
qua aqua cōtinef,τ ea repleta aqua fit putrida.[Habet.] s.ille lo
cus,cui debef seruitus aque ducende.als habeat,τ als agat.i.hʒ.
als ageret.i.haberet.[Eo.] s.riuo,τ specu repleto.[Emanabit.]
in circuitu.[Siccabitur.] vñ tñ seruitus est deterior,τ ideo datur
hec actio. Alias riuus siccatur.i.iterū pōt siccari riuus. Et hec est
plana lectura in prin.huius legis. Uñ vt breuiter tollatis duo cō
6 traria,ita dicetis:† Si aliqs hʒ seruitutē aque ducende per riuū,
pōt τ p cuniculū,nisi in cōstituenda seruitute aliter dictū esset, qꝛ
tūc nō dʒ ducere per cuniculū:τ idē ecōtra,si hʒ seruitutē ducendi
aquā per cuniculū,pōt τ per riuū ducere,nisi contrariū dictū esset
in cōstituēda seruitute:vt.j.de riuis.l.j.§.si.τ.l.Labeo. Itē no. qꝫ
qui hʒ seruitutē cā fundi seruientis,pōt reddere meliorē,nō dete
riorē seruitutē:vt.ā.de seruit.v.b.pred.l.seruitutes.§.si domo.τ.ā.si
seruit.vend.l.τ si forte.in prin.τ.j.eo.l.si prius.in prin. Et iste est pla
nus intellectus. Pōt tñ intelligi τ alio mō sic. Si habeo seruitutē
itineris,si possum aquā ducere per locū depressum,nō lʒ mihi du
cere per locū eminentē:qꝫ eā fundi efficit deterior. Sed si habeo
seruitutē vie,τ rūpit,lʒ mihi facere pontē,τc.cetera nō mutantur.
Sed prior lectura est verior. Et scdm istā determinationē intelligi
tur.j.de aqua quotid.τ estiua.l.hoc iure.§.si.
7 **Cassius.** Hic dicit:† Si aqua,que est in fundo pluriū
mihi vnico vicino nocet, qꝫ possum cū singu
lis agere hac actione:τ si ago cū singulis,vno tollente opus insoli
dum ceteri liberanf. Itē si soluit interesse,ceteri liberantur:sed re
cuperat a cōsocijs cōi diuidundo. Et hoc Cassius ait,τ bene. Itē
ecōtra,si aqua vnius nocet fundo pluriū, singuli agent. Sed vnū
sciatis,si agatur cū eo,vnicuiqꝫ prestabit qꝫ sua interest:vt si opus
tollaf,ceterorū estimatio euanescit.[Ait.] τ bene.[Fundo.] cui
aqua nocet,qꝛ est.j.[Cōmuni.] s.fundo. Et ita ponit hic duos ca
sus.[Uel.] pro saltim.[Posse.] vt si forte aqua minus nocet alte
ri.[Aget.] vnus cū vno.[Restitutio.] i.demolitio. Euanescere.
Et audite, qꝛ in fundo cōmuni est opus factū,si ago cū vno,τ ipse
destruit totū opus,nō tenenf cōsocij ad opus demoliendū. nō qꝛ
destructū est. Preterea si soluit solidū interesse,liberat se, τ alios:
vt.ā.de neg.gest.l.soluēdo.vnde amplius ab alijs nō petit: qꝛ bo
na fides,τc.vt.j.de reg.iur.l.bona fides. Sed contradicit lex, que
dicit qꝫ debeo agere cū quolibet pro parte:vnde vno soluente alij
non liberanf:vt.ā.eo.l.si tertius.§.j.τ.j.ea.l.§.officiū. Sol. Si ago
ad opus demoliēdū,possum agere cum quolibet insolidū,vt hic:
sed ad interesse pro parte,vt in lege cōtraria. Uel dicatis, si egi cū
vno insolidū,si me nō repellit,liberat se,τ alios,si soluit, vt hic: sʒ
si ipse vult repellere,dʒ audiri,vt in lege cōtraria.[Posse.] s.a so
cijs. Et ita iudiciū cōi diuidundo nō impedit hāc actionē:qꝛ hoc
iudiciū amittit. Secus in iudicio dāni infecti.i.in edibus.[Fue
rit.] Unde si agit cū eo,qui fecit opus,tenetur demoliri,τ sumpti
bus suis:sed si non agit cū eo,qui fecit opus,sed cū eo, qui locum
possidet,tenetur patientiam prestare:vt.j.§.proximo.τ.ā.eod.l.
quamqꝫ.§.j.
8 **Apud ferocem.** In.§.isto ponitur talis casus:
† Plures erāt dñi eiusdē fun
di:vnus fecit in eo opus,propter qꝫ nocet vicino:alius non fecit
ago cum illo:qui nō fecit,opus demoliri sua impensa,quia a con
socio recuperabit. Sed hec opinio non est bona:qꝛ ille , qui fecit
opus,tenet restituere sua ipensa,nō ille,qui nō fecit,imo solū tene
tur prestare patientiā. Itē alia ratione,qꝛ posset pati dānū, si ipse
conueniretur,τ ab eo exigeretur:qꝛ si ageret cōi diuidundo cōtra
sociū,forte cōsocius non est soluēdo.[Actum ait.] s. hac actione.
[Non fecerit.] scʒ,sed factum ab alio possidet.[Impensa.] τ hoc
ista ratione,qꝫ,τc.vt.ā.famil.ercis.l.heredes.§.an ea. Et hoc dixit
proculus:sed paulus corrigit eum.[Sibi.] s. Paulo. Alij dicunt
sibi.s.proculo mutāri cōsiliū.[Patiatur.] qꝛ debet experiri cū eo,
qui fecit opus. Unde dānnū,qꝫ qs,τc.vt.j.de reg.iur.l.qꝫ quis,
[Oportere.] subaudi illa ratione,quoniā,τc.[Non fuerit.] τ ita
9 in dāno morabit.qꝫ nō dʒ esse. Unde habetis hic,† qꝫ q fecit opus
tenetur ad duo,scʒ opus demoliri,τ sua impensa:qui factū possi
det,tenetur patientiā prestare:vt.ā.eo.l.si tertius.§.Celsus scribit.
Officium. Hic intendit Iurisconsultus tractare qꝫ
sit officium iudicis in hac actiōe, siue o
pus factum in fundo nocet vni,siue in fundo vnius noceat cōi.
10 † Et certe erit hoc officium,si opus est factū in fundo vnius , τ
ex illo opere nocet alteri:qꝛ tenetur ille sua impēsa in pristinū statū
demoliri,si fecit,τ post litē cōtestatā dannū datū est: τ hoc venit
in hac actione:sed si ante,veniet operis restitutio. Si autē opus
factū est in fundo pluriū,τ nocet vni,vel econtra: vel factum est in
fundo pluriū,τ nocet pluribus , hic debet ita esse,vt in cautione
dāni infecti non agatur pro parte. Et hoc dicit.[Iudicio.] i. co
gnoscentis de actione aque pluuie arcende.[Accepti.] i.dati, vel
delegati inter duos. Uel accepti,id est,acceptati:quia cum esset or
dinarius,actor adiuit eum.[Si forte.] Modo aliud exponitur
materiam,qꝛ dixit in specie.[Noceat.] s.vel nocere possit:vt.j.de
fluminib.l.Labeo.[Debeat.] vt sequitur.[Ubiqꝫ.] i.τ in cautio
ne dāni infecti,τ in hac actione.[Agatur.] secūdario tāvt. ā. eo.
l.quamqꝫ. in princi.τ.ā.de dam.infecto.l.pretor ait.[Oportere.]
11 Unde nota hic,† qꝫ hec actio hʒ similitudinem cum noxali actio
ne:quia noxales sunt prodite contra personas dnorum,tñ scripte
sunt in rem:vnde non solū dātur cōtra dominū,imo etiam contra
bone fidei possessorē,vt.ā.de noxa.l.nō solum.in fin.cū lege sequē.
Sic τ hec actio datur contra personā,licet scripta sit in rem:vt.ā.
eodē.l.quamqꝫ.§.idē Iulianus.τ.ā.proximo.§. Item nota, qꝫ si
plures sunt domini,in quorū fundo opus factum est quilibet te
netur pro parte. Quod est verum,si agatur ad interesse ex eo qđ
opus restitutum non est:secus si agitur ad opus demoliendum,
quia agitur cum vno insolidum:vt.ā.ea.l.§.Cassius. Uel dicatis,
si agitur pro damno,qꝫ contingit post litis contestationem,vnus
quisqꝫ tenetur pro parte:secus est de damno,qꝫ contigit ante litis
contestationem:vt dixi in illo.§.Cassius.ā.ead.l.
12 **Si ex priuato.** † Mihi τ tibi erat fundus com
munis:ex tuo proprio ducis a
quam in fundum communem:teneris mihi pro parte mea:τ hoc,
si opere manu facto immittis:secus si vi fluminis aqua deriuatur:
quia non teneris mihi hac actione.[Si ex priuato.] i.ex proprio:
vnde qdā vocāt in vulgari rē propriā priuatā.[Immittatur.] scʒ
opere manu facto,vt.j.dicit.[Glaream.] ex proprio fundo in com

munē.[Præstandā.]ſ.q verū eſt de equitate,ſed de rigore iuris: vt.ſ.eo.l.vicinus.ꝛ dixi.ff.eo.l.ſi tertius.ſecus in prin.

Summarium.

1 ☞Emptor non tenetur ſua impenſa opus factum in fundo empto demoliri.
2 Opus faciens nocumẽ,ſi poſt in poſſeſſionem alienat, an conueniatur.
3 Actio de damno pto opere nocituo an ſit in rem,vel in perſonam.
4 Actio de dolo non datur,alia competente.
5 Actio pro aqua pluuia quando ceſſet.
6 Damnum datum poſt litis conteſtationem eſt ſarciendum.
7 Conceſſio ratione conueniẽtie ſit,que alias non.

1 **EMptor.** In lege iſta,cum duabus ſequentibus hoc dicit:† Si emptor vere emerit,nō ſimulate,pro opere,q ipſe nō fecit,ſi cōuenitur hac actione,nō tenetur demoliri ſua impenſa.ſed patientiā preſtare. Idem in ſocio,ꝛ donatario,ꝛ legatario,ſi ille qui opus fecit,cōuenietur
2 interdicto,quod vi aut clam. Sed quid erit:† Aliquis fecit opus,q mihi nocet:alienauit in potentionē:nunquid potero alienantē cōuenire: Et certe ſic intra annū interdicto,q vi, aut clam, poſt annū actione de dolo.[Emptor.]ſ.fundi,in quo factum eſt opus:quo mediante aqua nocet.[Simulata.]q tunc nō emptor eſt:vt.ſ.de cōtrahen.empt.l. merito.[Succeſſores.]ſ. ſingulares, vt.ſ.dicit.ꝛ.ff.eod.l.ſi tertius.in ſ.[Debēt.]vt.ff.l.proxima.§.apō ferocē.[Ite.]q nō egit cōtra eum,qui fecit opus.[In eadem.] ſc3 in qua eſt emptor.[Fecit.]vt. ff. l. proxima. §.apud Ferocem.
3 [Eſt.]Et ita nota.† q hec actio ꝛ ſi ſit in perſonā ſcripta tñ eſt in rem:vnde datur cōtra ſingularē ſucceſſorē.ꝛ cōtra eū,qui opus fecit:vt.ff.eo.l.ſi tertius.in ſ. Sed nūquid cū venditore poterit agi: Certe ſic,vt.ſ.dicit.[Tenebitur.]vt.ff.l.qui.§.§. Iulianus.[Opus.]ſc3 in fundo tuo,ex quo aqua vicino mihi nocet, vel nocere pōt.[Potentiori.]ſub audi maxime:q qui alienat in potentiorē, tenetur:te.vt.C.ne li.poſſ.l.ff. Et ita ſi alienat in alīū:vt.ff.de aliē. iudi.mutā.cau.fact.l.iiſ.§.itē.[Quatenus.]i.q,[Clam.]ſ.in tra annum vtile: vt.ſ.q vi,aut clā.l.ſemper.[Dandū.]ſ in alienantē. ꝛ q dicit de dolo.id eſt,doli noxe:ꝛ iudiciū.i.actionē in factū. Et quod dicit de dolo iudicio.aliꝰ dicit.i.actionē de dolo. Et ad id, q dicitur in principio legis nō videt poſſe ſtare,de.ibus rōnibus.
4 Prima rōne,q regula iuris eſt,† q actio de dolo nō datur,ſi alia locū habeat:vt.ff. de dolo.l.ff.§.pen.ꝛ.§ pō ſolū. Sed certe ad iſtō pōt dici,ita verū eſt q de dolo non datur,niſi in ea perdendꝰ dolus fuerit cōmiſſus:vt.C.de tranſac.l.actione. Sed inſtatur, ꝛ videtur q nō debeat dari de dolo.imo reſtitutio:vt.ff. de dolo.l. ait prætor.in ſ.cū.l.ſeq. Ad q pōt dici q nō pōt reſtitui. quia fuit negligens:vt.ff.ex quib.can.ma.l.nō enim. Nec pōt dici q nō fuit negligens:tñ hoc caſu non ſolū interuenit dolus vt ageret.imo vt eū liberaret. Sed videtur cōtra.C.de dolo.l.ff.[Solatio.]Dic loquitur,habito reſpectu ad notā iuris:vt.ff. de inoff. teſta.l.ſi nō motus. Vel poſſum dicere,q hic dicitur de dolo,i.doli nomine: nam ꝛ hoc poteſt alibi videri:vt.ff. de dolo.l.ita.q.ꝛ.l. in heredem.ꝛ.l. Sabinus.

5 **Cum agitur.** In.§.iſto dicitur:† Si habeo hanc actionem, ſi forte vitio loci aliqua pars ſoli ſubſederit,ꝛ ita pluuia in inferiori loco noceat,ceſſat hec actio:ſ3 ſi nō vitio,ſ3 opere manu facto,datur hec actio.[Fecerit.] ſc3 vicino.[Queritur.]vt.ſ.dicit.[Subſederit.]Dicitur ſubſidere,qñ pars ſoli ſuperioris ſubſidet ad partē inferiorē.[Actio.]verum eſt de rigore iuris:ſecus de equitate,vt preſtetur patientia: vt ff.eo.l.ſupra iter.ꝛ.l.ff.§.aque.[Subſederit.]ſ.propter vitiū loci,q non datur actio de rigore iuris,ſed de equitate ſic.[In hoc iudiciū.]in hac actione habet venire futurū dānū,ſicut in cautione dāni infecti:reliqua actio datur gratia dāni preterīti: vt vnū ſciatis,
6 † q ſ3 dānū datū poſt litis cōteſtationē veniat ſarciendū,nō tamē opus niſi eſſet cōnexum. Et hoc eſt,q dicit.in hoc iudiciū,id eſt, in hac actione.[Venit.]ſ.principaliter:quia gratia futuri dāni interponitur cautio dāni infecti:tñ ſecūdario interponitur gratia preteriti:vt.ff.de dāno infecto.l.prætor.in ſ.ſic ꝛ hec cautio interpoſita eſt:vt.ff.eo.l.quanqꝫ.[Judicis.]i.actionibus legis Aqui. vt.ff.ad legē Aquil.l.iiſ. Et idē in actione furti:vt.ſ.de furtis.l.qui tabulas.[Exercendū eſt.]Sed videt cōtra.ff.eo.l.ſi tertius. §. officiū. Sed nō eſt ita:q ſi cōuenio te hac actione,ſi poſt litē conteſtatā ex opere facto datur mihi dānū,venit indicio officio,vt ibi. Secus ſi conuenio te hac actione;quia ſi poſt litem conteſtatam faciens opus,de eo opere non teneris actione aque pluuie arcende iam propoſita, ſed noua actione agam.[Nouo iudicio,] id eſt, noua actione aque pluuie arcendę:vt.ff.de iudic.l.non poteſt.
[Tollet.]ſ.ex nouo iudicio,vel ex primo,ſcōm quoſdam nō poteſt. 7 † Et ita ratione conuenientie aliquid conceditur,quod alias non ſit:vt.ff.de manu.l.etiam.§.ex cauſa.

Summarium.

1 ☞Damnum contingens poſt litem conteſtatam ex fundo vendito,venit in iudicio aque pluuie arcende.nu.3.
2 Actio aque pluuie directa quando competat,ꝛ quando vtilis.
4 Venditor ſi quid conſequitur,emptori reſtituere tenetur.
5 Edictum de alienatione iudicij mutandi cauſa facta quando locum habeat.

POſt venditionem. Ex noſtra duos ponit caſus. In primo caſu actor, qui agebat hac actione, poſt litem conteſtatam fundum vendidit,ꝛ alienauit, alias tradidit. In ſcō vicinus.cōtra quē actū eſt, poſtea vendidit fundū,ꝛ tradidit:ꝛ de his duobus tractatur in lege iſta.ꝛ eſt
1 primus caſus talis:† In fundo tuo feciſti opus,propter q nocet mihi aqua:cepi te conuenire vt deſtrueres opus illud: poſt litem conteſtatam illā vendidi,ꝛ tradidi:poſt illā venditionē aqua dicit mihi dānum: querit an hec actio mihi duret, an vero in eum prorſus tranſeat: Et certe mihi durat,non quia mihi damnū datum eſt,ſed ideo quia damnū datū eſt reiuersi vnicumen quia domus eſſe deſſ,quicquid conſequar,teneor emptori reſtituere. Secundus caſus eſt.ſi cum vicino ago hac actione,ꝛ tu illi fundum, in quo erat opus,alteri vendidiſti,habeo electionē vtrum agere cū emptore,vel cum venditore intra annū vtile.ſi alienaſti cā mutandi iudicij.[Poſt venditionē.]ſ.ꝛ traditionē.[Fundo.]ſ. vicino, cuius noie dño egerat hac actione,ꝛ litē conteſtatus fuerat.[De quo.]i.pro quo.[Judicii.]i.aque pluuie arcende.[Ejute.]i.venditionē.ꝛ traditionē.[cōſequi.] id.q venit in hac actione, ſc3 vt opus demoliatur,ꝛ ſumptu aduerſarij.[Venditori.]i.damnū datum ſit.[Eum.]venditorē.[Reſtituere.]ſ.ex vi emptionis. propoſita cōtra eū ex empto actione. Et iſte eſt primus caſus huius
2 legis. Unde ita notate,vt tollatis quoddā cōtrariū. † Si tu feciſti opus in fundo tuo mihi vicino,propter q aqua pluuia mihi nocet,datur mihi hec actio directa:vt.ſ. de ſtatu.l. Labeo. Si cōuenio te hac actione,ꝛ litē fui cōteſtatus,ꝛ adhuc mihi aqua non nocuerit,ſed nocere poteſt,ſi poſtea iſtū fundū vendidi, hec actio non deſit mihi cōpetere,ſed perſeueret:nō q mihi vēditori damnū datū ſit,ſed q nocitū eſt rei,cuius venditionē feci:veritū quę
3 quid cōſequar a vicino,emptori reſtituā. Ubi nota,† aut fundum meū,in quo tūc propter aquā vicini mihi dānū dari,alieno ante litis cōteſtationē:quo caſu non datur mihi hec actio,ſed emptori. Aut poſt litē cōteſtatā alieno.quo caſu datur mihi hec actio, vt hic. Nec obſtat.§.qui dicit,ꝛc.ff.ea.l.§.ſi tertius.ꝛ.§.ſi prius. quia illud eſt verū,qñ alieno ante litis cōteſtationē: hic autē loquitur,
4 qñ alieno poſt litē cōteſtatā. Itē nota hic,† ſi venditor poſt venditionem ꝛ traditionem aliquid cōſequitur,tenetur illud reſtituere emptori illa rōne:q ſicut omne incōmodū poſt venditionē pertinet ad emptorē,ita ꝛ cōmodū:vt.ff.de contrahen.empt.l.qꝰ ſepe. §.ſi res.ꝛ.ff.de peric.ꝛ cōmo.rei.ven.l.id,q.in prin.

Odof.

Sed ſi ante. Incipit ſcō caſus.[Fecerit.]ſ. aque fundi vicini. Vel dic opus in vicino prędio factū.[Actum.]i.agendū.ſic.C.de legib.ꝛ cōſtitu.l.j.ꝛ. C. de his,qui not.inf.l.ꝛ queritur. Eppono actū.i.agendū: vt habeat locū q dicit lutera,† ſc3 edicti de alie.iud.mut.cau.fac.habet locū cū alienatur cā futuri iudicij,nō accepti:vt.ff.de alie.iud.mu.can.fac.l.iiſ.§.ex hoc edicto. Poteſt epponi ſcō modo, Actum, ſc3 hac actione,ꝛ litē conteſtata. Et dicentis,ac ſi ita nō eſſet cōteſtata:q ex quo venditor vendit malitioſe,ꝛ emptor accepit malitioſe. Vel dic actū poſt venditionē. Nā ſi ante ꝛ poſt alienaſſet, teneretur perinde,ac ſi non vēdidiſſet;vt.ff.eo.l.quanqꝫ.§.j.[Vēdat.] ſc3 fundā,in quo eſt opus nocens. Sed in primo caſu legis vendi tus fuit fundus ei,cui noceret.[Exercendum.]vt.ff.eod.l. quanqꝫ. [Fecerit.]i.dolo malo,teneatur actione in factum ex illo edicto de alie.iud.mut.cau.fac.vt.ff.de alie.iud.mut.cau.fac.l.iiſ.§.iter.ꝛ l.vel poſt annū. Itē poſt cōuenturi interdicto q vi,aut clam vſq; ad annum:ſed ſi annus vtilis eſt elapſus, agitur de dolo, vt plene vidi.

Summarium.

1 ☞Seruitus vna non retinetur per vſum ſeruitutis alterius.
2 Seruitute vna vſus,quando ceteras retineat.
3 Seruitus quanto tempore perdatur.

4 Contractus in dubio intelligitur factus secundum consuetudinem.
5 Pactum an plus possit, quam consuetudo.
6 Seruitus aque non impeditur per locum publicum medium.
7 Seruitus aque hauriendę potest imponi vicino tertio, si permittat medius.
8 Seruitutem haustus non impedit locus medius publicus.

IN PRIN. Nostra rubrica habet duas partes. Prima docet de aqua, secũda docet de aqua pluuia arcenda. Et legitur rubrica vt ibi dicit: vel agitur in titulo isto: sed de prima parte, scz de aqua simpliciter tractat in hac lege: et in principio huius legis ponitur ita casus: † Constituisti mihi seruitutẽ in fundo tuo, vt de nocte possem vsque ad de fonte tuo ducere aquã ad fundũ meũ irrigandum: postea concessisti mihi altã seruitutẽ, scz q̃ possem aquã de fonte tuo de die ducere ad irrigandã fundũ meũ: ita q̃ diuersis cõcessionibus habebã duas seruitutes: ego cõstituto tpe ad admittendã seruitutẽ, decẽ annis inter presentes, viginti inter absentes deduxi aquã de nocte tantũ, nõ de die: nunquid retineo seruitutẽ aque nocturne? Certe sic, sed per do aque diurne seruitutẽ. Unde si vna vsufrui, illam retineo, aliã amisi. Hoc docet principiũ huius legis. [Si pluuia.] i. primo loco. [Nocturne.] Ad decimdecende. [Deinde.] scz loco. [Tempus.] scz ad admittendã seruitutẽ: q̃ quãtũ sit, infra plene dicã. [Nocturna.] scz nõ diurna. [Diurne.] subaudi, sed retineo seruitutẽ aque nocturne. [Facte.] subaudi, et ideo vna vsa nõ retinet alia. Unde notate in prin. huius legis quo ita breuiter, vt
2 tollatur cõtraria hic signata: † Aut ego habeo vnã seruitutẽ per diuersa predia, vt puta per predia Titanni, et per predia Demetrii: quo casu si fuit vna vsus, in ceteris retineo seruitutẽ. Si in multo vtor, in ceteris perdo: vt. ff. de seruit. rusti. pred. l. j. §. viti. et l. vna. Aut habeo plures seruitutes per idẽ predium, vel p diuersa predia, vt hic, quia diuerse sunt seruitutes, si vna vtor, illã retineo: illã autẽ, qua nõ fui vsus, perdo: vt. ff. de seruit. l. seruitus. §. vlt. et. ff. quib. mo. seruit. admit. l. ij. §. Sed pro Deo, q̃ eſt tẽpus constitutũ ad admittẽ
3 dam seruitutẽ? Distinguo, † aut seruitus hȝcmodi cõtinuã, vel modico tpe interpollatã, vt vnius diei, vel noctis: hic casibus perdit decẽ annos inter presentes, viginti inter absentes: vt. C. de seruitu. et aqua. l. penu. alo vltimo. Sed si ex magno interuallo hȝ cãm interpollatã, vt puta vt liceat mihi ducere aquã per annũ semel: hec per dicitur duplicato tpe: q̃ intelligit duobus modis, vt. vt. C. de seruit. et aqua. l. penu. alo vltimo. et. ff. quẽadmo. seruit. admit. l. fi. fic.

Odof.

4 PLACUIT. In presenti. §. dicitur: † si habeo seruitutem aque ducẽde per fundũ tuũ ad meũ, ȝ mihi ducere aquã alio modo, quã per lapidẽ stratũ, nisi in cõstruenda seruitute aliter ductũ esset: et hoc illa ratione, cũ cã cõsuetudinis eſt qui pot ducere aquã iure seruitutis, vt nõ ducat per lapidem stratũ: secus si habeo seruitutẽ aque ducendę. q̃ possum ducere per fistulas, siue ductũ sit in cõstituenda seruitute, siue nõ. Et hoc eſt verum, si cã fundi cõstituentis nõ efficitur deterior. [Placuit.] scz ait Jureconsultus Paulus, qui fecit legẽ illã. [Lapidẽ.] l. stratã. [Sic.] l. inter cõstituentẽ, et eum, cui cõstituitur. [Non esset.] [Esse ratio.] [Stratũ.] in terra positũ vel stratũ i. sonatũ. [Ducat.] scz nisi in cõstituenda seruitute aliter ductũ sit. Et ita habemus q̃ cõsuetudinis eſt, vt. vt. ff. de vsufru. l. j. [Ut per fistulas.] ligneas. [Fieri.] scz ita vt, vt. vt sequitur. [Fundi.] i. seruientis. [Ex hac.] subaudi, fistulas. [Detur.] Or legnosi, in. §. isto notanẽ plura ma
5 gistralia. Et primo sic, † q̃ plus pot factum, quã cõsuetudo, et in hoc plus. Ecce si cõstituit seruitus aque ducende per lapidẽ stratũ, nõ possum ducere per cõsuetudinem, nisi p pactũ dictum esset. Et plus pot, q̃ cõsuetudo. Aliquando tñ ecõtra eſt. Nã consuetudo pot dare priuato iurisdictionẽ. C. de emancip. l. j. et. ff. eod. l. vlti. Sed pactũ non: vt. C. de iurisd. om. iud. l. primorũ. ȝ habẽti possit prorogari iurisdictio per pactũ: vt. ff. de iud. l. j. Itẽ in aliquo pactificant: q̃ sicut pactum hȝ in se consensum, ita et cõsuetudo: vt. ff. de legib. et senatusc. l. de quibus. in fi. et Instit. de iure natu. gen. et ciuili. §. ex nõ scripto. Itẽ nota q̃ hec rõ quare habemus seruitutem aque ducẽde, non pot ducere per lapidẽ stratum, q̃ habeo necesse alii lapidẽ seruire in terra, q̃ vix fieri poterit, quin cã fundi efficia tur deterior, sed per fistulas sic: q̃ nõ adungũtur terre, imo supra terrã, q̃ ponit ligniũ, quo mediante fistula sustẽtat: et hoc casu non facit cãm fundi deteriorẽ, nisi cã accideret naturalis: vt. ff. cõmun. predio. l. effectiones. Et hoc eſt verum, cũ simpliciter eſt cõstituta seruitus, ȝ per specũ: secus si per riuum. vt. ff. eod. l. in prin.

Odof.

VIA PUBLICA. In. §. isto vsq; in finẽ legis, licet per multa verba ponitur plures casus,
6 in quibus medius locus, qui non seruit, non impedit seruitutem haustus, non duci aque ducende. † Ecce si inter fundũ tuũ, et meũ est via publica, potest mihi in fundo tuo constitui seruitus aque hauriendę, ȝ non ducẽde: q̃ via publica et. ff. impedit seruitutem aque ducende, nõ tñ impedit seruitutẽ aque hauriende. Similiter si riuus est mediũ, et tuã non impedit seruitutẽ aque hauriende. Similiter si ego habeo duo predia vicina, primũ, et medium, et tu habes prediũ extremũ, mediũ prediũ meũ non nocet quin acquiram seruitutẽ aque hauriende. Et est verũ q̃ flumen non impedit seruitutẽ aque hauriende, quũ flumen pot vadari: quo casu sicut flumen nõ impedit seruitutẽ itineris de tuo predio ad meum, ita nec seruitutẽ aque hauriende. Secus in loco religioso, vel sacro: q̃ ibi non ȝ tibi cõstituere seruitutẽ: q̃ per viam publicã fas est mihi ire de predio meo ad tuũ: non ita per locũ sacrũ, vel sacratum.
7 † Sed quid erit: inter prediũ meũ, et tuum est predium Titii, potuisse cõstituere seruitutẽ aque hauriendę? Certe sic, si Titius cõcedat mihi seruitutẽ vie itineris, vel actus. [Interueniat.] s. inter prediũ, cui seruitus debetur, vel q̃ seruit. [Fluminis.] s. vel ȝ riuus aque. et. vt q̃ vadari nõ pot: vt. ff. de seruit. rusti. pred. l. fi. [Nõ habeam.] subaudi, q̃ res propria nemini seruit. vt. ff. si vsufruc. peta. l. vti frui. et de seruit. vrba. prędi. l. in re cõi. [Potest.] i. vadari. [Sacro.] vt ecclesia. [Religioso.] vt sepulchrũ. [Per enim.] scz q̃ semper fuit: vt. ff. de flumin. l. j. [Potest.] Or legnosi, notate
8 in. §. isto, q̃ † medius locus, qui non seruit, sicut est via publica, sicut est flumen publicum, vel medius fundus vicini non impedit seruitutem haustus: si tñ cõcedit seruitutẽ itineris vicinus, vt hic, et. ff. de seruit. l. seruitutes. §. pe. sed medio locus. qui nõ seruit, impedit seruitutẽ aque ducendę. Et ad hoc facit. ff. de seruitu. l. seruitutes. §. penul. et. ff. cõmuna. pred. l. in tradendis. §. interpositus.

Summarium.

1 Opus faciens in loco publico non tenetur edicto de aqua pluuia arcenda.
2 Aqua per viam publicam non ducit, siue permissu principis.

IN PUBLICO. † In publico loco feci opus, ex quo aqua mihi nocet, nõ teneris hac actione, que datur cõtra dominũ soli, actu nõ es vsus loci publici. Secus si fecisti in tuo loco priuato, ex quo interueniente loco publico mihi nocere potest: q̃ teneris mihi hac actione: q̃ tu es vsus soli. Hoc dicit ista lex. [Si in publico.] subaudi, solo vsu, et proprietate tantum: q̃ tunc ȝ locũ quod hic dicitur. Secus si locus sit publicus propriatus, non vsu. Sic soluitur cõtrariũ. ff. cuiusq; vniuer. nomi. l. penul. Uel potest dici, aut est locus publicus, vt fiscalis: et cessat hec actio, vt hic. Aut vniuersitatis: et non cessat hec actio, vt hic, ibi. [Factum.] s. publica authoritate. [Quo.] opere mediante. [Noceret.] s. ei, qui vicinũ ȝ prediũ. [Non potest.] i. tangat ratio. [Eius rei.] i. rato vniuersitatis est hec. [Solus.] Unde si factũ est opus in priuato, dominus tenetur, alias nõ: vt. ff. eo. l. apud Treba
2 tium. §. pe. [Sine permissu, etc.] Hic dicitur † q̃ nullus pot ducere aquã per viã publicã sine cõcessione imperiali, vel eius. qui pot concedere ad instar principis. Et hoc dicit. [Non pot.] subaudi, vel sine permissu senatus: vt. j. ne quid in loco publico. l. §. fi. ga. et. j. de flumi. l. quominus. Uel dicatis, ducere per viam publicam pot solus princeps, et senatus, vt ibi.

Summarium.

1 Actio aque pluuie non datur scienti et patienti.
2 Consilium que et quando preiudicet.

HABEO. † Ego in fundo meo, vicino meo sciente, et patiente, vel vicino sapiente, non rogato Jureconsulto, sed sanamente, fecit opus, propter q̃ aqua ei nocere potest. Certe nõ datur hec actio q̃ fecit eo sciente: nisi per errorẽ, vel imperitiam deceptus esset. hoc dicit cã lege seq. [Patiente.] s. et scientem: vt. ff. de mo. tuo inferen. l. si propinq. Alias est, sapienter, vt quia erat sanamentis: sed si esset furiosus, nõ intelligeret: vt. ff. locati, et cõducti. l. qui ad certũ tpus. [Nocerat.] s. vicino. [Arcẽde.] q̃ sufficit cũ semel voluisset: vt. ff. eo. l. in cõcedẽdo. et. l. in dict. a dicto predio. [Per errorem.] s. facti. [Per imperitiam.] s. iuris. [Errantis est.] Nam nihil est tã cõtrarium cõsensui, quam error, qui detegat imperitiam, vt. ff. de iurisdi. omnium iudi. l. si per errorẽ. † Falsit in confessione, que fit in iure quia si fit per iuris ignorantiam, preiudicat: vt infra de confessio. l. non fatetur. Item fallit, quia si soluatur legatum per facti ignorantiam, repetitur. Secus si per ignorantiam iuris soluatur: vt. C. ad legem Fal. l. error.

Summarium.

1 Venas aque incidens in fundo suo an teneatur vicino.
2 Facere in suo quod vult quis potest.

Si in meo. †Jn lege presenti ponit talis casus: 1 Aqua habebat venas in fundo tuo, illas venas immittebat in fundū meū, & supra terrā emanabat. tu incidisti venas, & ita auertisti locū: unquid teneris mihi? Et certe dicitur q̄ nō teneris, sed ure licito facio, nisi habeam istā seruitutē in fundo tuo, vt possim vti venis aque: quo casu nō licet tibi venas presidere. [Rumpat.] Incipiat supra terrā 2 emanare. [Ad me.] ad meū fundū. [Feci se.] †q̄ nemo prohibetur facere in suo, & q̄ nō videtur damnū dare, sed potius lucrum offerre: vt. ff. de damno infecto. l. Proculus. nisi malitiose: vt. ff. eo. l. §. neq; ait. & ideo q̄. Et dicit plene de materia ista in l. Proculus. Unde hic amplius non dico. [Teneris.] quasi dicat, nō teneris hac actione, nec hoc interdicto.

Summarium.

1 Vsufructuario non datur actio aque pluuie, nec etiam in eum. nume. 2.
3 Actiones omnes legitime sunt ciuiles.

Si vsusfructus. † Mihi legatus fuit vsusfructus fundi, in quo erat opus, ex quo aqua pluuia nocet vicino, nunquid datur hec actio contra me vsufructuarium? Certe dicitur q̄ non, sed contra heredē testatoris, qui mihi legauit vsumfructū fundi: & hec actio nō datur mihi vsufructuario, ſz he 2 redi, & contra heredē. † Verumtamen licet non detur directa vsufructuario, datur tñ vtilis ei, & contra ei. Sed quid erit, si ego vsufructuarius patior damnū: egam ne interdicto, q̄ vi aut clam, & vtili hac actione, & agā vt opus tollatur. Sic ergo vtilis hec actio datur vsufructuario, & cōtra vsufructuarium: sed directa datur proprietario, & cōtra eū. hoc dicit. [Fundi.] ſcz cui nocet aqua, vel ex quo aqua nocet: nam in vtroq; casu loquitur hec lex. [Est.] licēt petit. Simile. ff. de iudic. l. j. [Precio.] cui nocetur, vel ex quo nocetur. [Interdicto.] ſcz vi aut clam: q̄ pōt intendere intra annū vtilem: vt. ff. eo. l. Attrino in prin. [Contēdat.] i. extendere debeat, proposita cōtra sona. [Accōmodare.] Et sic datur ei vtilis, & cōtra eū dat. [Restituisse.] Alios instituisse. [Coerceat.] i. facit ne vicino det damnū. [Legitima.] i. actio aque pluuie arcende, q̄ 3 est ciuilis: † q̄ oēs legitime actiones sunt ciuiles: vt. ff. de orig. iur. l. j. §. deinde. Vel dic legitima, id est, actio aque pluuie arcende, q̄ est ex lege duodecim tabularū: vt. ff. de statulib. l. Labeo. [Videt.] subaudi vt detur vtilis actio aque pluuie arcende in fructuarium. vnde breuiter tollatis cōtrariis legis, que aperte est in contrarium de verbo ad verbū, que dicit vt. ff. eo. l. apud Trebatiū. in fin. Sed vos dicetis: Nō datur directa hec actio, vt ibi, sed vtilis, vt hic, & dixi in expositione littere. Sed nec cōtra eum datur directa, sed vtilis, vt hic, & ff. eo. l. penul.

Summarium.

1 Actio de aqua pluuia non competit pro opere facto authoritate publica.
2 Agri vectigales. qui dicantur.
3 Flumen si det mihi damnum tuo opere, mihi teneris.

Quod principis. In principio huius legis quidā casus ponuntur, in quibus hec actio: † vt si in predio meo est opus, propter q̄ nocere pōt predio tuo: si conuenias me hac actiōe, & vtar his exceptionibus, q̄ feci principe permittente, vel senatu, te repellā. Sed si obiicis hāc exceptionē, q̄n ista predia fuerūt cōiuncta, ita actū fuit q̄ liceret mihi facere tale opus, cessat hec actio. Et hoc dicit. [Licet.] Simplā habēt hoc verbū licerat, quidā non. Si habetis, ita legetis, q̄ licet, ſcz opus facere, propter q̄ aqua nocet vicino tantū principis, vel senatus. [Jn iudicium.] i. in hāc actionē. [Kōvent.] Aū sine principe, siue senatu, vel consensu vicinorū factū est, cessat hec actio: vt. ff. eo. l. Sabinus. Si non habetis licet, intelligatis q̄ est j. opus factū fuerit. [Hec actio.] Hec actio nedū hz locū pro agris nō vectigalibus, & hoc dicit: Hec actio, ſcz aque pluuie arcende. [Agris.] subaudi, si 2 ab eis noceatur. † Et dicuntur agri vectigales, de quibus vectigal pōlatur: vt si cōdugi predia a ciuitate, cui soluit vectigal, cui habeo vtile vsum: vt. ff. si ager vectig. l. j. Est ager nō vectigal, cuius rōne nō pōsito pēsionem, q̄ nō habeo cognoscere nisi a Deo. Sic ergo siue vicinus facit opus in vectigali agro, siue in nō vectigali. datur hec actio. Hoc intendit dicere iste. ff.

3 **Aggeres.** Jn. ff. isto ponitur talis casus. † Fundus meus erat citra flumen. tuus vltra flumen: tu fecisti aggeres eminentes. propter q̄ factū est q̄ flumē dat mihi dānū in prēdio meo: teneris mihi hac actione? Rādeo q̄ sic, si alias flumē nō daret mihi dānū, & si aggeres fecisti cā damni: alias nō dat hec actio. [Jn priuato.] sloco, vel fundo. [Jn arbitrium.] id est, in iudicio: vt. ff. de proba. l. si arbiter. [Veniāt.] q̄s est verū, &c. vt. ff. eod. l. in summa. §. ité Varus. [Nocerit.] id est, nocere posse. [Non debuerunt.] alias nō teneris: vt. ff. ea. l. in fin.

Summarium.

1 Arando opus faciēs. quo aqua nocerat vicino, quando teneatur.
2 Porca quod instrumentum dicatur.
3 Lacus fossa & stagnum quo differant.

Vicinus. †Vicin⁹ habebat pratū suū iuxta me, & ipse arabat, vt faceret sulcos, p quos mitteret aquā in fundū meū: nō teneō q̄ arat, ſz teneō mihi si nō hz⁹ auertēdi admissio me. & auertit. Sed & si forte facit fossam inter me & se, & ea repleta emanat in fundū meū, teneō mihi? Dōnamus, ego habeo fundū meū iuxta lacū, cuius lacus decrescit, & diminuit spaciū inter me, & se: nunquid ppter hoc crescit predii mei? Certe nō. Sed quid si crepata salutat predii mei, ita q̄ minuit duas pres, nunqd decrescit predii mei? Certe nō. Et hoc dicit ista lex. [Arabat.] i. ad terrā arationi vacabat. vt q̄ pratū fecit malā herbā, & ita vult facere terram de prato per sulcos. vt sulci ducātur in directū, & structi. [Porcas.] †† Porca dicitur instrumētū sulci: vt rustici scīūt. [Jn ciuo.] 2 f. vicini inferioris. [Non posse.] ſex ordine. Rā. [Araret.] q̄ vt ēs se licitū cuiq; &c. vt. ff. si ſerui. vēd. l. sicut antē. §. Aristo. [Fecisset.] f. vicinus. [Noceret.] i. nocere posset. [Explere.] i. replere, vel colere. [Condēnare.] vt. ff. eo. Lapud Trebatiū. in prin. [Lacus.] Dic 3 quidā habēt. §. & quidā nō. Et nota † q̄ est differētia inter lacū, & fossam, & stagnū. Lacus est propie, q̄ hz aquā perpetuam, vel ad tēpus. Fossa est propie. in quā immittit aqua, & stat ad tempus. Jtē stagnū est rotundū, nō fossa: vt. ff. de flumi. publi. l. j. §. lacus. & §. stagnū. Vnde si hz iste lacus decrescat, nō propterea accedit mihi: & ita ecōtra, si accrescit, vt hic, & ff. de cōtrah. empt. l. Rutilia. & ff. ne quid in loco publico. l. j. §. lacus.

Summarium.

1 Fundo nocere dicitur, quo nocet vie, qua ad fundum itur.

Si, cuius. † Ego habebā seruitutē vie per fundū tuū, ad meum, vicinus fecit opus, ppter q̄ nocet fundo, ita q̄ nō possum vti via: datur mihi hec actio vtilis. nō directa. [Js, cuius via.] i. seruit⁹ vie. [Debetur.] ſcz, p fundū vicinū. [Potest.] f. cōtra tertiū vicinū, q̄ fecit opus. [Fundo.] ſcui debetur seruitus. Et est verū, q̄ hz vtilē actionē, ad instar fructuarij, nō directam: vt. ff. eod. l. si vsusfructus. & ibi dixi. & Lapud. §. fin.

Summarium.

1 Jurisdictionem si quis ex consuetudine habeat, datur mihi actio de aqua pluuia arcenda.
2 Consuetudo quam iurisdictionem dare possit.

Seuola. Hec lex legitur dupliciter, vt dicā in littera, & vno modo sic: † si aliqs ex cōsuetudine hz iurisdictionē, datur mihi hec actio q̄ eōsuetudo, & vetustas, &c. Et ſm hāc lectūrā ad hoc allegat hec lex. Si aliqs nō ex cōsuetudine, vel vetustate, satis est: 2 vt. C. de emancip. l. j. & vlti. Vel dicatis † q̄ cōsuetudo dat iurisdictiones voluntarias: vt. C. que sit longa consuetudo. l. j. & vltim. non contentiosas. ſm, vt hic. Et erit sensus huius legis: Sicut ex natura cōstituta, vel ex natura loci licet mihi aquā in fundum tuū immittere, ita si ex vetustate immisi, arbiter, qui cognoscit de hac actione debebat me tueri. Et secundum hoc legetis ita literam. [Ductus.] ſcilicet vicinorū. [Aut honestatem.] ſcilicet ducendi, vel immittendi aquam.

De publica-

De publicanis ꝛ vectigalibus. Rubrica.

Summarium.

1 Oratio quando non absoluta dicatur.

Rubrica ista continuatur ad superiora in hūc modum: Quia liter prouideatur nobis circa vicinos per nunciationem noui operis, ꝛ per cautionem de damno infecto, ꝛ de actione aque pluie arcende. dictum est in superioribus: verum quia subuenitur nobis aduersus publicanos, siue per ipsos, siue per eorum familiam nobis damnum datum est, ponit hanc titulum. Et quia eorum officium consistit in vectigalibus recipiendis vel non, ponitur de vectigalibus, et quia ratione vectigalium non solutorum res confiscantur, ponit de commissis. Et quidam habent rubricam sine copula: et tunc legatur rubrica de publicanis. Videamus qō sit eorum officium, ꝛ qualiter puniantur: ꝛ de vectigalibus videamus qualiter soluantur, ꝛ a quibus personis: ꝛ de commissis videamus, qualiter confiscentur ratione vectigalium non solutorum. Quidam habent cum copula: et sic non absolutam. † Et dicitur non absoluta oratio, quando ponitur copula: vt. ſ. de verborum significatione. L. sepe compertum est. Quidam habent vnam copulam tantum, ꝛ tunc dicetis, Videamus de publicanis vectigalibus, ꝛ de commissis. Et nota, quod de tribus tractat. De prima parte rubrice agitur in prima lege vsq; ad. ſ. de rebus. in. l. ſi publicanus. De secunda parte rubrice agitur in quarta lege huius tituli in. ſ. i. ꝛ vltimo. ꝛ. ſ. eod. l. licitano. ſ. earum. ꝛ. ſ. eod. l. vltima. De tertia parte rubrice agitur. ſ. eo. l. fraudari. ꝛ. l. cotem. ꝛ. l. commissa.

Summarium.

1 Actio de publicanis quare introducta.
2 Publicanus quis dicatur. ꝛ. ſ.
4 Publicani mali qui dicantur.
Vectigal quid dicatur.
6 Vectigal quo differat a tributo.
7 Edictum de vectigalibus quare introductum.
8 Actio generalis trahitur ad edictum de publicanis.
9 Publicanus quando teneatur sine noxe deditione.
10 Dominus ex delicto familie tenetur, ac si vnus fecisset.
11 Dominus quando liberetur, si familia seruorum decerit.

PRetor. Iureconsultus tractaturus de publicanis, consequenter annectit causam quare fuit introductum. Tertio exponit verba edicti. Et sunt talia verba: Ait pretor: Si publicanus vi ademerit ipse publicano mandante, vel ratum habente, sed ꝛ quicunque alius nomine publicani ademerint, sed familia seruorum abstulerit publicano inuito, certe si publicanus non restituat, in eum intra annum in duplum iudicium dabo. post annum in simplum. si familia seruorum publicani fecerit sine noxe deditione in eum iudicium dabo. Hec sunt verba pretoris. Modo respondet pretor tacite obiectioni, que posset sibi fieri, quare fuit introductus iste titulus, nonne satis est quod teneatur publicanus communibus actionibus. Respondet Iureconsultus, † licet alie actiones sint prodite, tamen ꝛ ista fuit introducenda: quia istud est mitius, quam alie actiones: quia furti actio datur, siue paratus sit restituere, siue non: sed hec datur, si non restituat: alias, id est, si restituit, non datur. Preterea habet electionem velit agere isto edicto, vel communibus actionibus. † Et dicitur publicando, qui publico fruitur, quia est electio ab Imperatore, vel a fisco, ad tributa recipienda. Unde tenetur publicanus, si vi ademit, vel damnum dedit, tenetur ꝛ si eius familia fecit, ipso mandante, vel ratum habente. Et eius familiam intelligimus seruos suos ꝛ liberos homines, quos habet in officio publicani. Et unum sciatis, si eius familia non erat in illo officio ꝛ damnum dedit, non habet locum hoc edictum. Et hoc usque ad. ſ. vltimum. [Publicanus.] Dicitur ille publicanus, qui preponitur publice authoritate. vt in sequenti. ſ. [Eiusque.] scilicet publicani. Sed hic custoditus vos. Videtur bis idem dicere. Quare dicit quidam quod istud superfluit. eius familia, &c. [Quod ve. &c.] dicitur esse in litera, quod sequitur. Quod ſe &c. postea non dicitur, eius familia, &c. Sed Bēignus, nec primi, nec secundi bene dicunt. Unde dicimus quod vtrunque debet esse in litera: sed differentia est in hoc, siue publicanus aufert mihi aliquid, tenetur, siue eius familia: vt ſ. de vi, et vi arma. l. prima. ſ. deuenisse. ꝛ. ſ. quotiens. Sine familia aufert, ipso ignorante, tenetur, sine noxe deditione: vt ſ. de vi, et vi arma. l. prima. ſ. cum autē. ꝛ. ſ. sed et si tamen. [Familia vi ademerit.] scilicet ipso mādante, vel ratum habente. [Publicanorum.] scilicet vi ademerit, scilicet ipso ignorante. [Nō erit.] scilicet quandocunque, petente actore intra annum. [In duplum.] scilicet intra annum: quo duplo vna est pena, in alio reo: vt. ſ. eod. l. ex hoc edicto. in fine. [Iudicium,] id est, actio in factum: quia ex quolibet edicto, &c. vt. ſ. de dam. infec. l. nō. [Iniuria.] id est, culpa. Sic exponitur. ſ. ad legē Aquil. l. sed ꝛ si quecunq; ꝛ Instit. de iniur. in prin. [Item si damnum.] verba pretoris scripta, quando vi abstulit publicanus, supra sunt posite: modo ponit quando non abstulit vi, sed dedit damnum. [Sed hi. ſ. publicani. [Exhibebuntur.] ſ. vt illa familia puniatur. [Dabo.] ſ. vsq; ad predictā actionem in factū. Et hucusq; durat textus. Sequitur expositio vsq; ad legē, si publicanus. ſ. de rebus. Et debetis scire, q; verba pretoris debēt habere hūc intellectū: si sub celo sunt multi publicani, † q; ipsi debent habere duos solidos, ꝛ ipse, vel ipsi volūt habere vnā libram, ita vi auferūt. Et si forte sibi nō est ipse: vel est ibi, vel eius familia, vel aliq; s facu eo mādāte: vel forte ei⁹ familia facit eo ignorante: ipse, vel eius familia, vel alius eo mādāte debet cōuenire intra annum ad duplū, si nō restituit, si post annū, in simplum. Et est productū hoc auxiliū cōtra publicanum, qui aufert vi. Item si dat damnū, q; tu non vis soluere vectigal, sicut publicanus vult, vide furatur tibi maletā tuā: similiter si non restituat, datur intra annū in duplū, post annū in simplum. Et ita exponitur textus vt dixi. [Hic titulus.] Modo ponit quare dicant publicani, ꝛ quare iste titulus fuerit introductus. [Publico.] id est, publica authoritate colligūt vectigalia. [Habēt.] † dicunt publicani, q; publica authoritate faciūt, vnde nomē est cōsequens rei: sicut ꝛ alias. Instit. de donat. ſ. est ꝛ aliud. [Vectigal.] Et ibi vectigal, pedagium, q; pro eo, q; vehitur ꝛ de ture, ꝛ de mercibus, que feruntur de loco ad locum, debet prestare octauam partē: vt. C. eo. l. omnia. Vel etiā tributum. Non solum est publicanus, qui colligit vectigal, sed ꝛ qui colligit tributū. Differentia est tamen inter hec: † vectigal, pertinet de rebus mobilibus, tributū de predijs: vt. C. sine censu vel reliquis. l. ſi. [Conducūt.] vt soluantur vectigalia, vel tributa. Et ad hoc facit. ſ. eod. l. quante. ſ. vlt. ꝛ. l. seq. [Dixerit aliquis.] Modo respondet Iureconsultus obiectioni, que posset sibi fieri, scilicet quare istud edictū est introductum. † Respōdet, quia si minor, q; si fur vel raptor velint reddere rem subreptam per vim, non cuitabunt penā: vt. ſ. de furtis. l. qui ea mente. ꝛ. ſ. vi bono. rapt. l. penul. Et idem in illo, qui dat damnum: vt. ſ. ad legē Aquil. l. fin. Sed secus in hoc edicto: vt. ſ. eo. l. hoc edicto. Et hoc dicit. ſ. [Quid.] id est, cur. ac vel quid, id est, quare. [Adiutus.] scīs per predicta edicta, scz vi bonorū raptorū, ꝛ furti manifesti, vt subdit. ſ. [Prope id.] id est, istud edictū de publicanis. [Dat⁹.] l. si nō restituat. [Vi bonorū raptorū.] ſ. actio. [Furti.] l. manifesti nec manifesti: vt Instit. vi bonor. rapto. in prin. [Datur.] ſ. vsq; ad sententiā. Unde videtur arbitraria. ſ. in quosdā: vt dicā. ſ. eo. l. hoc edicto. Idem in actione quod metus causa. l. si cū exceptione. ſ. fina. Quod nō est in furti, ꝛ vi bonorum raptorū: vt. ſ. de furtis. l. qui ea mente. ꝛ. ſ. vi bono. rapt. l. penul. ꝛ. ſ. dicti. Sed in illiquo agitur duriue in isto edicto, q; in alijs: quia hic agitur sine noxe deditione: qō non est in alijs: vt. ſ. eod. l. fin. ꝛ. l. seq. [Optimā.] Unde nota hic duo notabilia contra regulas, que sunt, q; generalis clausula, &c. vt. ſ. de verb. oblig. l. ooli. † ꝛ tamen actio generalis, vt est actio vi bonorū raptorū trahitur ad hoc edictū. Item no. hic, licet regulariter sit ve rū. q; ordinarij auxilij egeadit extraordinarium: vt. ſ. de minori. bus. l. in cause. hoc tamen non egeadit. Quod est illa ratione, q; ordinarium egeadit extraordinarium introductū contra formā iuris. non secundū ius: vt hic, ꝛ. ſ. de eden. l. quedā. in prin. ꝛ. ſ. de rei vend. l. j. ſ. per hanc. Uelsic in duplum, in casu agitur in quadruplo contra publicanum: sed illud est ex edicto de calumniatoribus: vt. ſ. de calumniator. l. antepen. ſ. fin. [Et in dominos.] id est, publicanos. [Dicetur.] scilicet a publicano, vel eius familia. [Ad seruos.] scilicet proprios: [Uectigali.] scilicet in colligēdo, [Continebuntur.] quia appellatione, &c. vt. ſ. vi bono. rapt. l. ij. ſ. familie. ꝛ. l. pronuntiato. ꝛ. ſ. de vi, ꝛ vi arma. l. j. ſ. merito. Et. ſ. familie. [Cessabit.] Nō habet hoc edictum, qñ familia delinquit quando est in eius ministerio: non si delinquat, qñ non est in eius ministerio: vt. ſ. proximo. ſ. ꝛ. l. cum non ego. Subsequent. [Quod nouissime, &c.] Uoc inter cetera verba pretoris habuimus hic, † si familia publicani ademit eis ignorantibus, vel inuitis sine noxe deditione. Quod enim pretor nouisse dicit, si eam non exhibent, datur iudicium in eos sine noxe deditione. Et habent exhibere, siue facilis sit exhibitio, siue non, quia vti eis non debent. Unde si exhibent tenentur noxaliter, alias non. Unde habent electionem quando familia delinquit, vel vertit exhibere familiam ꝛ tenentur noxaliter: alias tenentur sine noxe deditione. Sed ſi forte non habent in potestate, tenent: quia nō debebāt tenere. Unum sciatis, quod non solum tenetur publicanus, sed ꝛ eius socius. Et

hoc dicit.[Ait.] dic vt.ff.proxime [Exhibeatur.] subaudi per publicanos:[Dabo.]id est.actionē in factum ex hoc edicto: vt ff.un proin.huius legis,ubi,scilicet,&c.[Proprui.]id est,speciale per hoc edictū introductum:quia sec' est in alijs cōmunibus actionibus.nā alias non teneō defendere eum,quē nō habet in potestate:vt.ff.rei.&.de noxalib.l.ij.&l.in delictis.&l.quoties.&.respondeo.&.§.ult.&.ff.ad legē Aquil.l.scientium.[Habeat.] s.publicani. [Non possunt.] scz per accidēs.Et est ratio.ff.eod.Lcū si exhibuissent,qz non tenentur: vt Justitu.de oblig.que ex quasi delic.§.vlt.&.nau.caup.stab.l.vl.§.i.[Non sunt.] videtur cōtra:quia si sunt separatim vtebant,socij nō tenētur:vt.ff.eo.l.licitatio.§.socij. Itē si non separatim seruū eorum non erant:sed certe,quia ita vtebantur soci,vt alij debent tenere:vt.ff.pro socio.l.actio.§. nonnunq;. [Ante amē &c.] Hoc dicitur.si familia publicani vi abstulit, vel dedit mihi damnū.si publicanus non exhibet familiam, tenetur insolidū.Sz ante quam agā,debeo ne exprimere quos seruos debeat exhibere. Certe sic:sed si volo dicere qz exhibeat, sed volo vt omnes exhibeant.ergo audiendus.[Dinc.]ff.eo.Secunde. Alij habent hic.id est,pro hic.[Agatur.]scz ex edicto de publicanis.[Dicatur.]ab actore.[Quis sit.] subaudi de familia publicani esse audiendus:vt.ff.ad exhibend.l.ij.in prin.&.ff.de optio.leg.ij. mancipiorum.

10 **§ Si plures.** In.§.isto ponit talis casus.† Plures serui publicani publicano inuito dederunt mihi damnū:cōuenio publicanū,vt ipse exhibeat mihi eos:non exhibebit,tenetur insolidū:sed nunquid liberatur,si velit prestare pro tota familia,quantum prestaret, si liber homo fecisset: Certe sic.[Damnum.] s.inuito publicano:vt dixi in casu.

11 [Fuit.] Unde nota,† qz vbicunq; familia seruorū dat damnū, si dominus pro tota familia tenetur prestat,quantum prestaret, si liber homo fecisset,liberatur:vt.ff.ad legē Aquil.l.illud.&.ff.de noxalib.l.quod aut pretor.&.l.j.§.famil.furt.fec.dic.Et hoc verum est regulariter.Fallit tamen,si forte familia delenit album pretoris: vt.ff.de iurisdic.omn.iudic.l.ij.familia.Et dic plene vt ibi dicitur.

Odofredus.

Summarium.

1 Heres publicani an teneatur pro vi ablatis ab eo.
2 Heres non conuenitur ex delicto defuncti.
3 Praeses prouincie pro rebus sui vsus non prestat vectigal.
4 Tributo non prescribitur.

1 **Si publicanus.** Dicitur:† Si publicanus vi abstulit aliquid,& ante.q eū conuenirem,decessit,tenet heres in quantū ad eū peruenit.Et hoc est,quod dicit. [Decesserit.] Exponetur duobus modis. Uno modo vt dixi in casu.[Decesserit.] scz ante litis contestationē.vel secundo modo post litem contestatam.[Factus sit heres.] subaudi. Unde nota
2 hic,† qz actio ex delicto non datur cōtra heredem: vt Justitu.de perpet.&.tempo.actio.§.non tenet. Fallit aliquando,vt hic: quia turpia lucra sunt ab heredibus extorquēda:vt.ff.de calumniator. l.in heredē. Item fallit lite contestata vt.C.ne ex delict. defunct.l. vnica.&.ff.eod.l.ij.§.penul.Et ad hoc facit.ff.quod metus cau.l.qz pigmus.in fi.Sic.ff.de dolo.l.ij plures.in fi.

§ Derebus. In prima parte rubrice huius §i cētī est vobis.De secūda parte rubrice agitur in.§.isto,cum seq.ponit quibus rebus non debet vectigal prestari:† Si preses prouincie mandat vt adducantur sibi res
3 causa sui vsus,vel exercitus,cui prestī,de his rebus non prestatur vectigal.Sed si forte est consuetudo vt de certis rebus non prestetur vectigal,de his rebus non debet prestari.Sed si aliquid portat vltra,quam debeat,de illo prestat vectigal,vt dicā in litera.[Vehēdas.] id est,portandas.[Presides.]vt est legatus Cesarie,vel domum pape.[Significet.]scilicet preses.Libello.Sic.C.de manda.panc.l.ij.[Munificum.]& alias immunificum.Sed vos habetis immunificum,id est,sine munificentia.Unde si Imperator:dicit alicui mercatori,vt vadat Venetias,& portet sibi decē pias cendati,vel purpure,& ipse portat quindecim,de decem non prestat vectigal,de quinque sic.Alij habent immunificum.scilicet vt de eo,quod vltra portatur,prestet vectigal. Alij habent municipium,scilicet municipes adunant publicanum in auferendo: vt
4 C.eod.l.vltima.[Fere.] fere ideo dicit,† quia non potest prescribi tributum:vt.C.de prescrip.trigin.anno.l.competit.[Canetur.] Ot Segnoni,in.§.isto notate regulam,& instantiam regule. Hec est regula:De omnibus rebus,que vehuntur de loco ad locum, debet prestari vectigal: vt.C.eodem.l.omnium. Fallit in.§.isto.et C.eodem.l.vniuersis.Itē fallit si aliquis prescribit prestationem vectigalis:vt hic,in fine.&.ff.eo.l.licitatio.§.eorum.

Summarium.

1 Publicanus vi ablatum ante litis contestationem restituens, non tenetur.
2 Publicanus quando morum purgare possit.
3 Actio de publicanis est arbitraria.

Hoc edicto. Ista lex respicit primam partem rubrice de publicanis, et tractat de eadem materia,de qua tractat prima lex,et
1 dicit:† Publicanus,vel eius familia abstulit vi aliquid,si restituat ante litis contestationem, non tenetur. Idem si post litem contestatam restituat de equitate:sed si forte non restituit,tenetur intra annum in duplum,post annum in simplum:in quo duplo vnum est pena,aliud res.[Hoc edicto.] scilicet quod habet.ff.eodem.l.prima.in principio.Et in eo,quod dicit:Si id restituerit,&c.[Post acceptum.]scilicet litis cōtestationem.[Duret.]scilicet de rigore iuris:sed secus de equitate,vt.ff. dicit.[Parat' est.]subaudi sine authoritate iudiciaria. Unde nota,
2 † quod licet publicanus possit purgare morā ante litis cōtestationem, potest tamen & post. nō ita in omnibus actionibus.Et ita nota, quod non committitur mora cum effectu.Est tamen contra, scilicet quod non liceat purgare morā post litem contestatam.ff.de verborum obligationi.nemo.&.ff.si insulam.&.de noxalib.ff.seruus communis.Sed dic quod speciale est hic. Uel ibi loquitur de pena conuentionali, hic de pena legali. Et voluerunt dicere
3 quidam,† quod hec actio est arbitraria ad instar actionis quod metus causa:vt.ff.quod metus causa.l.ff cum exceptione.§.item. Sed certe non est arbitraria:sed ille sunt arbitrarie, vbi fuerunt due sententie:vt.ff.de dolo.l.arbitrio.Sed hic fertur vna sententia in duplo sic:vt.ff.eod.l.licitatio.§.quod illicite.&.C.de iure fisci.l.sacultas.Et in hoc est mitio:hec actio,quam actio furti:vt.ff.de furtis.l.de his.

Summarium.

1 Officiales plures ex eodem delicto insolidum tenentur, sed exacto sit pro parte.
2 Actio legis Aquilie differt ab edicto de publicanis.

1 **Si multi.** † Multi erant publicani,qui illicite exegerunt,non in eos debet dari actio,vt insolidum quilibet teneatur,sed debent tenere insolidum. Verum tamen potest esse differentia inter crimina reos,& participes fraudis, vt primo,scilicet crimina rei teneantur insolidum.alij non.[Non multiplicatur,] scilicet vt quilibet teneatur in duplum.[Reseripserūt:] Sed dic mihi: multi sunt publicani,qui illicite abstulerunt,tenentur ne omnes pro parte sua ad pena,an insolidum ad vnam: quod ex eo apparet si non sint soluendo:tamē si omnes sunt soluendo,quilibet pro parte tenetur:vt.ff.de eo,per quem fact.erit.l.i.§.si plures.Sed cōtra, ff.ad legem Aquil.l.Item Ofilia.§.si plures.Solutio. Secus in
2 actione legis Aquilie:† quia differunt hoc edictum,& actio legis Aquilie:vt.ff.eod.l.ij.§.quoties.Contra.C.de condict. furtiua.l.ij. §.ff.&.l.seq.Sed potest dici,in illis actionibus ideo est aliud:quia vbi plures socij faciunt furtum,omnes sunt rei criminis, & vnus soluendo non liberat alij,quatenus est pena,sz quatenus est res sicvt.ff.de eo,per quem fact.erit.l.i.§.si plures.Sed in publicanis vnus tenetur propter factum alterius: vnde si omnes sunt soluendo,omnes tenentur pro parte,alias non,vt infra dicit. [Constituerunt.]subaudi,& ideo crimine rei tenentur insolidum, non participes crimine tenentur insolidum,sed pro parte.

Summarium.

1 Uectigal a quibus exigi debeat.
2 Pupillus & minoribus ratione etatis subuenitur.

Imperatores. In lege ista tractatur de secunda parte rubrice: et dicitur in lege ista † quod publicani debent exigere vectigalia a possidentibus, non autem a non possidentibus. Unum sciatis, si aliquis, vel aliqui, non soluit, vel non soluunt vectigalia, confitentur eorum res. Sed si erat pupillus,adhuc intra trigesimum diem licet offerre

vt

vt nō committat in penam. [In vectigalibus.] id est, pro vectigalibus. & impropie ponitur, id est, pro tributis: vt no. ff. eod. l. 1. §. 1. Vel dic in vectigalibus, scilicet tam de rebus mobilibus quā nō. [Non personis.] id est, non tenentur possessores praediorum, non personæ. & ita colligitur hic, quod est contra regulam iuris q̄ hypothecaria actio est sine reali vel personali, quod est contra regulam iuris: vt. ff. de reg. iur. l. cum principalis. Sic & alibi est hypothecaria sine ea. C. de luitio. pignor. l. interdictum. & ff. de iure fisci. l. venditor. [Præterea reponis.] vt. C. sine cen. vel reliq. l. vltima. [Insinuasset.] † nam sibi ratione status subuenitur: vt. ff. eod. l. vltima. §. diuus.

2

Summarium.

1 De Vectigal qui fraudauit, mouens crimen transmittit in heredem.
2 Conductio iniqua alteri per alterum non asserenda.

1 FRaudati. † Si aliquis fraudauit vectigal, sed ipse mortuus transmittit crimen in heredem, si ad eum peruenit: sed si aliquis ex heredibus subtraxit rem, de qua soluitur vectigal, non præiudicat veteri. [Fraudati.] vt sit quando aliquis mercatori non præstat vectigal. [Non transmittuntur.] Si habetis talem literam, hoc est planum: quia penalis actio, &c. vt. ff. eod. l. publicanus. Si vos habetis transmittitur, scilicet litis contestatio, vel quantum ad eum peruenit: quia turpis lucra, &c. vt. ff. de calū. in heredem. [Surripuit.] scilicet ne vectigal præstetur, vel vt eam
2 solam rem sibi haberet. [Non auferitur.] scilicet licet sua illa: † quia non debet iniqua conditio alteri per alterum afferri: vt. ff. de regu. iur. l. non debet.

Summarium.

1 De Conductor vectigalium, aut admittatur qui calore iracundiæ alios licitando superauit.
2 Licitatio quid sit, & de quibus.
3 Iracundia quod sit, fieri non dicitur.
4 Vectigal nemo conducere cogitur.
5 Debitores fisci ad vectigalia non admittendi.
6 Socij gabellarum si diuidant inter se, non potest socius petere sibi communicari per alium. 7.
8 Publicanus illicite quid auferens ad quid teneatur.
9 Vectigal de quibus non debeat præstari.
10 Tributorum præstationi non potest præscribi.
11 Vectigal non soluēs ob paupertatem tenetur cum peruenerit ad pinguiorem fortunam.
12 Fiscus non tenetur ad vectigalia.

EXcatio. In principio huius legis ponitur talis casus, Vectigalia, id est, pedagia consueuerunt certo modo locari, scilicet pro quadraginta in anno. venit quidam, & vult illa vectigalia conducere, & superauit alium in licitando, quia obtulit plus
1 solito, & facit forte calore iracundiæ modo queritur † vtrum conductor vectigalium quia alios superauit licitatione caloris iracundiæ, vtrum admittendus sit?

¶ Et certe sic, si paratus est præstare idoneam cautionem de soluendis his, que promisit, alias nō. Et hoc dicit. [Licitatio.] alias locatio. Et vtraque bona, & quantum ad effectum idem sonat in vtraque litera. Si habetis locatio, sic exponitur locatio. Alij habent licitatio, quando fiscus vult vendere vectigal, facit proclamari per ciuitatem, vt plus offerenti detur. † Unde licitatio dicitur, quæ fit de vectigalibus. [Hæc.] scilicet licitatio. [Calore.] scilicet iracundiæ, vel superbiæ, vel indignationis: quia cōtingit q̄ venere vectigal, & offero decem alius: qui non posset soluere nisi decem, vult dare viginti, & ego triginta: dicit ille, Et ego quadraginta. Si est sapiens, tacet: alius est fatuus, accendit vltra, & offert quadraginta. [Instante.] scilicet licitantem, vel eius animum. [Ultra modum.] quia solitus erat locari pro quadraginta, & ipse obtulit quinquaginta. [Idoneo.] scilicet ad soluendum quod offertur. [Ipse.] scilicet conductor. [Paratus sit.] Subaudi Reipublicæ. Et hæc est bona litera. Alij habent hi, scilicet conductores vectigalium. Et tunc debetis habere scilicet incurrunt, & parati sunt, dicatis, offerre bonam cautionem: sic enim videtur perseuerare: vt. ff. de regu. iur. Loquendum. Et q̄ principio huius legis colligetis istud in magistrale, sine notabile. ad quod inducitur ista lex: quia tota die dicimus, † Quod calore iracundiæ fit, non videtur fieri: vt.
3 ff. de diuort. & repud. l. iij. in prin. & C. de infir. l. si non consilio. & hic cum calore iracundiæ est vitiosus fiscō, vt hic. Vel cōcedat lex ista ad istum, vt dicatis, Quod calore iracundiæ fit, non videtur fieri, nisi iudicio animi roboretur, vel persistat: vt. ff. de diuor. & repud. l. iij. Et ita hic, vt in expositione literæ vidistis: quia si plus iusto offert, non audiet Respublica, nisi perseueret. vt det bonam cautionem.

4 Ad conducendum. Jn. §. isto dicuntur. † Primo dicitur, q̄ nemo ab initio cogitur conducere vectigal. Secundo dicitur q̄ si quis conduxerit vectigal in stamine credit, vel plus iusta in fine locationis debet loqui, Amice, tu conduxisti vectigal pro centum vsque ad finem anni, & dicere debet procurator fisci, dare centum & quinquaginta, quia tu fuisti inde lucraturus tantū, bene credo q̄ conduxeras: & ita iste facet. Tertio dicitur, Si cōductor vectigalis non soluit mercedem pensionis, & in fine anni vult recōducere pro sequenti anno debet dicere procurator Reipublicæ, vel fisci. Respublica non vult contrahere cum aliquo hac ratione, quia primo anno non soluisti: vnde soluas pensionem primi anni, & postea cōtrahamus. [Compellitur.] Subaudi ab initione, & post
5 facto regulariter: vt hic, & C. locati. & conduc. l. inuitos. Fallit in casu, si maximum commodum habuit vno anno: vt. ff. eod. l. cōtra. in fine. Sed ille. §. est hodie correctus, qui nec ab initio, nec ex post facto: vt. ff. de iurefisci. Unus intelligitur. §. cum fratres. et. §. post quinquennium. Et de hoc etiam tibi dicam. [Et ideo.] Iuxta pios secundum dictum. [Impleto tempore.] quod est ad minus triennium: vt. C. eod. l. iij. [Locanda sunt.] scilicet vt si velint, ire rum cōducent & debet eum alloqui procurator Reipublicæ, & debet ei dicere, Frater, de vectigali, quod conduxisti pro centum. Iuratus es tu centū, conducere tu pro centū & quinquaginta: [Alij conductores.] alias locatores. id est, conductores, quia veteres proemptione vtebantur venditione, & econtra: vt. ff. de actio. empti. l. veteres. & idem est. Sicut faciunt Ultramontani, qui dicunt, Ego locaui domum, id est, cōduxi. Alias est reliquatores, id est, conductores, Et ad idem tendunt omnes litere. [Ad iterandū.] Incipit tertium dictum. [Superioris temporis.] [Non sunt.] & hanc scilicet bene seruant ciues huius ciuitatis quia si scholares soluunt eis pensionem vno anno, male alio anno, eis locare nolunt, vt hec lex vult. Et est ratio, quia semel mulc. vt. ff. de accusa. l. si cui. Et ad hanc legem facit. C. de suscept. et arch. l. nemine. & ff. l. progima.

5 Debitores. Jn. §. isto dicitur, † q̄ debitores fiscales, & Reipublicæ non admittātur ad vectigalia, nisi darent idoneam cautionē pro primo debito. [Fisci.] id est, Imperij. [vel Reipublicæ.] scilicet Romanorum, vel alterius ciuitatis. [Prohibentur.] vt. C. ne tut. vel cur. a rect. cond. l. si. alias. ff. Et facit. ff. l. progima. & ff. ad legem Cornel. de falsi. l. i. §. tutores. & ff. de muner. & honor. l. rescripto. §. debitores. [Sint.] subaudi, nam tunc bene erunt admittendi.

Socij Vectigalium. Jn. §. isto ponitur ista casus, vt
6 ad factum sciatis cum reducere: † Duo, vel tres conduxerunt a ciuitate ista molendina nummis vno anno: isti duo vel tres diuidunt inter se molendina: facta hac diuisione alter eorum parū de molendino lucratur, alter multum: dicit iste, qui parum lucratur, alteri, qui multum lucratur, vt participet lucrum: dicit alter, qui multum lucratur, Nihil faciam tibi, quia licet cōdiximus simul, tamen spōtanea voluntate non diuisimus: quæritur quid iuris sit? Et dicitur q̄ non auditur ille, qui parum lucratur, & velit q̄ ille, qui multum lucratur, participet. [Socij vectigalis.] scilicet tollendorum, vel non: vt. ff. eod. l. quamte. & l. sed hi. in prin. [Administrant.] quia diuiserant viam molendinorum spontanea voluntate. [Minus idoneo.] si habetis talem literam, debetis habere infra sine negatiua. [Non desiderat.] Et dicitis minus idoneo, id est, nō idoneo. Et quod dicit litera, portionem, scilicet eius, quod alteri obuenit. Et quare minus idoneo: quia licet conduxerint simul, tamen diuiserunt: vt. C. de admin. tuto. l. ij. Sed si vos habetis talem literam, minus idoneo, tūc debetis habere. ff. de iure deliberat. Et dicitis ita: † Si duo conduxerunt molendina & postea diuidant inter se, & alter deffit esse idoneus, non potest dicere idoneo vt communicet portionem suam, vel soluat pro eo: & tunc dicitis ita, nō iure venderat: quia per talem diuisionem recesserunt a societate. Sed si erant obligati in solidum, non nocet Reipublicæ: vt. ff. de pactis. Liner debitorem: & Lepistola. Sed ad. §. istum signatur contrarium: quia si sunt socij, simul administrant, vnde portio vnius pertinet ad alium, cum quo societas est, &c. vt. ff. pro socio. l. verum. Sed si separatim administrant, non sunt socij: vt. ff. pro socio. l. actione. §. nonnunquam. Solutio. Iste erāt socij quantum ad conductionem, non ad alia: vnde non trāsit ad heredem: vt. ff. pro socio. l. ideo. vnde quia diuiserunt, non potest postulare alter ab altero.

8 **Quod illicite.** Hic dicitur: † Si publicanus auferet aliquid alicui illicite, & illud non restituit, tenetur illud cum tantundem restituere: alias cum pena tripli. Unum scias, quod publicanus non tenetur ejurare ordinem in duplum. [Quod illicite publice.] id est, a publicano, qui publica authoritate vtitur. [Ejectum,] scilicet per vim cum pulsatu, vt dixerat a sequenti casu. Vel dic ejectum, id est, furtiue subtractum. Unde dicetur, si furtum fuerit factum, potest conuenire in duplum. Sed & hoc edicto potest conueniri: vt. ff. eod. l. j. §. j. [Cum altero.] vt sic in duplum computaretur. ff. eod. l. j. in prin. & l. hoc edicto. §. fin. & ff. §. proximo. [Per vim.] subaudi ablatum: vnde tenet pena tripli: vt Justin. vi bonor. rap. in princ. Et nihilominus hoc edicto agi pot: vt. ff. eod. l. j. §. vnde queri. [Poterunt.] subaudi ex hoc edicto: vt. ff. eod. l. j. [Publicani.] i. pena tripli. Vel dic publicani, scz habeant loci sui capitia. [Alteri.] scz extraordinaria pena. Et nota publice dz, ne maleficia remanent impunita: vt & ff. ad le. Aql. l. ita vulnerat. §. estimatio. circa fin. [Postulat.] subaudi vt habeat loci hoc edicti: vt. ff. eod. l. j. §. j.

9 **Earum rerũ.** Hic dicit: † de quibus rebus unusq; est prestitii vectigal, de illis nõ debet prestari. De quib' ait rebus est cõsuetũ prestari vectigal, & publicanus cõmiserit alias omiserit, alius publicanus, qui succedit, vel ipse, si ei, petere nõ phibet. Unde sciatis, q̃ pro rebus, que ejecti tui prestant, vel portantur, nõ prestat vectigal de his rebus. Et hoc dicit. [Prestiti.] vt quia sunt vsui victus caulæ: ita non debuit prestari vectigal: vt. C. eo. l. vniuersis. Vel potest opponi prestitum, vt quia erat prescripti pstationi vectigalibi: vt dicti. ff. eo. l. si pu-
10 blicanus. §. fi. † Sed pstationi tributorũ nõ prescribitur. Sic solitur argu. contra. C. de prescr. xxx. anno. l. cõperit. [Cõsueti est.] Alias cõsueti, & alias cõstituti. [Indulgentia.] id est, nõ diligentia, sed negligẽtia. Et ita habetis q̃ negligẽtia publica nõ nocet fisco. Secus tñ est in vsuris, quia nõ preiudicat: vt. C. de usur. l. adversus. Alias est in diligentia, id est, preparatio rõne. [Exercere.]
11 Pro tẽpore futurorũ inde prohibet ei erit diues. † Nõ ei videbat publicanus, solue vectigal: ipse dicebat: Nõ possum, quia pauper vnde vixerit. Postea peruenit ad pinguiorẽ fortunã, vnde tenet. [Nõ placuit.] Et de hoc plene dicti. ff. eod. l. ij. publicanus. in fine.
12 [Fiscus &c.] Hic dicit † q̃ fiscus est primi legatus ne fiscus prestet vectigal. Sed si est consuetus emere, & vendere, non ejcusatur a prestatione vectigalium. [Fiscus.] Et ad hoc facit quod dicti. ff. eod. l. si mandati. Odofredus.

Summarium.

1 Vectigalia nona an & a quibus possint instituj.
2 Conductor vectigalium non soluere pensionem quid agat Respublica.

1 **Vectigalia.** In lege ista dicitur, † q̃ nouꝰ vectigalis nõ possunt instituj ex precepto hoñ, qui dicunt in hac litera, sicut nec vetera possunt augeri vel minui vel in aliũ statũ deduci sine imperiali precepto. [Vectigalia.] i. nouus. [Nec curatores.] scz Reipublice, vel fisci, vel Cesaris. [Precedẽtia.] id est, antiqua vectigalia. [Licet.] i. sine precepto Imperatoris. Et ad hoc facit. C. nouꝰ vectig. instituj. non posse. per totum.
2 § **Non solutis.** Jn. §. isto dicit. † Si cõductor vectigalis nõ soluit pẽsionem, est in electione Reipublice, vel velit petere vsuras penalones, vel velit repellere cõductorem. Et hoc dicit ille. §. [Non solutis.] i. a cõductore vectigalis. [Repellere.] i. a quo cessauit est ad modicũ tẽpus post biennium: vt. C. de sacrosanc. eccl. l. fi. Si conduxerit a priuato, q̃ potit triennio repelli: vt. C. de iure emphyteu. l. fi. Et hoc si accepit in emphyteusim, alias non: vt. ff. locati. l. quero. §. inter. Vel dic, nõ soluit, scz ad vtẽ, vel ab initio: vt. C. locan. & cõducti. Lede. [Repellere.] subaudi impune. [Permittit.] scilicet a publicano, scilicet potest acceptabit Respublica: quia hec actio est bone fidei: vt. ff. de usuris. l. in bone fidei. Odofredus.

Summarium.

1 Doribus portari vel vendi que prohibeantur.
2 Doribus vendi que prohibeantur.
3 Conducens agrum publicum a procuratore publico, non debet ei auferri per successorem.
4 Damno quando non confiscetur ob delationem illicitorum.
5 Merces ob delictum confiscate, restituantur apud heredẽ reperte.
6 Dominus res suas confiscatas emere potest.
7 Conductor vectigalium quando compellatur reconducere.

Otem ferro. Jn lege ista tractat de vltima parte rubrice, & dicit sic, † q̃ aliquis nõ debet portare ad hostes ferrũ, vel frumentũ, vel salem, vel cotem ferro subiciendam: & si portant, confiscantur: & pœna pena capitali punit. [Subiugẽdo.] alias subiciẽdo, alias subrogandi. & alias subiciendi: quia non subiicimus cotem ferro, vt in magna cotibus videmus. Alioqui
2 ferrũ subiicitur' cot', vt in parua lapidũ' barbitõiũ. † Et has nõ debet qs vẽdere hostibꝰ' sic nec frumentũ, vel simila: vt. C. que res epport. pos. l. i. & j. C. que res vẽ. nõ poss. l. vlt. & pen. Et ordinatur ista litera sic: Non licet sine periculo capitis cotem venum dare. Cotem ferro, &c. [Vt,] id est, sicut. Unde nota q̃ qui portat hec res ad hostes, patitur penam capitalem, & hec res cõfiscantur: vt. C. que res epport. non poss. fin.
3 **Agri publici.** Hic dz, † q̃ si aliquis conducit agrũ in perpetuũ, certe a procuratore Reipublice nõ dz auferri. [In perpetuũ.] id est, quãdiu soluat pẽsiones: vt Justin. locati. §. a. leo. Et hi dicunt vectigalenses: vt. ff. ii. ager vectigalis. l. j. [Ab actore.] subaudi Reipublice. Vel authoritate, vel a curatore. Et ponitur procurator Cesaris. [Nõ possunt.] i. nec debent, nisi forte cessaret in solutione: vt. ff. eod. l. prima. Vel nisi esset tumultuosus: vt. ff. de off. procur. Cesar. l. vltima.
4 **Dominus.** & hoc dicit: † Si dñs nauis, vel ipsi vectiones inferãt merces illicitas, q̃ nauis dz cõfiscari, & merces. Dz quid erit: ignorante dño nauis magister indagit merces illicitas. Certe dicit q̃ tũc nõ publicat nauis, imo dño redditur, si magister capitur punit. [Dñs.] id est, exercitor: vt. ff. de exercit. l. j. §. j. [Vel vectores.] id est, qui vehunt, & subaudi dño sciente: alias sec', vt. sequit. [Imposuerũt.] i. illicite, vt in prin. huius legis. [Vendicatur.] id est, publicatur. [Domino.] id est, exercitore. [Ad magistro.] id est, ab eo, cui totius nauis anchora est mandata: vt. ff. de exercit. l. j. §. j. [Vel gubernatore.] q̃ gubernat partẽ nauis. [Proreta.] Qui sedet in prora, id est, in prima parte nauis. [Nauta.] qui gubernat nauẽ: vt. ff. nau. caup. stab. l. j. §. nautæ. Vel dic, nauta dicit, qui preest oibus naugãtib'. [Cõmissio mercibus.] i. in fiscũ, que ad eũ pertinebãt: vt. C. de naufrag. fenus. l. iij. & locati. l. ex conducto. §. pen. [Dño.] subaudi quo ignoãte factũ est: q̃ nõ habet alteri per alterũ, &c. vt. ff. de reg. iur. l. nõ dz. Unde colligo argumẽtũ q̃ in istis contractibus sunt statuta q̃ mali' egrahat bladũ: pone q̃ aliqs me inscio extraxit meũ bladũ, ille, qui portat, dz puniri, & res debet mihi restitui: vt hic, & ff. de regul. iur. l. non debet.
5 [Illicitarũ.] vt. Hic dicit. † Si qs portat merces illicitas, confiscantur: vt si mercatũ apud heredẽ pœnitio, tenet eas heres restituere, q̃ afficit pœnã heredis. [Illicitarũ.] vt in prin. huius legis. [Afficit.] q̃ cõficiant, & eorũ dominũ trahit in fiscũ. Unde apud quẽcũ mercatum, fiscus potest petere: vt. ff. eod. l. cõmissa. Unde non transit pena in heredem: quia statim est facta fisco, illo vinente: q̃ pena non transit in heredem: vt. ff. eod. l. publicanus.
6 **Eam rem.** Hic dicitur: † si portatur res ad hostes, confiscatur, & dominus, qui portat, potest emere, non vt portet, sed vt retineat. Hoc dicit. [Est.] in principio huius legis. [Dominus.] scilicet quondam. [Emere.] non vt portet, sed vt retineat. Nam quod commissum est, statim desinit esse eius, qui crimen contraxit: vt. ff. eod. l. commissa. Et sic bene potest postea emere per se vel per aliũ: vt. ff. mandati. l. si mandatu. tibi. §. cuius. Si dicat aliquis. Nonne res propria, &c. vt. ff. de contrahen. empt. l. fur res. Respondeo, vt dixi. eo ipso, quod portat ad hostes, confiscantur: vt in prælleg. l. commissa. j. eo. Secus in detensore ciuitatis. vt. C. de seruis fugit. l. mancipia. in fine.
7 **Qui maximos.** Quidam conducit, vel emit vectigal a cõmuni huius ciuitatis vsque ad annum, maximum commodum lucratus est: in fine anni dicit communi: Tuo cõducere illud vectigal: Dicit ille, Nolo, quia habui hoc anno bonam fortunam, in alio forsitan habebo malam. † Dicit communi, id est, procuratori communis, Quomodo: quia conduxisti pro centum, lucratus es mille, nunc quid poterit compelli: Certe dicitur q̃ sic. [Consequuntur.] quia conduxit pro centum, lucratus est mille. [Compellitur.] Secus si maximos fructus non est lucratus: vt. ff. eod. l. lucratio. §. j. Et est hic speciale cõtra regulam. C. locati, & conducti. l. minime. Vel dicatis quod ille. §. corrigatur: vt. ff. de iure fisci. l. non inteligitur. §. diui. Odofredus.

Summarium.

1 Edictum de publicanis quare introductum.

2 Publicani qui dicantur.
3 Respublica proprie que dicatur.
4 Publicanus quando teneatur pro delicto serui.
5 Actio de publicanis datur heredibus, licet personalis.

1 **Quante.** Iureconsultus vtitur in lege ista elegantibus verbis, † quia contractationes ⁊ delicta sunt multa, ⁊ ideo magne auctoritatis sunt: ⁊ ideo hoc edictum est introductum cõtra eos, vt si ipsi dant damnũ, vel eorũ familia eis scientibus dat dãnũ, teneãt in duplũ, alias non. Postea dicit, qui contineant appellatiõe familie. [Factiones.] id est, cõspiratiões in malũ. [Relictat.] dicit Ulpianus. [Proposuit.] vt. ff. eo. l. i. §. digerit. Et sequentia verba ponuntur materialiter: cum quibus facit. ff. eo. l. i. §. penult. ⁊ fin. [Dabo.] vt. ff. eo. l. i. [Portassis.] Philosophicum temperamentum est: vt ⁊ alias. ff. de arbit. l. si duo. Nã ideo in vtroq; est: vt ergo. ff. de noxal. l. nõ solũ. [Habet.] vt. ff. eo. l. i. §. familie.

2 **Publicani.** † Hic dicitur, qui dicuntur publicani: quid aliud, vt dicitur in littera, dicuntur publicani, qui cõducũt a fisco, vel a ciuitate. [Conducta.] Et ad hoc facit. ff. eo. tit. l. i. [Arenas.] alias non est in littera. Vel pro q̃ simul loca, in quibus foditur arena: ⁊ sic exponunt sequẽtia. [Conducta.] a publico. [Hoc edictũ.] scilicet non directum: vt. ff. de verbo. signi. l. edictũ qui vectigal. Et ozo. ff. eod. l. i. §. j. ff. ex quib. cau. maio. l. legatis. ⁊. l. sed ⁊ si per

3 pretorẽ. §. fi. [Habet.] Et sic loquit impropriẽ: † q̃a propriẽ Respublica dicitur Romanorum: vt. ff. de verb. obl. l. eum. qui.

4 **Siue autem.** † Si seruus publicani deliquit eo ignorante, tenetur dominus, si eum manumiserit, vel etiã fugat: Sed si seruus decessit, non tenet: quia nõ habet facultatẽ eũ exhibendi. [Vendidit.] scilicet publicanus. [Ac seruũ.] scilicet qui fecit furtũ, id est, fecit: multo publicano. [Habuit.] vt. ff. eo. l. i. in fi. [Liberat.] vt. ff. de actio. inst. mut. can. facta. l. item si res. ⁊. ff. de regu. iur. l. contractus. Et ad hoc facit. ff. eod. l. i. §. fi. in fi. Soluto. vt ibi.

5 **Hanc actionem.** † Hec actio que datur contra publicanos, licet ista actio sit penalis, tamẽ datur heredi, ⁊ ceteris successoribus. [Hãc actionẽ.] scilicet infacti ex hoc edicto, que datur contra publicanum. [Perpetuam.] scilicet quantũ ad simplũ, quod est rei persecutoriũ: sed pro pena est penalis: vt. ff. eo. l. i. in prin. Vel potest dici, q̃ sit specialis in ista lege. [Dabimus.] Nam actiones, que sunt ex delicto, ⁊c. vt. ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. i. [Successoribus.] scilicet vniuersalibus: sed non in heredem in quantum locupletior est: vt. ff. eod. l. si publicanus. in prin.

Summarium.

1 Fiscus a quouis possessore vendicare potest res confiscatas.

1 **Omnissa.** Hic dicitur, † q̃ si aliqua contrabantur ad hostes. Vel potest dici cõmissa, vt quia mercator furtiue vadit, vt nõ prestet vectigal, vt. ff. eo. l. fraudati. Vel dic cõmissa, scz predia ob pensionẽ non solutã: vt. C. de ius censu vel reliq. l. fin. [Persecutio.] scilicet qui fiscus habet. [Competit.] scilicet subaudi. nec dicitur dari contra heredem: vt. ff. eo. l. cotẽ. §. illicitarũ. Et sic competit in heredem tanquã contra quemlibet possessorem. Sic. ff. ad exhibendũ. l. cõe. §. fin. Et sic non obstat. ff. eod. l. si publicanus. in prin. ⁊. l. fraudati.

Summarium.

1 Iudus quid sit, ⁊ quare dicatur.

Cesar. Hic ponit pulcher casus. In insula Cretẽ sunt mãnire cotes, que insula erat Cesaris Imperatoris: locauit eos ad annũ ad cotes extrahendos: ⁊ appositum est, q̃ post Iudos Martij, nullus ex illa insula auelleret cotes: ante Iudos Martij quidam habent nauẽ cotibus oneratã, postea vi tẽpestatis illa nauis redacta est in insulã Cretẽsem, postea ille adijt in insulã Cretẽsem, nunqd cõmittit in insulã Cretẽsem: Certe nõ: quia non intelligit de hoc Imperator, vt intelligeret de regressu, ijs de ingressu. [Cotonas.] id est, loca vbi cotes extrahunt. [Redeptores.] id est, conductores. [Post Iudos Martias.] id est, post decimũquintum diem mẽsis

1 Martij. Iol. † Et ò: Iulius, id est, diuisio. q̃a ibi diuidit ritus q̃ mediũ: ⁊ sequẽtes dies mẽsis denominant a Calẽdis. [Crete.] Io quit sm illa tẽpora, qñ erat Creta Imperatoris, hodie est Venetoꝝ. [Cõtra legẽ.] id est, cõtra pactũ venditionis. [Videret.] Et sic q̃ de portu exit post Iudos Martij. de insula eque vtile sic contra legẽ esset: ⁊ ita inspiciamus primũ egressum. nõ regressum, et q̃ ab initio, ⁊c. vt. ff. de iunc. acta. ⁊ prima. l. i. in fine. cum. l. sequen.

Summarium.

1 Seruus merces cõducẽs an vẽdat si in commissum inciderit.
2 Seruo in commissum incidente, non incidunt res peculiares.
3 Seruus an teneatur de gestu in seruitute.
4 Dominus seruum occidere potest certis casibus.
5 Mancipia an consentur ob vectigal non soluta.
6 Ducta ducemus vitus gratia non cadunt in commissum.
7 Seruus fugitiuus non cadit in commissum.
8 Errorium an excusset, ⁊ an facti.
9 Publicanus transeuntem in strũre non tenetur.
10 Uectigal de quibus solatur.
11 Asino: non soluens vectigal an incidat in commissum.
12 Uectigal per errorem non soluens, tantum soluere tenetur.
13 Publicani remissio excusset a pena.
14 Pena quo casu ab heredibus non exigatur.
15 Publicanus piper iusto accipiens, illud piper reddere tenetur.

1 **Interdum.** In principio huius legis ponitur talis casus: † Locator locauit merces vehendas de loco ad locũ certum q̃ cõducebat, incidit in cõmissum, q̃a ve eo nõ soluit vectigal, ⁊ ita ille seruus publicatus est: querit vtrũ possit vẽdi ille seruus. Certe dicitur q̃ sic, ⁊ interdũ nõ vẽdit, imo prestat pretiũ. vt in exẽplis, que ponuntur statim: vt si gessit negotia domini, ⁊ postea cecidit in commissum: certe expedit dño ponere prestare estimationẽ arbitrio boni viri, q̃ eũ vẽdi. vt reddat rõnẽ de gestis in seruitute. Item pone q̃ iste seruus adulterauit vxorẽ dñi: certe nõ admittet, nec etiã vende-

2 tur, sed dño prestabit estimationẽ. Unũ scias, † vbi seruus incidat in cõmissum. nõ tñ res peculiares incidũt in commissum, imõ per te ipse venirẽt, vt q̃a inciderẽt casu in commissum. [Interdũ nec e cõdẽdus est.] scilicet a fisco. [Ceciderit.] vt quia nõ est presumẽdũ se prestare vectigal: vt. C. eo. l. ex prestatione. ⁊. l. vnuersi. Et ideo dicit Interdum, quia regulariter fiscꝰ vẽdit: vt. ff. eo. l. cotẽ. §. pen. Sed interdũ nõ vẽdit, vt. ff. subditum exẽpla. [Dandi est.] ⁊ quida non habent plus in textu, vel in littera: ⁊ tunc dicetis dãda adiudicet fisco, ne seruus cõsisteret. Alij habẽt dãdi, ipsi emptori in textu: ⁊ tũc subaudi vt sequitur, vt ille seruus distractus a fisco restituat dño. Hoc genus est: sed statim subiciantur duo exempla. [Rescripserunt.] scilicet per sequentia verba, cum ⁊ supra. [Verum dominũ.] id est, negotia domini: vt. ff. de negot. gest. l. eum. [Venire.] id est, vendi. [Sed pro eo.] scilicet seruo. [Dari.] subaudi fisco. Et hoc ideo, quia

3 expedit dño vt reddat rationẽ de gestis. Sz cõtra, ⁊ videt † q̃ seruus non teneatur de gestis in seruitute: vt de negot. gest. l. si cognati. Ridetur q̃ tenet reddere. tũ volebat illi dominũ ponere habere: vt arg. ff. de cõtrahẽ. empt. l. hec rẽdito. Uel dicemus, esto q̃ liber factus sit, tenet reddere rõnem, si gestus est cõe genus: vt. ff. de negot. gest. l. ut qui natura. vel equitas suadet: vt. C. de peti. here. l. fi. §. vlti. [Improfessus.] id est, nõ professus q̃ vellet soluere pro eo vectigal. [Dicat.] scilicet seruus ute. Uel dicet, quia adulterauit vxorẽ dñi. [Admisisse.] scilicet cõtra eum, vt quia tractauit mortẽ dñi. [Cognoscat his causis.] scilicet supradictis. [Cõpertus.] scilicet adiunt. [Estimetur.] subaudi, vt eius estimatio det fisco: vt ff. de furtis. primo riso. [Tradat.] Nã hic casibꝰ nõ debet fiscꝰ eũ vẽdere, sed debet recipere estimationẽ. ⁊ tũc dño pot eum recuperare prestita estimatione. Unde nota, † q̃ dño certis casibus potest seruũ occidere, vt. ff. de hu-

4 qui sunt sui, vel alie. iur. l. i. in fine. Item si corrupit vxorem domini vel filiã: ⁊ ideo hoc casu non cõsiderat: vt. ff. de legatis. i. l. quid ergo. §. si ergo heres. ⁊. ff. de verb. obl. l. qui seruũ. ⁊. ff. de pign. act. l. elegãter. §. fi. Item potest eũ torquere vt veritatẽ eruat cũ per familiares melius sperari, que dom̃ geruntur, ⁊c. vt. C. de dur. ⁊ reputed. l. consensu. §. seruus. ⁊. C. de admin. tuto. l. leg, que tutores. et de iure delib. l. fi. §. licentia. [Commissio.] subaudi in fiscũ pper vectigal nõ solutũ. [In eadẽ causa.] vt cõmittat in fiscũ. Sic. ff. de cõtrahen. empt. l. quoties. ⁊. ff. de euic. l. iij. [Incidere.] id est, quod portabatur: quia portãs nõ est professus q̃ vellet soluere vectigal. Unde habetur in principio huius legis, q̃ si seruus committat in fiscũ, fiscus potest eũ vendere. Fallit in certis casibus hic notatis.

5 **Quoties.** In § titulo dicitur: † Si aliquis vehit mancipia de loco ad locum per quem vectigal debet solui. si non est professus de illis mãcipijs soluere vectigal,

confiscentur, siue erãt venalia, siue non, sed erant ad vsum. Quod est verum, si mancipia erant nouitia, non veterata, an plus anno. [Inuecta.] id est, portata. non intelligas negatiue. [Non fuerit.] Sic velle soluere vectigal.

[Professus non fuerit.] id est, non fuerit confessus quantum pro seruis nomine vectigalis debeat. Ob hoc enim committuntur in fiscum: vt. C. eod. l. 4. [Commissi.] scilicet in fiscum. Unde
6 nota, † q ea, que ducit aliquis sui vsus causa, nõ incidant in commissum: vt. C. eod. l. vniuersi. ꝛ. ff. eod. l. si publicanus. §. i. Fallit tamen in mancipijs, quo vehuntur, vt hic. Quod est verum, si nouitia sunt, vt sequitur. [Seruerunt.] quod est verum, quantum ad istum tractatum: sed quantum ad edictum de edendo edicto. alio modo sumuntur mancipia nouitia: vt. ff. de edendo. edic. l. precipiũt. ꝛ. l. vltima. §. ff.

7 **Serui, qui.** In presenti. §. dicitur. † Si seruus sine voluntate domini fugit de loco ad locum, ꝛ transit per locum, per quem debet solui vectigal, nec profitetur, non cadit in commissum. Et est ratio, vt redditur in littera. [Non cadunt,] vt si transeant per locum, per quem debet solui vectigal, ꝛ nõ profiteantur. [Fines.] scilicet inter quos stare debẽt. [Sunt.] ꝛ dicuntur facere sine domini voluntate. quando faciũt eo nesciente: vt. ff. ad legem Aquiliã. l. scientiam. [Subtrahere.] subaudi quod non debet esse: quia regulariter seruus, ꝛc. vt. ff. de pactis. l. seruus. ꝛ. C. de reb. cred. l. nec filius. nec seruus licet in se quidem possit facere conditionem domini deteriorem: vt. ff. de vi ꝛ vi arma. l. i. §. quod igitur, non tamen fugiẽdo: vt. ff. de edẽdo. edicto. l. quis sit fugitiuus. Et hoc licet, ꝛc. Si ille qui ducit merces de loco ad locum, non profitetur se soluere vectigal, committuntur merces in fiscum. etiam si dicat se ignorasse, licet pena habeat mitigari. [Dicat.] scilicet deberi profiteri de vectigali soluendo.
8 [Constituit.] † Quare hoc? quia licet error iuris excuset: vt. ff. de iuris, ꝛ facti, ignoran. l. error. tamen quia crassa, ꝛ supina non excusat: vt. ff. de iur. ꝛ fac. ignor. l. nec supina. Vel potest dici, q hic est speciale, vt error iuris non excuset: sicut ꝛ alibi. j. l. iij. Et iste potans non excusatur, mitigatur tamen pena. Sic soluitur contrarium. j. eod. l. j. omni.

9 **§ Dui.** Hic dicitur, † q publicanus non debet instruere transeuntem: sed hoc imputatur publicano, si transeuntem decipere voluit. [Quod non instruxit.] id est, denuntiauit et vt solueret vectigal. [Transgredientem.] scilicet contra legem facientem. Vel dic, id est, transeuntem. [Volentem.] ꝛ ipse dicit q nõ soluebatur ibi vectigal. Unde nota, q si debet scire soluere vectigal, vnde non debuit certiorari: vt. ff. de actio. empt. l. j. in fine. Item si volunt profiteri, ꝛ publicanus. non debet teneri locator, licet fuerit in culpa: sed publicanus fuit in dolo: vnde dolus preponderat culpe: vt. ff. ad legem Aquil. l. item si obstetrix.

Species permanentes. Jn. §. isto non est ponendus
10 casus nisi exponenda littera, nisi vt dicatis hoc, † regulariter de mercibus, que vehuntur de loco ad locum debet solui vectigal; ꝛ in hoc. §. agitur, de quibus rebus soluitur vectigal. [Species permanentes ad vectigal.] subaudi sunt he. ꝛ non habent quidam hic. §. sed cum precedentibus continuatur. Item ꝛ caue tibi, quia non tantum de his prestatur vectigal, cum deferuntur, sed ex omnibus: vt. C. eo. l. vniuersis. sed gratia exempli de his dicit. [Opera.] etiam faciunt homines admire. Et nota q ex diuersis mobilibus dicit. [Sed propter necessitatem.] ꝛc. [Expositum.] id est, proiectum. Et dic in loco prohibito. Et facit. ff. eo. l. Cesar. [Onus.] alias opus. [Vindicari.] nec apprehẽdenti concedi: quia videtur habere pro derelicto: vt. ff. ad legem Rhod. de iactu. l. q. in fine.

11 **Diuus.** † Quidam erat minor vigintiquinq; annis, et ducebat res de loco ad locum: errauit, quia non fuit professus: numquid est eis ignoscẽdum? Dicitur hic, quod sic. [Etatem.] scilicet vigintiquinq; annorum: vt. C. de his, qui veniã. impetra. l. vltima. [Dicebat.] ie minor ꝛ vigintiquinq; annis: quia qui est infra legitimam etatem, dicitur minor; vt. C. de his, qui veniã. impetr. l. vltima. [Erraſſet.] dicens se velle prestare vectigal, quam non deberet, quum visus fuit causa ducendi: vt. ff. de verb. signi. l. q. ꝛ dixi. ff. eod. l. quotiens.] Ignoscẽdum esse.] subaudi per in integrum restitutionem, cum gestum sit cum minore; vt ff. de minor. l. ait prator. ꝛ. l. si ex causa. §. penult. Vel dic ignoscendum esse ipso iure pupillo: vt. ff. eod. l. imperatores. Adultis autem non succurritur: vt. ff. eod. l. §. licet. ꝛ. §. item quoque. nisi esset miles. vt. C. eo. d. l. omnibus. argu. contra. j. §. proximo. [Et.] scilicet ratione minoris etatis: sed cum intra diem, ꝛc. vt. ff. eod. l. Imperatores. in fine.

12 **Diui quoque.** Uersiculus iste legitur duobus modis. Uno modo sic. † Si aliquis commisit vectigal non per fraudem, sed per errorem, non publicantur merces eius. sed satis est q vectigal duplicetur. [Contenti.] id est, retenti. [Duplum.] Quomodo duplum? intelligita, si ille occultauit merces. ne prestetur vectigal, merces committuntur in fiscum: vt. ff. eod. l. fraudati. Si per errorem, duplicatur vectigal: vt si primo prestabat octauam partem, modo quartam: vt. C. eod. l. ex prestatione. Secundo modo legitur, vt si forte publicanus non dolose, sed per errorem vectigal non recepit, non obest publicano, vt publicanus teneatur duplum prestare fisco, sed solum modo quod est prestandum: sed si fuerit in culpa, tunc duplum. Et tunc lege literam. [Incidisset.] subaudi eꝛeo, q vectigal nõ recepit. [Seruos.] scilicet fisco. [Teneri.] scilicet ꝛ ideo non prestatur duplum. sed simplum.

13 **Si quis.** † Mercator portabat de loco ad locum merces. inuenit publicanum in ponte: dixit ipse, Ego apporto istas merces: de his debeo soluere vectigal: tamen si placeret tibi vt portarem istas res ad mũdinas, ꝛ postea solueram tibi, bene placeret mihi: publicanus non contradixit: nũquid incidit in commissum? Dicitur q nõ: quia debet ponere publicanus in scriptura, talis transit, ꝛ non soluit vectigal de voluntate mea. [Concedente.] id est, patiente. Sic ꝛ alibi. C. de arbit. l. ne in arbitris. in fine. [Uel patiente.] id est, remittente. Sic. C. de iura. calũn. l. q. in fine. [Nõ cadere.] Ecce ratio: quum enim, ꝛc. [Professiones.] id est, scripturas. [Recitantur.] illi qui transeunt, ꝛ nõ solunt vectigal. Uel dic, recitantur, ꝛ postea remittantur a publicano. [Cessat.] scilicet pena commissionis: alias tamẽ egerentur non prohibetur pro futuro tempore: vt. ff. eod. l. licet ratio. §. eorum. sed pro preterito tempore publicanus, ꝛ eius fideiussores tenentur in subsidium saltim: vt argu. ff. de eo per quem fac. erit. l. si. [Ei poterunt. id est, potest. [Uel fideiussorum,] scilicet publicanorum: vt C. de quadrien. prescript. l. q. in prin.

14 **Pene ab heredibus.** Jn. §. isto dicitur. † Si forte vector non soluit vectigal. ꝛ ita tenetur ad penam, vel publicanus non exegit. ꝛ ita committit in penam, hec pena non exigitur ab heredibus. [Ab heredibus.] scilicet publicam. si publicanus dãnum dederit, nisi heres esset locupletior, vel his esset contestata: vt ff. eod. l. si publicanus. ꝛ. l. fraudati. Secus si res esset commissa in fiscum: vt. ff. eod. l. eotem. [Est.] vt. C. ne eꝛ delict. defunct. l. j.

15 **Si quid.** Hic dicitur: † Si publicanus plus debito accepit ab aliquo. illud tenetur ratio reddere. Hoc dicit. [Per errorem.] scilicet facti, vel iuris: secus si sciens: vt. ff. de condic. in deb. l. i. ꝛ. l. quod quis. ꝛ facit. ff. eod. l. §. dixi quoque. Sed argu. contra. ff. eod. l. §. licet. sed ibi fuit in non soluendo. [Accepit.] quia accepit tertiam, vel quartam, quam deberet recipere. [Restituere.] scilicet per condictionem indebiti. [Rescripserũt.] subaudi id, quod indebite acceperunt: vnde illud reddet, ꝛ sine pena: secus si vi abstulit: vt. ff. eo. l. j. in prin. quia in duplum restituet. Odofredus.

De donationibus. Rubrica.

Summarium.

1 Donatio quotuplex sit, ꝛ que vnaquaq;.

Iste titulus continatur tribus modis ad precedentia. Primo sic, Dictum est. ff. de operis nou. nuntiatione, ꝛ de damno infecto, ꝛ de aqua pluuia arcenda, ꝛ de publicanis, ꝛ vectigalibus, ꝛ commissis, qualiter iubeantur aduersus damna futura. prestitaq; verum quia per donationem non damnum, sed lucrum infertur, ex quo propositum est, qualiter iubeantur nobis aduersus damnum, ponit qualiter aduersus lucrum. Uel secundo modo: Supra titulo proximo dictum est de publicanis, ꝛ vectigalibus, ꝛ commissis, ꝛ quia publicam aliquando remittunt vectigal, ꝛ ex hoc Reipublice habet ledi: quia de corio alterius aliquis facit magnas pelles, ꝛ de alterius clargiri species est furti: vt. ff. de furtis. l. si pignore. ponitur hic titulus, per quem homines incommodo afficiuntur. Uel tertio: Dictum est. ff. de relictis, scilicet. ff. de legat. j. §. ꝛ. ij. ꝛ de admendis legatis: sed quia mortis causa donationes obtinẽt vim legatorum, vt. ff. de mort. cau. donat. illud tractandũ est de mortis causa donatione. Sed quia aliqua donatio sit simpliciter, primo ponitur hic titulus in genere, postea in
1 specie in sequenti titulo. Et nota, † quod triplex est donatio, pura, ꝛ simplex, ꝛ quando pure donat quis sine animo repetendi, vt in hoc titulo: ꝛ hec donatio valet: vt. j. eod. l. donationis. Fallit. ff. de donatio. inter virum ꝛ vxorem. l. vlque. Si fiat inter sponsum ꝛ sponsam, valet: vt. j. eod. l. j. in fine. Est donatio propter nuptias. l. j. ꝛ in auc. de equa. dotium. per totum titulum. Est donatio ob causam: vt si dono tibi, si nauis venerit ex Asia: ꝛ de hac

agitur

agitur in prima lege huius tituli. in primo ¶ secundo. §. Est causa mortis donatio, de qua tractatur in sequenti titulo, scilicet de mortis causa donatio. Odofredus.

Summarium.

1 ☞ Donatio quedam pura, quedam conditionalis.
2 Donatio qualiter definiatur.
3 Donum quo differat a munere.
4 Vasallus quibus casibus feudum perdat.
5 Donatio proprie est liberalitas.
6 Donatio quo iure revocetur.

Donationes. In lege presenti Iurecon-
1 sultus posuit diuisionem donationum, & dicit: † Donatio alia pura, alia conditionalis, alia pura sub conditione resoluenda. Item donatio aliquando fit ob causam, aliquando non. Est pura donatio, quum aliquis pure donat tibi rem sine animo repetendi: & hec est proprie donatio. Aliquando donatio fit sub cõditione, quum aliquis donat tibi rem, non vt statim efficiatur tua, sed si nauis venerit ex Asia: & hec non est proprie donatio, sed sub conditione. Aliquando donat rem, vt statim fiat accipientis, sed si aliquid factum fuerit, resoluatur, vt in mortis causa donatione. Et simile est etiam videre in donatione, quam facit sponsus sponse: vt si sponsus donat sponse, vt statim faciat accipientis, mera est donatio. Si autem donat sponsus sponse non vt statim efficiatur sponse, sed nuptijs secutis: nuptijs non secutis, reuocatur res: & ita videtur donatio ob causam. [Appellatur.] Hec est prima species donationis. [Dat aliquis vt tunc.] Ecce secunda species donationis. [Item si cum.] Ecce tertia species donationis. Ergo tractat de quarta specie, cum donatio fit ob causam. Uel quod dixit in genere, in specie clarificat. Soluatur. Or Segnori, hec lex mihi nihil aliud vult dicere, nisi quia aut donatio est pura, &c. vt dixi in casu. Uidete summariam expositionem littere. [Donationes.] In genere dicit. Sicut enim donantium voluntates diuerse sunt, sta donationes inter se differunt. [Complures sunt.] Nam modi do-
2 nandi sunt multi & varij: pura donatio in suo genere, vna est: † qz donatio est mera liberalitas, que nullo cogente datur: vt. §. eod. l. donari. & §. de regul. iur. [Ea mente.] id est, intentione. [Accipientis.] id est, donatarij. [Ad se.] scilicet donantem. [Reuerti.] sed signantur contrarium. C. de reuocan. donatio. l. fi. Sed illud fit ex potestate legis, non contrahentium. Item contra. §. fi certum peta. l. fi tibi. in fine. Sed ibi de equitate. [Liberalitatem.] sine causa
3 factam. [Munificentiam.] id est, cum causa. † Nam donum sine causa fit, munus cum causa: vt. §. de verbo. significa. l. munus. [Appellatur.] Nam proprie est donatio, cum aliquis donat pure inter vinos, sine animo repetendi: sed plerunque hec donatio reuocatur per ingratitudinem, vel per atroces iniurias, vel accusando de crimine capitali, vel copulando inimicitias cum inimicis capitalibus donantis: & hic casibus dicitur vasallus perdere feudũ. Et ad hoc facit. C. de reuocan. donat. l. j. & l. vltima. & in auten. inde signata. Alias vera donatio perfecta non habet reuocari, si legitime facta est, puta inter a legitimum modum, sine alias cum insinuatione: aliter reuocatur: & si facta vltra legitimum modum sine insinuatione: vt. C. eod. l. in extraneos. & l. si quis. & l. sancimus.
5 & l. vltima. & nota hic, † qz proprie est donatio liberalitas: & de hac hic titulus dicitur, & C. eodem titulo. Abatimur tamen interdum vocabulo, vt dicatur donatio omnis irreuocabilis datio, vt. §. ad legem Aquil. l. si seruus seruum. §. fi oliuam. & §. de regul. iur. l. cuius per errorem. & §. de condict. indeb. l. j. [Donatio.] pura, & simplex. [Sed hoc totum.] alias sed tota. [Donatio sub conditione est.] & hec non impletur, nisi conditione existente. Et ita sub condition potest dominium transferri: vt. §. de acquiren. poss. l. qui absenti. §. si quis. Et intelligitur. §. de solu. l. sub conditione. licet videatur huic sententie refragari illa lex, primo responso. [Item si cum ipse.] scilicet donator. [Dicitur.] scilicet inter vinos. [Sub conditione.] subaudi si id factum fuerit: aliter non. [Donatio.] Hec non est simplex donatio, sed mortis causa, facta, id est, licet statim res efficiatur accipientis: tamen si aliquid factum fuerit, quod penitet donatorem, vel factum non fuerit, quia non precessit donans: nam tribus casibus reuocatur hec donatio: vt Institu. eod. §. j. & §. fi certum peta. l. non omnia. in prin. & §. ita. j. l. fi rem. Ergo quia interdum damus vt fiat accipientis, & nunquam redditur, vt in principio huius legis. Aliquando vt fiat accipientis, & redditur. Ergo videamus alia exempla, scz hec, que sequuntur. [Utimur.] quia est mera, & pura donatio. [Et facti.] id est, libertatis. [Uelit.] & hec donatio est mera liberalitas, & est contractus iuris ciuilis: vt in auti. vt sponsa. largi. in prin. licet donatio inter virum & vxorem. l. j. Et est ratio. §. de sponsa. l. j. in prin. & l. j. & hoc ne mutuo amore se &c. vt. §. de dona. inter viri & vxo. l. j. §. et iij. & §. de regu. iur. l. nuptias. [Nec vnquam.] Nam habet tacitam conditionem, si sequetur matrimonium, nisi fuerit expressa, vt hic subijcit. & C. de donatio. ante nuptias. l. si filie. & l. si tibi. & l. sed ante. & l. si mater. & l. si predij. & l. cum veterum. in prin. Modie habet si modo per alium remaneat: vt in l. cum veterum. & hoc non interueniente osculo, alias seruo. quod dicitur. §. eodem. l. si a sponso. [Cum vero dicimus.] quia in proximo exẽplo data erat sine animo repetendi, hic non. [Species] id est, res donata, nec contrarium priori, vt diximus cum non reuocari: vt. §. proximo responso. [Inter eas personas.] id est, inter sponsum, & sponsam. [Solu natur.] nam statim fuit facta res accipientis: vt. §. eo. l. si cum ipse. [Uel soluatur.] id est, resoluatur. Sic & venditio aliquando fit sub conditione, aliquando pure: vt. §. de cõtrahen. empt. l. quod sepe.
6 §. in hac. & l. si res. † Sed dic mihi, cum donatio reuocatur, quo iure reuocatur. Et certe si donatio est pura, & reuocatur per ingratitudinem condictione ex lege: vt. C. de reuocan. donat. l. j. & l. vlti. Alij dicunt condictione sine causa: vt. C. de dona. sine cau. l. j. si donatio fit ob causam. Sed hoc tempore reuocatur actione prescriptis verbis: vt. C. eod. l. legẽ. & l. cum res. vel condictione ob causam datorum: vt. C. de condi. ob cau. dat. Lex lege. Nã scõm hec tempora donatio erat contractus innominatus: vt. §. eod. l. vlti. qui. tamen est contractus nominatus, non habet locum ob causam condictio, que non habet locum in cõtractibus innominatis: vt. §. de rerũ permuta. l. j. Uel potest dici q licet sit ꝯtractus nominatus, non tamen est reuocatum q non habeat locum condictio ob causam, rei vendicatio directa, vel vtilis nõ datur donanti: quia sicut sola traditione non transfert dominium, vt. §. de pactis. l. traditionibus. ita non habet retransire: vt. C. de condict. ob cau. l. ea lege. Fallit, quia interdum retransit: vt. C. de donat. que sub modo. l. j. qua ibi pacto legis commissorie, & addictionis in diem retrãsit: vt. C. de pact. conuen. l. commissorie. & §. de rei vendi. l. si quis hac lege. Odofredus.

Summarium.

1 ☞ Filiusfamilias quas res donare non possit.
2 Donatio que sit, si quis volebat mihi donare, iussi donares Titio.
3 Donatio sub conditione quando effectum sortiatur.
4 ☞ Mandatum de soluendo ex causa donationis finitur morte mandantis.
5 Dominium an mihi queratur eius, quod procuratori meo traditur.
6 Donatio sub conditione differt a causa impulsiua.
7 Causa duplex, finalis & impulsiua.
8 Causa impulsiua que.

Si cum filius. In principio huius le-
1 gis duo dicuntur. † Primo rem profectitiã, vel aduentitiã peculiã, vel patris, filiusfamilias sine voluntate patris non potest donare. Si autem donare vult, voluntate patris potest donare: vel si iussu patris promisit donare rem, vel estimationẽ, valet donatio: quia pater videtur fideiussisse pro eo. Secundo dicitur: Si filius vult donare potest quod est prohibitum, si aliquis filius promiserit, si filius non erat astrictus patri donare, & aliã promisit, defenditur ab alia promissione voli exceptione: alias nõ defenditur, si erat astrictus patri donare. [Pecuniam.] subaudi patris, quam nõ potest donare: quia filius non potest facere conditionem patris deteriorem: vt. C. de rebus cred. l. nec filius. Uel dic profectitiã peculiã, vel aduẽtitiã, qã nõ potest sine voluntate patris: vt. C. de bon. que liber. l. cum non solũ. §. fi. [Dedisset.] scilicet patrẽ, vel alium: ex filius naturaliter obligatur, cui accidit fideiussor: vt. §. de fideiuss. l. j. Uel potest intelligi, vbi pater iubet donare, videtur pater pro filio fideiubere: vt. §. de verb. obl. l. cum filius. Uel dic dedisset, cum donasset sine voluntate patris. [Tenetur.] scilicet fideiussor. Uel repete patris iussu. Uel dic versus ipsum patrem. Primo tamen casu quod iussu. secundo ex stipulatione conuenitur pater: vt. C. quod cum eo. l. si mandatore. & §. de verb. obl. l. cum filius. in prin. cum aliud est iubere, aliud fideiubere: vt. §. quod iussu. l. j. §. quid ergo. [Si vero.] Incipit scõm dictũ. [Pecuniam.] scz patris, vel filij. [Debitor.] scz naturaliter tantum: qz regulariter non contrahitur cum eo & naturaliter obligatur: vt. §. de condi. indeb. l. frater. §. quesitum. [Debuit.] scz naturaliter. [Donatio.] & tenetur pater quod iussu, et etiam filius tenetur insolidũ. licet alias, id est, sine consensu patris donatio non posset diminuere peculiũ: vt. §. eod. l. filius. ac [Promittere.] Sed si non tenetur pater filio, ei succurritur: vt. §. progi-

mo. §. plene dicetur. Vel dic promittere; nam tunc valet, ꝛ videtur donare pater. Secus si nil debuit pauci, vt hic innuit, ꝛ probat ex aduersarijs supra posita, si vero, ꝛc. ꝛ ex interdicto, cui vero, ꝛc. Nec obstat. j. eo. l. in hereditibus. §. pen. qui tibi tradidit, hic promisit tantū filius. Vel ibi filius donat, hic pater donare voluit, quod fieri non potuit, cū filius patri donare nō potuit; sed si potuit, tunc sec⁹, vt j. proximo. §. Alij dicūt etiā hoc casu valere. Et qō dicit interesse, exponunt qⁿ ad hoc vt qs doueat vt in expressio casu pater, in subsidium filius donet. Pro quibus est. j. eo. l. in ædibus. §. penult.

Cum vero. Hic dicit, cū sequēti. §. † Ego volebam Titio donare decē, ꝛ tu mihi decē: illa decē uoluntate mea Titio promisisti; profecta ista donatio inter eos personas. Secus tamen esset, si volebā donare decē Titio, ꝛ estimabā qⁿ deberes mihi, cū nō deberes, ꝛ promisisti Titio: Dic ea su si cōueneris a Titio defenderio vel exceptione. Nam ꝛ si forte estimabā, cū estimabā me tibi debere, ꝛ spopōdi Titio iussu tuo, liberet⁹ doli exceptione, si a me petat. Sz si forte decē, que credebā mihi deberi, iussi qⁿ solueres ei, cui debebā ex causa nō lucrativa, sed pmittis, teneris. Sz habes cōtra me 2dictionē, vt debeā te hbere ab illa pmissione. [Profecta est.] Nam pecunia videt a te ad me profecta, ꝛ a me ad Titiū: vt arg. ff. de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. §. ite sciendū. Vel dic profecta: nā breui manu tu videris mihi donasse, ꝛ ego Titio, vel lōga manu: vt. ff. de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. iij. §. fi. ꝛ de iure dotiū. l. licet. §. quotiens. ff. si cert. pet. a. l. singularia. [Estimabā.] Subaudi, cū nō debebā. [Incerti cōdictione.] id est, sine causa, que dicatur incerti. Vel est propria, ꝛc. vt. ff. de cōdic. sine cau. l. ij. [Putabas.] Scil. cū nō esset. [Incerti.] id est, sine causa: vt. ff. primo. §. ꝛ cōcordāter posite ibi, hic possunt poni. [Stipulationē.] Unde nota, si illud, qō tu potes te debere mihi, vel vis donare mihi, iubeo te promittere, si quidē ei, cui volebā donare, habes cōtra eū doli exceptionem, ꝛ contra me, ꝛ cōdictionē sine causa: vt te liberem: sed si promittis ei, cui debebam sine causa lucrativa, non habes cōtra eū doli exceptionem, sed contra me cōdictionem incerti, vt te liberem: vt. ff. de nouatio. l. non debitorē. ꝛ. l. doli.

Si pecuniam. Hic dicit, † Si Titi⁹ dat mihi pecuniam ea cōditione vt fit tūc domꝰ mea, cū talis erit cōsul, cōditione existēte efficitur mea, sine erat vnius, qui dedit, siue erat mortuus. Hoc dicit. [Stipulatione.] Scl. reddendi. [Mea fieret.] Potest ergo vnius sub cōditione trāsferri, sicut ꝛ possessio, vt hic, ꝛ. j. de acqr. pos. l. qui absenti. §. si quis. licet sit argumentū cōtra. §. de solut. l. sub cōditione. Sz dic vt ibi. Et facit ad hanc rōnē. j. rē ratā haberi. l. pen. ꝛ de manumindict. l. si pater. j. rōso. Sed argu. contra. ff. si cert. pet. l. cūm qui. §. qui vas. Nota, sed videt nō fieri mea, nisi heres de nouo velit: vt ff. de iure dot. l. si ego. §. si res. ꝛ speciale sit in dote, vt ibi dicitur: si solue vt ibi. [Uinētre.] subaudi eo, qui dedit. [Mea fiet.] Hā satis est talē conditionē impleri, siue eo sciēte, siue nō. Sec⁹ forte si legatur alicui, si ascēderit capitoliū: vt. ff. de cōditio. ꝛ demon. l. §. in fi.

Sed si quis. Hic. §. legitur duobꝰ modis, vt dicā in literis: ponit talē casum: † Tu volebas mihi donare decē, hec decē dedisti nūtio tuo, vel procuratori tuo, nō trāsferēdo meū dominiū, ille nō statim dedit mihi, sed te mortuo, nūquid in me statum trāsit dōium: Et certe dicit qⁿ nō, Et exponitur dupliciter hec litera. [Alicui.] Scl. nuntio. [Erit.] scz punctiue accipiendo. Potest legi scdo modo, alicui, scz procuratori suo nō trāsferēdo meū dominiū. [Erit.] Scl. domino. [Perierit.] scz procurator. [Constat.] Or. Segnozi, vt dixi vobis, potest legi dupliciter. Primo modo vt pecunia fuerit soluta a nūtio. Sz contra videt, scz vt pecunia fiat accipientis, quare p nūtiū meū sit queritū dominiū, sicut per procuratorē. vnde videt cōtra. §. de acquir. rer. dom. l. si procurator. Solutio. Hic decessit antequā ego dōus scirē, vel ratū haberē, ꝛ ideo nō est trāslatū dominiū: vt de manumindi. l. si pater. j. rōso. Vel potest dici qⁿ nō erat accipiētis, sed tradentis, ꝛ ideo nō querit pūnum: vt. ff. de neg. gest. l. si ego. Vel pōt dici qⁿ tradidisti procuratori; nō trāsferēdo meū dōium: qⁿ si trāsferendo dominꝰ. tūc secus: vt. j. eod. l. hoc iure. §. si quis. Sed instatur, qūo si dedisti procuratori tuo, soluitur mādatū morte tua, videtur cōtra. l. fundi. §. ite si amicus. Rideo. Hic erat procurator ipsius tradētis, ꝛ ideo finit mādatū: vt. C. de act. ꝛ obl. l. i. ꝛ. l. si quidē. Sed ibi accipētis: ꝛ ideo nō finit mādatū. Sed certe ibi erat tradētis, ꝛ accipiētis. Unde dic ita: † Si tu tradis procuratori meo, queritur mihi dominiū: vt. j. eo. l. qui mihi donatū. ꝛ. j. de acquir. rer. domi, l. per seruum. Si autē procuratori tuo tradis, si simplici, non trāsferendo dominū, finit mandatū: vt Institu. mandat. §. recte. ꝛ. ff. si cert. pet. a. l. eius. qui. Et hoc verū est, cū nō erat obligat⁹ tradere, ꝛ mādasti alicui vt inducēret me in vacuā possessionē: qⁿ tūc tenetur heredes, vt in lege cōtraria, fundi. §. ité si amicus. Sz si tradis procuratori, trāsferēdo in eū dominiū, habet locū lex, hoc iure. §. si quis. Ité hec vera sunt, cū dedisti procuratori vt mihi daret te vno: secus si post mortem: vt. ff. de iure dot. l. si res. §. j. quia mandatū potest dirigi ante mortem, ꝛ post: vt. §. de solutio. l. vltima.

6 **Titio decem.** In. §. isto cū lege sequēti, nota dif ferētiā inter istud, † qō donat sub cōditione, ꝛ cām dandi impulsiuā: nā pmā tollo casu: Donauī Titio decē vt emeret sergū: non emit, nunqd decē repetā? Distinguē. aut hec donatio fuit cōditionalis: quo casu repetā. Aut non, sed fuit cā dāndi vt Stichū emeret. Verbi gratia. Erā alias decem daturus Titio, siue emeret Stichum, siue nō: sz qⁿ indigebat Stichus emere, donauī: hic nō repetā. Et ita apparet qⁿ alia est causa cōditionalis, alia dāndi impulsiua; ꝛ ideo generaliter ds sub conditione donatio facta causa donādi differri. Hoc dicit iste. §. cū lege sequēti. [Inde.] i. ex illis decē. [Recipiā.] subaudi a Titio. [Nā si.] modo exemplificat. [Emeret.] subaudi hac cōditione vt Stichū emat. [Repetat.] Scl. cōdictione ob cām: vt. ff. de cōdict. ob cau. l. i. alio si. ꝛ. l. si donatur⁹. j. rō. ꝛ de iure dot. l. si ego. in pnā. ꝛ. C. de cōd. ob caus. l. si cū ancillā. ꝛ. l. dotē. ꝛ de iure dot. l. si mulier. ꝛ. ff. de manu. testa. l. libertus. §. ij. [Causa.] Scl. impulsiua: nō finalis. [Fore.] subaudi per cōdictionē ob cām datorū. † Unde nota duplicē esse cām, scz finalē, ob cuius finē qs dat, alias nō daturus: ꝛ si hoc nō subsequat, inducit 2dictionē ob cām datoni. Alia impulsiua: ꝛ hec nō inducit cōdictionē ob cām datorū. Et subiungamus rem exēplo: causa finalis est: vt si video aliquē pauperē, ꝛ male calceatū, dico ei. Dono tibi decē solidos, vt emas calcāmenta, si alia cām conuertas, volo repetere: hec est donatio sub cōditione facta: ꝛ est finalis: non sequuta causa potero repetere: vt. ff. de conduct. ob cau. 8 Est causa impulsiua: Erā tibi donatur⁹ decē solidos alias inueni te vna die discalceatū in loco, in quo nō decebat: dixi tibi: Quid est istud, qō tu facis? qⁿ hic sunt tales persone, qⁿ nō solū tu debes verecūdari, sed ego. Dixisti tu: Ego nullo modo possum habere calceamēta, nisi darem mihi pecuniā: ego dedi tibi hec est causa impulsiua: ꝛ hec nō inducit condictionē ob cām datorū. Et hoc dicit iste. §. cū lege sequēti. Et ad hoc facit illud generale, Cessante causa, ꝛc. vt. ff. de pac. l. qⁿ dictū. Et hoc est verū in causa finali, non impulsiua: vt hic, ꝛ. C. de pactis. l. j. Odofredus.

Summarium.

1 Donatio ꝛ inter presentes, ꝛ inter absentes fieri potest.

1 **Etiam.** Hic dicit, † qⁿ quis pōt donare per se, ꝛ inter presentes. Ité per interpositam personam, ꝛ ita inter absentes. Unde nota qⁿ quis, ꝛc. vt C. eod. l. nec ambigitur. ꝛ. l. si aliquis.

Summarium.

1 Donatio affectionis gratia fieri debet.
2 Meretrix est capax donationis.

1 **Affectionis.** In lege ista dicit, † qⁿ donatio habet fieri affectionis gratia, ꝛ siue fiat honeste pſone, vt puta bene merenti duo. Item si fit inhoneste persone, vt puta si qs donat meretrici sue, siue cōcubine. [Bene merētes.] qⁿ tenemur ad antidota: vt. ff. de pet. here. l. sed et si lege. §. cōsulitur. [Amicus.] Dicitur amicus: vt. j. de verb. sign. l. iure. §. amicos. [Necessarios.] vt. ff. de milit. ꝛ iure. l. j. [Meretrices.] Unde no. hic regulā, ꝛ inst. ītā regule, vt sciatis excusare scholares, cū casus se obtulerit. Dec est 2 regula, † qⁿ qs pōt donare meretrici: vt hic, ꝛ. j. eod. l. donationes. Fallit in tribus casibus: qⁿ milites armati: militie prohibent dare cōcubinis: multo fortius celestis militie: vt. C. de epis. ꝛ cler. l. j. ꝛ in auten. de epis. ꝛ cler. §. aliud. Ité fallit in minor⁹ propter defectum etatis; vt. ff. mandā. l. si vero. §. adolescēs. Excusamus scholares. si est maior, vel si non est miles celestis militie; alias non excusamus,

Summarium.

1 Dño rei efficitur quis statim ex pmissione ei⁹, q erat rei dñe.
2 Saxum e fundo suo eximere permittenti, eo exēpto, penitere non licet.

1 **Uis saxum.** Hic dicunt duo. Primo, † Si tu permittis qⁿ cū donatiōis eximere petrā de fundo tuo, si iam eximi, ex ēo ptione factus sum dñus: vnde nō ls tibi me prohibere. Sec⁹ aūt si nō eximi: qⁿ fuit donationis causa cōcessiuit, siue vendi-

tionis

ditionis causa, si nõ dũ eremi, me posse prohibere sec⁹ si eremi: q̃ sine p me siue per mercenariũ meũ non poteris me phibere. Et hec distinctio hꝫ locũ in arbore cesa. [Sacrũ.] id est, lapidẽ. Idem in petra, vel in arbore. [Donationis cã.] s. vt faciat ad titulũ. Itẽ si vẽditiõis cã. [Meum.] id est, mei dominij. [Desinat.] subaudi, q̃ quodãmodo trãctione fact⁹ est meus, vt sequit. [Sz ꝛ si.] Inci pit ſm dictũ. [Cõduxerat.] s. fundũ: q̃ si cõduxerat sacrũ ad eximẽdũ, nõ fieret suũ sacrũ: vt. ff. locati. l. nõ solet. Sec⁹ si p dictũ cõduxerat. [Si postea.] s. quã eremt. [Est.] s. dictũ supra. [Recidetur.]

2 Unde not. hic, † q̃ si tu permittis sacrũ ex tuo fundo eximere, ꝛc. sed istis ẽptionis verbis penitere, nõ lꝫ vendẽ hui⁹ s. ex hoc habeo vendicationẽ, ꝛ prescriptis verbis actionẽ. vt. ff. de presc. verb. l. permisisti. Sz si forte ante eremptionẽ me prohibes, non habeo vendicationẽ. Sed quã actionẽ habeo? Respondeo, ex stipulatu, vel prescriptis verbis. Sz in pacto dictũ est. Sz si feci sumptũ in eximẽdo, ꝛ aliqñ eximere phibes, me dolo teneris: vt. ff. dolo. l. q̃ si cũ mihi.

Summarium.

1 Filiusfamilias qñ rẽ peculij profectitij donare posse, ꝛ qñ non. ff.
2 Filiusfamilias an inter vinos, ꝛ an mortis causa donare possit.
4 Donare quare dicatur perdere.
5 Filius quando donare possit. C. 7.
Donatio ois inter vinos esse presumit, nisi mortis causa ꝓbetur.

Filiusfamilias. Lex nostra hꝫ duas partes: ꝛ prima pars loquitur in filiofamilias, q̃ nõ hꝫ peculiũ pfectitiũ, vel aduentitiũ. Scõa pars loquit in eo, qui hꝫ castrẽse peculiũ vel quasi, vt miles, vel aduocatus. Et hꝫ hec lex habeat duas
1 partes, tñ cõtinet quatuor: dicta. Et primo dicit. † Si filiusfamilias. q̃ non hꝫ castrẽse peculiũ vel quasi, ꝛ sic nõ est miles, vel quasi miles. vt aduocatus nõ põt donare rẽ pfectitij peculij hꝫ habeat liberã administrationẽ. Fallit tñ. si iusta rõne met⁹ hoc faciat. Itẽ fallit ex qualitate psone. vt si est filius Senatoris. Postea vel ter-
2 tio dicit, † q̃ sicut filiusfamilias nõ põt donare inter vinos sine voluntate patris, ita nec mortis cã: si pater pcedit, vt cõcedere inter vinos donare. Quarto dicit q̃ ea, que dicta sunt, hñt locũ in filijs paganis, nõ in militibus. vel quasi militibus, vel aduocatis, hoc est, de illis, q̃ nõ habẽt castrẽse peculiũ, vel quasi, possunt donare rẽ castrẽsi, peculij, vel quasi. [Et pdat.] hoc est ſmũ dictũ. [Quid ergo.] Incipit ſm dictũ, vbi tres exceptiones ponunt. [Itẽ.] ecce scõa exceptio. [Nõ vtiq.] Ecce tertia exceptio. [Pari.] Incipit tertiũ dictũ. [Donare.] Ducũq; durãt tria dicta. ꝛ est prima pars hui⁹ legis. [Filiusfamilias.] s. pagan⁹, nõ miles. [Põt.] s. nec inter vinos, vel causa mortis rẽ pfectitij peculij. [Habeat.] s. a patre pcessam. [Et.] id est, filio. [Et perdat.] id est, vt donet, q̃ perdere est.
3 Hoc est primũ dictũ † q̃ filiusfamilias nõ põt donare rem pfectitij peculij, hꝫ habeat liberã peculij administrationẽ: vt. ff. de pact. l. 3 matris ciuilis. s. si filius. ꝛ. ff. de peculio. l. libera. Recipit in
4 stantiã in trib⁹ casib⁹, qui infra subiũcunt. Et no. † q̃ donare, est perdere: q̃ ille, cui dono, nõ est mihi obligat⁹ ciuiliter, ad antidora, sed naturaliter, que est inefficax: vt. ff. de petit. here. l. 5 ꝛ si lege. s. cõsuluit. [Quid ergo.] Incipit scõm dictũ, in quo ponunt tres
5 exceptiones. Primo est, si iusta rõne donet. Itẽ si ex patrio voluntate donet. Item si tacita voluntate patris: vt quia est filius Senatoris, Et hoc dicit. [Donet.] s. filiusfamilias. [Probabit.] vt locus sit donationi. Et est iustũ rõ, vt si filius donat matri, vel socero aut magistro suo: vt. ff. de admin. tut. l. cũ plures. s. in primio. ꝛ. ff. eo. l. Aglino Regulus. [Itẽ.] ad modo incipit scõa instãtia. [Habeat.] id est, valeat. [Posse.] subaudi ex ꝓxima matris concessione.
6 [Nõ nunq̃.] Incipit tertia instãtia: † q̃ põt donare ex tacita voluntate patris. [Nõnunq̃.] id est, aliqñ: q̃ duab⁹ negatiuis, ꝛc. vt. ff. de verb. sig. l. duab⁹. [Colligi.] s. vt fili⁹ possit donare patri. ꝛc.
7 [Modo.] Incipit tertiũ dictũ. [Voluntas.] s. prio. † Et ita põt donare filius voluntate patris: vt. ff. de dona. cau. mor. l. 2 ꝫ in. [Donare.] Unde colligit hic q̃ omnis donatio presumitur inter vinos, nisi probet: mortis causa esse facta. Nõ est illa rõne, q̃ mortis causa donatio reuocat tribus modis, donatio inter vinos non: vt. ff. eo. l. in ſ. ff. l. Seic. in fine. [In paganis.] s. filijsfamilias, non militibus vel quasi, vt aduocatis. [Peculij.] scz vt filijsfamil. militeo. [Vel quasi.] vt filiusfamilias aduocatus: vt. C. de aduoca. diuers. iudic. l. aduocati. [Habeant.] scz filijsfamilias in castrẽsi, vel quasi, ita q̃ eorũ testamentũ non timet querelã inofficiosi testamẽti: vt C. de inoffic. test. l. vltim. ꝛ. C. qui testa. fac. pos. l. pennl. ꝛ fina. Sed hodie secus: vt. C. de sacrosanct. eccl. l. pref byter. col. 1ꝫ.

Summarium.

1 ☞ Statuliber quis dicatur.
2 Testator relinquens libertatem, si decem dederit, donare non videtur.

Que statuliberi. In presenti lege dicit: † Si testator reliquat libertatẽ seruo suo sub cõditione, si decẽ dederit, iste est statuliber: si iste decẽ dat, ista decẽ nõ videt⁹ donare, sed videnť dari ob cãm, scz causa implẽde cõditionis, vt libertatẽ cõsequat. [Que statuliberi libertatis causa prestãt.] Hec est vera litera: ꝛ tũc ita legat: [Que statuliber. ꝛc. vt. ff. de statulib. l. i. [Causa libertatis prestãt.] s. causa implende cõditionis, vt cõsequat libertatẽ. [Nõ donant.] s. pure. [Res.] id est, causa. Unde qõ dat a statulibero, non
2 est donatio, sed ob cãm dato. † Unde si testator reliquit libertatem, vt dixi in casu, nõ videtur donare: q̃ donatio, ꝛc. vt. ff. eo. l. donari. Sed videtur ob causam dari: ꝛ ob causam datio nõ est mera donatio: vt. ff. eo. l. i. ff. i. Quidam habent aliã literam, ꝛ talẽ: Que in proposita libertate liberi libertatis causa, ꝛc. ꝛ tunc dicerit imposita, id est, relicta. [Liberi.] id est, liberandi. [Prestant.] scz causa future libertatis prestande. [Non donantur.] scilicet pure.

Summarium.

1 ☞ Inhabitatio gratis concessa, donatio quedam est.
2 Corporalia commodari possunt, ꝛ incorporalia.
3 Corporalia ꝛ incorporalia donari possunt.
4 Donatio fundi sine insinuatione quando valeat.
5 Fructus an censeantur donati, donata re principali.
6 Fructus non videtur promittere, qui fundum promittit.
7 Filiusfamilias iussu patris donare potest.
8 Donari potest res, cuius est commercium.
9 Donatio qua intentione extenda vt valeat.
10 Deum semel amplius meum fieri non potest.

In edibus. In principio huius legis dicit † Si credo alicui gratis habitare, est donatio: ꝛ videor donare non domũ, sed mercedẽ. Et ita cadit donatio circa rẽ corporalẽ, ꝛ incorporalẽ. vt circa habitationẽ. Itẽ cadit in alio. vt si debeo decẽ, ꝛ facio tibi pactũ de nõ petẽdo ad tps, vel in ppetuũ. q̃ tũc videor donare. [Videt.] s. quantũ ad habitationẽ, nõ quãtũ ad domũ. Et hoc dicit. [Corpora.] id est, corporalia. [Petã.] s. vel in perpetuũ. Sz prio casu ponit exceptio talis, scõo perpetua. vt. ff. de except. l. ij. Et in principio huius legis colligo primo illud nota-
2 bile, † q̃ possunt cõmodari corporalia, vt ti cõmodo equũ. Item incorporalia, id est, ius habitandi, q̃ est ius incorporale: vt. ff. de rer. diuis. l. i. in fi. Un sicut põt commodari dom⁹, ita habitatio sine domo: ꝛ tũc cõmodat ius incorporale. Sed diceret aliqs vestrum nõ intelligẽs: Quo põt hoc esse? Si hꝫ domus est una, possum
3 cõmodare eã tibi habitandi ea: vt. ff. cõmod. l. i. ff. i. Itẽ nota: † q̃ possunt donari corporalia, ꝛ incorporalia, ꝛ põt fieri remissio circa incorporalia: vt. ff. eo. l. in fine. Incorporalia donantur, quũ dono habitationẽ, vt hic. Item etiam fit donatio remissionis causa: vt si facio debitori meo pactum de non petendo. Odof.

Ex rebus. Iste. ff. habet duplicẽ intellectũ, vt patebit ex sequẽtib⁹, ꝛ. ff. dicã in litera. Et vno
4 modo legit⁹ vt cõtineat duo dicta. Et prio ost: † Si dono fundum meũ inter vinos, ꝛ fundi estimatio consistit intra legitimum modũ, valet donatio sine insinuatiõe, ꝫ fructus coaccruati legitimũ modũ excederẽt. Secundo dicit: Si dono fruct⁹, si fructus subsistãt intra legitimũ modũ, valet donatio: alꝫ requirit insinuatio: aliꝫ nõ valet. Et scõz hoc exponetis ita literã: [Ex rebus.] s. principalib⁹: vt qñ donaui tibi fundũ. [Receptus.] s. post donationẽ perfectã. [In rõne.] id est, in estimatione rei donate. Et donatus ita exẽplũ: Scõm antiqua tpa, valebat donatio sine insinuatione vsq; ad ducẽtos solidos, vel trecẽtos: vt. C. eo. l. sancimus. hodie vsq; ad quingentos: vt. C. eo. l. vlt. Unde ponetis exẽplũ vt dixi in casu: ꝛ iõ nõ irritaf donatio: q̃ nõ consideramus fructus postea perceptos, sed rẽ principalẽ: vt. C. eo. l. sanctimus. ff. pen. ꝛ vlt. [Donationis. id est. in cõputatione quãtitatis, in qua requirit donatio: aliꝫ insinuatio. Unde si subsistit intra legitimũ modũ valet, aliꝫ nõ: vt. ff. eo. l. cũ de donatiõe. Legit scõo modo hec lex, ꝛ hoc
5 modo, † vt si dono rẽ principalẽ tibi, non videor donare fructus, etiã si sim in mora: si dono fructus, ad illos teneor. Et rõ, q̃ scõm hec tẽpora nõ oriť actio ex donatione, nisi, ꝛc. vt. ff. eo. l. eo, qui. Si cõueni tibi donare ꝓ stipulationẽ, dat tibi certi cõdictio ex stipulatu, que est stricti iuris: vnde nõ venit fruct⁹ nisi post litis contestationẽ, nõ alia cõi mora. Sed si hodie cõuenit, tenetur nona cõdictione ex lege: vt. C. eo. l. si quis argentũ. q̃ hodie est cõtract⁹ no-

minatus donatio. Unde pôt peti fundus donatus certi condictione, vel ex lege: q ille sunt stricti iuris: vnde non veniunt ante li
6 tis contestationē: vt.s.de vsuris.l.ij.z.l.videamus.§.si actio. † Nā qui promittit fundū, non videtur promittere fructus: vt.j.de verbo.sign.l.filiusfamilias.z ibi dixi.

7 **Quod filiusfamilias.** Hic dicit: † Si filiusfamilias donat alicui aliquā rē iussu patris, valet donatio, z ipse pater videt donare. Sz si forte aliqs donat rē meā mea volūtate, valet donatio, q videor donare.[Donauerit.] vnde valet, vt.s.eo.l.ij.z.l.filius.[Donec.] z valet donatio. Nā licet non posset quis rem meā donare, vel alienare me inuito, sed me volente sic: vt.s.de pigno.actio.l.aliena.z.j.de re iud.l.sepe.in fi.sed parum facit.

Donari. Iste versiculus, qui valde breuiter loquit, pôt habere triplicē intellectū. Uno mô sic: Si volo donare rē, cui⁹ est cōmerciū, alias nō vz donatio: q donari nō pôt, nisi fiat ei⁹ cui donat. Et frm hoc legetis ita literam.[Id.] id
8 est, ea res.[Sit.] id est, fiat. Quasi aperte dicat, † Res, cui⁹ est cōmerciū, pôt donari, q fit eius. Un seruum, vel rē priuati, possum iure donare. Sz rē cui⁹ non est cōmerciū, nō possum donare, vt rē sacrā: vt arg. Instit. q: inutil. stip. in prin.z.j.de verb.obl.l.inter stipulantē §.sacrā. Idē est, si tibi Iudeo dono mācipiū Christianū, nō valet donatio: vt.C.de episc.z cler.l.fi.§.vlt. Et hec expositio satis est plana. Pôt tñ legi scdo mô, z sic: Nō pôt donari, nisi quod eius fit, cui donat. Quasi aperte dicat: Si dono rē meā, cui⁹ sum dñs, hac intētione, vt nō efficiat sua, nō est donatio, cū dicat irreuocabilis donatio: vt regula iuris dicit.j.de reg.iur.l.cui⁹ per errorē.z.s.eo.l.j. Pôt tñ legi tertio modo, vt legat sic: Donari nō potest, nisi fiat eius, cui donat. inspecta opinione donātis, z eius cui
9 donatur. † Quasi dicat, si dono rē meā ea intentione vt efficiat tua, valet donatio: sz si dono rē alienā, quā puto meā, z tu putas meā, ab initio nō est donatio, vt in te trāsferat donatio, est tñ donatio, vt paret tibi vsucapio pro donato: vt.j.de vsucap.p dona.l.j. Unde taceāt, qui dixerūt titulū pro donato nō habere locū rōne tali:
10 † Aut dono tibi rē meā, z tua facta est: vñ qđ tuū est amplius tuū fieri nō pôt: vt Instit.de act.§.sic itaqz.vt pp hoc pareat tibi vsucapio pro donato. Aut rē alienā dono tibi: quo casu non possum in aliū plus iuris trāsferre, q̄ habeā: vt.j.de acqr.rer.domi.quo casu nō vz donatio: quare taceāt: q: iste.§.nō hz hūc intellectū: sed hūc, vt si dono rē meā, vt efficiatur tua, valet donatio, vt habeat locum titulus pro donato: vt.j.pro donato.per totum. Odof.

Summarium.

1 Absenti quot modis possit donari.

Absenti. Hic dicit. Si volo donare rem absenti, possum facere duob⁹ modis.
1 † Uno modo si per nunciū ei mitto. Scdo modo sine res erit apud absentē, z ei dimitto: sed si volo donare absenti, z ipse nō vult eā recipere, vel forte nūti⁹ nolunt pferre: hoc casu nō efficit res sua, etiā si seruus su⁹ erat nūtius, nisi ita acciperet rē: vt fieret accipiētis.[Iubeas.] s.donationis causā.[Potest.] vt.C.eo.l.non ambigitur.z.s.eo.l.etiam per interpositam.[Fiat.] quia tunc statim est facta eius: vt.j.eo.l.qui mihi. Odof.

1 Donatio sic capiunt, vt res principalis, non accessoria donetur.

Cum de donatione. In hac lege dr. Donatio sine insinuatiōe valet vsqz ad legitimū modū. Et cū q̄rit de donatiōe vtrū subsistat intra legitimū modū, vel nō. nō cōputant⁹ fructus, vel pēsiones: vel partus rei.[Querit.] s.subsistat intra legitimū modū, vel nō.[Part⁹.] s.rei donate.[Fructuum.]
1 s.rei donate.[Uidet.] † q: in computatione rei donate venit ipsa res principalis non accessoria: vt.s.eod.l.in edibus.§.ex rebus.z C.eo.l.sancimus.§.penul.z vlti. Odof.

Summarium.

1 Conuentus ex donatione inquantum sit condemnandus.
2 Donator ex donatione conuenitur detracto ere alieno.

1 **Qui ex donatione.** In lege ista dicitur: † Si ego conuenii donare tibi aliquā rē, vel quātitatē, z tu cōuenis me ex donatione, sum cōdēnand⁹ inquantū facere possum, nō insolidū: z ideo potero detrahere es alienū. nō
2 debitū ex simili causa.[Pôt.] † detracto ere alieno, z habita rōne, ne egeat, ne eius liberalitas sit sibi dānosa: vt.s.de edili.edict.l.ad res donatas.[Detrahendū.] s.ex donatione, nisi esset debitus ex cōsimili causa s.donationis: q: tunc nō debet distrahere, vt.j.si dicit.[Debebit.] s.condemnari inquantum facere potest. Et ad hoc facit.j.de re iud.l.inter reos. Odof.

Summarium.

1 Dominium nobis donate, per seruū, z procuratorem nobis queritur.
2 Tradentis mens potius attenditur, quam accipientis.
3 Procurator mihi querit dominium rei, non sibi.5.
4 Gestor negotiorum non querit mihi dominium nisi ratū habeā.
6 Procuratori traditum quando queratur domino.

Qui mihi donatū. In presenti lege duo ponuntur casus. Et primus est talis: † Quidā volebat mihi
1 aliquā rē donare, z in me dñm transferre: rē illā tradidit seruo meo z Titij: seruus meus, z Titij accepit rē illā vt quereret Titio tantū, vel mihi z Titio: nunqd mihi soli querit dominiū: Et certe sic: q: inspicimus potius mentē tradētis. Scdo casus est ei similis: Ille, q volebat mihi rē donare, tradidit procuratori meo, vt faceret eā meā: procurator meus accepit rē illā vt sibi quereret, nō mihi dominiū: nil quid querit sibi procurator. hoc dicit.[Qui mihi donatū.] Duplex est hic litera. alias est donatū, z alias donare: z vtraqz bona.[Qui.] s.Seius.[Uel donatum.] id est, mihi ex rebus suis aliquam mihi queri.[Tradidit.] s.vt fieret mea, z in me trāsferet dñium.[Titio.] s.tantū [Ageretur.] id est, esset effectus illius traditionis.[Et placet.] Ecce ius.[Mihi tantū.] Hec est bona litera. alias mihi tñ.[Acquiri.] ideo, q: inspicimus potius mentē tradētis, q̄ accipientis.[Nā.] Ecce scdo casus.[Tradiderit.] s.ille, qui volebat mihi donare.[Persona.] s.procuratoris.[Mihi.] dico.[Acqrit.] Unde habetis in lege ista,
2 vt dixi in casu. † Et notate q pot⁹ inspicimus mentē tradētis, q̄ accipiētis: vt.C.si quis alteri vel sibi.l.fi.z.j.de acqr.possess.l.j.§.et hoc que de seruis. Et intelligit hec lex, qñ ille, qui volebat donare, tradidit seruo meo, vel pcuratori meo vt mea fieret, vnde efficitur mea: vt hic, z.s.eo.l.si absenti. Sec⁹ si tradidit nomine meo, vel vt mea efficeret: vt.j.eo.l.si tibi. O: Segnori.sup lege ista signantur multa cōtraria. que tollā paucis verbis. Lex ista in sui fine est in
3 telligenda, † qñ volebas in me trāsferre dominium rei donate et tradidisti vero procuratori meo, querit mihi. nō sibi. Secus si tradideris falso pcuratori: q: nō querit mihi, nisi fuerim pleno, vel ratū habuerim, vel tūc mihi tradat. Et sic soluit cōtrariū.j.de furt.l.falsus.§.sed si is. Itē hoc intelligitur in procuratore, qui habet mādatū, z nō erat reuocatū: q: nō querit mihi, nisi ratū habeam, vel nisi tradat mihi. Et sic soluit cōtrariū.j.de solutio.l.qui homine.§.1. Itē hoc intelligit. quū quis tradit procuratori meo, qui
4 habet mandatū. † Secus si tradidit gestori negotiorū, q: nō queritur mihi, nisi ratū habuerim: vt.s.de nego.gest.l.si ego. Et hec est vera solutio de lege ista ad illā. Et hec distinctio satis colligit.j.de solutio.l.qui hominē.§.cū qs.z.j.de acqr.pos.l.cōmunis seruos. Nec approbo solutionē illorū q dixerūt q pcuratori tradētis nō querit dñium, nisi habeat ratū: secus si esset accipiētis: vt.s.de donatione inter vir.z vxo.l.si sponsus.in prin.z.l.sed interim.§.pen.q: in.l.si ego nō erat pcurator tradētis, vel accipiētis, vt ibi apparet. Itē nō approbo solutionē illorū, qui dixerūt. Aut hz generale mandatū: z nō querit mihi, nec sibi. Aut habet speciale z tūc q̄rit mihi: vt hic, z.j.plene dicā. Sed Seigneur, circa legē istā est insistendū.
5 † Hec lex videt velle, q si res tradit pcuratori meo, statim querit mihi dominiū, z etiā mihi ignoranti. Sed lex videt velle cōtra.j.de acqr.rer.dom.l.res, que.z.C.de his, qui a nō do.manu.l.ij. Ad quorū cōtrariorū solutionē dñs Mart. ita dixit: Aut procurator habet generale mandatū, aut speciale mandatū: si speciale, mihi ignorāti querit possessio, z dñium accipiat meo nomine, vel suo vt hic, z.j.de acqr.rer.dom.l.si procurator.z.j.de acquir.poss.l.j.et l.per pcuratorē. Aut habet generale: z tunc nō querit mihi ante, q̄ mihi tradat, vt in lege cōtraria. Et sic est differētia inter generale z speciale mandatū: vt z alias.s.de procura.l.Pomponius.in prin.z.s.de minor.l.aliud.§.si talis. Sed hec solutio non est bona: q: qđ operat speciale mādatū quo ad speciē, idē generale quo ad genus: vt.s.de pcur.l.j.§.j.z.s.pro socio.l.actione.§.renūtiare. Et ideo circa hunc articulū ad hoc vt plene liqueat articulus iste, distinguetis sic. spretis aliis solutionibus. Cum res tradit alicui meo nomine, aut traditur gestori negotiorū. aut traditur procuratori, qui dicit se habere mandatum, z nō habet, vel habuit, sed est
6 reuocatū: vel habuit, z habet. † In primo casu, scz quū tradit gestori negotiorū, nō querit mihi dominiū. z possessio: vt in.l.si ego. z in autē.de sanctis.epis.§.si quādo. In scdo casu, scz quū traditur ei, q dicit se habere mādatū, zc. tūc subdistinguatis: q: si traditur procuratori, qui dicit se esse procuratorem, z nō est, z sic falso, tūc

non

non querit mihi dñium, vel possessio, nisi ratū habeā, vel nisi tradat mihi rē illā: vt in.l.falsus.§.1. Si autē tradit ei procurator, cuius mandatū est reuocatū, si ignorāte me dño tradiderit, queritur mihi ignoranti: vt.j.de solu.l.vero procurat. §.fi.7 l.fi.ge. Si autem me sciēte, tūc ḥ3 locū. Quis dominē.§.fi Titiꝰ.j.de solu. In tertio casu, sc3 qñ tradit vero procurat. si gerit vtrūq; sc3 tradēs 7 accipiēs vt mihi dñium querat, mihi ignoranti queritur possessio et dñium: vt in fi. huius legis. 7.j.de acqr. rer. domi. l.fi procurator. et C.de acquir. pos. l.j. 7. l.fi procurator. Si autē neuter gerit, nō queritur mihi possessio, vel dominiū, nisi mihi res tradatur: vt.j.de acquir. do. l. eo, que. 7. C. de his, qui a nō do. l.ḥ. Et hec distinctio compoobatur. j.de acquir. poss. l.j. §. hec, que de seruis. Odofre.

Summarium.

1 Fundū alienū si quis fodiat animo donādi impēsas, vꝫ donatio.
2 Donare videtur, qui fundum alienum gratis colit.

1 **Vi alienum.** In presenti lege dicitur: † Si aliquis fodit fundū alienū animo donandi impensas vt dño fundi, valet hec donatio, qz efficitur dñs fundi. deo id qđ impēdit nō reuocat. [Excolit.] j.exp̄sse, vel tacite, vt.j. videbitis. [Impēsas.] l. factas incolendo. [Innectā.] id est, plantatā, vel seminatā, Unde debetis ita intelligere hanc legē. Rusticus, qui nō est meus colonus, vadit, 7 colit fundū meū, 7 hoc facit animo donandi, certe impensas 7 semen videt donasse: qz donatio est irreuocabilis: vt.j.
2 de reg. iur. l. cuius per errorē. † Unde qrē aliēnā colit donationis causa, vere, vel exp̄sse videtur donasse. Potest tñ hec lex intelligi hoc modo: Quidam possidebat fundū meum mala fide, iste colit, videtur donasse tacite sumptū: vt. §. ad legē Aquil. l. si seruus. §. si olinam. 7.j.de acquir. rer. dom. l. adeo. §. cum quis. Odofred.

Summarium.

1 Donatio an valeat facta post crimen capitale commissum.
2 Condemnatus pro crimine non potest donare.
3 Crimen capitale qui commisit, an bona sua donare possit.
4 Donatio facta a criminoso quando valeat. §. 6.
7 Vendere an possit quis sua post capitale contractum crimen.

1 **Post contractū.** Hic dicit: † Quidam cōmisit capitale, post crimen capitale contractū anteq̄ cōdemnet de crimine, rem suā donat alicui, 2c. tenet hec donatio: sed si de crimine capitali erat dānatus, nō valet hec donatio. [Capitale.] l. qđ est triplex: vt.j.de publi. iudic. l.ḥ. 7.j. de pēnis. l.ḥ. [Donationes.] subaudi inter viuos, nō mortis causa: vt.j.tit.j.l.si aliqs. vbi hec dictio exponit dupliciter, scōm Joan. 7 Azo. 7 cōem opinionē hic est sensus: Qui cōmisit crimen capitale, 2c. vt dixi in casu. [Sit.] id est,
2 † sit tam condēnatus: qi tunc non potest donare. Legit scōo modo fm do. Odo. vt hic sit sensus: qui cōmisit crimen capitale, pōt donare, si de illo crimine apitali nō subsequat condemnatio: sed si subsequatur, nō valet qđ ante donatū est: qz videtur donare metu mortis: vt.j.tit.j.l.si aliquis. Unde habetis hic: Qui cōmisit crimen capitale, 2c. vt dixi in casu. Uñ ex usu cōmuni intellecta colligitur in ciuitate ista, sc3 Bononia, sit talis barataria, qñ aliquis cōmittit crimen capitale, statim donat alicui bona sua, 7 defendit se per legē istā. Sed vt vos melius. j. videbitis, nō est bonus intel-
3 lectus, sc3 † vt qui cōmisit crimē capitale, possit donare omnia bona sua: qi hic esset modus q̄ crimen remaneret impunitū: qđ non debet: vt. §. ad legē Aquil. l. ita vulneratus. in fi. 7.j.de fideius. l. si quis a reo. §. fi. Itē lex videtur velle, q̄ ille qui cōmisit crimen, si facit metu pene, q̄ nō valet donatio: vt.j.tit.j.l.fi aliquis. Unde
4 hec lex debet ita intelligi: † Si aliquis committit crimē capitale, si non subsequatur cōdemnatio, qi fuit occultum, vel nō est probatum, illa postea sequuta bene valet: sed si subsequatur condemnatio, non valet donatio ante facta, quia inuenitur ante facta metu pene, 7 in circumuentionē Reipublice, ne maleficia remanerēt impunita: qđ nō debet esse, vt. §. dictū est: vnde legitur, 7 exponitur litera vt dixi. Unde nota tres casus: Si quis post contractum crimen capitale donat, 7 condemnatur postea, non valebit donatio. Aut si quis donat post cōtractū crimen capitale ante sententiam, 7 postea absoluitur, valet donatio. Aut quis donat post contractū crimen capitale, nec condemnat, nec absoluitur, qi crimen fuit occultum, non virtutur donatio. Hec puto verū esse fm cōmunem intellectū, q̄ si post cōtractū capitale crimen donauit, 7 postea cōdemnatur, q̄ valeat donatio. Sed lex videt cōtra. j. eo. l. donatio-
5 nes. in fine. Ad solutionē cuius cōtrarij, ita dicetis: † Uī post contractū crimen capitale donat, si causa mortis non valet donatio, subsecuta postea sententia: quia donatus efficitur intestabilis, 7 mortis causa donatio nō consequit effectū, nisi secuta morte: vt.j. tit. j.l.fi aliquis. sed inter viuos, 7 si ei, cui interdictū est donari, vt qz donat vir vxori cōstante matrimonio, nō valet: sz ista donatio insecuta morte naturali confirmatur: insecuta ciuili perdet: vt. C. de dona. inter vir. 7 vxor. l. eo, que. Si autē donatur et, cui donari pōt, vt puta extraneo, hic dicetis, ita fm Joā. 7 Azo. 7 cōem opinionē: Aut donatio fit post cōtractū capitale crimen ante condēnationē: 7 tunc valet, vt in principio huius legis. nisi in casibus: vt. C. ad legē Juliā. l.ḥ. 7. C. de hereti. 7 ad Anichel. l.ult. Et sic intelligo legē cōtrariā. j. eo. l. donationes. Sz si subsecuta est cōdēna-
6 tio, non valet, vt hic. Sed hoc non approbo, sed dico sic: † Si fit donatio post cōtractū crimē capitale, siue subsequatur absolutio, siue non subsequatur condēnatio, vt qz crimen fuit occultū, valet donatio, vt hic, nisi fit facta post condemnationē: vt.j. eo. ritu. l. si aliquis. Sed quid in donatione nō lucratiua, vt emptionis, valet ne? Et dicūt quidā q̄ sic: qi valet donatio lucratiua, nullo modo
7 tiua 7 alia, sc3 non lucratiua. Sed certe videt dicendū. † Si vendit post contractū crimen capitale omnia bona sua, videtur factū in fraudē legis. ne puniatur ipse, sed in fraudē hominis, vt puta heredis occisi, vt si partē bonorū debeat habere: vt est lex municipalis in ciuitate ista: 7 ita facit in fraudē. qui alienat oia bona sua. vt j. vt que in fraud. cred. Lomnes. §. Lucius. Si rem singularē, puta domū, si in suspectā personā alienatur, vt inter fratres suos, 7 in liberos emācipatos: 7 hoc fit in fraudē legis 7 hominis, 7 ideo nō valet. Secus si in nō suspectā personā, vt puta si in extraneā persōnā fit alienatio: qr tunc bene valet: vt arg. C. quod metus causa l. penul. 7. C. eo. l. in extraneas personas. Odof.

Summarium.

1 Verba enuntiatiua in vltimis volūtatibus dispositionē inducūt.
2 Testes quinq; quando requirantur in vltima voluntate.
3 Legatum non virtutur per falsam causam.
4 Uxor quando res viri apud se habere dicatur.

1 **Ex hac scriptura.** Ut legē istā reducatis ad practicā. posnatis ita casum: † Scholaris, qui est remot⁹, accedit ad ciuitatē istā, 7 ducit secū duos libertos suos vt seruiāt sibi, vel alīnoq, vel alios. postea mittit vnū ad patriā suā, alium ad curiā: interim iste scholaris facit testamentum: ante morte reuertunt ambo seruientes: querunt de testamento domum, vel scholaris, si fecit vel nō: dicitur eis q̄ dñs fecit testamentū, 7 tales fecit heredes. 7 eos rogauit vt prouiderēt vobis: dicunt seruientes: Bene cognoscim⁹ istos heredes: nedū darent nobis pecuniā pro remuneratiōe, mo acciperēt pecuniā de altari. Unde isti seruientes accedūt ad dñm, vel scholarē ad lectū, 7 dicunt ei q̄ prouideat eis. Dicit ipse: Ego vigi heredibus meis vt vobis prouiderēt. Dicunt isti seruientes: Non cōmittatis volūtati alieri⁹. Dicit dñs, vel scholaris: Quid vultis vos me facere: Dicunt ipsi: certe dicimus vobis, dñe, vos habetis hic multos pannos, 7 multas res mobiles: volumus, si placet vobis, vt dimittatis nobis hic cōsi quinq; testibus. Dicit dominus, vel scholaris: Uultis vt dimittā vobis hec: Dicūt seruientes isti: Certe sic. Unde dicit dñs: Uocetis quinq; testes, 7 tabellionē: 7 his vocatis dicit dño: Scribe qđo profiteor me viuū, 7 eis dono vestes, 7 ceteras res mobiles, quas habebo tēpore mortis. Mortuo dño, vel scholari, petunt isti seruientes istas res. Dicunt heredes: Probetis quomodo donauit vobis dñs inter viuos. Et dicunt seruī: Aut est verū, dominū nostrum donasse inter viuos: 7 sic vos habere nō potestis. Aut non est verū, sed erāt tempore suę mortis, cū cōsi quinq; testibus nobis legauit, 7 sic valet iure legati 7 fideicōmissi. Rñdet Jurecōsultus q̄ seruientes optime allegāt: vnde dominiū istarū rerū trānsit ad libertos, benigna interpretatione: qi si nō possunt habere vt petunt, ex causis donationis, habeant, vt habere possunt ex vi legati 7 fideicōmissi, benigna interpretatiōe, 7 sic bene valebit donatio. [Scriptura. Subau-
2 di cōsi quinq; testibus: † quia hec vltima voluntate debent esse quinq; testes: vt. C. de codicil. l.j. Et intelligatio magistri: qr idem 7 si non esset scriptura, si essent quinq; testes: vt. C. de fideicōmiss. l. cum 7 in bieui. [Pertinere.] Et ita in isto rebus heredes non debent habere ius. Sed dic mihi, quare dicitur benigna interpretatione: Respondeo, ideo, quia si inspicimus rigorē iuris, nō trāsit dominium ex istis verbis: vt. §. de rer vendica. l. si ager. 7. C. de rei vendic. l. seruum. Sed de benignitate transit: qz hec verba obtinēt vim legati: cum in legatarū, 2c. vt.j. de furtis. l. actio. Et ita equitas, 2c. vt. C. de iudic. l. placuit. Sed dic mihi, habebunt isti libero-

si has vestes, & res mobiles, vel domos etiam vt legatas, vel vt per fideicommissum relictas. Respondeo dupliciter. Si est confessus coram quinq; testibus facta scriptura has res donasse: hec confessio facta est adiecta causa, ex causa donationis. Unde si hec confessio non inducit donationē inter viuos, probat eam donationis causa precessisse: unde habebit ex causa donationis inter viuos vt. ff. de probatio. l. cū de indebito. in fine. nisi contrarū probetur: quia tunc diceremus q̄ pertinent ad eos ture legati, vel fideicommissi: † quia falsa causa non vitiat legatum: vt. C. de falsa cau. adiec. lega. l. i. & C. eo. l. si in aliā. in fine. ff. de lega. ij. venū ex familia. in fine. Secus econtra, si dicit, sciant heredes mei, talem rem, & talem, &c. hec verba nō mutant substantiam veritatis. quia sunt enuntiatiua: vt. C. de testib. l. verba. Sed ad hanc signantur infinita cōtraria, que breuiter tollam. Et signatur statim cōtrarium. ff. de hered. instit. l. ex facto. Solutio. Ibi est duplex littera: & si habetis ibi nō est institutio, accedat, cū ista. Sed si habetis, est institutio, dicetis ita: Si dicat aliquis coā quinq; testibus, testamentum valere, vel heredē talē scribere, nō est institutio: vt ibi. C. de testa. l. hac consultissima. Sed secus si dicat se donasse, vt hic. Sed denuo lex videt contraria. ff. de lega. ij. l. Titio. in prin. Ad quod dicetis: Aut sunt verba cōtrariua: & nō statur eis, vt ibi. Aut verba sunt dispositiua: & tunc statur, vt in lege nostra. Vel dicetis, Aut vtitur testator verbis preteritis, vel presentibus: & tunc statur eis, vt hic. Aut futuris: & tunc nou preiudicat. vt ibi. Sed denuo videtur, si dicat testator, &c. vt. ff. de lega. ij. l. Titio. in prin. Ad quod ita
4 dicetis, vbi verum dicebat, † si ego: habet seruum suum, & in scripto suo non habebat aliquas res viri, nō videtur esse apud se, sed apud me: vnde ipsa nō habet illas res, nisi nominatim ei legatę. Ad illud est intelligēdum quando non fuit designata certa quantitas, vt ibi. Secus si esset designata certa quantitas, vt hic. & ff. de auro & argen. lega. l. Quintus. Item hec vera sunt, cum testator dicit animo legandi, vel donandi: secus si animo adimendi, q̄ tūc vitiatur legatum: vt. ff. de condition. & demon. l. cum tale. in fine. Et sēm hoc intelligitur. ff. de hered. instit. l. qui habebat. in prin. Et nota hic, si non valet vt ago, valeat vt valere potest: quia si non valet vt donatio, valet vt legatum: vt alias. ff. de pactis. l. si vnus. & j. de inutil. stipul. l. i. in fine. ¶

Summarium.

1 Liberatio debitoris an fieri possit acceptilatione simplici.
2 Transactio quę, & qualiter fieri possit post rem iudicatam.

SI in stipulatum. Hic ponit ita casus: Petij a te centum, que mihi debebat per sententiā diffinitiuā: fuisti mihi in centū condemnatus: nō appellasti, & ita trāsiit in vigorē rei iudicate. Tota die insequeris me: dixi ego tibi, quid habes tu: Dixisti tu: Non exigatus ad me centū, in quibus fui vobis condemnatus. Dixi ego, Non dico tibi aliquid. Iste
1 adhuc insequitur me vt ab eo nō exigerem: † possum liberare per simplicē acceptilationē: Certe nō, sed debeo deducere prius in stipulationē q̄ debet ex nouatione causa, & postea debeo liberare per acceptilationem, & tunc liberatur. [Sic.] vt. ff. de re iud. l. si se non obtulit. §. si ex conuentione. [Habere. Sēs et finisse donatio-
2 nem: † quod licet post rem iudicatam, a qua non est appellatum, non possit transigi simplici pacto, vt. ff. de transact. l. & post rem. tamen possim deducere, &c. vt hic, & C. de transact. l. si causa.

Summarium.

1 Donatio ob causam facta, non est simplex donatio.
2 Donatio pura non dicitur serui dati vt manumittatur.
3 Donatio simplex non est negotium donationē mixto.
4 Donatio non est, nisi donatum fiat ejus, cui donatur.
5 Contractus innominati penitentia reuocantur.
6 Donator rei alienę an teneatur de euictione.
7 Eiusci quare possit a donatario res est donata.

ARISTO. In principio huius legis primo ponitur quoddam dictū generale: sabiequenter probatur tribus exemplis verum esse. Primum dictum est generale, si negotium mistum est cum
1 donatione, † si donatio facta est ob causam, Aristo ait simpliciter donationem. non esse: quia vbicunq; accipiens obligatur donanti, donatio non est, alias sic. Hoc dictum probatur verum esse tribus exemplis: & tali exemplo probatur verum esse. Donauit tibi seruum meum, vt post quinquēnium manumitteres eum: ante quinquennium est donatio. Quod est verum, si agatur inter nos q̄ esset donatio, & tua contemplatione fieret, alias secus. Secūdo
2 tali exemplo comprobatur esse verum primum dictū: † Si do tibi seruum pure vt manumittas, non est donatio, sed ob causam datio: & ideo statim agam vt manumittas, si hoc agatur inter nos vt vindicta manumittas. Tertio exemplo comprobatur: Si do rem alienā, nō est donatio, sed ob causam datio: sed potes eā vsucapere titulo pro donato. Hoc dicit vsq; ad vltimum. §. huius legis. [Aristo ait.] scilicet & bene. Et adiecit ratiū huic tertium, quia possetis facile decipi. [Enim.] scilicet Aristonem. [Refert.] Hic tertium ita exponetis, Aristo ait, subaudi tunc donationē nō esse simplicem, quam mistum. & C. [Cum donatione.] Subaudi Et, copula. [Donatio.] scilicet pura, & simplex. [Refert.] Subaudi,
3 & bene. Unde nota: † si negotium est mistum cum donatione, puta, do tibi vt aliquid facias, non est simplex donatio, sed ob causam datio, que non est vera donatio: vt. ff. eo. l. i. §. i. & §. i. & j. eo. l. hoc iure. in fine. Item nota, quod vbi. §. accipiens obligatur dare, non est donatio. nam tunc non contrahitur donatio. Unde si dono rem aliquam tibi pure, tunc non obligaris mihi: quia intelligunt quidam, non obligaris ciuiliter, sed naturaliter ad animodo. Sz dico quod nō obligatur naturaliter & ciuiliter, misi in vno, scilicet vt teneatur ad antidota: vt. ff. de petitio. hereditā. l. sed & si lege. §. consuluit. Et hoc dictum generale probatur tribus exemplis esse verum. [Denique. Iecce primum exemplum. [Tradidero.] scilicet donationis causa. [Algi.] scilicet vt manumittas, vel vt donatio renouetur: quia videtur esse facta, vt seruat tibi intra quinquennium. [Obligationem.] scilicet, & ideo si eo in mora manumittendi, potero condicere. [Casu.] Dodo refert se ad progressum dictum. [Idem.] Incipit tertium dictum, siue exemplum. [Alienus.] scz & non donantis: quo casu valet donatio, nō obstā de quod dixi. ff. de rebus. in fine. quia intelligitur vt ibi dixi. [Si
4 qui.] scilicet res non est donantis. † Unde nota, quod non potest donari, nisi res fiat eius, cui donatur. Quod est verum, vt fiat sua a beneficio, alias inutio: vt. ff. eo. l. in rebus. §. fin. Sed ex postfacto potest fieri eius, scilicet vt capiat: vt. j. tit. i. l. si alienam. in prin. & Institu. de vsucap. & pro dona. l. j. Sed contrarium videtur ouabus rationibus: quia hic dicitur: Si do seruum, vt post quinquēnium, &c. vt dixi in casu. videtur contra: quia qui dat tibi seruum, vt intra tempus manumittas, potest penitere: vt. ff. mandati. l. inter causas. §. si seruum. & ff. de condict. ob cau. dato. l. si pecuniam. §. j. & §. Solutio. Si do tibi, vt manumittas intra quinquēnium libertatis causa, vt quia seruat tibi intra quinquennium intra quinquennium est donatio, nec possum penitere: vt. C. de condict. ob cau. dato. l. si repetendi. & C. de his, que sub modo. l. fin. Secus si non do libertatis causa, vt tibi seruat, post quinquennium possum penitere: vt. C. de condict. ob cau. dato. vt in lege contraria:
5 quia videtur ob causam dato. † Et in contractibus innominatis est locus penitentie: vt. ff. de condict. ob cau. dato. l. q. Vel potest dici, Aut tempus apponitur contemplatione tua, vt quia seruat tibi intra quinquennium: & tunc non possum penitere. Aut contemplatione mea, vt seruat tibi: & tunc penitere: vt ibi, &c. Ad hoc argu. ff. de lega. ij. l. qui ita. §. Pegasus, & de ann. lega. l. cum, qui. Denuo ad aliud, quod hic dicitur, videtur contra, quia si do tibi seruum vt statim manumittas, non est donatio, & possum penitere ex constitutione diui Marci, & commodi: vt. C. si manci. ita fuer. alien. l. q. & ff. qui sine manu. ad liber. perue. l. Latin⁹. Ad q̄ potest dici, Constitutio habet locum, cum adiicitur certum tempus, vt ibi secus si non adiicitur, vt hic. Vel potest dici si dono tibi vt manumittas vindicta. id est, apud iudicem, non habet locum constitutio: vt argu. ff. de verbo. obligat. l. qui Rome. §. Hanno. Vel potest dici, si forte erat talis, qui non potest manumitti, & do vt manumittas, non est donatio, & tu obligaris ad reddendum, non ad manumittendum: vt. C. de condict. ob cau. dato. l. j.

6 LABEO. † Quidam donauit mihi rem alienam, ita res est euicta a me, tenetur ne mihi de euictione? Certe non, nisi sciens alienam mihi donauit: quia tunc tenetur ad interesse actione de dolo. [Fecit.] scilicet vt sciens alienam. Unde in. §. isto nota regulariter, qui donat mihi rem alienam, non tenetur mihi de euictione, quia licet alias quis teneatur de euictione, vt. C. de euictio. l. non dubitatur, non tamen donator tenetur, ne sua liberalitas sibi noceat, &c. Falsit in tribus casibus. Primus est. C. de euictio. l. quoniam. Secundus quando incipit a precedenti pactione: quia omne dare est inducitium: vt. ff. de verborum obligationibus. l. vbi autem. in fine. Tertius casus est hic. Secus si incipit a precedenti pactione: vt. C. de iure dotium. l. prima. Sed instatur hic. Aut donatarius sciuit alienam, & non debet certiorari. qui scit: vt. ff. de actio. empti. l. i. in fine. ergo cessat actio de dolo: & sibi imputet, cur non retinuit sumptus: vt. ff. de
7 rei vendic. l. sumptuo. Solutio. † Potest euinci res a donatario,

quia

quia est in eum translata possessio: & non habet locum hic. §. Vel potest dici quod petebat ab alio possidente, & ita poterit repetere sumptus minio magnos: unde quia istos non potest habere per retentionem, vt. ff. de rei vendica. l. in fundo. habet actionem de dolo, vt hic. Odof.

Summarium.

1 Promissio facta reipublice quando valeat.
2 Priuato quum sine causa possit, quare non Reipublice.
3 Donatio quando non pura, sed ob causam dato dicatur.
4 Insinuatio in pura donatione, requiritur, non causam oratione.
5 Inuitus nemo beneficium capit.
6 Mandatum licet morte finiatur, eius tamen effectus quo ad liberationem & actionem.
7 Mandato soluto, non semper soluitur actio.
8 Donatio non dicitur, vbi quis naturaliter obligatur.

1 **Hoc iure.** †In principio huius legis dicitur: Si aliquis nudo pacto promittat reipublice, vel ciuitati, si ita promissio fit ob honorem reipublice, est valida: alis est inualida. [In rebus publicis.] hoc verum exponitur dupliciter. Uno modo in rebus publicis, id est, publica authoritate. Uel ita in rebus publicis: id est, an res ciuitatis possint promitti reipublice. [Promittat.] scz nudo pacto: q promissio est nudo pacto. pollicitatio est &c. vt. ff. de pollici. l. pactū. [Ob honorem.] scz reipublice. nō nisi esset veltum aliud pactum rei principio: vt. ff. de pollici. l. i. vel potest ob honorem, scz ob aliquē suspiciendū. Sed instatur, dicerei aliquis vestrū, q: videtur cōmittere in. l. Julia ambitus: vt. ff. ad legē Juliā ambitus. l. vna. nūdeo, palā potest, nō clam, arg. ff. de ritu nuptia. l. victima. Et scōm hoc intelligitur. ff. de offi. preto. l. Barbarius. & ff. de pollici. l. cotidies. §. si quis. Sed instatur, & hic formatur tale que
2 ritur. †cur enim possum donare priuato sine causa, vt. ff. l. i. reipublice autē nō. Hic pōt respōderi, reipublica magis suadet commodo priuatorum, q̄ suo, & ideo iudicat suā donatiōnē esse inutilē sine causa, priuati nō. Unde scriptū est alibi q̄ cōmoda priuatorū preponentur reipubbice vtilitas: vt. C. de caduc. tol. l. vnica. §. fi. Alij dicunt, sicut possum donare priuato sine causa, ita reipubli ce: sed priuato nō possum sine stipulatione, vel per traditiones an negam sm hec tempora, ita reipubbice: sed in republica valet si fit ob honorem, non alter.

3 **Labeo.** †Hic ponuntur quedā exempla, vbi nō est pura donatio. sed ob causam dato. Quid si promittis dare decē, si ero tuus aduocatus, & aliorū similiū, que ponuntur in libera: his casibus non est pura donatio, sed ob causam dato. [Donationē.] scz simplicē. [Aldfuero.] ff. aduocatus tuus ero. [Fuerio.] Dabis mihi decē, hoc casu non est pura donatio, scz ob causam dato, que est vera donatio: vt. ff. eo. l. i. §. i. & fi. & ff. ead
4 l. in fine. †Unde in pura donatione requiritur insinuatio: vt. C. eo. l. sancimus. & l. vlt. in fi. sed in donatione ob causam nō: vt. C. de dona. ante nup. auth. sin autem est.

Non potest. Hic dicitur q̄ mihi nolenti nou pōt acquiri. [Liberalitas.] Donatio, que est mere liberalitas, vt. ff. eo. l. donari. [Inuito.] scz nolēti. Quasi di
5 cat vt dixi in casu: †in inuiti beneficiū non conferatur: vt. ff. de reg. iur. Liuitū. & C. de iure delib. l. nec emere. & ff. de bonorū poss. l. ij. §. inuito. Sed per medium bene donatur: vt supra de nego. gest. l. soluendo.

6 **Si quis.** Hic ponitur talio casus: †Quidā mutuauit pecuniā Titio, & sic fecit acceptentio, vt illa pecunia solueretur a Titio, cui creditor donare volebat: mortuo creditore Titius donauit Seio, fecit eam suam, siue sciebat eum mortuum, siue non: sed vbi ignorabat, nō habent actionē cōtra eū heredes, alis sic. Sed pone, aliquis mandauit tibi vt dares tantam pecuniā Titio, dedisti: si sciebas mandantē mortuum, non habes actionē, alis sic. Hoc dicit. [Donatū.] Unde hic cautio dato vos, si do tibi pecuniā, vt dixi in casu &c. Secus si tradere nō transferēdo in te dūtū, & postea oās ei, non facis accipientio: vt. ff. si cer. pe. Lenus, qui. & ff. eo. l. fi. §. sed & si quis donaturus mihi pecuniā. Inst. mand. §. recte. [Actionē.] †q̄ licet soluatur mandatū, non tñ actio: vt. ff. mandā. l. precedente mandato. in fine princi.
7 Odof.

Si quis seruo. Hic ponuntur quatuor exempla, in quibus non est donatio, sed ob causam dato, que non est mera liberalitas, & ideo non est
8 donatio. †Pone mutuauit alicui seruo pecuniam, liber factus promisit mihi illam pecuniam: non est donatio, quia obligatus erat naturaliter. Idē si pupillus promisit sine tutore, postea cum tutore, non est donatio, quia tenetur primo naturaliter. Tertio dicitur, vbi promittit ob aliquā causam, non est donatio, sed ob causam, datio. Quartū exemplū est, si promitto dare decem, si promittis nomen meū vbiq; laturum: non est donatio, sed ob causam datio. [Crediderit.] scilicet qui tenetur naturaliter: vt. ff. de fideiuss. l. heres seruo. [Debiti.] scilicet naturalis, quia obligatus est ante naturaliter, & donari videtur, &c. vt. ff. eod. l. donari. [Item.] ecce secundum exemplum. [Pupillo.] scilicet proximo pubertati: vt. ff. de dona. l. i. in fi. [Sed & hec.] Incipit tertiū dictum, siue exemplum. [Donationem.] scilicet simplicem, sed ob causam datio est: vt. ff. eodem. l. prima. §. i. & ij. [Est.] Et ad hoc facit. ff. ad Trebel. l. facta. §. sub conditione.

Odof.

Summarium.

1 Promissio errore facta patrono non preiudicat in portione sibi debita.
2 Heres quando falcidiam detrahere possit.

1 **Si patronus.** In hac lege duo dicta cōtinentur. vnū est: †Liber tus instituit patronū ex debita portione, & eū gratuit ex causa fideicommissi aliquid dare, non tenetur: imo si promisisset dare, indebite promisisset: quia para, que debentur patrono, debentur propter verecundiam. Secundo dicitur, Si aliquis heres instituatur, & oneratur vltra Falcidiā, & soluit p errorem, non repetit, & nō videtur donare. Idē si ex certa parte, vel scientia, vt Institu. de succes. liber. §. sed nostra. [Promiserit.] scz p errorem. [Donatur.] scilicet, quod non debet esse: quia hec portio debetur vt ex alienum: vt. ff. de inoffi. test. aml. Papinianus. §. si quis poterat. vt est quadrans: vt. ff. ad legem Falcidiam. l. i. [Spoponderit.] scilicet ex certa scientia, vel per iuris ignorantiā. [Obstare.] vt. C. de non num. pec. l. generaliter. [Occurritur.]
2 Unde nota, † quod si heres, qui potest detrahere Falcidiam, &c. vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. l. proxima. & C. ad legem Falcidiam. l. error. Odof.

Summarium.

1 Donare potest quis delegari se patiendo.
2 Donatio immodica quando dicatur.

1 **Ut mihi.** In hac lege dicitur: † Si tu volebas mihi dare decem, & promisisti creditori meo, me delegante, teneris. Sed quid est: volebam donare vltra legitimum modum, iussi debitorem meū promittere: certe valet vltra legitimū modū, & debitor liberat. ff. legitimum modum, non est donatio: & si debitor non soluit, habeo rescissoriam actionem: sed si soluit, habeo cōdictione indebiti, vel sine causa. [Ut mihi donares.] id est, tu, qui volebas mihi donare. [Factum.] id est, illa promissio. [Recepit.] vnde non poterio vti exceptione doli: vt. ff. eod. l. q. §. quum vero. in fine. [Sed & si.] Incipit secundus casus. [Immodice.] scilicet que
2 excedit legitimum modum: vt. C. eod. l. sancimus. † Item dicitur immodica aliter: vt. C. de inoffic. donat. l. i. & l. q. & l. si totas. & per totum titulum. [Rescissoria.] non est proprium nomen cōdictionis incerti, vt liberer ab illa cautione, sed condictione ob causam, vt prestes mihi quod solutum est supra legitimum modum condictione scilicet sine causa: vt. ff. de condict. sine can. l. i.

Summarium.

1 Donatio est furti iuris, ideoq; ex mora non veniunt.

1 **Cum qui.** Hic dicitur: † Si tu promittis aliquid donare mihi, & fuisti in mora dandi, non teneris ad vsuras: quia non est actio bone fidei, sed stricti iuris. [Non reputetur.] Hoc vult dicere, quia donatio non est actio bone fidei: quia non commeretur, &c. vt Inst. de actio. §. actionum. Et de hoc dic vt alias notaui tibi. C. eo. l. in edictus. §. vltimo. Odof.

Summarium.

1 Donatio nō dicitur, si futuri tpis vsure p creditorē remittantur.
2 Furioso donare nequit.

1 Modestinus. Hic dicit † qꝫ creditor potest remittere usuras futuri temporis: et hec nō est donatio. Scdo dicitur qꝫ homo sane mentis pōt donare, † nō furiosus. [Posse.] vt. Ā. de lega. ℌ. li ita scriptū. ℌ. sub cōditione. et. C. de pactis. l. i. [Incurrere.] sc̄z qꝫ nō erat debitū, ℌz sperat: vel q: in donatione nō cōputantur usure: vt. Ā. eo. l. cū de donatione. [Non posse.] sc̄z ió, qꝫ in donatione requirit consensus, et mente captus nō pōt cōsentire: vt. Ā. locati. l. qui ad certū tempus. in fin. Odof.

Summarium.

1 Exceptio donationis inmodice fideiussori competit, principali inuito.

1 Fideiussori. † Si promittis vltra legitimū modū dare pecuniam, et quas fideiussor: ē vltra legitimū modū, tu et fideiussor pro tempore vti poss mali exceptione, et fideiussor te inuito: qꝫ regula: uter exceptiones. que cōpetunt eo, et fideiussoribus competūt. [Exceptio.] ſ. doli mali, que hz locū, ꝛc. vt. ſ. de doli except. l. ℌ. ſ. generaliter. [Reo.] vt. ſ. de except. loēs. [Amittat.] ſ. qui nō debet esse. vt. Ā. de vsuris. l. vlt. Odof.

Summarium.

1 Donans suo nomine quod debetur alieno, non facit accipientis.
2 Equitas rigori debet preferri.

1 Si tibi dederim. Hic dicit: † si dedi tibi aliquā rē vt eā dares Titio meo noie. Et aduertatio legē istā qa iā contigit mihi hoc. qꝫ dicit hec lex, vt fecit quidā scholaꝛ: p vltra mōtanos, tu dedisti tuo noie: querit vtrū res sit facta accipientis: et si nō, an teneaꝛis in ibi furti actione de rigore iuris, tū de equitate nō teneris mihi, ℌz dolo possis teneri ad interesse. et, hoc dicu. [Putes.] qꝫ si meo noie, statim facta est acceptētis: vt Ā. e. l. absentu. [Submouen.] sc̄z quo dedit ei, cui voledā dare. Et
2 ita nota † qꝫ equitas ꝛc. vt. C. de iud. l. placuit. Sed tenetur iste mihi aliqua actione. Dicunt quidā, qꝫ sic de dolo: vt. Ā. e. d. l. Arist. in fi. Vel dicamus qꝫ teneat in mandatu: vt. Ā. de procu. l. ſi procuratoꝛ. ſ. mandati. vnde nō ℌz locū de dolo. l. ℌ. Et hec vera sunt, quando dedi nuntio meo, vel procuratoꝛi: secus si dare nuntio accipētis; vt. Ā. eo. l. qui mihi. et ibi dixi. Odof.

Summarium.

1 Donatio non perficitur ex ratione sine partis cōsensu confecta.
2 Donatio sine vtriusqꝫ partis consensu subsistere nequit.
3 Ratio nuda neminē debitorem facit sine causa.
4 Pactum nudum de donando neminē facit debitorem.

1 Nuda ratio. In lege presenti ponit talis casus: † Ego tibi libero homini volebā donare cētū, nō donaui tibi, nec dixi aliomō me donaturū, nisi qꝫ in Codice rōnū mearū scripsi me debere tibi cētū: nūqd potes petere et tanc̄ debitaꝛ? Dic qꝫ non; qꝛ nuda rō nō facit aliquē debitoꝛē. Nec tanc̄ donata: qꝛ non eo ipso qꝫ scripsi in codice rōnū mearū, videoꝛ donare. [Nuda rō.] ℌ, nuda scriptura, vt qꝫ scripsi in codice rōnū mearū. [Libero.] subaudi magiſtre: vt. Ā. de pecu. l. nō solū. in fi. [Intelligit.] ſ. hoc modo cōtracta. Oꝛ segnoꝛi, hec lex vult dicere vt dixi in casu, et. ꝛ. hec est plana lectura. et ad hāc lectūrā facit. Ā. de pecu. leg. ſ. cētra. ℌ. pecul. et. Ā. de pecu. l. nō solū. in fi. Unde qꝫ scriptū est in codice rationū mearū, nō pōt peti tanc̄ debitū, vel dinatū: † qꝛ donatio non pōt esse sine vtriusqꝫ cōsensu: vt. Ā. de pactis. l. pen. Et dicit nuda rō, scriptura, que cōsistit nuda volūtate scribentis: vt dicit nudū
2 pactū, vt. ſ. dicit. Et sic ēt dicit imaginaria trāditio: vt. Ā. de cōtra hēm. l. nuda. Et nuda traditio: vt. ſ. de acq. rerū do. l. nuda. Et
3 est verū qꝫ hic dicit † qꝫ nō facit aliquē debitoꝛē. qꝛ est sine cā. Secus si argentariꝰ scriberet volūtatē amboꝝ: vt. Ā. de edē. l. ſ. et. Ā. de neg. gest. l. Ricennius. Rā stipulatio cū cā est valida, alꝫ nō: vt. ſ. de doli except. l. ℌ. ſ. i. Et hec lectura satis est plana, vt dixi. Ā. Alii tri
4 dicūt nuda rō, id est, † nudū pactū donādi nō facit aliquē debitorem: qꝛ nudū pactū non parit actionē: vt. Ā. de pactis. l. iuris gētiū. ſ. sed cū nulla. Unde nō potes petere, si scripsi in codice rationū mearū, qꝫ non sum debitoꝛ. Sed hodie est correctum: quia nudum pactum in donatione parit actionē: vt. C. eod. l. si quis argentum in fine. Odof.

Summarium.

1 Habitatio causa remunerationis concessa, non revocatur.
2 Detecto vi qualiter subueniatur.
3 Pretor: a subditis donationem non recipit.
4 Possidenti naturaliter competit vnde vi interdictum.
5 Interdictum vnde vi directo datur, et naturaliter possidenti.
6 Insinuatio an requiratur in donatione ob causam.

1 Aquilius regulus. In lege ista dicitur: † Quidā iuuenis legitime etatis Aq̄lius Regulus noīe Nicostratū precepitoꝛē suū alꝫ pretoꝛē, misit talē epistolam: Quoniā tu Nicostrate semp fuisti cum patre meo, qui te dilexit, et me ex facundia tua, et ex scientia tua meliorē et discretū reddidisti, ideo cōcedo tibi habitare tale meū cenaculū. Nicostratus hoc gratū tulit, et cepit inhabitare: postea in processu tpis vitat, quanchu Nicostrato nō est mota questio, liceat ei inhabitare. Mortuo Aquilio Regulo veniūt heredes, et dicunt Nicostrato, Recede de cenaculo: qꝛ nō valuit donatio, qꝛ nō fuit insinuata, et debuit insinuari: qꝛ de isto cenaculo possunt percipi olim trecenti, vel hodie quingenti aurei. Dicit iste Nicostratus: Nō possum repelli hac ratione, qꝛ ipse cōcessit mihi inhabitare cenaculū, non fuit simplex donatio: qꝛ tunc ꝺz fieri insinuatio: sed fuit remuneratio, qꝛ eā docui. vnde nō requirit insinuatio: queritꝰ qd iuris sit. Rādet Iurisconsultus qꝫ nō est pura donatio, nec hēdes possunt te Nicostratū repellere, alꝫ prohibere. Sed potius dixerūt heredes: Recede de cenaculo. Dicit ipse: non recedā, qꝛ nō fuit donatio. Heredes
2 p vim deiecerūt eū: querit qualiter subueniatur ei: † et rādet Iurisconsultus qꝫ subuenit ei p interdictū vnde vi, qꝫ dicitur de fundo inuaſte. Et hoc dicit. [Iuuenis.] ſ. maior tū. ℣. mmis: qꝛ si minor nō pōt alienare sine decreto: vt. ff. de admin. tut. l. leg. que. Et hec est plana expositio. Pōt tū aliter exponi. [Iuuenis.] ſ. minor. Et dicetis: ℌz nō possit minor alienare, pōt tū magiſtrū remunerare: vt hic, et. Ā. de admi. tut. l. cū plures. et in remunerādo vtit iuri cōi, et ideo nō ꝺz restitui: vt arg. C. de pc. l. legitēdi. in fi. [Precepitoꝛē.] i. magiſtrū. Cōmunio: litera est, p pretoꝛē. ppter scriptores, q nescūt legere literā. tū pretoꝛ: litera est plenioꝛ. et talis ꝺz esse, vt patet
3 ſ. et dicatis preceptoꝛem. sc̄z quondam. Et ideo dico hoc, † quia si esset pretoꝛ, nō posset donationē recipere a subditis: vt. C. de Sct. iudu. l. vna. [Scripsit.] ſ. talē epistolā. alꝫ dixi. ſ. verba talia. [Ade lioꝛē.] ſ. interoēs discipulos tuos. Ut melioꝛē. i. bonū; vt alꝫ. C. de fur. l. ℌ. Cenaculo. ℑ. hac pte domus nue. Sic. Ā. de his, q deiecer. vel effu. l. i. [Patiebatur.] ſ. ab hſdibꝰ Aquilij Reguli, vel a quo libet extraneo. Et patiē pꝛouerūt duabꝰ rōmbus, vel qꝫ donatio fuit facta sine insinuatiōe, et pētio excedebat legitimū modū: vel qꝫ donāt pꝛoꝛi duraꝛe offō, qꝫ nō valet, vt. Ā. dixi. [Esse.] ſ. qꝛ nō fuit donatio, ℌz ob cām dato. [Ob ſi.] Incipit ℌz dictū. [Expulsus.] ſ. p vim. [Interdicti.] ſ. vñ vi, qꝫ proponit sine solemnitate hodie: vt. C. de interdicti. l. certi. [Acceperit.] Nā sicut fructuarius pōt uti et iterdictū vñ vi, qꝫ possidet naturaliter, ita iste: vt. ſ. de acq. pos.
4 l. naturaliter. † Et qꝫ possidet naturaliter hz interdictū vñ vi: vt. ſ. de vi, et vi arma. l. uſ. ℌ. vñ vi. Alii segnoꝛi, et hac lege colligentes qꝫ discipulus tenet remunerare magiſtrū: vt arg. Ā. de admi. tut. l. cū plures. Itē nota, sicut in reb⁹ corporalib⁹, vt in habitatiōe, vt hic, et. Ā. eo. Lundebus. Itē not. qꝫ ob causam datio nō est donatio: vt
5 Ā. eo. l. i. ℌ. i. et. l. hoc iure. in fi. Itē no, † sicut iterdictū vñ vi datur detecto, ita possidēti naturaliter: vt. ſ. de vi, et vi arma. l. i. ℌ. illud. et. ℌ. dicit. Oꝛ segnoꝛi, circa legē istā inſtat dupliciter. primo cur heredes volūt venire cōtra, cū factū a defuncto, et ab hſdibus ꝺz habeti pro factoꝛe et nō ℌz hſdi venire cōtra factū defuncti: vt. C. de rei vē di. Lcū a matre. Rādeo. hſdes volūt venire cōtra, qꝛ pētio excedebat legitimū modū, ideo nō ꝺz valere. Sed rādetur qꝫ nō fuit donatio, ℌz ob cām datorum qua non regrit insinuatio, vt hic. Et ad
6 hoc facit. C. de don. ppter nup. aut. eo. decursum est. † Alii dicūt qꝫ in aliqua donatione ob cām. puta propter nuptias, nō regrit insinuatio, vt ibi. alꝫ sic, vt hic. Unde dicūt, qꝫ iō reuocabit hſdes in dubiū, eo nabat pꝛtoꝛi, et nō valet donatio duraꝛe officio: vt. C. de cōtra. iud. l. i. ℌz rādet qꝫ nō erat pꝛtoꝛ, vel erat ob cām datio. ℌz lex videt. ſ. eo. l. Una⁹. Ad solutionē hui⁹ ℌz dicetis plaīb⁹ modis. Uno mō, qꝫ ibi fuit pcariū. vñ pōt reuocari, vt. ſ. de precā. l. cū pcario. vñ hſdes reuocāt, vt ibi. Dic fuit ob cām datio, q nō reuocat, vt. Ā. e. l. i. ℌ. i. et. l. hoc iure. an fi. Uel pōt dici, qꝫ ibi fuit mera donatio, hac ob caus. datio. Si dicis: Quomodo reuocatur: Rādeo poterit reuocari sim hec tempoꝛa: vt Inſtit. de donatio. ℌ. alie. hodie nō poterit, vt hic. Uel pōt dici qꝫ ibi concellit quandiu voluit

b:c

hic perpetuo: vnde nō possunt reuocare, vt hic ibi ſſe. Sed videt q̄ mortuo Aquilio ſit ſtricta conceſſio: vt. ſ. de acq. poſſ. l. fundi. §. ſtē ſi amicus. Sol. Ibi vendidit fundū meū tibi, & tradidit amico meo vt tibi traderet, & q̄ tibi fuit mandatū, & ideo morte finitur: vt Inſti. manda. §. recte. Hic non fuit mandatū, ſed ob cāz datior & ideo non finitur. Odof.

Summarium.

1 Pater actione præſcriptis verbis cogitur ad ſeruanda promiſſa tē pore donationis.
2 Pactum in donatione quid operatur.

1 **Hereditatem.** †Quidā inſtituit me hēredē, qui multos habebat creditores: emācipauit filiū meū, & ei donauit hereditatē illā eo pacto vt ſatiſfaceret omnibus creditoribus, nāquid tenet ſtare huic pacto. Rādeo q̄ ſic: & ſi nō vult ſatiſfacere, habeo contra eū actionē præſcriptis verbis. [Effecte.] alīs ſec⁹, ſi eſſet in præter: vt. C. de inof. dona. l. ſ. [Creditores.] ſ. hereditatis. [Eos. l. creditores. [Defendere.] Nec lex ita intelligit, vt dicti in caſu, vt tollatis contraria multa: q̄ ſi donarem in fraudem tenerī frāndario vitio: vt infra de his, que in fraud. credi. Loquntur. §. ſi. alīs ſecus, vt hic. Itē hic intelligit q̄n donauī, vt oia cōmoda & mcōmoda ptinerēt ad eū. Secus ſi donarē ſibi deducto ære alieno, q̄ nō tunc ſatiſfecit creditoribus: vt. ſ. de verb. ſignī. l. ſubſignatiō. §. l. t. ff. de iure dotiū. l. mulier. in prin. Sed videt cōtra, ſic⁹ q̄ ego teneor ſatiſfacere creditorib⁹, & ipſas potero cōuenire: vt. C. de pac. l. §. & C. de he. vl act. vē. l. §. Sol. Sp̄le eſt in donatario, cui donat hereditas. vt hic: ſicut ſp̄le eſt in fiſco: vt. C. de here. vel actio. ven.
2 l. j. verū ſoluto eſt, † q̄ in donatione appoſiti pactū vt ſatiſfaceret creditoribus: vñ teneī ex vi pacti. Secus ſi nō eſſet pactū appoſitū: q̄ creditores agerēt contra me hēredē, & ego cōtra filiā, vt in lege cōtraria. Sed pone, filia nō vult me defendere, cogiturne paſci me defendere. vel liberatur præſtādo intereſſe: Et videt q̄ præciſe cogat. vt arg. ſ. de ope. nouī nū. l. hec ſtipulatio. Alīs dicit, q̄ liberat intereſſe præſtādo: vt. ſ. de re indi. l. ſi quis ab alio. Sed pōt dici ſm quoſdā ſic. Si quis promittit aliquid facere, hic expreſſe vt præciſe cogat, alīs nō: q̄ cōtractus ex cōuentiōe, & c. vt. ſ. de poſtulā. l. j. §. ſi cōuenit. Alīs dicit, vbi quis conuenit mihi facere, & non debet alij fieri, præciſe pōt cogi, alīs nō, ſi eſt faciendū mihi & alij, vt creditoribus. vt hic. Odof.

Summarium.

1 Donari quando quid dicatur.
2 Donare non videtur: qui ciuiliter & naturaliter tenetur.

1 **Donari.** In principio huius legis dicitur, q̄d dicatur donari. † Et dicitur donari id, quod nullo iure cogente donat: vt ſi non debes mihi ciuiliter, vel naturaliter. Et hoc dixit. [Nullo.] ſcilicet nec naturali, nec ciuili, Ac ſi aperte dicatur, ſi non teneris naturaliter, vel ciuiliter ad dēdē, & c. dao mihi, eſt donatio: q̄ donatio eſt mera liberalitas: vt. ſ. de reg. iur. l. donari. Sed ſi illud debetur naturaliter, nō eſt donatio: vt. ff. eo. l. hoc iure. §. vltimo. Sed ſi debetur ciuiliter tantū, tunc nō impeditur donatio: quia ciuilis
2 ſola caret: vt. ff. de cōſti. pec. l. iſ. §. j. † Vbi autē quis tenet ciuiliter & naturaliter, & dat, nō videt donare: q̄ nemo in neceſſitatibus liberalis eſſe dicit. vt. ff. de adimen. leg. l. rem legatam.

Summarium.

1 Donans bona viuentis efficitur indignis eius hereditate.
2 Hereditas nulla eſt eius, qui in vita agit.

1 **Quidam.** In lege ſta ponit talis caſus: † mortuo tutore meo, egi cōtra heredes tutoris actione tutelæ: iſti heredes poſuerunt q̄ tutor nihil debebat: cōfeſſus fuit: nūquid videor remiſiſſe: Certe ſic, & nō poteo reuocare hanc cōfeſſionem. [Quidam.] ſ. quondam pupillus. [Rideo.] ſ. in iure. [Amiſiſſe.] q̄ cōfeſſio in iure pro inducto habetur, & ſic ex certa ſcientia: ſi quidē per errorē turis, ſibi præiudicat ſed pōt reuocare errorē vſq; ad ſententiā: vt. C. de iuris & facti ign. l. error facti. Itē nota, q̄ cōfeſſio facta poſt litē conteſtatā nō pōt reuocari. Et hoc intelligatis ſi eſt maior ex facto: ſecus ſi ante litis cōteſtationē, & c. minor eſt facta: vt. ſ. de noxa. l. electio. §. neq;. & c. ſ. de rei ven. l. ſi, qui obtulit. cū lege ſeq.

Donationem. In. §. iſto cū lege ſequenti ponit ſta caſus. Quidā habebat proauū cognatū, puta matrē ſuam. iſte filius tertiā partē olim bonorū matris ſuorū donauit tibi: dicebāt homines, Quid facis ſtulte? q̄ tu poſſes mori ante ipſum. Dicebat iſte: Ego ſum certus quod ipſa moretur ante me. In proceſſu tēporis mater mortua eſt: vnde iſte vocatur ad ſucceſſionē matris ab inteſtato, vt per Senatuſ conſultū Orfitianū, nāquid poterit retinere hanc ſucceſſionem? Certe nō: q̄ facit cōtra bonos mores, vnde auferūr ei hereditas vt ab indigno, & fiſco applicatur. [Proxime cognate.] vt. ſ. de ſuis & legi. hered. l. filiæ. Vel pōt opponi, vicitur proximus. [Conſtabat.] q̄ma
2 vinebat: † vnde hereditas viuentis nulla dicitur: vt. ſ. de acq. her. l. qui ſuperſtitio. [Succeſſit.] ſc⁹, ab inteſtato. vel per ſenatuſconſultū Orfitianū. [Hereditas.] ſ. & applicatur fiſco: vt. ſ. de iure fiſci. l. Claudius. vnde nō. hic vt dicti in caſu, offenditur bonos mores & iuſ gentiū. Secus ſi aliquis donaret hereditatē illius quē putabat mortuū. q̄ nō offenditur boni mores, vīno ſanguinis: vt. C. de cap. & poſtli. reuer. l. nec non. & ſ. de here. vel actio. vend. l. ſ. §. ſi. Odof.

Summarium.

1 Concubine facta donatio an valeat.
2 Proprietas videtur donari, re ad vſum donata.
Donatio an & quare reuocari poſſit.
3 Donatio facta filio valet, ſi in emancipatione non reuocetur.
4 Pactum quod depoſitum reddatur alij q̄ deponenti non tuta cit donationem.
5 Donare non poteſt qui perduellionis crimen commiſit.
6 Perduellionis crimen quare ſic dictum.

1 **Donationes.** In principio huius legis dicitur: † ſi dono cōcubine meæ, valet hec donatio: et ſi concubinā ducō in vxorē, nō irritatur donatio: ſed ſi id diſponerē eam habere vxorē. tūc videt donatio nō valere: q̄ ex perſona perpendē dā eſt: nō tamē eo ipſo q̄ matrimoniū eſſet factū, donatio irritaretur. [Conuenit.] vt. ff. eo. l. affectionis. niſi in caſibus, quos ibi dicit. [Valuit.]. Vnde nota q̄ ab initio factū eſt. & c. vt. C. de admitato. l. ſancimus. [Ante.] alīs nō. [Perpēdendū.] vt. ſ. de rit. nuptiis. l. in liberos. & ſ. de cōcub. l. in cōcubini. [Matrimoniū.] ſed cōſenſus: vt. ſ. de pig. l. cēſetur. & ſ. de reg. iur. l. nuptias.
2 **Species.** Dicitur: †, Filia alicuius mulieris contraxit nuptias, & dedit dotē: mater noīe filiæ quaſdā res extra dotem tradidit genero donationis cā: valet donatio: q̄ hic intelligit q̄ mater donauit, & filia tibi. Sed nūquid ſi filia offendit matrē, hī deo poterūt reuocare? Et certe hec cautio, q̄ noīe filiæ donabat, ſola non inducit reuocationē, q̄ videtur perículi filiæ: ſed illa ratione q̄ ingrata fuerit filia, reuocentur. [Videri.] ſ. inter matrē & filiā tenuit donatio, ſed inter virū & filiā non regulariter. ſ. de donatio. inter vir. & vxo. l. j. In caſibus tñ fallit: vt ſ. de dona. inter vir. & vxo. l. q̄ adipiſcende. [Sententiā.] ſubaudi ſuper reuocanda donatione, & poterat olim indiſtincte reuocari, hodie per atroces iniurias: vt. C. de reuocā. don. l. ſi. & auth. ibi ſignata. Et ad hunc. §. facit. ſ. de pœnis. l. die ſponſalionum.
3 **Pater.** Dic dicitur. † Si pater filiæ fuit in præter cōſtitutæ donauit mācipio, & poſtea emācipauit eā, nec admiſit ei mācipia, videt perfecta donatio, quæ ab initio nō tenuit. [Donauit.] ſ. & ſic nō tenuit: vt. C. de inof. dona. l. ſi. [Perfecte.] vt alias. C. de don. inter vir. & vxo. l. ob donationes. Secus eſt ſi pater nō donat filio, ſed emācipat filiū habentē aduentitiū peculium, vt C. de bo. que. libe. l. cum oportet. in ſi.
4 **Eiuſmodi.** †Si aliqs cētū ex archa ſua apud te depoſuit hoc pacto, vt ſoli ſibi redderet ſi viueret, alīs tali eo mortuo: nūqd hec verba habēt vim donatiōis? Et certe nō, ſi depoſiti. [Ridet.] q̄ nō videt agi q̄ eſſet donatio, ſi depoſitū: & rei depoſitæ, & c. ſ. rei. Sz nūqd dabit hunc, cui reſtituī volebat teſtē eo mortuo actio? Et videt q̄ non de rigore iuris: vt. C. q̄ quas pſo. nob. acq. l. j. ſ. certe hic eſt ſp̄le: vt dec actio: vt. C. ad exhi. l. ſi res. in fi. ſicut alibi eſt ſp̄le. vt. ſ. ſol. matr. l. Lucius.
5 **Perfecte.** †Dic dicit, ſi aliqs cōmiſit crimē pduellionis, poſt illō crimē, ſi vult aliqm donare, nō pōt: q̄a hoc crimē nō extinguit morte criminoſi. q̄n hī deo teneant. Et hoc ōt ſtte. ſ. [Perduellionis.] j. hoſtile: q̄ q̄ nos modernī vocamus crimē pduellionis, veteres vocabāt hoſtes: vt. ſ. de ver. ſig. l. quos nos. † Et vocat iſtō crimē pduellionis, q̄ olim fiebāt inde bella: vt. C. de act. & obl. l. negotia. [Deceſſerit:] ſi poſt mortē poterit accuſari. Unde nota q̄ ſm cōmunē opinionē. & c. vt. ſ. eo.

l. post contractū. Fallit in casibus ibi notatis, & hic. Item nota q̄ omne crimen morte extinguitur. Fallit hic, & in alijs criminibus, vt. ſ. de accuſatio. Lex iudiciorum. C. Cū reus vel accuſ. mort. fuerit. l. vltima.

Summarium.

1 Conceſſio ad vſum indeterminatum dicitur precaria, non donatio.
2 Voluntas concedentis finitur eo mortuo.

1 **Lucius.** †Lucius Titius miſit talē epiſtolā Caio Seio: permitto tibi donationis cauſa inhabitare in horreo meo, & promitto quandiu volā. Cepit Caius Seius inhabitare: mortuus eſt donator: heredes donantis volunt mutare voluntatē, nunquid poſſint? Certe ſic. [Miſit.] ſ. Caio Seio. [Jlle.] ſ. Lucius Titius. [Jlli ſ. Caio Seio. [Hoſpitio.] alīs horreo, alīs cenaculo. [Dictis.] i. in aulis, q̄ ſunt in pte ſuperiori. [Facio.] Vñ dicta cōceſſio pōt fieri inter preſentes, & abſentes: vt. C. eo. l. nō ambigitur. [Voluntatē.] quia teſtator nō conceſſit inhabitare in perpetuum, vel quādiu ille viueret: ſed conceſſit quandiu vellet, ſcz concedentis: † vnde mortuo concedente, eſt finita voluntas: aliter ſecus: vt. Ā. eo. l. Aquilius. & ibi plene dicī.
2

Summarium.

1 Donator inquantum condemnari poſſit ex donatione.
2 Actio de conſtituta pecunia datur in ſolidum ſui natura.
3 Condemnari quando non poſſit quis, niſi inquantus facere pōt.
4 Tranſlatio dominij non impeditur, ſi cui do, vt mihi ſtatim reſtituatur.
5 Dominium tranſfertur in mutuo, ſicut in donatione.
6 Mutuo donare poteſt, ſicut & furdus.
7 Exceptio mere perſonalis obſtans deleganti, non obſtat delegato.

1 **Quid, quod.** In principio huius legis duo dicuntur. Primo dicitur. † Si ſum ſtipulatus centū ex cauſa donationis mihi dari, & conſtituiſti te mihi ſoluturū centum, que debebas ex cauſa donationis actione de conſtituta pecunia, erit cōdemnādus, nō in ſolidū, ſed inquantū facere pōt: q̄ origo, quę præceſſerat, non poteſtas preſentis inducit, dz inſpici. Secō dicitur: ſi tu promiſiſti dare mihi centū, & cōuenio te ad centum, & fuiſti condemnatus in centum, ſi conuenio te actione iudicati in factū, poteris opponere exceptionē, q̄ debuiſti condēnari inquantū facere poteras: & nō cōuenieris inquantū facere potes, nō in ſolidū. [Quod id.] ſ. centū ex ēpli cauſa: & loquit ſcōm antiqua tempora: ſed que donatio erat inualida, valletur ſtipulatione, vel traditiōe: vt. Ā. eo. l. Sed hodie Secus: vt. C. eo. l. ſi quis argentū. [Cōuenitur.] ſ.
2 donator. [Cauſam.] Ecce ratio.] Poteſtatē.] i. poteſtatem actionis cōſtitute pecunie, que fuit natura datur in ſolidum. [Sed condēnatus.] Ecce ſcōm dictū. Et dic cōdēnatus ſcz in ſolidū. [Judicati.] Olim dabat actio iudicati: vt. ſ. de re iud. Limites. Secus hodie quia datur actio in factū: vt. C. de reb. eor. l. acton. [Cōuenīri.] & nō vltra. Unde in principio huius legis notate duo notabilia. Primū notabile eſt, ſicut ille, qui promiſit per ſtipulationē dare centū: ſi conuenitur ex ſtipolatione, dz cōdēnari inquantū facere pōt: vt. Ā. eo. l. qui ex donatione. Ita ſi conſtituit ſe ſoluturū, dz cōdemnari inquantū facere pōt: q̄ inſpicimus naturā & originē, non poteſtatē actionis cōſtitute pecunie: vt. Ā. de cōſtit. pecu. l. q̄ ſi maritus. Et ad hoc concordat, ſcz q̄ inſpicimus originē. Ā. ad Ꝛbaſ. de do. l. ſi filius. & Ā. de iure do. l. ſi ex lapidicinis. Fallit in actione de peculio: vt. Ā. de pecul. l. ſ. §. ex eā. Item fallit in alio caſo: vt Ā. de neg. geſt. l. nonnullo. §. i. & ſ. Et no. in prin. huius legis, quedam ſpālia regulariter q̄ actio ſubrogata ſapit naturā, & vt. Ā. ſi quo casu. l. ſi eū. §. inſuper arū. Hec hoc fallit in actione de cōſtituta pecunia: q̄ ſilt eſt eius natura vt actio ex cā donationis. Fallit. Ā. de peti. here. l. Litē veniūt. §. cū prediximus. Item nota hic vnum ſpeciale cōtra regulā ſpecialē, q̄ eis exceptio perēptoria debet opponi, &
3 vt. C. ſent. reſcin. nō poſ. l. perēptorias. Fallit hic: † nā ſpeciale eſt in hac actione, vt cōdēnet inſtitū facere pōt: q̄ eſt ea rōne, q̄ eſt cōtra bonos mores: vt. Ā. ſol. matr. l. ob. a. Et eſt rō ſpecialitatis in caſo iſto, q̄ cōueniuntur ex cā donationis: vnde ne liberalitas ſua ſit ſibi vānoſa, &c. eſt hic ſpeciale: alīs eſſet ſibi vānoſa: q̄nō dz eſſe: vt ſ. de reg. iur. l. donari. Sic & alibi eſt ſpeciale in exceptione perēmptoria: vt in caſibus notatis. C. de iur. & fac. ignō. l. ſ.

4 **Ea lege.** Hic ponit talis caſus: † Ego ex cā donationis dedi tibi centū, vt eidē cētū deberes mihi mutuo dare, valet ne vterq; Scī? Certe ſic: q̄ numerādo ex cā donationis facio pecuniā tuā: ſi tu poſtea numeras pecuniā mihi illā facio mea. [Ea lege.] ſ. pacto. Sic. C. de pactis. l. legē. [Deſcribo] ſcz do notario. [Nūmis.] ſ. donatis. [Queratur.] ſ. donatori. Unde hic videntur duo intercuniſſe, tranſlatio in donatariū, & traditio in
5 donatorem: † q̄ ſicut donatione tranſfertur dñium, vt. Ā. eodem. Lin edibus. ita in mutuo: vt. Ā. ſi certū peta. l. ſ. §. ap pellata. Et hec vera ſunt de rigore iuris: q̄ donatio, &c. vt. ſ. eo. proxime. Mutuū non eſt, q̄ nō alienos, ſed ſuos recipit: vt Inſtit. quib. mod. re contra. oblig. in prin. ſed de equitate ſecus: quia videor recipere alienūmoo: vt ſ. de ſol. l. qui ſic. Ā. ſi cert. peta. l. ſi tibi.

6 **Mutuo.** Hic dicitur † q̄ mutuum & furdus poſſunt donare. Et intelligo hic olim traditione, q̄ olim fiebat donatio duobus modis, ſtipolatione, & rei traditione: vt. Ā. eo. l. eum. qui. q̄ ſtipulationē cōtrahere nō poſſunt: vt. ſ. de verb. oblig. l. ſi. ſed tradēdo poſſunt obligari. hodie vero poſſunt: vt. C. eo. l. ſi quis argentū. illa rōne, q̄ poſſunt conſentire: vt. Ā. de pactis. Litē q̄. Et hoc eſt verū, cū ſeparata ſunt vitia: q̄ ſi furdus tantū, nō mutuo tantū: ſed coniūcta: & hoc ex accidenti. Et hoc eſſe poteſt, ſcz q̄ poſſunt obligari: ſed ex natura hoc non poteſt eſſe: vt arg. C. qui teſta. face. poſſ. l. ſolertes.

7 **Si cum primus.** Hic dicit: † Primꝰ volebat mihi donare centū, rogo volebā dare & ſcō, iuſſi primū donare ſcō: perfecta eſt donatio: q̄ primus videt mihi donaſſe, & ego ſcō: & ſi cōuenit primꝰ a ſcō, nō cōuenit eū vt donatorē. ſ. vt ſuū debitorē, alīs delegatorē, vt eſt in illo caſu: Si aliqs volebat mihi donare, & ego delegaui eū vt permitteret creditori meo: q̄ hoc caſu ſuū negotiū gerit creditor. [Sicut primus.] Eſt ꝓpriū nomē Sic. Ā. ſi paro here. per. l. i. Vel pōt dici q̄ nō ſunt ꝓpria nola, ſed denotāt ordinē. [Condēnatur.] ſubaudi primus ſcō. Sed ſi ate cōueniret, condēnatur inquantū facere pōt, vt in principio huius legis dicī. [Gerit.] & ideo nō repellitur doli exceptione, etiā ſi agat inſolidum. vt notatur hic, ſicut dicī in caſu. Et ad hoc facit. Ā. eo. l. ſi in prin. & ſ. i. ſ. de re iudi. l. Relemnus. in ſi. Sed videtur contra. ſ. q̄ habeat idē: vt. Ā. de iure dotū. l. ſi extraneus. Ad q̄ ita dico: Si habeo te donare centū alicui, ſi quidē volebas donare mihi, nō illi: ſi cōuenio ab illo, teneris inſolidū: vt hic, & l. Relemnus. Sed ſi volebas donare illi, cui te iuſſi donare, teneris inquantū facere poteras: vt in. l. contraria.

Odof.

Summarium.

1 Donatio perficitur, ſi pater filium ſtipulari patiatur.
2 Pater filio emancipato donare poteſt.
3 Donatio non eget inſinuatione, que ſit remunerationis cauſa.
4 Carceratus promittens pecuniam carceranti, ex metus cauſa facere preſumitur.

1 **Si pater.** In principio huius legis dicitur: †pater familias nolie filij ſui emancipati dedit centū fenori, q̄ intēdebat filio donare, & adhuc habet filiū, vt ſtipuletur ſibi reddi illa centū: valet illa donatio.
2 [Nō pōt.] ſ. q̄ inhabitāter † pater pōt donare filio emancipato: vt C. de inof. dona. l. ſi. Sed ſi pater nō adhibuiſſet filiū. vt ſibi ſtipularetur, ſed vt ſibi quereret, queriē ex certi conductionē q̄ fiāt: vt. Ā. ſi certū peta. l. certi condictio. §. ſi nummos.
3 **Si quis** Hic dicitur. † Quidā fuit captus ab hoſtibus: ego induſtria mea liberaui eū ea intentione vt mihi certū qd daret: ille poſtea dedit mihi certū quid: nunqd eſt pura donatio? Certe nō, ſed irrenocabilis datio remunerationis cauſa facta: & licet poſſ. & ei exiſtam ingratus, hec donatio nō renocatur. [Ab hoſtibus.] Dicuntur hoſtes, &c. ceteri alīq dicuntur latrūculi: vt. ſ. de verbo. ſigni. l. hoſtes. [Eſt.] i. non eſt mera, & ſimplex donatio, ſed irrenocabilis datio: vt. Ā. eo. l. hoc iure. Vel [eſt.] vt ratione turpitudinis non pōt renocari. quia non eſt ſimplex donatio, & hoc dicit. ſ. [Eximā.] i. ſummi. [Salutis.] ſcz corporis.
4 Non placuit.] ſ. vt ſit donatio. Unde nota. † q̄ ſi habeo aliquem in carcere, non poſſum accipere pecuniam eius, ſed poteſt mihi promittere: & ſi promittat mihi videtur promittere metus cauſa: vt. Ā. q̄ metus cau. l. metū. §. licet. & l. penal. Secus ſi eſt in alio carcere, vt hic.

Odof.

Summarium.

1 Mandatum in rem ſuam ex cā donationis morte finitur.
2 Nomina in rebus mobilibus an computentur.

Donatio

1 Donatio inter presentes ꝛ absentes cõtrahi potest.
4 Patronus sola epistola liberto donare nequit.
5 Donatio non revocatur per ignorantiam sed res transit cum sua causa.
6 Conventio, qua absenti actio queritur, donationem perficit.
7 Actio alq; per liberam personam in mutuo queritur.

1 ADcum. In principio huius legis dicitur. † Titius seruum suũ manumisit, ꝛ ad eũ misit talẽ epistolã. Notum tibi facio hac epistola mea manu mea scripta, tibi cõcedere quicquid habes in meo peculio: ste Titius heredi seruũ suũ vna cũ Sempronio, seruũ suũ in duas partes, Sempronii in tertia: modo queritur vtrũ nomina peculiaria possint exigi insolidũ, an pro parte hereditaria? Et dicitur q; pro parte hereditaria. [Salutem.] scz, ꝛ sequentem epistolã. Et verba hec sunt, que sequitur. [In nominibus.]
2 Unde nota † q; nomina non sunt in rebus mobilibus: vt. ff. de re iud. l. a primo. Et tñ argumentum contra. ff. de reb. eo. l. magis. §. nec passim. [Ex besse.] id est, ex duabus partibus. [Ex triente.] id est, ex tribus partibus. [Habent.] scz tempore manumissionis. [Hereditarijs.] scz, Stichus pro besse, Dama pro triente. [Competere.] scz aut Scevola, qui fecit legem istam. Et hec lex in sui principio videtur mirabilis. Si patronus oderit ita liberto vt dixi in
3 casu, nonne donatio est perfecta? † cum donatio contrahatur inter presentes ꝛ absentes: vt. C. eo. l. non ambigitur. unde nõ revocatur nisi ex ingratitudine. vt. C. de condic. ob cau. dator. l. ſi reprehendi. Respondeo, hec lex loquitur sm antiqua tempora. Sm que donatio perficiebatur duobus modis, stipulatione, ꝛ rei traditione: vt ff. eo. l. qui id. nõ autẽ per epistolã, vt hic sed hodie secus: vt. C. eo. l. ſi quis argentum. Sed dicet aliquis vestrum: cur ista donatio non perficitur? põt dici q; hic fuit simplex mandatum quia mandabat patronus liberto illas res earum: agitur eo mortuo fiendo mandatum. vt Justin. mandati. ſ. recep. Quod est verum, ſi non fuit cõstitutus in rem suã: vt. C. de donat. illã. Et ideo dicit littera caute concedere, non cedere: vt arg. ff. pro socio. l. ea, que. Sed lex videt contraria, quia videtur velle q; talis donatio non possit revocari. Unde videtur lex velle, ꝛc. vt. C. de iure dotium. l. q. in fine. Ad qõ
4 dicetis, † hic patronus volebat donare, sola epistola non potuit. In lege contraria adhibebat filiam, vt stipularetur volens ei donare: unde non revocatur niſi causa ingrauescentis, vt dictum est.

5 Lucius Titius. Hic dicitur: † Lucius Titius meus debitor fundũ suũ donauit libere, anteqũ ei traderet eundem fundũ obligauit, postea intra tres annos cum ita dies in vacuam possessionem tradit debitũ quid donatio est perfecta, ꝛ nunquid creditor habet ius in re? Respondet Jureconsultus q; donatio est perfecta: veruntamẽ credit or habet ius hypothece, ꝛ ideo preferetur debitor donatarie. [Paucos.] scz. tres vel quinq; vt. ff. quis cautio. l. ꝛ ſi post tres. [Perfecta. ſ. ſi fuit stipulatione vallata, vel habuit traditionẽ alias negatum sm hec tempora: hodie secus. vt. C. eo. l. ſi quis argentum. [Habere.] vt. C. que res pigno. oblig. poſſ. l. quis filios. Unde non potuit in alium plus iuris transferre, quam ipse habebat: unde trãsit cum sua causa: vt. ff. de contrahẽ. empt. l. alienario.

Odof.

6 Auia. Hic dicitur: † Quedã mulier habebat nepotẽ Leonem nomine: ista mulier mutuauit centũ nomine Labeonis, ꝛ viuras accepit eius nomine, ꝛ fecit instrumentum nomine Labeonis: nunquid est perfecta donatio? Et certe sic, ꝛ iste nepos habet huiusmodi pecunie petitionem. [Precepit.] scz nomine Labeonis. [Ad Labeonẽ.] id est, ad voluntatem Labeonis. [Esse.] littera ista exponitur dupliciter. [Obligatus.] scz eg
7 ipsa numeratione: vt. ff. ſi cer. pet. l. q. §. ſi nummos. † quia ipeciale est in mutuo, vt queratur actio per liberam plonam alq; vt. C. per quas perſo. nob. acq. l. ſi. Vel dic obligatus. scz eg ipsa stipulatione. Et sõm hoc dicetis, licet regulariter, ꝛc. Sic. ff. de verb. obl. ſtipulatio. §. alter. tñ speciale est hic, vt. ff. ſol. ma. l. Cauo.

Odof.

De mortis causa donationibus ꝛ capionibus. Rubrica.

De donationibus, que fiunt inter viros, superiori titulo dictũ est, sed quia donationes fiunt plerunq; mortis causa, ideo ponit hunc titulũ. Et ideo ponit in plurali numero, de donationibus mortis causa, qz plures sunt: vt habetur. ſ. eo. l. q. ꝛ tractatur quis possit donare, ꝛ quis non. ſ. eo. l. ſi aliquis. Et cui possit donari. Et de hoc dicitur. ſ. eod. l. ſi filio. Item qualiter fiat donatio? de hoc dicitur in prima lege huius tituli. Item tractatur in hoc titulo quibus modis revocetur donatio? ꝛ de hoc dicetur. ſ. eodem. Alienatus. Item que actiones revocentur? de hoc dicitur. ſ. eo. ſi alienam.

Summarium.

1 Donatio causa mortis que dicatur.
2 Legatum, fidecommissum, ꝛ mortis causa donatio different.
3 Donator quare donatario obligetur in mortis causa donatione.

1 MOrtis. In prima lege huius tituli dicit quid dicatur mortis causa donatio. † Et certe mortis causa donatio est, quum donator vult magis habere donatarium, q; heredem suum: ꝛ sic inuenitur i Homero, qui magis voluit habere Dareũ, ℈ calamũ hẽdẽ suũ. Hoc dicit hec lex. [Quis. ſ. donator. [Donat.] ꝛ se donatorem donatario obligat, vel cui tradidit. [Donat. id est, donauit causa mortis: nam magis volebat habere donatarium, quã heredem suum. Sed die mihi, mortis causa donatio est, vt hic dicitur. Idem est in legato ꝛ fidecommisso: vt. ff. de condition. ꝛ demonſtra. l. ſi quis. cũ
2 ꝛ legatum est. ꝛc. vt. ff. de lega. ij. Legato. Ad quod ita dic, † ista est differentia inter legatum et fidecommissum, ꝛ mortis causa donationem. Et aduertatis hic, vt sciatis instruere tabelliones nostri temporis, qui nesciunt conficere vnam donationem causa mortis. In legatis, ꝛ fidecommisso non obligatur testator: legatario: quia testator: ita dicit in testamento, talem rem tali lego: ſe mortuo legatum habet vires, ꝛ petit potest post aditam hereditatem: vt. ff. de testa. l. j. Unde bene facit tabellio ſi in testamento dicet, testator: talem instituit heredem, ꝛ talem rem tali reliquit, ꝛ ab herede dari voluit: quia non obligatur testator: in legato ꝛ fidecommisso, vt. ff. dictum est: † in mortis causa donatione obligatur donator: donatarie, quia habet contrahi per stipulationẽ, ꝛ per rei traditionem per stipulationem habet contrahi. ve ſi ita dico promitto per stipulationem ex mortis causa rem talem donare: hec obligo me vt rem habeat, niſi premeam tribus de casibus: vt ff. ſi cert. pet. l. nõ omne. Vel per rei traditionem habet contrahi vt ſi ita dicat: trado tibi ex cã mortis donatione rem talem: ꝛ ideo obligatur donator: donatarie: ꝛ ideo dixi in littera. [Donat.] ꝛ se donatorem obligat donatario, vel cui tradidit: non ita in legato, ꝛ fidecommisso: quia non refert, ꝛc. vt. ff. de lega. ij. cum pater. §. donationis.

Odof.

Summarium.

1 Donationis causa mortis tres species.
2 Donatio facta timore future mortis non revocatur.
3 Donatio mortis causa que habeat precipua.

1 IUlianus. Hic dicitur, quod tres sunt species mortis causa donationum. una est, † quum quis nullo metu presentis periculi, sed considerans futuram mortalitatem donat. Est alia species, cum quis causa presentis periculi donat, ad eũ, facit rẽ accipientis: sicut quum aliquis in grauissima infirmitate positus: vnus de quadam die vocat amicum suum, ꝛ dicit, amice, ego sum in magna infirmitate constitutus, ꝛ non credo euadere: ecce do tibi Digestum vetus, vt in te transferatur. Est ꝛ tertia species, quãdo aliquis metu presentis periculi, non infirmitate constitutus, vt quando promittit per stipulationem: ꝛ non facit accipientis. [Contentus.] scilicet quia bone valetudinis est. [Mortalitatis.] scz, future. [Donat.] scz ꝛ hec non revocatur, vt dicunt quidam. vt. ff. ſ. l. vbi: sed intelligo non revocatur sed hic agitur vt. ff. ſ. dicam.
2 [Insecuta.] vt qi nõ dat, sed promittit. Unde nota hic † q; ſi go nõ timore periculi, sed future mortis donat non revocatur hec, niſi hoc agatur: vt. ff. eo. l. vbi. Quod est verũ, ſi nõ est mortifera ab initio, vel ex post facto: vt. C. de mortis. dona. l. ſi nãq; ſit mortis causa ullo ductus modo, qui sequitur, ꝛ hec vinum donatio valet inter virũ ꝛ vxorẽ: vt. ff. de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. cũ hic. ꝛ. l. seq. ꝛ. l. ſi interim. Et revocatur tribus de causis, vt. ff. ſi certũ pet. l. nõ oio.
3 † Et habet hec mortis causa donatio aliqua precipua, quia hec non requirit insinuationem, quia obtinet vim legati, vt. C. eod. l. fin. Item aliquis potest donare mortis causa, nõ inter viros, vt ſe lius familias patre cõsentiente: vt. ff. eo. l. tam ia.

Odof.

Summarium.

1 Donare causa mortis quis possit.

1 **Mortis causa.** † Qui est infirmus, pōt donare cā infirmis valetū. finis, ⁊ ita causa periculi imminentis: sed si aliquis esset sanus, ⁊ videt mortē ad oculum, quia captus est ab hostibus, pōt donare causa mortis: vel cadit in manus inimicorum, vel est vinctus ad vllam etatē, quod ē verisimile eum mori, vel habet necesse per insidiosa loca adire, his casibus potest donare mortis. hoc dicit hec lex cum lege sequen. [Propinque] s. que imminet. [Instante.] non autem presens: ⁊ sic oportet metum presentem, non autem periculum oportet. sed solum modo possens esse, sed futurum esse potest: vt. ā. quod metus causa l.)

Odof.

Summarium.

1 Donatio causa mortis facta ante crimen, reuocatur crimine condemnato. nu. 1.
2 Damnatus de crimine capitali non potest testari.

1 **Si aliquis.** Hic dicitur: † Si aliquis donat alicui mortis causa, ⁊ postea condemnatur de crimine capitali, hec donatio reuocatur: secus in donatione que fit inter viuos: quia nō reuocatur, nisi esset facta metu pene. [Donauit.] vt dicti. ā. eo. l. i. quia tres sunt species, vt dicti. ā. eo. l. ij. [Reuocetur.] id est, irritetur: † quia damnatus de crimine capitali efficitur intestabilis: vt. ā. de testib. Leuio, qui. §. i. vnde nō potest mortis causa donare. Et hoc habet locum, quum fit alī donatio, non vt non fuerit: quia si donat, ab initio non valet, sed ex postfacto sic: vt. ā. de dona. inter virū ⁊ vxorē. l. cum hic status. §. ait oratio. ⁊. C. de donatio. l. donationes. Et dic hic, vt dicti. ā. titulo proximo. l. post contractum. [Cetere.] id est, facte inter viuos valeant. Hoc legatur dupliciter. Uno modo sic, † si donatio facta sit ante crimen capitale, non retractatur. Alio modo q̄ si donatio sit facta post contractum crimē capitale, siue non, semper irritatur, vt dicti. ā. titu. proxi. l. post contractum. vnde dic vt tibi dicti.

Summarium.

1 Captio causa mortis quando dicatur. nu. 1.
2 Captio causa mortis, donatio eadem cā, item legata ⁊ fideicōmissa inter se differunt.
4 Falcidia de quibus detrahatur.

1 **Ui pretio.** De mortis causa donatiōe dicitur est. ā. e. l. i. Item quot sunt species dictum est. ā. eo. l. ij. hic tractatur de mortis cā captione. † Ecce aliquis fuit institutus heres, ⁊ accepit pecuniam a substituto vt dimitteret hereditatem, hec videtur mortis causa capio. Idem est, si substitutus accepit a succedentibus ab intestato, sed si forte heres accepit pecuniam a seruo, vt eum manumitteret, mortis causa capio est. Et idē in alio exemplo, quod ponitur in textu. Ultimo tractatur de mortis causa donatione. [Qui pretio.] id est, pecunia accepta. [Pretermisit.] id est, repudiauit, vt deuolueretur ad substitutum, siue ad succedentes ab intestato. [Videtur.] vnde nō est mortis causa capio. Et posuit duo exempla. modo ponit alia. Sed primo reddit rationem. [Causa.] sc̄z si dedero heredi. [Accipitur.] vt quis legatur tibi fundus, si decem dederis heredi. [Dedit.] sc̄z nutrit. [Scripsit.] ⁊ bene. Ducusq; tractauit de mortis cā capiōe, nō tractat de mortis cā donatiōe. [Recipiat.] i. reuocet donatio, siue res donata restituat. Ut no.
2 hic, † q̄ est differentia inter mortis causa capionē, ⁊ mortis causa donationem, ⁊ legata, ⁊ fideicommissa: ⁊ est differentia in faciendo, ⁊ in effectu. In faciendo est differentia: q̄ in mortis causa donatione quis promittit donatario, vt ei tradidit: vt. ā. eo. l. i. cum mortis causa donatio perficitur rei traditione, ⁊ stipulatione. In mortis causa capione non obligat se ille, propter cuius mortem capitur, illi, cui tradit, nec ei quicquid tradit, si mortis causa capitur, vt in exemplis positis hic in principio huius legis: quia non est
3 mortis causa donatio: quia non tibi promisi. nec tradidi. † Sed si instituo te heredem, ⁊ proximo ab intestato dat tibi centum, vt repudies hereditatem, mortis causa capio est. Sed si instituo te heredem, ⁊ rogo vt seruum meum manumittas, si dederit tibi decem, ille dat, est mortis causa capio. Sed ⁊ si instituo te heredem ⁊ lego alicui fundum meum, si dederit tibi decem vt assequatur fundum, est mortis causa capio. Sed etiam mortis causa capio dicitur. licet donatio causa mortis possit dici. Paterfamilias habet filium familias, habet plures liberos, iste filius laborat in extremis, ⁊ tu superueniens, paterfamilias omnium dolet: tu consolaris eum. Dicit paterfamilias: Non est locus consolationi: sed dico tibi amico meo, quod si filius meus moritur, volo q̄ habeas omnes libros suos: ⁊ hec est mortis causa capio. Unde mortis causa capio est, quum quis non obligat se ad dandum, sed occasione mortis alicuius percipitur. Sed legatum, ⁊ fideicommissum est, quum testator reliquit rem suam, vel alienam: vt. C. de lega. i. l. cum rem. sed in mortis causa capione accipit plerunq; ignorante testatore, vt in exemplis hic positis. Et ad istud quod mortis causa capio sit q̄ capitur ex morte alicuius, facit. ī. eo. l. mortis. ⁊. l. si mulier. ⁊. l. si mortis. Sed dicit aliqa vestrū: que veritas est in hac sententia, alias scientia, si mortis causa donatio: vel mortis causa capio, vel legatum: † quia de mortis causa donatione, ⁊ de legato, ⁊ fideicommisso detrahitur Falcidia, vt. C. ad legem Falci. l. in donatione. sed de mortis causa capione non detrahitur Falcidia: vt. ā. ad legem Falcidiam. l. i. §. idem si a me. Preterea in mortis causa donatione obligatur donator donatario, quod non est in mortis causa capione, vel legato vel fideicommisso, vt dicti. ā. eo. l. i.

Odof.

Summarium.

1 Donari causa mortis quibus possit.
2 Iulius an donare, ⁊ an relinquere possit.

1 **Omnibus.** Hic dicitur quibus personis potest legari: ⁊ que plone possunt capere legata, eisdē personis potest mortis causa donari, ⁊ eedem persone possunt accipere donationem: quia potest vir legare vxori: vt. ā. de vsur. leg. l. vxori. Sed ⁊ ei potest donare: vt. ā. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. si cum seruum. §. vltimo. ⁊ facit. ī. eodem. l. cum, cui. alia ei, qm non amplius. † Secus econtra. qi filius potest donare: vt. ī. eod. l. tam is. sed non potest relinquere: vt. ā. de lega. i. l. item sciendum.

Odof.

Summarium.

1 Substitui potest ei, cui ⁊ mortis causa donari.
2 Substituto in donatione causa mortis quando valeat. numero 4.
3 Legata, fideicommissa, ⁊ mortis causa donatio quo differant.
5 Donatio causa mortis alicui facta quo iure petatur.

1 **Ei, cui.** Hic dicitur: † Si alicui donatur causa mortis, inde potest substitui, dum donatarius promittat restituere substituto, si capere non potuit, vel sub illa conditione, sub qua fuit substitutus ei. [Et.] ala si cui. ⁊ vtrāq; bona. [Promittat.] sc̄z, donatarius, sc̄z hereditatē restituere. [Alicui.] sc̄z substituto. [Conditione.] sc̄z sub qua fuit substitutus. Unde nota exemplum: Donauit tibi centum mortis causa: volo tibi substituere, vt si non possis vsucapere, Titius iure substitutionis vocetur: vel si decesseris sine liberis, Titius vocet: possum ita substituere vt promittas substituto restituere. Et hoc hoc
2 facit. C. e. l. ij. Et super hac lege hic, poniamus, † ego dono tibi causa mortis, ⁊ ita substituo tibi si non poteris capere, si decesseris sine liberis, illum substituo: valet ne huius substitutio sine stipulatione facta? Dic fuit optimo. Et quidā dixerunt quod valet: quia non refert cum quo quis desuper suo locatur: vt. ā. de leg. ij. l. cū pater. §. donationis. Item quia videtur quod legatum possit relinqui nedum ab herede, imo ⁊ ab eo, cui mortis causa donatur: vt. C. de fideicommis. l. ab eo. Item lex videtur velle, quibus modis substituitur in legatis, ⁊ eisdem modis in mortis causa donatione: vt. ā. de cad. tollen. l. vnica. §. finautem. Dic autem dixit do.
3 Joan. ⁊ Azo. † quod differentia est inter legata ⁊ fideicommissa, ⁊ mortis causa donationē: quia ⁊ in legatis, ⁊ fideicommissis possum substituere, etiam si donatarius nō promittat substituto: non sic in mortis causa donatione, vt hic. Item lex alia facit hic differentiam: vt. ā. de leg. ij. l. ⁊ vt ab heredibus. Ostiegnori, istam bene reputo bonam opinionem, sc̄z dominus Joannes ⁊ Azonis. Si aliquo vestrum dicit, que est ratio diuersitatis q̄ in mortis causa donatione quis promittit donatario, non sic in legato, ⁊ fideicommisso. Ratio est illa, quia legatur mihi absenti: ⁊ quia testator quando disponit, satis loquitur si tibi legatum, vel fideicōmissum relinquo, si tibi substituo, illud est secundum legatum: vnde sicut tibi non obligor, ita nec tu illi. Sed mortis cā donatio habet fieri inter presentes: vt. ī. eodem. l. inter. Unde sicut non potest donatio fieri inter me ⁊ te nisi promittem per stipulationem, ita si

substituo

substituo tibi,debes illi promittere.vel tradere ei. Unde cautum est consilium,quando vocamini ad talia,q; rabelliones ignorant talia:nec vidi aliquos,qui scirent facere substitutionem in mortis causa donatione,sed iurisperiti docent eos:ꝛ si factum non erit, dicunt ita fac vt consartus es facere:sed si factum est eoꝛ, dicunt
4 ei,ita scribe:† Titius donat talem rem Stio,ꝛ si ipse Seius non possit capere,Seius promittit tali per stipulationem, alias per substitutionem:vt hic probat hec lex.ꝛ.ā.de leg.ĵ.l.ꝛ vt ab heredibus.non sic in legato,ꝛ fideicommisso, quia sunt absenti. Sed ego credo verum esse in substitutione,que fit.si ille non possit capere,ille habeat.Sed nunquid per fideicommissum potest donator rogare donatariū vt restituat rem sine stipulatione:Certe sic, hoc modo,dono tibi rem talem,ꝛ rogo te per fideicommissum si decesseris sine liberis,vt illi restituas.Unde hic videtur fideicommissum relictum ab ipso donatario.Unde sicut possum reimquere ab herede fideicōmissum,vel legatum,ita ab eo,cui donauit mortis causa:vt.C.de fideicom.l.ab eo.Et ad hoc est argumentum.ĵ.
5 e.l.mortis causa capimus.† Sed quo iure petit iste,cui donatur? Directa ex testamento non:quia mortis causa donatio non est testamentum.Sed vtili ex testamento: quia mortis causa donatio est vltima voluntas: vt.C.eod.l.vlt.ꝛ.C.de cod.l.vlti.Scio tamen quod dominus meus distinguebat:si dono tibi soli causa mortis, ꝛ alium substituo,non possum sine stipulatione:sed si dono tibi ꝛ alij,possum inuicem substituere vnum alteri sine stipulatione: vt C.eo.l.ĵ.Et hoc casu dicebat non debere stipulationem interuenire: vt.ā.de do.prelega.l.Scia.ꝛ.C.eod.l.ĵ.Potest dici ꝙ fuerunt substituti solenniter,vt hic fuit.Item vbi rogatur per fideicōmissum,habet vtilem actionem.Item habet actionem in factum de equitate:vt.C.de dona.que sub modo.l.quotiens. Odofred.

Summarium.

1 Pater causa mortis filij sui donare potest.

1 **MOrtis causa.** Hic dicitur: † sicut potest quis donare causa mortis,ita causa mortis filij sui,etiā constante matrimonio.[Recte.] nurui sue. [Filij.] scilicet ꝛ nurui. Unde sicut potest donare vxori sue,ꝛ valet donatio:vt hic,ꝛ.ā.de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.ĵ.eum.in finita pater potest donare nurui sue causa mortis.si constat matrimonium.Et ad hoc facit.ĵ.eo.l. mortis.ꝛ.ā.eod.l.qui pactio.circa fi.Etiā premoritur vterq; ĵ.pater.ꝛ filius,valida est donatio:vt.ā.de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.cum hic status.ĵ.ait oratio.Sed ꝛ si premoriatur filius,valida est donatio,si donans non permittat:vt.ĵ.eo.l.mortis. Odofred.

Summarium.

1 Mortis causa capi dicitur,quod capitur causa mortis alterius.
2 Capio causa mortis non semper est donatio.

1 **SĴ mulier.** Hic ponitur exemplum, in quo est mortis causa capio,ꝛ non est donatio,ꝛ est exemplum cuiusdam baratarie,que sepe committitur.† Testator instituit sibi heredē,ꝛ dixit ita:si tu non es heres,Titius sit.Cogitat Titius: nisi ego cogitē quandam baratariam,heres adibit,ꝛ ita eppirabit me substitutio.Unde ad vxorem testatoris,ꝛ dicit ei:si vultis venire ad tuditem,ꝛ dicere ei ꝙ estis pregnans ꝛ vt mutet vos in possessionem ventris nomine,vt instituto differat adire,dato vobis centum. Dixit vxor ꝙ non erat pregnans. Dixit substitutus: nō curetis, venite.Ista venit cum ventre tumido,ꝛ petebat se mitti in possessionem ventris nomine. † Hic mortis causa capitur,ꝛ non est donatio. Et hoc dicit.[Scribit.] quia occasione mortis capit, vnde non est mortis causa donatio.Simile ĵ.eod.l.mortis causa capimus.ꝛ non debet de ista detrahi Falcidia.Simile dixi.ā.eodem. l.qui pactio. Odofred.

Summarium.

1 Usucapi an possit res aliena,quam donans suam putabat.
2 Usucapere non potest quis quod mala fide accepit.
3 Donatio causa mortis facti est,potius ꝙ iuris.
4 Donatio quot casibus revocetur.

1 **SJ alienam.** In principio huius legis dicit: † Rem alienam,quam putabā meam,donaui,ꝛ tradidi,nunquid poterit eam vsucapere? Certe sic:ꝛ si vsucepisti eam,ꝛ postea resolvitur donatio, potero a te condicere illam rem donatam condictione ob causam datorum,vel condictione sine causa.[Donatorum.]scilicet accipienti bona fide:quia si sciens donaui,facerem furtum:vt inst.de oblig.
2 que ex delic.nasc.ĵ.item.† si mala fide accepisset,non vsucaperet: vt.C.de vsucap.transfor.l.ĵ.[Usucapta.] scilicet tantū pro donato vt.ĵ.de vsuca.pro donato.per totum titulum. [Non potest.] a te, quia non habes causam ab eo condictione furtiua.quia nō commisisti furtum. [Possum.] scilicet condictione ob causam: vnde enim vt si predecederem,remaneret apud te:quod non est secundū vel condictione causa:vt.ā.de cond.sine cau.l.ĵ. vel vtili rei vendicatione revocasse:vt.ĵ.eo.l.qui mortis.ꝛ.l.qui alienam.ꝛ.ā.de pig. act.l.si rem.ĵ.ita qui.
3 **ĵ Marcellus.** † Qualiter mortis causa donatio fiat,potius est facti,ꝙm iuris:q; aliqa ita donat,vt si donato: nō reconualescat,remaneat penes donatariū.alio nō. Aliqñ ita donat,vt si premoriat donatarius,alias nō. Itē donat quis vt donatio nullo iure revocet:ꝛ in alio exēplo, que ponuntur in.l.nō redditur. [Et vt.] ponit aliud exemplum. [Sed ꝛ fic.] ponit aliud exemplum. [Decesserit.] Ubicuqꝫ habuisti † ꝙ in tribus casibus revocatur mortis causa donatio, si penitreat donantem:si premoriatur donatarius:si donator conualescat:vt.ā.si cer.pe.l.non omnis.[Donator.] Et ita mortis causa donatio obtinet vicem donationis inter vivos,ꝛ hec est prohibita inter virum ꝛ vxorem:vt.ĵ.eodem.l.senatus.ĵ. mortis causa. Odofred.

Summarium.

1 Donationem revocans impensas refundere debet,quas fecit in re donatarius fecit.
2 Possessor bone fidei vendicantem repellere potest, nisi refundat impensas.

1 **SĴ mortis.** † Donauī fundū vtiles vel necessarias impensas fecisti:peniteo,ꝛ fundum revoco, numquid poteris me repellere dolī exceptione nisi refundam impensas: Certe sic. [Utiles.] vt.ĵ.de ver.signi.l.impensas.[Vendicantes.] scilicet si forte penitear:vt.ā.l.proxima.vel etiam si reconualescat. [Restituam. Unde nota † ꝙ si aliquis est bone fidei possessor,ꝛ fecit impensas,si ab eo vendicatur res, poterit repellere dolī exceptione vendicantem,nisi refundat impensas : vt.ĵ.de dolī exceptione.l. Paulus. Odofredus.

Summarium.

1 Filiusfamilias an possit donare causa mortis.
2 Donatio mortis causa instar legatorum habet.

1 **MArcellus.** Hic dicitur: † si filiusfamilias miles potest testari de castrensi peculio,ꝛ de eo legare,ita potest mortis causa donare:ꝛ valebit donatio:quia instar obtinet legatorum: ꝛ sicut in testando,ꝛ in legando,remissa est sibi iuris solemnitas in militibus,ita ꝛ in mortis causa donatione. [Marcellus notat.] id est,notabiliter dicit.sic.ĵ.de pacto.sti.l.Paulus notat.[Sunt.]
2 Et ita habetis hic † ꝙ donatio obtinet instar legatorum. Quod est verum in aliquibus:vt hic,ꝛ.ĵ.eo.l.si debitor.ꝛ.l.illud.Item sicut de legatis detrahitur Falcidia,ita de mortis causa donationibus:vt.ā.eo.l.in donationibus.Sed differt in aliquibus, vt dixi ā.eo.l.ei,cui.Et facit ad hanc legē.C.eo.l.vlt. Odofred.

Summarium.

1 Donatio causa mortis in dubio conualescentie revocari potest.
2 Donatio causa mortis revocatur tribus modis.

1 **MOrtis causa.** Hic dicitur: † si aliquis donat,ꝛ dū dubitū est an conualescat testator,revocari potest donatio.[Potest.] scz
2 penitētia donatoris: † ꝙ revocatur tribus modis donatio:vt.ā. e.l.donatio.ꝛ.ā.e.l.si aliend.in fi.ꝛ.ĵ.si cer.pe.l.nō omnis.Odofre.

Summarium.

1 Donatio causa mortis in quibus assimiletur legatis.

1 ET si debitor. † Hic notatur similitudo inter mortis causa donationem, & legata & fideicommissa; quia sicut legatum relictum in fraudem creditorum non valet, ita mortis causa donatio. Item sicut legatum si non est relictum in fraudem creditorii, si debitor non est soluendo, non valet, ita mortis causa donatio. [Debet.] scilicet a donatario. [Sunt.] quia non debentur legata, &c. vt. ff. de leg. j. l. si vniuersum. [Obtinent.] scilicet regulariter; vt no. ff. eo. l. Marcellus.

Summarium.

1 Donare potest quis mortis sue & alterius causa.
2 Donationis causa mortis tantum capit quis, quantum debito liberatur.
3 Mandatum post mortem collatum morte non finitur.
4 Rogan per fideicommissum potest, cui mortis causa donatur.
5 Res tantum valet, quantum vendi potest eius conditionem scienti.

1 MOrtis causa. † Si aliquis dat mihi causa sue mortis, mortis sue causa capio: & si decit ea conditione: vt si filius conualescet, redderetur, alias nō. [Capimus.] quia omnis mortis causa donatio, cit mortis causa capio, sed non econtra: vt. ff. eodem. l. qui pactio. [Sibi.] scilicet donanti. [Damnum.] scilicet accipientem: vt. C. eod. l. nec fratris.

2 § Si donaturus. Hic dicitur: † si tu eras donaturus mihi centum mortis causa, & tu promittis creditori meo, videor a te capere, quatenus sum a creditore liberatus: & si forte promisisti et, similiter videor mortis causa capere: & si tu conualescas, habeo aduersus me actionem ad centum, vt liberem te ab illa promissione. [Deleguauerit.] In tantum quantitatem, in quātam volebas mihi donare. [Fuero.] vt. ff. ad legem Falcid. l. Plesennius. [Fuerit.] vt. ff. eod. l. mortis. § vltimo. [Conditione.] scilicet ob causam, vel sine causa: vt dicit. ff. eo. l. si alienam.

3 § Titia. † Hic dicitur: quedā mulier habebat duos debitores, scilicet Titium, & Mevium, & instrumēta de debito, volens donare causa mortis Titio & Mevio debitoribus deposuit apud Egeriam eo pacto, vt si Titia decesserit, restituere et illa chirographa debitoribus suis, alias sibi redderet. Decessit Titia, & instituit Mevium filium suum heredē. Mevia petit summam, que debebatur ex illo chirographo, vel petit chirographa ab Egeria. Egeria dicit quod tradidit debitoribus: nunquid repellet Mevium Egeria: Certe sic vel pacti, vel doli exceptione. Et hoc dicit. [Petat.] scilicet a Titio & Mevio debitoribus: vel petit ab ipsa Egeria. [Posse.] scilicet exceptione taciti pacti, si erat persona, contra quam non poterat excipi de dolo: vt. ff. de doli except. l. apud Celsum. § aduersus. Item nota † q
4 potest rogari per fideicommissum, cui mortis causa donatur: vt ff. eo. l. si cui. alias et, cui. Item nota hic q si creditor restituit chirographum, tacite videtur facere pactum de non petendo: secus si pignus: vt. ff. de pac. l. ij. & ibi dicit. Et dicunt quidam contra: vt C. de Lat. lib. tol. l. j. § ille. Sed forte ibi est speciale, sed alias &c. vt. ff. de testi. l. vbi. Sed si non esset restitutum de voluntate creditoris, non inducitur liberatio: vt. ff. de probat. l. chirographum, & C. de solu. l. quod debitori.

5 § Qui hominem. Hic dicitur: † si mortis causa tradis seruum, pro quo poterat agi noxali, videor tantum capere, quantum possem vendere eum. Idem si tradis mihi fundum alij obligatum. [Nomine.] scilicet obligatum, alias. [Potuisset.] scilicet & hoc erit defalcandum, & ita estimatur res, &c. vt. ff. ad legem Falcidiam. l. pretia rerum. & argumen. ff. de cond. fur. l. si seruus. in prin. Odofr.

Summarium.

1 Actio de peculio contra patrem naturalem datur, contra arrogatorem vtilis vendicatio.
2 Donatio causa mortis quot modis reuocetur.
3 Filiusfamilias, cui mortis causa donatur, in omnibus obligatur.
4 Conuenitur ad rem an possit pactum praestare.

1 SI filio. In lege presenti ponuntur tres casus. Primus casus est talis, † mortis causa donani filiofamilias rem aliquam, conualui, vel premori me donasse, vel ipse premortuus est: modo quaeritur, si volo donationem reuocare, vnquātum possim agere cum patre de peculio, & cum filio insolidum. Secūdus casus est talis: Si donaui patrifamilias rem aliquam mortis causa, & ipse decidit se in arrogationem: si conualesco, vel penitco, cum donatario experiar, non cum arrogatore. Tertius casus est: si domo tibi rem aliquam transferendo in te dominium, & tu vendis alij, non condicam rem, sed pretium a te donatario. [Donata.] scilicet ab aliquo. Et dicitur filiusfamilias, &c. vt. ff. de verbo. signif. l. pronuntio. § familie. [Conualuit.] scilicet, † vel penituisset, vel donatarius premortuus esset: quia his tribus modis reuocatur donatio: vt. ff. ci cer. pe. l. non omnis. & ff. eod. l. si alienam. § j. [Habet.] & habet condictionem sine causa, vel ob causam. Si donetur mortis causa, & postea conualesco, illud donatum possum condicere condictione sine causa: vt. ff. de cond. sine causa. l. j. vel condictione ob causam: quia dedi ob causam mortis mee, & non est secuta: vt. ff. de cond. ob can. l. cum quis. Similiter agam cum patre cōdictione ob causam de peculio: sed possum rem vendicare vtili rei vendicatione: vt. ff. eo. l. si mortis. in fi. & l. ij. & hoc casu non tenetur pater rei vendicatione de peculio: quia in rei vendicatione non obligatur aliquis: vt inst. de act. in prin. Sed pater tenetur rei vendicatione, tanq̄ quilibet alius, qui haberet facultatem rei restituēdi: vt. ff. ad exhib. l. de eo. § vltimo. [Repetatur.] scilicet vtili rei vendicatione: vt. ff. eod. l. si mortis. Sed arrogator non tenetur de peculio: vt. ff. de pecu. l. in arrogatore. & ita res non intelligitur filij: sicut alias. ff. de pecu. l. depositum in prin. [Rec.] incipit tertius casus. [Mutc.] scilicet patrifamilias. [Ja.] scilicet donatarius. [Ne ceperat.] subaudi ita q̄ translatum dominium erat. [Dederit.] scilicet ita q̄ esset translatum dominium. [Conderet.] Unde no-
3 ta in hac lege, † si dono filiofamilias mortis causa, &c. vt dixi in casu: quia filiusfamilias in omnibus obligatur: vt. ff. de iudic. l. in omnibus. sed pater tenetur cōdictione ob causam de peculio, vel vtili rei vendicatione. Item nota si donarem patrifamilias, &c. vt dixi in casu: quia arrogator non tenetur de peculio. Item nota hic, si dono tibi rem mortis causa transferendo in te dominium, si rē istam alienas, non condicam rem, sed pretium. Et est ratio diuersitatis horum casuum, quia in secundo casu ipsa res remanet, & ideo ipsam a te condicam: quia potes mihi dare ipsam rem: si nō potes praestare, nō condicam ipsam, sed pretium. Unde hic colli-
4 gitur quoddam argumētum † q̄ qui tenetur mihi ad rem, si ago ad ipsam rem, & eam potest mihi praestare, debet eam mihi praestare, alias pretium: vt. ff. de dolo. l. ait pretio. § non tamen. & ff. de testib. l. in hac. & ff. de rei vend. l. qui restituere. Sed contra ad vltimum casum huius legis: quia videtur q̄ si dono tibi rem, q̄ debeas teneri ad rem, non ad pretium: vt. ff. de verbo. oblig. l. si seruū. § vltimo. & l. eum, qui in fin. Solutio. Ibi ipsam ex obligatione, si est apud te, alias ad pretium, & ideo teneris ad pretium, quia erat obligatus ad rem: vt. ff. de condi. furt. l. in re. Sed denuo contra. ff. eodem. l. illud. § Julianus ait. Ibi quod potest quod ibi speciale est in seruo, vt si manumissus est, teneris ad pretium: vt. C. de his qui a non domin. l. sed si non est manumissus teneris ad seruum, vt in lege illa. Vel potest dici, si seruus non potest retrodari, teneris ad pretium, vt hic: alias si potest retrodari, teneris ad rem, non ad pretium. vt in lege contraria. Odofred.

Summarium.

1 Vendum causa conditionis implendę legato minuitur.
2 Filius naturalis quid capiat ex bonis paternis.

1 EI, qui. Hic dicitur: † si tibi, qui non poteras capere, talis legatus fuit tibi fundus, si decem dares: nunquid dabis tota decem: certe nō, sed pro rata [partem] scilicet certam, vt quia filius naturalis est legatis, vel mulier, que conualuit ad secundas nuptias. [Vel partem] scilicet quam capere potest. [Consequatur] scilicet dare debet, & exemplum hec lex in terminis est ita notandū: † Filius naturalis iure Codicis potest capere semunctam, iure authen: ecoum vnciam: vt. C. de natura. liber. l. ij. & authen. ibi signata. Pone ergo, in bonis patris erat vnicus fundus: de illo poterat capere vnciā: legatus est sibi totus fundus, si decē daret: debebit dare tota decē pro illa vncia, quā capere potest: Certe non, sed p̄ rata. Verbi gratia, fundus erat duodecim, & ipse iussus erat dare decem, non debet decem, sed vnū. Et potest notari exemplū in muliere, si conualuit ante tempus luctus ad secundas nuptias: vt C. de secun. nup. l. j. si legat fundum suum valentem decem, viro, si decem daret, &c. Et ad hoc facit. ff. de cond. & demon. l. heredi. § si ducenta. & l. Plautius. § j. Odofred.

Summarium.

1 Capere causa mortis an dicatur, qui vt adeat hereditatem pecuniam capit.

Eum,

1 ¶ Iam, qui. In lege ista tractat de mortis causa capione, ꝛ est talis casus: † quidã erat heres instituꝰ ab aliquo qui habebat multos creditores, iste deliberabat vtrum deberet adire hereditatem, vel repudiare, vel potius declinabat in eam partem vt vellet repudiare, cõ adire. Dixerunt creditores: accipe decem, ꝛ adeas. Iste accepit illa decem: nũquid videtur mortis causa capere? Certe sic. [Capere.] Et differentia est inter ista, vt. ſ. eod. l. mortis.

Odofredus.

Summarium.

1 Donatarij capacitas quo tempore debeat attendi.
2 Donatio causa mortis que differatur legatis, ꝛc.
3 Regula Catoniana quando locum habeat.

1 ¶ Iam mortis. In hac lege dicitur: † si donatur alicui mortis causa, ꝛ tempore donationis non potest capere, sed tempore mortis, satis est: quia in mortis causa donationibus inspicimus tempus mortis ipsius donatoris. [Possit.] scilicet de iure. Et ita nota exemplum: donasti ei, qui captus erat ab hostibus, interim capere non potest ac redijt de captiuitate tẽpore mortis mei, potest capere: quia est liber, ꝛ ciuis Romanus, valet hec donatio inspecto tempore mortis, non donationis. Et ad hoc facit. ſ. eodem. l. vltima. ꝛ ad hoc facit. ã. de lega. ij. l. si deportati. Vn
2 de hic † differentiam inter legata, ꝛ fideicommissa, ꝛ mortis causa donationem ex pacto vna, ꝛ additionem hereditatis ex parte alia. In tribus primis satis est, q̃ ille, cui relinquitur, vel donatur, tempore mortis sit capax: vt hic, ꝛ. ſ. de iure fisci. l. non intelligitur. ſ. quando. Secus in heredis institutione: nam si est extraneus, requiritur q̃ capere possit tribus temporibus: sed si est necessarius heres, sufficit vnum tempus: vt inst. de her. qual. ꝛ diffe. ſ. sui. ꝛ. ſ. in extraneis. Nec obstat regula Catoniana, qua cauetur vt si quis capere, non potest tempore testamenti, non potest
3 capere tempore mortis: vt. ã. de regu. Cato. l. i. in fi. † quia illa regula habet locum, quum quis non potest capere ratione rei, quia lego rem tuam pure: vt. ã. de lega. ſ. cetera. non autẽ ratione persone. Item illa regula habet locum, quum deficit legatũ propter personam legantis, ꝛ legatarij: hic quando deficit ratione vnius tantum, vel donatarij tantum, vel donatoris tantũ. vnde non obstat, vt dixi. Odofred.

Summarium.

1 Donatio si fiat filiofamilias attenditur cuius contemplatione facta sit.
2 Donatio facta seruo quando reuocetur.

1 ¶ Si filiofamilias. Hic dicitur: † donasti mortis causa aliquam rem filiofamilias: decessit filiusfamilias vivo patre: nunquid extinguitur donatio? Et certe distinguitur, si donasti filiofamilias contemplatione filij: quia tunc reuocata, alias extincta est donatio, quia prædecessit. Si donasti filio contemplatione patris, tunc non est reuocata donatio, seu extincta. Et eadem distinctio, que habetur in filiofamilias, debet haberi in seruo, cui donatum est. [Donatum sit.] scilicet. Et quæritur an reuocetur donatio propter filij. an non. [Condictionem.] scilicet sine causa, vel ob causam: ꝛ sic, donationem debere reuocari videtur. [Esuo.] scilicet filij. [Esse.] qua videtur donatum patri, non filio: vt. ã. qó
2 iussa. l. vltima. [Seruo.] scilicet cui donatum est mortis causa: † vt si contemplatione serui donatum est, reuocetur donatio si contẽplatione domini, non reuocetur. Et ex hac litera tollitur argumẽtum ad quæstionem illam de ambassiatoribus Decholanẽsibus missis ad Imperatorem, qui receperunt magna munera, vtrũ sua sint, an mittentium, ꝛc. Et secundum hanc determinationem intelligimus. ſ. eodem. l. vltima. in dubio præsumimus, vt si vsus proprios nominibus, tunc eorum contemplatione videtur esse donatum: si appellatiuis, tunc non: arga. ã. de condi. ꝛ demonſt. l. filiofamilias. Et de hoc dic: vt. ã. de nego. gest. l. qui in propria.

Odofred.

Summarium.

1 Acceptilatione liberatus præscriptione vti non potest.
2 Præscribi non potest non valenti experiri.

1 ¶ Quod debitori. Hic dicitur: † tenebatur mihi redhibitoria, vel quanto minoris, volens debitum illud donare tibi liberauit te per Aquilianam stipulationem: interim est elapsum tantum tempus, q̃ esses liberatus, si te non liberassem per Aquilianam stipulationem: postea conualesco, nunquid potero a te condicere? Et certe sic. quia istud debitum videtur renouatum in condictione ob causam. [Quod debitori.] scilicet q̃ tenebatur temporali actione. [Conualuerit. Vel pœnituerit, vel ipse donatarius priꝰ moritur. [Liberato.] quia elapsum est tantum tempus, quo redhibitoria, etiam si non esset liberatus per Aquilianam stipulationem. [Condici.] scilicet ipsum debitum. si erat liquidum: alias liberato, si non erat liquidum: vt. ã. de cond. ob cau. dator. l. si quis accepto talerit. [Abitum.] id est, recessum. Transfusum dicimus. Sed tamen quomodo, cum actio prima est extincta, potest resurgere, cum actio, ꝛc. vt. ſ. de solutio. l. qui res. ſ. aream. Respondeo, speciale est hic, sicut ꝛ alibi, vt. ã. si aduer. transac. l. i. ꝛ. ã. vel potest etiam dici q̃ videbatur inesse tacita conditio, si conualescat donator: vnde quasi deficiente condi
2 tione agi potest. Et ex hac lege colligitur argumentum, † quod vbi quis non potest experiri, non potest ei præscribi: quia si teneris temporali actione, si libero te per acceptilationem: igitur si labitur tantum tempus, quo esses liberatus, non currit cõtra me præscriptio: vt. C. de præscript. trig. anno. l. cum notissimi. ſ. illud. ꝛ C. de annali except. l. vltima. Unde per hanc legem dicimus: si eo obligatus ciuiliter ꝛ naturaliter, ꝛ facio tibi pactum de non petẽdo, ꝛ elapsi sunt triginta anni, ꝛ facio mihi pactum de petendo, si agam ex prima obligatione, ꝛ tu obijcias mihi pactum de nõ petendo, ꝛ ego obijciam tibi pactum de petendo: ꝛ tu replicas q̃ si non esset factum pactum, tollitur omne ius præscriptione triginta annorum. Ego replico, ꝛ dico q̃ non est verum: quia qui nõ potest agere, non potest contra eum præscribi, vt hic. Odofred.

Summarium.

1 Donare mortis causa potest, qui ꝛ testari.

1 ¶ Iam is. † Ille, qui potest facere testamẽtum de iure, potest donare mortis causa. Et hoc dicit. [Facit.] scilicet de iure. [Non facit.] scilicet de facto: de iure tamen potest facere testamentũ. Ec si aperte dicat: si possum de iure testari, licet non faciam de facto, possum tamen mortis causa. Secus est, si aliquis non potest de iure testari, quia non potest donare mortis causa: nisi sit filiusfamilias, qui voluntate patris potest donare: vt. ſ. proximo. ſ. ꝛ ã. de iure codicil. l. diui. ſ. penul. ꝛ. l. conficiuntur. Odofred.

Summarium.

1 Filiusfamilias an testari, ꝛ an mortis causa donare possit patre volente.
2 Filius legare non potest, sine patris voluntate.
3 Donatio mortis causa quo iure petatur.
4 Filius de quo peculio donare possit.
5 Filius patrem substituere potest ei, cui donauit.

1 ¶ Filiusfamilias. Hic dicitur: † licet filiusfamilias non possit testari patris voluntate, tamen potest donare causa mortis eius voluntate. Et hoc dicit. [Patris.] Quasi dicat, nec voluntate patris, scilicet de professitio, ꝛ aduentitio peculio, sed de castrensi: ꝛ quasi potest, etiam sine voluntate patris: vt. C. qui testa. fac. poss. l. penul. ꝛ vltima. [Potest.] scilicet
2 eo nolente non: vt. ã. titu. proximo. l. filius. † Sed nunquid potest relinquere legatum sine patris voluntate: Certe non: vt. ã. de lega. ij. Et est ratio diuersitatis: quia testamentum non potest esse sine institutione heredis: vt. ã. de he. inst. l. j. sed heredis institutio non dꝫ pendere ex aliena potestate: vt. ã. de he. insti. l. de illa. sed mortis causa donatio põt fieri sine heredis institutione. Unde ita potest donare filiusfamilias causa mortis, vt facere quemlibet alium cõtractum volentate patris. Vel potest dici, facere testamentum est publici iuris: ꝛ ius publicum est, ꝛc. vt. ã. de pact. l. ius publicum. Sed donatio mortis causa priuati iuris est, ꝛ ideo debet mitigari: vt. C. de tempo. app. l. vlti. in fin. Sed instatur, ꝛ videtur contra. ã. eodem. l. Marcellus. ꝛ. l. ꝛ si debitor. ꝛ. ſ. eodem. l. illud. Sed respõdeo, sunt partes in aliquibus, sed non in omnibus, quia non in hoc: vt. ã. eodem. l. ci, cui. Non obstat q̃ legata relinquuntur in codicillis, quia olim relinquebantur in testamẽto: licet hodie secus

fauore testium, verumtamen inn primentum non est immutatum:
3 & quod non mutatur, &c. vt. C. de test. l. sanctimus. † Sed quo iure petitur mortis causa donatio? Et certe si promiss per stipulationem: alias si traditi rem, rei vendicationem habet: sed si non deberet rem habere, condictione ex lege petetur: vt. C. eod. l. vlt. Alij dicunt q̃ relicta in testamento petũtur vtiliter & mortis causa donatio petetur vtiliter: quia sunt paria, vt dictum est. Sed numquid si filiusfamilias potest donare patri eo permittente? Videtur q̃ sic, quia non est prohibitum, &c. vt. ff. eo. quib. caus. maio. l. necnon. §. quod ergo. Item si potest donare extraneo, multo fortius patri: q̃ magis habetur ratio coniunctarum personarum, q̃ extranearũ. vt. C. de codic. l. fi. alis de fideicom. Econtra videtur q̃ non: q̃ non potest sibimet authorizari: vt. ff. de auth. præstan. l. codicillis. Sed
4 † dic si donat rem castrensis peculij vel quasi, indubitatum est, q̃ valet donatio: in profectitio & aduentitio vbi non potest testari extraneo donare non potest patris voluntate, ipsi patri potest: hoc modo si res est aduentitij peculij, & non erat authoritas: quia in his, que sunt contentiose iurisdictionis, non potest quis plurium personarum vice fungi: vt. ff. de pactis. l. si plures. sed in his, que sunt voluntarie, sic: vt. C. de off. præfi. l. j. & ij. Similiter & mortis causa donare est voluntatis. Sed si res esset profectitij peculij, donari patri esset ridiculum, quia q̃ nostrum est, &c. vt. ff. de cap. l.
5 in bello. §. quod nostrum. † sed hoc potest fieri vt donet alij patre permittẽte, & patrem ei substituere potest hoc modo, vt si ille non potest capere, pater capiat: sed directe non potest donare patri: vt inſti. de dona. §. ei, qui. Odofred.

Summarium.

1 Donatio causa mortis confirmatur, si donator donatario superuixerit.

1 SI ij, qui. Hic dicitur † duo pariter donauerũt sibi mortis causa. postea pariter decesserant: nunquid confirmatur neutra donatio, & irritatur? Et certe sic. Et idem est, si vir donat vxori, pariter & vxor viro, vt non videatur confirmata donatio, nec reuocata. [Donauerunt.] quia Titius donauit tibi, & tu ei. [Decesserint.] scilicet oppressi ruina. [Repetit.] vt. ff. de reb. dub. l. qui duos. §. viti. [Donauit.] & pariter vterq; decessit: vt. ff. de donat. inter vir. & vxorẽ. l. cum hic statue. §. maritus. Secus tamen, &c. vt. ff. de reb. dub. l. qui duos. §. si maritus. Odofred.

Summarium.

1 Conuentio contra contractus substantiam mutat eius speciem.
2 Falcidia de donatione inter viuos non detrahenda.

1 MBi ita. Hic tractatur de quadam mortis causa donatione, que potius est inter viuos. Verbi gratia, † Titius donauit tibi causa futurẽ mortis, & hoc pacto vt si reconualescat, vel pœnituerit q̃ hec donatio valeat reuocari: & valet hec donatio, & est iudicãda potius inter viuos, q̃ mortis causa: & ideo hec donatio nõ potest fieri inter virum & vxorem: & in hac donatione non habet locum lex Falcidia. [Non valet.] scilicet quia est prohibita inter virum & vxorem: vt. ff. de dona. inter virum & vxo. l. j. & ij. Sed mortis causa donatio sic: vt in eodem ti. l. si eum. [Donatione.] Sed de mor-
2 tis causa donatione sic: vt. C. ad legem Falcidiam, l. penul. † Sed de donatione inter viuos non detrahitur Falcidia. Item nota q̃ donatio inter viuos indiget insinuatione: vt. C. eodem. l. finali, sed non mortis causa donatio.

Summarium.

1 Exceptione doli repellitur, qui petit contra defuncti voluntatẽ.

1 AVunculo. Hic dicitur: † aliquis habebat auunculum suum debitorem in decem: de illo debito erat chirographum factum, vel tabule extabant iste ita dicit quod chirographum illius debiti volo esse manes: valet ne talis donatio? Certe sic: & ideo si conualescit donator, non poterit repetere, vel si heres petit, repelletur doli mali exceptione: quia petit contra voluntatem defuncti. [Heres.] scilicet donatore. [Ab eo.] vt. ff. eodem. l. mortis causa. §. Titia. & ff. de pactis. l. j. & in fine. cum lege sequenti.
Odofredus.

Summarium.

1 Dominium non translatum qua actione reuocet donator.
2 Dominium in quibus transeat sine traditione.

1 SI mortis. Hic dicitur: † aliquis donat tibi aliquam rem mortis causa, postea conualuit: nũquid actione in rem poterit rem donatam reuocare? Et certe distinguitur, si donat tibi rem, & non fieret accipientis: quo casu interim est donatoris: vt de poterit reuocare actione in rem. Si autem donauit, vt starim tua fieret: hoc casu si cõualescit donator, & pœnitet, habebit veilem rei vendicationem, & condictionem sine causa. Sed quid erit, si donatarius predecessit: nunquid dabitur donatori actio vtilis in rẽ? Et dicitur q̃ sic. [Actionem.] scilicet directam. [Donat.] scilicet donatoris. [Est.] & non inuit. [Vendicare.] scilicet directa rei vendicatione. [Donato.] scilicet donatore. [Redderet.] scilicet donatarius donatori. [In rem actionem.] scilicet veilem: vt. ff. l. proxima. [Est.] scilicet competere. Et certe competit vtilis: vt. ff. l. proxima. Unde nota, si dono rẽ vt non fiat tua ante mortem insecuti, si conualesco, agam directa: vt in principio huius legis: si non conualesco, in te transfertur dominium, & habeo directam rei vendicationem: sed si dono, vt in te transferatur dominium, tu habes directam, & ego vtilem: quia in me transfertur dominiũ. Sed con-
2 tra. C. de pac. l. traditionibus. Respondeo, speciale est hic, † licet enim ex his, que sunt inter viuos, non transeat sine traditione, in vltimo tamen voluntatibus secus, vt in legatis: vt. ff. si cer. pet. l. proinde. ita in mortis causa donatione: vt hic, & ff. l. proxima. & ff. de rei vend. Lagitur. sic & hereditas transit sine traditione: vt. ff. de acquir. poss. l. cum heredes. in princ. Odofred.

Summarium

1 Donatio qua actione reuocetur.
2 Actiones que sibi inuicem sint contrarie.

1 VI mortis. Hic dicitur: † si dono tibi rem aliquam transferẽdo in te dominium, & postea pœniteo, habeo condictionem sine causa, vel ob causam vt dixi. ff. eod. l. si filiofamil. [Habet.] directam non. Sed nonne videtur sibi contrarius: quia dum condicit, rem petit sibi dari, & sic fieri: vt inſt. de act. §. appellamus. dum agit rei vendicatione, dicit rem suam esse. vnde quod suum est, &c. vt inſti. de act. §. sic itaq;. Unde dicunt quidam q̃ dicit condicit, quando fuit translatum dominium, dicit vtilem rei vendicationem, quando non fuit translatũ. Vel potest dici quod condicat ratione possessionis, vendicat ratione dominij: vt alias ff. de cond. indeb. l. si nummi. Vel dicatur: habet directum dominium impedit condictionem, vt. ff. de trit. l. j. in fi. [Effectus dominij.]
2 id est, vtile dominium, non impedit condictionem. † Unde licet condicto, & directa vendicatio sint contraria, tamen vtilis vendicatio & condictio non sunt contraria. Simile habi. C. de cond. que sub modo. l. virtuna.

Summarium.

1 Lapio mortis causa dicitur, quicquid mortis causa capitur.
2 Clausula generalis ad que trahi soleat.
3 Lapio mortis causa genus quoddam, donatio species.
4 Debitor quando debitum a creditore mortis causa dicatur capere. nu. §.
6 Donatio mortis causa quando, & quando mortis causa capio.
7 Donatio inter viuos esse potest. si stipulatus mortis causa capiat.
8 Liberatus ex donatione causa mortis tantum capit, quantum liberatur.
9 Debitor acceptilatione inquantum dicatur liberatus.

MOrtis causa. In principio huius legis Triconsultus intẽdit tractare de mortis causa capione, quod est nomen generale. † Unde quicquid mortis causa capitur, est mortis causa capio
1 & quidem mortis causa capio vt cadit in speciale nomen, non est mortis causa capio: vt est cum quis instituitur heres, vel alicui legatum relinquitur: sed vbi mortis causa capitur, non cadit in speciale nomen, & stat in nomine generali, est mortis causa capio. [Obuenit.] id est, contingit. [Figura.] id est speciebus. [Proprio.] id est, speciali. [Appellatur.] quia dicitur q̃ capit iure hereditario,

reditario, vel iure legati. [Diffinitione.] scilicet generali. [Separantur.] id est, non dicitur mortis causa capio. Unde nota duo.

2 Unam † ꝙ generalis clausula non trahitur ad id: de quo specialiter est cautum: unde hic mortis causa capio non trahitur ad modum loquēdi iure hereditario, vel legati. Et ad hoc facit. ff. de ver. obl. l. doli. ꝛ. ff. de pe. l. sanctio. ꝛ. ff. quib. can. ma. l. sed ꝛ ff. ff. de. Item nota, ꝙ mortis causa capio, ꝛ mortis causa donatio habent se vt genus ꝛ species, ꝛ vt totum ꝛ pars, ꝛ vt animal ꝛ homo

3 habent se vt genus ꝛ species, ꝛ vt totum ꝛ pars. † Nam mortis causa capio in larga significatione est genus, siue totum, mortis causa donatio est species siue pars: quia genus est, quod predicatur ꝛc. Unde sicut omnis mortis causa donatio est mortis causa capio; non sta est econtra. vnde animal ita, omnis homo est animal, non ita econtra. Itē nota ꝙ nomen generale aliquando stat in sua generalitate: ꝛ tunc proprie sumitur. Aliquando non, ꝛ tūc sumitur improprie. Simile alibi est. ff. de pact. l. iuris gentium. in prin. als' in illo. ff. sed ꝛ conuentiones.

4 **Juliano.** Jn. ff. isto dicitur: † si ego volens donare debitori id, quod debet mihi, mortis causa, liberem eum per acceptilationem, videtur a me capere totum debitū, licet non esset soluendo. [Juliano placet.] scilicet ꝛ bene. [Soluēdo.] scilicet obligatus mihi in decem: ꝛ dic in totum, vel in partem. [Acceptolatum fit.] scilicet mortis causa: quod fieri potest: vt. ff. eod. tit. l. quod debitori. [Donatum.] scilicet totum debitū.

5 Unde nota hic, † si tu es debitor meus in quinq, ꝛ libero te per acceptilationem volens tibi causa mortis donare, siue es solūdo in totum, siue in mihil, siue in partem, videris a me decem capere, quia in decem liberaris. Et ad hoc facit. ff. eod. l. mortis causa capimus. ff. j. vt. ff. eadem lege. ff. vlt. sic ꝛ si debitori meo legem quod ipse mihi debet, videtur capere liberationem: vt. ff. ad leg. Falcid. l. Neſcimus. ꝛ. Lquerebatur. in prin.

ff Sine donatione. Jn. ff. isto tractat Jureconsultus de mortis causa capione, ꝛ de mortis causa donatione. De prima tractat

6 dum dicit † ꝙ potest, als' possum capere mortis causa sine donatione: vt reliquisti libertatem seruo, si decem mihi daret. Idem si legasti alicui fundum, als' si vt mihi decem daret: vnde istud dicitur causa mortis capere, siue heres sit, siue non: als' vt repudiet legatum, mortis causa capit. Sed ꝛ si mulier, que dat dotem, adhibet me vt stipuler dotem, si moriatur, mortis causa capit: ꝛ talis dos vocat recepti causa. Est ꝛ alia mortis causa donatio, cū dono tibi mortis mee causa ff lentio vel future, vt remaneat apud te, mi i peterem, vel reconualeſcerem, vel tu predecederes. [Capitur.] scilicet mortis causa. Et ponit exemplum statim. [Dimittat.] vt. ff. eod. l. qui partio. ꝛ. ff. si mulier. ꝛ. ff. eod. l. quod conditionis. [Capitur.] scilicet mortis causa. [Vocatur.] † Unde si adhibetur aliquis vt stipuletur, mortis causa capit, ꝛ tamen potest esse donatio inter vivos: vt. C. de iure do. l. si stipulatio. [Mortis.] scilicet institutio. [Donalitatis.] scilicet future. [Intelligamus.] Et ad istud accedit. ff. eod. l. j. ꝛ. ff. ꝛ. j. eod. l. senatus censuit.

8 **ff Si iusseris.** Jn. ff. isto dicitur: † tu mandauisti debitori tuo, vt decem, quę debebat tibi, mihi solueret, vel creditori meo: numquid enim ff debito: non est soluendo, sed mortis causa donatio, ꝛ in quantum? Distinguitur, aut debitor: tunc promisit decem te iubente: ꝛ tunc videor mortis causa capere, in quantum est soluendo. Aut promisit creditori meo: ꝛ tunc videor tantum capere, in quantum fuit liberatus a creditore meo. [Queritur.] id est, videor ne illa decem capere, an non? [Fuisset.] non autem in quantum non fuit soluendo: quia inanis est actio, ꝛc. vt. ff. de dolo. l. nam inanis. Et hoc est verum, cum stipulor ab eo mortis causa: secus ff libero eū, qui sum hic, ꝛc. vt. ff. eod. l. ff. j. [Essem.] vt. ff. eod. l. mortis causa capimus. ff. j.

9 **ff Per acceptilationem.** Hic dicitur: † si debitor meus erat egenus, ꝛ non soluendo, ꝛ ego volens ei donare mortis causa, per acceptilationem eum liberaui, videtur a me integrum debitū percipere. [Egenus.] id est, pauper. [Liberatus.] scilicet a creditore, qui donauit mortis causa donatione. Et istud etiam hic implicat, siue est soluendo, siue non, videtur mortis causa capere: vt. ff. eod. l. j. ff. j. ꝛ. ff. ad legem Falcidiam. l. Neſcimus. ꝛ Lquerebatur. Odofred.

Summarium.

1 Donatio qñ dicatur perfecta ante mortem donatoris, ꝛ qñ post.
2 Donatio causa mortis tribus casibus reuocatur.

1 **Non videtur.** Jn lege ista vicitur: † si Titius donat aliquid tibi mortis causa, hec donatio non videtur perfecta ante mortem donatoris, sed morte insecuta sic. [Donat.] scilicet donatoris. Et ideo si donatur tibi mortis causa, insecuta morte, est perfecta do-

2 natio: als' non, quia † posset penitere, ꝛ cōualescere, ꝛ donatarius predecedere: quia his tribus modis reuocatur donatio: vt. ff. si certū pet. l. nō omnis numeratio. Et est verum ꝙ mortis causa donatio est imperfecta, quo ad quid perfecta. Est imperfecta, quia est in suspenso, ꝛ potest reuocari: sed perfecta est quantum ad aliud, quia donator est obligatus donatario, vt stetur donationi. Item si res est tradita, dominium est translatum: vt. ff. de his, quibus vt indig. l. post legatum. ff. mortis. Odofred.

Summarium.

1 Usucapio a quo capiatur in re donata causa mortis.

1 **Qui alienam.** Jn lege ista dicitur: † mortis causa donasti mihi rem alienam, ꝛ tradidisti, ego istam rem possedi triennio bona fide, ꝛ sic vsucepi eam titulo pro donato: a quo videor vsucapionē cepisse: Et certe non a domino, sed a donatore: ꝛ ideo si donator conualescat, teneor ei reddere, nō domino. [Usucepit.] scilicet bona fide, ꝛ iusto titulo, ꝛ continua possessione tempore interuenien te: vt instit. de vsucap. in princip. ꝛ. ff. de vsucap. l. iij. ꝛ. C. de vsucap. transfor. l. vnica. [Fuisset.] scilicet non a domino. [Prestitulet.] scilicet ꝛ ita a donatore: ꝛ ideo si extat casus reuocationis, tenetur donanti reddere: vt. ff. eod. l. si alienam. ꝛ arg. ff. solu. matrimo. l. si rem alienam. Odofred.

Summarium.

1 Promissio mortis causa per stipulationem, ꝛ de quibus fieri possit. nu. 2.

1 **Mortis causa.** Jn lege ista dicitur, † si cui tu potes mihi promittere per stipulationem donare mihi Digestum tuum mortis causa, ita mortis causa potes mihi promittere vt post mortem tuam quolibet anno debeam habere decem de bonis tuis: ꝛ hec donatio morte insecuta est perfecta, ꝛ consequitur effectum. [Ja.] scilicet donatarius. [Stipulatur.] scilicet a donatario. ꝛ stipuletur, scilicet decem, vel tot corbes vini, ꝛ frumenti. [Inciptat.] scilicet a donatario: quia poterit experiri contra heredes donatoris. [Ex stipulatione.] Unde nota hic, vt dixi in casu: †

2 quia sicut potes mihi promittere Digestum tuum per stipulationem mortis causa: ꝛ ad hoc facit inst. de inu. stipu. ff. post mortem. ita in secundo casu quando promittis quolibet anno tot corbes vini, potero exigere ab herede tuo, te mortuo: vt inst. de leg. ff. post mortem. ꝛ. j. Lproxima. in fi. Odofred.

Summarium.

1 Donatio causa mortis ei fieri potest, cui ꝛ legari.
2 Capere in totum qui nequeant.
3 Donatio mortis causa in quo legatis equiparetur.
4 Donatio causa mortis quam intentionem habere presumatur.
5 Donatio quot modis reuocetur.
6 Donatio causa mortis quare ratione fieri soleat.
7 Socius non est, qui in societate mi ponit.
8 Condictio sine causa loco prime actionis subrogatur.
9 Legata tot esse, quot anni sunt, ad quid vtile.
10 Legata annua quid cōe habeant cum annuis stipulationibus.

Senatus. Jn principio huius legis hic dicitur: olim ante hanc legem ꝙ non poterant legare, vel fideicommissam relinquere filio meo nō capaci in testamēto: sed dicebatur ꝙ poterā mortis causa donare. Hoc inuenit in aureo plebeiorum: fecerunt inde magnam timorem, ꝛ dixerunt, quomodo erat mirabile hoc. Unde Senatores hoc intelligentes

1 ita statuerunt. † Placet Senatui ꝙ sicut ille qui non potest capere in totum, vel pro parte, si ei legatur, vel fideicommittatur, ꝛ nō habet petitionem, ita non capiat eius, quod donatur, non habeat petitionem. Et circa donationem Senatus plura statuit. de quibus pauca exempla infra subiciemus. [Senatus.] cuius nomen habemus, id est, qualiter muncuparetur, sed eius sententiam habemus hic. sic ꝛ alibi inst. de vsu. ꝛ hab. ff. item statur. ꝛ. ff. de pet. he. l. sed ꝛ libertatem. in prin. [Prohibet.] subaudi in totum, vel pro

2 parte. [Ex testamēto.] scilicet vel ex codicillis. [Non licet.] Sed qui sunt illi, qui non possunt capere in totum, sed pro parte: Respondeo, sunt filij, qui damnati sunt ex damnato coitu, vt ex mo-

nacha. Nam ipsi dicuntur: vt in aut. quib. mod. nat. effic. leg. §. vlt. coll. vij. pro parte autem sunt illi, qui possunt tantum. l. filij naturales: vt. C. de na. li. l. j. & aut. ibi signata. & ita als. Et ideo nota hic
3 † q mortis causa donatio in hoc equiparatur legatis. Et ad hoc ff. eo. l. in mortis causa. & j. eo. l. conditionis, nam in multis equiparatur, & in multis non, vt dicam iam statim. j. eo. l. illud. [Referamus.] s. exempli causa vsqz in finem. l. j. j. eo. ti. proximo. Et ita aliquando alias aliquas subijciuntur exempla causa: vt. ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. in fi.

§ **Donatio.** In. §. isto intendit Iurecosultus dicere, & intēdit primo ponere etymologiam donationis. Secundo quid intendit donans. Tertio subijcit alia exēpla eius, quod donatur. Et primo dicitur donatio dono
4 ni datio, vt Greci dixerunt. Item ille, qui donat, hoc sentit, † q si recōualescat: vel peniteat, vel donatarius predecedat, id, quod dedit retro recipiat: & ita amore vite sue, vt id, quid donat, retro recipiat. Item sentit q magis vult ipse habere, q donatarium: & magis vult habere donatariū, q heredem. Item quū aliquid donat, videtur ob causam dari: vnde si existat causa reuocationis condicitur quasi datio sine causa, vel ob causam, & causa non secuta. Unde quum quis dat, interdum dat vt aliquid faciat, aut ego faciam aut alius faciat. Aut aliquando ita donatur, vt non possit reuocari. [Datio.] Greci ita dixerunt: & ita ponitur hic etymologia vocabuli, siue allusio vocabuli. Sic & alibi. j. de acquirē. possess. l. j. in princ. & ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. [Suum.] vt. ff. eod. l. j. & ibi di-
5 xi. [Conualuerit.] † id est, si sanitatem recipiat. & subaudi, vel si peniteat, vel si donatarius predecedat: quia his tribus modis reuocatur donatio: vt. ff. eo. l. j. [Cassiani.] id est, discipuli cassij. [Cōdictione.] s. vel sine causa, vel etiam ob cām. Et hoc dicit. [Quasi re, &c.] & ad hoc. ff. de cond. ob cau. dato. l. cū quis. [Faciat.] puta, do tibi vt ascendas capitolium: vt. j. l. prox. [Faciam.] q: dat mihi vt repudiem hereditatem: vt. ff. eodē. l. qui partio. [Sequitur.] q: vbicunqz datur aliquid ob aliquam causam, & nō sequitur causa, datur condictio: vt. ff. tit. j. l. j.

§ **Mortis causa.** In. §. isto dicit Iureconsultus quibus modis fit mor
6 tis causa donatio. † Aliquando fit sine suspitione mortis presentis, cogitatione tamen future mortis: aliquando causa instantis mortis. Item donat aliquis mortis causa aliquando, q: peregre est abfuturus, vel militie causa se absentaturus. Item aliquis donat, vt statim fiat accipiētis, & si existat casus reuocationis, ei reddatur. Aliquando quis donat, vt nō fiat statim accipientis, & nō reuocetur: & hoc dicit, mortis causa donatio. [Periculi.] s. presentis & futuri. [Potest.] vt. ff. eo. l. ij. & l. iij. [Decesserit.] scilicet donatarius. [Voluerit.] scilicet donator. & hic dicitur mortis causa donatio, quia mortis causa fit: tamen potius videtur donatio inter viuos: vt. ff. eo. l. si alienam. in fi. & l. vbi.

7 § **Si quis societatem.** In. §. isto dicitur: † ego volebam tibi omnia bona mea, vel partem omnium bonorū donare mortis causa: quid feci? contraxi tecū societatē, vt quicquid ad te perueniret societatis causa mortis causa retineres, & mihi nō redderes: societas non valet: q: non potest contrahi societas donationis causa, que fiat inter viuos, vel mortis causa. [Societatē.] Verbi gratia vt dixi in casu: vnde non valet, quia societas non debet contrahi causa communis lucri et damni: igitur si contrahitur donationis causa, lucrū & damnū nō est mihi, igitur non est societas: vt hic, & ff. de ufino. l. in cause. & ff. pro soc. l. iij. §. vlt.

8 **Si duobus.** In. §. isto ponunt duo casus. † Primus est talis. Habebā duos debitores insolidum, volens eis donare mortis causa, liberaui vnū per acceptilationem: & sic liberatur alter per consequens: postea volo eligere alterum, quia constitit casus reuocationis: nunquid potero? Certe sic, vel potius ego a te quicquid volebas mortis causa donare mihi in annos singulos sub stipulatus mortis causa: certe sicut potest relinqui legatum, ita hoc casu possum stipulari: sed in legatis tot sunt legata, quot anni, sed in donatione vna est stipulatio. [Valerit.] id est, vnum liberauit per acceptilationē, & sic per consequens liberatus est alter: q: hec est natura acceptilationis, vt j. de duo. reis. l. ij. §. donator. [Condicat.] s. vt se reponat in pristinam obligationem: vt. ff. e. l. quod debitor. [Legatum est.] vt. ff. de annu. leg. l. in singulis. [Essent.] subaudi in annos singulos relicti. [Stipulatio.] s. interposita in annos singulos. [Semel.] scō siderato tempore mortis, & non donationis: vt. ff. eo. l. mortis causa. Or Segnori, vos habetis hic, vt dixi in casu. Et ad hoc facit ff. de ann. leg. l. iij. & j. de ver. obl. l. Stichum. §. j. Sed dicet aliquis
9 vestrum, † que vtilitas est in hoc. s. q in annuis legatis tot sunt legata, quot anni, sed in donationibus est vna stipulatio. Respondeo, vtilitas est hic in duobus: & videatis hāc vtilitatē in annuis legatis, &c. agitur si mortuo testatore, si moriatur legatarius primi anni assequitur legatū q: est purum, sequentiū annorum est conditionale, & ideo non trāsmittitur ad heredē: vt. ff. de an. leg. l. in singulos. & C. de cad. tol. l. vnica. §. sin autē. in donatione vna est stipulatio, & pura, & transmittitur ad suos heredes: vt. j. de ver. oblig. l. Stichum. in fi. Itē vtilitas est in alio: q: in annuis legatis p quolibet anno requiritur vna prescriptio, sed in annuis stipulationibus sufficit vna prescriptio. Sic intelligit. C. de prescr. trig. an. l. cū notissimi. §. pe. & C. de vsu. l. eos, qui. Sed aliquis vestrū obijciet. §. pen. C. de presc. trig. ann. l. cū notissimi. dicit oppositū. Rñdeo, non intelligēti dicit oppositū, sed intelligenti dicit nō oppositū.
10 † Nā parificatio est in aliquo inter annua legata, & annuas stipulationes: q: nūquā incipit currere prescriptio ex die annui legati, vel annue stipulationis, sed ex quo cessatum est: vt in. l. cum notissimi. §. pe. Sed in alio est differentia, q: in annuis legatis pro quolibet anno vna est prescriptio, vt. j. de ver. obli. l. Stichum. Et hec sunt que dicēda sunt circa hunc. §. lz non tāgant gl. nostre. Et hec sunt, q tetigit dominus Azo. Sed glosse hic posite tangūt aliud, & obscure. que glosse possunt tolli vnico verbo: q: hic dicit, vt dixi in casu. Sed videtur contra. j. de ver. obl. l. pluribus. in princ. & §. j. & j. de fideiusso. l. si a colono. Ad quod ita dicetis vno modo: in. l. pluribus. recitat quorundā opinio, q opinio est falsa ex eo, q in annua stipulatiōe vna est pscriptio, vt hic dicitur, &c. vel dicatis, si stipulor in annos singulos nō enumerādo annos, vt puta qn ita dico, pmittis quolibet anno vsqz ad decēniū dare tātū. Aut annos enumerando, q: ita dico, pmittis in annos singulos vsqz ad decēniū dare decē, primo anno decē, &c. q: hoc casu tot sunt stipulationes, quot anni: arg. ille. j. de ver. obli. l. scire. & l. qd bi. Odof.

Summarium.

1 Conditionis implende causa datum in portionem, quam quis de bonis defuncti capere potest, computatur.
2 Heres quid in Falcidiam computare debeat.
3 Pater filio naturali quid relinquere potest.
4 Heres imputat sibi in Falcidiam quod a statulibero capit.

Quod conditionis. Lex ista hz duplicem intellectum, vt patebit. j. in sequentibus. Et primo in lege ista
1 ponit ita casus: † testator iussit vel heredē, vel legatariū, vel statuliberū dare aliqd causa implēde cōditionis cuidā, qui capere poterat vsqz ad certum modū, an valeat recipere vltra. Et rñdetur, lz qd datur causa implende conditionis, non proficiscatur ex bonis defuncti, vsqz ad legitimū modū poterit capere, & non vltra. Se-
2 cundo dicitur: † si statuliber iubetur dare heredi causa implende conditionis, dz illud heres cōputare in Falcidiā, si in peculiū habeat tpe mortis. Alias. i. si nō habebat in peculio tēpore mortis, non debet in Falcidiam cōputare: sed quod prelegaretur ei, non computatur in Falcidiā. [Datur.] scilicet alicui vel ab herede, vel a legatario, vel a fideicommissario, vel a statulibero. [Proficiscatur.] scilicet ex bonis ipsius stabilitum. [Concessit.] vsque huc durat primum dictum, & hoc vult dicere: sicut ille, qui nihil omnino potest capere, vt, natus ex damnato coitu, non potest per mortis causa capionem aliquid capere, ita ille, qui potest capere vsqz ad certum modum, supra eum modum nō potest capere: vt. ff. l. prox.
3 in prin. Et nota exemplum in termino: † pater filio naturali non potest relinquere vnciā, &c. vt. C. de natur. libe. l. j. & auth. ibi signata, nūc autem, &c. & authen. licet. &c. Quid facit testator? vidit q filius naturalis nō poterat capere nisi vnciam, instituit extraneum herede, si daret filio naturali centum, que faciebāt dimidiam hereditatis sue, non tātum vnciam: vel reliquit fundum alicui, si daret filio suo naturali centum: vel reliquit seruo suo libertatem, si daret filio suo naturali cētū: certe illud, quod datur filio naturali non proficiscitur ex bonis defuncti, sed ex bonis dantis: tamen filius naturalis nō poterat capere vltra vnciam. Hoc vult dicere primum dictum huius legis, & ideo expositū vt. ff. dictum est. [Concessit.] vt est filio naturali: secus tamen est, si instituitur heres, qui potest capere vsqz ad certum modum, & rogatur alteri restituere: nam hoc casu totū capiet, quia debet alteri restituere, vt in cōtrario: arg. ff. de leg. ij. l. ei. & ff. ad Treb. l. cogi. §. hi, qui. Item hoc verum est, quum ipse potest capere vsqz ad certum modum a certa persona, vel a nulla, & iubetur ei dari ab eo, in cuius bonis poterat certum modum capere, tūc supra modum poterit capere: & sic soluitur cōtrarium. ff. de vulg. & pu. subst. l. si is, qui. [Certe.] hic incipit secūdum dictum huius legis. [Datur.] scilicet heredi ab eo, qui iubetur esse liber, si dederit heredi decem. [Imputatur.] subaudi, in Falcidiam. vnde qd datur heredi a statulibero, imputat in Falcidiam: vt. ff. ad leg. Falc. l. quod autem. & l. id, quod. Quod est verū, si habebat in peculio tempore mortis: secus si post mortem: & hoc statim dicit, scilicet statuliber. [Post mortem.] scilicet

cet domini habentis. [Dedit.] subaudi gratia implende cõditionis. [Datur.] vnde hic in Falcidiã non imputabit. Or Segnori, notate hic: si aliquis potest capere vsq; ad certũ modũ, ꝛ non supra, sicut ille, qui capit iure institutionis, vel legati, vel capit vltra mortis causa, vt lex cis cunctemur. ad, vt in principio huius legis, ꝛ ff. de probat. l. qui dã. ꝛ ff. de tri. ꝛ cur. da. ab his. l. fcire. Itẽ nota † qõ
4 heres capit a statulibero, imputat in Falcidiã, si habet in peculio tpe mortis, vt alis non imputat: sicut nõ cõputat, qõ datur sibi ab alĩo legatarĩo. Quod est illa ratione, qr imputat qõ dat iure hereditario non imputat qõ datur iure extero: vnde qõ capit a statulibero, capit iure hereditario, si hz in peculio tẽpore mortis, alis secus: vt. ff. ad leg. Fal. l. id, quod. ꝛ. l. quod autẽ. Quod autẽ capit a legatario, capit iure extero. ꝛc. Secus in quarta Trebellianica, qr imputat qõ datur ab alĩo: vt. ff. ad leg. Falci. l. in quarta. Et sic solutur contrariũ. ff. eo. l. id, quod. Et iste est plenus intellectus, ꝛ sic intelligit. ff. de cond. ꝛ demon. l. Titia, ꝛc. Legitur ꝛ secũdo modo lex ista, ꝛ intelligitur, vt dicunt quidã, ꝛ hunc lectur in legẽdo inferunt violentiã, ꝛ dicunt sic: filius naturalis a legatario, vel ab herede supra legitimã modã non potest, sed a statulibero poterit capere: sicut etiam quilibet legatarius. Sed prima lectura, ꝛ prior intellectus est verior, ꝛ planior. Odofred.

Summarium.

1 Donatio mortis causa similitudinem habet cum legatio. 2.
3 Donatio mortis causa quo differat a legatio.
4 Donatarĩ facto si res donata perimatur, condici potest actione vtili.

Aliud generaliter. In principio huius legis di
1 citur † qr mortis causa donationes regulariter, ꝛ generaliter habent similitudinem cum legatio: vnde quicquid obtinet in legatio. idem obtinet ꝛ in mortis causa donatione. [Generaliter.] subaudi pene, vel fere. [Accipiẽdum.] Or Segnori, vos habetis
2 hic regulam generalem. s. † qr eqparant mortis causa donatiões legatio: sed in casibus fallit, siue in casibus differũt, ꝛ ideo subaudi in ĩcertu, fere, vel pene, vt dixi. Unde nota exẽplũ regule, q põt legare, ꝛ mortis causa donare. Unde paterfamilias põt legare, ꝛ mortis causa donare: vt. ff. l. ff. de cellue. Itẽ potestis notare exẽplũ de. l. ꝛ si debitori. ff. eo. Itẽ põt opponi exẽplũ: sicut in legatio requirunt quinq; testes, ita in mortis causa donatione: vt. C. e. l. vlt. Itẽ sicut de legatio, ꝛ fideicõmisso defalcatur, ita ꝛ de mortio cã donatione defalcat: vt. C. ad leg. Falc. l. in mortis causa donatiõe,
3 alis pe. † Sed fallit, siue in aliquibus differunt: vt. ff. tit. prox. l. filiusfamilias. ꝛ. ff. de leg. ff. l. sciendũ. Itẽ differunt in alio: qr in legatio aliter instituitur, ꝗ in mortis causa donationibus: vt. ff. e. l. ci, cui. ꝛ. C. de cad. tol. l. vnica. ff. finaliter. Itẽ in alio differit, vt quidam dicunt: qr si legatarius occupat legatũ iacente hereditate, tenetur interdicto quorũ legatorũ: secus in mortis causa donatiõe: qr si ille, cui donatur mortis causa, occupat, nõ tenetur interdicto quorũ legatorũ: vt. ff. quo. leg. l. ff. ff. si quis. Sed certe ista differẽtia non placet, nec est bona, vt ibi plenius dicemus.

ff Julianus ait. In. ff. isto ponitur talis casus:
4 † donaui tibi seruũ meũ mortis causa: pendente mortis causa tu eum vendis, postea conualesco: nunquid pretiũ, vel etiã ipsum seruũ potero condicere? Certe sic. [Uendiderit.] s. mortis causa donatione. [Conualuerit.] s. donator. Et subaudi, vel eũ penitrat, vel donatarius predecedat: qr his tribus casibus habet renocari donatio: vt. ff. si cer. pet. l. non omnia. [Elegerit.] ff. pretium condicere. [Seruum.] s. vel pretium serui. Et ita erit in sua electione. Et sic soluitur contrarium. ff. eo. l. si filiofami. in fi. Alĩ dicunt qr hoc est speciale in seruo: in alĩs rebus secus: vt. ff. eo. l. si filio. in fi. ꝛ ibi dixi. Odofred.

Summarium.

1 Donatio mortis causa quo differat a mortis causa capione.
2 Donatio mortis causa quibus perficiatur.

Inter mortis. In lege ista † nota differẽ
1 tiã inter mortis causa donationem ex vna parte, ꝛ mortio causa capionẽ ex alia parte: qr in prima dat presens presenti: qr perficitur vel stipulatione, vel traditione: sed in secunda dat aliquis absenti. Quod enim si iubeo seruum meum liberum esse, si decem tibi dederit: vel si instituo aliquem heredem, si decem tibi dederit, ꝛ hoc non presenti: preterea ex bonis heredis, vel serui capio, non ex bonis defuncti.
2 [Dat.] subaudi, † ꝛ ideo mortis causa donatio perficitur vel stipulatione, vel traditione rei, que stipulatio contrahitur inter presentes, alis non valet: vt inst. de ver. obli. ff. item verborũ. ꝛ. ff. de ver. obl. in prin. Vel traditione: vt. ff. eo. l. ff. ff. Et ideo si in ea instituatur, debet promittere per stipulationem: vt. ff. eod. l. ei, cui. ꝛ ita dixi: sed in legatis non sic: vt. ff. de legat. ff. l. vt hereditibus. [Conuenit.] vt. ff. eo. l. quod conditionis. [Capio.] vt. ff. eod. l. qui pretio. ꝛ l. mulier. ad quod etiam accedit. ff. eod. l. senatus consuit. ff. ff.

Summarium.

1 Seruo mortis causa donato, si casus reuocationis accidat, an repetatur manumissio. an pretium eius.
2 Possessor bonefidei non tenetur nisi inquantum locupletior factus.

Si is, cui. In lege ista dicitur: † si donaui tibi
1 seruum meum mortis causa, pendente conditione seruum manumisisti: ecastra casu reuocationis, condicam a te pretium serui: quia fuisti in culpa manumittendo eum: qr debebas scire qr si conualescerem, qr ipsum condicerem. [Manumiserit.] s. interim dum vendebat mortis causa donatio reuocaretur, vel non. [Seru.] scs non ad seruum, qr manumissus erat, alis secus. ff. eod. l. illud. ff. Julianus. [Scire debet.] subaudi. vel si penitrat si donator, vel predecedat donatarius: qr his tribus casibus reuocari donatio potest: vt. ff. si cer. pe. l. nõ omnia. Nec obstat lex, que videtur velle eum non debere teneri ad pretiũ: vt. ff. de cond. ind. l. in summa. qr aliud est, cũ soluo tibi seruũ meũ indebite, ꝛ tu eũ manumittis: ꝛ aliud cũ dono tibi causa mortis, ꝛ eũ manumittis: qr primo casu putabas eũ tuum: vnde non est qõ
2 tibi imputetur: † qr bone fidei possessor tenetur inquantum est locupletior: vt. ff. de cond. ind. l. ff. non sortem. ff. libertus. In secundo casu videris mala fide versari: quia debebas scire tribus casibus seruum donatum tibi causa mortis, reuocari posse: vt. ff. si cer. pe. l. nõ omnia numeratio. Odofred.

Summarium.

1 Donatio causa mortis facta vxori morte confirmata, ad diem donationis trahitur.
2 Donatio causa mortis inter virum ꝛ vxorem permittitur.

Si mortis causa. In lege ista dicit:
1 † si donaui vxori inter mortis causa, bene valet, sed huiusmodi donatio retrotrahitur: vnde fingitur mortẽ insecuta, qr ea die facta valida. [Sit.] s. quod esse potest, licet pura sit prohibita: vt
2 ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. † tamen hec est permissa, qr conferat in id tempus, quo desinant esse vir ꝛ vxor: vt. ff. de dona. inter virum ꝛ vxo. l. si cum seruum. in fi. ꝛ. l. seq. [Fuisset.] vt. ff. de do. inter viri ꝛ vxo. l. donationes. Odofred.

Summarium.

1 Datum a statulibero causa implende conditionis, in Falcidiam imputatur.
2 Statuliber quis proprie dicatur.
3 Presentia iussui comparanda.

Quod statuliber. In lege presenti dici
1 tur: † si testator reliquit libertatem seruo suo, si decem dederit vni ex heredibus suis, prout precepit testator, imputat in Falcidiam, si cõuenitur petitione hereditatis, pro qua parte euincitur heredibus, ille inuenit in restitutione. Similiter ꝛ si rogatus est restituere, cõputabit illud in quartã Trebellianicã, ꝛ videt statuliber donare ex
2 suo, si habet in peculio, vel eo presente dat. [Quod statuliber.] dicitur statuliber, cui libertas relicta est sub conditione: vt. ff. de statulib. l. ff. ff. [Uenit.] quia si coheres euincit partem hereditatis, euincit quod datum est causa implende conditionis. [Restituatur.] vt. ff. ad legem Falcid. l. Titia. ꝛ. l. in quartam. [Presente.] s.
3 ꝛ patiente. † Nam presentia iussui comparatur: vt. ff. de solut. l. qui decem. ff. ff. ff. l. quod solutionis. [Prope.] ideo dicit prope, quia licet pro dato habeatur, vt videatur implera conditio, nõ tamen vt in Falcidia imputetur: vt. ff. eod. l. quod conditionis. in fi. Vel dic vt ibi dixi. Odofredus.

Summarium.

1 Donatio mortis causa extinguitur donatario predecedente.

2 Voluntas vltima priori preferenda.
3 Iudicia bone fidei qui in donatione causa mortis locum habeat.
4 Infirmus quando presumatur mortis causa donare.
5 Donatio facta in extremis an presumatur causa mortis.
6 Donatio facta ab infirmo an in dubio dicatur causa mortis.

Scia, quum bonis. In principio huius legis opponitur talis casus: † quedam mulier Scia nomine cognato suo omnia bona sua mortis causa donauit, & tradidit, retinendo sibi vsum fructū, hoc adiecto, vt si ipsa superuiueret Titio donatario, q donatio rediret: ad eū, si decederet donatarius, & postea decederet ipsa, q res donate peruenirent ad liberos Titij, modo quaritur, si mortuo Titio, & Scia superuixit, si velit reuocare donatas res, an repellatur doli exceptione? Certe sic. Sed quid erit: moritur primo Scia, postea Titius relictis liberis: habebunt ne isti liberi res donatas? Et videtur q non, cum prima donatio sit perempta per posteriorē, & econtra: videtur q sic, perempta prima
2 per posteriorē: in bonefidei iudicio venit ista hesitatio, † q vltima voluntas prefert priori. Vnde isti liberi poterūt res donatas petere ab herebus Titij, si forte haberet alios heredes, & postea vnus alteri debebit contribuere propter Falcidiā ex persona eorū. [Recepit.] l. rem nauit. q tūc videt donasse nudā proprietatē. s. hoc modo. [Si postea.] id est, ad Sciam: [si postea.] id est post mortē ipsius Titij. [Ad eos.] Liberos Titij. [Vēdicent.] s. mortuo Titio. [Non inutiliter.] Hic est duplex littera. Quidam habent non inutiliter, alij habent inutiliter. q est intelligendū quando agebatur vt mortuo Titio rediret ad Seiā, vt dixi in primo casu, &c. si habetis inutiliter, tunc refertur ad secundū casum. l. dubitatum. sic. s. de ver. obl. l. ideo. [Hesitatur.] s. donatio. [Iudicio.] s. iudicio bone fidei habet locū. Et intelligatis hoc, q multum valet, ad fo
3 mationem libelloꝝ. † Si dono tibi mortis causa, vt hic dicit, pre decessisti tu relictis liberis, quod bone fidei iudicio habent locū: Respondeo, videtur q nullū: q si volo repetere, habeo cōdictionem sine causa, vel ob causam vel vult ex testamento: vt. ff. eo. tit. l. si alienam. Et omnis condictio, & omnis in rem actio est stricti iuris: vt inst. de act. § actionum. vnde & bone fidei iudicia habet locum. Audite, & tenete in memoriā quod dixi. s. e. l. j. sicut si lego tibi, datur vtilis, si relinquitur in codicillis. i. si dono tibi hoc modo, vt hic dicitur, datur vtilis: q mortis causa donationes obtinent vim legatorum: vt. C. eo. l. vlt. Sed vtilis ex testamento non, cum sit bone fidei: vnde in ea veniunt, &c. vt. C. in qui. cau. in integ. rest. non est nec. l. in minorum. Vnde dicetis, iudicio constituto. s. vtilis ex testamento. Alij dicunt q loquitur grosse hec littera, dicē tes q nisi per excellentiam non dicatur bone fidei: quia in larga significatione omnis contractus dicitur bone fidei: quia in eo requiritur bona fides: vt. C. de act. & oblig. l. bonam fidem. [Tenebuntur.] scilicet & hic vnus alteri contribuere tenetur.

4 **§ Cum pater.** Jn. § isto ponit talis casus: † pater familias in extremis constitutus donauit aliqua filio suo emancipato, & decessit intestatus: succedunt fratres huius filij emancipati: debebit conferre vel nō? Et certe est conseruandum ius antiquum vt conferat. Sed numquid censetur mortis causa donatio, vel non? Et certe si dicit q donat, mortis causa donatio est: alo. i. si non dicit, q donat mortis causa, donatio inter viuos est. [In extremis.] an articulo mortis. [Donasset.] quia dixit dono tibi: nec dixit mortis causa: q tunc donat redhibendi conditione, si conualescet. Vbi dicit simpliciter, dono, videtur donare inter viuos: vt. ff. tit. l. j. Aliō modo exponitur donasset. i. sine villa redhibendi conditione. [Jus antiquū.] Duobus modis exponitur. Et primo modo exponitur, vt quidam dicunt, ius antiquū. s. qō est, vt teneatur cōferre omnia: vt. C. de colla. l. post humum. & ff. de colla. bo. l. j. § si duobus. vel oic ius antiquū est seruandū, q: fuit pura donatio, que nō confertur, nisi ratione equalitatis seruāde, vel nisi dictū sit: vt. C. de colla. l. illud. [Absolute.] Legitur duobus modis, absolute. i. pure. Vel dic absolute, q non dixit q mortis causa donaret, sed simpliciter dixit, dono sine villa repetendi conditione. [Donare.] vnde. § isto colli
5 gētis vnum argumentū ad id. de quo fuit dubitatū valde: † ecce aliquis in extremis constitutus donat tibi rem vnde dicit iste dono tibi rē: numquid est mortis causa donatio, vel est donatio inter viuos? Sed dicemus eā mortis causa donationē esse, & si conualescat, reuocatur. Sed iudicemus eam inter viuos, que non reuocatur, nisi causa ingratitudinis, vt. C. de reuo. do. l. j. Ad quod respondeo q est mortis causa facta nisi probetur inter viuos facta. Et p se dicit in argumentum. ff. de do. p̄ele. l. Seia. Non obst. § iste, dicebat ipse q absolute donauerat sine villa redhibendi conditione, q: pure donauerat vnde est donatio inter viuos, non mortis causa, & tabelliones nostri temporis videtur esse in opinione. Respō deo, q quando scribunt instrumēta donationū, sta dicūt: Titius donauit rē tali, simpliciter, & inter viuos, sine villa repetendi lege. Cum autē donat mortis causa sue, vel future immittentis: quod si hic non diceretur, posset in dubium reuocari. Or Segnor, hic planum est, si ita dicunt in donatione inter viuos, vt primo dixerunt: vnde si excedunt legitimum modum, non valet vltra legitimum modum: vt. C. eod. l. si quis. Et ita videtur mortis causa fa
6 cta: vt. C. eod. l. vlt. † Quid in dubio: homo infirmus est, habet bellum, & dicit ita. scribe q dono illi rem istā: est vera: Respondeo, oppositum potest dici q non est vera, imo presumitur inter viuos donasse, argumento huius legis: quia absolute donat: vnde presumam donationem inter viuos, nisi adiciatur mortis causa: vt. ff. tit. j. Idiusfamiliae. si est infirmus, tunc presumam esse mortis causa donationem: vt. ff. de pote prele ga. l. Seia. Sed hic in extremis erat, tamen presumitur inter viuos. Odofred.

Summarium.

1 Maritus quando vxori causa mortis donare possit.

Falcinius. Jn lege ista, que prima facie videtur mirabilis, sed nō est mirabilis, & est bona, si bene intelligatis eam, dicit: quedam mulier accessit ad Falcinium Jureconsultum, & dixit, domine, maritus meus vult mihi mortis causa donare, nūquid potest, quero a vobis. Dixit Falcinius. Distinguo, † si est infirmus, tunc potest: si est sanus, vel medici de eo non desperant,
1 non potest. Recessit mulier cum ista responsione, & venit ad Neratium Jureconsultum, & dixit ei: maritus meus vult mihi donare mortis causa: accessi ad Jureconsultum Falcinium, ipse respōdit mihi cum tali distinctione: q si est infirmus, potest: si est sanus, vel medici de eo non desperant, tunc non potest. Neratius cepit ridere, & dixit: male dicatur Falcinius, q mhil scit. Et dixit ei q maritus donare & potest morte causa sue vxori, siue sit infirmus, siue non sit infirmus. que opinio est verior. [Putabat.] scilicet vtili. [Donator.] id est, vir, qui donabat. [Habeat.] q metum habet infirmus, & de eius conualescentia dubitabat medici. [Neratius.] also verum. Et ita est hic duplex littera. Si habetis Neratius legetis ita: Neratius, sēz putabat. [Putet.] Vnde valet, siue sit infirmus, siue non sit infirmus, dummodo donet spe future mortis. [Magis.] fallad, q dixit Neratius, & Falcinius. als est verum: & legetis ita, verū. s. putabat Falcinus. [Ita.] als iuste. [Esse.] s. ait Neratius. Alij dicunt intuendum. s. dictum Falcinij, ar. ff. loc. l. habitatores. in fin. Sed verius est dictum Neratij: arg. ff. eo. l. j. & ff. & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. sed cum. in fi. & l. seq. Odofred.

Summarium.

1 Donatio mortis causa regulatur secundum tempus mortis.
2 Dominium rerum occupatione nobis queritur iure gentium.

Si seruo. Jn lege ista ponuntur duo casus, & primus casus est talis: † si aliquis
1 donat seruo mortis causa, & eius contemplatione inspicienda est mens serui. Sed qd si seruus ille est manumissus, an donatio sequet manumissum, an remanebit apud dominum. [Si seruo.] scilicet alicuius. [Donatum sit.] s. ab aliquo. [Absens.] s. domini, vel serui. modo determinat. [Inspicienda.] s. mente serui. [Esset.] quod est verum, si eōtemplatione serui fiebat donatio, vel dubium est: als secus: vt. ff. eo. l. filio. & C. de vsufr. l. vl.
2 **§ Sed tamen.** Jste versiculus legit duplicater: & vno modo sic, † post mortē. s. donatoris, seu donantis scilicet seruum: ad est, non valet. [Non sequitur.] scilicet manumissum, sed dominum: quia inspicimus tēpus mortis: vt. ff. eo. l. mortis. ij. Preterea ipse decessit ante diem cedē tem donationis: vnde non transmittit: vt arg. C. de ca. tol. l. vnica. § finaut em. Legitur & secūdo modo iste versiculus, post mortem, scilicet domum, non autem dominio: vnde spectat ad dominum, non ad manumissum. [Seruum.] scilicet manumissum, sed remanet apud eum, cui a principio fuerat quesitum. Odofre.

Hic desunt non pauci tituli, in quos aut nō scripsit, aut nō extat.

De acquirend. rerum dominio. Rubrica.

Summarium.

1 Seruus a quo manumitti possit.

Hec rubrica tribus modis potest cōtinuari. Vno modo sic: in superioribus

superioribus tractatū est de hereditatibus ⁊ bonorum possessionibus, ⁊ relictis, ⁊ legatis, per que dominium acquiritur. Inde sumpta occasione ponatur hic titulus. Vel potest secundo modo sic continuari: quia omne ius, quo vtimur, pertinet vel ad personas, vel ad res, vel ad actiones, vt. ff. de statu homi. l. j. De seruis, qui nostri sunt, ⁊ inde de dominio circa personas. Superius dictum est, ⁊ q; qui habet dominū serui, potest manumittere alium non: vt. C. de his, qui a non do. manu. l. j. Nunc de dominio rerum subijcit. Vel potest tertio modo continuari, ⁊ sic in superioribus de manumissionibus dictum est qualiter perdamus dominū seruorum nostro rum, rerum quia expedit magis dominium habere, q; perdere, ponitur hic titulus, ⁊ sic ponitur rubrica de acquirendo rerum dominio, scilicet subijciamus, hoc est, quibus modis acquiruntur, ⁊ quarum rerum habeamus dominium vel nō: vt. j. eod. l. ij. ⁊ iij. ⁊ quasi per totum.

Summarium.

1 Diuisio rerum que, ⁊ quo iure fiant res singulorum.
2 Dominium rerum nobis queritur occupatione, iure gentium.
3 Ferum bestiam si non prohibitus capiam in alieno, mea erit.
4 Ius naturale quod dicatur.
5 Aditio non valet, nisi fiat ex testamento.
6 Ius naturale quare antiquius.
7 Capientium quare fiant que celo, que mari, ⁊c.
8 Ius gentium iure ciuili antiquius est.
9 Occupanti, concedatur quod in nullius bonis reperitur.
10 Res quinq; modis esse dicitur in nullius bonis.
11 Thesaurus in fundo alieno repertus ad quem spectet.
12 Res quando pro derelicta esse presumatur.
13 Occupano rem sacram, quo teneatur interdicto.
14 Auis capta in fundo alieno domino inuito an sit capientis.
15 Fera vulnerata an sit vulnerantis, si inde moriatur. ⁊c.
17 Apes in arbore mea confidentes quando mee efficiantur.
18 Examen quid dicatur.
19 Pauonum ⁊ columbarum an fera nature.
20 Galline que sint in dominio nostro, ⁊ que non.
Gallinas mansuetas occupans furti tenetur.
21 Actio furti pro moduo gallina locum habet.
22 Dominium quando occupatione, ⁊ quo iure nobis queratur.
23 Hostes qui proprie dicantur.
24 Alluuione nobis queritur dominium.
25 Alluuio quid sit.
26 Alluuio lateno habet incrementum.
27 Insula in mari orta cuius sit ⁊ cuius que in flumine oritur.
28 Sardinia insula, quondam pars Italie.
29 Species noua ex aliena materia an efficiatur specificantia.
30 Origo rei cuius sit, maxime attendi debet.
31 Dominium speciei noue ex materia aliena facte, est specificantis.
32 Species due voluntate dominorum miste, cuius efficiantur.
33 Electrum quid, ⁊ ex quibus fiat.
34 Frumentum meum cum tuo mixtum quare nobis commune.
35 Edificium in solo meo ex materia aliena an sit meum.
36 Edificium quando solo cedat.
37 Condictio furtiua soli domino competit.
38 Edificano in solo alieno ex propria materia an sibi queratur.
39 Planta aliena in meo fundo plantata quando sit mea.
40 Lapis in confinio duorum predioru quando sit communis.

QVarundam rerum. Iustō tractaturus de acquirendo rerum dominio, in hac prima lege cum sequenti ponit quandam diuisionem, ⁊ primi membri diuisionē prosequitur: ⁊ talis est diuisio rerum, que possunt nobis acquiri. † Querimus aut iure gentium, quia naturali ratione inter omnes homines seruatur. Aut iure ciuili, id est, iure proprio ciuitatis; ⁊ quia ius gentium antiquius est, cepit locum habere cum ipsis gentibus: ⁊ de ipso, tanq; priori videamus, qualiter iure ciuili acquiratur nobis res. † Et certe iure gentium queritur nobis dominium occupatione omnium rerum, que vel in mari, vel in terra, vel in celo nascuntur. In mari, vt sunt pisces: in terra, vt sunt fere bestie, que sunt in terra: in celo, vt sunt aues, ⁊ si quid ex his nascitur, iure gentium domino nostro subijciuntur; quia predicte res in nullius bonis sunt, ⁊ ideo debent occupanti concedi. Sic occupatione queritur dominium: nec refert capiam feram bestiam in meo, vel in alieno: verumtamen si volo intrare fundum alienum venandi causa, dominus fundi potest tibi prouidere, prohibendo me: † sed si non fuit prohibitus, ⁊ tibi venando cepi feram bestiam, occupatione illius rei queritur mihi dominiū iure gentium, ⁊ dominium retineo, quandiu sub custodia mea est, si est mansueta eius dominium retineo: aliàs recipit se in naturalem libertatem: nam predictarum rerum retinemus dominium, quandiu sunt in custodia nostra, vel in cōspectu nostro: aliàs perdimus dominium, ⁊ concedimus occupanti. Hoc dicit hec lex cū tribus sequen. ⁊ princ. seq. [Quarundam rerum.] id est, aliquarū. [Naturali.] id est, naturaliter seruatur. Et ideo nota hic ius gentium naturale ideo, quia natura habet certa. Sic sumitur inst. de rerum diui. §. per traditionem. † Sed propriè ius naturale est, qđ est commune omnibus animalibus: ius gentium est, qđ est cōmune hominibus: vt. ff. de iust. ⁊ iur. l. j. §. ius naturale. ⁊. §. ius gētiū. Aliquando dicitur ius naturale, lex Mosaica: vnde furtum est cōtrectatio rei aliene, quod iure naturali, ⁊c. id est, lege Mosaica. Et sic sumitur inst. de obli. que ex delic. nascun. in prin. Interdum dicitur ius naturale, ius pectorum, quod introductum est cōmune omnium: ⁊ in hac significatione in integrū restitutio habet quandam naturalem rationem, que est introducta contra ius cōmune: vt. ff. de minor. l. j. in prin. sic dicimus in edicto de bonorum possess. contra tabulas: † quia si ex testamento non adiuuat hereditas non valet: vt. C. de fideicom. l. nonnunquam. ⁊ tamen habet naturalem rationem, ⁊ equitatem, scilicet vt possit adiri contra testamentum: vt. ff. de lega. prestan. bono. poss. contra ta. per. l. j. in prin. [Quarundam iure.] repetatis, rerum dominium nāsciscimur. Et dicitur ius propriū ciuitatis nostre ius Romane vrbis. Nam dum dicimus ius ciuile, per excellentiam de Romana ciuitate intelligimus, aliàs de iure alterius ciuitatis: vt. ff. de iust. ⁊ iur. Lonnes. in ff. ⁊ inst. de iure nat. gen. ⁊ ciui. in prin. [Antiquum ius est.] aliàs antiquius. Si habetis antiquum, tūc dicetis q; tria sunt iura. † Antiquius ius est ius naturale: quia statim incepit esse cū natura insita rebus. Antiquum ius vocāt ius gentium. Posterius dicit ius ciuile. Sed si habetis antiquius, tunc dicetis antiquius, scilicet iure ciuili, non autem antiquius iure humano, id est, naturali. [Et de hoc.] id est, de acquisitione, que fit iure gentiū. [Set.] Ducusq; continuat se Iureconsultus: modo incipit tractare de materia premissa. Omnia, ⁊c. [Adari.] quod dicit de mari, dicit exempli causa: quia idem in flum inibus: vt inst. de rer. diuisio. in princ. [Celoq.] id est, in aere. sic. ff. de iust. ⁊ iu. l. j. §. ius autem naturale. [Fere bestie.] Que dicuntur fere bestie, habetis. j. eodem. tit. l. naturalem. [Volucres.] Refertur ad secundum dictū. [Pisces.] Refertur ad tertium. [Edita.] quia si capio volucrem, ⁊ ex ea nascitur alia volucris, mea fit: vt. ff. de rei vend. l. pactum. ⁊. j. colitean que ex animalibus. Sed diceret aliquis vestrum, † quare ea, que celo, que terra, que mari nascuntur, capientium fiūt: hec est ratio, quia in nullius bonis sunt: igitur occupanti conceduntur. Et hoc dicit. j. conceditur. ⁊ quod dicit, in nullius scilicet bonis est, scilicet naturalis. [Facto.] Secus si aliàs modis, vt. j. dicetur. [An in alieno.] q; semper capiendo ferā bestiā efficit eius, qui capit. [Occupandi ve.] aſs occupādine, aſs aucupandi ve: sed prior lectura melior est. [Sint.] quia tunc non conceduntur occupanti. [Effugerit.] si ita q; non videamus eum. [Difficilis.] impossibilis. sic. ff. pro so. l. de illo. Sed aliquando ecōtra exponitur: vt. ff. de his, qui deiec. vel effud. l. ij. Oi Segnon, in legibus istis notabilia plura notantur. † Et statim notate q; ius gentium est antiquius iure ciuili: vnde tanq; antiquius est proponendum: nā antiquiora sunt proponenda. arg. C. de offi. mag. offi. lib. in fin. ⁊. C. de ty. o. l. j. libz. ⁊. Et ex hoc colligitur argumentum q; si tractatur in aliqua ecclesia de eligendo aliquem ad aliquam dignitatem, q; senior eligi debeat: nam senior debet preferri iuniori: vt arg. j. de iur. immunita. l. semper. ⁊. ff. si cert. petat. l. cum quid. Est tamen contrarium argumentum: quia nec semper seniorem immittunt: vt in authent. de monac. §. inter. collatio. j. Item colligitur hic aliud notabile † quod in nullius bonis est, occupanti conceditur. Et ad hoc concordat inst. de rerum diuisione. §. fere. Sed argumentum contrarium est de libero homine, ⁊c. inst. de inutilib. stipul. in principio. imo tenetur eum exhibere interchcto de libero homine exhibendo: vt. j. de libero homi. exhibend. l. secunda. Et potest accusari lege Fabia de plagiarijs: vt. C. ad legem Fabiam de plagia. l. j. quare ita dicetis: † in nullius bonis dicitur esse quinq; modis, natura, tempore, facto, iure, casu facto. item censura hominū. Natura, vt fere bestie, que sunt in terra: pisces, qui sunt in mari: volucres, que sunt in aere. Et in istis obtinet hec regula: vt hic, ⁊ in §. fere. Fallit in libero homine: quia licet iure naturali in nullius bonis sit, vt supra de statu hominum. lege libertas. tamen propter excellentiam humane conditionis, ⁊c. vt supra de statu hominum. l. secunda. ⁊ de vsufruc. l. vetus. quia eius non est commercium, nec recipit estimationem: vt. ff. de his, qui deiecerunt, vel effuderunt. lege vltima. Tempore, vt in thesauro: ⁊ in hoc obtinet alia regula, non ista: † quia si inuenit thesaurum in fundo alieno, ⁊ non data opera, dimidia est inuentoris, dimidia domini

ni,vt insti.de rerum diui.§.thesauros.si autem inuenit data ope-
ra: domini soli est: vt.C.de thesaur.l.vna. Facto.sine casu,vt si do-
minus aliquorum bonorum decedit,illo facto vel casu,hereditas
iacens in nullius bonis est: vt.ff.si quis testamen.lib.esse iuss.fuer.
l.i.§.Scevola.et in hoc non habet locum regula nostra: quia si ali
quis occupat hereditatem,venit heres,et reuocat per petitionem
hereditatis: vt.C.de petitio.hered.l.cogi. Facto,puta si quis rem
abijcit a se, et habet pro derelicta, et hic habet locum regula no-
stra,scilicet quod in nullius bonis est,etc.vt.ff.pro derelicto.l.i.et.ii.
non autem eo ipso quod non vult esse dominus,perdit dominium,si
cut possessionem perdat,si abijcit causa a se: vt.ff.de acquiren. poss.
l.si quis vi.§.differentia. Et istud,quod dixi quod habent pro dereli-
12 cto facto,verum est,quum constat a se abijcere. † Sed quid si du-
bitatur si abijciat a se,vt quia est in naui proijcit librum in mare:
tunc distinguitur,vt si proijcit legatas res,vel librum legatum, pre-
sumitur quod non habeat pro derelicto, vnde non conceduntur
occupanti,sed reddende sunt domino. Sed si non ligatas res, vel
apertum librum proijcit in mare,tunc conceditur occupanti,et pre-
sumitur quod habeat pro derelicto: vt institut.de rerum diuisione.§.
vltimo.et.ff.ad legem Rhodiam de iactu.l.ii.in fine. Censura ho-
minum,vt sunt res sacre,et ecclesie,et sancte,vt res religiose,vt vni
13 uersitatis: et ista non conceduntur occupanti: † imo si quis occu-
pat rem sacram,tenetur interdicto,ne quid loco sacro.C.ne quid
in loco sacro. Et ad hoc facit.ff.de rerum diuisione.l.i. Unde hec
regula obtinet in his,que sunt in nullius bonis hominum natu-
ra,vel facto,etc. Item nota quod si quis vult ingredi fundum meum
venandi causa,quod possum eum prohibere, et si spreta nuntiatione
vult ingredi,possum ei resistere corpore, et manu: quia vim vi re-
pellere licet: vt.ff.ad legem Aquiliam.l.quemadmodum.§.i.et.C.
vnde vi.l.i. Sed si forte ei nolui ei resistere, et intrauit fundum meum
spreta nuntiatione, et me prohibente,tenetur actione iniuriarum:
vt.ff.de iniurijs.l.lex Cornelia.in princip.et.l.iniuriarum.§.si quis
me prohibente.et institu.de iniurijs.in fin.et.ff.ad legem Cornel. de
sicar.l.si quis. Sed quid erit,vult venator ingredi predium meum
ego dico ei,noli transire sepem: dicit ipse,non oberit tibi aliquid.
Ego ei, nolo vt ingrediaris. Dicit ipse, volo dicere tibi vnum
verbum. Dico ego ei,veniam ad te, vt in via colloceris mecum.
Dicit ipse,nolo tibi dicere,nisi in fundo. Dico ego ei,nolo quod di-
cas mihi in fundo. Iste ingreditur, et capit auem,cuius erit? Or
Segnori,dicunt quidam,si ingreditur me prohibente,quod non est
suum,quod capit: quia quod fit contra legem,nō valet,nec etc. vt
C.de legib.et constitu.l.non dubium. Item lex videtur facere pro
eis.ff.de serui.rustic.l.diuus Pius aucupibus rescripsit. Sed cer-
14 te nos dicimus contra, et dicimus † quod aucupantis fit,licet contra
domini voluntatem dominus effectus est, argumento huius le-
gis: quia non possum mihi prouidere prohibendo: sed si non ac-
quiescit mee prohibitioni,quod capit,sibi conceditur, vt in prin-
cipio huius legis,sed tenetur actione iniuriarum, et condemna-
tur mihi inquantum in litem iurauero: vt argumen.in authent.
vt nulli iudi.§.si quis vero.et.ff.de iniurijs.l.iniuriarum.§.si quis.
Odofredus.

§ Illud quesitum.

In.§.isto tractatur de eadem materia, et in.§.isto
15 hoc dicitur: † aliquis venando insequitur feram bestiam, et eam
vulnerat,nunquid ista fera efficitur tantum statim. Dicebat qui-
dam,vt Trebatius,quod sic,adeo quod si alius occupet,committat fur
tum. Sed certe contrarium dicendum est,ait Iurisconsultus, qui
fecit legem istam; quia eius non efficitur ante,quam fuerit capta: quia
multi casus possunt existere,quod eam non cōsequeretur. [Possit.]
id est,verisimile est quod capi possit. [Nostra.] scilicet venatoris.
[Placuit.] scilicet et male. [Nostram.] scilicet venatorum. [Ita-
que.] id est,interim. [Commisisse.] scilicet ait Trebatius, et male,
vt infra dicetur; quia statim eius opinio corrigitur. [Ceperimus.]
scilicet quia tunc non est nostra. [Quia multa.] et multi casus pos
sunt existere. [Quod verius est.] scilicet proxime dictum,non au-
tem dictum Trebatij,quia ad proxime dicta facienda est relatio: vt
ff.de lega.ij.l.talis scriptura.in fin. Et quod dicit iste.§. est verum
de iure Romano,id est,legibus nostris: secus tamen iure Lom-
16 bardo,quod nō seruatur apud nos: quia † si venator prosequitur
eam, et eam vulnerat,expectatur per vigintiquatuor horas: si mo-
ritur intra diem naturalem,est venantis: alias, cuiuscunque occu-
pantis. Item quod dicit iste.§.est verum de iure Romano: secus
de consuetudine rusticorum: quia ex quo mortifere vulneratur, fe
ra est sua statim facta. Et ideo ait Bulga. magis timeo scanda-
lum,quam futurum iudicium: vt.ff.eodem.l.in laqueum. plenius
dicetur.

§ Apium.

Quia fere bestie conceduntur occupanti, intendit tractare de quibusdam, sint fere
17 bestie,vel non,vt apes. Et certe sic. † si vero venit in arborē meā,
indubitanter si non habent consuetudinem reuertendi, vel rece-
dunt de arbore mea, et in meo conspectu sunt, si earum persecutio
facilis est, mea remanet, alias non: et nisi fuerint erunt, quilibet po-
terit eas occupare, examen autem nostrum, donec in conspe-
ctu nostro,nec est difficilis persecutio: alias conceditur occupan-
ti. [Est.] scilicet quia non habent consuetudinem eundi, et reuer-
tendi. [Potest.] scilicet cuius sunt apes. [Diximus.] scilicet de
feris bestijs,alius nature. [Ingrediatur.] vt.ff.eodem.l.iij.in fine.
Sed fallit in tribus casibus: puta,si glans ex arbore tua cecidit in
fundum meum: vt.ff.de glande legenda.l.vnica. Item fallit in ter-
tio casu: vt.C.de seruis fugitiuis.l.iij. Et ad hoc etiam facit.ff.de
18 seruis fugitiuis.l.prima.§.primo. [Examen.] † Vocatur exa-
men multitudo apium. [Difficilis.] id est,possibilis: vt supra in
principio huius legis.vel dic id est,valde. [Fit.] scilicet iure gen-
tium,vel naturali.

§ Pauonum.

Non solum aliquarum bestiarū fera natura est, scilicet apium,
19 † imo etiam pauonum, et columbarū,licet alique columbe, et ali-
qui pauones habeant consuetudinem reuertendi. Et intelligun-
tur nostra, quandiu habent consuetudinem reuertendi: alias nō
intelliguntur nostra. [Est.] scilicet sui origine. [Pertinet.] scili-
cet interdum solent: quia ex consuetudine volant, et reuolant.
[Esse.] vt supra proximo.§.habuistis. [Desiderant.] vel [desie-
runt.] quia exteriora indicant interiora: nam ex eo quod habent
consuetudinem reuertendi, habemus dominium earum, ex eo
quod non habent consuetudinem reuertendi, desinunt esse sub
dominio nostro,vt infra proximo.§.Aliud in rebus mobilibus,
puta in libro meo: quia si desinunt esse in custodia mea,perdo pos
sessionem,non dominium: vnde si alius occupet, tenetur actione
furti: vt.ff.de acquir.possess.l.possiden.§.Nerua.

§ Gallinarum.

Hic dicitur: aliquarum gallinarum fera est natura, et ali-
20 quarum non. † Galline enim, que nascuntur apud nos, di-
cuntur mansuete esse: sed gallinarum,que nascuntur in syluis, na-
tura fera est. Unum sciatis quod in gallinis mansuetis,si aliquis
occupat animo lucrandi,tenetur actione furti: quia non desierūt
esse in dominio nostro,licet desierint esse in custodia nostra. [Na-
tura.] scilicet illarum, que nascuntur apud nos, non est fera na-
tura. [Anseres.] vt phasiani, vel perdices apud nos nascen-
tes scilicet: sed earum, que non nascuntur apud nos natura fera
est. [Apprehenderit.] Unde nota bene differentiam inter actio-
21 nem furti et de dolo. † nam actio furti habet locum pro modica
gallina,que non valet duos aureos: sed de dolo actio non habet
locum pro modica re,scilicet que non valet duos aureos: vt.ff. de
dolo.l.si oleum. Et est ratio,quia licet furtum,quod cadit in no-
men delicti,non committatur sine dolo,vt.ff. pro socio.l.merito.
tamen sepius committitur furtum pro parua re, quod non fieret
pro magna: vnde pluribus grassantibus opus est exemplo: vt.ff.
de penis.l.aut facta. in fine. Sed dolus malus, qui committitur
cum insidijs,ille non consueuit de facili committi in modicis re-
bus: quia ille, qui vult circumuenire,incipit a remotis, vt veniat
ad illud,ad quod vult venire,vt faciunt mali homines, et tunc bo
nus homo debet claudere digitum suum, et dicere iste quicquid
dixit: et ideo non datur pro modicis rebus,licet aliquando detur,
quia ea,que raro accidunt,etc.vt.ff.de legi.et senatuscon.l.nam ad
ea. Uerum ne remaneat dolus impunitus, quod non debet esse,
vt.ff.ad legem Aquiliam.l.ita vulneratus.in fi.agitur actione in
factum: vt.ff.de prescriptis verbis.l.quoties.

§ Item que ex hostibus.

Nos habuistis qualiter queratur nobis dominium iure gentium, occupatione:
22 † sed queritur dominium iure gentium occupatione: vt si pugna
mus cum hostibus, et capimus eos, et equos eorum,iure gentium
nostra sunt: que capimus. Et si ex illis animalibus aliqua anima
lia nascuntur,nostra sunt: que enim capimus ab hostibus, iure
gentium nostra sunt. Unde si rapiant hostes hominem liberum,
seruus hostium fit: veruntamen si liber homo reuertatur ad ciui-
tatem,iure postliminij recuperat pristinam libertatem. et hoc di-
cit. [Item que ex hostibus.] id est, ex bonis hostium, vel ex re-
23 bus. † Et dicuntur hostes,quibus populus Romanus bellum
indicit. Sed si vna ciuitas cum alia ciuitate preliaretur, sicut fa-
ciunt Lombardi,sunt latrunculi: vnde quod capit vnus ex bonis
alterius,non efficitur capientis: vt infra de verborum significat.
l.hostes. Unde vt rem subijciamus exemplo,dicetis ita: proprie
dicuntur hostes Pagani, Saraceni, quia ipsi retinent sepul-
chrum domini Iesu Christi, et ideo perpetuo indiximus eis bel-
lum: vnde si ipsi capiunt ex nobis, et nos ex eis, fiunt nostri ser-
ui, et econtra: quia nemini venit in dubium, quod Paganis
est bellum indictum. Sed et etiam dicuntur hostes, si Imperator
indicit bellum alicui genti,etiam non Paganorum,vt puta regi
Francie,

Francie, vel regi Anglie, vel alicui alij regi, sicut patet in hostes. Similiter dicam in quolibet alio rege: vt si indicit bellum alicui genti. Sed si vna ciuitas alteri indicit bellum, non sunt hostes. vt j. de captiuis et postliminio reuer. l. hostes. Et de materia ista plenius dicam in. l. hostes. [Nostra sunt.] vt. C. de rei ven. l. Pomponius. §. si frumentum. et. §. vlt. [Recipiunt.] scilicet iure postliminij: vt. j. de cap. et postli. reuer. l. postliminij ius.

§ **Preterea quod.** De dominio rerum, quod acquiritur per occupationem, dictum est vsque ad hunc. §. a principio huius tituli: verum quia dominium rerum queritur per alluuionem, ponit Iureconsultus in hoc. §. de dominio, quod acquiritur per alluuionem. Et
24 in. §. isto dicuntur duo principaliter. Primo dicitur: † si fundus tuus et meus est iuxta flumen, et per alluuionem de fundo tuo adiungitur meo, ita quod videri non potest, fit meum iure gentium. Secundo dicitur: si flumen non latenter, sed patenter detraxit magnam partem de fundo tuo, et adiecit eam fundo meo, tunc illa pars non accrescit mihi, imo tua remanet. Sed si adhesit longo tempore fundo meo, arbores, que ex fundo tuo in meum venerunt, mee facte sunt, si immiserunt radices. [Preterea.] quasi dicat, non solum queritur nobis dominium iure gentium per occupationem, et alijs modis, quos habuistis. ff. eod. l. 1. §. et alijs. et vsque ad hunc. §. Imo et per alluuionem queritur nobis dominium iure gentium. Unde de acquisitione, que fit per alluuionem, agitur hic, et in seq. §. Uel potest ita continuari. Dictum est in superioribus de patenti incremento, siue acquisitione, quia patenter fere bestie fierent mee, et volucres, et pisces iure gentium: modo intendit tractare de latenti incremento, siue acquisitione, que fit per alluuionem, et per latens
25 incrementum: † quia alluuio est latens incrementum: vt. j. eo. l. ergo. §. alluuio. [Intelligere.] scilicet tunc, quando fit acquisitio ab initio, sed ex post facto intelligere possumus. [Adijcitur.] scilicet de fundo vicini ad fundum meum alias nostrum. Unde hec est natura alluuionis, quando aliquid quod non patenter adijcitur fundo nostro. Unde si aliquis semper staret ibi vt videret, non posset videre quid adijceret ab initio, sed ex post facto sic. Et ideo alluuio dicitur latens incrementum: vt in preallega. l. ergo. j. eod. §. alluuio. Et nota quod ius alluuionis habet locum in alijs agris. Et que sit ratio, ibi dicam. [Detraxit.] scilicet euidenter, et vno impetu. [Appulerit.] id est, adiungat. [Permanere.] vt. j. de flumini. et ne quid in loco publico. l. 1. §. si insulam. [Deserit.] scilicet quia istud latens incrementum adheserit. s. magna pars ex tuo fundo detracta, vel aliqua pars. [Tempore.] scilicet ex quo radices emiserit. [Esse.] scilicet, nam tunc fit mea, non ante: vt. j. eodem. l. vlt. cum lege seq. et. ff. de rei vend. l. Pomponius si frumentum. §. de arbore. Unde
26 in. §. isto notate differentiam inter latens et patens. † Latens incrementum est alluuionis: vnde de eo, quod accrescit per alluuionem, iure gentium fit dominus: vt in principio huius legis, et. j. eo. l. ergo. §. alluuio. Patens incrementum est, quando tuus fundus detraxit de meo quo casu est tua, nec longo tempore adhesit fundo meo, ita quod radices immiserit in meo: vt hic, et. j. de flumi. et. j. ne quid in loco publico. l. 1. §. si insulam.

§ **Insula.** Quia occupatione, et alluuione iure gentium queritur nobis dominium, inde sumpta occasione Iureconsultus tractat hic de insula nata in mari, cuius sit,
27 et cui acquiratur. Et primus casus est talis: † si insula nascitur in mari, quod raro accidit propter nimium, in nullius bonis est, et facto, vnde occupanti conceditur. Secundo dicitur: si insula nascitur in flumine, quod sepe accidit, hic refert, aut nascitur insula in medio fluminis, ita quod ripa desiccat eam, vtrinque ad predia vnius, sicut alterius: quo casu non conceditur occupanti, sed eorum est insula, quorum sunt predia hincinde, et habebit quilibet dominium in illa insula pro modo suorum prediorum. Si autem nascitur plus prope vnam ripam, quam aliam, tunc domini propinquiores sunt domini illius insule. Sed quid erit: Flumen fluebat per alueum suum, cepit versus aliam partem fluere, et ibi fecit alueum, alias riuum, que conuersus est in veterem, cuius erit illum solum, quod est inter illos duos riuos: Et certe est illius, cuius ante fuit. Sed quid erit: Flumen intrauit in tuum predium vsurpando partem, et non totum: tu perdis partem vsurpatam, nunquid si flumen redit ad priorem alueum, erit tua illa pars: Certe sic. Sed quid erit: vsurpauit totum, et mutauit formam predij tui, rediit ad priorem alueum, nunquid erit tuum, quod primum erat: Certe non videtur: quia forma predij desijt esse. Secus tamen si flumen intret predium tuum mutando, et non mutando formam predij: quia tunc non perdis proprietatem predij, siue fundi tui. Et hec sunt de rigore iuris: sed de equitate est aliud: quia siue ingreditur flumen inundando predium tuum, siue formam predij tui immutando, quod ante flumen erat tuum, nunc erit tuum. [Accidit.] subaudi propter nimiam vim maris. [Nullius.] scilicet in bonis. [Fit.] scilicet facto, vt id, quod habetur pro derelicto. Uel dic natura, vt res la-
28 cra: et licet raro accidat, aliquando accidit: † vt in insula Sardinie, que est pars Italie: vt de Iudeis. l. insule. [Accidit.] nascitur tribus modis: vt. j. eod. l. ergo. §. tribus modis. instituta de rerum diuisione. §. tribus fit modis. et ad hoc facit infra eodem. l. Martius. et. l. inter eos. et. l. penultima. §. antepenultimo. et. §. vltimo. [Eorum.] scilicet vicinorum. [Alteri parti.] scilicet insule. [Et alteri parti.] id est, alteri ripe. [Possident.] Et ad hoc accedit. ff. de rerum diuisione. l. riparum. [Conuertit.] id est, rediit. [Et fuit.] scilicet ante. [Predia.] scilicet vicina. [Possident.] scilicet incipit esse. [Cuius.] id est, alicuius. [Occupauerit.] scilicet formam predij immutando. [Potest.] scilicet sed secus de equitate, vt infra dicit. [Habere.] scilicet de rigore iuris. [Sed vix.] id est, cum difficultate. sic supra de iudic. l. vix vel econtra. vt. ff. ad Uelleianum. l. poterit. [Cuius.] id est, alicuius. [Fuerit.] scilicet ante. Et hoc verum quantum ad proprietatem, non tamen quantum ad possessionem: vt. ff. de fluminib. l. 1. et. j. ti. j. l. possideri. §. amittitur. et. ff. quib. modis vsusfru. amit. l. si ager. Et de ista materia plenius dicemus. j. eodem. l. cum. §. insulam. et. §. Martius. et. l. ergo. §. tribus modis.

§ **Cum quis.** Uos habuistis in superioribus qualiter nobis acquiratur dominium occupatione, vel per alluuionem: nunc in. §. isto intendit tractare Iurisconsultus qualiter queratur nobis dominium de iure gentium per specificationem: et in. §. isto ponitur talis casus. De alie-
29 na † materia feci nouam speciem, ero ego dominus vel ille, cuius erat materia: Et certe Nerua, et Proculus dixerunt me fieri dominum specificatione. Sabinus, et Cassius contradicunt, et dicunt eum esse dominum, cuius fuit materia. Et ideo dixerunt. Si ex alieno argento facio vasa, ille est dominus, cuius fuit argentum. Et idem in arbore, vel in lana, et melle, et vino, et spicis, et in collyrio. Sed certe Iureconsultus, qui fecit legem istam, elegit mediam viam cum distinctione, et dicit: vbi de aliena materia facio speciem, si illa materia potest redire ad priorem statum, vera est opinio Sabini, et Cassij, vt si ex argento tuo feci vasa. Si autem non potest redire ad priorem statum, vt si de arboribus tuis feci nauem, et de alijs similibus, vera est opinio Nerue, et Proculi. Si tamen hic bona fide fecit et suo nomine, fallit, cum ex spicis tuis facio frumentum, hoc frumentum non potest redire ad primam speciem: quia tunc non fit specificantis. Quod est illa ratione: quia qui excutit grana a spicis, non videtur aliam materiam facere, sed videtur discernere grana a spicis. [Ex aliena materia.] vt quia forte fecit ex argento meo scyphum argenteum. [Fecerit.] id est, specificauerit: quia quod factum est, id est, species, que non facta est. [Fuerit.] scilicet ante specificationem. [Dominus fuerit.] scilicet post specificationem. [Uel subsellia.] alias vasa, puta scamna, vel quod aliquid aliud, in quo sedetur. [Subsellia.] id est, stalli. [Est tamen.] Modo eligit viam cum distinctione, et cum distinctione modo approbat primam sententiam, modo aliam. Et hec media sententia est tenenda, et seruanda. [Si species.] id est, specificata. [Teneri.] scilicet ad primam materiam. [Placuit.] scilicet quod dictum est in prima opinione. alias sunt. Et posuit exemplum, quando potest reuerti. Et hoc casu vera est opinio Sabini, et Cassij. [Ut ecce.] Modo ponit exemplum quando teneri non potest: et tunc vera est opinio Nerue et Proculi. [Possunt.] scilicet vt noua medicamenta fiant. Si habetis non possunt, verum est ad prima medicamenta. [Continentur.] id est, occultantur. [Sed eam.] scilicet speciem. [Que est detegit.] id est, discerpit, et aperit, et manifestat. Or Segnori in. §. isto notate quedam notabilia, et
30 quedam magistralia, ad que allegatur tota die iste. §. † Nam tota die dicimus originem fore spectandam: vt. C. de pigno. actio. l. nec creditores. §. primo. et. C. ad Macedonianum. l. iij. Alie leges dicunt initium contractus esse spectandum: vt. ff. mandati. l. si procurator. et. ff. ad Macedonianum. l. si tamen. Alie leges dicunt finem esse spectandum: vt. C. de bon. que liber. l. vltima. §. cum autem. Alie leges dicunt medium esse spectandum, vt in hoc. §. Item origo spectatur, cum iudicamus aliquem bonefidei possessorem vel non: quia origo nanciscende possessionis est spectanda: vt. j. de acquirenda possessione. l. clam. in princ. Item initium spectatur in contractibus vel quasi: vt. ff. de negot. gest. l. sed an vltro. et. l. Pomponius in negotijs. Item finem spectamus in pactis contrarijs: vt. C. de pactis. l. pactum. et argumen. ff. de lega. j. l. si mihi et tibi. §. an legatis. Medium spectamus vbicunque sunt contrarie sententie Iureconsultorum, doctorum, et magistrorum, sed cum aliqua distinctione, nos modo vnam, modo aliam possumus approbare: nam tunc illam mediam viam eligere debemus, alias debetis: vt in hoc. §. et ad hoc facit. instituta de rerum diuisio. §. si aliena. et. ff. de petitione hereditatis. l. antiqui. cum suis similibus. Item notate hic alia duo notabilia: et vt bene intelligatis ista duo notabilia, et ne quis vestrum in hoc erretur, verum est si specifico de aliena materia, id est, de aliena materia nouam facio.

31 Item loquuntur Legiste, artiste dicunt, † si dum aliena materia materiatum facio, queritur mihi specificãs dominium noue speciei per specificationem, si bona fide facio: q̃ credo meam: vt. §. ad. exhib. l. de eo. §. si quis. Item si facio meo nomine, vel non acquiro mihi, vt patet in pan. huius. §. Item requiritur tertium q̃ specificatum noo possit redire ad primam materiam: alias non fit meom: vt. j. eod. l. quicquid. §. j. z. §. h. z. §. de rei vendic. l. in rem. §. item quecunq;. Veruntamen non latet vos q̃ si ego specificãdo facio nouam speciem bona fide z meo nomine, z non potest redire ad primam materiam, facio meum: sivero alias, domino teneor actione in factum, ad estimationem rei specificate, vt in predallegata. l. 10 rem. §. item quecunq;. §. de rei vend.

§ Voluntas duorum. De specificatione z de noua specie, quam facio ex aliena materia. §. in proximo. §. dictum est, in. §. isto tractatur quando voluntate duorum dominorum facio
32 specificationem, alias sit specificatio. z in. §. isto dicitur: † si voluntate dominorum miscentur due species, siue sint eiusdem generis, vt si fecimus miscere vina nostra: siue alterius generis, vt si fecimus miscere aurum, z argẽtum, illud specificatum erit commune. Verbi gratia, habebam argentum, z tu aurum, vel econtra, fecimus de his electrum, id est, vnam massam. Electrum, id est massa partim de argento, partim de auro. est communis: sed si fine voluntate nostra materie nostre confunduntur, erunt commune nobis quod sit: Certe non erit, sed diuersorum. [Velut.] ponit exẽplum. [Aliena.] scilicet diuersa. [Miscuerunt.] scilicet simul. Siue diuerse repetatio, sint nostre, quia non sunt, alias non erunt eiusdem generis. [Quamuis z electrum.]
33 † Electrum est corpus partim factum de auro, z partim de argento, vnde sit ita vt faciunt auri fabri: z in hoc multum circũuenũt scholares, qui non habent huius rei peritiam: nam ipsi vadit ad auri fabrum, z dicunt ei, faciatis mihi scyphum argenteum, z dat ei libram argenti vel aoris: vel dicunt, faciatis mihi de tanto auro vnum scyphum, z ipse quid facit accipit duas partes auri, z tertiã argenti, z miscet adinuicem: hoc est electrum, nec est parum aurum, nec argentum, sed est noua species electri formata ex auro z argento. Et scias q̃ sculpture magis placent ignorãtibus, quia magis videtur politum, & merum aurum: vnde electrum est, vt hic dicitur. Et ad hoc facit institut. de rerum diuisio. §. cum quis.
34 [Idem iuris est.] scilicet q̃ illud corpus est commune. † Item si frumentum meum commiscetur cum tuo tua voluntate, q̃ acceruus est communis: z hoc, quia difficilis est separatio: secus si facilis est separatio, vt quia mixtum est aurum cum plumbo: vt. §. de rei vend. l. ult. in fi. cum lege seq.

§ Cum in suo. Posuit vobis Jurecõsultus alioqua exempla, qualiter specificatione queritur nobis dominium iure gẽtium, modo ponit z alia
35 exempla: z in. §. isto dicitur: † si de aliena materia edifico in solo meo, tum dominus edificij, quia edificium cedit solo: z ille, cuius erant tigna, durante edificio non potest vendicare, vel ad exhibendum agere. Et appellatione tigni cõtinetur omnis materia. Sed eo dissoluto, potest vendicare, z ad exhibendum agere. Et hoc verum est, cum edifico de aliena materia in meo: quid econtra, si edifico de mea materia in tuo solo? Certe tunc edificium cedit solo, sed cum distinctione: nam si bona fide feci edificium, cedit solo: z si cadit a possessione, non habeo actionem: sed si possideo, non teneor restituere, misi refundas sumptus, quos feci. Sed si mala fide feci, tunc edificium cedit solo, z non habeo actionem, vel retentionem, quia video: donasse. [Edificauerit.] scilicet bona fide, cedit. Et ad hoc concordat. §. de rei vend. l. inferiorem partem. z mist. de rerum diuisio. §. cum in soo. [Desist.] scilicet interum. [Dominus esse.] quia dissoluto edificio potest agere rei vendicatione, vel ad exhibendum, vt. j. dicit. [De ea.] scilicet materia. [Prestet.] scilicet conuentus actione de tigno iuncto. Et ad hoc facit. j. de tigno iuncto. l. 1. z per totum, z c. [Captum.] id est, vsucaptũ, vel proscriptum. [Quod non placuit.] id est, nõ est verum: vt. j. de acqui. poss. l. qui vniuersas. z. j. de vsucap. l. eum, qui edes. [Ex diuerso.] id est econtra: nam supra dixit quando ex aliena materia edifico in meo solo, nunc econtra, id est, quando de mea materia edifico in solo alieno. [Non solum.] scilicet premissa ratione: q̃ edificium cedit solo. [Intelligitur.] Unde subaudi hoc casu non possidens habet actionem, si cadit a possessione; nam possidens habet doli exceptionem, id est, quando possidet. [Competit.] hoc casu habet doli exceptionem, si scieno fecit, secus si bona fide fecit, vt. j. dicit. [Petat edificium.] scilicet a bonefide possessore. [Petuum.] scilicet vsq; ad probabilem modum. [Repelli.] subaudi, sed si non possideret, non habent actionem: vt. j. de doli exceptione. l. Paulus respõdit. [Utiq; si nesciuerit:] subaudi, z ita erit bone fidei possessor. [Intelligeret alienum.] Idem est alias, vt videar donasse: vt. j. ad legem Aquil. l. seruus seruum. §. si olimam. Unde circa
36 ea hanc materiam ita notate: † si de materia aliena in solo meo edifico, z bona fide, edificium cedit solo: verum constante edificio non vendicat edificii, vel habet actionem ad exhibendum: tamẽ ne locupleteo cum aliena iactura, teneor actione de tigno iuncto in duplum, vt hic, z. j. de tigno iuncto. l. j. z per totum. Sed si ex aliena materia edifico in solo meo mala fide, teneor actione rei vendicationis, non vt ego iuram, sed quia video: mala fide possideo: vt. §. de rei vend. l. in rem. §. vltimo. z. l. qui restituere. Item teneor ad exhibendum actione, quia dolo desij possidere, non vt ego iuram, quia tenetur ad exhibendum, z c. vt. §. ad exhiben. l. Celsus. §. vlti. z. l. seq. Et vna de istis actionibus excludit aliam: vt. §. ad exhibẽ. l. j. z. ij. Item teneor condictione furtiua, si fecerim tignum alie-
37 num †: quia condictio furtiua datur soli domino: vt. §. de condic. fur. l. j. z ista tollit rei vendicationem eam: quia bona fides nõ patitur, vt bis idem exigatur: z quia ambe sunt res persecutorie: vt. j. de reg. iu. l. bona fides. Item teneor furti nec manifesti: vt. C. de furtis. l. de his. Et hoc non tollitur per alias: vt. C. de fur. l. j. z. l. Lancile. Item teneor actione de tigno iuncto: z hec tollit rei vendicationem: z condictionem furtiuam, non autem tollit actionem furti: quia vna nascitur ex vna causa, alia ex alia causa: vt. j. de actio. z oblig. ar. l. qui seruum. in fine. z. l. nonnunquam. Sed queritur, pone, tignum alienum iuncti in edibus meis, z habui in edibus meis triginta annos, postea dissolutum est edificium, nam quod iste, cuius erat tignum, habet actionem? Et videtur q̃ non: vt. C. de prescript. trigin. anno. l. sicut. Econtra videtur q̃ sic, quia non poterat vendicare tignum: vnde ei nõ currit prescriptio: quia ei, z c. vt. C. de anna. excep. l. j. in fin. Sed potest distingui, si iuncti bona fide, z habui iunctum triginta annos, soluto edificio potuit vendicare, nec repellam eum, exceptione prescriptionis triginta annorum: quia non poterat vendicare, per hunc. §. z ei, qui nõ potest agere, non currit prescriptio, vt. §. dictum est. Sed si mala fi de iuncti, quia potuit agere actione, vt. §. dictum est, non potest vendicare: vt arg. C. de anna. excep. l. vt perfectius. in fin. Et super
38 alio, quod habetis hic, † cum edifico ex mea materia in solo alieno, hic dicetis ita: si edifico mala fide, video: donasse, vt hic. z instit. eod. §. ex diuerso. si bona fide, hic neminem volui mihi obligare sed si desij possidere, non habeo actionem: sed si possideo, repello eum doli exceptione, nisi refundat mihi expensas, vt ad probabilem modum factas: vt hic, z. j. de doli excep. l. Paulus. Et hec vera sunt, quando impendo in alieno faciendo de nouo, alias si impendo reficiendo: quia aliud est de nouo facere, & reficere: vt. j. de in. act. pat. l. iij. §. pe. Dic si facio bona fide, q̃ credebã dominum meum, recupero sumptum vtilem doli exceptione vsq; ad probabilem modum, sed sumptum voluptuarium abiudo: vt supra de rei vendicatione. l. vtiles. z. l. in fundo. si autem impendo in alieno mala fide, de necessarijs habeo iudicis officium, alios, scilicet voluptuarios, non abiudo, z vtiles perdo: vt. C. de rei vendicatio ne. l. domum.

§ Si alienam. Dictum est. §. vbi acquiratur dominium occupatione, vel capione, vel per alluuionem, vel per specificationem iure gentium verũ quia queritur nobis dominium plantatione vel satione, z scripta, z tabula, z traditione, tractatur in hoc. §. cum sequenti, z cum
36 principio legis sequen. Ulterius in. §. isto dicitur, † si aliena plantam in loco meo pono, illa planta mea efficitur, ex quo immisit radices, plantauerim bona fide vel mala: z econtra si meam plantam pono in loco alterius, quia efficitur sua, si radices immisit, sed ante radices immissas, siue pono alienam in meo, siue meam in alieno, remanet illius, cuius fuit ante. Secũdo dicitur: si arbor posita in fundo vicini collapsa, vel deperdita emiserit radices in terra mea indubitanter arbor mihi acquiritur. Ratio enim suadet, q̃ illius sit arbor, cuius est terra. Unde sequitur q̃ si forte arbor est in confinio inter fundum meum z tuum, q̃ sit communis, z habet quilibet dominium pro regione predij sui. Sed si lapis est in confinio duorum prediorum pro indiuiso communis est, z sicut queritur nobis dominium plantatione, ita z satione. Unde si ego frumentum meum in alieno fundo, z bona fide, repello dominũ, nisi sumptus mihi restituat: secus si sem mala fide, quia tunc non repello. Unde apparet q̃ sicut plantatione acquiritur dominium iure gentium, ita satione, z c. [Plantauero.] scilicet sine bona fide, sine mala fide. Et in hoc non est differẽtia, sed in alio: quia vbi pono plantam alienam in meo, si ille possidet fundum meum, z volui vendicare, repellit me doli exceptione, nisi refundam sumptus factos, vt. j. eodem. l. qua, ratione. in punc. Secus si mala fide plantam meam in alieno fundo posui, quia video: donasse, ita q̃ non possum postulare sumptum refundi, vt. §. proximo. §. z ibi dixi. [Dea erit.] id est, eius dominium de iure gentium mihi acquiritur. [Ex diuerso.] id est, econtra. [Illius erit.] scilicet in cuius loco plantaui, siue bona fide, siue mala. [Permanet.] scilicet cuius fuerat ante. Non tamen nego plantam alienam in meo bona fide, quia

quia teneor domino, nō vtili actione, sed actione in factū. Et hoc dixit Mar. vt. ff. de rei vendi. l. Pomponius. §. de arbore. [Precessert.] ī. in meū fundum collapsa fuerit. [Arborem.] sub audi, si terra nō sufficit ad eius sustentationem. alioquin non esset mea arbor. vt. ff. arb. furtim cesarū. l. si plures. ī. ff. de arbo. cedē. l. [Communia.] ff. pro regione vtriusq; predij, vt in lege sequenti. [Predia.] Hec est mirabilis litera, quia videtur cōtraria sibi: quia dicit hic q̄ lapis erat in cōmuni duorū predioꝝ: ergo nō communia. ī postea dicit q̄ sunt cōmunia pro indiuiso: quare de plano oīrit dominus Rogerius, q̄ iste versiculus erat falsus: sed dicebat esse talem, vt illud, quod sequitur, nō fit. Sed nos dicimus q̄ id, q̄ sequitur post dictionem Nascitur, bene debet esse in litera, ī hec est vera litera: ī ita litera pōt habere vanos intellectus. Et iste versicu-
40 lus ine ista litera hz vnū intellectū talem: † pone, prediū Titianum, ī predium Seianum erant confinia, eminus predium Titianus, ī predium Seianum in communi, lapis qui erat in confinio inter ista duo predia, erat communis, ī si exemptus est a terra, est communis: vt. ff. de seruit. vrba. predio. l. binarum. ī edū. ī. ff. communi diuid. l. arbor. ī. ff. p socio. l. pe. que incipit, illud. Vel pōt secundo modo intelligi, vt nos dicamus ita: duo predia erant ex vna parte, ī ex alia parte erant alia duo predia, in confinium horum predioꝝ lapis erat medius: si hec duo predia, que sunt ex alia parte, nobis incipient esse communia pro indiuiso. Aliq̄ voluerant exponere, predia erant confinia, quia vnum predium erat tuum, ī aliud meū, sed communiter pro indiuiso debamus illa predia, ī iter est commune quantum ad culturam, lapis est cōmunis quātum pro indiuiso. Aliq̄ dicunt econtra quod illa predia erant communia quantum ad propinquitatem, sed ego colebam vnum pro indiuiso, ī tu alium, non inspecta agricultura lapis ē communis. Et sic patet q̄ iste verū. sine litera ista exponitur, ī intelligit quatuor modis. Sequitur in litera.

Summarium.

1 Dominium queritur diuina ī humana prouidentia.
2 Scriptura quando charte cedat.
3 Charte quid, ī quid membrane.
4 Tabula an cedat picture, vel contra.
5 Litere, etiā aure, quando cedant charte.
6 Leges secundum tempora distinguende.
7 Possidens quando sit melioris conditionis. ℔ non possidens.
8 Tabula, que scripture cessit, si abradatur, cuius efficiatur.
9 Dominium traditione queritur.
10 Dominium an in incertā personam transferri possit.
11 Proiecta in mare quando efficientur.

Qaratione. [Doli mali.] f. cambona fide edificant: secus si mala: vt. ff. eo. l. adeo. §. ex diuerso consuerunt. [Conuenit.] sc̄z si bona fide fecit: vt. ff. de vsu. l. qui scit. §. an alieno. ī. C. de rei ven. l. si quis sciens a grum alienū. in fine. Unde nota hic
1 † q̄ aliquando queritur nobis dominium humana prouidentia, aliquando diuina. Aliquādo humana prouidentia q̄ritur nobis dūs per occupationem, vt si occupamus ea, que oicta sunt. ff. eo. l. §. ī. ff. ī. l. adeo. cū. l. seq. Queritur nobis dominium diuina prouidentia, vt est in alluuione: vt. ff. eo. l. adeo. §. preterea. ī. ff. eo. l. cogi. §. alluuio. Queritur nobis dominiū diuina, ī humana prouidentia, sicut est in plantatione, ī satione, quia interuenit diuina ī humana prouidentia, oū plāto, vel semino. Diuina dum radices emittit: ī de hac acquisitione agitur in. §. si obtinā. ī in superiori lege, ī in principio nostre legis, ī. c. ī hec videtur esse vera opinio. Quidā tamen non intuentes plantationis ī. satione ferentis, sed intuentes diuinam prouidentiā, dicunt q̄ sit diuina prouidentia q̄ capio, nō humana. Sed primum verius.

Odof.

Litere quoq; Non solum quiritur nobis dominium occupatione, ī captione per alluuionem, specificatione, plantatione, imo scriptura, ī pictu-
2 ra, vt oritur in hoc. §. ī in. §. isto dicitur: † Si scribo in chartis tuis vel carmen, vel historiā, vel librum, seu scribam literis aureis, siue non, scriptura, cedit chartis: sed si scripsi bona fide, ī vendicas a me chartas, repellā te doli mali exceptione, nisi refundas pretiū picture, si bona fide feci. Sed si peto a te tabulā, repellis me, nisi refundam tibi pretium tabule. Secus si mala fide pingerē; quia nō possum me tueri doli exceptione. Quasi dicat, siue litere fiant de incaustro, siue de auro, cedūt litere charte. L. seminantur, vel plantantur chartis. † Dicuntur charte propie de bombycino. Membrane dicunf, que de membris animalium separantur, vt sunt charte hedine, vel pecorine. [Scripsero.] sc̄z, vel si scripsero libum. sc̄z ego. qui scripsi. [Intelligeris.] sc̄z cuius sunt charte, vel membrane. [Soluere. scilicet mihi. [St.] si fecero si mala fide, quia video: dominū esse, ī ideo nō haberem actionem: vt. ff. eo. l. adeo. §. ex diuerso. Et hoc verū est in litteris: secus in pictura. vt sequitur. §. ī tamen. [Econtra oño. sc̄z quondam. [Pinxit.] sc̄z bona fide: secus si mala. Licet Placen. dicerit contra. vt. ff. plene vidcam. [Exoluat.] sc̄z, ī non aliter. [Illioquin.] id est, si nō reddat impensam picture. [Inferat.] i. soluat.

¶ Or segnor, circa materiā istā, vt bene intelligatis eam, est aliquantulū insistendū. Duo habetis hic, vt dixi in casu, leg videtur
4 scripta in contrariū, † vt sicut quod scribitur ab alio in tua charta, tuum est, ita q̄ pingitur ab alio, tuū est, vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. iij. Ad solutionem huius contrarij, duo dicenf tribus modis: ī primo modo sic, Quod ibi dicitur, hic corrigitur: alio ecōtra, q̄ licet scriptura cedat charte, non ita in pictura. Et ad hanc solutionem facit Institu. de rerum diuisione. §. si quis in alia. Vel potest dici secundo nō quod dicit lex contraria, vt hic, sine quo esse non potest, referatur ad scripturam, ī ad chartam, sed non referatur ad picturā, ī tabulā, in. §. nostro. Et que sit ratio, infra subiciā. Vel pōt dici tertio mō secundū quosdam, si litera sit vilis, vt scriptura de incaustro, tūc scriptura cedit charte: ī ita hz locū quod dicitur
5 in. §. nostro, ī sequenti: † Unde littere licet sint auree, cedunt charte, quum fiunt a vili scriptore, vt in principio huius. §. Sed charta cedit picture, quum pictura sit ab egregio pictore, vt hic: quia inconueniens esset q̄ pretiosa scriptura cederet vilissime tabule, alo. f. vt ista lege colligitur Institu. de rer. diui. §. si quis ex aliena materia. vnde dixit dominus Placen. ī ita scripsit. Tabula cedit picture, si pingatur homo, ī non vilis. Item si pingitur de optima colonbue. Sed si scriberet, alo pingeret aliquis de carbone, vel de gypso limacarū, vel decreta, tabula nō cedit picture. Unde dixit Placen. ī ita scripsit, quod dicit lex tabulā cedere picture, verum est, si pingatur homo, non vilis, vel aliquid simile. Unde si pingit figurā dñi nostri Jesu Christi, vel figurā sancte Marie, vt apostolorū, ī facit optimis colonbus, tunc tabula cedit picture: secus si pingeret de carbone, vel de incaustro, vel de aliquo alio vilissimo colore visum, vel limacem, vt faciunt Gallici quando volunt deridere Italicos. Idem est, si quis Italicus pingeret aliquē qui saporē pictaret, vel qui faceret fallam viridem. Et ita scripsit dominus Placen. in Summa sua. ī. de rerum diuisio. l. columna. Et ad hoc vt tollat premissum contrarium. ff. de rei ven. l. in rem. §. iij. ī incipit, sed id, quod in charta, vt sit intentio sua q̄ pictura sit pretiosa ratione forme, vel conditionis, vt q̄ pingitur, vel figura sancte Marie, vel figura alicuius apostoli, verū sit quod hic dicitur. Sec' si vili colore pingitur visus, vt limaca, vel aliqd aliud simile, vt in lege contraria. Et bene potest ita dici. Sed dominus Joan. ī Azo inuitti sequebātur opinionem omnium Placen. nec poterant ab eo deuiare. Unde inuidens dominus Azo domino
6 Placen. scripsit talem doctrinam. Duo sunt tempora † Unum tempus est antiquum, quo fuerunt facte he leges. Aliud tempus est nouum, id est, presens tempus, in quo iumus nunc. Secundū antiquum tempus hoc est verum, quod littera cedit chartis, vel membranis: sed tabula cedit picture. Et est ratio, quia antiquo tē pore homines non scripserunt, vel male, seu pessime scribebant: quasi secundum tempora harum legū magis essent pretiose charte, vel membrane, quam litere: sed tēpore presenti inspecto, in quo iumus nunc, dicimus oppositum, scilicet quod charte cedant scripture: quia hodie scriptores non sunt scriptores, imo pictores: imo inspecto presenti tempore sunt pictores, non sunt scriptores: vnde dicimus quod charte cedunt litteris. Et quod istud sit verū potestis videre in hoc libro Pandectarum, non enemt hodie, vn de charte cedunt literis: sed hodie in tempore nostrarum legum In pictura econtra, quia olim summi erant pictores, quod potestis videre in statutis antiquis posita Rome, ī Cōstantinopoli, q̄ hodie non inuenirent tales pictores. Unde q̄ olim erat pretiosa pictura, ī pretiosi pictores, tabule cedebant picture. Secus hodie, quia vilissimi sunt pictores. Et ad istud accedit. ff. de rerum diuisione. §. si quis.

¶ Or segnori, circa materiam istam est aliquantulū insistendū vt videatur ad quod inducitur. §. iste tota die. Nam tota die dicimus † quod melior est conditio possidentis regulariter: quia meus, ī tuus est, ī. ff. de rei vend. l. 10. qui restituere. ī. Institut. de interdic. §. commodum. Sed fallit in casu, in quo est deterior conditio possidētis, vt in. §. isto, ī ad hoc quotidie allegatur iste §. litere quoq; in fine. ī quod dicit hic, videte, si ego pingo in tabula tua, tua tabula cedit picture mee, ī ita facta est mea: si agas contra me, ī petis a me vtili rei vendicatione, non directa, quia dominium meum effectum est, repellam te doli exceptione, nisi refundas pretium scripture ea me vendicabis. Si tu possides, possum a te vendicare, ī tu poteris me repellere. nisi refundā pretium tabule: vnde est deterior conditio possidentis, quia est ille, qui refun

dere tenetur. Sic etiam est in alio casu speciali, scz vt veterior sit cõ
ditio possidentis. ff. si ex noxali causa agatur. l. j. §. Vel dicatis,
non est hic veterior conditio possidentis, scz videatur, sed melior.
Pone, pingi tabulã tuã, si petis a me, poterit esse q̃ nõ poterim p
bare q̃ tabula esset tua: vnde si probes per vnum testem, ego per
vnũ alium, pro possessore est ferenda sententia: vt Institu. de in
terdic. §. commodum. C. de rei vend. l. ij. qui. Sic dico in noxali
actione: quia poterit esse, q̃ qui agit noxali, nõ poterit probare de
8 dño: vt. ff. si ex noxali cau. aga. l. ex multis. † Sed quid? pingi in
tabula tua, constat per hanc literam quod tabula cedit picture:
tabula est abaqua, quis erit dominus tabule? Dicunt quidam q̃
retransit dominiũ. argu. ff. de diuor. & repud. l. vltima. §. aliud. C.
de pactis. l. quod dictum. Sed certe dicamus quod iste nõ est mo
dus retransferendi dominium: vt. ff. de actio. & obliga. l. obligatio
num fere. §. placet. Unde idem erit hic, quod inferruminatio: vt
ff. de rei vend. l. in rem. §. item quecunq;. & dicetur. ff. eo. l. quicquid.
Sed quid erit: pingo in tabula tua mala fide, numquid hoc casu
tabula cedat picture: & si vendico a te, tu repelles me doli exceptio
ne, nisi refundam pretium tabule, vel si vendico a te. Dixerunt qui
dam q̃ non, sed male dixerunt, vt dixi. ff. eod. l. adeo. §. ex diuerso.

Odof.

9 **He quoq; res.** † Non solum predictis modis acquiritur nobis dominiũ, imo
etiam traditione vt si rem suam ex causa habiti mihi tradis, que
ritur mihi dominium. Idem si non tradis sed alias volũtate sua
vt procurator: tuus. Interdũ tamen & sine traditione transit do
minium: vt si rem depositam apud te dimitto apud te ex causa vẽ
ditionis. [Fuerit.] Et idem in mercibus: sicut est quum quis rem
suam nobis tradidit ex habita causa ad dominium transferendũ:
vt. C. de pactis. l. traditionibus, & vsucap. [Aliquis] pone, procu
rator tuus qui habet speciale mandatũ, vel generale, & liberam ad
ministrationẽ. [Libera.] ideo dicit libera, quia alio non põt aliena
re: vt. ff. de procu. l. datorũ. & l. procurator. Aliud secus: vt. ff. de pro
cu. l. procurator, cui. Et Institu. de rerum diuisio. §. nihil.] Vendi
dero tibi.] sub audi & ex causa donationis, vel venditionis, dimit
to apud te. [Venditionis.] vel simili, vt donationis. [Effici.]
vt Institu. de rerum diuisio. §. interdum. [Ad emptorem.] scz quod
est verum, si in presentia hominum tradit. Idem si non in presen
tia, vt dicunt quidam. ff. de contrahend empt. & vendi. l. claudius.
Sed & si dimitto apud te, &c. vt. ff. de rei vendica. l. huius rei. in
principio.

Odof.

Hoc autẽ amplius. Uos habuistis in su
personibus quod per
traditionem transfertur dominium in certam personã. modo tra
10 ctatur qualiter transferatur in certam personam. † Pone, papa
vel prætor transit per viam, & tanta est multitudo hominum, q̃
non potest transire: vnde proficit pecuniam, vnde quilibet ignorat
quid recepturus sit: tamen quia vult dominus vt eorum efficiatur
statum sunt domini. Aliud tamen si sunt multi in mari, & aliquis
proiecit merces, quia non intendit dominium mercium perdere: vnde occupanti non concedi
tur. [Hoc amplius] Quasi dicat, vnde dico q̃ in certam personã
traditione transfertur dominium. imo hoc amplius, id est, inter
dum transit dominium in incertam personam. [Missilia.] id est,
pecuniam argenteam, vel ere contaminatem, quia solus Imperator
potest spargere aurum in vulgus: vt in auth. de consulib. Sed aliq̃ con
sules possunt spargere pecuniã aureã, cardinales argenteam: q̃
non faciunt. imo potius intendunt acquirere. Uel potest dici missilia, etiam aurea. Et loquimur secundum antiqua tempora, quã
bus licebat cuilibet spargere aurum: vt. C. de consulib. l. ij. & in auth.
de consul. per totũ. [Cõmittit. † Hoc est verum, quando proficiun
11 tur animo nauis subleuande: vt hic, & ff. ad legem Rhodiam de
jactu. l. j. in fine. Secus si proiciuntur, vt habeantur pro derelicto:
vt. ff. de furtis, l. quãuis. §. si iactum. Sed secus si proiecit ita ligas
tas vt erant in naui: qui a tunc non videtur habere pro derelicto:
alio secus vt in lege contraria. quisquis. de rerum diuisio. §. vltimo.
Sed quid in dubio? Certe non habet animum habendi pro dere
licto: vt. ff. de proba. l. cũ de indebito.

Odof.

Summarium.

1 Dominium nobis queritur per eos, quos in potestate habemus. nume. 3.
2 Seruus quando domino querat etiam inuito.
4 Seruus nomine quo nobis acquirere possit.
5 Possessio nobis queritur per eos, quos in potestate habemus, sicut & dominium.
6 Seruus alienus, vel homo liber quando mihi querere possit.
7 Seruus etiam mihi inuito querere potest.
8 Usucapio ex bonorum fidem non procedit.

Acquiritur. Artificiose procedit in lege
ista: primo. ff. eo. l. precedenti dixit q̃ quarundã rerum acquirit dominum iure gentium, & ciuili. & subiecit septem modos, quibus acquiri
1 tur dominiũ. † Et certe non solũ per nosmetipsos, sed etiã per illos, quos habem' in potestate. Item per seruos, in quibus habemus vsumfructum, siue res tradatur eis ex causa habili ad dominium transferendum: vel si ex re nostra, vel ex opera sua acquirat. Item acquiritur nobis dominium per seruos alienos bona fide possessos. Item per liberos homines nobis acquiritur, sed ex re nostra, vel ex opera sua acquiratur, sic per seruos nostros acquiritur: & ideo si seruus instituatur, & adeo hereditate, videor ego institutus, si meo iussu adeat. Et idem in legato relicto seruo. [Acquiritur.] scz rerum dominium, puta si traditur ex causa habili ad dominium transferendum: vt. ff. l. proxima. §. he quoq; reperatis, ac quiritur nobis dominium. [Serui.] scz pleno iure. Et hoc not. hic
2 † q̃ serui nostri querunt, si querunt iuste, & in facto non consistit, querunt nobis inuitis: vt. ff. eo. l. etiã. Sed si forte querunt ex causa iniusta, non querunt nobis: vt. ff. titu. j. l. quod si seruus. Jtẽ si facti est, quod querunt, non querunt nobis: vt Institu. de stipu. seruo. §. fine. [Potest.] sicut nec liber homo põt habere peculiũ: vt. ff. de verbo. significa. l. liber homo dicitur habere peculium: vt C. de manumiss. lecta. l. vlt. in fi. Unde si alibi dicitur seruus habere nõmos, impropric dicitur: vt. ff. de ma. l. ij. qui. [Heres institutus sit.] scz seruus. [Adierit.] scz seruus noster. [Essemus.] scz & adeunte hereditate queritur nobis hereditas. [Acquiritur.] scz nobis. vn
3 de circa principiũ huius legis ita breuiter notate † q̃ non solum queritur nobis dominium per nosmetipsos, si traditur nobis ex causa habili ad ditium transferendũ: vt. ff. de actio. & obligatio. l. obligationũ substantiam. imo etiam acquiritur nobis dominium per eos, quos habemus in potestate. Unde per filios nostros profecticia acquiruntur nobis: vt. ff. de iure dotium. l. profecticia. in prin. Institu. per quas personas nob. acqui. in prin. ff. ae. j. Si vero ex aduentitia causa queritur nobis per ipsos, &c. vt. C. de bonis. que liber. l. cum opo: tet. & C. de bon. mater. l. j. Si querunt ex causa castrensi, vel quasi, hoc totum queritur eis: vt. ff. de collatio. l. j. §. castrense. Si autem queritur per seruos, in quibus habemus vsumfructũ, si ex re nostra, vel ex opera nostra nobis acquritur p seruum, in quo habemus nudum vsum: certe idem est, argu. ff. de peculio. l. j. in fine. & lege sequenti. Uel potest dici q̃ queritur nobis ex re nostra, non ex opera sua: vt Institu. per quas perso. nob. acq. §. j. & ff. de vsu, & habi. l. per seruum. Item notate hic aliud notabi
4 le, † q̃ per seruum nostrum queritur nobis hereditas. Item bonorum possessio. Item queritur nobis fideicommissum vniuersale. Item queritur nobis legatum, & fideicommissum singulare. Sz in hereditate acquirenda nobis per seruum nostrum requiruntur tria, scz q̃ precedat iussus, & quod veniat iussus. Jtẽ quod domino obtemperet: vt ista probãtur. ff. de acqui. hered. l. si is, qui mihi bona. §. iussu. & C. de here. institu. l. cum proponas. Sed in bonorum possessione sufficit quod ger. atur per seruum, & dominus habeat ratum: vt. ff. rem ratam haba. l. pen. In fideicommisso vniuersali requiritur tantum vnum, scz q̃ dominus ratum habeat: vt ff. ad Trebel. Uerso inuito. In legato singulari, quum habeat in se commodum, satis est quod legetur: vnde statum q̃ legatur queritur nobis dominium: vt. ff. mandat. l. heredem.

Non solum. † Acquiritur nobis dñium per eos,
5 quos habemus in potestate, imo & possessio. Sic ergo si possessio alicuius rei traditur seruis nostris, vel filiis nobis acquirur, & possumus per eos vsucapere, & prescribere, & ita dominium acquirit. [Non solum autem proprietas.] i. dominium. [In potestate.] puta, per seruos, & filios. [Possessio.] scz fine domino: quia mihi, &c. vt. ff. titu. j. l. naturaliter. §. nihil commune. [Adepti.] scz serui nostri, vel filij. [Id nos.] scz patres, vel domini. [Possessionem.] i. prescriptionem. Et sicut queritur nobis per longam eorum prescriptionem, ita per eorum vsucapionem, scz triennij: quia vsucapio est, &c. vt. ff. de vsucap. l. vsucapio. Sed in hoc cauete vobis: quia si querunt ex re peculiari, nobis queritur possessio, & procedit prescriptio: sed si extra rem peculiarem, tunc secus: vt. ff. de acquir. possess. l. j. §. acquirimus. & ff. titu. pro emptore. l. penultima. §. Seruus scribit.

Odof.

De iis. Uos habuistis in principio huius legis q̃ acquiritur nobis dominium per seruos nostros. Item per eos, in quibus habemus vsumfructum: & ex pacto iurecõsulto, quia queritur nobis, siue queratur ex re nostra, vel ex opera sua: sic queritur domino proprietatis. Idem in seruo alieno bona fide possesso. Notabitis ergo, † si bona fide possideo seruũ alie-

num

num & liberum hominem, ex re mea, & ex opera sua mihi queritꝫ sed si querat ex re aliena, ipsam potero prescribere, sicut bone fidei possessor: potest vsucapere seruum, quem possidet, sed vsumfructū non: qm non possidet ciuiliter. Ité quia habet conscientiam rei aliene, & ideo vsucapit. [De ho seruio.] subaudi de quibus facta est mētio. ff. in principio huius legis. [Acquiratur.] Secus in seruo vsuario: vt. ff. de vsu, & habita. l. per seruū. [Eo causa.] scz quia. [Perfecuti sunt.] id est, acquisierūt. [Pertinet.] nisi esset possessio: quia illam non acquirit. nec vsucapit: quia sine possessione, &c. vt. ff. eo. l. liber homo. §. quicquid. & ff. de acqui. possess. l. fine. [Seruus is.] ff. fructuarius. [Acquiritur.] subaudi cum mei contemplatione non fuit institutus, vel ei legatum: alis secus: vt. ff. de vsufru. l. si seruꝰ. in fine. cū lege sequenti. & ff. l. sed & si quid. [De eo.] scz seruo. [Possidetur.] ff. vel libero homine. & hoc dicit, siue liber, &c. [De bone fidei possessore.] ff. vt querat seruus ex re sua, & ex opera possessoris bone fidei possessor: vel ad dominuꝫ, scz proprietarii. [Si seruus est.] querit. Unde nota ꝙ querit seruus mihi inuito vt. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. i. & ff. eo. l. etiaꝫ. Sed quomodo querit seruus, in quo habeo vsumfructum: si ex re sua, vel ex opera sua, mihi querit, alio non. Item in libero homine bona fide possesso. vt Institu. per quas perso. nob. acqui. §. de his. Secus si possideo seruum alienum mala fide, hic non acquiritur mihi ex opera sua: vt. C. de rei vendi. l. i. [Ex re.] ff. ā. de petitio. hereditā. l. p seruum. Item per liberū hominem acquiro: vt dicitur. ff. eo. l. liber homo. & l. homo liber. [Eo modo.] i. per vsucapionē. [Per eū.] scz liberum hominem, bona fide possessum, vel per seruum alienū. [Sibi.] scz qui possidet seruum alienum, & bona fide. [Potest.] scz vt proprietario. [Querit.] vt in principio huius legis. [Usufructuario vero.] i. est, qui habet vsumfructum in seruo. [Non potest.] duabus rationibus, vt sequitur. alias. & hoc annecte. [Non possidet.] scz ciuiliter: vt. C. de epis. & cleri. l. raptores. Naturaliter sic: vt. ff. titulo. l. naturaliter. & l. per seruum. §. i. Et intelligas non possidet. scz pro suo. ff. pro alieno. [Deinde.] Ecce scōa ratio. [Et se.] † Et vsucapio sine bona fide non procedit regulariter. Et ille, qui scit rem alienam, non potest vsucapere: vt Institu. de vsucap. in fi. alias. §. furtiue. & ff. de noꝫ. actio. l. & generaliter.

8

Summarium.

1 Minor & pupillus quando sibi querere possint.
2 Pupillus sine tutore conditionem suam meliorem facere potest.
3 Pupillus possessionem facti sine tutore potest perdere.

1 PUpillus. † Non solum minor viginti annis potest sibi acquirere, imo & pupillus, si accipiat rem ex causa habili ad dominiū transferendum: & hoc potest facere sine tutoris authoritate: quia & potest suam conditionem meliorem facere: non tamen alienare potest, nec facere suam conditionem deteriorē. Et est verum ꝙ non potest alienare dominium, nec possessionem. [Pupillus.] subaudi capaꝫ intellectus, vel pro gimino pubertati. [Alienare.] i. transferre dominium rei sue. [Authore.] Hec est regula
2 † ꝙ pupillus potest facere suam conditionem meliorem sine tutoris authoritate. Sed fallit Institu. de autho. tuto. l. neqꝫ. Et est ratio, qꝫ potest esse ꝙ hereditas sit implicitaꝫ: minoribus expedit, &c. vt. ff. de mino. l. de minoribus. & quia pretextu lucrose pōt adire nō lucrosam. Sed hec ratio non est vera. Uñ potest talis ratio assignari: Tutor non potest obligari vt. ff. de autho. tuto. l. obligari. sed ad eundo sic: vt. ff. ex quib. cau. lapud Julianū. Et hec ratio tollitur. ff. de acq. here. l. more. [Possessionem.] subaudi poterit alienare sine tutoris authoritate. [Uera est.] Unde habetis hic,
3 sicut dixi in casu. Sed lex videtur contra, que videtur dicere † qō possessionem, que est facti, potest perdere pupillus sine tutore authore: vt. ff. titulo. l. possessionem. [Pupillus.] Ad quod ita dicetis ꝙ equiuocatio cadit in hoc nomine, possessio, vt in lege contraria dicitur. Nam si dicimus possessio, id est, detentio, tunc pōt perdere sine tutore authore, vt in lege contraria. in principio. Si autem dicimus possessio, prout est possessio, &c. hanc possessionē non potest pupillus perdere sine tutore authore, vt hic, & in lege contraria, in fine.

Odof.

Summarium.

1 Alluuio locum non habet in stagno vel lacu priuato.
2 Lacus quo differat a stagno.
3 Massa ex ere meo & argento tuo facta an sit nobis communis. numero. 4.

1 LAcus. In principio huius legis dicitur: † Si ego habeo priuatum lacum, vel priuatum stagnum, interdum crescat, interdum decrescat, vt tempore estiuo, non tamen in alio lacu, vel stagno cadit ius alluuionis. vide si crescit. nō queritur mihi sed si decrescit: non queritur vicino. [Lacus.] scz priuatus, est stagnū scz priuata. Et est differentia inter lacum, & stagnum, † quia stagnum est propre locus paruus, in quo stat aqua, et non currit. Sed lacus est propre locus, in quo a qua stat & currit: vt hoc probatur. ff. ne quid in flu. publico. l. i. §. lacus. & ff. ā. stagnum. [Terminos.] scz proprios. [Non agnoscitur.] id est, non cadit: quia vbi crescunt, nō scit nobis: & vbi decrescit, nō querit vicino. Secus in lacu publico: vt. ff. ne quid in flu. publico. l. i. §. stagnū. & §. lacus. & ff. de verb. sig. l. litus.
2
3

3 Si ere meo. In. §. isto dicitur: † Aliquis ere meo, & argento tuo fecit massam, numquid illa massa est nobis communis? Certe non, quia non est ex eadem materia, & quia potest vna ab alia separari per aurificem, [Set.] id est, sine nostra voluntate. [Solet.] subaudi & de facili potest. † Unde nota, Aut de diuersa materia mea & tua fit massa: et tunc quia de facili potest fieri separatio, non est nobis communis: vt hic, & ff. de rei vend. l. pomponius. §. i. Aut de diuersis corporibus, & sunt eiusdem generis, nec possunt de facili separari: et tunc sine facta fuit voluntate nostra, sine non, massa est nobis communis: vt. ff. eod. l. adeo. §. voluntas.
4

Odof.

Summarium.

1 Procurator quando mihi ignoranti dominium querat.
2 Possessio mihi queritur rei tradite meo procuratori.
3 Procurator mandatum habens domino querit ignoranti.

1 SI procurator. In lege presenti ponuntur duo casus, et primus casus est talis: † Si procurator meus de mandato meo rem emit, & per traditionem accepit, mihi ignoranti queritur dominiuꝫ. Secundus casus est talis: Sicut si procurator meus emit rem nomine meo, & per traditionem accepit, queritur mihi dominiū, ita si tutor: vel curator emit rē mobilē nomine pupilli, vel adulti, queritur pupillo, vel adulto, eo inuitis [Si procurator.] scz meus. [Emerit.] scz & per traditionem accepit. Et hoc dicit litera sequens, [Exp̄ fit.] ei, scz procuratori. [Dominium mihi & proprietas acquiritur.] Alia litera est talis: Dominum mihi & possessio acquiritur. Alia litera, Dominium mihi proprietatis. Et quelibet litera est bona: quia si haberetis primam literam, scz dominium, & proprietas acquiritur: & exponetis sic, dominium mihi, & proprietas &, pro id est, Aliq̄ exponunt sic, Dominiuꝫ mihi queritur, scilicet vtile. Sed si tradens habeat vtile dominium, & proprietas, scilicet directa, si ille, qui tradit, fuerat dominus. Sed si habetis secundam literam, tunc exponetis sic
2 secundam literaꝫ, quasi dicat: † Si procuratori meo traditus res, queritur mihi possessio, id est dñiuꝫ: vt. C. de acquirē. possessio. l. j. Si si habetis tertiam literā sic, dominiū mihi proprietatis, id est, dominium, quod dicitur mihi proprietas, &c. [Tutor.] Hic incipit secundus casus. [Emendo.] scilicet & per traditionem accipiendo. & scilicet nomine pupilli, vel adulti, vt ibi dicat litera sequens. [Illis.] scilicet pupillis, vel adultis. Etiam ignorantibus.
3 Unde nota † quod per procuratorem habentē mandatum dño ignoranti queritur dominium, & possessio. & ad hoc facit. ff. de donatio. l. qui mihi. & C. de acquir. possess. l. j. §. per procuratorem. Secus in gestorum negotiorum, quia per gestorum negotiorum non queritur dominium & possessio domino ignoranti, sed demum ratum habenti. vt. ff. rem. ff. l. per seruum. §. vltimo. sed & neuter gerit, tunc non queritur ante, quam domino tradat rem: vt infra eodē. l. reo, que. & C. de his, qui a non domino. l. felicissima.

Odof.

Summarium.

1 Domus in litore maris edificata queritur edificanti.
2 Edificans in ripa fluminis an sibi querat.
3 Proprietas non queritur mihi rei ad vsum communem deputate.

QUod in litore. In lege ista nota differentiaꝫ inter litora maris ex vna parte, & inter ripam fluminis ex altera: & est talis,

me fidei possessorum, vt quia scit se liberum, & suam conditionem.
2 Unde nota in lege ista principalia. Primo, † q̃ per liberum hominem bona fide possessum quedam querantur bone fidei possessori, q̃dã possesso, q̃dã ventu. Ecce, si liber homo querit ex re mea vel ex opera sua, mihi querit, & non sibi, vt in principio huius legis. Quod autem extra has duas causas sibi querit, & non mihi, vt in secũdo dicto huius legis, & Instituper quas perso. nob. acq. §. hereditatẽ. vel legatus, nec mihi, nec sibi acquirit. ☞ Sibi non, q̃ hereditas, vel legatum non est ex re mea. Item ex opera mea non est, quia in additione hereditatis non videtur esse opera mea. Sibi non, quia nemo querit sibi, nisi habeat voluntatem vt sibi acquirat: quia † hereditas adit̃ur sola, & nuda voluntate: vt. ff. de acqui.
3 here. l. proinde. in princi. Veritamen Trebatius dicebat: Si liber homo adit iussu meo, ex quo mihi obtemperat, vult me heredem fieri: sed dicebat ipsum teneri mihi restituere conditione sine causa: quia non inspicimus quid senserit, sed quid fecerit. Sed Labeo contradicit: cuius opinio approbatur, vt si facit ex necessitate, quia putat se seruum meum esse: vt. ff. de nego. gest. l. at qui natura. & tunc non facit me heredem: sed si sponte facit, quia obtemperat mihi. quia scit se esse liberum, tũc facit me heredẽ. hoc dicit hec lex. Veruntamen in legatum est, cum mei contemplatione sibi legatur, vel secus: vt. ff. de vsufru. l. sed & si quis. Sed hereditatẽ nõ querit mihi. nec sibi. ☞ Sibi nõ, vel sibi nõ, vt dixi: & hoc siue instituatur mei contemplatione, siue non. Nec obstat lex, que videtur velle quod querat̃ emptori serui hereditas, vel legatum siue serui, siue emptoris contemplatiõe relinquatur. vt. ff. de actio. empti. l. Iulianus. §. si quis seruo. quia hic secus esset. vt. ff. dixi. Veruntamen vt vos intelligatis plene hunc articulum, & ne contradi-
4 cat. ff. eo. l. liber homo. dicetis ita breuiter: † Ad hoc vt liber homo heres instituus mihi bone fidei possessori, querat̃ hereditatem, quinq; sunt necessaria. Quod instituatur heres. Item q̃ instituatur mei contemplatione. Item quod iubeã, & iussu meo adeat hereditatem. Item quod sciat suam conditionem, scz se liberum esse. Item quod velit mihi acquirere. & q̃ habeat animum mihi acquirendi. Est ergo necesse vt instituatur heres, vt dixi: alias nõ posset mihi acquirere. Item q̃ iussu meo adeat, vt. ff. de acq. here. l. si is. qui. §. iussu. Item q̃ mihi obtemperet, & sciat suam conditionem, & sic sponte acquirat. Item quod velit mihi querere: vt hic, & ff. de acqui. hered. l. qui mihi. Sed si aliquid istorum deficiat mihi non acquirit. Sibi non: si enim est ignarus sine conditionis non querit sibi: vt. ff. de acqui. hered. l. qui putat. §. qui bona. ☞ Sibi non, vt. ff. de acqui. hered. l. qui in aliena. §. i. Item si sine iussu meo adĩt non querit hereditatem, sed si iussu meo, querit, sed si putat se seruum meum esse, non querit mihi hereditatem. Secus si sciat suam conditionem, quia bene querit sibi, & tenetur mihi restituere conditione sine causa: vt. ff. de stipu. seruo. l. penul. & ff. eod. Lhomo liber. in princ. & ibi etiam tenetur.

Odof.

Summarium.

1 Dominium transferre quis possit.
2 Possessio rei empte a duobus communiter an vtrique queratur, si alteri tantum tradatur.
3 Possessio mihi ignoranti poterit queri.
4 Dominium & possessio quando mihi querantur per liberam personam.

Traditio. Dictum est in precedẽtibus q̃ per traditionem iure gentium
1 queritur dominium. † Ponamus ergo, tradidit aliquis rem ex causa habili ad dominium transferendũ si est dominus, transfert dominium, alias nõ. Sed quid erit: Dominus fundi tradit ex causa habili, si est liber fundus, tradit eum liberum: si est seruus, tradit eum seruum, etiam si dicat eum liberũ: sed mihi est obligatus. Sed si seruitutes debentur fundo, similiter tradit fundum cum sua causa, & sic seruitutes. [Traditio.] ff. ex causa habili ad transferendum, vt donationis, vel venditionis, vt simili: vt. ff. eod. l. nuda. [Tradit.] vt hic, & ff. de contrahen. emp. l. si alienatio. Fallit. ff. eod. l. non est nouum. Instit. quib. aliena. licet, vel non. in princip. ☞ §. ii. [Seruus.] id est, debeno seruitutem. [Transit.] vt. ff. de ser. rusti. predio. l. viam. §. item quicunq;. & §. si fundus. [Obligat. Sub audi se accipienti, vnde tenetur actione in factum, vel actione ex contractu, siue dixerit eum liberum, siue dixerit, vti bonus obtamusq; est: vt. ff. de actio. empti. l. i. §. generaliter. & ff. de euic. l. quod ad seruitutes.

Odof

2 **Si ego.** In. §. presenti dicitur: † Si ego, & Titius emimus aliquam rem, & res illa fuit tradita Titio vt nostro procuratori: nunquid per eum queritur possessio, & per possessionem queritur dominium: Et respondetur quod sic. [Emerunus.] scz ab aliquo domino. [Tradita sit.] scz reo. [Dominium.] id est, per possessionem. vt quidam dicunt & exponunt per
3 hanc, id est, per possessionem. Unde dicerunt quidam, † q̃ mihi ignoranti queritur possessio: vt. C. de acqui. possess. l. i. sed dominii non: quia excepta causa possessionis per liberam personam, &c. vt C. per quas pers. nob. acqui. l. i. Sed certe hec opinio non est bona, tum quia leges dicunt. sicut possessio queritur, ita & dominii vt. ff. titu. i. l. i. §. per procuratorem. & ff. eod. l. si procurator. & C. de acqui. poss. l. per procuratorem. Item incommensa esset non queri dominium per rem inanimatam, scilicet per procuratorem, sed p rem inanimatam sic, scz per possessionem. Non obstat. ff. C. per quas perso. nob. acqui. vt ibi dicitur. Non obstat quod dicit, per hanc: quia ego pono per hanc, scilicet liberã personã. Sed certe videtur contraria quedam lex instituta. per quas perso. nob. acqui. §.
4 per liberam. Sed respondeo, † Si ille, qui tradit rem procuratori. est dominus, per hanc liberam possessionem. scz per procuratorem tunc queritur mihi dominium, & possessio per hanc liberam personam, vt hic. cum suis similibus. Sed si non est dominus ille, qui tradit rem procuratori, per procuratorem, scilicet per liberam personam, queritur mihi possessio per eum, sed dominium non: q̃ non est translatum dominium. & sic intelligo. §. contrarium. Sed per hanc possessionem queritur mihi dominium, id est causa vsucapiendi: quia sine possessione vsucapio non procedit: vt. ff. de vsucap. l. fine.

Odof.

Summarium.

1 Seruus alienus bona fide possessus cui acquirat.
2 Depositi dominium an transeat in depositarium sola voluntate deponentis.

Si seruus. Ista lex legitur duobus modis & vt intelligatis eam, & vt hec lex non habeat contraria, dicetis, quod hec lex in sui principio ponit duos casus. & dicetis talem esse punctum
1 huius legis: † Seruum meum bona fide tanquam tuum possidebas: ille meus seruus querit rem ex opera sua, vel ex re tua, non queritur dominium mihi illius rei, nec mea efficitur. Secundo dicitur: pone, seruus meus, quem possidebas bona fide, querit rem, non ex re tua, vel ex opera sua, nõ facit rem tuam, nec tibi acquirit. [Emisset.] scz vel ex re tua, vel ex opera sua. [Fieri.] scz ideo quia querunt ex re bone fidei possessoris, vel opera sua: vnde non queritur mihi domino, subaudi non ex re sua. [Ipsius.] scz bona fide possessoris. id est, liberi hominis. Dic incipit secũs casus, & dicit tuã, scz bone fidei possessoris. [Emerit.] non ex re tua, vel ex opera sua. [Ipsius.] scz liberi hominis. [Fieri.] subaudi, & tuam nõ fieri. O: segnou, hec lex videt mirabilis prima facie, & videtur ista lex contradicere omnibus legibus de corpore iuris, que loquunt de ista materia. Nam hec lex videtur velle dicere vt dixi in casu: scz leges dicunt contra, que dicunt q̃ seruus querit, &c. vt. ff. eo. l. acquritur. §. i. & §. de hȝo. & l. homo liber. & Instit. per quas perso. nob. acqui. §. de ẽs. Sed respondeo, hec lex non est ita simpliciter intelligenda vt ponat duos casus, vt dixi.

2 **Si rem meam.** In. §. isto ponitur talis casus: † Tu possidebas rem meam ex causa commodati, vel depositi, ego volens illius rei in te transferre dominium, apud te dimitto, nunquid transit in te dominii illius rei: Certe sic, quamuis apud te detentatio non fuerit. [Possideas.] i. detineas, vt qa eras cõmodatarius, colonus, vel depositarius: vt. ff. cõmod. l. rei cõmodate. & ff. depositi. l. ȝ. §. rei. [Esse.] scz ex causa venditionis, vel donationis. [Fiet tua.] id est, in te trãsferi dominium. [Quamuis possessio.] id est, detentatio. [Nõ fuerit.] scilicet apud te: vt. ff. eod. l. qua ratione. §. he quoq;. & §. interdum. Vel potest legi secundo modo, & sic: Si rem [possideas. scz ciuiliter, & naturaliter. [Et eã velim tuã esse] id est, eius rei velim transferre dominium. [Tua fiet.] subaudi si velim esse tuam ex eã habili ad dominium transferendum, vt puta ex causa venditionis vel donationis. [Non fuerit.] scilicet, sed apud te. Nam satis est si ego possessionem rei mee ex causa habili, puta venditionis, vel donationis dimitto apud te: vt. ff. de acquirend. possess. l. possideri. §. illud.

Summarium.

1 Seruus alienus mala fide possessus non querit possidenti.

2 Possessori querit bona fide possessus, licet alienus.

1 NEmo. Jn lege ista dicitur: † Si ego possideo seruum alienum mala fide, puta vi, aut clam, per hunc seruum non potest mihi acquiri. [Ut.] id est, si ubi aufero vi. [Illa.] scz detineo. [Precario.] scilicet concessisti eum mihi. [Per hunc.] scilicet seruum. [Acquirere.] † quia bone fidei possessor potest querere bona fide possessa, alias non: vt. C. de rei vend. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Seruus alienus, vel homo liber bona fide possessus querit possessori.
2 Fides bona quando ab initio requiratur, & sufficiat.
3 Bona fides quando ab initio non sufficiat.
4 Seruus alienus, vel liber homo possessus bona fide cui querat.
5 Seruus communis vni dominorum nominatim stipulatus cui querit.

1 QUi bona. Jn lege ista tractatur de bone fidei possessore vel serui alieni, vel liberi hominis, & dicitur: † Si possideo seruum alienum putans esse meum, vel liberum hominem putàs esse seruum meum, quicquid etiam querit ex re mea, vel ex opera sua, mihi acquirit: alias domino suo, si erat seruus, vel si erat liber querit. Sed nunquid sufficit in initio habere bonam fidem, an requiratur per singula momenta me habere bonam fidem: † Et certe in seruo bona fide possesso, sufficit ab initio bonam fidem habere: sed in libero homine non sufficit ab initio habere bonam fidem, sed requiritur bona fides per singula momenta. [Seruit.] scilicet bona fide. Et ad istud accedit. ff. eod. l. acquiritur. §. de ijs. ff. l. liber homo. [Scire.] scilicet ex postfacto. [Initium spectamus.] id est, vtrũ sufficiat bonam fidem in initio habuisse. [Momenta spectemus.] Hoc est verum in libero homine bona fide possesso: quia sufficit ab initio habere bonam fidem: vt. ff. de vsuris. l. qui scit. §. bone fidei. ff. §. vltimo. [Seruit.] Unde nota † quod aliquando non sufficit bona fides ab initio, sed singula momenta sepe spectamus. Sed regula iter contra sufficit ab initio bonam fidem habere: vt. C. de vsuca. transfor. l. vnica. ff. de vsur. l. qui scit. §. bone fidei. Item sufficit bonam fidem ab initio habere in seruo bona fide possesso, vt hic: sed in libero hoie non sufficit ab initio bonã fide habere, sed bona fides requritur per singula momenta, vt hic. Et est ratio fauore libertatis, vt hic. Nec obstat lex, que videtur contra. ff. eo. l. bone fidei emptor. quia ibi dicitur allegando, hic ponendo, id est, determinando.

3 Species facta ex materia mea, & tua, si remaneat in eodem statu vterq; manent domini.

1 IN omnibus. Jn lege ista cum lege sequẽti, & principio sequẽtis ponitur talis casus: † Ex re meo, & argento tuo fecisti scyphum, aut ere meo feci statuam & ex argento tuo nunquid ero dominus, vel remanebit tuum quod ante erat tuum & meum. Et respondeo quod non ero dominus, imo remanet vtro dominio in omnibus speciebus, in quibus potest remanere prima species specificans, non efficitur dominus. Et hoc si fine voluntate domini feci: sed si voluntate domini fecissem. sic dominus totius rei. Secus si nõ remanet eadem materia, alias species. Quid enim si de tabulis tuis nauem feci, vel ex tua lana veste feci, quia tunc erit mea nauis. Et idem in veste, vt fiam dominus. Sed qd

2 erit: † Debitum rei tue adiungo mee rei, vt in exemplis positis in lege, nunquid mino: pars cedit maiori: Certe sic, idcirco fiam dominus. [In omnibus.] scz specificatis. [Ad eandem.] scz ad primam. [Species.] scz prima. [Mutata est.] scz omnino. [Veluti.] ponit exemplum. [Fecisses.] id est, sine mea voluntate. [Adanere.] scz eius speciei, cuius eram dominus, & tu eius speciei, quod ante

3 eras dominus. [Facta est.] Unde nota, † si aliquis facit speciem ex materia sua, & mea, & species remanet in eodem statu, quilibet est dõs eius, qui ante erat dominus. Et ad istud accedit. ff. eod. l. adeo. §. cum quis. Secus si voluntate mea hoc faciat: vt in eadẽ lege. §. volunt. as. Sed si forte mutatur materia, ita quod ad primã materiam vel speciem non potest redire, tunc secus: vt in prealleg. Ladeo. §. cum quis. ff. eo. & ff. de leg. iij. l. quesitum. §. illud.

Odof.

Summarium.

1 Planis, quam ex meis lignis & tabulis feci, tua est.
2 Specificans quo casu rei specificate non efficiatur dominus.
3 Arbor mea radicitus euulsa, & in tuum translata, an sit tua.
4 Lana mea a te infecta an efficiatur tua.

1 SEd si ex meis. † Si ex meis lignis fecisti tabulas, & ex eis tabulis fecisti nauem, tua erit. [Esse.] Secus autem si de meis lignis fecisti tabulam, quia hoc casu non efficitur tua: vt. ff. de rei vend. l. si quis nauem. & ff. de pigno. actio. l. si cõuenerit. §. si quis. [Facto.] scz remaneret omnino in prima forma. [Fiet.] scz & ideo specificantis efficitur: vt. ff. eod. l. adeo. §. cũ quis. [Qualitas.] id est, forma. [Si quid.] scz quod sit pars & minor. Fundus.] scz mei scyphi. [Ansa.] dicitur manubrium scyphi: vt. ff. de rei vẽd. l. in rẽ actio. [Toto.] id est, totali rei, scz tue p. [Tota.] alias toto, id est, totaliter. [Ante.] scz specificationem

2 istam, & ep sustentat lectũ. Unde habetis hic, † Si mea materia iungitur tue, ita ep mutatur, & potest reuerti ad primam formã, specificans non efficitur dominus: vt. ff. eo. l. lacus. in fi. Secus forte si non potest redire ad primam speciem: sed alias, quia teneris actione in factum: vt. ff. de rei vend. l. in rem. §. nec quecunq. Sed si forte membrum rei mee iungis rei tue, ergo positus in lege ista, cuius pars minoris cedit maiori: vnde qui dominus est maioris partis est in totum dominus, non cuiuslibet compos: vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. si quis rei. & ff. eo. l. quicquid. §. & in fi. huius legis.

3 Arbor. Jn. §. isto ponitur talis casus: † Arbor mea radicitus eruta est, & in tuo loco posita, nunquid efficitur tua: Et certe sic, si radices emisit, alias non. Sed quid si tu misit radices, & ex tuo eruta est, nunquid reuertitur dominium ad me: Certe non, imo tuã remanet dominium quia ex quo coalui in alieno, facta est tua, & ideo non reuertitur ad priorem dominum, hoc dicit. [Arbor radicitus.] id est, extirpata, & sublata est. [Posita.] i. plantata. [Prius & coaluerit.] scz in eo loco, in quo plantata est. [Cedit.] vt. ff. eo. l. adeo. §. vlti. [Reuertitur.] scz: sed illius remanet, cuius vltimo fuit, id est nunc. [Factum.] Non tamen ego quin ille, qui arborem meam colit, licet facta sit sua, teneatur actione in factum ad pretium arboris per vendicationem, quam dominus effectus sit. Licet quidam dicant, quod teneatur vtili. Sed eorum opinio reprobatur. supra de rei vendicatio. lege Pomponius. §. si de arbore. Unde sicut in terminatis datur actio, ita hic.

Odof.

4 Si meam lanam. † Si meam lanam tinxisti, nihilominus lana mea vel purpura mea manet, sicut si lanam meam involucres in cera, non perdo dominium, ita hoc casu. [Tingeris.] alias tegeris, sed rectius inseceris. Et hec non est bona litera, quia tunc

efficeretur

efficeretur tua, vt. ff. in prin. huius legis habuistis. [Ceciderit.] id est, inuolata esset. [Perdidisset.] quia vbique qui erat dominus, remanet dominus. Et ad hoc accedit. ff. de lega. iij. l. Iana.

Odof.

Summarium.

1 Argento meo liquefacto cum tuo, cuius erit massa.
2 Leges posteriores ad priores an sint trahende.
3 Applumbatio quid, & quando fiat.
4 Ferruminatio quid, & quando fieri dicatur.
5 Medicamentum meum est, quod feci de tua re materia.
6 Ferruminatio operatur vt tua res tuncta a mea, inca efficiatur.

1 **QVicquid.** In principio huius legis dicitur: † Si ego addo argentum alienum argento infecto, non efficio dominus totius argenti: sed si scyphum meum meo plumbo plumbauero, efficio dominus. [Fatendum est.] scilicet si appareat quod sit meum, & quod sit tuum: vt. ff. de rei vendica. l. Pomponius. et ff. eo. l. adeo. §. cum quis. [Vendicari.] scilicet totū scyphum. Ergo videtur hic non fore differentiam inter applumbata, & ferruminata. Sed lex videtur obuiare: Si enim pedem statue tue iungo meo statue per applumbaturam, teneor actione ad exhibendum: secus si per ferruminationem: vt. ff. de rei vendic. l. in rem. §. item quecunq. Ad solutionem cuius contrarij quidam dixerit,
2 quod ibi dicitur, hic corrigatur: quod non bene dicunt, † quia posteriores leges non debent trahi ad priores: vt. ff. de legib. & consuetud. l. non est nouum. Sed est in aliquo similitudo, siue ego pedem scyphi tui iungo meo scypho per applumbaturam, siue per ferruminationem, totius operis efficior dominus: vt hic, & ff. l. proxima. §. j. Sed in alio est similitudo: si enim pedem scyphi tui iungo meo scypho per applumbaturam, licet efficiar dominus totius corporis, habes tamen actionem ad exhibendum vt separetur, & eo separato poteris vendicare: vt. ff. ad exhibend. l. gemma. Secus si iungi per ferruminationem, vt in lege contraria. ff. de rei vendica. l. in rem. §. item quecunq. Vnde nota, hec est differentia inter applumbata & ferruminata. † Dicitur fieri applumbatio, quando diuersa corpora eiusdem generis iunguntur, alia materia mediante: vt scyphus meus est argenteus, & alio mediante iungo pedem scyphi tui meo scypho. Vnde nota, q̄ vbicunq; diuersa corpora eiusdem
3 generis tertia materia mediante iungitur, dicitur applumbatio. Et ideo dicitur applumbatio, quia plumbo iunguntur metalla, quam mediante alio metallo. † Ferruminatio dicitur fieri, quando diuersa corpora iunguntur nulla alia materia mediante. Vnde scyphus tuus est argenteus, & iungo pedem tuum scypho meo cum argento, hic dicitur ferruminatio: quia ferrum bene iungitur ferro mediante ferro, tertia materia non mediante. Vnde ferruminatio inducit diuersorum corporum materiam in vnionem, vel in confusionem: vt. ff. de rei vend. l. in rem. §. item quecunque.

Odof.

5 **Vbi simul.** In. §. isto dicitur: † Si ego de tua medicamenta facio medicamentum, specificatione filo dominus, & ideo quia feci meo nomine, & non tuo. Et hec vera sunt, si non potest apparere quid sit meum, & quid tuum: et etiam non possunt hec corpora redire ad propriam speciem. [Vbi simul plura.] scilicet vnguenta. [Esse.] Et ad hoc, facit. ff. eod. l. adeo. §. cum quis. Sed mihi potest apparere, tunc quisq; remanet dominus, cuius ante fuerat, nisi factum esset eorum voluntate: vt. ff. eo. l. in omnibus. & l. si.

6 **Cum partes.** † Si ego rem tuam mee rei iungo per ferruminationem, efficitur tua pars mea: vnde qui est dominus maioris partis, & pedis erit dominus. Sed forte non efficitur pars tua mea, & neutrius est accessorium alterius, indubitanter hic est massa communis, si fit voluntate nostra: aliàs quod ante tuum est, si potest apparere, tuum remanet. [Ferruminatione.] id est, per ferruminationem indubitanter qui dominus erat totius est, si iungitur. [Partis.] Vnde si istud comungo mee statue per ferruminationem indubitanter qui dominus est totius partis maioris, efficitur dominus alterius partis minoris: vt. ff. l. proxima. modo dicit. [Confula.] id est, per ferruminationem adiuncta. [Remanere.] Iubauch si factum est sine domini voluntate: aliàs secus: vt. ff. eo. l. in omnibus. & l. nisi.

Summarium.

1 Vicinus an suum faciat, quod supra meum parietem edificat.

1 **SI supra.** † Vicinus meus edificat supra meū parietem, nunquid erit suum? Et certe Labeo, & Sabinus dicebant quod suū erit. Hoc male dicunt: quia sicut vicinus si edificat in solo meo, cedit solo edificium, ita hoc casu. [Si supra.] scilicet proximum parietem. [Fiunt.] scilicet & male: vnde statim eorum opinio corrigitur. [Quod.] scilicet proxime dictum. Et ad istud accedit. ff. eo. l. adeo. §. idem in suo. & C. de rei vendi. l. si de inferiorem partem. & dicam. ff. eod. l. Titio.

Odof.

Summarium.

1 † Insula in flumine coram in eo & tuo predio nata cuius erit.
2 Arbor nata iuxta meum agrum in fluminis ripa, efficitur mea.
3 Insula quot modis fieri soleat.
4 Insula fluminis est vicinorum predia proxima habentium.
5 Alluuio quid, & quare sic dicatur.
6 Censitores qui, & quot modis dicantur.
7 Pilas in mare qui iactat, ac super eos edificat, edificium possidebit.

1 **AFter eos.** In lege ista cum lege sequenti ponitur talis casus. † Prediū meum & tuum erant ex eadem parte fluminis iuxta ripam in illo flumine nascetur insula coram tuo predio & meo, cuius erit insula? Et certe nostra pro regione cuiuslibet predij, non communis pro indiuiso: vnde ponetur ibi mēsura, & mensurabitur, & quatenus tuum predium, tanta erit insula, alias ripa. Sed quid si erant predia iuxta ripam, ex vna parte, nata est insula in flumine, & respicit superiorem partem predij tui, & sic respicit frontem predij tui, predij mei non, & hanc partem inferiorem, quā nou respicit insula, detraho, nunquid emptor habet aliquid in illa insula? Certe non: quia si ab initio pars predij venditi erat tua, & pars superior mea, nō fieret insula tua, sed mea, quia meam partem respicit. [Secundum.] id est, iuxta. Sic. ff. de seruitu. vrba. predio. Loquidam Iberus. [Regionibus.] Et ad istud accedit ff. eodem. l. pro regione. cum lege sequenti.

Odof.

2 **Celsus.** † In ripa fluminis, que est iuxta meum agrum, nata est arbor certe erit mea, quia solum est meum, licet vsus illius sit publicus sit. Et ideo si alueus deficeret. proximorum fundorum, vel vicinorum erit, licet populus non vtatur eo alueo. [Aut.] scilicet & bene. [Pomarium est.] Et ad istud accedit. ff. de rerum diuis. l. riparum. [Usus.] scilicet ripe. [Eius.] scilicet fluminis. [Eo.] scilicet alueo. [Non vtitur.] Nec obstat. ff. de flumi. l. prima. quia illud verum quantum ad vsum, secus quantum ad proprietatem: vt. ff. de rerum diuis. l. riparum.

Odof.

3 **Tribus modis.** In. §. isto dicit, † q̄ insula fit tribus modis. Uno modo quum fluit flumen per aliquem locum, postea flumen deserit alueum, & incipit esse illuuo, cuius non erat. Fit secundo modo, pene alueus fit, postea mutatur in duas partes quicquid erit in medio insula nata est in flumine. Fit tertio modo, Flumen vadit per duas partes, in media parte terra imminet, & huic terre aliquid adiungitur. Sed posterioribus duobus modis proximiores sunt domini insule, alij non. [Sic.] ponatur exemplū. Flumen non recte fluit: istud est predium: flumen mutat alueum: hoc predium incipit esse media insula. [Fluit.] scilicet & hoc casu remanet illuuo, cuius ante fuerat. id est, non fit alueus. [Cepit.] hoc exemplum est tale. Iste erat alueus tuus, quid fecit flumen? mutat alueum suum, & fluit vltra, & primum alueum dimittit siccum: ille alueus
4 incipit esse insula, & qui habet predium vicinum, efficitur dominus. [Augur.] verbi gratia, † flumē fluit per istum locum: quid facit flumen: trahit se ex vna parte, locus iste incipit emmescere, fimi licet nata est insula: est vicinorum, qui habent predia proximiora. [Exeunt.] In mare non habet fieri insula tribus modis: quia in illo raro nascitur insula: vt. ff. eod. l. adeo. §. insula.

Odof.

5 **Alluuio.** Quia alluuione queritur nobis dominium
cure gentium, tractatur de hoc in isto. §. † Et dicitur alluuio, quia sicut auget vnum agrum, ita diminuit alium. Si ergo inter viam publicam & predium meum exiuit mediano, & locus redigatur ad primum statum: nam flumina habentur loco censitorum, qui auferunt aliquid de meo predio, & adiungatur sibi: & ita econtra, alluuio scilicet quod est latens incrementum: vt. ff. eod. l. adeo. §. preterea. [Restituit.] scilicet in pristinum statum.
6 [Dominum.] scilicet vel quasi. [Censitorum.] † Et dicuntur cō

sitores duobus modis. Uno modo, quod metiuntur mẽsura prędia tributorum. Ponamus, q̃ statutum est in aliqua ciuitate, et prędia tributoria non sunt nisi decem iugera, vnde censitor mensurat, si inuenit plus vnum alio possidere, alĳ restituit: vnde qui faciunt hoc, dicuntur censitores, agrimensores, vt quia prędia sunt conuicina, ꝛ propter aliquam ingambaturam, quam habet vnum prędium, rigę sunt inter conuicinos, prouoco te ad dimissionem, vel ad iudicium finium regundorum, vt fines distinguantur. Dixit iudex cum offertur libellus. Ego non intelligo libellum: multoties habemus verba insimul, vnde dicit q̃ vult venire ad locũ, ꝛ q̃ ibi ponatur libellus, ꝛ forte intelliget eum. Dum est iudex ad prędium, dicit actor, Domine, hoc est prędium meum, illud est prędium vicini: videte istam ingambaturam factam ad modum eande, pur in prędio meo debent esse tot iugera, in prędio suo tot: vnde faciatis q̃ vnusquisq; habeat suum. Quodo, dicit iudex, intelligo hanc questionem. Unde dicit, si facio quod quilibet habeat suum, adhuc remanet ingambatura. Unde facit apportari mensuram per agrimensorem, ꝛ facit mensurari, ꝛ dicit quomodo debeat fieri de hac ingambatura, arg. ff. de relig. ꝛ sumpt. fune. l. si quis sepulchrum. Et hoc modo habet facere iudex ff. finiũ regun. l. ĳ. §. i. ꝛ §. fi. [In priuatum.] vt. ff. eod. l. adeo. §. preterea.

7 **Si pilas.** †Ego proieci pilas in mare, id est, facio mirum in aliquo puteo, ꝛ proiicio in mare, ꝛ super has edifico, nunquid solum cedit mihi? non autem insula cedit solo. [Edificium.] id est, domum factam, vel congeriem lapidum. [Fit.] vt. ff. eod. l. quod in litore. Secus in priuato: vt. ff. eo. l. adeo. §. cum in suo.

Summarium.

1 Dominium rei sine causa tradite, non transfertur.
2 Traditio nuda que dicatur.
3 Dominium inuentione acquiritur.
4 Thesaurus quid sit.

1 **Nunquam.** †Si trado tibi rem meam siue causa, in te non transfero dominium: sed si trado ex habili causa ad dominium transferendum, tunc transfero dominium, si sum do-
2 minus. [Nunquam nuda traditio.] †dicitur nuda traditio, cum pono rem meam in manibus tuis, non animo vendendi, vel donandi. Item si depono apud te. Item dicitur nuda traditio, cum loco tibi rem meam: vt. ff. de public. Item quecunq;, ꝛc. [Causa.] puta venditionis, vel donationis sequeretur: nam tunc transit dominium in accipientem, si est dominus: alias paratur causa vsucapiendi: vt. C. de pactis. l. traditionibus.

Odof.

3 **Thesaurus.** †Nõ solum queritur dominium inuentione: ꝛ ideo si inuenio thesaurum vel in meo, vel in alieno non data opera, efficitur meus. Postea dicit quid sit thesaurus: ꝛ dicit q̃ thesaurus est ꝛc. †Si ergo aliquis abscondit pecuniam, sub
4 terra, vel custodie causa, vel aliqua alia causa, ꝛ aliquis accipit illi pecuniam, furtum facit. Et hoc dicit. [Non habeat.] scilicet ille thesaurus, Uerumtamen si inuenitur in alieno fundo, dimidia conceditur domino soli. [Uel alioquin.] id est, si egret memoria. [Fit.] scilicet ei, cuius erat, ꝛ ideo tenetur furti.

¶ Oi habetis quid sit thesaurus, ꝛ qualiter fiat: si inuenitur, dicitur Institu. de rer. diuis. §. thesaurus. ꝛ C. de thesaur. l. j. Et ideo si aliquis inuenit thesaurum, ꝛc. vt hic dicitur.

Summarium.

1 Serui nostri nobis inuitis acquirunt.

1 **Etiam inuitis.** †Per seruos nostros queritur nobis nedum volentibus nobis, imo nobis inuitis. Quasi dicat, nedum volentibus nobis. Et ad hoc facit. ff. de verb. obli. l. seruus. ꝛ. §. de iure dotium. l. alium personam. queritur mihi inuito, sed per me ipsum tamen queritur mihi volenti: vt. ff. de donatio. l. hoc iure. §. non potest. Et est ratio, quia per seruum ideo queritur mihi inuito, quia, ꝛc. vt. ff. de peculio. l. si quis seruum. ff per memet ipsum queritur mihi volẽti, quia beneficium queritur in volentẽ, non econtra, vt. ff. de donatio. l. hoc iure. §. non potest. [Pene.] id est, ferè: ideo dicit, quia aliquando non queritur per seruum mihi inuito: vt si heres seruus instituitur: vt. ff. de acquir. hered. l. si quis. §. iussu. Item si querit de vnusta causa: vt. ff. ti tu. j. l. quod. Odof.

Summarium.

1 Seruus castrensis peculĳ cui acquirat, si filiusfamilias, ꝛc.
2 Filiusfamilias in castrensibus heredem habere potest.
3 Ususfructus, cum personalis sit, cum persona extinguitur.
4 Filiusfamilias de quibus testari possit.
7 Stipulatio facta a seruo hereditario vires capit ex persona defuncti.
6 Seruus hereditarius quis.
7 Seruus stipulando vel accipiendo cui querat.

1 **In eo, quod.** In lege precedenti ponitur talis casus: † Filiusfamilias militans habebat castrense peculium, fecit testamentum, ꝛ in eo peculio sibi heredem instituit, mortuo eo, ꝛ hereditate iacente, seruus, qui erat in peculio, vel aliquid legatum, vel aliquid aliud stipulatus est: queritur ex qua persona, patris, vel filĳ legatum vel stipulatio capiat vires? Respondeo distinguendo, Si aditur hereditas, ꝛ tunc perinde habendum est, ac si seruo patris esset legatum, vel seruus patris, esset stipulatus. Et ideo si ei seruo legatus est ususfructus, in eo patri videtur legatus, in eo heredi patri tamen non aditur hereditas, filio tamen aditur. Eadem distinctione dicendum est, si aliquid est subtractum: vt si a uita non est hereditas, vt detur actio furti, ꝛ conditio furtiua: quia potest in eo locum habere actio. [Legatum.]
2 †quia filiusfamilias in castrensi habet heredem: vt in auten. de heredit. abintestato. in princip. [Ex cuius persona.] scilicet patris, vel filĳ. [Hereditario seruo.] subaudi, ꝛ certum est, si queritur aliquid, illud hereditati queritur, ꝛ per hereditatem futuro heredi: quia hereditas, ꝛc. vt in fine huius legis, ꝛ. ff. l. proxima. [Spectanda.] scilicet. Et secundum hec tempora patet omnia iure peculĳ occupari, si non aditur hereditas ex testamento: vt. ff. de castren. peculĳ. l. ĳ. [Delatum.] cum non aditur hereditas heredis, cum aditur hereditas filĳ. [Transisse.] †nam ususfructus est seruitus per-
3 sonalis, ꝛ ideo extinguitur cum persona: vt. C. de usur. l. cornutone. [Cessare.] scilicet si ex testamento aditur hereditas. [Non cessare.] ꝛ si non aditur. [Hereditati.] scilicet iacenti. Nam si fit furtum rei hereditarie regulariter, nisi in casibus: vt. ff. de furtis. l. hereditarie. ꝛ. ff. de crimi. extpul. hereditat. l. ĳ. [Eidem.] subaudi, ꝛ ita pater occupauit castrense peculium iure peculĳ: vt. ff. de condict.
4 fur. l. i. ꝛ. l. in reb⁹. Unde nota, † quod licet filiusfamilias de profectitio ꝛ aduenticio non possit testari, de castrensi vel quasi potest: vt. C. qui testa. facere poss. l. penul. ꝛ vltima. Et vbi testatur in castrensi peculio, si heres adit hereditatem ex testamento, si legatur seruo hereditario, vel stipulatur seruus hereditarius, querit hereditati, ꝛ per hoc futuro heredi: si non aditur hereditas, pater occupat iure peculĳ. Idem si castrensis peculĳ subtrahitur, quia fit eadem distinctio. Sed ista hodie in aliquo recesserunt ab aula: quia hodie filiusfamilias sicut ab intestato, ꝛ pater non occupat iure peculĳ, vt in auten. de hered. abintesta. in princ. ꝛ Institu. de hered. que abintesta. defer. §. sui.

5 **Quoties.** † Si seruus hereditarius ipse stipuletur, vel traditione accepit, capit vires ex persona defuncti: vnde querit hereditati, ꝛ per consequens futuro heredi: nam hereditas sustinet personam defuncti. Unde quicquid querit viuo domino, idem querit ipsi hereditati. [Quoties seruus hereditarius.] †Dicitur seruus hereditarius, qui est in here-
6 ditate iacente: vt. ff. titu. j. l. i. §. apud veteres. [Accepit.] scilicet nõ ex persona heredis. [Testantis.] id est, dicemus personam: vnde opinantur defunctum dominum, si viuat, alias hereditatẽ. [Hereditas.] scilicet iacens. [Comprobatum est.] Unde nota, † quod
7 querit seruus stipulando, vel per traditionem accipiendo, ipsi domino viuenti querit: alias ipsi hereditati iacenti: quia hereditas obtinet personam domini, ꝛ postea querit vero heredi, ꝛ futuro: vt. ff. si certum pet. a. l. eius, qui. in princip. ꝛ. ff. eod. l. hereditas. Nec obstat lex, que dicit obligationem non extingui morte promissorio, ꝛc. quia non exponor cuius, id est, heredis: sed cuius, id est, defuncti. Sic soluitur contrarium. ff. de nouatio. l. nouatio. in fine.

Odof.

Summarium.

1 Procurator, vel tutor: meus rem suã vendendo meam credendo non transfert dominium.
2 Procurator, ꝛ curator: rem tradendo rem suam tanquam dominus tradendo dominium non transfert.

Si proc

1 **Si procurator.** In lege presenti dicitur: † Si procurator meus, vel tutor, vel curator adulti tradit rem suam alicui non tanquam suam, sed tanquam mei domini, vel tanquam pupilli vel adulti, ista alienatione mihi agitur, quātum ad dominij translationem: quia nemo errans transfert dominium rei sue. [Quasi meam.] id est, mei domini. [Ab eo.] id est, tutore, curatore, vel procuratore. [Alienatio.] id est, dominij translatio, per quam trāsfertur dominiū: vt. C. de fundo dotali. l. vna. [Amittit.] id est. transfert. Unde habetis hic, vt dixi in casu: et ad hoc facit. ff. de condict. ob caus. dato. l. dedi. §. fubtilius. Nec lex contradicit. ff. si certū pet. Leius. qui. Ad quod ita dicetis. Si trado tibi rem meam, quam puta alterius, non meam, si quidem ego habeo causam ab eo, cuius puto esse, vt quia eram seruus instituor domini mei, et ego ignarus, eram me esse liberum: si pecuniam numerasi absenti tanquam domini, non tanquam meam transit dominiū, vt in lege contraria. sed non habeo causam tradendi ab eo, habet locum hec lex, et. §. subtilius, et. ff. de contraben. empt. l. et si consen-
2 sum. Item nota hic, vt tollatio plura contraria argumēta, † Aut ego procurator, vel curator: trado rem meam tanquam domini, et tanq̄ pupilli, vel adulti: et tunc nō transfero dominiū, vt hic. Aut tanq̄ mei: et tunc transfero: vt. ff. de curato. furio. l. consilio. §. Iuliano. Aut trado, et tunc non transfero: vt. ff. de procura. Cesar. l. §. i. Verumtamen si in mandato meo tu tradis aliquam rem tuam, putans meam esse. et non tuam, tunc non transit dominium, sed obstat exceptio rei vendite, et traditę: vt. ff. l. seruum. in princ. et. §. i.

Summarium.

1 Dominium transfertur, licet in causa error insit, modo de corpore constet.
2 Dominij translatio quando erroc, aut dissensu impediatur.

1 **Cam in corpus.** In. l. presenti ponit talis casus: † Si cōstat de corpore, licet erretur in causa, dominij trāslatio non impeditur. Verbi gratia, puto me debere tibi ex testamēto, et trado: tu credis tibi deberi ex stipulatione, et accipis, dominij trānslatio non impeditur. Item si trado volens donare, et tu accipis ex causa mutui, nō impeditur dominij translatio: nā error facti impedit dominij translationem, non error cause. [Innefficax.] scz quin transeat dominium. [Ecluti.] hic subijcit duo exēpla. [Deberi.] subaudi et ex causa. [Eleciptas.] non impeditur dominij translatio. [Experimus.] scz quia ex causa donationis trado, tu ex causa mutui accipis. vnde habetis hic, vt dixi in casu. Sz lex videtur contraria. ff. si certum pet. l. si ego. Ad solutionem cuius contrarij vos ita dicetis: † Cum tradens et accipiens errant, id
2 est, non consentiunt, et ita error est in eo quod dissentiunt: aut consentiunt, si in qualitate traditionis errant, sed dissentiant, quia intendebam donare, misi ex alia causa tradet ē, tu intendebas ex alia causa, scz mutuū accipere. non ex alia, hic est dissensus: vt. ff. de acq. et oblig. l. in omnibus. Si autem non est ibi dissensus, et ita non est error in eo, quod est de substantia contractus: si error est in causa, vt hic fuit, non impeditur dominij translatio: quod ex eo apparet, quia puto debere, et nō debeo: vt. ff. de condic. indeb. l. si in area. Sed si essent in corpore, et in substantia, tunc secus: vt. ff. de cōtraben. empt. l. in vendit. nobus. in fine. Secus si in nomine: vt. C. de leg. a. l. si fundus. c. ff. de lega. 1. l. si quis in fundo. Alij solunt contrarium, et si per alia verba, eodem tamē modo quo ad effectum, dicentes ibi ex eadem causa, hic ex alia causa, vel ex quacūq causa, licet erretur in causa. Odof.

Summarium.

1 Seruus pignori datus an querat creditori.
2 Creditor qualiter possideat rem sibi obligatam pignori.
3 Seruus communis cui querat ab altero duorum donatum.
4 Fructuarius ex re sua non querit proprietario, nec seruus communis domino.
5 Seruus communis vni dominorum stipulatus ei soli querit.
6 Seruus communis cui querat rem sibi meo iussu traditam.

1 **Per seruum.** In principio huius legis dicitur, † Si obligo tibi seruum pignori, non potest tibi queri possessio alicuius rei, nec potest tibi queri per eum ex stipulatione, vel traditione, vel alio modo. [Possessio.] scilicet alterius rei. [Possessio.] scilicet serui pignorati: nā proprietas est apud alū: vt. C. de pigno. actio. l. pignus. et ideo queritur debitori: vt argu. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. in princip. Et ita habetis hic
2 argumentum: † quia creditor non possidet qualiter, et naturaliter. Et ad hoc facit. ff. titu. l. qui pignori. et. l. seq. Quod est verum quantum ad intendum fundationem tradicio fisti, et quantum ad vsucaptionem: vt. ff. de vsur. ap. l. pignoris. et. ff. titu. ff. §. per seruum. plene dicam.

3 **Si vnus ex dominis.** In. §. isto dicitur: † Si duo sunt domini eiusdem serui, et vnus donat seruo communi, si quidem donat eam rem vt habeat in peculio, non queritur consocio, sed proprietas remanet apud donantem. Si donat ei vt seruo alieno, tunc pro portione sua queritur dominium. Sed quid erit: donat seruo communi, vt apud le proprietas remaneat: iste seruus emit fundum nomine subtractus, erit communis pro portione
4 dominij. † Et licet fructuarius ex re fructuarij non queratur proprietario: ita in seruo communi, quia non querit alteri domino: quia non potest ei queri, si ex re alterius querit: sed querit extra has duas causas, scilicet ex re alteri⁹, et ex operis suis: aliud in fructuario, aliud in seruo cōmuni. Nam ex alter fructuarius seruus non potest vsufructuario, alter domino acquiriri, si ex re fructuarij fuerit acquisitum, ad eum solum pertinebit. Sed quod seruus communis ex re alterius domini acquisierit, ad vtrunq; pertinebit dominium: quia indubitat inter quod querit, querit pro portionibus dominicis: vt. ff. de stipul. seruo. l. seruus communis. nisi in casibus: vt. ff. eodē. l. qui bona. §. si quis. et. C. per quas perso. nob. acquir. l. si duo. [Domini.] id est, pro dominicis portionibus. [Non acquirit.] misi in casu: vt. ff. eadem. l. §. fructuarius. [Acquirat.] vt. ff. eo. l. acquiritur. §. de ijs. [Pertinebit.] misi in casibus: vt ff. eod. l. qui bona. §. si quis.

5 **Sicut seruus.** † Si seruus communis stipulatur vni dominorum, ei soli acquirit, et ita per traditionem ei acquirit eo iubente. [Acquirit.] vt. ff. eod. l. qui bona. §. si quis.

Quod seruus. Si seruus meus accipit per traditionem rem meo nomine, et nomine Titij extranei, mihi soli acquirit. et Titio mihil. [Titio.] sed licet extraneo. pun. v. queritur mihi: vt. ff. de verbo. obligatio. Misi mihi et Tatio. Et hec verū sunt quando nec tradens vel accipiens gerebat, nec. alias secus. vt. ff. eodem. l. finali.

Odof.

Fructuarius. Hic dicitur: Licet seruus fructuarius si stipuletur simpliciter querat sibi, tamē si stipulatur ex re fructuarij, non domino querit. [Acquiret.] Sed si non diceret, hic querit soli fructuario: vt. ff. eodem. Lacquiritur. ff. de ijs.

6 **Si cum mihi.** In. §. isto dicuntur tria. Primo dicitur: † Si volebas mihi rem aliquam tradere, et iussu meo tradidisti seruo meo et Titij: Seruus dicit quod accepit nomine Titij, Titio acquiritur. Secūdo dicitur: Si volebas mihi aliquam rem donare, et tradidisti procuratori meo. et ipse accepit suo nomine, mihil agit, quia queritur mihi. Tertio dicitur: Si tradidisti seruo communi vt mihi soli quereretur, et ipse accepit vt quereret mihi et alij, mihi soli acquiritur. [Algetur.] scilicet in persona Titij. [Algetur.] scilicet quantum ad sui personam, vnde ei queritur, vt. ff. de dona. l. qui mihi. [Faceret.] subaudi dum tradens vellet fieri alterius tantū. [Algetur.] vnde soli mihi queritur. Unde nota vbi gerit tradens et accipiens vt mihi queratur dominium domino: vt. ff. de dona. l. qui mihi. Si autem neuter agat, tunc non queritur antequam domino tradatur: vt. ff. eod. l. eo. que. et. ff. de acquir. poss. ff. l. §. hec, que de seruis.

Odof.

Summarium.

1 Via publica media quo casu non impediat alluuionem.
2 Alluuio non impeditur via publica, licet loco publico et sacro impediatur.

1 **Martius fundum.** Hec lex solet difficilis reputari, vnde aduertatis bene casum, et intelligatis hanc legem. † Quidam nomine Martius habebat fundum suum iuxta viam publicam, erat ager Lucij Titij, vltra agri Lucij Titij erat flumen, vltra flumen erat alter ager cuiusdam, cuius nomen non ponitur in litera: Flumen exierunt, et primo agrum Lucij Titij vsurpauit, postea viam publicam, et sic peruenit ad agrum Martij, et de eo mihil tetigit. postea flumē paulatim recessit, et dimisit agrum Lucij Titij, et viam publicam, et recessit in pri

stinum statum, licet si non redisset, in statum antiquum, & remansisset in via publica, ager Lucij Titij intelligitur ille, qui agrum vltra flumen habebat: tamen si redit in pristinum statum, ager Lucij Titij accrescit Martio: nec obstat quod via publica est in medio inter agrum Martij, & Lucij Titij, quia non est impedimento, sed potius est causa, per quam possit ire ager Lucij Titij ad fundum Martij. Et hoc dicit. [Martius.] scilicet vicinus. [Secundum.] id est, iuxta. [Et ager.] scilicet Lucij Titij, & medius inter publicam viam, & flumen erat: & sic Hysteron proteron. Sic. ff. de rer. dom. l. riparum. [Agrum.] scilicet Lucij Titij. [Postea.] id est primo loco redijt. Hoc est thema. Ponetis exemplum vt dixi in casu. [Lucij Titij.] scilicet vltra flumen erat ager cuiusdam boni viri, cuius nomen non ponitur in litera. [Abolescit.] scilicet vsurpatur. [Recessit.] scilicet decrescendo. [Et alluuione in antiquum locum.] id est, in parvum alueum redijt: quia alluuio habet crescere, & minuere. [Redijt.] Modo quæritur an ager Lucij Titij vicum, cuius nomen non ponitur in litera. [Respondi.] Modo determinat. [Esto.] scilicet nominati. [Redisset.] scilicet flumen. [Et.] scilicet innominato, qui habebat fundum trans flumen. [Esset.] scilicet est flumè Martij. [Quod.] id est, quia. [Relictus.] id est, restitutus. [Esset.] quasi dicat, est ipsius fundi. [Via fundi.] id est, parata ad illum fundum ingrediendum. Unde not a si Martius habet primo fundum, &c. vt dixi in casu. Unde colligens tria notabilia. Sicut alluuio alicui
2 primo aufert, ita postea restituit: vt. ff. eod. l. ergo. §. alluuio. † Item nota, quod via publica non est impedimentum alluuioni, sicut impedit seruitutem viæ: sed locus publicus & sacer est impedimentum alluuionis: vt. ff. de seruitu. l. seruitutes. §. penul. Item nota si erat via publica non cadit in mensuram: vt. ff. de pericu. & commo. rei vend. l. id quod.

Summarium.

3 ☞ Seruus alienus bona fide possessus mihi querit ex stipulatione,

1 ETiam. Hic dicitur: † Si possideo seruum tuum bona fide, quod stipulatur, vel accipit ex re mea, mihi acquirit. Sed et si seruum possideo bona fide, si stipulat, rei acquirit ex re mea, mihi querit. [Fortuitus.] Quasi dicat, etiam non fortuitus. [Acceptr.] Nam facio est, si aliquis possedet bona fide, vt. ff. eod. l. acquiritur, §. de ijs. & ff. de pecul. l. eo tempore. in fine.

Summarium.

1 Possessor bone fidei non censetur qui hominem liberum scienter possidet.
2 Bona fides in libero homine non sufficit ab initio, nisi habeatur per singula momenta.
3 Possessor bone fidei quo casu perceptos fructus suos faciat.

1 QUæritur. In lege ista dicitur: † Si aliquis possedit bona fide liberum hominem, & decedit, electo herede, cum qui scit liberum hominem, hic heres non censetur bone fidei possessor: vnde non potest per eum sibi acquiri. Nam & si forte aliquis fundum alienum bona fide possideat, & legat alteri, qui scit alienum, & ille fructus percipiat, non facit eos suos. Idem si testator habeat seruum proprium, & cum legauit, vel manumisit, & heres scit alienum, tūc non querit ei, licet bone fidei possessori queratur. [Quæritur est si in.] scilicet bone fidei possessor. [Eique.] scilicet bone fidei possessori. [Ait.] scilicet quod acquiratur. [Cæperit.]
2 Unde nota: † quod in libero homine bona fide possesso non sufficit ab initio bonam fidem habere, sed per singula momenta debet habere bonam fidem: vt. ff. eod. l. qui bona. §. generaliter. [Non facit.] subaudi, quia censetur malefidei possessor: nam ille non, facit fructus suos: vt. ff. fin. regund. l. iuj. §. post litem. [Fuerint.] nam serui alieni possunt testamento manumitti: vt. C. de testa. manu. l. seruos. [Ignorent.] scilicet, imo scirent. [Acquiratur.] vnde nota regulam,
3 † quo casu bone fidei possessor fructus perceptos suos facit, vt in fructibus industrialibus: vt. ff. finiti regun. l. iuj. §. post litem. & eo. l. bone fidei. eodem casu bone fidei possessori queritur & ex re sua, & ex opera: vt. ff. eod. l. acquiritur. §. de ijs. Fallit. ff. de vsu, & habi. l. seruum. in princip. Item secus in male fidei possessore: vt ff. de petitio. hered. l. nisi. Hec obstant leges, quæ videntur velle quòd ex opera non queratur bone fidei possessori: vt. ff. de peric. & commo. rei vend. l. j. & ff. de actio. empti. l. Iulianus. §. ex vendito, quia si possidet ciuiliter & naturaliter, sibi querit, vt hic: si naturaliter tantum, vel ciuiliter tantum, tunc secus vt ibi.

Summarium.

1 ☞ Statue ad ornatum ciuitatis posite non efficiuntur singulorum.
2 Statue in ciuitate qua actione vendicentur.

1 STatuas. Hic dicitur: † Aliquis ad ornatum huius ciuitatis sua propria pecunia posuit statuas, & statue non sunt singulorum ciuium, sed totius ciuitatis: vnde aliqui non possunt auferre eas, nec etiā ille, qui posuit: vnde sunt vniuersitatis. Unde si ipsa possidet, potest repellere agētem contra eam ad statuas: si alius, ipsa potest agere actione in factum pro statuis. [Statuas.] scilicet positas ad decorem, & ornatum ciuitatis: vt dicatur. C. de statuis & imaginib. l. prima & secunda. [Ciuium.] scilicet singulorum. [Non esse.] vt. ff. de in rem verso. Lin tātum. [Prinato.] alicui. subaudi. [Posuerit.] quia ponendo desiit esse dominus. Erunt ciues. id est, vt ciuium vniuersitatis. [Potentē.] sc. si aliquis vult vendicare istas statuas. [Innuendi.] subaudi si ciuium vniuersitas non possidet, & qua actione subaudi rei vendi
2 catione, vt arga. C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus. † Alij dicunt quod non possunt vendicari: vt. ff. de rei vend. l. in rem. §. loca. sed actione in factum: vt. ff. eod. titu. l. que religiosis. Vel dic licet non possit vendicare directa rei vendicatione, tamen vtili potest vendicare: vt dicitur in. l. sancimus. Item nota aliquem tuendum exceptione, si possidet, vel actionem habet, si non possidet: vt. ff. eod. l. in rem, & familie hercis. l. inter coheredes. §. familie. & C. de pac. l. legem. & ff. eodem. l. hereditas. in princip.

Summarium.

1 Substitutio nondum competens non est in bonis substituti.

1 SUbstitutio. Hic dicitur: † Substitutio, que nondum existit, sed speratur existere, nō est in bonis substituti, sed extra bona. [Que nondum competit.] id est, cuius condicio nondum existit. [Est.] id est, non est in bonis substitutorū. Et ad hoc facit ff. de action. & obligatio. l. io. cui. Idem in institutione: vt. ff. de acquir. hered. l. io, cui. licet pendente conditione secundo tabulas possit petere: vt. ff. de bono. poss. secund. tabu. l. equissimum. §. sub conditione speratur fieri, arg. ff. de his, que in fraud. cred. l. qui autem. in princi. Secus autem est, si aliquis seruum meum instituatur, vel subtrahit: quia tunc habetur ratio huius hereditatis: vt ad legem Aquil. l. inde Neratius. §. j. Et ita estimamus id, quod est, non quod futurum est. Sic. ff. ad legem Falci. l. portia. Aliquando econtra: vt. ff. de act. empt. l. si factum.

Summarium.

1 Seruus alienus bona fide possessus cui querat.
2 Corporalia quibus modis queruntur,
3 Corporalia traditionem veram recipiant, non autem incorporalia.
4 Pecunia post emptionem soluta monstrat cui res empta queratur.

1 SEruus. † Si ego possideo seruum tuum bona fide, si non querit ex re mea, vel ex opera sua, mihi non acquirit. [Non acquirit.] quia seruus alienus bone fidei possessor querit ex re sua, vel ex opera sua, non alias, vt. ff. eod. l. acquiritur. §. de ijs.

Incorporales. In. §. isto ponitur differentia
2 inter res corporales, & incorporales. Res corporales queruntur traditione, & vsucapione. Unde si tradit aliquis rem aliquam ad dominum transferendum, trāfit dominum, Sed res incorporales, non queruntur nobis his modis. §. quasi per traditionem. [Incorporales.] vt sunt seruitutes: vt. ff. de rerum diuis. l. j. in fine. [Vsucapione.] scilicet triennij, vel
3 longissimi temporis. [Est.] † Unde res corporales recipiūt veram traditionem: vt. C. de pact. l. traditionibus alias paratur causa vsucapiendi: vt. ff. eod. l. traditio. sed incorporales non recipiunt veram traditionem: vt si vendis mihi viam itineris & actus: vt. ff. de seruitu. l. etiam. & l. quoties. & ff. de seruitu. rustic. pred. l. j. in fine.

Item

Item non recipiãt vſucaptionem triennij, ſed vicennij, vel triginta vel quadraginta annorum. Et hoc eſt verum, cum habent cauſam interpoſitam, nõ naturalem, niſi tanto tempore, cuius non extat memoria: vt. ff. de ſeruitu. l. ſeruitutes. in princip. & dig. ff. de aqua plu. arcen. l. ſin ſine. Sed ſi habent cauſam naturalem, tunc ſecus, vt. C. de ſerui. & aqua. l. ij.

Odofredus.

4 **Cũ ſeruus.** Jn. ff. ſito ponitur talis caſus: † Titius habebat nudam proprietatem in ſeruo, & ego habebam in eo ſeruo vſumfructum formatum: iſte ſeruus emit rem, & per traditionem accepit, non tamen pecuniam numerauit: cui queritur dominium. Et certe ſi ſoluit de pecunia propietarij, tunc proprietario queritur: ſi de pecunia vſufructuarij, pecunia tunc eius eſt, & interim in pendenti eſt ante ſolutam pecuniam. ſed ea ſoluta non: vnde illius eſt dominium, de cuius pecunia ſolutum eſt pretium. [Vſufructus eſt.] ſubaudi, & proprietas alterius. [Hominem emit.] id eſt ſeruum vicarium emerit. [Pro proprietatem.] ſcilicet vicarij acquiſierit. [Videtur.] Et ad iſtud concordat. ff. de vſufruct. l. ſed & ſi quis ſtipuletur. §. interdum. Vnde aliquid eſt in pendenti, & ſubaudi, non inſpecto futuro tempore, ſed preſenti: vt. ff. ad ẽdictum. l. j. §. ſi pendeat. & C. de ſentẽt. paſſis. l. vltima. Odof.

Summarium.

1 Beſtia fera ſi quid nobis rapuerit, noſtrum manet, quidiu illud perſequi poſſumus.
2 Condictio furtiua, & actio furti ſimul competunt quidem, nec vna tollit aliam.

Pomponius. Jn lege iſta ponitur pulcher caſus, & leuis, & eſt talis: † Paſtor meus cuſtodiebat porcos meos: dum eſſet in cuſtodia, venerit lupi, qui mihi ſeiunauerint, & abſtulerunt ei duos porcos: vel dum ipſe dormiret, abſtulerunt ei lupi porcos, porci iuxerunt rugire, siue grũnire: paſtor incepit clamare, & ire poſt lupos: coloni cum audiant rumorem, venit verſus rumorem cum canibus ſuis, & inuenit dominos lupos, & inſultum fecit in eos, & ipſe arripuit eis, vel canes acceperunt eis porcos, & ita receſſerunt domini lupi inuiti. & ieiuni cum magna triſtitia: paſtor, qui inſequebatur lupos, inuenit porcos apud colonum: Dicit paſtor: Redde mihi porcos. Dicit colonus: Nõ, quia deſiderant eſſe tui. Vnde dicit ille colonus, & argumentatur hoc modo: Sed ſi fera beſtia, que tua eſſet, euaderet cuſtodiam tuam, & ego caperem, eſſet mea, & non tua: & ita hoc caſu. Dicit paſtor: Non eſt ita in porcis manſuetis, ſicut eſt in feris beſtijs, quia in multis bonis ſunt ille, eſto quod occupate ſint: ſicut ſi euadãt cuſtodiam, efficiuntur alterius, qui capit eas: ſed in hoc caſu debet ita eſſe, vt in naui que patitur naufragium, vt reo reſtituantur illi, cuius ante erant: ita hoc caſu. Queritur quid iuris? Bonus Pomponius tractauit hanc queſtionem cum magna ſubtilitate. Et primo allegat pro colono, ſcilicet quod porci debeant eſſe ſui, ſicuti videmus in feris beſtijs, & in occupatis ab vno, ſi euadant cuſtodiam ſuam, debent eſſe alterius. Ecõtra allegat pro paſtore, vt ſicut in naui & incendio, eſt ita hoc caſu. Poſtea determinatur hec queſtio, & dicitur quod colonus nõ habet ius in porcis. Vnde ſi accipit animo lucrandi, de his tenetur furti domino ipſorum, alias tenetur actione ad exhibendum: & ſi nunc non vult reſtituere, tenetur furti. [Pomponius tractat.] ſcilicet ſequẽtem queſtionem. Primo ponendo thema. Secundo allegando pro vtraque parte. Vltimo, ſine tertio determinat. [Et cum paſtor meus peteret.] id eſt, repeteret, vt ſibi redderentur a colono vicine ville. [Eius.] ſcilicet ruſtici, vel coloni ville vicine, vel loci. [An noſtri maneant.] ſubaudi eius ante erant. [Nam genere.] ẽdo allegat. [Cogitabant.] ſcilicet ruſtici, vel vicini coloni, vel villani. vel l. nici. [Eorum eſſe, qui ceperint.] vt. ff. eodem l. naturale. §. illud. [Qui venap.] Ponit & aliud exemplum. [Sultulit.] ſcilicet quis ulla. [Ipſius ſit.]

¶ [O: Seguon. dicit allegando pro vna parte, nunc allegat pro alia parte. [Sed putat.] ſcilicet paſtor, vel Ulpianus, vel Pomponius. qui fecit legem iſtã. [Veram ſit quod ſcribit.] ſubaudi, & ideo qui occupauit, tenetur in duplum: vt. ff. de naufrag. l. j. et. ff. [Rapuit.] vt. C. de furt. & ſeruo corrup. l. in eum. [Et ſane.] ẽdo determinat. [Actionem.] ſubaudi, & condictionem furtiuam. [Non animo furãdi.] ſcilicet ab initio. [Non reddiderit.] ſcilicet

2 ſed contrectauerit: vt. ff. de furtis. l. inficiando. [Poſſe.] † Vnde de porcis poteſt conuenire actione furti, & condictione furtiua: & vna non tollit aliam: vt. C. de furtis, & ſeruo corrupto. Lancille.

Odof.

Summarium.

1 Seruus duobus communis quando ambobus acquirat.
2 Bone fidei natura que.

1 **Communis ſeruus.** † Si ſeruus communis mihi et tibi querit ex re mea, ſi eſt tale, quod poteſt ambobus acquiri, ambobus acquiritur,
2 ſed tenetur mihi reddere communi diuidendo. † Nam natura bone fidei eſt, vt quod non poteſt queri tibi, mihi acquirat. & ſi ambobus poteſt acquiri, ambobus acquirat. & hoc dicit. [Id erit.] ſi eſt tale, quod poſſit vtrique acquiri. Et ad iſtud facit. ff. eodem. l. qui bona. §. ſi cum. [Acquiritur,] vnde non querit pro portionibus virilibus. ſed pro partib⁹ dominicis: vt. ff. de ſtipul. ſeruo. l. proinde. & l. ſi ſeruus. Odof.

Summarium.

1 Dominium non habens an alij parere poſſit.
2 Transferre in alium quis nequit, quod ipſe non habet.

1 **Non eſt nouum.** † Si creditor tuus vendit rem tuam ex pacto, vel ex lege, in me transfertur dominium: & ideo non eſt nouum, vt qui dominium, &c. [Nam et creditor, &c.] ẽdo ponit exemplum. [Vendendo.] ſcilicet ex pacto, vel ex lege. [Preſtat.] id eſt, in accipientem transfert dominium. [Habuit.] Vnde nota q̃ iſta eſt regula, † quod nemo poteſt in alium plus iuris transferre, quam ipſe in ſe habebat: vt. ff. eodem. l. traditio. Fallit in creditore, vt hic, & Juſti. quib. alie. lic. vel non. in princi. Item fallit in executione ſententie: vt. C. de cuic. l. ſi minus. Item in arbitro: vt Inſtitu. de offic. iud. in fine. Item fallit in tutore, & curatore: vt. ff. de furtis. l. utrũdi. §. qui tutelam.

Summarium.

1 Fructuario hereditas queri non poteſt.
2 Seruus, in quo habeo vſumfructum, inſtitutus mei contemplatione an mihi querat.

1 **Fructuario.** Hic dicitur, † q̃ ſeruus, in quo habes vſumfructum, non poteſt hereditatem acquirere tibi, etiam ſi tu contemplatione inſtituatur: quia hereditas non eſt in bonis ſeru. [Quod.] pro quia. [Eſſe nõ poteſt.] alias non
2 eſt: nam in adeundo non eſt opera, vt. ff. eo. l. liber homo. † Sed quid ſi inſtituitur contemplatione tui? videtur quod tibi acquirat: vt. ff. de valg. & pupil. ſubſti. l. ſed & ſi plures. §. ſed ſi interrogatum. Sed contrarium verum eſt, ſcilicet vt dominium non poſſit tibi queri: vt. ff. de acquir. hered. l. ffis. qui. §. inſſue. & ad hoc facit. ff. de ſtipul. ſeruo. l. penul. & dig. ff. eod. l. liber homo. & dicam. ff. eo. l. homo liber. Odofr.

Summarium.

1 Emptor bone fidei fructus facit ſuos.
2 Vſucapio vel preſcriptio an impediatur ſuperueniente ſcientia rei aliene.
3 Bonam fidem ab initio habere quando ſufficiat.
4 Poſſeſſor bone fidei eſt, qui cum non ſit, dominum ſe putat.
5 Poſſeſſor bone fidei habetur loco domini.
6 Vſucapio iure introducta eſt, ideoq; iuris eſt.
7 Fructuum perceptio ſcientia rei aliene ſuperueniente non impeditur.
8 Emptor bone fidei fructus ſuos facit.
9 Fructus qui induſtriales, & qui naturales.
10 Fructus extantes, & conſumpti an ſint percipientis.
11 Poſſidens loco domini quos fructus ſuos facit.
12 Pupilli res nec vſucapi, nec preſcribi poteſt.
13 Vſucapi non poteſt, quod vi poſſidetur.

Bone fidei emptor. Jn lege preſenti tractatur de bone fidei poſſeſſore, qualiter ſua induſtria queratur ſibi vtile dominium, ſiue fructuo: & habet hec lex duas partes. Et in prima parte tractatur de acquiſitione earum

rerum, que non possunt vsucapi, vel prescribi. Unde ponetis ita
1 casum: † Si nō domino emo fundum bona fide, vel aliquā aliam
rem, & per traditionem accepi: ex illo fundo: siue ex alia re fructus
percepi: nunquid efficior dominus: Certe sic: quia bone fidei em-
ptor facit fructus suos, quos sua industria percepit. Sed & si indu-
stria alterius, & ex opere sua percipit, facit suos: quia bone fidei
emptor omnes fructus industriales facit suos, quia est loco do-
mini. Quod est verum, siue percepit fructus ex re, que potest vsu-
capi, vel prescribi, vt quia est res pupilli, vel similis, que ponitur
in textu. Explicita est prima pars, siue hic est primus casus. Sed
2 quid dicemus: † Possedit bone fidei emptor rem alienam, quam
incepit vsucapere, vel prescribere: postea incepit habere scientiam
rei alienę: nunquid impeditur vsucapio, vel prescriptio, vel impe-
ditur quo minus percipiat fructus: Et certe tenetur quantum ad
vsucapionem, vel prescriptionem, q̄ sufficiat ab initio habere bo-
nam fidem: cita in seruitutibus percipiendo. Econtra videtur q̄
licet superueniens scientia non impediat vsucapionem, vel prescri
ptionem, impediet tamen fructuum perceptionem. Nam q̄ bone
fidei emptor facit fructus suos, verum est, si habet bonam fidem,
vel non. Quęstio est facti, non iuris. Et Segnon. hęc questio non
determinatur in litera. Sed est dicēdum in hac questione q̄ sicut
sufficit ab initio habere bonam fidē in vsucapione, & prescriptio-
ne, ita in fructibus dicendum est, vt sufficiat ab initio habere bo-
3 nam fidem. † Quod est verum, siue aliquis emit fundum, in quo
erant fructus, & ipse separat eos a solo. Idem est & in fetu ouium,
& in lacte. Idem in lana, & in pilo, quod in fructibus, scilicet vt suf
ficiat ab initio habere bonam fidem. Et hoc est quod dicit, [Bo
ne fidei emptor.] Qui emit bona fide, dicitur bone fidei emptor:
vt. ff. de verb. signifi. l. bone fidei emptor. & ff. de contrahen. empt. l.
4 qui a quolibet. † Bone fidei possessor est, qui putat se dominū,
& non est: vt. C. de furtis. l. apud antiquos. [Re.] quasi dicat, re-
dum ex sua. [Omnes.] id est, etiam siue sua diligentia, siue alte-
rius percipiat: vt. ff. de vsur. l. qui scit. §. preterea. [Fructus.] scilicet
5 percipiendos. [Bene.] Ideo dicit bene, quia † bone fidei posses-
sor loco domini habetur regulariter, vt hic, & ff. ad Sillan. l. j. §. j.
Et de alio casu. j. dicef. [Possessa.] scilicet & furtiua. [Donata.]
alias data. Nam hec res non potest vsucapi, vel prescribi: vt. ff. ad
legem Jul. repetun. l. vltima. Sicut nec res furtiua potest vsucapi:
vt Instit. de vsucap. §. furtiue. [Empton.] Ducusq; duraz pri-
ma pars huius legis. [In contrarium.] Modo ponitur secunda
pars, in qua examinat vnum: & videtur dicere totum oppositum
quod dicit litera, & vult dicere sicut dixi in casu. [Capi.] scilicet
nec interrumpitur vsucapio. [Pomponius.] scilicet respondit,
6 non decidendo, sed allegando. [Possideat.] Et ita habetis, † q̄
vsucapio est iuris: quia vsucapio est introducta a iure: vt. C. de
vsucap. transfor. l. j. Sed possidere bona, vel mala fide, est facti, li-
cet ipsa possessio aliquando habeat plurimum facti, aliquando
plurimum iuris: vt. j. iuru. l. j. §. adipiscimur. tamen habere bonā
fidem, vel malam fidem, est facti, sicut contrahere: vt. ff. de cura. fu-
rio. l. cōsilio. [Facit.] scilicet vt in principio hui⁹ legis. Sed subau
7 di, hic tamen † sicut superueniens scientia non impedit vsucapio-
nem, vel prescriptionem, ita nec fructuum perceptionem. Et ita
soluam. j. quoddam contrarium. Et Segnon. habetis hic q̄ bo-
ne fidei possessor facit fructus suos, ita in similibus casibus, qui
sequuntur. [Pertinent.] partus tamē ancille: vt. ff. de vsufru. l. in
pecudum. [Lac.] scilicet omū. [Faciat.] scilicet bone fidei emptor.
[Non potest.] quia fructus est lac ouium. [Est.] scilicet & in pilo:
vt. ff. de vsur. l. in pecudum. Et Segnon. hec lex dicit tria princi-
8 paliter. Primo dicit, † q̄ bone fidei emptor percipiendo fructus
sua diligentia, vel alterius, facit suos. siue res est, que potest vsuca
pi vel prescribi, siue non, vt res pupilli, & de alijs, que dicuntur in
litera. Secundo dicitur: Sicut in vsucapione, & prescriptione in-
choata, superueniens scientia, non impedit vsucapionem, vel pre
scriptionem, ita fructuum perceptionem. Licet in aliquo sit differē
tia: quia vna, scilicet vsucapio, est iuris: alia, scilicet possessio:
est facti. Tertio dicit: Non solum bone fidei emptor fructus facit
suos, imo fetus omnium, vt lac, & lanam, & pilū: qui a in fructu sunt.
Et hoc vult dicere hec lex, si bene intelligitis eā. Sz ad hāc legē
opponūtur, & signantur infinita contraria: quia hic dicit q̄ bone
fidei emptor facit fruct⁹ suos. [Omnes.] scilicet industriales, vel
naturales, vt in lege cōtraria. Vel potest dici q̄ bone fidei emptor
nedum fructus, quos percipit sua diligentia, facit suos. sed etiam
omnes, scilicet industriales, non naturales. Unde circa hoc ita
9 breuiter distinguo. † Fructus aliq̄ industriales, aliq̄ naturales. In-
dustriales dicuntur, qui non queruntur sine industria, vt sunt se-
getes, sicut est fetus ouiū, & lac, & pilus, & lana. vt in fine huius le-
gis, & ff. de vsur. l. in pecudum. Naturales dicuntur, quos ex diui-
na prouidentia percipimus, vt poma, & ceras. vt. ff. de vsur. l. fru-
ctus. Item fructus aliq̄ percipiendi, aliq̄ percepti. Percepti dicun
tur vel ex quo a solo sunt separati sint reconditi in horreo, vel nō.
Et hoc verum est in bone fidei emptore, et fructuario: vt. ff. quib.
mod. vsufruc. amit. l. si vsufructuarius metiem. Sed in hoc est dif
10 ferentia, que dicitur. ff. de vsur. l. qui scit. §. j. Percipiendi dicun
tur duobus modis: vt. ff. de rei vend. l. fructus. † Item fructus aliq̄
extantes aliq̄ consumpti: quia pro extantibus datur rei vendicat.
pro consumptis condictio sine causa: vt. C. de condictio. sine cau
sa. l. mala. Item aliq̄ pendentes: vt. ff. de rei vendica. l. fructus. Item
possessores aliq̄ bone fidei, aliq̄ male fidei: vt. ff. de contrahen. empt.
Qui a quolibet. Item possessores aliq̄ cum titulo, vt qui a emerit:
vt. ff. de vsucap. l. Celsus. Sine titulo, qui non habent aliquem titu
lum. His ita premissis, ita dicendum est, Fructus industriales bo
ne fidei possessor facit suos, siue habeat titulum siue non: licet ceteris
11 leges loquantur in illo, qui habet titulum: † tamen qui possidet
loco domini, dicendum est q̄ facit suos fructus industriales, siue
habeat titulum, siue non, adeo vt licet teneatur de rei vendicatio-
ne, de fructibus tamen non tenetur: sed extantes iudicio officio re
netur reddere. de consumptis non tenetur: vt Instit. de offic. iud.
§. si vero, & §. alloui. Fructus naturales nullius possessor facit suos,
vt in lege contraria. Si autem est male fidei possessor, indubitan-
ter omnino non facit aliquos fructus suos, propter malam suam
fidem: vnde de extantibus tenetur rei vendicatione: sed alia est rei
vendicatio fundi, alia fructuum. Secus in petitione hereditatis:
quia vna est petitio hereditatis: vt. ff. de petitio. hered. Latem ve-
niunt. §. fructus. & de consumptis tenetur condictione furtiua, vel
sine causa: vt. C. de condict. sine cau. l. mala. & tenetur de percepti-
a percipiendis excusatur: vt. C. de rei vēdi. l. si quis fundum. nisi in
casibus: vt. ff. quod metus causa. l. sed & partus. §. metum. & C. de fi
de instru. & iure hasta. fisc. l. j. & C. de agricol. & cēli. l. quemadmodū.
Sed si titulum non habet, tenetur de perceptis, siue inhoneste nō
poterat percipere: vt. ff. de rei vendic. l. fructus. Sed ad hoc quod
hic dicit. est contra: quia res pupilli non potest vsucapi: vt. ff. de
minorib. l. etiam. Ad quod ita dicetis: Res pupilli, vel posthu
mi non potest vsucapi, si in eorum persona est inchoata vsucapio,
alias sic: Sed demum contra. j. pro emptore. l. §. si a pupillo. & ff.
12 de eo, qui pro cura. nego. gest. l. si is. Solutio duplicitur. † Res,
que in veritate pupilli est, non potest vsucapi, vel prescribi: si res,
que putatur pupilli, potest vsucapi, vt in lege contraria. Et ita q̄
in vero est, accipitur pro opinione: vt. ff. de petitio. hered. l. heredē.
Vel potest dici, res pupilli non potest vsucapi, id est longo tempo
re prescribi, vt hic dicit vsucapi sic, vt in lege contraria. Et ad hoc
facit. j. de vsur. l. eum. qui. Sed hec solutio, non videtur bona: vt. ff.
de verb. sig. alienationis. Unde prima solutio vera est. Demum ad
13 id, quod dicitur hic, † q̄ res vi possessa non potest vsucapi, est con
tra. C. quod metus causa. l. ij. Solutio. Verum est in vi ablatua,
qui a non habet in se consensum: vt hic, & Instit. de vsucap. §. fur
tiue. Secus in vi compulsiua, vt in lege contraria: quia coacta vo
luntas est voluntas: vt. ff. quod met. cau. l. si mulier. in fine. Sed ad
istud, quod dicitur q̄ superueniens scientia, videtur q̄ hec litera
innuat q̄ noceat: quia vsucapio iuris est, possideri facti. Sz vide
tur contraria, que dicit q̄ sufficit ab initio habere bonam fidem:
vt. ff. de vsur. l. qui scit. §. bone fidei. Solutio. Quod dicit ibi, hic
corrigitur. Et ita dicunt quidam q̄ Pomponius loquitur hic
ponendo, non determinando, vel allegando. Vel potest dici vt di
xi in casu: & quod dicit Pōponius, dicit allegando, nō ponēdo.

Summarium.

1 ☞ Seruo in quo habeo vsumfructum, si quid donauit, mihi
querit.
2 Domo liber a me possessus mihi querit quod ei donaui.

Quod fructuarius. Hic dicitur:
1 † Si habeā vsumfructum in seruo, quod ex re mea queritur, seruo
donauit, nunquid illud efficitur meum: Certe sic, mihi
donaui, vt transiret in proprietarium. Sed quid: Extraneus do-
nauit seruo, in quo habebā vsumfructum, nunquid mihi, vel pro
2 prietario querit: Certe proprietario. † Idem est in libero homi-
ne a me bona fide possesso: vt si dono ei aliquid ex re mea, vel ex
opera sua, quod mihi queritur, alias non. [Quod fructuarius.] scz
seruus. [Seruo.] si. an quo habet vsumfructum. [Illi.] id est, proprie
tario. [Ei.] scilicet seruo. Acquiritur.] quia querit ex re fructuarij, vel
ex opere sua et querit, alias proprietario: vt. ff. eod. l. acquiritur. §.
non solum. & §. de ho. Odof.

Summarium.

1 ☞ Edificans in littore maris quando suum faciat.

Edifica

2 Edificare quando possim in litore maris sine authoritate prosficia.
3 Officium iudicis datur, vbi nulla actio inuenitur.

Ianuis. In hac lege dicitur: † Si ego edificio in litore maris, vel in mari, illud meum est, & solum cedit edificio: & cum edifico, si quidem sine incōmodo alteri possim edificari mea authoritate, non possum ab alio prohiberi. Si autem edifico cum incommodo alterius, eo casu non edificabo sine decreto pretoris. Insuper possum prohiberi manu, id est, iactu lapilli, vel iudicio officio, non autem iure actionis. [Quatenus quod in litore publico id est, maris. [Extruxerimus.]id est, edificauerimus. [Fiat.] vt. ff. eod. l. quod in litore. [Decretum.]id est authoritas.

2 Or Segnori, custodiatis vos hic: † Si edifico in mari, vel in litore maris sine incommodo alterius, non requiritur authoritas pretoris: vt. ff. eod. l. quod in litore. & ff. de rer. diuis. l. in litorum. Secus si cum incommodo alterius: vt. ff. ne quid in loco publico. l. ff. ff. si quis. & ita intelligitur. Quidam tamen non faciunt differentiam sine cum incommodo alterius fiat sine incommodo. Sed male dicunt, vt iudicat litera sequens. [Manu.]scilicet per lapilli
3 iactum: vt. ff. de oper. no. nunti. l. i. [Non publico.] † Non enim est prędicta aliqua actio, & tamen potuerit iudicis officio. vt in integrum restituatur: vt. ff. de minor. ab. l. in causę, & l. de var. & extraord. cognit. l. i. & per totam. Odof.

Summarium.

1 Transfuga efficitur seruus capientis.
2 Transfuga quis dicatur.

Transfugam. Hic dicitur: † Si aliquis de nostris transfert se ad hostes, si non capiuntur eum, iure hostili efficitur seruus capientium, non autem Romanorum. Sed si aliquas res capiunt secum, similiter nostre sunt. non autem aliorum
2 Romanorum. [Transfugam.] Et † dicitur transfuga qui transfert se ad hostes: vt. ff. de capti. & postlimin. & postliminium: & ff. transfuga. Et hunc possumus occidere: vt. ff. ad legem Cornel. de sicar. l. i. in fine. Et imponitur alia pena: vt. C. de furt. & seruo corrup. l. seruil. [Fiunt.] id est, fiunt eorum, qui capiunt eos: vt. ff. eod. l. naturalem. in fi. Odof.

Summarium.

1 Bonis nostris inesse quę dicantur.
2 Res quę in bonis nostris esse dicantur.

Rem in bonis. Quia in titulo isto tractatur de acquirendorum dominio, & ille res dicitur esse in bonis nostris, ideo tractatur in lege ista quę res dicātur in bonis nostris. † Et certe ille res dicuntur in bonis nostris, de quibus habemus actionem, vel exceptionem. [Actionem habemus.] puta rei vendicationē, vel publicianam. Or Segnori, habemus hic quę res dicantur in bonis, vt si habemus exceptionem: vt. ff. de exceptio. l. Paulus. Vel actionem, vt. ff. de publicia. l. penul. & vltima. Et ad hanc legem facit. ff. eo. d. l. statuliber. Et nota hic distinctionem, siue diuisionem: Quędam dicuntur in bonis nostris, quędam extra bona. Quędam ex bonis, &c. dic vt notatur.

Summarium.

1 Acquisitio ciuilis quo differat a naturali.
2 Stipulatio dicitur iuris ciuilis contractus.
3 Acquisitio per stipulationem facta ciuilis est.

Aque. † In hac lege notatur differentia inter naturalem, & ciuilem acquisitionē, & in hoc, quę ciuiliter quęritur per eos, qui sunt in potestate nostra. Item quę fiunt in stipulatione, & in hereditate naturaliter quęruntur. scz possessio per eos, qui nō sunt in potestate, & per eos, qui sunt in potestate. [Per eos. scz tantū. [Nostra sunt.] non autem per alios: vt. ff. per quos perio. nob. acquir. l.
1 i. Fallit in casibus, quos notabo. ff. de verb. oblig. § alteri. † [Stipulatione.] quę est contractus iuris ciuilis: vt. ff. mandati. l. ex diuerso. Idē in hereditate, vt. ff. de acqui. hered. l. qui in alieno. Sed per procuratorē non queritur: vt. ff. de acquir. hered. l. placet. Licet fallat. ff. de off. procur. cesar. l. i. [Possessio.]quę est positio: vt ff. tem. l. i. i. [Acquirimus.] vt. ff. rem. l. i. & per procuratorem. Sed dic mihi, quę est ratio differentię quare per procuratorē nō queritur vllo actu, vel directa sed per eū queritur possessio? † Ratio est illa, qz acquisitio, quę fit per stipulationē, est ciuilis: vnde queritur sibi actionem, quę deriuatur ex stipulatione. Vnde non potest separari, quia ista est ossib' inseparabilis: vt. de peculi. l. quia ergo. casus. sed mihi tenetur & dare. Sed possessio cum sit rei corporalis detentio per traditionē queritur. Vnde corpus procuratoris mei representat corpus meum, vt ille inhereat corpori meo: quia is possidet, cuius nomine possidetur: vt. ff. ut. proximo. l. quod meo nomine possidet. Odof.

Summarium.

1 Hereditas nobis per liberum hominem queri non potest.
2 Procurator meus an possit hereditatem acquirere, in qua heres instituitur sim.
3 Hereditas quo differat a bonorum possessione.
4 Vsufructus quando patri per filium queratur.
5 Hereditas per liberum hominem quęritur, quinque interuenientibus.
6 Homo liber nobis bona fide seruiens quid querat nobis.
7 Homo liber per fam. in quibus obligetur.
8 Homo liber damnum nobis mihi tenetur.
9 Seruus alienus, vel homo a me bona fide possessus, quod non querit mihi, quę vt sibi, vel domino.
10 Homo liber a me possessus vlucapere non potest.

Homo liber. Quia non solum acquiritur nobis per filium nostrum, & per seruos nostros, imo per liberos homines a nobis bona fide possessos. Et de libero homine agitur in hac lege principaliter quātō acquiratur, vel non. licet incidenter tractet de seruo alieno a nobis bona fide possesso. in fine huius legis. Et in principio huius legis dicuntur tria. Primum dictum
1 est generale, † quia per liberum hominem a nobis non bona fide possessum non acquiritur nobis hereditas. Secundo dicitur: Si tamen instituatur heres homo liber bona fide possessus a me mea cōtemplatione & ille adeat sua sponte, me iubente. sciente sui cōditionē mihi acquirit. Tertio dicitur. Si iussu meo adiit, non sponte, mihi non querit, quia non sponte adiuit nec tibi, quia non habebat animum acquirēdi sibi: qz quereret sibi, si haberet animum acquirendi. sed tenetur mihi restituere. vt dicam in litera. [Homo liber.] subaudi iuri nostro subiectus, nec a nobis bona fide possessus. [Non potest.] quia liber homo nostro iuri subiectus acquirit nobis vt filius: vt. ff. de acquir. hered. l. quis in aliena. Item ideo dixi non bona fide possessus mihi acquirit, vt. ff. dicitur in litera. Et ibi est exemplum in terminis de libero homine non possesso bo-
2 na fide, nec nostro iuri subiecto. Pone, † Titius instituit me heredem. nunquid procurator meus potest illam hereditatem acquirere: Certe non: vt. ff. de acquir. hered. l. placet. alias incipit Paulus respondit. Specialis tamen est in procuratore Cęsaris, vt acquirat hereditatem per procuratorem: vt. ff. de offic. procur. Cęs. l. i. Sz licet non queratur per eum, bonorum tamē possessio bene queritur: vt. ff. de bono. possel. l. ult. § acquirere. & C. mandati. l. si mandatu. † Et est ratio differentię, quia hereditas, quę est successio in ria cuiusq; queritur nuda voluntate: vt Institu. de hered. qualit. et differ. Vnde si constituo aliquem procuratorem ad petendam hereditatem, eo ipso volo ipsum heredem esse. Non sic in bonorum
3 possessione: quia debet peti cognita causa, & hodie iudice sedente pro tribunali: vt. ff. de bon. possel. l. ult. § si capita. & C. de cura. furio. l. vlt. § nos itaq. & C. qui admit. ad bono. possl. l. fin. Et quia in ea bonorum possessione requiritur factum. Vnde per procuratorem possum petere eam. [Qui bona fide.] Incipit secundum dictum [Acquirit.]id est. acquirere potest nobis. Vel acquirit, scilicet si interuenit quod infra dicitur. [Conditionem suam.]id est, seruiens. [Adierit.]subaudi iussu meo precedente: vt. ff. de acquiren. hered. l. ff. io. qui. [Nam si.] Incipit tertiū dictū. [Adierit.]id est, non sua sponte, sed necessitate seruili. [Sibi.] scz qui nō habet animum acquirendi sibi. [Nobis.]f. qui non sponte sua adiit, sed necessitate seruili. [Negret.]subaudi cōditione sine causa teneri mihi restituere, si mea cōtemplatione fuit institutus: vt. ff. de stipula. seruo. l. penul. Et vt intelligatis quandam obscuram glo. Joā. & Azo. hic scripti. ita notate, Aut liber homo est subiectus iuri nostro, nec nobis bona fide seruit. Aut non est subiectus, & bona fide seruit nobis. Et ita debuit iudicare do. Joan. & Azo in primo casu: qz si filius est in potestate nostra, & heres instituatur, hoc casu ita

erit, siue hereditas erat profectitia, siue aduentitia, nō poterit eam adire, nisi me vidente, ⁊ tūc ei querit mihi: vt. ff. de acq. here. l. qui in aliena. in prin. Verū si diu possedit eā me patiente, presumitur q iussus precesserit, vnde querit mihi: vt. ff. de petit. hered. l. si filius. Hodie est idē in hereditate profectitia: ⁊ est profectitia, sed aduen-
4 titia est hec. † Hodie si in vnū concurrunt voluntas patris ⁊ filij obtemperātis, proprietas queritur filio, vsusfructus patri. Si nō concurrunt in vnū, si filius vult adire patre reclamante, potest. Si autē ecōtra pater vult q filius adeat, filius nō vult, tunc pater potest adire: vt. C. de bonis que liber. l. cū nō solū. in prin. ⁊ quasi per totam legē. In secundo casu, vt q procurator noster est, per quem non queritur hereditas, vt in principio huius legis, ⁊ ff. de acq. hered. l. placet. Speciale tamen est in procuratore Cesaris. Sed licet per eum non queratur hereditas, per eum tamen queritur pos-
5 sessio, vt. ff. dixi. Que autem sit ratio, etiam ff. dixi. † In tertio casu per liberū hominē pōt queri hereditas, si quinque interueniant: Si bona fide possideam, vt hic. Scdm, q sit institutus heres mei contemplatione. Tertiū q me iubente. Quartum, q sua sponte adeat. Quintum, q sciat suam cōditionem, vt in principio huius legis, ⁊ l. si is, qui. Si autem prima tria interueniant, deficiant alia duo, non queritur mihi, nec sibi: vt. ff. eod. l. liber homo. in fi. Sed si interuenit hoc, scz q fuerit institutus mei contemplatione, et q seruierit mihi bona fide, ⁊ q adierit me iubente, ⁊ habet animum sibi acquirendi, sibi acquirit, sed tenetur mihi restituere, vt in tertio dicto huius legis: alias non querit sibi, nec mihi, si non habet animum sibi acquirendi, vt hic dicitur. Si ergo liber homo ignarus sue conditionis est, nulli acquirit: sed si non est ignarus sue cōditionis, si habet animum mihi acquirendi, mihi acquirit. Sed si me iubente adijt, non sua sponte, non querit mihi, nec sibi, vt in fine tertij dicti huius legis. Et secundum hoc intelligitur ff. de acquir. hered. l. qui putat. ⁊ ff. eo. l. liber homo. ⁊ ibi dixi: ⁊ hoc aperte dicitur hic in quadam glossa Azonis hic scripta.

6 **Item promittendo.** † Liber homo, qui seruit nobis bona fide, interdum acquirit nobis hereditatē. Itē aliud facit, vt si promittit vel vendendo, vel locando, vel emendo, vel conducēdo, ipso iure mihi obligatur: sed si dat mihi damnum iniuria, id est, culpa, vel dolo, tenetur mihi actione legis Aquilie. Si autē leui, vel leuissima culpa dedit mihi damnum, non tenetur mihi, q: non exigimus ab eo talē culpam, vt ab extraneo, id est, vt a nobis bona fide possesso. Sed si gerit negotia nostra, similiter debitur mihi in eū actio. Sic per eū liberum hominem queritur actio mihi, siue eum emerimus, siue donationis causa fuerit nobis datus, siue fuerit nobis legatus, siue ex hereditate eum habuimus. Et est verum quod queritur mihi, quam putem seruum meum in totū. Similiter si putem in eo habere vsumfructum, similiter mihi acquiritur. Item si putem mihi esse communē cū aliquo. Sed quo casu queritur mihi, si meus proprius hodie nō acquirit: si putem eum esse communem, aut in eo haberem vsumfructum: sed non potest mihi acquirere. [Item promittendo, ⁊c.] Hic iterum habet iterare: Nedum queret nobis hereditatem, imo per stipulatione: tem: vel: qd habet iterare, nedum liber homo potest facere qd ff. dictū est, imo potest hec facere, que dicuntur in hoc. §. [Poterit.] Nā hec
7 est regula, † q liber homo paterfamilias maior vigintiquinque annis obligatur in omnibus causis: vt. ff. de actio. ⁊ oblig. l. filius. De libero homine ideo dixi, q: seruus non obligatur ciuiliter: vt ff. de pecul. l. nec seruus. De patrefamilias ideo dixi, q: licet filiusfamilias ex oibus causis obligetur, fallit in mutuo, ⁊ in voto. Et de maiore vigintiquinque annis, ideo dixi, q: minor si nō habet curatorē nō obligatur: vt. C. de in integ. resti. l. si curatorem habens. [Dando.] s. nobis. [Tenebitur.] s. actione legis Aquilie. Et dicitur damnū iniuria dari, id est, culpa: vt. ff. ad legē Aquil. l. sed et si quecunque. §. 1. [Maiorem.] id est, latam. [Ab extraneo.] q: ab eo
8 exigimus leuissimā culpam. Unde nota, † si liber homo, qui non seruit nobis bona fide, damnū det mihi, siue lata culpa, siue leui, siue leuissima, tenetur mihi: q: in actiōe legis Aquilie venit leuis ⁊ leuissima culpa. Sed si seruit mihi bona fide, tenetur si damnum dat dolo, vel lata culpa, vt hic. Et hoc, illa ratione, q: cum seruit mihi bona fide, putat se seruū meum esse: vnde debet teneri de dolo, ⁊ lata culpa, ab alijs excusatur: vt. ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. si seruus. ⁊ l. at qui natura. §. si libero homini. [Actio.] s. mandati, si faciunt cū mandato: alias negotiorū gestorū. Qui sepe, id, ⁊c. vt. ff. manda. l. si is, qui. in fi. [Emerimus.] vt. j. de vsucap. l. iusto. Similiter vt de liberali causa. l. si vsufructus. [Idem.] scilicet vt querat nobis: vt. ff. eod. l. acquiritur. §. de his. [Essent.] ⁊ quod cōmunis seruus querit ex re communi, non querit mihi, nisi, ⁊c. vt. ff. eod. l. qui bona. §. fin. [Non acquiritur.] scilicet nobis bona fide possidentibus eos.

Quicquid. Nos habuistis in precedentibus, quod per liberum hominem bona fide posses-
9 sum, ⁊ per seruum alienum nobis acquiritur. Unum sciatis, † q quicquid liber homo, vel seruus alienus a nobis bona fide possessus non potest nobis acquirere, illud sibi acquirit, si liber est: alias domino, si seruus est. Fallit in vsucapione, si liber homo possidet aliquam meam rem, ⁊ operam suam non acquirit mihi, nec sibi: quia cum possideatur a me, non potest possidere, ⁊ sic non potest vsucapere, cum vsucapio sine possessione non procedat. Item in seruo alieno bona fide possesso, quod nō pōt querere mihi, queret domino: nisi forte possideret aliquam rem peculiarem, quia non potest vsucapere: sicut diximus in seruo fugitiuo, quia non potest per eum vsucapi. Et hoc dicit. [Nobis.] vt. ff. eodem. l. acquiritur. §. de his. [Quod iuris est.] quia vsucapio est iuris. [Pos-
10 sidetur.] † Cum in vsucapione requiratur possessio, liber homo, qui possidetur a me, non potest possidere, ⁊ ita non potest vsucapere: cum vsucapio non procedat sine possessione: ⁊ sic qui possidetur non potest possidere: vt. j. ad legem Iul. de adulter. l. sic eueniet. [Poterit.] quia non possidet eum: vnde non querit bone fidei possessori, quia non quesiuit ex re sua, vel ex opera sua. Domino non, quia non possidet eum: vt. j. titu. j. l. 1. §. per eum. [Possidet.] scilicet vsucapere, vt quando non est ab alio deprehensus. vt est spartanus, vt quia gerit se pro libero, alias secus: vt. j. titu. j. l. 1. §. per seruum. ⁊ l. possideri. §. si seruus. ⁊ ibi dicetur de hoc.

Odof.

Summarium.

1 Laqueo meo quod incidit, non est meum, nisi manu capiam illud.
2 Actio in factum quando detur.
3 Aper in laqueo apprehensus, cuius efficiatur.

1 **In laqueum.** In lege ista ponitur pulcher casus: † Tu posuisti laqueum in aliquo loco, aper incidit in illū laqueum, nec poterat a laqueo recedere, tu eras domi, ⁊ ignorabas hoc: ego superueni, ⁊ inueni aprum, ⁊ eum sustuli: modo queruntur tria. Utrum tamen aprum videar abstulisse, vt sic tenear furti: an non teneor sed ex erat in non tuis bonis, ⁊ sic efficitur meus, nec tenear furti: De vno queritur, an desinat esse tuus: quia tuus antea erat, ⁊ dimisisti solutum in syluā, ⁊ sic desinat tuus esse, an habeas aliquam actionem. Dominus Pomponius vult determinare, ⁊ volat per aera, ⁊ facit quandam diuisionem: vt si in loco publico est positus laqueus, videtur quod aper sit omnino occupantis. Si in priuato, videtur referre an in tuo agro posuisti, an in alieno. Si in agro tuo, aut dominus aper coherebat laqueo, ita quod non posset recedere, ⁊ tunc non est tuus, alias sic. Tamen quicquid dicat Pomponius, ita dicit, ⁊ determinat Iureconsultus, qui fecit legem istam. Si iste aper factus est tuus, si abstulit illum, videor abstulisse aprum tuum: vnde dabitur contra me actio in factum de equitate ad aprum, vel estimationem apri. Sic in alio casu, vt si fuimus in naui, que non est nimis onerata, et alter proijcit poculum alterius, vt detur actio in factum contra eum. hoc dicit. [In laqueum.] Dicit laqueum, in quo aper capitur, ⁊ non potest exire. Vel dicitur laqueus factus de funibus: vt ff. ad legem Aquil. l. qui foueas. [Exceptū.] id est captum. [Abstulit.] id est, accepit: vt. j. de furtis. l. qui vas. in prin. [Nō.] quidam habent vnde: ⁊ hec est melior litera. Alij habent non, ⁊ tūc subaudi, vt ita legatur interrogatiue. Et hec erat Prima questio. [Annemeret.] subaudi, queritur. Et hec est secunda questio. [Oporteret.] scilicet vel furti.] Respondi.] Responsio satis intricata. [Posuerim.] Hic facit transitum de persona ad personam: quia supra loquutus est in secūda. ⁊ subaudi, si est positum in publico, videtur q aper sit omnino occupantis. [Et si in alieno.] scilicet aper non sit suus, nisi permissu meo fecerit, vt sequitur. [Non possit.] vt tunc videatur eius fuisse, qui posuit laqueum. [Fuerit.] scilicet tunc non videtur fuisse illius, qui posuit laqueum. [Summam.] id est, breuiter, ⁊ summatim. [In meam.] id est, auferentis de laqueo. [Meus.] scilicet magis, quam ponentis laqueum. Et hec est vera responsio, secundum Bulg. Exponitur secundo modo sic, meam, id est, mei ponentis laqueum. [Laxitatem.] alias libertatem, alias potestatem. [Dimisisset.] id est, dimissus est: vt. ff. eodem. l. naturalem. §. illud. [Dari.] scilicet contra illum, qui dimisit aprum: ⁊ datur ad estimationem apri. [Delecisset.] scilicet quia tenetur actione in factum domino peculij: vt. ff. de prescript.
2 verb. l. qui seruū darum. per totam legem. Et ita nota hic, † quod vbi equitas suggerit actionem dari, datur actio in factum: vt. ff. de prescript. verb. l. quoties. Sed circa hoc duo quero. Qualiter intelligendum est quod meus factus est: Certe sic, secundum Bulga. vt si tu ponis laqueum, ⁊ aper intrauit laqueum, ⁊ ego inueni eum.

eum, & eum abstuli. Et ita referunt maiores nostri sensisse dominum Bulgar. & dum vna die equitarent versus galerum cum quodam suo scholari, quia ibi sunt multi porci, inuenit vnum laqueum: vnde cum voluit descendere scholaris, dixit domino Bulgaro quod volebat capere eum, vt haberent inde bonam cenam. Et tunc dixit ei dominus Bulgar. Non bene vicit. Sed scholaris ita respondit ei: Nonne alia die exposuisti ita. l. in laqueum. dum lege rem eam. ff. de acquir. rer. dom. Dixit Bulga. Non muto opinionem: sed nolo quod accipias aprum, non quia timeam futurum iudicium, sed scandalum, vel verba: quia rustici facerent rumorem, & insequerentur nos cū telis, & verberarent forte egregie nos. Alij voluerunt aliter dicere secundum Joan. & Azonem, & ita scripserunt hic: † Si tu posuisti laqueum, sine apprehendisti aprum, vt faciunt rustici, vt quia inuenimus aprum, & occidimus eum, postea reuertuntur domū, vt auferant aprum cum alijs rusticis, hic aper tuus factus est. Unde si alius accipit, facit tibi furtum, vnde furti tenetur: sed si non apprehendisti aprum, non tenetur furti: vt. ff. de vsucap. l. si homo. sed actione in factum, vt in naui dicemus, vt in fine huius legis. Si autem aper poterat effugere, tunc si aliquis abstulit, non tuum aprum abstulit, quia in nullius bonis est: vnde non tenetur furti, vel actione in factum: vt. ff. eodem. l. naturalem. §. illud. & hec est bona opinio. Alij dicunt. Si posuisti laqueum, & non poterat effugere, & non apprehēdisti, licet alter abstulit, tenetur furti: quia ibi queritur possessio hoc casu per alium: vt & alias. C. de acquir. possess. l. 1. Sed regulariter contra. j. tutu. prozimo. l. possideri. in principio. Sed opimo Joan. & Azonis melior est. Odof.

Summarium.

1 Insula contra agri mei frontem nata, quando mea, & quando vicini. 2.
3 Insula quid. & quid ager.
4 Insula in mari quo differat ab insula in flumine.

1 INsula. Lex ista aliquantulū est longa quantum ad verba, tamen eius mens potest breuiter notari, vt hic notentur duo casus: et primo casu est talis: † Coram fronte agri mei positi iuxta flumen insula nata est in flumine, secundum quod extendebatur longitudo agri mei, ita quod non excedit frontem agri mei: postea decrevit insula, & circa frontem agri superioris vicini: modo queritur vtrum illud, quod accrevit, sit meum, an superioris vicini, vel inferioris quatenus facit frons agri cuiuslibet. Et videtur prima facie quod quatenus longitudo insule protenditur circa frontem superioris vicini, sit sua. Sed certe dicit Jurisconsultus: Si ab initio est nata, & protenditur tantum, quantum durat longitudo agri mei, si accrevit per alluuionem, & in fronte, alias in parte superioris, & inferioris vicini, illum, quod accrevit, est meum, & per alluuionem mihi accrevit, nec erit superioris, vel inferioris vicini. Secundo dicitur: † Inter agrum meum, et flumen versus frontem agri mei nata est insula in flumine, & insula est in medio inter agrum meum & flumen, postea flumen mutauit alluuionem, alias alueum, & cepit fluere inter insulam, & agrum, nunquid ista insula, que ante erat mea, accrescit mihi? Et certe sic. Et hoc modo; qz si forte illa insula tantū distat ab agro vicini vt a meo, tunc erit pro parte mea: sed si minor est distantia vicini quam mea, tunc est facta sua, & non mea. Et idem est econtra, si minor est distantia fundi mei, quam vicini, quia tunc est facta mea, & non sua: sed si flumen rediit ad priorem alueum, recupero illam. † Et insulam appellamus: nam vbi insula nascitur in flumine & desiccatur, & incipio eam colere, agrum tunc appellamus: sed vbi nascitur insula in agro, tunc insulam appellamus, non autem agrum. Et hoc dicit. [Longitudo.] scilicet insule. [Regionem.] id est, frontem. [Aucta.] scilicet per alluuionem. [Et processit.] quasi dicat, prorogata est. [Et inferioris.] hoc est thema. [Quero.] ad modo formatur questio. [Alterum.] scilicet cuius prima insula ante erat. [Adminctum.] est vnde meum videtur: vt. ff. eodem, lege quicquid. in principio. & ff. de rei vēdicatione. l. in rem. §. si quis. [Fuisset.] & tunc faciebat regio agri mei, esset mea: quatenus regio superioris, vel inferioris, eorum erit. [Si.] pro quia: & ita ponitur correctiue. [Esto.] scilicet vicini. [Habet.] Ducitur durat primus casus. [Item quero.] Incipit secundus casus: et dic, quero, retento themate superioris casus. [Quo.] pro vt. [Alibi.] scilicet, ait Jurisconsultus, qui fecit legem istam. [Alias.] alias meliore, id est, antiquiore: & ita erat melior. [Adanet.] scilicet si erat propinquior tuo fundo. [Exaruerit.] id est, desiccatus fuerit. [Appellasti.] scilicet tu, qui proponis questionem.

4 † Unde nota hic fore differētiā. Aut insula nascitur in mari, aut in flumine: Si in mari, occupanti conceditur: vt. ff. eodem. l. adeo. §. insula, sed in flumine in medio duorum, si propinior est vni quam alteri, propinioris est. Si autem est propinqua pariter vtrique, vtriusque est: vt. ff. eodem. l. adeo. §. insula. & l. ff. de partitione. Si autem ista insula excrescit per alluuionem, queritur ei, cuius ante fuerat insula, argumen. ff. eodem. l. adeo. §. preterea. & §. alluuio. Item nota, quod interdum exempli causa abutimur vocabulis, & indubitanter quod est insula, appellamus agrum: quod est illa ratione, quia questio nominis, &c. vt. C. de constituta pecu. l. §. sed quia. & quia plura sunt negotia, quam vocabula, &c. vt. ff. de prescript. verbis. l. in natura rerum.

Odof.

Summarium.

1 Seruus a viro vxori donatus matrimonio constante, non queritur vxori.
2 Seruus bona fide possessus querit possessori.

1 PEr seruum. In presenti lege ponitur talis casus: † Constante matrimonio donauit seruum vxori mee: non valet hec donatio de iure: nunquid si iste seruus acquirat aliquid ex re vxorio, ei acquirat? Certe non, quia videtur mala fide possidere: licet alias querat bone fidei possessori, & hoc dicit. [A marito.] scilicet vxori constante matrimonio: & ideo non valet: vt. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. prima & secunda. [Scribit.] quia videtur possidere mala fide, ex quo donatum est ei iure reclamante, hoc
2 vt ea queratur. [Seruum.] Unde nota. † quod per seruum bona fide possessum querit bone fidei possessori, non per seruum mala fide possessum: vt. C. de rei vendicatione lege prima. & ff. eo. Lacquiritur. §. de eo. Si autem mulier ista accepit mala fide seruum, per hunc seruum non queritur mulieri. Quod est verum, si illud quesitum non possidet, & maritus peteret eum rei vendicatione, vxor potest eum repellere doli exceptione. vt. ff. de petitione hereditatis. l. vtilem. & ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. si vxori. Item secus si mulier possideret hanc seruum bona fide, quia tunc ei queritur: vt. ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. si id, quod. §. si quas, &c.

Summarium.

1 Res aliena e mari extracta an efficiatur extrahentis.
2 Conditio iniqua alteri per alteram afferri non debet.

1 QUecunque. In lege ista ponitur talis casus: † Res tua fuit in mare proiecta a te, vel ab alio: ego extraxi de mari, nunquid efficitur statim mea? Certe sic, si habueras pro derelicto, alias non. & hoc est, quod dicit. [Dominus.] illius rei. [Cepit.] vnde statim est extrahentis, vt hic, & ff. eodem. l. qua ratione. in fine. Sed quomodo sciam habuit pro derelicto vel non. Respondeo, sciam vel ex verbis, quia dixit quod non curabat de rebus suis. Item constabit ex qualitate proiiciendi: si enim proiiciebat legatas, non vult habere pro derelicto, alias sic: vt Institu. de rerum diuis. §. vltimo. Item presumitur hoc extempore diuturnitate. vt. ff. de vsucap. l. unifundium. §. si dominus fundi.
2 † Item vbi alius proiecit, non presumitur habere pro derelicto: quia non debet alteri per alterum iniqua conditio afferri: vt. ff. de regul. l. non debet. Unde habetis hic, quod si aliquis habet rem pro derelicto, statim perdit eam: vt. ff. pro derelic. l. i.

Odof.

Summarium.

1 Emptum nomine meo quando fiat meum.

1 REs ex mandato. In lege presenti vt tollatis infinita contraria, notate ita casum: † Mandauit tibi vt deberes illam rem emere, & per traditionem accipere, tu emisti, & per traditionem accepisti, non meo nomine, sed tuo: et ita qui vendidit, & tradidit, gerebat vt in te transferretur dominium, de me nihil gerebat: numquid hoc casu per te queritur mihi dominium. [Empta.] scilicet & tradita, & neuter gerit vt mea fie

ret.[Qui erit.]Unde ita ponetis casum, vt dixi. Et ad hoc facit. C.de his,qui a non domi.manu.l. Felicissima. Secus si vterque gereret,vel aliter tantum:quia tunc queritur dominium. Et sic solumtur omnia argumenta signata.t.3.de dona.l.qui mihi.t.j. de acquirend.possess.l.prima.§.per procuratorem.t.l. communis seruus.t.C.de acquir.possess.l.j.t tibi de hoc dixi cum omnibus suis similibus. Et secundum hoc intelligitur.C.si quis alteri vel sibi.l. vltima.t.j.titu.j.l.j.§.t hec,que de seruis. Et de hac materia dixi.3.de dona.l.qui mihi donatum.

Summarium.

1 Hereditas in multis vicem persone sustinet.
2 Usufructus quare cum persona extinguatur.
3 Hereditas iacens in quibus persone vicem sustineat.

1 **Hereditas.** In lege ista ponitur quedam regula,que postea determinatur duobus exemplis vera esse. Regula est,† quod hereditas in multis iuris articulis sustinet vicem persone. Hec regula determinatur vera esse,in quibus factum persone non queritur:alias non est vera: vt si seruus instituatur heres, hereditas non habetur loco domini : t ideo debet expectare seruus vt adeat hereditatem heres:t tunc eo iubente acquirit. Idem est etiam in vsufructu,quia est seruitus personalis:t ideo seruus hereditarius non potest acquirere vsumfructum,&c.[In multis.] quia habetur pro domino,in quibus factum persone non requiritur, alias non,vt.j.dicit.[Desideratur.]vt.3.de acquir.hered.l. qui in
2 aliena.†[Usufructus.]qui est seruitus personalis: t ideo extinguitur cum persona:vt.C.de viufr.l.corruptione. Unde nota hic,
3 †quod hereditas iacens sustinet vicem persone,in his,in quibus nō requiritur factum persone:vt in principio huius legis.t.3.eo. Lin cum in fin.t.l.seq. Et hoc est verum,quod sustinet vicem persone,scilicet defuncti,non heredis futuri:vt.j.de nouatio.l. nouatio. Sed in quibus requiritur factum persone,non sustinet vicem persone,vt hic in duobus exemplis.

Odof.

Summarium.

1 Alienari nequeunt quedam specialiter,que cum vniuersitate traseruntur.2.
3 Maritus fundum dotalem specialiter alienare non potest, cum vniuersitate potest.
4 Ius patronatus ecclesie quatenus laico conferri possit.

1 **Quedam.** In lege presenti dicitur: † Quedam sunt,que non possunt specialiter alienari,t tamen transferuntur cum vniuersitate. Ecce, maritus fundum dotalem ad heredem suum transmisit. Idem in re,cuius commercium non habes,vt quia legata est alicui,ne in vita alienetur, licet speciali titulo non possit transferri,potest tamen cum vniuersitate. Et ideo si heres instituaris,hec res tua efficitur.[Sola.]id est,specialiter.[Dotalis.] id est,datus inestimatus in dotem:vt.C. de rei vxo.actio.§.itaq.
2 †[Ad heredem.]scilicet transeunt, licet non possint specialiter alienare.[Et res.] Ecce secundum exemplum.[Non habet.] vt quia legata est tibi,ne in talem alienes: vt.C.de reb.alie.non alienan.l.vltima.[Ei.]scilicet qui non habet commercium.[Eius.]
3 id est,rei,cuius non habet commercium. Unde nota,† quod licet maritus non possit alienare fundum dotalem specialiter, potest tamen cum vniuersitate. Et est ratio, quia specialis alienatio est voluntaria,sed cum vniuersitate est necessaria: t vbi prohibet testator,voluntaria alienatio nō permittitur,sed necessaria permittitur:vt.3.de fundo dotali.l.j. Et idē in re ecclesiastica: vt.C.de sac.
4 sanc.eccle.aut.preterea. Item collige hic istud notabile,† quod licet ius patronatus ecclesie non possit speciali titulo alicui laico donari, cum vniuersitate tamen potest: vt hic,t.3.de lega.iij.l.pater.§.codicillis. Odof.

Summarium.

1 Filius,vel seruus in fundo alieno thesaurum inueniens, cui acquirat.
2 Seruo communi quod legatur,cui acquiratur.
3 Fortuna quo differat a casu.
4 Thesaurus quid proprie dicatur.
5 Seruus communis mihi t tibi cui querat thesaurus in fundo meo inuentum.
6 Seruus in quo vsumfructum habeo,t tu proprietatem, cui queret thesaurus inuentum.
7 Creditor inueniens thesaurum in fundo debitoris, an suum faciat.

1 **Si is, qui in aliena.** † Filius meus, vel seruus meus inuenit thesaurum in alieno,tunc queri patri,vel domino dimidium ratione inuentionis, aliam dimidiam domino fundi ratione soli:sed si inuenit in meo, tunc totum querit mihi patri,vel domino. Sed quid erit: Communis seruus mihi t tibi,inuenit thesaurum in fundo alieno,dimidium querit domino fundi ratione soli:aliam dimidiam quo-
2 modo queritur:Et respondetur sic: † Si seruo communi relinquatur hereditas,vel legatum,vel donatum,queritur nobis pro partibus dominicis:ita hoc casu.[Inuenerit.] scilicet in alieno loco, non in loco patris,vel domini,quia tunc secus. vt.j.dicit. Et ita loquitur primum dictum huius legis. Et dicitur thesaurus, &c. vt Institu.de rer.diuis.§.thesauros.[In alterius.]scilicet nō patris vel domini.[Ei.]scilicet cuius est ager.[Acquirat.]relinquam patri vel domino.[Pars.] scilicet dominoo,vel patri ratione inuentionis:alia pars domino agri ratione soli.[Seruus.] scilicet duorum dominorum.[Pro dominis partibus.] id est,pro dominicis partibus.[Domum fortune.]scilicet non casus: quia differētia est inter fortunam t casum.† Nam vadit aliquis ad aliquem locum vt querat aliquid,t querit:hec est fortuna:vt.C.arbit.tute. Sed defunctus.t.C.de bonis,que liber.alias qui testa.facere.possess. l.furiosum. Casus est,quādo vadit per viam,t tegula cadit super caput eius:t tales casus,&c.vt.j.de admin.rer.ad ciuita.pertin.l.si eo tempore.[Pertineat.]scilicet pro partibus dominicis. Unde nota hic,t ex isto,quod dicam,cetera intelligentia. Proprie dici-
4 tur thesaurus,&c.† Unde proprie dicitur thesaurus pecunia, que est posita sub terra , vel sub montibus tempore diluuij , vel cum vrbs Troiana fuit destructa. Si autem extat memoria illius pecunie,tunc non dicitur thesaurus:vt.j.de acquisen.possess.l. peregre. in princi. Unde in lege ista sumitur thesaurus proprie secundum propriam significationem. Unde nota,cum quis inuenit thesaurum,si in suo,non facio vim data opera,vel non,quia tunc queritur ei:vt.j.eod.l.quod si seruus. Si tu alieno, distinguo , Si data opera,non queritur ei:si non data opera,si quidem querit in primo,dimidiam habet ratione inuentionis, aliam dimidiam dat domino soli. Si in sacro,vel in publico,tunc debet esse Reipublice,vel ecclesie:vt.C.de thesau.l.j.lib.x.t Institu.de rerum diuisio.§.thesauros. Si autem inuenit pecuniam,siue inuenit in suo, siue in alieno,non querit sibi:vt.3.ad exhiben.l.thesauros.

Odof.

5 **Si communis seruus.** † Hic dicitur: Communis seruus mihi t tibi in meo proprio fundo inuenit thesaurum:numquid mihi queritur totus,an dimidia,t alia dimidia inter me et te: Et certe videtur,sicut si seruus communis inuenit in fundo alieno,dimidia est domini soli,t alia dimidia diuidetur inter me t te, ita hoc casu. Ecōtra videtur,sicut si seruus communis stipulatur nominatim mihi,querit mihi soli:t ita hoc casu.ep magis verum est:ad est.hec opinio vltimo dicta est verior. Hec dicit.[Totus.] scilicet dominꝰ.[Ex parte.]scilicet que conforme concedi meo tori.[Alteri.]scilicet stipulatur.[Dici.]vt sicut si seruus stipulatur nominatim vni ex dominis,vt ei soli acquirat: vt.C.per quas personas nob.acqui.l.vltima.t ita hoc casu.t dicetis:[Quod magis dici potest.]id est,quod magis erit verū. Ee determinat ita, scilicet primum dictum est verius. Alō determinant.quod magis dici potest,scilicet quod proxime dictum est. Sed prior lectura est verior. Odof.

Quod si seruus. Duo habuistis in precedenti
6 bus qd iuris sit si filius me⁹, vel seruus inuenit thesaurum,modo intendit tractare quid iuris sit.si seruus,in quo habeo vsumfructum,† tu proprietatem habeo,inuenit thesaurum. Et certe Iureconsultus prima facie facit viam diuisionem,que mulcet aures auditorum,t dicit ita: Si iste seruus quesiuit in tuo fundo proprio data opera,quia diceb atur ei quod in fundo tuo proprio erat thesaurus:tunc tibi vsumfructum querit,quia videtur quesisse ex opera sua. Si non data opera,dum tamen ambularet, percussit lapidem cum pede,t reuoluit se,t tunc vidit thesaurum. vel hgomo,ando inuenit : hic queritur proprietario. Sed certe dicit Iureconsultus. non est videndum hac distinctione : quia non est thesaurus ex re vel opera sua, sed ex fo:

fortuna: vnde totus theſaurus queritur proprietario, ſi inuenit in ſuo: ſi autem inuenit in fundo vſufructuarij, tunc vſufructuarius habebit dimidiam ratione ſoli, aliam dimidiam habet proprietarius ratione dominij. [Qui ſeruum habet.] id eſt, proprietatem ſerui habet. [Eidem.] ſcilicet proprietario. [Inſpectio.] id eſt examinatio. [Acquiritur,] alias non. Et quomodo poteſt queri ex operis, audi quod ſ. dicit. [In abdito.] id eſt, in abſcõdito. [Sit.] Hoc dicit allegando. [Ego.] Alias ergo. Sed habetis ego, ſcilicet Iureconſultus. Si habetis ergo, dicetis, quia theſaurus non eſt ex opera, vel ex re. ergo, &c. [Pertinere.] Or me vy ſire, iſte ſeruus, in quo quis habet vſumfructum, & alius proprietatem, inuenit vnus opera. habebit quicquam? Certe dicunt quidam quod ſic. Sed hec opinio hic reprobatur. Alij dicunt quod nullus habet: ſed male dicunt, propter diſtinctionem, quam feci. I. ead. progreſſe, per l. vnicam. C. de theſaur. lib. x. Tu dic quod ſi inuenerit arte magica, tunc non querat, alias ſic.

Odof.

7 **Quod ſi creditor.** †Dic dicitur: † Creditor in fundo debitoris inuenit theſaurum, nunquid videtur in ſuo fundo inuenille? Certe non. Sed quid iuris eſt, ſi inuenitur in fundo alio? Idem hoc caſu vt partem dimidiam acquirat ſibi ratione inuentionis, aliam dimidiam domino debitori ratione ſoli. Sed quid: Creditor impetrauit a principe poſſidere fundum iure dominij, & tunc inuenit theſaurum, debitor offert debitum intra biennium: nunquid ſicut recuperat fundum, ita & theſaurum? Certe ſic, vt dimidia ipſe habeat aliam dimidiam in aerario. [Inuenille.] quia pignus, &c. vt. C. de pignor. actio. l. pignus. [Sibi.] ſcilicet iure inuentionis. [Debitori.] ſcilicet ratione. [Recepta.] id eſt ſoluta. [Certitur.] ſcilicet intra biennium: vt. C. de iure domi. impetra. l. vltima. [Debebit.] ſcilicet creditor. [Semper. ſcilicet cum inuenit, & nõ econtra. [Inuentori.] ſcilicet vt Inſtitu. de rer. diuiſ. §. theſaurõs.

Odof.

Summarium.

1 Cenſum ſoluens de predio meo, non ob id ſua facit.
2 Fiſco ſoluens tributum de predio alieno, non facit illud ſuum.

1 **Ne quiſque.** In hac lege dicitur: † Si aliquis pro predio meo ſoluit cenſum, tanquam eſſent ſua, non efficitur dominus nec perdo dominium prediorum meorum. [Nihilo magis.] ſubaudi, & tunc erat exemplum, vt dixi in caſu: vt. C. de donat. l. cenſualia. & C. de actio. empti. & vend. l. ſi pater. Alij habent, nihilominus: & tunc legitur ibi ita. [Eius.] ſcilicet dominij. [Fiunt.] id eſt, remanent cuius ante erant. Sic & alibi, fiunt, id eſt,
2 remanent. vt. ff. de iudic. l. Iulianus. Et eſt hic ſenſus: † Si tu ſolus tributum fiſco pro predio meo, nihilominus remanet predium meum: vt. C. de rei vendic. l. ſolemnibus.

Odof.

Summarium.

1 Epiſtola an ante traditionem efficiatur eius, cui mittitur.
2 Seruus notarius eſſe nequit.
3 Inſula in flumine nata, quaque effecta, an quid ſit iuris publici.
4 Inſula in flumine nata meo fundo proxima, an ſit mea.
5 Inſula in publico nata publici iuris eſt.

1 **Si epiſtolam.** In principio huius legis ponitur talis caſus. † Miſi tibi epiſtolam, nunquid hec epiſtola eſt tua ante traditionem factam tibi? Dicit Iabeo quod nõ, Paulus quod ſic. Ponc, miſiſti mihi tabularium tuum, vt mihi diceret aliqua ex parte tua, tamen non videbatur quod homo eſſet, qui ſciret referre: vnde propter hoc nolui tibi mittere reſponſionem per eum: vnde ſcripſi epiſtolam, & tradidi ſeruo tuo tabulario: hec epiſtola ſtatim eſt facta tua. Idem eſt etiam in alio exemplo tali: Tu petebas a me quod ego deberem literas commendatorias mittere alicui de perſona tua: certe ſtatim epiſtola tua facta eſt, etiã ſi tibi tradita nõ eſt. [Reddita.] id eſt, tradita. [Alt.] Iabeo ſubaudi. [Tabularium.] qui ſciebat rationes ſuas: vt. C.
2 de pigno. l. penul. alias vltima. † quia ſeruus non poteſt eſſe notarius: vt. C. de tabul. l. generali. [Fieret.] Idem ſi traderem procuratori tuo: vt. ff. de donatio. l. qui mihi. in princip. & ff. eodem. l. ſi procurator. & l. per ſeruum. §. vltimo. Quod eſt verum, ſi tradidi animo donandi: ſecus ſi commendandi, vel deponendi: vt. ff. commodati. l. rei cõmodate. & ff. depoſiti. l. licet. §. depoſite. quia ſtatim efficitur tua: vnde ſi auferatur tibi, vel tabulario, datur tibi rei vendicatio, vel furti: vt. ſ. de furtis. l. ſalſus. §. ſi quis.

Odof.

3 **Si qua inſula.** †Aliqua inſula nata eſt in flumine, tua propria eſt effecta: modo queritur verum aliquid ſit publicum in ea inſula. Labeo dicit quod non. Paulus vero contra, imo idem quod in ripa fluminis. Similiter littora maris ſunt publica, licet vſus pertineat ad agrum vicinum ripe: vt. ff. de rerum diuiſio. l. riparum agri: vt. ff. eo. l. inſula.

4 **Idem iuris.** †Aliqua inſula nata eſt in flumine, & primo eſt tuo fundo: dicit Labeo quod eſt facta tua. Paulus contra, quia ſi in inſula aliqua materia ſuſtentetur vel virgultis, & non coheret ſolo, non erit tua: ſed ſi non virgultis ſuſtentetur, ſed coheret agro, tunc eſt illius, cuius agro coheret, ſed vſus eſt publicus, ſicut ripa fluminis. Sed quid: Inſula nata eſt ex alia inſula, erit tota ſua inſula: Certe non: & ideo ſi proximior eſt inſula ſecunda inſule mee, erit mea, alias non. [Inſula.] vnde eſt illius, cuius fuit ager, ſi coheret ſolo, alias ſecus: vt ff. eodem. Iadeo. §. inſula. Alij dicunt, inſula que virgultis ſuſtinetur, eſt propria illius, qui proximiorem habet agrum: vnde idem erit quodcũ ripa: vt. ff. de rerum diuiſ. l. riparũ. [Oneretur.] Ita ſi dicat, non refert: vt. ff. eod. l. inſula.

Odof.

5 **Si id, quod.** Dic dicitur: † Sicut illud, quod in publico naſcitur, vel edificatur, debet eſſe publicum. ita inſula nata in publico, debet eſſe publica. Hoc dicit. [Publicum erit.] vt. ff. eodem. l. Iadeo. §. cum quis. [Eſſe dicitur.] alias eſſe non debet. Si habetis ſine negatiua, legetis ita literam. [Publica.] ſcilicet quantum ad vſum, quia vſus debet eſſe publicus. Et ſic ſoluitur contrarium. ff. proximo. §. cum fuis ſimilibus. Idem in ripa fluminis: vt. ff. de rerum diuiſ. l. riparum. Sed ſi habetis cum negatiua, tunc littera nõ habet aliquod cõtrarium. [Nõ debet.] ſcilicet priuati iuris, ſcilicet proximi vicini, vt. ff. proximo. §. Et ſic nota hic ſimilitudinem per contrarium, Sicut qõ naſcitur in publico, &c. Simile notatur in Euangelio: Sicut vines, &c. Simile eſt in auten. de monachis. §. illud.

Odof.

Summarium.

1 Partus ancille vendite cuius ſit.
2 Partus ventum ſequitur.

1 **Cum pregnans.** Dic dicitur: † Legaſti mihi ancillam pregnantem, vel vendidiſti ancillam alienam pregnantem putans eſſe tuam, & ego accepi bona fide: vel donaſti & vſucepi eam: cuius erat partus, an illius, cuius erat ante? Certe non illius, cuius ante erat, ſed illius qui vſucepit. [Concepret.] Nam partus ſequitur ventrem: vt. ff. de rei vendica. l. partum
2 ancille. Et ad idem facit. C. de liber. cauſa. l. vltima.

Odof.

De acquirenda, vel amittenda poſſeſſione. Rubrica.

Summarium.

1 Acquiſitio quo iure fieri ſoleat.
2 Vſucapio non procedit ſine titulo, ſicut nec preſcriptio.

Or Segnori, iſta rubrica continuatur ad precedentia tribus
1 modis. Et vno modo fit † In ſuperiori titulo tractatum eſt de acquiſitione dominij, que acquiſitio habet fieri iure gentium: verum quia iure ciuili etiam acquiritur, vt. ff. titu. proximo. l. i. intendit tractare de acquiſitione dominij, que fit iure ciuili. Et q̃ queritur dominium per vſucapionem, & preſcriptionem, per vſucapionem dominium, per preſcriptionem effectus dominij, vt. ſ. titu. ſ. l.
2 iſ. † & vſucapio & preſcriptio ſine titulo non procedit: vt. ſ. titu. ſ. l. ſine poſſeſſione. ideo primo ponit de acquirenda poſſeſſione, vt ita quecita poſſeſſio in poſſeſſionem ponat de vſucapio. Et quia quecita poſſeſſio amittitur, ponit de amittenda poſſeſſione. Secundo modo continuatur ſic: Statia plerunq̃ queritur nobis dominium rerum, in ſuperiori titulo dictum eſt: & plerunq̃ queritur poſſeſſio, & non dominium, ponit hunc titulum: quia vtile eſt que rere dominium & poſſeſſionem, cum commodius ſit, poſſidere, q̃ petere: vt. ff. de rei vendi. l. is, qui. & Inſtitu. de interdic. §. commo-

dum. Et quia possessio amittitur, ponit de amittenda possessione. Potest ꝛ tertio modo continuari: Quia non solum iure gentium queritur nobis dominium, vt superiori titulo habuistis, imo ꝛ possessio, vt .j.l. huius tituli, ideo ponit hunc titulum. Et quia possessio sepe amittitur, ponit de amittenda possessione. Et de prima parte rubrice tractatur in prima lege huius tituli, ꝛ in l. possideri. vsque ad. §. in amittenda. De secunda tractatur in. §. in amittenda. ꝛ .j. eodem. l. quemadmodum. ꝛ .l. si quis. §. differentia. Sed queritur hic, quare Paulus Iureconsultus aliter rubricauit in libro isto, ꝛ quia dicit hic, de acquirenda ꝛ amittenda possessione: ꝛ aliter rubricauit. C. eo. quia ubi dicit de acquirenda possessione, ꝛ retinenda. Ad quod potest dici tribus modis: Iureconsultus in rubricando considerauit quod plerunq; fit: accidit quod possessionem querimus, ꝛ eam amittimus. Sed Imperator considerauit quod vtilius est: quia vtile est querere possessionem, et retinere. Vel potest dici quod hoc factum est illa ratione, quia non solum acquiritur possessio, ꝛ retinetur, imo inter dum amittitur. Vel potest dici quod eadem est rubricatum quantum ad effectum: quia dum dicit Imperator de acquirenda possessione, ꝛ retinenda per consequens intendit dicere de amittenda. Et similiter hoc intendit Iureconsultus, quia adiecit de acquirenda possessione, ꝛ amittenda, ꝛ per consequens intendit dicere, ꝛ de retinenda, quia si non amittamus, per consequens retinemus: nam contrariorum eadem est disciplina. Ex quo ergo amittitur sequitur quod non retinetur, ꝛ econtra: quia in contrariis eadem est ratio, ꝛ vna doctrina: vt .l. de verb. oblig. Inter stipulantem. §. Ceram rem. ꝛ ex quo scimus qui nō sunt. vt Iustit. de tutel. in princ. Et ex quo scimus qui sunt sui iuris vel non: per consequens scimus qui non sunt sui iuris: vt .ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. l.j. Odof.

Summarium.

1 Possessio quare pedum positio.
2 Dominium per possessionem acquiritur.
3 Insula in mari nata efficitur occupantis.
4 Possessio naturalis duplex.
5 Gemme, lapilli, ꝛ margarite, quo differant.
6 Dominium in quibus per possessionem acquiratur.
7 Possessio quid sit. 8. 9.
10 Incorporalia quasi possidentur.
Nobilia an possideantur.
11 Possessio que naturalis, ꝛ que ciuilis.
12 Possidens fundum animo ꝛ corpore, si exeat animo possidendi, an retineat possessionem.
13 Possidere naturaliter quis dicatur.
14 Possidens animo ꝛ corpore, si discedat, quare perdit naturalem, ꝛc.
15 Possessio an queratur solo visu.
16 Dominium, ꝛ possessio in bruti, solo visu non queritur.
17 Possessio per quos nobis acquiratur.
18 Pupillus quando possessionem querere possit.
Procurator ꝛ negotiorum gestor: mihi querunt ignoranti.
19 Furiosus, infans, ꝛ proximus infantie non possunt possidere.
20 Infanti sine tutore quarum rerum queratur possessio.
21 Pupillus quando sine tutore possit possidere.
22 Possessio an transeat in vxorem rei sibi a marito donate.
23 Maritus donans vxori, in eam transfert possessionem, non dominium.
24 Maritus donans vxori quando in eam transferat dominium, et quando possessionem. 25.
26 Possessio rei sub conditione tradite non queritur ea pendente.
27 Infanti ꝛ furioso per eorum seruos queritur possessio.
28 Filius ꝛ seruus querunt nobis possessionem.
29 Infans ꝛ furiosus peculij administrationem concedere non possunt.
30 Seruus alienus bona fide possessus nobis querit.
31 Seruus meus mala fide possessus quo casu dominium querat, non possessionem.
32 Seruus communis cuilibet dominorum insolidum querit possessionem.
33 Seruus, in quo habeo vsumfructum, quid mihi querat.
34 Usufructuarius similiter non possidet.
35 Pupillus per seruum suum possessionem acquirere potest. 36.
37 Seruus mihi datus pignori, quid ꝛ quatenus mihi querat.
38 Creditor qualiter pignus conuentionale possideat, ꝛ qualiter pretorium.
39 Seruus hereditarius an possit mihi querere hereditatem.
40 Seruus hereditarius quis.
41 Seruus hereditarius, in quo habeo vsumfructū, an possit mihi hereditatem querere.
42 Procurator quando nobis acquirat.
43 Procurator cum mandato speciali possessionem mihi querit, non cum generali.
44 Possessio rei ab alio tradite oculis ꝛ aspectu acquiritur.
45 Vniuersitas an possidere possit, ꝛ an municipes.
46 Municipes quod modis possessionem acquirant.

POssessio. Iureconsultus Paulus, qui secutus legē vbi, in lege ista seruat triplicem modum a principio vsque in finem. Et primo ponitur etymologia vocabuli: quod facit pro rudibus. Secundo ponitur effectus possessionis querite. Et hoc vsq; ad. §. adipiscimur. Tertio annectit per quas personas queritur nobis possessio, vel non, vsq; ad legem possideri. Et in principio huius legis vsque ad. §. adipiscimur. dicuntur tria principaliter. Et primo, sicut dixi, ponitur etymologia vocabuli. Secundo ponitur effectus, ꝛ vtilitas querite possessionis. Tertio subiicitur res exemplo. Et incipiamus a primo, vnde appellata est possessio: Respondet Paulus, sicut ait Labeo, † Possessio dicitur quasi pedum positio. Ille, qui possidet, dicitur pedibus insistere, ꝛ dicitur rem naturalem tenere. Vnde quum quis naturaliter incumbit in rem pedibus stando, videtur possidere, vt Hieronymus dixerunt. Secundo ponitur effectus, siue vtilitas possessionis, qui est maximus: † quia per possessionem queritur dominium, secundum illud verbum diuinū, Quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit. Vnde secundum istud ius primeuum, cum quis primo nanciscitur possessionem, statim nanciscitur dominium. Sed non ita iure ciuili: quia hoc meum, illud tuum. Sed iure primeuo nihil meum, nihil tuum: ꝛ ideo conceditur occupanti, quasi in nullius bonis sit. Sed iure ciuili idem signum, idem vestigium, idem effectus remanet hodie in illis rebus, que in nullius bonis sunt, vt pisces in mari, ꝛ volucres in celo, ꝛ fere bestie in terra. Nam in illis rebus eo ipso quod incipimus possidere dominium acquirimus. Et idem vestigium, ꝛ signum remanet in rebus, que in bello capiuntur, vt ex quo eas capimus, dominium earum nostrum fit per possessionem. † Idem etiam in insula, que nata est in mari: quod raro accidit, quia eo ipso quod aliquis occupat eam, nanciscitur possessionem, ꝛ per consequens dominium. Idem in gemmis, lapillis, ꝛ margaritis, que inueniuntur in litore maris: quia eo ipso qui nanciscitur possessionem, ꝛ per consequens dominium. [Dicunt.] Huiusque diuisa primum dictum, vbi ponitur etymologia possessionis. [Dominum.] Hic incipit secundum dictum, vbi ponitur effectus possessionis queritur. [Nactus est.] Vnde notate in principio huius legis tria dicta. Primo ponitur etymologia vocabuli. Secundo effectus possessionis. Tertio probatur verum esse effectum possessionis exemplo. Videamus summarium exponendo litere. [Pedibus.] Alias edibus, alias pedum.

Cum enim quis sedet in loco animo possidendi, possidet. Si primo diximus, Possessio est appellata corporis accubatio, cum in ea requiratur animus ꝛ corpus. [Naturaliter.] id est, naturaliter intercurrentibus: quia hec sunt naturalia, vt aliquis insistat pedibus. [Quam.] scilicet possessionem naturalem. Vel potest sic intelligi, corporalem. [Vestigium.] id est, signum, vel exemplum. [In his.] scilicet rebus. Et quid vult dicere, ex naturali possessione, audi. † Ex naturali possessione. id est, ex possessione, que queritur non iure naturali, quia illud est commune omnibus animalibus: vt supra de iustitia ꝛ iure. lege prima. sed ex naturali possessione, id est, iure gentium primeuo: quia scriptum est iure gentium, Quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit. Sed iste effectus remanet hodie iure ciuili in his, que in nullius bonis sunt, vt.] sequitur. [Primi. id est, primo loco. [Apprehenderint.] scilicet: ita per possessionem queritur dominium. [Capta.] vt .ff. titulo proximo. l. naturalem. in fine. ꝛ .l. sequenti. [Nata.] vt .ff. titulo primo. l. adeo, §. insula. [Nactus est.] Et certe differentia est inter gemmam, lapillum, ꝛ margaritam. † Gemme sunt magis clari coloris: lapilli non ita clari colores: margarite tenent medium: vt .ff. de auro et argento legat. l. ꝛ si non sunt. §. peruenimus. et. §. gemme.

Vnde notate in principio huius legis tria notabilia. Primo Iureconsultus instituit nos vt ponamus etymologiam vocabuli. Sic ꝛ alibi .ff. certum petatur. l. secunda. Sic ꝛ .ff. de tutel. l.j. in principio.

Item notate secundo † quod aliquando per possessionem queritur dominium: quod est in illis, que in nullius bonis sunt, vt in exemplis hic positis in secundo dicto. Et ad hoc facit .ff. titu. j. l. primi. §. ꝛ. iij. ꝛ. iiij. ꝛ .ff. de rerum diuis. l. item lapilli. Aliquando queritur possessionem, ꝛ non dominium, vt cum quis tradit

rem

rem alienam: quia quis incipit possidere, non tamen dominium habere: vt. ff. tit. j. l. traditio. & Instit. de vsu. in princi.

¶ O signori, circa legem istam, formabo vobis alias questiones, per quas intelligetis materiam istam, & ea, que obscure, & intricate hic scripta sunt. In primis quero, hic ponitur etymologia vocabuli: sed pro Deo, qualiter possessio describitur, potestis inuentri aliqua descriptio?

7 ¶ O signori, dominus Joan. ita descripsit. † Possessio est ius quoddam rem detinendi sibi. Ac si aperte sentiat: Ille qui possidet, ius habet detinendi rem, & possidendi sibi rem. Et hanc descriptionem legibus non probauit. Et hec descriptio non videtur bona esse duabus rationibus. Prima ro est, quia possessio nō est tantum iuris, imo facti est. Unde possessio aliqua habet plurimum iuris: vt. j. eo. l. possessio quoque. Aliqua habet plurimum facti, vt in sequenti. §. Preterea non videtur bene dictū, quia non omnis, qui detinet, possidet: quia commodatarius, vt supra de rei vendic. l. officiū. in fine. tū non possidet: vt. ff. cōmoda. l. rei cōmo-

8 date. Quare dominus Azo secundo loco ita descripsit: † Possessio est ius quoddam, quo scilicet iure, ita, scilicet possidens rem corporalem vere, vel interpretatiue hoc sibi habeat. Vere, dum est in re, pedibus insistit, sedet vel corpore accumbit: & tūc naturaliter possidet, vt in principio huius legis. Interpretatiue, si discedit de re animo detinendi possessionem: vt. C. eod. l. licet. sed hec descriptio non videtur bona: quia detinere tam iuris, quam facti est. Unde potestis tertio modo describere, sicut dominus Azo in vltimis suis diebus scripsit in summa huius tituli: & hec est bo-

9 na descriptio, & legibus, & rationibus consentanea: † possessio est rei corporalis detentatio animi & corporis iuris adminiculo etiā concurrente. Qui enim possidet rem corporalem animo, & corpore, si iuris adminiculum concurrat, resistat, vel assistat. Et eam descriptionem exponimus ita: Corporalis ideo, quia res corporales possunt possideri, vt fundus, & domus, per quas possumus ambulare, & pedibus insistere, & sedere, & possunt videri, & tangi. Incorporalia, vt sunt iura, que consistunt in intellectu, non autem visu, vel tactu, vt sunt seruitutes, & hereditas, non possunt possideri, vnde non recipiunt traditionem. vt. ff. tit. j. l. seruus. § incorporales. Et q incorporalia possideantur, vicitur. j. eod. l. possideri. in princ. † Et incorporalia quasi possidentur. vt. ff. de seruitu. l.

10 quoties. § t. ff. si seruit. vend. l. & si fonte. §. Aristo. & §. distant. sed dic mihi, dixi q domus & fundus possunt possideri: sed nunquid mobilia? Videtur quod non: quia mobilibus pedibus non insistimus.

¶ Sz certe dicendum est q sic, quia licet pedibus nō insistamus, corpore accubamus, vnde possunt possideri. §. Plenus. t. l. si rem.

¶ Et quod hic dicitur de pedū positione, hoc est dictū, vt ostendatur clarius q ocbet extendi ad omnem corporalē actū. Unde si corpore accubamus, in eis rebus mobilibus, eas possidemus. Quare autem dixit, iuris adminiculo: id est, iuris auxilio assistente, non resistente. Assistente, vt puta. si res est, cuius est cōmercium. Aliquando iuris adminiculum resistit, vt in re sacra, & si corpore accubamus, non possidemus insolidū assistit iuris adminiculum, si vnus possidet. Sz quando vno possident, non assistit iuris adminiculum: quia duo non possunt possidere eandem rem insolidum: vt. j. eo. l. possideri. § ex contrario. & ff. cōmodati. l. si vt certo. §. si ex duobus. Item quero hic vtrum vna sit possessio in sui substantia, an sint due. Et in hac questione fuit opinio. Et dixit Jo. cum suis sequacibus, q due sunt, vna naturalis & alia ciuilis: et

11 due sunt proprietates. † Naturalis est, cum corpore accubamus, & de hac agitur hic. Ciuilis est, dum corpore non insistimus, sed habemus animum possidendi pro hac opinione faciunt leges, que dicunt q datur interdictum vnde vi deiecto, siue possideat naturaliter, siue ciuiliter. Et ita videtur innuere q sint due possessiones: vt. j. de vi & vi arma. l. j. §. deijcitur.

¶ Item leg dicit quod duo possunt possidere: & vnus iuste: & sic ciuiliter: alter iniuste, & sic naturaliter: vt infra vti possidet. l. si duo. in principio. Item videtur expressa, que dicit. Nemo ambigit, &c. vt. C. eodem. l. nemo, &c. Dominus Azo in summa est in contrarium, & dixit quod non sunt due possessiones in sui substantia, sed vnica est possessio in sui substantia: sed possessio, que sui substantia est vna, bimonia est. Aliquando appellatur naturalis, dum quis possidet naturaliter corporaliter insistendo. Alia ciuilis, dum quis possidet solo animo. Prose inducet rubricam, que loquitur in singulari numero, & non in plurali. & ita in nigro. quia dicit. possessio, & non possessiones. Item quia legeo dicunt, Possessio queritur, non possessiones: vt. C. eodem. l. licet. & j. eodem. l. possideri. Unde dixit dominus Azo, vna est possessio sui subsistentia, sed binomia est: vnde sum in fundo, vel aliter corpore accumbo, naturaliter possideo, duz ex eo de re nemine ibi derelicto, & ex eo animo retinende possessionis, hic eandē retineo, quam ante habebam: sed que primo vocabatur naturalis, vocatur nunc ciuilis: quia retineo eam solo animo. Et sic intelligebam. C. eodem. lege licet. quia retinet possessionem, non eam, quam ante habebat, sed naturalem, sed ciuilem: quia fictione iuris & ministerio retinetur: vnde vna est possessio: sed duas habet qualitates, scilicet naturalem, dum corpore insistimus: & ciuilem, dum animo possidemus. Simile est etiā. quia inuentione dicitur vnum esse, quod approbatione dicitur esse aliud: vt. ff. de origine iuris. l. secunda. § eisdem.

¶ Sic & actio noxalis. ff. de noxal. actio. lege electio. §. si ita. t. l. si plurium.

¶ Nec obstat. j. de vi, ex formata, quam allegat Joan. pro se, quia sibi nō ponuntur diuerse possessiones, sed diuerse qualitates possessionis. quia quandiu sum in re, habeo possessionem naturalez, dum ex eo exeram, habeo ciuilem.

¶ Nec obstat. j. vti possidetis. l. si duo. quia sibi sunt due qualitates vne possessionis.

¶ Non obstat l. nemo. quia non facit pro Joan. quia non dicit, Nemo ambigit duplicem possessionem: sed dicit, Nemo ambigit duplicē esse possessionis rationem, id est, qualitatem, &c.

¶ Tertio super. l. ista quero possessio appellata est pedum positio, & advertatis hanc questionem, quia remittentes ad primam, & ad secundam questionem, & per eas intelligetis veritatem in ista

12 questiōe. Ponamus, † Possideo fundum animo & corpore, & ex eo ego habeo animum possidendi: retineo possessionem, vel perdo. Et in hac questione fuerunt quatuor opiniones.

¶ Et vigerunt quidam: Quandiu sum in fundo, possideo: si recedo, aliquo relicto, & per illum possessionem retineo: si nemine relicto, desino possidere. Sed si reuertor, & neminem inuenio, recupero possessionem illius rei.

¶ Et probatur tali argumento. Si possessio appellata est, &c. ergo si pedibus non insisto, non retinetur, per locum a contrario. Et argumentum a contrario est fortissimum: vt arg. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio. l. prima.

¶ Sed hec opinio non est bona duabus rationibus. Prima, q solo animo retinetur: vt. C. eodem. l. licet. & infra eodem. l. diam. §. qui ad nunciatus.

¶ Itē alia ratione. quia sequuntur magna inconuenientia: quia si miles exirem, milites perderem, & milites retinerem, si retinerez. cum non habeat possessio perdi, misi certis modis: vt. j. eodem. l. quemadmodum. & j. eodem. l. possideri. § in amittenda. t. l. si quis vi. § differentia. t. l. si id, quod. in fine.

13 ¶ Alij dicunt, † Si sum in re nemine relicto, & sum in aspectu, possideo naturaliter: sed si ex eo de re, nec sum in conspectu, desino naturaliter possidere.

¶ Sed certe secundum istos non solum animo retinetur possessio, imo si recedo de re, & non sum in conspectu, perdo possessionem: vnde videtur solo animo queri possessio, quod lex prohibet vt. C. de acquirend. possess. l. licet.

¶ Alij dicunt, vt Joan. Quandiu sum in re, & habeo animum possidendi, possideo ciuiliter & naturaliter: si ex eo de re, & est in conspectu, adhuc possideo: si non est in conspectu, vel non possideo, desino habere naturalem, & retineo ciuilem, si habeo animū retinendi, si reuertor, habeo ciuilem, & naturalem: quia secundum eum sunt possessiones. Unde circa istum articulū dominus Joā. ita distinguebat. Aut possideo naturaliter, & ciuiliter per me aut per aliū, puta per filiū, & seruū in re peculiari, aut ciuiliter per me, naturaliter per aliū, puta p colonum: aut naturaliter tantū animo & corpore meo, quia sum vsufructuarius, vel vassallus, vel emphyteuta: vt. j. eo. l. naturaliter. In primo casu habeo duas possessiones naturalē, & ciuilē, dum sum in re, vel est in cōspectu, si recedo de re, perdo naturalē: vt. j. eo. l. quāēs. C. eo. l. 13. Si reuertor, habeo ciuilē & naturalē: si possideo per aliū, vt in filio, vel seruo, q per eos possessionē querimus: vt. j. ea. l. & ité acquirimus. Hic sine ius in presentia rei, siue non. possidemus naturaliter & ciuiliter, si sum in re pater, & filius, & seruus: alio per ipsum retineo ciuilem, si non sunt in possessione, sed recedunt: vnde si reuertūtur, habeo possessionē ciuilē & naturalē. Si aūt possideo p me ciuiliter: & naturaliter, siue recedo de re relicto colonio, retineo ciuilē meo animo, naturalem animo coloni: vt. j. eo. l. peregre. & l. possideri. § q filium. Si possideo naturaliter tñ, vt q̄ ius vsufructuarius, vasallus, vel emphyteutes, possideo naturaliter tñ, nō ciuiliter: q̄ quaeritur? possidet ciuiliter: ergo nō possus eodē ture possidere, sz alio iure. s. naturaliter: q duo nō possum eodē ture, &c. vt. j. eod. l. possideri. § ex con-

14 trario. † Sz ḡro, quare si possideo animo & corpore, habeo vtrāq

possessionem: & si discedo, & res non est in conspectu, perdo naturalem, & retineo ciuilem: & si sum vasallus, & discedo de loco, & retineo naturalem solo animo: quia in primo casu si discedo nemine derelicto, animo retinendi possessionem, non nocet mihi si perdo naturalem: quia retineo ciuilem animo. Sed vbi sum vasallus, solo animo retineo naturalem: quia si nō retinerē iam essem destitutus omni auxilio. Item propter inconuenientiam, que sequeretur quia milites possiderem in vie, & milites non: quotiescunq; discedē. Sed si placet vobis, reuertatio ad opinionē domini Azonis. Quandiu sum in re, possideo rē illam naturaliter: si discedo, eandem possessionem naturalem retineo, sed alia qualitate, quia nunc vocatur ciuilis, sed primo naturalis vocabatur: si ego sum in re, & habeo animum possidendi, eādem possessionem habeo in sui substantia: si discedo, & nullus ingreditur, eandem retineo: si alius ingreditur, ille nanciscitur qualitatē naturalis, & ego retineo ciuilē: vnde succurritur mihi vt vadam ad rem: & si me venientes non admittat, agam interdicto vnde vi. Item possum cum eo pugnare: vt. j. de vi & vi arma. l. j. §. idem Labeo. Sed & si me admittit, tenetur interdicto vti possidetis: vt in eodem titulo. l. clam. §. vltimo, & l. sequen. j. vti poss. l. si quo. Vltimo & quarto quero. Quo habetis hic, quod in quibusdam rebus sola apprehensione possessio nia querimus dominium. Quod intelligatis de prima apprehensione: alias secus si alius esset nactus possessionem: vt. j. eod. l. rem
15 que nobis. † Sed nunquid solo vsu queritur possessio?

¶ O: Segnoti, leges videntur variis modis loquire quādā dicunt quod sicut per ingressum queritur possessio, ita solo vso: vt. j. eod. l. quod meo. §. si venditore. & ā. de contrahen. emp. l. cladius. Alie videntur velle contrarium, ita demū si pedibus insistatur, queritur possessio: vt in prin. huius legis, & j. eod. l. possideri. §. neratius. Vnde dicatis ita: Est differentia inter res animatas, & res inanimatas. In rebus animatis est differentia inter brutā anima
16 lia. & sensata, & rationalia animalia. † In brutis animalibus solo vsu non queritur mihi possessio, & dominium, nisi pecudum, & capiam: vt. 3. titu. l. naturalem. §. illam. & l. in locum. In animatis, que sunt mansuete, vt equi, & in seruis, sine traduntur mihi sine ab eo, qui possidet, apponitur custos, vt acquiratur mihi, sine traduntur claues, statim queritur mihi possessio: vt infra eād. l. §. si tuserim. & j. eo. l. quarundam. sed dominium non queritur, nisi esset dominus, sed paratur causa vsucapiendi: vt. ā. titu. proximo. l. traditio. In rebus inanimatis, sicut est in predijs vrbanis, & in rusticis, & in libris, in his ita dicendum est: Si aliquis possidet illa, aut nullus: si aliquis possidet, & vult in me transferre possessionem eo ipso quod ostendit, transit in me possessio, etiam si non inducit me in rem, quia tu deponis animum possidendi: vt. j. eod. l. quod meo. §. si venditor. & C. de contrahen. emp. l. j. Sed si nullus possidet eam, & sum prope eam, antequā apprehendam eam, non queritur mihi possessio, nec etiam res: vt. j. eod. l. possideri. §. neratius. & Institu. de rerum diuisio. §. huius.

Odof.

Adipiscimur. Iureconsultus intendit tractare p quas personas acquiritur nobis
17 possessio. † Et certe queritur nobis possessio per nosmetipsos, & p filios scilicet per filios, & seruos nostros. Per nosmetipsos, si sumus sane mentis, & capacis intellectus: sed si furiosi sumus: nō quirimus possessionē sine curatore authore. Et idem si sumus infantes: quia nō querimus sine tutoris authoritate. Sicut enim si ponimus a nouū in otgito dormientis, non queritur ei possessio: ita in furioso, & infante dicendum est quod non queratur ei possessio
18 sine tutoris vel curatoris authoritate. † Sed licet pupillus non possit querere possessionem sine tutore & curatore, tutore authore sic. Et quod dictum est de pupillo, intelligendum est de pupillo infante, & proximo infantie. Sed si est proximus libertati, & sit doli capax, tunc potest querere sine tutoris authoritate possessionem alicuius rei quia possidere est facti, non autem iuris. [Possessionem.] subaudi quasi dicat, nedum per alios. Et certe per procuratorem queritur mihi ignorāti: vt. C. eod. l. j. & l. per procuratorē. Item per gestorem negotiorum: vt. j. eodem. l. communis seruus. Item per filios, & seruos nostros: vt. j. eadem. l. §. ità acquirimus. [Per nosmetipsos.] subaudi, si sumus sane mentis, & capacis intellectus, alias secus vt. j. sequitur. [Furiosus.] Dicitur furiosus, &c. vt supra de officio presid. l. vnus. [Pupillus.] Dicitur pupillus, &c. vt. C. de iure delib. l. si infanti. [Non potest.] subaudi, sed tutoris authoritate fit. [Affectionem.] id est animum: & solo animo non queritur possessio: vt. C. eodem. l. licet. & infra eodem. l. possideri. [Contingat.] id est, contingere possit. [Sicuti.] probat per locum a finali. [Pupillus.] scilicet infans, vel proximus infantie. [Incipit.] id est, incipere potest. [Aliunt.] Quod bene dicunt in pupillo proximo pubertati, & doli capace. [Hoc esse] scilicet tantum. [Recipi.] scilicet est vera. [Capitur.] vt quia sunt
19 doli capaces, & proximi pubertati. † Vnde notate hic q furiosus, & infans, & proximus infantie non possunt possidere: & sic hic partificantur. Sic & alibi partificantur: vt. ā. de rei vendic. l. quod infans. Tutore authore potest possidere: vi j. eod. l. quamuis. §. quod infans. Similiter etiam stipulari potest: vt infra. de inutil. stipul. §. pupil. Et etiam vsucapere potest: vt. j. eod. l. iusto. §. penul. Sed ad vnum, quod hic dicitur, signatur contrarium, quia hic dicit q possidere est facti. Sed contra. j. eo. l. possessio quoq. Soluitur dupliciter. vno modo sic: possessio queritur mihi per alium, puta per procuratorem: illa possessio habet plurimum iuris, & parum, vel modicum facti: quia queritur mihi ignorāti, vt in lege contraria, & infra eadem lege. §. item acquirimus. Est & possessio, que queritur mihi per memetipsum, & ita habet plurimū facti, vt hic, sed in retinendo habet plurimum iuris: vt. C. eodem. lege. Sed denuo opponitur ad illud, quod hic dicitur quod pupillus non potest possidere sine tutore. Contra. C. eodem. lege donatarum. Solutio. Quod hic dicitur, ibi corrigitur, dicunt quidam: alij contradicunt.

20 ¶ † Quarundam rerum non queritur possessio infanti sine tutore, vt infra. & queritur possessio infanti sine tutore quarundam rerum, scilicet in quibus cadit iudicium infantie, vt est in ouo, & in nuce, & in racemo vuarum, & in denario vno, vt ibi.

¶ Quarundā rerum cadit animus & affectio infantis, & in rusticis & in maximis rebus: vnde io his non queritur possessio infanti sine tutoris authoritate, vt in principio nostri. §. Vel si dicatis, Infanti non queritur possessio sine tutore, vt in principio huius §. Quod dicit lex contraria, intelligimus de pupillo proximo
21 pubertati, vt in fine huius. §. Et est proximus pubertati pupillus: † nam si excedat decimum annum, & dimidium, & tunc potest possidere sine tutore: vt in fine huius. §. & in lege contraria.

¶ Vel potest dici, sicut dicit quedā lex: Pupillus est proximus pubertati, cui deficit semestre tempus, & sic habet tredecim annos, & dimidium: vt supra de excusa. tuto. lege non tantum. in principio.

¶ O: Segnori, hic ita quero: queritur ne infanti possessio sine tutore: videtur quod non: vt infra de regulis iuris. Lin negotijs. Itē non habet aliquem intellectum furiosus, sed infans sic. Econtra videtur quod sic. quia quod operatur tutor infanti, idē operatur curator furioso: vt. C. de curato. furiosi. lege penultima & vltima. Vel potest dici quod furioso queritur per procuratorem: vt in prealligata lege prima. C. de curatore furiosi. lege penultima & vltima.

Odof.

Si vir vxori. Vos habuistis in superioribus qd sit possessio, & vnde dicatur, & quis sit eius effectus, & per quas personas, nobis acquiratur: & circa paucissimam materiam ponitur casus, vbi quis potest acquirere possessionem, non tamen dominium. & iste. §. habet duplicem intellectum, vt patebit ex solutione contrariorum. Et in. §. isto
22 ponitur tria casus: † Vir constante matrimonio donauit rem alienam, quam possidebat, vel suam vxori, & ei tradidit: certum est quod dominium rei donate non transit in eam: quia iure ciuili prohibita est donatio inter virum & vxorem constante matrimonio. Sed nunquid possessio transit? plerique aiunt qō sic: quia possessio est facti. Et licet iure ciuili impediatur dominij translatio, cum sit iuris, non autem possessionis translatio. Preterea, que vtilitas esset viro si non transiret possessio in mulierem, cum eam possessionem tradit vir vxori, debeat vir possidere: vnde nulla esset vtilitas, si non transiret possessio: vnde transit. [Cedat.] id est, tradat. [Possessionem.] scilicet rei alterne.

¶ Et hec est prima lectura. Vel dicatis possessionem: scilicet rei sue. Et hec est secunda lectura. [Donationis causa.] scilicet constante matrimonio. [Plerique putant.] scilicet & male. Et sic soluitur contrarium. Alij exponunt putant, & bene. Et hec est melior oppositio. [Eam.] scilicet, sed dominium non transfert. [Quoniam.] Ecce ratio. [Res.] id est, possessio. [Facti.] vt supra proximo. §. Dominium iuris est: vt supra titulo primo. lege bone fidei emptori.

¶ [Non potest.] Vnde non impedit translationem dominij non possessionis. [Et quid.] Assignat aliam rationem. [Possessionem.] subaudi, & videtur nihil merito prodesse; vnde videtur transire. Vnde notate in presenti. §. & colligetis ex hoc. §. vnum

argumentum

argumentum, licet litera non iudicet aperte, sed ex lectura: quia
23 † si dono vxori mee, & ei trado, transit possessio in eam, licet nõ dominium: quia rem illam possum vendicare: vt. ff. de donatio. inter virũ & vxo. l. si sponsus. in fi. sed possessio sic transit. Sed quare hoc? Ratio est illa, quia donationes prohibentur inter virum & vxorem iure ciuili: vt. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. i. & l. ii. Ius ciuile potest prohibere dominij translationem, quia dominium est iuris: vt. ff. eod. l. bone fidei emptor. & l. homo liber. §. quicquid. Sed possidere est facti: vt. ff. proximo. §. Et licet ius ciuile possit translationem dominij impedire, non tamen possessionem, quin transeat, põt impedire, qz facti est: & qz facte cause pro infectis haberi nõ possunt: vt Ideo fictio postliminij trahit ad id, qđ est iuris, non facti. vt. j. tit. i. l. si is, qui pro emptore. Sed ad id, qđ dicit hic §. signantur duo cõtraria, quia leges dicunt, qđ si vir donat vxori quia in vxorẽ non transit dominium, vel possessio: quia donatio possessionis inter virũ & vxorẽ est inhibita: & l. si eum. & l. inter virũ, Soluitur tribus modis. Vno modo sic, quod dicit hec litera, putant: subaudi, & male, quia ipse nõ possidet, vt in lege cõtraria. Sed hec solutio non est bona: quia transit quoquomõ possessio, vt. j. dicetur. Alij voluerunt dicere secundo modo, & ita posuerũt
24 hic casum: † Aut vir possidet rez alienam, & vxori tradit, aut suã. Primo casu indubitanter transit possessio, vt hic, licet ius ciuile possit prohibere ne transeat dominium, nõ tamen possessio. Secũdo casu nec possessio, nec dominium, transfertur: vt in lege contraria. Et habet hec solutio illam rationem, quia primo casu transit: quia si ipsa efficitur locupletior, non tamen vir fit pauperior ratione aliene rei donate: vt. j. pro donato. l. si vir. Secundo casu fit pauperior, licet ipsa non efficiatur locupletior, vnde non valet: vt. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si id quod. §. si quam pecuniam. Et sic dicunt vno modo poni hic casum. Sed certe contra hanc lecturam, & eorum solutionem est aperte lex illa allegata. ff. de dona. inter vir. & vxo. quia ibi dicit, Nulla possessio transit. Quasi ibi innuatur, siue sit res aliena, siue sua, non transit dominium, vel possessio. Et ideo dicetis tertio modo, & iste. §. potest intelligi vt dixi in casu, & dice-
25 tis ita: † Si tradit rem alienam, vel suam, transit possessio, que est facti: quia ius ciuile que facti sunt non potest infirmare. Sed licet transeat possessio, fingitur quantũ ad effectum non transire: quia maritus reuocat possessionem rei vendicatione: & dominium rei sue: rei autem aliene possessionem, & non dominium: vnde videtur tradita, ex quo reuocatur rei vendicatione: quia non videtur quis adeptus, &c. vt. j. eod. l. non videtur. Et non videtur perdidisse possessionem, quam recuperare potest: quia nemo, &c. vt. ff. de rei vẽd. l. nemo. & j. de regu. iur. l. qui actionem habet. Unde tenebitis, nisi diceretis, Si possideo rem alienam, & trado eam vxori, transit possessio iure ciuili, non potest fieri quin transeat, sed recuperabo condictione sine causa: nec videtur transisse: vt in preallegata. l. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. inter virũ. Sed si possideo rem meam, & dono eam vxori, nõ transit dominiũ, quia est iuris. Sed ad aliud, quod dicitur in fine huius. §. opponitur, hic dicitur: Quid prodest marito, si possessio rei donate non transeat in vxorem, cũ desinat possidere. Unde innuit qđ vbi trado alicui, & desino possidere, quod accipienti querit possessio. Sed cõtra infra eod. l. si me in vacuã. §. i. Soluo ita breuiter: Aliud est, cũz ego trado tibi rem meaz pure & iure ex certa scientia animo in te transferendi possessionem: vt
26 hic, & j. eodem. l. quod meo. §. si furioso. † Secus tamen si ego trado possessionem rei sub conditione: quia hic pendente conditione non acquiris possessionem: vnde non desino possidere. Secus si trado possessionez: nec ego perdo, vt in lege contraria, & ibi dicet. Unde notate hic aliud magistrale quod ius ciuile non potest infirmare id, quod est facti: quia cause facte pro infectis haberi non possunt: sed id, quod est iuris sic: vt. j. de cap. & postli. reuer. l. in bello. §. facte. Fallit in casibus in fictione legis Cornelie: vt. ff. de test. l. lege cornelia. Item fallit in fictione postliminij quo ad quid, nõ quo ad omnia: vnde si reuertitur ab hostibus, fingitur nõ captus: vt Institu. quib. mod. solui. ius patr. potest. §. si ab hostib. Item fallit vbicunqz lex fingit stipulationem intercessisse, que non intercessit. vt sicut est, cum mulier dat dotem: vt. C. de rei vxo. in princi. Item fallit, si aliquis arrogatur, qui est impubes: vt. ff. de adopt. l. his verbis. & l. non aliter.

Odof.

Item acquirimus. Vos habuistis supra quod per nosmetipsos imo per seruos, & filios, quos habemus in potestate: vnde si ex re pupillari querunt alicui, duobus acquirunt. & nos incipimus vsucapere: quia ex quo eis peculium permisimus, nostra voluntate possidetur, quia acquiritur possessio per eos. Dicendum est
27 † quod infanti, & furioso per seruos eorum acquiratur possessio, & ipsi vsucapiunt. Et etiam per seruum hereditarium acquiritur heredi futuro. Item, hoc idez hic implicat nedum per nosmetipsos & filios, quos habemus in potestate. [peculia.] subaudi, maxime: quia idem si non peculiariter. [Possidere.] id est, detinere: quia serui non possident: vt. j. de verborum obligationibus. lege stipulatio. §. et, qui. quia cũz seruus possideatur, non potest possidere. vt infra proximo. § agitur. quia queritur per nosmetipsos nobis igitur, &c. [Et vsucapiunt.] scilicet etiam ignorantes. [Emptur.] scilicet, & post aditam hereditatem querit possessionem futuro heredi: vt infra eadem lege. §. veteres. & infra titulo primo.
28 l. vltima. † Unde notate quod per seruum & filium acquiritur nobis possessio, & procedit vsucapio ex re peculiari: sed si extra rem peculiarẽ acquiritur possessio, non procedit vsucapio: vt infra eodez. l. quicquid, & infra pro emptore. lege secunda. §. Celsus. Per procuratorem tamen queritur possessio mihi ignoranti, sed non procedit vsucapio: vt. C. eodem. lege prima. Et est ratio, quod per filium & seruum queritur possessio, & procedit vsucapio ex re peculiari: quia filius, & seruus, quodam modo sui peculij intelligitur dominus: vnde sicut dominus potest sibi acquirere, ita isti vt supra ex quibus causis maiores. lege ait pretor. §. et, qui. Sed non sic in procuratore: quia vsucapio sine bona fide non procedit: vt Institutis de vsucapio. in principio. Unde si ignorat, non habet bonam fidem, vel malam. Unde queritur possessio per seruum, siue puto meum esse, & est, siue meum, & non est: vt infra eadem lege. §. proximo. per filium vero non putatiuum, illa ratione, quia sepe emimus seruum alienum, quem putamus nostrum: vt infra titulo primo. lege iusto. Unde habetis quod per filios, & seruos nobis acquiratur: sequitur quod queritur etiam infanti, & furioso. Sed contra supra de peculio. lege quam Tu-
29 beronis. lege prima. † ibi infans etiam vel furiosus non possunt concedere peculij administrationẽ: sed licet non possint concedere peculium, tamen si concessum est a suo predecessore, & ipse ei successit, non intelligitur reuocatum, & ideo bene potest ei querere, & procedere vsucapio vt hic.

Odof.

Sed et per eum. Non solum per seruos nostros nobis acquiritur possessio, imo & per eos, quos bona fide possidemus, siue sint liberi, siue serui alieni. Unde si possideo seruum alienum bona fide vel liberum hominem, acquiritur mihi possideo, non si mala fide. Sed cui queritur possessio, si possideo mala fide? Certe si liber est, sibi acquirit: si seruus, non querit mihi, quia mala fide possidebam eum: nec domino, qui ab alio possidetur. [Sed & per
30 eum.] Quasi dicat: † nedum per seruum nostrum nobis possessio, imo per seruum alienum, quem bona fide possidemus. Et dic per eum, siue sit liber homo, vel seruus alienus: vel repete, quamuis. [Acquirimus.] Sed lex est contraria infra eadem. lege cum heredes. §. in his. vbi dicitur, quod non possidetur liber homo. Solutio. Uerum est, quod non possum possidere liberum hominem sciens eum liberum, vt ibi: secus si ignoro, vt hic. [Per eum.] quia male fidei possessori non acquiritur: vt. C. de rei vendi. lege prima. [Domino.] scilicet acquiri, & cum alienus est. [Possidetur.] scilicet, & ideo non potest possidere: vt supra titulo primo. lege liber homo. in fine. Unde habetis hic quod per seruum proprium queritur possessio, ita per bona fide possessum queritur possessio. Et est verum ex duabus causis: vt infra eodem. lege per eum. & supra titulo primo. lege acquiritur. §. de iis. Secus si mala fide possideo: quia tunc non queritur mihi: nec domino queritur possessio, cum non possidet eum: nec sibi, cum possideatur ab alio. Sed licet seruus alienus a me mala fide possessus non possit domino acquirere possessionem, dominium tamen sic: & ideo in libero homine, vt acquirat sibi dominium, non possessionem. Et ita hic est casus vbi non acquiritur possessio, sed dominium: vt supra titulo primo. lege liber homo. §. quicquid. Aliquando contra, vt supra eadem lege. §. si vir vxori. & ibi dixi. Ex quo apparet quod si interdum queritur dominium, & non possessio: quia falsa est opinio illorum, qui dicunt dominium illorum non queri sine possessione: vt. C. de probationibus. lege cum res. cum suis similibus. Unde licet non queratur dominium sine traditione, vt infra titulo primo. lege cum vir. potest queri dominium, non tamen possessio, vt hic. Nec obstat lex contraria: quia quod ibi dicitur, de-
31 notat accidentiam facti non ministerium iuris. † Sed queritur quo casu per seruum meum mala fide possessum queritur mihi dominium, non possessio, & libero homini dominium per eum. Nunquid enim requiritur habitio, alias traditio, vt ita sibi acquiratur, alias non? dicunt quidam quod sic: vt. j. eod. l. communis seruus. §. j. & ff. de neg. gest. l. si ego. Sed verius est qđ acquiratur ei, siue vnus gerat tantum, siue vterqz: vt. ff. de donatio. l. qui mihi.

r.ff.tit.f.l.ſi procurator. Et ſic intelligo.ff.de pecuho.l.eo tpore. §.fin. Sed contra.ff.tit.l.l.ſeruus meus. Et hoc contrarium ſigna uit hic dominus Jo.ad l.h.huius.§. Sed lege illa.vt ibi dixi.eſt alter intelligenda. Si queritur mihi ex re mea, vel opera ſua, mihi que ritur: ſi extra illas duas, tunc ꝛc.vt.ff.ſi certū pet.l.cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens.

Per communem ſeruum. Vos habuiſtis quod queritur nobis poſſeſſio per noſmetipſos. Item per ſeruos noſtros. Item per ſeruū alienū bona fide poſſeſſum: hic dicitur †q poteſt queri poſſeſſio per ſeruū communem, r cuilibet in ſolidū, vel ambobus per eū. Et hoc dicit [Per communem.] ſcz duobus dominis. [Sicut proprīū. ſubaudi, per. [Acquirendo.] poteſt cuilibet inſolidū querere. Et cuſtodiatis vos hic: ſicut per ſeruū proprīū poteſt dominū queri domino inſolidū, ita per ſeruum communem nobis duobus pro portionibus dominicis vel viribus: vt Inſtit. de ſtip. ſer. §. ſeruus communis, vel cuilibet in ſolidū: ſed vno modo tubente ſtipulatur, vel vni noſtrū nomina tim ſtipulatur: vt.C. per quas perſo. nob. acqui. l. ſi duo. ſic in poſſeſſione dicimus: vt.ff. de ſtipu. ſer. l. j. §. quod communis.

Odof.

Per eum. Habetis q̄ poſſumus querere poſſeſſionē r per noſmetipſos, r per ſeruos noſtros, r per communem ſeruū: hic intendit dicere de ſeruo, in quo habeo mus vſumfructum. † Sed nūquid per ſeruū in quo habeo vſumfructū, poſſum querere poſſeſſionem ex re mea, vel ex opera ſua? Certe ſic. Et eſt hoc verū. ſi ſunt calis, qui habeam intellectum, r ſeruus etiam habet intellectū, r ideo ſi miſeris ſeruū furioſum vt poſſideat, non poteſt poſſidere. Sed quid ſi miſi impuberem ad poſſidendū, querītur ne mihi poſſeſſio? Certe ſic: ſicut ſi pupillus poſſideat tutore authore. Et ſicut per ſeruū queritur poſſeſſio, ita per ancillam meam queritur mihi poſſeſſio. hoc dicit. [Poſſumus. ſcz ex re noſtra, vel ex opera ſua: vt.ff.eo.l.per eum. [Solet.] ſubaudi, ex re noſtra. [Filium. ſcz poſſidemus, r nobis acquirit: vt.ff.ea.l.l.§.item acquirimus. Et eſt verū †q vſufructuarius nō poſſidet cuiliter: vt.ff.tit.l.l. acquiritur. in ſi. natur aliter ſic vt.ff.l. natura aliter, vbi dicit. [Poſſidere.] vt.ff.eod.l.qui ais. §. vltimo. Doſſeſſionem. ſcz, r etiam ſine tutore, ſi eſt capax intellectus: vt.ff.eod.§.a.pilcimur. [Non dubitatur.] vt.ff.de peculio.l. r ancillam. Unde cuſtodiatis vos hic, licet per ſeruū habentem intellectum poſſit acquiri, vt hic, r per eū nobis acquiritur: vt.ff.ea.l.§. item acquirimus. domino non poteſt acquiri, r non habenti intellectum, r animum acquirendi: vt.ff.ea.l.l.§. hec que de ſeruis.

Odof.

Pupillus. † Dominus pupillus per ſeruū ſuū poteſt querere poſſeſſionem. per ſeruū dico, ſiue per puberem, ſiue impuberem. ſi tamen capax eſt intellectus. Quod eſt verum, ſi tutore auctore iuſſit pupillus ſeruum ire in poſſeſſionem. Idem ſi non iuſſit: vt.ff.eod.l.quamuis.§. vltimo,

Odof.

Per ſeruum. Jn.§. iſto queritur an poſſeſſio alicuius rei queratur per ſeruū fugitiuum. Petrus filius dixit, q̄ non licet poſſeſſionem vſucapere, licet non poſſim poſſidere, † Sed certe Caſſi r Juliani ſententia eſt melior, vt acquiratur poſſeſſio. [Eſt.] Et dicitur ſeruus fugitiuus ꝛc. ff. de edili. edict. l. quia ſic fugitiuus. in pan. [Aut.] ſubaudi, r male, quia ſtatim reprobatur. [Vſucapi.] ſcz ſeruum, dum eſt in fuga. [Habemus.] vt per filium, r ſeruū. [Eſt.] ſcz, r vera, reprobata ſententia Petrue filij. Et ad hoc facit. ff. eodem. l. per eum. in ſi. Unde nota q̄ per ſeruum fugitiuū queritur dominum, r poſſeſſio; vt.ff. de ſolu. l. fugitiuus. Retinemus poſſeſſionem ſactā ab alio, vt ſi non diu moratus in libertate vt. ff. eod. l. poſſideri. §. ſi ſeruus. Item habetis q̄ ſeruum fugitiuum, dū eſt in fuga, poſſumus vſucapere. Sed videtur contra, vt.C. de ſer. fugi. l. j. Ad quod dicitur. Si ſeruus fugitiuus, ꝛc. alius non poteſt vſucapere, vt ibi. Sz ſi ſeruū alienū cepi bona fide r poſſidere, r vſucapere, interim dum fugit a me, r non eſt appetheſius ab alio, poſſum vſucapere, vt hic. Sed contra vt.ff. eo. l. cum, que nobis. Sol. Illud verum eſt in alia noſtra re ſecus in ſeruo fugitiuo. Sed demo lex videtur contra a perte ad hunc. §. ff. de publi. l. ſi ſeruus meus cū in fuga. Sola. Ubi ibi dicitur, verum eſt ſecundum ſententiam Petrue filij: ſed correctum eſt, vt in fin. huius. §. Secundum ſententiam Caſſi r Juliani. Vel dicatis quod ibi ita intelligitur q̄ ſeruus meus, qui eſt in fuga, a non domino rem emit, r ei non eſt tradita, ſed mihi queritur Publiana, licet poſſeſſio non ſit mihi acquiſita per eum, q̄ ei tradita non eſt, ſed mihi queritur Publiciana.

Odof.

Per ſeruum. Jn.§. iſto dicitur: † Si ſeruum mihi pignori corporaliter deduxi, licet poſſideam, per ſeruum eum non queritur mihi poſſeſſio per eum, r dominium: quia debitor videtur poſſidere ad vnam cauſam tantum, ad vſucapionem, ſcz. vnde non queritur poſſeſſio debitori, nō creditori. [Noo.] ſcz debitori, r domino. [vſucapionem.] vt.ff. eodem. l. ſeruū nomine. [Nec creditori.] ſcz acquiri poſſeſſionē. [Per eum.] ſcz ſeruum. [Poſſideat.] ſcz creditor. Unde notate hic q̄ ſi debitor obligat mihi ſeruum pignori, ego creditor poſſideo eum. Unde colligitur hic † q̄ creditor, qui habet pignus conuentionale, poſſidet cuiliter, r naturaliter: vt.ff. eod. l. qui pignori. ff. l. ſequē. debitor tantum ad duas cauſas poſſidet, ſcz quantum ad vſucapionem, vt hic, r quantum ad ſatisfactionem eum tendam, vt.ff. qui ſatisdar. cogan. l. faciendum. §. tertio. Sed creditor, qui hꝫ pignus pretorium, non poſſidet: vt.ff. eo. l. poſſideri. §. vltimo. Quidam tamen volunt dicere quod creditor non poſſideat: vt argu. C. de preſcri. trigin. annor. l. quum notiſſimi. §. eos. in fin. Sola. Poſſidet quantum ad hoc vt ibi dicitur. Sed hic inſtatur. Per ſeruum mihi pignori datum non quero mihi poſſeſſionem, nec dominium: quia pignus manet, ꝛc. vt. C. de pign. act. l. pignus. Nec debitori, quia non poſſidet. Sed nūquid dominū querit debitor? Certe ſic: nam r alibi queritur dominium, r non poſſeſſio: vt.ff. tit. j. l. liber homo. §. quicquid. r. ff. ea. d. l. §. ſed r ſi per eum.

Odof.

Ueteres putauerunt. Vos habuiſtis in ſuperioribus que ri poſſe per noſmetipſos poſſeſſionem, r per ſeruos proprios, r per filios, r per homines liberos bona fide poſſeſſos, r per ſeruos alienos bona fide poſſeſſos, r per ſeruum communem, r per ſeruū, in quem habemus vſumfructum. non autem per ſeruum pignori datum nobis queritur poſſeſſio. Nic tractatur an per ſeruum hereditarium poſſit acquiri futuro heredi, vel per ſeruum legatum, vel donatum, vel emptū, acquin legatario, vel donatario, vel emptori. Et quia. §. iſte reputatur difficilis, ponit iſte. §. duos caſus. Primus caſus eſt talis: Titius me inſtituit heredē † iacente hereditate nunquid per ſeruum hereditarium poteſt mihi queri hereditas, vel poſſeſſio, vel dominium alicuius rei hereditarie. Reſponder Jureconſultus, veteres putaſſe non poſſe ei acquiri aliquid: vnde non hereditas nō poſſeſſio, nō dominium alicuius rei hereditarie poteſt queri per eum ſeruum hereditarū. Secundus caſus eſt talis: plures ſeruī ſunt mihi legati a vero domino, vel donati, r traditi, vel empti r traditi, nūquid per vnum ſeruum legatum, vel donatum, vel emptum, ceterorum ſeruorum mihi potero acquirere poſſeſſionem: Certe ſic. [Veteres putauerunt.] ſubaudi, r inale, vt quidam dicunt. Alij dicunt, r bene. Et hec expoſitio eſt verior. [Noo.] ſi. futuros heredes. [Aliquid.] ſ. r ita nec poſſeſſionem, nec dominum, nec hereditatem poſſumus per eum acquirere. [Itaq. Incipit ſecundus caſus. [Poſſideri.] id eſt, eorum poſſeſſionem acquiri. [Sed verius.] Ecce determinatio ſecundi caſus. [Per vnum.] ſcilicet ſeruum. [Reliquorū.] ſcz ſeruorū. [Acquirere poſſeſſionem.]

¶ Or Segnon, hic. §. ſicut dixi, eſt facilis, r non difficilis. Sed ſtatum queritur hic, Que eſt ratio diuerſitatis horum caſuum: Et ſcripſit hic dominus Joannes diuerſitatis rationem, vigentem rationem, ſoie neceſſe ita eſſe, r non dixit quare neceſſe. Alij dicunt quod ratio eſt indignatio equalium: quia inter equales perſonas eſt indignatio adeo quod dominus aſinus auribus intentis ſuperbiret, ſi crederet per alterum aſinum querere ſibi poſſeſſionem: ita eſt hic ſeruus hereditarius eſt res hereditaria, tam indignarentur alie res hereditarie. Hec ratio non eſt bona: quia in ſecundo caſu ego per vnum ſeruum acquiro poſſeſſionem aliorum ſeruorum, r tamen in primo cadit indignatio, vt in ſecundo. Unde dicetis tertio modo, r antequam perueniam ad tertium mo-

dum, debetis ſcire † quid ſit ſeruus hereditarius: nam eſt ille, qui eſt in hereditate iacente: r hereditas iacens eſt que eſt in nullius bonis: vt ſupra de rerum diuiſione. lege in tantum. Inde eſt quod in hereditate iacente nulla eſt poſſeſſio; vt infra ſi quis teſtamentum liber eſſe iuſſus fuerit. lege prima. §. Scevola. Item nota quod hec litera non dicit ſimpliciter non poſſe queri poſſeſſionem rerum hereditariarum per ſeruum, ſed dicit indiſtincte quod nihil poteſt acquiri futuro heredi per eum, r ſic nec poſſeſſio, nec dominium, nec hereditas. Sic ergo dum dicit hec litera, nihil poſſe queri futuro heredi per eum, r ſic nec poſſeſſio, nec dominium, nec hereditas. Sic ergo dum dicit litera nihil poſſe queri per eum futuro heredi, eſt intelligenda, vt dixi, quod nec hereditas, nec dominū, nec poſſeſſio alicuī rei hereditarie poteſt queri per eum: quia ſeruus hereditarius eſt in hereditate: r ita nō ſignificat dominum, licet hereditas ſuſtineat perſonam domini quo

ad quid

ad quid: vt. ff. titu. proxi. l. licet. in fine. & lege sequenti. Sed ista vocabula, serui legati, serui donati, serui empti, sunt nomina titulorū non tamen significant dominiū: vt si seruus est mihi legatus, nō tamen significat me dominū: sed seruum legatum esse: & sic in seruo donato, in seruo empto, quia potest legari mihi, & non ero dominus: vt si forte legans nō erat dominus, non ero dominus sed paratus mihi causa vsucapiendi: vel si erat dominus, ego ero dominus. Vide ita premissis literam exponamus. [Nos per seruū.] hereditarium: vt. ff. de offic. procu. Cæsar. l. i. in prin. nec dominū vel possessionem, facēte hereditate nō sum dominus vel possessor, non hereditas sustinet personam domini: vt. ff. tit. j. per hereditariam: quia facēte hereditate, vel domino per eum non debet quæri hereditas: quia quis debet querere hereditatē per se, non per alium. Dominium, vel possessionem non, quia non sum dominus, vel possessor illius serui. Sed vbi plures serui legantur mihi, statim adita hereditate dominium transit in me: vt. ff. de furtis. l. a Titio. Ergo si apprehendo possessionē vnius serui, per eum potero acquirere possessionem aliorum seruorum, quia per seruum acquiritur mihi: vt. ff. eo. l. §. item acquirimus. Si plures serui donantur mihi, vel eīo, & tradantur mihi, statim dominium acquiror: alias transit: vt. ff. eod. Item predia. vnde si quero possessionē vnius serui, per eū queram alios, vnde si legans est dominus, mihi queritur dominium: si nō est dominus, paratus mihi causa vsucapiendi, quia possum querere per eum bona fide possessum. Ad colligetis quod querimus possessionem & per seruum proprium. Sed contra. ff. eod. l. si absenti. §. vltimo. Quare quidā dixerant, q hic dicitur. [Putauerunt.] scz & male. Sed vos dicetis vt dixi, putauerunt, & bene, & dicetis ita in illa lege, per seruum hereditarium, id est, qui fuit hereditarius, queritur possessio heredi, non futuro. Sed presenti queritur: quia si defertur mihi hereditas, & adeo hereditatem, desino haberi futurus: vnde per seruum tunc bene queritur mihi, & non dominium cuiuscūq; reicitis ita ibi impropriè sumitur seruus hereditarius, & ibi nomen heredis sumitur pro herede futuro. Sic sumitur nomen proprie, & improprie: vt. ff. eod. l. §. item acquirimus.

41 ¶ O: Segnori, super isto. §. formatur talis questio: † pone, habebam vsumfructum in aliquo seruo, proprietas serui erat in hereditate iacente, nunquid per illum seruum potest mihi queri hereditas? Videtur q̄ sic. vt. ff. eod. l. naturaliter. & ff. eod. l. §. per eum. Sz contrarium est, & quare contrarium est versus, videte: si habeo pro peculium seruum, qui non est heres institutus, sed mihi defertur hereditas, ergo per seruum non possum acquirere hereditatem: quia hereditas queritur per me, non per alium. vt. ff. dicti, non autem per filium, vel seruum, nisi in casu, puta si seruus, vel filius institutus heres, & adeat meo iussu: vt. ff. de acquirē. heredi. l. qui in alieno. in prin. adeo vt nullo momento videatur apud eum fuisse: vt. ff. de acquir. hered. l. placet. Multo fortius per seruum vsufructuarium non possum querere hereditatem, quia queritur hereditas per se ipsum, non per alium: vt dicti.

Odof.

Si ex parte. Jn. §. isto ponit talis casus: Ego, & tu habemus seruum communem, tu partem tuam, quā habebas in seruo, mihi legasti, & me pro vna parte heredem instituisti: seruum, quem mihi legasti, in alia parte heredem instituisti, nunquid per hunc seruum queram partem hereditatis, alias possessionē hereditatis fundit? Certe sic, propter partem, quam habeo in eo ratione legati. Idem est, si habemus seruū communem, & tu instituisti tibi eum heredem, quia querit mihi hereditatem, propter partem, quam habeo in eo: quia possum inbere hereditatem adire vt seruum proprium, vt. ff. de acqui. hered. Qui in aliena. [Sic.] vnde ita parte tenuit legatum. Secus si aliqs instituitur heres insolidū, & legatur ei seruus: vt. ff. de leg. j. l. legatum. §. heredi. Item secus si institutus pro parte: vt. ff. de lega. j. l. Julianus. in fi. cum lege sequenti. [Possessionem. ff. vt proprii seruum: vt. ff. eod. l. §. ītē acquirimus.

¶ O: Segnori, habetis si testator instituit, &c. vt dixi in casu. Vā quia valet legatum serui ab adita hereditate, vnde possum per eū mihi querere, hec possessio fundi hereditarij ratione mihi legati acquiritur scz hereditas. Et ponitur iste fecūdus casus duobus modis. Uno modo, vt dixi in casu. Alio modo potest notari exemplum. Quidam testius seruum communem mihi & Titio heredē instituit, sicut si seruum meum proprium instituisset, possum inbere vt adeat hereditatem, ita hoc casu ratione mee partis: & tunc exponetis communem, scz institutum ab extraneo.

Hec q̄ de seruis. Abillo. §. si vir vxori. vsq; ad hūc. tractatū est quādo per seruos acquiritur possessio, vel non: nūc ponit iureconsultus causam determinandi que supra dixit, quia ea, que dicta sunt, vera sunt: cū seruus accipit possessionē animo mihi acquirēdi: qd si tu tradis possessionē seruo meo eo animo vt nō queratur mihi sed Titio. [Possessio.] scz, sed Titio, si mandauit, vel ratum habuit: vt. ff. eod. l. cōis seruus. §. i. Et canete vobis in. §. isto: q̄ sic intelligi. si seruo meo tradis possessionem alicuius rei, vt non queratur mihi sed Titio, & seruus accipit vt Titio querat: hic quando neuter gerit, vt mihi nō acquiratur, non queritur mihi dominio, sed ei, cui voluit acquiri: vt hic. & ff. eod. l. §. per eum. in versicu. ceterum. & ff. proximo. §. secus si vterq; gereret, vel alter tantum, quereret mihi, & non Titio: vel si accipiens querit mihi tantum, & nō Titio: vt. ff. de donatio. l. qui mihi donatum. & ff. titu. proximo. l. si procurator. & l. per seruum. in fi. & ff. proximo. §. & C. si quis alteri vel sibi. l. vltima.

Per procuratorem. O: Segnori, huiusq; dicti est qualiter per nosmetipsos, vel per seruos, vel filios nostros, vel per seruum communem. vel per seruum vsufructuarium acquiritur nobis possessio: modo Jureconsultus incipit tractare qualiter per alias personas acquiritur possessio. scz per procuratorem. & per tutorem, & curatorem. † Quod est verum. si accipit nomine nostro: 42 quia tunc vtimur opera eorum. Sed si non accipit nomine nostro sed suo, tunc non queritur nobis possessionem. Ubi ergo procurator accipit meo nomine, queritur mihi possessio: quia si nos dicere mus q̄ quereret mihi, tam diceremus q̄ nos queritur ei, qui possidet, cui res tradita est. quia non habebat animū acquirendi. nec is possidet, qui tradidit. quia voluit desinere possidere, vnde sequitur quod acquirit ei. [Acquritur.] scz nobis ignorantibus. Sz vsucapio procedit eo sciente: vt. ff. eo. l. i. Et hoc accipit meo nomine, non suo, vt sequitur. [Acquiretur. scz, quod est verum. si neuter gereret: alias secus, vt modo dixi. [Non acquiri.] scz cum accipit nostro nomine. [Possessionem.] scz ad̄ esset durum dicere: vnde eis querit. Similem rationem. ff. eod. l. §. si vir. & ff. eod. l. si mea vacuam. §. i. Aliquando bene tolleratur hoc, vt si trado fundū, &c. vt. ff. eod. l. quod meo. §. si furioso.

¶ O: segnori, habetis hic quod per procuratorem queritur mihi possessio etiā ignoranti, queritur etiam dominiū. Sed lex videtur 43 contraria. ff. titu. i. l. res, que. Quare dixerunt, † per procuratorem habentem speciale mandatū mihi queritur possessio: vt. C. eod. l. i. per procuratorē habentē ḡiale mandatū. non queritur mihi possessio, vt in. l. cōtraria: vt. C. de his. qui a nō domi. manu. l. Felicissima. Sed hec opinio nō est bona: q: q̄ operatur speciale mandatū quo ad speciē. idē ḡiale quo ad genus: vt. ff. de administra. tuto. l. si duo. Et ideo dicetis, Cūres traditur procuratori meo, si gerit vterq; vt mihi queratur, vel alter tantum mihi ignoranti queritur possessio, & dominium: & sic loquuntur leges. C. eod. l. i. & l. per procuratorem. cū suis similibus. Sed si neuter gerit, tunc non queritur hic, ff. proximo. §. i. & hoc est verum, sed anteq̄ tradat rem mihi. vt in. l. contraria.

Si iusserim. Vos habuistis de procuratore, tutore & curatore, qualiter per eos queritur 44 possessio, hic circa hoc ponitur talis casus: † Vendidisti mihi rem aliquam, iussi quod traderes procuratori. nunquid queritur mihi possessio? Certe sic. Item si tu debitor volebas mihi tradere nummos, me inbente alq̄ tradidisti, queritur mihi dominius: quia nō solum queritur possessio animo, & corpore, imo oculo, & affectu. Quod potest probari exemplis, que subiiciuntur in litera. [Prius erat.] Sed dic mihi, quare dicit litera, Cum reo esset in presentia, cum si non esset, tamen per procuratorem queritur mihi ignoranti possessio: vt. C. eod. l. i. Sed respondeo, si reo est in presentia, tunc non per procuratorem, sed per me ipsum quero possessionem ratione presentie. sed si reo esset in absentia, tunc quero possessionem non per me ipsum, sed per procuratorem: vt. ff. eodē. l. q̄ meo. §. si vendico rē. [Dare.] q: si sunt in presentia, possessio, & dominium queritur: vt. ff. de solu. l. pecuniā. [Et affectibus.] Sed contra. ff. eo. l. possideri. in prin. & l. quēadmodū. vbi dicitur q̄ requiritur animus, & corpus, & non alia: vñ qūo hic dicit q̄ requiruntur alia? Respondeo, vno modo duo requiruntur, scz animus & corpus, vt in lege contraria. Fallit ia casibus. Unus casus est hic. Alius casus, si claues celarij tradis in presentia celarij: vt. ff. de cōtraben. emp. l. claudius. Alius casus est. C. de dona. l. quisquis. Ut dicetis secundo: sicut queritur possessio animo & corpore, ita octulis, & affectu nam affectus representat animum & corpus.

Odof.

Municipes. Jn. §. isto primo ponitur quoddam 45 dictum generale, cui postea opponitur, & postea determinat, & est tale primū dictū ḡiale, † q̄ municipes nō possunt ꝑse possidere: q̄ possessio non queritur sine consensu. Oppone. imo municipes possident palatia, & fossa. Rideo, nō possiderit, sed vtunt. Sed licet nō possunt per se possidere, ta-

men per seruum possint possessionem acquirere:licet quidam cõtra iuerint,ꝛ male.Sed certe dicendum est quod possint possidere per se,ꝛ vlocapere,ꝛ per seruum suum,ꝛ per liberam personam. vt puta per syndicum suum,ꝛ per actorem suum.hoc dicit.[Non possunt.]Sic̃ defacti.Et de hoc dic vt notaui in tit. ſ. ꝙ cuiusq; vniuersi.l.i.[Forum.] Opponitur ad id,quod dixit,sed vtuntur vt.ſ.eod.l.ſi quis.[Posse.]Sic̃ municipes.[Putant.]Sic̃ ꝛ male.

46 vt.ſ.Autim dicetur.[Acquiritur.]Sic̃ possessio.Unde not.† quod municipes possunt acquirere possessionem tribus modis per sectiet hoc modo.Pullabitur consilium sine cõtio,ꝛ veniunt omnes ad contionem,ꝛ dicit potestas:Tale nemus est nostrum,ꝛ possideatur:placeret vobis quod nos iremus ad possidendum vel non? Surgit vnus,ꝛ dicit quod sic.Surgit alter,ꝛ dicit quod nõ.Unde propter diuersitatem hominum non potest vniuersitas consentire,ꝛ tunc facit partitum,ꝛ id,quod obtinet in partito,facit. Et sic intelligetur.ſ.ad exhib.l.tigm.ꝛ.ſ.vt in posſ.leg.i.municipes. Item quærunt secundo modo per seruum,ſi habet peculium,et quærit vt.ſ.eodem.l.i.ſ.item acquirimus.ꝛ hoc dicit iste.ſ. cum lege sequenti. Item potest quærere possessionem tertio modo per syndicum suum,ꝛ per actorem suum:vt.ſ.de conditio.ꝛ demonstratio.l.municipibus.Sed opponitur,ꝛ quo non possunt possidere de facili.ergo nec per seruum:quia hec est regula iuris:vt.ſ. tit.i.l.Labeo.Solutio.Aut prohibeo:possidere per me.puta ratione vehendi,qui a sum deportatus,tunc non possum per aliũ possidere.Per se,quod tunc potest,intelligo per seruum possidere,vt.ſ. eadem.l.ſ.item acquirimus.Et ita vniuersitas potest per seruum possidere,vt.ſ.eadem.l.ſ.item acquirimus.

Odof.

Summarium.

1 Corporalia possideri possunt.nu.2.
3 Possessio rei vt queratur,duo requiruntur.
4 Possessionem an sibi querat, qui eo animo fundum ingreditur,
5 Possidere an possit quis incertam fundi partem.
6 Partem incertam vendicari posse qualiter intelligatur.
7 Possessio quando non queratur animo solo.
8 Emptor:fundi an querat possessionem thesauri in eo existentis.
9 Possessio sine apprehẽsione non queritur,in his,que in nullius sunt bonis.
10 Possessio ex pluribus causis queri potest.
11 Possessio quare ex pluribus causis queratur,non dominium.numero 12.
13 Res mea effici potest ex pluribus causis.
14 Possidere duo possunt eandem rem ex eadem causa,ꝛ eodem re.nu.15.
16 Possidere iuste quis dicatur,ꝛ quis iniuste.
17 Possidens iuste fructus suos facit industriales.
18 Possessor iustus quo iudicio teneatur ꝛ quo non.
19 Possessio naturalis in pedum positione consistit.
20 Possidere duo simul eandem rem qualiter nequeant.nu.21.
22 Vxor in fundo dotali ciuilem,maritus naturalem habet possessionem.
23 Vasallus qualiter possideat,ꝛ qualiter dominus.
24 Rei debendi quatenus plures insolidum constitui possint.
25 Possessio quando animo solo amittatur.nu.26.
27 Possessionem ciuilem perdit, qui naturalem occupatum sciens recuperare negligit.
28 Possessio cuilis qualiter perdatur.
29 Seruus fugiens priuat me possessione,si diu in libertate moratur.
30 Possidere quis potest vltra modũ.
31 Possidens seruum nõ perdit possessionem,licet desinat esse sub sua custodia.
32 Possessio seruis sub custodia esse desinentis quare non perditur, bouis autem animalis sic.
33 Annulus si in camera mea ꝛ digito ceciderit,an perdat eius possessionem.
34 Fere bestie in vivario an possideantur.
35 Apes,ꝛ fere bestie quando possideãtur.
36 Aues quando dicantur a nobis possideri.
37 Possidere desino quod flumen occupauit.
38 Furtum non animo,sed contrectatione committitur.
39 Possessionis causam nemo sibi mutare potest.
40 Possessionis alicui mutari potest.
41 Possessionem quot sint genera.
42 Possidere an dicatur,cui reseruanda committitur.
43 Possidere nõ dicitur,qui ex primo decreto in possessionẽ mittit.

Possideri. In superioribus dictum est, siue positus,quid sit possessio,ꝛ eius effectus,ꝛ per quas personas nobis acquiritur possessio,vel non:modo in principio huius legis tractatur que res possint possideri,ꝛ que non,ꝛ que requiruntur,ut acquirẽdã possessionem:ꝛ in principio huius legis dicuntur tria. Primo
1 dicitur,† quod res corporales possunt possideri. Secũdo dicitur quod in acquirenda possessione duo principaliter sunt necessaria, scilicet animus,ꝛ corpus:nec sufficit vnum sine altero. Tertio dicitur, a nemine detentum habens animum possidendi. non est necesse vt per singulas arabulem,sed ex quo ingredior,habeo animum possidendi totum:quia tunc efficior dñs totius fundi,ꝛ mãcipio:possessionẽ totius fundi.[Corporalia.]Scilicet,non autem
2 incorporalia.Unde nota regulam † quod res corporales possidẽtur,vt fundus,ꝛ similia,vt liber:sed fallit in casibus vbi non possunt possideri,vt ecclesia,ꝛ basilica:vt.ſ.eodem.l.i.ſ.municipes. Item in libero homine ab eo qui scit eum liberum:vt.ſ. eodem.l. cum heredem.ſ.in his. Item in re sacra:vt.ſ.eodem.l.qui vniuersa.ſ.incorporales.vt sunt iura vrbanorum prediorum ꝛ rusticorum,que non possidentur:vt.ſ.titulo proximo.l.seruus.ſ.incorporales.ꝛ.ſ.titulo proximo.l.sequitur.ſ.ſi vir.tamen bene possunt quasi possideri:ꝛ ideo datur vtile interdictum vti quasi possidetis pro his:directum vero datur pro his,q̃ vere possidentur;vt.ſ. de seruitu.l.ſi eedes.ſ.libertas.ꝛ.ſ.ſi seruꝰ.vend.l.sicut.ſ.Aristo.vt.ſ.
3 ostant.[Corpora.] Unde habetis † quod duo sunt necessaria in acquirenda possessione,scilicet animus ꝛ corpus,ꝛ non sufficit vnum sine altero:vt.C.eod.l.licet.ꝛ.ſ.eodem.l.quemadmodum.Sed fallit in casibus vbi queritur possessio solo animo. Unus casus est,ſ.eod.l.ſ.ſi inserim. Alius casus.ſ.de contrahen.emp. l.cum tibus. Tertius casus est.ſ.eo.l.quod meo.in principio. Quartus casus est,ſ.eodem.l.quod meo.ſ.ſi venditorem. Quintus casus est.ſ.eodem.l.quarundam.Sed tus casus est.C.de donatio.l.i. Itẽ fallit in alio casu:vt.C.de donatio.l.quit quis. Vel potest dici q̃d in omnibus predictis casibus non intercurrit animus tantũ, imo ꝛ corpus.id est. actus corporis,sc̃z presentia oculorum.ꝛ in.l. claribus.intercurrit actus corporis,scilicet quia claues tradebantur mihi in presentia.vnde perinde est acti esset actus corporis. Itẽ in.l.quod meo.eodem,scilicet quod intercurrit actus corporis:qui is possidet,cuius nomine possidetur:vnde ego videor possidere. In.ſ.ſi venditor.intercurrit presentia oculorũ. qui est actus corporis. In.l.quarundam.positis ibi custodes,vnde perinde est acti ego ibi essem.Et in.l.i.C.de donatio.tradidit instrumenta mancipiorum,vnde videntur tradita mancipia.Et in.l.ſi quis.eod.titu. tu retinebas vsumfructum formalem,volens in me transferre dominium,vel possessionẽ: vnde perinde est acti possiderem.Preterea ibi est ex quadam naturali ratione:quia ſi tradit in me possessionem,retinendo vsumfructum formalem,nihil sibi prodest: cũ res propria nemini seruit:vt in.l.vti fruendi.ſ.ſi vsufructuario.ꝛ.ſ.vsufructuario.vel ad alium pertinet.negatur.Sed contra.C.eodem.l.i.dic vt ibi dixi fundum, scilicet a nemine possessum,vel ab aliquo,qui voluerat in me transferre possessionem.[Possidere.]
4 Q̃O: Segnoa,vos habetis hic† quod si ingredior fundum animo nanciscendi possessionem,ꝛc.vt dixi in casu. Sed lex videtur contraria.ſ.eodem.l.quod meo.ſ.vltimo.Id quod quidam dicunt, quam volo adipisci possessionem,aut iuste.id est,nõ vi, nõ clam:ꝛ tunc habet locum hec lex.Aut volo adipisci iniuste,id est, vi,aut clam:ꝛ tunc habet locum lex contraria.Sed hec solutio nõ videtur bona,tali ratione:quia quantum ad effectum possessionis attinet,non refert quis iuste,vel iniuste possideat:vt.ſ.eadem.l.ſ. ex contrario. Unde dicendũ ita:Si ingredior possessionẽ animo adipiscendi eam,vbi non est aliquis possessor, vel est, sed non resistit,sed mihi tradit,habet locum hec lex.Aut est enim alius qui ibi,ꝛ mihi resistit:ꝛ tunc habet locum lex contraria.Sed qd dicemus in casu tali: Tu vendis mihi decem fundos diuersis locis positos,inducis me in possessionem vnius eo animo vt quæram possessionem illius,ꝛ aliorum fundorum:nunquid per hunc ingressum,scilicet vnius fundi nanciscor possessionem aliorũ fundorum? Dicimus quod non. Vbi enim volo nanciscì vnius fundi possessionem,non habeo necesse per singulas glebas ire, quia sum in patientia fundi illius;vnde si ingredior partem,videor propter patientiam totum querere:vt argu.ſ.eodem.l.quod meo.ſ.ſi venditorem.Sed vbi venduntur plures fundi,ꝛ ingredior possessionem vnius fundi,non ingredior possessionem aliorum fundorum, cum in absentia sum;quererem solo animo, quod lege prohibetur.vt.C.eodem.lege licet.

Odof.

In certam partem. Hoc habuistis.ſ.proximo.ſ.ſi habeo animum possidendi totum fundum, sufficit quod ingrediar partem fundi

5 Hic tractatur † an possim possidere incertam partem fundi, et acquirere mihi. Verbi gratia, Titius possidebat non totum fundum, sed tertiam partem fundi scilicet pro indiviso, ignoro quam partem Titius possideat: ingredior eo animo ut nanciscar partem Titii, qui volebat mihi donare, et in me transferre possessionem, nunquid nanciscor possessionem? Certe non: quia debeo nancisci totum fundum, vel certam partem possidere, subaudi cum Titius possideret dimidiam, vel tertiam pro indiviso. Unde nota, sicut potest nancisci totum fundum, ut. ff. proximo. §. ita certam partem, sed incertam partem non, ut dixi in casu etc. quia in acquirenda possessione requiritur animus, et corpus. et tamen in certa parte est: sed sic hic non est in incerta parte, quia non est corpus: ut. j. eo. l. si quis fundum. et. j. tit. j. l. si fur. §. j. Sed lex videtur aperte dicere quod incerta pars possidetur: quod. j. probatur: quia incerta pars vendicatur: ut. ff. de rei ven. l. que de tota. §. incerte. ergo possidetur incerta pars: quia vendicatio competit contra possidentem: ut. C. de alie. iud. mu. cau. facta. l. unica. Solutio. Hic est fallacia acciden-
6 tis: † quia dum nos dicimus, incerta pars vendicatur: verum est ex parte actoris, dum non possidetur incerta pars: ut. j. eo. l. locus. verum est ex parte rei. Unde non sequitur hic, quod si vendico certam partem, quod tu possideas incertam partem, et quod possim incertam partem, et tu non incertam possidere in dote. Ecce si frater meus instituit me heredem cum posthumo, qui est in ventre uxoris sue, et ante nativitatem posthumi sum incertus pro qua parte sum heres: quia si nascitur unus, pro dimidia sum heres: si nascuntur duo, pro tertia ero heres: si tres, vel quatuor, pro quarta vel quinta parte ero heres. Unde aliquis apprehendit possessionem bonorum, et volo convenire eum petitione hereditatis: quia incertum est mihi utrum unus nascatur, vel duo, vel tres, vel quatuor: unde ex hac iusta causa admittar ad interesse partis petitionem: non tamen sequitur quod incertam partem possideres, quia totam hereditatem possidebas: ut. ff. si pars here. pet. l. j. §. incidum. Item potest videri, pone, tu es institutus, et a te mihi legatum relictum est, et alia legata sunt relicta aliis, ita quod excedunt dodrantem: hic si tu nihil possideres ex hereditate, vel possum totam vendicare: hic si tu nihil possideres dodrantem deducta Falcidia: sed si tu possides partem hereditatis pro indiviso, et alius partem, hic est incertum quam partem possideas: unde ad incertam partem admittor vendicandam, non tamen sequitur quod possideas incertam partem. Et ita loquitur. §. incerte. Simile alibi, accidens immutat id, de quo queritur, et sic dicitur fallacia accidentis. Verbi gratia, liber homo facit mihi furtum, vel dat mihi damnum: dico ego ei: quia commisisti furtum, teneris directa furti Aquilia, alias actione. Sed pone, servus facit mihi furtum, dicam ego quod tu non teneris directa furti. Certe non: quia ista quod unus sit liber, alter servus, immutant qualitatem actionis: quia una directa, alia noxalis est, sed eo manumisso efficitur directa: ut inst. de noxa. §. omnes.

§ Neratius.

In §. isto recitantur circa quandam questionem tres opiniones. Prima est Neratii, et Proculi. Secunda est Iureconsulti, et Bruti, et Manilii. Tertia, et ultima est opinio Sabini. Prima opinio est talis: vos habuistis animo, et corpore querit possessionem, et unum sine
7 alio non sufficere. Verum est, † solo animo non acquiri possessionem, cum naturalis possessio non precessit, vel aliquid, quod habeatur pro naturali possessione. Et ideo dicebat Neratius, et Proculus: si thesaurus est in fundo meo, et ego adipiscor fundum, videor adipisci possessionem fundi, et thesauri illa ratione, quia affectus animi videtur supplere quod deerat in naturali possessione. Plus dicebant secundi: quia sicut longa possessione quero fundi possessionem, ita thesauri possessionem. Sed hec opinio non est bona. Aut nescio thesaurum ibi esse: et tunc licet possideam fundum, non tamen thesaurum, quia non habeo animum possidendi. Aut scio ibi: et tunc non queram, quia scio alienum. Tertia opi-
8 nio est vera: † si vendis, et tradis fundum, in quo erat thesaurus, licet queram fundi possessionem, non thesauri: et si sciam thesaurum ibi esse, et animum habeam possidendi, tunc non est vis, nisi fodiam, et eum apprehendam: quia tunc possideo thesaurum: quia sub custodia mea est, alias non possum possidere. Cui sententie Sabini, Bruti, et Manilii Paulus consentit. Hoc dicit. [Possessio.] scilicet vel id, quod habeatur pro naturali possessione: et hoc infra infert. [Implet.] subaudi per fundi possessionem, in quo erat thesaurus. hoc dicit Nerva, et Proculus: et licet primo bene dixit quod non queritur possessio solo animo, nulla ratione, non bene dixit. [Verum.] hic opponitur: et quare non est verum, audite. Si enim etc. [Possideat.] quia non habet animum possidendi. [Esse.] scilicet et sicut usucapio, etiam cum titulo, sine bona fide non procedit, ita nec prescriptio: ut. C. de usucap. transfor. l. unica. Sed instatur hic, et videtur quod Paulus somniaverit in Parnaso, dicendo ut hic dicit. Non est verum, quia thesaurus est etc. et sic in nullius bonis est, unde occupanti conceditur, secundum quod dicitur Instit. de rerum divisio. §. thesauros. Unde cum sit in nullius bonis: ergo non videtur alienum esse. Quare quidam dicunt quod sumitur hic improprie nomen thesaurus, id est, pecunia aliena: ut. ff. ad exhibendum. l. thesaurus. Vel dic, quod stat proprie, licet dicatur thesaurus, etc. tamen emptor fundi, etc. ex quo scio thesaurum non meum. ut. C. unde vi. l. ultima. Fallit in casibus, ubi quis usucapit, ex quo habet scientiam rei aliene: ut ff. de damno infect. l. pretoris. in princip. et. ff. de noxalib. l. et generaliter. [Consentio.] scilicet ait Paulus, qui facit legem istam.
9 Domini Segnori, cavete vobis hic: † In rebus, que in nullius bonis sunt, non quero possessionem sine apprehensione, etiam iussu: ut si tradis fundum, in quo est thesaurus: et si fodio, et video thesaurum, non apprehendo possessionem, nisi amoveam. Idem in eis, que habetur pro derelicto: ut. j. pro derelicto. l. j. et. l. ij. Idem in lapillis, et gemmis positis in litore maris: ut. ff. eodem. l. j. ibi ubi dicit, et hoc proximus illorum, etc. Unde tenete hanc regulam. In his, que in nullius bonis sunt, non acquiritur mihi possessio, licet videam eam rem, nisi apprehendam, et amoveam sicut in feris bestiis dixi. ff. titu. proximo. l. naturalem. §. illud. et. l. in laqueum. Sed in his, que in alicuius bonis sunt, secus est: quia visus oculorum tribuit possessionem, cum possessor volunt in me transferre possessionem: ut. j. eodem. l. quod meo. §. si venditorem. Et est ratio diversitatis: quia in primis rebus, que sunt in nullius bonis, ideo solo visu non querantur, nisi amoveantur, quia possunt intervenire multi casus, quibus nostra non fiunt: ut. ff. proximo titu. l. §. et. iq. et. l. in laqueum. et. ff. eodem. l. j. primo respon. Preterea non est ibi aliquis, qui velit in me transferre possessionem, et ideo solo visu queruntur, si possessor vult possessionem in me transferre.

§. Ex pluribus causis.

In §. isto vult Iureconsultus osten-
10 dere quod † aliquis potest eandem rem possidere ex pluribus causis, licet non possit esse dominus. Verbi gratia, emo rem a non domino, et per traditionem accipio: hic possideo titulo pro emptore, quia emi: et titulo pro suo, quia puto meam esse, et si usucepit eam, sed ex una causa factus sum dominus, adhuc possidet eam titulo pro emptore, et titulo pro suo. Idem est etiam in exemplo tali, emi rem a non domino, possideo eam titulo pro herede, titulo pro emptore possideo, quia emi bona fide, titulo pro herede: quia successi tibi, licet ex pluribus causis possim possidere, tamen ex pluribus causis res vestita esse non possit, ut dixi in casu. [Putant.] scilicet et bene. [Usuceperit.] Hec litera legitur duobus modis. Uno modo usuceperit, id est, usucapere inchoaverit possessionem, ut est ille, qui emit a non domino. Potest secundo modo exponi usuceperit, id est, usucapionem compleverit. Sic enim potuit aliud exemplum. [Et pro herede.] quia sum heres eius, ut. j. pro herede. l. plerique. [Possumus.] imo etiam ex pluribus causis. Domini Segnori, dominus Io. et Azo signaverunt hic multa contraria: tamen hec omnia contraria possunt tolli paucis verbis. Et si bene intelligatis hunc. §. omnia contraria videbitis uno verbo: quia iste. §. videtur notare differentiam inter possessionem et dominium,
11 ut dixi in casu. Et est ratio, † quare possum possidere ex pluribus causis, quia due qualitates possidendi se non impediunt. Sed non possum esse dominus, nisi ex una causa: quia si usucepi titulo pro emptore, non possum usucapere a domino titulo pro herede. Verbi gratia, emi rem a non domino, et per traditionem eam accepi, et possedi eam triennio, uno mense minus, postea successi tibi, quia eandem rem ceperas usucapere titulo pro herede, sed biennium deficiebat tibi, statim completa mea usucapione titulo pro emptore, non possum usucapere titulo pro herede: quia quod meum est, amplius meum fieri non potest: ut. j. tit. prox. l. sequitur. §. la-
12 na. † Est ergo ratio quare unam rem possum possidere ex pluribus causis, quia se ad invicem due qualitates non impediunt. Sed non possum esse dominus ex pluribus causis: quia ex quo sum dominus ex una causa, non possum esse dominus ex alia. Sed videtur quod non possum possidere ex pluribus causis, quomodo habeo animum possidendi in plures causas, cum animus sit individuus? Item quomodo possidebo ex pluribus causis, quum causa sit titulus usucapiendi, ut. j. titulo primo. l. Celsus. Unde sicut non possum usucapere ex pluribus causis, ita nec possidere ex pluribus. Solutio. Dicunt quidam, animus non est dividuus, quia si puto me heredem, et puto me emisse, hec omnia possunt cadere in animo meo, unde non sequitur quod sit dividuus. Aliud non sequitur, quia diverse qualitates possidendi bene possunt cadere in eadem re, sed non diversa dominia ex diversis causis. Preterea in directo dominio inspicimus causam proximam, non remotam, ut infra dicam: quia si titulo pro empto-

re efficior dominus, hanc causam inspicimus, non remotam, scilicet titulo pro herede. Preterea non sequitur, Nos possum vsucapere, ergo non possum possidere: quia male fidei possessor non vsucapit, vt supra diximus, sed tamen possidet. Sed denuo insta-
13 tur: † pone, tu debebas mihi aliquam rem ex pluribus causis, scilicet emptionis, et donationis: hoc potest bene esse quod potes debere ex pluribus causis, si tu tradis, nonne efficitur mea ex pluribus causis? Videtur quod sic, vt. ff. de solutionib. l. quum quis. §. de peculio. et l. in numerationibus. Sed non est ita, quia aut tradis, et dicis ex qua causa tradis: ex illa nanciscor dominium. Aut non dicis ex qua causa tradis, sed simpliciter tradis: et hic inspicio causam non proximam, sed remotam, id est, illam causam, ex qua primo debuisti: vt argumen. ff. de solutionibus. l. j. q. et iij. Licet quidam dicant quod inspicitur causa proxima, vt supra dixi. Sed denuo signatur contrarium: quia videtur posse esse dominus ex pluribus causis: quia si sum heres cum aliquo, et legatur mihi res sub conditione, habeo dominium vt heres, et incipio habere vt ex legato: vt. ff. ad legem Falcidiam. l. fundo legato. Sed non est ita: quia pendente cōditione sum heres in dimidia, et coheres in alia dimidia, existente conditione incipio esse dominus alterius partis: vt. ff. de legatis. ij. l. heredi. §. pro parte. Sed denuo videtur quod titulus possessionis non possit duplicari: vt. C. de contrahen. emptio. l. si cum res. Sed certe quod dicit illa lex: exponitur titulus possessionis, id est, dominij: quia quod meum est, etc. vt. ff. de exceptio. rei iudi. l. et an eadem. et insti. de actio. sed titulus possessionis bene potest duplicari, vt hic dicitur.

§ Ex contrario.

Iste. §. continuatur superioribus in hunc modum. Dictum est. ff. §. proximo. quod aliquis potest possidere vnam rem ex pluribus causis: hic dicit econtra, scilicet quod non possumus esse domini eiusdem rei insolidum ex eadem causa, et eadem re. Et in. §. isto quatuor dicuntur principaliter. Primo ponitur quoddam dictum generale, siue primo ponitur thema. Secundo eius ratio subijcitur. Tertio recitatur opinio Sabini, et Trebatius reprehenditur per Labeonem. Quarto, et vltimo concluditur ad premissa, et probatur. §. iste intelligendus esse tam in naturali, quā in ciuili possessione. Primum dictum generale est, siue regula, quod
14 † possunt duo possidere eandem rem insolidum ex eadem causa, et eodem iure. Secundo subijcitur ratio: quia contra naturam est, vt teneas illud, quod ego teneo: sic et contra naturam est vt possideas solidum, quod ego possideo. Tertio recitatur opinio Sabini dicētis, et Trebatij, quod duo possunt possidere insolidum, vnus ciuiliter, alter naturaliter, et sic diuerso iure. Verbi gratia, si tu concedis rem tuam precario possidere naturaliter tantum, certe et ego, qui precarium accepi, possideo naturaliter, et tu ciuiliter. Et hoc dictum Sabini non reprobatur. Sententia Trebatij est, quod duo possunt possidere eandem rem, vnus iuste, alter iniuste. Sed Labeo contradicit, et reprehendit eum: quia quātum ad summam possessionis attinet, nō refert quis iuste, vel iniuste possideat, quia fungitur semper commodo possessoris. Quarto concludit ad premissa, et dicit quod duo non possunt possidere eandem rem ciuiliter tantum, vel ciuiliter et naturaliter ambo simul. Quia sicut tu non posses sedere vbi sedeo, ita hoc casu tu non potes mecum possidere eandem rem. Or Segnori. §. iste reputatur difficilis: et glosse magis obscurant hunc. §. quam dent intelligere. Et si intelligitis casum, et summariam expositionem litere, intelligetis sequentia: vnde dic vt dixi in casu. [Ex contrario.] abbi econtrario: et in hoc non est vis: et dicetis vt supra continuaui.
15 [Non possunt.] Expone hanc literam tribus modis. † Primo sic, Non possunt, scilicet naturaliter. Et ad hāc expositionem accedit statim ratio. Contra naturam quippe est, vt etc. Expono secundo modo sic, Non possunt, scilicet ciuiliter. Et ad hanc solutionem expositio sequitur, postea ratio, contra naturam, etc. Tertio modo expono sic, Non possunt, scilicet nec naturaliter, nec ciuiliter. Et ita indefinita equipollet vniuersali: vt. ff. de seruitu. rustico. predio. l. si seruitus. in princ. cum suis similibus. [Scribit.] scilicet male, vt quidam dicunt, sicut Trebatius, id est, male dicit. Sed expono scribit, et bene: et intelligo hunc versicu. aliter quam superiorem: id est, intelligo quod duo non possunt possidere eandem rem eodē iure. Sed Sabinus dixit quod duo possunt possidere eandem rem diuerso iure, vt exemplum posui in casu. Vnde expono dederit, id est, concesserit, vt ipse possidet naturaliter, et ego ciuiliter. [Acceperit.] scilicet naturaliter, et ita diuerso iure. Et sic facit. ff. de precario. l. et habet. §. cum, qui. Sequitur opinio Trebatij, idem, etc. [Probabat.] scilicet et male. [Iuste.] scilicet
16 naturaliter; † et sic iuste, vt qui habet bonam fidem. Item qui nō vi, non clam possidet. [Iniuste.] scilicet naturaliter, vt quid habet malam fidem. Item qui vi, aut clam possidet. [Non posse.] scilicet naturaliter tantum. [In summa possessionis.] id est, quātum ad effectum possidendi. [Possideat.] quia semper possessor est, [Quod verius est.] scilicet dictū Labeonis, non Trebatij. [Non enim.] Incipit quartum dictum, et legitur trinis modis. Et vno modo potest dici quod iste versicu. potest intelligi vt loquatur in ciuili possessione, sicut supra loquutus est, in ciuili possessione, nunc loquitur in naturali, vt legam tunc ita. [Possessio.] scilicet naturalis. Vel potest legi tertio modo. Possessio, id est, qualitas possidendi ciuiliter, vel naturaliter, etc. [Videarus.] quia natura non patitur hoc. Et circa. §. istum est insistendum: et primo explicabimus leuiora, postea altiora: quia hec litera dicit vnum, quia tota die dicimus, Non refert quis iuste, vel iniuste possideat: quia si iuste potest vsucapere, et possidere, non si iniuste possidet: vt. C. de vsucapionib. transfor. l. vnica. et C. de long. tempo. prescriptio.
17 l. penulti. et vltima. et institu. de vsucapionib. in princip. † Item qui iuste possidet, facit fructus industriales suos: vt. ff. tit. primo. l. bone fidei. et institu. de rerum diuisio. §. si quis. sed si iniuste possidet, non facit industriales fructus suos, imo extantes restituit rei vendicatione: de consumptis tenetur condictione sine causa: vt. C. de condictione sine causa. l. malam. Ad cuius contrarij solutionem ita dicendum est. Solutio. Non refert, possideat quis iuste, vel iniuste, quo ad quid: et hoc quantum ad hoc: quia sicut duo non possunt possidere eandem rem iuste naturaliter. Item sicut duo non possunt possidere naturaliter iuste, vel iniuste, ita vnus iuste, vel iniuste, si tamen non a te, sed ab alio, semper vincam aduersarium: quia aduersus extraneos, etc. vt. ff. eodem. l. vltima. et ff. vti possidetis. l. j. in fin. et l. sequen. Item non refert quo ad tertium, siue quis possideat iuste, siue iniuste possessor est, adeo vt si conuenitur rei vendicatione, et agens non probat se dominum, debet absolui: vt. C. de rei vendicatione. l. fina. et institu. de interdictis. §. commodum. Nam iste fungitur commodo possessionis: quia commodius est possidere, quam etc. vt. ff. de rei vendica-
18 tio. l. is, qui. Differt quo ad alia, quia iuste possidet. † Item iniustus possessor non tenetur communiter iudicio possessorio, vno petitorio: sed iniustus possessor tenetur iudicio possessorio. Item tenetur interdicto vnde vi: vnde non videtur quantum ad effectum possidere: vt. ff. eodem. l. non videtur. Item iniustus possessor semper vincitur interdicto vti possidetis, non autem si iustus esset, vinceretur: vt. ff. vti possidetis. l. j. in princip. et C. vti possidetis. l. vnica. Or Segnori, hec sunt leuiora: vnde veniamus ad fortiora. Iste. §. qui dicit quod duo non possunt insolidum possidere, habet multa similia, et vnum contrarium. Et multa similia habet: vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. si duobus. et ff. de precario. l. duo. et ff. de castrensi pecul. l. heres. §. pater. Sed aperte reclamat, et dicit quod si duo possident insolidum, si neuter possidet ab altero, neuter vincit: si alter possidet ab altero, alter vincit. Vnde contra. ff. vti possidetis. l. si duo. in princ. Ad solutionem huius contrarij dixerunt quidam quod duo non possunt possidere insolidum naturaliter tantum, vt hic, cum suis similibus, sed ciuiliter, vt in lege contraria. Ratio huius solutionis est illa, quia duo nō
19 possunt possidere naturaliter tantum: † quia naturalis possessio consistit in pedum positione: vt. ff. eodem. l. prima. certe contra naturam esset vt stares vbi sto, vt iaceres vbi iaceo, vt hic, cum suis similibus. Sed ciuilis possessio consistit in animo: vt. ff. eadē l. §. saltus. et C. eodem. l. licet. Nam natura non impedit quin possit habere animum insolidum, sicut ego: quia animus quorundam potest capere circa eandem rem: vt in scholaribus duobus, qui credunt habere eandem concubinam insolidum, et quandoque non habet insolidum, nec solummodo cum duobus, imo cum pluribus. Sed hec non esset bona solutio: quia iste. §. intelligitur tam in ciuili, quam in naturali possessione: et ita indefinita equipollet vniuersali, licet principium loquatur in ciuili tantum: postea in medio, et in fine dicit de vtraq;. Alij voluerunt dicere: duo non possunt insolidum possidere, vt hic, cum suis similibus: sed duo possunt possidere eandem rem, ita quod quilibet habeat dimidiam pro indiuiso, vt in lege contraria. Ita in dominio, vt si est vnus dominus, sequitur quod alius non sit dominus, vt in. §. isto, cum similibus suis. Or Segnori, nec hec solutio bona est: quia quid sonat dicere, duo non possunt insolidum possidere, id est, duo non possunt habere possessionem, ita quod vnus sit possessor: ita in dominio, ita quod vnus solus sit dominus. Si ergo hoc est verum, ergo nō possunt insolidum possidere, vt ita quod vnus sit possessor, sequitur quod alius non sit possessor: sed vbi duo possident rem pro indiuiso. Unde circa hunc articulum, spretis omnibus opinionibus, vos dicetis sic. Siue teneamus illam sententiam quod due possessiones, que fuit Joan. opinio: siue illam sententiam quod vna sit possessio, sed binomia est, que fuit domini Azonis: vt. ff. eodem. l. prima. Vos respōdebitis ita.
20 † Duo non possunt insolidum possidere eodem iure, ita quod ambo

ambo ciuiliter tantum, vel ambo naturaliter tantum, vel ambo ci
uiliter & naturaliter simul. Naturaliter tantum, quia si solus sum
in agro, non sequitur ꝙ tu solus possideas naturaliter quod ego
possideo. Ratio non admittit ꝙ tu solus possideas insolidum ci
uiliter quod ego possideo. Similiter nec natura, nec ratio admit-
tit quod tu solus possideas quod ego possideo ciuiliter & naturali
ter. Et sic intelligitur noster. §. cum suis similibus: sicut duo non
possunt habere dominium eiusdem rei insolidum, sed duo bene
possunt possidere diuerso iure, scilicet vnus ciuiliter, vt proprieta-
rius: alter naturaliter tantum, vt vsufructuarius: vt. ff. titul. j. l. ac-
quiritur. in fine. & ff. eo. l. j. §. per eum. & j. eod. l. naturaliter. Videte
ergo, si tu possides naturaliter, quia vsufructuarius, & ego ciuili-
ter, quia proprietarius, si tu turbas me in mea naturali possessio-
ne, & turbas me vi, vel clam, ego te vincam interdicto vti possidc-
tis: quia iudex pronuntiabit me naturaliter possidere, & ꝙ non de
beas me turbare. Si ego impedio te vi, vel clam in tua ciuili, iu-
dex pronuntiabit te ciuiliter possidere, & ꝙ ego non turbem te
in tua ciuili possessione: & ita vterque possidet insolidum, sed alio, &
21 alio iure. Et hoc est, quod dicit litera ibi in lege illa, si duo. † V-
nus possidet iuste, scilicet ciuiliter, alter iniuste, scilicet naturali-
ter, & ita diuerso iure: certe si ego turbo te in tua ciuili, vel tu me
in mea naturali, vterque vincit: quia tu non vincis me in mea natu
rali, nec ego te in tua ciuili. Duo ergo non possunt insolidum pos
sidere, scilicet ciuiliter tantum, vel naturaliter tantũ: vel ciuiliter, &
naturaliter insolidum eodem iure: sicut nec dominium: sed bene
possunt possidere alio, & alio iure, vt dixi. Or Segnori, non essent
hic plura dicenda, nisi essent opiniones hic recitate. Diceret ali-
quis vestrum, vbi sunt exempla, ꝙ duo possunt insolidum possi-
dere, vnus ciuiliter tantum, alter naturaliter tantum: quia bene
video ꝙ duo non possunt insolidum possidere eodem iure. Circa
22 hoc recitantur infinite ambages. † Dixerunt quidam ponendũ
exemplum in creditore, & debitore: quia vnus ciuiliter, & alter na-
turaliter possidet: vt. ff. eo. l. j. §. per seruum. & C. de prescrip. trigin.
vel quadrag. anno. l. cum notissimi. §. eodem. Sed hec opinio nõ
est bona: quia creditor possidet ciuiliter & naturaliter, preterꝗ̃ ad
duo: vt. j. eod. l. pignoris. & l. sequen. & ff. qui satisda. cogan. l. scien-
dum. §. item creditor. Item alij voluerunt exemplum ponere in
viro & vxore: quia in fundo dotali vxor habet ciuilem, maritus ha
bet naturalem, licet fictione iuris ciuilis dominus maritus ha-
beat per rei vendicationem, per. C. de rei vend. l. doce, ergo est do-
minus, quia ei competit rei vendicatio. l. in rem. Nec obstat. l. in re
bus. quia est domina vxor spe, non tamen re. Unde spretis istis
exemplis, pone ita exemplum: duo non possunt possidere eodem
iure, sicut nec dominium possunt habere insolidum: sicut duo nõ
possunt esse vsufructuarij insolidum, ita duo proprietarij nõ pos-
sunt esse insolidum: sicut duo non possunt animo, & corpore ean-
dem rem, ita quod vnus solus possideat: non potest alter posside
re. Ita duo non possunt eandem rem ciuiliter, & naturaliter possi
dere: sed alio, & alio iure possunt possidere. Et videamus in pos-
sessione duo exempla. Unum est in litera ista: vt quando concessi-
sti mihi rem tuam precario, vt dixi in casu. Aliud exemplum est,
quando tu habes vsumfructum, & ego proprietatem, quia tu pos-
23 sides ciuiliter, & ego naturaliter: vt. j. vti possid. l. si duo. † Sunt &
alia exempla in domino, & vasallo, dominus possidet ciuiliter, &
insolidum, vasallus possidet naturaliter, & insolidum. Idẽ in do-
mino & emphyteuta. Idẽ in domino, & superficiario: vt. ff. si ager
vectig. l. j. §. & . iij. & j. de superfic. l. j. & per totum. & j. eo. l. naturaliter.
dicetur. Eadem exempla possunt videri in domino. Duo nõ pos
sunt habere dominium eodem iure, sed alio, & alio iure sic: quia do
minus habet directum dominium, emphyteuta autem vtile. Itẽ
qui prescribit, habet vtile dominium, sed dominus directum: vt
ff. de prescript. trig. vel quadrag. ann. l. si quis emptionis. Sed hic
signantur alia contraria, que non sunt contra, nec sunt, vel essent
digna recitatione: tamen hic quia scripta sunt, dicã hic. Et primo
signatur contrarium. ff. commoda. l. si vt certo. §. si duobus. in fin.
& signatur hoc modo: ibi dicitur ꝙ si aliquis locat duobus vehi-
culum, ꝙ vnusquisque tenetur insolidum locati. Sed hoc non est
contra: quia duo bene possunt insolidum obligari nomine eius-
dem rei, tamen non habet quilibet eorum rem insolidum: & quia
possunt duo accipere mutuo, & quilibet potest accipere quinqua-
ginta: sic in vehiculo, licet in campo publico, & balneo, & portici
secus: vt in illo. §. si duobus. Et notatur ibi ratio diuersitatis, li-
cet hic non dicatur. Signatur etiam hic & aliud contrarium, quod
similiter non facit ad rumbum. Lex ista dicit: possunt tres rei in-
solidum obligari nedum verbis, imo re ipsa. Verbis, quando qui
libet promittit insolidum. Reipsa, scilicet quando omnes acci-
piunt insolidum. Sed quomodo possunt omnes accipere insoli-
dum? Unde videtur contrarium. C. si certum peta. l. si non singu-
24 li. Solutio. † Verum est ꝙ possunt constitui plures rei debendi
verbis insolidum: sed re quomodo possunt tres insolidum obli-
gari? Respondeo: non est ita intelligendum ꝙ tu triginta libras
possis cuilibet numerare, ita ꝙ quilibet habeat triginta: quia na-
tura non patitur hoc: sicut nec possunt plures habere dominium
eiusdem rei insolidum. Sed ita est intelligendum: vadunt tres
scholares ad campsorem, & volunt accipere triginta: campsor vult
numerare. Dicunt ipsi: numeretis vni nostrum. Hic tenentur om
nes insolidum ac si ad quemlibet peruenissent triginta: vt in lege
contraria. Et sic intelligitur. C. de duob. reis. l. j.

§ In amittenda. Hucusque tractatum est qua
liter acquiratur possessio,
modo intendit tractare hic vsque in finem huius legis, vsque ad. §.
25 genera. quibus modis perdatur possessio. † Et certe si possideo
fundum ciuiliter & naturaliter, solo animo possum amittere pos-
sessionem: quia in amittenda possessione sufficit solus animus.
Nam sicut solo animo retinetur possessio, ita solo animo amitti-
tur: sed solo animo, sine corpore non potest queri possessio, sed li-
cet solo animo possideas, & alius sit in fundo, adhuc possides so-
lo animo ciuiliter. Et hoc dicit. [Possessione.] scilicet rei posses-
se. [Itaque.] Modo dicit in specie. [Sis.] scilicet & possideas ani-
mo & corpore. [Possidere.] id est, desijsti habere animũ possidẽ-
di. [Possessionẽ.] scilicet, licet in fundo corpore remaneas. [Nõ
potes.] scilicet solo animo: vt. ff. ea. l. iij. in princ. nisi in casibus, quos
ibi notaui. [Possides.] quia solo animo retinetur: vt. C. eod. l. li-
cet. Or Segnori, habetis hic, quod solo animo non queritur pos
sessio, sed solo animo retinetur, & amittitur. Sed leges videntur
contrarie, & videntur dicere ꝙ requirantur duo in amittenda pos-
sessione sicut in acquirenda: quia fere omnia eodem modo debẽt
dissolui, quo contrahuntur: vt. j. eodem. l. quemadmodum. & j. de
26 regu. iu. l. nihil fere. Ad quod quidam ita dixerunt, † aut aliquis
possidet ciuiliter tantum, & solo animo perditur possessio, vt hic.
Aut possidet quis ciuiliter, & naturaliter: & tunc perditur animo
& corpore, vt in lege contraria. Et quia nihil tam naturale est, &c.
Sed hec solutio non videtur generalis, & omnino bona: quia. §.
iste loquitur de eodem, quod possidebat animo & corpore, & nõ
solo animo perditur possessio. Unde spretis alijs solutionibus ita
dicetis: si aliquis possidet animo & corpore, solo animo perditur
possessio, siue ab animo incipimus. Verbi gratia, sum in fundo, &
sic possideo animo & corpore: depono animum possidendi, forte
infirmitate occupatus, vel terrore, tunc perdo solo animo posses-
sionem, vt in hoc. §. Sed si possideo animo & corpore, & incipia-
mus a corpore, quam recedo de fundo, hic non solo corpore per-
ditur possessio, nisi deponam animum possidendi, vt in lege con-
traria. sic & alibi, si incipimus ab vno, duo requiruntur: ab alio, v-
num requiritur: vt. C. de iure deliberandi. l. potuit. & C. de inoffic.
do. l. si liqueat. Sed vbi aliquis possidet solo animo, solo ani-
mo perditur possessio.

27 **§ Si quis.** † Tu possidebas aliquam rem animo &
corpore, recessisti domo, quia iuisti ad nũ
dinas: dum tu redires, quidam amici tui transferunt te in partem,
ꝗ noua dixisti tu: dixerunt ipsi mala: quia bñ mille bernarij, intrauerũt
domũ tuã & expectãt te, & te interficerẽt, si vadas ad eã domũ. Di
xisti tu, de cetero non reuertar in eam: vnde stent ibi in noĩe domi-
ni. Unde fuit suspicatus ꝙ perderet domum: nunquid amittatur
possessio? Certe sic. [Amisisse.] scilicet solo animo: quia suspica-
tus fuit posse se repelli: vnde perditur possessio: vt. j. proximo. §. &
j. eo. l. si id, quod. §. vltimo. Sed dic mihi Syre, tu perdidisti pos-
sessionem, sed erit ne possessio illa vitiosa? Leges circa hoc varijs
modis loquuntur: tamen ita dicam hic breuiter, quia alibi tangã
plenius: quia si tu audito ꝙ armati intrauerunt, & occupauerunt
domum: & tunc vitiosa est, adeo ꝙ non potest prescribi: vt. j. ne. i.
l. non solum. §. si dominus. Si autem audito ꝙ armati veniebãt,
tu recessisti, sed non intrauerunt hunc fundum, sed alio tetende-
runt, hic perdis possessionem, & habes interdictum vnde vi, & pos
sessio non est vitiosa: vt. j. de vi & vi armata. l. j. §. Labeo. & l. ij. §. si
quis. Et hec vera sunt, quando non expectasti armatos, & fuisti
virilis, & pugnasti cum eis, & succubuisti: quia extraxerunt te per
pedes de fundo, vel domo, vitiosa est possessio, & perdidisti pos-
sessionem. Si non fuiste virilis, sed dũ eos vidisti, venisti, & deposi
to pileo supplicasti ꝙ recederent, & ipsi non recesserunt: tu de pla-
no concessisti eis possessionem: hoc casu perdis possessionem, &
non est vitiosa quantum ad alios, sed quãtum ad eos sic: vt. ff. qđ
me. cau. l. metum. in princ. & §. denique.

28 **§ Quod si seruus.** Hic dicitur: † si possideo
rem meam animo, & colo
nus, vel seruus meus possideant corpore, sed ipsi discedunt, mihi-

hominus retineo possessionem: sed si alij tradiderint, perdo possessionem. Sed si possideo ciuiliter & naturaliter, tam diu possideo, & diu alij nō tradiderimus, aut vi deiecti fuerimus. [Decesserit. Iicilicet non animo deserendę possessionis, alias secus: vt. ſ. eo. l. ſi colonus. Vel dicatio, nō refert decesserint animo possessionis deserendę, vel non vt. ſ. dixit. [Discesserimus.] ſcilicet animo deserendę possessionis. [Fuerimus.] vt. ſ. eo. l. clam. in princ. Sed contra. C. eo. l. vlt. & C. ſi res alie. pig. data fit. l. vlt. & C. de agric. & censit. l. per colonum. Aid cuius contrarij ſolutionem quidam dicunt, ſi seruus meus, vel colonus meus tradit, perdo possessionē, vt hic, ſed recupero per condictionem ex lege illa, ex liberis. C. eo. ti. quia non videtur &c. vt. ā. de in integr. reſti. l. nemo. Vel potest⁹ dicere ſecundum Jo. & bene, quatuor ſunt caſus, ſi negligit possidere. vel perdit possessionem, id eſt, vel deſidia, vel negligentia diſcedit a fundo: his caſibus non preiudicat mihi, vt in lege contraria. Sūt alij duo caſus, ſi tradit, vel deficitur: quibus ſcilicet caſibus perdo possessionem: verum conductione ex lege illa, ex liberis recupero possessionem.

29 **§ Si seruus.** †Poſſi. debam ſeruum, iſte gerit ſe pro libero: nunquid perdo possessionem? Et certe ſi diu fuit in libertate, certe ſic: ſed ſi fugit a me, & dicit ſeparatum ſuſcipere iudicium liberale. ſi ab alio non apprehenditur, retineo possessionem ſerui. [Ordinatur.] ſcilicet non minus decennio, vt quidam dicunt: vt. ā. qui, & a quib. manu. liber. non ſi. l. Aruſto. Vel dicatio diu, ſcilicet arbitrio iudicantis: vt. ā. de iure deliberan. l. i. [Pronuntiatus.] Et ita habetis q̄ ſerui fugientis retinemus possessionem, donec ab alio non fuerit apprehęſus: vt ā. eo. l. i. §. per ſeruum, qui eſt. vnde non poteſt ab alio vſucapi, vel preſcribi: alias ſecus: vt. ā. de ſer. fugi. l. j.

30 **§ Saltus.** In. §. iſto ponitur caſus, † in quo possideo animo meo, & non corpore: aliquā animo noſtro, & corpore alieno: aliquando animo & corpore alieno. Possidemus animo noſtro & corpore alieno, vt ſaltus hybernos. Animo noſtro & corpore alieno possidemus. vt in fundo, in quo ſtat colonus. Aliquando animo, & corpore alieno possidemus, vt ſi ſeruus querit aliquid ex re peculiari. [Saltus.] vt ſunt prata, & vinidaria: vel quia ibi ſaltant animalia. Et dicimus ſaltus hybernos, quos irrigamus tempore vnbrium. [Eſtiuoſq.] q̄ tempore eſtus irrigamus viridaria. [Animo.] ſubaudi & non corpore. Et hec poſſeſſio ſolo animo perditur: vt. ā. ea. l. §. ſi quis. [Sicut diximus.] vt. ā. eod. l. quod ſi ſeruus. [Possidere.] ſubaudi & hoc ignorantes possidemus, & vſucapimus: vt. ā. eodem. l. prima. §. item acquirimus. & perdimus hanc possessionem: vt. ſ. eodem. l. grege. §. vltimo.

§ Merua filius. Jureconſultus intendit hic tractare qualiter retineamus poſſeſſionem illarum rerum, quarum dominium habemus. Et hic caſum non notam, quia poterimus colligere. ſ. [Inquiſitio.] Unde notate in hot. §. in rebus mobilib⁹, quas possidemus, tres caſus.

31 Primus caſus eſt in homine ſeruo: † quia ſi possideo hominem ſeruum, licet deſinat eſſe ſub cuſtodia mea, non perdo possessionē, ſed eius retineo possessionem, donec fuerit ab alio apprehenſus: vt. ā. eo. l. ſi ſeruus. & ſ. eo. l. per eum. §. per ſeruum. Ergo hominis, id eſt, ſerui fugitiui hec eſt regula: quia ſerui retinemus poſſeſſionem, quamdiu eſt ſub cuſtodia, ſed non eſt ab alio apprehęſus, vel diu moratus in libertate: vt. ā. eo. l. ſi ſeruus. & ſ. eo. l. per eum. §. per ſeruum. Secundus caſus eſt in alia re mobili, vt in equo, & aſino, & boue, quia rerum aliarum mobilium retinemus possessionē, quādiu ſunt apud nos, vel in cuſtodia noſtra, ita q̄ poſſumus nanciſci poſſeſſionem naturalem, vt eſt equus apud nos ſi ſedeo in eo: ita in aſino, ſi eſt in ſtabulo. Ita & in vaſis, vnde retineo poſſeſſionem, quamdiu retineo in manu, vel in arca mea eſt. Sed ſi equus meus incipit errare, & fugere. & nolcio vbi ſit, & non poſſum poſſeſſionem eius naturalem, perdo eius poſſeſſionem. Idem eſt in aſino, ita & in vaſe, q̄ cecidit mihi, ita q̄ non poteſt inuentri, & fuit diligenter inquiſitum, perdo eius poſſeſſionem naturalem. Tertius caſus eſt in rebus mobilibus, que ſunt ſub cuſtodia noſtra, ſed non poſſumus nanciſci earum poſſeſſionem: vt puta cadit an vnlue in camera mea, hic ſub cuſtodia mea eſt, tamē de facili nāciſco poſſeſſionē, q̄ nolcio diligēter ingrere, hic nō pdo poſſeſſionē. Et hoc dicit iſte. §. Aſi no. q̄ ex ſimilis in homine, & ſeruo, &

32 aſino, vt dixi, &c. † Sed q̄ eſt ratio diuerſitatis. q̄ licet homo deſinat ſub cuſtodia mea eſſe, nō perdo poſſeſſionē, ſecus in aſino & equo: Poteſt dici q̄ in ſeruo illa eſt ratio, quia habet intellectum & propoſitum reuertendi, & ideo eius retineo poſſeſſionem: ſed cetera mobilia carent intellectu, quia non habent animum reuertēdi, & ideo non retinemus eorum poſſeſſionem, ſi non ſunt in cuſtodia noſtra: vt. ā. ſi quadrup. paup. fec. dic. l. i. §. i. Non poteſt dici q̄ illa eſt ratio ceterorum mobilium, excepto homine, vilus & abiecta eſt poſſeſſio: & ideo earum rerum poſſeſſionem perdimus, ſed nō ita hominis: vt. ſ. eo. l. rem. Vel poteſt aliter dici aliā ratio: ſeruū fugitiui retinemus poſſeſſionem, pecoris, vel alini, vel equi non: q̄ ſeruus fugiendo facit ſuū tum ſuū, vnde non poteſt vſucapi, & ideo videor eum poſſidere: vt. ā. de ſer. fug. l. j. ſed in ceteris rebus ſecus: vt. ſ. eo. l. rem. & cetere res non faciunt furtum ſui: quia furtum nō committitur ſine dolo: vt. ā. pro ſoc. l. merito. & iſte res nō habent

33 intellectum, ergo non poſſunt committere dolum, &c. † Sed dic mihi, habeo annulum in digito, possideo eum animo & corpore: habeo lapillum, & teneo in manu, & facio pem in annulum: de manibus meis cecidit in camera mea, hic non perdo poſſeſſionem, q̄ ſub cuſtodia mea eſt, & non eſt alius defectus, niſi diligens inquiſitio, ſed quam poſſeſſionem habeo, ſi poſtea reperio, vel quid ſi poſtea reperio: nec ciuilem nec naturalem habeo. Et hoc eſt verū, quando ſunt poſſeſſiones. Vel dicatio q̄ eandem, quam habebā antea, modo habeo: & ſi primo vocabatur ciuilis, modo vocabitur naturalis. Si enim recupero, possideo ciuiliter & naturaliter: ſi non recupero, deſino naturaliter possidere, quia non fui cautus in inquirendo: quia ſi caute inquiſiſſem, non debebat amitti, ſi caditur in camera mea: ſi ergo amiſſus eſt propter incautam inquiſitionem, vnde deſino possidere naturaliter.

§ Item feras. Qualiter ſerui, pecoris, & animali poſſeſſionem retineamus, & perdamus, in ſuperioribus habuiſtis: modo Jureconſultus intēdit tra-

34 ctare de feris beſtijs & piſcibus: & dicit Jureconſultus, † ſi retineo feras beſtias in viuarijs, quandiu ſunt ibi, poſſeſſionem earum retineo. Idem in piſcibus, quandiu ſunt in piſcina, quia poſſeſſionem piſcium retineo. Secus tamen ſi includo in ſyluā, que eſt circundata a me, quia ſunt in ſua fera libertate: nam non retineo earum poſſeſſionem. Idem in piſcibus, quia quandiu ſunt in piſcina, non retineo eorum poſſeſſionem: nec ſi aliter diceremus. l. q̄ dicamus eos possidere eo ipſo q̄ video⁹ ſyluam emere, video⁹ eam ſi beſtiarum poſſeſſionem habere: quod eſſet iniquum. [In viuarijs.] Et eſt locus bicus, in quo fere beſtie, & piſces viuunt: vt. ā. de vſufr. l. vſufructu. §. j. [In ſtagno.] ſcilicet vel lacu. [Circumſeptis. id eſt, in circuitu clauſis. [Nō possideri.] Subaudi propter magnitudinem loci, quia habent naturalem libertatem. [Quod falſum.] Non enim intelligitur possidere, ante q̄ nanciſcatur naturalem poſſeſſionem: vt. ā. ti. j. l. naturalem. §. illud. & l. in laqueū.

35 Or habemus hic, † in feris beſtijs, & piſcibus, aut ſunt in viuarijs, & tunc possidemus, ſicut in foreſta, ſi eſſet clauſa, quia tunc vtuntur naturali libertate: vt hic, & ā. titu. j. l. naturalem. §. illud. & ā. eod. l. j. in princip.

36 **§ Aues autem.** Hic dicitur † q̄ animum poſſeſſionem retinemus, quādiu habemus incluſas. ſed ſi deſierunt eſſe incluſe, & ſunt manuete, quia habent conſuetudinem recedendi, & reuertendi, adhuc ſunt in cuſtodia noſtra, & earum poſſeſſionem retinemus. Columbe etiam possidentur, ex quo habent conſuetudinem recedendi, & reuertendi. [Sunt.] vt. ā. ti. j. l. naturalem. §. apium. [Ab edificio.] ſ. colōbarijs. [Possideri.] vt. ā. tit. j. l. naturalem. §. apium.

37 **§ Labeo.** Hic dicitur: † ſi ego possideo aliquem locū ſtumen tamen occupat illum locum, tunc deſino possidere. [Reſponderunt.] ſcilicet & bene. [Occupauit.] nam interim deſino possidere: vt. ſ. eo. l. qui vnuerſas. §. j. & §. itē. & ſ. de bo. autho. ind. poſſ. l. cum vnus.

38 **§ Si rem.** Hic dicitur: † ſi ego depono aliquam rem apud te, ſi quidem animo faciendi furtum contrectas rē, ſtatim deſino possidere: quia rei furtiue perdimus poſſeſſionem. Secus ſi non contrectes, ſed negas me depoſuiſſe, tunc enim non fit furtum, & tunc possideo. [Contrectaueris.] ſcilicet animo lucrandi. [Possidere.] vt. ſ. eo. l. rem, que nobis. [Committitur.] ſubaudi & ita inficiando non fit furtum. Item nec ſolo animo fit furtum. Item non fit furtum ſine cōtrectatione: vt. ſ. de fur. l. inficiando. & l. ſi quis. §. neq.

§ Illud quoq; Hic primo ponitur quedam regula authentatib⁹ approbata. Poſtea ſubiūgitur res exemplo, & probatur vera eſſe. Regula eſt

39 talis: † nemo cauſam poſſeſſionis poteſt ſibi mutare. Hec vera eſt regula, & probatur vera eſſe tali exemplo: depoſuiſti rem talem apud me, poſtea donas mihi eandem rē: non video: cauſam poſſeſſionis mutare a me, ſed a te video: mihi mutari: q: primo poſſidebam ex cauſa depoſiti, modo possideo ex cauſa donationis.

[Poſſe.

[Poſſe.]ſcilicet hec eſt regula,ꝛ eſt tta ſubaudiendum,ſed ei mutari poſſe. Et tta eſt differentia inter actionem,ꝛ paſſionem. Et ſtatim ponit exẽplum de paſſione.[Habui.]ſcilicet,ꝛ dimiſit mihi.[Mutare quidẽ.] ſed ab eo,qui depoſuit,ꝛc.Unde nota duo pro intellectu huius.ℌ.quia alibi clarius dicam: quia nemo poteſt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis,ſed cuilibet mutari poteſt. Et vult hoc dicere,pone,poſſideo mala fide,ꝛ ſic non poſſum vſucapere:volo mutare q̃ poſſideam bona fide:non poſſum: vt.ℌ. eod.l.qui bona fide.ℌ.quod ſcriptum eſt. Et idem exẽplum eſt. C.eodem.l.nemo.Et ad hoc facit.ℌ.titu.proximo.l non ſolum. ℌ.
40 quod vulgo.† Cauſa tamẽ poſſeſſionis poteſt mutari alicui.Ut bi gratia,poſſideo rem tuam mala fide,ꝛ ſine voluntate tua:tu vẽdas eam mihi,vel dones:hic poſſideo bona fide:ego nõ mihi mutat cauſam poſſeſſionis,ſed mihi mutatur.Et idem eſt in exẽplo, quod hic ponitur.ꝛ.ℌ.eodem.l.qua ratione.ℌ.hoc quoq;.ꝛ inſtit. de rerum diuiſio.ℌ.interdum.Et ſecundum hoc intelligitur,ſcilicet q̃ hic.ℌ.intelligitur.ℌ.ſi patro hered.peta.l.penul.ꝛ vlti.Et de hac materia non tangitur hic plus:ſed dicam alibi infra eodem. l.qui bona.

ℌ Genera poſſeſſionum.

Imrecon ſultus dicit hic,quot ſunt genera poſſeſſionum,quot ſunt cauſe deminũ
41 poſſidẽdi:ꝛ numerat in textu.† Uel poteſt dici vnum eſſe genus, ſpecies vero infimæ ſunt. Uel poteſt dici q̃ vnum eſt genus poſſidendi,ſed hoc genus diuiditur in duas ſpecies principales: quia omnis,qui poſſidet,aut poſſidet bona fide,aut mala fide. Bona fide,vt ꝓ:o donato,ꝛ ſimili titulo.Et mala fide poteſt quis poſſidere,titulo ꝓo emptore,adhuc valẽs titulis.[Genera.]id eſt,ſpecies:vnde loquitur abuſiue:quia poſſeſſio eſt genus,ꝛ poſſidere eſt genus,ſed illud genus diuiditur in multas ſpecies,vt ſequuntur.[Decimus.]id eſt,ſpecificamus:vt.ℌ.tit.j.l.j.ℌ.ꝛ.iij.[Bona fide.]ſcilicet,ſed bona fide poteſt diuidi:quia poſſidet quis titulo ꝓo donato,ꝛ titulo ꝓo emptore:ꝛ etiam mala.Unde habetis q̃ poſſidere eſt genus.Sed due ſunt ſpecies poſſidendi,quia poſſidet quis aut bona fide,aut mala fide.ſic.ℌ.de pe.he.l.regulariter. ꝛ inſtit.de interdi.ℌ.ꝓo herede.

ℌ Quod autem.

42 Hic dicitur:† ſi aliquis mittitur in poſſeſſionẽ cauſa rei ſeruande,vel damni infecti ex primo decreto,vel legatorum,vel ventris nomine,Quintus Mutius dixerit eum poſſidere:verius eſt q̃ non poſſideat,ſed detineat.Sed ſi mittitur ex ſecundo decreto,poſſidere dicit,quia poteſt preſcribere.[Inter genera.]id eſt, ſpecies.[Poſſidemus.]ſcilicet ex primo decreto.[Cõcedit.]Secus ſi mittitur in poſſeſſionem ex cauſa damni infecti ex ſecundo decreto,vt.ℌ.eodẽ.[Summa.]ſcilicet ex ſecundo decreto.[Permittit.]
43 Or: Segnon,habetis q̃ † qui mittitur in poſſeſſionẽ ex primo decreto,nõ poſſidet,ſed detinet,q: eſt in re cauſa cuſtodiet vt.ℌ.in quib.cau.in poſſ.ea.l.legati.Sed ex ſecundo decreto,ſi ille non eſt dominus,ſibi efficitur dominus:vt.ℌ.de dam.infe.l.ſi finita.ℌ.ne autem.Sed videtur contra,q: miſſus eſt creditor: vt.ℌ.de pig.act.l.in rem.Et creditor poſſidet:vt.ℌ.c.l.qui pignoris.Dicũt quidam,poſſidet creditor.i.detinet:ꝛ ſic intelligitur.ℌ. qui ſatisd. co.ℌ.creditor. Sed certe male putant:q: ſi creditor habet pignus conuentionale,poſſidet ciuiliter ꝛ naturaliter:vt.ℌ.eo.l.j.ℌ.per ſeruum.ꝛ.ℌ.eo.l.qui pignoris.in fin.preterẽ ad omnes cauſas: vt in.l. ſciendum.ꝛ in.l.cum notiſſim.ℌ.eodem iure.ꝛ.j.titu.j.l.pignon.ſi autem habet pignus partoriũ,diſtinguo,aut agitur in rem:ꝛ tunc ſiue dicatis,vt dixit dominus,ſibi,q: ſtatim poſſideat,ſi aduerſarius auditur de poſſeſſione intra annum,de proprietate perpetuo:vt in.l.ſi quis emptionis.in fi.Non eſt vitium,ſiue dicatis vt dixit,dominus Bulg.q: intra annum nõ poſſidet,ſed poſt annũ, ſed agitur perſonali actione,tunc miſſus ex interlocutoria nõ poſſidet,ſed detinet,q: eſt in re cauſa cuſtodie:vt hic,ꝛ.ℌ.vt in poſſeſſ. leg.l.ſi cui.ꝛ.j.vti poſſ.l.ſi duo.ℌ.per venditorem.Si autem habet pignus iudiciale,nõ poſſidet,ſed detinet,niſi daretur inſolutum: vt.ℌ.de re iud.l.a diuo Pio.ℌ.ſi ſuper rebus. Odofredus.

Summarium.

1 Filius etiam ab alio poſſeſſus nobis poſſeſſio queritur.
2 Filius qua ratione patri acquirat.

1 Hic dicit:† ſi filius meus exiſtens in poteſtate mea emit rem ex cauſa peculiari,illius rei queritur mihi poſſeſſionem,ꝛ procedit mihi ignoranti vſucapio.Quod eſt verum,etiam ſi filius ignoret eſſe in mea poteſtate,vel ſi ipſe filius poſſidet ab alio.[Poſſidet.] vt.ℌ.eod.l.ſi.ℌ.item acquirimus.Quod eſt verum,ſi querit ex cauſa peculiari:vt inſt.per quas perſo.nob.acquir.ℌ.j.ſi autem querit ex adauentitia,tunc oic ꝛc.vt.C.de bo.que li.l.cum oportet. [Idem.] l.vt patri querat.Sed oic mihi,quæ eſt ratio,ſi ſeruus poſſidetur ab alio,q̃ non querit mihi poſſeſſionem:vt.ℌ.eodẽ.l.j.ℌ.ſed ꝛ per eum.ſed filius etiam ſi poſſidetur ab alio,queritur mihi poſſeſſio
2 nem,vt hic.† Ratio eſt illa,quia filius querit patri non ratione poſſeſſionis,ſed ratione patrie poteſtatis.

Odofre.

Summarium.

1 Poſſeſſio etiam ex vera cauſa nobis non queritur poſſeſſionis voluntate.
2 Emptor poſſeſſionem rei empte capiens venditore inuito,dicitur predo.
3 Predo an dici poſſit,qui rei empte pretium numerauit.
4 Legatarius ꝛ emptor quando poſſeſſionem ſine vitio nanciſcantur.

Si ex ſtipulatione.

Or: Segnon, hec lex bona eſt,ꝛ multi ex lege iſta circumueniũtur:ꝛ ponit duos
1 caſus.Primus eſt talis:† ſi promittis dare rẽ per ſtipulationem ex cauſa donationis,ꝛ tu non tradis rem,ꝛ ego occupo mea authoritate,perdo rem.Secundus caſus:ſi vendis mihi rem iuſto pretio,ꝛ non tradas,ꝛ ego eam occupo,ego puniorꝛ tãquam predo,ꝛ perdo eam.[Equur.]Secundus caſus iſte eſt.[Ratione.]Iſtu emptor:[Es.]ſcilicet,ꝛ tamẽ predo puniendus.Unde
2 notate hic,q̃ † ſi emptor ingreditur poſſeſſionem rei empte,vel ſtipulator,ſiue inuito venditore,ſiue ignorante,predo eſt: vt.C.e.l. nec ex natura.Secus ſi emptor,vel ſtipulator ingreditur venditore ſciente,ꝛ patiente:quia tunc non eſt predo:vt.C.eod.l.minus.ꝛ ℌ.ſi ſer.vend.l.ſi a te.Et ideo cautum conſilium eſt,vbicunq; emis rem aliquam,q̃ adiiciatur q̃ venditor dat tibi authoritatem ingrediendi tua authoritate,alias puniendus:vt hic,ꝛ.j.de re ind. l.miles.Sed contra.j.de reg.iu.l.nemo predo eſt.ꝛ.ℌ.de pe.her.l. nec vllam.ℌ.ſi quis ſciens.Solutio.Hic emptor emit,ꝛ nõ numerauit pretium:ſecus ſi numerauit,vt in lege contraria.Sed nos dicimus contra:quia ſiue numerauit pretium,ſiue non,predo eſt:q̃ hec lex loquitur generaliter,vnde generaliter debet intelligi:vbi lex non diſtinguit,nec nos.ℌ.de publ.in rem actio.Unde ſolue
3 tis contrarium,† non eſt predo,qui pretium numerauit,quãtum ad hoc:ſi hereditatem delatam tibi emo,ꝛ pretium numero, non teneor petitione hereditatis poſſidens ꝓo herede,non quaſi poſſideo ꝓo herede,ſed ꝓo predone non: quia pretium numeraui. Unde ſi emi mala fide,teneor vtili:eſt tamen predo,qui pretiũ numerauit,vt non intret ſua authoritate in rem,ſed authoritate venditoris:quod ſi non facit,eſt predo,vt hic.Sed denuo videtur lex contraria.j.quo.leg.l.j.ꝛ.ℌ.de exrcp.rei vend.ꝛ trad.l.j.in fi.Sola.
4 † Legatarius,ꝛ emptor poſſunt interdum nanciſci poſſeſſionem ſine vitio,etiam ſi non tradatur: vt ſi ingrediantur eo venditore, vel herede ſciente,ꝛ patiente,vel eo iubente,vel ratum habente,vt in lege contraria:ſed ſi ingrediuntur reclamante herede,vel venditore,vel eo ignorante,ꝛ poſtea ratum non habente,tunc eſt predo,vt hic.Sed hec ſolutio tollitur ex.l.nec ex natura.ꝛ.l.minus. C.eodem. Odofred.

Summarium.

1 Poſſidere clam quis dicatur.
2 Poſſeſſionis cauſam ſibi mutare nemo poteſt.
3 Abſens,qui nemnem domi reliquit,ciuilem retinet,naturalem perdit poſſeſſionem.
4 Poſſidet animo ſolo,qui predio relicto ad mũdinas ſe cõtulit. 6.
5 Poſſeſſio naturalis perditur abſentia corporis.
7 Poſſeſſionem ciuilem perdit,ꝛ naturalem,qui ſuſpicatur ſe poſſe repelli.
8 Poſſidens animo ꝛ corpore,ſi diſcedat,nemine ibi relicto: alius clam ingreſſus non poſſidet.
9 Poſſidens clam quo remedio expellatur.
10 Auxilia poſſeſſoria que ſint.
11 Publiciana ꝛ rei vendicatio ad quid competant.

Clam poſſidere.

Dictum eſt robis in ſuperioribus q̃ aliquando poſſidet quis iuſte,ꝛ aliquando poſſidet quis bona fide,aliquando mala:verum quia clam

possidere,est mala fide,hic dicitur clam possidere, qui furtiue in-
greditur possessionem sciens,vel sperans se prohibendum,si palã
possessionem ingrederetur. Sed quid erit?aliquis palam,& bona
fide ingressus est possessionem,& sic iuste incepit possidere:cogita
uit iste,possideo bona fide,& iuste,non video q ista possessio non
possit a me auocari:volo possidere iniuste,& mala fide,ad sciendũ
si possit a me auocari. Quid fecit iste? non stabat nisi de nocte in
possessione,nunquam stabat aperta porta:vnde quandocunq; ali
quis transibat,occultabat se,nunquid efficitur clandestinus pos-
sessor? Certe non:quia non inspicimus in clandestina possessione
originem clandestine possessionis,non tamen retinende possessio
nis.[Clam.]id est,occulte.[Timebat.] vt.j.quod vi,aut clam.l.
ij.in fin.cum lege seq.[Non clam.]sed palam.[Celauerit.]scilicet
ex postfacto:quia incipit clam possidere. Annectit statim occul-
tam rationem,& ego postea annectam expressam, & est talis: quia
2 nemo potest sibi mutare causam possessionis. Unde sicut † qui
possidet iuste,non potest sibi mutare causam possessionis,ita qui
possidet iniuste. Et annectit statim aliam rationem circa literam:
non enim &c.[Ingreditur.] scilicet, & ita inspiciamus originem
rei,non tamen superuenientem:vt &.C.de vsucapionib.transfor.l.
vnica.§.hoc proculdubio.& supra titulo primo.l.bone fidei.§.ex
contrario.

§ **Qui ad nundinas.** In principio hu-
ius legis dictum
est vobis quis dicatur clam possidere: de clandestina possessione
3 tractatur in hoc.§.† Si possidebam predium vrbanum,vel rusti-
cum animo,& corpore,& discessi de predio,& iui ad nundinas, ne-
mine ibi derelicto,venit quidam,& ingressus est corpore illud pre
dium:modo queritur quam possessionem retineam,& quam pos-
sessionem adipiscatur,& qualiter mihi prouideatur. Et respõdet
Iurisconsultus:si possideam animo,& corpore,& sic ciuiliter & na-
turaliter,& vado ad nundinas,nemine ibi derelicto,si interim ali-
quis ingreditur,retineo ciuilem animo,ingressus clam nancisci-
tur clandestinam possessionem naturalem:vnde dominus possi-
det ciuiliter,& sic iuste ingressus naturaliter,& sic iniuste. Si ergo
reuertar ad predium,si me venientem non admittas, & sic videtur
me deiecisse vi,vnde desino possidere naturaliter,tenebitur inter-
dicto vnde vi,si nolui reuerti:quia suspicabar me posse repelli,&sic
perdo possessionem ciuilem,quia deposui animum possidendi: &
alius possidet ciuiliter & naturaliter, qui est in re.[Qui.] scilicet
possidebat predium vrbanum,vel rusticũ animo,& corpore.[Pos
sidere.]scilicet naturaliter.[Possessionem.]scilicet ciuilem.[Ad-
miserit.] scilicet clandestinus possessor.[Non clam.] scilicet se: &
ideo tenebitur iste interdicto vnde vi:quia non tantum,imo vi vi
detur possidere.[Nolit.]scilicet prior dominus,& possessor.[Ue-
retur.]quia suspicatur se posse repelli:vnde amittit possessionem:
vt.j.eodem.l.si id,quod.&.S.eodem titul.l.possideri.§.si quis. Or
Segnori.§.iste videtur multum intricatus esse,& eius materia vi-
detur habere subtilitatem: & quia ea,que hic scripta sunt,non cla-
re,sed confuse tradita sunt,volo subijcere planum,& clarum intel-
lectum:postea aliqua contraria signabo: demum subijciam ali-
quas questiones,per quas dilucidabo materiam istam. Et.§.iste
4 potest ita intelligi,vt dixi; † vnde si iui ad nundinas,& sic recessi
de predio,nemine ibi derelicto,indubitater possideo solo animo:
vt.S.eodem.l.possideri.§.in amittenda. Unde notate secundũ do
minum Azonem q vna sit possessio. Notate q quis potest possi
dere simul ciuiliter & naturaliter. Item notate q quis potest pos-
sidere ciuiliter tantum,dum recedit de re nemine ibi derelicto. Itẽ
notate q quis põt possidere naturaliter tantũ,dũ aliquis ingre-
ditur possessionem clam. Et ad hoc concordat lex,que dicit q da
tur interdictũ deiecto,siue ciuiliter tantũ,siue naturaliter tãtũ: vt
5 j.de vi & vi ar.l.j.§.deijcitur.† Item notate q naturalis possessio
perditur per corporis absentiã:vt si decedo de re nemine ibi dereli
cto,nec solo animo retinetur. Sz ciuilis p corporis absentiã nõ pere
dit,sz solo animo retinetur. Quod ex eo apparet,q: dũ sum in re,
possideo animo,& corpore:si decedo de re,desino naturaliter pos-
sidere,& possideo ciuiliter. Et ad hoc facit.S.eodem.l.j.in princip.
Et sicut animo possidet quis ciuiliter,ita naturaliter corpore pos
sidet:vna est possessio,secundum Azonem. Sed fallit in casu vbi
naturalis possessio perditur solo animo,sicut ciuilis. Et iste est ca
6 sus:† pone,aliquis possidet animo,& corpore:si decedit de re, ne-
mine ibi derelicto,possidet ciuiliter,& desinet naturaliter posside-
re. Sed si aliquis possidet naturaliter tantum,vt vsufructuarius,
& emphyteuta, & vasallus, si discedit de re nemine ibi derelicto,
possidet naturaliter solo animo;vt.j.de vi,& vi armat.l.iij.§. vnde
vi. Et est ratio, q possidet naturaliter solo animo : quia si nullus
exiret de re de die,nullus desineret possidere:quia non remane-
ret apud eum aliqua possessio. Non sic,quando possidet natura-
liter,& ciuiliter:quia si desinit naturaliter possidere.possidet ciui-
liter solo animo. Idem dicam in clandestina possessione,vt si rete-
neat solo animo possessionem,qui clam adeptus est,vt si exeat de
fundo,vel de re solo animo retineat naturalem. Item notate sic,
naturalis possessio queritur per vim expulsiuam. Item perditur
per vim expulsiuam,si non admittitur dominus reuersus:vt.j.de
7 vi,& vi arma.l.j.§.deijcitur.† Item notate q perdit quis possessio
nem ciuilem,& naturalem,si suspicatur se posse repelli:vt.S.eod.l.
possidere.§.si quis.&.j.titul.j.l.non solum.§.si dominus. Et si be-
ne intellexistis hec,cetera obscura hic scripta intelligetis. Sed hic
oppono tribus modis: & primo sic:si discedo de re nemine dereli-
cto,me non admittis:possides non vi,non clam,licet primo pos-
sideres clam:ergo mutas tibi causam possessionis:quod esse non
potest:vt.C.eo.l.nemo põt.cum suis similibus. Ad hoc potest di
ci duobus modis,vt dicatis ita:non mutat causam possessionis,
sed sibi mutatur,sed quidem vno modo iniuste, modo duobus
modis iniuste. Uerbi gratia,si nactus est clandestinam possessio-
nem,possides clam,non naturaliter:si me venientem non admit-
tis,perdo meam ciuilem,quam habebam,& possides modo vi: &
sic possides eandem rem iniuste duobus modis. Nam sicut potest
quis possidere iuste eandem rem duobus modis,vt pro empto-
re,& titulo pro legato:vt.S.eod.l.possiden.§.ex pluribus.ita iniu
ste. Et ita intelligam hos vi magis intelligi possidere,&c.vt si pri-
mo possideat clam,modo possidet vi. Uel potest dici secũdo mo
do.[Non clam.]scilicet tantum,imo clam,& etiam vi,sed magis
clam: & ita non ponetur magis electiue,sed comparatiue. Aliquã
do ponitur comparatiue,vt.S.si certum peta.l.ij.§.magis. Alij di
cunt tertio modo:possides aut clam tantum,si me venientẽ non
admittis,possides tantum vi: & sic magis,ponitur electiue,sed nõ
bene dicunt,quia iam mutaret sibi causam possessionis:quod nõ
debet esse,vt dixi.S. Item hic actus diuersi interuenerunt,sed vi-
detur contra,scilicet q possideas clam,non vi,vt.j.titu.j.l.sequi-
tur.§.itẽ si occupaueris.ibi vbi dicit,non videris vi possidere,&c.
Solutio sit duobus modis:quia ibi occupasti vacuam possessio
nem,que a nemine detinebatur,nec animo,nec corpore:postea ve-
nit dominus,& eum venientem non admittis, non videris inde
deijcere,cum antea non possidebat,sed videris clam possedisse,vt
in lege contraria,&.C.vnde vi.l.cum querebatur. Sed in lege no-
stra possidebat animo,& corpore,& discedit nemine ibi derelicto,si
alius occupat,desinit possidere naturaliter,& possidet ciuiliter.vel
potest intelligi.§.ille,si occupasti vacuam possessionem corpore,&
non animo,non videris vi possedisse,subaudi,tantum: & sic vi vel
clam possidet. Tertio modo opponitur ad.§.istum.dic mihi di-
cet aliquis vestrum.secundum opinionem domini Azonis, qui
dicit vnam esse possessionem in sui substantia. Sed binomia:quo
modo potest stare.§.iste,si discedo de re nemine derelicto,& alius
ingreditur:si possidet clam naturaliter,& ego ciuiliter animo,cum
vna sit possessio,ergo duo possidẽt insolidum:quod esse non po-
test:vt.S.eodem.l.possiden.§.ex contrario. Ad hoc respõdeo sic:
si vultis tenere opinionem domini Ioannis,plana est responsio:
quia ingressus habet naturalem,dominus habet ciuilem:vnde di
cimus q tunc duo possunt insolidum possidere eãdem rem. Sed
si vultis tenere opinionem domini Azonis,dicetis sic:ingressus
naturaliter habet possessionem illius rei,sed vno iure,scilicet na-
turaliter:ego alio iure, scilicet ciuiliter: vt alias nota.S.eodem.l.
possiden.§.ex contrario.&.j.de precario.l.& habet.§.eum,qui. Or
Segnori,vltra procedendum est,& quero hic statim,cur ponit iste
§.casum nemine derelicto:quid si ibi aliquem dereliquit? Respõ-
8 deo,† vbi possideo animo,& corpore,& discedo nemine ibi dereli-
cto,ingressus clam nullo modo possideret. Ciuiliter non, q: ego
possideo. Naturaliter non,quia ille,quem dereliquit,possidet cor-
pore meo nomine: & is possidet,cuius nomine possidetur:vt.j.eo.
l.quod meo. Et certum est q duo non possunt insolidum posside
re,vel ciuiliter tantum,vel naturaliter tantum,vel ciuiliter & natu-
raliter simul:vt.j.de precario.l.duo.& dixi plene.S.eodem.l.possi-
deri.§.ex contrario. Sed demum quero,hic dicet vnus vestrum:ta-
le.§.habet magnam iniquitatem,& ponit recedentem & aduoca-
tum eius in magna anxietate:si possideo ciuiliter & naturaliter, &
discedo de re nemine derelicto , ingressus possidet naturaliter , &
clam:nonne videtur iniquitas q nanciscatur ita clandestinã pos-
sessionem,scilicet clam,& naturaliter? Sed certe non est iniquitas:
quia sicut depono animum possidendi,amitto possessionem , vt
S.eodem.l.possideri.§.in amittenda.ita hoc casu,si discedo nemi-
ne derelicto,vacat naturalis: & si ab alio apprehendatur , perdo
possessionem:vt.j.titulo.j.l.non solum.§.si dominus.§.alias.l.se-
quitur.&.l.fundi.§.j. Sed quomodo subuenietur mihi contra il-
lum? Notabitis,q est triplex,siue quadruplex auxilium. Unum
9 † est facti,mediante tamen iure,tria sunt iuris auxilia:facti est ta-
le:reuertar de nundinis,& veniam ad locum:dicam ei,quid facis
amice? Hic fundus meus est:cur ingressus fuisti sine licẽtia mea?
recede:si recedit,planum est q possideo naturaliter,& ciuiliter:si
non vult recedere,capiam tunc eum mea authoritate , & deijciam
eum

eum de fundo: nec hic vim committo: quia licet vim vi repellere cum moderamine inculpate tutele, ꝛc. ꝛ si licitum est mihi recuperare possessionem amuko fortius retinere: vt. ſ. de vi ꝛ vi armata. l.
10 ſ. ſ. eum, qui. ꝛ. C. vnde vi. l. j. † Sunt tria auxilia, que sunt iuris, vno possessoria, tertium petitorium. Possessoria sunt ista: venio ad fundum, ſi me venientem non admittis. quia dicis mihi, non ingrediaris, ſed ſta extra: hic ſi tu ingreſſus eo ita potes ꝙ me repellas, conueniam te interdicto vnde vi: ꝛ datur decreto hoc interdictum. vt. ſ. de vi ꝛ vi armata. l. j. ſ. deſcitur. recuperata poſſeſſione ciuili habeo ad clandeſtinam poſſeſſionem interdictum vti poſſidetis. Si me admittis. quia dicis mihi ingrediaris fundum ſed de naturali mea poſſeſſione non intromittas te: datur mihi interdictum vti poſſidetis, ꝛ dicam ita: quia poſſideo talem fundum ciuiliter, ꝛ tu ingrediendo es extra clandeſtinam naturalem, propter quam tu das me in mea ciuili, ꝛ me nō dimittis arare, ꝛ ſeminare: vnde peto ꝙ condemneris mihi quantum mea interest ire ad naturalem poſſeſſionem, vel eam tibi dimitto: vt. ſ. vti poſſid. l. j. in fin. ꝛ. l. ſ. ꝛ. l. ſi duo. in principio. habeo petitorium
11 iudicium, † ſcilicet rei vendicationem, ꝛ publicianam, per quam euocabo naturalem: quia he dantur contra omnem poſſidentem habentem faculatem rei reſtituendæ: vt. C. de alie. iud. mutan. cau. fac. l. vnica. ꝛ. ā. de rei vend. l. officium. Et hec quatuor auxilia dantur ex poſt facto: ſed re integra datur auxilium extraordinarium. Et eſt tale poſſidere predii animo ꝛ corpore. Volo proficiſci ad nundinas, audio ꝙ tu vis venire ad predium: vado ad iudicem, ꝛ dico ei quomodo volo me abſentare, ꝛ ꝙ dicitur mihi ꝙ talis vult ad fundum meum, domine, non fum ita potens, ꝙ poſſim ei reſiſtere, ꝛ ex officio veſtro precipiatis ei ꝙ in fundo a me poſſeſſo non inferat mihi aliquam violentiam: ſi habet, veſtre credit habere aliquod ius contra me, volo ſuſcipere in iudicio veſtro. Certe iudex debet hoc facere: quia debet curare ne illicite exactiones fiant, ꝛ ne tenaces homines a potentioribus ſuperetur. Et ad hoc facit. ā. de offic. parti. d. l. illicitas. ꝛ. ā. de vſufruct. l. equiſſimum.

Odofre.

Summarium.

1 Poſſeſſio his modis perditur, quibus ꝛ queri ſolet.

1 **Quemadmodum.** Hic dicit: † ſicut poſſeſſio non poteſt queri, niſi duo interueniant, ſcilicet animus, ꝛ corpus, ita non poteſt amitti, niſi hec duo interueniant. [Poteſt.] vt. C. eodem. l. licet. [Eſt.] ſubaudi, ꝛ hoc verum eſt, ſi incipimus a corpore, ſecus ſi incipimus ab animo: vt ā. eod. l. poſſident. ſ. an amittenda. ꝛ tibi dixi. Item ad legem iſtam ſignantur contraria. C. eodem. l. j. Ad quod dicetis vt ibi dixi.

Summarium.

1 Poſſidere poteſt quis tam per ſe, tam per alium.
2 Poſſidere dicitur is, cuius nomine poſſidetur.

1 **Generaliter.** Hic dicitur † ꝙ poſſumus poſſidere nedum per me animo ꝛ corpore, imo per alium animo meo, ꝛ corpore alieno. Unde ſi aliquis eſt in poſſeſſione fundi mei, ſi eſt procurator meus, vel amicus meus, vel hoſpes meus, videor poſſi-
2 dere illum: † quia is poſſidet, cuius nomine poſſidetur. [Videmur.] quia is, ꝛc. vt infra eodem. l. quod meo. in principio. ꝛ quod poſſum poſſidere, ꝛc. vt ſupra eodem. l. poſſideri. ſ. quod ſi ſeruus. ꝛ. ſ. ſaltus.

Odofred.

Summarium.

1 Poſſeſſionis ſi due ſint cauſe, ꝛ vna poſſideatur, altera detineatur, vtrima preferetur.
2 Poſſeſſio quo differat a detentione.
3 Conductio an fieri poſſit vno nummo, ꝛ an emptio. 6.
4 Poſſidere quis, ꝛ quis detinere dicatur.
5 Precarium quandocunq; reuocatur, non conductio.
7 Nummus vnus plurium rerum pretium iuſtum.

1 **Si quis.** In lege iſta ponuntur plures caſus. Et primus caſus eſt talis: † primo loco conduximus a te fundum certa mercede, poſtea rogo te vt concedas mihi illum fundum precario poſſidere: que prena-
lebit? Et certe precarium, non conductio. Idem eſt econtra: quia ſi primo rogaui vt concederes precario, poſtea conduco eum fundum, prenalet quod nouiſſime factum eſt, ſcilicet conductio. Tertius caſus eſt: ſecus eſſet, ſi primo conduco, ꝛ poſtea rogo te precario, non vt concedas mihi poſſeſſionem, ſed fandi detentatio-
2 nem: quis hic vtrunque tenet. † Sed nonne ſunt hec idem, poſſidere, ꝛ detinere? Certe non: quia qui mittitur in poſſeſſionem cauſa legati, non poſſidet, ſed detinet: ſed ille poſſidet qui eſt dominus. Quartus caſus eſt talis: ponamus, ego conduxi a te fundum vno nummo, poſtea rogaui vt concederes precario, quod prenalet? Et certe ſi conductio eſt facta vno nummo, nullius eſt
3 momenti, † licet emptio, venditio poſſit contrahi vno nummo: vnde tenet precarij rogatio. Sed ſi conductio non eſt facta vno nummo, ſed mercede iuſta accepta, hic diſtinguitur quod preceſſit, ꝛ quod nouiſſime factum eſt, prenalet. [Si quis autem conduxit.] ſcilicet mercede, ꝛ penſione, ꝛ ita tenuit conductio: ꝛ ſic loquitur primus caſus, ſecundus caſus, ꝛ tertius, non quartus, quia ibi non tenuit conductio. [Poſtea.] id eſt, ſecundo loco. [Rogaui.] ſcilicet poſſidere, non detinere. Et ita loquitur primus, ꝛ ſecundus caſus, non tertius. [Rogauit.] Repetatis precario poſſidere. [Ait.] Et ita habetis quod poſteriora verogant p̃ioribus. Idem in partis contrarijs: vt. C. de pactis. lege pacta. Idem in vltimis voluntatibus: vt ſupra de iure codicil. l. diui fratres. ſ. licet. [Eſſet.] ita tenet. Unde in primo ꝛ ſecundo caſu rogauit vt poſſideret, tertio vt detineret. [Utrunque.] ſcilicet ꝛ
4 precarij rogatio, ꝛ conductio. † Unde habetis quod aliud eſt detinere, ꝛ aliud poſſidere. Unde commodatarius, ꝛ ſimilis detinet, vt. ā. de rei vendica. l. officium. in fine. ꝛ. ā. eodem. l. poſſideri. in fin. Sed que eſt ratio diuerſitatis inter primum ꝛ ſecundum caſum ex vna parte? Certe ratio eſt illa, vbi primo conduco, rei conducte habeo detentationem, non poſſeſſionem: vt. C. de preſcriptio. triginta. ann. l. male. Nec obſtat ſupra communi diuidundo. ſ. neque. vbi dicitur quod conductor naturaliter poſſidet, quia exponit, id eſt, detinet: vel poſſidet naturaliter, non ſibi, ſed domino: vt. C. cōmun. de vſucapio. l. penul. Unde ſi eandem rem rogo vt poſſideam, hic volui recedere a conductione: vnde tenet quod nouiſſime factum eſt: ꝛ contra, ſi primo precario rogaui, poſtea conduco tenet quod nouiſſime factum eſt. Unde ego miſer dixi, quid fecit? Quum primo poſſidebam, ſcilicet quando rogaui precario poſſidere, modo detineo, ſcilicet quum vltimo conduxi. Unde cogita-
5 ui † quod precarium poteſt reuocari quandocunq; vt infra de precario. l. precarium. ſed conductio non. Unde quum primo rogarem poſſidere precario, modo conduco, videtur actum quod recedatur a primo, vnde tenet quod nouiſſime factum eſt. Sed ſi primo conduxi, ꝛ ſic detineo, poſtea rogaui vt detineam per vtrunq; caſum, habeo detentationem, vt ſicut poſſum detinere ex pluribus cauſis, vt ſupra eodem. l. poſſideri. ſ. ex pluribus. an detinere, vt hic. Sed quid econtra primo rogaui precario detinere, poſtea conduxi, nunquid idem erit, quod in ſuperiori caſu? Dicunt quidam quod non. Sed nos dicimus ꝙ idem: quia ſicut poſſum poſſidere ex pluribus cauſis, ita detinere ex pluribus: imo multo magis idem erit hoc caſu, ſcilicet vt retineam per vtrunq;: quia precarij poteſt reuocari quandocunq;: vt. ſ. de precario. l. precarium. non conductio: vt. ā. locati. [Pretio.] id eſt, certa mercede. [Quod factum eſt.] ſcilicet vt quod nouiſſime factum eſt, teneat. Or Segno
6 ri, vos habetis hic † ꝙ vno nummo non contrahitur cōductio. Et ad iſtud accedit. ā. locati, ꝛ commodati. l. ſi quis conduxerit vno nummo. Sed emptio bene contrahitur vno nummo: ꝛ venditio, ſi ſit facta pretio minori cauſa donationis, bene valet: vt. ā. de contrah. emp. l. ſi quis domum. vt. ſ. de donat. inter vi. ꝛ vxo. l. ſi ſponſus. ſ. circa. Que eſt ratio? Et certe dicit Jacobus ꝙ conductio non contrahitur, niſi conuenta mercede in pecunia numerata: vt ā. loca. l. ſ. ꝛ. ā. comm. diuidundo. l. ſi conuenerit. ſi ergo locatio, ꝛ conductio debet eſſe in pecunia numerata, vnus nummus nō eſt numerus, ſed principium cuiuſlibet numeri. Sed hec non eſt bona ratio: quia ſimiliter emptio ꝛ venditio non contrahitur, niſi in pecunia numerata: vt inſt. de contrah. emp. ſ. idem pretium. Sed
7 hec ratio eſt locus a communiter accidentibus: † qui infinite, ꝛ plures ſunt res, quarum rerum iuſtum eſt pretium vnus nummus, vt tota die videre poteſtis in fructibus, ꝛ in oui, ꝛ in ſimilibus, ꝛ ideo poteſt contrahi, alo valet emptio ꝛ venditio vno nūmo, ſed per locum a cōiter accidentibus non eſt inuenire ꝙ conductio ſit vnius nummi: ꝛ fere nulla res eſt, cuius iuſta penſio eſſet vnus nūmus: ꝛ iura non adaptantur ad ea, que raro accidunt: vt. ā. de leg. ꝛ conſt. Laura. cū ſuis ſunt. Sed contra. ā. de in. do. l. ſi vſufructus. Ad quod dicetis, regulariter vno nūmo non contrahitur conductio, vt hic, ꝛ. ā. loc. l. ſi quis. fallit in caſu, in quo ex neceſſitate contrahitur vno nūmo. neceſſe habet ita fieri, alo conuertitur iura:

Verbi gratia, mulier contraxit matrimonium vno nummo, celebrato diuortio vult mulier q̃ cedat maritus sibi vsumfructum in dotem. Dicit maritus, hoc non concedum legeo vt cedatur vsusfructus si non vendatur. Dicit mulier, volo emere vsumfructum meū: quid faciemus, vt satisfaciamus subtilitati iuris? Dicit Jureconsultus q̃ maritus debet locare in perpetuum vsumfructum mulieri. Et sic intelligitur lex contraria. Odofred.

Summarium.

1 Possidere iuste dicitur, qui authore prætore possidet.
2 Possessio non confertur per primum decretum, sed detētio sola.

1 **IUste possidet.** Hic dicitur: † si aliquis possidet prætore authore, q̃ iuste possidet. [Possidet.] subaudi ex secundo decreto rite, & legitime interposito. Et ponetis ita exemplum, pet. cauerī a vicino de damno infecto, vicinus non cauit, missus sum in possessionem ex primo decreto, iterum feci eū citari, & citatus non vult cauere, si tunc mittor in possessionem ex secundo decreto, iuste possideo. & possideo naturaliter, efficior dominus, si ille erat dominus: vt. ff. de damno infe. l. si finita. §. Iuhanna. Aliàs, id est, si non erat dominus, paratur mihi causa vsucapiendi: vt. ff. de damno infect. l. prætorio. Item in causis noxalibus: vt. ff. ex noxa.
2 causa agatur. l. fi. in fine. † Sed ex primo decreto non possidet, sed detinet: vt. ff. ex quib. can. in poss. eat. l. cum ex causa legati. Et hoc est verum, cum secundum decretum interponitur rite, puta vocato aduersario: & legitime, scilicet causa cognita: aliàs secus: vt. C. vnde vi. l. meminerint. & C. si per vim, vel alio modo. l. vltima. Et ita iussu iudicis excusat. Sic & alias in multis casibus, &c. Sed & si habeat non rite, vel non iuste, non intelligitur factum quod factum est: vt. ff. de fideicom. lib. l. cum vero. §. conuentum.

Odofred.

Summarium.

1 Usufructuarius naturaliter possidet.
2 Usufructuarius vt naturaliter possidens habet vnde vi interdictum.
3 Vasallus naturaliter possidet, sicut emphyteuta, & superficiarius.
4 Possessorium potest intentari post petitorium.
5 Proprietas & possessio an sint nomina iuris.

1 **NAturaliter.** In principio huius legis vidētur q̃ † vsufructuarius possidet naturaliter. Hoc dicit. [Habet.] Sed videtur cōtra, scilicet q̃ vsufructuarius non possideat naturaliter. ff. eo. l. i. §. per eum. & ff. de acquir. & rerum dom. l. acquiritur. in fi. & C. de epis. & cler. l. raptores. in fi. Ad cuius contrarij solutionem quidam dixerunt quod vsufructuarius videtur possidere,
2 sed non possidet. Sed hec solutio non est bona: † quia vsufructuarius possidet naturaliter: quia lex dicit q̃ habet interdictum vnde vi: vt. ff. de vi & vi arma. l. ij. §. vnde vi. & ideo dicimus q̃ vsufructuarius videtur naturaliter possidere: & est verum. Sic & alibi videtur, & est. ff. de arbit. l. quid tamen. §. j. Nec obstant leges contrarie, quia vsufructuarius non possidet ciuiliter, vt in lege cōtraria, sed naturaliter sic, vt hic, cum suis similibus. Et hanc naturalem possessionem vsufructuarius retinet solo animo, vt dicti. ff. eod. l.
3 clam possidere. §. qui ad nundinas. † Sed quid in vasallo, & emphyteuta, & superficiario? Certe & isti possident naturaliter, dominus ciuiliter: nam isti habent vtilem rei vendicationem: vt. j. de superficieb. l. j. in fine.

§ **Nihil.** Jn. §. isto ponitur talis casus: & aduertatis, q̃ iste. §. videtur aperte scriptus contra decreta-
4 lem, & contra opinionem doctorum nostrorum. † Cepi te conuenire rei vendicatione, pro fundo meo, oblato libello, lite contestata, præstito sacramento de calumnia, cogitaui q̃ possidebam illū fundum, vnde volo te conuenire possessorio iudicio, & volo retinere petitorio, potero ne? Certe potero: quia nihil habet commune possessio cum proprietate, & ideo possum agere possessorio vti possidens, si renuntiaui petitorio, vel pronuntiatum fuit, rem nō esse meam. [Nihil.] id est, non commune. & tu vniuersalis sub particulari. Vel nihil, quo ad id, de quo infra dicitur: quia diuersa sunt iudicia, scilicet petitorium, & possessorium. [Vendicare.] subaudi, si isti rei vendicationis renuntiauit. Ad quid ita exponam, infra videbitis. [Vendicauit.] id est, vendicare potuit, sed postea renuntiauit rei vendicationi. Sed videtur quod Jureconsultus mentiatur, quia videntur esse eadem iudicia, vt. C. de iud. l. nulli. & C. de rei vendic. l. ordinarij. Unde dicetis mihi, id est, non omne. Quasi dicat, aliquid habet cōe, & aliqd nō. Et certe habēt
5 in hoc: † q̃ proprietas est nomē iuris, & sic incorporale, & possessio est nomē iuris, & sic incorporale: vt. ff. de rer. di. l. j. an fi. Itē nomen proprietarium est iuris: vt. ff. eo. l. possessio quoq;. Itē cadit circa eandem rem. Item si possessor est dominus, transfert possessionē & dominium, aliàs non: vt. C. eodem. l. per procuratorem. Dixerunt tamen in multis, quia aliud petitorium, aliud possessorium. Unde si sententia lata in proprietate appellatur, & sententia lata super possessorio non appellatur: vt. C. si de moment. possess. fuer. app. l. vnica. Item in alio: quia commodius est possidere, & petere: vt. ff. de rei vend. l. e. ritus. Item qui cepit rem vendicare, non videtur renuntiare possessorio, vt hic. Item si succumbo super possessorio, non obstat mihi exceptio super proprietate: vt. ff. de exceptio. rei iudic. l. & an eadem. Sed contra, quomodo potero agere possessorio: cum ago rei vendicatione, dico me non possidere: vt. C. de aliena. iudic. mutand. can. facta. l. vnica. Cum ago possessorio vti possidens, vel vtrobi, dico me possidere: vnde repellendus sum: quia allegans contraria, &c. vt. ff. quando appel. sit. l. §. j. Preterea dixerunt antiqui doctores possessionē & petitionē adi pscendē, siue recuperandi non posse simul intentare, quia esset sibi contrarius. Unde licet lex videtur esse contra communem opinionem nostrorum præceptorum, qui dixerunt nullum possessorium eodem libello intentari cum petitorio. Quid dicemus? Ita vos non debetis ita ponere, q̃ rei vendicatione conuenu, & lite cōtestata volo procedere super possessorio: sed debetis ponere casum vt posui. Unde si renuntio liti, videtur finitum iudicium, tamen pendet, vnde iudex absoluet eum: vt. C. quomodo, & quando iudex. authen. qui seruā. & non pronuntiat possessorium non dominum, sed actorem: vt. ff. de iureiurando. l. sed & si possessori. vnde sententia lata super proprietate, non obest in possessorio: & de hoc dicam. j. eodem. Legitimo.

Odofredus.

Summarium.

1 ☞ Possessio ciuilia rei mobilis perditur, cum naturalia queri nequit.
2 Serui fugitiui quare possessio retineatur.
3 Possessio serui fugiti quare differat ab aliō.
4 Accessione sui authoris vtitur quis cum sua causa, suisque vitiis.
5 Usucapio quando perficiatur accessione.
6 Emptor non vsucapit, vbi venditor vsucapere nequiuit.
7 Emptor vt singularis successor titulum habet non lucratiuum.
8 Uitia realia que tecantur.
9 Uitia personalia que fine.
10 Emptor rei litigiose an possit eam præscribere.
11 Emptor venditoris vtitur accessione, & venditor emptoris facta redhibitione. 12.
13 Accessione eius nemō vtitur, a quo causam non habet.
14 Accessio non datur ex possessione non continuata.
15 Possessio venditoris quando prosit emptori.
16 Heredi nocet fides mala defuncti.
17 Maritus accessione ex persona vxoris vtitur in re data in dotē.
18 Accessio eius, qui a me precario possidet, mihi datur precario reuocato.
19 Accessio non datur ex possessione vitiosa.
20 Possessor iniustus non vtitur accessione possessionis iniuste.
21 Basphontas iudicis, quid, operetur in accessione, & vsucapione.
22 Dominum se dicit, qui rei vendicatione agit.
23 Legatarius accessionem habet ex persona defuncti.
24 Accessio non datur non possidenti, aut vitiose possidenti.
25 Possessio iusta vitiose non accedit.

1 **PO**mponius refert. Jn isto. §. tractatur, vbi retineo dominum, & non possessionem. † Donamus, habebam dominum & possessionem quorundā lapidū: isti lapides fuerūt oēs in mare mersi, statim perdo eorum possessionē: sed nunquid retineo eorū dominiū? Certe sic: vnde si extracti fuerunt de mari, dominiū eorū recuperabo, & possessio, qñ detecti fuerunt, non mihi remanserit. Nec obst. q̃ de seruo fugitiuo dicat, † quod si a nobis aufugit, & eū non videmus, retinemus

possess

possessionē: quod hoc est ideo, ne ipse nos priuet possessione, nisi esset ab aliquo occupatus, vel diu moratus in libertate, & paratus esset subire liberale iudicium. Sed in lapidibus contra: quia factum fluminis potest nobis nocere, non autem factum serui. [Pomponius refert, cum lapides.] ff. quorum dominium, & possessionem habebam. [Demersi.] id est, an post, an vtroq;. [Ego.] s. qui antea eram dominus. [Non puto.] s. interim dum erant in flumine. [Nec esse.] obijcit, videtur, scz interim dum est in fuga. [Possessione.] s. sui. [Est.] subaudi ideo, quia lapides carēt intellectu & factum fluminis potest nobis nocere. Unde si lapides mei, qui mersi sunt in flumen, interim retineo dominium, & si recuperauis recupero possessionem. Et ad hoc facit. ff. eo. l. possideri. §. Labeo. & j. eo. l. qui vniuersas. §. j. Quid in re immobili, quia dixisti de mobili, vt sunt lapides? Dicūt quidam aliud in occupatione fluminis, sine non perdatur possessio, sed in alijs mobilibus sic: quia est vilis, & abiecta possessio: vt. j. eod. l. rem. Sed male dicunt: quia lex est expressa. j. de bo. auth. iu. poss. l. vnne. §. pe. Item hec lex loquitur generaliter, & indistincte, vnde in omnibus debet intelligi, vt in predictis. §§. ff. eo. l. possideri. §. Labeo. & j. eod. l. qui vniuer-
3 sas. §. j. Or Segnori, habetis hic † quod aliud est in seruo fugitiuo, in quo retineo possessionem, quandiu ab alio non possidetur, vel diu est moratus in libertate, & paratus est subire iudicium liberale: vt. ff. eo. l. j. §. per seruum. & l. possideri. §. si seruus. Sed que est ratio quod serui fugitiui, si nō videam, retineo possessionem, & lapides submersos non possideo, si non videam? Hic tangitur ratio, sed non ad plenum. Et est ratio: si serui fugitiui eo ipso quod fugit, dominus perderet possessionem: ergo factum serui noceret domino: quod esse non debet: vt. C. de pact. l. seruus. Et non debet esse in potestate serui, &c. vt hic, & j. e. l. rem, que nobis. in fi. Sed in lapidibus immersis secus: nam factum fluminis nobis nocet, quia flumen nobis inuitis occupat: vt. ff. ti. j. l. adeo. §. insula. & §. preterea. & l. quid ergo. §. j. Item in lapidibus non inspicimus nos mentem, & sensum lapidum, sed naufragium fluminis: & ideo interim non possidemus.

§ Quum quis. Iste. §. habet plures intellectus, sicut patebit vobis ex subsequē-
4 tibus. Et vno modo in hoc. §. ponitur ita casus: † ponamus, tu possidebas rem aliquam, eam tamen non poteras vsucapere, vel prescribere, quia vitiosa erat, quia furtiua, vel vi possessa, vel quia habebas scientiam rei aliene, & sic possidebas mala fide, & rem illam possedisti biennio: ego emi bona fide a te rem illam, & accepi per traditionem, & possedi eam per annum ignorans rem eam furtiuā, vel te male fidei possessorem: ego volo postea continuare tēpora, quibus tu author possedisti: quia dico, possedit author biennio, ego anno, & sic inuenietur quod possideo triēnio, vnde vsucepi: licebit mihi
5 hoc dicere? Respondet Iureconsultus dicens, † si author meus possidet bona fide rem, & carentem vitio, & ego emissem bona fide, si continuarem tempora mei authoris, tunc bene possem dicere vsucapionem perfectam. Sed si author meus possidet biennio rē vitiosam, que furtiua, vel vi possessa, vel mala fide, quia habebat sciētiam rei aliene, & ego emptor possedi anno, & volo continuare tēpora mei authoris, non proficiunt mihi ad vsucapionem: quia ego debeo vti sua causa, suisq; vitijs. Unde si ipse possedit clā, vel precario, videor ego clam possidere, vel precario: vnde non potero vsucapere. Et secundum hanc lecturam. [Cum quis.] scz emptor. [Authoris.] s. sui. [Utitur.] id est, vti vult. [Adminiculo.] id est, auxilio possessionis. sic alibi vtitur, id est, vti vult. ff. de rei vendi. l. qui petitorio. & j. de ver. obl. l. stipulatus sum damam. [Uitijs.] s.
6 † Et ideo si venditor non poterit vsucapere, vel prescribere, quia vitiosa erat res, similiter emptor non poterit vsucapere. Et hoc adijcit. j. statim. [In accessione.] vt si emptor vult vti accessione venditoris, si possidebat clam, vel precario, & emptor possidebit vi, vel clam, vel precario. Nam iniusta possessio venditoris non potest proficere emptori: quia quis debet vti accessione iusta, nō iniusta: vt j. eo. l. accessiones. §. vlt. Et secundum hanc lecturam iste. §. vult dicere hic, &c. vt dixi in casu. Et ita singularis successor non vtitur accessione iniuste possessionis sui authoris. Potest tamē & alio modo notari exemplum, & sic: ponamus, tu dolo, vel vi induxisti aliquem ad aliquam rem vendendam, vel donandam, vel tradēdam bona fide: emo rē illam a te, & per traditionē accipio: cado postea a possessione illius rei, sine dolo redijt possessio ad eum, qui promisit dolo tuo, vel vi tua; peto ab eo rem, nūquid repellar doli exceptione, que obstabat meo authori? Et certe si non vult vti acces-
7 sione sui authoris, non: † quia emptor est singularis successor, & habet titulum non lucratiuum, vnde non debet ei dolus sui authoris nocere: vt. C. de pericu. & commod. rei vendi. l. dolo. Sed si volo vti accessione mei authoris, debeo vti cum sua causa, suisq; vitijs: vnde sicut ei obstabit exceptio doli, ita mihi. Unde sicut mihi prodest, si possideat bona fide, ita si possideat mala fide, mihi nocet, vt. ff. dixi. Secus tamen est, si haberem titulum lucratiuum a te, quia donasses mihi rem: quia si peto rem, repellar doli exceptione, velim vti tua accessione, vel non: quia melior debet esse mea conditio, quando vtor titulo lucratiuo, scilicet donationis, quam si vtatur, alias vtar titulo non lucratiuo: vt. j. de dol. excep. l. ij. §. de authoris. & in. §. seq. & in. §. si quis autem. Or Segnori, ad §. istum quedam lex videtur contraria: quia videtur velle lex, quod si possides mala fide rem aliquam, & ego emo a te bona fide, tua mala fides non nocet mihi quin possim vsucapere: vt. C. de longi tēpo. prescrip. l. j. Ad quod ita dicetur: ibi emptor volebat vti accessione sui authoris, & sic mala fides non nocet ei, hic sic: vnde mala fides sui authoris scilicet obest ei. Et ad solutionem huius cōtrariū, & vt plene liqueat articulus iste, ita notate: vitia alia realia, alia
8 personalia. † Et sunt hec vitia realia, que afficiunt rem, & comitentur rem quocunq; vadat, vt est furtum, & res furtiue subtracta. [Uiolentia.] id est, res vi possessa. Item quod res sit data presidi contra legem Iuliam repetundarum: vt. C. ad legem Iul. repetun. l. j. Et hoc in causa contracta a nostris maioribus, in causa vniuersalis successionis, vel singularis, puta titulo lucratiuo, vel non, impediunt vsucapionem: licet secus quo ad fructus: vt insti. de vsucap. §. furtiue. & ff. titu. j. l. bone fidei. §. penul. Et est verum quod hec vitia comitantur rem, & obstant omnibus successoribus: vt. C. eodem. l. vitia. vt res vi possessa. Et intelligo de vi ablatiua, vel expulsiua: secus si compulsiua quia coacta voluntas est voluntas: vnde res bene potest vsucapi vel prescribi: vt. C. quod metus causa. l. vi, vel metu. Et obstant hec vitia omnibus successoribus, si velint vti accessione sui authoris, vt in. §. isto secundum primam lecturam.
9 † Sunt & vitia personalia, que afficiunt personam, non rem, vt sunt dolus, & similia: & in istis vitijs ita notate quod vitia personalia obstant vniuersalibus successoribus indistincte: quia vniuersales successores vitiorum, & culpe defuncti: vt. ff. de public. l. sed & si. §. sed si partus. vt. j. de diuer. & tempo. prescrip. l. cum heres. Unde si heres habet bonam fidem, & defunctus nullam, non ei prodest: vt C. eo. l. vitia. Sed vitia personalia obstant singularibus successoribus, vt emptoribus. Hic ita dicetis in emptore. Secundum iura Digestorum non nocet emptori, vbi non vult vti accessione sui authoris, vt in lege contraria: alias secus: vt hic, & infra de doli exceptione. l. apud Celsum. §. de authoris. & infra de regulis iur. l. quod ipsi. Sed iure nouissimo secus: quia male fidei possessor, &c. vt in authen. vt spon. largi. §. in suis. collatione. vij. que est signata. C. de prescriptio. triginta annorum. l. prima. Sed licet non possit vsucapere, vel prescribere longo tempore, longissimo tamen sic poterit: vt. C. de prescriptio. triginta vel quadragin. annorum. l. sicut. & l. cum notissimi. Sed si forte singularis successor habet titulum lucratiuum, obstat ei exceptio, siue velit vti accessione sui authoris, siue non: vt. j. de doli exceptio. l. apud Celsum. §. si quis ex causa legati. Sed queritur, & instatur hic, hec sunt vitia realia, res furtiua, sed vitio litigiosi, sunt vitia realia, an personalia. Dicunt quidam quod est vitium reale: & hoc probatur per finem huius. §. Unde si hic equiparantur, clam possidere, vi ablatiua, & expulsi-
10 ua, ergo sunt vitia realia. Sed nos contradicimus. † Quod ex eo apparet: quia si res est a te petita, & lis est contestata, & alius eam emit, potest longo tempore eam prescribere. Quod non posset, si vitium litigiosi esset reale: vt. C. de prescript. longi tempo. l. male. Item possidere clam, est vitium personale: quia inuenimus quod leges vocant clandestinam possessionem, non clandestinam rem: vt. ff. eod. l. clam. Sed leges vocant rem furtiuam, non possessionē furtiuam: vnde sunt vitia realia. Preterea precario possidere, est vitium personale: vt. ff. communi diuidundo. l. in eos. & est efficax quantum ad vsucapionem, & prescriptionem. Non obstat finis huius. §. clam, precario possidere, sunt in hoc similia, sicut violentia authoris, vnde obest mihi. vtar accessione sui temporis vel non: ita clā possidere obest mihi, si vtar accessione sua: alias non differunt: quia clam possidere est vitium persone: possidere vi, est vitium reale.

11 § Preterea. Hic dicitur: † quendam hominem, quem possidebas bona fide, & iusto titulo mihi ementi bona fide vendidisti, & tradidisti: ponamus, illum seruum hominem possedisti triginta tribus mensibus, ego possedi eum sex mensibus, & sic precessit triennium, & tres menses: ego video postea de vitio huius serui quomodo est vitiosus, ego volo redhibere seruum: vult alius, scilicet dominus vult eum auocare: venditor vult vti accessione mei, alias sue emptionis, & dicere quod est perfecta vsucapio, nunquid poterit? Dicunt quidam quod nō, quia redhibitio est venditionis resolutio. Sed certe dicit Iure-
12 consultus, contrarium est: † nam sicut emptor potest vti accessione sui venditoris, ita facta redhibitione venditor potest vti accessione sui emptoris: vnde vsucapio est completa: vnde non potest seruus a domino vendicari. [Preterea queri-

tur. ſi quis.] ſcilicet poſſeſſor careat vitio. [Venditori.] ſubaudi qui poſſedit triennio minus tribus menſibus. [Redhibitio.] vt ff. de edil. edict. Lredhibere. [Alij.] ſcilicet putant, & verius. [Puto.] ſcilicet vt emptor poſſit vti acceſſione ſui venditoris, & contra. Unde habetus hic, ſicut in perficienda vſucapione tempus venditoris prodeſt emptori, ita econtra: vt. ff. de diuerſ. & tempor. præſcrip. L de acceſſionibus. Et notate quod redhibitio intelligitur fieri bona fide: vt. ff. de actio. inſt. mut. can. fac. Lex hoc edicto. in fin. cum lege ſequen.

13 **§ Si liber homo.** Hic dicitur: † ſi liber homo, qui ſeruiebat mihi bona fide, vel ſeruus alienus extra rem meam. vel operam ſuam, quæſiuit poſſeſſionem alicuius rei, & ego poſſeſſor poſſedi triēnio: poſtea apparet hominem eſſe liberum, vel ſeruum alienum, & ita rogo eū libero reſtituere poſſeſſionem, vel domino ſerui: nūquid poterit liber homo, vel etiam dominus ſerui vti mea acceſſione: Certe non. [Cōparauerit.] ſcilicet nec ex re ſua, vel ex operis ſuis. [Alij.] ſcilicet non bone fidei poſſeſſori: vt. ff. titu. proximo. l. liber homo. § quicquid. [Acceſſione.] ſcilicet eius temporis, quo poſſeſſor bona fide poſſedit. Sed videtur contra. § eod. l. quod ſi iuſſu. hoc poteſt dici multis modis: vel hic reſtituit extra iudicium, vnde non poteſt vti acceſſione: ſecus ſi iuſſu iudicis: vt in. § contrario. Vel refert ſi reſtituitur vi perſonalis actionis: & tunc poterit vti acceſſione, vt in. § contrario. Aut non vi perſonalis actionis, & tunc non poteſt vti, vt hic.

14 **§ Quæſitum eſt.** Hic dicit: † ſi defunctus poſſedit aliquam rē, & eo mortuo alius incipit poſſidere q̄ heres, quo caſu interrupta eſt poſſeſſio: quo caſu mihi non prodeſt. Idem in emptore, vt poſſeſſio ſit interrupta, & nō profici at emptori, ſi alter prius ingreſſus eſt. Licet quidam dicant aliud in emptore, & aliud in herede. Sed certe idē ius debet dici, & poterit heres continuare tempora defuncti, nedum poſſeſſionis tempora, quam habuit tempore mortis. imo poſſeſſoris, quam habuit quocunq; tēpore. Et hoc dixit. [Quæſitum eſt. ſi prius.] id eſt, primo loco interrumpitur. † Unde notate q̄ poſſeſſio venditoris prodeſt emptori, ſi non eſt alius primo ingreſſus: vt. ff. eo. l. cum quis. Alias ſecus, vt hic. [Emptoris.] & ibi aliqua plenius: quia in heredem tranſit dominium rerum hereditariarum ſine traditione: vt. ff. eodē. l. cum heredes. Non ſic in emptore, vt. C. eo. l. ſeruum. Sed in aliquo eſt deterius, quia ſecundum hec tempora mala fides venditoris non nocet emptori: vt. C.

16 de præſcrip. longi temp. l. i. † Sed mala fides defuncti nocet heredi: quia eſt ſucceſſor vitiorum, & culpe defuncti: vt. ff. de diuerſis & tempo. præſcript. l. cum heres. [Probari.] vnde ſicut interrumpitur poſſeſſio, & emptor non vtitur acceſſione ſui venditoris, ita in herede: vt. ff. tit. i. l. poſſeſſio teſtatoris. Sed ſi alia perſona non ſit adepta poſſeſſionem, tunc heres bene poterit vti. [Fuerat.] ſcilicet quocunq; tempore. Alias eſt in litera, nunquam fuerat: & poteſt ita ſaluari, nunquam, ſcilicet tempore mortis. Et hoc eſt verum, ſi non eſt alius medio tempore nactus poſſeſſionem defuncti: vt. ff. eo. l. poſſeſſio quoq;

17 **§ In dotem.** Hic dicit: † ſi mulier dedit mihi rē in dotem, ego maritus potero vti acceſſione vxoris: ſed ſi diſſoluitur matrimonium, & vxor poterit vti acceſſione mariti. [Accepta.] id eſt, reddita ſoluto matrimonio. [Vel marito.] ad primum caſum refertur. [Vel vxori.] Ad ſecundum caſum refertur. Unde ſicut emptor poteſt vti acceſſione ſui venditoris, vt. ff. eo. l. § præterea. ita in dote. Et hoc eſt verum in iuſta poſſeſſione: quia ſi donat conſtante matrimonio, ego poſſideo iniuſte: vnde ſi reddo ei, non vtetur acceſſione: vt. ff. eo. l. cum vxor. cum ſuis ſimilibus.

18 **§ Si is, qui precario.** Hic dicitur: † ſi conceſſi tibi rem poſſidere precario, quam ego poſſidebam, nunquid ego potero vti acceſſione tui temporis: Et certe nō, quandiu vteris precario, alias ſic. [Conceſſit.] ſcilicet alicui poſſidere, ſcilicet ciuiliter, & naturaliter. Aliquando tamen vteroq; poſſidet: vt. ff. eod. l. poſſideri. § ex contrario. ſi hoc agatur: alias ſecus, vt hic, & ff. eodē. l. ſi quis ante. ff. de precario. l. & habet. § eum. [Non poſſe.] quia nō poſſidet aliquo modo: vnde non poteſt vti acceſſione, quia non poteſt accedere poſſeſſio, &c. vt. ff. eo. l. § acceſſiones. & § vlt. [Poſſidebatur.] ſcilicet & hoc ideo: quia reuocato precario iſte poſſidet, vnde poterit vti tunc ſua acceſſione.

19 **§ Ex facto queritur.** Hic dicitur: † ſeruus meus habebat peculium, ego manumiſi eum inter viuos, & peculium ei adeni: ipſe manumiſſus poſſedit ex cauſa peculiari aliquam rem: rem illam ab eo mutuam: nunquid potero vti acceſſione ſua: Et reſpondet Iureconſultus q̄ ego dominus potero vti acceſſione quondam ſerui mei, quæ clam habita eſt, & ſic iniuſte poſſidebat. [Adhuc manumiſſus.] ſcilicet inter viuos. [Retractata a prædone poſſidente.] id eſt, manumiſſo. Unde nota, q̄ iſte. § intelligit, quādo manumiſi inter viuos, & nunc conceſſi ei peculiū, & ſic debet apud me remanere. Unde ſi ademit ei, non videtur concedere. alias ſic: vt. C.

20 de pec. eius, qui mer. lib. l. i. Item notate † q̄ licet iuſtus poſſeſſor poſſit vti acceſſione iuſt e poſſeſſionis, vt. ff. ea. l. § præterea. non tamē iniuſtus poſſeſſor poteſt vti acceſſione iniuſte poſſeſſionis: vt hic, & ff. ea. l. § acceſſiones.

§ Si iuſſu. Iſte. § loquitur, & legatur duobus modis, ſicut patebit vobis. ff. Et vno modo legitur in perſonali actione, ſiue realis, alias rei vendicatione. & poſ-

21 nens ita caſum: † petū aliquam rem per publicianam, fuiſti condemnatus reſtituere, & reſtituiſti. nunquid potero vti tua acceſſione: Certe ſic. Et ſecūdum hoc exponetis ita literam: ſi quis iuſſu iudicis. i. diffinientis non inter loquentis: & tunc ſi eſſet inter locutus, non poſſiderer, ſed detineret: vt. ff. eodē. l. poſſideri. in fi. & § ſi quis. Sed ſi inducitur in poſſeſſionem diffinitiue, poſſidet: vt. ff. e. l. iuſte. [Adhibi.] ſ. agenti publiciana. vel triticaria: & dic acceſſionē illius, qui mihi reſtituit. Sed ad. § illum opponitur, & videtur q̄ ſi reſtituitur mihi res iuſſu iudicis, q̄ poſſim vti acceſſione reſtituentis. Sed lex videtur contraria. ff. eod. l. liber homo. Soluto. Saluis ſolutionibus, quas ibi adieci: aliud ſi ago rei vendicatione, vt ibi. Aliud ſi ago publiciana, vel triticaria, vt hic. per quam triticariam petitur reſtitui: vt. ff. de tritic. l. ſ. Et erit ratio, quare ſi

22 ago rei vendicatione, q̄ non detur acceſſio reſtituentis: † q̄ dum ago rei vendicatione, dico me dominum, nec peto a poſſeſſore aliquid iuris illius in me tranſferri: vt. ff. de rei ven. l. officium. & in rem. Sed in publiciana intendo mihi rem reſtitui, & ſi quid iuris habet, in me tranſferri: vt. ff. de pec. l. ij. inſi. & l. ſeq. Item in perſonali actione peto aliquid mihi dari: vt. ff. tit. i. l. non ſolum. § ſi mihi. & l. de rei. l. a diuo Pio. § ſciendum. Vel poteſt dici in rei vendicatione interdum vtor acceſſione reſtituentis rem, ſed non ſemper. Aut ego ſum dominus: & non vtar tunc acceſſione: vt. ff. ea. l. § liber homo. Aut non ſum dominus, & iudex condemnat per iniuriam me reſtituere: & tunc vtar, vt hic, & arg. ff. de pub. l. item ſi res. Sed hec ſoluto non videtur eſſe bona: vbi vendico a domino, ſi ipſe tradit rem mihi, non tradit vt ſuam, ſed vt meam, & ideo non tranſit dominium: vt. ff. de cond. ob can. l. ſed. § ſubtilius. ergo non poſſeſſionem tranſfert: quia quo caſu non tranſfert dominium, nec poſſeſſionem: vt alibi dicimus. ff. ti. i. l. traditio. Sed hoc argumentum non eſt bonum: q̄ aliq; tranſit poſſeſſio, & non dominium: vt. ff. e. l. i. § ſi vir. Item ſi aliquis alienat rem pupilli, &c. vt. ff. pto emp. l. ſ. § ſi a pupillo. & § ſeq. Vel poteſt dici q̄ lex. ita ſi res. ff. de pub. eſt intelligenda, quando debebas rē perſonali actione, & tradidiſti eam. quia meus author eo, poſſum vti tua acceſſione, ſed interdum vtar, vt ſi putauit meam eſſe, & reſtitui: vt. ff. de public. l. cum, qui. § petenti.

23 **§. Sed & legatario.** Hic dicitur: † ſi teſtator rem aliquam legat mihi, poſſum vti acceſſione teſtatoris. & heredis, ſiue ſit legata mihi pure, ſiue in diem, ſiue ſub conditione. Sed ſi donatio mihi rem aliquam. ſimiliter vtar acceſſione eius temporis, quo mihi donatū. [Sed & legatario.] Quaſi dicat, non ſolum datur acceſſio emptori, vt. ff. ea. l. § præterea. ſed & legatario, &c. vel fideicommiſſario, ſubaudi ſi tamen medio tempore poſſeſſio non eſt ab alio occupata: vt. ff. tit. i. l. poſſeſſio. [Donauit.] ſ. ex perſona donatoris.

24 **§ Acceſſiones.** † Si aliquis aliquam rē poſſideret, poſſum vti eius acceſſiōe: alias non poſſedit. [Poſſeſſionē.] vt eſt exemplum in. § præterea. § ead. Item donator habet proprium poſſeſſionem: vt. ff. proximo § poſſidet. Præterea acceſſione illius, qui nullo modo poſſidet, non poſſum vti: ſicut nec illius, qui non iuſte poſſidet: vt. ff. ead. l. § ex facto.

25 **§ Preterea.** Hic dicitur † q̄ vitioſe poſſeſſioni nō poteſt accedere iuſta poſſeſſio, nec vitioſa iuſte. [Accedere.] vt eſt exemplum, quod infra ſequit. [Non eſt. ff. poteſt accedere: vt ſi poſſideo vi vel clam, non poſſum vti tua acceſſione: & ita econtra, ſi poſſideo ego vi, vel clam, non poteſt vti mea acceſſione: vt. ff. e. l. § ex facto. Nec obſt. ff. e. l. § cum quis. qui vi dicitur immuere ibi q̄ iniuſtus poſſeſſor poteſt vti acceſſiōe iuſti poſſeſſoris. Sed ille. § eſt intelligendus vt ibi. Vel pōt dici. ſi aliquis poſſidet iuſte, & vult vti iniuſta poſſeſſione ſui authoris, poteſt ad ſuum dominum vti, non ad ſuam vtilitatem, vt hic. Odofre.

Summarium.

1 Acceſſione ſicti authoris vti poſſumus.
2 Emptor rei pupilli vel furioſi poteſt eorum acceſſione vti.
3 Infans, & furioſus per ſe non poſſident.

Si ſeruus

SI seruus meus. In principio huius legis dicitur:
1 † si seruus meus, vel filius meus vendet rem peculiarem, & tradit, potest vti accessione domini, si vendit voluntate domini: vel si habebat liberam, & generalem administrationem peculij. [Vendiderunt.] scilicet filius, vel seruus. Unde sicut cum vendo, potest vti emptor accessione mea, ita si filius meus, vel seruus meus vendiderunt, poterit emptor accessione mei domini vti: vt. ff. de rei vendic. l. si quis hac. §. j. & ff. de pecul. l. si quis seruum. §. etiam.

2 § Tutore quoque. Dic dicitur: † Si tutor vendit rem pupilli, vel curator rem furiosi, emptor potest vti accessione huius temporis, quo furiosus, vel pupillus possedit. [Vendente.] scilicet cum iuris subtilitate, vt ob eos alienum. [Possederit.] Sed contra. ff. eodem. l. j. §. adipiscimur. Solutio. † Non potest per se possidere infans, vel furiosus, sed per tutorem, vel curatorem: vt j. eodem. l. quamuis. §. infans. Sed pupillus bene potest possidere: vt in dicto. §. adipiscimur.

Summarium.

1 Possessionem rei mihi subtracte quando dicar perdere.
2 Possessionem rei, quam commodaui, an perdam, si commodatario subtrahatur.
3 Possessio serui fugitiui quo differat a possessione rei furtiue.

REm, que nobis. Inlege ista dicitur tria. Primo dicitur: † Si aliqua res est mihi subtracta, ego ita tam desino possidere eam, sicut eam, que vi est abepta. Secundo dicitur: Si ille, qui est in potestate, subtraxit rem, quandiu est apud eum, possideo eam, alias non. Sed & hec est ratio: quare serui fugitiui retinemus possessionem: quia sicut aliarum rerum non potest mutari possessionem, ita nec possessionē sui ipsius. Et hoc est tertium dictum. Hoc dicit. [Est.] vt. j. eod.
1 l. per eum. in fi. Sed instatur: † pone, commodaui rem meam tibi, subtrahitur tibi, perdo possessionem? Videtur q̄ sic per legem istam. Sed hoc videtur inquam q̄ rei mee, cuius possessionem habeo, vt. ff. commod. l. rei commodate. q̄ perdam possessionem: quia negligentia commodatarij non debet mihi obesse: vt. j. eod. l. qui vniuersas. in princ. Quare dominus Azo & Jo. dixerunt q̄ hec lex intelligitur, quādo subtrahitur mihi: secus si subtrahitur commodatario. Vel potest dici: sicut desinit colonus de re, vel seruus, per quem possideo: vt. ff. eo. l. possideri. §. quod si seruus: & tunc perdo possessionem: ibi si dicitur commodatarius, perdo possessionem. Item perdo possessionem in re peculiari: secus in re dominica: vt. j. de fur. l. ante dum. §. item si res. & §. cum autem. [Potest.] vt. ff. eod. l. possideri. §. si seruus. Sed videtur contra: si serui fugitiui retinemus possessionem: & rei furti ne perdimus possessionē: ergo serui fugitiui perdo possessionem: vt. ff. de seruis
3 fugit. l. j. † Verum est q̄ serui fugitiui retinemus possessionem, sed rei furtiue perdimus possessionē: verus est in furto regulari, & cum discernitur subtrahens a subtracto: secus in furto irregulari, vt in seruo, vt hic, & vbi non discernitur subtrahens a subtracto.

Odofre.

Summarium.

1 Vxor viro non potest donare matrimonio constante.
2 Vxor viro rem alienam donare potest.

QUod vxor. Dic dicitur. † Si vxor donat rem suam viro constante matrimonio, non valet donatio: & intelligitur quia possidere pro possessore, & econtra est idem. [Donauerit.] scilicet constante matrimonio.] Pro possessore.] Subaudi, & ita inuste: vt. ff. de petitio. hereditat. l. pro herede. in fin. & ff. eo. l. Pomponius. §. ex facto. Or Segnoa, hec lex est intelligenda vt
2 dixi: † Secus si vxor donat rem alienam viro, quia valet, donatio: quia licet vir fiat locupletior, vxor tamen non fit pauperior: vnde posset vsucapere titulo pro donato: vt j. de vsucapionibus pro donato. l. si vir. Sed vbi donat rem suam, non valet donatio: vnde dicitur inuste possidere, vt hic, & ff. eodē. l. j. §. si vir. Quod est verum, quantum ad hoc vt lucretur fructus industriales: vt. ff. de vsur. l. si uctus. in princ.

Odofred.

Summarium.

1 Possessionem non dicitur perdere, qui ad eam actionem habet.
2 Dominium animo solo non perditur, possessione retenta. j.
4 Dominium animo, & alio facto perditur.

SI quis vi. Dic dicitur: † si possideo rem aliquam ciuiliter, vel naturaliter, vel ciuiliter tantum, vel naturaliter tantum, si dicar de possessione, licet desinam possidere, tamen q̄ habeo interdictum vnde vi pro recuperanda possessione, non videor vi deiectus. [Debet.] scilicet quantum ad effectum. [Habeat.] vt infra eodem. l. non videtur. & supra de in integrum restit. l. nemo. Vel ita exponе, perinde haberi debet quo ad quid, scilicet vt recuperet damna que passus est, per interdictum vnde vi, sed perdit possessionem, vt infra de vi & vi armata. l. prima. & l. interdictum. Unde non datur interdictum pro retinenda, sed pro recuperanda possessione: vt dicitur infra de vi & vi armat. l. j. §. interdictum.

2 § Differentia. Hic notatur differentia inter dominium & possessionem. † Et dominium est tale, quia si sum dominus huius rei, & nolo esse dominus, non statim desino esse dominus. Secus in possessione, quia statim perdo eam. Et unum sciatis, quia si trado tibi possessionem ea mente vt eam mihi restituas, desino possidere. [Non vult.] nisi a se abiceret, & haberet pro derelicto, vt dicam. [Possidere.] Quod est verum, si incipimus ab animo: vt supra eodem. l. possideri. §. in amittenda. Secus si a corpore: vt in. §. qui ad nundinas. [Possidere.] quia habebat animum desinendi possidere: vt infra eodem. l. pro suma. §. si a furioso. Et prima facie iste. §. nō videtur aliquid valere: tamen si bene intelligatis, multum valet: quia dicit, solo animo, & solis verbis perdo possessionem, si depo-
3 no animum possidendi siue iure, siue non. † Sed solo animo non perditur dominium: vnde colligo argumentum ad hoc: pone, remit aliquis, & confitetur se habere in feudum domum istam a me, que in veritate est sua: & de hoc fit publicum instrumentum: ego postea, quia commisit felonam contra me, volo vendicare hanc domum, & dico ei quomodo fuit confessus quod habebat a me domum illam in feudum: certe si est cautus homo dicit, bene confiteor quod ita fui confessus, vt dicitis, sed solo animo nō possum abdicare a me dominium, licet possessionem. Unde si donaui tibi rem meam, & postea dedisse mihi in feudum, possem vendicare: sed si tantum confessus sum non nocet mihi, siue sim confessus in iure, q̄ possum reuocare vsq̄ ad sententiam: siue etiam iudicij, q̄ possum reuocare quandocunq̄ integra antequā vendices. Et hoc vult dicere. §. iste. Et est verum quod solo animo non perditur dominium. Sed quid requiritur in dominio perdendo: Vnde, & ita solum multa contraria: si depono animum possidendi hanc librum in re mobili, proiciam eam, & habeo pro derelicto, vnde occupanti conceditur: vnde solo animo non perdit dominus dominium, sed si abiecit a se. Et sic soluitur contrarium: vt infra pro derelicto. l. prima. & infra de stipul. seruorum. l. quod seruus. & instituta de rerum diuisione. §. fina. & supra ad legem Rhodiam. de iactu. l. secunda. in fine. † Item & si non perditur solo animo dominium, perditur animo, & alio facto. Quid si hec res non sit tua, & dicis, confiteor: rem meam non esse, adeo dono tibi, & constituo me tuo nomine possidere: vnde si erat dominus, in me trāsit dominium: vt infra. l. pro suma. alias non.

Odofredus.

Summarium.

1 Possessorem alium eius rei, quam possidemus, qualiter faciamus.
2 Procurator existens in re meo nomine, non dicitur ei possidere.
3 Possidere qualiter dicatur quis ignorans, per procuratorem.
4 Possessionem perdit tradens, licet non queratur ei, cui traditur.
5 Possessio solo queritur aspectu cum traditione possessoris.
6 Possessio quomodo non queratur sine actu corporeo.
7 Possessio rei non vacantis non queritur solo animo.

QUod meo. In principio huius legis dicit:
1 † si possideo aliquid meo nomine, possum me constituere nomine tuo possidere. Unde si vendo tibi aliquā rē, & constituo me tuo nomine possidere, desino possidere, & in te transit dominū: nec videor causam possessionis mutare, sed desino possidere, & alia possessor ē facio. Aliud aliud est possidere, & aliud alieno nomine possidere. Ille in possidet, cuius nole possidet. [Possidere.] vt in exemplo portio I casu. & C. de

tur. si quis.] scilicet possessor careno vitio. [Venditori.] subaudi qui possedit triennio minus tribus mensibus. [Redhibitio.] vt ff. de edil. edict. l. redhibere. [Allq.] scilicet putant, & verius. [Puto.] scilicet vt emptor possit vti accessione sui venditoris, & contra. Unde habetis hic, sicut in perficienda vsucapione tempus venditoris prodest emptori, ita econtra: vt ff. de diuers. & tempor. præscrip. l. de accessionibus. Et notate quod redhibitio intelligitur fieri bona fide: vt ff. de alie. iud. mut. can. fac. l. ex hoc edicto. in fin. cum lege sequen.

13 **§ Si liber homo.** Hic dicitur: † si liber homo, qui seruiebat mihi bona fide, vel seruus alicuius extra rem meam, vel operam suam, quæsiuit possessionem alicuius rei, & ego possessor possedi triennio: postea apparet hominem esse liberum, vel seruum alienum, & ita cogor ei libero restituere possessionem, vel domino serui: nãquid poterit liber homo, vel etiam dominus serui vti mea accessione? Certe non. [Cõparauerit.] scilicet nec ex re sua, vel ex operis suis. [Allq.] scilicet non bone fidei possessori: vt ff. tutu. prozimo. l. liber homo. §. quicquid. [Accessione.] scilicet eius temporis, quo possessor bona fide possedit. Sed videtur contra. ff. eod. l. quod si iussu. hoc potest dici multis modis: vel hic restituit ex tra iudicium, vnde non potest vti accessione: secus si iussu iudicis: vt in §. contrario. Vel refert si restituitur vi personalis actionis: & tunc potest vti accessione, vt in §. contrario. Aut non vi personalis actionis, & tunc non potest vti, vt hic.

14 **§ Quæsitum est.** Hic dicit: † si defunctus possedit aliquam rẽ, & eo mortuo alius incipit possidere q̃ heres, quo casu interrupta est possessio: quo casu mihi non prodest. Idem in emptore, vt possessio sit interrupta, & nõ proficiat emptori, si alter prius ingressus est. Licet quidam dicant aliud in emptore, & aliud in herede. Sed certe idẽ ius debet dici, & poterit heres continuare tempora defuncti, nedum possessionis tempora, quam habuit tempore mortis. imo possessoris, quam habuit quocunq; tẽpore. Et hoc dicit. [Quæsi
15 tum est. si prius.] id est, primo loco interrumpitur. † Unde notate q̃ possessio venditoris prodest emptori, si non est alius primo ingressus: vt ff. eo. l. cum quis. Alias secus, vt hic. [Emptoris.] & ibi aliqua plenius: quia in heredem transit dominium rerum hereditariarum sine traditione: vt ff. eod. l. cum heredes. Non sic in emptore, vt C. eo. l. seruum. Sed in aliquo est determinatum, quia secundum hec tempora mala fides venditoris non nocet emptori: vt C.
16 de præscrip. longi temp. l. j. † Sed mala fides defuncti nocet heredi: quia est successor vitiorum, & culpe defuncti: vt ff. de diuersis & tempo. præscript. l. cum heres. [Probari.] vnde sicut interrumpitur possessio, & emptor non vtitur accessione sui venditoris, ita in herede: vt ff. tut. l. possessio testatoris. Sed si alia persona non fuerat adepta possessionem, tunc heres bene poterit vti. [Fuerat.] scilicet quocunq; tempore. Alias est in litera, nunquam fuerat: & potest ita saluari, nunquam, scilicet tempore mortis. Et hoc est verum, si non est alius medio tempore nactus possessionem defuncti: vt ff. eo. l. possessio quoq;.

17 **§ In dotem.** Hic dicit: † si maher dedit mihi ex in dotem, ego maritus potero vti accessione vxoris: sed si dissoluitur matrimonium, & vxor poterit vti accessione mariti. [Accepta.] id est, reddita soluto matrimonio. [Vel marito.] ad primum casum refertur. [Vel vxori.] Ad secundum casum refertur. Unde sicut emptor potest vti accessione sui venditoris, vt ff. ea. l. §. preterea. ita in dote. Et hoc est verum in iusta possessione: quia si donat constante matrimonio, ego possideo iniuste: vnde si reddo ei, non vtetur accessione: vt ff. eo. l. cum vxor. cum suis similibus.

18 **§ Si is, qui precario.** Hic dicitur: † si concessi tibi rem possidere precario, quam ego possidebam, nunquid ego potero vti accessione tui temporis? Et certe non, quandiu vteris precario, alias sic. [Concessit.] scilicet alicui possidere, scilicet similiter, & naturaliter. Aliquando tamen vteretur possidet: vt ff. eod. l. possideri. § ex contrario. si hoc agatur: alias secus, vt hic, & ff. eodẽ. l. si quis ante. & ff. de precario. l. & habet. § cum. [Non posse.] quia nõ possidet aliquo modo: vnde non potest vti accessione, quia non potest accedere possessio, &c. vt ff. ea. l. §. accessiones. & §. vlt. [Possidebatur.] scilicet & hoc ideo: quia reuocato precario iste possidet, vnde poterit vti tunc sua accessione.

19 **§ Ex facto queritur.** Hic dicitur: † seruus meus habebat peculium, ego manumisi eum inter viuos, & peculium ei ademi: ipse manumissus possedit ex causa peculiari aliquam rem rem illam ab eo mouean: nunquid potero vti accessione sua? Et respondet Iureconsultus q̃ ego dominus potero vti accessione quondam serui mei, que clam habita est, & sic iniuste possidebat. [Da-
numissus.] scilicet inter viuos. [Retractata a predone possidente.] id est, manumisso. Unde nota, q̃ iste §. intelligit, quãdo manumisi inter viuos, & nunc concessi ei peculiũ, & sic debet apud me remanere. Unde si a demur rei, non videtur concedere. alias sic: vt. C.
20 de pec. cetus, qui mer. lib. l. j. Item notate † q̃ licet iniustus possessor possit vti accessione iuste possessionis, vt ff. ea. l. §. preterea. non tamẽ iniustus possessor potest vti accessione iuste possessionis: vt hic, & ff. ea. l. §. accessiones.

§ Si iussu. Iste §. loquitur, & legatur duobus modis, sicut patebit vobis. ff. Et vno modo legitur in personali actione, siue reali, alias rei vendicatione, & po-
21 netur ita casum: † petit aliquam rem per publicianam, fuisti condemnatus restituere, & restituisti. nunquid potero vti tua accessione? Certe sic. Et sic dicãm hoc exponendo tra literam: si quis iussu iudicis. i. diffinientis non interloquentis: & tunc si esset interlocutus, non possideret, sed detineret: vt ff. eodẽ. l. possideri. in fi. & §. si quis. Sed si inducitur in possessionem diffinitiue, possidet: vt ff. eo. l. iuste. [Addibi.] scilicet agenti publiciana. vel triticaria: & dic accessionẽ illius, qui mihi restituit. Sed ad. §. istum opponitur, & videtur q̃ si restituatur mihi res iussu iudicis, q̃ possim vti accessione restituentis. Sed lex videtur contraria. ff. eod. l. liber homo. Solutio. Salua solutionibus, quas ibi adiecit: aliud si ago rei vendicatione, vt ibi. Aliud si ago publiciana, vel triticaria, vt hic. per quam triticariam petitur restitui: vt ff. de tritic. l. j. Et erit ratio, quare si
22 ago rei vendicatione, q̃ non datur accessio restituentis: † q̃ dum ago rei vendicatione, dico me dominum, nec peto a possessore aliquid iuris illius in me transferri: vt ff. de rei ven. l. officium. & l. in rem. Sed in publiciana intendo mihi rem restitui, & si quid iuris habet, in me transferri: vt ff. de per. l. ab. in fi. & l. seq. Item in personali actione peto aliquid mihi dari: vt ff. tit. j. l. non solum. §. si mihi. & l. de re in. l. a viuo. Pio. §. sciendum. Vel potest dici in rei vẽdicatione interdum vtor accessione restituentis rem, sed non semper. Aut ego sum dominus, & non vtar tunc accessione: vt ff. ea. l. §. liber homo. Aut non sum dominus, & index condemnat per iniuriam me restituere: & tunc vtar, vt hic, & arg. ff. de pub. l. item si rea. Sed hec solutio non videtur esse bona: vbi vendico a domino, si ipse tradit rem mihi, non tradit vt suam, sed vt meam. & ideo non transit dominium: vt ff. de cond. ob can. l. vedi. §. fabrilibus. ergo non possessionem transfert: quia quo casu non transfert dominium, nec possessionem: vt alioquin nus. ff. ti. j. l. traditio. Sed hoc argumentum non est bonum: q̃ aliqñ transit possessio, & non dominium: vt ff. e. l. j. §. si vir. Item si aliquis alienat rem pupilli, &c. vt ff. pro emp. l. §. si a pupillo. & §. seq. Vel potest dici q̃ lex. ite si rea. ff. de pub. est intelligenda, quando debebas rẽ personali actione, & tradidisti eam. quia meus author es, possum vti tua accessione, sed interdum vtar, vt si iurami meam esse, & restitui: vt ff. de public. l. eum, qui. §. petenti.

23 **§. Sed & legatario.** Hic dicitur: † si testator rem aliquam legat mihi, possum vti accessione testatoris. & heredis, siue sit legata mihi pure, siue in diem, siue sub conditione. Sed si donasti mihi rem aliquam. similiter vtar accessione eius temporis, quo mihi donasti. [Sed & legatario.] Quasi dicat, non solum datur accessio emptori, vt ff. ea. l. §. preterea. sed & legatario, &c. vel fideicommissario, subaudi si tamen medio tempore possessio non est ab alio occupata: vt ff. tit. l. possessio. [Donauit.] scilicet ex persona donatoris.

24 **§ Accessiones.** † Si aliquis aliquam rẽ possideat, possum vti eius accessiõe: alia non possedit. [Possessionẽ.] vt est exemplum in. §. preterea. §. eod. Item donator habet propriam possessionem: vt ff. proximo §. possidet. Preterea accessione illius, qui nullo modo possidet, non possum vti: sicut nec illius, qui non iuste possidet: vt ff. eod. l. §. ex facto.

25 **§ Preterea.** Hic dicitur † q̃ vitiose possessioni nõ potest accedere iusta possessio, nec viciosa iuste. [Accedere.] vt est exemplum, quod infra sequit. [Non est. ff. potest accedere: vt si possides vi vel clam, non possum vti tua accessione: & ita econtra, si possideo ego vi, vel clam, non potes vti mea accessione: vt ff. e. l. §. ex facto. Nec obst. ff. e. l. §. cum quis. qui videtur innuere ibi q̃ iniustus possessor potest vti accessiõe iusti possessoris. Sed ille §. est intelligendus vt ibi. Vel põt dici, si aliquis possidet iuste, & vult vti iusta possessione sui authoris, potest ad suum damnum vti, non ad suam vtilitatem, vt hic. Odofre.

Summarium.

1 Accessione fieri authoris vti possumus.
2 Emptor rei pupilli vel furiosi potest eorum accessione vti.
3 Insanus, & furiosus per se non possident.

Si seruus

SI seruus meus. In principio huius legis dicitur:
1 † si seruus meus, vel filius meus vendit rem peculiarem, & tradit, potest vti accessione domini, si vendit voluntate domini: vel si habebat liberam, & generalem administrationem peculij. [Venditerunt.] scilicet filius, vel seruus. Unde sicut cum vendo, potest vti emptor accessione mea, ita si filius meus, vel seruus meus vendiderunt, poterit emptor accessione mei domini vti: vt. ff. de rei vendic. l. si quis hac. § j. & ff. de pecul. l. si quis seruum. § etiam.

2 § Tutore quoque. Hic dicitur: † Si tutor vendit rem pupilli, vel curator rem furiosi, emptor potest vti accessione huius temporis, quo furiosus, vel pupillus possedit. [Vendente.] scilicet cum iuris subtilitate, vt ob eo alienum. [Possederit.] Sed contra. ff. eodem. l. j. § adipiscimur. Solutio. † Non potest per se possidere infans, vel furiosus, sed per tutorem, vel curatorem: vt j. eodem. l. quamuis. § infans. Sed pupillus bene potest possidere: vt in dicto. § adipiscimur.

Summarium.

1 Possessionem rei mihi subtracte quando dicar perdere.
2 Possessionem rei, quam commodaui, an perdam, si commodatario subtrahatur.
3 Possessio serui fugitiui quo differat a possessione rei furtiue.

REm, que nobis. In lege ista dicitur tria. Primo dicitur: † Si aliqua res est mihi subtracta, ego ita cum desino possidere eam, sicut eam, que vi est ablata. Secundo dicitur: Si ille, qui est in potestate, subtrahit rem, quamdiu est apud eum, possidet eam, alias non. Sed & hec est ratio:
1 quare serui fugitiui retinemus possessionem: quia sicut aliarum rerum non potest interuertere possessionem, ita nec possessionē sui ipsius. Et hoc est tertium dictum. [Hoc dicit.] [Est.] vt. j. eodē. l. per eum. in fi. Sed instatur: † pone, commodam rem meam tibi, subtrahitur tibi, perdo possessionem: Ulcitur q̄ sic per legem istam. Sed hoc videtur inīquum q̄ rei mee, cuius possessionem habeo, vt. ff. commod. l. rei commodate. q̄ perdam possessionem: quia negligentia commodatarij non debet mihi obesse: vt. j. eod. l. qui vinctos. in prin. Quare dominus Ugo & Jo. dixerunt q̄ hec lex intelligitur, quādo subtrahitur mihi: tecno si subtrahitur commodatario. Vel potest dici: sicut dicitur colonus de re, vel seruus, per quem possidebo: vt. ff. eo. l. possideri. § quod si seruus: & tunc perdo possessionem: ibi si dicitur commodatarius, perdo possessionem. Item perdo possessionem in re peculiari: secus in re dominica: vt. j. de fur. l. interdum. § item si res. & § cum autem. [Potest.] vt. ff. eod. l. possideri. § si seruus. Sed videtur contra: si serui fugitiui retinemus possessionem: & rei furti ne perdimus possessionem: ergo serui fugitiui perdo possessionem: vt. ff. de seruis
3 fugit. l. j. † Verum est q̄ serui fugitiui retinemus possessionem, sed rei furtiue perdimus possessionē: verus est in furto regulari, & cum discernitur subtrahens a subtracto: secus in furto irregulari, vt in seruo, vt hic, & vbi non discernitur subtrahens a subtracto.

Odofre.

Summarium.

1 Uxor viro non potest donare matrimonio constante.
2 Uxor viro rem alienam donare potest.

QUod vxor. Hic dicitur. † Si vxor donat rem suam viro constante matrimonio, non valet donatio: & intelligitur quis possidere pro possessore, & econtra est idem. [Donauerit.] scilicet constante matrimonio.] [Pro possessore.] Subaudi, & ita munster: vt. ff. de petitio. hereditat. l. pro herede. in fin. & ff. eo. l. Pomponius. § ex facto. Or Segnon. hec lex est intelligenda vt
2 dixi: † Secus si vxor donat rem alienam viro, quia valet, donatio: quia licet vir fiat locupletior, vxor tamen non fit pauperior: vnde posset vsucapere titulo pro donato: vt j. de vsucapionibus pro donato. l. si vir. Sed vbi donat rem suam, non valet donatio: vnde dicitur mutare possidere, vt hic, & ff. eodē. l. j. § si vir. Quod est verum, quantum ad hoc vt lucretur fructus industriales: vt. ff. de vsur. l. fructus. in princ.

Odofred.

Summarium.

1 Possessionem non dicitur perdere, qui ad eam actionem habet.
2 Dominium animo solo non perditur. possessione retenta. j.
4 Dominium animo, & alio facto perditur.

SI quis vi. Hic dicitur: † si possideo rem aliquam ciuiliter, vel naturaliter, vel ciuiliter tantum, vel naturaliter tantum, si desciat de possessione, licet desinam possidere, tamen q̄ habeo interdictum vnde vi pro recuperanda possessione, non video vi deiectus. [Debet.] scilicet quantum ad effectum. [Habeat.] vt infra eodem. l. non videtur. & supra de in integrum restitu. l. nemo. Vel ita exponе, perinde haberi debet quo ad quid, scilicet vt recuperet damna que passus est, per interdictum vnde vi, sed perdit possessionem, vt infra de vi & vi armata. l. penul. & l. interdictum. Unde non datur interdictum pro retinenda, sed pro recuperanda possessione: vt dicitur infra de vi & vi armat. l. j. § interdictum.

2 § Differentia. Hic notatur differentia inter dominium & possessionem. † Et dominium est tale, quia si sum dominus huius rei, & nolo esse dominus, non statim desino esse dominus. Secus in possessione, quia statim perdo eam. Ut vnum sciatis, quia si trado tibi possessionem ea mente vt eam mihi restituas, desino possidere. [Non valet.] nisi a se abiceret, & haberet pro derelicto, vt dicam. [Possidere.] Quod est verum, si incipiamus ab animo: vt supra eodem. l. possidem. § in amittenda. Secus si a corpore: vt in. § qui ad nundinas. [Possidere.] quia habebat animum desinendi possidere: vt infra eodem. l. proxima. § si a furioso. Et prima facie iste. § nō videtur aliquid valere: tamen si bene intelligatis, multum valet: quia dicit, solo animo, & solio verbis perdo possessionem, si depo-
3 no animum possidendi siue iure, siue non. † Sed solo animo non perditur dominium: vnde colligo argumentum ad hoc: pone, vt nit aliquis, & confitetur se habere in feudum domum istam a me, que in veritate est mea: & de hoc fit publicum instrumentum: ego postea, quia commisit feloniam contra me, volo vendicare hanc domum, & dico ei quomodo fuit confessus quod habebat a me domum illam in feudum: certe si est cautus homo dicit, bene confiteor quod ita fui confessus, vt dicitis, sed solo animo nō possum abdicare a me dominium, licet possessionem. Unde si donami tibi rem meam, & postea dedisses mihi in feudum, possem vendicare: sed si tantum confessus sum non nocet mihi, siue fui confessus in iure, q̄ possum reuocare vsq̄ ad sententiam: siue extra iudicii, q̄ possum reuocare quandocunq̄ integra antequā vendices. Et hoc vult dicere. § iste. Et est verum quod solo animo non perditur dominium. Sed quid requiritur in dominio perdendo: Audi, & ita solum multa contraria: si depono animum possidendi hanc libram in re mobili, proiciam eam, & habeo pro derelicto, vnde occupanti conceditur: vnde solo animo non perdit dominus dominium, sed si abiicit a se. Et sic solatur contrarium: vt infra pro derelicto. l. prima. & infra de stipul. seruorum. l. quod seruus. & institutis de rerum diuisione. § fina. & supra ad legem Rho-
4 diam. de iactu. l. secunda. in fine. † Item & si non perditur solo animo dominium, perditur animo, & alio facto. Quid si hec res non sit tua, & dicis, confiteor rem meam non esse, ideo dono tibi, & constituo me tuo nomine possidere: vnde si erat dominus, in me trāsit dominium: vt infra. l. proxima. alias non.

Odofredus.

Summarium.

1 Possessorem alium eius rei, quam possidemus, qualiter faciamus.
2 Procurator existens in re meo nomine, non dicitur ea possidere.
3 Possidere qualiter dicatur quis ignorans, per procuratorem.
4 Possessionem perdit tradendo, licet non queratur ei, cui traditur.
5 Possessio solo queritur aspectu cum traditione possessoris.
6 Possessio quomodo non queratur sine actu corporeo.
7 Possessio rei non vacantis non queritur solo animo.

QUod meo. In principio huius legis dicit:
1 † si possideo aliquid meo nomine, possum me constituere nomine tuo possidere. Unde si vendo tibi aliquā rē, & constituo me tuo nomine possidere, desino possidere, & in te transit dominiū: nec video: causam possessionis mutare, sed desino possidere, & alij possessorē facio. Aliud aliud est possidere, & aliud alieno nomine possidere. Aliquis possidet, cuius nolle possidet. [Possidere.] vt in exēplo posito casu, & C. de

dona l. quisquis. [Possidetur.] scilicet, & ideo seruus meus, vel colonus non possidet, sed ego: vt. C. communia de uscap. l. j. & ff. eo. l. generaliter. & in. §. seq.

2 § **Procurator.** †Si procurator meus est in alia re meo nomine, ipse non possidet, sed ego, sed procurator præstat ministeriũ alienæ possessionis, & est minister vt alius possideat, non ipse: vt. ff. eo. l. generaliter. & in precedentibus habuistis. ff. proxumo. §. Potest tamen alio modo intelligi, mihi ignoranti quærit possessionem, licet mi-
3 hi scienti non procedat vsucapio: vt. ff. eodem l. j. † Sed quomodo dato est possidere aliquis ignorans, per procuratorem in cuius debet interuenire animus & corpus in acquirenda possessione, vt. ff. eod. l. possideri. Solutio. Ex quo ipse præstat suum ministerium, ego videor possidere.

4 § **Si furioso.** Hic dicitur: †volebas donare rem quandam furioso, quem putabas sane mentis: vnde quum iste furiosus esset quadam die in quarta, si dones, & tradas ei, licet desinas possidere, ipse nõ possidet: quia furiosus non potest per se possessionem acquirere. Et si dicat aliquis: quomodo tradens desinit possidere, si accipiens non nanciscitur possessionem: Dicit Iureconsultus: non refert, ex quo habuit animum definendi possidere. [Transferre.] Ut tollatis duo contraria, ita dicetis: si trado animo definendi possidere ei, qui non potest possidere, vt hic: sed si trado ei, qui potest possidere, sed ob aliquam causam non potest possidere, videtur possessio nõ transire: vt. ff. ea. l. §. si vir. Et sic soluitur illud contrarium. Idem in possessione sub condizione: & sic soluitur contrarium. j. eod. l. si me in vacuam. in princ. & ibi dicetur.

5 § **Si venditorem.** †Vendidisti mihi asinum, vel bouem, dixi q̃ ponerem illam rem in domo mea, nunquid eo ipso videtis in me transferre dominium, & possessionem: Certe sic. Idem si mihi fundum contiguum fundo meo, & eum demonstrasti mihi: quia statim transit in me possessio, licet non sim ingressus fines illius fundi. Et hoc est, quod dicit iste. §. [Certum est.] scilicet, & eiusdem adhibui, vel padena eram: vt. ff. eo. l. j. §. si iusserim. [Intuitissem.] videtur contra: quia non quæritur possessio solo animo: vt. ff. eo.
6 l. possideri. & C. eod. l. licet. Solutio. † Verum est q̃ non quæritur solo animo possessio sine corpore, si actus corporis est visus, & odoratus, & tactus: vnde si ostendis mihi, videris me mittere in possessionem.

7 § **Si dum in alia.** Hic dicunt duo. Primo: possideo aliquem fundum & dum sum in vna parte fundi, alius clam possidet in alia parte: numquid statim desino possidere: Certe non. Secundus casus est: si magnus exercitus est in fundo, & ego sum in parte fundi, huius partis non perdo possessionem. [Bene scitis.] Secus si ego: vt. ff. eod. l. clam. §. qui ad nundinas. & ibi dicit. [Ingressus.] scilicet vnã partem fundi. [Obtinet.] Sed ego obtineo aliam. Hoc verum est, dicitur hic: quia impossibile est, vbi ego sto, q̃ ipse stet: secus si ex eo, & ipse ingreditur: vt. ff. eodem l. possideri. in princ. & l. clam. §. finali. Odofredus.

Summarium.

1 Possessor conducens rem a non possessore, in eum transfert possessionem.
2 Animus possidendi quando dicatur deponi.
3 Conductor locatoris nomine dicitur possidere.
4 Possessionis causam sibi mutare nemo potest.
5 Possidere quando quis desinat ex vna causa, vt ex alia possideat. nu. 6.
7 Possessio variis modis mutari qualiter possit.
8 Possessionem mutare qualiter quis possit.

1 **QVi bona fide.** In principio huius legis dicitur: † ego fundum tuum a non domino bona fide emi, & per traditionem accepi, & incepi possidere eum, cepi ego postea scire tuum fundum esse, vnde a te conduco, nunquid statim desino possidere illum. Et respondeo q̃ sic. [Emit.] subaudi, & per traditionem accepit, q̃ ita q̃ cepit possidere. [Conduxit.] scilicet postea cum cepit scire fundum alienum. [Desinat.] scilicet emptor. [Desierit.] licet ante possideret. Et est ratio huius legis in sui principio: † si emo a non domino fundum bona fide, & per traditionem accepi, & cepi possidere fundum vel ciuiliter tantum, vel naturaliter tantũ, vel naturaliter & ciuiliter: si ego postea conduco a vero domino, ex quo scio eum verum dominum, non venditorem, depono animum possidendi, id est, cogito q̃ habeo fundum, nõ habita cogitatione domini: vnde desino possidere: vnde conductor non possidet sibi, sed detinet: vt. C. de vsucap. l. j. vnde qui a non possidet sibi, statim conducendo desinit possidere, vt hic, & ff. de rei vendic. l. quædam mulier. Nec obstat. ff. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neq. quia ibi non sibi possidet, sed domino. Vel possidet, id est, detinet. Sed quid erit: Emo rem a vero domino, postea conduco a non domino: video: ne de-
3 sinere possidere: Certe sic: † quia conductor possidet nomine locatoris: quia is possidet, cuius nomine possidetur: vt. ff. l. proxuma. in principio.

§ **Quod scriptum est.** Iste. §. exponit quandam veterem regulam. Regula est † q̃ nemo potest sibi causam possessionis mutare. Hanc regulam exponit sic Iureconsultus q̃ debeat ita intelligi, vt si possessor, qui animo, & corpore possidet, incipiat possessionem, & velit ipse possessionem, quam habet, mutare, non potest: sed si vult desinere possidere ex vna causa, vt ex alia possidere, als habere non potest. [Incumbes. Faciet causam possessionis sibi mutare vult. Et hoc statim dicit. [Non.] subaudi, cogitatum est. [Velit.] Hoc non est prohibitum. Et ponamus exemplum: animo, & corpore possideo rem mala fide, volo constituere in mente mea q̃ possideam bona fide: hoc facere non possum: vt. C. eod. l. nemo. Idem exemplum est. j. titul. j. l. non solum. §. quod vulgo. Sed est intelligenda si possideo rem, & desino possidere, possum
5 ex alia causa incipere possidere. Verbi gratia. † possideo rem mala fide, venio ad te, & dico, volo desinere possidere, & reddere eam tibi: tu postea donas mihi, vel precario concedis mihi possidere: hic quia desino possidere ex causa vna, ex alia bene possum possidere: quia hic mihi non muto causam possessionis, sed mihi mutatur: vt. ff. eod. l. possideri. §. illud. Hic est planus intellectus huius. §. Potest tamen alio modo exponi, nemo potest sibi mutare
6 causam possessionis. Dixerunt antiqui † q̃ est ita cogitandum, aliter intelligendum, nullo extrinseco accedente, sed aliquo extrinsecus accedente: si tamen accedat aliquid extrinsecus, vt eum possideo animo & corpore rem tuam mala fide, & incumbo possessioni vellem possidere bona fide: hic non possum facere, quia hic nõ accidit extrinsecus. Sed cum aliquid extrinsecus accidit, vt si possideo rem tuam mala fide, & venio ad te, & restituo tibi rem: tu donas mihi, vel concedas precario: hic accidit aliquid extrinsecus, scilicet voluntas tua, vt hic, & in illo. §. illud. ff. eo. l. possideri. Vnde circa hunc articulum notate quandam diuisionem. Aut quis vult mutare causam possessionis sibi iustam in iniustam, aut iniustam in iustam, aut iniustam in iustam, aut e contra, aut nullam
7 in aliquam, aut e contra. † Si vult mutare possessionem iustam in iniustam, verbi gratia, possidebat aliquis pro donato, vult possidere pro emptore: hoc facere non potest: vt. C. de contrahẽ. emp. l. cũ res. si vult mutare iniustam in alium iniustam: puta, possidet aliquis vi, & ita iniuste, vult constituere q̃ possideat clam: hoc sibi non licet: quia non licet vnam naturalem possessionem commertere in ciuilem: & e contra: vt. ff. eod. l. clam. in fi. si autem vult mutare possessionem iustam in iniustam: verbi gratia. possidet aliquis bona fide, vult constituere q̃ possideat clam: non potest facere hoc: vt. ff. eod. l. clam possidere. Aliquando vult constituere iniustam in iustam. Verbi gratia, possidet aliquis vi, vel clam, vult constituere q̃ possideat bona fide: non potest, vt hic in primo dicto huius. §. & j. ff. l. non solum. §. quod vulgo. Sed desinere possidere
8 potest, vt in fine huius. §. & ff. de pet. her. l. pe. & vlt. † si autem vult mutare possessionem nullam in aliquam: verbi gratia, ponе, aliquis non possidet, sed detinet, quia commodatarius est, si vult constituere q̃ sibi sit donata, vel legata, non potest: sed si legatur ei, hoc potest facere, quia sibi mutatur: vt. ff. eo. l. possideri. §. illud. & ff. eod. l. si quis autem. si autem vult mutare aliquam in nullam, hoc indistincte permissum est: q: potest solo animo desinere possidere: vt in. §. in amittenda. ff. eod. possideri. & in. §. differentia. ff. eo. l. si quis. si incipimus ab animo, vel si incip. animo a corpore, necesse est q̃ interueniat animus & corpus: vt. ff. eodem. l. quemadmodum. vel si constituerit se alieno nomine possidere: vt. ff. eodem. l. quod meo. & in principio huius legis. Odofre.

Summarium.

1 Possessionẽ quando dicatur interuertere, qui possidens alieno nomine, rem non vult restituere. 2.
3 Commodatarius, vel depositarius nolens rem reddere, quãdo dicatur

catur possessionem interuertere.
4 Possidens mihi quando iustam habeat causam retinendi.

1 SI quis rem. Hic dicitur: † Si commodauit tibi rem meam, & sic vendidit tibi istam rem vendidit, & tussi quod traderes emptori: tu cõmodatarius non vis tradere, nunquid videris possessionem interuertere? Respondet Iurisconsultus:
2 Interdum sic, interdum non. † Ecce. si cõmodam tibi rem, & eam vendo, & tibeo vt tradas emptori, & non vis tradere: si quidẽ habes iustam retentionem propter impensas factas in re, hoc casu non videris interuertere possessionem: vnde sicut ante possidebã, modo possideo. Sed si non habes iustam causam retentionis, sz hoc facis quia tu vis possidere. tunc videris interuertere possessionem: & hoc casu desino possidere. [De derat. vt. ff. commodati in princ. [Non reddendi.] vt quia fecit impensas vtiles & necessarias in re. [Interuertere.] sz hoc casu. Sed si non hs iustam causam retentionis, tunc videtur interuertere possessionem.
3 C Or: Segnori. notate in lege ista: † Si ille, qui detinet rem, non sibi possidet, vt est commodatarius, & depositarius, & ei, cui tibeo tradere, non tradit. si facit ex iusta causa, tunc non interuertit possessionem, vnde me possessione priuare videtur: vt hic, & ff. de vi, & vi armata. l. colonus. Sed si interuertit possessionem, quo iure eas recupero? Certe si est res mobilis, interdicto vnde vi: si est immobilis, actione in factum, vel cõdictione ex lege. C. locati. & cõducti. l. si quis cõductionis. Et secundũ hoc intelligitur. ff. de vi, & vi arma. l. j. §. deficitur. Et antequã interuertat possessionem, non posset longissimo tempore præscribere. alio sic: vt. ff. de præscri. long. temp. l. male. & l. cũ notissimi. in fine. C. de præscri. trigin. vel quadra. Itez
4 notate † quod ille, qui mihi possidet, habet iustam causam retinendi si vult retinere propter expensas necessarias & vtiles factas in re, vt si non erat finitus vsus ad tempus, quo locauit: & his casibus non interuertit possessionem, alio sic. Et ad hoc facit. ff. de furtis. l. creditorum fine. & l. si is, qui. §. j. & ff. depositi. l. j. §. est autem.

Summarium.

1 Possessionem transferre potest quis, quam in actu tradendi quæsiuit.
2 Transferre nos posse quod habemus, in quibus verum sit: & in quibus falsum.
3 Vsucapere quomodo possit non possidens.
4 Vsucapi nequit, quod ex naufragio quis capit.
5 Conduxerat rem, quam precario tenebat, a precario recedit.

INterdum. In principio huius legis ponitur casus, in quo aliquando qui non possidet, transfert possessionem, & est talis.
1 † Possidebam rem aliquã pro herede, antequã impleretur vsucapionem illius rei, impetrauit a domino precario possidere: numquid transfert possessionem ille, qui non possidet, quã mihi precario cõcedit? Certe sic. [Videtur.] Ponit exemplũ, quod est ratio obiecturus: & ante expositionem exempli notate sic: Regulariter quod habemus possumus transferre: vt. ff. de acquir. rer. domi. l. traditio. & C. eo. l. j. & l. per procuratorẽ. Fallit in dominio, & vsufructu, id est, in possessione. † Interdum in dominio fallit. vt. ff. ritu. j. l. non est nouum. Item fallit in vsufructu, quem vsumfructũ formalem non habet quis in re sua, tamen transfert: vt. ff. de vsufru. l. quod nostrum. & C. de dona. l. quisquis. Itẽ fallit in possessione, vt hic. Et quæ hic littera ponit exempli obiecture, statim volo ponere exẽpla clara. Ecce si possideo rem animo meo, & corpore seruus mei vel colonus, ego possideo. seruus, & colonus detinent: si isti tradunt rem alicui, trãsferunt possessionem, quã nõ habebãt: quæ ego possidebã, ipsi detinebãt: vt. ff. eo. l. possidet. §. qui si seruus. & ff. eo. l. peregre. §. quibus expicitur. Et hæc exempla sunt plana: sed exẽpli, quod ponitur hic, est obiecturã. Et exẽpli, quod ponitur hic, exponit tribus modis. Primo, si eram heres Titij & sic possidebam pro herede, nõ tñ eram factus dño propter vsucapionem, rogo dominum rei alienæ, vt cõcedat mihi precario: licet dñs non possideret, tñ transfert possessionẽ illius rei. [Fieret.] subaudi, per vsucapio-
3 nem. [Ab herede.] sz vera domina. † Sed instatur, quomodo vsucapiebat, qui nõ possidebat, & sine possessione vsucapio nõ procedit: vt. ff. ita. j. l. Celsus. Respondeo: putabat esse defuncti, & sic potest vsucapere: vt. ff. j. pro herede. l. plerique. Vel potest dici quod ipse possidebat pro herede ad est, putabat se heredem, sed nõ erat: & tunc exponit pro herede, quia putabat se heredem. sed non erat. Si dicas: quam ipse careat titulo, non potest vsucapere, verum est, vt. ff. ita. j. l. Celsus. Fallit propter iustum errorem, & propter iustã ignorantiam. Ver bi gratia de errore, & de iusta ignorantia: pone, Titius erat institutus, cum duo erant Titij, si cepit vnus possidere, bene pót vsucapere: vt. ff. j. pro legato. l. ij. & vltima. Vel potest dici tertio modo, hoc exemplum est intelligendũ: Titius instituit duos heredes, prælegauit vni aliquã rem, quam detinebat: postea rogo te heredẽ vt concedas precario: licet pro dimidia nõ esset dominus, tamen in me transfert possessionẽ. Et tunc expone, pro herede, sz vere. [Possidebat.] sz rẽ legatam. [Fieret.] s. ante aditã hereditatem: & sic non erat domino rei prælegata.

Odof.

4 QUod ex naufragio. Hic dicitur: † Si nauis patitur naufragium, illud, quod aqua expulit, non potest per apprehendentẽ vsucapi, cum non habeatur pro derelicto. Idem est etiam si res dereli-
citur causa nauis sublenãde. [Nõ pót.] sz per apprehendentẽ. [Derelicto.] sz est: sed si pro derelicto est occupãti cõceditur vt. ff. pro derelicto. l. j. sicut sz gratia nauis sublenande. [Dimissus est.] vnde non conceditur occupanti: vt. ff. ad legẽ Rho. de iactu. l. sublenande. & ff. de falsis. l. falsus. §. si iactu.
5 QUi alienam. Hic dicitur: † Si rogauit aliquem qui possidebat rem tuam, vt concederet mihi rem tuã precario possidere, si conduco a vero domino, desino precario possidere. [Reuertitur.] vt. ff. l. qui bona fide, in princ. Odof.

Summarium.

1 Possessionem non videtur adeptus, qui retinere nequit.
2 Possidere non desinit, qui cõductione potest recuperare.

1 NOn videtur. In hac lege dicitur: † Si quis nactus est possessionem, ita q̃ retinere non possit, non videtur adeptus possessionẽ. [Non possit.] Et est exemplũ, si dejector a te de possessione per vim, non videris nactus possessionẽ: quia recuperabo a te per interdictũ vnde vi. Nec videtur re excidisse, &c.
2 vt. ff. eod. l. si quis vi. in princ. Sed & pót poni exemplũ: † Si possideo rem animo meo, & corpore alieno, scz colom, si tradit alij, non videor desinere possidere, cum recuperabo conditione ex lege illa. C. eod. l. ex liberis. cum suis similibus.

Odof.

Summarium.

1 Dominium quo casu queratur sine possessione.
2 Hereditas solo aditur animo.
3 Dominium sola voluntate & solo animo non queritur.
4 Dominium sola voluntate quæritur, possessio non item.
5 Aldino in furis heredibus non est necessaria.
6 Fictio postliminij circa possessionem recuperandam rem nil operatur.
7 Bono liber non possidetur a sciente.
8 Liber homo mala fide possideri nequit, bona autem sic.
9 Libertatis fauore non possidetur, mala fide liber homo.

CUm heredes. In principio huius legis ponitur casus, in
1 † quo interdũ acquirit dñium sed nõ possessio: vt si testator instituit me heredẽ, statim oia iura hereditaria trãseunt in me adita hereditate, sed possessio rerum hereditariarũ nõ nisi nãcisc possessionẽ rerũ hereditariarũ. hoc dicit principium huius legis. O: videatis summariã expositionẽ litere. [Hereditate.] † quæ aditur solo animo: vt Instituta. de here. quali. & dif. in ff. &
2 ff. de acq. her. l. pro herede. [Naturaliter.] manualiter: vt. ff. eo. l. j. in prin. & §. si tutores. [Pertinet.] Unde notate duo in prin. hu⁹
3 legis. Primo notate, † q̃ regulariter sola voluntate, & solo animo nõ q̃rit dominiũ. Cõ ex eo apparet, q̃ si promittis rẽ tuã, & non tradis, nõ trãsit dñium. vt. C. de pactis. l. traditionibus. & C. de rei vend. l. seruũ. Fallit in vltimo voluntatibus, vt hic. Similiter fallit in legato & fideicommisso singulari: vt. ff. de furtis. l. a Titio. & ff. de peculio. l. sed si dñus. §. si creditor. & ff. ad legẽ Æquiliã. l. li-
4 ber homo. in fi. Itẽ notate, † q̃ licet queratur dñium sola voluntate, non tñ possessio. Et est ratio, quia dominium est potius iuris, q̃ facti: vnde potestate iuris sola voluntate transit in heredẽ. Possessio est facti, quæ queritur per nosmetipsos: vt. ff. eo. l. j. §. adipiscimur. sed possessio, quæ queritur per aliũ, est iuris: vnde queritur nobis: vt. C. eo. l. j. & l. cl. possessio. Sed contra ad principium huius legis: q̃ sicut aditione hereditatis queritur dominiũ, ita & possessio. vt. ff. ex qb. c. iu. maio. l. cũ miles. in prin. Ad cuius cõtrariũ so-

lutionem antiqui dixerunt ita: Differentia est inter extraneos heredes, &c. vt Insti. de here. quali. & diffe. §. ceteri. & alibi in suis. Et dicuntur sui, vt in eod. tit. §. sui. q: sicut actus hereditate trãsit dominiũ, ita & possessio, vt in. Le contraria. Et p hoc facũt leges, que
5 dicũt † qp in suis heredibus nõ est necessaria actio: vt. ff. de liber. & posthu. l. in suis. & ff. de legiti. here. l. in suis. Sed hec opinio nõ est bona: q: possidere est facti. Sed per nosmetipsos possidere, nõ referatis ad possessionem, quã quero per aliũ, q: illa est iuris, cum ergo possidere est facti, sine extraneus sit, sine suus, nõ põt solo animo possidere. Et ideo ad solutionẽ huius cõtrarij dicetur duobus modis. Quod in cõtraria lege dicitur, est intelligendũ, si fuerit apprehensum corpore, vt hic dicitur. Et sic intelligitur. C. de inof. test. l. vna. Vel qp in lege dicit cõiunctim transit possessio, est intelligendũ, si non exciderit interpellata. Quasi dicat: Si defunctus possidebat, & incipiebat vsucapere, licet heres non apprehendit hereditatẽ, si alius interim non ingrediatur possessionẽ heredis datis, cõplet vsucapionẽ: vt. j. tit. proximo. l. cepti. & l. possessio. l. nunc §. vltimum. Odof.

In ijs. Vos habuistis in principio huius legis vnã differentiam inter dñium & possessionẽ: hic notatur alia
6 differentia. Ecce, † si aliquis est dominus aliquarũ rerũ, & capitur ab hostibus, statim desinit possidere: si reuertatur, recuperat pristinum dñium, sed possessionẽ non, nisi de nouo apprehendat, sine alius incepit me dio tempore, siue non. [Jura.] i. dominia. [Jus est.] Sez postliminiũ: vt. j. de capt. & postlimi. reuer. l. postliminiũ. [Possederit.] Or Segnor, habetis hic, si quis capitur ab hostibus, efficitur hostis: ergo desijt esse dñs, & possessor rerũ suarum: & seruus non potest habere bona: vt. j. de verb. sig. l. liber homo. & cũ ipse possideat, nõ põt possidere: vt. ff. tit. j. l. homo liber. §. quod. Sed reuersus recuperat statim dñium rerũ suarũ, sed possessionez non sine noua apprehensione. Aliorum casum habuistis in principio huius legis.

Item quero. Hic dicitur: † Quidã miles inuenit
7 in campis liberũ hominem infinita possidentẽ: cepit eum sua authoritate, & leguntur eum per manus, & portauit eum in castrum suum, sicut deportaret quoddã pondus. Dixit miles ille rustico, & libero homini: Nisi des mihi oia bona tua, vel nisi des mihi nulle, in perpetuũ nõ liberabo te, imo te suspẽdã. Dixit iste rusticus: Facias quicquid vultis, qz per viã istã a me nõ habebitis obolũ. Modo querit nũquid miles possi-
8 deat eũ, & sic omnia bona sua. Respõdet † qp liber homo põt possideri bona fide, nõ autẽ mala: vnde cũ miles nõ possideat eũ bona fide, nec bona sua possidet: vnde per militẽ nõ põt seruus naturaliter vel ciuiliter possidere. [Possideam.] Sez inuitum detineam. [Ungeris.] id est, ligueris. [Non habeo.] Unde notate hic qõ liber homo põt possideri bona fide, si puto eũ meũ seruũ esse, & habeo iustam causam, q: eũ emi: nõ autẽ põt possideri mala fide: vt
9 ff. tit. j. l. homo liber. & ff. l. j. §. sed & per eũ. Itẽ notate, † qp fauore libertatis nõ põt liber homo in mala fide possideri, nec per eũ queritur aliquid male fidei possessori: vt. C. de rei vend. l. j. Item hec possessio est inter actum: vt. ff. de p:oba. l. eius. in prin.
Odof.

Summarium.

1 Possessio per seruum quesita domino queritur.
2 Seruus quicquid iuste querit, domino querit.
3 Seruus si quem vi detenerit, & res ad dominum peruenerit, tenetur domino interdicto vnde vi.

Quod seruus. Hec lex licet videat multo legibus contraria,
1 tamen bona lex est, & continet in se equitatẽ, & hic dicitur: † Si seruus meus detinet aliquã de possessione, possessionem illius fundi non acquirit mihi: sed qp querit iuste, mihi ignoranti acquirit: sed qp querit iniuste, puta per vim, mihi non acquirit. Dñi si seruus meus, dñs hz peculiũ, non hz iure ciuili: q: quo ad ius ciuile attinet, &c. hz tñ iure naturali, qp querit ex peculio, iuste querit: hz si querit ex rapina vel furto, nõ querit dño. [Non posset.] qz seruus querit ad ius ciuile, &c. vt. j. de reg. iu. l. qp attinet. Et qp ipse possidet, nõ põt aliqd possidere. [Apprehenderit.] q: qp iuste querit, potest esse in peculio, sed alio nõ. Sed ad legem istã tignantur infinite contrarie: quia lege o dicũt: Quicquid queritur per seruum, dño ignoranti, & inuito queritur: ergo queritur ei, qp iniuste querit vnde cõtra dicit. ff. de his, qui sui, vel alie. iur. sunt. l. j. & ff. tit. l. Let. & j. de verb. oblig. l. si seruus, & ff. de iure dotium. l. quem aduocatũ.
2 Solutio. † Quicquid queritur per seruum, queritur domino si iuste queritur, non autem si iniuste: vt ita vniuersaliter resoluatur in particularem. Sic & alibi dicimus. C. fine cen. vel relq. l. vltima.

Sic dicimus: Omnis homo diligit filiũ suũ, sez habẽs filiũ. Sed
3 demus lez videtur contraria: quia videtur † qp si seruus detinet aliquã vi: & res peruenit ad dominum, datur interdictũ vnde vi contra dominum: vnde videtur quesitũ dño. vnde contra. j. de vi, & vi arma. l. j. §. detenisse. & §. sequenti. Solu. Non sequitur hic. Tenere interdicto vnde vi, ergo vi possideo: sed possum tenere ex persona alterius, tamen ius non possideo. Unde licet dñs teneatur, tamẽ ei quesitũ non videtur. Uel põt dici, si seruus secit dõo mandãte, vt acquiratur ei, & datur interdictũ vnde vi contra eũ, vt in lege cõtraria: secus si eo non mandante, vt hic.
Odof.

Summarium.

1 Possidere id, quod mihi cecidit, si nesciam vbi sit.
2 Seruus fugitiuus non potest dominum possessione.
3 Colono, vel inquilino moriente, vel furere incipiente, non statim perdo possessionem.
4 Colono locante, vel tradente alĩ rem meam an possessionem perdam.
5 Possessionem ciuilẽ nemo perdit per ingressum alterius.

Si id, quod. In principio huius legis dicitur: † Si possideo aliquid,
1 & pdo illud, ita & qp ignoro vbi sit, statim desino possidere. [Ubi.] id est, in quo loco. [Possideri.] Potest ita notari ex emplis: † Possideo rem aliquã: reo illa subtrahitur mihi furtiue perdo possessionem, etiã si scio vbi sit: vt. ff. eo. l. rẽ, que. Sz si nõ subtrahitur mihi furtiue, & nescio vbi sit, sic perdo, alias nõ, vt j. eo. l. peregre. Et hec lez videtur intelligenda in rebus mobilibꝫ
2 alĩs ab homine: † qz serm fugitiui retinemus possessionem: vt. ff. eo. l. Pomponius. in prin. & in. §. necessaria. Sed in alĩs rebus pdo possessionem, si ignoro vbi sit, & desinit esse sub mea custodia, perdo possessionem, alias non: vt in. §. Herua.

Et per colonos. Hic dicitur: † Possideo
3 rem aliquam animo meo, & corpore inquilini mei, vel serui, licet illi moriantur, licet illi incipiant furere, licet illi rem alĩ locent, non propterea desino possidere. imo retineo: q: in retinenda possessione non est differentia inter seruũ & colonũ, vbi iceptu possidere, adhuc possideo & corpore: quia furiosus possessionem accũbit corpore. sed si moritur, indubitanter traditur sepulture, & desino corpore accubare, vt hic, & possideo ciuiliter. Sed potest dici, sicut in furioso dicim⁹, ita & in mortuo: vt. j. eo. l. si de eo. §. si forte. & tibi plene dicam. [Interest.] quia semper possideo animo meo, & corpore eorum. Sed dic mihi. nõne dum locet alĩ, tradit alĩ, ergo desino possidere? Respondeo:
4 † Si tradit ex causa habili ad dominium transferendum, vt donationis, emptionis, tunc perdo possessionem, sed recupero condictione ex illa lege, ex liberis. C. eod. l. vltima. Sed vbi locat, non tradit ex causa habili, vnde tunc non perdo: vt. ff. tit. j. l. nunc §.
Odof.

Quod autem. † Possidebã rem aliquam animo, & corpore, discessi vel re nemine derelicto: alius ingressus est eam, retineo possessionem mea ciuilem: certe sic, donec veniam ad fundum: & si me venientem nõ admittit, perdo, meam possessionem ciuilem. [Repellat.] sez, & tunc perdo ciuilem: vt in. §. qui ad nundinas. ff. [Este.]
Or Segnor, habetis, si possideo animo solo, si alter ingredit corpore, nam ciuiliter soli clandestinam naturalem, & retineo ciuilẽ, quam perdo duobus casibus, qui hic dicuntur: sed si me admittit tunc secus: vt in prealleg. to. §. qui ad nundinas. & sibi dixi.
Odof.

Summarium.

1 Pars certa possideri potest, non incerta.
2 Certa pars que dicatur.
3 Incerta pars quare nequeat possideri.
4 Incerta pars vendicari potest: licet non possideri.

Locus certus. In lege ista notatur differentia inter certã partem fundi, & certum locum: & inter incertam partem fundi, & inter incertum locum possidendi: & est dif
1 ferentia talis: † Certa pars fundi bene potest possideri, & longo tempore præscribi, & tradi, & potest possideri pro indiuiso, & pro diuiso, sine titulo donationis, vel emptionis ad nos pertinent: sz incerta pars fundi, vel incertus locus nõ põt possideri, nec tradi.

Nam

tum qui ignorat, nec tradere, nec vsucapere potest, quis interdum est. [Ignorat. ſcz quam partem habeat. [Potest.] Or
2 Segnoti, in l. iſta habetis duo oicta. vt oixi. † Et eſt certa pars, que poteſt ad oculum demonſtran. Verbi gratia, certam partem huius domus poſſum vẽdere & tradere: & onare & tradere, & ipſe poſſidebit certam partẽ huius domus. Et nota. q certa pars poteſt poſſideri pro diuiſo. Et poſſidetur pro diuiſo, ſi vna pars huius domus eſt mea tantum, altera tua, quilibet poteſt partem ſuã vendere, & tradere, & accipiens poterit preſcribere, ſi tradens non erat dominus. Poteſt poſſideri pro indiuiſo: ſi iſta domus eſt mea, & tua, & duorum aliorum: noſ diuidimus ita q duo habebũt partem dimidiã, alij aliam dimidiam: duo poſſident pro indiuiſo inter ſe, licet pro diuiſo quantum ad alios. Vnde hanc partem indiuiſam poſſum vendere, & tradere, & poteſt vſucapi, ſi non ſum dominus. Et ita loquitur primum dictus huius legis. Secunda
3 pars eſt, † q incerta pars non poteſt poſſideri, q; nec tradi, nec lõgo tẽpore preſcribi. Verbi gratia, ignoro quid turis habeã in domo iſta, ſi lego, vel dono id turis, q habeo in domo iſta, nõ poteſt tradi: q; incerta pars non poteſt poſſideri, nec tradi, nec preſcribi. Et ita loquitur ſecundum dictum huius legis. Et ad primã partem legis facit. ſ. eo. l. ſi quis fundum. & ad ſecundam partem huius legis facit. ff. eod. l. poſſideri. ſ. incertã. † Et licet incerta pars
4 non poſſit poſſideri, poteſt tamen vendicari: vt. ff. de rei vendica. l. que de toto. ſ. incerte. Nec obſtat. C. de alie. iudi. mut. cauſa fact. l. vnica. & oixi in. ſ. incerte. Sed in caſu videtur q incerta pars poſſideatur. Ecce, heres, qui ignorat ex qua parte ſit heres, poteſt adire hereditatem, vt. ff. de here. inſtit. l. ſi quis extraneus. ſ. ſciendum. Vnde addendo efficitur vñs, ſi defunctus erat dominus: vt. ff. eo. l. cum heredes. Vel vſucapit, ſi non erat dominus: vt. ff. de vſucap. pro herede. l. plenq. Et ſine poſſeſſione vſucapio non procedit: vt ff. tit. l. Lergo poſſidebit. Solutio. Speciale eſt ibi, cum heredes: q; ſi naciſcitur poſſeſſionem earum rerum, quarum non erat dominꝰ defunctus, vſucapit. Si dicis, quomodo naciſcatur poſſeſſionẽ in certe partis, reſpondeo, nõ incerte partis, imo quote hereditatis ſicut ſufficit ſi ſum in parte fundi, vel hereditatis: vt argu. ff. eod. l. quod meo. in fi. & ff. eod. l. ff. ſ. ſi tuſſerim.

Summarium.

1 Furioſus non deſinit poſſidere, quod ante poſſidebat.
2 Poſſidere deſinit quandoq; homo mentis ſane, furioſus autem non.
3 Poſſeſſio per obliuionem perditur.
4 Poſſeſſio ex qua oblimone perdatur.

1 **Si is, qui.** In lege iſta vicitur: † Quidã habebat poſſeſſionem alicuius ſalt⁹ vel horti, & ita habebam animum poſſidendi: nam ſaltus poſſeſſio ſolo animo poſſidetur, ſine retinetur: ille cepit furere. numquid perdit ſaltus poſſeſſionem: Certe non, quia poſſeſſio, que retinetur ſolo animo perditur: ſed furioſus caret animo, & ideo non poteſt deſinere poſſidere animo [Retinetur.] vt ff. eo. l. poſſideri. ſ. ſaltus. [Amittitur.] ſcz animo: ſicuti qui dormit, non perdit poſſeſſionem animo. [Poſſidere.] Unde notate,
2 † licet homo ſane mentis poſſit animo deſinere poſſidere, vt. ff. eo. l. poſſideri. ſ. in amittenda. tamen furioſus nõ poteſt deſinere poſſidere, quia caret intellectu & animo: vt. ff. locati. l. qui ad certũ. vnde non poteſt deſinere animo poſſidere, cum careat animo, vt hic. Sed quare dicit hec lex de eo, qui cepit animo poſſidere, & incipit furere: nõne idem ſi poſſidet animo & corpore, & cepit furere: Certe ſic. Sz quare dicit hec lex de animo tantũ, & nõ de corpore: Reſpondeo, vbi poſſidet animo tantũ per ablentiam corporis a muſit naturalem: vnde ſi incipit furere, non amittit poſſeſſionem ciuilem, q; nõ põt, cum careat animo: vt ſi aliquis poſſideret animo, & corpore, poteſt deſinere poſſidere corpore: vt in. ſ. qui ad nũ
3 dimus. Sed videtur contra † homo ſane mentis per obliuionem perdit poſſeſſionem, vt. ff. de. l. furtum. ſ. fundi. & Inſti. de vſuca. ſ. q autem. Ergo ſi per obliuionem perditur poſſeſſio, cõſtat q furioſus obliuiſcatur: vnde deſinit animo poſſidere. Solut. † Eſt
4 obliuio, que inducitur ex negligentia, bene perditur poſſeſſio: & ſic loquitur lex contraria. Obliuio autem, que inducitur ex mentis mutatione, non facit perdere poſſeſſionẽ, cum nõ negligat, & cum non habeat animuz, vnde nõ põt deſinere poſſidere, vt hic.

Odof.

Summarium.

1 Poſſidens rem propriam, ſi ab alio eam conducat, an poſſeſſionem perdat.
2 Emere rem meam propriam qua ratione quis poſſit.
3 Conducens quod ante poſſidebat, poſſeſſionem amittit.
4 Conductio rei propꝛie quo caſu non valeat.

1 **Si aliquam.** In lege iſta vicitur. † Poſſidebã aliquã rem, eandem rem a te conduco, nũquid ſtatim perdo poſſeſſionem: Dicit Iureconſultus diſtinguendo, ſi ſcio me poſſidere, & poſtea cõduco & tunc perdo. Aut ignoro me poſſidere: & tũc non perdo. Item refert an con iuco rem alienã vt meã, & nõ valet conductio, & nõ deſino poſſidere. Aut vt alienã: & valet cõductio, & perdo poſſeſſionem. Item ſi ſcio meam eſſe rem, refert an cõduco ratione proprietatis, q eſſe non poteſt: an ratione poſſeſſionis q
2 eſſe poteſt: & tunc perdo poſſeſſionẽ: † q; licet nõ poſſim emere rẽ meã ratione proprietatis, ratione tamen poſſeſſionis ſcit, ea cõditione vt precario habeam. [Poſſidere. ſcz vt tunc perdã poſſeſſionem, cum oeposui animum poſſidendi. [Aut ignorem.] ſcz vt tunc non perdam poſſeſſionẽ. [Conductã.] ſcz vt rem alienam: & tunc retineã, quia tunc valet cõductio. & deſino poſſidere. [An quaſi meam.] ſcz & tunc non valet conductio: vt. C. locati. l. qui rẽs meas. [Proprietatis.] ſcz & tunc non valet: vt. ff. depoſiti. l. qui rẽ. [Interueniat.] ſcz, & ita valeat. Et aduertatis hic preambulum:
3 Si quidem conduco q ante poſſidebã, perdo poſſeſſionem: vt. ff. eo. l. ſi quis ante. & l. qui bona. in prin. & l. interdum. in fi. & ff. de rei vendi. l. que dã mulier. cũ ſuis ſimi. Reducatis ad materiã huius legis, ſi ſcio me poſſidere, & poſtea cõduco, amitto poſſeſſionẽ, vt ff. in preal. lege. Sz ſi id, q poſſideo, cõduco, ſcio me poſſidere, ſi eſt alienũ, & cõduco vt alienũ, valet cõductio, & deſino poſſidere: vt ff. eo. l. qui bona. in prin. Si aũt cõduco id. q poſſideo vt meũ, nõ
4 valet conductio, & non deſino poſſidere: vt. C. locati. l. qui rẽ. † Sz ſi rem meã cõduco ab alio, ſi quidẽ ratione proprietatis, non valet cõductio, vnde non deſino poſſidere: vt. ff. depoſiti. l. qui rem. quia nec emptio rei ſue valet: vt. ff. de cõtrahen. emp. l. ſi in emptione. ſ. rei ſue. Si autem conduco ratione poſſeſſionis, valet: vt arg. ſ. de reg. iur. l. nec⁹ pignus. & ſ. de precario. l. certe. ſ. vlt. cũ lege ſeq.

Summarium.

1 Pupillus animo non deſinit poſſidere.
2 Pupillus qualiter deſinere poſſit poſſidere. ꝛ.

1 **P Oſſeſſionem.** Dic vicitur: † Si pupillus poſſidet naturaliter & ciuiliter, vel animo & corpore, poſtea naturalẽ poſſeſſionem perderet ſine tutore, quia poteſt deſinere corpore poſſidere, non poteſt ſolo animo deſinere poſſidere ſine tutore: q; corpore poſſidere, eſt facti, vnde corpore põt deſinere poſſidere ſine tutore, ſed animo ſine tutore non põt deſinere poſſidere. [Poſſeſſionem.] ſcz naturalẽ. [Facti. vt. ff. eo. l. ſi. ſ. adipiſcimur. [Non poteſt.] Or Segnoti, hec lex dicit vt dixi in caſu. Sed videtur contra duabus
2 rationibus: † quia lex dicit q pupillus nõ poteſt deſinere poſſidere naturaliter, vt. ff. tit. l. pupillus. Ad quod ita dicetis, Aut pupill⁹ vult naturaliter deſinere poſſidere ſine tutore, vt in. l. ſi. ita. Aut pupill⁹ poſſidet naturaliter, & recedit a re: quo caſu ſicut gliber legitime etatis, deſinit naturaliter poſſidere: vt in. ſ. qui ad mundinas. ff. de acq. poſ. ita pupillus ſi deſiſt corpore accubare: ſed animo non poteſt deſinere poſſidere, quia pupillus ſine tutore non debet poſſe ſolo animo deſinere poſſidere: q; deponeret animum poſſidendi, omm poſſeſſione penaret. Et pupillus non debet facere poſſe conditionem ſuam deteriorẽ ſine tuto. vt. ff. de auctor. preſtan. Lobligari. ſed meliorẽ ſic: vt. ff. de pactis. l. contra turis ciuilis. Sed demo contra. ſ. pro emptore. l. ſ. ſi a pupillo. Ad q ita
3 dicetis: † Pupillus põt deſinere poſſidere naturaliter, ſed non ciuiliter: vt ſi recedit de re nemine derelicto, deſiſt naturaliter poſſidere, ciuiliter nõ, niſi alius ingrediatur poſſeſſionẽ. vt hic. Sed ſi vendit, & tradit ſine tutore, ille putabat eũ puberẽ, tũc deſinit naturaliter, & ciuiliter poſſidere, & vſucapit, vt in lege contraria: & eſt tunc ſimilis pupillus colono: vt. ff. eo. l. poſſideri. ſ. q ſi ſeruus. Vel põt dici, q pupillus recedendo corpore de re deſinat naturaliter poſſidere, deponẽdo animũ ſimpliciter, nõ deſinit ciuiliter poſſidere, vt hic. ſecus ſi vendit, & tradit, vt in lege contraria.

Summarium.

1 Poſſidens totũ integrale, non cẽſetur ſingulas partes poſſidere.
2 Poſſeſſionẽ perdit oño, in cuius poſſeſſionẽ ex ſecundo decreto miſſus ſum.

3 Missus in possessionem ex primo decreto, non possidet, sed detinet.
4 Possidere desino quod a mari occupatur.
5 Possessio perditur, si animus possidendi deponatur.
6 Heres possessionem non quærit, nisi eam vere, vel ficte apprehenderit.
7 Colono moriente non statim desino possidere.
8 Possessionem retineo, licet colonus, commodatarius, vel depositarius alij locet, commodet, vel deponat.

Summarium.

1 Colono meo se absentante, possessionem non retineo naturalem.
2 Colono discedente de fundo, quando perdam possessionem.

QUi vniuersas. Hec lex in sui principio loquitur de toto, q̃ consistit ex diuersis conponibus inter se coherentibus.† Qui enim possidet vniuersas edes, non possidet singula cementa. Idē in armario, & in arca. [Qui vniuersas edes.] Nam domus est res vniuersalis, que consistit ex diuersis conponibus inter se cohærentibus. Non sic in grege. q̃ est res vniuersalis ex diuersis contribus inter se distantibus: vt. ff. de rei vēd. l. in rem. §. inter quecūq̃. [Possidere.] vt. j. tit. j. l. eum. qui. [Idem de nane.] sc̃z & ideo vna tabula cuicta non agitur de euictione: vt ff. de euictio. l. nauc.

1

Possessionem. In. §. isto cum sequentiv sq̃ in finē tituli ponitur multi modi perdende possessionis, quos videatis pervos. [Possessionem amittimus multis modis.] sub hac tñ cautela: quia si dicat, nedū amittimus illis modis, de quibus supra diximus. imo & alijs modis, qui hic ponuntur. [Intulerimus.] sc̃z separatur causa. [Contemnamus.] id est. spernamus. [Liberā.] si cōcepta libertate liberā eū scianus: vt. ff. eo. l. cū heres. in fine. Et ad hoc facit. ff. de leg. j. Lapud Iulianum. in fi. cum. l. seq.

Item cū prætor. Jure consultus ponit hic alios modū perdende possessionis.† vt si prætor iubet me ire in possessionem ex cā dāni infecti ex secundo decreto alle, qui ante erat dñs & possessor, possessionē pdit, & ego dñs efficior & possessor. [Iussit.] ff. ex scdo decreto. [Ait.] & iustum effici dominū & possessorē. Unde notate † q̃ qui missus est ex primo decreto, nō possidet, sed detinet: vt. ff. eo. l. possideri. in fi. Sed si missus est ex scdo decreto, tunc possidet, vt hic, & ff. de damno infecto. l. portorio.

2

Item q̃ a mari. Non solum predictis modis perditur possessio, imo & alijs modis:† vt si possideo rem, que occupatur a mari, vel a flumine, desino possidere. Ité si possideo rem aliquā, & fum mei iuris, & efficior alterius iuris, quia desino possidere. [Detinimus.] sc̃z nos, q̃ ante possidebamus: vt. j. de bon. auth. iudi. possid. l. cum vnus. §. pe. [Peruenit.] i. desinit possidere: & ille, in cuius potestatē trāsit, possidet: q̃ iste nō potest possidere, qui est in alterius potestate: vt ff. tit. j. l. liber homo. §. quicquid.

3

Item qd̄ mobile. Ponitur & alius modus perdende possessionis,† vt si deposuo animā possidendi. Item si manumitto seruum meum. [Manumittimus. Item alijs modis, vt. ff. eo. l. possideri. §. Nerua. & l. rem. que. [Item si id quod.] rei, sc̃z mobilis nō solū perdit possessio predicto modo, imo & alio: vt si possiderē lanā, & tu fecisti tibi vestimentū, desino possidere, q̃ translata est in aliā formā. [Factum] q̃ specificatione quærit ille dñum, & ideo desino possidere. sed tuetur mihi actione in factū ad estimationem: vt. ff. tit. j. Ladeo. cum multis similibus.

4

Quod per colonū. †Possidebam rem aliquam animo meo, & corpore colon, me mortua heres meus non possidet, nisi eam capiat: nam retinere possessionē possimus per colonū, nō autē adipisci. Sed si possideo per colonū titulo pro emptore, heres meus poterit vlcapere. [Possidere.] q̃: ex quo possidebā alio & corpore, nō potest possidere solo animo: vt. ff. e. l. cū hȝ deo. sed retineri potest: vt. C. eo. l. ij. [Heres meus.] f. si fuerit nactus possessionē: vt. j. tit. j. l. nuiquam. §. vacuum. & l. ceptā. §. fi.† Sed si colonus moritur, non statim desino possidere: vt. j. eo. l. si de eo. §. fi. forte. & ff. eod. l. si id. quod. §. j.

5

Si ego. Hic dicitur:† Si cōmodauī tibi libū meum, & tu cōmodasti Titio, nō desino possidere. Item si depono rem meā apud te, tu deponis apud alū: nā sicut possideo apud te, ita apud illū, apud quem deposuisti. Idem in re locata. Et itaq̃ si commodate, deposite, & locate retinemus possessionem. etiā si ambulauerit per plurium manus. Hoc ojcit iste. §. [Erit.] sc̃z hic. Unde notate hic. si possideo rem, quā deposui apud te, ita si alij deposuisti: vt hic, & ff. eo. l. si id. q̃. §. fi. & colonos. Secus tamen si eam tradis alij: vt. ff. eo. l. possideri. §. q̃ si seruus. & j. eo. l. peregre. §. quibus. tamen licet desinam possidere, recupero ex illa lege. C. eo. l. vlti. cum suis similib. Odof.

6

7

8

Summarium.

1 Colonus meus se absentans, possessionem non retinet naturalem.
2 Colonus discedens de fundo, quando perdat possessionem.

1

SI colonus.† Locaui tibi fundū meum, egressi de fundo nō animo deserendę possessionis, & retinēdę: nūquid videor possessionē retinere: Certe sic. Et hoc vicit. [Et eo.] sc̃z ad fundū. [Placet.] i. animo suo, & corpore colon: vt. ff. eo. l. possideri. §. Iulianus. Sed dic mihi, discedit colonus animo deserēdę possessionis, ut perdam possessionem: Dicunt q̃ sic. argumento sumpto a contrario huius legis, q̃ est fortissimū: vt. ff. q̃ quisq̃ in. l. j. Item pro hac opinione facit. ff. de dolo. l. cū quis. Alij dicūt q̃ nos perdo possessionē. Et pro hac opinione facit. C. eo. l. fi. Sed

2

Segnon. distinguit. † Si colonus discedit de fundo animo nō deserendę possessionis, planū est, vt hac lege. Si aūt discedit animo deserendę possessionis, retineo ciuiliter, & perdo naturalem, & recupero eam conductione ex. l. finali. C. eo. Si autem alij tradidit, vel perdidit possessionem, tunc perdo vtranq̃: vt. ff. eo. l. possideri. §. q̃ si seruus. Odof.

Summarium.

1 Possessio retinetur per colonū vel inquilinum, licet locatio finita sit.
2 Colonus ficte tradens dominum non priuat possessione.
3 Incipit per se non incipit possidere.

1

QUāuis. Hic dicitur in principio,† Licet pupillus non obligetur sine tutoris authoritate, tamen si loco, vel depono, per ipsum retineo possessionem. [Non obligetur.] sc̃ōm distinctionem, quā feci. j. de verb. obl. l. puberes. [Retinemus.] f. si cōmodamus eis rem vel apud eum deponamus: vt. ff. l. proxima.

2

Si cōductor. †Conduxisti a me fundus, & illum fundū alteri vēdidisti, & eundē conduxisti, & soluisti pensionē vtrīq̃ locatori, numquid retineo possessionem: Certe sic. [Vendidit.] f. & non tradidit. Ad quid hoc valeat. j. dicam. [Retinet.] Sed videtur contra, quia si colonus tradidit, dñs perdidit possessionem: vt. ff. eo. l. possideri. §. q̃ si seruꝰ. & j. eo. l. peregre. §. quibus. Respondeo: Non videtur tradidisse: vt argu. ff. quib. mod. vsusfr. amit. l. Pomponius. Vel potest̄ dicere, Hic nos tradidit, ibi sic, vt dixi in expositione litere.

3

Infans. †Infans p̄ se ipsa & sine tutoris authoritate incipere possidere nō potest per seruum autē suum peculiarem possidere potest. Nam si excessit infans infantiā potest possidere cū tutoris authore, & incipere possidere sine tutoris authore. [Receptum est.] Nec obstat. C. eo. l. donatarū. q̃ illud verū est intrebus, in quibus cadit affectio infantis. aliās non: vt hic, & C. de dona. l. si quis seruum. [Potest.] vt. ff. eod. l. j. §. adipiscimur. [Potest] vt. ff. eo. l. j. §. item acquirimus.

Odof.

Summarium.

1 Ingredi authoritate sua non potest, cui executor datus est.
2 Traditio quando recte fieri dicatur per mandatarium.

1

VEndidi.† Vendidisti mihi fundū, & mandasti alicui vt induceret me in possessionem, numqd potero meo authoritate intrare: Certe nō. Sz quid si procurator, vel amicus tuus te mortuo me in possessionē induxit: Videt, si fecit antequā sciret dñm mortuum vel anteqū tui heredes phiberēt eū, recte possideo sz si fecerit postquā sciret dñm mortuū, vel postq̄ heredes tui possedissent, nō recte possideo. [Alicui.] f. procurator. vel amico. [Venit.] & si venit incipit possidere pro prędone, vt. ff. eod. l. si ex stipulatione. [Tradita. vt. C. eo. l. minus. [Contra erit.] id est, non recte tradita est possessio. & custodiatis vos Segnon,† vbi sos est aliquis obligatus rem tradere, quia volebat mihi res donare, quia non est obligatus ante traditionem, si tradis alicui vt mihi tradat, & ille post mortem tuam tradit, finitum est mandatum morte tua: vn de intelligitur recte tradita: vt. ff. de donatio. l. fi. §. fi. quis. & ff. si certum petatur. l. eius qui. Et ita soluuntur hic contraria: aliās secus si esset obligatus vt hic.

2

Odof.

Summarium.

1 Error nominis nõ impedit possessionẽ queri, sed error corpis sic.
2 Animus possidendi potest deponi, & causa possessionis mutari.
3 Procurator nihil ignorans, & errans quærere potest.
4 Possessio vacua quæ dicatur.
Error nominis nõ vitiat, corporis autem sic.
5 Errans quare possessionem non acquirat.
6 Possessio rei mobilis abiecta reputatur, & vilis.
7 Ignorare quis dicatur.
8 Ignorare quid sit.
9 Errare quando quis dicatur.

SI me in vacuam. Lex ista ponit quinque casus principales: duos primos ponit in dño, alios duos in procuratore errante, & dño errante, quintũ ponit in seruo meo, & alieno. Primus casus loquitur qñ per errorẽ inductus sum in possessionẽ. Secũs casus loquitur qñ de possessione discessi. Tertius casus, qñ quero per procuratorem, & ego erro, nõ procurator. Quartus casus loquitur quãdo procurator errat, & nõ ego.
1 Quintus loquitur in seruo meo, & alieno. Primus casus est, † Inducebas me in possessionẽ vacuã fundi Corneliani, ego putabam inductũ in possessionẽ fundi Sempronianã: nũquid iste error impedit possessionẽ, vt nõ acquiratur possessio: Rñdet Iureconsultus, Aut erramus in nomine, vt qꝫ putabã ꝙ vocaret Cornelianus, & ipse vocatur Sempronianus. Aut in corpore, vt qꝫ putabã me missum in fundum Sempronianũ, & fui missus in Cornelianũ. Si in nomine erramus, hic error nobis nõ nocet in acquisitione possessionis. Sed si erratur in corpore, tunc error impedit acquisitionẽ possessionis. Scõs casus est, Ponamus, erã in possessione fundi Cornelliani, & nũccssi de possessione fundi Corneliani: tu putabas in fundum Sempronianũ, tu intrasti in fundũ Cornelianũ, & sic erramus in corpore: vnde video: deposuisse animũ possidendi, cũ te credebã mittere in possessionẽ fundi Corneliani, nunqd perdo possessionem?
2 Videtur ꝙ sic: † qꝛ possum neponere animũ possidẽdi, & cãm possessionis possum mutare, & alio nõ possim. Sed tñ dicendũ est ꝙ nõ: qꝛ & possessionẽ quis potest acquirere solo animo, alio tñ hoc casu non est quæsita: qꝛ erãs nõ ꝑt acquerere, ergo nec tradens potest possessionẽ amittit, qꝛ quodã mõ discessit de possessione sub cõditione si iussem in fundũ Corneliani mitti tussus. Tertius casus loquitur in procuratore: ponamus, procurator meus accepit a te fundũ Corneliani: ego nesciens, qꝛ puto fundũ Sempronianũ, nũquid quæritur mihi possessio? Et rñdetur ꝙ sic: † qꝛ si mihi ignoranti quæritur possessionẽ procurator, multo fortius mihi errãti. Quartus casus est ecõtra, qñ procurator errabat, nõ ego, nũquid acquiritur mihi possessio? Et certe sic: qꝛ hic scientia mea potius inspicitur, quã iuris error. Quintus casus est. Si seruus meus vel alienus, nõ a me vel nemine possessus, meo nolle quærere possessionem, nũquid mihi queratur? Et certe rñdet Iureconsultus ꝙ mihi ignoranti quæritur possessionẽ. [Si me in vacuã.] † Dicitur vacua, quæ a nemine, nec animo, nec corpore possidetur: vt. ff. de actio. empti. l. iij. [Possessione. ff. si errauimus in corpore. [Cõsensimus.] Unde notate qõ error nobis nõ vitiat rẽ, de qua quæritur, sed error corporis sic. Et ad istud accedit. j. de ver. obl. l. ij in noũ. & C. de lega. l. si Fortichamii. [Qñ autẽ.] Incipit scõs casus: vt. ff. eo. l. possideri. §. ex pluribus. [Sub condone. ff. fuerit sibi quæsita possessio, vt alius nõ intrauerit. Ubi notate † ꝙ nemo errans acquirit possessionẽ: quia ne quirenda possessione requrunt duo, scz animus, & corpus: vt. ff. eo. l. quẽadmodũ. Si q errat, nõ cõsentit: vt. ff. de iurisd. om. iud. l. si p errorẽ. Item similiter non amittit possessionẽ: qꝛ si incipiamus ab animo, nõ põt possessionẽ ai. uttere, cũ nõ sentiat. Simpliter si incipimus a corpore, requirit animus & corpus: vt. ff. eo. l. possideri. §. in admittenda. Item habetis hic, si intẽdo tibi tradere possessionẽ fundi Corneliani, & tu intẽdis accipere possessionẽ fundi Semproniani, nõ desino possidere, nec tu queris possessionẽ: qꝛ videtur tradita sub illa cõditione, si fuerit sibi quæsita possessio. Sz. ff. eo. l. j. §. si vt, & l. ꝙ meo. §. si furioso. Solu. Aliud est, si trado sub cõditione, vt hic: aliud, si trado tibi pure: quo casu desino possidere, & si nõ queras possessionẽ, vt in lege cõtraria. Alij dicũt, aliud
6 est in re mobili, vt in lege cõtraria. Et est ratio differentie, † qꝛ res mobilis est vilis & abiecta possessio: vt. j. eo. l. si rem. Vel potest dici alio modo, Aliud est, cũ error est in corpore, vt hic: nam error corporis impedit possessionẽ. Aliud est, si error est in persona: qꝛ tibi furioso, quẽ credebam sanæmentis, trado: & sic intelligitur lex cõtraria, ꝙ in eo. §. si furioso. Item aliud est, si erratur in iure: vt. ff. eo. l. j. §. si vir, & ibi vel põt dici vt ibi notaui. [Possessionẽ. ff. fundi Corneliani.] Nec mireris, si ꝙ procuratorẽ errãti quærit possessio quis ex quo mihi ignoranti queritur, vbi non requiritur animus meus: vt. C. eo. l. i. multo fortius mihi errãti: qꝛ similiter nõ requiritur animus. Et notate ꝙ ista sunt diuersa, ignorare, & errare, vt
6 apparet ex litera ista: & est differentia talis: Ignorat, † qui nullo modo scit: vt si procurator meus est Rome, & ego hic, si emit pro curator meus aliquid Rome, nescio quid facit. Errat, qui putat se scire quæ nõ scit. Verbi gratia, procurator meus me præsente emit fundũ Cornelianũ, & ego puto fundũ Sẽproniani. Unde notate ꝙ ista sunt diuersa, ignorare, nescire, dubitare, sine titubare, & errare. Nescire est genus, vnde est nescire, siue nescio illud, ꝙ debeo scire. Unde si aliquis nescit ius, ꝙ dz scire: ex ino. & c. vt. C. de legib. & cõstit. l. leges. Si nescit fundũ alienũ, nescit ꝙ nõ dz scire: vt. ff. pro
8 suo. l. vltima. † Ignorare, est propriæ, cũ quis ignorat ꝙ dz scire: vel ignorãs, id est, nescieus: vt. ff. de iur. & facti igno. l. j. Et ꝙ hæc sint
9 diuersa, hẽs. C. per quas perso. nob. ac g. l. si duo. † Errare proprie, est qñ qs putat se scire, & nõ scit, &c. vt nixi. Et sunt diuersa ignorare, & errare, vt dixi. Dubitare est, quũ dicitur, aliquem in absentia mortuũ, habeo adminicula ꝙ sit mortuus, quia dicit aliqs ꝙ interfuit sepulture sue, habeo adminicula ꝙ non est viuus, &c. Et sic intelligitur. C. de condic. indeb. l. pro dubitante. [Possessionem.] qꝛ potius inspicit animus meus. & procuratorẽ: vt. ff. de libera. causa. l. ino. & ff. de liti. & l. & [Possessionẽ.] vt. ff. e. l. i. §. ttẽ acquirimus. [Admittendũ est.] sed vbi possideo eus, si mihi bona fide ac quirit: si mala, nõ: vt. ff. e. l. j. §. sed per eum. Odof.

Summarium.

1 Possessorij retinendæ prius debet terminari, quam petitorium.
2 Possessorij an possit simul cũ petitorio intẽtari. 3. 4. 5. 6. 7. 9.
8 Rei vendicatio an detur possidenti.
10 Dolo facis, &c. hæc regula in quibus locum habeat.
11 Sententia lata super possessorio & petitorio simul an valeat. 12.
13 Petitorium an possit proponi cũ iudicio ad ex hibendum.

PRius. In lege ista intẽdit Iureconsultus tractare quis sit effectus sue late sup possessorio iudicio: & hic est effectus: † Si duo litigãt possessorio iudicio, & vnus succũbit, efficitur de possessore petitor: vnde si voluerit rem auocare, habebit necesse eam petere iure dñij. [Effectus.]. effectus. [Queratur.]. cognoscatur ab eodẽ iudice, ne cãe cõtinentia diuidatur: vt. C. de iudic. l. nulli. Unde habetis hic, vt
2 dixi in casu: & ad hoc facit. ff. de iudic. l. inter litigatores. † Sz quæro hic nũquid possessorium pro eadẽ re, & in eodẽ libello simul cũ petitorio poterit intentari. Or. Segusien. in quæstione ista fuit opinio sz tripler: & dixerũt domi. Placent. & Mar. & sũ sequaces in distinctę ꝙ sic, siue agatur possessorio recuperandæ possessionis, vt est interdictum vnde vi: siue retinendæ, vt est vti possidetis. & in mobilibus, siue adipiscendæ, sc̃z vt est quorũ bonorũ, vel quorũ legatorũ. Et hoc probatur per leges, quæ videntur hoc dicere. Nam lex hoc dicit ꝙ interdictũ quorũ legatorũ, vt quorũ bonorũ, quod est adipiscẽdæ possessionis, põt simul pro eadẽ re, & vno eodemq; libello intentari cũ petitione hæreditatis, quæ est petitorij iudicij: vt. ff. quo. leg. l. i. §. qui autẽ. Interdictũ recuperandæ possessionis pertz, vt est interdictũ vnde vi, patet. p. l. cũ fundũ. ff. eũ. qui. in ff. Interdicto retinendæ possessionis, vt est vti possidetis in rebus immobilibus, vt robi in rebus immobilibus pertz per. l. natura aliter. §. nihil ẽ. ff. eo. Sed ad Martini & Placen. opinionẽ, & suorũ sequacũ videtur obstare. ff. quo. bon. l. viri. Sed ipsi rñdebãt ꝙ ibi nolunt
3 petitor: vtrũq; iudicij simul exercere. † Alij distinguũt inter interdicta adipiscendæ possessionis, & recuperandæ possessionis ex vna parte, vt illa simul & semel cũ petitorio intentari, & pponi põt. Et p se inducunt. ff. quo. lega. l. j. §. qui autẽ. & ff. de vi, & vi arma. l. cũ fundũ. §. cũ. qui. in ff. & interdicta retinendæ possessionis, vt illa nõ proponant in eodẽ libello pro eadẽ re simul cũ petitorio. Et pro hoc inducunt quod in hac lege dicitur. & C. de rei vendi. l. ordinarij iurisdictionis. Et est idẽ: qꝛ si proponit possessorium, & petitorium adipiscendæ possessionis, & recuperandæ, non est sibi contrarius: sed in possessorio recuperandæ possessionis, & petitorio est sibi contrarius, quia dum proponit petitorium, dicit se non possidere: vt. C. de alie. iud. mutan. can. fact. l. vnica. dum proponit possessorium, dicit se possidere: & allegans contraria non auditur: vt. ff. quando appellan. sit. l. prima. §. sed si alius. & C. si serua. expecto. se enim manda. l. vnica. & C. de furt. lege prima. cum suis similibus. Et hoc etiã dicunt: aliud est propter naturam petitorij, quod non datur possidenti: vt Institu. de actio. §. primo. Sed contra hanc opinionem videtur lex esse supra eodem. l. natura aliter. §. nihil commune. Sed certe. §. ille debet intelligi vt ibi dixi. Unde si renuntiauit liti, perinde est, ac si rei vendicatione non egisset: vt. C. de pactis. l. postquam. Alij, vt dominus Iouanes, & Ugo. & dominus meus

4 Jaco.Bal.voluerūt dicere, ꝛ indistincte dixerant † ꝙ nullū possessoriū cū petitorio in eodē libello, ꝛ pro eadē re, dz intendi, vel agi. Et hoc probāt per argumenta, ꝛ per leges expressas. ꝛ statim pro eorum sententia faciunt leges infinite: q2 hic est exitus cōtrouersiarum, vt iudex primo cognoscat de possessione, ꝛ postea de proprietate, vt hic. Et ad hoc facit.j.vti pos.l.i.§.vir. Item sunt leges expresse, que dicunt hunc esse ordinē iuris, alis iudicij, vt prius possessorium intentetur, ꝛ postea petitorium: vt.C.de rei vendi.l.ordinarij. ꝛ.C.locati ꝛ conducti.l.si quis. ꝛ.C.finiū regund.l.ij. alias inci pit, si quis. ꝛ.C.de interdic.l.incert. ꝛ.ff.de iud.l.si de vi. ꝛ.j.de vi, ꝛ vi arma.l.i.§.hoc interdicto. Et ista non prosequor, q2 pl enius habetis ea.ff.de iudic.l.si de vi. Nec obstant leges contrarie, dicunt ipsi: ꝛ statim ad.l.i.§.qui autē.ff.quorū bono.nā.§.ille nō ponit re
5 gulā, sed vnū casum specialē: † vt si forte sum heres institutus, ꝛ tu occupasti hereditatē, ignorabā quo titulo possideres, scz pro herede, vel pro legato, vt essem certus, agerē cōtra te petitione hereditatis, vel quorū legatorū: dixi iudici vt quereret a te vtrū possideres pro herede, vt sic te cōuenirē petitione hereditatis: an pro legato, vt sic conueniāt te quorū legatorum. Dixit iudex: Benedicis. Iste non vult certificare eū. Dixit iudex. Certifica eum. Iste nō vult. Et sic facit bis, vel ter. Postea dicit iudex: Uade tu actor ꝛ conuenias eum simul ꝛ semel petitione hereditatis, ꝛ quorum legatorum: ꝛ si q2 voluerit se defendere ꝙ possideat pro legato, ꝛ tūc succūbet interdicto quorū legatorum, si autem voluerit dicere ꝙ possideat pro herede, ꝛ tunc succumbet in petitione hereditatis, propter fatuitatem suam: quia a cotale motone cotale bocone. Ad legem illam.j.de vi, ꝛ vi arma.l.cum fundum.§.eum, qui. in si. alis §.vlti.respondent, ꝛ dicunt sic: Non obstat predictus.§.quia.§.ille
6 dz intelligi † quando deieceras me de possessione, cepi te conueniere rei vendicatione: postea cogitaui ꝙ nō poterā probare me dominū, alis de dominio, vnde volebā renuntiare ei vendicationis, ꝛ dixi ei, Absoluatis eū a rei vendicatione. Tunc iudex debet eū absoluere quia de qua re: ꝛc. vt.ff.de rei vendica.l.de qua re. vnde volo agere postea possessorio, bene possum: q2 hec duo sunt paria vel non vendicasse rem, vel renuntiasse rei vendicationi. Unde ꝙ dicit pendente, exponitur, id est, renuntiato. Et sic non intentatur nisi vnū. Et ita etiam exponit.§.nihil commune.ff.eod.l.naturaliter. ꝛ ita ibi exposui, ꝛ dixi. Sed opinio domi.Jo. ꝛ Azonis, ꝛ domini mei Jac.Bal. est communis opinio, ꝛ in foro seculari seruatur, ꝛ etiā sit vera: tamen in foro ecclesiastico, ꝛ de iure Canonico seruatur opinio Martini, ꝛ Placentini, ꝛ suorū sequacium: q2 dominus Innocentius quartus traxit se in partē Martini, ꝛ Placentini: vt extra de cau.poss. ꝛ proprieta.ca.pastoralis. Sed salua pace sua, dñs Innocentius non bene dixit. Iz asseram veram pro firmo esse opinionem Joan. ꝛ Azonis, ꝛ dñi mei, ꝛ eā sequar: tamen in diuersis vtile est frequenter eam vitare, ꝛ tenere contrariam opinionem. Poteris aliter dicere, ꝛ cum modica distinctione poteris aliquando sequi Martini opinionē, ꝛ suorum sequacium, ꝛ aliquando poteris sequi opinionem domini Joan. ꝛ Azonis, ꝛ suorum sequacium. Causa disputationis sic distinguo: Aut possessoriū ꝛ petitorium intentatur ab vna eademꝗ parte, possessorium ab alia parte, petitorium ab vna eademꝗ parte intentatur: licet dixerim verā opinionem domini Joan. ꝛ Azonis, ꝛ domini mei, tamen disputationis causa potest ita dici, vt di
7 xit Martinus, ꝛ Placentinus, † scilicet quod simul ꝛ semel possessorium, ꝛ petitorium pro eadem re, ꝛ in eodem libello potest intentari, ꝛ hoc per.l.ij. ꝛ penul.superius allegatas. Naz in possessorio adipiscende possessionis habeo leges.j.quorum legatorum.l.i.§.qui autem. Idem in possessorio recuperande possessionis: vt.j.de vi, ꝛ vi arma.l.cum fundum.§.eum, qui in fi. Idē in possessorio retinende possessionis: vt.ff.eod.l.naturaliter.§.nihil cōmune. Et si obijciatur, quomodo hoc: q2 licet Martini ꝛ Placentini opinio possit tollerari in interdictis recuperande possessionis, ꝛ adipiscende possessionis, tamen in interdictis retinende possessionis tolerari non potest: quia rei vendicatio possidenti non datur. Et constat quod qui agit interdicto retinende possessionis, possidet: vt infra vti possidetis.l.prima. ꝛ Institu.de actio.§.primo.
8 Potest responderi: quod enim dicit lex.† quod rei vendicatio nō datur possidenti: exponitur possidenti, scilicet ꝛ detinenti, vt in preallegata lege: sed possidenti ꝛ non detinenti, id est, non habenti apud se rem, bene datur rei vendicatio: vt dicta lege depositi. in principio. sicut patet in re commodata, cuius proprietatem retinemus. Pone, commodaui librum meum, nonne retineo possessionem: vt.ff.commodati.lege rei commodate. ꝛ tamen datur rei vendicatio contra eum, qui habet facultatem rei restituende: vt.ff.de rei vendicatione.lege officium, vnde librum commodatum potero vendicare, ꝛ possessorio iudicio inuocare, scilicet vtrobi. Unde lex est expressa, que dicit: Si deposui nummos apud te, ꝛ non reddis eos, datur rei vendicatio, ꝛ econtra: vt supra de pecu.l.depositi. Et secundum hoc intellige decretalem illam examinatam. extra de iudicijs. licet Decretiste aliter intelligant.

9 ¶ † Si autem ab vno mouetur possessorium, ꝛ ab alio petitorium, vel econtra, hic refert, si conuenio te possessorio adipiscende possessionis, ꝛ tu dicis te dominum, si incontinenti ostendis de iure tuo, quia probas te dominum, tu repellis me doli exceptione: quia dolo facit, ꝛc. vt infra de regulis iuris.lege dolo. Si incontinenti non ostendis de iure tuo, agetur possessorio, vt supra ad exhibendum.lege tertia.§.ibidem. cum suis similibus. Si autem moueo possessorium retinende possessionis, ꝛ tu dicis te dominum, similiter si incontinenti ostendis de iure tuo me repellis per regulam, dolo facit. ꝛc. alias non, propter premissam rationem.

¶ Et sic intelligitur.C.de edicto diui Adriani tollend.lege quāuis. ꝛ.C.quorum legatorum.lege vltima. Si autem intendo possessorium recuperande possessionis, si quidem incontinenti velis ostendere de iure tuo, non habet locum exceptio, dolo facit, ꝛc. quia spoliatus ante omnia debet restitui: vt supra de donatione inter virum ꝛ vxorem.lege si maritus. ꝛ sic intelligo vno modo.lege de vi.supra de iudic.

10 ¶ Patet ergo † quod regula illa, dolo facis. ꝛc. habet locum in in petitorijs ꝛ possessorijs nisi cum agitur pro possessione recuperanda: vt supra ad Carbonianum.lege tertia.§.cause: ꝛ supra vt in posses.lega.l.is, a quo.

¶ Nec obstat infra quorum legatorum.lege prima in principio. quia ibi non erat incontinenti paratus probare de iure suo: vel ibi non potest habere locum exceptio, Dolo facis, ꝛc. ꝛ ideo datur interdictum, quorum legatorum, vt ibi dicitur.

¶ Sed quid si reus est contestatus litem cum tali libello, vbi vtrunque iudicium intentatur, postea non vult excipere contra libellum quod non debet simul ꝛ semel vtrunque proponi, potest ne: Uidetur quod sic, argumen.supra de procuratoribus. lege licet. Sed verius est, quod non, cum sit dilatoria exceptio: vt C.de procuratoribus.lege ita demum. ꝛ.C.de exceptionibus.l.penultima ꝛ vltima.

¶ Nec obstat predicta lex, quia illa intelligitur de tali exceptione, per quam conceditur retro nullum fuisse iudicium.

11 ¶ Item queritur † an valeat sententia lata super vtroꝗ simul. Et quidam dicunt quod non, argu.C.de senten.l.prolatā. Sed verius est ꝙ valeat. Item quid si dum proponitur vtrunꝗ iudiciū simul ꝛ iudex precipit quod alterum tantum proponat, actor vult prosequi possessorium prius, reus vult vt prosequatur petitorium: cuius erit electio: Dicunt quidam quod rei, vt dicit regula iuris.j. de regu.iur.l.fauorabiliores.

¶ Uerius tamen est, quod actoris sit electio, cum ei ab initio licuerit proponere quod vellet. Et ad hoc est argumentū.ff.de inofficio.testa.l.Papinianus.§.si quis irritum. Sed quid si egi tecum, ꝛ proposui vtrunꝗ iudicium petitorium, ꝛ possessorium, ꝛ obtinui in possessorio, in petitorio succubui, nunquid sententia mandabitur executioni pro ea parte, qua obtinui: Dicebat dominus meus Jacob.Bal. quod non, quia obstat ei exceptio doli, vt dicatur ei, Dolo facis. ꝛc. vt.j.de exceptio doli.l.dolo. ꝛ.j.de regul.iur.
12 l.dolo. Sed dominus Ode.distinguit, † Aut succubui in petitorio, quia non probaui me dominum vel quasi: ꝛ tunc talis sententia non dat ius aduersario, nec facit eum dominum: ꝛ talis sententia bene mādatur executioni in possessorio: nec obstat ei doli mali exceptio. Aut succubui, quia aduersarius probauit se dominū, tunc non mandabitur executioni talis sententia, ꝛ bene obstat dicta exceptio: quia in petitorio absorbetur totum ius. Et pro hac distinctione bene facit.ff.de iureiur.l.sed ꝛ si possessori.in princip. Item quid si in vtroꝗ obtinui, ꝛ in petitorio appellasti: quia in possessorio regulariter non appellatur: vt.C.si de momen.posses.fuerit appella.l.i.nunquid in possessorio mandabitur sententia executioni: Dicebat Jacob.Bal. dominus meus quod non: quia appellatione pendente, ꝛc. vt.j.nil nouari appel.penden.l.i. ꝛ per totum. ꝛ.C. nil nouari appel.pen.per totum. Sed vos dicatis, quod sic: quia si plura sunt capitula in sententia, ꝛ a quibusdam appellatur, ꝛ a quibusdam non, bene potest sententia mandari executioni pro ea parte, que impugnata non est per appellationem: vt.j. nil noua. appella.penden.l.prima in fine. ꝛ quia sententia super possessorio aliquid debet operari: vt.ff.de legat.primo.l.si quando.in princip.
13 † Sed nūquid ista duo iudicia ad exhibendū, ꝛ petitoriū possunt eodē libello pponi: Uidet ꝙ sic.j.cōmodati.l.i. ꝛ.ij.ff.de pecul.l.deposui. ꝛ.C.mandati.l.ij. Sed in hoc distinguitur vtrum agatur pro his, que inserta sunt, vel applumbata, vel aliter iuncta, vt tunc primo agendum sit ad exhibendum, ꝛ postea debet petitorium intentari: vt.ff.de rei vend.l.in rem actio.§.item quecunꝗ. ꝛ.ff.ad exhibē.l.gemma, ꝛ alias potest agi simul vtrunꝗ iudicium vt dictum est. Odof.

Summas

Summarium.

1 Debitor per creditorem poſſidentem, vel ſibi precario concedentem preſcribit.
2 Creditor qualiter poſſidere dicatur.

1 VI pignoris. Hic dicit: † Si tu poſſides fundum bona fide, titulo, & ſic cepiſti preſcribere, ſi tradis illum fundum pignori, videris poſſidere, ſine creditorem rogaſti vt concedat tibi precario poſſidere, ſiue non. Nam ſi debitor intelligitur per creditorem poſſidere, & vſucapit, multo fortius ſi rogaui eum vt concederet mihi precario, poſſideo, & vſucapio: quum plus iuris habeat. qui precario poſſidet, quam qui nõ animo poſſidet. [Qui.] ſ. debitor, qui poſſidebat bona fide, & titulo, & poſtea obligauit creditori poſſidere: vt. ſ. tit. j. l. ſerui nomine. [Capiet.] ſ. longo tẽpore. [Habet.] ſcz creditor. [Nõ poſſidet.] Vnde
2 ex. l. iſta colligetis argumentũ, † q̃ creditor poſſidet naturaliter & ciuiliter fere quo ad oia. Et tõ dixi fere, q̃ debitor poſſidet quantũ ad duo: vt. ff. eo. l. j. ſ. per ſeruũ. & ſ. ſeruũ. j. l. ſerui nomine. & ff. qui ſatisda. cogan. l. fciendũ. ſ. creditor. Itẽ quantum ad hoc vt hypothecaria duret, dicitur debitor poſſidere: vt. C. de preſcrip. trig. vel quadr. ann. l. cum notiſſimi. ſ. eodẽ iure. ſed quantũ ad alia poſſidet creditor: vt hic. Et hoc verũ eſt in creditore, qui habet pignus cõuentionale: ſecus ſi prætorium habet: vt. ff. eo. l. ſi quis. Item creditor poſſidet pignus, quod dicitur a pugno: ſed non hypothecam: vt. ſ. tit. j. l. non ſolum. ſ. in rem tuam. Odof.

Summarium.

1 Creditor quando rem pignoratã ciuiliter & naturaliter poſſidet.
2 Colonus propriè dicitur prædij ruſtici, inquilinus vrbani.

1 RE pignoris. In. l. iſta tractat de eadem materia cũ ſuperiori lege, licet diuerſificet aliquantulũ. † Ecce, ſi poſſeſſor alicuius rei obligat pignori rem, ego creditor poſſideo naturaliter, & ciuiliter, meo animo naturaliter, corpore ſuo pro colono in agro ruſtico, pro inquilino in agro vrbano. [Conducta.] q̃ debitor cõduxit. [Hypothecã.] id eſt, pignus. [Dediſſet.] id eſt, addidiſſet. [Poſſidere.] ſ. ad oẽs cauſas præter illas, quas dixi. ff. l.
2 prima. Et ita habetis hic, vt dixi in caſu † Vnde notate hic q̃ colonus dicitur propriè prædij ruſtici: vt. ff. locati. l. item queritur. in fine. cum lege ſequenti. Odof.

Summarium.

1 Serui abſentis poſſeſſionem non perdo donec ad eum littere peruenerint libertatis.
2 Poſſeſſio & dominium ſub conditione tranſferri poteſt. r.
4 Seruus hereditarius ex alia cauſa habitus hereditarius res quæ rere poteſt.

1 VI abſenti ſeruo. † Seruus meus erat vltra mare, & gerebat ſe vt ſeruus: miſi ei epiſtolã vt gereret ſe vt liber: nunquid deſino poſſidere vbi epiſtola peruenerit in eius notitiã. [Deſtinationẽ.] Lvt tãc deſinat poſſidere. [Factus.] ſcilicet, ſicut ſi trado ſub conditione rem: vt. ſ. eod. l. ſ. proximo.

2 Si quis. Hic dicitur: † q̃ poſſum fundi poſſeſſionem tradere ſub conditione, & in euentum conditionis tranſfero poſſeſſionẽ, & non aliter, vt in exemplo poſito in lege. [Cedere.] id eſt, tranſferre. [Sit.] ſ. quia videtur traditus ſub
3 eã cõditione, ſi fundꝰ tuus ſit. [Extiterit.] Habetis, † q̃ dominiũ & poſſeſſionem poſſum tranſferre ſub conditione, & pure. Vnde hic colligo argumentum, quod ſi dono rem ne alienes extra familiam, ſi poſtea alienes, potero vendicare ab eo, in quem alienaſti: vt. ſ. de ſolutio. l. ſub conditione. & C. de rebus alien. non alienand. l. vltima. Sed ſi dono ne alienes ſimpliciter, tranſfero dominium: & in hoc caſu non vendico a te poſſeſſore, ſed ago ex tra te cõdictione ſine cauſa: vt. C. de conch. ob can. dat. l. ea lege. & ibi plenꝰ dixi.

4 Si is, qui. Hic dicitur: † Seruum Titio vendidi, mortuo Titio tradidi heredi ſuo, nunqd per illum ſeruum queritur poſſeſſio rerum hereditariarum? Certe ſic: quia ſi per ſtipulationem promiſi ſeruum Titio, & iſte ſeruus heredi Titij tradatur, bene poteſt queri per eum poſſeſſio rerum hereditariarum. [Apprehendere.] Sed videtur contra. ff. eod. l. ſ. apud veteres. Sed reſpondeo vt dicit littera ſequens. quod erat ſeruus queſitus titulo emptionis, vel ſtipulationis, vel donationis. Vel dic quod hic erat hereditas, ibi non, vt dixi de materia. [Acquirere.] quia non iure hereditario, ſed ex teſtamento, vel ex ſtipulatione ad heredem pertinet. Odof.

Summarium.

1 Poſſeſſio rei ſequeſtrate de partium voluntate, perditur, niſi, &c.
2 Sequeſter quis dicatur.

1 INtereſſe. Hic dicitur: † Tu & ego voluimus litigare de aliqua re depoſuimus illam rem apud ſequeſtrum: nunquid poſſidet ſequeſter, an non? Diſtinguitur, ſi quidem deponimus apud eum, volentes in eum tranſferre poſſeſſionem, ipſe poſſidet: vnde interim perderetur poſſeſſio quantum ad vſucapionem. Sed ſi deponimus apud eum cauſa cuſtodiæ, tunc non poſſidemus: vnde ille, qui vicit, intelligitur poſſidere, & vſu-
2 capio procedit. [Apud ſequeſtrum.] † Dicitur ſequeſter tertia perſona: vt. ff. depoſita. l. j. & l. ſequeſter. [Non procedere.] quia vſucapio ſine poſſeſſione nõ procedit. [Conſtat.] & tenetur ſequeſter preſcriptis verbis, vel actione de dolo: vt. ff. de dolo. l. ſi oleum. Odof.

Summarium.

1 Violentia propriũ ſerui non priuat quem poſſeſſione.
2 Colono de fundo diſcedente, an perdam poſſeſſionem. j. 4. ff.
6 Poſſideri nequit per furioſum.
7 Poſſeſſio per negligentiam perdi poteſt.
8 Poſſeſſio abſq; cauſa noua extrinſeca non mutatur.
9 Poſſeſſorem incumbens ſibi poſſeſſionis mutare nequit.
10 Clandeſtinitas non cadit in re, in qua nõ cadit locatio, & precarij rogatio.
11 Poſſidere clam ab alio non poſſum, ſicut nec rem propriam conducere.
12 Precarium an poſſit eſſe rei propriæ.
13 Conductio rei propriæ non valet.

1 SI de eo. † Obligaui tibi fundum pignori, ſeruus meus te deiecit, nunqd perdo poſſeſſionem? Certe non. [Aut.] ſcilicet per ſeruũ. Vnde ſi queritur poſſeſſio per eos, multo fortius retinetur: vt. ff. eo. l. j. ſ. item acquirimus.

Si forte. Iſte. ſ. legitur pluribꝰ modis, vt patebit ex ſequẽtibus. Et vno mõ vt ponat tres caſus:
2 & hic eſt verior intellectus. Et primus caſus eſt talis: † Poſſidebam rem aliquam animo meo, & corpore coloni, colonus, vel deceſſit, vel de poſſeſſione diſceſſit non animo deſerendæ poſſeſſionis illius fundi: certe retineo poſſeſſionem illius fundi, nec eam amitto. Secundus caſus eſt: Si poſſideo fundum animo meo, & corpore coloni, ſi moritur colonus non perdo illico poſſeſſionem ciuilem, ſed tunc demum, cum neglexi nanciſci poſſeſſionem naturalem. Tertius caſus eſt, qui reſpicit primum & dicit. Si colonus, cuius corpore poſſidebam, diſceſſerit animo deſerendæ poſſeſſionis, vel alicui tradidit poſſeſſionem, deſino poſſidere. Quod autem ſupra dictum eſt, quod non perdo poſſeſſionem, verum eſt, ſi nõ neglexi nanciſci poſſeſſionem. Et hoc eſt verũ, ſi extraneus nõ ſit ingreſſus: alias ſecus. Et ſecundum hanc lecturam legetis ita literam. [Poſſidet.] ſcilicet ſuo corpore, & animo meo: vt. ff. eod. tit. l. poſſideri. ſ. quod ſi ſeruus. [Deceſſiſſet.] alias receſſiſſet nõ animo deſerendæ poſſeſſionis. [Poſſeſſio.] ſcilicet naturalis. [Quo.] Ecce ſecundus caſus: & dic quo, ſcilicet colono. [Eam.] ſcilicet ciuilem. [Poſſeſſionẽ.] ſcilicet naturalem. [Aliud.] Ecce tertius caſus: & refertur ad primum. [Diſceſſerit.] ſcilicet animo deſerendæ poſſeſſionis, vel alij tradidit. Sed hic refert ad ſecundum caſum. [Manſerit.] ſcilicet: ſed ſi forte alius eſt ingreſſus, perdo ciuilẽ. Or Segnoi, ita legaſ. ſ. iſte, vt ponat tres caſus. Legatur & iſte. ſ. alio modo, vt ponat quatuor caſus. & primo caſus
3 eſt: † Si poſſideo animo meo, & corpore colon. ſi colonus deceſſit de poſſeſſione non animo deſerẽdæ poſſeſſionis tradidit quod non perdo poſſeſſionem. Et ſic non mutatur primus caſus: ſed nec ſecundus caſus mutatur: tertius caſus, non mutatur.

¶ Et ſecundũ hanc lectura non mutat aliquis caſus, præter hoc, ita q̃ ibi incipit quartus caſus: ſed hec ita, &c. [Extraneus.] q̃ ſecus ſi eſſet heres ingreſſus: vt. ff. eo. l. qui vniuerſas. ſ. qõ per colonũ. Legatur tertio modo, vt ponat duos caſus tantũ, & dicit: Si

possidebā corpore coloni, & animo meo, si colonus discessit nō animo deserende possessionis, nō desino possidere, mīi alī⁹ sit ingressus, vel negligēti adipisci possessionē, alias secus. Sz si discessit animo deserēde possessionis, perdo possessionē, vel si alius est ingressus, vel alī tradidit. [Aliud.] Et tunc incipit ſcō casus. [Sed hec.] Alī referūt hunc versiculū ad proxime dicta. Et quocunq; modo legāt iste. §. obijcitur ad. §. istū, & videt q; nō possit stare: ita tum hic innuitur, Si colonus sponte discessit de fundo, q; perdo possessionē; sed lex dicit q; nō perdo: vnde cōtradicit. ff. eo. l. si colo
4 nus. Ad q̄ō ita dicetur, † Aut colonus discedit de fundo non animo deserende possessionis: & tūc retineo possessionem per eū, vt in primo dicto huius. §. & in. l. si colonus. Aut discedit animo deserē de possessionis: & tūc animo possideo. Vel pōt dici. Aut colonus discedit animo deserēde possessionis, aut nō: & tunc perdo possessionē: Aut nō: & tunc nō perdo possessionē: vt in pun. huius. §. et in. l. si colonus. Secus si alī tradidit, vt hic, in versi. aliud, &c. Sed denuo instatur cōtra, & videtur q; siue discedat animo deserende possessionis, & alius ingreditur, siue alī tradit, q; nō perdam possessionē: vt. C. eo. l. vlti. & C. si alie. res pign. da. fit. l. vlti. & de agric. et cens. l. si per colonū. Solu. Olim si colonus discedebat animo deserende possessionis, & alī tradebat possessionē, perdebā possessionē, vt hic. Sz recuperabā cōdictione ex. l. illa. C. eo. l. fi. & per hoc nō videbat perdere ea: vt. ff. eo. l. nō videt. Certo instatur, & opponitur, & hec oppositio fortior est omnibus alīs, siue difficilior videtur, Possideo rem animo meo, & corpore coloni: mortuus colonus: nō desino possidere, mīi negligā adipisci possessionē. Sz ostē
5 do, † q; nō perdo naturalē, q; illam retinebam corpore coloni: eo mortuo desino possidere corpore suo: q; in hereditate nō est possessio, & hereditas non possidet: vt. j. ff. si quis tertia. liber esse nuſ. fuer. l. i. §. Scenola. Similem nō, q; illa retinetur solo animo: vt. C. eod. li cet. Dicit quidā q; quouisq; nō negligo vre ad fundū, videor semper possidere suo corpore, licet mortuus sit, & traditus sepulture.
6 Sed hec lex non probatur. Sed videtur contra hoc, † qi per famosum non potest possideri: vt. ff. eo. l. possideri. & ff. eod. l. j. §. adipiscimur. Similiter nec per mortuum. Et ideo dicetis sic secundo modo, a mortuo colono, statim primo possessione naturali: & illa naturalis possessio nō est in hereditate eius: q; hereditas non possidet, vt. ff. dixi: sed ciuilem retineo meo animo: sed si negligo vre ad fundum, & adipisci naturalem possessionem, alias secus, id est, negligo vre ad fundum, q; videor desinere habere animum possi
7 dendi ciuiliter, & perdo ciuilē, & naturalem possessionē, vt hic, † q; per negligentiam bene perditur possessio: vt. j. tit. j. l. furtum. §. fundi. Si autem aliquis medio tempore est ingressus, si quidem ante, quam negligam, possideo naturaliter & ciuiliter, & non ipse: vt in. §. qui ad munitiones: alias, id est, si ingressus est postquam negligi vre ad fundum possidet ciuiliter, & naturaliter.

Seruum tuum. In. §. isto, ponit talio casus, in quo ab initio possedi, bona fide, si modo volo possidere mala, & econtra, an possim. Et pa
8 tuus casus est talis: † Seruum emi a non domino bona fide, et per traditionem accepi, postea cepi scire seruum tuum esse, nunquid incepto mala fide possidere: Certe non. Secundus casus est econtra. [A Titio.] Sez vt domino. [Possedi.] scilicet bona fide. [Celare.] scilicet seruū, vel me. [Aut.] quia ozigo possessionis, &c. vt. ff. eo. l. clam. in prin. [Nam retro.] Quasi dicat econtra, & est secundus casus. [Scientia.] id est, q̄ō possidebā nomine tuo. [Possidere.] quia vsurium, &c. vt. j. tit. j. l. iusto. Et notate hic, † q; quis non potest sibi mutare causam possessionis, dum possessioni incumbit: secus si desineret possidere: vt. ff. eo. l. possideri. §. illud. & l. qui bona. Item notate q; superueniens scientia nō preiudicat: vt hic, & C. de vsucap. transfor. l. vnica. Fallit tamē in parte. Et sic solūtur contrariam. l. sequitur. §. de illo. cum suis similibus.

Si seruum. Dicitur: † Ego emi seruum meum,
10 ignorans meum seruum esse, vel seruus conducti a bone fidei emptore clam: nunquid videor clam possidere: Certe non: sicut non potest quis cōducere rem suam, vel precario rogare, ita hoc casu: quia clandestina possessio non potest separari ab his duobus casibus. hoc dicit. [Separari.] Unde notate
11 hic duo: † Sicut non possum rem propriam conducere, vel precario rogare, ita non possum ab alio clam possidere: vt. C. locati. l. qui rem. & j. de reg. iur. l. nec; pignus. Item notate hic q; iste cause non possunt separari, vt ficut non tenet conductio rei propie, vel precarium, ita nec clandestina possessio rei propie. Porterea, ficut clam possidere impedit vsucapionem, ita precario rogare: vt C. de seru. & aqua. l. j. & j. vti possidetis. l. j. in prin. Sed videtur q;
12 mentiatur, &c. † quia videtur quod precarium rei propie possit esse, vt videmus tota die in scholaribus & creditoribus, qui obligant libros suos, & postea habent precario: vt. j. de precario. l. certe. in fine. cum lege sequenti. & tamen non potest conducere rem suam, vel clam possidere; & ita videtur quod possit precarium separari ab his. Item videtur contra. ff. eod. l. si aliqua. Respōdeo,
13 non separatur ab istis causis, † ficut si conduco rem meam, non valet cōductio. Ité si rē meā p̄cario rogo, cui⁹ possessionē habeo,
13 nō valet precarij rogatio, vt in lege contraria. Ité similiter si cōducam a te bone fidei emptore, non tamen clam possideo, quia non valet conductio rei, siue clandestine possessionis, vt hic.

Summarium.

1 Amicus fundum meum ingrediens non dicitur me deijcere.

1 **Qui iure.** † Si amicus meus vadit ad fundum meum, & ingreditur in eum, & comedit ficus, non me deijcit. [Possidere.] scilicet et me primum possessorem deijcere. [Sit.] scilicet & corpore sine animo non querit possessio: vt. ff. eo. l. possideri. ex pun.

Summarium.

1 Seruus communis ab vno dominorum possessus, videtur ab omnibus possideri.
2 Procurator qualiter dño querat, & qualiter negotiorum gestor.
3 Procurator mihi ignoranti dominium & possessionem querit.

1 **Communis seruus.** † Si aliquis est cō munis seruus, sed vnus de dominis possidet nomine omnium dominorum, & omnes intelliguntur possidere. [Intelliguntur.] quia io possidet, &c.

Procurator. Hic ponuntur duo casus: & vnus debet intelligi in procuratore, alter in negotiorum gestore. Jn procuratore dicitur: † Si procurator meus accipit possessionem fundi alicuius, mihi querit: sed si gestor sponte meo nomine accipit possessionem, mihi querit dominum ratum habenti, & non aliter. [Procurator.] scilicet vel gestor. & dicit statim de procuratore. [Quod non.] hic dicitur de gestore. Vel potest legi procurator proprie cum mandato: quia procurare est genus: vt. ff. de procur. l. sed & hec. in princ. [Emerit.] scilicet sine mandato. [Emptionem.] Unde notate, † quod per procuratorem mihi ignoranti queritur possessio, & dominium: sed dominium mihi scienti queritur, & ratum habenti: vt hic dicitur, et ff. de negot. gestis. l. si ego. Quidam tamen dicunt quod si accipit me mandante, & sic specialiter habet mandatum, tūc querit mihi dominium, & possessionem, vt in principio huius legis. Sed si non accipit meo nomine, quia ei non mandauī, & sic non habet speciale mandatum: & tunc mihi non querit: & sic intelligitur finis huius legis. Odof.

Summarium.

1 Emptor fundi, cuius aliquam partem scit alienam, an prescribere possit.

1 **Si quis fundum.** In lege presenti dicitur: † Ego emo a te fundū in illo fundo scieba aliquā particulā alienā pro diuiso, vel indiuiso, nūquid potero reliquas partes prescribere? Rideo q̄ō potero: q; si emo rē, in qua scio vsumfructū alterius habere, vel alī pignoratū, nihilominus potero prescribere obligatū. Or Segnor, habetis hic vt dixi in casu, &c. Sz dic mihi, quō possit scire partē esse alienā? Jstud est planū, q; emo a te fundū centū iugerū, & scio duo iugera esse aliena: si p indiuiso quō. ff. eo. l. possideri. §. incerti. Rideo, q; scieba q; quidam habebat duo iugera in vno angulo, & ignorabā vsq; ad quē locū possederent: alias secus si tunc non ignorarē. Vel pōt dici, non possum adipisci incertam partem, vt ibi: sed adepte bene possum retinere incertam partem, vt hic, Vel potest dici q; emi alienum fundum, & sciebā quod aliquis habebat partem pro indiuiso, nescio tamen quartam, vsq; quintam vel sextam. Odof.

Summarium.

1 Possessio per alium nō occupata non perditur per oblitionem partis loci, in qua quid causa custodie reponitur.
2 Possessione ignorans an possim acquirere ex causa peculiari.
3 Possessio qualiter perdi soleat.
4 Possidere variis modis quis potest.
5 Possessionem perdit, qui ab ea deijcitur.
6 Possidens animo sine corpore qñ possessionem dicatur perdere.

Peregri

1 **Peregre.** In princip. legis presentis dicitur: † Quidã habebat pecuniã, voluit proficisci, posuit pecuniam sub terra custodie causa in quodã fundo. Eo reuerso venit ad fundũ, vbi posuit pecuniã. sed locũ nõ retinebat memorie: nunquid perdit possessionẽ, vel si locũ postea inuenisset, incipit possidere? Respondet Iaue. cõsoltus q nõ, anteq̃ alius apprehendisset eã, siue iste recõderit in fundo suo, siue in alieno, ne si aliter diceremus, tam haberemus necesse dicere, q̃ seruos nostros possideremꝰ p momenta. Et ideo dicẽdũ est qõ in thesauro nõ perdo possessionẽ. [Thesauri.] id est, pecunie. Quare ita dicũt infra videbitis. [Possessionem.] Qõ fal sum est. ff. eo. l. i. §. per seruũ. qui. cũ suis similꝫ. [Nihil interfit.] Sz nõne thesauri recõditi perdit possessionẽ? Videt q̃ sic: q̃ thesaurus est. rc. vt tit. ff. l. nunq̃. §. thesaurus. Ergo si nõ extat memoria, videtur perdi: q̃ aliquo perdit possessionem per negligentiam: vt ff. eo. l. si de eo. §. forte. Respondeo, nomen thesauri sumitur hic impropriẽ, quia thesaurũ desino possidere: vt. ff. eod. l. possideri. §. Pterea. sed pecunia non, vt hic. & in. §. ifterea dixi.

2 **Quesitum.** Hic dicit, & queritur, † an ex causa pecuniari ego dñs ignorãs possim possessionẽ acquirere? Et certe videt q̃ nõ: sz illud verũ est in possessione, que queritur per nosinceptioꝰ: vnde causa vtilitatis dicẽdũ est q̃ nobis querit. Nã si ex te possident non ex causa peculiari, querit nobis, dũtamen vili sciãt. [Ignorantibus.] ff. dñus. [Inquirere.] vt ff. eo. l. j. §. item acquirim⁹. & ff. pro empto. l. fi. §. Celsus. [Animo.] id est, solo. vt ff. eod. l. possideri. §. saltus. [Possessionẽ.] f. & per procuratorẽ mihi ignoranti queritur possessio: licet secus in vsucapione: vt C. eod. l. j. & ff. act. §. de actio. & oblig. l. qui a seruo. in fine.

Quibus explicitis. Circa possessionẽ acquirendã plura in superioribus dicta sunt: vnde intendit hic tractare de amittẽda possessiõe, qõ. ff. dimiserat, & dicit hic: † Aut possideo p memetipsoꝫ, aut per alũ. Si per memetipsum, solo animo perdo possessionẽ: si incipio ab animo, tunc perdo possessionẽ, si desino animo possidere, & corpore. Si per alũ, hic nõ animo possessionem, nisi alius sit ingressus, vel alq̃ tradiderit: q̃ tunc perdo possessionẽ, ettã ignorãs. Hoc dicit [Explicitis.] f. superioribus. [Animo.] vt in. §. in amittenda. vel etiã coꝛpore: vt ff. eod. l. quẽadmodõ. [Suo vero.] ponit q̃si possidemus per aliũ. [Fuisset.] f. vel alq̃ tradita, vel deiectus fuisset: vt ff. eo. l. possideri. §. qõ si seruus. [Ignorãtibus.] ad id, qõd hic dicit, ibi corrigitur perdo. vt hic: sed nõ video: q̃ perdere, ex quo recupero per cõdictionẽ ex lege illa. C. eo. l. vlti. Vel põt dici q̃ qnatuoꝫ sont casus: Si negligit, vel perdit: & tunc nõ præiudicatur mihi, vt in. l. cõtraria: & C. si alie. re. o pigno. data sit. l. fi. Aut tradit vel deijcit: & tunc omnẽ perdo possessionẽ: vt hic, & ff. eod. l. possideri. §. qõ si seruus. & ff. de vi & vi arma. l. j. §. deijcitur. Sed recupero cõdictione ex lege illa. C. eo. l. vlt. Unde vt plene liqueat articulus iste, distingue: † Aut possideo, aut animo & corpore meo, aut alieno animo & corpore alieno, aut meo animo sine admiculo corporis alieni. Et ad hanc diuisionẽ potestis adducere totum istũ titulũ. Possideo animo, & corpore meo, vt cũ sum in re: & hic, aut possideo naturaliter & ciuiliter, vel ciuiliter tantũ, vel naturaliter tantũ. Ecce, si sum in re, & habeo animũ possidendi, alter habet naturalẽ possessionẽ, vt vsofructuarius, hic possideo ciuiliter tantũ. Vel si sum in re, & suspicor me posse repelli, perdo ciuilẽ, & possideo naturaliter tantũ: vt hec colligũtur. ff. de vi & vi arma. l. j. §. deijcitur. & ff. vti possidetis. l. si duo. Et vbi possideo ciuiliter & naturaliter, si recedo de re, possideo ciuiliter solo animo, sz naturaliter nõ vt. ff. eo. l. si quis. in fi. & ff. l. clam. in fi. & ff. l. licet. Si autẽ ciuiliter tantũ possideo solo animo retineo ciuilem: sed si naturaliter possideo, solo animo eã retineo: vt ff. de vi & vi arma. l. ij. §. vnde vi. & §. sequen. Et hoc casu siue possideo ciuiliter tantũ, vel naturaliter tãtũ, perdo vtranq̃ possessionẽ, si depono animũ possidendi, siue sum in
5 re, siue nõ, vt hic, cũ suis similibus. † Sed & perdo, cũ deijcior de possessione, siue possideã ciuiliter, vel naturaliter tantũ: vt. ff. eo. l. clam. §. vlti. in fi. & ff. de vi, & vi arma. l. j. §. deijcitur. In secundo casu, sz quando possideo animo meo, & corpore alieno, non põt videri in filio, & seruo: vt ff. progimo. §. & l. possideri. §. saltus. in fine. Et possum possidere ciuiliter, & naturaliter tantũ animo & corpore alieno: vt si seruus queritꝫ nudã proprietatẽ. Et idẽ in procuratore, per quẽ possidemus animo suo, & corpore, cũ nobis ignorãtibꝰ querit: vt. C. eo. l. j. Et hic refert, si deponãt animum possidẽdi, vel tradãt vel deijciãtur, hic perdo possessionẽ: vt. ff. pro empto. l. fi. §. Celsus. & ff. pro soluto. l. fi. In tertio casu, sz quãdo possideo animo meo, & corpore alieno, vt puta corpore coloni, & hic tres sunt casus: q̃si negligit. vel perdit. vel pretudicatur mihi: vt. C. eod. l. fin. Si autẽ tradit. vel deijcit, licet ignorãs perdo possessionẽ: vt hic, & ff. eod. l. possideri. §. qõ si seruꝰ. & ff. eo. l. si de eo. §. si forte. In quarto casu, sz q̃n possideo animo meo sine admiculo corporis alieni, vt puta, si ego, recedo de re nemine relicto, & hic si aliquis ingredit causa nanciscende possessionis, nanciscit clãdestinã naturalẽ, & retineo ciuilẽ: vt. ff. eo. l. clã. §. qui ad nũdinas. Itẽ possideo animo meo sine corpore alieno: vt. ff. de vi & vi ar. l. j. §. qõ si seruꝰ. in fi.

6 **Illa quoq;** Ibi. ista cum duabus legibus sequẽt. dicit: † Aliq̃n possideo rem animo sine corpore, vt in saltu hyberno, & estiuo. Nam licet seruus vel coloni non non ingrediatur, retineo possessionẽ saltus hyberni, & estiui, quandiu ignorem occupatam, licet sit ingressus: q̃ non debet possessio ignoranti auferri, que solo animo retinetur. Et hoc dicit. [Ignoret.] q̃nta tunc possideo ciuiliter, alias secus: vt. ff. eo. l. clã. §. qui ad nundinas. [Tenetur.] vt. C. eo. l. licet. Odof.

Summarium.

1 Possessio rei mobilis, si animo ab alio contrectetur.
2 Mobilium vilis possessio est, & abiecta.

1 **Si rem mobilẽ.** † Si ego aliquã rem depositi apud te, vel cõmodauj, si tu nõ vis mihi reddere, animo possessionẽ. Qõ est illa ratione, q̃ rerũ mobilũ, rc. Secꝰ in homine cõmodato: q̃ nõ statim perdo possessionẽ: q̃ seruus potest habere propositũ redeũdi. Et licet tu cõstitutus nõ reddere, nõ perdo possessionẽ. Sed in aliis rebus, que carent sensu, ideo perdo possessionẽ. [Reipsam est.] Videt cõtra. ff. eo. l. possideri. §. si rem. Sed põt dici vt ibi dixi. Vel põt dici, vbi cõstituit non velle mihi reddere, cõstituendo rem, tũc possessionẽ perdo, vt hic, alias non, vt in. l. cõtraria. [Fieri.] id est, retineri. [Eum.] f. seruũ. vel eã, sz possessionẽ. [Dominio ratiõe.] id est, rationale. [Vel anima.] sensibili. [Habet.] f. sed etiã non haberet, si non est ab alio apprehensus: vt. ff. eo. l. j. §. per seruũ. qõ & ibi dixi. Et notate hic, q̃ rerũ mobilium vilis, & abiecta est possessio: & ideo facilꝰ vbi queritur dominiũ: vt. C. de vsucap. transfor. l. vnica. Item habetis differentia inter mobilia, que habent animam rationalem, & alia, que carent anima rationali. Sic & alibi est differentia. ff. si quadr. pauper. fecit. dica. l. j. in pnn. & §. j. Odof.

Summarium.

1 Traditio possessionis non probatur per instrumentum.
2 Seruus hereditarius heredi non querit, donatus autem, vel emptus sit.

1 **Predia.** In. l. ista ponit casus talis: † Quidã habebat quedã predia, in quibus prediis erant serui ad agriculturam deputati: donauit mihi illa predia cũ illis seruis, & etiã emisit literas in quibus continebat q̃ tradiderat mihi possessionẽ predioꝝ, quã non tradiderat: quia fecit q̃ vnus de seruis, qui pertinet ad me voluntate donãtis fuit ingressus predia animo nãciscẽde possessionis: nũquid ille seruus querit possessionẽ predioꝝ, & contentoꝝ fuotũ? Certe sic. [Pertinet.] f. volũtate donantis, alias secus: vt ff. eod. l. si donatione. & C. eod. l. minus. [Seruoꝝ.] f. possessionem questã. [Constabit.] Or Segnoꝝ, habetis in lege ista vt dixi in
2 casu, rc. Et sic notate hic, † licet per seruũ hereditariũ non potest, alias possit queri possessio, tamen per seruũ emptum, & donatum sic. Et ad hoc facit. ff. eo. l. j. §. apud veteres. & ibi dixi.

Summarium.

1 Seruus, in quo habeo vsumfructũ, quatenꝰ mihi acquirere possit.
2 Possessio quare mihi querat p seruũ in quo habeo vsumfructũ.
3 Possessio, que plurimũ iuris, & parum facti habeat.
4 Seruꝰ, & q̃ in aliena est potestate detinere possunt, nõ possidere. §.
6 Procuratori mihi ignoranti querit, sed non vsocapio nesciens. 7.
8 Actio an queratur per personam liberam.

1 **Possessio quoq;** Ibi. in princip. huius legis dicitur: † Si habeo vsumfructũ in seruo, ille seruus, in quo habeo vsumfructum, ex re mea, & ex opera sua potest mihi acquirere possessionẽ: & q̃ habeo possessionẽ naturalẽ in eo, & q̃ hec possessio habet plurimũ iuris. [Mihi.] vt. ff. usu. l. i. acquirit. §. de he. [Teneat.] Hec est vna ratio. [Mutuet.] Hec est alia rõ. Or Segnoꝝ, habe
2 tis hic duplicẽ rõnẽ, † quare per seruũ, in quo habeo vsumfructũ, querit mihi possessio, & q̃ possideo naturaliter: vt. ff. eo. l. naturaliter. in pnn. & q̃ possessio habet plurimũ iuris. Sed cõtra videt, sz q̃ possessio sit facti: vt. ff. eod. l. j. §. adipiscimur. Quare dicemus q̃

rerum mobilium. Et primo queritur quare vsucapio sit introducta. Respondeo vt in prima lege huius tituli. Secundo queritur quid sit vsucapio. Et respondetur vt in.l.ij. huius tituli. Tertio queritur quis possit vsucapere, & que res possint vsucapi, vel non, quanto tempore, vel nō durent. Et respondetur vt in.l.quarta huius tituli. Tractatur etiam de effectu vsucaptionis. ſ.eo.l. nūquā. §. vacuum. & l.ceptam. Unde videamus quo ſit effectus vsucapionis, ſeu vſurpationis: quia vſucapiones per vſurpationes interrumpuntur. Et de vſurpatione agitur in ſecunda lege huius tituli. Item interruptio alia vſucapio naturalis, alia ciuilis. Naturalis eſt, cum quis vſucapientem deiicit: que prodeſt omnibus; vt.ſ.eod.l.naturaliter. Ciuilis eſt, quos ſit per litis conteſtationē: & hec interrumpit vſucapiones rerum immobilium: vt.C.de rei vendica.l.mote litis. ſed rerum mobilium nō: vt.ſ.de vſucap. pro emptore.l.ij.in fine. Et hec ciuilis prodeſt facienti tantum: vt.ſ.de diuer. & temp. preſcrip.l.creditor. alias intra quatuor.

Summarium.

1 Vſucapio qua ratione introducta.
2 Occupanti conceditur, quod in nullius bonis inuenitur.
3 Vſucapio quo iure inducta.

Bono publico. In hac lege tractatur de prima parte rubrice, ſcilicet † quare ſit vſucapio introducta: & eſt introducta bono publico, &c. [Bono pnblico.] Id eſt, pro communi vtilitate: vt argumen. C.de caduc.tollen.l.vnica.in fine. [Vſucapio.] ſcilicet que eſt priuate vtilitatis. [Rerum.] ſcilicet immobilium: quia illa ſemper durant, & extant: & ideo dicit,
2 quarum rerum, propter id, † quod in nullius bonis eſt, quod conceditur occupanti: vt.ſ.tit.ſ.l.i. [Spatium.] Sed diceret aliquis: Imo continet magnam inīquitatem vſucapio. Reſpondeo. non contingit, &c. Sufficit enim dominus, &c. Et hoc dicit lex. [Cum ſufficeret.] Id eſt, ſufficere debeat hominibus. [Statuti.] ſcilicet in vſucapione: vt.C.de vſucap. transfor.l.vnica.

¶ Or Segnor, vos habetis hic quod vſucapio eſt bono publico introducta, &c. Sed contra.ſ.eod.l.vſucapio. Et inīquum eſt cum alterius iactura quem locupletari: vt.ſ.de condictio. indeb.l.
3 nam hoc natura. Reſpondeo, † inſpecto iure gentium vſucapio nō eſt bono publico introducta, ſed malo: ſed inſpecto iure ciuili. vſucapio eſt bono publico introducta, ne rerum dominia ſint incerta, vt hic. Et ita aliquid eſt malum inſpecto iure gentium, vel naturali, quod eſt bonum iure ciuili, vt hic. Sic etiam dicimus quōd ſi ſeruus eſt malum iure nature, ſed tamen eſt bonum iure ciuili: vt.ſ.de ſtatu homi.l.libertas. in pan. & ſ.i.an fine. Et ad hoc facit. C.de pactis, conuen. tam ſuper dote, quam ſuper dotis. ante nupt. & parapher.l.hac lege decernimus.

Summarium.

1 Oratores dicti aduocati.

Vſurpatio. In lege iſta tractatur de ſecūda parte rubrice, & dicitur hac lege quid ſit vſurpatio. Et vſurpatio eſt vſucapionis, &c. [Interruptio.] vt.ſ.eo.l.naturaliter. [Oratores.] id eſt, dicti oratores. † Propriē ſcilicet oratores dicuntur aduocati: vt.ſ.de iniur.l.item apud Labeonem. §. hoc edicto. Unde dicitur Vſurpatio eſt, &c. Odof.

Summarium.

1 Vſucapio bonam fidem, & titulum requirit.
2 Dominium quod acquiratur vſucapione.
3 Plurale in ſingulare reſoluitur quandoq.

Vſucapio. Iureconſultus tractaturus de vſucapiōe, ponit hic diffinitionem vſucapionis, & dicit quod vſucapio eſt, &c. [Adiectio.] id eſt, acquiſitio. [Per continuationem.] ſcilicet habitam bona fide, & iuſto titulo. Unde notate, † quod in vſucapione hec regulariter requiruntur bona fides, & titulus, & quod continue poſſederit, & tempore lege definito: quia ſi careat bona fide, non valet: vt.ſ.eod.l. Celſus. Item ſi careat titulo, nō valet vſucapio: vt.ſ.de nox.alib.l.generaliter. Item quod continue poſſederit: vt.ſ.eodem.l.ſiue poſt. Item quod non interrumpatur vſucapio: vt.ſ.eod.l.naturaliter. Item tempus lege definitum: vt C.de vſucap.transfor.l.vnica. vt Inſtit.de vſucap.in pan.

¶ Or habetis quid ſit vſucapio, &c. quod eſt intelligendum, vt
2 dixi. Sed hic mihi, † quod dominium queritur mihi per vſucapionem: Dicit dominꝰ Martinus, cūiuis ſequacibus, directū: vt qui ante erat dominus deſinit eſſe dñs, vt hic, & ſ.eo.l.ſi.i. & C. de pactis.l.traditionibus. Inſtitu.eod.in pan. Item quia lex vidētur velle, &c. vt C.de bonis maternis. aureum. niſi. Sed verius eſt q̄ per vſucapionē directo acquiratur: vt. C.de paſcu. trigin. vel quadragin. anno.l.ſi quis emptionis. in prin. Et eſt ratio, quia ciuius queritur directum dominium: quia rerum mobilium eſt vilis, et abiecta poſſeſſio: vt.ſ.eod.l.ſi rem: & quia vſucapio eſt tantum ex vno latere, & in fauorem vſucapientis. preſcriptio eſt ex vtroq; latere, ſcilicet in alium non petentis, & in fauorem poſſidentis. Et fauores ſunt amphandē, &c. vt.ſ.de liber. & poſthu.l.cum quidam. Hec obſtat hec lex, vbi dicit dominium, &c. quia ex ꝓpoſito dominiū, ſcilicet vtile. Item nec obſtat.ſ.eo.l.eum. qui. quia quod ibi dicitur de dominio, de vtili intelligitur. Nec obſtat. C.de pactis.l.traditionibus. quia intelligo de vtili. Non obſtat Inſtitu.eo.in prin. quia expono hic modo, id eſt, hoc modo, ſcilicet vſucapio rerū:
3 & ſic reſoluatur plurale in ſingulare: vt & alias. ff.de oriḡ.iuris.l.ij. §. exactis. Odof.

Summarium.

1 Vſucapit dominus, alias ei paratur vſucapiendi cauſa.
2 Vſucapere non poteſt, qui heredem habere non poteſt.
3 Fructus cum fundo poſſunt vſucapi.
4 Fructus vſucapitur, ſicut & res principalis.
5 Heres aliquando vſucapit quod defunctus non potuit.
6 Furtiua res quando poſſit vſucapi.
7 Reuerti in poteſtatem domini quando res dicatur.
8 Peculiaris res ſeruo meo ſurrepta ſi eam recuperet, an redeat in meam poteſtatem. ꝙ.
10 Seruus ſurripiens rem peculiarem nō interuertit domino poſſeſſionem.
11 Furtiuam rem ad eum reuertā, per quē quis poſſidebat, ſufficit.
12 Pupilli rem ſubtractam ſufficit redire in poteſtatem tutoris.
13 Furtiua res dicitur in poteſtatem domini reuerti, cum ab eo euelli nequit.
14 Eſtimatio litis emptionem facit.
15 Ancille partus quando vſucapi nequeat.
16 Partus ancille furtiue penes bone fidei poſſeſſorem editus vſucapi nequit.
17 Ancille partus quando vſucapiatur & quando non. 18.
19 Lana ouium quando vſucapi poſſit.
20 Domino rem ſuam ſurripienti, furtum non dicitur facere.
21 Dominium vſucapitur contra hypothecariam actionem.
22 Vſucapi nō poteſt ad male fidei poſſeſſore, niſi vtrum purgetur.
23 Vſucapi non poteſt res vi poſſeſſa, ſicut nec furtiua.
24 Preſcribere non poteſt, qui vi poſſidet.
25 Dñs fundi violentū eiiciēs poſſeſſore, tenet interdicto vnde vi.
26 Seruitus vie longo non vſu perditur.
27 Occupans viam vacuam non dicitur vi poſſidere.
28 Libertas ſeruitutis preſcribi poteſt, non ipſa ſeruitus.

Sequitur. Ex quo habuimus quare vſucapio fuit introducta, & quid ſit vſucapio, Iureconſultus continuat ſeipſum, & dicit quis poſſit vſucapere, & que res poſſunt, & quāto tempore, vel no, vſucapio. Et primo dicit, q̄s poſſit vſucapere, &c. Sequit de vſucapione dicere.] Quaſi dicat, ex quo diximus quare vſucapio fit introducta, ſequitur, &c. [Poteſt.] ſcilicet vel non, & quanto tēpore. ſcz vel nō vſucapere: & incipit de primo tractare, ſcz quis
1 poſſit vſucapere. † [Vſucapiet,] ſi eſt dominꝰ: alias paratur cauſa vſucapiendi: vt.ſ.de publicia.l.ij.§.ſi.ij. [Poſſideat.] vt.ſ. tit.ſ.l.i.§. adipiſcimur. [Sequit.] nō bene poſſunt eſſe cauſe, ex quibus
2 nō procedit vſucapio: vt.ſ.de public.l.quicunq;. † Nō pōt. ff. nec vſucapere: q; nō poteſt habere heredē: vt.C.cōmu.de leg.l.ſeruis.

Fructus. Ex quo dixit Iureconſultus quod poſſit vſucapere vel nō, ponit que res poſſunt vſucapi.
3 † Et nedū fundus pōt vſucapi, imo fructus: & nedū ancilla, imo partus: & nedū pecora, imo fetꝰ pecorū. Nec ſcz ſi defuncti nō fuerūt dñi, alias ſecus. [Fructus.] ſcz naturales, & uiterdū induſtriales. Ad qd hoc valeat. ſ.dicā. [Ancillarū.] De hoc nō eſt dubiū: vt. ff.de vſur.l.in pecudū fructꝰ. [Poſſunt.] Or Segnor, ſtatim groſſo modo volo vobis dicere qd dicat hic. §. & vult hoc dicere:
4 † Sicut res principalis pōt vſucapi. ita & fructꝰ: ſz ille, q vſucapit, dñs nō eſt. Sed inſtatur: Si defunctus non poteſt vſucapere, quo modo pōt heres vſucapere: cū heres, &c. vt.ſ.de diuer. & tēp. preſcr.

l.heres. Respondeo,secundum Placent.licet defunctus habuerit malam fidem,tamen si heres habet bonam fidem,vsucapiet:vt ff.de public.l.ait pretor.§.eum,qui.Sed non bene dicit,quia est vitiosum,&c.& quia lex innuit expresse contrarium:vt.ff.de vsucap.
5 pro herede.l.vltima.Quid dicemus:† Ad alias res,quam ad fructus,bene potest esse quod defunctus non potest vsucapere, quia non habet titulum,heres sic:vt.ff.pro herede.l.plerique.Sed instatur de fructibus,videtur quod non:nam nec heres fructus industriales facit suos:vt.ff.titu.ff.l.bone fidei.ergo non vsucapit:vt.ff.eod.l.§.Iana. Respondeo.Hic loquitur in fructibus naturalibus: vt.ff.de vsur.l.fructus.tamen si habet titulū,potest vsucapere. Itē bene potest intelligi de industrialibus:quia licet non teneatur rei vēdicatione,sed inducis officio:vt Instit.de offic.iudi.§.illorum. [Vsucapi.]contra illud officium:vt & alias.ff.de capt.& postlimi. reuer.l.in bello.§.si quis seruum. Et in partu ancillarum non est dubium:vt.ff.de public.l.sed si ego.§.partus. Idem simiuiter in fetu pecorum.

Quod autem. In principio huius legis habuistius quis possit vsucapere, postea
6 que res possint vsucapi,& quanto tempore duret vsucapio: vel dicit de personis,que possunt vsucapere, & lex Attinia dicit,† que res furtiua non potest vsucapi,nisi reuertatur in domini potestate.Sed quod dicit lex Atinia.est intelligendum quod non sufficiat reuerti in potestatem eius, cui subrepta est,sed debet reuerti ad dominum. Unde si res subtrahitur creditori,vel commodatario,vel depositario,non sufficit reuerti in potestatem,creditoris,vel commodatarij,vel depositarij.sed debet reuerti in potestatem domini.[Debet.]scilicet:nec sufficeret si reduret in potestatē creditoris,vel commodatarij,vel depositarij. Unde notate q̄ res furtiue, &c.vt Institu.eod.§.furtiue. Item notat lex Attinia caueri,&c.vt dicit.Et ad hoc facit Instit.eod.§.quod autem.† Et videtur in potestatem domini reuerti,si reuertatur vere,quia vendicat rem:sine interpretatiue,vt quia consequitur estimationem:vt C.de furtis.l.si abducta mancipia.Et hoc quod hic dicitur,debet intelligi hoc modo:Si obligo rem creditori,& ei subtrahitur , nō purgatur vitium,si recht ad creditorem:sed si ad me, purgatur vitium:vt hic,ff.eod.l.§.tunc in potestatem. Et hoc cum obligo rem meam:secus si alienam:vt.C.pro emptore.l.si rem.& ff.pro emptore.l.si rem.& ff.pro soluto.l.finali.

Odof.

8 **Labeo.** In hoc.§.dicitur: † Res peculiaris,que erat in peculio serui mei,fuit subrepta,postea seruus eam nactus est,videtur ne in potestatem meam redijsse. Et certe sic,si scieb am furtiue subtractum,& redijsse in potestatem serui.Et si redijt me ignorante,si volui illam rem esse in peculio serui:sed si nolui,tunc debet reuerti in meam potestatem.Sed quid erit:Seruus meus subripuit rem aliquam,nunquid eo ipso quod ponit in loco suo,videtur in potestatem meam redijsse:Certe sic,si ignoraui eam subtractam:sed si sciui,tunc debet reuerti in meam potestatem.Sed quid erit:Seruus subtraxit rem,quam tenebat peculiari nomine,nūquid videtur in potestatem meam redijsse,licet sciā: Certe non,nisi eam habeam vt prius,quam subriperetur. Sed si alius subtraxit eam.ex quo redijt in potestatem serui, videtur in meam potestatem redijsse.[Potestatem.] scilicet cum purgatum sit vitium.[Concesserunt.]

9 ¶ Or Segnori,habetis hic, † si subtrahatur res peculiaris,si redijt in potestatem serui me ignorante,videtur in potestatē meam redijsse:quia sicut possideo seruum,ita rem furtiuam. Sz videtur contra.ff.titu.j.l.rem,que nobis.& ff.de furtis.l.interdum.§.cum autem.Ad cuius contrarij solutionem dicemo,Quum subtrahitur,&c. Aut subtrahitur res dominica,aut peculiaris.Et si dominica,aut a seruo,aut ab extraneo.Si est res dominica,desino eam possidere:vt.ff.titu.j.l.rem.que nobis.& purgatur vitium, si redijt in meam potestatem:vt.C.de furtis, & ser.corrup.l.si abducta. Si autem subtrahitur a seruo res dominica,dum est apud eum,furtiua est:nec purgatur vitium,nisi redeat in meam potestatem: vt.ff. de furtis.l.interdum.§.si res.Si autem est res peculiaris,que subtrahitur.si quidem ab extraneo est subrepta,si nescio eam subtractam esse.si reuertitur me sciente,& volente,&c.vt in.§.isto.Labeo.
10 Si autem subtrahitur per seruum, quandiu est apud eum , sicut sui ipsius nun interuertit possessionem,ita nec rei peculiaris.vt in lege contraria.Et secūdum hoc intelligitur.ff.titulo.j.l.rem, que nobis.& ff.de furtis.l.interdum.§.cum autem.

Odof.

11 **Idem labeo.** † Deposui rem aliquam apud te,tu eam vendidisti causa lucri faciendi, & sic fecisti furtum:postea redemisti:videtur ne purgatū vitium: Et certe sic.sine me ignorante,sine me sciente hoc fecisti. Hoc dicit.[Causa.]& sic causa furti:Cum furtum est,&c.[Vera est.] Et ad hunc.§.facit.ff.depositi.l.j.§.si rem.Secus si aliquis causa mutandi iudicij alienet:& postea redimat:quod est illa ratione, quia competit mihi actio ad interesse:vt.ff.de alien.iud.mut.cau.fac.l. fin.& l.ex hoc edicto.in fine.

12 **Si pupillo.** Hic dicitur: † Si res subtrahitur pupillo,satis est quod redijt in domum pupilli sciente tutore.Et idem in re furiosi,vt si res furiosi subtrahatur, satis est quod redijt in domum furiosi sciēte curatore.[Si pupillo.]quia tutor,&c.vt.ff.de furt.l.interdū.§.qui tutelam.[Scire.]quia satis est,si curator: sciat redijsse in domum furiosi.Et qō dicitur,tutore sciente,idem in pupillo:vt.ff.pro emptore.l.qui fundum.§.si tutor.

Tunc in potestatem. Vos habuistis in superioribus,
13 quod si res furtiua redijt in potestatem domini, purgatur vitū: nunc dicit quando dicatur reuersa. † Et intelligitur in potestatē domini reuersa,vt cum ab eo auelli non potest,& possidet eam vt suam,nō vt alienam.Et ideo si res mea fuit mihi subtracta,& ego ignoro meam esse,& redimo eam.non videtur redijsse. Sed quid erit si accipiu litis estimationem, dum vendicarem a possessore: tunc videtur redijsse in meam potestatem. Idem si mea voluntate alij restituit.[Vēdicauero.]scilicet a possessore.[Vsucapietur.]
14 † quia litis estimatio facit emptionem, vt.ff.pro emptore.l. litis. [Sit.]vt.ff.de solutio.l.penam.Et notate hic,quod res reuertitur in potestatem domini vere ita si auocat rem:interpretatiue.si accipit estimationem:vt.C.de furtis,& seruo corrupto.l.si abducta.

Odof.

15 **Heres,qui.** † Si tu subtraxisti ancillam,& illa ancilla apud heredem tuum concepit , et peperit,non potest ille partus vsucapi:quia heres succedit in vitium defuncti.[Non tamen vsucapiet.]scilicet duplici ratione:sicut fur non potest vsucapere:vt.C.de furtis.l.ancille.ita nec heres suus:quia heres est vitiosus successor.Item iste partus est furtiuus,vnde non potest vsucapi:vt.ff.de furtis.l. qui vas.§.ancillā.

Odof.

Dē illo quēritur. In.§.isto ponitur tres casus principales. Et primus
16 casus est talis: † Seruus meus subripuit ancillam alicui,& postea dedit mihi eam.vt eam manumittem:ista concepit,& peperit apud me.an partum possim vsucapere:Et certe non:quia possessio vitiosa,que est apud seruum,domino nocet.Secundus casus est. Si quidam tertius dedit ancillam furtiue subtractam,vt seruum meum manumitterem,& ipsa concepit , & peperit apud me , tunc non vsucapiam partum. Idem est,si alius mecum permutasset, aut insolutum mihi dedisset,aut donasset.Tertius casus est : Si ante,quam pariat ancilla ,sciam eam alienam esse , quod non possum vsucapere partum:sed si nesciuero,potero vsucapere partum.Sed quid erit:Vsucepi partū alienum,nūquid nocet mihi: Certe non:quia sufficit ab initio habere bonam fidem, sicut in bonis emptis.[Verum est.] Unde quod querit seruus, &c.Et hic est primus casus.[Sed & si vt.] Ecce secundus.[Alius.]scilicet tertius.[Non vsucapturum.]scilicet si sciui alienam ante conceptionem.& partum. Ad quod valeat hoc.ff.dicam.[Posse.] Sed lege videtur contraria.ff.eod.l.iusto.§.& si possessionis. Quare ita dicetis:† Ubi scio alienam ancillam ante conceptionem & partū non
17 vsucapio.vt hic:si autem scio alienam post conceptionem, & ante partum,sic alienam simpliciter tunc vsucapio,vt in lege cōtraria. §.& si possessionis. Sed si sciō alienam & furtiuam,tunc non vsucapio:vt.ff.eo.l.nunquam.in prin. Si autem cepi scire alienam post conceptionem & partum,si potui domino denuntiare,& non feci, impeditur vsucapio.alias nō,vt.ff.statim habebitis.& ff.pro suo, & si ancillam. Et notate hic vnum speciale contra regulam generalem.C.de vsucap.transfer.l.vnica.§.hoc proculdubio. Item ne-
18 tate, † quod si partus ancille est furtiuus,quod non potest vsucapi. Et circa hunc articulum dic vt notatur.C.de furtis & seruo corrup.l.ancille.

Lana ouium. Hic queritur vtrum lana ouium
19 furtiuarum possit vsucapi. † Et dicitur.si est detonsa apud finem,non potest vsucapi:si vero apud bone fidei emptorem est detonsa,non est furtiua,quoniam in fructu est,& ideo non potest vsucapi,& fit suus. Idem in agnis dicendum est,si consumpti sunt.Sed si ex lana furtiua fecerit vestimentum,vnde efficitur furtiua lana:quia substantia vestimenti inspicimus:& ideo non potest vsucapi: quod verum est.[Non potest.] vt Instit.eo.§.furtiue.[Contra.]id est,non est furtiua.[Sit.] scilicet quod meum est,&c.vt Instit.de actio.§.sic itaq.& Instit.de lega.§.idem in fructibus. Hec obstat.ff.eod.l.§.fructus.quia,vt dixi, ibi loquit in fructib⁹ naturalibus:& de hoc plene dixi. [Sūt.] ergo secat,suos:vnde possunt vsucapi.Sed si extant, tunc cum re ipsa debent restitui,& possunt vendicari.[Ent.] scilicet:& ideo tanquam furtiua non potest vsucapi.

Si rem

20 **Si rem pignori.** Jn. §. isto dicitur: † Obliga
sti mihi rem pignori, postea
mihi subtraxisti, nunquid hec res potest vsucapi? Certe sic, quia
videtur in domum potestatē redijsse, licet furti teneatur. Unde no
tate casum, in quo sit furtum, & competit mihi actio furti, & res
non efficitur furtiua, vt in debitore surripiente rem pignoratam.
Et ad istud facit. §. de furtis. l. cum es. in fine. Aliquando sit furtū,
& res efficitur furtiua, & datur actio furti. vt in filio familias surri
piente patri: vt. §. de furtis. l. seruū. & illi. Sed instat hic quod si res
pignorata surripiatur, quod non purgetur vitium, cum redēt ad
creditorem: vt. j. pro soluto. l. vltima. Ad quod dicetis: Si est do
minus obligans, purgatur vitium, si redēt ad eum, vt hic: si non
est dominus, & redēt ad alium, quam ad dominum, nō purgatur
vitium furti: & sic loquitur lex contraria. Sed instatur hic, Quo
modo potest vsucapi, cum efficiatur dominus? vt. ā. de acquir. rer.
domin. l. traditio. Potest dici, quod obligasti rem tuam, postea
vendis eam, emptor vsucapit vt propietatē per hypothecariam
actionem, qua potest anoueri res a possessore: vt. C. si aduersꝰ credi
21 torē. l. i. & ij. Et ita notate, † quod hic est casus, vbi quis vsucapit
dominium contra hypothecariam actionem: vt & alias. C. quod
met. causa. l. si vi. & §. de capt. & postlim. reuer. Lan bello. §. si quis ser
uum. Odof.

Si tu vi. Vucasch Jurecōsultus exposuit verba legis
Attinæ, verum quia lex Attinia impedit vsu
capionem rei vi possesse, de hoc intendit tractare in. hoc. §. Et dis
22 citur hic. † Si tu expulerис me, & nec apprehendisti possessionē,
sed quidam tertius, potest longo tempore vsucapi ea res ab illo
tertio, si habeat bonam fidem, quamuis possit agi interdicto vnde
vi contra deicientem: quia verum est me deiectum, non tamen ve
rum est vi possessum. Sed si habeat malam fidem, non potest præ
scribere, quia vi possidetur, licet a nō domino. Idem est in alio, qui
possidet pro herede, si expellitur. [Esse.] scilicet: & ideo lex Attī
nia impedit vsucapionem: vt Jnstitu. eo. §. furtiue. [Possidet.]
23 Unde notate, † quod sicut res furtiua non potest vsucapi, ita nec
vi possessa. Et intelligitur vi possessa, quādo quis deijcitur de fun
do, & possidens habet malam fidem.
Odof.

24 **Si fundum.** † Tu possidebas fundum alienū bo
na fide, aliquis expulit te de fundo il
lo, nunquid potest præscribere? Certe non, quoniam vi possidet.
Odof.

25 **Si dominus.** † Dominus fundi deiecit possessō
rem violentum, nunquid videtur redijsse possessio in eum? Certe non, cum teneatur interdicto
vnde vi, & non videtur eam adeptus, &c. [Possessionem.] scilicet,
& non videtur adeptus, &c. vt. ā. tit. j. l. non videtur. & j. de reg. iur. l.
qui actionem. Sed dic mihi, cur secus in re furtiua, vt. ā. eod. l. §.
proximo. Hec est ratio: Si obligas mihi rem tuam, & ei subtra
his, non habeo contra te conductionem furtiuam, sed actionē fur
ti: sed quando tu deijcis me, teneris mihi interdicto vnde vi.
Odof.

26 **Si viam.** † Habebam seruitutem vie per fundū tuus,
tu deiecisti me, & stetj per longum tempus,
quo non fui vsus, nunquid perdo eam? Certe sic: quia non potest
possideri nec incorporale: quia nec mero iure videtur prohibitus.
[Si viam.] id est, seruitutem vie. [Per longum tempus.] scilicet
lex annorum: vt. ā. quem admo. seruit. amit. l. si sic. [Jncorporale.]
vt. ā. titu. j. l. possideri. [Detruditur.] scilicet in istis seruitutibus
eo ipso quod non vtor, perdo non vtendo: sed in seruitutibus vr
banis secus: vt. ā. de seruit. vrba. predio. l. hec autem.

27 **Item si occupaueris.** † Occupauj vi
cuā fundi tui,
poste a te venientem prohibui: nunquid videor vi possidere? Cer
te non. [Occupaueris.] scilicet animo, & corpore. aliter secus, scili
cet si animo tantum: vt ij. §. qui ad nundinas.
Odof.

28 **Libertatem.** Dicitur † q̄ libertas seruitutis
bene potest præscribi, sed ipsa seruit⁹
non potest præscri. Ideo si habes seruitutem in fundo meo, & non
prohibeas me altius tollere, si diu habui altū, ego præscribo. Hoc
dicit. [Uerius est.] scilicet viginti inter absentes, decem inter pre
sentes: vt. C. de seruitutib. & aqua. l. penul. [Seruitutem.] scilicet
acquirendam. [Seruitus.] Unde notate q̄ libertas seruitutis est
fauorabilis. acquisitio seruitutis odiosa: vt. ā. de seruit. l. qui cedes.
Et est verum quod seruitus non præscribitur: vt. ā. de seruitu. l. Ser
uitutes. si habet causam continuam, vt tigni immittendi: vel cau
sam naturalem, vt seruitus stillicidij, ita bene queritur longo tem
pore: vt. ā. de aqua. plu. arcen. l. j. in fin. plene dici de hac materia.
Odof.

Summarium.

1 Præscribens si cadat a possessione, præscriptio naturaliter inter
rumpitur.
2 Interruptio naturalis que dicatur.
3 Interruptio ciuilis que sit.

Naturaliter. De prima parte rubrice in
superioribus habuistis: de
secunda parte rubrice agitur in hac lege. Et intendit
hic tractare Jureconsultus qualiter vsucapio, & pos
1 sessio habeat interrumpi: vt ecce, † si possideo rem alienam bona
fide, & iusto titulo, & incepi vsucapere, si deijcior de possessione
alius rei, vel illa res mihi accipitur, naturaliter desino possidere: &
proficeret hec interruptio naturalis non tantum ipsi interrumpen
ti, imo omnibus alijs. Nec refert, deijciens sit dominus rei vel nō.
Item non refert, possiderem rem illam titulo pro suo, & sic titulo
nō lucrativo. [Naturaliter.] id est, naturalibus interuenientibus,
interuenit factum persone: vt. ā. titu. j. l. j. in prin. ua vi deijciendo.
[Possessio.] id est, vsucapio. [Deijcitur.] Hoc referatis ad rem
immobilem. [Eripitur.] scilicet res mobilis. [Possessio.] id est,
possidendi causa, & sic vsucapio, non eo casu, quo sit naturalis in
terruptio. [Necne.] quia sine sit dominus, vel extraneꝰ, inter vsu
capio. Item nec interest quantum ad aliud: vt. C. vnde vi. l. si quis
in tantum. [Pro suo.] id est, de sua pecunia emerit: & ita titulo nō
lucrativo. Vel dicatis pro suo, id est, titulo pro suo. Unde notate
2 q̄ duplex est interruptio, naturalis, & ciuilis. † Naturalis interru
ptio est, cum ille, qui possidet rem mobilem, vel immobilē, deijci
tur de possessione, vel vi ablatus abripitur ei res: & tūc interrum
pitur ei possessio, & vsucapio: vt. j. eo. l. si fine. sine ille sit dominus,
sine non: sine habeat titulum lucratiuum, sine non. Et hec interru
ptio profuit omnibus, vt qui incepit præscribere, nō poterat præ
scribere contra interrumpentes, vel contra alium. Fit & alio modo
naturalis interruptio: Si forte vsucapiens restituit rem domino.
Fit etiam alio modo, si forte creditor partem debiti a debitore ac
cepit, vel etiam si cautionem interim remisit: vt. C. de præscrip. tri
3 gin. vel quadra. anno. l. cum notissimi. §. penul. † Est autem ciuilis
interruptio, vt que sit per litis contestationem: vt cū quo agit
contra vsucapientem: vt. C. de anna. excep. l. & §. ad hec. & in præal
leg. l. cum notissimi. §. penul. Et hec ciuilis interruptio interrum
pit præscriptionem de rigore iuris, & quantum ad effectum: vt. C.
de rescind. vend. l. more. Sed hec ciuilis interruptio interrumpit
vsucapionem triennij quantum ad effectum, licet non de rigore
iuris: vt. ā. de rei vendica. l. si post acceptum. Et hec proficit tantū
interrumpenti: vt. j. de diuer. & tempo. præscrip. l. intra quatuor. Et
hoc est verum, quod habet interrumpi naturaliter, si res est vitio
sa, vt quia possidetur vi: vt. ā. l. proxima. §. si quis vi. cum suis simi
libus.
Odof.

Summarium.

1 Vsucapio quando computetur de momento ad momentum. 2.

In vsucapionibus. Jn hac
lege cum
1 sequenti dicitur: † Jn vsucapione triennij non fit de
momento ad momentū computatio: sed & non debet
peruenire ad vltimū momentū, sed ad vltimum diē. vt tūc sit per
fecta vsucapio. Quod potest videri exemplo tali: Aliquis incipit
possidere sexta hora diei Kalendarum Januariarum. est comple
ta vsucapio. [Jn vsucapionibus.] scilicet rerū mobilū. [Com
putamus.] quia non est necesse vsucapientem venire ad vltimum
momentum, sed ad postremum diem, vt sufficiat in postremo die
inchoatus dies, licet non sit perfectus, vt indicat litera sequens.
[Vsucapionem.] q̄ facto est q̄ vsucapio intelligatur completa,
& si ad vltimū momentū nō perueniat: quia vsucapio triēnij est fa
norabilis, q̄ est inducta in fauorem vsucapientis: & ideo ibi non
facimus computationem de momento ad momentū, vt hic. Se
cus in longa præscriptione: est introducta in odium non petē
tis: q̄ ibi facimus cōputationē de momento ad momentū: vt. j.
de agric. & cens. l. in omnibus temporalibus actionibus. Et nota
2 te hic ita bene, † Aut tractatur de fauore, aut odio. Si tractā
tur de fauore, & interest eius diem ceptā pro inchoata haberi, tunc
non fit computatio de momento ad momentum. Et ad hoc. j. de
diuer. & tempo. præscrip. l. in vsucapione. Ita seruatur, vt idem est
ibi in manumissione. ā. de manumiss. l. j. Si autem expedit ei fieri
de momento ad momentum, tunc fit: vt est exemplum, pacto: ait,
&c. vt. ā. de minor. l. denique. §. minoribus: quia expedit minori quod

non curat ei tempus, nisi tota vice labatur. Si autē tractatur de odio, tunc fit computatio de momento ad momentū: vt. j. de acti. & obligā. in omnibus. Jn calu tamen speciale est, vt non fiat computatio de momento ad momentum, vel de die ad diem, etiam si tractatur de odio: sed fit computatio de anno ad annum: vt. ē. ad Trebellia. l. j. in fine. Odof.

Summarium.

1 Vsucapiendi conditio acquiritur domini ignoranti ex causa peculiari.
2 Vsucapere per se qui nequit, an per seruum poterit. j.

1 **Labeo.** Jn hac lege dicitur: † Si serui de pecunia peculiari emerint res, & per traditionem acceperint, & dubitat aliter dominus illas res posse vsucapere. Nam sicut per seruos nostros quæritur nobis possessio, ita vsucapere per eos possumus. Quum scimus quam rem non possum vsucapere per me propter delictum persone, eandem rem non possum vsucapere per seruum. [Vsucapiūt.] Hec est ratio bona hic, q; ex causa peculiari si quæritur mihi possessio ignoranti, multo fortius mihi scienti: vt. ē. titu. j. l. j. ē. item acquirimus. Quare potest dici, sicut in casu dicti. Si non possum vsucapere per me propter delictum persone mee, quia sum Judeus, non possum vsucapere Christianum mancipium: vt. C. de epis. & cler. l. vltima. sic nec per seruū. Sed si non est propter delictum persone mee, sed propter impedimentum persone mee, vt qz sum furiosus, tunc habet locū lex contraria. Vel potest dici, q; nō possum vsucapere per me propter vitium rei, quia res furtiua est,
3 nec per seruum: vt Jnstit. eod. ē. furtiue. † Sed & similiter, sicut, nō possum vsucapere liberum hominem per me: vt. C. de præscr. long. temp. que pro lib. l. fin. Item nec per seruum. Sed & si res est sacra, non possum vsucapere per me, nec per seruum: vt. j. l. proxima. Odof.

Summarium.

1 Corporalia quando vsucapi possint.
2 Ecclesiarum res vsucapi possunt.

1 **Vsucapionem.** Dic dicitur, † q; res corporales possunt vsucapi. Quod verum est. Sunt tamen quedam res, que non possunt vsucapi, que dicuntur in tegitu. [vbi plene.] vbi hæc vnitur lex ista, vt. ē. eodem. l. sequitur. in fine. & ē. de seruitu. l. seruitutes. Quare dicunt quidam quod hic dicitur maxime, superabundat, vt & alias. C. de testa. manu. l. fin. Sed vos dicatis quod non superabundat, imo propriæ stat, quasi diceret, Reo incorporalia vsucapiūtur, & res corporales, sed maxime corporales, sed incorporales interdum vsucapiuntur, vt dicit. ē. eod. l. sequitur in fine. [Sacris.] vt sunt ecclesiæ. [Sanctis.] vt muri cuiz
2 tatum. † Veruntamen res ecclesiarum bene possunt vsucapi: vt C. de sacrosanct. eccles. aut. quas. [Populi Romani.] vt forum. [Hominibus.] vt. C. de præscrip. long. temp. que pro liber. l. vltim. Odof.

Summarium.

1 Bonam fidem quo tempore deberet emptor habere.
2 Seruitus que per se non prescribitur, cum prædijs prescribi pōt. j.
4 Partus conceptus & editus penes heredem furis ab extraneo vsucapi potest.
5 Partus quando pars viscerum dicatur.

1 **Si aliena.** Jn princi. huius legis dicit: † Si ego emo rem alienam a nō domino bona fide, sufficit ne me habere bonā fidē in tempore traditionis: an est necesse q̄ habeā bonā fidē in traditionis tempore? Et respondet Jurisconsultus, q; vtrobiq; debet haberi bona fides. [Spectandū.] Quasi dicat, Jn emptione requiritur bona fides in vtroq; tēpore, scz tēpore emptionis, & tēpore quo traditur: quod est propter frequentiā emptionis: sed in alijs titulis sufficit ab initio contractus: vt. j. pro emptore. l. q. in pun. vbi dicam de hac materia.

2 **Hoc iure.** Dic dicitur, † q; seruitus per seruū potest prædicti, sed cum prædijs vrbanis, vel rusticis bene potest prescribi. [Vt seruitutes.] Sique habet causam interpellatā. [Possunt.] Jnec longissimo tēpore: vt. j. de aqua quotidia. & estiua. l. hoc iure. ē. ductus. [Possunt.] Jnisi tanto tempore, cuius non extat memoria. † Sed certe si vsucapio dominium, & seruitutē nō non possum prescribere seruitutem habentem causam interpellatam longo tempore. Simile est alibi. pro rebus immobilibus non datur interdictum unde vi, sed gratia rei immobilis fit: vt. j. de vi & vi arma. l. i. ē. illud.

4 **Scevola.** Dic dicit: † Si bos tuus, id est vacca tua conceperit, & peperit apud furem, vel concepit apud furem, & peperit apud furis heredē, & heres furis vitium distraxerit, sic tanq; furtiuus, nō poterit vsucapi, vt partus ancille. Et hoc dicebat Marcellus: sed Scevola dicebat sec' in partu: q; partus ancille furtiue nō est ancilla. Nā si esset pars, tam dicerem⁹ q; partus ancille editus apud bone fidei possessorem, qđ non poterit vsucapi: aplq; quod falsum est. [Si bos.] id est, vacca. Sic Jnstit. de vsucapio. l. quinto. [Non posse.] Et hucusq; bene dictum est: vt C. de furtis. l. ancille subtracte. [Partum.] Scilicet furtivum. Sed male dixit, vt. j. dicā. [Partem.] Jd est viscerum sit vsucapio facere. [Portent.] Jd qđ falsum est: q; bene potest vsucapi: vt. ē. de public. l. sed si ego. ē. partus. Or Segnori, vos habetis hic. licet Marcellus diceret. sicut partus ancille nō vsucapitur. Sed Scevola contradicebat, q; lex videtur cōtra. ē. de ventre inspic. l. i. ē. q; hoc. Ad qđ
5 sta dicetis: † Partus, quandiu est in ventre, est pars viscerum, vt ibi: sed eo separato, non: vt ideo in fructu non dicitur esse, vt hic, et ē. de vsur. l. fetus pecorum. Vel dicatis, partus est pars viscerum quantum ad custodiam, vt ibi, non quantum ad aliud, vt hic. Ale tamen & in iumento & partu videtur idem dicendum: vt. j. de furt. l. qui vas. ē. si ancilla. Odof.

Summarium.

1 Seruus captus ab hostibus non possidet, & dominus apud hostes non possidet per seruum.

1 **Meque seruus.** † Si seruus meus est apud hostes, non possidet, sed si suus apud hostes, nō possideo per seruum. [Non possidet.] quia possidetur, &c. vt. ē. titu. ē. l. homo liber. ē. quicquid.

Summarium.

1 Titulus nullus scienti non præstat causam vsucapiendi.

1 **Si ab eo.** † Prætor interdixit alicui bonis, q; prodigus erat, eino ab eo scienti bona interdicta, nunquid poterit vsucapere? Certe non. [Alienare.] vt puta prodigus: vt. ē. de cura. bonorum. l. i. [Non pōt. j. & ideo, q; non habet bonam fidē: & vsucapio sine bona fide nō procedit: vt Jnstit. eo. in prin. Abbas est mitera, nescias: & tunc oppone, nō quia habeat malam fidē, sed q; lex prohibet alienationem: vt. j. de verb. sig. Lalienationis verbum.

Summarium.

1 Creditor non vsucapit rem pignori acceptam.
2 Vsucapere potest qui bona fide emit a furioso.
3 Possessor nō est male fidei, facit se actione personali tantū teneri.

1 **Pignori.** Jn princi. huius legis dicitur: † Si accepto rē pignoris, non possum vsucapere, q; tutelo pro suo, sed pro alieno possideo, & habeo scientiam rei alienę, que impedit vsucapionem. [Possidemus.] q; requiritur in vsucapione: vt. C. de vsucap. trās. for. an. l. vnica. Vnde notate, q; licet creditor possideat, quantum ad hoc non possidet. Item quātum ad eum tandem satisdationem iudicio sisti, vt dictum est.

2 **Eum, qui.** † Si eino a furioso putāo eū sane mētis, eum esset in querelabiate querens, illis non potero vsucapere. [A furioso.] Jl. quem putabam sane mētis: vt. ē. titu. j. l. quod meo. ē. si furiosus. vt ibi dicam.

Si mas

1 **Si mandauero.** †Mandasti mihi vt aliquē fundū emerem: animo meo nomine, & per traditionem accepi, nunq̄ potero prescribere? Certe sic, licet tibi teneat mihi dari actione. [Libi.] recipienti tuo nomine. Quinimo, ponitur aduersatiue, nō correctiue. [Possidere.] subaudi inspecto mandato, non inspecto, q̄ tuo nomine recepisti. [Teneris.] ſ. hoc non impedit vſucapionem. Et hoc est verum, quia neuter generaliter gerebat mandatum acquiri. alias secus: vt. ff. de bona. l. qui mihi donatum. Odof.

Summarium.

1 Successor singularis vtitur accessione ex persona sui authorio.
2 Legatarius vtitur accessione ex persona defuncti.

D tempus. †In princ. huius legis dicit: Si emo a te rē, & per traditionē accipio, illud tempus, quo vēditor possedit, prosicit mihi emptori. Quod est intelligēdū de tempore, quo possideret ante venditionē: q̄ nō posi vēditionē possedit, nō prosicit mihi. [Prosiciet.] vt. ff. rit. j. l. j. §. quesitum. & ibi dixi de hac materia.

2 **In re legata.** †Si testator legat mihi rem aliquā, possum vti accessiōe eius tempore, quo possedit testator: q̄ sicut heres potest vti, ita legatarius, qui quodā modo cēsetur quasi heres. [Est.] Bene, si est heres, potest vti accessione defuncti, ita legatarius: vt. ff. titu. j. l. Pomponius. §. sed & legatario. Odof.

Summarium.

1 Captiuitas superueniens interrumpit vſucapionem.
2 Possidēs pro emptore, si capiatur ab hostibus desinit possidere.
3 Captus ab hostibus ideo non possidet, quia possidetur.
4 Fictio postliminij quando locum habeat, & quando non.
5 Fictio legis Cornelie in quibus locum habeat.
6 Fictio legis Cornelie non trahitur ad possessionem antea nō habitam.
7 Serui fugitiui quando retineatur possessio.
8 Vſucapio quo tempore bonam fidem habere debeat.
9 Bona fides quo tempore in contractibus debeat adesse.

Si is, qui. Lex ista consueuit aliquantulum difficilis reputari in sui principio. tamen si aduertatis casus positionē, & summariā litere expositionē, principiū huius legis erit vobis facile, et non difficile. Et hec lex in sui principio ponit duos casus. Et primus est talis: †puo animo, Titius possidebat rē aliquam titulo pro emptore: q̄ emit rē a nō vēdente bona fide, animo, & corpore suo, vel animo suo, & corpore alieno, scz serui, vel coloni: & hāc rē cepit vſucapere titulo pro emptore: & iam trāsierat biennū de triennio, ita q̄ supererat tantū annus: iste Titius ante cōpletā vſucapionē, fuit captus ab hostibus, & ibi decessit, nunquid enim illud tempus anni, q̄ fuerat ante captiuitatē, scz biennū, procedit, & prodest heredi? Et videt q̄ non: q̄ si possidet titulo pro emptore, & capitur ab hostibus, statim interrumpit vſucapio. & nōo prodesset ei reuerso illud tempus: multo fortius nec heredi eius. Quid ergo dicemus? Respondet Iureconsultus, verū est, † q̄ si possideo titulo pro emptore, capitur ab hostibus, statim desinit possidere: ergo statim est interrupta vſucapio: si est interrupta, ergo si reuersus est, iure postliminij nō recuperat possessionē, nec medium tempus ei prosicit, nec eius heredi, eo mortuo in captiuitate. Secundus casus, qui ponitur in hac. l. est talis: Titius erat dominus alicuius serui: fuit Titius captus ab hostibus: dum esset in captiuitate hostili, seruus ex peculiari pecunia emit rem, & per traditionē accepit: nunquid procedet vſucapio, an pendet? Et videt Jureconsultus esse in pendenti: q̄ si Titius reuertitur, medium tēpus prosicit ei, quātū ad vſucapionē: vt si fuit in captiuitate per triennium, vſucapiat: si autē moritur, dubitat Julianus, an fictione legis Cornelie heres eius possideat, & vſucepisset. Sed Marcellus dicebat plenior fictionē legis Cornelie, quam postliminij. Unde dicebat Marcellus, scz in hio, que possidet aliquis non per se, vel per seruū suū, sed q̄ tenet ipse ex causa peculiari dño reuerso prodest postliminiū & fictio legis Cornelie: q̄ hereditas sustinet vicē, persone interdū. Sed verius videtur dicēdū, eō decedēti in captiuitate fictione legis Cornelie nō videt suus heres vſucepisse: q̄ in his successionib⁹ fictio legis Cornelie nō habet locū, licet aliquo casu possit locū habere. [Non habere. Alias est sine negatiua, locū habere. Sed prima est cōmunis litera. Et, vt dixi vobis q̄ hec lex, & eius materia est insolita, reputat difficilis. Si ſ intelligatis casum, vt dixi, est facilis. Et ponā modo quēlibet casum per se, & exponā literā, vt melius intelligatis: [Si is. ff. Titi⁹. [Possidebat.]ſ. animo, & corpore suo, vel alio suo, & corpore alieno. [Ante vſucapionē. ff. cōpletā, dum biennū fuerat. [Vſucapto.] id est, verū heres eius videat perfectisse vſucapionem. Et allegat q̄ non [Vſucapio.] q̄ captiuitatē possidentis. [Nō prodest.] sc. ille animus, qui fuerit post captiuitatē. [Prouerit.] Certe nō: vt. ff. de ver. & tēp. prescrip. l. cū heres. Dixit allegādo, modo determinat.

3 [Possidere.] ff. †q̄ rum fuit captus ab hostibus, statim possidetur, vnde nō pōt possidere: vt. ff. de acq. rer. dom. l. homo liber. §. quicquid. [Prodest.] ſ. q̄ hec possessio est facta, & postliminiū ad cām facti nō trahit: vt. ff. de capt. & postlim. reuer. l. in bello. §. facte cause. [Vſucepisse.] vnde ille animus nō prodest heredi, vt videat vſucepisse, possessio biennū prosicit heredi, si nullus apprehenderit interim possessionē: vt. ff. eo. l. possessio testatoris. O! Segnor, habemus hic, Si Titius possidebat rē aliquā titulo pro emptore, & ipse captus ab hostibus ibi decessit, ille animus qui fuerit post captiuitatem, nō prosicit heredi illa rōne, q̄: possessio, & vſucapio fuit interrupta: vnde si eo reuerso nō recuperat possessionē, vt tēpus, q̄ ante fuerit, nō prodest ei, ita eo mortuo nō prodest eius heredi. Nō est illa rōne, q̄ hec possessio habet plurimū facti, & fictio postliminij nō trahit ad causam facti. Et circa hūc primum casum nihil insistendō est. Sequit̄ scds casus, q̄ si seruꝰ, &c. & hoc vult dicere: Titius habebat seruū, fuit captus ab hostibus: seruꝰ eius de pecunia peculiari emit rē aliquā a nō vēdente bona fide, & per traditionē accepit: nunq̄ ista res vſucapiet interim dum est in captiuitate hostili? Certe dicit, Hec vſucapio est in pendēti: q̄ aut dñs reuertitur elapso triēnio, quo casu fingit retro nō fuisse captꝰ:

4 vnde sicut ante vſucepisset rē illā per triennū. ita eo reuerso. † Si autē decedat in captiuitate, dicebat Johannes. hic dubito: si imeniatur in captiuitate fictio postliminij nō habet locū: q̄ habet locū cū reuertitur: ſ habebat locū fictio legis Cornelie. Certe dicebat Julianus, dubito. Dicebat Marcellus, Nō videt dubitandū. Et est ratio, sicut in hio, que possideo animo & corpore meo per me, vel per seruū meū, vel per colonū. non cadit fictio postliminij, si reuertor. Si in hio, que possideo animo, & corpore alieno, vt q̄ possideo ex causa peculiari, ibi si reuertor, cadit fictio legis Cornelie, que est planior, dicēdū est. Preterea, dicebat Marcellus, si fictio postliminij habet locū in his, que possideo animo, & corpore alieno, sic & fictio legis Cornelie debet locū habere. me non reuerso: q̄ hereditas mea sustinet personā meā, heres videt vſucapionē perfecisse. Quod est verū, si habetis in litera, locū habere vſucapionem: sed si habetis locū non habere, dicetis, quicquid subtiliauerit Marcellus, dicendū est q̄ si dñs nō reuertit, q̄ heres nō vſucepisset. Et exponatis ita literā. [Emerit.] ſ. q̄ causa peculiari, & p traditionē acceperit. [Ait.] ſ. & bene. & est in pendēti: nā si dñs, &c. [Vſucapēt.] ſ. per lapsum triennij. Nō verū est fictione postliminij. [Pertinet.] id est, an successores videant vſucepisse. Et licet hoc dicat Julianus q̄ dubitauerit, tamen alibi nō dubitauit: vt ff. de capti. & postli. reuer. l. in bello. §. facte. [Siccepit.] vt etiā motuo Titio heres vſucepit, tali ratiōr: Quēadmodū, &c. [Egerit.] scz ex causa peculiari. [Per se.] ſ. animo & corpore suo. [Habere.] Si habetis habere sine negatiua, dicetis q̄ hec vera sunt determinatā heredit as, &c. vt dixi: q̄ illud tēpus, q̄ fuerit in captiuitate, prosicit heredibus, quā fictione legis Cornelie fingat mortuꝰ: sicut eo reuerso perficeret vſucapione, ita eo mortuo heres eius: cū hereditas, &c. Si habetis negatiua, nam hereditas, &c. hec omnia sunt dicta a Marcello allegando. & sub audi in litera receptum est. Sed in casu isto nō fungitur hereditas vice persone. [Vſucapionē.] ſ. q̄ heres non perficit vſucapionē. Et vt vos plene intelligatis hanc materiā, & videatis rationem diuersitatis inter primum & secundū casum, ita dicetis in primo casu: Titius possidebat animo, & corpore suo, vel animo suo, & corpore alieno, scz per colonū: hec possessio habet plurimū iuris, & parū iuris, vt. ff. titu. j. l. j. §. adiiscimur eo reuerso, medium tempus, q̄ fluxit, nō prosicit sibi, nec heredi eius: q̄ fictio postliminij nō trahitur ad causam facti: vt. ff. de capti. & postlim. reuer. l. in bello. §. facte. In secūdo casu hec possessio habet plurimū iuris, & mhil facti: q̄ videtur possidere dominus animo & corpore alieno: vt. ff. titu. j. l. possessio. Ego si seruus tenuit triennio, & dominus reuertitur, fingitur vſucepisse: q̄ fictio postlimino trahitur, ad id, quod est iuris: vt. ff. ex quib. cau. mai.

5 Lait portos. §. hi, qui. † Sed si decessit in captiuitate, secundū Julianum fictio legis Cornelie nō proficit heredi: sed secundū Marcellum ficficut postliminij trahitur ad id, quod iuris est, ita fictio legis Cornelie. Unde heres vſucepit, quia hereditas sustinet, &c. & ideo in successionibus locum habebit vſucapio, secundum quod non est in litera, non habere locum. Modo videatis rationem diuersitatis. Modo circa hūc articulum insistamus sic: Cum quo

capitur ab hostibus, aut possidet animo & corpore suo, aut suo animo, & corpore alieno, aut animo, & corpore alieno: si possidet animo & corpore suo, vel animo suo, & corpore alieno, scilicet colonis: hoc duos casus contingo, siue captus reuertitur, non habet locū fictio postliminij in persona sui: vt tempus, qō fluxit in captiuitate, nō prosiciat ei: siue moritur, nō habet locū fictio legis Cornelie, vt tempus, quod fluxit in captiuitate, prosiciat heredi. vt in principio huius legis, & ff. titu. j. l. cū heredes. §. i. & l. ornicp. & ff. ex quib. cau. ma. & j. de capt. & postli. reuer. l. in bello. §. facte. Si autē possidet animo & corpore alieno, vt puta ex causa peculiari per seruum, vel per colonum, hic facio magnā differentiam inter presentem & futurā possessionem, qi non loquitur in re iam empta a seruo ante captiuitatē. Vnde si dominus est captus, distinguo inter presentem & futuram possessionem: si enim tēpore captiuitatis seruus iam emerat, vt. ff. titu. j. l. j. §. ité ac quatimus. & j. pro emptore, l. §. §. Celsus. & postea ego capio ab hostibus. h. it si reuertor, iure postliminij fingor: nō fuisse captus: vnde sicut si domi permansissem, perfecissem vsucapionem rei possesse per seruū, ita hoc casu, qi illa possessio habet plurimū iuris, ad quā trahitur fictio postliminij: vt. ff. ex quib. cau. maio. l. ait prtor. §. hi qui. Sed quid si ego hoc casu moror, nunquid proficit heredi illud tempus: Dicunt quidā q nō, argumento huius littere, secundū qō est in littera, non habere. Sed videtur posse dici contra, si iam ceperā possidere per seruum, & capior ab hostibus, sicut me reuerso fingo: non fuisse captus, & tempus complet vsucapionem, vt. ff. dixi, ita eo mortuo fingor decessisse ante captiuitatem: vnde hereditas sustinet vicem persone, fictione legis Cornelie fingetur heres meus vsucepisse: vt. ff. de vulg. & pup. substi. l. legē. & ff. ex quib. cau. maio. l. vltima. & j. de capt. & postlim. reuer. l. in bello. §. facte, secundum vnam expositionem. Sed si primo capior, & postea seruus emit, hic subdistinguo: Aut emit ex causa peculiari, aut non: si ex causa peculiari, hoc casu vsucapio est in pendēti. me reuerso si fui in captiuitate, post triennū vsucepi: ita intelligo hanc casum, me non reuerso, secundum Julianum, & cuius opinionem puto verā: † & fictio legis Cornelie non potest trahi ad possessionem, quam nondum habebam. Vnde si lex Cornelia fingit me mortuum, vnde nō procedit vsucapio. Et quod dicitur q hereditas sustinet vicem persone, &c. verum est alias, sed non in casu isto, qi nondum inceperā possidere. Et ita intelligitur casus noster, quia si filius, &c. Quidā tamen voluerunt sequi opinionem Marcelli, scilicet vt habeat locum fictio legis Cornelie, vnde dicit, q hereditas, &c. Et falsa est littera, si habetis non. Et pro hac opinione facit. j. de capt. & postli. reuer. l. bona. §. pen. alias vlt. Sed pro opinione Juliani facit. §. facte. Si autem emit ex causa non peculiari, quum hec possessio sit facti, nō trahitur aliqua fictio, sed heres poterit incipere possidere tempore adite hereditatis: vt. j. eod. l. iusto. §. vltimo. & l. vltima, in fine. Et eandem distinctionem, quam feci in seruo, eandem facio in filio, qui emerit ex causa peculiari, vel non. Et secundum hanc distinctionem intelligo hanc legem, & j. eod. l. iusto. §. vltim. in fine. & l. fin. §. fina. & j. de capt. & postlim. reuer. l. in bello. §. facte. & ff. ex quib. cau. ma. l. omnp. & l. ait prtor. §. hi, qui. & ff. titu. j. l. cum heredes. Odof.

6

7 **Si seruus.** Hic dicit: † possidebam aliquē seruū, & iste seruus fugit, nūquid eō interim possideo, & vsucapio: Et respondeo quod sic, si non est ab alio apprehēsus. Sed quid si gerit se pro libero: Et certe tūc si paratus est subire tuitionem, desino possidere eum, & vsucapere: sed si non est paratus subire, tunc non desino possidere eum, & vsucapere. [Possideret.] vt. ff. titu. j. l. ij. §. per seruum. [Cui preparauerit.] vt. ff. titu. j. §. si seruus. Odof.

8 **Si quis.** † Emi rem aliquam bona fide, ante perfectā vsucapionem cecidi a possessione illius rei, postea cepi scire alienam esse, deinde eiusdem rei iam nactus possessionem, peteris ne vsucapere: Certe non: quia respicimus initiū secunde possessionis. [Amissa.] scilicet q vi deiectus fuit. [Est.] nam medio tempore fuit interrupta vsucapio: vt. ff. eo. l. naturaliter. alias secus: vt. C. de vsucap. transfor. l. vnica. §. ideo. Odof.

9 **Si ex testamento.** † A te herede res alicui fuit mihi legata, et sic tenebaris mihi ex testamento, vel per stipulationem promisisti mihi, & ita ex stipulatione mihi teneberis: tu tradidisti rem, quam debebas, tempore traditionis habeo bonam fidem, nunquid potero eam vsucapere: Certe sic: quia potest quis legare rem suam. Item potest quis stipulari rem, que promissoris non sit.

2 Debitor creditoris accessione rei potest.

1 **Seruī nomine.** † Si tu obligasti seruum tuum alicui creditori, & velim agere pro illo seruo actione ad exhibendum, debeo agere cum possessore, & creditore, nō cum debitore: quia debitor possidet quantum ad vsucapionem: sed ere-
2 ditor quantum ad omnes casus possidet, † adeo vt debitor possit vti accessione creditoris [Possideat.] vt. ff. titu. j. l. j. §. per seruum. Item quantum ad aliud, vt. ff. eod. l. pignori. [Omnes.] scilicet fere. [Qui accepit, possidet.] scilicet: & ideo dixi fere, propter duos duos casus, scilicet quātum ad vsucapionem, & satisdationem non possidet creditor. Odof.

Summarium.

1 Authoritas iudicis quid operetur.

1 **Si per errorem.** † Ego & tu agimus communi diuidundo pro fundis alienis, quos credebamus nostros: istis fundis sumus damnati, vel nobis adiudicati, nunquid poterimus longo tempore præscribere: Certe sic. [Possum.] scilicet q ego possideo authoritate sententie iudicis, & sic iuste. vt. ff. titu. j. l. iuste. vnde pro illa haberem publicianam, vt. ff. titu. j. l. Pomponius. §. si tutus. & ff. de publicia. l. j. §. & ij. & j. §. sed si res.
Odofredus.

Summarium.

1 Vsucapi non possunt res fiscales.

1 **Quanuis.** In hac lege dicitur: † q res fisci non possunt vsucapi, sed si aliqua bona deferantur vacantia, & ante, quam denuncietur fisco, aliquis emit aliquam rem de bonis illis, bene potest vsucapi illa res. [Non procedat.] vt Justinia. eod. §. illa res. [Nuntiatio.] quia tunc incipiunt fisci esse. [Vsucapiet.] quia bona non sunt fisci ante denuntiationem factam fisco: vt. j. de diuer. & temp. prescrip. l. intra quatuor. & j. de iure fisci. l. j. §. an bona.
Odofredus.

Summarium.

1 Venditori si ex pacto res redeat, datur ei accessio eius temporis, quo fuit apud emptorem.

1 **Si hominem.** In. l. ista dicitur: † Si emi a te seruū pure, postea factum est pactum, quod si nauis venerit ex Asia, quod illa emptio resolueretur, si hec emptio resolui-tur, hoc tempus, quo emptor possedit, nibi venditori proficit, vt est in redhibitione. [Emisti.] scilicet pure. [Si.] scilicet quod potest fieri: vt. ff. de contrahen. emp. l. si res. [Retracta.] id est, dissoluta. [Non potest.] que est, vel conditionem existentē dissolutam. vnde habetis hic, sicut tempus quo possedit venditor, profecit emptori, ita e contra. Et ad hoc facit. ff. eo. titu. l. Pomponius. §. preterea. Odof.

Summarium.

1 Heres an vtatur accessione ex persona defuncti.

1 **Possessio.** In lege ista dicitur: † Si bona fide & iusto titulo possedisti rem aliquā, & postea decessisti, certe possessio eius est alius nactus possessionem, alias secus. [Testatoris.] id est, eius temporis, quo possedit testator. [Est.] scilicet sed si est possessa. interrupta esset possessio: vt. ff. titu. j. l. Pomponius. §. sed & legatario. Et est verum q tunc proficit, siue sit hereditas siue non: vt j. eo. l. nunch. §. vacuum. Odof.

Summarium.

1 Conductio rei sue nullius est efficacie.

Loca

2 Locatio vel venditio ignoranti facta non valet.

1 EJ, a quo. Jn lege iſta dicitur: † Vſucapiebam rem aliquam titulo pro herede, quia mutueram in bonis defuncti, cui eram heres: eandem rem tibi locaui, vel vendidi: modo queritur vtrum valeat venditio, vel locatio, & vtrum per te poſſeſſionem retineo. Et reſpondet Jureconſultus quod locatio, & venditio rei tue non valet, nec per talem locationem video: poſſeſſionem retinere, vt tibi procedat mihi vſucapio. [Poſſidendo.] quia mutui in bonis defuncti: & ita poſſidebam titulo pro herede. [Retinuerit.] ſcilicet per talem conductorem. [Non poſſit.] Unde notate

2 hic, ſi poſſideo, &c. vt dixi in caſu, † Si tibi ignoranti loco, vel vendo, non valet locatio, vel venditio, ratione proprietatis nõ valet, ſed ratione poſſeſſionis ſic: vt. ſ. titu. j. l. ſi is, qui rem. & tibi dixi.

Odofredus.

Summarium.

1 Hereditas facere perſonam defuncti repreſentat.
2 Heres & hereditas vnicam habet perſonam.

1 HEres. Hic dicitur: † Licet heres, & hereditas habeant diuerſa nomina, tamen habentur loco vnius perſone. [Appellationes.] id eſt, nomina: vel appellationes, quia heres ſignificat in actione, hereditas in poſſeſſione, aliàs paſſione. [Fungũtur.] Verbi gratia, bona fide rem mobilem poſſediſti biennio, deceſſiſti me herede relicto, ciſtuli per annum hereditatem adire, hereditas facere complet vſucapionem, poſtea adeo hereditatem, nunquid requiritur quod poſſideam per annum: Reſpondeo, non: quia heredi-

2 tas complecuit, vt ego: † quia licet heres, & hereditas habeant diuerſa nomina, tamen habent vnam perſonam: vt. ſ. eod. l. nunquã. ſ. vacuum. Odof.

Summarium.

1 Corpus integrale poſſidetur, non res ſingulares, ex quibus conſtituitur.
2 Domus integrale quoddam corpus dicitur.

1 EUm, qui edes. Hec lex habet duo dicta, ſed verunq; dictum refertur ad idem. Jn primo dicitur: † Si emo edes alienas a non domino, hoc totum, ſcilicet edes, video: poſſidere, non ſingula tigna, vel cementa: video: poſſidere: & ita hoc totum, ſcilicet edes, decem vel viginti annis inter preſentes, & abſentes, &c. Et bene dico quod hoc totũ, ſcilicet edes, poſſideo, & vſucapio, non ſingula tigna, vel cementa: ne ſi diceremus quod vſucaperet per ſe ſingula tigna, vel cemẽta, ſequeretur iſtud inconueniens, quod domum vſucaperem longo tempore, ſingula tigna triennio: & ideo ſi ſingula cementa euincantur, nõ ago de euictione, ſed actione ex empto. Jn ſecundo dicto dicitur: Emi edes alienas, ante, quam preſcriberem, edes ſunt diſſolute: nũquid ergo in ſingulis tignis nouus poſſeſſio, & vſucapio requirit: Certe ſic: quia quandiu durabat edificium, poſſidebam domum, non ſingula cementa: diſſoluto edificio poſſideo ſolum per ſe: & ſic requiritur in ſolo ſua preſcriptio, in tignis requiritur ſua vſucapio. [Abercatus.] ſcilicet a non domino bona fide. [Ipſas edes.] et hoc totum integrale, quod conſtitit in pluribus corporibus inter

2 ſe cohærẽtibus, vt † domus eſt integrale ex diuerſis capitibus inter ſe diſtantibus: vt. ſ. de rei vendic. l. j. in fine. [Amplioꝛ.] ſcilicet tempore. Unde olim in rebus mobilibus tempore anni, in rebus immobilibus triennio: ſed hodie ſecus: vt. C. de vſucap. tranſfor. l. vnica. Et hic colligetis argumentum pro legiſtis contra Dialeticos, qui dicunt quod domus conſiſtit ex tribus. Sed certe appellatione ſuperficiei continetur & tectum: vt hic, e. ſ. eod. l. nunq̃. [Dominium.] ſcilicet non directum, ſed vtile: vt. ſ. eod. l. ſi. dixi. [Habiturum.] ſcilicet nec poterit agi de euictione ratione duple, quaſi pars eſſet rapta: ſed quia intereſt eius, non eſſe euictam, agere ex empto: vt. ſ. de euict. l. nam [Sit poſſeſſa.] vt. ſ. de acqui. here. l. & ſ. de rei vend. l. an rem actio. ſ. penul. & vlti. & ſtatum in. l. illa nunquam, parũm poſt legem illam. Odof.

Summarium.

1 Vſucapione a lege prohibita non prodeſt bona fides poſſidenti.

1 VBi lex. † Quum lex impedit vſucapionẽ, licet aliquis poſſideat bona fide, & iuſto titulo, tñ nõ proficit ei bona fides. Aliquando tamen prodeſt: vt ſi defunctus non potuit vſucapere, heres vſucapit. Quid ſi defunct⁹ non potuerit vſucapere rem, vt q: fiſci, vel res poſſeſſa, & poſtea eo mortuo deſijt eſſe fiſci, vel res furtiua, poterit heres vſucapere. [Vſucapionẽ.] vt in re furtiua: vt Juſti. eo. ſ. furtiue. Sz tñ preſcribit longiſſimo tẽpoꝛe: vt in autẽ. male ſi dei poſſeſſoꝛ: vt. ſ. tit. j. l. Dõpoñ⁹. ſ. ſi quis. ibi plene dixi. [Et⁹.] ſ. ppter impedimentũ, qõ obſtabãt defuncto, nõ perſone heredis. [Ut poſſeſſa.] Et cuſtodiatis vos hic, & dicetis vt dixi in caſu: qz ſecus eſt in vitio perſonali, quia heres eſt vitiorum: vt. ſ. de public. Iſed ſi ego. ſ. partus. e. ſ. de diuerſ. & tempoꝛ. preſcꝛip. l. cum heres. & C. de vſucap. pro herede. l. vlt. Et de hoc dic vt tibi dicitur.

Summarium.

1 Vſucapio non procedit ſine poſſeſſione.

1 SIne poſſeſſione. Hic dicitur: † q vſucapio nõ poteſt procedere ſine poſſeſſione. Certe qui poſſidet, nõ poteſt poſſidere, ergo non põt vſucapere: vt. ſ. tit. j. l. homo liber. ſ. qui quid. Et eſt verum, q: vſucapio non procedit ſine poſſeſſione, id eſt, nõ inchoatur, inchoata tamen perficitur: vt. ſ. eod. l. nunquam. ſ. vacuum. & l. ceptam. cum ſuis ſimilibus.

Summarium.

1 Vſucapere nõ poteſt, qui errore iniuſto putat ſe titulum habere.
2 Poſſidens bona fide ſine titulo an vſucapiat.
3 Titulum non habens non vſucapit, licet putet ſe habere.
4 Vſucapit qui putat ſe poſſidere titulo pro emptore.
5 Vſucapere nequit titulo pro ſuo, qui putat ſe habere titulũ, quem non habet.
6 Legatum Titio factum vti debeatur, ſi duo Titij reperiantur.
7 Poſſidens bona fide ſine titulo, quando non vſucapiat.
8 Titulum habere an ſufficiat ſine traditione.

1 CElſus. Jn. l. ponit talis caſus: † Quidã a deo peus ſunt poſſeſſionẽ alicuꝰ rei bona fide ſine titulo, nũquid poterit titulo p ſuo vſucapere: Dicebãt quidam q ſic: q: ſicut ille, qui poſſidet bona fide, & iuſto titulo, poteſt vſucapere, ita iſte. Sed forte Celſino dicit eos errare: & bene dicit: q: ſi aliqs putat ſe poſſidere vel p emptore, vel pro legato, iſte, qui putat ſe habere titulũ, & nõ habet, nõ poterit vſucapere aliquo titulo. [Poſſeſſionẽ.] l. ſine titulo tamen. [Exiſtimauerit.] Et quare dicit eos errare, hec eſt ratio, q: neq; pro legato, &c. [Nõ poſſit.] Unde notate in. l. iſta: quidã dicebant:

2 † Si aliquis poſſidet bona fide, & ſine titulo, q: nõ emit, vel p donationẽ accepit, putat tñ ſe ſua eſſe, & putant in eã titulũ emptionis habere iſte nõ vſucapit: licet quidã contradixerint hic, q: in vſucapione perficiẽda requirunt iſta, ſc. bona fides, & titulus: vt. C. p donato. l. ſi. Unde tria requirunt in vſucapione perficienda, bona fides, iuſtus titulus, continua poſſeſſio: vt. ſ. eod. ſine poſſeſſione. Jtẽ q poſſederit tpe ſtatuto: vt. C. de vſucap. tranſfor. l. vnica. Jtẽ q res careat vitio: vt Juſtit. eo. ſ. furtine. Sed opp. ad legẽ iſtã, q dñs Celſus vſ male reprehẽdere: q: dicebãt antiq: Si aliqs poſſidet bona fide, & putat habere titulũ, & nõ hz, q: vſucepit titulo p

3 ſuo. Sed Celſus male reprehẽdit eos: q: lex dicit: † Si qs putat ſe habere titulũ, & nõ hz, q: nõ vſucapit titulo pro emptoꝛe: quia. ſ. ipſe dicit, q: ſi putat ſe emiſſe, &c. Rñdeo, bene reprehẽdit: q: titulus p ſuo, eſt generalis: vt. ſ. p ſuo. l. j. Unde vſi dicebãt, Quꝫ habet bonã fidẽ, & caret titulo pro ſuo, ſi putat eã ſuam eſſe ex cauſa emptionis, põt vſucapere titulo p ſuo. Sz certe dicit Celſus ineſſe: Si ille, qui putat ſe emiſſe, & nõ emit, nõ vſucapit p emptoꝛe, nec pro ſuo eſt generalis: vnde ſi nõ põt vſucapere titulo p emptoꝛe, nec titulo pro ſuo: vt. ſ. pro ſuo. l. j. Unde notate hic illud generale. Plus inſpicit qõ eſt in veritate, q̃ qõ eſt in opinione. Sic. ſ. de neg. geſt. l. ſi quis. & ſi cũ puto. Et ad hãc legẽ ſignant contraria, que tollã ſatis breuiter: q: hec lex dicit aperte: Si quidã ſunt adepti, &

4 &c. vt dixi in caſu. Sed leges cõtradicũt, & dicũt, † q: ſi puto poſſidere titulo p emptoꝛe, & nõ habeo titulũ, vſucapio: vt ſi emi a furioſo, &c. vt. ſ. eo. l. pignori. ſ. j. & ſ. p emptoꝛe. l. q. ſ. ſi a furioſo. Jtẽ leges dicũt cõtrariũ in vſucapione pro emptoꝛe: vt. ſ. pro emptoꝛe. l. qõ vulgo. Jtẽ unus leges, que dicũt q: ſi puto me ſoluiſſe, &c. vſucapio pro ſoluto: vt. ſ. p ſoluto. l. ſi. Jtẽ unus legẽ, que dicit cõtra in vſucapione p legato: vt. ſ. p legato. l. nũ. & l. vlt. Jtẽ cõtradicit lex in vſucapiõe p note: vt. ſ. de iure dot. l. Procul⁹. Jtẽ cõtradicit multe leges. j. p ſuo. l. hominẽ. & l. ſi ancilla. in fi. & l. vlt.

tum. Preterea grex nō vsucapitur vt tota. ſ; vt corpus. q; conſtitit ex oĩbꝰ ſo corporibus inter ſe coherẽtibus, vt edificiũ. q; nō pōt vſucapi ſolũ p ſe edificiũ per ſe: q; aliqđ grex legatus vſucapit: q; grex legatus eſt decẽ ouiũ: vt. ſ. de abige. Louce. grex partiſtrauitias multarũ annũ: vt. ff. de rei vendic. l. ad arcellam. Exegi alteri legatẽ a te eam, & bona fide accepi. vſucapio triennio, hoc caſu eruo gregẽ. & nō ſingula capita. Aliqñ ſingula capita emi, vnū vſq; ad annũ, aliud in decennũ emi, hic nō pōt vſucapi totus grex, q; non erat emptus, ſed ſingula capita. Aliqñ vſucapio gregẽ, & nō vnũ caput: pone, emi a te decẽ capita, in quibꝰ erat vnũ caput furtiuũ, ſub appellatione gregis caput furtiuũ nō vſucapio, q; hic declaratur in ſi. Aliqñ vſucapio vnũ, & nō cetera vſucapio: pone, eruo vnũ caput, q; nō eſt furtiuũ, & ouẽ, que nō eſt furtiua. Odof.

Summarium.

1 Ignorantia furis non prodeſt in vſucapione.
2 Tempus cõtinuũ in vſucapione requiritur.
3 Poſſidere quando poſſumus per ſeruum.
4 Furor ſuperueniens ei, per quẽ poſſideo, non priuat me poſſeſſione.
5 Poſſeſſio non mutatur furore ſuperueniente.
6 Poſſidens vi vel clam, nō habet interdictũ vti poſſideris.
7 Tempus quod computatur in vſucapione cepta complenda.
8 Heres vſucapit titulo, quem poſſidebat defunctus.

1 **NVnquã.** Hic dicitur † q; furis ignorantia nō prodeſt in vſucapione: ſi emi a pupillo ſine tutoris authoritate credẽs q; poſſim, nō vſucapio. [Prodeſt.] ſ. quamũ ad vſucapionẽ. Et ad hoc facit. ff. de iuris & facti ignoran. Iuris. ſed facti ſic: vt. ſ. eo. tit. l. in regula. §. ſed & ſi facti.] Per errorem.] q; putabat emere poſſe ſine tutore. [Eſt.] q; nō prodeſt. ſic. ſ. eo. l. non ſoler.

2 **In vſucapionibus.** † Sicut in vſucapionibus rerũ mobiliũ requiritur continuũ tempus, ita in vſucapionibus rerũ immobiliũ requiritur cõtinuũ tpõ. Et ad iſtud accedit. C. de vſucap. tranſfor. l. vnica.

3 **Seruus.** Hic dicitur: † Si ſeruus meus moratur in libertate, per eũ nō poſſideo: ſ; ſi meo nomine aliquid recipit, per eũ poſſideo. [Poſſidet.] ſ. libi: vt. ff. tit. ff. l. homo liber. §. quicquid. [Alius.] ſi poſſidet in libertate poſſidetur ante nō: vt. ff. tit.] l. poſſideri. §. q; ſi ſeruus.

4 **Si ſeruus.** † Seruus meus, vel alius meus ex eã pecunia ri emit, & per traditionẽ accepit, ſic incepi vſucapere: factus eſt furioſus, nũquid retineo vſucapionẽ inchoatã, & poſſeſſionem? Certe ſic, ſicut oĩnũ. Idem in colono, & inquilino, q; in ſeruo & filio dicitur. [Vſucapium.] vt. ff. tit. l. poſſeſſio quoq; an prin. ff. l. i. §. itẽ acquirimus. [Si is fur ere ceperit.] ſubaudi, etiã. [Dicendũ eſt.] vt ſi inciperit furere, vel diſcedant nō animo deſerẽdæ poſſeſſionis, per eos poſſidemus: vt. ff. ti. l. q; ſi ſeruus.

5 **Si vi.** † Quidã poſſidebat vel vi, vel clã, vel precario, & ecce ſeruus eſt furioſus, nunquid poſſeſſio datur in eadẽ ei? Certe ſicut prius tenebatur interdicto vti poſſidetis, ita nunc: & ita eſt in precario. [Et poſſeſſio in eodẽ.] alis & poſſeſſio &
6 clã. [Eſt.] † nã qui poſſidet vi, vel clã, nō hz interdictũ vti poſſidetis cõtra illũ, a quo poſſidet, ſi ei teneatur. Sed contra aliud habet interdictum vti poſſidetis: vt. ſ. vti poſſidetis. l. i.

7 **Vacuum.** Hic dicitur: † Si tu poſſidebas rem alicui bona fide, & titulo p biennũ, & ita ſuperat annus, ſi deceſſiſti, & hereditas iacet per annũ, hereditas cõpletur vſucapionẽ: ſimiliter ſi adita non eſt hereditas, ſtatim nō eſt apprehẽſa poſſeſſio, ſimiliter cõpletur hereditatẽ, ſi adita nō eſt necnon poſſeſſionẽ. [procedit.] ende ſi defunctus, &c. vt dixi in caſu. Et ad hoc facit. ſ. eo. l. ceptam. & ſ. de crimi. ex pil. hered. l. q. Quod eſt verũ, ſi nullus poſſideat: vt. ff. eo. l. poſſeſſio.

8 **Si defunctus.** † Defunctus emit rẽ, & p traditionẽ accepit, heres putat ex eã donatione accepiſſe: vnde vſucaput. [Aut.] q; error facti non impedit vſucapionem, vt in pun. huius legis. Odof.

Summarium.

1 Furtum furti quando purgetur.
2 Vſucapere non poteſt male fidei poſſeſſor.
3 Incertum non poteſt poſſideri nec vſucapi.

1 **SI fur.** † Subtraxi tibi rem furtiue, & eandẽ rẽ a te emi, nunquid potero vſucapere hanc rẽ? Et certe ſic. [Poſſidere.] qua iſte non mutat cauſam, ſed tibi mutatur.

2 **Si quis id quod.** † Aliquis aliquã rẽ putans nõ licere ſibi de iure poſſidere, & licebat ſibi, nũquid vſucapit? Certe nõ, q; poſſidet mala fide, vel error in iure. [Vſucapio.] vt inp principio huius legis.

3 **Incertam.** In. §. iſto dicit: † ſicut incerta pars non pōt poſſideri nec vſucapi: & ſicut eſt in vno, ita & in pluribus: q; ſi plures ignorãt quã partẽ quiſq; poſſideat, nõ videtur poſſidere. [Nemo pōt.] vt. ff. de rei vendi. l. qui de toto. §. incerte. & dicit. ff. tit. l. poſſident.] incertam. [Scribit.] vt. ff. tit. l. vſuſſru. & ibi dicit. Odof.

Summarium.

1 Poſſeſſor bone fidei cũ titulo vſucapit partum ancille furtiue.
2 Emens ancillã furtiuã bona fide quo titulo habeat partũ eius.
3 Poſſeſſionis cãm nemini ſibi mutare poſſe, qualiter intelligatur.
4 Colonus emens rẽ a dño non mutat ſibi cauſam poſſeſſionis.
5 Detectum eſſe non ſufficit, niſi prius ſit vi poſſeſſum.
6 Traditio quando preſtet iuſtam cauſam vſucapiendi.
7 Actio datur in perſonã, petitio vero in rem.
8 Debitor vſucapit per creditorẽ cui res tradidit.
9 Pignus rei propie non conſtitit.
10 Vſucapio non interpellatur, ſi res pignori tradita a ſeruo debitoris furripiatur.

1 **NOn ſoluz.** In principio huius legis dicitur, † Si emi tibi ancilla meã furtiuam a fure bona fide per traditionem accepiſti, & apud te concepit, & peperit, tu poteris vſucapere partum, & ignorabas matrem furtiuam eſſe eo tempore, quo concepit, & peperit, niſi lex duodecim Tabularũ obſtaret, vel Iuſtinia: Similiter ſi ancilla non titulo emptionis, ſed alio titulo poſſeſti, vt quia a fure tibi donata eſt, vel in dotem tibi data: ſimiliter eo tempore, quo matrem furtiuam ignorabas, poteris vſucapere partum ex eadem cauſa, qua matrem. [Ex eadem.] ſcilicet pro donato, vel ſimili, ſcilicet ex permutatione, vel ex tranſactione: q; his modis bene poteſt bone fidei poſſeſſor vſucapere ancillam. [Obſtaret.] ſcilicet que inhibet vſucapionem, vt. ff. inſti. tu. eo dez. §. furtiue. [Apud eam.] ſcilicet bone fidei poſſeſſorem. [Quo.] ſcilicet tempore. [Ignorabat.] Or. Segnon. principium huius legis vult hoc dicere, vt dixi in caſu. Unde notate hic, † Etsi emi ancillam furtiuam bona fide, vel alio titulo accepi, licet in partu non habeam titulum, fingitur eundem titulum habere in partu, quem habet in matre, vt. ff. de publicia. l. ſed ſi ego. §. partus. ff. p emptore. l. qui ob pactionem. Unde vt breuiter tollatio plura cõtraria hic ſignata, dicetis, Hec lex intelligitur cũ ancilla cõcepit, & peperit apud bone fidei poſſeſſorẽ, & ideo partus pōt vſucapi, q; nõ eſt furtiuꝰ: vt h. t. C. p emptore. l. ſi matrẽ. Secus ſi cõcepiſſet apud furẽ, & eductus eſſet apud bone fidei poſſeſſorẽ, de furtis. l. ancille. ff. de ſtatu homi. l. q; in vtero. ff. l. §. preterea. Itẽ hec lex mitigatur, cũ bone fidei poſſeſſor ignorabat ancillã furtiuã eſſe, & tunc cõcepit, & peperit. Sed qđ ſi poſt cõceptionẽ ante partũ ſcit alienã: tũc mihi nõminus poterit vſucapio: ſecus ſi ſciret alienã, & furtiuã: vt. ff. eo. §. de illo. & tibi de hac materia dixi.

2

3 **Quod vulgo.** In. §. iſto exponitur quedã vulgaris regula, que eſt, † Neminẽ ſibi poſſe poſſeſſionis cauſam mutare: que eſt intelligenda vt ſi qs poſſidet mala fide, & vult conſtituere in mente ſua cã lucri faciendi, q; poſſideat bona fide: non pōt, q; nemo poteſt ſibi mutare cãm poſſeſſionis nullo extrinſecus accedente, ſed aliquo extrinſecus accedente, bene pōt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis. Verbi gratia, emi rẽ a fure: nõ vſucapio: poſtea emi a dño, hic nõ muto mihi cauſam poſſeſſionis, ſi animi mutat. † Eadẽ occaſione fiunt in colono, q; nullo modo poſſidet, nec vinolne mortuo dño: q; ſi forte emit rẽ a dño, vt ab herede, vel a vero poſſeſſore, non mutat ſibi cauſam poſſeſſionis, ſed ſibi mutatur: vnde poſſidet rez illã, & vſucapiet titulo pro emptore. Reſpõdeo vt hic. ff. de acqui. poſ. l. poſſident. §. aliud. & l. qui bona. §. q; ſcripſit eſt. [ſilo poſſe. [ſ. nullo extrinſec' accedẽte. [Poſſidere.] i. conſtituere | mẽte ſua poſſidere bõa fide deſtinando animũ ſui: q; ſtat ſe bõa fiõ poſſidere. [eo poſſeſſore.] & ſic iuſte. [ff. mutaſſe. ſic, & vt: mutari, vt. ff. de l. poſ. §. alibi. [Poſſideri.] ſ. & hic mutate ſibi cã poſſ. [Poſſedit.] Et ſic no. q; putat ſe hẽre titulũ, & nõ hz, & nõ ſubeſt iuſta cã, vt hic. [Recipiant.] ſic vt. ff. ſola deſti

nationē animi nō possit sibi mutare cām possessionis. sed sibi pōt mutari. [Habet.] sic, sed detinet: vt. C. cōmu. de vsucap. l. i. t. C. de prescripto. trigin. anno. l. male. Nec obstat. ff. cōmu. diui. l. cū diuidundo. §. nec. qz ibi possidet, vel detinet, nō sibi, sed dño. Et est verum q̄ colonus nō hz aliquā possessionē vbi nō interuertat dño possessionē: vt. ff. de vi, et vi arma. l. colonus. et. ff. utru. l. i. peregre. §. quibus explicitis. [Possidere.] sic. qz nō mutat sibi cām possessionis, hz sibi mutat. Or Segnori, iste. §. mihi aliud vult dicere, hz pīa subiectat exēpla. Ille iniuste possidet, vel nullo modo possidet: q̄ mutat sibi cām possessionis, sed sibi mutat: vt hic, et. C. de acqui. possi. nemo. et. ff. ut. i. l. possid. §. illud. Et de hac materia dicit in. l. qui bona. §. scripturā est.

5 **Si dominus fundi.** In. §. isto dicitur: † Dñs fundi erat in fundo suo animo et corpore, audiuit armatos venire, vel vidit, statim iste profugit. et eos nō expectauit: vbi armati nō sunt ingressi fundū: nūquid iste videt deiectus? Certe sic, vt illū fundū desinat possidere. Sed nūquid ille fundus, si alius esset, posset vsucapi ante, cū reuertatur in dñi potestatē? Certe sic, nā lex Julia et Plautia impedit vsucapionē rei vi possesse, nō aūt rei, que vi nō possidetur. [Si dño fundi.] qui possidebat fundū similiter, et naturaliter. Et hic custodiatio vos, vt tollatis multa cōtraria argumenta videt deiectus quo ad quid, vt perdat possessionē, vt hic. Itē videtur vi deiectus, vt habeat interdictū vnde vi cōtra illos armatos, si illi reuenirēt. ff. de vi, et vi arma. l. i. §. idē Labeo. Sed quo ad quid nō videt deiectus quātū ad inhibendā vsucapionē, q̄ inhibetur vsucapio rei vi possesse, nō aūt rei, que vi non possidetur: vt ff. eo. l. se quitur. §. fi. in. Itē nō videt deiectus quo ad quid: vt. ff. de vi et vi arma. l. ii. §. missus. Sed si forte ipi ingressi sunt, et ipse dimisit possessionē, hz actionē q̄ metus cā, nō aūt interdictū vnde vi. Sed si eis resistit, hz interdictū vnde vi. Sic solūt cōtrarii argu. ff. q̄ met. cau. l. metū. §. denicp. [Vi deiectus.] alias vi coactus sic expulsus. Et ad hunc. ff. facit. ff. eo. l. sequitur. §. si tu.

6 **Si mihi.** In hoc. §. ponuntur duo casus: et primus est talis. † Volebā petere fundū a Titio ex cā emptionis mihi traditū, nūquid potero vsucapere, si Titius non erat dñs? Certe sic. Idē si volebā petere a te fundū ex stipulatione et vere debebas ex stipulatiōe, et tu noluisti litigare, et tradidisti ex stipulatione, q̄ vsucapiā. [Volebā.] scl. actione ex empto, vel ex stipulatione non deberē: sed sequens. §. loquitur. cū petebā ex stipulatione. [Habeo.] vt. ff. de public. l. i. §. et. ff. [Vsucapiā.] scl. titulo p̄ soluto. Or Segnori, vt vos tollatis paucis verbis multa cōtraria hic scripta per dom. Joan. et Azonem, dicētis ita: Si ego peto a te fundū ex empto, vel ex stipulatione, et tu solauisti fundū. potero vsucapere titulo p̄o soluto. Et sic loquitur primus. Sed si in veritate debeas ex stipulatione, et tunc nō erat, vsucapiā titulo p̄o soluto. Est. ff. vt. ff. p̄o soluto. l. i. §. et. ff. et. ff. de Publi. Item si res.

7 Sed videt q̄. §. iste nō possit stare quantū ad primū dictū: † quia actio in personā petitio est in rē: vt. ff. de act. et obli. g. actionū. sed si volo petere fundū rei vendicatione, dico me dñm: vt. ff. de rei vē dica. l. in rē actio. et nō peto aliquod ius, nisi vt mihi possessionem restituas: vt. ff. de rei vendic. l. officiū. Si restituas rem illā, aut ego erā dño, et nō tu, et restituis possessionē, quē fundū potero vsucapere: qi q̄ merū est, ff. vt. ff. eo. l. sequitur. §. Iana. Aut erat tuus, vnde nō transit dñium: vt. ff. de condi. ca. dat. l. decē. §. subtilius. Aut non tuus, nec meus, sed cuiusdā tertij nō trāsiti dñiū, qi nō habebas animū transferendi: vt. ff. de acqui. rer. do. l. traditio. Nec ego nec tu intendebas tradere. Tu nō, q̄ nō tradebas vt tuū: nec ego, q̄ nō accipiebā vt meū. Unde dicētis q̄. §. nō loquitur in rei vendicatione, vt in expositione facta apparet, hz loquit in personali actione: vnde dicitur vt dixi in casu. Sed denuo videtur. si traditio ex stipulatione, q̄ nō vsucapio: vt. ff. eo. l. cū solus. Sed pōt dici vt ibi dixi non vsucapio titulo p̄o herede, q̄ ex hoc nō efficior heres, sed titulo trāsactionis, hz ex trāsactione traditū est: hz hic vsucapio titulo p̄o soluto: vnde nihil de isto. §. ad legem istam.

8 **Qui pignori** † Si res mihi pignorata, tu vsucapio quandiu est apud me: sed si alij trado interrupo vsucapionē: qi creditor quo ad vsucapionē simplicis est cōmodatarius: qz hz cōmodatarius nō possidet, si alij tradit possessionē, desinit possidere: hz creditor possidet. similiter, et naturaliter, preterq̄ ad duo, vt dicā: et hoc in re pignori data. Secus in re hypothecata; q̄ tūc nō desinit possidere, si alij tradit. [Dat.] id est, tradit: q̄ dare, etc. vt infra de verborum obligationibus. l. vbi autē. in fi. et pignus etc. C. de pigno. actio. l. pignꝰ. [Accepit.] Nā si cōmodatarius tradit alteri ex eau. habili: sec⁹ si tradit alteri ex cā nō habili ad dñiū transferendū, sicut in. l. possideri. §. q̄ si seruus. [Perseuerabit.] q̄ tūc debitor possidet, sed creditor hz detentationē: ergo nō pōt alij tradere. Unde notate q̄ cū creditor accipit rē pignori, q̄ tunc possidet quo ad olā, preterq̄ ad vsucapionē, et satisfactionē. Aliqñ cōtrahit nuda cōuentione, nō re: tūc est pignus hypothecarius nō possidet tunc creditor: vt. ff. de pigno. actio. l. i. §. i. et. l. ii rem. §. fi.

9 **Si rem.** In. §. isto dicitur: † Possidebā rē tuā bona fide, tibi dño obligauī pignori, nunquid desino vsucapere? Certe sic, sed si nuda cōuentione tibi dño obligo, nō desino vsucapere. [Contrahere.] vt. ff. de reg. iur. l. nec pignus. Secꝰ si scirem rē suā, vt dicit. ff. ut. i. l. fi. qz rē. [Vsucapiā.] scl. qz nulla possessio tradi videtur. Unde notate hic, et in superiori casu, q̄ in creditore, cui traditur res pignori, transfertur possessio. Non sic in hypotheca: qi pignus oritur a pugno. In hypotheca nō: vt. ff. de pigno. actio. li rē. §. i. Et ita refert inter pignus, et hypothecā quantum ad interrūpendā vsucapionē, sed quantū ad nomen non: vt Instit. de actio. §. inter pignus.

10 **Si rem pignori.** † Rē mihi obligatā seruus meus surripuit, interpellat me vsucapio debitoris: Certe nō: qz seruus nō interuertit possessionē dñi. Sed quid si seruus debitoris surripuat: Et certe licet creditor desinat possidere, cū hoc casu interrūpitur possessio debitoris. Idē est etiā si dño teneret precariō, vel ex conducto tantū, vel interuenisset precarij et cōductio simul. qz creditor. [Sui] scl. debitoris, sed creditor possessio sic. [Ad vsucapionē.] scl. debitoris. [Licet.] Et ad hoc accedit. ff. tit. i. l. si quis ante. Odof.

Summarium.

1 Emptor rei peculiaris a seruo vendite domino inscio, pōt vsucapere.

1 **Si seruus.** † Ignorante domino seruus vendidit rē peculiarē, et tradidit, nīquid emptor pōt vsucapere? Certe sic. Si rē dominicā, nō. Et ad istud accedit. ff. tit. i. l. i. Si seruus, vel filius. Odof.

Summarium.

1 Crimen quando faciat rem inusucapibilem.
2 Actio furti datur heredi ratione proprietatis.
3 Res furtiua non efficitur, si cōtra dominum agi possit.

1 **Si homo.** In lege ista dicitur: † Ait te heredē instituto per testatore homo ieruꝰ fuit mihi legatꝰ quātū ad vsumfructū, tu nō fuisti nactꝰ possessionē illiꝰ serui: nūquid si subtraxit, dabit mihi furti actio? Certe nō: q̄ propter rem, cuius possessionē non habuit, nō dat furti actio nisi sibi certe mihi vsufructuario, si vsufructus est constitutus, q̄ adita est hereditas, et traditus mihi homo, et mihi furtiue subtractus est, mihi dabitur furti actio ratione vsufructus.

2 † q̄ etiā heredi pōt dari furti actio, ratione proprietatis. [Possit.] scl. qz nō fuit nactus heres eius possessionē. [Fuisset.] scl. iacente hereditate, post aditā hereditatē ante apprehensionē possessionē: et sic nō pōt dari furti actio: vt. ff. de furtis. l. hi ditare. et. ff. de crim. expil. her. l. ii. [Possit. Videt q̄ mēnat: nōne si debitor subtrahit rē creditori, debitor tenet furti, et pōt vsucapere, vt. ff. eo. l. se quit. §. si rē. Dicit q̄dā, possit, scz res nō vsucapibilis: vel posset, scz aduersus extrancū: secus si aduersus dñum: vt in. l. cōtraria, et. ff. de vsucap. p̄o empto. l. si rē. Sz neutrū est verū. † Ecce, si pōt agi cōtra dñm, res nō efficit furtiua, vñ pōt vsucapio procedere: si autē non posset agi cōtra, si non esset furtiua, procederet vsucapio: vt Instit. eo. §. furtiue. Uñ dicunt, Sabinus rīdit, et male: sed vos dicetis, Sabinus respondit, et bene, scz vt nō possit agi, si res est furtiua, et nō purgatur vitiū: vt. ff. eo. l. vbi. [Ipse.] gratia naturalis siue possessionis, scz postq̄ apprehenderit ciuilē gratia proprietatis: vt. ff. de furtis. l. inter oēs. vel postq̄ vsufructū petit naturalē actionē. alias cessaret furti actio, vt in principio huius legis. Odof.

Summarium.

1 Error iuris in persona tradentis nō impedit vsucapionem.
2 Error iuris non prodest fructuario.
3 Possessio fundi alicui potest acquiri sine vi. et. 4.
5 Possidere desinit quis tribus modis sine vi.
6 Tempus longum quod dicatur.
7 Usucapio rerum furtiuarum prohibetur.

1 **Qui est pluribus.** In hac. l. cū prīcipio legis sequētis dicit: † Si aliqs rē alienā putāns suā esse, quā nō sit vēdit ei, vī donat, et tradidit, dubitāter ille q̄ emit, potest vsucapere. Diceret aliqs: Quis esset ille mutatus? q̄ putaret rē suā esse cū nō esset: Rūdet Jurecōsultꝰ, hoc pōt pluribꝰ modis accidere: vt q̄ putabam rem esse defuncti, et nō erat: hic accipiens potest vsucapere.

Item

Item potest esse, puta aliquam hereditatē ad me pertinere, & nō pertinere hereditariā vēdo: accipiens vsucapet. Item est eorum puta habeo vsumfructū in ancilla: puto q̄ ficut partus pecoris pertinet ad vsufructuarium nū. ita partus ancille. sed nō est verūm hīc ea lib⁹ nō facio furtū: q̄ furtū nō cōmittit sine alio furādi. [Possit.] sc̄z vel titulo pro donato, vel titulo pro empto. re. [Alienauerit.] Sed hīc fetus pecoris pertinet ad vsumfructuarium, partus ancille

2 tū nō pertinet ad vsumfructuariū: vt. ff. de vsufr. l. vel⁹. † Sz hic fructuarius errat in iure: qui error nō prodest: vt. ff. eo. l. si per errorē. Sed pōt dici specialiter, vt & alias. Instit. de rer. diuisio. §. si quis. Vel dicetur, hīc vsufructuarius erret in iure, vsufructuarius pecoris erret in facto, qui error proficit: vt. ff. eo. l. si fur. §. 1. & ibi dicit. [Non cōmittitur.] sc̄. nec etiā sine dolo: vt hic. & ff. de furtis. l. in furti actione. §. recte. Et similiter solo animo nō fit furtū: vt. ff. tit. j. l. possidet. §. si rem.

Fundi quoq; Jn presenti. §. cū lege sequenti pōmuntur exēpla, vbi aliqs nāciscit possessionē fundi alieni sine violētia: vt in hoc. §. cū. l. seq. ponit ex

3 suis talis: † possides aliquē fundū ciuiliter, & naturaliter incepisti negligere fundū possidere, vel longo tpe nō usus, vel sine successore decessisti, vnde statim vacat possessio: vnde ille, qui ingreditur sine vi, sz quia hz scientiā rei alienę, nō pōt vsucapere: sz si aliq̄ tradat, & vendidit, bene pōt vsucapere ille, cui vendidit, & tradidit: si bona fi de accepit, q̄ possidet rē nō vi possessam, vel rē nō furtiuā. Nā abolita fuit illa olim, q̄ dicebāt fundi & loci furtā fieri, hoc dicit. [Vacat.] sc̄. q̄ dño negligit illi fundū possidere. [Elabitur.] sc̄. a fundo.

4 Or Segnori, † habetis hic q̄ tribus modis desinit dōn fundi possidere sine vi vel q̄ negligit fundū possidere, vel q̄ sine successore decessit, vel longo tpe nō usus. Et quādo dicat negligere fundū, si nō colit per se, vel per alios: nā eo ipso videt omittere possessionē, solo animo amittit possessio: vt. ff. titu. j. l. possideri. §. an admittenda. Alij dicunt q̄ negligit fundū, ex quo sui speciē se posse repellit, vel cōtēnit ad fundū ire: vt. ff. tit. j. l. ciuis. in fi. cū. l. seq. & l. si id. qđ. Sed certe cū qs negligit ire ad fundū, si metu persone nō desinit possidere, vt. C. de acqui. poss. l. ij. in fi. Et autē negligit re nō fundum metu rei, tunc iecisse: vt. ff. titu. j. l. si id. q̄. ad finē. Si dño decedat sine successore, planū est q̄ ibi statim vacat possessio: vt. ff. titu.

5 j. l. quēadmodū. & † in hereditate iacente non est possessio: vt. j. si quis tetā lib. esse nul. fuer. l. j. §. Scenola. Jmo. q̄ plus est, si decessit cū successore, vacat possessio ante apprehensam hereditatē: vt ff. tit. j. l. cū hīdea. in pān. Et aūt oīa abest a fundo, hic ex longitate temporis inducit obliuio, & ex obliuione inducitur amissio possessionis: vt. ff. titu j. l. peregrin. pān. & C. vide vt. l. cum quereb. & solo longo tpe nō pōt possessio: vt. ff. quib. mod. vsufr. amit. l. si mulier. & C. de acq. pos. l. licet. in fi. Alij oīa sūt solo longo tpe admitti: vt. ff. de vsufr. l. arboribus. §. de illo. Et vocat longū tpa, &c. vt. ff. qui, & in quib. ma. lib. nō fiant. l. si nō. §. Aristo. Vel pōt

6 dici † q̄ longū tpa vocat, q̄ statuti arbitrio iudicantis: vt. ff. de iure delib. l. j. Instit. de obligā. que ex delic. nasc. §. j. Jn casu tñ per dit & dimittit possessionē in fundo tributario, vt. C. de omni agro deser. l. q. agros. lib. xj. Sed illud curant, ne diu cessent in solutiōe vectigalis. Et sic intelligit Instit. §. q̄ sūt. [Ipse.] sc̄. qui nactus est possessionē fundi alieni. [Possidere.] sc̄. & usucapio sine titulo nō procedit: vt. C. de vsucap. trāsfor. l. vnica. Et male fides possessoris nō potest se tueri, vbi, &c. vt. C. de prescrip. triginta. vel quadraginta. l. sicut in rē. [Vsucapere.] sc̄z, tit. pro emptore, si emit. [Possidet.]

7 sc̄z, & rerū furtiuarū prohibita est vsucapio: vt Instit. eo. §. furtue. [Fūdi.] sc̄z, & ita rei immobilis. [Fieri.] sc̄. de re mobili fit furtū: vt Instit. eo. §. q̄ sūt. fallit in certis q̄ est verū posteā est extracta a fundo: vt. ff. pro socio. l. vltima. & a. §. sicut de seruo glebe ascripto: vt. C. de ser. fugi. l. secundum vnam lectur am.

Odof.

Summarium.

1 Superficies non vsucapitur, vbi solum vsucapi non potest.

1 **Si solum** † Quo casu quis nō potest vsucapere solum, eodē casu edificiū, sine superficiē vsucapere nō pōt. [Nō potest.] q̄ possessio hs malā fidē, & sic nō pōt vsucapere: vt. ff. eo. l. pro emptore. vel caret titulo. ideo, &c. vt. ff. eo. l. celsus. Vel quia nō possidet, & sic non pōt vsucapere: vt. ff. eo. l. sine possessione. [Vsucapitur.] sc̄. sed quo casu pōt illa vsucapere, potest & superficiē: qui dominus cōstituatur ex duobus: vt. ff. eo. l. cum, qui. & l. nunquam.

Summarium.

1 Vsucapio cepta per defunctū, per iacentem hereditatem completa potest.

1 **Ceptam.** Hic dicitur, † q̄ si ex defuncto cepit possidere, & vsucapere, & decessit ante vsucapionē cōpletā, hereditas pōt perficere vsucapionē. [Ceptā.] id est, meliorata. [Est.] vt. ff. eo. l. nunq̄. §. vacuā. q̄ est verū, si nemo ea est adepta: vt. ff. eo. l. post sessio testatoris.

Odof.

Summarium.

1 Vitium furti non purgatur, si res redeat in potestatem procuratoris.
2 Possessio non queratur per generalem procuratorem.
3 Captio in omnibus est vitanda.

1 **Si rem mihi.** Hic dicitur: † Res fuit mihi subtracta, postea res redit in potestatē mei procuratoris, numquid est purgatū vitiū? Videtur q̄ sic: q̄ per procuratorē querit mihi possessio: in hoc casu dz purgari vitiū: sed certe purgatū nō est: q̄ si diceremus purgatū esse dño captiosum. [Procuratori.] sc̄. generalis, & nō specialis: alioquin nulla est captio. Fm Joā. & ita hec

2 lex est pro nobis, qui dicimus, † per generalē procuratorem acqri possessionem. hz Rogerius distinguat inter generalē & specialē: vt dixi. ff. tit. j. l. j. §. per procuratorē. [Fere.] ideo dicat fere, q̄ regulariter, &c. vt. ff. tit. j. l. j. §. per procuratorē. Sed interdū nō requirit: vt ff. tit. j. l. res, que. [Babylonagis.] hec dictio legitur duobus modis. vno modo. l. nihil ideo magis. [erit.] id est eo minus esse possit. secus si peruenerit in tutoris potestatem. vt. ff. eod. l. sequitur. §. si pupilla. alū legunt nihilo magis. nihilominus. [Possit.] sc̄. q̄ est verū, si rediit in eius potestatem, & ratū habeat: vt. ff. tit. j. l. q̄ meo. & l. dño seruus. §. j. [Captiosum.] scilicet dubius procuratoribus

3 cum furibus. Et notate † q̄ captio cuitatur. Sic. ff. q̄ met. cau. l. si cui. §. aliquando.

Summarium.

1 Predium in dotem datum non vendi possit.
2 Causa superueniens que dicatur.

1 **Cum vir.** Hic dicit: † Si predia dotalia in dote ab vxore estimatā vendo, quod nō valet venditio: sed si vxor moritur, & lucror dotē, vēditio confirmatur. Idem est in alio casu, si subtrahi rē furtiue alicui, & tibi vēdo, & trado: huius rei est phibita vsucapio: tamen si succedo vero dño, vel emi ab eo, hec venditio cōfirmat. Dotale. Dicit fundus dotalis, &c. vt. C. de rei vxo. actio. l. j. §. penule. [Nō valet.] vt infra. quib. alien. lic. vel nō. an pān. & C. de reb. alie. nō alie. l. vltima. [Cessit.] id est, si maritus est lucratus dotem. [Exteriorit.] sc̄z quia cōfirmat. Sed quomodo, &c. vt. ff. de reg. iur. l. quod ab initio. Respōdeo, verū est solo tractu temporis. vt

2 ibi sed ex causa superueniente non. vt hic. † Et causa superueniēs est, qua sublata est causa prima, causa prohibitiōis debet tolli: q̄ cessante causa, &c. vt. ff. de pactis. l. q̄ dicit. Sed dic mihi, vbi vendo fundū dotalē, nō valet. vēdito, erit necessaria nova traditio? Dicit quidā q̄ sic. misi prius te induxerim in vacuā possessionē: vt. C. de proba. l. cū res. Sed certe dicamus, licet, &c. vt. ff. l. j. t. j. bene transit dominium, si lex non prohibet, licet non inducatur in vacuam possessionē: quod hic apparet, quia confirmatur quātum ad omnia: vt. ff. de fundo dotali. l. j. si fundum.

Odof.

Summarium.

1 Heres malefidei non vsucapit rem bona fide emptam per defunctum.
2 Pater non potest vsucapere rem alienam per filium emptam.

1 **Heres eius.** Hic dicitur: † Si aliquis emit rem bona fide, & emptore scit alienū. & heredi est tradita, ipse non vsucapiet eā: sed si esset emptori tradita, vsucapio nō impedietur. [Sit.] quia requiruntur duo tempora, sc̄z emptionis, & traditiōis: vt. j. titu. pro emptore. l. j. §. si defuncto. [Scientia.] Nā si tradita est emptori, non impedietur vsucapio: vt. ff. de publici. l. eum, qui. §. portor.

2 **Patrem.** † Si filius emit rē alienā, pater non potest illam vsucapere, sine filius scirbat alienā, sive pater. [Est.] Istud dz intelligi, si filius emit ex causa peculia-

ri, respicit filiã scientia, nõ patris: si aũt ex dominica patre mãdan te: tunc patris: vt. ff. de libera. cau. li. mo. §. i. t. ff. de contrahen. emptio. l. an hausimodi. t. j. pro empt. l. ij. §. si seruus. t. ff. de edili. edi. l. si seruus mancipium. Odof.

Summarium.

1 Contractus initium an inspiciatur.
2 Hereditas iacens complet vsucapionem cepta per defunctum.
3 Error in facto non impedit vsucapionem.
4 Vsucapio triennij non mutat ius fructuarij vel creditoris.
5 Vsucapio triennij non extinguit conuentionem pignoris.
6 Furor non extinguit vsucapionem ceptam.
7 Præscribi potest, quod a tempore captiuitatis ex causa peculiari i cœpit.
8 Fictio postliminij non trahitur ad id quod est facti.

1 **Iasto.** In hac lege, in sui principio notatur differentia inter filium putatiuũ, t liberum hominem emptũ, qui bona fide seruit. † Si puto aliquẽ meũ filiũ, t non est, quia eũ adopto, non tenet adoptio, hic filius putatiuus ex re mea non acquirit: q; si hominẽ liberũ possideo, mihi querit ex re mea, t ex operis suis. Et est ratio vbi liberis hominibus propter assiduã, t cõtinuã cõparationem eorum ignoranter liberos homines, quos putamus seruos: nõ autẽ tam assidua est liberorũ adoptio, vel arrogatio. [Non iure.] id est, non solemniter. vt Insti. de adop. in prin. [Filiorũ.] imo ratio cõtingit: t ad ea, que raro, tc. vt. ff. de legib. t senatusco. l. iura. Et ad hoc facit. ff. de acqui. poss. l. per eum.

2 **Constat.** Hic dicitur: † Si tu mihi scienti vendis rem alienã, indubitanter bone fidei emptor non fumised si tu tradis eo tẽpore, quo dñs ratã venditionẽ hs, hic inspicimus tẽpus traditionis, nõ emptionis: t ideo bone fidei emptor fum. [Fieri.] sc3, t sic inspicitur tempus traditionis, non emptionis. Non obstat. j. pro emptore. l. ij. quia illud verum est quantum ad vsucapionẽ: vel si incipiamus ab emptore, nõ sufficit bona fides tempore emptionis, nisi habeatur tẽpore traditionis, vt sbi, tc. Vel dic ibi intelligi, cum emo a nõ dño, t voluntate nõ domini traditur, hic enim a non dño sed a vero domino traditur.

3 **Et si possessionis.** In. §. isto dicitur: † Regulariter non inspicitur initiũ cõtractus. sed initiũ emptionis, t traditionis. Aliquando tñ inspicitur initiũ cõtractus: vt, emi ancillã a te ignorans eã furtiuam, t per traditionem accepit, que cõcepit, t peperit apud me: postea incipio scire alienã, nõ furtiuam, nõ impeditur vsucapio partus. Et idẽ in seruo postliminio reuerso dicẽdũ est. [Diceret.] Hoc verũ est in aliis cõtractibus: sed in emptione, t venditione secus: vt. j. pro emptore. l. ij. in prin. [Cognouit.] sc3 simpliciter. Secus si alienã, t furtiuã: vt. ff. eo. l. nõ solũ. t ibi dicti. [Dictũ est.] vt si forte habui ab initio bonã fidẽ, licet postea sciam alienã, non mihi nocet: q; ab initio requiritur bona fides: vt. C. de vsucap. transfor. l. vnica.

4 **Nondum.** In. §. isto dicitur: † Sin e defunctus cõparauit rem t per traditionẽ accepit, here ditas iacens cõplet vsucapionẽ, siue seruus cõparauit: t hoc iure singulari, non iure cõmuni receptũ est: nam iure cõi requiritur cõtinua possessio: vt. ff. eo. li. Sed speciale est q; hereditas iacens complet vsucapionẽ: vt. ff. eod. l. nunq̃. §. vacuum.

5 **Filiusfamilias.** Hic dicitur: † Si filiusfamilias ignorat se patrẽfamilias, t sibi rem emit, t per traditionẽ accepit, potest vsucapere: t iste error nõ impedit vsucapionẽ alicuius rei alienæ, si putaret ex successione patris ad se pertinuisse. [Ignorauerat.] sc3 qui ignorabat patrẽ mortuũ. [Cepit.] vt. j. de verbõ. oblig. l. stipulatio ista. §. hi. qui. [Credat.] q; indubitanter poterit eam vsucapere titulo pro herede: vt. j. p here de. l. plenis.

6 **Non mutat.** Hic dicitur: † Si rem tibi obligatam a dño emo, vsucapio titulo pro herede, vel pro emptore, nõ propterea perdis pignoris persecutionem quid sicut vsusfructus non potest vsucapi, ita nec pignoris persecutio, que nuda conuentione non vsucapitur. [Non potest.] sc3 longo tẽpore, siue tẽpore, cuius nõ extat memoria, sicut. j. dicem. [Pignoris.] vt. ff. de pigno. l. si fundus. §. in venditione. [Contingitur.] vt. j. de reg. iur. l. nec pignus. [Cõstituit.] vt. ff. de pign. l. cõtrahitur. [Perimitur.] Vnde notate hic vt dixi in casu, † q; vsucapio triennij cõuentionẽ pignoris nõ extinguit: vt. C. de pignor. l. vsucapio. Secus si prescriberem fundum pecem, vel viginti annis: vt. C. si aduer. long. temp. præscrib. l. j. t. ij. Et sicut pignoris persecutio triennio nõ queritur, ita vsusfructus triennio non ẽritur: q; censetur res immobilis: vt argu. C. de vsufr. l. corruptione. Longo tempore non, quia vsusfructus est seruitus: vt. ff. de seruitu. l. j. t seruitutes nõ queruntur longo tempore: vt notatur ff. de aqua pluuia arcen. l. j. in fin. t. l. sequẽ. Nec obst. C. de long. tẽpo. præscrip. l. vlti. in fi. q; dicit litera illa, eodẽ iure seruãdo, intelligo quãtũ ad libertatẽ seruitutis præscribendã, non quantũ ad seruitutem præscribẽdã: nam quantũ ad seruitutẽ præscribendã sicut libertas præscribitur, ita seruitus.

8 **Eum, qui.** Hic dicit, † Si aliquis cepit possidere, t vsucapere, licet furiosus efficiatur, non interrumpitur vsucapio: q; furor superueniens non impedit vsucapionem. Et hoc illa ratione, q; satis est q; ipse ceperit possidere, t vsucapere: vnde superueniens furor, tc. vt. ff. de iudic. l. iudex, t. ff. de his, qui alie. iur. sunt. l. pic. Et quia q; ab initio, tc. vt. C. de admi. tuto. l. sancimus.

9 **Si cum apud.** Hic dicitur: † Si pater meus detinetur in hostiũ captiuitate, vel dominus meus, si ego filius, vel seruus emi ex pecunia peculiari, indubitanter dño, vel patri reuertenti fingit retro possedisse, t vsucepisse, t captiuitas mihi officit. Secus tũ si pater est captus, vel dñs, t emerit ex pecunia dominica: q; hoc casu si reuertitur, nõ fingitur retro possedisse: sed si nõ reuertitur, fingor ego retro possedisse. [Possedit.] qui emit ex pecunia peculiari. [Necessaria.] q; in rebus peculiaribus vsucapit: vt. ff. de acqui. poss. l. j. §. item acquiramus. [Cõparatur.] f. sed ex pecunia dominica intelligitur: † quia ad id, quod facti est, nõ trahitur fictio postliminij: vt. j. de capti. t postlim. reuer. l. in bello. §. facte. [Intelligas.] Fictione legis Cornelie: q; pater fingitur mortuus: vt. ff. de vulg. t pupil. substi. l. lege, vel quia fingitur retro fuisse turis fuisse: vt Institu. de patria potesta. li. ab hostibus, t plene dicti. ff. eo. li. si is, qui pro emptore.

Odofredus.

Summarium.

1 Loca publica iuregentium præscribi nequeunt.
2 Vsucapio non inchoatur ante aditam hereditatem, si mortuo domino, tc.

1 **Prescriptio.** In prin. huius. l. dicitur † q; loca publica iuregentiũ non possunt præscribi. Et ideo si edificam in litore maris, t lõgo tempore possedi, t postea diruta est edificiũ, vel a me derelictũ aliuo bene potest vsucapere. Nã si pluribus annis pescatus sum in mari, si volo aliũ prohibere, non possum hoc facere. [Non solet.] Nam loca publica non possunt præscribi iuregentiũ. [Quod tu procedit.] Pone exemplũ. [Vel si quis.] Ecce aliud exemplum. [Prohibeat.] Or Segnori, habetis q; loca publica nõ possunt præscribi. Vnde si solus incedo per viam publicam per centum annos, t nõ tu, non possum prohibere te: q; sicut res fisci, ita loca publica, tc. vt Insti. eod. §. res fisci.

2 **Post mortem.** † Si mortuo domino seruus hereditarius cepit tenere rem ex causa peculiari, non inchoatur vsucapio ante aditam hereditatem, sed post fic: t hoc illa ratione, q; non potest inchoari vsucapio eius, q; defunctus non possedit ante hereditatem aditam, sed post fic. [Aditæ.] id est, nõ tempus emptionis. [Vsucapietur.] Et certe nõ, nisi incepisset a defuncto: vt. ff. eo. l. nunq̃. §. vacuum. t. l. ceptam. Odof.

Pro soluto. Rubrica.

De vsucapione in superiori titulo tractatum est: sed quia vsucapio sine titulo non procedit, t si puta se habere titulũ, t nõ habet: vt. ff. titu. j. l. Celsus. Et varij sunt modi, quibus procedit vsucapio, vt est titulus pro soluto, t de sequentibus titulis, sc3 pro emptore, t pro herede: ideo ponit hunc titulũ. Vñ q; dicti rubrica, pro soluto: ponit materialiter, quasi dicat, de titulo pro soluto videamus qñ ex eo procedit vsucapio: vel pro soluto, id est, de vsucapione, que procedit ex titulo pro soluto videamus. Odof.

Summarium.

1 Vsucapitur pro soluto, cũ res insolutũ datur ex eã, que non cadit in titulum specialem.
2 Possidere põt quis, t vsucapere diuersis causis.

1 **Pro soluto.** In. l. ista tractat Iure consultus q; dicatur vsucapere titulo pro soluto. † Et certe si debes mihi rẽ alienã ex stipulatione, vel ex testamento, et soluis, t puto tuã esse, potero vsucapere titulo pro soluto. Et notate q; qui debet rem, si soluit, parat accipienti vsucapionẽ titulo pro soluto, siue soluit rẽ, cui dz siue aliam pro illa cui dz. [Debetur.] si soluitur, vsucapitur titulo pro soluto. [Pót.] Vñ notate vt dixi in casu, q; si aliqs dz rẽ alienam ex

nam ex stipulatione.& solvit mihi,q vsucapio titulo pro soluto: vt.ff.titu.proximo.l.ii.in,qui pro emptore.in fine. Et hoc quidē ex stipulatione debetur.sed si ex testamento debetur, tunc titulo pro legato potest vsucapere,& titulo pro soluto, alias pro suo:
2 †quia fieri aliquis potest ex pluribus causis possidere,ita vsucapere:sed si unicuiq; debetur communis ex una causa,non potest habere ex oliaivt.ff.de acquir.possess.l.possideri.§.ex pluribus. Quod est verum,si solvit oliam rem, non quā debet.mihi volenti: quia olind pro alio invito creditori solvi non potest,nisi ex voluntate vt ff.si certum petat.l.ff.§.f.

Summarium.

1 Procurator domino ignoranti possessionem querit,& vsucapiendi conditionem.
2 Possessio per procuratorem mihi ignoranti queritur, licet non vsucapiam.

[S]I emptam. Hic dicitur.† Si emi rem,& me ignorante procurator meus illius rei apprehēdit possessionē, vel ei tradita est, idubitanter illi rē licet ignoti procuratorī possidere,nō vsucapio eā:quia hoc est in rebus peculiaribus q̄ vsucapiam ignorans. non in apprehensio per procuratorē.[Mihi.]id est,a me: vel mihi, id est, meo nomine,quia emit meo nomine,& accepit.[possideam.]scilicet ego omnium ignorans.[Non vsucapiam.] scilicet ignoris, sed sciens.[Est.]scilicet,vtilitatis causa. Or Segnori, habetis
2 hic,† q̄ per procuratorem mihi ignoranti queritur possessio, sed non vsucapio nisi sciens:vt.ff.de acquir.poss.l.i.§. per procuratorem. Et est ratio,quia in vsucapione requiritur bona fides: vt.C. de vsucap.transfor.l.unica.si ignorans habet fidem bonam, vel malam,& ideo nō vsucapit.Sed in peculiaribꝰ etiam mihi ignoranti queritur possessio,& vsucapio utilitatis causa,quia q̄si sunt subiecti iuri nostro,non procuratoris:vt.ff.titu.ff.l.i.f.item acquirimus.& l.titu.proximo.l.ff.§.Celsus.

Summarium.

1 Usucapio procedit titulo pro soluto,non pro emptore, si putatiuus sit.
2 Usucapio,si puto tibi deberi,& trado tibi.
3 Usucapere nequit,qui se titulum habere putat,si non habeat.

[S]I existimans. Hic dicitur:† Si putome debere tibi rem, & trado,& tu putas eam tibi deberi, & non debetur, vsucapio titulo pro soluto. Secus in emptione,quia nō vsucapio titulo pro emptore.

¶ Et est ratio differentiæ,quia in emptione & venditiōe acquiritur bona fides duobus temporibus,scilicet emptionis, & traditionis. Et ideo non sufficit putare rem emisse,nisi emerit:quia tē pore contractus requiritur bona fides,& in ceteris aliqs causis sufficit habere bonam fidem tempore traditionis,licet non habeat tempore emptionis.[Debere.]scilicet vel ex stipulatione, vel ex testamento.[Tradam.]scilicet cum in veritate non vendiderim. [Precedat.]scilicet in veritate vendiderim.[Solutionis.] subaudi,fiue traditōis.[Solue.]subaudi,vel trado.[Solvitur.] scilicet vel traditur.[Hec pro soluto.]scilicet ex ea causa.[Contractibus.]potest vsucapere titulo pro soluto,& si putat sibi de
2 beri,& non debet.Or habetis hic:† Si puto tibi deberi, & trado tibi vsucapio:sed si puto me emisse,nunc secus. Ratio differentiæ est illa,quia in emptore requiritur bona fides duobus temporibus:vt hic.& l.f.pro emptore.l.ff.in princi. Ergo si putat se emisse & non emit,non valet.Sed in ceteris contractibus sufficit tēpore traditionis bona fides.

¶ Et ita loquitur hec lex,& ff.de vsucap.l.si io.qui pro emptore. §.fi.Unde notate regulam,& instantiam regule. Dic est regula.
3 ¶ † Qui putat se habere titulum.& non habet,non vsucapit:vt.ff. de vsucap.l.Celsus. Fallit in aliis casibꝰ,& in emptione,vt in lege nostra,& l.f.pro legato.l.vlti. Sed in emptione non sufficit habere iustā causā possidendi,als putandi,nisi habeat iustissimā:vt.ff.titu. §.l.nō solū.§.q̄ vulgo,& dicit titu.ff.l.Celsus. Odof.

Summarium.

1 Usucapi non potest,q̄ furtim subtrahitur nisi in domini potestatem reuertatur.
2 Furtum an dicatur, si res mea pignori data per me subtrahatur.

[S]I quid. In legoista dicitur: Si aliquid furtiue subtractū est: illud nō pōt vsucapi, antequā reuertatur in dominī potestatem. Hoc ait Rabeo Paulus, Imo contra:pone,obligasti mihi rem alienam, furtiue mihi subtracta est,sufficit redire in potestatem non obligāte, sed creditoris,vt rursum videatur purgatum. [Peruenerit.] scz aut Labeo,qui secit legem istam,iuxta regulam, quam habemus.ff. titu.l.l.sequitur.§.quod autem.Econtra scz in casu illo,qui sequitur,nō regulariter.[Addam.]scz creditoris.[Poterit.] Sed vide
2 tur quod male dicat Paulꝰ imo videtur † q̄ debeat cedere in potestatem debitoris:vt.ff.titu.l.sequitur.§.si rem.Soluto. Illud est,cū obligas rem tuam,& eam subtrahis:quia tunc nō fit furtum, & res non efficitur furtiua,vt in.l.contraria.Illud cū obligas rē alienā,q̄ potes oīa voluntate:vt.ff.de pigno.act.l.aliena.quia tūc si vebitor subtrahit,fit furtū,& efficitur res furtiua:vt hic,& l.f. pro emptore.l.si rem. Odof.

¶ Pro emptore. Rubrica.

¶ Quia non solum potest vsucapi titulo pro soluto, de quibus supra dictum est,imo titulo pro emptore,& ideo ponitur hic titulus,& ponitur materialiter vt titulus superior:& sicut illum exposui,ita istum. Odof.

Summarium.

1 Usucapit titulo pro emptore,qui litis estimationem solvit.
2 Estimatio litis emptionem facit.
3 Estimationem litis capiens non caret de euictione.

[P]Ossessor. Hic dicitur:† Si tu possideas rem meam,& cōuenio te rei vendicatione,& tu offeres mihi litis estimationem,q̄ putas me oīm esse,& ego recipio, videor rē illā vendere,& tu emere:† q̄ litis estimatio facit emptionem.[Obtulit.] scz vendicanti rem & si vendicans erat dominus, possessor efficitur oīo, als paratur causa vsucapiendi in hoc:vt.ff.de rei vendica.l.si res.& l.ff.si eius rei. [Possidere.] quia litis estimatio,&c.vt.f. eod.l.hinc. Verūtamē qui vendit tenetur cauere de euictione:vt.ff.de rei vendica.l.ex diuerso.§.petitor.† Sed in eo,qui accepit litis estimationem, quia nō tenetur cauere de euictione:vt.ff.de dona.inter vir.& ux.l.si donatore res.& ff.de rei vendic.l.ff.si culpa. Odof.

Summarium.

1 Possidere pro emptore quis vere dicatur.
2 Res aliena in vendentis preiudicū emi potest.non domini.
3 Possessio diuersum quid est ab vsucapione.
4 Usucapio non procedit pendente conditione emptionis.
5 Pactū legis cōmissoriæ,vel addictionis in diem non facit venditionem conditionalem.
6 Emptio non dicitur in pactis legis commissoriæ.
7 Usucapi nō pōtero per ignorantiam tradita.& non empta.
8 Venditoris mala fides emptori nocet.sic at & heredi.
9 Pupillus solēniter emēdo transfert dominiū in tutorem.
10 Tutor an ex bonis pupilli emere possit.
11 Usucapio non procedit cum mala fide.
12 Usucapere possum per seruū emptā ex causa peculiari.
13 Error iustissimus præstat causam vsucapiendi.
14 Pupillus an possit dominium transferre.
15 Usucapitur res empta a furioso,qui putatur sane mentis.
16 Successoris singulari an prosit bona fides authoris.
17 Heres heredis vsucapionem cœptā perficere potest.
18 Heres sciens rem alienam vsucapit quam defunctus bona fide emerit.
19 Emptori prodest tempus venditoris ad vsucapionem.
20 Usucapio triennij nō interrumpitur per litis contestationem.

[P]Ro emptore. In prīc huius l.tractat Iurecōsultus quo
1 dicat,q̄ emptor possidere:† q̄ in veritate emit:nec sufficit putare se emisse,nisi possideat,& vsucapiat.q̄ requirit bona fides tēpore cōtractus,& traditōis: sed in ceteris scilicet secus. Ob est illa rōne,q̄ tpe Ictus & traditionis requiritur bona fides:& ideo si sciens stipulor rē alienā,si puto esse tradentis vsucapiā. Sz si emo rē alienā,nō sufficit habere bonā fidē,nisi duob' tēpoīb' ff.scz',& traditōis.[Cā emptionis.]q̄ nō sufficit me putare emisse,ēt si habeā iustā causam,nisi habeā iustissimam:vt.ff. tit. §.l.nō solū.§.q̄ vulgo,& dicit.ff.titu.§.l.Celsus.[Debere.] scz ex Alia,tāq̄ ēptiōis.[Cōtrahit.]subaudi & cū tradit.[Esse]. Or habetis q̄ i ceteris Icib' requiritur bona fides tpe traditōis secus

in emptione ꝛ venditione, vt hic, ꝛ. ſ. titu. j. l. ſi exiſtimans. Sed que eſt ratio diuerſitatis? Certe dicunt quidaꝫ quod ratio eſt illa: quia poſſum ſtipulari rem alienam, licet ſciam alienam, ꝛ procedit vſucapio, ſi tempore traditionis puto tuam. Sed rem alienaꝫ non emo ſciens alienam, quia furtum committo: vt. C. de furtis. l. ſi alienum ſeruum. Et hec ratio reddi videtur. ſ. titulo. ℔. l. ſi is, qui pro emptore. in fi. Sed hec ratio non eſt bona. pone q̃ emo rẽ alienam, tamen vtrunq; tempus inſpicitur, vt hic.

2 ¶ † Item quia res aliena poteſt emi in preiudiciũ vendentis, non domini: vt. ſ. de contrahen. emptio. l. ran alienam. Unde aſſignabitis talem rationem, quia in ceteris contractibus non ſunt ita ſepe vt iſti: quia infiniti ſunt homines, qui emant, vendunt, ꝛ nullus eſt vꝛ ſub ſole, qui non emat, vel vendat: ꝛ multis graſſentibus opus eſt exemplo: vt. ſ. de penis. l. aut facta. ꝛ ideo requrũtur duo tempora, ſcilicet tempus cõtractus ꝛ emptionis, vt notatur. ſ. titu. ℔. l. Celſus. Odof.

3 **Separata.** Dicitur † quod ſeparata eſt cauſa poſſidendi, ꝛ vſucapiendi, quia aliquis poteſt poſſidere, non vſucapere, vt ſi emit ſciens rem alienam. [Poſſeſſionis.] quia aliquis poteſt poſſidere, ꝛ nõ vſucapere: q; ſi emit ſciens, non poteſt vſucapere, quia habet malam fidem: vt. C. de vſucap. tranſfor. l. vnica. Odof.

4 **Si ſub conditione.** † Emi a te rem ſub conditione, ꝛ accepi per traditionem, nunquid pendente conditione poſſim vſucapere? Certe non, ſicut ille, qui putat ſe emiſſe ꝛ non emit, ita ille, qui putat conditionem extitiſſe, ꝛ non extitit conditio, ꝛ ignorat conditionem extitiſſe, nunquid vſucapiet: Certe vſucapiet ſecundum Sabini opinionem: q; hic potius inſpicimus veritatem, quam opinionem.

¶ Et eſt ratio, quia vſucapio ſine affectione nõ procedit: ꝛ ideo potius inſpicimus affectionem emptoris, quam venditoris. Sed ſi emit, ꝛ extitit cõditio, ꝛ ignorat conditionẽ nõ extitiſſe, ꝛ ſic putat non emiſſe, vſucapiet. Et idem in herede defuncti, cui res traditur, quam emit defunctus, ꝛ heres non putat quod emerit, quia heres vſucapiet. [Non vſucapit.] quia pendente conditione non eſt perfecta emptio: vt. ſ. de periculo rei vend. l. neceſſario. ꝛ. l. ſi pẽdente. [Se emiſſe.] quia nõ vſucapit, etiam ſi habeat iuſtã cãſ, niſi haberet iuſtiſſimam: vt. ſ. titulo. ℔. l. non ſolum. ℔. quod vulgo. [Eum.] ꝛ ita potius inſpicitur veritas, quam opinio, aliquando econtra: vt. ſ. ead. l. ℔. ſi a pupillo.

Odof.

5 **Sabinus.** In. ℔. iſto, ꝛ ſequenti tractatur, † Cum emi rem ſub pacto addictionis in diem, vel ſub pacto legis commiſſorie: ꝛ ſi emi ſub pacto legis cõmiſſorie, hic vſucapio nõ procedit, niſi ſoluta pecunia: licet hec vẽditio nõ videatur facta ſub cõditione, ſed potius ſub cõditione reſoluẽda. Sꝫ certe ſi emo ſub pacto addictionis in diẽ, videt q; procedat vſucapio, ſiue fit ſub cõditiõe contracta, ſiue pura. [Fieret.] q; hoc eſt pactum legis commiſſorie: vt. ſ. de pactis. l. ſi vnus. ℔. j. ꝛ per totũ titulum. [Implebitur.] vt. ſ. de contrahenda emptiõe. l. ſi ita res. [Aut.] vt. ſ. de in diem addi. l. j. ℔. ꝛ ℔. [Et ille.] ſcilicet Iulianus. [Sit.] ſcilicet res: quod fieri poteſt: vt Inſtitut. de contrahenda emptio. ℔. penul.

¶ Sed que eſt ratio diuerſitatis horum caſuum: Reſpõdeo, ſilla eſt ratio, quia emptio ſine pretio non procedit, vt ſupra de contrada emptione. l. prima.

6 ¶ † Et in partis legis commiſſorie, non poteſt dici emptio. Sed queritur, ſi alter obtuliſſet meliorem conditionem, Alij dixerunt, aut venditor: contrahitur ſub conditione, ſub pacto legis commiſſorie, vel addictionis in diem: ꝛ tunc non procedit vſucapio: vt. ſ. proximo. ℔. quia non eſt cõtracta obligatio: vt. ſ. de verborũ obligationibus. l. cedere. Seruo ſi eſt contracta pure quia procedit vſucapio. Odof.

7 **Cum Stichum.** Hic ponit duo caſus. Primus eſt: † Emi a te Stichũ poſtea per ignorantiam Damam tradidiſti, nunquid vſucapius? Certe non. Secundus caſus eſt, aliud eſſe ſi vendo fundum qui habet certos fines, ꝛ oſtendo ampliores fines, poſſideo eos, quia potero vſucapere. [Non ſingule partes.] vt. ſ. de acquirẽ. poſſeſſ. l. poſſideri. ℔. ℔. Sed ſi hoc eſſet verum, ergo indicium ſimum regundorum tollitur longo tempore: quod eſt contra legem. C. finiũ regundorum. l. vltima. Ad quod ita dicetis: Si vendo fundum, ꝛ oſtendis ampliora ingera, ea ampliora ingera vſucapio, ꝛ ille poterit a me vendicare, vnde ei rei vendicatione vſucapio decennio, actioni finium regundorum perſonali triginta annis, ſed non agit, vt in. l. contraria.

8 **Eius bona.** † Emi bona illius, apud quem depoſita erant mancipia, nunquid mancipia vſucapio? Certe non. [Non ſunt.] vt in prin. huius legis, ꝛ. ſ. proximo. ℔. Odof.

9 **Tutor.** † Si emi rem pupilli, quam putabam ſuam, potero vſucapere: quia ſi primo emi, non aget contra me: ſed ſi minoris emi, poterit agere tutele contra me. Sed ſi ego procurator: emi rem domini, ſimiliter vſucapio: quia ſi geſtor emit rẽ ex negotio domini, poterit vſucapere actione, alias ratione. [In cuius.] ſcilicet ſerui. [Dicitur.]

10 ¶ Sed dic mihi, † quomodo tutor: ex bonis pupilli emere poteſt, quam lex prohibeat, vt. ſ. de cõtrahenda emptione. l. ſi in emptione. in fi. Reſpondeo, non poteſt emere occulte, vt ibi, ſed palã ſic. vt hic, ꝛ. C. de contrahen. emp. l. cum ipſe emerit.

¶ Sed videtur contra. ſ. de contrahend. emp. in fine. ꝛ. l. non licet. Reſpondeo, hic poteſt intelligi quando emit palam, vel domino ignorante, ꝛ eo ratum habente, vt hic, alias ſecus, vt in lege contraria. Odof.

11 **Si ſeruus.** Hic dicitur: † Seruus meus emit rez ex pecunia peculiari, ipſe ſcit alienam eſſe, ego ignoro, nunquid procedet vſucapio? Certe non. [Non vſucapies.] Secus ſi ex dominica: vt. ſ. eod. l. heres. ℔. puberem.

Odof.

12 **Celſus ſcribit.** Iſtum. ℔. toties habuiſtis, q̃ de bonis eum ſcire credi: † Si emit ſeruus rem ex cauſa peculiari, potero vſucapere, quia hic non regitur ſcientia domini: ſed ſi ex cauſa non peculiari emit, hic licet mihi ignoranti acquirat, non vſucapio.

¶ Sed quid: emit ex cauſa peculiari bona fide, incepi ſcire alienã: non nocet ſcientia mea niſi me ſciente emit, quia tunc preiudicat. [Vſucapere.] quaſi dicat, nedum mihi ignoranti queritur poſſeſſio, imo ꝛ vſucapio procedit. vt. ſ. de vſuca. l. iuſto errore. ℔. ſiluus. ꝛ ſupra pro ſoluto. l. j. ꝛ. ℔.

Odof.

13 **Si a pupillo.** In. ℔. iſto dicitur: † Ego emi a pupillo rem alienam, quam poſſidebã ſine tutoris authoritate, quia putabam eum puberem, ꝛ carere tutore: certe vſucapiam. Secus ſi ſciunt pupillum, ꝛ credebam poſſe ab eo emere ſine tutoris authoritate: quia tunc non vſucapiam quia tunc turpis error nulli prodeſt. [Si a pupillo emero.] ſcilicet rẽ alienam, vel ſuam rem mobilem. [Quam in eſtimatione.] Sic ſ. de petitio. hered. l. ſi pupilli. ℔. ſi Titi. Aliquando econtra: vt ſ. eadem. l. ℔. ſi ſub condatione. [Quod ſi.] Incipit ſecundus caſus. [Quia.] Ecce ratio. [Prodeſt.] ſcilicet in vſucapiendo. Et ita habetis quod facti ignorantia prodeſt: vt. ſ. de vſucapio. l. nõquam. in principio. Sed videtur quod iſte. ℔. non poſſit ſtare, duabus rationibus. Prima. ſ. de acquirendo rerum dominio. l. bone fidei. in principio. ꝛ. C. eodem. l. in. Reſpondeo, res pupilli. que in veritate eſt pupilli, prohibetur alienari, ꝛ ſic vſupl. vt in lege contraria. Secus in re aliena ab eo poſſeſſe. vt hic. Vel põt dici, res pupilli immobilis olim prohibebatur alienari: vt. ſ. de rebus eorum. l. j. ꝛ. l. neq. ſed res mobilis non, vt hic: ſed hodie ſecus: vt. C. de adminiſtra. tutorum. l. lex. que.

14 Sed inſtatur ſecundo modo, † aut pupillus non potuit tranſferre dominium, vt ſupra de acquiren. rerum dominio. l. traditio. ꝛ ſine poſſeſſione vſucapio non procedit, vt. ſ. de vſufru. l. fine poſſeſſione. Aut poſſidebat, ꝛ ſine tutoris authoritate non valet: vt ſ. de, acquirendo rerum domino. l. ſi pupillus. ꝛ. ſ. de acquirend. poſſeſſio. l. poſſeſſionem.

¶ Sed dic quod non poſſidebat, ſed emptor habebat, licet a patre pupilli: quia forte ab eo, vel a tutore precario rogauerat, vſucaperet: quia non poteſt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis, ſed ab alio poteſt ſibi mutari: vt. ſ. de acquiren. poſſeſſ. l. poſſideri. ℔. illud. ꝛ. l. ſi rẽ. Vel poteſt dici, hic erat pupillus proximus pubertati, ibi nõ. Vel poteſt dici, pupillus non tranſfert ſine tutore deponendo animum poſſidendi, ſed tradendo ſic: vt. C. de acquiren. poſſeſſio. l. ſi. ꝛ. ſ. de acqui. l. tertia. ℔. quod ſi ſeruus.

¶ Sed inſtatur ad ſecundum caſum, ſcilicet quod emptor poſſit errare in iure. Pone quod emptor putabat puberem, ꝛ emit ab eo ſine decreto: quod non valet: vt. ſ. pro dona. l. ſi vir. Sed poteſt ita dici: Aut interuenit error facti tantum, ꝛ non procedit vſucapio, vt in fine huius. ℔. Aut interuenit error facti, quia putabat puberem: error iuris, quia putabat vendere poſſe ſine decreto: hic inſtituitur potius naturam erroris facti, ſcꝫ principalis, ꝛ non iuris, tanquam acceſſorij, ꝛ acceſſorium pendet ex principali, tollitur acceſſorium, vt dicit regula iuris. infra de regu. iur. dicimus quod poſſit vſucapere: vt. ſ. pro dono nato. l. ſi vir.

Odof.

15 § Si a furioso. † Emi a furioso, quem putabã
fane mentio, nũquid rem illam
potero vſucapere? Certe ſic, vtilitatis cauſa, licet venditio non te-
nuerit, & ideo de euictione non tenetur, nec nanciſcitur aliquã pu-
blicam actionem, nec poterit vti acceſſione temporis, quo poſſe-
dit furioſus. [Emero.] ſcilicet bona fide: & ita per errorem facti.
[Poſſe.] vt. ã. de vſucapionib. l. pignor. § 1. [Poſſeſſionis.] ſci-
licet hoc eſt verum, quia publiciana non naſcitur, niſi traditione
ſecuta: vt ſupra de publicia. Leum, qui. § ſi a furioſo.

16 § Si eam rem. † Si poſſides rem aliquam pro
emptore, & emi ego a te ſciens
alienam, non vſucapiam. [Eſto.] ſcilicet, ideoq; malam fidem ha-
beam, & ſic non vſucapiam; vt inſt. de vſucap. in princ.

17 § Etiam heredi. † Hic dicitur, q; ſi defunctus
poſſedit, & incepit vſucapere
heres heredis defuncti poteſt perficere vſucapionem, ſi alius me-
dio tempore non poſſedit. [Proderit.] quia heres heredis, ꝛc. vt
ã. de hered. inſtit. l. vlt. [Non ſit.] quia ſi tacens hereditas complet
vſucapionem, vt. ã. de vſucap. l. nunquam. § vacuum. multo fo-
tius adita hereditate procedet vſucapio.

18 § Si defunctus. † Defunctus emit rem bo-
na fide, heres ſcit alienam,
nunquid perficiet vſucapionem? Certe ſic. Et idem in bonorum
poſſeſſore, & ceteris ſucceſſoribus. [Eſſe.] quia ſufficit ab initio
bona fides: vt. C. de vſucap. tranſfor. l. vnica. § hoc procul dubio.
[In fidei commiſſaria.] ſcilicet vnuerſalibus: vt. ã. de bonorum
poſſeſſ. l. j. quia ibi dicitur q; habentur loco heredis. [Eſt.] quia
hereditas iacens complet vſucapionem: ita ſi adit heres, poteſt
perficere vſucapionem.

19 § Emptori. † Si venditor poſſedit bona fide rem,
& eam vendit, & tradit, tempus proficit
empton. Et ad iſtud accedit. ſupra de bonorum poſſeſſ. l. Pom-
ponius. § paterea.

20 § Si rem. † Emi rem alienam bona fide, verus domi
nus petit a me, nunquid interpellatur v-
ſucapio. De rigore iuris non: ſed ſi ſoluti litis eſtimationem non
domino, mutatur mihi cauſa poſſeſſionis: quia idẽ eſt ac ſi emiſ-
ſem a non domino, & verus dominus mihi donaſſet. [Petierit.]
ſcilicet rei vendicatione. [Conteſtatione.] Hoc eſt verum de rigo
re iuris in vſucapione triennĩ: ſed quantum ad effectum ſic: vt. ã.
de rei vendica. l. Iulianus. in fine. & l. ſi poſſ. acceptum. ſed præſcri-
ptio ſic interrumpitur de rigore iuris, & quantum ad effectum: vt
C. de rei vend. l. mor. Et eſt ratio, quia rerum mobilium, ꝛc. vt. ã.
de acquirend. poſſeſſione. l. ſi rem.
Odofred.

Summarium.

1 Eſtimatio litis vt ſit ſimilis emptioni.

1 Litis. Hic dicitur † q; litis eſtimatio eſt ſimilis
emptioni: & ideo ſi poſſeſſor, qui conue-
nitur rei vendicatione, offert petitori litis eſtimationem,
videtur emere, adeo vt ſi eſt dominus ille, qui præſtitit
litis eſtimationem, videtur emere, adeo vt ſi eſt dominus ille, qui
præſtitit litis eſtimationem, quod efficitur dominus: alias para-
retur ei cauſa vſucapiendi: vt. ã. de rei vendic. l. ſi cius litis. Sed quo
ad quid non eſt ſimilis: quia ſi emo, vendito: tenetur cauere de eui-
ctione: vt. ã. de euictio. l. § Sed ſi offero litis eſtimationem, non
tenetur cauere de euictione: vt. ã. de rei vendicatio. l. ex diuerſo. §.
petitor. & ã. de donationibus inter virum & vxorem. l. ſi dona-
te res.
Odofred.

Summarium.

1 Vſucapio in parte impeditur mala fide alterius partis.

1 Emptor. † Emi fundũ, in quo ſciebam par-
tem alienam, ſed ignoro quam, non
vſucapio: alias ſic, ad eſt, ſi ſcio partem alienam. [Capi.] nam ſi ego ſcio partem alienã, & neſcio quam, to-
tam non poſſideo, & ſic non vſucapio vt. ã. de acquirenda poſſeſ-
ſione. l. locus.
Odofredus.

Summarium.

1 Furtum factum a domino an impediat vſucapionem.

1 Frem. † Pignori obligauit rem meam, poſ-
ea fabricabo furtum, & eam diſtrahã,
nunquid vſucapietur? certe ſic. [Vſucapionis.] Vn-
de notate quod vbi pignoro rem meam, licet factum
furtum, res non efficitur furtiua, vnde poteſt vſucapi, vt hic, & ã.
de vſucapio. l. ſequitur. Secus in re aliena: vt. C. eo. l. cum ſic. & ã.
pro ſoluto. l. vlt. Sed pro Deo, quid ſi obligo rem meam, & fabe
traho eam, & vendo eam, quomodo vſucapiet eam, cum dominũ
ſit tranſlatum? Reſpondeo, non vſucapiet dominũ, quia ex tra-
ditione habet, ſed vſucapiet contra hypothecariam. Nam licet
conuentio ꝛc. vt. C. de pignor. l. vſucapio. tamen bene præſcribitur
hypothecarie: vt. C. ſi aduer. credit. l. j. & ſ. Odofred.

Summarium.

1 Poſſidere ex noua cauſa quando quis dicatur.
2 Mala fides in vna re certa non nocet in altera.
3 Vſucapio cepta per defunctum completur per heredem.

1 Qui cum pro herede. † Ille,
qui poſ-
ſidebat pro herede, vel pro emptore, rogauit precario
a vero domino, vel a vero herede, non poteſt vſucape
re: quia videtur deſinere poſſidere ex prima cauſa. [Non poteſt.]
ſcilicet quia precarium valet precarij rogatio: vt. ã. de acquirẽ. poſſeſſio.
l. ſi quis.
Odofredus.

2 § Si ex decem. † Emi decem ſeruos a non do-
mino, ſciebam aliquos alienos
aliquos non: ſi ſcio aliquos alienos, illos non vſucapio, ſed alios
vſucapio: ſi neſcio qui ſint alieni, non vſucapiam. [Poſſum.] vt
ã. eodem. Emptor fundi.

3 § Poſt mortem. † Si defunctus incepit poſ
ſidere pro emptore, & mor-
tuus, ſi medio tempore, nullus apprehendit hereditatem, medium
tempus, quod eſt poſt mortem, & ante apprehenſam hereditatem
complet vſucapionem. [Emerit.] ſcilicet, & vſucapere non cepe-
rit. [Eius.] ſcilicet heredis. [Poſſidet.] quia hereditas iacens
complet vſucapionem: vt. ã. de vſucap. l. nunquam. § vacuum. & ſ.
Icepeam. cum ſuis ſimilibus.
Odofredus.

Summarium.

1 Vſucapio quanto tempore confirmetur.
2 Tempus vacuum quando heredi proſit ad vſucapionem.
3 Præſcriptione noua an opus ſit noua parte addita.
4 Reſtitutio procuratoris quando cauſam vſucapiendi tribuat.
5 Furtum tutorio facit rem inuſucapibilem.
6 Præſcriptio non procedit, niſi adſit bona fides, quando poſſeſſio recuperatur.
7 Vſucapionem quando non nocent ſuperueniens mala fides.
8 Emens ſcienter a prohibito vendere, non præſcribit.
9 Procuratoris malitia non nocet bonæ fidei emptori.
10 Dolus procuratoris non nocet ei, qui dolo non corrupit.
11 Vſucapi non poteſt res furtiua.
12 Domo liber an poſſit nobis acquiri.

Qui fundum. In principio huius legis dici-
tur, ꝛc. [Cum fundum.] ſci-
licet a non domino emptum. [Diutinum.] id eſt, longum
1 que longo tempore acquiritur: † quia in vſucapione requiritur
longum tempus, ſcilicet triennĩ, in præſcriptione longiſſimum,
ſcilicet decem annorum: vt. C. de vſucapio. tranſfor. l. vnica. [Ser-
uus.] ſcilicet quorum corpore poſſidebam. [Tempus.] ſcilicet quod
ſi lucit poſt mortem emptoris, & ante aditam hereditatem. [Pro
cedere.] ſubaudi quantum ad longam præſcriptionem complen-
dam. Vnde notate hic duo. Primo, quod poſſidere animo meo,
& corpore ſeruorum, licet ſerui diſcedant de poſſeſſione, non per-
do poſſeſſionem: quia poſſideo animo meo ciuiliter, & per eorum
corpus naturaliter: vt. ã. de acquirẽ. poſſeſſ. l. poſſident. § ſaltus.
& l. naturaliter. nam ciuilem, quam habeo meo animo, non poſ-
ſum amittere, niſi ſolutis modis: vt. ã. de acquirẽ. poſſeſſ. l. poſſi-

deri.§.quod si seruus.ff.l.cum in fine.ff.l.sequen.ff.l.si id.quod. in
2 fine. Item notate hic, † si aliquis possidet rem animo & corpore
suo, vel animo suo, & corpore alieno, ij ipse moratur, vacuum tẽ-
pus prodest here. ad perficiendam usucapionem, si nemo alius
medio tempore sit nactus possessionem, aliue adeptus: vt. ff. de v
fusc. p. l. possessio. ff. l. nunquam. §. vacuum.

1 **§ Si fundum.** Jn. §. isto dicitur. † Ponamus, fundũ Comelianũ eum a non do-
mino, & per traditionem accepi, & sic incepi vsucapere, & vno anno
possedi, postea emi partem fundi alterius, & hunc fundo adiecti, nun
quid requiritur nouus præscriptio, vel noua possessio in hac parte,
vel sufficiet mihi præscriptio inchoata in fundo Comeliano: Et
certe requiritur noua præscriptio, & noua possessio, nec sufficit pri
ma præscriptio fundi Comeliani: nec sufficit longa præscriptio fun
di Comeliani, cũ separata est conditio, & causa fundi Comeliani,
& partis adiecte. [Vsucapiam.] & incepi vsucapere, q; forte non
possedi. [Adiecti.] s. fundo Comeliano. [Tepore.] q; q; restabat
ad perficiendam vsucapionẽ fundi Comeliani. [Eldicuntur. ff.
eg post facto. [Impleri.] Vnde notate hic breuiter, vt tollatio
quedam contraria, aut emo fundum Comelianum, & ab initio
ampliores fines ostenduntur mihi, quam sit fundus venditus, &
ita ostenditur mihi quod sit fundus venditus, & ita ostenditur
pars fundi vicini, quo casu sufficit me adeptum fondum Come-
lianum q; simul & semel partem fundi Comeliani, & alterius fun
di consecutus sum: vt. ff. eod. l. ij. §. cum Stichum. Aut emo fun
dum Comelianum, & possessionẽ nanciscor, & postea alias eg post
facto emo partẽ alteri⁹ fundi: quo casu separata est possessio fun
di empti, & partis adiecte: vnde requiritur noua ꝓscriptio, vt hic.

4 **§ Seruus meus.** Hic dicitur: † Stichus ser
uus meus mandauit Ti
tio vt emeret sibi talem fundũ: Titius emit, & accepit: postea ma
numisit Stichum: Titius tradidit fundum illi manumisso: nun
quid manumissus põt vsucapere? Et certe si Titius sciebat adem
ptum peculiũ, vel seruus non vsucapit: si autẽ ignorabat, videtur
vsucapere posse. Sicut quam quid soluitur alicui indebite, q; po
test titulo pro soluto vsucapere. Sed certe dicendum est: si Titius
scit, ipse videtur sciens indebitum soluere, vnde non repetit, & mi
hi ominus tenetur Titius mandati actione domino: & hoc casu
non procedit vsucapio. [Caperet.] id est, vsucaperet fundũ. [Si
hilomagis.] si habeatis talẽ literi. exponetis. i. non ideo magis.
Quod est verum, quia ipse sciebat peculiũ sibi nõ esse concessum.
Alij habent⁹ nihilominus q; est verũ, qñ credebat peculiũ sibi esse
cõcessum non adeptũ. [Debet.] s. quãdiu alienatio sit in vltima vo
luntate: vt. C. de pec. rius, qui lib. iuter. l. vnica. [Donare.] sic indubi
tanter videtur donare: vt. ff. de reg. iur. Lecius. & ideo non repetit:
vt. ff. de cond. ind. l. j. & mihi ominus tenetur mandati o omino: vt
ff. mandati. l. si tibi. §. si seruus. Sed vbi ignorat, tunc secus: vt. ff.
pro soluto. l. j. & §. & j. de solut. l. si quis seruo.

5 **§ Si tutor.** Hic dicitur: † si tutor subtrahit rem pu
pilli, & vendit & tradit, non procedit v
sucapio: q; rei furtiue vsucapio est prohibita, nisi redieat in po
testatem pupilli: nec sufficit redire in potestatem tutoris, q; tutor
habetur loco domini dum administrat, non dum subtrahit, vel
spoliat. [Redeat.] quia rei furtiue, &c. vt inst. de vsucap. §. rei fur
tiue. [Spoliat.] Or Segnor, opponitur, nam tutor habetur lo
co domini, ergo debet purgari vitium: vt. ff. de vsucap. l. sequitur.
§. si pupillo. Respondeo, habetur loco domini, &c. vt. ff. de furtis.
l. interdum. §. qui vas. Et caute vobis, imo quod dicitur hic, qñ
est verum q; si tutor subtrahit rem pupilli, & vendit, q; non proce
dit vsucapio, sed re redeunte in potestatem pupilli non procedit
vsucapio in pupillari etate: vt in. l. bone fidei. in prin. Secus si pu
tatur pupillus: vt in. l. §. si a pupillo.

6 **§ Qui bona.** Hic dicitur: † quidam emit fundũ
alienum bona fide a non domino,
postea eiusdem fundi possessionem amisit, demum nactus est pos
sessionem, & tunc fur alienũ non potest prescribere: q; hic inspici-
mus initium secunde possessionis. Secus si aliquis emit fundũ,
& per traditionem accepit: qi tunc requirimus duo tempora, qui
primo. s. traditionis. Vnde procedit q; si ego emi fundum a te
bona fide, si tibi reddiderim, & tu scio alienum, nõ vsucapis: q; in
spicitur tempus secũde possessionis. Idem est etiam si possiderẽ
fundum bona fide. [Amisit. ff. postea. [Esse.] q; requiritur duo
tempora: vt. ff. eo. l. ij. si habetis, nec similis est ei per omnia, sed si
militer in hoc: q; sicut ille non vsucapit, ita nec iste. [Emptor.] vi
detur: vt. ff. de contrah. emp. l. veteres. [Vsucaperet.] s. q; haberet
bonam fidem, idem iudicandũ vt initium secunde possessionis spe
ctetur. [Esse.] q; initiũ non prime possessionis, sed secunde debet
spectari. Or Segnor, hic ita notate, vt tollatis contrarium argu
mentum: † si nanciscor possessionem bona fide, nec cado a posses
7 sione, superueniente mala fides non officit vsucapioni: vt. C. de v
fusc. p. transfer. l. vnica. §. hic. ff. de vsur. l. qui scit. §. bone fidei.
Sed si nanciscor possessionem bona fide, et cado a possessione, ha
ber locũ quod hic dicitur illa ratione, quia prima vsucapio fuit
interrupta: vt. ff. de vsucap. l. natura aliter.

8 **§ Qui sciens.** Hic dicitur: † si a suspecto herede,
qui prohibetur alienare: sciens eũ
non posse alienare emo, male fidei emptor non vsucapiam. [Di
minuere.] i. alienare. [Non vsucapiet.] q; est in malefidei emptor, qui
non potest vsucapere: vt. C. de vsucap. transfer. l. vnica. & si quis
est ille heres: certe ille a quo petitur est heres. ff. de pet. he. l.
diuus. ff. de in. del. l. ait prætor. ff. j. de pu. red. l. creditores.

9 **§ Procurator.** Hic dicitur. † Procurator
meus fundum, quem mihi po
terat centum vendere, vendidit quinquaginta, manquid tu res bo
ne fidei emptor? Distinguitur: si tu emptor ignorabas hoc, indu
bitanter tu es bone fidei emptor, & poteris vsucapere. Si autẽ col
lusisti cũ procuratore meo, hoc casu nõ poteris vsucapere q; nõ est
bone fidei emptor, sed male fidei. Sic ergo ego dominus pote
ro vendicare. Si excipias q; fuit venditus a procuratore meo, re
plicabo q; corrupisti procuratorem meum. [In hoc solum.] i. in
hac intentione. [Caput.] q; habet bonam fidẽ: q; licet turis ignorã
tiam &c. vt. ff. de vsucap. l. nunquam. in prin. [Possessio.] subau
di secundum quam longa præscriptio: sed hodie secus: vt. C. de
præscr. decem, vel viginti anno. authen. inale fidei. [Esse.] scilicet eg
10 ro quod procurator collusit. Et ita habetis † q; oolus procurato
ris mei nõ nocet ei, qui dolo non corrupit, sed ei, qui corrupit. Et
ad istud accedit. ff. de dolo. l. eleganter. §. dolo.

11 **§ Furtiua.** Hic dicitur † q; furtiua res non põt vsu
capi, nisi reuertatur in domini potestatẽ:
& tunc purgatur vitium. Idem est, si seruus est furtiue subtractus.
[Esse.] Nam rei furtiue prohibita est vsucapio: nec sufficit, &c. vt
in. l. sequitur. §. quod autem. [Nõ potest.] q; vitiũ nõ est purgati.

12 **§ Liber homo.** Hic dicitur: † sicut seruus no
ster si emit eg re nostra, vel eg
opera sua, nobis acquirit, ita liber homo. Si ergo homo liber eg
peculio pertinente ad me, vel alia re mea, emit aliquam rem. pote
ro vsucapere titulo p emptore. [Nostra.] s. vel eg opera sua. [So
lemne.] vt. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. in. l. j. & ff. de acquir. poss.
l. quod seruus. Sed & per liberum hominem: vt. ff. de acquir. rerũ
do. l. acquiritur. §. de hac. [Possessio.] s. bona fide possessa. [Vsu
capiemus.] Nam licet homo liber, qui scit se liberum, nõ habeat
peculium, vt. ff. de ver. sig. Liber homo. tamen cum liber homo pu
tatur seruus esse, habet peculium: vt. ff. de pecu. l. cum quæritur. §.
potest. Odofred.

Summarium.

1 Emeno ab eo, quem scit pretium consumpturum, an sit bone fi
dei. nu. 2.
3 Scortum quare sic dictum.

1 **Si quis cum sciret.** Hic dicitur:
† Si aliquis
volebat videre quosdam seruos pro decem, & ista de
cem erat statum cõsumpturus, & emit illos seruos a te
putans eos tuos esse, potero vsucapere titulo pro emptore, nisi
tu vendit⁹ operam dabas turpituduni. Et sic si dedi pecuniam,
non vsucapiam. [Consumpturum.] vt quia donatur alicui, scili
cet histrioni forte. [Est.] scilicet & ideo emptor vsucapiet titulo
pro emptore. [Scorto.] id est, turpitudini. [Non vsucapiet.] Or
Segnor, custodiatis vos hic, qui aut ille est sciens pro his, qui emũt
a malefacientibus facta sua, verum possint ab eis emere, vel non:
2 & videmus tali distinctione. † Aut ille, a quo emi, est persona, cui
non est interdictum bonis a lege, vel a iudice: vt quia miles,
vel scholaris, aut alias honesta persona, & est tanti coedus quod non
veretur expẽdere: si emo a tali persona, si est dominus, transit do
minium in me, id est, si non est dominus, paratur mihi vsucapien
di conditio, vt in principio huius legis. Si autem emo ab eo, cui
est interdictum bonis a lege, vel a iudice, vt puta, quia aliquis est,
qui tota die vult esse in taberna, vel in lupanari, & ita facit: mul
ta tota die: vel est prodigus, vel furiosus, & hoc a lege, vel a iudice
interdicitur bonis, vt. ff. de cura. fur. l. j. hic si a tali emo, nec transit
in me dominũ, nec paratur mihi causa vsucapiẽdi, vt in fine hu
ius legis, & ff. de vsucap. l. vbi leg. & dicitur luxuriose vinere. sicut
3 ego dixi, vt quia vtitur in scorto, & in lupanari. † Quod dicit scor
tum, q; ibi scindantur homines, vt animal in macello. Sed pone
q; bonis non est interdictũ, sed dat operã scorto, & ego emo a tali,
si tradit, nanciscor ne dominiũ? Dicunt quidã q; non, arg. huius
legis, in fi. ff. de vsucap. l. vbi leg. Sed vos dicetis alitersum emo
ab eo

ab eo, qui ignominiose viuit, & dat operam scorto, si est minor viginti quinq; annis, licet bonis non sit ei interdictum, non transit dominiū, nec paratur causa vsucapiendi, vt arg. ff. de minor. l. qđ si minor. §. restitutio. & ff. man. l. si vere. §. si adolescens. si aūt emo a maiore, si est ei bonis interdictū, non valet emptio, vt hic, in fi. aliàs si non est ei interdictū bonis, valet: vt. ff. de in rem verso. l. iij. §. necnon. in casu tamen qō est notandū: & hunc casum sciant scholares, si emo a maiore, si est ei bonis interdictū, nō valet emptio. Nā quidā sunt scholares, qui putantur diligentes, & non sunt: in nocte ludunt ad hasardum, vt faciunt scholares. hic emptio non valet secundū opinionē, q; ludus alere est prohibitus: vt. C. de reb. & sumpt. fu. l. Hæc. Vel si valet emptio, non teneatur scholaris de euictione: vt. ff. quar. rer. act. non datur. l. ij. §. j. Unde semper qñ dicitur a vobis de hoc, habeatis ista diuisionē p manibus. Odof.

Summarium.

1 Dominus vsucapere potest partum ancillæ furtiuæ.
2 Partus eodem titulo vsucapitur, quo ancilla.

1 QUi ob pactionem. Hic dicit: † conuenit inter me & seruū meū q; daret mihi ancillā, & q; eā mihi numinter ē: dedit mihi ancillā furtiuā, nunquid per eū potero vsucapere titulo p; emptore. [Vsucapere.] l. titulo p; suo: vt. ff. ti. pro suo. l. hominem. [Pro capite suo.] & pro sua libertate. [Liberā.] ff. seruus manumissus. [Est.] vnde vsucapiet. Unde nota
2 tare, † quo titulo vsucapio ancillam, eodē titulo vsucapio partū. si non esset furtiua: vt. ff. de publi. l. sed si ego. §. partus. Et est hoc verum secundum distinctionem. ff. de vsucap. l. sequitur. §. de illo.

Summarium.

1 Vsucapiendi causam tribuit iustissima erroris causa.
2 Vsucapio sine titulo non valet.

1 QUod vulgo. † Si puto emisse, & non emi, non potero vsucapere titulo pro emptore: sed fallit, si subest iusta causa emptionis, vt q; puto emisse seruū meū, vel procuratorē
2 meū, cui mandam. [Et.] l. dño. [Sequitur.] vnde notate † q; regulariter vsucapio sine titulo non valet, aliàs non procedit, vt hic, in pan. & ff. de vsucap. l. Celsus. Fallit cum subest iusta causa erroris, & in emptione iustissima vt hic, & ff. de vsucap. l. non solum. §. quod vulgo. Odofredus.

Summarium.

1 Vsucapere quis non desinit per missionem in possessionē ex primo decreto.

1 MIsso. † Si emo a non domino bona fide, & per traditionē accipio, & legatarius fuerit missus in possessionē alterius rei, nihilominus potero vsucapere titulo pro emptore. [In possessionē.] l. pretorij causa: q; est infra. Nā bene scitis q; si heres non cauet de prestādo legatis adueniēte die, vel cōditione, q; legatarij mittunt in possessionē: vt. ff. de pig. act. l. non est mirū. & emptor nihilominus possidet. nā missus detinet: vt. ff. de acq. poss. l. possideri. §. vl.

Summarium.

1 Nuntiatio noui operis non interrumpit præscriptionem soli.
2 Possessor male fidei nemo efficitur sola denuntiatione.

1 ALienam. Hic dicitur; † emi a non dño alienā aream bona fide, & anteqū cōpleam vsucapionē, cepi edificare; dominus denuntiauit mihi ne edificarē. ego nihilominus cōpleui edificare: non a interrupit propter hoc longa præscriptio nō esse interpellata.
2 vnde nota hic, † q; sola denūtiatione nō efficit male fidei possessor. Et ad hoc facit. C. de rei vend. l. si maior. q; est verū, qñ habuit ab vltimo bona fide. Secus si denuntiatur alicui ne emat: quo casu est male fidei: vt. C. de rei ven. l. si fundū. Et sic intelligitur illud totum genus alle. ff. de oper. no. nun. l. j. in pan. Odofredus.

Summarium.

1 Emens a negotiorum gestore nisi credat eum habere mandatū, non est in bona fide.

1 ATestate. Hic dicitur: † duo erāt fratres, & tertia erat soror, soror decessit intestata, & ita duo fratres ei successerūt. Unus frater presens vēdidit aliquā rē, & aliquis emit ab eo, putās esse suam, vel mandato absentis fratris facere bonę fidei emptorē, & potest vsucapere. [Agebat.] i. administrabat: vel agebat, vendēdo rem communem. [Lepisse.] quomodo pro parte fratris potuit vendere, quam frater non est adeptus hereditatē, vel possessionem, &c. Respondeo q; frater adierat hereditatem pro sua parte, & possessione fuerat adeptus: vel dic q; fuit suo nomine, & nomine fratris: vnde potuit emptor vsucapere. Odofredus.

Pro herede. Rubrica.

¶ De vsucapionibus in genere dictum est, & de vsucapione in specie. ff. de vsucapione pro soluto, & de vsucapione pro emptore; verū q; non solū his titulis procedit vsucapio, sed etiam isto titulo: ideo subsequenter ponitur hic titulus. Et sumē hec rubrica materialiter, non significatiue, & tractat hic titulus, qñ cessat vsucapio pro herede: vt tractatur in. l. j. ff. & j. & quando locū habeat: vt in. l. ij. in princ. & in. l. penul. & vlt. Odofred.

Summarium.

1 Vsucapere non possum titulo pro herede, si puto mortuum, qui viuit. nu. 2.
3 Filius non vsucapit.
4 Possidere & vsucapere potest quis ex pluribus causis.

1 PRo herede. In hac lege dicitur: † quidā erat viuus, & ego credebā eū decessisse, & me heredē esse, res alienas tanq̄ ex bonis suis possedi, nunquid vsucapio titulo pro herede: Certe non, q; ex viui bonis nō potest aliquid vsucapi titulo pro herede, etiam si putatur mortuus: ideo q; viuentis nulla est hereditas: vt ff. de her. vel act. ven. l. j. & ff. de acquir. her. l. qui superstitis. [Existimauerit.] Unde notate, † q; si puto aliquē mortuū, qui viuit, non possum vsucapere titulo pro herede aliquid ex bonis suis: q; viuentis non est hereditas. Secus si puto mortuū esse, & est, quia vsucapiā, sine res erant mortui, sine alicuius viuentis: quia satis est q; bonā fidē habeam: vt inst. de vsucap. in princ. & C. de vsucap. transfor. l. unica. Sed quando habet locū hec vsucapio? Et certe
3 hec vsucapio cessat in suis hereditibus: † filius enim nō vsucapit, sed extraneus heres: vt. C. eo. l. nihil. Et est ratio, q; suus non vsucapit: q; vsucapio sine titulo non procedit: vt. C. de vsucap. l. Celsus. & suus non habet titulum, q; est quasi dominus vnāte patre: vt. ff. de lib. & posth. l. in suis. & inst. de her. qual. & diffe. §. j. Et procedit propriè hec vsucapio, quando extraneus heres inuenit rem alienam in bonis defuncti, quam defunctus ceperat vsucapere, &
4 heres putat defuncti vsucapere: vt. j. eod. l. plenę. † Nā sicut nemo prohibetur pluribus causis possidere, ita nec vsucapere: vt. ff. de acqui. poss. l. possideri. §. ex pluribus. Sed & habet locum hec vsucapio, cum defunctus possedit rem alienā bona fide, & titulū nō habebat. heres habebit titulum, & titulo pro herede vsucapiet, reprobato antiquorum errore, qui dicebant q; heres poterat vsucapere, si habet bonam fidem, & defunctus malam: vt inst. de vsucap. in princ. Sed male dicunt: vt. ff. de diuer. præscrip. l. cū heres. & hoc est expressum duabus legibus, quæ dicunt q; si defunctus habet malam fidem, & heres bonam, q; heres non vsucapit: vt. C. eo. li. & C. commu. de vsucap. l. fi. Nam licet vitium reale purgatum non impediat vsucapionem; vt. ff. de vsucap. l. vbi leg. §. j. Odof.

Summarium.

1 Præscriptio non interrumpitur missione ex primo decreto.
2 Causam possessionis sibi mutare nemo potest.
3 Filius heres non vsucapit titulo pro herede. 4.

1 QUi legatorum. In principio huius legis dicitur; † ego Titio heres extiti, rem alienam in bonis suis inuentam cepi vsucapere, legatarius fuit missus in possessionem legati seruandi causa: nunquid interrumpitur vsucapio? Certe non; quia legatarius detinet, non possidet: vnde perficiam vsucapionē, nec ipse recedet de possessione antequam sit ei cautum, vel satisfactum de legato prestando. [Dicitur.] vt legatario, qui detinet, nō pos-

fidet.[Vsucapit.]vt.ff.tit.j.l.misso.[Pignoris.]ſ.pretorij:vt.ff. de pignor.actio.l.non eſt mirum.& pignus vſucapionem non extinguit,vt.ff.de vſucap.l.muto.§.non mutat.[Satisfactum.] his caſibus iubetur diſcedere de poſſeſſione:vt.ff.qui ſatisda.co.g.l.de die,§.pe.& ff.vt in poſſ.leg.l.is,cui.in princi.

2 **§ Quod vulgo.** Hic exponitur quedam vulgaris regula.Regula eſt, † nemo rem mutare ſibi cauſam poſſeſſionis poſſe. Quod verum eſt, ſiue poſſideat naturaliter tantum,ſiue ciuiliter tantum,ſiue nullo modo.Et ideo colonus,vel cõmodatarius,vel depoſitarius,non poſſunt ſibi mutare cauſam poſſeſſionis. [Reſpõdetur.] vt.ff.de acquir.poſſ.l.qui bona.§.quod ſcriptum.& ibi dicti.[Emulus.] ſ.tãtum.[Naturalis.] ſ.quod tenet,vt.C.commu.de vſucapio.l.j. [Poſſe.]ſ.licet non poſſit ſibi mutare cauſam poſſeſſionis.ei tamen bene poteſt mutari vt.ff.de acquir.poſſ.l.poſſidet.§.illud.& ff.ſi paro hered.pet.l.penul.

3 **§ Filium quoq;** Hic dicitur, † q̃ filius, qui eſt in poteſtate, rem ſibi donatam a patre non poteſt vſucapere titulo pro herede:q̃ vinc̃ patre poſſidet rem illam ciuiliter,& naturaliter. Sic ergo filius inſtitutus a patre rem ſibi donatam a patre non vſucapit.[Filiũ.]ſ.in poteſtate conſtitutum.[Eum.]ſ.filiũ.[Patre.] Et hec eſt ratio, quare in ſuis heredibus ceſſat vſucapio pro herede:q̃ vſucapio ſine titulo non procedit:vt.ff.de vſucap.l.Celſus.& dicit.ff.eod.l.j. 4 [Non poſſit.]habetis † q̃ filius conſtitutus in poteſtate rem ſibi donatas a patre non vſucapit titulo pro herede.Sed nunquid vſucapit titulo pro donato:Videtur q̃ non:q̃ aut erat in poteſtate:& non tenet donatio:vt.ff.de inoff.do.l.ij.Vnde non habet titulum,vnde ſine eo titulo non vſucapiet : vt.ff.de vſucap.l.Celſus. Aut eſt emancipatus,& valet donatio:vnde ſi erat patris,eſt trãſlatum dominium.Vnde quod ſuum eſt,amplius,&c.vt.ff.de vſucap.l.ſequitur.§.Iana Poteſt dici q̃ licet valeat donatio,habet tñ iuſtam cauſam habendi titulũ,procedet vſucapio:vt.ff.tit.prox. l.quod vulgo.Vel poteſt dici.ſi donat pater filio,&c.vt.C.de don. inter vir.& vxo.l.donationes.Sed ſi eſt emancipatus,& pater donat rem alienam,vſucapiet:vt.ſ.tit.prox. Odofred.

Summarium.

1 Heres rem alienam,quam credit hereditariã,vſucapit titulo pro herede.
2 Poſſidere pro herede tribus modis ſumitur.

1 **PLerique.** In lege iſta dicitur,in quo caſu pro cedit vſucapio pro herede:† pone, poſſidebas rem alienam carẽtem vitio:reſtituis tibi heres: inuenit hanc rem in bonis tuis putans ſuam:vnde vſucapiam titulo pro herede.[Putauerunt.]ſ.& bene.[Sua.] ſcz. in veritate, [Que non ſit.]carebat tamen vitio,alis non poſſet vſucapere.ſ.titulo pro herede,ſine defunctus habeat titulũ in eo.ſ.titulum pro donato,vel habeat bonã fidẽ,non tamen titulũ,vt.ff.ea.l.dicti.Et
2 notate hic,† q̃ poſſidere pro herede ſumitur tribus modis in ture noſtro.Uno modo dicitur pro herede poſſidere,qui in veritate heres eſt,vt hic.& ff.de acquir.her.in princ.Secundo modo dicitur poſſidere pro herede,ſi poſſidet pro eo,quem putat eſſe heredem,& non eſt:vt.ff.de petitio.her.l.nec vllam.§.ſi quis abſentis. Odofred.

Summarium.

1 Vſucapere poteſt pro herede,qui heres inſtitui poteſt.
2 Hereditas non habet teſtamenti factionem.

1 **Onſtat.** † Heres,qui poteſt capere ex teſtamento,poteſt rem inuentam in bonis defuncti vſucapere.[Habet.]ſi licet & ita ſumitur in paſſiua ſignificatione.Aliquando ſumitur in actiua,vt pubes,qui non poteſt teſtari.Et ita ſumitur inſt.qui teſta-
2 fac.poſſ.per totum titulum.[Poſſe.] † Et quare dicitur q̃ heres dicitur non habet teſtamenti factionem:vnde qui inuenit in bonis defuncti,non vſucapit:vt.C.de her.& Manich.l.j.& in deportato: vt.C.de her.inſt.l.j.&c. Odofredus.

Pro donato. Rubrica.

Dictum eſt.ff.in genere,& de tribus titulis in ſpecie: verum q̃ eſt quidam titulus donationis,ponit hunc titulum : & ita verba rubrice ſumuntur materialiter.Et ſubaudi,quando habeat locũ, vel quando ceſſet; vel ſubõciamus de vſucapione titulo pro donato, Odofredus.

Summarium.

1 Donata res quando vſucapi poſſit.
2 Donatio rei aliene non valet.
3 Filius in poteſtate non vſucapit rem donatam a patre titulo pro donato.
4 Donatio inter coniuges non valet.

1 **Ero donato.** In principio huius legis dicitur † q̃ ſi aliquis donat mihi rem alienam,quã puto ſuam,q̃ potero vſucapere:ſed ſi putarem donatam,que non eſt,non vſucapiam.[Opinari.] ſ.ſibi donatam:quia non ſufficit quẽ putare habere titulum: vt.C.e.l.ſi.Sed oppontur,& videtur q̃ titulus pro donato,non habeat locum:nam cum quis donat facit accipientis:vt inſt.de rerum diuiſio.§.per traditionem.Unde nõ poſſum
2 vſucapere:quia quod eſt meum,&c. † Si autem quis donat rem alienam,non valet donatio:quia res aliena nõ poteſt donari.Sic ff.de don.l.in edibus.in fi.vnde non valet vſucapio:vt.ff.de vſucapio.l.vbi leg.Quare quidam dixerunt hunc titulum eſſe ſuperfluum,ſed non bene dicunt,quia habet locum in qualiber parte diuiſe:q̃ vbi quis donat rem ſuam,licet dominium nõ vſucapiã, poſſam preſcribere contra hypothecariam actionem:vt.C.ſi aduer.cre.preſcri.opp.l.j.& ff.q̃ licet vſucapio triennũ.&c.vt in.§.nõ mutat.longa ſit,vt dictum eſt.Item poteſt habere locum titulus pro donato,vt inſt.de vſucap.in prin.Nec obſt.ff.de don.l.in edibus.in fin.Quod verum eſt quantum ad mentem donantis:vt.ff. de pub.l.quecunq;.in princ.verum quum res non ſit ſua,ſed aliena,accipiens vſucapiet titulo pro donato : vt.ff.de acquir.rer.do. l.traditio.Vel poteſt dici non vt ſtatim tranſeat dominium.
3 **§ Si pater.** Hic dicitur; † ſi pater donat filio, quem habet in poteſtate,vt habeat in peculio profectitio,indubitanter non poterit filius vſucapere:q̃ non valet donatio.[Donet.]ſ.vt habeat in peculio profectitio.[Fuit.] ſ.ab initio,nec morte confirmata:q̃ quod ab initio,&c.vt dicit regula iuris.ff.de reg.iuris.l.quod ab initio.Et intelligit dominus meus Ode.hunc.§.cum donat filio in poteſtate conſtituto,vt in peculio profectitio habeat. Secus ſi donat filio vt bene merito: q̃ licet non valeat ab initio,vt.C.de inoffi.dona.l.ij. mortetamen confirmatur:vt.C.de dona.inter virum & vxorem.l.donationes.& vſucapit titulo pro donato.
4 **§ Si inter virum.** † Si vir donat vxori conſtante matrimonio,vel ecõtra,non procedit vſucapio.Similiter ſi ſubſequitur matrimonium, nec poteſt poſt matrimonium cauſam poſſeſſionis ſibi mutare. Sed ſi vir confirmat donationem poſt matrimonium, modo videtur donaſſe:vt vnum ſciatis,vbi vir donat vxori,licet videatur vxor poſſidere,tamen non poſſidet,& ideo non vſucapit titulo pro donato.[Vſucapio.]q̃ non valet donatio conſtante matrimonio: vt C.de dona.inter vir.& vxo.l.j.& ff.[Caſſius.] Secus ſi eſſet matrimonium ſecutum,& mulier credidit teneri:q̃ tunc valet:vt.ff.e.l.ſi vir. Vel poteſt dici,cum mulier erret in iure,& in facto,& tunc valet, vt in lege contraria.ff.eod.l.ſi vir.Aut in iure tantum:& non valet, vt hic.[Conceſſerit.]id eſt,ratum habuerit,& ratihabitio non retrotrahitur,ſed facit nunc donatum,alis ſecus:vt.C.ad Macedon.l. vlt.cum ſimilibus.[Poſſidet.]ſcilicet pro non donato,niſi erraret in facto:vt.ff.eo.l.ſi vir.alis ſecus:vt.ff.de acquir.poſſeſſ.l. quod vxori. Odofredus.

Summarium.

1 Vſucapio rei aliene donate non interrumpitur penitentia donantis.

1 **Si is, qui.** Hic dicitur: † ſi donaſti rem alienam,ſi pentuliſti rem donaſſe, nihilominus vſucapiam.[Iudicium.]id eſt.actio reuocande donationis.[Vſucapio.]vt.C.de eõdi.ob cau. dat.l.ſi repetendi. Odofredus.

Summarium.

1 Vſucapio pro donato an procedat ſi coniunx coniungi rem alienam

alienam donauerit.

2 Error iuris non prodest vsucapioni, error facti sic.

1 SI vir vxori. Hic dicitur: † vir donauit vxori rem alienam, vel econtra, nunquid procedet vsucapio pro donato? Et certe sic, si non est pauperior donans. Procedere. Or ita breuiter tollam contrarium, & postea subiciam quoddam magistrale, ad quod adducitur ista lex, quod aliquis superficialiter intelligens diceret quod non dicat hic. Et ita breuiter soluo cõtrarium. Si maritus donat vxori rem suam, vel econtra, hic donans efficitur pauperior, non valet donatio: vt. ff. eo. l. i. §. si inter. Sed si donat vir vxori rem alienam, vel econtra, licet accipiens efficiat locupletior, valet donatio: vt. ff. de don. l. si sponsus. §. circa. & procedit vsucapio. Procedo vltra, tota die dicimus, † q̃ error iuris non prodest vsucapioni, error facti sic: vt. ff. de vsucap. l. nunq̃. si simul procedat ignorantia iuris & facti, & ignorantia facti est principalis, & iuris ignorantia est accessoria, procedit vsucapio, vt in hac lege. Quomodo hec lex dicit hic, videte. Vos debetis ita ponere casum in terminis: possidebam rem alienam, & illã donoy gori mee, constante matrimonio, si vxori sciret alienam, non vsucapere it: vt inst. de vsucap. in princ. sed quia putabat meam vsucapit: & ita in facto erat. & in iure: quia putabat donationem valere inter eos: & ita error facti principalis est, error iuris accessorius: vnde propter hoc non impedit vsucapio: vt hic, vt in errore facti solo.

Odofredus.

Summarium.

1 Filius in potestate vsucapit donatum a patre, si heres ratum habuerit.

1 SI pater. Hic dicitur, † si pater donat filio, quem habet in potestate, & eum exheredat, si heres habet ratam donationem, ex die ratihabitionis valet donatio, & procedit vsucapio. [Si lic.] s. vt habeat in peculio profectitio, & ita non valet: vt. ff. eod. l. i. §. i. Secus si donauit ei vt bene merite: vt dixi. ff. eo. l. i. §. i. [Exinde.] id est, post mortem patris. alis matris. [Habuit.] Sic & alias ff. eodem. l. i. in fin.

Odofred.

Summarium.

1 Dominium non acquiritur vsucapienti ante completam vsucapionem.

1 QUi pro donato. † Quidam donauit mihi seruum alienum, quẽ putabã donantis: cepi vsucapere, postea eum manumisi: valet ne manumissio? Certe non, quia alienus. Sed nunquid eo ipso, quod manumitto interpellat vsucapio? Certe sic. [Fuerat.] & quia seruum alienum, &c. vt. C. de his qui a nõ dom. ma. l. i. & per totum titulum. [Interruptam.] quia desij possidere, & in vsucapione requiritur continua possessio: vt ff. de vsucap. l. ti̇̃.

Odofred.

Summarium.

1 Vsucapio rem alienam mihi donatam, quã puto donatio fuisse.

1 DOnationis. † Si aliquis donat mihi rem alienam, quam puto suam esse, vsucapiam titulo pro donato, nõ titulo pro emptore vsucapitur: vnde donatio non est emptio: vt ff. de contrah. emp. l. si quis donationis.

Odofr.

Pro derelicto. Rubrica.

De vsucapionibus alibi in superioribus titulis dictum est: verum quia vsucapitur res hoc titulo, ponit hunc titulum.

Odofre.

Summarium.

1 Res habita pro derelicto efficitur apprehendentis.

2 Apprehendens rem alienam abiectam vsucapit eam.

1 SI res. Hic dicitur: † si rem tuã, quã possides, habes pro derelicto, & eam ego accepto a te, & eam ego apprehendo, statim efficitur mea, sicut occupatione queritur, ita hoc titulo. [Pro derelicto.] scilicet non eo ipso q̃ non habet animum possidendi, sed eo ipso q̃ habet animum, & a se abiicit: vt. ff. de acquir. possess. l. si quis vi. §. differentia. [Fit.] vt. ff. de acquir. rer. domi. l. i. & ti̇̃. [Acquiritur.] Unde sicut occupatione fiunt nostre, ita hoc titulo desinunt esse nostre, & habet locum hic titulus, si aliquis abiicit a se rem, & deponit animũ
2 possidendi: vt hic, & ff. de stipul. seruo. l. quod seruus. † Sed si aliquis abiicit a se rem alienam, alle vsucapit eam, qui eam apprehendit, vt. ff. lege proxima, & per totum titulum, licet lex proxima aliter possit intelligi, vt infra dicam ibi.

Odofre.

Summarium.

1 Habitum pro derelicto efficitur occupantis.

1 PRo derelicto. † Si dominus habet rem pro derelicto, & scio, hic statim si occupo eam, fit mea. Sed nũquid ista statim desinit esse sua, q̃ habuit eam pro derelicto? Proculus dicit q̃ non, nisi fuerit ab alio apprehensa. Iulianus dicit q̃ sic, sed non efficitur occupantis ante, q̃ apprehendat eam. [A domino.] alias non est in littera: & tunc dicetis rem alienam a non domino. [Sed Proculus tunc.] Et si habetis hic tunc, infra debetis habere vbi, &c. Alia littera habet non: & tũc debet esse infra, nisi. [Fuerit.] Hoc dicit Proculus, & male, vnde statim corrigitur. [Fuerit.] id est, occupauerit eam: vt. ff. l. proxima. & recte, quia vere dicit Iulianus reprehendit Proculum.

Odof.

Summarium.

1 Pars rei an possit pro derelicto haberi.

1 AN pars. † Certum est q̃ tota res potest haberi pro derelicto sed nũquid pars rei: Et certe potest, & non potest. Ecce si habeo rem communem tecum, possum habere pro derelicto: sed si tum dominus totius rei, non licet mihi habere partem pro derelicto. [An pars.] s. rei. [Desinit.] vt habeatur pro derelicto. [In toto.] vt. ff. de rei vend. l. que de tota. [Habeat.] imo vel totum, vt sicut in hereditate est: vt. ff. de acquir. hered. l. i. & ti̇̃.

Odofredus.

Summarium.

1 Vsucapere quando possim rem alienam pro derelicto habitam.

1 ID, quod. † Si aliquis habet rem aliena pro derelicto, & ego cepi possidere, potero vsucapere, si scio habitã pro derelicto. [Datum est.] s. a non domino. [Et haberi.] s. pro derelicto. [Sit,] si scimus tamen habitam pro derelicto, alias non valet vsucapio, vt. ff. eo. l. ti̇̃. Et hoc verum est in re aliena, non in sua: vt. ff. eodem. l. ti̇̃.

Odofred.

Summarium.

1 Habitum pro derelicto quando possit vsucapi. 2.

1 SI id, quod. † Habita fuit res pro derelicta a non domino cõcessa ei possidere, ego emi a te, vsucapiam, licet non fuerit in bonis tuis. Nam si donasti rem vxori tue, & ab ea emo, vsucapiam. [Habitum est.] scilicet a non domino. [Emerim.] s. putans esse tuam. [Usucapturum.] s. titulo pro emptore, vel titulo predecessoris: vt. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. cum quis. [Juris est.] s. vt vsucapias titulo pro emptore.

2 § Id quod. † Si dominus habet rem suã pro derelicto, & ego scio, statim efficitur mea, sicut statim cum quis abiicit nummos suos, statim efficiuntur accipientis. Idem in aubuis, quamuis noluerit certe persone acquiri. [Deum.] i. mei accipientis. [Eo.] i. nũmos: vt est in illo, qui

ludunt ad magistrum: vt. ff. de acquir. rer. do. l. qua ratione. [Sustulerit.] i. occupauerit. [Alicuius.] i. occupantis: vt. ff. e. l. j. Odof.

Summarium.

1 Vsucapere non possum rem, quam puto pro derelicta haberi, cū non sit.

1 NEmo potest. †Si puto rem esse habitam pro derelicto, & non est, non vsucapiam. [Esse.] nam non sufficit quē puta re habere titulū, & non habet: vt. ff. de vsusca. l. Celsus. Odofredus.

Summarium.

1 Merces in mare proiecte causa leuande nauis nō vsucapiuntur.
2 Merces proiecte quando cognoscantur haberi pro derelicto.

1 SI quis merces. †Aliquis proiecit merces in mare causa nauis leuande, si aliquis apprehendit illas res, vsucapiet ne titulo pro derelicto: Certe non. [Nō posse.] q. abiecit causa nauis leuande, non autem vt velit pro derelicto habere, alis secus: vt. ff. de acquir. rerum do. l. qua ratione. in fi.
2 †Sed qualiter sciemus q. voluerit habere pro derelicto, vel non? Certe ex qualitate proiectionis hoc sciemus: vt inst. de rer. di. §. vlt. Odofredus.

Summarium.

1 Alimenta negans seruo, censetur habere pro derelicto. 2.

1 SEmpronius. Iu lege ista dicitur: q. dam †nomine Sempronius dicebat omnibus de vulgo, illa puella serua mea est, vnde volo eam in seruitutem petere. Quidam rusticus eam venit ad Sempronium vna die, & dicit ei: ita dicis tu de q. talis puella, quam ego nutrio, est serua tua: vnde peto alimenta. Dicit Sempronius: verum est, quod dico illam puellam meam seruam esse, sed non est, sed est Lucij Titij, vnde ab eo petas alimenta. Iste nutriens venit ad Lucium Titum, & petit ab eo alimenta. Dicit Lucius Titius: fuisti loquutus cum Sempronio? Dicit sic, sed ipse dixit mihi q. venirem ad te, nunquid eo ipso videtur Sempronius habere pro derelicto? Certe sic: vnde Lucius Titius poterit ad libertatem illam puellam perducere. [Petere tur.] f. a Sempronio. [Dominus.] f. Sempronius. [Perducit.] O. Signori, cauete vobis hic, vt rollatus dixerit contraria argumenta.
2 †Aut seruo meo in infirmitate constituto denego alimenta, & de domo expello: quo casu statum sit liber: vt. C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. Iancimus. & in auth. de nup. §. multo magis. Aut seruo meo non infirmitate constituto non in potestate mea constituto denego alimenta: quo casu video eū pro derelicto habere, vt hic. Odofredus.

Pro legato. Rubrica.

¶ De vsucapionibus in genere, & de quibusdam in specie dictū est in superioribus, sed q. procedit vsucapio in specie pro legato, ponit hanc titulum. ff. de vsucapione pro legato subdiscamus, & videamus qd iuris sit. Vel pro legato. i. de titulo pro legato, & quo procedit vsucapio, videamus. Odofred.

Summarium.

1 Vsucapere, & possidere pro legato quis dicatur.

1 LEgatorum. In hac lege, & omnibus legibus sequentibus dicitur †q. ille, cui in veritate est legatum, potest possidere, & vsucapere titulo pro empto re, qm non emit. licet ipse existimet se emisse, & non emit. [Possidere.] f. vsucapere. [Est.] f. in veritate: secus si opinatur sibi legatum, vt in lege seq. Sed ille, cui est legatum in veritate, vsucapit, sine legatum est a nō domino, vt j. eo. l. i. sine a domino. In casu tamen vsucapit: q. dominium rei legate, ac. vt. j. de fur. l. a Titio. Vnde cum sit factus dns, non potest vsucapi amodo: vt. ff. de vsusca. l. sequitur. §. Ianam. Sed in casu potest cum legatur a domino. Pone, vo mmus legauit Titio, cum duo sint Titij: testato: legit de vno Titio, non de alio: vt. j. eo. l. nō. & l. vlti. ac. [Est.] f. in veritate. [Non vincapiam.] mihi hac de iam instam causam putandi: vt. j. pro suo. l. si ancillam. in fi. [Nō emerit.] vt hic, & ff. de vsucap. l. Celsus. & ibi de hoc dixit. Odofre.

Summarium.

1 Legatum non videtur, quod in codicillis adimitur.
2 Error⁹ causa iusta inducit vsucapionem.

1 FRo legato. In hac lege ponuntur exēpla, in quibus habet locū hec vsucapio: & habet locum, quam res aliena legat, quam puto legantis. Item habet locum si dominus legauit mihi in testamento, & adeunt in codicillis. Sic & in alio casu. Pone, testator legauit Titio, cum duo sint Titij, & mihi traditur, qui putatur mei, nunquid vsucapiam. [Sic.] hoc est vnum exemplum, & hoc est, cum res aliena legatur, & traditur: vt. ff. e. l. pe. nam aliena res potest legari: vt. C. de legat. l. cum rem. [Ignorat.]
1 †vnde quod ademptum est in codicillis, non videtur legatū, verum q. ignorat ademptum, vsucapit: vt. ff. de condi. ob cau. dat. l. dedi. §. si quis. [Causa.] f. errore. [Existimauerit.] f. iusta ratione,
2 & ita dicta est res legata. [Titio apiet.] Et ita habetis hic †q. in ista causa errore inducit hanc vsucapionem: vt. j. pro suo. l. si ancillam. in hac. alis secus, vt habuistis in vu. l. j. Odofre.

Summarium.

1 Vsucapitur res aliena titulo pro legato.
2 Testamentum viuentis effectum non sortitur.

1 FArres. Hic dicitur. †si testator legat mihi rē alienam, & mortuo testatore tradita est mihi, si puto legantis fuisse, vsucapiam titulo pro legato, licet viuat alie, cuius ist res. [Ea res.] f. aliena. [Existimauerit.] Caute te vobis: iste due leges debent ita intelligi vt dixi in casu. Secus tamen est. si tu legas mihi rem tuam, vel alienam, in vita, & non
2 es mortuus, non vsucapiam titulo pro legato: qi †sicut viuentis non est hereditas, ita viuentis testamentum non sortitur effectū: nec rem legatam in testamento vsucapiam: vt. ff. pro herede. l. j. & ff. de testa. l. j. Odofr.

Summarium.

1 Vsucapit pro legato, cui res legata est.

1 NEmo. †Ille, cui legata est res, potest vsucapere titulo p. legatoria si habet testamēti factionem. f. in testamento potest eligere: alias secus. [Nemo.] f. legatarius. [Est.] mihi ita, cui legata pocit. [Proficiatur.] f. sicut pro herede, vt. ff. pro herede. l. fi. Odofre.

Summarium.

1 Traditio non semper requiritur ad vsucapiendum.
2 Legatarius predo dicitur qui inuito herede possidet.

1 SI non traditam. †Legata est mihi res aliena, vel etiam sua, sed codicillis ademptu, illius rei legate nō est tradita possessio ab herede mihi, sed sum adeptus possessionem sine vitio, vsucapiam. [Si non traditam.] f. ab herede. [Sine vitio.] †si enim inuito herede, pro pdone possiderem, vt de non vsucaperem: vt. ff. de acq. pos. l. fi & ff. stipulatione. sed si ingreditur sine vitio, vsucapiet: vt. ff. si ser. vend. l. fi a te. & ff. de excepti rei vend. & trad. l. j. §. vlt. & C. de acquir. poss. l. minus. Odofred.

Summarium.

1 Legatarius quando pro legato vsucapiat.
2 Legatarius quando legatum vsucapiat.

1 FRo legato. Hic dicitur †q. ille legatarius vsucapit pro legato, cui solenniter legatum est. Sed & vsucapit ille, cui minus solennis-

ter est

ter est relictum. Sed ℞ vsucapit ille, cui recte legatum est, si ignorat sibi ademptum in codicillo relictum in testamento. [Recte.] id est, tolerantiter, vel ab eo, qm habet testamenti factionem. [Ademptum.] Italiter in codicillis. [Obtinuit.] Sed dic mihi, † si legatur mihi, non videtur quomodo vsucapiam, quia ant scio non mihi legatum esse: ℞ tutè nō vsucapio, quia habeo malam fidem: vt. C. de vsucap. ℞ ar. illo: l. vnica. Aut nescio, ℞ sic erro in iure ℞ error iste non prodest in vsucapione: vt. ff. de vsucap. l. nunquam. Sed potest bene esse verum, errabam in facto, vt quia erat impubes, qui legauit. ℞ ego putabam puberem: vt. ff. pro empt. l. j. §. si a pupillo, alo secus, si habet iustam causam ignorantie: vt. ff. eodem. l. iuj. Odofred.

Pro dote. Rubrica.

Summarium.

1 Vsucapio pro dote quando locum habeat.
2 Dominium quando transeat, tradente domino non existente.
3 Dominium transit ex inutili contractu.
4 Maritus quando vsucapiat data sibi in dotem.

TItulus est. Non solum predictis titulo perdit vsucapio, imo hoc titulo: nam hic titulus est iustissimus ad vsucapionem complendam pro dote: ℞ ideo procedit vsucapio, siue res singularis detur, siue minus sa bona demur. Vnum iciatio † quod hic vsucapio procedit post nuptias cōtractas, quia post nuptias est matrimonium: ergo dos. Ante non, q: ante non est matrimonium: ergo nec dos. Et ideo si sponsa dedit mihi sponso dotis nomine ante contractas nuptias, si esset domina, videtur in me trāsire dominium: si non est domina, procedit vsucapio, non pro dote, sed pro suo. Sed si dedit ea cōditione, vt res efficerentur mee nup: tho contractu, ante nuptias si est domina, non vsucapiam: si non est domina, vsucapiam. Sic ergo post nuptias contractas procedit vsucapio hec, ante nō, quia non est matrimonium, ergo nec dos. [Rem.] f. alienam. [Possit. vt. C. eo. l. vlt. [Solenni.] triennio in mobilibus, decennio in immobilibus: vt. ff. de vsucap. transfor. l. vnica. [Et primum.] Incipit secundum victum. [Possit.] f. titulo pro suo, non pro dote: vt. j. l. proxima. ℞ dicam. §. plene. [Constāte. Id est, contracto. [Ratione.] Or Segnor, ex lege ista vos colligetis vnum, q: tota die allegatur hic: nos allegamus hanc legē ad hoc tota die: aliquando est † q: transit dominium, nec tradens est dominus, nec paratur causa vsucapiendi, sed tradens nō est dominus: vt si sponsa tradit rē causa futuri matrimonij, in me trāsit dominium, ℞ non procedit vsucapio, si non est domina, vt hic, ℞ j. eo. l. prox. Simile dicimus alibi. C. de fi. instru. l. contractus. ℞ C. de suffrag. l. vnica. Sed que est ratio, quo casu potest trāsire dominium, ℞ non paratur causa vsucapiendi: Ratio est illa, † q: ex iusti contractu transit dominiū: vt. ff. de dolo. l. ℞ eleganter. in pri. Nam si soluitur mihi aliquid indebite in me trāsit dominium q: sine titulo potest dominium transire: vt. ff. de cōd. inde. l. si in area. Sed vsucapio non procedit sine titulo: vt. ff. de vsucap. l. Celsus. Sed contra. ff. eo. l. prox. Ad quod tu dicetis: hic loquitur, quum traditur res inestimata: vel hic loquitur quādo res est tradita ante nuptias simpliciter: q: semper presumitur q: mulier voluit trāsferre dominiū simpliciter. Sed in lege contrahitia tradebat sub conditione post nuptias contractas, vt post eas procederet. Vnde ad solutionem huius contrarij, ℞ vt plene articulus iste pateat, ita ot stinguo: † quum mulier tradit rem, tradit eam aut estimatam aut inestimatam. Si estimata, ℞ sequantur nuptie de iure, q: sunt persone, inter quas possunt esse nuptie: vel de facto, q: nuptii contrahuntur, vsucapit maritus: vt. C. de in. do. l. quoties. ℞ si non sequant nuptie de iure, vel de facto, non procedit vsucapio: vt. ff. l. proxi. si autem tradit res inestimatas, si sequantur nuptie de iure, ℞ de facto, vsucapit maritus titulo pro dote, si res est aliena: vt. C. eod. l. vnica. Si non sequūtur nuptie de iure, vel de facto, ℞ tradi ante nuptias, si sub conditione, nō procedit vsucapio pro dote. Aut simpliciter, quo casu si est domina, transit dominium: ita si non est domina, procedit vsucapio pro suo: vt hic, ℞ ff. de ture do. l. dotis. in fi. cum lege seq. Odofred.

Summarium.

1 Sponsus non vsucapit rem ante nuptias sibi datam a sponsa.

IEstimata. † Mulier rem estimatam ante nuptias mihi dedit, non vsucapiam titulo pro donato, vel pro suo. [Si estimata.] f. vera estimatione: vt. C. de in. do. l. quoties. Aliqui sit facta estimatio, vt. C. de in. do. l. si inter. [Vsucapietur.] q: traditio illa videt facta sub conditione, si nuptie sequant: ergo nuptias non sequutas non debet putare suā. Secus si tradit simpliciter: vt. ff. l. prox. Odofre.

Summarium.

1 Prescriptum vel vsucaptum non venit in iudicio diuisorio.

1 DIc filie. † Hic 6r: pater familias decessit testatus, ℞ due filie successerāt sibi: ille filie habebant mancipia cōmunia: quelibet earum dedit mancipia in dotē: postea inter eas est intentata familie erciscunde iudicio: nunquid maritus vsucapiet illa mancipia titulo p dote: Certe sic. [Dictarū est.] subaudi ℞ q: datū erat in dotem, fuit alteri adiudicatum, vel assignatū. [Vsucepissent.] q: iustus titulus est hic titulus: vt. ff. eo. l. j. in princi. Odofredus.

Pro suo. Rubrica.

De vsucapionibus in genere dictū est in superioribus, de specialibus titulo in superioribus dictum est: verū q: titulus pro suo est generalis, ponit hunc titulum. Odofr.

Summarium.

1 Possidere pro suo quis dicatur.
2 Possidere pro suo quis dicitur tribus modis.

PRo suo. In hac lege tractatur quando procedit hec vsucapio, ℞ certe quo casu si tradens esset dominus, eodē casu si tradēs non est dominus, pro suo vsucapiet.
1 † Vnde si emo rē a nō dño, potero vsucapere titulo pro emptore, ℞ titulo pro suo. Idē in re donata, ℞ legata. Sed si empta est res, ℞ tradita, vsucapiā titulo pro emptore, ℞ titulo pro suo. Sed si ante, ℞ vsucepi empta it. p suo, non desino vsucapere pro suo. [Acquirit.] f. dominiū. Vnde quo modo queritē mihi dominium, si est tradens dñs, eodē casu si tradens non est dñs, vsucapiam. [Possideo.] vt. ff. de acquir. rer. do. l. possideri. §. ex pluribus causis. [Nō desinere.] ℞ ideo, q: possum ex pluribus causis possidere: sed si vsucepi ex vna, non possum vsucapere ex alia: q: meū est, amplius meū fieri nō potest. Unde
2 notate hic † q: tribus modis videtur aliquis possidere pro suo. Uno modo si habet etiā specialē titulum. f. pro emptore, vt q: emit a nō dño, quem putat dñm. Et idem in re donata, ℞ legata, vt hic hac lege. Secundo modo dicitur quis possidere pro suo, in quo cadit specialis aliquis alius titulus: vt. ff. ti. proxi. l. i. ℞. §. Sed ℞ procedit tertio modo in quibusdam casibus, in quibus alius specialis titulus non cadit. Ecce si inuemo rem alienam in utere mariti, quam credo in bonis mulieris esse, vt. ff. l. proxim. Odof.

Summarium.

1 Possideri pro suo qui species dicantur.
2 Idem efficitur quod in mari inuemo.

ESt species. † Sicut possidere pro herede, ℞ pro soluto, ℞ simili bus, est titulus, ita possidere pro suo est titulus. Unde si occupamus ea, que sunt in mari, vel in celo, pro suo possidemus. Item quod vsucapione queritur, pro suo possidetur. Item partus ancille pro suo possidet. Item fructus rei empte, ℞ donate pro suo possident. [Capimus.] Sed hic Segnori, cauete vobis, † si inuemo rem in mari, vel in terra, vel in celo, ℞ in
2 nullius bonis est, ℞ habita est pro derelicto, statim cum apprehendo eam efficitur mea: vt. ff. de acquir. rer. do. l. j. Sed a non dominio vsucapiam titulo pro derelicto: vt hic, ℞. ff. pro derelicto. l. j. [Fuerit.] vt. ff. de acquir. rer. do. l. j. §. alluuio. Odof.

Summarium.

1 Vsucapere quis dicatur titulo pro suo.

1 HOminem. † Tu credebas te hominē debere mihi ex stipulatione, cū non deberes: tradidisti mihi, vsucapio titulo pro suo: si ita scio mihi nō deberi, nō vsucapio: si aūt puto, sic. [Vsu nō capiā. Q: habeo malā fidē, ℞ sine bona fide nō percipit vsucapio: vt. C. de vsucap. trāsfor. l. vnica. [Puto.] hoc est vt ff. si nescio, ℞ subest iusta causa erādi: alio secus: vt. ff. de vsucap. l. Celsus.

Summarium.

1 Vsucapio an impediatur superueniente scientia rei alienę.
2 Possidere nemo potest simul iuste & iniuste.
3 Filij quas res possint vsucapere titulo pro suo.
4 Vsucapere an possim quod mihi pro legatum.

Si ancillam. In principio huius legis dicitur: †ego bona fide a te iure emi ancillam furtiuã, ista concepit apud me, & peperit, cepi partum vsucapere tanto perfectã vsucapionem partus cepi scire matrem furtiuam esse, perficietur de vsucapio, vel interpellabitur: Dicit Trebatius perfici. † Iurecõsultus distinguit. si ignorauit matrem furtiuã, vel scirit, & nõ potuit certiorare dominum, vel fecit, perficit vsucapio: alias interpellat vsucapio, & nõ procedit. [Emisiti.] Putauit eum dominum esse: fecit si scisset solum modo obtinam: vt. ff. de vsucapio. l. iusto. §. si possessionis. [Esse.] dicebat, & male: vnde statim reprobat distinguendo. [Contra esse.] q: interpellatur vsucapio. [Potest.] † q: non potest quis simul & semel iuste, & iniuste possidere, vt. ff. de acquir. poss. l. clam. in fi. Et hoc est verum, secundum quod dixi. ff. de vsucap. l. sequitur. §. de illo. Et notate hic vnum speciale, ꝙ posterioꝛ scientia non impediat vsucapionem, vt. C. de vsucap. transfor. l. vnica. fallit tamen. vt hic: q: est illa ratione, quia licet habeat titulũ in matre, non tamen in partu. licet possit vsucapere partum eodẽ titulo, quo matrem. vt. ff. pro emp. l. qui ob pactionem.

§ Si pater. Hic dicitur: † si pater duxit bona vxoꝛis sue inter se & filios suos, & in bonis suis erant res alienę, filij, qui habent ex bonis patris, poterit vsucapere titulo pro suo. [Cũ filijs.] ff. in potestate constitutio. [Sit.] l. & sic non valet: vt inst. de inutil. stip. §. ei, qui. [Inueniuntur.] sed si sunt propria patris, & habuit post eam ratam diuisionem, tunc sunt propria cuiuslibet. & non vsucapiuntur.

§ Quod legatum. Hic dicitur: † si aliquid non est mihi legatũ, sed heres tradit mihi tanquam legatum. si subest iusta causa, q: puto legatum mihi, vsucapiam. [Possidet.] ff. habet iustam causam possidendi: vt. ff. pro legat. l. ij. & l. iij.

Summarium.

1 Vsucapio quare introducta.

Vsucapio. Hic dicitur: † licet sint alij speciales tituli vsucapiendi procedit vsucapio generalis titulus pro suo. Nam vsucapiones sunt introducte, vt aliquis sit finis litiũ, & ne domina rerum sint in incerto. Vnde si aliquis accipit rem aliquam, potest vsucapere titulo speciali, & titulo pro suo. [Esset.] ff. & ita bono publico: vt. ff. de vsurp. l. j. [Error est.] subaudi, & propriꝫ facti non: vt. C. de rei ven. l. si quis. & ff. ad Velleia. l. quanquã.

De re iud. & de effectu senten. &c. Rube.

Quia de acquisitione dominij, & possessionis, dictum est in superioribus, sed q: occasione dominij plures oriuntur questiones, que habent sententia terminari, ponit hanc titulum: & sumit materialiter a. de sententia diffinitiua, videamus quid sit sententia: vt ff. eo. l. j. Et qualiter executioni mandetur, & quo ordine: vt. ff. eo. l. a quo. Pio. Et intra quod tempus mandetur executioni: vt. ff. eo. l. ij. Et contra quem: vt. ff. eod. l. si se. Odofredus.

Summarium.

1 Res iudicata que dicatur.
2 Res pro causa sumitur.
3 Litis finiende triplex modus.
4 Sententia diffinitiua quibus verbis feratur, 9.
5 Res iudicata finem controuersię imponit. 7.
6 Jus quando fiat ex sententia.
8 Transigere an liceat post rem iudicatam.

Res iudicata. Iurecõsultus tractaturus de re iudicata ponit diffinitionẽ rei iudicate dicẽs, † res i. causa, dicitur iudicata, per quã iudicis pronũciationẽ finis imponitur cõtrouersię: q: habet contingere absolutione, vel cõdemnatione. i. cum reus absoluitur, vel cõdemnatur. [Res iudicata.] Hec littera exponitur sic, res. i. causa, iudicata dicitur. † sic & alibi res. i. causa. C. de eden. l. si is, apud quem. & C. de reb. cred. l. in bone fidei. Aliquando sumitur reus pro veritate: vt. ff. de re iudi. l. quotiens. & ff. ad leg. Cor. de fal. l. j. §. qui de rationibus. Aliquando sumitur pro equitate: vt. C. de in ius voc. l. j. an fin. & C. vnde vi. l. non ab re. Hec tria nomina, si nomẽ rei varias habet significationes: q: generale est: vt. ff. si cert. pe. l. j. & ff. de ver. sig. l. res appellatio. [Excepit.] l. qui imponit finẽ controuersię iudicio pronũtiatione: & ita causa dicitur iudicata.

3 Vnde notate † q: triplex est species finiendarum litium. Vna est per rem iudicatam, vt hic. Secunda, per transactionem: vt. C. de transac. l. fratres. Est tertia species per iuramentum: vt. ff. de iureiurando. l. j. [Quod.] Sed contingit: quod est infra. [Condemnatione. ff. quum reus condemnatur. [Vel absolutione.] cum reus absoluitur. Or Segnori, vos habetis in lege ista quid dicatur causa iudicata, quam iudex condemnat vel absoluto diffinitiua sententia. † Et ita diffinitiua sententia habet fieri per verbum, condemno, vel absoluo: vt hic, & C. de sen. & inter loc. com. iud. l. presens. Item habet fieri, als fermi, per verba equipollentia: vt si oicat reo, solue quod petitum est: vt. ff. eo. l. ait prętor. in fin. & l. in summa. vel dicit, non videtur q: reus debeat: vt. ff. de arb. l. quid tamen. §. si arbiter. Or Segnori, habetis hic q: sententia diffinitiua imponit finem controuersię. Sed videtur contra: quia sententia inter quos lata alij non prodest: ergo non imponit finem controuersię. quib. res iud. non noc. l. j. & q. & C. res inter alios acta. per totum. Quare dicetis, † reo iudicata imponit finem controuersię inter illos, inter quos iudicata est, vt hic: inter alios non, vt in lege contraria. Vn de notate q: sententia diffinitiua aliquando plenum finem imponit controuersię, aliquando plenissimum, aliquando nullum. Plenum imponit inter eos, inter quos lata est: q: rebus iudicatis standum est, &c. vt. C. eodem. l. j. cum suis simulibus. Aliquando imponit plenissimum, quia non solum precludicat inter eos, inter quos lata est, imo alijs, quibus postea competeret petitio: vt. ff. eodem. l. sepe. Aliquãdo plenissimum, quod

6 est in illo casibus, vbi fit mus ex sententia, † vt in querela inofficio si testamentum: vt. ff. de inoff. testamen. l. Papinianus. §. si ex causa. Item fallit in causa ingenuitatis, que facit ius ex sententia: vt. ff. de statu hom. l. ingenuum. Item fallit in popularibus actionibus: vt. ff. de iureiur. l. ei, qui. §. in popularibus. Item fallit in publicis iudicijs, si sententia inter locutoria facit ius: vt. ff. de prętur. l. prętoriana. Aliquando nullum finem imponit controuersię sententia lata: vt si est lata contra leges, vel constitutiones: vt ff. eod. l. si se. §. condemnatum. & ff. que sen. sine app. rescind. l. j. §. i. &

7 C. quando prouoc. non est nec. l. ij. † Aliquando, quod est notandum, plenum finem imponit controuersię ab initio, sed sententia retractatur postea, quam sententia fertur per falsas allegationes, vt. ff. de iud. l. prętor. §. Marcellus. & ff. de in integr. restit. l. diuus. Item aliquando sententia retractatur equitate suadente, vt in fulsone, & commodatario: vt. ff. de condi. sine causa. l. si fullo. & ff. cõmo. Lia cõmodato. in fi. Vltimo quero, hec sententia absolutoria, vel condemnatoria imponit finem controuersię, est hoc verum, q: sententia dicatur lata, siue sit appellatum, siue non, siue possit appellari, sine non. Digerunt antiqui, hoc est verum, cum non est appellatum, nec potest appellari. Si autem est appellatum, vel potest appellari, dicitur sententia lata, & q: per appellationem extinguitur pronuntiatum: vt. ff. ad Turp. l. j. in fi. † Et q: post rem iudicatam non licet transigere, nisi cum est appellatũ: vt. ff. de condi. ind. l. eleganter. §. fi. quia post rem. Sed certe dicimus q: dicit iudicatum, sive sit appellatũ, sive possit appellari: sive non: q: lex videtur velle q: a sententia diffinitiua condemnatoria, vel absolutoria possit appellari: vt. C. de app. l. hingatonibus. Preterea, si extinguitur per appellationem pronuntiatum, est ergo aliquid q: remanet: vt. ff. de usu. & usu. test. l. nam & sub conditione. Non obst. leg. contraria, vt. ff. de condi. ind. l. eleganter. §. fi. quia post. cum suis similibus. q: q: dicitur, post rem iudicatam non potest transigi, ergo apparet q: res iudicata est, verum est, vbi est appellatũ, potest retractari sententia, & transigi, alias non. i. si non est appellatum, non potest

9 transigi. † Item fertur sententia diffinitiua in causa principali per verba condemno, vel absoluo, vel per equipollentia verba, sed in causa appellationis fertur sententia per verba illa, q: habet iudex pronuntiare sententiam iustam, vel iniustã: vt. C. de ap. l. eos, qui. Sed ex qua sententia datur actio iudicati, ex prima, vel ex secũda? Certe pot oici q: dat ex prima, q: confirmat penam per secundam, arg. C. de usur. rei iud. l. q. Vel potest oici q: oritur ex prima, q: fingatur retro firma: vt. ff. de his, qui not. infa. & ff. ad Treb. l. si quis prore, & plene habeo notata in l. furti. Odofred.

Summarium.

1 Sententia a quo, & quando executioni mandari debeat.
2 Delegatus a principe sententiam exequi potest.
3 Tempus exequende sententie prorogari potest.
4 Sententia in causa alimentorum quando executionem sortiatur.
5 Tempus lege determinatum quando prorogari possit.

Qui pro

QUi pro tribunali. Hic dicitur † q̃ iudex ordinarius sententiam latam, a qua non est appellatum, debet mandare executioni intra tempus, quod datur iudicatis: veruntamen illud tempus prorogatur, & arctatur inspecta veritate, siue qualitate cause, & qualitate, & obsequio personarum, vel contumacia: sed perraro arctatur tempus, & prorogatur. Arctatur, vt puta, si ferè sententia super alimentis constituendis. Prorogatur, cum subuenitur mihi viginti quinq; annis, & aliquis ei condẽnatus est, vt ei intra certum tempus soluat. [Cognoscit.] vt iudex ordinarius: vt C. de ind. l. j. & ibi quis ordo in bono. pol. fernetur. l. j. §. dico. Et iste regulariter potest sententiam executioni mandare, non autẽ delegatus: q̃ iubere cauere, &c. vt. C. de iur. om. iudic. l. iubere. Et ideo dici regulariter, † q̃ delegatus a principe potest mandare sententiam executioni: vt in auth. de exhib. reis. §. si vero. & j. col. a viuo Pio. in princ. & ibi dicam. [Iudicari.] id est, tempus intra quod iudicati debent soluere, vt est tempus olim duorum mensium, hodie quatuor: vt. j. eo. l. debitoribus. & C. de in. l. si debitor. [Sed nonnũquam.] id est, aliquando: q̃ duabus negatiuis equipollet vna affirmatio: vt. j. de ver. sig. l. duabus. [Prorogat.] s. tempus. [Arctat.] s. vel coarctat. Aliquãdo arctat tempus, & citius mandat executioni pro cause qualitate. Est exemplũ in prorogando tempore, vt si dicerem chirographũ meũ, in quo cõtinetur q̃ Titius teneatur mihi sub conditione, condẽnaris mihi lege. Aliquis ad meum interesse, sed differtur tempus: vt. C. ad leg. Arctatur tempus pro qualitate cause, vt si agam reali actione vel personali scripta in rem, vt in actione ad exhibendũ: & hꝫ diffinitum tempus a iudice: vt inst. de off. iud. l. j. & ibi. Sed pro qualita-
3 te cause prorogatur tempus, & arctatur. † Prorogatur, si quis cõdemnatur in mille marcis: dicit iudex, parũ esset q̃ haberet duos menses tantum, secundũ quod dabantur olim: vnde dat leg. menses. Arctatur, si deberet soluere modicũ, & dicit iudex q̃ minus esset, si haberet quatuor menses ad soluendũ secundũ ista tempora, vnde dat quindecim dies: vt. j. de iur. fis. l. in fraudem. §. fiscalibus. & C. de const. pecu. l. pronisor. §. j. Prorogatur tẽpus, & arctatur pro personarũ obsequio, & contumacia: vt si iudex cõdẽnat ad decem diffinitiue, dicit condẽnatus nõ inculpo vos domine iudex, q̃ male tulistis sententiam, sed in veritate non debeo pecuniam: detis mihi tempus, infra quod soluã: potest iudex facere, & obsequuntur dare ei maius tempus. Arctatur pro cõtumacia: iudex cõdemnat ad decẽ: dicit tu iudici q̃ hec sententia est falsa: & si vos in raretis cum actore, non soluam denarũ. Dicit iudex bernarbo, & nuntio cõmuno: capiatis eum, & precipio eyt statim soluat ante, ꝙ̃ descendat de palatio. Vel potest dici quod prorogatur tẽpus pro obsequio personarum: vt si cõdemnatur filius patri, vel libertus patrono, maius tempus datur propter obsequium, q̃ filius, vel libertus, debet patri, vel domino: vt. j. de lib. homi. exhib. l. ij. & l. quod ait leg. §. si tamen. [Exequentur.] i. mandabuntur executi-
4 oni. [Constituantur.] † Nam vbi est sententia lata alimẽtorum, non datur spatium duorum mensium: q̃ nimis esset, si aliquis tã tum differret ad comedẽdum: vt. ff. de fer. l. ij. [Subueniat.] Tũc etiam prorogatur tempus: nam minor deceptus restituitur aduersus rem iudicatam: vt. ff. de minor. l. si ex causa. Vel etiã si forte tempus prorogati esset a iudice, minor potest restitui contra illã prorogationem. Sed ad id, quod hac lege dicitur, videtur cõtra, quia debet suppleri a lege quod iudex actum. §. si quis cõdemnatus. Ad quod ita dicendo q̃ tempus quod datur iudicatis, potest prorogari, & arctari cum cause cognitione, vt hic: alias non, vt in lege contraria: quia non debet arctari sine cause cognitione: vt in eadem. l. §. pen. Et est ratio, quare tempus, quod datur iudicatis ad soluendũ, potest prorogari, nõ arctari, q̃ promiores fumus, &c.
5 vt. j. de ver. sig. l. Arrianus. Et in hac lege notabitis † q̃ tempus lege determinatum, sicut est spatium viginti dierum, quod datur vocato, per auth. offeratur. potest prorogari, & arctari causa cognita: vt. ff. de iud. l. nonnunquam. Odofred.

Summarium.

1 Absoluere potest, qui & condemnare. 2.

QUi condemnare. Hic dicit: † qui potest condemnare, potest & absoluere. [Potest.] id est, habet iurisdictionem condemnandi. [Habet.] sabaudi, potestatẽ absoluendi. Opponitur sic, q̃ est falsum, q̃ debet iudicare secundũ veritatẽ, & rationem iuris: vt. C. de iud. l. placuit. & l. rem non nouam. Quare dicetis ista, qui potest condemnare, si iuste viderit cõdẽnandum, is iudex habet absoluendi potestatẽ, si viderit reũ non debere. Unde intelligatis hanc regulã vno, eodẽq̃ casu: sed est alio, & alio casu, non eodem casu: nam quo casu viderit iudex condemnandũ, eodem casu si viderit absoluendũ, potest absoluere. Sic ergo qui ha-
2 bet potestatem condẽnandi, habet etiã absoluendi. † Sed fallit in casibus: vt si accusatur clericus coram iudice seculari: in auth. vt cler. apud proprios episcopos. §. j. colla. vij. Iste consules, & patritij, & alij magni viri qui conuenuntur apud illos, quibus commisit Imperator, possunt absolui. non condẽnari: vt. C. vbi senat. vel clarissi. li. Qui ergo potest condemnare, potest & absoluere, vel econtra regulariter: vt. j. de reg. iu. l. nemo. Odofred.

Summarium.

1 Actio iudicati cui detur, & cui non.
2 Procurator genus est in plures diuisum species.
3 Condemnatus ad soluendum cogitur precise soluere.
4 Sententia an possit exequi contra fideiussorem.
5 Sententia habet executionem paratam, nisi fit notata.
6 Transigi qualiter possit post rem iudicatam.
7 Tempus quantum detur iudicatis.
8 Condemnatus dicitur quis, quando sententia tenuit.
9 Condemnatus si non soluat, cogitur soluere.
10 Condemnatus in causa negali non liberatur tradendo seruum alienum.

SI se non obtulit. In principio huius legis intendit tractare Iureconsultus contra quẽ mandatur sententia
1 executioni: † lata est sententia contra defensorẽ tuũ, contra quẽ debet mandari sententia executioni: Distinguitur, aut procurator cum mandato obtulit se liti, tunc contra eum. Aut se obtulit sine mandato, quo casu tunc contra ipsum datur iudicati actio. Videtur se liti obtulisse, qui obtulit se sine mandato, alias non, si simpliciter sit procurator, secus si in rẽ suã, q̃ contra simpliciter procuratorẽ in rẽ suã, tunc contra ipsum, &c. sed sententia lata cõtra tutorẽ, vel curatorẽ, non contra ipsos inãdatur executioni, sed cõtra bona pupilli, vel adulti. Sed & sententia lata contra actorẽ municipũ, mandatur executioni contra bona municipũ, nõ ipsius actoris. [Procu-
2 rator.] i. procuratoris. sic. ff. de proc. l. sed & licet. † Ali procurans est genus, & dividitur in species, q̃ vnus cũ mandato, alius sine mandato. Item vnus simpliciter, alius in rẽ suã. [Actione.] Loquit secundum antiqua tẽpora, secundũ que datur actio iudicati, vt hic: & j. eo. l. mules. Hodie secus, q̃ datur actio in factũ: vt. C. de reb. credi. lactori. [Dabitur.] s. actio iudicati. [Hic.] s. procurator. [Factus est. Unde notate hic, aut quis defendit sine mandato, aut cũ mandato, si sine mandato, tunc videtur se liti offerre, & mandatur sententia executioni in bona eius. Si cũ mandato, si est simpliciter procurator, & nullo modo est satisdatũ, si militer in bona eius mãdatur sententia executioni. Sed & si suscepit iudicium animo nouandi, mandatur sententia executioni contra ipsum: vt. ff. de procurat. l. Plautius. si autem est procurator in rẽ suã, tunc q̃ dãnũ, & cõmodum ad eũ spectat, mandatur sententia executioni contra ipsum, & in bonis eius: vt. C. de procur. l. qui stipendia.

§ Ait pretor. Habuistio quid sit res iudicata, & qui tempus prorogatur, & qualiter iudex habet iurisdictionem condemnandi, vel absoluendi. Item & contra quos mandetur sententia executioni: modo quia pretor fecit edictum, inseruntur verba edicti pretoria, & dicunt, aut pretor:
3 † condemnatus ad pecuniam soluendam, ego cogam vt pecunia soluat. Exponuntur hec verba: aliquis est condemnatus: iste dicit: paratus sum soluere, sed detur mihi tempus ad soluendum: nunquid cogetur soluere? Certe non, dicit Labeo. Unde dicit Labeo: verba ista sunt intelligenda, condemnatum soluere cogam, vel alias satisfacere. Sed certe dicit Iurecõsultus, qui fecit legem istam, q̃ debet precise cogi soluere, non autem debet dare exprommissorem, ne lites ex litibus oriantur: tamen ex magna causa Labeo audietur in eo, quod dicit. [Soluam.] scilicet te, cuius notio erit, subebit, vt. j. eo dem. l. ait pretor. quia hec sunt verba detrunca ta. Vel ita ait pretor, &c. [Soluat.] scilicet ego cogam. [Ai iudica to.] Incipit modo exponere verba pretoris. [Edicti.] scilicet in verbis edicti pretoris. [Habeat.] Subijcitur ratio, quare pretor non exigat hec verba. [Fieri.] id est, lites litibus oriantur: quod non debet esse: vt. C. de fru. & li. expen. l. terminato. Et ex hac litera colligo argumentũ ad questionẽ, de qua sepe dubitatur. Dona-
4 mus, peto † a te centũ: egistis aliquis fideiussor, alias defensor, vel procurator cũ mandato: lata est sniã diffinitiua cõtra fideiussorẽ, alias procuratorem, vel

defensorem: Dicunt quidã q̃ non, imo debet dari libellus ei, q̃ si verũ est, reo, abibit in infinitũ: quia veniet alius ad defensionẽ sui, s. fideiussoris, alꝰ procuratoris, vel defensionis: vnde videt q̃ possit mandari contra fideiussorẽ, alꝰ procuratorẽ, vel defensorẽ, ne lites ex litibus, ꝛc. Et ad hoc est argumentũ de vsuris rei indicate. l. ñ. in fi. Vnde potero petere mandari sententiã executioni contra eos. s. fideiussores, alꝰ procuratores, vel defensores, & etiã eos potero conuenire ex stipulatione indicatum solui: vt. ff. iud. sol. l. i. [Sententiam.] & est tamen, vt si est, non habet penam: vt in aut. de fideiuss. §. vlt. Et hic est casus cõtra regulã generalẽ, quam habes. ff. si cer. pe. l. q̃. §. i. scilicet q̃ aliud pro alio inuito creditore solui non potest.

5 **§ Si ex conuentione.** Hic dicit: † condemnato fuisti mihi per sententiã in diffinitiuã decẽ: post istã condemnationẽ placuit mihi, ꝛc. q̃ promitteres mihi soluere: nunquid recedetur ab actione indicati: Certe sic, si est facta conuentio animo nouandi, alꝰ nõ: sed vna solutione tollitur vtraq̃. Nã si condemnato dat mihi postea fideiussorẽ, vel pignora, non nouatur actio indicati. Et hec vera sunt condemnato reo: eadem vera sunt, condemnato eius procuratore: vt si sum stipulatus a reo, non videtur liberatus eius procurator. [Interfecisti.] s. animo nouandi. [Executionis.] s. in eo statu: vnde bene potest actio iudicati nouari: vt. ff. de nouat. l. i.

6 Et ex isto. §. volucrum colligere † q̃ licet post rem indicatam non possit transigi pacto simplici, potest tamen per Aquiliaã stipulationem: vt hic, & ff. de transa. l. si causa. Sed male dicunt: si enim transactio potest fieri duobus modis, vt. ff. de transa. l. ñ. vnde negato vno, & altero, q̃ nõ potest transigi simplici pacto nec per Aquiliaã stipulationẽ. Nec obstat lex, si causa cognita: q̃ ibi nõ fit transactio super re indicata, sed super nouatione. Idẽ. l. a. si per sequentẽ stipulationẽ aliquando tollatur actio iudicati, aliqñ nõ.

7 **§ Si quis condemnatus.** † Petebam a te decẽ, index condẽnauit te per sententiã, a qua non appellasti, & iussit intra certũ diẽ. s. vsq; ad viginti dies, tẽpus quod dat iudicato: ex quo tẽpore currit, an ex die late sententie, an ex die datorum viginti dierũ: Respondit Iureconsultus, si index iussit solui intra certũ diem, tẽpus iudicati soluendi cõputatur ex tẽpore late sententie. Et si quidẽ index statuit maiorẽ diẽ, legitimo tẽpore repleto a lege. Si ampliorẽ, tunc cõputamus legitimũ tempus statum a tẽpore sententie, & q̃ supra index prorogauit. [Sit.] s. per sententiã diffinitiuã, que transit in vigorẽ rei indicate: vt q̃ dicit index, condẽno te ad decẽ: statuit certũ diẽ ad soluendũ: q̃ potest: vt. ff. de arbit. l. quid tamen. [Tempus.] s. quadrimestre: vt C. de vsur. rei iud. l. ñ. [Ex lege.] subaudi si arctat sine causa cognitione, alꝰ secus: vt. ff. eo. l. q̃. [Dicunt.] s. q̃ sit tempus statutum a lege. [Potuit.] i. prorogauit. Nam licet non possit arctari sine causa cognitione, prorogari tñ potest sine causa cognitione. Et est ratio, q̃ fauorabiliores sumus ad soluendũ, q̃ ad condẽnandum: vt. ff. de act. & obli. l. Armanus. & dicit. ff. eo. l. qui pro tribunali.

§ Condemnatum. Hoc habuistis in edicto pretoris cõdemnatum, & nõ exponit illud verbũ. † Et condẽnatũ accipere debemus cũ tenui sententia; alꝰ, i. cũ sententia nullius momẽti est, non est condẽnatus. [Rute.] & secundũ oxinẽ iudicioꝝ, alꝰ secus: vt. C. de sen. & interloc. om. iud. l. prolatã. [Non tenere.] q̃ ille dicit condemnatus, qui rite condẽnatus est, ꝛc. vt. ff. que sen. sine app. l. i. §. i. Et q̃ verba cũ effectu sunt intelligenda: vt. ff. ne quis eum, qui in ius voc. l. viti. §. docere.

9 **§ Soluisse.** † Si condẽnatus non soluat, cogit duo est soluere: & videt soluisse, sine soluat, sine alio modo liberatus est. Quod est verũ, si soluit plene. Quid si conuenio te nogali actione, & tradis seruum pro noxa, in quo vsufructus est alienus: non videtur plene soluisse. [Soluit.] s. plene. [Liberatus est.] vt. ff. e. l. si ex conuentione. [Liberari.] Vnde notare, si conuenio te nogali, & te condẽnato, in seruo cõstituto sibi vsumfructu alij, & cedendo seruũ pro noxa nõ liberaris. Secus si ante condemnationẽ constituisti vsumfructum alij, q̃ liberaris. Sic soluitur contrarij argumentũ. ff. de vsufr. l. locũ. §. proprietarius. Itẽ notate † q̃ si tu condemnatus in causa noxali tradis seruum alij pignoratũ, non liberaris: vt hic, & ff. commo. l. ij. §. si reddita. Sed si fonte tu primo obligasti, & postea condemnatus tradidisti pro noxa, liberaris: ex si dolũ cõmisisti, teneris de dolo. Et sic soluitur contrarij argumentum. ff. de dolo. l. si oleum. §. & si tu.

Summarium.

1 Sententia eius, qui solam notionem habet, executioni mitti debet.
2 Sententia ab ordinario, & ab arbitro debet mandari executioni.
3 Sententia quibus verbis ferri debeat.

AJt pretor. Habuistis quedam verba pretoris exposita, quedã alia exponuntur hic, † cuius de ea re iurisdictio est. Alter alius dicitur, cuius de ea re notio est: q̃ iurisdictionem habet et dinarius iudex, & delegatus: notionem hꝫ arbiter. Et mandanda est sententia executioni, siue lata est ab ordinario, siue a delegato, siue ab arbitro. [Est.] hec verba ponuntur materialiter: vel si vultis q̃ hec verba non ponantur materialiter, coniungẽtus hec verba cũ illis, que habetis. ff. de pact. §. aut prætor. [Alter alius.] Exponit Iureconsultus verba pretoris. [Notione.] Dicerunt quidam, vt antiqui iudices delegari: q̃ iudex delegatus, ꝛc. vt. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. l. i. §. fina. Sed male dicunt, vt. ff. de offic. eius, cui man. est iur. l. vlt. & de iur. om. iud. l. more. Vnde dicetis q̃ sunt
2 arbitri: vt. ff. de arb. l. non ex omnibus. † vnde mandanda est sententia executioni ab ordinario, & ab arbitro: vt. ff. de ar. l. si cũ dies. §. fi. & l. ij. Sed mandatur sententia arbitri executioni certis casibus: vt si datur actio ex arbitrio: vt. C. de arb. l. i. & l. ne in arbitris. & l. cum antea. & ff. eod. l. a diuo Pio. in princip.

3 **§ Si iudex.** Hic dicitur: † ponamus, Mœnius in testamento suo, vel in codicillis suis reliquit mihi legatũ, vel fideicõmissum peto ab herede: index ita condemnat: q̃ relictum est actori in testamẽto, vel codicillis, presta et valet ne talis sententia: Certe sic, si apparet ex actis quid pertã fit. [Est.] s. si appareat per te actorẽ quid contineatur in testamẽto, vel codicillis, alꝰ secus: vt. C. de sen. que sine cer. quan. l. hec verba. [Probandũ.] nã licet sententia ferri debeat per verbũ cõdẽno, vel absoluo, vt. ff. e. l. i. põt tñ ex equipollentib⁹ verbis: vt. ff. e. l. i. summa.

Summarium.

1 Stipendia que dicantur.
2 Miles inermis militie an debeat condemnari inquantum facere potest.
4 Obligatio si vnam contineat, & solutio aliud, verum petetur.
5 Seruo tuo mihi damnum dante possum te conuenire lege Aquilia nogali.
6 Promittens per stipulationem aut decem soluere pro dãno dato a seruo, aut seruum tradere pro noxa, ad quod teneatur.
7 Sententiam ex equi sua authoritate non licet victori.
8 Actio iudicati perpetua est, & in rem persecutoria.
9 Actio iudicati datur quandoq̃ veteri manenti.

MIles. Hoc habuistis in superioribus q̃d sit militia, & q̃ñ roget in quẽ militia militet executionem. Itẽ habuistis exposita q̃dã verba edicti. Hic tractat inquãtũ militia hꝫ mãdam executionem. Et de hic, si miles armate militie est obligatus ex Ictu celebrato in militia, vel in castris, inquãtũ debeat cõdemnari: & nõ condemnari inquãtũ facere põt, nõ infolidũ. [Stipẽdia.] s. diuina. † Et dicunt stipẽdia p stipes & modica era collecta, q̃ habẽt colligi p subditos: vt. ff. de ver. sig. l. ager. §. i. [Soluere.] s. nõ insolidũ, habita ratione ne egeat: vt. ff. de reg. iu. l. in condemnatione. Or Segnon. habetis hic q̃ miles armate militie ex Ictu celebrato in militia condẽnat inquantũ facere pt. Quod est verũ de milite armate militie, q̃ in militia esset Ictuarius, seruo si esset vagabundus, & nõ cõtraheret in militia, vel in castris: q̃ castra sunt causa priuilegij: vnde cessante causa, ꝛc. vt inst. de mutest. §. i. & C. de re mi. l. pe. & C. de epi. & cle. l. i. Itẽ hoc est verum de milite, q̃ honeste dimissus est de militia, vel causarie: secus si ignominiose, q̃ tunc. s. gaudet priuilegio militari: vt. ff. de mil. test. l. testamenta. & ff. de his, qui no. infa. l. q̃. § ignominiose. Loquit ergo lex ista in milite armate militie, qui condẽnatur inquantũ facere
2 põt. † Sed quid dicemus in milite inermis militie, vt in aduocato: Dicit quidã idẽ: & q̃ militant, ꝛc. vt. C. de aduo. diuer. iu. l. aduocati. Et q̃ sicut milites armate militie habẽt castrẽse peculiũ, ita isti habẽt quasi castrẽse: vt. C. de aduo. diuer. iud. l. fo. tui. Vel potest dici q̃ hoc est indultũ contra priuilegiũ cõe. s. vt miles armate militie condemnetur inquantũ facere potest, vt hic: vnde non debet trahi ad consequentiã. Sed militẽ inermẽ: vt. ff. de regu. iur. l. q̃ contra. & q̃ non est tanta vtilitas publica vnius militis, quãta
3 alterius. Sed quid in milite celestis militie: † Dicimus q̃ multo magis debet habere priuilegiũ, vt condemnetur inquãtũ facere potest, q̃ propter eius preces, summum Deũ veniã speramus: vnde ipsi quasi castrense peculiũ habent: vt. C. de epi. & cler. l. sacrosancte. & l. omnes. Quod est intelligendũ de clericis, qui vadunt venatũ: q̃ cũ in his cesset predicta causa, & ratio priuilegij, vt. ff. de pact. l. q̃ dictum. & ff. de donat. & repud. l. vlt. §. illud.

4 **§ Decem.** Hic dicitur: † seruus tuus dedit mihi decem, cõuenis te lege Aquilia nogali: iudex condemnauit te mihi dare decem, aut noxe dedere: modo queritur, ad quid agam contra te, vel ad decem, vel vt des seruum pro noxa. Et respondet Iureconsultus q̃ agam ad decem: quia decem sunt in obligatione: sed si velis noxe dare, liberaris.

Condemne

[Condemnatus.] scilicet dominus negatii actione, quia seruus dederat dominum in decem, vel dare seruum pro noxa: vt. ff. de noxa. act. l. i. in prin. [Accepit. scilicet, & poterit seruum tradere pro noxa, ideo perpetuo, aliàs, non continuo. sed intra tempus, quod datur iudicatis. f. intra quadriennium tempus: vt. ff. de pe. hered. l.
5 item venit. §. idem ait. Unde notate † q̃ si seruus tuus vt. damnum in decem mihi, possum te conuenire lege Aquilia noxali: si iudex condemnat te decem dare, decem sunt in obligatione, noxe dedicio in solutione: vt hic, & inst. de noxa. in prin.

§ Is autem. Hic notatur differentia inter eũ, qui promittit per stipulationem aut decẽ soluere pro damno dato a seruo, aut seruum tradere pro noxa. Et
6 differentia est in hoc: † si tu promittis per stipulationem dare decem pro damno dato a seruo, aut ipsum tradere pro noxa, nõ possum aliquem precise petere: quia non video, q̃ tradis decem in obligationem. f. quod velim, sed quod soluere volueris tu promissor, vnde alternatiue petam. Sed si tu condemnatus es noxali actione decem dare, vel tradere seruum pro noxa: & si non intra tempus statutum a lege, liberaris. [Potest.] f. precise. [Pro summa.] vt. ff. de act. & obli. Lobligationum fere. §. modus. [Nullum est.] vnde non debet petere precise: vt inst. de act. §. huic. & §. preterea. [A lege. Ii. a potestate legis: vt. ff. de pr. §. & inst. de noxa. act. in prin. & accipit vsq; ad sententiam, vel post sententiam vsq; ad tempus, quod datur iudicatis: vt. ff. de pe. he. l. item veniunt. §. idem ait.

§ Qui iudicati. Hic dicitur: † si tu es condẽnatus mihi in decem per sententiã diffinitiuam, que transiuit in vigorem rei iudicate, non debent de cetero alij bona tua nec mea authoritate, sed iudicis authoritate: sed si quis alij bona tua mea authoritate, sed iudicis authoritate: sed si vi
7 straho, teneor: furti, vel vi bonorum raptorum. [Qui.] scilicet victor iudicati, vel condemnati. [Actio.] f. si secit eo ignorãte. [Tenetur.] f. furti actione, nec manifesti in duplum, vi bonorum raptorum in quadruplum, vt. f. vi bo. rap. l. i. Unde notate hic, vt dixi in casu, & sed committo in edictum dicit. Marcia: vt. ff. qũ met. can. Legitat. Sed quid debeo petere a iudice? Certe debeo petere, vt exequatur sententiam: vt. ff. de exid. l. si plus. & ff. de nego. gest. l. iij. §. si executor. Et non debeo facere mea authoritate, sed iudicis, vt. f. de hũ, que in frau. cred. l. qui autem. §. sciẽdum. sicut emptor, & stipulator factum: vt. ff. de acqm. poss. l. si ex stipulatione. & C. de acquir. poss. l. minus.

§ Iudicati. Hic dicitur † q̃ actio iudicati est perpetua. Item est iuris persecutoria: & ideo datur heredi vincentis, & contra heres victi. [Actio.] subaudi vel in factum, olim vocabatur iudicati, vt hic hodie in ff. vt. C. de rei. cre. Lacton. [Perpetua est.] l. ad triginta annos duratura: vt. C. de const. pec. l. ij. & inst. de perp. & temp. act. in prin. [Continet.] f. principaliter: q̃ accessione continet vsuras: vt. C. de vsur. rei iudi. l. viti. Aliàs iudicis officio petuntur, quod deseruit actioni. [Competit.] quia actio regulariter datur heredi, & contra heredem. Unde
9 notate hic, † si conuenio te personali actione, & tu mihi condemnaris, mihi datur actio iudicati, & vetus mihilominus manet in suo statu secundum nos: quia per hanc nouationem fit melior cõditio, nõ deterior: vt. f. de noua. l. aliam. & ibi dixi de hoc, licet quidam dixerint contra, quod est contra. ff. de iud. l. argentarium. §. i. & ff. de pigno. l. grege. §. etiam. & l. si fundus. §. penul. Secus si agis rei vendicatione: quia datur in rem actio, non datur alia: vt. C. de arb. l. ne in arbitrio. Et est ratio, quia in personali dico me tibi obligatum, & ideo oritur prima, & datur alia: vt inst. de actio. §. j.

Odofre.

Summarium.

1 Soluere potest quis intra tempus, quod datur iudicatis.
2 Debitor in diem non potest cogi ante diem.

Intra dies. In lege ista dicitur: † si reus condemnatus est actori, habet condemnatus ad soluẽdum tempus, quod datur iudicatis, & intra hoc tempus non potest agere vincẽs contra victum cum effectu: & si agat, obstat ei doli exceptio. Sed licet non possit agere vincens intra illud, potest tamen victor intra illud tempus liberare. Quod enim non possit victus conueniri, est suo fauore introductum: vnde non debet in sui lesionẽ retorqueri: quod esset, si intra illud tempus non posset liberari. [Cõstitutos.] olim duorum mensium. hodie quatuor: vt. f. d. debitoribus. Uel vocat dies constitutos a iudice, qui potest arctare, & prorogare: vt. ff. de l. qui pro tribunali. & l. si se. §. si quis condemnatus. [Non possit.] † q̃ qui debet in diem, licet contra eum nata sit actio creditori, ante diem minus cito agit, & ideo obstat dolo ego exceptio: vt. ff. si cer. pe. l. certi condictio. in prin. [Iudicatum.] i. condemnatum. [Pro iudicato.] i. pro fauore iudicati. [Est.] & ideo intra illos dies dr̃ posse liberari. Unde notate in lege ista, q̃ dico, qui oratur cõdemnatus ad soluẽdum, fuit statum fauore eorũ, &c. dic vt dixi in casu. Et ad hoc. ff. de vsur. l. in fideicommissi. in fin. j. respon. & quod fauore, &c. vt. ff. de legi. & senatusco. l. nuna. & C. de leg. & const. l. quod fauore. Odofred.

Summarium.

1 Reus de interitu, & de fructibus tenetur post litem contestatã. 2.
1 **Si homo.** In lege ista dicitur † promisisti mihi dare Stichum, fuisti in mora dicendi: cepi te conuenire ex stipulatione: iste Stichus post litem contestatam decessit: nunquid debes absolui: Certe nõ, imo debes condemnari ad Stichi estimationem: & habebitur fructuũ ratio Stichi. [Decessit.] sc. dolo, vel culpa promissoris. Nõ faciendum. f. sed condemnationem faciendam in estimationem. [Placet.] Ut Segnori, debetis ita intelligere hanc legem vt dixi in casu: q̃ fuit non erat in mora ante litis contestationem, sine post: vt
2 f. de act. & obli. nemo. † si per Stichum post litis contestationẽ: q̃ effectus eo male fidei possessore, teneris de interitu, vnde oritur ria ad estimationem: vt. ff. de condi. fur. §. j. Et habetur ratio fructuum. i. quanti interest me a tua mora non fuisse: vt. f. ed. l. si calendis. vbi dicetur. Secus si decessisset sine culpa tua. q̃ non teneris de interitu, sed de fructibus: vt. ff. de rei vend. l. non vtiq. Et qualiter fiet cõdemnatio. Dicunt quidam q̃ cõdemnatus ad hominẽ licet non sit petitus, & ad fructus. Sed vertus est, cum homo non sit in obligatione. vel non sit petitus, vt. ff. de rei ven. l. qui restituere. q̃ fiat condemnatio de fructibus: vt. ff. de rei vend. l. non vtiq.

Summarium.

1 Sententia non fertur pro furioso non habente curatorem.
2 Furiosus an equiparetur minori.
1 **Furioso.** † Si habeo litigium cum curatore furiosi, iudex debet ferre sententiam partibus presentibus. Si autẽ fertur me presente, & furioso, non valet. [Non potest.] Intellexerũt antiqui legem istam. Non potest dici contra furiosum, & ad eius vtilitatem: q̃ sententia lata contra minorem non valet, vt. f. e. l. contra minorem. sed lata pro eo bene
2 tenet: vt. C. de procu. l. non ideo minus. nec credimus hic † vt per hoc equiparetur minori: q̃ lata sententia contra eum furiosum, & pro eo rite lata, valet: q̃ in negotio, &c. vt. f. de reg. iu. l. in negotio. Debet ergo intelligi hec lex vt dixi in casu: vt si lungo cum te sane mentis, & tu es effectus furiosus, non debet te eniare iudex, sed curatorem tuum: sed contra curatorem furiosi ferre sententiã debet: vt. ff. de arbi. l. diem. & de ver. sig. l. quia furiosus habetur loco absentis: vt. ff. de iur. delib. l. ij. §. vlt. Odofred.

Summarium.

1 Dolus facit vt perdat quis beneficium ne conueniatur inquantum facere potest.
2 Filiusfamilias quando insolidum conueniatur, & quando non.
1 **Ui cum.** Hic dicitur: † quidam filiusfamilias venit ad feneratorẽ, & dixit ei: mutuo mihi decẽ. Dixit feneratori: libẽter, si tu es paterfamilias, vel si filiusfamilias es, cũ voluntate patris tibi mutuabo. [Ipse.] i. filiusfamilias, dixit se patrẽ familias, postea emancipatus est, vel exheredatus: & cõdemnatur insolidũ, nõ inquantũ facere potest. [Accepit.] f. tanq̃ paterfamilias: alioquin si nõ accepisset vt paterfamilias: vt. C. ad Macedo. l. j. [Sic.] f. in modica parte institutus. [Cõdemnari.] f. insolidũ. Unde notate hic, † q̃ filiusfamilias de cõtractu celebrato in patria potestate cõstitutus, si conuenitur factus sui iuris, nõ pot conueniri insolidũ certis casib⁹, sed inquantũ facere potest: vt. ff. q̃d cũ eo, qui in alie. po. l. j. §. Si hoc beneficium perdit ratione mendacij: vt. ff. qõ cũ eo. l. ij. §. utrũ. Odofred.

Summarium.

1 Interesse qualiter attendatur contra furiosum.
2 Actio quo casu non cedatur.
1 **Si calendis.** Hic dicitur: † si tum stipulatus o te aliquid mihi fieri, puta domum, vel turrim, vsq; ad kalẽdas Septembres, si in calendis non fecisti, & ita teneris ad interesse quanti retro mea plurimi interfuit id retro factum esse. [Fieri.] f. domũ, vel turrim. Uel fieri. i. dari aliquid, pone Stichũ, poterit ex die calendarũ elapsa

rum: nam post lapsum diei constituitur in mora: vt. ſ. de verborum obligatio. l. quoties. vnde ratione trium rerum quarum vnum plurimum fuit: vt. ſ. de tributoria. Lui hac cum suis similibus.

Odofredus.

1 AD depositi. In lege ista ponitur ita casus: † deposui rem meam apud te, vel commodaui rem meam tibi, hanc rem dolo perdidisti: certe iudex condemnabit te mihi ad estimationem rei, & cedam tibi actiones meas, licet ratione tui doli mihi fuerit condemnatus. [Absit. id est, esse desierint, vel nō possit praestari. [Domine.] scilicet qui vtitur actione depositi vel commodati. O: Segnor, istam legem bene intelligatis, quia haec lex potest esse vtilis scholaribus. Sepe contingit hoc q̄ Bonomensis accommodat equum suum scholari: dominus scholaris scit ita bene equitare equum vsq; Mantuam, q̄ semper pungit eum, & ita mouetur equus. Vel doctor accommodat librum ita q̄ incaustum cadit in eo: conuenitur scholaris actione commodati, quia res dolo suo perijt: quia in deposito dolus, &c. condemnatur ad estimationem. Dicit ipse, licet commiserim culpam, cedatio mihi actionem, quam habetis: quia res commodata, vel deposita furtiue est ablata, quando non perijt res: sed de equo dixi. vt videretis in quo condemnaretur: tenetur ne cedere actionem? Videtur q̄ sic, sed videtur quod non. per. l. ita q̄ fullo. ſ. de furtis. & ſ. depositi. l. si pecudis. Sed licet possit postulare cedere actionem, non tamen potest postulare cauere sibi de euictione: vt. ſ. de rei
2 vendi. l. is. qui. Ad quod ita dicetis: † si tu possides rem meā sine facto meo, quia non commodaui tibi, vel deposui, & conuenio te rei vendicatione, & tu dolo desijsti possidere, nō cedam tibi actionem: quia in re illa nō habebas causam. Secus si habes causam, quia commodaui, vel deposui, ratione iusti initij teneor actionem cedere: vt hic, & argumentum. ſ. de donat. inter virum & vxorem. l. si damni.

Odofred.

Summarium.

1 Promittens satisdare tenetur ad interesse.
2 Casus fortuiti non attenduntur.
3 Obligatio ad interesse in obligationibus faciendi post moram succedit.
4 Interesse quando petatur, & quando ipsa res.
5 Facere an teneatur precise, qui obligatus est ad factum.

1 SI quis ab alio. In principio huius legis dicitur: † fui stipulatus a te mihi decem dari, a Titio fui stipulatus quanto minus possum a te assequi, vel fideiussit pro his decem dari: quid veniet in ista stipulatione secunda. Veniet quantum est prima, vel minus, vel nihil. Si enim non est. soluendo in totum, tantum veniet in ista secunda stipulatione, quantum est in prima. Sed si in totum est soluendo, nihil veniet in ista secunda stipulatione. Hic considerandum q̄ potest desinere esse soluendo. Sed si minus possum assequi tantum, puta quinque, veniet in ista secunda stipulatione. [Satisdari.] scilicet quanto minus possum consequi a Titio. Unde ponetis exemplum vt dixi. Vel dicatis satisdari quatenus non possim decem a Titio consequi: quod satisdare est, &c. vt. ſ. qui satisd. cog. l. j. [Tantundem.] id est, si Titius nihil habet, erit tantundem in deces: si quinque potest facere in secunda stipulatione, erunt quinq. Si est soluendo in totum, nihil veniet in secunda stipulatione. Et ad istud accedit. ſ. si certum peta. l. vltima. & j. de verborum oblig. l. decem. & j. de solut. l. vbi. [Timens.] scilicet vani. [Illa estimatio est.]
2 vt. ſ. quod me. cau. l. vam. † Et quia casus aduenti nō sunt cōsiderandi: vt. ſ. qui, a quib. manu. libe. non fi. l. Iulianus. [Est.] quia Seius in nihilum tenetur. [Decedet.] quia Seius in quinque tenebitur.

3 § Si quis promiserit. Hic dicitur: stipulatus † a te q̄ tu prohiberes Titium & Seium ne me impedirent ire & agere, nunquid teneris ex ista stipulatione? Certe si tu curas, & facis q̄ non impediant me, non teneris ex ista stipulatione. Si tu non curas, teneris ad interesse: in omnibus obligationibus faciendis si promissor non facit, condemnatur ad interesse. [Prohibere se.] id est. facere & curare, & faciat quo minus: vnde non tenetur. [Condemnatus.] scilicet ad interesse, quod consideratur pecunia numerata. [Obligationibus.] id est, † in omnibus obligationibus, quae consistunt in facto, si non fiunt, condemnatur stipulator ad interesse. Et notate hic, aut aliquis tenetur dare, aut facere. Si dare ex
4 contractu nominato, puta per stipulationem, si non dat, non condemnatur ad interesse, sed ad dandum precise: quia dare, est accipientis facere: vt. ſ. de verborum obliga. Lvbi autem in fine. Si ex innominato contractu, tunc condemnatur ad interesse: vt. ſ. de praescript. verbis. l. naturaliter. §. j. & vlt. Si autem tenetur facere, & non facit, condemnatur ad interesse: vt hic, & ſ. de verbo. oblig. l.
5 quoties. O: Segnori, super hoc. §. duo quero. † Cum tu promisisti aliquid facere, & non adiecit certam penam, condemnatus ad interesse. Sed nunquid petam rem, vel interesse? Dicunt q̄ interesse, dicentes interesse esse in obligatione. Unde dicunt libellum ita esse formandum: quia promisisti facere foueam, & non fecisti, peto vt condemneris in meum interesse mihi. Et hoc dicunt argumento. l. si tertius. §. officium. ſ. de aqua plu. arcend. & ſ. si cert. peta. l. certi condictio. in princ. & ſ. de act. emp. l. j. alij dicunt q̄ factum est in obligatione, sed interesse in condemnatione. Unde debeo ita dicere: quia promisisti facere foueam, vel scribere Lodicem, & non fecisti, vel quia non scripsisti Lodicem, petovt foueam facias, vel vt Lodicem scribas. Judex quia non inuenit foueam factam, vel Lodicem scriptum, condemnabit te ad interesse: vt argumen. j. de verborum oblig. l. si seruus. §. penul. & ſ. de constituta pecun. l. promissor. Ad potest dici libellum ita esse formandum: quia promisisti facere foueam, vel scribere, & non fecisti Lodicem, peto q̄ iudex cōdemnet te facere, habita ratione q̄ mea interest; vt si interest mea, condemnabit te facere, alias non: vt no. j. de ver-
6 borum oblig. l. & ſ. & l. si seruus. §. penul. † Sed nunquid qui tenetur ad factum, tenetur precise facere? Dicerunt antiqui, & ita dicerunt omnes doctores tunc temporis, q̄ si scriptor pro mihi scribere, q̄ tenetur precise facere, ita vt possit poni in cōpedibus, si placet stipulatori: vt argumen. ſ. de nom. ope. nun. l. stipulatio. §. fine autem. Secus si non placet, vt hic, & j. de verborum obliga. l. quoties. Et idem dicebant in omni alio, qui tenetur ad factum, vt in praeallegata. l. stipulatio. §. fine autē. Sed verius dicamus in scriptore, qui promittit suis manibus scribere, q̄ teneatur precise: vt hic, & argumen. j. de soluto. l. inter artifices. & C. de caduc. tollend. l. vnica. Sed in alio, qui promittit me non impedire, dicēdum est quod non cogatur precise me non impedire. sed liberatur praestando interesse: vt. j. de verborum oblig. l. quoties. In casibus tamen fallit, vt notatur in praealleg. l. stipulatio. §. fine autem. & hoc dicit.

Odofredus.

Summarium.

1 Judex suam interlocutoriam reuocare potest, non diffinitiuam.
2 Interlocutoria quo casu non mutetur. ſ.
4 Diffinitiua sententia quare non mutetur.

1 QUod iussit. Hic notatur differentia inter sententias interlocutorias, & diffinitiuas, & est talis: † si pretor, vel iudex interloquendo iussit aliquid fieri, illud potest tollere contrario imperio. Secus in sententia diffinitiua, quia si iulit sententiam diffinitiuam, non potest mutare. [Porter. scilicet interloquendo. [Sententijs.] scilicet diffinitiuis. Contra, quia si semel condemnauerit, vel absoluerit, non licet ei mutare. O: Segnori, habetis hic q̄ iudex sententiam interlocutoriam potest mutare, sed diffinitiuam non. Modo ponamus in terminis exemplum, vt postea melius intelligatis sequentia. Sic ita dicit interlocutor q̄ debeatis esse talibus calendis: & postea dicit, & vult q̄ debeatis talibus idibus esse, bene potest facere: vt. ſ. de arbit. l. item. §. vlti. Secus in diffinitiuis sententijs: quia si iudex condemnauit, non potest postea absoluere, vt. ſ. de offic. procura. Cesar. l. vltima. O: habetis intellectum huius legis. Modo quero hic circa legem istam, quia de hoc tota die dubitatur, si erant communes aduocati huius ciuitatis: est hoc verum de qualibet interlocutoria q̄ dicitur in hac lege: Dixerunt quidam q̄ sic: ita credunt aduocati communiter. Et pro hac opinione facit hec lex, quia loquitur indefinite, & indefinita aequipollet vniuersali: vt. ſ. de seruitu. actual. generali. l. si seruitus. Item hec lex loquitur generaliter, ergo generaliter debet intelligi: vt. ſ. de publ. l. de portio. Item hec lex non distinguit inter interloquutonas: ergo nec nos debemus distinguere: vt. ſ. de pub. l. de portio. Sed hec opinio non est bona. Quod non sit bona, videte. pone, peto a te decem, facio te citari, tu es contumax in non veniendo: iudex fert sententiam interlocutoriam de mittendo me in possessionem pro mensura debiti declarati hodie, omnium bonorum: vt. C. de bonis autho. iud. poss. authen. & qui iurat. facio te citari vt venias ad sententiam defendendam, tu non vis postea venire, & sic ad huc es contumax: potest iudex mutare, an non, interlocutoriam, videtur magna iniquitas

2 quitas ſi mutaret. †Item pone, cõuenio te Publiciana, citatus non venio; iudex mittit me in poſſeſſionem rei petite: tu citatus iterũ poſtea nõ venis, poteris ne iudex mutare hanc interlocutoriam: certe nõ. maxime cũ ipſo conteſtata eſt, vel quaſi cõteſtata: vt C. vbi in rẽ actio. l. q. ⁊. C. de preſcrip. trigin. l. ſi quis emptionis. in fi. Quid ergo dicemus? Eſſe ita dicetis: Aliqua eſt interlocutoria, que põt mutari cõtraria voluntate iudicis. Aliqua eſt interlocutoria, que pertinet ad preparationem cauſe, ex cuius mutatione nemo leditur: vt ſicut eſt, ut interlocutus iudex, remanere vſq; ad octo dies: poſtea dicit vſq; ad quatuor, vel econtra. vt hic, ⁊. ſ. de arbi. l. dicere. in fi. ⁊ argu. C. de precib. Impe. offer. l. eſcripta. ⁊. l. quoties. Sed ſi nõ pertinet ad preparationem, imo ad cõtumaciã puniendam, ⁊ altera pars leditur, vt dixi in exẽplis, nõ ꝺꝫ iudex eã mutare, quã quidã dixerũt interlocutoriã, non diffinitiuam: vt. C. ſi de
3 momẽ. poſſ. aga. l. vnica. †Sed ⁊ interlocutoria, que fertur ſuper emergenti, vel incidenti negotio, nõ ꝺꝫ mutari. Verbi gratia, vemo coꝝ iudice, ⁊ dico ei: Iſte debet mihi centũ. Iſte dicit: Offerao mihi libellũ. Dico ego: Iſte eſt de cauſis, vbi non ꝺꝫ offerri libellus. Pronũtiat iudex de offerendo vel non. Nõ licet mutare. Et quare nõ? ſubiũcta. Item produco teſtes contra te. Dicis tu. Iſte non ꝺꝫ admitti. Dico ego ſic. Iudex interloquitur de admittendo vel nõ. Hanc ſententiam non licet mutare. Item ſi iudex interloquitur ſuper incidenti. Dico ego: Iſte eſt ſeruus meus. Iſte dicit ſe liberũ vt ego. Si iuſtificãs hãc queſtionẽ interloquitur iudex,
4 iudici non ꝫ mutare ſententiã. †Et quare non licet ſuper emergẽti, vel incidenti, audite: que eſt ratio quare nõ ꝫ mutare diffinitiuam ſententiã, q; finẽ imponit cõtrouerſie: vt. ſ. eo. l. j. Et ſi poſſet retractari, nõ eſſet finis: q eſſe nõ ꝺꝫ. vt. ſ. tit. primo. l. fin. ⁊. C. de pactis. l. fratres. Eadẽ ratione in emergẽti, vel incidenti: vt C. de vsu. l. a procedente. ⁊ cũ ab interlocutoria non poſſit appellari, vt. C. quor. appel. non recip. l. ante ſententiã. ⁊. C. de epiſ. audiẽ. l. ſi. Si dicis de interlocutoria, que fertur, q̃ peto a te decẽ, ⁊ tu es contumax vel de interlocutoria rei petite, q̃ peto a te aliq̃ rẽ per Publicianã, vt. ſ. dixi, q licet appellari, verũ eſt, q illa non imponit finẽ cõtrouerſie: vt. ſ. quib. ex cau. in poſſeſ. eat. l. cum legati.

Odof.

Summarium.

1 Iudex ordinarius exequitur ſententiam ſui delegati.
2 Magiſtratus populi Romani ſuam ſententiã exequitur.
3 Sententia Rome lata poteſt per preſidẽ in prouincijs executioni mandari.
4 Sententia arbitri debet executioni mandari.
5 Delegatus a principe an exequatur ſuam ſententiam.
6 Miſſio in poſſeſſionem an poſſit demãdari.
7 Delegatus ad vniuerſas cauſas an exequatur ſuã ſententiam.
8 Mobilia in cauſa iudicati primo capiuntur, q̃ immobilia.
9 Iudex ſententiã exequens primo mobilia capere debet.
10 Nomina debitoris capiuntur in cauſam iudicati.
11 Sententia quo ordine executioni mandetur. ⁊ 2.
13 Cognitio ſummaria fieri debet ſuper queſtione emergenti.
14 Cognitio ſummaria quando ſufficiat.
15 Sententia ſup principali lata nõ parit exceptionem rei iudicate ſuper incidenti.
16 Obligatum alteri ſi capiatur in cauſam iudicati, priuſ ſatisfit ei, poſtea poſteriori creditori.
17 Cognitio iudicis exequẽtis an ceſſet poſt res venditas, ⁊ in ſolutum datas.
18 Iudex non cognoſcit ampliꝰ pignore in cauſam iudicati diſtracto.
19 Nomina eorum, qui cõſtituntur, in cauſam iudicati capiuntur, aſſẽ rebus non inuentis.
20 Pecunia depoſita capitur in cauſam iudicati.

Diuo pio. In lege iſta tractatur de executione rei iudicate. Et primo per quos mandetur ſententia executioni. Scõ, quomodo, ſiue qualiter mandetur executioni. Tertio quod ſit officium iudicis exequentis: ſi forte de rebus, in quibus ſententia mandatur executioni per magiſtratũ populi Romani,
1 vt eſt reſcriptum a diuo pio. †Nam magiſtratus ſententiam ſuam exequuntur, ⁊ ſuorum delegatorum. Sed etiam ſententiã arbitri mandantur exequutioni per illos, qui eos dederunt. Item ſententiam latam Rome preſes prouincie mandat exequutioni in prouinciã. Et hoc reſcripſit Imperator Antonius. [A diuo pio.] ſcz cũ patre ſuo Antonio, vt. ſ. dixit. [Reſcripſit.] ſubaudi ad conſultationẽ petentiũ. [Romani.] iudices ordinarij. [Datorum.] id eſt, delegatorum. [Sententiam exequantur,] quod eſt infra. [Eos.] ſcz arbitros. Et poteſt intelligi, arbitrorũ, id eſt, iudicum
2 delegatorum. Et tunc dicit hec littera duo: † quod magiſtratus populi Romani mandat ſuam ſententiam executioni. Et ſic exponamus. ſ. qui ſatisfi. eog. l. ſi ab arbitro. Vel dicatur arbitrorũ, id eſt, iudicium recuſatorum: vt. C. de iudic. l. pertiſſimum. in fi. Vel põt intelligi arbitrorũ ſumptorũ ex cõpromiſſo, vt ſententiam eorum exequantur, qui eos dare poterunt. [Datum.] alias iuſtum.
3 Scripſit. Unde notate hic tria. Primo notate † quod ſententia lata Rome poteſt per preſidẽ prouincie in prouincijs mandari exequutioni: quia Roma eſt communis patria: vt. ſ. ad municip. l. Roma. Si ergo Anglicus Rome inuenitur, ⁊ conuenitur ibi, ſi non habet ibi bona: mandabit magiſtratus populi Romani iudici in Anglia, vt exequatur ſententiã in bonis poſitis in Anglia, ⁊ ecotra preſes mandabit magiſtratui populi Romani: vt. ſ. de iudi. l. argentarium. §. j. Sed ⁊ ſententia lata ratione cõtractus in vna prouincia, in mandatur in alia executioni, ſi in alia ſint bona: vt C. de iudic. l. properandum. §. finaũt reus. ⁊. ſ. de bon. autho. iudic. poſſ. l. cũ vnus. §. pen. Secus in delictis, qi remittitur ad locũ vbi deliquit: vt. ſ. de accu. l. ſi cui. in fine. auth. quas in prouincia quis de
4 liquit. Item notate hic, † q nõ ſolũ ſententia iudicis mandatur exequutioni, imo arbitri. Quod eſt verũ in illis cauſis, in quibus datur actio, vel exceptio ex ſententia arbitri: qõ eſt, ſi cõpromiſſum eſt pacto, ſiue pena, ⁊ emologatur arbitrium, vel iurant iuxta Lodicia: vt. C. de arbi. l. ue in arbitris. §. j. ⁊ in auth. de decret. ibi ſigna ta. ⁊. l. cum antea. Sed regulariter non datur actio, vel exceptio ex compromiſſo: vt. ſ. de arbi. l. §. ⁊. l. j. Item mandatur per ipſam ordinariam, vel per aliam ſuperiorẽ executionẽ ſententia iudicis de
5 legati per ordinarium. † Sed quid in delegato a principe, nunqd mandat ſuam ſententiam exequutioni? Et videtur q ſic. Nam de legatus a principe habetur loco ordinarij: vt. C. de iudi. l. a iudice. Item ſicut ordinarius poteſt retractare, ita delegatus a principe: vt in auth. de ingroſ. §. omnem. Iste ii non cognito, ſed exequitio mandetur, de veritate precũ inquiri. Oi idem econtra: vt ii cognitio tantũ demandetur: vt. C. ſi contra ius, vel vtil. publi. l. ſi no cognitio. Sed videtur contra, qi iubere, ⁊ cauere, ⁊c. ſ. de iuriſd. omnud. l. iubere cauere. Sic ergo cõpetit iure magiſtratus, vñ non cõpetunt delegato. Poteſt dici q licet delegatus ab alio nõ poſſet exequi ſuam ſententiam. per. l. iubere. delegatus tamen a principe ſic: vt in auth. de exequ. reo. ũ. §. ſi vero quidam. ⁊ iure canonico eſt expreſſum expreſſa de offic. ⁊ poteſta. iudic. delega. capitu. paſtoralis. † Sed nũquid poteſt demandari miſſio in poſſeſſionem?
6 Et videtur quod ſic, qma mittere ex cauſa damni infecti in poſſeſſionem, ⁊c. vt. ſ. de damno infecto. l. nũ. §. ꝺo. ꝺo. ergo põt demandari: vt. ſ. de offic. eius, cui mandata eſt iuriſdictio. l. j. Econtra videtur q nõ, quia mittere in poſſeſſionem eſt miſti imperij: vt. ſ. de iuriſdi. omnud. l. iubere. ⁊ ſic non demandatur: vt. ſ. de offic. procon. ⁊ lega. l. nec quicq̃. §. vbi decretum. ⁊. ſ. de regu. iur. l. omnia, que. ⁊. l. vbi ungꝫ. Vel poteſt dici quod mittere in poſſeſſionem ex primo decreto competit iure magiſtratus: vt. ſ. ad municip. l. ea, que. ⁊. ſ. de iuriſdic. omnud. l. j. Sed mittere ex ſecundo decreto, ⁊ pronunciare, ⁊ re ipſa exequi, non demandatur, qma plus eſt imperij,
7 quam iuriſdictionis: vt in prealegata. l. iubere. † Sed nunquid delegatus ad vniuerſitatem cauſarum poteſt ſuam ſententiam exequi? Et videtur q ſic: vt. ſ. quio, ⁊ a quo appel. fit. l. j. in fin. ⁊ ideo pot. ff. ⁊c. vt. ſ. de iuriſd. omn. iud. l. pretor. ⁊. l. ſolet. Alij dicunt qõ non poteſt quia ſolus ordinarius mandat ſententiam exequutioni, non alius, vt ꝺic.

In venditione. Habuiſtis. ſ. quod ordinarij, non delegati mandãt ſententiã executioni: modo tractatur in quibus rebus, ⁊ quo ordine, ſiue
8 qualiter mandetur executioni. † Et certe in cauſa iudicati primo capiuntur res mobiles, vel ſe mouentes, ⁊ poſtea diſtrahuntur, vt pretium earũ in cauſa iudicati conuertatur: ⁊ hoc ſi inueniantur bona mobilia, ſeu ſe mouentia: ⁊ ſi non inueniantur, pronunciat iudex, id eſt, non inueniri res mobiles, ⁊ interloquitur peruenire ad immobilia, ⁊ poſtea diſtrahuntur, vt conuertatur pretium eorum in cauſa iudicati: ⁊ ideo non eſt iſte ordo exequutionis, vt primo ad immobilia, ⁊ poſtea ad mobilia perueniatur. Si autem non inueniatur mobilia, vel immobilia, peruenitur vltimo ad nomina. [Captorũ.] ſcilicet in cauſa iudicati. [Addꝫ] id eſt, poſtea: nec mꝫ ad eſt, incontinenti. Sic. ſ. de reb. credi. l. prima. in fin. [Si ſufficeret.] ſcz in cauſam iudicati. [Solent.] ſcilicet vt primo ad mobilia, poſtea ad immobilia. [Aliura.] id eſt, ad nomina, ⁊ actiones competentes debitori.

¶ Oi Segnori, habetis quod iſto ordine mandatur ſententia exequutioni. Sed lex videtur contraria, que videtur velle quod primo immobilia, poſtea mobilia capiuntur: vt. C. de hys, qui ad eccle. confug. l. precipimus. §. ſane. Ad quod dixerunt quidam, quod hic dicitur, ibi corrigitur, quod non placet. Alij dicunt differen-

tiam esse inter sententiam interlocutoriam, & diffinitiuam: quia in interlocutoria primo immobilia capiuntur, postea mobilia, vt ibi sed in diffinitiua ecõtra, vt hic. Sed verius est vt dicamus, si in diffinitiua, que est maioris efficacie, primo capiuntur mobilia, & postea immobilia: multo fortius in interloquutoria. Nec obstat. §. sane. quia ibi nõ ponitur ordo exequutionis, sed ponitur ibi effectus exequutionis, vt si non sufficiant mobilia, perueniatur ad immobilia: quia ordo scripture non semper seruatur: vt. j. de solutio. l.
9 nec enim. & ff. de pecu. lega. l. quadã. in princ. Item habetis hic, † quod iudex, qui exequitur sententiam, primo capit in causam iudicati mobilia: si non inueniuntur, interloquitur, quod perueniatur ad immobilia: ergo videtur ferri sententia sub cõditione: quod nõ debet esse: vt. j. quan. appel. sit. l. i. §. biduum. & ff. de iudic. l. quemadmodum. Ad quod dicunt quidam, quod debet ferri sententia sub cõditione, vt ibi: secus in interlocutoria, vt hic: Vel dicatis, sententia nõ debet ferri sub conditione, vt ibi: lata tamen tenet, vt hic: & hoc innuitur in lege contraria: quia quedam sunt que non tenent ab initio, facta tamen postea tenent, vt. ff. de feriis. l. i. Vel quod dicit. §. iste biduum. lata in preteritum ante legem istam latam, non autẽ postea, quia non valet: quia lex dat formam futuris negotiis, &c. vt
10 C. de legib. & constitu. l. leges. Item habetis hic † quod nomina debitoris capiuntur in causam iudicati: & hoc modo veniet debitor condemnati, & si confitetur, cogetur soluere victori: si negat, tunc non capitur nomẽ: sed fit sic, quia debet dari curator bonis vt nomẽ exigat vel vt cognoscatur, debeat, vel nõ: vt. j. ea. l. §. sic quoque. & §. preterea. & C. quan. fisc. vel priua. nom. sui deb. l. vlt.

Odofredus.

Exequuntur.

Habetis hic qui iudices mandẽt sententiã exequutioni, postea quo ordine sit procedendum ad mandandam sententiam exequutioni: hic tractatur qualiter fiat exequutio. Et certe hoc modo, † vt
11 primo capiantur res condemnati, & si inuenitur emptor, distrahũtur vsque ad quantitatem, in quam condemnatus est: si autem non inuenitur emptor, datur victori insolutũ, si ei placet. Si autem nõ vult accipere insolutũ, si vult petere insolutũ hoc modo, vt iusta estimatione dentur ei, & postea vult residuum petere: si iudex simpliciter pronuntiat res ei insolutum dari, non debet ei remanere actio in residuo. [Si pignora.] scilicet, condemnati. [Addicantur.] id est, in solutum dentur. [Videtur.] scilicet pro toto debito: & transactioni standum est: vt. C. de transact. l. fratris. [Peteret.].
¶ Di Segnori, in. §. isto notate plura notabilia: & primo notate
12 † quod statim si inuenitur emptor, debet distrahi res, vt hic dicitur. Et ad hoc facit. C. de euictio. l. si prediũ. & ff. de euict. l. si plus. §. i. & ff. de nego. gest. l. at pretor. §. si exequutor. Et si non inuenitur emptor, datur in solutum ipsi victori, si ei placet. Ex ita colligitur hic, quod interponitur secundum decretum nedum in causa nouali, vt. ff. si ex noxa. cau. aga. l. ij. & in causa damni infecti. l. si finita. §. finautem. Item notate quod dicit hic. §. in ciuitate ista, & in tota Italia, & vbicunque seruatur totum oppositum. Hic dicitur quod si victor vult contentus esse rebus datis sibi insolutum, quod non potest petere residuum: quia videtur pacto transigere de toto debito. Sed de facto fit tota die contrarium: quia si peto centum, & capiuntur res sue, nec sufficiunt ad centum, iudex dat illas res in causam iudicati, & dicit quod petitio mea maneat salua in residuo: vt. j. qui bonis ced. poss. l. is, qui. & Institu. de actio. §. vltim. Quid ergo dicemus: Respondeo, dicitur tribus modis, vel quod hic dicitur, ita est de iure, quotidie aliter fit de facto. Vel dicatis ita: vbi inueniuntur res sufficientes ad debitum, si non inuenitur emptor, planum est, si vult creditor accipere insolutum, si vult minori estimatione accipere, non auditur, vt hic. Vel si peto centum, si inueniuntur res, que valent quinquaginta, si non inuenitur emptor iudex dat insolutum, vel simpliciter dat, non peto residuum, vt hic: sed si iudex dicat quod Titius est condemnatus in centum, & non inueniuntur bona, nisi que valeant quinquaginta: vnde Titio insolutum, in residuo remaneat actio, si peruenerit ad pinguiorem fortunã. Et ita debet intelligi quod quotidie fit de facto, arg. ff. de peculio. l. quesitum. in prin. & l. quoties. §. si semel.

Odof.

Si super rebus.

Iste. §. ita continuatur ad precedentia: Capiuntur res, quas quis putat condemnati esse, & capte distrahuntur, vel insolutum dantur. Modo hic dicitur, † Peto centum a debitore, condemnatus est in centum, peto sententiam exequutioni mandari: iudex capit aliquas res existimans cõdemnati esse. Dicit aliquis
13 Non sunt sue: debebit iudex statim dimittere res illas, an summatim cognoscere sint de bonis ipsius condemnati, vel non? Et respondetur quod debet summatim cognoscere: & si inuenit eas de eius bonis, exequatur sententiam, vt dictum est. Si non inuenit de bonis condemnati, dimittat res illas. Sed quid si pronuntiat summarie non suas esse, nunquid officit debitori hec sententia: Certe non. Sed si accipit ex bonis tanquam condemnati, & non sunt, non officit domino, nisi quantum ad vsucapionem, quia possunt vsucapi: dominus tamen poterit vendicare a possidente. Sed quid erit: condemnatus es in centum, peto sententiam exequutioni mandari: iudex capit res, que primo erant alii creditori obligate: quid erit in casu isto? Et certe ille creditor prior cogitur distrahere, si nõ vult: & si vult, primo satisfaciet sibi de suo debito, superfluũ in causam iudicati conuertetur. [Si rerum.] alia si super rebus. & est communis litera, & quotidie ita allegatur: vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. si super rebus. [Sunt.] scilicet ab alio. quia dicit quod non sunt de bonis condemnati, sed sunt meo. [De proprietate.] scilicet vtrum sint condemnati, an illius, qui facit cõtrouersiã. [Debere.] Unde notate
14 † quod licet plenaria requiratur cognitio, vt. ff. de iudi. l. an. & l. suf ficit tamen summaria cognitio, vt hic. Sic & alibi sufficit summaria cause cognitio, vt in casibus notatis. ff. ad exhib. l. iij. §. sciendum. Et quid veniet in ista summaria cognitione, quia cognoscitur sine libello, aliquãdo cum libello: vt. j. ad legem Iul. de adult. l. miles. §. de plano. Et in hac summaria cognitione iuratur de calumnia: vt. ff. ad exhiben. l. thesaurus. Unde summatim, id est, sine magno strepitu iudiciorum, [Sine controuersia.] sed si non est sine controuersia, cognoscetur de proprietate. Secus in nominib⁹ vt. j. eo. §. sic quoque. [Est.] scilicet in causam iudicati. [Satisfactum.]
15 vnde notate in. §. isto, † quod sententia lata super principali nõ pariet rei iudicate exceptionem super incidenti, cum super incidenti summarie cognoscitur: quia si peto centum, & tu es condemnatus & mãdatur sententia exequutioni in rebus, quas aliquis dicit suas, hic summarie cognoscitur: vnde nõ nocet debitori, vel alii. Et ad hoc facit, scilicet, quod pariat exceptionem rei iudicate: vt. ff. de liber. agno. l. si quis. §. si vel. & ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. & si iudex. Secus si peto centum ex instrumento, quod dicis falsum, vel peto hereditatem, & tu dicis me seruum tuum, plene cognoscitur: vt. C. de ordine iudic. l. edite. & l. ij. & de fide instru.
16 l. cum quidam. Item notate hic † quod si capitur in causam iudicati res alteri obligata, primo satisfit ei, de residuo posteriori creditori: quia in hypothecis potior est conditio eius, qui prior est tempore: vt. C. qui potio. in pigno. habe. l. ij. Quod ex eo apparet. quia posterior creditor offerre debitum priori creditori potest: vt. ff. de prescrip. trigin. vel quadra. annorum. l. cum notissimi. §. eodem iure.

Si post addictum.

Uos habuistis, si victor petit res condemnati in causam iudicati, & alius dicit quod non sunt de bonis eius
17 summatim cognoscitur. Hic dicitur: † Si victor petit sententiam exequutioni mandari in bonis condemnati, & iudex capit res, & vendit eas res, nunquid si emptori mouetur questio, prioris iudicis erit cognitio: Et respondetur quod sic, si emptor non soluit precium, vnde poterit alteri vendere, vel sibi non addicitur. Si autem soluit, & alius dicit rem captam esse, videtur quod sit iudicis exequentis cognitio: melius faciet vt rem captam distrahat, quasi nondum vinculo pignoris liberatã. [Si post additum.] id est, venditum, vel ipsi creditori vincenti insolutum datum. Nam superior. §. loquitur quando non est venditum, vel insolutum datum. [Cognitioni.] subaudi si pretiũ est solutum. Vel dicatis non esse locum cognitioni de rigore iuris, de equitate sic, vt. j. dicit. [Nouue.] & tunc dic. aliquando sic, aliquando non. Alia litera dicit, non cessabit, scilicet de equitate, de rigore iuris sic, vt. ff. dixi. [Addicta.] scilicet insolutum data. & idem quod supra dixi. [Ultra procedere.] subaudi vt exequatur sententiam in bonis eorum, vel eis auferatur res, vel coguntur soluere ex vi contractus, non ex vi sententie. [Interponant.] scilicet de equitate, vel pretio non soluto liberata: nam hypotheca suas conditiones habet: vt. ff. de pigno. l. grege. §. etiam. & C. de distract. pigno. l. quandiu. & j. de verbo. oblig. l. in exequutione. §. penultimo.
18 ¶ Di Segnori, habetis hic, † Si pignus captum in causam iudicati est distractum, iudex, qui exequitur sententiam, non cognoscit amplius, de rigore iuris, sed de equitate secus, vt eum cogat ex vi, sed vt pretium soluat, vt. ff. de actio. emp. & vend. l. Iulianus. §. offerri.

Sic quoque.

Habuistis quod in causam iudicati primo capiuntur mobilia, postea immo-
19 bilia: † certe si hec non inueniuntur, peruenitur ad nomina, & hec conuertuntur in causam iudicati, quod detur ex illo nomine, victori est soluendum: hoc est verum, si nomen est liquidum, quia victus confitetur victori. Sed si negat victus, iudex cognoscit, sicut debitor vel non, vt est in rebus corporalibus. Et respondetur aliud in rebus incorporalibus, quia de his cognoscitur: sed in nominibus secus,

secus, quia capiuntur scz, nisi de hiis fiat controuersia, aliàs non. Quid ergo erit: dabitur curator bonis, vt illa exigat, & det victori vel vendat, si inuenat emptor. Sed quid: habet pecuniã condemnatus apud nũmularii, nanquid illa capietur, & cõuertetur in cãs iudicati: Certe sic. [Velnoie.] id est, a noie nõ capi. [Scz cõtra reserptũ est. ff. vt alĩ in nomĩb' ẽ i reb' corpalib': q: i corporalib', &c. vt. ã. ea. l. §. si sup rebus. Sed in nominibus secus, vt hic. [Videatur.] subaudi facere nomen exigi, vel nomen distrahi, q: boni iudicis est, &c. vt. ã. si cer. pet. l. quidã. [Pecunia.] scz condemnati. [Aliam.] scz argentarium. [Iudicati.] Unde notate reprobandam fore sententiã domini Placen. dicit enim ipse: Nomina ligãda capiũtur in cãm iudicati. Et in hoc bene dicit, vt in principio huius. §. Si non sunt liquida, si negantur per maliciã, capiantur, alias non. Et sic intelligebat q dicit, ceterũ, &c. quasi dicat q malitia nõ dz alicui prodesse: vt. ã. de tributoria. l. illud. in fi. & de rei vẽdica. l. in fundo. Sed certe dicimus contrariũ, vt dicitur hoc. §. f. vt detur curator bonis, vt nomen exigat, & certissime faciat creditorib': vt. ã. ad Carbon. l. sed si plures. §. quotiens. Vel vendatur nomen, quanti vendi poterit: vt. ã. ad legẽ Falcid. l. in lege.

20 **Preterea.** † Non solũ prædicta capiuntur in causam iudiciali imo pecunia, quæ erat deposita apud aliquẽ, vel in arca recusa: & ista conuertuntur in causam indicati fine iussu iudicis, qui iussit eam reponi. [Capere.] scz magistratus populi Romani. [Pupillaris.] scz cum pupillus esset solennit er condemnatus. [Conuertit.] Nam iussu iudicis deponit pecunia pupilli. Unde si non est condemnatus, iste reuocatur, alias non, & deponitur pecunia pupillaris iussu iudicis: vt. ã. de admi. tuto. l. ita autẽ. §. vltimo, & l. tutor, qui. §. j. & C. de admi. tuto. l. tutores. Odof.

Summarium.

1 Condemnari qui debeant inquantum facere possunt.
2 Filiusfamilias sui iuris effectus conuenitur, &c.
3 Legatum pluribus relictum quis occupare dicatur.

Sunt qui. In lege præsenti cum sequẽti tractatur de quibusdam personis,
1 † quæ sunt priuilegiati, vt condemnentur inquantus facere possunt, nõ insolidũ, quales sunt socij omnium bonorũ. Itẽ parentes & patroni, & eorum filij. Item maritus, quũ dotis nomine cõuenitur. Itẽ miles armate militie. Et inter istos ex eadẽ cã, eam eis debetur, melior est conditio possidentis, alias oc cupantis, non debet deduci quod debetur eusdem cõditionis hominibus: q: est ita in actio de peculio: & condemnantur hę personę, ere alieno non deducto. Nã si cum parente, vel cũ patrono agatur, nõ deducitur eis alienũ. Speciale tamen est in eo, qui debet ex causa donationis, vt debeat cõdẽnari ere alieno deducto: & inter eos, quibus ex cã donationis debetur, melior est conditio occupãtis: & sicut ille hz beneficium vt condẽnetur inquantũ facere põe, deducto ere alieno, ita & hz beneficiũ, vt condẽnetur habita ratione ne egeat. Hoc dicit. [Conuenitur.] subaudi, & condẽnantur. [Sunt hi.] Hęc referuntur ad primũ dictũ: & fere, ideo dicit, q: sunt alię personę, quę habent hoc beneficiũ, vt est ille, qui cedit bonis:
2 vt. ff. de cess. bo. l. in qui. † sicut est filiusfamilias, qui cõuenitur factus sui iuris: vt. ã. q cũ eo. l. ij. Vel fere, ideo dicit, quia scz socius habeat hoc beneficiũ, tũ perdit hoc bñficiũ duob' casibus: vt. ã. pro socio. l. nemo ex socijs. in fi. & ff. eo. l. sed hoc ita. in fi. Vel fere, dicit propter donatorẽ, qui conuenitur deducto ere alieno: vt. ã. de dona. l. qui ex donatione. & ff. eo. l. inter eos. in fi. [Est.] vt. ã. pro socio. l. verum. in prin. [Parens.] Il. e parce accipitur, &c. vt. ã. de in ius vocan. l. hi, qui. [De dote.] Il. actione: vel de dote cõuentus. [Conueniatur.] habita ratione ne egeat: vt. ã. sol. mat. l. alia. [Soluere.] vt. ã. eo. l. milea. & dic hic vt ibi. [Actione.] vt. ã. de peculio. l. si vero. Sed pro Deo, † qe dicitur occupare: Et certe in legato pluribus relicto, qui primo, item contestatur: vt. ã. de leg. j. Quia pluribus. Sed hic dicitur occupare, qui primo pecuit ad sniam: vt. ã. de pecu. l. si vero. [Aigetur.] scz liberis, vel a liberis. [Alieno.] scz ẽ condẽnatur, &c. vt. j. eo. l. qm in id, quod. Et ad hoc facit. ã. de dona. l. qui ex donatione. [Est.] donatori, ne liberalitas sua sibi nocet: vt. j. de edil. edic. l. adres. [Ne egeat.] vt. j. de reg. iur. l. in cõdemnatione. Odof.

Summarium.

1 Maritus de dote cõdemnatur inquantum facere potest.
2 Uxor ad paria iudicatur cum marito.
3 Socius quando conuenitur insolidum.

1 **Non tantum.** Uoo habuistis † q maritus conuictus de dote condẽnat inquantũ facere põt, imo & ex aliqo contractũ cõuent' maritus a muliere, cõdẽnatur inẽtũ facere põt: sicut & mulier, si conuenitur a marito, condẽnatur inẽtũ facere potest, imo & ex aliqo cõtractibus. Sicut autẽ si agitur cũ marito, condẽnat, &c. ita si agit cũ socio cõstante matrimonio condẽnatur inẽtum facere potest, nõ alio condẽnant socij cã cognita, & versat in causę cognitione, si socius neget se socũ. vel si ex ooh cã sit ei obligat', nõ succurrit: ratio scz, vt cõdẽnet ipse vt maritus a cũio de dolo constante matrimonio, vel alio cõtractu cõdẽnatur, vt hic dicit: secus si conuenit celebrato diuortio: vt. ã. de neg. gest.
2 l. diuortio. & C. de don. inter virũ & vxo. l. si de tua. † Idem dicendum est in vxore, quod dicit in marito: q: qd iuris seruatur in marito, idẽ & in vxore, & equalitas est seruanda: vt. C. de fruc. & lit. expen. l. vlt. [Agitur.] ff. inẽtũ facere põt. [Sit.] vt si agatur cõstante matrimonio: secus si solato matrimonio, vt indicant sequentia. [Matrimonio.] q: tũc cõdẽnatur insolidũ. [peratur.] ff. q põt ese. vt. ã. de iure dotiũ. l. mutua. § manente. & l. vlt. [Non incurratur.] subaudi vt condẽnet inẽtũ facere põt. imo insolidũ. Unde
3 habetis q socius, &c. vt. ã. eo. l. sunt qui. † Sed socius perdit hoc bñficiũ duobus casibus, vt hic, & ã. pro socio. l. nemo ex socio, &c.
Odof.

Summarium.

1 Maritus & eius procurator qualiter cõueniantur pro dote.
2 Beneficium personale transit ad procuratorem, nõ ad fideiussorẽ.
3 Fideiussor pro dote reddenda accipi potest.

1 **Sicut autem.** Hic dicitur: † Sicut si agit cũ marito actiõe de dote cõuenitur inquantũ facere põt, ita si agitur cũ procuratore, vno marito, sed eo mortuo insolidũ. Sed ez maritus, vel procurator cõuenitur inẽtum facere põt, fideiussor: eius tn insolidũ cõuenitur. Sed qd erit: Agitur cũ herede mariti, nũqd cõuenit inquantũ facere põe, vel insolidũ: Et certe insolidũ, q: hoc beneficiũ nõ transit ad hẽdes. [De dote.] ff. actiõe. [Et.] ff. in diuisson. [Est.]
2 † Et ita habetis q bñficiũ psonale transit ad procuratorẽ, nõ ad eius fideiussorẽ: vt. ã. de procu. l. minora. Nã ex ceptio, &c. vt. j. de fide iuss. l. oẽs. Si dicat aliqs, † Potest accipi fideiussor pro dote reddenda: Certe sic, sed nõ pro ea seruanda. C. ne fideiuss. dot. dent. lj. & ff. [Non prodest.] Lq: istud est bñficiũ personale, & ita non trãsit ad heredẽ: vt. j. de cessi. l. et ratem. & j. de reg. iur. l. paulus in lege.
Odof.

Summarium.

1 Pactum de condemnando inquantum facere possit, valere declarat & limitat. &.
2 Pactionem iudex qui de cognoscit seruet.

1 **Si conuenerit.** In. l. ista notabilis ita casum: † Quidã erat condẽnatus insolidũ, cõuenit inter actorẽ & reũ, vt cõdẽnet inquantũ facere põe, valet hec cõuentio: Certe sic, & iudex dz sequi eã. Hoc est, q dicit. [Non ab re.] i. nõ inquã. [Protecte.] ff. inquantũ facere põt. † Sic & iudex, cognoscit cõmuniter diuidũdo, dz seruare cõuentionẽ: vt. ã. cõmu. diui. l. §. & l. sequẽti. Sed certe videt q non valeat hec cõuentio: vt. ã. de arbi. l. qualẽ. Sed q ita dicetis, Aliud est in arbitro, q: cuius sententia nõ est sententia, quũ ex ea nõ detur actio, vel exceptio: vt. ã. de arbi. l. j. & C. de arbi. l. ne in arbitris. Aliud in iudice, cũ ex eius sententia detur actio, vel exceptio vt hic. Aliq dicũt, aut cõuenit ab initio: & nõ valet, vt ibi. Aut lite contestata: & valet, vt hic. Vel põt ita dici q ita poterat casu hic vt dixi. Est hec regula q libet dz condẽnari insolidũ, nõ inquantũ facere põt. Sic ergo cũ debeat esse insolidũ cõdemnari, cõuenit q condẽnetis inquãtũ facere possit: valet hec conuentio, vt hic, & ã. de pactis. l. si quis. [Crediderit.] Uerũtn si cõuenerit inter eos q iudex cõdẽnaret solũmodũ, vel absolueret, nõ valet, vt in lege con
3 traria. † Sed qd erit econuerso, cõuenit inter eos q qui dz condẽnari inquantũ facere põt, cõdẽnetur insolidũ, valet ne ista conuentio: Distinguitur: Aut cum hz qe bñficiũ sanoze persone, vt qz maritus: & tunc nõ valet: vt. ã. solu. matri. l. alia. §. eleg. iter. Aut hz istud beneficium ratione pacti: quo quidem casu valent hec conuentio: quia licet vnicuq; his, quę per se introducta sunt, remittere: vt supra de minor. ab. lege si iudex. & ã. de pactis. l. si quis in conscribendo. Odof.

Summarium.

1 Appellatio non rite interposita non retardat exequutionem.
2 Appellatio interpom debet intra decem dies.
3 Appellare incongrue, & non appellare paria sunt.

1 **Reles prouincie.** Jn.l. presenti dicitur: † Si peteno iudex, id est, preses prouincie, cõdẽnauit debitorem ad soluendum ad usuras, quod est contra leges, & sacras constitutiones: ipse debitor appelliauit, non vt debuit appellare, q; non intra tempus: vel appellauit ad iudicẽ, ad quem non debuit appellare: numquid sententia tenebit? Certe sic, si continet certam quantitatem. Preses prouincie, id est, cõpetens iudex. Nã nomen presidis est generale: vt. ff. de offic. presid. l. j. [Condemnauit.] ff. non expressum, q; nõ dixit, cõdẽno debitorem in quinq; pro soluat, & in quinq; nomine usurarum, in tribus pro usuris usurarũ, q; tñe non valet: vt. C. de usur. l. pen. & vlti. Sed quid si dixit, condẽno in decẽ nole soluto, in decem nole usurarii, cũ deberet dicere in quinq; hic valet, sed põt appellari: vt. ff. eo. l. cũ prolatis. & C. quando prouo. nõ est necel. l. ij. [Appellauit.] f. incongrue. [Non scõm
2 leges.] ff. & ita incõgrue; † q; os appellare hodie intra decẽ dies: vt C. de appel. l. eos, qui. & aut. hodie. & ipse appellauit intra viginti dies. Vel debuit appellare ad maiorẽ iudicẽ, ipse appellauit ad minorẽ, vnde non valet, vt. ff. de appel. l. j. in fi. [Certa quãtitas.] quia si incerta, nõ valet. vt. C. de sentẽ. que sine certa quan. per totum.
3 [Non possit.] † q; hec duo sunt paria, vel non appellari, vel appellare incongrue: Et ad hoc facit. C. de vsuris. l. tutor. in prin. & C. vt ne liz. pen. l. vltima.

Odof.

Summarium.

1 Judices duo si super eadem re diuersam ferant sententiam, vtraq; pendet, donec. &c. nu. 2.

1 **Duo iudices.** Jn.l. ista ponitur talis casus: † Duo fuerunt iudices delegati in questione, quã mouebã contra Titium, cozã isto duobus iudicib⁹ cepi petere a Seio centum isti cognouerunt, & examinauerunt: vnus condẽnauit, alter absoluit: ita tulerunt varias sententias, cui sniẽ stabitur? Rñdeo q; est in pendenti, donec altera erit confirmata a delegante. [Dati.] ff. delegati. [Dederunt.] Dicunt quidã, vnus in quinquaginta, alter in centũ. Sed hec nõ est bona exposito, q; valet in quinquaginta. vt. ff. eo. l. inter partes. Vnde vic q; vnus tulit sniam condẽnatoriam, alter absolutoriã, & ita diuersas sententias dederunt. Similis exposito. C. de fide instru. l. scripture. [Judex.] l. ordinatione, qui delegauit eos. [Cõfirmauerit.] Vñ notate hic, ne aliqua lex con-
2 tradicat: † Cũ plures iudices ferunt sniam, aut sunt ordinarij, si pares sunt numero, & vnus condemnat, alter absoluit, stabit potiꝰ pro reo, q; pro actore. Item potius sniẽ, que est pro libertate, quã contra libertatem: vt. ff. eo. l. inter partes. & ff. de inoff. testa. l. si pars. si sunt dispares numero, stabit iudicio maioris partis: vt. ff. ad munici. l. q; maior. Si aũt sunt delegati. si sunt pares numero, vtraq; pendet: si sunt dispares numero, q; sunt tres, stabit iudicio maioris partis: vt. ff. eo. l. vno. & ff. de arbi. l. sicut.

Odof.

Summarium.

1 Condemnato quantum tempus detur ad soluendum.
2 Beneficia personalia non competunt heredibus.

1 **Tempus.** Bene scitis † q; condẽnato datur tẽpus ad soluendũ, olim duorũ mensiũ, hodie quatuor, & sicut ei datur, ita & heredi: q; hoc bñficiũ magis tribuitur cause, q; persone, & ideo transit ad heredes. [Judicato.] l. condẽnato ad soluendũ. & est tẽ puo in personalibus actionibus: vt. ff. eo. l. debitoribus. in realibus statuitur iudicis officio: vt Jnstit. de offi. iudi. § j. & ff. [Et us.] f. con-
2 demnari. [Prestatur.] † Et beneficia, que tribuuntur persone, nõ competunt heredibus: vt. ff. eo. l. si procurator. in fi. & l. iudicẽdũ. sed secus in alijs beneficijs, vt ibi dixi.

Odof.

Summarium.

1 Promittens dare pecuniam non condemnatur nisi in quantum facere potest.
2 Donato: non dãnatur, nisi here alieno deducto.

1 **Cum ex causa.** Jn.l. ista dicitur: † Si aliquis promisit dare pecuniã ex cã donationis, & ego peto illã pecuniam, si dubiũ est possit facere, vel non, os condẽnari, inq̃tus facere põt. Nã sicut obseruandũ est circa parentes & liberos, scz, vt cõseruent inq̃tũ facere possunt, ita circa donatorẽ obseruãdũ est vt condẽnetur, & condẽnet inq̃tũ facere põt. [Est.] l. dari alicui, ex qua promissione olim nõ dabat actio, nisi esset stipulatiõe subnixa: hodie secus: vt. C. de dona. l. si quis argentũ. [Danda est.] ff. & non insolidũ. [Obseruandũ.] Vñ sicut parentes, & liberi, &c. vt
2 ff. eo. l. patronus. in fi. ita donato: donatario † Itẽ plus est, q; licet ceteri cõdemnẽtur ere alieno non deducto, in donatore tñ est sec⁹: vt. ff. eod. l. inter eos. in fi.

Odof.

Summarium.

1 Condẽnatio, & confessio datur tempus ad soluendum.
2 Tempus datur confitenti se debere, intra quod soluat.
3 Preceptum de soluendo quando fieri soleat.

1 **Debitoribus.** Jn.l. ista plura dicuntur: † Si creditor petit a debitore, & debitor petat diẽ ad soluendũ, os ei dari: & si datus est, ex cã prorogat. Scõo dicitur, q; & si fuerit datus est dies, & debitor est contumax, indubitãter pignoribus capitus os cogi, vt cõtumeliã rescripto Jmperatoris, in quo dicitur: Si aliqua fatẽtur se debere, vel cõdẽnati sunt. q; os eis dari tẽpus ad soluendum, & datũ prorogari: & si non soluat intra tẽpus, pignora eorũ debẽt capi, & vendi: & si sufficit pignus, os cõuenti in causa iudicati: aliꝰ ad superstitũ petendũ ei datur tempus ad soluendum ad minus duorũ mensiũ. [Debitoribus.] scz vel confessis, vel cõ-
2 demnatis. † Nã si cõfitetur se debere, datur sibi tempus ad soluendum: vt. ff. de iudic. l. si debitor: & ff. de lega. j. l. si domino. § j. [Exigant.] vt. ff. eo. l. qui pro tribunali. [Ad satisfaciendũ.] Sic & alibi ff. de mune. & hono. l. si quis immune. & Jnstit. de satisda. tuto. in fin. [reddere.] ff. soluere: q; condẽnati sunt. [Videbitur.] Olim duorũ mensium, hodie quatuor: vt. C. de usur. rei iudic. l. ij. Et hoc quum agitur actione personali: secus si realis scripta in rem: vt Jnstit. de offic. iud. § ij. & ff. ij. [Capiantur.] ff. in cãm iudicati. [Reddatur.] ff.
3 soluat. [Erunt.] Unde notate circa legẽ istã, † Aut aliquis confitetur se debere, aut diffitetur, & conuincitur. Si aliqs confitetur, si ante litis contestationem, & non possit ferri sniã diffinitiua, tñ fit ei preceptum vt soluat: & hoc de iure, sed de cõsuetudine locorũ secus est: quia Bononie fit preceptũ decem dierus, si est ciuis: vel si est forensis, viginti dierũ. Et de tali precepto dicitur. ff. de iudi. l. ff debitor. Si aũt cõfitetur post litẽ cõtestatã, tũc q; cõfessus est in iure, vt. ff. de confessis. l. j. datur sententia diffinitiua: quia de qua re &c. erit sententia diffinitiua danda. Nec obstat. ff. ad legem Aql. l. pronde. quia nulle sunt partes iudicio quantum ad examinandum sed quantum ad condemnandum sic: vt. ff. titu. proximo. l. j. & l. Julianus. Si autem diffitetur, & conuincitur, olim dabat spatium duorum mensium. hodie quatuor: & hoc si agitur mere personaliter: q; si mera realis, vel scripta in rem, datur spatium officio iudicis, vt. ff. dixi.

Odof.

Summarium.

1 Sententia lata contra tenorem constitutionis, si nõ fuit error expressus, mero iure valet.
2 Constitutiones que dicantur.
3 Sententia contra constitutiones lata quando valeat. 4.

1 **Cum prolatis.** Jn lege presenti hoc dicitur: † Judex qui cognoscebat de aliqua questione inter duos litigantes, pronuntiauit contra leges, vel sacras constitutiones non expressim, sed tacite, putans leges, vel sacras constitutiones vnam velle, quam vellent oppositum, tenet sententia, si non est appellatum: sed si appellatur, stabitur rei iudicate. [Cum prolatis.] id est alle-
2 gatis, vel ostensis. † Et dicuntur constitutiones, leges a principe late: quia q̃ principi placuit, legis habet vigorem: vt. ff. de constitu. prin. l. j. & Jnstitu. de iure natu. gentium & ciui. § sed quod principi. [Eas.] Scz constitutiones. [Judicat.] id est, cognoscit, & sententiam

tentiam fert. [Juuari.] q̃ credit aliud velle cõstitutiones, quam velint. [Est.] valet sententia, sed appellari potest. [Alioquin.] i. si non appelletur. [Stabitur.] q̃ rebus iudicatis standũ est, &c. vt C. ne liceat pend. l. vlti. C. de postulan. l. j. & C. de transac. l. fratris. Or Segnori, habetis † q̃ si iudex putat sacras constitutiones vnum velle & voluit oppositũ, & propterea cõtra eas pronũciat, valet sententia, si nõ est appellatũ. Sed leges cõtradicũt aperte dicẽtes ipso iure nõ valere iniam: & si ab ea appellatur, non propterea cõfirmatur: vt. j. de appel. l. si ex præsum. & j. que sententiæ sine appel. rescind. l. j. in pun. §. ult. Ad solutionẽ quorũ contrariorum antiqui doctores ita dixerunt: Cũ iudex pronũciat contra leges, vel contra sacras constitutiones, vel scienter leges velle q̃ volebant, & ita pronũciat contra ipsas ex certa scientia, non valet ipso iure vt i lege contraria. Si autem credit leges, vel constitutiones aliud velle quam velint, & contra eas pronũciat, habet locum hec lex. & Eodem. l. præses prouincie. Hoc autem dicebant illa ratione, quia qui scienter pronũciat cõtra eas, videtur delinquere, quia scienter cõmittit in legem, vnde non valet sententia. Sed ille, qui putat aliud velle, & velint, ille non delinquit, sed potius errat, & ideo valet sententia. Et ad hoc faciunt leges, scz quod potius succurratur erranti, & delinquenti ex certa scientia: vt. & de ritu nuptiarũ. l. vltima. & de admi. tut. l. nõ existimo. & j. de poliicita. l. j. & j. & l. si quis. Sed hec non est bona opinio, quia secute literati, & illiterati possent dari iudices. Unde cum illiterati non intelligant leges, putarent de facili aliud velle quam velint ad instar monachi dati iudicis a summo pontifice, qui aliud dedit tempus ad deliberandum, & delinquet lex: quia lex dat tempus ad deliberandum in adeunda hereditate, &c. vt. & de iure delib. l. vlt. ipse credebat idem in aliis contractibus. Et ita meliores conditionis essent stulti, & peritus: q̃ esse non debet: vt. j. q̃ vi aut clam. l. Seruus. Unde circa hunc articulũ ita dicetur: † Aut error exprimitur in sententia iudicantis, vt quia dicit impubere posse testari: hic exprẽsse pronunciat contra leges, vnde non valet ipso iure, vt in lege contraria. Aut tacite error est in sententia, quia dicit, pronuncio hunc posse testari, & non dicit puberem, vel impuberem: quo casu valet sententia, vt hic, & C. quo. appel. non recip. l. j. Idem si diceret iudex, condemno debitorem ad solvendũ. scz ad decem, & in quinq; pro viuris, & in tribus pro usuris usurarum, non valet: vt. C. de usuris. l. penul. & l. vlti. alias secus, id est, si diceret, condemno in decem, & pro usuris in octo, cũ deberet dicere quinq;. vt. & eod. l. pules.

Summarium.

1 Sententia lata pretextu falsorum testium quando reuocetur.
2 Sententia lata pretextu falsorum instrumentorum non retractatur.
3 Falsum inquiritur variis modis.

DIuus Adrianus. Or Segnori, lex ista bona lex est, & sancta, & equitatem in se continet, si non offendatur, & ponit talem casum: † Quidã Iulianus Lauentinus iudex cognoscẽs inter duos litigantes accessit ad principem, & proposuit talẽ questionẽ: Domine Imperator, cognoscebam inter duos litigantes, quos credebam bonos viros: vnus litigatorum, qui non poterat probare suam intentionẽ, conspiravit cum quibusdam litigatorib', & dixit illis, Si vultis ferre testimonium pro me in tali causa, darem vobis decem. Respondebat vnus: Ego non facerem, nisi inuenirẽtis alios: inuenerunt alios: istos malos testes produxit, & ita tulerunt falsum testimonium coram me: vnde deceptus dictus falsorum testimoniorũ, siue testium, intuitu talis sententiam, credens testes bonos, & non est appellatum a sententia: succumbeno per sententiam petit contra sententiam restituti ex generali clausula, Si qua mihi iusta causa videbitur: quero an possim in integrum restituere. Respondeo: si probabitur tibi testes conspirasse, & falsum dixisse: indubitanter potens in integrũ restituere, & testes tanq̃ falsos euenire. [Per libellum.] f. supplicatorum. [Testimonio.] j. falsio productorũbus. [Oppressum.] j. condemnatorum tradita scz suo officio, vel lege Cornelia de falsis: vt. & de testib. l. qui falsa. [Restituere.] scontra sententiã ex generali clausula, Si qua mihi causa, &c. vt. & ex quib. can. ma. l. j. in fi. & l. sed & si per prætorẽ. §. vltimo. † Unde notate hic q̃ si sententia fertur pretextu falsorum instrumentorum postea repertorum non retractatur: vt. C. eod. l. fi sub specie. nisi in negotio fiscali: vt. j. eod. l. Imperatores. & C. de sent. aduer. fisc. lat. l. j. Si autẽ sententia fertur sub pretextu falsorum testiuz. hic dicit Placentinus, Aut testes sunt corrupti gratia: & tulerunt falsa, & põt appellari ab ea. Aut pecunia sunt corrupti & valet sua, potest appellari ab ea: & si non est appellatum, potest restitui, vt hic lege. Sed certe dicimus quod qui fert sententiam vel gratia, vel pecunia, valet sententia, & potest appellari, alias restituno datur, vt probatur per totum titulum. C. si ex fal. instru. Unde quod dicit, ex falsis instrumentis vel testibus nec distinguatur ibi sint corrupti gratia, vel pecunia: vt. & de in integ. resti. l. duuus. & ad Trebel. l. seruo. §. cum prætor. & C. de transac. l. si ex falsis.

¶ Non obstat quod hic dicitur, quia vbi dicit, pecunia, subaudiẽdum est in ratione: & idem si gratia. Item notate circa legem istam † q̃ queritur de falso quatuor, vt q̃q; modis. Primo per accusationem: & hic punitur lege Cornelia de falsis, si fecit scienter, & dolomalo: vt. C. ad legem corneliam de fal. l. si falsos. Item similiter actione in factum: vt. & ad legem falcid. l. qoi in nomine. Item per exceptionem: vt. & de fide instru. l. iudices. & l. quum quidam. Item per replicationem: vt. C. de transac. l. si ex falsis. & C. ad legem Corneliam de sal. l. damus. Item iudicis officio: & hoc dupliciter, vt quia petitur restituno, vt hic: vel quia iudex suo officio nõ põt punire eum, qui falsum testimonium refert, vel falsum instrumentũ: vt. C. de testib. l. nullum. & l. inbemus.

Odof.

Summarium.

1 Victus condemnato non est negandus.
2 Criminosis etiam condemnatis non est victus negandus.

SI victũ. † Aliquis est captus propter crimẽ & est vel indicatus, vel iudicãd', & in crastinũ puniẽdus, medio tẽpore anteq̃ puniat, hunc nõ debet denegari stratũ vel victus si quis contrariũ fecerit, datur in eum penalis actio, vel cum eo agitur vnuriarum actiõe. [Si victũ.] l. potũ, & cibũ: vt. j. de ver. ob. l. victũ. [Stratũ.] id est, lectum. [Judicanto.] j. indicando. Sic & alibi. C. ex quib. can. infa. irrog. l. si Possidonũ. vel cõdemnato iam in fero in crastinum debet puniri. [Utilis.] scz in factum: quia si non est cautũ &c. vt. & de præscrip. vel b. l. quoties. [Potest.] Et ita habetis hic 2 argumentum † q̃ incarceratis, condemnatis, vel condemnandis medio tempore non debet victus, vel lectus denegari: & qui cõtra fecerit, punitur, vt hic dicitur. Unde colligitur hic argumentum, quod qui damnantur ad vltimũ supplicium, in ipso momento possunt petere potũ, vt faciunt multi ad vndustriam vt euadant: vel ita fatigati sunt q̃ anxiantur, nisi bibant: debet enim eis dari, vt hic dicitur, & C. de episco. audiẽ. Iudices. Et hec est vera lectura. Alij intelligũt ita: dicit enim, si aliquis est victus, & ita in pecuniaria, vel stratus in criminali, & q̃ nolunt ire, seruuntur per terram, vel si aliquis prohibeat ne ista ponantur, punitur, vt hic dicitur: quia quis pro talibus debet appellare, non eos auferre: vt. C. de epis. audien. l. addictos. in fine.

Odof.

Summarium.

1 Sententia lata non retractatur pretextu instrumentorum nouiter repertorum.
2 Pupillus Reipublice equiparatur.

IMperatores. In lege ista dicitur † q̃ sententia lata non debet retractari sub pretextu nouorũ instrumẽtorũ postea repertorũ, nisi negotium erat publicũ, vt rescripserunt Imperatores. [Nouorum.] j. nouiter repertorum post sententiam. [Publica.] id est, fiscali. [Uti.] Unde notate regulã, Regulariter sententia lata, sub pretextu nouorũ instrumentorũ non retractatur: sic nec transactio: vt. C. de transac. l. sub pretextu. Fallit hic: q̃ si non est appellatũ, potest retractari intra triẽnium, vt hic. Item fallit in iureiurando iudiciali. Sed secundum aliam opinionem nõ in necessario: vt. C. si cert. pet. a. l. vlti. & & de iureiur. l. admonendi. Sed numquid idẽ in cã ecclesie vel pupilli, q̃ dicitur in causa publica? Potest dici q̃ sic: † quia pupillus equiparatur Reipublice, & quia ei equiparatur: vt. C. de sacrosan. eccle. l. vltima. Sz quid in negotio ciuitatis? Dicunt quidam vt in principio: vt. & de public. l. si is, qui. Vel potest dici contrarium in causa ciuitatis quia proprie dicitur Respublica Romanorum: vt. j. de verbo. obliga. l. eum. qui. Et simile priuilegium. quod tributitur fisco, non tributitur ciuitati, vt. j. ad municip. l. simile priuilegium.

Odof.

Summarium.

1 Judices tres si dati sint, an duo pronuntient tertio inuito.

2 Judicum maiori parti standum.

1 POmponius.alias,sivni. In lege ista dicitur:† Tres erant iudices de liberali causa,duo ex iudicibus volebāt ferre sententiā,q̄ eis liquebat de causa:dicebat tertius q̄ non,& volo iurare q̄ non liquet sibi de causa,nunquid duo pronuntiabūt inuito tertio? Certe sic.qui si oēs dicerent de causa liquere, duo possent pronuntiare absente tertio.[Si vni.]scz de tribus.[De re.]id est,de causa.Sic ff.eodē.l.i.[Consentiant.]f.q̄ sibi liqueat,& volunt pronuntiare. [Quiescente.]f.a iudicare nolente.[Quia.]Ecce ratio.[Differentes.]f.sententia duorū.Unde notate in hac lege,† si tres sunt iudices,standum iudicio maioris partis:vt.ff.de arbi.l.ficuti.& ad municip.l.q̄ maior:Itē notate q̄ si duo possunt pronuntiare tertio recedente expressim,multo fortius si tacite.Secus aliās.ff.de arbi.l.Pomponius in nego.gest.in fine.

Odof.

2

Summarium.

1 Judices omnes censentur iudicare,cum omnes adsunt.

1 HUnc autem. Hec lex potest legi cum punctō:vt dicat.† Si dūi tres iudices,debēt oēs,vel maior pars iudicare:& hic videtur iudicare.[Adsunt.]f.& iudicant. Vel potest intelligi,vel maior pars:vt.ff.l.proxima,Vel pōt intelligi,si duæ plures iudices,& non adhcitur illa clausula,si omnes, vel duo vel sunt pronuntiare,q̄ possunt:& tunc videntur iudicare,&c.vt hic dicitur.

Odof.

3

Summarium.

1 Judices numero pares si diuersa ferant sententias.

1 PAter pares. †Duo iudices,vita pares numero ferūt diuersas sententias,cui sententie stabitur? Certe ei,qui est pro reo vel pro libertate,vel pro testamento,qui hȝ locū in primis,& in publicis iudiciis. Sed si forte plures iudices vel pares ferant diuersas sententias,vnus in decē, alius in quinq̄, alter in tribus,statur sententie late in summa minori, & ita in tribus. [Obtinet.]q̄ in dubiis pro libertate,&c.vt.ff.de reg.iur.l.libertos. Idem in virilibus voluntatibus:vt.ff.de regu.iur.l.in testamentis. [Pro reo.]scz obtinet:q̄ fauorabiliores sunt, &c. vt.ff.de actio.& obliga.l.Titianus.[Quod.]scz.ff.dictum est.[Oportet.]f.vt potius stetur sententie absolutorie,q̄ condēnatorie.& intelligitur hec lex inter iudices pares numero: q̄ potius stat̄ sniē,q̄ pro libertate,q̄ &c.vt hic,& ff.de inoffic.testa.l.si pars. Secus si esset lata a duobus iudicibus delegatis:vt.ff.eo.l.duo.Secus si essent impares numero;quia tunc maioris partis stat:vt.ff.eo.l. Pōponius, alio,si vnus.f.l.Pomponius scribit.Unde si vnus in decē, alter in quinq̄,alter in tribus,statur sententie in tribus:vt.ff. de arbit. Lvsian.§.si plures.

Odof.

4

Summarium.

1 Sententia plurium non valet altero absente.
2 Contemptus vnius ex iudicibus plus operatur,quam contradictio.

1 DUo ex tribus. Hic dicit:† Si tres sunt iudices delegati & duo absente tertio velint iudicare,nō possunt, & si iudicant,nō valet eorū sententia:secus si sunt presentes. [Duo.]iudices delegati.[Quippe.]id est,certe.[Adsit.]i.presens sit.[Contra sentiat.]i.discedat a puobus.[Judicasse.]i.nō
2 est verū q̄ nō iudicauerūt oēs,& ita habetis hic† q̄ plus operat contemptus vnius,q̄ contradictio:vt.ff.de arbi.l.ficuti.& hoc q̄n numerus est impar:secus si par,vt dixi.ff.eod.l.duo.

Odof.

5

Summarium.

1 Stipendia capi possunt in causam iudicati.

1 COmmodis. In lege ista dicit† q̄ stipendia,que dantur militibus si milites condēnant,possunt capi in causam iudicati q̄ cōmoda,id est,salaria, que dantur militibus, vel athletis,si illi milites,vel athlete condēnant,in cām iudicati possunt capi.Unū sciatis q̄ nō possunt capi nisi alia mobilia, imo pecunie debitorū.[Cōmodis.]id est,stipendijs:q̄ militibus dantur stipendia in cām iudicati,ȝ condēnant in quantū facere possunt:vt.ff.eo.l.miles.Vel dicatis,cōmodis,id est,salarijs,que propter coronas prestabant athlete,q̄ dabantur athletis,& in victoria coronabantur:& de talibus stipendijs loquitur,& possunt capi in cām iudicati:vt dicitur.C.de excep.rei iud.l.stipendia.[Interdicti.]i.capitur in cām iudicati.[Capi.]quasi dicat,nedū alia mobilia,imo pecunie:vt.ff.eod.l.a diuo Pio.in fine.

6

Summarium.

1 Exceptio mere personalis cui obstet,& cui non.
2 Heres & fideiussor quando condemnentur insolidum.
3 Donator conuentus rei vendicatione damnatur insolidum.
4 Iuratur in litem contra eum,qui dolo malo desiit possidere.
5 Exceptio sententiam non impugnans potest opponi in eius executione.
6 Exceptio peremptoria potest opponi ante sententiam.

1 NEsennius. In hac lege in fui principio ponitur casus talis:† Nesennius Apollinaris sepe dubitabat,& recurrebat ad Julū Paulū,& ad Scenolā Jureconsultos:unde Nesennius Apollinaris dubitabat in tali questione:Volebas mihi donare decem,delegauit te meo creditori,vel ei cui donare volebā vel ei,cui in dotē dare volebā,dinaberio insolidū:Et certe sic: nā sicut heres donatoris,& fideiussor cōdēnatur insolidū,& nō inquātum facere pōt,sta hoc casu.[Nesennius Apollinaris.]scz Julio Paulo salutē.Et hanc questionē infra scriptā,sic & alibi Nesennius Apollinaris consuluit eum.ff.de negot. gest. l. Nesennius. [Rescripsi.]f.ego Paulus,qui feci legē istam.[Ubi.]f.excepto ne vt condēnet inq̄tū facere pōt:vt.ff.eo.l.inter eos.§.fi.[Condē
2 natur.[Unde habetis hic,† heres,& fideiussor condēnantur insolidū,q̄ hoc beneficium personale est,vt.ff.eo.l.sciendū.& l.precedenti,in fine.ita hoc casu:vt.ff.de donat.l.§.in prin.& f.de novatio.l.si non debitorem.& l.sequenti.

3 FUndum. †Quidā donauit mihi fundū,id est, promisit donare,postmodū iste conuentus vt prestet fundū,nō vult prestare,cū ȝ cōdēnari,& in quo est in mora restituendi,tenetur ad fructus,quos habiturus esset donatarius si statim restituisset.[Donauit.]Ita pōt legi,donauit,scz inducēdo in possessionē,sed postea nō pacifice vimittit eā. Nō obstat lex que videtur velle contrariū.ff.de donatio.l.in edictum.§.ultimo. q̄ fructus nō cōputantur,vt si propter fructus augeatur,vel accendat donatio vltra quinq̄ aureos.nō valet,vt.ff.de donatio.l. cum ex fructus cōputant,vt hic dicit.Vel dicatis ita:Si cōuenisti,tenueris donare,& si sis in mora,teneris ad fructū, nō ex die donationis,vt ibi,sed ex tpe litis cōtestationis vt.ff.de vsur.l.videamus.§. fictione.Nam refert q̄ fuerit mutuum,vel:& tunc,&c.vt.ff.de rei vend. l.fructus.Aut nec fuit,nec est,vt.ff.de vsuris.l.videamus.

4 SI dolo. †Si ille,qui volebat mihi donare,dolo desijt possidere,contra eum in litē iurabor:& tū fiet cōdēnatio.[Possidere.]f.possessor,q̄ cōuenit rei vēdicatione:vt.ff.de rei vendicatione.l.qui restituere.

5 Insolidum. †Si tu cōuenisti mihi donare aliquā rē,vel ex tali,si cōuentio te ex donatiōe,tu nō cōdēnario insolidū,ȝ inq̄tū facere potest:& esto q̄ fuerit dēnat̄ insolidū,nō est exigend̄ a te nisi inq̄tū facere potest. [Cōstitutio.]f.qua cauet ne donatori sua liberalitas nocreat:vt ff.de don.l.q̄ donatiōe.Et not.hoc spāle extra regulam grialē.
6 Hec est regula grialis† q̄ per ēptoria pōt opponi ante sniam,& nō post:vt.C.sen.rei.nō pos.l.peremptorias.fallit hic.Sic spāle est in exceptione Macedoniani,& Velleiani,vt.ff.ad Macced.l.tametsi.sic spāle est.C.si sep.in integ.rest.postu.l.j. Sic spāle est I mulier.vt.C. de iur.& facigm.l.j.

Odof.

7

Summarium.

1 Partes sententia definitiua re non posse.
2 Suppleri eodem die que possint.
3 Definitiua sententiam non rescindit iudex.
4 Sententia inualida,ordinario iudici ȝ eisdē actio cognoscere. Fallit in arbitro.nu.5.
6 Absolutus si cōdemnet,vel contra an mutet sententiam.In ordinario receptum est.

PAulus respondi. Ju. l. presenti duo dicuntur
1 principaliter. primo; qđ pter. a fine diffinitiua nõ potest recedere, sicut respondit, & bene. Secundo dicitur: Si iudex in sententia diffinitiua omisit de his, que pertinent ad consequentiam principalis negotij, qi forte dixit de re principali condemnando, vel absoluendo, sed omisit de fructibus: vel dixit de re, & omisit de sumptibus: vel dixit de forte, & omisit de vsuris, eodẽ die potest supplere condemnando, vel absoluendo. [Paulus respõdi.] & bene. [Sententiã.] s. diffinitiuã: sec' in interloquutoria: vt. ff. eo. l. qđ iussit. [Precedentem.] vel presentẽ. [Reliqua.] Incipit scđm dictũ. [Statutoriũ.] decisoni per sententiã diffinitiuã, vel interloquutoriã. [Diem.] † Et que sunt ista, que possunt
2 suppleri eodẽ die: Si iudex de fundo condẽnauit, & omisit de fructibus, eodẽ die potest supplere condemnando, vel absoluendo: vt ff. de rei vendic. l. ex diuerso. §. j. Idem si dixit de forte, & omisit de vsuris, potest supplere eodẽ die condemnando, vel absoluendo, qz vsure pertinẽt ad forte: vt. C. de vsuris. l. j. & ff. de eo, qđ, certo loco. Licentium. Vel etiam si ipse pronuntiauit super principali, eodem die potest supplere de fructibus, cõdemnando, vel absoluendo: vt C. de iudic. l. pcedentẽ. §. finaliter. alterutra. Unde notate in hac
3 lege duo dicta. Primum dictum est, † qp iudex suam sententiam non potest rescindere, licet interloquutoriam possit: vt. ff. de arbit. Licet. & ff. eo. Lqđ iussit. imo & sententia vnius iudicis non debet reuocari per eũ, sed per suum successorem, vel per rescriptum: vt. C. de error. aduoc. l. sentẽtias. & C. de transactio. Lcancro. & C. sententiam rescin. non pos. l. j. Item notate hic, si iudex super principali talis sententiã diffinitiuam, & omisit aliquid, vt in exemplo supra posito, eodem die potest supplere, vt hic. Et circa hanc materiã
4 notabilis ita, † quum iudex fert sententiã diffinitiuam, aut valet sententia, aut non. Si non valet ipso iure, si est iudex ordinarius, ipse idẽ in eisdem actis potest cognoscere, & iudicare: vt. C. de accusa. l. vlt. & C. de senten. ex breuic. recit. l. j. Si autem est delegatus, ipse idem non potest iudicare ex eisdem actis: quia iudex delegatus, siue bene, siue male iudicauerit, suo funct' est officio: vt. ff. eo. Iudex. & l. post rem. Si supra: iudex, qui causam delegatam, potest cognoscere et eisdem actis: vt. C. qui. mo. & quan. iudex. l. pas-
5 sus. & l. si vt proponis. † Jn arbitro secus: quia in laudando, & non valet arbitrium, ipso iure desinit esse arbiter, nisi esset dictũ quod iterum possit pronuntiare: vt. ff. de arbit. Quid tamen. in pen. §. j. Si autem valet. indubitanter iudex non potest eam mutare. C. de senten. ex breuicul. recit. l. ij. Sed actorum verba emendare potest, retento themate sententie: vt. ff. eod. l. actoris. Item eodem die po-
6 test supplere, vt in hac. l. Sed quid dicemus: † Judex dum credebat dicere, Cõdemno, dixit absoluo, vel econtra, numquid poterit mutare sententiam? videtur qp sic: quia non videtur dixisse, ex quo in mente nõ egitauit: vt. ff. de suppel. leg. l. Labeo. & ff. de reb. dub. l. in ambiguo. Sed videtur contra. quia iudex: siue bene siue male, &c. vt. ff. eod. l. iudex. & l. cum quereretur. & l. post rem. Sed potest dici qp si per errorem dixit, non videtur dixisse sententiam, ex quo in mente non egitauit: vnde adhuc potest dicere. & vt in prealle-
gata. l. Labeo. & l. in ambiguo. Alij dicũt qp si ordinarius est adhuc potest sententiam dicere: secus tamen si est delegatus: vt. ff. eo. Iudex. & l. cum quereretur. & l. post rem. & ff. de arbit. l. quid tamen.

Odof.

Summarium.

1 Sententia diffinitiua non potest per iudicem retractari.
2 Exceptio rei iudicate quare prosit condemnato.
3 Contestando item quando quis suam conditionem faciat deteriorem.

PAulus respondi. Hic dicit: † Si duo, vel tres cõ-
1 uenantur, & sunt simpliciter condemnati, non intelligitur quilibet condemnatus in solidum, sed quilibet pro virili: vnde quilibet conuenietur actione iudicati pro virili. Et hoc Paulus respondet. & bene. [Eos.] scilicet debitores duos, vel tres. [Jn quantitatem.] scilicet in triginta, pro quibus erant obligati insolidum. [Non posse.] Unde notate: si duo, vel tres debent triginta, & ita sunt duo rei debendi, vel tres, si conuenantur insolidum, & condemnẽtur simpliciter, quilibet tenetur actione iudicati virtiliter, vt hic, & C. ff. plur. vna sent. fuer. cond. l. j.
2 & j. Et hic est casus, † in quo exceptio rei iudicate prodest condemnato: quia si non esset condemnatus, quilibet teneretur insolidum: quod est contra regulam infra de excepc. rei iudic. l. euidenter. Et est ratio illa quod prodest condemnato, quia quilibet vide
3 tur condemnari pro virili. Item notate, † licet nemo litem contestando suam conditionem faciat deteriorem, sed meliorem: vt. j. de regul. iur. l. nemo. & l. non tolet. fallit tamẽ hic quia licet ante quilibet teneatur insolidum pro virili non tenetur modo: & hic, & in pualleg. l. C. si plur. vna sent. fuer. condem. l. j. & j.

Odof.

Summarium.

1 Executio transit contra eum, qui in locum condemnati succedit.
2 Pupilla ex contractu paterno damnata & restituta, transit actio in substitutum & coheredem.

EX contractu. † Pupilla successit pa-
1 tri, creditor patris egit cum pupilla ex contractu paterno tutore authoritate, & ea fuit condemnata, postmodum illa puella lesa aditione paterne hereditatis, restituta est vt potuit abstinere, & sic bona paterna hereditatis peruenerunt ad substitutum. vel ad coheredem: Certe sic, nisi pupilla ex tutri condemnata culpa tutoris. Hoc dicit. [Paterno.] scilicet beneficio restitutionis: vt. ff. de minor. l. si fine. §. restituto. [Condemnata.] qua culpa tutoris. [Jsto.] scilicet substituto, vel coheredi: quod esse non debet, vt
2 notatur in hac lege: † Si pupilla est condemnata ex contractu paterno, & restituitur, trãsfertur actio in istos, scilicet substitutum, et coheredem: vt. ff. de acquir. hered. l. si pupillus. Item notate hic, licet regulariter expiret vulgaris substitutio, &c. vt. C. de impub. et aliis substi. l. post aditam, fallit tamen si restituitur, vt hic: quia nõ videtur adisse, ex quo restitutio est: vt hic, & j. eod. l. ex heredeatas. & ff. ad Tertul. l. j. §. si quis adita. Hec obtinet. ff. de edictio edicto. l. finali: quia ibi excluso erat, qui erat in gradu prior omnium diuturnitate temporis excluso est, qui est in secundo gradu restituitur primus, secundus non auditur, qua erat excluso, licet hic coheres, vel substitutus non erat excluso: credo potore restituto, secundus admittitur, & vocatur volens: vt. ff. de acquir. hered. l. si minor. vbi heres est necessari', qz vocatus mortuo, si hereditas nõ est soluenda: vt. ff. de munor. l. & si fine. §. Papinianus. & C. de sacrosanc. eccl. hered. instituen. l. vltima.

Odof.

Summarium.

1 Acta non possunt destrui sine consensu partis & iudicis.
2 Acta firmitatem perpetuam habere debent.
3 Pena post sententiã nec amplianda est, nec minuenda.
4 Sententia non valet lata contra minorem indefensum.

ACta. Jn principio huius legis dicitur: † Judex
1 cognoscebat inter litigantes, oblato libello, lite contestata, prestito iuramento de calumnia, & factis positionibus, venerunt ad iudicem, & dicunt, placet nobis qp circunducantur omnia acta: numquid iudex poterit hoc iubere: Certe sic, nisi negotiũ esset finitum vel transactione terminatũ. [Terminata.] scilicet vel interrumpendo, vel sententia: quia hiis modis decidit lis, vel causa: vt. ff. eod. l. j. Sic ergo acta bene possunt circunduci: quia possunt litigantes iuri renũtiare: vt. C. de pac-
2 tis. l. post quam liti. † Sed ego nuntio non: quia debent habere perpetuam firmitatem: vt. C. eo. l. vlt. Verũtamen si actor se subtrahit, & reus est presens, bene possunt circunduci acta secundum hec tempora: vt. ff. de iudic. l. post. & ff. de libera causa. l. ditus. Et quod dicit circunduci, id est, pena circunducere aliud est cancellare: vt. ff. de his, que in testa. delen. l. j. & j. & de hoc dic vt tibi dixi.

Odof.

3 De amplianda. † Si iudex talem sententiã diffinitiuam condemnãdo crimi-
nosum, si illam penam vult ampliare vel minuere, nõ licet sibi, nisi faceret principio authoritate. [Statuendum.] Unde notate: qp in ipsa sententia ferenda iudex potest causa cognita penam augere, vel minuere: vt. ff. de his, q not. infa. l. quid ergo. §. pena grauior. Sed ex quo talem sententiam, non potest penam augere, vel minuere, nisi principali authoritate: vt hic, & j. de questionib. l. j. in fin. Et ad hoc facit. ff. de off. e. procur. Cesar. l. vlti.

Odof.

4 Cõtra indefensos. Hic dicit: † Si contra minorem indefensum
fertur iuda diffinitiua, nõ valet ipso iure. [Est. ff. ex si fertur, nõ valet. vt. j. eo. l. Cõtra pupillum. Sic & in vacante sede: vt extra ne sede

vacan. aliq. innouac. c. vltimo. ꝛ C. quomo. ꝛ quan. iud. in l. presens. Et hoc est verum quod dicitur hic: vt hic, ꝛ C. si aduers. rem iudi. Item ꝛ minores. In interlocutoria sic: vt. ff. de minor. l. ꝛ si fine. in fine. Item secundum decretum non interponitur cõtra eos: vt ff. de dam. infect. l. si finita. §. si pupillus. Odof.

Summarium.

1 Iudex post sententiam actorum verba mutare potest.
2 Litere pape vitiantur mala Latinitate.

1 **Actorum.** Hic dicitur: † Si iudex tulit sententiam diffinitiuam, lata sententia actorum verba potest mutare, vt si est malum Latinum, tenore sententie reformato. [Actorum.] scilicet sententia, vt verba libelli, ꝛ aliorum actorum. [Emendare.] subaudi, si est ibi malum Latinum. [Non est prohibitum. Unde nota te, ꝛc. vt. ff. eod. l. Paulus. ꝛ. j. eod. l. iudex. ꝛ. l. post rem. Fallit tamen hic. Et ad hoc facit. C. de senten. ex breuicu. recit. l. penulti.
2 † Secus in literis domini pape: quia si est ibi euidens peccatum, litere vitiantur: vt extra de rescripe. c. ad audientiam. Odof.

Summarium.

1 Sententia non valet, nisi presentes sint, vel legitime citati, quoꝝ negotium tangit.
2 Arbiter pronunciare potest absente parte.
3 Comenti apud fiscum si defendere negligant, fabricantur rebus iudicatis.

1 **De vnoquoque.** † Si duo, vel plures litigant apud competentem iudicem, sententia debet ferri eis presentibus, vel vno presente, ꝛ altero absente non per contumaciam: quia tunc si feratur sententia, non valet. [De vnoquoꝝ negotio.] scilicet magno vel paruo, criminali, vel ciuili. [Oportet.] quia quod omnes tangit, ꝛc. vt. C. de authorit. prestan. l. vlti. [Tenet.] vt ab vno absente non per contumaciam: vnde sententia debet ferri vtroꝝ presente: quia in iudicio contrahitur ermodiciam: vt. C. de iudic. l. properandum. §. finautem. Secus si ferf vno
2 absente: vt. ff. quę senten. sine appel. rescin. l. j. §. vtę si ex edicto. † Arbiter potest vtraque absente pronunciare, vel altero absente, nisi dictum sit quod possit altero absente, vel eis absentibus: vt. ff. de arbitr. l. diem. §. si quis litigator.
Odof.

3 **Qui apud fiscum.** † Si litigium erat apud aliquos. ꝛ procurator: Et sarto apud fiscum. si isti litigantes contra procuratorem Cesaris septus citari non venerunt, sententia cõtra illos lata valet, ꝛ tenere tur acquiescere rebus iudicatis. [Qui apud fiscum.] id est, procuratorem fisci, qui est competens iudex, ꝛc. vt. C. si aduer. fisc. l. j. [Cõuenti.] id est, solenniter citati. [Violuerint.] Secus si eis non vocatis, vt in principio huius legis. Odof.

Summarium.

1 Decreta quibus verbis interponi possint.
2 Possessio bonoꝝ verbis tum Grecis, tum Latinis dari potest.

1 **Decreta.** In lege ista dicitur: † Decreta possunt interponi nedum verbis Grecis inter Grecos, imo Latinis inter Latinos. [Debet.] scilicet inter Latinos: ꝛ inter Grecos verbis Grecis, vt stipulatio: vt. ff. de verb. oblig. l. j. in fine. Et testamentum: vt C. de test. mil. l. hac consultissima in fine. Et sunt decreta ista, cum pretor dat tutorem. Esto tutor: vt in autẽ. vt hi, qui oblig. per hib.
2 hab. res minor. l. vltima. † Item pretores possunt bonorum possessionem dare verbis Grecis, ꝛ Latinis: vt. ff. de bono. possef. l. iij. §. causa. Odof.

Summarium.

1 Filiusfamilias quando condemnetur in quantum facere potest. 2.
3 Creditor consequutus quod sibi debebatur, nõ potest amplius egere ad debitum.

1 **Exheredatum.** In. l. ista dicitur: † Si filiusfamilias si de contractu celebrato si conuenitur dum est in potestate patris, bene potest, quia obligatur ex omnibus causis, excepto voto, ꝛ mutuo: vt. ff. de actio. ꝛ oblig. l. filiusfamilias. sed in casibus ex contractu celebrato in potestate, effectus sui tantus condemnatur in quantum facere potest: vt hic, ꝛ. ff. quod cũ eo. l. j. [Conuenitur.] vt. ff. de donatio. l. cum ex donatione. ꝛ. ff. eodem. l. inter eos. §. vltimo. [Alieno.] vt. ff. eod. l. inter eos. [Condemnandum.] scilicet ere alieno non deducto. Ubi dicit in litera detrahendum, vt sicut in marito ea alienũ non detrahitur, ita in filio. [Perichitetur.] vt. ff. de donatio. l. ad res. [Tenetur.] Nam istud beneficium perditur ratione doli, vel mendacij: vt. ff. eod. l. sed hoc ita. in fine.
3 **Si quis creditorem.** Hic dicitur: † Si interlocutoria fertur contra aliquem absentem ꝛ contumacem, ꝛ ipse non patitur aliquem in possessionem ire, etiam si ipse, qui nõ patitur, esset emptor, debet teneri ad interesse: si emptor soluit, non potest amplius conuenire debitor: quia improbum esset, si vellet iterum consequi quod accepit. [Si quis.] scilicet emptor. [Missum.] id est, mitti iussum: vt. C. de edicto diui Adria. tollen. l. vltima. [Venditor.] id est emptor: vt. ff. de actio. empti. l. veteres. [Acceptit.] vt. ff. de reg. iur. l. bona fides. Odof.

Summarium.

1 Beneficium ne quis conueniatur vltra quam facere possit in quibus actionibus cessat.

1 **Sterum.** † Maritus causa futuri diuortij amouet res vxoris, celebrato diuortio vxor agit cum eo rerum amotarum: debet eondemnari in solidum, non in quantum facere potest: qꝛ conuenitur ex delicto, non ex contractu. [Cum viro.] scilicet qui amouit res vxoris causa futuri diuortij. [Ortur.] Unde si ex bono contractu vel agit vir contra vxorem, vel econtra, quilibet condemnatur in quantum facere potest: vt. ff. eod. l. sunt qui. cum lege seq. Secus si ex malo, vt hic: ꝛ intendit hic actionem scilicet matrimonio: vt. C. rerum amotarum. l. j. Hec obstat lex contraria. C. de furtis, ꝛ seruo corrup. l. vltima, in fine: quia quod ibi dicitur agendum rerum amotarum, id est agendum actione in factũ propter res amotas: vt argu. C. de iure dotium. l. vltima, in fine.

Summarium.

1 Contumax in non veniendo afficitur damno litis.
2 Infirmus citatus non tenetur venire.
3 Contumax in non exhibendo quis.

1 **Contumacia.** In hac lege quatuor dicitur principaliter. Primo dicitur. Puniatur contumacia. Secundo, quis dicatur contumax. Tertio quis possit vitare penam cõtumacie. Quarto, quis non dicatur cõtumax. † Et certe cõtumacia in non veniendo, damno litis afficitur. Secundo dicit qꝛ cõtumax est ille, qui tribus edictis citat⁹: vel vno peremptorio ꝓ omnibus non venit. Tertio dicit, Ille non patit penã contumacie, qui occupatur valetudine, vel alia iusta causa. Quarto dicit, qꝛ ille nõ videtur contumax, qui non obsequitur iurisdictioni illius, ad quã non pertinet. [Litis damno.] id est, contumax in non veniendo, si condemnatur diffinitiue, qꝛ nõ venit, afficitur damno litis, id est, appellationis: qꝛ non audit ur post modum ad appellandũ: vt. C. quor. appel. nõ recip. l. j. Sic dic, damno litis, id est, dãno expẽsarũ ex edicto, si ius dicẽti, ꝛc. [Ad interesse.] vt. ff. si quis ius dic. non obtẽp. l. unica. [Cõtumax.] Ecce fm dictũ. [Contenit.] vt. ff. de iudi. l. ad peremptoriũ. cũ. l. seq. [Penã.] Incipit tertium dictum. [Defendit.] id est, excusatur: et est manone cause occupatio, vt si est factus furiosus: vt. ff. de in ius vocando. l. cuicunqꝫ. Et qꝛ eo nõ dicit, Valetudo, notate: † qꝛ si aliquis est infirmus, si citet, vt citauit
2 j. eo. l. quesitũ non tenet venire, vel mittere procuratorem. [Pertinet.] Si ergo denego ego Bononiẽsis obedire iudici bononiẽsi,

contum

contumax sumenon autem sit denego obedire iudici ꝛc Dutinenst: vt. ff. de iurisdic. omn. iud. l. fina. ¶ O: Segnon, hic non esse plura dicenda circa legem istam, nisi quia contumax in non venie do afficitur damno litis. si vere est contumax: secus si ficte, secundum Azonem vel vere, vel ficte sit contumax potest appellare, sine damno lis. Vel damno litis afficitur, vt dixi. Dom. tamen Jo. & Azo hic notauerunt plura alia, que bona sunt, sed aliqua sunt se parata a lege ista: quia multiplex est cōtumacia. & hic multis mo
5 dis coercetur. † Est contumax in non exhibendo, contra quem in tentur in litem: vt. ff. ad exhiben. l. ij. §. preterea. & iste appellat: vt. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. Est contumacia in non restituendo, si quidem habet rem, & nō restituit, auferetur ei manu militari. Si non habet, iuratur contra eum in litem: vt. ff. de rei vendic. l. qui re stituere. & l. a possidente. Est contumacia in actione quod metus causa: vt. ff. quod met. cau. l. metum. §. hec actio. Item est contuma cia in actione de dolo, id est, arbitrio: & predicti cōtumaces appel lant. Est contumacia in non veniendo, que coercetur ante litis cō testationem, vt quia mittitur quis in possessionem pro mensura debiti declarati: vt. ff. de bon. autho. iudic. possid. autem. & qui in rat. Vel multatur ex edicto, si quis iuo dicenti non obtem. ad me teresse, vt. ff. si quis iuo dicto non obtemp. l. vnica. & insuper tenetur ad interesse, vt. ff. dicti. Et est contumax in non veniendo, quando diffinitive pronuntiatur contra eum, qui non venit, vel afficitur damno litis, quia non appellat: vel tenetur ad expensas, vt. ff. dicti.

Odof.

Summarium.

1 Pupillus peremptorie citatus non veniens non est contumax.

COntra pupillum. Hoc habui
1 stis, ff. l. progra. quod ille est contumax, qui in lege ista ponitur de tribus alijs. † Ecce pupillus citatur peremptorie, nō venit. non est contumax. Idem in absente causa Reipublice. Idē in minore viginti quinque annis. [Habet.] vnde isti non sunt con tumaces: vt. ff. eod. l. acta. §. contra indefensos. [Non videtur.] ver bi gratia, sunt citati peremptorie a delegato, delegans vocat me eodem die & tempore: venio ad delegatum, non sum contumax: vt. ff. de in ius voc. l. ij. in fine.

Odof.

Summarium.

1 Judex qui tulit sententiam, desinit esse iudex.

IUdex posteaquam. Hic dicit: † Si
1 iudex semel tulit sententiam, desinit esse iudex: & ideo iurisdictionem, vel minoris non potest condemnare, nec sen tentiam coercere: quia semel est functus officio suo, siue bene, siue male. [Desinit.] Hoc verum in iudice delegato, & in ordinario quo ad quedam: vt. ff. eod. l. Paulus. & l. acta. §. j. [Non possit, vt ff. eod. l. cum quereretur.] [Est.] vnde amplius non potest. Unde hoc verum est in actionibus non arbitrarijs. Secus in arbitrarijs actionibus: vt. ff. quod metus causa. l. metus. §. hec actio.

Summarium.

1 Judex post latam sententiam non cognoscit.
2 Partes iudicio in confitentem quales.

POst rem. In lege ista dicitur: † quod sen
1 tentia diffinitiua lata, vel ea decisa iureiurando non habet amplius iudex cognoscere: quia confessione facta in iure, iudex amplius non cognoscit: quia confessus in iure pro iudicato habetur. [Nihil que
2 ritur.] id est, non amplius examinatur negotium: † quia in confitentem nulle sunt partes iudicis: vt. ff. ad legem Aquil. l. proinde. in condemnando: vt dicetur. ff. tit. j. l. j. [Habentur.] vt. ff. de cōfes. l. vnica. & vicarius. ff. eod. f.

Odof.

Summarium.

1 Minor an possit esse iudex.
2 Minor ad Rempublicam vocatus honorem habet.
4 Judex dari quis possit.

QUidā consulebāt. In l. ista po
1 nūtur plures casus. Primus casus est, † an minor: possit iudex dari, id est, delegari. Et respōdetur, qd potest, nisi sit minor octodecim annis. Secundus casus est quod minor viginti quinq; annis potest esse iudex ordinarius, & creari magistratus, & gerere eum. Tertius casus est: Si minor quatuordecim annis datur iu dex scientibus litigatoribus, eo casu potest esse iudex ultra non. Quartus casus est, Si minor viginti quinq; annis creatur iudex, iudex est, & potest iudicare: quia princeps, qui eum creat, videtur omnia ei concedere. [Quidam consulebant.] id est, quærendo du bitabant. [Equissimum.] Ecce responsio. [Sit.] quia sententia ab eo lata non tenet, nisi secundum distinctionem, quam infra subji ciam. [Certe.] secundus casus. [Sent.] qui creatur magistratus.
2 Improbari.] † Nam licet non debeat vocari ad Rempublicam, tamen vocatus honorē habet: vt. ff. de muner. & honor. l. ad Rem publicam. [Sed & si forte.] Incipit tertius casus. [Ex consensu.] scilicet litigatorū. [Minor.] ff. quatuordecim annis. [Proinde.] Incipit quartus casus. [Decrevit.] quia cum quid mandatur alī cui, tc. vt. ff. de iurisdic. omn. iudic. l. cum iurisdictio. & ff. de procur.
3 Lad diem. & l. ad legatum. O: Segnon, habetis hic, † q minor viginti quinq; annis potest iudex dari, nisi sit minor quatuordecim. Sed lege videtur cōtraria: vt. ff. de arbit. l. cum lege. Ad quod potest dici dupliciter: & vno modo sic: Licet minor possit esse iudex, vt hic. non tamen arbiter, vt in l. contraria. Sed hec solutio non est bona: quia arbitraria, tc. vt. ff. de arbit. l. j. & C. de arbit. vnde potest esse arbiter vt iudex. Quare spreta hac solutiōe ita dicatur: Si datur iudex maior octodecim annis, tenet delegatio, & cogi tur iudicare, vt hic. sed & est minor viginti, maior tamen octode cim, licet teneat delegatio, tamen cogitur non delegare, vt in lege contraria: vnde debet intelligi hic de maiori viginti annis. Et ad
4 solutionem huius cōtrarij, & vt plene liqueat articulus iste, ita di stingue: † Quum quis datur iudex, aut pupillus, aut adultus, aut maior viginti quinq; annis. Si datur pupillus, nō potest esse iudex ordinarius, vel delegatus: vt. ff. de iudic. l. pretor. Si autem datur adultus, aut datur iudex a principe, aut ab alio. Si a prin cipe, siue sit maior, siue minor, tenet delegato: quia sacrilegij, tc. vt ff. de diuer. rescrip. l. sacrilegij. & C. de crim. sacril. l. j. & j. in fine. huius legis, que dicit principem teneri, tc. Si autē datur ab alio ordinario, quam a principe, si est minor viginti annis, tenet delegatio, & cogitur suscipere delegationem, & sententia valet. Si au tem est minor viginti annis, maior tamen octodecim, tenet delega tio. sed non cogitur suscipere: vt hic, & in lege contraria: nisi scien tibus litigatoribus delegatus sit iudex, vt hic. Si autem est ordi narius iudex minor, non delegatus, licet minor, potest iudicare, vt hic. Si autem est maior, tenet delegatio, si aliud non est impedi mento, vt quia est talis qui delegare eum, qui non potest delega re: vt. C. de iudic. l. a iudice. Vel ibi forte delegatur causa, que po test delegari, vt meri imperij, vel mixti: vt. ff. de offic. eius, cui mā d. est iurisdic. l. ij. Jure tamen canonico secus, ex quo quis habet vi ginti annos, potest iudex dari: si minor viginti annis est, si quidem maior octodecim annis, potest dari iudex: si minor, nō potest dele gari, nisi a domino papa: vt extra de offic. & potesta. iudic. delegā cum piceimum.

Odof.

Summarium.

1 Executio non statim in principio facienda.
2 Ordo iuris qualis sit.

SI cum nulla. Hic dicitur: † Si lata
1 est sententia pro actore contra reum, si iudex capit bona rei in causam iudica ti & vendit ea, hic pretermisit ordinem iuris, quia pri modebet ferri sententia, quam capi bona in causam iudicati: vnde si lata sententia non est, non valet quod factum est. [Recupe
2 rari.] id est, vendicari, quia ordo iuris omissus est. Nam † hic est ordo iuris, vt primo feratur sententia, & ea mandetur executioni: vt. ff. eodem. l. a diuo Pio. Unde non valet, si contra factum est; vt hic, tc. de exec. rei iudicate. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Sententia quibus verbis ferri debeat.
2 Summa certa inseri debet in sententia.
3 Sententia incerta est inualida.
4 Sententia contra mortuum lata est nulla.

1 **In summa.** In principio huius legis dicitur: † Si iudex sert sententiam diffinitiuam contra reum pro actore, si quidem expressim certam summam, valet sententia: & hoc in summa, & generaliter est tenendum. In casu tamen valet sententia etiam si iudex non expressit certam quantitatem in libello, & iudex dicit, Solue qđ petitum est: hoc casu valet sententia. [Summa.] id est, certam quantitatẽ. [Significauerit.] subaudi sententiã esse validã.

2 [Alit.] s. in cõdemnatione. [Sententia.] Unde notate hic, † quod in sententia debet inseri certa summa, vel quantitas, alias non valet: vt. C. de sentẽ. que sine certa quant. l. hec verba. Veritamen si ex libello patet certa quantitas, quia patet quid petitum esset: vel ex alio verbo actoris, vt quia actor petit decem, & reus confessus, ex quo apparet quid debetur, valet sententia, vt hic, & C. de senten. que sine certa quanti. l. hec verba. Unde notate qđ non refert quid ex equipollentibus fiat: quia siue dicat iudex, Actor solue decem, siue quod petitum est, siue quãtum est petitum. siue quod debes, siue quod in codicillis, siue in testamento, est relictum, valet sententia: vt hic, & ff. eo. l. ait prætor. in fine. sicut valeret, si diceret, Condemno reum actori in decem. Idem econtra si diceret, Non videtur mihi quod reus debeat actori: quia perinde est acsi absolueret reũ. vt. ff. de arbit. l. quid tamen.

3 **Qui sortis.** In. §. isto dicitur: † Coram competenti iudice petebam a te decem nomine sortis, & usuras, que currere tempore mor: iudex cognitaut de sorte, tione de usuris: precipitauit, id est, festinauit iudex, & dixit, Condemno reum in decem nomine sortis. Item in usuras, si que usure debentur: valet sententia in sorte, in usuris nõ: quia debet inquirere que quantitas usurarum debetur, & de his certam sententiam ferre. [Qui.] scilicet iudex. [Sortis.] scilicet decem. [Ita.] id est, certo modo. [Pronũtiat.] scilicet de usuris. De sorte sic: quis vtile per inutile, &c. vt. ff. de verb. oblig. l. i. [Cognoscere.] scz quantum usurarum nomine debeat. [Facere.] scilicet de usuris. Unde valet sententia in sorte, non in usuris. Si obijcitur de lege. ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. verum est in eodem titulo: vt. ff. famil. ercis. l. quedam. & ff. de minorib. l. etiam. §. ex causa. Sed lex videtur qđ valeat hec sententia: vt. C. de senten. que sine certa quanti. l. i. Sed respondeo, In lege illa ponitur multis modis casus: qđ ibi constabat de usuris ex petitione, & ex actis. Unde si dicit, solue quod debes usurarum nomine. valet: vt. ff. eod. l. in pane. Vel ibi est intelligẽdum ita, Judex condemnauit in decem nomine sortis, & adiecit quinque nomine usurarum, valet sententia.

4 **Si quis ex edicto.** In. §. isto dicit: † Actor petebat decẽ a reo oblato libello, & plene examinato negotio, iudex vocauit reum peremptorie ad sententiam audiendam vsq; ad octo dies: pendẽte peremptorio reus decessit: iudex audiente peremptorio condemnauit reum: non valet sententia: nam mortuo reo peremptorium fuit finitum: vnde ex integro debebit iudex citare heredem, & in eum ferre sententiã. [Peremptorio.] Dicitur peremptorium edictũ, &c. vt. ff. de iudic. l. ad peremptorium. [Solutur.] vt. ff. que sententie sine appel. relicin. l. vltim. [Integra.] id est, sicut peremptorium non esset. [Prestabitur.] id est, debet honori heredis, & contra reum ferre sententiam: vt in authẽ. vt litig. iur. §. i. [Seruetur.] id est, iudex pronunciabit. Nam iudex debet preferre equitatem rigori iuris: vt. C. de iud. l. placuit. Et ita habetis hic, vt dixi in casu, &c. Et ad hoc facit. ff. qui satisda. cogan. l. si decesserit. Si autem fertur sententia nullo peremptorio misso, non valet sententia: vt. ff. eod. l. de vnoquoq. Odof.

Summarium.

1 Febricitans non tenetur expectare, vel in peremptorio comparere. i.
2 Morbus sonticus quis.
3 Febris morbus quis.

1 **Cesitum est.** In lege ista ponitur talis casus: † Judex de aliqua questione cepit cognoscere, inter actorem & reum solẽniter ordinato iudicio, precepit iudex ambabus partibus qđ deberent tali die comparere cõra eo: iudex cogitauit si posset componere inter eos: videns qđ non poterat componere inter eos, cepit iudex facere scribi sententiam: alter litigatorum cepit se bucitare ibi. & recessit pro salutato hospite. Judex scripta sententia dixit: Ubi est alter litigatorum? Dixit alter litigatorum: Recessit. Judex statim tulit sententiam: valet ne talis sententia: Et videtur qđ sic: quia videtur esse contumax. ex quo recessit sine licentia iudicis. Econtra videtur qđ non: quia morbus sonticus ex-

2 cusat. † Et dicit morbus sonticus, qui nocet rei, de qua queritur: qđ febricitatis non posset audire sententiã, si bene febricitaret: qđ febris est quidam motus contra naturam introductus. Quid ergo dicetur: Rñdeo. Distinguendũ est, Aut magna febris adhibuit vt ã de nouo, & recessit de licentia iudicis: & tunc non valet sententia. Aut modicus calor adhibuit vtum de nouo, vel sibi patebatur quartanã, que erat ita inueterata, qđ vsque non timebat superesse negotio, vel causa sua propter hoc: his casibus si fertur sententia, valet sententia, si recessit sine licentia iudicis. [Discessisset.] scz licentia non petita. [Pronuntiasset.] scilicet diffinitiue. [Diem.] scilicet assignatũ. [Appellauit.] s. phyſici. Unde notate hic duo notabilia. Unum notate, qđ morbus sonticus est, qui nocet rei, de qua queritur: nam sontes Grece, Latine id est, nocentes: insontes,

3 id est, innocentes, vt. ff. de verb. sig. l. morbus. Item notate hic, † qđ febris est quidã motus corporis contra naturam extrinsecus proueniens. Et ad hoc facit. ff. de edi. edic. l. i. §. Sed si morbus. [Iudicata.] scz si erat modica, vt. ff. dicit. [Correptus.] alias contritus. [Habeat.] scilicet que iam spernẽda est. [Habere.] & ideo in duobus vltimis casibus valet sententia, quia videtur esse contumax. Unde ex illa lege colligitur ad quæstionem illam, de qua cõsueuit queri tota die. Judex vocat' aliquem vt veniat coram se: ille febricitat. ex cusatur ne ipse si mittat procuratorẽ: Et videtur qđ sic. ff. si quis cautio. l. ã. §. si quis morbo. &c. Sed alie leges videntur velle contrarium: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. i. §. necnõ. in prin. & l. ii. qui.

4 Sed ex. l. ista potest distingui ita: † Si ipse efficiat modica febri. debet per se, vel per procuratorem cõparere. Si grauiori, non tenetur venire, vel mittere procuratorẽ, vt in prin. huius legis. Uel potest ita distingui, vt notetur differentia inter actorem & reum: reus non cogitur venire, vel mittere procuratorem, quia non est in eius potestate quando experiatur: vt. ff. si quis cautio. l. ã. §. si quis. & in principio huius legis: Sed in actore secus: quia fuit in eius potestate quando experiretur. vt. ff. de diuer. & temp. prescript. l. i. §. plane. Et ad hanc diuersitatis rationem inter actorem & reum est argumentum. C. de in integr. restitut. l. petende. & C. de dilatio. l. si quando. & ff. de excep. l. si pure. in fine. Odof.

Summarium.

1 Reo pluribus condemnato, cuius habeatur ratio.

1 **Si iudicati.** † Si reus est condemnatus pluribus, in hac actione nõ habetur ratio illius, cui primo fuit condemnatus, sed erit melior cõditio occupantis, vel cui debetur ex causa priuilegiata. [Fuerit.] subaudi, sed & melior erit, &c. vt. ff. eod. l. inter eos. de illuso, qui gerit priuilegiata actione, vt de dote: vt. ff. de priuileg. credito. l. priuilegia. & C. qui potio. in pigno. habean. l. vltima. Et hoc verum est, preterquam in actione de peculio, &c. vt ff. de pecul. l. si vero. Odof.

Summarium.

1 Judex inique iudicans, an eodem die possit iudicare.

1 **Cum querebatur.** † Judex peritus, & inique iudicauit. tita qđ sententia eius est nulla: numquid potest iudicare eodem die: Si est delegatus nõ. [Judex.] scilicet delegatus. [Non posse.] vt. ff. eo. l. index. sed ordinarius sic, qui dedit eum: vt. C. quomodo, & quan. iudex. l. si vt proponis. Secus in ordinario: vt. ff. de accusa. l. si accusationibus. Sic ergo si iudex perperam iudicauit, non potest iudicare eodem die: sed si omissa aliqua cognitando, secus: vt. ff. eo. l. paulus respondit. & ibi dixi.

Summarium.

1 Sententia contra vnum lata an alij prosit vel noceat.
2 Sententia in quibus faciat ius.
3 Sententia alteri non nisi in tribus casibus preiudicat.

Sepe constitutum. In lege ista primo ponitur quedam regula, & postea cum quadam distinctione determinatur. Et hec regula est talis: Reo inter alios iudicata alijs non debet prodesse, vel nocere.

Et hec regula recepit talem determinationem per Jurisconsultum: † Aliquando sententia contra vnum lata alijs non prodest, vel nocet, siue sciat esse latam, siue ignorauit. Verbi gratia, duo

heredes extiterunt debitoris: agit creditor cōtra vnum: non nocet, vel prodest alij coheredi. Item si duo sunt petitores, & vnus agit pro parte sua, sententia lata pro eo, vel contra eum, non nocet, vel prodest alij correo. Aliquando sententia contra vnum lata nocet alteri, si scit̄ litigari, & passus est. Et de hoc ponuntur plura exempla: vt si defertur alicui primo petitio vel defensio rei, & ipse patitur alium defendere, nocet huic sententia. Verbi gratia, si questio de proprietate rei mouetur creditori, cum primo pertineat, si scit creditorem litigare, sententia lata contra creditorem nocet debitori. Est aliud exemplum, bene scitis, si mouetur questio dotis, primo defertur defensio mariti: si patitur socerum, vel vxorē agere, vel defendere, nocet huic marito. Item eadem ratio est in emptore, si patitur venditorem litigare, nocet ei. Si queratur que est ratio diuersitatis inter duos primos casus, & tres posteriores: q̄ in correis & cohered̄ib⁹ vnus potest agere altero inuito, vnde non nocet alteri. Sicut & si fundum meum venderem in patiente, et non contradicente. Hoc dicit hec lex vsq; in finē. [Habet.] id est, recipit. [Scientibus.] scilicet & patientibus. [Veluti.] ponit exemplum de vitumo, & ponit duo exempla. [Item.] Ecce scōm exēplū [Debitoribus.] scilicet non secus: quia tūc secus, vt. ff. si quis cautio. l. si duo. [Sed scientibus.] Ponit exemplum de primo dicto. [Agere.] subaudi, vel defendere. Vel agere sumitur proprie, vel improprie: vt. ff. de iur. & facti igno. l. i. & ff. de edendo. l. i. [Veluti.] ponit exempla tria. [Debitor.] scilicet. & ff. creditorem. Et hec litera est Pyr. & caret omni principali. Est alia litera conuersa; & hec lectura recipit plura contraria, vt. ff. dicam. [Possessor.] subaudi, & eiusdem rei emptor. his, de quibus. ff. habuistis. [Diximus.] scilicet de coherede & de duabus pactionibus.

¶ Or Segnor, circa legem istam notate tria exempla notabilia principaliter. Primo notate regulā, Res inter alios acta &c. Et
2 ad hoc cōcordat. C. quib. res iudi. nō noc. l. ff. † Fallit in omnibus casibus, vbi facit ius sententia, vt in causa ingenuitatis: vt. ff. de statu homi. l. ff. ingenuū. Et idem in querela inofficiosi testamenti: vt ff. de inoff. testa. l. ff. quis conditione. Et in popularibus actionibus, & in publicis iudicijs filiationis, & in alijs casibus, quos nota m. ff. eo. l. i. Item fallit vbicunq; petitio defertur vni primo loco, & patitur alium agere, vt hic. Secūdo notate hic. si primo loco petitio defertur vni, scz maritio, & patitur agere socerū: vel defertur primo emptori, qui patitur agere vēditorē: vel defertur primo loco debitori, & patitur agere creditorē. hoc nocet, q̄ potuit illi prohibere, vt hic. Et ex isto loco est extracta Decretalis Gregorij extra
3 eo. tit. c. quāuis. vbi ponit, † q̄ sententia nō preiudicat alteri, nisi in tribus casibus. Sed leges videntur velle contrarium: q̄ sententia lata contra debitorem non preiudicat contra creditorem: vt. C. de pignori. l. si superatus. & l. prēses. Ad qō ita dicitur: Si primo defertur sententia contra debitorem, & postea dantur ei bona obligata, preiudicat creditori. Sed si res esset primo obligata creditori, tūc non preiudicat ei, vt in. l. contraria. Et hec distinctio colligitur. ff. de except. rei iud. l. si mater. in fine. & l. iudicate rei. Item colligetis hic rationē, de qua tota die queritur: Quare si obligas rem meam sciente, mihi preiudicat: vt. C. ad Velleia. l. si fine. Sed si vēdis me presente, mihi non preiudicat, vt in. ff. diuersa. Huius legis ratio est illa, quia in obligatione preiudicatur ideo, quia me ignorante non potes obligare rem meam: vt. C. si alie. res pign. data sit. Lqui predium. & C. que res pign. obliga. poss. Lqui filios. Sed rem meam si vendis me presente, non preiudicat mihi: quia me inuito posses vendere: vt. ff. de contrahen. emptio. Lrem alienam. Nam hic, & in lege ista, sententia lata contra vnum, qui poterat litigare altero inuito non preiudicat: si eo inuito non preiudicat eo sciente, & non contradicente. Odof.

Summarium.

1 Elsare currunt appellatione frustratoria pendente.
2 Appellatio frustratoria non prodest appellanti.

NEgotiorum. In lege ista ponitur tres casus: † Quidam gessit negotia mea, & male cepit eum conuenire actione negotiorum gestorum, per hoc in centum condemnauit, quia apparuit dolo malo eum fecisse, alias factum esse, & male administrasse: fuit mihi condemnatus in centum: appellauit vt protraheret tempus, & dum per appellationem protraxit negotiū postea apparet appellationē inutilem, nunquid condemnabitur de vsuris medij temporis? Et certe sic. [Cōdemnatus.] ff. de dolo, & lata culpa, & leui: vt. C. de neg. gest. l. tutori. Interdum tamen cōdemnatur de leuissima: vt. ff. de neg. gest. l. si a pupillo. §. videm⁹. [Appellauit.] frustrādi causa, vt tēpus protraheret. [Actionē.]
2 Et ita habetis, † si quis frustratorie appellat, non prodest ei: vt. ff. de appellat. l. negotiorum. & ff. de vsuris. l. tutor.

¶ De confessis. Rubrica.

¶ De vere condemnatio per sententiā diffinitiuam supra de re indicata victus est: nunc de quasi condemnatis dicitur. Nam cōfessi pro quasi condemnato habentur, vt in. l. ff. huius tituli: & ideo ponitur de confessis, ad est, de quasi cōdemnatis. Et quod dicit Rubrica, de cōfessis, subaudi videamus, & subiciamus quid iuris sit. Et est differētia inter hunc tractatum, & illū. ff. de interrog. actionibus: quia hic tractatus vendicat sibi locū post litis contestationem. ff. de iuram. calum. l. ij. §. i. & in auth. qui ingred. ad appel. in fine. Sed titulus de interrogat. actionib. habet locum ante litis cōtestationem, instituta actione, ad est, oblato libello: vt. ff. de interrog. actio. l. i. in prin. vbi dicitur, instituitur quantum ad libellum, instituenda quantū ad litis contestationem. Item differt hic tractatus ab illo, quia confessiones fiunt ad litem decidendam nego tū principalis: sed tractatus de interrogatorijs actioni. vendicat sibi locum ad litem ordinandam, nō super negotio principali, sed vt ordinetur lis, vt procedatur postea in ea: vt. ff. de rei vendi. l. qui petitorio. & ff. de interrog. actio. l. qui interrogatus. Ad differt hic tractatus ab illo, vt dixi. Odof.

Summarium.

1 Confessus in iure pro condemnato habetur.
2 Possessionis commodum in quo consistat.
3 Sententia contra confessum lite contestata est ferenda.
4 Confessus in iure quando pro condemnato habeatur.
5 Sententia an sit in confessum ferenda.

1 COnfessus. In prima lege huius tituli dicitur: † Si peto a te centum, et tu negas ab initio, & sic contestatur lis, & iuratur de calumnia: si postea pono quod numerauit tibi centum, & tu confiteris, pro condemnato haberis: quia confessus in iure, &c. [Confessus.] scilicet in iure, & coram competēti iudice: vt. ff. de interrog. actio. l. i. in fine. Et dicitur quia confiteri, &c. vt. ff. de seruis fugiti. l. i. in fine. Secus si confitetur extra iudicium, quia nō facit plenum preiudicium, vel quasi quale: vt. ff. de probatio. l. cū de indebito. in fine. Fallit si confessio fiat ad liberandum: vt in auten. de testib. §. & licet. Item fallit, cum fit ad obligādum, adiecta tamen idonea causa secus si nulla, vel minus idonea adiicitur: vt. C. de non numer. pecu. l. generaliter. rep: obstat tamen opinione domini Jacobi antiqui doctoris, qui dicebat generari preiudicū quasi quale: vt. ff. de probatio. l. quidam. & C. de probatio. non epistolis. Sed leges ille obstant: quia si mitto epistolam ad aliquem, in qua confiteor me heredem, illa epistola non preiudicat vt confessio, sed preiudicat vt quasi fit filiationis, si appello eum tanquam filium meum in epistola: vel si tractem eum vt filium. Et idem si tractabam eum vt fratrem, vel sororem, non preiudicat mihi vt
2 confessio, sed vt sit in possessione fraternitatis. Et bene scitis, † q̄ commodum possessionis est in hoc, quia commodius est possidere, quam petere: vt Institu. de actio. §. commodum. [Pro iudicato.] id est, pro quasi condemnato: quia confessio non condemnat, sed quasi cōdemnat: quia est causa quare cōdemnatus est. [Qui.] alias quia. [Damnatur.] scilicet confessus. Quasi diceret quod se ipsum condemnat. Nam nemo cōfitendum contra seipsum condemnat: quia nemo, &c. vt. C. ne quis in sua cau. ind. vel tuo sibi dicat in rubro, & in nigro. & C. de testi. l. in omnibus. Sed quasi in re sua, & causa sua qui confitetur, est quasi iudex contra se, & quasi testis: vt. C. de fideicommis. l. questionem. & C. mandati. l. ad rem.

¶ Or Segnor, circa legem istam vt vos bene intelligatis totum
3 hunc titulum, sic vos instruo, † Si quis confitetur contra se post litem contestatam, in eum est ferenda sententia, vt. ff. subiectam. Et quia plerunq; videmus quod peto ab aliquo centum, & ipse negat: postea pono quod numerauit ei. fatetur: si est confessus in iure, pro quasi condemnato habetur: vnde iudex ex confessione sua condemnabit eum ad centum. Et ita intelligitur, & debet intelligi hic, & C. eodem. l. vna. & totus iste titulus. Fit alia confessio ante litis contestationem, cum extra ordinem veniunt ad iudicem. Iste debet mihi centum: si dicerem, offeras mihi libellum, deberet mihi offerri: vt. C. de litis contestatio. auten. offeratur. Si non petio libellum, iudex non condemnat te: quia non potest ferri sententia diffinitiua sine litis contestatione, nisi in causa appellationis: vt. C. de tempo. appellatio. lege vltima. §. illud. sed fit preceptum secundum consuetudinem locorum, vel secundum leges: vt ff. de iudic. l. si debitori. & ff. de vsur. reiudic. l. ij. & ff. de lega. j. l. si quis mihi. §. qui cōfitetur. & dixi. ff. proximo titulo. l. debitoribus. Vnde notate hic, confessus in iure, confessus contra se, non pro se, quia si contra se, ei statur, non si pro se: vt. ff. de interroga. actio. l.

dertate.§.i.t argu.C.de probatio.l.exemplo. Item confessus si est maior viginti quinq; anno, si est minor, vt puta pupillus, non stat rei eius confessioni. Si est minor, vt puta pubes, minor tamen viginti quinq; anno, t confitetur, potest restitui: vt.j.eo.l. certum.§. in pupillo.t.§. minor est. Item confessus in iure, &c. si confitetur certum: si autem incertum, si non dicit quid, vigendus est certum confiteri: quia non videtur certum confessus, nisi certum confiteatur: vt.j.eod.l.certum. † Item confessus in iure pro iudicato habetur, si cõfitetur tale quid, quod ius vel natura nõ reputt. Si enim confitetur tale quid, quod fit contra naturam, non valet: vt quia confitetur aliquis se maiorem, qui minor est. Vel quod fit contra ius, vt quia si confitetur ab hostibus rerum esse, non valet, q; ius reputt: vt.ff.de interrog.actio.l. confessionibus. t.l.is, cui.t.ff. ad legem Aquil.l. Veratius. in fine. t.l.seq. Sed nunquid in confessum ferenda est sententia: † Dixerunt antiqui doctores quod nõ: quia nulle sunt iudicis partes in confitentem, vt.ff. ad legẽ Aquil. l. proinde. Ideo antique distinguebant inter causam ciuilem t criminalem: quia in causa criminali ferenda est sententia: vt.j. de custo. t eghib. reorum. l. si cõfessus. Sed in ciuili non: quia nulle sunt partes iudicis in confitentem, vt in prealleg. l. proinde. ff. ad legẽ Aquil. Sed verius est vt.ff. tenẽt in expositione litere, si duo veniunt extra ordinem ad iudicem, t actor petit a reo centum, t reus confitetur, quod fiat ei preceptum: sed ipse petit sibi offerri libellum: offertur libellus, t ita cognoscitur de ordine coram iudice, et postea confitetur, in ipsum debet ferri sententia: quia de qua re, &c. vt.ff. de iudic. l. de qua re. t in causa criminali legeo dicunt expressim q; ferenda est sententia in confessum: vt in prealligata. l. si confessus. j. de custo. t eghib. reorum. t in causa ciuili: vt.j.eod.l. Iulianus. Non obstat. l. proinde. ff. ad legẽ Aquil. quia nulle sunt quantum ad examinandum, sunt tñ quantũ ad condemnandũ, vt dixi.

Summarium.

1 Errans non dicitur fateri.
2 Confitens ex certa scientia habetur pro iudicato,
3 Error facti quare non obsit, error iuris sic.4.

1 NOn fatetur. In lege ista dicitur: † Si aliquis post litis contestationem fatetur se debere, si ex certa scientia, habet pro iudicato, non si per errorem, si erret in facto: secus si in iure: nam non fatetur errans in facto, nisi ius ignorauit: quia tũc sibi preiudicat. [Non fatetur.] id est. confiteri non videtur, vt habeatur pro iudicato. [Qui errat.] scilicet in facto. [Ignorauerit.] scilicet quia tunc sibi preiudicat. Et hec vult hoc dicere, vt dixi,
2 † quia si confitetur ex certa scientia, habetur pro iudicato, vt.ff.l. proxima. Si per errorem facti non: vt.C.de iur. t facti ignor. l. error. Sed si committitur per iuris ignorantiam, sibi preiudicat. Et est exemplum in terminis: Fuit heres instructus, a te mihi legatum relictum petij illud legatum post litis cõtestationem posui quod cessauit Falcidia, t respondisti. Credo q; cesset: sed respondit per errorem facti, quia credebat tantum esse in bonis q; heres haberet plus, quã falcidiam: posita apparet q; non habet heres falcidiã: vis reuocare hunc errorem, potest vsque ad sententiam. Si fuisti cõfessus per iuris ignorantiam, quia credebas q; heres teneretur ad legata, Falcidia non deducta, tibi preiudicat: vt.C. ad legẽ Falcid. l. error. t.C. de condic. indeb. l. fideicommissum. Si queras aliquis rationem diuersitatis, † quare error facti non preiudicat. error iuris sic: Ratio est illa, quia error facti est probabilis, propter accidentiam facti: vnde si confitetur per errorem facti, errore confecto nõ preiudicat. Sed error iuris improbabilis: quia iura sunt finita, t certa: vt.C. de legib. t constitu. l. leges. Et hec ratio ponitur. ff. de iur. t facti ignor. l. ij. Sed quero hic, pone, † q; ille, qui cõfessus est per iuris ignorantiam, certat de damno vitando, numquid potest reuocare hãc suam confessionem: Dicebat dominus meus quod sic: quia iuris ignorantia licet nõ prosit in lucris, prodest in damnis vitandis: vt.ff. de iuris t facti ignor. l. j. t. C. de iur. t facti ignor. l. error. Sed domino Azom visum est contrarium: quia regula illa, non prodest in lucris, habet locum extra iudicia: sed in iudicijs non, vt aliquis fit iuris finis, vt. C. de iur. t facti ign. l. cum quis. Odof.

Summarium.

1 Confitens legatum a se petitum sibi preiudicat.
2 Confitens debere rem certam, debet condemnari ad rem.
3 Confitens rem in rerum natura non existentem, sibi non preiudicat.

1 IVlianus. In lege ista dicitur: † Si peto a te legatum, vel certam rem legati nomine, t tu cõfiteris rem legatam, tibi preiudicat, ita q; damnandus es, siue res illa est in rerum natura, siue tam debuit esse: sed vbi est in rerum natura, condemnaris ad ipsam rem: alias id est, si non est in rerum natura, cõdemnaris, ad ipsam estimationem. [Iulianus ait.] scilicet t male vno modo: q; quod dicit hic, corrigitur. j. eod. l. vlti. Alio modo exponitur, Iulianus ait, t bene. [Certum.] Secus si incertum: vt.j.eod.l.certũ.
2 [Damnandus.] ergo apparet, † q; in causa ciuili ferenda est sententia. [Habetur.] vt.ff.eo.l.j. Sed in hoc cauete vobis: q; si quis confitetur rem certam, t est in rerum natura, debet cõdemnari ad rem, alias ad rei estimationem: vt.ff. de dolo. l. arbitrio. §. non tantum. t.ff. de tritic. l. in hac. Sed lex videtur contra. j. eo. l. vltima. Ad quod potest dici pluribus modis, vno modo sic: Si quis cõfitetur de re, que non est in rerum natura, sibi preiudicat. Et hoc ait Iulianus, t male, vt in lege contraria. Vel dicatur secundo modo, † Si quis cõfitetur rem, que non erat in rerum natura, si quidem erat in mora, preiudicat sibi: quia mora sua tenetur: vt hic, et
3 j. de verbo. oblig. l. si ego legati. Si autem confitetur rem, de qua incertum est fit in rerum natura vel non, secus est, vt.j. de verb. oblig. l. si Stichus. t.l. si certos nummos.

Odof.

Summarium.

1 Confessio falsa non preiudicat confitenti.
2 Confessio solutionem equiparatur.

1 SI is, cum quo. † Conuenieba te lege Aquilia dicẽs q; seruũ meum occideras, confessus fuisti, t non occideras tu, sed alius: hec confessio tibi nõ preiudicat, quia ab alio est occisus. Secus si ab alio non est occisus, quia tunc preiudicat. [Non occiderit.] quia si per errorem facti, &c. vt.ff.eod.l.§. dixi. [Tenetur.] sub aua actione in factum. Sed si a nullo est occisus, non preiudicat: vt.ff. ad legem Aquil. l. inde Veratius. in fin.
2 cum lege sequ. † Confessio enim est similis solutioni. Vnde si aliquis soluit damnum ab alio datum, non repetit. Sic si cõfitetur, vt.ff. de condictio. indeb. l. repetitio. Sed dic mihi, quomodo debet intelligi, quando ex certa scientia confessus est. Et hec lectura caret omni scrupulo. Item si per facti errorem, potest dici in lege Aquilia, quia licet error facti non preiudicet, vt.ff. eod. §. dixi, Fallit in lege Aquilia illa ratione, quia qui soluit indebitũ ex causa, que crescit per inficiationem, vt.C. de cõdictio. indeb. Leo, que. alias repeteret, vt.ff. de condict. indeb. l. sed t si me putem. t.l. t elegantet. in pan. Odof.

Summarium.

1 Confitens se debere Stichum, condemnatur ad soluendum.
2 Sententia in confitentem est ferenda.

1 QUi stichum. In lege ista dicitur: † Si aliquis cõfessus est se debere Stichum, siue Stichus est mortuus, siue post litis contestationem decessit est condemnandus debitor. [Mortuus.] scilicet ipsi confitenti. [Decesserit.] subaudi et ita post mortem: vt.ff. de verb. oblig. l. nemo. §. j. Secus si ante mortem est mortuus: vt.j. eod. l. vltima. [Est.] scilicet diffinitiue. Et
2 ita facit pro sententia Dar. † q; in confitentem est ferenda sententia: vt argu. de condict. indeb. l. sed t si me putem.

Odof.

Summarium.

1 Confessus certum in iure habetur pro iudicato.
2 Confiteri certum quid quando quis dicatur.
3 Confiteri certum qualiter vigeatur quis.
Testis obscure loquens cogitur ad declarationem sui dicti.
4 Conuentus rei vendicatione si confitetur, habetur pro iudicato
5 Confessio facta in iudicio parte absente, non preiudicat confitenti.
6 Confessio procuratoris non sufficit vt dominus damnetur. §.
7 Confitens pro alio quando preiudicet, t quando non.
9 Iudex non debet plures admittere procuratores ad agendum.
10 Pupillus confitens in iure sine tutore non preiudicat sibi.

Confess

11 Confessus in iure quantum tempus habeat ad soluendum.

1 CErtum confessis. Jn.l.ista dicitur:† Si aliquis confitetur certũ in iure, habetur pro iudicato: si incertum,non habetur. Qui ergo confitetur certum corpus,quia confitetur certum corpus,habetur pro iudicato, nõ qui incertum, non debet cogi vt certum confiteatur.Et dicitur aliquis confiteri incertum.dicit aliquis debeo Strichum,vel fundũ: confitetur aliquis,debeo rem:vel debeo non dicit quãtum, debet
2 vigere vt confiteatur.[Certum cõfessus.]† Dicitur certum quid confiteri,quando confitetur quid,quale,quantum sit quod debetur,vel fatetur:vt.ff.si cert.pet.l.certum.ff.de verb.oblig.l.stipulatio.ff.l.vbi autẽ.[Confiteatur.]subaudi non habetur pro iudicato.[Corpus.]scilicet,sed incertũ.[Oportere.] si confessus fuerit, & hoc quando petitur alterutrum precise. Secus si agerem ex alternatiua promissione,& tu confiteris,qd valet,licet tua sit electio: vt.ff.de verb.oblig.l.vbi autem.§.qui illud.Sed dic mihi.confiteatur aliquis incertum,† quomodo potest vigere vt confiteatur certum? Captis pignoribus, vel mulcta indicta,quia percipiet sub anno decem libr arum,vel faciet capi bona sua, vt alias dicitur Jnstit.de satisdã.tut.in fine.ff.de muner.& honor.l.si quis.§.plaeuit.Et ita colligitur hic argumentum quod si testis obscure loquitur,debet cogi ad declarationem sui dicti,etiam post apertũ dictorum testium:vt argu.ff.de testa.l.heredes.§.sed & si notam.et ff.de questionib.l.repeti.[Esset.] scilicet,& ideo ferenda est sententia:vt.ff.eod.l.Julianus.

4 Si alia. Jn.§.isto dicitur:† Si conuentus rei vendicatione habetur pro iudicato,si confitetur, vt.ff. proxime habuistis.ita conuentus quacunq; alia actione habetur pro iudicato.Unde ei,qui confitetur se debere, datur dies ad soluendum,vt in rei vendicatione datur ad rem restituendam: & si res non restituatur,iurabitur in litem.[Liuli.] vt certi conductio de mutuo.[Bonoraria.]vt de cõstituta pecunia,interdicto, vt.ff.de tabulis exhib.l.i.[Uel restitutorio.] vt quod vi aut clam.[Uel prohibitorio.]vt de operis noui nuntiatione.[Subsequi.] subaudi condemnando,& assignando diem adsoluendum. [Dabitur.] arbitrio iudicis statuẽdum:vt Jnstit.de offic.iudic.§.i.& ii.[Estimabitur.]scilicet quantum in litem iurauerit:vt.ff. de rei vendica. Lqui restituere.Jn personali datur tempus ad soluendum olim duorum mensium,hodie quatuor,vt dixi.ff.titu.proxime.l.debitoribus.

5 Si quis absente. Jn.§.isto dicitur:† Si aliquis absente aduersario suo confitetur se debere,non habetur pro iudicato. Sicut enim si libertus iurat dare operas patrono,eo absente non preiudicat ei, ita hoc casu:vnde ille debet confiteri presente aduersario suo,vel procuratore:& tunc preiudicat domino,pupillo,vel adulto.Et certe non,si contrarium a domino probetur.[Confessus sit.] scilicet se debere.[De operis.]scilicet absente patrono: aliàs secus est:vt ff.de liber.& au.l.iuriurando.[Condemnari.] Verum est secundũ hec tempora:vt.ff.de iudic.l.& post dictum. Sed hodie secus: nã hodie contrahitur eremodicium, &c.vt.ff.de iudic.l.properandũ. & l.si quidem.Sic ergo debet confiteri presente aduersario,vel procuratore,vel tutore,vel curatore,vt.ff.dicit.[Sufficere.]cum per errorem confitetur,si dominus paratus est probare contrarium.

6 ¶ O: Segnori,habetis hic,† quod confessio procuratoris, & similium non sufficit:id est si confitetur procurator meus se debere,non preiudicat mihi.Sed lex videtur cõtrarium.ff.de procur. Lnon solum.in princip.& ff.ad legem Aquiliã.l.proinde.§.ff procurator.Unde circa hunc articulum,& vt plene liqueat articulus
7 iste,ita distinguendum est:Cum quis confitetur pro alio,† aut est defensor sine mandato,aut cum mandato.Si est defensor sine mãdato non preiudicat.vt.ff.de interrog.actio.l.si defensor.& l.quod meo.Si cum mandato confitetur verum preiudicat domino,vt in lege contraria.Si falsum non preiudicat domino, si dominus paratus est probare contrarium: sed procurator tenetur actione in factum confitenti,vt in.d.§.ff procurator.& ff.ad legem Aquiliã. Lproinde.Idem dico in confessionibus subditorum:si confitetur verum,preiudicat vniuersitati:sed si falsum, non preiudicat vniuersitati.Et hec sunt vera, que.ff.diximus. Bene tamen possumus vti alia diuisione:† Confessio procuratoris non preiudicat
8 domino,cum dominus est litem contestatus.Idem dicam in tutore,vel curatore.Et ita intelligam hoc,& ff.de admini.tuto.l.i.§. sufficit.Secus si procurator est litem contestatus, quia preiudicat domino,vt in lege contraria.& C.de procur.l.neque. Vel potest dici,quod confessio procuratoris non preiudicat domino,nisi habeat liberam,& generalem administrationẽ,vel speciale mandatum,vel nisi fit in rem suam.vt.ff.de procurat.l.ignorantia.& l. procuratoris tui.& l.mandato.& argumen.ff.de voli excepti.l.procurator.& l.apud Celsum.§.quesitum. Uel dicatis,post litis contestationem nocet,ante non.Sed hic quero,duo sunt procuratores constituti ad agendum,& quilibet insolidum,ambo admissi sunt ad agendum:vnus confitetur positionem.& alter negat:cuius confessionem stabimus? Dicunt quidam,cõfessioni,que est pro reo contra actorem:vt.ff.de actio.& oblig.l.Arrianus.cum suis similibus, quod stabimus confessioni,que est contra partem procuratoris, non que pro se:vt.ff.de interrog.actio.l.de etate.§.ff.

9 ¶ O: Senoni,in hac questione non dicimus,† quod iudex non debet admittere plures procuratores ad agendum,ne distinguat, alias distringuant,&c.vt.ff.de admin.tuto.l.si decretũ.in fine.Unde eligendus erit idoneior:vt.ff.de popular.actio.l.si plures.& de accusa.lege si plures.Sed quid si admissi sunt: Dico quod stabitur confessioni,que magis congruit veritati,qua intuentur acta:ar.gumen.ff. de testib.l. ob carmen. in fine. Si non apparet que magis congruit veritati, tunc potuit statur eligue facit pro reo,quam que pro actore:vt.ff.de actio.& obligat.l. Arrianus.& de regul.iur.l.fauorabiliores.

10 Jn pupillo. †Si pupillus confitetur in iure sine tutore,non valet: aliàs sic,idest si minor cõfitetur curatore authore,valet,sed lesso postea restituitur. [Jn pupillo.]scilicet confitente:vt.C.de author.prestan.l. clarum. minorem adultum restituimus,etiam si sine curatore confessus est: quod non puto verum:vt.C.de author.prestan.l.clarum.Unde restituemus,si apparet eum esse lesum:quia restituitur minor, si lesus est sui facilitate,vel dolo aduersarij:vt.ff.de minor.l.j.§.j.

11 Confessi. Hic dicitur:† quod cõfessi in iure post condemnationem habent illa tempora,que dãtur cõdemnatis.[Post confessionem.] id est, condemnationem. [Tempora.]vt.ff.titu.j.de debitoribus.Ubi dicatis,si quis confitetur ex ordine.habet tempora,que dantur condemnatis. Si autẽ confitetur extra ordinem fit ei preceptum,vt dixi.ff.eod.l.j.

Odof.

Summarium.

1 Confessus & condemnatus si in executione velit aliquid dicere an debeat audiri.

1 CUm fideicõmissum. † Ego petebam & te quod dam legatum,vel fideicommissum coram tu dice ordinario:ipse delegauit iudicem inter nos quendam: postmodum confessus fuisti coram delegato iudice te debere:apparet postea te non debere:nunquid absolueris,si ideo appareret non deberi,quia non fuit reluctum. Et certe iudex delegatus non potest absoluere,sed ordinarius.Si autem nõ debetur ideo, quia deducto ere alieno nihil est in bonis,vel solutum est,hoc casu potest iudex delegatus absoluere.[Arbiter.] id est,iudex. Sic ff.qui satisda.cogan.l.arbitrio.[Posse.]scilicet cum distinctione, que sequitur.[Fuit.]scilicet reluctum.[Absoluere.] scilicet,sed remittere ordinarium,vt dicitur in fine.huius legis.[Non erat.] et sic non debentur legata:vt.ff.ad legem Falcid.l.j.[Absoluatur.] Sed que est ratio huius distinctionis? Certe potest dici quod ratio est ulla:hic enim quando nihil omnino debetur,& ipse confessus fuit se debere apud ordinarium,ordinarius debet eam revocare.Sed vbi nihil est iste confessus,est verum:verum quia non debetur quicquam,opus est quod absoluatur:quia inanis est actio, quam inopia excludit debitoris:vt.ff.de dolo.l.nam inanis.Sic alibi fit differentia inter iudicem ordinarium,& delegatum: vt.ff. de procur.l.si reus.

Odof.

Summarium.

1 Confitens rem,de qua dubitatur an sit in rerum natura, non condemnatur.

1 NOn omnimodo. †Si aliquis cõfitetur rem, de qua dubium est sit in rerum natura,vel non, non debet condemnari.[Sit.] scilicet secundum sententiam Pauli:sed aliter vt dixi.ff.eod.l.Julianus.

Odofredus.

De cessione bonorum. Rubrica.

Quia condemnati, vel quasi condemnati interdum cedunt bonis, ideo ponitur hic titulus. Et quod dicit Rubrica, de cessione bonorum, subaudi videamus, cuius effectus sit.

Summarium.

1 Debitor bonis cedente, quis creditorum sit præferendus.

QReditori, In lege ista, ne videretur impertinens ad hunc titulum, ponitis ita casum: † Quidam debitor habebat multos creditores, & dicebant debitori, Solue, solue: & ipse dicit: Non permittis me vivere: cessit bonis. Modo quæritur utrum si aliquis creditor mutuauit ob ædificium reficiendum, debeat esse potior: Et respondetur q̃ sic in illo ædificio. [Ob restitutionem.] id est, ob refectionem datur, quia præfertur aliis creditoribus, quia habet illud ædificium tacite obligatum: vt. ff. si cert. pet. l. creditor. & ff. an quib. cau. pig. tac. contrab. l. j.

Odofredus.

Summarium.

1 Debitor si cedat bonis, an is, qui pecuniam mutuauit vt ceteris satisfaceret, sit præferendus.

IN personalibus. Et vt ista lex suauiter nõ videatur impertinens ad hunc titulum, ponitis ita casum: † Quidam debitor habebat multos creditores, cessit bonis. Modo quæritur, si est aliquis creditor, qui mutuauit pecuniã vt satisfaceret pluribus creditoribus, vtrum habeat priuilegium in exigendo: Et respondetur q̃ sic. [Succedam.] & ideo priuilegium habet exigẽdi: vt. C. de his, qui in prio. loc. cred. succ. l. j. & ff. & ff. que res pign. vel hypo. oblig. post. l. Aristo. Nam in personalibus actionibus, &c. vt. ff. qui potio. in pig. habeam. l. ij.

Summarium.

1 Debitor cedens bonis si post aliquid acquirat, condemnatur inquantum facere potest.

IS, qui bonis. In lege ista dicitur: † Si debitor cedat bonis, si acquirat aliquid, condemnatur inquantum facere potest, & nõ vltra. [Postea.] id est, post cessionem bonorum. [Potest.] vt. j. de reg. iur. l. in cõdemnatione. Sed nunquid quando cedit bonis, debet condemnari inquantum facere potest: Certe non, imo ex rationibus ei viis ad iubbigar: vt. C. eo. l. j. [Inquietari.] scilicet de eo, quod postea non querunt.

Odof.

Summarium.

1 Debitor qui bonis cessit, ante distractionem bonorum penitere potest.

IS, qui bonis. † Debitor cessit bonis, antequam crediores vendiderunt bona, penitet eum, erit ne audiendus: Certe sic: post venditionem bonorum nõ, sed ante sic. Et hoc dicit hec lex, cum seq. [Non veneunt.] id est, non erunt vendenda. [Veneant.] Et ita locus est penitentie: vt. ff. de coll. l. nunquam. Secus in contractibus: vt. C. de actio. & obliga. l. fient.

Odof.

Summarium.

1 Debitor, qui bonis cessit, si postea acquirat, qualiter cõueniatur.

QUi bonis. In l. ista dicit: † Si debitor cedat bonis, & bona debitoris vendantur, & debitor postea acquirit aliquid, si est modicum, nõ cõuenietur: si est multũ cõuenietur iudicabilm? modicum, vel multum: Et certe ex qualitate: vt si ei qui cessit bonis, aliquis legauit alimenta in memoriã paterni nominis: hic certe non põt conueniri: q̃ iste videtur habere modicũ. Sed & si vsus fructus est ei relictus in sustentationis causa, non tenet. Sed si mille mercedes habet ex illo vsufructu, potest postea conueniri. [Et tum habuimus.] [id, quod acquisierit, sit modicũ, vel multum. [Quod quæritur.] [interdum ex quantitate, vt. j. dicit. [Venundari.] q̃ debet condemnari inquantum facere potest: vt. ff. eo. l. ij. Satis est.] Sed si magnũ esset acquisitum, de hoc cõuenitur inquantum facere potest: vt. ff. eod. l. ij. Unde notate & ex qualitate & ex quantitate quid cõsideratur: vt. ff. de legati. tuto. l. legitimos. & ff. de pign. actio. l. si pignor.

Odof.

Summarium.

1 Debitor post cessionem post iterato conueniri.

SI debitoris. † Debitor cessit bonis, creditores vendiderũt bona debitoris: postea debitor multa acquisiuit, potest iterato conueniri. [Possit.] vt quia multe, & magne sunt: vt. ff. lege proxima.

Odof.

Summarium.

1 Debitor cedere volens non auditur ante confessionem debiti.

QUi cedit. † Debitor habet multos creditores: conuocat omnes creditores, Solue, solue. Ipse dicit: Non soluam festucam, q̃ non debeo denarium. Dicunt ipsi: Non ibunus ad iudicem. Et ipse tunc dicit: Credo bonis. Non est locus tunc cessionis bonorum, nisi tunc cum quis cõuictus est, vel confitetur. [Nõ debet.] q̃ sibi non est contrarius, quia nõ debeo, credo bonis. Et allegãs contraria repellitur. Secus si confitetur, quia non est contrarius.

Odof.

Summarium.

1 Debitor & in iure, & extra ius potest bonis cedere.

BOnis cedi. † Debitor potest cedere bonis coram iudice, sed & etiam extra ius, & vocare creditores, & dicere, Credo bonis. Itẽ potest fieri inter presentes, & absentes. [Potest.] scilicet inter presentes, & absentes. [Declarari.] ita in absentes: vt ff. de actio. & oblig. l. ex consensu.

Odof.

Quibus ex causis in possessionem eatur. Rubrica.

Dictum est. ff. de vere condemnatis, & de quasi condemnatis, qui veniunt ad iudicium, & condemnantur, vel cõfitentur; verum quia vocati interdum non veniunt, & ex certa causa mittit quis in possessionem contra eos: subiectitur hic titulus. Vel potest dici, q̃ post cessionem bonorum, mittitur quis in possessionem bonorum, ideo ponitur hic titulus. Et notate quod differẽtia est inter istum titulum, & sequentẽ: & potest notari duplex differentia. Una talis: In titulo isto tractatur de missione in possessionem faciẽda quod est intelligẽdum contra eum, qui non defenditur. In sequenti titulo tractatur qualiter bona postea vendantur. Sed certe hec sola differentia non est bona, tum quia ex isto titulo non soli possidentur bona, imo venduntur: vt. j. eod. l. fulcinus. §. 1. Unde potest dici, hic tractatur ex quibus causis creditores mittuntur in possessionem principaliter, & qualiter fiat venditio, si iuratur, & ita fit missio ex primo decreto: vt. j. eod. l. cum ex legati. In sequenti titulo tractatur qualiter bona debitoris possideantur, ad est vendãtur, & ventur in solutum, & ita ex secundo decreto. Unde si erat dominus possessor, efficietur ipse alterius, id est, si non erat dominus, paratus cautã vsucapiendi: vt. ff. de damno infect. l. pretorio.

Summarium.

1 Missio in possessionem olim tribus ex causis fiebat.
2 Missio in re vna tantum fit quandoq;

RRes fere. In l. ista tractat Iurecõsultus ex quibus causis fiat missio in possessionem omnium bonorum. † Et certe fere tres sunt causse,

se, ex quibus olim fiebat missio. Una est causa rei seruande, alia est causa legatorum. Unde heres non satisdat de legato prestando, die, vel conditione adueniente. Tertia est ventris nomine. Sed ex causa damni infecti non mittitur quia in possessionem vniuersorum bonorum, sed illius domus tantum ex qua timetur damnum dari. [Fere.] Si habetis in litera fere, fere ideo dicitur propter missionem ex causa damni infecti. vt inducat litera sequens. Vel dic fere, non solum olim fiebat missio ex his tribus causis, uno ex alia causa, puta ex Carboniano edicto: vt. C. ad Carbon. l. i. t. 8. C. de Carbon. edicto l. i. §. i. per totum titulum. [In possessionem.] s. omnium bonorum. [Causa.] Et loquitur hic secundum antiqua

2 tempora: † Si petebam a te decem, et tu non defendebaris, ferebatur sententia interloquutoria contra te, et postea mittebar in possessionem omnium bonorum: vt. C. de bon. auth. iud. possid. l. cum proponis. Hodie secus, quia mittitur in possessionem pro mensura debiti declarati: vt in auten. de eghid. a introduc. reis. §. si vero. [Gratia.] Intelligatis, fiebat olim missio in possessionem omnium bonorum interdum, et interdum non. Verbi gratia, si heres non satisdat de legato prestando adueniente die, vel conditione, mittetur in possessionem ei legate, dantaxat si est contumax post sex menses mittetur in possessionem omnium bonorum: vt. C. vt in possess. lega. l. is, qui. t. l. qualuis. t. C. vt in poss. lega. l. certa. [Nomine.] Fit enim missio: si enim mulier dicit se pregnantem mittitur in possessionem ventris nomine: vt. C. de ventre in possess. mitten. l. i. §. si ea. In casu tamen fiebat missio vnius rei tantum, vt dicit, o. ani, etc. [Timetur.] Et hoc casu fit missio primo ex primo decreto, postea ex secundo: vt. C. de damn. infect. l. si finita. §. Iuhanus.

3 † Sepe fit etiam missio in re vna tantum, sicut potest videri in cognitali: vt. C. si ex nozali causa ag. a. l. ij. infine. t. C. de nozali act. [Actio.] §. vltimo. Odofre.

Summarium.

1 Potestatem sui quis facere dicatur.
2 Defendere se quando quis dicatur.
3 Bonum purgare potest, qui ab inicio se non defendit.
4 Missio quando fiat in possessionem rei petite.
5 Eremodicium quando contrahatur.

Rector ait. Circa hunc tractatum pretor fecit edictum suum, et in hac lege inseruntur verba edicti pretoris, que sunt talia:

1 Aut pretor: † Qui iudicio sistendi causa dedit fideiussores, si ipse potestatem sui non faciat, vel non defendatur, in possessionem bonorum eius iri iubebo. Et dicitur potestatem sui facere, siue defendat se per se, siue per alium, siue se non defendat, et conditio creditoris non efficiatur deterior. Potestatem sui facere non videtur, si latitat, vel si absens est defendi non videtur, quia nec per se, nec per alium, vel nullo modo defenditur. Sed si aliquis incepit defendere, et non perseueravit, non videtur defendi, qui ab initio non defendit se, sed ex post facto se defendit. [De. fert.] vt quia non possidet inmobilia: vt. C. qui satisda. cogā. l. secundum. in princip. [Faciat.] scilicet in iure: vt. C. de damno infecto. l. iij. §. pretor. [Iubebo.] scilicet olim in possessionem omnium bonorum, hodie secus: vt. C. de bon. auten. and. possid. authen. ei, qui iurat. [Potestatem.] Incipit exposito edicto. [Aduersarius.] id est, actor. [Habeat.] id est, siue reus latitet, siue non. [Possideri.] scilicet et vēdi. Nam hoc edictum habet duo capita: ex primo fit missio contra eum, qui non defenditur, latitet vel non: ex secundo venditur bona, si latitat: vt. C. eod. l. Fulcinius. Et dicitur quis latitare, etc. vt. C. eod. l. Fulcinius. §. qui fere. t. §. seq. [Non facere.] Et videtur quantum ad hoc vt possideantur bona, non autem vt vendantur. [Facit.] quia non videtur frustrande dilationis, etc. vt. C. de iudic. l. non videtur. t. iudic. solui. l. vir bonus. [Obstat.] scilicet ab initio non defendi. [Nunc.] id est, in presenti. [Offeratur.] defensio subaudi. Unde verba ista, scilicet quando quis plene defendit, vel non, sunt accipienda, vt dicitur. C. ex quib. cau. ma. l. item

2 aut pretor: in fine. t. Quid ergo. † Hā dicitur quis defendere, quādo plene se defendit, vel satisfacit. Unde siue ab initio defenditur, et non defenditur plene, quia non perseueratur, et sic defendi non videtur, non purgatur mora. Siue non defenditur ab initio, sed ex post facto: ita videtur defendi, purgatur mora. Et sic notate, qō non videtur defendi qui non ad plenum defenditur. Sic non videtur adeptus possessionem, etc. vt. C. de acquiren. possess. l. non videtur. t. C. de diuo. t repud. l. iij. Item notate, † quod si quis ab

3 initio se non defendit, quod licet purgare moram, licet non liceat in contractibus: vt. §. de actio. t obligat. l. traiectitie. In iudicio sic: vt. C. si quis cautio. l. t si post tres. Sic t in arbitrijs, vt. C. de arbitr. l. ij. cum vtes. §. vltimo. t. l. sequenti. Et circa legem istam, t vt intelligatis sequentia, et que dicentur in sequenti titulo, subdistinctio talem diuisionem: Quum quis conuenitur, t non defenditur, si conueniatur personali actione, vt condictione indebiti, hic si non defenditur, olim fiebat missio in possessionem omnium bonorum causa rei seruande: vt. C. de bon. auth. iud. possid. l. cum proponas. t. l. proxima. Hodie fit missio pro mensura debiti declarati: vt in auten. de eghid. a introd. reis. §. si vero t quidam putarent. Si vero agitur re ali actione, in casu isto dicunt quidam, quod fit missio omnium bonorum, vt. C. si seruus vendā. l. is, cui. Verius tamen est

4 vt dicamus sic: † Quum agitur re ali actione, si ad viam rem, fit missio in possessionem rei petite: vt. §. eodem. l. Fulcinius. §. penu. t vltimo. Si autem agitur pro omnibus bonis, vt qua agitur hypothecaria actione pro omnibus bonis obligatis, vel potest haberi pro tota hereditate, fit missio in possessionem omnium bonorum: vt. C. communia. de leg. l. prima t secunda. Nec obstat. l. is, cui. C. si seruit. vendic. quia olim fiebat missio in possessionem omnium bonorum, vt ibi. Hodie tamen fit vt in prealleg. auth. ei, qui iurat. Si autem queratur vtrum reuerso postmodum audiatur: respōdetur, si missio est facta ex ri personalis actionis, audiatur perpetuo de possessione, vel proprietate: quia fit solummodo vt aduersarius veniat tedio responsurus: vt. C. vt in possess. lega. l. is, cui. Si autem lis est contestata, t lata est sententia diffinitiua, postea non auditur de possessione, vel de proprietate: vt. C. de iudic. l. properandum. §. finautem. Si autem agitur reali actione, et facta est missio rei petite, si non est lis contestata de possessione intra annum, de proprietate perpetuo auditur: vt. C. vbi in rem actio. l. prima. et C. de prescript. trigin. annor. l. si quis emptionis. Si autem lis non est contestata, non auditur de possessione, vel de proprietate: vt. C. de iudic. l. properandum. §. finautem reus. Et hec vera sunt, quum aliquis non defenditur ante litis contestationem. Si aliquis se subtrahit post litis contestationem subdistinguitur: Si est actor, olim non contrahebatur eremodicium, sed debet circumduci edictum, nisi in causa liberali: vt. C. de liberali causa. l. omni. t. C. de iudic. l. t post edictum. Hodie vero si liquet de causa, post triennij debet iudex acta percunctari: si inuenit reum habere bonam causam, absoluit eum: alias, id est, si non inuenit reum habere bonam causam, condemnet eum actori: vt. C. de iudic. l. properandum. §. t si quidem. Si autem non liquet de causa, non potest ferri sententia diffinitiua: sed circumducuntur acta vt absoluatur ab

5 obseruatione iudicij. † Iure autem nouissimo Authenticorum, etiam si subtrahit se actor, contrahitur eremodicium, t expectatur per annum, t receptis testibus reus absoluitur, si venit intra annum, cognoscitur, t fertur sententia diffinitiua: si se subtrahit, tunc expectabitur per annum: vt in auten. de litigios. §. omnem. Si autem reus abest, si quidem post litem contestatam, si liquet de causa, fertur sententia diffinitiua contra reum, si pro actore liquet, t mittitur in possessionem, t reuerso non auditur de proprietate: vt in. §. finautem. C. de iudic. l. properandum. Si autem non liquet, tunc: secus: vt. C. quomodo t quan. iudex. l. consentaneum. Si autem agitur in personam, eadem remedia habent locum, que habent contra reum, vt lite non contestata.

Odof.

Summarium.

1 Missio t venditio quando contra pupillam fieri possit.
2 Pupillus ex sua persona, non patris est puniendus aut gratus.
3 Fundus muliebris quando prescribi possit.
4 Contractum cum pupillo quando dicatur. §.
6 Heres adeundo hereditatem dicitur quasi contra here.
7 Pupilli ex suo contractu conuenti bona possidentur, si non defenditur.
8 Defendi quando quis dicatur.

Apud Julianum. In lege ista ponitur talis casus: † Titius cum patre pupilli habuit rem communem: cui patri pupillus successit: agit Titius cum pupillo communi diuidendo: pupillus non defenditur: quid ergo fiet? Fit missio, t post missionem fit venditio, si dicatur patrem pupilli recepisse fructus: alias non fit venditio. Sed Marcellus distinguit, Si conuenitur de contractu defuncti, fit missio, t nō venditio, t tempus pubertatis non spectatur. Alias fit tantum missio, si spectatur pubertatis tempus. [Habuerit.] scilicet cui pupillus extitit heres. [Debeat.] scilicet quia non fuit pater contumax. [Possideātur.] scilicet queritur. [Eius.] id est, patris. [Ueneant.] quia non percepit fructus, vel fecit rem deteriorem. [Pubertatem.] Unde notate plura magistralia: Si pupillus conuenitur ex persona sua, possidentur interim bona pupillus est, imo et

post pubertatem venduntur. Si autem conueniatur ex contractu paterno, non solum possidentur bona patris, imo venduntur.

2 Vnde colligimus hic, † quod pupillus ex sua persona est priuilegiatus, sed ex persona patris non est priuilegiatus. Et ita dicimus hic colligendum, quod non debet licere heredi, quod non licet defuncto. Et ad hoc facit. ff. de in dic. Heres. ff. de verb. obli. l. ij. §. ex his. Item colligimus hic quod non debet heres magis esse priuilegiatus, quam is cui succedit. Et ad hoc facit. ff. si adu. vend. pign. l. j. ff. ff. de minorib. l. Emulius. Item notate q aliquid concedatur ex causa peculii, quod non conceditur ex causa preterito. † Sic q fundus mulieris antequam detur in dotem, potest prescribi post nos, vt. ff. de fundo dotali. l. si fundum.

4 § Contractum. † Si conueniatur pupillus ex suo contractu licet bona possideantur, non venduntur. Et dicitur: contractum cum pupillo, sine contrahat cum seruo suo: nam ex contractu serui sui pot teneri pupillus vel de peculio, vel quod iussu, vel institoria: q in omnibus casibus intelligitur cum eo contractum: q ideo bona possidentur, non tamen venduntur. [Dici.] vt si contrahantur bona pupilli, possideantur, non vendantur. [Iussu.] vt. ff. quod iussu. l. j. [Possit.] vt. ff. de institor. l. si mancipii. §. sed q si impubes. [Est.] vt. C. si tut. vel cur. l. etiam. [Edicto.] scilicet hoc, vt possideantur bona, non venduntur.

§ Si pupillus. In. § isto, cum duabus legibus sequentibus ponitur talis casus:
5 † Pupillus extitit heres alicui, q legata fuerunt ei ab eo relicta: nunquid in casu isto intelligitur cum pupillo contractum, q ita huic edicto locus non sit: Et respondetur quod sic: ergo bona pupilli possidentur. Quod est verum, si non defendantur, quia non habet tutorē: vel hz, sed nō defendit eū. Sed si aliquis defendat pupillū cessat hoc edictum. [Alicui.] scilicet ex testamento, vel ab intestato, quam potest tutor authoritate adire: vt. C. de iure deliberandi. l. potuit. q. l. si infans. [Elegant.] scilicet vel bona defuncti, vel pupilli. [Contrahere.] id est, quasi contrahere. † Nam heres adeundo hereditatem quasi contrahit: vt Institu. de oblig. que ex quasi contra. nasc. §. heres. [Se.] scilicet hereditati paterne. [Videtur.] Et hoc colligitur ratio. quare pupillus non potest adire locupletem hereditatē sine tutore, quia non debet obligare se sine tutoris authoritate: vt. ff. de author. prestan. l. obligari. q eodem obligat se, vt hic, q. ff. de acquir. here. l. nemo. [Vel curatore.] quia pupillo potest dari curator: vt Institu. qui dari tut. pos. §. certe autem rei. [Possessio.] q videtur aliquis defendere, vt. ff. eo. l. fin. in fine. quia nemo, &c. vt. ff. de procur. l. qui propriū. §. ff.

7 § Non defendi. † Cum pupillus conueniatur ex suo contractu, si non defendatur, bona eius possidentur: q debet aliquare pretor pupillum nō defendi. Et aliquet pretor, si moniti sunt, q non venunt: sine monitu negant se defendere, sine taceant: Vnum sciatis, si missus est actor in possessionem, si postea extitit defensor q indubitanter iubetur exire de possessione missus ex isto edicto. Idem in furioso, vt si non defenditur, iussus iubetur exire de possessione. [Propter necessitatem.] id est, propter suo sanguinis, vel propter charitatem, vt quia animus est, vel alia ratione. vt quia amicus. [Bonorum.] quia hec sunt propria: vt. ff. quod cuiusq; vniuer. nom. l. j. §. quibus. q. C. de epis. audien. l. de creationibus. [Possideri.] quia si quis ab initio non defendatur, si non defenditur, q ideo iubetur de possessione exire: vt. ff. eod. l. §. [In furioso.] vt dixi in casu, q. ff. ex quib. cau. maio. l. item que pretor. in fine. q. l. ergo.

Ait pretor. Vos habuistis in superioribus quod bona pupilli ex suo contractu possidentur: verum quia interdum pupillus pupillare non defenditur, q in pupillari etate defenditur, hic inseruntur quedam verba, q ea vide.
8 † Et dicitur defendi, si ille, qui vult eos defendere, paratus sit satisdare. Itē sine defendit se per se, vel per alium, erit locus huic edicto. [Teneri.] Habuistis quedam verba pretoris. ff. eodem. l. ij. hic inserantur q alia. [Fuerit.] vt Institu. quib. mod. tute. finit. [Jubebo.] q cognoscetur de iure vtriusque. [Recte.] Ecce exposito Vlpiani. [Scriptum est.] Sabaudi authoritate tutoris, alias non valet: vt. C. de author. prestan. l. clarum. [Sed in rem.] id est, per alium defendatur. [Satisdationem.] scilicet iudicatum solui. Secus si proprio nomine conueniretur: vt Institu. de satisda. §. sed hodie: verum tamen suo nomine conueniuntur, &c. vt. ff. qui satisda. cogan. l. fecundum. [Reddito.] scilicet vt exeat de possessione. Vel redditio inter dicto. scilicet actionis in factum ex hoc edicto: quia ex quolibet interdicto, ex quo non datur actio in factum: vt. C. de ſo, per quem fac. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Creditores qui in bonorum possessionem mitti possint.
2 Bona debitoris quando vendi possint.

1 In possessionem. † Non solum creditores, quibus debetur pecunia pure, vel in certum diem, mittuntur in possessionem, imo illi, quibus debetur sub conditione. [Et si.] id est, quamuis. [Sit.] quasi dicat, nedum si debetur pure pecunia, imo q si sub cōditione, sit missio in possessionem. Sed videtur contra. ff. quando dies leg. cedi. l. vna q. ff. si certum pet. l. certi condict. in princip. Item creditor est ille. &c. vt. j. de verbo. signi. l. creditores. Quid ergo dicemus? Respondeo, hic intelligi sub conditione que erat omnino extitura, puta si sol oriatur crastino vt. ff. de condict. indeb. l. sub conditione. q. l. sequen. Sed potest dici melius. licet non posset conueniri, penderet tñ ad debitum, tamen si forte est suspecta persona. ex hac causa fit, vt arguunen. ff. de pigno. l. quesitum. Vel, quod est verius, licet ante diem non petatur debitum, cautio tamen fit: q sicut si petitur debitum, q non defenditur, sit missio, ita si petitur cautio: vt. ff. de iudi. l. in omnibus.

2 § Cum dicitur. Dic dicitur: † Si bona debitoris possidentur per creditorem authoritate iudiciaria, si debitor latitat, bona possunt vendi, non tamen bona pupilli. vel absentis causa Reipublice. Et intelligitur volo malo abesse, si captus est ab hostibus, q interim datur curator bonis. [Absuerit.] vt. ff. de damno infec. l. si finita. §. si forte.

Odof.

Summarium.

1 Creditor in possessionem missus, non aliquid ex bonis debitoris.
2 Aliqui debeant ex bonis, in quorum possessionem missi sunt.
3 Debitoris bona quando possideantur, q vendantur.
4 Bona in causam iudicati q ex diffinitiua capiuntur.
5 Debitor quando fraudationis causa fugere dicatur.
6 Animus q corpus in acquirenda hereditate requiruntur.
7 Latitare quando quis dicatur. ff.
9 Pupillus quando equiparetur furioso.
10 Latitare varijs modis quis dicitur.
11 Bona latitantis an vendi debeant.
12 Debitoris in diem, vel sub conditione bona vendi non debent.
13 Debitor dicitur. a quo exigi potest.
14 Pater si occulter se ob contractum filij, an possint bona eius vendi.
15 Possidens fundum meum, quem volo conuenire, si latitet, an mittar in possessionem bonorum suorum.
16 Conuentus petitione hereditatis, si latitet, an possideantur bona eius.
17 Creditor in possessionem missus an lucretur fructus.

1 Falcinius. In principio huius legis dicitur: † Si creditor mittitur in possessionem causa rei seruande, creditor non debet ali ex bonis debitoris. vel lucrari fructus. [Existimat.] scilicet q bene. [Non debere.] Sed dic unbi quare est istud? Hec est ratio? Creditor ideo non alitur, quia non efficitur possessor, vel dominus, sed detentor, vt ille veniat tecto affectus responsurus: vt. j. eod. l. cum ex legati. † Fallit tamen in vxore, q nepte, q simili, qui si mittuntur in possessionem legatorum seruandorum causa, quia debent ali, si non habent alunde: vt. ff. de in possessio. legata ser. cau. l. penulti. Item fallit si missio in possessionem petite hereditatis, si in minus contumacia est: vt. j. eadem. l. §. Celsus. et §. vltimo.

§ Pretor ait. De prima parte edicti pretorij, que habet locum, quum quis non defenditur latiter, vel non, q quando possideat bona pupilli, q si poster defenditur conuentus, qualiter missus in possessionem iubetur
3 exire de possessione, dictum est hucusq; † De secunda parte edicti, scilicet quando absens non defenditur, q latitat fraudationis causa: quia non solum bona possidentur, imo venduntur. Et circa secundam partem edicti inseruntur verba edicti pretorij, que talia sunt: Ait pretor, &c. Et ad hoc vt locum habeat ista secunda pars, duo sunt necessaria, quod latitet, q fraudationis causa. Nam non sufficit alterum tantum, quia tunc non fit venditio, sed missio: sed si ista duo intercurrant, tunc bona possidentur, et vendi

tur

tur.[Pretor ait.]scilicet in suo secundo capite edicti,quia habui
stis verba primi capitis.ff.eod.l.pretor.et tractatum est de primo
capite hucusque latitauit,vel latitat.[Non defendatur.] vt.ff.de
procur.l.penulti.et vltima.[Possideri.] scilicet ex primo capite.
[Iubebo.]scilicet ex secundo capite:nam ex primo possidentur
bona:vt.ff.eod.l.pretor.Sed ex secundo venduntur bona. Sed si
quis non defenditur,et fraudationis causa non latitat,et olim ven
debantur omnia bona,hodie secus:vt.C.de bonis auth.iud.pos
4 sid.auth.et,qui iurat.Unde notate hic, † quod sicut ex sententia
diffinitiua bona capiuntur in causam iudicati secundum ordi
nem,quem dixi.ff.de re iudic.l.a diuo Pio.ita etiam ex interlocu
toria,si quis non defenditur,bona possidentur : sed vbi non lati
tat,non venduntur,vt hic,et C.de his,qui ad eccles.confug.l.pre
senti.§.sane.

Quum hoc. Incipit expositio,et duplex est hec li
tera. Quidam habent quum,et dice
tis quum pro quia. Alij habent vt.[Latitare.]scilicet tantu. [Cau
sa.]id est,dolo malo.[Possessionis.] vt quum quis fraudationis
causa latitet.[Possideatur.]scilicet et venduntur,si latitat frauda
tionis causa.¶ Or Seguori,habetis hic duo necessaria esse,vt la
5 titet et fraudationis.Et dicitur latitare.j.ead.l.§.quid sit.† Dici
tur facere fraudationis causa,qui facit dolo malo in preiudicium
creditoris:vt.j.ead.l.§.illud.Item notate hic duo magistralia,ad
que allegatur hic.§.tota die dicitur,vbi duo necessaria requirun
tur vt pote necessaria,non sufficit alterum interuenire:vt.ff.ex quib.
cau.in possess.ea.l.Fulcinius.§.pretor ait:quia duo necessaria sunt
vt possideantur bona,et vendantur: si alterum tantum interuenit,
non habet locum hoc edictum. Et ita vbi duo requiruntur non
sufficit alterum interuenire.Et ad hoc est simile.ff.de transactio.l.
quum hi.§.si pretor.Aliquando tamen,quod est notandum,duo
requiruntur,si incipimus ab vno , sed alterum sufficit si incipi
6 mus ab alio. In acquirenda hereditate requiritur duo , scilicet
animus,et corpus,si incipimus a corpore:sed si ab animo,sufficit
sola voluntate:vt.C.de iure delibe.l.potuit.et.ff.de acquiren. here
ditate.et Institu.de hered.quali.et differ.in fine.Simile potest vi
deri in amittenda possessione:quia si incipimus a corpore,requi
runtur,scilicet animus,et corpus,vt.ff.de acquiren. possess.l.i.§.in
amittenda.et.§.differentia.Sic dicimus in donatione inofficio
sa:vt.C.de inoffic.donat.l.si totas.et.l.si liqueat.

Si quis bona. Uos habuistis quod bona lati
tantis fraudationis causa pos
sidentur,et venduntur:quid si capiuntur tanquam latitantis , et
non latitet. Non venduntur bona istius:et si vendantur,non valet
7 venditio.† Et dicitur latitare,vt diffinit Tullius Cicero,et c.Sed
si aliquis propter metum,tyranni,qui sine causa occidit amicos,et
inimicos,vult recedere de illa prouincia: Certe iste non dicitur la
titare,quia non facit turpitudinis causa. Quid si aliquis recedit
propter metum hostium,vt propter Tartaros: Certe et iste non
dicitur latitare:vnde ipsorum bona non venduntur. Quid si pa
terfamilias habebat vxorem,filios,et filias,filij erant in continua
seditione,et vxor,et filie vulgo prostituebant se:cogitauit iste quod
non poterat pati hoc,recedit iste : non dicitur latitare. Sic ergo
si aliquis latitat turpiter,iste dicitur latitare,vnde bona sua possi
dentur,et venduntur.Secus si ex iusta causa lacit. Quid si duas
causas habet subtrahendi se, vnam propter metum tyranni, vel
hostium,aliam propter inquietationem creditorum iste se sub
trahit.Et dicimus quod bona venduntur ,ex ea parte, ex qua in
tendit fraudare creditores.Quid si latitat fraudandi causa quos
dam creditores,quosdam non: Illi,aduersus quos latitat frau
dandi causa possunt postulare hoc edictum.[Esse.]quia facta est
contra formam huius edicti,vnde non valet ipso iure:vt.C.de le
gib.et constitu.l.non dubium.et.ff.de pactis.l.iam isgentium.§.pre
tor ait.[Sui.]vt.j.ead.l.§.latitare.et.§.illud.[Hostium.] scilicet ti
met seditiones,videt tantam discordiam inter filios, quod mori
tur dolore:recedit iste,non dicitur latitare:vnde bona non debent
vendi.Unde collige argumentum propter expulsos de ciuitati
bus,vel castris per partes,qui eiecti sunt,non dicuntur latitare:et
licet bona possint possideri,non tamen vendi : vnde eis reuersis
subueniendum est:vt.ff.ex quib.cau.ma.l.j.§.j.et.l.sed et si per pre
torem.§.vltimo.[Non tamen.] alias non tantum.[Propter cre
ditores.]scilicet principaliter.[Ex causa.]scilicet propter metum
tyranni,vel hostium.[Causas.]sed vna est propter metum tyran
ni,alia vt fraudet creditores.[Et puto.]scilicet dicit Iulianus.
[Debere.]scilicet fraudationis causa.[Vendi.] quia fraudandi
causa creditores latitabat.[Consilium nō est.] vt quia interdum
intendebat quosdam fraudare,quosdā non.[Aduersus omnes.]
scilicet creditores.[Desinat.] quia in latitando animus necessa
rius est,vt dixi,ff.[Latitat.] Sed licet ita videatur de rigore iuris,
secus tamen secundum Pomponium,vt.j. sequitur. [Latitet.]
non autem alios,contra quos non latitat.

8 **§ Latitare.** † Dicitur latitare,qui frequenter cum ali
quo temporis interuallo se subtrahit cau
sa fraudandi creditores:sicut factitare,est frequenter facere.[La
tere.]scilicet sepe.[Facere.] Et vult hoc dicere,recedit debitor in
sero,et redit mane tempestiue,iste non dicitur latitare:sed quis di
citur latitare,vt quando debitor recedit,et non comparet toto tem
pore nundinarum.Unde latitare est,vt.ff.eodem titulo.l.latitare:
vnde non dicitur pernoctare,qui,et c.quia aliquis non potest sine
animo latitare.Sequitur quod dominus furiosus non potest la
titare.Item et dominus pupillus infans , vel proximus infantie
non potest latitare.Quid ergo si furiosus non defenditur , debet
citari curator:et si defenditur,planum est,alias remouetur a cura.
Aliquando bona pupilli venduntur propter eius absentiam.et quan
do dilatio est allatura periculum. Et eadem sunt in prodigo,que
dicta sunt in pupillo , et furioso.[Desiderat.] vt.ff. proximo.§.
[Qui sane non est.]id est,non sana mente , non est mentis com
pos.Item quia furiosus non habet animum:vt.ff.locati.l.qui ad
certum tempus. Et quod dicitur in furioso, idem in pupillo,et
prodigo.[Eius.]scilicet furiosi.Eum.]scilicet a cura : et remoue
tur cum nota infamie:vt.C.de procur.l.eum,qui.[Mittitur.] id
est,qui solent seruari in ventre:vt.ff.de vend.in possess.mitten.l.j.§.
9 eligatur.[Dominis.] alias omnis.[Sine ratione.] † vnde pupil
lus equiparatur furioso,quod est verum de infante , et proximo
infantie:quia eius etas quid videat ignorat:vt.C.de fal.mone.l.j.
sed in aliquibus differunt: quia pupillus omnia,et c.vt.j.de reg. iur.
l.in negotijs.[Idem est.]scilicet quod dictum est in furioso,et pu
pillo.[Digerit.] intelligatis ex quo curatorem habent,per quem
defendantur,et datur curator his personis:vt.ff.deposit.l.j.in fin.
et Institu.de curat.§.interdum.

10 **§ Illud sciendum.** In.§.isto dicitur:† Ali
quando aliquis est in
aliqua ciuitate,et latitat,vt puta si est clausus in domo, et non ve
nit ad iudicium,vel venit, et occultat se post columnas. Aliquan
do latitat,vt si stat palam in alia ciuitate,vel habet causam latitā
di,bona autem latitantis iubentur possideri,et vendi , cum turpi
ter latitat,non autem quando ex iusta causa.[Latitare.] vt.ff.ea.
l.quid sit Latitare,[Et non latitare.]vt propter metum tyranni.
[Lateat.]scilicet causa fraudationis.[Uideatur.]scilicet quod po
test esse.[Responderunt.]scilicet et bene.[Non.]vt.j.§.quod si aduer
sus.[Latitat.]nam ille creditor potest postulare bona vendi,non
aliter,vt.j.§.quod si aduersus.Sed dic mihi, quare sit ista vendi
11 tio bonorum latitantis:nos tota die videmus hoc fieri.† Et vi
detur quod non debeant vendi duabus rationibus. Una ratio
ne,quia possunt sequi eum,et postulare eum remitti:vt in authen.
vt oēs obed.iud.§.cōsiderantes.vel vt ibi respondeat: ergo videt
superflua ista pars huius edicti. Quare dicetis quod non est ita:
quia potest esse creditores vbi sit. Item secundum quosdam fit re
missio in criminibus,non in contractibus:vt.j.de accus.l.si cui.in
fine.et.j.de penis.l.capitalium.§.famosos.Preterea esto quod sciant,
ego non credo de iure,licet omnes aduocati credant contrarium:
quia licet possit ibi conueniri,dicet ipse, Bene inuenio,hic non
habeo domicilium:vel contraxi hic: quia quis sortitur forum plu
ribus modis:vt notatur.C.de iurisdic.omn.iudi.Sed hic non est
modus,per quem sortitur quis forum.Nec obstat,vbi te inuene
ro,et c.vt.C.vbi quis de curia.vel cohort. quia intelligo in eo, qui
est sine domicilio,quia habet vbicunque domicilium,iuxta illud,
Omne solum forti patria est.

12 **Si in diem.** In.§.isto dicitur:† Si aliquis est de
bitor in diem,vel sub conditione,et iste
debitor latitat,debent bona sua possideri,et vendi: Certe nō, sicut
si constat aliquam debitorem non esse,licet se occultet, non possi
dentur,vel venduntur bona sua. Idē est , si habeo actionē contra
aliquem,et ipse potest se tueri perpetua exceptione:quia licet se occul
tet,non videtur latitare,quia nō videtur esse debitor.[Uenire.] Se
cus tamen est,si quis tenetur ad legatum relictum a se, quia cauen
dum est de legato:vt.j.ead.l.§.si filius. [Possit.] Quasi dicat,
nihil.[Dicemus.]scilicet vt non videatur latitare.[Repellatur.]
13 quia si occultat se,non videtur latitare: † nam debitor intelligitur,a
quo potest exigi exceptione non obstante,alias non intelligitur de
bitor:vt.j.de verb.sig.l.debitor.et.j.de reg.iur.l.non videtur.

14 **Si quis actione.** Hic dicitur;† Si pater pote
rat,vel dominus ex cōtra
ctu filij,vel serui conueniri,et turpiter se occultat.erūt ne bona pos
sidenda,et vendenda: Certe sic,et etiam si nihil sit in peculio,si spe
ratur in eo esse.[Si latitet.] scilicet causa fraudandi creditores,
qui poterant experiri de peculio.[Spectamus.] vt.ff.de peculio.
l.quesitum.in prin.[Fuerit.]scilicet,et tenet actio,id est,iudicium,
etiā si nihil sit in peculio,si speratur esse:vt.ff.de peculio.l.quesitū.
Sed quedā leges videnē cōtrarie de verbo ad verbū,vt.ff.de pecu
lio.l.eo tēpore.in prin.Ad qd ita dicetis,Ubi nihil est in peculio,

speratur tamen esse, ꝙ pater vel dominus se occultat, videtur latitare, vt hic. Si autem nihil est in peculio, nec esse speratur, secus est: quia tunc non dicitur latitare, vt ibi.

Item videamus. Lex ista ab illo .ſ. pretor, aut vſq; ad hic .ſ. loquitur cū debitore latitante causa fraudādi eū, qui habet actionē in rē. Verū gratia, ꝙ possides fundū meū, volo te conuenire, tu latitas, erūt ne bona possidenda? Et videtur ꝙ sic. Sed certe Celsus aut, & melius, & dicit: Si quis cōuenit personalē actionē, & latitet, bona sua debent possideri, & vendi: non ita si quis cōuentur rei vēdicatione, & latitet, debent vendi bona, imo debet serri sola interloquutoria, vt mittat actor in possessionem rei petite. [Vtimur.] olim, sed nō hodie, vt .ſ. dicit. Vel dicamus vtimur hoc modo, vt si volo te cōuenire rei vendicatione, & latitas, habeo electionē vel vt iudex te vocet, vel vt bona possideant, vel vendant, vel vt feratur sola interloquutoria, vt hic. Et ad hoc facit .ſ. si quis imo dicen. nō obtēp. l. vnica. [Sed de absente.] Cui propie si quis non defenditur in rei vēdicatione non latitat: & operat hoc missio, q; statim efficitur possessor, sed intra annū: vt in l. ſi quis. Vel refer an ita nullo modo sit contestata, & tunc elapso anno efficitur possessor. Si autem est quasi contestata, tunc de vt notatur .ſ. eo. l. .ſ. pretor ait.

Idem Celsus. Supra dictum est de eo, qui conuenitur rei vēdicatione, & latitat, qualiter procedatur contra eū: hic tractat de eo, qui conuenitur petitione hereditatis, & latitat, qualiter procedat. † Et procedit cōtra eum, si ipse possidet hereditatē, vel dolo malo fecit quo minus possideret, possidentur bona, & pendent. Sed quid erit, si citatus non facit copiā sui, mittetur ne actor in possessionem hereditatis? Certe sic, & lucrat fructus propter nimiā contumaciā possessoris. [Petere.] .ſ. petitiōe here ditatis: vt .ſ. de petit. her. l. petitio. [Possidet.] vt .ſ. de petit. hered. l. regulariter. [Non faciebat.] .ſ. legitime citat⁹: vt .ſ. de re iud. l. cōtumacia. [Permittam.] Que est nimia, si presens dicit. Nolo me defendere: vt .ſ. de re iudic. l. contumacia. [Hereditariarū.] Unde notate hic vt solutio quedam cōtrāria. Regulariter est verum, † ꝙ creditor missus in possessionem non lucratur fructus: vt .ſ. ad l. in pain. & .ſ. de bon. autho. iudi. possid. l. pretor. Fallit in petitione hereditatis, vt hic. Item fallit in vxore, & nepte, & similibus: vt .ſ. vt in poſſ. leg. l. penu. & vbi .ſ. eo. l. .ſ.

Summarium.

1 Heres ſi inſtitutus atur, & diu incertum ſit an ſit extiturus, creditores mittuntur in poſſeſſionem bonorum .ſ.
2 Incertum diu quando eſſe poſſit heres ſit ne extiturus.

Si diu incertū. In l. iſta cū ſequēti poniturꝰ duo caſus: & primus caſus eſt talis: † Si quis eſt inſtitutus heres ex teſtamento, & diu eſſet incertū vtrū eſſet heres ex testamento, vel non. hoc caſu cauſa cognita bona ſunt a creditoribus poſſidenda: & ſi res ſuadet, vnus ex creditoribus dabitur curator bonis. Secundus caſus eſt: Si duob⁹ deferatur hereditas, & alter ſe negat heredē, & alter debeat, interim cū debeat, creditores mittuntur in poſſeſſionē cauſa rei ſeruāde, & erunt in poſſeſſione quādiu ille agnouerit hereditatē, vel non. [Si diu.] id eſt, decē, vel viginti annis: vt .ſ. qui, & a qb. ma. lib. nō ſi. l. ſi cū fideicōmiſſaria. .ſ. Briſto. Vel diu, id eſt arbitrio iudicis: vt .ſ. de iure delib. l. i. in fi. [Incertum ſit.] id eſt, eſſe poſſit. Sed quo poteſt eſſe diu incertum? † Et poteſt eſſe incertū diu, vt q; eſt inſtitutus heres ſub conditione caſuali, ſi nauis venerit ex Aſia: & heres inſtitutus pēdente cōditione non poteſt adire de iure ciuili, licet poſſit iure pretorio: vt .ſ. de acqui. here. l. io. qui. & .ſ. de bono. poſſeſ. ſecun. tabul. l. equiſſimum. .ſ. ſub conditione. [Poſſideri.] .ſ. a creditore. Et verſatur in cauſe cognitione eo ipſo q; intereſt ipſorum, vel iuratur non calūnie cauſa petere: vt arg. .ſ. ad exhib. l. theſaur⁹. [Si ita res vagetur.] id eſt, incerta. Illatura eſt periculū. Vel ſi res vigeat, id eſt, conducto. [Ex creditoribus.] vt .ſ. rat. rē. l. creditore. [Si alter.] Incepit ſecundus caſus. [Poteſt tuta.] .ſ. vel a iudice, vel a lege annum habet: vt C. de iure delib. l. cū antiquis. & iudice, vt. C. de iure delibe. l. ſ. Nam iudex potest statuere hoc tēpus: vt. C. de iure delib. l. ſi tutori. & .ſ. de acquir. here. l. quandiu. [Negat.] id eſt, repudiet. Sic. C. vnde liberi. l. qui ſe patris. [Suum.] .ſ. per conſequens totam hereditatem. [An non agnoſcat.] id eſt, repudiet: quia accreſcit pretio: vt .ſ. ſi pars here. dit. peta. l. ſ. Unde notate hic, † ſi incertum eſt vtrum aliquis ſit extiturus heres vel non, vel heres deliberet, & datur curator bonis, nihilominus poteſt ire creditor in poſſeſſionem: vt .ſ. de cura. bon. dan. l. ſ. Datur curator bonis & in alio caſu, vt .ſ. de mu. & hono. l. ſ. ſ. illud. & .C. eod. in poſſeſſionem. & in fin. Datur etiam & in alio caſu, vt .ſ. de cura. bon. dan. l. penul. & plene dicam .ſ. de cura. bonis dan. l. ſ. in princip. Odof.

Summarium.

1 Pupillus preſens ſine tutore habetur pro abſente.
2

Si pupillus. Hic dicitur: † Si pupillus eſt preſens, & non habet tutorē, debet haberi pro abſente: vnde interim bona eius non tamen venduntur. [Sit.] .ſ. in ture. [Eſt.] vnde bona ſua tanquam abſentis poſſidentur, non autem venduntur ex ſuo contractu: vt .ſ. eo. l. apud Julianum. & l. hec autem.

Summarium.

1 Legatum ſi ſtat filiofamilias ni caueatur, & filius & pater mittuntur in poſſeſſionem.
2 Aliud in poſſeſſionem an ſtat ob debitum ex ſtipulatione.

Si filiofamilias. In l. iſta dicitur: † Legatum vel fideicommiſſum relinquitur filiofamilias ſub cōditione pendente conditione ſi non caueatur de legato preſtando adueniente conditione, filius & pater inſtituuntur in poſſeſſionē: qui vtrīq; eorum poteſt acquiri. [Eſſe.] ſcz legatorum ſeruādorum cauſa: vt .ſ. vt in poſſeſ. lega. l. ſi. eo. in pain. [Habent.] ſcz pater, & filius: qui ſi extitit cōdino, ſito exiſtente in poſſeſſiōe, queritur cōmodum legati patri: eſt factus ſui iuris. queritur ei: vt .ſ. de pignorib. l. ſi legati. & .ſ. de regu. iur. l. que legata. Secus in eo qō debetur filio ex ſtipulatione ſub conditione: vt .ſ. de verb. oblig. l. ſi filius. & .ſ. de reg. iur. l. ſi filius. & l. ſeq. Unde notate hic differentiā.
2 † Aliud ex ſtipulatione debetur mihi aliquid ſub conditione: & nō poſſum mitti in poſſeſſionem: vt .ſ. eod. l. Fulcinius. In dicta autem debetur ex cauſa legati: vt hic. & .ſ. eod. l. ſi quis creditorem, et arg. .ſ. de condic. indeb. l. in omnibus. Odof.

Summarium.

1 Miſſus in poſſeſſione ui ex cauſa legati, non dicitur poſſidere.
2 Rome inuentus tenetur ibi reſpondere.
3

Cum legati. In iſta dicitur: † Si pretor mittit me in poſſeſſionē cauſa legan ſeruandi, vel ex cauſa damni infecti ex primo decreto, vel inuiter vētris nomine mittitur in poſſeſſionem, iſti non poſſident, ſed detinent, & cauſa cuſtodie ſunt in poſſeſſione. [Permittit.] ſcz primo decreto. [Concedit.] .ſ. & ſic
2 non poſſidemus, ſed detinemus. Unde notate, † q; iſti detinēt nō poſſident. vt aduerſarius tedio affectus veniat reſponſurus: vt .ſ. de acquir. poſſeſ. l. poſſidet. ſ. viti. Secus ſi mittitur ex cauſa dni infecti ex ſecundo decreto, quia efficitur dominus: vt .ſ. de damno infec. l. pretorio. in prin. Odof.

Summarium.

1 Romam remiſſus quatenus an non, illic ſe defendere debeat.
2 Rome repertus illic reſponde. at limitat tamen.
3 Legationis cauſa abſentie effectus.

Ad cognitionem. In l. iſta duo dicuntur. Primo dr: † Si aliquis conueniebatur in prouincia apud preſidē, ſi preſes remittit Romā ad cognitionē Imperatoris. ite dr ſe defendere Rome in illa cā in certis locis non, imo in prouincia, vbi hz domiciliū: & ſi ibi nō defendat, bona erunt poſſidenda. Secūdo dr. Si aliqs cōdemnat⁹ eſt in certā pēnalē, interim nō hz domicilium, bene pōt cōuenire, & ſi nō defendat, bona poſſunt poſſideri, & vēdi. [Remiſſus.] q; forte principalis erat ita fortis, qō nō poterat plēe reddere eius cōtra eū. [In certis.] Ideo dicit in certis, q; in lite, in qua remiſſus eſt, debet ibi reſpondere. [Nō cogit.] Videt contra, vt .ſ. ad municip. l. Roma. Sed dicetis
2 ita q; verū eſt, † q; quilibet Rome inuētus tenet ibi reſpōdere, niſi legationis cauſa veniſſet: vel vt ibi cognoſceret de vna cauſa, vt hic. & .ſ. de iud. l. ſ. in legatis. [In prouincia.] .ſ. vbi habet domicilium. [Nō.] Ecce ſchm dictū. [Nō exiſtat.] qui defendat eū. [Ueniunt.] id eſt, bona poſſidentur: & ſi res vageat, venduntur: vt .ſ. eo. l. Fulcinius. ſ. adeo. alias non: vt .ſ. eod. l. pretor ait. Et ex lege iſta colligitur argumentum, q; aliquando homines abſentant ſe legationis cauſa, vt interim bona non conuertantur. Sed certe iſti, de quibus dicitur hic, nihilominus ſunt conuenienda: vt .ſ. ex quibus cau. ma. Item ait pretor. in fine. & l. ſeq. Odof.

Summ

Summarium.

1 Creditorem prohibens ne possideat bona debitoris, tenetur ei ad actionem in factum.
2 Creditor, non mittitur in possessionem cõditione pendente, legatarius sic.

¶ Si quis creditorem. In lege ista primo dicunt, tria. Primo dicitur: † Si creditor petebat mitti in possessionẽ, & debitor non patitur ire in possessionem, tenetur actione in factum ad interesse. Secundo dicitur: Si forte ex cã legati missus est in possessionem causa legati seruandi, si prohibeatur ire in possessionẽ, licet legatũ sit relictum sub conditione, & possit deficere conditio, tamen estimatur quanti interest eius. Tertio dicitur: † Licet legatarius possit mitti in possessionẽ pendente conditione, nõ tñ creditor debet mitti in possessionem pẽdente conditione. Hec dicit ista leg. [Sit.] datur. Alĩ habent in litera vt. ff. ne vis fiat ei. qui in poss. mis. est. l. j. & per totã. [Sed & si quis.] esse scõm dictã. [Missus. Ji. mitti iussus. [Habere.] Interest alicuius caueri sibi: vt. ff. vt leg. nomi. cauea. l. hec stipulatio. [Creditor.] Incipit tertia dictã. [Vendere.] † Unde cui detur in diẽ, vel sub conditione ex credito ei, nõ mittit in possessionem, vt hic, & ff. eo. l. Fulcinius. §. in diẽ. Secus si ex causa legati: vt. ff. eo. l. si filio, & ibi digi. Odof.

Summarium.

1 Debitoris indefensi bona sunt possidenda.

¶ Si, qui rem. Lex ista prima facie non videtur pertinere ad tuitionem, imo videtur impertinens huic titulo. tamen nevideatur impertinens, ponetis ita casum † Bona debitoris, qui nõ defenditur, sunt possidenda, sed si debitor tradit rem suam ex cã permutationis, illa non possidetur: q; similis est emptioni permutatio. Similiter si credit in solutũ, non possidetur. Similiter si ex causa stipulationis tradit rẽ, nõ ob libertatẽ, non possidetur. [Est.] vt. ff. de rerum permu. l. j. [Excepit.] a debitore. [Consequutus.] Sed ex alia causa iste emptori similis est, vnde possidenda. [Est.] bona debitoris, nõ isto casu, q; iam sunt facte sue. Unde facit ad titulum hec lex. Alĩ dicunt q; pertinet ad titulum, & econtra, & ita bona sunt possidenda, si non defendatur. Jgitur si debitor accipit rem ex permutatione, illa non possidetur.
Odof.

¶ De bonis autho. iudicio possi. seu vendẽdis. Rubrica.

¶ Superiori titulo dictum est ex quibus causis in possessionem eatur, nunc qualiter authoritate iudicis possideantur, & etiã distrahuntur, ponitur hic titulus. Et nota inter istũ titulũ & superiores differentiam esse, & potestis notare differentiã, & notate quandoq; in superiori titulo, & hic non ita alias. Supra dictũ est qualiter fit missio, vel venditio authore pretore: verumtñ q; aliquando pro mittitur nõ authore pretore, sed alio iudice. ideo ponit hunc titulum. Et est differentia inter pretorẽ, & alĩ iudicẽ. Sic & alibi notate differentiã inter pignus pretorium & iudiciale, quia pignus pretorium. ꝛc. vt supra de pigno. actio. l. non est verum. pignus iudiciale est, ꝛc. vt. ff. de pretor. pigno. l. j. Item in superiori titulo potest dici quod fit missio ex primo decreto, hic fit missio ex secundo decreto. Item venundantur bona non solum ex interloquutoria, imo etiam quum quis condemnatus est diffinitiue: vt. ff. de re iudic. l. a diuo. & C. de bo. qui ad eccles. confug. l. precium. § fine. vnde dicit Rubrica, de rebus alie. vel bonis, ꝛc.
Odof.

Summarium.

1 Bona debitoris vbi vendi debeant.
2 Contrahere in aliquo loco quando aliquid dicatur.

¶ Venire. In lege ista cum duabus sequentibus tractatur vbi bona debitoris debeãt vendi. † Et certe debent vendi eo loco, vbi quis debet defendi. Et debet quis defendi, vbi habet domicilium, vel vbi est contractum, & vbi negotium gestum est, vel vbi habent domicilium contrahentes. [Debet.] scilicet debitor. Et debet haberi quis domicilium. ꝛc. vt. C. vbi senato. vel clarissi. li. quidam habẽt pro secunda. & C. de incolis. l. cunctos. [Sit.] scz vbi erãt contrahentes tempore cõtractus. [Pecunia.] Unde notate: † Si ego & tu sumus Bononie, & promitto tibi dare Ducatos, non videmur cõtrahere Bononie. sed inutiliter. vt. ff. de iudic. Leuiger e. Et ideo erraunt dominus Placentinus, qui dixit quod si ego promitto tibi extra mos Bononie dare decem Ducatos, si non do Ducatos, potes me conuenire Bononie. vt argu. ff. de iudic. l. heres absens. in fin. Et ad hoc etiam facit. ff. de actio. & oblig. l. contra psse.
Odof.

Summarium.

1 Instituto sub conditione statuitur tempus, intra quod impleat
2 Bona indefensi debent vendi.

¶ Si seruus. Hic dicitur: † Si seruus instituitur heres, sub conditione, vel dubiũ sit: an heres vel nõ, indubitãter ad petitionem creditoris creditores mittũtur in possessionẽ cã. rei seruande, ac si nõ esset institutus. Quod est dicendũ, quum instituitur sub cõditione si daret pecuniã. Et hoc verũ est, quantũ ad bona: secus tñ est quantũ ad libertatẽ. Sed quid erit? Quidã conuenichatur vt heres, & nõ erat, & tñ dixit se heredẽ: nũquid bona de funcri debẽt vendi, tamẽ nõ defendãtur? Certe nõ. q; defenditur. [Nõ esset.] vbi interim dz dari curator bonis: vt. ff. tit. ꝛ. l. si diu, cum lege sequẽ. [Sit.] ff. donationi. [Ei. ff. qui iussus est liber esse. [Futurum.] Ponta cũ alius nõ vult existere heres, ipse sit: & debet sibi licere. vt. C. de ser. necess. hered. instituti. l. vlti. [Respondendo.]
2 scz cã nõ esset heres. [Non põterãt.] † Nã bona illius, qui non defenditur, illa venduntur. vt. ff. titulo. ff. l. ij. & l. Fulcinius. §. j.
Odof.

Summarium.

1 Minor habens curatorem, si non defenditur, patitur missionem in bona sua.

¶ Si minor. In lege ista dicitur: † Si aliquis est minor viginti quinq; annis, habuerit curatorẽ, & ab eo nõ defenditur, vel ab alio, bona sua possunt possideri, & vendi, licet non latiteat: q; bona non latentis inter dũ possidentur, & venduntur. [Annis.] secus si esset pupillus: vt. ff. tit. j. l. apud Julianum. & l. Fulcinius. §. adeo. [Et si non latiteat.] Videtur contra. ff. titu. j. l. fulcinius. §. prætor. Ad quod dicatis. Hic debet intelligi quum conuenitur ex contractu sui predecessoris: vt. ff. titu. j. l. apud Julianum. vel dicatis, petitur ex sententia diffinitiua, & si nõ latiteat, latitare videtur. [Defensor.] Secus tamen si conuenitur ex contractu sui predecessoris.
Odof.

Summarium.

1 Pupillo si non expediat hereditas paterna, potest abstinere.
2 Pupilli gesta obseruantur, licet postea abstinetur.

¶ Si non expedieris. † In principio huius legis ponitis ita casum: pupillo deferebat paterna hereditas, & concurrebant infiniti creditores, & petebant sibi satisfieri. Conuenerunt tutores, & dixerunt, Ita placet nobis q; vos creditores vendatis bona: & si quid est superfluum: reddatis. [Superauerit.] vltra debitum creditorum.
Odof.

¶ Si pupillus. Hic dicitur: † Si pupillo defertur paterna hereditas, anteq; abstineret, perinde gesserit, ac si dz seruari. Sed quid erit, solut quibusdaz creditoribus postea abstinet, nunquid repetetur quod est solutum? Et certe non indistincte, sed ex causa, ne alterius negligentia noceat ei, qui diligens fuit. Sed quid? Tutor pupilli gratificatus est vni, postea abstinet, nũquid si iste soluat, erit communicandum, vel retinebitur?
¶ Et certe sic. Sed nũquid pot repeti: & si soluit de hereditario, nõ potest de suo si potest deduci de hereditate, de ea deducet: alias poterit repetere. [Seruent.] quia vendidit, debet seruare: vt. ff.

re mino.l.si mulier ex cā.vt si facta est ex cā alionā creditoris vt. ſ. que in frau.cre.l.pupillus.[Soluerit.]ſ.q pōt vt.ā.de relig.l.vlt. [Scenola.Ecce rinio.[Negotia.]ſ.hereditaria:vt.ā.de pet.here. l.vlt.[Soluti.]q̄ soluit vt heres.t postea abstinuit,t inde desinit esse heres,vñ pōt repetere:vt.ā.de condic.indeb.l.ā pene.ſ.i.

Odof.

Summarium.

1 Defuncti bona venduntur ob eo hereditarium.

1 †Vēdantur bona defuncti, cuꝫ non defendantur.imo t ob eo hereditariū,pro quo cū defuncto nō potuit agere,vt ponitur ex emplū in lege promisisset,vt.C.vt actio.ab here.t cōtra here.l.vnica.[Soluti.] t censetur eo alienū:vnde propter hoc possunt vendi bona:vt.ſ.de actio.t oblig.l.hereditariarum.

Summarium.

1 Bonis venditis,censetur venditus vſusfructus.
2 Vſusfructuarius dominum vicī.
3 Obſuo in poſſeſſ.fructus vendere,t locare poteſt:declarat ibidē.
4 Creditorū pluriū conuentioni ſtandum quid:ſi non ſit cōuentū.

1 †In venditione. †Quum bona debitoris venduntur,nō ſolū bona vēdunt.quoniā hȝ proprietatē,imo quoniā hȝ vſumfructū:q̄ indubitāter appellatione vñi vſusfructuarius cōtinet.[Bonorum.]ſ.debitoris. [Vſusfructus.] ſ. rerū,in quibus hȝ vſumfructū.[Cōtinetur.] ſcȝ hic:vnde ſi dicit,id eſt bona debitoris debēt vendi ob eo alienū. Itē bona vſufructuarij.id eſt,venditur vſusfructus, non proprietas rei:t hoc eſt,ſicut venditur proprietas rei,ita vſusfructus: nā poteſt vendi.nō cedi:vt.ā.de vſufruc.l.a bonibus.ſ.de illo.Et
2 ſic notate hic †q appellatione dñi cōtinetur vſusfructuarius, non tū ſic alibi:vt.ā.de relig.l.ſi. Itē quantū ad Sylla.nā: vt.C.ad Sillania.l.i.in prin.

3 Si quis fructus. Hic pictur † Si creditor miſſus eſt in poſſeſſionem prediū debitoris,t ille capit fructus,pōt vendere,t locare. Quod eſt verum,ſi debitor nō vendidisset,vel locauisset.miſi in fraudē creditoris factū eſſet,vel minus iuſto pretio alienaſſet.Et ſic pōt creditor vendere,t locare fructus. Itē fructus aliarū rerū,ſcȝ ſeruoꝝ t iumentorū.Et vſque ad quod tēpus:t certe licet non ſit lege determinatum,vſque ad illud tempus poteſt locare,vſque ad quod locatio ſine dolo malo videtur fieri.[Ex precio.]ſcilicet quo creditor ipſius eſt.[Debet.]ſcilicet non vt lucretur fructus.ſed computet ſibi in debito.vt.ſ.titu.i.l.fulcinius miſi propter iuſtā cōſumaciam.vt.i.eadem.l.in fine.[Vel venerat.]ſcilicet ante miſſionem.[factam.]vnde notate quod emptor,ꝛc.vt.ā.locati.t conducti.l.emptorem.Sed ſi debitor vendidit,vel locauit.bene cogitur, vt hic.niſi in fraudem faciat,vt.ſ.ſubhaſt. [Et ſi qui.]ſcilicet fructus.Aliud ſi qua,ſcilicet res,

4 Si vnus. †Si vnus eſt creditor,qui miſſus eſt in poſſeſſionē,eppedtum eſt quod poteſt locare; ſi plures ſunt,t quæritur vſque ad quod tempus poſſunt vendere; ſi conſentiūt inter eos,ſtabitur eorū voluntati: ſi non conuenit tūc pretor debet eligere vnum ex eis,qui locet, vel vendat. [De locatione.]quia vnus poteſt de facti conſentire.[Quæritur.]ſcilicet ſi diſſentiant: quia natura hominum,ꝛc.vt.ā.de arbit.l.ſi vnus.ſ. principaliter.[vel vēdat.]ſcilicet,t ille eſt preferendus, quem pretor elegerit.Et ad hoc facit.ā.de pactis.l.in auctorem. Odof.

Summarium.

1 Vſusfructus venit in venditione bonorum debitoris.
2 Creditor non locatur fructus rerum ,in quarū poſſeſſionem mittitur ex primo decreto.
3 Creditor habens pignus pretorium tenetur de dolo malo ,t lata culpa.
4 Actio negotiorum geſtorum quando detur.6.
5 Creditor reddere tenetur quod ex bonis debitoris cōſequutus eſt.
7 Creditor de deteriorationē prediorum tenetur de ſolo dolo.
8 Pignus pretorium,t conuentionale quo differant.
9 Creditor rem vendens aut locās,tenetur actione in factum.
10 Actio quando perpetua,t quando temporalis.

1 Rector ait. Circa preſentem tractatū pretor fecit edictū ſuū:vñ in principio huius legis inſeruntur verba edicti pretoris,t continent tria,t ſunt talia:Ait pretor: † Si quis eū in bonorū poſſeſſione debitoris eſſet,quæ ex fructibus rerū debitoris percepit,vt reſtituat,iudiciū dabo.Et hoc eſt primū dictum. Continetur t ſcōm.Et ū quæ impenſe facte erunt per creditorē ſine dolo malo,ſi non reſtituatur,iudicū dabo contra debitorem. Hec ſunt ſcda verba.Sunt t tertia verba, Si quis dolo malo rē in cuius poſſeſſionē miſſus erit,deteriorē fēcerit,iudicium dabo. Et hec ſunt verba tria edicti pretoris.Statim exponit Ulpian⁹ ea:Si miſſus in poſſeſſionē percepit aliquid ex fructibus,vel cō promiſſo,vel alio modo tenet debitor creditori puta ex equis quod eſt percepit nomine creditoris,tenet reſtituere debitori.[Si qs.] ſcȝ creditor.[Bonorum.]debitoris.[Eo nomine.]ſ.de bonis debitoris.[A quo.]ſ.debitore.[Reſtituat.]ſub iudi,t ſi nō reſtituat,iudicū dabo.Et hec littera eſt plana ſine negatiua:alſ eſt cū negatiua:t tunc legeris ſuſpenſiue vſq in finē.[Siue.] Hec ſunt ſcda verba edicti.[Et.]ſcȝ creditori.[Præſtabit.]ſ.iudicū dabo.[Siue.] Incipit tertia verba edicti.[Siue.]ſ.creditoris. [Poſſeſſionis.]i.cuius rei,in qua miſſus eſt in poſſeſſionē.]Dicetur ſ.verū eſt.Sic t alibi.ā.de iudic.l.in his verbis.[Dabo.]Dū cuiuſq; duarum verborum edicti pretoris;t ſunt triplicia,ſi bene aduertiſtis. Prima,t vltima verba ſunt prodita cōtra creditorem, ſcda cōtra debitorē. Cōtra creditorē ſunt prodita prima verba, Si qs
2 Creditor. Ex quo colligitur † quod creditor non debet lucrari fructus rerum,in quarum poſſeſſionē miſſus eſt ex primo decreto: vt I.titu.ſ.l.fulcinius.ſ.vltim.a.in fine. Item fallit in vxore,t nepte, t ſimili perſona,vt.ā.vt in poſſ.ſ.lega.l.permit.Similiter verba vltima edicti pretorio ſunt prodita contra creditorem. Ex quibus
3 notate † quod creditor,qui habet pignus pretorium,tenetur de dolo malo.t lata culpa.que dolo comparatur,vt.ā.depoſiti.l.ſi Hermo. De leui non. Secus in creditore,qui habet conuentionale:vt.ſ.rad.l.ſ.eſt preterea.t.C.de pign actio.l.que fortuitis.Tertia verba edicti pretorio ſunt prodita contra debitorem, t ſunt tria. Unde notate † q̄ actio negotiorum geſtorum datur,quam aliquis non gerit ſuum negotium, t uo nomine.Sc.ſi creditor fecit ſumptus in re in cuius poſſeſſionem miſſus eſt, videtur geſſiſſe ſuum negotium.vel commune:vt.ſ.rad.l.ſ.quod ait.Item notate quod ex quolibet edicto ex quo non eſt cautum quo genere actionis agatur,datur actio in factum:vt.ā.de dam.infec.l.uij.in princ. Odof.

Quod de fructibus. † Incipit vlpianus exponere verba pretoris.[Eſt.]ſcilicet,t ſi non reſtituat,in factum iudicium dabo.[Cauſa.]ſcilicet actione furti,vel lege Aquilia.[Præſtare.]
5 ſcilicet creditorem debitoris.Et ita habetis hic. † Si creditor conſequitur aliquid ex bonis debitoris, quod tenetur reddere,vt in procuratore dicitur.ā.de procur.l.qui proprio.vt in ſocio.idem in negotiorum geſtorum:vt.ā.de negotiis geſtis. l. ſinautem. ſ. ſi idem ni creditore: vt. ā.de pignoratitia actione.l. ſi pignore.Secus ſi poſſeſſor hereditatis percepit,ꝛc.vt.ā.de petitio. hered.l.ſi ſeruus.t.l.at vbi.

Odof.

Quod ait pretor. Poſita verba pretoris,t
1 prima ſunt expoſita,expoſita ſunt t ſecunda.Ait pretor,ꝛc.Ex quo apparet quod ſine creditoris erogauerit,ſine alius eius voluntate, quod reſtituendum eſt ei.Sic ergo reſtituendum eſt, dumtamen erogatum ſit ſine dolo malo:t debet reſtitui.vel curatori bonis dato, id eſt,creditori datur actio cōtra debitorē,t curatorē datū bonis,ſi voluerit bona alienare.Sȝ t ſi creditor aliquid erogauit cū fructuū colligēdorū,vel tamquā alēde,vel curāde,vel etiā cauſa ſuadi colēdi,vel etiā cauerit de dāno infecto,vel etiā defenderit ſeruū negatū iudicio communi,debet detrahere,vel rehabere.[Sine dolo.] Sic ergo generaliter eſt dicendū,Si quid impenſum eſt ſine dolo,illud tenetur.Si dicat aliquis,Cur non agit actione negotiorū geſtorū: Rñdetur q̄ videtur ſuū negotiū gerere,vt cōmune,t ideo datur actio i factū.[Ait.]in ſcdis verbis edicti pretoris,vt in principio huius legis.]Hō præſtabit.]i.non reſtituetur: vnde de ea re iudicium dabo,ſubaudi.[Præſtari.]i.reſtituatur,[Debitori.]quaſi dicat, ſufficit q̄ erogatū eſt ſine dolo malo, t ū mihil profecit rei debitoris,alis debitor.Et ita nota q̄ ſufficit hic vtiliter inchoatiue t.ā.de neg.geſt.l.ſi an vltro.ſ.i.[Cōtinebitur.]quaſi dicat, nedū debitor:imo curatori datur bonis:vt.ſ.ſod.l.creditore.t.l.vltima. [Damnitēdo.]vt.ā.de dā.infec.l.hoc amplius.in fine.[Deberi.]vt.ā.de petit.her.l.plane.t.l.ſequen.[Poſſe]ſcȝ actione l facti ex hoc edicto.ſi nō reſpōdet oppoſitū,que poſſet fieri.[Fulſit.]ſ.

quia

quia non poterit experiri pro parte: vt. Ꝺ. de neg. gest. l. si cōmunes
6 edeo. [Videtur.] ſ. vnde ceſſat actio negotiorum geſtorum, quia
datur quum quis negotia alicuius gerit: vt. Ꝺ. de nego. gest. l. iij. in
princip.

Est preterea. Prima ꝛ ſecunda verba huius edicti ſunt expoſita, modo exponunt
7 tertia, ꝛ ſunt talia: † Si predia debitoris in quorū poſſeſſionē miſſus eſt creditor, dolo creditoris facta ſunt deteriora, vel iura eorū
ſunt amiſſa, vel edificia diruta, vel ſi creditor nō gerit negotia fa-
miliæ, debet teneri. Sic ergo melior eſt conditio creditoris, qui hꝫ
pignus prætorii, quā creditoris qui hꝫ cōuentionale: q; qui hꝫ pi
gnus prætorii, tenetur de dolo, ꝛ lata culpa. nō de leui: ſ; qui hꝫ pi
gnus cōuentionale, tenet de dolo, lata culpa ꝛ leui. [Predia.] ſ.
in quorū poſſeſſionē miſſus eſt creditor. [Jura] id eſt, ſeruitutes.
[Acta.] i. habita. [Teneatur.] ſ. eſt queſtiū. [Caret.] q; verba pre
toto ſunt ſcripta, cū dolo malo, ꝛ lata culpa. [Aut creditores.] ſcz
8 qui hꝫ pignus prætorii. † Unde notate hic ſimilitudinē inter eos
qui hꝫ pignus prætorii, ꝛ inter eū, qui hꝫ pignus conuentionale.
Similitudo eſt in hoc: Omnis creditor hꝫ hypothecariam actio-
nē, vt. Ꝺ. de pig. act. l. nō eſt mirū. Item in hypothecaria datur qua
draginta annis: vt. C. de preſcrip. trigin. anu. l. cū notiſſimi. ſ. eodē
iure. Differunt enim in multis: nā creditor, qui hꝫ conuentionale
pignus, poſſidet naturaliter, ꝛ ciuiliter: vt. Ꝺ. de acq poſſ. l. creditor
rie. Sed qui hꝫ pignus prætorium, nō poſſidet ciuiliter ꝛ naturā
liter, ſed detinet: vt. Ꝺ. titu. i. l. ſi ex legati. Itē creditor qui hꝫ pigꝰ
prætorii, tenetur de dolo, ꝛ lata culpa, ꝛ leui: vt. Ꝺ. de pigno. actio.
l. que formitis. Itē differunt in alio quin dubitanter creditor, qui
hꝫ pignus prætorium tenetur ſtare pactioni debitoris, vt. Ꝺ. eod. l.
in venditione. Secus tñ in creditore, qui hꝫ pignus conuentiona
le, qui non tenetur ſtare pactioni debitoris: vt. C. locati, ꝛ condu
cti. l. emptorem.

In eum quoq; Vos habuiſtis, ſi creditor miſ-
9 ſus in poſſeſſionē facit rem de
teriorē, q; tenetur actione in factū. † Sed quid erit, ſi rē non ven-
dit, quā dꝫ, vel rē non locat. quā dꝫ locare, numquid tenetur actio-
ne in factū: Certe ſic. Itē ſi fructus nō percepit, qi hic nō ſuū ne-
gotiū videtur gerere, ſed alienū, ꝛ tenet actione in factū ad intere
eſſe: ſunt he actiones perpetue, ꝛ dātur hſdibus. ꝛ in heredes. ꝛ
in ceteros ſucceſſores ſuccedentes de iure prætorio. [In eum.] ſcz
creditorē miſſum in poſſeſſionem cauſa rei ſeruande. [Non le ca-
uit. ſ. qui nō debebat. [Prætor] ſ. ex hoc edicto. [Eſt]. ſ. ꝛ ita ad in-
tereſſe.] Imputabitur.]q; datur hec actio ad intereſſe. vnde ſi nō
intereſt debitoris, ceſſat hec actio. [Non venerit.] ſ. ſi noluerit ve
nire. [Serat.] ſ. in hoc ſi non iuit in poſſeſſionē, vel ſi nō diſceſſit:
ſecus ſi quid impēdit: vt. Ꝺ. ea. l. ſ. quod ait. in fine. [Hec actio.] id
eſt, hec actio in factum: q; hꝫ dicatur in prima lege, ex quibus cau
ſis vna actio eſt: vel he actiones. ſcz in factū, que dicunt tres, vt pa
tet ex verbis edicti. [Neque tēporarie.] q; oēs actiones prætorie
ſunt temporales, vt Inſti. de tēpo. actio. in prin. Sed hec eſt rei pe
ſecutoria: vt. ſ. de actio. ꝛ oblig. l. neq. [Succeſſores. vt. ſ. de verbo.
obliga. l. ſciendum.

Si poſſeſſionis. Si agit ex prima parte hu
ius edicti, hec actio eſt per
petua: ſed ſi agitur ex hoc edicto, ex eo quod fecit rem deteriorem
datur hec actio intra annum, ꝛ inter here. deſ datur: ſed heredib⁹
datur. q; perſecutoria eſt. [Concipatur.] Cuſtodiatis vos, ſi agit
ex prima parte huius edicti, vel ex ſecunda. hec actio eſt perpetua
10 ꝛ quaſi ex contractu: vt. Ꝺ. ſ. prooemio ꝛ. ſ. eo. l. fin. † Sed ſi agitur
ex vltima parte, aīs ex vltimis partibus huius edicti, hec actio
oritur ex delicto, vnde nō datur poſt annū: q; regulariter actio ex
delicto non dātur poſt annum: vt. Ꝺ. ſi quis ius dicen. non obtem.
l. unica. in fine.

Odoſ.

Summarium.

1 Decretum primum interpoſitum ad petitionem veri creditoris, prodeſt reliquis.
2 Preceptum ſimplex iudicis non extenditur extra ſuum territo-
rium.
3 Poſſideri non poſſe, ꝛ non reperiri paria ſunt.

Cum vnus. Ducaſq; ſunt poſita verba
edicti prætoris: a modo in le-
1 ge iſta ꝛ ſeq. vſq; in finē tituli formantur queſtiones, ꝛ
deriduntur circa materiam huius tractatus: ꝛ point
hic tales titulos: † Plures erant creditores, vnus creditor petit
mitti in poſſeſſionē, numquid ſi miſſus eſt in poſſeſſionē, eius miſ
ſio prodeſt ceteris: Certe ſic. Si dicat aliquis: ergo querit actionē
alīs, q; eſſe non debet: q; per liberā perſonā non acquirit nobis
actio, vt. C. per quas perſo. nob. acqui. l. ſ. Rñdeo, nō eſt ita q; alij
habent antea actionē: ſed ille creditor venitur ordine iuris. Et hoc
eſt verum, ſi erat creditor: aliās ſecus. Sic ergo ſi vnus eſt miſſus,
proficit alīs. Unde eſt q; venditio facienda eſt ad poſtulationem
ſhoni. [Debitoris.] ſ. conuenti, cū non defenderetur: vt. Ꝺ. titulo
proxi. l. ij. [Et in rem.] i. gñaliter. [Nō videtur.] Rñdet obiectioni
que poſſet ſibi fieri. [Facit.] Sic. Ꝺ. de vſur. l. ſi quis ſolutioni. [Ut
dimonē.] O: Segnor, habetis hic vnū, in quo dñs Joā. ꝛ domi.
Uto faciunt magnā rem, ſed illud poteſt facile leuiter explicari.
Uos habetis hic, vt dixi in caſu, ꝛ ad hoc concordat. C. eo. l. vlti.
ꝛ eſt verū q; proficit ceteris creditoribus, ſi ſunt creditores euicte
tituli, aliās ſecus: vt. Ꝺ. vt in poſſeſſ. lega. l. ſi, cui. Sed videſ contra.
vt. C. qui potio. in pigno. habean. l. q. Ad q; dicit domin. Joan. ꝛ
Bal. hoc de plano q; hic dicitur, ꝛ. C. eo. l. vltima. Uel dicatur q; ea, que
dicuntur hic, ꝛ. C. eo. l. vltima. nō ſunt connexa. ſed refert ſi hꝫ pi
gnus conuentionale, qui p nos eſt tpe. ponor: eſt iure, vt. Ꝺ. dictum
eſt. Si autem ſunt chirographarij creditores, ſecus eſt. vt. Ꝺ. pro
ximo titulo. l. prætor ait. ꝛ argu. de anna. excep. l. vlt. Et ſi dicatur,
ciuilis interruptio, ſe. vt. ſ. de diuer. ꝛ tēpo. preſcrip. l. inter. verum
eſt in perſonali actione, ſecus eſt in reali: qui prodeſt ceteris vt hic.

Odoſ.

Is, qui. In verſiculo iſto dicitur: † Habebam debitorē
2 qui debitor hꝫ bona Bononie, ꝛ Mutine, q;
non defendebatur, iudex bononien: iſs precepit q; poſſideret bona
ſua, nūquid videt inbere de omnib⁹ bonis Bononie. [Videtur.]
pone, Bononie. [Pertinet.] ſcz, ꝛ ita in poſſeſſionē bonorū, que
ſunt Bononie: q; quiſq;, ꝛc. vt. Ꝺ. de iuriſd. om. iud. l. vlt. Quid er
go hꝫ facere iudex? Si debitor hꝫ bona Bononie, dꝫ mittere in
poſſeſſionē: de bonis, que ſunt Mutine, dꝫ mittere literas ſuas in
dicī Mutinenſi, vt mittat iſtum in poſſeſſionem bonorū Mutinenſiū: vt. Ꝺ. de re iudic. l. a diuo Pio.

Si propter naturam. † Non defende-
3 bat debitor me⁹,
iudex iuſſit me ire in poſſeſſionē, vel poſſidere. [Poſſideat.] Nā
ex quo nō ſtat per creditorem, non videtur miſſus: vt. C. de anna.
excepti. l. vltima.

Odoſ.

Summarium.

1 Creditor qſi perinde habeatur acſi miſſus eſſet in poſſeſſionem.

1 **Quanis.** † Si debitor nō defenditur, ꝛ cre
ditor nō poſſidet bona, q; nō ſunt
bona poſſeſſa, vel nō ſunt ſine controuerſia, perinde
dꝫ haberi, acſi miſſus fuerit in poſſeſſionē: vt. Ꝺ. de rei
vendica. l. a diuo. ſ. ſi ſuper rebus. Odoſ.

Summarium.

1 Curator conſtitui debet, ſi creditor mittatur in poſſeſſionem bo-
norum debitoris.

1 **Creditore.** In lege iſta dicuntur tria.
† Primo, ſi creditor mittitur
in poſſeſſionem rerū debitoris, curator debet conſtitu
ui, vt ille intentet actionem. Secō dicitur: Si peruen
nit aliquid ad creditorem, datur actio contra eum, vt ſi eſt peruen
turū, datur actio contra eū vt preſtet actiones ſuas curatori. Ter
tio dicitur: Si creditor aliquid fecit dolo malo, de hoc tenetur ac
tione, ſicut ſi impendiſſet. Nam quod venit in actione negotiorū
geſtorum, ita hoc caſu in actione in factum. [Peruture.] Si habe
tis talem literā, cōcordat. Ꝺ. de admi. tuto. l. inter bonorum. Sed ſi
habetis parate, habetis contra. ſ. de cura. bon. dan. l. ij. Sed ſubau
di magime. [Preſtabit.] i. cedet: vt. Ꝺ. eod. l. prætor ait. in princip.
[A creditore.] ſ. actione in factum.

Odoſ.

Summarium.

1 Creditoribus miſſis in poſſeſſionem fit inuentarium, ꝛ datur cu-
rator bonis.

CUm plures. In principio huius legis dicitur: † Si plures sunt creditores alicuius debitoris, si non defendit debitor, ões mittuntur in possessionē cā rei seruande, ꝛ postea vnus ex creditoribus datur curator bonis, ꝛ ds facere inuentariuꝫ in quo ponat bona debitoris, ꝛ instrumenta: ꝛ nō scribet vniuersa corpora instrumentoꝝ, nisi ex cā. [Debitoris.] f. qm nō defendit vir bon arbitratu. [Uni.] f. ex creditorib⁹. Uel vni, scz extraneo: vt. ff. eo. l. in venditione. in fin. [Uniuersoꝝ.] f. bonoꝝ, vt tutor: vt C. de admini. tut. l. tutores. Itē curator bonis datus: vt. f. de cura. bon. dd. l. ff. [Permittere.] f. si eoꝝ interest, vt si forte pereāt: vt. ff. de admi. tuto. l. chirographis.

Odof.

Si qua idonea. Hoc habuistis principio huius legis, si creditores sunt miss in possessionē, ꝙ creatur vnus ex eis curator bonis, ꝛc. Sed nun quid si semel est concessa hec descriptio, amplius conceditur: Certe nō, nisi ex causa. [Recognitio.] id est ꝙ videant, ꝛ recognoscāt. [Dispunctio.] i. recognitio: vt. f. de verbo. signi. l. cognoscere. Uel dispunctio, id est descriptio. [Quam bis.] Secus in editione rationes: vt. ff. de eden. l. si quis ex. in fi. Uel ꝙ dicit, ꝙ bis, scz, cāe cognitione: secus cum cause cognitione: vt. ff. de ferijs. l. in pecuniarijs.

Odof.

C De priuilegijs creditorum. Rubrica.

Summarium.

1 Actiones que priuilegiate dicantur.

C Quia creditores procedunt cōtra debitores nedū ex vi sententie interlocutorie, vt procedatur admissionē in possessionē, bonorum, si vero latius, ad venditionē, vt habuistis in superioribus titulis: ꝛ dictū est etiā qualiter procedatur ex vi sententie diffinitiue vt habuistis de re iudicata: verū qi creditores agentes aliqui sunt priuilegiati, ponit hunc titulū, qi priuilegia habebat in personalibus actionibus: vt. f. eo. l. priuilegia. † ꝛ sunt multe personales actiones priuilegiate, scz funeraria actio: vt. f. eo. l. ff. Itē de dote actio, de qua agitur in. l. ff. cū duabus legibus sequētib⁹. Itē actio tutele, seu quasi. Itē vtilis actio negotioꝝ gestoꝝ: ꝛ de istis actū in. l. ff. § i. cū. l. seq. Sunt etiā priuilegiate actiones, certi condictio de mutuo: vt. f. eo. l. si ventri. § j. Itē actio depositi: vt. f. ea. § in bonis. de priuilegijs realiū actionū non agit hoc titulo. scz hypothecaria. ff. agit de eis. ff. qui potior. in pig. hab. l. j. Item sunt creditores priuilegiati. vt ad cōparandum bona. de quoꝝ venditione agitur. vt potius admittatur comunctus. ꝙ extraneus: vt. f. eod. l. j. ꝛ subaudi, vnde videamus de priuilegijs creditorum.

Odof.

Summarium.

1 Creditor cognatus debitoris preferetur alijs emere volentibus.

CUm bona. In. l. ista dicitur: † Ali quis habebat aliū creditorē minoris credit, aliū maioris: bona ultimo vēdantur vel ex interlocutoria, vel ex diffinitiua. Expositis vltimo bonis venalibus, cōcurrit extraneus, ꝛ vult dare centū concurrunt cognatus, ꝛ vult dare centum: quis est preferendus:

C Et respondet ꝙ ratio naturalis inducit, vt agnat⁹, vt cognatus preferatur. Quid si extraneus vult dare centū, agnatus, vel cognatus, qui nō est creditor, vult dare centū: tūc extraneus creditor ds preferri. Quid si creditor minoris crediti vult dare centū, alter creditor, qui est maioris, vult dare centū, Itē qui est creditor maioris crediti, est preferendus. [Ueneunt.] f. vel ex diffinitiua: vt. ff. de re iudi. l. a duob⁹. Pto. vel ex interloquutoria, vt. ff. titulo proximo, per totū. [In cōparatione.] i. est. venditione: als in emptione. Et loquit̄ vulgariter. Et dic in cōparatione bonoꝝ debitoris. [Pono:] id est, ꝙ creditor extraneus. [Cognatus.] f. habetur: ꝙ est ff. Unde notate hic vnū priuilegiū inter creditores: dum tractat de bonis debitoris vendendis, preferatur agnatus vel cognatus ante ꝙ extraneū. Et ad hoc facit. ff. de pactis. l. Imperatores. Sic etiā videt in consorte, ꝛ comuncta persona: vt. ff. de contr. iudic. ff. l. qui officiū. ff. l. dudū. Itē potius habet rō creditoris maioris, ꝙ minoris crediti: vt alias. ff. de pactis. l. maiorem. Sed si tractatur de cessione bonorum, potius inspicitur voluntas illius, ꝛc. vt. ff. qui bonis cede. post. l. vltima.

Summarium.

1 Funeraria actio est priuilegiata.
2 Funeraria actio ad quid competit.
3 Actio de dote est priuilegiata.
4 Nuptie si nō fiāt, nō ds locum actio de dote.
5 Tutele actio est priuilegiata.

QUestum. Ex quo Iureconsultus dixit vobis de quodā priuilegio, ꝙ habēt creditores in cōparādo, cōsequenter dicit vobis de priuilegijs personalium actionum. † Et statim si debitor haberet multos creditores, creditor, qui ds funeratiā, ille preferet olibus, siue ds ideo qi funer aut defunctū, siue nō ideo qi funeranit, sed qi successit ei. cui funeraria cōpetebat: sed si forte sumptus funeris possunt peti funeraria actione, vt est in plurib⁹ coheredibus. Sed ꝛ si nō petit sumptū funeraria actione, sed ex eo ꝙ stipulatus est nō animo obtēdi priuilegiū funerarie, similiter ds priuilegiū i ea. [Funeratum.] pone filium suum vel vxorem suam: vt supra de in rem verso. lege filius. vt supra de religiosis ꝛ sumptibus funerum. l. in cū. [Siue quid.] als siue quod, als siue quid. [Sumptus.] f. funeris. [Familie erciscūde. vt. ff. fami. erciscē. l. his consequenter. § j. [Alia actione.] puta negotiorum gestoꝝ. vel actione in factum. [Priuilegio.] f. funerarie. [Stipulatus.] animo tollendi priuilegiū funerarie. si stipulatur animo nouandi: cū nouatio fit, ꝛc. vt. ff. de noua. l. j. Unde notate † ꝙ funeraria actio etiā cōperit pro sumptu facto inter ceteras personales actiones obtinet priuilegiū: qz sumptus funeris omne eo alterū procedit: vt. ff. de relig. ꝛ sumpt. fune. l. j. Itē notate ꝙ causa funeris est priuilegiata adeo, vt siue agatur funeraria, siue alia actione, vt. C. de sumpt. fune. l. pen. Et credit or intelligitur creditor defuncti. nō heredis, ꝛ nō facienda est separatio: vt. ff. de relig. ꝛ sump. fune. l. j. inspicimus, priuilegiū sumptus funeris, non priuilegiū actionis. Et ita habetis ꝙ actio, ꝛc. vt. ff. si quis cautio. l. si eum. § iuriurandum.

Si sponsa. Post priuilegiatā actionē funerariā, ꝙ preferet olibus actionib⁹, † actio de dote priuilegiata est, ꝛ ideo simul agitur de dote post funerariam, pro latiori faciendum est ei, quam alijs creditoribus. Item si agitur quam de dote, vt si matrimonium non est contractum, sed sponsalia tantum, habet sponsa hoc priuilegium, vt preferatur alijs creditoribus. Itē si mulier duodecim annoꝝ, que potuit esse sponsa ꝛ nuptie nō sequute: interest enim mulieri, ꝛ Reipublice, dotes conseruari, ꝛ nedum vt dotes mulieribus seruentur, quas habent virum. imo etiam his. que non habent virum: ꝛ ex omnibus his causis preferuntur alijs creditoribus. [Si sponsa.] scilicet futura vxor: qz sponsalia contrahuntur per verba de futuro, vt. ff. [Condicit.] scilicet conditione ob causam datorū: † nam vbi non sunt nuptie, non est locus actioni de dote, sed locus est condictioni ob causam datorū: vt. C. de condict. ob cau. dato. l. j. tamen equum est, hanc mulierem ad hoc priuilegium adduci: quia inspicimus cām quare fuit data. [Interest.] Ecce ratio. [Hanc.] f. mulierem sponsam. [Solidū.] f. solidum dotem. [Possit.] nam Reipublice interest, ꝛc. vt. ff. soluto matrimonio. l. j.

Si quis cū tutor. De priuilegio funerarie actionis, ꝛ de actione de dote, ꝛ quali de dote, in superioribus habuimus: verum † quia tutele actio est priuilegiata, non solum datur contra tutorem, imo ꝛ contra eum, qui gerit pro tutore, nec interest, vtē debeat, vel heres eius, vel ceteri successores. Ipse autem pupillus habet priuilegium, nō autē eius heredes. Item datur curator debilium personarū, vel prodigi, vel surdi, vel muti, vel fatui, hoc priuilegium, non tamē debet dari idem priuilegiū curatori absentis causa reipublice, vel capti ab hostibus, vel heredis, dum deliberat de adeunda hereditate: quia ibi non sunt de eadem causa, vt prodigi, ꝛ surdi, ꝛ muti, ꝛ pupilli. [Non esset.] scilicet in veritate, quia tunc teneretur actione tutele: vt. ff. de tutel. ꝛ ratio. subra. l. j. [Pro tutore.] Dicit gerere pro tutore, ꝛc. vt. ff. de eo qui pro tuto. l. j. ꝛ per totum. [Priuilegia.] scilicet post predictas actiones: vt. ff. de pecu. l. ex facto. [Non habent.] scilicet quia est personale, ꝛ ideo nō transit ad heredē: vt. ff. de admi. tut. ꝛ plurib⁹. [Cōpetere.] scilicet inter personales actiones: veritamen curator tenetur vtili actione negotioꝝ gestoꝝ: vt. C. de nego. gest. l. curatores. [Absentis.] vt. ff. ex qui. caus. ma. l. ab hostib⁹. § j. [Capti.] vt. f. de mun. ꝛ hono. l. j. in fi. [Hereditate.] vt. ff. ex qui. cau. in pos. ear. l. si dis. [Dari.] scilicet quia maius persone, quam rei tribuitur: quia tutele actio non datur persone, vtilis actio negotiorum gestoꝝ datur persone: vt. ff. de postulando. l. j. in fine. Sed cum quis datur curator bonis, non habet hoc priuilegium, quia

non

non tam priuilegiū rei. ꝫ̄ personarū, cum oīa gratia persone videantur cōcessa: vt. ff. de edil. edic. l. ultimo.

Odof.

Summarium.

1 Serenti negotium impuberis amicitie causa datur priuilegium.
2 Condictio certi de mutuo est priuilegiata.
3 Actiones que sint priuilegiate. 4.

1 SI negotium. Jnl. ista dicitur: † Si aliquis gerit negotiū impuberis motus amicitie cā, indubitanter dat huic priuilegiū: sed si datur curatori veneri. & nō nascitur pars, nō hꝫ locū priuilegii hoc casu. [Gesserit.] vt. ff. de neg. gest. l. i. & l. ult. [Et ita accepi.] id est, intelligi, vel accepta prudentioribus. [Curatori.] vt. ff. de tuto. & cura. l. ventri. [Cessabit.] vt. ff. eod. licet priuilegium. dixi.

2 Diuus Marcus. Non solū funeraria, & quasi funeraria est priuilegiata & actio de dote, & quasi de dote est priuilegiata, & non solū actio tutele, & protutele, & actio negotiorū gestorū, † imo & certi condictio de mutuo. Ecce creditor ob refectionem edificiorū, ſi hꝫ priuilegiū. Sed ſi aliquis mutuat mandante redēptore in edificio reficiendo, hꝫ priuilegiū edificiorū. ſcz destructorum. [Redēptor.] Dicitur redēptor, vt. [Subministrauit.] vt. ff. de cess. bon. l. i. & ff. eod. l. idē priuilegium. dixi.

3 In bonis. Non solū premisse actiones sunt priuilegiate, imo & alie sunt priuilegiate, † ſcz de positi actio, & deposito facto apud mensularū, aſo nūmularium. Verbi gratia, obligeno ſcholaris hꝫ super abūdante pecuniam apud mensularū. ſi tractatur de bonis mēſolarij, primo ſatisfaciendum est ei, qui mutuauit cū vſuris, nō intelligitur depoſitū esse, ſz potius creditor: vnde non hꝫ priuilegiū apud nūmularū. [Post priuilegia.] ſ. precedentiū actionū. [Depoſuerunt.] ſcz & gratis. [A ceteris creditoribus nō separant.] ſnō priuilegiatis. Nam ſi esset creditores nō priuilegiati non preferūtur, ita qui dat vſuras. Alij hꝫt, separant, ſine negatiua: & tūc dic a ceteris creditorib⁹ ſcz priuilegiatis. [Deponere.] Et ad hunc. §. facit. ff. de depoſiti. l. ſi homini. in ſ. cū. l. ſeq. [Vendicat.] vt. ff. ſi certum pet. l. ſi filius. & l. ſi fundus.

4 Eorum ratio. Vos habuiſtis de priuilegiatis creditoribus: ponamus, † mutuo tibi pecuniam, vt ſolueres habenti funeraria vel quaſi, numqd eidē censetur priuilegiatus creditor? Certe ſic, ſine ſolui creditori pro parte, ſine tibi & ſolueres ei. Quod est verū, ſi tibi mutuauī, vt ſtatim ſolueres ei. [Sit.] vt. C. de hīs, qui in prio. loc. cred. ſucceſ. l. j. & per totum.

Odof.

Summarium.

1 Actio quando non detur contra debitorem.

1 AJt pretor. Vos habuiſtis de creditoribus priuilegiatis, qui preferuntur i bonis debitoris, que vendantur: modo hic inſerum⁹ verba pretoris, que talia sunt: Aut pretor: † Si qꝭ cōtraxit cū debitore, cuius bona sunt vendenda, vel vendita, & quo debito volunt fraudare creditores eis ſcientibus, actionē nō dabo cōtra debitorē. [Ne.] i. nō. Unde notate qꝰ & quo debitor est ipſius, ſi quis contrahit cū eo, & ſcit fraudare creditores, non detur ei actio: vt. ff. que in fraud. cred. l. qui aūt. §. preterea.

Odof.

Summarium.

1 Mutuans pecuniam ad nauem reficiendam prefertur ceteris.

1 QUi in nauem. † Si quis mutuat pecuniam ad nauē reficiendā, habet priuilegiū inter creditores. [Habet.] ſ. inter perſonales actiones, & tacitā hypothecā: vt. ff. qui potio. in pign. hab. l. idemqꝫ.

Odof.

Summarium.

1 Bona debitoris tempore peritura vendi possunt.

1 SI magiſtratus. † Legatarij. vel fideicōmiſſarij perebit ſibi caueri de legato peſtando adueniente die: qꝫ nō fuit cautum, miſſi ſunt in poſſeſſionē: aliqua sunt, qne ſunt tempore periture. vel deteriora futura ex mora: numquid possunt deſtrahi per mittente magiſtratu? Certe ſic, donec veniat dies, vel conditio. [Miſerint.] ſ. legatarium, vel fideicōmiſſarij, qꝫ facere debent: vt. ff. vt legatorū nom. caue. l. io, cui. [Sunt.] Et ita licet alicui deſtrahere ea, que sunt tempore peritura: vt. ff. de peti. here. l. omnis. [Cōſtet.] id est, donec veniat dies, vel condītio.

Odof.

Summarium.

1 Impubes a Paterna hereditate abſtinens ratio tenetur creditoribus.
2 Subſtitutio quando locū non habeat.
3 Succeſſioni abintestato quando locus ſit.

1 PAterfamilias. Lex iſta prima facie videt difficilis. & glo. Jo. & Azo. aliquātulū legē iſtam intricare videnſ. Sed difficultas huius legis ex literarū varietate videtur inſurgere: ex vna litera hꝫ negatiuam, alia non: ſi vero intelligatur caſum, & ſummariam⁹ litere expoſitionem. cetera erunt plana.

1 Et in lege iſta ponitur caſus talis: † Paterfamilias habens filium impuberem, eum, vel in totum vel in partem inſtituit. & ei pupillariter ſubſtituit, iſte filius abſtinuit ab hereditate paterna: vnde creditores peruenerunt ad vendītionem bonorum paternorum ſine tractatur de hīs vendendis, veruntamen non poterūt habere integrum debitum, poſtea obuenit alia hereditas impuberi, & impubes decessit, & ſic ſubſtitutionī fuit locus: modo queritur an creditoribus in ſubſtitutū detur actio? Et videtur qꝫ non, qꝫ planū est quod nō detur in pupillā, & ſic non in ſubſtitutum: qꝫ ſi eis denegatur actio in pupillū, & contra ſubſtitutū. Et econtra videtur qꝫ ſic: qꝫ vnum videtur eſſe teſtamentum patris & filij, & ita vna ſuccēſſio. Unde ſubſtitutus, qui ſucceſſit impuberi, & patri ſucceſſit. Reſpondet Jureconſultus, & dicit, vna litera est, que dicit in ſubſtitutum dandam actionem: alia litera dicit quod nō detur in ſubſtitutum actio. Quare in caſu iſto ita dicemus: Si impubes non adiit hereditatem paternam, vel adiit. ſed reſtituit⁹ est his caſibus ſicut non datur actio in pupillū, ita non datur actio in ſubſtitutum: ſed ſi adiit, & tenuit, nec reſtitutus est, hoc caſu bene datur actio in ſubſtitutum, licet poſſit pupillus reſtitui vt licet abſtinere. Si ergo non adiit, non debet ſubſtitutus teneri vt heres patris impuberis. non: qꝫ impubes nō extitit heres patri. Sꝫ ſi forte impubes adiit hereditatem paternam, vel repudiauit, & reſtitutus est vt habeat, indubitanter ſubſtitutus debet teneri. [Filio.] Hꝫ inſolidum, vel pro parte ſubſtituto. [Ante pubertatem.] & in pupillari etate. [Subſtitut.] ſ. pupillariter. [Veneunt.] ſed ad debitū paternū non ſufficiebant. [Hereditas.] ſ. paterna non. Uel poteſt ex poni ſcz paterna, qꝫ filius, qui abſtinuit, fuit reſtitut⁹. [Deceſſit.] ſcz pupillus in pupillari etate, & ſic ſubſtitutiom fuit locus. Hoc est thema. Modo formatur queſtio, quero, &c. hereditas, ſcz aba. [Actionem.] ſcilicet, & vt detur quod non. [Acquirat.] ſcilicet ſubſtitutus. [Aduretur.] ſcilicet a ſubſtituto. [Non pertinebant.]

Hucuſq; allegauit pro me. [Jlud.] modo allegat in contrariū ſcilicet vt ſubſtitutus teneatur. [Teſtamentum.] ſcilicet patris, & filij: vt ſupra ad legem Falcidiam. lege in ratione. §. quod vulgo. [Reſpondi.] Incipit determinare & ſatis obſcure. [Hereditas.] ſcilicet alia. [Seruandum non est.] alias est ſine negatiua non. & in hoc est tota obſcuritas huius legis.

Et ſi habetis literam non est, intelligatis quum filius adiit, vel abſtinuit. ſed poſtea reſtitutus est, vt eam habeat: quia licet in ſilium non detur hec actio, hoc tamen caſu ſic. Sed ſi habetis ſine negatiua, hec est plana litera, & tunc debet intelligi quum pupillus ſe abſtinuit, & non fuit poſtea reſtitutus: quia tunc non tenetur ſubſtitutus creditoribus patris. [Veneant.] ſcilicet, & probetur hoc caſu. [Subſtituto.] impuberis. [Denegatur.] ſcilicet contra impuberem. [Hereditatem.] ſcilicet filij. [Jmituo.] ſ. ſubſtitutus. [Poterit.] vt. C. de iure deliberan. lege quidam. [Quo caſu.] ſcilicet quum pupillus immiſcuit ſe hereditati paterne. [Hereditatis.] ſcilicet patris pupilli ex eo quod pupillus ſe abſtinuit. [Non debet.] nec in pupillum, nec in ſubſtitutum actio datur creditoribus patris, imo potius denegatur.

Et qꝫd hec lex verboſe dicat, tñ vult dicere vt dixi in caſu. Et ad duos proximos caſus accedit quod dicitur in fine legis. Sed
2 ad legem iſtam inſtatur tribus modis. Primo tali: † Si pater inſtituit impuberem, & ei ſubſtituit, ſi impubes abſtinet, non

potest esse locus substitutioni: quia hoc est idem: quia institutio pupilli est principale, substitutio accessorium: vnde si non adiuat ex principali, non potest adire ex accessorio: vt. ff. de vulga. & pupi. substi. l. h. §. qui quoq. ff. respon. Ad quod dicetis tribus modis. Uno modo vt dixi in casu, qz hic pupillus fuit institutus pro parte, aliter pro parte: vnde si pupillus abstinet, cohereo adite, bene ratione cohereditio tenet substitutio: qz hec est regula: qz vbi principale non tenet, nec accessorium: vt. ff. de inoff. testi. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. Uel potest dici secundo modo vt in casu dixi, qz fuit institut' in totum, & miscuit se paterne hereditati, & sic fuit locus substitutioni: postea fuit restitutus vt abstineat: vnde quia locus fuit substitutioni, nō euanescit: vt. ff. de min. l. 9 si fine. §. Papinianus. Uel potest dici tertio modo, Aliud quum pupillus instituitur, & alius ei substituitur pupillariter, indubitanter licet pupillus abstineat, statim fit locus substitutioni: vt. C. de fideicōmiss. liberta. l. si quidā. §. si. Sed in lege contraria fuit exheredatus: nā substitutio pōt fieri filio instituto & exheredato, & aliter: & aliter. vt ff. de vulg. & pupil. substi. l. j. in si. & l. h. in prin. Secundo instat hic hoc modo: si pupillus immiscuit se paterne hereditati, potest restitui: vt. ff. de acqui. here. d. l. impuberibus. & ff. de minor. l. ait prator. §. non solum. sed restitutus non videtur se immiscuisse: vt. ff. de acqui. poss. l. non videtur. nō datur in eum actio: cur similiter substitutus non potest restitui ex persona impuberis, quā lex vicat, quod restitutio non solum detur minori. imo, &c. vt. ff. de in integ. resti. l. non solū. Ad quod potest dici duobus modis: vt hic est specialiter: qz licet pupillus possit restitui, nō substitutus: qz hic paratus solo filio. Uel potest dici quod hic elapsum erat quadriennium, quo locus fuit restitutioni: vnde licet pupillus posset restitui, non maior: vt. C. de temp. resti. l. ea que. §. si quando. Sed demo videtur contra tertia ratione, quia videtur quod si in pupillum denegatur actio, quod in substitutum non debet actio denegari: quia lex videtur velle qz si pupillus, qui dedit fideiussorem, abstinet qz legitimi tenentur: vt. ff. de acqui. hered. l. si pupilli. & l. qui aliena.

3 §. j. Ad quod dicetis. † Aliud est, si dedit fideiussores creditorib' hereditarijs, & abstinet: & tunc est locus successioni ab intestato: qz tunc videtur pater impuberis succedere, nō impuberi. Aliud hoc casu: quia hoc casu impuberi, non patri impuberis videtur succedere, vt hic. Patet ergo ex premissis tres esse casus cū pupillus instituitur, & ei substituitur, vt. ff. dixi.

Odof.

Summarium.

1 Statua in honorem debitoris posita non venit in venditione bonorum eius.

1 AUfidius. Lex ista est posita vt istruat nos cognoscere pompas stultorum: stulti homines non querunt nisi pompas. † Quod faciunt multi stulti: ponunt vnam statuam in platea, & ponunt ibi pecuniam, in processu tempora concurrunt creditores, vt eis satisfaciant: non inueniuntur soluendo. Dicunt creditores: Uendamus statuas: sunt ne vendende: Et certe Aufidius refert, Si sunt posite gratia municipij, certe non: alis, id est: si ob honorem eius, non debent distrahi. [Eius.] scilicet, & ita non sunt distrahende. [Posse.] vt. ff. de acqui. rerum domi. l. statuas. & ff. de lega. iij. fideicommissa.

Odof.

Summarium.

1 Debitor dicens bona sua non esse iure vendita, an possit experiri.

1 IMperatores. † Dicit debitor bona sua iure vendita non esse, nunquid potent experiri, an postulare rescindere venditionem: Respondeo, preiudicio poterit experiri, id est, res suas distractas vendicare. [Uenisse.] vt. C. de excepti. in iudic. l. j. & ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. Fulcinius. [Preiudicio.] Non exponatis, id est, preiudicialis in rem, vt Inſti. de actio. §. preiudiciales. Sed exponatis preiudicio, id est, rei vendicatione. Uel preiudicio. scilicet solutionis faciende. [Uenditionem.] quia ex quo non valet, frustra deficeretur, &c. vt. ff. ad municip. l. j. in fi.

Odof.

Summarium.

1 Heres suspectus tenetur satisdare.

2 Tutor quibus reddatur suspectus.
3 Heres quando suspectus esse dicatur.
4 Suspectus variis modis quis dicitur.

1 SI creditores. Lex ista ponit sex casus. Primus est talis. † Debitor. qui habebat multos creditores, decessit heredem relicto: creditores habent heredē suspectū, ab eo petūt fideiussores: eruntne audiē di: Certe non simpliciter, sed cum causa cognitione. Secundus casus est, quando heres dicatur suspectus: Certe non eo modo, quo tutor: † nam fraudulenta, & callida administratio reddit tutorem suspectum. etiam si locupleꝛ fuit: sed heredem reddunt suspectum facultates. Tertius casus est: Si statim mortuo debitore creditores conueniunt heredem, hic debet statim satisdare: secus si diu fuit in bonis. Quartus casus est: Pretor, vel iudex iussit vt suspectus satisdaret, non fecit. nunquid creditores inuitantur in possessionem, & bona debent vendi: Certe sic. Quintus casus est: ponamus, † suspectus est heres, in hoc est suspectus quia pauper est, in alio non: quia bonus, & fidelis, hic non debet satisdare, sed debet ei iudex inhibere ne bona alienet. Sextus casus est: Dicebant creditores heredem suspectum quia nihil habet. Dicebat heres: Uos murbane loquimini, quia tam ita diues, vt aliquis vestrum: nunquid si dicebant iniuriandi animo. ei heredi tenentur: Certe sic. Hoc dicit. [Si creditores.] scz defuncti. [Cognoscere.] summatim, vt si est suspectus, inbeat satisdare, alias non. [Postulauerint.] & versatur in causę cognitione, si nullas habet facultates: vt. ff. ead. l. §. plane. Sic & alibi summarie cognoscitur. ff. vt in poss. lega. l. si io, a quo. [Facultates.] vt. ff. de suspec. tuto. l. suspectum. [Plane.] Incipit tertius casus. [In recenti.] id est, statim, & parum post mortem defuncti. [Ad necessitatem.] scilicet satisdendi, vt quia imputatur isti quare tantum steterunt: vt. ff. rem ratam haberi. l. quod enim. Incipit quartus casus. [Iubebit.] quia qui non obtemperat, dolo malo videtur facere: vt. ff. ex quib. cau. in possi. ea. l. pretor. ait. [Plane.] Incipit quintus casus. [Minuere.] scilicet nec aliam satisdationem prestare: vt. ff. de iure deli. l. ait pretor. [Quod si.] incipit sextus casus. [Debuntur.] vt alia ff. qui satisd. cogan. l. si vero. §. qui pro qualitate.

4 Unde notate in lege ista † qz quo dicit suspectus multis modis. Uno modo eo ipso quod non possidet immobilia: vt. ff. qui satisda. cogan. l. si fideiussor. in fine. Item dicitur suspectus facultatibus: vt hic, & ff. de verborum significa. l. quos voc. §. locupleꝛ. ff. de in ius vocan. l. j. & ff. qui satisda. cog. l. h. in prin. Item dicitur secundo modo suspectus, etiam si ottimus sit, vt tutor: vt Instit. de suspectu tuto. § suspectum. Item dicitur suspectus, qui moribus est indignis: vt. ff. de verbo. obliga. l. si stipulatus. in si.

Odof.

Summarium.

1 Priuilegia creditorum ex quibus considerentur.
2 Priuilegia ex causa considerantur.
3 Priuilegia non ex tempore, sed ex causa debēt attendi.

1 PRiuilegia. In lege ista dicit: † Si plures sunt creditores, priuilegia creditorum non sunt considerāda ex tempore, sed ex causa, vt illa causa que est magis priuilegiata, satisfactionem admittat. Si ergo plures sunt creditores eiusdem tituli, omnibus satisfaciēdum est, licet diuersi sint tempore. [In hre.] scilicet creditoribus. [Fuerunt.] & est exemplum in termino: Pone, defunctus tutor, & sic tenebatur actione tutele: vel fuit vir, & sic tenebatur actione de dote: postea funerauit eum; cui primo est satisfaciendum: Certe mihi: † quia priuilegia considerantur ex causa: quia fuimus defuncto, &c. vt. ff. de relig. & sumpt. fune. l. penultima. & ff. eodem. l. h. Si ergo creditores sunt eiusdem tituli, pariter erit eis satisfaciendum licet diuersitas temporis interuenerit. Uerbi gratia, quidam erat numularius, depositum apud eum centum iam est annus: & ego deposui apud eum similiter: moritur iste numularius: non inuenitur pecunia: simul erit satisfaciendum. Si enim non inuenirentur, nisi quantum erat vnum depositum, pariter satisfaciendum est, vt ff. depo. l. si homi. §. datur.

¶ O: Segnori, habetis quomodo priuilegia considerantur ex causa, vt dixi, & ff. eodem. l. h. in principio. & ff. vltimo. & l. si ventri. §. j. & h. Si autem pariter est, quia eque priuilegiata est vna causa vt alia, & eiusdem tituli, pariter satisfaciendum est eis: vt. ff. quod cum eo. l. h. Si non sunt eiusdem tituli, melior erit conditio occupantis: vt arg. ff. de verborum oblig. l. si Titius, & Seuo. Et hec

3 regula est vera † quod priuilegia non ex tempore, sed ex causa sunt considerāda. Sed fallit in fisco: vt. ff. eodem. l. quod quo. Et in

dote:

vote:vt.C.qui pot.in pig.hab.l.vlt. Item fallit in omnibus casibus,in quibus est melior conditio occupantis:vt.ff.de pet.l.si vero.Secus in pignoribus:vt.C.qui pot.in pign.hab.l.eos.vel scripturae.Tertius casus est in corpore authent.de trien.& semiss.§. illud. Item quod dictum,si sint creditores eiusdem tituli, qui pariter vocantur,fallit in duobus casibus ab eadem substantia repetendis;vt.C.qui potio.in pigno.habean.l.vltima.§.excipitur.

Odofredus.

Summarium.

1 Pupillus alii debet ex bonis suis a creditoribus possessis.
2 Debitorem defendere quis potest.

1 SI pupillus. In principio huius legis dicitur: † si pupillus committur ex suo contractu,& non defenditur,non debet diminui ex bonis suis,nisi causa alimentorum. [Suo.] secus si patrono:vt.ff.ex quib.caus.in poss.eat.l.apud Julianum. [Causa.]vt hic,& l.eod.l.vlt.

2 § Defendere. In.§ isto dicitur: † sicut licet alicui debitorem conventum defendere,ita bona possessa aliquis ex postfacto potest defendere. [Licet.]vt.ff.de procura.l.si seruum.§.publice.[Discedatur.]vt.ff. in quib.cau.in poss.eatur.Lapud Julianum.in fi. Et debet satisfieri de iudicato solvendo. Odofred.

Summarium.

1 Mutuans in nauem reficiendam praefertur reliquis creditoribus.

1 QUod quis. † Si aliquis mutuauit tibi in nauem reficiendam,& velit debitū petere,iste debet praeferri ceteris creditoribus post fiscum. [Post fiscum.] vnde speciale est in fisco:vt.C.de pn.fisci.l.§. Nam qui mutuat in nauem,priuilegiatus est:vt.ff.eod.l.si ventri.§.j. Odofre.

Summarium.

1 Missio in possessionem absentis quando valeat.
2 Missio contra absentem causa reipublice fieri non debet.

1 EUm qui. Hec lex duo dicit. Primo, † si mittor in possessionem absentis causa reipublice,si dolo malo,valet missio,nec ero inuendus discedere de possessione. Secundo dicitur: si mihi sum in possessionem eius,qui aberat,& sine dolo malo, nō valet missio. [Eum.] scilicet absentem. [Dolo malo.] scilicet vel data opera. [Solvatur.] scilicet,vel suscipiatur in dicium:vt.ff. eodem.l.si pupillus.in fin. Et ad hoc facit.ff.ex quib.cau.ma.l.& qui
2 data. [De possessione.] † Nam non est faciendа missio in possessionem contra absentem causa reipublicę:vt.ff.ex qui.cau.in poss. ea.l.§.& ff.de dam.infec.l.si finita. Odofr.

Summarium.

1 Debitoris bona latitantis possideantur & venduntur.

1 EUm, qui circa. † Si debitorū defenditur,& latitat: nedum possidentur,imo venduntur bona sua.Et dicitur latitare,si non fugit a foro, sed circa columnas se occultat,vel qui recedit de loco. [Recedit.] scilicet a foro. [Causa.] scilicet latitare videtur. [Non facit.]vt.ff.ex quib.caus.in poss. ea.l.Falcinus.§.illud. Odofred.

Summarium.

1 Antiocheni in quo sint priuilegiati.

1 ANtiochensiū. † Reſpublica Antiochensium priuilegiata est in hoc,vt in bonis debitoris defuncti habeat tacitam hypothecam. [De lege.] i. de consuetudine vel ex lege.& ex pacto. [Constitit.] l.vt ficus:vt.ff.quib.ex cau.pign. tac.contrah.l.j. Odofred.

Summarium.

1 Bona debitoris que non vendantur.
2 Respublica ceteris praefertur creditoribus.

1 BOnis venditis. † Cum tractatur de bonis vendendis,ab illa venditione excipiuntur ancilla cōcubina,& filij naturales. [Naturales.] l.& hoc ideo,ne.vt.C.com
2 mu.vtr.iud. [Respublica.] † Respublica Romanorum hz priuilegium vt praeferatur omnibus creditoribus. [Respublica.] s. Romanorum,qui idē est cū fisco:vt.ff.qui po.in pi.hā.l.si pignus.

Odofredus.

Summarium.

1 Pupillus debet de bonis suis a creditoribus possessis.
2 Debitoris capti ab hostibus bona distrahi non debent.

1 PUpillus. † Si pupillus,qui debet,conuenit, & non defenditur,si creditores mittuntur in possessionem,nihilominus pupillus debet aliquo ad pubertatem:vt.ff.eo.l.si pupillus.in princ.

2 § Eius,qui. † Si debitor capit ab hostibus,quia dicitur seperatur reuerti,non debēt bona eius distrahi:quia nō intelligitur latitare:vt.ff.ex quibus caus.in possess.ea.l.§. Odof.

¶ De separationibus. Rub.

¶ De bonis debitorum possidendis & vendendis, dictum est in superioribus, verum, quia bona debitorum aliquando habent successores,& creditores postulant separari bona, ponit hanc titulum:& potest ita exponi. De separationibus impetrādis per creditores debitoris defuncti,vel per creditores ipsorum heredū, & ita de separationibus videamus.§.quando impetrentur, vel nō,
* & ex quibus causis impetrari non possit. Odofre.

Summarium.

1 Separatio a quo debeat impetrari.
2 Debitor heredem instituendo non granat suos creditores.
3 Separatio in quot casibus impetretur,in quot non.
4 Creditores defuncti impetrant separationem a bonis heredis.
5 Creditores heredis quando impetrent separationem.
6 Creditores patris quando impetrent separationem a bonis impuberis.
7 Creditores quando ad bona filiifamilias.
8 Separatio quibus cesset casibus.
9 Creditores defuncti qui separationem impetrent,& qui non.
10 Separatio bonorum defuncti quādo fiat,& quando heredis.
11 Seruus heres domino suo quando separationē impetrare possit.

1 SCiendū est. In lege presenti dicit † q separatio hz impetrari a pretore. Item dicitur q creditores defuncti impetrant separationem. non autem creditores heredum,si decessit debitor: Seio heredе relicto,& Seius decessit heredе Titio, creditores defuncti possunt impetrare vt bona separentur a bonis Titij:q est illa ratione,q: bona defuncti sufficiant, heredum nō,sed
2 econtra non postulet. Ex quo apparet † q debitor instituēdo heredē,non potest suos creditores grauare,si heres sit. [Pretoria.] s.& ita causa cognita:vt.ff.ea.l.§.quaestum.& §.illud. Et hoc est primum dictum. [Permitti.] i. conceditur. [Non est soluēdo.] [Bonorum.] s. hereditatum. [Tit.] s. heredis. [Consequuntur.] q: non est soluendo. [Praestentur.] i. impetrabitur. [Separationē.] s. regulariter:inter dū fic,vt.ff.ea.l.§.quaestum. [Heredit atē.] & sic oneribus hereditarijs se obligant:vt.ff.ex qui.cau.in poss.ea.l. apud Julianum.in fin. [Impetrare.] Unde notate in principio huius
3 legis,† q in ex vel septem casibus impetratur separatio.in quatuor,vel quinq; nō,& sic habet impetrari causa cognita. Unus casus est,si creditores defuncti petunt vt separentur bona defuncti a bonis heredis,sed heres non est soluendo:vt hic,& C.de bonis auctho.in poss.& C.de sepa.l.§. & de her.vel act.vend.l.si adulta. Item hz locum separatio,q creditores hz non impetrent separationē, duobus casibus. Unus casus est.ff.ea.l.§.quaestum. Alius casus est.ff.

ca.l.§.sed & si quis. Item impetratur separatio alio casu: nã subsistutus impuberi petit separationem, vt.ſ.ca.l.§. videamus. Item etiam incedit filiusfamilias, & habet castrense creditores, illi impetrabunt separationem: vt.ſ.ca.l.§. filiusfamilias. Item hȝ impetrant in alio casu: vt.ſ.ca.l.in fi. si minor est, si minor est restituit: vt ff. de minor. l.aut prætor. §. pe. In casibus non impetratur. Unus casus est. ſ.ead.l.§. quod dictum est. Item alĩ casus sunt. ſ.ca.l. §. illud. ca.§. preterea. c.§. de his.

4 **Sciendũ.** † Creditores defuncti possunt impetrare separationem a bonis heredis, vt eo satisfiat. Quod est verũ, si proponatur reo defuncti obligatus esse ab herede. Nam licet heres rem defuncti obligauerit suis creditoribus, nihilominus creditores defuncti impetrabunt. Quod est verum, siue sit petita persona, siue fiscus, siue alius. [Res.] ſ. defunct. [Rescripserunt.] vt. C. de her. vel act. vend. l. pe. c. ã. prog. §. Impetratur aduersus heredem priuatum, & aduersus fiscum, qui successit, vt.ſ. dicit. [Separatio.] q; fiscus loco priuati habetur: vt.ſ. de iure fisci. l. fiscus. & municeps: vt.ſ. de verb. sig. l. cum. qu. Unde sicut contra priuatum impetratur separatio, ita contra fiscum: qz fiscus, &c. vt.ſ. de iure fisci. l. an bona.

5 **Quæritũ.** † Licet creditores heredis non impetrent separationem, interdum fit, si heres adiuit hereditatem debitoris, qui non erat soluendo in fraudem creditorũ. Sed & in alio casu impetrant separationem. Ponit q; cum debitor non esset soluendo, instituit sibi heredem, qui soluendo erat, & iussus hereditatem restituere per fideicommissum: iste heres dicebat hereditatem suspectã. & ita coactus fuit adire, & restituere potente fideicommissario: numquid hoc casu impetratur separatio? Certe sic adita hereditate. & facta separatione satisfaciendum est creditoribus ipsius heredis de bonis suis, & creditoribus defuncti de bonis defuncti. [Ille.] ſ. heres. [Est.] ſ. ex ordine. [Extra ordinem.] sic. ſ. dicit. Extra ordinẽ. ſ. actione Pauliana vel in factũ: vt.ſ. de his, quæ in fraud. cre. l. i. & l. in factũ. [Est.] ſ. regulariter: est tamen hoc casu, & sequenti. [Restituat.] qz mortuus est fideicommissarius, & sine successore: vt. ã. ad Trebel. l. ille. a quo. §. i. [Non fuisset.] sic etiam est in alio casu, cũ duo sunt instituti, & vnus adit, & alter repudiat: vt. ã. de acqui. her. l. cum heredibus. [Ipse.] l. heres. [Patietur.] Unde notate q; ista regula est, q; creditores defuncti impetrant separationem, non creditores heredis, vt. ã. ca. l. in prin. & C. eo. l. ĥ. Fallit in his omnibus casibus hic positis.

Item videamus. In isto. §. ponitur † alius casus, in quo separatio impetratur: † pater debitor instituit filium impuberẽ, & ei substituit: mortuo pupillo non inuenitur substitutus soluendo, nunqd creditores patris impetrabũt separationem a bonis impuberis? Et certe sic. Sed quid erit? Primus heres scripsit secundum, secundus tertium, nũquid primus poterit postulare separationem a bonis secundi? Certe sic, & secundus aduersus tertium, si non est soluendo, nõ autem aduersus primum. [Item videamus, si quis, &c.] ſ. impubes. [Et substituit.] ſ. pupillariter. [Cui.] sc. substitutus. [Patris.] ſ. impuberis. [Impetrant.] ſ. a bonis substituti impuberis. [Posse.] qz diuerse sunt hereditates: vt. ã. de vulg. & pupil. substi. l. patris. [Cui.] ſ. impuberis. [Venerint.] ſ. ex eo q; nõ sunt soluendo. [Studiendos.] ſ. aduersus secundos & tertios, vt.ſ. dicit. [Primi.] scilicet creditores.] Possunt. ſ. separationẽ impetrare.

7 **Si filiusfamilias.** Jn.ſ. isto dicitur: † filiusfamilias habebat creditores non ex causa castrensi, & tractatur postea de bonis eius vendendis: & indubitanter creditores sunt admittendi: sed indubitanter si dicantur bona castrensia non esse soluendo, impetrabitur separatio. Quum sciatis, si est aliquis creditor, qui dicit ex suo contractu in patrem versum, iste habet patrem obligatum. [Venerint.] i. tractaretur de bonis vendendis eius, qui habebat creditores castrenses. [Separari.] ſ. a creditoribus castrensibus. [Experti.] sc. de in rem verso: vt. ã. de in rem ver. l. j. Unde habetis, sicut debitores debitoris possunt impetrare separationem cõtra heredes, ita hoc casu, qi filius potest habere olim hereditatem, vt.ſ. de castr. pec. l. ĥ. hodie secus: vt in auth. de her. ab intest. in princ.

Illud. Vos habuistis q; creditores defuncti interdũ impetrant separationem, & interdum creditores heredis, & alĩ, de quibus dictum est supra: modo in. §. isto cum cæteris 8 vsq; ad. §. quæritum. † ponuntur casus, in quibus cessat separatio & eos videte. [Animo.] ſ. nouandi. [Cõmodum.] qi nouatio, &c. vt.ſ. de nouat. l. j. vnde videntur creditores heredis, non defuncti. [Sed si.] Ecce alius casus. [Probandũ.] ſ. q; nõ impetraret separatio. [Sed satis acceperunt.] ſ. creditores ab herede. [Eũ.] ſ. heredẽ. [Recipiebant.] qi damnũ, &c. vt. C. de ser. nec. her. anſt. l. vl. & regula iuris, &c. [Poterres.] Ecce alius casus in quo cessat separatio. [Non possunt.] ſ. cũ aliqo rebus, vel in diuersis locis positis sunt: secus si in comuncta, vt.ſ. dicit. [Quod dictũ.] Ecce alius casus, in quo cessat separatio. [Nõ postulef.] Et ita notate aliquid fieri post multũ tempus, q; post quinquennium fit. vt in quærela: vt ã. de inoffi. test. l. Papinianus. §. vlt. [Vel alterius.] i. cõpetentis iudicio. Alĩ habent talẽ, nullus alterius est: vt. ã. ca. l. in prin. [Si quis.] ſ. creditor. [Est.] ſ. qi iste non poterat impetrare separationem, sicut nec alius: vt. ã. ca. l. §. sciendũ. c. §. Item quæritur.

9 **Quæritũ.** Jn. §. isto dicit: † si multi erant creditores defuncti & mortuo debitore: & herede adeunte, quidam creditores sunt consequuti heredem, quidam nõ illi, qui sequuti sunt, impetrabũt separationẽ, alĩ non: ex ita lecti cessabit nõ proderit alĩs in separatione impetranda. [Heredem.] stipulãdo animo nouandi, vel accipiendo ab eo fideiussores, vel pignus. [Hoc.] sc. qui sequuti sunt heredes. Unde licet creditores heredis, &c. vt. ã. ca. l. §. ex contrario. ita hoc casu vt. ã. ca. l. §. item quæritur. c. §. de his.

10 **Item sciendũ.** † Licet ceteri creditores defuncti impetrent separationẽ, non heredis, si impetrata separatione satisfacti est creditoribus defuncti, superfluum debet attribui creditoribus heredis. Sed si forte bona defuncti non sufficiunt, & bona heredis sufficiant, de bonis heredis non videtur satisfieri creditoribus defuncti. nisi in impetrãdo separationẽ iustissimã causam allegarent. [Debitũ.] qui illud concurrant. [Ratio.] ſ. quærit ratio. [Facilitate.] Et damnum. q; quis, &c. vt. ã. ca. l. §. item quæritur. [Separauit.] i. repellet. [Allegata.] nã & ex iusta causa aliquando subueniatur alicui: vt. ã. de interroga. act. l. de ætate. §. ex causa.

11 **Item sciendũ.** Jn. §. isto dicitur: † si seruus extitit heres dño suo, seruus si nouerit attingat bona defuncti, poterit impetrare separationẽ a bonis quæsitis post libertatem & ab illo, q; fibi ds dñs. [Instituti.] vt. ã. de acqr. he. l. necessarijs. [Debet.] ſ. a illud separat. Item si attingit bona, si tñ minor est, qz pót restitui: vt. ã. de minor. l. an prætor. §. pe. Odof.

Summarium.

1 Separatio frustra impetratur, hereditate per heredem vendita.

9 **AB herede.** † Si forte heres vendidit hereditatẽ, frustra impetrat separatio, si nulla fraude interueniente facta venditio, & ideo si qoa per heredem facta postea sunt, rata debent haberi. [Solcit.] vt. ã. de minor. l. an integrum.

Summarium.

1 Fideiussor principali succedente extinguitur obligatio fideiussoria.

2 Obligatus esse nequit idem pro eodem.

DEbitor. In lege nostra quatuor principalia continentur. Primo dicitur: si
1 † aliquis est debitor: meus in decẽ, & pro eo fideiussor strictius est, & debitor extinctus heres fideiussoris, & tractatur de bonis fideiussoris vendendis, poterunt separari bona debitoris a bonis fideiussoris, sine solus, sine cũ aliis sui creditoris. Illi quæ ratio primi dicti. ſ. si creditor non posset petere separationẽ, fieret eõdem eius deterior. Tertio dicit: si separatio fit, & creditor non posset assequi ex bonis fideiussoris, poterit postulare satisfieri de bonis debitoris, quoniã creditor satisfiat. Quarto dicitur: si forte non debitor extinctus heres, sed quilibet alius, poterit creditor si bona fideiussoris venduntur, impetrare separationẽ a bonis debitoris, & facta separatione nõ poterit satisfieri, postẽ satisfactum fuerit, in residuũ aget. [Esset.] ſ. fideiussoris. [Venerit.] ſ. secundũ q; dicit. ã. ſ. prog. alis esset contra. Vel potest solui illud contrarium alio modo: aliud est, qui vendunt per heredẽ, & non in fraudẽ creditoris, vt. ã. l. prog. Illud cũ vendunt per heredẽ fideiussoris, vt hic. Vel dic venerunt. i. tractabat de vendendo. [Sic.] vt. ſ. de fideiuſſ. l. heres. & l. seruo. Secus si contra succedit contra eo: vt. ſ. de
2 fideiuſſ. l. generaliter. † Et est ratio quare tollat fideiussoria: qz nõ potest idẽ pro eodem esse obligatus: vt. ſ. de fideiuſſ. l. Titianus. [Impetrabit.] ſ. per creditorẽ, vt. ſ. dicit. [Siue plures.] ſ. sint hereditarij creditores. [Recip.] Ecce ratio primi dicti. [Iuris.] ſ. ioris subtilitas. [Prospexerat.] qz acceperat fideiussorẽ. Et ita habetis q; diligentia sua, &c. sic. C. de fur. lib. [Quid ergo.] Ecce tertium dictũ. [Separatio.] ſ. a bonis debitoris. [Simouen.] ſ. huiusdi, & ita in residuo habebit actionem. [Sed in quolibet.] Incipit quartũ dictũ. [Ex hereditate.] ſ. debitoris. [Hereditarijs.] Ecce ditoribus defuncti. Or Segnor, vos habetis hic q; si heredes de functi impetrant separationem a bonis fideiussoris, si bona debi-

toris

torio non sufficiant, possunt experiri contra bona fideiussoris, si tñ creditoribus defuncti fuit satisfactū. Sed lex videt contra. ff. e. l. j. §. ex contrario. ff. eo. l. si creditores. Ad quod quidam dixerūt q̄ hec lex corrigitur per illam. ff. eo. l. si creditores. Sed hec solutio non est bona. Unde solutio hoc modo: creditor defuncti impetrat separationem, non heredis, vt in. §. ex contrario: sed si heres impetret, creditor non habet regressum in bona, que tpe adite hereditatis habebat, nisi satisfactum sit creditoribus heredis, in bona acquisito nullum hz regressum, vt in. l. si creditores. Vel potest dici, si creditor impetrat separationem, si satisfactum est creditoribus, bene hz regressum, vt in. l. si creditores. ff. e. l. j. §. utē scienduꝫ.

Odofred.

Summarium.

1 Creditores cōditionales ff in diē possunt impetrare separationē.

1 **Creditoribus.** In lege ista dicit: † si aliqui sunt creditores defuncti, quibus debetur pure, separationē impetrant. Idē si deberet eis in diē, vel sub conditione. Nā ff legatarij, q̄ fideicōmissarij, quibus legatū est in diē, vel sub conditione, impetrant separationē. [Possunt.] vt. ff. quand. dies, vel vsuf. leg. ce. l. vnica. ff. ff. de ver. obl. l. cedere. [Ipsis.] f. creditoribus. [Consuletur.] vt. ff. de inc. l. in omnibus. [Cōuenit.] Nā primo satisfaciēdū est. vt. ff. ad Treb. l. j. Et q̄ legatarij certant de lucro: vt ff. de iur. del. l. sancimus. §. sed si legatarij, ff ista petunt cauere: vt. ff. vt leg. no. ca. l. j. ff. l. hec stipulatio.

Odofred.

Summarium.

1 Creditores defuncti non vocantur ad bona heredis, si bona defuncti sufficiant.
2 Creditores defuncti non habent regressum ad bona postea ꝗsita.

1 **Si creditores.** In lege presenti dicitur, † si defunctus, qui habet multos creditores, defuncti creditores possint impetrare separationē. Sed quid si bona defuncti sufficiunt creditoribus defuncti, nunquid vocabunt creditores defuncti ad bona heredis: Certe non videt, nisi primo satisfiat creditoribus heredis. [Hereditarij.] l. defuncti. [Idonea.] f. a bonis defuncti. [Idoneus.] f. imueniebat. [Debet.] f. e ita tenet probata,
2 probatū, ff. vt. ff. de neg. ge. l. Pomponius. [Acquirere e.] f. † nec creditores defuncti habent regressum in bona postea quesita, vel anteriora, nisi cum creditoribus heredis est satisfactū.

Odof.

Summarium.

1 Creditores ff legatarij bonorum separationem petere possunt.
2 Liberta herede instituta an possit patronus separationem petere in legitima.

1 **Noties.** In principio huius legis dicitur: si † bona heredis non sunt soluendo, ff creditores defuncti, ff legatarij possunt impetrare separationem, vt cuilibet soluat insolidū, si nō est locus Falcidie. [Est.] q̄ legatarij sunt creditores: vt. C. e. l. j. [Solidū.] f. si non est locus Falcidie. [Querat.] q̄ primo satisfaciēdū est creditoribus vt. C. de iure delib. l. vlt. §. sed si legatarij.

2 **Si liberta.** † Liberta a patrono, vel patrona fuit heres instituta, ff ab extraneo petijt bonorum possessionem secundū tabulas cū hereditas non erat soluendo, nunquid impetrabit separationē patronus in legitima: Certe sic. [Instituta.] f. ab extraneo, qui non erat soluendo. [Petijsset.] q̄ pōt subaudi: vt. C. de bo. poss. sec. tab. l. j. [Patrono.] f. cui debet legitima portio. [Quod. j. q̄.] [Contraxerit.] cū creditoribus defuncti. Nā sicut heres videt contrahere cū creditoribus, cū adit hereditatem, vel se immiscet: ita hoc casu: vt. ff. ex qui. caus. in poss. ea. l. apud Julianum. §. vlt. cum lege seq.

Odofred.

Summarium.

1 Separationem petere possunt, qui heredi iudicium dictauerūt.
2 Reus ex necessitate quare conuenatur.

1 **Si iudicium.** In lege ista dicit: † si creditores defuncti ceperunt experiri contra heredem, mhilominus poterūt impetra-
re separationē. [Qui.] f. creditores defuncti. [Fecerunt.] vt. debat contrariū: q̄ si creditor defuncti contra heredē litē contestat, per litis contestationē fit nouatio: vt. ff. de noua. l. delegare. Sed certū est, ff. vt. ff. eo. l. j. §. item sciendū. Sed illud verū est, cū heres stipulās animo nouandi. Et ita habetis q̄ facere contestationem, est litis contestatio necessaria. † Sic ff reus dicitur conuentus ex necessitate: q̄ iudicium redditur in inuitum: vt. ff. de ver. obl. l. inter stipulantem. §. si Stichum. in fi.

¶ De curatore bonis dando. Rubrica.

Summarium.

1 Curator absenti datur, ff presenti.

¶ Quia plerūq̄ mittunt creditores in possessionē, vel dū tractat de bonis vendendis, vel dū placet creditoribus priuatis, vel non, vt. ff. de pi. cre. ff q̄ dat curator bonis interdū, ponit hunc titulū. Et dicatis de curatore bonis dādo videamus, ff subiiciamus. Et
1 notate, q̄ curator dat bonis varijs ex causis: † alijq̄ absenti: vt. ff. ex qui. cau. in poss. ea. l. in possessionem. in fi. Dat etiā presenti, dū cedit bonis: vt. ff. de bo. auth. in. poss. l. creditores. Item datur ei, q̄ captus est ab hostibus: vt. ff. de mu. ff ho. l. j. §. illud. Item dat curator bonis, vt. ff. eo. l. j. ff. ff. ff. ex qui. cau. in poss. ea. l. si diu. ff. ff. §. vl. vnde de curatore bonis dando videamus.

Odofred.

Summarium.

1 Heres institutus sub conditione debet conditione parere.

1 **Si sub cōditione.** In lege nostra dicitur: † si aliquis instituit heres sub conditione, dz cogi parere conditioni, si pōt: vel si diceret, si exuerit conditio, nō adire. dz dari curator. vnū sciatis, si heres non pōt adimplere cōditionem, dat curator bonis. Item dū est grane ex alterū: sicut fit, si pupillus non hz tutorē. [Conditioni.] f. vel repudiare: vt. ff. de acqui. her. l. quandiu. ff. C. de iur. del. l. nec emere. nisi in casibus infra notatis. Sed si esset institutus sub conditione casuali, vel mixta, nō cogit adire, vel repudiare, imo dz dari curator bonis, vel est vendenda. [Defuncti.] f. vel dz dic curator bonis. [Quod si nihil.] f. si bona non possunt vendi. Vel q̄ si nihil, ff heres non vult adimplere cōditionē. [Solet.] f. vt det curator bonis, vt soluat ex alterū vsurarum: vt. ff. de ver. in poss. mu. l. j. §. deficitur.

Odofr.

Summarium.

1 Curator quando detur bonis viuentis.
2 Curator bonis datus agere non satisdat de rato.
3 Curator datus bonis actionem habet, ff respondere tenetur.
4 Curator datur absenti reipublice causa.
5 Curatores plures si dentur an omnes curent insolidum.
6 Curator bonis an quis inuitus dari possit.
7 Curatores si tres dati sunt, ff tertius nil attigerit, an in eum detur actio.

1 **De curatore.** In principio huius legis dicit: † si inuide Romana petijt dari curator bonis, adit pretor Romanus, si autem in prouincia, adit preses prouincie. Una scitatio q̄ dabit curator bonis a pretore, vel a preside, ille de quo sentiunt maior pars creditorū. Curator ertiā datus bonis cōpetētes actiones pōt suscipere ff tueri: † verū si curator datus bonis agat, non hz necesse satisdare de rato. Item si conuenit, non hz necesse satisdare de iudicato soluendo. [De curatore constituēdo.] f. dando bonis. [Ut pretor.] f. Romanus, dū tractat de curatore dādo bonis Romanis. Et est verū, dum tractat de bonis illius, qui senator non est: vt. ff. eo. l. Imperatores. [Curatorē.] Et ad hoc facit. ff. de pac. l. maiorē. [Ad agēdum.] f. q̄ possunt: vt. C. de procu. l. neque.
2 [Dixit.] Sed si dubitat de mandato, vt ff alia. ff. de procu. l. nō solum. §. qui alieno. Ot Segnor, habetis hic, q̄ si dat curator bonis vel a pretore Rome, vel a preside prouincie in prouincia, quia
3 curator datus bonis pōt agere ff conueniri. † Et ita habetis q̄ curator datus bonis hz actionē, ff tenet respōdere. Sed lex videt cōtraria: q̄ differentia est inter curatorē datū bonis, ventri: nā non potest intentare actiones, nisi tēpore perituras. Sed curator da-

tus furioso, & prodigo interdat omnes actiones: vt. ff. de admi. tu. l. si plures. & ff. de mu. & hono. l. j. §. illud. Vel qđ dño Azo dixit q̃ curatores datus bonis ꝺ̃ administrare, & curã seruare, & actiones tẽ poze perturas pót intendere, non perturas non, vt in lege cõtra. Alij dicunt q̃ curator, si expedit bonis, potest intendere omnes actiones sed si non expedit bonis, potest intendere actiones tẽpoze perturas: nec q̃ pro bono est introductum, &c. vt. ff. de legib. & senatusconsl. nulla. Vel potest ita dici, curator datur bonis multis ex causis: vt. ff. ad Larb. l. j. §. si to, & dixi. ff. in tribus casib⁹

4 mouet actiones tempoze perturas, & non perturas, vt hic. † Datur absenti causa reipublice, & capti ab hostibus. Item datur ventri. Item datur bonis distrahendis. Et iste intentat actiones tẽpoze perturas, vt in legibus illis.

5 **Si plures.** Jn. §. isto dicitur: † si plures curatores dantur bonis, omnes intelligunt insolidum, nisi daretur per certas regiones. [Curatores.] s. bonis pro portionibus. Idem in pluribus tutoribus: vt. ff. de admi. tuto. l. si duo. Jn procuratoribus si quidem insolidum, hec adiectio, qui libet tenetur insolidum: vt. ff. man. l. si creditor. §. duobus. alias secus: vt. ff. de procu. l. qui procuio. in fi. & lege seq. [Debere.] quia & si omnis diciture administratio, &c. vt. C. de dist. tut. l. fi.

6 **Queritur.** Jn. §. isto dicit † vtrũ aliquis inuitus possit dari curator bonis: Respõdetur q̃ nõ nisi ex magna causa. Et potest dari curator bonis vnus ex creditoribus, & alius, qui non sit creditor. [Querendus est.] Secus in tutore, vt inst. de ex cu. ta. in prin. [Creetur.] Et erit magna causa, quã Jmperator approbauerit: vt. ff. de muno. Lex causa. in fi. & lege seq. Vel erit magna causa, vt dixi. ff. c. l. j. [Possunt etiam nõ creditores.] s. bonis dari: vt. ff. de bo. auth. in. poss. l. creditores.

7 **Si tres curatores.** †Tres curatores sunt dati bonis, duo ceperunt administrare: tertius nihil attigit: nunquid cum isto potest agi: Et certe sic: & est inspiciendum q̃ quis curator sit, non autem q̃ aliquis administrauerit, vel non, nam cum eo potest agi. [Fuerint.] s. dati bonis. [Attigerit.] i. non ceperit administrare. [Nam si ita est.] s. q̃ sit unus tutus constitutus. [Non esse conueniendum.] s. sed alios: vt. j. l. proti. Secus in tutoribus: vt. C. de quad. tu. l. vit. & ff. de tu. & ra. distr. l. ff. §. nunc. Odofr.

Summarium.

1 Curatores si plures sunt bonis dati, in quem eorum detur actio actori.

1 **Si plures.** Jn lege ista dicitur: † si plures curatores dati sunt bonis, distractis eius bonis creditori ex ante gesto nõ potest actio dari: sicut quilibet potest insolidum conuenirí, ita agere. [Vigeret.] sicut quilibet potest agere insolidum, ita & conueniri vt. ff. lege prog. in fin. Odofredus.

Summarium.

1 Curator si bonis detur, bonis distractis, ex ante gesto non datur actio creditori.

1 **Si operatores.** Jn lege ista dicitur: † si bonis senatoris dati curatori, bonis eius distractis creditori ex ante gesto nõ potest dari actio. [Distractis.] vt q̃ bona erant curatoris, alias secus: vt. ff. eo. l. fi. [Creditor.] alis fraudatori. si habetis creditori, intelligatis si aliquid postea non superest in bonis: vt ff. de cess. bo. l. is, qui. Sed si habetis fraudatori, exponetis. i. creditori, qui alios voluit fraudare. Odofred.

Summarium.

1 Creditor post veniens non reuocat curatorẽ ab aliis creditoribus electum.

1 **Si debitor.** †Debitor, qui habebat multos creditores, cessit foro, vnde creditores conuenerunt cõsilium q̃ crearetur curator vnus ex eis, & ita factũ est. Aliquis, qui dicit se creditorem, qui forte non fuit dum daretur curator bonis, nũquid ei prorata erit satisfaciẽdum: Certe sic. [Foro.] i. bonis: vt. ff. de cess. bo. l. j. & ff. de bo. auth. in. pos. l. creditor. [Ex redacto.] s. pretio, alias ex redactis. s. reditibus: alis ex reditu. [Prestaret.] s. eo saluo vt preferat priuilegiatus: vt. ff. de pri. cre. l. fi. & l. priuilegia. Odofr.

¶ Que in fraudem creditorum facta sunt, vt restituantur. Rubrica.

¶ Dictum est in superioribus, ex quibus causis a creditoribus in possessionem detur: dictum est etiam de bonis authoritate iudicis possidendis: & non in his subuenitur creditoribus, imo in aliis: quia plerunq̃ alienant debitores in fraudem creditorũ, & ideo q̃ equum est vt restituantur in pristinum statum, subditur hic titulus. Vel potest ita continuari: non solum in aliis subuenit creditoribus, qui priuilegiati sunt: vt. ff. de pri. cre. imo subuenit etiã, vt que in fraudem creditorum facta sunt, restituantur. Vel potest ita continuari: q̃ curatores dantur bonis, & curator datus bonis habet reuocare que in fraudem creditorum facta sunt, adeo ponit hanc tytulum. Et q̃ detur curator bonis, habetis in. l. j. Et potest legi hec rubrica, aut prętor. que in fraudem creditorum. &c. Vel potest postpom. que in fraudem creditorum aut prętor. Vel potest legi ablatiue, de his, que in fraudem creditorum, vt in. l. j. nũ. c. vj. & quando non, vt in. l. qui autem. in princ.

Summarium.

1 Alienata in fraudem creditorum quibus actionibus reuocẽtur.
2 Jnter dictum fraudatorium contra quem detur.
3 Actio in factum contra quem competat.
4 Usufructus est seruitus personalis.

Ait prętor. Quia circa presens edictum, prętor sñũ edictũ fecit, inferuntur in principio huius legis verba edicti prętoris, que sunt talia, ait prętor, &c. Ex quo posuit verba edicti, ponit commendationẽ edicti, & dicit quomodo fuit necessariũ hoc edictum fieri. Subsequenter incipit exponere verba edicti prętoris vsq̃ ad legem, qui autem. [Gesta erunt.] s. a debitore. [Non ignorauerit.] i. cum eo, qui sciens debitorem fraudem facere. [Bonorum.] sicut est, si debitor cedit foro: vt. ff. ti. proc. l. j. [Dari oportebit.] puta ipse creditoribus intra annum. s. vtilem, in quo quas ꝺ̃ potestatem experiunde: vt. ff. de otiet. & temp. prescrip. l. j. [Actionem.] s. in factũ. vt hic, & j. eo. l. hac in factum. q̃ ex quolibet edicto, &c. vt. ff. de dam. infec. l. nũ. in princ. Vel potest dici actionem,

1 s. Paulianam: † nam pro reuocandis in fraudem creditorũ alienatis, dantur he actiones. Jn factum datur pro incorporalibus, Pauliana pro corporalibus datur creditori, in cuius fraudem facta est. vt. j. plene dicetur in prędicta. l. hac in factum. & in. l. vlti.

2 in fi. [Seruabo.] s. vt contra eum detur actio. † Sed & datur etiã contra eum, qui in fraudem creditorum alienat, inter dictum fraudatorium: vt. j. de solu. l. pupillus. in princ. Vel dicatis vt ibi dixi.

3 Et hucusq̃ durat textus. Et cauete vobis: † actio in factum datur contra eum, qui contra fit sciẽs, & datur intra annum de eo, quod ad ipsum non peruenit, sed de eo, quod ad eum peruenit, tenetur perpetuo: vt. j. eo. l. vlt. §. hec actio. & ff. si in fraud. patr. fue. alie. l. si patroni. in fi. [Necessario. ji. vtiliter. sic. C. de nouo codic. compon. in princ. & ita hic. Primo ponitur edictũ, postea cõmendatio edicti. sic & ibi. ff. quod quisq̃ iur. l. j. in princ. & ff. de pac. l. j. §. prętor ait. [Ait prętor.] Ex quo posuit commendationem, ponit expositionem, & repetit verba, vt exponantur. [Generaliter.] & sic generaliter debent intelligi: vt. ff. de aleat. l. j. §. quod autem. [Ait prętor factum.] s. in iudicio, vel extra iudicium. [Contractum.] hoc est, generaliter vocabuli: q̃ gesta dicuntur &c. vt. j. de verbo. sig. l. Labeo. Sed aliter fumitur. ff. de off. procu. Cesa. l. vlt. [Late.] s. nõ stricte. [Alienauit.] s. debitor. in fraudem creditorum. [Aliquem.] s. debitorem. [Liberauerit.] s. locus erit huic edicto. [Haberet.] s. in fraudem creditorum, licet non videatur in fraudem facere: vt. j. e. l. si pignori. [Vel ei.] s. debitori. [Habere.] Unde hoc casu tenetur & ille, qui in fraudem fecit, & ille, qui non sciens recepit. Quod est verum, si alienatur in eum titulo non lucrativo, q̃ tenetur: vt. j. e. l. qui autem. §. simili modo. & §. i. [Gesta.] exposita gesta erant, modo exponit fraudationis causa. [Absunt.] i. absens fuit. Et hec est bona litera, vt indicat litera sequens. Alij habent adfuit. i. fuit presens. [Patiatur.] s. per lapsum triennij: vt. C. de indi. l. properandũ.

4 [A debitore.] s. suo. [Usumfructum.] s. † qui est seruitus personalis. [Utatur.] s. non vtendo: vt. C. de vsufr. l. corruptionem. [Habet.] s. in fraud. cre. [Seruitutibus.] & ita patitur eas amittere: & ita qui non facit quod debet, facit dolo: vt. j. de reg. iur. l. qui nõ facit. [Habuerit.] vt. ff. pro derelicto. per totum. [Faciat.] scilicet in fraudem facere videtur. Odofre.

Summarium.

1 Alequirere negligens non dicitur hoc facere in fraudẽ creditorũ.
2 Debitor quando alienare dicatur in fraudem creditorum.

Jnterd

3 Inter dictum fraudatorium quibus casibus cesset.
4 Etiens a debitore in fraudem creditorum alienante quando teneatur. §.
6 Debitor in seruum meum alienante in fraudem creditorum, an teneat.
7 Scientia filij vel serui quando nocet patri, vel domino.
8 Creditores actionem in factum habent ad reuocanda alienata in fraudem.

QUi autē. Vos habuistis quando debitor dicitur gerere in fraudem creditorū, & qñ facit fraudationis causa: in lege ista mutatur quando
1 non tacit in fraudem creditorum. Ponamus, †habebat aliquis multos creditores, poterat aliqua acquirere, sed non vult, in fraudem creditorum: nunquid hȝ locum hoc edictum? Et certe nō: qz hȝ locum quando alienat. Et ideo si aliquid debetur debitori sub conditione, & conditionem non implet, non facit in fraudem creditorum. Idem si legatū, vel hereditas relicta est, & repudiat, quo niam facit in fraudem creditorum. Sed si forte filiofamilias debitori defertur hereditas, & nō vult pater iubere vt adeat, sed emancipat, vt adeat suo arbitrio, non videtur fraudare creditores. Sz si forte creditor seruū institutū alienauit, vt iussu emptoris adiret, si in vendendo nulla est fraus, cessat hoc edictum: alīs habet locū. hoc dicit. [Qui.] §. debitor. [Non pertinet.] i. non videtur fraudationis causa quid gerere. [Ne locupletetur.] Subiecit plura exempla. [Locum.] qz ille non diminuit patrimonium, sed potius nō acquirit. [Proinde.] ponit aliud exemplum. [Vel legitimam.] vt §. de ver. sig. Lege. [Similimodo.] Ecce aliud exemplū. [Edictum.] §. hoc. [Si seruum.] Ecce aliud exemplum. [Fraus est.] qz vendidit seruum iusto pretio. [Quia.] Ecce Ratio. [Repudiare.] i. in fraudem creditoris: & tunc non est locus huic edicto. [In fraudem.] vt qz distrahit minori pretio iusto. [Adnumisset.] vt. C. de his, que in frau. cre. i. t. & a. ā. qui, & a quib. manu. lib. nō
2 fi. Si quis habens. Unde notate hic, †qz si alienat debitor in fraudem creditorum, sine patrimonium diminuendo facit causa fraudationis. Secus si nō acquirit. Et ita aliud est diminuere, & aliud non acquirere. Secus est in predone hereditatis: vt. ā. de pe. her. l. sed & si lege. §. quod autem. & §. preterea. Et hoc est illa ratione, ne alicui proficiat sua mala fides quod non debet esse. Nam melioris conditionis debent esse bone fidei, ḡ male fidei: vt. ā. de noxalib. l. non solum. Item secus est in venditore hereditatis: vt de he. vel act. vend. l. §. aliud. & l. venditor. & ā. de leg. iij. l. quisquis.

3 APud Labeonē. †Istud edictū cessat, si debitor omittit acquirere. Sed & cessat in alio casu. Ponamus, habebat aliquis debitor plures creditores, non poterat satisfacere omnibus, sed posterior soluit, nunquid hȝ locum hoc edictum? Certe non: quod quidem verum est, quando soluit posterior ante, ḡ bona sua per alios possidebātur, sed si forte bona possessa soluit, videtur in fraudem facere. Ubi ergo bona nondum ceperant possideri, licuit posteriori vigilare ad debitum suum consequendum, & ille nō facit in fraudem. Secus si bona essent possessa: qz facit in fraudem vtriusq; vnde ceteri creditores cum eo, cui solutū est, an portione vocabunt. [Eū.] §. creditorem posteriorem. [Aīd contractus.] §. qui sunt a debitoribus in fraudem creditorum. [Venditiones.] non autem si debitor posteriori creditori soluat, qz debet intelligi vt dicit in sequenti. §. Uel refert aut debitor soluit iudice iubente: & nō facit fraudē. Aut sponte, & si bona erant possessa. facit in fraudem, alīs non. Et hoc dicit sequens. §. [Vigilant.] vt. §. eā. l. pupillus. & C. depo. l. vl. [Equandum.] i. ergo quandam alīs ergo equandum. §. conditionē percipere, & auferre. Et dicitur aliquis percipere, qz non soluit vm, qz alij: vt. C. qui leg. per. ha. stan. in u. l. vl. [Esset.] §. post missionem factam in possessionem. vt. ā. de bo. auth. in possi. l. cum vnus.

4 HOc edictū. Jn. §. isto dicitur: †si quis contrahit cum debitore alienante in fraudē creditorum, & scit eum in fraudem facere, ipse tenetur: secus si ignoret. Sed si aliquis contrahit cum debitore alienante consentientibus creditoribus, non tenetur hoc edicto. Sed quid erit: factum est aliquid cum pupillo alienante in fraudem creditorum, nūquid erit locus huic edicto: Certe sic. [Verba edicti.] §. posita. ā. eod. l. i. Sed in hoc cauete vobis, si accipio titulo non lucrativo, qz emo. si scieno facio, teneor hoc edicto: si ignorans facio, non teneor, vt hic. Secus si accipio titulo lucrativo, vt qz mihi donat, hoc casu ex hoc edicto teneor, siue sciō, siue ignoro: vt §. eo. l. proinde. §. similiter modo. [Feciſſe.] §. ex quo fecit consentientibus creditoribus. [Cōsentiunt.] vt. ā. de transa. l. cum donationis. & §. de reg. iu. l. nemo. [Sestum sit.] Potest intelligi duplicīter, vt qz debitor vendidit pupillo in fraudem creditorū, qui primlegatus est, vt si emit, sibi querat, non tamen obligatur. Et ita claudicat contractus factus cum pupillo: vt. ā. de actio. emp. l. Julianus. §. si quis. Uel potest intelligi, gestum sit, vt qz pupillus vendidit, vtimur: & ita aliena ignorantia non debet obesse creditoribus: vt. C. de iure delib. l. sancimus. §. si legatarij.

5 SImili modo. †Ubi aliquid venditur in fraudem creditorum, necessarium est qz emptor sciat in fraudem fieri: sed si aliquis donat, & ignorat donator, huic edicto locus est, & datur actio in donatarū, quatenus locupletior est. [Simili modo.] i. sicut quando aliquis contrahit cum pupillo inf ligatur. Et non est par ratio, &c. vt. C. de cod. l. vlt. [Ultra non.] Sed secus vbi aliquis accepit titulo non lucrativo: vt. ā. ea. l. §. hoc edictum. & ā. eo. l. i. in prin. sic etiam in alienatione, que fit a liberto in fraudem patroni: vt. ā. si quid in fraud. pa. l. i. §. i.

6 SImili modo queritur. †Ponam⁹, † debitor in fraudem creditorum alienauit rem in seruū meum me ignorante, nunquid ego dominus teneor? Certe sic, quatenus verum est in rem meam, vel ad me peruenit, alīs nō, vbi de peculio. Idem in filiofamilias, qui accipit a debitore alienante in fraudem creditorum. [Tenetur.] §. actione in factum ex hoc edicto. Unde
7 †notate qz scientia filij vel serui non nocet patri, vel domino. Quod est verum in his, que faciunt sine mandato: secus si faciunt cum mandato, qz tūc inspicimus scientiam patris, vel domini: vt. ā. de edil. edi. l. cum mancipium. & §. de injg. l. §. & ā. de lib. cau. l. uno. Item si debitor, qui habebat multos creditores, egerit heres necessarius alicuius soluit legata in fraudem creditorū, legatarij ignorabit, nunquid tenebunt legatarij? Certe sic. [Necessarius.] §. & sinus, vt filius: vt. ā. de acq. he. l. necessarius. Uel potest intelligi necessarius tantum, vt seruus: vt. C. defer. nec. he. inst. l. etiam. [Prestiterit.] §. legatarius. [Actionem.] §. in factum ex hoc edicto. [Dubij est.] quia habent titulum non lucrativum, vnde tenentur: vt. ā. eadē. l. §. similiter modo.

8 HUius actionis. †Si aliquid alienatur in fraudem creditorum, creditores habent actionem in factum intra annum vtilem, qui computatur ex die facte venditionis. [Hec actio.] §. in factū, vel Paulliana: vt. ā. eod. l. i. [Venditionis.] §. non ex quo seruunt creditores. Uel dicatis, ex die venditionis. si creditores seruunt: vt. ā. de calū. Lannum. Et hoc est verum de his, qui non peruenerunt ad acciptentem, alīs secus: vt. §. eo. l. vlt. §. hec actio. Odofred.

Summarium.

1 Venditio si reuocetur, quando pretium emptori restituatur.

1 SI debitor. †Debitor, qui non erat solūdo in fraudem creditorum fundum valentem decem vendidit pro quinq, nunquid poterit reuocari? Certe sic, siue in totum fit vēditio, siue pro parte in fraudem creditorum. [Vendiderit.] vt puta, fundum valentem decem vendidit pro quinq. [Sententiam.] §. nisi pretium versum esset in vtilitatem creditorum, qz tunc debet restitui: vt. ā. de rei ven. l. empto. & C. qō me. cau. l. iij. alīs non redditur, vt hic, & C. de fur. l. incutilem. si dicit aliquis, quomodo potest esse qz non sit salnum, vt qz expēdit in res mgatorias. [In bono. §. debitoris. [Reddi.] §. emptori. Odofre.

Summarium.

1 Dolus primi emptoris an nocet secundo.
2 Dolus personalis vitium est.

1 QUi a debitore. In lege ista ponitur talis casus. † Emit a debitore, cuius bona non erant possessa, an fraudem creditorū rem: postea vendidit istam rem: quis tenetur actione in factum ex hoc edicto, an primus emptor, an bone fidei emptor, & secundus? Et respondetur qz primus. Nam dolus primi emptoris non debet nocere secundo bone fidei emptori. [Scitis.] §. facere in fraudem creditorum. [Potest.] scz actione in factum ex hoc edicto.
2 Admisit.] † qz dolus est vitium personale, vt. §. de doli exceptio. Lapud Cellum. §. de auctoritis. [Emerit.] vt. ā. eo. l. qui autem. §. hoc edictū. [Tenebitur.] §. restituere creditoribus, in quorū fraudem facere fecit: vt. C. de rest. mi. l. si cum. Odofred.

Summarium.

1 Creditores secundi quando actionem habeant edicto cōtra alios

uenientem in fraudem, &c.

2 Fraus quando requiratur vt quis teneatur.
3 Contrahens cum debitore denuntiatione sprete tenetur.
4 Scientia curatoris, & procuratoris quando adulto, & domino.
5 Alienata in fraudem creditorum quando possint reuocari.
6 Interdictum fraudatorium an cesset, si heredis bona vendita sint eius, qui alienauit.
7 Filio patri herede extante, si bona patris vendantur, an impetretur separatio.
8 Debitore cuius soluente in fraudem creditorū, locū habet actio.
9 Uxore in fraudem creditorum marito ferente acceptum, actioni locus est.
10 Creditor pecuniam a debitore fugiente auferens non communicat aliis creditoribus.
11 Uenditio in fraudem creditorum facta reuocatur intra annum vtilem.
12 Alienata in fraudem creditorum reuocantur cum sua causa.
13 Actio ad reuocanda in fraudem creditorum alienata datur intra annum.

Ait pretor. Uerba edicti circa presentē tractatū habuistis. ff. e. l. j. verum & hic inferuntur alia verba, que licet sint alia quantum ad verba, tñ quantū ad sententiā eadē videntur, vel repetuntur hic, vt exponantur, & sunt talia: ait pretor, &c. Et ita demum datur hec actio, si fraus habuerit euentum. i. si creditores fraudati
1 sunt, vt quia bona sunt distracta, alias secus. † Inde est, si debitor alienauerit in fraudem creditorū priorū, & postea accepit pecuniā, vt dimitteret priores, secūdi creditores habent actionē ex hoc edicto. Et habet locū hoc edictū, cū factū est, te sciente: alias secus. Sed quid erit? Debitor alienabat in te, sciebas eū creditorē habere, nesciebas tñ si faciebat in fraudem, tñ tibi denuntiatū est ꝙ facit in fraudem, tunc facis in fraudem. Secus si simpliciter crederes eū creditorem habere, quia non facis in fraudē. [Sciente te.] s. emptore. [Illis] s. creditoribus. [Annus.] s. vtilis. [Non sit.] s. contrahentis cum debitore alienāte in fraudem. [Permittam.] scilicet ait pretor. Sed quid differunt hec verba a verbis positis. ff. eo. l. j. Respondeo. prima facie nō videntur differre. Sed potest dici ꝙ differant: quia verba illa sunt scripta in prima persona, hec in tertia persona. Uel potest dici, in illis verbis positis. ff. eo. l. j. est prodita actio nedum creditoribus, imo curatori bonorum, hic creditoribus tantum. Item in illis est prodita actio contra creditorē, & contra debitorem in istis contra contrahentē tantū. Uel pōt dici ꝙ quantū ad effectū eadē sunt, sed per alia sunt incerta hic, per alia ibi. Uel potest dici ꝙ verba illa posita. ff. e. l. j. repetuntur hic vt exponant nō quantū ad verba fraudationis causa, quia exposita sunt. Sed quid versat in cause cognitione, si accipit titulo lucratiuo, &c. ff. e. l. qui autē. §. hoc edictū. & §. simili modo. Itē ꝙ hic dicitur, ꝙ dat intra annū hec actio, verū est de eo, qui nō peruenit ad eū, alias secus: vt. j. ea. lege. §. hec actio. [Ita.] Incipit expositio horum verborum. [Dimisit.] s. per solutionē. [Reuocationi.] quia quid obfuit conatus &c. vt. ff. qd quisque iu. &c. l. j. in fi. [Fore.] quia videtur subrogare in locū illorum, quos voluit fraudare: vt. C. de his, qui in lo.
2 prio. cre. suc. l. j. & ff. que res pig. obl. pos. l. Aristo. [Utimur.] † Et ita habetis ꝙ duo requiruntur, ꝙ sit commissa fraus, & ꝙ particeps fraudem. Aliquando vnum tantum sufficit: vt. C. de inoff. do. l. si totas. Aliqñ sufficit solus euentus: vt. ff. si quid in frau. pat. l. j. Et hoc illa ratione: quia relicta non debent, nisi deducto ere alieno: vt. ff. ad Treb. l. j. §. si is, qui quadringenta. [Conuentus est.] i. coram testibus ei denuntiatū est. [Testato.] s. ne emat. [Teneri.] scilicet
3 in factū actione ex hoc edicto. Unde notate hic: † si denuntiat alicui ne cōtrahat cū debitore, qui facit in fraudē creditorū, & sprete denuntiatione contrahit, tenetur ex hoc edicto. Et ita facit ad generalē nuntiationē, &c. vt. ff. de oper. no. nū. l. j. similiter qui emit ab eo, &c. vt. C. de rei vend. l. si fundū. Nam non est nuntiatio spernenda: vt hic, & ff. de bo. poss. contra tab. l. virilis. Secus si denūtietur ab eo, qui non habet ius denuntiandi, vel habet iustam causam ignorantie: vt. ff. pro emp. l. alienam. & ibi dixi. & ff. quod fal. tut. autho. l. ij. & C. de rescin. ven. l. si maior.

Ait pretor. Quedam verba pretoris sunt exposita, exponuntur alia. [Ait pretor.] &c. Quid ergo si tutor pupilli, vel curator furiosi, vel prodigi, contraxit cū debitore sciens in fraudē, nunquid obest pupillo furioso, vel prodigo? Et certe sic si peruenit ad pupillū vel ad furiosum, vel ad prodigū, vel adultū. [Actioni esse.] s. in factū ex hoc edicto. Uñ repetuntur verba posita. ff. e. l. j. in prin. [Scit.] eū, q vēdit in fraudē creditorū facere. [Nocet.] s. pupillo. [Et adolescētes.] s. querit. [Per-
4 uenit.] Unde notate † ꝙ sciētia curatoris, & procuratoris nocet pupillo adulto, & dño, inquātū ad eos peruenit: vt. ff. de trib. l. procurator. in prin. Nam talis dolus nocet eis: vt. ff. de dolo. l. heredi. in fi. & l. seq. & j. de doli exce. l. apud Celsum. §. questitum.

5 **Preterea sciendum.** † Certū est ꝙ alienata in fraudē creditorū possunt reuocari: est hoc verū, si vnus est creditor, contraxit cū debitore, an & si alij sunt creditores. Et respondet, siue oēs creditores fraudant, locus est huic edicto: siue plures sint, & debitor satisfecit vno excepto. Sed qd erit? Aliquo dicit, & scit vnū creditorē fraudare alios, nō erit locus huic edicto, & qd si satisfactū est ei, quē sciebat fraudare, cessat hec actio, alias non: ꝙ dicit. ff. eo. l. j. & in principio huius legis. [Reuocari posse.] s. pluribus actionibꝰ, vt dixi. ff. eo. l. j. [Fore locū.] subaudi, ex quo inuenit fraudatus esse. [Actioni.] scilicet huic. [Probādum.] subaudi, vt deficiat actio. [Eludat.] alias excludat.

6 **Si fraudator.** † Debitor, q alienauit in fraudē creditorū, decessit herede relicto, bona heredis vēdita sunt, nunqd cessat hec actio? Certe sic, quia bona debitoris alienata nō sint soluēdo, cessat actio. Sed qd si filiusfamilias repudiauit hereditatē, nunqd cōpetit hec actio, si postea restitutus est. Certe sic. Itē in seruo addita tali distinctione: quia si bona defuncti nō sufficiūt, est locus huic actioni. Secus si bona heredis vēdunt. Sed qd si creditores defuncti permittūt misceri bona heredis cū bonis defuncti, nō erit locus huic actioni. [Uenierit.] s. a suis creditoribꝰ. [Nō est in bonis.] s. heredis. [Facti.] i. fraus facta nō est. [Uoluntarius.] s. extraneus: vt inst. de he. qual. & diff. §. extraneos. [Causam.] vt. ff. qd me. cau. l. si cū mulier. in fi. [Et ipsius.] s. heredis. [Usurarū.] quia satisfaciebat eis: vel quia sub magna vsura credebat eis. [Alienauit.] quia non videntur fraudati: vt. ff. eo. l. qui autem. §. preterea.

7 **Si impubes.** † Filius extitit patri heres, venditur bona patris, impetratur separatio, nūquid si aliquid inuenitur factum in fraudem, reuocatur? Certe sic. [Eiusque.] s. patris. [Impetrata.] vt. ff. de sepa. l. j. [Item curatoris.] vt. ff. ea. l. §. ait pretor.

8 **Si cū in diē.** † Debitor, q habebat multos creditores, debebat mihi in diē in fraudē creditorum illorum, quibus debebat pure, mihi statim soluit, nūquid est locus huic actioni? Et certe sic: nonne sufficit ꝙ soluat, nisi fiat in fraudē. Sed quid si non soluit ei, sed dat ei pignus, erit locus huic actioni? Certe sic, si sufficit in fraudē. [Presens.] i. pure. [Fore.] s. contra me. [Fieri.] vt. j. eo. l. omnes. in fin. [Constitutū.] s. si fraus intercessit: vt. ff. e. l. qui aūt. §. apud. & j. e. l. si pignus.

9 **Si cū mulier.** In §. isto dic: † si mulier habebat multos creditores, & ipsa incepit inire consilium fraudandi creditores: vnde marito debitori accepto tulit, locꝰ erit huic edicto: si agit hoc casu reuocatoria actione, veniet vt restituat obligatio in pristinū statū. Sed si mulier cōstituit vsumfructū in fraudē creditorū, locus erit huic edicto. [Actionē.] vt. ff. eo. l. j. §. & ij. [Interponat.] i. restituat in pristinū statum: vt. j. e. l. §. preterea. & §. si conditionalis. & ff. qd me. cau. l. metum. §. lex hoc edicto. [Potest.] quia si forte constituit vsumfructū, promittit dona in fraudē creditorum. [Agetur.] hac actione, vt restituatur in pristinum statum: vt. ff. eo. l. ij. in fi. cum lege sequen.

10 **Si debitorē.** In §. isto ponit talis casus: † qdā erat debitor meus, & plurium creditorū, eū effugiētē sum cōsequutus, & abstuli ei pecuniā, quā secū ferebat: mō querit vtrū teneat actio ex hoc edicto? Certe nō, si pecuniā teneor cōicare, sed si aliquis postulet sibi addici insolutū, cessat hec actio. [Fore.] vt. ff. e. l. qui aūt. §. apud. Sed dic mihi, si pecuniā abstuli ei, nōne dixi mihi ius mea authoritate: vñ cecidi a iure meo. Ad qd dicūt qdā ꝙ debz itelligi qñ debitorē fugiētē sum sequutus, & ei abstuli pecuniā authoritate iudicis, vel eo sponte soluente, vt hic. alias secus, vt in lege contraria. Uel potest dici ꝙ si debitor nō fugit, non debeo ipsum cogere, & si rogo, perdo ius meū. Secus si fugit, & nō habeo copiā iudicis: quia tutela publici iuris ideo est in medio cōstituta, &c. vt. C. de iud. & celic. l. nullus. & C. quan. lic. se sine iu. vin. l. j. [Gesserat.] vnde si aliquis postulat sibi addici bona facta ante non reuocant: vt. C. de test. manu. l. vlti.

11 **Annus.** † Si debitor vendidit in fraudē creditorū, reuocat ista venditio intra annū vtilē. [Cōputabitur, &c. [Bonorum.] que fiunt ad petitionem creditorum. Alij exponunt creditorum bonorum. s. alienatorum in fraudem creditorum: ꝙ est verum, si creditores sciebant: vt. ff. de calum. l. annis. & habet locum hec actio, vt dicitur in fin. & j. eo. l. vlti. §. hec actio.

12 **Per hanc.** † Alienata in fraudē creditorū reuocantur cū sua causa, deductis sumptibus necessariis. Et sicut venit in hac actione res, cū fructibus, ita ancilla cū partu: & est faciēda reuocatio ex hoc edicto, siue sint res corporales, siue incorporales. [A fraudatore.] i. a debitore. Unde notate ꝙ male fidei possessor tenetur: vt. C. de rei vē. l. si fundū. Fallit tñ hic, & ff. qd me. cau. l. sed & partus. in prin. Itē fallit in eo, q emit rē ecclesie, nō fa. ta subhastatione: vt. C. de si. iustr. & in. ha. fisc. l. j. li. x.

Item

Itē fallit. C. de agri. ꝛ cen. l. quēadmodū. [Cōsequatur.] vt. C. de iur. vē. l. omnū. ꝛ. l. si quos. alīs ꝛ si quis. [Partū.] s. ancille alienatū in fraudē. [Liberatione facta.] s. bona fide. alīs dicit liberatione nō facta. [Et. alīs aut. [Non fuerit.] s. vt in actione bone fidei. [Ultra annū.] Ille habent nō vltra totū annū. Et ita habet ꝛ q̄ tertii tuēda est obligatio in pactum stantū: vt. ff. de in. l. vlt. ꝛ. ff. de in. do. l. ij. Secus si est pura obligatio: vt. ff. de pact. verb. l. si ob eam rē.

13 **Hec actio.** †Actio ex hoc edicto de eo, q̄ a debito re est alienatū, ipsa de eo, q̄ nō pervenit, datur ultra annō vtilem: sed de eo, qđ postea pervenit, datur post annū, ꝛ perpetuo. Siue ergo aliquid pervenit, siue dolo fecit quo minus perueniret, tenet post annū. Itē hec actio nedū datur creditoribus, imo ꝛ eius heredibus: ꝛ nedum dat contra debitorem, imo ꝛ contra eius heredes. [Pervenit.] [Ultra annū vtilē: vt. ff. eo. l. j. ꝛ. ff. ea. l. in pnō. ꝛ. ff. eo. l. vlt. §. hec actio. [Perueniret.] nam hec sunt paria: vt. ff. de pe. he. l. sed ꝛ si lege. §. qđ autē. ꝛ. §. perinde. [Heres.] s. creditoris. [Sed in heredes. ff. fraudatorū. [Dat.] alīs non datur vltra id, quod ad eum non pervenit, alīs secus, vt in lege sequenti. sic ꝛ inst. de perpe. ꝛ temp. act. §. non tantum. ꝛ. C. de ex delic. defunc. l. vnica. Odofr.

Summarium.

1 Fraus non permittitur in generali concessione.

2 **Si pater.** †Si pater concessit filio liberā peculij administrationem, nūquid videtur concessisse alienare in fraudē creditorum? Certe non. Sed si alienauit pater tenet de peculio, ꝛ non vltra. Item scīatio q̄ si aliquis tenet pignus creditoꝝ non hȝ: vt. ff. de pec. l. libera. ꝛ. ff. mand. l. creditor. §. Lucius. [Actionē.] hoc est in factum, vel Pauliana sic: nam regulariter, ꝛc. vt. ff. de pecul. l. j. [Tenet.] s. bona fide obligatum: alīs secus: vt. ff. eo. l. j. Odofred.

Summarium.

1 Actio in factum ad quid detur.

1 **Hac in factū.** †Per actionē in factū revocant nedū res, quarū dominium alienauit in fraudē creditoꝝ, imo ꝛ actiones. Et cōperit hec actio contra eos, qui possidēt res, vt restituant. Si ergo fraudator dedit in dotē, ipsius creditoribus tenet vt cedat actione pro dote. [Instaurant.] [subaudi si sit in fraudem creditoꝝ. [Addati.] s. quā hȝ cōtra Titiū. [Decisset.] s. sciente. [Eidoer suo maritō.] subaudi ideo, q̄ dos erat cōstituta in fraudē creditoꝝ. Or Segnion, vos habetis in lege ista, ꝛ in toto isto titulo q̄ revocant actione in factū: lex videl cōtra. ff. de vsu. l. videamus. §. Pauliana. Eid qđ potest dici q̄ duę sunt actiones, que habent locum pro revocādis alienatis in fraudē creditorum: vna ciuilis, vt Pauliana, vt in lege contraria: alia in factum, que est pretoria, vt hic. Et etiam inter dictum fraudatorum: vt. j. de sol. l. pupillus. ꝛ ibi hoc dixi. Odofre.

Summarium.

1 Debitor sciens se non soluendo, presumitur in fraudem creditorum alienare.

1 **Si quis cū haberet.** In lege ista dicitur: † q dam habebat Titium creditorē, ꝛ ipse non erat solutus: fecit testamentū, ꝛ seruos liberates dedit: satisfecit Titio, demum sortitus est Sempronū creditorem: nunqđ res manebunt libertates rate: Et certe sic, nisi Titius primus creditor, ꝛ omnibus esset de pecunia posteriorꝝ creditorꝝ: quia sicut Titius primus creditor posset revocare libertates datas in fraudem suam, ita Sempronius secundus creditor. Hoc dicit ista lex, cum lege sequenti. [Libertates.] s. directas. [Leperit.] s. secūdo loco. [Et consilium.] s. fraudis. [Et cuentū.] hoc est, q̄ creditor fraudetur. Secus in fideicommissario libertatibus: vt. C. qui manu. nō poss. l. j. ꝛ. l. vl. [Non fraudatur. vt Titius. [Sunt.] in casu, qui sequitur. [Probentur.] q̄ tūc succedit iste in locum prioris: vt. ff. eo. l. ait pretor. §. ita demum. Odofre.

Summarium.

1 Debitor liberatus in fraudem creditorum, tenetur actione in factum.

2 Donatio omnium bonorum non presumitur sine fraude.

3 Dolum allegans illum probare debet.

4 Maritus in fraudem creditorum reddens dotem an teneatur.

Omnes debitores. In principio huius legis dicitur: † si debitor habet multos creditores, ꝛ in fraudem creditorum suorum debitores suos liberat, revocantur in pristinum statum actiones per hanc actionem. [Liberantur.] a debitore, qui plures habebat creditores. [Per hanc actionem.] s. in factum, vel Pauliana: vt. ff. eo. l. hac in factum. Sed si deberet in diem, vel sub conditione, in sua die, vel cōditione: vt. ff. eo. l. ait pretor. §. per hanc.

2 **Lucius Titius.** In. §. isto dicitur: † Lucius Titius erat debitor plurium creditorum, habebat filios naturales, suosq̄ seruos, eos manumisit, eis vniuersa res tradidit in fraudem creditorum, nūquid liberi tenentur hac actione: Sic certe, si in fraudem creditorum tradidit: alīs tenētur actione revocatoria ex hoc edicto, quia presumitur in fraudem fecisse, ex quo omnia bona alienauit. [Lucius Titius.] s. debitor. [Filios aliōs.] vt. ff. de pignor. l. creditor. [Tradidit.] vt. C. commu. de manu. l. vlt. [Intelligendum.] id est presumendum. [Actio.] s. in factum: vt. ff. eo. l. hac in factum. Et nō de notate q̄ hec est regula: si debitor alienat in fraudem creditorum, huic actioni locus est, alīs non: vt. ff. eo. l. j. † qui ergo allegat dolum. i. in fraudem alienatum, probare debet: vt. ff. de probat. l. quotes. §. qui dolum. Fallit in omnibus casibus, in quibus dolus a iure presumitur, vt hic: q̄ dolus presumitur, vbi alienantur omnia bona. Item fallit. C. de dona. l. j. ꝛ. ff. depo. l. j. in fi. ꝛ. ff. man. Et si procurator. §. dolum. ꝛ. l. dolus. Sed ad. §. istum signantur contraria: ꝛ videtur q̄ non debeant teneri filij: vt. ff. de dona. l. hereditatem. Ad quod potest dici, aliud cum quis alienat bona, vel hereditatem in fraudem creditorum: quis tunc tenetur ille, in quē facta est alienatio, vt hic, alīs secus, vt in lege contraria. Vel dicatur, alius casus est hic, alius ibi: q̄ ibi donauit eo pacto vt satisfaceret creditoribus hereditariis: sed ipse, qui donauit, habet actionem prescriptis verbis contra filium vt pactum seruet. s. vt creditoribus satisfaceret: hoc est aliud casus, vt dixi in casu.

4 **Si vir vxori.** In. §. isto dicitur: † quidam habebat multos creditores, soluto matrimonio cum non deberet reddere dotem vxori, nisi statuto tempore, statum restituit in fraudem creditorum, nūquid erit locus huic actioni? Et certe sic, q̄ fraus potest fieri tēpore. [Matrimonio.] s. vnoctio. [Deberet.] alīs debuit: vt. C. de rei vxo. act. l. vna. §. cum autem. ꝛ. §. exactio. [Reddi.] ꝛ sic habetur interusurij medij temporis: vt. ff. sol. matri. l. si constante. §. quoties. [Intelligit.] vt. ff. eo. l. ait pretor. §. si cum in diem. Odofred.

Summarium.

1 Maritus si pignus vxori remittat in fraudem creditorum an revocetur.

1 **Si pignus.** †Un creditor vxori sue pignꝰ sibi obligatum remisit, vel ecōtra, nūquid in ista remissione cōtinetur donatio? Certe non, si non fiat in fraudem creditorum, alīs hȝ locū actio revocatoria. Idem in quolibet debitore. [Existimantū.] s. ꝛ ideo si vxor renunciat iuri hypothecarum, non videtur donare: vt. C. ad Vellei. a. l. vltimus. ꝛ. l. nubentes. [Fiat.] s. talis remissio. [Revocabitur.] non directa: vt. ff. eo. l. j. §. ꝛ. ij. [Omiserit.] q̄ vtili actione ex hoc edicto tenetur. Odofr.

Summarium.

1 Fideicommissum restituere ante tempus in fraudem creditoꝝ, an teneatur.

2 Pater institutus heres vt filium emancipet, non tenetur emancipare.

1 **Patrem.** In lege ista dicitur: † pater fuit heres institutus, ꝛ rogatus hereditatem restituere filio suo, ꝛ vt cum emanciparet: certum est quod non cogitur emancipare, ideo quia tenetur restituere post mortem suam: si statim se vno restituat facto sui iuris, nō videtur creditores fraudasse: ꝛ ideo non erit locus huic actioni. Idē in debitore rogato restituere, q̄ poterāt detrahere Falcidiā, ꝛ totā hereditatē restituit. [Patrē.] s. heredē istitutū ab vxore sua sub cōditione.

si filium emanciparet.[Fraudasse.] imo videtur fraudasse, qui hoc debat restituere post mortem. Unde in tempore, ff. vt. ā. c. l. omnes. in fi. respondeo, si tu debes restituere in diem, & restituis ante diem in fraudem creditorum, teneris hac actione, vt in. l. illa. als
2 non: vt hic, & l. j. l. proc. Vel dicatur hic, † pater ab vxore sua fuit in stitutus sub conditione, si filium emanciparet, hic non tenet emancipare: vt. ā. de leg. j. l. filiusfamilias. ff. secundum vulgarem. Verūtamen si exijt de potestate, videtur restituere: vt. C. de inst. & substi. Si mater. vnde non habet locum hec actio, vt hic. Vel fraus potest committi quando ante tempus restituit, vt in lege contrarta, non autem qui totum restituit vt hic, c. ā. c. l. qui autem. ff. j. Sed pater potest detrahere quartam. Dic si vt herede sic, si vt pater nō, vt. ā. ad Treb. l. cogi. ff. si filio. [Facere.] nam iste non videtur sui patrimonium diminuisse: vt. ā. eo. l. qui autem. ff. j. Odofr.

Summarium.

1 Debitor obligans fundum, si in fraudem pactus est cū vicino de minoribus finibus, an teneatur vicinus.

1 **Debitor.** † In lege ista dicit: † si debitor meus obligauit mihi fundum certis finibus limitatum, & in fraudem meam pactus est cum vicino de minoribus finibus, si ego creditor vendo fundum ex pacto, vel ex lege, non est dubium quin emptor possit agere hac actione contra vicinum. [Pactus est.] ff. de minoribus finibus. [Pactus esset.] imo sicut fecisset debitor, esset huic actioni locus: vt. ā. eo. l. j. c. ff. Odofred.

Summarium.

1 Debitor si det vni creditorum pignus in fraudem aliorum, an res nocetur.

1 **Cum in vetus.** † Si aliquis debitor hȝ plures creditores, & debitor dat vni in vetus debitum pignus, an sit locus huic actioni, & multominus iste habebat suam persecutionem, vt alij creditores. [Solēt.] nam si sit in fraudem, locus est huic edicto: vt. ā. eo. l. ff. c. ij. Odofred.

Summarium.

1 Pactum inter creditores & heredes non nocet libertatibus, & legatarijs.

1 **Primo gradu.** † Debitor, qui habebat multos creditores, quos dam instituit primo gradu, quos dam substituit secundo gradu, bona sua vix sufficiebant ad quartam debiti: vnde illi heredes volentes parcere fame defuncti de consensu creditorum vēdiderunt hereditatem, vel adierunt, numquid libertates possunt peti & legata: Et certe libertates sic, si non sunt relicte in fraudem legata non, si hereditas non est soluendo primo gradu: vt. ā. de vulg. & pup. substi. l. j. [Partem.] ff. dimidiam, vel tertiam, quia pactus fuit heres, &c. vt. ā. de pac. l. maiorem. [Optinet.] vt. ā. qui, & a quib. l. si quis habens. [Non deberi.] & non debentur, &c. vt. ā. ad Trebel. l. j. ff. si is, qui. Odof.

Summarium.

1 Creditori vni si quid soluatur per gratificationem, ceteris communicatur.
2 Creditori vigilare licet vt suum debitum consequatur.

1 **Pupillus.** In lege ista dicitur: † pater pupilli erat debitor, pupillus exijt de potestate patris, & vni ex creditorib' soluit, postea restituitus est, vt posset abstinere ab hereditate: bona paterna fuerunt vendita: numquid sunt reuocanda ea, que pupillus soluit: Videtur q' sic: quia non debet esse melioris conditionis, &c. Aliquis videtur q' non: quia iste videtur sibi accepisse ex gratificatione. Sed respondet Iureconsultus q' non debent reuocari, quia iste vigilauit, & licet vigilando suam conditionem facere meliorem, quamuis scriptum vigilantibus, non dormientibus scriptum sit. [Abstinuit.] ff. beneficio restitutionis: quod facere potest: vt. ā. de acquiren. hered. l. ff. pupillus. [Exegerit.] ab eo inuito: quia exegere est, &c. [Debeant.] id est, negligentia aliorum non debet obesse huic: vt. ā. depos. l. vltima. [Sed ff.] Ecce determinatio. [Percepi.] Quod est verum, si nedum creditores in bona fuerunt, alias
2 secus: vt. ā. eodem. l. qui autem. ff. apud. Et notate † q' licet alicui vigilare ad suum debitum prosequendum: quia melioris cōditionis sunt vigilantes &c. vt. ā. depositi. l. vltima. & quia omne artificium, &c. vt. ā. de legat. ij. l. legatis seruus. ff. ornatricibus.

Odofredus.

Summarium.

1 Debitor liberans fideiussorem, an teneatur.
2 Socero dotem dante genero in fraudem creditorum an teneatur gener.
3 Dotis titulus non est lucratiuus.
4 Procurator noleus debitum recipere an teneatur.
5 Fructus rei alienate veniunt in actione in factum.
6 Partus ancille quando veniat in actione in factum.
7 Fructus solo coherentes quando restituendi.
8 Debitore in fraudem alienante, actio datur in alienantem.
9 Debitor alienans in fraudem creditorum tenetur etiam vendito bonis.

1 **Si fraudator.** In principio huius legis dicitur: † debitor qui habebat multos creditores, dederat pro vno debito fideiussorem, qui fideiussor erat suus: debitor causa fraudandi creditores liberauit eum: numquid si vterq; scisit, tenetur: Certe sic: als secus. Quid econtra, si reo sciente fideiussor alter liberauit: Et certe hoc casu non dat actio. Huic est q' si de duobus reis debendi est liberatus alter in fraudem creditorum, vterq; tenetur hac actione. [Suo.] scilicet debitori ex alia causa. [Tenebitur.] vt. ā. eodem. l. j. [Capit.] ff. & certe oīnda est: vt. ā. eod. l. qui autem. ff. simili modo. [Faciat.] ff. & in isto casu non tenetur fideiussor, si reus est soluendo: als sic. [Causa est.] q' si vnus liberatur per acceptilationem, & alius: vt. j. de accept. l. a per iussum. ff. j. vnde reuocatoria habet locum contra vtrumq;.

2 **Si a socero.** † Socer, qui habebat multos creditores, in fraudem creditorum dedit dotem genero: nūquid tenetur gener: Et certe sic, etiam si dotem restituit. Sed quid si restituit ante iudicium, an teneatur: Certe non, nisi malitiose fecisset. Sed quid si vterq; scit facere in fraudē vterq; tenetur. Sed si maritus scit, & vxor non, non tenetur vxor, quia nō debet esse indotata. [Se restituturam.] scilicet, & istud est verius. [Accepit.] vt. ā. eodem. l. qui autem. ff. apud Labeonem.
3 [Non fuerit.] scilicet, † & titulus dotis non est lucratiuus: vt. j. de act. & oblig. l. si ex promissione.

4 **Si procurator.** † Procurator alicuius, qui sciret debitorem insse consilium fraudandi, noluit accipere, sed iussit fernum domini accipere: tenetur procurator, non dominus. [Non dominus.] ff. ille, qui fraudandi, &c. vt. ā. eo. l. qui autem. ff. simili modo quæritur.

5 **Non solū.** † In actione in factum, seu Pauliana nedum vent res alienata, imo etiam fructus qui tempore alienationis terre coherebant. Sed & si veniunt fructus percepti post litem contestatam: nam medio tempore perceptus non videtur esse in bonis, & ideo non venit in restitutionem. [Medio.] id est, post alienationem factam in fraudem ante litis contestationem. [Non fuerit.] Sed lex videtur contra. ā. eod. l. ait prætor. ff. per hanc. & ff. partum. Ad quod potest dici: si agitur contra alienantem, venit contra determinationem huius. ff. Et hoc modo fructus percepti, vel partus post litis contestationem, vel qui terre coherebant, veniunt: sed fructus percepti medio tpe, vel qui terre non coherebant, non veniunt, vt hic, & j. ead. l. ff. fructus.

6 **Proculus.** † Ancilla alienata in fraudem concepit, & peperit, antequam ageretur hac actione, non venit partus in hac actione. Secus si fuisset pregnās quando alienata esset, quia tunc venit partus in hac actione. Hoc est, quod dicit. [Non debeat.] Nec obstat. ā. eo. l. ait prætor. ff. partum. quia loquitur ibi vt. ā. proximo. ff. dixi: & ad hoc facit litera sequens. [Restituī.] scilicet in hac actione.

7 **Fructus autem.** In isto. ff. dicitur † quod fructus, qui coherent solo debent restitui, licet prætor non dixerit, sint maturi, vel non: nam debet intelligi sint maturi vel non. Et ideo si fundus, qui valet centum, alienant tempore messis, & fructus valent decem, duo videntur alienata in fraudem, licet quantum

ad

ad mentem alienantis vna res videatur in fraudē alienata. [Fundo.] s. alienato in fraudē creditorum. [Non senserit.] s. quia tum ad verba. [Possit.] verūtamen veniunt fructus: quia licet accedant fundo, in fraudem videtur factum, vt dixi in §. proximo.

8 **Hec actio.** Jn. §. isto dicitur: † Si debitor alienat in fraudem creditorum, & bona sunt venditua, hec actio bene datur in alienatem, licet male inter eōs fulto, contractū videretur. s. vt debeat teneri ex ante gesto: ideo si alienauit, & non possunt reuocari, in eū dabitur actio: q; equum est hoc casu dari in eū actionē. [Ablata.] s. per venditionē. [Si vero quedam de his disperdisset.] id est, dispersas partes alienasset. [Quam

9 penā.] Or legnon, habetur hic † q; debitor, qui alienauit in fraudem creditorū, tenetur etiā bona venditia. Sed videtur cōtra. ff. de cessio. bon. l. is, qui bona. Sic solutionē huius cōtrarij quidā ita dicere voluerunt: si debitor cedit bona, de eo, quod postea acquisiuit, tenetur, nō de ante gesto, vt in lege cōtraria, & hic. Secus si nō cessit bona, vt hic. Vel potest ita dici. Cū debitor alienat in fraudē creditorū, aut alienat ita q; possunt reuocari, & hic de ante gesto nō tenetur, vt in lege cōtraria. Aut non possunt reuocari, et tunc in penam suā tenetur de ante gesto vsq; ad baculum, & vsq; ad furcas tenetur. Hostiensis autem hic do. Jo. & Azo, quia puniri debet ex tali alienatione mala. Odofred.

¶ De interdictis, seu extraordinarijs actionibus, que pro his competunt. Rubrica.

Summarium.

1 Interdicta quo differant ab actionibus.
2 Interdicta vnde dicta.

¶ In superioribus dictū est de actionibus ciuilibus, puta de rei vendicatione, & de actione commodati, & præscriptis verbis actione in factum reuocatoria, nūc videndū est de interdictis, que sunt prætoria: vt infra. eo. in fi. Et q; loco interdictorū datur actio in factum, adnectit de extraordinarijs actionibus. Vel potest cōtinuari: dictū est de actionibus, quibus dictū est de proprietate vel quasi, de rei vendicatione, & de publiciana, verum q; in interdictis agitur plerunq; de possessione, vel quasi, subijcit hunc titulū. Et nō dixi plerunq;, q; omnia possessoria sunt, vel quasi: vt infra. eo. §. interdictorū. Hā aliquando in actionibus queritur de possessione, vt. ff. de cond. ind. Lindebrii. §. fi nummi alieni. & in triticaria, & in iudicis officio: vt. ff. de rei ven. l. vlt. vnde dicit rubrica, de interdictis. l. sine adipiscende, sive recuperande, sive retinende possessionis, seu extraordinarie actionis. i. actionis in factum, que competit loco interdictorum: vt. C. de act. emp. l. vlt. Et dicuntur ideo extraordinarie actiones, quia extra antiquam solemnitatē propo-

1 nuntur: vt. ff. de neg. gest. l. actio. † Sed que est differentia inter interdicta & actiones. Jnterdicta proponuntur cum solemnitate: vnde interdictum nihil aliud est, q; solemnis, &c. vt infra. eo. in princi. Sed certe & actio nihil aliud erat olim: vt. ff. de furt. l. seruus. & tamen hodie sublata est illa solemnitas, &c. in actionibus & interdictis, vt. C. de formu. & impe. subla. l. j. & ij. & C. eo. l. incerti. Vnde potest & alia differentia assignari, & vna: actiones quedam sunt ciuiles, quedam pretorie: vt infra. de perp. & tempo. actio. sed interdicta omnia sunt pretoria. Item in actionibus non formantur verba in personam, sed in rem, sed in interdictis verba formantur in singularum personas: vnde sepe videmus quod dicit: aut pretor, ne vi

2 vim faciat, &c. vt. ff. de vi & vi armata. l. j. † Unde dicuntur interdicta, id est, inter duos tedditur: vt infra. eodem. §. sunt tamen.

Odofredus.

Summarium.

1 Interdicta quare actiones pretorie dicantur.
2 Liberos interdictis petere possumus.
3 Interdicta que exhibitoria, prohibitoria, & restitutoria.
4 Interdicta omnia sunt personalia.
5 Interdictum de tabulis exhibendis contra quem proditum sit.
6 Interdicta que annalia, & que perpetua.

Videamus. Jureconsultus tracturus de interdictis, primo ponit de quibus rebus interdicta sunt prodita. Subsequenter ponit vnam diuisionem. Jnterdicta, id est, actionis

1 pretorie. † Nam omnia interdicta possunt dici actiones pretorie, quum loco cuiuslibet interdicti datur actio pretoria: vt infra. eod. in fi. Et competunt interdicta pro omnibus rebus, vt patet in sequentibus titulis. [De diuinis.] id est, de locis sacris: vt. ff. ne quid in loco pub. sacro, vel relig. in ripa, & in nigro. Item est etiam interdictum de mortuo inferendo: vt. ff. de interdic. de mor. infe. l. j. & per totum. [Persone.] vt infra. eo. §. sacre. [De quibus.] scilicet liberis personis. [Competunt.] & ideo non licet oī re eta rei vendicatione vendicare: vt. ff. de rei vend. l. j. §. per hanc. Li-

2 beros † tamen nostros possumus petere interdictis, &c. vt. ff. de liber. l. de quo. Item in preiudicijs, &c. vt infra. de act. §. preiudicijs. Item in iudicis officio: vt. ff. de probat. l. fi filius. Item pro liberis personis dantur alia interdicta: vt. ff. de libe. ho. exhib. l. j. & per totum. [Publica.] scilicet vniuersitatis, non singulorum, vt. ff. de rerum diui. l. in tātum. §. vniuersitatis. [De viis.] vt. ff. ne quid in via pub. per totum. [Pertinent.] scilicet vt interdictum quorum bonorum: vt. ff. quorum bo. l. j. [Possidetis.] vt infra. eo. §. retinendē. [Primato.] s. reficiendo: vt. ff. de itin. act. pri. l. j.

Interdictorum. Habuisti vnam diuisionem interdictorum, nūc ponit hic

3 aliam speciem interdictorum autem, &c. [Exhibitoria.] † vt de tabu. exh. ff. de tab. exh. l. j. [Prohibitoria. vt. ff. ne quid in lo. publi. l. ij. §. j. [Restitutoria.] i. demolitoria, vt interdicta quorum bonorum, & quorum legatorum: vt. ff. quo. bo. l. j. & j. quo. leg. l. j. [Exhibitoria.] s. a que sunt ista: Certe interdictum de libero homine exhibendo. l. j. & l. quod aut lex. vt est interdictum de liberis exhibendis, quo prohibetur, ne detineatur: & si detinet, iubetur exhibere. vt. ff. de lib. exhib. l. j. [Possidetis.] q; contendit in eo de presenti tempore: vt. ff. vti possi. l. j. [Electa. ff. primato. [Estiua.] s. vel quotidiana ducenda. Nam qui agit interdicto, ita agit: qa vos fui: peto ne impediatis me: vt. ff. de vi. act. pa. l. j. §. Julianus. vt est interdictū de aqua quotidiana & estiua. dicit aliquis: q; ego quotidie fui vsus seruitute fundi tui, &c. vt. ff. de aqua quotid. & estiua. l. j.

4 **Interdicta.** Jn. §. isto dicitur † q; omnia interdicta licet videantur in rem, personalia sunt. [Omnia.] s. introducta contra personam illius, qui committit in interdictum. & §. iste hoc vult dicere: q; natura interdicti est, vt de re contra personam illius, qui facit contra interdictum: vt est sile. qui includit dolo malo liberum hominem: tamen si homo ille peruenat ad alium, datur etiam cōtra quemlibet: vt. ff. de libe. ho. exh. l. quod. & §. fi eum. & §. fi tamen plures. Et ita est de interdicto

5 de lib. exhi. l. j. † Item interdictum de tabulis exhibendis est proditum contra illum, qui tabulas testamenti tenet inclusas: vt. ff. de tab. exh. l. j. & per totum. aliud est in actione quod metus causa. vt ff. quod me. cau. l. metum. §. ex hoc edicto. Et ita vi ipsa sunt personalia, scripta tamen in rem. Idem potest videri in actione ad exhibendum: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. est autem. & §. vlt. & l. Celsus. in fin. Sed fere, quare dixi: propter interdictum vnde vi, quod est personale introductum contra personam per vim expellentis, nō tamē scriptum in rem: vt. ff. de vi, & vi ar. l. cum a te. Et hoc verum est in re ciuili: iure canonico secus: vt extra de in. §. qui eum. Vel potest dici, vt dicitur distinguendum esse, cum aliquis deficitur de possessione per vim, tenetur interdicto vnde vi vel: vt extra de restit. spo. c. sepe. Aliter, id est, si ignoras accepit, tenetur iudicis officio: vt extra de appel. c. bone.

6 **Interdictorum.** Hic ponitur alia diuisio interdictorum. † [Annalia.] vt interdictum vnde vi, & de eo, quod non peruenit: annale de eo: quod peruenit. [Perpetua.] vt. ff. de vi & vi arma. l. j. in pri. Item regula est, vt. ff. eo. l. ex quibus causis.

Odofr.

Summarium.

1 Interdicta que duplicia.
2 Interdicta quare introducta.
3 Officium quotuplex.
4 Interdicta que rei persecutoria.

Interdictorum. Et hic ponit alia diuisio interdictorum. † Quedam duplicia, in quibus vterq; est actor, & vterq; reus. [Possidetis.] vt. ff. vti possid. l. si duo. §. in alijs iudicijs. & ff. de procu. l. si defunctus. in fi. & ff. de iud. l. in istis tribus iudicijs. [Exhibitoria.] vt de homine libero exhibendo. [Et restitutoria.] vt quorum bonorum. [Cedendis.] vt. ff. de arb. ceden. l. j. & per totum. [Primato.] scilicet reficiendo: vt. ff. de itine. actuq; prima. l. j. Sunt & alia instituta. eo. §. tertia.

2 **Interdicta.** Jn. §. isto dicitur † quod interdicta sunt prodita vel causa dominij turio conseruandi: vel ponit exemplum, quedam causa hominum, &c. & ista interdicta pertinēt ad publicam vtilitatē. Quedā causa turio tuendi. Quedā officij causa. Quedā pertinent ad rē familiarem,

& de hijs ponit exempla. [Restituatur.] s. in pristinū statū. [Ediscando.] vt. ff. de mor. inse. l. j. [Licear.] vt ne quid in via pub. l. via. [Publico.] vt ne quid in flu. pub. l. j. an prin. [Publica.] vt. j. ne quid in via pub. per totum. [Exhibēdis.] s. exhibitis deducēdis: vt. j. de hb. ho. exhib. l. quod & [Officij.] i. beneficij. Unde homines, &c. vt. ff. commo. l. in commodato. §. sicut autē. [Exhibēdo. s.

3 & exhibito dimittendo. † Nam officium dicitur multiplex. Nam dicitur officium inter Deū & hominem, & officiū inter patrem & filium: vt. ff. de inoff. test. l. inofficiosum. Dicitur officium inter libertum & patronū: vt notant hec omnia. C. de nego. ge. l. officios. [Dat.] vt. j. quo. bo. & quo. leg. & j. ea. l. §. hoc autem interdictum.

4 **Quedam interdicta.** Jn isto §. dicit † q quedam sunt interdicta rei persecutoria, in quibus queritur de proprietate vel quasi, & de hoc ponit exempla. [Continent.] subaudi, quum in eis queritur de proprietate vel quasi, & ita de iure rei interdictum: nam dicit se habere seruitutem in illo fundo constitutam a proprietario, & se non vsum minus triginta annis, vt. j. de itt. act. priuil. §. Juba nus. [Veluti.] i. q: sacra & religiosa in nullius bonis sunt, vt in bonis Dei. [Competere.] similiter quasi ius proprietatis cōtinent: quecce nō sum verus dominus filij mei, & ideo vēdico, adiecta causa de iure quiritum: vt. ff. de rei vend. l. j. §. per hanc. Unde erat, † q olim erat tanta potestas q poterant in eos velle filium viuere, vel mori: & ita erat olim liberum arbitrium vite necisq. hodie non: vt ff. de pa. pot. l. vlt. [Non possessionis.] s. tantum. Uel nō possessionis. s. simpliciter. Unde notate hic q in aliquibus interdictis queritur de proprietate, vt rei vendicatio. Quedam de quasi, vt Publiciana: vt instit. de act. §. omnium. Et aliquarum habemus verum dominium, & aliquarum non, vt incorporalium. Sic & interdicta quedam sunt possessoria, vt quorum bonorū. Quedā quasi possessoria, vt vti possidetis: vt. ff. de ser. l. quoties. [Possessionē.] s. de nouo. [Quorum bonorum.] s. quorum legatorum: vt. j. tit. ij. [Interdictum.] scz quod est de pignoribus: vt. j. de Salutia. interdicto. per totum. [Ueto.] qi illud similiter est de possessione. [Duplicia.] i. duarum qualitatum. Nō intelligatis vt. ff. exposui in principio legis prime. [Recuperande.] q: est simplex interdictum. Sed dicuntur duplicia duarum qualitatum, q: aliud recuperande, aliud adipiscende. Odofred.

Summarium.

1 Fructus qui veniant in interdictis.
2 Interdictum nullum inf amat.
3 Interdictum omne est pretorium.

1 **In interdictis.** Hic dicit † q veniāt fructus in interdictis ex die litis contestationis. [Interdictis.] s. fere omnibus: q: indefinita equipollet, &c. vt. ff. de ser. vrb. pred. l. fi seruitus. & Edita.] s. an iudicio, vel post litem contestatam. [Nō retro.] i. ante litis contestationem. Unde habetis qñ venūt fructus in interdictis. Fallit in interdicto vnde vi: vt. j. de vt & vi ar. l. j. §. ex die. Et circa interdicta notate quatuor generalia negatiua.

2 Primum est † q nullum interdictum infamat: vt. j. de vi & vt ar. l. neq. Item secundum generale notate q in nullo interdicto, preterq. in interdicto vnde vi, veniunt fructus ante litis contestationem, vt hic. Item notate tertium q nullum interdictum proponitur cum solennitate: vt. C. eo. l. incerti. & inst. & §. vlt. Item nota te quartum generale q nullum interdictum redditur inter nos & subditos: vt. C. & l. §. Adde & quintum, q nullum penaliter redditur. Jte affirmatiue notate quatuor generalia adhuc. Primū generale est, q in omni interdicto veniunt fructus post litem contestatam, vt hic, vt in actione qualibet: vt. ff. de vsu. l. videamus. §. actionem. Item notate secundum generale q omne interdictū est annale. de eo, quod non pertinent, est perpetuum: vt. j. l. pretori. Jte notate tertium generale, q primo de possessione, & de proprietate queritur, ab cognoscitur: vt. C. eod. l. incerti. Item notate aliud generale, q omne interdictum est pretorium: vt inst. eod. in princ.

3 Item notate † quod omnia interdicta, que sunt annua ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum: vt. j. de doli excep. l. pure. in fi. Item dicunt quidam quod quodlibet interdictum est noxale: vt. j. eodem. l. vltima. Sed male dicunt: quia que sunt ex maleficio, sunt noxalia, alia non, vt in actione noxali. de noxal. actio. l. j. §. si seruus. & §. si filius. [Ex quibus causis.] Sunt annalia interdicta ex eisdem causis sunt perpetua. Et est exemplum in interdicto vnde vi: vt. j. de vi & vi armat. l. j. & per totum. & C. eodem. Lvi pulsos. Similiter in pretorio actionibus: vt instit. de perpe. & tempo. in principio. & §. non tantum.

Odofredus.

Summarium.

1 Jnterdicta que dicantur noxalia.

1 **Interdicta.** Jn lege ista dicitur † q quedam interdicta sunt noxalia, vt que descendunt ex maleficio seruorum nostrorū, vt in exemplis positis in lege. [Fecisset.] Unde notate q si vi vel clam edificio, teneor ad duo, &c. vt hic dicitur, & j. quod vi aut clam. l. in summa. & l. competit. in fin. & ff. de no. oper. nunti. l. penult. & vltima. Odofredus.

Quorum bonorum. Rub.

Summarium.

1 Jnterdictum quorum bonorum quotuplex.

De interdictis in genere supra dictum est: sed q: quedā interdicta sunt de vniuersitate, ideo ponit hunc titulum. Et ponunt verba rubrice materialiter. Sed deberet ita exponi, de interdicto quorum bonorum, quod est vniuersale, & adipiscende possessionis, videamus. Et est notandum † q interdictum quorum bonorū est duplex. Est directum q ex mēte & ex verbis, q datur bonorū possessori: vt. j. eod. Item est vtile, q datur heredi, qui succēssit de iure ciuili: vt. j. de fur. l. hoc amplius. Odofr.

Summarium.

1 Possessor bonorum ex verbis & sententia legis vocatur.
2 Interdictum quorum bonorum est restitutorium.
3 Interdictum quoddam directum, aliud vtile.

Ait pretor. Circa interdictum quorū bonorum inseruntur hec verba edicti pretoris, que talia sunt: ait pretor, &c. [Ex edicto meo.] Ex edicto de bonorum possessione: nam heredes sunt de iure ciuili: vt inst. de bo. poss. §. quos. [Illi.] s. alicui. [Possidere se re.] Hic colligimus q licet actiones cōcipiantur in rem, interdicta in personam: vt hic, & j. de tab. exh. l. j. & j. ne quid in lo. pub. l. j. [Usucaptum.] s. vel prescriptum. [Restituas.] s. ex vi huius interdicti, vt diximus in petitione hereditatis: vt. ff. de pet. her. l. nec villa. §. nō solum. Et vt illi restituas directo interdicto, si est bonorum

1 possessor: si est heres, vtili. † Nam bonorum possessor vocatur ex verbis & ex sententia legis, & ideo datur directum: sed heres vocatur ex sententia legis tantum: & ideo datur vtile, vbi sententia vtilis: vt. ff. de iur. om. iudi. l. si id, quod. §. j. & §. Sed hic instatur: qui possidet pro herede, vel pro possessore, tenetur mihi restituere, si res non vsucepit, sed quomodo potest, quum possidere pro herede, non sit titulus possidendi, & sine possessione vsucapio nō procedit: vt. ff. de vsucap. l. sine possessione. Respondeo, illud debet intelligi duobus modis: ille, qui possidet titulo pro herede, vel p possessore, nō possidet titulo. Si dicis q nō vsucapit, debet intelligi in aliis casibus, vbi non requiritur titulus: vt. ff. pro emp. l. qō vulgo. Alij dicunt, quod hic dicitur, refertur ad longissimum tempus, cum illo non quaritur de titulo, & bona fide: vt. C. de prescrip. trig. anno. l. sicut. Sed hec non est bona opinio: quia secundū hoc tempus longissimum prescriptio erat incognita preterea hic loquitur de vsucapione.

2 **Hoc interdictum.** Hic dicit † q interdictū quorum bonorū est restitutorium, & est vniuersale. i. cōpetit pro vniuersitate: & appellatur quorū bonorū: & est adipiscende possessionis, quāuis non habeat. [Restitutorū est.] vt i superioribus habuistis. [Pertinet.] Sed nōne petitio hereditatis est vniuersale, & tū peto hereditatē &: vt. ff. de pet. her. l. regulariter. & l. licet. Preterea lex est expressa, vt. j. de fur. l. hoc amplius. Jte dat bonorū possessori deferibus bonorū possessionē, &c. vt. ff. de bo. poss. l. ij. §. igit. & bonorū possessio est de re singulari, ergo pertinet ad res singulares. Ad qō di certis planibus modis, nō ad res singulas. s. ditū. Ite ñ apte dicat: per interdictū hoc ne dū petunt res singulares, imo vniuersitatis.

3 Uel ꝑ dici † q est duplex interdictū. Est directū, & illud pertinet ad vniuersitatē. Est vtile, vt q dat scripto heredi, & cōpetit p vna re bonorū vel rerū singularū, vel subaudi magne, vt. ff. dixi. Odof.

Summarium.

1 Jnterdictum quorum bonorum ad que bona extendatur.
2 Possessor rerū incorporaliū non tenet interdicto quorū bonorū.

Interd

1 **Interdicto.** † In interdicto quorum bonorum venit restituenda possessio rerum corporalium, et non incorporalium. Unde debitores hereditarij hoc interdicto non tenentur, sed possessores rerum hereditariarum tenentur: secus in petitione hereditatis: vt. ff. de pe. he. l. nec vllam. cum lege seq. et seq. ff. item a
2 debitore. [Possessores.] † Sed possessores rerum incorporalium non tenentur hoc interdicto: vt. ff. de petit. here. l. hoc interdicto. Et in petitione hereditatis non tantum, &c. vt. ff. de petit. here. Latem veniant. Nam licet in aliquo sit diffinitum latudo, differunt in multis, vt no. C. de edict. divi Adria. tol. Vlt. Et de hoc dic vt ibi notatur: et ff. de petit. here. l. non tantum. Odofre.

¶ Quorum legatorum. Rubrica.

¶ Quia non solum interdictum quorum bonorum est adipiscendæ possessionis: imo et hoc ideo subsequenter ponitur hic titulus. Et verba huius rubricæ ponuntur materialiter. Unde debet ita subaudiri, de interdicto quorum legatorum. Et quale ipsum sit, et cui cōpetat, et quādo cesset, et quæ in eo veniant, videamus, et subjiciamus sic, et subaudi. ff. titu. prœgi. in rubrica. Odofred.

Summarium.

1 Interdictum quorum legatorum quod, et quale.
2 Legis loco habentur, quæ a populo seruantur.
3 Legatarius rem legatam occupans cadit a iure suo. §. 7. 9. 10. 13.
4 Occupans vacuum possessionem dolo malo, tenetur.
6 Interdictum quorum legatorum cui detur.
8 Actiones plures non potest quis simul proponere.
11 Legatarius in possessionem missus an restituat heredi satisdare volenti. 15.
12 Legatarius volūtate heredis rem legatā occupās nō tenetur. 14.
16 Heres si nolit satisdare, sed repromittere, an teneatur.

Hoc interdictum. In principio huius legis dicuntur tria. primo dicitur qualiter appellatur hoc interdictum. † Et certe vulgo dicitur, quorū legatorum. Secundo dicitur quale sit: et est adipiscendæ possessionis. Tertio dicitur. quare fuit introductum. Et certe equissime putauit prætor: vt sibi vnusquisq; non diceret ius propria authoritate. [Vulgo.] id
2 est, vulgariter. [Appellatur.] Et hic colligetis † ea quæ seruantur a populo, seruanda sunt, quia habentur pro lege: vt. ff. de legib. et senatusco. l. i. [Est autem.] Incipit secundum dictū. [Adipiscēdæ.] scilicet de bonis: et quorū bonorum. [Quisq;.] scilicet legatarius. [Occupauerit.] scilicet hereditate. [Restituat.] scilicet proposito interdicto quorum legatorum. [Etenim.] Incipit tertium dictum. [Petere.] scilicet sibi. Ot Segnori, habetis in principio huius legis, primum est, &c. vt dixi in casu. Sed opponitur tribus modis
3 ad hoc principiū. † Ecce enim si legatarius occupat rem legatā, videtur cadere a iure suo: vt ibi. Illud si occupat iacente hereditate: quo casu habet locum quod hic dicitur. Sed contra videtur contra: quia videtur quod si legatarius dicit sibi ius, quod cadit a iure suo: vt. ff. quod met. cau. Legitat. Sed respondeo, quod ibi creditor erat creditor: unde si occupauit rem debitoris, cadit a iure suo, vt hic, legatarius non erat debitor, vt. ff. de leg. iij. l. j. et C. de fideicom. lib. Leam, quam. Sed tertio opponitur, † si aliquis vacuam possessionem occupat dolo malo, ipse tenetur eadem pena, qua
4 tenetur ille, qui conuitrit in legem, si quis in tantam. Sed certe non obstat, quia ibi loquitur, quando occupatur possessio absente vacua tamen: hic quando occupatur res possidentis. Vel illa lex. C. unde vi. l. cum quereretur. loquitur, quando longo tempore abfuit, vel ne legere possessionem dolo malo: hic, quādo sine dolo malo. Sed quarto opponitur hic, quum heres agēt contra legatarium, nonne dicet legatarius, dolo facio, &c. vt. ff. de dolo excep. l. dolo. Quare voluerūt dicere antiqui, q; illa lex locum habet, quū agitur petitorio iudicio. non quando possessorio. vt hic erat: et sic intelligunt. C. de edi. di. Adr. tol. Lij. Sed hec opinio nō est bona, quia illa regula habet locum et in petitorio, et in possessorio, et quia ille leges loquitur indistincte, et quia habet locum in petitorio, vt. ff. ad exhib. Liij. §. ibidem. et in possessorio: vt. ff. ad Larb. l. iij. §. due cause. Unde vos ita dicetis: regula illa habet locum et in petitorio, et in possessorio, sed fallit ideo, quia forte locus erat Falcidie: et sic heres si restituturus erat tres partes, retinebat quartam iure Falcidie. Et facit. j. eadem. l. § si quis. Item fallit. C. loca. et condu. l. si quis conductionis. et ibi dixi.

5 **Rediguntur.** Jn. §. isto dicitur: † si legatarius occupauit rem legatam iacente hereditate, tenetur restituere, &c. [Rediguntur.] id est, restituunt he-

redibus. [Eum.] scilicet heredem. Et ita non habet locum regula, dolo facio, &c. ex eo quia lex ista ponit hunc casum. vt. ff. dixi. Item nō cadit legatarius a iure suo, vt in principio legis dixi.

6 **Hoc interdictum.** † Hoc interdictum datur heredi. et non solum primo heredi, imo heredi heredis, et non solum datur heredi, imo et bonorum possessori, et vniuersali successori heredis. Quasi dicatur pedum primo heres. [Successores.] scilicet vniuersales, vt fideicōmissarij sunt: vt inst. de fideicom. her. §. restituta. Et hoc interdictum datur heredi heredis, quia heres heredis, restatoris est heres: vt C. de hered. instit. l. vlt.

Quia autem. Jn. §. isto ponitis ita casum, vt me sano intelligatis quę notabo circa
7 hunc §. † Testator instituit me heredem, tibi legatum reliquit: iacente hereditate occupasti rem legatam: postea adita hereditate: dico tibi, redde mihi possessionem rei legatæ quia debebas petere. Dicis tu, voca me ad iudicium, et faciam tibi ius. Unde voco te ad iudicium: peto rem. Dicis tu, offer mihi libellum. Dico ego libenter. Possides tu hanc rem pro herede, vel pro possessore, vel pro legato: Dicis tu: nolo te certificare. Dico iudici: cogatis eum vt certificet me. Dicit iudex certifica eum. Dicis tu: nolo eum certificare perpetuum: ex quo es stulto, vade. et fecisti libellum. Si allegabit se possidere pro legato, condemnabitur vti interdicto quorum legatorum: vel si allegabit se pro herede possidere, condemnabitur petitione hereditatis: et ita agit duobus actionibus: sed ex vna consequitur sibi debitum, vt alibi videmus, &c. [Instituendam.] scilicet quæ datur contra illum, qui possidet pro herede. [Teneatur.] id est, competat actori. [Contingit.] id est, ad nos pertinet. Unde hic colligimus argumentum ad vtilem hæreditatem, quæ tota die fit in humano, peto rem talem, quādo ad me pertinere iure dominij, vel quasi: an sit admittendus. Et videtur q; non, quia sibi videtur contrarius. Sed certe possumus dicere q; ille libellus defenditur per istam literam, quemadmodū, &c. quia si emo rem ab aliquo, et cado a possessione, possum dubitare vtrū fuerit venditori dominus, vel non, vnde proponam vtranq; actionem. Et ad hoc facit extra. de iud. c. significauerunt. et C. de rei vē. Sed ad vnum, quod dicit iste. §. videtur contrarium. ff. de tribu. l. quod in heredem. §. ubere. Solutio. Varij varijs modis scripserunt. Dicunt quidam est probabilis causa ignorantiæ, cōpetunt plures actiones, vt hic, alias non, vt in lege contraria, quia probabilis causa ignorantiæ excusat vt. ff. de iur. et fac. igno. l. nec supina.
8 Verius tamen est, vt dicamus vt dixi in casu. † regulariter si plures actiones competunt alicui, non potest vtranq; proponere, vt in lege contraria: sed illa regula fallit hic, quia debebat certificare adversarium, et non fecit: nam reddendum est stulto secundum stultitiam suam, vt ait Salomon: et a cotate motone, cotate bocone.

Si quis ex mortis. Jn. §. isto sunt multe litere: ponitur talis casus: † sicut legatarius et fideicommissarius, qui occupāt rem legatam iacente hereditate, tenentur restituere heredi interdicto quorum legatorum: non tamen ita habet locum in donationibus interdictum quorum legatorū: sed sicut legatarius tenetur hoc interdicto, ita ille, cui res prælegata est: nō ti instituti duos heredes, et vni prælegauit, et occupauit sua authoritate, tenetur hoc interdicto. [Utique cessabit.] et hec est litera noua: alias non vtiq; cessabit. Sed Pylens, alias vtiq; necesse habebit. Si habebit primā literā, opponitur, nonne morte causa donatio equiparat legatis, vt. ff. de mor. cau. don. Lilind. Cum ergo detur hoc interdictū pro legatis, sic et pro re donata. Respōdetur, licet equiparetur, nō tamē in omnibus, et nō tamē in hoc. Et est ratio, quare pro re legata detur, quia dño occupatur rem legatā tacēte hereditate, et nō est sibi tradita possessio ab aliquo, sed donatario est tradita a donatore. Unde sicut si esset tradita ab herede, ita qui a donatore. Jtē differūt in aliis. vt notatur. ff. de leg. iij. l. vt heredibus. Sed si habetis aliā literā: tūc cessant cōtrariaq; vt cōperit prō legato hoc interdictū, ita pro donato. Sed ad rationē. ff. assignatam qualiter respondetur, licet donatarius habeat possessionē ex volūtate defuncti, tñ si donatio reuocata est, debet pro infecta haberi, si locus est falcidie: sicut heres pōt petere possessionē rei legate, q; vult defalcare, ita heres donatoris pōt petere rē donatā, q; vult defalcare, vt indicat litera sequens. Sed hic quæsiuit quoddā do. Azo. in quo fecit magnā viā: pone. fuit heres instituitus, tibi legatū relictum est: dū delibero: occupās legatū. Aldeo hereditatē: dū peto possessionē rei legate, dicis tu, non debeo: q: nō est locus falcidiæ debet ne restituere: Dixit dñs Azo q; nō, in summa huius tituli, et argumēto huius litere. Et sic intelligebat C. eo. Lviti. Sed cōtrarium puto, q; due sunt rationes quare habet heres interdictū quorum legatorū. Una ratio, q; nō debet sibi ius dicere, vt in principio huius legis. Alia ratione, quia potest petere ratione falcidie: vnde siue alterum interueniat, siue vtrunq; debet restituere.

1 **Hoc edicto.** In.§.isto dicitur † q pupillus & furiosus si prohibeant aliquē in possessionē ire, ipsi nō tenentur hoc edicto, q̄ carēt animo. Quod est intelligendū de pupillo nō doli capace. Sed quid si tutor fecit dolo malo? Ipse tenetur, & pupillus, si tutor est soluendo, & ad pupillū aliquid peruenit. [Affectu.] i. animo: vnde doli nō possunt cōmittere, quā verba ista sint scripta cōtra dolosum, vt in principio huius legis. Et ita habetis † q̄ pupillus nō pōt cōmittere dolū, si caret animo: q̄ eius etas, q̄nd videat ignorat: vt. C. de falsa mone. l. i. in fine. & .ff. de rei vendica. l. quod insano. [Dicendum.] s. vt teneatur hoc interdicto: q̄ omne delictū, &c. vt. j. ad legē Iuliam de adul. l. si minor. [Tutor.] s. & si quid ad pupillū peruenit. vt. ff. de dolo. l. sed ex dolo. §. i. & .ff. de actio. empti. l. Iulianus. §. sed cū. [Scribit.] s. ex proprio dolo: vt. ff. de tritica. l. procurator. in princ.

5 **Si domini.** † Si missus in possessionē prohibet a filio tuo, vel a seruo tuo tua voluntate teneris mihi hac actiōe, q̄: tu videris prohibuisse. [In ipsoo.] s. patrē, vel dōm. [Fecerint.] s. q̄ per alīū, &c. vt. j. de vi, & vi arma. l. j. §. j. Et hoc casu excusantur filij, vel serui, q̄: tenentur domino obtemperare, vt. j. de actio. & oblig. l. seruus. ct. j. de regu. iur. l. nam ad ea.

6 **Hanc actionem.** In.§.isto dicitur, † q̄ hec actio si qs prohibetur ire in possessionē. est annalis, ex omni cā, preterq̄ in eum, qui missus est in possessionem causa legatorū seruandorū. Et hec actio, cū sit penalis, nō datur in heredes, nisi inquantū eos peruenit: heredibus datur: sed vbi aliquis est prohibitus cā legatorū seruandorū, est perpetua actio hec, & in heredē dat, q̄ prāte est in heredis vtare missionē, si vult satisdare de legato prestando. [Penalis.] quia hec est regula, penalia actio, &c. vt. j. de actio. & obli. l. in honoratio. Sed videt q̄ sit falsum, q̄: videtur q̄ sit persequutoria, q̄: datur ei quanti interest: vt in principio huius legis. & in. §. hec actio.

7 ¶ Quare dicetis † q̄ hec actio est penalis quantū ad reū, quantū ad actorē est rei persequutoria: & sic nō est penalis ex vtraq̄ parte. Ecce enim si sum missus in possessionem huius domus causa rei seruande, & q̄ndā ex tra neuo nō permittit me ire, tenetur mihi ad meā interesse: & sic est rei persecutoria, quia tenetur mihi ad meum interesse: & est penalis quantū ad reū. Simile alibi. ff. de eo. p̄ q̄ fact. er. l. j. §. si plures. Aliqua tamē actio ex vtraq̄ parte est penalis, vt actio in factū, que datur cōtra eum, qui corrupit albam pretoris: vt. ff. de iurisdic. om. iud. l. si id q̄. in fi. & l. seq. [Perueniet.] vt Insti. de perpe. & temp. actio. §. non tantū. & .C. ne ex delict. defun. [Contra.] [Dabitur.] q̄: licet sit penalis quantū ad reum, tñ non est prodita ad vindictam, vnde ei datur: vt Insti. de perpe. & temp. actio. §. sed heredibus. [Ñ quā.] modo ponit rationē. [Perpetua.] i. triginta annis durat ura. [Oblata.] s. de legato prestādo: vt. ff. vt in possi. legato. l. si ita, a quo.

Odof.

Summarium.

1 Prohibitus siue suo nomine ingrediatur, siue alieno, locū habet interdictum ne vis fiat.

1 **Seruo quis.** In. l. isto dicitur: † Si quis prohibeatur, siue iussus remanere suo, vel alieno nomine, hz actionē in factū ad interesse. Et cōsiderandus interesse dñi, nō procuratoris: & tenetur ille, qui prohibuit, & qui suo nomine prohibuit. Hoc dicit. [Hec verba.] s. hz posita in principio huius legis. [Domini.] s. q̄, & non ad interesse procuratoris, qui prohibitus est. Unde notate hic interesse referri ad vtilitatem domini, non procuratoris: vt. j. de verbo. oblig. l. toties. & .ff. si quis cautio. l. si procurator. [Prohibuit. Sed & tenetur etiam nedū qui prohibuit per se, imo per alium: vt. ff. l. proxima. §. si domin.

Odof.

Summarium.

1 Prohibitus in possessionē potest vti auxilio ordinario.
2 Iudices que auxilia exercere contra rebelles.
3 Legatarius postulat mitti in possessionem rei legate, & bonorum heredis.
4 ¶ Haberi prohibite in possessionem ire datur interdictum.

1 **Si quis.** In principio huius legis dicitur: † Si missus sum in possessionē cause legatorum seruādorum, & prohibeor ire in possessionem, possum vti ordinario auxilio, vtpote index inducat me in possessionem, & me defendat manu militari. Hoc dicit. [Missus.] i. mitti iussus. [Et non admittatur] i. prohibeatur in possessionem ire. Potest exponi & alio modo, [missus. s. z in veritate. [Et non admittatur.] id est, expellatur. [Admisit.] i. mitti iussit vel missit in veritate. [Extraordinem.] id est, iudicio officio implorato. [Admittaretur.] s. si fuerit opportunum. Unde notate 2 hic, † q̄ iudices nō solū ordinaria auxilia exercēt contra rebelles, uno extraordinario: vt. C. de his, qui latr. liber. &c. l. fi. Nec obstat q̄ in negotio principaliū nō est implorandū officiū multū: vt. C. de offic. mih. iud. l. j. q: illud verū est, vbi cōtra rebelles, & contumaces, alias secus: vt. ff. de rei vend. l. qui restituere. Et principiū huius legis male seruant iudices huius ciuitatis, q: nō curant nisi comedere, post̄ quā preceperūt nuntio vt aliquid faciat. Sed boni iudices incontinenti si non obtemperant precepto suo, debent mittere bernarios ad domū suā, & facere eum capi.

3 **Constitutum.** † Jn. §. isto nō solum legatarius postulat mitti in possessionem rei legate, imo in bona heredis: & si hoc postulauit, & prohibitus est, hz vtilem actionē ex hoc edicto, & insuper potest implorare officium iudicis. [Dodus.] i. casu isto, si non satisdatur de legato prestādo aduenerunte, vel cōditione, & mittitur in possessionē bonorum heredis: vt. ff. vt in poss. leg. l. certa. & l. is. cui. [Utile.] q: hz locū ex sententia & verbis: vt. ff. de iurisdic. om. iud. l. si quis id. §. j. [Executoriū.] i. implorare iudicis officiū, vt inducat eū in possessionem: & nō manu p̄ manū militarem defendat, vt. ff. habuistis.

4 **Cum prætor.** Jn. §. isto dicitur: † Si pretor misit mulierem in possessionem ventris nomine, & ipsa prohibetur ire in possessionē. datur ei hoc interdictū. Nā si mulier vult vti hoc interdicto, pōt: vel pōt vti actione in factum, que subrogatur loco huius interdicti. [Ventrem.] i. mulierem pregnantē ventris nolic: q̄ pōt, vt. ff. de ventre in possess. mitten. l. j. §. j. [Prohibitorium.] Est in hoc prohibitoriū, quia prohibetur ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erat. [Restitutorium.] q: si vim fecit, tenetur restituere: vt. ff. ead. l. in prin. & §. hec verba. [Interdicto.] s. isto. Dicitur similiter in possessionem calumnie causa venisse, vel quia non erat pregnans ex defuncto, vel quia dicitur q̄ ancilla est: undubitā ter ad exēplū Carbonani edicti, dicitur mulier mitti in possessionem. [Dicatur.] q: dicit esse ancillā: & sic partū &c. vt. C. de rei vendica. l. partus. & sic partus non potest succedere. [Possessionem.]

¶ O: Segnor, hic hz ita intelligi, si mulier petit mitti in possessionem, & obiciatur ei, O mulier, tu pecu calumniose, quia non es pregnans: nihilominus mittitur mulier in possessionem, ad similitudinem Carbonani edicti, q: sicut impubes mittitur: vt. ff. ad Carbo. l. i. §. i. ibi, ita mulier. Sed si in euidenti est q̄ mulier nō est pregnans, nō mittitur: vt. ff. de ven. in possi. mit. l. i. §. si ea. Impuberem diximus, vt. ff. ad Carbon. l. unq. §. calumnie. Videbatur cōtra, s. q̄ mulier non in possessionem: quia cessat hoc dictum, cum creditor petit ob falsum debitum: vt. ff. eod. l. j. §. hec verba. Sed certe illud est, cum allegatur, & non probatur: vt. ff. de ven. in possi. mit. l. j. §. generaliter.

Odof.

Summarium.

1 Interdictum ne vis fiat, &c. quibus detur.
2 Vicinus non cauens de damno infecto qua tenetur actione.

1 **Per interdictū.** Vos habuistis, si bene consideretis alius ordinem huius tituli, † Si creditor prohibetur, potest vti isto interdicto.

¶ Item & legatarius, vel mulier prohibeatur, quia habent hec auxilia. Idem est etiam si pretor iussit ire in possessionem ex causa dāni infecti: q: pōt habere hec auxilia. Unum scitis, si aliquis iubetur mitti in possessionem ex causa damni infecti, & prohibetur, vtitur his auxiliis, si ille non promittit de damno infecto: vt. ff. de damno infecto. l. ult. §. duas. & l. pretoris. [Qui expectat.] scilicet si non tenebit interdictum, nec actio in factum, que datur loco huius interdicti.

2 **Pretor in cum.** † Si vicinus meus nec̄ cauet de damno infecto, nec̄ paratus est cauere, & prohibet me ire in possessionem, in eum dabitur actio, s̄ si ipse paratus est cauere, nō dabit in eū actio, sicut si ipse cauisset. Sic ergo si iussus ire in possessionem, & ille adit pretorem, & offert cautionem, vel mihi offert cautionem, cessat hoc

edictum: ⁊ño non cessat. Et hȝ locȝ ex alia cā interdictū, si prohibetur re in possessionem. [Judicium.] ⁊actionē in factum ex hoc interdicto. [Actio.] ſ. ex hoc edicto, vel hoc interdicto: vt. ſ. eod. l.j. in prin. Odof.

¶ De tabulis exhibendis. Rubrica.

¶ De interdicto quorum bonorū, q̄ est adipiscende possessionis ⁊ est vniuersale, ⁊ quorū legatorū, quod est singulare, in superioribus habuistis: verum quia hoc interdictū cōpetit ei, cui competit interdictum quorum legatorū, post illa interdicta ponit hoc. Et debet exponi rubrica sic. De tabulis exhibendis, id est quando ⁊ qualiter tabularū exhibitio sit facienda, videamus, ⁊ subiicimus. Et notate q̄ est differentia inter ista quatuor, inter interdictum de tabulis exhibendis, ⁊ interdictum quemadmodum testamenta aperiantur, ⁊ ad exhibēdam, ⁊ actionem in factum ad exhibitionē faciendā. Interdictū de tabulis exhibēdis datur heredi cōtra eū, qui negat se habere tabulas testamēti: interdictū quēadmodū testamenta aperiantur datur heredi, ⁊ cuilibet, cuius interest, ⁊ contra eū, qui se fatetur habere tabulas testamenti, nō tñ pretendit iustā causam, testamentum non debere aperiri: vt. ſ. quem ad. testa. aper. l.ij. in fin. Actio ad exhibendū est similis, ⁊ personalis, ⁊ cōpetit pro exhibitione instrumētorū, quorū dominū habemus, ⁊ aliarū rerū, quarum nostra interest: vt. ſ. ad exhibē. l. tertia. ſ. est autem. ⁊ ſ. sciendū. ⁊ datur ei, ꝛc. vt. ſ. ad exhibend. l. iiij. ſ. vltimo. Vel datur, quando aduersarius, ꝛc. vt. ſ. de eden. l.j. ſ. edenda. ⁊ l. prætor. ⁊ l. quedam.

Odof.

Summarium.

1 Interdictum de tabulis exhibendis cui, ⁊ cōtra quem detur.
2 Relinquendi verbum ad vltimas pertinet voluntates.
3 Interdictum de tabulis exhibendis pro quibus locum habeat.
4 Interdictū de tabulis exhibendis locū habet mortuo testatore.
5 Tabularius quis, ⁊ quis edituus.
6 Interdicto de tabulis exhibendis quis teneatur.
7 Exhibere quando quis dicatur.
8 Tabulas non exhibens damnatur quanti actoris interest.
9 Interdictum omne competit ad interesse.
10 Crumen summum quod dicatur.

1 **Pretor ait.** Circa interdictū de tabulis exhibendis inseritur hec verba, que sunt talia. [Prætor ait.] ꝛc. postea statim querit Iureconsultus: † Conuenit aliquis hoc interdicto, ipse confitetur habere tabulas apud se statum, non tamen hic in presentia, sed alibi: debet ne tuderi assignare diem: Certe sic, ſ si negat se habere apud se, non cessat hoc interdictum. [Ait.] s. testator, est

2 tam defunctus: vt. ſ. eod. l. in fi. [Reliquisse.] Hic colligimus † q verbum relinquendi, pertinet ad vltimas voluntates. Et ad hoc facit. ſ. eod. l. ſ. pen. ⁊ ſ. de verb. ſig. l. hec verba. [Dicetur.] s. ⁊ verū erit. Simile. ſ. commodati. l.j. [Detinerēt.] ſ. si penes te esse. [Exhibeat.] s. heredi: vt. ſ. de furtis. l. hoc amplius. quia hec sunt paria: vt. ſ. ad exhiben. l. iij. ſ. vltimo. [Libellus.] testamentū habito respectu ad codicillos, est liber, libellus est codicillus. Unde sicut liber dicitur magnus, ita libellus parvus. Item hȝ locū hoc interdictum nedū pro testamento, imo pro codicillis: vt. ſ. eod. l. ſ. hoc interdictum. [Illud vt.] puta alia vltima voluntas, vt mortis cā donatio. [Comprehendam.] Ducuscp duram verba edicti: incipit exponio, si quis forte, ꝛc. [Exhibere.] vt. ſ. de iudic. l. si debitori. [Competit.] Unde notate, q̄ hoc interdictum est proditū cōtra eum, qui negat tabulas.

3 **Hoc interdictum.** † Interdictum hoc nedum habet locum pro tabulis testamenti, imo pro codicillis: ⁊ ideo dixit prætor de causis pertinentibus ad testamentum, siue testamētum valet, siue nō valet: q̄ pōt esse q̄ valet ab initio, ⁊ ab initio nō: ⁊ hȝ locum hoc interdictū, siue sunt tabule vltime, siue prime, siue cōtineāt imperfectā scripturā, siue non, siue sint plures eo tabule testamenti. Sed si est dubium de statu defuncti, habet locum hoc interdictū in testamēto filij, ⁊ in testamēto illius, qui decessit apud hostes. [Pertinet. vt. ſ. de test. l.j. [Et testamentū.] ſ. ab initio. [Si.] sc̄z agnatione posthum. [Ulrio.] vt q̄ prohibeatur inofficiosum. [Non habuerit.] puta ab impubere: vt Insti. quib. nō est permiss. face. testa. [Valere.] ſ. locum habere. [Supreme.] Supremus est, ꝛc. vt. ſ. de verbo. ſig. nisi. l. si suprem. [Perfecta.] id est, solenne fore: ⁊ vt

ſ. eod. l. locū. ſ. si tabule. [De statu.] ſ. defuncti. [Et tū hoc exhibebitur.] ⁊ hoc interdictū hȝ locū, nisi dominus secum tū. ſ. eod. l. viri. [Testabitur.] q̄ pōt: vt. C. eo. l. vltī. [Decesserit.] q̄ hȝ locū hoc interdictū, q̄ si decesset apud hostes, fingitur, ꝛc.

4 **Hoc interdictū.** † Hoc interdictum hȝ locū, cū testator mortuus est, non cum vi[illegible] prætor facit mentionē de tabulis relictis. Sed quid erit: nigra[illegible] terdicto, testamentū dicitur deletū sine dolo malo in toto vel pro parte, hȝ locū interdictum. si sint scripte pluribus codicibus, hȝ locū hoc interdictū. Item habet locū, si sunt depositē: sed ⁊ si penes seruū sunt, non egitur cū seruo, sed cū dño. Sed quid erit: Iuit testator, ⁊ postulat sibi exhiberi, aget actione ad exhibendā sicut quis potest petere aliquā aliā rem mobilē exhibe ri, ⁊ eam exhibitā vendicare. [Reliquit.] qua dicitur relinquere, qui mortuus est: q̄ testamentū est. ꝛc. vt. ſ. de test. l.j. ſ. j. [Tabula

5 rius.] † Dicitur tabularius, qui cōdidit testamentū. Dicitur edituus, qui hȝ custodiā testamēti. [Nō habebit.] q̄ cessat pro tabulis minēs. [Vendicet.] vt. ſ. de fur. l. hoc amplius. ⁊. ſ. ad exhib. l.ij. ſ. sciendū. [Corpora.] i. res corporales, mobiles vt̄: vt. C. qui. ⁊ quib. qua. pars. l. ij. ſ. at vbi. Ité notate q̄ licet actio ad exhibendum detur ei, cuius interest, licet sua non sit res, in instrumento tamen fallit, vt hic, ⁊. ſ. ad exhib. l. ij. ſ. sciendum. ⁊. C. ad exhibend. l. vltima.

Si quis dolo. Non solū qui habet apud se tabulas, tenet hoc interdicto, imo si dolo fecerit vt non haberet. Et ex hoc interdicto non preiudicatur legi Comelie de falsis, sed hȝ locī vt tabule testamenti exhibeantur: vnde exhibitorium est. † Exhibere dicitur aliquis, quādo facit copiā. Et dȝ exhibere apud prætorē, vt recognoscantur sigilla: ⁊ si ille, qui iussus est exhibere non vult, debet cogi, vt testes coguntur, qui interest heredis. [Tenetur.] q̄ dolus pro possessore habetur: vt. ſ. de re iud. l. parē. [Supprimerit.] vt. ſ. de dolo. l. si quis affirmauerit. [Exhiberet.] ⁊ ideo feciſſet. [Ipsius.] sc̄z tabularius. [Facere.] vt. ſ. ad exhi. l.j. ⁊. ſ. [Signatores.] id est, testes, qui sunt

7 sigilla signauerunt testamentum. [Signa.] Et hic colligo argumentū q̄ si ago ad exhibendū pro libro vel pro alia re, de qua nō possum ostendere testibus: q̄ dȝ exhibitio mihi, ⁊ testibus fieri: vt hic. ⁊. ſ. quemadmod. testa. aper. l. si quis. Sed si forte possint dici signa, vt est in homine, tunc debet fieri actor: vt. ſ. ad exhib. l. ij. ſ. Pōponius. [Debere.] vt. C. de testib. l. si qñ. vnde postulant heredes, ⁊ legatarij: vt. ſ. quēadmo. testa. aper. l.j. ⁊ per totum.

8 **Condēnatio.** In. ſ. isto dicitur. † Si quis cōuenitur actione in factū ex hoc interdicto, ⁊ tabulas non exhibet, condēnatur quāti actoris interest. Inde est q̄ si heres scriptus experiretur, fit estimatio hereditatis. Si legatarius experitur, fit estimatio rei legate: ⁊ hoc quando legata est ei res pure. Idē si legatarius ageret pro re legata sub conditione: nec oportebit legatarū cauere se restituturū quic quid cō sequutus est, si defecerit cōditio. Sed qui consequutus est estimationē rei legate, nōqd potest petere legatū ab hede? Certe sic, si ab eo non est consequutus, sed ab extraneo: alias, id est, si ab hede est consequutus, nō potest. Idem in herede, q̄ petit hereditatem, ⁊ consequutus est estimationē hereditatis, dicendū, ⁊ diffinguendum est. Hoc dicit iste. ſ. Videte summariam et positionem huius. [Quanti.] i. interdicti, de tabulis exhibendis, quare dicit in genere, modo dicit in specie. [Estimatio.] q̄: si ille nō exhibet tabulas, fit hȝ ditatio totius estimatio. [Inlegato.] hoc verū est, si legatū erat relictū pure, idē si sub conditione, vt. ſ. subdit. [Hinc.] i. hoc interdicto. [Repellēdi.] ſ. si petit impune legatū. [Non oportere.] ſ. si petit legatum ab herede. [Ideo.] alia idem: ⁊ est planior littera. [Distinctio.] vt si assecutus est a possessore hereditatis, interesse amplius non pōt petere: si ab alio sic. Et iste. ſ. consuerunt reputari valde difficiles: ⁊ glosse redūdāt cum difficilez. Tamen si tute legistis summariam casus positionē, ⁊ intelligetis notabilia, cetera facile intelligetis: ⁊ vult hoc dicere vt dixi in casu.

9 Et ex isto. ſ. notate, q̄ ipse istud interdictū, ⁊ regulariter omne interdictum cōperit ad interesse, vt. ſ. quod. lega. l. fin. ſ. ⁊. ſ. ne vis fiat ei, qui, ꝛc. l.j. ſ. hec verba. Item notate hic quod si non vult condēnatus exhibere, condemnatur ad interesse: ⁊ dum soluat interesse, soluat penam contumacie sue: vnde non prodest alteri: vt. ſ. de iudi. om. iudi. l. si quis. in fine. ⁊. ſ. ne quis eum, qui in ius vocand. lege penultima.

¶ Item notate hic rationem quare si sum consequutus ab extraneo estimationem, si postea peto legatum, non repellor. Sed si ab herede sum consequutus, ⁊ repellor. Et idem in hereditate vsufructuaria. Ratio est illa: Si ago contra extraneum possessorē, soluit penam propter contumacie vnde sibi debet prodesse, non heredi. Sed cum ago contra heredem, sibi prodest. Et ideo dicit lex nisi bi: Si possessor volo desse possidere, ⁊ ago cōtra possidentes, ꝛc. vt. ſ. de peti. hered. l. nec vllam. ſ. si quis dolo. ⁊. ſ. de soluti. l. si Stichum

chum. §. idē si dolo. Sed ad. §. istum signantur multa contraria: et statim videtur q̄ sit iniquitas q̄ dicit hic. §. t videtur ratio sal-
natica: t audi, esto q̄ non exhibeantur tabule, nihilominus petā hereditatem: ergo non videtur mea interesse: vt. §. de reg. iur. l. qua
tenus. Ad quod potest ita dici, licet tabule nō exhibitus, nihilo
minus petā hereditatē: t sic me heredē probarē: t sic nō videtur in
teresse, cū ille propter suā contumaciā cōdēnatur: quia ista cōdē
natio est pena sue contumacie. ita est hic speciale ratione sue con
tumacie. Sic t alia sunt specialia ratione sue contumacie: vt. §. de
re indi. l. contumacia, t in alijs multis casibus. Sed denuo videt
contra, si ago interdicto de tabulis exhibēdis ideo q̄ legatū erat
relictū, sub conditione, cū nō pōt: vt. §. de indi. l. nō quē admodū.
t. §. de verb. signi. l. cedere. Respondeo, speciale est ratione sue con
tumacie, sicut alibi est speciale. §. ad legē Aquil. l. in lege. Sed de-
nuo opponitur, si suꝫ assequutus estimationē rei legate sub condi
tione, cur non caueo de estimatione illa reddēda deficiente condi
tione: imo videtur q̄ debeā cauere: vt. §. ad legē Aquil. l. in lege.
in fi. Ad quod dicetis, speciale est in penā contumacie illius, qui
potuit exhibere tabulas, t nō exhibuit. Vel potest dici, Aut go
condemnatur propter delictū suū, q̄: deleuit instrumentū pendē
te conditione, tenet lege Aquilia, si defertur exactio in eventum
conditionis, vt ibi. Sed si condēnatur propter penā contumacie
secus: † q̄ suum crimē est exercere crimen contra suū iudicem.
Sed denuo opponitur, si ego interdicto de tabulis exhibendis, t
consequutus sum estimationem hereditatis ab extraneo, nihilo-
minus assequor ab herede: sed bona fides non patitur vt bis idē
exigatur: vt. §. de reg. iur. l. bona fides. Ad quod dicetis q̄ hoc est
speciale in pena contumacie: q̄ possessor solvit penā sue contuma
cie: vnde alijs nō prodest, vt. §. digi. Vel pōt dici q̄ bona fides non
patitur, vt bis idē exigatur ab eodē. Et ideo si suꝫ assequutus ab
herede, amplius ab eo non cōsequitur: sed hic secus. Sed denuo
videtur lex contraria, quia videtur ab eodē assequi rem, t estima-
tionem rei: vt. §. de noxalis. l. fundū Comelianū. postea estimatio
nem fundi: sed hic nulla stipulatio intercessit: t ideo non possum
assequi ab herede, sed si ab eo petā. [Interdictum &c.] hoc inter-
dictum est persequutorium quantum ad actorē. [Competit.] s. t
in heredem etiam datur: vt. §. ad exhiben. l. de eo. §. penul. t vlti.

Odof.

Summarium.

1 Interdictum de tabulis exhibendis quando detur contra tuto-
rem.

1 SI sint tabule. Tabule testamenti erāt
apō pupillū dolo tutoris
desierunt apud pupillū esse, nūquid dabitur hoc in-
terdictū cōtra tutorem? Certe sic. Hoc dicit. [Esse.] s.
apud pupillū. [Interdictum.] s. ad interesse. [Non pupillū.] scz ex
delicto tutoris. [Teneri.] nisi inquantū pueut ad pupillū: vt. §. de
dolo. l. sed ex dolo. §. 1. t. §. t de dolo ex cep. l. de authoris. t ad legē
istā facit. C. vnde vi. l. meminerint. t. §. titu. prox. l. j. §. hoc edicto.
t. §. de regu. iur. l. nec p.

Odof.

Summarium.

1 Tabulas testamenti non exhibens tenetur ad interesse.
2 Tabule quando depoui debeant, t non proferri.
3 Asscribens sibi in testamento, cōmittit in senatusconsultum.

1 DE tabulis. Lex ista, que est vltima in ti-
tulo ponit instantiam regu-
le. Hec est regula, † si tu possides tabulas testamenti,
quarū exhibitionē fieri mea interest, conuentus de ta
bulis exhibendis teneris exhibitionē facere: alꝫ teneris ad inter-
esse. § allie in duobus casibus, qui in hac lege ponuntur: tamen in
his casibus debet deponi in ede sacra, vel apud virū idoneū collo
cari. Hoc dicit. [Non oportet.] s. in duobus casibus, qui infra po-
nuntur. [Pendet.] Et ponetur ita in hoc exemplus: Duo erant
Titij, vnde testator instituit heredem, t dixit album vel nigrum:
mortuo testatore, tu Titine albus adeptus fuit tabulas testamē
ti: alter Titius incepit undagare de quo Titio sensit testator: vide
batur ei q̄ sensit de eo: q̄ si nō valet: vt. §. de testa. tute. l. duo Titij.
Secus si cōstet: vñ q̄ constabat de eo sensisse, egit interdicto de ta
bulis exhibēdis cōtra Titiū albū: nunquid testamentū teneris
exhibere? Certe non: q̄ controuersia hereditatis pendet ex his,
quia antēꝫ pronuntietur quis hꝰ, hꝫ locū hoc interdictū. Unde
potest notari exemplū: Titius niger conuenebat Titium albū
petitione hereditatis, vnde proferre tabulas non tenetur, quia sit
ei cōtrouersia: vt. C. de hered. actio. l. vt debitum. Sed si non esset
lis contestata, tunc habet locū hoc interdictū: vt. §. eo. l. j. §. hoc in
terdictū. [Pertinent.] Hoc exemplū ponitur infinitus modis.
2 Uno modo sic: † Testator instituit fiscum heredem. ego, qui dico
me heredem, ago contra fiscum hoc interdicto, quia hereditas p̄
tinet ad publicum vtilitatem: non debent proferri. sed debent de-
poni. Uel ponetis exemplum: Cum testator instituit me he-
redem, tu habes me odio, deleuisti tabulas testamenti, ita quod
nemo scit legere totum ago contra te hoc interdicto: tu dicis:
Quid prodesset tibi, cū delete sint? Dico ego, Si delete sunt, te-
neris lege Cornelia de falsis. l. j. Dicis tu, Accusa me. Hic debet
primo publicū crimen finiri, quam agatur hoc interdicto. Uel po
3 test dici, † Si aliqs asscribit sibi in testamēto, cōmittit in Senatus
consultū: vt. §. ad legē cornelia de falsis. l. si filius. t iste patitur hāc
penā, vt fisco applicet. Unde si ago hoc interdicto vt audiar ante
quā determinetur altera questio. Sed quare non deponuntur a-
pud fiscum: vt. §. de fide instru. l. fi. Sed illud verum est quando de
tabulis non est controuersia. Et secundum hoc intelligitur. §. fa-
mi. ercisci. l. si qua.

Odof.

¶ Ne quid in loco sacro fiat. Rubrica.

¶ Quia quedā interdicta sunt restitutoria, vt. §. de actio. t oblig.
l. j. t. §. vt dictum est. §. intendit hic tractare de prohibitorijs: t q̄
interdicta prohibitoria hoc est dignius, primo ponit istud, t sic
de ceteris, que §. sequuntur. vnde dicit, Ne quid in loco, &c. ad est, de
interdicto, vel legatus, ne quid, &c. t de interdicto, quod eo nomi
ne competit: subijciamus.

Odof.

Summarium.

1 Ecclesia est locus sacer.
2 Ecclesie sacre sunt, muri quasi sacri.

1 AIt pretor. Circa istud interdictum inseri-
tur verba pretoris, &c. [In sa
cro.] id est ecclesia. [Hoc interdictū.] Ecce exponit. o.
[Sacro.] † nam sacer locus est ecclesia. [Sacrano.]
Sacrarium est arca, vel armarium: vt. §. de rerum diuisio. l. sacre.
§. sacre.

Odof.

Quod ait. Diceret aliquis: Iste pretor fuit mise-
rabilis, qui dixit in loco sacro immutatur: er
go mulier non pōt facere fieri picturā in ecclesia. Respondet pre-
tor: Intelligo non deformitatis causa, sed causa formationis, vt
honestatis sic. Sicut autē non licet facere aliquid in ecclesia defor
mitatis causa ecclesie, t ciuitatū. Unde non licet alicui sine permis
su principis aliquid facere in porta ciuitatū, quia possunt combu
2 n ciuitates. [Sacro.] Ecclesie sunt sacre, muri sunt quasi sacri.
[possunt.] quia ex hoc posset magnum damnū patri: qui cōtra fa
cit, capite punitur: vt. §. de rerum diuisione. l. vltima.

Odof.

¶ De locio, t itineribus publicis. Rubrica.

¶ Quia non solum superius interdictum est prohibitorium, imo
hic ponit hūc titulum, t ponit de locio, t itineribus publicis, scz
non vsurpandis: vt patet. j. eo. l. j. §. t. §.

Odof.

Summarium.

1 Via publica quilibet vti potest.
2 Via publica que, t que vicinalis.

1 CUilibet. Quilibet pōt ire p viā publi
ca nō tamē aliqui monumen
tum in via publica extruere: sed in vſo vicinali-
buo non licet aliquid facere sine voluntate vici-
norum. Postea dicit quid dicatur via publica,
2 t quid via vicinalis. † Et differunt in hoc, quia
via publica omnibus patet: via vicinalis est, que non habet ca
put ad publica loca, sed ad agros priuatorum. Unde sicut non li
cet aliquid facere in via publica, ita in via vicinali, sine voluntate

vicinorum. [Cuihbet.] ſ. de populo. [Externere.] ſ. vel aliquid cõtra vtilitatem publicam facere. vnde quilibet poterit ire. & non prohiberi: vt. ſ. ne quid in via publica l. via. [Internoscuntur.] l. finiũtur. Unde ſicut non licet in via publica facere, vt. ſ. titu. proximo, ita nec in via vicinali.

¶ Ne quid in loco publico, vel itinere fiat. Rubrica.

¶ Unde ſicut cetera ſunt prohibitoria, ità hoc. Et ſubaudiatio in litera fiat. &c. & ſi factũ eſt, tollatur, videamus. Odof.

Summarium.

1 Edificans in loco publico, tenetur interdicto, &c.

1 **Aloco.** In lege iſta primo dicitur † q̃ prætor prohibet edificare in loco publico: & ſi quis edificat, tenetur hoc edicto. [Edificare.] l. fine principio permiſſa: vt. ſ. l. proxima. §. ſi quid. Et facit. ſ. q̃ vi, aut clam. l. vim facit. §. fin. & ſ. de oper. pub. l. ſi legatum. §. finali.

Summarium.

1 Publici nomine quid veniat.
2 Factum in via publica deſtrui debet.
3 Opus in publico an prohibeatur reſici interdicto, &c.
4 Piſcari volens in mari an poſſit prohiberi.
5 Damnum dicitur quandoq; commodi ademptio.
6 Edificans in publico nomine prohibente, non cogitur tollere.
7 Ire quid ſit, & quid commeare.
8 Uie ruſtice. non vibane veniunt in interdicto ne quid, &c.
9 Interdictũ ne quid in loco, &c. quando detur. i. 2.
10 Via quando deterior fieri dicatur.
11 Pontem ſupra viam publicã nemini facere licet.
12 Interdictum ne quid in loco publico, &c. eſt perpetuum.

Prætor ait. In principio huius legis ponuntur verba edicti prætoris que ſunt talia. Ait prætor, &c. præterq̃ lege, vel ſenatuſconſulto permittitur: & ſi quid factũ eſt. interdictũ non, dabo ex primo capite ſed ex ſecundo. Et ex quo ſunt apoſita verba, ſtatim exponit, & dicit: Hoc interdictũ datur pro vtilitate publica, & priuatorum. Unũ ſciatis † q̃ appellatio publici eſt referenda ad vias publicas, non ad fiſcales. Poſt ea dicit, quid ſi aliquis facit meatũ in loco publico, habetne locũ hoc interdictũ? Certe ſic. [Locellus eſt.] vt. ſ. ea. l. §. ſi quis a principe. & ſ. de flu. pub. l. quo in mar°. & ſ. de ſerui. l. ſeruitus. §. publico. [Nõ dabo.] alſo dabo. Si habetis nõ dabo, ſi factũ erit lege, vel ſenatuſcõſulto, vel principe pmittẽte. Legit & ſecũdo nõ: Hoc interdictũ nõ dabo ex primo capite huius edicti, ſed ex ſecundo: q̃ hoc interdictũ, & iſtud hꝫ locum. dum aliquis vult facere, vel immittere. Modo eſt ſecundũ
2 caput, † vc ſi aliquid fecit in via publica, vt illud factum deſtruat, vel reſtituatur: vt. ſ. eo. l. prætor ait. Si habetis, interdictũ dabo: ſi getis ita: Si factũ erit lege, vel ſenatuſconſulto, vel principe nõ permittente. interdictum dabo, ex ſcõo capite hꝫ: vt. ſ. ne quid in via publica. [Pertinere.] Uñ fiſcus hꝫ quedã, que ſunt in vſibus populi, vt palatiũ communia. & vie publice. Quedã ſunt in patrimonio populi: vt ſicut ciuitas hꝫ vineã, vel molendina. eſt in patrimonio populi, vt in vſu populi: & hoc indicat litera ſequens, & ff. de contra hend. em p. l. ſed Celſus. [Sunt.] Imo omnia: vt. C. de quadrien. præſcri p. l. bene a zenone.

3 **Si quis id quod.** † Aliquis habet aliquid in publico, vult reficere, poteſtne prohiberi hoc interdicto ne reficiat? Certe ſic. Quid enim ſi proiecit in mare, tenetur ne hoc interdicto? Certe ſic, ſi aliquid le
4 datur. Sed quid: † Vult aliquis piſcari in mari, põtne prohiberi? Certe non. Sed ſi quis in damnum alicuius, poteſt prohiberi. Et videtur damnum dari, q̃ cõmodũ ſibi adimitur, vel damnum datur. Sed quid ſi aliquis edificat in loco publico, poteſtne prohiberi? Certe ſic. Dic vera ſunt, ſi ſine permiſſu facit principis. alio cuz eo põt, dum tamẽ faciat ſine incommodo aliorum: alſo ſecus. [Reficere.] vt. ff. de ope. noui nunti. l. j. §. ſi quis. Tamen quantum ad hoc non refert. [Facit.] id eſt, proiicit: vt. ff. de rerum diuiſiõe. §. ri parum. [Utendum eſt.] vt. ſ. de iniur. l. iniuriarum. in fine. [Detur.] vt in principio huius legis. [Opus.] Et licet dicatur damnũ, &c. vt. ff. de damno infec. l. §. & iũ. † Dic dicitur damnum, commodi ademptio: vt. C. arbi. tute. l. quicquid. [Impetrauerit.] Unde ſi imperator concedit aliquid, verũ eſt q̃ cõcedit ſine incommodo aliorum: vt. C. de præcib. Imper. offer. l. quoties. & C. de euicti pa liber. l. nec anno.

6 **Si quis nemine.** Dicitur: † Si quis nemine prohibẽte edificat in publico, non eſt prohibendũ id tollere: ſed ſi obſtat operibus publicis, debet deponi: alſo debet præſtare ſalarium omnũ pro hoc opere. Et que dicta ſunt in perſona edificantis. eadem in heredibus dicenda ſunt. Aliud tamẽ in loco ſacro dicendũ eſt. Hoc dicit. [Deponere.] id eſt. depoſi facere. [Salariũ.] alſ ſolarium, id eſt. aliquod vectigal. alſo ſolariũ, a ſolo, vt indicat litera ſequens. [Cauenda.] Cuſtodiatis vos hic: vos debetis ita dicere: Si quid eſt faciendum in loco publico, iſtud habet locum ne quid fiat. ſi factum eſt ſi in itinere, vel via, tunc hꝫ locũ ſcõ a paro: vt. ſ. ead. l. §. prætor: aut. Si non in via publica, tunc hꝫ locũ hic. §. [Propter religionem] id eſt, fauore religionis.

Odof.

Ait prætor. In principio huius legis habuiſtis quedam verba edicti prætorii, que ſunt generalia: hic inſeruntur quedam alia verba edicti prætorii, que ſunt ſpecialia circa viam publicam, & iter publicum. Ait prætor. Poſt ea incipit exponere verba edicti prætorii. [Quo] pro vt, Ducitq; vt hanc verba edicti prætorii.

¶ Et notate q̃ verba huius edicti in aliquo concordant cum verbis noſtris. ff. ead. l. in prin. q̃ ſicut illa ſunt prohibitoria, ita hoc. Se l in aliquo diſcordãt: q̃ verba illa ſunt gñalia hec ſpãlia. Sꝫ tertiũ, q̃ habetis. ſ. ead. l. §. prætor eſt reſtitutorium. [Etiam.] Modo exponit verba edicti. [Et ea publice uret nr.] alſo publicarentur
7 ſed male. † Et eſt ire, per ſe commeare, cum alio. Et eſt via latitudinis octo pedum in porrectum nouem in anfractum: vt. ff. de ſeruitut. ruſti. prædi. l. vir. [Agrarias.] Dicitur via agraria, p quã imus ad agros. [Hoc iter conſtituerum eſt.] alſo reficiatur, hꝫ: vnde ex quo habet cõmmem vſum, & vtilitatẽ. cõmune onus debet pertinere ad eos, non ſecundum regulam iuris. vt quem ſequitur emolumentũ, & onus. [Eſſe.] ſcz ſe ſolum eorũ publicum eſt.

Odof.

8 **Hoc interdictũ.** † Verba huius edicti. ff. poſita, ex quibus oritur iſtud interdictum. pertinent ad vias ruſticas, non ad vrbanas. Unde ſi in via ruſtica quid fiat, habet locum hoc interdictum, nõ pro via vrbana, ſed recurritur ad magiſtratus, vt prohibeant. Sed quid erit: Quis in via publica immittit cloacam. datur hoc interdictũ: ſed ſi aliquis facit foueam, vt ibi aqua collecta vadat per viam publicam, datur hoc interdictum, vt ſi quis fecit in ſuo vt aqua reſtagnet in via publica, dicit, non teneor: hoc interdicto: ſed verba dicunt q̃ ſic. Sed quid erit? Fundus cõtingit ita vt vt faciat detrimentum viam publicam: datur hoc interdictum. [Ruſticas.] ſcz publicas. [Harum.] id eſt, vrbanarũ viarum. [Ad magiſtratus.] vñ iſti debẽt curare ne fiat deterior. vt. ſ. dicit. [Magiſtratus.] id eſt, vetanc hoc fieri, & inbẽt in publicum ſtatum reduci. [Teneri.] ſcz hoc interdicto. [Non teneri.] ſcz ſcõm quoſdam. [Utrunq;.] & qui facit, & qui immittit, & qui continet eam. [Fundus.] ſcz alicuius. [Habet.] nam ille videtur facere, ad cuius vtilitatem fit.

Odof.

9 **Idem Neruа ſcribit.** † Fundus meus erat ingrata vĩ publicam: ex eo derivata eſt aqua in via publica: modo queritur ſi agatur contra me hoc interdicto, an poſſim agere hoc interdicto contra eũ, qui hoc fecit? Et certe ſic. Sed quid: forte factum eſt ali quid, propter q̃ locus efficitur peſtilentior? Et certe datur hoc interdictum: quia habet locũ vbicũq; fit locus publicus deterior. [Agatur.] ſcilicet ex eo q̃ aqua currit in via publica, non facto a te, ſed a vicino tuo. [Uti.] ſ. contra eũ, qui fecit locum peſtilentioſum.

Deinde ait. Jureconſultus expoſuit verba illa. Ne quid in via publica fiat. immittatur. vel modo exponit ſequentia verba, & exponit, ſiue per id, quod mittitur, ſtatim fiat deterior, ſiue poſtea. habet locum hoc interdictum.
10 † Et dicitur deterior via fieri, ſi iter ſit detentus ad eundum. Sic ergo agatur hoc interdicto: ſi cum via ſit deterior, ſi primo poterant ire ſine ponte, & modo non ſine eo. Unum ſciatis. hoc interdictum poſtulare, & perpetuum eſt, & datur ad id, quanti actoris intereſt. hoc dicit. [Eius.] l. vie. Uno modo fit via deterior vel via corrumpitur. [Specus.] dicit ſpec°: vt. ff. de aqua plu. arc. l. ſ. iter.
11 [Facere.] Extra habetis hic, † q̃ non licet alicui facere pontem ſupra viam publicã ſua authoritate: vt. ff. de ſeruitu. l. ſeruitutes. §. publica. & ſ. de riuis. l. vltim. [Perpetuum.] quia datur poſt annum. [Interſit.] quia regulariter in quolibet interdicto, &c. vt. ff. de tabu. exhib. l. locum. §. condemnatio.

Prætor

Pretor ait Uos habuistis supra, duplicia verba edicti pretoris: tamen prima sunt prohibitoria, ꝛ gñalia: scda prohibitoria, ꝛ spalia. Hic ponitur alia verba, ꝛ restitutoria, ꝛ dicit. Aut ptor, ꝛc. Postea exponit Jurecõsultus, qꝫ eadẽ cãm hꝫ cũ superiori, ſꝫ istõ est restitutoriũ, illõ prohibitoriũ. Unũ sciatis qꝫ tenet, q facit, ꝛ q factũ hꝫ, ꝛc. [Quo.] p vt. [Restituas.] i. tollas in pristinũ statum reducas. Nec obstat qꝫ istud edictum est prohibitoriũ, vt. ff. eo. l. ij. in pan. quia illud verũ est ꝙtus ad primã partem huius edicti: sed scda pars huius edicti non est prohibitoria, sed restitutoria: ꝛ hoc dicit statim. [Est.] vt dixi. ff. eo. l. ij. [Restituat.] ſ. ꝛ ita tenetur qui facit, non qui factũ hꝫ: vt. ff. de aqua pluuia arcẽ. l. ſi alius. [Esset.] qui factũ possidet. Si autẽ haberet pro derelicto, agit cũ eo, qui fecit, vt in superioribus habuistis. [Opere.] ſ. qꝫ fecit. [Hoc interdictum.] † Istud interdictũ nõ ſolũ dat cõtra eũ, qui dolo malo facit in via publica, imo cõtra illũ, qui dolo malo factũ desijt possidere: q; par conditio vtrius̃q; est: ꝛ sic tenetur restituere, id est, in pristinũ statum reponere. [Sententia.] q; dolus pro possessore habetur: vt. ff. de regu. iur. l. parem. [Quod fit.] i. in pristinũ statũ reducit: [Debere.] vt. ff. qõ vi aut clã. l. cõpetit. in fi. ꝛ. l. in summa.

Interdictus. † Hoc interdictũ non est ẽporale, sed perpetuũ est, qi pertinet ad publicã vtilitatẽ, ꝛ in eo fit cõdẽnatio quanti interest, id, qꝫ factũ est, tolli. [Factũ est.] Unde ratione publice vtilitatis est perpetuum.

Pretor ait Hoc Segnori, hic immutatur materia huius tituli: qi habuistis ne quid in publico fiat, ꝛc. Item habuistis ne quid in via, ꝛc. Item habuistis, ſi qd factum est in via, ꝛc. vnde inseruntur hic alia verba, que variãt materiã istam: ꝛ ait pretor, Ne quis, prohibeat alium vti via publica vero, sicut est equum ne quid fiat in via publica, propter qõ fiat deterior, ita est equum ne prohibeatur ire. Hec potest qꝫ non vtendo perdatur: vt. ff. de via publica. l. via. Odof.

Summarium.

1 Litora ad quos spectent.
2 Edificare an liceat in litore publico.

Litora. In lege ista dicitur † qꝫ litora populi Romani sunt Romani Imperij: ꝛ sicut vsus maris est communis, ita vsus litorũ. Et ſi alicui vult vti litore maris sine incommodo publico, 2 potest, alias nõ. † Unde aliquis in litore publico potest edificare, ſi litora publica nõ sunt deteriora. [Arbitror.] vt Institu. de rer. diuiſi. [Non esse.] scilicet proijcere ibi molas. [Sic.] scilicet sine incommodo aliorum permittitur: vt. ff. eod. l. ij. [Impedieretur.] scilicet: ꝛ ſi edificaretur, solum cedit edificio: vt. ff. de rer. diuiſio. l. intantum. Odof.

Summarium.

1 Riuus ſi fiat in publico, vt noceat priuato, agitur lege duodecim Tabularum.

Si per publicũ. † Si forte fiat riuus in loco publico, vt noceat priuato, potest agi lege duodecim Tabularum, vt illud tollatur: quia debebit domino cauere vt damnum non detur. [Caueatur.] Et quia actum erat, potest dici lege Aquilia: vt. ff. ad. l. Aquiliam. i. ſi seruus. ſ. ſi aque ductus. Odof.

Summarium.

1 Agens interdicto ne quid in loco publico, ꝛc. procuratorem constituere potest.

Si, qui interdicto. † Si aliquis experitur hoc interdicto, ſi agitur causa priuati delicti, vel damni, potest constituere procuratorem. [Est.] qua priuato damno afficitur. vt. C. de procur. l. licet. in princ.

Summarium.

1 Edificans in loco publico prohibente, nullo modo cogitur demoliri.

Sicut is. † Si aliqs nemine prohibẽte edificat in loco publico, nõ est cogend⁹ demoliri: ſꝫ ſi aliqs edificat cõtra edictũ pretoris, cogitur tollere, ne edicta pretoris sint delusoria. [Reformetur.] vt. ff. eo. l. ij. ſ. ſi quis nemine. [Erit.] ſic qõ nõ debet esse: vt. ff. de iudic. l. ſi pretor. ſ. Marcellus. Odof.

¶ De loco publico fruendo. Rubrica.

¶ Uos habuistis qꝫ superius interdictũ est prohibitoriũ, ꝛ restitutorium: verũ qꝫ expedit loco publico frui, ideo ponit hoc interdictũ, qꝫ est permissorium, ꝛc. Odof.

Summarium.

1 Conducens locum publicum quando eo frui debeat.

Pretor ait. Inseruntur hic verba pretoris, que sunt talia: Ait pretor: † Si aliquis locat locũ publicũ, ꝛ locat is, cui ius locandi est, debeo vti. Postea exponit quare istud interdictus sit introductũ. Et certe dicitur qꝫ est introductũ cã publice vtilitatis: alioquin nõ inueniretur qui cõduceret loca publica mã̃ posset vti. [Ueto.] Hec sunt verba pretoris: statim incipit expositio. [Deferatur.] q: ipse est, cui cõpetit directa, alteri vtilis: vt. ff. de procu. l. mutua. ſ. ſi seruũ. [Ait pretor, ꝛc.] Jurecõsultus exponit hic quedã verba pretoris. [Uidebitur.] Hã pacta sunt seruanda: vt. ff. locati. l. ex cõducto. [Ponitur.] Unde similiter non habet locũ, ne fiat vis ponenti imagines in loco publico causa eam ornandi. Odof.

¶ De via publica, ꝛ itinere publico reficiendo. Rubrica.

Summarium.

1 Iter publicum reficere cuius licet.
2 Ediles curules qui dicantur.

¶ Dicit quedã lex Greca, quã multi libri non habẽt, ꝛ dicit rubrica eius, De via publica, ꝛc. Incipit descriptio eⁿ⁹ edilitũ. Incipit tertius cap⁹: Ediles, ꝛc. sed maior pars librorũ nõ hꝫ istã rubricã, ꝛ tri hec lex vtilis est, q: lex est leuis, que nõ indiget casus positione. Et ita continuabitur hanc rubricã ad superiorẽ: Posita est 1 ff. rubrica gñalis, hic inseritur specialis. Dicit † qꝫ licet alicui iter publicũ reficere. Et mittitur hec lex, id est, eius solicitudo, edilibus curulibus. [Edilea.] Hec lex est leuis, ꝛ non esset in ea ponendus casus nisi exponere literã. [Ediles curules.] i. magistrat⁹, q habẽt curã nedũ ediliũ, imo ꝛ aliorum: vt. ff. de ord. iudi. l. ij. [Secundã.] i. intra: vel scõm, id est, iuxta: vt. ff. de seruitu. l. quidã. Uel scom ciuitates, id est, p ciuitates. [Omnibus.] i. ex omnibus nõ proijciantur absente preside. [Dissoluãt.] i. dissolui habeant, ꝛ ſi plus liber, ꝙ̃ ſeruꝰ, ꝛc. vt. C. de epis. ꝛ cler. l. ij. [Crochoo.] i. rotas. Et vocatur hic aſpiratione magistri. [Domicina.] ſ. annualiũ, non canes mortuos. Unde non mutem non similia. ¶ Sequitur alia rubrica de via publica, ꝛ ſi quid in ea factum elle oicatur.

¶ Dictum est. ff. de via publica, reficienda: modo ponit hic aliter de via publica, id est, ne aliquid fiat in via publica, propter quod fiat deterior.

Summarium.

1 Uiam purgare, ꝛ reficere licet.

Pretor ait. Inseruntur hic verba edicti pretoris, ꝛ sunt talia: Aliquãdo vult viam publicam aperire, ꝛc. [Illi.] i. alicui. [Aperire.] ſ. vt aqua immunda in de fluat. [Uiam.] Ecce expositio est ſcꝫ: † Unde 1 licet reficere, ꝛ purgare. [Reducũt.] id est, dicuntur reficere.

Interdictum. Hoc interdictum non est annale, imo perpetuum, ꝛ datur oibus de populo, ꝛ cõtra oẽs, qui contra hoc interdictum cõmittunt: ꝛ daf ad id, qꝫ interest. h. o. [Perpetuo.] i. post annũ, vsqꝫ ad triginta annos: vt Instit. de perpe. ꝛ temp. act. in prin. [Interest.] qꝫ omne interdictũ, ꝛc. vt. ff. quorũ legatorũ. l. vlti. ſ. j. Odof.

liceat vim fieri ei, vetamus, vel videamus. Odof.

Summarium.

1 Cogere quid significet.

Pretor ait. Circa istud interdictum inseruntur hec verba edicti pretoris, que sunt talia: Pretor ait. Quo minus liceat illi: Postea exponit Ulpianus, & dicit q̃ in isto interdicto agit pretor, ne aliquis prohibeatur nauigare. [Ratem.] scilicet magnã. [Actos.] vt. ff. de ver. oblig. l. riparũ. Item hic incipit secunda pars edicti pretoris. [Interdicam.] scilicet vis fiat. [Hoc interdicto.] Hic incipit expositiõ Ulpiani [Cessat.] vt. ff. ne quid in loco publico. l. ff. in fi. [Cogitur.] alias colligitur.

2 † Nam cogere dicitur colligere vt. ff. de pet. hered. l. si a patre. ff. vi. [Hic.] scilicet lacus, & stagnũ, & fossa. [Fauor.] id est, petitionis. [Appellandi.] scilicet & non competere interdictum vt opprimat locum. Sic qui debet seruitutem vicinam, tenetur pati quã in seruitute oneris ferendi: vt. ff. de seruitu. l. quoties. Odof.

De ripa muniẽda. Rubrica.

Quia interdum expedit ripam muniri causa tuendi flumen, et predia vicina, dicit rubrica. De ripa quando liceat, vel nõ. Vel de ripa muniẽda, id est, de interdicto, qõ ita vocatur, videamus. Odof.

Summarium.

1 Opus facere circa ripam fluminis quando liceat.
2 Vicim ex opere nostro non ledendi.

1 Pretor ait. † Si aliquis velit opus circa flumẽ facere, vel ripã cã tuẽdi ripam, vel flumen, quantumcunq; caueat de damno infecto, vel per eũ non stat quo minus caueat, vim fieri veto. Sic ergo patet q̃ vtile est referre ripas, & illa est perquirenda, si fiat reficiendi causa: & vide, qui vult munire, debet satisdare, vt dicitur in littera. † Nam opus debet ita fieri vt vicini nõ ledant. Amũ sciatis, si no facit causa muniendi se a flumine seu a lacu, si alq̃ nõ leduntur, habet locum hoc interdictũ. [Est.] ff. secundũ qualitatẽ persone, vt in seq. §. Et de pet. here. l. si idem. [In annos decẽ.] vt ff. de dam. infect. l. pretor. & l. si finita. §. de eo tempore. Et huiusmodi datur verba pretoria. Incipit expositio. [Est.] vt. ff. ne quid in via publica. l. i. [Cause.] scilicet sine satisdatione, si nõ est suspecta persona: vt. ff. qui satisd. cog. l. si ita testator. in fi. [Dabitur.] id est, satisdabitur. [Aliquibus.] que prosequitur damnũ datur: & habet locũ nõ ex secũdo capite. sed ex tertio: vt. ff. ad legẽ Aquil. l. si seruus. §. tertio. [Observandum.] scilicet eadem ratione equitatis: quia nihil in diuersis, &c. vt. C. de interdictis. l. j. Odof.

De vi, & vi arm. ta. Rubrica.

Summarium.

1 Actio de vi non armata dupliciter intentatur.

In superioribus dictum est de interdictis adipiscende possessionis: sed quia aliquod interdictũ est recuperande, vt interdictũ vnde vi. & q̃ habet locũ pro interdicto, qõ fit eũ armis, ideo subiungitur De vi. & vi armata. Et quidã habent in rubrica, & de interdicto vnde vi. Vel potest ita continuari. De interdictis prohibitoriis, & exhibitoriis dictũ est supra: sed q̃ interdictũ illud est prohibitoriũ & restitutoriũ, ideo ponit hunc titulũ, qualiter ex illa vi subueniatur alicui ciuiliter. Et notate hic, † q̃ de vi non armata agitur dupliciter: agitur ciuiliter gratia recuperande possessionis per vim ablate: vt hic. & C. eodem titulo, per totum. Agitur & criminaliter, si inferatur vis cum armis, agitur lege Julia de vi publica, cuius pena est deportatio in insulam vel homine, in seruo vltimum supplicium: vt. C. ad legem Juliam de vi pub. l. si quis fundum. Est vis, que infert sine armis, cuius pena est, &c. vt. ff. ad legẽ Jul. de vi priua. l. vlti. Et sic gratia rei familiaris agit ciuiliter, et criminaliter: & si cogitur vna non permittur alia: vt. C. quan. ciu. act. l. vnica. sed vna non potest moueri, dum altera agitur: vt. ff. vi bono. rapto. l. j. §. j. & ff. de public. iudic. l. deinde. alias pretor. Et notate, q̃ hic agitur de vi expulsiua, cuiũ quis expellitur per vim de fundo, non agitur hic dum expellitur de possessione: vt. ff. eod. l. j. §. illud. Alio cõpulsiua punitur per actionem quod metus causa: vt. ff. quod metus cau. l. j. Et de isto violẽtio dic vt notatur. ff. quod metus causa.

Summarium.

1 Interdictum de vi & vi armata est annale.
2 Deficiens alium vi tenetur criminaliter de vi publica.
3 Constitutio quedam in paganorum fauorem.
4 Interdictum de vi quando locum habeat.
5 Procurator versus quis dicatur.
6 Rathabitio in quibus comparetur mandetur.
7 Familia si quem vi deiecerit, tenetur dominus.
8 Deficiens per se, vel per alium tenetur directa.
9 Deiici videor, si qui meo nomine tenet deiciatur.
10 Deficiens armis lege Julia tenetur de vi publica.
11 Fugiens e fundo metu armorum an dicatur deiectus.
12 Procuratore deficiente videtur dominus deficere.
13 Usufructuarius frui prohibitus habet interdictum de vi publica.

Pretor ait. Circa hunc tractatum inseritur hic verba pretoris, que sunt talia: Aut pretor: Unde tu. id est, de quo loco, &c. Postea exponit verba edicti, & dicit, quod datur ei, qui deiectus est. Et est recuperande possessionis: & est proditum, ne quis per vim compulsiuam committatur. Et nõ solum hec vis punitur ciuiliter, sed etiam criminaliter, & per principum constitutiones. [Unde.] id est, de quo loco [Immobili.] quia est proditum eum quo deiicitur de possessione rei immobilis. vt. ff. eod. l. ff. illud deinde. [Judicium.] id est, interdictum vnde vi vel iudicij, id est, actio in factum. que datur &c. vt. Instit. de interdict. in fine.

1 Unde notate, † quod interdictum hoc est annale deco, quod nõ pertinet ad deficientem: est perpetuum de eo, quod pertinet: vt C. eod. Linuaso. [Hoc interdictum.] Incipit expositio Ulpiani, & dic. hoc interdictus, scilicet vnde vi. [Subuenire.] scilicet & ideo fuit inuẽtũ hoc interdictum. [Proponitur.] vt Instit. de interdic.

2 ff. recuperande. [Necnõ.] pro ita: q̃ duabus negatiuis. &c. vnde † q̃ vi deiecit, tenetur criminaliter de vi publica. si tulit vim cum armis: de vi priuata si tulit vim sine armis: vt. ff. ad legẽ Juliam de vi pub. l. hi. qui. vtrunq; iudicium publicum: vt. ff. de publi. iudic. l. j. Punitur etiã violentia similiter hoc interdicto, & etiam multis

3 constitutionibus principum. † Est vna constitutio. que est introducta ob fauorem paganorũ: vt. C. de pagan. l. Christianos. Est alia constitutio: vt. C. finiũ regund. l. si constiterit. Est etiam alia constitutio que punit violentiam: vt. C. de suffra. l. vnica. Est & alia constitutio. C. locati. l. conductores. & C. vnde vi. l. non ab re. Est alia constitutio, que punit violentiã, vt. C. vnde vi. l. memineritis. & C. si per vim. vel alio modo. l. vlti. Est alia constitutio, vt. C. vnde vi. l. cum quereretur. Sed punitur vis per edictum vt non arceri: vt. ff. quod metus cau. l. ex tat. & j. ad legem Juliam de vi priua. l. penul. & fina. Sed punitur vis per edictum quod metus causa: vt. ff. quod met. cau. l. si cum exceptione. §. Latius. Sed & punitur vis per edictũ, Ne vis fiat. ff. l. j. §. hec verba. Sed & punitur vis per actionem vi bonorum raptorum. Sed & punitur vis, vt in authen. vt non fiant pigno. Sed & punitur vis, vt in corpore, vt ff. l. §. quia vero.

4 Hoc interdictum. Hic dicit: † quod hoc interdictum non habet locum pro qualibet vi: postea dicit ad quã vim pertineat hoc interdictum: postea dicit quod non pertinet ad res mobiles vi ablatas. [Non ad omnem vim.] scilicet turbatiuam, vel ad alias violentias, vt. ff. dicti. [Qualitcunque.] scilicet siue in eo habeat vitiosum commodum, siue vtile, vt. j. dicit. [Mobiles.] scilicet solas: nam satis est quod datur furti, vel vi bonorum raptorum, vt statim dicit. [Ad exhibendum.] scilicet, & rei vendicatione, si ille erat dominus. [Ambigẽdum.] vt. C. eod. l. si quando. quia si res, &c. vt ff. de in integrum restitut. l. scio. & ff. de contrahen. empt. l. in modicis. [Interdictum.] scilicet siue sit domus lapidea, siue non, vt dictum est. [Ciuiliter.] scilicet solo animo: vt. C. de acquiren. possess. l. licet. [Naturaliter.] vt vsufructuarius: vt. ff. de acquiren. possess. l. naturaliter. Vel subaudi, siue possideat naturaliter, siue ciuiliter. [Pertinet.] Et colligunt quidam hic, quod due sunt possessiones. Sed dic vt dixi, quia licet non transeat possessio, que est iuris tamen transit que est facti: vt. ff. de acquiren. possessio. l. j. §. si vir. [Si colonus.] quia possidet naturaliter: vt. C. de longi. tempo. præscrip. l. male agitur. Et de hoc dic vt alias dixi.

Ait prætor. Verba prætoris posita in princ. huius tituli, iureconsultus reperit hic vt illa exponatur habuistis verba illa, Ait prætor, &c. [Ait prætor.] scilicet in primis verbis huius legis. [Deiecit.] s. ignorante: vt. j. ead. l. §. deiecisse. [Deiecit.] scz me inuito, vel ignorante. [Deiecit.] scz te inuito: secus si te volente, vt. j. statim habetis. Vnde notate, quod aliud est, me deiicere, qz teneor insolidum, vt in princ. huius legis. Si autem familia, tunc tenetur, &c. vt. j. eo. l. §. j. & §. filius. Sic & alibi. ff. de noxalib. l. j. & §. & ibi. & l. in delictis. [Per alium.] nam qui per alium facit, &c. vt. ff. ne quis eis, qui in ius, &c. l. si per alium. & ff. de admi. tut. l. ita autē. §. gestisse. Est autem contrariū argumētū. ff. ad legē Aquil. Liber homo. in. j. respon. & ff. de contrahē. emp. l. qō sepe. §. fi. [Deiecisse.] vt. ff. ad legē Aquil. Iscientiā. in prin. & j. ead. l. §. sed & si quis. [Cum quis.] Vnde teneor ex prima parte huius edicti, non ex secunda. [Aeris procurator.] † Dicit verus procurator, qui habet mādatū deiicēdi. [Aecidit.] Vnde notate, qꝙ qui obtēperat alteri in atrocioribus, siue erat io, tui obtemperare debeat, vt puta pater, nō excusat: sine ille, cui obtemperare nō debeat, nō excusat. Sed si non in atrocioribus obtēperat. tūc secus, vt hic, & j. de reg. iur. l. nā ad ea. & j. de act. & oblig. l. si seruus. [Interdicti.] id est, interdicto vnde vi agi debere. [In maleficio.] s. vel quasi & subaudi etiā. [Cōparari.] Vnde notate, † qꝙ nedum in cōtractibus vel quasi ratihabitio comparatur mādato, vt. ff. de negest. l. si pupilli. §. itē quærit. & C. ad Maced. l. fi. imo in maleficijs: vt. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quid. §. vlti. & j. de reg. iur. l. hoc iure. §. §. Quod intellegit Plācitinus verū esse in maiore viginti quinq; annis: fec⁹ in minore: imo videbit qꝙ in delicto perpetrato per minorem si ratū habet, seruatur ipso iure illesus. Sed non est verum per iltum. §. vnde non seruatur ipso iure illesus, nisi in casibus. C. si aduer. delic. l. vti. & C. ex quib. cau. maio. irrog. l. vlti.

Quod ergo. Exposita sunt verba, Tu deiecisti: hic exponuntur illa, aut familia tua deiecit, &c. [Jussit.] s. familiā deiicere. [Præstare.] s. & hoc casu tenetur inquantum ad eum peruenit, vel tradere pro noxa, vt. j. dicit. [Indemnis erit.] alias idem iuris erit. [Reputare.] s. dominus. [In hoc.] id est, in corpore sui ipsius. [Facere.] Vnde habetis hic, si familia deiecit me inuito, si aliquid peruenit ad me, &c. Ad hoc facit. ff. de noxalib. l. j. Et licet seruus non possit facere cōditionem domini deteriorem, vt. C. de pact. seruus tamen potest in casu, vt hic, & ff. de peculio. l. sed si damnum. §. huic. quia non est sui ipsius: vt. ff. de pecul. l. deposui. §. Stichus.

Familie. † Si familia tua deiecit, teneris ratione familie, &c. [Continet.] vt. ff. de edēn. edict. l. familie. Vel trium. Et ita habetis qꝙ subverbo plurium, plures quā duo, vel tres continentur: non sic sub verbo singulari: vt. ff. de adcmp. legā. l. j. [Si quis.] s. dominus. [Restituat.] s. & tenet vtili, vel actione in factum. que datur loco interdicti: vt. C. de actio. empt. l. vlti.

Et ita notate hic casum, † Si deiicio, ego teneor directa: si alius me mandante deiicit, tūc teneor adhuc directa: vt. ff. ead. l. § ait prætor. Si familia, tunc dic vt. ff. ead. l. §. quod ergo. Si seruus deiecit, tūc vtili, vt hic: & hoc dicit statim sequens. §. [Deiecerit.] s. patre, vel domino ignorante. [Competit.] scilicet inquantum peruenit ad patrem: vt vigi in. §. quod ergo. [Restituat.] quia tenetur inquantum ad eum peruenit, vt. ff. habuistis.

Quod seruus. In. §. isto dicitur: † Si seruus meus tenet meo nomine, vel inquilinus, vel prōcurator meus, & ipsi deiicūtur, videor deiici, etiā si ignorem: vnde habeo hoc interdictum. [Tenet.] s. nomine dominī. [Possidere.] vt. ff. de acquir. possess. l. qō meo. in prin. [Ipse.] s. dominus, vnde habebit interdictū vnde vi. [Possidebat.] vt. ff. de acq. poss. l. possidet. §. qō seruus. [Possidebā.] qz precario cōcessi ei possidere. [Est.] qz plerūqꝙ possidem⁹ animo nostro, & corpore alieno: vt in. §. saltus. [Interdictum.] Hoc interdictū cōperit ei, qui possidebat eo tempore, cū deiectus fuit: nec potest videri deiici, qui non possidebat, &c. Hic non pauca desunt, aut ea non legit. Odof.

Armis deiectum. Dictum est vobis in superioribus, qꝙ si aliquis armis deiicitur, vel sine armis, & aliquid peruenit ad heredē, tenetur inquantum ad eū peruenit: modo incipit dicere, quis dicatur armis deiectus, &c. Accipimus. Quidam Vlpianus, qui fecit legē istā. [Framea.] i. ensis, qui frangit manū. [Tenuit.] in deiicēdo. [Armata.] vnde habet locū hoc interdictum, & lex Julia de vi pu. Vnde notate in hoc. §. quis videat armis deiici: qꝙ armorū, &c. vt j. de verb. sig. l. armorum. Item notate, † qꝙ qui deiicit armis, tenetur lege Julia de vi publica: vt. ff. eo. l. j.

Qui armati. In. §. isto dicit: Si aliqui venerūt armati, & si forte armis nō deiecerūt, videtur nihil armis deiecisse propter timorē armorū: vnde habet locū hoc interdictū, & lex Julia de vi publica propter timorē armorū. Vnde hic colligitur argumentum, Si aliquis prouocat armatus, vel pulsat me, licet non armis, tamen me videtur prouocasse armis: vt. ff. ad legem Aquil. l. sed & si quacunqꝫ. in prin.

Si quis autem. Hic dicit: † Si aliquis egisset in fundo suo audiuit qꝙ armati veniebāt, qui alio tendebāt, & ipse profugit, videt deiectus propter metū armorū. Sed si ab eis est possessio occupata, videtur armis deiici, alias nō. [Occupata.] Qō est verū vt habeat locū interdictū, meritō igitur vi deiici, vt desinat vi possidere: vt. ff. de vsufr. ap. l. non solum. §. fi. dominus.

Si autem. In. §. isto dicit: Si quis audito qꝙ armati venirent, discessit, si occupauerūt, videtur deiectus, alias non: & ideo si velit redire in possessionē, & armati cū deiecerunt, videtur deiectus. Sed quid erit: Aliquis erat in possessione alicuius fundi. [Dñs.] i. possessor. Sic & alibi. j. de verb. sig. l. interdū. [Deiectū.] vnde pdit possessionē, & habet hoc interdictū: vt. ff. de acquir. poss. l. clam possidere. in fi. & l. seq. [Confestim.] id est, anteqꝫ aduertatur ad aliud actus: vt. j. de verb. oblig. l. continuus. & j. de quob. rets. l. duos. Non ex intervallo: vt. ff. de testa. l. here deo. in fi. [Sed ex continenti.] quia vim vi repellere licet: vt. ff. eod. l. j. §. itē. & C. vnde vi. l. j.

Cum procurator. † Si procurator tu⁹ venit armatus ad me deiciendū, & ego procul fugi, & ipse ingressus est, tu dominus videris me deiicere, siue mandasti ei, siue ratū habuisti. Idem est in familia seruorū tuorū. [Venit.] s. ad deiiciendū. [Videtur.] s. si procurator deiecit. [Habuit.] vt. ff. eo. l. j. §. deiecisse. [In familia.] s. seruorum. [Est.] s. vt videatur dominus deiecisse: vt. ff. eod. l. j. §. ait prætor. [Habui.] scilicet quia tunc videor deiecisse. Et ad hoc facit. ff. quod quisque iuris. l. ij. §. j.

Hoc interdictum. Istud interdictū nedū datur contra ullum, qui deiecit, vel mādauit alij, vel ratū habuit, imo contra illū, cuius dolo malo aliquid procuratum est, & datur secundum interdictum, &c. [Fecit.] alias facit. Et ad hoc facit. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quidē. §. fin. [Prohibuit.] vt. ff. eod. l. j. in prin.

§ Unde vi. † Hic dicitur: † Si aliquis habet vsumfructū fundi, & iste vi deiicitur, vel vi, et frui prohibet, habet hoc interdictū. Postea dicit qñ videt vi deiici. vnum iciatus. Si quis vsumfructū nondum ceperat naturaliter possidere, sed vū vellet ire, prohibetur vti & frui. nō habet hoc interdictū, sed vsumfructū pōt vēdicare, &c. [Fructuario.] Et datur hoc interdictū, &c. vt. ff. eo. l. j. §. deiicitur. [Causa.] Hic colligunt⁹ qꝙ solo animo vsufructuarius retineret possessionē. Qō ex eo apparet, qꝙ habet interdictū, alias non haberet: vt. ff. eo. l. §. deiicit. [Non habet.] qz datur ei, qui vi deiect⁹ est de possessione: vt. ff. eo. l. §. cū qui. [Vendicare.] s. per confessoriā actionē: vt. ff. de petit. hered. & l. nō tantū. in fi. & ff. de vsufru. l. ij. [Prohibitus.] qz hoc interdictū introductū est, &c. vt. ff. eod. l. j. §. [Debere.] vt. ff. eod. l. §. §. illud. & C. eo. l. si quando. [Causa.] s. siue inter vnos, siue in aliqua vtrius voluntate, vel parte: vt. C. de vsufru. l. ij. §. [Minutus.] s. olim ex quacunqꝫ causa: hodie secus: vt. C. de vsufru. l. eorum prione. [Sarciatur.] scilicet hoc interdicto.

Heres. Si tu vi me deiecisti, & ex illa deiectione aliquid ad me peruenit, indubitanter ego heres teneor inquantū ad me peruenit: & si non hoc interdicto, in factū tamen actione. Actio quando datur, &c. vt Jnsti. de interdictis in fi. [Peruenit.] Nam speciale est in hoc interdicto: vt. ff. eo. l. j. §. j. & ij.

Odof.

Summarium.

1 Municipes an teneantur, si quis me deiecit municipij nomine.

Si vi me. † Aliquis deiecit me de possessione fundi nomine municipij, nunquid datur hoc interdictum cōtra municipes? Certe sic in id, quod ad eos peruenit. Nam dum tenetur priuata persona, & vmuersitas: vt. ff. quod metus cau. l. metum. §. animaduertendū. Nec obstat. ff. de dolo. §. j. quia illa negatiua non importat impossibilitatem, sed raritatem: vt. ff. de acquir. poss. l. j. in fi. & l. sequen. Odof.

Summarium.

1 Possessionem tradens metu coactus an habeat interdictū de vi.
2 Interdicta ad interesse dantur.

Si rer

1 SI rerum. †Hui cõpulsus per metũ tibi tradere possessionẽ aliquarũ rerum, nunquid habeo cõtra te hoc interdictũ: Certe nõ, sed habeo interdictũ qõ metus causa. [Tradidero.] ſ. per metũ. [Inducere.] Inde cum vi deiector armis, vel sine armis, habeo interdictum vnde vi. Sed ſi cõpulsus per vim trado, habeo actionẽ qõ metus causa: q; in vi compulsiua intercurrente voluntate vt hic, & ſ. eo d. l. qui possessionem. Odof.

Summarium.

1 Interdicta regulariter rem committantur.

GUma te. Jn. l. ſta dicit: Si tu deieciſti me de possessiõe alicuius fundi, & possessio ad olũ peruenit, nõ dubitatur tecũ posſum agere. ſed cũ alio, ad quẽ peruenit, nõ. [Interdicto.] ſ. vnde vi. Vnde notate, ſi deijcio me de possessione alicuius fundi per vim, & alius habuit tum, tenuit, & non ipſe. Vnde notate ſpecialẽ
1 in hoc interdicto, †q̃ omnia interdicta comitantur rẽ, vt. ff. de interdictis. l. i. ſpeciale eſt in hoc qõ comitat perſonã. Et hoc verum eſt iure nouo ſecus iure canonico: vt extra de reſtit. ſpol. c. ſepe.

Fulcinius. Siue dominus, qui poſſidet, vi deijcit, ſiue qui non erat dominus, Fulcin⁹ dicat, & bene, hoc interdictũ ei cõpetere. [Eſt.] vt. ff. eo d. l. ij. ſ. deijcit. Odof.

Summarium.

1 Heredes deijcientis an teneantur inquantum ad quemlibet peruenit.
2 Vſufructuarius de poſſeſſione deiectus debet reſtitui.

1 SI plures. †Aliquis deiecit aliquẽ de poſſeſſione fundi per vim, deceſſit relictis pluribus heredibus, nonne quiſq; tenetur in quantum ad eum peruenit: Certe ſic: ſi ad vnũ peruenit, ipſe ſolus tenetur. [Tenetur.] vt. ff. eo l. j. in fin. [Sic.] Vnde ſi plures ſunt heredes, & ad vnum peruenit, ipſe ſolus tenetur; vt. ſ. de pactis. ſtipul. l. ſ. in fine.

2 ſ Deiectum. †Si vſufructuarius deijcitur de poſſeſſione, in priſtinũ ſtatum debet reſtitui: & ideo ſi poſt deiectionem finitus eſt vſusfructus, debet reſtitui in priſtinũ ſtatum, ac ſi vſusfructus non eſſet finitus. [Conſtituere.] ſ. de nouo: vt. ff. eo d. l. j. ſ. quod autem. Odof.

Summarium.

1 Proprietarius non tenetur iterum vſumfructum cõſtituere, ſi &c.

1 SI de fundo. Jn. l. ſta dicitur: † Si proprietarius deijcitur de poſſeſſione fundi, & poſtea vſufructuarius cõſtituto tẽpore amiſit vſumfructũ, ſiue proprietarius ſimul cũ vſufructuario agat, ſiue nõ, proprietarius debet vſumfructũ cõſolidare proprietati. [Proprietatis. ff. eo d. l.] [Non vſus. id eſt, nõ vtendo: vt. C. de vſufruct. l. corruptione.] [Vſumfructũ.] vt. ff. de vſufruct. acceſſ. l. ij. in fin. [Perijt.] Nam omnino in priſtinũ cauſam debet reſtitui: vt. ff. l. proxima. alias ſecus: vt. ſ. de furt. l. inter omnes. Odof.

Summarium.

1 Deijcere alium quis dicatur.

1 IM facit. Jn titulo iſto tractatur principaliter de vi expulſiua: inſeritur tamen in titulo iſto de vi turbatiua. † Sic ergo non ſolũ dicitur quis deijcere, vt ſi expellat aliquẽ de poſſeſſione rei immobilis, imo ſi turbat poſſidentem. [Etiam facit.] ſubaudi etiam nedum facit vim, vt. ff. eo l. j. imo facit vim, qui facit hoc modo: ſed prima violenta expulſiua, vnde parti interdictum vnde vi, per totum iſtum titulum: hoc poſterio: violẽtia parit aliud: vt. ſ. vti poſſideris. l. ſi duo. ſ. j. [Inferendo.] id eſt, in ſeminando. [Non retinquit.] ſed hoc parit vti poſſidetis: vt. ff. de acquir. poſſ. l. poſſidet. ſ. ex contrario. Odof.

Summarium.

1 Colonus quando poſſideat, & quando detineat.

1 COlonus. Jn. l. ſta dicitur: † Ego fundum meum tibi locaui, eundemq; eundem vendidi, niſi emptorem in poſſeſſionem ire: colonus non permiſit locatorem, vel conductor: & ire in poſſeſſionem. Vnde notate hic vt tollatis vtrinq; contrarium, Si loco alicui fundam, & ille me, vel conductorẽ, vel emptorem in poſſeſſionem ire nõ patitur, videtur me deijcere, nin faciat iuſta cauſa, & probabili, vt propter ſumptus neceſſarios: vt. arg. ſ. de furtis. l. creditores. Vel forte erat finitum tempus conductionis. Vnde ſi me nõ admiſit, tenetur hoc interdicto. Sed videtur eõ trahi, quia colonus detinet: vnde non habet locũ hoc interdictũ: vt. ff. eod. l. j. ſ. deijcitur. Reſpondeo, colonus quouſq; poſſeſſione non interuertit, nõ poſſidet, ſed detinet: ſed ex quo interuertit, poſſidet: vnde ſi deijcitur, datur ei hoc interdictũ: vt. ſ. eod. l. cum fundum, & quantum ad poſſeſſionem, & c. vt. ff. de acquiren. poſſeſſ. l. poſſideri. ſ. ex contrario. Nec obſtat. ff. communi. diuid. l. communi diuidundo. ſ. neq; vt ibi dixi. Odof.

Summarium.

1 Interdictum vnde vi non infamat.

1 NEque vnde vi. †Interdictum vnde vi, nõ infamat: & ideo condẽnatus hoc interdicto, vel alio, nõ efficitur infamis. Sed ſi aliquis vi armata deiectus, &c. [Neq; vnde vi.] quaſi dicat, nedũ actio in factum nõ infamat, vt. ff. eod. l. j. imo nec hoc interdictũ: vt. ſ. de actio. & obli. l. ceſſat. Sed licet hoc non infamet, turpe eſt, & ideo non datur liberis contra parentes: vt. ff. de obſeq. l. ij. [Recipies.] quia dicitur in gratia mobilium rerum: vt. ff. eod. l. j. ſ. ibidem. Odof.

Summarium.

1 Deijciens non liberatur, licet poſſeſſionem perdat.

1 SI vi me. Jn. l. ſta dicitur; † Si tu me deieci in de poſſeſſione fundi per vim, ſi tu poſtea nõ dolo vel culpa amiſiſti poſſeſſionem, debes tamen mihi damnari: quia dolo feciſti quo minus eſſes in poſſeſſione. [Feciſti.] & q; prędo ſemper in dolo intelligitur eſſe: vt. ff. eo d. l. j. ſ. recteſſime. Odof.

Summarium.

1 Filius tenetur, ſi pater deiecit.

1 INterdicto. †Sicut ſi tu deieciſti me, &c. teneris hoc interdicto, ita filius tuus, &c. [Teneatur.] ſcilicet actione in factum; vt. ff. eod. l. j. ſ. ſi filius. Odof.

Summarium.

1 Deijcienti me licet vi reſiſtere.

1 VI poſſeſſionem. Jn. l. ſta dicit: †Si tu volebas me deijcere de poſſeſſione fundi mei per vim, poſſum tibi reſiſtere. Sed qd erit, ſi tu primo deieciſti me, ego incontinenti te deijcio, tu tertio me deijcio, cui dabitur hoc interdictum? Certe mihi, q; vim vi repellere licet: vt. ff. eod. l. j. ſ. vnde vi. [Erit.] quod debet ita intelligi, ſi tu primo me deieciſti, &c. vt dixi in caſu. Quod eſt verũ, ſiue vi te deieci, & tu incontinenti me, vel ego poſtea ex intervallo: vt. C. de excep. l. licet. & C. ad legem Jul. de vi pub. l. ſi quis.

Cum fundum. Lex ista tractat de cadē materia, de qua tractatur. ff. eod. l. colonus. & dicit hec lex locauit tibi aliquem fundum, &c.

Eum qui. Deiecisti me de possessione fundi mei per vim, non consensi te interdictorvnde vi, sed cepi tunc vendicare, &c. [Experiri.] [sed illi rei vendicationi renunciauit.] [Placuit.] Ex litera ista voluit dicere dominus Martinus, & etiam bone memorie Innocentius quartus, vt dixi. ff. de acquir. pos. l. ex iure. Odof.

Summarium.

1 Deficienti pertinet periculum interitus.
2 Predo semper est in mora.

1 **Merito.** Jn. l. ista dicit: † Si tu deiecis me de possessione fundi, in quo sunt res mobiles, nedū possum agere interdicto hoc, & ecōtrario. [Frustratur.] id est, motosus. [Est.] Et ad hoc facit.
2 ff. eod. j. §. illud. Jtē notate, † q̄ predo re ipsa est in mora: vt. C. q̄ met. cau. l. j. Unde quia re ipsa est in mora, sicut motosus tenet de interitu rei, ita ipse: vt. ff. l. j. §. rectissime. Odof.

Si colonus. Colonus tuus, vel inquilinus fuit vi deiectus, cui dabitur hoc interdictum? Tibi locatori. Idē est, si colonus locauit alij colono, vel inquilin⁹ alij inquilino, sc̄z vt primus colon⁹ ag at. Hoc dicit. [Inquilino.] & non secundo colono, sed priori locatori. Et hoc verum est, quum non intermittit possessionem vero domino: alias secus: vt. ff. eod. l. colonus. & l. cum fundum. Odof.

Vti possidetis. Rubrica.

¶ Post interdictum vnde vi, quod possessionē restituit, videdū est de hoc q̄ defenditur: vt. j. eod. §. est igitur. vers. & consequenter.

Summarium.

1 Interdictum vti possidetis pro quibus rebus detur. 2.
3 Possessio a proprietate separata esse debet.
4 Interdictum vti possidetis, quare proditum.

Ait pretor. [De soli.] id est, ad vtilitatē soli, pro solo. [Habet.] vt Justi. de interdic. §. retinēde. [Possessionē.] † Sic ergo hoc interdictū datur de rebus immobilibus, sed si q̄s in possessione rerū mobiliū turbatus, est, dat⁹ interdictū vtrobi: vt. j. vtrobi. l. j. §. 3 querit quare fuerit diuersa huiusmodi interdicta: Pōt dici q̄ illa est ratio, de rebus immobilib⁹ ideo introductū est interdictū vti possidetis, q̄ propīe pedib⁹ possidet: q̄ possessio, &c. Sed res mobiles nō dicūtur ppīe possideri, sed propīe apud nos esse: & ideo datur interdictū vtrobi: vt tu interdicto, quo cognoscit apud quē debeat esse possessio: & omnia, que habent locū in interdicto vti possidetis, de re-
2 bus soli, & eadē in interdicto vtrobi de rebus mobilibus. † Et datur interdictū vti possidetis, pro rebus corporalibus: vt. C. eo. l. j. Si aliquis prohibet vti, quasi possidet vsumfructū, nō est proditū directū hoc interdictum, sed vtile. Unde q̄ ago interdicto vti quasi possidetis, directū habet locū de rebus corporalibus, que directe possidentur: vt. ff. de acquir. poss. l. possideri: vtile habet locū in rebus incorporalib⁹: vt. ff. de seruit. l. quoties. §. cū suis similibus.

Huius autem. Ex quo iureconsultus Ulpianus inseruit verba edicti pretoris de quibus rebus sit proditū, ponit causam quare fuit introdu-
3 ctum: † & est hec, q: debet possessio esse a proprietate separata: q: potest q̄ alter possessor, &c. a proprietate: vt. ff. de acqui. poss. l. naturaliter. vnde aliud est pretiū possessionis: vt. j. eo. l. si duo. in fin. [Possessor.] s. tantū. [Sic.] [s. tantū:] † pōt fieri, q̄ vter q̄ possessor, sed vnus vno iure, alius alio iure: vt. j. eod. l. si duo. in princ. Unde equū est, si vnus est possessor, q̄ ab alio nō turbet. [Est.] id est. Spectatur esse. Vel est, sc̄z in veritate. [Fungetur.] vt. ff. de iudic. l. inter litigatores. Et est commodius possidere, quam petere: vt. ff. de rei vendic. l. is, qui. Et si dubia sunt iura possessionis, potius pro eo, &c. vt Justi. de interdictis. §. commodum. [Remittentur.] si vnus catur in possessione, efficitur de possessore petitor: vt. ff. de acquir. poss. l. legitimus.

Est igitur. Jstud interdictum vulgariter nuncupatur, † interdictū vti possidetis: et est proditum ne vis fiat ei, qui possidet. Postea dicit, quando habet pro ponit, &c. [Qui possidet.] vt. j. eo. l. si duo. §. j. [Restituatur.] vt. ff. de vi & vi arma. l. j. §. defectus. [Possidemus.] vt Justi. de interdictis. §. retinende. [Retinende.] Si aliquis vult litigare de retinenda possessione, potest litigare plaribus vbis, &c. [Possunt.] pro rebus mobilibus habet locū interdictum vtrobi: & quare dicit, dūmodo possideri possint: quia pro alijs non habet locum interdictum vtrobi, vt. ff. de acquir. pos. l. j. §. penul.

Quod ait. Quedam verba edicti pretoris primo exponit illa verba. Nec clam, nec vi, nec precario, vt. [Ab alio.] [nec ab aduersario.] [Possessio.] vt. ff. de acqui. poss. l. vltima. [Palam est.] Nec obstat, in possessione quis iuste vel iniuste possideat, verū est quantum ad extraneos: vt. ff. de acquir. pos. l. possideri. §. ex contrario. [Non possidet.] quod est verum, si est extraneus: alias secus: vt. ff. l. proxima. in fine.

Odof.

Summarium.

1 Possessores si duo sunt, ille succumbit, qui ab altero possidet iniuste.
2 Possidere an possint duo insolidum.
3 Judex qualiter pronuntiare debeat in interdicto vti possidetis.
4 Prohibens me arare, colere, &c. tenetur interdicto vti possidetis.
5 Interdictum vti possidetis quibus non detur.
6 Creditor qualiter pignus possidere dicatur.
7 Turbans alium in possessione tenetur interdicto vti possidetis.

Si duo quoq;. Jn princi. huius legis ponitur talis casus:
1 † Duo possidebant eandē hereditatē insolidū: vnus turbat alij, quilibet potest agere interdicto vti possidetis. [Insolidū.] [subaudi. sed nō eodē iure, sed alio, & alio: q: vnus similiter, alius naturaliter, vt. j. dicit, & ff. de acquir. poss. l. possideri. §. econtrario. [Justam.] id est, similem. [Imust am.] scilicet naturalem alium habere. [Causa.] scilicet similiter. [Aut clam.] scilicet naturaliter. [Interdicto.] vt. ff. eod. l. j. in fine. [Non a me.] vel a nullo. [Et ego.] nam qui possidet similiter, vincetur in simili: et idem qui possidet naturaliter, vincit in naturali.
2 ¶ Oī Segnor, habetis hic, q̄ si duo possidēt insolidū, &c. † Sed videtur q̄ duo possint possidere insolidū: vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. si duobus. Et dic vt ibi dixi. ¶ Oī Segnori, subdūcia hic vnā questionem, que questio est lucerna huius legis, & totius tituli. Pone quod possideo similiter, & naturaliter fundum, tēpore, quo debet arari, tu venis, & dicis quod non debet arari, quia non possideo, vnde turbas me in possessione: conuenio te interdicto vti possidetis: Ego contra Titium, qui me turbat in possessione talis fundi, quem possideo similiter, & naturaliter in eo, quod non permittit arare, & qui me turbauit ab anno citra. peto eum damnari quanti mea interest. Judex facit iurari de calūnia, & litem cōtestari. probo me similiter, & naturaliter possidere, & nullo modo. Judex ita pronuntiat: Quia inueni talem portionem, precipio ne turbes, & quia turbasti ab anno, te condemno ad estimationem possessionis. Sed adijcit illam clausulam, vti possidetis. Et videtur quod sic, vt. C. eod. l. vnica. Sed hic quomodo adijciet, quum solus sim possessor. Ad quod dicetis, Sicut possidetis, ita possideatis: quia sicut actor possidet, ita nunc. Sed cur dicit in plurali: Respōdeo, quia isti honores introducti sunt a Julio Cesare: quia legitur quod olim semper loquebantur in plurali: Bene stetis: bene venatis. Et hec questio est lucerna huius to-
3 tius tituli. † Unde iuramenti iudices ipsi pronuntiant, vti possidetis, ita possideatis. Sed illa sententia est nulla: vt. C. de sent. que sine cer. quant. per totum. Quia certam sententiam debet ferre iudex: vnde debet distinguere possessionem, & in quo pronuntiat: q: dicit, quia constat actorem possidere, eum pronuncio possessorem, & condemno reum, ne turbet: quia turbauit ab anno citra, tondemno eum ad estimationem possessionis. Et vltimo dicet: Sicut possidebatis, ita nunc possidetis. Reus retractet, si habet aliquod auxilium. alias ius ad pretorium: vt. C. eod. l. vna. Et hoc quando vnus possidet. Et ista colligantur in prin. huius legis, & ff. eo. l. j. in prin. & §. vltimo. & C. eod. l. vnica.

Item videamus. De iure interdicto vti possidetis, quando habeat locū, & quando cesset, et quibus detur, & contra quos, & quale sit, est in superiorib⁹ dictū. habuistis etiā quedā ex ipsis de vi turbatiua, vt si inquilinus nō patitur dominum reficere domū. Quedā etiā

alia

alia ex cpla subiecitur in §. isto, & in seq. usq; ad §. creditores nullo. [Si actor.]id est, castaldio, vel administratori. [Sit.] & subaudi, an cuius fines vetus possit putare, vel precidere, vel indici permittere. [Precidere.] s. vel reduci permitteret Pomponius. † Unde si quis prohibet me colere, arare, fulcire, & turbat me, & tenet hoc interdicto. Ita hoc casu, si prohibeat vitem precidere, vt. ff. proximo titu. l. cum facit. & ff. proximo. §. cum inquilinus. [Protectū.] alias protectum. [Relatum.]s. & male, q; infra statum corrigitur. Uel potest dici, & bene. Nec obstat dictū Labeonis, qr ibi loquit in alio casu: qr ibi loquitur quando est edes. [Scribit.] scilicet negotium gerendo. Uel pōt dici, scribit alium casum ponendo. [Interdictis meis.] id est, agito meū interdicto uti possidetis. [Protectū.] s. habitatur: vt. ff. ad legē Aquil. l. quemadmodū. [Adoretur.] quū talia ritus nō ex publico, sed ex priuato habet admixtū, alias lecus, vt. s. subiecit. [Cedere.] vt. ff. de rei vendic. l. si inferiorē. [Habeat.] s. vt ex primo. [Essent.] id est, ab eo, qui possidet. [Tenaculū utetur.] id est, uti potent, si turbetur: vt. s. tit. l. & poterit utilē rei vendicationem intendere: vt. s. tit. l. 3. §. quod autē. [Uti possidetis.] scilicet gratia soli, si in solo turbetur. [Turbetur.] s. in superficie. [Probat.] qr lex conuentionis est seruanda: vt. C. de pigno. l. lex vectig alis.

5 **Creditores.** In. §. isto tractatur de his, quib⁹ non datur interdictum, † vt si creditores mittantur in possessionē causa rei seruande, vel custodie, & ipsi turbantur, non habent hoc interdictū: qr datur possidenti: & iste creditor possidet vt creditor, qui agit contra debitorem: vt. ff. ex cb. cau. in pos. ear. l. i. [Nō possident.] s. sed tenuit. [Est.] vt sicut est, quam mittitur legatarius ex causa damni infecti ex primo decreto. Unde notate, † qr creditor, qui habet pignus ex conuentione, possidet ciuiliter, & naturaliter: vt. ff. de acquirē. possess. l. pignoris. Unde quia possidet, habet hoc interdictum: sed creditor missus causa custodie non possidet, unde non habet hoc interdictum: vt ff. de acquir. possess. l. possideri.

Si vicinus. In. §. isto similiter ponitur exemplum, in quo infertur vis turbativa, & habet locum hoc interdictum. [In pariete meo.] id est, supra parietem. [Compellatur.] s. si habet sine voluntate mea. Et ita si aliquis impedit me vti libere re mea, ipse prohibet me uti: unde habet locū hoc interdictum, vt hic, vt. ff. titu. j. l. cum facit. [Non video?.] &c. [Ut.] s. turbativa. [In possessione.] s. pacifica. [Fundum.]id est, fundi possessionem, quia emo. [In hoc, &c.] vt. ff. de acquiren. rer. dom. l. traditio.

7 **In hoc interdicto.** † Uti turbat alium in possessiōe, tenetur hoc interdicto, quanti ea res est. Quomodo accipitur. Quanti ea res est, &c. [In fine.] scilicet proprietatis. [Possessionis.] quia longe aliud est rei pretium, quam possessio: vt. ff. quod metus causa. l. si cum mulier. §. qui posit. Odofre.

Summarium.

1 Interdictum uti possidetis quando locum habeat.

1 **In summa.** † Nō solum interdictum uti possidetis, habet locum inter eos, cum vnus nullo possideat, sed habet locum inter illos, qui possidēt naturaliter tantū: vt si vnus fructuarius turbat alium, &c. [Inter fructuarios.]id est, confructuarios, & ita habeo vsumfructū cuiusdem rei, & nō quisq; insolidū, sed quilibet dimidiā pro indiuiso: vt. ff. de acquir. poss. l. possidēt. §. ex cōtrario. Uel potest exponi inter fructuarios diuersorum fundorū, & unus turbat, & uti contra alium, & alij contra alium competit. [Usumfructum.] & sic naturaliter. [Possessionem.]s. & sic ciuiliter. [Probandū.]s. vt hic interdicto sit locꝰ: vt. ff. eo. l. si duo. [Scribit.] s. hoc interdictū reddendum. [Dandum.] vt si unus turbat alium, vel a tertio turbetur: nam in usu est unum tātum, scz usus. In usufructu duo, &c. vt. ff. de usu, & habita. l. i. Sed si turbetur ab alio, tunc secus: vt argu. s. de iurtis. l. inter omnes. Odof.

De superficiebus. Rubrica.

Summarium.

1 Superficiarius quis dicatur.

Superiori titulo dictū est nobis de interdicto, qō est proditū gratia soli: verū qr aliqn est superficiarius, & iste turbat in possessione superficiei, ideo ponit hic titulū, quod est gratia possessionis retinēde in superficie. Unde dicit Rubrica, De superficiebus, id est, de interdicto, qō cōpetit p superficie. Uel pōt legi. de superficiebus: id est. videmus de eo, qui possessio: est soli, cui datur interdictū uti possidetis: vt dicamus ego de superficiebus, cū soli sit alterius: id est, quale ius competat superficiario pro superficie. & † notate, † qr superficiarius dicitē ille, qui habet superficiem, alter solū, vt videmus tota die in ciuitate ista: qr edificantur ab ecclesia, vel ab ipso superficiario. Succurritur implicite via, possessorio interdicto, vt interdicto de superficiebus, vel interdicto uti possidetis: vt. ff. ut. proximo. l. si duo. §. ait videamus in fine. Item petitorio iudicio: qr licet dñs habeat solū, ego, qui conduxi superficium, habeo vtile dominium, unde possum agere superficiem vtili rei vendicatione: vt. ff. eo. l. 1. §. quod autē. & ff. de rei vendica. l. si superficiario. Sed & habeo aliud tertium, vt si conduxi ad non modicum tempus: vt. ff. eo. l. 1. in prin. & §. 1. 3. & habeo quartū auxilium, scilicet exceptionem: vt. ff. eod. l. 1. §. quod autem. Odof.

Summarium.

1 Actiones que competant pro superficie.
2 Interdicta que non dentur non possidenti.
3 Superficiarius quando regressum habeat de euictione.
4 Superficiarius habet vtilem rei vendicationem.
5 Seruitus in superficie constitui potest.

Ait pretor. Circa interdictū de superficiebus inseruntur verba edicti pretoris, que sunt talia: Ait pretor. [Qui.] s. locationis, siue cōductionis, &c. [Uti.]id est, sicut. [Fruamur.] s. in futuro. [Ut.] s. turbatiua. [Veto.] s. vtili quasi possidenti, vel isto de superficiebꝰ, vt habeas per totā legem istā. Sed si forte ego clā intrarē in superficiē clā ab alio possessam, vel vi, vel rogarem te precario cōcedere, hic si ago interdicto uti possidetis, succumbā: vt. ff. uti possidetis. l. i. & ff. [Dabo.] s. vtilē rei vendicationem: vt. ff. de rei vendic. l. superficiarius: & hoc est vbi vtilis preferetur directe: vt. ff. si ager vectig. per totū. Sed dabo alij actionē de superficie: vt. ff. locati. lex conducto. in princ. & Institu. locati. §. adeo. Sed quare dicit causa cognita, vt si forte non soluerem eo tēpore statuto a iure, non tenetur conuentionē seruare: vt. C. de sacrosanct. eccl. authen. qui rem. Uel dic vt. C. locati. l. qui edem.

1 **Qui superficiem.** Hic dicitur: † Si aliquis habet superficiē super locū alienū, &c. [Ciuili actione.]id est, per ciuilē actionē, quā intēde re potest. [Eū.] s. superficiarium. [Ab alio.] s. tertio. [Exiterit.] qr aliquādo in dubiū reuocatur. [Experiri.]vt. ff. de rei vendic. l. 16. qui. & Institu. de oblig. que ex delict. nascū. §. furti. [Et quasi.] ideo dicit quasi, qr habet vtilē rei vendicationē: vt. ff. de rei vendic. l. superficiario. [Possidetis.] qr in isto est uterq; actor, uterq; reus, vt in interdicto uti quasi possidetis. [Rem.]id est, an possideat, scz si nullo modo vi, aut clam, vincet: vt. ff. de acquiren. possess. l. vltima. [Hoc.]id est, isto interdicto.

Quod autem ait. Prima verba pretoris in superioribꝰ sunt exposita, hic vltima exponuntur, quibus cauetur: Si actio de superficie postulatur, qō dicatur causa, qō debet sic intelligi, &c. [Dabo.] aut in vltimis verbis suis in prin. huius legis. [Ad tempus.] s. modicū, puta ad annū, vel biennū. [Actio.] s. interdictū de superficiebus, 2 qi non possidet, sed detinet: † Unde sicut interdictū uti possidetis non datur ei, qui nō possidet, ita nec istud: vt. ff. proximo titulo. l. si duo. §. creditores. [Ad modicum.] dicunt quidam arbitrio iudicis: vt. ff. de iure delib. l. 1. Sed nos aliter dicimus: vt Institu. de usufruct. in princ. & C. de usufr. ap. transfo. l. unica. [In rem.]s. directam. [Habet.] Andr. sicut habet de solo directū, ita de superficie. [Uelit.] s. dominus. [Dat.]s. a lege: alias danda. [Dicent.] vt s. de reg. iur. l. minus. §. cui damus.

3 **Si soli.** † Ego in solo tuo habeo superficiē, & possideo ego solum & superficiē naturaliter, si superficies euincat, possum habere regressum de euictione, si promisit de euictione. [De euictio.]s. si promisit de euictione. [Actione.]s. ad interesse. Nā ex stipulatione datur ad duplū, vel ad simplū, si cōuentus ex empto ad interesse: vt. C. de euictio. l. non dubitatur.

4 **Quod autem.** † Superficiario bene datur vtilis rei vendicatio gratia superficiei, sicut & usufructuario, vel confessoria. Similiter dicendum est quod datur superficiario vtilis in rem: nā superficies bene potest legari, & donari, &c. [Actio.]s. vtilis rei vendicatio. [Dabimus.]vt. ff. cō mu. diuidun. l. commun diuidundo. in prin. & §. 1.

§ Seruitutes. †Sicut in solo potest constitui seruitus, ita in superficie: si constituatur in superficie, sicut superficiarius habet vtilem rem, ita ille, cui seruitus a superficiario est constituta, habet vtilem confessoriam. [Constituuntur.] scilicet in superficiebus: quia sicut dominus potest constituere seruitutem in solo, ita superficiarius in superficie vicino, & vicinus habet vtilem confessoriam, quæ est pars dominus soli habet vtilem directam, superficiarius vtilem in rem: vt patet in principio huius legis. Item seruitutes aliæ constituuntur in solo, aliæ in superficie: vt. ff. de seruitu. l. ij. [Vtile.] scilicet de superficiebus, vtile quasi possideris: vt. ff. de seruitu. l. quotiens. l. ij. Odof.

Summarium.

1 Ædes superficiarie quæ dicantur.

Superficiarius. In lege ista tractatur quæ dicuntur ædes superficiariæ. † Et dicitur ædes superficiariæ, quæ sunt in solo conducto. [In conducto.] scilicet ad non modicum tempus: vt. ff. l. proxima. §. quod autem. Odof.

De itinere, actuq; priuato. Rubrica.

Sicut superficiaria interdicta sunt possessoria, & retinendæ possessionis, ita istud. Odof.

Summarium.

1 Interdictum de itinere, &c. an detur eunti per fundum meum.
2 Seruitus itineris quando amittatur.
3 Restitutio ad interdictum datur ex clausula generali.
4 Retentio fauorabilior est, quam acquisitio.
5 Bona fides requiritur in seruitutibus.
6 Interdictum de itinere, &c. non datur habenti malam fidem.
7 Itinere vsus vi vel clam, non habet interdictum de itinere, &c.
8 Interdictum de itinere, actuq; priuato, quibus competat.
9 Via vsus bona fide in fundo vicini, habet interdictum, &c.
10 Pontem nouum quia vicinus faciens habet interdictum de itinere, &c.

Prætor ait. Circa istud interdictum inseruntur verba edicti prætoris, quæ sunt talia: Prætor ait. Quo itinere, &c. [Priuato.] quia non habet pro via publica: vt. ff. ne quid in loco publico. l. ij. [Vel via.] scilicet priuata. [Hoc anno.] id est, non minus triginta diebus. [Eum.] scilicet turbantem. [Seruitutes.] nam hæ sunt seruitutes rusticæ: vt. ff. de seruitu. rustic. prædi. l. j. Vrbanæ sunt. vt ff. de seruit. rust. prædi. l. j. [Vin non.] quia in isto interdicto, quantum ad primum caput queritur de possessione, non de proprietate. [Jus.] id est, seruitutem. [Vel.] pro saltum. [Diebus.] Et ita habetis quando dicatur tempus modicum. Alibi dicetur decem dierum: vt. ff. de consti. pecu. l. promissor. §. j. [Exegerit.] vt. ff. de seruitu. l. seruitutes. in pan. [Habuisse.] scilicet non minus triginta diebus.

Julianus. In. §. isto determinatur præcedens materia, & tollitur hic dubitatio præteritorum: & dicet prætor. Hoc interdictum est iniquum, quia non habet locum hoc interdictum, misi fit vsus triginta diebus. † Sed quid? pone, aliquis vadit per fundum meum, habebit hoc interdictum? Respondet Jureconsultus quod non: quia ille, qui vtitur itinere, cui vtitur seruitus est cõstituta, vel quia credebat, &c. [Eum.] scilicet vicinum. [Riui.] id est, loci vnde erat: &c. [Iterferant.] scilicet non anuno querende seruitutis. [Nec vsum.] scilicet quia non habebat animum querendi sibi vsum: vt. ff. quemadmo. seruo. amit. l. §. [Vel via.] scilicet si fecit nomine domini: vt. ff. quèad. seruo. amit. l. vsufructu. & l. seq. [Intelligitur.] Intelligatio si ipse sino nomine: secus si meo nomine: vt. ff. quemad. ser. amit. l. vsufructu. & in persona. §.

§ Si quis propter. Vos habuistis in præcedentibus, Si aliquis via, itinere, actuq; priuato vsus est bona fide non minus triginta diebus, eam posse experiri hoc interdicto: hic ponitur casus, in quo quis anno præcedenti fuit vsus non minus triginta diebus, præsenti anno non fuit vsus: vtrum repetita die possit agi, id est, possit experiri. nam videatur vsus hoc anno, vt præcedenti. Et respondetur quod sic de æquitate, per restitutionem. Si qua iusta
2 causa, &c. † Vnus casus est, Si impeditus est propter inundationem. Secũdus, si propter vim. Tertius casus si impeditur alia de causa. Quartus casus est, si forte data violatione impeditur ire agere. [Si propter inundationem.] scilicet Fluminis. [Actu.] scilicet priuato. [Cum superiore.] scilicet anno. [Vtili.] id est, posset vti, quasi videatur eo vti hoc anno vt præterito. [Per in integrum restitutione.] quasi dicat, non de rigore iuris, sed de æquitate per restitutionem ex iusta causa, quæ plures sunt. vt. ff. ex quib. cau. ma. in integ. l. j. §. j. in fine. & l. sed & si. §. veltimo. [Sed & si.] Et ecce secundum exemplum. [Data.] si faciebat quæstionem de itinere, actuq; priuato, quia dicebam me habere ius in illo fundo, ipse negabat: fuit oblata dilatio ad probandum, ita quod triginta dies elapsi sunt restituar vt agam hoc interdicto. [Interdictum.] scilicet præsens. Unde notate tria in isto. §. Et primo, † qõ ad interdictum quis restituitur ex generali clausula. Si qua iusta causa, &c, vt si impeditus est ex his casibus, quæ dicuntur in hoc. §. Et ad hoc
3 accedit. ff. de restitu. l. omnes. §. nec inter. a. Item notate hic aliud notabile, Si forte emphyteuta non solvit pensionem per triennium in re data ab extraneo in emphyteusim, quod si non solvit quinquennium rabat rem emphyteuticam esse, licet de rigore iuris cadat a iure emphyteusis. vt. C. de iure emphy. l. ij. tamẽ restituitur ex iusta causa, arg. ff. si quis ingen. esse dicat. l. ij. in fi. Sed instatur hic, nonne si restituitur aduersus id, quod non possedit, restituitur aduersus lucrum, quod lex prohibet: vt. ff. ex quib. cau. l. sciendum. & l. denique. Solutio. Aliud est lucrari, aliud lucratum retineri si aliquis incipit, &c. vt in lege contraria: quia de secto vsus capionis est acquisitio dominũ: vt. ff. de vsucap. Lici. Secus si ipse possidebat. vt hic, qui a non restituitur, nõ vt auferat dominium aduersario, sed ad possessionem retinendam, scz vt videatur hoc anno possidere vt
4 præterito: † quia fauorabilior est causa retinendi, quam acquirendi, iuxta illud.

Non minor est virtus, quam querere, parta tueri.

Vt ecclesia: vt. C. de sacrosanct. eccles. l. placet. Sed dicet aliquis: Romæ si restituitur vt videatur vsus anno præterito, restituitur ad lucrum, quum commodius sit possidere, quam petere: vt. ff. de rei vendica. l. is, qui. Sed respondeo, restitutio cum fit hoc, si restituat eum in pristinum statum.

§ Si tibi fundum. In. §. isto dicitur: † Ego cõcessi tibi precario vt possis vti precario illo fundo, debebatur seruitus vie, cogatis a domino vt possis vti precario: nunquid si agas hoc interdicto, obijcietur tibi quod non fuisti bona fide vsus: & certe sic. Sed non videtur quod propter hoc repellatur. &c. Hoc dicit. [Fundus.] subaudi, cui seruitus vie debebatur. [Exceptio.] quia possides mala fide quia hoc interdictum datur bone fidei possessori, vt in principio huius legis. [Vocat.] quia non videris bona fide vsus: vt. ff. de seruitu. l. j. [In specie huiusmodi.] id est, in casu qui sequitur. non tenet: vt. ff. de reg. iur. l. nec pignus. [Potest.] scilicet ex tua persona, nõ ex mea. [Iulianus.] vnde notate, † quod si habeo bonam
6 fidem, & io, cui concedo, malam, & nõ detur hoc interdictũ. Quod totum procedit ideo, quia aduersus extraneos, &c. vt. ff. vti possid. l. j. in fine. & l. si duo. & ibi dicti.

§ Si quis ab authore. In. §. isto dicitur: † Si aliquis a me, vel authore meo vsus est vi, vel clam, vel precario contra me, nõ habet hoc interdictum, imo videtur ei vtile, &c. [Ab authore.] id est, ab eo, in cuius locum successi. Et ad hanc literam alluditur sequens. Alibi habent, ab actore, id est, a cuius actione. [Dicendum.] vt. ff. de acqui. possess. l. Pomponius. [Successimus.] quia debet esse eius iuris, &c. vt. ff. de diuer. & tempo. præscript. Lecum heres. & l. an vtrum. [Suæ itinere.] vt. ff. de tab. exhib. l. j. §. condemnatio. [Fere.] fere ideo dicit, quia propter vsumfructum non datur hoc interdictum. [Lõpert.] vt. ff. vti possidetis. l. si duo. & ibi dicti.

8 Hoc interdictum. † Sedum istud interdictum competit emptori, imo ei, qui donationis causa inductus est in fundi possessionẽ. Sed quid erit: Aliquis emit mihi fundum, nunquid datur mihi interdictum? Certe sic, &c. [Adeptus.] Et ita est argumentum quod necesse est in possessionem induci, & quod tradatur: quod non est verum: vt. ff. de fundo dotali. l. si quis fundum. [Contractus.] scilicet ex quo procedit vsucapio.

§. Ait prætor. De prima parte edicti dictum est in superioribus, reliqua verba pertinentia ad secunda verba huius edicti, s. ait prætor, &c.

9 § Reficere. † Si aliquis est vsus via in fundo vicini bona fide iure seruitutis, habet hoc interdic

interdictum. Quid est reficere? Reficere est ad pristinam formam rei ꝛ actum reducere: sed facere est de nouo. Et ideo facienti potest mutari nouum opus, non reficienti: vt. ff. de ope. nou. nunt. l. ij. §. si quis. Preterea si quis fecit, ꝛc. vt. ff. de rei vendi. l. communiter. Item si quis reficit: vt. ff. de rei vendi. l. in fundo. ꝛ. ff. de peti. here. l. vtiles.

10 **Apud labeonem.** †Aliquis volebat facere nouam pontem causa vie muniẽde, habebit hoc interdictū: Certe sic. [Munitio.] Nā cum quid conceditur, ꝛc. vt. ff. de inrisd. com. vtd. l. ij. Odof.

Ceteres. Jn. l. ista dicitur: Si quis habet hoc interdictum, sic non debet ei via fieri, quo minꝰ possit reficere, ita non debet fieri ei via causa portandi vtensilia refectionis causa. Nam qui, ꝛc. [Addiciebant.] id est, dicebant. aut pretor, ꝛc. vt. ff. eo. l. proxima. §. aut pretor. Et hoc adiiciebatur in edicto: sed adiectio est superflua, imo est de iuris necessitate. [Reficiatur.] vt. ff. commu. predioꝝ. l. ij. [Compendiaria.] id est, breuiter appottare: quia aliquis posset ita intrare quod nō tangeret nisi vnum brachium, ꝛ ipse vult dilatare. [Set.] quia si ipse impediebatur, non habebit hoc interdictum. [Reficiat.] quia damnū, quod quis, ꝛc. vt. j. de regulis. l. quod quis. [Placuit.] quia non est malitijs hominum, ꝛc. vt. ff. de rei vendic. l. in fundo.

Hoc interdictum. Jstud interdictum non datur tantum ei, qui habet ius seruitutis, imo suis successoribus, puta emptori, qui emit a sequita datur contra successores, scilicet contra emptorem, ꝛc. [Hoc interdictū.] scilicet de itinere, actuq; priuato. [Ipsi.] id est, cui seruitus est cōstituta. [Emptori.] quia eius interest. [Emptorem.] qui eum intulit: vt. ff. de seruit. l. seruitutes. [Vel vim.] id est, longo tempore: vt. ff. de aqua pluui. arc. l. in summa. ꝛ ibi dicit. [Debet.] vt. ff. de in ius vocan. l. iij. §. ait.
Odof.

Summarium.

1 Alia vsus sine vitio non nocet ei, nec heredi.

1 **Sicut enim.** †Si aliquis et vsus hoc anno sine vitio, nō nocet ei. ita nec heredi eius, ꝛc. [Vitio.] vt puta bona fide. sine vi, vel non clam vtitur. [Usi sunt.] vt. ff. de public. l. eum, qui. §. in hac.
Odof.

Si per fundum. Aliqa est vsus via, itinere, actuq;, non vi, non tamen vt suo iure faceret, ꝛc. [Ut suo iure faceret.] subaudi, sed vt faceret iure alieno. [Actuq; priuato.] vt. ff. eo. l. ij. §. Julianus. [Possedisse oportet.] id est, quasi possedisse: quia incorporalia non proprie, sed quasi possidentur: vt. ff. de acquir. rer. domi. l. statuas. §. incorporales.
Odof.

¶ De aqua quotidiana, ꝛ estiua. Rubrica.

¶ Sicut superiora interdicta sunt retinẽde possessionis, ita hoc, ꝛ ideo cõsequenter dicit. De aqua quotidiana ꝛ estiua. Et potest hec rubrica sic exponi. De aqua quotidiana ꝛ estiua. ad est, de interdicto, quod nuncupatur de aqua quotid. ꝛ estiua. Et quando locum habeat, ꝛ quando cesset, ꝛ quid veniat, ꝛ quale sit, subiciamus, ꝛ videamus. Odof.

Summarium.

1 Possessio venit vsus appellatione.
2 Seruitus aque hauriende in quibus locum habeat.
3 Aqua vsus non vi, non clam, non est prohibendus: in posterum.
4 Aquam ducere qualiter quis possit.
5 Est ne quando incipiat, ꝛ quando terminetur.
6 Castellum quid proprie dicatur.

Ait pretor. [Uti.] id est, sicuti. Sic. ff. vti possideris. l. j. Hic circa hoc interdictū fecit pretor edictū suū, ꝛ hic inseruntur verba pretoris, que sunt talia: Ait pretor, ꝛc. [Nō precario.] s. sed bona fide: vt. ff. vti possid. l. j. [Ab illo.] id est, per illum fundū. [Vim.] s. turbatiuā. Et debet hoc interdictū, si contra fiat: vel dat actio in factū, que dat loco cuiuslibet interdicti. [Hoc interdictū, ꝛc.] Ecce expositio Ulpiani. [Et si duci possit.] s. propter inimicitiā. [Duo aut genera.] id est, species. Sic. ff. de acquir. pos. l. 1 possideri. §. vlti. [Usus.] † Appellatione vsus continetur possessio: appellatio domus continetur proprietas. [Vel hyberno.] id est, in hyeme]. [Interruptione.] qua non semper ducitur.

Quod autem. Juris cōsultus verba edicti pretoris posuit in superioribus, ꝛ eti à dixit habere locū hoc interdictū pro aqua quotidiana modo in. §. isto exponit aliqua verba pretoris: qꝛ qō dixit in interdicto, Hoc anno aquā ducit: est reficiendum nō ad eam, que quotidie ducitur. [Sō aut scriptū est in interdicto.] subaudi, qō ex verbis positis ō. in pane. huius legis, deicēdū alias in edicto. [Hoc anno.] quia aliud est dicere Quotidie: aliud, Hoc anno. [Vel hyeme.] potest exponi ꝛ hyeme, ꝛ estate. Vel potest exponi vel, pro tam. [Nō solet.] vt in superiori. §. [Perennis est.] id est, perpetua: vt. ff. ne qd in flu. pub. l. j. §. fluminū. [Possunt.] s. supra terrain possunt hauriri. [Haustus seruitus.] id est, † seruitus hauriendi aquā, que habet locū pro locis priuatis: vt. ff. de seru. rust. pred. Lidē si fit. in fine. [De fonte.] vt. ff. de fonte. per totū. [Nō aliūde.] Verū seruitꝰ potest habere locū, etiā si nō ex capite ducat: vt. ff. de seruit. rust. pred. l. ij. ꝛ l. Lucius. [Jncilia.] i. prime incisiones, que fiūt vt aqua deriuet: vt. ff. de riuis. l. j. [Sudoribus.] i. paruis foraminib⁹, ita qꝛ exigit cū sudore. [Possit.] ꝛ ita medio: est ꝑditio facti, nō iuris: vt. ff. de iur. ꝛ fac. ign. l. ij. [Ducit.] Et ita habetur hic: qꝛ bone fidei est, qui errat in facto, nō in iure. Secus in petitione hereditatis: vt. ff. de petit. here. l. sed ꝛ si. §. scire. Item favore libertatis dicitur quis bone fidei possessor esse in possessione libertatis, siue erret in facto suo, siue in iure: vt. ff. de liber. can. l. igitur. §. j.

3 **Illud queritur.** †Si quis vsus est aqua nō vi, non clā, nō precario iure seruitutis cōstitute per fundū alienū, aut ꝑtor, vim fieri veto. Nō est verū, si vsus est aqua, que sibi sufficit. Sed si vsus est lapsa aqua, similiter datur ei hoc interdictū: qꝛ aliquādo amplior aqua vtit, quā sibi expedit. Quod est verū si vtat aqua frigida. Item si vtitur aqua calida, ꝛ in quibus putatur est aqua calida: vnde sicut ꝑ frigida datur hoc interdictum, ita pro calida: ꝛ habet locum hoc interdictū, vt non ducatur amplius, q̃ duci consueuit, siue aqua ducatur amplius q̃ duci consueuit, siue aqua ducat ad certas partes fundi, siue ad incertas fundi partes. [Pōt.] qꝛ habet locum, si quis habet ius aque ducende: qꝛ cum quid conceditur alicui, ꝛc. vt. ff. de itine. actuq; priua. l. ij. §. deinde. [Semitas.] qꝛ ille cōmuniter cōsueunt duci. [Interdictu.] i. hoc interdicto. Vel ducit interdictis hic, id est, ex interdicto descendunt tria auxilia. Primum est de aqua ducēda: vt. j. ea. l. §. deinde. Est ꝛ tertium interdictum: vt. j. ead. l. §. ait pretor. [Ducit.] sed ante non: vt. ff. de seruitu. rust. pred. l. ij. §. vltimo. ꝛ l. Lucius.

4 **Item queritur.** Jn. §. isto dicit: † Si quis ducit aquā hoc anno, ꝛ eā velit ducere nulla alia mista, pōt. alias non. [Impune.] s. ita vt hic fuit, interdicto non fit locus. [Admittit.] vt. ff. ead. l. §. hoc interdicto. [Fiat.] s. postq̃ aque immiste sunt: vt. ff. ad legē Falc. l. j. §. si vsus fructus. [Appella.] vt. ff. de seruit. l. pecoris. [Appellum.] Et ita modicū frumentū totā massam corrumpit: vt. ff. qo met. cau. l. si cū exceptione. §. si hoc. [Quod est verū.] Sed nonne contradicit superiori. §. Certe ius aque ex quo est immissus, est indiuiduū, sed pecora sunt diuidua. [Vel.] Jtē habet interdictū de itinere, actuq; priua. l. j. §. Julian⁹. Similiter admittit seruitutē: vt. ff. qđ adimo. seruitutē. l. penul. [Fuerit.] qꝛ inspicimus ongmem: vt. ff. de acq. poss. l. clam. [Ante annum.] i. preterito anno. [Duxisse.] qꝛ videtur differentia esse vtrum quis ducat vel non, sed non est differentia quantum ad hoc: vt alias. ff. de seruit. vrba. pred. l. formam.

Item quesitum est. est. Si quis putat se habere minus ius, ꝛ vtif amplioꝛ iure, aliquando datur hoc interdictū. aliquādo nō. Sed quid erit: Aliquis putat se habere ius ducendi tertio quoq; die: exponunt quidā, qđ habet ius ducendi de tertio in tertiūdie, si quinto quoq; die, id est, de quinto in quintū diem. [Puto.] Et accedit ad illud. C. de seruit. l. penul. ꝛ vlti.

Si fundum. Jnterdictū vtile tibi est. Si quis dat hoc interdictum, vt. C. de pac. l. traditionib⁹. Rideo, vtile est ei, ex quo vtile est empton, ꝛ ex eo quod emptor habet regressum cōtra eum: vt. ff. de euict. l. homatus. Vel potest dici q̃ vendidit, ꝛ tradidit, tamen in possessione est, vnde gratia possessionis habet vendicare, scilicet confessoria actione: vt. ff. de seruit. l. quoties. §. [Si inter riuales, ꝛc.] Sit contentio quia quilibet cōtendit se esse in possessiõe aque ducēde hoc anno. [Duplex.] qꝛ in hoc quilibet actor, ꝛ quilibet reus, vt in interdicto vti possideris: vt. ff. vti possid. l. si duo. §. hoc interdictum. ꝛ §. Labeo ait. [De estiua.] sicut de quotidiana: qꝛ pro vtraq; hꝫ locum hoc interdictum, vt patet in rubrica, ꝛ in principio huius legis.

Deinde ait. De prima parte huius edicti, que tractat de pau. huius legis vsq; ad principiū §. 3. dictum est. modo agitur hic de secunda parte Rubrice, que est talis: Si quis prohibeat aquam ducere, &c.

Si quis hoc. [Valet.] scilicet in preiudicium vicini. Nam sicut est vtile mihi aquā ducere, ita est vtile mihi, ne vicinus querat aquā in mei preiudicium. Deinde in secundo capite loquitur sine de quotidiana, sine de estiua. hic in estiua tantum. [Ab illo.] id est, ex confessione illius ducti fit. [Cum.] scilicet turbatum.

Inter heredes. [Interdicā,] & hoc interdictus dabo. & hucusq; durant verba
5 pretoris. Incipit expositio. [Estate.] &c. † Ab equinoctio vernali, qđ est inter Latinos Idibus Martij, scōm Hebreos septima die exeunte Martio. Et est equinoctiū, cū nox equiparatur diei, cum more Romano, &c. vt. §. de feriis l. more. [Autumnali.] qđ est sm Latinos prima die Septembris sm Hebreos septima die exeunte Septēbri. [Interdicat.] i. hoc interdicto agit. [Extendat.] id est, extēdi pōt. [Cōpetit.] sine directū. Alius est in littera. et erit. [Debeat.] subaudi, & si non quantū ad verba, sed quantū ad sententiā: & ideo dicit vtile, vt. §. de iurisd. omn. iud. l. si quis id. §. j. & exposuit prima verba edicti, nunc exponit postea ista.

Ait pretor. Hic incipit tertiū caput huius edicti. et inseruntur hic verba ad tertiū caput pertinentia. Ait pretor. [Id estuā.] Et ita quantum ad istud caput scīē dū est, vnde notate, si vltima clausula potest referri ad omnia: vt. §. de lega. j. l. si id. & ff. de lega. j. l. si seruus. [Ait pretor, quo ex castello, &c.] [Ait.] id est, sicuti. [Aium.] scilicet turbatuā. [Aeto.] scilicet proposito hoc interdicto. [Quandocunq;] id est, quādocunq; & modo incipit exponere. [Erit.] scilicet propositū. [Jubebo.] qz caueā debāno infecto ab eo, qui agit, vt. §. de itine. actuque priua. l. iij. §. hoc amplius. [Vel imposita.] i. constituta, vel quia putant impositā, scz errando in facto, non in iure; vt. §. cad. l. §. hoc interdictū. [Interdictū.] scilicet. † Et dicitur proprie castellū, receptaculum aque, vt potestis videre in locis religiosis. [Principe.] scilicet a Senatu: vt. §. de flumi. l. quo manno. [Deinde.] si non fit in preiudicū alterius: vt. §. de flumi. l. j. §. si quis. [Extinguit.] qz predia sunt perpetua. [Amittunt.] scilicet qz sunt tēporales scz; & ideo iura pōtiōi nō finiuntur morte. sed iura personalia sic: vt. §. quēadmo. seruit. amit. Iura. Simile est in priuilegio, vt. j. de cēsib. Lecant. & j. de reg. iur. l. priuilegia. [Transit.] scilicet cū conceditur persone. [Impetrauit.] & ita habetis, Si concessum est ei aliquid, a quo causam habeo, fit iniuria si mihi non conceditur: qđ est in larga significatione: quia iniuria est, &c. vt. §. ad legem Aquil. l. sed & si qui. §. j.

Odof.

Summarium.

1 Aquam ducere qui potest vno tempore, non potest alio.

1 **Si diurnarum.** † Si habeo ius ducendi aquā vel de die, vel de nocte, si velim alia hora ducere, nō mihi licet. [Ducēda.] subaudi, & si vellē alio tēpore ducere, obstat mihi exceptio. Diceret aliquis, Que est alia hora. vt si cōcederetur de nocte tantum, & velim ducere de die, non licet: non intelligatis quod cōcessum fuit de die & nocte quod possim ducere aquam. Hoc hoc facit. §. de seruit. l. seruitutes. Odof.

Summarium.

1 Aqua ex flumine publico a pluribus duci potest, modo nemini noceatur.
2 Aquam ducendi qui ius habet, non sequitur flumen recedens.
3 Seruitus aque ducende quanto tempore preteribatur. 4.
5 Futilem in suo facere quando quis possit ad aquam ducēdam.

Hoc iure. Superiora tria interdicta, de qb⁹ in superioribus habuistis. scilicet de aqua quotidiana & estiua, & de aqua de castello ducēda locū habēt, sine velit ducere aquā ad prediū irrigādū, vel pecoris causa, vel amenitatis causa. [Utimur.] scilicet interdicto tribus. [Ad irrigandū.] scilicet prediū. [Possit.] vnde notate hic qd interest mea aquā ducere hic de castris. de quibus dicitur in prin. huius legis. Et ad hoc facit. C. de seruitu. & aqua. l. ij. & l. perfecta. & de seruit. ruit. pred. l. pecoris. Verūtamen licet posset interesse nostra amenitatis causa, tamen propter hoc non constituitur seruitus: vt. §. de seruit. l. vt pomum. in principio.

1 **Ex flumine.** † Plures possunt bene possunt ducere aquā ex flumine publico, & nō noceat vicinis: aliās nō licet. [Noceat.] vt. §. ne quid in loco pub. l. j. §. si quis. sic non licet ducere, sicut non licet cuiq; incommodo vicini. §. eo. l. j. §. permittitur. & §. de seruit. ruit. pred. l. ex meo.

2 **Si aquam.** † Si habeo ius ducendi aquā ex flumine publico, & flumen recedit, nō est flumen subsequendū: sed si forte alluuione detrahit de fundo. ademerit fundo. pōt subsequi: sed si recedat mutato alueo, non pōt flumen subsequi. [Flumen.] i. non licebit tibi subsequi flumē. & aquā ducere. [Locus.] vnde fuebat: aliās secus: vt. §. de seruit. ruit. pred. Licet sic in fi. [Non pōt.] scilicet flumen subsequi. [Seruitus.] nā bene scitis medū prediorum, &c. vt. §. de seruit. rustic. pred. l. qui scilla. in fine.

Aqua, que. Si habeo ius ducendi aquā per rinum, & in illo rino nascitur aqua. potero ducere, ex quo habeo ius ducendi per rinū. [In rino.] in quo habeo ius ducendi aquā. [Ducit.] qz cū quid conceditur mihi, &c. vt. §. de itin. actuq; priua. l. iij. §. deinde.

3 **Ductus aque.** Jn. §. isto dicit: † Si habeo ius ducendi aquā per tuū locum, nō continue, sed interpollate, vel in estate tātū, vel certis diebus. si vnquid tanto tēpore, cuius non extat memoria, prescripta est seruitus, & perinde acti seruitus non esset constituta. [Exercitet.] i. non extat in ea, vt. §. de aqua plu. arc. l. in summa. §. apud Mamusam. [Constitute.] i. seruitutes. aliās constituti iuris. & dicit seruitutes cōstitute. Nam seruitus dicitur ius incorporale: vt Jnsti. de reb. corpo. et
4 incorp. Unde quarte hic, † Aut ducitur aqua cōtinue: & prescribitur longo tempore: vt. §. de seruit. l. ij. Aut non continue: & tunc tāto tēpore, cuius non extat memoria, vt hic. Sic soluntur cōtrarii. §. de seruit. l. seruitutes. & §. de aqua pluuia arcen. l. j. in fin. & ibi dicit.

5 **Js, qui.** Jn. §. isto dicit: † Si aliquis habet ius ducēdi aquā quotidianā, & estiuā, licet in suo fistulā facere qua mediante aquā ducere possit, dūmodo causa sanch vicini non efficiatur deterior. [Quotidiane, & estiue.] vt. §. eo. l. §. j. & j. eo. l. de interdicto. [Facias.] vt. §. de aqua plu. arc. l. si primo.

Si, aqua. Ducēdi aquā per rinum, & ita per terram, nunquid licebit alijs facere pontē supra rinum? Certe sic si sine incōmodo meo ducatur per rinū. [Non noceatur.] vel non fiat ex voluntate inferiorio ducētis: vt. §. de aqua pluuia arcenda. l. supra iter. Odof.

Summarium.

1 Aqua ex vno fonte pluribus concedi potest.

1 **Lucio Titio.** † Concessi primo loco Lucio Titio ex fundo meo aquā ducere, nunquid eandē aquam possum concedere alteri? Respōdeo quod possum ex voluntate primo, sicut possum pluribus cōcedere ab initio ita possum constituere seruitutē: si cōcessi eis. erit eis vtile. Et si inter se discordarent, possum intendere vtile iudiciū cōmuni dividendo, vt fructuarij possunt. [Concessi.] primo loco. [Ducat.] id est, secundo loco. [Cedetur.] Quod est verū, si pluribus conceditur ab initio ex voluntate primi: vt. §. eo. l. proxima in fi. & §. de seruit. ruit. §d. Lex meo. [Reddi inter eos placuit.] Et dividetur in cōmuni, vt vnus vtatur vno die, alius alio die: vt. §. de vsufr. l. vsufructu. in fi. & l. equissimum. §. si inter duos. Odof.

Summarium.

1 Aque ductus inter plures dividi potest, & temporibus, & mensuris.

1 **Cum constet.** † Ductus aque potest dividi inter plures, & tēporibus, vt vnus vtatur vna die, alius alia die: & mensuris, vt vnus vtatur tantum, alius tantum. Et aqua quotidiana dicitur, &c. Unum scitis, si duo habēt ius ducēdi aquam, si concordant, planum est: si non, possunt dividere inter se temporibus. & facta est diuisio, & vnus vtatur non suo tempore, sed alterius. [Temporibus.] vt vnus ducat vno anno, alius alio anno. [Mensuris.] vt vnus ducat tantam aquam, vel vnus ducat in vna estate, alius in alia. [Uterentur.] ne perueniant ad arma: vt. §. de vsufructu. l. equissimum. [Limitate.] aliās secus: vt. C. de seruitu. & aqua. l. penulti. & vltima.

Odofredus.

De in

Summarium.

1 Aqua quotidiana ꝛ estiua qualiter attendatur.

1 DE interdicto. †Habet interdictū de aqua quotidiana ꝛ estiua. Sic ergo intellige aquam quotidianam ꝛ estiuam inspecta natura. Et quia natura huius aque est, vt ducatur inspecta vtilitate, quia vtile sit. Sed si natura aque est vt possit duci, vt vtilitas est vt inspicianmus. [Proprium interdictum.] ex secundo capite: vt. j. eo. l. j. §. deinde. [Diceretur.]

Summarium.

1 Vendens iter per fundum quid cauere debeat.
2 Lite pendente nil nouandum in actione confessoria.

SI de via. Ista lex habet duplicē intellectū, sed vnus intellectus satis est planus: ꝛ ponit duos casus: primum in confessoria actione, secundum in negatoria. Et in confessoria dicit
1 Si vendo iter per fundum, pendente lite debeo cauere quod ytar illa seruitute antequam probem illam seruitutem deberi in eo predio. Secundus casus est. Si vteris seruitute in fundo meo indebite, conuenio te negatoria actione, ꝛ per hoc impedio te vti illa seruitute debeo cauere quod sine preiudicio amitte de seruitutis hoc fiat, vt si apparet te habere seruitutem, vtaris aliās non. Et secundum hanc lecturam exponitur ita litera. [Agatur.] scilicet confessoria: vt Institu. de actio. §. contra quoque. [Prestanda.] ab eo, qui agit confessoria. [De iure suo.] id est, de seruitute constituta. [Et iter facientem.] id est, postquam docuerit de iure suo, id est, de seruitute cōstituta, ꝛ debet impedire, aliās sic. [Quod si neget.]
2 Ecce secundus casus. Unde dicemus, †quod pendente lite in actione confessoria, nihil est innouandum, nisi doceat de iure: vt. ff. si vsufru. peta. l. vti frui. §. vtrum. Vel potest dici quod habeat aliū intellectum, vt loquatur hec lex: Si conuenio te cōfessoria, ꝛ tu contumax es in non veniendo, punitur, vt ipse debeat cauere se lite pendente volente ire ꝛ agere se non vsurum antequam doceat de iure suo. Et iste casus ponitur. ff. de oper. nouu nuntia. l. ij. primus. Sed si negas me tuo habere eundi, ꝛ agis confessoria, si postea te subtrahis, tu debes cauere, quod non impedies me antequam de iure tuo doceas, vt indicat illa lex, ij. primus. Unde secundum primum intellectum non potest aliquid fieri in preiudicium agentis. Odof.

Summarium.

1 Aquam ducendi ius habens, qua parte possit illam ducere.

1 QUi per fundum. †Si aliquis habet seruitutem aque ducēde per fundū tuum, ipse debet facere vnam viam quacunque parte fundi tui velit. [Interuertat.] Ueruntamen si ebigat per vnum locum, non poterit variare, nisi aliter dictum esset: vt. ff. de serui. l. ij. cui.
Odofredus.

De Riuis. Rubrica.

De aqua quotidiana, ꝛ estiua superiori titulo dictum est, verū, quia inducitur aqua per riuos, ideo ponit de riuis. Et potest exponi, de riuis ducēda: vel de riuis, id est, de interdicto, quod nun cupatur de riuis. Odof.

PRetor ait. Circa interdictū de riuis pretor fecit edictum suum, ꝛ hic inseruntur verba pretoris, que sunt talia: Habenti seruitutem ducendi aquam per riuum, quo minus ei ire cere, ꝛc. vide in libro. Odof.

De fonte. Rubrica.

Non solum datur interdictum de riuis gratia purgandi eos, imo interdictum de fonte: ꝛ ideo ponit hanc titulum: potest exponi rubrica, De fonte, quale sit, ꝛ quando habeat locum, ꝛ quando cesset, subijciamus.
Odofredus.

Summarium.

1 Interdictum de fonte cui competat.
2 Purgare fontem potest, qui ius habet de fonte.

PRetor. Circa istud interdictum inseruntur verba pretoris, que sunt talia: Ait pretor. Uti de eo fonte de quo agitur ꝛc.
1 Hoc interdictum. † Licet istud interdictum detur ei, qui non vi. non clam, hoc anno duxit aquam, illud tamen interdictum non competit de cisterna. idem redditur in textu, ꝛc.

Deinde. De prima parte huius edicti, que continetur, si quis vsus est aque hoc anno non vi, non clā. in superioribus dictum est: de secunda parte huius edicti agitur
2 hic: † ꝛ si aliquis habet ius de fonte debet ei licere purgare, ꝛc.
Odof.

De cloacis. Rubrica.

Quia non solum predicta interdicta vtilia sunt, imo interdictū de cloacis, subsequenter ponit hunc titulum. Et potest exponi, De cloacis, scilicet purgandis, ꝛ reficiendis. Sed ꝛ potest intelligi scilicet faciendis de nouo: vt. j. eod. l. vltima. Uel potest exponi, De cloacis, id est, de interdicto, quod dicitur De cloacis.
Odof.

PRetor ait. Circa edictum de cloacis, qō habet tria capita, circa cloacas priuatas, tertium circa publicas, inseruntur hic verba pretoris. Unde in libro. Odof.

Quod vi aut clam. Rubrica.

Summarium.

1 Edificare clam quis dicatur.

Non solum predicta interdicta sunt prodita, imo cum quis vi, vel clam inquietatur in possessiōe soli: ꝛ ideo dicit rubrica, Quod vi, aut clam. Et potest exponi dupliciter. Uno modo sic, id est, de interdicto, Quod vi, ꝛc. Uel potest expom Quod vi, aut clam. Tria sunt verba pretoris, que ponuntur in prima lege huius tituli. Et potest expom hec rubrica dupliciter, Quod vi, aut clam. disiunctiue: quia aliquando edificat quis vi inquietatiua, aliquando clam, ꝛ tenetur hoc interdicto. Et dicitur edificare vi inquietatiua. vt. j. eod. l. j. §. hoc interdictum. † Et dicitur clam edificare, si ipse sperans se prohibendum edificat: vt. j. eod. l. iij. in fine. ꝛ. l. seq. Et potest exponi Quod vi aut clam, Aut, pro Et. Sic. C. de verbo. signi. l. cum quidam. ꝛ. j. de verb. sig. l. sepe. Et dicetur quod nō solum habet locum hoc interdictum, si vi, aut clam edificauit, imo si vtrunque interuenat. Odof.

PRetor ait. Circa istud interdictum inseruntur verba pretoris, que sunt talia: Ait pretor. [Clam facere, ꝛc.] In superioribus dictum est quando habeat locum hoc interdictum pro quibus operibus. Dictum etiā est vobis quis dicatur vim facere: modo exponit quis dicatur facere clam. Et dicitur clam facere, ꝛc. [In hoc interdicto, ꝛc.] Cum agitur interdicto quod vi aut clam, iudex suo officio debet estimare quanti interest actoris, ꝛc.

De exceptionibus, seu prescriptionibus ꝛ preiudicijs. Rubrica.

Quia contra interdicta, de quibus dictum est in libro superiori dictum contra actiones descendentes, ꝛ de vsucapionibus, et de re iudicata, de quibus dictum est supra. ꝛ cōtra speciales actiones. de quibus dictum est. ff. de negotijs gestis, ꝛ. ff. locati, ꝛ conducti. plerunque opponuntur exceptiones, dicit Rubrica. De exceptionibus. Et quia prescriptiones habent vim exceptionum, ponit de prescriptionibus. Et quia omnes exceptiones sunt preiudiciales, ponit de preiudicijs. De prima parte rubrice agitur in titulo isto vario modo. Primo quid si exceptio: vt. ff. eod. l. §. in princip. Que sit exceptionis effectus: vt in. l. j. Que sit exceptionis diuisio: vt in. l. secunda in fin. ꝛ. l. sequenti. De secunda parte scilicet de prescriptionibus, si exponatur Et, pro id est, agitur in hoc

titulo: quia omnis prescriptio est exceptio. vt in. l. si quis emptionis. C. de prescrip. trig. vel quad. anno. Sed si non opponatur Et. pro id est, infra de diuer. & tempo. presc. De tertia parte agitur. C. eo. l. fundum. & l. fundi. Et dicitur peremptoriales duobus modis. vt Institu. de actio. §. perpetuales.

Odof.

Summarium.

1 Agere quid dicatur.
2 Excipiens dicitur agere.
3 Agere simpliciter, & excipere differunt.
4 Exceptio venit exceptionis appellatione.

1 AGere. In lege ista dicitur: † quod non solum dicitur agere ille, qui experitur proponendo aliquam actionem, imo reus, qui conuenitur, si excipit affirmatiue: quia in ea efficitur actor. Habetis ergo in lege ista quis sit exceptionis effectus. [Etiam.] hic etiam, implicat, hic nedū dicitur agere, qui actionem proponit, vt Institu. de actio. in princip. & l. de actio. & obligat. l. nihil aliud est, imo qui excipit, dicitur agere. [Exceptione.] scilicet affirmatiua. [Rā reus.] scilicet originaliter. [In exceptione.] & in excipiendo. Unde habetis hic, quod † qui excipit, dicitur agere. Et notate ita exemplum: Si Titius petit a me centum, & dico ei mihi pactum factum de non petendo, vel dico me absolutum per sententiam diffinitiuam, quia hoc casu habeo necesse probare hanc exceptionem. Unde sicut actore non probante, absoluitur reus: vt. C. de edendo. l. qm accusare. ita in reo excipiente contra petitionem actoris debet condemnari, si non probat: vt. ff. de rei vendica. Lofficium. & ff. de probatio. l. j. Sed ad istam legem opponitur, & ostenditur duabus rationibus verum non esse quod hic dicitur, vt dixi. Sed prodo contrarium. Qui agit offert libellum, vt. ff. de edē. lege prima. & C. de litis contestatio. authen. offeratur. Sed qui excipit, libellum non offert: ergo male dicit hec lex.

¶ Poteres si aliquis experitur, ifte si semel actionem proponit, cogitur in ea perstiterc: vt. C. de non numer. pecu. l. generaliter. in fine. Item quid plura: Lex est expressa contra legem istam, vt. ff. de verbo: significat. l. verbum. §. actiones. Quid ergo dicemus? Ad quod potest dici quod hic est fallacia secundum quid ad simpliciter vt dicamus, † aliud est agere simpliciter, aliud est excipere simpliciter, nam oppositi sunt: sed secundum quid idem est agere & excipere. Quod simpliciter aliud sit agere, & aliud excipere, videatis. Qui agit, impugnat: qui excipit, non impugnat, alias se tueretur. Sed habito aliquo respectu, qui excipit, dicitur agere. Nam sicut actore negante reo, incumbit probatio: vt. ff. de proba. l. j. ita reo, qui excipit, & affirmatiue, puta dicit, Debeo, sed feci pactum de non petendo: habet necesse probare id, quod intendit: vt ff. de probatio. l. in exceptionibus. † Unde appellatione actionis continetur exceptio simpliciter: sed quo ad quid sic: quia sicut reo negante incumbit actori probatio, vt dixi, ita reo in exceptione affirmatiua: quia in exceptione affirmatiua reus efficit actor, in negatiuis non: vt. C. de probatio. l. prima. & C. de non numerata pecu. l. si ex cautione. Si petit mulier dotem & excipitur de dote non numerata, incumbit probatio petenti: vt. C. de dote non numerata. quod totum procedit ex. l. j. ff. de probatio. Et ad hoc accedit. C. de non nume. pecu. l. asseueratio.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio quid sit?
2 Exceptio duplex est, facti, & iuris.
4 Exceptio quotuplex sit.
5 Exceptio anomala que.

1 EXceptio. Habuistis. ff. l. prima quis sit exceptionis effectus: hac lege, in qui principio ponitur quid sit exceptio, & sumitur stricte: † nam exceptio nihil aliud est, quam actionis exclusio. Large dicitur replicatio. Si ergo petis a me decem, opono pactum factum de non petendo, videor excipere. [Exclusio.] scilicet actionis, vel intentionis. [Interpont.] alias opponi.] Deductum. id est, deducendum. Nam opponit alias, exceptionem ante condemnationem, non post. Sic exponitur alibi, 2 vt. C. ex quib. ca. infa. irrog. l. si Posidonium. Et notate hic, † q est duplex exceptio, scilicet iuris, & facti. Iuris, quādo actori competit actio de rigore iuris, sed de equitate obstat exceptio. Verbi gratia mutuasti mihi decem, & fecisti pactum de non petendo mihi obligatus remano. pacta conuenta obligationes non dissoluunt, qua de causa efficax est aduersus me, quam actor intendit, si apparet me dare oportere: sed quia iniquum est contra pactionem me condemnari, defendo me per exceptionem pacti conuenti: vt Institu. eodem. in principio. & §. quedam. Sed de equitate datur iuris exceptio: vt. ff. de pactis. l. ait pretor. Est alia exceptio, que dicitur facti, vt si non habeo ius agendi contra me, si petis mihi non habeo actionem, & nemo potest mihi actione experiri: vt. ff. de negotio gesto. l. si pupilli. §. videamus. Et indubitanter possum te repellere, si non habeo actionem. Et hoc dicit, intentionis exclusio: vt. C. de condictione ob causam datorum. l. qui se. & ideo subaudi in litera. [Exclusio.] scilicet actionis, vel intentionis. Et hoc est verum stricte: sed in larga significatione dicitur exclusio, siue replicatio. & hoc dicit. [Oppugnet.]

3 ¶ † Unde in stricta significatione exceptio est actionis exclusio: sed in larga significatione dicitur replicatio, & replicationis exceptio. Differentia est in hoc, quia omnis exceptio est perpetua: vt C. eodem. l. licet. Sed replicatio eodem tempore tollitur quasi actio: vnde si actio tollitur anno, & doli replicatio: vt. ff. de peculio. l. queritur. in fine. [Esse.] scilicet intentionis & iuris aduersarij. [Excludit.] ab agendo. [Reum.] scilicet excipiendo, vt est ex empto, vt dixi vt. C. de pactis. l. pacta nouissima. [Duplicatio.] vt potest pon exemplum per. l. pacta. [Obijcit.] Unde hec sunt nomina primum nomen, exclusa deuda est exceptio: secundum, replicatio, vt hic, & Institu. de replic. in princip. & per totum titulum.

Odof.

Sane solemus.

Ex quo dicit Jureconsultus quo sit effectus exceptionis, & quid sit exceptio, subsequenter ponit exceptionum diuisionem: & eam vide, quia plana est. [Dicere.] dixit Jureconsultus, qui fecit legem istam. [Dilatorias.] scilicet & eisdem temporales appellamus, vt. J. dixit. Et est duplex. vna est, Tu non es procurator: & hanc non excludit: vt. C. de procur. l. licet. Et alia. Tu es inimicus: & hec non repellit reum principale: vt. C. de procur. l. ita demum. [Contra leges.] vt si pupillus promittit sine tutore. Nā quod fit contra leges, &c. vt. C. de legib. & constitu. l. non dubium. [Contra senatusconsulta.] scilicet in actione Velleiani. [Possum.] Et sunt duc, siue habeat nullo modo mandatum, siue habeat, & alias inigari nō potest. Et notate hic breuiter, † quod est triplex, siue quadruplex exceptio, licet hec lex ponat bimembrem diuisionē, Triplex est exceptio iuris, alia declinatoria iudicij, alia dilatoria solutionis, alia peremptoria, alia anomala. Declinatoria iudicij est, Tu nō es de foro nostro. Et hec debet propon & probari ante litis cōtestationē: vt. C. eod. l. penulti. & vltima. Si ignorat competere, tunc debet oppom post sententiam: vt. C. si a non compet. iud. per totum. Est dilatoria solutionis: & hec debet oppom in initio, & probari post monstratam intentionem actoris: vt. j. de verbor. significa. l. cedere. Est peremptoria: hec regulariter debet opponi post litis contestationem, ante sententiam: vt. C. sentē. rescin. non possel. peremptorias. De voluntate tamen & legis consilio secus: vt. C. eodem. l. si quidem post sentēriam non, quia standum est rebus iudicatis, a quibus non est prouocatum: vt. C. de re iudica. l. penul. In casibus tamen fallit, qui sunt notati. C. de iuris & facti ignor. l. j. † Est exceptio anomala, id est, irregularis, vt exceptio falsorum instrumentorū, & testiū: q: hec potest opponi ante sententiam, & post sentēriā a qua nō est appellatū: vt. C. de fid. instr. l. vltima. in fine. & C. si ex falsis instru. per totum. Queritur de quibusdam exceptionibus qualescunque sint, & statim queritur de exceptione non numerate pecunie, & non numerate dotis: & videntur dilatorie: vt. C. de non numera. pecu. l. in contractibus. & C. de non nume. dote. l. vltima. & authen. quod locum. quare dicunt quidam anomalas, sed nos dicimus peremptorias, omnino permanentes aliquo recedāt a regula peremptoriarum exceptionum: quia peremptoria est perpetua, hec temporalis. Item queritur de exceptione, scilicet vt quis condemnetur inquisitum facere possit, quasi ipsa sit. Et dicunt quidā eam esse peremptoriā: vt. j. de reg. iur. l. in condemnatione. Sed dico dilatoriam, quia si conuenit maritus ab vxore, &c. & ipse excipit, &c. vt Institu. de actio. in fine. ergo non est peremptoria. Item non est verisimile quod quis perpetuo maneat obligatus, vel in paupertate. Et ideo si aliquo habet exceptionem, & soluit per errorem, &c. vt. ff. de condict. indeb. j. nam si maritus. & l. in diem. & l. qui exceptionem.

Odof.

Summarium.

1 Soluere pupillo sine tutore an teneatur.

In pup

IN pupillo. In lege ista ponitur talis casus: Iuliter solus pupillo sine tutoris auctoritate: certum est quod si pupillus nō habet saluam pecuniam, teneor pupillo: alias id est, si habet pecuniam saluam, habeo contra eum doli mali exceptionē. Sed quod tempus inspiciemus habeat saluam vel non? Et certe tempus, quando petit a me pecuniam. [Restituatur.] aliās secus, vt ff. dicam. [Petit.] scilicet vel tempus, quo res iudicatur, non tempus, quo soluta pecunia fuit: vt. ff. de pet. hereditat. l. si a domino. ff. si quo. c. ff. de negot. gest. l. si pupillus. in principio. & tempus litis contestationis. Idem si inueniatur soluendo tempore sententie: vt ff. de solu. l. in pupillo. Unde notate in lege ista, quam quis soluit pupillo, aliquādo consequitur plenum liberationem. Die vt alias notatur.

Odof.

Summarium.

1 Iurasse se asserens potest alijs vti exceptionibus.
2 Exceptionibus pluribus vti quis potest.

IS. qui dicit. In lege ista ponitur talis casus: † Tu petebas a me decem, opponebam multas exceptiombus, dicebam: pecuniam non mutuasti. Item dicebam: Et si numerasses, detulisti mihi iusiurandum, & iurauit me non debere: numquid iste poterit vti alijs exceptionibus? Et certe sic, vel sola iurisiurandi, vel sola nō numerate pecunie: † quia nemo prohibetur pluribus exceptionibus vti. [Iurasse.] scilicet non debere: vt ff. de iureiur. l. ait pretor. [Alijs.] scilicet doli mali, & non numerate pecunie: quod patet. vt. C. de non numera. pecu. l. si ex cautione. [Permittitur.] scilicet is, qui dicit se non debere: quia si petis decem ex causa mutui, possum obtinere vt dixi in casu: nam nemo, etc. vt ff. eod. l. nemo. & ibi dicetur.

Odof.

Summarium.

1 Legatario legatum petenti potest excipi de dolo.

SIrem legatam. In lege ista ponit talis casus: † Tu fecisti testamentū, & instituisti tibi heredem, & in testamento tuo aliquam rem mihi legasti. a cuius petitione te testator poteras repelli: si legatarius petit rem illam, potest repelli vt testator. Nam sicut heredi exceptio competit, ita legatario, qui succedit in re legata. [Petit.] rei vendicatione, quia res legate, etc. vt ff. de furtis. l. a Titio. [Ius.] scilicet defuncti: nā nihil aliud est, etc. vt ff. de verbo. si. quis. l. nihil. [Successor.] Unde nota te quod sicut doli exceptio, que poterat repellere testatorem, etc. ita quemlibet successorem, quia eadem sunt persone: vt ff. de regu. iur. l. quam is. Sic & contra alium successorem: vt hic. & doe doli excep. l. apud. ff. de authoris.

Odof.

Summarium.

1 Exceptiones que personales, & que reales.
2 Exceptiones personales non transgrediuntur personam.

EXceptiones. Quandam diuisionem exceptionum habuistis ff. in. l. ff. in fine, cum lege sequen. nunc ponitur alia diuisio: vt dicit quod quedam sunt personales exceptiones quedam reales. [Ad alios.] scilicet nisi ad alios, quorum personis coheret ponit exemplia. [Condemnatur.] quia hec exceptio non transit ad fideiussorem. Unde habetis, † quod quedam exceptiones sunt personales, vt in socio: vt. ff. pro socio. l. verum, & ita ff. de re iudi. l. in id. & l. sequen. Et he ad fideiussores non trāseunt: vt. ff. de re iudi. l. fideiussor: quia sunt personales pactiones: vt ff. de regulis iur. l. in omnibus, & l. pactiones. [Factum est.] Et hae exceptiones potest obtinere fideiussor inuito reo: vt. ff. eo. l. omnes. [Fideiussores.] vt. ff. de pactis. l. finali. [Exceptio.] vt est Velleianum Senatusconsultum, vt est beneficium cedendarum actionum. [Petitur.] scilicet a libertore vt. ff. quas res. actio nō detur. l. prima. ff. que oneranda. [Fideiusserit.] vt. ff. de donationibus. l. sed si pater. ff. non solum. [Circumscripto.] f. dolo aduersarij. [Nō sit.] scilicet dolo aduersarij, sed sui calliditate. [Exceptio.] scilicet hoc casu

2 Unde notate hic, † quod quedam exceptiones sunt personales, & he non transgrediuntur personam: vt. ff. de pactis. l. heredi. Quedam reales: & he competunt fideiussori: vt. ff. de pactis. l. tale pactum. in princip. Et habetis hic quod quedam actiones sunt mere personales, quedam mere reales, quedam mixte. Mere personales, vt in socio, & in parente. Mere reales, vt rei iudicate, iurisiurandi pacti facti de non petendo: & he transeunt ad fideiussores. Mixte vt exceptio minoris etatis, & beneficium in integrum restitutionis: vt. C. de fideiuss. minor. l. j. in fine. & l. secunda. & ita hic casus. Aliquando est in rem, aliquando in personam. vt si decipitur sui facilitate, vt dicit aperte, & C. de fideiusso. minor. l. in fine. Sed pro Deo, dic mihi, minor decipitur sui facilitate, si non petit restitui. nec fideiussor eius, si petit restitui, fideiussor: nō: est hoc verum omni casu: Certe non: vt. ff. de acquir. hereditat. l. si pupillus. Et dic scilicet circa hoc vt dixi. ff. de fideiuss. minor. l. ff.

Odof.

Summarium.

1 Exceptionibus pluribus quis vti potest,
2 Exceptionibus contrarijs quando quis vti possit.

NEmo. In lege ista dicitur: † quod rem commodatam si habet vnam exceptionem, potest eā opponere. Hoc dicit. Sed quare dicit? Quantus diuersi: quia aliquando locum habent plures exceptiones, & non sunt diuerse, aliquādo sunt diuerse: vt si mutuas mihi decem, nec stipulatus eo tibi reddi: si me conuenias mea pecuniam, possum te repellere doli mali exceptione, & non numerate pecunie. Sunt diuerse eę eadem causa: vt. C. de non numerata pecunia. l. si ex cautione. & l. cum inter. Et ita nemo prohibetur pluribus exceptionibus vti, vt hic. Secus in pluribus actionibus: vt. ff. de tributoria. l. quod in heredem. & ff. eligere. † Sed quid in pluribus exceptionibus contrarijs? Dicit Joan. quod potest vti, nisi lex prohibeat. Et allegatur pro hoc lex, que non fuit ad rhombum: vt. ff. de inoff. testamen. l. papinianus. & ff. sed nec impuberis. Unde dico quod nemo potest prohiberi vti contra eandem personam pluribus exceptionibus, & contrarijs, nisi lex prohibeat. Et pono exemplū. si peto decē a te cōdictione indebiti. vt ff. de probatio. l. cum de indebito. in princip. Item potest poni aliud exemplum. C. de ingenuis & manu. l. penulti. nisi lex prohibeat: quia in casu inuenio contrarium esse: vt. C. qui potio. in pigno. habe. l. si possessor. Item reperitur contrarium in authen. de trientē & semisse. & ff. dudum. que est. C. de non numera. pecu. authen. contra quā propriam.

Odof.

Summarium.

3 Exceptione non videtur confiteri intentionem actoris.

NOn vtique. Hec lex dicit: † Debitor cōuentus, & exceptione vtitur, non ex ipso videtur confiteri de intentione actoris. Hoc dicit. [Utitur.] Videtur contrarium. ff. eod. l. j. & C. de probat. l. j. & ff. de probatio. l. in exceptionibus. Respondeo, qui exceptione vtitur, non confitetur de intentione aduersarij simpliciter debui, & debeo si confitetur secundum quid, debui, sed solui: & ita vtitur ea. scilicet de exceptione negatiua, vt. C. de nō numera. pecu. l. si ex cautione. Vel potest dici, & vtitur cum quis excipit non simpliciter, sed conditionaliter. Dicit reus, Tu petis decem, & ego dico me non debere, & si debeo, etc. vt hic. & ff. famil. erciscund. Lucius.

Odof.

Summarium.

1 Sententia contra vnum lata alteri non preiudicat.

MOdestinus. Hic ponitur regula, Res inter alios, etc. [Nō obest.] † scilicet regulariter: vt. C. res inter alios acta, etc. in rubro, & in nigro. Sed fallit in casibus notatis in eodem titulo. [Prescribi.] id est, excipi: & ponitur alibi. C. & contra tus

Summarium.

1 Patri agēti ex contractu filij potest obiici exceptio vt facto filij.
2 Filius patrio conditionem non facit deteriorem.

1 FIliusfamilias. In lege ista ponitur talis casus† Filiusfamilias nullius habens peculiū, et in eo seruū vendidit, et tradidit, et pretiū stipulatus est, postea apparet seruū in causa adhibitionis esse: agitur redhibitoria, et redhibitus est, et eo redhibito mortuus est: an quid si pater vult petere, repelletur doli exceptione: Certe sic. [Vendidit.] ſ. et tradidit. [Stipulatus.] ſ. ab emptore. [Redhibitus.] qz vitiosus: qz potuit fieri: vt. C. de edili. actio. l. ij. [Pecuniam.] i. pretiū. [In factū.] si erat pater huiꝰ filij talis persona, cui nō obiici atur doli exceptio. l. apud. ſ. aduersus. [Est.] Under redhibito homine, si pretiū est solutū, tenetur pater de peculio illud pretiū reddere: multo fortius si nō est solutū, pōt repelli: qz dolo facit: ꝛc. vt. ff. de superfic. l. i. ſ. de regu. iur. l. dolo. Et videbatur cōtra, quia filius est stipulatꝰ patri, videtur qz redhibendo non posset tollere actionē quesitā: † qz non pōt facere
2 filius conditionē patris deteriorē. Sed illud est verū in iam quesitis, secus in acquirendis: vt. C. de acqui. pos. l. vlti. Sed hic non erat quesitū. Quid ergo dicemus: Certe sic: Si pater vult agere, debet factū filij approbare in eo, qz filius redhibuit: ne si factum filij reprobaret, et approbaret, videtur inconuenienter: vt. ff. de admi. tuto. l. preterea redhibito homine, ꝛc. vt de alie. iudic. mu. cau. facit. Lex hoc edicto. Et notate qz factum filij debet approbare pater: vt. ff. de cōpensa. l. si cum filio.

Odof.

Summarium.

1 Replicatio de periurio non admittitur cōtra exceptionem iusiurandi.
2 Debitor iurāte non excipit creditor.

1 ADuersus. In lege ista ponit talis casus: †petebā a te decē, que in veritate debebas, negabas te debere: detuli tibi iusiurandū: iurasti te mihi non debere: volo dicere qz dolose iurasti, et ita volo te conuenire prima actione ad decē: si excipio de iure iurando, volo replicare qz dolo iurasti: nō licebit mihi hoc facere. [Dari.] ſ. ex ea parte qz debitor iurando dolose iurauit. [Quæratur.] ff. post iusiurandum delati, et prestitum.

Or Segnori, custodatis vos hic, vt tollat is plura contraria
2 argumenta, † Si debitor iurat, vt hic dicitur, non licebit creditori excipere: quia ait pretor, De qua re, ꝛc. vt. ff. de iureiur. l. ait pretor. in prin. et ſ. i. et l. ait pretor. per totā legē. et l. duobus. ſ. vlt. cum lege seq. Et hoc verū est regulariter. Fallit tamen in duobus casibus. Unus casus est, quū prestitū est iusiurandū necessarium in inopia probationis, et falsum iuratur: vt. ff. de iureiur. l. admonendi. Itē fallit in alio casu in iureiurando iudiciali: vt. ff. de reb. cre. l. ij. in fin. et l. vlti. Et est hec lex intelligenda de iureiurando delato et prestito actor. Secus si aliquis iurauit: quia tunc bene licet excipere: vt. ff. de dolo. Ille gaius. et l. qz si. et. l. seq.

Odof.

Summarium.

1 Iudiciorum concursus quando admittatur, et quando non.
2 Questiones due si mouentur quando altera preiudicet alteri.
3 Confessoria vincere quando possim.

1 FUndum. Ista lex cū lege seq. respicit illam partē rubrice de preiudicijs, et ponit talem casum. † Ponamus, tu possides fundū Titianum, quem dico meum esse, et peto a te rei vendicationē, pendente questione fundi Titiani, vel ea sopita, quin prouinciatum est, fundū Titianū meū non esse, peto a te confessoria actione seruitutē vie per fundū Sempronianum, ad fundū Titianum, nunquid poteris me repellere: Et certe sic. Sed quid econtra, primo loco conuenio confessoria actione, et peto viaz, et postea fundum. numquid obstabit exceptio. Certe non: quia hoc casu diuersa corpora petuntur, et diuerse cause sunt. quia illū vendico a te iure dominij, nō fuit recte petens, si per hanc questionē non fert ex preiudicio questionē predij Titiani. [Vtia.] proposita confessoria actione. [Sunt.] qz aliud est corpus fundi Sempronianj, aliud Titiani. [Exceptio.

2 COr Segnori, notate hic, † quum mouenē due questiones, si vna pendet ex alia, id est, si secunda non pōt esse vera, hꝫ locū alia exceptio, nec p scēam fiet preiudicū prime. Verbi gratia, pone, iste fundus Titianus, ille fundus vicinus Sempronianus, constat fundū Sempronianū esse tuū, tu possides vtrunqz: peto fundum Titianū. postea conuenio te cōfessoria, dicens qz habeo seruitutem vie per fundū Sempronianū ad fundū Titianū: hic obiicit exceptio, qz sit preiudicij prime: qz si succūberet in prima questione, id esset qz fundus Titianus esset meus. Preterea fieret preiudicium prime, qz primo ꝺꝫ cōstare fundum Titianū meum esse: sed si non apparet, quomodo pōt seruitus deberi, vt. ff. si vsusfru. pet. l. vti fru. Et ideo dicit lex, Si dico me habere idem socerum mei, cuius bona tu possides, et dico socerum me debere decē, si volo mouere questionē qz hereditatem restituas, et petere decē, hec scēa questio pendet ex prima: vt. C. de hereditatis actio. l. vt debitum. Sed quero hic, que est rō diuersitatis, si primo peto fundū, et postea seruitutem vie, obstat exceptio: sed contra, primo peto seruitutem, nō obstat illa exceptio. Ad hoc pōt dici duob⁹ modis. Uno modo sic: Uos dicetis qz ista lex fundū intelligitur sic, petq fundū rei vendicatione: finita questione quia non probant meū, fuisti absolutꝰ volo petere seruitutem vie, potero ne petere: Non, qz obstat exceptio, quia esset preiudicium prime: qz si tam prouinciatū est, fundum meū esse, quia si fundus non est meus, non potest seruitus deberi: vnde in scēa habetur prima questio, et ideo obstat exceptio.

3 † Preterea, non debeo vincere in confessoria, nisi probā fundum meum esse, cum alio non pōt constare, quū sit absolutus. Sed et cōtra, si primo loco peto viā, si succūbo in cōfessoria, possum succūbere ex illa parte qz fundus erit liber: si peto fundū, non preiudicatur questioni seruitutis: qz vtrūqz est possibile. Unde qz hic diuersa sunt corpora, et cause, non habet locū ista exceptio: quia hic non refrigeratur, alio refricatur, prima questio. Et iste intellectus est planus. Potest et alio modo intelligi: Petebam a te fundū dicens meū esse: pendente questione propietatis volo petere seruitutem vie: potero dicere: Illmus mature peto: qz primo debet cōstare, fundū tuū esse: et ideo obstat exceptio illa, ne preiudiciū questioni predij fiat. Sed si primo peto seruitutē vie, ibi de fundo Titiano non erat questio, vnde per secundā questionem condinatur prima, ala bene scēa non adinuatur per primā: vnde non habet locū illa exceptio ne fiat preiudicium per primā questionem scē, vel per secundam prime: sed primo casu bene sit preiudicium prime: vnde pendente questione prima, secunda non pōt moueri.

Odof.

Summarium.

1 Iudicio vno pendente quando possit interuenire aliud.
2 Dimidia venit partis appellatione.
3 Fructus nemo condicere potest, nisi se dominū esse probet.
4 Vendicatio rei non datur possidenti.

1 FUndi, quem. Lex ista simpliciter respicit illam partem de preiudicijs, et ponitur talis casus: † Tu possidebas fundū, et dicis ppriū esse, ego dico dimidiū meū esse, et a te vendico, pendente ista questione volo te cōuenire iudicio cōmuni dividendo: potero ne hoc facere: Certe non. Idem est verum in alio casu: Tu possides aliquem fundum, dico ego illum fundum totum meum esse pendente illa questione fundi volo fructus condicere: potero ne: Certe non: et ideo pretor debet denegare mihi cōdictionē fructuum, postq̄ de propietate mihi datur. [Partē.]
2 scilicet dimidiam: † quia appellatione partis venit dimidia: vt infra de verbo. ſignifica. l. appellatione. [Agere.] scilicet vt diuidat. [Et vtrobiq.] Ecce responsio. [Cōstet.] id est, ostēdat se dñs ſ. in totum, vel pro parte. [Iudicijs.] id est, communi diuidendo, vel fructus condicere: sed non procedit hoc, quod dicitur in hac lege primo casu, quia esset tale preiudicium, si one questiones mouentur ab eodem, si secunda pendet ex prima, prima pendente nō
3 mouetur: quia † non possum condicere fructus, nisi probem me dominum esse. Unde ex lege ista colligatis argumentum, et legem ex prestam in questione tali, vt dixi supra lege proxima: sed hec secunda pendet ex prima in primo casu: quia nunquam diuisorium iudicium dicitur habere locum antequam constet me habere partē, ideo merito obiicitur exceptio, quū per secundā fiat preiudiciū prime. Idē in scēo casu. quia secunda questio pendet ex prima. et quia non possum cōdicere fructus, nisi probem me domi-

nium esse. Unde colligatis argumentis, & legē expressam in quæstione tali, in qua cōmunes aduocati omnes cadunt, & si naturali ter succūbunt tota die, videmus in ciuitate ista, agimus contra alīū iudicio cōi diuidūdo, cōis aduocatus est ex parte actoris, talibus est ex parte rei: quid vis tu dicere cōtra istū libellū: Dicit ipe. Nescio quid dicā, nī iste reus negat rē actoris cōmunē: dicit aduocatus actoris: Ponatur istud in actis. Itē dicit aduocatus actoris, negat rem esse cōmunē, iuratur de calūnia. Dicit iudex aduocatorī: Quid videtur vobis: Rūdet aduocatus rei: facias & vultis. Judex facit litē cōtestari: tempore sententie ferende dicit aduocatus rei: Aut actor probauit rem cōmunē, aut non: Si nō probauit, absoluitur reus: q actore non probante reus est absolutē dus: vt C. de eden. l. accusare. Si probauit, nescinit quid fecit: quia ex quo reus negauit rē cōmunē, intrauit iudiciū cōmuni diuidundo: vīdebant desere illum libellū, & agere rei vendicatione, vt dicit lex expressa. ff. de exce. l. fundi: vnde preposterē agit, q statim q positum fuit in actis, nego rem petitam cōem, debuit desere illū libellū, & agere rei vendicatione per hanc legē. Unde circa istū articulū videntur obuiare. Concordabo eas cū modica diuisione: Si nego rem cōem. & tu solus possides, debes facere q dicitur in hac lege, vt. ff. si pars hered. peta. l. j. §. proinde. Sed si tu negas rez cōem, & simul possideo totum fundum, nō tū transferā me ad vendicandam partē indiuisam: † quia ex quo semel possideo: nō possum vendicare: q possidenti non datur rei vendicatio: vt Instit. de actio. §. j. Sic soluitur cōtrarium. ff. fami. ercis. l. j. in fin. & l. si id. q. in pen. Sed oppono ad legē istā, q: videt de dominio, sicut de diuisiōe in cōi diuidundo: vt. ff. de euictio. l. si mancipiū. §. j. Sed dico, non obstante lege illa, in cōi diuidūdo queritur de dominio, quū ambo possidenti vel in ea queritur de dīio, si alter possidet, & ipsum agentem cōfitetur dominum esse, secus si neget, q tunc queritur de diuisione rei, vt hic, cū suis similibus.

Odof.

4

Summarium.

1 Fideiussori competit exceptio, que competit reo.

1 OMnes exceptiones. In lege ista dicitur † q omnes exceptiones, que competunt reo, & ei fideiussori competunt reo iuncto. [Omnes exceptiones.] Rei coherentes, non persone. Verbi gratia, si fit pactū factum reo de nō petendo. C. de pactis. l. vltima. & ff. de iureiur. l. vltima. in fine. Itē si absoluitur debitor per sententiam: vt. C. eod. l. nō vtiq. Secus in exceptione persone coherenti: vt. ff. eo. l. exceptiones.

Odof.

Summarium.

1 Excipiendi modus triplex est.

1 EXceptiones. Triplex est modus excipiendi, dicit Jureconsultus in lege ista, † Aut aliquis excepit factū esse, quod fieri debuit: verbi gratia, vendicas rem aliquam: excipio, vendidisti mihi, & tradidisti, quia fecisti quod fieri oportuit: obstat exceptio. Est secūs modus excipiendi, quū quis dicit factū non esse, quod fieri non debuit: vt peto decē, que promisisti per stipulationem: tu excipis dolo me inducisse te ad promittendum. Item excipis tertio modo, vt quū dicis non est factum quod fieri debuit, quia agis inter dictū quorū bonorū: dico, non est factū quod fieri debuit, quia non agnouisti intra tēpus quo debuisti: [Et tradite.] Unde si vendicas a me rem, &c. vt. ff. de peti. & cōmu. rei vend. & tradi. per totū. [Judicate.] quia fuisti absolutus, obstat exceptio rei iudicate, vt in seq. titu. [Adali.] q: dico me dolo inductū esse, vt. ff. de doli excep. l. j. [Non date.] id est, non agente intra tempus statutum a iure. Unde si quis agat interdicto quorum bonorum, &c. l. j. Et est tempus statutum a iure: vt. C. qui admi. ad bono. pos. l. ij. & ij tuma.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio non licet tibi petere, quando locum non habeat.

1 REi maioris. Iste lex respicit illam partem rubrice de preiudicio & dicit † q interdum habet locū illa exceptio, Non ts tibi petere: quia fit preiudicium rei maioris. [Adsentiri.] Verbi gratia, Si peto rem singularem de hereditate, fit preiudiciū hereditati mouende: vt. ff. de peti. hered. l. sed & si. §. idem. & ff. fami. ercis. l. j. & iij. ff. eod. l. si post litem. Itez ponitur exemplū ff. eo. l. fundum. & l. sequen. & ad hanc concordat. ff. de in integ. resti. l. scio. & ff. de iudic. l. per minorem.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio peremptoria quid operetur.
2 Replicatio est exceptioni contraria.

1 EXceptio. In lege ista dicitur: † Exceptio peremptoria habet aliquando in totus
2 liberare reū, interdum in partē: & ita est exceptio, &c. † Sz replicatio est contraria exceptioni, &c. [Contradictio.] id est, obiectus. [Exceptio.] vt. ff. eod. l. §. j.

Odof.

Summarium.

1 Statuam in municipio ponens non potest eam repetere.

1 PAulus. † Aliquis posuit statuam in municipio, vt eius esset, si iste vult repetere, repelletur dolī mali exceptione: quia non licet repetere quod desinit esse suum. [Data.] vt. ff. de acqui. rer. domi. l. statuas.

Odo.

Summarium.

1 Filiusfamilias patri querit exceptionem iurisiurandi.
2 Filius & seruus patris & domini conditionem facere possunt meliorem.

1 FIliusfamilias. † Si filius meus deferente creditore meo iurat me patrem nō debere, queritur mihi exceptio iurisiurandi. [Jurauerit.] deferēte creditore. Idem in seruo
2 vt. ff. de iureiur. l. si seruus. † Nam filius, & seruus possunt facere cōditionem patris vel domini meliorem, non ecōtra: vt. C. de reb. cred. l. si filius. & ff. de pactis. cōtra iuris ciuilis regulas.

Odof.

De exceptione rei iudicate. Rubrica.

De exceptionibus in genere dictū est, sed quia inter exceptiones precipua est peremptoria rei iudicate, subsequēter ponit hāc titulum. Unde q dicit rubrica, De exceptione rei iudicate, subaudi videamus quando habeat locum, & quando cesset, & quos sit huius exceptionis effectus. Et hz locū eadē sunt persone, & eadē causa petendi. & idem est corpus: vt. ff. eod. l. queritur. & l. sequē. & l. & an eadē. Itē si primo actum est de eadem re inter easdem personas, & eadē cā, siue alia actio, obstat hec exceptio: vt. ff. eo. l. euidenter. Est autem effectus huius exceptionis, vt inter easdē personas noceat vt. ff. eo. l. j. & ita de exceptione rei iudicate ponitur hic.

Odof.

Summarium.

1 Judicium inter aliquos nō nocet alijs.
2 Res inter alios acta, quando ceteris preiudicet.
3 Sententia inter scriptum & legitimum non nocet legatarijs.
4 Testamento rupto quando debeantur libertates & legata.
5 Preteritio filij quando vitiet testamentum.

1 CAmres. Jurisconsultus tractaturus de exceptione rei iudicate, primo ponit regulam generalem, subsequenter probat illam regulam esse veram. Regula est, † Res inter alios iudicata alijs non preiudicat. Ex hac regula sequentur ista tria in specie: vt si testator relinquat seruo libertatē, vel animo suo legatum, siue inter heredē & legatarū fit pronūciatum testamentū irritū, vel inter legatum

gatū ꝛ heredē,l nullo officitur ei,cui libertas est relicta,vel legatū relictū.h.d.[Cum res.]i.causa.Sic.ff.de re iudi.l.j.[Iudicate.] alias iudicati.[Faciam.]vel profuit.Et hec est regula:ꝛ ex hac regula infert in specie.[Data.]i.relicta.[Ruptū.]agnatione posthum.[Irritū.]capitis diminutione.[Dicatur.]inter legatariū, ꝛ heredem idem sit inter heredē,ꝛ legatariū.[Nec.]i.nō.[Libertati.]Quin posset petere libertatē.Or Segnon,habetur in lege ista regulā,Res inter alios acta,ꝛc.Cōcordat.C.res inter alios acta. in rubro.ꝛ in nigro.C. gb.res iudic.non noc.l.fi.cū multis sim.

1 † Fallit hec regula,q:si libellū de cōmuni cā,ꝛc.vt.C.de diuer. rescrip.l.j.Item fallit in iudicibus seruitutibus predialibus: vt.ff. quēad.ser.amit.l.si per cōem fundū.Item fallit in omnibus casibus vbi fit vio ex sūia,vt in pupillaribus actionib⁹:vt.ff.de popu.actio.l.si de cadē.Itē fallit in publicis iudicijs,ꝛ in eā sibi actiōs ꝛ in alijs actionibus,quas notam de re iudicata.l.j. Item fallit vbi pluꝰ defertur alicui defensio vel petitio:vt.ff.de re iudi.l.sepe. Sed ad id,quod dicitur in fin.huius legis opponitur,ꝛ signatur

3 contrariū hic.Hic dicitur,† Si inter scriptū,ꝛ legitimū proferat sententia,q nō nocet legatarijs.Leges videntur cōtra.ff.de inof. test.l.Pomponius.§.fi ex cā.ꝛ.C.de inof.testa.l.cū duobus.Sz si testamentū rūpatur per contra tabulas,nōn debentur relicta, Iz certis personis debeant:vt.C.de bono.pos.l.j.ꝛ.ff.de lega.prestan.

4 lj.§.ꝛ.iij.Ad hoc potest dici tribus modis:Regulariter est † q si rumpitur testamentū predictis modis,q nec libertates cōpetāt, nec legata debentur.Fallit si per collusionē facta inter heredē scriptum,ꝛ legitimū ruptū est testamentū qꝛ tunc non nocet legatarijs,vel alijs,vt hic.Et ad hanc exīonē est argumentū.ff.de inof. testa.l.si petita.ꝛ.ff.de appel.l.si perlusorio.Vel pōt dici scōo modo:Si sententia fertur inter scriptū,ꝛ legitimū,ꝛ pro legitimo cōtra scriptū hēdē,si quidē pronuntiatur herede presente, nocet scriptis legatarijs,vel alijs,vt in lege cōtraria.Secus si absente herede:qꝛ tunc videtur succumbere magis q̄ sit.vnde non nocet, vt hic,ꝛ.ff.de lega.j.l.si seruus plurū.Vel pōt dici q̄ si pronuntiatur cōtra testamentū inter scriptū ꝛ legitimū,non competunt libertates,nec legata debentur,si non sunt relicta,vel repetita ab intestato,vt in lege cōtraria.Sed si adiecta est clausula,Si non valet iure testamenti,valeat iure codicillorū:intelligantur repetita.Unde licet pronuntietur contra testamentū inter heredē ꝛ legatariū,nihilominus debentur:vt.C.de fideicō.l.quanq̄.alīs non debentur: vt.ff.eo.titu.l.si veritas.ꝛ.l.si de testamēto.Sed etiā pōt dici quarto modo: † Si in testamēto nulla inseritur cā preteritionis,vt talis,que non est legibus comprobata ex cā,ipso iure non valet institutio;vñ libertates nihilominus cōpetunt,vt hic:sed si inseritur causa preteritionis,vel talis,que legibus est cōprobata.sed non inuenitur vera,tunc nō cōpetunt libertates,vt in lege cōtraria.ꝛ.ff. de inoff.testa.l.Titia.ꝛ.ff.de leg.iij.l.patronus.§.Claudius.ꝛ.ff. de liber.ꝛ posthu.l.ꝛ si repercerit.in fi. Ubi autē fertur sententia contra legatariū,istud ceteris legatarijs non dz obesse:vt.ff.de pig nor.l.si superatus.

Odof.

Summarium.

1 Filius preteritus quando rumpat testamentum.
2 Exceptio rei iudicate, est communis.

1 **Ui cum herede.** In lege presenti ponitur talis casus.† Paterfamilias habens filiū emancipatū eum preterijt extraneū instituēdo:postea quondā creditor defuncti cepit agere cōtra scriptū heredē:heres incepit excepere. Recte ageris,si tabule testamenti non essent in ea causa q̄ filius defuncti nō possit rumpere testamentū,sed qꝛ sunt in ea causa nō certe agit:qꝛ fieret preiudiciū petitioni hereditatis mouende repulso creditore,vel legatario.omisit filius petere bonorū possessionem cōtra tabulas,primus creditor repellitur,vel legatarius vult agere prima.nunqnid pōtest:Et certe sic.[Qui.] scz creditor defuncti,Vel qui,scz legatarius,egit ad fiot debitum ea actiōe,qua tenebatur defunctus.[Eius.]scz defuncti.[Filiū.]emancipatum, fiubandi.[Summotus.]fiubaudi exceptione,que sequitur.[Possit.]ſ.ꝛ ita fuit pronuntiatum.[Omittente.]id est,repudiante.Uel omittente per lapsum temporis:vt.C.qui admit.ad bonorum possessio.l.j.[Restituetur.]id est, a diuo retur vt agat contra heredē. Vel restituetur ex generali clausula,de qua dicemus.ff.eodem.l.si mater.[Cum herede.]non obstante exceptione rei iudicate, quia

2 summot⁹ fuit.[Scripsit.Unde notare breuiter,q̄ hec exceptio communis erat,ꝛ debatur indistincte:vt.ff.titulo proximo.l.si post litem.ꝛ ibi dicit vt.ff.de interrog.actio.l.ꝛ quia.§.interdum. ꝛ.ff.de actionibus ꝛ obligationibus.l.qui cum alio:ꝛ ita erat hic. Dicebat scriptus heres,filius emancipatus dicisse preteritum, adhuc est in ea etate vt possit rumpere testamētum:vnde tu recte ageres,nisi tabule testamēti in ea causa essent,ꝛc.vt.ff.de petitio. hereditā.l.sed ꝛ si.quia speratur moueri questio hereditatis,non teneor tibi respondere.Sed hodie hec exceptio non habet locum, imo hodie aliter obseruatur:vt.C.eo.l.vlt.Et secundū hoc intelligitur.ff.de inoff.testa.l.si quis libertatem.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate quando locum habeat.2.

1 **Iulianus.** In hac lege ponitur talis regula:† Exceptio rei iudicate habet locum quandocūq̄ petitur,quod fuit petitum ex eadem causa,ꝛ inter eadem personas.Et ideo si petit hereditatem,ꝛ postea res singulas,vel econtra, obstat exceptio. Hoc dicit.[Petitis.]scz primo ex hereditaria causa,ꝛ fuit absolutus possessor.[Summouebitur.]

2 ¶ † Nam ad hoc vt exceptio hec habeat locum tria sunt necessaria,eedem persone,eadem causa,eadem,co:pos:mane petatur quod retro:vt.ff.eodem.l.quam querentur.ꝛ.l.sequenti.ꝛ.l.ꝛ in eadem.in principio.ꝛ ideo si petīt primo hereditatem,ꝛ succubuit,ꝛ non appellauit,si volo petere rem singulalem,obstat exceptio:vt infra eodem.l.si quis cum.ꝛ.ff.de reg.iur.l.in totum.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate quas personas contineat.2.

1 **Rei iudicate.** In lege ista dicitur.† Obstat mihi exceptio rei iudicate pro te,si non primo petīt,ꝛ fuisti absolutus,si nō petīt procurator meus,vel tutor meus.

2 ¶ Nam rei iudicate exceptio tante videtur continere omnes personas, que possunt in iudicio deducere.[Solent.]† Unde sicut obstat mihi exceptio,ita persone alīj.si petat,vt dixi in casu. Quod est verum,si non succubuit collusione procuratoris:vt supra de dolo.l.cum a te.ultimo repetam a te.vt.ff.de dolo.l.eleganter. §.dolo.ꝛ.l.si seruus.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate obstat alia actione agenti pro eadem re.
2 Procuratorem se dicit, qui mandati actione agit.
3 Actio lite contestata mutari potest.

1 **De eadem re.** In hac lege dicitur:† Si primo petīt rem aliquam, ꝛ contrariā sūiam reportauit,ꝛ nō fuit appellatū,si de eadem re alia actiōe agit,q̄ prima,obstabit exceptio. Et de hoc ponitur in tex.[Uidetur.]scz actor.[Alia.]ff.actione. [Re.]ſ. experiat.[Ut puta.]ponit exēplū.[Promisisset.]ex eo q̄ non possidebat immobilia:vt.ff.qui satisda.cogan.l.Secundus. [Agit.]vñ obstat exceptio rei iudicate.[Non prosequitur.]scz, sed alia[.Mutata.]i.variata.Uel mutata actiōe,ſ. alia.[Experiuntur.]ff.nūc.[de eadē re.]ff.ex eadē causa.[Agere.]ſ. ꝛ tū obstabit exceptio rei iudicate. ¶ Or Segnon, hec lex satis euidenter ꝛ breuiter loquitur,sed non posuisset vnum exemplum,quod posuit hic: quia exemplum,quod posuit hic,est falsum: quia dic hic in exemplo,obstat exceptio rei iudicate.[Hoc non potest

2 esse,† quia qui agit mandati,dicit se procuratorem: qꝛ procuratori est,ꝛc.vt.ff.de procura.l.j. Qui agit negotiorum gestorum actione,dicit se negotia gerere sine mandato interueniēte:vt Justi.de obliga.que ex cōtractu nascūtur.vnde videtur alia causa petēdi.Quid ergo dicemus:Hec littera debet intelligi in quodā casu ecogitato,in quo oritur mandati,ꝛ negotiorum gestorum

actione ex eadē causa. Et quis est ille casus, audite: Mandauit tibi vt gereres negotia mea: fuisti gessisti negotia mea, et aliqua remanserunt apud te: fuisti absolutus, nō appellauit, sed in veritate remāsit, postea tu cepisti gerere negotia mea sine mandato, nec illa decem, quę apud te ex gessisti, reposuisti in gestione. Unde scitis q̄ leges ita dicunt, q̄ tunc de uoluatur in actione de negotio gesto. L. si pupilli. §. videamus. ff. l. si diuortio. ff. s. mandati. L. negotia. nunc peto decē ex eadē cā: vñ indubitanter obstabit exceptio rei iudicate inter eosdē ex eadē causa. Sed ex hac lege, in fine, colligunt grossi aduocati q̄ actio potest mutare post litē contestatā. Et pro se inducunt. ff. de noxa. lib. Lin delictis. §. si detracta. ff. Instit. de actio. §. si quis. Sed hoc est falsum: vt notatur. C. de eden do. Ledita: Sed hec lex non facit pro illis q̄ licet mutare actionē post litē cōtestatā in eadē instantia. q̄ hec lex non dicit hoc, imo si cōuenit te mandati, et succubui, et non appellaui, tam finita est instantia prima. Non obstant alie leges cōtrarie, vt notatur in dicta. L. edicta.

Summarium.

1 Actiones plures si cōpetant, super qualibet potest moueri cōtrouersia.
2 Actiones plures vno libello intendi possunt.

1 2 Singulis. In lege ista dicitur, † q̄ si cōpetunt mihi plures actiones contra te, ego super qualibet actione possum controuersiam mouere, &c. [Placuit.] † Nam possum intendere plures actiones uno libello, et sufficit vnus finis. [Difficultatem.] q̄ boni iudicis est, vt. ff. si cert. pet. L quidam. [Est.] vt. ff. e. L cum queritur. Sed et notate q̄ plures res possuz vna actione petere, et sufficit vna sententia: vt. ff. fami. erc. l. heredes. §. de plurib⁹ et sic de pluribus societatib⁹: vt. ff. pro socio. L cū duobus. §. si plures.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate quando locum habeat.
2 Usufructus est indiuidua seruitus.
3 Ancillam qui petit, an lite contestata parte petere possit.
4 Exceptio rei iudicate cui obsit.

1 Si quis cū totum. In. l. ista tractatur de exceptione rei iudicate qñ hēat locū: † et si prio petit totum et si iterato peto partē, obstat exceptio rei iudic. Et hoc ē verū no tolū i corporib⁹, imo i cōtinuatib⁹, idē est et ecōtra: vt si primo petit dimidiū fundi, postea totum, obstat exceptio in parte petita. [Totū.] sez corp⁹. [Petit]let.] s. e contrariū sententia reportasset. [Est.] vt. ff. de reg. iu. L. in toto. In ītritate, q̄ in matoꝛ summa inest minoꝛ. [In iure.] vt in vsufructu. Et dicā sic: si primo petit vsumfructū, nūc volo petere partē: nō possum, † q̄ vsufructus est seruitus indiuidua. [Exceptio.] s. rei iudicate. [Petit.] s. ante totū. [Exceptio.] sez si peto ex eadē causa: als̄ esset non iudex, &c. sez si peto ex alia cā: [petat.] s. ex eadem causa: vt. ff. eadē. l. §. vltim. [Vendicē.] s. ex eadē cā, q̄ similiter obstabit exceptio: vt. ff. de rei vend. L in rem. §. penul. et vltimo.

2 3 Si ancillam. In. §. isto dicit: † Primo loco petit ancillam, post item contestatam hec ancilla concepit, et peperit: fuisti absolutus ab ancilla, nunc peto partum: obstabit ne exceptio rei iudicate?

Et rndeo q̄ sic. et deo vbicūq; in scōa petitiōe reflectatur q̄ deductū est i prima, habet locū hec exceptio. Fallit tñ, si petit primo domū, et sic me damnō dicerē, postea dissoluta domo volo petere quedā tigna, quasi dicerē me nō dām, nō obstabit exceptio. Et idē in alijs exemplis, q̄ ponūtur in. L. eq. [Si ancillā petiero.] id est, petere volueroꝛ: vñ nō petebā, sed petere volebā. Vel ita pugnā tem, sez imo partū, q̄ erat pregnās q̄n obtuli libellū post litis contestationē. [Cōceperit.] et peperit alterū partū. [Est.] vt. ff. e. l. Julianus. [Fere.] Ideo dicit fere, q̄ in his oībus si ex eadē causa agat, obstat exceptio, als̄ nō. Vel fere dicit propter id, q̄ sequit in litera. [Diuersum.] s. nōne dicit cōtra ea. Lin principio huius legis: Rñdē, nō vt dixi ibi in casu: hoc indicit sequentia. [Sunt.] vt ff. de rei vendi. l. in rē. §. pen. et vlt. [Nō nocet.] Hoc oꝛ ita intelligi. si petā fundū, et succubui, et postea percepi tunt fructus, nō obstat exceptio: Oꝛ nōne fructus, &c. vt. ff. de rei vendic. l. fructus verū est, qui ante erat, non qui post: vt. C. de edil. edic. §. ītē sciendū. [Obiciendā.] Unde notate q̄ sicut absoluto datur exceptio rei iudicate, ita condēnabo, si solui. Et hoc dicit ille versi. petā fundū cum fructibus, tu condemnatus soluisti: restitui fundum cum fructibus: postea iterato peto fructus, potero obijcere exceptionē rei iudicate. Et in tali alio exemplo, peto a te centū, iudex condēnat te in quinquaginta, in alijs quinquaginta mihi soluisti. eis solutis peto centū, tu obijcis mihi exceptionē rei iudicate q̄ als̄ petā centū, et quinquaginta fuisti condemnatus, et absoluisti, et in quinquaginta absolutus vnde obstat exceptio rei iudicate.

Et hoc est euidētius exēplum, q̄ ponit iste. §. [Renocatur.] sez iterum retractatur. [Judicē.] vt. ff. eo. l. si de eadē. [Summouebitur.] vt. ff. eo. l. Julianus.

4 Idem erit. In. §. isto dicit: † Si primo petit debitū a debitore hereditario, et succubui, postea volo petere ab eodē hereditatē, obstat exceptio rei iudicate. Et idē ecōtra, &c. [Hereditario.] s. a iurio possessore: vt. ff. de peti. her. L regulariter. et. l. nec vllā. in fi. [Deduti.] q̄ hereditatis petitio est vniuersale iudiciū: vt. ff. si pars here. pet. L. i. Et q̄ mihi aliud est hereditas, &c. vt dicit regula iuris. [Petita.] i. tua dixi mihi tua est lata cōtra petitorē. [Summouebitur.] verbi gratia. Vendicabā omnia dia domus pro indiuiso: fuisti absolutus: postea dico q̄ est cōis, et propono familie erciscūde iudiciū: obstat exceptio, vt. ff. titulo proximo. l. fundi.

Odof.

Summarium.

1 Absolutus quando possit iterum conueniri, si incipiat possidere.
2 Exceptio rei iudicate absoluto datur, non condemnato.
3 Exceptio rei iudicate transfertur a venditore in emptorem.
4 Emptoris ura in venditorē non transeunt.

1 Si a te. In prin. huius legis dicitur: † Lepi te cōuenire petitione hereditatis, qui possidebas hereditatē mihi delatā: fuisti absolutus, vel cōdēnatus, sed in executione q̄ apparebat te nō possidere in executioni mandata non est: postea apparet te possidere, volo te cōuenire petitiōe hereditatis, poteris me repellere exceptione rei iudicate? Certe nō: q̄ ex noua possessione incipit esse noua lis. [Possideres.] s. pro herede, vel pro possessoꝛe. [Deinde.] id est, post absolutionem. [Esse.] subaudi, sed in executione apparebit te nō possidere, vel time dolo, et culpa desijsse possidere, et sic nō fuit sententia executioni mandata. [Exceptio.] s. rei iudicate. Un de notate in principio huius legis, si peto hereditatē, vel rē singulaꝛ petitione hereditatis, vel reali actione, si ego absolutus video q̄ nō possidebas, licet postea ceperis possidere, potero te cōuenire, nec poteris me repellere exceptione rei iudicate: q̄ noua lis incipit esse, vt. C. ad ex hiben. L. ij. ff. de noxa. ac. l. quoties. in fi. et. s. eo. L si rē. et. l. si quis ad exhibendū. ff. de procu. L. si post datū. Secus si fuisti absolutus, q̄ nō probauit me heredem, q̄ tunc repellor: q̄ omne ius video: in iudicio pedutisse: vt. ff. eo. l. in mater. §. eandem. et. C. de peti. her. l. si matertera. in fi.

2 Si quis fundum. In. §. isto dicitur: † Lepi te conuenire rei vendicatione pro fundo, tu putans illū fundum possidere, cū non possideres, obtulisti te liti, vel fuisti cōfessus te possidere, cū non possideres: lata fuit sententia pro me, et lata fuit sniа contra te ad restituēdū fundū: postea eundē a possidente emisti: tu obijcis quomodo post rem iudicatā emisti, nunquid poteris me repellere? Certe nō, quia datur absoluto, non autem condemnato, exceptio rei iudicate. Unde dicā, non recte excipis, quia res est iudicata lecta pro me, non pro te. [Si quis.] l. reus. [Possidere.] scum non possideret. [Defenderu.] s. rei vendicatione, vel publiciana. [Absq; eius.] Dimittatis ista verba, et accipiatis e, &c. [Judicata. Jubaudi. et hec exceptio habet dari victo, vt. ff. eo dē. L. audenter. et. s. eo dem. L. si quis cum te. §. plane. Oꝛ Segnora, habetis in presenti. §. vt dixi in casu. Sed pro Deo, quomodo potuit cōdemnari, cum nō possidebat: cum rei vendicatio detur, &c. vt. ff. de rei vend. qui petitorio. in princip. Respondeo, habet dari, si non possidens offerat se liti, quia tunc condemnatur. &c si possideat. Item habet dari, si cō fiteatur quia in iure se possidere: vt. ff. de petitio. heredi. L. is, qui. et lege sequen.

3 Julianus scribit. In presenti. §. cum lege sequenti oꝛ, q̄ † exceptio rei iudicate hꝫ a venditore in emptorē trāsferri. et ideo ii cōpetebat vēditori tēpore emptionis, et eadē cōpetit emptori. sed et ouerio no hꝫ

ab em

ab emptore transire in venditorem. Et ideo si aliquis vendit rem hereditariā, & petīt ab emptore, vincit: si cōuentovenditorē, nō opponet mihi exceptionē rei iudicate: & si forte fuerit emptor a me victus, nō erat exceptione rei iudicate contra te venditorē. [Actorno.] l. venditorio. [Retro.] l. ecōuerso. [Non debere.] Hec est que dam regula, q̄ ois iura, &c. vt. ff. de here. vel actio. ven. l. emptori. Sed si post traditionē exceptio incipit cōpetere emptori, & res redīt ad venditorē, nō cōperit ei exceptio rei iudicate. Et est ratio, ideo cōpetit emptori, quia omnia transeunt in cū: non ita econuerso, quia † iura emptoris non transeūt in venditorē: vt. j. si famil. fur. fecit. dica. l. fi. §. plane. ex quo modo redāt ab emptore in venditorem. Rūdeo. per redhibitoriā actionē: vt. ff. de actio. inclu. mut. cau. fac. l. ex hoc edicto. §. redhibere. Vel redīt, vt. ff. de rei vendic. l. si quis hac lege. & hoc ideo in genere an specie quare si hereditarium, &c. [Libi.] scz venditori. [Exceptio.] s. rei iudicate: q̄ iura emptoris nō trāferunt ad venditorem. [Ego.] s. heres. [Nō habebit.] s. exceptionem rei iudicate.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio obstat, si generalis petitio precedat, & sequatur specialis persequutio.
2 Mater, que petīt hereditatem si rursus petat, repellitur.
3 Exceptio rei iudicate quādo obstet. & nu. 7.
4 Exceptio cōpeteno venditori transit in emptorem.
5 Sententia absolutoria parit exceptionem ex omni causa.
6 Seruitus itineris differt a seruitute actus.
8 Filius patri querit exceptionem rei iudicate.
9 Sententia lata contra me nocet habenti causam a me.
10 Pactum vnius quando alij nocet.

1 **SI mater.** In prin. huius legis notate ita casum, & in sequenti videbitis quod principiū huius legis ꝫ plures intellectus: † Mater familias mortuo filio suo impubere cepit petere hereditatem filij tanq̄ sibi delatā authoritate Tertulliani Senatusco sulti: oblato libello in petitione hereditatis, & lite contestata, obiectebatur matri: O mulier, pater filij impuberis instituit eum impuberē, & me possessorē ei pupillariter substituit: vnde te excludo, q̄ expressa pupillaris excludit matrē: vt. C. de insti. & substi. l. j. Ad ter aūt impuberis replicabat de testamento mariti mei fuit ruptus agnatione posthumi, vel alio modo per posterius testamentum, in quo non substituit, vnde non vocatus, iure non potuit probare ruptū testamentū, vnde possessor fuit absolutus per sententiam, a qua non fuit appellatū. ffi postea mulieri apparuit q̄ non fuit facta substitutio, q̄na vidit testamētū, vult agere contra eā mulier: ille obiēcit illi exceptionē rei iudicate. nūquid repelletur: Certe sic de rigore iuris: q̄ mater egit nulla cā adiecta: de equitate ffi mulier restituetur ex generali clausula: vt. ff. ex quib. can. ma. l. j. vel ope replicationis: vt. ff. de insti. l. habebat. h. d. principiū huius legis. & exponetis ita literam summatim: [Ex senatusconsulto.] s. Tertuliano. [Vendicauerit.] s. indistincte nulla causa adiecta. [Substitutum.] s. quia in prosequutione cause allegauit ruptus scz agnatione posthumi. [Tabulis.] s. testamento patris impuberis. [Substitutū.] s. de rigore iuris. [Nō dubito.] s. de rigore iuris. [Ex causa.] s. de equitate, que prevalet. [Succurrendū.] s. de generali clausula, vel ope replicationis. [Egit.] s. prosecuta est. Et intelligetis bene mentē huius legis in principio, & quia ista lex
2 multum vulgariter allegatur, ad principiū legis ita oppono † Si mater petīt hereditatem, si rursus vult petere, de rigore iuris repellitur. De equitate cōtrarū probo: Aut mater egit adiecta causa dicens se heredē filij, non obstat pupillaris substitutio, q̄ ruptū erat testamentū, nulla dubitatio est, si vult agere ex alia cā, nō ꝫ ei obstare exceptio rei iudicate, vt in. §. proximo, & in. §. si quis fundū. & Leū queritur. & l. seq. Si aūt egit indistincte non adiecta causa hic aut nulla causam fuit prosequutus: & tunc omne ius suū in iudiciū videt deduxisse. Aut egit indistincte, & vna fuit prosequutus: tunc secus: vt. s. eo. l. & an eadē. & ibi dicetur. Quid ergo dicemus: O Segnori, vt videatis illud magistrale, ad quod allegatur ista lex, dicetis vt dixi, in casu. Et si obiēciatur de realibus actionibus vt. s. eod. l. & an eadem. §. actio. Rūdetur, speciale in matre: vt. ff. de petī. hered. l. sed & si lege. §. petitio. Et est ratio specialitatis in matre duplex, & q̄ mulieri licet certis casibus ius ignorare: vt. C. de iuris & facti ignor. l. vltima. & ne mulier affligatur duplici damno, scz filij amissi. & hereditatis lucrose, arg. C. de insti. & substitu. l. fin. & arg. ff. de iure dotium. l. iure succursum. Et hec est plana lectura. Unde tota vis dicimus, si quis agit reali actione, speciale in matre, per hanc legē. pōt dici & alio mō, q̄ mater egit petitorio: de reditatis, dicendo ita: Quia filius meus impubes, cui pater substituit pupillariter, si fuit ruptū agnatiōe posthumi, q̄ decessit in testatus, peto hereditatem eius tanq̄ ab intestato, non potuit probare ruptū: modo vult agere, quia non fuit facta substitutio, & huc cedit ei per Tertullianum: vnde qui agit ex alia non obstat exceptio rei iudicate, vt in realibus actionibus dictum est.

Odof.

3 **Denique.** In. §. isto. & in sequenti ponuntur duo exempli, in quib⁹ † si petīt hominē rei vendicatione tanq̄ meū ex vna cā, & succubui, si volo petere ex alia, nō obstat exceptio rei iudicate. h. d. [Petiero.] scz rei vēdicatiōe. [Ab alio.] s. Titio. [Esset.] q̄ successit Seio, erat dño illi⁹ hominis. [Exceptionē.] scz, si causa nō adiecta: ideo dicit non obstat nostra exceptio, si egit causa adiecta, vt sequitur in litera. [Exceptio.] vt. j. de libera. can. l. Aurelius. in fi. & C. de petī. here. l. hereditas. Et quia ad hoc vt obstet exceptio, hec tria sunt necessaria. vt. j. eod. l. cum queritur.

Odof.

4 **Itē Julianus.** In. §. isto dicitur: † Tu & ego successimus Titio, tu cepisti partē fundi petere a Sēpronio, & dicebas tibi tui esse rani a Sempronio ius suū, nūquid si agat contra me, obstabit exceptio rei iudicate: Certe sic, ac si lata esset inter me & te. Sz si vis me cōuenire familie erciscūde iudicio, similiter te repellā. [Et te.] vnde sicut res iudicata inter te & me mihi proficit, & tibi nocet, ita hoc casu: quia exceptio rei iudicate transit in emptorem: vt. j. eod. l. fi. ante. ff. & l. sequenti.

Odof.

5 **Eandē causaz.** In. §. isto dicitur: † Si peto a te rē ex vna causa, & succubo, si ex eadē cā peto, obstat exceptio. Eadē cā videtur esse inspecta originali petitione. Si primo peto fundum dicens meū esse ex hereditaria cā, & succubui, volo petere ex eadē causa obstat exceptio, alias non nisi forte fingatur eadem causa retro petīsse. Donamus peto hominē, succubui, qui homo defuit esse meus, q̄ erat in captiuitate hostiū, reuersus est, non videtur eadem cā petēdi. Secus si peto rē aliquā tanq̄ mei, & succumbo, & postea mihi legata est a dño, quia non obstat si ago ex alia cā. Sic patet ex premissis: Si quis petit vnā rem adiecta causa, & succubit, non obstat si agit ex alia cā, aliās secus. Sed quid si petīt rem aliquam dicens eam esse meam put ano meam ex hereditaria cā, succubui, nunc peto ex alia & volo petere, obstat ne exceptio: Certe sic. h. d. iste. §. [Petierio.] s. ex vna causa, vel indistincte. [Intelligitur.] q̄ non videtur fuisse capta: vt Insti. de patria potesta. §. ii ab hostibus. [Non facit.] scz aham cautam. [Deduxit.] Unde notate hic, Si aliquis agit, siue ex vna causa, poterit agere ex alia, nec obstat exceptio rei iudicate, siue indistincte velit agere ex veteri causa, obstat exceptio, siue ex noua causa. Nam omnis qui agit indistincte videtur omne ius suum in iudicium deduxisse. Idem in personali actione: vt. ff. de annali except. l. vlt.

Odof.

6 **Si quis iter.** In. §. isto dicitur: † Si primo loco confessoria peto iter, & succumbo, nunc peto actum, non obstat exceptio rei iudicate. [Iter.] Quid iter, & actus, vic vt. ff. de seruit. rusti. pred. l. j. q. l. qui sella. [Actum.] quia alia est seruitus: vt. ff. de seruitu. rusti. prędi. Et ad hoc est bonum simile, scz quod iter, & actus, non sint idem, vt. j. de accepti lia. l. & per uiam arandum. §. si tamen viam. [Cessare.] quia ad hoc vt hec exceptio locum habeat, tria sunt necessaria: vt. j. eod. ex. l. cum queritur. cum lege sequenti.

Odof.

7 **Hoc iure vtimur.** In. §. isto dicitur, † Sine procurator meus, alias tutor meus petīt, & fuisti absolutus, & iterum petam: & sine petīt a te, & fuisti absolutus, si iterum petam, obstat exceptio rei iudicate: quia eedem persone sunt ex parte actoris, & faciunt exceptionē locum habere, siue defensor rei absolutus. hoc dicit. [Deducit.] scz, legitime. [Deducit.] vt. ff. eo. l. nec. in.

Odof.

8 **Si quis hominē.** † Ego a filio familias petīt hominē, & ipse exierit absolutus, eundē hominē volo petere a patre, obstat exceptio rei iudicate. [Deinde.] s. post absolutionem. [Exceptio.] s. rei iudicate: quia interpretatione iuris, &c. vt. C. de impub. & aliis substi. l. vltima. & Insti. de inutil. stipu. §. ei vero.

disciplina. Et ad hoc accedit instituta. de tradit. in princ. & de his qui sui iuris. in princ. & j. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. rem.

Odofredus.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate cui prosit.
2 Sententia vincenti prodest, non victo.

1 EVidenter. Ja lege ista dicitur † q̃ petens pro rei iudicate proficit absoluto, non condemnato: quia euidenter, &c. [Est.] scilicet, sed equum est proficere absoluto. † Unde sententia
2 debet prodere vincenti, non victo. Fallit tamen in casibus: quia si plures tenentur ex eadem obligatione insolidum, & omnes condemnantur simpliciter, quilꝫ tenetur pro virili: vt. C. si plur. vna sententia. l. 3. & §. Item fallit, vt. ff. eodem. l. si quis. §. plane.

Odofredus.

Summarium.

1 Absolutus quia non possidet, potest iterum conueniri, si possidere incipiat.
2 Allegandi probatio incumbit.

1 SI rem meam. Jn lege ista dicitur: † si ego rem meam peto a te rei vendicatione, quia possideo rem, & lite contesta fuisti absolutus, quia fine dolo & culpa desijsti possidere, & postea de nouo incipis possidere, non obstat exceptio rei iudicate. [Petero.] scilicet rei vendicatione. [Probauerit.] scilicet eo ipso q̃ contrarium non probatur. Sic alibi. C. de re mil. l.
2 super seruo. † Quare dico hic, & qui allegat, incumbit probatio, vbicunꝫ dolus a iure p̃sumitur: vt. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolum. [Detam.] scilicet de nouo. [Judicare.] quia nouus hic incepit esse: vt. j. eo. l. si a te.

Odofred.

Summarium.

1 Absolutus quando pro eadem re possit iterum conueniri.

SI quis ad exhibendum. † Ego te pro re mea, quam detinebam, conuenerim actione ad exhibendum: qui a non possidebas fuisti absolutus: postea de nouo incipis possidere: incipio te conuenire: obstat ne exceptio rei iudicate: Certe nó: quia nouus hic incepit esse. [Nó possidebat.] scilicet tẽpore litis contestationis, alias possum hodie possidere: vt. C. ad exhiben. l. non ignorabit. [Est.] scilicet gratia nouæ possessionis: vt. ff. eodem. l. si a te.

Odofred.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicate quando obsit.

DUobus. Jn lege ista ponitur casus talis: † quidam obligauit rem duobus non eodem tempore, sed diuersis temporibus, demũ vosteror creditor egit cũ priore hypothecaria actione, obstat ne exceptio rei iudicate? Certe sic: quia vbicunꝫ reperitur prima quæstio, obstat exceptio rei iudicate. [Pignoratitia.] l. hypothecaria, prout sumetur adhectiue: vt. ff. ad exhi. l. ij. §. est autem. [Ille.] scilicet primus creditor, qui succubuit. [Obstabit.] scilicet rei iudicate. l. Jn iudicium. Unde si reuocat in posterius eandem quæstionem quam in primo, datur exceptio rei iudicate: vt. ff. eodem. Quum quæritur, cum lege seq. & ff. de pigno. l. si superatus. in fin. & l. si debitor.

Odofred.

Summarium.

1 Petitio generalis ad quæ referri debeat.

1 SI ex testamento. † Legatarius, cui totum argentum erat legatum, dum forte probaret legatum sibi nomine argenteæ, cepit agere cum herede, & recepit estimationem tantũ quam ti putauit legatum: miquid poterit agere pro alio? Certe sic. [Argentum. [scilicet defuncti. [Fecisset.] & ita prosequutus esset. [Eadem petiturum.] scilicet argentum, quam de mensa.

Odofredus.

Summarium.

1 Vestis argentea an veniat argenti nomine.
2 Gregem qui petit & succubuit, non auditur auctum petens iterum.
3 Gregis appellatione continentur omnia capita.
4 Fundum qui petit, non auditur si vsumfructum petat.
5 Exceptio rei iudicate competens domino competit fideiubenti pro seruo.

1 SI cum testamento. † Putabã in testamẽto Titij argentum mihi esse legatum, petij argentum ex testamento: postea apparet in codicillo legatum vestem argenteam: nunquid videtur deducta vestis in iudiciũ? Certe non. [Vestem.] scilicet argenteam, secundum quosdam. [Intelligant.] scilicet, & non potest in iudicio venisse, &c. vt. ff. de iudic. l. non potest. Quod est verum, si sub prima petitione nó possit clam dari alias secus, quia videtur in iudicium deductum: quia ea, quæ accidunt, &c. vt. ff. de edi. edi. l. ediles. §. item scendum. & ff. de petit. hered. l. si hereditatem petitam.

2 SI petiero. Jn §. isto dicitur, † si petij gregem pecudum, & succubui, & auctꝫ, vel minuto grege peto, obstat exceptio rei iudicate. Item si petij corpus, & succubui, & volo iterum petere, quia obstat exceptio. Idem si petij Stichum, &c. [Exceptionem.] quia eadem sunt personæ, eadem
3 causa, & idem corpus. † Nam appellatione gregis omnia capita continentur: vt. ff. de lega. j. l. grege legato. [Exceptionem.] scilicet si de eo corpore agam. [Petierit.] scilicet rei vendicatione. [Constat.] quia petita idem corpus.

4 SI fundum. † Ego petij a te fundum rei vendicatione, & succubui, volo petere vsumfructum, si quid in casualem, obstat exceptio: si formalem, nó obstat exceptio: quia si fuit dominus fundi, constat q̃ vsum formalem habere & non possum. Sed si petij vsumfructum, &c. Cum scilicet dicit vna litera, & ita vsufructum casualem: vt. ff. de vsufruc. l. vsusfructus. [Non potest.] quia res propria nemini seruit: vnde non potest habere vsumfructum casualem: vt. ff. de vsufr. l. qũ no strum.] Vsumfructum.] scilicet formalem. [Cepit.] quia licet possim habere & vsumfructum casualem, qui est causa proprietatis, nõ tamen vsumfructum formalem, qui est seruitus, & est separatus a dominio: vt. j. de verb. significa. l. recte.

5 SI pro seruo. † Eligo fideiussit pro seruo meo, egit de peculio nec̃ũ, & fui absolutus: si agit modo ex alia causa, cum repellam. [Judicata.] nisi essem absolutus, quia non erat aliquid in peculio: vt. ff. de pecu. l. quæsitum.

Odofredus.

Summarium.

1 Quæstio alia dicitur, si mutetur causa petendi.

1 SI cum vno. † Decessit depositarius pluribus relictis heredib⁹ cum vno herede actum est actione depositi, vel condemnatus exceptio prodest, vel nocet alijs: Certe nõ nam si actum est cũ herede ex dolo defuncti, & absolutus est, & agitur de dolo heredis, non obstat exceptio rei iudicate. [Heredũ.] j. depositarij. [Prodesit.] qi regulariter, &c. vt. ff. de re iudi. l. sepe. [Quæstio.] j. actionis. qi eadem actione agatur. [Facit.] vt. ff. eo. l. cum quæritur. [Agitur.] & ad hoc vt obsit hæc exceptio, tria sunt necessaria: vt. ff. eod. l. cum quæritur.

Odofr.

Summarium.

1 Sententia lata super vsuris non præiudicat in sorte.
2 Vsuræ veniunt in iudicijs bonæ fidei.

1 SI in iudicio. In lege ista dicitur: ſi alio quis † agendo petit vſuras, & ſuccubuit, ſi vult petere ſortem, non obſtat exceptio rei iudicatæ in ſortem, ſed ſi actum fuit de ſorte, & vult agere de vſuris, non poteſt. [Sic.] ſ. actione cõpetente in qua veniant vſuræ. [Petitionem.] quia ei non competit: q; alia res eſt ſors, & alia vſura: vnde q; aliud eſt corpus, non obſtat exceptio: vt ff. eod. l. cum quæritur. [Vſuræ.] Sed ſi lata eſt ſententia ſuper ſorte non facta mentione vſurarum, non poteſt agi ſuper vſuris: † qui in bonæfidei iudicio veniunt vſuræ, &c. vt. ff. de vſur. l. mora. §. in bonæ fidei. Secus ſi debentur vſuræ actione ſtricti iuris: vt. C. de iud. l. & ibi dicitur. Odofred.

Summarium.

1 Emens a non domino qualiter ſe tueatur.

1 SI quis rem. In lege ista ponitur talis caſus: † cum rem a non domino, poſtea verus dominus a me rem petit, & fui abſolutus, ſiue verus dominus petit a me, repellam eũ exceptione rei iudicatæ: ſiue cecidi a poſſeſſione, agam contra eũ publiciana: & ſi excipiat de dominio, replicabo de exceptione rei iudicatæ. [Petierit.] ſ. Publiciana. [Non fit.] contra quem agat. [Non fit.] Vnde notate contra regulam q; Publiciana datur, &c. vt. ff. de Publicia. l. penul. & vltima. Fallit in caſibus. Amum caſum habemus hic. Fallit in alio caſu. vt. ff. de damno infecto. l. infecti. §. non ſolum. & ff. de noxa. l. generaliter. & ff. de rei vend. l. a Titio. & ff. de excep. rei vend. & trad. l. penul. & vltima. Odofre.

Summarium.

1 Agere poteſt iterum ex cauſa. qui prius ſuccubuit.
2 Emptor quando redhibitoria agere poſſit.
3 Redhibitoria, & quanto minoris quando agi poſſit.
4 Exceptio rei iudicatæ quo caſu non obſtet.
5 Cauſa mandati alia eſt a cauſa negotiorum geſtorum.

1 SI is, qui. † Cum non eſſem heres, hereditatem a te petij, & ſuccubui. ſi crpiem heres, nõ obſtat exceptio rei iudicatæ. [Petierit.] ſ. Titio vindic. [Non ſummouebitur.] q: agit alia cauſa: vt. ff. eod. l. ſi mater. §. ſi quis fundum.

2 Est in poteſtate. Ignoriana emi a te rẽ morbo ſam, & tu poteram experiri cõtra te redhibitoria actione, vel quãto minoris: ego contra te redhibitoria, & fuiſti abſolutus per ſententiam diffinitiuam: poſtea volo agere quanto minoris, aliquid repetãs exceptione rei iudicatæ: Certe ſic erit enim in poteſtate emptoris vel vult agere redhibitoria, vel quanto minoris, & ideo ſiue agat redhibitoria, ſiue quanto minoris, videtur agere ad redhibitionem, & videtur eſſe eadem cauſa licet alia actione agatur: & ideo obſtat exceptio rei iudicatæ. [Fuerit.] inter annum: vt. C. de edil. act. l. fi. [Non fuerit.] ſ. vel potius expedit non habere, & habere. [Summouerí.] q: licet agatur alia actione, agitur tamen de eadẽ re, & ſic obſtat exceptio rei iudicatæ: vt. ff. de eadem. Ol Bagno

3 ri. in principio huius legis † redhibitoria, & quanto minoris aliquando oriuntur ex alia cauſa: & ſi actum eſt vna, poteſt agi alia, nec obſtat exceptio rei iudicatæ. Aliquando enim duæ ex eadem cauſa: & ſi actum eſt vna, non tollitur alia: vt. ff. de edil. edi. l. redhibere. §. i. c. ff. cum ſeq. Sed in caſu iſtum eodem, vt in hoc. §. quia ex eadem cauſa agoper. ff. de ædil. edi. l. ff. Idem Pomponius.

4 Si te negotijs. In. §. iſto dicitur: † rem meam poſſeſſam a Titio dũ gereres negotia mea ſine mandato meo cepiſti petere, poſtea cum ſciui hanc petitionem eſſe factam, ratã non habui. ſuccubuiſti: poſtea mãdo vt petas a Titio, obſtat ne exceptio rei iudicatæ: Certe nõ: q; alia eſt cauſa petendi. Vel ſi primo petiſti rem meam actione perſonali, ſuccubuiſti, modo petito meo nomine actiõe tali, nõ obſtat exceptio rei iudicatæ. [Obtinere.] ſ. ſine mandato. [Petierit.] ſ. rei vendicatione, & ſuccubuiſti. [Non habuero.] Vnde non valet: vt. C. de procu. l. licet. Secus ſi ratam habeo: vt. ff. de iudic. l. licet. [Mandato.] quia alia eſt cauſa negotiorum geſtorum, alia mandati: vt inſtitu. de oblig. quæ ex quaſi oblig. naſc. in principio.

5 [Actum eſt.] † non obſtat exceptio: quia alia eſt cauſa agendi in perſonam, quia petit ſibi dari: vt inſtitu. de actio. §. appellamus. Qui ægit rei vendicatione, petit quod ſuum eſt. Odofred.

Summarium.

1 Fundamento deficiente ſuperedificari non poteſt.
2 Totum qui petit, ſi partem petat, repellitur.

1 SI tecum. In lege iſta ponitur talis caſus: † tu dicebas q; domus mea ſita iuxta domum tuam debebat ſeruitutem domui tuæ altius non tollendi vſq; ad decem pedes: ſine cubui. & non appellaui: volo agere negatoria, dicens tuo mihi eſſe altius tollendi vſq; ad viginti pedes: obſtat exceptio rei iudicatæ. Idem eſt, ſi ægi primo negatoria. Idem eſt, ſi primo petij fundum, poſtea volo petere partẽ, obſtat exceptio rei iudicatæ. [Tollere.] ſcilicet non eſſe mihi ius altius tollere, & ſic competit negatoria: vt. ff. ſi ſerui. vend. l. ægi.] Obſtabit.] quia in ſecunda actione ſi aduerteret, poſſet reuocari prima ſententia, vnde obſtat exceptio vt. ff. eodem. l. Iulianus. [Habeatur.] vt. C. de rei vend. l. ſi inſtrumento

2 rem. [Petito.] ſcilicet in toto. [Eſt.] † quia qui primo petit totam, ſi poſtea petat partem, repellitur: vt. ff. eodem. l. ſi quis cum totum. in principio. Odofred.

Summarium.

1 Exceptio quæ obſtat venditori, obſtat emptori.

1 CUm de hoc. In lege iſta dicitur: † ſi ægit aliquis actione aliqua, & ſuccubuit, ſi poſtea vult agere alia actione, an eadem ſit res, an eadem cauſa petendi, debent concidere iſta, rerum idem petatur, item an eadem ſit cauſa humanitus: item an eadem ſint perſonæ: & ſi iſta concurrant, indubitanter non obſtat exceptio rei iudicatæ, etiam ſi quis agit tunc, quia dicet ſe noua inſtrumenta inuenſſe. [Reperiſſet.] quia nõ retractatur ſententia: vt. C. de re iud. l. de pacto. niſi in caſibus: vt. C. de iureiurando. Odofr.

Summarium.

1 Exceptio rei iudicatæ obſtat ſucceſſori.

1 EXceptio. In lege iſta dicitur: † aliquis petit rem rei vendicatione, & ſuccubuit, ſi alius, qui in eius locum ſucceſſit, petat, repellitur exceptione rei iudicatæ. [Expertus eſt.] ſubaudi, & ſuccubuit. Nam exceptio rei iudicatæ eſt in rem: vnde ei non obſtat tantum, qui primo egit, imo & heredi eius: vt. ff. de excep. l. ex eius. Odofred.

Summarium.

1 Sententia pro libertate contra vnum heredem non nocet cohæredibus.
2 Sententia contra authorem lata non nocet ſingulari ſucceſſori.

1 IUdicate. In lege iſta dicitur: † ſi tuo, pluribus ſunt cohæredes. vnus egit & ſuccubuit, cohæredi ipſius non obſtat exceptio. Nam ſi aliquis petit aliquem in ſeruitutem. & ſuccubuit, &c. Sed ſi forte vnus ex cohæredibus in querela moſficioſi teſtamenti egit, & ſuccubuit, & ſi alter egit, & obtinuit, hoc non officit ei quantum ad libertatem præſtandam. [Non poteſt.] ſcilicet quantum ad plenam, & ſemiplenam. Sic. ff. de appel. l. a ſententia. [Manumiſſus.] quia ſi aliquis petit primo, & vincit ſe liberũ, & poſtea inuenitur ſibi fideicommiſſaria libertas relicta, non obſtat exceptio rei iudicatæ. [Obtinuit.] ſcilicet, & alter ſuccubuit: quod poteſt eſſe, ſi pronunciatur totum teſtamentum, &c. ff. de inofficio. teſtamento. l. Papinianus. §. ſi ex cauſa. Secus ſi ex parte: vt. ff. de inoff. teſta. l. ſi in duobus.

2 Si debitor. In. §. iſto dicitur: † ſuper aliqua re, & dicebas tuam eſſe, litigaſti, & ſuccubuiſti, eandem rem mihi obligati, ſententia lata contra te, bene obſtabit mihi exceptio rei iudicatæ. [Dedit.] ſcilicet antequam de pignore litigaret. [Creditore. Secus ſi eo ſciente: vt ſupra de re iudicata.

dicata. lege sepe. [Præcesserit.] aliud secus, vt. ff. de pignoribus. Lii superatus. Odofredus.

Summarium.

1 Agere ex testamento non potest, qui succubuit in petitione hereditatis.
2 Exceptio rei iudicate quando obsit.
3 Hypothecaria differt a rei vendicatione.

1 EX sextante. In principio huius legis dicitur: † quidam, qui poterat heres esse ab intestato, inuenitur heres in ouabus vncie: de iure testamenti faciebat questionem cum quodam in asse, ocreno se ex sextante instituti: modo queritur si ab vno herede petijt dimidium, nunc petit sextantem, obstat exceptio rei iudicate. [Questionem.] quia dicebat se habere nisi solidum, vel pro semisse. [Iudicate.] ouabus rationibus: quia in toto continetur pars: vt. ff. eod. l. si quis cum. & quia eadem persone sunt, & eadē causa petendi, & idem corpus.

Latinus largus. Or: Segnori, iste. §. reputat difficultas propter ea, que recitantur extra literam: & in. §. alio ponitur quoddam thema, & ex
2 illo themate descendit quedam questio, & est talis: † quedam hereditas deferebatur Mœuio: Latius mouit questionem dicēs q̄ eius heres erat ab intestato, dū ageret questio hec, inter istos fuit tractatum: Latius quandam rem propriam ex causa translationis dedit Mœuio vt totam hereditatem restitueret: illa res inuenitur suo Mœuij obligata, obtinuit, an si Mœuius agat, obstat exceptio rei iudicate? Et certe videbatur q̄ si Latius dedit rem ex propriis bonis, licet ante esset obligata, quod ius hypothece esset sublatum: q̄ nemo rem suam potest habere obligatā, vel hypothecaria agere. Item videbatur q̄ exceptio rei iudicate, que obstat Latio, & Mœuio, qui habet causam a Latio, debeat obstare. Econtra videbatur q̄ esset alia persona debitoris, alia Mœuij, nunc agentis. Respondet Latinus Largus, si Latius rem obligatam suo tradidit Mœuio, ex quo nō inueniatur satisfactū suo, & ille accepit rem ignorans, q̄ remanet hypotheca, & ideo si agit vicinus, sic Mœuius, non obstat exceptio rei iudicate. Latinus Largus Paulo, qui fecit legem istam, salutem, & questionē eram scripsam. [Trāsigere tur.] i. transactio fieret. [Obligaverat.] s. primo obligatam. Hoc est thema. [In obligatione.] id est, pignus. [Quero.] modo formatur questio. [Exceptio.] s. rei iudicate, vel doli. [Respondit. ff. Latinus. Vel respōdi, subaudi Paulus, qui fecit legem istam, secundam quod. ff. expositum. [Exceptionem.] s. si ageret rei vendicatione: secus si hypothecaria, vt. §. dicit: & hoc cū pronunciatum est de iure petitorio, non possessorio, videtur & hec vera sint, quum agitur rei vēdicatione. Si autem hypothecaria, quid interest, an sit. [Non est.] Nam in rei vendicatione, vt. ff. de. l. si mater. §. eādem rationem. Sed in hypothecaria non sequitur, vt §. dicit. [Exceptionē.] s. cū Latinus Largus, vel Paulus, qui fecit legem istam. Et hypothecaria habet suas conditiones. s. vt duret hypotheca quandiu non est satisfactum: vt. ff. de pign. l. grege. §. i. Or: Segnori, vos notate in. §. isto † este differentiam inter
3 rei vendicationem, & hypothecariam in rei vēdicatione queritur de iure petitorio, quod est duabus rationibus: nam si pronuntiatur, &c. vt. ff. de procu. l. Pomponius. §. sed si is. Ité aliud est pronunciare rem possessoris esse, aliud est pronunciare rem petitorio non esse, vt. ff. dicit: sed in hypothecaria nō est ita q̄ ex quo pronūciatur obligata non esse, non propterea sequitur q̄ nō sit alij obligata. Sed instatur hic, quomodo si tradatur res Mœuij, cū sit primo alij obligata, durat hypotheca, cum nemo potest habere hypothecariam, &c. vt. ff. de reg. in. l. pignus. Respondeo, speciale est hic, q̄ hic ignorabat: & tolerabilis est ignorantia in facto alieno. Sic & alibi habet rem suam quis obligatam: vt. ff. de pig. act. l. cle ganter. in p. in. Itel potest ita dici. hec regula est vera: q̄ nemo potest suam rem habere obligatam, cum sua effecta est: secus si ante erat obligata, vt hic fuit. Sic si primo est hypothecata, & heres est institutus: vt. ff. ad Treb. l. debitor. Idem in alio casu, vt si primo obligauit, & postea impetrauit precario, q̄ non est sua effecta, ex quo potest auocari: vt. ff. de acquir. possess. l. non videtur. Odofredus.

Summarium.

1 Exceptione rei iudicate non repellitur, qui egerus in rem succubuit, si post agat condictione ad rem.

1 PAulus respondit. † Si quis egit actione in rē, & succubuit, si postea vult agere condictione ad rem † bi damnatus, non repellitur exceptione rei iudicate: q̄ videtur agere alia actione, vt inst. de act. §. appellamus. Sed si ageret cōdictione furtiua. Item eadem est causa cum rei vendicatione, q̄ tunc obstat exceptio: vt. ff. de cond. fur. l. i. & C. de furt. Ancille. also est in litera, non in rem. [Judicate: vt. ff. eod. l si quis heres. in fin.
Odofredus.

De diuersis & temporalibus præscriptionibus, & de accessionibus possessionum. Rubrica.

De diuersis exceptionibus in genere, & in specie habitis, rerum q̄ petenti obijcitur exceptio præscriptionis, ponit hanc rubricam de quibus inducit præscriptionis exceptio, & q̄ possessor & tutur accessione possessionū, ad est, quod iuris sit, si sequens possessor vult rei accessione primi. Et notate q̄ de prima parte rubrice agitur. §. eod. l. an vitiana. & de accessione. & ibi. Et de præscriptione vnius dici, & alijs dic vt habes notatum in folio quarto.
Odofred.

Summarium.

1 Tempora ad agendum quando vtilia, & quando continua.
2 Tempus continuum quod.
3 Tempus vtile quale.
4 Tempus quod continuum & vtile.
5 Febricitanti procuratorem non mittenti an imputetur.

1 QUia tractatus. † Quedā tempora prohibita ad agendum sunt vtilia, quedam continua: q̄ vtile est scire que requirantur, vt vtile tempus detur, agitur in hac lege, & licet sint necessaria, q̄ habeat facultatem experiendi, & q̄ habeat copiam iudicis, & reus sui fecerit copiam, vel quod exierint defensiones. Quid ergo? Alter istorum meus detineretur in vinculis, vel impedirus alia ratione, habet tamen per quem defendatur: nūquid est mihi copia agēdi? Certe sic. Idem si aliquis est in infirmitate, & potest constituere procuratorem. Idem in alio casu, qui ponitur in fine huius legis. [Habere.] Unde notate aliqua tempora
2 continua, & vtilia. [Est tempus continuum, biennium in actione de dolo. Et dicitur tempus continuum, in quo computātur dies feriati, & non feriati: vt. C. de vol. l. vlt. Item annus, &c. vt. C. de instar. l. si non conuicti. Item triennium intra quod his debet terminari, est continuum: vt. C. de iud. l. properandum. in pene. Ité biēnium, intra quod lis criminalis debet finiri, est continuum: vt. C.
3 intra qō tem. cri. quest. ter. † Tempus vtile est, vt hic dicitur: & est exemplū de tempore vtili: vt. ff. de cal. l. an prin. & l. annus. Ité tēpus statutum ad petendā bonorum possessionē, est vtile: vt. C. qui admit. ad bo. poss. poss. l. fi. & ff. quis ordo in bo. possess. fer. Lū. §. item. Et istud tēpus ad hoc vt curratur, requirit tria. s. q̄ quis possit ex
4 periri per se, vel per alium: & alia que dicuntur in hac lege. † Est tēpus continuum & vtile, vt est quadriennium, q̄ datur ad petendū in integrum restitutionem: vt. ff. de temp. in integ. rest. l. i. & q. quo a. & quod continuum, vt in eo computentur dies feriati, & nō feriati, & non sit minus spatium, &c. vt. C. de temp. in integ. rest. l. superuacuā. Item tempus appellandi: vt. ff. quan. ap. l. i. §. biduū. [Egidi.] s. per se, vel per alīū. [Reddit.] non autem qui non facit fiat copiam: vt. ff. quan. ap. l. i. §. biduum. Or: Segnori, vos notate hic, ad hoc vt tempus vtile curratur, sunt tria necessaria, vt hic dicit: si alterum de tribus cesset, non curret tempus vtile: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. fi. Or: Segnori, super hac lege quero vnum, de quo dubitat tota vie, † imputatur ne febricitanti, si procuratorem non misit ad litigandū? Videtur q̄ sic. ff. de mino. l. Papinianus. & ff. ex q. cau. ma. l. sed & si per procurem. §. i. & contra videtur q̄ nō. ff. de cast. l. fi. §. sed & si quis morbo. Or: Segnori, videtur q̄ sit differētia inter actorē & reū, si aliquis potest experiri. licet nolit venire ad agendū, experit febricitate, non ex causa si potuit constituere procuratorē, & nō fecit. Ita loquit. §. proinde. Sed si aliquis est reus, hic si per se non potuit venire, nec mittere eū, qui eū defendat, non currit ei tēpus, nec dz cogi constituere procuratorem, nisi in casibus, vt in. §. plane. & ff. de re iud. l. quæsitum. Odofred.

Summarium.

1 Condemnatus ad soluendum quantum tempus habeat.

2 Dies intercalaris quis, & quare dictus.

1 IN tempore. † Condemnatus ad solui dum, si cõuenitur persona in actione, olim spatium duorum mensium, hodie quatuor, intercalaris dies pdicitur: Certe nõ. Hoc verum in actione indicati. Idem est etiam in edictis actionibus, & in usucapione. Et idem si venditur fundus ob pactum, vt si intra diem non soluatur pretium res sit incepta. [Intercalaris.] i. bissextilis. i. dies, in quo est bissextus de quadriennio in quadriennium. Et † dicitur dies intercalaris, qi de medio tollitur, qi illud biduum pro vno die habetur: vt. ff. de minor. l. vlt. §. minorem. [Fiunt] Et in restituendo. [Vt in restituendo] & quanto minoris. [Proficiet.] Secundum quosdam. Sed Iurisconsultus statum contigit. [Contra videtur.] qi illud biduum pro vno bidno cõputatur illa ratione, qi fauorabiliores sunt res, quã actiones: vt. ff. de ver. sig. l. fauorabiliores.

Odofredus.

Summarium.

1 Præscriptio longa in quibus locum habeat.
2 Usucapio in quibus rebus locum habeat.

1 LOnge possessionis. † Præscriptio longe possessionis nõ habet locum in prædio solum, imo in seruis prædiis ascriptis. [Est.] Unde notate
2 † qd inter quosdam seruos prædia nõ ascripti, & in his habet locum usucapio: vt. C. in quib. cau. cess. long. temp. præscri. l. In seruorum. Sunt quidam ascripti prædiis, & in his habet locum præscriptio: vt. C. de agri. & cen. li. qui maiorem. Et in his potest inscribi. l. ij. C. de ser. fugit.

Odofred.

Summarium.

1 Seruus hereditarius quid possit.
2 Seruus quando & in quibus cognosci possit.

1 SI seruus hereditarius. Ya lege præsenti ponitur talis casus: † seruus, qui erat in hereditate iacente, & hic seruus hereditarius, vel hereditarius dominus, qui erat in captiuitate hostium, fit prisonarius est iudicio filii; modo quæritur quando tempus continuum cedatur. Et respondetur, si tam cedi, certum ante aditam hereditatem, vel postmodum reuerso de captiuitate hostili, satis est enim qd persona possimilione potest experiri, si non sit periculum, quæ possit experiri. [Si seruus hereditarius, &c. Dicitur seruus hereditarius, & vt. ff. de acq. poss. l. 9. iacẽs. [Eius.] scil. [Incipiet.] l. iacẽte hereditate, vel dño nõ reuerso de captiuitate. [Ego.] ad actor. Di. Secundum, habetur in lege ista, vt dixi in casu. Sed videt contra tribus rationibus. Una. ff. e. l. 1. Locus responsio illud est verũ in tempore vtili, hic in tempore cõtinuo. Vel potest dici, hic erat persona, cũ qua poterat agi, & persona, quæ poterat experiri, & vno per se, sed per alium: vt. ff. de cu. fu. bo. di. l. 3. Item hominus capti bona dantur: vt. ff. de cu. bo. dan. alis de rap. & possit retineri. l. 3. §. illud. Unde li est non possit agere ire nec, sed aliud tempus debet currere, vt. ff. e. l. Sed vt videbatur alia ratione, qi non videbatur currere hereditate iacente: vt. C. de temp. re. stit. Lex quæ. §. ad quando. ff. de minor. Luntendum. §. plane. Sed tenuo est responsio: illud hꝫ locũ in tempore vtili, hoc autem habet locum in tẽpore continuo. Sed & tertia ratione videtur contrarium, qi non qd currat tempus patente hereditate, vt. ff. de fil. fer. l. Seruus. † Sed potest dici, & bi seruus stipulatur, & ego causa potest experiri, vt in momẽtaneo possessione; tunc eodem casu continuo currit tempus, vt. C. si per vim, vel alio modo. l. Sed nec tunc stipulatur ex ea causa, ex qua potest non experiri, qd est regulariter: vt. C. de iud. l. ij. pro. non currit tẽpus ibi, alias nec, vt hic. Sed vlqs ad quod tempus durat hæc stipulatio, Et potest dici, si promissum sine scripto, tũ causa primata, tenetur intra tantum tempus, &c. vt. ff. si quis cau. fi. cum. §. annuam. Si in scripto, & in causa publica, tenetur vlqs ad duos menses: vt. C. de fideiuss. l. pe. Alij dicunt qd tenetur vlqs ad triginta annos: vt C. de const. pe. l. fi. Sed posse istam cõtentionem vlqs ad triennium, qa eius iustitia &c. vt. C. de iudic. l. properandum.

Odofred.

Summarium.

1 Successor an noceat vitium authoris.
2 Successor vsucapit quod author eius non potuit.
3 Vitium authoris quando noceat successori.

1 AT vitium. In lege ista duo dicta continentur. Primo dicitur: † si possideo rem mala fide, & sic non potes vsucapere, si illa rẽ mihi vendidisti, & tradidisti, vel donasti, vel mihi legasti, ego emptor, vel donatarius, vel legatarius possum vsucapere, si habeo bonam fidem: qa vitium authoris nõ nocet singulari successori. Secũdo dicitur, si rem aliquam alteri pignori dedisti, eãdem rem distraxisti, postea heres illam redemit illam rem, agis cõtra heredem hypothecaria actiõe, nũquid potest vti præscriptio ne contra creditorem: Certe sic, qa non possidet vt heres, sed vt emptor. Nam si tu alienasti rem aliquam, &c. [At vitium.] i. mala fides, qi sciebas rem alienam: ita est personale. [Nocet.] i. quãtũ ad vsucapionem complendam. [Nego prodesse.] si velim vti accessione. [Eius respõsa.] quo possederint. [Non potuit.] ff. propter
2 malam fidem. Unde notate † qd si author non potest vsucapere propter malam fidem, ego vsucapio, si habeo bonam fidẽ, & ideo vitium personale non singulari successori: vt. C. de pen. & comm. rei ven. l. dolus. [Animo sali.] vt. ff. eo. l. cum heres. & C. de acquir. poss. l. vitia. secundum vnam lecturam. Item seruus in vitio realis: vt infra. de vsufc. §. fructuarius. & ff. de vsufca. l. vbi leg. [Ex facto.] Iuxta pit secundum dictum. [Quamdam.] ff. de ditorum. [Eius.] debitoris. [Redemisti.] ff. bona fide possano alienauerit esse [Dicebã] ego Ulpianus. [Redemisset.] ab extraneo. [Extitisset.] qi non offeret ei ista redemptio. Unde habetis qd vitium non nocet singulari successori etiam vt in fine dicitur, &c. vt. ff. e. l. eum heres. Et est
3 hoc verum † qd vitium authoris nõ nocet singulari successori, nisi velit vti accessione sui authoris: vt. ff. de acqui. poss. l. Pomponius. §. cum quis. & ibi dixi.

Odofred.

Summarium.

1 Accessio venditoris quando prosit emptori.
2 Redhibitione quando vtatur emptor.

1 SI duobus. In principio huius legis dicitur: † aliquam rem vendidi, cui dederit possessionem: Et certe ei, cui primo vendidi. Unde est qd si rem aliquam tibi vendidi, postea emo a te, & vendo Titio, Titius poterit vti mea, & tua possessione: qi poteram vti tua, & Titius poterit vti mea. [Venderem.] qa haberet de iure esse possit. legẽ Cornelia de falsis punit: vt. ff. ad le. Cor. de fal. l. qui duobus. [Prosicit.] vt. C. de rei vend. Quotiens. & ff. de publ. l. si non vendiderim. l. primo debeam: nam possunt vti accessione tui temporis, & ipse mei tempore, vt emptor venditoris, & ita per mille manus ambulauit: vt. ff. de acquir. possess. l. Pomponius. §. quæritur.

2 Vendidi. In. §. isto ponitur talis casus: † vendidi tibi quendam seruum, & conuenit qd si ad certam diem pecuniam non soluerem, seruus esset incertus: modo quæritur vtrum possim vti accessione tui tempore, & tu mei. Respondet qd sicut venditor potest vti accessione emptoris, ita redhibitione hoc casu. [Esset.] scz tu sub pacto legis commissoriæ: vt ff. de lege commiss. l. i. & ij. [Facta.] ff. propter morbum, vel vitium. [Hunc] ff. qui venit. [Sit.] Et ad hoc accedit. ff. de acqui. possess. l. Pomponius. §. quæritur.

Odofre.

Summarium.

1 Piscari solitus in vno loco an possit alios prohibere.

1 IN quisquam. In lege ista dicitur: † si aliquis in diuerticulo solus piscatus est pluribus annis, si aliquis alius vult piscari in eodem loco eo inuito, prohiberi potest. [Prohibet.] ff. de inuito, alioquin si non solus. ff. ne quid in flu. publ. l. ij.

Odof.

Summarium.

1 Tempus quod veniat in accessione.

1 IN accessione. † Si seruus meus, quẽ possidebam, fugit a me, non solum prodest mihi, & ei, cui trado, tempus, quo fuit apud me, imo tempus, quo fuit in fuga. [In accessione.] i. concedenda a venditore emptori. Nam seruus fugitiuus possidet a domino, dum est in fuga: vt. ff. de acqui. poss. l. lege. §. per seruum. dicitur qd in rebus immobilibus cadit, & est in lege ista præscriptio

longi

longi temporis, non autem vsucapio triennij. [Possessionis.] s. longi temporis in rebus mobilibus, vbi cadit longa prescriptio, nisi, ꝛc. vt. ff. eo. l. Longe. ⁊ nisi forte causa libertatis prescribende.

Odofre.

Summarium.

1 Prescriptione quando quis repellatur.
2 Quadriennium quando currat in bonis vacantibus.

1 EXtra quatuor. In lege ista dicit † si aliqua bona vacantia successione carentia delata sunt fisco, si aliquis detulit illa bona fisco intra quadriennium, indubitater si aliquis postmodum elapso quadriennio venit fisco deferre repellitur lōgi temporis prescriptione, nisi primus delator esset prevaricator: tempus autem quadriennij non computatur ex sola opinione, sed ex veritate. Ideo si aliquis vendicat bona defuncti, ⁊ debet, ꝙ habere non potest, ꝙ testamentum est ruptum, ⁊ quadriennium com-
2 putari ex quo certum est fisco deferri. [Desinit.] Et notate † q in bonis vacantibus currit quadriennium, ex quo bona fisco sunt delata: vt hic, ⁊. C. de quadr. prescr. l. j. ij. Sed si ignorent vacantia esse, non currit quadriennium, sed vicennium: vt. j. de iu. fis. l. ij. prescriptio perimetur. Nam in publicis iudicijs, ⁊ in popularibus actionibus, idem: vt. j. de prevar. l. prevaricationis. ⁊. ff. de iuretur. Leum, qui. §. in popularibus. [Nominum.] s. cum opinantur esse vacantia, ⁊ non sunt. [Dinumerabitur.] s. ⁊ sunt vacantia. [Debuerunt.] Nam tunc vocātur succedentes ab intestato primo, ille fiscus. [Computabuntur.] subaudi, ⁊ fiscus tanquam ultimus successor vocatur: vt. j. de iure fis. l. j. §. nam bone.

Odofred.

Summarium.

1 Heres non vsucapit quod defunctus non potuit.
2 Vitium personale vniuersali nocet successori.

1 CUm heres. In lege ista tractatur de vniuersali successore. † Ecce si defunctus habet conscientiam rei alienę, licet heres habeat bonam fidem, non poterit prescribere, ⁊ ignorantia heredis non facit vt possit vsucapere, ideo quia successit in vitium defuncti. Succedit vt supra de public. l. sed si ego. §. partus. [Vitia.] id est, malam fidem. [Vitiat.] Possunt exempla. Non potuit hoc verum esse in vsucapione triennij. Item in longa prescriptione, vt subdit. [Non tuetur. Hā defunctus ex quo incepit habere ex eodem, habuit malam fidem. Et
2 ita habetis † ꝙ personale vitium obstat vniuersali successori, singulari non vt dixi ea. l. an vitium.

Odofre.

Summarium.

1 Prescriptione longa quis repellatur.

1 CRedito. † Creditor poterat excludi a possessore prescriptione triginta, vel quadraginta annorum, ille creditor vendidit, ⁊ tradidit, agit emptor: hypothecaria, numquid potest repelli prescriptione longi temporis a possessore vt creditor: Certe sic. [Ꝺ petere.] Nam prescriptio longi temporis est exceptio in rem ideo, qui in rem obstat cuilibet petenti: vt. ff. de excep. l. exceptiones.

Odofred.

Summarium.

1 Fisco quę obstet prescriptio.
2 Fiscale ius quanto tempore duret.

1 AD omnibus. In lege ista dicitur † ꝙ in fiscalibus questionibus obstat fisco prescriptio viginti annorum, preterquam in illis casibus vbi minores prescriptiones sunt statute, alias introducte, ⁊ ideo si administrauerit quis res fiscales, si quidam rationes sunt reddite, si vult fiscus illam rationem renouare, hoc potest intra viginti annos. [Est.] vt cum bona vacantia deferuntur fisco: vt. ff. eo. l. intra quatuor. vel sicut est, C. de quadri-
2 prescri. l. bene a Zenone. [Custoditur.] videtur contra, † qui ne fiscale ius durat vsq; ad quadraginta annos: vt. C. de prescript. trig. vel quadra. an. l. omnes. Ad qꝺ potest dici ꝺupliciter: ꝙ hic dicit, ibi corrigitur. Vel lex illa loquitur in illis casibus, vbi ius fiscale durat quadraginta annis, hic quando minori tempore. Sed denuo videtur contra, vt. ff. de sacrosan. eccle. l. vt inter diuinū. Ad ꝙ pōt dici ꝺupliciter. Uno modo sic. Dec lex corrigitur per legē illā, omnes. sed illa lex, oēs. tollitur per legē illā, vt inter diuinum. Vel potest dici ꝙ hic loquitur in iure publico ciuitatis, ⁊ ecclesie. Sed obstat de. l. j. ad municip. l. simile. Sed respondeo, licet sit in nullo alio magis priuilegiatus, vt in. l. simile. tamen hoc casu secus: nā libertas alibi minus est priuilegiata: vt. C. comm. de succes. l. j. §. sed quia tamen. Seruus, qui legatus est sub condītione ne, vel vt, manumittatur: vt. j. qui, ⁊ a quib. l. quoties. §. generaliter. Vel potest dici ꝙ lex illa, vt inter diuinum loquatur in quatuor casibus, in quibus est speciale. Sed hodie ⁊ lex illa correcta est per auth. habi postiam. [Expuncte,] id est, cognite: vt. j. de verb. signi. Cognoscere. §. j.

Odof.

Summarium.

1 Successor quando accessione vtatur authorita. j.
2 Describi que nequeant.

DE accessionibus. Lex ista respicit vltimā partem rubrice. Dicet et aliquis vestrum, O Iurisconsulte, detis mihi regulā, per quā agnoscā ꝙ vitia ⁊ accessio accedit alteri. Scevola aut: Non possem tibi dare regulā, quaz nō habeo: ⁊ de accessionibus nullū generale reperitur. vnde non
1 trado regulā, sed hoc dicere possum: † Si tibi possidenti rem ex contractu succedo, vel quasi cōtractu, qua mihi legas, vel pignori obligas, possum vti accessione tue possessionis. Unum scias, si tu potes me vincere in accessione, per consequens ⁊ illum, quem vincebam, iuxta regulam, si vinco vincentem te, bene debeo vincere te. Sed si aliquis est nactus possessionem alicuius rei meo nomine, sciui, ⁊ ratū habui, potero vti accessione sue possessionis: ⁊ idem in aliis casibus, qui ponuntur in lege. [Definire.] scilicet
2 propter varietatem possessionum. Et sic notate ꝙ † quedam sunt que describi non possunt iure nostro, sicut sunt illa, que non sunt conuertibilia cum suo defuncto. Sic. ff. de vsur. l. mora. ⁊. ff. de testi. Liū. §. nec verba. ⁊. ff. de impens. in reb. dota. fact. l. quod dicitur. in fin. [Equitate.] scilicet accessiones possessionum. Et hoc presumbalum est. Descendit ad speciem ex contractu, vt in empto. ⁊, ꝙ notario ex voluntate, vt in herede, ⁊ etiam legatario. [Tua.] id est, cuius tempora quo possedisti, non utetur, quia causa fuit absoluta. [Utur.] vt arg. ff. de acquir. poss. l. communis seruus. §. j. in fin. Et sic, quia potest ex pacto, vel ex lege: vt. ff. de acquir. rerum dom. l. non est nouum. [Non intuliste.] id est, non soluisse. O: Segnori, vos habetis hic † ꝙ aliquis vtitur accessione temporis sui authoris, ⁊ ex contractu, vel quasi. Et sunt multa exempla, vt dixi. Et ad hoc accedit. ff. de acquir. possess. l. Pomponius. per totam legem. Item notate regulam, si vinco vincētem te, multo fortius vinco te: vt. ff. l. creditor. Sed hec regula recipit instantiam. ff. qui pot. in pig. hab. l. Laudius. ⁊ ibi dixi. Item notate ꝙ sufficit semel voluisse. Et hoc colligitur in fine huius legis. Et ad istud facit. ff. de aqua plu. arcend. l. in diem. ⁊ ibi notant.

Odofred.

Summarium.

1 Usucapio quanto tempore perficiatur.
2 Usucapionis diem vltimum sufficit esse inchoatum.
3 Accessio possessionis quod tempus respiciat.
4 Emens a pupillo vtatur accessione sui temporis, ⁊ tutoris.
5 Emptor vtitur accessione temporis, quo possedit venditor.
6 Emptor vtitur accessione heredis ⁊ defuncti.

IN vsucapione. In principio huius legis dicitur:
1 † vsucapio triennij perficitur triennio, ⁊ sufficit vltimum diem triennij inchoatum esse, ⁊ si ad vltimū momentum non perueniatur. [Dies.] scilicet completus. [Tempus.]
2 Unde notate ꝙ † in vsucapione triennij sufficit vltimum diem triennij inchoatum esse: vt hic, ⁊. ff. de vsucap. l. idque. ⁊. ff. de manu. l. j. ⁊ j. de mune. ⁊ bono. l. ad rempublicam. nam in fine expediri, pro quo, ꝛc. vt. ff. de minor. l. denique. §. minorem. Secus in longa, que odiosa est, ⁊ ideo tractatur ibi de odio: vt. ff. de actionib. ⁊ obligat. l. vt omnibus. ⁊ fauores ampliantur: vt. ff. de lib. ⁊ posthu. Leum quidam.

5 **Accessio possessionis.** †Si tu vendidisti mihi rem non solum possum vti accessione tui temporis, imo authoris tui. Si ergo tu emisti, & ego a te emo, quo tibi possum vti, & tui authoris, & tempore eius, cui mandasti vt emeret. Sed & si seruus tuus, vel filius, nedum possum vti accessione temporis filij, vel seruiquo possedit, imo tui domini, vel patris, si possedisti ex voluntate domini vel patris, aut si habebat filium aut seruum liberâ peculij administrationem. [Permisent.] Concordat. ff. de acquirē. poss. l. Pomponius. §. cum quis. & §. preterea. [Vendidisti.] Si filius, vel seruus. Et ad hoc accedit. ff. de pignor. act. l. rem alienam. in fin. & ff. de vsufr. ea. l. i.

4 **Item dāda.** †Si emi rem a pupillo, possum vti accessione sui temporis, & tutoris, vt dicitur in furioso, & si emi rem ab eo, qui erat in possessione causa rei seruandę, & sic non possidebat, non potero vti sua accessione. [Emisti.] Si cum iuris solennitate vt vt. C. de admi. l. ex. Unde potero vsucapere. Non obstat. ff. de acquir. rer. dom. l. proinde. §. Ponitur. alia. l. vt ibi dixi. [Accedit.] Si quantum ad detinendum: vt. ff. de acquir. poss. l. possideri. in fi.

5 **He autem.** †Emptor potest vti accessione eius tēporis, quo possedit venditor. Quod nō debet intelligi simpliciter, vt inducat litera. [Accessiones.] Sic quibus dictum est. ff. ea. l. & ff. l. prox. [Non habuerit.] Unde tempus quo possedit ante venditionem ei proficit, non quod postea.

Ei, cui. Si heres vendit rem hereditariam, emptor potest vti accessione heredis, & defuncti: vt. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. sed & legatario. Odof.

Summarium.

1 Accessio sine nostro tempore nobis non prodest.

1 **Accessio.** †Si actor valet vti accessione temporis venditoris sine accessione sui temporis, non potest hoc facere. [Non potest.] Nam emptor debet vti accessione sui temporis: vt. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. accessiones. & ff. l. proxima. §. accessio. in fi. vbi dicit, sicut nec ipse ei, qui non possidet.
Odofred.

¶ De doli mali & metus exceptio &c. Rubric.

¶ De exceptionibus in genere dictum est, & in specie de quibusdam exceptionibus realibus. s. rei iudicatæ: & praescriptionis: verū & doli mali & metus exceptiones sunt in rem, vt. ff. de excep. l. exceptiones. Subsequenter ponit hunc titulum, de quo videamus quando locum habeat, & quando cessent: vt in. l. i. & ff. & ff. l. apud. §. aduersus. & de metus exceptione, de qua dicitur. ff. eo. l. apud. vnde de prima parte rubricę agitur fere per totum istum titulum: de secunda agitur in. l. apud. §. metus. & ff. §. sciendum. vel doli mali exceptione. Videamus quare fuit inuenta, &c. de quibus omnibus agitur in. l. j. huius tituli. Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio est contractus iuris ciuilis.
2 Dolus quando fiat in legibus.
3 Actio de dolo an concurrat cum exceptione doli.
4 Actio de dolo infamat.
5 Exceptio doli mali est in rem, & in personam.
6 Stipulatio sine causa non valet vt pactum.
7 Accessionem aliquando valet, & non principale.

Duo dilucidius. Iureconsultus tractaturus de dolo mali exceptione continuat serpsum dicere, videamus quare hec exceptio fuit proposita, & quis dicatur dolo facere, & aduersus quas personas obiciatur, & intra quę tempora: & ideo fuit proposita, &c. [Quo.] pro vt, ais quod, & tunc legetis, propter quod, vt subaudiatis propter hanc: vt. ff. eodē. l. apud. §. aduersus. [Exceptio.] Subaudi, & competit perpetuo: q; quę sunt annua in agendo, sunt perpetua in excipiēdo: vt. ff. e. l. pure. in fi. [Per occasionē.] Subtiliter. [Profit.] Habetis quare fuit proposita: & fuit proposita, vt dicit in littera. Et est exemplū, si dolo inducitis me vt promitterem tibi centum, pur de solennitate iuris teneor ex stipulatione, sed contra naturā esset vt tenerer, & ideo datur mihi doli exceptio. C. de inu. stip. l. dolo. Item potest notari exemplum, vt si
1 promisi centum, teneor: q; † stipulatio est contractus iuris ciuilis. ff. solu. ma. l. i. §. ex diuerso. si facio mihi pactum de non petendo, non teneor de natura: vt inst. de excep. §. quędam. [Intelligit.] Sic & ita debet probare vt. ff. de proba. l. quotiēs. §. dolū. [In contractibus.] Vt puta si dolo inducti te vt promitteres mihi centum: vt in eadem. l. dolo. [In testamentis.] vt si testator legat libertatē, &c. vt. ff. de lib. leg. l. quod mihi. Odofred.

In legibus. †Ubicunq; pero aliquid contra legis literā dicta, vt C. de agricol. & censitis l.
2 quemadmodum. † Fit etiam dolus in legibus, cum res habet in se dolum: vnde si promittis mihi aliquid, &c. vt. ff. de ver. signifi. l. si quis cum aliter. [Actio.] q; sicut ratione doli mali est proposita,
3 ita doli exceptio. † Sed quero hic, concurrime actio de dolo cum doli mali exceptione? Verbi gratia, dolo inducis me, vt promittā tibi decem, habeo exceptionem. nūquid actionem? Et videtur q; sic, vt. ff. de superfic. l. j. Item si aliquis promisit per metum, &c. vt ff. quod me. causa. l. metum. §. sed quod prętor. & ita est in metu, ita & in dolo: vt. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed quod prętor. si ita est in metu, ita & in dolo: vt. ff. quod me. cau. §. enim, qui. Econtra videtur q; sicut actio, &c. vt. ff. & de do. l. i. §. quod ait. & l. ij. in princ. Item si potest alio modo, &c. vt. ff. de dol. l. eleganter. in prin. Quid ergo dicemus? Dicunt quidam q; currit: vt. C. de dolo. l. vlt. quoniam ex eodem fonte equitatis. Vel potest dici † q; de dolo malo actio infamat: vt. ff. de dol. l. j. Exceptio non: vnde nō currit. Et ad hoc
4 est lex expressa, que videtur velle non competere exceptionem dolo mali ei, cui competit actio, & contra: vt. ff. de dol. l. vlt.

Sequitur. Ex quo Iureconsultus dixit quare fuit introducta hec exceptio, & quando locū habet, subsequenter vult ponere multos casus, in quibus locum habeat, & eos vide, &c. [Exceptionē.] De primo tractatur ab isto loco vsq; ad. §. aduersus. qui est in. l. apud. De secundo tractatur in. §. illo aduersus. [Quæritur.] vt. ff. de dolo. l. si plures. in fin. & l. seq. [Non in rem.] Ita generaliter. [In rem.] Ita quocunq; modo: vt. ff. eo. l. apud. §. de authore. & §. ex causa legari. [Actoris.] Ita habetis
5 † q; doli mali exceptio est in rem ex parte opponentis, & in personam opponentis, vt hic dicitur in textu. Sed exceptio q; metus causa est in rem ex parte vtriusq;: vt. ff. eo. l. apud. §. quod metus. & §. item sciendum. & ff. quod metus cau. l. si cum exceptione. §. in hac.

Circa primam. In. §. superiori dixit Iureconsultus q; numerande erāt causę, ex quibus opponitur hec exceptio, & quare in rem: numerat modo causas vsq; ad legem apud, & eas vide. [Videtur.] Et
6 hoc est primum exemplum. Et notate hic † q; stipulatio sine causa non valet vt pactum: vt. ff. de pac. l. iuris gentium. §. si cum illo. Et sic in stipulatione ds subesse causa tutę: alias si non subesset, valet stipulatio de rigore iuris de equitate non, q; non est ibi causa, cur repellat doli mali exceptione. Sed dic mihi, si non vendo tibi vel non loco, vel non mutuo tibi, nōne si simpliciter decem numero tibi, presumitur q; velim donare? Et certe non inter extraneas personas: q; donare est perdere, & nemo psumitur velare fuā, &c. vt. ff. de dona. l. cum mihi. in pan. Sed interdum presumitur q; sit donatio: vt. ff. man. l. si vero. & ff. de prob. l. Proculus. Sed qd erit? stipulor a te sine causa, & non subest causa, sed si nō det, vel faciat, adiicitur pena, non ago ad principale, sed ad penam doli mali ex-
7 ceptione obstante. Dicunt quidam q; non; † q; plerumq; valet accessorium, & nō principale: vt. ff. de ver. obli. l. stipulatio ista. in prin. & §. alteri. Alij dicunt q; habet locum doli exceptio, q; si possum repelli a principali, multo fortius ab accessorio. Potest dici, si stipulatio penalis contrahitur sub cōditione, q; ita dicam, si nunc veneret ex Asia, dabis decem, tunc cōditio habetur pro causa. vn de potest peti pena: vt. ff. de ver. obli. La Tullo. j. respō. [Exceptio.] ff. non numerate pecunie. l. generaliter.

Summarium.

1 Donatio mortis causa si conueniatur, an possit vti exceptione.
2 Infirmitas an excuset a pena.
3 Arbiter an possit pronunciare vltra petita.
4 Sententia pro parte ferri non debet.
5 Pupillus solutione locupletior factus si iterum petat, repellitur.
6 Petens promissam cum pena repellitur.
7 Creditor petens debitum, pignus reddere debet.
8 Heres quando a petitis repellatur.
9 Heres petens contra voluntatem defuncti petens repellitur.
10 Exceptio doli parentibus non opponitur.
11 Sugillare quid, & quid sigillare.
12 Actio quo differat ab exceptione.

Libertus

11 Libertus non excipit de dolo contra patronum.
14 Dolo clausula in stipulatione non deti abenda.
15 Dolo inductus ad promittendum repellit petẽtẽ doli exceptiõe.
16 Procuratoris dolus exceptione repellitur.
17 Dolus procuratoris regulariter non nocet domino.
18 Exceptio de dolo quando possit opponi.
19 Erectio: petens a secundo debitore quando repellat exceptiõe.
20 Maritus dotẽ petente ab heredẽ soceri, an possit de dolo excipi.
21 Dolus tutoris ⁊ curatoris nocet pupillo.
22 Exceptio metus causa est in rem ex parte vtriusq.

APud Celsum. In principio huius legis ponitur alius casus in quo hz locum doli mali exceptio. [Repelendum.] f. ⁊ hoc casu non hz locum de dolo malo, secus si esset ex arcanus: vt. ff. li. quis affirmauerit. ⁊ l. vlt.

1 Julianus scribit. In. § isto ponitur talis casus: † quidam erat eger, volebat donare consobrine cẽtũ aureos mortis causa, ꝛc. [Si quis.] Smarrtus. [Spopondisset.] ex causa mortis donationẽ. [Petere iure. ff. qũ facere potuit vt. ff. de don. inter vt. ⁊ vxo. l. q. li. q. [Cõmaluerit. ff. vel penituerit. [Posse.]ff. exceptione, qz his modis revocatur: vt. ff. si cer. pe. l. non omnis. in pan.

2 Si in arbitrium. † Ego ⁊ tu cõpromisimus in arbitrum, ⁊ promisimus stare sententiæ arbitri sub certa pena, arbiter me citauit: valetudine impeditus non venit, de rigore iuris cõmitto in penã, sed de equitate repellã aduersariũ doli mali exceptiõe. [Exceptionẽ.]vt hic notat, vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. de arb. l. sicut dicis. § si ego. ⁊ l. non ex omnibus. Et colligit hic argumentũ qz febricitãs nõ tenetur mittere procuratorem: vt. ff. de vi. priui. l. j.

3 Item queritur. Jn. § isto ponit talẽ casus: tu † in veritate debebas segetem, quam putabam tantũ qz deberes centũ, ⁊ compromisimus in arbitrum esset, putans tantũ mihi deberi centũ fui stipulatus cẽtum nomine pene arbiter potest pronunciare decernens, vel si pronunciat de centum, petã quinquaginta ⁊ si petes penã, repellã te doli exceptione: qi non videt de hoc cõpromissum. [Peti.] f. refidiani, pone quinquaginta. [Pro futurã.] Hic. §. videtur intelligere vt ff. Vnde notate hic duo, vt tollatur contrarii argumentũ, ⁊ dupto debere centũ, vbi debes mihi xl quantitatẽ, vt hic fuit, videatur actũ vt arbiter pronunciet super centũ, non super maiori quantitate. Alio distinguimus vt. ff. de arb. l. non dubitabamus. in principio. Item colligunt hic antiqui argumentũ pro suo errore, dicũt enim quod si conuenit coram iudice, ⁊ iudex condemnat te de parte, de reliqua parte videtur te absoluere, argumento huius. § ⁊ argumento. Cui aduersatur iudi. l. i. Sed hec non est bona opinio, ⁊ qi non debet sententia ferri pro parte, vt vt. ff. ex facto. ita hoc. ff. de ar. l. oti. Hec ob. § iste qz § iste pro nobis facit. nã l. j. § no potest calum qz petã segẽtia, sed ponit calum, vt dixi.

4 [illegible]

5 Si quis pupillo. Jn. § isto ponit casus, in † quo locus est exceptioni doli mali: vt si pupillo soluisti sine tutoris auctoritate, ꝛc. [Soluere it. ff. licet decem, que ei debebat. [Petentibus.] l. tutoribus. adus nomine pupilli, ne occasione tutis trahat exceptionẽ: vt. ff. quod metus causa. l. j. in pane.

6 Labeo ait. † Petã a te hominem, sudeg conditionẽ ad hominẽ restituendum, dum stipulatus a te decem nomine pene, ꝛc. [Exercere.] simil dictum cilet, ꝛc. vt ff. de transact. quã hoc.

7 Item queritur. Jn. § isto dicit: † ego mulio tibi pignori obligaui, vt cõ uenit qz soluta pecunia eos mihi redderes, postea perierunt culpa tua, quẽad si petas a me pecuniã te repellam: Certe sic. [Debere.] qz mala fides paritur dolum pretium creditori. vt. ff. eo. l. si vt certo. § mala videamus. ⁊ C. de pign. act. l. qui e tomatus.

8 Si minor. † Dauo viginti quinq; annis seruum in fraudem mihi donauit, alienauit qui cedit, nunquid si minor repetat, repellam eum: Certe sic, nisi alimenta reddat. [Factum ff. ff. vel nisi pretiosior factus est: vt. ff. de rei vend: l. si mancipium. § fi. l. eq.

9 Preterea. Hic dicit, si heres petit aliquid cõtra voluntatem testatoris, vel legatarius, repellit exceptione doli mali. vnde est qz si heres est instituus ex una vncia, ⁊ alii quinq; ex legatum, qz valet cẽtum, si petit vnciam, debet me repellere. Certe sic. Idem in substituto. [Solere.] ⁊ est ex implum. ff. de libe. leg. l. quoq; nubi. [Summouendum.] f. quando non obstabat nulla voluntas defuncti, vt dicit littera vltra repellitur: vt. C. si quis cum fil. ⁊ ca. testa. l. j.

Aduersus. Dictum est in precedentibus quare doli exceptio fuit introducta, qm dolo dicit petere, quibus de causis excipiatur: nunc intendit tractare aduersus quas personas opponatur exceptio. † Et certe non opponitur aduersus parentes. [Parentes ꝛc.] Dicuntur parentes superiores: vt. ff. de in ius voc. l. cui. §. Hinc est, si hodie Adam ⁊ Eua agerent contra quoscunq; super terram existentẽ, non possent repelli doli mali exceptione. [Patronos.] Patroni dicunt in casu lege, cuius. § patroni. [Apud.] i. contra. [Sigillet.] i. aggrauet.

11 Unde notate † qd est differentia inter sigillare, ⁊ sugillare? sigillare est occultare: sugillare est proprie aggrauare. Sic fumit ff. de in ius voc. in. l. sed ⁊ si. §. parte. Illi habent sigillet, ⁊ est vitiũ scripturis. sed pulcr littera est verior. Sed si habetur sugillet, exponitur aggrauet: qz sicut sigillum aggrauat, ita tempus exceptionẽ, que contra aliquem opponitur. [Excipiendum.] ex exceptione doli mali. [Dicatur.] f. a creditore debitoris. [Exceptionem.] Unde

12 notate † qd in aliquo est differentia inter actionem ⁊ exceptionẽ: actio infamat, vt. ff. de his qui no. infa. l. j. ⁊ ista non datur aduersus parentes, vel patronos: vt. ff. de dolo. l. iij. qz quedam fiunt actiones turpes, vt condictio furtiua: vt. ff. de act. ⁊ obl. l. cessat. ⁊ in ea dicitur vnde vi. l. neq. ⁊ l. cũ queritur. ⁊ in illo habetur doli mentio, ista aũt. ita sunt turpes. Sunt inter aduersus patronos nõ datur: vt. C. de obsequ. l. j. Exceptiones nulle infamant, sed exceptiones aliquę sunt turpes, illi fallunt cum opinionem alicuius, vt in principio huius. §. Item dico in simili exceptione, in qua patenter dolus malus non habetur, vt exceptio qz dolus metus causa, que est turpis: vt. ff. quod me. cau. l. si cum exceptione. § eũ, qui. sicut est inpia in exceptionibus, que deferuntur ex furto. vel ex iniuria: vt. ff. de furt. furti. § recte. Et exceptio, que non habet patrem de dolo mali mentionẽ, licet tacite, illa nõ aggrauat; illa obiicitur patrono, vt exceptio non nunc ate petunc. vt hic dicitur, hic patenter non obiicio de dolo. a de atrocitate facti: vt. C. de non nunc. dec. li ex cautione. [Conuenit.] puta ex contractu illius, cui successi: vt si certum pet. l. cerri conducto. § j. [Suam defuncto.] Salicet patrono: nec aliquã egit, vtio obiiciebat: secus in reuerentia alia vt. ff. de in ius vo. l. sed ⁊. in fin. ⁊ l. queritur. [Cum herede.] fuiberti. [Debere.] i. posse. [Liberti.] Et ita licet non posset libertus, heres tamẽ sic. Secus tamen econtra. Unde dicit, libertum. ꝛc. [Eius.] f. patronum. [Exhiben.] Que est ratio diuersitatis quare heres liberti potest patrono obiicere, quã nõ posset libertus obiicere cõtra patronũ, vel cõtra heredẽ patroni. Et hec est vera ratio, quicquid alii dixerint. Vos debetis scire qz ex parte patroni est fauor, qz reuerentia debet patrono: ideo dicẽdũ est, † sine agat patronus, sine eius heres, liberti me nõ potest contra aliquẽ excipere de dolo. qz fauores ampliantur, ⁊ quia viuo ⁊ mortuo debetur reuerentia, vt hic. Ex parte liberti est odium: vade odia restringuntur. Unde licet liberti tui debeat nõ tamẽ eius heres. qz fauores. ꝛc. vt. ff. de inb. ⁊ postlim. l. cum quidam. Item heres liberti non est heres: sed sicut patronus est patronus, ita heres eius. Unde sicut non potest excipere contra patronum, ita nec contra heredem eius: vt. ff. de vero. sig. l. recte. §. patronus. ⁊ ff. de iniur. l. non solum.

14 In stipulatione. † Si stipulor iudicatum solui, vel fundum tradi, vel laudari in hac stipulatione non debet promissor detrahere doli clausulam, trahit ad iniquum cõprendimur. vt. ff. de admi. t. l. vel tuta. vel quia promittit rem tradere. nõ autẽ dolum absit: quia ex doli clausula non agitur de dolo. sed ex stipulatione. [In stipulatione.] Iudicatum solui, vel fundum tradi, vel laudo stari. [Sed ex stipulatu.] Ideo continetur doli clausula. f. iudic. solui. Iudicatum. ⁊ ff. de cognit. in pr. li. si quis. cum alia stipulatione, ex laudo stari: vt. ff. de arbi. l. ita demum.

Et breue dico, vbicunq; dolus. ꝛc. vt hic dicitur. Nam vbicunq; alia actio cõpetit, cessat hec actio: vt. ff. de dolo. l. j. §. ait. ⁊ l. q. in pane.

15 In hac exceptione. Jn. presenti dicitur † si dolo inductus ad decẽ promittendũ, ⁊ agas ex promissione, ie repellã: ⁊ ita si seruum vel filium meum inducis ad promittendum. Sed quid si filius, vel seruus meus aduersus te dolum commisit, ⁊ ego ex facto eorum, nunquid obiicietur dolus mali exceptio? Et certe sic, si fu communis in re pupillari alias secus. [Acquiritur.] vnde per seruũ alicui acquiritur ex duabus causis, per seruũ in quo habemus vsumfructum, per liberũ hominẽ: vt. ff. de acquir. rer. dom. l. acquiritur. § de his. [Intendatur.]f. a parte, vel a nomine. [Exceptio.]ff. dolus mali. [Eius.]f. eorum. [Alius.] Et sicut factum filii, vel serui non nocet patri vel domino. ita ex pactis eorum non debent aliquid lucrari: vt argu. ff. rer. amotarum. ad aciendum. si.

16 Questum. † Constituo procuratorem ad agendum, iste committit dolum. nunquid obiicietur exceptio? Certe sic patentius, ne dum precero, alio iecus. ꝛc. [Excipiendum.]f. ff. de pe. he. l. rerum. alio incipit. l. nec vll. m. §. eruam.

Et futurus dolus dicitur. ff. depo. l. i. §. cum autem. cū seq. [Est.] subaudi, ꝛ libera. [Ante.] s. commissū ante litis contestationem. [Scribit.] nam factum procuratoris, ꝛc. vt. ff. de procu. l. mādato generali. alis secus: vt. ff. e. l. procurator cui. vnde hic an dolus procuratoris noceat domino. Et notate hanc regulam, ꝙ regulariter non nocet: vt. ff. si quis in iure voc. l. vnica. [Si procurator.] Fallit si aliquid peruenit ad dominum: vt. ff. de dolo. l. si ex dolo. §. i. ꝛ ff. de tribu. l. procurator. in princ. Item fallit, si habet speciale mandatum, vt si habeat liberam, ꝛ generalem admnistrationem, vel si est in rem suam constitutus, vel si post litis contestationem est cōstitutus: vt. ff. e. l. si procurator agit.

18 **Mandaui.** Jn. §. isto dicitur. † Mandaui Titio vt meo nomine stipuletur a te decē: Titius non est stipulatus, sed Seius, cui Titius mandauit nunquid poterit opponi exceptio de dolo, si ego ad decem, ꝛ dolo commisso a me ꝛ a Seio, ꝛc. Et certe sic. [Stipularetur.] s. meo nomine, ꝛ pone decem exempli causa. [Seio.] s. mādauit. [Ideo.] s. dolo. [Dolo.] Nam sicut dolus meus nocet mihi, ita dolus illius, qui habet mandatum, vt dicitur. ff. proxīmo. §.

19 **Item queritur.** Jn. §. isto dicitur: † tu eras debitor meus in decem, tota die instabam, solue, solue: tu venisti ad quendā, ꝛ dixisti ei, amice, non reducis ad memoriam ꝙ promisisti mihi decem: ꝛ tu dolo inducisti eum vt mihi promitteret. Illum incipio conuenire, ille vult excipere de dolo tuo, nunquid poterit hoc facere: quia pur eram creditor, ꝛ in veritate dicebatur, licet tu illum deceperis: certe nō debeo repelli exceptione doli mali. [Experiri.] vt. ff. de dolo. l. ij. in prin. ꝛ j. de noua. l. sicut. ꝛ ff. ad Velleia. l. quamuis. §. ij. ego.

Sed ꝛ si mulier. Jn. §. isto ponitur similis casus cum casu superioris. §. test talis casus: quedam mulier debebat mihi centum, ꝛc.

20 **Apud Julianum.** Jn. §. isto dicitur: † petit maritus dotem ab herede socri, nunquid poterit excipere, ꝛc. [Habitura.] dos reuersa ad eam. [Anci.] Videtur contra. ff. de peri. ꝛ cōmo. rei ven. l. dolus. Sed certe licet titulus dotis non sit locupletiuus, tamen dos est reuersura ad mulierem: vnde verum est ꝙ dolus non obstat, si dos non est reuersa ad dolosum: aliās secus, vt hic.

Illa etiam. Nunquid si pupillus agit ex dolo tutoris, excipietur contra eum: Certe sic, ꝛc.

21 **Que in tutore.** † Sicut dolus tutoris nocet pupillo, ita dolus curatoris, ꝛc.

De authoris. Vos habetis ꝙ de dolo proprio interdum obijcitur contra me, interdum de dolo procuratoris, interdum de dolo tutoris, nō procuratoris, nec curatoris: sed nunquid de dolo authoris obijcitur contra me, ꝙ pone vendidisti mihi rem aliquam, ꝛc. [De authoris.] i. venditoris, ꝛ ita dolus venditoris nō nocet emptori, vt hic, vbi, ꝛc. vt. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. cū quis. Et hoc adnectit. [Eum.] s. emptorem. [Oriatur.] vt est dolus. [Non oportere.] Unde notate ꝙ quedam sunt vitia realia, ꝛ ista nocent singulari successori, ꝛc. dic vt alibi notatur.

Metus causa. Hic dicitur de secunda parte rubrice, vsq; in finem: ꝛ dicitur ꝙ si per suum videtur aliqu, vicitur cum sufficeret de doli exceptio-
22 ne, ꝛc. [Possit.] Unde notate † ꝙ metus causa exceptio est in rē ex parte vtriusq, vt dixi in rubrica: ꝙ metus fit de nocte, ꝛ nō habet necessē docere, vt doceatur a quo factum sit, sed ꝙ metus sit illatus, sed dolus fit semper de die cum blanditijs, ꝛ non de nocte, vel cum rumore, ꝛ ita debet docere persona, que dolum commisit: vt. ff. de dol. l. si plures. in fi. Et hic notate cautelam de dolo sic, qi dicunt semper alia verba ante ea veniant ad fallaciam: ꝛ tunc si homo est cautus, debet claudere digitum, ꝛ dicere, hoc est, quare tanta verba dixit: si forsan dicitur ꝙ sit homo dolosus.

Odofre. dix.

Summarium.

1 Exceptio doli mali quando locum habeat.
2 Possidere tutius est, ea petere.
4 Donatarius quando excipiat de dolo contra donantem.
5 Dolus actoris mei nocet mihi.
6 Pretium non soluitur, si res redhibeatur.
7 Doli exceptione quis vti nequeat.
8 Exceptio doli proponi debet, sicut actio de dolo.

1 **Dare mihi.** In principio huius legis ponitur talis casus: † tu debeas mihi decem pure, illa decem legaui tibi sub conditione, sub monetur ne doli mali exceptio: Et certe si nō cauet de legato prestando aduenerit dic, vel cum possit deficere conditio legati, alis repellitur doli mali exceptione. Nam potius expedit legatario rē legatam retinere, ea nuda in possessionem. [Interim.] Ipendente conditione. [Conditione. Jl. legat. Quod est verum, si sum paratus cauere de legato prestando: ꝛ tunc non obstat exceptio, alias sic. vnde dicit, ita ea, ꝛc. [Adagio retinere.] alis non est in litera magis, ꝛ tunc debet subaudiri: ꝛ ita † nam cautius est alicui possidere, ea petere. Concordat. ff. de rei vend. l. is qui. ꝛ ff. de superfi. l. in prin. ꝛ melius est, ꝛc. vt. ff. de compēs. l. ideoq. Sed ad principium huius legis opponitur, si debeo mihi decē vt dixi in casu, ꝛc. Sed videtur contra, nonne dicit debitor heredi, dolo facis, ꝛc. vt. ff. eo. l. dolo. Sed certe illa regula habet locum, quum ille, qui petit, restituturus est in omni casu, sed hic demum erat restituturus existente conditione. Denuo videtur contra ratione tali: dicit lex, si debes decem pure, ꝛ eadem decem stipulor sub conditione, nō possum petere decem ex prima stipulatione, nec ex secūda: vt. ff. si certe. l. si pecuniam. Sed vos dicetis, ibi est aliud, ea hic: ibi dicit, perinde est ac si m stipulatus sub duabus contrarijs conditionibus: vt. ff. de cōdi. inde l. Julianus. Unde si volo petere ex prima, non possum, quia suspensa est per conditionem. Ex secunda non, quia non datur actio ex secunda, pendente conditione est debitū, ea cauet de legato prestādo: alis secus, vt in principio huius legis.

3 **Si cui legata.** Jn. §. isto dicitur: † cuidam fuit legatus seruitus vie, postea locus est legi Falcidie iste legatarius vendicat totam viam, ꝛc. [Via.] i. seruitus vie. [Habente.] vt. ff. ad leg. Falc. l. i. [Vendicet.] Jl. confessoria actione: vt. ff. si ser. l. ij. [Partis.] Ideo dicit partis, quia in his, que recipiūt diuisionem, detraheret quartam: sed in his, que indiuidua sunt, estimantur, ꝛ prestatur quarta pars: vt. ff. ad legē Falcid. l. i. §. si vsusfructus. [Consuluit.] Jl. consulere vult beneficio legis Falcidie. Et ita notate ꝙ permittitur alicui prospicere suo commodo: ꝛ non videtur dolo facere, quia re suo vtitur: vt. ff. eo. l. §. ij. eam.

4 **Si donaui.** Jn. §. isto dicitur, † alicui donaui aliquam rem, nec tradidi: donatarius ille edificauit in loco me sciente: mactus sum postea possessionem loci edificandi: donatarius petit rem donatam: donatarius excipit ꝙ fuit vltra legitimam modum: nunquid donatarius poterit replicare de dolo: Certe sic, ꝙ dolo fecit, cum passus fuit donatarium edificare, ꝛ quum non reddit impensas. [Sciēte.] Ex patiēte. Unde videtur facere mea voluntate: vt. ff. de pac. l. si a te. [Est.] vnde non valet: vt. C. de dona. l. sancimus. [Impensas.] ꝛ sicut per exceptionem habet ledi actio, ita exceptio per replicationem: vt infra. de replicat. per totum.

5 **Actoris.** Jn. §. isto dicitur: † si constitui aliquem actorem meum ad petenda ea, quę debentur, indubitanter dolus ipsius nocebit mihi, ꝛ ex eius dolo obijcitur contra me doli exceptio. [Actoris. Jn. institutorio, vt. ff. de inst. l. certum. [Nocet.] Intelligatur. vt. ff. eod. l. apud. §. quęritur.

6 **Si seruus.** Jn. §. isto dicitur: † si seruus tuus vendit tuo est mihi ab eo, cui permisisti vēdere, ꝛ ego redhibui seruū, qi mo: dolus erat, qi si dominus petit a me pretium, repellam eū exceptione doli mali: qi si redhibitus est hodie, non debet solui pretium. Et hoc est verū, ꝙ procurator vēdidit. Idem si vendidit negotiorum gestor. [Eandem.] s. quam dominus in procuratore. [Serena.] sine mandato. [Vendidit.] ꝙ facta redhibitione, non poterit dominus petere pretium.

7 **Si ei, qui.** Jn. §. isto dicitur: † si aliquis volebat mihi donare vltra legitimum modū, ꝛ ipse promisit creditori meo, si creditor petit ab eo, non potent obijcere doli mali exceptionem. Idem in eo, qui volebat donare mulieri, ꝛ in uxor marito dedit in dotē, nisi mulier tam ouerteret. [Acceperit.] s. ꝛ non obijcietur exceptio. [Nisi, ꝛc.] ꝙ tunc ꝛc. vt. ff. eo. l. apud. §. sed ꝛ si mulier. [Reddatur.] Et ad hoc accedit. ff. de dona. inter virum ꝛ vxo. l. ij.

Non sicut. Jn. §. isto tractatur, intra quantum tēpus doli exceptio debet opponi. Et videtur
8 † ꝙ sicut de dolo actio debet proponi, ita doli exceptio. Sed non est ita, quia licet doli actio sit biēnalis, doli exceptio perpetua est quando conuenitur, sed actoris quando experitur suo iure si agat. [Conueniatur.] Et ita doli exceptio est peremptoria. Et ex isto. §. colligetur regula, que quinq; sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum: vt hic, ꝛ. C. de except. licet. quia est in potestate actoris quando experiatur: vt. C. de prę. l. si quando. Sed si ꝛgnata lex est cōtraria, que videt velle dicere ꝙ doli exceptio rollat eodem tēpore quo actio: vt. ff. de pec. l. questitum. ꝛ ff. Sed qō dicetis, ꝙ. ff. alleg intelligi de doli replicatione, que cōsumitur actio-

nem

nem de dolo, sed ex quo non potest agi de dolo, nec de doli replicatione. Sed in exceptione contra, qi exceptio doli est perpetua: vt hic, & C. de exept. l. si pactum. Odofre.

Summarium.

1 Damnum quod quis sentit sua culpa, sibi imputatur.
2 Decimarum prestatio introducta, vt pauperes alerentur.
3 Debitor soluens creditori creditono sui liberatur.

1 SI opera. In lege ista dicitur: † si tu debebas mihi decem, & ille decem peridisti operam meam, si ille decem volo petere a te, repellis me doli mali exceptione. Idem si debes mihi decē, & soluis meo creditori, sitne in peto a te, repelles me doli exceptione. Hoc dicit. [Remouebitur. &c.] Exemplum in terminis: debes mihi decem in genere, congruo loco, & tempore offers mihi, consignas, & deponis, petit: vnde liberaris de equitate, licet non de rigore iuris: qr genus non potest perire: vt. C. si cer. pe. l. incendium. sed exceptio fit: vt. ff. de solu. l. qui decem. in princ. ubi non habebat: qr repellitur doli mali exceptione. Et aduertatur hic, qr si debes mihi decem, & soluis creditori meo, si ille decem petam a te, repellar doli exceptione: qr soluendo creditori meo gessisti negotium ipsius gessisti: vnde si non deberes, posses repetere: vt. ff. de negot. gest. l. si pecuniam. Unde ex lege ista potest colligi argumentum contra clericos. Quidam tacent, & talis opinionis. Dicūt quidam laici: ego video qr clerici baptismales ecclesie sunt laicati: vnde dicunt qr potius laiderent ad altaria, qr darent eis decimas.

2 Diceret aliquis, qualiter faceremus? Omnes laici † prestatio decimarum fuit introducta vt darentur pauperibus, & nolumus dare ecclesie baptismali, vnde tenemur obligari pauperib⁹, & eis volumus solvere. Modo si clerici ecclesie baptismales velint petere ab istis laicis decimas, dicent ipsi, nos solumus pauperibus: numquid poterunt eos repellere a doli mali exceptione? Certe sic, argumento huius legis. Et ad hoc facit. ff. de neg. gest. l. si liber homo. in fin. & ff. de pig. act. l. soluitur. § solutam. Tamen si vultis allegare pro clericis, potestis ita dicere: † si tu es creditor meus in decem, & soluo tuo creditori, liberor a te, cum interest tua tibi non solui, sed ei, vt hic. Secus si ex meus creditor in decem, & alius est tuus creditor in decem, & interest mea si soluo qr tunc nō liberor, si soluo tuo creditori: vt. ff. de neg. gest. l. si pecuniam. Sed ego sum obligatus ecclesie canaliter, & naturaliter ad soluendum decimas: sed ecclesia est obligata pauperibus naturaliter, & naturalis obligatio est inefficax: vt. ff. de solu. l. Stichum aut Amphilum. § naturaliter.

Odofre.

Summarium.

1 Debere se putans si promisit, repellit petentem doli exceptione.

1 VAlianus. In lege ista dicitur: † si existimabam me tibi obligatum ad decem, & promisi ei, cui donare volebam, si conuenior ab illo, repello illum doli mali exceptione. Idem est, si putabam me tuum debitorem, & promisi ei, cu putabas te obligatum, & non eras, qr habeo exceptionem contra eum, & potero promittere ei condicere. [Tuen.] vt hic, & ff. de nat. l. n. § cum vero. in verbo, iuris, & tibi de materia ista plenius dixi, vnde hic amplius non oco. Odofred.

Summarium.

1 Dolo facit, qui petit quod redditurus est, nisi in tribus casib⁹. 2.

1 DOlo facit. In lege ista ponitur regula, postea exemplum regule: regula est, † dolo facit, &c. Verbi gratia, Titius, cui debebas decem, instituit sibi quendam heredem, & tibi libertatem legauit, si heres petit a te decem, poteris eum repellere doli mali exceptione. [Sic.] scilicet euenit. Et est ex exemplum regule. [Ex testamento.] qr poterat dicere, &c. vt. ff. de liberal. lege. l. quod mihi. Or Segnori, habetis regulam, dolo facit, qui petit qd restituturus est. Quod intelligo si est reddituruo eidem, non alij: vt. ff. soluto in matrimo. l. si socer. § fi. Vel dolo facit, &c. subaudi, si inconuenienti vult probare de iure suo: vt. ff. ad exhibend. l. ij. § ibidem.

2 † Item dolo facit, &c. alii in tribus casibus, quia lex ponit istum ordinem, vt statim res reddatur: vt. C. loca. & condu. l. si quis conductionis titulo. & ff. de agric. & censit. l. si colonus. & in authentic. de triente & semisse. § illud. Et ista regula habet locum in petitorio secundum quosdam, vt. ff. quorum legatorum. l. ij. sed nos intelligimus in possessorio, & petitorio: vt. ff. ad Can bo. l. ij. § cause. & plenius dicam. § de reg. iur. l. in condemnatione. in fin.

Odofred.

Summarium.

1 Condictio possidentis potior est in pari causa turpitudinis. numero. 2.

1 SI procurator. In lege ista tractatur de quadam barataria quam faciunt sepe homines. † Ponamus, peto a te pecuniam, tu defendis te per procuratorem, & eorum procuratorem tuum, & petitur se vinci, si condemnetur procurator, quomodo subueniretur tibi? Hoc modo, vt si cōuenio tuum actione in factum, repelles me doli exceptione. Sed nunqmd peto
3 eam, quam dedi procuratori, repetam? Certe non: † quia in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis. [Exceptione.] Quid in procuratore, si passus est se absolvi? idem: vt. ff. de dolo. l. cum a te. In aliis autem dominus habeo actionem de dolo cōtra eum: vt. ff. de dol. l. eleganter. § si dolo. & l. si seruus. [Excepit.] Unde in pari causa turpitudinis, &c. vt. ff. ne quis eum. l. j. in fin. licet non possim accipere ab eo. &c. et. ff. de iure fisci. l. Lucius.

Odofred.

Summarium.

1 Vxor, que viro aream donauit, si vir in ea edificet, & vxor repetat, repellatur.

1 CUm vir. † Si vxor donauit insoli viro aream, in ea edificant, & postea ipsa repetit aream, repellam eā doli exceptione, nisi refundat mihi impensas. Et idem econtra. [Donatis. ff. constante matrimonio, vnde non valeat postea renocatur donatio, &c. vt. ff. de donat. inter virum & vxorem. l. si ipsorum. & certa. Et ad hoc facit. eodem. l. Paulus.

Odofred.

Summarium.

1 Dolus procuratoris an noceat domino. 2.

1 SI procurator. † Fecit procurator, numquid de dolo procuratoris excipitur contra dominum? Certe nō. [Debet subaudi, & hoc verum est, cum procurator commisit dolum ante litis contestationem, non post, aliter secus si post litem contestatam. Item secus forte si habet liberam, & generalem administrationem, &c. sic. ff. eo. l. apud. § quæritur. ij.

2 Si post litem. Dubitatis in principio huius legis, † si procurator commisit dolum ante litis contestationem, non nocet domino, sed si commisit dolum post litem cōtestatam, bene nocet domino, vt dolus tutoris pupilli, & curatoris adulti, vel ei, cuius est procurator. [Res.] id est, causa: vt. ff. de procura. l. neq. [Esse.] scilicet contra dominum.

Odofre.

Summarium.

1 Exceptione doli tutus est, qui aliqua exceptione actionem excludere potest.

1 VAi equitate. In lege ista dicitur † quia omnes, qui aliqua equitate potest excludere actionē aliqua exceptione, iste potest vti doli mali exceptione. [Potest] vt sicut est ille, cui est pactum factum de non petendo. [Est.] vt. ff. eo. l. q. § 2 generaliter. & seq. nisi reuerentia personarum aliud suadeat: vt. ff. eo. l. apud. § aduersus.

Odofred.

Summarium.

1 Liberi exheredati querelam mouere possunt.

1 **Iberis.** In lege ista dicitur: † si pater exheredat liberos, liberi possunt mouere querelã inofficiosi testamenti, & rupto testamento possunt petere hereditatem ab herede, nec poterunt repelli exceptione. [Considerandum est.] vt petenti hereditatem, detur heredibus: vt. ff. de pet. her. l. j. §. j. ff. Odofred.

Summarium.

1 Edificans in solo alieno, quod suum putabat, repetet impensas.
2 Possessor bone fidei nedum exceptionem, sed etiam actionẽ habet.

1 **Paulus.** In lege ista ponitur talis casus: † in area tua, quam putabã meam esse, bona fide edificaui, postea a me tu vendicans eam, nunquid repelli doli exceptione, nisi refundas impensas? Certe sic. [& exceptione.] Et ita notatur hic casus: alicui consulitur per exceptionem, cui non consulitur per actionem. Vnde facit ista lex
2 contra opinionem domini Martini, † q; bone fidei possessor nedum habet exceptionem, imo actionẽ, ne dominus sibi locupletetur cum aliena iactura: quod non debet esse. vt. ff. de cond. inde. l. nam natura. & q; bone fidei possessor neminem voluit obligare; qui hic est casus, vbi per retentionẽ consulitur alicui, non per actionem. Nec obst. ff. de cond. indeb. l. nam natura. quia hoc est verum vbi subuenitur alicui per actionem, & per retentionem: vt. ff. de negot. gest. l. vlt. non autem habet locum, vbi tantum alicui per retentionem subuenitur. Odofred.

Summarium.

1 Fideiussor quando repellat petentem exceptione doli.

1 **Fideiussor.** † Aliquis vendidit tibi rem, pro euictione prestitit fideiussorem, & fuit tibi condemnatus: fideiussor paratus est redimere predam, & omnia prestare, que de iure tenẽtur quando res tua eam conuenitur de euictione, te repellet? Certe ne. [Secundum.] Secus si non velit prestare omnia. secus vt. ff. de euict. l. si indemnitatem. Odofred.

Summarium.

1 Debitor furioso soluens an liberetur.

1 **Si debitor.** † Debitor furiosi fuit delegatus creditori ipsius furiosi, & quia debitor putabat eum sane mentis, nunquid si conuincatur a curatore furiosi, repelletur? Certe ne. si verba est in vtilitatem furiosi. [Defenditur. vt arg. C. de vsufr. pro emptore. l. vlt. & arg. ff. eod. l. apud. §. si quis pupillo.
Odofre.

Summarium.

1 Pater alienę filiam non tenetur ad vsuras dotis non solute.
2 Verba enunciatiua quando exceptionem indicant.
3 Emptor non cogitur ad pretium, lite de re empta pendente.
4 Conditio in institutione apposita, in legatis ceuetur repetita.

1 **Pater pro filia.** † Pater promisit dare dotẽ pro filia, & ita est pactus q; ante dotis solationem filiam suam, & seruum filie sue alere: pater erat rusticanus, promisit vsuras genero medio tempore, & interim medio tempore alit filiã, & seruos filie: modo quæritur, si cõuenitur ad totum, an vti possit doli exceptione? Certe sic. [Vtiq;.] ff. pater. [Promissione.] l. vsuras medio tempore patenti promunt soluere, vel solut. [Imo pensam. ff. pro emptibus mutuum. [Agenti genero. ff. ad dotẽ ac vsuras promissas. [Exceptio. ff. q; quicquam esset q; filiam alere, & vsuras soluere: vt. ff. de pac. dot. l. inter generum.

2 **Auus nepotibus.** In. §. isto dicitur: † pater familias habebat nepotes ex filia, fecit testamentum, & codicillum, in quibus ita dixit cuilibet nepoti nato ex filia mea centena do lego. Et, o nepotes mei, ignoscite mihi, si plura nõ relinquo, q; pater vester mihi multa mala, &c. [Obstaturam.] scilicet quia per illa verba videtur liberatio legata, sed posset agere actione ex testamento: vt. ff. eod. l. dolo. in fine.

3 **Ex quadrante.** In. §. isto ponitur talis casus: † testator duos heredes instituit ex quadrante, heres institutus a coherede emit partẽ suã, &c. [Ex quadrante.] ff. ex tribus vncijs. [Portionem.] f. aliquid certa quantitate, pone decem. [Ex Calendario.] Dicitur Calendarii propie, vt. ff. de leg. iij. l. qui filium. [Impetrant.] q; factẽdũ fuit: q; vbicunq;, &c. vt. ff. de pe. he. l. minus. alio incipit diuus.

4 **Marito.** † Pater familias filium communem, & marito cum scripsit heredem, filiam etiam natam ex alio marito heredem instituit ex legato vncie, si tamen cum eis commoraretur, & cum eis moraretur vsq; ad viem mortis. [Obstaturã.] nam hec est regula, vbicunq; relinquitur aliquid sine iure hereditario, sine iure legati, &c. si velit assequi aliquid, repellitur, vt hoc alio loco: vt. ff. de leg. l. cũ responso. & ff. de leg. ij. l. qui filiabus. in fi.
Odofredus.

¶ Quarum rerum actio non datur, & de exceptionibus. Rub.

¶ Dictum est. ff. de exceptionibus in genere, & de aliis exceptionibus, verum q; interdum quarundam rerũ non datur actio, ideo ponit hunc titulum: & q; plerunq; obijcitur exceptio iurisiurandi, ideo ponit eam de ea. Et notate q; de prima parte rubrice tractatur. f. eod. l. ij. §. que omnia. & f. eo. l. vlc. §. j. De secunda parte rubrice tractatur principaliter in principio huius tituli.
Odofredus.

Summarium.

1 Iusiurandum obtinet vicem rei iudicate. 2.
3 Pupillo iusiurandum deferenti an obsit exceptio.
4 Iurans pro se tantum, sibi tantum parit exceptionem.
5 Dominus seruum, in manumittendo, qui sua negotia gessit, potest a libero facto stipulari que sibi debet de negotiis gestis.
6 Liberto imposita a patrono causa onerande libertatis peti non possunt.
7 Vendens in alea non tenetur de euictione.

1 **Iusiurandum.** † Si peto a te decem, & tu negas te debere, & ego defero tibi iusiurandum, & iurasse non debere, habes exceptionem, vt haberes, si esses absolutus per sententiam diffinitiuam: q; iusiurandum obtinet vicem rei iudicate. [Fecerit. f. impropne. Et sic supple, vt. C. de fide com. l. Questionem. Et sic non obstat. C. ne quis in sua cau. &c. l. j. Vel illud in contentioso iudicio, hic in voluntario: vt arg. ff. de adopt. l. ij. & facit. ff. de fide com. l. j. [Iusiurandum. Vnde habet exceptionem, vt. ff. de iure
2 reiur. l. ait pretor. in princ. [Est.] † q; iusiurandum obtinet vicem rei iudicate in quibusdam: q; sicut datur exceptio, ita & actio: vt. ff. de re iud. l. actorum. sed in aliquibus est minor authoritatis, &c. iusiurandum, vt alio notaui. ff. de iureiurando. l. ij. & hoc dic vt ibi dixi.

3 **Si pupillus.** † Pupillus detulit iusiurandum, nunquid obstabit ei exceptio? Certe non, nisi tutor: & aut hoc detulerit. [Exceptio.] scilicet iurisdictionis. Et ad hoc concordat. ff. de iureiurando. l. iusiurandum. §. j. Et facit. ff. de pactis. l. contra non ciuile. in princi. [In iudicio.] idem si extraneus: vt. ff. de iureiurando. l. tutor. & arg. ff. de admi. tuto. l. quoties. §. nec vtiq;. & argumen. ff. ad Macedo. l. idem. §. fideiussores. [Si pereat fundi, &c.] Petebam a te fundum, tu negabas meũ, & esse alterius, &c.

4 **Si fideiussor.** † A creditore tuo conueniebar fideiussore tuo, creditor detulit iusiurandum fideiussori, nunquid prodest debitori, si iurat de sua persona, non prodest: secus si iurat de toto contractu suo. [Si vero in rem. ff. non esse pecuniam numeratam, vel solutam fuisse, cum sic ei deferretur. [Exceptio.] quoq;. Et ad hoc concordat. ff. de iureiurando. l. vlt. & l. duobus. §. j. Secus si pactum sit fideiussori, que datur demum, nec prodest, si hoc agatur: vt. ff. de pactis. l. fideiussoris. & l. videlicet. Sed quid in dubio? Respondeo, de toto iurasse videtur: vt. ff. de iureiurando. l. iusiurandum. circa princ. cum locum solutionis obtineat. vt in pradicto. l. duobus.

5 **Si manumisero.** † Seruus meus negotia mea gessit cum manumittebam, post manumissionem fui stipulatus quicquid ob eam rem cũ mihi dare oportet: si agam ex stipulatu, nunquid obijciet exceptionem? Certe non.

Que

Que onerande. De vltima parte rubrice in principio huius legis principaliter est tractaturus. De primo agitur in hoc. §. sic quasi rerum
6 actio non detur: ⁊ quia superiori. §. ult dictum, † si promittit libertus patrono, ⁊c. ponitur in hoc. §. que onerande libertatis causa promissa esse dicatur. [Non possum.] scilicet iure: ⁊ ita quarum rerum actio non datur. Vel non possum. scilicet quantum ad effectum: ⁊ ita non obstat exceptio. Unde notate hic q̃ si patronus imponit liberto operas in ipsa manumissione vel stipulatur ab eo, si causa onerande libertatis, obstat exceptio, als non libertatis causa onerande imponit, si intendat exigere: vt. ff. de oper. lib. l. si ita. ⁊ l. ff. panus. ⁊ quod habetis in seq. §. vsq; in finem legis.

7 **Si in alea.** Notate exemplum hoc modo, † ecce si vendo tibi rem aliquam in alea, post vendo tibi taxillo in alea, vetrendo tibi aliquid, q̃ ludus alee est prohibitus, si illud a te euincatur, non habes aduersus me actionem de euictione: quia omnis eventus videtur ad te pertinere. Item in lusoribus tota die videmus q̃ luso: perdit totam pecuniam: peredita pecunia dicit, proiice ad istam cappam, vel ad libros istos estimantur libri centum, vel cappa: si tu vincas, habebis centum, vel dabis mihi libros. si euincantur libri vel cappa in alea, hic emptor non habet regressum contra venditorem de euictione: q̃ hoc videtur agi vt futurus euictus pertineat ad eum: vt ⁊ alibi supra de contrah. emp. l. hec venditio. ita hoc casu. Et q̃ hoc videtur agi, ⁊ q̃ ludus alee est prohibitus, ideo non tenetur venditor emptori de euictione, licet regulariter teneatur: vt. ff. de act. em. l. ex empto, in pun. ⁊ C. de euic. l. non dubitatur. Sed hoc hodie in lusu alee videtur agi inter vtrumq; vt non teneat venditor emptori de euictione: sic nec in donatione: vt. C. de dona. l. quoniam. ⁊ C. de iureiur. l. ff. sic etiam non tenetur de euictione venditor emptori, si nominatim conuenit, licet teneatur ad partium: vt. ff. de act. empt. Lex empto. §. qui autem. Et sic intelligere vno modo. ff. de pac. l. in emptionibus. Et hic. §. respicit illam partem rubrice, quarum rerum actio non datur.

Si seruus. [Promittit.] i. promittere cœperit. [absente] nomisso.] s. vt promitteret. [Si eam petat.] Assignat infra rationem. [Et partio eius: vt. ff. de act. emp. l. ex empto. §. vlti. Item alia ratio, q̃ ratione promisse pecunie peruenit ad libertatem: vt. C. an ser. ex suo fac. l. promisse. Item si recidit promissionem patrono. ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. seruus pactionis. [Ei.] vt. ff. l. proxima. §. que onerande.

Odofredus.

De litigioso. Rubrica.

Quia non solum ex predictis causis descendit exceptio iuris iurandi, ⁊ doli mali, sino ex re litigiosa, ideo ponit de litigiosis, id est, de exceptione, que datur ex eo, q̃ res est litigiosa. Vel de litigiosis, hoc est, quando res dicatur litigiosa, ⁊ cui obstet exceptio, ⁊ cui non, videamus. Odofredus.

De actionibus ⁊ obligationibus. Rubrica.

In superioribus dictum est de exceptionibus in genere, ⁊ in specie: verum quia actionibus obiciuntur exceptiones, ponitur rubrica de exceptionibus: ⁊ quia obligationes sunt matres actionum, aduertitur de obligationibus. Unde de actionibus, finitis dicendi, videamus quid sit actio, ⁊c. vt. ff. eod. l. mihi. ⁊ instit. de actio. in princ. Et que sunt diuisiones actionum, dicetur. ff. eod. l. actionum. ⁊ l. actionis verbo. Et quia obligationes sunt matres actionum. vt. ff. de procu. l. licet. videamus de eis. Quid sit obligatio, ⁊ qualiter diuidatur. Et obligatio est ⁊c. vt instit. de obli. in princ. Et diuiditur, quia alia naturalis, alia ciuilis: vt. ff. eo. l. ex cõsensu. Item obligatio est. ⁊c. vt. ff. eod. l. si. in princ. Item quia obligationes, ⁊c. Et interdum sub conditione: vt. ff. eod. l. obligationes. Et tractatur de secunda parte rubrice in. ff. ff. tit. ⁊. iij.

Odofredus.

Summarium.

1 Obligationes vnde oriantur.
2 Dominus quando negaliter teneatur ex facto serui.
3 Mutuum quo differat a commodo.
4 Fideiussor omni obligationi accedere potest.

1 **Obligationes.** In lege ista in fini principio dicitur † q̃ obligationes aut oriuntur ex maleficio vel quasi: aut ex contractu vel quasi: aut proprio iure constituunt, id est, descendunt ex variis figuris causarum. Hoc dicit. [Nascuntur.] vt empto vt. ff. eo. ex consensu. Ex quasi contractu, vt negotiorum gestorum actio: vt infra. de oblig. que ex quasi contractu nascun. per totum. [Ex maleficio.] vt est actio furti. Aut ex quasi, vt actio in factum de delectu ⁊ effusis: vt infra. de obli. que ex maleficio. nascun. per totum. [Figuris.] Quasi dicat, non sunt ex maleficio vel quasi. Et potest notari exemplum in condictione furtiua non ex maleficio, vel quasi, quia datur contra heredem furis: vt instit. de obli. que ex delict. nascun. §. vltimo. Et certum est quod non oriuntur. ⁊c. vt
2 Cum ex delicto defunct. l. unica. † Item non est vere ex contractu vel quasi: quia si ex facto serui nihil peruenit ad dominum, tenetur nogaliter: vt supra de condictione furtiua. l. seruus. Et ideo datur ex variis figuris causarum, quia in aliquo habet similitudinem ex maleficio vel quasi, ex contractu vel quasi: vt satis colligitur, vt. ff. de compen. l. si ambo. Item exemplum potest notari in actione quod metus causa. quia non est mere ex delicto vel quasi: vt supra de dolo. l. in heredem. Et ita datur etiam contra alium, scilicet singularem successorem. Nec est ex cõtractu vel quasi: quia 4
metum inferre, non est contractus vel quasi, sed in aliquo habet similitudinem: quia ille non datur contra singularem successorem ita: ita ille: vt supra quod metus causa. l. q̃ cum exceptione. §. facto clementer. ⁊. §. in hac. [Ex contractu.] vt. l. eodem. l. consensu. [Aut re contrahuntur.] vt in frequenti. §. vsq; in finem legis. Aut verbis.] vt. l. eodem. l. verbis. [Aut literis.] vt. l. eodem. l. nõ figura. [Aut consensu.] vt. l. eodem. l. consensu.

Re contrahitur. Verba. §. posita exemplifi cantur vsq; in finem legis. ⁊ primo ponit exemplum de obligationibus, que contrahuntur re, ⁊ dicitur q̃ re contrahitur obligatio. ⁊c. [Ponderē] vt aurum quia de hoc non ponit hic exemplum. ⁊ facit instru. quib. mod. re contrah. obliga. in principio. [Constans.] vt dixi. §. si certum petatur. l. secunda. §. primo. [Et qualitate.] id est. bonitatis: quia in mutuo debet reddi eadem bonitas, ⁊c. vt supra si certum petatur l. cum quid. Et eadem non vt eedem reddantur, ⁊c. vt supra si certum petatur. l. secunda. [Obligatur.] scilicet ad rem reddendam finito vsu, non autem ante, quia affinitas, ⁊c. vt. ff. commo. l.
3 in commodato. §. si vt pernanct. † Et est hic differentia inter mutuum, ⁊ commodatum: quia debitor obligatur in omni casu, q̃ obligatus est ad genus, sed secus in commodatario, quia obligatus est ad speciem, ⁊ ideo liberatur: vt. ff. de verborum oblig. l. si ex legati causa. Secus est quando tenetur commodatarius de casu fortuito: vt. ff. commo. l. in rebus. Et habetis hic casus fortuitos, vt. ff. pro socio. l. qui admittitur. ⁊. ff. commod. l. si vt certo. §. in rebus. Et quia culpa precessit casum, tenetur: vt infra eodem. l. dolo. [Periret.] vel in lata culpa. que dolo equiparatur. [Magna tamen negligentiam.] id est, latam culpam. vt. ff. de verbo. significa. l. magnam. Et ita tenetur depositarius de lata culpa, ⁊ dolo tantũ: de leui, ⁊ leuissima non, nisi in casibus. vt notatur supra depos. l. i. Postea dicit quomodo contrahitur obligatio in pignore. [Tenetur.] vt. ff. de pigne. actio. l. in rem. §. omnino. quia tenetur cum res furtiuere, nisi amisisset cum casu fortuito: vt supra de pigno. actio. l. que fortuite.

Verbis autem. De obligationibus, que contrahuntur re, in superioribus habuistis. hic agitur de obligationibus, que contrahuntur verbis, ⁊ de his agitur vsq; in finem legis. [Ex interrogatione.] scilicet precedente. [Et responsione.] scilicet cõsequente actu sequatur vt infra titulo proximo. l. continuus. [Debeatur.] ⁊ tenentur nobis eadem obligatione, si stipulemur verbis, Secus si ego a te, ⁊ stipulor de euictione, quia tu teneris ex contractu. fideiussor: ex sti
4 pulatione: † quia omni obligationi potest accedere fideiussor: vt infra de fideiuss. l. grege. [Sacrum.] scilicet, vt ecclesia. [Religiosum.] scilicet vt sepulchrum. [Stipulatio.] scilicet pure: secus si sub conditione: vt. ff. titu. proximo. l. si rem. [Esse.] vt instit. de inutil. stipu. §. impossibilis.

Furiosum. Dictum est vobis qualiter obligatio cõtrahitur verbo, modo dicit de his, qui non possunt stipulari, vel promittere, ⁊c.

Odofredus.

Summarium.

1 Obligationis effectus quis sit. 2.
3 Facere quando quis non teneatur precise, sed liberetur prestando interesse.
4 Stipulatio est ineffectus, que sine causa interponitur.

Obligationum. Supra.li. habuistis q obligationes aut nascuntur ex contractu, aut ex maleficio, aut preposturę subsistunt. Item habuistis q obligationes alię contrahuntur re, alię verbis, alię consensu, & de hoc tractatum est vsq; ad presentem legem: modo in lege ista tractatur quo sit obligationum effectus. † Et effectus obligationis non est hic, vt aliquid nostrum fiat, vel seruitus fiat, sed vt aliquid nobis detur, fiat vel prestetur. [Fiat.]Si. eo ipso q stipulamur aliquid dari, vel fieri, nisi traditio interueniat, sed sub obligatione. Obligationum substantia in eo consistit. [Vel prestandum.] dum stipulor tradi. [Nascitur.]id est, contrahitur. [Constituatur.] Ponit infra exemplum. Itaq; &c. [Deo fiet.]id est, mei accipientis. [Actio.] subaudi. Sed vbi aliquis numerat decem de pecunia sua, & ex causa mutui, accipiens obligatur ad tantundem: quia ad hoc agitur: vt .l. eod. l.i. §.i. quia nec omni obligatione obligatur promissor. Et ad hoc adnectit. [Constat.] id est, valida est. si id agatur vt de ea obligatio nascatur. [Obligatio.] Or Segnori, in lege ista notate

2 quatuor notabilia. Primo notate q† effectus obligationum nō est iste, vt sola obligatione transferatur dominium, & constituatur seruitus. Verbi gratia, stipulor aliquā rē tradi: non eo ipso transit dominium, quia traditionibus, & vsucapionibus dominia rerū transferuntur: vt. C. de pac. l. traditionibus. Nam obligatio sine traditione non inducit translationem dominij: vt hic, & C. de condi. ob can. dat. l. ea lege. Fallit in omnibus casibus, in quibus dominium transit sine traditione: vt notatur in. l. traditionibus. Item notate q in stipulationibus deducuntur tria. s. dari, vel fieri, vel prestari, id est, dari, cum dari deducitur in stipulatione, non sufficit dari, nisi accipientis fiat: quia dare est accipientis facere: vt. §. de ver. obl. l. vbi autem non apparet. in fi. & arg. ā. de dona. l. in edibus.

3 in fi. † Si autem deducitur fieri in stipulatione, puta stipulor forneam fieri, regulariter non tenetis facere, sed prestando interesse liberaris: vt. ā. de re ind. l. si quis ab alio. in fi. Sed fallit in casibus, in electione stipulatoris, vt notatur in eadem. l. si quis ab alio. in fi. Si autem stipulatur rem tradi, vel prestari, non tenetur de natura contractus accipientis facere: vt. s. ti. l. i. l. si in rem. in prin. & l. si fundum. & ā. de act. emp. l. i. in prin. Item notate hic q non eo ipso q vo tibi rem meam, tuam facio, obligo naturaliter, & ciuiliter, vbi hoc agatur, sed ad antidora: vt. ā. de pet. her. l. sed & si. §. consulunt. que sola natura ista non est efficax: vt. s. eod. l. naturalis. Sed si agitur q mihi tenearis, vt ex causa mutui, tenerio, vt dixi in litera.

4 Item notate q† stipulatio interposita sine causa est inefficax: q si dico tibi per iocum. Spondes? Tu respondes, spondeo: ineffica est quia non agitur hoc. Respondeo, si facio stipulor causa intellectus, q dico ita, si quero a te, promittis q tu debeas respondere, responso est inefficax. Et ad hoc facit. ā. de doli except. l. ii. §. circa panam. Species. Et dicitur fieri sine causa, per iocum sit, vel causa de iurerando, vel non subesse causa. Sic si aliquis suadet seruo meo ascendere tectum, non tenetur: vt. ā. de ser. corrup. l. i. in prin. & l. doli. & l. dolo. Odofred.

Summarium.

1 Actio negotiorum gestorum aboletur per mandatum.
2 Heres legatario ex quasi contractu tenetur.
3 Obligatio que nascitur ex quasi maleficio.
4 Vsucapionis & prescriptionis momenta differunt.

Ex maleficijs. Vos habuistis. ā. eo. l. i. q obligationes aut nascunt ex cōtractu, vel quasi, aut ex maleficio vel quasi, de obligationib⁹. q nascunt ex cōtractibus dicta est i superioribus huculus: modo dicit de obligationibus, que nascūtur ex maleficijs. Ex furto: vt inst. de obli. que ex malefic. nascun. in prin. & dicit. ā. & l. i. Ex damno: vt lege Aquilia. Ex rapina: vt vi bonorum raptorum. Ex iniuria. s. vt actio iniuriarum: vt inst. de iniu. l. i. & l. leg. Et notate q hec actio sine dolo malo nō cōmittitur: vt. §. de fur. l. in furti. §. recta. Sed dominus cōmittitur nedum dolo malo, vt. §. ad legem Aqui. l. in lege. non enim in re. l. vt uniquisq; de verb. & vt in stipulatione ex consensu, vt in emptione, que hic ita. vt. ā. eo. l. i.

Odofredus.

Si quis absentis. Iure consultus valde facit cōtinuat. [Agere posset.] Hucusq; tractatum est de obligationibus, & actione

1 negotiorum gestorum. † Et notate circa hanc actionem q mādatum facit eam cessare: vt. ā. de negot. gest. l. ii. §. filius. & C. de neg. gest. l. si mandatum. Item notate q in actione negotiorum aliquādo venit dolus, & lata culpa tantum: vt. ā. de negot. l. i. §. interdum. Interdum venit dolus, & lata culpa, & leuis: vt. C. de neg. gest. l. ii. Interdum venit lata, culpa, & leuissima: vt. ā. de negot. gest. l. si

2 pupilli. §. videamus. est. manifestum est igitur † q tenetur heres legatario ex quasi contractu: quia heres adeundo hereditatē quasi contrahere videtur: vt. ā. in quib. cau. in possess. datur. l. apud Iulianum. in fi. & l. leg. & inst. de oblig. que ex quasi contractu nascun. §. heres. & habuistis. ā. de tribus actionibus. modo ponit de quarta. s. de condictione indebiti. Unde hoc exemplū id est, &c. vt. ā. cō mod. l. si is. & tenetur condictione indebiti, & parat condictionem indebiti cōdictione certi, que nascitur ex mutuo: vt. ā. eodem. l. i. & §. vnde sicut mutuum reconciliatur consumptione, ita indebitū: vt. ā. de cond. indeb. l. indebitū. §. sed si nummum alienū.

Si iudex. Vos habuistis exemplum de obligatione, que ex cōtractu nascitur vel quasi, vel ex maleficio: subiiciuntur exemplaria obligationibus, que nascuntur ex quasi maleficio. vsq; in finem legis. [Si iudex.] scilicet qui cognouit inter nos. [Item sua fecerit.] subaudi male iudicādo. [Obligatus est.]s. vel quasi. [Teneri.] † & tunc refert si dolo malo: nam

3 tenetur actione in factum ex quasi maleficio in solidum ei, qui lesus est si per imprudentiam, tenetur in quantum fuerit iudicanti vsum: vt. ā. de iudic. l. si filius. Et hoc verum est, si agitur ciuiliter: si agitur criminaliter, interdum tenetur lege Iulia repetundarum: vt. ī. ad legem Iuliam repetundarum. l. i. Interdum crimine concussionis: vt. ī. de concuss. l. i. Interdum lege Cornelia de sicariis. Pone, dominus iudex debet condemnare citatum, & ipse absolvit, eadem pena tenetur: vt. ī. ad legem Cornelian. de sicar. l. i. ponit & aliud exemplum ex quasi maleficio. Odofre.

In omnibus. Ex quo Iurisconsultus posuit diuisionem suam, & exemplificauit, a modo intendit tractare de aliis, & dicitur in lege ista. q in omnibus temporalibus actionibus, &c. [In omnibus.] scilicet temporalibus, vt redhibitoria, & quanto minoris. Insuper omnis actio tollitur tempore: vt. C. de constitu. pecun. l. fi. [Dies.] scilicet prestationis inchoate. [Compleatur.] scilicet ita q perueniatur ad

4 vltimum momentum. Unde notate † q hic est differentia inter momentum vsucapionis, & prescriptionis: in vsucapione, quia est fauorabilis, sufficit vltimus dies inchoatus: vt. ā. de vsufruc. l. idemq;. & ā. de diuer. & tempo. prescrip. l. in vsucapione. sed in prescriptione, que est odiosa. vt. C. de anna. excep. l. vlt. non sufficit vltimus dies inchoatus, nisi perueniatur ad vltimum momentum, vt notatur in predicta. l. idemq;. ā. de vsucap. Odofred.

Actiones. [Filio.] quia filio, &c. vt. ā. de ind. l. vlt. Fallit in casu, vt. ā. ad Treb. l. Imperator. & ibi authē. vt hic. mat. & auie. §. i. in prin. & nihil in hereditate fratris, & sororis. [Dum in potestate.] Sed si fuerit emancipatus, venit petitā agere: vt. C. de in ius voc. l. vlt.

Odofredus.

Summarium.

1 Obligatio nulla surgit sub hac conditione, si volam.

Sub hac conditione. † Si promitto tibi sub hac conditione, si volam, &c. [Nulla.]s. cuilibet, vel naturaliter. [Fit.]id est, contrahitur. Or habetis q obligatio est inefficax. Dicitur, vt hic dicitur, quia commercium vertitur in arbitrium meum, & sic non valet, venditio: vt. ī. de contrah. emp. l. in emendis. Similiter non valet, si pretium conferatur in meum arbitrium: vt. ā. de contrah. emp. l. quod sepe. §. primo. Seruo si promittis cum voluerit: vt. ī. titulo primo. Leuissimum in fi.

Odofred.

Filiusfamilias. Lex ista est legenda simul cum quadam lege. [Habet.]scilicet regulariter. vnde statum scripsit quod hec lex dicit, verum dicit, tamen amittit. Hec est regula, quia omnis actio &c. vt hic dicitur. Fallit etiam alibi in quibusdam actione, & tit. ext. de actione de mutuo, vt hec probantur. ā. de procur. l. filius. in princ. & ā. si certum petā. l. fina. Et licet iste actiones competerent ei, tamen eas non potuit intendere, quia absente patre, vel eius procuratore: vt. ā. de ind. l. si longius. & quia actiones per patrem competebant ex benignitate, sed hodie aliud mentum est cognitum: vt. C. de bo. que lib. l. cum oportet. Hodie autem est, quia si descendit actio de peculio cōpetit ei: vt. C. de bon. que lib. l. cum non solum. §. i. Sed ex voluntate patris habet locum. §. si autem. vt ead. l. cum non solū. Et hoc in his, que nō competūt ex causa castrē, vel quasi, vt in pdicta. l. vlt.

Summarium

Summarium.

1 Obligatio naturalis que, & quotuplex.

1 NAturales. †Duplex obligatio naturalis est, vna mista ciuili, & hec parit actionē. Et hoc dicit hec lex. [Non potest.] Unde si tu nec⁹ tibi tantū naturaliter si solui, non repeto, scōm distinctionē, quā habes. ff. de condic. indeb. l. j. Unde q̄ dicit hec lex, obligatio est iuris vinculum, debet intelligi de efficaci: vt Jn ſti. de oblig. in prin.

Odof.

Summarium.

1 Contractus est efficax initiū sumens ex persona nostra.

1 VEcunq; Jn hac lege dicitur: † Si nos celebramus contractū, si sumit initium ex persona nostra, est efficax: si ex alterius, nō valet. Verbi gratia, stipulor: a te aliquid alicui extraneo dari. Et ideo infert, & inferendo ponit exempla. [Possum?] quia vnusquisq; de se debet pacisci: quia alteri, &c. vt. ff. eod. tit. l. j. ſtipulatio. §. alteri. & ibi dixi de materia ista.

Odof.

Summarium.

1 Heredes quando teneātur ex obligationibus descendentibus ex contractu defuncti.
2 Contractus nullius est, cui dolus causam dedit.

1 EX depositi. Jn lege ista dicitur: † Jn obligationibus descendētib⁹ ex contractu, ob dolū defuncti tenētur heredes, etiā si ad heredes non peruenit, vt in actionib⁹, de quibus dicitur in lege. [Tenentur.] ff. & si nihil peruenit ad eos. Et tta cū dolus defuncti cōmittatur in contractu, tenetur heres, vt hic, & ff. eod. l. ex contractibus: sed de cōmisso extra contractum, vel quasi non tenetur heres, nisi inquantū ad eum peruenit, vel nisi inte cō testa. vt. C. ne ex delic. defunc. l. vnica. Sed fallit in casibus ibi notatis. [Et negotiorū.] Jdem ex quolibet contractu vel quasi, vt. ff. eod. l. ex cōtractibus. Sed fallit l casibus, quos dic vt. ff. depositi. l. quis hominē. §. datur. Jn maleficijs tecus, vel nisi extra cōtractus committatur: nam non tenetur: nisi in id, quod ad eum peruenit: vt. C. ne ex delic. defun. l. vnica. & dicto. §. datur. ff. de dolo. Quod in heredem, & facit. ff. de regu. iur. l. nam ad ea. §. fi sed Jnſti. de perpe. & temp. actio. §. per contrariū.
2 † Sed ibi dolus causam dedit contractui, vt ex ea agi possit, cum ipso iure sit nullus. Hic incidit secundum quoldā. [Tenentur.] sine extinctione aliqua, sine sit lis cōtestata cum defuncto, vel quid ad eum peruenit: certe nisi si non sit cōtestata, tenetur insolidum ex dolo, vel lata culpa, sed de leui non, nisi sit lis cōtestata, vel ad eum peruenit, vt hic.

Odof.

Summarium.

1 Serui ex delictis non obligantur ciuiliter, sed naturaliter.

1 SErui ex delictis. Jn lege ista dicitur † Serui ex delictis non obligantur ciuiliter, sed naturaliter: sed si seruus mutuatur mihi pecuniam, & promitti, & eo manumisso soluam, bene liberor. Hoc dicit. [Obligantur.] ff. vt manumissi teneantur vtrecta: q̄ nō cōtingeret, nisi ab initio nata fuisset: vt. ff. eod. l. obligatio num mſi. vt Jnſtit. de nox. actio. §. omnes. [Non obligantur.] sez quia pro mortuis habentur: vt. ff. de cōdi. indeb. l. naturaliter. & l. si id, quod.

VI cū herede. Jn lege ista dicitur: Speraſ cōtrouersia iter heredē scriptū, & legatarū, &c. q̄ scilicet debitor defuncti. [Cum herede.] sez scripto. [Summotus est.] i. summouēdus est. [Emancipato.] sez filio parterno. [Possit.] Quia ergo pōt o ari bonorum possessio, ergo non potest agi cum herede: vt. ff. famil. erciſc. l. in ſi. & ff. de petit. here. Lied & ſi. §. ate si rem, distrax. [Non est.] i. non intelligitur esse vt interim possit conueniri. Et notate q̄ hec lex o quitur scōm antiqua tempora. Jta loquitur lex olim, quam habui ſtis. ff. de re ind. l. j. & ff. de iure fisci. Lapud. Sed hodie est correcta cum suis ſtitutibus: vt. C. de petit. hered. l. vlti.

Odof.

Summarium.

1 Seruus hereditarius hereditati iacenti obligationem acquirere potest.
2 Hereditas iacens loco domini habetur.

1 QUi a seruo. Jn lege ista intendit Jureconsultus o icere † q̄ seruus hereditarius bene potest acquirere allegationem hereditati iacenti. [Possidet.] Unde quāsit certi condictione ex mutuo here. ſitati iacenti. [Possit.] ff. qui possidet alteri, non sibi. [Debet.] alē possit: † nam hereditas iacens in multis loco domini habetur: vnde sicut per seruum quaritur dominio ita hereditati: vt. ff. de acqui. rer. domi. l. hereditas.
2

Odof.

Summarium.

1 Debitor ex causa lucratiua liberatur, si res peruenerit ad creditorem.
2 Cause due lucratiue non possunt concurrere.

1 OMnes debitores. Jn lege ista dicit: † Si debes mihi rē ex vna cā lucratiua, si incipit esse mea, tu liberaris. Hec est regula in oibus debitoribus? & hoc dicit hec lex. Secus est si debes mihi Stichū ex causa non lucratiua, vt ex causa emptionis: quia si postea Stichus efficitur meus ex causa lucratiua, q̄ ex isto domino Stichi, hic tu non liberaris a prima stipulatione, imo teneris. Idem est econtra. Sed quid si interim casu tali: promisisti mihi dare rem illā ex causa donationis, postea facta est mea ex causa dotis, est titulus lucratiuus: certe non, & ideo non liberaris. Hoc dicit hec lex cum oūibus sequentib. [Speciem.] Puta Stichum. [Ex causa lucratiua.] i. alia, puta legati. [Peruenisset.]
2 † quia one cause etiam lucratiue non habent concurrere ad unum rem. Et ad hoc facit. ff. titu. j. l. inter stipulantē. §. si rem. in fin. & l. seq. & Jnſti. de lega. §. si res. [Non consumet stipulationem.] quia licet due cause lucratiue non possint concurrere, hec fic: vt. ff. titu. j. l. inter stipulantē. §. si rem. Sed & si debet ex duabus lucratiuis, idem: vt. ff. de actio. emp. l. non est nouum. [Causa esse.] Jn nuptiis dotis non est lucratiua, sed valde onerosa: vt. C. de impo. in cra. descrip. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Seruus domino in atrocioribus obtemperare non debet.
2 Atrocia que oicantur.
3 Delinquens iussu alterius quando teneatur.

1 SEruus non in oibus. Jn l. presenti duo tantum cōtinentur. Primo dicitur in quibus rebus seruus non debet dicto domini obtēperare, & in quibus rebus si obtēperat oño, eo manumisso teneatur insolidū, secundū Odo. in quibus tenetur obtemperare, &
1 si obtēperauerit, nō tenetur eo manumisso. † Et in atrocioribus nō dz oño obtēperare, & si obtēperauerit, nō tenetur eo manumisso, vt in lege Anglia: si obtēperauerit, non tenetur pro oño dato. Similiter nec in furto dz oño obtēperare, & si obtēperauerit, tenetur. Jtē l piratica pena itate nō dz oño obedire, & si obtēperauerit tenetur interdicto vi bonorū raptorū, vel vnde vi. Scio dicitur q̄ in nō atrocioribus dz seruus oño obtēperare, & si obtēperauerit, venia o ignus est. Quid si litigando aliqua iuria nata est, &c. [Et in rebus omnibus.] ff. factis: vt. ff. eo. l. ex maleficijs. [Victo.] id est, tussui. [Audiens.] ff. & non obediens. [Solet.] subaudi, sed aliquando dz obtemperare, & aliquando nō, vt. ff. sequitur. [Dominem.] ff. seruum alienū. [Jussisset.] ff. & in his seruus domino sine pena non obtēperat. Et idē in aliis oūibus ex ēplo, que subiūgitur. [Piraticam.] vt qui in mari ceperit aliquos nauigātes. [Judicium.] Sed q̄ iudiciū? Rādeo, vi bonorū raptorū. [Ablatus.] i. expulsus, vel ablatus. [A maleficio.] q̄ vis ablatus est rapina,

vnde nō ibest a maleficio: vt ff. de vi, & vi arma. l. i. §. ooh. [Pendere.] Ipsi stare. Et hoc est primū dictū, in quo continetur, vt dicti, in casu: & in eo ponuntur quatuor exēpla. Modo incipit scōs dictū qū in atrocionibus obtēperauit. [Sed si aliqua ngra, &c.] [Nagata esset,] ff. inter dūm, & extraneū. [Aliqua via.] [Iusta,] & licita facta esset, qi aliqs volebat dcēre de fundo, & ipe negrit ei. Resiste. [Facunus abesset.] Ja nō faceret nolo malo, sed cā sua turbe. qr non vi, &c. vt. C. vnde vi. l. ij. [In libertū.] Ji. in manumissum. [Dare.] scz ideo, qr nō tenetur manumissus, vt notatur in lege ista. Breuiter quis quis deliquit iussu alterius, aut est seruus, aut liber homo. Si seruꝰ relgt iussu dñi, vel filiꝰ iussu patris, si qdē obtēpe-
2 rat in atrocionibus: † & dicuntur atrociora, que fiue dolo nō cōmittitur, vt hic dicitur, non excusatur seruus, quasi liber factus teneatur: nec filius, quasi teneatur filius, & pater insolidū. Et sic intelligitur principiū huius legis: vt ff. de reg. iur. l. nā ad ea. Si aūt ipi non obtēperāt in nō atrocionib⁹ & iuicūtur non atrociora, que fiue dolo cōmittuntur, vt pōt videri. Amicus incipit rixari cum dño serui. vel cū patre filij ludendo ad sacos, vel ad tabulas, & dño dicit seruo, Expelle eū: vel pater filio; hic non cōmittit dolus malus. si quadā facilitate, sicut est in culpa dūm datur, in his venia dignꝰ
3 erit: vñ solus dño vel pater tenet, vt in scō dicto huius legis: vt. ff. de reg. iur. l. nā ad ea. Scōm vsū lectura. alꝫ. l. ad eā. fin alia lectura, vt ibi uidā. † Si aūt liber homo deliquit iussu alterius, hic refert aut tenetur obtēperare iubenti, vt quia iubens est magistratus, vt quia dicit, Cape illū: hic distinguitur. Aut iubens est magistratus, & quidē iubet delictū fieri, hic ille ne incinqueno venia dignus est, iubens: vt. ff. de mer. cā. l. cēsemet. Si iniuste, si quidē rē atrocē non uz obtēperare, & tenetur magistratui, nō ille. Si rem atrocē, & tunc sic: vt. ff. ad legē Agl. l. liber homo. ff. Si aūt nō hz ius iubendi, siue iubeat rem atrocē, siue nō. tenet vterq; vt. ff. de iurisd. om. iud. l. si quis id. ff. litet. & ff. de vi, & vi arma. l. j. §. detectisse.

Odof.

Summarium.

1 Contrariſſe vbi quis presumatur.

1 Contrariſſe. † Si tu existens Mutine, promisisti dare Bononie, videris contrariſſe, vbi promisisti, & ideo te ibi conuenit. h. d. [Obligauit.] non in eo loco in quo erat tempore promissionis. Unde notate vt dicit in casu. Et ad hoc facit. ff. de iudic. l. heres. §. vltimo. & l. omnē. & ff. de bon. auth. iud. possid. l. j. §. & iij. Sed si nō habes domicilū Mutine, nec Bononie, & cōuenta si ibi inueniaris: vt. ff. de iudic. l. heres. in prin. Sed qd si ibi non inueniaris, potero postulare vt ibi transmittaris: Dicerunt antiqui qr non, sumpto argumento contrario illius. l. hēs. qr argumentū a contrario sensu est fortissimū: vt. ff. qr quisq; iuris. l. j. Sz verius est, quū pariscentur in hoc delicta, & contractus: vt in auth. qua in prouincia. que est in. C. vbi de crimi. agi opor. vnde sicut in criminibus trāsmittitur: vt. ff. de accusa. l. si cui. §. vlti. ita in contractibus: vt in auth. vt nul. iudic. §. si quis. & in auth. vt om. obed. iudi. prouin. §. considerantes.

Odof.

Summarium.

1 Estimatio rei promisse, & non prestite cuius temporis inspici debeat.

1 Cum quis. In lege presenti dicitur: † Fui stipulatus a te merces, vel mercedē mihi dari vsq; ad talē dē, & fideiussionē accepi, postea die statuta non prestus, merces, vel mercedē, cuius tēpore est spectanda estimatio? Et certe tēpore dati fideiussoris: unde qñ dicit dz venire. [Accepere.] ff. eius rei nomine. vt aperiat, id est, fideiussor natus fuerit. Vñ satis accipere, &c. vt. ff. qui satisd. cog. l. j. Sed videtur cōtra qr debeat inspici tēpus more, non tempus dati fideiussoris. unde videtur cōtra. ff. de tritica. l. in hac, & ff. si cert. pet. l. primū. & ff. de actio. empt. l. ouino. & ff. si per vendito. & ff. mandati. homīnē. Ad solutionē horū contrariorū dic vt notatur. ff. si cer. pet. l. vnum. Odof.

Summarium.

1 Periculum traiectitie pecunie ad quem spectet.

2 Mora quando purgari possit, & quando non.

1 Traiectitie. † Mutuauit tibi centū pro tanda vltra mare periculo meo: ymō tecū seruū meū, vt si nauis esset transfiata sine, & tu illi seruo centū & centesimus vsurarius solueres: & quibus diebus cessares in solutione, stipulatus fui ad operas seruiendum denarios singulis diebus: et quum ista nauis venerit ad portū, seruus tecū missus petit centū. Quid debitor. Accipe quinquaginta, eras soluā tibi residuū. Ille seruus accepit quinquaginta, & expectauit eras, & non petebat pecuniā, qr habebat fidē vt solueres: non soluisti: nunquid qr stipulatus sum ad operas serui potero petere pro singulis diebus, quos nō soluisti: Videtur qr potero, & nulla mora debitoris est qr seruus missus singulis diebus petat, siue certo, siue nullo, qn pena promissa a debitore exigere possit. Vñ sine interpellatione debuit soluere. Ne si aliter diceremus sequeretur inconueniens tale: pone mutuauit tibi pecuniā vltra mare portandā, ex quo ventus ad locū interpellauit te sequēti die non interpellatum te infirmitate impeditus, & ideo videtur in nouissimo qr plus est, posse cōmissionem pene non potes purgare morā, sicut
2 pōt comprobari. † Cōpromissimus in arbitrū sub certa pena, & arbiter iussit soluere vlq; ad certum diem, non soluisti: si postea offero, nō purgas moram. Secus si ultro non est adiecta: qr tūc habes modicū spatiū: & si non soluisti ad modicū tempus, potes purgare moram ante litis cōtestationem. Idem est, si vendo tibi rem hoc modo, vt si ad diem non solueres, res esset inempta: si non soluisti ad diē, res est inempta. adeo vt si vis postea habere eā emptā, hoc tibi non licet. h. d. ista lex. Videre summi artā ex positionem litere. [Ad diem.] ff. incertā, puta quando nauis venit ad portū. Vel ad diem, scz certā, puta vlq; ad nēsem, ex quo nauis venit ad portū. [Instituerat.] vt solueret. [Esset.] debitor. [Interpellatus nō esset.] ff. debitor quo minus solueret: qua in nullo casu tenetur debitor, si obtulit, & tunc non stetit per eum: vt. ff. de erb. l. Celsus. §. j.

Odof.

De verborum obligationibus. Rubrica.

Summarium.

1 Stipulatio quid, & vnde dicta.

In superiori titulo habuistis de actionibus & obligationibus sed qr ex obligationibus vel bonā naturam obligationes, vt Inſti. eo. titu. in prin. ideo ponit hunc titulū. Et pōt exponi rubrica De verbo. obliga. id est, de stipulationibus, in quibus verbis cōtrahitur obligatio. † Stipulatio dicitur a stipite, qr est firmū: vt Inſti. eo. in prin. Vel dicitur stipulatio, vt. ff. eod. l. stipulationi. §. stipulatio. Et de isto stipulationibus videamus quid sit stipulatio. de quo dic vt. ff. eod. l. stipulationū. §. stipulatio. Et secundo qualiter contrahatur, dic vt in prin. l. j.

Odo.

Summarium.

1 Stipulatio vtroq; loquente contrahitur.
2 Stipulatio quid sit.
3 Surdus quis, & quis surdaster.
4 Absens quis dicatur.
5 Presens esse quis censeatur.
6 Obligatio quot modis contrahatur.
7 Stipulatio qualiter contrahatur, & contracta vitietur.
8 Stipulatio nuru facta est inefficax.
9 Mensis in quot partes diuidatur.
10 Hone que dicantur, & vnde.
11 Stipulatio inualida que.
12 Stipulatio valet in decē, si rogatus de decem promisisti viginti.
13 Stipulatio vtilis non vitiatur per inutilem.
14 Stipulatio in duabus summis quando valeat.
15 Stipulatio quamuis lingua fieri potest.

1 Stipulatio. Hic dicit † qr stipulatio hz cōtrahi vtroq; loquente. Unde sequitur qr mutus non potest stipulationem cōtrahere. Item hz contrahi stipulatio vtroq; loquente, & audiente: vnde sequitur qr surdus non cōtrahit. Item contrahitur vtroq; loquente, & intelligente: & ideo infans & absens non cōtrahunt stipulationem. Si ergo aliqui ex predictis volunt stipulari, debent

stipulari

stipulari per presentem seruū, et acquiretur eis actio ex stipulatione, et non per se. Et idem si volunt obligari, quia non per se possunt obligari, iubeant cū seruo suo contrahere, et tenebuntur quod iussu. Et hoc dicit principiū legis. id. Expone literā, Stipulatio nō pōt cōtrahi, nisi vtroq; loquente, id est, stipulatore, et promissore. Et dicitur stipulator, qui stipulatur sibi aliquid dari. Et dicitur promissor: qui promittit aliquid dari. Unde stipulatio hȝ ita de-
2 scribi: † Stipulatio est aliquis solemnis actus verborū, quibus loqui, etc. vt. ff. eo. l. stipulationū. §. stipulatio. [Loquēte.] subaudi, et audiente, et intelligente. quia de omnibus istis facit mentionem litera sequēs. [Mutus.] Exēplificat de primo. Et dicitur mutus nō qui tarde loquitur, sed qui nullo modo loquitur: vt. ff. de tutelis.
3 l. mutus. [Neq; surdus.] Exēplificat de secundo: † Et dicitur surdus, qui omnino non audit, non surdaster cū sit: vt. C. qui testa. facere pos. l. discretis. [Infans.] Ponit exemplū de eo, q nō loquitur et qui nō intelligit, et sic de tertio. Et dicitur infans: nō fans: nā fari, id est, loqui. Infari, id est, nō fari. Et hoc dicitur scdm etymologiā vocabuli. Dicitur scdo modo infans interpretatiue minor septē annis: vt. C. de iure delib. l. si infanti. Et quare dicitur minor septē annis infans, qui non plene loquatur, licet loquatur: nā olim nō ita loquebantur pueri vt hodie. [Nec absens.] hoc est exem-
4 plū de eo, qui nō intelligit. † Et dicitur absens, qui nō audit, nec pōt exaudire. [Si quis ex his.] s. surdis, et aliis. [Per seruū.] qui est p̄sens cū ipso promissore. [Ei.] s. dño suo. [Ex stipulatu.] si est incertū: vt Insti. eo. in prin. Sed quicquid seruus stipulatur, dño acquirit: vt. ff. eo. l. seruus. [Si quis.] s. ex predictis. [Obligatus.] ex serui promissione. Nā si seruus promittit dño iubente, dñs tenetur: vt. ff. q iussu. l. j. et l. vlti.

¶ Or Segnori, in princi. huius. l. nota. hic q hec est regula q stipulatio dȝ cōfici vtroq; loquente et audiente, et intelligente, vt in princ. huius. l. Fallit in casibus, hoc est, in oībus, in quibus presumitur tacita stipulatio. Primus est in muliere dante dotem: vt. C. de rei vxo. actio. l. j. in prin. et argu. C. de dotis promis. l. ad exactionem. Itē fallit in alio casu, vt quum pubes arrogatur, etc. vt. ff. de adop. l. his verbis. cū suis similibus.

¶ Or Segnori, vos habetis hic q stipulatio hȝ cōtrahi inter pre-
5 sentes, et nō inter absentes. † Et dicitur presens, qui audit, et exauditur. Unde notate q presens et absens sumitur equiuoce, et iure nostro: nā presens dicit hic, qui audit, et exauditur. alis aliter: vt. ff. de procura. l. iij. et. iiij. Itē quantū ad stipulationē dāni infecti aliter sumitur absens: vt. ff. de dāno infecto. l. iij. §. abesse. Itē quātū ad prescriptionē aliter sumitur: vt. C. de longi temp. prescrip. l. pe. et vlt. Sed ad id, q dicitur in prin. huius. l. assignātur tria cōtraria: quia lex videtur velle q stipulatio cōtrahitur inter absentes: vt. ff. de dona. inter vir. et vxo. l. ea. que. Ad q dicetis q ibi intelligitur, qn maritus direxerat epistolā vxori, postea qn fuerint presentes, stipulatione cōtraxerunt. quia ibi hȝ cōtrahi: vt Insti. de inutil. stipu. §. itē verborū. In casu tñ fallit, vt in sponsalibus: vt. ff. de sponsa. l. j. §. et. iij. Unde dicetis q ibi est speciale vno modo. Vel pōt dici
6 q ibi nō contrahitur inter absentes, † quia pōt cōtrahi duobus modis. Primo inter presentes per stipulationem. Scdo inter absentes per nuntium, vel per epistolā. Sed demum videtur obuiare ad id, q dicitur de infante. j. rē pup. sal. fore. l. seruum. vbi dicitur q pupillus potest stipulari rem suā saluā fore. Solutio. Pupillus, qui excessit infantiā, pōt: vt Insti. de inutilib. stipul. §. pupillus. et ita est in lege cōtraria. Secus in infante, vt hic, et. j. eo. l. mulier. Ut dicatis q regula iuris est q infans nō stipulatur, vt hic, sȝ seruus stipulatur eius nomine. Fallit in casu, qn stipulatur a tutore rem suā saluā fore, vt in lege cōtraria, et. j. eo. titu. l. j. et. ij. et. iij. Sed ad aliud, q dicitur hic q pupillus et surdus non possunt stipulari, sȝ obligari q iussu, si iubeāt seruum cōtrahere. Unde dicit lex de pupillo vt. ff. q iussu. l. j. §. si pupillus. vbi dicitur q non obligatur. Solutio. Quod hic dicitur, refero ad p̄dictas personas, que possunt iubere, ad surdū, et ad mutū. et nō ad infantē, vt in. l. cōtraria. Vel aliter, et melius, sicut possunt iubere surdus, et mutus verbis, vel nutu, ita infans, vel pupillus tutore authore, vt hic, non sine tutore, vt in lege cōtraria. Et est rō, quia nō obligatur pupillus sine tutore authore: vt. ff. de pactis. l. contra iuris ciuilis regulas. cū suis similibus.

Qui presens. Vos habuistis que persone possunt stipulari, modo ponitur qualis sti-
7 pulatio contrahatur, et contracta vitietur, † vt si sumus presentes et dico tibi, Promittis mihi decē ex tali causa, et tu anteq̄ respōdeas, discedis, et postea rñdes ex interuallo, promitto: vel etiā nullo modo reuerteris, nō valet. Secus si sumus in p̄sentia, et dico, Promittis decē: et anteq̄ rñdeas, discedas, non tamen diuertis ad alios extraneos actus, et dicis, Promitto: valet. Itē pro Deo quid si dixi, Promittis dare decem ex causa locationis, vel venditionis: tu non dixisti, Promitto, sed, Quid ni: Certe nō valet, nec naturaliter, nec ciuiliter obligaris: et ideo fideiussor pro te nō pōt obligari. Et hoc dicit iste. §. Uide literam. [Cui.] scȝ stipulatori. [Presens.] s. cum promissore. [Inuicē.] siue nullo modo reuertatur siue reuertatur, et respondeat ex interuallo: secus si illico respōdeat, vt. j. dicit. [Responsum est.] s. promitto [Interuallum.] scȝ mediū anteq̄ diuerteret ad extraneos actus. quia non nocet: vt ff. j. de iudic. l. si debitori. [Obligationem.] s. verbis. Unde notate q si fit ex interuallo responsio non valet. secus si illico: quia videtur incōtinenti respondere. Quod dicitur cōtinuo, etc. vt. j. eo. l. cōtinuus. cū suis similibus. [Atq;.] i. certe. [Ut obligetur.] s. ex stipulatione: quia non refert quo modo fiat, dūmodo legitime fiat: vt j. eod. l. cū seruus. [Annuisset.] quia non est contracta obligatio: vñ non est obligatus ciuiliter, vel naturaliter: vnde si vedit fideiussorem, non tenetur: quia ei obligationi non accedit: vt. j. de fideius. l. j. Sed dic mihi, et de hoc pueri non dubitāt, sed dominus Io. facit magnū festū. Sed quare non valet stipulatio, si annuit capite, et si respondet. Quid ni: Bene valet. Certe dicit Io. istud laicis videtur esse durum, et maxima iniquitas videtur. Sed Segnori, laici non dubitarent, si aliquis subiiceret rē exēplo: et hoc modo subiiciens rē exēplo, hoc est fundamentū, quia stipulatio nō contrahitur, nisi vtroq; loquēte, vel nisi interuenerit respōsio verbis facta: vnde si stipulor aliquid dari mihi, et tu dicis, vel respondes, Spondeo: et tunc videris spondere. Nō sic qñ annuis capite: quia certū est q loquutus est alter tantū, scȝ stipulator. Unde si annuis capite, nō rñdes, et ideo nō obligaris ciuiliter, vel naturaliter: et ideo fideiussor ei obligationi accedens non obligatur: vt. j. de fideius. l. generaliter. cū suis similibus.

Odof.

Si quis simpliciter. Vos habuistis stipulationē posse contrahi vtroq; loquente, et audiente, et intelligente: habuistis etiam q modicū interuallū nō vitiat stipulationē: habuistis etiā q verbis, et nō capite cōtrahenda est stipulatio: modo intēdit Iurisco-
8 sultus dicere: † Sicut qñ interrogo te, et tu non loqueris, sed annuis capite, q inutilis est stipulatio: ita si te interrogo vno modo, et tu respondes alio modo, nō valet stipulatio. Quia si interrogo, Promittis dare talē librū: et tu rñdes, Promitto si nauis venerit ex Asia. Idem est econuerso, si interrogo te, Promittis dare si nauis venerit ex Asia, et tu rñdes pure et simpliciter, non valet stipulatio. Idem est in alio casu tali: Ego ita dico, Promittis dare ex cā donationis illū librū quinto Calendas Iulij: et tu dicis, Promitto Idibus Maij, vel Iulij: quia inutilis est stipulatio. h. d. iste §. Uidete literā. [Si quis simpliciter.] id est, pure, nō adiecta die, vel conditione. [Interrogatus.] s. dare debere. [Erit.] si nauis venerit ex Asia. [Eum.] promissorē. [Constat.] quia non cōcordauit interrogatio cū respōsione, vel econtra. [Aut si ita.] aliud respōsum. [Non obligatur.].

¶ Or Segnori, si interrogo te, Dabis quinto Nonas, id est, tertia die intrante mense: et tu respondes, Dabo Idibus, id est, die quar-
9 todecimo: nō valet stipulatio. Unde debetis scire † q omnis mēsis diuiditur in tres partes, in Calendas, in Nonas, et in Idus. Et dicitur dies Calendarum primus dies mensis. Nam [illegible] Grece, latine sonat voco. Unde veniebat banditor Romanus cū tuba, et dicebat [illegible], id est, voco, q omnes tali die veniant ad nundinas. Et dicitur dies Calendarū, et non sunt None. Et debetis scire q aliqui menses habent sex Nonas, scȝ Martius, Maius, Iulius, et October. In scda die mēsis veniebat preco, et in Maio, et in aliis mensibus, qui habent sex Nonas, id est, vsq; ad sex dies
10 erant nundine. † Et dicuntur None, id est, nundine. In quarto Nonas, id est, vsq; ad quartū diem erant None. et sic de aliis. Uñ certi menses habent sex Nonas. Alij quarto Nonas, et tertio Nonas, et alis Nonas, cū coactis nundinis incipiebat preco. Octauo Idus, vel Idibus, dȝ fieri separatio nundinarū. Et dicitur Idus Grece, latine diuisio, quia vsq; ad octo dies fit separatio nundinarū: sequēti die dicebat preco, Septima die fit separatio, id est, vsq; ad octo dies fient nundine: octauo scȝ Idibus fiet separatio. Postea dicebat Sextodecimo Calendas, id est, per sedecim dies ante, et sic de aliis: et postea quinto Calendas, id est, per quintū diē ante Calendas. Pridie Calendas, dicitur vltimus dies mēsis. Et ita omnis mensis diuiditur in ista tria.

¶ Unde si habetis Nonas in tertio die, si habetis inter Calendas mensis sequentis, nō obligatur, vt sequitur. [Et versa vice.] Refert se ad principiū. [Non obligari.] quia nō respondet vt interrogatus fuit. Unde notabitis hic q diuersitas stipulationis vitiat stipulationes: quia si interrogo te pure, debes pure respondere, et valet stipulatio, nō aūt sub cōditiōe debes rñdere: quia diuersitas stipulationis reddit inutilē stipulationē, sicut dicitur in scdo exēplo huius. §. Et ad hoc facit Instit. de inuti. stipu. §. preterea. et j. eo. l. mulier. §. j. Et est verū q diuersitas stipulationis vitiat stipulationē, nisi interroganti illico placeat responsio, quia tunc noua obligatio est contracta, vt. j. proximo. §. plenius dicetur.

Cum adiicitur. Iste §. tractat de eadē materia de qua §. superiori tractat veritamen ponit primo quandā maximā, id est quandā regulā, quam
11 postea determinat. Maxima est illa. † q si stipulor a te aliquid, & ita responsio differt a mea interrogatione, q aliquid adiicit, vel detrahit, nō valet stipulatio. Et determinatur hec maxima, sine regula, nisi illico, &c. t hoc dicit iste §. Videte expositionem litere, [Cum aliquid adiicitur.] q dico. Promittis mihi dare illā rē hodie, & ipse dicit, Promitto, si nauis venerit ex Asia: vel econtra dico, Promittis si nauis venerit ex Asia dare? tu promittis pure. [Vel detrahitur.] vbi est exēplū: dico promittis mihi dare illā rē hodie illā rē? tu dicis. Promitto, si nauis venerit ex Asia & ego dico, Bene placet mihi: hic videtur illico cōtracta, nonne obligatio, vel econtra, dico, Promittis mihi dare decē, si nauis ex Asia venerit: & tu dicis, Promitto statim: dico ego ei, Bene placet, & benedicar in summo Ioue, q plus promittis, & velim: nā bene valet stipulatio: vt Insti. de inutilib. stipu. §. preterea. Et sic superior. §. terminatur per istum. §.

Odo.

Si stipulanti. Jn. §. isto ponunt tres casus. Primus est
12 † Ego interrogauit te, Promittis dare decē? tu dixisti, Promitto viginti: valet in decē, q in viginti insunt decē. Secūs casu est econtra, q dixi, Promittis viginti? tu dixisti, Promitto decē: valet stipulatio, q cōgruit stipulationi in decē, q insunt in viginti. Tertius casus, Promittis dare Pamphiliū? tu dixisti, Promitto dare Pāphilum, & Stichū: in Stichū erit inutilis stipulatio, in Pāphilo vtilis, illa ratione, q eor sunt stipulationes, quot sunt res: quia stipulor Pamphiliū, vna est stipulatio: si tu respondes de Pamphilo, & Stichō, due erāt stipulationes. Et ita erit stipulatio vtilis de Pamphilo, alia inutilis de Stichō. [Stipulanti.] i. interroganti. Et sic sumitur. §. eo. l. cui quis. Alias sumitur stipulator, id est, promissor: vt §. de condi. indeb. l. si nō soluē. §. pen. [Constat.] sed in decē erit contracta, q q plures est, vtriq; tanti est, vt sequitur in litera, t. §. de iureiur. l. si cui furi. [Econtrario.] Incipit scō casus. [Obligatio non nisi.] Hic est duplex litera: vna dicit, obligatio non nisi alia litera est, sed sine negativa, sc̄z obligatio, nisi &c. Et sī habetis duas negatiuas, nō nisi, &c. dicetis q vna negatio superabundet. vel ita obligatio nisi in decē, &c. & sic habundat vna negatio. Simile alibi. C. de ser. fug. l. 4. Et quare abundat hic vna negatio: respōdeo, q litera ita mentitur: q si legeremus non nisi in decē, inueniretur q in nihilō esse cōtracta. Vel pōt dici q iste due negationes faciunt vnā affirmationē: vt §. de verb. signifi. l. duobus. tamē cōmunior litera est sine negativa: licet assignet rationes quare nō mihi in decē erit cōtracta. [Inesse.] & ideo valet stipulatio in decē, q si stipulor viginti, & tu respondes, decē dabo: & econtra, si stipulor decē, & tu respondes viginti, q q plures est, &c. vt §. dicti. Sed si mihi. Incipit tertius casus. [puto.] vnde in Pāphilo, non in Stichō tenet stipulatio, vt in dicit litera sequens. [Corpora.] q? tot sunt stipulationes, quot corpora: vt §. eo. l. licet. [Vtilis.] & in Pāphilo, inutilis in Stichō. [Inutilē.] Vnde notata
13 hic † q vtilis stipulatio, per inutilē non vitiatur. Sic. §. eod. l. que extrinsecus. t. §. si certū pet. l. certi conductio. § qñ. Aliquando econtra, vt §. de reg. iur. l. actus. t. §. de accept. l. an inutilis. Et per istū §. aliquātulū insisto sic: Si stipulor decē, & tu promittis viginti, valet in decē stipulatio, & econtra ita: quare, q in viginti insunt decem. Hic ita quero, quid erit, stipulor? a te decē, & tu dicis, Promitto viginti: ego dico, Benedicaris in summo Ioue, quia placeret mihi q promittis: nam quid valet stipulatio in viginti? Et certe videtur q sic, vt in superiori. §. Sed quid si dico, Promittis dare Pamphiliū? & tu dicis, Promitto Pāphilū, & Stichū: & ego dico, Benedicaris a summo Ioue: q; bene placet mihi q promittis: valet ne stipulatio in vtroq;? Dicerūt quidā q sic, vt in superior. §. Et dicerunt ideo isti. §. interposuit Iurisconsultus, vt in vtroq; diceret idē, vt sicut valet in summa illa, si placet diuersitas stipulationis, ita rōsionis stipulatoꝝ. Domino Ioanni visus est contra. Bene, & videtur in summis: q; si illi placet diuersitas stipulationis, valet stipulatio: q; is in plus rideas, ad predicta decē videris respondere, is de alijs decē rideas. Sz non sic in speciebus, q; vna species non inest alij. imo separata est vna ab alia, vnde nō tenet stipulatio, is placeat diuersitas stipulationis. vt §. eo. l. inter stipulantē. §. it. Vnde vt vos intelligatis istos tres. §§. subiecit talem diuisionē, seu distinctionē: Quum quis stipulatur nb alio, aut omnino congruit responsio & interrogatio, aut omnino discordat, quia est aductio, vel detractio in responsione. Jn primo casu indubitanter valet stipulatio, si continuo subsequitur responsio, vel intra modicū interuallum: vt §. ea. l. §. i. & §. eod. l. continuo. Quod est verū, si stipulatus sum in honestū, vel impossibile: vt §. eo. l. impossibilis. & l. generaliter. & l. veluti. & l. plagā §. In secō subdiuido. aut est diuersitas respondenti in qualitate, aut in quantitate, aut in corpore, vt in specie. Si in qualitate. vt qua dico, Promittis pure, vel ex tēpore: vt q; dico, Promittis pure: tu promittis sub conditione: hic non valet stipulatio: vt Insti. de inutilib. stip. §. preterea. in ver. aut, &c. t. §. ea. l. §. si quis simpliciter. nisi illico diuersitas stipulationis placeat: vt. §. eod. l. §. cum adiicitur. Si in quantitate est diuersitas respondenti. hic ita videtur dicendum: Si stipulor minorē, & tu rideas de maiori, valet in minori tantum, nisi illico diuersitas stipulationis placuerit: q; tunc valet in maiori. Si autē stipulor maiorē, & tu rideas de minori, valet stipulatio in eo & cōsonat. vt in hoc. §. quantū ad primū & secūm casus. in alio non: vt. §. predicto. §. preterea. in pun. ubi dicit. Veluti, &c. Si autē in corpore, seu in specie est diuersitas rīdendi, aut stipulor vnam, & tu promittis aliā: aut vnam rem stipulor, tu promittis illam, & aliam rem. aut stipulor plures species seu res. In primo casu inutilis est stipulatio: vt §. eo. l. in stipulationibus. §. i. t. §. de act. & oblig. l. in omnibus. & t. Insti. de inutil. stipul §. si de alia. In secundo casu valet in vna, nō in alia: si vero placet diuersitas stipulationis, valet in ambabus: vt in primo casu huius. §. dixi. Et hoc fin quosdam, qui dixerunt q; valet in ambabus. Vel dicetis fm Ioā. q; non valet nisi solūmodo in vna: vt §. eod. l. in stipulationibus. § fi. in fine. † Si aūt stipulor plures species, siue res. tunc sub distinguo. Aut alternatiue, aut copulatiue. Si alternatiue: vt promittis Stichū, aut Pāphilū, aut Dabis, siue simpliciter promissio, siue alternatiue respondes, valet stipulatio: q; is alterū sit in solutione, vtrūq; tñ est in obligatione: vt §. eod. l. vbi autē non apparet. §. qui illud. Si aūt stipulor duo, & tu rideas ad alterū tantū, valet stipulatio. si placet diuersitas stipulationis: vt Insti. de inutil. stipul. §. preterea. Si aūt copulatiue stipulor: promittis mihi talem rē & talē, si simpliciter respondes, valet stipulatio in vtraq;. Si vero stipulor duas res copulatiue, tu respondes ad alterū tantum, valet in altero tantū: vt. §. eodem. l. in stipulationibus. Et sic intelligitur. § alie.

Odof.

15 **Eadem autem.** Jn. §. isto dicitur: † Si stipulor latina lingua, & tu respondes Greca, q; valet stipulatio, si intelligo stipulationē q me vis q interpretē. Idē est econtra. Et tua nō refert in stipulatiōe, si interrogo Grece, & tu respondeas latine: vel si interrogo latine, & tu respōdeas Grece, dūmodo nos intelligamus. Et idem est, si interrogo te in Arabica lingua, vel Assyria, &c. hoc dicit iste §. Videte literam. [Eadem autem an alia lingua.] [Congruenter.] incontinenti, nec sit diuersitas in respondendo. [Obligatio.] efficax, q est, si sic intelligant, vt in fine huius legis. [Protrahimus.] id est, an habeat locū in lingua Greca tanti, an in alia. [Punicā.] Et hec est vera lectura, & non debemus habere penuz: & ita prouincie videt Africane: & ita inuenitur in historijs. Sic sumitur. §. de leg. ij. l. si deuōmissa. in princip. [Assyriā.] i. in lingua Assyria. Sed si habetis Penū, exponetis ita literā, Penū, id est ad alia linguam eorū qui ita vocabantur: vel Punica lingua, id est, Sarracenica lingua. [Omnes serino.] §. de sapientia dicitis. [Vterq.] & interrogato a, & promissor. [Per se.] q; ambo sciunt vtranq; linguam, siue per se, siue per interpretē, id est, per certā personā. Et ad hoc facit q quod sit tam in gr̄a latina, q̄m Greca testari, &c. vt C. de test. l. qñ. & l. hac consultissima, in fine. t. §. de leg. ij. l. si deuōmissa. in pēa. & Insti. eod. §. verum autem.

Odof.

Summarium.

1 Stipulationes quedam in dando consistunt, quedam in faciendo.
2 Heredes tenentur insolidum ex promissione defuncti.
3 Seruitutes omnes indiuidue sunt, excepto vsufructu. 14.
4 Obligatio non mutatur ex varietate successionum.
5 Diuidua quot modis, & quot indiuidua.
6 Solutio particularis quando liberet soluentem.
7 Heredes quomodo teneantur ex debito defuncti.
8 Debens hominem in genere dumtaxat pro iudicio soluere potest.
9 Acceptilatio variis modis fieri solet.
10 Heredes omnes tenentur vno veniente contra promissionem defuncti.
11 Pena an sit in obligatione, si non sit apposita in stipulatione?

Pena

12 Pena adiecta facto indiuiduo, si cõtra fiat per vnũ ex heredibus promissoris, qualiter committatur.
13 Rem ratam haberi est factum diuiduum.
15 Stipulatio rem ratam haberi, quando sit factum diuiduũ, et quando indiuiduum.
16 Stipulatio dupli quando diuidatur inter heredes stipulatoris.

Stipulationum.

In superiori lege dictũ est vobis qualiter stipulatio contrahatur, q vtroq loquente, audiente, et intelligente. Itẽ quibus ex causis redditur inutilis: q ratiõe absentie redditur inutilis. Itẽ si nõ respõdit, vel si est diuersitas in respondẽdo. Itẽ q qualibet lingua contrahitur stipulatio, dũtamẽ se intelligant cõtrahẽtes vel per se, vel per interpretẽ. Modo in lege ista Iurisconsultus ponit quandã
1 diuisionẽ stipulationũ, et dicit † q quedã stipulationes cõsistunt in dando, quedã in faciẽdo. In dando, si promittis dare Stichũ vel decem. In faciendo si promittis facere opus, vel viã, vel virũ. Et harum stipulationũ quedã sunt diuidue, que recipiũt diuisionem, et partiũ prestationẽ. Et quedã indiuidue, que non recipiunt diuisionem, nec partiũ prestationẽ. Itẽ quedã diuidue natura nõ liberatione, quedã diuidue natura et liberatione: vt si stipulor decem dari, si soluis quinq, liberaris, q solutio partis decem hoc admittit, q est diuidua, q admittit quinq soluere, et ita liberatione, q liberaris soluendo quinq. Indiuidua natura, et liberatiõe: vt si promittas viã, vel iter facere, nõ recipit diuisionẽ. Notate q non admittit partes prestare, nec etiã iure, et ita liberatione, q indiuidua sunt natura. Itẽ liberatione, q si nõ prestat actũ integrũ, non liberatur. Itẽ quedã sunt natura indiuidua, non liberatione, vt si stipulor hominẽ in genere, vel lancẽ, vel vas: hic natura nõ admittit q soluas dimidiã in homine pro indiuiso, q eius est de lance et vase, tñ dimidiã soluendo non liberaris de iure: imo vel illã dimidiã repetes a me condictione indebiti: vel erunt in pendenti, donec des hominem aliũ integrũ, vel residuã partẽ soluas. Idem est etiã si debes mihi Stichũ, aut Pãphilũ, q ista natura diuidua sunt, nõ liberatione. Et que supra dicta sunt, locũ habẽt mortuo promissore in heredibus suis, vt nõ liceat soluere: quia ius o-
2 bligationis immutari nõ põt successione. Hinc est, q si promisisti mihi iter, et viã, et decessisti pluribus heredibus relictis, quilibet tenetur insolidũ: et si vnus soluat solidũ, partẽ recuperat ab herede familie erciscunde iudicio. Idẽ est in heredibus stipulatorũ: q si aliquis stipulatur iter, et viã, cuilibet cõpetit actio, licet diceret aliquis nõ per singulos seruitus stipulatiõis. Sed certe male dicũt, q difficultas non vitiat stipulationes, sed impossibilitas. Et hoc dicit vsq ad. §. si tñ. Videatis literã. [Stipulationũ quedã in dãdo.] puta si promisisti dare decẽ, vel hominem, vel aliquam rem. [Quedam in faciendo.] vt si promisisti iter facere, vel viã, vt. j. ea. l. §. itẽ si in facto. et. j. eo. §. Cato. et l. stipulationũ. §. vltimo. [Et harum.] s. stipulationũ, que cõsistũt in dando, vel in faciendo. [Recipiunt.] et sic sunt diuidua natura, et liberatione: q si teneris mihi ad decẽ, liberaris prestando quinq: vt. ff. de cõditio. et demõ. l. cũ duobus. [Non recipiũt.] et sic sunt indiuidua natura, et liberatiõe.
3 [Actu.] † q oẽs seruitutes sunt indiuidue, excepto vsufructu: vt ff. ad legẽ falci. l. i. §. si vsusfructus. et. ff. fam. ercis. l. heredes. §. an ea. [Veluti.] ponit exemplũ. [Lancẽ.] argenti stipulor in genere, aut quodlibet vas, s. argenti stipulor in genere. [Esset.] al's sit. quod natura admittit. [Nata.] s. de iure, et quare nõ. j. subijciã. [Repeti.] condictione indebiti, q si alius detur integer, et tunc apparebit indebita alia pars soluta. Sec⁹ si soluatur reliqua pars, quia non videtur indebita et non repetetur, sed erit in pendenti, vt si soluatur reliqua pars, nõ teneris ad Pãphilũ, al's sic: vt. ff. de condi. indeb. l. si nõ sortẽ. §. si decẽ. [Eandẽ rem.] s. integrã. [Immutatur.] Et est illa ratio, q non debet licere heredibus, q nõ licet defuncto: vt. ff. de iudic. l. heres absens. et. ff. ex quib. cau. in posses. eatur. l. apud Iulianũ. et. j. de iure fisci. l. fiscus. [Tenentur.] al's damnantur ad interesse, si non prestent patientiã: vt. ff. si serui. vendi. l. loci corpus. §. i. [Iudicio.] vt. ff. fam. erc. l. heredes. §. an ea. et. ff. cõmu. diui. l. si quis putans. §. fine. et. j. ead. l. §. vlti. et. l. seq. [Actionem.] q iter via est indiuiduũ ius vt. ff. fam. ercis. l. heredes. §. an ea. et in alijs predictis legibus. [Putatur.] et male ista ratione, q per singulos, et c. [Nõ põt.] vt. ff. de seruitu. rusti. pred. l. si vnus. Vel nõ põt, s. pro parte solui, sed pro parte teneri: vt. ff. de seruitu. l. pro parte. Et quare male dicũt, ecce ratio, sed non facit, et c. [Prestationis.] i. difficile est in omnibus, q leuius est cuilibet prestare, et impossibilitas non difficultas vitiat obligationes: vt. j. eo. l. continuus. §. illud. O. Segnon, breuiter tollã quedã cõtraria, postea accedã ad medullã legis quadã breui distinctiõe. Vos habetis hic
4 † q ex varietate successionũ ius obligatiõis nõ mutat, aliqñ immutat, vt dicitur de marito, et vxore, q condẽnãtur in q̃tũ facere possunt: vt. ff. de re iudic. l. nõ tantũ. Sed põt dici q heredi ius obligationis nõ mutatus, sed moderatur in ipsum actio, vt in lege cõtraria. Itẽ notate, si mihi legatur vna res: non possum pro parte agnoscere legatũ, et pro parte repudiare. Secus si decedo plurib⁹ heredibus relictis: q pars non agnoscentiũ crescat agnoscentib⁹: vt. ff. de lega. j. l. legatarius. Sz põt dici, Si legatur mihi, et agnosco partẽ, totũ videor agnoscere: ita si decedo pluribus heredibus relictis, portio nõ agnoscentis accrescit alteri agnoscẽtis legatum: et sic videt concordare. Vñ circa id, q dicitur hic, oppono dupliciter. Primo sic, q si debes hominẽ in genere, et soluis partẽ, non liberant. Sed probo cõtrariũ, q aut liberaris, ergo non põt repeti: q eadẽ solutio non parit liberationem, et obligationẽ: vt. ff. de condi. indeb. l. cũ his. et. j. de solu. l. qui hominem. Si nõ liberaris, ergo remanes obligatus, vñ non est in pendenti. Rñdeo duobus modis, et vno modo dico sic q non liberaris. Si tu obijcis, si non liberaris, ergo insolidũ remanes obligatus. Vñ quomõ est in pendenti: Rñdeo, non est in pendẽti hominis obligatio, sed indebiti solutio: vt. ff. de cõd. indeb. l. si nõ sortẽ. §. si decẽ. Vel põt dici, sicut dixerũt aliq, inter liberationẽ, et obligationẽ est inuenire mediũ, s. liberationẽ in pendenti esse, vt hic est, q nõ est obligatus pro parte, nec insolidum obligatur: vnde si soluit ab initio integrum hominem, liberatur, vel partem residuam, liberatur: et his casibus non erit locus repetitioni. Sed denuo signat contrarium, q hic dicit q nõ liberaris, si soluis dimidiũ in homine in genere promisso: vnde cõtra. j. eo. §. si tñ. et. j. de solu. l. si cũ stipulatus. §. i. Ad q quidã dicũt q ibi obtinet quando volenti, hic qñ inuito, vt q procuratori meo me ignorante soluit, vt hic. Vel dicatis ita, vt si debes hominẽ in gñe: quo casu si soluis dimidiã in Sticho, nũc non liberaris, q aliã posses soluere in Pãphilo: ad q sequeretur illud absurdũ, vt posses soluere partẽ in Sticho, et partẽ in Pamphilo, q esset inconueniẽs: vnde est in pẽdenti donec solueris aliã dimidiã, vel aliũ integrũ hominẽ: et pars soluta tunc poterit repeti cõditione indebiti, vt hic. Sed si tu debes hominẽ in specie puta Stichũ, bene potes soluere dimidia, et liberaris in illa dimidia, sed teneris ad aliã dimidiã: et sic nõ sequitur illa inconueniẽtia, quã supra proxime modo dixi, vt in lege cõtraria. Vñ ad solutionẽ horũ cõtrariorũ, et vt plene liqueat articulus iste, ita distingue. Quedã sunt natura diuidua, et liberatione, quedã indiuidua natura et liberatione: quedã diuidua natura, et non liberatione. Vel sic, Quedã recipiunt diuisionẽ natura et liberatione: quedã non recipiunt diuisionẽ natura, et liberatiõe. In primo casu qñ recipiũt diuisione a natura, et liberatione, veluti si promittis dare decẽ, natura admittit q possis soluere quinq: et si soluis mihi volẽti quinq liberaris: vt. ff. de vsur. l. tutor. §. Luci⁹. Et ita loquitur primũ exemplũ hui⁹ l. Secus si mihi inuito soluis: q illud recipit natura diuisionẽ, nõ liberationẽ, q nõ liberaris: q particularis solutio, et c. vt in predicta l. tutor. §. Luci⁹. et. ff. fam. ercis. l. iij. In casib⁹ tñ fallit vbi
6 quis cogitur recipere particularẽ solutionẽ. † Primus est fauore libertatis: vt. ff. de statu. liber. l. cũ heres. §. si duobus decẽ. Vel si debitũ nõ est omnino liquidũ: vt. ff. si certũ peta. l. q̃dã. et. ff. si pars hered. pet. l. permittẽdũ. Idẽ est si debeas hominẽ in specie: natura, et liberatione liberaris, vt. j. proxime. §. si tñ. et. j. de sol. l. si stipulatus sum mihi aut Titio. §. i. Et sunt hec vera, s. q natura et liberatione liberaris, qñ debes mihi hominẽ in genere: vel recipit diuisionẽ natura et liberatione, qñ tu debes mihi sine pena: vt hic, et. ff. de cõdi. inde. l. cũ. Secus si sub pena, q hic dare est indiuiduũ. Vñ si mihi inuito partẽ des, non liberaris a pena: vt. j. eo. l. stipulationũ. in fi. et. ff. fam. ercis. l. heredes. §. in illa. In secundo casu qñ sunt indiuidua natura et liberatione vt via, et iter, et vt sunt oẽs seruitutes, excepto vsufructu, que sunt indiuidue: q natura non admittit vt partẽ prestes: vt. j. eod. l. eadẽ. §. Cato. nec liberatione, q omnes seruitutes iure sunt indiuidue, excepto vsufructu: vt. ff. ad legẽ falcidiã. l. j. §. si vsusfructus. et. j. eo. l. stipulationes nõ diuidũtur. vñ eius nõ admittit vt liberaris. In tertio casu, qñ sunt diuidua natura, et non liberatione, vt in homine in genere promisso, natura bene admittit vt des dimidiã pro indiuiso, sed tu non liberaris nisi soluas partẽ reliquam, vel alium integrum hominẽ. Quod est illa ratione: q sequeretur inconueniens, vt dixi in superiorib⁹ et hic dicitur. Et est simile videre in lance, et in vase, arg. ff. de ado. l. si seruo, et. j. de acceptil. l. si hominẽ. Et ideo hoc casu liberatio, et solutio est i pẽdẽti: q si soluis reliquã dimidiã liberaris: si soluis alium hominẽ, alia dimedia est indebita, et ideo est in pendenti, et põt repeti cõdictione indebiti: vt hic, et. ff. de cõdi. indeb. l. si non sortem. §. si decem.

Odof.

Si tamen hominem.

Segnori, iste. §. legitur duobus modis.
7 † Vno modo vt intelligatur in homine debito in genere promisso: et hic dicũt glosse domini Ioã. et Azo. Legitur scdo modo vt intelligatur in homine debito in specie: quã lecturã non tãgaz, et eã puto veriorẽ: et sic tu promisisti mihi dare Stichum, et sic in

specierū decessisti pluribus heredibus relictis: vnus ex heredib⁹ solut vnā dimidiā Stichi pro indiuiso, q̄ poterat: nunqd aliꝰ coheres tenetur ad aliā dimidiā? Certe sic. Et hoc primo dicit. Secūdo dicit: Si promisisti Stichū in specie, & decessisti pluribꝰ heredibus relictis, & liberauit vnū de heredibus relictis per acceptilationē, nō aliꝰ, ille, quē liberauit, non tenet, sed coheres. Hoc est secundus casus. Tertius casus est. Idē est in fideiussore, & promissore. Ecce si promisisti mihi Stichū in specie, & dedisti mihi fideiussorem: si recipio dimidiā a te promissore pro indiuiso, & a fideiussore, teneris tu & fideiussor in reliqua dimidia. Et hoc dicit iste. §. [Idē est.] Ecce ſcdꝰ casus. [Idemq; est.] Ecce tertius casus. Et scom istā lectura loquitur iste. §. in homine debito in specie. Unde legerūt ita literā: [Si ti.] pro sed. Et cōtinuatur ita: Uos habuistis in superioribus: Si tu deꝰ hominē in genere, & solois mihi dimidiā Stichi in specie, non tñ liberaris † q; qui dꝫ hominē in genere, bene pōt soluere dimidiā pro indiuiso, & non liberatur. Sed si tu debes mihi hominē in specie, pone Stichū si decedit relictis duobꝰ heredibꝰ, vel vnus soluat partē, liberatur, & tenet coheres ad aliā dimidiā. Et ita in duobus aliis casibꝰ, vt si vn⁹ soluat partem, aliꝰ tenetur ad reliquā partē. Uñ legitur littera, Si tū, pro sed. [Homine.] Si an specie, ponam⁹ Stichū. [Ego ero.] & ipse dimidiā Stichi mihi solunt. [Pōt.] Si reliqua pars. Hic est primus casus. [Idēq;.] Ecce ſcdꝰ casus. [Sic.] Si in sua dimidia. Hec actio, vt ista acceptilatio nō prodesset alteri, unde tenetur coheres in reliqua ouni dia. [In heredibus.] vt si ipse promissor, vel eius fideiussor solut dimidiā Stichi pro indiuiso, tenetur pro reliqua dimidia: & hoc ideo, q̄ natura & liberatione indicitur liberatio in homine debito in specie: vt in principio huius legis. Et hec est plana lectura. Alii legūt alio modo, vt Joā. & Azo, & intelligunt istū §. in homine debito in genere: vt si debes mihi hominē in genere, & decessisti pluribus heredibus relictis: vn⁹ ex heredibus soluit partē reliquā erit in suspēso: vt. ff. de condi. indeb. l. si non sortē. §. si decem. Et ita intelligunt in ceteris aliis duobꝰ casibus. Sed & legūt alio modo in homine debito in genere, si tu promissor soluto mihi inuito, non liberaris, vt in precedentibus habuistis. Secus si mihi volenti soluto; q̄ similiter si decedis relictis duobus heredibus, & vnus soluat dimidiā, liberat. ceteri tenent: & ita in ceteris aliis duobus casibus. Sed prior lectura verior est, vt in precedentibus: q; si in specie homo debet. cōtingit liberatio: non sic si debetur in genere: vt. ff. de acceptil. l. fine. §. 1. Sed lex videtur contraria, quia non pōt accepto ferri vni, quin alii accepto ferantur: vt. ff. de acceptil. l. si ex pluribus. Ad q̄ dicetis tribus modis. Primo sic.

9 † Aut acceptilatio fit in personā. q̄ dicit creditor, Ego te solum heredē pro tua parte volo liberare, & non alios: quo casu prodest tibi non alii, vt hic. Aut in rē est acceptilatio. q̄ dicit, Tibi accepto ferō: & tūc hꝫ locū lex cōtraria. In rē dē tendit alia solutio. Aut dicit stipulator: volo tibi prodesse, non coheredi: quo casu nō pōt aliꝰ prodesse. vt hic. Aut nō est dictū, quo casu nulli prodest, vt in lege contraria, & ff. de acceptil. l. 2 per mīsum ādū §. 1. & ff. de don. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. si maritus. Vel dicatis tertio modo, Cum aliq; debēt eandē rē. quo casu acceptilatio facta vni prodest alteri, vt hic. Et ad hoc est argumentū. ff. de arbit. l. si duo. & ff. si quis cau. l. si duo. & ff. de fideiuss. l. 2 ibi dicetur de hoc.

Odo.

Item si in facto. Jure consultus cepit distinguendo q̄dā stipulationes cōstitūt in dando, dictū est in superioribus: hic de his: que cōstitūt in faciendo, vsq; ad. §. Caio. & 10 ponitur. 9. alio casu talis: † Pone. stipulatus sum per te, vel heredē tuū non fieri quo minus mihi agere liceat, & heredi meo, vel me habere licere, vel dolū malū abfuturū esse: dico in plurib⁹ heredibus relictis: vnus ex heredibus prohibuit me stipulatorē. Certe in istis tribus casibus cōmittetur stipulatio, sed coheredes & coheredē recuperabunt iudicio fami. ercis. Secus si ff. esset, si stipulator decederet pluribus heredibus relictis, & vnus ex heredibus impediatur; q; si stipulatio est penalis, insolidū cōmittetur: verum q; nō fuerit prohibitus, si petent penā repellent dolī mali exceptione. sed si non est penalis, solus prohibitus petet penā, non Aliq. Et est nō aduertendū. q; in heredibus promissionis interest mea per nullū heredē prohiberi, vnde cōmittetur insolidū. Secus in heredibus stipulationis, q; vnus solus interest per hoc habere nō esse: vnde licet penalis insolidū cōmittit, alīs non; q; interest prohiberi a nemine prohiberi. Unde notate q̄ loquit hic de triplici genere stipulationis, a re non fieri, vel me habere licere, vel dolum malū abfuturū. Et ita loquit in stipulationibus indiuiduis, vt dicetur. ff. ad. §. Caio. Item notate differentiam inter heredes promissoris ex vna parte, & inter heredes stipulatoris ex altera: q; in heredibus promissoris si vnus solus facit quo minus habere liceat, fuerit stipulatio penalis, vel non, insolidū committitur, sed coheredes habent iudicio famī. ercisc. Sed in heredibus stipulatoris non sic; q; si est penalis omnia interest, & si agit, repelluntur doli mali exceptione. Secus si non est penalis. Si quaeritur que sit ratio diuersitatis, ratio est ista, q; in heredibus promissoris interest stipulatoris a nemine prohiberi: sed in heredibus stipulatoris interest istius modo heredes prohiberi: vnde ipse solus agere, vbi esset pena apposita: q; in penali stipulatione non considerantur q̄d interest vel nō. Videatis literā. [Item si in facto.] Si indiuiduo. & ponat. 3. tria exempla. [Velut.] ponit exemplū [Heredibus.] Si promissoris. [Teneretur. Jex stipulatiōe, vel ad penā, vel ad interesse, interesset pena vel non.] Quod prestiterit. vt. ff. in principio huius legis. & ff. si plurā. [Stipulatio.] ad interesse pro sua parte, nō p̄ pte coheredis. Et hucusq; loquitur est de prima stipulatione.

Odof.

Idē iuris est. Modo loquitur de ſcda differentia. vtrū fuerit adiecta pena, vel nō. [Heredib⁹.] Si stipulatoris. [Agere.] Si cui nō fuit penalis. [Quia hic.] id est, in penali stipulatione. [Interest.] Si an in stipulatione commissum fit: vt Justa de mutū. stipu. Si alteri. [Heredibus.] Si promissoris. [A nemine.] Si nec a promissore, nec ab aliquo heredum suorum. Sed secus vbi prohibetur vnus ex heredibus stipulatoris, vt dixi.

Odof.

Eadem. Modo loquitur de tertia stipulatione. [Decesserit.] q̄: si vnus ex heredibus promissoris prohibuerit, tenentur oēs: vel si vnus ex heredibus stipulatoris fit eadē distinctio, vt. ff.

Quo Segnon, super ista lege duo quero, & ista valent ad formationē libellorū, & maxime scolaribus, qui litigant cū ieripticnibus.

11 † Quod ergo si in stipulatione non est apposita pena, nunqd erit in obligatione: Dicerunt quidā, si stipulor factū non adiecta pena, q̄ interesse est in obligatione, non factū, mīi quis parcere stipulet: vt. ff. de re mā. l. si quis ab alio. in fin. & ff. si quis cautio. l. si procurator, & ff. ea. quotiens. in fin. Et sm istā opinionem ita formo libellū, quia promisisti facere libri, & q; non fecisti vt conuenisti, peto interesse meum, q̄ facio decem. Alii dicunt q̄ factum est in obligatione: vt arg. ff. eo. l. si seruus. §. vltimo. secundū quā opinionem ita formo libellum: Quia conuenisti scribere librum, & non fecisti. peto interesse, q̄ est tantum. Sed hoc est verius, vbi stipulor factum, factum fit in obligatione interesse non satis est in solutione. & cōdemnatione, vt in predictis legibus. ff. de re iudic. l. si quis ab alio, cum suis sim. Fallit tamē in oībus casibus, vbi cogitur quis parcere facere: vt. ff. de oper. nouor. nunciā. l. stipulatio. cū suis similibus. Unde debet ita formari libellus. Ego contra talem, qui peccauit & tale opus facere: unde peto q̄ opus faciant: q; fuit in mora. q; nō fecit vt debuit, peto interesse meū. Et ad hanc formationē libelli optime facit. ff. de actio. empti. & venditi. l. in fin. cum suis similib⁹. Unde circa materiā istam ita hic breuiter dico: Cum quis stipulatur factum, aut duntaxat aut indunduum. Dicitur stipulari factū duntaxat ampliꝰ nō petit: hoc casu sine decedat promissor pluribus hꝫ dibus relictis, & vnus ex hꝫ dib⁹ cōmittit stipulationē, p eius rata cōmittit stipulatio, & nō pro alia. Idē in heredib⁹ quia sonat. vt. ff. prop. §. Si autem stipulor factum indunduum, debet locum. Fiat m̄ in facto, & ff. famī. ercisci. l. heredes. §. an ea. §. nulla. Et hoc in heredib⁹ promissoris: q; si vn⁹ impediat. & ceteri coheredes tenent, sed repetūt a coheredibus iudicio famī. ercisc. Secus in heredibus stipulatoris: vt. ff. in fi. l. stipulationū. Et hoc cū fuit adiecta pena: secus si nō est adiecta. vt. ff. eo. l. proxima. Et redditur ratio diuersitatis in. l. eadē. Et de hac materia notatur. ff. si quis cautio. l. si seruus. §. si plurium.

Odof.

Cato. Iste. §. consuerit reputari valde difficilis, ex eo q̄ eius materia est incognita, subtilis, & intricata, tamen si bene intelligatis casum, & summariam litere expositionem,

12 cetera omnia vobis breuiter ostendā. † Et est sciendum q̄ dominus Cato, cui⁹ regule in iure nostro inueniuntur obscure, in. §. isto ponit duos casus, vnū in facto indiuiduo, & de hoc annectit duo exempla, vel tria: alibi in facto diuiduo, & de hoc annectit alia duo exempla. Primū exēplū est iter fieri. Scōm, iter non fieri. Tertiū parte. vel per heredē mū nō fieri quo minus mihi ire agere liceat. Ponetis ergo ita casum. Tu promisisti mihi facere rez sub certa pena, vel non facere: unde fui stipulatus a te hoc modo: Promittis facere iter, & si non facis, promittis decē

nomine

nomine pene. ¶ Or Segnori, ista sont duo exempla, et statim an-
necto aliud exemplum, licet ista non prosequatur litera: Vel ita di
gas: promittis per te, vel per heredem tuum non fieri quo minus li
ceat ire, et agere per illum locum, et si contra faceres, penam certam
sui stipulatus, ponamus, viginti: postea tu promissor decessisti re
lictis quatuor heredibus: vnus heredum vult facere iter, alij no-
lunt. vel tres faciunt, quartus non facit: aliqui volunt stare promis
sioni defuncti, aliqui. Modo queritur vtrum stipulatio penalis,
scilicet viginti, committatur, vt ita quilibet soluat quinque, an con
tra illum heredem solummodo, qui facit contra stipulationem?
Et certe dicit Cato distinguendum, cum tu promittis aliquid sub
certa pena, et decedis pluribus heredibus relictis, et vnus facit cō
tra, si promisisti factum indiuiduum, vt iter fieri, vel non fieri, vel
per te, vel per heredem tuum non fieri quo minus liceat ire, et age-
re: et hoc casu si vnus committat contra stipulationem, committi
tur pena contra omnes heredes pro portione hereditaria: quia in
indiuiduis quod ab vno fit, ab omnibus videtur factum: et ita si
vnus fecit contra, omnes videntur fecisse contra, et ideo tenetur
quilibet pro parte hereditaria. Secus in factis diuiduis: vt si pro
misisti amplius non peti, vel rem ratam te habiturum, vel here-
dem tuum sub pena certa, ponamus viginti, istis duobus casibus
cum promittitur factū diuiduum, si tu decedis relictis quatuor
heredibus, si vnus facit contra, amplius petendo, vel ratum non
habendo, pro sola sua parte, id est, pro rata committitur, et non
pro aliis: quia in factis diuiduis quod fit ab vno, non videtur fa-
ctum ab aliis: et ita si vnus facit contra, non faciunt alij contra.
Apparet ergo ex predictis quod istud est factum indiuiduum,
iter fieri, vel non fieri: diuiduum est, amplius non peti, vel rem ra-
tam haberi. Vnde si te mortuo vnus ex heredibus venit contra,
13 non committitur stipulatio contra omnes. † Et est verum quod
rem ratam haberi, est factum diuiduum, cum decedis pluribus re
lictis heredibus: sed in ipso promissore est factum indiuiduum,
cum non possit pro parte ratum habere, et pro parte non: vnde si
in parte haberet ratum, in parte non, insolidū cōmitteretur pena.
Hoc dicit iste. §. Vnde literam. [Cato, etc.] [Liceat.] posuit. ff. tria
exēpla de facto indiuiduo, et vnū de diuiduo. ¶ Or Segnori, vi-
sa litera intelligatis ad hūc casum, dic vt. ff. modo videte litere ex-
positionē. [Cato. lib. xv. scribit, pena certe pecunie promissa.] s. vi
ginti exempli causa. [Aliter.] s. quod in stipulatione fuerit deductū,
vt puta iter facere, et si non faceres, promisisti viginti nomine pe-
ne. Sic in aliis duobus exēplis, mortuo promissore relictis qua-
tuor heredib'. [Sit.] q: non vult facere iter vel vult facere. [Aut
ab omnibus.] i. non ab omnibus, sed a quolibet pro portione he-
reditaria. [Committi.] i. exigi, et peti. [Factum ab omnibus.] po
nit exēplum de primo. [Videtur.] i. cōtra stipulationē cōmissum
videt. Et ideo si vnus facit cōtra, ab omnibus petetur, et a quoli-
bet pro portione hereditaria. [Veluti te.] s. promissore alias non
est te. [Cōmittere.] et idē in alia stipulatiōe, quo min' liceat mihi
parte. vel heredē tuū, vt. j. videbitis. [Poterat.] s. in factis diui-
duis. [Vt.] i. sicut. Sed videamus, iste. §. sine versi. legitur plurib'
modis. [Ne.] i. an. [Dic.] s. in ista stipulatione, quo mihi minus li
ceat, qd est in illa, iter fieri. vel non fieri: sed idē vt in alia amplius
non peti. [Non esse idē.] qd in illa, amplius non agi: q: in illa sti-
pulatione, quo minus mihi habere liceat. vel per heredem tuum,
est indiuidua: sed illa, amplius non agi est diuidua. [Stipulatio-
ne.] s. Titium ratū habiturum, vel per heredem suum. Legitur se-
cundo modo. Illa stipulatio, per te heredemve tuum cōtinet in
se factū indiuiduum. vt iter fieri, vel non fieri: aut factū diuiduū,
vt amplius non agi. Et certe indiuiduū: non diuiduū, vt amplius
agi: et tunc legetur ita hic sit, id est, vt in illa stipulatione, quo mi-
nus mihi habere liceat per te, vel heredem tuū, idem vt in illa sti-
pulatione iter fieri, vel non fieri. [Nō esse idē.] qd est in illa, Titiū,
heredēve eius ratum habiturum: q: ista continet factū diuiduū,
vt amplius non agi: vnde equiparatur illa, quo minus habere li-
ceat per te vel heredem tuū. [Illi stipulationi.] iter fieri, vel non
fieri. [Petitū.] q: ista facta diuidua sunt. Et hec vero sunt in here
dibus promissoris, non ita in persona promissoris. [Nō pōt.] scz
quin insolidum cōmittatur stipulatio contra eū. ¶ Or Segnori,
statim vt melius intelligatis sequētia, ita notabitis hic, quedam
facta sunt indiuidua, et quedam diuidua: et facta indiuidua sunt
14 iter fieri. vel non fieri: q: non est iter, nisi integrum. † Vnde debe-
tis scire quod omnes seruitutes sunt indiuidue excepto vsufructu, scz
vsusfructus est diuiduus: vt. ff. ad legē falcid. l. j. §. j. Et dicūtur ser
uitutes, q: non est via, vel seruitus nisi sit integra, et q: non potest
in parte diuisa constitui, vel indiuisa acquiri: vt. ff. de vsufru. l. pro
parte cū suis similibus. Sed vsusfruct' est diuiduus, q: potest in
parte diuisa cōstitui: q: posset testator ita dicere: Tali amico meo
pro indiuiso dimidiū vsufructus fundi mei lego, et parte vti, et pos
se constitui. Certe nō, q: natura non patit, etc. vt. ff. ad legē falc. l. j.
§. si vsusfruct'. et ff. de vsu et habita. l. vsus pars. §. j. et ff. de vsufr. l.
ij. in fi. et l. iij. Sed si pmittis nō facere iter, nisi in totū abstineas,
insolidum cōmittis. Dicunt facta diuidua, que etiā pro parte cen
sentur, vt vsusfructus. Itē est factū diuiduum, non agi. Quo est
factū diuiduū: Ecce si teneor tibi ad annuā prestationē, et tu pro-
mittis amplius non agi, istud bene recipit diuisionē: q: pōt stare
duobus annis non agere, duobus aliis annis agere. Item rem
ratā haberi in persona heredū est diuiduū: q: si tu promisisti te et
heredē tuum ratū habiturum, q: vnus ex heredibus pōt molesta
re alterū. Itē sisti plures in iudicio, est factum diuiduū, vt. ff. de in
ius vocan. l. qui duos. et ff. si quis cautio. l. si seruus. §. si plurium.
Vnde dicuntur facta diuidua, que pro parte possunt fieri, et si pro
parte non fiant, intelligunt pro parte fieri. His igitur ita premis-
sis, signabo vobis quedā cōtraria, postea subjiciā quandā diuisio
nē, per quam colligetis breuiter materiā huius. §. Vos habetis
15 hic, † quod stipulatio rem ratā haberi in persona promissoris est fa-
ctū indiuiduū, sed in persona heredis est diuiduū. Si queris vi-
de hoc, videte: vbi tu promisisti quod haberes ratū, tu non debes ha
bere ratū pro parte, et pro parte non: vt. ff. de procur. l. in causa in
prin. Vnde sicut vna est persona, ita vna ratihabitio. Non sic in he
redibus, q: plures sunt persone, et tunc plures ratihabitiones. Sz
lex videtur cōtradicere: scz quod in persona promissoris sit diuiduū:
vt. j. rem ratam haberi. l. si procurator. Ad solutionem cuius con-
trarij ita dico, Si aliquis promittat rem ratam haberi sine pena,
in persona promissoris est diuiduū, vt si pro parte habet ratum, et
pro parte nō, pro ea cōmittatur stipulatio, pro qua non habet ra-
tum, vt ibi. Secus vbi promittit cum pena, vt hic. Vel aliter, Aut
promittis quod ratum habebis: et tunc in totū, vel in nihilū de-
bes habere ratum, non pro parte, vt hic. Aut procurator promitte
tis quo casu cōmittitur, alias dissoluit satisdatio de rato: vnde si
pro parte habet ratū, cōmittitur stipulatio ad interesse meum pro
parte, vt in. l. cōtraria. Sed denuo lex videtur cōtraria, q: videtur
indistincte et in dando, et in faciendo, quod si vnus heredum non seruat,
vel promissor, quod insolidū committatur stipulatio penalis: vt. j. eo.
l. stipulationum. §. si. Ad cuius cōtrarij solutionem dicebat do-
minus Jo. Cum aliquid fieri promittitur, hec distinctio est adhi
benda: ibi cum aliquid dari promissum est. Et hoc etiam dixit per
elegantia verba dominus Accursius, et ita hic scripsit: et alibi di-
stinctio diuidui, et indiuidui cadit in faciendo, vt quia promisisti
facere aliquid, habet locum hic. §. et j. eod. l. in executione. §. pro
parte. et §. insolidum. et l. stipulationes non diuidūtur. Sz in dan-
do non cadit distinctio diuidui et indiuidui: q: si tu promisisti da-
re aliquid, et non das, insolidum committitur stipulatio, vt. j. et ff.
famil. ercisc. l. heredes. §. an ea. et §. in illa: quia promittis dare ho-
minem in genere, non sufficit dare partem: vt. ff. eod. l. ij. §. j. Et est
ratio quare non consistit in dando distinctio diuidui et indiuidui,
et in faciendo: quia qui tenetur dare, per aliam potest adimple-
re: vt. ff. de statu hom. l. Arethusa. Non sic in facere: vt. j. de solu-
tio. l. inter artifices. Item quia dare recipit breuem tractum, sed
facere sepe longum: et in hoc cadit diuidui et indiuidui: vel hic, et
ibi committitur, sed non quantum ad exactionem, vt quidam di-
cunt, et j. plenius dicam. Vnde ad solutionem horum contrario-
rum ita distinguo, Aut vnus promittit dare, vel facere: si dare sci
licet sub certa pena, siue recipiat diuisionem natura et liberatione,
siue non. nisi in totum detur, committitur stipulatio penalis inso
lidum: vt. j. eod. l. stipulationum. §. vltimo. Sed hic dicunt quidā
licet de rigore iuris committatur insolidum, de equitate obstaret
doli exceptio pro partibus aliorum: vt. ff. si quis cau. l. si seruus. §.
si plurium. Sed in illo. §. non erat dare, sed facere, Si autem pro-
mittit vni facere, si est indiuiduum, vt iter fieri, et non fieri: et dici-
tur indiuiduum, quia nō dicitur fieri, nisi integrum fiat, vt in via,
et in itinere, hic siue nil fiat, siue aliquid, si totum non fiat, non vi-
detur factum, vnde committitur stipulatio penalis insolidum,
vt in principio huius. §. et j. eod. l. stipulationum. §. j. et l. in execu-
tione. §. pro parte. et §. insolidum. Sz est diuiduum: et ibi dicit di-
uiduū, qd pro parte potest fieri. Hic dicit duob' modis. Primo
sic, Aut faciendū extra iudicium in stipulatione amplius non pe-
ti: et tūc si in totū fit, in nihilū tenetur: si pro parte facit, tenetur, vt
hic. Si autem est faciendum circa iudicia, vt est, plures seruos ex-
hiberi: hic ne cōdemnatur maiestas pretoris, de rigore insolidum
committetur pena. sed de equitate non: vt. ff. si quis cautio. l. si ser
uus. §. si plurium. et ff. de in ius vocan. l. si duos. Alij secundo mo-
do dicunt, Si facit vnam partem, et reliquam partem non facit,
quia non vult. tunc committitur insolidum, vt hic, et ff. de collat.
bono. l. secunda. §. si cum duobus. Sed prima solutio verior est.
Si autem aliquis promittit dare pluribus, non sufficit vni dare,
nisi omnibus detur: vt. ff. de conditio. et demonstratio. l. qui duo-
bus. et l. penulti. §. de illo. Si autem facere quis promittat pluri-
bus si quidem sine pena, vni faciendo liberatur ab illo, cui fecit,
aliis tenetur. Secus cum promittit vni, siquidem dare aut speciez
certā, aut corpus, si speciē certā, dādo cuilibet suā partē, satis est;

vt.ff.de condit.et dem.l.cui.Si autē corpus,aut certū,aut incertū: si certum,vt hominē in genere promissum,nō sufficit dare partē. vt.ff.eo.l.ff.si tamen.et.ff.de solu.l.si stipulatus sum.§.i.Si autem plures debent facere,vel vnus debet insolidum facere,vel omnes, alias committitur stipulatio:vt.ff.de manu.testa.l.si ita fuerit.et ff.de condict.indeb.l.penul.§.de illo.vel dic vt plenius notatur.ff. si quis cautio.l.si seruus.§.si plurium.

Si is,qui. In.§.isto fit mentio de pluribus stipulationibus,et ponitur in.§.isto talis casus.

16 †Aliquis emit a te rē,et fuit stipulat⁹ duplū nomine euictionis: decessit pluribus heredibus relictis:res est euicta: quilibet heredū debet cōuenire venditorē pro hereditaria portione ad duplum. Fit etiam hic mentio de alia stipulatione:pone,aliquis fuit a te stipulatus vti frui arbitrio boni viri:non fuisti usus: certe conueniunt te heredes eius pro hereditaria portione.Et idem in stipulatione damni infecti,vt si cauees de damno infecto,et decedit pluribus heredibus relictis,si cōtra fit,qr damnum fiat,quilibet heredum habebit actionem pro hereditaria portione.Et idem in stipulatione noui operis nūtiationis,vt si denuntietur nouū opus, et decedis pluribus heredibus relictis,si edificasti,quilibet heredum habebit actionem pro hereditaria parte ad interesse:sed restitui opus in pristinū statum nō pōt pro parte,vt ita habeant he redes actiones in his stipulationibus,sicut in alijs stipulationibus.Et hec vera sunt ex parte stipulatoris.Sed vnum sciatis, qō ipse promissor,qui promisit duplum euictionis nomine,si velit pro parte restituere opus in statum pristinum,et pro parte non audiretur.Hoc dicit.Videte ergo positionem litere.[Si is qui.]Scilicet emptor.[Duplam.]euictionis nomine.[Actionem.]vt.ff. proximo.§.[Idem.]ponitur de alia stipulatione.[Fructuaria.]quia vsufructuarius caret:vt.ff.vsufruc. qui&ad.caue.l.i. Unde si decedit stipulator pluribus relictis heredibus,quilibet heredum habebit actionem pro hereditaria portione:quia ex alienū, ꝛc.vt.C.de hered.actio.l.fi.[Nuntiatione.]repetatio et in stipulationem,vt quia stipulatur a liquio de operis noui nuntiatione,vt si agit ad interesse,quilibet heredum habet actionem pro parte. Secus si ad opus demoliendum.quia quilibet agit insolidum:vt ff.de oper.noui nuntiato.hec stipulatio.§.et habet.et.§.sequenti. alias.§.que situ.[Ipsi promissori.]scilicet qui hoc promisit.[Neque defensio.]in re vendita in duplapropter rem,propter quam promissa fuit dupla euictionis nomine.[Potest.]habetio in.§. isto ex parte stipulatoris quod si moratur pluribus heredibus relictis,si agit ad interesse,quilibet heredum habet actionem pro hereditaria parte,sed promissor non liberatur pro parte restituendo,vel pro parte defendendo.Hoc verum est in ipso promissore, sed in heredibus promissoris.idem est quo ad quid:vt si promittis mihi rem,quam vendis,authori fari:certe vel omnes heredes tunc debent me defendere,vel vnus.Similiter si promittis opus demoliri,quia vel omnes debent demoliri,vel vnus totum,vel pro parte.Sed in stipulatione vsusfructus,et damni infecti,satis est si prestent interesse:vt.ff.eo.l.in executione.§.insolidum. Unde non satis est in stipulatione damni infecti pro parte defendere,sed insolidum:vt.ff.de damno infecto.l.in stipulatione.Sed cōtra.ff. de nego.gestis.l.si cōmuneꝫ edes.Solutio.Si est res bicuis et arcta,vel moderata,nō satis est pro parte cauere:vt.ff.de damno infecto.Vel finit a.§.ex hoc.Sed verius est,vt si non defenditur,qꝑ fiat missio in totū.si in totum non defenditur,vt in stipulatione,alias si pro parte defenditur,pro parte fit missio in possessionem: vt in l.si communes edes.ff.de neg.gest.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicialis que dicatur,et que pretoria.2.
3 Stipulatio communis que.
4 Stipulatio qualiter desinatur.
5 Stipulatio continet in se tria per verba de futuro.
6 Satisdatio quid sit.
7 Partis prestatio non impedit quin committatur pena insolidū.
8 Pena insolidum committitur,nisi promissum integer prestetur.

Stipulationum. Vos habuistis vnam diuisionem stipulationum,hic ponitur alia diuisio: quia stipula-
3 tiones alie iudiciales,ꝛc.† Et dicitur iudiciales propter quas iudex non aditur,vt de dolo cautio.Et dicuntur pretorie,quia a mero iudicis officio proficiscūtur,vt damni infecti.Et in his pretorijs continentur edilitie,quia a iurisdictione pretoris veniunt. Conuentionales dicuntur varie,quia tot varia genera, quot sunt genera rerum contrahendarum:et ipse verborū obligationes vocantur.et pendent ex negotio contracto.Dicuntur communes.vt rem pupilli saluam fore.Nam interdum iudex,si res alter eppediri non potest.iubet rem pupilli saluam fore:et per stipulationem duple,que venit a iudice,et ab edicto edilitio.Nec obstat lex,que videtur velle qꝑ tantum sint tres stipulationes.vt.ff.de pact.stip.l.fi.quia conuentionales eius dicuntur,vt hic.[Supulatio mū.]alie sunt iudiciales,alie pretorie,alie conuentionales,et ꝑ pena non adit iudex,sed propter alias sic.Et ad quid valeat hoc.ff.vi debitis,vel au.ietus.[Edilitie.]qr interponunt ex edicto edilitij curulis:q: vēditor debet cauere,ꝛc.ff.de edili.edic.l.i.§.si ita quis. et.ff.de act.empt.l.ex empto.§.i.[Aut iurisdictione.]pretoris [Generaꝫ.]id est,species.Et ideo dicit pene,qr aliquid de stipulatio cōuentionalis super rebus cōtractis nō valet:vt.ff.eo.Inter stipulatem.§.rem sacrā.[Edicto.]a iudice venit,dum iudex iubet eā interponi,si res est pretiosa:vt.ff.de euict.l.empto.Aut ab edilitio edicto venit,vt si venditur homo:vt.ff.de edil.edicto.l.qō si nolit. §.si quis assidua.Et vt videatis differentiā inter istas stipulatio-
2 nes,ita dico:† Et dicuntur iudiciales,ob quas interponendas nō aditur iudex,sed ob causam alia,vt in cautione de dolo.Do ne,conuenio te rei vendicatione pro homine,quē cepisti possidere,lite contestata cōpleuisti vsuscapionē,iudex debet condemnare te ad restitutionē.ac si non esset vsucaptus,et debet iubere vt caueas de dolo ab futuro:vt.ff.de rei vendic.l.si post acceptū.in fine. et.l.seq.et.ff.mandati.l.si procurator.et.l.seq.Itē potest poni aliud exemplū:vt.ff.de pignor.act.l.creditori.vnde est de dolo cauno iu
3 dicialis.† Est causa iudicialis,cum iudex aditur,vt cautionem prestari,vt in cautione damni infecti,vt hic dicitur. Unde si domus vicini mei ruinā minatur,ego peto vt caueat,ipse dicit:Bene faciemus.Vult me patrahere in infinitum,vado ad iudicem, vt faciat mihi cauerī,et dico ei.Domine,domus vicini mei minatur ruinam,ipse non vult cauere,cum petierim ab eo,imo dicit, Bene faciemus:et cum isto benefaciemus,posset tantum differre, qꝑ domus sua faceret mali salutationem domui mee,ita qꝑ non gauderem:vnde faciatis mihi cauerī.Hic principaliter aditur,iudex vt faciat cauerī:vt.ff.de damno infecto.l.dies.§.hoc autem.et l.pretor.§.in eum.Unde ista,que interponitur ex edicto curulis, est pretoria,quia ob causam hanc aditur pretor:vt.ff.de edilit.edic-
4 to.l.si ita quis.† Communis est.que est tam pretoria,quam iudicialis:vt rem pupilli saluam fore:si aliquis est tutor meus legitimus,si accedo ad iudicem,et dico ei sic:pater patruus mei est mihi tutor:tamen mater mea dicit mihi,quod faciam mihi cauerī rem pupilli salua fore;vnde volo quod faciatis mihi cauerī.Hic principaliter aditur iudex,vt faciat mihi cauerī:quod debet:vt Institu.de satisda.tuto.in prin.et hec est pretoria.Aliquando aditur iudex ob aliud,vt quia dicit aliquis iudici.dum vadit ad eum.Domine,non habeo tutorem.Dicit iudex:Quis placet tibi pinus? Dicit iste:Mater mea dicit,quod talis esset bonus.Judex mittit pro eo,vt subeat cautelam si ipse non vult subire,si non habet legitimam excusationem,iudex cogit eum:vt Institu.de legit.tuto.Hic aditur iudex ob causam.Mater dicat.Domine,postquā compulistis eum recipere.vel suscipere tutelam,faciatis eum cauere rem pupilli saluam fore.Hic non aditur ob causam hanc,cum est iudicialis:vt.ff.rem pupilli sal.fo:e.l.i.Conuentionalis dicitur, per quam non aditur iudex propter principalem causam,vel alia causam,sed pendet ex negotio contracto.

Stipulatio. Posuit Jurisconsultus in precedentibus quasdam diuisiones,quia quedam consistunt in dando,quedam in faciendo, quedam iudiciales, quedam pretorie:modo quia in titulo agitur de stipulatione,ideo
5 hic ponitur quid sit stipulatio.Et dicitur,† quod stipulatio est verborum conceptio,ꝛc.[Conceptio.]scilicet solennis.Et dicitur stipulatio firma promissio:a stipite,quod est firmum: compromissio conuenit stipulationi,et continuo semper sequitur actus continuus:vt.ff.eod.l.continuus.[Respondet.]Unde concipitur ista stipulatio,promittis dare illam rem? continuo respōdes, promitto.Item promittis te facturum tale opus:cōtinuo respō-
6 des,promitto.† Et ita stipulatio habet contrahi per verba de futuro.Sed nunquid per verba presentis temporis. Verbi gratia. promittis illud quod das:et tu dicis,promitto illud,qō do.Certe non valet,quia habet contrahi stipulatio per verba futuri temporis,non per verba presentis temporis.Fallit in casibus,vt in stipulatione iudicio fisti:vt.ff.eod.l.quoties.§.et.ff.qui satisda.cog.l.fi. Item fallit in edilitia actione:vt.ff.de edili.edict.l.si ita quis.Vel dicatis quod ille stipulationes iudicio fisti,et edilitie formentur in infinito tempore,ex quo ponitur tempus in infinitum,valet stipulatio;quia infinitum contrahet futurum tempus:et quia dicitur infinitus modus.quia continet omnia tempora: quia bene dico.Ego volo legere.Et ita in stipulatione iudicio fisti est,et in edilitie actionibus.

Satis

Satisacceptio.

Habuistin quid sit stipulatio, modo ponitur quid sit
6 satisacceptio: Et est satisacceptio, quando dan fideiussorē. † Unde satisacceptio est stipulatio verbis congrua formata, cui fideiussor accedit. Unde dicitur satisacceptio quasi satisfactio. Nam si debes mihi decē, r ego tam contentus q̄ des illi equū, satisacceptio dicitur: quia tales res ita dantur, vt verbis obligarentē. Et hoc dicit. [Promissorē.] s. principalē. [Dictū est.] Unde si debes decem mihi, r ego sum contentus q̄ des illi equum, videris mihi satisfacere: quia satisfacere est, ꝛc. vt. ff. de pign. act. l. si rem. §. omnes. [Similiter.] id est, in stipulatione. [Dictū est.] Unde satisacceptio, r satisdatio idem sonant: vt. ff. qui satisda. cog. l. j.

Si sortem promiseris.

In. §. isto ponuntur duo ex
7 sua. Primus est. † Si promittis dare decē nomine sortis, vt quia mutuam tibi decē, r si non dares vsq; ad talem diē, dares quatuor nomine pene: vnde si nil des, sine parte, insolidū committitur pena. Et q̄ dictum est habet locum in promissore: idē in heredibus suis. Secūs casus est: Si cōpromiserimus in arbitrum, r sub pena, si arbiter iussit aliqd dare, siue nil das, siue in parte, insolidū committit. Et idē si decedis pluribus heredibus relictis. Vide literā. [Si sortē promiseris.] s. dare, r pone decē. Vel ita si sortē promiseris, scz speciē, quā ego a te. [Penā.] i. si nō soluero, dares quatuor nomine pene. [Committet.] Hec littera exponit tribus modis. Primo nō insolidū, sed pro rata parte non soluta. Et hoc modo soluitur contrarium: sed non est bona solutio. Secūdo modo exponit Committet, scz insolidū de rigore iuris, sed de equitate obstat doli exceptio p rata. Et hec est bona solutio. Tertio modo insolidū, ac si mihi esset soluta, non obstante doli exceptione. Et hec est cōmunis exposito. [Idemq.] Ecce scōn casus. [Judicio.] i. arbitri. Et vocat hic iudicē arbitrū, ꝛc. vt. ff. de arbit. l. j. Alibi ecōtra, vt. ff. q. satisf. cog. Larbitrio. [Et.] s. qui parat iudicio arbitri. [Satisfieri.] iudicio familie erciscunde: vt. ff. eo. l. ij. §. ij. Esset enim iniuria, si sua promissio videretur pro parte: q; particularis solutio, ꝛc. vt. ff. famil. erciſc. l. iiij. ¶ Oi Segnori, hic signantur multa con
8 traria: sed ego breuiter tollā. † Si promittis dare decē sub pena, siue mihi das, siue aliquid insolidū committitur pena. Idē in heredibus tuis: vt. ff. eo. l. ij. in prin. Unde si pena est appositā, non recipit distinctionem q̄ distinctio diuidit r indiuidui non cadit in dando, ex quo promissa est pena, vt hoc. §. Et sic soluitur cōtrarietas. ff. eo. l. stipulationū. §. Lato. q; ibi in faciendo cadit distinctio diuidui & indiuidui: r idē in heredibus tuis in facto indiuiduus nō: vt. ff. eo. l. stipulationū. §. Lato. Item hoc verū est in contractibus, q; voluntatis est contrahere: vt. C. de act. r obl. l. sicut. Secus in iudicijs: q; in iudicijs ꝛc. vt. ff. eod. inter stipulantē. Unde si promisisti plures seruos, ꝛc. vt. ff. si quis cau. l. si seruus. ff. si plurū. r. ff. de in ius vocan. l. si. Et sic soluuntur illa contraria.

Odofr.

Summarium.

1 Prodigus conditionem suam meliorem facere potest, non deteriorem.
2 Furioso a lege bonis interdicitur, prodigo a iudice.
3 Pupillus proximus pubertati obligatur naturaliter.

1 **Si, cui bonis.** † Prodigo bene potest conditionē sui facere meliorē, nō autē deteriorē: vnde si promittit mihi, r dat fideiussorē, nō obligatur, sicut nec furioso obligatur. [Ec quirit.] q̄ ista stipulatiō. ¶ Oi Segnori, intelligitur ne interdictū bonis eo ipso, q̄ prodigus, licet inde q; non interdicat: Et videt q̄ sic, vt. ff. de tuto. r cura. dat. ab his. l. si quis. Sed
2 cōtra dicimus, † q; furioso interdicitur a lege, sed prodigo n iudice: vt. ff. de cura. furio. l. j. r per totū titulū. [Obligari.] s. nō pōt, q; potest facere meliorē conditionem suam ad instar pupilli; vt. ff. de pactis. l. cōtra iuris. [Prodigo.] s. q; in bonis interdictum est. [Furioso.] Custodiatis vos hic: q; si furiosus, r prodigus promittunt. r o ante fideiussorē, nō obligātur ullo iure, nec fideiussor: quia illi obligationi non accedit fideiussor: vt. ff. de fideiuss. l. j. † Secus
3 in pupillo proximo pubertati: q; ille obligatur naturaliter. Unde si dat fideiussorem, fideiussor tenetur: quia naturaliter obligationi accedit. vt. ff. de fideiuss. l. naturaliter. Odofr.

Summarium.

1 Conditio impossibilis reddit stipulationem inutilem.

1 **Impossibilis.** Hic dicuntur duo: † Si promittis aliquid sub cōditione impossibili, que cōsistit in faciendo, reddit inutilem stipulationē. Secō dicitur: Aliud est, si stipulationi nō adiciatur cōditio impossibilis in non faciēdo, q; hec cōditio habet pro pura. sed certū est hanc stipulationē impleri nō posse. [Impossibilis.] s. natura, vel iure: vt si promittis dare decē, si tangā celū digito. Jure est impossibilis, si promittis facere adulterium, vt hic, r ff. eo. l. veluti. r. l. generaliter. r. l. si plagā. r hoc dicit. [Obstat.] secus in legatis, r fideicōmisso. ff. de condit. Instit. l. j. r. ff. de condi. r dem. Lobtinuit. [Aliter.] Incipit scōm dicti. [Abēderit.] hoc dabo. [Presens.] id est, pura. [Continet.] vnde sicut valet, promittis dare decē, que credidi tibi, ita ista: vt. ff. l. proxima. r. l. a Titio. in fi. j. respondi. Odof.

Summarium.

1 Dies adiecta cōditioni quando in stipulatione cēseatur repetita.

1 **In illa stipulatione.** In. l. ista dicuntur
2 duo: † Primo si promittis hoc modo: Si Stichum intra istas Calendas nō dabis, decē dare spōdes? Si Stichus decedit intra Calēdas, adhuc decē nō potero petere: q; in stipulatione duo videntur dicta. Aliud tamen, si ita dicam: Si ergo intra Calendas digito non tetigerus, decē dabis: vnde statim petā decē: q; non est conditionalis, sed pura. Hoc dicit. Videte literā. [In illa stipulatione.] ita contracta, Si Calendis. ꝛc. [Dare.] r ille respondet, Si non dabo intra Calēdas, decē dabo. [Collata est.] Simile alibi. ff. de arbitr. l. Celsus. vnde q; dies superest Calendarū, non petā decē: vt. ff. si quis cautio. l. si eū. in prin. r. §. j. Sed lex videtur cōtraria. j. eo. l. hoc iure. Ad quod vno modo itur dico: Qō enim dicit illa lex q̄ tota obligatio est in diē collata, verū est de rigore iuris, vt hic: sed de equitate secus est, vt ibi. Vel qō dicit. l. hoc iure. dicā q̄ committit stipulatio, ꝛ nō agetur nisi adueniente die, vt hic. [Sed cum.] Incipit scōo casus. [Probat.] quia hec censetur pura: vt. ff. l. proxima. in fine. Odof.

Summarium.

1 Agere quando possit quis sine actione.
2 Conditio occupantis in quibus sit melior.

Si Titius. Segnori lex ista reputat malum difficile r fabulio, tamen si intelligatis eam quantum ad casum est facilis: r lex
1 ista loquitur de implicita loquutione, sine stipulatione: r in. l. ista ponitur ita casus: † Titius fuit stipulatus aliquam rem ab aliquo hoc modo, Et si Seio nō dederis, promitis mihi. Dicit ipse, Promitto: r ecōtra Seius fuit stipulatus, Si Titio nō dederis, dabis mihi. Dicit ipse. Promitto: quale erit effectus huius stipulationis, vel simin dandi: Et certe hic, vt si aliquis petit, r litē contestatur, erit melior conditio occupantis, r ille consumit stipulationē. Et hoc dicit. [Spondes.] r subaudi similiter ibi pulatus est Seius, si Titio nō dederis, mihi dare spondes. [Acciperetur.] id est, lis contestata esset: vt in authē. de exhib. r introduc. reis. §. omnem. † Unde si Titius primo est litem cōtestatus,
2 Seio non teneor, r econtra: quia melior est conditio occupantis: vt. ff. de re iudic. l. inter eos. Et dicitur primo occupare, qui primo litem contestatus est, ꝛc. vt. ff. de procur. l. qui pluribus. Alibi econtra, vt. ff. de peculio. l. qui verō. Unde vt vos intelligatis quoddā magistrale, ita dicetis: Sicut fallant regule Logicorum in implicitis ista regule Legistarū. Sed ego oppono sic: Si Seio non dederis illum fundum, promittis mihi dare: vel econtra, omnino fiat separatim ex intervallo, vel incontinenti, hec est cōditionalis, r in conditionalibus stipulationibus ita est, ꝛc. vt. ff. eod. l. ita stipulatus. §. j. Sed si mecum non est litem contestatus Titius, non est certum me dare Seio. Ad quod dicetis: Fallit in implicitis stipulationibus: secus in non implicitis. Vel dicatis, Aut vna est stipulatio, quia ita dicti, Si Seio non dabis, mihi dabis: et tunc habet locum lex cōtraria. Secus si duæ sunt stipulationes, vt hic, r vicem. j. eod. Lita stipulatus.

Odofre.

Summarium.

1 Stipulatio quando committatur.

1 SEcure. Stipulatio fuit ita cõtracta: † Si Lucius Titius nõ venerit in Italiã ante Calendas, dabis mihi decẽ: quando constitutur hec stipulatio? Certe quando venerit Calende, et certum est, Titium non venire. [Atqui.] qz sunt, z certu est qz ante Calendas non venit: z tunc non itarum committitur, sed expectatur dies: vt. ff. eod. l. an illa stipulatione. Vel dicatur, ibi de rigore, hic de equitate. Odof.

Summarium.

1 Filius querit patri reuerso ab hostibus, si stipuletur ei exilenti in captiuitate.

1 FIlius. † Pater alicuius captus ab hostibus, filio domi relicto, qui stipulatur patri, pater est reuersus, nũquid ei acquirit: Certe sic. [Ecquisisse.] qua ea reuertio, sc. vt Instit. quib. mod. ius patr. pot. sol. §. si ab hostibus. Odof.

Summarium.

1 Alternatiua summarum sic sumitur vt minus sit in obligatione.

1 SI ita stipulatus. † Si ita fuit stipulatus decem, aut quinq; solã quinq; debes: qr z si intra Calendas Ianuarias vel Februarias dare spondes, perinde est, ac si Calendis Februarijs stipulatus sim. [Debetur.] qa semper in obscuris quod minimum est, sequimur: vt. ff. de regu. iur. l. in ipsius. quasi tibi agatur, vt non habeat, sc. vt. ff. eo. l. quoties. Odof.

Summarium.

1 Stipulatus sibi dari ante Calendas, cui sit similis.

1 QUi ante. † Si stipulor mihi dari ante Calendas proximas, similis sum, ei, qui stipulatur Calendis Ianuarij, in vtroq; enim casu ante Calendas a ti non potest: vt. ff. eo. l. stipulatio. §. inter. z l. eum, qui. in princip. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio facti quando committatur.

1 SI ita stipulatus. In l. ista cum Tequitur dicit: † Si sum stipulatus a te domũ edificari, vel damnasti hereditem mihi facere, z queratur quãdo committatur hec stipulatio, Et dicit qr committetur ex quo potuit facere, z non fecit: z fidepussores dati non ante tenebuntur. Sed quid si paratus fuit facere, z est destructa ocio incẽdio, vel ruina, dabitur tibi intertum tempus ad reedificandũ. [Potuisset.] s. locũ. [Posset.] s. facere commode: vt. ff. eo. l. continuus. §. cũ ita. [Tenebuntur.] vt ff. de fideiuss. l. qrege. §. illud. [Detur.] quasi non debeat ei imputari: vt. ff. eo. l. continuus. §. cum ita. Odof.

Summarium.

1 Promissor non liberatur, si alter ex stipulatoribus non soluendo efficiatur.
2 Stipulatio annua est vna pro omnibus annis.
3 Legata annua legata differunt ab annuis stipulationibus.
4 Stipulatio annua quare perpetua.
5 Penitatio vna pro omnibus annis sufficit in stipulationibus annuis.

1 SI Stichum. In princi. huius legis ponitur casus talis. † Fui stipulatus hodie Stichũ aut Pamphilum: aliquis eorum factus est meus non ex lucrativa causa, nunquid reliquus potest petit: Certe sic. [Hoc patet.] [Debeas.] s. alternative. [Causa.] s. non lucrativa, puta emptionis: secus si lucrativa: vt Instit. de lega. §. si res. Vel potest dici aliter, si vterq; efficitur meus, si ex causa lucrativa liberatur promissor, aliàs non: vt. ff. de act. z obligat. Locs. [Reliquus.] vel etiã eius, qui factus est meus, debetur portium, si nolera nõ potest mihi imputari: vt. ff. de leg. 1. l. si seruus. alioquin nõ: vt. ff. de solu. l. Stichum in prin. z l. qui decem. §. Stichum.

2 Stipulatio. In. §. isto ponitur talis casus: † Fui stipulat⁹ a te in annos singuloo quoad viuere certũ quid annuũ dari, nũquid est stipulatio omniũ annoru. vel vna, vel est certa, vel incerta, vel perpetua est vel temporalis? Et certe dicit Iurisconsultus qr est vna stipulatio, z est incerta quot annis durabit, qr incertũ est quãtũ vinam. Itẽ est perpetua, qr post mortẽ meã durabit de rigore iuris, sed de equitate nõ. Secus si legatur mihi in annos singulos: qr tale legatũ morte legatarij finitur: z tot sunt legata, quot anni, z tot stipulationes. [Singuloo.] s. dari aliquid stipulatus sum. [Et incerta.] qr est incertũ quamdiu viuat. [Et perpetua.] de rigore iuris. sed de equitate non. [Simile.] id est, in annos relictũ. [Finitur.] Unde notabitur hec.

3 † pulchra differentiam inter annuas stipulationes, z annua legata: qr si stipulor in annos singulos, vna est stipulatio, z est incerta, z perpetua. Sz in annuo legatis tot sunt legata, quot anni: vt. ff. de annuis leg. l. cũ in annos. z morte sua finitur: vt. ff. de ann. leg. l. cũ in annos. Sed dic mihi, que est ratio, quare in annuis stipulationibus vna est stipulatio, sed in annuis legatis non. Itẽ quare est incerta z perpetua. sed in legatis annuis morte legatarij finitur? Ratio est illa, qr stipulatio est merũ officiũ stricti iuris: vnde non veniunt in ea. sc. vt. ff. de cõduc. indeb. l. i. Sed actio que oritur ex legatis, est bone fidei: vnde veniũt, sc. vt. C. in quib. cau. in integr. restit. nõ est necesse. l. in minori. Et ideo nõ est mirũ, si vna est stipulatio. Porterea annua stipulatio cur de rigore iuris transit ad heredẽ, ratio redditur, Institu. de lega. §. ad heredẽ. Sed legata sunt conditionalia: et conditionalia, sc. vt. C. de cadu. tollen. l. vnica. §. finaliter. † Et ideo est perpetua. qr tempus non est modus inducẽs de obligationis, vel tollendo. Unde si stipulor in annos singulos, ideo durat, qr tẽpus non est, sc. Sed in legatis secus: vt. C. de lega. l. in annalibus. z. ff. de act. z obligat. l. obligationũ. §. placet. Sed lege vt cõtra dicere. ff. eo. l. pluribus. in prin. Ad qõ põt dici qr Ulp. z Pomponius sententie recitantur, que ibi reprobãtur, vt hic. Vel potest dici: Aut enim in stipulatione annis enumeratur: z tunc habet locum lex contraria. Aut nõ: z tunc habet locũ lex. Et ita est in pluribus rebus enumeratis: vt. ff. eo. l. scire. z l. qõ dicitur. Unde ex

5 isto. §. colligitur argumentũ, † qr in annuis stipulationibus sufficiat vna prestatio pro omnibus annis non sic in annuis legatis: vt. ff. de dona. cau. mor. l. Senatus. §. qõ dicit. z. ff. de annuis lega. l. iiij. Nec obstat. C. de pœn. origin. ann. l. cũ notissimi. §. in his. qr prestatio est in his: qr in annuis stipul. niombꝫ, z legatis põ currit vsure, nisi cessauerit. sed in alio est differentia, qr in annuis stipulationibus sufficit vna prestatio: non sic in legatis. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio in arbitrium promittentis collata non valet.

1 STipulatio. Hic dicitur: qr si stipulatio conferatur in arbitriũ promittentis, non valet. [Conditione.] verbi gratia, promitto tibi si voli. non valet hec stipulatio: vt. ff. de actio. z obliga. l. sub hac conditione. Sed si stipulor a te hoc modo: promittis si voluero indubitanter si declarasti voluntatẽ tuã. tũc valet stipulatio, aliàs non: vt. ff. eo. l. centesimis. in fi. Sed si stipulor a te, si volam, vel si voluero, non possuz mutare voluntatẽ. si dixi, si voluero: secus. si volam: vt. ff. eo. l. si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilũ. Unde notate, qr stipulatio, sc. vt. C. de contrahẽ. empt. l. in vendentio. z dicam. ff. eo. l. si arbitratu. Odof.

Summarium.

1 Promissor, a quo bis idem quis stipulatur, non nisi semel tenetur.

1 QUi bis idem. † Si stipulor a te bis idem, non teneris nisi semel. [Non tenetur.] Hoc est ita intelligendũ. Si promittis dare Stichum, z postea eundem promittis dare Stichum animo non andi, non teneris nisi semel: vt. ff. de nouat. l. i. Fallit in casu. ff. eo. l. si pari stipuler. Secus in pactis: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus. Odof.

Summarium.

1 Matrimonij dissolutio libera esse debet a pactis cõditionalibꝫ.

Situs

Sic ita stipulatio. Hic ponit talio ea suo: † Dari" est stipulatus ab vxore, vel ecōtra. Si culpa tua erit diuortiū celebratū, promittis dare tantū: certe nō valet, nisi stipuletur quantū lex iubet dari. [Et.] quia debemus esse contēti pactis legibus cōprehēsis: vt. C. de repu. l. cōsensu. Itē facit. l. eod. l. Titio. 2. C. de sponsa. l. fi. [Cōprehēsa.] vt puta, dicit ista mulier: O marite, promittis mihi dare tantū, quātū est donatio propter nuptias, si culpa tua, &c. vel econuerso: hoc non reprobatur, vt. ff. de pactis. l. legitima. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio valet, qua promittis mihi dare quod tibi debetur.

Sic Huiusmodi. Hic dicitur: † q̄ stipulatio ista nō est inutilis, promittis dare mihi q̄ Titius tibi debet, cui desierit esse tuꝰ debitor: quia tua valet qua ei sub alia cōditione fit concepta. & si nauis venerit ex Asia. [Tibi.] alias mihi. sed si habes tibi, dicas promissio. [Desierit.] si soluerit tibi. [Cōcepta.] puta si nauis venerit ex Asia. Videt cōtra. l. de fideiuss. l. fi. posti̊. ff. de legat. Sed certe non est fideiussor, sed promissor. Sed si habes mihi, hic est sensus. Illud. q̄ debet mihi Titius promittis mihi dare, si meus esset, alias si habeo, cōsequi non potero. [Desierit.] debitor. Et certe bene valet: vt. ff. eod. penul. 2. ff. si cer. pet. l. fi. Et si dicis. Quō tenet in plus fideiussor, q̄ principalis. Sed certe nō est fideiussor: sed trāsfert in se alienā obligationē. Sz fideiussor est, &c. vt. ff. de fideiuss. l. i. §. gener. alter. Et ita q̄ debet mihi Titius, &c. vt ff. de nouatio. l. delegare. §. i. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio non vitiatur ob falsam causam.

§ Idiuortio. Hic ponuntur tres casus, sed duo reciditur in dē. Primū egē
1 pium est, † Si vxor stipuletur centū nomine doris, que mihi debit. vel habet, & ducenta stipulatur, proculus ait centū venire in obligatione, alia cētum actione de dote debebit: sicut est in simili casu, qui sequit, &c. [Stipulatur.] Hoc est primū exemplū, & ideo dicit, Diuortio facto: quia si constante matrimonio secus: vt. C. de dote cau. non numer. l. i. in fin. & auth. ibi signata. [Esset.] etiam si dotis nomine nihil debebatur: vt. ff. de auro & argen. leg. l. Quintus. 2. C. de fal. cau. adiec. lega. l. penul. & l. refert. Odof.

Summarium.

1 Error in materia stipulationum non vitiat.

Sic id, quod. Hic dicitur: † Si stipulor a te aliquā marisam mihi dari, quā putabam auream esse, & erat erea, valet stipulatio: quia in corpore cōsentimus, licet in qualitate erratum fuerit: vt. ff. de pigno. actio. l. quotiā. 2. ff. de contra hend. empt. & vend. l. in venditionibus. Sed si dolo me decepisses, datur mihi contra te doli clausula, vel ex stipulatione. Si autem tenebaris ex empto actione, vel actione de dolo: vt. ff. de dolo. l. elegāter. §. non solum. Odof.

Summarium.

1 Debitor speciei liberatur rei interitu ante moram.

§ Ex legati. Hic dicitur: † Si tu debebas certū hominē ex legati causa, si fuisti in mora, non liberaris interitu, alias sic. Sed quid erit: pone, pupillus tutore authore debebat mihi Stichum, mortuus est postquam interpellauit, nunquid est in mora? Et certe non, si ei denunciatur tutore authore, vel ipsi tutori. [Certum.] quia si incertum non liberaretur: vt. C. si cert. pet. l. incendium. [Dares.] Et qualiter videtur esse in mora, vel per se stet, exemplificat. [Interpellatur.] congruo loco & tempore, vt. ff. de vsuris. l. mora. [Enim.] quia videtur perpetrata actio, vt. ff. eod. l. fi. seruum. Secus si nō fuit in mora: vt. ff. eod. l. fi stipulatus. [Interpellatur.] secus si teneatur de euictione: vt. ff. de euict. l. si dictum Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio secunda super eodem valet, prima inualida existente.

Si dari stipuler. Hic dicitur: † Si
1 fuit inutiliter stipulatus postea stipulor a te vtiliter, tenet stipulatio secunda. [Obstāte.] Nec cōtradicit. ff. eo. l. qui viu. quia ibi vtraque erat vtilis, hic prima inutilis. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio turpis est ipso iure nulla.
2 Ego non potest, quouscp potest conditio deficere.

Generaliter. Jn lege ista cum lege sequē
1 ti hic dicitur: † Si stipulor a te aliquid turpe, puta sacrilegium, vel simile fieri, quod non valet stipulatio: quia tales stipulationes nullius sunt momenti, tamen ex officio iudicis eliminabitur actio deneganda, si agerem ex illa stipulatione. [Adomenti. Ipso iure, scilicet ciuili. Nec obstat lex sequens. §. i. quia intelligo si stipulationes sunt inutiles ipso iure: sed si diceremus esse aliquas, si agerem ex illa stipulatione denegaret, officio iudicis de equitate actio. [Denegari.] ac si aperte dicatur, tales stipulationes nulle sunt iure ciuili, vel pretorio. C. de inutil. stipula. l. dolo. 2. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed quod prætor. Id quod dicetis, Aut est turpis stipulatio, aut turpiter interposita: si est turpis, vt hic, non valet: vt. ff. eod. l. placuit. Si est turpiter interposita, bene valet, vt ti lege contracta.

2 Si stipulatus. † Si stipulatus sum a te vt ari decem, si non ascenderis Capitolium intra proximum biēnium, non committitur hec stipulatio ante, etiam si certum est quod non possit ascendere. [Dari.] scilicet decem. [Petam. Jd est, agam. Sed hoc intelligūt quidam, nisi certum sit ascendere te non posse: vt. ff. eo. l. hoc iure. Sed verius est quod nō petam, nisi transacto tempore: quia si certum est, nō debeo ante diem agere: vt. ff. eo. l. in illa. Nec obstat lex hoc iure. quia intelligitur secundum illam legem, in illa. ff. eod.
Odof.

Summarium.

1 Stipulatio rem tradi, merum factum continet.
2 Tradere rem qui tenetur, si non tradat, ad interesse tenetur.

1 § Item. Hic dicitur: † Si stipulor ab aliquo rem tradi, non tenetur accipientis facere, sed tradere: & si nō tradi tenet ad interesse prestari: & tūc prę esse: vt. ff. eo. l. vbi autem. §. fi. Aut tradi: & tunc non, vt. ff. de actio. empti. l. j. in fine. Nec obstat. ff. eod. l. in cōuentionalibus. §. j. vt ibi
2 soluam. vnde colligitur hic argumentum. † quod qui tenetur rem tradere, si eam non tradit, tenetur ad interesse: vt alias. ff. de actio. empti. l. j. in princip. & j. eodem. l. fi fundum.

Summarium.

1 Stipulationes tot sunt, quot summe specialiter designate.
2 Stipulari possum mihi tradi quod meum est, non mihi dari.

Scire debemus. Jn principio huius legis dicitur:
1 † Si stipulor plures summas ex vna causa, tot sunt stipulationes, quot sunt summe. Idem si stipulor plures species. Secus si stipulor illam acervum pecunie, vel decem, quia vna est stipulatio: quia per singulos denarios singulas esse stipulationes asserendum est. Sed si forte stipulor ab herede, nunquid tot sunt stipulationes, quot legata? Certe non, imo vna est stipulatio propter vnitatem legati. Idem si stipulor tantum alicui", vel omnes seruos, quia vna est stipulatio. Itē si quadrigā stipulor, vna est stipulatio. Sed si stipuler illud, & illud, tot sunt stipulationes, quot sunt corpora. [Summe.] Si stipulor acervum pecunie, vel decem, vna est stipulatio: vt. ff. sequitur. Et idem in cor-

portibus si stipulor: Pamphilum, vel Stichum. Sed si stipuler omnes seruos tuos, vel tres de seruis tuis. Idem si quadrigam, quia vna est stipulatio. Et est ratio, quia vbi stipulor diuersa corpora, tot sunt stipulationes, quot res. Sed vbi stipulor plures seruos nō enumerādos, tunc est vna: vt. ſ. eo. l. quod dicetur. [Res.] enumerando eas res. [Absurdum est.] vt. ff. si cert. pet. l. si fur. Legata.] Quod est verum, si legat plures res, vel summas, enumerando eas: alias secus: vt. ff. de leg. i. l. si ex toto. in fine.

Si a fure. †Si quidam subtraxit mihi seruū meum, & ab eo sum stipulatus, valet ne hec stipulatio: Et certe distinguitur: Aut stipulor quod debet mihi, ex causa furtiua: & valet stipulatio. Aut seruum, & non valet, quia stipulor rem meam: sed si post stipulationē decederet, tenetur mihi ex stipulatione ad estimationem, non condictione furtiua, quia euanuit propter stipulationem. [Valeat.] vt videtur quod non. [Ideo:] vt. ſ. eod. l. si rem. & l. nemo. [Stipulatus est.] scilicet dari: secus si tradi: vt. ſ. eod. l. nemo. [Valere.] scilicet quia non stipulor rem meam verbis expressis. [Stipulationem.] quia verbis expressis stipulor rem meam. [Postea.] id est, post stipulationem videtur purgata mora: vt. ſ. de nouatio. l. Stichum. [Condictio.] furtiua. [Propter stipulationem.] scilicet interpositam. Unde hic dicitur: Si stipulor a fure rem subtractam dari mihi, non valet stipulatio. secus si estimationem, & ita aliquando expressa, &c. vt regula iuris expressa sit & in rei vendicatione dicamus: vt Institu. quib. tol. oblig. ſ. item acceptilatio. & C. de transact. l. vt responsum. Sed quid si stipulor a fure rem subtractam, vel estimationē, sit ne statim nouatio? Respondeo, si res est in presentia, non: si nō est in presentia, & stipulor animo nouandi, teneris ad rem, & ad estimationem: hic non animo nouandi ad rem, vt hoc. ſ. & vide. ff. de condict. furtiua. l. parui. & ſ. de sola. l. qui decem. ſ. idem respondit.

Odof.

Summarium.

1 Solennitas que & quando presumatur.
2 Interrogatio, & responsio quando presumatur interceſſiſſe.

Sciendum est. Hic dicitur: † Si scriptum est in instrumento quod Titius fideiussit in decem pro Seio, intelligitur quod fideiussit promissa interrogatione & responsione. [Acta.] Nam ex quo inuenitur scripta promissio, presumitur quod interceſſit stipulatio: vt Institu. de fideiuss. ſ. vlti. Et est ita presumendum, nisi velit fideiussor probare contrarium: quia si vellet probare cōtrarium, auditur: quia hec est presumptio iuris, cuius non admittitur probatio in contrarium: vt. ff. de pactis. l. iuris gentium. ſ. quod fere. Et hoc est verum, † quum creditor vult probare stipulatorem astrictum per instrumentum, scilicet quod presumitur interceſſiſſe interrogatio, & responsio. Secus si per testes: quia non presumitur quod interceſſerint interrogatio, & responsio. Sic intelligitur. C. de usur. l. i. Sed certe fiue per testes, fiue per instrumenta vult probare, presumitur quod interceſſit interrogatio & responsio: vt. C. de contrahen. & commit. stipul. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Stipulari rem meam possum sub conditione.
2 Tempus contractus in stipulatione attenditur.

Si rem meam. †Stipulatus sum rem meam nō pure, sed sub conditione, si navis venerit ex Asia, vel si defecerit esse mea: valet hec stipulatio. [Stipuler.] scilicet mihi dari. [Non fit.] nisi stipuler pure, non valet stipulatio: secus si stipuler mihi tradi, vel restitui: vt. ſ. eod. l. nemo. Item secus si sub conditione: quia valet, vt hic, & ſ. eod. l. estimatio. Sic in emptione rei mee: vt. ff. de cōtrahen. empt. l. rei mee. ſ. rei proprie. Sed instatur: & videtur quod non valeat stipulatio: quia inspicimus tempus, quo contrahitur: vt. ſ. eod. l. si filius. Ad quod ita dicemo, † In stipulatione inspicimus tempus contractus quo ad hoc, vt si filius est in potestate existente conditione inspicimus tempus stipulationis, vt ibi: secus in alio, vt hic, & ff. de lega. j. l. si cui, in princ.

Summarium.

1 Stipulatio valet, licet erretur in nomine, modo constet de corpore.
2 Error in nomine stipulationem non vitiat.

Si in nomine. †Ego sum stipulatus a te illum Stichum mihi dari, & tu promiſiſtiille non vocatur Stichus, sed Pamphilus, & ita fuit erratum in nomine: valet stipulatio, quia error nominis non vitiat stipulationem. [Erratum.] quia ibi vocauimus Stichum, cum vocaretur Pamphilus, dum constat de corpore.
2 [Valere.] † nam error nominis non vitiat stipulationē: vt. ff. eod. l. si id. Et idem in venditione: vt. ff. de contrahen. l. in venditionibus. Et idem in heredis institutione: vt. C. de testa. l. si in nomine.

Odof.

Summarium.

1 Promiſſor Stichi non tenetur, si Stichus ante diem moriatur.

Si Stichus. † Promiſiſti mihi dare Stichum vsq; ad mensem, iste ante diem decesſit sine dolo, & culpa tua: numquid liberaris? Certe liberaris. [Dicm.] ponamus vsq; ad mensem. [Moriatur.] sine dolo, & culpa promiſſoris. [Promiſſor.] imo liberatur: vt hic, & ſ. eod. l. si certos. Secus si dolo vel culpa promiſſoris mortuus esset: vt. ff. eod. l. si ex legato: & ſ. eod. l. si seruum. in princ. & ſ. sequntur.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio non valet, vbi res non est in commercio stipulatoris.
2 Stipulatio valet, quia stipulor rem, cuius habeo commercium, licet tu non possis habere.

Multum interest. Inlege ista notatur talis differentia: † Si stipulor a te rem cuius commercium habere non possum, non valet hec stipulatio. Sed si promitto rem, cuius commercium habere possum, & tu non potes habere, valet hec stipulatio: quia tuum factum mihi nocere non debet. [Mihi.] & ideo valet stipulatio. Et est exemplum: Tu Christianus possides mancipium Christianum: ego Iudeus stipulor mancipium Christianum: Iudeus non potest habere commercium: non valet stipulatio: vt. C. de epis. & cle. l. Deo nobis. ſ. fina. Et istud planum est exemplum. Sed circa legem istam ita notate breuiter: † Quum stipulor rem, cuius habeo commerciū, & tu non potes habere, valet stipulatio, vt hic: aut econtra. scilicet quia stipulor rem, cuius commercium habere non possum. tu sic, & tunc si ratione secte, non valet, vt hic. Sed si non ratione secte sed per aliud impedimentum, vt in rauco, qui stipulatur perbendam boum cantoni, valet stipulatio, vt teneatis ad estimationem: vt. ff. de lega. i. l. apud Iulianum, & l. cetera. & ff. de leg. iij. l. fideicommiſſa. ſ. si seruo.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio rei impoſſibilis nulla est.
2 Matrimonia a vinculis penarum libera esse debent.
3 Contractus, qui celebratur conſensu, valet sine verborum solennitate.

Si stipuler. In principio huius legis dicitur: † Si stipulor illud, quod est impoſſibile, vt chimeram, nō valet stipulatio. Idē si stipulor hominem mortuum, qui dari mihi non potest. Sed quid erit? Stipulor a te aliquid qō habet perpetuā cām prohibitionis, vel habere potest, non valet: vt si stipulor a sorore mea eam ducere in vxorem, & hoc in sorore legitima, vel naturali tantum. Sed quid si non habet perpetuam causas prohibitionis, vt quia est soror adoptiua, non valet stipulatio. [Non concedit.] vt facere hypocentaurum, vel chimeram, quod nihil est, nisi quasi ita ore exprimatur. [Obligatio.] vt. ff. eo. l. impoſſibilis. [Non potest.] vt si stipulor hominem mortuum, mihi dari, non fuiſſet in mora dandi, vel esset fur, vel raptor: vt. ſ. eo. l. si homo. & ff. de furtis. l. eum, qui. ſ. fin. & uero. [Seruaturum est.] alias seruatura et hec plana, & legitur ita, seruaturam, id est, si perpetuā causam prohibitionis habere debet. Si habetis seruaturum, scilicet ne possit

dari.

dari, vel fieri. [Sorore.] legitimã, vel naturalem tãtum. Secus in adoptiua, vt. ſ. dicit. [Idem.] ſ. q̃ nõ valet ſtipulatio. [Sit.] vnde non valet: vt. ã. eo. l. generaliter. ꝛ. l. veluti. Vnde hec lex eſt contra opinionẽ domini Ioãnis, qui dicebat, Si habeo perpetuã cauſã prohibitionis, non valet. ſi temporalis, valet: vt. C. de legib. ꝛ cõſtitu. l. non dubiũ. Sed hec lex innuit cõtrariũ, imo plus dico, † Si
2 egoſtipulor mulierẽ, que non eſt mihi prohibita futura ego eſſe, ſi adiecta pena ſtipulor, non valet ſtipulatio: q̃ matrimonia debent eſſe libera a vinculis penarũ: vt. ſ. eod. l. Titia. Secus ſi antheã cõſtituerentur, q̃ valet ſtipulatio arrharum: vt. C. de ſpõſalib. l. ſi. Licet Decretiſte non faciant differentiam: vt extra de ſponſalib. Semina. Sed ſponſam bene poſſum ſtipulari: vt. ã. de ſpõſalib. l. j. ſ. j. Sed iſta ſtipulatio non committitur niſi ad intereſſe: vt ſi ego ſum pauper, ipſa diues, vel aliter dic vt. C. de ſponſalib. l. finali.

Si in locando.

1 †Si in iſtis contractibus non reſpõdet quis ad interrogata, tamen intelliguntur contrahi, q̃ habent contrahi ſolo conſenſu. [Conſentiat.] ſine verbis. [Actum eſt.] vt. ã. de act. ꝛ obliga. l. conſenſu. ꝛ Inſtit. de oblig. que ex conſen. contrahẽ. per totũ titulũ. Vnde notate hic, q̃ inutilis ſtipulatio habet in ſe vtile pactũ, vt hic: quia ſi non valet vt ago, valeat vt valere poteſt. Et ad hoc eſt ſimile. ã. de pactis. l. ſi vinea. ſ. item. Et hec ſunt quando ſtipulatio eſt inutilis ratione inepte conceptionis, aliàs lecta: vt. ã. de cõſti tu. pecu. l. j. ſ. indebitum.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio doli obiicitur contra ſtipulationem dolo contractam.
2 Stipulatio quando in ſe dolum habere dicatur.

Si quis cum aliter.

Jn. Liſta ponuntur duo caſus. Primus caſus eſt, † cum volebã te vno modo obligare, ꝛ dolo malo intercurrente aliter obligatus es, valet ſtipulatio, ſed obſtat exceptio. Scõdo caſus eſt, Si ſtipulatio non habet in ſe dolũ ab initio, ſed re ipſa, q̃ vltra dimidiã deceptus eſt, repellitur ſtipulator doli exceptione. [Obſtrictus.] de rigore iuris. [Exceptione.] doli, ꝛc. vt. ã. de excep. l. ſ. ſ. generaliter. Et eſt exẽplum in tertiania: Agebatur inter me ꝛ te q̃ tu promitteres mihi nudam proprietatem fundi Corneliani, deducto vſufructu, vel retẽta ſeruitute: poſtea dixi ego tibi. Secure promittis non deducto vſufructu, vel ſeruitute non retenta, q̃ bene tibi ſeruabo q̃ conuenit inter me ꝛ te: ſi volo petere totũ fundũ, poſſum petere de rigore iuris, ſed repellor exceptione doli mali: vt ã. de act. emp. l. ſi tibi. ꝛ. ã. de cõdic. indeb. l. ſed ꝛ ſi me. ſ. cũ inter. Vel poteſt poni alio modo: Si tu non eras promiſſurus quicquam, re ducte te vt promitteres, de rigore iuris poſſum petere, ſed repellor doli exceptione: vt. C. de inutilib. ſtip. l. dolo. vel metu. [Idem eſt.] Ecce ſecũdum exemplum. [Habet.] vnde obſtabit doli exceptio.
2 Et debet ita intelligi: † Stipulatio habet in ſe dolũ ex ꝓpoſito: vt ſi induco te dolo ad promittendum, vt in. l. dolo. Non ex propoſito, ſed ex ipſa, vt quia promittis aliquid facere, vel dare, ſed deceptus es vltra dimidiã iuſti pretij. Verbi gratia, Proſtabã tibi patrocinium in quadam cauſa, in qua erat ſalarium iuſtum cuiuſlibet aduocati decem, ſum ſtipulat⁹ viginti nam, vnde deceptus ex vltra dimidiã, valet ſtipulatio, ſed obſtat doli exceptio, quatenus ſtipulatio habet in ſe dolum, vt dicit ſicin ſtipulatione, que deſcendit ex contractu ſtricti iuris. Antiqui doctores intellexerũt ex contractu bone fidei, vt quando vẽdidi tibi aliquã rem, que vallet decem, ſtipulor viginti nam: q̃dã ſi ſtipulatio eſſet interpoſita, tu poſſes poſtulare, ꝛc. vt. ã. de rei vendica. l. ſ. Sed certe quod ſtipulatio deſcendat ex contractu bone fidei, eſt diuinare, ꝛ hoc nõ dicit lex iſta. Vnde notabitis hic, quod dolus dans cauſam cõtractui, ꝛc. vt. ã. de dolo. l. eleganter. in prin. ꝛ de hoc ibi plene dixi. vide vt ibi dixi.

Odof.

Summarium.

1 Quantitas vt ſpecies debita perit periculo ſtipulatoris.

Si certos.

1 †Sum ſtipulatus a te illas decem libras, quas habes in arca tua. ſi perierint ſine mora tua, liberaris, aliàs non. [Debetur.] quia qui tenetur ad ipeciem, ꝛc. vt. ã. eod. l. ſi Stichus. Secus ſi tua culpa: vt. ã. eo. l. ſi ex legati cauſa.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio habere licere, ſimpliciter contracta omnes continet.
2 Factum alienum promittens non obligatur. ſ.
4 Promittens nominatim de facto alieno quando teneatur.
5 Stipulatio habere licere quando committatur.
6 Stipulatio habere licere, an valeat ſine promittas rem propriam, ſiue alienam.
7 Stipulatio habere licere, committitur cõtra promiſſorem, ꝛ eius heredes.
8 Stipulatio habere licere, ius continet, ſi poteſt, aliàs refertur ad factum.
9 Stipulatio ſuper iure perſonali ad heredes non tranſmittitur.
10 Uſufructus teſtatorio diuerſus eſt ab vſufructu heredis.
11 Stipulatio doli ſimpliciter interpoſita, etiam dolum heredis cõtinet.
Dies certa que dicatur.
12 Debitum in diem an ſolui poſſit ante diem.
13 Stipulari alteri neminem poſſe quando verum ſit.
14 Procurator an poſſit dominũ ſtipulari.
15 Stipulari alteri quis poſſit.
16 Stipulatio tribus modis concipitur, qua quis alteri ſtipulatur.
17 Stipulationis verba contra ſtipulatorem ſunt interpretanda.
18 Stipulatus ſibi decem, ꝛ Titio decem, videtur ſtipulatus eadem decem.
19 Stipulatus alteri, ſi ſua interfuit, poteſt ex ea ſtipulatione agere.
20 Stipulatio an valeat, qua quis promittit alium in iudicio ſiſti.
21 Stipulari poteſt quis edem ſacram edificari.

Stipulatio iſta.

Jn. Liſta in ſui principio vſq; ad illum ſ. Si quis forte. tractatur de quadam ſtipulatione, que nuncupatur habere licere. Et hec lex in ſui principio videtur ſibi contradicere: ſed ſi caſum, ꝛ ſummariam expoſitionẽ litere bene attendetis, cetera alia bene intelligetis, ꝛ non contradicit ſibi ipſi. Et in. l. Liſta ponitur ita caſus: † Fui ſtipulatus a te per ſonaliter, vel unperſonaliter habere licere: valet ne hec ſtipulatio? Hec eſt prima queſtio. Et ſi valet, quis tenetur ex iſta ſtipulatione, teneris ne tu, ſiue per te, ſiue per heredes tuos ſtat, quo minus mihi habere liceat, ſiue per extraneos. Hec eſt ſecũda queſtio. Ad primam queſtionem reſpondet, q̃ valet ſtipulatio hec. Ad ſecundam reſpondetur diſtinguendo. Et caute vobis, quia aliter dico, quam dicatur in litera. Aut ſtipulor a te habere licere, hoc modo: Promittis per te, ꝛ here. de tuũ habere licere: tu dixiſti, Promitto: quo caſu ſine tu impedias, ſiue tuus heres, vel heres heredis teneris, ad intereſſe, ſi pena non eſt adiecta: aliàs ſcilicet ſi pena eſt adiecta, teneris ad penam. Si autem promittis habere licere ſimpliciter, hic quantum ad verba videris promittere per te, et heredem tuum, ꝛ per extraneum, quo minus habere liceat. Sed licet hoc videatur ex verbis, tamen dicendum eſt quantum ad effectum q̃ tu tenearis, vel heres tuus, vel heres heredis. Non autẽ ſi
2 impedit extraneus, teneris: † quia videris factum alienũ promittere in quo nemo obligatur. Si autem promittis habere licere per extraneum, her ſtipulatio non valet in perſona extranei, niſi promittas intereſſe, vel penam: quia tunc valet ſtipulatio quantũ ad intereſſe, ꝛ penam committendam, ſi pena eſt promiſſa: aliàs ad intereſſe, ſi ille extraneus impediat. Et hoc premiſſa ratione, quia non debet quis ad alienum factum obligari, niſi penã vel intereſſe promiſerit. Hoc dicit principium huius legis. Et ſi attendatis caſum, ꝛ ſummariam expoſitionem litere, cetera erunt plana. Et debetis ſcire, q̃ hic eſt ſcripta quedam gloſſa, que eſt poſita. ã. Liſta. ſ. idem iuris. aliàs lex incipit, idem iuris. quam gloſſam dicunt quidam q̃ fecit eam Placentinus, vel Guarnerius: ſed nõ eſt vera: ſed hic melius ſtat. ☞ ſupra eo. Liſta. ꝛ dicit ita, ☞ Miranda nouitas, mirabilis ſubtilitas, quis eam ruminabit. Ec ſi aperte dicatur, in Liſta in ſui principio, vſq; ad. ſ. ſi quis ita. tractatur de quadam ſtipulatione habere licere, que eſt miranda nouitas, ꝛ mirabilis ſubtilitas, quis eam ruminabit? ait Placentinus, ſiue Guarnerius, quaſi dicat, Nullus, niſi ſit magne ſcientie, ꝛ capacitatis. Tamen ſi bene intelligetis caſum, ꝛ ſummariam litere expoſitionem. bene poteritis ruminare hanc miranda nouitatem, ꝛ mirabilem ſubtilitatem, ꝛ cetera alia. Unde exponetis ita literam. [Spondeo.] hoc eſt dictu. promittis mihi q̃ licebit mihi habere, ꝛ poſſidere, ꝛ tenere rem talem: vt hic. ꝛ. ã. eo. l. id quod. ꝛ. ã. de act. emp. ꝛ vendi. Lempetrã. ſ. qui autem. [Habere.] ſ. ſtipulatori. Et dicatis, continet quantum, ad verba. [Per omnes.] ſ. extraneos. [Tibi.] ſ. ſtipulatori. [Liceat.] Si hoc eſt verũ, ſequitur inconueniens, vel inquam, tenetur tamen quantum ad perſonam ſui, vel heredis ſui, vel heredis, nõ extranei. Et hoc quantũ ad effectum, vt ſequitur.

[Penam.]Iceret quantitatis.[Remo.] vt ipse reuo, heres eius, heredue successores.Et ita appellatione heredis venit,ꝛc.vt.ſ. de verb.ſig.l.ſciendū.ꝛ.C.de hered.inſti.l.viri. Unde notate hic,

1 †q qui promittit factū alienum,non obligatur. Quod ita intelligo,Si ego ita dicerem:Promitto q Titius extraneus non impediet te habere licere. Hic promitto factū alienum: ſi ſto in iſtis ſimbus,non valet iſta ſtipulatio.Sed ſi addicio intereſſe vel penā, valet ſtipulatio ad hoc vt poſſis me conuenire ad intereſſe, vel ad penam.Et ita notate,q valet acceſſionū,non principale:quod nō eſt ſin legeſ:q tunc valet verūq vt.ſ.ſ.cod.Lahiet plenius dicemus,et contra legem;q tunc non valet alienum.Secus ſi ita diceres: Promitto me factuꝝ ū q Titius ſiſtet in iudicio;q: videor promittere factū potius meū,q̄ alienū:vt.ſ.eo.l.quoties.in pri. CO: Segnor,ad principiū huꝰ legis opponitur,ꝛ videtur q teneatur de facto extranei.Nonne qui vendit rem, tenetur ex briga re rem a quolibet: Certe ſic:q: ſi ipſe velit omittere,non poteſt: q: quā de euictione,ꝛc.vt.ō.de euict.l.vendicante. quicunq; alius euincat,tenetur de euictione,ſi non euincatur per iniuriam iudicis vel per imprudentiam,ꝛ lex ideo contradicit.ō.de act.empt.l.emptore.ſ.qui autem. Ad hoc dicunt quidā q hic intelligitur quando ſtipulor a venditore,vel ab eo, non tenetur,vt hic dicitur,ꝛ.C. de euict.l.queſtione.non cum ſtipulor ab herede, qui tenetur pro ſpecie legata de euictione:vt.ō.de lega.ij.l.qui a ſubſtituto. Secus in hac ſtipulatione,vt hic diſtinguitur.Sed poteſt ita dici ꝛ hoc modo ruminari mirandā nouitatē,ꝛ mirabilem ſubtilitatem intelligere,vt habeat locum,vt dixi:vt q̄ quis tenetur de euictione ex natura contractus,vt hic,ꝛ in donatione.Vel poteſt loqui, iſta ſtipulatio habet locum ſiue promittatur id,in quo quis tenetur de euictione natura contractus,vt in venditione ꝛ diuiſione, ꝛ locatione,vt in locatione dicitur.ō.locati ꝛ conducti.l.ex conducto.in prin.ſiue non.Sed in hoc eſt differētia,vbi ſtipulor habere licere in contractu,in quo quis tenetur de euictione,ſi volo agere ex ſtipulatione,poſſum ex facto ſuo,vel heredū ſuorū, non externeri,niſi nominatim eſſet in ſtipulatus intereſſe,vel penam, vel promiſſiſſet le facturum ꝛ curaturum.Sed ſi volo agere ex contractu actione,que deſcendit ex eo contractu,ſcz actione ex empto,ꝛ ex locato,tenetur de facto cuiuſlibet,vt in.l.cōtraria.Sed ſi ſtipulor habere licere,vt in cōtractibus,in quibus non tenetur de euictione,ſi promiſit habere licere perſonaliter,tenetur de facto ſuo,ꝛ heredis ſui;ſi impersonaliter,nō tenetur de facto alterius extraneo-

4 rum. †Si autem promittit nominatim de facto alieno,non tenetur,niſi in duobus caſibus.ſcz quādo promiſit penā,vel intereſſe, vt hic:vel promittit le facturum,vel curaturum:vt.ſ.eo.l.queries. ꝛ.ſ.eo.l.inter ſtipulantē.Et ita intelligentio hanc nīs andam nouitatem,ꝛ mirabilem ſubtilitatem. Vel poteſt dici vt.ō.dixi ſecundum aliquos.

5 **Si quis forte.** In.ſ.iſto ponitur vno modo ita caſus:† Tu diſtraxiſtī aliquā, q promiſiſti habere licere,tu vel tuus heres non mauet queſtionē de proprietate,ſed de poſſeſſione,qui a dicit ſe habere vſum,fructū, vel ius,numquid ſtipulatio committitur ad intereſſe,ſi nō eſt adiecta pena: Certe ſic:quia intereſſe q habeo mihi non licet,quia de iure meo aliquid diminuitur.Hoc dicat.[Si quis.]ſcilicet nō venditor.ſed alius,qui prio venditore.[Alio iure.]ſcilicet ſeruitutis.[Diſtractum.]ſcilicet u promiſſore,ſecundum primam lecturam,vel ab alio,ſecundum aliam.[Stipulationem.]ſcilicet ad penam,ſi eſt adiecta,vel ad intereſſe,vt.ō.habuiſtis.[Dabitur.]vt q̄ mittitur poſſeſſio,vel vſus. Et ſecundum hanc lecturam hic eſt caſus:Si vendis aliquam rem,ꝛc.vt dixi in caſu:ſed illud in ſtipulatione de euictione,q̄ bene committitur ſtipulatio, ſi tu venditor moues queſtionem proprietatis:q: quem de euictione tenet actio,ꝛc.vt.ō.de euictio.l.vendicantem.vel vſufructus,ꝛc.vt.ō.de euict.l.ſed ꝛ ſi quis.ſ.ſ.Sed nō committitur euictio,ſi euincerēs ſeruitutem ruſticam,vel vrbanam:vt.ō.de euict.ſ.quo ad ſeruitutes.Vel poteſt dici:Si tu promittas habere licere, ꝛ moues queſtionem de proprietate,ſiue de vſufructu, ſiue de poſſeſſione, vel alio iure,committitur ſtipulatio habere licere ad intereſſe,ſi non adiecta pena,vel ad penam.vt hic.Secus de euictione:quia ſi tu pedias me,repellam te exceptione per.l.vendicantem.Sz ſi alius euincat,ſi proprietatem,vel ſeruitutem perſonalem, vt vſumfructum,tenetur mihi de euictione.Non ſi predialem,quia non teneris de euictione,ſed teneris actione ex empto:vt in.l.quod ad ſeruitutes.Vel poteſt dici,q̄ hic non loquitur quando venditor promiſit,ſed quando alius vendidit,ꝛ tu promiſiſti.Et ita de iſto.ſ. nihil ad legē iſtam.Sed inſtatur,quomodo ſtipulatio habet locū in emptione,quam ſatis pro eo competere actionē ex empto. vt ō de act.emp.Lex empto.in prin.Reſpondeo ſm vnā expoſitionem,ſcz ſcōm q̄ tu nō diſtraxiſti,ſed alius:ꝛ tu aſte.ſ.non loquitur in venditione.Vel dic q̄ habet locū in venditione,ꝛ donatione,ꝛ legato:ſed vnum effectum habet in venditione,alium in donatione,vt.ō.in prin.legis dicti.

6 **Quesitum.** Dic dicitur:† Si promittis habere licere aliquā rem,vtru valeat hec ſtipulatio, ſiue promittis rem propriam,ſiue alienā:Et reſpondetur q̄ ſic ſi tamen res illa poſt miſſionem cepit eſſe tua,alias nō valet niſi intereſſe,vel pena nominatim eſſet adiecta in ſtipulatiōe. [Poſſit.] ſaliquis.[Cepem.]ſ.poſt ſtipulationem interpoſitam.[Pena.] ſcerte quantitatis,vel intereſſe.[Factū ſit.]ſcum nec ipſe,nec hic ceſſor impedit ſtipulatorem.Sed dic nihil.Si ſtipulor a te prio re tua,quam mihi vendis,vel donas,valet ſtipulatio inconcuſſanter, ſed prio alia valet.ſi cepit reo eſſe tua,ex quo nec tu,nec tunc ceſſor impedis.Et eſt ratio,q: ſi tu promittis rem tuam, valet ſtipulatio,q̄ hoc caſu promittis factum tuū,non alienū.Sed ſi alienum ſtipulor,ſi efficiatur tua,valet ſtipulatio:quia ex quo eſſ[illegible] eſt tua,debes pati me habere licere:alias non valet hec ſtipulatio, niſi intereſſe vel pena eſſet interiecta,vt hic:quia ſi alio ſtipulatio eſſe valida,promittere de factū alienū,in quo quis non obligatur, vt in prin.huius legis.Unde ſi tu impedis vel ſucceſſor tuus,non teneris niſi in duobus caſibus,quos dixi in prin.huius legis.

7 **Sicut autem.** In.ſ.iſto dicitur:† Si ſtipulor a te habere licere.ſiue impedis tu, ſiue vnus ex ſucceſſoribus tuis,cōmittitur ſtipulatio,ꝛ econtra ſi impedio:ego,vel impediantur heredes mei,committitur ſtipulatio.Unum tamen ſciatis,q: ſi ſtipulor habere licere,ꝛ tu nō impedis me,ſed alius,qui non habet ius,vel non tu,ſed heres tuus impediat iuſtum,committitur,ꝛ contrahitur hec ſtipulatio perſonaliter.ſiue impersonaliter.Perſonaliter,cū dico, promittis mihi habere licere.Impersonaliter,cum dico,promittis habere licere. Hoc dicit tit.ō.[Ex parte rei.]ſ.promiſſoris.[Cum ipſa.]ſ.promiſſore:q: qui promittit habere licere,tc.vt in prin.huius legis. [Actore.]ſ.ſtipulatore.[Ipſi.]ſ ſtipulatori,ſi impediat.[Illi] ſ id eſt,qui non erat heres,nec eam habebat ab eo. Si habentis non licuerit,q: non ſint impeditus per promiſſorem,vel eius heredem,ſed per alium. Illi ſ.promiſſori,vel eius ſucceſſori.Sz prior lectura eſt planior,ſcz licuerit,ſiue licere,ꝛ ſic impersonaliter. Et ſic habetis,q: in hac ſtipulatione obligatur promiſſor,ꝛ ſuus heres:ꝛ ita econtra in ſtipulatore:nō autem promiſſor vt dixi ſuprā promittere. Secus vbi ex natura contractus obligatur:vt.ō.de actio.empti.l.emptorem.ſ.qui autem.

8 **Hi, qui.** Dic dicitur:† Sicut poſſis ſtipulari mihi habere licere,ita a filio:ſic meus poſſum.ꝛ nobis ſtipulari habere licere ea ratione,ſicut poſſunt nobis certa alia ſtipulari.Sed ſi ſeruus ſtipulatur mihi habere licere.aut per ſe nō licuerit quo minus habere licere ſtipulatorem liceat,videt q̄ ſtipulatio non teneat:quia videtur ius deduci in ſtipulatione:ꝛ ſeruus non poteſt de iure tenere,nec alium impedire,licet de facto poſſit:et hoc q̄ dominus eſt.Secus in illa ſtipulatione per tenem non fieri:q: videtur factū deduci in obligatione.Sed licet ita videatur de rigore iuris,dicit Imerioſus tuus Ulpianus ſecus de equitate:quia inſpecto iure naturali potenti retinere poſſeſſionem,ꝛ ei non poteſt auferri inſpecto facto:ꝛ ita valet ſtipulatio.Sed quid ſi ſtipulatur ſeruus habere licere,an valeat:Et certe ſi inſtrumentum ius ciuile,non valet.Iam indubitanter aliud eſt de facto tenere.aliud ciuiliter poſſidere,quod eſt de iure,ꝛ non poteſt ſtipulari poſſidere licere,ſed retinere,quod de facto eſt.Unum tamē ſciatis,quod ſi aliquis ſtipulatur habere rem,poteſt dupliciter intelligi. Primo quod liceat habere de equitate,ꝛ hoc ſi eſt dominus,vel de iure,id eſt,de vſufructu,vel de re commodata:ſ hoc quando non eſt dominus.Iam habere dicimus interdum apud nos rem cōmodatam,licet non poſſideamus.Hoc dicit.[In poteſtate.] ſcilicet vt ſeruꝰ filiꝰ.[Sequitur.]que iuris eſt,non que facit vt Iuſtinianꝰ de ſtip ſeru.ſ.ſed ſi factum.ꝛ.ſ.eo.l.q̄ dicit.dicetur in ſtipulatiōe habet locum hic.ſ.in tralactione ſecus:vt.C.de tranſac.l.vbi pactū.ꝛ eſt ratio quia in ſtipulatione dico ita:Tu vendis mihi talē rem, vnde volo q̄ tu promittas mihi q̄ de iure poſſim habere. Quaſi dicat,quia tu dicis te habere ius locandi.Sed in tranſactione:q: petebas a me decem,ꝛ dicebam q̄ non habebas ius petendi:hic dico q̄ nō habes ius de facto,vel de iure:vnde ſi facio pactum nomine tralactionis,de omnibus videris feciſſe pactum,vt in.l.vbi pactum.Secus quando vendis ſeruum.ꝛ ſtipulatus es q̄ nō manumittam:vt.C.ſi mancipata fuer.aliena.l.ea lege.[Defatur.]ſ.q̄ non impediatur re,vel agere.[Retinenda.]Hoc eſt quod auferetur ei poſſeſſio.

Hec quoque. Modo loquitur de alio ſtipulatore.[Non poſſideat.]vt.ſ.de regul.iur.l.quod attinet.[Referendum eſt.]quod eſt factū vt.ō.de acquir.poſſ.l.i.[Conuenit.]quia ſtipulatur factum,non autē ius, vt.ſ.dicit.[Non poſſunt.]ſ.ſeruꝰ:quia quo ad ius ciuile,ꝛc. Ad iſtum.ſ.facti.ſ.de verb.ſign.l.habere licere pro omnia.

Si quis

9 **Si quis ita.** In §. isto dicuntur tria. Primo dicitur: † Si sum stipulat' mihi licere vti frui, me mortuo, non transit hec stipulatio ad heredem meum: q finitur vsusfructus morte mea. Secundo dicitur: Si sum stipulatus simpliciter vti frui, hoc casu non transit ad heredem meum. Tertio dicitur q si ego stipulor mihi, & heredi meo licere vti frui, hic debeo vti frui, & me mortuo transit ad heredẽ meũ. Hoc dicit. [Licere.] Et ita personaliter fui stipulatus, quia dixi, Stipulor mihi habere licere.

Sed si quis. Incipit tertium dictũ. [Stipulatus sit.] expressim. [Possit.] s. si impediatur vti frui. [Vsusfructus.] nam alius est vsusfructus testatoris, 10 alius heredis: vt. ff. de vsufru. accresc. l. j. §. interdum. [Idem.] scz q ista stipulatio transeat ad heredẽ: vt. ff. eo. l. idemq. Unde notate hic, q si mihi stipulor licere vti frui, hec stipulatio non transit ad heredẽ: q extinguitur hec stipulatio: vt. C. de vsufruc. l. corruptione. Sed si stipulor expressim mihi & heredi meo, ego potero vti me viuo, & me mortuo transit ad heredem meum, quia fuit dictum de herede, & ei stipulatus sum, ideo transit ad heredem. Unde colligitur hic, quod vsusfructus non transit ad heredem, nisi aliud dictum esset, vt quia nominatum est ei heredi stipulatus, vt hic, & C. de vsufructu. l. cum antiquitas.

11 **Si quis dolum.** † Volebã stipulari a te ne in tali re tu, heresq tuus dolum committeres, qualiter potest formari ista stipulatio? Possum ita dicere, vel formare: Promittis mihi per stipulationẽ q in illa re dolus malus a te heredeq tuo ab erit: Sed q potest alio modo formari: Promittis in re illa dolũ malum abesse, abfuturumq esse. Per ista verba videris promittere de te, & herede tuo: vnde contra te & heredem tuum committitur stipulatio, si tu, vel heres tuus impediat. Sed quid si volo stipulari in pluribus personis extraneis, vt dolus eorum absit, tunc debeo dicere: Stipulor a te talem rem habere vti frui, cui rei dolus malus non abest, nec aberit, nec abfuerit: & si dolus vel abest, vel aberit, vel abfuerit, promittis tantum nomine pene, quasi ea res erit: & dum stipulor dolum malum abesse, possum adijcere personam heredis futuri, & personam patris adoptiui. Hoc dicit. [Stipulari.] vnde possum stipulari ita: promittis mihi dolum malum abesse, abfuturumq esse: vt. ff. de contrahen. emptio. l. si contra. [Spondes.] vt in principio huius legis, & §. quesitum. [Potest.] s. vt dicat, promittis quod habes in bonis quod nõ committetur in meam personam, vel heredem meum. [Poterit.] vt. j. eod. l. si filius. alias si seruus. & l. quod dicitur.

12 **Inter certam.** In §. isto notat differẽtia. † Aut promittis dare aut facere certa die: quo casu ante diem potes dare, vel facere: quia dies tui contemplatione est adiecta. Aut stipulor in diem incertam, puta, quum eris consul, promittis dare, vel facere: quo casu adueniente debes dare, vel facere, non ante mihi inuito. [Discrimen.] id est, differentia. Et dicitur certa dies, quando venire certum est, puta cum stipulor vsque ad annum: quia certum est quod annus veniet. Incerta dies dicitur, quando non apparet quãdo ventura sit: vt quũ dico, Quum Titius erit factus consul dabis hoc, vel facies hoc. Unde dies incertus est, &c. vt. ff. de condi. & demon. l. dies incertus. [Vel statim.] id est, ante diem. [Tẽpus relinquitur.] scilicet liberum. [Promisit.] Unde notate differentiam inter incertam diem & certam: & primo in hoc: quia si promittis dare in certam diem, potes dare ante diem: quia dies est appositus in tui fauorem: vt hic, & j. eod. l. continuus. §. cum ita. Secus tamen si dies apponeretur cõtemplatione stipulatoris. Pone, sum stipulatus a te prima die paschatis: quia si velles dare cras, non audieris: vt. ff. de lega. ij. l. si ita. §. Pegasus. Item secus in feneratore: vt. j. eod. l. qui Rome. in princ. & ibidem dicetur, Sed si ego stipulor in diem incertam, puta quum Titius factus erit consul: hic est dies incertus, qui habetur pro cõditione: vnde anteq̃ existat cõditio, non est contracta, sed est spes contractum iri: vt. ff. de act. & oblig. l. to. cum. & j. de verb. sig. l. cedere. Certe existente cõditione debes dare, vt hic. Itẽ est differentia in alio, quia qui in die incerta, &c. vt. ff. de condic. indeb. l. in diem. Secus si in diem incertum: vt. ff. de condict. indeb. l. sub conditione. cum duobus sequentibus.

Alteri stipulari. In presenti. §. ponitur quedã regula, postea instantia regu- 13 le, postea illius regule determinatio. Regula est, † q alteri stipulari nemo potest. Fallit in filio, & seruo. Et ideo non debet quis stipulari alteri, vel pacisci: quia debet de se pacisci, non de alio. Verumtamen si paciscor alij, & stipulor penam, valet penalis stipulatio: q in penali stipulatione non consideramus quid intersit, vel non. Hoc dicit. [Stipulari.] s. vel pacisci: vt. j. de reg. iur. l. nemo. & Insti. de inut. stip. §. alteri. Et notabitis ita exemplũ in hoc. §. Si stipulor a Titio decẽ dari, non valet stipulatio: q nõ interest mea. Idem si ita dico, Facis mihi pactum de non petẽdo a Titio: similiter nõ valet pactũ: vt. ff. de pact. l. si tibi decẽ. §. pactũ. [Stipuletur.] q hoc valet: q quicquid queritur per filiũ, vel seruũ, queritur patri, vel domino: vt Instit. per quas perso. nob. acquir. §. j. et j. eo. l. si seruus. & ff. de acquir. rer. domi. l. etiam. [Mea.] s. communiter. Interdum interest, vt. j. dicetur. [Plane.] modo determinat precedentia. [Stipulationis.] Et ita stipulatio nõ penalis cõmittitur ad interesse, & hoc, si interest: sed stipulatio committitur ad penam, intersit, vel non: vt. ff. eod. §. alteri.

¶ Or Segnori, hic ita oppono, quod hic dicitur, q alteri stipulari nemo potest: videtur contra in procuratore: vt. j. eo. l. si procurator absentis. Item potest procurator pacisci: vt. ff. de pac. l. recte 14 prium. in fine. † Quare quidam dixerunt, Quis non potest alteri stipulari, &c. nisi sit procurator, qui potest stipulari: ideo dicũt ipsi, vt querat ei actionem non directam, sed vtilẽ actionẽ, & exceptionẽ. Et ideo dicit Martinus q per procuratorem queritur vtilis actio & exceptio, per leges predictas. Sed hec opinio non videtur bona, per. l. j. C. per quas perso. nob. acquir. vnde hec litera, Alteri stipulari, vel pacisci, &c. potest ita intelligi siue sit procurator, siue non. Unde ita dicetis circa hunc articulũ: Quum quis stipulatur alteri, si est publica persona, speciale est in ea vt alij queratur actio per publicam personam: vt. C. de lit. contest. auth. libellum. & ff. q̃d cuiusq vniuer. l. fi. & ff. de adop. l. his verbis. & l. non aliter. & j. rem 15 pupil. sal. fore. l. quesitum. † Si priuata persona, si est subiecta iuri illius, cui stipulatur, valet, vt hic dicitur in seruo, & filio. Si nõ est subiecta iuri illius, cui stipulatur, quia procurator, vel negotiorum gestor, vel institor, dic hic q non queritur actio domino: quia regulariter per istos non queritũr actio vtilis vel directa: argu. huius. §. & per quas perso. nob. acquir. l. j. Fallit si stipulatur domino presenti: vt. j. eod. l. si procuratori. Item fallit in pretoriis stipulationibus: vt. j. de pretor. stip. l. in pretoriis. & ff. de insti. l. j. & ij. Item fallit in iudice: vt. ff. de procur. l. in cause. in fine. Si autem est publica persona, puta tutor, vel curator, vel actor vniuersitatis, bene querit vtilẽ actionem: vt. ff. de constitu. pecu. l. cum, qui. §. si actori. Item notate, quod licet per istos, scilicet procuratores, & negotiorum gestores, & actorem vniuersitatis non queratur actio, tamen isti tenentur nobis cedere actiones: vt. ff. de acquir. possess. l. posses- 16 sio quoq. Et notate, † q quum quis habet stipulari alteri, q hec stipulatio habet cõcipi tribus modis. Primo sic: promittis mihi recipienti nomine Titij, cuius procurator sum, decem, & si nõ des, promittis mihi decem nomine pene: q hec stipulatio valet, quia non stipulatur alteri, sed sibi: vt. ff. de act. empt. l. Iulianus. §. si procurator. Formatur & secundo modo hec stipulatio sic: Promittis mihi tantum nomine pene? Hic cauete vobis: q si dico, promittis Titio decem: & non stipulor penam, & non interest mea penam Titio dari, non valet: vt hic, & j. eod. l. liber homo. & C. de inut. stipul. l. iij. Secus si interest mea, vt quia est creditor meus, q tunc valet stipulatio: vt. j. ea. l. §. si stipuler. & §. seq. Fallit in tutore, & curatore, & actore vniuersitatis: quia valet stipulatio fauore illarum personarum, & datur vtilis actio: vt. j. l. cum, qui. §. actori. Sed si stipulor sic: promittis Titio decem, & si non dabis, promittis Titio decem nomine pene, non valet principalis, quia ego non possum agere, quia mea non interest, quia non valet: nec ipse, quia alteri, &c. sed penalis sic valet: vt hic, in fine. & Instit. de inutilib. stip. §. alteri. Formatur tertio modo: promittis dare decem Titio, si Titio non dederis, dabis ei decem: ista non valet quantum ad principale, vel accessorium: vt. j. de reg. iur. l. nemo.

17 **In stipulationibus.** In. §. isto ponitur talis casus: † Fui a te stipulatus Stichum, ita dicendo: promittis Stichum: & tu dicis q sic: postea ego dico me sensisse de Sticho albo, tu dicis de nigro: hec verba sunt interpretanda contra me stipulatorem: quia in mea potestate fuit, mea verba apertius concipere. [In stipulationibus.] s. contractus, vel contrahendis. [Sit.] quia dicit stipulator se sensisse de Sticho albo, promissor dicit q sensit de nigro. [Sunt.] s. vt potius stetur dicto promissoris, q̃ stipulatoris: vt. j. eod. l. quicquid. contra stipulatorem sunt verba interpretanda, vt valeat, alias nõ valeat, stipulatio: vt. j. de reb. dub. l. si ex pluribus. Et notate hic, q si stipulator dicit se sensisse de vno, promissor de alio, & hoc constat, non valet: vt. j. eo. l. inter stipulantem. §. j. alias secus, id est, si nõ constat: vt. j. eod. l. quoties. & ibi dicetur. Sed tex. videtur contradicere. ff. de pact. l. veteribus. & ff. de cõtrahen. emp. l. Labeo. Ad quod potest dici duobus: & vno modo sic: In stipulationibus est imputandum stipulatori: quia stipulatio fit gratia stipulatoris: vt. ff. eo. l. stipulationum. Secus in locatione & venditione, vt in lege contraria. Vel potest ita dici: In stipulationibus si pure interrogat, fit interpretatio contra eum: similiter in locatione, & in venditione, vt in lege contraria.

18 **Eum qui.** † Sum Stipulatus mihi & Titio decem eadem decem video stipulari Titio, que

mihi,non alia decem.[Dicit.]Scilicet stipulando.Vel dicit,id est,stipuletur.[Credendū est.]Scilicet ideo in quinq; valet stipulatio,& in alijs quinq; non valet:vt.ff.eo.l.si mihi & Titio.& hoc odio obligationum,que sunt odiose:vt.ff.de act.& oblig.l.Africanus.Idem in legatis:vt.ff.de lega.ii.l.plane.& ff.l.si quis testamento.

Si stipulet. Jn.§.isto cū.l.sequenti ponuntur multa exempla,in quibus si stipulor alteri, valet stipulatio,si mea interest:qz rerum est,quod dictum est.ff.in §.alteri.non valet,quando non interest. Et primum exemplū est

19 tale:[Ego & tu eramus conductores,tu offerebas mihi cautionē de indemnitate pupilli prestanda, si concederem tibi solidam administrationem rerum pupilli concessi tibi solidam administrationem rerum pupilli,& sum a te stipulatus rem pupilli saluam fore:debet valet hec stipulatio,qz mea interest,qz obligatus sum pupillo,si iste male administrat. Idem in alio exemplo:pone,promisi alicui opus facere,vel conducta a te opus faciendum, postea stipulatus sum ab alio opus fieri tibi,valet ne hec stipulatio: Certe sic:qz mea interest. Idem in alio casu,promisi Titio dare fundum Mevij,postea stipulor a Mevio illum fundum dari: valet, quia Titio sum obligatus. Idem in alio exemplo,vt si stipulor decem dari procuratori meo,que ei debeo,quod in alio casu,qz creditor meus est alias in decē,& illa decē stipulor ei dari:valet, quia mea interest ne pignora distrahat,vel vendat: vnde valet in omnibus istis casibus stipulatio ista.[Aut.]Scilicet bene.[In specie.]id est,in casu.[Ja.]Scilicet tutor.[Stipulatus.]a contutore,& ita alteri.[Res cesserit.]si male administrata fuerit:vt.ff.de admin.tut.§.f.& §.[Si quis.]Ponit exemplum.[Cōducerit.]per se,vel per alium: vt.ff.de solu.Inter artifices. Alias secus,si conduxit sua propria manu opus faciendum:vt.C.de cadu.toll.§.ne autem.& ff.de lega.i.l.dilectissimis.in fi.[Aut.]Ponit aliud exemplum.[Jri.]& hoc,quia sua interest Titio dari,valet stipulatio.[Item si quis.]ponit aliud exemplum.[Locauerit.]qz interest sua locationē fieri.[Dari.]Scilicet stipulatus est:vnde annectit alia duo exempla.[Habebit.]quia interest sua procuratori dari. Item procurator dicēt:vt.ff.de solutio.l.si procurator.[Erant.]quia sibi pignora dederā.

C Or: Segnori,habetis in isto.§§.qz vbi stipulor alteri dari,et no interest mea,qz non valet stipulatio,nisi pena stipulatur: vt.ff. eo.§.alteri. Secus si interest mea,vt in.§§.istis. Sed cui debitur actio ex stipulatione ista: Et certe dz dari mihi stipulatori actio, cuius interest:vt.ff.eo.l.liber homo.§.vlti.& C.de donat.inter vir.& uxo. Et ad hoc faciunt leges,que dicunt,alteri stipulari,vel pacisci,&c.vt C.de inutil.stipu.Lib. Quod est illa ratione,quia per liberam personam,&c.vt.C.per quas perso.nob.acquir.l.i.

20 **Si quis ita.** †Ita fui stipulat' a te:promittis illū debitorem sisti in iudicio:valet,qz non subest causa,quare non valeat. Hoc dicit.[Causa.]Scilicet dubitandi. [Constet.]Scilicet promittat illum sisti,quia interest mea,& committetur ad interesse:vt.ff.eo.l.quoties.& ff.si quis cautio.l.si pecuator. nisi esset adiecta causa pena:qz tunc non committitur ad interesse, sed agitur ad penam:vt.ff.qui satisd.cog.l.§.in fine.

21 **Edem sacram.** †Ego in fundo meo volebā edificare ecclesiam, vel sepulchrum fieri,vel locū religiosum,fum stipulatus a te edē sacrā fieri in loco meo,vel locum religiosum fieri,valet hec stipulatio:& sicut possum locare tibi edem sacram vel stipulari edem sacram faciendam,vel locum religiosum.[Edem.]Id est,ecclesiā.[Locum.]id est,sepulcrum fieri,in quo mortuus inferatur:vt.ff.de relig.& sump. func.l. in tantum.§.religiosum.[Et dicari.]non autem dari;quia huius rei,&c.vt.ff.eo.l.inter stipulantem.§.sacram rem. Sed si ad honorem Dei volo facere,sicut possum locare alicui opifici ad faciendum,ita stipulari. Odof.

Summarium.

1 Domino seruo stipulatus sibi querit.

1 **Dominus seruo.** Dic dicitur: †Si dominus stipuletur seruo valet stipulatio,& sibi acquirit,sicut si ipse sibi stipularetur. Et ita si pater stipuletur filio,valet stipulatio,secundum quod leges permittunt. Sed si filius stipuletur seruo meo,valet stipulatio,& mihi acquirit,sicut si mihi esset stipulatus.[Acquirit.]vt.ff.eod.l.si seruus.[Permittunt.]scilicet vt sibi acquirant. Et potest stipulari,quod est iuris,non facti: vt ff.eod.l.quod dicitur.& ibidem dicetur.[Dibi.]vt.ff.de acquiren. rer.domi.etiam.& ff.de acquir.poss.ff.l.quod seruus.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatus Calendis,intelligitur de proximis.

1 **Cum,qui Calendis.** In principio huius legis dicitur: †Si cum stipulatus a te habere decem Calendis Januarijs,de quibus Calendis intelligitur? Distinguitur,si dixi de proximis Calendis,de sequentibus intelligitur. Alias si dixi de primis,vel de secundis,de illis intelligitur.Sed quid erit,si non dixi de proximis,vel primis,vel secundis:Tunc consideratur quid actum est,vt & tunc illud seruetur alias de proximis,ne stipulatio sit inutilis. Sed quid si die Calendarum stipulatus sim Calendis Januarijs: De proximis intelligitur.[Stipuletur.]Scilicet aliquid dari,vel fieri.[Palū est.] quia de illis intelligendum est.[Eas.]Scilicet Calendas.[Proximas.]id est,proximis.Videtur contra,quia in stipulationibus, &c.vt.ff.eo.l.stipulatio.§.in stipulationibus.& in venditione,& in locatione:vt.ff.de pactis.l.veteribus.Sed certe si faceremus contra stipulationem,redderetur stipulatio inutilis:quia intelligeret promissor de vltimis Calendis huius seculi:sed non ita in cōtraria.[Sequimur.]Scilicet in hoc casu.[Calendis.]Scilicet ne stipulatio videtur inutilis:& semper stipulatio,&c.vt.ff.eod.l. quoties.

Odof.

1 **Quoties autem.** Dic dicitur: † Si stipulor decem non adiecta die,videor stipulari pure: quia in obligationibus, &c.nisi forte adiceretur locus: quia si promittis dare decem cum essem Rome,tantum tempus videtur inesse, vt possim ire Romam. Sed si promittis dare decem vsq; ad diem, tunc non teneris ante diem dare:& si ante diem ago,male ago. Et ita si calende, vel none apponantur, ante Calendas vel Nonas non potero experiri.[Non ponitur.]vt quia stipulor aliquid dari non adiecta die.[Debetur.]Scilicet,sed statim non potest peti,sed elapso tanto tempore,&c.vt.ff.eod.l.conti nuus.§.cum ita. Hoc verum est in stipulatione:secus in constituta:vt.C.de constitu.pecu.l. promissor. in princ.[Peruenire]Scilicet,& ideo si stipulor dari decē Rome, videtur inesse tantum tempus,quo Romam possim peruenire: vt Institut. eod.§.loca.ff.eod.l.vltima.[Debeatur.] Unde licet stipuler in diem,non tamen statim cedit dies. Unde si ago,&c.vt ff.de verbo.sign.l.cedere. Non pro stipulatore.Hoc est regulariter verum:vt.ff.eo.l.stipulatio.§.inter. Sed fallit.ff.eo.l.qui Romae.et ff.de lega.ij.l.si ita quis.§.Pegasus.

Odof.

Summarium.

1 Prestatio vnica si fieri debeat,in fine temporis petitur.
2 Stipulationes quo differant a legatis.

1 **Si hoc anno.** †Ego fui stipulatus a te aliquid mihi dari hoc anno vel mense, nunquid elapso anno vel mense potero petere? Certe non. Hoc dicit ista lex. Videtur heteram.[Qui hoc anno,&c.][Non recte petet.]vnde si petat,obstabit exceptio:vt.ff.quan.dies lega. ced.l.i. Unde custodiatis vos hic,vt tollatis contraria argumenta:quia aut promittis mihi hodie dare decem,statim possum petere:quia hoc verbum non videtur moram inducere:vt.ff.eo.l.si decem cū petiero.& Liber homo. §.si decem.Aut promittis mihi dare decem hoc anno,vel mense: & hoc verbum,anno vel mense,rei perfectionem significat:& habet locum leg nostra.Si autem promittis dare annuatim decem, vel singulis annis,tunc in principio cuiuslibet anni: vt.C.quan.dies leg.ced.l.i. Et hec est vera determinatio. Vel potestis ita determinare,vt in primo casu:quando promittis hodie,non mutatur.

2 †Si autem hoc anno,vel mense, est differentia inter stipulationes,& legata;quia in stipulationibus non teneris dare,nisi in fine anni:vt Institu.de inutil.stip.§.penul.sed in legatis fauore legatorum in principio cuiuslibet anni;vt.C.quan.dies leg.ced.l.i.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio non valet arbitratore non arbitrante.
2 Stipulatio est inutilis, qua stipulor aliquid dari a bitrato Titij, si Titius non arbitretur.

Si quis

3 Arbiter si iniq; arb itretur, non reducitur ad arbitriũ boni viri.

Si quis arbitratu. In lege ista cum lege se-
1 quenti notate ita casum: † Titius possidebat rẽ mei, stipulatus fuit rem meam suo arbitratu mihi restitui: dum debebat mihi restituere, fuit in mora: non tenetur nisi in vltima mora deprehenderetur. Sed quid si Titius non est arbitratus, non potero recedere ab eius persona: Certe non, & si non arbitretur, stipulatio non valebit, siue fuit adiecta pena, siue nõ. Hoc dicit ista lex cum seq. [Si quis arbitratu.] puta Lucij Titij cuiusdam terrij. [Restitui.] non autem dari: vt. ff. eo. l. nemo. Alij exponunt restitui, id est, demolirj opus tam factum. [Non tenetur.] nisi postea fuisset in mora: vt. ff. de peric. & commo. rei vend. l. illud. Vel potest ita exponi vt faciatis ita punctum: Titius non tenetur, quia ipse promissor non fuit in mora, sed stipulator: vt. ff. eod. l. interdum. §. vltimo. Secus si promissor fuisset in mora: vt. ff. eo. l. si seruum. in pun. & §. sequitur. [Fecerit.] scilicet in arbitrando. [A persona.] scilicet eius. Et ideo non erit alius subrogandus loco Titij, qui debeat arbitrari, & ideo nõ committetur stipulatio. Et hoc annectit. [Adiecta.] de restituẽdo arbitratu Titij. [Ipsa.] scilicet pena. Sed ad legem istam signantur plus q̃ mille con-
2 trarietates: sed ego tollam paucis verbis, & ita dicam: † si stipulor arbitratu Titij aliquid dari, vel fieri si Titius non arbitretur, inutilis est stipulatio: nec est subrogandus alius in locum eius, qui debeat arbitrari, vt hic. In casu tamen est speciale, vt cum legatur mihi arbitratu Titij: vt. C. commu. de leg. l. vltima. §. j. Sed si Titius iste inique arbitretur, tunc recedituꝛ ab eius persona. Sic solutur contrarium argumentum. ff. pro soc. l. societatem. §. arbitrorum. & ff. de contrahenda empt. l. vltima. Et notabitis hic duas
3 differẽtias inter arbitrum & arbitratorem. † Nam arbiter, qui debet cognoscere vt iudex, si iste inique arbitretur, non reducitur ad arbitrium boni viri, sed debet eius arbitrio stari, siue eque, siue inique arbitretur: vt. ff. de arbit. l. oem. §. stari. Sed arbitratoꝛ debet eque arbitrari: sed si inique arbitretur, non valet eius arbitrium, sed reducendum est ad arbitrium boni viri: vt. ff. de oper. lib. l. si libertus. & ff. de lega. §. l. j. Item notate hic secundam differentiam: nam arbiter cogendus est ferre sententiam, vel arbitrari: vt. ff. de arbit. l. iũ. §. ait. & l. non distinguemus. §. pena. arbitratoꝛ. si est electus siue pena, vt hic, iste non cogitur arbitrari: & si nõ arbitretur, non recedituꝛ ab eius persona: vt hic, & C. de contrahen. empt. l. si. secus si cum pena, quoniam bene cogitur, vt dicitur in arbitrio, et arbitratoꝛ. ff. pro socio. l. societatem. §. arbitrorum.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulari potest mihi tam filius, tam seruus.
2 Subiectus aliene potestati potest stipulari quam moriatur.
3 Stipulari possum, post mortem meam decem filie mee dari.
4 Stipulari potest quis, quam quis moriatur, & si quis moriatur.
5 Filius patri querit, siue patri, siue simpliciter stipuletur.

Quocunque. In principio huius le-
1 gis dicitur, † q̃ si filius meus, qui est in potestate mea, aliquid stipulatur, q̃ perinde est habẽdum ac si ego ipse fuissem stipulatus. hoc dicit principium huius legis. Videte literam. [Quocunque stipulatur.] scilicet quod est verum, si cõstitit in iure: vt. ff. eodem. l. quod dicitur.

Sicuti. In isto versi. dicitur: † Sicut ego possum stipu-
2 lari cum moriar, ita quam moriatur ille, qui est in potestate mea, potest stipulari. Hoc dicit. [Possunt.] & olim erat inutilis stipulatio, hodie vtilis: vt Institu. de inutil. stipul. §. post mortem.

Si quis ita stipulatus. † Si stipulor post mortem
3 mei dari decem filie mee, valet: ita si stipulor mihi dari post mortem filie mee, valet: sed in primo casu, datur vtilis actio filie mee, etiam si heres non existat mihi filia. & hoc dicit etiam. alias & si habeto etiam vel non, implicat idem in casu cõtrario vt mihi detur, & filie detur: Sic & alibi non idem implicat in casu contrario: vt. C. de legib. & constitu. l. non dubium. [Non existat.] Hec est regula quod ex stipulatione paterna non queritur filio directa: vt. ff. de pactis dota. l. cum doo. sed vtilis, vt hic, & ff. solu. matrimo. l. Lucius. Hoc est verum, quem pater stipulatur filio vt filio: sed si stipulatur vt heredi, tunc directa: vt. ff. de pactis. l. aumo. Sed si vt extraneo, nec directum, nec vtilem querit: vt. ff. de pactis. l. si tibi. §. si pactum.

Non solum. In. §. isto dicitur: † Non solum ego
4 possum stipulari quam moriaris, sed si moriaris: quia sicut non est differentia si stipulor cum veneris, vel si veneris, ita hoc casu non est differentia. Hoc dicit. [Possis mus cum moriaris.] Et ad hoc facit. C. de cõtrahen. & committe. stipu. l. cum veteribus. [Sed etiam si moriaris,] quia vtrobiq; valet. Sed aliud in stipulatione, cum volueris, vel si volueris, vt. ff. l. proxima, & ibi dicam.

Filius. † Siue filius stipulatur patri, siue simpliciter, pa-
5 tri querit. Hoc dicit. Videte literam. [Filius patri, &c.] [Non adhicit.] quod est verum ex profectitia: secus si adventitia: vt Instit. per quas perso. nob. acquir. §. j.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio dari ad centesimas Calendas valet.
2 Stipulatio personam promissoris concernens ad heredem non transmittitur.
3 Promissio cum volueris, quo differat a promissione si volueris.

Centesimis. In principio huius legis di-
1 citur: † Si stipulor mihi dari vsq; ad centesimas Calẽdas, quod valet stipulatio, & statim cedit dies, licet ante Calendas non possim petere. Et hoc dicit principium legis: [Centesimis Calẽdis.] id est, vsq; ad centesimas Calendas, vel vsq; ad centesimum diẽ. [Presens.] id est, puta quo ad quid: quia sicut cum promittis pure, statim obligaris, ita & hic: quia licet promittas vsque ad centesimas Calendas, statim obligaris, licet ante diem male agerem: sed licet quando promittis pure, statim possis conuenire. vt. ff. eod. l. cum, qui non ita. quãdo promittis in diem certam: vt. ff. quan. dies leg. ced. l. j. in fi. [Soluto est.] Unde cum quid promittitur in diem, statim obligatur, non tamen statim peti potest: vt. ff. de verb. significa. l. cedere.

Id autem, quod. † Quedam sunt, que non
2 possunt conferri in mortem promissoris: vt si stipulor a te, quam morieris, Alexãdriam ibis, [Spondeo.] Unde notate, quod quedam sunt, que possunt conferri in vltimo momento mortis: vt. ff. l. proxima. §. non solum. & quod dandum est per me, per alium, &c. vt. ff. de statu homi. l. Athenis. Sed si stipulor quod est in facto, si est tale factum, quod potest fieri, vel explicari a te, non ab alio, non potest explicari vltimo momento vite: vt hic, & ff. de condition. institu. l. vltima. Secus si esset explicandum per alium: vt. C. de contrahen. & commit. stipu. l. veteris.

Si ita stipulatus. In. §. isto, † notate differen-
3 tiam inter duas stipulationes istas. Aut stipulor dari decem quam volueris, aut si volueris. In primo casu quidam viderunt hanc stipulationem inutilem esse indistincte, sed male dicũt, sed est inutilis, si ante mortem non declaretur, alias est vtilis: in secundo casu omni casu est inutilis stipulatio. [Volueris.] scilicet tibi mihi decẽ. [Inutilem.] scilicet omni casu. [Aiunt.] & male, vt. ff. sequitur. [Quod verum est.] scilicet proxime dictum. [Constat.] siue ante mortem declarabis te velle dare, siue non. Sed que est ratio diuersitatis inter istos duos casus: Respondeo, in primo casu video: stipulari eo tempore quando volueris: quia hic non conditio, sed tempus compleri videtur: vnde hic non substantia obligationis, sed tempus cõfertur in arbitrium promissoris: vnde si promissor declarat ante mortem, valet, alias non. Sed in secundo casu video: stipulari sub conditione: vnde hic non tempus, sed substantia obligationis videtur conferri in tuum arbitrium. Et ad hoc accedit. ff. de contrahen. emp. l. quod sepe. §. j. & C. de contrahen. empt. l. si vendẽtis. Unde notate, quod si stipulor a te hoc modo: promitto dare, si volo, vel si voluero: hic confertur substantia obligationis in arbitrium promissoris, non valet, vt hac lege, in fine. Secus si dicam, cum volueris: vt. ff. eod. l. si quis ita stipulatus.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio nouans si fiat, dies precedentis stipulationis censetur repetita.

Si sic stipulatur. † Ego fui a te
1 ita stipulatus: quod debes mihi dare proximo Kalen. Isto spondes: Et tu dicis, promitto. Hoc videtur actum vt non sta

tim deo, sed proximis Calendis. [Calendis.] scilicet proximis venturis: quia que in prefationibus dicta sunt, &c. vt. ff. eod. l. Titia. §. idem respondit. Et vbi non adijcitur de Calendis talibus, de proxime venturis intelligitur: vt. ff. eo. l. eum, qui. Quod est verum, quia tu teneris mihi ex prima stipulatione, & ex secunda: q quod bis, &c. quia si bona esset inutilis stipulatio est, quia agetur ex inutili: vt. ff. eod. l. qui bus.

Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio pura dicitur, & non conditionalis, si dicitur, &c.
2 Conditio quibus dictionibus fieri soleat.
3 Tutoris datio est actus legitimus.

SI decem cum petiero. In lege ista ponitur talis casus: † Si ita dixi, promittis dare decem, cum petiero, & tu dixisti, promitto cũ petieris, hec stipulatio est pura, non conditionalis: quia habet magis admonitionem, quam conditionem. Et ideo si sum stipulatus antequam decederem, & decessero antequam petiero non videtur defuisse conditio. Et hoc dicit ista lex. [Stipulatus.] scilicet ab alio quo. [Stipulatio.] Unde non est pura conditio: vnde transit ius petendi in meum heredem. Sed videtur contra, scilicet quod sit conditionalis: quia per conditionem Cum, vel Si, habet fieri cõditio: vt. ff. eo. l. huiusmodi, & l. quodcunq. §. non solum, & ff. de cõ
2 dict. indeb. l. qui promisit. Solutio. † Regulariter apponitur conditio per Si, & Cum; sed fallit in casibus. Unus casus est hic. Item in alio casu, si ita dicat iudex: Do te tutorem, si satisfecerit; quia non notat conditionẽ, sed monitionem: quia licet dicat, Do te tutorem, si satisfecerit, non tamen innuit quod det sub condmone, sed est quedam admonitio: vt. ff. de tutelis. l. muto. §. j. alias si de
3 cernens nationem conditionalem, non valet datio: † quia tutoris datio est legitimus actus, vnde non recipit diem, vel conditionem: vt. ff. de regul. iur. l. actus.

Odof.

Summarium.

1 Abstinere a malo non sufficit, nisi fiat quod bonum est.

NIlla stipulatione. In l. ista dicuntur duo: Primo dicitur, † quod si ego stipulor a te per te
1 non fieri quo minus liceat mihi aliquid facere, videor stipulari te curaturum vt facere possim. Secundo dicitur: Si emptor emit hereditatem ab aliquo, & stipulatur quicquid hereditatis nomine ad te peruenerit, tenetur de omni eo, quod ad eum peruenerit, vel dolo malo factum est, quo minus peruenirent, alias nõ tenetur forte si potuerit acquirere, & non quesit. Hoc dicit ista lex. Videtur literam. [In illa stipulatione per te non fieri.] scilicet quo minus mihi stipulatori tale quid fiat, & liceat, vt sequitur. [Possim.] scilicet ego stipulator. Et ita habetis secundum istam literã quod si stipulor a te per te non fieri quominus possim ire Romam, quod non solum teneris ad hoc ne impedias me, imo vt cures facere vt possim: & ita non teneris ad simplex, sed ad duplex: vt. j. eod. l. quotiens. & j. eod. l. inter stipulantem. in prin. Alia littera est possies: & non est bona, & dic possis, scilicet stipulator. Sed prima littera melior est. [Item in stipulatione.] Incipit secundum dictum. [Empte.] scilicet vt vendite. [Ad te.] scilicet heredẽ. [Quam teneatur.] scilicet heres venditoris. [Peruenisset.] Unde notate hic, quod istud secundum dictum intelligitur de stipulatione empte & vendite hereditatis, que intelligitur in casu tali. Quanta pecunia peruenisset ad te, vel dolo malo factum est, quo minus peruenisset, spondes: tu dixisti, Spondeo: tenetur ne ibi: vt hic, & ff. de he red. vel actio. vend. l. §. illud. Et de hac stipulatione fit mẽtio. ff. de lega. iij. l. qui quia. & ff. de hered. vel actio. vend. l. venditor.

Odofr.

Summarium.

1 Debitor speciẽ liberatur, si ante moram illa species desiit esse in commercio.
2 Libertatis prestatio similis est morti.

SI, qui alienum. In lege ista ponit talis casus: † Promisisti mihi per stipulationem Stichum seruum alienum ex aliqua causa mihi dari: postea sine dolo tuo Stichus seruus alienus peruenit ad libertatem antequam esseo in mora dandi mihi queritur nunquid teneatis. Et respondet Iurisconsultus quod non teneris. Et hoc dicit ista lex. Videtur literam. [Jo.] scilicet promissor. [Dare.] ex causa emptionis, vel simili. [Non tenetur.] scilicet si non fuit in mora, vel in culpa. Et hoc annecto: Sufficit enim si dolo, culpave careat. Unde notate hic illud, ad quod
2 tota die allegatur hec lex, & aliquis veterum diceret, † Nota die dicimus quod libertatis prestatio est similis morti: vt. ff. de verb. obliga. l. is, qui alienum. Et qualiter sit similis prestatio libertatis morti, audite: Sicut si promittis dare Stichum, & Stichus moritur liberatis, si non eo in mora, vt. ff. eod. l. si ex legati causa, ita hoc casu: quia manumissio, & libertatis prestatio est similis morti: vt. j. de solu. l. si mihi.

Odof.

Summarium.

1 Mora principalis nocet fideiussori.
2 Mora filij nocet patri.
3 Obligatio non faciendi committitur, si contra fiat per principalem, non si per fideiussorem.
4 Stipulatio de non faciendo committitur, si contra fiat per heredem, etiam ignorantem.
5 Pupillus sine tutore in mora non constituitur.
6 Interpellatio facta ante diem non constituit quem in mora.
7 Debitor in diem ante non potest conueniri.

QUm filiusfamilias. In parenti in sui principio ponitur talis casus: † Si filiusfamilias teneba-
1 tur mihi Stichũ dare, si fuit in mora quo minus mihi daret, & Stichus decessit, nunquid tenetur pater ex hac mora: Et certe sic: quia mora filij nocet patri: secus econtra, si pater esset in mora, nam solus pater tenebitur de peculio, filius autem nõ. Eadem omnia habent locum in principali & fideiussore: quia mora principalis nocet fideiussori, non mora fideiussoris nocet principali. Et hoc dicit. [Daret.] & ita fuit in mora: vt. ff. eodem. l. si ex legati. & j. eodem. l. si seruum. in princi. & §. sequitur. [Actio.] nam pater regulariter tenetur de peculio: vt. ff. de pe. l. quesitum. in principio. [Pater.] quia tenetur ex mora filij de peculio. [Utilis.] scilicet de peculio. [Dicuntur.] scilicet vt mora rei nocet fideiussori, non econtra. Sed que est ratio quod mora filij nocet patri, non econtra? Respondeo, illa est ratio, quia mora rei nocet fideiussori, & non econtra: vt. j. eodem. l. mora rei. & ff. de eo, quod certo lo
2 co dari opor. l. j. † ita mora filij nocet patri: quia pater tenetur vt fideiussor non econtra. Et ita habetis quod cum filius contrahit, pater fideiubere videtur: vt hic, & j. ad municip. l. quotiens. in prin. & C. quod cum eo. l. j. Sed instatur, & videtur quod mora ipsius patris, si filius non est in mora, nõ nocet patri, vt alias dicimus. ff. de dolo. l. arbitrio. in fine. cum lege sequenti. Sed potest dici q ibi seruus debitus fuit occisus, ab extraneo: vnde neuter tenetur. Vel potest dici, si occisus fuit a fideiussore. si ante omnem moram, neuter tenetur principali actione, sed actione de dolo, vt ibi: sed hic pater erat in mora, non filius, & ideo pater tenetur actione: vt hic, & ff. de vsur. l. mora. in fine.

3 SI stipulatus. In. §. isto dicitur: † quod si fui stipulatus a te quo minus mihi ire agere liceat, & de hoc accepi fideiussorem, & factum est per fideiussorem quo minus ire agere liceat, quod non nocebit alicui: secus si per principalem factum est, quia vterque nocet. [Uterque.] scilicet tenebitur. Et dic vterq, scilicet promissor, & fideiussor. Et cautela vobis in isto. §. quia si stipulor a te, quo minus mihi ire agere liceat: & est ratio, quia in secundo casu mora rei nocet fideiussori: vt. j. eodem. l. mora. non econtra, vt. ff. progne habuistis. Sed quare mora fideiussoris non nocet sibi, sicut mora patris nocet sibi: Respondeo, in superioribus principalis tenebatur dare, vnde mora filij nocet patri, vt teneatur directa: mora patris nocet sibi vt teneatur vtili: sed in isto. §. tenebatur facere. Sed quur aliud, quam debitor teneatur dare, & aliud quam teneatur facere? Certe ratio illa est, quia quando tenetur dare, tunc mora rei nocet fideiussori, & fideiussoris sibi: quia vbi potest quis dare per se, et per alium: vt. ff. de statu homi. l. Erethusa. Sed non sic, quando tenetur facere: quia qui tenetur facere, debet facere per se, non per alium: vt. ff. de solutio. l. inter artifices. & ff. de operis liber. l. si libertus.

In hac

4 **In hac stipulatione.** Adverte hic † q si promittis p stipulationē, nec per te, nec per heredē tuū fieri quo minus mihi ire agere liceat, obligatur heres tuus & absens. & ignorans. Quod est verū si heres nō est pupillus, q tunc nō obligat, nec potest in mora cōstitui sine tutore. h.d. [Fieri.] Quo minus, liceat stipulatori ire & agere. [Oportet.] quare hoc quū sciam, &c. vt. C. de tabul. l. generaliter. lib. 7. Rūdeo, vbi promittis per te & heredē tuū, duo videris promittere, scz te, & heredē tuū me non impedire quo mihi habere liceat, & te, & heredē tuū curaturū vt possim ire agere, licet sit absens heres, tenetur, vt. ſ. l. proxima. & l. quoties. & l. inter stipulātez. [Erit.] † quia pupillus non pōt in mora constitui sine tutore: vt. ſ. eo. l. si pupillus. & ff. eo. l. si stipuler. misi in casu, vt. ff. de euictio. l. si dictum. in fine.

Odof.

6 **Si promissor hominis.** Hic dicitur † q si promittis mihi dare Stichū in diē, si ante diē interpellato te vt soluas non est in mora constitutus. Et ideo si ferunus debitus in diem ante diem moriatur, non tenetis. h.d. [Decesserit.] scilicet ante diē. [Stetisse.] qi si perſte ante mortē, liberatur: vt. ff. eo. l. si stichus. & l. si certo. & ſ. eo. l. 10. qui. Et si interpellatur ante diem, videtur nō congruo loco, & tempore interpellari, & ita nō videtur esse in mora: & ad hoc vt videatur esse in mora, oz interpellari congruo loco, & tēpore: vt. ſ. de soluto. l. si soluturus. & ff. eo. l. si ex legati causa. † Et quia qui debet in diem, ante diem non potest cōuenuri.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio conuentionalis quo differat a pretoria.
2 Stipulatio conuentionalis que dicatur.
3 Promissio traditionis vacue possessionis non continet nudum factum.

An conuentionalib⁹. In lege ista principio sui notatur differentia inter cōuentionales & pretorias stipulationes: † quia in conuentionalibus conuentio contrahentiū dat formam contractui, & auget vel minuit: sed in pretoriis non: quia non ex voluntate stipulatoris, vel promissoris potest iniungi, vel addi. h. d. principium huius legis. [Dant.] verbi gratia, conuentionalis stipulatio pōt in duplum deduci, sed in ista pōt deduci simplū, & duplum, & triplū: vt. ff. de euictio. l. si dictū. Ad q accedit q cōtractus ex conuentione legē accipiūt: vt. ff. de posi. l. 1. ſ. si cōuenerit. [Pretorie.] Que aūt sint pretorie, habuistis. ff. eod. l. stipulationū. [Detrahere.] ſ. vt remaneat pretoria: vbi enim nihil mutatur, vel additur, remanet pretoria: alo, id est, vbi aliquid mutatur, vel additur, videtur esse conuentionalis: vt. ſ. de pretor. stipu. l. 1. ſ. stipulatio. Vel potest dici, hec
2 est differentia inter has stipulationes: † q stipulatio conuentionalis est, que desendit ex edicto edili curulium: vñ bene pōt pacisci, q non habeat locū: vt. ff. de pactis. l. ꝫ pacisci: Sed in pretoriis stipulationibus si velit q stipulari q nō habeat locū stipulatio dām infecti, nō pōt: vt. ff. de pactis. l. iuris gentiū. ſ. si pacisc. & l. ius publicum.

Odof.

1 **Si qs vacuā.** Iste. ſ. legit̄ vnobus modis. Primo sic: † Si stipulor vacuā possessionem tradi, nō video: stipulari simplez factū, id est, vtilitatem nudam cām traditionis rē accipientis fieri. Et. h. d. Et sm hanc lecturā exponatis ita literam: [Tradi.] i. dari. [Non nudū factū.] i. tantū nudā traditionē. [Bonorū.] ſ. vt faciat rē accipientis. Et sc̄ andū hanc lecturā pōt̄ & intelligi vt dixi in casu: q est ita intelligendū q teneris rem facere accipientis, vt in cā donationis, vt ff. de don. l. in edib⁹. Sed si stipulor dari, non sufficit me inducī in vacuā possessionem: q dare est accipientis facere: vt. ſ. eo. l. vbi autem. in fi. Et sic soluitur cōtrarū arg. ff. de actio. emp. l. ex empto. in prin. & ff. eo. l. si & tradi. Sed & pōt scīo mō intelligi iste. ſ. vt exponatur ita litera: [Tradi.] ſ. ex causa emptionis. [Non nudum factū.] i. vacuā possessionē. [Sed causam bonorum.] i. non prestet interesse. Unde dicetis, Si res tradita, &c. vt. ff. de actio. emp. l. i. in fi. Et ad hoc facit. ſ. eod. l. si fundū. Potest etiam legi tertio modo, vt ita legatur, [Non nudū factum.] i. vt tradat solūmodo vacuam possessionem, sed non fructus. [Sed causas bonorū.] id est, tradere teneatur causam bonorum, & fructus. Sed videtur contra hic tertiam oppositionem. ff. de actio. empt. l. ratio. ſ. 1. Unde pōt ita dici, Aut promittit q vacuā possessionē dare, & tradere: vt. ff. de vsuris. l. si stipulatus, & hic dicimus q promisit vacuam possessionē dare, & tradere. Vel potest dici q si promisit tradere, no tenetur ad fructus, si non fuit in mora, alis sic. Et videtur esse in mora post litem contestatam, vt. ff. de vsuris. l. actione.

Odof.

Summarium.

1 Clausula generalis non refertur ad specificata.
2 Species vna non fingitur vice alterius.

Stipulationes. In lege ista tradit quoddam cōmune qualiter stipulationes debeant cōponi: † quia si mutuo tibi decē, ego debeo stipulari a te mihi reddi, & dicere, Renuntias exceptioni non numerate pecunie, & postea subiicere. Et exceptioni doli mali, que ad ea, que in presenti non possunt nominari, & ad incertos casus. h.d. [Communissimum est.] id est vtile. [Occupari.] id est, exprimere. [Ad incertos casus.] i. non expressos. Et ita potest notari, siue poni exemplum in termino, pone ex causa mutui, vt si mutuem tibi, & numerē tibi decem,
2 & stipulor mihi reddi, vt dicā, † Promittis mihi decē ex cā mutui, & renuntias exceptioni nō numerate pecunie, & sine causa, & exceptioni quod metus causa: & debeo subiicere. Et exceptioni doli mali: hec renunciatio debet extendi ad casus non incertos, non ad alios enumeratos, scilicet exceptionem non numerate pecunie & aliorum enumerationem: quia generalis clausula, &c. vt. ſ. eodē. l. doli clausula.

¶ Item potest notari exemplum in casibus fortuitis: vt si stipulor a te aliquē in iudicio sisti, debeo dicere q non obstetit q non steteris in iudicio vi tempestatis, vel vi fluminis: & postea debeo subiicere quod fueris impeditus alio quocunq; casu fortuito, nō obstetit, exceptionem quod ideo non steteris in iudicio: vt. ff. si quis cautio. l. sed & si quis. ſ. quesitum. Sed hec clausula non trahitur ad id, quod est specificatum: quum in casibus specificatis bene obest, in non specificatis minime: vt. C. de tempo. appel. lege vltima.

Odof.

An stipulationib⁹. Hic notatur quedam differentia, Aut quis promittit plures species, aut plura genera. Primo casu, vt est, quando stipulor Stichum, & Pamphilum mihi dari, & decedo relictis duobus heredibus, equalibus partibus scriptis: hec stipulatio dividitur inter heredes meos pro parte. Sed vbi genera deducuntur in stipulationez puta stipulor decem in genere, hic non dividitur pro parte inter heredes, sed in numero.

¶ Et idem est etiam in operis: vt si stipulor decem operas dari, he dividuntur numero. Secus si stipulor vnam operam, & decedo duobus heredibus relictis: quia fiet divisio hoc modo, vt vni prestes voluntatem, alteri operam: vel communiter prestetur, vt inter eos conueniret: vel vt estimatio opere pro parte dimidia cuilibet prestetur. Hoc dicit. [Alias genera.] Ponamus decem. [Velut:] Ponit exemplum de primo. [Fusset.] scilicet in genere. [Deberentur.] alias debentur.

¶ Et intelligatis istud, si stipulor duas species, vnicuiq; heredū debet dari pro indiuiso dimidia cuiuslibet speciei, & non debet dari vni heredum Stichus, & alij Pamphilus. Sed si stipulor in genere, cuilibet heredum debuit vnum hominem in genere.

¶ Et est ratio, quia in speciebus vna species non fingitur vice alterius omnino: quia si cuilibet daretur dimidia, quia vni Stichus, alteri Pamphilus, forte inueniretur deceptus quia eorum qui plus forte valet vnus, quam alter. Sed in genere secus: q vnum fungitur vice alterius.

¶ Et ita si do istum hominem vni, alium alij, vt supra si certum petatur. lege secunda. ſ. primo. Idem si stipulor decem, quia nō debebis dare cuilibet heredum dimidiam cuiuslibet numeri pro indiuiso, sed cuilibet quinq; debes dare: vt supra si certum petatur. nam & si fur. in fine. [Edit.] scilicet, & ideo cuilibet heredum debes quinq; dare. [Petere.] nam vna opera potest estimationem recipere: vt. ff. de oper. liber. l. si quando. cum multis similibus ibi adductis. [Edentur.] id est prestentur.

Odof.

Summarium.

1 Adiectio soluendi facultas non transit ad eius heredes.

1 QUam quis sibi. †Quum stipulor mihi, aut Titio dari, pōt Titio solui sed mortuo Titio, non heredibus eius solui uetur. [Soluatur.] nisi aliud actū esset: sed ꝛ mihi potest solui, nisi aliud esset actū: vt. ff. de solu. l. cū quis. in prin.

Odof.

Summarium.

1 Stipulans sibi ꝛ alij decem, de eisdem decem, non de alijs intelligitur.
2 Dena legans, cuilibet decem legare dicitur.
3 Expressio seruari heredis nil operatur.
4 Filio adiecto ad solutionem, etiam emancipato solui potest.
5 Instrumenta dotalia qualiter confi cantur.
6 Pater filium in potestate stipulans, sibi stipulari censetur.
7 Obligatio sui natura est perpetua, nec finitur tempore ipso iure.
8 Stipulans sibi dari ante proximas Calendas, non differt ab eo, qui Calendis proximis stipulatur sibi dari.
9 Stipulari potest quod sibi deest, qui non plene rem habet.
10 Solutam si non inducat liberationem, illud promissum non inducit nouationem.
11 Stipulatio cōditionalis animo nouandi mozam non purgat precedentem.

1 QUam qui ita. In prin. huius legis ponitur talis casus: † Fui stipulatus mihi ꝛ Titio decē dari, eadē decē video: stipulari, nō alia decēna si quis mihi legat ꝛ Titio decē, eadem decē videtur legare, nō alia decē. [Stipulari.] qz semper in obscuris, ꝛc. vt. ff. de reg. iur. l. semp. ꝛ. ff. eo. l. stipulatio. ff. eū, qui. Et in quinq; est valida stipulatio, in alijs quinq; nulla de quantū ad Titiū: vt. ff. eo. l. si mihi ꝛ Titio. ꝛ Justi. de inutil. stipu. ff. si quis. Secus in emptione, ꝛ venditione: vt. ff. de contrahē. emptio. l. fundus ille. Quod est illa ratione, qz si in persona mea valet emptio pro dimidia, pro alia nō, haberemus rē cōem inuiti. Unde sicut aliquis, ꝛc. vt. ff. de condic. indeb. l. si non sortē. ff. si tibi decē. Ita hoc casu non pōt quis retineri inuitus in societate. [Legare.] vt
2 ff. de lega. j. l. si duobus. ꝛ. l. si pluribus. † Secus si legauit dena, qz cuilibet videtur legasse decē: vt. ff. de lega. j. l. si quis testamento.

3 Te, ꝛ Titiū. In. ff. isto ponitur talis casus: † Fui stipulatus hoc modo: Promittis te ꝛ heredē tuū Titiū datarū decē? Tu dixisti, Promitto, valet in pſona tua, sed in persona Titij non valet: qz si solus Titius est heres, tenet ex persona tua insolidū, non ex sua. Aut est heres in parte: quo casu tenet pro sua parte, ꝛ alij heredes pro alijs. Nec isto casu habent coheredes exceptionē quasi voluerit testator Titium solū teneri. [Cōprehenla est.] omni casu. Nā tres sunt casus, siue Titius solus erit heres, tenetur ex tua persona, nō ex sua. Siue in parte: ꝛ tunc pro parte tenetur ex vi successionis. Siue nullo modo: qui casus non ponitur hic, nō tenetur. [Tenebitur.] sic3 vt heres, nō autē ex stipulatione interposita ex persona tua. [Sine pro parte.] Incipit scds casus. [Obligabitur.] pro portione hereditaria ex vi successionis: vt. C. ff. cert. pet. l. j. Et subaudi, si nullo modo sit heres, non tenetur vt heres, qz non est heres. Nec ex vi stipulationis, qz pro superflua vel vacua habetur pſona sua. [Erit] hoc verū est ex parte promissoris. Secꝰ si stipulor mihi ꝛ heredi meo. Sic soluitur cōtrarij argumentū. ff. eo. l. cōtinuus. in fi. Sed quedā lex videt obstare. ff. de pactis. l. anus. ꝛ. ff. de pactis dot. l. anus. Ad qz ita dicetis, Aut volo prouidere ei, qui est futurus heres a casu: ꝛ nō possum ei prouidere. Aut volo prouidere ei, qui mihi erit hſs nō a casu, sed vero meo hſdi. sicut est, si auus dat dotē pro filia, ipse paciscitur qz ab vno suo herede tantum, ꝛ non a tali volo peti: quo casu pōt hoc facere, qz non paciscitur vel prouidet ei, qui non a casu sit heres.

4 Qui sibi, aut filio. In. ff. isto ponitur talis casus: † Fui stipulatus mihi dari decē, aut filio meo: valet hec stipulatio, ꝛ mihi quero actionē ꝛ obligationem, filio meo pōt solui, siue filius sit in potestate, siue emancipatus: sicut si stipulor mihi, aut Titio extraneo. Sed quid erit, si sum stipulatus filio meo soluī: hoc casu nō pōt ei solui: quia sui mihi stipulatus animo mihi querendę obligationis, vñ queritur mihi: vnde non dz filio meo solui sine volūtate mea: nō autē sum stipulatus cā solutionis sibi faciendę, ꝛ ideo solui ei non potest. Et hoc dicit. [Suo.] ff. vel in potestate constituto, vel emancipato. h. t. [Soluitur.] ff. nec ei dabitur actio. [Acquirit.] ff. actionē ꝛ obligationē. [Acquirēde.] ff. an persona filij. [Sit.] ff. quod cōstitit in dando, nō in faciendo: ꝛ ita stipulatus est quod cōstitit in re, non aūt in facto: vt. ff. e. l. q; dicitur. [Applicatur.] Unde notate hic, si stipulor mihi, aut filio meo, ꝛc. vt dixi, in casu. Unde ex illo ff. determinatur quedam questio, de qua dubitant oēs advocati:
5 † Instrumenta dotalia ita cōficiuntur, dū pater dat dotē pro filia stipulat hoc modo, sibi, vel filie, vel ei, cui erit restituenda dos, dotem restitui: nunqd cōpetit hec actio filie: Dubitāt oēs advocati: sed nō cōpetit ei petitio, hz ei solui possit: hoc expresse. vt. ff. de constitu. pecu. l. si filio. ff. i. ꝛ. ff. eo. l. cū mihi. ff. vltimo. vel nisi pater, ꝛc. vt. ff. de cōstitu. pecu. l. idē. ꝛ arg. ff. de vsufructu. l. ex duobus. Sed hic opponit dupliciter: Si stipulor mihi aut Titio, Titio pōt solui eo statu durante, sed eo mutato non: vt. ff. de solu. l. quū quis. Sed si stipulor mihi, aut filio, ꝛ filius emancipatur, status eī mutatur: qz per emancipationē, ꝛc. vñ ei nō pōt solui. Sed aliud in extraneo, vt in lege cōtraria, aliud in seruo, vt hic. Et est ratio, qz fa nonabilior est cā filij, ꝙ extranei: vt. ff. si quis a pa. fuc. manu. l. j. an si. Vel pōt dici qz hec lex nō dicit qz si filius fuerit capite minut⁹ possit ei solui, sed dicit qz dixi in casu. Sed ad illud, qz hic dicitur qz si stipulor filio soli, ꝛc. videtur cōtra. ff. solu. matri. l. Celsus. Ad
6 quod vos dicetis, aliud hic, ꝛ aliud ibi. † Si filius est in potestate ꝛ stipulor ei dari, video: mihi stipulari, vñ ius mihi acquiro: vt. ff. eo. l. stipulatio. in fi. cū. l. seq. vñ qz mihi quero, mihi debet solui, nō ei. Sed vbi stipulor nepti, ꝛ ex filia, non est in potestate mea, sed in potestate sui auī: vñ quero sibi vtilē actionē de equitate, licet non directā de rigore iuris ei acquiram, vnde ei potest solui.

7 Qui ita stipulatur. † Fui a te stipulatus decem quo ad viuam, vel singulis annis, quib⁹ viuerem: ego petā, non heres meus: qz si stipulor mihi dari decē vsq; ad Calendas Januarias, licet post Calendas Januarias duret obligatio, si postea petā, repellar exceptione. Idē est in tertio casu tali: Sum stipulatus seruitutē itineris quoad viuerē, hz de rigore iuris habeā actionē quoad viuam tū mortuo me heres meus nō hz actionē de equitate, vnde repellitur exceptione. h. t. [Est.] vt. ff. e. o. l. Stichū. ff. stipulatio. [Dalī est:] est simile in legato: vt. ff. de anno. leg. l. in singulos. alias l. legatū. [petere.] de rigore iuris: qz tēpus nō est modus tollēde obligationis sed de equitate obstabit dolꝰ exceptio, vel pacti: vt. ff. de actio. ꝛ oblig. l. obligationū. ff. placet. ꝛ. h. t. j. [Nam ꝛ heres.] Ponit tertiū exēplū. [Seruitus.] ff. itineris, vel vie. [Summouebit.] Sed hoc quomodo esse pōt, qz seruitus hz cōstitui cū quadā perpetuitate: vt. ff. de seruit. l. ij. Igitur mortuo eo, trāsit ad heredē: vt. ff. de seruitu. rusti. pred. l. via. ff. si fundus. Rideo. Si non inspicimus iuris subtilitatē, qz precio sunt ppetua, hz cōstituī cū perpetuitate: sed inspecta equitate, qz seruandi est, qz inter eos cōuenit, obstabit pacti vel doli exceptio heredi: vt hic. ff. de seruit. rusti. pred. l. ij. ff. j. ꝛ. h. Et ad hunc. ff. facti. ff. de actio. ꝛ oblig. Lobligationū sere. ff. placet.

8 Qui ita stipulatur. In presenti. ff. dicitur: † Si stipulor a te dari ante proximas Calendas finitas, perinde est ac si essem stipulat⁹ Calendis proximis. h. t. [Proximas.] ff. finitas, non inchoatas. [Stipulatur.] vñ hec duo sunt paria, me stipulari ante Calendas proximas finitas, vel me stipulari proximo Calendis: vt hic. ff. eo. l. qui ante. Differentia tamē est in aliquo: qz si stipulor ante Calendas, die Calendarū potero petere: non sic ñ stipulor Calendis proximis, qz nō possz petere nisi Calendis elapsis: vt. ff. eo. l. qui hoc anno. qz aliud est stipulari ante diē Jouis, aliud stipulari in diē Jouis: qz nō petā, nisi tota die elapsa, vt in predicta. l. qui hoc anno. ff. eo. Et ita sunt similes quoad quid, nō quo ad omne. Secus si stipulor ante Calendas inchoatas, qz nō petero petere, nisi in inuitio Calendarū. Secus si stipulor proximis Calendis, quia in fi. tūc petā. Et hec litera est satis plana. Vel pōt dari: Sicut si stipulor ante Calendas, non possum te cōuenire ante Calendas, ꝛ non cedet dies: sic si stipulor Calendis proximis: vt. ff. de verb. sig. Lcedere diē. Sed si stipulor ante Calēdas possum te cōuenire die Calendarū. Sed si stipulor calendis proximis, nō possum te cōuenire, nisi Calendis elapsis, vt. ff. dictum est.

9 Qui proprietatē. † Ego habebā nudā ppriet. tē in aliquo fundo, stipulor ab aliquo vsumfructū i illo fundo, nūqd tenet hec stipulatio? Certe sic, qz videor deducere in rēs stipulationē qz antea nō habebā. [Stipulat.] ab aliquo. [Non hz.] ff. vsumfructū. [Pōt.] vt. ff. quib. mod. vsusfru. amit. l. j. Alī non possum stipulari rem meam: si possideo eā pleno iure: vt. ff. eo. l. si rē meā. Secꝰ si non habeo eā pleno iure, qz possum stipulari vsumfructū: vt hic, ꝛ. ff. de lega. j. l. si domino. in fi. ꝛ. ff. de contrahē. empt. l. qui tabernas.

10 Si a te stipulatus fuero. In. ff. isto ponitur casus talis: † Fui a te stipulat⁹ fundū Sēpronianū pleno iure mihi dari, deinde stipulor ab alio vsufructū eiusdē fūdi Sēpronianū mihi dari, nūqd hoc stipulatio. ff. fūdi pleno iure nouabit p istā scdm stipulationē vsusfruct⁹? Certe nō. vñ si solutio nudā ppriet. tē sine vsufructu, possum petere totū fundū: hz si tradio fundū pleno iure liberatur

liberatur ali⁹, a quo fum ſtipulatus vſumfructū. Hoc vult iſte. §. videre autē. [Si a te ſtipulatus fuero fundū.] Nā appellatione fundi, ꝛc. vt. ff. de vſufr. leg. I. ſi alij. [Nō nouabit.] mihi hoc expreſſe ageretur: vt infra eodem. l. qui vſumfructum. [Non liberabe-ris.] ſcilicet q̄ non tradit pleno iure: ꝛ ideo petēdo fundū conſe-quor vſumfructū: vt. ff. e. l. Iulianus. §. i. [Liberabit.] q̄ vbi fundi⁹ mihi debitus ex cauſa lucrariua ad me peruenit, non poteſt perue-nire ex alia: q̄ vbi cauſe lucratiue non poſſunt cōcurrere in eundē caſum: vt. ff. de act. ꝛ obl. I. Lomnes. ꝛ inſti. de leg. §. ſi res. Sed inſta-tur, ꝛ videtur q̄ ſecunda ſtipulatio vſufructus non teneat: q̄ ſi ſtipulor primo fundum pleno iure, ꝛ poſtea vſumfructū, vt hic di-citur, primo ſtipulor totum, vnde non videor poſtea poſſe ſtipula-ri partem, ꝛ ideo videtur contra. ff. eod. l. qui vſumfructum. Ad q̄ ita dicetis. Si ſtipulor primo totum, ꝛ poſtea partem ab eodem, non valet, vt hic: ſecus ſi ab alio partem, vt hic.

11 **Si hominē.** In plerīq; §. ponit talis caſus: † Fuit ſtipulatus mihi a Titio Stichū pu-re dari, eundem Stichum ſimi ſtipulatus a Seio dari mihi ſub conditione: Titius fuit in mora dando dependente conditione Sti-chus deceſſit, vtriuſq; tenetur iſte Titius: certe ſic, ꝛ Seius non obligatur. Secus ſi accepto ſero Titio: quia indubitāter bene te-netur Seius. Sed quæritur quæ eſt ratio diuerſitatis horū caſuū? Ratio eſt illa, q̄ mortuo Sticho, nō eſt reus, in qua Seius poſſit teneri: ſed liberato Titio ſic eſt reus, in qua Seius tenetur. Hoc di-cit. [Fuerat.] ſcilicet primo. [Poterit.] ſcilicet quia fuit in mora: vnde eſt perpetua actio contra eum vt. ff. eod. l. ſi ex legati. [Obli-gatur] ſcilicet quia non exiſtit homo, ad quem obligetur, vel nō fuit in mora. [Poteſt.] ſcilicet ad eundem hominem. [Obliga-retur.] ſcilicet, ꝛ ideo Seius non obligatur. [Interpoſita.] ſcilicet in perſona Titij. [Promiſit.] ꝛ ideo Seius obligat. Simile ha-bi. ff. de peric. ꝛ commo. rei vend. I. quod ſi pendente. Or Segnori, ad primum dictum huius. §. duo ſignantur contraria: quia hic di-citur vt otij in caſu. Lex videtur contra. ff. de nouatio. I. quoties. in princ. ꝛ. ff. de ſolu. I. qui decem. §. Stichum. Ad quod dicitur mul-tis modis: quia hic fuit ſtipulatio interpoſita non animo nouandi, ibi ſic, ꝛ ideo liberabitur: quia nō eſt nouatio, ꝛc. vt. ff. de noua. I. j. Ad dicatio ſecundo, illud de rigore, illud de equitate. Vel di-catio tertio modo ſic, ꝛ hoc eſt verius: ſoluatio, quia ſi Titius, qui promiſit, fuit in mora, ꝛ poſtea ab alio purgatur mora, ꝛ liberā-tur Titius, vt in contrario: ſecus eſt hic, quia ab alio non purga-tur mora. Sed ꝛ poteſt dici alio modo: quod debet mihi Titius pure, ſi ſtipulor a Seio ſub conditione, ſi Titius conſtituitur in mora per interpellationem factam congruo tempore, ꝛ loco, tenē-tur, vt hic. Secus eſt, ſi factus eſt deterior, vt in contrarijs. Sed in ſtatur denuo. ff. ſi cer. peta. I. pecuniam. ꝛ. ff. de pact. I. in perſonam. in fin. ꝛ. ff. de cōdu. indeb. I. Iulianus. in fin. Ad quod poteſt dici q̄ ſi fuit ſtipulatus pure a Titio, ꝛ a te ſub conditione, nō agō pendente conditione, quia incertum eſt an debeatur. Et hoc verū eſt, ſi non eſt in mora, vt ibi; ſecus ſi eſt in mora, vt hic. Vel ibi quā-do ipſe idem promiſit, hic alius. Sic loquitur. ff. de ſolut. I. qui de-cem. §. cum mihi. Vel poteſt dici, cum primus promiſſor non eſt in mora, obtinet quod ibi dicitur: ſecus ſi eſt in mora, vt hic. Vel ſolue vt in contrarijs dixi. Odofred.

Summarium.

1 Obligationis conditionalis tranſit ad heredes.

Si quis, ſi Titius. † Si fuit ſtipu-latus dare de-cē, ſi Titius factus erit conſul, deceſſiſti pendente con-ditione, nunquid tranſit ad heredem? Certe ſic. [Obli-gatum.] Idem alibi, vt infra. de ver. obli. §. ex conditionali. Odof.

Summarium.

1 Nouatio præſumitur vbi in ſecunda obligatione plus, quā in pri-ma continetur.

Si vſumfructū. Hic ponit caſus ta-lis: † Sum ſtipula-tus a te vſumfructū fundi Comeliani, ſecundo loco fundi Comeliani: valebit iſta ſtipulatio. Nā ſicut ſi ſimi ſtipulatio par-te, poſtea totū, ita hoc caſu. Sed quid erit ecōtra, q̄ primo totū, poſtea partē dico q̄ ſuperuacua eſt hec ſecunda ſtipulatio: ꝛ hoc probatur tribus exēplis, vt in tinere, ꝛ in decē, ꝛ in vſufructu. Nō eſt verū, niſi hoc poſtrema ſtipulatio interponeretur animo nouā-di, q̄ tūc agetur ex iſta, alias prima. [Stipulatur.] ſcilicet primo, ꝛ ita partē: q̄ vſufr. ꝛc. vt. ff. de vſufr. I. iij. [Fundū.] ſcilicet, ꝛ ita totū: q̄ appellatio fundi ꝛc. vt dicit regula ſimi: vt. ff. de reg. iu. I. in toto. [Sed qui.] Et quidam habent aduerſatiuā tantū, ꝛ tunc eſt ſimilis caſus in ſuperioribus. Sed ſi vos habetis aduerſatiuā nō ſine copulatiua, dicetis q̄ refertur ad primū dictū: q̄ in primo di-cto nō valet ſtipulatio, ſed in tribus caſibus ſic: q̄ plus eſt in pri-ma ſtipulatione ☞ in ſecunda: non ſic in primo caſu agit: nam li-cet alia ſit ſeruitus ꝛc. vt. ff. de adimen. leg. ramen idem eſt quo ad cōmoditatē: vt. ff. de vſufr. Li. ꝛ. I. inter. [Agit.] q̄ in decē tales quinq; vt. ff. e. l. anter ſtipulatē. §. 4. [Agit.] vt. ff. de vſu ⁊ habi. l. i. [In omnibus.] ſcilicet tribus exēplis. [Expirante.] ſcilicet per nouationem. Item refert ſe ad ſecundū exēplū. [Poſſunt.] et nō in decē. Et notate q̄ loquit hic quādo fit nouatio, ſed hic nō agitur. Sed cōtra. ff. de act. ꝛ obl. I. obligationū. in fi. Sed hic lo-quitur habito reſpectu ad nouū ius: vt. C. de noua. I. finis. ff. de noua. I. ſi non mortis cauſā. Vel dic q̄ non fit nouatio, niſi ex-preſſe vel tacite hoc agatur: vt. ff. de noua. Lomneo. Sed hodie ſe-cus: vt. C. de dona. I. fi. Odof.

Summarium.

1 Mōr tempus inſpicitur in eſtimatiōe, quæ venit iudicis officio.

Notics in dē. † Si ſtipulatus vt de-cē cadoleoli, vſq; ad certū, id eſt, vſq; ad primū dē. quādagēſime, vel ſub cō-ditione, ſi nauis venerit ex Aſia: non vis præſtare oleū, ſed eſtima-tionem: quod tēpus debet ſpectari? Certe debet ſpectari tempus, quo pro, vel cōditio exiſtat. Idem eſt in alio caſu, vt ſi ſtipulatus ſum centū cadoo oleī dari mihi nūc, nūc ciuis temporis debet fieri eſti-matio, cū peti potuit, vel quū potuit per me vel capū. Hoc dicit iſta lex cū lege ſequēti. vide litera. [Stipulatur, ſcilicet vſq; ad pri-mam dē. quadragēſime, vel ſuo cōditiō. ſi nauis venerit ex Aſia. [Erit.] ſcilicet quod non debet eſſere. ff. de triti. a. acti. I. ſi. [Sit.] pone decem cadoo oleī. [Potuerit.] ſcilicet capiē. Or hec lex ha-bet tria contraria, que breuiter tollā. Aliud eſt, ſi ſtipulor decē ca-doo dari pure, aliud ſi in dē, vel ſub cōditione. Primo caſu inſpi-citur eſtimatio, que eſt tempore mortis, vel tempore litis conteſta-te vt. ff. ſi cer. pet. I. vinum. ꝛ. de triti. acti. Luis hic. Item quod eſt verū in certi cōdictione ex ſtipulatu: ſecus in actione mandati: vt. ff. mandā. I. homines. Secus in ſtipulatione vbi. Item hoc ve-rum eſt, quum tempore ſtipulationis nō eſſet in mora, alias ſecus: vt. ff. de act. ꝛ obli. I. quod quis. ... Odof.

Summarium.

1 Stipulatio nulla cenſetur, qua libera teſtandi facultas tollitur.
2 Stipulatio contra bonos mores non valet.

Stipulatio. † Ego fui a te ita ſtipulat⁹ ſi tu nō inſtituas me heredē, dabis centum nomine pene: nō valet hec ſtipulatio: q̄ cōtra bonos mores eſt. [Spondes.] ſcilicet nomine pe-nę. [Stipulano.] Et q̄ hoc eſt pactū de futura ſucceſſione, vnde non valet: vt ꝛ alias. C. de pact. I. pactum quod datur. ꝛ. ff. † Et notate q̄ ſtipulatio contra bonos mores facta non valet quo ad principale, vel accēſſoria: vt hic, ꝛ. ff. eod. I. veluti. Odof.

Summarium.

1 Seruus domino querit inuito.

Seruus vetante. † Seruus meus eſt ſtipulatus de-cē a te me vetāte, nūquid querit mihi actio? Certe ſic, q̄ ſeruus pōt ſtipulari, ꝛc. [Dominoſoē.] q̄ ſeruꝰ, ꝛc. vt. ff. de acq. rer. dom. Lecta. I. unum. Sed mihi ipſi per me ipſum nō queritur: vt. ff. de dona. I. hoc iure. Fanitium.

Summarium.

1 Stipulatio ſemel commiſſa non committitur.

Si ita quis ſtipuletur. In. l. iſta tra-ctatur de pluribus ſtipulationib⁹, † quærū natura eſt, vt ſi vna extitit, alter a poſtea exiſtente, non committi-tur. Idem ſi vna deficit. Vicarius ergo ſic: Fui ſtipulatus a te decem, ſiue nauis venerit ex Aſia, ſiue Titius conſul eſſet fa-ctus: primo venit nauis, poſtea Titius factus eſt cōſul: nūquid

committitur stipulatio? Certe non. Idē est etiā si deficit altera cō dicio, altera cōditione existēte, hec stipulatio cōmittetur. [Consul.] Sic̄ dabis mihi decē. [Committetur.] [Semel. [Nō pōt.] Hoc est primū dictū. [Sed enim.] Incipit scōm dictum. [Conditionibus.] [positiua. [Extiterit.] [posteriori. [Cōmittat.] [ipsa sola, nō alia. Unde notate hic q in duabus disiunctiuis cōditionibus, si vna deficit, altera cōmittitur. Secus in copulatiuis stipulationibus: vt. ff. eo. l. si ita quis. 2. ff. de conditio. instit. l. qui heredi. 2. ff. de verbo. signi. l. hec verba. Sed vos habetis hic vnū, q videtur reci
2 pere multa contraria: sed nō recipit, si bene intelligatis quod vos habetis hic, vt dixi in casu † Primo quia non cōmittitur stipulatio, nisi semel, q̄ vna erat stipulatio: vt. ff. de condictio. 2. demonstr. l. hec scriptura. vt. ff. de arbi. l. si duo. §. vltimo. Secus in stipulatione, que cōmittitur ad interesse. Idē in stipulatione de vtendo arbitrio boni viri: vt. ff. eo. l. si sic. 2. ff. iudica. sol. Item querebatur,

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio sub conditione fieri potest, vt conditiōne existente, &c.
2 Stipulatio nedū futuram, imo & præteritam præstationē respicit.

1 † Huiusmodi. In l. presenti ponitur talis casus: † Ego fui ita stipulatus: Cum Titius factus erit cōsul, dena ex tunc in singulos singulos mihi dabis. Elapso biennio factus est cōsul Titius: valet hec stipulatio? Certe sic: q̄ pariter accipiē da sunt verba, ac si dicerē, Si Titius factus erit cōsul. [Jo annos singulos.] [singulis, vel preteritis, vel futuris. [Ex hac die] [interposite stipulationis. [Dena.] [bis decē: vt. ff. e. l. cū qui. [Tempore.] Quasi dicat, nedū futuri. [Præstatio.] Unde notate hic,
2 † q̄ stipulatio interposita nō tantū respicit futurā præstationem, imo præteritā, si hoc agatur, vt hic, 2. ff. si cer. pet. Electa. in fi. Sed cōtra. ff. de vsuris. l. cū qdā. in prin. Sed q̄ vos dicetis q̄ stipulatio cōprehendit in se præteritā, & futurā præstationem: sed hic nomina tun actum est, & eqtt ad suadet hoc. Secus est, si equitas non suaderet, vt in lege cōtra. q̄ vsure vsurarum non debentur. vt. C. de vsur. l. penul. & vltima. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio non vitiatur verbis superfluis.

1 † Que extrinsecus. † Ita est Virgilius, de Bucolica Virgilij mihi scribas, sed scribas tantū quōdē illius libros esse Virgilij: ego ita dixi tibi: Promittis? Tu dixisti. Ut ma virūq̄ cano, promitto: valetne? Certe sic: q̄ que extrinsecus, &c. q̄ si inceperis librū Virgilij, valet stipulatio: q̄ verba superflua nō vitiant stipulationē. Ubi notate q̄ in stipulationi bus aliq̄s mutatio rei, & pſone nō vitiat stipulationē. Verbi gratia ego ita dixi, Promittis? dare decē libras Bononienses ex cā donationis? Tu dixisti: Promitto decē aureos: hic mutas rem: tamen q̄ eadē est estimatio, valet stipulatio. Idē est in alio simili casu. Pone enim, seruus ita dixit, Promittis? Lucio domino meo dare decē? tu mutasti pſonā, & dixisti, Promitto dare decē Titio dño meo: certe ista immutatio nō vitiat stipulationē. h. d. vide lex. vt dete hic à. [Que extrinsecus.] [ex abundanti. [Spondeo.] hoc si inconmenti. Fui Joā. [Valet.] [stipulatio. & ita notate q̄ illa verba superflua non viciant: vt hic, & C. de testa. l. testamenta. Item vtile permutile non vitiatur: vt. ff. eo. l. i. [Sed & si.] Incepit secundū dictū [Placet.] Posuit hic dño Joan. sommiando talia exempla: Promittis tibi fundū Cornhamū, demonstrando ad oculū: tu promittis alū, demonstrando ad alū, vt. ff. eo. si in nomine. Idē in persona: ego ignorabam nomen, tu dixisti, &c. vt. ff. de leg. 1. l. si fundū. Sed hec non sunt bona exēpla: q̄ nemo, &c. vt ff. de hered. instit. l. vltima, &c. q̄ ista exempla statum subiacentem in litera. Spondēdo eiusdē quātitatis. [Obligaueris.] non obstante mutatione rei: q̄ hec sunt paria, Promittis decē libras Bononienses? tu dicis. Promitto decem aureos: q̄ valēt tantū quātū nūmi, & q̄ aurei intelliguntur quantū ad effectū illi nūm esse: vt. ff. de solu. l. Paulus. & ff. de auro & arg. lega. l. cū certū. [Et seruo.] Pone exemplum de persona. [Obligaberis.] q̄ idē dominus est,

Odof.

Summarium.

1 Stipulari ab alio nequeo quod per me non possum.

1 † Si minor. In lege ista dicuntur duo. primo dicitur † Si minor viginti annis stipuletur a debitore, qui debet sibi decem, vt manumittat seruū, q̄ hec stipulatio non valet: q̄ sicut ego non possum manumittere, ita non possum facere vt alius manumittat. Secus si essem maior viginti annis: q̄ sicut ego possum extra iudicium manumittere, ita possum per aliū manumittere. Hoc dicit ista lex. [Dandā.] Quia si non potest minor per se, & ita directo, nec per aliū, & ita per medium: vt. ff. de seruo exportan. l. si minor. [Erit.] [vel erit inchoauit: vt. ff. de manumis. l. i. [Loquitur.] ergo possum per aliū manumittere. Sed cōtra. C. de manumiſſi. l. i. in fi. Solutio. Nō possum per procuratorē cōstituendū, vt ibi, sed per procuratorē in rem suam cōstituendū sicut hic, & C. de dolo. l. cū proponas. Vel verius dicas, hic debitor meus erat dño seruī, vnde nō manumitto per aliū, sed remitto debitū propter illā manumiſſionē: & si erāt alii, qui possent manumittere, valet, alias non.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio pretoria non vitiatur, licet factum promissoris non contineat.
2 Stipulatio non vitiatur impersonalitate.

1 † Illa stipulatio. † Si stipulor ego pupillus a tutore rem salui fore, valet stipulatio. Hoc dicit principii huius legis. Videte literā. [Illa stipulatio.] Promittis tu mihi pupillo, vel contutori tuo: vt. ff. eo. l. non pupilli salu. fore. l. non queritur. & l. seruū. l. nō possit regulariter stipulari, vt. ff. eo. l. mulier. vel pone q̄ erant duo contutores, & vnus stipulatur ab alio, valet hec stipulatio. Videtur cōtra, q̄ alteri stipulator, sic̄ pupillo: sed valet, q̄ mea interest: vt. ff. eo. l. stipulatio. §. si stipuler.

Odo.

2 † Eum qui decem. † Sui stipulatus a te, promitto per stipulationem te curatorū decē mihi dari: dixisti, Promitto: quinquid tenetis decē dare? Certe non: sed debes iurare, vt dentur mihi decē: & satis videris dare, si locupletem debitorem des. h. d. ista. §. vlq; in finem. [Eum qui.] &c. [Petere.] stipulatorem precise à promissore: q̄ satis est, si det locupletē debitorē. [Refert.] Cauetur obiis. Aut stipulor à te decem dari, aut stipulor à te decē dari curatorū? Primo casu possum te cōuenire, & nō pōt aliū delegare, vt. ff. si cer. pe. l. ij. Secō casu non teneris precise, vt hic, 2. ff. si cer. pet. l. si. §. si. Secus est in vltimis voluntatibus: q̄ si aliq̄s instituit te heredē, & iubet te curatorū vt pantur mihi decem, tu debes: vt. ff. de lega. j. l. si heres. §. j. q̄ est specialis fauore vltimarū voluntatum.

Odof.

Summarium.

1 Obligatio dandi, si mea nō totaliter interest, ad interesse commutatur.

1 † Si penam. Hic duo dicit. Primo dicit: † Promittis mihi centū mutuare, & si nō mutuauero, promittis centū ex eie pene: valet, q̄ certa est. Secō dicit: Promittis mihi per stipulationē mutuare centū libras Bononienses: & tu dixisti, Promitto. hec stipulatio est vtilis, & cōmittitur ad interesse, q̄ est incertū, & est incerta stipulatio. [Certa est.] q̄ illud est certū: vt. ff. certum pet. l. certū. [Quod si nō.] Incepit secundū dictū. [Interest.] & interesse est incertū: vt. ff. si quis tu mo voca. non ierit. Item & C. de sentē. que pro eo, q̄ interest. profer. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Pena dispositioni impossibili adiecta non committitur.

1 † Si homo. In l. ista ponit ita casus: † Titius erat debitor meus l. decē. Titius de cessit prima die Decembris, & tu sciebas eū mortuū, & ego sciebā: dixi ego: Promittis Titio sistere in iudicio tali die: non valet stipulatio, etiam si adiecta est pena: sicut non valet, si stipulor hypocentaurum, vel chimeram, ita nō valet

re

rei impossibilis stipulatio.[Non pōt.]nec etiā cōdēnari:vt.ſ. que sententia.sine appel.rescin.l.fina.[Committetur.]vt.ſ.eod.l.ſi stipulatus.[Stipulatur.]pena nō cōmittitur,qz res impossibilis est. Vnde nec ante hic,vt tollatur breuiter quedā cōtraria.Aut stipulor hominē mortuū,aut hominē non mortuum. Primo casu est inutilis:vt.C.de cōtrahē.ē cōmit.stip.l.non morituū.Sēdo casu distinguo,Aut tu retro non debitas,vel ſi debebas.nō fuerūs in mora:quibus casibus non teneris,vt hic.Aut subtraxiſti furtiue seruū meū,vel per vim,vel vendidiſti mihi seruū accepto pretio.ē fuiſti in mora:quibus casibus ſi ſtipulor pure.ſi fuiſti in mora bene valet ſtipulatio,nec cōmittitur ad Stichū,ſed ad eius estimationem:vt.ſ.de iureiur.l.cum,qui.

Odoſ.

Summarium.

1 Infans ſtipulari non poteſt.
2 Infante maior ſtipulari poteſt.

1 MUlier.†Quedam mulier erat vidua ex primo marito,habebat filiū infantē:iſta mulier bacchata amore cuiuſdā populariſ cōtraxit ſecūdas nuptias,ē dedit centū in dotē.Dicit iſta mulier: Hic eſt infans,ē ſcio q̄ ſum ſenex,nec de cetero habebo prolem, vñ volo q̄ promittas reſtituere dotē infanti,ſi predeceſſa: mortua eſt iſta mulier:nunquid valet ſtipulatio:Certe non:qz dz cōtrahi vtroq; loquēte:ē infans nō pōt loqui,vnde non valet hec ſtipulatio:vt.ſ.ad.l.i.[Hoc dicit iſta lex.][Cum.][maritū.][Infanti.]i. minori ſeptē annis.Vel infanti,id eſt,puero nō loquenti.qi non plene loquitur.Ex intelligatis infanti nato ex priori matrimonio.[Non pōt.]oupheſ ratione:qi ſtipulatio hz contrahi vtroq; loquente:vt.ſ.eod.l.i.ē infans non plene loquitur:ē quia infans non habet animum acquirēdi,qui requiritur in ſtipulationibus.

2 ſ.ut proximo.Lobligationū.in fine.primi reſponſi.† Sed maior infante bene pōt ſtipulari:vt Inſtit.de inutil.ſtip.ſ.pupillus.Fallit in caſu,puta ſi ſtipulatur a tutore ſuo,rē ſuam ſaluā fore:vt.ſ. rem pupil.ſal.fore.l.i.ē.ſi.Vel lego ille intelliguntur de proximo infante,qi pōt ſtipulari,vt.ſ.dictū eſt.Et ad legē iſtam facit.ſ.titulo proximo.l.furioſum.

Odoſ.

Summarium.

1 Pena qualiter facto vel non facto apponi debeat.

1 CUm quid.Hic dicitur:†Si volo ſtipulari certum quid ſub pena,debeo ita facere vt hic dicitur.Iuſtū aliquid non fieri ſtipulari volo,debeo oſtendere vt hic dicitur.Hoc intat.[Fieri.]ſcz,fouearum fieri,vel eodicē ſcribi.[Non erit.]id eſt,ſi non facit foueas,vel nō ſcribet eodicē.[Fiat ſtipulantur.]qi ſtipulor vt nō impediat me uti ē agere.

Odoſ.

Summarium.

1 Stipulationes que diuidantur,ē que non.
2 Seruitutes omnes indiuidue ſunt,vſufructu excepto.
3 Stipulare factum indiuiduum an quis poſſit.
4 Stipulatio penalis quando committatur.

STipulatiōes non diuiduntur. In laſta in ſui principio tractatur de ſtipulationibus indiuiduis,ē in principio huius legis docuntur duo.Primo dicitur:†Si aliquę ſunt ſtipulationes indiuiduę,ſiue eas ad omiſſionem deſcēderetur,ſiue rumperentur ille ſtipulationes:ē ſunt iſte,vie,itineris,ē aque ductus:Et ideo ſiue moritur promiſſor pluribus relictis heredibus,qualibet heredum tenetur inſolidū.Et idem in ſtipulatore,vt qualibet heredū ſtipulatorio agat inſolidū,non pro parte.Secundo dicitur:Stipulatus ſum ab aliquo rem mihi tradi,vel foueam fieri,vel inſulam fabricari,vel operas preſtari,vel quid aliud ſimile:nunquid ſi iſta ſtipulatio diuidatur,corrūperetur:Certe dicit Ihū econtinuo diſtinguēdū:qz ſi ſtipulor rem tradi,ē decedā plurib⁹ relictis heredib⁹ ſi peto ipſum factū,nō diuidit ſtipulatio:ſz ſi peto intereſſe ex eo q̄ factū nō eſt,tūc vnuſquiſq; heredū promiſſoris adintereſſe mihi p

2 parte condēnabitur.[Seruitutū.]†qi octo ſeruitutes ſunt inter nos duę,excepto vſufructu:vt.ſ.ad leg.Fal.l.i.ſ.ſi vſusfructus.Sz vbi eſt exēplū q̄ ſtipulationes,que nō utriq; ſunt,ſi deſcendāt ad diuiſionē,corrūperentur,vt indicat hitera ſequens.Exēplū pōt tu notare.Si eſt fundus cōis mihi ē tibi,ſi ſtipulor ſeruitutē a vicino ad fundū cōmunem,qz ſeruitus eſt indiuidua,non valet ſtipulatio: qz aut quero toti fundo:ē hoc nō pōt eſſe,qz non eſt totus meus. Aut pro indiuiſo:ē hoc nō pōt eſſe:vt.ſ.de ſeruitu.l.vt pomū.ſ. j.c.l.pro parte.Item eſt exēplū,ſi ſtipulor ſeruitutē vie vel itineris vel aqueductus,ſi tu promiſſor monaſterio pluribus heredibus relictis,qualibet non tenetur pro parte.ſed inſolidū.vt.ſ.de ſeruitu.ruſt.prę.l.ſi vnus ex ſocijs.ē l.vnus.ē.ſ.fami.ercī.l.heredes.ſ. an ea.ē.ſ.in illa.ē.ſ.eod.l.eadē.ſ.Lato.[Duo.]ſ.quo ad quid, non quo ad omnia.[Tradi.]ſ.tua facta eſt:vt.ſ eod.l.ſtbi amicus, ſ.qui id.[Uel operas.]ſ pſtari.[Simile.]qz ita ſtipulatio eſt diuidua quo ad quid,ē indiuidua quo ad aliud.Indiuidua eſt quo ad hoc vt ſi petā factū indiuiduū.Et ita de aliis,ſcz de ſoluendo fodiēda,ē inſula fabricāda.[Horū.]Hoc refertur ad primū dictū, vt dicamus horum,id eſt,harū rerū eſt natura indiuidua,ſi deficēremus ad diuiſionē.Secus ſi peto eſtimationē facti:qua bene diuidetur ſtipulatio.[Pecuniam.]id eſt,intereſſe in pecunia quā tutor:quia qui tenetur ad factū,ꝛc.vt.ſ.eod.l.quoties.[Diuidi.] quantū ad intereſſe.[Petitionē.]ſ.ad intereſſe:ē qlibet heredū

3 tenet pro portione hereditaria.†Hic notare hic differentiā.Aut ſtipulor ſeruitutē indiuiduā,aut aliud factū indiuiduū. Primo caſu ſicut non poſſum ſtipulari partē.ita nec ex poſt facto:vt ſi necedit promiſſor relictis pluribus heredibus,aliquis heredū non tenetur pro parte.vt.ſ.eod.l.ſi in ſi.cū lege ſequenti.Secundo caſu ſi peto ipſum factū,ſtipulatio ſimiliter eſt indiuiduа.ſed ſi non agit ad factum,ſed ad intereſſe,tunc quia intereſſe eſt indiuiſibile, vnuſquiſq; heredū tenetur pro portione hereditaria:vt.ſ.eodem. Lin executione.ſ.ſ.ē.ſ.pro parte.

Odoſ.

4 SI quis ita.In.ſ.iſto ponuntur duo.vel tres caſus.Primo dicitur:†Si locauī alicui opus faciendū,ē fuit ſtipulatus opus fieri hoc modo:Si ante Kalendas Martias proxime venturas opus non fecerit,tantā pecuniā nomine pene dabis:modo queritur quando cedat dies huius ſtipulationis.Certe nō obligaris ante Kalendas Martiū.ſed poſt:ē cedet obligatio non ex die obligationis, ſed ex die Kalendarum proximę venientiū.Sēm dictū eſt.Sum ſtipulatus a te mihi inſulā fulciri,vel fieri,ē ſi non fulcires,vel faceres,ſum ſtipulatus decem:debeo ne expectare vt inſula tuat:Certe nō,ſed ex quo fuiſti in mora.[Si quis.]ſ.locauero operis.[Stipulatus.]a conducto ex.[Potius.]i.proximus.[Vari.]ſ.promittis.[Cedere.]i. promiſſor:ē obligari petam.Sed quare non cedit dies ex die locationis,ſcz ex die Kalendarum venientiū:Rōdeo,ratio eſt illa:qz ſtipulatio incipit a cōditione,vnde ante cōditionē non eſt certum conditionē defeciſſe,ſed poſt:vt.ſ.eo.l.ita ſtipulatus.ſ.nē ſi quis ita.quia ſi certum eſt ētā ante Kalendas te facere non poſſe, non cedet dies:vt.ſ.eo.l.hoc iure.qi ibi non erat dies certa,vt hic.Vel dic vt ibi dixi.[Fulciri.]ne ruat.[Fieri.]ſ.ſubaudi,ſi quis ſtipulatus eſt inſulā fieri,non expectandū tantū tempus.ꝛc.Alſo eſt fieri, vel fulciri:ē tunc ſubaudi,id eſt,fieri.vel fulciri.[Cedit.] Et hic vos cuſtodite:quia hic inuenieris tale quid,quod nunqā alibi inuenietur:qi hic dicit in ſcō caſu huiꝰ.ſ.ſicut dixi in caſu.Sz Segnon,leges alibi contradicunt,qi dicunt,ſi ſum ſtipulatus fieri,ſi eſt elapſum tantū tempus,quo potuiſti inſulā facere,dies cedit:vt.ſ.eod.l.ſi ſtipulatus ate eſſem.ē.j.eo.l.ita ſtipulatus.ſ.j.ē ſ.itē ſi quis ita.Añ ad ſolutionē horū cōtrariorū infinitis modis dictū eſt,ē vno modo ſic:Si ſtipulor inſulā fabricari,ē ſtipulor die nō adiecto,ex quo fuiſti in mora.te cōuemo,vt hic:ſecus ſi die adiecta,vt ibi:Sed hec ſolutio eſt contra legē.ſ.eo.l.in illa.ē.ſ.ſi quis.l.ſi eū.Unde ſperta hac ſolutione ita dicetis:Si ſtipulor in ſolā fabricari,aut ſtipulor cum pena,aut ſine pena. Si ſine pena, non habeo neceſſe expectare tantum tempus,quo potuiſti facere:ſimo teneris,cum es in mora,vt hic:ſecus ſi cum pena, vt in lege contraria.Et ad hanc ſolutionem facit.ſ.eodem.l.cum ſtipulatus ſum mihi a proculo.Vel dic tertio modo vt dixi in caſu,cum ego ſtipulor,ē hoc eſt vtile propter ſcriptores:quia omnes ſunt latrones,ē barattores, quia nullus ſe obligat ad certum tempus, ſed promittit ſolubere bona fide,ē ſine interpoſitione alterius operis.Quid facit ſcriptor?Erat opus tale,q̄ poterat cōplere p tres menſes:ipſe primo menſe non ſcribit.ē ita in ſecundo vadit ſcholaris ad eum,ē dicit vt demonſtret ei opus:demonſtrauit,ē non incepit,nunquid ſcholaris poteſt eum conuenire ad ſuū intereſſe? Diſtingue,ſi ſcholaris valt eū conuenire.qi ſcriptor fuit in mora, hoc facere poterit,nec habet neceſſe expectare quod trāſierit tres menſes,vt hic dicitur tacite,in ſecundo ibi vbi dicat, agetur pro-

pter moram, que fuit inchoando; sed quia non perfecit opus, non potest eum cõuenire, nisi laboratur tantum tempus quo potuit facere, & non fecit, vt in lege cõtracta. Unde in scriptoribus quando facium instrumentum debet hoc mitti in instrumento. Promittis scribere continue, & sine interpositione alterius operis: hic potest eum conuenire propter moã, quam facit in inchoando: sed quod opus non perficitur, non poterit eum conuenire, vt in lege contracta. Hec omnia vera sunt cum dies non adiicitur: secus si dies adiicitur quia non poterit eum conuenire, nisi elapso die, vt in principio huius. ff. & C. eodem. l. in illa. Et ex hoc quod promittit continue scribere, & non facit, reuocat scholaris ad animum quod nõ scripsit: & ita scripto: est in mora. Quid enim erit, si erat quidã scriptor, qui perficeret in vna septimana, quod alius non perficeret in vno mense, & non fecerit, hic non conuenio quia non perfecit, sed quia fecit moram in opere inchoando.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio pura quandoq; recipit dilationem.
2 Moram purgare licitum est.

1 **Interdum.** Hic ponuntur exempla, † in quibus stipulatio contrahit pure, & tamen illa stipulatio est penalis: vt si stipulor partem illius ancille: & idem in ceteris aliis exemplis. [Pura.] in qua non adiicitur dies. [Excepit.] & tacite intelligitur stipulatio conditionalis. [Fructus.] qui nascentur ex illo fundo. [Potest.] & nõ ante. [Potest.] Et ita notate hic quod aliquando pura stipulatio re ipsa habet in se conditionem: vt. ff. de condi. & demon. l. i. Sic econtra, vt. ff. eodem. l. in illa. & f. de nouat. l. si pupillus. ff. que sub conditione. [Quis.] ff. patronos. [Prestite.] secus si certa: vt. ff. de ope. liber. Lopere. & l. cum patronus. in princ. [Habeat.] f. tacitam fi a deatur hereditas: quia multum refert si puletur seruus hereditati iacenti, quia statim querit ei. Aut heredi futuro: quia si stipuletur adiecto proprio nomine heredis, non valet: aut appellatiuo, & tunc valet: vt. ff. de stipu. seruo. l. seruus he reditarius. Est. vt. f. de stipu. seruo. l. seruus communis. ff. seruus.

Odof.

2 **Stichi.** Hic dicuntur duo. Primo, † Si promisisti pe nam, si eo in mora, adhuc potero moram purgare. Secundo dicitur: Si tenerio dare decẽ in genere. & tu offers illa decem, & ego non accipiam, non teneris postea. [Moram.] vt quia interpellauit te vt dares, non dedisti, & ita fuisti in mora, post moram offers mihi, Stichum, Stich⁹ moritur, liberaris: quia vltima mora nocet: vt. ff. de pericu. & commo. rei vendi. l. illud. & f. e. f. si seruũ. ff. sequitur. Secus si stipulatus sum penam: quia si post diem offeras, non liberaris. vt. ff. de actio. & obliga. l. tractetur. & C. de contrah. emp. l. magnam. nisi in iudicio: vt. ff. si quis cautio. l. & si post tres. Vel nisi in arbitrio: vt. ff. de arbi. l. si cum dies. ff. & C. l. sequenti. Hec facit hic. ff. pro martino, qui dixit demum committi moram lite contestata: quia loquitur in stipulatione pura, non in diem, aliàs secus, vt in lege contraria.

¶ Ité fallit fauore libertatis vt. f. eodẽ. l. qui Rome. ff. Flamin. Hermes. aut. l. eum qui. ff. cum pure. [Certe.] Ecce secundum dictum. [Soluerit.] vt quia decem obtulit, & non accepi, postea perierunt ista decem: licet non liberetis ipso iure, tamen doli exceptione liberaris. vt. f. de solu. l. qui decem. & ibi dicitur.

Odof.

Summarium.

1 Stipulationes que certe dicantur.
2 Comparatiua quare incerta, superlatiua certa.
3 Stipolatio fundi sine demonstratione an valeat.
4 Positiuum & comparatiuum incertam rem significant.
5 Stipulatio quando incerta dicatur. 6.
7 Stipulatio est incerta, qua stipulor aliquid, quod est in faciendo;
8 Qualitas non cadit in ius uocatio: nec ver a traditio.
9 Obligatio alternatiua quando contineat incertum.
10 Stipolatio facta de sorte, & usurio valet pro parte certa, & pro parte incerta.
11 Dare precise compellitur, qui ad dandum tenetur.

Stipulationum quedã. Hoc in superioribus habuistis quasdam diuisiones stipulationum: quia quedam in dando, quedam in faciendo. Item quedam diuidue, quedam non. Item quedam communes, quedam iudiciales: & circa eas multe questiones habuistis: modo ponitur in lege ista cum sequenti vsq; in finem vna diuisio certa, per quam formantur multe questiones, & determinantur. Et certe stipulationum alie sunt certe, alie incerte. † Certe stipulationes sunt, quum quid, quale, quantum sit, apparet, sicut si stipulor a te decem aureos. 1

¶ Item sicut si stipulor seruum Stichum. Item sicut si stipulor fundum Tusculanum. Item sicut si stipulor decem modios tritici Africi optimi. Item sicut si stipulor decem amphoras vini Campani optimi. Sed vbi non apparet quid, quale, quantum sit, stipulatio est incerta. vt si promittis mihi fondum sine demonstratione. Item sicut si promittis mihi hominem non demonstrato homine. Item sicut si promittis mihi centum amphoras vini boni. Ex quibus apparet omnia cõparatiua incerta, omnia superlatiua certa. Sed si stipulor centum amphoras vini. Campani optimi, videor stipulari id, quod omne bonum vinum excedit, & ideo hec stipolatio est certa: † quia omnia comparatiua sunt incerta, superlatiua certa. Hoc dicit hec lex cum principio alterius legis. vsq; ad. ff. fundi. [Stipulationum.] Habuistis principaliter tres diuisiones. Unam. ff. eodem. l. secunda & tertia. Item alia ff. eodem. l. eadem. ff. Cato. & l. stipulationes non diuiduntur. Ité tertiam. ff. eodem. l. stipulationum. 2

Et circa predictas questiones habuistis multas decisas. Modo ponit hic quarta diuisio. [Pronũtiatione.] i. loquutione. [Stichum.] f. q promittitur. Et quod dicit quid, referatis ad genus. Et quod dicit quale, referatis ad speciem, vel qualitatem. Et q̃ dicit quantum cũq; sit, referatis ad mensurã. Verbi gratia, si tu dicis, promitto tibi hominem, declaras genus. Si tu dicis, promitto tibi bovem, declaras rem, que subalternatur generi. Quale, si tu dicis, promitto Stichum, aut Pamphilum. Quantum, declarat mensuram: vt si dicis, promitto tibi decẽ, & tot amphoras vini. Et ponit exemplum statim. [Apparet.] Omnia ista, quid, quale, quantum. & in sequentibus exemplis. Certum, habetis quid sit certum. Et ad hoc facit. ff. si cer. pe. l. certum. [Ergo.] Ecce exempli. [In obligationem.] † Sed valet ne ista stipulatio, si stipulor fundum sine demonstratione: videtur q; non: vt. f. eodẽ. l. ita stipulatus. in prin. & ff. de in. ius. l. cum post. ff. genus. Solu. si stipulor fundũ sine propria appellatione, hec non valet: q; fundus constituitur destinatione patrisfamilias: vt. ff. de lega. i. l. quod in rerum natura. ff. si ge. Secus si promitto domũ sine propria appellatione. q; si habes domũ, teneris: q; nõ cõstituit destinatione patrisfamilias, sed pacte distinguntur: vt. ff. de leg. i. l. si domus. in prin. si autẽ promittis vnum de fundis tuis sine propria appellatione, valet hec stipulatio, q; fundos iam destinaueras, vt hic. Sed vbi promittis fundum in genere, non valet: sed vbi promittis vnum ex fundis tuis, valet, sed erit in tua electione, quem velis dare: vt. f. de reg. iu. l. item per. & ff. de leg. i. l. apud Iulianum. ff. scio. Alij dicunt q; si stipulor sine demonstratione. est incerta hec stipulatio, & inutilis, vt in lege contraria. [Stipulari.] scilicet quarẽ, quia bona, &c. [Sic.] & ita habetis † quod positiuum & comparatiuum dicuntur incerte rei significatiua. sed superlatiua, non, quia omnium gradum bonitatis excedit. Dicet aliquis vestrum, Que vtilitas est hec, sit stipulatio certa, vel incerta? 3 4

¶ Certe est vtilitas quantum ad libellos formandos: quia vbi est certum datur certi condictio: vt. ff. si certum petatur. l. certi condi. in principio. vbi incertum, datur actio ex stipulatu: vt Institu. de verborum obliga. in principio. Sed instatur: nam interesse est incertum, vt. C. de senten. que pro eo, quod interest, profer. l. j. & tamẽ petitur certi condictione: vt in prealleg. l. certi condictio. in principio. Respondeo, vt quidam dicunt, licet interesse sit incertum, tamen certificatur: vt Institu. de actio. ff. curare. Vel dic ita, Si peto interesse incerta quantitate, vt quia promisisti facere Lodicez, tunc certum peto, & habet locum certi condictio; vt in prealleg. l. certi condictio. Secus si est in incerta quantitate: vnde hoc casu habet locum actio ex stipulatu.

¶ Nec obstat lex, quã dicitur, quod agitur incerti condictione, vt. ff. de in ius vocando. l. ultima. ad fi. certi cõdictione, si certum est. Sed denuo instatur, & videtur quod detur certi condictio: vt Institu. quibus modis re contrah. obligatio. in principio. & tamen, nec apparet quid, vel quale, vel quantum, & detur certi condictio: vt. ff. si certum petatur. l. iij. in principio. Solutio. Ubi stipulor a te quod a me non recepisti, vt pura ex causa donationis, ibi non habet locum certi condictio. sed actio ex stipulatu. Sed si foret peto quod a me accepisti, teneris ad tantundem eiusdem generis, & bonitatis: & hic habet locum certi condictio: vt Institu. quib. mod. re cõtrah. oblig. in prin. & sic soluntur contrarium. 5

Odof.

5 **Fundi certi.** In. f. isto ponunt exempla quando stipulatio est incerta, cũ sequenti, † vt si stipulor

si stipulor vsumfructum fundi.& partum,qui nascetur ex illa ancilla. Idem si stipulor fructus ex fundo:sed si stipulor triticum,q est in illo horreo,certum est,& incertum:quia licet appareat quid debeatur,& quale,incertum tamen est quantum debeatur. [Vtrum.] videtur contra.ff. de vsufruc.ear.rer.que vsu consu.l.tribus. Solutio. Aut stipulor vsumfructum pecuniæ, aut illius fundi:est incertum,q; potest esse q in vno anno habeo centum coubes, in alio nihil. Vel potest dici secundum Azonem q si stipulor vsumfructum certi fundi,est certa,quia apparet quid stipulor,& quale, vt in lege contraria,sed quantum ad euentum est incerta,quia incertum est quantum percipiam. Vel secãdum Azonem dic vt ibi. Sed demo lex videtur contra,que dicit q triticaria competit pro omnibus certis,& tamen competit pro vsufructu:ergo est certus vsusfructus:vt.ff. de tritic.l.i.§.i. generaliter. Solutio. Est differentia inter triticariam,& certi condictionem generalem:quia triticaria competit pro omnibus certis præterq̃ pro pecunia,& pro incertis,vt pro seruitutibus,& pro vsufructu,& ideo vsusfructus est incertus. Vel dicatis quod illa lex nõ dicit quod vsusfructus est incertus,quia ex incerto fundo debentur:sed est incertus,quia incertum est quantum duret, vel quantum percipiam ex stipulatione:quia habet perire certis modis:vt.C. de vsufru.l.cõruptionem. [Stipulationem.] vt.ff. eodem.l. interdum.in princ. [Intelligitur.] quia nulla dubitatio est q̃ si stipulor vinum, quod est in illo dolio,certam speciem video: stipulari:vt.ff. de leg.i.l.si seruus plurium.in fine.

Qui vero a Titio. In.§. isto quod dicitur in principio corrigitur in fine,& in eo ponitur ita casus: † Seius debebat mihi centum: sum stipulatus a Titio hoc modo:quod debet mihi Seius, promitto mihi tu Titi. Ipse respondat promitto: erit certa,vel incerta hec stipulatio: Et certe erit incerta hec stipulatio. Idem in casu tali:pone,a te herede sum stipulatus hoc modo: promittis dare quod ex testamento debes: Et tu dixisti:promitto: hec stipulatio est incerta,vel certa: Et certe incerta. Et hoc quidam dixerunt:sed Vlpianus eorum sententiam corrigit,& dicit. Sicut ista stipulatio est certa,si stipulor illud vnum,quod est in dolio illo, ita hec erit certa. Item probatur hec opinio esse vera alio exemplo. Pone,tu debes mihi centum:tu das fideiussores,qui intendunt in cẽtum se obligare,& ego ita stipulor,quod debet mihi iste principalis,vos adstringitis pro eo mihi dare,& ipsi respondẽt q̃ sic,erit certa stipulatio,non incerta. Hoc dicit. [Cum.] scilicet stipulator. [Spondes.] scilicet cum certum erat Seium debere centum. [Spondes.] scilicet cum certum esset centum ex testamento debere,vt.ff. indicat liter a aperte vbi dicit,licet,&c. [Debeatur.] scilicet quidam dixerunt,& male:vnde statim corrigitur. Et dicetis q̃ quamus,nõ ponatur aduersative,sed correctiue. [Ab ea.] scilicet specie. [Proposuimus.] scilicet in precedentibus. [Est.] quia indubitanter stipulatio est certa. Annectitur secunda ratio. [Et ad hoc occurrit.] &c. scilicet opinioni eorum,qui dixerũt male in principio. [Alioquin.] id est aliquando. [Iubes.] & ipse dicat,fide mea esse iubeo. Et secundum hanc literam dicetis, quod dicitur in principio.§. corrigitur in fine duabus rationibus,vt alias dicitur,quod in principio legis dicitur,corrigitur in fin.vt.ff. si certum petatur.l.si tibi,in fine. Et ideo inutile est,&c.vt.ff. de legib.& senatusco.l.inutile. Et hec est communis lectura secundũ Jo. Alij dicunt q̃ ille.§. non corrigit in fine,& dicunt sic:si Seius debet mihi centum,& stipulor a Titio quod debet Seius: est incerta stipulatio quantum ad verba,quia non apparet quid,quale,vel quantum,vt in principio huius legis:sed quantum ad exitum non est incerta,quia est certum q̃ Seius debet centum. Similiter & in sequenti casu:vt si stipulor ab herede,&c. quia stipulatio est incerta quantum ad verba,non quantum ad exitum: vt.ff. de reg.iuris.l.aut portio. licet videatur contra,quia he stipulationes iudicarentur certe:quia ista est certa,si stipulor vinum, quod est in illo dolio:sicut illa est certa,si stipulor a fideiussore quod debet principalis. Sed certe hoc non obstat prioribus:quia hec est certa,si stipulor vinum,quod est in illo dolio, est certa quantum ad exitum. Sic puta,si stipulor a Seio quod debet Titius. Unde dicens q̃ stipulatio est incerta quantum ad verba, sed certa quantum ad exitum.

Qui id,quod. In.§. isto dicitur: † si stipulor aliquid,quod cõsistit in faciẽdo,puta fossam fieri,incerta est stipulatio,sed si stipulor id quod consistit in non faciendo,vt me nõ impedias ire & agere,similiter est incerta. [In faciendo.] Hoc est primum dictum. [Stipulatur.] Et ce secundum. [In faciendo.] ponit exemplum de eo, quod consistit in faciendo. [In non faciendo.] ponit exemplum de secundo. [Liceat.] Custodiatis vos hic,vt sciatis hanc materiam,si stipulor id,quod consistit in faciendo, stipulor incertum duabus rationibus. Prima ratio est illa. quia licet appareat quod debeat, non tamẽ quale debeatur: quia nullus homo est sub sole,qui possit diuinare qualem fossam tu facies mihi: vnde est incerta ista stipulatio. Secunda est ratio,quia vbi stipulor fossam fodi, ego sum incertus assequar factum, vel interesse,quia in tua erit electione:quia qui tenetur ad factum,&c. vt.ff. de re iudi.l.si quis ab alio.in fin. Item si ego stipulor quod consistit in non faciendo, hec stipulatio est incerta:quia licet appareat quid debeatur,non tamen quale:quia video stipulari † quoddam ius incorporale, in quo non cadit qualitas sicut nec vera traditio: vt.ff. de acquirẽ. rerum dom.l. si seruus.§. incorporales. Item est incertũ an me impedies, vel non: vt.ff. eodem.l.si ille. vnde circa materiam istam,vt intelligatis precedentia,& subsequentia,ita notate: aliquãdo stipulatio est certa pronuntiatione,effectu, vel exitu,aliquando incerta pronuntiatione,certa effectu,aliquando incerta pronũtiatione,& effectu. Primo casu est certa, quum appareat quid,quale, vel quantum: vt si stipulor decem aureos: vnde est certa pronuntiatione, quia apparet quid quale, vel quantum. Et exitu est certa, quia teneor ecclesiæ,nobis. Item in aliis exemplis positis.ff.l. proxima.& ff.si certũ petat.& ff. eadem.l.in fine.& instit. de actio.§. sic itaq;. Secundo casu est incerta pronuntiatione,certa exitu: vt si stipulor quod mihi debet Titius a Seio, vt.ff. proximo.§. secundum vnam lecturam. Tertio casu est incerta,scilicet pronuntiatione,& exitu,vt si stipulor hominem in genere,& si appareat quod debeatur, scilicet homo,non tamen quale,vel quantum, vt in principio huius legis. Idem si stipulor quod consistit in faciendo,vel non faciendo, vt in.§. nostro. Et sic est trimembris diuisio ista. Potest ne inueniri quarta species, scilicet certa pronuntiatione,& incerta exitu, aut Joan. q̃ non meminit se legisse. Sed certe potest inueniri: vt sicut est,si stipulor Stichum & Pamphilũ: quia hec est certa,quia apparet quid,vel quale,non quantum, nisi essem stipulatus quem velim,quia tunc est certa pronuntiatione, incerta exitu, quia est in mea electione in alternatiuis quem velim: vt infra eodem.§. proximo.

Qui illud,aut illud. In.§. isto ponit talis casus: † fui stipulatus illud aut illud,est certa,vel incerta:distinguitur, si promissio non est electiua,incerta est exitu:sed si stipulatio ista est electiua,ista est certa, quia apparet quid debeatur,& habeo electionem. [Stipulatur.] alternatiue. [Certum.] scilicet Stichus. [Aut decem.] Et ex hoc colligo q̃ est certa pronuntiatione,incerta exitu:vt.ff. de iure do.l. plerunq;.in fin. [Stipulatur.] scilicet exitu,non pronuntiatione. Unde qui ad vnum tenetur alternatiue,sua est electio, vt in.l. plerũque.in fin.& l.seq.

Qui sortem. † Fui stipulatus decem sortis nomine,& quascunq; vsuras: valet stipulatio & pro parte certa,& pro parte incerta. [Aut sortem.] scilicet tam, pone decem. [Quascunq.] & potest exponi duobus modis,quascunq.i.quas libet,vt quia ita dixi,promitto dare decem,& quascunq; vsuras: Et tu dixisti,promitto;quantum ad sortem est certa,& quantum ad vsuras incerta:& erit inutilis hec stipulatio vsurarum:vt.ff. de vsur.l.tutor.§.i. Vel potest secundo modo exponi, quascunq.i. trientes. Et dicitur incerta propter hoc, quia nescimus quantum differat soluere sortem. [Certum.] scilicet quantũ ad sortem,incertum quantum ad vsuras:q; potest esse q̃ sit persona.cui debentur trientes vsure,vt quia illustris:vel forte non,q; secundũ consuetudinem debentur vsure:vt.C. de vsur.l.i. [Sunt.] vt.ff. eo.l. scire.in prin.& l. quod dicitur.

Hanc stipulationem. † Ego fui a te stipulatus fundum Tusculanum mihi dari:est ne certa stipulatio: Certe sic pronuntiatione & exitu. Promittatione,q; apparet quid, vel quantũ. Exitu,quia dedex te coget. [Modo.] Et ita habetis q̃ si aliqs promittat dare,tenetur precise,nec liberatur prestãdo interesse,vt hic, & inst. de act.§. sic itaq;. Secus si rẽ tradidi. Item secus si aliquis promittit fundũ prestare: vt.ff.e.l.si fundũ. Cum ergo promittit dare,cogit precise dare. Quid ergo fiet: audite. Si fundus est suus, dabit mihi fundum:si fundus non est suus,eo casu redimet tanto precio,& dabit mihi. Sed quid si dominus non vult dare iusto precio:tunc liberatur prestando interesse:vt.ff. de leg.i.l.cui quocunque modo.& l.si dominus.§. qui confitetur.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatorio heres eligendi facultatem habet, non alius.

2 Pater & filius qua ratione eadem censeantur persona.
3 Verba persentio tempora non pomunguntur ad futura.
4 Stipulatio ad presens & futurum qualiter debeat concipi.

Summarium.

1 Contractus tempus quo ad acquisitionem inspicitur.
2 Stipulatio conditionalis conditione pendente in heredē transmittitur.
3 Fructus non veniunt in actione stricti iuris, nisi a tempore litis contestate.

SI stipulatus fuerim. In principio huius legis ponitur talis casus: † filius meus, qui erat
1 in potestate mea, vel seruus meus fuit stipulatus illud aut illud quod vellet, nunquid hec electio transibit in me patrem vel dominum? Certe non, q electio est personalis: vnde coheret filio, vel seruo. Secus tamen est, si Titius stipulatur illud aut illud quid voluerit, & ipse mortuus est antecq̃ eligat: q sicut transit obligatio in heredem, ita electio. [Fuerint.] Lego filius vel seruus. [Personalis.] q coheret persone filij, vel serui, non transit in patrem vel dominum: vt. j. eo. l. ſi. [Obligatio.] l. 1 & hic electio. Et ad hoc est argumentum. C. de in. delib. l. cum antiquorum. [Stipulatore.] Sed que est ratio horum casuum? Potest dici q heres intelligitur eadem persona cum defuncto, vt in auth. de hereditis. qō a mor. presti. quod non est ita in seruo. Si dicat aliquis. Nōne idem
2 in filio, q eadem persona cū patre censetur: vt. ff. de impub. & alijs subst. l. fin. respondeo, † ex affectionis gratia intelligatur persona patris & filij eadem, tamen ibi sunt due persone, vt ibi dicitur, sed mortuo stipulatore heres succedit in locum eius, vnde in eū trāsit electio. Unde notate q personale beneficium non transgredit ad personam, que non est heres, sed ad heredem &c. vt hic. Aliquando, non transit ad heredē, vt. j. de reg. in. l. principalia. Et sicut illud ius eligendi transit in heredem: ita in legatarium. Sic fuit contrarium. ff. de leg. j. l. ſi fic. §. ſi quis ita. secundum Ode. Aliq dicūt, ibi erat verbum indicatiuum. l. velint, hic subiunctiuum. l. voluero, q non placet, vt dicam. j. eo. l. ſi.

Cū stipulamur. †Si stipulor a te q te dare fa
3 cere oportet, video: plene debitum deducere in stipulationem, non futurū. Sic in iudicio. Si si aliquis vult deducere in stipulationem presens & futurum, ex ita dicere, q te facere opꝫ, oportebitue promittere: & ipse dicit, promitto. Et idem in alio casu, qui ponitur in lege. [Cum stipulamur.] his verbis, que sequuntur. [Nō vt in iudicio.] Hec littera videtur dicere q in iudicio potest deduci futurum, sed in ista stipulatione deducitur presens: sed contra in iudicio. ff. de ind. l. non quēadmodum. & ff. de vsur. l. j. Quid ergo dicemus? Vos dicetis vt dixi in casu, vt hic fit sensus: sicut in iudicio deducitur presens tipus, non futurum, ita in hac stipulatione. Et secundum hāc lecturam legitur ita littera, vt dimittatis nunc, & dicetis vt. j. sicut in iudicio deducitur presens, non futurum, q non deducitur futurum in iudicio. Et ita erit solutum contrarium. Vel dicatis: in ista stipulatione deducitur presens, non futurum, vt in lege contraria. Aliquā futurum, vt. ff. ad leg. Aquil. l. in lege. & ff. de in. l. in omnibus. & ff. de pec. l. quesitum. in princ. & ff. de pet. her. l. ſi quis. & ff. de pig. act. l. ſi rem. §. ſi. [Addicitur.] & adhuc debet. [Totum.] & debitum, &
4 que debetur in futurum. [In diem vre.] Unde notate hic, † ſi stipulor a te, vt dixi in casu, video: stipulari presens: sed si volo stipulari presens & futurum, debeo vti his verbis, que dicuntur in textu. Unde colligo argumentum ad id, de quo sepe dubitatur in testamento, q dicit testator: ſi nō valeat iure testamēti, valeat iure codicillorum. Hoc vult dicere, ſi non est ibi solennis numerus testiū non valet iure testamenti, sed valet iure codicillorū. Sed ista verba debent hoc importare, vt ſi rumpatur testamentum agnatione: & postbumi, q valeat iure codicillorum. Et ideo cautum est vt inseratur in testamento, ſi non valet testamentum, vel non valebit iure testamenti, valeat iure codicillorum: vt importent hec verba, ſi non est solennis numerus testium, valeat iure codicillorū: vel ſi rūpatur agnatione postbumi, valeat iure codicillorū quo ad fideicō missa. & legata: vt. j. e. l. ſi a colono. & ff. de in. cod. l. conficiuntur. §. ſi post. & C. de codic. l. fi. & ibi de ista materia notam.

Odofred.

Summarium.

1 Pena committitur ex casu sibi apposite.

AD diem. In lege ista ponitur talis casus:
1 † promisisti dare mihi pecuniam vsq; ad festum sancti Michaelis, decessisti ante festū sancti Michaelis, ad diem non est soluta pecunia, cōmittum est in penā, ita vt heres teneatur. [Adiecta.] hoc adiumento, sed post dic. q ex veritate successionis non mutatur obligatio: vt. ff. eo. l. q. §. ex his. Et hoc verū est, ſi decessit promissor: sine successore: vt. ff. de vsur. l. pecunie. & supra de nautico fenore. l. vltima.

Odofredus.

Summarium.

1 Presentia operatur vt alteri per literam queratur.
2 Actio directa per procuratorem non queritur, sed vtilis.

SI procuratori. Hic dicit: † Si procurator meus fuit stipulatus mihi dari decē me presente, quod datur mihi vtilis actio. [Presentis.] scilicet domini. [Cautum.] id est, promissum domino presente. [Ambigit.] Ex lege ista colligetis argumentum ad vnum, de quo aliquando dubitatur. Bene scitis q cum doctores facūt collecti, doctore nō querit a scholaribus, sed eligit duos scholares vt scrutentur voluntates scholarium: promittum scholares per illos: mali scholares notant solum, quia dicunt q per procuratorē non queritur actio domino. Sed ñ doctor: sit presens, queritur ei vtilis actio, vt hic. Unde no
2 tate, † q per procuratorem non queritur directa, sed vtilis: vt. C. per quas perso. nob. acquir. l. j. Fallit in casibus, in mutuo: vt. ff. si cer. pet. l. certi. §. ſi nummos. & C. ſi cert. pet. Item queritur vtilis de equitate, aliter de benignitate, non directa, vt hic: vnde presentia plurimum operatur: vt hic, & ff. de acquir. poſſ. l. j. §. ſi tutorem. Item fallit in iudicio, vt. ff. de procurat. l. in cause. §. vltimo. & l. ſi procurator meus. Item fallit in pretorijs stipulationibus: vt. ff. de damno infecto. l. damnum. §. ſi procurator. Item fallit vbi procurator non inuenitur, vel non est soluendo: quia dominus aget ex contractu facto per procuratorem: vt. j. de pretio stipul. l. in omnibus. & supra de institu. l. j. & ff. Et secundum hoc intelligitur, supra de actio. empti. l. Iuliānus. §. ſi per procuratorem. Et subueniunt domino contra procuratorem, vt teneatur cedere actionem mandati: vt. ff. de acquirend. poſſeſſ. l. poſſeſſio quoq;

Odofre.

Summar

Summarium.

1 Ambigua sic interpretanda vt vitio careant.
2 Interpretatio sic fieri debet, vt res sit in tuto.

Voties in stipulationib.

Ita ponetis casum, vt melius intelligatis hanc legem. † Ego sum stipulatus decem mihi dari Bononiæ: one sunt Bononiæ, vna in Italia, alia in partibus vltramontanis: sed illa, quæ est vltra mótes, vocatur Bolonia, hæc vocatur Bononia. Peto decem: tu dicis, non debeo hic soluere, quia ego intellexi de Bolonia, quæ est vltra mótes. Dico ego, imo de ista. Illa interpretatio est eligenda, quæ benignior est. l. vt de hac intelligatur, q illuc non possem ne propter delcrimen viarum, & qr dominus illius Bolonie est inimicus istí⁹ ciuitatis, vel esset impossibile illuc ire. [Ambigua.] [docit ambigua ratione equiuocationis, sicut ibi: iste equus non ascendit arborem. Vel dicit dixi in l. veteribus, quare dicatur ambigua. [Sit.] s. vt potius valeat, & pereat, vt. ff. de reg. in. l. quoties. Et potest notari exemplum duobus modis. Uno modo vt
2 dixi in casu. Potest & secundo modo notari exemplum: † tu possidebas duos seruos, quorum vnus vocabat Stichus albus, alter vocabatur Stichus niger: vnus erat tuus, alter meus. Si stipulatus Stichum, nec dixi album vel nigrum. Dico ego, solue Stichum album: tu vis solvere nigrum. Dico ego, nolo, qr meus est. Unde faciẽda est interpretatio, vt res sit in tuto, qr si de nigro intelligeretur, stipulatio non valeret: vt. ff. eo. l. nemo. vnde de albo dz intelligi. Unde dic, cum vis coadta est post stipulationem cõtractum inter stipulatorẽ & promissorẽ, aut est certũ q stipulator fecerit de vno, & promissor de alio: aut certũ est q de vtroq; fecerit, aut dubitatur. Primo casu est inutilis stipulatio ratione dissensus: vt. ff. de act. & obl. l. in omnibus. Secũdo casu valet stipulatio: qr contractus, &c. vt. ff. depo. l. ff. § fi. conuenerit. etiam si in nomine erretur, valet: vt. ff. e. l. si in nomine. Si dubitatur, si potest valere stipulatio secundum vtriusq; interpretationem valet, vt potius faciamus promissori, & stipulatori: vt. ff. e. l. stipulatio. § in stipulationibus. & ff. l. quicquid. Si secundum alterius interpretationem tantum potest valere, facienda est interpretatio vt res sit in tuto, vt in lege nostra. ff. vt res potius valeat, & pereat.

Summarium.

1 Stipulatio pretoria sic capitur, vt promittat quis se curaturum.
2 Facere qui tenetur, præstando interesse liberatur.
3 Stipulatio procuratoris ad interesse domini refertur.

Voties quis alium.

In principio huius legis ponitur talis casus: † si promisisti sistere in iudicio aliquem liberum hominem, vel seruũ quibus casibus potest esse in iudicio, valet hec stipulatio: qr videtur te curaturum promittere, & si huic stipulationi non est adiecta pena, committetur ad interesse. [Sisti.] s. in iudicio. [Vel seruum.] contra. ff. si quis cum. l. quotiens. & ff. l. seruus. Solutio. Si quis promittit seruum sisti in iudicio, in quibus casibus sistere non potest, nõ valet: vt. ff. de ind. l. seruus. Sed quibus casibus potest in iudicio interesse, valet: vt. C. vbi can. fis. l. vlt. & in aliis casibus ibi notatis.
2 [Contineri.] & ita ad interesse. Unde notate † qr qui tenet ad factum, non tenetur præstare ad factum, sed liberat præstando interesse: vt. ff. de re in. l. fi. quia ab alio. Fallit in casibus ibi notatis. & ibi de hoc dicit. Item notate hic q si aliquis tenetur ad factum, qr interesse est in obligatione, vt. ff. e. l. fi. § item si factum. [Et stet.] Sz contra, qui promittit factum alienum, non obligat: vt. ff. e. l. stipulatio. Sol. Non promittit factum alienum, sed suum: vt. ff. e. l. inter stipulantem. & ideo committit ad interesse, si nõ est adiecta pena: alo ad penam, si est pena adiecta: vt. ff. qui satisd. cog. l. fi.

Si procurator.

Hic dicitur: † si procurator meus stipulatus fuit sisti in iudicio qr hec stipulatio committet ad interesse meũ nõ procuratoris. [Si procurator.] s. actoris. [Unde autem.] i. interesse. [Stipulatio.] s. ista. qr committetur ad interesse dominum. ff. ff. quod cuiusq. l. ff. procurator. Odofred.

Summarium.

1 Stipulari non suam sibi dari nemo potest.
2 Debitor in mora est suo periculo.
3 Debitor in mora cogitur, qui litem contestari patitur.

Nemo rem suã.

In lege ista dicuntur duo. Primo dicitur: † nemo potest stipulari rem suam sibi dari, sed partũ. Secundo dicitur, qr licet quis non possit stipulari rẽ suam sibi dari, pót tamen stipulari sibi restitui. Hoc dicit ista lex. Videre literam. [Nemo rem suam, &c. [Stipulatur.] s. sibi dari qr est ea ratione, qr, &c. vt. ff. e. l. vbi autem. § fi. & inst. de act. § fi. & ita tq. & ff. vsufr. quemad. ea. l. fi. in fi. [Sed pretium.] vt. ff. eod. l. scire. § fi. & fare. [Videor.] qr licet res mea non possit mihi dari, tamen potest mihi restitui, & tradi: vt. ff. eo. l. fi. rem. Et est verum qr non possum stipulari rem meam pure mihi dari, sed sub condicione sicut ff. eod. l. fi. rem meam.

Si post moꝝ.

In. § isto ponitur talis casus:
2 † promisisti mihi dare Stichũ, fuisti in mora dandi Stichum, post mortuus decessit Stichus: teneris de interitu, & videris esse in mora: vt si peterem in iudicio, & tu noluisti litem contestari. [Promisisti.] Qui promittit Stichum dare. Et dic post moram adhibitam iure communi, qr de inuentiani ei congruo loco, & tempore. [Tenetur.] vt. ff. eo. l. fi. seruũ. in princi. & § sequitur, & tenetur ad estimationem: vt. ff. de triti. l. in hac. [Et hic.] s. in casu isto. [Litigare.] & litem contestari. [Restituere.] s. cum posset: & ita videtur esse in mora iure communi: vt. ff.
3 de vsur. l. mora. & ff. de act. & obli. l. traiectitie. Unde notate † qr omnis debitor, qui patitur litem contestari, intelligitur esse in mora, vt hic, & ff. de pe. her. l. sed & si lege. § fi. ante. Fallit in eo. tit. l. illud. & ff. de rei ven. l. item sciendum est. in fi. & l. vltim. & ff. de vsur. l. fi. quia solutioni. & ff. de reg. iur. l. quod sicut. Odofred.

Summarium.

1 Factum alienum nemo simpliciter promittere potest.
2 Abnuntiatum simplex quod dicatur.
3 Abnuntiatum simplex promittenti non tenetur, nisi penam adiiceret.
4 Donator de euictione non tenetur.
5 Stipulatio dissensu vitiatur, non autem iudicium.
6 Interpretatio in iudicio pro actore fieri solet.
7 Stipulatio in specie vitiatur, si alternatiue interrogati de vno respondeatur.
8 Stipulatio rei extra commercium non valet.
9 Planè referta ex dicatur eadem.
10 Stipulationis contractæ tempus inspicitur in stipulationibus.
11 Causæ lucrativæ plures circa idem non concurrunt.
12 Stipulatio rei perimptæ quando valeat.
13 Ancillæ, quæ desiit esse pugnax sisti debet in eadem causa.

Pater stipulantẽ.

In sui principio dicitur: † si tu promittis nõ te, sed alium, pone Titiũ daturum, vel facturum, non valet stipulatio: qr tu debes promittere te facturum, non alium: qr promittis factum alienum: nisi cum aliquis promittit non vnum, sed vtrosq; vt si quis promittit simplex abnuntiũ, vt qr promittit alium facturum, sed qui promittit se facturum qr ille soluet, & qui promittat volum malum abesse, & idem in eo, qui promittit habere licere. Sic si aliquis promittit se facturum qr non impediar me, vel agere. [Cõtrahit.] Et ita debet cõtrahi, promittis dare, vel facere hoc. Et tu debes dicere, sic. hoc casu contrahitur stipulatio. Sed si non cõtrahitur sic, qr te nõ adstringis, vt qr dico, promittis qr Titius dabit, & tu dicis, promitto: hic non contrahitur negatiuũ inter stipulatorẽ & promissorem. [Non obligatur.] als non obligat, qr factũ alienũ quis promittendo non obligatur, nisi promitteret penam: vt. ff. e. l. stipulatio. § i. [Nam de se.] non de alio. Sed diceret aliquis: pót quis se obligare ad factum alienum: Certe non, si promittat simplex abnuntiuum. vt qr dixit, promitto Titium facturum, vel dolum malum a Titio abfuturum, vel qr Titius non impediet te. Sed si promiserit duo promittit se curaturum, & facturum qr in illa re dolus malus aberit: & ita in aliis exemplis: qr tunc valet promissio, vnde obligatur, & hoc dicit. [Abfit.] & ita pmittit duplex
2 abnuntium: † & dicitur simplex abnuntium. i. negatiuum: vt quia dicit promissor, abnego me tibi facere hoc. s. promitto qr alius facet. Sed si aliquis nõ abnegat, sed promittit se curaturum qr Titius faciet, hic est duplex abnuntium. & ita exponit Joã. Vel potest dici simplex abnuntium, cum tu promittis simpliciter alium facere, vel debere non te. Duplex abnuntium, quando non solum alium abnuis facere, vel dare, imo te, sicut est in istio exẽplo, quæ ponitur in hac lege. [Idem. ff. vt si promittis simplex abnuntiũ, non valet promissio, als sic. [Idemq.] scin ista stipulatione, quæ

sequitur: q: si promittit simplex abnutiuū, tenetur de herede suo tantum, alias si promittit duplex abnutiuū, tenetur de se, t de here
3 de suo, t de alio. † Unde notate q qui promittit simplex abnutiuum, non tenetur, nisi promitteret penam: vt. s. eodē. l. stipulatio. sed si promittit duplex abnutiuum, tenetur: vt hic, t. s. eod. l. quoties in princ. Sed hic non esset plus decedam, nisi quia dominus Azo t do. Jo. assignant contraria, t soluunt cum magna anxietate. Sed contra quo ad stipulationem habere licere, vt. s. eo. l. stipulatio ista. Et idem in eo, qui promittit dolum abfuturum, vt. s. l. stipulatio. §. si quis dolum. D. Segnori, hic soluuntur cum tantis angustijs, vt potestis videre in glossa, t dicunt: si quis promisit expresse q Titius non impediet factum alienum, non obligatur, vt in lege contraria, secus si tacite, vt hic: quia expressa, rc. vt dicit regula iuris, vt. s. de reg. iu. l. expressa. Hec ratio nō valet, sed est quedam diuinatio. Unde soluunt ita: quibus casibus tenetur aliquis de euictione ex natura cōtractus tenetur, vt hic, de facto alieno, sed quibus casibus non tenetur, vt in donatione, tunc non tenetur, vt in lege contraria. Et ad hoc est argumentum. s. de act.
4 emp. l. emptorem. §. qui autem. † Sed donator non tenetur de euictione: vt. s. de edi. edi. l. ad res donatas. Tu dic, si aliquis promisit simplex abnutiuum, quia promittit q Titius non impediet, rc. hoc casu, quia non contrahitur negocium inter stipulatorem, t promittentem, non tenetur de facto alieno, nisi adijciatur pena, vt. s. eodem. l. stipulatio. in princ. Sed si aliquis promittit duplex abnutiuum, hoc casu valet stipulatio, vt hic, t. s. eo. l. quoties.

5 **Si Stichū.** † Fui stipulatus a te Stichū, tu intellexisti de albo, ego de nigro, valetne stipulatio hec? Certe non. Est ne idem in iudicijs? Quidā dicunt q sic, sed male dicunt, quia aliud est in stipulationibus, que contrahuntur consensu: sed iudicium redditur in inuitum: vnde standū est iudicio actoris. Hoc dicit iste. §. [De alio.] s. de albo. [De alio.] s. de nigro. [Erit.] q: in stipulationibus requiritur consensus: vt. s. de pac. l. j. vnde si interuenit dissensus, non valet: vt. s. de act. t obli. l. in omnibus. t plene dixi. s. eod. l. quoties. [Ualet.] s. ideo si interuenit dissensus, non valet stipulatio. [Credendum.] s. de quo senserit. [Consensisse.] s. t ideo reddetur iudicium inutiles
6 vt. s. de iu. d. l. solemus. Unde notate † q in iudicijs fit interpretatio pro actore, vt hic: t in contractibus pro reo: vt. s. de pac. l. Labeo. Sed contra. s. de rei vend. l. Pomponius. in fin. Sol. Ibi petebam Erotem, nec apparebat de quo Erote sensi, t non declaraui, non tenetur heres, vt ibi: secus si viuerem, vt hic. Item contra. s. de contrahē. emp. l. si in emptione. in princi. Sol. Ibi accedebat venditioni, hic principaliter promittebatur. Uel hic cōstabat dissensisse, ibi non.

7 **Si stipulante.** † Sum stipulatus a te alternatiue Stichum, vel Pamphilum, tu respondes precise alterum, non valet. Secus si stipulor decem aut viginti, tu respondes, promitto tibi decem: q: bene valet, nam in decem insunt viginti. Sed ponamus, stipulor Stichū, t Pamphilum, tu respondes ad alterum tātū: valet hec stipulatio. Hoc dicit iste. §. [Non teneri.] s. nisi placeat illud, rc. vt dicit quidam: vt. s. eod. l. j. §. si stipulante. Uel potest dici, si illud placet, ad nullum teneris, q: non respondet ad interrogata. Unde dic vt. s. eo. l. j. t ibi dixi. [Recte responsū est.] si illud placet, vt dicit quidā, rc. vt. s. eo. l. si id. Sed non illud, q: in decem insunt viginti: q: quod pluris est, vtrūq tanti est, vt. s. de in litem iuran. l. cum furti. Uel q: dum stipulor decem vel viginti, presumitur q semper soluo minimum. Unde semper in obscuris q minimum est sequimur. [Teneris.] s. ad illum. [Respondisse.] s. q: volebam contrahere duas stipulationes, non vnam, vnde vna erit valida, alia inutilis: vt. s. e. l. quod dicitur. Item contra. s. de contrah. emp. l. in emptione. in princ. Uel hic constabat dixisse, ibi non.

Sacrā rē. Iste. §. prima facie videtur difficilis propter rationes, que ponuntur in litera, t allegationes, que sunt mistum, si tamen intelligatis casum, t summariam litere expositionem, est facilis. Et in isto. §. tractatur de quibusdam rebus, que non possunt ab initio in stipulationem deduci, deducte tamen in aliquem casum viciant stipulationem. Un
8 de pone casum. † sum stipulatus rem sacram, vel religiosam, vel rem publicam vsibus populi destinatam, vel forum basilicum, vel rem aliquam, cuius non est commercium, vt liberum hominem, valetne hec stipulatio? Certe non, etiam si ille res desinant esse sacre, vel religiose, t sic efficiantur prophane, t etiam si liber homo deducatur in seruitutem, vt res publica efficiatur priuati iuris. Quod probatur esse verum tali ratione: pone, stipulor rem prophanam, non sacram. Uel seruū Stichum, ab initio valet hec stipulatio, tamen si illa res efficit sacra sine facto promissoris, vel seruus liber, indubitanter stipulatio deficit, t promissor liberat, a deo vt si illa res restituat in pristinam conditionem, vt q: desinit sacra, vel liber homo seruus efficit, non potest reduci iterū in obligationem: q: obligatio semel extincta non potest resuscitari, ne si rursus in obligatione reduceret, iam vna esset causa dandi t liberandi: q nō debet esse: q: sunt contraria obligatio, t liberatio. Sed videbat contra duabus rationibus. Primo videbat q si sum stipulatus rem sacram, vel aliam rem, si desinit esse sacra, q stipulatio, que non valuit ab initio, cōualescat ex post facto. Prima ratio est talis, si sum stipulatus nauem mihi dare, si soluat nauis, liberaris, et si ex eisdē tabulis est refecta, renouat obligatio. Et idē in re sacra, t religiosa, t alijs rebus. s. republica, t libero homine debet esse. s. q renouetur obligatio. Item videbat alia ratione, pone, sum stipulatus a te ex illa vinea centū amphoras vini mihi dari, valet stipulatio, sed debeo expectare donec vinū natū sit. Sed si nato vino, consumit sine culpa tua, t iterū renascit, renouat obligatio. Et sic apparet q interdū cessat illa obligatio, interdū valida est. Idem etiā in alijs rebus. s. sacra, t religiosa, t re publica, t libero homine videbatur. Sed certe dicit Iurisconsultus nō est ita, imo q primo dictū est, verū est: vt si stipulor rem sacrā, inutilis fit stipulatio: t ita in alijs rebus. s. in re religiosa, in re vsibus publicis destinata, t libero homine. Nec obst. q dictū est de naue vel de vino, q: ista sunt dissimilia a re sacra, t alijs rebus. s. a re religiosa, t re vsibus publicis destinata t libero homine. Quod sint dissimilia, videte: vbi stipulor centū amphoras vini ex illa vinea, stipulor genus hoc casu: sz vbi stipulor rem sacram, t alias res. s. rem religiosam, t rem vsibus publicis destinatam, t liberū hominem, stipulor speciem. Itē est dissimilitudo in alio: q: vbi stipulor centū amphoras vini ex illa vinea, stipulor rem, cuius est commerciū, t cuius tēpore stipulationis nascit obligatio, t ideo renouat obligatio. Sed vbi stipulor rem sacram, stipulor rem cuius non est commerciū, t rem, que de iure dari non potest: t ita stipulor rem, cuius dandi obligatio inutilis est: vnde in illa obligatione, que ab initio est inutilis, ex post facto non iudicamus, vnde casum, t aduersam fortunam non inspicimus. Et hoc suadet ius ciuile, t naturale: quia si stipularer sacram rem, vel alias res nominatim cū desierit esse sacra, non valet stipulatio. Item in casu, qui ponitur in naui, t illa dissoluitur, liberaris, t renouat obligatio, si reficiatur ex eisdē tabulis, q: huius rei cōmerciū est, nō aliarū rerū, sz rei sacre t religiose, t rei vsibus
9 publicis destinate, t liberi hominis. † Itē q dictū est in naui, nō est verum simpliciter, sed cū distinctione: vt si stipulor nauē mihi dari, sed dissolutā ea mente, vt in alium vsum conuertas, t postea reficis ex eisdē tabulis, non intelligitur eadē nauis: secus si ex proposito dissolueres, vt reficeres ex eisdē tabulis: q: eadē nauis intelligitur esse illam t eadē que tractatur, pertinet ad personas stipulationes. Quomodo autem res dicatur eadem vel non, considerarius quo animo est destructa: vt si animo vt conuerteretur in alium vsum, non intelligitur eadē nauis: alias sic. Uidete summariam litere expositionem. [Sacram rem.] puta ecclesiam: vt. s. de rer. diui. §. sacrā. [Uel religiosam.] vt est sepulchrum mortuorum: vt. s. de rerū diui. l. in tantū. in fine. cū lege sequenti. [Relictā.] id est, destinatā. [Ut forū.] siue intelligamus forū cōmune, id est, palatiū cōe, siue forū venaliū rerū. [Basilicā.] s. vel campum Martium: vt. s. de lega. j. l. apud Julianum. in fine, cum lege sequenti. aut aliam rem, sub audi cuius non est commerciū, vt hominem liberum. [Profana.] expone vt supra de rer. diuisio. l. sacra. [Potest.] sz interdū. Et hoc primū dictū probat verā ratione, que subicit. [Stichū.] s. seruū. [Liberatur.] ab illa promissione. Nā sicut ille, qui tenetur ad speciem, liberat, rc. vt. s. eod. l. si ex legati. t. l. si Stichus. ita hoc casu liberatur, quasi illa res perierit mutatione rei: vt Insti. de inutil. stip. in principio. [Reuocantur.] scilicet ille leges. [Lege.] scilicet lata de nouo. Uel lege, id est, cōuentiōe. [Sit.] D. Segnori, vsq ad hunc versū. quoniam quidem, rc. notabitis
10 plura notabilia. Primo notabitis † quod in stipulationibus inspicitur tēpus contracte stipulationis. Unde si stipulor rē, cui° nō est cōmercium, si postea efficitur talis, cuius est commercium, est inutilis: vt. s. eo. l. si filius. Quod est verum in obligatione pura, secus in conditionali: vt. s. eo. l. si rem. Item notate quod si stipulatio est inutilis ab initio, tractu temporis non conualescit, vt dicit regula iuris. s. de regu. iur. l. quod ab initio. Item notate q sicut promissor liberatur rei interitu, si non est in mora, ita rei mutatione: vt. s. eod. l. si ex legati. t. l. si Stichus. Item notate q obligatio semel extincta iterū nō resurgit: quia obligatio, rc. vt. s. de sol. l. qui res. §. aream. t. s. de lega. j. l. Meuius. §. si duob°. In casu tamen est speciale, vt. s. si ex noxali cau. agat. l. ij. in fi. t. s. quod met. cau. l. metus. §. volunt. Sequitur. [Non posse.] que ratio ista est: est leuissima, si quis bene intelligat. Si stipulor rem profanam, ab initio valet hec stipulatio: si res profana efficitur sacra sine facto promissoris, liberatur promissor: sicut interitu rei liberatur sine facto suo. Sed pone quod rursus res reducitur in pristinum statū,

numquid

numquid rem sciatur obligatio? Certe non: q; non debet esse vna eademq; causa dandi, & obligandi, vt dare non possit, vt res, quæ est publica iuris efficiatur priuati. Sed hæc ratio non est bona, & certe non posset esse verior. Sed rei mutatio debet esse causa obligandi promissorem, vel liberandi promissorē, vt si res efficitur priuata, & postea publica, liberetur promissor, certe non: q; non dꝫ esse causa liberandi promissorem, non debet esse causa obligādi, qui liberatur eum ex eo q; res dari non possit, licet nunc possit dari: q; casum & aduersam fortunam non inspiciamus. Unde exponemus ita literam. [Eadem nauis esset.] nam rei mutatio liberat promissorem, q; aut dari non possit, eadem rei mutatio obligat promissorem, nunc re mutata. Unde cum sint contraria, vt. ff. de sol. l. qui homines. in fi. sic non debet esse eadem causa obligandi & liberādi. Unde si rei mutatio est causa liberandi promissorem, non debet esse causa obligandi promissorem. Nam liberatio & obligatio sunt cōtraria. Unde si cognoscamus cum quis liberatur, per consequens cognoscimus cum quis obligatur, & econtra, & contrariorum eadem debet esse doctrina: vt. ff. de his, qui sunt sui vel alie. tur. l. j. in princ. Et ita non dꝫ esse causa eadem liberandi, & obligandi, non liberat ex eo q; dari non possit. modo allegat in contrarium. [Nisi & si nauem.] Hoc est primum argumentum contra. [Pro quo.] Ecce secundum argumentum contra. [Debeo.] re ipsa: vt. ff. eod. Iuuerdam. & j. de cond. & demon. l. j. [Vicesimalia.] [Cessaturam.] [si non nascatur. [Valiturum.] [si nascatur. [Sed hæc.] modo respondet, & dicit, hæc, quæ dicta sunt de vino, & naui de vna parte, de re sacra, & aliis rebus ex alia parte, & q; ista fiat diffinitiua probat. [Stipulatio.] sub hac conditione contracta. [Spondeo.] q; liberi hominis nullum est commercium, & ideo inutilis est stipulatio. [Potest.] qꝫ de re impossibilis est, vt. ff. dicit. [In obligationem.] & ideo eius stipulatio non valet, licet mutetur eius cōditio: vt hic, & infra. de mu. stip. in princ. [Liberi.] vt efficiatur seruus. [Est.] ut neq; naturalis, neq; ciuilis ratio suadet. [Possunt.] vt vinum, & nauis: & ideo in his valet stipulatio: in aliis. f. re sacra, vel religiosa, & re vrbium publicis destinata, & libero homine, non valet. [Incipit.] Si aberit. si destruitur nauis, & ex eisdem tabulis reficitur, & eadem mente, eadem nauis intelligitur, alia non: vt. ff. de in. l. proponebatur. & j. de sol. l. qui res. §. areum. [Sunt.] Sed si alia mente, nō sunt eadem. [Erit.] & hoc est speciale in domo: secus in naui: vt. ff. de rei vend. l. ff. Durus. [Hic tractatus.] f. q; res intelligatur esse eadem res, an alia. [Queritur.] vbi est exemplum, vt si habeo nudam proprietatem in naui, & ego vsumfructum, & ita in domo, vt si habeo proprietatem domus, ego vsumfructum, debeo cauere proprietario de re restituenda finito vsufructu: & finiē vsufructus rei mutatione. Si ergo proprietarius dissoluit nexū, vt ex eisdem tabulis reficeret, nō intelligitur mutatus vsusfructus. alias si destrueret, vt non reficeret ex eisdem tabulis, tenetur restituere. Sed si dolo malo destruxit, tenetur mihi actione de dolo ad interesse: vt. ff. quib. mod. vsusfr. amit. l. repen. §. si. cum. l. seq. Vel dic res cre. vt. ff. vsufruct. quem ad. caue. l. j.

11 **Si rem, quam.** In. §. isto ponuntur plures casus, & primus est talis: † fui stipulatus a te rem aliquam mihi dari ex causa donationis: postea res ista cepit esse mea ex causa legati, q; dominus eam mihi legauit, euanescente stipulatio: Certe sic, q; eadem res non potest mea effici ex plurib⁹ causis lucratiuis. Sed ponamus, fuit stipulatus rem mihi dari ex causa lucratiua, ex isto heres domino rei, euanescente stipulatio: Certe sic, nisi dominus hanc rem alij pure legauit. Idem si sub conditione, & extitit conditio: q; si aliquis dꝫ mihi rem ex causa lucratiua, & alij legat eam sub conditione, & istam rem mihi solvit, non liberatur tali solutione, sed si deficiat conditio, liberabitur ab actione ex stipulatu. h. t. [Si res.] puta seruū. [Lucratiua.] [alia, vt q; dominus legauit mihi seruum. [Euanescat.] f. prior: q; duæ causæ lucratiuæ, &c. vt. ff. de act. & obl. l. omnes. & inst. de leg. §. fi. eadem res. & ff. de leg. j. l. si seruus. §. §. & §. Stichū. & j. de fo. l. quoties. [Domino.] q; fuit stipulatus rem. & extitit heres domino eius rei, quam erā stipulatus ab alio. [Stipulatio.] f. premissa ratione: q; duæ causæ lucratiuæ non possunt concurrere in eandem causam. Hoc est verum, nisi dominus alij legauerit, vt j. sequitur. [Eam.] f. quam fui stipulatus ab alio ex causa donationis. Unde notate q; si fuit stipulatus rem ex causa donationis, & eā habui ex causa lucratiua, q; extitit heres domino, euanescit stipulatio: vt. ff. de euic. l. si vendiderio. & l. non tamen. Et sunt causæ lucratiuæ, quum nihil do pro re, & causa non lucratiua, vt emptionis, aut si datur in dotem: q; datio dotis, titulus non lucratiuus est: vt. C. de impo. lucra. descript. l. j.

Stichum, qui decessit. In. §. isto ponuntur regu-
12 la, postea ponuntur duæ limitatiæ. Regula est, † si stipulor Stichū, qui mortuus est, q; inutilis est stipulatio. Fallit in nouibus casib⁹, puta. si subtraxisti mihi Stichum, q; hoc casu eras in mora. Item fallit in alio casu, vt si fuisti in mora soluēdi Stichum, & post moram decessit Stichus, non teneris si postea stipulor. [Condici.] a promissore, vel a fure. [Aut.] f. propter moram tuam, & ex illa stipulatione tenetur ad estimationem Stichi. [Causa.] q; non erat in mora vera, vel presumpta. [Liberaretur.] vt. ff. eodē. l. si ex legati. [Idem.] f. q; dictum est in primo casu, nō in proximo casu. [Stipularer.] f. q; valet stipulatio, vt hic, & ff. de. l. si homo. Fallit in duobus casibus hic positis. f. in morboso, & in fure, & in raptore. Et facit. ff. de iureiur. l. eum, qui. §. j. & quod ibi notant. Item facit. Cod. contrah. & commit. stip. l. non mouturum. Odofred.

13 **Si quis ancillam.** Dicit ista, † fui stipulatus Aretusam sisti in iudicio, quæ erat prægnans. si sistit in iudicio non prægnantem, in eadem causa non videtur sisti. [Intelligitur.] Sed si sisteret alienam tam in potentiorem, secus: vt. ff. ex noxa. cau. aga. l. j. §. j. Nam an ista prægnans, & non prægnās eadem intelligitur esse: vt. ff. si quis cau. l. §. §. Et facit. ff. si quis cau. l. si quis quemquam in iudicio. Odofre.

Summarium.

1 Debitor ante litis contestationem moram purgare potest.
2 Debens decem non potest soluere quinq; inuito creditore.
3 Debitor sub conditione, si impediat conditionem, non mutuo tenetur.

1 **Si insulam.** † Sum stipulatus insulā fieri, & non fui stipulatus pena transit tamen tēpus, quo potuisti facere, licet tibi purgare moram vsq; ad litis contestationem, postea nō. [Essem.] non adiecta pena. [Edifices.] f. q; non potest purgare moram. Et intelligitur hæc lex in stipulatione pura: vt. ff. e. l. interdum. Non in conditionali: q; tunc nō licet purgare moram, vt. ff. de arbit. l. si cum dies. Et hæc vera sunt in contractibus: secus in iudicijs: vt. ff. si quis cau. l. si post tres. & dixi. ff. eo. l. interdum. §. vltimo. Odofred.

In executione. Hec lex ponit diuisionem, & distinctionem habētem quatuor membra vsq; ad vltimum. §. quæ distinctio, siue diuisio est glossa earum legum, quas habuimus. ff. eod. l. §. & l. eadem. §. Cato. l. sti pulationes. & est glossa illius. §. an ea. Et lex ista ponit talem distinctionem, siue diuisionē, aliquando obligatione contracta partem debet consequi, & partem non. Aliquādo est effectus vt integrē petatur. Aliquando est effectus vt pars petatur, sed non nisi solidum soluatur. Aliquando vt solidum petatur, & nō nisi pars præstetur. Exemplum de primo est, si debes mihi centum, & decessisti quatuor heredibus relictis, a quolibet peto suam partem. Exēplum de secundo est, si stipulor a te opus fieri, vel per te nō fieri, quo minus mihi liceat ire, & agere, & stipulor penam, si decedis quatuor heredibus relictis, petam insolidum opus fieri. Et idem si vnus me impedat, committitur stipulatio in solidum, sed ipse tenetur, alias de indemnitate familiæ erciscundæ iudicio. Exemplō tertij est, ponē. fuit stipulatus hominē in genere: decessisti ouobus heredibus relictis, quilibet tenetur pro parte: sed nisi quis præstet solidū, non liberat: q; inconueniens esset q; cū vn⁹ debetur homo, vna dimidia soluat in vno, alia in alio. Idē est, si stipulor a te decem, aut hominem: q; si decedis plurib⁹ heredib⁹ relictis, si vn⁹ heredū vult præstare dimidia de dece, alter dimidia hominis, nō liberat. Exemplū de quarto est, vt si promisi tibi de euictione rei, quā mihi vendidisti, te mortuo a quolibet heredū petā insolidū, vt me defendat: ꝫ sequuta euictiōe quilibet tenet pro portione hereditaria. Nam si obligas rē pro centū, q; cā pignoris est indiuisa. & totā solues excepto vno denario, nō liberaris: sic hoc casu. Unde si fuit stipulat⁹ fundū dari, & si non det, fuit stipulat⁹ centum, nisi tot⁹ fundus detur committit pena insolidum. Hoc dicit principium huius legis vsq; ad vltimum. §. [In executione.] id est, in effectu. [Causa.] id est, species. Et quæ sint, dixi. [Possumus.] & hoc est exemplū de primo. [Illud.] Ecce exemplū de secō. [Illud.] ecce tertiū exemplū. [Sectiones.] alias sectionem id est, diuisionem. Possut diuisionē modo ponit exempla. [Spectat.] Et hic custodiatis vos. † Si tu promisisti mihi decē, & vis
2 soluere quinq;, me inuito nō posses: quia particularis solutio, &c. vt. ff. de vsur. l. tutor. §. Lucī. nisi cū nominatim conuenit, vt in. d. §. Lucius. vel nisi pars sit liquida, nisi pars nō: vt. ff. si cer. pe. l. qui dam. vel nisi fauore libertatis: q; licet decem natura dividantur, non tamen liberatione. Sed si promisisti, qui promisit decem, de-

cedit pluribus relictis heredibus, a quolibet petam partem suam, vt hic. [Non potest.] vt. ff. de manu. testa. l. si ita fuerit. [Sed certe ria.] Sic3 coheredibus. & ad hoc facit. ff. eo. l. ij. §. si. & l. iij. & Leadem. §. Lato. [Incertum.] l. in gene. [Scindit.] q; quilibet heredū tenet ad partem. [Facere.] & non dz licere heredi, q; non licuit defuncto, vt. ff. eo. l. ij. §. ex his. Secus si promittio hominem certum: vt ff. eo. l. ij. §. si tamen. & ibi plene dixi. [Idem iuris.] s. vt petam partem, & non liberatur nisi solidum soluat. [Promiserit.] vt. ff. eo. l. ij. §. j. & ff. de cond. ind. l. si non sortem. §. apud Marcellum. [Iniungitur.] q; quilibz tenetur pro parte: vt. ff. eo. l. eadem. §. ij. [Lotus.] l. fundus. [In centū.] s. solidum: q; omne dare indiuiduum est: vt. ff. eo. l. eadem. §. Lato. & ff. fa. erc. l. heredes. §. an ea. & §. nulla. [Soluere.] Unde si res est obligata pro centum, & soluantur centum, excepto vno denario, potest pignus distrahi: vt. C. de distrac. pign. l. quandiu. Sed pone, dz aliquis mihi rem, si non dederit rem, promittit penam, accipio rem, nunquid video: remisse penam? Videt q; sic: vt. j. ri bo. rap. l. pe. Sed illud verū est in pena legali, secus in conuentionali: vt. ff. si quis cau. l. ij. in pain. Sed quid si pars rei est recepta, nunquid videtur remissa pena in totū? Et certe si recepi, vt dare tibi dilationem, videtur remissa, alo nō. vt. j. eo. l. vlt. §. inter reos. & §. si tibi.

3 **Quicunque.** †Promisisti mihi cētum dare sub conditione, dedisti operā ne existat condicio, nunquid videtur extitisse in tui preiudicium? Certe sic. [Obligat.] q; ex quo steterit per eum, cōdicio dz haberi pro impleta: vt. j. de reg. in. Liure ciuili. Odofre.

Summarium.

1 Stipulationes tot sunt, quot res designate.

Quod dicitur. Vulgo consuerit dici, & etiam habuistis in superioribus, †si stipulor res plures, tot sunt stipulationes, quot sunt res. Quod est verum, quum res exprimuntur, alo nō. [Quod dicit.] s. regulariter, & vulgo, & dictū fuit. ff. eo. l. scire. & ff. de euic. l. cum plures. [Exprimunt.] s. in stipulatione. [Stipulatio.] Et ad hoc facit. ff. eo. l. scire. Simile est in stipulationibus alijs: vt. j. eo. l. pluribus. & ibi dicit. & j. eo. l. Tritia. & facit. ff. de leg. §. l. quoties. Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio rei mee non valet.

Nemo rē suā. Hic dicitur, †si ego stipulor rem aliquam mihi in eum casum, in quo mea futura est, indubitanter mea stipulatio inutilis est quātum ad me. [Stipulas.] Et ponit ita exemplum, ego stipulor rem pure. vel partū ancille mee pure: hec est inutilis, q; nemo, &c. vt. ff. de reg. l. si rem. & l. nemo. Itē nec partum ancille possum stipulari pure: q; eo nato meus erit: vt. ff. de rei vend. l. partam. sed sub conditione sic. Et alij dicunt, si legata est mihi res sub conditione, & stipulor pure, non valet. vt hic, sz male dicunt: vt. ff. vt leg. no. ca. l. ij. §. hec stipulatio. Item si res legaretur mihi pure, nonne possum eam stipulari ex causa donationis, si tamen adhuc mea non esset, quia non est ibi adita hereditas: Certe sic: vt. ff. eod. l. inter stipulantem. §. si rem. & ff. de actio. & oblig. l. si is, qui Stichum. Odofre.

Summarium.

1 Mora rei nocet fideiussori.
2 Obligatio perpetuatur si fideiussor post moram rei, & suam seruū promissum occidit.

Mora rei. In hac lege tria dicuntur. Primo † q; mora rei nocet fideiussori. Secundo dicitur: si reus fuit in mora, & fideiussor non tenetur reus. Tertio dicitur, si fideiussor occidit seruū ante quā reus esset in mora, liberat reus, sed fideiussor tenet ex stipulatione. [Nocet.] s. hec est regula: vt hic, & ff. eo. l. cū filius. Fallit quum fideiussor obligauit se pro certa re: vt. ff. de eo, quod cer. loc. da. opor. l. centum. caput. & l. vlt. nisi fideiussisset in omnem casum, vel simpliciter: vt. ff. loca. l. quero. §. fideiussor. [Fideiussori.] q; ex mora rei nocerat fideiussori, hic non nocet, q; fideiussor purgauit moram suam: vt. ff. eo. l. si insulam. [Potest.] s. q; occidendo Stichum fuit in mora: vt. ff. eo. l. si ex legati. Sed videtur q; fideiussor non teneat ex stipulatione, sed de dolo: vt. ff. de dolo. l. fideiussor.

2 Ad quod ita dicetis: †si fideiussor post moram rei, & suam occidit seruum promissum, perpetuatur obligatio: vt. s. eod. l. si seruū. §. sequitur. si autem occidit seruum ante omnem moram. s. rei, & si deinde sors, liberati sunt, sed q; fuit in dolo, tenetur de dolo, vt in lege contraria. Sz post moram suam. s. fideiussor, non tenet reus directa, sed vtili, vt hic, & ff. de vsur. l. mora. in fin. Vel dic vt plene dixi in. l. contraria. Odofred.

Summarium.

1 Verba presentis temporis non extenduntur ad futurum.

Si a colono. Hic dicitur, †si locauit alicui fundū meum in quinquennium colendū, vt daret mihi annuam pensionē in vindemijs, & omnes fructus essent sui, elapsis tribus annis stipulor quicquid eum dare oportet, quid stipulor? Certe pensionem trium annorum preteritorum tantum, non etiam duorum futurorum, nisi ita dicerem, quicquid te dare facere oportet, oportebitue, promittis dare: q; tunc video: stipulari pensionē preteritorum annorum, & futurorum. Odofredus.

Summarium.

1 Litis contestatio cursum vsurarum non impedit.

Cum stipulari sumus. Hic dicitur: †si mutuam tibi centum, & sum stipulatus pēnā, si singulis mensibus non solueres vsuras, stetisti duodecim mensibus q; non solmisti, petis sortem. s. centum, & pēnā istorum duodecim mensium, pendente iudicio est elapsus alius annus: certe condemnabit te iudex ad sortem, & ad vsuras aliorum annorum. [Legitimis.] que sunt, vt. C. de vsur. Leos. qui. §. j. & ff. & ex die litis contestate vsq; ad diem sententie s luxit alius annus. [Penam.] n. sortem. Unde notate hic vt dixi in casu: q; iudicio cepto, &c. vt. C. de iud. l. iudicio cepto. & ff. de excep. rei iud. l. si in tu dicium. Quod est verum, quum venit sors, & vsura iure actionis, secus si sors veniat iure actionis, vsure iudicio officio: vt. C. de pe. l. iij. Sed contra. s. de nou. l. nouatio. Solutio. Verum est in nouatione voluntaria, vt ibi: secus in necessaria, vt hic, & s. de reg. in. l. nemo. Odofr.

Summarium.

1 Debitor motuo suo tenetur re perempta, vel ab hominum cōmercio exempta.
2 Culpam re propria committi potest.
3 Debitor seruū si occidat eum, perpetuatur contra eum obligatio.
4 Possidentis conditio in re pari potior est.

Si seruū. In principio huius legis ponūtur plures casus. Primus est: † si mihi stipulatus seruum mihi dari, nulla mora interueniente seruus perit: nunquid teneris? Certe non, nisi eum occidisses. Sed quid si eum neglexisti, nūquid teneris? Videtur q; sic de dolo, & culpa. Sed potest dici q; non. Quod est verum. Sed quid, si promisisti fundum, qui factus est sacer, vel seruum, qui factus est liber? Et certe si facto tuo fuerit, hic non liberaris, alo sic. Eadem distinctio est, si promisisti dare seruum, qui factus ex statuliber, & postea extitit conditio. Sed quid dicemus? Tu ex cedicillis debebas seruum, nesciens te eum debere occidisti eū. nunquid teneris? Respondetur, si fuisti in dolo, vel in culpa, teneris, alo non. Et hoc ait Iulianus, & bene. Et hoc dicit vsq; ad. §. sequitur. [Fuero.] s. ab aliquo. [Mora.] s. promissoris. [Expeditū est.] q; perpetua est obligatio contra eum, vt. s. ea. l. §. sequitur. s. respōso. & s. eod. l. si ex legati causa. alo secus, vt. ff. eo. l. Stichus. [Quod magis probādum est.] Hec littera legitur duobus modis. Primo vt referatur ad primum. s. vt culpa accipiatur in faciendo, non in non faciendo. Legitur & secundo modo. s. vt teneatur ad culpam commissam in faciendo, & in non faciendo, & sic ad proximum refertur, licet alo videatur contra. Sed prima expositio verior est. [Putat.] q; teneatur, q; non debet eum occidere: vt. ff. de cond. indeb. l. in summa. §. pen. † Et ita in re propria culpa potest committi: vt. ff. sol. matr. l. si cum dotem. §. si maritus. Unde notate in

principio

principio huius legis. q̃ qui tenetur ad speciem, liberatur interi-
tu speciei: vt. ff. e. l. Stichus. & l. si certos. Falsit si dolus interfuit,
vel mora processit casum, vt in planibus casibus hic positis.

Sequitur de eo.

In. ff. isto ponitur quedam
veterum regula, seu cõstitu-
tio, & illa postea exponitur, & Iureconsultus interpretatur eã. que
est talis, † si quis de seruum ex stipulatione, & ipse occidit eũ, & sic
fuit in mora, perpetuatur contra eum obligatio, vt eo mortuo te-
neatur. Sed quid si primo fuit in mora, postea offert, nolo recipe-
re: Purgatur mora: q̃ vltima mora nocet. Et circa hanc materiã
querit Iureconsultus plura. Primo vtrum fideiussor obligef, vel
si fideiussor fuit in mora, numquid perpetuetur obligatio contra
eum, vel contra reum, vel quis sit effectus. Et respondet Iurecon
sultus confuse: tamẽ responderi potest ita breuiter. si debitor fuit
in mora, contra eum, & contra fideiussorem perpetuatur: non sic, si
fuit fideiussor. Sed si filius, qui tenetur suo nomine, fuit in mora,
contra eum, & cõtra patrem perpetuatur obligatio. Effectus est,
vt si debeo Stichum, & moriatur, teneris mihi ad estimationem,
& post moram potest accepto ferri illa obligatio, vt videbatur, sed
non potest nouari, vt accepto feratur. [Obligationẽ.] l. vt in prin
cipio huius legis. & ff. eo. l. si ex legati. [Constitutio.] q̃ perpetua
est obligatio, vt in principio huius legis. [Offerendo.] q̃ vltima
mora nocet: vt. ff. de peri. & commo. rei ven. l. illud. Quod est verũ,
si obligatio est pura, & non penalis: vt. ff. eo. l. si insulam. & ff. eo. l. si
ita quis. §. Seia. Secus si esset conditionalis. vt alio dixi in. l. inter
4 dum. ff. eo. [Persequitur.] † q̃ inter pari potior est conditio possi
dentis: vt. C. de cond. ob cau. l. j. [Placet.] q̃ mora rei, &c. vt. ff. eo.
l. mora. [Vera est.] Secus si fideiussor fuit in mora: vt. ff. eodem.
l. mora. in fi. Et potest esse in mora, & maxime inter ffos. q̃ creditor
habebat electionem, velit conuenire debitorem, vel fideiussorem.
[Jubeat.] vt. ff. eo. l. cum filius. Et aliud est iubere, & aliud fidei-
bere: vt. ff. quod iussu. l. j. [Placet. Et ita videtur q̃ interesse non
sit in obligatione: sed dic vt. ff. eo. l. ij. Odofr.

Summarium.

1 Heres agere potest ex stipulatione facta personale stipulatori
continente.

1 **Si ita stipuler.** † Sum stipulatus per
te non fieri, quominus
mihi vel heredi meo liceat aliquid tollere, datur ex sti
pulatu actio mihi & heredi meo. [Actio.] Sed quid
si sum stipulatus simpliciter, nunquid oriatur heredi meo actio, vel
non: Videtur q̃ non: vt. ff. eo. l. si stipulatus. Sed verius est q̃ sic:
vt. ff. de legat. 1. l. si ita sic. & ff. quis ita. q̃ regulariter queritur no-
bis, & heredi nostro: vt. ff. de pac. l. pactum. Odofre.

Summarium.

1 Creditoris est electio, si verba executiua ad eum referantur.

1 **Si sic stipulatus fuero.** † Si
sum
stipulatus per te non fieri, quominus non liceat mihi
aliquem ex his hominibus, quos habes recipere, nisi
quid inca est electio: Certe sic erit, vt. ff. eo. l. si stipulatus fuero.
Odofredus.

Summarium.

1 Incertitudo vitiat stipulationem, nisi &c.
2 Triticum quid, & vnde dictum.
3 Stipulatio re & quantitate non demonstrata non valet.

1 **Triticũ dari.** In hoc lege ponit talis
casus: † tu a te stipula-
tus triticum, non tamen certi generis, q̃ non dixi tu
ticum Bononiense: nec certe quantitatis, q̃ non dixi
tot modios. vel cerbos: quæritur an valeat hec stipulatio, an vero
inutilis sit. Respondetur q̃ questio est facti, nõ iuris. Et questio
facti est, q̃ si agitur inter stipulatorem, & promissorem de tritico
certi generis, & certe quantitatis, valet stipulatio, alias non valet.
2 Triticum. † Appellatur triticum omne bladum, quod teritur,
vel triturari. [Stipulatus.] nec adiecto tritico certi generis, vt
quia non dixi, promittis mihi decem modios tritici Africi. Nec
certe quantitatis, quia non dixi, promittis mihi decem corbes tri
tici de medicina. [Facti.] quia inspici mus factum, & quid agitur
inter eos, vt. ff. sequit. [Cognouerit.] ff. stipulator consentiente pro
missore. [Veloco] nouerit. ff. vtcrip. [Duo oppositi] ff. id, quod ta
cite agitur, vel agetur inter eos. [Alioquin.] id est, si non agitur
inter eos. [Modum.] scilicet, & ideo talis stipulatio est inutilis.
Et vt vos bene intelligatis hãc legem, ita breuiter dicamus. stipu
lor triticum, non adiecto genere, vel certa quantitate, si quidẽ aga
tur inter nos de certo tritico, & certa quantitate, valet stipulatio,
quia quod tacite agitur, &c. vt. ff. si certum petatur. l. cum quid. Et
exemplum, quando tacite agitur: mutuo tibi decem modios, vel
corbes tritici Bononiensis, stipulor mihi reddi decẽ modios vel
corbes, non adiecto tritico Bononiensi, vel certa quantitate, vi-
deor tacite agere de illo tritico: quia quæ in præfationibus dicta
sunt, &c. vt. ff. eodem. l. Titia. §. j. Sed si non nominabam aliquod
triticum, & stipulor triticum, non adiecto certo tritico, vel certa
3 quantitate, non valet stipulatio: † q̃ stipulatio non demonstrata re, vel quantitate non valet: vt. ff. eo. l. si ita stipulatus. in princ. & ff.
de in. re. l. cum post. §. si genier. Secus si stipulor triticũ certæ qua-
titatis, non certi generis: q̃ tunc vilissimam dãdo liberatur: vt. ff.
man. l. fideiussorem. aliàs teneris ad triticum, si inter nos agitur,
aliàs non, arg. ff. de arb. l. si cum olives. in fine.

Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio, qua promittitur insulam fieri, quando valeat.
Insula quid sit.
2 Stipulatio qua quis quid fieri stipulatur, nõ valet, nisi locus ad-
hibeatur.

1 **Si insulam fieri.** Hic dicit: † Si
stipulor insulam
fieri, valet stipulatio, si hec duo intercurrant, que de-
cãtur in littera. [Qui insulam.] id est, domum. Tamen
dicitur proprie, quod Gallici vocant maeriu, id est vel cubam,
vel tumbam. Et dicitur insula quasi in solo posita, q̃ situm quia
fossata sunt in circuitu. Et hoc dicitur in Judoto aperte. [Sic qui
rit.] scilicet sibi, si illa duo intercurrant, que sequuntur, [Si olue.]
Hic est vnum. [Eius.] Ecce aliud. Unde duo sunt necessaria, vt
2 hic dicitur. † Si stipulor eam fieri, loco nõ adiecto, non valet sti-
pulatio: sed si stipulor loco adiecto, & non interest mea, non valet,
nisi adiciatur pena: vt. C. de eo, quod cer. loco. l. vtique. §. si quis.
Nec obstat. ff. de iudic. l. cum qui. quia ibi intelligitur, quãdo sum
stipulatus insulam fieri Bononie, certe te possum conuenire Bo
nonie, & in alio loco idoneo, ad eũ, vbi habes domicilium, non ali
bi: vt. ff. de iudic. l. heres absens.

Odof.

Summarium.

1 Promissor serui occidens eum in facinore non est in mora.
2 Occidere seruum potest dominus iusta causa.

1 **Si seruũ.** Hic dicitur: † Si sum stipulatus
ex causa venditionis, vel donatio-
nis Stichum seruum dari vel trahi, tu postea illũ depre-
hendisti in adulterio, & occidisti, non videris esse in mora: q̃ hæ
busti iustã causam occidẽdi: vnde sicut si mortuus esset naturali-
ter, liberareris, ita hoc casu. Hoc dicit. [Qui seruum.] scilicet cer-
tum, puta Stichum ex empti gratia: aliàs secus, si est debitus in
genere: quia genus perire non potest: vt. C. si cert. pe. l. incendium.
[In facinore.] etiam in adulterio cum vxore sua, filia, vel nuru.
2 [Actilis.] quasi dicat, non tenetur directa, vel vtil. † Unde po-
test quis occidere ex iusta causa: vt. ff. de pigno. actio. l. eleganter.
in fine. & ff. de solu. l. qui tibi. §. fina. Et notate, quod ex quo habet
quis iustam causam occidendi, liberatur, aliàs secus: vt. ff. eod. l.
si seruum. §. sequitur.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio inutilis non nouat precedentem vtilem.
2 Promittit factum qui pro alio se solutarum promittit.
3 Promissio ex causa lucrativa in tempus matrimonij collata in-
ter sponsum & sponsam est inualida.
4 Matrimonia in omnibus debet esse libera.

Si ita stipulatus fuero.

1 In principio huius legis dicitur: † fui stipulatus a te iudicio sisti, & si non stiteres, fui stipulatus hippocentaurum, valetne hec stipulatio? Certe sic: quantum ad principale. vt fistas in iudicio, non quantum ad penam vt des hippocentaurum, q̃ est impossibilis stipulatio. [Essem.] vnde tenet stipulatio in principali, non in accessorio, q̃ impossibile fuit stipulatus: vnde est inutilis: vt. ff. eo. l. impossibilis.

2 **Possum vtiliter.** Jn. ff. isto dicit: † Titius debebat mihi centũ, & fuit stipulatus a te si Titius non daret centum, q̃ tu dares mihi: non valet hec stipulatio. Sed quando valet hec stipulatio? Certe quũ Titius non est locuples, & non potest dare mihi. Alias. ff. est locuples, tunc non interest mea exigere, & non teneris. Secus si promisisti illi daturum, q̃ non valet, q̃ stipulor alĩ. q̃ facere non possum. [Solaturum.] subaudi. si Titius mihi nõ solaat. Unde ego ita dicebam vt dixi in casu. [Neq; enim hoc.] q̃ proxime dictum est. [Simile.] ff. illi stipulationi, que ita conficitur, illi te daturum promittis? q̃ stipulor alteri, q̃ non possum: vt. ff. eod. l. stipulatio. ff. alteri. [Stipulatione.] subaudi, de qua dictum est in primo casu huius. ff. nõ intelligatis de proxima. [Agere.] subaudi, si Titius non potest soluere totum, vel pro parte. [Sum.] f. contra Titium. Et certe mihi interest. Si ergo Titius non potest facere, teneris mihi in totum, sed si pro parte potest facere, in residuo teneris mihi: vt. ff. si cer. pe. l. vlt. in prin. Odof.

3 **Si tibi nupsero.** Hic dicitur: † si quedã mulier dicat, si tibi nupsero promittis dare decem, vt illa dem tibi in dotem: non valet hec stipulatio. Idem est econtra, si dicat masculus, si mihi nupseris, dabis mihi centum nõ valet hec stipulatio: imo denegatur actio mulieri, si velit petere. hoc dicit. [Si tibi nupsero.] f. dixit mulier masculo. [Spondeo.] f. non causa donationis propter nuptias, q̃ tunc bene valeret stipulatio, vt. ff. dicam. [Puto.] sez. & bene, vt. ff. subdiciam. Sub conditione illa, si nupserit i. contento illa, si nupsero. [Idem.] als stem. Non in dotem. i. non potius nomine: q̃ si dixit vir, vt dixi in casu, non valet stipulatio. Et si maritus dicit eodem modo, vt dixi in casu, non valet stipulatio. Respondeo, hec est ratio, † q̃ matrimonia & in contrahendo, & in dissoluendo, & in retinendo debent esse libera: vt. ff. eo. l. Titia. & C. de spon. l. vlt. Hic nõ essent libera, si teneret dare decem mulieri, vel si mulier teneretur dare mihi decem. Sed si mulier ita dicit: si tibi nupsero, & dabo tibi decem in dotem, promittis dare decẽ donationis causa, valet: vt. C. de dot. promiss. l. ad exactionem. & C. de rei vxo. act. l. j. ff. j.

4

Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio rei mee valet sub conditione si mea esse desierit.
2 Stipulatio insulam fulciri, non adiecto die valet.

Existimo.

1 Jn principio huius legis dicit: si † stipulor rem meam sub conditione, si desierit esse mea, valet. Item si stipulor viã ad fundum, valet stipulatio, etiã si fundus non est meus: q̃ potest esse meus: nam si stipulor viam ad fundum alienum, valet, si stipulor fundum sub cõditione, & ei stipulor viam, & fundus desierit meus esse, quam primo fuerit meus, non valet stipulatio. h. o. [Stipulari:] vt. ff. eod. l. si rem. & l. nemo. & de leg. j. l. certa. ff. si sub conditione. [Deus.] als si tuus, erit vtilis stipulatio: vt. ff. cõmu. prę. d. l. j. [Verum non est.] & tamen verum est, & si ita legat cũ negatiua, non valet stipulatio: q̃ indubitanter si ego stipulatus sum fundum mihi dari sub conditione, & factus est meus ex causa lucratiua, non valet: q̃ due cause lucratiue non possunt in eãdem causam concurrere: vt. ff. eod. l. inter stipulantem. ff. si rem. [Stipulatio.] vt. ff. de ser. rust. prę. d. l. si vnus. [Et maxime, &c.] [Putat.] ex postfacto. [Cõsistere. [Unde notate q̃ ab initio, &c. vt. ff. de iti. act. pri. l. j. in fi. Aliquando fallit, vt hic, & ff. eo. l. inter stipulantem. ff. sacram rem. & ad leg. Aqui. l. huic. in fi. cum lege seq. sic econtra, vt. ff. de reg. iur. l. quod ab initio.

2 **Ex hac stipulatione.** † Si stipulor insulam fulciri nõ adiecto die, valet, nec habeo exspectare q̃ insula ruat. Et certe valet hec stipulatio, si insula nõ ruat, & committit hec, cum potuisti insulam fulcire, & noluisti. h. o. [Et ruat.] q̃ si non ruat, expedit mihi eam fulciri: vt. ff. eo. l. stipulationum. ff. vl. [Nec enim.] subaudi tantum. quasi dicat, interest eam fulciri, siue ruat, siue non. Alias est in littera, nec est mihi. l. aliquid. q̃ duabus negatiuis, &c. vt. ff. de ver. sig. l. duobus. [Esse.] q̃ potuit interesse habere eam fultam, & insultam. [Redemptor.] vnde si est elapsum tantum tẽpus, quo potuit fulciri, est in mora: vt. ff. eo. l. stipulationum. ff. vl. & ff. eod. l. continuus. ff. non ita. Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio omnino incerta non valet.
2 Stipulatio sine demonstratione rei non valet.
3 Stipulatus sibi dari omnia vasa, an de aureis intelligatur.
4 Stipulans omnes libros sibi dari, de quibus debeat intelligi.
5 Omissum presumitur quicquid non exprimitur.
6 Stipulatus in diem sibi dari, ante diem agere non potest.

Quicquid adstringende.

1 Lex ista legit pluribus modis, vt dicam circa literã, & vno modo sic: † si stipulor a te q̃cquid te facere oportet causa adstringende obligationis, & ego in stipulatione aliquid omisi, vel illud ex omnino pro omisso haberi, vel ex fieri interpretatio pro promissore. Ita quicquid gratia obligationis adstringẽ de debuit dici, & non est dictũ, ex pro omisso haberi. Sed si promissor velit stricte interpretari q̃ velit intelligere de talibus vasis, vel seruis, ita q̃ stipulatio redderet inutilis, non ex hoc interpretari. Et secundũ hoc ita exponetis literam. [Est dictũ.] Dicendũ. sic alibi, vt. C. ex qui. cau. infa. irro. l. fi. Posidonia. & de leg. & cõsti. l. j. [Late.] i. aperte. f. nisi promissor velit nimis stricte interpretari, vt sequit. [Dictũ.] f. inter stipulatorem, & promissorẽ. Et hic actũ, i. sensum. Hec lex tria dicit. Primo, si stipulatio est obscure concepta, non valet stipulatio: vel si valet, interpretatio ex fieri pro promissore: vt. ff. eod. l. stipulatio. ff. in stipulationibus. Hoc est secundum dictum: si promissor vult inique interpretari, dicendo se intellexisse de certis vasis, vel seruis, hoc sibi non placet. † Sed ibi ponemus exemplum de primo dicto sic. † Si stipulor fundũ a te, non demonstrando fundũ, vel non facta mẽtione fundi: vel si stipulor triticũ. non agendo de certo tritico, non valet stipulatio: vt. ff. eo. Leuitici. De secundo dicto est exemplum: si stipulor seruum Stichum, valet stipulatio: sed postea statur pro promissore, & pro stipulatore. Verbi gratia, habeo duos Stichos, vnum magni pretij, alium parui pretij, ego voco me genuisse de Stycho parui pretij, faciendo est interpretatio pro te. Secus tamen si stipulator: sensisset omnino de vno, promissor de alio: q̃ non valet stipulatio, vt. ff. eo. Inter stipulantem. ff. j. Tertiũ dictũ est, q̃ non stat dicto promissoris, si illa stipulatio est inqua. Verbi gratia & ponemus pro tribus exemplis, postea secundum Jo. non proxima, ad literã sunt
3 hec, † Item stipulatus a te omnia vasa tua mihi dari, tu postea habebas vasa aurea magne estimationis, dico ego stipulator, volo omnia, vel volo vasa aurea. Dicis tu, non fuit dictum in promissione de vasis aureis, vnde dicit promissor q̃ nõ liqueat ei dicere, q̃ non bene dicit: q̃ qui totum dicit, nihil excipit: vt. ff. de ser. vrb. prę. d. l. si seruitus. in princi. Ja seruis ponitur ita exemplum, sum stipulatus omnes seruos tuos, tu habebas quosdam seruos pictores, quosdam seruos elusciatos, debilitatos manibus, & pedibus. Dicis tu, accipe seruos elusciatos. Dico ego: quid faciam de istis seruis: q̃ isti potius comederent omnẽ meam frugem: & mihi essent vtiles. Certe non habitur dicto tuo promissoris: q̃ qui omnia dicit, nihil excipit, vt. ff. dictum est, & arg. ff. de bonis lib. l. j.
4 Et hec sunt bona exempla. † Ponamus, ego studiosus stipulor omnes rationes tuas, & omnes libros tuos mihi dari: tu non vis dare Digestum vetus: & Jnforciatum, sed Brocardica antiqua domini Azonis, & summam Placentini. Sed certe si hic staretur dicto tuo promissoris, hoc esset inquam promissa ratione. Legit & alio modo hec lex: si sum stipulatus aliquid dari, & obscure, debet haberi pro omisso, als sit interpretatio pro promissore, nõ pro stipulatore: & in eius potestate fuit apertius legem conscribere. Sed si ipse promissor seruet elegit, vt postea velit variare, hoc sibi non licet. [Dictum. vt quia sum stipulatus triticum, non expressi certo tritico. [Interpretatur.] vt si stipulatus sum triticum, ponamus decẽ modios, & tu habes triticum apud te, & ego dico me intellexisse de Africano, pro te fiet interpretatio, q̃ in stipulatoris fuit potestate legem apertius conscribere. [Hec rursus.] Ponamus. sum stipulatus seruos tuos. elegi vnum, vis postea variare, hoc tibi non licet. [Dictum.] Et hoc est verum in stipulatore: &
5 † quicquid nõ est dictum, habetur pro omisso. Secus in mutuo: vt. ff. si cert. pet. l. cum quid. & ibi plenius de materia illa distingui. Et est ratio, quia stipulatio cõtrahitur verbis: vnde quicquid verbis non exprimitur, intelligitur omissum. Mutuum vero contrahitur re: vt infra. quibus mod. re contrah. obliga. in principio.

Item

Item hoc est verum in contractibus secus in iudicio: vt. ff. qui satisd. cog. l. de die. in princi. Sed demo videtur q̃ liceat variare, vt. ff. eod. l. qui certarum. §. f. Ad quod ita dicitio, aut aliquis habet electionem a lege, vt qui promisit vno alternatiue: tunc licet variare, vt in lege contraria. Aut ab homine: tunc variare non potest. vt hic, & ff. eo. l. si stipulatus sim. & ff. de eo, quod certo loc. l. iij. §. & generaliter.

Si stipulatus. Hic dicitur: † si sum stipulatus, si intra biennium non ascenderis Capitolium, aliquid mihi dari a te, non nisi elapso biennio potero te conuenire, licet videatur hec stipulatio obscura. [Petam.] ff. q̃ vbi incipit a precedente pactione, non committitur stipulatio, nisi certum sit, eum dare non posse: vt. ff. eod. l. in stipulatus. §. f. [Ambigua.] vt si stipulor certum quid a te mihi dari, si intra biennium ascenderis Capitolium: q̃ sunt ambigua: q̃ nó est certum, ascenderis hodie, vel cras ascendisse: vt. ff. eod. l. vsure.

Odofred.

Summarium.

1 Conditio de preterito, vel de presenti non suspendit.

Conditio in preteritum. Hic dicitur, † si stipulor a te sub conditione, que est de presenti. si ita factum erit, si rex Francorum venit: non est conditionalis: q̃ aut vera est conditio, & tunc tenet: aut falsa est, & non tenet. hoc dicit. [Differt.] sed propete stipulatio est de futuro vt. ff. si cer. pe. l. cum ad precisa tempora. cum lege seq.

Odofredus.

Summarium.

1 Puberes per stipulationem obligari possunt.
2 Obligatio naturalis non est efficax ad agendum.
3 Pupillus non obligatur sine tutore.

Puberes. Hic dicitur: † si aliqui sunt puberes. i. adulti, minores tamẽ viginti quinque annorum: si non habent curatores, bene possunt obligari per stipulationem ad aliquid mihi dandum. Et dicit ita lex. [Puberes.] Dicuntur puberes, qui annum quartum decimum ex egressi sunt: vt inst. quib. mod. tut. §. per totum. [Sens.] Constituti quasi dicat, puberes nó habentes curatores. [Obligari.] ff. naturaliter, & ciuiliter, sed isti possunt restitui per legem. C. de in integ. restit. minó. l. si curatorem habens. Vel potest ita legi: puberes habentes curatores: quasi aperte dicat, si pubes habet curatorem, potest obligari naturaliter, sed non ciuiliter. Sed lex contradicit. C. de in integ. rest. minó. l. si curatorẽ habens. Ad quod ita dicitio, q̃ dicit lex contraria, hunc contractũ seruari non oportet. f. quantum ad effectum: q̃ obligatur naturaliter, & non ciuiliter. † Et naturalis obligatio non est efficax ad agendum. vt. ff. de act. & obl. l. naturalis. vel q̃ dicit hic obligari. f. naturaliter, non ciuiliter, vt in lege cõtraria. Unde ad solutionem huius contrarij ita dicitur, vel distinguatur circa hoc: aut aliquis est pupillus, aut pubes. † Si pupillus, si est infans, vel proximus infantie, habeat curatorem, vel non, non obligatur sine tutore: vt C. de act. & obl. l. antepe. & de cond. inde. l. quod pupillus. si est proximus pubertati, & est doli capax. hic si obligat se extraneo cũ tutoris authoritate, tenetur naturaliter, & ciuiliter, sed laesus potest restitui: vt. C. si tutor, vel cura. interue. Letiam. si autem obligat se tutori, non obligatur naturaliter, vel ciuiliter: vt. ff. de authoritate. presta. l. pupillus. si extraneo obligat se sine tutoris authoritate, nó obligatur naturaliter, vel ciuiliter: vt. ff. de nouat. l. i. in fi. licet enim pubes habeno curatorem, non obligatur sine eius authoritate, vt in. l. si curatorem. multo fortius pupillus. Unde dicit, si pupillus est, & promittit extraneo sine tutoris authoritate, & hȝ tutorẽ, obligatur naturaliter: vt. ff. de nouat. l. i. in fi. & l. i. si non hȝ tutorẽ, non obligatur, etiam ciuiliter. Si autem pubes est, si curatoris authoritate promittit, obligatur, sed potest restitui. si laesus est: vt in. l. si curatorem. Aut sine curatore est, & promittit: & tunc non obligat, vt hic, sed potest restitui: vt in. l. si curatorem. Aut hȝ curatorem, & promittit, & tunc obligatur: vt in. l. si curatorem habens. Odofre.

Summarium.

1 Promittens sumptus in lite de re, non tenetur ad sumptus de partio.
2 Venditor emptori an teneatur ad sumptus.

Venditores. † Quidam vendiderunt rẽ aliquam mihi, & promiserunt mihi de euictione, & stipulor sumptus, quos faciam in mota lite ratione fundi euicti, vel a me euincẽdi: postea mortuis venditoribus, & me mortuo, vnus ex heredibus incipit heredes meos conuenire ad partium. Dixerunt heredes mei q̃ solidum pretium soluerunt, & probauerunt: nunquid sumptus factos in litem ipse recuperabit: Respondetur, si venditores promiserant de euictione, si de proprietate mouetur questio, hoc casu quando questio est de pretio, non possunt recuperare, alias sic, si de proprietate moueretur questio. [Effet.] vt si aliquis conueniret me rei vendicatione, quod in dubio presumeretur. [Petit.] Ex hac lege colligunt grossi aduocati quoddam argumentum. f.
2 † q̃ non teneatur venditor emptori ad sumptus, nisi nominatim fuerit expressum de sumptibus, vt hic, & est argumentum. ff. eod. l. quicquid. & l. triticum. Sed hec lex nó facit pro eis: quia dicit hec lex ita vt dixi in casu, vnde debemus ita dicere, & aduertatis hic, emptor re euicta vel non, si in questione fecit sumptus. si nominatim sunt promissi, ex stipulatione petet eos, vt hic, si nó sunt promissi nominatim, & fecit sumptus in lite, agit ad interesse actione ex empto: vt. C. de euic. l. non dubitatur. Et ita intelligitur. C. de euic. l. j. & arg. ff. de liber. lega. l. penul.

Odofredus.

Summarium.

1 Liber homo in stipulationem deduci non potest.

Liber homo. Hic dicitur: † si stipulor liberum hominem. inutilis est stipulatio quantum ad hoc: quia liberum corpus non potest venundari: & quantum ad eius estimationem, quia liberum corpus non recipit estimationem, sicut si stipulor hominẽ mortuum, aut fundum hostium. [Non potest.] vn de si stipulor hominem liberum, non potest dari: vt argument. ff. eodem. l. inter stipulantem. §. sacram rem. [Dari.] quia dare est accipientis facere: vt. ff. eodem. l. vbi autem. & liber homo non potest dari. Sic quod facit inst. de inu. stip. in princ. [Hominem.] f. nisi esset in mora. vel nisi esset fur, vel raptor: vt. ff. eod. l. inter stipulantem. §. pe. [Hostium.] quia rei, que est hostium, non est nobis commercium. Sicut enim a cõuersatione nostra excepti sunt ipsi, ita & res eorum. Secus si fundus sunt noster, & ab hostibus est captus: vt. ff. de act. emp. l. vlt. Tamen fundus hostium potest mihi legari: vt. ff. de lega. j. l. ab hostibus. §. etiã. & l. id quod. & l. seruus. Et est ratio, quia in stipulationibus tempus &c.

Summarium.

1 Contractum a contrahente impleri sufficit, vel ab alio eius nomine.
2 Seruus ratione contractus, quo ad libertatem perducitur, obligari potest.

Quam seruus. † Tu promisisti mihi decem, si curarem te ad libertatem perduci, & dedisti fideiussorem, non mancipi te, sed alium, sed curasti per alium te ad libertatem perduci, vnde teneris mihi tu, & fideiussor, quia non refert per quẽ sis manumissus, sed an manumissus. [Pactus sit.] Hec littera potest intelligi dupliciter. Uno modo sic: quia eram dominus serui, & conuenisti mihi dare decem si te manumittere. & si non manumisi te inter vinos, sed institui te heredem, valet, & teneris. Potest exponi secundo modo, vt supra casu. Unde notate hic duo. Primum, † q̃ seruus potest obligari ratione contractus, quo perducitur ad libertatem: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. seruus. Item nota hic illud generale, non refert quid ex equipollentibus fiat: vt hic, & j. l. a Titio. & ff. de inoff. testamen. l. posthumus. §. si quis. & ff. de seru. l. senatorio filium. §. neque. & de pe. her. latem ait. §. a quo. & ff. quemadmod. test. aper. l. antepe. §. j. & ff. de fideicom. hib. l. generaliter. & ff. de aqua quotid. & estiua. l. j. §. quesitum. & ff. mandat. l. si vero non remunerandi. §. si filij. & C. de precib. Imper. offer. l. vniuersis. & C. de natur. lib. l. si quis. in fi. & ff. de vsufcap. l. naturaliter. Est tamen contra arg. ff. de inoff. testa. l. iuncinus. §. repletionem.

Summarium.

1 Debitor liberatur post interitum rei semel oblate.

1 STipulatus. Hic dicitur: † si sum stipulatus alternatiue dari aut Damam, aut Erotem, tu elegisti dare Damam seruū nolui recipere Damā, periit postea, liberaris interim specie, vt ad Erotem non tenearis, qr si teneris alternatiue, & nō fuisti in mora, & alter decessit, qui superest, non est in obligatione: alias secus si eo in mora dandi vnum: qr teneris ad eū, qui superest. h.t. [Stipulatus sum.] [hoc modo alternatiue, & ita electione tibi seruata: vt. ff. de cōtrah. empt. Lii in emptione. § fi. & C. de eo, qđ certo loco. l. non vtiq. § fi. resp. [Dares.] [Offerres. Vel dares. § dare vel les. Sic ponitur. C. de cōtrah. empt. l. si mihi bibliothecam. & ff. de in. do. l. si rem estimatam. & ff. de condi. & demon. l. pater Seio. § respon. [Damā.] [sine dolo, & culpa promissoris. [Habere.] [Quæro a te Jambonille Jureconsulte. [Eum.] [promissorem. [Liberari.] Sed qr mora fuit facta per creditorem, dicendum est qr debitor liberetur. Unde notate hic qr aliud est quum promittis hominem in genere, aliud quum promittis in specie, vt hic dicitur. In primo casu si moriantur plures serui non liberaris, qr genus non potest perire: vt. C. si certum pe. l. incendium. In secundo casu cum teneris ad certam speciem, liberaris interim specie, si non fuisti in mora: vt. ff. eo. l. si qr legati causa. si autem alternatiue teneris, si nō fuisti in mora, si alter moritur, alter est in obligatione: vt. ff. de contrah. empt. l. in emptione. § pe. Secus si fuisti in mora, vt hic.

Summarium.

1 Debitoris est electio in obligatione generis subalterni.

1 VAi ex pluribus. Hic dicitur: † tu habebas decem fundos, quorū qui libet vocabatur fundus Seianus, vnus vocabatur Seianus primus, alter secundus: promisisti fundum Seianum: quis fundus Seianus debebatur: Certe ille, de quo promissor senit. [Voluerit.] vnde in eius electione est quem dare velit: vt. ff. de leg. 1. Lapud Julianum. § Seio. [Solvatur.] Unde potius fatemur promissoꝛa in pura stipulatione, & stipulatori: vt. ff. eod. l. quicquid. Verum tamen si promissor unque interpretaretur, non staretur eius dicto: vt. ff. eod. l. quicquid. in fine. Odofred.

Summarium.

1 Emancipatio est liberorum, manumissio seruorum.

1 VTrum turpem. Hic dicitur: pater naturalis, & legitimus dedit te alicui in adoptionē, postea mittunt te heredem sub conditione hac, si pater adoptiuus te emanciparet: decessit pater naturalis & legitimus, tu accessisti ad patrem adoptiuum, & monstrasti ei testamētum quomodo pater naturalis & legitimus te instituit. dixit pater adoptiuus, nolo qđ sis dictus: me, qr non curares de me, sed si vis dare mihi de tua hereditate, quæ valet mille, quingenta emancipabo te, & quingenta remanebunt tibi: quingenta promisisti, & de hoc deducti ei fideiussorem: postea emancipatio, adio paternam hereditatem: pater adoptiuus convenit te ad quingenta: queritur vtrum sit stipulatio inepta, vel turpis? Et respondetur qr non. [Quæro.] a te Jurisconsulte. [Liberatus.] [ab emancipatus. [Dedisset.] [expromissorem. [Emanumisisset.] † nam emancipatio est propriè liberoꝝ, manumissio seruorum, & vt. ff. quando de pec. act. est an. l. 1. § ult. & rito. [Curaretur.] [teneretur vt de eo curam haberet. Unde notate qr sicut o seruo potest dominus accipere fideiussorem, & vt. ff. de dol. l. 2 & elegantes. § seruus. ita pater a filio, vt hic. Et ita in hoc pater domino panificat. In alio est differentia: vt. ff. si quis a par. fuc. man. l. pe. § fi. pater. Odofre.

Summarium.

1 Stipulatio sub conditione pendente ex facto certe personæ valet.
2 Stipulatio pura differt ab ea, quæ contrahitur in diem.
3 Stipulatio in voluntatem promissoris conferri non potest.

1 ATitio. Hic dicitur in principio, † sum ita stipulatus, si quis mihi mulier nupserit, promittis mihi dare centum in dotem: valet hec stipulatio: qr hec conditio pro causa accipienda est. Sicut si stipulor a te centum, si Titius ascenderit Capitolium: qr hec conditio habetur pro causa: ita hoc casu est videlicet. [Stipulatio.] an non fabandi, quasi sine causa interposita. [Nō potest.] Unde idē iuris debet statui. Et custodiatis voces. vt intelligatis vnū, ad quod
2 inducitur illa lex: qr † est differentia inter stipulationem puram, & eam, quæ contrahitur in diem: quia stipulatio pura non valet sine causa: vt. ff. de dolo ex cep. Lii. Secus in stipulatione conditionali, vt hic. Item notate qr vbi in diuersis factus ratio diuersitatis reddi non potest, idem ius statuendum est: vt. ff. de iniusto, & irri. test. Lii. § sed & hic. & C. ad legem Falcid. l. vlt. & C. de inofficio. donat. l. penul. & supra de liber. præter. l. vltima. & ff. ad leg. Aquil. Listud. & infi. de leg. pat. tute.

3 Nulla promissio. † Si tu promittis decem sub illa conditione, si voles indubitanter hec stipulatio non valet: vt. ff. de actio. & obliga. l. sub hac. Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio valet, qua stipulor decem aut quindecim.
1 SIta stipulatus. † Si stipulor decē aut quindecim valet: & si stipulor intra annum, vel biennium dari, valet: qr in hac stipulatione minor, & minor summa deducitur, venit minor: & si maius & minus tempus, id quod minus est, videtur deductum in obligatione. [Debētur.] vt. ff. de reg. iur. l. semper. [Deductum.] qr semper in obscuris, &c. vt dicit predicta regula iuris. Odofred.

Summarium.

1 Jus accrescendi in contractibus locum non habet.
2 Contractus bonæ fidei prorogantur, sed stricti iuris arctantur.
3 Verba clara pro stipulatore interpretationem non recipiunt.
4 Stipulatio obscura pro promissore interpretatur.

1 SI mihi, & Titio. In principio huius legis ponitur talis casus: † sum stipulatus dari mihi & Titio decē, in cuius non eram potestate: valet ne in totum hec stipulatio, an pro parte: Et respondetur qr pro parte: nec etiā pars Titij mihi accrescit. h.t. [Athenæ.] [Sinchi. [Sum.] qr alteri stipulari nemo potest: vt. ff. de l. stipulatio. § alteri. Secus si mihi stipuler, & Titio in cuius potestate sum: vt inst. de inu. stip. Ler, qui. Item secus in emptore: vt. ff. de contrah. empt. l. fundus ille. Et est ratio, qr venditio ex cōtractus bonæ fidei, & sic favorabilis, & ideo prorogat. Stipulatio est contractus stricti iuris, & ideo arctatur.
2 Nam † prorogantur contractus bonæ fidei, & tantur contractus stricti iuris, qr in contractibus bonæ fidei venit ea, de quibus nō est actum, vel cogitatum: in contractibus stricti iuris nō. Uel ibi in illa lege exprimebat venditor venditionē valere, & emptor emptionem valere, sed in hac lege & exprimebat mihi stipulatori omnia dare, non tamen promissori, imo obest. Et ita hoc scripsit vna Ajo. Sed videtur melior solutio alia, quæ habet subtilem rationem, si dico tibi, fundus ille esto mihi & Titio emptus: tu dicis, esto tibi & Titio emptus: in totum tenet venditio, quantum ad personam meam: nec si teneret pro parte, & pro parte nō: haberem te inutilem socium, & tu me: qr est contra legem. ff. de condi. ind. Lii non sortem. § si tibi. & C. commu. prædi. l. vlt. Sed in hac lege dicit in quinque non valet: qr non possum stipulari alteri. Nec hoc hꝫ locum illa ratio, qr in summa nō cadit communio, ꝫ in corpoꝝ vt. ff. si cer. pe. l. nam & si fur. in fi.

3 Si stipulatus fuero. Hic dicitur: † si tu habebas vestē virilem, & certo tempore verbaris ea, & vestem muliebrem, & certo tempore verberas ea, vt factum fuit militer: si stipulatus a te omnē vestem tuam, vel simpliciter vestem, debes nevtrumlem, vel muliebrē tantum, vel vtrumque? Respondet Jureconsultus qr hic non considerandus mentem promittentis, sed stipulantis, de qua fuit verebatur in dubio potius accipiemus qr est in veritate, & qđ in opinione: vt si verbatur veste virili & muliebri interdum, & ecē ad vestem virilem. [In re.] [in veritate. Alii habent in ea ri. qr sensit stipulator. [Debebatur. Letiam verbo muliebria: vt faciunt leues homines, & etiam inter dum faciūt ioculatores. Unde notate hic, vt
4 tollatis duo contraria argumēta: † regulariter si obscura est stipulatio, fit interpretatio pro promissore: vt. ff. eo. l. stipulatio. § in stipulationibus. & ff. eo. l. quicquid. Hec obst. ff. de reb. du. l. ei quæritur. § aliter in casu isto illa ratione, qi forte verebatur tantum veste muliebri. Item notate hic simul in legato, & in stipulatione, qi q legat vestem, de veste virili, nō de muliebri, videtur intellexisse: vt ff. de an. & arg. leg. 1 inter vestem. Odof.

Summa

Summarium.

1 Contractus stricti quando interpretationem extēsiuam recipiat.

SI stipulatus fuero per te. In hac lege dicitur: † ego fui stipulatus per te non fieri quo minus vtar illa domo, vel inhabilem illam domum: tu postea non prohibes me, sed vxorem meam, certe committis in stipulationem. Nam si maritus stipulatur q̄ non prohibeatur vti, videtur stipulari q̄ vxor sua non impediatur. Similiter econtra, si vxor stipulatur, videtur stipulari ne ipsa, vel maritus impediatur. Idem est etiam si sum stipulatus per te non fieri, quo minus vtar illa via, siue impedias me, siue alium eunrem meo nomine, cōmittis in stipulationem. [Vti.] i. habitare. [Prohibeas.] i. prohibere videris. [Stipulatio.] s. ad penam, vel interesse. [Accipi.] s. vt si prohibeatur vir, & vxor: vel si vxor, & vir. Et hoc duabus rationibus: q̄ si concedatur habitatio viro, & etiam vxori: vt. ff. de vsu & habi. l. i. Item q̄ non ex separari vir ab vxore, vel econtra: vt. ff. de rit. nup. l. i. & ff. de cri. expil. here. Ladversus. [Stipulationem.] Et ita habetis q̄ qui impedit aliquem eunrem meo nomine ad loci meum, me prohibere videtur, vt arg. ff. or fur. l. fi quis solutioni. in fine. Odofred.

Summarium.

1 Electionem habens per futurum subiunctiui variare nō potest.
2 Variare quando liceat in contractibus nominatis.
3 Satisdare qui debet, tenetur ad interesse si non satisdet.
4 Idoneus ex fide potius quis dicitur, q̄ ex patrimonio.

SI quis stipulatus. In principio huius legis dicitur † aliquis fuit stipulatus Stichum aut Pamphilum quē vellet, elegit vnum, ille solus est in obligatione. Sed nūquid si elegit vnum, potest variare: Certe distinguitur: q̄ si est stipulatus vnum de seruis, quem voluero, non potest variare: si autem est stipulatus quem volam, tunc potest variare vsq; ad litis contestationem. [Potestatem habebit.] Sed quare in verbo voluero, q̄ in verbo volam: q̄ verbum voluero rē perfectam significat, & ideo formatur a preterito tēpore, & ideo est certum: vt. ff. c. l. conditio. Sed verbum volam formatur a presenti indicatum, q̄ est incertum, & ideo ratione incertitudinis dr̄ posse mutari post litem contestatam. Unde notate hic † q̄ in contractibus nominatis licet variare, sed nō simpliciter quo ad omnia, sed quo ad quid: vt. C. de act. & obl. l. sicut. Item contractibus nominatis, ly variare: vt. ff. de condi. ob cau. l. ech. Item notate, aut aliquis habet electionem ex pacto, quo casu si hꝫ per verbum voluero, non hꝫ mutare. Aut facit vt ex potestate legis: vt. ff. de iure dot. l. plerumq; ff. fin. tunc potest, nisi esset alternatio nedum rerū, imo locorum, vt. ff. eo. l. enim, qui. ff. vlt.

SI quis ita stipulatus. In. ff. isto titulo est † ego habebam quendam debitorem in centum iste debitor nihil habebat in bonis: partem, vel integrum debitum, vel plus fui stipulatus a te q̄ tu satisdares apud me pro debitore meo: postea tu non vis satisdare: committitur hec stipulatio contra te: Et certe sic, quātū mea interest. Unde si debitor nihil hꝫ in bonis, teneris ad cētū: si partem, teneris ad residuum. Si est locupleto, hoc casu non teneris, si debitor est ita legatis vt tu, ff si est insidelis, & tu legatus, hoc casu bene committitur stipulatio contra te. Nam homines cēsent idonei esse non tam ex patrimonium q̄ ex fidelitate. h. d. [Fide.] i. ex fidelitate. [Estimarentur. ff. aliqui. Unde notate vt dixi in casu, q̄ committitur stipulatio ad interesse. Et ad hoc facit. ff. de re ind. l. si quis ab alio. in fi. Item notate † q̄ homines non tam censentur idonei ex patrimonio, q̄ ex fide, vt hic. Item notate q̄ boni mores plus, q̄ diuitie valent. Et ad istud accedit. ff. de tu. & cu. da. ab hoc. l. fcire. Odofred.

Summarium.

1 Prorogatio termini impedit penam committi.
2 Fideiussorem non dans, & vt promisit non liberans, ad interesse tenetur.

CAm stipulatus. In principio huius legis dicitur: † fum stipulatus a Proculo hoc modo, arbitratu meo hoc opus fieri ante Calēdas Junias, & si nō faceret, fui stipulatus pena: postea prorogauit die, vt liceret sibi facere vsq; ad Calēdas Augusti: nunqd si opus non esset factum in Calēdis Julij, committit stipulatio ad penam? Distinguit, aut certū erat q̄ promissor poterat cōplere opus ante Calendas Junias, vt q̄ erat magister, & ita laborabat tota die rū manualibus, siue manibus suis, & ego prorogaui diem: hoc casu non committit in penam. Sed qd erit, si iste promissor laborabat mihi in die per vnā horā quandoq;, & quandoq; mihi. ita q̄ modo non potest opus perfici ante Calēdas Jun. &, ipse plorabat tota die coram me, & dicebat q̄ diabolus fecerat q̄ ipse acceperat hoc opus, & q̄ ipse cadceret in penam: tandem prorogauit adhuc diem ei, non tamē remitto propter hoc penam: illr fecit opus, nunqd cōmisit in penā. Certe sic, & si protuli, saluo iure meo, petam penā. alias non. Nā si decessisset ante Calendas Junias, indubitanter stipulatio penalis committit. [Protulerim.] i. prorogauerim, vt in Calendis Augusti, vt subdit. [Junias.] i. vt ita possim petere penam. [Perficeretur.] si fieret per stipulatorem. quo casu non committit stipulatio in penā ipso iure: vt. ff. e. l. si pupillus. & ff. de arb. l. Celsus. ff. vl. & ff. si insserim. Est tñ contrarium argumentum. ff. de mino. l. Emilius. [Non posset.] s. propter moram, & negligentiam promissoris commissam. Glossa bat hoc Jo. de rigore iuris. sed de equitate obstabit doli exceptio quum prorogatio fuerit facta volūtate stipulatoris: q̄ frustra de pena laborat post negotiū transactum: vt. ff. si quis cau. l. ē. Item q̄ prorogando die videt remittere penā: vt. ff. de min. l. Emilius. vel dic, si prorogat saluo iure meo, cōmissa est pena, si simpliciter, non, arg. ff. de eo quod cer. lo. l. vlt. in fi. Sed potest ne petere vtrunq;? Certe non, nisi esset dictum, rato manēte pacto: vt in. l. qui fide. ff. de transac. [Est.] sed agi non potest, nisi die ejpsa: vt. ff. e. l. hoc iure vtimur. & ibi dixi. Et ita debuit hic scripsisse dominus Jo. & alij, qui notauerunt post eum: nam glossa hic posita non valet vnam fabam.

2 **Cū venderet.** † Tu vendebas mihi rem aliquā, promisisti per stipulationem illam rem tradere, dedisti fideiussores: modo quæritur, si fuisti in mora, an tenearis ad meum interesse? Et certe dicitur q̄ fic. [Liberari.] sab obligatione, & erunt prestandi fideiussores super re tradēda, & ab obligatione liberari, & de euictione caueri. [Interest.] s. promissionem esse impletam: & ita committitur ista ad interesse. s. nō adiecta pena. [Contra.] vt. ff. l. proxima. in fi. & ff. de arb. l. diem. in fi. cum. l. seq. Secus si esset adiecta pena, quia illa peteretur.
Odofred.

Summarium.

1 Promittens se daturum certa die, si non det, cōuenirī potest ad interesse.

1 **SI fundū certa die.** † Tu promisisti mihi tradere fundum certo die, si illo die non tradit, conuenīr ad interesse meum. [Non esse.] Or Segnori, vt tollatis diuerter multa contraria argumenta, ita dicetis: aliud est, si stipulor fundum trach, vt hic: aliud, si stipulor rem mihi tradi: vt supra eodem. l. si rem. & l. vbi autem. in fine. Item quod hic dicitur, est verum, si stipulor rem dari, & fundum tradi: secus si stipulor rem dari, & vacuam possessionem tradi: quia vbi stipulor rem dari, tenetur ad rem: vbi stipulor vacuam possessionem tradi, tenetur ad fructus. Secus si essem stipulatus solui vacuā possessionē: vt. ff. de vsu. l. si stipulatus. Item hoc verum est, q̄ committitur ad interesse, non ad fructus fundi, nisi post litem contestatā: vt. ff. eo. l. si filiusfamilias. in fi. & ff. de vsu. l. videamus. ff. si actionē.
Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio penalis vitiatur ex errore, vel incertitudine, que principalem stipulationem reddit inutilem.
2 Stipulatio est inutilis, qua quis stipulatur aurum, non adiecto pondere.
3 Stipulatio incipiens a conditione quando committatur.
4 Stipulatio non valet, in quam deducitur in certum de incertis.
5 Stipulatio damni infecti certam diem continere debet.
6 Stipulatio, si Pamphilum non dederis, dabis centum nomine pene, quando committatur.
7 Stipulatio incipiens a precedenti conditione est conditionalis, nec committitur ante conditionis euentum.
8 Stipulatio simplex que dicatur, & que duplex.

Ita stipulatus sum. Hec lex reputatur difficilis, et glosse reddunt eam difficilem magis, quam aliquam legem huius tituli: tamen si advertatis casum, et summariam expositionem litere, invenietis eam satis facilem. Et multitudinem contrariorum hic signatorum, et multitudinem glossarum nostrarum paucis verbis tollam: postea subijciam quandam divisionem in principio huius legis usque ad §.
1 item si quis. Ponatis ergo ita casum: † ego conveniebam te apud competentem iudicem, sum stipulatus a te his verbis, si non steteris in iudicio, promittis tantum nomine pene? Tu dixisti: promitto: modo queritur an valeat stipulatio ista, et quando committatur? Et respondet Iurisconsultus, et dicit, si agebatur inter nos quod deberes sistere certo die, et omisimus diem per errorem, non valet: sicut non valet stipulatio, si stipulor id, quod consistit in pondere, numero, et mensura, et non adijcio certum pondus, vel certum numerum, vel certam mensuram: quod non valet: sicut nec valet, si stipulor mihi fieri insulam, non adiecto certo loco. Item sicut non valet stipulatio, si stipulor fundum, non demonstrato fundo, vel nomine proprio non adiecto. Sed si omisimus diem ex certa scientia, valet stipulatio, et committitur, non statim quum potuisti sistere, sed ex quo certum est, te amplius non posse sistere. Idem est in aliis duobus exemplis. Sum a te stipulatus hoc modo, si non ascenderis Capitolium, dabis mihi decem vel si non ibis in Alexandriam, valet hec stipulatio, et committetur non statim ex quo non potuisti ascendere, sed ex quo certum erit te non posse ascendere, et ex quo certum erit, te non posse ire in Alexandriam. [Spondes.] Hic custodiatis vos. Si vos intelligatis hanc legem ut sonat in litera, mentitur hec lex aperte, quia contradicit, infra eadem lege. §. item si quis. Unde non debetis ita ponere exemplum: promisisti sistere in iudicio, et si non steteris, promittis dare centum: sed debetis ponere casum quod stipulatio incepit a precedente conditione, non a precedenti pactione. Unde ita legatis literam. [Stipulatus sum.] scilicet his verbis, que sequuntur. [Dare.] nomine pene: et sic incipit a conditione, non a precedenti pactione. [Ageretur.] scilicet ab utroque litigatorum. Alii exponunt ageretur, scilicet ab altero tantum. [Imperfecta.] quasi diceret, non valet stipulatio. [Essem.] quia
2 ibi est imperfecta. † Unde si stipulor a te, promittis aurum: non dico tanti ponderis, inutilis est stipulatio. Item si dico, promittis vinum: et non adijcio certam mensuram, inutilis est stipulatio. [Dari.] scilicet non adiecto certo nomine, imperfecta est stipulatio. [Habebit.] scilicet et ita utilis. [Non posse.] Item quando erit declaratum eo mortuo, vel deciso negotio. [Sed et si.] Ecce aliud exemplum. [Non posse.] et erit certum te mortuo: item te vivo: etiam his exemplis: ut quia sum stipulatus a te, si non ascenderis Capitolium intra mensem: quia elapso mense, si non ascendisti, commissa est stipulatio. Or. Segnon, super principium huius le-
3 gis notate plura notabilia: et notat hic statim, † quod si stipulatio incipiat a conditione, si non steteris in iudicio, centum dabis: hic committitur stipulatio, quando certum est, te non posse sistere, ut in principio huius legis. Secus si inciperet a precedenti pactione: ut si sum stipulatus ascendere Capitolium, et si non ascenderes, sum stipulatus centum, quia hic committitur, ex quo potuisti ascendere: ut. j. ea. l. §. item si quis. Nec approbo solutionem illorum, qui dixerunt, quod in principio huius legis dicitur, in illo §. corrigatur. quia evitanda est legum correctio, inquantum vitari potest: ut. C. de appel. l. precipimus. Item notate hic, quod si stipulor a te quod consistit in pondere, numero, vel mensura, non adiecto pondere certo, vel certa mensura, vel certo numero, non valet. Quod intelligo, ubi ageretur inter nos de certo pondere. Et sic solvitur contrarium. ff. eo. l. triticum. Item notate quod si stipulor fundum sine demonstratione fundi, vel non adiecto proprio nomine, quod non valet stipulatio. Quod intelligo, cum sic stipulor a te, promittis mihi dare fundum? et tu dicis, promitto: non valet, ut hic, et ff. de
4 in. dot. l. cum post. §. gener. † quia hic stipulor incertum de incertis. Secus si stipulor unum de fundis tuis, vel de servis tuis. Et sic solvitur contrarium. ff. eod. l. si ex pluribus. Et hec sunt levia contraria. Modo signantur hic alia infinita contraria. Et ad hoc, quod hic dicitur: si stipulor penam, si non steteris in iudicio, et omissus est dies per errorem, inutilis est stipulatio alias valida. Contrarium dicunt multe leges, ut. ff. qui satisda. cog. l. de die. in prin. Ad quod ita breviter dico, ibi omittebatur dies ex certa scientia, hic per errorem. Vel ibi loquitur in cautione in iudicio sisti interponenda, hic interposita. Verbi gratia, in stipulatione interponenda est tota die questio inter stipulatorem, et promissorem quod iste sistat in iudicio: promissor de latiori die, stipulator de proximiori die: dixit iudici, domine, faciatis sibi quod stipulor iudicio sisti usque ad triduum. Dicit iste, precipit iste vobis ex una parte, et ego ex alia faciatis quod usque ad annum stipulor iudicio sisti: hic plus favemus stipulatori: quia iudiciam, etc. ut. ff. eo. l. inter stipulantem. §. j. sed si stipulor minus cito, moderetur: quia dicit, faciatis quod ipse sistat cras in iudicio: ipse dicit, non sistam usque ad triduum: tunc iudex debet suo arbitrio moderari, qui dicit, compareatis usque ad octo dies. Et ita ibi agitur de die ponenda, sed hic agimus de stipulatione iam interposita. Sed demum lex videtur obviare, quod si omittatur dies per errorem, videtur quod debeat inesse dies, de qua intelligit promissor: ut ff. e. l. quicquid. Ad quod dico uno modo sic, quod illa lex loquitur in stipulationibus, que interponuntur extra iudicium: que interpretantur tunc pro promissore: ut. ff. e. l. stipulatio. §. in stipulationibus. hic in iudicijs ubi si omittitur per errorem, non valet, alias sic, quia iudicium, etc. ut. ff. eodem. l. inter stipulantem. Sed demum videtur lex contra-
5 ria: † quia in stipulatione damni infecti debet inseri certa dies, et si fuerit omissa, debet inesse dies, que solet inseri: ut. ff. de damno infecto. l. si finita. in principio. Solutio. Speciale est ibi, quia desiderat celeritatem: ut in eodem titu. l. j. Et ad solutionem horum contrariorum ita dicetis, aut agitur de certa die ponenda in stipulatione, aut de incerta, aut de nulla. Si agitur de certa die, et omittitur ex certa scientia, valet stipulatio, et dies omissa pro adiecta habetur: ut. ff. eo. l. triticum. Et sic loquitur versiculus, quod si ab initio. Sed si per errorem omittatur, non valet stipulatio, ut in principio huius legis. Sed speciale est in damno infecto, quia desiderat celeritatem, ut dictum est. Si autem agitur de incerta die, tunc stipulatori in iudicio favemus, sed si inique moderetur stipulator, tunc reducitur ad arbitrium iudicis: ut in. l. de die. Sed in contractibus favemus promissori: ut supra eodem. l. quicquid. Si autem de nulla die agitur, valet stipulatio, et est pura, ut supra de actionib. et obligationib. l. obligationum. et infra de verborum significat. l. cedere diem.

Odofred.

Item si quis ita. In §. isto primo formatur questio quedam, postea ponuntur opiniones quorundam, tertio ponitur decisio, et utraque opinio approbatur secundum distinctionem. Questio est talis,
6 † sum stipulatus a te brevibus verbis, si Pamphilum non dederis, dabis mihi centum nomine pene. Dixisti tu, sic queritur quando committitur hec stipulatio? Et certe dicit Pegasus quod non committitur ante, quam certum sit, te Pamphilum non posse dare, et est certum eo mortuo. Sabinus dixit oppositum. Sed si stipulor his verbis, ut dixi, quod committitur statim quando potuisti dare. Et utebatur argumento penus legate: ut si testator ita dicat, si heres meus penum uxori mee non dederit, volo ei dare decem, nonne statim quando non vult dare, tenetur ad decem? Certe sic. Ita hoc casu. Certe dicit Papinianus, credo utrunque bene dixisse, sed non uno eodemque casu, sed alio et alio cum distinctione tali: quod enim dixit Pegasus, est verum, quum stipulatio incepit a conditione, ut quia dixit, si Pamphilum non dedero, centum dabo. Quod ait Sabinus, verum est, quum stipulatio incipit a precedenti pactione, ut quia dixit, promitto Pamphilum, et si non dedero, promitto centum, et hoc casu tenetur ad utrunque aliquando, et aliquando ad alterum. Ad utrunque si promisit ita manente pacto: alias tenetur ad alterum tantum. Unde habet stipulator electionem vel vult petere Pamphilum, et tunc non penam: vel vult petere penam, et tunc non Pamphilum. [Spondes.] scilicet nomine pene: unde subaudi, quare hec stipulatio committatur. [Stipulationem.] scilicet penalem. [Dari.] ex quo mortuus est: ut. C. de contrahen. et commi. stipu. l. non montirum. [Ex sententia.] id est, ex mente contrahentium, que ante omnia inspicit: ut. j. de reg. iur. l. semper. [Dari.] scilicet, et datus non fuisset, et ita postquam fuit in mora: ut. ff. eod. l. si ex legati causa. [Agendum.] subaudi, si alia intercesserint, que requiruntur in mora: ut. ff. si certum peta. l. quod te. et ff. de usuris. l. mora. in principio. et ff. de col. bon. l. si quis filium. [Daret.] scilicet: sed ex quo stetit per promissorem statim est commissa. Id quoque l. quod dixit Sabinus proxime. [Penus.] scilicet vocatur canena in vulgari nostro. Unde tota die dicunt testatores, relinquo uxori mee omnia cibaria mea, et omnia deputata ad cibum pro me, et mea familia. Et ita utuntur tabelliones ignari de verbo legis. Unde hic videtur dicere, lego penum: ut. ff. de penu lega. l. j. Unde si quis velit uti verbo legis, debet ita dicere: lego penum meam. [Naturam.] Unde dicit ita lex, si testator ita dicit, si heres meus uxori mee penum non dederit, iubeo eum ei centum dare: quia tunc statim committitur, quum potuit dare post mortem testatoris: ut. ff. de penu lega. l. j. et §. [Itaque.] Modo Iureconsultus approbat opinionem utriusque cum distinctione. [Stipulatio.] scilicet que incipiat a precedenti pactione. [Spondes.] Et tunc est vera opinio Sabini. [Quod sine dubio verum erit.] Hic vos custodiatis, quia hic vult dicere ut dixi in casu. [Debeatur.] scilicet si hoc agebatur ut supra dixit, scilicet quo ad quid, ut committatur stipulatio ex tempore more,

non ut

non vt vtrūq; debeatur. [Petatur.] Unde hic notate q; si dictū est, rato manente pacto, q; vtrūq; possit petere, alīs non, nisi alteru: vnde si non soluit homuncu, petam penam: & econtra, vt. ff. de pactis. l. rescripta. §. si pacto. & ff. de transac. l. qui fidē. Sed hic statum quer̄tur que sit ratio diuersitatis, si stipulatio incipit a precedenti conditione, q; tunc est vera pegasi opinio: sed si incipit a precedenti pactione tūc Sabini opinio est vera. Et est rō duplex, prima obscura, secūda euidēs. Prima hec est, q; vbi incipit a conditione, ibi alterum tantū est in obligatione, sed alterum in solutione, nisi contrariū actū esset: vt. ff. eo. l. vbi. §. illud. Sed vertus est
7 vt dicamus. †Ubi stipulatio incipit a precedenti cōditione, est cō dition alis: & hec non cōmittitur ante conditionē existentē: vt. ff. de verb. sign. l. cedere. & tunc existit cōdītio, quā certū est. te dare nō posse. Sed vbi stipulatio incipit a precedēti pactione, stipulatio est pura. Nam omnis est in mora, ꝛc. vt. ff. de vsur. l. mora. in princ. Et sic intelligo. ff. de actio. & oblig. l. obligationū fere. Sed hic signantur multa contraria. ff. eo. l. si Titius. Aīd quod ita dico: Si stipulatio est explicita, hȝ locū hic. §. si implicita, hȝ locum leg cōtraria: vt q; dixit promitto tibi dare, si Stichū nō dedero: hic erit melior conditio occupātis, vt in lege cōtraria. Sed demuo lex videtur cōtraria, scȝ q; non sit necesse expectare condītionē deficere: vt. ff. de manu. test. l. libertas. §. nuptura. Respondeo, illud spectale est fauore libertatis, ne si aliter diceremus, libertas esset inutilis: vt ergo libertas relictū sit vt. le. statim erit liber. Sed demuo lex videtur contraria, vt. ff. de fideiuſ. l. fideiussor. in fine. Solu. Aliud in fideiussoria obligatione, que est accessoria principalis: vnde mora rei nocet fideiussori: vt. ff. eo. l. mora. Itē obligatio fideiussoria est accessoria principali, vt. ff. de fideiuſ. l. i. Sed in principali obligatione non committitur, non committitur ante, q; certū sit, conditionem extitisse. Sed demuo videtur q; dño Papinianus, male distinxit, quia nemo q; alibi lex non distinxit, sed simpliciter dicit cōmitti stipulatiōē: vt. ff. de penu. lega. l. i. §. iij. & iiij. v. vi. & vij. Soluto. Illud fallit in legatis, & in vltimis voluntatibus, vt hic videtur innuere. Sed demuo videtur cōtra. ff. de contrahen. & commit. stipu. l. nuda. Aīd q; ita dico: Aut obligatio incipit a precedēti pactione obligatoria: & tunc cōmittitur ex quo potuit facere vt hic. Aut incipit a precedenti pactione non obligatoria: & tūc cōmittitur lite cōtestata, vt in. l. nuda. Et ad solutionē omnū horū cōtrariorum ita distinguo: Stipulatio aut est simplex, aut est du
8 plex. †Stipulatio simplex est, q̄n non adhēcio penā. Duplex stipulatio est, q̄n adhēcio penam. In primo casu, si promittis pure, statīm cōmittitur stipulatio, dūmodo ut eligatur quoddā tēpus, q; potest magis intellectu percipi, q̄m locutione exprimi: vt. ff. eo. l. continuus. & ff. de solu. l. ratum. Si in diem, vel sub cōditione, tunc committitur adueniente die, vel conditione: vt. ff. de verb. signif. l. cedere. In ſcō casu, quando est duplex, distinguo, Si incipit n̄ a conditione, hic non cōmittitur ante, q̄m certū sit, promissorē non posse implere: vt in pūcipio huius legis, & l precedētib⁹. §§. Nec obstat principiū huius legis, q; ibi pono casum, q; incipit n̄ a precedēti cōditione. Fallit tñ in implicito stipulationibus, q; tunc committitur lite cōtestata: vt. ff. eo. l. si Titius. Quia sicut in implicitis fallunt regule Logicorū, ita Legistarū: vt. ff. de cōditio. & demonst. l. si Titius. Item fallit fauore libertatis, ne libertas sit inutilis: vt. ff. de manu. test. l. libertas. §. nuptura. Itē fallit in accessoria obligatione, que est accessoria principalis: vt. ff. de fideiuſ. l. fideiussor. Item fallit in legatis, & in vltimis voluntatibus ratione earum: vt. ff. de penu. lega. l. i. §. iij. iiij. v. vi. & vij. Si incipit a precedēti pactione non obligatoria, tunc cōmittitur lite contestata: vt. C. de contrahen. & commit. stipu. l. nuda. & C. de pactis. l. si pacto.

Odof.

Summarium.

1 Priuatio non sequitur, nisi precedat habitus.

1 **Decem stipulatus.** In l. ista ponitur talis casus: †Fui stipulat⁹ primo loco a Titio quinq; . ſcō loco a ff Denio quāto minus possiȝ cōsequi a Titio: in hac stipulatione pōt ff Denius subire periculū: & ideo si egi cū Titio nd decē, non propterea liberatur, nisi cōdēnatus decē solui set. Sic ergo si stipulor decē n Titio, nō sunt habēdi, tāq; duo rei debēdi, sed ita vt Titⁿ sit principalis, & ff Denius fideiussor: si ego cū Titio: nō liberat ff Deū⁹. Sed si egi cū Titio, bene liberat, ȝ si ago cū ff Denio, nō propterea liberat Titius: nisi nō debeo cū ff Denio experiri, nisi certum sit, me non posse consequi a Titio: quia ante Titium conuentum non recte peteretur n ff Denio.] A Titio. ſcilicet primo loco. [Stipuleris. ſſ. secundo loco. [Subire.] quia forte Titⁿ in nihilum est soluendo, vel in parte. [Solutus.] i. nō erit expeditus, q; poterit esse q; nō consequar a Titio aliquid & hoc dicit, nisi ꝛc. [Iudicatū.] i. cōdemnatū: & tunc exponе notat, id est, approbat. Legitur scō modo, sc. iutus, id est, liberatus: & tunc expone notat, id est, reprehendat. Quod est intelligendum nisi tempore litis contestationis Titius esset soluendo: vt. ff. si cer. pet. l. vltima in prin. [Obligatio.] vt. ff. de duobus reis. l. §. ij. & iij. [Defecit.] ſſ. Titio in totū existente soluendo. [Cōuenti.] vt. ff. de verb. sign. l. cedere. [Petetur.] Secus tamen in debitore, & fideiussore, qui tenentur in eundem casum, secūdum hec tempora: quia habebat creditor electionem quem vellet conuenire: sed hodie secus, in auth. de fideiuſ. & C. de fideiuſ. auth. presente.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio quando diuidatur inter heredes.

1 **Si centum homines.** †Fui stipulatus a te centum homines, quos ego eligerem, vel me mortuo, heres meus, decessi duobus heredibus relictis. videturne diuisa hec stipulatio inter heredes? Certe sic, si non elegi, alīs si elegi, non videtur diuisa numero, sed partibus: q; quilibet petet partem dimidiam pro indiuiso. [Elegisset.] scilicet me mortuo. [Stipulatio.] scilicet, quia quilibet poterit eligere quinquagintā. [Successerint.] quia tūc non pro numero diuiditur electio, sed partibus: vt. ff. eod. l. in stipulationibus.

Odo.

Summarium.

1 Liber homo bone fidei possessori ex stipulatione obligatur.
2 Fructuarius & bona fide possessus quod ex re mea querunt, mihi querunt.
3 A dicto instantio tempori in exactionem non differt.
4 Obligatio quando certum, & quando incertum contineat.

1 **Liber homo.** In principio huius legis ponitur talis casus: †Liber homo seruiebat mihi bona fide, quia credebat se esse meum seruum: mihi stipulanti aliquid promisit: erit vtilis, hec stipulatio, an non? Et certe prope est vt sit vtilis, licet ex re mea promittat. Nam & si forte stipularetur aliquid ex re mea, vel opera sua stipulatur, mihi acquirit. Idem pōt videri in seruo fructuario. Hoc dicit principiū huius legis. [Adhi seruit.] putans se seruū meū, cum sit liber. [Prope est.] hoc est philosophicū temperamentū: nam bene est vtilis, & tenet, vt nīs dictio forsitan. ff. de arbi. l. si duo. Vel ideo dicit prope, quia si promittat ex iusta cā, obligat, alīs nō: vt. ff. de acqui. pos. l. liber homo. Vel ideo dicit prope, q; quantum ad effectū non videtur vtilis, nisi cū apparet illū esse libertū, tūc enim demū agit ex illa stipulatione: nam ante non agit, cum putat illū seruū suū: vt. arg. ff. commoda. l. si is, qui. §. si liber. Et secundus hoc intellige quod hic dicit, & ff. de acqui. rer. domi. l. homo liber. §. i. & facit. ff. de stipu. seru. l. liber homo. [In dominum.] id est, in proprietatem. [Intelligantur.] †scȝ fructuarius, & bone fidei possessor: q; q̄ querunt isti ex re mea, vel ex opera sua, mihi querunt. Quod querit extra illas duas causas, querit sibi, si est liber, alīs querit dño: vt. ff. de acquir. rer. dom. l. acquiritur. §. de hia. & ideo si stipulor illis, nō quero eis, sed mihi.

Odof.

3 **Decem hodie.** †Sum stipulatus a te decē hodie mihi dari, nunquid potero petere hodie, an habeo necesse expectare vt dies labat: si stipulor vsq; ad mensem, totus mensis debet labi: sed si stipulor hodie dari, hoc videtur agi vt possim agere hodie. [Die.] scȝ, quia tunc obstaret exceptio: vt. ff. si cert. pet. l. certi condictio. in prin. [Est.] & vt q̄n stipulat vsq; ad mēsem. [Pōt.] vt. ff. eo. l. stipulatio. [Rei sum.] ff. q; obligatio sit pura, nō q̄ fit in diē. Et ex isto. §. colligitur argu. q; si assignata est dies alicui q̄ cōpareat tali die ea die potest ferri sniā. Vel pōt dici q; nihil est in iudicio, q; designatur dies deliberationis causa: q; non sunt angustiāde probationes: vt. ff. de eden. l. i. Preterea in contractibus dies videtur adēci potius gratia promissoris q̄m stipulatoris: vt. ff. de leg. §. l. si ita. §. Pegasus. Alīs secus: vt. ff. de arbi. l. arbiter, qui Calendis.

4 **Decē mihi.** †Fui stipulatus n te dari mihi aut Titio decē pcut vellēt valet hec stipulatio, & est certa quo ad me, & incerta quo ad Titium. Quo ad me est

certa. q; si volo petere dece, petā incerta quo ad Titiū: vt si interest mea Titio solui, agā ad interesse. q; est incertū: vt. ff. eod. l. vbi. [Incerta.] q; incertū est si interest mea Titio dari, vel non. [Fuisset.] sc. vñ dabitur mihi ex stipulatu actio ad meū interesse. Unde nota. q; si stipulor alteri. & mea interest, nō valet stipulatio: vt. ff. e. l. stipulatio. §. si stipuler. Secus si mea non interest: vt. ff. eod. stipulatio. §. alteri. & Justi. de inutil. stipu. §. alteri.

Odof.

Summarium.

1 Clausula generalis nō refertur ad specificata.

Doli clausula. † Fui stipulatus a te q̄ starez in iudicio, & q; iudicatū solueres, & q; nō opponeres fori p̄scriptionē. Postea subiecī clausulā generalē q̄ hac causa dolū non cōmitteres: hec clausula nō trahitur ad promissiones expressas. [Clausula.] sc. generalis. [Cauetur.] sc. si non sum stipulatus. vt dixi in casu, &c. Et ad hoc facit. ff. eo. l. stipulationes commodissimum.

Odof.

Summarium.

1 Conditio de preterito deficiens reddit stipulationem inutilem ab initio.
2 Conditio non de presenti, sed de futuro esse solet.

Si ita stipulatus fuero. In lege ista ponit talis casus: † Fui stipulatus a te trix: Summam centū aureorū, que est in arca illa promittis mihi dare per stipulationem: Dixisti, Promitto. Postea in arca illa mihi est. vel minor: summa: erit inutilis stipulatio, quasi sub cōditione contracta: Rūdetur q; non est cōditionalis, q; cōditio est de futuro. Uñ si sunt centū aurei, erit vtilis: si nihil, erit inutilis: si minor: summa, in ea est valida. [Hec adiectio.] sc. hec stipulatio nō est cōditionalis. [Ignorent.] † Uñ notate q; cōditio est de futuro & non de presenti: vt. ff. eo. l. conditio. Item notate, q; si stipulor a te centum aureos, qui sunt in illa arca, si nihil est, non valet. Idē in legato, vt. ff. fam. ercis. l. heredes. in fine.

Odof.

Summarium.

1 Cauere promittens ad sensum sapientis, si non caueat, ad interesse tenetur.
2 Maritus vxori ad penam se obligare potest, si concubinam tenuerit.
3 Stipulatio pene in matrimonio non valet.
4 Stipulatio facta cum morieris, intelligitur de morte naturali.
5 Promittens dolum malum abesse, obligat se, & heredem suum.

Ex ea parte. In principio huius legis dicitur: † Si stipulor aliquid in illa re dolū malū abesse, q; stipulatio valet: & si non adijcitur pena, cōmittitur ad interesse. [Agetur.] sc. ad interesse. q; est incertum, donec certificetur per iudicem: vt. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. vltima.

2 **Mulier.** In. §. isto ponit talis casus: † Quidā volebat ducere in vxorē mulierem cū quadā: dicebat mulier, Dixi tibi quomō vis me habere in vxorē: certū est mihi q; habes cōcubinā, & quilibet de ciuitate ista. Si cōtrahez tecū matrimoniū, vt reor ne accederes ad cōcubinā, & me dimitteres. Dicit ille, Nō oportet te dubitare: q; iurabo tibi q; nō habebo accessū ad eā. Dixit ipsa, Sacramentū nō est bona securitas in talibus factis: iz volo q; promittas centū sub pena, si habebis accessum ad eā, nūquid est valida stipulatio? Certe sic, q; sit in honorē matrimonij: tūc si cōmittit in penā, bñ p̄t exigi pena. [Nihil cause.] Alis nihil dubitādum. [Non posset.] Unde nota. hic q; aut mulier stipulatur pena a viro, dic dō, † Promittis mihi nubere, & si nō nubes, promittis tibi penā: nō valet, q; debet esse libera matrimonia a vinculis penarū: vt. ff. e. l. Titia. Aut stipulat penā, si diuertat ab ea: & nō valet, q; diuortiū dz esse liberū: vt. ff. e. l. si diuortio. & C. de inutil. stip. l. libera. Aut stipulat penā, si accederet ad concubinam & valet, vt hic dicitur.

4 **In insulā.** † Fui stipulatus a te centū dari, cū moneris: tu nō es mortuus naturaliter, iz fuisti in insulā deportatus: nō potero petere centū, nisi mors naturalis inuenta fit. [Deportate.] sc. naturaliter. [Cōmittit.] Uñ not. q; si stipulor centū dari a te: cū morieris, si morieris naturaliter, centū peti. vt hic, & Justi. de inutil. stipu. §. post mortē. Uñ est arg. ad questionē illā sabbatinā, Promisisti dare centū, cū Titius morietur: Titus nō est mortuus. iz est occisus, nō tenetur. vt hic, & arg. ff. de cōdicto. & demō. l. interdū. Arg. cōtra. ff. de bo. pos. cōtra tab. l. §. quidā filiū. & ff. de ope. lib. l. si nec. Sz in hac questione dicitur q; inter ligatum de morte naturali. arg. dict. §. Iz fit cōtractū arg. ff. eo. l. sermo. Et est rō huius. §. qui insectata morte naturali tu nō resurgeres, mi sinistra culose. Et ad ea, que raro accidunt, &c. vt. ff. de legib. & senatuscō. Inā ad ea. Si cūi deportatio, ideo non timetur, q; potest restitui: vt. C. de sentē. passio. l. j.

5 **Ex facto.** † Si tu promisisti dolū mihi abesse, & cōmisisti in stipulationē. ex hac stipulatione obligaste & heredē tuū: q; sicut dolus defuncti obligat in aliis cōtractib⁹ hēdē, ita hoc casu. [Deposit.] Sīlī si depositū apud te, & tu cōmisisti dolū. tenet heres tuus: vt. ff. de act. & obli. l. ex cōtractib⁹. vt. ff. de re iudi. l. in depositi. Sed ex dolo cōmisso extra cōtractus non tenetur heres: vt. ff. de dolo. l. in heredē. & l. Sabinus.

Odof.

Summarium.

1 Solutio q̄si ante tempus adiectum fieri nequeat.
2 Debitor quo loco soluere debeat.
3 Creditor mutuo aī tēpus nō soluitur, vbi tps ipsi⁹ gratia adiecit.
4 Solutionē qui dz recipere, nō p̄t tps prorogare, vel cōtrahere.
5 Seruus missus ad aliqd agendū nō p̄t vt procurator aliud facere.
6 Stipulatio penalis nō nocet precedēti cōuentioni ex cā onerosa.
7 Mora post die purgari potest.
8 Alienare vni sub pena qui tenetur, illo in mora existente alienabit in quem volet.
9 Pactum debitoris quod creditor non possit fundum vēdere an valeat.
10 Conditionē implendi facultas non transit in heredem.
11 Usure non currunt, si creditor sit in mora recipiendi.
12 Sententia imusta. qua quis declaratur cōtra diuisionem facere, penam committi facit.
13 Judex an teneatur causam in sententia inserere.
14 Eradens ex causa transactionis non tenetur de euictione.

Ui Rome. In principio huius. l. ponitur talis: † Ego accepi a te Rome, ponamus centū mutuo: & ita Rome accepi mutuo reddēda in longinqua prouincia intra tres mēses, nec ibi tuncti soluī vsuras medij tps: tu fuisti stipulat⁹ illā pecuniā reddendā intra tres mēses: postea dū tu es Rome, & ego dico tibi, Pecuniā, quā accepi mutuo a te, volo statim soluere illa centū, detracta summa, quā tibi soluī pro vsuris: tu non vis accipere Rome, q; nō expedit tibi accipere, sed vbi est soluenda. Insuper dico tibi: Ego mutuauī tibi reddendā intra tres mēses: si tu vis modo reddere detractas vsuras medij temporis, ego essem circūuentus in vsuris: querit qd iuris: Rūdet Scevola. q; creditor nō cogit mutuo recipere Rome. Itē si mutuauit ei vt vsuras reciperet medij tēporis, siue vsure sunt solute, siue nō sunt solute, interest illius nō accipere pecuniā sine vsuris. vel detractis vsuris medij tps. Hoc dicit principiū hui⁹. l. Unde literā. [Cui Rome.] Ponamus ceu tū ex cā mutui. [Prouincia.] sc. Anglia intra tres mēses, & statim medij tps solueb̄tur vsure, vt indicat litera sequēs. [Accepi.] sc. pecuniā. [Ibi.] in Anglia. [Spopōderat.] sc. debitor, & promisor. [Dies.] sc. elapsus, ponamus octo. [Dederat.] sc. soluerat: vel dederat. & dare cōuenerat. [Summa.] sc. deductis vsuris solutis, vt soluendis. [Peti possit.] sc. cū vsuris nō solutis. [Respondi.] sc. ego Scevola Jurecōsultus, qui feci legē istā. [Sua die.] sc. aduenientibus tribus mēsibus. [Ibi.] in Anglia. [Petere.] sc. cū vsuris debitis, & nō solutis, vel etiā si sunt solute vsure, non detractis vsuris medij tēporis. Or Segnori, colligetis in lege ista plura notabilia. † Statim si aliquis accipit pecuniā mutuo Bononie, vt reddat alio loco, nō dz posse reddere debitor alio loco inuito creditore: & si offert creditori, nō officit talis oblatio creditori facta, duabus rationibus. Una, q; qui promisit in alio loco inuito creditore, &c. vt. ff. de eo q; certo loco. l. is, qui. Itē alia rōne, q; dz fieri congruo loco solutio: vt. ff. de solu. l. si solutus. Sed instatur, nōne debitor p̄t alio loco cōuenire: Certe sic. vt. ff. de eo, q; certo loco. l. i. vnde quare non p̄t certo loco soluere, ratio est illa, q; fauorabilior est cā creditoris hic, vt alis. ff. eo. l. inter stipulantē. Et est ratio q; debitor eligeret talē locū, vbi nō esset creditor: vt. ff. de eo. q; certo loco. l. j. Itē not. hic aliud argu. ad id, de quo tota die dubitat in ciuitate ista, sc. Bononie. Fit ita tota die inchiesta centum, vsque ad creditorem, & dico ei, Dutuetus mihi centū sub vsuris.

Dicit

Dicit ipse, Usq ad quod tēpus vultis vos: Dico ei, vsq ad men
sem. Ipse creditor nō vult mutuare, nisi vsq ad sex menses. Acci
pio, qr nō possum inuenire alibi: et in instrumento mutui cumulā
tur vsure: elapso mense venio ad eū, et dico. Accipiatis centū, et vsu
ras pro rata tpis: vl accipiatis centū deductis vsuris iam solutis.
Dicit creditor, Nolo istā pecuniā, retineas eam, si vis mihi dare,
ego non dimitterē tibi vnā pittanceam vsurarū. nūquid potero ei
soluere, detracto cōmodo vsurarū medij temporis: Certe non, ar
3 gu. huius legis: † qr tēpus adijcitur gratia creditoris: vnde ante
tēpus et inuito non soluit, vt. ff. de lega. ij. l. si ita. §. Pegasus. Sz
videtur cōtra. ff. eo. l. eū, qui. et ff. de actio. et obli. l. qp quis. et j. eod. l.
cōtinu⁹. §. cū ita. et j. de solu. l. qp in diē. Sed certe nō obstat illud, si
mutues mihi centū gratis, et non diceret qp alio loco redderent, et
dares mihi dilationē vsq ad annū, qr tūc dies ponit mei contem
platione, vt in lege contraria: qr quis pōt renūtiare ad id, qp pro se
introductū est: vt. C. de legib. et cōstit. l. qp fauore. Secus si mutuet
vt hic dicitur. Et sm hoc intelligitur. ff. si certū peta. l. cū pecuniā.
et ff. que res pigno. oblig. pos. l. Titius. et ff. qui potio. in pign. ha
ben. l. j.

Callimachus. In. §. isto recitatur quedaz ma
gna tabula, que colligit in textu
4 satis aperte. Unde notata casum: † Quidā Callimachus nomi
ne accepit pecuniā mutuo a Sticho institore seruo Seij, et accepit
istā pecuniā in prouincia Syria portādā eam vsq ad locū Beri
tium, et vsq ad ducentos dies debebat venire ad locū: merces,
quas debebat ibi cōparare, et debebat per mare ad locū venire, pro
ista pecunia obligauit: et fuit dictū qp ex quo ad locū perueniret,
demū recederet, et veniret ad locū Berietnū intra Id⁹ Septēbris,
et ibi pecuniā solueret. Iste seruus gerebat pro magno dño: misit
cōseruū suū cū eo, vt videat si faciat hoc. Iste Eros cōseru⁹ Sti
chi veniebat cū Callimacho, qui erat valde delicatus, habebat ar
cū in naui, et dū videbat auē, volebat eā percutere, et hoc faciebat
consensu Erotis. Et ita fecerūt delicate qp elapsi sunt nō solū du
centi dies, imo tricēti, et quadringenti dies. Dū venerūt ad locū,
dixit Callimachus Eroti: Ad qd recedemus intra Idus Septē
bris: imo stem⁹ hic, qr habemus hic oīa necessaria. Dixit Eros
seruus, Libēter: et tantū steterūt qp elapse sunt Idus Septēbris.
Dicit Stichus institor, Cōmisisti in penā, et non fuisti casu impe
ditus: vnde solue penā: et qr fuisti in mora, solue vsuras medij tem
poris. Dixit Callimach⁹, Ego steti cū licētia cōserui tui Erotis.
Dicit Stich⁹ institor, Bene credo qp dedisset tibi licentiā qp nūqz
redires. Modo queritur quid iuris: Et videtur qp si iste missus
erat, vt haberet licentiā diem prorogandi, qp excusat Callimach⁹
alš non: et ideo si cōmissum est in penā, pōt peti: et vsure possunt pe
ti, si est in mora. [Callimachus.] s. debitor: et est propriū nomen.
[In nauicā.] s. per mare peruehendā. [A Sticho.] s. institore. [Ser
uo Seij.] s. dñi. [Beritēsiū.] qr debebat illuc ire per nauigiū, alš
per mare. [Nauigasset.] s. nec cōparasset. [Lucij Titij.] quez supra
vocauit Seiū. [Sed cū ante Idus suprascriptas.] s. Idus Septē
bris. [Naue submersa.] alš non reuersa. [Perferendam.] s. postea.
[Erotis cōseruus.] Et hec litera nō est bona. Alš Erotis cōsen
su: hec ē bona litera. [Nō potuisse.] s. nisi ei cōmissum sit: sed si sit
ei cōmissum, paratur ei doli exceptio, vt. j. dicit. [Reddi.] Un no.
5 † qp si cōmittat seruus vt faciat aliquid, nō pōt aliud facere vt pro
curator: vt. ff. mandati. l. diligenter. Itē not. qp seruus nō pōt face
re conditionē domini deteriorē, sed meliorē: vt. ff. de pactis. l. con
tra iuris ciuilis regulas. et C. de pactis. l. seruus.

6 **Flauius hermes.** In. §. isto ponit talis ca
sus: † Quidā flauius her
mes quēdā seruū donauit alicui, vt ille eā intra certū tēpus vin
dicta manumitteret, et ab illo stipulatus est penā si nō manumit
teret: ille intra diē non manumisit: nūquid Flaui⁹ Hermes pote
rit petere penā: Certe sic. Uerūtamē si ille paratus est post diē ma
numittere, licebit ei purgare morā, et sic penā non soluere de equi
tate, licet de rigore iuris secus. Sed nūqd iste post diē poterit ma
numittere: Certe sic. [Uindicta.] i. corā iudice. [nō posse.] videt cō
tra, si traditus sit vt manumittatur intra diem, et statim est manu
missus post diē: vt. C. si mācip. ita fuer. alie. l. pen. et vlti. Solutio.
Refert, aut trado tibi seruū, vt eū intra diē manumittas, nec adij
cio vindicta: quo casu hz locū lex cōtraria. Aut trado vt manu
mittas, et adijcio vindicta, et non manumittis intra diē, nō perdu
citur ad libertatē: sed ille, qui dedit, datū pōt cōdicere: vt. ff. de pre
scrip. verbis. l. naturalis. §. i. et penā potest petere, vt hic. Sed dicet
aliquis, Refert manumittat vindicta, vel nō: Certe sic olim, et ho
die, qui manumittitur vindicta, efficit liber, alš non: vt Institu.
de suc. lib. §. vlt. Itē in alio casu refert, vt. ff. de manu. vēdi. l. ij. et iij.
Alij dicūt, Aut cogitatur de effectu beneficij: et tunc perducit ad
libertatē, vt in lege cōtraria. Aut de effectu manumissi: et tūc non
perducitur, vt hic. Sed prima solutio verior est. [Posse.] Sed
7 illud est mirabile † qp post diem pōt purgare morā: vt. ff. de act.
et obliga. l. traiectitie. et C. de contrahē. et cōmit. stipu. l. magnā. So
lutio fit duobus modis: Uerū est regulariter qp dicit in. l. contra
ria. Fallit in iudicijs: vt. ff. si quis cautio. l. et si post tres. Itē fallit
in arbitris: vt. ff. de arbit. l. si cum dies. in fine, cū lege seq. Itē fallit
hic fauore libertatis. Et hec est cōmunis responsio. Uel pōt dici
qp hic promiserat manumittere, nō tamen adiecta die: vnde licet
purgare morā vt. ff. eo. l. si insulam.

Odof.

8 **Coheredes.** In. §. isto ponit talis casus, et iste. §.
sepe hz accidere. † Duo, vel plures
erant coheredes. oīa predia hereditaria, excepta vna domo cū tur
ri recipiebāt commodā diuisionē: vnde isti coheredes inter se di
uiserūt que poterat cōmode diuidi, domū cū turri, que nō pote
rat cōmode diuidi, non diuiserūt: et fecerūt sibi tale pactū, vt si al
ter coheres vellet partem turris vel domus alienare, primo alie
naret coheredi suo, vel eius successori, aut emeret partē coheredis
et inuicē stipulati sunt penā. Unus coheredum ita dicit, Belsire,
nos habem⁹ domū cōem cū turri, et factū fuit tale pactū inter nos
vt. ff. dictū est. denārio tibi qp volo tibi partē meā vēdere, vel partē
tuā emere. Ille procrastinādo noluit emere: vnū vēdidit extraneo:
nūquid cōmittit in penā: Certe non. [Predia.] que cōmode diui
di poterāt. [Cōmune.] s. ideo, qr non recipiebat cōmodā diuisio
nem. [Uēderet.] sub audi aut eorū partē emeret, vt indicat litera
sequēs. [Centū viginti quinqz.] vn subaudiatis iusto pretio. [Ex
ceptionē.] subaudi, ideo, qr nō videt iste cū effectu in penam com
misisse. Unde habetis in lege ista, vt dixi in casu. Et etiam valet
istud pactū. Et ad hoc facit. ff. de arbi. l. Celsus. et ff. de act. emp. l.
si sterilis. §. si tibi. in fi. Or Segnori, due leges videnē contrarie. sz
non contradicūt: qr vna contradicit statim quantum ad verba: vt
9 ff. de pactis. l. nemo. Alia lex videtur velle † qp si debitor obligauit
fundū creditori, et fuit pactū factū qp non liceat alicui vēdere fun
dū, qp non valet pactū: vt. ff. de distra. pigno. l. si creditor. §. vltimo.
Do. Joan. et Azo ita soluūt breuiter, et hic est notatū, Si nō pro
mitto penam, non valet pactū, vt in. l. cōtraria: sed si promitto pe
nam, tz pactū ratione pene, vt hic. Sic et alš tenetur quis ratione
pene: vt. ff. eo. l. stipulatio. in prin. et. §. alteri. Et si placet vobis, di
cetis aliter, Aliud si paciscor cū vicino meo, qui non hz ius in re
mea. illud pactū, nisi stipulatione valet, nō valet, vt in dicta. l. ne
mo. Aliud est in eo, cū quo habeo rē cōem: qr erit validum istud
pactum, si non sit appositum in diuisione, qr diuisio obtinet vicez
emptionis: siue incontinenti, vt hic. Aliud est. si debitor obligat
rem creditori, et paciscitur vt nō vendat: qr duplex est ibi litera, qr
ibi dicit nullas, et sic contradicit, et tunc pactū est iniquum: vt. ff. de
contrahen. emp. l. alienatio. Alia litera dicit nullā: et tunc concor
dat cum hac.

Odof.

10 **Augerius.** † Quidā Augerius nomine filiusfami
lias Lucij Titij promisit hoc mō seruo
Publij Meuij: Promitto tibi qp ego soluā tibi qcqd constabit
patrē meū publio Meuio debere. Uiuo patre Augerij nō cōsti
tit aliquid deberi: si post mortem constitit, nunquid ex ista stipu
latione tenetur: Certe nō: qr ista stipulatio videt cōditionalis: vnū
si probaret viuo patre nihil deberi, videtur defecta hec conditio.
[Eius.] s. patris augerij. [Si.] pro qr, nō ponitur cōditionaliter.
[Non esse commissam.] hoc erat conditio illa, qr promisit dare, si
constitisset, patrē suū debere. Nam sicut legatum est conditionale,
vt. ff. de auro, et argen. leg. l. Quintus. ita hoc casu. Unde istud vi
debatur agi, vt si viuo patre videret aliquid deberi, teneretur, alš
non: vt. ff. de vsuris. l. Seia.

Odof.

11 **Seia heres.** In. §. isto ponitur talis casus: † Qui
dā fuit tutor cuiusdā pupille: decessit
tutor relicta Seia hērede: vl plures fuerūt tutores, et vn⁹ decessit re
licta Seia herede: decessit pupilla alio hērede relicto: trāsegit Seia
cum herede pupille. heres pupille statim negauit, dicens qp non
vult stare transactioni, litigauit, et succubuit: appellauit ad iudicē,
et iterū succubuit, iterū appellauit ad principem, et iterū succubuit
vnde non potest amodo appellare: nunquid iste heres poterit pe
tere penam ab herede Seia tutoris, vel vsuras: Certe non, qr non
stetit per ei. [Seia heres.] s. pupille. [Est.] quia officium iudicis
est, pronuntiare sententiam iustā, vel iniustā: vt. C. de appel. l. eos
qui. in prin. [Offerre.] i. non fuit in mora, etc. vt. j. eod. l. si pupillus.

Odof.

Duo fratres. Iste. §. quātū ad casum et literā non
est difficilis, et hz duplicē intellectū,
12 vt dicā circa literā. et in eo ita notatur casus: † Paterfamilias ha
bebat duos filios, quos sibi heredes instituit, et rogauit eos ad in
uicē, vt si alter decederet sine liberis, qp alteri restitueret portionez
suam hereditariā. Mortuo testatore adierunt hereditatem, post
ea diuiserunt hereditatē ita cōuenienter, qp illi diuisioni perpetuo

staret, et nullus veniret contra sine occasione inequalis partis, siue occasione fideicõmissi: et si cõtrauenirēt vel ratione inequalis partis, vel ratione fideicõmissi inuicē promiserūt penā. In processu temporis alter fratrū decessit sine liberis, et pote hēc ede relicta, vel aliis heredibus. Dicit frater superstes, Mirabile est, q fecit frater meus premortuus, q rogatus erat, sicut dictū est, et ipse alium instituit, et non me. Unde vult petere portionē suā ex cā fideicommissi. obijcitur ei q nõ pōt petere: qz in diuisione cōuenit sibi q non veniret cōtra diuisionē, vel ratione inequalis portionis, vel ratione fideicõmissi. Et ideo iudex pronūtiauit contra fratrē petitorē illa rōne, qz fuit transactū. Iste non appellauit: vñ heres fratris premortui dicit: Ex quo iste fecit mihi brigam, et ego faciā ei: vnde petit ab eo penā, que promissa fuit in conuētione diuisionis. Nunquid pena pōt peti? Ait Scęuola, fm ea, que proponūtur, certe sic, si tñ dictū erat, Rato manēte pacto. h. d. iste. §. vsq3 in finem legis. [Hereditatē.] s3 paternā. [Factum os.] s3 vel ratione inequalis partis, vel ratione fideicõmissi inuicē relicti. Et fm hoc exponetis. §. pronūtiatū, et bñ. Uel ita exponatis facturos, s3 aliqua rōne, vel simpliciter: et tūc exponetis. §. pronūtiatū est, et male. [Ex causa fideicommissi.] s. actione ex testamento. [Pronūtiatū est.] s. male, fm vltimā expositionē: vel bene, scdm primā expositionem. [De hoc.] s. fideicõmisso. [Quasi.] et est expressiuū veritatis, nō similitudinarie. Similis expositio notat. ff. de trāsac. l. j. [Commissum.] Or Segnori, sicut dixi in casu vobis, iste. §. non est difficilis quantū ad casum, et literā, et tetigi vtrūq3 intellectū in casu, cū summaria litere expositione. Unde ex. §. isto colligitur argumentū, q si duo fratres diuidant hereditatē, q diuidēdo sibi inuicem fideicommissum remittere. Sed contra dicendū est, q non videatur remissum fideicommissum sola diuisione: sed si diuidant hereditatem, et dicant q fideicommissum sibi inuicē remittūt, et tunc videntur sibi inuicem fideicommissum remittere: vt. C. de pactis. l. §. et. l. cū proponas. Nec obstat iste. §. qz duo fuerūt dicta, s3 q neuter veniret cōtra ratione inequalis portionis, vel ratione fideicommissi, et fuit promissa, Rato manēte pacto: et tūc exponetis. Pronūtiatū fuit, et bene. Uel si vultis dicere q simpliciter fuit dictū in cōuentione: et tūc dicetis, Pronūtiatū fuit, s3 et male.

Or Segnori, ad. §. istū signantur multa contraria, tñ volo vobis notare aliud magistrale anteq̃ veniā ad cōtraria, qz dicimus,

13 † Licet regulariter non teneat iudex inferere cām condēnationis vel absolutionis, tñ equū est vt inferat, vt in hoc. §. nam hic inserta fuit causa, vt indicat litera: qua perpenditur si bene iudicauerit vel non. Aliqñ tñ inferit necessaria cā: vt. C. de iudi. l. properandū. §. hoc proculdubio. et. ff. si men. fal. mod. dixe. l. j. §. j. Or Segnori, ad. §. istū, sicut. ff. dixi, signantur multa cōtraria: ego tñ leuiora cōtraria primo signare volo, et soluere. Et primo videtur cōtra, quia alterū dz esse cōtentum, et nō petere penā, et partē restitui ex cā fideicōmissi, vt. ff. de doli excep. l. apud celsum. §. Labeo. et. ff. de pactis. l. rescriptū. §. si pacto. Rñdeo dupliciter. Primo, qz fuit dictum, Rato manente pacto: aliñ contra. Et ad hoc facit. ff. eo. l. ita stipulatus. in fine. Uel scdo modo hic non debuit assequi vtrunq3 s3 penā, et petere partē: sed ex quo pronūtiatū fuit, et male: vñ sibi imputet quare non appellauit: vt. C. de appel. l. j. Et damnū, q quis, ec. vt. j. de regu. iur. l. q quis. Scdo instatur, Si isti diuiserunt cōmunē hereditatē, et cauerūt, vt dictū est, videtur remissum fideicōmissum, vt hic dicitur: vñ videtur cōtra. ff. de pactis. l. tres fratres. Ad cuius solutionē dicitur: Si iste petit fideicommissum, et ille excipit de pacto, debebat ille replicare de dolo: quo replicato, non fuisset cōtra eū pronūtiatū. Uel pōt dici q pronūtiatū fuit male. Uel pōt dici q in lege cōtraria petitio fuit generalis: sed in. §. isto secus, qz specialis fuit petitio, et specialis trāsactio: vnde si vult petere fideicommissum, merito obstabit pacti exceptio. Sed denuo videtur contraria lex. ff. de leg. ij. l. Paulo Callimacho. Respondeo, quod hic dicit, Pronuntiatum fuit, s3 et male: et sic concordat cum lege contraria. Uel si vultis exponere Pronuntiatum fuit, et bene. hic fuerunt duo promissa: sed in lege contraria tantū diuiserunt, non autē cauerunt. Sed denuo ad istū. §. videntur cōtrarie quedam leges, iste videntur velle vt dixi in casu. Sed lex alibi dicit contra, qz dicit: Si duo erant fratres, et habebant tutores, et vnus transegit cum tutoribus, ec. Item lex videtur velle q si aliquis petit ab aliquo, et trāsegit generaliter, ec. Et sic videtur cōtra. ff. de trāsac. l. qui cū tutoribus. in prin. et in fine. Ad solutionē huiꝰ contrarij dicetis pluribus modis. Si duo fratres diuidant hereditatē, et caueant simpliciter, non videntur sibi inuicē remittere fideicommissum. Unde si pronuntiatum fuit, s3 et male: vt in lege contraria, fuit remissio generalis. vnde non extenditur ad id, q non agebatur. In. §. nostro fuit specialis, vnde pronuntiatum fuit, scilicet et bene.

Unde quasi, exponitur hic expressiue, nō similitudinarie. Uel dicatis tertio modo, fere differentiam inter transactionem et diuisionem, et ita hic: quia si sit petitio generalis, et transactio generalis, video: remittere ea, de quibus agebatur, vt in lege contraria:

14 quia in transactione non tenetur alter alteri de euictione. † Nam iste, qui tradit ex causa transactionis, non tenetur de euictione: vt. ff. de transac. l. si pro fundo. non qui remittit ex causa trāsactionis. Sed in diuisione alter alteri de euictione tenetur: vt. ff. commun. vtr. iudi. l. si fratres. Item sicut venditor tenetur de euictione emptori, vt. C. de euic. l. non dubitatur. ita qui diuidit, tenetur de euictione: quia diuisio obtinet vicē emptionis: vt. C. cōmu. vtri. iud. l. j. Unde quia tibi teneor de euictione, non debeo cauere ex causa fideicommissi: quia quem de euictione tenet actio, multo fortius, ec. vt. ff. de euic. l. vendicantem. Et hoc est verum, q inuicem tenentur de euictione, si ignorant onus rei, vel grauamen. Secus si sciret, nisi nominatim promitterent de euictione, vt in preallē. l. j. C. commu. vtr. iu. l. si fratres. et. C. de euic. l. si quis fundum. Sed hic non essent plura dicenda. Dominum tamen Azo, vt ipse satisfaceret lacis, et vt tolleret quandam iniquitatem, inuenit contra hunc articulum quandam subtilitatem, et dixit ita: bene credo q si duo fratres diuidunt inuicem hereditatem, si sibi expressim non remittant fideicommissum, q nō remittitur sola diuisione: tamē quia iste. §. videtur contra: et quia plerīq3 exponunt pronūtiatum fuit, et male, potest talis medela adhiberi. Pone, duo fratres diuiserunt hereditatem, et non commiserunt sibi fideicommissum: alter predecessit sine liberis esto quod viderentur sibi inuicem fideicōmissum per diuisionē remittere, q non videtur, nisi expresse remitteretur, taliter subueniā superstiti cōtra heredem fratris premortui vt superstes conueniat heredem fratris premortui, et dicat ei qualiter fuerunt rogati sibi inuicem restituere, ipse predecessit sine liberis, vnde dico tibi ita, vt dimidiam hereditatem, que obuenit mihi, que est versus orientem, alteram, que obuenit alteri fratri, que est versus occidentem, quia in ea dimidia habebam dimidiam dimidie mee meo iure, vt. ff. de lega. ij. l. si pater. §. si filius. que est lex vltima. Sed in hac dimidia sua. l. fratris premortui, ex sua traditione: vnde dico tibi, dimidiam dimidie tue habebā ex causa traditionis, modo ex quo decessit sine liberis, habeo aliam dimidiā ex causa fideicommissi: quia fuit mihi rogatus restituere, si sine liberis decessisset. Unde dicit ita lex, si vendis mihi aliquam rē, ec. vt. ff. de euic. l. si vendideris. et. l. si tamen. Sed hoc in illa dimidia, que pro diuiso obuenit mihi, habeo ex persona mea, vnde de illo aliquid tibi non dico. Aliam dimidia habeam ex persona fratris, quam tradidit mihi, illa incipit mea ex causa fideicommissi: vnde quia incipit esse mea ex alia causa, scilicet ex causa fideicommissi, caue mihi de illa, quam habui ab eo ex causa traditionis: vnde assequar estimationem mee dimidie. volui me ex alia parte in alia dimidia, quam habuit frater, habebam dimidiam ex persona mea, aliam ex persona tua, de illa dimidia, quam habebat ex parte tua, quia fuit mihi rogatus restituere, si decederet sine liberis, vnde peto eam ex causa fideicommissi, quia decessit sine liberis, vnde habeo in dimidia mee dimidie quadrantem, et sic habeo totum assem. Sed si hoc est verum, non videtur commodo iniquitas lacis, et ita dirimus. Sed ad hanc medicinam opponitur, et videtur in quolibet membro falsa, statim in primo membro habeo dimidiā ex persona mea, aliā ex traditione, quam fecit mihi ex causa traditionis: nunc eo premortuo habeo ex alia causa: vnde videtur a me euicta, vnde assequar estimationem. Sed non potest esse qz statim qñ diuisi cū eo, iure fideicōmissi, q habeo in dimidia sue dimidie, videt remissum, sicut et iure suū, s3 fideicōmissi in parte dimidia sue dimidie. Et ad hoc prestat argumentū. C. de fideicō. l. quoties. Ad q ita dicetis: Aliud est, si res aliqua est tibi relicta, et tu alienas in aliquem me consentiente: quia videor remisisse ius fideicommissi: vt in. d. l. quoties. Aliud, quando deberes mihi restituere, quia tunc non videor remittere. Quia si res est tibi relicta et tu consentias alienationi, videris renuntiare iuri tuo, et tibi. Secus si sumus rogati restituere: qz potest esse q contentio ex necessitate: vt si prouoces me ad diuisionem, ex necessitate videor contentire: vt ar. ff. de condic. furt. l. et ideo. vnde non videor renuntiare iuri meo: vt. C. de fund. dotal. l. fin. Sed denuo instatur ad istā medicinam, de parte, quam habeo iure meo, non dicam aliquid tibi, sed in dimidia, quam habes ex persona patris premortui, ego tibi dicam, et petam ex causa fideicommissi. Sed nonne poteris tu ita dicere, Tu habuisti meam dimidiam ex persona tua, aliam dimidiam ex persona mea: vnde si peruenit ad te ex persona fideicommissi, quomodo duo tituli lucratiui, ec. vt. ff. de actio. et obligatio. l. omnes. Unde licet tenear tibi de euictione, non teneor restituere aliam partem. Respondeo, non est verum: quia. l. omnes. cum suis similibus, loquitur si ex vna causa lucratiua promittis rem, et ex alia causa efficitur mea, non teneris mihi: vt. ff. de leg. l. plane. Sed si promittis mihi rem ex causa nō lucratiua, nō liberaris: vt. ff. de actionibus et obligationibus. l. is, qui. et. ff. eodem. l. inter stipulantem. §. penulti. Sed quādo diuisimus, et tu tradis vnā partem ex causa diuisionis, non efficitur mea ex causa lucratiua:

quia

quia diuiſio eſt titulus non lucratiuꝰ: vt.C.de impo.lucra.deſcrip. l.j. vnde eſt quaſi permutatio. Vnde ſicut in permutatione pro eo, q̃ accipio, do pretiū, ita in hac diuiſione: quia ſicut tu tradis mihi diuidua diuidie tue, ita ego tibi, argu.ff.de leg.j.l.Imperator. in fine. Odof.

Summarium.

1 Promiſſio ob turpem cauſam eſt ipſo iure nulla.
2 Stipulatio turpis nullius eſt efficacie.
3 Plagium quid, & quando committatur.

1 SI plagij. Jn.l.iſta ponit ita caſus: † Promiſi tibi dare centū, ſi plagiū in futuro cōmittere: non valet hec ſtipulatio. Idē ſi promiſiſti plagiū: q̃ non valet hec ſtipulatio ab initio, q̃ turpis eſt. [Faciendi.] ſ. in futurū. Or committatur, vel facti. [Non valet.] ſapſo iure, vt ſtipulor a te vt cōmittas plagiū, & ſi nō committas, dabis centū nomine pene: non valet. Sed ſi promitto tibi centū, vt cōmittas plagiū, non valet: vt.ff.eo.l.vtrum turpem. & l. generaliter, Accipiatis facti, vt q̃ promiſi centū pro plagio cōmiſſo. non valet, q̃ turpis: vt.ff.eo.l. relati. & l. generaliter. Et notate
2 hic † q̃ ſi ſtipulatio eſt turpis, nullius eſt momenti: vt hic, & .ff. de pactis.l.iuris gentiū. ſi paciſcar. Aut eſt turpiter cōcepta, & tūc
3 valet, ſed eluditur exceptione: vt.C.de inutil.ſtipu.l.dolo. † Et eſt plagiū, quā quis doloſe filiū alienū, vel ſeruū portat de loco, ad locū: nam iſte magna plagā patri facit: vt.C.ad legē Fla.de plag.l.j. & .ff. Eſt etiā plagiū, quando quis vendit liberū hominem: vt.C. quan.ciuil.act.pertud.crimi.l.j.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio facti habeno diem non committitur ante diem.

1 IN ſulam. † Sum ſtipulatus inſulam fieri in illo loco vſq̃ ad biennū, & ſuꝫ ſtipulatus penaꝫ: ſi non feceris, non potero petere penam niſi elapſo biennio. etiā ſi conſtet q̃ non poſſeo facere. Ratio idē eſt, ſi ſtipulor te iudicio ſiſti tali die: q̃ etiā ſi certum ſit q̃ non poſſit parere ſtipulationi reſiduo tēpoꝛe, tñ ante diem non potero agere. Hoc dicit iſta lex. [Mutatur.] vt.ff.eo.l.in illa. Et hoc vbi ageretur inter promiſſoꝛē & ſtipulatoꝛē, vt ante biennū poſſit agi: quo caſu pōt cōuenīri ante finem biēnī. Et ſic ſoluitur contrariū argumentū.ff.eod. hoc iure. & l. ſtipulationes non diuidantur. in fine. [Non poſſe.] quia tota ſtipulatio eſt in diem collata: vt.ff. ſi quis cautio. l. ſi eum. §. homo.

Odof.

Summarium.

1 Verbum preſens non trahitur ad futurum.

1 CUm ſtipulamur. Jn lege iſta dicitur: † Si ego ſtipulor a te q̃ te dare facere oportet. video: preſens debitum ſtipulari, nō autē q̃ poſt ſtipulationē incipit debere. [Debetur.] & ita preſens debitum. [Demonſtrat.] Secus ſi ſi ſtipulor a te q̃ te dare facere oportet, oportebitve: quia tunc futurū venit in ſtipulatione: vt.ff.eo.l.ſi ſtipulatus fuerim. §. & .l. ſi a colono. in fine.

Odof.

Summarium

1 Conditione exiſtente poteſt retro deberi pecunia.
2 Stipulatio non impeditur loquutione preꝓſtera.
3 Promittens proprietatem & vſumfructum, liberatur ſolato vſufructu.
4 Vſusfructus quibus modis admittatur.
5 Actio ex ſtipulatione per liberam perſonam nobis non queritur.
6 Libertus patrono actionem non querit.
7 Stipulatio penalis inutilis non reddit inutilem ſtipulationē ſortis, nec ipſam uouat.

SI ita ſtipulatus fuero.
1 Jn principio huius legis ponitur talis caſus. † Fui ſtipulatus a te hoc modo: Si Titius erit factus conſul. promittis ex hac die in annos ſinguloꝛ decem dare? dixiſti. Promitto. Elapſo primo, ſecundo, & tertio anno, Titius eſt factus conſul: nunquid potero petere tringinta? Certe ſic. [Dena.] id eſt, viginti: q̃ propie pena ꝯ duplicatur. vt.ff.de lega. j. l. ſi quis teſtamento. ſed hic impropie ſumitur. [Poterūt. Unde no
2 tate hic, † q̃ preꝓſtera loquutio non impedit ſtipulationem: q̃ ꝯ ita ſtipulari, promittis ex nunc dare decem, quum Titius factꝰ fuerit cōſul? Sed dico vt dixi in caſu. Preꝓſtere loquoꝛ: ſed hic non officit, vt hic, & alꝫ. C.de teſta. l. preꝓſteri. Jtē notate hic, q̃ ſi ſtipulor aliquid in annos ſinguloꝛ, q̃ erit dandū ex die interpoſite ſtipulationis: vt hic, & .ff.eo.l. huiuſmodi. Et hoc quū poterit dari ſine iuris offenſa, alias ſecus: vt. ff. de vſur. l. cum quidem. in principio.

Odof.

Titius a Mevio. Ja. § iſto ponuntur duo caſus. inter quos eſt differentia. Et primo dicitur. † Si Titius eſt ſtipulatus a Mevio fundum ſibi dari detracto vſufructu, poſtea idem Titius ſtipulatus
3 eſt vſumfructū eiuſdē fundi: tandē Mevius dedit vſumfructum ſoꝛmalem: ſtipulatoꝛ amiſit vſumfructum non vtendo: nunquid Mevius liberatur tradendo nudā proprietatē? Certe ſic, q̃ eſt ſtipulatus proprietatē per ſe, & vſumfructū per ſe. Secus eſt, ſi Titius ſtipulatus eſt fundum pleno iure: vnde hoc caſu non liberat Mevius alterum tradendo. Hoc dicit. [Titius.] ſcz ſtipulatoꝛ. [Vſumfructū.] ſcz ſoꝛmalem. qui eſt ſeruitus. [In eo.] ſcz vſufru
4 ctu ſoꝛmali. [Deniq.] exemplificat. [Non vtendo.] † ſcz captiue diminutione, vel moꝛte: quia his modis amittitur vſusfructus: vt C.de vſur. l. coꝛruptionem. [Nō idem.] modo loquitur circa ſecūm caſum. [Et.] ſcz promiſſoꝛi. Vſumfructum. ff. ſoꝛmalem. [Eo.] ſ. vſufructu ſoꝛmali. [Etenim ille.] ſ. Mevius: & refert ſe ad primuꝫ caſum. [Stipulatoris.] ji. niſi tradiderit proprietatē, & vſumfructū cauſalem: vt.ff. ſi vſufru. peta. l. vtī frui. Et ꝯ ſimilitudinē cum dominioꝝ talem vſumfructum vnuſquiſq̃ habet in re ſua: & ideo ſi tradit, vt hic dicitur, non liberatur.

Chryſogonus. Oi Segnoꝛi. iſte. §. q̃ verboſus eſt, reputat difficilis valde, ſed in veritate nō eſt difficilis. Et in preſenti. §. j. ponit quoddā thema. Scdo formanē tres queſtiones, & determinantur in litera.
5 Et thema tale eſt: † Quidā Chryſogonus nomine erat ſeruꝰ Flauij Candidi, & erat eius Caſtaldio: iſte Chryſogonus ſeruus accepit mutuo pecuniā a quodam Julio Boza, qui erat libertus Julij Quintiliani, & accepit mutuo denaria mille: & dixit Chryſogonus ſeruus talis: Confiteoꝛ me mutuo recepiſſe a Julio Boza denaria mille, que denaria Flauius Candidus dño meo reddet patrono numerātis vſq̃ ad Kalendas Nouēbris. Inſuper Flauius Candidus ibi permanens promiſit liberto Julio per ſtipulationem recipienti nomine dñi ſui patroni, & ſtipulatur vt debet fieri ſtipulatio. Item dictū fuit: Si tu Flauius dño Chryſogono ſeruo vſq̃ ad Kalendas Nouēbris nō redderes, promittis poſt quēlibet diē dare octo denarios pro qualibet libra, vel ſimpliciter pro tmiſit octo. Modo formātur tres queſtiones ex hoc themate. Prima eſt. Si libertus eſt ſtipulatus a dño ſeruꝰ, vtrū patrono queratur actio. Scda queſtio eſt, ſi nō pōt experiri ex ſtipulatiōe, vtruꝫ ex numeratione poſſit experiri. Tertia queſtio eſt. Si ſtipulatꝰ eſt libertꝰ ſibi, an patrono? Et reſpōdet ad primā Jurecōſultus, & di
6 cit † q̃ libertus nō q̃rit patrono actionē. Rā hec eſt regula, q̃ liberā pſonā nō q̃rit actio: & ita p ſtipulationē liberti nō querit actio patrono. Ad ſcdam q̃ſtionē rndet Jurecōſultꝰ, & videt q̃ nō poſſit experiri: q̃ regula eſt iuris, ſine primo numeret pecuniā, & poſt ea ſtipulet: ſine primo ſtipuletur, & poſtea numeret, naſcit actio ex ſtipulatione, nō ex numeratione: vnde quū non queratur actio patrono, nō pōt experiri: q̃ nemo ſine actione experitur. Sed certe dicit Jurecōſultus q̃ licet ex ſtipulatione nō queratur actionē, ex numeratione tñ queritur ei. Nec obſtat q̃ ſiue ſtipulatio ſubſequatur numerationē, ſiue nō: q̃ illud eſt verū, q̃ tenuit ſtipulatio. Sed q̃ eſt inutilis, agit ex numeratione, nō ex ſtipulatione: vñ ſi mutuo. aget ex numeratione, nō ex ſtipulatione: ſi vtilis, nō ex numeratione, ſed ex ſtipulatione. Ad tertiā rndet q̃ intelligit ſtipulatꝰ ſibi, nō patrono, vel actionē cedat patrono: q̃ ꝯ in ſtipulatiōe tacite videat eſſe tpō, vel conditio, nō tñ pſonaꝫ: tō ſtipulatꝰ eſt ſibi libertus, & tō debit ei actio ex ſtipulatiōe ad vſuras. [Chryſogonus.] ſcz ego: & eſt propriū nomē ſeruī. [Actoꝝ.] ſ. caſtaldio. [Denaria mille.] alꝫ denaria, & alꝫ mutuo denarios mille. Si habetis primā literā, dicetis q̃ antiqua eſt grāmatica. Si habetis ſcdam literā, dicetis q̃ differēta eſt inter dānaria, & denaria, & denarios: quia denarij, vel dainaria vocamus Byſantinos: quia ſiſcus q̃ condamnabat, condamnabit in mille aut eos. id eſt, in mille flo-

rentes exemplificatus.[Stipulatus.]f. sibi, vel Flauio Candido patrono suo: & tũc non valet, q; alteri stipulari nemo potest: vt. ff. eo. l. cũ, qui. q; est versus. [Et subscripsit.] sc; illi stipulationi. Et hucusq; durat thema: & aduertatis thema, vt dixi in casu. Et ad hũc concordat littera sequens. Unde est aliud intellect⁹, & scripsit hic Jo. f. vt iste libert⁹ fuit stipulatus sibi nomine patroni. vt ita de tur actio patrono, vel sibi cedat. Et ad hoc non cõcordat littera sequens. [Possumus.] vt. C. per quas perso. nob. ac qui. l. i. [Ac qui reretur.]ff. ex numeratione. [Ouerebatur.]f. & ita patrono non poterit solui. Determinata est prima questio. [Sed quod.] Incipit scõa questio. [Obligatione.]f. & tũc agit ex stipulatione, non ex numeratione: vt. ff. de noua. l. cũ enim. & ita. [Laborat.] quia vna vtilis, alia inutilis. [Videri.] Sed non est ita, vt indicat littera sequens. [Cedere.]vt. ff. de ac q. pos. l. possessio quoq. [Sunt.] vt. ff. eo. l. q; quid. [Tempus.] vt si stipulor a te, videtur inesse tamẽ temp⁹, &c. vt. f. eo. l. cõtinu⁹. §. cũ ita. Itẽ inest cõditio: vt si stipulor partũ Arethuse: vt. ff. eo. l. interdũ. & ff. de iure dotiũ. l. quid ergo. §. f. Sed in stipulatione non inest persona alia. & h. d. [Nam quã.]f. ineſſe stipulanti. [Sit.] Et ideo si libert⁹ est stipulatus sibi vsuras, non patrono. Unde nota. hic, q; per liberã personã, &c. vt. C. per quas perso. nob. ac q. l. i. Itẽ regula est q; alteri stipulari, &c. vt. ff. eo. l. stipulatio. §. alteri. Itẽ nota. q; vbi stipulatio est vtilis, siue sequatur numeratio, siue precedat, agit ex stipulatione: si non est vtilis, tũc agitur ex numeratione: vt. f. de nouatio. l. cũ ess. & l. si ita. alias contra, vt. ff. si cer. pet. l. certi condictio. §. qñ. Item nota. q; que in prefationib⁹ ponũtur, &c. nisi in prefatione vitiaret id, de quo queritur, vt hic esset. Et ad hoc facit. ff. de pactis. l. itẽ quia cõuentiones. in fine. & f. eo. l. Titia. §. f. & Instit. ad legẽ Aql. §. ceterum.

Odof.

7 **Si ita stipulatus.** †Stipulatus sum a te in dicio sisti, & si non steteris stipulatus sum aliquid inutile, sed hippocent aurũ, prima valet, secunda nõ: nã prima nõ vitiat per vltimã. [Stipulatione.] s. impossibili. [Essem.]f. tantum. & ita committetur ad interesse: vt. ff. si quis cau. l. si procurator. Et ita habetis q; non vitiatur vtilis per inutilem. Et ad hoc facit. ff. eo. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Interpellatio, que principalem in mora non constituit, non nocet fideiussori.
2 Pupillus pubertati proximus quando obligetur.
3 Pupillus non constituitur in mora.
4 Furiosus quare non obligetur.

1 **Si pupillus.** In presenti lege ponitur talis casus: † pupillus sine tutoris authoritate promisit mihi dare Stichũ, & dedit fideiussores. postea interpellauit pupillũ congruo loco & tempore: vt solueret, non solauit: mortuus⁹ est Stichus: nunqd tenẽtur fideiussores? Certe non, q; non potest pupillus in mora constituere: & vbi nulla mora, ibi nulla petitio. Sed fideiussores possunt
2 teneri ex mora sua. [Authoritate.]subaudi, vel † q; tutoris nõ habebat, & erat proximus pubertati, & sic nõ obligat naturaliter, vt si haberet, obligat: vt dicitur. f. de nouatio. l. j. in fi. Et de hoc dicit. ff. eod. l. puberes. [Obligatus.] quia talis denũtiatio non constituit pupillũ in mora, vt. f. dicit. [Et.]f. & ita non tenetur fideiussor ex mora pupilli, sed ex sua, vt sequit. [Vel.]pro saltum. [Post
3 ea.]id est, post interpellationem, si homo moriat. Unde notate in lege ista † q; si pupillus obligat naturaliter, & dat mihi fideiussores, & denũtiatur vt soluat, & non soluat, q; ipse nõ est in mora, nec eius fideiussor: q; nulla mora ibi, &c. vt. ff. si cert. pet. l. lecta. Unde nota. q; vbi denuntiatur pupillo sine tutoris authoritate, non cõstituitur in mora: vt. ff. c. l. si ex stipulatu. Secus si tenet de euictione. q; bene põt constitui in mora sine tutoris authoritate: vt. ff. de euictio. l. si dictum. in fine. Sed fideiussor bene tenetur ex sua mora. O: Segnori, habetis hic, q; pro pupillo obligato sine tutoris authoritate tenentur fideiussores, pro furioso non, vt. f. de fideiuss. l. ad arcell⁹. Sol. Aliud in pupillo proximo pubertati, qui potest obligari naturaliter, & huic naturali obligationi accedunt fideiussores: vt hic, & ff. de arbi. l. si pupillus. † Sed furiosus non obligatur, q; non intelligit quid agat: vt. ff. locati, & cõducti. l. qui ad certum: nam & pupillus omnia potest gerere tutoris authoritate, furiosus non: vt. f. de reg. iur. l. in negotijs.

Odo.

Summarium.

1 Persona inutiliter adiecta non prodest ad solutionem.

1 **Si duo rei.** In lege presenti ponũtur duo casus. Primus casus est: † Si duo rei stipulandi stipulantur eandẽ rẽ, vnus vtiliter alter inutiliter, tu promissor nõ potes soluere ei, qui inutiliter stipulatus est: q; &c. vt dixit textus. Secundus casus est. Si stipulor Stichũ & Pamphilũ, & vnius rei ita tenet stipulatio alterius non, & indubitanter si res illa desinit mea esse, non potest mihi solui: q; in alterutrius vtrumq; est in obligatione. [Stipularetur.] Et hoc potest esse, q; vnus stipulatur statim, alter ex intervallo: vt. f. de duob. reis. l. duos. §. f. Item poterat esse q; vnus capax erat intellectus, alius non: vt. ff. eod. l. mulier. [Obligatio.] in alium, non in vnum: quia forte vnus erat promissoris, alter stipulatoris. Et hoc dicit. [Solutur.]f. ille, qui seruus fuit. [Non ad solutionem.]subaudi, cum duo alternative in stipulatione deducuntur: quia vtrumq; est in obligatione, sed alterum in solutione: vt. ff. eo. l. vbi autẽ. §. qui illud. Verumtamen si in vtroq; teneret stipulatio, & alter desijt esse in rerum natura, in superfluit tenet obligatio: vt. ff. de cõtrahen. emp. l. si in emptione. §. penul.

Odof.

Summarium.

1 Copulatiua vt vera sit, vtranq; partem oportet esse veram.

1 **Si quis ita stipulatus.** In lege ista ponuntur tres casus vel quatuor. Primus est, † si sum stipulatus decem aureos a te mihi dari, si Titius factus erit consul, & si nauis venerit ex Asia, necesse est vtranq; conditionem existere. Nam idem econtra, si stipulor decem, si Titius non erit consul, & si non venerit nauis ex Asia, requiritur neutrum factũ esse. Alius casus est, si stipulo: decẽ dari, sine Titius fuerit consul factus, sine si nauis venerit ex Asia, non sufficit vnam conditionem extitisse. Et ita econtra, vt si stipulor, sine non erit consul, sine non venerit nauis ex Asia, nam sufficit vnum factum non esse. Sic ergo si stipulor sub duabus conditionibus affirmatiuis, & copulatiuis, debet vtraq; conditio existere, si autẽ sub duabus disiunctiuis, sufficit vnam existere. Sic. i. si existat vtraq; conditio. [Non est.] Unde habetis q; si stipulor sub duabus conditionibus copulatiuis, necesse est vtranq; existere: quia in coniunctio non sufficit aliquã partem esse veram, imo in totum. Secus in disiunctiuis: vt infra de verborum significat. l. hec verba. & f. de duobus reis. l. si is, qui. §. vtrum.

Odof.

Summarium.

1 Filius iuris censura censetur cum patre eadem persona.
2 Stipulatio facta filio quando sit inutilis.

1 **Quod dicitur.** In lege presenti dicitur, † si pater stipulatur filio vtiliter, & ita stipulatur quod iuris est, valet: q; sibi ipsi stipulari videtur. Sed si stipuletur quod facti est, vt liceat ire agere, non valet, q; non queritur sibi, vel filio. Secus ecõtra. & f. si filius stipulat patri ire & agere, q; valet. [Sibi.] Lpatri: q;
2 † iuris censura est eadem persona: vt inst. de inut. stipula. §. et, qui. [Sunt.]vt quia stipulatur aliquid filio dari: vt. C. de bon. que li. l. cum oportet. [Liceat.]vt. ff. eod. l. stipulatio. in fin. cum lege sequ. [Ac querit.]stipulãdo. Or Segnori, in lege ista cauete vobis, si stipulor ego patri filio rem, que est iuris, puta rem sibi dari, valet: quia per illam stipulationem mihi quero. Si autem stipulor factum, distinguitur, si factum est tale ex quo nõ potest mihi per
2 filiũ queri, nõ valet. † Quid si stipulor filio, vt liceat ei rẽ talẽ tenere, ex quo facto nõ oritur mihi, vel huiusmodi stipulatio est inutilis: nã quo casu si stipulor ei tenere, ex quo facto sequ. q; tenet, non queritur mihi, quia cõfertur in personã sui tãtũ nõ debeo filio stipulari vt illud ãquat ei, vt liceat ei tenere, nõ queritur mihi: sec⁹ tamen, si stipulor filio meo tale factum, q; per ipsum potest mihi acquiri: vt si stipulor possessionem illius fundi filio tradi ex causa ẽ ditionis: vt. ff. eod. l. vbi autem. §. qui id. Quid si stipulor ne edificeo domũ in solo filij: Et hec valet stipulatio: quia queritur mihi

vsufru-

vſusfructus. Poterea vbi ſtipulor vacuã poſſeſſionem tradi filio, ego ſtipulor factum, qõ cõſeritur in meam perſonã, & ita queritur mihi: vt. ff. de vſur. l. ſi quis. Sed vbi ſtipulor q̃ liceat ei tenere, ſtipulor tantum in ſua perſona, vnde non queritur mihi. Odof.

Summarium.

1 Heredis promiſſoris perſona quando fruſtra adſciatur in ſtipulatione.
2 Jno aliquod ſi deficit in re ſoluta, ipſa res peti poteſt.

1 **Aulianus ſcribit.** † Si ſtipulor a te nec̃ per te, neque per heredem tuũ fieri quo minus liceat tre & agere, non ſolũ tu heres teneris ſi me prohibeas, imo coheres. [Et ius.] ſcilicet teneri, ſi prohibeant: ſed ipſe habet regreſſum contra heredem: vt. ff. eod. l. ſi. in fine, cum lege ſequenti, & principio ſequentis. Odof.

2 **Qui fundum.** Jn. §. iſto ponit talis caſus: † fui ſtipulatus fundũ mihi, aut Titio tradi: tradidiſti Titio: liberatus es. Sed nũquid potero petere vt eaneas de euictione. Certe ſic. Secus ſi eſſem ſtipulatus mihi aut titio donationis cauſa fundũ tradi: nam tunc facta traditione nõ poſſum experiri: q̃ in nullo videtur mea intereſſe. [Sit.] q̃ adiecto poteſt ſolui, licet nõ detur petitio: vt. ff. eo. l. vltima. §. inter eos. & §. qui ſibi. [Poteſt.] ſcz ſtipulator. [Jntereſt.] ſcz de euictiõe caueri. [Reum.] ſcz promiſſore. [Liberari:] nec teneri de euictione. Vnde notate hic q̃ ſi ſtipulo: mihi aut Titio rem tradi, vel dari, ſi Titius quidẽ tenetur mihi tradere actione mandati, vt q̃ erat procurator meus, vel negotioꝝ geſtor, tamen nõ liberatur, niſi p̃mittat de euictione. Quod eſt verũ. ſi erat talis cauſa, vbi tenebatur de euictione: vt. C. de euictio. l. nõ dubitat. Et hic eſt caſus, vbi ſtipulo: de euictione, & nõ habeo rem: vel vbi habeo rem, & rem pe to. ſic & alibi. ff. de ſolu. l. etiã. & l. ſẽ. & ibi dicetur ſecus in vltimo caſu huius legis, q̃ non intereſt mea in aliquo. Odof.

Summarium.

1 Promittens aliquẽ tanq̃ filium tractare, ad quid teneatur.
2 Pater filium qua ratione egheredet, vel emancipet.
3 Emancipare, vel egheredare non cadit in extraneos.
4 Conditionis tempus quando inſpiciatur.

Vidam cum filium. Hec lex prima facie videtur difficilis: tñ ſi vos aduertatis caſum, lex iſta videbit facilis vobis. Et in hac lege ponit quoddam thema generale, ex quo formãtur tres queſtiones, & decidun
1 tur in litera: & thema eſt tale: † Tradidi tibi filiũ anniculũ, vt eum nutrires, & nõ aliter q̃ vt filiũ tractares, & ſi alias tractares, ſtipulatus ſum centũ noſe pene: tu ſuſcepiſti eũ hoc pacto. Hoc eſt thema: & eſt bonũ hoc ſcire, q̃ aliq̃ laici mittunt pueros ſuos ſcholaribus, & rogant eos, q̃ vt filios debeant eos tractare, & non aliter. Jlle, qui ſuſceperat filiũ alienũ, illũ eppulit de domo, vel fecit teſtamentũ, & nihil ei reliquit. Dicit tradẽs. Ego volo legere chartam meã: & legit, & vidit q̃ nõ tractauit eũ vt filiũ, q̃ nihil ei reliquit in teſtamẽto, vel q̃ eũ eppulit de domo: vult petere penã: poteritne? Hic formantur tres queſtiones. Quid erit, ſi tradidit vt eũ vt filiũ tractaret, & non aliter tractaret, q̃ vt filiũ, & ſtipulatur penã. Scõa queſtio eſt, ſi eũ tradidit vt eum nutriret, & tradidit vt nõ aliter q̃ vt filiũ tractaret: vel qõ ſi tradit cognatus aliquẽ, & nõ tractet eum tanq̃ filiũ. Jn primo caſu, verbi gratia, do tibi filiũ meũ in adoptionẽ, & hoc pacto vt eũ vt filiũ tractes: aliter, id eſt, ſi nõ vt filium tractes, promittis dare centã nole penetu pater adoptiuus eũ emancipaꝝ, vel egheredas, & cõmittitur in ſtipulatione. Videt q̃ ſic. q̃
2 nõ tractauit eũ, vt filiũ. † Ecõtra nõ videtur cõmitti in ſtipulatione neq; plerunq; pater emancipat filiũ, vel egheredat, qi nõ poteſt habere pacẽ cũ eo. Vnde hic dicimus, ſi ſine cauſa emancipat eũ, vel egheredat, q̃ cõmittitur ſtipulatio penalis, alias nõ. Jdeo ſi tradit nutriendũ alicui, ſi expulit eũ de domo correctionis cauſa, volens eũ reuocare: alias ſi ſacit odij cauſa, videt in ſtipulatiõe committere. Jnſecũda & tertia queſtione videtur dicendum, q̃ ſi ſuſcipiens ſuſcepit eũ vt filiũ, hic ſi emancipat, vel egheredat eũ inepte, certe in ſtipulatione videt cõmitti: ſed ſi forte iuſte de cauſa eppulit eũ de domo, nõ videtur cõmitti, alias ſic. Sed pio Deo, qd dicemus in patre naturali, qui dedit filiũ in adoptionẽ, pater adoptiuus egheredat puerũ, & ſuccedit patri naturali, numquid poteſt mouere querelam? Certe ſic: ſi victus eſt in querela, poteſt petere penã. [Stipulatio.] ſcz penalis. Hoc eſt factũ, ſiue thema: modo ponit queſtiones. [Jn vtroq;.] id eſt, ſiue pater dat filium in adoptionẽ, ſiue dat eũ nutriendũ. [Facere.] ſcz ex iuſta cauſa, & nõ aliter. [Obſeruabit] ſubaudi, & videtur non vt filiũ tractare. [Et.] ſcz patri naturali. [Executio.] id eſt, pene petitio: q̃ nõ petit ſuo nomine, ſed vt heres patris. [Jn eo.] modo ſoluit alias queſtiones. [Stipulationis.] ſcz ab eo, qui accepit, vel ab alieno, vel a cognato. Vnde notate † q̃ emancipare, vel egheredare, eſt res inepta in
3 extraneos: & ideo mater, q̃ nõ habet in poteſtate, nõ põt hoc facere: vt. C. de rei vxo. actio. l. i. §. extraneũ. & Jnſti. de egherd. liber. §. vltimo. Jtẽ notate q̃ emãcipatio, & egheredatio aliq̃ fit cũ cauſa, aliquãdo nõ: vt Jnſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolui. §. cũ autẽ. & in auf. de appell. §. cauſas. Quis ergo eſt bonus intellectus huꝰ legis: Dominus Joan. & Bso obſcure tradit hic in quadam ſua gloſſa: & erit intellectus, vt dixi. Et ad hm pacẽt argumentum. ff. ad legẽ Aquil. l. ſẽ quecũq; in fine, cũ lege ſequẽti. Si tradit aliꝰ mus, vel cognatus, hic dicem⁹ vt dixi in caſu. Legitur ſecũdo modo, ſicut ſtipulatio penalis aliq̃ cõtra patrẽ adoptiuũ, aliq̃ non ita cõtra aliũ ſemper cõmittitur, niſi ſupernatus emancipet eum. Tertiũ dicunt, q̃ licet pater egheredando, ſemper cõmittat in ſtipulatione, vt cũ facit ſine cauſa, alias non: ita ſi alius ſuſcepit nutriendum, ſi ſpecialiter promiſit emancipare, vel egheredare non poteſt. Odof.

Filiusfamilias. Jn. §. iſto ponitur talis caſus: 4 † Filiusfamilias fuit ſtipulatꝰ tantã pecuniã ſibi dari, quãta tibi numerabitur: poſtea emancipa tus numerauit decem: nũquid erit queſita actio filio vel patri? Et certe filio: q̃ inſpicimus tempus numerationis, nõ ſtipulationis. [Tenetur.] Et cuſtodia dolus vos in. §. iſto: q̃ aliud eſt, ſi filiusfamilias ſtipulat ſub cõditione, ſi nauis venerit ex Aſia: q̃ hec eſt imperfecta, niſi exiſtat cõditio: q̃ tunc inſpicimus tempus contracte ſtipulationis: vt. ff. eo. l. ſi filiusfamilias, & ibi plene dixi. & §. de reg. iur. l. filiusfamilias. que ſunt cõtra. Aliud, ſi ſtipulatur vt hic dicitur, Et ad hoc facit. §. de fideiuſſ. l. ſi debitori. in fine. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio ſemel ad intereſſe commiſſa an poſſit iterũ committi.

1 **Si ſic ſtipulatus ſim.** † Sui ſtipulatus per te mihi vim nõ fieri, valet, vel per heredẽ tuũ mihi vim non fieri, nec ſum ſtipulatus penã: poſtea intuliſti mihi vim: egi cõtra te ad meum intereſſe, & ſum cõſecutus: te mortuo heres tuus intulit mihi ſecundo, numquid cõmittetur? Certe ſic: q̃ aliud eſt vnũ intereſſe, ſcz defuncti, aliud eſt heredis. Sed ponamus, ſum ſtipulatus a te, vel ab herede tuo, ne me impediatis quo minus mihi re liceat: quilibet tenetur ad intereſſe. Hec dicat aliquis, ſi cõmiſſum eſt intereſſe cõtra te, q̃ nõ cõmittatur cõtra heredẽ tuũ: q̃ aliud eſt impedimentũ tuũ, aliud eſt tua heredis. [Jn ſtipulatione.] adeo vt ſi ſum a te cõſecutus meum intereſſe, mihi lominus, conſequar a tuo herede. [Etc.] Ecce ſin exemplũ: & dicunt quidam q̃ hic verſiculus corrigit precedentẽ: & quidã dicunt q̃ nõ debet eſſe verſiculus iſte, ſed corrigit precedentia: ſed male dicunt. [Quod non eſt verum.] Vnde hæreſib⁹ verbis tolletis infinita cõtraria: Aliud in ſtipulatione, que cõmittitur ad intereſſe, aliud in ſtipulatione, que cõmittit ad penã: q̃ in prima ſtipulatiõe ſi primo impedit vnus, cõmittitur cõtra te: ita ſi heres impedit, cõmittitur cõtra eum: vt hic, & ff. iudic. ſolui. l. cũ querebatur. & ff. rem ratã hab. l. ſi procurato rem. & ff. vſufru. quemadmo. cane. l. j. §. habet. & ff. ſi cui plus. & per leg. Falcid. l. iij. §. queſitũ. Jn ſecunda ſtipulatione ſi ſemel cõmittitur contra te, amplius non cõmittitur cõtra heredem tuum, niſi eſſet dictũ q̃ ſepius poſſet cõmitti: vt. ff. de arbitr. l. ſi duo. §. ſemel. Jtẽ eſt hoc verum, quũ cõmittit penã, ꝓpter alias violẽtias: alias ſecus: vt. C. de hered. vel actio. vẽd. l. vẽdator. & hereditate. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio penalis ſup ſponſalibus interpoſita eſt ipſo iure nulla.
2 Pacta contra bonos mores ſeruari non debent.
3 Stipulatio penalis in matrimoniũ, cõtrahendis quare nõ valeat.
4 Promiſſio iurata ſuper matrimonio an valeat.
5 Stipulatio per extraneos facta ſuper matrimonium an valeat.
7 Dicta in præfationibus repetita cenſentur in ſequentibus.
8 Promiſit, verbũ in ſcriptis reductũ intelligitur per ſtipulationẽ.

1 **Fria** que et alio. † Jn principio huius legis ponitur talis caſus, q̃dam uxor habuit primum virum, & ex eo habuit vnum filium: poſtea contraxit matrimonium cum Lucio Seio, & cum ſecundo uiuit

tale pactum, q primus filius deberet cõtrahere matrimoniũ cum filia Caij Seij, quã habuit ex vxore premortua, & inuicẽ stipulati sunt penam si filia nollet cõtrahere matrimoniũ cũ filio, vel filius cũ ea. Postea cõstante matrimonio inter Titiũ & Caium Seiũ, Caius Seius decessit filia eius nõ vult nubere filio Titie, vel ecõtra, nũquid heredes Caij Seij, vel ecõtra, possunt petere penam: Certe nõ, qr est cõtra bonos mores, & qr matrimonia debent esse libera in contrahendo, & in retinẽdo, id est, in matrimonijs cõtrahendis debent esse libera, & in tam contractis matrimonijs. Hoc dicit. [Instrumentũ.] id est, stipulatio, que in instrumẽto fuit cõscripta. [Fuisset.] sic tantum noie pene dari. [Non fm bonos mores.] imo contra bonos mores. [Agenti.] sic Titie, quia allegat rationẽ. [Futura.] id est, cõtrahenda. [Contracta.] Unde nota

2 te † q sicut pacta cõtra bonos mores facta non sunt seruanda, ita hoc casu. Item notate q matrimonia debẽt esse libera: vt. ff. eo. l. si diuortio. Oi segnora, habetis in lege ista, q sine promissa mulieri, q accipiã eam in vxorẽ, sine ipsa promittit mihi, cõtra bonos mores est, siue pater mulieris promittat patri meo, & econtra si pater meus promittat patri mulieris, similiter stipulatio inutilis est, & ẽtra bonos mores. Sed quomodo potest prouideri, si sint impuberes ambo, vel vnus alij nõ potest promittere, vel facere vt alij promittatur, vt hic dicitur: Et certe fm nos legistas prouidetur hoc modo: Si volo q filia mea efficiatur sponsa filij tui, vel ecõtra filius tuus efficiatur sponsus filie mee, hoc modo recipiante, vt ego recipiã arrhas sponsalitias, quas promitto reddere in duplũ. si stabit per me, vel per filiã meã: vt. C. de spõs. l. fi. Uel immediatis pignoribus: vt. l. si rec. prouin. spon. contra. l. fin. Si ergo filia mea velit renũtiare sponsalibus, hoc potest fieri: vt. C. de spõsa. l. j. sed perduntur arrhe, siue pignora. Canoniste tamẽ videtur idem sentire in arrhis, qõ in pena: vt extra de despõ. impub. c. Gemma. Sed videtur esse alia ratio in pena, alia in arrhis: qr pena non datur, sed promittitur: qr homines largi sunt in verbis, & in his, que

3 nõ trahuntur de bursa: qr leue est dicere cuilibet. † Promitto q accipiã te in vxorẽ, & si nõ accipiam, promitto mille noie pene: vel ecõtra, tu mulier promittis q accipies me in virũ. Et quia istud sepius cõmitteretur q quilibet promitteret penã. ideo nõ valet: et debẽt esse matrimonia soluta a vinculo penarũ. Sed pignora, vt sit in ciuitate ista, trado amico cõmuni, vt si stet per me, vel ex parte mea, pignus perdatur: vel si per te mulierẽ, vel ex parte tua, pignus tuũ perdatur. Et ita in arrhis, & in his, que trahunt de bursa, nõ est verisimile q ita sepius fieret: qr potius vellet q matrimoniũ cõtraheretur cõtra voluntatẽ, qm pignus perdere. Sed quid di

4 cemus: † Promitto mulieri q accipiã eam in vxorẽ, & iuro: ecõtra, promittit mulier q accipiet me in virũ, & iurat. nũquid iuramentũ operabitur vt teneatur inuitus recipere vxorem, vel mulier inuita accipere virũ: Dicunt quidã q sic: vt extra de iureiur. Sed nos dicimus q istud iuramentũ nõ valet: qr cõtra bonos mores; & qr inconueniens esset q matrimoniũ cõtraheretur cõsensu vnius, si inuitus cogeretur: qr requiritur vtriusq; cõsensus: vt. ff. de regu. iur. l. nuptiarũ. Hec vera sunt, qñ vxor, vel vir promittit, vel eorũ

5 pater. † Sed quid si duo extranei ita dicant, Promitto tibi q tu hus accipiet te in vxorẽ: vel ecõtra, talis accipiet te in virũ: valet ne stipulatio: Dicunt quidã q sic: qr ista stipulatione non coguntur cõtrahere matrimonium, ad instar legati: vt arg. ff. de conditio. insti. l. si ita. & l. cum tale. §. si arbitratu. Uel potest dici q non valet hec stipulatio, propter hanc legem, ne alia via circumueniatur lex: qõ non debet esse: vt. ff. de tute. & cur. dat. ab his. l. scire.

6 **Idem respondi.** Hic dicitur, † q ea, que dicũtur in prefationibus, intelliguntur repetita in stipulationibus, nisi talia sint, per que varietur stipulatio. [Plerunq;.] Plerunq; ideo dicit, propter id, qõ dicit in fine. [Creditur.] Et est exemplum, si agitur inter me, & te & tu promitteres decẽ sub cõditione, ego stipulor decẽ simpliciter: qr intelligitur repetita conditio: vt. ff. de pactis. l. item conuentiones. Item potest pon exẽplum, vt. ff. de testa. l. heredes. §. sed si notã. & ff. de lega. j. l. si seruus. in prin. & in fine. cum lege sequẽti. Itẽ est exemplũ. ff. de eden. l. si quis. §. initiũ. [Stipulatio.] & tunc quãdo fit multus, nõ intelligitur repetita. Unde notate hic regulã, Quod que in prefationib⁹, &c. vt. ff. de leg. ij. l. in repetẽdis. Fallit, si vna tantũ id, de quo queritur: vt si libertus est stipulatus sortẽ patrono, hec est inutilis, si stipulat vsuras patrono: vt. ff. eo. l. si ita. §. Chrysogonus. in fine. §.

7 **Idem respondi.** Jn. §. isto ponitur talis casus: † Septimus fins literis caute se ipsum prestaturũ decem, & vsuras soluturũ: valetne hec stipulatio: Si facta est inter presentes, & si inuentur ista promissio, presumitur precessisse interrogatione stipulatoria. Item regulariter vbi inuenitur promissio, presumitur q intercesserit interrogatio: vt. ff. eod. l. sciendum. & Institu. de fideiuss. §. fin. & de contrahen. & commit. stipul. l. j.

8 **Idem respondi.** Jn. §. isto dicit nr: † Si plura pacta super pluribus rebus fiunt inter te & me, & postea subdicitur ista stipulatio, perinde est ac si singula pacta, & singule specie essent repetite. [Subdicitur.] quia ita dixi: Scribes Lodicẽ, facies foneã. facies domũ: postea subnecti, Promittis hec omnia per stipulationem? Dixisti. promitto. [Fuissent.] Unde sicut pluribus rebus in stipulatione deductis specialiter nominatis, intelligũtur tot stipulationes, quot res: vt §. eo. l. pluribus. & ff. eo. l. quod dicitur ita hoc casu. Odof.

Summarium.

1 Usurarũ solutionis terminꝰ cedit a die stipulationis interposite.
2 Mora purgatio ex parte creditoris intra quantum tempus admittatur.
3 Tempus modicum quod dicatur.
4 Prohibitionis alienatio in cõtracta non impedit dominij translationem.
5 Transactio facta super vna causa non obstat agenti ad eandem ex alia causa.

1 **Si ita qs promiserit.** † Ego sum stipulatus a te decem ea die, qua petiero, & in triginta fingulis diebus sum stipulatus vsuras: nũquid enim debentur vsure ex die interposite stipulationis: & diem intelligimus interpositum ex die interposite stipulationis. Et certe sic. [Petieris.] Unde est pura: vt. ff. eo. l. si decẽ. [Proponatur.] vt. ff. de vsurie. l. tuto. §. Lucius. [Capere.] quia ista verba potius motionẽ, qm dilationem videntur immuere: vt. ff. eod. l. si decem. & l. liber homo. §. decem. Odof.

2 **Seia cauit.** Jn. §. isto ponitur talis casus: † Seia de mandato Lucij Titij emit hortos, & cauit Seia se dominiũ trãslaturum in Lucium Titiũ, quũ omne pretiũ cum vsurio recepisset: postea promisit Lucius Titius pretiũ, quod debit. Seia pro hortio, qõ solueret intra Calẽdas Aprilis: nõ soluit, sed post Calendas paratus est soluere: Seia nõ vult recipere: nũquid si petit hortos, poterit repellere: Certe non, si intra modicum tempus post Calẽdas, vult soluere, & si ex illa mora Seie cõditio nõ est effecta deterior. Hoc dicit. [Inter vtrunque.] id est, Lucij Titiũ, & Seiam. [Liberaret.] alias numeraret, solueret Lucius Titius Seie. [Interposito.] sic post Calendas Aprilis. † Et intelligitur modicũ tempus intra tres dies, vel quinq. §. si quis cau. Li. & si post tres. vel arbitrio iudicis: vt. ff. de iure dotiũ. l. si rem. vel qõ potest magis intellecta, &c. vt. j. eo. l. continuus. §. cũ ita. [Possit.] Cõtra Seiam. [Cognitionem.] id est, equitatem. [Remittendum est.] Unde notate q sicut qui debet pure, & sine pena, potest purgare moꝛã, vt. ff. eod. l. interdũ. ita hoc casu. si non interest stipulatoris. Secus si deberet in diem, & sine pena. Fallit in iudicio: vt in dicta. l. & si post tres. Et in arbitrio: vt. ff. de arbit. l. si cum dies. in fine. vel nisi fauore libertatis: vt. ff. eo. l. qui Rome. §. Flauius. Odof.

3 **Ea lege.** Jn. §. isto ponitur talis casus: † Mulier Seia donauit tibi seruum eo pacto, q non perueniret ad fratrẽ tuũ, vel filium, vel vxorem, vel socrũ: decessisti tu post biennũ, & reliquisti Seiã, & fratrẽ tuũ: nũquid Seia poterit petere, & agere cũ fratre coherede: Et certe sic in eo, qõ interest: [Seiã.] sc. donatricẽ. [Interest.] Unde si interest eius, hec stipulatio cõmittitur ad interesse, alias non: vt. ff. de lega. iij. l. pater. §. conditio. Secus in mancipio alienato: vt. C. si in ãcip. ita fuer. alie. vt manu. l. si ea lege. Si obijciat aliquis, sed fuit prohibita alienatio, & dominij translatio: vt. C. de reb. alie. nõ alien. l. fin. Solutio. Uerũ est quantũ ad potestatẽ testatoris, non quantũ ad potestatẽ iuris: vt C. de condict. ob can. l. ea lege. Secus si testator, vel lex inhibet alienationẽ: qr tunc nõ transfertur: vt. ff. de iur. pat. l. si libertus. §. j. Et est verũ, si lex inhibet alienationem, inhibetur dominij translatio: nõ sic, si testator prohibeat, nisi precepta intercedat testatoris: vt ff. de lega. j. l. filius. §. dominũ. Item secus, si lex prohibeat: vt in auf. de [illegible]. & emphy. §. sanctissimus. Et de hoc dic vt notatur. C. de condict. ob caus. dat. l. ea lege. Odof.

5 **Filia que.** Jn. §. isto ponitur talis casus: † Filia exheredata a patre, mota querela contra scriptum heredem cum eo transegit, & etiam subiecit doli clausulam: postea vult dicere falsum testamentum nunquid potest conuenire ex doli clausula: Certe nõ. [Filia] subaudi. exheredata a patre, vel preterita a matre: vt Insti. de exhered. liber. in fine. [Et transegit.] sup querela tantũ. [Pertinere.] Hoc duabus rationibus. Una, quia qui dicit inofficiosum, nõ prohibetur dicere falsum: vt. C. de inoffic. testa. l. eum, qui. Item quia si promisit stare transactioni, & non

et non venire contra, intelligitur ex ea causa scilicet querele. non ex causa falsi: vt. ff. de transactio. l. item Aquiliana. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio non vitiatur vocabulorū diuersitate inter interrogantem & respondentem.
2 Stipulatio vitiatur si ante perfectionē sui deueniat res ad casum, a quo non potuit inchoari.

Si sub vna. † Sic aliqua res appellat vario modo, licet vtat vno modo in stipulando, alter in respōdendo, nō propterea vitiatur stipulatio: nam hic constat, et ideo non vitiatur stipulatio: vt. ff. eodem. l. si in nomine. [Appellatur.] vt est exemplum in synonymis nominibus, vt in ense, et mucrone: quia si dico, promittis oare ensem: tu dicis, gladiū promittō: non propter hoc vitiatur stipulatio. Alias hic cōstat de corpore & ideo non vitiatur stipulatio: vt. ff. eo. l. si in nomine. [Vtatur.] quia sicut vtile per inutile nō vitiatur, vt. ff eod. l. vna hoc casu. Vel potest sic modo exemplificari. Promittis illum ensem: tu promittis promittis ensem & arma, virumque cano: vt. ff. eo. l. que ex trinsecus.

Si quis viam. † Sui stipulatus viam per fundum suum ad meum: postea nō cōstituta seruitute fundū alienauit, vel partē fundi, eam scitte stipulatio seruitutis: certe sic. [Vtā.] id est, seruitutē vie. [Stipulatio.] scilicet vie. Et est ratio, quia ad hoc vt seruitus vie fit necesse est q̄ habeam fundū: vt. ff. cōmuni prę. l. 1. §. si ergo ante cōstitutā seruitutem alieno fundō, nō habeo fundū, cui cōstituatur seruitus: vnde euanescit stipulatio. Idē si alieno partē: quia nō potest seruitus cōstitui pro parte indiuisa: vt. ff. de seruitu. l. pro parte. sed ad certā partem bene potest cōstitui: vt. ff. eo. titu. l. ad partē.

Summarium.

1 Stipulatio vitiatur, si actus omnino extraneus interueniat inter promissorem & stipulatorem.
2 Continuo actu fieri que dicuntur.
3 Stipulatio vitiat dissensu circa rē inter stipulatorē & promissorē.
4 Solutio si in certū locū conferatur stipulatio dicm habet qua eo peruenire possit.
5 Difficultas non impedit dilationis obligationis cedere, & venire.
6 Stipulatio penalis quando affirmatiue, & quando negatiue concipi debeat.
7 Stipulatio cōsistere in dando quo differat ab ea, que consistit in faciendo.

Continuus actus. In principio huius legis dicitur. † Si stipulor a te aliquid dari vel fieri, cōtinuo actu, id est, incontinēti debet respōderi. Unde ad hoc vt stipulatio sit valida, requiritur continuus actus stipulantis, & promittētis: & tūc valet: alias nō vt. [Cōtinuus act°.] qi cōtinuo debet subsequi responsio. Si ergo superuenit aliquod momentū, si quidem modicum, & non extraneum rei, de qua queritur, valet stipulatio: sed si est longū, & contrariū rei, de qua queritur, nō valet. Et hoc dicit. [Possit.] qi si tu queris a me, Promittis dare vel facere: possum cogitare antequam dicā, promitto. Item possum credere, et ita separare me a natura cōtractus. [Continuo.] id est, statim: vel continuo, id est, inter presentes. [Aliud.] scilicet a re extraneā, vel ad rem extraneā, vel si interuenit interuallū. [Spondulier.] Ubi habetis hic vt dixi in casu, & ff. eo. l. i. † Et dicunt cōtinuo actu fieri, que fiunt incontinenti: sed que fiunt dudum postea, fiunt ex interuallo. vt. ff. ad. l. Iuliā de adulter. l. quod ait.

Si hominem. † Sui stipulatus a te hominem, et sensi de stitho, tu sensisti de alio, puta de pamphilo: non valet hec stipulatio: quia in stipulatione requiritur cōsensus. sed hic interuenit dissensus, & ideo nō valet. [Si hominem.] scilicet in genere. Vel potest dici. Si hominem, id est. Stichū. [perficitur.] Licet enim dicatur stipulatio verbis contrahi, vt. ff. institu. eo. in princ. & ff. eo. l. 1. tamen in stipulatione requiritur cōsensus: & ideo si fit sine cōsensu, non valet: vt. ff. eo. l. inter stipulantē. §. 1. & 2. ff. de pac. l. 1. insti.

Cum ita stipulatus. † Si stipulor a te decem stipulatus dari Ephesi, nō adiecta die, valet hec stipulatio: & videt inesse illa dies, intra quā poterit Ephesum peruenire, adeo vt si duplici duplomate vius fuerit, teneris. Unde si stipulor decē Ephesi dari videtur inesse dies, inspecta qualitate temporis & status, sensus et valetudinis, q̄ iste possit peruenire. Si ergo pusillus peruenire, & non peruenisti, transacto tempore videris esse in mora. Unū tamen sciato, q̄ qui promisit dare Ephesi, potest soluere antequā Ephesum pueniat, si mea nō interest, alias non: sicut si promisit dare in deē. Unde si vius est duplici duplomate, statim tenetur. Sed pro Deo, quid erit: promisisti facere intra: non dixisti intra quod tempus: videtur inesse arbitrio boni viri, ad est iustitie: nō enim teneris statim q̄ nō insimam fabricā queuis bene, & magistro: sed videtur inesse tempus intra quod possit facere, vel dare. [Temp°.] scilicet & tacite scilicet intra quod possit dari: & quod est istud tempus arbitrio boni viri, vt statim dicit. [Remuneramus.] Quia index est bonus vir: vt. ff. de eo, quod certo loco. l. quod si Ephesi. §. interdum. [Duplomate.] id est, duplicato tempore. Sed cōmune dicta, est regula iuliana, &c. vt. ff. si quis cautio. l. 1. [Appareat.] vt. ff. si quis cautio. l. 1. §. si ti. & ff. de pigne. actio. l. seruos. vbi ex duobus cōtrarijs fit optimū temperamentū. [Possit.] vt. ff. de eo, quod certo loco. l. 1. [Solnere.] sic, volente stipulatore, non inuito: cui dies adiicitur cōplationē promissoris: secus si cōplationē stipulatoris: vt. ff. eod. l. qui Rome. in pan. & ff. de lega. 1. l. si ita scriptū. §. peg asius. [Locus.] q: in dubio est locus comertorio, nō ait in certo. Et ad hoc facit. ff. qui satisda. cog. l. si vero. §. 1. [Spopōderit.] sic certo loco: alias nō valet, vt. ff de eo, qō cer. loco. l. 1. §. si quis in italiam. [Tradiderit.] sic, qō est verū, si stipulatio nō est penalis: vt. ff. tit. proximo. l. 1. in fine. Unde notate, q̄ qui promittit dare, nō adiecta die, videtur inesse dies arbitrio boni viri: quod magis potest intellectu percipi, &c. vt ff. de solu. l. ratum.

Illud inspiciendum est. Die dicitur. † Si promittis decē dare, indubitāter videtur inesse tēpus, intra quod potes dare. Si ergo habes domi, videtur inesse tempus, quo possis ire, & numerare. Si non habeo, & nō poteo inuenire creditorē, videtur inesse tempus cōmune, intra qō possis inuenire. Et idē in scypho: & sic idem in corporalibus, & in pecunia. Sed quid si fam stipulatus liberū hominē dari, si in seruitutē redactus. nō valet. Idem si stipulatus sum, rem sacrā, si fiat profana, nō valet: sicut si stipulor rem, cuius nō est cōmercium. Ita hoc casu: q̄ non inspicimus tempus existentis cōditionis, sed contracte stipulationis. [Danch.] Et ita difficultas non impedit stipulationē. sed impossibilitas. vt ff. eodem. [Non posse.] Et ita difficultas non venit stipulationē, sed impossibilitas. [Scribit.] Ad quid ergo tenetur, vel ad estimationē serui, vel ad interesse: vt. ff. de lega. 1. l. qui domes. §. qui confitetur. [Stipulatio.] Unde notate, q̄ si stipulor rem, cuius non est cōmercium, nō inspicimus tēpus conditionis. sed stipulationis: vt. ff. eod. l. inter stipulantem. §. sacram rem. Secus si stipulor rem meam: vt. ff. eod. l. si rem.

Si vt aliquid. Jn. §. isto dicitur: † Si stipulor aliquid fieri, debeo ita stipulari, si non facies, promittis nomine pene centū si aūt stipulor aliquid nō fieri, debeo ita stipulari, si aduersus ea factū erit, promittis mihi nomine pene. Sed si stipulor vtrūq; debeo ita stipulari, si ita nō feceris, vel aduersus ea factū erit, promittis tātum nomine pene: [non erit.] Unde si stipulor quod fieri, debeo ita stipulari. si facies non erit, promittis tantum nomine pene. [Feceris.] vt Institu. eod. §. vltimo.

Preterea. Hic notatur differētia inter stipulationē, que consistit in dando, & eam, que consistit in faciendo. † Si stipulo: quod est in dando, nō possum stipulari vni ex heredibus, sed omnibus: sed si stipulor quod est in faciendo, tunc vni acquiritur. Sed cōtra. C. de excepti. l. 9. Solutio. Illō possum vni ex heredibus, vt hic: sed si dico, Promittis quod dabis illi: licet ille heres meus sit, ei queritur. Vel potest dici, si mea interest, possum stipulari vt vbi alias non, vt hic. [Comprehenda.] Sed que est ratio diuersitatis inter hos duos casus? Respōdeo, quia per locum a communiter accidentibus si stipulor dari, interest eque omnium heredum vt vni, nisi specialiter vnius interis, vt dixi. Sed per locum a communiter accidentibus potest vnus heredum interesse, & non alterius. Sed lex videtur contra. ff. de pactis. l. actus. Solutio. Si stipulor vni factum voleno ei exceptionē querere, hoc possum facere, vt tibi: sed agendum non potium stipulari vni ex heredibus illud, quod consistit in dando. Item non valet. si ita interest omnium, vt vnius. Illi dicunt quod in. l. actus, intererat mea & vnius heredis, & ideo possum vni stipulari, sed hic non. Odof.

Summarium.

1 Promissio facta in nūdinis, intelligit de vltima die nundinarū.
2 Electionem habens a lege potest quandocunq; variare.
3 Promittēs illud aut illud, si elegit vnū potest mutare voluntatem.

Summarium.

1 Pena insolidum committitur, si in causa eructionis pro parte non defendatur.

Cum ex causa. Lege istam, si reducitus ad memoriā ha duitio ff. eo. l. iij. an fi. vnde ne decipiamini. ponitur tria casus: † Vēdidisti mihi fundū, et promisisti defendere ab omni persona: tu vēditor decessisti relictis pluribus heredib⁹: ille fundus euincitur a me: petitio heredibus: nūquid omnes defendēt, et insolidum? Certe sic, q; hec causa defensionis est indiuidua. Si autē quidā defendūt, et quidā nō, nō video: defendi ab his, qui nō defendūt. Sed si subsecuta est euictio: quilibet heredū nō condemnatur insolidū, sed pro portione hereditaria. [Natura est.] Sz ille recuperat ab alio: vt. ff. eo. l. ij. in fi. cū. l. seq. [Teneatur.] subaudi ad penam, vel ad interesse. [Incumbit.] vt. C. de hered. vel act. vend. l. ij. Et ad hoc facit. ff. eo. l. iij. §. vlti. Odof.

Summarium.

1 Stipulationes tot sunt, quot distincte conuentiones precesserūt.
2 Dispositio non per facta quando vitietur.

Plurib⁹ rebus. In princ. huius legis ponuntur duo casus. Primus est talis: † Si tu stipulatus fuisti a te, promittis dare illi Stichū, et illum seruū, et illi alium; nunquid intelligit hic vna stipulatio: Certe nō, sed tot sunt, quot res sunt. Sz quid si stipulatus sum argentum annua bina trium die, numqd dicit vna stipulatio omniū annorū, an tres stipulationes: Et certe tres stipulationes, dicit Paulus. [Fuit.] Qd est verum, si omnes sunt enumerate, et specificate; alias secus: vt. ff. eod., fac. in pun. et l. qd dicit. [Et hic.] quasi dicat nec dū in superioribus casu. [Stipulationes.] Et ponit ex exemplum vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. de pig. act. l. si necessarius. §. bina. Sz hic dicit, q; tres sunt stipulationes. Sed videt q; ista Paulus, et Varus mentiant̄ aperte: vt. ff. eo. l. si Stichū. §. huiusmodi. Ad solutionē huius cōtrarij quidam dixerūt q; dominus Paulus et Varus dixerunt male: vnde est vna, vt in l. contraria. Vel dicatis q; si numero annos, et tunc tot sunt stipulationes, quot anni, vt hic dicit. Aut nō enumero: et tūc sec⁹, vt in l. cōtraria. Itē si tu legatus, et tu mortis cā donatus. sec⁹: vt. ff. de mor. cau. dona. l. senat⁹. et. ff. de ann. leg. Lucij.

2 **Et si placeat.** Primo ponit quedā regula, et postea dicit, q; non habet locū in omnibus casibus: q; regula est, † Si stipulatio optime fit, et deuenit in casum, a quo nō pōt incipere, q; nō valet. Fallit in casibus: qui dicunt in littera. Hoc dicit. [In omnib⁹.] s. casibus. Et est exemplū regule. Stipulos seruū Stichū: si efficatur liber. euanuit stipulatio. Et idē in casibus similibus: vt. ff. eo. l. inter stipulantē. §. fera rem. [Actio.] modo ponit exempla in quibus nō hꝫ locū. [Nō pōt.] Nā si stipularetur ad fundū cōem, nam quereretur parti indiuise: q; esse nō pōt: vt. ff. de seruit. rust. pred. l. si quis. [Reliquerit.] vel fundū stipulatus est. [Non pōt.] q; omnes seruitutes sunt indiuidue, excepto vsufructu: vt. ff. ad legē falcid. l. ij. §. si vsusfruct⁹. [Dominū.] s. retinetur. [Cepent.] q; licet ab initio non pōt queri seruus, vel pro parte indiuisa, bene potest retineri: vt. ff. de seruitu. rust. pred. l. pro parte. Odofr.

Summarium.

1 Eligendi facultas coheret persone.
2 Pupillus quis et quando stipulari possit.
3 Stipulatio quando vitietur angustia temporis.
4 Stipulatio an vitietur diuersitate rerum, temporum, qualitatum et conditionum.

Si seruus. In princ. huius legis ponuntur duo casus. Primus casus est. † Seruo meo, vel filio meo, stipulatus est rē illā, aut illā, cuius est electio? Et certe seruī, vel filij, nō domini, vel patris, Secus est, si stipulor illā aut illā, quarū alterā Titius eligeret: q; hoc casu nō cōuenit te, mihi Titiue alterā eligat, et ea electa te potero cōuenire. [Ego.] Seruus, vel filius. [Debet.] qđ et quibus rōnibus: q; hec electio est personalis, vnde nō trāsit ad patrē. sed rem auet apud filiū, vel seruū: vt. ff. eod. l. si stipulatus fuerim. Itē q; eligere alterā est facti: et illud, qđ est facti, seruus, vel filius non possum querere dño vel patri, sed sibi: vt. ff. de condic. et dem. l. qui heredi. in fi. [Elegerit.] Si ergo Titius elegit. stipulator rē illā petit, alias non: vt. ff. eo. l. si quis arbitratu. Secus in legatis, q; recipitur in persona: vt. C. commu. de leg. l. si duobus. §. j.

2 **Pupillus.** Hic dicitur, † q; pupillus, qui excessit infantiā pōt stipulari: sed si pupill⁹ est in patris potestate, et eo auctore promittat, non obligatur: pubes nūt sit in pūte patris vel nō prius dō bene obligat. Et q; dictū est in pupillo, idē in filiofamilias impubere. [Pōt.] s. sibi, et ei in cuius potestate est. vt in fi. §. Et de hoc dic vt. ff. eo. l. j. [Non obligatur.] vt hic, sed tutore auctoe fic: vt. ff. de auctoritate. tut. obligari. Et est ratio diuersitatis: q; si pupillus obligaretur auctore patre, et ex ista obligatione lederetur, nō esset persona, contra quā haberet regressum: vt. C. de in ius voc. l. vlt. et. ff. de iudic. Illus nullum. Sed si obligatur tutore auctore, et debitor habet actionē contra eum: vt. C. si tut. vel cur. interue. l. etiam. [Solet.] Sed leſi restituuntur: vt. ff. eo. l. puberes. [Dicendum est.] scilicet vt possit stipulari, et patri acquirit.

Si ita stipulatus. Hic dicitur: Si fui stipulatus a te hoc modo, promittis te daturū decē mihi aut Titio: et respondeas, promitto tibi daturū decē: et de Titio non respondisti, valet hec stipulatio, sm cōmunē opinionē: q; dū stipulor mihi, aut Titio, mihi acquiro obligationē, Titio nolo solui. [Spōdeas.] s. nulla Titij facta mentione. [Solvitur.] vt. ff. de constit. pecu. l. si filius meus. §. j.

3 **Si inter eos.** Hic dicit: † Ego et tu eramus Romę: fui stipulatus a te, hodie Carthagine mihi centū dari: tu dixisti, promitto: valet ne hec stipulatio? Certe non valet regulariter: q; impossibile est q; hodie posses dare Carthagine. In casu tñ bene valet, vt si dudū ante mādauit dispensatori suo, vt ille dispensator suus daret centū dispensatori meo. [Carthagine.] que est vltra mare. [Non semper.] sed regulariter. Unde stipulatio impossibilis natura, siue de iure, non valet: vt Instit. de inutil. stip. §. impossibilis. et. ff. eo. l. impossibilis. [Stipulatio.] et ideo non est inutilis ratione impossibilitatis.

4 **Cum mihi.** In. §. isto ponūtur multi casus. † Ponamus, fui stipulatus a te, promittis mihi dare Stichum, aut Titio Pamphilum: et tu respōdisti q; sic: valet ne hec stipulatio? Certe non, quia eandem rem debemus stipulari. Et ideo si stipulor decē mihi et Titio hominem, si solus hominem, non liberaris a me de rigore iuris, sed de equitate sic. Sc̄o dicitur q; possum stipulari eandem rem mihi et Titio, et ita dicā, promittis mihi dari talib⁹ Calēdis, et Titio talibus Calendis. idē econtra. Sed si Titio stipuler in diē proximū, mihi in diē lapsū, valet stipulatio, quasi videamur hoc dixisse, vt si nō dabo tibi tali die, dabo Titio. Idē econtra. si nō dabis Titio, dabis mihi. Tertio dicit q; possum mihi stipulari pure, et Titio, et sub conditione: vt si ita dico, Promittis dare mihi pure, et Titio si navis venerit ex Asia. Quarto dicitur: Si fuī stipulatus mihi

fub

sub conditione, Titio pure, si defecit mea, defecit Titi stipulatio, alias nó. Sed quid si sunt stipulat. o mihi sub una cõditione, Titio sub alia si defecit mea, Titio non põt solui, alias sic. Ex predictis patet q eodẽ modo possum mihi stipulari, & alij, licet alij inuiti stipulet, mea tñ uilis non uitiatur. Hoc dicit iste. §. vlcs in fin. [Stipulor.] Latium, & alia rem. [Tẽpora.] Ecce ecce casus. [Ja marge.] Et ita p̃ z̃ tuor ordinibus. [Sed rursus.] Incipit tertius casus. [Contra uero.] Incipit quartus casus. [Valere.] Nam ubi principale, &c. vt. j. de reg. iur. l. cum principalis. [Hoc tamen ita.] Illud est aliud exemplum. [In illius.] alias in neutrum. [Stipulationem.] quia uilis per inutile non uitiatur: vt. ff. eo. l. j. dicit.

Odof.

¶ De duobus reis stipulandi, & promittendi. Rubrica.

Summarium.

1 Reus hec dictio in iure sumitur equiuoce.

¶ Dec est cõmunis littera. De duobus reis promittendi, & stipulandi continuẽdus: & ut racq est bona. Et rubrica ad superiora ita continuabitur. Superiori titulo est tractatũ de uno reo per stipulationẽ constituendo: uerum quia duo rei cõstituuntur, ponit hãc titulũ. Et dicuntur duo rei debendi, cũ duo simul promittũt eandem rem dare. Et duo rei stipulandi dicuntur, qui stipulãtur sibi debere dari eandem rem. Uel põt continuari hoc modo: Superiori titulo tractatum est de obligationibus, que uerbis cõtrahũtur: sed quia interdũ plures promittunt, & stipulantur, ideo ponit hunc titulum. Et notate, q † hoc nomen Reus, sumitur in iure nostro equiuoce: q: aliquando sumitur reus, id est, accusatus: vt. C. de pro cur. l. reum crimina. & C. de accusa. l. reos. & tunc dicitur reus a reatu, id est, a crimine. Dicitur secundo modo reus ille qui conuenitur cuiuscunq: ille reus iuncupatur fugitiuus: vt. C. de iudic. l. properandum. §. sin autem. Dicitur reus promissor, & ideo non dicitur a reatu, uel a fuga, sed a re, quam promittit: & sic sumitur hic, & in toto titulo, & C. eod. titu.

Odof.

Summarium.

1 Reus stipulandi quis dicatur.

1 Vi stipulatur. † Dic dicitur: Si aliquis stipulatur aliquã rem, dicitur reus stipulandi: sed si aliquis promittit rem aliquam, dicitur reus promittendi. Et hoc est, quod dicit.

Odof.

Summarium.

1 Promittentes duo eandem rem tenentur insolidum, sed unus soluens liberat se & alterum.

1 Am duo. In presenti. l. dicitur: † Si duo promittunt per stipulationẽ decem, uel eandem rem, sibi tenentur insolidum ad decem, & ad eandem rem: sed unus soluendo liberat se, & alium. Sed si duo stipulantur eandẽ rem, dicuntur duo rei stipulandi: & qñ unus petit, alter non petit: & ideo petitione unius, & acceptilatione ab altero liberatur debitor. [Debetur.] Referatur ad reos stipulãdi. [Debẽt.] referatur ad reos promittendi. [Obligatio.] Hec leg. loquitur sm antiqua tempora, scõm que duo rei debendi intelligebantur. & si non decerneret, q̃ insolidum tenerentur, vt. ff. l. progrum. Sed hodie secus. Et si dictũ est, postulare beneficium diuisionis, nñ ei beneficio renũtiasset: vt in corpo. auth. in eodem titulo, per totum cõstitutionem. ¶ Or Segnori, uos habetus hic unum, fine duo. que uidentur recipere infinita cõtraria: & uos habetis ut dixi in casu. Et in primo casu non est inirum, q̃ bona fides, &c. vt. j. de reg. iur. l. bona fides. Sed si petitur ab uno, liberatur a nus. Uidetur mirabile. q̃ lex dicit contra, quia non litis cõtestatione, uel petitione liberatur. sed solutione: vt. ff. de his, qui defece. uel effude. l. j. §. si plures. & l. seq. Solutio si plures sunt rei debendi, si petitur ab uno animo donandi, alter liberatur vt hic, alias non. vt in. l. contraria. Et ad hanc solutionem facit. j. de solut. l. si rem. §. si duo. Uel põt dici q̃ una petitione liberatur alter, scz efficaci, non aũt inefficaci: q: nemo litem cõtestando cũ uno, &c. vt. j. de reg. iur. l. non solet. Et hoc rgum est, si unus habeat per acceptilationem, & alter contra: vt. j. de acceptil. l. & per

iusiurandũ. quasi per totã legẽ. Sed quod dicitur de pluribꝰ reis debẽdi, q̃ unius petitione & acceptilatione liberatur alter: uerum est, si sunt consocij, vt hic. alias secus. Sic soluitur contrariũ. ff. de pac. l. si unus. in pnn. & j. de fideiuss. l. Itaut. Et hoc, nisi alter eorum prenemisset in faciendo sibi construi, uel litem contestando: vt. ff. de constitu. pecu. l. idem. & j. eo. l. ex duobus.

Odof.

Summarium.

1 Constitutio duorum reorum qualiter fieri soleat.
2 Rei debendi duo si sunt, a quolibet potest solidum peti.

1 N duobus. † Si stipulor rẽ aliquã a te, & a Titio, licet tu primo respondeas postea Titius ex intervallo, nõ nouatur prior obligatio, sed remanet posterior, qõ est iure simul promittam, siue separatim, dummodo actum sit inter eos vt duo rei cõstituant, & una obligatio non nouet per alteram. [Nouatio.] ff. a lege, nisi constiterit. [Fiat.] Unde notate hic secundũ antiqua tẽpora vbi aliquid additur, uel detrahitur, q̃ presumit nouatio fieri: vt. j. de noua. Loca. nõ idem in duobus reis, vt hic. Idẽ in alio casu: vt. C. de noua. l. ij.

2 Vbi duo. † Si duo sunt rei debendi, a quolibet cõsolidũ peti. Sic ergo stipulator potest quilibet cõuenire pro parte, & insolidũ: sicut est in debitore & in fideiussore: q: a quolibet põt peti, scõm hec tẽpora: & ideo si unus de debitoribus solut alios liberat. Et ideo si sunt plures rei stipulandi, & uni soluitur, ab alijs liberatus reus promittendi. [Peti.] & hoc sm hec tẽpora: sed hodie secus: vt hic, & in authen. eod. tit. [Possumus.] Unde dicunt quidã q̃ duo rei uidentur admodũ fideiubere: vt hic, & in auth. eo. tit. in pnn. Alij dicunt contra: vt. j. eo. l. si duo. [Contingat.] vt. ff. eo. l. progrima.

Odof.

Summarium.

1 Constitutio duorum reorum nõ uitiatur, siue unica uoce, siue pluribus respondeatur.

1 Uo rei. In. l. ista dicit: † Si sunt duo rei promittendi, & ita interrogantur, Spondetis uos? & ipsi respondent Spondeo. aut Spondemus, valet: siue interrogat sunt, Spondes? & ipse respondet, Spondemus: q̃ valet. [Spondeo.] valet, q̃ singulare gerunat plurale, & econtra.

Odof.

Summarium.

1 Operas suas & alienas promittere quis potest.
2 Promittere possunt duo eandem rem, & operas suas, uel alienas.

1 Emo est. † Aliquis bene potest promittere dare suas operas, & etiã alienas, & de hoc dare fideiussorẽ, & fideiussor tenebitur. Unde si hoc est, sequitur q̃ duo rei promittendi possunt constitui, & duo rei stipulandi. Et intelliguntꝰ duo rei stipulandi, q̃ si duo fabri promittãt tenentur, & intelliguntꝰ duo rei debẽdi. [Obligatione.] vt. ff. de oper. lib. l. si libertus. [Stipulatur.] & tunc duo

2 rei stipulãdi, & valet stipulatio. [Fieri.] Unde notate hic, q̃ † ficut duo possunt promittere eandẽ rem, vt. ff. eo. l. j. & una possunt promittere operas suas, uel alienas, id est, operas, quas alius operabitur mihi: Uerũtamen ubi promittunt eandẽ rem, uidetur obligatio una: nõ sic in operis. Sed contra. j. de solut. Inter artifices. Respondeo si tu promittis tuis manibus operari, non potes per alium operari. Sed si promittis decẽ operas pictonas, satis est, si tue per te, siue per alium faciãs. vt hic, & C. de caduc. tollen. l. j. Sed contra. ff. de conduc. indeb. l. si non sortẽ. §. libertus. & de peric. ver b. l. si operas. Respondeo, eiusdem hominis opere sunt eedẽ specie. Item non sunt eedem, vt si sint solute indebite, q̃ opere non repetantur, sed estimatio, vt in. l. contraria. Sed hic in genere nõ sunt eedem opere. De quo dic vt in dicto. §. libertus.

Odof.

Summarium.

1 Rei debendi duo qualiter constituantur. 2.

1 Duos reos. † Duo rei debendi constituuntur, si hoc agatur. Si autem interrogarem aliquos, & unus respondet pure, & alius sub conditione, non ut dentur duo rei ille debendi: & ideo qui respondet pure, tenetur. Unum sciatis quod

ab ambobus possum recipere fideiussorem, & ab altero. Idē si sunt duo rei stipulandi vt si vn respondeat promissor, ei sol tenea-tur, & non alij. [Responderit.] Sed bene possunt constitui duo pure, & duo sub conditione. [Non dubito.] vt. ff. eo. l. ij.

2 **Duo rei.** †Duo rei debendi possunt ita cōstitui quod simul promittant. Item separatim. dum tamē interueniat modicum spatium, & non contrarius actus. [Tempo ris ratio habeatur.] id est, nedum simul possunt promittere, imo separatim: vt. ff. eod. l. ij. in princ. [Obligatio.] scilicet duorum reorum: vnde debet simul constitui, vel separatim intercedente modico spatio, vel non contrario actu.

Odof.

Summarium.

1 Rei debendi duo possunt simul obligari.

1 **EX duobus.** †Duo rei debēdi possunt simul obligari, quod ambo debent pure, & ambo sub conditione. Item quod vnus pure, & alter sub conditione, vel sub die, cōdicio, vel dies non erit impedimēto, quo minus petatur ab illo qui debet pure.

Odof.

Summarium.

1 Obligatio si non consistit in vnius persona, alter tenetur insolidum.

1 **IIS verbis.** †Duo promiserunt in his verbis, Promittimus tibi ea, que stipulando spopondimus. Interest quid actū sit, vt si ambo erant presentes, videntur rei debendi: sed si vnus presens, alter absens est, absens nō tenetur. sed presens insolidum tenetur. Aliter si hoc actum est vt presens in parte te neatur, tunc tenetur in parte, non autem in totum. [Non tenen.] vt. ff. proxīo titulo.

Odof.

Summarium.

1 Rei debendi duo sunt, qui eandem rem promittunt.
2 Mutuano pecuniam tribus, transfert dominium in quemlibet eorum.
3 Reorum constitutionem non impedit disparitas locorum.

1 **EANDEM rem.** In lege ista in sui principio duo dicunt. † Duo rei debendi dicuntur, qui promittunt eandem rem: et possunt constitui nedum verbis, imo sine verbis re ipsa. Nam si forte duobus vendo, vel a duobus emo, re ipsa sunt duo rei debēdi. Sed si forte heres damnatur ture legati, seu fideicommissi prestare, si solus est, vnus est reus debendi: si cum alio, duo sunt rei debendi. Sed quid erit, si depositum rem apud duos, et in deponendo dixi quod vnus teneretur de dolo, & lata culpa, alter de leui, non sunt duo rei debendi. Secus si ab initio deposuit vt ambo tenerentur de dolo, & lata culpa, & postea facio pactum vt vnus teneat de dolo & lata culpa, non de leui: nam hic non definit esse duo rei debendi. [Titius & Mevius.] scilicet heredes mei. [Dato.] Sed instatur, quia hec lex innuit, vt dixi in casu. Sed le ges videntur dicere, quod si numero pecuniam tribus vnusquisq; insolidum non tenetur: vt. C. eod. l. i. & C. si certum pet. l. si non sin-
2 guli. † Sed si mutuo pecuniam tribus scholaribus, transfero dominium in quemlibet, vt videtur: vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. si duobus. Respondeo, ego non possum habere duos, plurisve ipsa re obligatos. ita quod omnibus numerem, sed transfero dominium in quemlibet pro tertia. Sed bene possum habere obligatos insolidum, si numero vni volantate omnium, vt in lege cōtraria. [Culpa.] scilicet leue: vt. ff. depositi. l. i. §. si conuenerit. [Obligatio.] vnde non sunt duo rei, si non sunt pariter obligati. Secus tamen, si separatim respondissent: vt. ff. eo. l. ij. & l. duos. in princi. [Culpa.] scilicet leue. [Non potest.] & ideo quod ab vnio, &c. vt ff. de iti. actu. prima. l. i. in fine. [Prodierit.] Secus si non essent socij, vt. ff. l. proxima. Nec obstat. ff. de pactis. l. si vnus. vt. ff. dixi hoc eod. titu.

3 **CUM duos.** †Agebatur inter me stipulatorem, et Titium promissorem ex alia par-
te, quod deberes dare decem Lapue: sed tu habebas domicilium Parisijs, alter Rome: nunquid habetur ratio tempore in persona cuiuslibet? Certe sic. [Faceret.] scilicet stipulator: vel faceret, id est, facere vellet. [Locis.] quia vnus habet domicilium Parisijs, alter Rome: vnde qui habet domicilium Parisijs, debet habere maius spatium: vt. ff. titulo proximo. l. stipulationes non diuidun tur. & l. continuus. §. cum ita. [Obligatio.] Sed contra. ff. l. proxima. & l. duos. in princ. Solutio. Hic non erāt disparitur obligati, sed ambo insolidum.

Odof.

Summarium.

1 Correus non socius compensationem opponit de eo, quod alteri correo debetur.
2 Compensare potest quis quod sibi debetur.

1 **SI duo rei.** †Duo erant rei debendi, qui debebant mihi decem insolidum, ego alteri eorum debebam quinq: ago ego contra illo reo debendi, cui mihi debebā, ad decem: ille obiecit compensationem: poterit ne pro parte alterius correi, cui debeo quinq: Certe sic, si sunt coniuncti eiusdem obligationis, alias non. [Non sint.] vt est in duobus scholaribus, qui vnus accipit, sed ambo constituunt se accepisse. [Debeat.] scilicet quinq. Et
2 de pone exemplum vt dixi in casu: † quia vnusquisq; potest compensare quod sibi debetur: vt. C. de compensa. Lecta non quod alteri. Et est hec lex in argumentum pro opinione illorum, qui dicunt quod duo rei debendi non videntur inuicem fideiubere: quia tūc alter bene posset obiicere compensationem, si non essent coniuncti: vt. ff. de compensa. l. verum. Sed respondeo ad legem, stam, sicut tetigi in casu: duo rei debendi inuicem videntur fideiubere de eo, quod ad vtrunq; peruenit: de eo, quod non peruenit, non videntur fideiubere, scilicet vt vnus agat contra alium actione mandati, non quantum ad alia, vt dictum in hac lege.

Odof.

Summarium.

1 Rei debendi possunt inuicem fideiubere. & nu. 2.
3 Obligari plures vtiliter intelliguntur nisi aliter actum sit.

1 **REOS promittendi.** Hic dicit † quod rei debendi possunt inuicem fideiubere. Sic ergo stipulator poterit quemlibet conuenire insolidum, & pro parte. Sic etiam in reo, & in fideiussore. [Si velit.] quia potest conuenire quemlibet insolidum, & quemlibet pro parte. [Non secus.] id est, non aliter. [Conuenire.] Hic quero, duo rei debendi videntur inuicem fideiubere. Respondeo, hic fuit triplex optimo. Prima martini quod sic: vt. C. eod. l. ex duobus. in princ. Secunda opinio fuit domini Joan. & dixit contra argum. huius legis: & ideo dixit
2 dominus Joan. † Aut sunt socij: & tunc videntur inuicem fideiubere. Aut non sunt socij: & tunc non videntur inuicem fideiubere: vt. ff. de fideiuss. l. Titianus: & ff. de arbitr. l. si duo. Fuit & tertia opinio domini Azonis, & est verior: vt videantur fideiubere vnusquisque adinuicem de eo, quod ad se non peruenit. Verbi gratia, duo sunt scholares, & pecunia peruenit ad vnum: hic ille, ad quem per uenit, est reus alter fideiussor: sed si pecunia peruenit ad vtrunque, quilibet eorum ad quinq, que ad se peruenerunt, fideiussisse, videtur. Idem si plus peruenit ad alium: vt. ff. ad Vellei. l. vt vxori. & ff. de in rem verso. l. si pro parte. §. vltimo. & ff. ad Macedo. l. item si filius. Quia ergo actione recuperabit vnus ab alio: Et certe si tota pecunia peruenit ad eum, si soluit, ad quem peruenit, non potest aliquid recuperare: sed si ille soluit, ad quem non peruenit, habeo actionem mandati: vt. ff. mandati. l. ex mandato. §. j. Sed si pecunia peruenit ad vtrunq, si quilibet soluit partem suam, neuter ab altero recuperabit. Si vnus solidum soluit, scilicet decem, recuperabit ab alio actione mandati decem alia quinq nō, quia soluit pro sua parte. Sic ergo ex predictis soluetis aliam questionem. Ponamus tres sunt rei debendi, qui promiserunt dare triginta, vnus soluit solidum, scilicet triginta. fiet ne cessio insolidi, vel pro duabus partibus contra correos? Dicunt quidam quod insolidum: quia debet esse melior conditio illius, qui primo soluit, argu. ff. de re iudic. l. si inter reos. Alij dicunt, vtiliter, argu. ff. de tute. & ratio. distrah. l. si ex pluribus. & ff. de pecul. l. questum. §. j. Vel dicatur sic, vbi ad vnum peruenit, & ad alium nihil, creditor cedet et actionem. Si enim ille, ad quem peruenit, quia si ille soluisset solidum, nihil recuperaret ab illo, ad quem aliquid nō peruenit

uenit: q; dolo facit, ꝛc. vt. ſ. de regu. iur. l. dolo. Sed ſi credito: agit cõtra illũ, ad quẽ nõ peruenit aliquid. tũc cedet inſolidũ: vt arg. ſ. de fideiuſſ. l. fideiuſſoribus. Sed ſi pariter peruenit ad quẽlibet, ꝛ vnus ſoluit ſolidum, pro dimidia ceditur actio illi, qui ſoluit ſolidum, contra illum, qui nihil ſoluit, ad quem peruenit altera dimidia. Odof.

3 **Cum tabulis.** Hoc dicitur. † Si ſcripta eſt ia in ſtrumẽto, Titius ꝛ Seius cẽtum ſtipulãtur, etiã ſi nõ eſt adiectum, q; ſtipulentur inſolidũ, q; quiſq; videtur ſtipulatus pro parte, aliaꝫ in ſolidũ. Et idẽ eſt in duobus reis debendi, qõ dictũ eſt ia duobus reis ſtipulandi. [Cum tabulis.] ſcz in quibus ſcriptũ erat inſtrumẽtũ. [Uidebantur.] ſed hoc eſt verum in dimidio, ſecus in indiuiduo: vt. ſ. cõmodati. l. ſi vt certo. ſ. ſi duobus. in fine. ſm hoc tẽpora, ſed hodie ſecus: vt in aut. de duobus reis, per totam conſtitutionem. Odof.

Summarium.

1 Obligatio reſpondentis impeditur inter allo inter interrogatio nem ꝛ reſponſionem.
2 Diſparitas in ſubſtantia obligationis noa impedit duorum reo rum conſtitutionem.

1 **Si ex duobus.** † Ego intendebã a te vel a Titio ꝛ as decem dari tu promiſiſti dare hodie, illi ꝛ as. noa eritis duo rei debẽdi: nam hec obligatio eo modo debet cõtrahi vt interrogatur, ꝛ debet reſpõderi: nec quio debet diuertere ad alia acta. [Reſponderit.] qi eodem modo debet obligari, vt. ſ. eod. l. ſi. in pranc. Odof.

2 **Si a titio.** † Ego erã a Titio, ꝛ a pupillo ſine tutoris authoritate ſtipulatus eandẽ rem ꝛ rum tne duo rei debendi: Certe non. Idẽ ſi ſtipulor a Titio, ꝛ a ſticho ſeruo: qr Titius teneatur in ſolidum. ſeruus nõ. licet generaliter, aliaꝫ regulariter obligetur. [Uel a ſeruo.] Eccę ſm exẽplum. [Fuiſſet.] qi obligatur de peculio. ſ. de peculio. l. ſi quis ſeruum. ſ. etiam. Odof.

Summarium.

1 Obligationes due paria potentie non tollunt ſe inuicem.

1 **Si reus promittẽdi.** † Si duo ſunt rei promittendi, ſi vnus decedit, ꝛ conreus ſuccedat, neutrã obligatio tollitur. Secus tñ in debitore, ꝛ in fideiuſſore: q; ſi vnus decedit, ꝛ alter ſuccedit ei, extinguitur obligatio fideiuſſoria, vel principalis: q; ſi fideiuſſor principali ſuccedit, tollit obligatio principalis. ꝛ econtra: qi vbi pares ſunt obligationes, ꝛ vnus ſuccedit alteri illa ſucceſſione vna nõ tollitur per aliã. Sed ſi ſunt ia pares, ꝛ vnus ſuccedit alteri, vna tollitur per alterũ. Idem eſt etiã in duobus reis ſtipulandi. Ua de qui ſupereſt, poteſt ſolidum petere debitũ ex ſua perſona, ꝛ ex perſona conre: vna tñ ſolutione tollitur totũ debitũ. [Dicendum eſt.] vt. ſ. de actio. empti. l. aõ eſt nouũ ſicut ia duobus reis eſt: vt. ſ. eod. l. ij. [Suſtinere.] qr ex perſona cuiuslibet poteſt petere, ſed vna ſolutione tollitur obligatio: vt. ſ. de acti. empti. l. nõ eſt nouũ. Unde notate, q; ſi obligationes ſunt pares, ꝛ vtraq; principalis, ꝛ vnus ſuccedit alteri, neutra tollitur: ſi autẽ impares, tũc ſecus. Et ad hoc facit. ſ. de fideiuſſ. l. generaliter. ꝛ. l. heres. ſ. noa eſt nouum. ꝛ per totã legem. Odof.

Summarium.

1 Rei debendi duo poſſunt conſtitui in conuentionalibus ſtipulationibus, ꝛ pretorijs.

1 **Et ſtipulationum.** † Dicendum in cõuentionalib' ſtipulationibus poſſunt duo rei debendi cõſtitui, ſed etiam in pretorijs: vt. ſ. de verb. obli. l. ſtipulationum. Et eſt exemplũ in conuentionalibus, vt ſi ſtipulor decem in pretorijs, vt ſi ſtipulor a duobus ex cauſa damni infecti. Odof.

Summarium.

1 Diſparitas rei debite, vel cauſe impedit duorũ reorũ cõſtitutionẽ.
2 Dos ſine matrimonio eſſe nequit.

Id, quod. In lege iſta ponuntur exẽplia,
1 in quibus duo rei ſtipulandi nõ poſſunt cõſtitui: † vt ſi duo ſtipulent id, qõ proprium eſt vnius, nõ ſunt duo rei ſtipulandi: vt ſi mihi eſt legat' uſusfructus, ſi ſumus ſtipulari illi vſumfructũ, nõ ſumus duo rei ſtipulãdi. Et idẽ ſi vnus cõtraxerunt matrimoniũ cum Berta, ꝛ ſtipulamur dotẽ. Et idẽ eſt in illo caſu ſi ſtipulemr ſibi decẽ dari, aut ſtichũ, q ſit alterius: qr vm decẽ, ꝛ alteri decẽ, ꝛ Stichus debeẽ: vnde licet vni ſoluunt decẽ, vel Seio Stichus, nihilominus debitor remanet obligatus de rigore iuris: ſed de equitate dicẽdũ eſt, ſi vni ſoluat decẽ, liberatur debitor: ab alio. [Uſusfructũ.] qr nemo, ꝛc. vt. ſ. de acquir. rer. domi. l. hereditas. [Dotis.] vt qr ſumus ſtipulati a Titio dotẽ, ſi aumeret alicui noſtrũ: qr aõ poteſt, ꝛc. vt. C. ad le
2 gem Iul. de adul. Leñ. qui. † Et vbi nõ eſt matrimonium, noa eſt dos: vt. ſ. de iure dotiũ. l. ij. [Duæ.] td eſt, Titio. [Uelilli:] ſcilicet Seio. [Maneat.] ſcz de rigore iuris. [Liberetur.] ſcz de equitate: qr equitas, ꝛc. vt. C. de iudic. l. placuit. Unde notate hic, q; ad hoc vt duo rei ſtipulandi cõſtituatur, neceſſe eſt vt ſtipulent tale quid, quod vtriq; poteſt deberi: vt Iuſtit. eo. ſ. j. ꝛ. ij. Odofr.

Summarium.

1 Reus vnus credendi litis conteſtatione perimit ino alterius.

1 **Ex duobus.** † Fuimus ſtipulati decẽ a Titio: præuenit, qr fui litẽ cõteſtatus cũ Titio. nũquid poſtea ſolnẽdo ſibi liberatur a me: Et certe a nihil agit. [Offerendo.] ſcz vel ſoluendo. [Agit.] id eſt, noa liberatur ab eo, qui præuenit, ꝛ litẽ conteſtatus eſt. Uade notate, vt dixi in caſu: vt hic, ꝛ. ſ. de conſtitu. pecu. Idem eſt. Secus ſi non præuenſſem te: qr liberatur a me: vt. ſ. eo. l. ij. ꝛ. ſ. de iureiur. l. duobus. in pranc. Odof.

Summarium.

1 Heredes in dubio grauari videtur pro portionibus hereditarijs.

1 **Iuca certis.** In lege iſta dicitur. † Si teſtator legat mihi aliqd præſtandũ a certis heredibus exprimẽdo eorũ nota appellatiua. nõ propria, vel ab oĩbus, excepto vno, q; tenetur p portionibus hereditarijs. Idẽ eſt ſi ſtipulor ab eis nolbus nõ propijs, ſed appellatiuis, qi tenent pro portionibus hereditarijs. [Heredes.] Et pomẽ ita exẽplũ in terminis, verbi gratia, Quatuor erãt heredes: teſtator: ita dixit, a primo, ꝛ ſcõo, ꝛ a tertio, non tñ a quarto, lego tali decẽ: ꝛ ita ab oĩbus vno excepto: hi debẽt totã legatũ, nõ q; quilibet teneatur in ſolidũ. ſed quilibet pro portione hereditaria. Secus ſi teſtator legaſſet propijs aoĩbus, ꝛ expreſſit: qr tunc debẽt viriliter tantũ. Et ſic ſoluitur cõtrariũ. ſ. ad Trebel. l. nonumañ. ꝛ. l. quoties. Sed cõtra. ſ. de lega. j. l. ſi ex toto. ſ. j. vbi videt dicere q; quilibet heres tenet in ſolidum. Soluto. Ibi eſt duplex litera, vna ab altero, alia ab alteutro. Si habetis ab alterutro, tũc a quolibet petã quinq; ꝛ tunc intelligã verũ eſſe, quãdo legatum fuit expreſſis nominibus propijs, ꝛ hoc teſtator: ſenſit: vel nominibus appellatiuis, ita q; quilibet teneretur in ſolidum, ſecũdum aliam literam non eſt contra. Odofr.

Summarium.

1 Factum vnius ex duobus reis debendi nocet alteri.

1 **Ex duobus.** † Si duo promittant eundem Stichũ, ꝛ alter eſt in mora, ꝛ occidit Stichũ, ipſius factũ alteri nocet. [Rocet] ſcz, vt dixi in caſu, ꝛ. ſ. de verb. obli. l. ſi ſeruũ. ſ. deinde. Uel dicimus, ſi ſunt ſocij, alterius factũ alteri aocet. vt. ſ. de arbit. l. ſi duo. ꝛ. ſ. de iureiur. l. duobus. in pranc. ꝛ. ſ. ſi ex duobus.

Summarium.

1 Rei duo debendi ſi ſint, ꝛ alter ſoluat, an alter liberetur.

1 **Cum duo.** † Hic notatur differentia, cum duo ſunt rei promittendi, aut alter ſoluit, ꝛ alter liberatur: aut permittur alteri obligatio, alter remanet obligatus naturaliter tantum, et ideo poteſt, ꝛ ideo poteſt dari fideiuſſor. [Obligatus.] Unde notate q; omnes defenſiones, que competũt reo, ꝛ fideiuſſori. ſi ſunt reales, noa perſonales: vt. ſ. de except. l. omnes. [Tenetur.] qr licet deſinat teneri naturaliter, tenetur ciuiliter: vt. ſ. de fideiuſſ. l. fideiuſſor. ſ. j. Odof.

¶ De stipulatione seruorum. Rub.

¶ De stipulatione nostra, quando nos ipsi stipulamur, dictum est in duobus superioribus titulis, sed quia aliquando serui nostri stipulantur, ideo ponitur hic titulus, i. de stipulatione seruorum nostrorum, vel alienorum, vtrum valeat, vel non videamus, & subijciamus. Odofred.

Summarium.

1 Seruus quomodocunq; stipuletur, semper domino querit.
2 Procurator non potest nominatim domino stipulari.
3 Stipulatio inutilis non tollit domino rei vendicationem.
4 Seruus communis numerando pecuniam ad te pertinentem querit tibi obligationem.
5 Seruus meus si seruo meo dari stipuletur, valet stipulatio.
6 Seruus communis duorum dominorum sustinet vicem duorum seruorum.
7 Alternatiua inter personas, quibus equaliter potest queri, vitiat stipulationem.
8 Stipulatio primo quando per penalem non nocetur.

1 **QUam seruus.** In principio huius legis dicit: † siue seruo meo stipuletur sibi, siue mihi domino, siue simpliciter, semper queritur mihi obligatio, & actio. [Stipuletur.] s. simpliciter: qi semper queritur domino: vt. ff. de acqui. rerum do. l. etiam. C. ff. de ver. oblig. l. stipulatio. §. si quis tra. Fallit in casibus. Ecce si seruus stipulatur se ipsum sibi, non valet: vt. ff. eod. l. progr. Item fallit in operis, si stipulatur sibi: vt. ff. eod. l. antepe. Jté fallit
2 inst. eo. §. 1. Item fallit. ff. eo. l. seruus communis. † Secus tamē est in procuratore, q: si stipuletur nominatim domino, non valet, nisi eius interest: vt. ff. de ver. obl. l. stipulatio. §. si stipuler. ff. de acquir. poss. l. possessio quoq;

3 **SI seruus.** Hic dicit: † seruus tuus seruit mihi bona fide, & habebat pecuniam, quæ pertinebat ad dominum, & ego ex ea pecunia numeram alicui, nūquid remanet tua: Certe sic. Sed quid si seruus stipuletur mihi reddi: non querit mihi actionem, q: non stipulatur ex re mea: vnde dominus poterit eam vendicare. [Potest.] vt. ff. de pecu. l. hinc queritur. §. potest. [Manebunt.] vnde poteris vendicare: vt. ff. de cer. pe. l. cum iunctus. §. seruum. [Agit.] s. quantum ad obligationem: vt. ff. prop. §. [Tu.] s. dominus. [Poteris.] Videtur cōtra, q: tali stipulatione reconciliatum sit mutuum: vt. C. si cer. pe. l. quidam. Sol. illud verum est, si numero alienam vt meam: secus si vt alienam, vt hic.

4 **SI seruus cōmunis.** Hic dicitur: † si seruus cōmunis numerauit pecuniam ad te pertinentem, nunquid querit tibi obligationem: Certe sic. Si autem mihi stipuletur, querit mihi actionē: & ita vterq; dominus habere actionem, vnus ex numeratione, alter ex stipulatione. Sed si tu vendicas pecuniam, & ego experior contra illum, adhuc etiam repellar exceptione doli mali. [Deberet.] vt. ff. de pecu. l. si quis ergo. Celsus. [Poterit.] q: debet habere pecuniam: vnde non liberatur ipso iure, sed ope exceptionis: vt. ff. de solu. l. qui decem. in prin. Sed videtur mihi acquiri obligatio tātū vt. ff. de nouā. l. si ita. & l. cum enim. Solu. Illud est, quum numero meo nomine, sed vbi seruus communis numerat nomine domini, cuius est pecunia, & alteri stipulatur, vtrique querit. Et hoc est verum, quum stipulatio est efficax: vt. ff. si cer. pe. l. certi conductio. §. quoniam.

5 **QUod meus seruus.** Hic dicit: † si seruus meus stipulatus est aliquid dari seruo meo, q: valet stipulatio perinde, ac si stipulatus esset mihi dari, sed si seruus tuus stipulat seruo meo, non valet, ac si tibi esset stipulatus. [Stipulat.] vt. ff. de ver. obl. l. si seruus. ita hoc casu. [Esset.] vnde sicut non queritur extraneo, ita nec tibi no cius. [Altera.] s. pars a. [Altera.] s. secunda.

6 **CŌmunis seruus.** Hic dicitur: † si aliquis est seruus duorū dominorum: sustinet vicem duorū seruorum. Unde sicut queret per seruum meum mihi, & per seruum nostrum tibi, si habeamus unos seruos, ita si seruus communis stipulatur ex re tua, tibi soli queritur: q: q; non potest querere vni, querit alteri. [Habet.] vt. ff. eo. l. si seruus communis. Nec obstat. ff. eod. l. si seruus communis. quia tibi omnino nocebit alius casus, vt ibi dicam.

7 **SI fructuarius.** † Tu habebas mihi pecuniam in seruo isto, ego vsurmfructū, iste seruus stipulatus est mihi, si ex re fructuarij, vel ex opera sua, & acquirit, alis proprietario. Sed si aliquid esset stipulatus proprietario, & soluisset vsufructuario liberat promissor. [Inutilis est.] ff. quantum ad incertitudinē: vt. ff. eo. l. ité si seruus. §. si. & l. seq. Alij dicunt quantū ad stipulationē proprietarij, & sic loquitur primus casus sed quātū ad obligationem vsufructuarij tenet, & sic loquit vltimus casus. [Posset.] vt. ff. de acquir. rer. do. Lacquiriē. §. de his.] Solutset.] q: aliunde est, & sic refert ad prop̄i mum casum, vel dic ad primum, & primo casu tenuit stipulatio, secundo nō. [Liberat.] ff. q: stipulat ex re fructuarij, vt in principio huius legis, sed q: stipulat ex re proprietarij non.

8 **CŪ seruus cōmunis.** Hic dicit † q: seruus communis duobus fuit stipulatus hoc modo, vni decem promittis proximo Calendis dari, & si non daretur ei, stipulatus est viginti secundis Calendis alteri: valet, & si committa est prima, non potest committi secunda, obstante doli mali exceptione. [Calēdis.] s. proximis futuris. [Spondes.] s. secundis Calendis. [Poterit.] s. de rigore iuris, sz de equitate secus, vt. ff. dicit. [Summouebit.] vt. ff. de act. & oblig. Lobligationum. in fin. Odofred.

Summarium.

1 Seruus non potest stipulari sibi, sed domino.

1 **SEruus cōmunis.** Hic ponit tres casus, vbi seruus nō potest stipulari sibi, sed domino: vt si seruus stipulet se ipsum vni ex dominis alteri domino dari, valet hec stipulatio. [Non potest.] q: nemo potest: &c. vt. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. in princi. [Obligationem.] si domino acquirit. Et ita est hic casus, vbi seruus. &c. Sed regulariter non differt als non refertur, vt. ff. l. progr. in princ. Odofr.

Summarium.

1 Seruus reipublice potest stipulari.

1 **SI seruus reipublicæ.** † Seruus alicuius municipū, vel reipublicæ, vel prouincie, stipulatus est sibi dari aliquid, vel municipio, vel reipublicæ, nūquid valet stipulatio: Certe sic, vt eis acquirat. [Reipublicæ.] sumitur hic impropriè: vt. ff. de verbo. signifi. l. eum, qui. Illuc sumitur propriè: vt. ff. de publ. & vectiga. Lei, qui stipu. & queritur illi manicipio. Sed videtur contra, quia in stipulatione requiritur cō sensus: vt. ff. de pac. l. ff. an si. Et vniuersitas non potest de facili consentire. Sed non obstat, q: verum est, per eam, sed per seruum sic, vt hic, & ff. de acquirenda possess. l. ff. in fine.
Odofre.

Summarium.

1 Seruus communis si sibi, & vni ex dominis stipuletur valet stipulatio.

1 **SI seruus communis.** Hic dicitur: † si seruus communis stipulatur sibi, & vni ex dominis, valet stipulatio, & perinde est habenda, ac si stipulatus esset omnibus dominis, & vni ex dominis, & ideo si stipuletur vni ex dominis meis, & Titio domino meo, valet vt Titio detur bodrans. i. tres partes, & domo quarta pars. id est. meus. [Stipuletur.] vt quia ita dicit, promittis dare mihi, & Titio domino meo: Ille dicit, sic: hic querit tres partes Titio, quartam domino suo. Idem si est seruus duorum dominorum, & ipse dicit, promittis dare domino meo, & Titio: q: Titio queritur p̄ bodrante, aliqs p̄o quarta parte. & hoc. ff. dicit. [Bodrans.] tres partes. [Deberet.] Hec lex est difficilis: huius tituli: tamen si bene intelligatis terminos, est facilis. vt dicit. Pone, stipulatus est duodecim, bodrans queritur Titio, quadrans condōio. Et est ratio, dū ipse dicit, promittis mihi & vni ex dominis meis duodecim, sez stipulat sibi, vni querit cuilibet vsq; tria: dū addit Titio, ez eo q: stipulatus est Titio, efficit ei tria. [Et probabile est. ff. in primo casu. [Deberet.] hoc verū est, q: stipulatus est nominibus appellatiuis, & electit nomē vnū p̄ priū. Secus si nominibus propriis, vt. C. per quas pers. no. acq. l. si duo. Jté hoc verū est, q: seruus cōis stipulat, vt hic dicit, q: habet loco vnius vtri seruo cōis: secus si seruus ꝑpriꝰ: vt. ff. l. ff. §. cōis. Sed lex videt contraria, q: hec repetitio dicit aliquid operari: quia debet cuilibet querere p̄o dimidia: quia si lego eam primo, postea

interpono

interpono alia verba, & lego eandē rem ei, & postea lego alij partē eiusdem rei, cuilibet video: legasse dimidiā. Unde videtur contra. C. de legā. Lecū questio. §. penul. Soluto. Quod hic dicitur, ibi corrigitur, vel quod est verius, aliud est ibi: quia si testator rem vni legat, & postea legat alij partem, videtur contingere eos re ipsa, nisi appareat aha voluntas defuncti, vt ibi. Sed to stipulationibus se cus ex vi stipulationis: quia si stipulatur duodecim seruos domi nis meis, & Titio, statim queri ſex cuilibet: & postea dum adhcit Titio, videtur tantum queri quātum alteri: alteri querūtur tria, & huic tria: & ita videtur acquirere dimidium alterius dimidie, qz cum adiecit, &c. Odof.

Summarium.

1 Dominus ex stipulatione serui communis acquirit pro parte dominica.
2 Seruus cōmunis simpliciter stipulatus dominio querit pro dominicis partibus.
3 Seruus communis duorum si ab vno ex socijs stipuletur, valet stipulatio.
4 Seruus pluribus dominis inutiliter stipulatur, quibus potest equaliter queri alternatiue.
5 Seruus si stipuletur sibi, aut domino, inutilis est adiectio.

1 **SEruus communis.** In lege ista dicitur: † Si seruus cōmunis est mihi et tibi, nō est proprius singulorū, sed est cōis, ita qz vnusquisqz nostrū habet partem indiuisam, ita qz hec pars intellectu percipitur, non oculo. Unde si stipulatur, querit nobis pro hereditarijs portionibus, non viriliter. Et ideo si mihi soli stipulat, mihi soli acquirit: sed si forte vni soli stipulatim, ei acquirit. Idem si iussu vnius stipulatur: qz ei soli acquirit, & potest ei acquirere per stipulationē, et per traditionē accipiendo, & deponēdo, & cōmodando ei soli, qui iussit. Sed quid: quatuor erant domini, & duo iubēt stipulari, eis querit. Idē si stipulatur duobus nominatim: nā si oēs quatuor iubent cū stipulari, vel eis stipulatur nominatim, eis querit pro partibus dominicis. [Habeāt.] percipi possunt. [Alcquirat.] vnde
2 notare, † qz si seruus cōmunis simpliciter stipulatur, querit dominis pro dominicis partibus. Fallit vbi vni pōt tantū queri, & non alij: vt. §. eod. l. i. §. cōmunis seruus. & l. eo. l. proinde. in fi. cū. l. seq. Si autē stipulatur vno iubēte, vel vni soli nominatim, ei soli acquirit. [Eis.] f. duobus ex eis. [Non pro viribus.] Lequalibus. [Alcquirere.] vnde notat, qz si seruus cōmunis stipulatur simpliciter, & accipit per traditionē, querit dominis pro partibus dominicis, non viribus: sed si iussu vnius, vel vni tantū nominatim stipulatur, ei acquirit: si autē omnibus stipulatur, tunc querit omnibus, qui iusserunt, vel nominati sunt. Sed quæritur, hic duo sunt domini: stipulatus est seruus vno iubente, alteri nominatim: dicunt quidā, si ex re iubētis, ei querit, alias alteri: si ex re neutrius, pro partibus dominicis eis querit: vt. C. per quas perso. nob. acquir. l. si duo. Vel distingue, Aut iussit dominus. Vade, & stipula re mihi: & tunc querit ei, vt dict. Aut dixit, Vade, & stipulerio: et non dixit mihi: & tunc nominato querit: vt in. l. si duo.

3 **Si seruus cōmunis.** Hic dicit: † Seruus cōis duorum ab vno ex socijs est stipulatus, valet stipulatio, si alteri consocio est stipulat' nominatim: si autē stipulatus est pure ab vno socio, nec adiecit personā alicuius, omnes partes acquirit consocijs, preter eam partē, quā habet cōsocius in seruo: qz potest solus acquirere Sed quid si duo erāt cōsocij, & habebāt seruū cōmunē, & hic seruꝰ stipulatus est vnius iussu, perinde est, ac si vni socio nominatim stipulatus esset. Una sciatis qz interdū si seruus communis nec vno iubente, nec vni stipulatur nominatim, querit vni tātū: sed qō poterat vni queri tantū, et nō alteri: veluti si stipulatus est seruitutem ad fundū vnius socij. Idē si stipulatus est dotē dño, qui dicitur est vxori, & ei promittitur, qz ei soli querit, & non alteri: Sed quid erit: Seruus duorum stipulatus est vni hominē suū, querit alteri, cuius nō fuit homo. Idē si stipulatus sit sic. Decio, & Titio hominē dare spondes: qz tunc Decio acquirit, si erat homo Titij: qō enim non pōt quærere vni, alteri querit. [Alcquirit.] Videtur cōtra. §. eo. l. i. §. cōmunis seruus. in fi. Sed certe ibi poterat tantū vni acquirere, vnde ei soli acquirit, hic aūt omnib⁹. Vel pōt dici, ibi seruus stipulatur ab extraneo, vel a seruo cōmuni, hic autē ab vno ex dominis. Sed denuo videtur neutri queri: vt. §. de ser. leg. l. si magnum. Solutio. Aliud in legato seruitutis, aliud in stipulatione alterius rei: qz in seruitute si neuter habet ius, nō valet: qz seruitus nō pōt esse sine fundo: vt. §. cōmu. ped. l. i. Aliud in alia re, vt hic. Sed denuo lex videtur velle, si legatur seruo cōmuni li, bertas totū legatum mihi acquirit: vt. §. eo. l. verū. §. communis. & §. ad leg. falcid. l. Plautius. Ad qō quidā dicerāt, qz si peto totum seruum, obstabit mihi exceptio. Vel potest dici aliud in legato, qua liberalitas, aliud in stipulatione. [Promittatur.] vt. §. eod. l. i. §. communis seruus.

Sed & si cū duos. Ius superioribus habuisse videtur. qz si seruus communis stipulat sibi, vel simpliciter, querit dominis pro partibus dominicis: † nūc in. §. isto cū quatuor legibus sequētib. tractatur de seruo duorū dominorū, qui stipulatur sub incerto, qui dicit, Promittis dare illi, aut illi domino meo. Idē si ita dicat: Promittis dare tali decē, aut tali homini: & est inutilis. Sz quid erit: Seruus erat duorū dominorū: dicit ita seruus promissori, promittis dare illud mihi, aut primo domino meo, aut secūdo: erit inutilis: Certe sic in totū: sed quantū ad adiectionē, qz vtilis fuit sibi, vnde eis querit. Si adiectio est inutilis, qz nō apparet quis fuerit adiectus ad petitionē, vel ad obligationē. Si autē ita dicit, Promittis dare Titio aut Seio domino meo: inutilis est stipulatio: cum enim vterque capax est, & non apparet quis adiectus sit, stipulatio est inutilis: sed vbi certū est, valet stipulatio: sicut si seruus stipulet aut mihi domino, aut extraneo. [Scripsit.] & bene, & ideo non valet: qz vbi stipulor sub alternatione personarū, debet esse certum quæ persona sit adiecta, & in casu persona sit obligatio vel solutio: vt. §. de ver. obli. l. si. §. sed si inter eos. & ita deficit stipulatio ratione incertitudinis. Sic & alibi. §. de test. tut. l. duo Titij. [Sed & si.] Subāt. alia exēplū. & custodiatis vos hic, qz ponitur hic
5 ita exemplū: † Duo erant domini cuiusdā serui: vnus vocabatur primus, alter secūdus. Dixit seruus, promittis dare mihi, aut primo, aut secundo meo: hec inutilis est adiectio: qz dum stipulatus es sibi, querit dominis suis: vt. §. eod. l. i. in prin. [Tantūdem.] scilicet quod victum est: vt. §. l. proxima. [Actionem.] pro portioni bus hereditarijs. [Eo.] scilicet primo, vel secūdo domino. [Sit.] scilicet ad obligationē, vel ad petitionē, vel ad solutionē. [Possit.] f. stipulatio est inutilis. [Ut hic.] i. cū stipulatur illi, autilli domino. [Et solutionē.] vt. §. eo. l. itē si seruus. in fi. cū. f. seq. Odof.

Summarium.

1 Seruus stipulatus nominatim male fidei possessori, nec sibi, nec domino querit.

1 **SEruus meus.** Hic dicit: † Seruus meus cum esset apud furē stipulatus est simpliciter: cui querat: Furi non, qz possidet mala fide: mihi nō, qz eū non possideo. Sed quid si stipulatus est mihi: Certe tunc mihi querit, & nō furi: nec tenet furi aliqua actione ad restituendū quæstum ex stipulatione. [Stipulat⁹.] f. furi, sm quosdā. Vel potest dici qz fuit stipulatus o ari simpliciter: et dicetis. furi, ad eū, possessorem. [Nō seruaret.] Hec est bona ratio. si queratio ex exemplō, qz fuit stipulatus possessori, qz ei non querit: vt. C. de rei vendi. l. i. qz non possideo eū. Alij dicunt qz hec est ratio quare non queratur ei & furi, qz non seruaret bona fide. Unde dicūt qz nō debet esse in litera mihi. [Actio.] sed possessio non: vt. §. de acquiren. possess. l. i. §. sed & per eum. Debet.] quia non debet consequi actionem ex improbitate sua; vt. §. de furtis. l. itaqz fullo. in princ. Odof.

Summarium.

1 Seruus quomodocunqz stipuletur, domino acquirit.

1 **SIue mihi.** In. l. ista dicitur: † Si seruus meus stipulatur vel mihi, vel sibi, vel conserno, vel simpliciter, qz valet stipulatio, et ex stipulatione illa mihi acquirit actio. [Siue mihi.] scilicet domino. [Sibi.] scilicet seruo. [Impersonaliter.] id est, simpliciter. [Alcquiret.] Hoc est verum regulariter, & facit. §. eod. l. i. in princ. Sed fallit in casibus. Primus est. §. eod. l. seruus. Idē fallit, si stipulatur operas a liberto: vt. §. eo. l. si seruus meus. Item fallit in alijs casibus, quos notaui. §. eod. l. i. Odof.

Summarium.

1 Seruus hereditarius nominatim futuro heredi non potest stipulari.

1 **SEruus hereditarius.** Hic dicitur: † qz si seruus hereditarius stipulatur nominatim heredi futuro, qz non valet stipulatio: quia tempore stipulationis nō erat do-

¶ De stipulatione seruorum. Rub.

¶ De stipulatione nostra, quando nos ipsi stipulamur, dictum est in duobus superioribus titulis, sed quia aliquando serui nostri stipulantur, ideo ponitur hic titulus, i. de stipulatione seruorum nostrorum, vel alienorum, verum valeat, vel non videamus, et subiciamus. Odofred.

Summarium.

1 Seruus quomodocunq; stipuletur, semper domino queritur.
2 Procurator non potest nominatim domino stipulari.
3 Stipulatio inutilis non tollit domino rei vendicationem.
4 Seruus communis numerans pecuniam ad te pertinentem queritur tibi obligationem.
5 Seruus meus si seruo meo dari stipuletur, valet stipulatio.
6 Seruus communis duorum dominorum sustinet vicem duorum seruorum.
7 Alternativa inter personas, quibus equaliter potest queri, vitiat stipulationem.
8 Stipulatio primo quando per penalem non tenetur.

1 QUam seruus. Incipitio huius legis dicit: † siue seruus meus stipuletur sibi, siue mihi domino, siue simpliciter, semper queritur mihi obligatio, et actio. [Stipuletur.] s. simpliciter: qr semper queritur domino: vt. ff. de acqui. rerum do. l. et iam. ff. de ver. oblig. l. stipulatio. §. si quis ita. Fallit in casibus. Ecce si seruus stipulatur se ipsum sibi, non valet: vt. ff. eod. l. progr. Item fallit in operis. si stipulatur sibi: vt. ff. eod. l. antepe. Item fallit
2 inst. eo. §. 1. Item fallit. ff. eo. l. seruus communis. † Secus tamen est in procuratore, qr si stipuletur nominatim domino, non valet, nisi eius interest: vt. ff. de ver. obl. l. stipulatio. §. si stipuler. ff. de acquir. poss. l. possessio quoq;.

3 Si seruus. Hic dicit: † seruus tuus seruit mihi bona fide, et habebat pecuniam, quæ pertinebat ad dominum, et ego ex ea pecunia numeraui alicui, nunquid remanet tua: Certe sic. Sed quid si seruus stipuletur mihi reddi: non queris mihi actionem, qr non stipulatur ex re mea: vnde dominus poterit eam vendicare. [Perrinebat.] vt. ff. de pecu. l. hinc queritur. §. potest. [Adhuc.] Vnde poterio vendicare: vt. ff. certe. pe. l. cum fundus. §. seruum. [Aigit. ff. quantum ad obligationem: vt. ff. eod. progr. §. [Tu. ff. dominus. [Poteris.] Videtur cõtra, qr tali stipulationi non conciliatum sit mutuum: vt. C. si certe. pe. l. qui mutuo. Sol. illud verum est, si numero alienam vt meam: secus si vt alienam, vt hic.

4 Si seruus cõmunis. Hic dicitur: † si seruus cõmunis numerauit pecuniam ad te pertinentem, nunquid queret tibi obligationem? Certe sic. Si autem mihi stipuletur, queret mihi actionẽ: et ita vterq; dñs habere actionem, vnus ex numeratione, alter ex stipulatione. Sed si tu vendicas pecuniam, et ego experior: contra illum, adhuc etiam repellar exceptione doli mali. [Perrinebat.] vt. ff. de pecu. l. si quis ergo. Celsus. [Poterit.] qr debet habere pecuniam: vnde non liberatur ipso iure, sed ope exceptionis: vt. ff. de so. in. l. qui decem. in prin. Sed videtur mihi acquiri obligatio tãtũ vt. ff. de nego. l. si ita. et. l. eum enim. Sola. Illud est, quum numero meo nomine, sed vbi seruus communis numerat nomine domini, cuius est pecunia, et alteri stipulatur, vtriq; queret. Et hoc est verum, quum stipulatio est efficax: vt. ff. si certe. pe. l. certi condictio. §. quoniam.

5 Quod meus seruus. Hic dicit: † si seruus meus stipulatus est aliquid dari seruo meo, qr valet stipulatio perinde, ac si stipulatus esset mihi dari, sed si seruus tuus stipulat seruo meo, non valet, ac si tibi esset stipulatus. [Stipulat.] vt. ff. de ver. obl. l. si seruus. ita hoc casu. [Esset.] vnde sicut non queritur ex tanto, ita nec seruo eius. [Altera. ff. prima. [Altera. ff. secunda.

6 Cõmunis seruus. Hic dicitur: † si aliquis est seruus duorũ dominorum: sustinet vicem duorũ seruorum. Vnde sicut queret per seruum meum mihi, et per seruum tuum tibi, si haberemus duos seruos, ita si seruus communis stipulatur ex re tua, tibi soli queritur: qr non potest quærere vni, quum alteri. [Habet.] vt. ff. eo. l. si seruus communis. Nec obstat. ff. eod. l. si seruus communis. quia tibi omnino ponitur alius casus, vt ibi dicam.

7 Si fructuarius. † Tu habebas nudam proprietatem in seruo isto, ego vsumfructũ, iste seruus stipulatus est mihi, si ex re fructuarij, vel ex opera sua, ei acquirit, alis proprietario. Sed si aliquid esset stipulatus proprietario, et solutisset vsufructuario liberat promissor. [Inutilis est. ff. quantum ad incertitudinẽ: vt. ff. eo. l. ite si seruus. §. si. et. l. seq. Alij dicunt quantũ ad stipulationẽ proprietarij, et sic loquitur primus casus sed quãtũ ad obligationem vsufructuarij tenet, et sic loquit vltimus casus. [Posset.] vt. ff. de acquir. rer. do. l. acquirit. §. de his.] Solutum.] qr alibi est, et sic refert ad prozimum casum, vel dic ad primum, et primo casu tenuit stipulatio, secundo nõ. [Liberat. ff. qñ stipulat ex re fructuarij, vt in principio huius legis, sed qñ stipulat ex re proprietarij non.

8 Cũ seruus cõmunis. Hic dicit † qr seruus communis duobus fuit stipulatus hoc modo, vni decem promittis proximo Calendas dari, et si non daretur ei, stipulatus est viginti secundo Calendas alteri: valet, et si commissa est prima, non potest committi secunda, obstante doli mali exceptione. [Calẽdas.] s. proximis futuris. [Spondes.] s. secundis Calendis. [Poterit.] s. de rigore iuris, sz de equitate secus, vt. ff. dicit. [Summouebit.] vt. ff. de act. et oblig. l. obligationum. in fin. Odofred.

Summarium.

1 Seruus non potest stipulari sibi, sed domino.

1 SEruus cõmunis. Hic ponit talis casus, vbi seruus nõ potest stipulari sibi, sed domino: vt si seruus stipulet sibi ipsum vni ex dominis alteri domino dari, valet hec stipulatio. [Non potest.] qr nemo potest: rc. vt. ff. ad leg. Aqui. liber homo. in princ. [Obligationem.] Si domino acquirit. Et ita est hic casus, vbi seruus. rc. Sed regulariter non differt als non refertur, vt. ff. l. progr. in princ. Odofr.

Summarium.

1 Seruus reipublice potest stipulari.

1 SI seruus reipublice. † Seruus alicuius municipij, rei reipublice, vel prouincie, stipulatus est sibi dari aliquid, vel municipio, vel reipublice, nunquid valet stipulatio? Certe sic, vt eos acquirat. [Reipublice.] sumitur hic improprie: vt. ff. de verbo. signifi. Leum, qui. Alias sumitur proprie: vt. ff. de publ. et vectiga. Lei, qui stipu. et queritur illi municipio. Sed videtur contra, quia in stipulatione requiritur cõsensus: vt. ff. de pac. l. i. in fi. Et vniuersitas non potest de facili consentire. Sed non obstat, qr verum est, per eam, sed per seruum sic, vt hic, et. ff. de acquirenda possess. l. i. in fine.
Odofre.

Summarium.

1 Seruus communis si sibi, et vni ex dominis stipulatur valet stipulatio.

1 SI seruus communis. Hic dicitur: † si seruus communis stipulatur sibi, et vni ex dominis, valet stipulatio, et perinde est habenda, ac si stipulatus esset omnibus dominis, et vni ex dominis, et ideo si stipuletur vni ex dominis meis, et Titio domino meo, valet vt Titio detur dodrans. i. tres partes, domino quarta pars. id est. triens. [Stipulatur.] vt quia ita dixit, promittis dare mihi, et Titio domino meo? Ille dixit, sic: hic queret tres partes Titio, quartam domino suo. Idem si est seruus duorum dominorum, et ipse dixit, promittis dare tibi meis, et Titio: qr Titio queritur p dodrante. alijs pro quarta parte, et hoc. ff. vicit. [Dodrans.] tres partes. [Debeat.] Hec lex est difficilior huius tituli: tamen si bene intelligatis terminos, est facilis, vt dixi. Pone, stipulatus est duodecim, dodrans queritur Titio, quadrans condũo. Et est ratio, dñs ipse dixit, promittis mihi et vni ex dominis meis duodecim, sez stipulat sibi, vni queritur cuilibet dño tria: dñs addit Titio, ex eo qr stipulatus est Titio, dñmit ei tria. [Et probabile est.] s. in primo casu. [Debeat.] hoc verũ est, qñ stipulatus est nominibus appellatiuis, et adiecit nomẽ vni proprũ. Secus si nominibus propijs, vt. C. per quas pers. no. acq. r. l. si duo. Itẽ hoc verũ est, qñ seruus cõis stipulat, vt hic dr, qr habet loco vnius dñi seruus cõis: secus si seruus ppnus: vt. ff. e. l. j. §. cõis. Sed lege videt contraria, qi hec repetitio dr aliquid operari: quia debet cuilibet querere pro dimidia: quia si lego rem primo, postea interpono

interpono alia verba, & lego eandē rem ei. & postea lego alij partē eiusdem rei, cuilibet video: legasse dimidiū. Unde videtur contra. C. de legat. l. cū questio. §. penul. Solutio. Quod hic dicitur, ibi contrarium. vel quod est verius. aliud est ibi: quia si testator rem vni legat, & postea legat alij partem, videtur contingere eos re ipsa, nisi appareat alia voluntas defuncti, vt ibi. Sed in stipulationibus secus ex vi stipulationis: quia si stipulatur duodecim seruos domini mei, & Titio, statum querit sex cuilibet: & postea dum adicit Titio, videtur tantum queri qualtum alteri: & alteri querūtur tres, & hunc tres: & ita videtur acquirere dimidium alterius dumidio, qz cum adiecit, &c. Odof.

Summarium.

1 Dominus ex stipulatione serui communis acquirit pro parte dominica.
2 Seruus cōmunis simpliciter stipulatus dominio querit pro dominicis partibus.
3 Seruus communis duorum si ab vno ex socijs stipuletur, valet stipulatio.
4 Seruus pluribus dominis inutiliter stipulatur, quibus potest equaliter queri alternatiue.
5 Seruus si stipuletur sibi, aut domino, inutilis est adiectio.

SEruus communis. In lege ista dicitur: † Si seruus cōmunis est mihi et tibi, nō est pro 1
nus singulorū, sed est cōis, ita qz vnusquisqz nostrū habet partem in diuisam, ita qz hec pars intellectu percipitur, non oculis. Unde si stipulatur, querit nobis pro hereditarijs portionibus, non viriliter. Et ideo si mihi soli stipulat, mihi soli acquirit: sed si forte vni soli stipulatum, ei acquirit. Idem si iussu vnius stipulatur: qz ei soli acquirit, & potest ei acquirere per stipulationē, et per traditionē accipiendo, & deponēdo, & cōmodando ei soli, qui iussit. Sed quid: quatuor erant domini, & duo iubēt stipulari, eis querit. Idē si stipulatur duobus nominatim: nā si oēs quatuor iubent eū stipulari, vel eis stipulatur nominatim, eis querit pro partibus dominicis. [Habeāt.] i. percipi possunt. [Acquirat.] vnde
2 notate, † qz si seruus cōmunis simpliciter stipulatur, querit domi nio pro dominicis partibus. Fallit vbi vni pōt tantū queri, & non alij: vt. ff. eod. l. i. §. cōmunis seruus. & ff. eo. l. proinde. in fi. cū. l. seq. Si autē stipulatur vno iubēte, vel vni soli nominatim, ei soli acquirit [Eis. ff. duobus ex eis. [Duo pro viribus.] i. equalibus. [Acquirere.] vnde nota te, qz si seruus cōmunis stipulatur simpliciter, & accipit per traditionē, querit domino pro partibus dominicis. non viribus: sed si iussu vnius, vel vni tantū nominatim stipulatur, ei acquirit: si autē omnibus stipulatur, tunc querit omnibus, qui iusserunt, vel nominati sunt. Sed queritur, hic duo sunt domini: stipulatus est seruus vno iubente, alteri nominatim: dicunt quidā. si ex re iubētis, ei querit, alias alteri: si ex re neutrius, pro partibus dominicis eis querit: vt. C. per quas perso. nob. acquir. l. si duo. Vel distingue. Aut iussit dominus, Uade, & stipulet is mihi: & tunc querit ei, vt dixi. Aut dixit, Uade, & stipulerio: et non dixit mihi: tunc nominato querit: vt in. l. si duo.

3 **Si seruus cōmunis.** Hic dicit: † Seruus cōis duorum ab vno ex socijs est stipulatus, valet stipulatio, si alteri consocio est stipulat' nominatim: si autē stipulatus est pure ab vno socio, nec adiecit personā alicuius, omnes partes acquirit consocijs, preter eam partē, quā habet cōlocuus in seruo: qz potest olbus acquirere Sed quid si duo erāt cōsocij, & habebāt seruū cōmunē, & hic seruus stipulatus est vnius iussu, perinde est, ac si vni socio nominatim stipulatus esset. Una sciatis qz aut erāt si seruus communis nec vno iubente, nec vni stipulatur nominatim, querit vni tātū: sed qō poterit rum queri tantū, & nō alteri: veluti si stipulatus est seruitutem ad fundū vnius socij. Idē si stipulatus est dotē vīo, qui ducturus est vxorē, & ei promittitur, qz ei soli querit, & non alteri: Sed quid erit: Seruus duorum stipulatus est vni hominē sui, querit alteri, cuius nō fuit homo. Idē si stipulatus sit sic. Dēuo, & Titio homine dare spondes: qi tunc Dēuo acquirit, si erat homo Titij: qō enim non pōt querere vni, alteri querit. [Acquirit.] Videtur cōtra. ff. eo. l. i. §. cōmunis seruus. in fi. Sed certe ibi poterat tantū vni acquirere, vnde ei soli acquirit, hic aūt omnib'. Vel pōt dici, ibi seruus stipulatur ab extraneo, vel a seruo cōmuni, hic autē ab vno ex dominis. Sed dēuo videtur neutri querī: vt. ff. de ser. leg. l. & si magnum. Solutio. Aliud in legato seruituris, aliud in stipulatione alterius rei: qz in seruitute si neuter habet ius, nō valet: qz seruitus nō pōt esse sine fundo: vt. ff. cōmu. prę. l. i. Aliud in alia re, vt hic. Sed dēuo leg videtur velle, si legatur seruo cōmuni li, bertas, totū legatum mihi acquirit: vt. ff. vno socio. l. veru. §. communis. & ff. ad leg. falcid. l. Plautius. Ad qō quidā dicerāt, qz si peto totum seruum, obstabit mihi exceptio. Uel potest dici aliud in legato, quia liber alienus, aliud in stipulatione. [Promittatur.] vt. ff. eod. l. i. §. communis seruus.

Sed & si cū duos. In superioribus habuistis, qz si seruus communis stipulat sibi, vel simpliciter, querit domino pro partibus dominicis: † nūc in. §. isto cū quatuor legibus sequētib. tractatur de seruo duorū dominorū, qui stipulatur sub incerto, qui dicit, Promittis dare illi, aut illi domino meo. Idē si ita dicat: Promittis dare tali decē, aut tali homini: & est inutilis. Sz quid erit: Ser
4 uus erat duorū dominorū: dicit ita seruus promissori, promittis dare illud mihi, aut primo domino meo, aut secūdo: erit inutilis? Certe sic in totū: sed quantū ad adiectionē, qz vtilis fuit sibi, vnde eis querit. Si adiectio est inutilis, qz nō apparet quis fuerit adiectus ad petitionē, vel ad obligationē. Si autē ita dicit, Promittis dare Titio aut Seio domino meo: inutilis est stipulatio: cum enim vterque capax est, & non apparet quis adiectus sit, stipulatio est inutilis: sed vbi certū est, valet stipulatio: sicut si seruo stipulet aut mihi domino, aut extraneo. [Scripsit.] ff. a. bene, & ideo non valet: qz vbi stipulor sub alternatione personarū, debet esse certum que persona sit adiecta, & in cuius persona fit obligatio vel solutio: vt. ff. de ver. obli. l. ff. §. fed si inter eos. & ita deficit stipulatio ratione incertitudinis. Sic & alibi. ff. de test. tut. l. duo Titij. [Sed & si.] Subaud. aliud ex exemplo, & custoditorio vos hic, qz ponitur hic
5 ita exemplū: † Duo erant domini cuiusdā serui: vnus vocabatur primus, alter secūdus. Dixit seruus, promittis dare mihi, aut primo, aut secundo meo: hec inutilis est adiectio: qz dum stipulatus ea sibi, querit dominis suis: vt. ff. eod. l. i. in prin. [Tantūdem.] scilicet quod dictum est: vt. ff. l. proxima. [Actionem.] pro portioni bus hereditarijs. [Eo.] scilicet primo, vel secūdo domino. [Sit.] scilicet ad obligationē, vel ad petitionē, vel ad solutionē. [Possit.] ff. stipulatio est inutilis. [Aut hic.] i. cū stipulatur illi, aut illi domino. [Et solutionē.] vt. ff. eo. l. itē si seruus. in fi. cū. ff. seq. Odof.

Summarium.

1 Seruus stipulatus nominatim male fidei possessori, nec sibi, nec domino querit.

SEruus meus. Hic dicit: † Seruus meus cum esset apud furē stipulatus est simpliciter: cui querat: Furi non, qz possidet mala fide: mihi nō, qz eū non possideo. Sed quid si stipulatus est mihi: Certe tunc mihi querit, & nō furi: nec teneo furi aliqua actione ad restituendū quęsitum ex stipulatione. [Stipulat'.] ff. furi. pm quoddā. Uel potest dici qz fuit stipulatus dari simpliciter: & dicetis, furi, id est, possessori. [Nō seruaret.] Hec est bona ratio. si queratio exemplū, qz fuit stipulatus possessori, qi ei non querit: vt. C. de rei vendi. l. i. qz non possideo eū. Alij dicunt qz hec est ratio quare non queratur ei & furi, qz non seruaret bona fide. Unde dicūt qz nō debet esse in litera mihi. [Actio.] sed possessio non: vt. ff. de acquiren. possel. l. ff. §. sed & per eum. Debet. [quia non debet consequi actionem ex improbitate sua; vt. ff. de furtis. l. itaqz fullo. in prin. Odof.

Summarium.

1 Seruus quomodocunqz stipuletur, domino acquirit.

SIue mihi. In. l. ista dicitur: † Si seruus meus stipulatur vel mihi, vel sibi, vel conseruo, vel simpliciter, qz valet stipulatio, et ex stipulatione illa mihi acquirit actio. [Siue mihi.] scilicet domino. [Sibi.] scilicet seruo. [Impersonaliter.] id est, simpliciter. [Acquiret.] Hoc est verum regulariter. & facit. ff. eod. l. i. in prin. Sed fallit in casibus. Primus est. ff. eod. l. seruus. Itē fallit, si stipulatur operas a liberto: vt. ff. eo. l. si seruus meus. Item fallit in alijs casibus, quos notaui. ff. eod. l. i. Odof.

Summarium.

1 Seruus hereditarius nominatim futuro heredi non potest stipulari.

SErvus hereditarius. Hic dicitur: † qz si seruus hereditarius stipulatur nominatim heredi futuro, qz non valet stipulatio: quia tempore stipulationis nō erat do-

minus, cui stipulatus est. [Nominatim.] scilicet expresso nomine proprio, puta Titio heredi. Secus si appellatiuo: vt. j. eod. l. si seruus communis. Odof.

Sununarium.

1 Seruus cõmunis ex sua stipulatione querit domino, cui potest.
2 Seruus sine fundo esse nequit, cui debeatur.

1 SI cõmunis seruus. Die vicesimo † Seruus erat duorum dominorum, stipulatus est simpliciter vtiliter, actus: valet hec stipulatio, & acquiret ei, qui habet fundũ vt cum fundo, ex quo stipulatur seruitutem. Si ponamus, vtrique potest queri, nunquid vtrique queritur actio ex stipulatione? Et certe sic tu solidũ. Hoc dicit. [Vtrique.] qz stipulatus est sibi, vel simpliciter. [Acquirit.] non autẽ consocio; † qz non potest seruitus sine fundo esse, cui debeatur: vt. ff. commu. pred. l. i. [Acquiritur.] qz seruitus est indiuidua, excepto vsufructu: vt. ff. ad legem Falc. l. i. §. si vsusfructus. Et ad hãc legẽ facit. ff. eod. l. proinde. in fi. Si autem stipulatur tale quid, qđ potest diuidi, vtrique queritur pro partibus dominorum: vt. ff. eo. l. seruus communis. Aliter secus est, scz si est indiuiduum: qz ei queritur, cui queri potest, vt hic. Odof.

Summarium.

1 Stipulatione serui cõmunis mortuo vno ex dominis insolidum queritur superuenienti.
2 Seruus duorum, si stipuletur sibi dari partem alterius, nulla est stipulatio.
3 Seruus capti ab hostibus nõ potest ei stipulari: sed si simpliciter stipuletur domino reuerso acquiritur.
4 Seruus fructuarius locano operas suas cui querat operarum pretium.

1 SI seruus cõmunis. In princi. huius legis dicitur † Filiusfamilias miles habebat seruũ cõmunem tecum ex castrensi peculio, decessit filiusfamilias testamento facto, & instituto extraneo herede, iacente heredi tate filiũfamilias mihiq; seruus cõmunis stipulatur: nunqd queritur consocio tantum? Et certe sic. Et hec est ratio, qz pẽdente aditione hereditatis est dubium vtrum filiusfamilias habebit heredem, vel non: quia si non aditur ex testamento, nõ habebit heredem ex testamento, sed ex constitutionibus principalibus, que concesserunt filiofamilias multe testari de castrẽsi peculio. Unde tu solus dominus eo, vnde tibi soli querit. Hoc dicit. [Cõmunem.] hec lex loquitur secundum antiqua tempora: vt. ff. de castr. pecu. l. fi. sed hodie secus: vt in auth. de hered. ab intesta. in prin.

2 Si seruus Titij. Jn. §. isto dicit: † Seruus duorum dominorum stipulatus fuit sibi dari partem alterius: nunquid valet stipulatio? Certe non. Sed si stipulatus est consocio, valet. Sed quid erit, si stipulatus est simpliciter partem alterius, nunquid valet hec stipulatio? & certe sic. [Acquireretur.] nam idem est in seruo vnius domini, si seipsum stipulatur: vt. ff. eod. l. seruus communis. [Potest.] vt. ff. eod. l. §. 2. l. seruus communis.

3 Seruus capto. Jn. §. isto dicitur: † Seruus capti ab hostibus stipulatus est dari domino capto decem: nunquid valet hec stipulatio? Certe non: qz captus non erat dominus eius. Sed quid si stipulatus est simpliciter, vel per traditionẽ accepit aliquam rem simpliciter: moritur dominus: nunquid hec stipulatio transit ad heredem captum? Certe sic: qz hereditas sustinet vicem persone. Secus in filio capti ab hostibus: qz si filius patri capto stipulatur, non valet, qz non est in eius potestate. Sed si stipulat simpliciter, non valet: qz non erat in eius potestate. Sed si stipulatus est sibi, si pater redeat, sibi patri querit: si pater moritur, fingitur filius fuisse sui iuris: vnde sibi filio querit. Hoc dicit. [Videatur.] ff. quando stipulatur nominatim domino capto ab hostibus. [Stipulatus.] Sed si redit fingitur nõ retro fuisse captus: vt Jnsti. quib. mod. ius patrie potest. sol. §. si ab hostib⁹. vnde inducit ater querit ei. Et nota te hic dissimilitudinem, & similitudinem inter filium, & seruũ: Si seruus stipulatur nominatim domino capto ab hostibus, nulla est stipulatio: idem in filio: sed in alio est differentia: Si seruus stipulatur simpliciter, & moritur dominus, quia hereditas sustinet vicem persone, acquiritur heredi capti, qui adiit hereditatem. Secus in filio: quia si simpliciter stipulatur, & moritur pater, non acquirit heredi patris: qz tẽpore stipulationis non erat in potestate, nec postea deprehenditur in potestate fuisse, sed sibi querit. Sed quare plus operatur fictio postliminij, quã fictio legis Cornelie, cum per postliminium indistincte queratur redeunti, sed per fictionem legis Cornelie non queritur heredi indistincte, sed distinguitur filius a seruo. Respondeo, facilius debet restitui dominũ ei, qui aliquando fuit dominus, quam nouo heredi tributi, qui non fuit dominus.

Cum seruus fructuarius. Jn. §. isto dicitur: † Tu habes usumfructum in seruo, & ego habebã nudam proprietatẽ: iste seruus locatur operas suas in quinquennij, & stipulatus est mercedem operarum: elapsi sunt tres anni quinquennij, tu decessisti, qualiter dinidetur hec stipulatio inter heredẽ tuũ & proprietarium. Et respondetur, qz trium annorum merces transit ad heredẽ tuũ, residuum temporis ad proprietarium. Quod est verum tali ratione: qz si in quinquennium facta est locatio singulorum annorum, in initio cuiuslibet anni, pecunia debetur fructuario: & ita non videtur stipulatio ambulare de capite in caput: vna de istorum trium annorũ pecunia mercedis queritur fructuario: sequentium est in dubio cui queratur vt in sequenti casu qui sequitur. Sed quid erit. Stipulatus est pecuniam, quam ipse numerauit, nunquid est in pẽdenti: Certe sic: qz ex re fructuarij, vel ex operis sue pecunia numerant. queret fructuario, aliter domino. [Locasset.] ff. eo. ad quinquẽnium, vt indicat littera sequens. [Nam.] allegat rationem. [Fructus.] id est, vsufructus. [Stipulatio.] Et ita non ambulat de fructuario in proprietarium, licet aliter cõtra: vt. ff. de re. g. g. ff. l. Pomponius. Nec obstat lex cõtraria. ff. eo. l. sed & si quis. §. si operas. qz ibi transit quo ad modũ, non quo ad ius. [Nam.] Ecce secundum exemplum. [Idem seruus.] scilicet in quo tu habebas vsumfructum, & ego proprietatem: & queretur ratione futuri temporis, non presentis: vt. ff. de vsufru. l. sed & si quis stipulatur. §. interdum. Odof.

Summarium.

1 Seruus alienus querit ei ex cuius re querit.

2 Jalienus seruus. Jn. l. ista notatur similitudo inter seruum alienum a duobus bona fide possessum, et seruum duorum dominorum. † Nam sicut in seruo duorũ dominorum, quod querit ex re vnius, ei querit, & non cõdomino: ita in seruo alieno, qz querit illi, ex cuius re querit, & non bone fidei possessori. Alia, item in seruo, quod non potest queri vni, querit alteri, ita in seruo aliquo bona fide possesso, quod non potest queri vni, querit alteri: Item sicut in seruo duorum dominorum, quod potest querere ambobus, ambobus queritur, ita in seruo bona fide possesso. [Tua.] similiter ex re mea: vt. ff. de acquiren. rer. dom. l. si seruus. Sed contra. ff. eod. l. si cum duorum. Solue vt ibi.
Odofredus.

Summarium.

1 Liber homo bona fide possessus cui querat.
2 Seruus autem si stipuletur an querat filio vel nepoti.

1 LIber homo. Jn prin. huius legis dicitur. † Si liber homo seruit mihi bona fide, & stipulatur ex re mea, vel ex operis sue Stichum, qui ipsius est, mihi acquirit: quia si seruus meus esset, & mihi stipularetur Stichus, mihi acquireret. Nec dici debet, quasi liber homo esset in peculio sui ipsius: qz si ex re mea stipulatur Stichus, qui meus est, sibi acquirit. qz mihi acquirere non põt. [Ipsius.] [liberi hominis. [Magis.] [quia contrarium: vt. ff. de acqu. rer. dom. l. acquiritur. §. de his. [Deue.] [liber homo. [Mihi.] [Stichũ seruũ alienum. [In peculio.] i. nõ est in eius peculio, sed in eius patrimonio: qz liber homo non habet peculia, sicut nec seruus bona: vt. ff. de verb. sign. l. liber homo. Sic & mihi peculium ponitur impropriè. ff. ad Trebellia. l. cogi. in prin. Sed in larga significatione habet peculium duplicatum: vt. ff. de pecul. l. hinc queritur. §. potest. [Dea.] scilicet stipulatur stitim. [Acquiret.] vt. ff. de acquir. rer. dom. Liber homo. in fi.

2 Apud labeonem. Die vicesimo † Paterfamilias habebat filiũ & filiam in potestate, decessit intestatus: filia erat eius annu, vt mihi ad se pertineret de hereditate patrie; frater habet filiã ex vxore sua: tu etero huius pupille impetrauerunt a seruo auito vt deberet aliquid stipulari, scz id, qđ sui fuit, & venditum est: iste stipulatus est: nũquid querentur pupille, vel amite pupille? Et certe vtrique queritur. [Reliqui.] ff. in fi. [Pertinet.] & ita erat ibi in mutequa ista succedit filia, vt masculus: in auth. de hered. ab intest. in princ.

[Et ab

[At ab eo.]f. emptore. [Pupille.]f. amici. [Acquirere.] vt. ff. de acquir. rer. domi. l. acquirit. §. de hac. [Utrisq;] f. pupille, et amite. Et custodiatio vos hic, qi hoc est intelligendū, qñ tutores ita dixerūt. Vade, et stipuleris ab emptore pretiū: nō autē dixerūt, Vade, et stipuleris pupille tuffu tutorū. vel nominatim ei: qr tūc quereretur stipulatio tantū pupille. non autem amite pupille, vel pupille: sed stipulatus fuit simpliciter. Et sic soluitur contrarium. ff. eo. l. Seruus. et l. proinde. in prin. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio alternatiua inter personas, quibus equaliter queri potest, vtriuslibet.

[SI seruus cōmunis. † Seruus cōmunis duorū dominorū fuit tra stipulatus: Promittis Calendis, Januarijs p̄xime futuris dare Titio aut mihi decem. i. alteri corū, prout vinet: valet ne stipulatio hec? Certe nō. rōne incertitudinis: qr nō apparet cui voluit acquiri obligationē, vel cui voluit fieri solutionem. [Acquisitum.] i. nō apparet quis adiectus sit quantum ad obligationem, vel ad solutionem: vnde non valet, vt hic, et ff. eo. l. item si seruus. in fi. Odof.

Summarium.

1 Seruus fructuarius ex re domini inutiliter stipulatur, ex re fructuarij domino vtiliter.

1 § Eruum fructuariū. Dic dicit: † Si seruꝰ, in quo tu habes vsumfructū, stipuletur ex re proprietarij, vsufructuario inutilis est stipulatio: si autē ex re vsufructuarij, est vtilis stipulatio. [Dño.] i. proprietario. [Stipulatur.] qr nemo quā querit, ff. vt Instit. per quas perso. nob. acquir. §. de his. [Utiliter stipulari.] Hec est bona litera: qr licet seruꝰ fructuarius quereat vsufructuario ex re sua, vel ex operis suis, tamen si stipulatur proprietario, querit ei, qr validior est causa proprietatis, quā vsusfructus: vt. ff. eo. l. f. §. si fructuarius. Veritatem tenetur proprietarius cōdictione sine causa vsufructuario restituere quod queuit ex re sua: vt. ff. eo. l. penul. [Est.] quia si ex re vsuarij querit ei, sed tenetur restituere condictione sine causa. Odof.

Summarium.

1 Stipulationis die ex quo die dicatur cedere.

1 § I seruus hereditarius. Dic dicat: † Seruus hereditarius stipulatus est aliquid et fideiussores acceptt, adita est hereditas, ex quo die cedit dies stipulationis? Et certe ex die adite hereditatis. Idē si seruus captus ab hostibus stipulat: qr dies stipulationis cedit, ex quo dñs reuertitur. [Sit.] f. sibi, vel simpliciter, vel hereditati iacenti nō oēt deferri futuro proprio nomine: vt. ff. eo. l. seruus heredi. [Reuertit.] Secus in stipulatione iudicati, si soluī fiue iudicio fisci, qr statim cedit dies: vt. ff. de diuer. et tēp. præsc. l. si seruus. sicut alia sunt ibi specialia in stipulatione iudicio fisci: vt. C. de fideiuss. l. vlt. Item in stipulatione serui herēditarij, non inspicimus tempus stipulationis interpositę, sed adite hereditatis. Secus si filius stipuletur, qui est in potestate: qr inspicimus tempus interpositę stipulationis: vt. ff. de verb. oblig. l. si filius. Odof.

Summarium.

1 Seruus hereditarius vsumfructum stipulari nequit.
2 Vsusfructus sine persona esse non potest.

[MSi usufructus. † Si seruus est hereditarius, ipse nō pōt stipulari vsumfructū: qr vsusfructus nō pōt esse sine persona: licēt hereditas censeat persona, tū non est, ff. bene pōt ei seruo legari vsusfructus. Unū sciamus, si seruus stipulat fructuario sine pure, sine sub conditione, hec stipulatio est inutilis: vt. ff. de seruit. l. f. [Stipulat.] qr licet hereditas, ff. vt. ff. de acquir. dom. l. hereditas. [Statum.] f. ex die mortis, vel legato vsufructus: sed adita hereditate: vt. ff. qui. dies leg. vsusfr. ced. l. vnica. in fi.
2 [Sit.] f. in defectu conditionis. Et est ratio, † qr vsusfructus nō pōt esse sine persona. Et licet hereditas sustineat personā domini, non tamē esse pōt persona. Et actus viuentiū possunt esse in suspēso vt. ff. cōmu. pred. l. vlt. Et ita inspicimus quantū ad acquirēdum tēpus contracte stipulationis: vt. ff. de verb. obli. l. f. filius. Odof.

Summarium.

1 Seruus communis vtriq; domino querit.

3 SEruus cōmunis. Dic dicitur: † Si seruus cōmunis, vel emit, vel stipulatur, licet soluat pecuniā, que pertinet ad me tantū, nobis acquirit: secus in seruo vsufructuario. [Stipuletur.] qr numeraturus est. [Seruꝰ.] qr si numeret pecuniā ex peculio proprietarij, et queritur: vt. ff. eod. l. si seruus communis. in fine. nisi nominatim mihi stipuletur: vt. ff. eod. l. seruum fructuarium. Odof.

Summarium.

1 Seruus ex re domini proprietario stipulatus cui acquirat.
2 Seruus communis ex re vnius stipulatus cui querat.
3 Domini si stipulentur dari seruo communi, cui acquiratur.
4 Seruus cōmunis nominatim vni ex dñis stipulatus ei acquirit.
5 Seruus hereditarius an possit futuro heredi stipulari.

1 § I ex re domini. In prin. huius legis dicitur: † Si seruus stipulatur ex re domini proprietario, aut vsufructuario, actio queritur proprietario, nō vsufructuario. [Adiecto.] ¶ Or Segnor, ne tibi lex habeat aliquā cōtrarietatē, intelligatio ita, Si seruus dicit ita: promittis dare dño meo aut vsufructuario ex re proprietarij, hꝫ locū hec lex. Sed si ita diceret, promittis dare dño meo, aut vsufructuario: nō valet stipulatio: vt. ff. eo. l. tā si seruus. in fi. l. seq. Vel dicatis, aliud in seruo communi, qr vtriusq; est, si stipulatur alternatiue, nō valet, vt in legibus illis: aliud in seruo, in quo habeo vsumfructum, et tu proprietatem, vt hic.

2 Si seruus cōmunis. † Seruus cōmunis mihi et tibi, stipulatus fuit mihi ex re tua, mihi queritur: sed ego iudicio communi diuidūdo. vel pro socio teneor reddere tibi quæsitum ex re tua. [Vnius.] f. dominorū. Et dic, stipulatus fuit simpliciter: secus si nominatim vni: vt. ff. eo. l. proinde. [Cōmuni diuidendo.] et hoc quando habuit communionem sine consensu. [Acquirat.] Idem est in seruo fructuario: vt. ff. eod. l. penul.

3 Si ipsi domini. Dic dicat: † Si fuimus stipulati seruo cōmuni a Titio decem dari, qr valet stipulatio, sicut si nobismet ipsis stipularemur. [Posse.] nam sicut possum stipulari mihi, ita et seruo meo: vt. ff. de verb. oblig. l. dominus seruo.

4 Sicuti vni ex dominis. † Si seruꝰ duorum dominorū nominatim stipulatur vni, vel emit nomine vnius, vel credit nomine vnius, qr ei soli acquirit: sed si simpliciter facit, vtriq; acquirit. [Acquirere.] vt. ff. eo. l. proinde. [Aut soluatur.] Sed ii nō expectat, querit vtriusq; : vt. ff. eod. l. seruus communis.

5 Illud quesitū est. Dic quæritur, † an seruus hereditarius possit stipulari heredi futuro. Et certe proculus negauit posse stipulari: Cassius dicebat cōtra, et tali ratione, qr indubitanter mortuo domino incipit esse funesta familia: vnde licet aliquo tēpore heres extiterit, Iureconsultus qui fecit legē istam, determinat, et dicit qr valet stipulatio. [Acquiri.] Or Segnor, custoditus vos hic: quatuor sunt leges in hoc titulo, que cōtradicūt, qr si seruus hereditarius stipulatur heredi futuro, qr stipulatio non valet: vt. ff. eod. l. seruus hereditarius. Due alie sunt, que dicunt oppositū: vt est hec lex, et ff. eo. l. seruus. Quare vos tollatis hanc contrarietatē, vt dixi. ff. eo. l. seruus. Si seruus ita dicat, promittis dare Titio heredi futuro: non valet stipulatio, qr dominus eius non est, vt in legib. primis duabus. Si autem stipulatur ex pacto nomine appellatiuo, qr seruus ita dicit, promittis dare hereditati, vel heredi futuro: valet, qi videtur stipulari hereditati, et per hereditatē ei acquirit: vt hic, et ff. eo. l. seruus. Vel dicatis aliter, Si stipulatur seruus heredi, et nō subsequitur actus, inutilis est stipulatio, vt in legibus primis duabus: alias secus: vt hic, et ff. eo. l. si seruus. Odof.

Summarium.

1 Seruus communis si stipuletur vni domino decem dari, et eadem decem alteri, facit duos reos stipulandi.

Summarium.

1 Seruus meus non poterit ſtipulari a liberto meo operas ſibi dari.

1 SI ſeruus meus. †Si ſeruus eſt ſtipulatus operas a liberto ſibi dari, nō valet: ſecus ſi ſtipulatur ſimpliciter mihi: quia nullo eſt ſtipulatio. [Dari.] vt. ſ. de operis liber. l. ſi quis. Et hoc verū eſt in operis: ſed regulariter contra: vt ſ. eodem. l. j. Odof.

Summarium.

1 Seruus fructuarij nominatim proprietario ſtipulatus ei querit.

1 CUm ſeruus. †Si ſeruꝰ, in quo habeo vſumfructū, ſtipulatur nominatim proprietario, querit ei ex opera ſua, ſed tenet mihi reſtituere cōdictione ſine cauſa. Nā ſi ſeruus alienus ſine bona fide poſſeſſus ſtipulat domino, ei querit, ſed dñs tenet mihi reſtituere cōdictione ſine cā. [Inquirēdū.] ſ. cōdictiōe ſine cā, vel condictione certi generali, vt. j. dicit in ſi. l. [Dño.] l. a dño. Et dic condictione ſine cā, qꝛ res mea ad eū peruenit: vnde equum eſt ꝙ reddat. Vel certi generali, qꝛ nō debet locupletari cū aliena iactura: vt. ſ. ſi cert. pet. l. ſi me. Titium. Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio ſeruj & alij & ſi in tempus exiſtentie ſui iuris conferatur, patri tamen & domino queritur.
2 Seruus ex ſua ſtipulatione cui acquirat.
3 Filius ſtipulatus cui querat.

1 QUicquid. Jn. Liſta ponitur duo pulchri caſus, vnus is ſeruo, alter in filio. Et primus eſt talis: †Seruus fuit ſtipulatus a te ſibi dari centū, cū ego dño alienarē eū, vel manumittere: nūquid p ſtipulationē mihi querit, vel ſibi, vt dño nouo: Et videtur, ꝙ ſi ſtipulatur quū fuerit manumiſſus, vel alienatus, ꝙ querit mihi ideo, ne ſi ſecuta alienatione, vel manumiſſione ſibi quereret, & nō mihi: & ſemp ſic fraudarēt dños. Sēd caſus eſt idē in filio, ſi filius ſtipulatur ſibi dari, cū emancipatus eſſet, cui querit: & reſpondetur ꝙ querit patri, ne ita malitioſe ſemper ſtipularetur ne patri ḡreret, ſed ſibi. [Fuit.] Vnde uſpicimur ad tēpus, quo contrahit: vt. ſ. de verb. obli. l. ſi filius. Eſt & alia rō, ne malitioſe ſtipularet ſeruꝰ ſine ſpliciter, vel pure, ne ḡreret dño. [Jd fecerit.] Alia nota hic, †quū ſeruꝰ ſtipulatur, aut ſtipulatur pure, aut in die, aut
2 ſub conditione: ſi pure, vel in die, querit mihi regulariter, vt. ſ. de hys, q ſunt ſui, vel alie. iur. l. j. Et ideo dixi regulariter, qꝛ fallit. ſ. de acq. poſ. l. quarūdā rerū. & Inſti. de ſtipu. ſeruo. ſ. j. Si aūt ſtipulat ſub cōditione, ſi ſub cōditiōe extrinſeca, puta ſi nauis venerit ex Aſia: hic mihi q̄rit, qꝛ inſpicimꝰ tpo, quo cōtrahit, vt in prealleg. l. ſi filius. Si autē ſtipulat ſub cōditiōe intrinſeca, vt quū fuerit alienatꝰ, hic ſi facit dolo, mihi acquirit: ſi nō dolo, ſibi acqrit. vnde iſte verſus, ſi tū, refert ad primū caſum. Vel dicatur ꝙ ſine dolo malo fecerit, ſiue nō, ſemp preſumit ꝙ dolo malo fecerit, vnde
3 querit mihi dño: vt arg. ſ. an ſeruus ex ſuo facto. l. promiſſe. † Si autē filꝰ ſtipulat, ſi pure, vl in die, querit mihi: vt Inſti. per quas perſo. nob. acq. ſ. j. Si ſub cōditione extrinſeca, querit mihi, qꝛ inſpicimus tpo cōtracte ſtipulationis: vt. ſ. de verb. oblig. l. ſi filius. Si ſub cōditione intrinſeca, ſi fecit dolose, mihi querit: ſi non, dat ſibi vtilis actio, vt is ſi. huius. l. & ſ. de here. inſti. l. quidā filiū. cum ſimi. Et hec, que dicta ſunt, habēt locū in cōtractibus: in delictis tenentur directa filius & ſeruus: qꝛ que puero erat vtilis, nunc eſſe citur directa. vt Juſtit. de noxa. ſ. omnes. Odof.

De fideiuſſoribus, & mandatoribus. Rubrica.

Summarium.

1 Fideiuſſor quo differat a mandatore.

De principalibus obligationibus in ſuperiori libro dictū eſt, hic dicāt de acceſſoriis obligationib⁹: & qꝛ principali accedit fideiuſſor, ideo in hoc libro tractat de fideiuſſoribus, & mandatoribꝰ.
1 Et nota differentiā inter fideiuſſorē, & mandatorē: † nā fideiuſſor propriē ſubſeqſ obligationē. vt. j. eo. l. fideiuſſor. ſ. fideiuſſor. licet aliqñ poſſit accipi p preſenti obligatiōe & futura: vt. j. eod. l. pōt. & Juſti. eo. ſ. fideiuſſor. Mādator aūt ſemp precedit obligationē, niſi in caſu, vbi ſubſeqſ obligationē: vt. ſ. mādati. l. ſi vero nō remunerandi. ſ. cuis quidam.

Summarium.

1 Fideiuſſor omni accedit obligationi. & nu. 2.

1 OMni obligatiōi. Jn pandectis. l. dicit, †qꝛ fideiuſſor pōt accedere omni obligatiōi principali, ſiue ſit ciuilis & naturalis, ſiue naturalis tantum, ſiue ciuilis tantū. Et ſi aperte dicat: Si debes mihi ciuiliter, & naturaliter decem, fideiuſſor pōt accedere huic obligationi: vt. j. eo. l. Decē. Vel naturaliter tātū, vt in pupillo, & ſeruo: nā pōt accedere fideiuſſor huic naturali: vt. j. eo. l. Marcellus. Sed ſi teneris ciuiliter ſpe future remuneratiōis, nō pōt dari fideiuſſor pro hac ciuili obligatione: ſed ſicut tibi hoc caſu cōpetit actio, ita fideiuſſori: vt. ſ. de nox. nume. pecu. l. ſi
2 cui. † Et eſt verum ꝙ pōt accedere omni obligatiōi, que nō eſt contracta cōtra leges: qꝛ ſi eſſet cōtracta cōtra leges, quicqd ſequitur. &c. vt. C. de legi. & cōſti. l. nō dubiū. Vel pōt exponi alio modo hec lex, Omni obligatiōi, ſiue ex tracte re, vt mutuū, ſiue verbis, vt ſtipulatio: ſiue conſenſu, vt emptio: vt. ſ. l. proxima. Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſor tam commodati, tum depoſiti poteſt accipi.
2 Fideiuſſor naturali obligationi accedere poteſt.

1 ET commodati. Dicdicit: †Si pupillo proximo puberi cōmodē rē aliquā, ſine tutore, vel depoſui apō pupil ū rem, & pupillus dat mihi fideiuſſorē, ꝙ valet: & in tantū tenet fideiuſſor vt cōmodata tanꝝ: ſed ita demū, ſi pupillꝰ vel ſeruus volo, vel culpa fecerit. Illud in depoſito. l. Poteſt. l. quaſi dicat, Fiedū pro obligatione, que fit verbis, pōt accipi fideiuſſor, ſed & pro ea, que fit re. [Culpa.] Jllem, mter du leuiſſima, put
2 ad cōmodatū. lata prout ad depoſitū. Vñ notare † qꝛ ſeruꝰ tenet mihi naturaliter, vñ pōt accedere fideiuſſor huic obligationi naturali: vt. j. eo. l. Marcellus: Et idē in pupillo: vt. ſ. cōmodati. l. ij. in. ſ. & l. ſequenti. & in quantū tenetur fideiuſſor, & certe cōmodatarius tenetur de dolo, &c. vt. ſ. cōmo. l. ſi vt certo. ſ. nunc vdendū. & j. de reg. iur. l. cōtractus. is depoſito dic qualiter depoſitarius teneatur: vt. ſ. depoſiti. l. ꝙ Varus. Vñ in tñ tenet fideiuſſor, ſicut pupillꝰ, vel ſeruus. Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſorem dare promittens, quando ab ea obligatiōe liberet.
2 Fideiuſſorem promittens non liberatur dando minus idoneum.

1 CUi ſatiſdare. Dic dicit: † Si promiſi mihi dare fideiuſſorē pro centū, que mihi debeb as, qñ liberaris ab iſta promiſſione? Dic ꝙ tūc liberaris, qñ das idoneū fideiuſſorē: ſed ſi das minus idoneū mihi ignoranti, nō liberaris. Sed ſi das ſeruū, qui putabā liberū, eo caſu non tenet dominus de peculio. Vel ſi das filiūfamiliao, quē puto ſui iuris: vel mulierē, que erat induta veſte virili. Sed qd erit, ſi das mihi ſcienti patrē familias, qui nō eſt ſolūcio? Certe liberaris: mihi enī inputat, quare eū accipit: vt. j. de reg. iur. l. cui⁹ per errorē. [Promiſit.] ſ. ſuo credi toꝛi. [Conueniri.] ſ. cū effectu: alio ſecus, vt. j. ſequitur. [Seruū.] vt C. de indi. l. ſeruus non damꝝ: vt. j. eo. l. ſeruꝰ. Jtē quaſi agat cōtra patrē: vt. ſ. de peculio. l. queſitū. [Stipulationē.] qꝛ non videt dare fideiuſſorē, quo ad minus idoneū: vt. ſ. qui ſattida. cogā. l. quoties. [Cōpromiſit.] vñ imputet ei: vt. ſ. mandati. l. inter cāſ. ſ. cum eſſem. Unde notate hic mirabile, & eſt adeo mirabile, ꝙ cōuertit
2 is duo mirabilia: † Si promiſiſti dare fideiuſſorē, & per ignorantiā iuris accipio ſeruū, & filiūfamiliao, vel mulierē, non liberaris. Jta dicit primus caſus. Sed ſi accipio minus idoneū fideiuſſorē, q non eſt ſolūcio, ſiue p iuris ignorātiā, ſiue per facti liberaris, vt in ſi. huius. l. dicit. Sed videt cōtra. ſ. de iuris & facti ignoꝛ. l. iuris. & l. error. Sed certe hec lex non dicit id, ꝙ videtur innuere, ſed dz intelligi vt dixi in caſu.

Odof.

Summarium.

1 Fideiussor accipi potest eius actionis, quam quis habiturus est contra eum, pro quo fideiussit.

1 POtest accipi. †In prin. huius. l. dicitur: † Ego intendebã fideiubere pro te, & si soluerẽ, haberẽ actionẽ mandati, si mãdatũ intercessit, vel actionẽ negotiorũ gestorũ, nãquid hoc casu põt accipi fideiussor? Certe sic, & pro ista fideiussiõe accipio fideiussorẽ, vt hic. [Sum.] scz ego fideiussor. [Eum.] s. principalẽ. [Vel negotiorũ gestorum.] Nam si fideiubeo pro te &c. vt. ff. mandati. Lex mandato. §. i. [Fideiussor.] Hic dicitur q̃ fideiussor obligat se, & eo mortuo obligat heredẽ suum. [Obligat.] Quasi dicat, nedum debitor, imo etiam fideiussor. Odofr.

Summarium.

1 Obligatio principalis quando extinguat accessoriam.

1 GEneraliter. Hec lex notat differẽtiã, † si fideiussor succedit principali: q̃ unde obligationes sunt impares, q̃ vna principalis, altera accessoria: extinguit accessoria, & rem manet principalis, & idẽ ecõtra. Unde generaliter dicendũ est q̃ vbi sunt dispares obligationes, & vnus succedit alteri, tollit vna. Secus in duobus reis promittendi. q̃ vtraq̃, remanẽte q̃ vtraq̃ par. Verũtamẽ sicut si ambo viuerẽt, si solueret vnus, alter liberat: ita hoc casu, si vnus succedit alteri, alter liberat, vel eius heres: qõ est etiã in duobus reis stipulandi. [Eũ.] scz fideiussorẽ. [Periit.] nisi in casu: vt. s. eo. l. heres. §. qõ si stipulator. [Sustinet.] sed si solvit ex vna, liberatur ex alia: vt. ff. de actio. empti. l. non est nouũ. [Deduceretur.] scilicet, vel ex altera fuerat soluto. [Consumeretur.] vt. ff. de duob. reis. l. ij. & l. si duo. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor in contrahendo non adhibitus potest post adhiberi.
2 Fideiussor pro futura obligatione accipi potest.
3 Debitum naturale per iuris ignorantiam solutum an repetatur.

1 8 TIpulatus. †Sum stipulatus decẽ, & non accepi tunc fideiussorem, volo postea accipere fideiussorẽ, nunqd possũ? Certe sic. [Sub conditiõe.] oẽtamen nõ obligẽ eum, &c. vt. s. eo. l. Grece. §. si quis.

2 Adhiberi. †Possum accipere fideiussorẽ pro futura obligatione, sicut pro presenti, siue naturalis sit, siue ciuilis: sed si soluitur debitũ naturale, nõ potest repeti. [Põt.] s. pro presenti cõtingit accipi, sed p futura alia nõ põt. vt. ff. c. l. põt. [Obligatio.] vt. ff. c. l. i. [Nõ potest.] † vt debitum naturale per iuris ignorantiam solutum nõ repetitur a maiore: secus per facti ignorantiã: vt. C. de iuris & facti ignorantia. l. quandiu. [Posse.] quia omni obligationum, &c. vt. ff. eo. l. j. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor qualiter Grece dicatur, & accipiatur.
2 Fideiussor pro obligatione re contracta capi potest, & verbis, et consensu.
3 Fideiussor post litem contestatam accipi potest.
4 Exceptiones dilatorie quando sint interponende.
5 Tutor testamentarius non satisdat rem pupilli saluam fore.
6 Fideiussor in ecclesiam causam obligari potest, & principalis.
7 Fideiussor non accedit alternatiue obligationi.
8 Fideiussor pro fideiussore accipi potest.

1 RECEfideiussor. †Sic greci dicũt fideiussorẽ ita posse obligari: Fide mea q̃ ds talis debitori, esse cupio: & similibus verbis, que dicũtur in litera, valet fm Grecos, & fm Latinos. [Grece.] scz quoni testimonio nos vtimur. Et ad hoc facit. s. e. l. si fideiussor. Habetis hic, siue dicat fideiussori vt dixi: quia Latini authoritatẽ a Grecis habuerunt: vt. ff. de origi. iur. l. ij.

2 PRetereа. †Fideiussor potest fideiubere pro obligatione re contracta, itẽ verbis, itẽ cõsensu. Item fideiussor potest obligari pro ciuili, & pretoria. [Re.] vt in commodato. [Verbis.] vt in stipulatione. [Consensu:] vt in emptione. Odof.

3 ET post litem. †Fideiussor iudicio fisti bene potest se obligare ante litis contestationẽ, & post litẽ contestatã, si ante fuit cautũ, & desijt esse cautũ: q̃ qui tenet iudicio fisti, ciuiliter, & naturaliter est obligatus, cui põt accedere fideiussor. Unum tñ scias, q̃ si ab quo fideiubet iudicio fisti, cõdemnato reo nõ cõuenitur fideiussor, q̃ liberatur ope exceptionis, nõ ipso inter: quia promittur cũ iudicio fisti, nõ solucre iudicatũ. Secus si promitteret duo, & iudicio fisti, & iudicatũ solui, vel iudicatũ solui tantũ: q̃ hoc casu tenetur fideiussor etiã cõdemnato reo, q̃ promisit iudicatum solui. [Potest.] scz iudicio fisti, & iudicatum solui. Sed quomodo post litẽ cõtestatã hec satisdatio

4 potest accipi, † quã ille sint exceptiones dilatorie, que debent interponi ante litis contestationẽ: vt. ff. de procu. l. Põponius. §. ratũ. Respondeo, Desijt esse cautũ. vt ait. ff. qui satisd. cog. l. si ab arbitro. ita & hic. [Posset.] scz fideiussor, qui fideiussit iudicio fisti. [Non liberatur.] q̃ tempus non est modus tollẽde obligationis: vt. ff. de actio. & obli. l. obligationũ. §. placet. [Posse.] vt. C. de fideiuss. pena. [Exceptio.] q̃ promisit mihi iudicatũ solui tantũ. Unde notate q̃ post sententiã fit nouatio, id est, datur actio: vt. C. de usur. rei iudi. l. fina.

5 A tutore. Hic dicitur † quod tutor testamentarius non tenetur satisdare rem pupilli saluam fore, sed si satisfecerit, bene tenetur. Unum sciatis, quod in aliquo satisfecit pro debito, quod fideiussor tenetur: quia omni obligationi accedere fideiussorẽ nemum dubiũ est. [Datus.] scz ex certa scientia: vt Insti. de satisd. tuto. §. i. Secus si per errorẽ: vt. ff. si quis cau. l. finali. & l. si quis. §. j. [Omnũ obligationũ.] descendẽtium ex cõtractu vel quasi, ex maleficio vel quasi: vt. ff. eo. l. j.

6 Illud cõmune. Hic dicitur † q̃ fideiussor potest obligari in lemote cause q̃ debitor principalis: vt in exẽplo posito in lege illa sed nõ potest fideiubere in duriorẽ causam, vt in exẽplo posito in. l. ulta. [Obligauit.] quasi dicat, fideiussit. b. ma. & mad. rotundus. Et inter illos notate differentiã. ff. in rubrica. [Non obligabitur.] l. pure, vel in diẽ. Habetis ergo, vt dixi in casu. Et ad hoc cõcordat Justit. eodẽ. §. illud. Sed quid erit: Promisisti dare ducenta, teneẽ fideiussor in aliquo, an in tantũ, quantũ principalis, aut in nihilo: Dicũt quidã q̃ in tantũ, in quantũ principalis: q̃ vtile per inutile nõ ds vitiari: vt. ff. de verb. oblig. l. i. & C. de dona. l. si quis ingratũ. Sed põt dici q̃ in nihilo teneatur, vt hic, & s. proximo. §.

7 Si qs stichũ. Jn. §. isto ponuntur plura exẽpla, † in quibus si fideiussor accipitur in duriorẽ causam, nõ tenetur. Et ita vide per ordinẽ. [Jubes.] Et ita debitor tenetur ad Stichũ prestãdũ, fideiussor tenetur alterna tiue ad Stichũ, vel ad decẽ. [Demaq̃.] ponit aliud exemplum.

8 Profideiussore. † Dicit fideiussor potest accipi pro debitore, ita fideiussor, qui est obligatus, põt alii defensorẽ accipere, vt cõseruetur indemnis: vt. ff. eo. l. põt. Vel põt intelligi, licet fideiussor fideiubeat apud creditorẽ, ita põt alii fideiussorẽ creditor dare: vt. ff. ad Velleia. l. si mulier. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor & in partem rei & in totum dari potest.

1 FIdeiussores. † Si debeo tibi cẽtũ, vel totũ fundũ, possum dare fideiussores, qui fideiubeãt pro tota re, & pro tota pecunia, & pro parte pecunie. [Possunt.] Idẽ iuo, q̃ est in toto quo ad totũ, idem ds esse in parte quo ad partem: vt. ff. de rei vendicatio. l. que de tota. Odof.

Summarium.

1 Beneficiũ diuisionis opponi põt, si dubitet an fideiussor sit solucdo.
2 Fideiussor cõuentus qñ obijcere possit beneficium diuisionis.
3 Fideiussor tam pro extraneo, qñ pro parte potest fideiubere.

1 SI dubitet. In prin. huius. l. dicit. † Quidã erat creditor, & hẽbat vnũ debitorem, a quo habebat quatuor fideiussores, dubitat creditor de tribus fideiussoribus, sunt solucdo vel non: agit creditor cõtra quartũ, de quo non dubitat quin sit solucndo. Dicit quartus fideiussor. Tu facio mihi magnã iniuriã, q̃ cõuenis me tantũ: vnde rogo te q̃ cõuenias quẽlibet nostrũ pro viribus. Dicit creditor. Dubito de aliis, nõ de te. Dicit fideiussor quart⁹, Volo q̃ cõueniãs eos meo periculo, & officio tibi cautionẽ de indemnitate, nũqd potent postulare Beneficiũ epistole diui Adriani? Certe sic. Diceret aliqs. Quare postulat: imo soluat totũ debitũ, & postea eos cõueniat. Dicit Jurecõsult⁹, Nõ est ita cõueniẽs q̃ forte nõ ds pecuniã ita in prõptu. Sic ergo pt̃s q̃ possit postulare bñficiũ diuisionis, q̃n oẽs sunt solucndo. Qõ est verũ, q̃n oẽs cõstẽtur se fideiussores. [Si dubitet.] Hic est multiplex littera, aſs dubitet: & tñc ds esse creditor. i. littera. [In parte. ſ. vt ille. [Nec esi semp.] Ridet opposita. [Nomine empti.] Emere nomẽ alterius, id est soluere toti, & facere cedere sibi actiones cõtra alios. [Nõ

2 est indulgẽdũ.] Ubi not. duo. Primũ, † Si plures sunt fideiussores, si oẽs sunt solucdo tempore litis cõtestatiõis, vnus cõuenitur,

tur, poteſt obijcere beneficiũ diuiſionis ex epiſtola diui Adriani: & hoc qñ certũ eſt, q̃ cæteri ſunt ſoluẽdo: alias offerat cautionem, vt hic, & C. de cõſti. pecu. l. vltima. Itẽ notate q̃ qui conſtituit ſe fideiuſſiſſe, habẽt beneficiũ diuiſionis, nõ qui negat: qõ eſt in pena, q̃ inficiat. Secus in ſocio, qui punit̃ ꝓpter inficiationẽ: vt. ff. ꝓ ſocio. l. veruꝫ in prin. & C. de rei vendica. l. vltima. Itẽ notate hic, quũ plures ſunt fideiuſſores, ſiue cæteri ſunt ſoluẽdo, ſiue certũ eſt de vno, q̃ ille habet electionem vel vult totum ſoluere, vel facere ſibi cedere actiones: vt. j. eo. l. cum hic. & C. eo. auth. poſſeute quoq;.

Odof.

Filiusfamilias. Hic dicitur † q̃ filiusfamilias nedũ poteſt fideiubere ꝓ extraneo, imo etiã ꝓ patre, & non erit inutilis: q̃ etiã captatus cõdẽnatur in quãtũ facere poteſt: ſed ſi non eſt etiã captatus, in ſolidũ: et ſi fideiuſſit patre inſcio, tenetur pater q̃ iuſſu: alias, id eſt, ſi nõ fecit iuſſu patris, tenet̃ de in rẽ verſo. Sed quid erit: Filiusfamilias fideiuſſit pro patre, & ſoluit. nũquid recuperabit. Certe ſic, & vtilis actio datur, ſi eſt etiã captatus: Idem ſi eſſet in poteſtate, & ſoluiſſet de peculio caſtrẽſi vel quaſi. [Fideiubere.] ſcz nedũ pro extraneo: vt. C. de filiofami. mino. l. j. & C. eo. l. filius. [Poterit.] in ſolidũ: q̃ filius obligatur ex oĩbus cauſis, excepto voto, & mutuo, vt. ff. de actio. & obli. l. filius. Si tamen captatus condemnatus in quãtũm facere poteſt: vt. ff. quod cum eo. l. ij. [Referri.] vt. ff. qõ iuſſu. l. j. §. j. [Actio.] ſcz quod iuſſu. [Vtilis actio.] Iuxta dat ſcz, vel negotiorũ geſtorũ directa nõ: vt. ff. de condic. indeb. l. frater a fratre. §. quæſitum. [Cõpetere.] vt. ff. mandati. l. ſi vero nõ remunerandi. [Pro patre.] vt. C. de nego. geſtis. l. ſi filius.

Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſor non accedit obligationi, que nulla eſt.
2 Obligatione. one nulla eſt, non accedit fideiuſſor.

Mai contra. Hic dicit: † Mutuauit filio familias cõtra Macedonianum Senatuſcõſultũ, mortuo filio, a me patre accipit fideiuſſorẽ de eo, qõ filio meo mutuauiſti: nõ tenet fideiuſſio. Nec obſtat ꝙ filius deceſſit: q̃ filiusfamilias nulla eſt hereditas: & ideo nõ põt adſtringi tali fideiuſſione poſtea a ſe data. Quæ ſcz creditor. [Habet.] vt. C. ad Macedo. l. ſi filius. vnde pater non potuit dare fideiuſſorẽ: q̃ obligatione, que nulla eſt, nõ accedit fideiuſſor: vt. ff. eo. l. j. [Poſſit.] loquitur ſm antiquas tempora: vt. j. de caſtren. peculio. l. ij. Sed hodie ſecus: vt in aut. de hered. ab inteſt. in prin. Vnde hodie ſi pater daret fideiuſſorẽ, bene teneretur. Vel poteſt dici, q̃ ſi daret fideiuſſorem per errorem non tenet: vt ff. de conſtitu. pecu. l. j. in fine. & l. ſeq.

Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſor accipitur cuius actionis noie, que de peculio competit.

Plane, eius. Hic dicitur: † Si filiusfamilias celebrauit cõtractũ, ex quo datur actio de peculio contra patrem, bene poteſt dare fideiuſſorem. [Accipitur.] vt quãdo filius nõ accepit pecuniam contra Macedonianum, vt q̃ emit rem, vel vendidit rem peculiarem, hic bene tenet fideiuſſio, ſi dat pater tum, alias non: vt. ff. eo. l. qui contra.

Odof.

Summarium.

1 Mandatore electo non liberatur reus principalis.

Si mandato. In lege iſta dicit: † De mandato meo mutuaſti decem Titio, cõuenit̃ me actione mandati: liberatur Titius. Certe non: ſed non ero tibi condemnandus, niſi cedas mihi actiones contra Titium. Sed ſi egiſti cũ Titio, nunquid liberor: Certe nõ, niſi quatenus a Titio exegeris. [Præſtiterit.] vt. ff. eo. l. fideiuſſoribus, & etiam poſt ſententiam potero: vt. ff. eo. l. fideiuſſores. §. idem ſcribit. alias idem reſpondit. Nõ poteris, vt. ff. de verb. oblig. l. qui decem.

Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſor ex perſona rei exceptionem opponere poteſt.
2 Pactum vnius fideiuſſoris non nocet creditori contra alium fideiuſſorem.

Si ſtipulatus. In principio huius legis dicitur: † Tu fuiſti mihi ne ſtipulatus centũ ſine cauſa, & dedi tibi fideiuſſorem: tu nõ conuenisti fideiuſſorẽ, volebat vti doli mali exceptione q̃ debitor proiunxit ſine cauſa: dico ego, Nolo ꝙ vtaris doli exceptione, imo volo q̃ ſoluas & agas contra me actione mandati: dicis tu q̃ non vis: nunquid poteris: Dicit Iurisconſultus q̃ bene poteris vti doli exceptione: q̃ melius eſt pecuniã retinere, q̃ ſoluta repetere. [Sine cauſa.] Vnde licet de rigore iuris non teneat, tñ de equitate ſi agat creditor, repellitur doli exceptione: vt. ff. de doli excep. l. ij. §. ſi quis. [Repetere.] vt. ff. de cõpẽ. Lideoq;. Vnde notate q̃ exceptio, que cõpetit reo, cõpetit & fideiuſſori: vt. ff. de excepe. l. omnes exceptiones. & j. eo. Lex perſona.

Si ex duob⁹. Hic dicit, Et adhortatus hunc, ea 2 tũc qua multũ iteret ſcholaſtũ ſcire hãc. §. † Mutuauimi cuidã viginti, ipſe promiſit ſoluere viginti, & dedit duos fideiuſſores in ſolidũ. Dixit vnus de fideiuſſoribus factis mihi magnam gratiam, diſce creditor, acceptatis quæ, & faciatis mihi partem de nõ petẽdo, & agatis cõtra fideiuſſorẽ aliã qm eſt ſoluendo. Dico ego creditor, Libẽter. Hoc facto ago contra alium, & peto ab eo quindecim. Dicit iſte, Tu etu & ego ſoluam quindecim: libenter ſoluã, cedas mihi actionẽ contra alium. Dico ego creditor, Non poſſum, quia ego feci pactũ de non petendo. Dicit iſte cõfideiuſſor. Hec ego ſoluã tibi. Nũquid poteſt me repellere doli exceptione: Certe ſic, & cõtra aliũ agere non poſſum, qua feci pactũ de non petendo. [Iuvinginti.] ſi. e in ſolidũ obligãdo. [Nulla exceptio.] Aliàs nõ eſt nulla. Sivos habetis nulla, intelligatis cũ non erat renũciatũ beneficio cedẽdarũ actionum. [Sũmmoueris.] q̃ feciſti ei pactũ de non petendo: ſed ſi vos non habetis nulla, tunc iſte. §. nullũ hȝ eõrum, ſed cõcordatum: & potestis caſum vt dixi. Et ſm hunc caſum cõcordat. j. de ſolu. l. Stichũ. §. ſed creditor. Si habetis nulla, tunc vult dicere hoc iſte. §. Habebã debitorẽ in viginti obligatum, dedit mihi fideiuſſores duos i viginti i ſolidũ: feci pactũ vni ꝓpter quæ, q̃ mihi debitor non petendo: ago cõtra aliũ, non prodeſt ei hoc pactũ vt. ff. de pactis. Lidẽ eſt. Sed cõtra aliũ non poſſum, q̃ renouerat exceptione doli. Sed ſm hanc lecturã eſt contra. §. de ſoluto. l. Stichũ §. creditor. Solu. Dicetis ſic, vt tetigi in litera. Si accepi duos fideiuſſores in viginti, & renuntiauerũt beneficio cedẽdarũ actionũ. nulla exceptione remouebor, vt hic: ſed ſi non renũciaſſent, tunc bene poſſum repelli, vt in lege contraria. Vel poteſt ita dici, Si accepi quinq; ab vno, & feci ei pactũ de non petendo nulla exceptione remouebor, ſcz pacti, vt hic: ſed licet non poſſim repelli exceptione pacti, doli tamen exceptione ſic, vt in lege contraria. Vel põt dici, vt circa articulũ iſtũ ita diſtinguatis, & ꝛeꝛpedit quod ſcriptus iſta, q̃ multi ſcholares a mercatoribus decipiunt̃. Veniunt ſcholares ad creditorẽ, & faciunt q̃ mutuãt ſibi pecuniã, & dant ſibi fideiuſſores: venit vnus ex fideiuſſoribus, & dat mercatori, vel creditori certã quantitatẽ vt eũ liberet, ſicut fuit hic: & circa hoc ita diſtinguo, Aut creditor fuit homo fidelis, & bonus, aut non: ſi fuit homo fidelis, & bonus, q̃ nõ vult accipere ab vno, niſi interſint cõfideiuſſores: hoc caſu ſi facit cõſentientibus aliis cõfideiuſſoribus, nulla exceptione repellitur creditor, ſi petit ab aliis. Et ita intelligit hic §. Si autẽ fuit homo fraudulẽtus, & baratator, q̃ accipit ab vno certum quid, vt eum liberaret, & vult q̃ iuret qõd ſub ſecreto teneat hoc, fecit ei pactũ de non petendo ab eo aliquid, hic creditor: intẽdit fraudare alios conſideiuſſores, hoc caſu ſi agat cõtra alios cõfideiuſſores, & ipſi volunt q̃ cedat ſibi actionem: ſi dicat, nolo cedere, vel ceditur, eſt ineffectus, q̃ fecit pactũ de non petendo, repellitur doli exceptione: vt in. d. §. ſi creditor. Imo, qõ plus eſt, hic ſi ſoluiſſent aliq; conſideiuſſores, videntur ſoluere ſine cauſa: vt. ff. de condi. ſine cauſa. l. j. & per totum titulum.

Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſor ei nequit apud quem reus non eſt obligatus.
2 Fideiuſſor nõ obligatur in cauſam duriorem quam principalis.
3 Promiſſor inuito ſtipulatore non poteſt ſoluere.
4 Fideiuſſor pro ciuili & naturali, pro ciuili tantum, & naturali tantum accipi poteſt.
5 Obligatio fideiuſſoria cõcepta, ſi reus nõ ſoluerit, qñ cõmittatur.

Fideiuſſor. In principio huius legis primo ponit̃ quoddã dictũ generale, qõ probatur eſſe verũ per exẽpla in ſpecie. Primũ dictũ eſt: 1 † Illi fideiuſſor nõ poteſt obligari, apud quẽ nõ erat reus obligatus. Quod probat verũ per exẽmpla in ſpecie. Ponamus. ſeruus cõis ſtipulat vm ex dominis ſuis noiatim, poſtea accepit fideiuſſorẽ, & ſtipulatus eſt ita ab eo: Promittis Titio aut Mœuio dñis meis. Indubitanter dicendũ eſt q̃ põt teneri Titio, cui tenebat prhitor, nõ Mœuio, quia Titio promiſit quantũ ad obligationẽ.

sed Mevio quantū ad solutionē: vnde obligatus Titio, nō Mevio, licet Mevio non possu solui. [Possit.] Unde notate hic, vt tollatis cōtraria, si seruus stipulatus est vni dño notatum, q postea accepit fideiussorē, a quo stipulatur Titio, aut Mevio domino suo, secunda accipit vires a prima. Secus si seruus contrahit vni stipulationem dicendo, Promittis Titio aut Mevio domino meo: quia tunc non valet: vt. ff. de stipul. seruo. Litem si seruus. in fine. cum lege sequenti. Odof.

2 **Qui certo.** Hic dicitur: † promisisti certū dare pure, dedisti fideiussorē. qui promitteret dare Rome: nūquid fideiussor est obligatus durioné causam? Certe sic: q si promittit in certo loco reddere, durior est causa fideiussoris, & rei. Nam si reus promittit pure, & fideiussor in dié, vel sub condītione, tenetur, alias non. Sed si forte quū essemus Rome, sum stipulatus Capue dari, & a fideiussore Ephesi, durior: est causa fideiussoris, & rei. vnde fideiussor nō tenetur. [Vel pure.] id est, sine adiectione loci. Or segnor, habetis hic † q alibi promissor nō potest soluere inuito stipulatore. Quod est verū. quū locus adiicitur contemplatione stipulatoris, vt hic, ff. de eo, qō certo loco. l. penul. Secus si cōtemplatione promissoris: vt. ff. de verb. oblig. l. cōtinuus. & cum ita. ff. de eo, qō certo loco. l. fi. [Fideiussor.] q: est adstrictus in durioné causam, non obligatur: q: lemno est tre Capuā, & Ephesum: vnde promittit in causam durioré. [Promisisset.] nam tunc tenetur fideiussor, q: in leuiori causa acceptus est.

4 **Fideiussor.** Hic dicitur † q fideiussor potest accipi pro ciuili tantū, & naturali obligatione, itē pro ciuili tantū, itē pro naturali tantū. Nam licet naturale debitum sit inefficax ad agendū, tñ si soluitur: nō repetitur. Unde licet dicant naturales debitores improprie, q: nō possunt cogi ad solue dum: abusiue tamē dicuntur, q: si soluerunt, non repetunt. [Nō potest.] q: nō cōpetit actio: vt. ff. de actioni. & obli. l. naturalis. Sed si soluitur, si quidē per ignorantiā iuris, non repetitur, sed per facti sic: vt C. de iur. & facti ignor. l. quū quis. [Recepisse.] Unde si soluitur indebitum per iuris ignorantiā, nō repetitur, secus si per facti: vt C. ad legem Falcid. l. error. facti. Nam sicut naturalis obligatio impedit solutionem, ita repetitionem si solutum est.

5 **Cū fideiussor.** † Fui stipulatus a Titio ex causa mutui quadraginta dari, accepi te fideiussorē hoc modo si Titius nō solverit, tu solues. Tu queris, libenter. Modo queritur, si Titius fuit in mora, nūquid teneris: Et certe dicitur q sic. Sed quid si decessit sine herede, nūquid statim teneris: Certe sic. [Teneretur.] Videtur contra, q: incipit stipulatio a precedenti cōditione: vnde nō debet cōmitti antequā certū sit aliquid dari, vel facere nō posse. vt. ff. de verb. obli. l. ita stipulatus. §. 1. Sed respondeo, illud habet locum in principali obligatione, sed in fideiussoria obligatione nō habet locū. vt hic. Vel potest dici, si inceptā a condītione. nō cōmittitur. nisi certū sit, &c. Aliter hic, & in aliis casibus, quos notaui in. l. ita stipulatus. [Interpellaretur.] id est, appellaretur, congruo loco, & tempore. [Decessisset.] sine herede. [Non soluisse.] Hic colligunt quidā, q si promittis dare decem sub pena, & decedis, q heres tuus teneatur in pena sine interpellatione, vt hic. Sed certe hoc est durū vt teneatur quis ad penā sine interpellatione, vt. ff. de vsur. l. mora. & qui eadem est persona heredis, & defuncti. Non obstat iste. §. q: hic decessit sine herede: aliàs secus, q: heres debet interpellari vt in principio huius. §. dicitur. Odof.

Summarium.

1 Fideiussori soliduꝫ soluenti creditur actio contra reum & confideiussores.

Fideiussoribus. Hic dicitur: † Si fideiussor soluit de bitum, vel pactus est soluere, succurritur ei, vt postulet sibi cedi actionē. [Creditoriū nois.] Si intelligatis creditoriū nois, sc̄z cōfideiussoriū, tunc cedit pro parte, nō insolidū: vt hic, ff. de tute. & ratio. distr. l. cū pupill⁹. ff. de peculio. l. quesitū. §. fi. Sed si petit actionē cedi cōtra debitorē, & tūc in solidū cedit, & debet fieri cessio: vt dicitur. ff. de solutio. l. Modestinus. Odof.

Summarium.

1 Solutio facta fideiussoris parit sibi actionem contra principalem debitorem.
2 Fideiussor actionem mandati non habet antequam soluat.

Qui debitorē. Hic dicitur: † Si fideiussit mandato meo, & tu deles debitorē tuū creditori meo, pro me soluere videris, vel cōtra me habes actionē mandati, ac si tu ipse soluisses. [Emi.] sc̄z, fideiusso. [Delegat.] Creditori, apud quē fideiussit. [Delegauerunt.] sc̄z eo volēte: vt. C. de noua. & deleg. l. j. [Pōt.] sc̄z sicut ipse
2 soluisset: vt. ff. mandati. l. inter cāe. §. adeſſe. Et notate † q fideiussor non habet actionē mandati antequā soluat. nisi in casibus: vt. ff. mandati. l. Lucius. & C. de mandato. l. fi. pro eo.

Odof.

Summarium.

1 Seruus fideiubens inscio dño, si soluat, dominus vendicabit.
2 Errans non consentit.

Seruus inscio. In lege ista, cum lege sequenti tractatur de eadē materia, licet diuersa ponantur exempla. & est ratio casus:
1 † Seruus meus fideiussit pro te. me ignorante, & soluit nūquid hic penā reuocabo a creditore: Distinguit, aut fideiussit ex cā peculiari, quo casu tenuit fideiussio, si soluit hanc penā & pena peculiari, nō vendicabo: si ex dōtica, extrā em vēdicabo, cōsumptam cōdicā. Sed quid erit si seruus fideiussit pro te, ego credens q fideiussit ex cā peculiari, & fideiussit extra causam peculiarē, soluit seruꝰ, nūquid repetā: Et dicitur q sic. q: dño errant, quū crederet eū fideiussisse in causa peculiari, nō patit. q: nō potuit fideiubere: vt. ff. de peculio. l. licet. §. fi filius, vel seruꝰ. [Vendicabit.] q: nō transtulit dominū. [Cōdict.] sc̄z cōdictione sine causa: vt. ff. de cōdictio. sine causa. l. j. Sed pōt dici. q nō transtulit dominū, vnde nō datur cōdictio ratione ppietatis, sed ratione possessionis: vt. C. de condict. indeb. l. fi mūm. Hec lex loquit in seruo, secus in filio: vt. ff. de pecul. l. licet. §. fi filius. [Nō possit.] sc̄z extra rē peculiarē. Videtur cōtra: q: si fideiussisset extra causam peculiarē si dño soluit postea, videt ratificasse, vnde nō potest repetere: vt. ff. eo. l. fi seruꝰ alienus.
2 Solutio. † Hic errabat in facto dñs, q: credebat q fideiussisset in causa peculiari: vnde errans nō videtur consentire: vt. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. fi per errorem. vnde repetit, non admisso debitore, pro quo seruus fideiussit, sed creditore, cui solutū est, cuius solutione nō potuit aliū liberare, quū ad eū nō pertineat obligatio. Odof.

Summarium.

1 Actiones ḡsite heredi ex facto suo nō trāseunt in fideicōmissariū.
2 Fideiussor quando duabus teneatur actionibus.
3 Fideiussor pro se ipso nemo esse potest.
4 Obligatio extinguitur, si reus succedat creditori.
5 Fideiussor vnius esse potest duorum correorum.
6 Successio quo ad lucrum heredem non habetur loco solutionis.

Heres a debitore. In lege ista in sui principio ponuntur duo casus. Primus casus est: † si heres accepit fideiussorē a debitore hereditario, & postea restituit hereditatē fideicōmissario, q trāseant actiones in fideicōmissariū, & fideiussor tenet ei. Secūs casus est: Si heres accepit fideiussorem a debitore hereditario, & postea filiꝰ & heres patris bonorū possessionē cōtra tabulas a scripto herede, & scriptus heres restituit ei filio, trāseunt in eū actiones, & fideiussor bene tenet huic filio in toto tm: q: tenetur fideiussor fideicōmissario, sicut heredi. Sed lex videtur cōtraria vt. ff. ad Treb. l. scire. in prin. Potest dici q hic trāsit obligatio: verū est, si cedit actionē fideicommissario, & nō alteri, vt in lege cōtraria. Vel dicatis q nō transit directa, vt ibi: vtilis sic, vt hic. Et ad hoc facit. ff. de cōstitu. pecu. l. si post cōstitutū. [Alicet pit.] & sic rumpitur testamentū: vt. ff. de bono. possess. cōtra tabu. l. ff. et l. si duobus. [Actiones.] & transit nō quātum ad directā: vt. ff. de pactis. l. fi tibi. §. fi possessor. vel transit vt. ff. eo. ti. Odof.

2 **Non est nouū.** Hic dicitur † q fideiussor pōt teneri duabus actionib⁹: pone q pro debitore meo fideiussisti in diem, pro eodē fideiussisti pure, et adhuc teneris. Unū sciatis q si plures sunt cōfideiussores, & vnus decedit, & alter succedit ei. succedens tenetur duabus actionibus. [Obligatur.] sc̄z, sed si soluitur ex vna, consumitur vtraq: vt. ff. de actio. empti. l. non est nouum. [Idem erit.] Secus si fideiussor extinxit heres debitoris: vt. ff. eo. l. generaliter. Odof.

3 **Seruo tuo.** In. §. isto dicitur: † Mutuaui decem seruo tuo, tu eum manumisisti, deinde fideiussor accepi p pecunia, quā mutuaui seruo, tenet fideiussor, si accepi fideiussorē de eo, qō tu dño tenebaris actione de peculio intra annū: Certe sic. Sed si pro obligatione naturali accepi, non tenet: q: non est verisimile q quis pro sua obligatione fideiubeat. Sed qd erit, si mutuam seruo, ipse est manumissus, & iste dedit fideiussorem, & manumissus succedit suo fideiussori: extinguiturne naturalis

naturalis obligatio? Certe non, & fideiussoria durat. Sed si perijt fideiussoria, si est solutum ex naturali obligatione, non potest repeti. Nec est huic casui contrarium id, qđ dictū, quādo reus succedit fideiussori, qr tollit fideiussori obligatio: quia non potest reus esse obligatus duplici vinculo ciuili. l. suo, & fideiussoris. Sed est verū, qr dicitur hic, quando erat reus principalis obligatus tantū naturaliter, nō ciuiliter. Sic ergo si fideiussor ex tantū, heres serui, ouerat fideiussoria, qi est efficax, sed naturaliter nō potest teneri, quia est inefficax. Omnia quum quis naturaliter tenetur herēditario iure, non potest fideiubere apud se naturaliter. [Eum.] s. manumissum. vt. §. quando act. de pec. est anna. l. j. [Obligetur.] vt. j. eo. l. si quis pro eo. §. j. [Putauit.] s. hoc casu. [Possit.] Unde notate qr vbi debitor tenetur ciuiliter, & naturaliter, siue debitori succedat fideiussor, siue econtra, tollitur sola fideiussoria, vt. §. eo. Generaliter. Sed si inefficax est, vt quia est sola naturalis, si postea manumittatur, & fideiussor succedat sibi, hic remanet sola fideiussoria. Et distinguitur hic.

4 **Quod si stipulator.** Hic dicitur, † si creditor instituit debitorē heredem, qr fideiussor liberatur, siue erat naturalis & ciuilis obligatio, siue naturalis tantum, siue ciuilis tantum: qr nō pro se ipso apud se esse obligatus. Sed si stipulator instituit fideiussorē, sua fideiussoria perimitur. Et hoc probatur tali argumento. Ecce si creditor mittitur in possessionem bonorum debitoris, nihilominus remanet fideiussor obligatus, & econtra. [Perum.] s. non debitoris. [Manere.] vt. §. man. l. qui mutuam. in princ.

5 **Cū tu & Titius.** Hic dicitur, † si tu & Titius eratis duo rei debēdi, & vnus fideiussit pro te, nunquid pro Titio potest fideiubere? Certe sic: & est vtilitas in hoc considerationi, qi si extitat heres primo, pro quo fideiussit, extinguitur prima, & durat posterior obligatio. [Rei.] s. duo rei debendi. [Innatum.] alias manere. s. efficacem. [Duraturam.] vt. §. proximo. §.

6 **Cū fideiussor.** † Fideiussor, qui fideiussit pro te, extitit heres creditori, nunquid fideiussor videtur a se exegisse, vt habeat cōtra te mandati actionē? Certe non: qr debitor remanet obligatus, sed ex stipulatione bene potest competere debitori. [Exegisse.] qr solutio facta a fideiussore proficit reo: vt. §. de pac. l. & heredi. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussor accipi potest, si obligatio consistat in persona repraesentata.

1 **Mortuo eo.** † Debebas mihi centū, decessisti, potero accipere fideiussorem hereditate iacente, vt mihi soluat? Certe sic, licet a te: qr hereditas sustinet vicem personę, & a quolibet eorum potest accipi fideiussio. [Fugitur.] Irregulariter: vt. §. de acquir. rer. do. l. hereditas. [Societas.] Fungitur vice personę: vnde a quolibet potest accipi fideiussor. Odofred.

Summarium.

1 Adiectus fideiussorem accipere non potest.

1 **Si mihi, aut Titio.** † Sum stipulatus mihi decem, aut Titio, nūquid Titius potest accipere fideiussorem? Certe non, qi Titio potest solui, nō autem queritur ei obligatio. [Fuerim.] aliàs heres, & tunc dic. l. finis, vel seruus heres. [Tantum.] sed ego sic: vt. §. de verb. obli. §. qui sibi. & §. si inter eos. Odofredus.

Summarium.

1 Obligatio confusione extinguitur tā cum pro parte hereditaria.
2 Creditore debitori succedente qualiter extinguatur obligatio.

1 **Lucius Titius.** In lege ista dicit: tres erant fratres. Is, Lucius, Titius, & Seius. & Septimus, vnde cum Seius secūdo fratri indigeret in multum pecunia, venit ad Lucium Titii primū fratrem, vt p. o eo fideiuberet apud Septimum tertium eorum fratrem. vnde Lucius Titius mittit talem epistolam Septimo, rogo te Septimus quatenus Seio fratri nostro des triginta, & mutues ei fide & periculo meo. Et ipse misit Septimus pecuniam numerauit Seio, deinde Lucius Titius decessit, & instituit Seiū heredē p tertia parte, & duos alios pro aliis partibus, modo queritur vtrū sit confusa actio Septimi pro tertia parte, qua successit Seio Lucio Titio debitori Septimi, an possit agere Septimus contra heredes in solidū. Respōdet Iurisconsultus qr potest istos coheredes Seij conuenire pro duabus partibus, Seiū pro tertia: quum ipsi non teneantur in plus, cū sint heredes. [Lucius Titius.] s. primus frater. [Seio.] Secūdo fratri. [Apud Septimū.] s. tertium fratrem. [Interueniret.] s. mādato obedire. [Nūnos.] s. triginta. [Titius.] scilicet Lucius. [Seium heredem.] s. & alios duos pro duabus partibus scripsit heredes. [Posse.] Unde agitur pro duabus partibus cōtra eos,
2 pro tertia contra Seium. † Unde sicut si creditor succedit debitori pro duabus partibus, extinguit actio pro duabus partib⁹, vt. C. de ne. gest. l. ab eo. ita hoc casu extinguitur pro tertia parte. Odofre.

Summarium.

1 Fideiubens pro pupillo, furioso, prodigo naturaliter obligatis, tenetur efficaciter.
2 Pupillus negotiorum gestori inquātum factus est locupletior.
3 Pupillus pubertati proximus naturaliter obligari potest. 4.

Marcellus scribit. Lex ista legitur trib⁹ modis, vt patebit ex sequentibus, & hec lex est multum intricata & glosse nostre reddunt eam intricatam. Unus intellectus est, si in fine legis non haberis negatiuum, tūc legeris ita: pupillus † sine tutoris authoritate erat obligatus ex quasi contractu re ipsa. accepit pro obligatione illa fideiussorem, tenetur ne fideiussor? Et certe dicitur qr sic, & huic fideiussori non subuenitur contra creditorē: qr satis est qr hꝫ actionem mandati cōtra pupillum & furiosum. Et secūdum hanc lectur am exponatis ita literā. [Obligatio.] Lex quasi contractu re ipsa. [Huic.] s. fideiussoribus. Et ita fit transitus de singulari ad plurale sic. C. de in ius voc. l. ij. [Competit.] s. contra pupillū, & furiosum. Et ista lectura est aperta: omnibus aliis, hꝫ glosse nostre non faciunt mentionē. Si non
2 habeas negatiuum, ponatis ita casum, † gessi negotia pupilli vtiliter, & sine tutoris authoritate, obligat pupillus inquantum factus est locupletior: vt. §. de negot. gest. l. ij. §. Sed & si pupillus. & l. si pupilli. si ab isto pupillo accepi fideiussorē, fideiussor est nūqi obligatus pro pupillo, qui tenebat re ipsa, qr gessit vtiliter & nō subuenit fideiussori, & si fideiussor soluit mihi, hꝫ actionem mādati contra pupillum. Et ita dicetis in furioso: vt. §. de negot. gest. l. ij. §. & si furiosi. qr si accipio fideiussorē a furioso, tenet, & non subuenit ei, & si soluit mihi, hꝫ actionem mādati contra furiosum: qr isti tales possunt obligari re ipsa: vt. §. de act. & obli. l. furiosus. Et secūdum hanc lectur am sunt soluta contraria. §. de act. & obli. l. pupillus. & §. de cond. ind. l. qđ pupillus. & alia contraria, que dicūt furiosum nō posse obligari: vt. j. de reg. iu. l. in negotijs. Una intelligo legē istā in vltimo, vbi obligant isti, vt dixi. Sed qbus casib⁹ nō possunt obligari sine tutore, vt si est insanus, vt est ex cōtractu, vel nunc curatore furiosus, vt est ex cōtractu, nō dico re ipsa, tūc nō hꝫ actionē mandati cōtra eos. Et hic nō esset plus dicendū: verū qr in fine literę est negatiua, nō cōperit, legit secundo modo sic, vt in pupillo
3 ponatis ita casum, † proximus pubertati cui cō tutor, punit mihi decē. Certū est qr obligatus est naturaliter: vt. j. de nouis. l. j. in fin. Dedit mihi fideiussorē, qr potuit: qr naturali obligationi accedit fideiussor, vt. §. c. l. j. fideiussor tenet mihi, & non pōt restitui, modo contra me: qr sicut pupillus nō pōt restitui, ita nec fideiussor: vt. §. de arbi. l. si pupillus. Nec contra pupillū: qr nō debebat fideiubere pro eo, cū scire debebat eū non teneri efficaciter. In furioso ita ponatis casum: fuit stipulatus decē mihi orari a prodigo vel a furioso sine curatore, non tenent naturaliter, vel ciuiliter, vt in paralle. l. j. de reg. iu. l. in negotijs. Ille cepi fideiussorē: subuenit ne fideiussori contra me? Certe non, qr non tenet: vnde non subuenit ei. Si ergo hoc casu soluit, male fecit, vnde non valebit contra eos. s. furiosum, & prodigū, mandati actio. Et secōdū hoc legetis ita literā. [Pro pupillo. s. proximo libertati. Dimittatis literā, & accipiatis. j. [Nō subuenit. j. vt. §. de arbi. l. si pupillus. [Non cōperit.] s. hoc casu. Et reuertatis ad furiosum, & prodigū, nō subuenit ei per restitutionē, vel ope exceptionis, vel ipso iure: qi nullo modo tenetur, & ideo si soluit, male soluit, vnde non hꝫ mādati actionem, qr damnū, qđ qs, &c. vt. j. de reg. iu. l. damnū. Pōt & tertio modo legi hec lex, vt primus casus nō matet. † Pupillus pgrnus pubertati pximus mihi decē sine tutore, obligat naturaliter tantū, si dedit fideiussorem, fideiussor tenet naturaliter, & ciuiliter, si soluit, non
4 habet mandati actionem: qi nō debebat fideiubere pro eo, cū scire

debeb at eum non teneri efficaciter, demo non restituitur, quia pupillus non potest restitui, sic nec ipse. Si dicat aliquis, Quomodo accipitur in duriorem causam? Respondeo, non accipitur in duriorez: quia bene potest accipi pro obligatione naturali tantū: vt. ff. eodem. l. j. ꝛ non obligatur in duriorem re, vel tēpore: sed bene obligatur in duriorez vt tencatur ciuiliter ꝛ naturaliter. Secūdus casus est: Si fideiussi pro furioso vel prodigo re ipsa obligata teneor: si solui, non habeo mandati actionē, qz non potuit mādare, sed negotiorum gestorum actionem: vt. ff. mandati. l. si ex mādato. Vel fideiussi pro prodigo, vel furioso, qui tenetur ciuiliter, ꝛ naturaliter, pro eo teneor: sed si solui, non habeo actionem mandati, sed negotiorum gestorum. Et secundum hoc legenda ita literaz [Non subueniatur.] s. nisi dolus aduersarij interuenerit: vt. ff. de minor. l. in cause. §. [Vel furioso.] s. obligato ex quasi contractu, vel re ipsa. [Non competit.] qz non est obligatus pupillus: sed si esset obligat⁹, bene teneretur: vt. ff. de administra. tutor. l. j. quantū ad furiosum non competit, scz mandati. Vel nō competit, si plus solui, scz mandati. sed negotiorum gestorum. Idem in adulto, vt ff. de in integ. l. si curatorem.

Odof.

Summarium.

1 Fideiussores ceteri quando teneantur pro eo, qui non est soluendo.

1 **P**Ater fideiussores. † Si plures sunt fideiussores, ꝛ omnes sunt soluendo modo ipso iure habent beneficiū epistole diui Adriani: ꝛ ideo si vnus de fideiussoribus decessit sine herede ante ejectam partē suā, vel inops factus fuerit, ceteri tenentur. [Diui Adriani.] scz, sed ita demum, si petatur: vt. C. de constitu. pecu. l. vltima.

Odof.

Summarium.

1 Fideiussor, qui tenetur sub condition, habet beneficium diuisionis.

2 Heredi ꝛ eius fideiussori datur beneficium diuisionis respectu cō fideiussoris.

3 Fideiussor principalis ꝛ subalterni non diuidunt actionem.

1 **S**I plures sunt. † Plures erant fideiussores, vnus obligauit se pure, alius in diem, alius sub conditione: nunquid ille, qui obligatus est pure, poterit petere beneficium diuisionis: Certe sic ante existentem conditionem: sed si conditio extitit, ꝛ nō est soluendo qui fideiussit sub condition, tenetur ille, qui fideiussit pure. [Fideiussores.] s. in solidū obligati. [Potest.] s. si petatur. [Scribit.] vt. ff. de tutel. ꝛ ratio. vltra. l. j. §. nūc tractemus.

Odof.

2 **P**Reterea. † Fideiussor si succedit fideiussori, possunt postulare beneficium diuisionis inter se: sed si dubitetur sit soluendo principalis fideiussor, scz succedens, tunc presumitur idoneꝰ esse, ex qua successit alteri cōfideiussori, qz habet bona. Vnum scias quod sicut datur beneficium diuisionis epistole diui Adriani ipsis fideiussoribus, sic ꝛ heredibus eorum datur beneficium diuisionis. [Constituta.] vt. j. eodem. Inter eos. [Principalis.] Voc at principalem, qui successit alteri. [Fideiussor.] s. datur beneficium diuisionis. [Scribit.] s. per epistolā diui Adriani, si omnes sunt soluendo: vt Institu. eodem. §. si plures eo.

Odof.

3 **S**I fideiussor. † Principalis debitor dedit vni fideiussorem. ꝛ pro suo fideiussore extitit fideiussor, nunquid principalis poterit petere beneficiū diuisionis inter se ꝛ fideiussorem. Idem est etiam si plures eo sunt fideiussores, ꝛ vnus eorum dedit fideiussorem, inter illum, ꝛ eum, qui dedit: non habet locum beneficium diuisionis, sed inter ipsum ꝛ confideiussorem illius, qui eum dedit. [Principalis.] quia erat principalis debitor, vel fuerat principalis, vt. ff. in principio huꝰ legis. [Obligatio.] potest postulare: aliud iure nouissimo: vt in aut. presente. que est signata. C. eo. tit.

Odof.

Summarium.

1 Fideiussor si contendat teteros soluendo esse, exceptio ei datur.

1 **S**I contendat. † Vbi sunt tres fideiussores, si conuenitur vnus insolidum, ꝛ contendit qz non debet cōueniri, nisi pro virili, quia alij sunt soluendo, habet doli exceptionem [Fideiussor.] qui solus conuenitur. [Dandum.] quasi dicat, non habet beneficium diuisionis. [Si non.] Hec sunt verba exceptionis. [Soluendo.] quia tunc bene ageres contra me: alias non potes: vt. ff. eodem. l. si dubitetur. in princ.

Odof.

Summarium.

1 Obligatio nulla nascitur ex contractu facto sub conditione impossibili.

1 **S**I sub impossibili. † Si stipulor sub impossibili conditione, ꝛ accipio fideiussorem, fideiussor nō tenetur. [Impossibili.] s. natura, vel iure. Natura, vt si montes aurei volabunt per aerem. Iure, vt si stipulatus sim rem sacrā: vt. ff. de verb. oblig. l. impossibilis. [Non potest.] quia si nō valet principale, ꝛc. vt. j. de regu. iuris.

Odofred.

Summarium.

1 Fideiubere potest quis pro ignorante.

1 **F**Ideiubere. † Hic dicitur qꝛ aliquis potest accipere fideiussorem, ꝛ pót aliquis esse fideiussor, etiam si ignorat debitor, alio promittente. [Ignorat.] Sed vbi fideiubeo pro sciente, tenetur mandati: sed vbi pro ignorante, tenetur actione negotiorum gestorum: vt. ff. mandati. l. ex mandato.

Odof.

Summarium.

1 Fideiussor pro reo ante diem soluens, non coget reum ante diez.

1 **S**I fideiussor. † Si fideiussisti pro aliquo in diem, ꝛ ante diem soluisti pro eo, non datur actio mādati contra eum ante diem aduenientem. [Opposuit.] Vnde ante diem non datur actio mandati: vt. ff. mandati. l. si tibi mandauero. in principio.

Odof.

Summarium.

1 Exceptio rei competens competit eius fideiussori.

1 **E**X persona. † Hic dicitur qꝛ quod si aliqua exceptio datur reo, datur ꝛ fideiussori. [Possunt] vt. ff. de except. exceptiones. Et hoc in realibus: secus in personalibus, quia per sonale beneficium non egreditur personam: vt. j. de reg. iur.

Odof.

Summarium.

1 Instantia cause transit ad heredem, qui si non defendat, stipulatio committitur.

1 **S**I eum hominem. † Hic dicitur: Peterbam rei vendicatione seruum, fui stipulatus iudicio sisti, ꝛ iudicatum solui: tu manumisisti seruum, vel heredem fecisti: nunquid euanescit satisdatio: Certe sic, si ille seruus paratus est suscipere iudicium alias non: ꝛ hoc, si erat seruus suus, nō meus. Sed si meus erat seruus, hic si non me iubente adiit hereditatem.

ditatem, vt tũc cum fuerit iudicatus meus, iubeam adire, si velim agere contra fideiussores, nõ possum. [Acceperam.] ſ. vel iudicio ſiſti, vel iudicatum ſolui, ſecũdum hec tempora, q̃ hodie non eſt vt. ĩ. qui ſatiſd. cog. l. ſcendũ. §. ſi hodie. [Tranſferri.] vt. ĩ. de iu. l. eam ex cõtractibus. [Non defenſam.] ſ. ad intereſſe: vt. ĩ. de procu. l. non cogendũ. §. Sabinus. [Enarrẽtur.] vt. ĩ. e. l. heres. §. q̃ ſi ſtipulator. [Non arbitraret.] Leũ defendendũ, q̃ meus ſit, & hoc fatetur: vel eũ, qui mortuus eſt, vũ hereditas iacet: vt. ĩ. de procur. l. vel hereditas. & ego in frandem facio, vt poſtea adeat.

Odofredus.

Summarium.

1 Fideiuſſor in cauſam leuiorem intercedere poteſt, nõ in grauiorẽ.

1 HI. qui accessionis. In lege iſta dicitur † q̃ fideiuſſores poſſunt accipi in cauſam leuiorem, & ideo ſi ſum ſtipulatus mihi a debitore, a fideiuſſoribus mihi aut Titio, fideiuſſor accipit in cauſam leuiorẽ, quã poteſt Titio ſolui. Secus ecõtra, ſi ſum ſtipulatus a debitore mihi aut Titio, a fideiuſſoribus mihi tantum: q̃ tũc accipit in duriorem cauſam. Dixerũt quidam q̃ ſic, q̃ tenet precise ad Stichũ, ſed debitor habet electionem, quem velit ſoluere. Sed non eſt verũ, q̃ mortuo Stichо fideiuſſo: liberat. [Poſſunt.] vt. ĩ. e. l. Hęc. §. illud. [Soluere.] q̃ ſi non poſſet Titio ſoluere, tenet precise: vt. ĩ. eo. l. Hęc. §. ſi quis.] Verũ eſt.] ſ. in melioremꝫ. [Poteſt.] l. fideiuſſor, ſed principalis non: vt. ĩ. q̃ ter, loco dari opor. l. ſi. §. ſ. Odofr.

Summarium.

1 Fideiubens pro ſeruo naturaliter obligato tenetur in ſolidum.

1 QUm fideiubeat. In hac lege ponuntur duos caſus. Primus eſt, ſi ſeruus tuus eſt naturaliter obligatus ad decem, & tu dũs fideiuſſiſti pro eo, licet nihil ſit in peculio, tamen teneris in ſolidum. Secũdus caſus eſt, ſi ſeruus tuus tenet mihi in decẽ naturaliter, & in peculio ſint quinq̃, & tu dominus das mihi fideiuſſorem in quinq̃, fideiuſſor tenetur in quinq̃, & non vltra. [Sit.] q̃ naturali obligationi accedit fideiuſſor. vt. ĩ. e. l. i. [Judicat.] Oi habetis hic, vt dixi in caſu, & ad hoc concordat. ĩ. de pec. l. ſan. ſi. & l. ſ. Et inſpicit tempus tenẽtie quã tũ ſit in peculio, vt. ĩ. de pec. l. quæritũ. in princ. Odofr.

Summarium.

1 Fideiuſſor ſoluenti debet actiones cedi.

1 QUm is, qui. Hic dicitur: tu principaliter debebas mihi decem, pro te erant obligati fideiuſſores in decem, dũ agerem contra vnũ fideiuſſorem ad decem, ſoluit mihi: vult q̃ cedam ſibi actionem contra principalem, & contra fideiuſſores, veletne, ſi cedo? Et videt q̃ nõ: q̃ vident liberati fideiuſſores, & reus principalis. Sed certe dicendũ eſt q̃ non videt ſoluere pro te, & fideiuſſoribus, ſed actionem emere contra te, & fideiuſſores. [Præſtat.] i. cedat. [Omneꝫ.] ſ. eius principalis, & fideiuſſores: vt. ĩ. de his, qui dete. vel eff. l. l. perceptione. [Actiones.] vt. ĩ. e. l. ſi tibi. Unde notate hic, q̃ † quũ fideiuſſor ſoluit, vt cedantur ſibi actiones, aut ſoluit pro reo, & ſua obligatione, aut pro ſua tantũ, ſi pro reo ſoluit, & pro ſua obligatione, liberat ei, & ſe: vt. ĩ. de neg. geſt. l. ſoluendo, ſi ſoluit pro ſe, cedit ei actio: vt. C. de act. & obliga. l. j. & j. de ſoll. Dodetimus. . . . . Odofredus.

1 Fideiuſſor ſoluendo ſe, & reum liberat.

1 SI quis poſtq̃. † Debebas mihi decem, & cui tanto tempore q̃ es liberatus, poſtea accipio fideiuſſorem, numquid fideiuſſor tenet? Certe non. [Liberatus eſt.] ſ. nõ ipſo iure, q̃ tempus &c. vt. ĩ. de act. & obli. l. obligationũ. §. placet. [Non tenetur.] vt. ĩ. de conſt. pec. l. ij. Odofred.

Summarium.

1 Electio ſi debitori competat in obligatione principali, non datꝫ ſi deiuſſori electio in fideiuſſoria.

2 Fideiuſſor non obligatur, ſi tempore exiſtentis conditionis non eſt res, que in obligationem deducatur.

1 SI Stichum. † Fui ſtipulatus a te Stichũ aut Pamphilũ, quę dare velles, poſtea accipio fideiuſſorem dãdi Stichũ aut Pamphilũ, quem velit, tenet ne fideiuſſor? Certe non. [Quia futurum.] Ecce ratio. [Voluiſſet.] & non debet ad aliud, &c. vt. ĩ. eod. l. Hęc. §. Stichum.

2 A Titio. Hic dicit † Titius debebat mihi ſub conditione accepi fideiuſſorem in eventu cõditionis, poſtea ei hęres extiti, nũquid tenet fideiuſſor? Certe nõ. [Qu.] Ecce ratio. [Deberi.] vnde fideiuſſor non poteſt a ſtringi, niſi ſit ibi obligatio: vt. ĩ. e. l. j. & ad hoc facit. j. e. l. ſi pro eo. §. j. Odofr.

Summarium.

1 Fideiuſſori contra fideiuſſorem non datur actio niſi ceſſa.
2 Fideiuſſoris officium eſt voluntarium, tutoris neceſſarium.

1 VT fideiuſſor. In lege iſta dicit: † ſi tu eo reus principalis, & pro te tenentur duo fideiuſſores, ſi vnus ſoluit, ille fideiuſſor non habet actionem contra te, nec contra fideiuſſores ſine ceſſione. [Conueniet.] Secus in planis tutoribus, & curatoribus: vt. ĩ. de tu. & ra. diſtra. l. j. §. nũc tractemus. Et eſt ratio, q̃ fideiuſſori contra fideiuſſorem non competit actio: q̃ ſatis eſt, ſi hȝ actionem, &c. vt. ĩ. man. l. ex mandato. ſed tutor nõ hȝ regreſſum contra illũ. Vel poteſt dici q̃ † officiũ fideiuſſoris eſt voluntariũ, tutoris neceſſariũ, & magis ſubuenit ei, qui tũc coactꝰ, q̃ qui ſponte: vt. C. de neg. geſt. l. tutori. Odofre.

1 QUm duo rei. † Si duo rei obligati ſunt in decem, ſi ambo dederũt fideiuſſores, ſine alter, iſte fideiuſſor obligatur ad decem. [Acceperit.] ſ. tũ quilibet tenet in ſolidũ: vt. ĩ. de duo. reis. l. vlti. & ideo fideiuſſor tenetur inſolidum. Odofred.

Summarium.

1 Fideiuſſor non tenetur, principali exiſtente ſoluendo.
2 Exceptio que poſt ſententiam oppoꝫ poſſit.

1 SI fideiuſſores. † Quidam erat curator cuiuſdã adulti, qui dedit fideiuſſores de eo, q̃ non poſſet ab eo exigi: cõpleta etate erant ſoluendo omnes. ſ. tutor, & eius hęredes, poſtea deſerunt eſſe ſoluendo: nũquid habit vtilis actio contra fideiuſſores in eo, q̃ nõ poteſt exigere pupillus factus maior a curatore, & eius hęrede? Certe non. [Sunt.] ſ. reus adultꝰ ſaluꝫ fore. [Non temere.] i. iuſte. Alij hȝ non temere, q̃ eſſet ita intelligendũ ſi iſtud agebat q̃ quatenus non poſſit ſoluere curator, teneretur fideiuſſores: vt. C. de proba. l. ex perſona.

2 IDem reſpondi. † Si plures ſunt fideiuſſores, & vnus eſt conuentus, & condemnatus antęq̃ conueniat actione iudicati, poteſt poſtulare actionem cedi ſibi contra debitores. Sed videt contra. C. eod. l. fideiuſſor. Sed ibi loquit de beneficio diuiſionis, nõ autẽ poſtea: vt hic, & ĩ. eo. l. fideiuſſoribus. Item eſt hic ſpeciale contra regulã C. ſen. relcin. non poſſe. l. peremptoꝝ. Odofre.

Summarium.

1 Fideiuſſor ad aliam quantitatem non tenetur, quam non promiſit principalis.
2 Pecunie nomine continentur res reliquę.

1 IRa fideiuſſorem. † Mutuaui tibi decem, & pro eis decem ſtipulatus ſum mihi reddi mille modios tritici, & accepi fideiuſſorẽ: nunquid tenet fideiuſſor? Et certe non. Et hoc illa ratione, q̃ in alia cauſa, q̃ credita eſt pecunia, non poteſt obligari fideiuſſor, & ideo merces non poſſunt cõuerti in pecuniã, ſed pecunia eſt eſtimanda merce. [Non poteſt.] vt. ĩ. eod. l. ſi Stichũ.] Eſt. Et ita habetis † q̃ pecunia ceteras res continet: vt. C. de conſt. pec. l. ij. & j. de verb. ſign. l. pecunie. Odof.

Summarium.

1 Fideiuſſores diuerſorum non habent beneficium diuiſionis.

1 SJa Titio. †Fui stipulatus a Titio pecuniã mihi dari, postea eandem pecuniam fui stipulatus ab alio, accepi vnum fideiussorem a Titio, & ab alio alii, an videant esse cõfideiussores? Certe non, & ideo vni contra aliũ non cedit actio. [Sunt.] & vm a diuersis obũ non redũtur actiones, nisi essent cõfideiussores vt. ff. eod. fideiussoribus. Odofr.

Summarium.

1 Contractus, cui non statur, stipulationis commissione impedit.

1 Tipulatus es. Dic dicit, † fui stipulatus a te aliqd opus fieri mihi arbitrio meo ante festũ sancti Michaelis: conuenimus inter nos q̃ si ante tempus non faceres, & aliq̃ locarẽ, q̃ plus starec mihi quanti aliq̃ locarem, & accepi fideiussorem: tu non compleuisti, locaui aliq̃, qui iste non dederat mihi fideiussorem, feci ego opus, nũquid tenent fideiussores? Certe non. [Cepisses.] vnde nõ videt, &c. vt. ff. de in rem ver. l. si pro patre. §. versum. Odofred.

Summarium.

1 Fideiussor pro venditore, postq̃ est condemnatus agere potest.

1 Fideiussor. Dic dicit, † quidam vendidit mihi fundos duos, dedit mihi fideiussorem pro euictione illorũ fundorũ, alter fundus est euictus, ego contra fideiussorem vnũ, & in certa quantitate est mihi condemnatus, nũquid potest experiri contra heredem principalẽ, anteq̃ mihi solaat? Certe sic, nisi ex iusta causa poterit fideiussor defendi, aut liberari. [Altero.] ff. fundo. [Vinde viem.] vt q̃ iuerunt certam diem in sententia: q̃ facere potest: vt. ff. de re iud. l. qui pro tribunali. Vel intelligamus de die, si non inserit, de quo dicit. C. de usur. rei iud. l. fi. [Posse.] mandatu: vt. ff. mandat. l. actus. & C. man. l. si pro ea. [Liberet.] si ab eo liberat, vel defendit, iuste est: vt. ff. ad Vellea. l. quãuis. §. si cũ essem. Odofr.

Summarium.

1 Fideiubens pro contractu repetobato per legem, non obligatur.

1 Eam lex. Dic dicit: † vbi lex occurrit venditionibus, sicut est si vendit res pro hibita alienari, si dat fideiussor pro hac re, non tenet, & si tenet, hz regressum contra rei: q̃ non dz esse. [Voluerit.] ff. cũ tale bat: vendunio rei pro hibite alienari: vt inst. de contrab. emp. in fi. [Liberat.] i. non tenet: vt. C. de legib. & const. l. non dubiũ [Peruenit.] Et certe vbi reus non tenet, nec fideiussor, vt. ff. eod. l. Siece. §. liber. Odofred.

Summarium.

1 Fideiussor accipi nequit pro deportato ex obligatione maiori.
2 Filio post eius anticipationem numerandi quaritur actio.

1 Jdebitor. In principio huius legis dr: † si tu es debitor meus in decem, & tu ob aliquam causam deportatio, pro his decem nõ potest accipi fideiussor, quia sit extincta obligatio. [Accipi.] qi fideiussor non potest accedere obligationi, que non est: vt. ff. eod. l. i. Sed videtur contra. ff. de duo. reo. l. fi. in fi. Preterea deportatus obligatur naturaliter: vt. ff. de pac. l. quidam. in fi. Respondeo, si tu debes decem similiter, & naturaliter, & deportatio, desinit teneri: qi omnia bona tua transiit in fiscũ: vt. ff. de in. l. tutelas. in fin. & arg. ff. ad Treb. l. si reus. q. respon. & C. ad leg. Jul. de vi. l. nouere. vnde fideiuss. z non tenet, vt hic: secus ta fideiussore captum: vt. ff. de tẽp. pec. l. hactenus. sed fictus, & a fisco bene potest accipi fideiussor: vt in. l. quotiens. in fi.

2 Si filiusfamilias. †Si filiusfamilias est stipulatus hoc modo: quando filio pecuniã credidero o ex causa peculiari fide tua esse iubes, & emã stipatus creditur, nunqd cõ. vtilis actio patri vel filio? Et respondet q̃ filio, & non patri. [Debet.] Et sic filio competit vtilis: vt. ff. de verb. oblig. l. quidam. in fi. Secus si alius stipulatur sub cõditione pri: vt. ff. de verb. oblig. l. si filius. & facit. ff. si. l. i. l. fin.

A. dofre.

Summarium.

1 Fideiussor non valens effectualiter conueniri facit locum beneficio diuisionis.

1 Titius. In lege ista ponitur duos esse principales, & quibus pro cedit tertius. Primus casus est: † si Titius & Seia si debeãt, si Seia gaudet beneficio Velleiani, Titius tenetur in solidum, & sibi imputet quare fideiussit, quum scire debebat mulierem nõ teneri. Sed quid erit? Titius, & Seius minor se obligant, Seius restituitur, nunquid tenetur Titius insolidum? Certe sic, si dolus creditoris non intercessit, aliis si intercessit dolus non tenetur. Nam alias idem video, si aliquis debet mihi decem, & stipulor a minore animo nouandi, dolo creditoris intercedente non restituitur actio in veterem debitorem, alis sic. [Mulierẽ.] l. per beneficium Velleiani. [Intercedere.] Et hec duo sunt pauca: vt. ff. si cer. pe. l. quod te. [Dari.] Oz Segnoꝛ, ad hanc legem opponitur multipliciter, & adhuc videtur, si duo fideiubeant, & vnus eximatur ab obligatione, q̃ alter nõ teneatur insolidũ. Unde videtur tota. C. ad Vellea. l. fi paterna. Solutio. Ibi intercesserit animo nouandi, non erat dictum q̃ tenerentur insolidum, hz possent vti beneficio diuisionis. cũ sint idonei: vt. ff. e. inter eos. Sed dimo videt contra: q̃ si restituit minor, videt q̃ debeat restitui actio in veterem debitorem: vt. C. de repu. l. j. Sed dicuo est respõsio, vbi accipio fideiussorem animo nouandi, & dolus non interuenit, restituit, &c. vt ibi dicit secus, vt hic. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor eandem habet exceptionem, quam principalis.
2 Solutio liberationem non parit, vbi solutum repeti potest.
3 Fideiussor non potest plus conueniri, q̃ reus.

1 Si testamento. †Si testator liberauit debitorem suum, sicut heres creditoꝛis repellitur voli exceptione, si tõ uenit reum, ita si conuenit fideiussor. Hoc dicit principium huius legis. [Eius.] debitoris. [Si conuenerit etiam: vt. ff. de excep. Omnes. & ff. de libe. leg. l. cum mihi.

2 Ex duobus. In. §. antedicitur: † duo fideiussores obligauerunt se ad viginti, alter fideiussor decessit relictis duobus heredibus, & vnus solut solida viginti, nunquid poterit repetere? Certe sic. Vel si fideiussor obligauit se insolidum, relictis duobus heredibus, & vnus solut, poterit repetere. Respondeo q̃ sic, vel conditione indebiti vel sine causa, in aliis decem remanet obligatio. Si autem non poterit repetere, habet actionem contra heredem. Sed vbi duo sunt fideiussores in decem, in quibus tenet confideiussor, hz actionem in aliis decem, quinq̃ potest repetere, in quinq̃ remanet obligatus. Verum tamen quibus casibus non dat confideiussor, vel coheres sit liberatus. [Solut. Jf. cũ non deberet mihi hereditariam partem: vt. C. de her. act. l. fi. [Conductionem.] q̃ sciens se teneri p̃ hereditaria portione, solut totũ: vt. C. ad leg. Fal. l. fi. [In vtroq. Ji. qui. vel duo erant fideiussores, vel vnus erat fideiussor.

3 Quesitum est. †Debitor existens Rome promisit dare pecuniam capue, & de hoc dedit fideiussorem: reus est capue, & stanum potest conueniri: modo queritur verum fideiussor possit conueniri anteq̃ veniat capuã? Et certe videt q̃ sic. Sed certe non est verũ, vt dicitur in litera, vn de eam videatis. [Tenet.] qi videt inesse tempus, &c. vt. ff. de ver. obl. l. continuus. §. cum ita. [Intelligitur. Jf. fideiussor, q̃ non dz esse: vt. ff. eo. l. Siece. §. aliud. Odof.

Summarium.

1 Obligatio pro parte sponte soluta extinguitur pro qua creditor debitori succedit.

1 Si debitori. † Quidã erat creditor, qui reliquit heres pro parte debitoris pro parte ita fideiussor: qd erit? Certe confusa est actio pro parte creditoris, sed pro alia parte non. [Fideiussore.] qui reliquit heres pro alia parte. [Ipsius.] f. creditoris. [Potestate.] Unde sicut &c. vt inst. quib. mod. tol. oblig. in princ. & C. de pact. l. debitori. Sed alio & alio modo, q̃ solutione in toti tollitur obligatio: sed non sic successione, si pro parte succedit, vt hic, &

hic, & in l. si debitori. [ad Dinor.] vt. Ș. eo. l. generaliter. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussores quando habeant diuisionis beneficium, & quando non.
2 Solutum per fideiussorem non venit in diuisionis rationem.
3 Fideiussores diuersorum non habent beneficium diuisionis.
4 Creditor pignus distrahere non cogitur prius, ℭ ad fideiussorem ventre.
5 Diuisione inter fideiussores facta, periculum pertinet ad creditorem.
6 Fiscus vt heres fideiussoris potest petere beneficium diuisionis.

1 **Inter eos.** In principio huius legis tractatur qui fideiussores possint vti beneficio diuisionis. † Et certe si fideiussores sunt obligati in partes viriles, & in solidũ, isti petent beneficium diuisionis. Sed si quidam sunt obligati in solidum, quidã in partes viriles, isti non habent beneficium diuisionis. [Jusserunt.] vt puta quando obligant se in partes viriles etiam & in solidum. [Conuent.] vnde quia tenentur in partes viriles quod est diuisibum non potest diuidi.

2 **Fideiussor.** † Plures erant in solidum fideiussores obligati, vnus soluit partem virilem, nũquid si conueniatur de residuo, potest se excusare? Et certe non videtur de rigore iuris, sed de equitate sic, quum omnes sint soluendo tempore litis contestationis. [Vel res promittendi.] cum qua tuor sint res debendi, & iste soluit pro suo reo debendi. [Per exceptionem.] scilicet dolli mali. Et ita equitas preualet, &c. vt. C. de iudic. l. placuit. Odofred.

3 **Duo rei.** [Dic bi, † ũ duo rei obligati dederũt fideiussores separatim, inter istos nõ habet locũ beneficium diuisionis, sed inter alios, qui pro eis intervenerunt, sicut potest quilibet reus conueniri pro parte. [Dederunt.] s. vnus in decem, aliud in alio decem.

4 **Creditor.** † Si ego mutuaui decẽ, & accepi pignus, & fideiussorem, si volo distrahere pignus, & conuenire fideiussores nolo, hoc mihi licet: vt. C. eod. l. ĥ. & Ș. mandati. l. qui mutuam.

5 **Cum inter.** † Plures erant fideiussores, & solutio erant omnes tempore litis contestate, vnus defit esse soluendo post litem contestatam: nunquid onus sue partis pertinet ad ceteros? Certe non, nec potest aliquo bene ficio etatis iuuari: qr non videtur circumscriptus qui est vsus iure communi. [Diuisa.] qr omnes erant soluendo tempore litis contestationis. [Vsus.] s. & ideo non restituitur: vt. C. de in integrum restit. minor. l. vltima.

6 **Bonis damnati.** † Si plures erant fideiussores, & bona vnius confiscantur, sicut heres postulat beneficium diuisionis, ita fiscus, cum habetur loco heredis. [Damnati.] s. de crimine capitali: vt. C. de bo. damna. l. si quis. [Oportet.] vt. C. eo. l. j. Odofred.

Summarium.

1 Damnum amissi pignoris ad creditorem non spectat.
2 Pupillus a quo recuperet damnum sibi datum culpa tutoris.
3 Fideiussor simpliciter acceptus ad partium funch iustũ tenetur.
4 Sententia lata pro vno ex mandatoribus alijs non prodest.

1 **Amissi.** † Mutuaui tibi decẽ, & dedisti pignora, & fideiussores, qui obligauerunt se in tantum, inquantum minus cõsequi possem ex pignoribus: amissum est pignus ruina, ad cuius periculum pertinebit: Et certe tam ad periculum fideiussoris, quã rei. Nec ad rem pertinet q̃ fideiussor est acceptus in tanto, inquanto minus posset consequi, & hoc verbis totum continetur. [Conuent.] sicut & restitui, &c. vt. C. de hĩ. instit. l. ĥ.

2 **Inter fideiussores.** † Si forte pupillus habebat plures fideiussores, & qr omnes erant idonei, postulauerunt beneficiũ diuisionis, si vnus desit esse soluendo, negligentia tutorum ad eorum damnum pertinebit, non considerationem. [Implorabit.] qr nõ videt facta diuisio, ex quo legitime facta non est.

3 **Fideiussores.** † Si colonus dat fideiussorem de pretio restituendo, & de pecunia soluenda, nunquid tenentur ad instrumenta fundorum? Certe sic, nec interest an statim, an ex interuallo quis fideiubeat. [Dico.] vt Ș. de fun. instru. & instru. leg. l. quesitum.

4 **Plures eiusdem.** † Si plures mandant pecuniam tibi mutuo dari, omnes tenẽtur, & in solidum, & si vnus est electus, & absolutus, nõ propterea alij liberant, sed pecunia soluta. [Soluta.] s. qr nõ litis contestatione, sed solutione omnes liberant, vt. Ș. de his, qui dete. vel effu. l. ĥ. Secus si diuiserunt inter se, vt. C. eo. l. reos. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussores tenentur, principali capite damnato.
1 **Capitis.** Hic dicitur: † si fideiussisti pro Titio in cẽtum apud me, & post istam fideiussionem Titium accusam de crimine capitali, & sunt cõdemnatus, non propterea liberaris. [Cõueniuntur.] Vnde notate hic q̃ si tu es debitor meus in centum, & aliquis fideiubeat pro te, si accuso te de crimine capitali, mihi licet eum tenet fideiussor. Secus si eas fideiussores iudicio sisti, & tu deportaris: vt. Ș. qui satisd. co. l. & si decesserit. & l. si vero. & Ș. si quis cau. l. sed & si rei. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussor in principali nõ tenetur in eo, q̃ venit in pignoratitia.
1 **In pignore.** † Mutuauit tibi decem, & dedisti mihi pignus, & in dando pignus decepisti, & dedisti fideiussores: si ago contra te pignoratitia actione, non propter hoc tenẽtur fideiussores. [Actione.] s. contra debitorem. Odofred.

Summarium.

1 Infinitas quando toleretur.
2 Exceptiones reo competentes competunt eius fideiussoribus.
1 **Si ita stipulatus.** † Fui stipulatus Seio hoc modo: quantam pecuniam Titio quandocunq; credidero, dare spondes? & fideiussores recepi: postea Titio se prius credidi, & sic videt sepius obligatus Titius, & ita fideiussores. Certe sic, vt hic: q̃ ex bono Titij potest seruari, omnibus pficiet. s. tam Seio, ℭ fideiussoribus. [Quandocq.] s. quandocunq. [Accepero.] s. eodem modo, quo accepi Seiũ. [Debet.] † quia omnes exceptiones, que competunt reo, competunt & fideiussoribus eius: vt. Ș. de excep. l. omnes.

Summarium.

1 Juramentum non inducit obligationem in ingenuo.
2 Fideiubens pro filio vel seruo tenetur naturaliter.
3 Fideiussor non tenetur pro eo, qui factum alienum promisit, sicut nec principalis.
4 Filius & seruus, a quibus stipulor, obligantur mihi naturaliter.
5 Fideiussor pro mutuo acceptus quando obligetur, & quãdo nõ.
6 Fideiussor accipi potest pro obligatione, que ex delicto nascitur.

1 **Si quis pro eo.** In principio huius legis tria dicuntur principaliter, & primo ponitur talis casus: ponamus, † ingenuum hominem bona fide possidebam vt seruũ & eum de facto manumisi, & in ipsa manumissione imposui operas iurando, & recepi fideiussores de isto operis, modo quæritur, si iste inuenitur ingenuus, an fideiussores teneãtur ad operas? Et certe dicitur q̃ tenentur. Secundus casus est talis, si filius meus a me patre stipulatur decem, vel seruus meus a me domino stipulatur decem, & de hoc accipit fideiussorem, fideiussor non tenetur: qr tam inueniretur obligatus pro eodem & eidem, q̃ non dz esse.
2 Tertius est casus, † si stipulor a filio, vel a seruo decem, & accipio fideiussorem, filius & seruus tenentur naturaliter, vnde fideiussor tenetur naturaliter. [Non esset.] & sic ingenuus, & ita de facto manumissus. [Non tenebitur.] Et ponatis exemplum vt dixi in casu, & non tenet interpositio operarum: vt. Ș. de ope. lib. l. vt iurisiurandi, vnde nõ obligatur naturaliter, nec similiter: vnde fideiussor non tenetur: qr dum aliquid fit contra legem, &c. vt notatur. Ș. de leg. & consti. l. nõ dubium. & obligationi nulli potest accedere: vt. Ș. eo. l. j. Et hic non essent plura dicenda, nisi q̃ dominus Jo. ponit se in quadam briga, & vicit. pone, manumittitur seruus, & iurauit & imponitur opere, & dat fideiussorem, tenetur ne fideiussor?

Et videt q̃ non: q̃ aut fideiussor fidebatur his verbis, promitto q̃ manumissus operabit, & tũc promittit factũ alienũ, vnde nõ
1 valet, vt. ff. de ver. obl. l. stipulano ista. in prin. † Et sicut reus nõ tenet si promittit factum alienũ, ita nec fideiussor. Et pro hoc etiã facit. ff. eo. l. si conreus. aut his verbis, promitto me daturum operas impositas manumisso, & hoc est impossibile. vt si obligem me ad easdem operas. vt. ff. de cõd. ind. l. si non sortem. §. libertus. aut non promittit easdem operas, sed alias, & tunc fideiussor non potest adstringi ad aliud. q̃ reus: vt. ff. e. l. Siece. §. illud. Smid ergo dicemus: Dicit Jo. & bene. Primũ verum est. q̃ non tã operarũ promissio, sed hoc dimisit ipse, nisi obligarem me ad penã: vt in. l. stipulatio. in prin. vel nisi promitterem me curaturũ: vt. ff. de verb. obl. l. inter stipulantẽ. in prin. In secundo casu nõ efferũ, & hic bene dicit q̃ cõtra naturam est vt teneat ad eadẽ operas, quas tu. Preterea vbi me obligo ad illas operas, fatio est q̃ condẽner ad interesse: vt. ff. de re ind. l. si quis ab alio. Preterea si obligo me ad illas operas, quas tu, videt impossibile, vt. ff. de duo. reis. l. nemo. Sed si omnino alias promitterem, nõ tenerer. Sed lex est expressa. ff. de ope. lib. l. si libertus mortuus. [Ex diuerso.] Incipit tertius casus. [Teneꝫ.] sed que est ratio diuersitatis inter istos duos casus? Respondeo, illa est ratio, si filius meus, vel seruus stipulat a quodam extraneo, querit mihi actionem: vt instit. per quas perso. nob. acqui. §. i. si ergo querit mihi: ergo si stipulat a me illam obligationem naturalem, que contrahit inter me, & ipsum, querit mihi, vnde fideiussor inueniret obligatus mihi & p me, q̃ ratio correlationis non patit: vt. ff. de sol. l. qui hominem. §. quidam filium.
4 † Sed vbi stipulor a filio, vel a seruo, obligatur mihi naturaliter: vt ff. de cõd. ind. l. frater a fratre. §. questum. & l. si id, qõ. vnde fideiussor obligat naturaliter, vnde hic nõ pro eodem & eidẽ obligatus. Sed cõtrarium videt. si nõ possum stipulari a filio, vt inst. de inu. stip. §. ei, qui. quomodo accipiam fideiussorem? Respõdeo, nõ vt obligeꝫ ciuiliter, sed naturaliter sic. Sed cum hodie aduentitium peculium sit cognitum, & stipulando querit sibi proprietatẽ, & pater vsumfructũ, vt. ff. de bo. que lib. l. cũ oportet. videt ergo q̃ si pater dat ei fideiussorẽ q̃ teneat. Unde potest dici q̃ hodie hoc est immutatum: q̃ cum contrahit cum alio, querit patri, si cũ eo non cũ eadem persona cenſet: vt. ff. de impu. & aliis subst. l. vl.

Si nummos. † Mutuaui tibi pecuniam quasi
5 mea. tenetur fideiussor? Certe nõ, nisi consumptione sequata. [Non teneri.] sante cõsumptionem: q̃ ante non est mutuum, sed post fit. [Fore.] ff. certi cõductione generali. [Potest.] Et ita notate hic. vt dixi in casu. Et od hoc facit. ff. si cer. pe. l. rogasti in fi. Et sequata consumptione, q̃ non nascitur condictio ex consumptione: vt. ff. de act. & obli. l. j. sed ex numeratione, vt indicat aperte textus.

Pro furti. † Sicut pro actione, que descendit ex cõ
6 tractu, potest accipi fideiussor, ita p actione furti, & legis Aquilie pro populari actione non accipit fideiussor. [Committit.] q̃ fideiussor potest accipi pro obligatione ex cõtractu vel ex delicto, vt. ff. eo. l. i. [Actionũ.] q̃ si velim te cõuenire interdicto, ne quid in loco publico fiat, non potest accipi fideiussor q̃ non teneris mihi vt mihi, sed ratione communis vtilitatis. Sed causa priuati damni bene potest accipi fideiussor in actione populari: vt. ff. de procu. l. licet. Odofre.

Summarium.

1 Fideiussor conueniri non potest antequã reus debeat.

Fideiussor. † Si reus debet in diem, & fi-
1 deiussor, sicut non potest reus conueniri ante diem, ita & fideiussor. [Non potest.] vt ff. de act. & obl. l. in, qui. & j. de ver. sig. l. cedere diem.
Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio annua vna est pro omnibus annis.
2 Obligatio fideiussoris perpetuatur facto rei principalis.

Si a colono. † Si stipulor a colono an-
1 nuam pẽsionem, licet sint plures stipulationes, tamen pro istis stipulationibus potest accipi fideiussor. [Pensionum.] vt. ff. de verb. obl. l. Stichũ. [Tenetur.] ff. siue fideiussit simpliciter, siue in omne casum: vt. ff. loc. l. quero.

Cum facto. † Si debitor, qui dedit fideiussorem,
2 perpetuet actionẽ facto suo, sicut perpetuat actio contra ipsum, ita contra fideiussorem. [Decesserit.] Nam sicut, &c. vt. ff. de verb. oblig. l. sequitur. §. nunc de effectu.
Odofre.

Summarium.

1 Fideiussor soluendo, & pignora recipiens non emere, sed lucre illa dicitur.

Paulus. † Tu mutuo accepisti decem, de-
1 disti pignora, & fideiussores, & vnus de fideiussoribus solut debitũ, & redemit pignora. nunquid habetur loco extranei heredis? Certe nõ, sed creditoris, & ideo debitor offerendo debitum cum vsuris recuperabit pignora cum fructibus: nam iste fideiussor teneturde dolo, id est, mandati: vt. C. de dolo. l. j.
Odofr.

Summarium.

1 Fideiussor cum effectu tenetur, si debitor a ciuili liberetur.
1 Quicunque. Hic oritur, † si reus obliga-
tus naturaliter & ciuiliter in decem, liberatur a creditore, vt naturaliter teneatur, fideiussor eius tenet, si autem liberatur iure nouationis fideiussor aut ipso iure, aut ope exceptionis, liberatus est. [Adeneat.] si naturaliter debitum. Et est exemplum, vt dixerũt antiqui q̃ non potest inueniri. Sed certe potest leuissime inueniri. Ecce vnũ exemplum est, ecce si filiusfamilias promittat decem, & det fideiussorem, obligatur & naturaliter & ciuiliter. si emancipatur, desistit ciuiliter teneri, sed naturaliter tenetur. fideiussor ergo tenetur: vt. ff. de cap. imi. l. ij. §. ei, qui. Item potest exemplum poni in relegato, non autem in deportato: q̃ tũc persona eximitur ab obligatione, sed fideiussori bene potest accipi, si hoc agat: vt. ff. de duo. reis. l. ij. Et hec exempla sunt bona. sed possunt alia exempla inueniri, sed non possunt bene adaptari: vt. ff. de cõd. inde. l. Julianus.
2 Sed hic videtur q̃ nõ teneatur; † q̃ exceptio rei iudicate est realis, vnde competit fideiussori: vt. ff. de except. l. exceptiones. Item in præscriptione non est bonum exemplum: q̃ tempus, &c. vt. ff. de act. & obl. l. obligationum. §. placet. [Liberandum.] q̃ si id, quod debes mihi, stipulor animo nouandi, liberaris tu, & fideiussor, nisi fideiussor esset acceptus in secunda obligatione: vt. C. eo. l. iure nostro. Vel primum ponitur correctiue, secundũ dubitatiue. Odof.

Summarium.

1 Mandans simpliciter, qualiter intelligatur.
1 Si vt proponitur. † Mandauit alii
q̃ mihi vt mutuarem tibi decem, & ego mutuaui vt solueres in Italiam. nunquid eo modo tenetur mandator? Certe sic. [Contrarium.] nisi &c. vt. ff. de ind. l. heres.
Odof.

Summarium.

1 Creditori non imputatur: si ad fideiussoris denuntiationem debitor idoneus non exigitur.
2 Pacta legem capiunt ex conuentione.

Si fideiussor. Hec lex multos scholares, &
1 laicos iam decepit: q̃ † multi scholares & laici non percipiunt naturalẽ rationẽ scholaris, vel laicus fideiubet pro socio suo, vel pro vicino suo, & datur pignora, postea scholaris vel laicus denitiat creditori q̃ accipiat seruum suum, vel vicinum suũ, q̃ ipse vult recedere, vel aufugere, vel vt vẽdat pignora. Dicit creditor scholari, vel laico, hoc nõ faciam: q̃ non accepi vos vt conuenirem ad libitum vestrum, vel vt venderem pignora ad libitum vestrum, miquid si creditor nõ vult facere eum capi, vel vendere pignora, poterit se tueri scholaris, vel laicus doli exceptione? Certe non, nisi aliud conuenisset, q̃ si conuenisset, tunc esset secus. & q̃ deberet conuenire debitorem, vel vendere pignora ad denuntiationem fideiussoris: † quia pacta ex cõuentione legem accipiunt: vt. ff. depositi. j. §. si conuenerit. Et ad hanc legem facit. j. de rescin. vend. l. si maior.
Odofred.

Summarium.

1 Fideiussorem teneri in quanto minoris venditur pignus, ex verbis contractus.

Inter

1 INter creditorem. Hic dicitur: †quedā mulier mutuauit cuidā decē, & inter ipsam & creditorē ita conuenit q̄ si debitor non solueret. Primo loco vbi esset pecuniū, q̄ ornamenta possent distrahi, & si quid minus venditū esset, q̄ solū & vsure essent, crederetur creditrici, & fideiussor acceptus est, nunquid fideiussor tenetur in residuam summam? Certe sic in id, q̄ minus posset consequi ex pignoribus. [Acceptis.] ſsimpliciter, vel in omnem casum: vt. ā. loca. l. quero. Odofred.

Summarium.

1 Fideiussor pecuniam deponens exigit a debitore: ac si soluisset.

1 FIdeiussor. †Tu fideiussisti pro aliquo apud minorem, postea obtulit tibi pecuniam minori: tamen mero ne ipse minor vilapidaret, eam consignasti: nunquid eo ipso habes actionem mandati contra debitorem? Certe sic. [Potest.] quia ex quo obtulit, & consignauit, videtur soluere: vt. ā. de solut. l. obligatione. Odofre.

Summarium.

1 Fideiubendo non potest quis factum alienum promittere.

1 SIcut reus. Hic dicitur: † sicut reus principalis ad hoc vt obligetur, vel sua persona pmittere, ita similiter debet fideiussor sua persona promittere. [Obligatur.] q. vel promittere se soluere, non alium: q. ad factum alienum nō obligat: vt. ā. de ver. obl. l. stipulatio ista. an plus. Odofredus.

Summarium.

1 Sententia iniuriosa contra fideiussorem non nocet debitori.
2 Sententia iniuriosa quando valeat, & quando non.

1 EXceptione. Hic dicitur: † si mihi fideiussor cōperebat aliqua ex ceptio, si sum vsus hac exceptione, & iudex condemnauit me per iniuriam, non habeo actionem cōtra debitorem, q. nō debet nocere iniuria iudicis debitori, maxime vbi fideiussor videt iniuriam sibi factā. [Prohibiti.] Or Segnori, habuistis hic, vt dicit in casu: & ad hoc facit. ā. de cur. c. l. si per imprudētiam. Et q̄ dicit culpa, subaudi maxime: q. idem si sine culpa, per legem, si per imprudentiam. & ſ. rem ra. hab. l. ſi sine. Et potuit succubere culpa sua, si nō opposuit cōpetentē exceptionem, vt. ā.
2 man. l. si procurator. ſ. ignorantes. † Et hoc verū est in iniuria iudicis pronūtiantis contra tuas litigatorie, nō cōtra tuas scriptū: q. tūc nō valet sententia: vt. C. sen. rescin. non posse. per totum. Odof.

Summarium.

1 Seruus si fideiussit & soluit, quādo dicatur dominus solutionem ratum habere.

1 SI seruus. †Seruus meus fideiussit p Titio, & postea solut de peculiari pecunia, vel de meo ago contra Titium: nunquid eo ipso videor habere ratam solutionem? Certe sic videt. Et ad hoc facit. C. de furt. l. j. in ſi. Odofred.

Summarium.

1 Fideiussor pro magistratu simpliciter, non in penam, sed in interesse censetur intercedere.
2 Fideiubens in summam non tenetur ad vsuras.
3 Fideiussor non conuentitur, reo transactione liberato.

1 FIdeiussores. In lege ista dicitur: † si magistratus dedit fideiussorē q̄ bene faceret officium suum, & si non bene faceret, obligauit se ad certam quantitatem: postea male fecit, condemnatus est in mille libris: certe fideiussores non tenentur, qui sunt obligati in certa quantitate, & reus magistratus est condemnatus in maiori quantitate. [Decreuit.] Et ponetur ita exemplum, vt tractatis hanc legem ad vnum, q̄ sepe accidit in ciuitate ista. Eligitur in ciuitate ista, & alibi, magistratus municipales ad breuia, & ab istis magistratibus accipiunt potestates terrarū fideiussores, ne prodant se, sed bene & fidelter custodiant eum: & fideiussores obligant se in certa quantitate, si magistratus prodit castrum, & ex vi legis municipalis vel condemnatur in quadruplum, vel ex officio iudicis condēnatur in maiori quantitate. q̄ in qua fideiusserant. Et ad hoc ſ. eo. l. ſi. & ā. de in litem iurandō. ſ. Secus tamen si fideiussor est obligatus simpliciter, quia promittit castrum custodire bona fide, & castrum restituere potestati sub pena quadrupli, vel sub pena arbitrij sui, & pro quibus omnibus egerit aliquis fideiussor, q. pro his omnibus tenentur fideiussores, vt. ſ. ad municip. l. libertus. in ſi. & l. Lucius. ſ. ſ. Item secus si obligant se in omnē casum. Verbi gratia, magistratus promittit custodire castrū. & restituere potestati sub pena, que continetur in lege municipali, & se obligat in omnem casum, qui egisse posset, & fideiussores se adstringunt sic, quia bene tenentur: vt. ā. loc. l. quero. Sed quidā voluerunt dicere q̄ specialis est in isto fideiussoribus, & dicunt subaudiri in litera magistri, sed durum esset.

2 PRo Aurelio. Hic dicitur: †quidam Romulus conduxit publica vectigalia & promisit dare pro annua pensione centum: quidam exhibuerunt fideiussores pro isto Romulo, & in certa quantitate. ſ. in centum, sed iste Romulus non soluit centum, postea fiscus occupauit bona eius Romuli. cessatum est in solutione. Dicit fiscus, soluatis centum annua, & vsuras. Dicunt fideiussores, & iurus est hic sermo noo volumus centum soluere, & non vsuras. Dicit fiscus, legatio instrumentum. Lecto instrumento dicunt fideiussores q̄ nō tenētur ad vsuras, quia iterū quid iuris sit. Respōdet Iurisc̄ōsultus q̄ ex quo obligauerunt se tantum in centum, in sorte tantum tenentur: vnde pignora fiscus potest vendere, & pretium primo cōputat in vsuras, postea in sortem, de residuo tenentur fideiussores. [Vectigalia.] scilicet publici. vt. ā. de publ. & vectig. l. ſi hi. [Fideiusserant.] ſcilicet pro certa quantitate. [Decreuit.] ſcilicet & bene, vt ā. de eo quod certo loco. l. ſi. [Tenet.] vt. ſ. de solu. l. in his. in fine. & l. ſequenti.

3 NOn possunt. Hic dicitur, † si creditor facit pactum de non petendo nō possunt conueniri fideiussores: quia pactum, &c. vt. ſ. de pac. l. & heredi. in ſi. & l. ſequen. & l. vlt. Odofr.

TUtor. In lege ista dicuntur duo, que tendunt ad vnū. Primo hic dicitur, ego fideiussi pro quodā amico meo apud te. ſ. in decē, tu creditor decessisti pupillo herede relicto, & ego fideiussor fui datus tutor pupilli: nunquid illico debeo a me exigere? Certe sic, alias teneor iudicio tutele, adeo vt finita tutela possim de hoc conuenri. Sed quid si vt bonus tutor feci, q. a me exegi, & solut: nūquid recuperabo ab amico meo? Certe sic mādati actione. Sed videtur contrarium: quomodo enim me authore potuit solui, & liberari? Respondeo q̄ potest fieri, eum teneor a me exigere: vnde sicut si creditori solutum, haberem actionem mandati, ita hoc casu. Idem est in simili casu, ecce si fideiussor decessit herede relicto, & heres soluit, indubitanter quod solutū, recuperabit mandati actione. Unde hoc casu debet mihi prodesse q̄ abest fideiussori, vel eius heredi: nec inspicitur quod debet a se exigere se ipsum, & ideo datur hoc casu mandati actio. [Debet.] l. vt hic, & ā. de admi. tuto. l. quotiens. ſ. non tantum. [Tenet iste. ſ. vt. ā. de neg. gest. l. diuortio. in ſi. & in pr. & alleg. ſ. non tantum. [Digi.] scilicet ego Iureconsultus, qui feci legem istam. [Inhæret.] & hec est bona litera. Alia litera dicit: hæret enim, &c. tunc dicetur, hæret, i. cohæret, & ita simplex pro composito. Alia litera est scriptorum, qui non intelligunt q̄ scribunt, & dicit. erat. [Inspiciendā.] alias habenda. [Non potest. ſ. alias tamen bene liberatur, vt. ā. de admi. tut. l. quotiens. ſ. non tantum. [Actionem.] quia solutū: vt. ā. man. l. ex mandato. ſ. j. Odofredus.

Summarium.

1 Obligatio fideiussoria si tempore tollatur, in aliam trāsfunditur, principali remanente.
2 Causa quot modis varior dicatur.
3 Fideiussor in vsum fructum accipit potest, reo fundū promittente.
4 Seruus naturaliter obligatus quem dare possit fideiussorem.
5 Fideiussor quare pro furioso dari non possit.
6 Fideiussor non datur pro malefico.

1 **Si a reo.** In principio huius legis dicitur, si † sum stipulatus a reo decem sub cõditione, eadem decẽ possum stipulari a fideiussore sub duabus conditionibus copulatiuis, sed si stipularer a fideiussore sub duabus disiunctiuis, hic fideiussor obligaretur in causam duriorem, & sic non teneretur: quia vbi stipulor a reo sub conditione vna, a fideiussore sub duabus copulatiuis, melior est cõditio fideiussoris, quàm rei: sed vbi stipulor sub duabus conditionibus disiunctiuis, tunc deterior est conditio fideiussoris, quia si deficit cõditio rei, teneretur fideiussor. Sed vbi accipitur sub duabus copulatiuis, si existat vtraque, tenet. si existat sola conditio rei, adhuc tenetur, & ita non inuenitur obligatus in meliorem causam. Sed vbi est obligatus sub duabus disiũctiuis, si primo existat cõditio rei, tenetur, si altera suarum: adhuc tenetur: & ita inuenitur obligatus in duriorẽ causam. [Stipulatus.] s. si nauis venerit ex Asia. [Teneatur.] Dicet aliquis, nonne obligatur in causam duriorẽ? Certe non: quia existente conditione rei, non tenetur fideiussor, nisi extiterit conditio vtraque fideiussoris. [Obligatur.] vt. s. eod. l. Græce. §. illud. [Fideiussor.] s. quod est quando inuenitur in aliã causam adstrictus. [Obligatio.] Sed dic mihi, si reus accipiẽ sub pura conditione, an fideiussor possit accipi sub illa, & alia? Et certe nõ videtur, quasi tunc in duriorem causam obligatus videatur. Sed non
2 est verum, † quia durior est causa re, loco, & tempore, & qualitate. Re est durior, quum stipulor decem a reo, & a fideiussore viginti. Tempore, vt si stipulor intra annum a reo, a fideiussore pure: & hic non tenetur fideiussor. Loco, vt si stipulor a reo dari Romæ, & a fideiussore hic, vt. s. eod. l. Græce. §. illud. & §. vlt. & l. hi, qui. Durior causa est qualitate, vt si stipulor a debitore sub vna conditione, & a fideiussore sub duabus.

3 **Si reo in fundum.** † Sum stipulatus a te fundum Sempronianum mihi dari, fideiussorem accipio, in fundum & in vsumfructũ tenetur ne fideiussor? Videtur quod non: quia in aliam causam videtur fideiussor accipi. Sed certe non est verum. [In fundũ.] & qui promittit fundum, promittit pleno iure: vt. s. de vsufr. le. l. si alq. [Nõ teneri.] Nam vsusfructus est pars rei, vt. s. de vsufru. l. iij.

4 **Adeo a seruo.** † Seruus, qui obligatur naturaliter tantum, potest dare fideiussorem nedum extraneum, imo etiam dominum. [A seruo.] qui obligatur naturaliter: vt. s. de pecul. l. nec seruus. [Impedit.] sed de eo, quod dominus naturaliter seruo debet, potest dare fideiussorem: vt. s. eod. l. si pro eo. §. item si.

5 **Si a furioso.** † Fui stipulatus a furioso decẽ dari, pro his decem non potest accipi fideiussor: quia furiosus non potest obligari naturaliter, ciuiliter, & sic nõ potest dari fideiussor, alias secus si furiosus posset nec obligari naturaliter. [Intelligitur.] Sed contra. s. eod. l. Marcellus. Sol. si gero negotia furiosi vtiliter, vel necessario, obligat ex quasi contractu, & de hoc potest accipi fideiussor. Item si habeo rẽ communem cum furioso, & in illa re vtiliter impendo, bene tenetur fideiussor, vt in lege contraria, & s. de neg. gest. l. nã. §. & si furiosi. sed ex contractu non tenetur furiosus: vt. j. de reg. iu. l. in negotiis. vnde non intercedit fideiussor. [Fideiussor.] vt. s. e. l. Marcellus.

6 **Id, quod vulgo.** Hic dicitur, † quidam imperitus accessit ad Iureconsultum dicens, inuenio in lege quoddam vulgare verbum, seu quandam regulam, & non intelligo eam: & hec regula dicit, nedum a laicis, imo a peritis maleficiorum, &c. quomodo intelligitur? Dicit Iurisconsultus, si aliquis tenetur furti, vel actione iniuriarũ, vel lege Aquilia, de hoc non potest accipi fideiussor, sed dz ita intelligi, si duo contraxerunt societatem ob maleficia perpetranda, & est datus fideiussor, non tenetur fideiussor. [Non posse.] quia bene potest accipi fideiussor: vt. s. ead. l. [Ad furtum.] vel ad aliud maleficium. [Habeat.] vt. s. pro soc. l. j. als. l. actione.

Summarium.

1 Obligationi eximitur persona per confusionem.
2 Mandator pro eodem apud eundem nemo esse potest.
3 Rei debendi duo an dicantur pro se inuicem fideiubere.
4 Pactum vni ex correis factum non nocet mandatori.
5 Mandator tenetur, qualitercunque mandatarius mandatum impleat.

Vranius. Hec lex prima facie videtur difficilis, sed si bene intelligatur expositionẽ litere, est facilis: & in lege ista ponitur ita casus.
1 † Iulius Pollio, & Iulius Rufus acceperũt mutuã pecuniam, ponamus decem, ab Aurelio Palma, constituẽdo se duos reos debendi. Vranius extitit mandator apud Aurelium, vt deberet ipse dare pecuniã mutuo suo periculo, vt isti cõstituerent se duos reos debendi. Vnde Aurelius sequutus mandatum Vranij mutuauit decẽ, in processu tẽporis bona vnius rei fuerũt confiscata, & sic fiscus successit ei. Itẽ in processu tẽporis bona creditoris fuerunt similiter confiscata, & sic fiscus ei similiter successit. His ita factis, dicit fiscus mandatori, tu extitisti mandator apud Aurelium, ego extiti ei heres, & successi ei, ideo debes mihi soluere decẽ. Dicit mandator, videtur mihi mirum quod tu dicis: quia si tu successisti creditori, ita vni reo. Sed nulla dubitatio est, quod si vnius solus fuisset creditor, & vnus debitor, & apud creditorem extitit mãdator, si fiscus succedit debitori, vel creditori, liberaretur fideiussor vel mãdator: ita hoc casu: quia sicut solutione essem liberatus, ita cõfusione. Dicit fiscus, non est ita, sicut si creditor habet vnum debitorem, & vnum fideiussorem, si succedit debitori, non propterea liberatur fideiussor: ita hoc casu. Præterea dicit fiscus, vbi fuerunt duo rei debendi, & succedo vni, per hoc nõ eximitur ab obligatione alius, imo remanet obligatus. queritur quid iuris? Respõdet Iureconsultus, & dicit ita: si isti duo rei debendi erant socij, quia in communem vtilitatem acceperunt ista decẽ, vt. j. dicã, hic si successit fiscus vni, alius remanet insolidum obligatus, igitur & mandator, & eius fideiussor. Sed licet si insolidũ teneatur de rigore iuris, si conueniatur, defenditur doli exceptione propter partem illius, cui successit. Et si non erant socij, tunc eximitur vnus ab vna dimidia ab obligatione, pro alia nõ, sed pro quinque tantũ. [Vranius Antoninus.] s. mandator, vt indicat litera sequens. [Iulij.] l. Rufi, exempli causa. [Deuenerũt.] quia confiscata sunt, vel nullus alius extitit successor: vt. j. de iu. fi. l. j. §. cui bona. [Allegabat.] l. cõtra fiscũ. [Confusione.] qui dicebat, ex quo fiscus succedit creditori, & debitori confunditur actio: quia nemo, &c. vt. s. ad leg. Fal. l. j. §. si debitor. Vnde tu fiscus ages contra te ipsum, & condẽnabis teipsum. Certe non. [Successerat.] hoc est thema, ex quo formatur questio. [Et quidem.] allegat statim pro vna parte. [Non liberatur.] vt. s. si cer. pe. l. vlt. in prin. [Esse.] vt. s. eod. l. si quis pro eo. §. itẽ si filius. & j. de sol. l. qui hominẽ. §. quidã filiũ. [Sed cũ duo.] Modo incipit determinare. [Sunt.] s. in casu nostro [Creditor.] iuris non extitit creditor. Sed certe sic: quia ex quo fiscus extitit heres creditoris, per consequens creditor debitori. [Non possum] quia sicut ab initio non potest apud eũ esse, & pro eodẽ teneri, ita ex post facto. [Eius.] s. liberari. & ita tenetur mandator, & fideiussor eius. [Vel.] pro talium. [Conuenitur.] s. ex persona illius, in cuius persona est extincta obligatio. [Creditori.] vel mãdatori, vel fideiussor creditori. [Reũ.] quia tollitur solũ accessoria non principalis: vt. s. eo. l. generaliter. Or Segnori, hec lex vult hoc dicere vt dixi in casu. Modo volo vobis aliqua notabilia notare. Primo notate quod
2 † eadẽ persona non potest pro eodẽ, & apud eũdẽ mãdator existere, quia ratio correlatiuorũ non patiẽ: vt. s. eo. l. si seruo. §. itẽ si filius. Et sic habetis quod ratio correlatiuorũ non hz locũ in eadẽ persona sed in diuersis: vt. s. ad Treb. l. j. §. fuit questitũ. cũ suus si. Itẽ notate quod aliquando persona liberaẽ ab obligatione, aliquando eximitur: vt. s. de duo. reis. l. si. Itẽ notate hic argumentũ pro opinione domini Martini, qui dicebat quod duo rei debendi inuicẽ fideiubẽt in solidũ, nisi ageretur quod quilibet teneretur pro parte: vt in auth. de duo. reis. prin. in prin. Sed dominus Io. dicit contra per legem
3 istã, & dicit ita. † quod aut sunt socij, & tũc inuicẽ videntur fideiubere. Aut nõ sunt socij, & tũc secus: vt. s. de arb. l. si duo. Et hoc probat hec lex. Sed certe dñs Martinus respondet ad legẽ istã, quod ideo tenetur hic, etiã si non erant socij, pro parte: quia hoc actũ fuit nominatim. Sed certe dicemus in hac questione, quod quilibet videtur fideiubere de eo, quod ad se non peruenit, vt plene vobis notaui. s. de duo. reis l. reos. Sed dicet aliquis vestrũ, quomodo socij, & non? Certe aliquãdo duo accipiũt mutuo decẽ pro vno eodẽ negotio: pone, duo habẽt domũ cõmunẽ, quã volũt reficere. Itẽ si duo habent prediũ cõmune, & pro predio cõmuni habent necesse soluere tributa: si isti accipiũt decẽ mutuo, vt fisco soluãt, vel vt domũ reficiãt, & isti videaẽ esse socij. Aliquã est quod creditor nõ mutuaret tibi quinque, nec mihi quinque, sed nobis duobus mutuat decẽ: ergo cõsumo quinque in meã causam, & tu tua quinque in aliã cãm, vt hic colligiẽ, & s. ad Treb. l. tutorãn si. Vel põt dici quod sunt duo cõsocij, quãdo accipiũt mutuã pecuniã ad societatẽ cõtrahẽdã, vt videmus tota die, vt faciũt homines, qui accipiũt mutuo ceptũ, & emũt pãnos, & vendũt. Si aũt veniãt simul, & nõ mutuaret creditor alicui, nisi haberet fideiussorẽ, & ipsi accipiũt, & vnus fideiubet pro altero, & diuidũt hanc pecuniã inter se non sunt socij. Sed instat, si fiscus successit, vt hic dr, vnus eximiẽ ab obligatiõe, alius remanet insolidũ obligatus, ergo põt agere cõtra aliũ, & cõtra mãdatorem, & si mãdator soluit, a quo recuperabit? Si ab alio, vrẽ maxima iniquitas, quia nõ habuit nisi partẽ. Præterea, si reus cõueniret, posset ita dicere, si soluerẽ solidũ, possem recuperare dimidiã, vnde obijcio cõpẽsationẽ in dimidia. Vnde dicetis vt dixi in casu, quod qlibet remanet in solidũ obligatus de rigore iuris, sz de equitate tueẽ se per

excep

ceptionē de dimidia:ita mandator alia ratione:qꝛ ex quo erant soci,cū haberent actionē contra illū,multo fortius retentionē:vt ff. de superfi.l.j.in fi.vbi non erant socij,hic si extinct vnus ab obligatione, alius in quinq; remanet obligatus,ꝛ ita mādator,ꝛ ipse hꝫ regressum,si solu:it,cōtra reū.Sed q̄ est differentia,isti essent socij,vel nō,cū vtrobiq; teneātur quilibet pro dimidia:Rñdeo, vbi sunt socij,de rigore iuris tenent in solidū,sed de eq̄tate repellit eū doli mali exceptione,sed vbi nō sunt socij,tūc cōreus manet obligatus in dimidia,ꝛ mādator in alia dimidia,nō ipso iure:qꝛ hꝫ nō haberet actionem,que est intentionis ex:iuris,haberet exceptionem,que est replicatio,siue repulsio actionis.

4 **Si ponamus.** Hic dicit:†si duo sunt rei pmit tendi,ꝛ dederunt fideiussorem,si postea creditor fecit pactū de nō petēdo vni,ꝛ mādatos solu:it,potest bene agere contra illū,cui est factū pactum de non petendo:quia pactum creditoris nō potest officere fideiussori.ḥo.[Actionem.]vt.ff.de pact.l.si vnus.§.in summa.

5 **Placet.** †Sicut si fenerato:mādaret tibi vt mutuares mihi,tibi teneret,ita si alius,qui nō est fenerator,mandet,tenetur.[Teneri.]quasi dicat:placet eū,qui mandat pecuniam periculo suo credi,teneri,sine sit miles,siue fenerator.[Credere.]s.suo periculo.Ex hꝫ aperte dicatur,omnis,qui mandat vt mutuos mihi suo periculo,tenetur,sed primo agendum est cum debitore:vt in auth.eo.tit.§.ij. Odofred.

Summarium.

1 Acceptilatio quando prosit fideiussori.

1 **Si fideiussori.** †Si accipio te in fideiussorem sub condicione si navis venerit ex Asia,pro debitore obligato pure,ꝛ accipio sub cōditione,pendet ac si te acciperē vt tenearis ad tēpus vite tue.Et ideo si acceptilatū sit fideiussori pendente conditione,ꝛ pendēte cōditione mortuus sit fideiussor,tenetur reus:qꝛ si nō extitit cōditio,nō tenet fideiussor mortuus,vel si extitit,nō pōt cōfirmare acceptilationē:qꝛ extitēte cōditio nō pōt cōfirmare obligationē,vel acceptilationē,in persona mortui,non tenet reus.[Obligatio.]s.pro debitore,q̄ debebat pure,q̄ potest esse,vt inst.eo.§.illud.[Obligaret.]Et ita si sub cōditione,vel ad diem:vt.ff.de act.vel obli.l.obligationum sere.[Possit.]qꝛ acceptilatio hꝫ fieri pure:vt.ff.de accep.l.acceptilatio. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussoris obligatio non augetur rei contumacia.
2 Fideiussor rem ratam habere,tenetur ad veram estimationem,si rata non habeatur.

1 **Cum procurator.** Hic dicit:†ego p curatore nomine p.Titio petebā a te rē aliquā:qr dubitabat de mandato facto dedi det ato:succubuit,dīa nō hꝫ ratū,ꝛ eādem rē petit a te possessore,ꝛ pbat rē suā,ꝛ cōdēnatus ei,m es cōtumax,ꝛ una cōtra te tu ht̄:nūqd ex stipulatione de rato poterus cōleq a me quātū dīs a te cōsequutus est ꝓpter cōtumaciā tuā:Certe nō,hꝫ solū mō satisdationē de rato.l.verā estimationē rei.[Habiturā.]vt.ff. de pc.l.j.[Agebat.]s.possessorē.[Magno.]s.qui dīs tuerant in ht̄,vt.ff.de re vē.l.q restituere.[In amplius.]s.cū in veram estimationem.[Pena.]s.propter suā contumaciā.Unde notate†q fideiussores,qui fideiubent rem ratam habere,ꝛ nō habetur,tenentur ad veram estimationē,ꝛ non ad pēnā contumacis:vt.ff.de in ius vo.l.j.ꝛ sicut fideiussores magistratuum:vt.ff.eo.l.fideiussor.ita fideiussores isti non tenentur,vt hic. Odofr.

De nouationibus,ꝛ delegationibus. Rub.

Quia obligationes principales,ꝛ accessiones,de quibus dictū est.ff.de ver.obli.ꝛ fideiussiones habēt perimi per nouationes,ideo ponit hūc titulū:ꝛ qꝛ nouatio hꝫ ꝓpe delegationē,nō ponit de delegationibus.Illā aliqua nouatio fit sine delegatione,vt.j.e.l.j.aliqua fit cum delegatione,vt.j.eod.l.delegare.Unde notate q̄ Iurecōsultus ponit primo genus.scz,de nouationibus:postea speciem, scz de delegationibus.Similiter alibi in omnibus scriptura,loquutus est discipulis,ꝛ Petro:similiter notatur alibi primo genus, postea species:vt.ff.de servit.ꝛ aqua. Odofr.

Summarium.

1 Obligatio precedens quando nouetur per sequentem.
2 Nomina rebus consequentia esse debent.
3 Pupillus pubertati proximus promittens sine tutore, naturaliter tenetur.4.

Nouatio. Iurecōsultus tractatu nouat nouationibus,primo ponit qd sit nouatio,ꝛ ponit q̄ obligatiōes possint nouari:ponit etiā in qua obligatione nouatio possit transfundi.Et certe nouatio est,ꝛc.[†Nouari potest,siue contracta sit verbis,vel re,siue consensu.Et nouat obligatio vetus,cū trāsfundit in secūdā obligationē,siue naturalē trā,siue ciuilē trā.Et transfundit in naturalē trā, pone,debes decē naturaliter,ꝛ ciuiliter-ita decē stipulor animo nouādi a quodā pupillo ꝓximo pubertati sine tutoris authoritate:tu liberaris a veteri cā:vnde transfundit in naturalē trā:qꝛ pupillus ꝓximus pubertati,tenet naturaliter trā.[Obligatio.]†Unde habens q̄ nomina debēt esse cōsequētia rebus.Et ad hoc facit inst. de do.§.est ꝛ aliud.ꝛ inst.de tu.in pin.ꝛ ff.de tut.l.j.in pin.ꝛ l.Lucernumus.Et hucusq; durat primū dictū.[Illud.][Incipit tcōm. [Utrū naturalis.]s.ꝛ ciuilis.[An ciuilis.]s.ita.[Nonnulla.]s. pronia,vt actio de cōstituta pecunia.[Veritas.]vt in stipulatione. [Re.]vt in mutuo.[Cōsensu.]s.solo,vt in emptione,ꝛ vēditiōe. [Pōt.]s.per cōsequētē stipulationē inter positā animo nouandi. [Dūmō.]Incipit tertiū dictū.[Ciuilē.]s.ꝛ naturalē.]Pupill⁹.] s.doli capax,ꝛ ꝓximꝰ pubertati.Et circa hāc legē est iste dubitatiuus vos habetis hic qꝛtuor obligatio,ꝛc.vt dixi casu,ꝛ hoc est plann.Sz dic mihi,si prima obligatio ciuilis ꝛ naturalis,vel ciuilis tātū,vel naturalis trā,trāsfundit in ciuilē trā?Ut ꝙ sic,vt innuit hec littera.Sed videt q̄ non,qꝛ sola ciuilis est inefficax,vt inst.de verbo. obli.§.plane.ꝛ.ff.de const.pec.l.ij.Solutur tripliciter.Uno modo sic dz intelligi,si vetus actio transiret in ciuilē ꝛ naturalē, non in ciuilē solū.Alij dicūt qꝛ hꝫ naturalis sola,ꝛ ciuilis sola ut inefficax,tñ si vetus actio trāsfunditur in naturalem.sit nouatio.Sed hoc non est bona instantia:qꝛ licet naturalis sit inefficax,vt.ff.de act.ꝛ oblig.l.naturales,non tamen viribus caret,qꝛ quod naturaliter,nō qō ciuiliter,ꝛc.vt.ff.de cōpēs.l.etsi.ꝛ.l.quecūq;.Preterea si debitū ciuilr trā solui,siue per tutis ignorātiam,siue per facti, repetit:vt.ff.de cōdic.indeb.l.qui ex.ꝛ.l.seq.Sed debitū naturale, nō:vt.ff.de iur.ꝛ fac.ign.Cū qō.Alij volunt dicere tertio modo,ꝛ hec satis pōt sustineri,hꝫ nō est generalis,vt si vetus actio trāsfundit in ciuilē,ꝛ naturalē,vel naturalē tantū,nouatur:si in solam ciuilē,nō.Et ita intelligitur qō dictū est in oppositione.Sz in casu nouatur,vt hic.Et est casus talis,vt qꝛ debes mihi ciuiliter,ꝛ naturaliter,ꝛ conuento te:venit quidā,ꝛ obtulit se defensioni tue voleno suscipere iudicia animo nouādi:hic si cōtendor cū illo htē,volēs illū teneri,ꝛ nō te liberare,ꝛ ille tenet mihi ciuiliter:vt.j.tutu. j.l.solutionē.ꝛ.j.eod.l.delegare.§.j.ꝛ.ff.de in rem verso.l.si patre.in prin.Sed instatur hic,†Si debes ciuiliter,ꝛ naturaliter decem,ꝛ stipulor a pupillo ꝓximo pubertati animo nouādi,ꝛ ꝓmittit sine tutoris authoritate,tenet naturaliter tantum,ꝛ non ciuiliter:quia nō potuit obligari ciuiliter sine tutore:ꝛ hic trāsfunditur vetus in ciuilē,ꝛ naturalē vel naturalem tantū:vt hic,ꝛ Justit.quib.mod. toll.obl.§.preterea.Et licet naturalis sit inefficax,non tamē caret viribus,vt oꝛtꝛqi quod natura debetur,venit in compensationē. Itē si solutus debitū naturale,non repetitur,licet persona faciat socū repetitionem:vt.ff.de condic.indeb.l.interdū.Sed de nuo instatur,ꝙ pupillus,ꝛc.vt.ff.de act.ꝛ obl.l.qō pupill⁹.ꝛ.ff.de 2d.inde. l.qō pupillus.Solut dupliciter.Pupillus nō obligat ciuiliter, vt ibi:naturaliter sic,vt hic.†Vel dicatis,si pupill⁹ est infans,vel proximus infantie,si ꝓmittit sine tutore,nō tenet ciuiliter,vel naturaliter,vt in.l.contraria:sed si est proximus pubertati,tūc obligatur naturaliter.vt hic.Et dicitur pupillus ꝓximꝰ pubertati, cui nō deest senectus tempus:vt.ff.de ex:tut.l.non tantū.Sed de nuo instatur,ꝛ videtur ꝙ proximus pubertati nō obliget naturaliter sine tutore:vt.ff.de auth.presen.l.pupillus.Rñdeo,proximus pubertati si ꝓmittit extraneo,obligat naturaliter:si ꝓmittit tutori,nō,vt in.l.cōtraria.Sed si ꝓmittat tutore authoꝛ,obligat ciuiliter,ꝛ naturaliter-sed restituit:vt.C.si tutor, vel cur. interue. l. etsi.ꝛ.l.Lucil.Habetur ergo Segnoꝛ.ex his,que.ff.dixi,ꝙ si pupillus promittit extraneo,obligatur naturaliter:qō est verū,si ꝓmittat extraneo,scz ꝙ obligatur naturaliter,vbi esset effectus locupletioꝛ,vt.ff.ad leg.Falc.l.si pupillus.Vel vbi dolū cōmitteret:vt.ff. depo.l.j.§.an in pupillū.Sz q̄ro quomodo intelligit hic ꝙ pupillus obligat naturaliter tñ sine tutore:est hoc verū,siue habeat tutorem siue nō?Et certe dīs scriptū hic vnū,ꝙ videtur rationabile, qꝛ dixit,si promittit extraneo,siue habeat tutoꝛē,siue nō,obligat naturaliter,vt hic,qꝛ generaliter loquitur,siue habeat tutoꝛē,siue non.ergo generaliter dz intelligi:vt.C.de pact.l.j.§.generaliter.Sz videtur hoc non bene dictum,si pupillus caret tutore,ꝛ si ut tutore promittit extraneo,obligat naturaliter.sed si hꝫ tutoꝛē,ꝛ ꝓmittit sine eo,non valet,vt ꝛ in adulto:ꝛ qꝛ ipso iure non tenet.ꝛ si in adulto nō ops seruari ipso iure,multo fortiꝰ in pupillo:vt.C.de in int.rest.l.si curatoꝛē habēs.Quod ergo hic dr,est intelligendum, cū nō habuit tutoꝛē,secꝰ si haberet.Sz si vultis seruare opinionē

domini Asconis, respondebitis ad.l.si curatorem habens. [Non oportet.] Intelligatis quantum ad effectum, non ipso iure: q; pubes obligatur naturaliter, non ciuiliter. Et de hac materia vide ff. de verb. obliga. l. puberes. Odofred.

Summarium.

1 Obligatio omnes per sequentem nouari potest.

1 OMnes res. In lege ista dicit † q; omnis obligatio potest per sequẽtẽ obligationem nouari, sine fit contractus verbis, siue re, siue consensu. Unum sciatis, q; nouat, si hoc agatur vel expresse, vel tacite inter contrahentes. h.o. [Omnes res.] i. cõtractus: vt. C. de prob. l. cum res. [Obligatio.] vt. ff. l. prox. [Agatur.] s. olim vel expresse, vel tacite. Et videt tacite agi, si aliqd additur, vel detrahit obligationi: vt. ff. de act. & obl. l. obligationum series. ff. eo. l. fin. [Obligationes.] prima vetus, secunda nova, sed si agatur ex prima, obstat exceptio: vt. ff. de pacto. stipu. l. Valerianus. Odofr.

Summarium.

1 Prodigus an nouare possit.

1 QUi bonis. † Prodigus si habet debitorem locupletem sibi obligatũ vult stipulari ab alio pauperi. hoc sibi nõ ls, nisi faciat conditionem suam meliorem, vt si stipulatus est a debitore locupleti, q; debebat a paupere. [Non potest.] s. deterior rem causam. [Fecerit.] vt simile est in pupillo, vt. ff. de ver. obl. l. si, cui. & ff. de pac. l. contra iuris. in princ. Odofr.

Summarium.

1 Obligatio vera non cadit in his, que contrahuntur super rebus inseparabilibus a persona.
2 Usufructus quando possit nouari.
3 Usufructus in persona mea constitutus, morte mea finitur.

1 SI usufructus. † Tu promiseras per stipulationem mihi cõstituere usumfructum in fundo tuo tali, & ita habebã actionem contra te ad usumfructum constituendum: ego te debitorem usufructuarium delegaui eundã, cui volebã donare illi obligatione ñ, modo queratur vtrũ ipso iure liberer a me, donec manet in persona illius, cui donam, & manebit in psona illi⁹ eo vno, & eo mortuo me viuo. Et ea que dicta sunt in usufructu, eadem & in usufructu simili obligatione personali dicẽda sunt. [Tibi.] s. cui volebã donare illã obligationẽ: vel tibi cum personaliter eram obligatus
2 ad illum usumfructũ. [Non nouat.] q; † obligatione cõtracta potest nouari usufructus, qui esset, posset nouari: sed usufructus, q; est, potest nouari, arg. ff. quib. mo. usufr. amit. l. j. Vel potest dici q; obligatio nouaretur ante mortem meam. [Sciat.] quasi dicat, nedum sentio illud incommodũ q; repello: doli mali exceptione tuo hoc vt post mortẽ meam nõ posset peti usufructus. [Eius.] s. viuentis, sed me mortuo non manet. [Cohercẽt.] vt in usu: vt. ff. de ser. l. i. Et vt breuiter tollatis duo contraria argumenta, notate q; aliud est, si ea mihi personaliter obligatus ad usumfructum constituendum: q; hoc casu bene possum te alij delegare: vt in. l. ista: sed si usufructus est constitutus, tunc non possum alteri cedere. Sic soluntur contraria. inst. de usufr. §. adeo. licet perceptionẽ fructuum possim alienare, vt. ff. de usufruct. arborib. §. de illo.
3 † Item si est constitutus usufructus in persona mea, finitur post mortem meam etiam te viuo. Secus si nõ est constitutus, vt hic: quia si est constitutus, secus: vt. ff. de peric. & commo. rei vendi. l. ne cessario. in fin. Odofred.

Summarium.

1 Obligatio pura potest in diem nouari, & ante diẽ nõ fiet exactio.

1 IN diem. † Si debes ciuiliter & naturaliter vsq; ad annũ possum stipulari ab alio, & ls prius, ẽs vtes venerit, fiat nouatio, non tamẽ potest agi ante diem. [Contingere.] s. statum, sed non potest agi ante diem: vt. ff. de verb. sig. l. cedere. & facit per omnia. ff. eo. l. Stichum. §. j. Odofred.

Summarium.

1 Obligatio fideiussoria non nouat principalem.
2 Pecuniam si quis sine stipulatione mutuam dedit, & post sequitur stipulatio, vnus est contractus.

1 SI ita fuero. † Si fui stipulatus a Titio quanto minus possum asequi a Seio, non fit nouatio, quia hoc non agebatur. [Fidemdeo.] s. tu Seius. [Ut nouetur.] Unde nõ vetat: vt. ff. eo. l. ij. & ff. de ver. obl. l. decem.

2 Cum pecuniam. In. §. isto cum lege sequẽti dicitur, † mutuaui tibi decem, nec sum stipulatus tunc mihi reddi, postea stipulor reddi, an fiat nouatio? Certe non: q; licet videantur intercessisse duo actus, vnus tamen est contractus. Idem est econtra, si primo sum stipulatus decem, deinde decem tibi mutuaui: quia licet duo intercesserint actus, vnus tamen est contractus, & agitur ex stipulatione, non ex numeratione. Sed ponamus, mutuo tibi pecuniam, stipulor eam reddi, agetur ex stipulatione, vel ex numeratione? Respondet Iureconsultus, q; videtur agi ex stipulatione: q; numerato precedente, vel subsequẽte videtur interuenire causa implẽde stipulationis, & ideo agitur ex stipulatione, sine numeratio sequatur, sine precedat. [Est.] sc, stipulatio mo, licet duo actus intercesserint. s. stipulatio, & numeratio. [Sit.] vnus est cõtractus stipulationis, licet duo actus interuenerint. Et ex isto §. dicebat dominus Jo. q; est vnum mutuum tantum. s. naturale: quia si mutuo tibi decẽ naturalis ratio suadet vt mihi reddas: vt inst. quib. mod. tol. oblig. in princ. & non ciuile natura cooperãte, vel ciuile tantũ. sed est vnus contractus stipulationis, arg. huius legis. Sic & habes Inst. de liter. oblig. per totũ. & C. de non numer. pec. l. vlti. Sed si vltio dicere vt dixerat do. Bzo. q; siue sit naturale, siue ciuile natura cooperante, habetis legẽ. ff. si cert. pet. l. ij. §. si. & tunc dicetis q; hic est vnus cõtractus, qui nuncupatur mutuũ ciuile natura cooperãte. [Nasci.] siue numeratio precesserit stipulationẽ, siue non. [Fieri.] Or Segnon, hic ad legẽ istã, & ff. superiorẽ, signantur multa cõtraria, que tollã paucis verbis: Vbi numeratio est vtilis, & stipulatio est vtilis, siue numeratio subsequatur stipulationẽ, siue nõ, est vnus cõtractus, & agit ex stipulatione, vt hic: sed si numeratio est vtilis, vt q; numero nomine meo, sed stipulatio est inutilis, vt q; stipulor tibi extraneo, hic agitur ex numeratione: vt. ff. si cert. pet. l. certi condictio. §. quoniã. & ff. de verb. obl. l. si ita quis. §. Chrysogonus. & C. de cõtraben. stip. l. iij. Item nõ hic dicitur, est intelligẽdum, cũ numero tibi meo nomine, & mihi stipulor reddi. Secus si seruus numerat nomine vnius domini, et stipulatur alteri: q; agitur ex numeratione, non ex stipulatione, q; est inutilis: vt. ff. de stip. seruo. l. j. §. si seruus. Item hoc est verum, si numero, & postea stipulor, vel econtra, agitur ex stipulatione, si numero, & stipulor meo nomine. Sed si numerauit tuo nomine tanq; procurator, quod esse potest in mutuo, & postea mihi stipulor, hic agitur ex stipulatione, alias ex numeratione: q; questiõ actionem domino non possum ei auferre: quia ignorãtis domini potest fieri melioris conditio, non deterioris: vt. ff. de procur. Lignoritis. Item contra. ff. ad Macedo. l. contra. & ff. de verb. obl. l. quidam filium. in fi. Solutio. Ibi ex intervallo, hic incontinenti. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio nouas tollit primam obligationẽ, & purgat moram.
2 Obligatio sub diem. vel pura, statim nouari potest, sed conditionalis in conditionis euentum.
3 Stipulationis nouantis conceptio precedere potest stipulationem nouatam.
4 Actio iudicati non nouatur per stipulationem iudicatum solui.
5 Nouatio non extinguitur si debita a duobus alternatim promittantur.
6 Liberare inuitum potest quis, non autem actionem auferre.

1 SI Stichum. In. pẽn. huius legis ponitur talis casus: † Titi⁹ quis fuit stipulatus a te Stichũ, fuisti in mora dandi Stichũ, postea eundẽ Stichũ stipulatus fuit, nũquid desinit ad te periculũ pertinere? Certe sic: q; vetus obligatio intelligitur purgata per nouã stipulationẽ. [Esset.] s. interpellatus coram tuo loco, & tẽpore: vt. ff. de verb. ob. l. ñ ex legati causa. [Purgata.] Et quare hoc illa ratione: quia si primo fui stipulatus Stichũ, de quo fuisti in mora, & postea stipulor eundẽ, purgatur mora

quia

qꝫ videt tacite nouari:vt.ff.de ver.obl.l.scire.§.si a fure. Hodie secus:qꝫ dꝫ fieri expressa nouatio:vt.C.de nouat.l.fi. Vel potest dici qꝫ rarius fiunt stipulatus animo nouandi:qꝫ secundum hec tpora potent fieri expresse,ꝛ tacite nouatio:vt.ff.e.l.fi.

2 **Legata.** Hic dicit:†si tu teneris ad aliqua legata, vel fideicōmissa,ꝛ stipulor a te illa,si stipulor animo nouādi,fit nouatio,siue sint collecta pure,siue in diē.vel sub cōditione.Sed vbi legata debētur pure,vel in diem, statim fit nouatio,sed si sub conditione non.nisi adueniente conditione.[Nouatio.]vt.ff.eo.l.fi.[Statim.]f.fit nouatio,vt.ff.eo.l.fi.[Actum est.]vt.ff.eo.l.omnes.Hodie secus:vt.C.e.l.fi.licet olim presumeretur: vt.ff.de act.ꝛ oblig.l.obligationum fere.§.vlt.[Venturum.]vt.ff. eodem.l.in diem.

3 **Si quis ita.** Hic dicitur, † fui stipulatus a Seio primo loco qꝫ secūdo loco stipulatus fui a Titio,dicendo,promittis primo loco dari qꝫ stipulor a Titio,postea stipulor a Titio,nūquid Seius solum tenet:Certe sic, qꝫ hoc videt agi vt ipse Seius teneat,ꝛ Titius liberet nouatiōe. Et ita eodem tempore potest impleri conditio stipulationis,ꝛ nouari.[Si quis stipulatus fit.]f.a Seio.[Utrumne.]Sed nōne impossibile est,vt eadem solutio pariat obligationem,ꝛ liberationē, vt.ff.quib.mo.vsufr.amit.l.i.an fi.ꝛ.f.de solu.l.qui hominem.in fi. Respondeo,statim cum stipulor a Titio,impletur prima, statim fingitur qꝫ ista stipulatione fit nouatio,sed ly hic fingat,fingit stipulatio facta esse ex die interposite stipulationis:vt ala ratihabitio.ꝛc.vt.C.ad sc̄m aced.l.fi.

4 **Idem Celsus.** †Si stipulor iudicatū solui,non eo ipso nouat actio iudicati: oī nouatio,sine stipulatio iudicati videt interponi,vt caueatur fideiussoribus,nonvt ab ea discedat.[Discedat.]Unde cum stipulor causa augmentandi priorem obligationem,non diminuendi,nō tollit actio iudicati.Sed contra.ff.de re ind.l.fi.ff.e.§.conuentio ne.ꝛ.ff.prorogā.§.Sed illud dꝫ intelligi,qñ agit vt fiat nouatio,sed hic est casus conuersus ab illo,qꝫ nullus videtur condēnatus aduersarius:vnde si stipulor iudicatum,tollit actio iudicati.Sed in lege nostra si stipulor a reo,vel a procuratore iudicatum solui, ly postea iudicetur,mihi lonui meo datur actio iudicati,vt hic.

5 **Si decem.** †Titius debebat mihi decem, Seius alia decem,fui stipulatus a Titio decē, que dꝫ mihi,nūquid Titius,vel Seius liberat:Certe nō,sed Titius dꝫ eligere pro quo debito velit soluere.[Liberari.]qꝫ nō agebat hic,als secus,vt.ff.eo.l.in,cui.ꝛ.fi.ibi dicam.ꝛ.La te.

6 **Si ab alio.** Hic dicit:†si ab vxore mea sum stipulatus tuo dotem mihi dari,ꝛ eam stipulor ab alio,hic si agit qꝫ fiat nouatio,non dꝫ duplari dos,sed prima per secundam nouatur:qꝫ non refert promittat mulier dotē.an alius quilibet extraneus promittat dotem.Sed quid erit: Debeo tibi decē, alius promittit pro me ista decem,nunquid liberor ista promissione:Certe sic.Sed qō mihi debef,non potest alius me inuito a debitore stipulari,ly me inuito posset alius,vel alicui liberare. [Si ab alio.]l.extraneo.[Si hoc actum est.]vt.ff.e.l.fi.[Promittit.]f.ꝛ soluit.[Enam fi.]vt.ff.de neg.gest.l.soluendo.

Summarium.

1 Actio tutele quando per nouationem tollatur.
2 Conditio extincta non reddit dispositionem conditionalem.
3 Nouatio noo purificatur,si secunda stipulatio minus cōtineat qꝫ prima.

1 **Si pupillus.** In principio huius legis dicitur,†si pupillus sine tutoris authoritate fui stipulatus rem suam saluam fore, postea pubes factus illam stipulationem habuit ratam animo nouādi, nunquid tollitur actio tutele:Et certe sic,sed si non habuit ratam animo nouandi,non tollitur,vnde si actio tutele est,adhuc habet actionem ex stipulatione,sed iudex non dꝫ eum condemnare in actione tutele,nisi quando fiat liberatio ex stipulatione.[Stipulatus.]f.ab vno tutore,quā plures haberet tutores.[Actio.]hoc dꝫ ita intelligi.[Tollitur.]i.non nascatur.sic.ff.de sol.l.cui penitentiam.q: si tam esset nata,non posset tolli nuda voluntate: vt.ff. de nego.gest.l.Pomponius.[Fieret.]sed liberatus ex stipulatione potent agere actione tutele.Et ad hoc est simile.ff.de rei vendi.l. non solum.ꝛ.ff.de pet.her.l.vlt.

2 **Qui sub conditione.** †Qui stipulat qꝫ debet sibi ex casu precedenti sub conditione,que est omnino extincta,perinde est. ac si pure stipulet.[Est.]vt si antichristus nascet,vel cū ioanneris: vt.ff.de cōdi.inde.l.nam si cum marnar.vel si sol oriet cras,que est necessaria:vt.ff.de ver.oblig.l.impossibilis.alias non fit nouatio: vt.ff.eo.l.Stichum.§.legati.als secus,vt hic.

3 **Qui actum.** †Qui stipulat actum,deinde iter, nihil agit. Idem in vsufructu,si stipulat postea vsum.Sed qui stipulat iter,postea actum,aliud stipulat,ꝛ ideo valet:qꝫ aliud est iter,qꝫ actus.[Nihil agit.] qꝫ qui primo stipulatur totum,postea partem,nihil agit:vt.ff.de ser.rust.pred. l.i. §.i.Sed si primo iter,ꝛ postea actum,valet:vt.ff.de ver. obli.l.qui vsumfructum.Item sunt diuerse seruitutes,vt dixi.ff.de ver.obli, l.qui vsumfructum. Odofre.

Summarium.

1 Nouare potest.cui solui potest.

1 **Cui recte.** In lege ista ponitur talis casus, sine regula,ꝛ est talis:† cui recte potest solui,illi potest recte nouare. [Soluat.] vt.ff. de ver.obl.l.i.§.sibi.ꝛ.ff.de const.pec.l.si filio.Fallit in procuratore,nam procurator meo,qui hꝫ speciale mandatum, recte potest solui:vt.ff.de sol.l.vero.ꝛ tamen non potest nouare:vt.ff. de pac.l.nam ꝛ nocere.ꝛ.ff.de procu.l.cui libera.Item fallit in seruo,ꝛ filio,vt.ff.eo.l.seruus.ꝛ.l.filius.

Summarium.

1 Delegatio quid proprie dicatur.

1 **Delegare.** Supra de prima parte rubrice tractatum est,de secunda agit in lege ista.Et dicitur in lege ista,delegare est,ꝛc. [Jusserit.]f.creditori.Verbi gratia,† debeo tibi decē ex vna causa.Titius decem ex alia causa,dico ego tibi,non possum soluere ista decem tibi:sed Titius dꝫ mihi decem,ego delego eum tibi,si tibi placet,dicis tu,bene placet:postea delego tibi,vel procurator meo de voluntate tua,certe liberor,vt.ff.eo.l.i.[Stipulationem.]si enim decem,que dꝫ mihi Titius,de voluntate mea tibi promittit,liberat a me,ꝛ tibi tenet:vt.ff.de in rem verf.l.si pro patrem.in prin.ꝛ.f.de sol.l.nouationem.Et hoc casu potest dici qꝫ vetus actio transfertur in solam ciuilem,vt dixi.ff.e.l.i. Odof.

Summarium.

1 Delegatus sciens sibi exceptionem competere, videtur eam remittere.

1 **Si quis delegauerit.** †Debet debitor in ordē,qꝫ potest se tueri doli mali exceptiōe,sciēs se posse tueri.tibi eū delegari,nunqd potero repellere te doli mali exceptiōe:Certe nō.sicuti si delegare tibi eū,qꝫ volebat mihi donare.Secus si ignorabat se posse vti doli mali exceptiōe, ꝛ hoc casu tibi prosit:qꝫ non vtet doli mali exceptione,qꝫ creditori suum cecepit,sed si ipse soluat,recuperabit a me mandati actione,vel si non soluat,poterit a me conducere liberationem cōductione sine causa,vel mādati actione.[Debitorem.]f.cui uxor,ꝛ naturaliter.[Sciebat.]qꝫ esse potest:vt.ff.de cond.ind.l.qui exceptionem.[Videf.]vt.ff.de dona.l.si cō filius.§.i.ꝛ.C.ad leg.Falc.l.vlt. [Creditori.]qꝫ ignorabat se tutū doli mali exceptione.[Recepserit.]secus si esset ille,cui donare vellet:vt.ff.de donat.l.q.§.i.[Incerti.]id est,sine causa.Ue incerti,id est, mandati.[Judicio.] vt ff.ad Velleia.l.quamuis.§.mulier.in fi.[Si non debitorem.]soli cet nullo modo delegauero per ignorantiam.[Non habebit.]qꝫ non tractat hic creditor de lucro sed de sibi debito.[Competit.] vt.ff.ad Velleia.l.quamuis.§.si mulier.in fi. Odofred.

Summarium.

1 Pena non censetur repetita in stipulatione nouante.

1 **Si creditor.** †Fui stipulatus a te aliqd ioānis dari, vel fieri,ꝛ si non fit datum, vel factum,stipulatus sum penam,nunquid nouata est prior stipulatio:Certe sic.[Facta.]prior stipulationis,ꝛ sortis stipulatio:nā vbi stipulor aliquid dari,ꝛ stipulor penam,videtur nouata stipulatio,ꝛ videtur nouata secūdi hec tempora,si agatur:vt.ff.de act.ꝛ obl.l.obligationum substantia:sed si non agitur,non potest peti sors,ꝛ pena:vt.ff.de doli ex

cep. Lauad Celsum. §. 1. Labeo. mili esset dictum, rato manente pacto, qr si esset dictum rato manente pacto, non fit nouatio: vt. ff. de act. & obl. l. si io. §. qui Stichum dari stipulatus. an si.

Summarium.

1 Seruus, qui mutauit pecuniam peculiarem, nō potest nouare sine domini voluntate.

1 SEruus, † Si seruus mutuet pecuniam peculiarem, nō potest nouare, nisi dñi voluntate: & si fecit, potius adhęret priſtine obligationi, ꝙ priſtinam nouet. [Nouet.] qi seruus potest facere meliorem conditionem domini, &c. vt. C. de pac. l. seruus. Idē in filio: vt. j. eo. l. filius. Et hic est casus, cui potest solui, non tamē potest nouare, vt dixi. ff. eo. l. cui. Odofredus.

Summarium.

1 Delegatio fieri potest verbis, scriptis, & nutu.

1 DElegare. † Potest quis delegare verbis dicendo, decem, que mihi debes, Titio solue, sed si non possum fari, possum delegare scripturā, vel nutu. [Potest.] si tu queras a me Titii debito: eum cuum mihi delegas, & ipse nutu vel scriptura respōdit, qi delegatus debet loqui, alis secus: vt. C. eo. l. i. Odofred.

Summarium.

1 Nouatione facta pignus liberatur, & usure non currunt.

1 NOuatione. † Si debes mihi decem sub usuris, & obligasti pignus, & hypothecam, si stipulor illa decem animo nouādi, pignora & hypothece liberantur, & usure incipiunt cessare. [Non currunt.] ff. de inoffic. Et hoc ita intelligi, si debes mihi decem, & promisisti usuras quousq; cessarem in solutione, si stipulor decem, que mihi debes sub pignoribus & hypothecis animo nouandi, pignus videtur nouari, mō in contrarium agatur, vt. C. etiam ob chirogra. pe. l. i. & C. de fideiuss. l. nouatione. Et hoc verum est in nouatione voluntaria: vt. j. e. l. Paulus. Secus in necessaria. vt que fit per litis contestationem: vt. C. de iudic. l. j. & ff. de ver. obl. l. cum stipulati sumus. & j. eo. l. aliam. Odofre.

Summarium.

1 Stipulatio conditionalis nouat purā in conditionis euentum.

1 QUotics. In lege ista ponuntur plures casus. Primus casus est, † si stipulor a te mihi dari pure, & ego postea idem stipulor sub conditione mihi dari, pendente conditione non fit nouatio, sed existente. Et ideo si stipulo: seruum pure, & fuisti in mora dandi, si stipulor sub conditione eundem seruum existente conditione purgatur mora. Sed quid erit contra: Sum stipulatus ate dari aliquid sub conditione, postea stipulor idem dari pure, numquid nouatur prima: Certe non, mīsi cum prior conditio exteriit. Et ideo si fui stipulatus decem sub conditione, postea eadem decem pure, & tu depositario, postea exiit conditio, prior nouatur. [Exteriit.] vt. j. eod. l. nouatio autem non potest contingere. [In obligatione.] ff. prima. [Impletur.] Secus si exiit conditio, vt. j. in littera. & ff. eod. l. si Stichum. in princ. [Putat.] ff. si non existat conditio, sed quo modo possum stipulari quod debes mihi pure, sub conditione, & nouatio est actus legitimus, & legitimus actus nō respicit diem, vel conditionem: vt. j. de reg. iu. l. actus. Respondeo, nouatio est actus legitimus. i. a lege cōprobatus, non tamen est legitimus actus, qui non recipit diem, vel conditionem. Unde sicut obligatio contrahitur pure, & sub conditione: vt. ff. de act. & obl. l. si, cui. sta hec stipulatio. [Transfert.] ff. si stat. vt. ff. eod. l. Stichum. §. si quis. [Deportata.] id est, nudus egulat, & liberatur a prima: vt. ff. de cap. minu. l. tutelas.

Odofredus.

Summarium.

1 Exceptio obstans deleganti, an obstet ei, cui est delegatum.
2 Exceptio doli, & Macedonianā odiose sunt.

1 DOli mali. Hic dicitur, † si tu debes mihi decem, & debitorem tuum delegas mihi in decem, qui potest te repellere doli exceptione, ꝙ non poterit vti contra me doli exceptione, qr ego creditor potuam ignorare: vel si sciat, licet mihi vtilissime hoc. Idem est etiam si tu mutuasti decem filiofamilias cōtra senatusconsultum Macedonianum, & ideo obligatus est tibi naturaliter, si delegas eum mihi in decem, non poterit me repellere exceptione Macedonianā. Illud tamen est, si mulier debet tibi decē ex causa intercessionis, & tu delegas ei mihi in decem: qr similiter contra potest vti exceptione Velleiani: qr hec secunda obligatio est intercessio. Item aliud est in minore, qui decem debet tibi, & potest restituī, & tu eum delegas mihi: qr bene potent restitui, si est in minori etate. Sed si excessit vicesimum quintum annum, ibi possit restituī aduersus primū creditorem. tamen non potent vti doli exceptione aduersus secundum creditorem. [Creditoris.] ff. cui debetur ex causa nō lucrativa: vt hic, & ff. eo. l. si quis. Secus si ex causa lucrativa: vt. ff. de donat. l. 4. §. j. [Exceptionibus. ff. Macedoniani. [Non potest.] vt. ff. de cond. ind. l. qui exceptionē. Secus si per facti ignorantiam: vt. ff. ad Macedo. l. si. [Idem qꝫ.] ff. qꝫ dictū est in Velleiano. [Aduersus creditorem.] ff. de quo dictum est in princ. [Debitoris.] Sed dic mihi, que est ratio diuersitatis horū

2 casuū potest dici qꝫ ratio illa est, qr doli exceptio, & Macedoniani, sunt odiose, & odia restringuntur: Velleiani exceptio, & beneficium restitutionis sunt fauorabiles: vt. ff. de cond. ind. l. qui exceptionem. Sed lex videtur scripta in contrarium. ff. ad Velleian. l. quamuis. §. si mulier. in fi. §. Respōdeo, & dicam sic, secūdum opinionem Marcelli, que ibi narratur, secunda delegatio non est intercessio, sed secūdum opinionē Iuliani, que ibi approbat, est intercessio, & vtitur doli exceptione: vt hic, & ff. ad Velleia. l. si vir. in princ. Vel potest dici, si mulier intercessit apud te, & tu mihi delegas, si quidem das eam ex causa precedenti, est delegatio, non intercessio, vt in lege contraria: sed si obligas eam mihi est intercessio, vt hic, & in. l. vir vxori. Odofredus.

Summarium.

1 Nouare quis possit.
2 Pupillus non nouat sine tutore.

1 NOuare. Hic dicit † qꝫ obligationem nostrā possumus nouare, si sumus nostri iuris, imo & per alios nostra voluntate. [Ipsi.] ff. noue. [Nostri iuris.] qr alis contra: vt. ff. eo. l. seruus.

2 PUpillus. Hic dicit † qꝫ pupillus non potest nouare sine tutoris auctoritate, sed tutor sic, si hoc expedit pupillo. Item procurator omnium bonorum potest nouare, si hoc expedit dño. [Nouare.] ff. nisi faceret conditionem suam meliorem: vt. ff. de pac. l. contra iuris. [Bonorum.] ff. potest nouare. si dño expediat: vt. ff. de procu. l. ignoranti. Sed si hs liberam, & generalem, tunc secus: qr potest dño inuito nouare, etiā si faciat conditionem suam deteriorem: vt. ff. de procu. l. procurator, cui. & ff. de pac. l. nam & nocere. Odofr.

Summarium.

1 Mandatum de soluendo non extenditur vt possit mandatarius nouare.

1 SI debitorem. † Si iubeo creditori meo tibi soluere, non statim videtur nouare, etiam stipulando, quamuis, si soluat, liberetur: vt. j. de sol. l. vero procurator. Odof.

Summarium.

1 Nouatio fieri potest per ratihabitionem.

1 SI quis absente. † Si quis stipulet a debitore meo me absente, & ego postea ratū habeam, videt nouata prior obligatio. [Obligat.] vt. j. eod. prop. l. vero procurator. aliter secus: vt ff. eo. l. si Stichum. Odofre.

Summarium.

1 Filius patrio actionem non nouat.

1 FIlius. † Si filius vult actionē patris nouare, nō ꝫ sibi in patris peculio. [Non pōt.] si patris cōditio fit deterior, aliꝫ secꝰ: vt. C. de re. cre. l. nec filiꝰ.

Summ

Summarium.

1 Stipulatio conditionalis non extinguitur morte promissoris.

1 NOuatio autem. In principio huius legis dicit q̃ † prio: stipulatio non potest nouari per sequentẽ stipulationem, que non committitur, & ideo q̃ debes pure, si promittis sub conditione, non nouat, nisi existente conditione. Non obstat si stipulor a Titio animo nouandi sub conditione, q̃ dꝫ mihi Sẽpronius pure, & decedit Titius: q; si extitit conditio ante apprehensam hereditatem, q̃ nouatio fit: q; hereditas fusti vicem persone, & ideo si extitit cõditio, fit nouatio: q; hic mos de promissoris non extinguitur, sed transit ad heredem. [Non cõmittit.] & ideo q̃ debes pure, si stipulor sub conditione, prior non nouatur: vt. ff. eod. l. quotiens. [Sustinet.] Hic custodiatis vos, & non exponatis cuius .i. heredis, sed cuius, id est, defuncti: vt. ff. de rer. dom. l. in eum. in fin. & l. seq. Odofre.

Summarium.

1 Nouare non omnis potest, cui solui potest.

1 NOn ideo. Hic dicitur † q̃ nõ quilibet, cui recte soluatur, potest nouare. Ecce enim q̃ filio meo, vel seruo debet, sibi potest solui, non tamen potest nouare. [Possit.] Sin nostrũ periculum: vt. ff. eo. l. si seruus. Nec obst. ff. de iureiu. l. hyrcinem. quia per hoc non fit nouatio: q; nouatio est, &c. vt. ff. eo. l. j. sed dat exceptio ex iureiurando. Odof.

Summarium.

1 Summa maior & minor in obligatione sunt, si in summis alternatiue positis cadat affectio.

1 IJs, cui. Hic dicitur, † Titius debebat mihi decem, Seius quindecim, fui stipulatus a Titio decem aut quindecim, que Seius debebat nõ fit hic nouatio, sed electionem hꝫ Titius que velit soluere. Sꝫ si stipulatus sum veruntp animo nouandi, hoc casu bene fit nouatio. [Est.] ff. alternatiue, vt dicit littera. [Liberare.] vt. ff. e. l. ff. Stichum. §. si quis. [Nam alio quin.] i. si non diceremus stipulatũ fore vtrũq; a Titio. [Fiat.] s. q̃ presse vel tacite, secũdũ hec tẽpora, vt. ff. eo. l. ij. sed hodie ex presse dꝫ agi: vt. C. eo. l. vlt. Odofr.

Summarium.

1 Usurarum cursus in nouatione non censetur repetitus.

1 EXptor. † Emi a te rem pro decem: fui in mora solueudi pretium, & sic tenebar tibi ad vsuras: postea promisi tibi decẽ tuo debitori, est ne facta nouatio: Certe sic, & ex hoc nouationis non tenebor ad vsuras. [Debet.] nam ab emptione voluntaria, &c. vt hic, & ff. eod. l. nouatione. & j. eo. l. Paulus. Secus in necessaria: vt. C. de iud. l. j. & j. eod. l. alias. & ibi dicemus. Odofre.

Summarium.

1 Nouatio non presumitur, stipulatio secunda aliud continente ꝑ prima.
2 Nouatio non fit, nisi tacite vel expresse agatur.
1 FUndum. Hic dicit, † si primo loco fui stipulatus fundum Cornelianum, & postea stipulor estimationem fundi eiusdem, nõ nouatur, & ideo si ex prima stipulatione tradatur fundus nihilominus teneris ad estimationem. q; si perij fundus, nihilominus teneris ad liberalia ab estimatione. Sed pro Deo pro qua estimatione teneris ne ad estimationem, que erat tẽpore secũde stipulationis, vel prime: Et certe prime. [Fundũ.] i. fundi estimationẽ. [Nouatio:] q; non fit nouatio, nisi agat tacite, vel expresse: vt. ff. eod. l. ij. Nam possum stipulari rem tuã ex diuersis obligationibus, vt. ff. de ver. obl. l. scire. §. si a fure. [Fur.] uno videt q̃ venat quiti plurimi fuit tpe mortis, vnde videt cõtra. ff. de trib. l. in hac. Rndeo, ex prima stipulatione inspicit estimatio, que fuit tẽpore more, vt in lege contraria. Sed si stipulo: estimationẽ, tũc secũde stipulationis, vt hic, & ff. mandati. hominẽ. Vel potest dici q̃ si tpe secunde stipulationis plurimi fuit q̃ alio tẽpore, tũc inspicimus secunde stipulationis. Sꝫ si tpe mortis plus fuit, tũc tẽpus mortis inspicimus, preterq̃ in iudicio: vt. ff. in quib. cau. l. qui autem. §. illud. & preterq̃ in actio. de edendo: vt. ff. de edẽn. l. vbi. §. j. Odofred.

Summarium.

1 Nouatio voluntaria quo differat a voluntaria.
2 Nouatio voluntaria que dicatur.

1 ALiam causam. In lege ista notatur differẽtia inter nouationẽ voluntariã, & necessariã: q; voluntaria fit per tre priuilegiũ dotis, & tutele, sed necessaria nõ: q; nemo litem contestando facit conditionẽ suã deteriorẽ, q̃ pẽt videri in tẽpestiuis actionibus. [Actũ est.] vt. ff. e. l. omnes. [Possime.] vt sunt retentiones, & quanto minores, & actiones, q̃ sunt ex delicto. Unde notate hic, q̃ nouationum alia voluntaria, alia necessaria.
2 †Voluntaria dicit, que fit voluntate, & hꝫ fiert tribus modis: vt. ff. e. l. delegare. & ff. e. l. j. & ff. Et hec voluntaria affert creditori omne malũ, debitori omne bonũ: q; priuilegiũ dotis perimit, vt hic, & vsure non currũt, vt. ff. e. l. j. & l. nouatione. Est nouatio necessaria, que fit duobus modis, vel per litis contestationẽ, vel per sentẽtiã. Et dicit necessaria, q̃ nõ possum pervenire aliter ad debitũ: vt. ff. de fep. l. fin. vel q; iudicium reddit in mutuũ. Et hec affert omne bonum creditori, & omne malum debitori: q; actio peritura perpetuatur, preterq̃ in actiõe de dolo, & iudicis officio, per q̃s pertur restitutio: fit nouatio per sententiam, vt quando fertur sententia: vt. C. de vsur. rei iud. l. ff. & C. de reb. cre. l. acton. Uel sentẽtia affert bonũ creditori, q; hꝫ primam causam actionis, & indicati: vt. ff. de vsu. rei iud. l. ff. Item si prima non erat vsuraria, efficitur vsuraria, & affertur bonum debitori, vt. ff. de except. rei iud. l. eudenter. & C. si plur. vna sent. l. j. & ff.

PAulus. Creditor Titij stipulatus est a Sempronio animo nouandi, tollitur prima obligatio. Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio conditionalis nouat puram in conditionis euẽtum.
2 Socius potest nouare in scio socio.
1 IRem aliquam. † Sum stipulatus aliquam rem pure, eidẽ rem stipulor sub conditione, si res desijt esse in rerum natura, & debitor est in mora, non fit nouatio. [Fiet.] Sed hic videt dicere miraculũ: vt. ff. e. l. quotiens. Sꝫ quomodo fit nouatio, &c. vt ff. eod. l. Stichum. in prin. Respondeo, si id, qõ tu debes, & nõ es in mora, ego stipulor, & agit vt mora purgetur. purgatur, vt in lege contraria, alias non, vt hic, & ff. dever. obl. l. si seruum. §. sequitur.
2 IDuo rei. † Duo erant socij, nũquid vnus põt stipulari animo nouandi: Certe sic: q; vni potest solui, & vni accepto ferri. [Sunt.] ff. socij. [Fere.] Ideo dicit fere: q; si iam hs esset contestata, non posset alteri solui, vt. ff. de duob. reis. l. ex duobus. [Liberabitur.] ff. ab eo, cui ante debebat, & ab eo, cui delegatus solvit. Unde hic tria dicetis: cum duo sunt socij, & vnus preuenit alium, his casibus bene potest nouare, vt hic, & ff. de arbi. l. si duo. & ff. de duo. reis. l. pe. Secus si nõ essent socij, vel si vnus alterum preuenisset: vt. ff. d. q. ff. de duo. reis. l. ij.

Summarium.

1 Stipulatio ab vno animo nouandi vtrunq; eorum liberat.

1 ATe hominem. † Fui stipulatus a te hominem, & a Seio decem postea stipulor a te, vel a Seio vtrunq;, nunquid fit nouatio: Certe sic. [Nouãdi.] nos alterũ tantũ: vt. ff. eodem. l. ff. Stichum. §. ff. decem. & l. ff. se, cui. [Aut.] pro et. Et sic. j. de verb. signi. l. sepe. Odofredus.

Summarium.

1 Exceptio que obstat deleganti, non semper obest ei, cui fit delegatio.

1 SI Titius. †Titius volebat tibi donare decem, & tu debebas mihi decem, delegasti mihi Titium an Titius condemnetur insolidum, vel in quantum facere potest? Et certe insolidum. [Persequitur.] [Cancte vobis, vt breuiter tollatis contraria: fiallad, q̃ tu vis donare Titio debitori meo, tu mihi statim promittis, teneris insolidum: vt hic, & .ff. de donat. l. si id, quod in fi. Sed si promittis ei, cui donare volebas, secus: vt .ff. de iur. do. l. si extraneus, & l. si id quod. in princ.

Odof.

Summarium.

1 Nouare potest habens liberam peculij administrationem.
2 Curator prodigi vel furiosi nouare potest.
3 Stipulatio vna plures nouare potest.

1 DUbitari. †Filius, vel seruꝰ, si querit actionem peculiarem, potest nouare illã obligationem? sed si alunde quæsiisset, non posset, nisi voluntate patris. Et sicut filius potest, ita procurator, & negotiorum gestor filij potest nouare ad vtilitatem peculij.

2 Agnatum. †Curator furiosi, vel prodigi potest nouare, si expedit eis. [Curatorem.] qui debet esse eorum curator: vt .ff. de cura furio. l. j.

3 In summa. †Sine teneris pluribus obligationibus illas obligationes possum nouare vna stipulatione, sine Titius teneat vna, & alius alia, possum nouare. [Vetare.] i. phibere: q̃ quod lex, &c. vt .ff. ex qua. caus. in pos. ea l. necnon. §. quod inquit. [Licet.] Idem si ex eodem: & hoc dicit, ideo licet, &c.

Odofred.

De solutionibus, & liberationibus. Rub.

Quia de obligationibus principalibus, & accessorijs supra dictum est, quæ habent tolli per solutionem, ideo ponit de solutionibus, quibus tollitur obligatio: vt inst. quib. mod. tol. obli. & quia solutione liberantur debitores, alia ratione ponit de liberationibus. Vel potest cõtinuari sic: superiori titulo dictum est de nouationibus, & delegationibus. ſ. similibus, verum q̃ per solutionem inducitur liberatio naturalis, ideo ponit de solutionibus, & liberationibus. Et, pro id est, vel ponit de liberationibus alijs, quia non solum solutione, imo etiam pacto habet quis liberari, vt .ſ. e. l. Stichum. §. naturalis. De prima parte agitur quasi per totum titulum, de secunda agitur in l. Stichum. §. adittio. & §. naturalis.

Odofredus.

Summarium.

1 Debitor in pluribus summis ex diuerso casu eligere potest in quam soluere velit.
2 Fieri incontinenti quid dicatur.
3 Sors an sit durior, q̃ vsura.
4 Fideiussores duos qui dedit, sic soluere potest vt vnum liberet.
5 Pecunia redacta ex venditione pignoris an prius in vsuras cõuertatur q̃ in sortem.
6 Ordo legis non curatoris, modo meus certa sit.

1 QUoties quis. In lege ista cum tribus sequentibus, & cum quarta, vsq; ad. §. si duos. tractatur de eadem materia, & ponitur talis casus: † tu es debitor meus ex pluribus causis, solues decem, in quam causam debent ista decē cõputari? Respondet Iureconsultus distingnẽdo, aut tu debitor dicis in quã causam solues: & tunc in eam causam: quia sicut certa lex debet seruari, ita hic. Aut tu debitor non dicis in quam causam: quo casu est creditoris electio, vt eligat in quam causam velit recipere, & in ipsa solutione, ex quo non dicis in quam causam solues, incontinenti debeo eligere & in eam causam computatur. Si autẽ neuter dicit, hic istud solutum computatur in purum debitum, primo in id, q̃ debetur cum satisdatione, secundo in debitum vsurarium. Sed & si forte omnes cause sunt pares, tũc in causam durioꝛem. Unum sciatis q̃ si creditor dicit in quam causam cõputetur, debet eligere talem causam, in quam si ipse teneretur, eligeret. si alij esset soluturus. Item debet potius eligere causam, quæ est sine controuersia. Item potius in id, quod debet suo nomine, q̃ quod alieno. Item potius in id, quod debet cum pena, q̃ sine pena. Item potius cũ satisdatione, q̃ sine satisdatione: quia q̃ in præsenti die debetur, & indistincte soluitur, in grauioꝛem causam videtur solutum. Sed si omnis causa est par, tunc in antiquioꝛem. [Cauſis.] vt puta si ex causa emptionis debeat decem, & ex causa locationis decem. [Unum debitum.] scilicet vna decem. [Solumus.] scilicet vel tradimus. vt .ſ. de pac. l. in traditionibus. [Alicui pieneris.] scilicet creditoꝛi. [Soluturus.] Et ita, &c. vt .C. eodem. l. inquisitio. [Est.] Unde notate hic duo: in electione debitoris est, quum dicit in quam causam soluit. si nõ dicit, est creditoris, & ipse debet eligere in quam causam eligeret, si ipse soluturus esset, & ita
2 tim debet eligere. Unde colligitur hic illud notandum, † illud dicitur in præsenti siue incontinenti fieri, q̃ fit sine interuallo. Et ad hoc .ff. de verbo. obligat. l. continuus. Item notate, q̃ quis putat quam, &c. vt .C. de testib. l. si quis. & .C. de sentẽ. l. Papinianus. Et hæc sunt vera, quum debitor dicit, & creditor eligit. Alias quid turis sit, audite. [Cum in re, &c.] [Nõ datur.] scilicet in eam causam in quam creditor dicit q̃ velit accipere. [Postea.] id est, ex interuallo. [A neutro.] id est, nec a debitore, vel creditore. [Venit.] Et custodiamus vos hic, vt he leges sibi adinuicem nõ contradicant. Si non dicit debitor, vel creditor, istud solutum potius credit in purum, id est, in debitũ, cuius dies venit, q̃ in conditionale. Sed vbi creditor elegit, in quam causam debet potius recipere? Et certe in debitum, cuius dies venit, vt ita debitor non teneatur aduersarius: vt .ff. eodem. l. j. in fine.] Debeo.] q: hoc est verum, vbi non dicit debitor, vel creditor, q̃ ipse creditor potius debet accipere in causam, in quam teneatur fideiussor: vt .ff. eodem. l. j. [Satisdato.] scilicet cum fideiussoribus: vt .ff. qui satisda. l. j. [Pura est.] scilicet fideiussoribus, & pignoribus. Or Segnoꝛi, vt habetis in lege ista in principio, q̃ si neuter dicit, intelligitur solutum in causam durioꝛem: ergo potius in sortem, q̃ in vsuras: q: sors parit vsuram: vt .C. de vsur. l. pen. & fin. sed lex dicit, potius in vsuras. & vnde cõ
3 tra .C. eodem. l. j. & eadem. l. fi. vltimo. † Ad cuius solutionem ita dicetis: causa sortis est durioꝛ quo ad quid, quia sors parit vsurã, sed in alio est durioꝛ vsura, q: durius videtur debitoꝛ soluere vsuram, quam non accepit, q̃ sortem. Vel potest dici, q̃ si neuter dicit, intelligitur solutum in causam durioꝛem, quando neutrũ debitum est vsurariũ, vt hic: sed si est vsurarium, primo in vsuras. vt in lege cõtraria. Et ad solutionem contrariorũ, & vt plene hqueat articulus istꝛ, ita distinguo: cum quis debet ex pluribus causis, vt principalibus, aut vna principalis, alia accessoria. Si ex pluribus, certe debet aliquis ex pluribus principalibus, vt si debet ex locatione decem, & ex mutuo decem, & hoc ab initio est electio debitoꝛis, q̃ si non dicit, est creditoris, dẽtamen eligat in eam causam, in qua solueret, si ipse soluturus esset: vt .ff. eo. l. j. si neuter dicit, tũc primo in purũ, primo in id, qõ ds suo nomine potius in id, qõ ds cũ pena, potius in antiquũ, q̃ in nouũ. Sed istud nõ apparet in durioꝛe causam, vt hic: si ex vna principali, & alia accessoria, pone, ds sortis nomine decẽ, vsurarũ nomine decem, solunt, nec dicit in quam causam, hic primo computatur in vsuram, q̃ in sortem: q: durius est debitoꝛi, vt in lege contraria. Si autem debet aliquis ex pluribus causis accessoꝛijs, vt puta debet aliquis ex vna causa vsurarum decem, hic si quedam vsure pacto debentur, quedam ex stipulatione, primo in hiꝰ, que debentur ex stipulatione, si pacto tantum, tunc in antiquioꝛem: vt .ff. eod. l. §. Imperator. & .ff. eod. l. si quis. & .C. l. cum ex plurimis.

4 Si duos. †Quidam accepit mutuo decem, & dedit duos fideiussoꝛes, solunt quinq;, nonne potest soluere quinq;, vt vnum fideiussoꝛum liberet: Certe sic. [Soluere.] scilicet quinq;. [Liberet.] Nam sicut duo fideiussoꝛes habent beneficium epistole diui Adriani, vt .C. de const. pec. l. fin. ita hoc casu. Sed si totum debitum soluit, tunc omnes liberantur: vt inst. quib. mod. tol. oblig. in prin. & quia omnes exceptiones, &c. vt .ff. de except. l. exceptiones. & .C. l. omnes.

Odofred.

5 Imperator. Hic dicitur: † si debes decem ex vna causa, & pro istis decem debes duo vsurarum nomine ex pacto, & debes decem ex alia causa, & pro istis decem debes duo vsurarum nomine ex stipulatione, & pro istis decem habes pignora. nunquid pro istis distrahis pignora, nũquid pro istis decem computabis & qualiter: Certe sic. Secus tamen esset, si vsure non deberentur: q: pretium in sortem computabit, nõ in vsuras, que nõ possunt peti, vel solute nõ possunt retineri. [Pignoribus.] ex pacto: vt inst. qui. alie. iu. §. i. [Debite.] .ſ. stipulationis, & ita ciuiliter, & naturaliter. [In debite.] .ſ. pacto, & ita naturaliter. [Debite.] nullo modo; vel non sunt debite ciuiliter, sed naturaliter. [Stipulatus.] secundũ puram expositionem, secundum

aliam

alia fic.[Cedunt.]Jn superiori debebantur vsure pacto,& stipulatione,& dicit soluens,vsurarū nomine soluo:hic debebat vsuras, nec dicit in quo solueret. Alij dicunt,& dicunt q primo debebantur alique vsure pacto,alique stipulatione,in secō casu non,& ideo in sorte cōputatur q soluit.[Non habebuntur.]i.non debentur.Sed ad vnū,q dicit hic,signant cōtraria. Lex videtur velle q solutū cedat tu vsuras,vt.C.de vsur.l.vsuras.Solutio.Si vsure nullo modo debent,tūc nō cōputet i vsuras:vt.C.de cōdi. indeb. l.si non sorte.§.si vero.Aut naturaliter tantū,puta pacto,& tunc solutū cōputatur in vsuras vt hic,& C.de vsuris.l.per retentionē.

6 **Apud Marcellum.** Hic dicitur cū lege sequēti: †Tu debebais decē nomine sortis,debebas decē nomine vsurarum, ita q vsura erat cōparata sorti:soluis decem,& ego dico quod accipio in sortem,& in vsuras:modo queritur an cedant pro rata sortis & vsure, an primo sorti,postea in vsuras,vel econuerso. Et respondetur quod primo in vsuras,& in sortem dz computare:si quid est residuū,tunc in sorte.Non enim hic spectatur ordo scripture.[Spectatur.]Scz vt primo in sorte,postea in vsuras:vt hic,& C.eo.l.i.falsit in ecclesia,vt.C.de sacrosan.eccle.a. hoc ius. Jtē notate hic,licet creditor,quia,&c.non tñ seruat ordo scripture,imo q ius vult. Unde notate hic generaliter ordinem scripture seruandū:vt.ā.de vsur.l.quoties.& ā.de fideiuss.liber.l.generaliter.§.quid ergo. Est tñ contrariū argumentum hic,& ā.de pena legata.l.quidā.Sola. Ubi constat de mente legis,ibi ordinē scripture non seruamus:vbi vbi dubitat de mente legis,tunc seruatur:vt.ā.de.leg.iij.l.nō aliter. & ā.de cōditio.& demō.l.Publius.

Odof.

Summarium.

1 Solutus in dubio videtur in causam,que maius periculum minatur.

1 **Si quid ex famosa.** Hic dicit †Si tu debes decem ex causa famosa,& ex alia cā non famosa debē,& soluit,soluta computat in cām famosam. Idem si debes decē ex cā iudicati,& alia debē ex cā non iudicati. Idem si debes decem ex causa penali,& alia debē ex cā nō penali. Sed si forte omniū actionū,& earum est par cōditio,tunc equaliter cedit.[Causa.]vt tutele,& si mulcer:vt.ā.de his qui not.infamā.l.i.[Et non famosa.]vt empti.[Debeatur.]quia durior est cā iudicati:vt.C.de vsur.rei iudi.l.fin.[Solutum.]Sed si non esset par,tunc secus:vt.ā.eod.l.in his.in princip. Odof.

Summarium.

1 Domino non soluitur,si seruus adiectus sit.
2 Solutio partis quando liberet a parte.
3 Debitor hominis non liberatur soluendo partem in Sticho.

1 **Si stipulatus.** †Sum debē stipulatus mihi aut seruo Sempronij,seruo non dat petitio,bz possit ei solui.[Sit.]Sed ipsi seruo sic:qui electio est personalis:vt.ā. de verborū oblig.l.ij stipulatus illud.Alij habēt sine negatiua:& tunc dicetur quinto,pro q.Vel pōt dici q non pōt solui Sempronio,si erat talis homo,q eius,q erat soluendi,non habebat cōmercia,qui esset Judeus Sempronius,

2 **Qui decem.** Hic dicuntur duo vel tria.Primo dicitur:†Si debes decē,& soluis quicq, i quocq liberaris.Secō dicit.Si promitto Stichi,si das parte Stichi,de illa liberaris.Tertio dicit:Si promitto hoiez i genere,si soluis partē in Sticho,non liberaris,nisi soluas reliquā partem in Sticho,sed si solua partē in Sticho,& per me stat,quo minus accipiā,tunc liberaris.[Liberatur.]vt.ā.de verb.obli.l.§.[Tenet.]Scz si debet in genere:secus si in specie:vt.ā.de verb.oblig.l.q. quid tñ.[Liberabit.]scz obstante dolo exceptione:vt.[.eo. l.qui decem.

3 Et est verum q †qui dz hominem in genere,soluendo partem in Sticho,non liberatur,nisi reliqua pars soluatur:vt.ā.de condic. indeb.l.si non sorte.§.vltimo. Odof.

Summarium.

1 Adiectus non liberat,nisi recipiendo solutionem.

1 **Quod stipulatus.** †Si sum stipulatus mihi aut Titio decem dari,Titius non pōt petere, nec nouare, nec acceptum facere:vt.ā.de nouatio.l.cui recte.

Odofred.

Summarium.

1 Pupillo soluens quando liberetur.

1 **Si stipulatus.** †Sui stipulat' decē mihi aut pupillo,si promissor soluit pupillo,liberat ideo,q alij solui non potest:vt hic,& ā.l.proxima. Odof.

Summarium.

1 Solutio facta vero procuratori liberat soluentem.
2 Dominū non semper transit soluendo.
3 Solutio sub condītione fieri potest.
4 Solutio facta tutori quando liberet soluentem.
5 Pupillus debitor non soluit sine tutore.

Vero procuratori. In prin. huius legis cū duobus sequentibus vsq; ad.§.sunt quidā.tractat de eadem materia,& dicitur hic: †Si debes mihi decem,& solutus vero procuratori,tu liberaris.Postea dicit quis dicat verus procurator.Interdū tñ non vero procuratori soluitur,puta adiecto.Sed ponamus,mandaui tibi vt solueres Titio,postea reuocaui mandatū,& prohibui ne Titi' acciperet.Et certe si prohibet te ignoranti,& liberaris,alo non.Secus si stipulor mihi,aut Titio:q Titio me inuito potes soluere.Sic ergo vero procuratori recte soluitur,sed interdū non vero.Pone,non erat procurator meus.solusti ei,& ratum habui,liberaris.Et si queratur intra quod tēpus,non est l.determinatū.Sed quid erit.Pone,debebas decē.soluisti ei,qui non erat procurator,ea conditione,vt si ratum haberē,dñium trāsiret,valet ne hec solutio:Certe sic.[Soluitur.]Scz & per talē solutionē liberat solutē:vt.ā.de cōdi.indeb.l.si procurator.§.adē scribit.[Mandata est.]pōt solui procuratori,vt ā.de rerum.l.usufructuā.in fi.cū.l.seq.[Titio.]non adiecto soluitur,vt in duabus legibus precedentibus.[Liberabor.]Scz ipso iure,si accipit bona fide:si mala,opposita doli mali exceptione:vt.[. eod.l.cū quis.§.si debitor.3.[Stipulatur.]Sed inuitatur hic, quo modo si mādani vt soluerē Titio,& reuocaui mandatum,liberaris,quū quis soluendo falso procuratori non liberetur:vt.ā.de cōdic.indeb.l.creditores.Respondeo,hoc fecit ignorantia creditoris,vel debitoris.Sed quomodo liberaris,quū per falsum,&c. vt C.per quas pers.l.j.Dicit dñs.B.hic est speciale,pper reliquitas
2 precedentis mandat.Sic.[.de reg.iur.l.semper.†Vel pōt dici q hic est casus specialis,vbi non transit dñium soluendo.Sumle est alibi:vt.C.ea.l.obligationē.& C.de vsur.l.acceptā.& [.l.si solutus.[Comparat.]scz & retro trahitur:vt hic,& ā.§.qui satisd.cogi. l.Juli anus.Aliqñ nō:vt.ā.de offi.procō.l.obseruare.in fi.[Fact' est.]vt.[.rem ratā haben.l.quo essi.[Quereretur.]q legatū statiz trāsit.[Possit.]vnde notate,quū quid est faciendū intra modicū tēpus,dz fieri intra tēpus,de quo hic dicitur.& [.eo.l.q dicit.Secus in cōstituto:vt.ā.de cōstit.pecu.l.promissor.Alibi dicitur tēpus,vt.ā.de re iud.l.debitorib'.Alibi dicit modum,vt.ā.& qb. cau.maio.l.ab hostibus.§.sed q simpliciter.[Competit.]scz si ra-
3 tū habuit,non cōpetit cōdictio:†q: bene potest fieri sub conditione solutio:vt.[.eod.l.si sub cōditione.

Sunt quidam. Hoc habuistis in superioribus quibus personis potest solui, a debitore vt liberetur:sunt & alie persone,quibus potest solui,vt tutori creditoris,siue sit tutor honorarius,sine alius,de quo dicit
4 in litera.†Quidam enim sunt honorarij,id est,non administrationis cause dati:& his potest solui,& alijs.de quibus dicitur in litera.[Honorarij.]id est,honoris causa datus,vt videmus tota die in Italia,homo in extremo constitutus hz aliquē magnū virum in dominū,vt marchionem,& dicit ei,Domine,eligunco alios tutores filijs meis,sed volo vos eis tutorem esse honoris causa,vt filij mei magis timeantur propter vos:vt.ā.de admin.l.iij.[Dantur.]verbi gratia,paterfamilias vocat maiores consanguineos suos,& dicit eis,Ego do vos tutores filijs meis,& dedi eis seruitem meum.Dicunt consanguinei,Quare datus nos:Dicit ipse, Amicitie causa:vt.ā.de administra.tuto.l.ij.[Gestus.]vt Instit. de administra.tuto.§.j.[Et si honorarius.]scilicet liberationem induci,vt iudicant sequentia.[Substituitur.]inducitur liberatio. [Sibi.]id est,eius.[Non sufficientis.]id est,qui rebus suis superesse non potest,vt quia est in tali statu,quia non potest ire,vt in

cecto, & in mutto, & in surdo vt Instit. de cura. §. interdū. [Vel per etatē.] vt adulti: vt Instit. de curat. in pun. [Causam.] §. an curatore dato bono: vt. ff. de cura. bon. dan. l. j. [Constat.] vt. ff. de appel. l. cum in vna. §. j.

5 **Pupillum.** †Pupillus debitor nō pōt soluere sine tutoris authoritate: si soluat. si ex ētate nūmi, vendicat: si cōsumpti sunt, cōsumptiōe recōciliatur solutio, vnde cessat cōductio. [Pauli est.] sed cū ro ficta vt Instit. de authoritate. §. sanctum. [Poterit.] §. vt corp⁹ vt. ff. si cer. pet. a. l. si filius. [Liberabitur.] qr cōsumptiōe recōciliat solutio. vt. ff. si cer. pet. a. l. nō ois. in fi. Et hoc, qñ soluit debitū, alio secus: vt. ff. de cōdic. inde bi. l. interdum. Odof.

Summarium.

1 Pupillo non soluitur sine tutore.

1 **Pupillo.** Hic dicit† qp pupillo nō pōt solui sine tutoris authoritate: ꝫ nec delegare, nec alienare pōt: sed si soluit debitor. ꝫ nō liberet ipso iure, doli tñ exceptione liberat. si ꝫ saluos nummos: vt hic, & C. pro empto. e. l. fi. [Delegare.] scz sui debitorem alij. [Sum mouebit.] nā pupillo certum de dāno subuenit, non de lucro certum: vt. C. pro empto. l. fi. & ff. de admin. tuto. si minoris. Odof.

Summarium.

1 Debitor conditionalis quando liberetur.

1 **Ub conditione.** Hic dicitur: † Si ti
2 di debeo decē sub cōditione, sicut pendēte cōditione pōt accepto ferri, & in euē tu cōditionis illa acceptilatio erit valida, ita in solutione. [Dicebat.] vt. ff. de acceptil. l. acceptilatio. & l. in diem. [Facta est.] vt. ff. de acq. poss. l. si ablentis. §. j. Odof.

Summarium.

1 Procurator pecuniā dñi suo nomine soluendo, neuter liberatur.
2 Solutio seruo manumisso an liberetur.

1 **Assius ait.** Habedā seruū prepositum ad
2 pecunias exigendas, soluisti eo manumisso ei, nūqd liberaris? Et cert e si ignorabas manumissum liberaris, si debebas ex contractu meū habito: sed si scisti manumissum, & ignorasti peculiū ademptū, liberaris, si debitas ex contractu habito secum. Alīs scias † qp si manumissus vtroq; casu fecerit cā interuertendi pecunias, furti teneatur, sicut ille, cui mandam solui. & eum postea vetui accipere, & ipse accepit. [Manumissum. vt. ff. si cert. pet. l. cuius. qui. in pun. [Erit.] vt. ff. eo. l. quod seruus. Facit etiā. C. de, noxa. l. ij. [Liberatur. vt. ff. eod. l. vero procuratore. [Tenebitur.] vt. ff. eo. l. cum quo. §. si debitorem. Odof.

Summarium.

1 Solutio facta seruo fugitiuo quando liberet soluentem.

1 **Fugitiuus.** Hic dicitur: † Seruus meus fugit a me, & interfugiendo
numos mihi subtraxit, illos nūmos tibi tradidit, nō quid tu obligaris mihi? Et certe sic certa cōdictione ge tali. Sz qd si tu soluisti ei, liberaris a me, si estimasti eū liberū? Certe nō. Secus si soluisses alij iubēte ipso, vel ratū habēte, qr nō liberaris. Et est ratio, qr in primo casu soluisti ei, per quē mihi acquirit: sed ubi soluisti alij, mihi nō acquirit, & ideo nō liberaris. Et est si mule si seruus meus credidit pecuniā pecuniarē, si egregie eā a debitore, liberat debitor: ꝫ si debitor deleget eū alio, vel stipulat ab eo animo nouādi, nō liberat. [Sereret. ff. nō deb. vt. ff. de acqui. poss. l. possideri. §. qr si seruus. Alī ꝫ nō posse quem p eū possidio, dñm tñ querit: vt. ff. de acq. rer. do. l. homo liber. §. qr qd. [Aut.] sequenta cōsumptione. alīs secus: vt. ff. si cert. pet. l. rogasti. in fi. [Nō libero pto.] ff. ipso iure, sed de equitate sic: vt. ff. si cert. pet. a. l. cū fundus. §. seruū. & l. mandati. l. si vero. §. fugitiuū. Itē hec vera sunt in seruo secus in falso procuratore. qui nullū ꝫ mādatū: vt. ff. e. l. qui homini pē. §. si nullo. [Et quasi.] Assignat rationem. [Consequeretur.] vt. ff. de nouat. l. cui certe.

Summarium.

1 Debitor non liberatur, nisi res soluta creditoris perfecte efficiat.

1 **Ssi rem meam.** †Ego tenebar tibi rez
meā dare ex aliqua cā, ipsam de tu tibi pignori, nō libero: qr res pōt a te auocari. [Nō liberabor. ff. tali rōne. [Quia.] Dicit ratio. [Acceptulet.] Et ita vt liberet, necesse est, qr ita sola. & qp nō possit res reuocari: vt. ff. de lega. iij. l. qui concubinam. §. hereo. quia non videtur: vt. ff. de acqrē. pos. l. nō videt. Et hic est casus, vbi habeo rē, & ei peto. Et ad hoc facit. ff. de verb. obli. l. Iulianus. §. j. & j. eo. lena. & ibi dicam. Odof.

Summarium.

1 Debitores duo si sint eiusdem debiti, si alter condēnatus non soluerit, non liberatur alter.

1 **Ssi decem.** Hic dicitur. † Si ego stipulor a
Titio decē mihi dari primo loco, postea stipulor a Seio quātō minus a Titio possum consequi: nō statim quum ago cū Titio, liberat Seius: sed si Titius totū soluat, non liberatur, sed in obligatione non incidit. Similiter si ego cū Seio, nō liberat Tytius. Ratio redditur in textu. [Deinde.] j. scōo loco. [Pōt. ff. inconuenies esse Seiū liberatū esse. [Sit. ff. ameꝫ sciamus sit soluendo Titius & in quo. [Defecerit.] vñ nō dicit liberari, sed potius in obligationem incidere: vt. ff. de verb. oblig. l. decem. Odof.

Summarium.

1 Filius non liberat debitorē patris inuiti.

1 **Filiusfamilias.** Hic dicitur: † Filius me
non pōt liberare debitorem meū me inuito: qr pōt obligationē acquirere, nō me inuito debitorē liberare. [Nō pōt.] vt. C. de pactis. l. filius. Odof.

Summarium.

1 Debitor ignorans & inuitus liberari potest.

1 **Solutionem.** Hic dicitur: † Si ego seruo
tibi obligatus in decē, qr aliquis me inuitū, & ignorantē pōt liberare. puta si soluit pro me, vel si suscipit inducīū animo nouādi. [Solutionē.] alīs est solutione. Si habetis primā literā, ita legetis, accipiendo solutionē pro nobis. i. solutēdo pro nobis. Si habetis solutione, tunc legetis ita, Solutione pro nobis, scz ab alio facta. [Possumus.] Or Segnori, hec lex vult hoc dicere, Si debeo tibi decez, sicut si Titius soluit ita decē pro me & te liberat, vt. ff. de nego. gesto. l. si solutēdo. ita si debeo tibi decem, & tu petis a me, & Titius suscipit inducīū animo nouandi, me liberat. Hec obstat ff. de reg. iur. l. inuitus. qr exponimus ibi beneficiū, id est, priuilegiū vel beneficiū, id est, gaudiū: qr inuitus nemo gaudet: vt. ff. de donat. l. donari. §. nolēti. Vel beneficiū, scz directo. Sed si aliquis suscipit inducīū pro me, est nouatio voluntaria: vt. ff. de condi. indeb. l. si pro patre, & fit nouatio olim, vt. ff. de nouatio. l. ij. hodie secus: vt. C. de nouatio. l. vlti. Odof.

Summarium.

1 Obligatus pro pluribus, soluere potest pro quo vult.

1 **Si fideiussor.** †Si aliquis fideiubet
pro duobus reis debendi in decem, in viginti videtur fideiubere: vnde si soluit viginti, liberat eos. sed si soluit quindecim, si diceret pro quo solueret, eum liberat: sed si soluit quindecim, si diceret pro quo soluat decez ille liberatur, & altera quinque in alterum debitum computantur. [Inspiciendum.] Simile. ff. eodem. l. j. & l. in bis. [Relicuata.] id est, soluta. Odof.

Summa

Summarium.

1 Coheres soluens plus sua parte pro hereditatis portione, illud repetit.

1 EX parte. Hic dicitur: † Quidã fuit heres instituꝰ pro dimidia, quã defunctꝰ deberet decẽ, iste hꝰ soluit tota decẽ, in dimidia liberatur, in altera diuidia põt cõdicere ab herede: sed si antecꝫ cõdicat, portio coheredis accrescit ei, q: heres repudiat, si petit dimidiã, repellitur doli exceptione. [Condicet.] ſcꝫ cõdictione indebiti: vnde in illa non liberatur: quia eadẽ solutio, ꝛc. vt. j. eod. l. qui hominem. in fi. Odof.

Summarium.

1 Pactum ex venditione pignoris perceptum liberat debitorem.

1 SI creditor. Hic dicitur. † Si tu est creditor meus in decẽ, ꝛ pignoraui tibi fundũ, si tu creditor fundũ vendis, ꝛ percipis integrũ debitũ, liberor: sed si accepto ferres debitori pactũ, similiter a te liberor. Sed si debeo tibi decẽ, ꝛ pignori tibi seruũ, ꝛ seruus est redhibitus, nõ video: a te liberari: q: vbi desinit res empta, nõ liberatur emptor. ꝛ intelligo hoc, quãdo creditor distrahit iure, q: ex pacto vel lege: vt. ſ. de acqui. rer. domi. l. non est nouũ. [Debitor.] q: non videtur perfecta emptio, ẽdiu põt res auocari. [Possit,] vt. ſ. de distra. pig. l. rescriptum. §. j. Odof.

Summarium.

1 Liberatio nulla est, si in re soluta aliquod ius deficiat.
2 Reddere rem non videtur, qui eam reddit deteriorem.

1 ETiam circa. Hic dicitur. † Si vel ex stipulatione, vel ex testamento debes mihi rẽ si non solum perfectã, q: nõ caues de euictione vt debes, nõ es liberatus. Vñ ſz rẽ tradideris, gratia iuris q: nõ tradidisti, te potero cõuenire. [Superent.] vt q: debuisti canere, ꝛ non cauisti. Or ſegnon, habetis hic, si debes mihi rẽ, ꝛ tradio: si deficit aliquo ius in re, nõ videris tradidisse: vt. ſ. de verbor. oblig. l. Julianus. §. j. Et facit ad illud ſnale, Rẽ habeo, ꝛ rẽ peto: vt. ſ. eo. l. si rem. Sed lex videt cõtra, ꝛ specialiter in actione ad exhibendum: vt. ſ. ad exhibendum. l. exhibitionis. Idẽ in actiõe ex stipulatu: vt. ſ. de dolo. l. eleganter. §. nõ solum. Ed q: ita dicetis, Aliud cũ debes rẽ: ꝛ soluis eã factã deteriorem: nã tũc ſz liberaris a prima actione, generis de dolo, ꝛ in factũ. Aliud si debes rẽ
2 vt hic dicitur. Vel põt ita distingui: † Cũ qs dz rẽ, aut ex contractu bonefidei vel quasi, aut ex contractu stricti iuris: si dz ex cõtractu bonefidei, vt emptionis, si reddit deteriorẽ, nõ videt reddere. Idẽ si deficit aliquod ius: vt. ſ. commodatũ. l. si mihi. §. si reddita. Item si teneatur actione quasi bonefidei, vt actio ex testamento: quia in ea, ꝛc. vt. C. in quib. cau. in integ. l. in minorũ. vt. ſ. de lega. ij. l. Octauius. §. pen. ꝛ fin. Et ita loquit hec lex. Sed si dz ex cõtractu stricti iuris, si tradit rẽ deteriorẽ, liberatur a prima, sed tenetur actione in factũ, vt hic. Et est ratio diuersitatis, q: in actione bone fidei veniunt, ꝛc. sed in contractibus stricti iuris nõ: vt. ſ. de cõdict. ob turp. cau. l. victima. in pan. Et ſm hanc determinationem potest intelligi. j. eo. l. qui sibi. §. j.
Odof.

Summarium.

1 Debitor soluens putatiuo tutori an liberetur.

1 DEbitores. † Si debitores soluant putatiuo tutori, liberantur exceptione, vel ipso iure: vt. ſ. eodem. l. quod si forte. §. Sunt quidam.
Odof.

Summarium.

1 Obligatio specierum per quotas generis, vel quantitatis numero diuiditur.

1 CUm Stichus. † Tu promisisti seruo communi Stichum ꝛ Pamphilum, mihi soluisti Stichũ, alij Pamphilũ, liberaris. Certe non: nam si stipulor a te duos Stichos, vel certos homines, tu nõ debes vnũ tradere mihi, alĩ seruo meo, imo debes mihi dimidiã quolibet, et alii dimidiã alĩo in quolibet: q: faciẽda est diuisio partiũ, nõ numero. Sz si tu debes cõi decẽ cados olei, hec obligatio diuidit nũero, nõ partibꝰ. [Homines.] ſcꝫ certos: secus si incertos: vt. ſ. de ver. obli. l. in stipulationibus. [Obligatio.] ſcꝫ nõ pro partibus. [Est.] Vñ notanda est differẽtia inter ceteras res, ꝛ eas, que cõsistunt in numero, vel pondere: in ceteris rebus diuiditur obligatio non numero, sed partibus: sed in his, que consistunt numero, vel mensura, nõ fit diuisio partibus, sed numero. Et ad hoc facit. ſ. si certũ petatur. l. nã ꝛ si fur. in fi. ꝛ dicit. ſ. de verbo. obl. l. in stipulatione.
Odof.

Summarium.

1 Creditori negatur actio, qui pecuniam debitam noluit accipere.

1 SI debitor. Hic dicitur: † Si tu debes mihi pecuniam, ꝛ tu offeras illi pecuniã, ꝛ nolo accipere, ꝛ tu perdis eam, denegatur mihi actio contra te. [Offerret.] ſi in iudicio: quia sola oblatio liberat: vt. ſ. de pign. l. si rem. an fi. vel extra iudicium, consignando ꝛ deponẽdo: vt. C. eodem. l. obsignationem. [Accipere.] scilicet nec haberẽt iustam causam cur non acciperet. [Actionem.] ſcꝫ non ipso in re, sed obstante doli exceptione: vt. j. eodem. l. qui decem. in princ. ꝛ C. de vsur. l. acceptam.
Odofred.

Summarium.

1 Industria persone quando electa præsumatur.
2 Facere qui promisit quando per alium facere possit.

1 MAter artifices. Hic dicitur: † Si tu promisisti mihi tuis manibus nauẽ fabricare, vel insulã, ꝛ de his decisti fidem iussoꝛ, tu debes tuis manibus facere, nõ per alium: vnde si fideiussor velit pro te facere, non liberaris: q: inter artifices longa est differentia nature, ꝛ doctrine. Sed si non promisisti facere tuis manibus, si vis facere per alĩ, bene liberaris. [Et ingenij.] ſcꝫ vnus subtilior est alio. [Natura.] vt q: tales sunt nature homines illius prouincie, vbi omnes sunt ingeniosi. [Est.] dicit in specie. [Ad se.] id est, suis manibus. [Stipulatio.] vnde notate
2 hic, † Aut quis promittit suis manibus facere, ꝛ tunc non potest per alium facere. Unde vicesimo in scripto nostro, quod non licet eis per alium adimplere: vt hic, ꝛ. ſ. de condit. indeb. l. si non sortem. §. Ibertus. ꝛ. ſ. de præscrip. verb. l. fina. Sed si nõ promisit suis manibus scribere, tunc secus: vt. C. de episco. ꝛ cleri. l. quisquis. ꝛ. l. ad similitudinem. Et hec distinctio comprobatur aperte. C. de caducis tollend. l. vnica. §. ne autem. Et ita soluitur. ſ. de duobus reis. l. nemo. Odof.

Summarium.

1 Debitor soluens manumisso, quem seruum credit, liberatur.

1 SI seruus. Hic dicitur: † Si seruus mortuus est pecuniam peculiarẽ, ꝛ post eius mortuo domino debitor soluit ei ignorans dominum mortuum esse, bene liberatur: quia si soluit, ei manumisso ignorans eum manumissum, bene liberatur: vt. ſ. [Liberatur.] vt. ſ. si certum pet. l. cius, qui. ꝛ. ſ. eodem. l. si quis seruo. ꝛ. j. eo. l. q: seruus.
Odof.

Summarium.

1 Actione personali agitur, si res adiecto soluta euincatur.
2 Solutio facta reipublicæ iterioratæ facto debitoris non liberat eum.
3 Homines debens non liberatur soluendo vulneratum.

1 **Qui sibi.** Hic dicitur: † Si fui stipulatus mihi aut Titio fundū, Titio soluisti, ab eo Titio fundus est euictus, nunqd est liberatus? Certe nō: qr si ioz stipulatus mihi aut Titio hoc lem, & soluisti statu liberū, & ille peruenit ad libertatē, nō liberaris. [Actiones.] qr non videt datū, qr ita datū est, qr nō pōt retineri: vt. ff. de leg. iij. l. qui cōcedo in fi. §. heres. [Peruenisset.] ff. & nō est liberatus tali solutione, vnde pōt cōueniri promissor: vt. ff. eo. l. qui sic.

2 **Qui Stichum.** Hic dicitur: † Si fuit stipulatus Stichū aut Pāphilum, postea Stichū vulneres, & cū mihi das, nō liberaris ad plenū: sicut si promisisti Stichū, & nō das. Idē est & in aliis casibus. qui possunt in lege. h. o. [Promisit.] ff. alternatiue. [Nō liberat.] ff. ab actione de dolo, sed a principali sic, vt. ff. dicā. [Debebit.] ff. actiōe de dolo, non principali actione: & hoc, qñ ex contractu bone fidei tenetur: secꝰ si ex cōtractu stricti iuris, vt. ff. dicā. [Dare.] Habetis hic † qꝫ si debes hominē in genere, vel in specie, & soluis vulneratū, nō liberaris. Sed leges videntur cōtradicere. C. ad exhibē. l. exhibitionis. Ad qꝫ pōt dici qꝫ q̄ oz hominem in genere, & tradit vulneratū, non liberat ab actione de dolo, sed a principali sic, vt in lege cōtraria. Et ita oz intelligi hic. §. Vel dicas, si oz ex cōtractu stricti iuris, si tradit vulneratū post moꝝ, nō liberat, vt hic: si ante moꝝ secus, vt ibi. Secus si oz ex cōtractu bone fidei: vt. ff. cōmodati. l. iij. §. si reddita. & dign. eo. l. etiam.

Summarium.

1 Indebitū adiecto solutū repetit a creditore.
2 Liberatio nō contingit solutione partiū in rebus diuersis in obligatione generis.
3 Solutio facta a debitore in quo liberet soluentem.
4 Reuocatio mandati non nocet debitori soluenti reuocationem ignoranti.
5 Debitor soluens falso procuratori an liberetur.
6 Maritus dotē Socero restituens sine voluntate filie non liberat.
7 Soluens alteri de mandato creditoris liberatur.
8 Debitor si creditori succedat, liberantur fideiussores.
9 Solutū predoni liberat soluentem, si vero heredi restituatur.
10 Solutio eadem non parit solutionē & repetitionem.

1 **Qui hominem.** † Promisisti hominē aut decē Titio aut mihi dare, Titio soluisti partē hominis, mihi decem a quo conduces partē hominis, a me. [Aut decē.] ff. alternatiue. [Sed tibi.] La te. [Soluet.] vt. ff. de cōdi. indeb. l. si non sortē. ff. & ff. eo. l. ff. si decē. [Condicet.] qr tibi videtur indebitum soluisse.

2 **Si duo.** Hic dicitur: † Si duo stipulantur hominem, & debitor soluit partē vnius horū vni, & alij aliam partē alterius horū nō liberatur: sed si vni soluit partē hominis, & alij aliā partē eiusdē horū, liberatur, vt est in duobus fideiussoribus. [Hominē.] ff. in fi. [Videamus.] vt. ff. eo. l. ff. si stipulat⁹. §. qui decem.

3 **Stipulatus.** † Fui stipulatus decē mihi, aut hominē Titio dari, liberat a me promissor, si dedit hominē Titio: Certe sic, sed ad petendū petere decem. [Liberat.] qr pōt adiecto solui: vt. ff. eo. l. ff. Stichū. & l. seq.

4 **Si Titium.** † Preposui Titiom oibus negotiis meis gerendis, postea vetui eū getere debitores mei hoc ignorantes soluerūt rei, nūquid liberātur? Certe sic: vt. ff. eo. l. vero procuratori. §. ff. [Solua.] vt. ff. eo. l. quum quis. §. ff. debitorem.

5 **Si nullo.** Hic dicitur: † Si soluisti falso procuratori qui nullum habebat mandatum, si non habui ratam solutionem, non liberaris. Nam si seruus fugitiuus vendidit rem, & ei soluisti pretium, & tu dicis ff. a me domino non liberaris. [Liberabit.] vt hic, & C. de cōdict. indeb. l. creditores. sed ipse procurator tenet scōz distinctionē, quā habes. C. de fur. & seruo corrupto. l. fallus. [Vendidisset.] ff. seruo. [Non esse.] de rigore iuris: secus de equitate: vt. ff. eo. l. fugitiuus. Vel legit scōo modo, vt nō sit cōtraria, Vendidisset, scz contra domini voluntatem emptore sciente.

6 **Si gener.** † Gener celebrato dotis dictio inter se & vxorē suā soluit dotē socero ignorāte filia, & filia nō habuit ratā solutionē, nō est liberat⁹: quia hoc est similis falso procuratori: & iste gener non debebat soluere solū modo socero, imo ei & filie, cū erāt foci eiusdē obligationis. [Pōt.] ff. cōdictione indebiti. [Habuisset.] qr filo iuratur falso procuratori, si dño oz ratū, liberat soluēs. [Soluerit.] vt. ff. e. l. ff. Titiū. [Esset.] vñ cōtra est actio patri & filie vt. ff. soluto matri l. ff. §. ff. cum. ff. sequen.

7 **Si debitorem.** † Iussi debitorē meū dare Titio pecuniā, quā mihi debebat, quā Titio donare volebā: nūqd si debitor soluit Titio, liberatur? Certe sic, & sui efficiuntur nūmi: sed si forte Titius dat mihi tot nūmos, mea efficiōne [Liberabit.] vt. ff. eo. l. pecuniam quam.

8 **Quidam filiumfamilias.** † Dicitis quod tu fecisti pecuniā filiofamilias, & ab eo fideiussore accepisti postea filiofamilias heredē instituisti: nūquid ille fideiussor est liberatus? Certe sic: qr vbicūqꝫ creditor accipit fideiussorē, & successit ei, liberat: qr nō pōt ei, & apod eundē, &c. [Adhibuisset.] ff. filiꝰ. [Re⁹.] id est, debitor. [Non possunt.] vt. ff. de fideiuss. l. ff. quis pro eo. §. ff. Sed instatur, Quū iste filius adāt nullū patris, fingitur patri quasi hereditas: vt. ff. de acqui. her. l. placet. ideo pater oz habere fideiussorem obligatū. Ridēdo, qrm veritate filio est delata, cōfundit tur actio. Vel hoc oz intelligi qñ filiꝰ accipit pecuniā, & pater erat obligatus de peculio, & de in rē verso: qr sic videt extincta actio.

9 **Si predo.** † Ad aleficiū possessor hereditatis aliqd egerit a debitoribus hf ditatis, eniā he reditate restituit vero heredi: hberā eam de debitores? Certe sic. h. o. [Si predo.] ff. ad aleficiū possessor: hf ditatis: vt. ff. de petit. her. l. nec vllas. [Liberabitur.] vt. ff. de petit. here. l. ff. quid possessor.

Si decem. Dum stipulatus a te decē aut hominē, accepi fideiussorem, vnus soluit omnia, nūquid est liberatus? Certe nō, nisi soluatur alia quinqꝫ. Sed si soluit partē hominis, non liberatur, nisi soluat alia pars eiusdē hominis, vel decē integra soluat: vt. ff. de condi. indeb. l. ff. si non sortē. an ff. [Remanebit.] ff. quousqꝫ, &c. vt. ff. ea. l. ff. ff. si duo.

10 **Qui perpetua.** † Si tu debes mihi decē, si tu es perpetuus ex exceptione, si ea omissa per facti ignorantiā, soluisti, qr ea dē soluto, & inde est qꝫ si sint duo rei debendi, si creditor facit partē de nō petēdo, & ille soluat, poterit repetere, & alter remanet obligatus. [Omi ppetuo.] scz perēptoria, vt pacti facti de non petēdo. [Repetit.] ff. ff. de cōdic. indeb. l. qui ex exceptione. [Non liberabit.] qr eadē solutio, &c. Aliqñ tñ parit obligationē: vt. ff. eo. l. in numerationibus. Similiter facit in literarū obligatione ciuiliter cōtracta: vt Institu. de lit. obliga. §. tñ. Idē iure canonico in debitore, qui iurauit soluere vsuras: vt extra de iureiu. c. ff. c. ex cōuentione. & c. tuas. Aliqñ q̄ soluit, nō liberatur, nec repetit: vt. ff. de cōdic. indeb. l. Veratius. & dicetur. ff. eod. l. sicut aurum. Odof.

Summarium.

1 Debitor meus ex contractu serui mei soluendo liberatur.

1 **Quod seruus.** Hic dicitur: † Seruus meus meā pecuniā peculiarem vel depositi, sibi mutuauit, vel vendito soluti est, valet ne solutio? Certe sic, nisi aliqua cā intercederet ex q̄ ff. voluntate ei nō solueret. Idē si pecuniā dominicā mutuet voluntate dñi, vt ei soluatur, qr ff. gerit negotiū dñi volūtate, pōt accipi ab eo, & ei solui. [Solui pōt.] vt. ff. eo. l. ff. qꝫ seruo. & l. ff. seruo. [Est.] ff. cui fiere nocatū est mandatū, ff. ignorat: vt. ff. ff. cer. pe. Leuis qu.

Odof.

Summarium.

1 Sententia absolutoria in quo actori preiudicet.

1 **Si pater meus.** † Pater meus habebat debitorem, ponamus in centum, decessit intestatus, vxore prægnante: nūquid tam natus quam partem petet? dimidiam, vel totam? Et dicebant quidam, Si totum petit, nihil petit. Alij dicebant, quod dimidiam petet. Sed dicit Iureconsultus quod bene potest petere quartam partem: quia verisimile est tres nasci posse, & si vnus nascetur, potest petere residuum. Nam Aristoteles refert quinqꝫ parere posse mulierem: & ideo possum petere sextam partem. Nam hoc fuit Rome ostensum de quadam muliere Alexandrina fuisse: quia quarta, &c. vt. ff. de iudic. l. sed & si restituatur. quia quinqꝫ aut octauā, quia septem: vt. ff. si pars here. pet. a. l. antiqui. Et quidam habent in litera septem, & alij quinqꝫ. [Scripsit.] Et ita possumus argumentari ex dicto Platonis: vt. ff. de nundinis. l. fin. & ex dicto Virgilij, vt dicit Iulianus, qui fecit legem istam.

Odof.

Summa-

Summarium.

1 Fideiussor soluens nomine rei pro parte sua, se solum liberat.

1 **QVoties vnus.** Hic dicit: † Si duo sunt fideiussores i decem, & vnus soluit quinq; in illis quinq; se, & reū liberat. [Et fideiussorib⁹.] scꝫ quū essent obligati in decem. [Soluat.] q; illū tantū liberat: vt. ff. e. l. vbi fideiussor. [Decedat.] scꝫ totū, vel quantū ad fideiussorē pro quo nō est solutum.

Odof.

Summarium.

1 Adiectio non solvitur, cuius conditio in deterius mutatur. 2.
2 Debitor soluens post reuocationem mandati liberatur, si ignorauit.
4 Solutio eadē ad diuersas obligationis causas tollēdas prodest.
5 Debens hominem in genere non liberat soluendo statuliberum.
6 Fideiussor accedere potest pro eo, contra quem potest restitutio postulari.
7 Fideiussor si debitori succedat extinguitur obligatio fideiussoria.

1 **QVm quis.** In princi. huius. l. dicitur: † Si stipulor a te mihi aut Titio decē dari, q; Titio adiecto pōt solui, si in eodē statu res maneat, alio non: & mutatur status cuius vel minima capitis diminutiōe, vel etiā media, vel etiā maxima. Quod ergo dicūt leges adiecto solui posse, verū est, si adiectus manet in eodē statu, alis non. [In adoptionē. ff. e. ita nanq; . [In exilū.] & ita mediā. [Sit.] cuius loco, &c. vt. ff. de castrē. pecu. l. iij. [Sit.] & ita maximā. [Conuento.] alis cōditio. [Maneat.] Habetis hic q; que tacite insunt, ne esse videntur: vt. ff. si cer. pet. l. cū quis. Item habetis † q; adiecto pōt solui, sed si nō mutatur status alis non. nisi de voluntate stipulatoris. Et si solmē contrarū argumentus. ff. de ver. ob. l. cum, qui. ff. qui sibi. & tibi dixi.

3 **SI debitorem.** Hic dicitur. † Si iubeo meū debitorē Titio soluere, & postea prohibeo Titiū accipere, si soluit ignorans debitor, liberatur ipso iure, si Titius acciput bona fide, q; facta sunt mei nummi, Titius non tenetur furti. Secus si mala fide: q; nō liberat ipso iure, se ope exceptionis, si paratus est cedere cōdictionem furtiuā cōtra Titiū. Nā idē est, si ego vir iussi debitorē meū soluere vxori, cui volebā donare: nā nō liberat ipso iure, sed ope exceptionis, cū a muliere pōt cōdici. [Liberari.] f. ipso iure. [Lucretur.] i. animo lucrādi, & reliquis precedentis mandati faciūt transire dñiū: vt. ff. eodē. l. vero procurator. ff. e. & ibi dixi. [Exceptiōe. ff. doli. [Prestāre.] id est, cedere. [Sicut.] Probat per locū a simili. [Non fiunt.] scꝫ statum illa solutione, sed consumptione sic: vt. ff. de donatio. inter virū, & vxorē. l. iij. ff. sciendum. [Non liberari.] ipso iure. [Exceptiōe. ff. doli mali. [Prestet. ff. cedat. [mihi.] marito. [Quādo.] alis qm, pro q: [Non esse.] scꝫ cōstante matrimonio nō datur furti actio, q: penalis est: vt. C. rerū amotarum. l. fi. & C. de furtis. l. in fi. Et de hac materia dixi in. l. vero procuratori.

4 **DEpeculio.** Hic dicitur: † Ex contractu serui tu tenebaris mihi ad decē, & dedisti mihi fideiussorē: egi tecū in decem de peculio, & condemnatus solmisti nunquid liberentur fideiussores condemnati pro seruo? Certe sic. Idē pōt videri in casu tali, pone, promisisti iudicatū solmisti: liberaris tu, & fideiussores non solū a iudicati actione, imo a stipulatione iudicatū solū. Pulchrum est, si possessor hereditatis putans se heredē soluit: q; verus heres nō liberatur. [Actū est.] scꝫ ex contractu serui. [liberari.] Quasi dicat, nedū oōnū nū: & ita vna solutione plures liberantur: vt. ff. eo. l. an numerationibus. [Et magis dicimile.] & hec littera plana est. alis magis simile, quia videtur esse, & non est. [Haberet.] Unde si debet posse repetere, ergo non liberat verū heredē: q; eadem solutio, &c. vt. ff. eo. l. qui hominē. Et custodiatis vos hic, si putatiuus heres soluit creditori, si suo nōie, nō liberat verū heredē: q; eadem solutio, &c. vt hic, & ff. de condic. inde. l. si pene. Secus si putatiuus heres soluit defuncti nomine, vel hereditario, vel nomine veri heredis: quia tali solutione verus heres liberatur, & non repetit a creditore, sed ab herede, si soluit de suo proprio: aliis secus si soluit de hereditate, vt. C. de peti. hered. l. de hereditate. & ibi dixi. & ff. de peti. hered. l. si quid possessor.

5 **QVi hominem.** Hic dicitur: † Si tu debes mihi hominem in genere, & solui statuliberū, non liberaris: nec expectatur q; veniat, vel deficiat conditio. sub qua illi libertas est relicta: verūtamē si deficiat cōditio, tu soluens liberaris. Nā si debes hominē in genere, & tu soluis seruū, in quo quis hꝫ vsumfructū, & decedit seruus, non liberaris: sicut non liberaris, si seruū cōem solumisses, & decessisset. [Qui hominem.] scꝫ in genere. [Conditio.] ff. sub qua erat libertas relicta. [Communē.] scribi. & alī.

Q Or: Segnor, vos habetis hic, Si promittis hominē in genere, &c. Sed lex videtur contraria. ff. de condi. indeb. l. si ex actione. & ff. de statulib. l. statuliberū. § illud. & § penul. Did solationem quorū contrariorum ita distinguetis, Aut tu debes mihi hominē in genere, aut in specie: si in genere, & soluis statuliberū, repetit, & nō liberaris, vt hic. Si in specie, pone Stichū, & soluis statuliberū, pōstinguo, si seruū alienū, & soluis statuliberū, habet locū. ff. eod⁹. l. si mihi. Si tuū, vt pone, promisisti seruū tuū, & soluis statuliberū, si facto tuo, repetis, & non liberaris, vt in lege contraria. Si fine facto tuo, liberaris: vt. ff. de statu. l. statuliberū. § illud. & ff. de verb. o blig. l. si seruus. § item.

6 **SI quis pro eo.** Hic dicitur: † Tenebaris mihi tēporali actione ad decē, & dedisti fideiussorē, absentasti te cū Reipublice, ita q; mea actio expirauit, & reuerso tu restituit⁹, nūquid fideiussores tenebūtur mihi, vt videar restitut⁹ cōtra eos? Et certe tenentē mihi si cū eis nō haben facultatē agēdi, alis sunt liberati: ad instar eius, si remisisti hominē in genere, & dedisti fideiussorē, mortuo homine sine culpa liberat fideiussor: alis, id est, si culpa fideiussoris mortuus est, non liberat. Nā si quis tenet tēporali actione. &c. vt. ff. ex quib. ca. ma. ao. l. j. § j. [Annus.] f. intra quē petitur restitutio: nā olim habebat animū vtilē, hodie quadriennū: vt. C. de tēpo. in integ. restit. pet. l. vlt. [Placebat. ff. fideiussor. [Non fuit.] vt. ff. de diuer. & tempo. prescr. l. j. § plane. [Occiderit.] f. & tamen liberat rem: quia mora rei, &c. vt. ff. de verbo. oblig. l. mora.

7 **QVi pro te.** Hic dicitur: † Quidā fideiussit pro me apud Titiū & dedit pignus, iste idem postea instituit me heredē, nunqd tollit obligatio fideiussoris? Et certe sic. Verūtamē licet tollatur fideiussoria obligatio, quia ego sum debitor principalis, tenebor vt principalis, non vt fideiussor: q; fideiussoria obligatiōe fuit liberat⁹ ille, cui successi. [Idē.] scꝫ fideiussor. Et ad hoc bene adaptatur litera sequens: ff. de fideiuss. l. generaliter. Vel idem, scꝫ Titius creditor. Et ad hoc accidit q; dicit. f. in fi. ac si idem, &c. [Liberari.] vnde per consequens eius pignus.

Odof.

Summarium.

1 Creditoris est periculum si pecunia deponatur apud eum, quem elegit.

1 **SI soluturus.** Hic dicitur: † Tu petebas a me decē extra iudicium ego dicebā, Nō debeo tibi quicq̄; tu clamabas, & vocabas testes, & dicebas, quomodo dicebā q; non debebā tibi quicq̄, & qua fronte. Ego tamen clamorē tuū odi, frater tu dicis q; debeo ista decē tibi: ego nolo pati clamorē tuū, eamus ad nūmularium, & deponā apud eū ista decē, vt si potestis probare ista decē deberi tibi, ea tibi det, alis mihi reddat. Dixisti tu. Bene placet mihi. Si perīt illa pecunia apud nūmularium, cui perīt? Et certe dicitur, si per te stetit quo minus probares tibi illam pecuniā deberi, tibi perīt: alis mihi perīt. Si per me stetit quo minus probares illā pecuniā tibi deberi. Simile est ibi, scꝫ cū credito interpellat debitorē, vt soluat cōgruo loco, & tempore, si offert debitor creditori, ipsi creditori perīt, & non debitori. Et ideo dicit Iureconsultus simili casu idem accidisse: Duo erant in foro, vn⁹ habebat merces venales, alter voleb at emere, cōuenunt de pretio dicit venditor emptori, Non cognosco te, non displiceat tibi, non tradā tibi merces, nisi solmas pretiū: & contra dicit emptor, Non soluā tibi pretiū, nisi tradas merces. Quid ergo faciemus? dicunt ipsi. Dicit venditor, faciamus de manu in manū, q; tradā tibi merces, & tu mihi pretiū. Si de hoc conuenerint, planū est: alis deponātur merces, & pretiū apud cōem sequestrū, vt venditor tradat pretiū, & emptor merces. Si forte fieret per venditorē quominus tradereret merces, eius erit periculū. Et idem econtra: q; si stetit per emptorē, eius erit periculū, & non venditoris. h. d. [Obtulerim.] Unde notate q; si stat per creditorē quominus ei solmatur, pecunia perībit ei: vt. ff. eo. l. si debitor. & ff. eo. l. qui decē. in princ. Quod est verū, si oblatio fiat congruo loco, & tēpore, alis secus: vt hic, & C. eo. l. obligationē. [Haberent.] quia vnus non confidit de alio. [Perfecta sit.] Ex fine huius legis volunt colligere dicta Placentinus argumentum, q; si nō adhibet fidem venditori emptor, vel

econtra, pretiũ ꝛ merces apud sequestrum debẽt deponi. Sed nos dicimus cõtra: qꝫ dicimus qꝫ de voluntate bene põt hoc fieri, sed de necessitate non est. ita fieri, imo ita dz fieri scõm leges. qꝫ vendi-
tor nõ põt pretiũ petere, nisi offerat emptori rẽ: vt. ff. de acti. empt. l. qui pendente. Nec econtra, emptor põt petere rẽ, nisi offerat pre-
tiũ: vt. ff. de act. empt. l. Julianus. §. offerri. Si aũt nõ dubitat vẽ-
ditor petere pretiũ, ꝛ offerat rẽ, vel econtra ẽptor petat rẽ, ꝛ offerat pretiũ. Si aũt vnus dubitat de alio, tũc vel fiat traditio de ma-
nu ad manũ, vel eligãt cõmunẽ amicum: vt. ff. de edilit. edicto. Ledules. §. j. ꝛ l. videamus. §. illud. Odof.

Summarium.

1 Pignus liberatur etiam si tertius debitum solverit.

1 [S]I pro me. Dic dicitur: † Si decem debeo Titio, ꝛ pro illis decẽ obligaui pignora, ꝛ tu solvis pro me, ne liberas, ꝛ mihi queri-
tur pignoratitia actio. Nã ꝛ si forte tua heres, ꝛ legata a me relicta sunt. ꝛ qꝫ nõ cauero de legatis soluendis, legatarij missi sunt in possessionẽ, ꝛ tu eis solvis, liberor. [Creditori.] ff. cui pigno-
ra obligaui. [Pignoratitia.] p pignoribus obligatis: vt. C. de pi-
gnor. actio. l. si rem. §. omnis. [Legatarij.] ff. missi in possessionẽ cã legatorũ seruandorũ. [Possit.] qꝫ ex quo cauet, vel solut, debent discedere, vt. ff. vt in pos. leg. l. is. cui. in pun. Odof.

Summarium.

1 Accusato de crimine an sit interdicta bonorum administratio.

1 [R]Eo criminis. Dic ꝛ l. seq. dicit: † Si tu es meus creditor, ꝛ tu accusaris de crimine capitali, nihilominus potero tibi soluere, ne si non possez tibi soluere, careres victu, ꝛ sumptu: qꝫ nõ dz esse. [Postulato.] l. accusato reo criminis cre-
ditor. [Egebunt.] qꝫ nõ dz esse. [Creditor.]

Or Segnori habemo hic qꝫ dicit in casu. Sed ꝛ post contractũ capitale, ꝛc. vt. ff. de don. l. post cõtractũ. Et est hoc verũ in capita-
li crimine: secus in crimine lese maiestatis, vel hereseos: vt. C. ad lẽ gem Jul. maiest. l. fina. Odof.

Summarium.

1 Liberatio varijs contingit modis.

1 [A]A omnibus. Jn. l. ista dicit qꝫ multi sunt modi liberationis.
† Est cũ modus liberationis p Aquiliã stipulationẽ, ꝛ p acceptilationẽ. Item per pactum, ꝛ iusiurandum, ꝛ per solutionem. Unde si debitor liberetur hoc modo, liberan-
tur similiter accessiones. Fallit cum debitor succedit creditori, vt debitor succedit ex punitione fideiussori. [Liberationũ.] est gen⁹ ꝛ diuiditur in multas species, scz in solutionẽ, itẽ in acceptilatio-
nem, item in pactũ, itẽ in iusiurandũ. [Accessiones.] ff. fideiussores, vel pignora. h. t. [Nõ liberatur.] qi si creditor succedit fideiussori, tollitur fideiussor: vt. ff. de fideiuss. l. generaliter. Odof.

Summarium.

1 Solutio vna diuersos quandoqꝫ parit effectus non contrarios, numero. 2.

1 [A]A numerationibus. Jn lege ista ponuntur quatuor exẽpla, vbi vna numeratione pecu-
2 nie tollitur vna obligationis ea. Primũ exẽplũ est. † Si rẽ obligatã tibi pro decẽ, do tibi in solutũ vẽdẽdo tolluter, tollit obligatio debiti. Scõm exẽplũ est, si mutuam pecuniã pupillo sine tutoris authoritate, ꝛ lego tibi aliquã rẽ, si illã pecuniã solvat hẽdi meo, liberat ab actione creditj, ꝛ ista pecunia imputat in Fal-
cidiã, ꝛ videt cõdictionẽ legati adimplere. Est ꝛ tertiũ exẽplũ. Si legat tibi vsusfructus pecunie, ponam⁹ decẽ, heres soluẽdo libe-
rat se, ꝛ vt ad tãtundẽ teneatur finito vsufructu. Est ꝛ quartũ exẽ-
plũ. Vt si testator dãnet heredi, vt vẽdat talẽ rẽ sua talẽ, vel vt lo-
cet tibi talẽ rẽ suã: nã hꝫ liberat se ab actione ex testo, ꝛ vt teneatur ad decẽ pretiãda ex vẽdito, vel ex locato. [Dne.] j. vtinerse. Tolli-
tur. ff. vna solutione, vel vno nutu. [Nutu.] vt tradendo illi pignus creditor. [Et debui.] qꝫ solutione, ꝛc. vt Jnsti. qb. mod. tol. obli. in prin. [Sua.] qꝫ si accepit sine tutoris authoritate, ꝛ est locupletior, tenet naturaliter, ꝛ similiter vt. ff. eo. l. pupillo. alo. ff. nõ est locupletior, tenet naturaliter tm: vt. ff. de nou. l. j. [Fuerit.] pone decẽ. [Legatarij.] ff. ad lanã pecuniã reddẽdã: vt. ff. de vsu-
fru. ear. rer. qꝫ vsu cõsu. l. Senat⁹. §. pecunie. [Legatarij] ad decem noie pretij, vel noie mercedis. Cũ not. hic, vt tollatis argumẽta cõ-
2 traria † qꝫ eadẽ solutio nõ põt parere cõtrarios effectus: vt. ff. eo. l. qui hominẽ in fi. ꝛ. l. qui quis. §. de pecuho, ꝛ. §. qui homuẽ, ſz di-
uersos effectus sic, vt in quatuor exẽplis hic positis.
Odof.

Summarium.

1 Pactum de pignore in solutum dando, non nocet creditori.
2 Tutor non dicitur administratio interdicta per processum cri-
minalẽ contra eum inchoatum.

1 [Q]Uamuis. Dic dicit: † Si celebrato dimor-
tio stipulet vxor predia, que dos fuit data erãt, vel eorũ estimationẽ reddi, si reddit estima-
tionẽ marit⁹ liberat. [Quantitatẽ.] Videt cõtra, qꝫ aliud pro alio, ꝛc. vt. ff. si cer. per. l. fi. §. j. Rñdeo, Principiũ huius legis dupliciter dz intelligi, vt dixi in casu, scz qñ primus fuit soluere pre-
dia, vel eorũ estimationem, ꝛ ita est in sua electione, vñ põt qꝫ vult soluere: vt. ff. de verb. obl. l. vbi aũt. §. qui illud, aut illud. ꝛ. ff. de iure dotiũ. l. plerisqꝫ. Vel dico qꝫ promisit predia, liberat soluẽdo ve-
rã estimationẽ. Et hec est ratio, qꝫ aliud pro alio, ꝛc. cum sua intere-
sit. sec⁹ si sua nõ interest, vt. j. eo. l. Paulus. Aꝫ hic nõ videtur ma-
lierno interesse, acciput predia, vel eorũ veram estimationem.
Odof.

2 [J]Idem frontoni. Dic dicitur: † Si tutor pupilli perseuerat in administra-
tione tutele, ꝛ de crimine capitali accusat, nihilominus potest sol-
ui pupillo, ꝛ soluendo liberat. [In administratione.] vt. ff. eo. l. qõ si forte. §. j. [Exolui.] vt. ff. eo. l. reo. Odof.

Summarium.

1 Liberatio non contingit, si species pro specie soluta euincatur.
2 Obligatio remanet, si species soluta pro specie euincatur.

1 [S]I quis aliam. Jn. l. ꝓsenti dicit. † Si tu debes mihi vnã spe-
ciẽ, ꝛ mihi volẽs solvio aliã. si illa soluta euincit a me in totũ vel in partẽ, prima obligatio durat. Idẽ est, ꝛt si ordeo aliquã rẽ, ꝛ pro illa des duos fundos, ꝛ alter euincitur, re manet integra obligatio. Idẽ si debes aliquã rem, ꝛ tradis aliã rẽ pluris estimatã, ꝛ valeat, durat prima obligatio. h. t. [Volenti.] qꝫ aliud p alio, ꝛc. vt. ff. si cer. per. l. fi. §. j. [Obligatio.] qꝫ nõ videt soluta, ex quo euinci põt: vt. ff. de lega. iij. l. qui cõtubiũ. §. heres. [Pro debito.] ff. cõpono, vel quantitatis. [Res.] l. species. [Su scipientis.] nõ ait si in mihiũ, vel in partẽ titũ. [Pluris.] l. in qꝫ decim, quã nõ valeret decẽ. [Repletur.] arg. C. de rescin. vend. l. fi. Or Segnori, vt breuiter tollatis duo contraria, ita dicitis, Jsta
2 lex loquitur. qui ideo cum † debebas vnã speciẽ, puta fundum, vel equũ, si das aliã speciẽ, ꝛ euincit in totũ, vel in partẽ, remanet pri-
ma obligatio: qꝫ nõ videtis solutũ fuisse, vt. ff. dicti in contrapositis de litere. Sec⁹ si debes pecuniã, ꝛ das equũ, vel fundũ in solutũ: qꝫ si equus euincit, nõ dur at prima obligatio. ſz ago de euictione: vt. C. de eui ctio. l. ꝛ si predia: ꝛ. C. de sent. ꝛ interlo. om. iud. Libera. qꝫ ſz de spe cie ad speciẽ nõ possit esse emptio, sed de specie ad quantitatẽ est emptio, ꝛc. Vel dicatis, Si das mihi speciem sub conditione illa, si fiat meum si deficit cõditio, agã prima actiõe, vt hic: secus si das mihi pure, vt in lege contraria. Odof.

Summarium.

1 Solutio pupillo liberatur, si pupillus inde locupletior efficiatur.
2 Pupillus ex contractu, ex quo locupletior efficiatur.

1 [I]In pupillo. Jn lege ista dicuntur tria. Pri-
mo dicitur: † Si debitor pupilli soluit pupillo sine tutoris authoritate, liberatur ope exceptionis doli mali, in quantum pupillus locupletior inuenitur, ꝛ inspicitur tempus litis contestationis. Secundus casus est: Si debeã, qꝫ debeo pupillo, ei solvo sine tutoris authoritate, ꝛ emit rẽ sibi necessariã, liberor: qꝫ videtur locupletior eo ipso quod non

videtur

videtur pauperior. Tertius casus est, ꝙ quãdo filius accipit pecuniã mutuo in casum necessitatis siue voluntate patris, ꝙ cessat ꝛ̃a constantinã. Hoc dicit. [Locupletior.] Ff. vt ita repellatur: vt. ff. eo. l. pupillo. [Intelligitur.] Et hoc si tempore litis cõtestate est locupletior, aliàs secus: vt. ff. de nego. gest. l. huius. [Spectatur.] Duraque durat patrimus casus. Secundus casus loquitur, quãdo emit rem,
2 necessariã. [Est.] † Unde si contrahamus cum pupillo, si efficitur locupletior, tenetur in quantũ est locupletior tempore litis contestationis, si gerio negotiũ vtiliter: secus si necessario, quia non soluendum: vt C. de neg. gest. l. ꝙ cum furis fuit. [Putabat.] ff. Scæuola. [ꝛ̃Macedoniani.] ff. Senatusconsultum. [Perdiderit.] Nam regulariter locus est ꝛ̃Macedoniano: vt. ff. ad ꝛ̃Macedo. l. ꝙ. Fallit, vt hic, ꝛ. ff. ad ꝛ̃Macedo. l. item filius. §. quod dicitur. ꝛ. C. ad ꝛ̃Macedo. l. quod ꝛ̃Macedonianum. Odof.

Summarium.

1 Pignoris pretiũ fructus debitum extenuant.
2 Actio de dote est bonæ fidei.

1 **IItia cum propter.** Hic dicitur: † Titia mulier, quæ dedit dotem marito, cepit possidere bona maritã pro dote, ꝛ in rebus illis omnia tanquam domina agebat, ꝛ reditus percipiebat: nunquid cõputare debet in dotem, ꝛ in vsuras? Et certe sic, ꝛ primo in vsuras dotis, residuum in dotem. [Titia.] aliàs si Titius: sed prior littera verior est. [Possideret.] quã potest autoritate iudicis, si solenniter est inducta, vel si cõuentione fiat: vt. C. ne pro dote marita bona mul. addicãtur rubro, ꝛ in nigro. [Debuerit.] quã est, si maritus fuit in mora restituẽdæ dotis: † quia actio de dote est bonæ fidei: vt Iustit. de actio. §. actionũ. vnde venunt vsuræ: vt. ff. de vsur. l. mora. §. in bonæ fidei. quã non est iniquum: vt. C. eo. l. i. ꝛ. eo. l. in hts. ꝛa fi. ꝛ. l. sequ. Odof.

Summarium.

1 Solutæ pecuniæ quæ dicatur.
2 Solutionis nomine quid veniat.

1 **SOlutam.** Hic dicit: † Si debitor dat mihi decem, siue naturaliter numerat mihi decem, siue creditori meo, siue debitori futuro, siue ei, cui eram donaturus, siue actori meo, a me liberatur: sed si forte debito: non solum sed aliter satisfecit, liberatur. Sed si solut tutori, vel curatori, vel procuratori meo, liberatur.
2 † Et ad appellationem solutionis naturalis, numeratio intelligitur, si fiat, cui fieri debet: non autẽ acceptilatio. [Intelligimus.] a debitore creditori. [Idẽ erit.] vt. ff. eo. l. penam. [Solutio.] vt. ff. de ver. obl. l. si quis seruo. [Sufficiet.] Unde notate, ꝙ in stricta significatione non dicitur soluere, qui accepto fert, sed facit facere: sed in larga significatione sic, vt. ff. qui satisda. cog. l. j. ꝛ. ff. de pignor. act. l. si rem. §. communis. Odof.

Summarium.

1 Aurum promittens non liberatur, si eo soluerit ignoranti.

1 **AUrum promittens.** Hic dicitur: † Promisti mihi dare libras auri, postea tibi ignoranti solui ea non liberor, nec quod solui possum petere. Quod est verum, si tibi ignoranti solui: secus si scienti: quia si petes a me aurum, te repellam doli exceptione, mihi reddas mihi ea. [Solutum.] siue sciens, siue ignorans. [Indebitum.] scilicet quia non feci acceptatio, ꝙ eo non tenetur condictione indebiti: vt. ff. de condictio. indeb. l. si in arca. Unde habetis quod eadem solutio, ꝛc. Est ꝛ alius ꝛ alius. ff. eodem. l. quum quis. §. qui hominẽ. [Acceptisti.] Et ita qui solut reprobos numos, non liberatur: vt. ff. de pigno. actio. l. deganto. §. qui reprobos.
Odof.

Summarium.

1 Dispensatori remoto soluens quando liberetur.

1 **DIspensatori.** Hic dicitur: † Si tu debes mihi decem, ꝛ soluis dispensatori meo remoto ab administratione, ꝛ soluis ignoranti, liberaris. [Ab actu.] id est, a dispensatione: vt. ff. eod. l. vero procuratori. in princ. Odof.

Summarium.

1 Satisfactio loco solutionis habetur.

1 **SAtisfactio.** Hic dicit: † Si debes mihi decem, siue soluas decem, siue aliter satisfacias volũtati meæ liberaris. Hoc dicit. [Est.] scilicet quantum ad effectum. Nam satisfacere est, ꝛc. vt. ff. de pign. actio. l. si rem. §. omnis. sed in stricta significatione secus: vt. ff. eod. l. solutam.
Odofredus.

Summarium.

1 Soluere cuiq; licet pro ignorante ꝛ inuito.

1 **SOluere.** Hic dicitur: † Si debes mihi decem, quod alius te ignorante, ꝛ inuito soluere potest: quia potest facere conditionem tuam meliorem. [Facere.] vt. ff. eod. l. solutionem. Odof.

Summarium.

1 Solutionis verbo venit quemis liberatio.

1 **SOlutionis.** Hic dicitur, † quod in larga significatione dicitur soluere, quocunque modo debitor a creditore se liberat. Hoc dicit. [Liberationem.] scilicet in larga significatione: vt. ff. eod. l. solutam. [Solutionem.] vt. ff. de ver. bo. significa. l. solutionis. Odof.

Summarium.

1 Soluere non dicitur, qui non facit accipientis.

1 **QUi sic soluit.** Hic dicitur: † Si soluo decem sic vt non faciã accipientis, non videor soluere, vt dicitur in mutuo. [Nõ liberatur.] vt. ff. eo. l. qui sibi. [Non alienantur.] id est, non mutantur. [Recipiantur.] scilicet ipsi heredes: aliàs secus: vt ff. si cert. pet. l. ꝙ. §. appellata. Odof.

Summarium.

1 ꝛ̃Mandatus solui, ipse soluere videtur.

1 **QUi mandat.** Hic dicitur: † Si mando debitori meo, vt soluat creditori meo, ego videor soluere: quia qui per alium facit, ꝛc. vt. ff. de admin. tuto. l. ita autem. §. gessisse.
Odof.

Summarium.

1 Contestatio litis in quo facultatem soluendi tollat.

1 **IQuis stipulatus.** Hic dicitur: † Fui stipulatus a te dari decem mihi in melle: certe ante litem contestationem tu poteris in melle soluere, non autem post litem contestatam. [Agatur.] scilicet antequam promissor fit in mora. [Sit.] ꝛ sic in mora: vt. ff. de verb. oblig. l. nemo. §. j. [Nõ potest.] scilicet ex semel commissa mora non potest purgari: vt. ff. de verbo. oblig. l. si insulam.

IIrem si. Hic dicitur: Si stipulatus sum a te mihi decem, aut Titio, petã a te, ꝛ litem sum cõtestatus, non potes dare Titio amodo: secus si non sum litem contestatus. [Petam.] scilicet ex stipulatione, ꝛ litem contester. [Cõtestatam.] scilicet inter me, ꝛ promissorem. [Possit.] vt hic: ꝛ. ff. de duob. reis. l. duobus. ꝛ dicetur. j. eo. l. si ita stipulatus sum.

Summarium.

1 Soluens bona fide ei,qui se off.rt alieno negotio, an liberetur.
2 Ratum habendi facultas in vniuersalem translata successorem.
3 Ratificandi potestas non perditur alterius facto, quam ratum habere debentis.

1 **SI quis offerenti.** Jn.l. ista dicit: † Si tum debitor tuus in decē,t gerenti negotia tua soluā, si habes ratum,liberor:alias non. Sed nunquid condicam ab eo,cui solui: Et certe si solu,vt statim essem liberatus, t indubitanter si non habes eatum,statim condicam,alias non: nā posteriore ratihabitione fingitur nec nata postea actio. [Offerenti.]id est,gerenti,vel procuranti. [Liberari.]vt.ff.de negot.gest.l.si,ego. [Statim.]vt.C.de conduct.indeb.l.si creditore. [Posteriore.] i. cum soluit. [Habuisset.]vt.ff.eo.l.despensatorem.

2 **Si creditor.** Hic dicitur: † Solui procuratori creditoris mei ignorans eum se dedisse in arrogationem,quam se dedisset,nunquid liberor: Certe nō, sine pater adoptiuus postea habuit ratam solutionem,sine nō,sed repetā. Hoc dicit. [Si creditor.]s.alicuius si habetis ignorantis: alias est ignoranti,t tunc tutius.id est,alicuius creditoris. [Posset.]qr ille creditor non videtur q possit habere ratum,vt omnia iura transferantur in arrogatorem patrem:vt Justitu.de acquirē. per arrog.in princip.

1 **Et si duo.** Hic dicit: † Duo erāt rei stipulandi, para soluta in pan.est vnus procurator,t ante quam ratum haberet,altera pars soluta est alteri correo. Respondetur quod prior,t posterior solutio est in pendenti. [Ac prior.] scilicet solutio. [Egegerit.]s.ille,cui vltimo solutum est,et prior solutio est in pendenti,qr non habet ratum adhuc,vt in pan.huius legis. Secunda non,qr si correus habeat ratum, fingitur me debuta:vt.ff.de conduct.indeb.l.si pena causa. Odof.

Summarium.

1 Adiecto soluendi facultas non perditur per constitutum creditoris factum.2.

1 **SI ita stipulatus.** † Hic dicitur: Fui stipulatus mihi aut Titio decem dari, postea promisso constituit se mihi soluturum tantum, nunquid adiecto soluendo liberatur: Certe sic, licet mihi de constituta pecunia teneatur. [Mihi.] Aut Titio. Et secundū hanc lecturam hec lex nullum habet contrarium,imo concordat.ff.de consti.pec.l.si vero,t.l.idē. Legitur secundo modo hec lex.[Mihi.]s.soli:t tunc contradicūt dicte leges. Sed solvitur contrarium,hic constituit se soluturum mihi,t solut mea voluntate,alias secus:vt.ff.de constitu.pecu.l.si duobus.t dixi.ff.eo.l.si quis stipulatus.in fine.

2 **Et si a filiofamilias.** Hic dicitur: † Si sum stipulatus a patre,vel a filiofamilias mihi aut Titio soluī,pater,qui debet de peculio potest Titio soluere,t liberatur:nam sicut si solueret mihi,liberatur,ita si soluerit adiecto. Sed si soluit adiecto indebitum,a me repetit,non ab adiectore:qr non interest iubeam te Titio soluere,vel stipuler mihi aut Titio solu. [Velit.]vt.ff.de constit.pec. l.i.in fine.t.l.sequen. [Sit.]scilicet mihi aut Titio soluī:vt.ff.eod. Lin hus.§.Jmperator. Odof.

Summarium.

1 Solutio hominem alienum liberatur demum vsucapione soluentis.

1 **SI,qui alienum.** Hic dicitur: † Si soluisti hominē alienum vel in solutum dedisti,nō liberaris ab initio, sed sequuta vsucapione:vt.ff.eod.l.qui sic.sed vsucapionem conciliatur hec solutio:vt.ff.eo.l.si alieni. Odof.

Summarium.

1 Debitor liberatur,si reo debita ad creditorem perueniat titulo lucratiuo.

1 **Quoties.** Hic dicitur: † Si debeō aliquid tibi, t illud peruenit ad te facto meo, vel sine facto meo,titulo lucratiuo,liberor,nec possum illud repetere. [Peruenit.]scilicet facto meo,quia permisi te apprehendere possessionem:vt.ff.de acquir.possess.l.minime. Vel peruenit sine facto meo titulo lucratiuo,alias secus;vt.C. de actio.t oblig.l. omnes.cum duab.legib.seq.t de verbo.obligat.l.si Stichum,aut Pamphilum. Et ad hoc facit.ff soluto matr.l.non solum.in fin. t.C.de re iudic.l.j.t de actio.empti.l.non est nouum.t.ff.de verbo. obli.l.inter stipulantem.§.si rem. Odof.

Summarium.

1 Debitum in seruitute contractum innait peculium.

1 **DIspensatorem.** Hic dicitur: † Stichum seruū meum dispensatorem iussi liberum esse in testamento meo, t legaui ei peculium:solutum est ei post mortem meā: modo queritur nunquid ex peculio eius possit heres retinere qō sibi est solutum. Et certe distinguitur,si post aditam hereditatem est ei solutum.tunc heres non poterit ei retinere quod sibi solutū est ex peculio,t indubitanter liberantur debitores:t heres potest ex peculio eius retinere:sed si ratum habeo, tenetur mandati, alias negotiorum gestorum actione. [Sublata.]id est,nō nata: t hoc illa ratione,qr heredis debitor constituitur. [Debitores.] qr soluerunt ei,a quo acceperunt. [Si.] alias sed:t si habetis sed,dicetis,liberantur debitores ratihabitione heredis. Alias si,t legitur duobus modis:Si.id est,quia. Vel legitur si, cōditionaliter, quod est,si habuerit iustam causam soluendi:vt.ff.eo.l. si quis seruo. [Nam.] Hec est ratio. [Sublata.]id est,non nata non interueniente ratihabitione. [Nascitur.]vt.ff.de nego.gest.l.si pupilli.§. idem queritur.alias secus;vt.ff.eo.l.Pomponius.j.

Odofredus.

Summarium.

1 Seruus,in quo vsumfructum habeo,liberationem mihi acquirere potest.

1 **SI debitor.** Hic dicitur: † Fructuarius, qui habebat vsumfructum in seruo meo,erat debitor serui, nunquid seruus potest acceptum ferre ei: Certe sic,t ita paciscī. [Dicemus.] Nam potest seruus fructuarius querere defensionem,t exceptionem vsufructuario:vt.ff.de pac.l.si tibi.t lege seq. Odof.

Summarium.

1 Debitor meus meo iussu soluens creditori meo liberatur.

1 **QUm iussu.** Hic dicitur: † Si iussu meo tu,qui eras debitor meus, soluis creditori meo,liberaris a me,t ego a meo creditore liberor;vt.ff.eo.l.solutam. Odof.

Summarium.

1 Furiosi filia dotata si diuertat,cui restituetur dos.

1 **SI filia furiosi.** Hic dicitur: † Si filia furiosi dotata diuerterit, cui est soluenda dos: Certe agnato,id est.curatori agnato debet solui voluntate filie. Hoc dicit. [Dotem.] Unde notate, qō sicut dos filie mee soluēda dos est mihi volūtate filie,vt.ff.sol. mat.l.ij.§.fi.ita hoc casu qō debetur furioso,eius agnato,id est,curatori recte soluitur:vt.ff.eo.l.quod si forte.§.curatori. Odofr.

Summarium.

1 Pupillus facto suo non obligatur,nisi quatenus locupletior factus est.

1 **SI pupilli.** Hic dicit: † Debitor pupilli subdente pupillo sine tutoris authoritate solvit creditori pupilli, pupillus liberatur, sed debitor pupilli manet obligatus de rigore iuris: sed de equitate secus. Et hoc est verū,quū erat debitor pupilli: alias nō liberatur soluendo eius mādato. Sed si non esset creditor pupilli

pilli nõ liberatur, nisi quatenus pupillus est locupletior. Hoc dicit. [Obligatus.] ſ. de rigore iuris. [Potest.] vt. ã. eod. l. pupillo. [Pupillo.] id eſt, nomine pupilli. [Teneb̃itur.] vt. ã. eo. l. qui hominem. §. i. & in. l. pupillo. Odof.

Summarium.

1 Solui potest bis eadem res ex duabus causis lucratiuis.

1 SI quis duos. Hic dicitur: † Promisit dare duos seruos, scz Stichũ. & Pamphilum. in specie, vel duos homines in genere, puto loco soluisti Stichũ. postea eundem Stichum vio solueret, potes ne: Certe sic, si iterato cepit esse tuus. Nã si promittis decem ex una causa. & ex alia dete. m, & soluis decẽ, si ista decẽ redeant ad te, & soluis mihi, liberaris. Sic ergo nulla dubitatio est, quin ne adẽ reo possit bis solui. vt dicitur iuncta lege. [Homines.] ſ. Stichũ, & Pamphilum in specie, dicũt quidã: alij dicunt in genere, & est verius. [Est.] q: si debes ex una causa decẽ, & ex alia causa decem, & tu solues, & illa decem redeant ad te, adhuc poteris soluere. Hoc dicit. [Acciperit.] ſ. semel. [Retrodando.] id est, transferendo in eum dominũ. [Reddat.] id est, det. [Dedisse.] scilicet de equitate: vt hic, vt. ã. si cert. pet. l. si tibi. Odof.

Summarium.

1 Conditio consistens in dando, in persona pupilli sine tutoris non impletur.

1 2 SI seruus decem. Hic dicitur: † Testator: iussit quendã seruum suũ fore liberũ, si daret tibi decẽ, vel ita dixit, Si seruus dederit decem pupillo meo, volo eũ esse liberum. Quodo quæritur si dedit pupillo absente tutore, an liberetur. Et videt q̃ sic tali argumẽto: Decem sunt relicta pupillo, si ascenderit pupillus Capitoliũ: si ascenderit, videtur impleta cõditio. Sed hic cõtra dicendum est, q: debet dare tutori vel pupillo tutoris aut horiante, vt dicitur in furioso. Si autem datur soli pupillo, vel soli furioso, non liberatur soluens: & ideo non videtur impleta conditio. Hoc dicit. [Moueris.] alias [mouetur: & subaudi querens. [Seruierit.] ſ. vel si pupillus ascenderit Capitoliũ. [Depẽdi.] ſ. solui: vt. ã. eo. l. qõ si forte. §. procuratori. [Cõditio.] Sed quid si datũ est hoc casu pupillo sine tutoris aut horiante iudice iubente: Dicũt quidã idem: sed potest dici contra: vt argu ã. de minor. l. ait prætor. §. permittit. Sed quid si datũ est pupillo sine tutore, & effectus est locupletior: liberatur soluendo: vt. ã. eo. l. pupillo. §. plane.

Summarium.

1 Debitor hominis non liberatur dando hominem, cuius vsusfructus est alienus, vel qui est alteri obligatus.

1 SI hominem. Hic dicitur: † Debebas hominem, soluisti hominem in quo erat vsusfructus alienus, vel alteri obligatus, vel noxæ deditus, nunquid liberaris: Et certe si vsusfructus est solutus, sic, alias non. [Euincat.] quia tu ab initio non fecisti accipientem: vt. ã. de re iud. l. ait prætor. in fi. Dõ est verũ, si non fecit dolo, alias liberatur: vt. ã. de dolo. l. si oleum. §. & si tu. Vel dicatis vt dixi in. l. ait prætor. [Liberationem.] quia hoc casu plene est facta accipientis: vt. ã. eo. l. quoties. Odof.

Summarium.

1 Debitor in diem, præuenire potest diem in soluendo.

1 QUod in diem. Hic dicitur: † Si promisit dare vsque ad annum. statum potes soluere: totum enim tempus, &c. Hoc est verum. si tempus apponitur grata promissoris: vt. ã. de verb. ob. l. cõtinuus. y. cum ita. Si autem grata stipulatoris apponitur, non potes soluere: vt. ã. de verb. obl. l. qui Rome. in pri. & de leg. 2. l. si ita. §. pegasus. Odof.

Summarium.

1 Debitor qui soluit creditori partem debitoris, potest adiecto alteram partem soluere.

1 QUi decem. Hic dicitur: † Si fuit stipulatus decem mihi: aut Titio dari, si soluuntur mihi quinq; reliqui quinq; possunt solui Titio. Sed ponamus, fideiussor debitoris, qui nesciuerat ad certũ tẽpus, soluit procuratori meo et ego habui ratũ post tempus, scz quo potuit fideiussor liberari, nũquid liberatur: Certe sic, & habet mandati actionẽ contra rem, pro quo solui. Sed quid: debebas mihi decem fideiusso: tuus soluit procuratori meo me ignorante, postea liberaui te per acceptilationẽ, nunqmd solutio confirmatur: Certe non: & talis acceptilatio nullius est momenti: Alias secus, scz si non habui ratũ, qi confirmatur. Sed si est dominus litẽ contestatus, cũ eo, & pendente iudicio ratum habuit, debet absolui: si non habuit ratũ, debet condemnari. [Dabit.] q: quod iuris est in toto quo ad totũ, idem iuris est in parte quo ad partẽ: vt. ã. de rei vendica. l. quæ de tota. [Si fideiusso.] ſ. qui fideiussit pro debitore. [Potest.] q: liberatur. Et eadẽ ratio: vt. ã. eo. l. qui hominem. [Præsentem.] ſ. soluenti creditori. [Solutio.] qui ratihabitio. vt. vt. ã. eod. l. vero procurator. [Cõfirmatur.] ſ. acceptilatio. [Condemnari.] q: vbi quis soluit meo nomine, si ratũ habeo, absoluitur, alias non: vt. ã. eo. l. si quis. Odof.

Summarium.

1 Debitor generis liberatur ope exceptionis re perẽpta post oblationem.
2 Stipulatio conditionalis animo nouandi quando tollat effectum moræ.
4 Fur semper in mora esse dicitur. §.
6 Solutio rei, quam creditori habere non licet, non liberatur.

QUi decem debet. Inprin. huius legis dicitur:
1 † Debebã tibi decẽ in genere, obtuli tibi, tu recusasti recipere sine causa, postea ipsum postea illa decẽ: eo quid sum liberatus: Certe sic, non ipso iure, sed ope exceptionis. Nam si debeo Stichum, vel nũmos in specie, & obtuli, & tu non accepisti, liberor ipso iure. [Debet.] ſ. in genere. [Obtulerit.] subaudi. et creditor accipere sine causa recusauit, alias detulerit. [Esse.] & sic eo liberatur dolo mali exceptione. [Teneatur.] Unde notate, q̃ qui aliquid debet mihi aut speciem, aut genus, si specie & offert mihi, & recipere recuso, si perditur sine dolo offerentis, ipso iure liberatur, licet offerens esset in mora. vt hic, & in versi. Sed autem genus, & perditur sine dolo suo, non liberatur ipso iure. q̃ genera perire non possunt, tamen quia propter moram meam damnificatus est. fua dicit equitas vt subueniatur ei exceptione doli mali.

2 Si cum mihi. Hic dicit: † Promisisti dare Stichum, fuisti in mora solẽdi, post moram promisisti sub conditione, pendente conditione decessit Stichus nũquid cõpetit conditio seruit: Certe sic, si stipulatio nõ intercessisset, aliter secus: quia sicut ille in mora consistens postea offerendo purgat moram, ita hoc casu. ſ. cessisse. [Scilicet postea, & sub conditione, &c. [Cõtradicitur est.] ſ. vt non competat petitio seruit. vt. ã. de noxal. l. Stichum. in princ. [Cessasse.] & per stipulationem sequentem purgata est mora. [Liberari.] q: posteriore mora nocet: vt. ã. de peric. & commo. rei vend. l. illud.

3 Idem respondit. Hic dicitur: † Subtrahebat mihi seruũ, rei ipsa est in mora, si stipulor ab eo, vt hic dicitur, & interim offerat, liberatur, si est ei præsenti. sec̃ si est in absentia. Et hoc, quã interponitur stipulatio animo nouãdi, alias secus: vt. ã. de verb. obl. l. cure. §. si a fure. & ã. de condic. fur. l. parum refert.

Stichum aut Pamphilum.

5 Hic dicit: † Fui stipulatus a te Stichũ, aut Pamphilum, meus erat Pamphilus, sed desiit esse meus: si soluitur Pãphilus, non liberatur, q: nõ extitit obligatio in eo, vel solutio. Secus si fuit stipulatus hominem, & vnũ ex his, qui tunc serui erant stipulatoris, det promissor: q: tunc liberatur. Nam si forte fuit stipulatus hominem, vnum ex his, quos Sempronius reliquit, si detur vnus ex his, tollitur obligatio: nam post mortem duorum reliqui remanent in obligatione. [Pamphilus.] scilicet tempore interpositæ stipulationis. [Dando.] vt. ã. de verb. obl. l. nemo. [Stipulatorius.] vt. ã. eod. l. qui duos.

6 **Qui hominem.** Hic dicitur: † Si debes mihi hominem in genere, & solues
ſi ac uiberum, vel ſeruum noge dedità, vel ſeruum, in quo vſuſfru-
ctus eſt alienus, vel ſeruum veſpertilionē, non liberarie, qz nō ſol-
uis ad plenum. [Liberarie.] vt. ff. eo. l. cum quis. §. qui hominem.
[Non liberabitur.] vt. ff. de re ind. l. ait prætor. in fi. & ibi dixi de hac
materia. [Veſpertilionem.] i. ſeruum, qui vult ire de nocte: vt. ff. de
euict. l. ſi ita quis. [Non poſſit.] ſ. qz qui ad plenū nō ſoluit, non vi
detur ſoluiſſe: vt. ff. eo. l. qui rem. Vel dicatis vt dixi. ff. eo. l. etiam.
Odofredus.

Promiſſor. Hic dicitur: Si promiſiſti dare hominem, debes dare ſeruum,
nō ſtatu liberum, vt poſſum eum, ſi velim, ad libertatem
perducere. Hoc dicit. [Perducere.] ſ. & ideo non liberum. Odof.

Summarium.

1 Creditor pecuniam ex venditione pignoris redactam vertere po
teſt in quā vult cauſam.

1 **Triginta.** Hic dicitur: † Mutuauī tibi triginta, pro viginti vendi-
ſti fideiuſſorem, pro decem vendiſti pignus, ex pignore
poſſum habere decem: nunquid fideiuſſor tenetur ad
viginti tantū? Certe ſic, niſi aliter actū eſſet. [Reus.] t. cū pignore:
vnde decem computantur pro pignore liberando, fideiuſſor inviri
ginti, niſi aliud actū eſſet: vt. ff. eo. l. j. §. iſt. & iiſt. Odof.

Summarium.

1 Solutum nomine pene non computatur in ſortem.

1 **D, quod.** Hic dicitur: † Si aliquid pene
nomine egregit creditor a debito
re, debet illud lucrum creditori cedere. Verbi gratia,
debitor ſubtrahit pignus, creditor egregit penā dupli,
hāc penā debet habere precipui: vt. ff. de pig. act. l. ſi pignore ſubre
pto. §. j. & ff. ne quis eū, qui in ius voc. l. penul. & vlti. Decus ſi non
pene, ſed intereſſe nomine egregit: qz tunc non cedit lucro eius: vt
ff. de eo, per quem fac. er. l. j. §. ſi plures. Vā alias inter hec diſtin-
guitur: vt. ff. qō met. cau. l. ſi cum exceptione. in fi. & l. ſeq. & ff. de in
rīdi. omn. iud. l. ſi id, quod. in fi. & l. ſequ. Odofre.

Summarium.

1 Acceptilatio obligationes precedentes perimit.

1 **Sicut acceptilatio.** Hic dicitur:
† Certū eſt
q acceptilatio perimit precedētes obligationes, ſicut
cōſutio, ſi creditor ſuccedat debitori. [In eum diem.]
ſiue ſit pura, ſiue conditionalis: vt. ff. de acceptil. l. acceptilatio.
[Actionem.] vt. ff. eo. l. Stichum. §. adtio. Odof.

Summarium.

1 Ceſſio facta poſt ſolutionem cōtra correum eque obligatum non
valet.
2 Creditori ſoluens quando obligationem tollat.

1 **Modeſtinus.** In hac lege dicit: † Ego,
& Titius eramus debito
res tui in decem, ſolui tibi iſta decem, nunquio potero
poſtulare, vt cedas mihi actionem contra correū: vel
eramus eius fideiuſſores, ſi ſolui, nunquid potero poſtulare vt ce
das mihi actionem contra debitorem? Modeſtinus reſpondit,
quod non potero. Vnde dicit quod ſi reus debendi vel fideiuſſor
ſoluit hoc pacto expreſſo vt cedantur ſibi actiones, & hoc commo
nit ante ſolutionem, hoc caſu poſt ſolutionē poterit cedi. [Poſt
ſolutionem.] ſcilicet factam a reo debendi, vel a fideiuſſore. [Su-
perfuerit.] quia ſolutione, &c. vt Inſti. quib. mod. tol. obl. in princ.
[Nouiſſimo.] id eſt, poſteriori. [Videatur.] Ol Segnori, circa
legem iſtam notate vnam, quod faciunt tota die tabellliones bo
na fide moti, ſed non intelligunt quod faciunt: tota die dicunt
ipſi, Titius ceſſit mihi actiones contra talem ante ſolutionē,
timentes quod non poſſit fieri poſt ſolutionem, vt in lege noſtra.
2 Et ideo ita diſtinguo, † Cum qui ſolvit creditori, aut eſt extra-
neus, aut fideiuſſor, vel mandator, aut correus. Si eſt extraneus,
certe ſi ſolut nomine debitoris, liberat eum, nec ante ſolutionem,
nec poſt ſolutionem poſſunt cedi actiones: vt. ff. eo. l. ſolutionem.
Si autem ſuo nomine ſolvit, videtur emptor nomine, & non ce-
dantur actiones ante ſolutionem vel poſt: vt. C. de hered. vel act.
vend. l. poſt Ꝑ. & l. nomine. Si autem eſt fideiuſſor, vel mandator,
vel correus, vt eſt in pluribus tutoribus, ſi ſoluit ſuo nomine, nec
ante, nec poſt poſſunt cedi actiones, qz ſe ipſum liberat: vt. ff. man
dati. l. Papinianus. Si autem ſoluit nomine debentis, poſſunt
cedi ante ſolutionem, vt in princ. huius legis, & poſt ſolutionem
ſi actum eſt ante quod poſt ſolutionem cedantur, vt in fi. huius le
gis, & ff. de fideiuſ. l. cum ita. & l. fideiuſſoribus. Odof.

Summarium.

1 Libertus factus ſoluitur ab omnibus obligationibus precedēn-
tibus.

1 **Si liberto.** Hic dicitur: † Cū ſeruus ma-
numittitur, & efficitur libertus
quo eſt contractus, vt cum eo poſſit contrahi, ſcz ope
rarum. Hoc dixit. [Poteſt.] quia opere debent impo
ni in ipſa manumiſſione, vel incontinenti poſt: vt. ff. de manu. teſt.
l. ſeruum. & ff. de liber. cauſa. l. vlti. Odof.

Summarium.

1 Solutio reconciliatur nummorum commiſtione.

1 **Si alieni.** Hic dicitur: † Si debeo tibi decē, &
ſolno tibi decem de nummis alie
nis ignorante & inuito domino, non liberor nummis
extantibus, qnā non feci accipitēs: ſed nummis con
ſumptis bene liberor: & iuxta conſumpti eo ipſo quod ſunt alijs im
miſti: quia non habet dominus rei vēdicationem, licet poſſit age
re furti, vel condictione furtiua contra me. [Fuerunt.] vt. ff. ſi cert.
pet. l. filiusfamilias. Et ideo non liberatur, quia non fit accipien-
tis: vt. ff. eo. l. qui ſic. [Scriptum eſt.] Et ideo reconciliatur ſolu-
tio cōſumptione, ſicut mutuum: vt. ff. de fideiuſ. l. ſi quis pro eo. §.
ſi nummos. [Competeret.] quia ſi ſciens ſolvit, tenetur furti: vt. ff.
de furtis. l. j. Odof.

Summarium.

1 Dominium rei ſolute per aſpectum queritur.

1 **Pecuniam.** Hic dicitur: † Debes mihi
pecuniam, vel aliam rem, me
iubente ſoluiſti in conſpectu meo, & iuſſi te ibi ponere,
liberaris. Nam licet non apprehēderim eam, efficitur
mea, qz manu longa videris mihi ſoluiſſe. Hoc dicit. [Incipiat.]
ratione preſente, vt. ff. de acqui. poſſe. l. j. §. ſi tuſſerim. [Manu lon
ga.] alias, manu brua. Ol Segnori, manu longa, & breui accipi
tur pro eodem. Nam ſi debes mihi decem, & iuſſi mihi ſolvere, et
dico ego, Da illi: ad me videtur pertinuiſſe, & poſtea ad illum: vt
ff. eo dem. l. ſolutam. Item manu longa, vt hic dicitur, & ff. eo. l. ſo-
lutam. Odof.

Summarium.

1 Obligatio quelibet eo modo ſolvitur, quo contrahitur.

1 **Prout quiſque.** Hec lex reſpicit vl
timam partem ru
brice, & dicit, † qz vnuſquiſq; contractus debet ſolui, &
liberari eo modo, quo ligatus eſt: quia ſi obligatio eſt
contracta re, & re debet diſſolui. Et ita in obligatione contracta
verbis. Et idem in obligatione, que contrahitur conſenſu. Hoc
dicit. [Cōtractus eſt.] ſ. & alio modo celebratur: q; vnus re vt mu
tuū: alius verbis, vt ſtipulatio: alius cōſenſu, vt emptio. [Debet.]
qz nihil tam naturale, &c. [Reſolui poteſt.] vt ita ſit vna victio:
vel re ſolui, vt ſint due. [Eque.] i. ſimiliter: vel eque, id eſt, ſicut
[Contracta eſt.] ſ. ſolo conſenſu. [Poteſt.] quia nihil tam natu-
rale, &c. vt. ff. de reg. iur. l. nihil. Odofre.

Summarium.

1 Heres adiecti non recipit ſolutionem.
2 Indemnitū quibuſdam heredibus ſolui poteſt iudicis mandato.

1 SI stipulatus. Hic dicit: † Sum stipulatus mihi dari, aut Titio. Titio viuo bene pōt solui, non heredi suo. [¶Non poterit.] ſ. niſi aliud actū eſſet, ſi non poſſit ſolui ſuo heredi: q̄ vbi ſtipulo: mihi aut Titio, videor velle ſolui certe perſone, ꝛ ita ſolutio in certam perſonam eſt collata, ꝛ ideo in aliam perſonam non tranſgreditur: vt. ff. eo. l. ſi ſtipulatus ſum illud.

2 Si lancem. Hic dicitur: † Titius poſuit apud me lancem argenteā, deceſſit relictis pluribus heredibus: veniūt quidam ex heredibus, ꝛ petunt lancem: ſi ignoro eos heredes, ꝛ puto alios heredes, ꝛ non puto illos heredes, reddendo illis, liberor ab alijs? ſed cōſultius eſt, vt reddam in bente pretoꝛ. Hoc dicit. [Si lancem.] id eſt, paropſidē. [Interpellet.] ſ. ad lancem reddenda. [¶Ho tenen. ſ. depoſitarius tenetur de dolo, ꝛ lata culpa: ſi iudice iubente reddo duobus liberis, vel ſine iudice ignorans plures heredes eſſe. [Facere.] vt. ff. depoſit. l. ſ. ſignatum. Et nota te, quod per me poſſum facere, totius facio, ſi facuam per iudicem. Et ad hoc facit. C. de pigno. l. ſ. Odo.

Summarium.

1 Pactum de ſoluendo, idem operatur quod ſimplex mandatum.

1 a IScum Cornelius. Hic dic: † Cornelius nomine Scie viro eius fundū dedit in dotē, nec fuit ſtipulatus, ſi ne pactus de eo reddendo, ſed vir, ſine mulier: nūquid ſi reddatur ſuo Cornelianus, liberatur vir? Certe ſic, ſed ea volente, alias non. [Cornelius.] ſ. extraneus. [Cauiſſet.] ſ. ſtipulādo, vel paciſcēdo. [¶Non tuto.] ſi non ſecute. [Reddi.] ſ. ꝛ virū liberatum eſſe: vt ff. eo. l. vero procuratori. in pin. ſimile argumentum. Odof.

Summarium.

1 Solutum debitum naturaliter tantum non repetit.

1 SI tuo ſeruo. Hic dicitur: † Autoruni decē ſeruo tuo, poſtea illū literarum a te emi, ꝛ eum manumiſi, poſtea ſolui mihi, nunquid repetit. Certe non. Hoc dicit. [¶Non repetit.] ſcilicet ideo, quia ſolut debitum naturale, vnde non repetit: vt. ff. de condict. indeb. l. naturaliter. Odof.

Summarium.

1 Obligati ſi duo ſint ad idem, vno ſoluente alter liberatur.

1 EIſti de peculio. Hic dic: † Celebram cōtractū cum ſeruo in decem, ꝛ accepi fideiuſſorem: in peculio non erant niſi quinq; regi cū domino de peculio, ꝛ ſolut quinq;: nūquid ſunt liberati fideiuſſores? Et certe non. Secus ſi ſeruus decem ſolute de peculio, cuius adminiſtrationē habebat, qualia ſunt liberati. [Reſpondi.] ſcilicet quatenus eſt in peculio. [¶luminos.] id eſt, ſolidos. [Egiſti.] alias ſoluiſti. Odof.

Summarium.

1 Soluens debitum ſolidum liberatur.

1 n OLidum. Hic dicitur: † Qui ſoluit ſolidum debitum liberatur: qui non ſoluit ſolidum, non liberatur. Et non videtur ſolidus ſoluere, ſiue minus ſoluit quam tute, ſiue vic. Quaſi dicat, ſi ſolidus ſolidum, tollitur obligatio. vt Inſtit. quib. mod. tol. obligan pūn. Si paru ſolmitur, non liberatur: vt. ff. de vſur. l. tutor. ſ. Lucius. [Quantum te.] quia debentur quinq; ſolmuntur quinque. [Die.] quia debet vſq; ad mentem, ſolunt vſque ad animam. Quia dicitur plus, quatuor modis: vt Inſtit. de actio. ſ. plus. Odof.

Summarium.

1 Procurator ſi litiū non recte ſolmitur.
2 Conſtituens ad recipiendam ſolutionem non auditur, niſi probet mandatum.

1 HOc iure. In l. iſta dicitur: † Si aliquis eſt datus procurator ad agendū, nō poteſt ei ſolui, niſi contineatur in mandato q̄ ei ſolui poſſit: ſed ſi datus eſt ad ſolutionē recipiendam, bene poteſt ei ſolui. [Soluatur.] q̄ quando litigo per aliquē procuratoꝛē, ei non ſoluitur, niſi in tribus caſibus: vt hic: ꝛ. ff. de procur. l. que omnia. in fi. ꝛ. l. ſi procuratoꝛi meo. ꝛ. l. actoꝛis. [Liberabitur.] Ex hac lege, ſi intelligitis caſum, ꝛ literā, colligimus vnum magiſtrale, ſiue notabile. Nam quotidie dicimus q̄ differentia eſt, aut aliquis conſtituitur procurator ad agēdum: quo caſu admittitur cū ſatisdatione de rato, ſi dubitatur de mandato: vt. ff. de procur. l. 2 nō ſolum. ſ. qui alieno. † Sed ꝛ ſi aliquo cōſtituatur ad ſolutionē recipiendam, niſi plene probet mādatū, non auditur, licet ille offerat cautionem de rato: vt in auth. de collat. ſ. eos, qui. ix. c. ii. Et hoc probat hec lex. Allegate rationē cur admittatur ad litigandū, nō ad ſolutionē recipiendā cum ſatisdatione de rato: q̄ procuratoꝛ litis non recte ſoluitur: ſed alio non, niſi probet mandatum.

Odofredus.

Summarium.

1 Procurator generalis creditoꝛ bus domini ſolucre poteſt.

1 QOdlibet. Hic dicit: † Si procuratoꝛ meus ſoluit quod debeo, nō potium repeterem: nam quādo aliquis conſtituitur procuratoꝛ, id ei videtur mandatū vt ſoluat creditoꝛibus. Hoc dicit. [Debitum.] ſcz efficax. [Pecunia.] ſ. debitam. [Habeat.] q̄ vtiliter geſtū mādatum: vt. ff. de condict. indeb. l. ſi procuratoꝛi. in pin. Odofre.

Summarium.

1 Pupillo ex re ſua non queritur per extraneum.

1 SIlic intestato. In l. iſta dicit: † Mater gerebat negotia filie, que filia faceret patri ab inteſtato: iſta mater dedit aliquas res filie argentarijs vendendas: ipſi vendiderunt, ꝛ ſoluerunt matri pretiū: mater collocauit eam nuptui, et ei tradidit pretiū rerum diſtractarum: nunquid poterit agere? nam argentarius: Et videtur q̄ ſic, poſtq̄ mater nō eſt ſtipulata. Sed reſpondetur q̄ ſunt liberati, ex quo ſoluerunt: ꝛ hoc ſi fecerunt bona fide: ſed ſi mala, quia ſciebant reo eſſe filie, ꝛ matri ſoluerūt, non ſunt liberati, ſi mater non eſt ſoluendo. [Rationū.] ſcilicet ſuarū, vel agentarionum. [Quo niam.] pro quia. [Liberatos.] quia bona fide fecerunt: vt. ff. eod. l. ſi quis ſeruo. [¶Io habebat.] quia non erat nutrix, nec poterat eſſe ſecundum ea tempora, niſi vt. C. quan. mul. tute. offic. iudi. poſ. l. j. Odof.

Summarium.

1 Clauſula generalis ad ſpecificata tantum reſtringitur.
2 Solutionem recipere valens ex certa cauſa, non poteſt ex alia recipere.

1 a IEx pluribus. Hic dicitur: † Eram creditor tuus ex pluribus cauſis, poſtea fui confeſſus a te, quicquid debebas mihi me accepiſſe, preterēq̄ ex contractu ſerui tui: nūquid ſi puto te debere mihi aliquid ex cōtractu ſerui, potero petere? Certe ſic, q̄ nō extenditur ad alia chyrographa. [Titio.] ſ. debitore. [Laueraꝛ.] id eſt, promuſeraꝛ. [Proponeretur.] ꝛ non alia: q̄ ſicut generalis tranſacto, ꝛ ita generalis cōfeſſio: vt. ff. de tranſac. l. cū Aquiliana.

2 Lucius Titius. Hic dicitur: † Seius debebat Lucio Titio quadringenta ex vno inſtrumento, ꝛ ex alio inſtrumento trecenta: poſtea nuſit Lucius Titius ad Seium quod de quadringentis mitteret centum: Seius miſit centum: Seius vult dicere quod ſoluit de trecentis: Lucius Titius vult dicere quod ſoluit de quadringentis, nunquid poteſt? Certe non, niſi ita, cui ſolutum eſt, ratum haberet. [¶Non eſſe liberatum.] vnde preſumitur ſoluiſſe centum in antiquiuus debitum: vt. ff. eod. l. j. Odof.

Summarium.

1 Solutio facta heredi, licet poſtea abſtineat, debitorem liberat.

1 FIlius, qui. Hic dicitur: † Filius administrabat paterna negotia, debitum aliquem pecuniam mutuo: & recepit solutionem, & fuit defunctus patri, & abstinuit: datus est curator bonis: numquid potest repetere? Certe nõ: quia debitor liberatus est soluendo. Hoc dicit [Abstinuit.] scilicet ab hereditate paterna beneficio restitutionis. [Esset.] quia quod ab inuito, &c. vt. C. de adminis. tuto. l. sancimus. Odof.

Summarium.

1 Debitor inuitus & contradicens nouatione liberari potest,

1 IDebitor. Hic dicit: † Tu es debitor meus in decem, volo te liberare decem: dico ego tibi. Volo te liberare: dicis tu, Non facies: numquid possum te liberare? Dixerunt quidam quod non. Paulus distinguit. si volo eum pacto liberare, vel acceptilatione, quod nõ possum: sed si volo ab alio stipulari animo nouandi pro eo, isto casu bene possum: & si feci pactũ ei, a quo sum stipulatus animo nouandi, quod incontinenti eum liberarem: si agam contra ipsum, obstabit mihi exceptio. [Absolut.] id est, liberari. Hoc ait Labeo. [Perhibet.] & dissoluitur obligatio. [Excludet.] Unde nota te, quod debitorem inuitum non possum liberare pacto, vel acceptilatione: quia in inuitum, &c. & nolenti non donatur. Sed alio modo fic. si stipulor ab alio animo nouandi: vt. ff. de nouatio. l. i. & Lucius. & est liberatus, sine huic, a quo sum stipulatus animo nouandi, fuit acceptilatum, sine nõ. Sic & alibi est, quod licet non possim tibi inuito donare directo, per medium tamen possum: vt ff. eod. l. solutionem. Odof.

Summarium.

1 Mancipium morti assimilatur.
2 Promittens seruum in specie, si moriatur sine dolo suo, liberatur.

1 SI mihi alienũ. Hic dicit: † Promisti mihi dare Stichũ seruũ alienum, vel fuisti damnatus a testatore: postea cum ille Stichus esset statu liber tempore promissionis seu damnationis tradis mancipium liberatio ne: Certe sic, quia hec mancipium est similis morti: si autẽ decessisset, esset liberatus. vt supra est: vt si aliquis promisit seruum dare, & heres eius dedit statuliberum, liberatur. [Seruum.] Ponit Stichũ & ita in specie. [Per te staret.] id est, esset in mora. [Similis sit.] & lex dicit quod seruitus est similis morti: vt. ff. de reg. iur. l. seruitus. & ff. de furtis. l. omnes. in prin. quod est notandum. Sed non quo ad omnia:
2 vt. ff. de edili. edicto. l. si hominem. Unde debet ita intelligi, † sicut si promittis seruum in specie, & moritur sine dolo tuo, liberaris: vt ff. de verbo. obli. l. si ex legati causa. ita hoc casu. Et ita in hoc est similis libertas, sed in alio seruus habetur sicut mortuus: vt. ff. de reg. iur. l. quod attinet. & l. vltima. [Dederit.] sine facto suo. [Liberatur.] Secus si in genere: vt. ff. eo. l. quum quis. §. hominem. & ibi dyn. Odof.

Summarium.

1 Obligatio principalis per confusionem extinguit accessoriam.

1 IDuo rei. Hec lex ponit duos casus. † Primus in duobus reis stipulandi, numquid si vnus succedit alteri, extinguatur stipulatio. Et respondet Jureconsultus quod non. Et ideo si eramus duo rei stipulandi, & vnus facit pactum de non petendo, si ago ex persona mea, non obstat exceptio. Secundus casus est, Si fuimus duo rei promittendi, si vnus succedit alteri, quod non confunditur obligatio. Secus tamen est, si debeo centum, & tu es fideiussor: quia si succedo tibi, & tu mihi, tollitur sola fideiussoria. [Stipulandi.] quia stipulati sunt cẽtum in solidum. [Siccine.] nam pactũ, &c. vt. ff. de pactis. l. idem. & l. si vnus. in pane. [Item si duo.] Ecce secundus casus. [Obligatio.] scilicet accessoria. [Dissentiat.] Cuius proculi sententia non est vera. Et ad hoc cõcordat. ff. de duob. reis. l. si reus. & ff. de fideiuss. l. generaliter. & l. heres. §. j. & ij. Odof.

Summarium.

1 Numeratio alienæ pecuniæ liberationem vel obligationem non parit.
2 Debitor soluens nummos reprobos non liberatur.
3 Solutum simpliciter, in causam efficacem solutum præsumitur.

1 SI is, cui. In prin. huius legis tria dicuntur. Primo, si debes decem in genere, & soluis decem de nummis alienis. quod non liberat nisi a me sciebat si peto a te decem, repellar doli exceptione, nisi reddam decem que accepi. Secundo dicitur: Si debeo decem, & soluis de nummo alienus pro parte, vel de nummis cõmunibus pro parte, liberaris. Tertio dicitur: Si fideiussor, qui fideiussit, soluit nummos alienos indubitanter potest agere mandati actione contra debitorem. Nam si ipse subtraxit pecuniã, & eam soluit pro suo debitore, quicquid præstitit nomine furti, vel condictionis furtiuæ, poterit agere actione mandati contra debitorem, vt recuperet. [Integrũ.] id est, non consumptis. [Summouendus
2 tur.] Hoc est primum dictum. Et notanter, † q si debitor soluit reprobos nummos, quod non liberatur, vnde potest conuenire de nouo: sed ipse repellet creditorẽ, nisi reddat quod accepit: vt hic, & ff. eo. l. si cum aurum. [Sinantem.] Incipit secundum dictum. [Credam.] id est, mutuo dem. [Et actio.] vbi credo. [Et liberatio.] vbi soluo: quia eadem solutio, &c. vt. ff. eod. l. qui hominem. in fine. [Sed quantitatem.] scilicet quod est verum. Et custodiatur vos: quia si ego habeo quinq, & tu alia quinq, & volumus inuicem communicare, de iuris subtilitate in quolibet nũmo est vna diuisa sed de equitate si veniremus ad diuisionẽ, fit diuisio numero non coponibus. Hoc dicit hec litera, si bene intelligitis eã. [Intelligat.] scilicet de rigore iuris. [Sed quantitatem.] scilicet vt numero fiat diuisio, quod equius est, vt. ff. si cert. pet. l. si fur, in prin. [Potest.] contra debitorem: quia consumptione, &c. vt. ff. eod. l. si alieni nummi. [Præstiterit.] scilicet id, quod debet: quia tunc intelligitur trãslatum dominium: vt. j. de furtis. l. sallus. §. j.

3 Flauius Januarius. Hic dicitur: † Flauius Januarius dubitabat de quadam questione, misit epistolam Papiniano, dicẽdo Papiniano salutem, & infrascriptam questionem, & questio talis est, Titius debebat Seio certam quantitatem pecunie ex causa fideicommissi, & pure: alia decem in diem: postea actor Titij solut Seio decem, & confessus est Seius ex omnibus debitis decem accepisse a Titio: nũquid intelliguntur soluta in veritate debitum? Et respondetur quod verisimile est quod soluat in causam fideicommissi, & ita in puram, nisi exp̃sse aliud actũ sit. Et hec vera sunt, si soluta sunt domino presente, si autem eo absente, tunc verisimile est quod faceret id, qõ faceret dominus, & ita pro puro. Ex iste videmus in seruo. si seruus debet aliquid ex contractu peculiari, vel ex causa fideiussoria. & sic extra contractum peculiarem, si soluat potius debet intelligi soluisse ex contractu peculiari, quam ex contractu, qui est extra contractum peculiarem. [Salutem.] subaudi. & determinationem sequentis questionis. [Quantitatem.] puta decem, & pure. [Non poterat.] scilicet pure, sed adueniente die, qz debebatur in diem. [Cautum.] scilicet a Caio Seio, [Nõ habet.] scilicet ex eo quod non venit dies: quia quod debetur in diem, &c. vt. ff. quando dies leg. ced. l. i. in fi. [Non potest.] quia eadem solutio, &c. vt. ff. eod. l. qui hominem. in fi. [Soluerat.] vt. ff. de fideiuss. l. seruus. & l. ied & si serui.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatus Stichum aut Seium vtrum volet, altero moriente, alter remanet in obligatione.
2 Successio quando extinguat obligationem.
3 Adulter si succedat ei, pro quo fideiussit, confirmatur obligatio.
4 Fideiussor si succedat debitori tollitur fideiussoria, obligatio.
5 Obligatio naturalis, solutione, pacto tollitur, & iureiurando. 6.
7 Pactum liberationem parit, non obligationem.
8 Pater quando a filio ad solutionem adhiberi possit.
9 Adhiberi capite minuto an solui possit.
10 Stipulatio facta adhibito pupillo vel furioso an valeat.
11 Debitor non liberatur sola rei permutatione ad creditorem.
12 Perceptio rei quid operetur, & quid perceptio pretij.
13 Obligationes si sint dispares, soluto ex intervallo petere potest sibi cedi actiones.
14 Creditor non valens actiones cedere fideiussori, exceptione repellitur.
15 Obligatio quæ solo consensu contrahitur solo dissensu solui tur.

Stichum

Stichũ aut Pamphilũ.

In principio huius legis ponuntur plures caſus: & primus caſus eſt, † Si ſtipulor a te Stichum aut Pamphilum, verum volam, ſi alter moritur, alter remanet in obligatione, niſi fuiſſet in mora ſoluendi eum, qui mortuus eſt. Secundus caſus eſt: Si promitto quem volen, & alter deceſſit, ſuperſtes eſt in obligatione, & in ſolutione. Sed quid ſi poſtquam fuiſti in mora, alter mortuus eſt, ſi mortui eſt maior eſtimatio, quam ſuperſtitis, non liberatio preſtando ſuperſtitem. Tertius caſus eſt: Si promittis Stichum aut Pamphilum, ſi occidis meliorem, ſi facis malitioſe, teneris de dolo ad intereſſe ſalua, id eſt, ſi non facis malitioſe, ſolummodo teneris ad ſuperſtitem. [Ego.] ſcilicet ſtipulator. [Petetur.] id eſt, remanet in obligatione, & in ſolutione. [Fuiſſet.] Et iſte eſt primus caſus: & notate hic, vt dixi in caſu. Et ad hoc facit. ff. de lega. j. cum res. §. ſi ſeruus. [Quod ſi.] Incipit ſecundus caſus. [Poterit.] vt hic, & ff. de eo, quod certo loco. Larbitraria. §. qui Stichum. & ff. de contrahen. empt. l. in emptione. §. penul. [Poterit.] qr liberatus eſt. [Admiſſa.] id eſt, maleficia: quod non debet eſſe, &c. vt ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. in fine. [Deſiderabitur.] ſcilicet ad intereſſe: vt hic, & ff. de dolo. l. arbitrio. in fine, & l. ſeq. [Fideiuſſor.] ſcilicet ſi poſt mortem interfecit alias ſecus ſi ante: vt ff. de verb. obl. l. ſi ſeruus. & ibi dixi. [Deceſſiſſet.] Et hec vera ſunt, quando occidit ſine cauſa: ſecus ſi cum cauſa, quia inuenit eum in rebus veneris cum filia: quia tũc tenetur: vt ff. de verb. oblig. l. io, qui alias, id quod.

Aditio hereditatis.

In. §. iſto tractatur de illa parte rubice de ſolutionibus, & de liberationibus. † Ecce ſi creditor ſuccedit debitori, vel ecõtra, aditione hereditatis confunditur obligatio, & actio & per cõſequens inducitur liberatio. Unde ſi ſuccedit vnus alteri, hereditas videtur ſibi ſoluere: & ideo ſi pupillus accipit fine tutoꝛe pecuniam, ſi creditor ſuccedit ei, tollitur obligatio: quia hereditas videtur ei ſoluere. [Hereditatis.] cum creditor ſuccedit debitori, vel econtra, et adiit. Et intelligatio in ſolidum: ſecus ſi pro parte. quia tunc pro parte: vt ff. ad legem Falcid. §. ſi debitor. & C. de neg. geſt. l. ſi ab eo. [Exteriterit.] vt ff. eo. l. in pupillo. [Retinet.] vnde non ſolum ſolutione, imo in confuſione.

Aliquando.

Nos habuiſtis in ſuperiori. §. qꝫ aditione hereditatis confunditur obligatio, & aliquando confirmatur: quid ſi heres reſtituit hereditatẽ ex fideicommiſſo ex Trebelliano Senatuſconſulto, & poſtea heres exiit, fideicommiſſum confirmatur: † quia ſi mulier interceſſit contra Velleianum, & ſuccedit ei, pro quo interceſſit, confirmatur obligatio. [Nam ſi heres.] ſcilicet rogatus reſtituere fideicommiſſario. [Exiterit.] Inde bitanter non confunditur obligatio, ſed confirmatur. [Intercederet.] contra vellei anum Senatuſconſultum. [Amittere.] id eſt, perdere. [Periclitetur.] & hic non conuenitur, tanquam intercefſerit, ſed vt heres: & interpretatione iuris eedem ſunt perſone heredis, & defuncti: vt in auth. de iure eius. a mor. preſt. in prin.

Quod vulgo.

In. §. iſto quedã vulgaris regula ponitur, & determinatur. Vulgo dicitur, † Si heres exiit: debitori fideiuſſor: quod tollitur fideiuſſoris obligatio, & remanet principalis. Quod eſt verum, ſi debitor tenetur eum effectu: ſed non haberet locum. ſi fideiuſſoꝛ ita eſſet effectu. Idem eſt etiam, pone quod debitor habet perſonalem exceptionem, que non tranſit ad fideiuſſores, ſicut eſt, ſi fideiuſſit maior pro minore, ſuccedit debitor fideiuſſori: hic non tollitur fideiuſſoria: quia minor poteſt reſtitui, ſi ipſe cõuentus: vt heres. [Liberari.] vt ff. eo. l. duo. [Toties.] Ecce determinatio regule. [Plenior.] ſcilicet quam fideiuſſoria: vel plenior, id eſt, efficax. [Defenſionem.] ſcilicet que non tranſit ad fideiuſſoꝛẽ, vt ſequitur in exemplo, quod. §. ſubſcript. ff. de minoꝛib. l. m cauſe. in prin. Et ideo exceptio reſtitutionis eſt perſonalis: vt. ff. de except. l. exceptio. niſi quam calliditate aduerſarij fit. quia tunc tranſit ad fideiuſſorem: vt. C. de fideiuſ. minoꝛ. l. i. [Exit.] ſcilicet quum fideiuſſoꝛ exiit heres debitori, non econtra, vt. ff. dixi. Unde notate. quod regulariter ſi ſuccedit debitoꝛi fideiuſſori, extinguitur fideiuſſoria, & remanet principalis. Fallit quum plenior eſt fideiuſſoria, quam principalis: vt hic, & ff. de fideiuſ. l. heres. §. ſeruo. Ité in exemplo, quod ponitur hic.

Naturalis.

In. §. iſto dicitur, † qꝫ naturalis obligatio, qua tenetur debitor creditoꝛi, tollitur ipſo iure ſolutione, pacto, item iureiurãdo. Nam equitas naturalis ſuadet, quod ſicut per pactum inducitur naturalis, ita tollatur. Et ideo ſi pupillus dat fideiuſſoꝛem, iſta naturalis obligatio tollitur ſolutione. item pacto, & iureiurando, vt ulla ſublata fideiuſſoꝛ liberetur. [Tollitur.] quia per ſolutionem: &c. vt Inſtit. quib. mod. tol. oblig. in prin. [Pacto.] ſcilicet facto de non petẽdo. [Iureiurando.] ſubaudi, ſi iurat ſe non debere. Sed cauete vobis, in vna ſolutione tollitur ciuilis & naturalis: ſed pacto de non petendo licet tollatur, naturalis, eliditur ciuilis: vt Inſt. de except. §. quedam. Ita eſt in iureiurando vt in pacto: vt. ff. de iureiuran. l. vltima. in prin. [Diſſoluitur.] qnia ſicut pactum inducitur, vt. ff. de pactis. l. j. ita debet tolli: quia nihil eſt tam naturale, &c. vt dicit regula iuris. ff. de reg. iur. l. nihil tam naturale. [Papillus.] ſcilicet qui tenetur naturaliter: vt. ff. de nouatio. l. j. [Dicitur.] puta ſolutione. pacto iureiurando.

¶ O: Segnori, habetis hic, † quod naturalis obligatio pacto tollitur ipſo iure: ſed lex videtur velle contrarium, quia debet eliꝺi, non autem tolli: vt. ff. de pactis. l. ſi vnus. §. pactus. & C. de pac. l. pacta in fine. Ad ſolutionem horum contrariorum multe abuſiones dicte ſunt. Dicunt enim antiqui quod ſola naturalis non immiſta ciuili eliꝺitur, vt in lege contraria: ſed naturalis immiſta ciuili tollitur, hic. Et eſt ratio, dicunt ipſe. quia ſola naturalis immiſta ciuili tollitur, vt hic, quia trahit coꝛruptionem a ciuili: nam modicum fermenti totam maſſam corrumpit. Sed hec ſolutio non eſt bona: quia contra naturalem equitatem eſt, quia equitas naturalis ſuadet quod efficacior ſit naturalis & ciuilis obligatio, quam naturalis ſola: vnde ſicut ſolo conſenſu inducitur obligatio. vt Inſtit. quib. mod. tol. oblig. §. ita econtra. ſcilicet diſſenſu tollitur. Alij voluerunt dicere, Ecce pacto de nõ petẽdo. qr ſit ad liberandum. tollitur ipſo iure. vt hic: ſed ſi fiat pactum de non petendo, non tollitur ipſo iure. vt hic: quia proniores, &c. vt. ff. de actio. & obliq. l. Arrianus. dicentes quod pactum de non petendo obligat creditoꝛem debitoꝛi naturaliter non petere: & ſi opponatur de lege. ff. de iure dotium. l. ſi pater. §. j. exponunt quod ibi dicitur ciuiliter, ſed naturaliter. Sed verior eſt illa opinio, † vt pactũ pariat liberationem. non autem obligationem: & ideo pactum nõ debet parere liberationem, & obligationem, ſicut nec ſolutio: vt. ff. eod. l. qui hominem. in fine. Unde dicetis, Nihil de legibus illis ad iſtum. §. Nam non dicunt ille leges quod pactum non tollat ipſo iure. ſed dicunt quod ſi primo feci pactum de non petendo, & tu facis mihi pactum de petendo, tuum pactum de petendo non tollitur ipſo iure, ſed ope replicationis: vnde non contradicunt. Unde ſi facio pactum de non petendo, tollitur ipſo iure naturalis. vt dic: Et ita in iureiurando: vt. ff. de iureiur. l. viti. & Inſtit. de except. §. quedam. Et de hac materia dic vt notatur in. §. partus.

Queſitum.

Hic dicitur: † Si ſtipulor mihi aut filio meo decem dari, valet hec ſtipulatio, & filio tanquam adiecto poteſt ſolui: quo caſu filio non poſſum ſtipulari. Sed quid erit. Si ſtipulor mihi, aut patri? Valet ſtipulatio, & indubitanter patri poteſt ſolui: quo caſu quero patri actionem ex ſtipulatu. & hoc dicit. [Quia.] ſcilicet patri. [Dari.] Hec eſt prima queſtio. & ſtatim determinatur ſecunda queſtio. [Non incommode.] id eſt. non indiſtincte. [Non poſſit.] ſcilicet patri.

¶ O: Segnori, habetis quod ſi ſtipulor mihi aut patri dari, qꝫ valet patris adiectio, quo caſu quero mihi actionem, non patri: ſed quo caſu acquiro patri. nõ valet patris adiectio. Et hoc vult dicere litera iſta, ſi intelligatis eam. Et hoc eſt, quãdo ſtipulor ex cauſa caſtrenſi, vel quaſi decem mihi vel patri dari: vt Inſtit. per quas perſo. nob. acquir. §. j. Secus ſi ex cauſa profectitia: vt in eo. tit. §. j. Et ſecundum hoc intelligitur. ff. de verbo. obli. Leum', qui. §. qui tibi. in fi. [Exteriorario.] Modo determinatur prima queſtio. [Perſonam.] ſcilicet filij. [Adiectam.]

¶ O: Segnori, cuſtodiatis hic, quia ſi ſtipulor mihi aut filio meo, valet, quia quero mihi obligationem, filio ſolutionem: vnde filius gratia ſolutionis videtur adiectus. Nec obſtat lex, que videtur dicere patrem poſſe ſtipulari filio, ff. de verb. obli. l. quod cũq. §. ſi quis ita. Quod verum eſt, quum pater ſtipulatur filio, non ſibi: vt. C. de pact. dotal. l. doos. §. pater. Secus eſt, ſi ſtipulatur, &c. vt hic, & ff. de verb. oblig. Leum, qui. §. qui tibi aut filio. in prin.

Uſumfructum.

Hic dicitur: † Sui ſtipulatus uſumfructum funꝺi Comelius mi dari mihi aut Titio capite minuto: valet hec ſtipulatio. & Titio poteſt ſolui: quia nominatim fui ſtipulatus ſibi dari capite minuto. [Dari.] ¶ O: Segnori, cuſtodiatis vos: quia ſi ſtipulor mihi, aut Titio ſimpliciter, tunc Titio poteſt ſolui, ſi capite non minuatur, aliter non: vt. ff. eod. l. quum quis. in princ. Secus ſi expreſſe ei ſtipulor capite minuto, vt hic.

Nam & ſi furioſi.

Hic dicitur: † Sum ſtipulatus tuo decem mihi dari, aut pupillo, aut furioſo, valet ne hec adiectio: Certe ſic, & ſi ſoluitur eius tutoꝛi, liberatur. Nam ſi aliquid debetur tibi, &c. [Sic.] ſcilicet ſtipulatori. [Detur.] qma ſi legatur tibi aliquid dandum pupillo.

vel furioso, liberatio solvendo tutori, vel curatori vt. ff. eod. l. qđ si forte. §. i. [Daret.] scilicet ꝛ ille in rem domini vertit. [Dederit.] ideo, quia a persona non est recedendum: vt. ff. eod. l. in omnibus.

Idem respondendum. Hic dicitur: Si sum stipulatus a Sempronio mihi dari decem, aut Sticho seruo meo, si debitor soluat mihi, non liberatur, nisi faciat voluntate serui: vt. ff. proximo. §.

11 **Si creditor.** Hic dicitur: † Creditor cepit possidere hereditatē. que nō pertinebat ad se, sed ad debitorem, ꝛ ex ea consequutus est, quantum ei debebatur, nūquid videtur fideiussor liberatus? Certe non. [Pertinet.] scilicet de hereditate debitoris. [Euincitur.] nam non, ꝛc. vt. ff. eo. l. qui sic. Non tamen nego qꝫ si debitor debeat quātitatem, ꝛ fideiussores essent obligati, ꝛ debitor conueniretur, quin posset obici compensatio, alias non: vt. C. de compensa. l. vlti.

12 **Dolo feci sti.** Jn. §. isto dicitur: † Si tu rem alienam quam desisti possidere, vel dolo feci sti quo minus ex hereditate ad aliam pertinente haberes, si actū e sset tecum, ꝛ soluisti, pro desit possessor. Nam vbicūqꝫ possessor soluit rem, vel estimationem, liberatur ille, qui dolo desiit possidere. [Possideres.] vnde teneatur ex illa clausula, vt. ff. de petit. hered. l. nec vllam. §. non solum. [Tibi.] scilicet qui dolo desisti possidere. [Petitoria.] scilicet estimationē. [Proderit.] Sed que est ratio diuersitatis horum casuum? Rūdeo, duplex est ratio. Prima, qꝛ si ago cum possessore, ꝛ ipse soluit rem, vel estimationem, desiit mea interesse: sed si egi cū eo, qui dolo desiit possidere, adhuc mea interest me rem habere: vt. ff. de rer. annotarum. l. nec enim. Vel alia est ratio, quia soluit pena propria: vt. ff. de iurisdict. omn. iud. l. si id, quod. in fi. In secūdo non, qꝛ bona fides, ꝛc. Et sic intelligitur secundum hoc. ff. de petit. hered. l. nec vllam. §. dolo.

13 **Si mandato.** Hic dicitur: † Titio de mandato meo: nunquid si soluo tibi, liberatur Titius? Certe nō: qꝛ nulla dubitatio est, qꝫ vbi mandauit Titio, ꝛ solui, quin habeam mandati actionē cōtra illum. Sic etiā poterit videri, si agatur cū tutore, licet tutor soluat, nihilominus sunt actiones cōtra debitorē. [Similis.] sed in quo similis. ff. videbitis. [Cedat.] vt. ff. de tutel. ꝛ ratio. distrahen. l. i. §. nunc tractemus. ꝛ cedantur actiones a tutore, ꝛ a pupillo, cum tutori conuenitur ob culpā, non ob dolū: vt dicto. §. nūc tractemus.

14 **Si creditor.** Hic dicitur: † Mandauī tibi vt mutuares, Titio decem, postea cecidisti ab actione culpa tua, nunquid ages contra me? Certe non. [Cecidi tori.] scilicet qui mandato meo mutuauit debitori. [Ceciderit.] scilicet qꝫ fecit pactum de non petendo. [Cedere.] Vnde habetis, qꝫ vbicunque propter vitium creditoris non possunt cedi actiones obstante doli exceptione, vt hic, ꝛ. ff. de fideiussor. l. fideiussor. Sed videtur cōtra. ff. de pac. l. ꝛ hereditatis in fi. ꝛ. l. seq. Sed intelligendum est illud, quando renuntiatum est beneficio cedendarum actionum.

15 **Si inter.** Hic dicitur: † Emptio ꝛ venditio contracta est solo consensu, volumus recedere a cōtractu, an possumus. [Discedatur.] scilicet solo contrario consensu. [Liberatur.] Vnde sicut in solo, ꝛc. vt Justitia quibusdam solli. in fine.

Odofred.

Summarium.

1 Delegatio tutoris quando liberet debitorem pupilli.
2 Transactio si rescindatur, tollitur exceptionis effectus per transactionem inductus.
3 Periculum nominis cessi pertinet ad cessionarium.
4 Debitum solutum ei, ad quem nō pertinet non repetitur postea ad illum pertinere incepit.

1 **Pupilli debitor.** Hic dicit: † Quidā erat pupillus, et habebat debitorē, ꝛ tu eras debitor pupilli, delegante tutore soluisti creditori tutoris, nunqd ea liberatus? Certe sic, si nō malo cōsilio liberetis, sed si forte factū est malo cōsilio, locus est interdicto fraudatorio. [Creditori.] scilicet tutoris. [Cōstabit.] Ex litera ista volūt dicere antiqui, qꝫ est interdictū, cuius proprium nomen est interdictū fraudatorii: qđ dicit habere locum argumento huius legis. Sed pōt dici qꝫ non est proprium nomen interdicti. Vnde dicimus, qꝫ si debitor alienat rem corporalem in fraudem creditoris, habet Paulus mā: si rem incorporalem habet actionem in factum: vt. ff. que in fraudem creditorum. l. qui autem. Si soluat, habet actionem in factum, que cognominatur, vt hic.

2 **Si pupilla.** Hic dicitur: † Quidā magistratus dedit malum tutorē cuidam, pupillus ꝛ heres extitit, tutores pupille cū illo tutore transegerūt, nō habet ratam transactionem, non ei stabitur, alias sic: sed quo casu non habet ratam, non ei stabitur. [Si pupilla.] [Dedit.] animo ideo neam: vnde teneatur actione in factū: vt. Justit. de satisd. tut. [Accipiet.] subaudi, quia vnicuiqꝫ debet restitui actio: vt. C. de repu.

3 **Sorori, cui.** Hic dicit: † Cuidā muliēri a fratre suo herede instituto legatū fuit relictū, vel petereꝫ legatū, transactum fuit, nunquid valet transactio? Et certe sic. [Pacti.] scilicet facti de non petendo.

Cum eodem tempore. Hic dicitur: Eodē tempore celebrauī contractum in decem alium in viginti quinqꝫ, ꝛ obligasti pignora, qualiter est mihi satisfactū dū? Certe si pignora venderentur pro modo vniuscuiusqꝫ contractus. [Eius.] scilicet creditoris. [Discretus.] id est, diuersus.

4 **Cum institutus.** Hic dicitur: † Quidā erat institutus, alio substituto, deliberante instituto, substituto soluitur, nunquid est locus restitutioni. [Euanescit.] scilicet si institutus habet ratam solutionē. [Ad eum.] scilicet substitutum, quia institutus repudiauit, vel decessit antequam adiret.

Odofr.

Summarium.

1 Solutum simpliciter cedit in causam dotis. 2.

1 **Cum ex pluribus.** Hic dicitur: † Si aliqs est debitor ex pluribus causis, ꝛ soluit, ꝛ non dicit ex qua causa soluit, intelligitur soluisse potius in famosa, qꝫ in non famosa, ꝛ prius in penali, quam in non penali. [Cessante.] qꝫ neuter dixit in quam causam solueretur, vel acciperetur. [Soluetur.] vt. ff. eod. l. i. §. ꝛ. i fi.

2 **Si maior.** Jn. §. isto ponitur talis casus: † Ex una causa debebas mihi quindecim, ex alia decem: solutis viginti, ꝛ ita maior quantitatem, qꝫ continetur in aliqua causarum, nec dicis in quā causam soluis: quindecim intelliguntur soluta in quindecim, ꝛ quinqꝫ in residuo. [Sit.] vt dixi in casu. [Erit.] Vnde quindecim computentur in primum contractum.

Odof.

Summarium.

1 Solutum imperfecte non liberatur.
2 Debitor soluens quando dicatur perfecte liberatus.
3 Adiectio non vitiatur causa leuiore vel uariore.
4 Stipulatus sibi aut alii dari, stipulatur conditionaliter.
5 Stipulatio non vitiatur diuersitate locorum aut factorum inter stipulatorem ꝛ adiectum.
6 Stipulatio concepta in persona vnius alternatiue quādo valeat.
7 Obligatio peruertitur, si species debita de rerū natura eximatur.

1 **Qui res suas.** In prin. huius legis dicitur: † Si aliquis obligauit omnes res suas, ꝛ aliquid ex rebus illis pro filia dedit in dotē, si pater creditor euincat a marito, ex prima promissione dotis poterit agi cōtra socerū. Nā si promittis dare seruū, ꝛ soluis statu liberā: vel promittis rem, ꝛ soluis ei sub cōditione obligatā; vel si promisisti dare seruū in dotē, ꝛ das statu liberi, nihilominus tenerīs. Et hoc apparet ex eutēu. Secus est, si libertus alienauit aliqua in fraudem patroni: qꝛ hic datur noua actio. Similiter etiā si minor soluit creditori, ꝛ restituitur, hoc casu prior obligatio nō renouatur quin fuerit liberata: sed tenetur sed sicut mi nori restituitur actio, illa creditori cōtra eū. [Qui res suas.] id est, omnes: qꝛ indefinita equipollet vniuersali: vt. C. que res pignori oblig. pos. l. penul. [Posse.] scilicet pignora. [Actione.] scilicet qꝫ promiserat pater dare dotē: vnde qꝛ nō fecit accipiendo, consentitur prima actione: vt. ff. de verb. obl. l. vbi autem non apparet. in fi. ꝛ. ff. de iure dot. l. i. [Liberare.] scilicet quo casu remanebit apud maritum: qđ erit deficiente conditione. [Parte.] scilicet pretertū. [Renocare.] vt. ff. de petit. hered. l. qđ si in diem. §. Julianus. [Restituitur.] qꝛ nihilominus in preteritum videtur liberatus esse: secus si restituitur ad rem renocandam: vt. ff. de minorib. l. restitutio.

2 **Rem autem.** Hic dicitur: † Si paterfamilias habeno nihil habentē castrense peculiū ipse soluit rem castrensis peculii, non liberatur, nisi ficta si dedisset mihi rē alienā, nisi mutatur filius. [Dedisset.] vt. ff. eo. l. si alienā. ita hoc casu: vt. ff. ad Macedo. l. i. in fi. ꝛ. l. seq. [Decesserit.] vt. ff. de castr. pec. l. qđ. [Declaretur.] Secus si testatus, ꝛ aliam instituisset,

quod

quod poteſt:vt.C.qui teſta.fac.poſ.l.penul.ꝛ vltima.ꝛ ita ꝙ poſt facto declaratur:vt.ff.ad legem Aquil.l.proinde.

3 **Mihi decem.** Hic dicit: † Si ſtipulor mihi decē dari pure, aut Titio ſub conditione, aut ecōtra, vtilis eſt ſtipulatio. Sed quid ſi ſtipulor, valet ſtipulatio illa ratione, qꝛ mihi etiam ante Calendas poteſt ſolui, et Titio: quia qui debet in diem, ante diem poteſt ſoluere. [Stipulatum.] vt.ff.de ver.ob.l.vlt.§.ſi.[Potent.] vt.ff.eo.l.qō in diem.

4 **Qui ſtipulatur.** Jn.§.iſto dicitur: † Si ſtipulor mihi aut Titio aliqd dari, videor ſtipulari conditionaliter, vt ſi Titio non detur, mihi detur: et ideo poſſum ſtipulari mihi quinq; Titio. [Non eſſet.] vt.ff.de ver.ob.l.vlt.§.ſi.[Titius.] vt.ff.de cōſti.pec.l.ſi duo. [Debebunt.] ſ.a Titio: qꝛ ſi ſtipulor mihi aut Titio, volo ei ſolui vt procuratori, habeo mādati actionē: vt.ff.eo.l.vero procuratori.

5 **Mihi Rome.** Hic dicitur: † Sum ſtipulatus mihi Rome, aut Epheſi Titio, nunqd ſi ſoluitur Titio Epheſi, liberatur ꝛ me: Et videtur ꝙ non, qꝛ ſunt diuerſa facta. Sed vicendum eſt ꝙ ſic. Sed ſi ſtipulor mercē factū, puta inſulam fieri in loco vno, vel in loco Titij, ſi in loco Titij factus, non liberaris: verūtamen in caſu iſto ſi ageretur ꝙ alteri deberet fieri, cōſequitur liberationem, ꝛ electio debet eſſe ipſius. [Contingere.] ſ.qi vnum factū non cenſetur vice alterius: vt.ff.eo.l.inter artifices. [Complecur.] quia eligit vel velut facere in meo ſolo, vel in Titij ſolo, vnde debet ſua electio eſſe: vt.ff.de verb.obli.l.vbi autem non apparet.

6 **Si ſeruus.** Jn.§.iſto dicit: † Si ſeruus, in quo habeo ſimfructū, ex re mea ſtipuletur tibi, aut mihi inutilis eſt ſtipulatio: ſecus ſi ex re tua, qꝛ hic videtur tibi acquiri obligatio, ꝛ mihi ſolutio. [Stipulatio.] Quum volebat proprietarium adhīc obligationis cauſa: vt.ff.de ſtipu.ſeruo.l. ſi tibi. Secus tamen vt.ff.de ſtipul.ſeruo.l.ſeruum. [Stipuletur.] quia poteſt et acquīere.

7 **Aream promiſi.** Jn.§.iſto ponit talis caſus: † Fui ſtipulat⁹ aream alienā mihi dari, poſt iſtam ſtipulationem domum ſue edificauit in area, ceſſit extincta ſtipulatio, an duret? Et videtur ꝙ ſic: qꝛ ſi tu promittis hominē alienū, ꝛ ſine facto tuo eſt manumiſſus, liberaris: ꝛ licet efficiatur ſeruus, nō reſtaurat⁹ obligatio: qꝛ obligatio ſemel extincta, ꝛc. Econtra videtur, vt dicitur in naui refecta ex eiſdem tabulis. Sed non eſt bonum ſimile de area ad nauē: qꝛ nauis deſiit eſſe in rerū natura, ſed area nō. Quid ergo dicemus in area? Et certe dicemus ꝙ non extinguitur ſtipulatio, quin remanet ad aream, vel ad eſtimationē. Nā inſula edificata non definit eſſe inſula, qꝛ area eſt pars inſule. Secus ſi promittis dare ſeruū, ꝛ ſeruus capiſ ab hoſtibus, ſi redit de captiuitate hoſtili, qꝛ in pactuo ſtatu redit, non interim eſt in pēdenti. Sic etiā in trigno iuncto, vtdum tigni eſt infunctū, non poſſit vendicari, alias ſic: ꝛ ita erit vēdicatio in pendēti. Verū ſi volo malo inūxiſti, poteſt peti eſtimatio tigni. Et hoc dicit. [Aream.] ſ.in qua nō eſt edificū. [Reſponderi.] ſ.allegando, non decidendo. [Nō poteſt.] ¶ Or Segnon, hꝫ bētis hic ꝙ obligatio, ꝛc. Et ad hoc cōcordat.ff.de verb.obl.l.inter ſtipulantē.§.lacrā rem. ꝛ.ff.de pact.l.ſi vnus.§.vale. ꝛ.ff.de lega. ij.l.ſeruus.§.duobꝰ. Fallit.ff.ſi ex noxali cauſa agatur.l.ꝛ.§.ꝛ C.ſi aduer.tranſact.l.ꝛ.§.ꝛ.C.ad Tertull. Lantique.ꝛ.C.de triſac. l.vbi. [Nec ſinuh.] Modo allegat pro alia parte. [Eſt.] ſ.qui manumiſſus eſt: vt.ff.de verb.ob.inter ſtipulantem.§.ſacram rē.ꝛ.ff. quib.mod.vſusfruc.amit.l.quid tamen. [Juo.] Ecce determinatio. [Debebit.] Sed qūo erit hoc, audi: qi promiſiſti dare aream tuā, quid ipſe faciet, dic. ꝛc. vt.ff.de lega.j.l.ſi domus.§.qui conſtetur. ꝛ ita ex iuſta cauſa vnū petitur: vt.ff.ſi cert.pet.l.vnum, ꝛ ſine iuſta cauſa nō: vt.C.de fideicom.liber.l.vlt. [Ceſſauit.] id eſt, relata eſt interim, dum eſt apud hoſtes. [Cōſulit.] vt.ff.de vſur.l.eū, qui. [Seuit.] ſed pōſ agi, vel vendicari, non vt tigni eſtimatur, ſed ad eſtimationē vt.ff.de rei vindi.l.in rē.§.tigni. Sed edificio ſolato ſic: vt ſupra allegat.l.ff.de rei vend.l.in rem.§.vlt. Qdoſ.

Summarium.

1 Solutio quibus fieri debeat.

1 **Quero an.** Jn lege iſta ponit talis caſus: † Pupillus habebat patrimoniū in prouincia, ꝛ tibi habebat tutores, habebat debitores, ꝛ curatores Rome, nunqd pecunia, que debetur pupillo Rome, poteſt ſolui tutoribus vel curatoribus prouincialibus, an tutoribus, vel curatoribus Italicis. Ridet Jurisconſultus diſtinguendo, ſi pecunia mutuata eſt a tutoribus, vel curatoribus prouincialibus, vt ſolueretur Rome. tutoribus vel curatoribus prouincialibus licet ſoluſ: ſed finū fuit mutuata eo pacto, tunc pecunia, que eſt ſoluenda Rome, non debet ſolui tutoribus, vel curatoribus prouincialibus, ſed Italicis. [Dario.] ſ.pupillo, vel adulto. [Non ſuſtinerent.] ſed aliq. [Curauerint.] alias curati erūt. Vnde notate hic, ꝙ ſi pupillus, vel adultus habent quoſdā tutores, vel curatores in prouincia, quoſdam in Italia, debita in prouincia eis ſunt ſoluenda: vt.C.de vſuris.aut.l.ꝙ. Sed ſi mutuauerūt eo pacto vt Rome ſolueretur, ibi poterit ſolui: vt.ff.de act. ꝛ obli.l.contrahitur. Odoſ.

Summarium.

1 Solutum liberationem non affert, quod repeti poteſt.
2 Debitor ſoluens differt a creditore pignus diſtrahente.

1 **Paulus reſpondi.** Hic dicit: † Si plures ſunt coheredes qui tenentur preſtare legata in vtilem portionem, non ideo liberantur ꝙ aliqui coheredē plus debito ſoluerunt per errorē. [Eos.] ſ.heredes. Et ita notate, ꝙ heredes, qui tenentur ad legata preſtanda pro portionibus hereditarijs, ꝛc. vt ſi relinquatur ab eis nouimbus appellatiuis: vt.ff.ad Treb.l.nonnunq̄. ꝛ.l.quoties. ꝛ.ff.de leg.ij.l.in pria. in fine.

2 **Paulus reſpondi.** Jn.§.iſto † notate differentiam inter debitorem ſoluentē, ꝛ creditorē pignus diſtrahentem, nam debitor, qui ſoluit pecuniam habet electionem vt dicat in quā cauſam ſoluat: ſed creditor ſi vendit pignus, poteſt retinere quantitatem pignoris vt ſibi debitam, ſi debetur ei ciuiliter, ꝛ naturaliter, vel naturaliter tantum, poteſt compatare in cauſam, que debetur naturaliter. [Soluerit.] ſubaudi, ſi hoc non dicit, ſecus: vt.ff.eo.l.j. [Poſſe.] quia pignus poteſt retineri: vt.C.de vſuris.l.ſi per te. Odoſ.

Summarium.

1 Creditor: ſi debitum oblatum non recipiat, ad quem ſpectet periculum.
2 Pecunia ſoluta creditur in cauſam expreſſam a ſoluente.
3 Solutum in dubio in cauſam antiquiorem cedit.
4 Solutum in cauſam indebitam, creditur in debitam.

1 **Creditor.** Jn prin. huius legis ponitur talis caſus: † ponamus, tu eras debitor meus in decem, veniſti cū decē ꝛ dixiſti mihi, Accipe. ꝛ dico ego, frater minus tardeſti: placet tibi, dum ute mihi, vel deporta eras. Dixiſti tu, Placet mihi: ita dilata eſt oblatio, vel ſolutio pecunie. Dum veniret, Reſpublica abſtulit tibi: nūquid perīt tibi? Certe ſic. Nam ſi tutor mutuat pecuniam idoneis debitoribus, ſi caſu efficiantur non ſolui do, non tenetur. [Diſtulit.] vt.C.eod.l.obligationem. [Eſſe.] Sed ſi creditor fuiſſet in culpa, ſecus: vt.C.eod.l.acceptam. Idem in tutore: vt.ff.ſi cert.peta.l.periculum.

2 **Cum de ſorte.** Hic dicitur: † Ego petebam a te decē ſortis nomine, ꝛ quinq; nomine vſurarū: de ſorte non dubitabatur, ſed de vſuris fuit lata ſententia, ꝛ fuit appellatū, ꝛ iudex pronunciauit vſuras non ſolutas non poſſe peti. [Eſſe.] ſcilicet primo apud iudicem principalem, ſecundo apud iudicem appellationis. [Proficeret.] ſubaudi, cū debitor volebat. [Proficere.] Secus ſi non diciſſet: vt.C. eod.l.j. Vel illud, quando clarum erat vſuras deberi.

3 **Valerius.** Hic dicitur: † Quidam Valerius nomine erat debitor Lucij Titij, cōtigit vt ſi accepiſſe tot aureos, poſtea apparet debitorem eſſe ex aliqua cauſa, ſolutum eſt aliquid, nonquid videtur acceptiſſe. [Scripſit.] ſcz hoc modo vt ſequitur. [Reliquatur.] id eſt, debitor effectus: nam dicitur aliquis reliquiſſe, qui non totum ſoluit, ſed partem. [Poſſe facere: vt.ff.eod.l.in his. in pan. ꝛ.l.cum ex pluribus.

Titius mutuam. Jn.§.isto vicl: † Titius accepit mutuo a Seio pecuniam, pone centū. & promisit ei vsuras. pone quatuor denarios de libra: postea solunt semissem, pone decem denarios de libra mando quaeritur an id. qō plus solutū est. debeat computari in vsuras, & postea in sorte, an econtra: Et certe respondetur qd primo debet computari in vsuras. [Quincunces.] Dicuntur quincunces. quę quinqs anno prestite facium sortem vt. C. de vsur. l. eos. quium pan. e. §. i. [Per errorē.] sc. facti. vel per ignorātiā scz iuris. [Solut.] s. decē denarios de libra: hę sunt communes vsure: vt. C. de vsur. l. eos. qui. §. i. [Est.] Unde cū constat deberi vsuras ex sorte, primo in vsuris debet cōputari: vt. C. eo. l. i. alias secus: vt. Ď. ca. l. §. i. Od.

Summarium.

1 Debitor ex pluribus cauto soluere censetur in eam, ex qua cogi poterat.

Cum ex pluribus. † Hic dicitur: † Si aliqs est debitor ex pluribus cauto. ex vna quindecim debet. & ex alia quindecim, ex vna quindecim poterit agi, ex alia non: numquid illa soluta computantur in causam, in qua poterat agi: Certe sic. [Ad solutionem.] Subaudi. & ita ex causa antiquon. vt hic. & Ď. eo. l. i. §. ult. & l. cum ex pluribus. Odof.

Summarium.

1 Solutio & liberatio facta ante hereditatē restitutā rata habetur.

Ante restitutam. Hic dicitur: † Si ru es heres institutus, & rogat⁹ mihi restituere hereditatē. si antequam restituas solues io creditorib⁹ hereditarijs, valet, & hec soluto prodest fideicommissario. [Restitutam.] scilicet re, & verbo, alias verbo tantum: vt. Ď. ad Treb. l. restituta. [Ab herede.] s. re & facto. [Habebuntur.] vt. Ď. de transac. l. viti. Odof.

Summarium.

1 Heres fideiussori reddere debet qō solvit ante aditā hereditatē.

Quod dicimus. Hic dicitur: † Si fideiussor testatoris post mortem testatoris ante aditam hereditatem solvit. certe heres testatoris debet ei soluere adita hereditate, dato sibi modico interuallo: quod potest magis intellectu percipi, quam loquutione exprimi: quia non statim debet venire cum sacco paratus. [Statim.] id est, adita hereditate. [Est.] vt. J. rem rati habem. l. quod enim. [Debet.] Et vult hoc dicere quod dixi in casu. Odof.

Summarium.

1 Jus quesitū ex conuentione nō querit vnius partis reuocatione.

Aliud est. Jn. l. ista dicitur: † differentiam esse. aut stipulor mihi decem, aut Titio dari: quo casu Titio potest solvi me inuito: qz adiecto potest solui inuito stipulatore. Aliud si stipulor decem mihi dari. & te. & postea mando tibi vt des decem Titio: quia re integra possum revocare mandatum: vnde revocato non potest solvi Titio. [Potest.] vt. Ď. de constit. pecu. l. si filio. §. i. [Solueretur.] vt. Ď. eo. l. si vero. §. i. Odof.

Summarium.

1 Obligatio verborum quid, & quot modis tollatur.

Verborum. Or: Segnor, in. l. ista exponitur rubrica nostra, & exponitur hoc modo, † Verborū obligatio, id est stipulatio verbis contracta. aliquando tollitur naturaliter, vt solutione. Item si stipulor a te speciē, & species perit sine dolo, & culpa tua, civiliter liberaris. Item si stipulor a te decem, & postea libero te per acceptilationem: vel si stipulor a te decem, & tu succedis mihi. vel ego tibi. [Verborū obligatio.] id est, stipulatio verbis contracta: vt. Ď. de verb. obli. l. stipulationd. §. stipulatio. alias obligatio. [Naturaliter.] i. quadā nāli rōe. [Desit.] s. humano: vt. Ď. de ver. obl. l. si ex legati causa. [Civiliter.] Legislatores. [Veniens.] vt qui a creditore succedit debitori, vel econtra: nam confusione extinguitur: vt. C. de pac. l. debitori tuo. Odofre.

Summarium.

1 Stipulanti mandato meo post mortem meam recte solvitur.

Si, qui. Hec lex ponit duos casus, & aduertis eos, qz dominus Joan. & Azo faciunt magnū festū de lege ista. & signant hic multa contraria, que possunt tolli brevibus verbis. Et primus casus, qui ponitur in. l. ista, est talis: † Si Titius amicus meus de voluntate mea dicit, que debes mihi. stipulatur sibi dari post mortē meā, & tallo stipulatio, & ei potest solvi inuito herede meo. Secundus casus est talis: Si mando tibi debitori meo, vt Titio decem, que mihi debes, solvas: si moriar ante. Ō Titio solvas. mortem meā finitum est mandatū re integra. [Solvitur.] s. post mortem meā. [Obligationis.] Nam sicut possum stipulari post mortem meā. vel tuā. vt Jnsti. de inut. stip. §. post mortem. ita & subere, vt hic. [Solvitur.] s. quando adhibui eum, volens ei inter vinco donare: secus si adhibui eū volens donare ei causa mortis: q; revocatur tribus de causis: vt. Ď. si cert. vera. l. non omnia. Et sic intelligit C. de iure vot. l. Ō. & l. cū patre. [Dissoluitur.] O: Segnori, si vos legeretis literā istā vt stat. hec lex haberet infinita contraria: sed legetis ita. vt iste sit sensus, vt subeat debitor meo, vt solueret tibi post mortē meā. Sed vos dicatis & legatis literam, & ponatis casum vt dixi, & legetis ita literā. [Decem solvere.] s. non recte solvitur post mortē meam: qz mandatū morte dissoluitur: vt Jnsti. mā
2 dati. §. recte. O: Segnori, hec lex vult hoc dicere, † vt si mando tibi solui post mortē meā. istud mandatum nō finitur post mortem meā, sicut in stipulatione, vt in primo casu huius legis. & Ď. mandati. l. si vero non reminnerandi. fin si. Ad secundum casum inuit vt dixi, cōtradicunt infinite leges, & Ď. de iure vot. l. si ego. §. si res. & Ď. de dona. cau. mor. l. mortis. §. a Titio. cum suis similibus. & Ď. mandati. l. si vero. in fine. Quare ita dicetis, non debet intelligi hec litera vt mandauerim tibi solui post mortem meam. vt in lege contraria, sed debet intelligi vt Ď. dixi de donatio. l. Ō. §. si pecuniam. & Ď. si cert. pet. l. eius, qui. Odof.

De acceptilationibus. Rubrica.

Summarium.

1 Acceptilatio quid sit.

De veris solutionibus, que sunt solutione, & liberatione supra dicti est, veri qz quedam solutio est cuilibet. ideo ponit hunc titulum, ad est, de civilibus solutionibus: vt. Ď. tit. proximo. l. penulti.

1 † Et est acceptilatio, cū sum stipulat⁹ a te decē, & tu queris a me, decem, que debeo tibi. habes. acceptumqs fero: & ego rideo. Habeo, acceptūqs fero: vt Jnsti. quib. mod. tol. obl. §. ītē acceptilatio.

Summarium.

1 Acceptilatio que, & qualiter fiat.

Acceptilatio. Jn. l. ista dicitur: qz acceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem debentis, & credentis, vt dixi in rubrica. [Liberatio.] scilicet civilis: vt. Ď. tit. proximo. l. penul. [Interrogationē.] subaudi debentis, & credentis. quia dicit vnus alteri, vt dixi in rubrica. Odof.

Summarium.

1 Pupillus debitor, quando per acceptilationem liberari possit.

Pupillum. Hic dicitur: † Pupillus, que fari potest, si est debitor, potest liberari per acceptilationem sine tutoris authoritate. [Pupillum.] scilicet qui egressus infantiam. [Placet. vt. Ď. de pactis. l. contra turpem civilis. Secus si est infans: quia sicut non potest stipulari, vt. Ď. de verb. obli. l. j. & l.] similiter. ita nec acceptum ferre: quia sicut stipulatio sit verbis, ita & acceptilatio: vt. J. de pact. Liuris gentiū. §. pactus ne peteret. Odof.

Summarium.

1 Procurator sine mandato neminē acceptilatione potest liberare.

Per proc

1 **Per procuratorem.** Jn.l.ista dicitur: † qõ ego creditor possum liberare debitorem meũ per acceptilationem per menetipsam, non per procuratorem habentem generale mandatum, ꝛ ita debitor potest. [Per procuratorem.] subaudi habentem generale mandatũ, vel constitutum ad aliud. nam iste non potest liberare: secus si haberet mãdatum speciale. vel generalẽ ꝛ liberam administrationem: vt. ff. de pact. l. rescriptum. in fi. cum. l. seq. ꝛ. ff. de procur. l. procurator. Odofr.

Summarium.

1 Acceptilatio pure fieri debet, non sub conditione.

1 **Acceptilatio.** Jn.l.ista cum lege sequẽti dicitur: † quod acceptilatio potest fieri pure, non autẽ sub conditione expressa, vel ex pacta die. [Sub conditione expressa.] Verbi gratia. Habes ne accepta decẽ, que tibi debeo: Tu dicis, Habeo, si navis venerit ex Asia: non valet, quia est actus legitimus: vnde non recipit diem, vel conditionem expressam: sed sub conditione bene potest fieri. Verbi gratia, debes mihi decem sub cõditione, queris tu a me, Habeo, acceptaque fero, ꝛc. vt. C. de solutio. l. sub conditione. ꝛ. ff. eod. l. quod in diem. [Jn diem.] scilicet expressam. Verbi gratia, debes mihi decem, ꝛc. Odof.

Summarium.

1 Acceptilatio generalis ad omnia refertur.

1 **Jubis.** Hic dicitur: † Sum stipulatus a te decem ex vna causa, vndecim ex alia causa, viginti ex tertia causa: tu postea ita dicis, Que tibi debeo habes ne, acceptaq; fero: Ego video, Que mihi debes habeo, acceptaq; fero: nunquid video: te ab omnibus stipulationibus liberare: Et certe sic, nisi actum esset inter nos q̃ esses liberatus ab vna. Vnum sciatis q̃ acceptilatio bene potest ita fieri decẽ, que tibi debeo, habes ne: Et ego respondeo, decem, que mihi debes, habeo: vel decẽ, que tibi debeo facio. q̃ sunt tua: ꝛ tu respondes, faciam. [Sunt.] quia in dubio non recedimus a verbis: vt. ff. de eject. l. i. [Facio.] scilicet decem. [Acceptio.] id est, liberor a te in decem. Vnde notate hic, quod nõ refert quid ex equipollentibus fiat. Odof.

Summarium.

1 Acceptilatio peccans in forma non habet vim pacti.
2 Acceptilatio inutilis pactum in se non habet.
3 Seruus communis quærens obligationem, potest querere liberationem.
4 Seruus liberationem viri dominorum querere potest per acceptilationem.
5 Obligatio verbis contracta acceptilatione tolli potest.
6 Filius alicui aliquid promittens, patrem de peculio obligat.

1 **Jnutilis.** Jn prin. huius legis dicitur: † Si creditor vult liberare debitorem per acceptilationem, ꝛ illa acceptilatio est inutilis. nunquid hec acceptilatio cõtinet vim pacti? Respondeo quod ita si consensit creditor: alias secus. Diceret aliquis, potest eõlenter creditori vt si non fit acceptilatio, si pactum? Certe sic, vt si sciebat acceptilationẽ inutilẽ. [An inutilis.] id est, inutiliter facta. [Quæritur.] Quasi dicat, Si acceptilatio non valet vt acceptilatio, valebit ne vt pactum factum debitori. [Nõ habet vim pacti.] Hic est duplex litera. Una litera est Pisana, que est sine negatiua. Alia litera est cum negatiua. [Consensuo.] scilicet pacisci, vel non. [Non possit.] Quasi dicat, Non video. [Eum.] scilicet creditorem. [Tulisse.] scilicet vt illa stipulatio nõ haberet vim pacti. [Non habuerit.] scilicet creditor, quasi dicat, Nemo. Vnde notate hic, si quid non valet vt ago, non valet vt valere potest. [Nam si ego tibi acceptum fero, si non valet vt acceptilatio, non valet vt pactũ. Et sic facit ad illud generale, Si non valet vt ago, ꝛc. Ad hoc accedit: vt. ff. de iure codicil. l. vltim. §. illud. ꝛ. ff. de iure dot. §. si genero. Sed ad legem istam signanter multa contraria: quia lex dicit, Si acceptilatum sit inutiliter, habet in se pactum: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. si acceptilatum sit.

Oi Segnori, si habetis literam pisanam, lex illa cõcordat cum ista, ꝛ hec lex, ꝛ illa facit pro õptimone domini Martini, vt si non valet vt acceptilatio, valet vt pactum. Si haberes communẽ literam, tunc facit pro domino Bulgaro. Et ad hoc facit. j. eo. l. si acceptilatum fuerit: in prin. Sed qualiter dissoluemus hanc dissonantiam, † Acceptilatio inutilis non habet in se pactum: sed hoc non agebatur. Nõ ergo dicit lex cõtraria, est intelligendũ quum agebat. Vel potest dicere vt dixit dominus Joan. ꝛ bene, Aut acceptilatio est inutilis ratione inepte conceptionis, aut ratione contractus, super quo interponitur. Primo casu, vt quia fuerunt absentes, acceptilatio est inutilis: vt Jnstit. de inutilib. stip. §. item verborum. Item est inutilis, vt. ff. eo. l. acceptilatio. ꝛ. l. in diem. et his casibus non habet in se pactum, nisi agatur, vt hic. Secundo casu, vt qi cõtractus est celebratus verbis, qi ex verbis est contractum, ꝛc. vt dicit regula iuris. ff. de regu. iur. l. nihil. Si ergo non est celebratus verbis, sed re, non potest tolli verbis. Vnde si accepto fero tibi quod debes ex obligatione contracta re, inutilis est acceptilatio: vt Jnstit. quib. mod. tol. oblig. §. est prodita. quo casu continet in se pactum: vt. ff. de constit. pec. l. j. §. cum. qui. ꝛ. j. eo. l. si acceptolatum sit. ꝛ in lege contraria.

3 **Seruus communis.** Hic dicitur: † Si est mihi ꝛ tibi ter uus communis, sicut vni ex dominis potest stipulari, ita accepto ferre vni ex dominis. [Stipulari.] subaudi, ꝛ ei in solidum acquirere: vt. ff. de stip. seruo. l. j. ꝛ. l. proin. te. [Putat.] q; promissor, ꝛc. vt. ff. de actio. ꝛ oblig. l. Arrianus.

4 **Accepto.** Jn. §. isto dicitur: † quod seruus liberationem per acceptilationẽ potest querere vni ex dominis: vnde si duo sunt domini, ꝛ stipulatus est seruus a primo domino, ꝛ a secũdo, bene potest quere liberationem a secundo primo, ꝛ ita eõtra potest. Hoc dicu. [Potest.] Quasi dicat, nedum ab extraneo, imo ab altero ex dominis.

5 **Acceptum.** Hic dicitur: † q̃ illa obligatio, que est verbis contracta, per acceptilationem potest tolli, non ea, que non est verbis contracta. [Non potest.] licet licet vt debitor liberet ipso iure. [Tollit.] scilicet ipso iure. [Est.] scilicet vel re, vel consensu: sed licet non possit tolli, tollitur per pactum: vt. j. eo. l. si acceptum.

6 **Filiusfamilias.** Hic dicit: † Si filiusfamilias promittat alicui aliquid, obligat patrem actione de peculio: ꝛ si liberatur filius per acceptilationem, liberat patrem ab actione de peculio, non autem a principali actione. Idem in seruo. Et hoc dicit. [Non obligat.] scilicet pro tertio de peculio: vt. ff. de pecul. l. quæritum. Vel nõ obligat, scilicet iure ciuili, sed pretorio: vt. ff. de pecu. l. i. [Nihil agit.] ff. nisi quatenus de peculio tenetur: vt. j. eo. Species acquirendi. [Sed filius.] vt. ff. de act. ꝛ obl. l. filius. [Et iuris gentiũ.] sed non est iuris gentium: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. j. sed iuris ciuilis, sicut stipulatio: vt. ff. sol. matr. l. si ex diverso. Et dicitur iuris gentium in larga significatione, id est, a gentibus introducta. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio tota, ꝛ pars eius accepto ferri potest.

1 **Pars stipulationis.** Hic dicit: † Non solũ tota stipulatio potest accepto ferri, imo etiam pars stipulationis. Et hoc est verũ, si debetur pecunia numerata. Idem si debetur corpus. Hoc dicit. [Potest.] scilicet tolli. [Accepto.] subaudi creditori respondeat q̃ sic. [Fieri.] scilicet vt liberetur a dimidia obligatione: vt. ff. lege proxima. [Potest.] vt. ff. de pactis. Liuius gentium. §. adeo. Odof.

Summarium.

1 Liberare ab obligatione, est species acquirendi.

1 **Species.** Hic dicitur: † Sicut seruus potest acquirere liberationẽ per acceptilationem, ita seruus vsufructuarius: quia species acquirendi est accepto ferri. Idem si habeam vsum in seruo, vel possideam eum bona fide: sed si forte seruus vult mihi accepto ferri, potest, ꝛ valet, quatenus tenebar ex contractu serui. [Acquirere.] vt. ff. de acquir. rer. dom. l. acquiritur. §. de his. [Datur.] scilicet quod iussu: vt. ff. eod. l. an inutilis. in fi.

Si seruus. Hic dicitur: Si seruus hereditarius vult querere hereditati liberationẽ, potest nec? Certe sic. Sed ꝛ seruus captus ab hostibus potest querere domino, sed erit in pendenti: nam seruus captus ab hostibus potest domino stipulari. [Liberationem.] scilicet hereditati iacenti. [Liberetur.] scilicet quia hereditas sustinet vicẽ personæ: vnde sicut domino querit, ita hereditati. [Liberationem.] scilicet si dominus

renertatur.[Potest.]vt Instit. quib. mod. solvitur ius patr. po-
test. §. si ab hostibus. Odof.

Summarium.

1 Debitum in diem, vel sub conditione tolli potest acceptilatione.

1 **Quod in diem.** Hic dicitur: † Si de-
beo tibi in diē, vel sub
conditione, pendente conditione, vel die, potest acce-
pto ferri. [Acceptilatione.] Subaudi pure inter pe stra
sed hec acceptilatio fortitur effectum adueniente die. Sed illud
quod debeo pure, non potest accepto ferri: vt. ff. eo. l. in diem. [De-
nerit.] scilicet quotiēs fortitur effectum. Odof.

Summarium.

1 Obligatio iuramenti acceptilatione potest resolui.
2 Acceptilatio in partem non valet de ēre, que indiuisibilis est.
3 Stipulatus fundum sibi dari, vsumfructum acceptum ferre non potest. 4.
5 Stipulatus hominem in genere, Stichum potest accepti ferre.
6 Stipulatus fundum dari, videtur stipulatus dolum malum in
fundo non committi.
7 Acceptilatio non valens in expresso, non valet in tacito.
8 Acceptilatio super obligatio tollit obligationem alio modo con
tractam.
9 Acceptilatio fideiussori facta conditione pendente, non prodest
principali.
10 Fideiussor presenti & future obligationi accedere potest.
11 Heres & liberare & liberari accepto potest.

1 **ET per iusiurandum.** In prin.
huius le
gis dicitur hoc, † Nedum alie obligationes contra-
cte verbis possunt accepto ferri, imo etiam obligatio
iusiurando contracta potest accepto ferri. Verbi gratia, manu-
missi iurauerunt, & per iusiurādum imposui operas, nunquid potero
eum liberare ab ista obligatione: Certe sic. [Tolli.] Quasi dicat,
nedum alia: vt. ff. eo. l. an inutilis. imo hec. nam bene possunt im-
ponere libero in ipsa manumissiōe stipulatiōr, & iureiurādo.

2 **Si id, quod.** Hic dicitur: † Si ego mihi obligatus
ad aliquid, qđ est indiuisibile, de eo
possum auferre in totum, non in partem, vt de hoc ponitur exem-
plum. [Remoueri.] Secus si reciperet diuisionem: vt. ff. eo. l. pars.
[Ut puta.] ponit exemplum. [Vel vrbani.] qz omnis seruitus, &c.
vt. ff. ad legem falcid. l. §. si vsusfructus. & §. dicetur. [Promisit.]
quia in via plura diuidi continentur, quam in acta: vt. ff. de seruitu.
rust. pred. l. in priñ.

3 **Illud certum est.** Hic dicitur: † Si stipulor
a te fundum mihi dari, & li-
bero te ab vsufructu, non valet acceptilatio. [Vel partem.] scilicet
dum pro parte accepto ferri potest: vt. ff. eo. l. pars. [Vel dictum.]
Or Segnou, habetis hic, qp vsusfructus nō est pars rei. Sed lex
contradicit. ff. de vsufru. l. vsufructu. Solutio verum est in vsufru-
ctu causalis: secus in formali, qui non est seruitus: vt. §. de rer. vēd.
Erectr. Vel quod ibi dicitur qp vsusfructus pars fundi est, simili-
tudinem habet cum domino: vt. C. de vsufru. Interest.

4 **Si quis vsumfructum.** Hic dicitur:
† Sum sti-
pulatus a te mihi dari vsumfructum, accepto tibi tuli vsumfru-
ctum valet ne hec acceptilatio? Et certe nō, si tuli quasi essem vsu
ruus: sed sic si tuli quasi fructuarius. [Vsumfructum.] scilicet fos
malem. [Nō continget.] scilicet quia videtur eū liberare ab eo, ad
qđ nō erat obligatus. [Valere.] vt. ff. de vsu, & habita. l. per seruū.

5 **Si is, qui.** Hic dicitur: † Sui a te stipulatus homi-
nem in genere, libero te a Sticho in spe-
cie, valet ne hec acceptilatio? Et certe sic. [Dominē.] scilicet in ge-
nere. [Potest.] vt. ff. de condict. indeb. l. cum his. in fi. [Prestet.]
alias pariet. hoc verum est de liberatione, que per acceptilationē
fit: secus in ea, que fit simplici pacto: vt. ff. de pact. l. si vnus. §. & si
generaliter. Vel potest dici qp ibi agebatur qp liberatio non esset
in rem, sed in Sticho tantum, sed hic agebatur qp in rem esset.

6 **Eum, qui.** Hic dicitur: † Si sum stipulatus a te fun-
dum mihi dari, vel tradi, videor stipula-
tus quod in fundo dolum malum nō committes: si libero te a do-
lo malo, non valet. [Fertur.] licet de natura obligationis sit vt te-
nearis dolū malū nō cōmittere: vt. ff. de dolo. l. elegāter. §. nō solū.

7 **Si Stichum.** Hic dicitur: † Sum stipulatus a te
decem, aut Stichum sub cōditione,
si Stichum acceptū fecero, & pendente conditione decesserit Sti-
chus, decem manebunt in obligatione. [Si Stichū.] scilicet tan
tum, hoc acto vt remaneant decem in obligatione: alias secus: vt
ff. de pactis. l. si vnus. §. si is.

8 **Et si fideiussori.** Hic dicitur: † Ta eras debi-
tor mihi in decē, pro te tene-
batur fideiussor, accepto tuli fideiussori tuo, nunquid proderit ti-
bi reo? Certe sic. [Liberetur.] nam per acceptilationem, &c. vt Ins-
tit. quib. mod. tol. obl. in prin. Unde ex quo liberatur fideiussor, &
reus. Secus in pacto: vt. ff. de solu. l. Stichum. §. naturaliter. Et
ideo in casu isto si fiat pactum fideiussori, non liberatur reus: vt. ff.
de pactis.

9 **Si legatorum.** In §. isto dicitur: † Heres, a
quo mihi legatum fuit sub con
ditione, fac ti credit mihi, liberam fideiussorem, ergo tu cōtrio. nun
quid heres tenetur de legato? Certe sic. [Dato.] scilicet de legato
prestando adueniente conditione. [Debebuntur.] scilicet actione
ex testamento: vt. ff. de vsur. l. si quis stipulatus.

10 **Qui ita stipulatur.** Hic dicitur: † Fui ita
stipulatus a quodam,
Quod Titio credidero, fide tua esse iubeo, antēq; Titio credere,
liberam fideiussorem: nunquid liberatur reus? Certe non. [Nō li-
berabitur.] scilicet ideo, quia nō erat obligatus: vt. ff. de verb. obl.
l. decem. [Potuit.] Nam fideiussor potest accedere presenti, & futu
re obligationi, licet iudicium non possit recipi sub conditione: vt
ff. de iudic. l. non quemadmodum.

11 **Tutor & curator.** Dictū est vobis que ob li-
gationes possunt accepto
ferri, modo incipit dicere que persone possunt accepto ferre, vt de
his omnibus dicit in text. & hoc dicit. [Non possunt.] scilicet ideo,
quia habentur loco dominorū, dum bene administrant, nōdum
pupilli spoliat, vel male administrant: vt. ff. pro emptore. [Pro-
curator.] vt. ff. eo. l. per procuratorem. [Liberetur.] Nam nouatio
habet fieri per Aquilianam stipulationē. sed stipulatio inter pre-
sentes. Quomodo ergo nouatur absenti? Respondeo, qđ debet
absens, non possum stipulari animo nouandi: vt. C. de nouatio. l.
liberare.

11 **Heres quoq;** Hic dicitur: † qp heres potest ac-
cepto ferre. [Heres.] scilicet cre-
ditoris. Et dicitur heres Hece, Latine dominus. [Successores.]
scz, vt sunt bonorum possessores: vt Instit. de bono. pos. §. quos.

§. **Ex pluribus.** Hic dicitur: Plures sunt rei
stipulandi, & socij, vnus vult in
solidum liberare, nunquid potest? Certe sic. [In solidum.] scilicet
quod est verū, si sunt socij: vt. ff. de duob. reis. l. §. & ibi dixi de hac
materia. Odof.

Summarium.

1 Acceptilatio non valet aliud continens quam fit in obligatione.

1 **Nisi consentiat.** Hic dicitur: † Ad
hoc vt obligatio per
acceptilationem tollatur, opus est vt conueniat accep-
tilatio cum stipulatione, vel acceptilatio est imperfe
cta. Hoc dicit. [Nisi consentiat.] id est, concorder. Et concordat
quum quis est obligatus verbis, contrarijs verbis potest liberari,
alias secus: vt. ff. eo. l. an inutilis. [Congruunt.] quia nihil tam
naturale, &c. Odofr.

Summarium.

1 Acceptilatio non vitiatur vltra debitum adiectione.

1 **Si is, qui.** Hic dicitur: † Promisi tibi dare
Stichū, ita & rogo interrogari te,
Habes ne Stichum, vel Dāphilum, quē tibi debeo? Et tu dixisti, Habeo, acceptum qp fero. Valet hec ac-
ceptilatio in Stichō, in Dampbilo habetur pro superflua, vt in
decem diximus. [Stichum.] scilicet tantum. [Acceptum.] & cre-
ditor respondet qp sic. [Factum.] scz, quia vtile per inutile non vi-
tiatur: vt. ff. de verb. obl. l. §. vlt. & l. que extrinsecus. [Liberatus.]
quia in viginti insunt decem: vt. ff. de verbo. oblig. l. inter stipu-
lantem. §.]. Odof.

Summarium.

1 Acceptilatio vni ex pluribus reis debendi facta ceteros liberat,
sicut soluto.

1 **Si ex pluribus.** Hic dicit; † Si plu-
res sunt rei debēdi, &
vni accepto fertur, oēs liberantur: nā acceptilatio est
imaginaria solutio. [Liberat.] vt. ff. de duob. reis. l. §.

dixi

t dixi.ff.eo.l.t per iusiurandum.§.ex pluribus.[Solutus est.] nã acceptilatio est imaginaria solutio.[Datur.]ff.qr rem fuit condẽ natus.[Et indicatus.]Icõdẽnatus:qr acceptilatio facta fideiussori prodest reo:vt.ff.eo.l.t per iusiurandum.§.t si fideiussori.

Summarium.

1 Acceptilatione sub duci potest ab obligatione pars vni⁹ ex rebus alternatiue debitis.

Qui hominem. Jn lege ista dicitur: † Fui stipulatus hominem a te, potero te liberare a parte hominis: Certe sic. Idem si stipulatus sum a te decẽ, qr potero te liberare a parte, puta a quinq. Et dz ita poni casus: sed si poneretur vt videtur innuere textus, contradicunt leges: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. si decẽ. vnde dicitis qr hic non est diuisuncta hominis, sed legis. vnde ponitis casum vt dixi, ais haberet locũ lex cõtraria.

Summarium.

1 Acceptilatio vna fieri potest ex pluribus obligationibus.

Si vno. Dic dicitur. † Si teneris mihi ex vno contractu, ab illo te possum liberare: sed si ex pluribus, a certis ex eis possum te liberare, t ex incertis ex eis. h. d. [Ex certis.] qr dico, teneris mihi ex ista stipulatione ad decẽ, ex alia ad quindecim, ab illis te libero. [Ex incertis.] quia dico, libero te ab omnibus.

Eius rei. Jn. §. isto tractatur de Aquiliana stipulatione, que dz precedere acceptilationẽ, t tractatur de acceptilatiõe, que precedit Aquilianã stipulationẽ. vnde dicit Jureconsultus, Si non es obligatus verbis, sed re, introductũ est a Gallo Aquilio, vt deducatur in Aquilianã stipulationem. Et dicetur ita vt dicitur in textu. [Eius rei.] i. acceptilationis nomine. [Exposita est.] Nã Aquiliana stipulatio, ꝛc. vt Jnsti. quib. mod. tol. obli. §. est prodita. Et est introducta, qr obligatio contracta verbis, statim põt perimi. non cõtracta re, inſi deducat in Aquilianam stipulationẽ: qr nihil tam naturale est, ꝛc. vt. ff. de regu. iur. l. nihil. [Spopondit vi.] [debitor. Et ita habetis, ꝛc. vt. ff. de verb. obli. l. scire. §. si a fure. [Rogauit.] [interrogauit.

Summarium.

1 Obligatus non verbis, sed re, non liberatur ipso iure.

Si accepto. Dic dicitur: † Si eo mihi obligatus ad decẽ nõ verbis, sed re, si volo te liberare, non possum ipso iure. [Verbis.] vt stipulatio. [Re.] vt pura numeratiõe. [Nõ liberabitur.] ipso iure. [potest.] Vnde notatur qr si verbis est obligatus, per acceptilationem põt liberari vt ipso iure liberet: nõ qui re, vt hic, ꝛc. ff. eod. l. an inutilis. §. accepto. Quod est ista rõne qr nihil tam naturale, ꝛc. vt. ff. de regu. l. nihil tam. Et ideo est introducta Aquiliana stipulatio vt qr debetur re, deducatur in Aquilianam stipulationem: vt. ff. l. proxima, in fine.

Inter acceptilationũ. Jn. § isto notat differentia inter acceptilationẽ t apochã, ꝛ ratio vidr: qr apocha est scriptura, qua cõfitetur creditor sibi solutionẽ esse factã, vnde habet probare solutionem. [Non fit.] qr acceptilatio est imaginaria solutio. [Sit.] vt. C. de fide instru. l. plures.

Conditio. Fuit mihi legatum relictum, sub conditione, fui stipulatus animo nouandi petende conditionis te liberari, qr sunt conditio potero petere legatum: certe non aliqua actione fic. vt. ff. de transac. l. Aquiliana.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui quid contineat.

Si accepto. Dic dicitur: † Si stipulor ab aliquo iudicatũ solui. in hac stipulatione tres clausule continentur: si libero. ad instar fideiussoris, scz ab vna stipulatiõe, ob rẽ iudicatã videor a tertio liberare. [Stipulationis.] ff. de nõ defendendo, t de dolo malo. [Possit.] scz quod verbum: t sublato principali tollitur accessorium. Odof.

Summarium.

1 Legatum mihi sub conditione stipulatus animo nouandi, an possum petere.

Si sub cõditione. Dic dicitur: † Fuit mihi legatũ relictũ sub conditione, fui stipulatus animo nouandi, pendente conditione te liberauit, qr titus cõditio, poterone petere legatum: certe non aliqua actione. [Sic.] vt. ff. de transac. l. Aquiliana. Odof.

Summarium.

1 Seruus etiam domini iussu acceptũ facere non potest.

Seruus. Dic dicitur: † Seruus qr debet domino nõ põt iubente dño acceptũ facere, qr nõ põt dñs: qr si debes mihi decẽ re, nõ possum accepta facere, similiter nec seruus põt eo modo quo nõ põt dñs accepto ferre, in dicẽ expressam: vt. ff. eo. l. an dicta nec seruus. Aliũ dicũt qr dñs debet facere per se, non per aliũ: vt. ff. de procu. l. per procuratorem. Odof.

Summarium.

1 Contractus totus resoluitur, vna eius parte resoluta.

Si ego tibi. Dic dicitur: † Ego per acceptilationẽ liberaui te, nũquid eo ipso qr te liberaui per acceptilationẽ, a te sum liberatus: Verbi gratia, locaui tibi rem meã p̃o decẽ, nũquid eo ipso qr libero te, sum liberatus, vt nõ tenear tradere rem: qr tenebar ad illaz rẽ tradendã, tu ad decẽ. Dicebat Labeo qr nõ: Paulus dicebat qr sic, si hoc ageba, vt hinc inde tolleret obligatio. [Si ego.] [creditor. [Tibi.] [debitor. i. [Nihilomagis.] i. nõ propterea magis. [Ego.] [creditor. [Sum.] [aut Labeo, ad id qr teneor tibi. Et ponitis ex̃plũ vt dixi. [Obligatione.] [aut Paulus, si hoc agatur, ais non, vel liberatur ab obligatione, nisi subesset ista causa, qr alter tantus liberetur. Vnde dicitis ita breuiter: Quedã sunt obligationes, que cõtrahũtur ex altera parte tantũ: vt si stipulor a te decẽ. Quedã sunt obligationes, que contrahunt vtro citroq, vt si loco tibi rem, vel vendo, hic enim si libero te in corde vel a pretio, dz locum hec lex, ff. de rescin. ven. l. cũ emptor. Sed lex cõtrahat dño Paulo: vt. ff. de pactis. Nisi conuenerit. Aut cuius solutionem dicetis tribus modis: Si res est integra, habet locũ hec lex: si res nõ est integra, secus, vt in lege contraria. Vel dicatis, si agitur vt vterq liberetur, verũ est, vt hic dicitur: alias secus, vt in lege cõtraria. Ponitur ita casus: Locaui tibi rem meã vsq; ad triennũ, t tu debebas recipere omnes fructus, t tu pro quolibet anno debebas dare decẽ: vno anno fuit sterilitas: Dixit tu, Remitte mihi merito decẽ vnius anni dixi. Ego de iure debeo: vt. ff. locati. lex conducto. §. qui vno. Odof.

¶ De pretorijs stipulationibus. Rubrica.

¶ De conuentionalibus obligationibus. ff. de verbo. obli. t alijs titulis dictũ est, t de stipulationibus cõuentionalibus tollendis, de solutionibus, t acceptilationibus simul ter in superioribus dictum est: verũ quia quedã sunt pretorie stipulationes, ideo ponit hunc titulum: t que dicantur pretorie stipulationes, t quales ipse sunt. Et dicuntur dupliciter pretorie stipulationes. Vno modo stricte, t proprie dicitur pretoria stipulatio dãni infecti, it̃ legati, vel fideicõmissi prestandi adueniente die, vel cõditione. Jn larga significatione dicitur pretoria stipulatio, cũ pretor vnum addit: t in hac significatiõe dicitur iudicialis, vt. ff. ead. l. videbitis. Odof.

Summarium.

1 Stipulationes pretorie diuidũtur in iudiciales, cautionales t cõmunes.
2 Stipulationes iudiciales que dicantur.
3 Stipulationes pretorie que sint.
4 Stipulatio duple que sit, t quid contineat.

Pretorium. Jureconsultus tractaturus de pretorijs stipulationibus primo ponit quandam diuisionem, vbi dicit: † Pretoriarũ stipulationũ quedam sunt iudiciales

les, quedam cautionales, sine cõuẽtionales, ꝛ quedã cõmunes. Judiciales sunt, vt cautũ fiat ꝛ similes. Cõuentionales, que obtinẽt vicem actionis, vt de his dicitur in textu. Cõmunes sunt, vt stipulatio iudicio sisti. Et est sciendum ꝙ m̃ larga significatiõe omnis stipulatio dicitur cõuentionalis. [Videntur.] ſ subaudi, sunt. Sic ꝛ alibi exposui, vt. ff. de acqui. poſſeſſ. l. naturaliter. [Cautionales.] Alij habent cõuentionales. [Fiat.] ſcz id, de quo queritur, vt quũ stipulor a procuratore. [Nuntiatione.] vt. ff. de ope. nouꝝ nuntia. l. stipulatio. §. fiue. [Et de tutela.] vt quũ stipulatur pupillus rem suã saluam fore. [Haberi.] vt. ff. de adminiſtra. tuto. l. ꝙ vulgo. [Natura sui.] i. larga significatione. [Stipulatiõe.] Unde notate hic ꝙ que dã sunt iudiciales, quedã pretorie, quedã cõs, quedã cõuentionales. † Dicuntur proprie iudiciales, ob quas interponendas principaliter nõ aditur pretor, vt ostẽdi, sed ob aliã causã. verbi gratia, cõuenio te rei vendicatione vt restituas mihi hominẽ, post litem cõtestatã vincepisti hominẽ, iudex cõdẽnat te ad restitutionẽ vſucapio non interrũpitur litis contestatione: vt. ff. pro emptore. l. ij. in fi. Dico ego iudici, Die, ꝙ iste homo potuisset cum alienasse, vel manumisisse, caueat mihi: ista est iudicialis cautio, propter quã iudex nõ aditur: vt. ff. de rei vendi. Lã post. Idẽ exemplũ est, si prediũ pignoratũ, offero tibi pecuniã, cõuenio te vt recta pignora tibi tradas: vt. ff. de pign. l. si rem. §. omnia. iste vult reddere pignus. Dico ego, Cane ꝙ non feceris deteriorẽ rem pignoratam, ꝛc. vt. ff. de pigno. actio. l. creditor. in pin. Sic etiã pot videri in tali exẽplo, Peto a te fundũ rei vendicatione: venit quidã, ꝛ obtulit se defensioni tue. Dico ego, Satisda de rato, principaliter aditur iudex, ꝛc. vt. ff. de procu. l. Põponius. §. sed si is. Et hoc est primũ exemplũ. Idem si peto a te centũ, ꝛ alter obtulit se defensioni. dico ego, Satisda de iudicato solui do. Et hoc est exẽplũ. Idem si aliquis edificat in fundo meo, ꝛ nuntiẽ ei nouũ opus, ꝛ iste vult satisdare de opere demoliendo, principaliter aditur iudex ad nũtiationem.

3 Or Segnori, habetis exemplũ huius litere. † Sunt pretorie, propter quas aditur pretor vinus, ꝛ petuntur ex edicto pretoris mortui: veno ad iudicẽ, ꝛ dico ei ꝙ faciat mihi caueri de damno infecto, ꝛc. vt. ff. de dãno infecto. l. j. in princi. Insuper est cautionalis. Idem in cautione legati prestandi adueniente die, vel cõditione: vt. ff. vt lega. nom. cauea. per totũ. pretoria est: hec dicitur connotionalis. Itẽ est tutor; legitimus: veniunt alij, vt dicũt, faciatis ꝙ satisdet rem pupilli saluã fore: vt. ff. de legi. tut. l. legitimos. Itez est exemplũ: dubitatur de decreto interposito super actore cõstituendo: vt. ff. ꝙ cuiusꝙ vniuer. nom. l. citẽ eorũ. §. actor. Et hec sunt exẽpla hic posita. Quedã sunt cões, vt rem ratã haberi, que interdũz est iudicialis, quũ principaliter aditur iudex super rei vendicatione. Aliquando cõuentionalis. Item satisdatio iudicio sisti: vt. ff. qui satisda. cog. l. sciendũ. Cõuẽtionales sunt, vt Jnſti. de verbo. oblig. per totum.

Stipulationum.

Habuistis vnam diuisionem pretoriarũ stipulationũ, modo prosequitur aliã, ꝛ eam vide, q: leuis est text⁹. [Satisdationẽ.] i. fideiussorũ dationẽ. [Satisdationes.] Et ita habetis ꝙ contrariorũ eadẽ est disciplina: vt. ff. de verbo. oblig. l. inter stipulantem. §. sacrã rem. [Habet.] vt. ff. de rei vendica. l. non solũ. §. sed si is. [Repromittitur.] vt. ff. de dãno infecto. l. si finita. §. de eo.

Stipulatio.

Habuistis de quibusdã stipulationibus, que continent nudã repromissionem. † Itẽ duple stipulatio cõtinet nudã repromissionem. Sed quid erit, petitur cautio: dicitur ꝙ petitur calũniose, nunquid de hoc debet cognosci summatim: Certe sic. [Duple.] ſ. que interponitur, ꝛ prestatur a venditore emptori: vt. ff. de euicto. l. ij. [Ut satisdetur.] subaudi. si mos regionis suadet, vel res partiosa est: vt. ff. de euic. l. illud. [Aut denegare.] vt. ff. vt in poſſeſſ. l. si is. Et iuratur de calũnia in ista summaria cognitione: vt. ff. ad exhiben. l. thesaurus. [Jurisdictionis.] Nã ex causa potest inbere aliquid de trahi: vt. ff. eod. l. in pretorio. Odof.

Summarium.

1 Stipulationes pretorie quid contineant.
2 Interesse in pretorijs stipulationibus aliqñ, aliquando factum.

1 PRetorie. Circa pretorias stipulationes, quasdam diuisione in superiori lege habuistis: hic dicitur † ꝙ pretorie stipulatiões quedam continent restitutionem, quedã incertam quantitatẽ, id est, interesse, vt est ex stipulatione noui operis: ꝛ ideo siue actor, siue reus decesserit relictis heredibus, vnũ sciatis ꝙ in istis stipulationibus videtur si decesserit relictis pluribus heredibus quod non rescinditur inter heredes: ꝛ certe si agit ad ipsum factum, agitur in solidum, ꝛ si non mutatur: secus si agitur ad interesse. Sed si lite cõtestata decessit promissor, quilibet heredũ tenet pro portione hereditaria. [Restituat.] subaudi, vel interesse prestatur. Sed hic custodiatio vos: ꝙ si nuntio tibi nouum opus, habeo electionẽ vel volo te cõuenire, vl pati te cõdẽnari ad certã quantitatẽ: vt. ff. de nouꝝ oper. nũtia. l. stipulatio. §. fine. [Restituat.] scz in pristinũ statum. [Quantitatẽ.] i. est interesse. [Et hijs similes.] quia he stipulationes cõmittuntur ad interesse: vt. ff. rem ratã haberi. l. ij. nisi sit adiecta pena: vt. ff. eo. l. vlti. [Quamuis.] Dicit quidam ꝙ ponitur correctiue: sed vos dicatis ꝙ ponitur aduersatiue. [Facere.] qui ex varietate, ꝛc. vt. ff. de verbo. obliga. l. ij. §. ex his. [Stipulatio.] subaudi, ꝛ hoc verũ est, si agatur ad interesse. [Vlt.] vt. ff. cõmodati. Lin cõmodato. [Recnon cõmittat.] ſ. in solidũz, si agitur ad interesse: secus si agitur ad operis nouꝝ nũtiationẽ. Alij habent cõmittatur, vel promictatur, vt sequntur. [Qua heres est.] Sed quare hic nõ condẽnatur in solidũ: ꝙ lite cõtestata non erat obligatus personaliter: vt. ff. de rei vendic. l. si possessor. ꝛ. l. cum autem. † Unde notate hic ꝙ in pretorijs stipulationibus aliqñ venit ipsum factũ precise, aliquãdo interesse: sic ꝛ in illa stipulatione de dño defendendo: vt. ff. de procu. l. filiusfamilias. in fi. ꝛ. l. si defunctus. Si agitur precise ad factũ, quilibet heredũ tenet in solidũ: ſz si agitur ad interesse, tunc pro hereditaria portione: vt. C. de exercitio. l. j. ꝛ licet ipse defunctus teneatur in solidũ. hic secus: vt. ff. familie. ercis. l. an ea. Si queratur que sit ratio, dici. ff. de verbo. oblig. l. eadem. §. Cato. ꝛ. l. stipulationes non diuiduntur. Odof.

Summarium.

1 Satisdari debet in pretorijs stipulationibus.

1 GEneraliter. Hec est regula † ꝙ in omnibus pretorijs stipulationibus est satisdandũ. Unũ sciatis ꝙ si est semel interpositũ ꝛ desinat esse cautũ. iterũ cauendũ est. Et ideo dicit generaliter, quia aliquando non satisdatur: vt. ff. eod. l. j. §. stipulatio. h. uasta lex. [Deiste.] vt. ff. de dam. infec. l. qui bona fide. in fi.
Odof.

Summarium.

1 Stipulationes pretorie fideiussores volunt, non pignora.
2 Creditor an cogatur capere pignora.

1 PRetorie. In lege ista dicitur † ꝙ pretorie stipulationes desiderant personas, non aurũ, vel argentũ. Verbi gratia, stipulor de damno infecto: dico ego, Domine, det iste mihi pignora aurea. Dicit iste, Non habeo nisi personas: nunqñ id est audiendus: Certe sic. [Personas.] ſ. fideiussores: vt. ff. qui satisdare cogan. l. j. [Fungiẽ.] Et ita qui debet satisdare, fideiussores debet dare. Hoc est verum de necessitate: tamen si ille, qui tenetur satisdare, dat ex voluntate, liberatur: vt. ff. de collat. bonor. l. j. §. iubet. Sed quid erit, peto caueri de damno infecto: tu dicis coram iudice, Non habeo fideiussores, vel si habeã, nolo dare fideiussores, sz volo dare pignora. Dico ego, Non debit mihi pignora, quia posſem perdere ea. Dicit ille, Domine, non possum dare fideiussores. Quid erit: † Dicunt quidam quod non debet mihi inuito dare aurum, vt argumen. huius legis: ꝛ. ff. si certum petatur. l. ij. §. j. Econtra videtur quod si velit dare pignora, liberetur: quia tutius est, ꝛc. vt Jnſtitu. de obliga. que ex delic. nasc. §. creditor. Itez malitiose agit, qui potius vult fideiussores vult, quam pignora: ꝛ malitia hominum est obuiandum, ꝛc. vt. ff. de rei vendicatione. l. in fundo. Unde dicimus quod de voluntate loquitur hec lex: sed si de voluntate vult dare, debet audiri: vt. ff. de constitu. pecun. l. promissor. in fine. ꝛ supra de fideicommiſſ. libertã. l. quarta. §. adiici. ꝛ in. §. iubet. supra de collatione bonorum.
Odof.

Summarium.

1 Jnſtitutus sub conditione an teneatur satisdare.
2 Legatum duobus sub contrarijs conditionibus si fit, vtrique cauendum.

1 PAulus notat. Hec lex pulciter intelligitur: ꝛ sm vnam intellectũ hz contraria, secundũ aliã nõ hz cõtraria. Et dicit hec lex: † Si fuisti institut⁹ heres sub conditiõe, ꝛ si non

ꝛ si non es heres, fui tibi sub. ritutus: pendente conditione petis bonoꝝ possessionē scōm tabulas, nūquid teneris mihi satisdare pēdente conditione: Et videtur q̄ non ne beneficiū pretoris sit mihi adinuenm. Et sm hanc literā non habet cōcordiā: ꝛ opponetis ita literā scōm hanc lecturā [Paulus notat.] i. approbat. [Cogit.] subaudi, nec̄ lege interrogatiue. [Longior.] Et videt q̄ no. Eo ce ratio: pretor enim, ꝛc. [potest.] subaudi, ac. [Antecedit.] subaudi, ꝛ nō pōt: ꝛ ideo caudebit substituto. Et sm hoc cōcordat. ff. qui satisd. cog. Inter oēs. Legatur alio modo ita: Quando tu es substitutus, ꝛ alter substitutus in defectū conditionis: ꝛ sm hoc lecturā ita: Paulus notat, id est, reprehēdit. [Cogitne.] ꝛ subaudi. nō, duabus rationibus. Pretor enim. ꝛc. [Potest.] subaudi, q̄. ꝛ tūc cōtradicit. ff. eo. Inter omnes. Id q̄ dicetis. Paulus notat, id est, reprehendit, sed male. vt in. l. inter omnes. Vel pōt dici q̄ non dz cauere institutus substituto de hereditate restituenda in euentum conditionis, sed de ea non diminuenda: vt. ff. de petitio. hered. l. primo.

2 **Cum sub contrarijs.** Hic dicitur: † Si Titio ꝛ Mevio est legatū sub cōtrarijs cōditionibus, q̄ verus est caucndū. [Sit.] puta Titio. si nauis venerit ex Asia: Mevio, si non venerit: vt. ff. de condi. inde. l. Julianus. [Sperat legatū.] ff. in euentum conditionis. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio pretoria si sit ambigua, interpretatio est pretoris.

1 **Apretorijs.** In. l. ista hoc dicit: † Si in pretoria stipulatiōe est ambiguus sermo, interpretatio est pretoris. [Decidet.] subaudi, q̄ dubitatur in stipulatiōe dari infecti, sit cauendū vel non: vt. ff. eo. l. ff. pen. Odof.

Summarium.

1 Nouatio in pretorijs stipulationibus non presumitur persone interitu.

1 **Valerianus.** In. l. ista ponitur talis casus: † Veni ad prefidē, ꝛ dixi. Domine, facturis q̄ mihi caueatur a vicino: presto fecit q̄ cauit usq; ad triennū contra triennū non rumpi: verūm adhuc ad iudicē, ꝛ volo q̄ caueat in die lōgiorē. Cauit: ruit domus illaꝝ qua stipulatione agit. Ex scēa, non ex prima: vnde si agoꝝ prima, repellor doli mali exceptiōe. h. d. [Postea.] id est, scēa. [Discedi.] ff. facute. nā qui bis idem, ita vnde agatur ex scēa, non ex prima: vt. ff. de verb. obli. l. qui bis. Sed nonne est facta nouatio: vt. ff. de nouat. l. ff. ꝛ. ff. de actio. ꝛ obli. Lobligationū fere. Respōdeo, verū est, si fiat ad agendū, vt ibi. Hodie secus: vt. C. de nouat. l. vltima. Sed si fiat ad prorogandum, non fit nouatio, vt hic, sed datur doli exceptio. Vel potest dici, vt olim fiebat tacite vel ex pacte fit a nouatio, vt in legibus illis: ab non, vt hic. Odof.

Summarium.

1 Stipulationibus, que ad interesse committuntur, pena adiici debet.
2 Stipulationi an teneatur quis adiicere penam.

1 **Aciusmodi.** In. l. ista ponitur cōsiliū, ꝛ est tale: † Ubicunq; in terponitur stipulatio, que cōmittatur ad interesse, cōsiliū est, vt adiciat penā. [In eiusmodi stipulationibus. ff. spectōs. [Habet.] vt. ff. e. l. ff. [Probatio.] fanteresse. [Dedactur.] id est, decuci pōt: ꝛ interdū ad nihilū: q̄ pōt esse q̄ non probat in aliquo interesse, ꝛ ita ad nihilū deducitur. Or Segnōri, super lege ista formatur vna questio per dñm Jo. ꝛ Azonem, ꝛ est questio talis: Stipulor a te rem ratam habere, vl iudicatum solui: dico ego iudici, Ipse potuit sistere in iudicio, facturis adhi ci certā penā, si vōs rata nō habuerit. Dicit miser iudex, q̄ antequ iudices vniuersa lite finita faciūt, Bene placet mihi, si placet promissori. Dicit promissor, volo facere. Dicit stipulatōr. Difficile probabo interesse, si non adiciatur pena, vel volo q̄ placeat vobis q̄ adiiciatur pena certa: quid erit? tenetur adiicere, vel promittere certā penā. Or Segnoꝝ, hic omnino Joan. ꝛ Azo. multa allegant pro ꝛ contra. † Et videtur q̄ sic, vt hic: q̄ legi vi dicitur velle, vt

2 ff. rem ratā haberi. l. si quis rē. Econtra videtur q̄ non: q̄ stipulationes siue pretorie, siue non, cōmittitur ad interesse: vt. ff. rem ratam hab. l. in stipulatione. ꝛ. l. si cōmissa. Et ipsi dicunt in hanc sententiā: vt si ille vult adstringere se ad certā penam, possit, si non vult, non cogatur. Hoc est cōsilii. non necessitas: vt hic, ꝛ. ff. eod. l. in omnibus. Sed satis videtur equū q̄ debeat se adstringere ad certam penā: vt arg. ff. qui satisd. cogi. l. ff. Alias frustratorū esset hoc consiliū. Item legre videntur velle ista stipulatione iudicio fisti, ex quo colligitur q̄ hic certā facere debeat: vt. ff. si quis cautio. l. ff. ꝛ per totū. Jtē in operis noui nūciatione lex videtur idē velle: vt. ff. de oper. noui nūcia. l. stipulatio. ff. fine. Sed cōmuniter seruit contrarium, quia non audent mutare. Odof.

¶ Rem pupilli, vel adolescentis saluam fore. Rubrica.

¶ In superiori titulo de pretorijs stipulationibus dictū est: verū q̄ satisdatio pretoria est, ideo ponit cōsequenter hunc titulū: ꝛ ponitur materialiter, nō significative. Vñ debet ita exponi. De stipulatione pretoria, que dicit rem pupilli saluā fore, vel rem adulti saluā fore, videamus. ꝛ subdiamus, scz quando interponatur, ꝛ cui prestetur: vt per totum hunc titulum. Odof.

Summarium.

1 Pupillus. cui satisdatum est, rem suam saluam fore, quando cum tutore possit agere.

1 **Cum pupillo.** Hic dicit: † Pupillus satis accepit a suo tutore, sui rem fore saluā: nunquid durante tutela potest agere ē dēo tutor: Certe nō, sicut nec tutele actio. [Sit.] a tutore. [Potest.] Sed tutele nō pōt, nisi finita tutela: vt. ff. de tutel. ꝛ actio. distrah. l. ff. Similiter nec ista: vt. ff. eod. l. non quasi. ff. aliud. Odof.

Summarium.

1 Pupillus sari valens per se stipulari debet rem suam saluam fore.
2 Actio per liberam personam nemini queritur.
3 Stipulatione rem pupilli saluam fore qui teneantur.
4 Tutores stipulatione rem pupilli, ꝛc. quando teneantur, ꝛ quando curatores.
5 Tutor ab hostibus captus, an committatur stipulatio rem pupilli saluam fore.
6 Curator, qui satisdedit, nec gessit, an possit ex stipulatione conueniri.
7 Curatores omnes satisdare debent rem adulti saluam fore.

1 **Si pupillus.** In. l. ista cū duabus sequentibus tractatur, cui satisdet, rem pupilli, vel adulti saluā fore. † Et certe si pupillus est absens, vel presens, ꝛ non potest fari, seruo sacisdetur, si habet: si non habet, tunc comparandus est ei seruus: si nō pōt cōparari, tunc seruo publico satisdet: vel pretor dz aliquē dare cui satisdetur. Et vbi stipulatur alieno nomine eius, non ipso iure queritur directa, sed vtilis: q̄ hec satisdatio interponitur ad vtilitatem pupilli, ꝛ ideo datur vtilis actio. [Stipulabitur.] scz a tutore. [Seruum publicum.] id est, tabellionem: vt. ff. de adopt. l. non enim aliter. Et adhuc legem facit. ff. eodem. l. seruum pupilli. [Acquirit.] scz directam. [Per satisdationem.] id est, data sidefussoribus. Unde notate † quod regulariter per liberam personā non queritur actio: vt. ff. per quas personas nob. acquir. l. ff. Fallit quando publica persona stipulatur: vt hic, ꝛ. ff. de adopt. l. hos verbo, ꝛ. l. non enim aliter.

2

3 **Illud sciendum.** Hic dicitur, † Si satisdatus est, rem pupilli saluam fore, ex ista satisdatione non solum tenetur tutor, imo procurator. Unde sicut fideiussores dati a tutore tenentur, sta dati a procuratore: ꝛ tenetur qui gessit, non qui non gessit. [Teneri.] id est, obligari. [Commendandus est.] Sed videtur contra. C. de testamen. tutel. l. ff. Solutio. Quod ibi dicitur, verū est si directa: sed vtilis tenetur, vt hic. [Teneri.] scz directa. Odof.

4 **Hanc stipulationem.** Hic dicit. † Ex ista stipulatione tenentur tutores finita tutela, licet secus in curatoribus, quia tenētur durante cura: vt ff. is secus sit in eo, qui gerit pro tutore. Quod est illa ratione, q̄ tutor non debet inquietari, nisi finita tutela: sed pro tutori sic, q̄ omni tpe. [Cedere.] vt. ff. eo. l. ff. Aliud est, imo idē: vt

C.de admi.tuto.l.vltima. Respõdeo,in curatore vniuersali idem quod in tutore,vt ibi;sed si curator datur certe rei,tũc secus.vt hic, t.ff.de tutel.t ratio.distr.l.si tutor.in fi. Alij legũt literã istam,in curatoribus aliud est,sic ꝯ dictũ est in tutore,sed qõ dicitur in procuratore.

5 **Si tutor.** Vic dicitur:† Tutor captus est ab hostib⁹, qui satisfecit rẽ pupilli saluã fore: nunquid ex stipulatione potest agi? Et videtur quod sic,qr est finita tutela. [Est.]vt Instit.quib.mod tute.fin.[Speretur.] l.propter spem postliminij.[Agi.]subaudi,qr finita est tutela.

Generaliter. Vic dicitur ex quibus casibus ex stipulatione agi non possit. [Dicendum est.]vt.ff.eo.l.j.

6 **Si quis curator.** Vic dicitur:† Datus est curator, t satisfecit, nec gessit,nunquid ex stipulatione põt cõuenir:? Rndeo,nõ põt cõuenire actione directa,sed vtili sic. Vnũ scitis qꝺ hec satisfactio committitur.[Datus.]l.qui satisfecit rem adulti saluã fore.[Nõ cõmittit.]l.directo,sed vtiliter.[Ximus.]f.vt ille,qui non gessit,teneatur vtili:vt.ff.eod.l.§.illud scendum.[Reuoluitur.] subaudi, t seruus cõmittitur:vt.§.iudic.solui.l.cũ quereretur.

7 **Pertinet.** Vic dicitur:† Omnes curatores debent satisdare rem adulti saluã fore,sive sint puberibus,sive impuberibus.[Impuberibus.]qi his datur interdum:vt.ff.de tuto.t cura.l.impuberibus.[Dati sint.]vt.ff. de pri uileg.cred.l.§. Odof.

Summarium.

1 Filius furiosi stipulatus a curatore rem patris saluam fore, patri querit stipulationem.

1 **Si filius.** Vic dicitur:† Filius furiosi, qui erat in potestate furiosi, t curatore dato patri suo stipulatus est rem patris sui saluã fore, nunquid querit patri stipulationẽ? Certe sic, qr non liberatur a patria potestate:vt.ff.de his,qui sunt sui vel alieni iur. l.pater. Odof.

Summarium.

1 Seruus pupilli potest ei stipulari rem ipsius saluam fore.

1 **Seruum pupilli.** Vic dicitur:† Si pupillus abest,vel non potest fari,seruus pupilli stipulatur rem pupilli saluã fore:sed si pupillus est presens,t potest fari, licet non plene,potest stipulari.[Utilitatẽ.]sic pupillorũ.[Agere.]vt Instit.de inutil.stipul.§.pupillus Odof.

Summarium.

1 Tutor datiuus non petit satis a collega suo.

1 **Datiuus.** Vic dicitur:† Si aliquis est tutor datiuus,non põt petere satisdationẽ,sive tutor est generalis,sive specialis.[Curator.]qr tutor põt esse datiuus,t curator, testamentarius non potest esse curator.[Interponetur.]vt Instit.qui dari tuto.pot.§. certe. Odof.

Summarium.

1 Nomina debitorum veniunt nomine rerum,ideo veniunt in stipulatione rem pupilli,rc.

1 **Cum pupillus.** Vic dicitur:† Si pupillus stipulatur rem suam saluã fore,videtur stipulari nedũ res suas corporales,imo t nomina. Et hoc dicit.[In nominibus.] alis in omnibus,id est,sive in rebus corporalibus,sive incorporalibus. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor simpliciter datus,t ad sortem,t ad usuras tenetur.

Si posteaꝙ. Vic dicitur,Si pupill⁹ est stipulatus a tutore, t finita tutela tutor est in mora,tenet.t fideiussores eius.[Teneri.[videbatur.]cõtra.qi ex stipulatu actio est stricti iuris:vt.C.de condi.indeb.l.j.Sed subrogatur in locũ tutele. Sz videtur cõtra.ff.de fideiuss.l.fideiussor.Sed illud verũ est in fideiussore,qui fideiubet in certam causam. Odof.

Summarium.

1 Pupillus si stipulet rem suam saluam fore,si non restituuntur,ei committitur stipulatio.

1 **Cum rem saluam.** Vic dicitur:† Si pupillus stipulet rem suã saluam fore,cõmittitur hec stipulatio. Odof.

Summarium.

1 Fideiussores plures vnius pupilli non habent beneficium diuisionis.

1 **Si plures.** Vic dicitur:† Pupillus stipulatur a tutore rẽ suã saluã fore, t plures fideiussores accepit ab eo,nunquid in vnũ fideiussorẽ põt dari actio t huic cedũtur actiones,sed an est conuemendus quilibet pro parte? Et certe sicut tutor cõuenitur in solidũ.ita hoc casu fideiussor:sed si vnus fuerit in culpa, simiter contra eũ põt agi,licet non teneatur ex contractu.[Sunt.] sic rem pupilli saluam fore.[Non esse distinguendum.]alis nõ esse inuidendã obligatione.[Prestentur.]vt.ff.de fideiuss.l. vt fideiussor.[Non seruetur.]l.seruari non poterit.[Desiderasse.] vt.C. de dimd.tute.l.ij.[Possunt.]subaudi,quod est verũ,si ceteri sunt soluendo:vt.C.de consti.pecu.l.vltima.

¶ Judicatum solui. Rubrica.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui quando interponatur.

¶ Quia nedũ satisdatio superioꝝ portoria est,imo etiã hec,quam habet interponere procurator rei,ideo subsequẽter ponit hunc titulum.Et ponitur materialiter,t sic ita exponi,Judicatũ solui,id est,de stipulatione iudicatũ solui:qr ipsa est portoria,ls in stricta significatione sit iudicialis:vt.ff.de pacto.stipu.l.j.videamusquando interponatur,t quando non,t quãdo interposita cõmittitur.

1 †Et interponitur quũ quis defendit aliũ cum mandato, vel sine mandato,etiam si defensor locuples sit:vt.C.de trãsactio.l. vnica. Imo olim conuentus satisdat,sed hodie non:vt Instit. de satisd. §.sed hodie. Odof.

Summarium.

1 Stipulationis iudicatum solui dies quando cedat.

1 **A stipulatione.** Vic dicitur:† Si stipulor a procuratore tuo iudicatum solui statum post rem iudicatã,cedit dies solutionis, sed ex actio debet differri in tempus datus principali ad soluendum: quia fideiussores ante non possunt conueniri:[Cedit.] licet statim non veniat dies, sed venit dies: vt.ff.de re iudic.l.debitoribus.Et quũ quid debetur in die, rc. vt §.de verb.sig.l.cedere.[Differtur.]sic cõtra fideiussores mdatum quod tempus est, rc.vt.C.de vsur.rei iudi.l.vltima. Odof.

Summarium.

1 Fideiussor iudicatum solui liberatur instantia perempta.

1 **Cum lite.** Vic dicitur:† Si ego satis accepi a procuratore iudicatum solui, t lis moritur per lapsum triennij,lite mortua,non potero cõuenire fideiussores.[Res.]id est,causa.[Non teneri.

neri.] Monitur his, ꝛc. vt. ff. de iudic. l. properandū. Vel cū iudex delegatur: vt. ff. de iudic. l. sed ꝛ iudex. Sed etiā monitur his: vt. C. de pactis. l. postq̄ litī.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui cōmittitur, sententia per iudicem lata, coram quo satisdatum non fuit.
2 Stipulari qui possint iudicatum solui.
3 Stipulatio iudicatum solui cōmittitur, si reus non defendatur.
4 Mora in nō defendendo cōmissa quouisq; purgari possit.
5 Fideiussorū vnus ex pluribus defensionem suscipere potest, ne cō mittatur stipulatio.
6 Stipulatio iudicatum ex quibus causis committi possit.
7 Stipulatio iudicatum solui ne committatur, qualis defensio requiratur.
8 Fideiussores in stipulatione iudicatum solui non tenentur defendere, sed ad interesse.
9 Defendere alium quando sumptus recuperet.
10 Fideiussores de iudicato soluendo an debeāt eōs defendere, an vnū qui defendat constituere.

1 SI quis ad aliquam. Inp. hunc. l. dicitur: † Si ego actorus cōtra te apud vnum iudicem, stipulatus sum iudicatū solui, ꝛ postea ago cōtra aliū nō cōmittitur stipulatio cōtra fideiussores: q; fideiussores subduxerunt se iurisdictiōi illius iudicis, apud quē erā acturus. [Si ga.] subaudi actor. [Iturus.] subaudi, litigandi causa. alias acturus. [Subduxerūt.] subaudi, ꝛ ideo si sum stipulatus, vt hic dicitur, nō valet. Sic ꝛ alīs, vt. ff. eo. l. cui apud. Idē est etiā si aliquis stipulatur tanq̄ acturus vna actione, ꝛ egit alia actione: vt. ff. eo. l. quereb atur. in fi. q; ad hoc vt hec stipulatio cōmittatur, necesse est quod ꝛuret eadē cā: vt. ff. eo. l. si a me. ꝛ ibi dicetur.

Stipulationem. Dic Iurecōsultus intēdit tractare qui possunt stipu
2 lari iudicatū solui: † ꝛ nedū actor, imo procurator, ꝛ tutor. Et intelligitur procurator, cui specialiter mandatū est, vel hꝫ generale mandatū, vel dñs hꝫ ratū. Sed quid erit: Aliquis cepit te conuenire sine mandato, ꝛ poterat hoc facere, vt qui erat coniuncta persone, ꝛ stipulatus est iudicatū solui, ꝛ cōmittitur. Et certe nō, nisi ei fuerit mandatū, vel ratū habitū. Nā lꝫ prętor permittat experiri sine mandato cōiunctā personā, nō tamen facit eū procuratorē. [Est.] vt agat. [Bonorū.] Nā dicitur procurator, ꝛc. vt. ff. de procur. l. j. ff. j. [Videtur.] qz ratihabitio, ꝛc. vt. ff. de procu. l. mariti. [Fuerit.] sc. q; egerit, vel ratū habuerit. [Eis.] i. cōiunctis personis, vel viro. [Permittitur.] sc. sine mandato. [Cauendū.] subaudi, si non est mādatū, vel ratū habitū. Ostensum, vos habetis q; quis experitur sine mādato, ꝛ pōt accipere satisdationē iudicatū solui, ꝛ mihi datur vulso: vt. ff. de procu. l. in cāe. ff. ꝛ parte.

Sed quod de tutore. Expositū de procuratore, modo exponit de tutore ꝛ hūc casum vide, qz leuis est. [Administrabat.] sc; pōt accipere satisdationē iudicatū solui. [Non esset.] Putabatur tamen. [Esset.] vt. ff. de admīstr. tuto. l. si plures.

Sed et curatorem. Modo ponit de curatore. [Curator.] sc. adolescentium: nā quibusdā alīs datur curator: vt. ff. de priuileg. creditorum. l. ff.

Si tutor. Dic dicitur: Plures erant tutores alicuius pupilli, vnus erat tutor rerū Italicarū, alius rerū prouincialiū, sed vnus stipulatur iudicatū solui ex ea causa, que pertinet ad suā administrationē, cōmittit stipulatio, alīs non. [Alicuius.] puta q; diuisa erat administratio: vt. C. de diuidend. tute. l. ff.

3 Si reus postq̄. In. ff. isto dr † Quidam promisit suo nomine iudicatum solui, scōm antiqua iura, vt procurator rei promisit iudicatum solui postea re nō defendituꝛ, nūquid cōmittitur, stipulatio iudicatū solui: Et certe sic: sed si reus defenditur, nō committitur. Et hoc est q; dicit. [Si reus.] sc. suo nomine cōuentus. Et loquitur hꝫ antiqua tēpora. Nm que satisdabat: vt. ff. qui satisda. cog. Sed hodie secus: vt Inſti. de satisda. ff. sed hodie. Vel dic, si reus, id est, procurator rei. Nā procurator rei satisdat iudicatū solui: vt Inſti. de satisd. ff. si vero. ꝛ. C. de satisdan. l. vnica. [Absens factus sit.] subaudi, ꝛ nō defendit. [Committat.] sc. ad interesse. [Nemo defendat.] qz hec stipulatio hꝫ tres clausulas: vt. ff. eod. l. iudicatū solui. Unde si reus non defenditur, cōmittitur ad interesse. [Qui defendat.] subaudi, ꝛ tunc non cōmittitur, alīs sic.

4 Si plures. Dic dicitur: † Promisit aliquis iudicatum solui, ꝛ dedit plures fideiussores, reo nō defendit, agitur ex stipulatione iudicatū solui cū vno ex fideiussoribus, luc cōtestata reus, paratus est suscipere, nunquid fideiussor, cū quo actū est, dz absolui: Certe sic, nisi esset condēnatus. Sed si reus solueret, ꝛ fideiussor solueret, indubitanter potest repeti vltimo solutū vt indebitū. [Contestata est.] subaudi, ob rem nō defensam. [Debet.] sc. q; quādiu pōt existere defensor, nō cōmittitur stipulatio: vt. ff. proximo. ff. [Nā tū.] Hec est cōis lectura: alii habent nā tū: ꝛ quidā habēt solū modo nā, ꝛ nō tū. [Damnato.] sc. ad interesse. [Suscipit.] qz a dño nō pōt defendi, ex quo lata est sententia. [Solutū est.] subaudi tanq̄ indebitū: q; ineptum est.

5 Unus ex fideiussoribus. Dic dicitur: † Si plures fideiussores promiserunt iudicatū solui, ꝛ reus nō defendi tur: vnus ex pluribus fideiussoribus, vel vnus ex heredibus pōt suscipere defensionē, ꝛ non cōmittitur stipulatio: vt ꝛ alias. C. de confortib. eiusd. lit. no. l. ff.

6 In hac stipulatione. Dic dicitur: † Stipulatio iudicatum solui pōt cōmitti ex pluribus causis: ex illa, qz dñs nō defendatur: ex illa, q; nō solauit iudicatū: ꝛ cōmissa stipulatione ex vna cā, non committitur ex alia. [Concluse.] puta ad interesse. [Ex alio] i. ex alia cā. [Non pōt.] misi quatenus sit plus in vna cā, q̄ in alia: vt. ff. eodem. l. iudicatum solui. ꝛ. l. cum quereretur. Sic ꝛ alias. ff. de arbit. l. si idcirco. in fine. Secus in stipulatione habere licere: vt. ff. de verb. obli. l. si fic. Itē sec⁹ in stipulatiōe cōmittēda arbitrio boni viri: vt. ff. vsufru. quēadmo. caue. l. j. ff.

Nunc videamus. In. ff. isto tractat ex quibus causis cōmittat hec
7 stipulatio: † ꝛ cōmittitur ex causis, ꝛ ex personis. Et hanc. ff. vide, qz leuis est. [Stipulatio.] sc. iudicatus solui. [Stipulationem.] ꝛ sunt persone enumerate. ff. eo. l. ij. in fi. ꝛ. l. seq. ꝛ in panci. huius. l. [Simpliciter.] i. sine satisdatione. [Admisit.] vt. ff. de procu. l. penul. in fi. Et ad hoc facit. ff. de fideiuss. l. pen. in fi.

Si ex fideiussoribus. Dic dicitur: Si plures fuerint, qui promiserūt iudicatū solui, ꝛ reus nō defenditur, ꝛ vnus ex fideiussoribus vult defendere eum, non committitur stipulatio.

8 In hac stipulatione. Dic dicit: † Plures fideiussores satisfecerūt de iudicato soluendo, postea reus dū cōuenitur, non defenditur, nūquid tenent mandati actione: Certe nō: q; obligauerunt se ad interesse. Sed nūquid vnus eorum pōt agere actione mandati: Certe sic, si victi: si succubuit, nō. Et hoc dicit. [In hac stipulatione.] sc. iudicatū solui. [Vi enim.] Ecce ratio. [In quantitate.] i. ad interesse: q; cōmittit ad interesse: vt. ff. de pacto. stipul. l. in omnibus. [Peteret.] sc. si victi sunt. [Iuxta mandatū.] Et ita haberis q; qui facit iuxta mandatū, ex mandato videtur facere, ꝛ
9 hꝫ vtilē actionē. Unde notate † q; quis defendit aliū, si cum mādato, recuperat actione mandati: vt. C. mandati. Letiā. Si sine mādato, habet locum hic. ff.

10 Si tamen plures. In. ff. isto dicitur: † Dato sunt plures fideiussores de iudicato soluendo, reus non defenditur, nūquid si plures volunt eū defendere, erunt audiendi, an vero debent eōs dare vnū defensorē: Et certe si velit dare quilibet pro sua parte, non erunt audiendi: sed si velint vnū dare, debent audiri. Sed quid si sunt plures heredes, dz vnus defendere se, ꝛ alios, vel vnus procuratorem dare, ne in plures aduersarios distringatur. [Ob rem nō defensam.] sc. ne in plures aduersarios distringatur, vt. ff. dicit. [Litigēt.] Quod est verum si petitur diuiduū, secus si indiuiduum, vt. ff. de rei vend. l. quod si nolit. ff. si plures.

Illud sciendum. Dic dicit. Si satisfactur iudicatū solui, ꝛ reus nō defendi tur, cōmittit stipulatio, ꝛ dz defendi reus, vbiꝫ agi. [Defendat.] ne cōmittatur stipulatio. [Agi.] vt. ff. de iudic. l. heres absens.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui quas in se contineat clausulas.

1 IUdicatum solui. In lege ista dicit: † Si stipulor ab aliquo iudicatū solui, videor tria stipulari. [De re iudicata.] i. de cōdēnatiōe solacdata: ꝛ ex ista agit ff. pro curatore, nō contra dominū: sed actiōe iudicati agitur cōtra dñs, si defendit sine mandato, alīs secus: vt. ff. de procurat. l. procurator

mens.t.l. Plautius.t.ff. de re iudi. l. si se non obtulit. [Defendenda.] vt. ff. eo. l. proxima. §. nunc videamus. [De dolo malo.] vt. ff. de procu. l. penul.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui non committitur, mutata conditione defensoris.

2 Stipulatio committitur, si quis sine mandato experitur, &c.

1 SI ante acceptum. In lege ista ponuntur tres casus principales. & primus casus est talis: † Quidam cum mandato, vel sine mandato cepit te defendere, & satisdedit iudicatum solui, ante litis contestationem prohibuisti ne defenderet, nunquid stipulatio committitur, an si defendatur, dissoluitur: Et respondet quod non committitur. verumtamen si aliquis scies cum prohibitum esse, cum eo litigaret, sibi debet imputare. Nam non sufficit quod eedem persone durent, sed etiam eadem causa. Secundo dicitur: Si aliquis defendit te cum mandato, vel sine, instituisti eum heredem, hic non committitur stipulatio: quia non durat eadē causa: quia est defensor sui ipsius. Tertius casus est: Si conuenio absentem, & tu defendis eum, & satisdas iudicatum solui: si ille absens est reuersus, & sciens quod defendebas eum suscepit in se iudicium, vel dedit alii procuratorem non durat eadem causa, & ideo, non committitur stipulatio iudicatum solui. [Si ante.] subaudi, maxime: quia idem, si post acceptum iudicium: vt. ff. de procur. l. post litem. ¶ Vel dicatis quod ideo dicit, Si ante, quia refert aut ho est contestata cum procuratore, aut non: si ho non est contestata cum procuratore, potest mutari vt. ff. de procu. l. ante. Si ho est contestata, potest mutari certo ex causa: vt. ff. de procu. l. post litem. [Committi.] vt. ff. de satisdat. l. vnica. [Quid si quis.] Incipit secundus casus. [Stipulatio.] si non durat eadem causa: nam qui ante erat defensor, nunc est heres, & dominus. [Nam.] Incipit tertium dictum, sine tertius casus. [Vel procurator.] Hec littera exponitur duobus modis: vno modo secundum Joan. & Azonem. Vel procurator, sc. ipse, vel idem. Aliter exponitur. Vel procurator, sc. non ille, qui erat defensor, sed quidā alius. [Nō teneri.] Sed videtur cōtra. ff. qui satisdare cog. l. Iulianus. t. ff. de procu. Lin cle. §. si ex parte. Ad solutionē ho. ii contrariorū varij vario modo dicerūt, & qdā dicerūt q hic intelligitur quando qui egit, credebat habere mandatum ante iudicium. lex contraria post. Sed hec solutio nō est bona: qi sic cuc potest mutari ante litis contestationem, ita etiā post: vt. ff. de procu. Licet. Item quia procurator cum mandato, &c. vt. ff. de procu. l. post diem. Alij voluerunt dicere quod hic mortua erat lis, & sic dissoluitur stipulatio iudicatum solui: vt. ff. eod. l. ij. Vel hic stipulatio erat interposita: vt. ff. eo. l. ij. ibi non. Dño Joanni & Azoni visum est contra, & dixerunt secus esse in procuratore, & ex parte actoris: aliud in procuratore rei, & ex parte rei. Et in hoc aliud: quia sicut experitur pro actore sine mandato, & satis accipit iudicio sisti, vel iudicatum solui, & ego habeo ratum, vel ei mando vt agat, cōfirmatur satisacceptio, vt in lege cōtraria. Aliud ex parte rei, quia si defendit sine mandato, & satisaccepit, vel habeo ratum, vel ei mando, dissoluitur. vt hic, t. ff. quib. mod. pig. vel hypot. fol. l. j. in fi. Et est ratio diuersitatis, quia vbi experitur sine mandato, nulla est conditio sua: quia nemo sine causa experitur. vt. ff. de presc. verb. l. natura alio. in fin. Unde si ratum habeo, non potest dici conditio mutari, que nulla fuit. Unde si ratum habeo, ratihabitio, &c. vt. C. ad ffl accedo. l. vltima. & ideo retro fingitur mandatus sed ex parte rei aliqua est conditio, quia defensor: vnde si ratū habeo, inducitur conditionis: quia ante sine mandato defendebat, modo cum mandato. Et vt hec stipulatio committatur, debet durare eadem causa, vt dicit lex ista. Sed ratio non videtur bona. Pone quod coniūcta persona egit sine mandato, & satisaccepit iudicatum solui, quod potest facere, illa satisacceptio, si ratum habeo committitur, alias non: vt. ff. eo. l. ij. §. sed et si quis. Sed hec ratio est bona, si quis sciat defendere: quia ex parte actoris nulla est conditio: quia licet possit experiri sine mandato, non tamen cōtra mandatum: vt. ff. de procu. l. Pomponius. nisi in quibus casibus. Primus est. ff. de liberali causa. l. j. t. ff. Secundus est. ff. de appella. l. in tantum. aliae, non tantum. Et ideo non dicitur eius conditio mutari. Sed aliquis potest defendere me inuitum: vt. ff. de solutio. l. solutionem. Et ita defensoris aliqua est cōditio. Ista prima ratio est bona, si quis sciat eam defendere. Sed, si placet vobis, potestis simpliciori via procedere: ille due leges tendunt ad idem, sc. vt domino ratum habente satisdatio confirmetur. Alie due leges tendunt ad viam contrariam: vt satisdatio dissoluatur,

2 Unde ita dicetis: † Si quis experitur sine mandato, & satisacceperit, ego tamen, quam scim. ratum habeo. hic quia ratihabitio retrotrahitur, sicut si ab initio egisset cū mandato, committetur stipulatio: ita nunc, qi si egissem per memetipsum, satisaccepissē in dicto sisti: vñ sicut erā acceptur⁹, erat firmata, ita hoc casu nō dz dissolui, vt in l. Briseis in litera ista, & l. Lilia. ff. qb. mo. pig. vel hyp. sol. l. j. in fi. aliqs defendit me sine mādato, dicit iste quomodo me defendit: dixi ego multas grates, tamen nolo quod habeatis istū laborem, quia volo me ipsum defendere. vel alium procuratorem volo facere: vnde me incepi defendere, vel dedi alii procuratorem non cūdē, contra defensorem non committitur ex illa clausula, de domino defendendo, non, quia me defendo: ex illa de dolo malo non quia istud non allegatur: ex eo quod verbum sonat nō, quod non erat lata sententia: quia stipulatio, que non potest cōmitti, habet dissolui. vt. ff. de procu. l. non cogendum.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio extinguitur, si petitor heres extiterit possessori.

1 SI petitor. Hic dicitur: † Conuenicham te rei vendicatione, satis accepi iudicatum solui, exiuit tibi heres ante litis contestationem, extinguitur stipulatio. [Possessori.] subaudi, qui satisfecerat iudicatū solui secūdum antiqua tempora. [Stipulatio.] s. quia non poterat committi, sicut nō potest committi alias, vt. ff. l. proxima.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui habet quantitatem certam.

1 IUdicatum solui. In lege ista dicitur: † Si stipulor ab aliquo iudicatum solui, hec stipulatio ex ea parte quod verbum sonat, habet expeditam quantitatem, vt in eam quantitatem committatur, quod iudex precepe rit. [Expeditā.] id est, creditam quantitatem, sc. in eo, quod verbū sonat, vt. j. subsiccise ex aliqs partibus cum ista committitur ad interesse: vt. j. eo. l. cum quereretur. Et habet quantitatem incertam, quia interesse est incertum: vt. ff. si quis in ius voca. non ve. l. vltima.

Odofred.

Summarium.

1 Procurator domino presente non satisdat iudicatum solui.

1 SI ad defendendum. In lege ista duo dicuntur. Primo dicitur: † Si procurator constituitur ad defendendum domino presente, tunc procurator non satisdet iudicatum solui, sed dominus: sed si procurator constituitur domino absente, tunc procurator satisdat iudicatum solui. [Stipulatione.] vt. C. de satisdat. l. vnica. in fi. [Interponitur.] quia dominus presens est: vt. ff. de procu. l. filiusfamilias. in fi. t. l. si defunctus. [Aliquem.] s. absentem. [Stipulatiōe.] Unde notat quod si procurator cum mandato presente domino constituitur, dominus satisdat: & hoc casu procurator rei cogitur precise defendere vt in presalegata lege. Sed si forte procurator cum mandato defendat absentem, tunc ipse satisdat, & non habet necesse precise defendere: vt. ff. de procur. l. mutuo. §. qui non cogitur. t. l. non cogendum. §. Sabinus. Odof.

Summarium.

1 Stipulatio perimitur, perempta re in iudicium deducta.

1 SI seruus. In lege ista dicit: † Si ego peto a te seruum rei vendicatione, & lite cōtestata seruus decedit, nihilominus debet subsequi sententia nec dissoluitur satisdatio, imo durat quia debet subsequi finis propter fructus, & propter euictionem. [Judicari.] O Segnori, habetis quod si peto a te hominem rei vendicatione, & lite contestata moritur homo, aut ex dam-

mna

rita hominis non teneris, sed si habebas instam causam litigandi, vel eo modo erat periturus penes te, sed adhuc mortuo homine ferenda est sententia, vt hic dicitur, ff. ō. de rei vendi. Litem ſi. in fin. C. l. vnic. Et est hoc verum, quum moritur homo lite contestata, quia remanet actio salua gratia euictionis, & fructuum. Secus si ante litis contestationem decessisset, quia tunc non habet regressum de euictione: vt. C. de euic. l. si quis. ff. ō. de euict. l. si seruus.

Odofredus.

Summarium.

1 Fideiussor eius, qui post creatur, magistratus an teneatur.

1 SI reus. Hic dicitur: † reus, qui conuenitebatur, satisdedit iudicatū solui, postea ipse magistratus creatus est, ex quo creatus est, nō potest vocari in ius, nunquid tenetur fideiussor eius? Et certe sic, si non defenditur. hoc dicit. [Si reus.] id est, procurator rei, qui satisdat iudicatum solui, vt. ō. de procura. l. minor. vel exponitur, si reus, id est, principalis. Et loquitur secundum antiqua tē pora: vt institut. de satisdat. §. sed hodie. [Possit.] vt. ō. de in ius vocando. l. ij. Secus si creatus esset minor magistratus: vt. ō. de iudic. l. pars literarum. [Tenentur.] videtur contra. §. e. l. vir bonus. Sed illa intelligitur in eo, qui nullo modo tenebatur venire ad iudicium, sed hec intelligitur in eo, qui tenebatur venire, non ad tempus.

Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio commissa ex vna parte, an possit committi ex alio partibus.
2 Stipulatio ob rem non defensam non committitur, lite finita solutione, vel alio modo.

1 QUm quereretur. Hic dicitur: eſi † quis promisit iudicatum solui, & commissa est ex ea parte q̄ non defenditur, nunquid secundo potest committi ex alio partibus? Et respondetur q̄ non, sicut si stipulatus sum decem, siue venerit nauis ex Affia, siue non, quia si cōmittitur ex vna parte, non committitur ex alia. Ita hoc casu, quia hec stipulatio cōmittitur ad interesse, vnde si semel est consequutus suum interesse, non ds amplius assequi. [Nō defenderet.] scilicet, & ita ex ea parte q̄ non defenditur. [Passus.] scilicet & ita ex ea clausula, q̄ non defenditur. [Habere.] vt si committa est ex vna, nō committet ex alia. [Ecce.] modo allegat. [Stipulationem.] scilicet semel: vt. ō. eod. l. iam tamen. §. in hac. [Stipulationi.] Secus si stipulor per te non fieri, quotiens mihi ire, & agere liceat, vt. ō. de ver. obli. l. si sic. ff. ō. vsufruct. quemadmod. caueā. l. j. §. j. Item secus in stipulatione penali: vt. ō. de arbi. l. si duo. §. semel. [Est.] tunc enim non videtur defensa, quando lis est contestata, quia tunc non potest purgari mora, sed ante: vt. ō. de arbi. l. si cum dies. in fin. & l. seq. & ō. de verb. oblig. l. insulam.

2 PRoinde videndum. Ju. §. isto dicitur: † si sum stipulat⁹ a te iudicatum solui, & lis finita est vel solutione, vel nouatione, vel alio modo, amplius non potest committi stipulatio ob rem nō defensam: q: si sum stipulatus iudicatū solui vna actione exacturus, & ego alia, non cōmittit huiusmodi stipulatio, imo dissoluit: q: nō ego actione, qua fui stipulatus. [Vel trāsactione.] vt. ō. de iudic. l. neq. [Clausulam.] qua lite mortua dissoluitur huiusmodi stipulatio: vt. ō. & l. ij. [Est.] similiter si sum stipulatus iudicatum solui quasi apud vnum iudicem acturus, non committitur: vt. §. eo. l. cum apud. & ō. eo. l. ij.

Odofredus.

Summarium.

1 Solutione facta pro parte de interesse, mora purgari potest ne solutus alia.

1 SI ex duobus. Hic dicitur, † aliquis promisit iudicatū solui, dedit duos fideiussores, alter nō defendit, pro parte sua commissa est stipulatio, nunquid si alter vult defendere, committetur? Certe non: nec debet absolui incontinenti ille, qui soluit partem suam, expedit enim ei nō absolui, vt habeat mandati actionem contra illum, qui fideiussit, sed ipse, qui soluit interesse, amplius non poterit conueniri. Et hoc dicit. [Defende re.] scilicet quod non debet esse, si velit soluere: vt. ō. eod. l. ij. & lege sequenti.

Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio, quandiu res non defendatur: quando resoluatur.

1 HEc stipulatio. Hic dicitur, † cōmittitur stipulatio ex ea parte, que non defenditur, quandiu non defenditur, sed qui cepit defendere, & modo non defendit, illa stipulatio resoluitur, & videtur committi si non defenditur, & videtur q̄ committatur, si prius defenditur, & non perseueratur, vt. ō. eodem. l. iij. §. vltimo. Nam non videtur defendere, &c. argu. ō. de procur. l. vlti.

Odof.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui quas habeat clausulas.

1 EX iudicatum. Hic dicitur: † plures sunt fideiussores, qui promiserunt iudicatum solui, ago cum vno ob rem non defensam: paratus est mihi soluere, nunquid vitabit iudicium? Certe sic. [Consequuturus est.] id est, consequi speratur. Alia litera dicit, consequuturus non est, id est, non est verisimile q̄ plus consequatur, q̄ ipse soluerat. Et ad hanc legem facit ō. de iud. l. si debitori.

Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio in solidum committetur, si velit pro parte defendere, & pro parte non.

1 EX clausula. Hic dicitur q̄ † stipulatio iudicatum solui habet tres clausulas: vna quod verbum sonat, alia de dolo malo, alia ob rem nō defensam. Et certe si quis velit pro parte defendere, & pro parte non, in solidum committetur stipulatio. Nam videtur defendere, qui non defendit in solidum, & non videtur dolo malo carere, qui non curet toto: & non videtur facere q̄ verbum sonat, &c. [Sit.] Hoc debet ita intelligi: peto a te decem, quidam vult te defendere in quinq̄, non est audiendus: vt. ō. de procur. l. omnium actionum. & l. non tamen. Secus tamen, si plures sunt fideiussores iudicatum solui: vt. ō. eodem. l. iij. §. vltimo.

Odofre.

Summarium.

1 Indefensa res quę dicatur.

1 VIr bonus. Hic dicitur: † cōmittitur stipulatio iudicatū solui ob rē non defensam. Non intelligitur res non defendi, cum erat talis, de qua preto⁹ iudicium daturus non erat. hoc dicit. [Non cogat.] & est exemplum, vt potest notari, pone q̄ satisfecerit iudicatum solui, cum essem acturus contra te actione petitoria tempore, actio expirauit: si postea non defenderis, non committitur stipulatio: quia quis debet defendi, vt hic dicitur: nam non videtur latitare, &c. vt. ō. de iud. l. non videtur. Et hoc est verum, vt dicitur in fine huius legis, q̄ non daret actionem vllo modo: sed si non daret actionem ad tempus, tunc secus: vt. ō. eo. l. si reus. & ibi dixi.

Odofred.

Summarium.

1 Clausula dolli quando committatur.

1 NOuissima. Hic dicitur: † si stipulor a te iudicatū solui, stipulor de dolo malo: nouissima stipulatio committitur, si dolus malus non abest, & dolum commisit promissor: nam hec stipulatio facta cum demonstrat. Sed si adiciatur, si dolus malus non aberit, hec stipulatio inducit, &c. Unum sciatis q̄ reliquę stipulationes ad principium

referuntur. [Nouissima.] Quid vult hoc dicere? Or Segnori, custodiatis vos hic: q̄ si intrauenim̄ mentē huius legis, hec est vltima clausula, scz de dolo malo: quod absit: vt. ff. eo. l. iudicatum. de ne tamen possemus cōpere alio ordine trāsuerso. sed lex ordinat ita vt dixi, ꝛc. [Factū.] scz q̄ careat defensor de dolo malo. [Verce.] vt. ff. de act. & obl. l. Lex contractus. [Tenebitur.] nā qui promittit factum alteri, tenetur: vt. ff. de verb. obli. l. habere. in prin. [Referatur.] vt. ff. de pecu. l. summa. ff. de arbi. l. ita vendū. Odofr.

Summarium.

1 Fideiussor in prima causa non tenetur ad iudicatum in causa appellationis.
2 Iudex appellationis quibus verbis vti debeat in sententia ferēda.

1 QUm apud. In lege ista ponitur talis casus: † Ego conueniebam te, vel cōuenturus eram apud Sempronium iudicē, procurator sanctē dicit, antequam essem acturus contra te apud Sempronium: Sempronius te cōdemnauit: appellauisti apud Titium. Titius te condēnauit similiter: nūquid cōmittetur stipulatio iudicatum solui ex sententia lata a secūdo iudice? Et videtur q̄ non: q̄ cōmittitur, si fertur ab eo iudice primo: & ideo cautum est vt inseratur in stipulatione, vt dicitur in textu. [Appellauit.] q̄ in totū fuit condēnatoria, vel absolutoria. [Erit.] scz vt ita si ferat sententia a iudice appellationis, cōmittatur stipulatio. Unde nota tate. sicut alias non cōmittitur, ꝛc. vt. ff. eo. l. ij. in fi. ff. l. cū querebatur. ff. vltimo. ita hoc casu. nisi adhēsiatur, vt dicitur in fine huius legis. Ité nota tre argumentū pro sententia domini mei cōtra sen-
2 tentiam dd. Jo. & Azo. Dominus enim Azo, & Jo. dixerunt † q̄ si fertur sententia diffinitiua, & ab ea appellatur iudex appellationis non hz condemnare, sed hz pronūnare bene iudicatum, & male appellatū, & e contra: vt. C. de ap. Leod. qui. Sed vño meo dicit argumēto huius legis, q̄ vbi reus condēnatus est satis est, ꝛc. vt in prēal Leod. qui. Secus vbi reus absolutus, vt dicit in hac lege in defensore condēnato, alis in procuratore, vt. C. de proc. l. vl. Od.

Summarium.

1 Stipulatio iudicatum solui potest committi cōtra diuersos, non contra eundem.

1 SJ vnus. Hic dicitur: † plures erant fideiussores iudicatum solui, non defendit̄ reus: agitur cum vno ex fideiussoribus: ipse incipit reum defendere, nunquid cum altero poterit agere ex alia clausula? Certe sic, vt dicitur in reo decedente plurib⁹ heredibus rei dictis. [Defendatur.] s. ante litis cōtestationem, & sic hz ei pargare morā, vt. ff. c. l. cū querebatur. ff. proinde. [Creditur.] Nā in eadem persona non committitur: vt. ff. eo. l. nam tamen. ff. in hac. Sed contra diuersas personas sic, vt hic. [Committi.] ff. cōtra eādem personam, sed contra diuersas sic: vt. ff. eo. l. ff ex duobus. Od.

¶ Rem ratam haberi, & de ratihabitione. Rub.

¶ Quia stipulatio iudicatum solui, quæ interponitur a procuratore rei, p̄toria est, de qua in superiori titulo habuistis, & q̄ hec si imitatur est p̄toria, ideo ponitur hic titulus. Et ponitur hec verba materialiter, sicut si aliqs scriberet homo: q̄ hec dictio homo ponitur materialiter. Unde dicatis, de stipulatione rē ratam habere, & de ratihabitione videamus. De prima parte rubrice ad qd committatur, & quando vel nō, agitur in stipulatio. ff. cū minor. ff. l. si cōmissa. De secunda parte rubrice, nitra quod tempus dz cui rate q̄ dominus habeat ratum, agitur in. l. quo enim. ff. Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio de rato quando committatur.
2 Stipulatio rem ratam haberi committitur ad interesse, si nō adhēsiatur certa quantitas.

1 QUm quis. In lege ista dicit, † ego, & ego eramus duo confidē fideiussores apud eundem creditorem, vel eramus duo rei promittendi, egressi quidam, qui incepit me cōuenire in solidum, & dicit se procuratorem creditoris: q̄ dubitatur de eius mandato, sanctē dicit de rato, postea ego absolvor, me absoluto creditor agit contra te, non contra me, nunquid cōmittitur stipulatio de rato contra procuratorē? Et respondetur q̄ sic, sicut si a me peteretur. [Cūquis. ff. cōfideiussor, vel conreus. [Stipulatur.] q̄ cautio, ꝛc. vt C. de procu. l. ij. [Non idem. ff. stipulatus est de rato pro domino, nomine domini. [Habuisset. ff. dominus. [Committi.] subaudi, ad interesse, † q̄ hec stipulatio, si non adiciat certa quantitas, cōmittitur ad interesse: vt. ff. eo. l. pro ij. [Velut.] pone ex ēplo. [Si confideiussor.] alia littera dicit, si cum fideiussore: q̄ si reus stipulat de rato, stipulat pro se, & eius fideiussore: q̄ regulariter omnes exceptiones, quæ competunt reo, competunt etiam eius fideiussori. [Conuenitur.] q̄ regulariter omnes exceptiones, ꝛc. ff. de dolo. ff. eo. l. si duo. alias de excep. l. exceptiones. Nā si stipulor rem ratam haberi, non solum stipulor, ꝛc. vt. ff. de procu. l. non solum. ff. queritur. ff. de damno infect. l. ff luminum. Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio rem ratam haberi ad interesse stipulatoris committitur, domino ratum non habente.
2 Procurator actoris, non rei, de rato satisdare debet.

SJ stipulatione. Hec lex est leuissima, sed glosse hic posite obscurant istam legem, & summatim ponam eam, vt littera videtur sonare, & hic dicitur, † si stipulor
1 de rato a procuratore actoris, de cuius mādato dubitatur, in ista stipulatione non consideratur meum singulare interesse, sed cōe, & q̄ mea in veritate interest in stipulatione rem ratam haberi, quā habet interponere procurator actoris. Compendium. ff. singulare interesse. [Vel stipulandi.] Lenno, qui stipulatur. [Interfuit.] ff. communiter. Sed lex contradicit: q̄ cōsideratur singulare interesse: vt. ff. eo. l. si commissa. in prin. Ad quod dicetis, non cōsideratur compendium singulare sed commune, vt ibi: nam proprie dicitur compendium singulare interesse: vt. C. de fen. que pro eo, quod interfuit. l. unica. Sed certe licet interdum veniat ex damno, vt. ff. ad leg. Rho. de iacta. l. ij. ff. portio. aliquando tamen venit ex lucro, vt in lege contraria, & C. arb. tu. l. quicquid. ff. de eo, qđ certo loco. l. non vnqp. in fi. Potest tamē hec lex alio modo intelligi, & e
2 pon, & sic, in stipulatione, ꝛc. & vult hoc dicere, † regulariter procurator actoris, qui dicitur stipulator, satisdat de rato, non procurator rei: vt. ff. de oper. no. nun. l. de pupillo. in fi. In casibus falle, puta si conueniatur rei rendicatione, & dubitatur de eius mādato, vt. ff. de procu. l. Pomponius. ff. sed si ita. ff. l. non solum. in fi. & ff. l. tutores. Et vult hoc hec lex dicere, si stipulor de rato, siue a procuratore rei, siue a procuratore actoris, quo casu satisdat de rato, si ratū nō habet, nō cōsideram⁹ cōpēdiū, ḥ interesse singulare, sed cōe siue ex lucro, siue ex dāno, & sic nō cōtradicit. ff. l. si cōmissa. vnde legenda ita littera. [Promittēdi.] quo casu satisdat. Vel dicamus, in stipulatione de rato, siue stipulor a procuratore rei, siue a procuratore actoris, nō cōsideramus quicquid possibile est meā interesse, id est. futurum, sed quod nunc mea interest tantum. Et in hoc interesse venit non solum damnum, imo etiam lucrum, vt. ff. eo. l. si commissa. Aliquando consideratur pena solummodo, quod est notandum: vt. ff. eo. l. procurator. ff. vlt. Odofred.

Summarium.

1 Stipulatio de rato quo casu non committatur.
2 Appellans a sententia contra procuratorem falsum lata, amvidetur tam habere factum procuratoris.

1 QUm minor. Hic dicitur, minor rigintiquinque annis erat creditor pecuniam volebat remouere, dedit procuratorem ad reuocandam, quam de mandato ipsius procuratoris dubitaretur, sanctē dicit, debitor solui, minor restituitur contra solutionem: nam cōmittatur stipulatio de rato? Certe non, q̄ non venit contra iure cōmuni, & ideo hoc casu non potest solutum repeti. Sed si procuratori interuenit ultra mandatum, bene committitur. [Interpositus.] ff. cum mandato, dubitatur tamen de eius mandato. [Constabat.] Quare non: quia minori habuit ratam solutionem, sed ipsius est, quia non habuit illam pecuniam, vel procuratori soluendo nō est. Unde dicit debitor procuratori, solue meum interesse, vel redde cōdictione indebiti quod tibi solui. Dicit procurator, ipse habuit ratum: ergo statim fuit dissoluta: vt. ff. e. l. quo enim. ff. & cōdictio indebiti, ꝛc. vt. ff. de condi. ob cau. da. l. si procurator. q̄ modo restituitur contra solutionem. hoc est iure singulari. Hoc dicit hec littera, si bene intelligatur eam. [Habuerit.] vt. ff. eod. l. quo enim. ff. quia ratihabitio retro trahitur. [Precedente mandato.] id est, quam procurator habuit mandatum. [Et erit cauendum.] Iste-

cet

ert interesse prestari. [Adstruetur.] i. promittetur. [Actionem.] vt. C. de condi. inde. l. debitorus. vel actionem.] sc. ex stipulatu. Sed quæritur hic, quid si aliquis agit alieno nomine sine mandato, ꝛ satisdet de rato, ꝛ dominus non habet ratum, committetur stipulatio de rato? Certe dicunt quidam q̃ non, argumento huius litere. Sed male dicunt, vt. ff. de procu. l. 4. Sed hoc debet itaintelligi quum procurator non habebat mãdatum, ꝛ minor habuit ratũ, sed quod restituitur est iure singulari.

2 **Falsus procurator.** ꝛ In. §. isto duo dicuntur. Primo † dicitur: quidam agebat meo nomine sine mandato, ꝛ ita erat falsus procurator, cauit de rato, postea contrariam sententiam reportauit appellauit: nunquid videor habere ratum factum procuratoris? Et certe sic, ꝛ ideo cessat stipulatio de rato? Sed quid si nõ appellaui, sed cepi agere contra debitorem, nunquid committitur stipulatio de rato? Certe sic. [Falsus.] Dicitur falsus, procurator, ꝛc. vt. ff. de sol. l. vero procuratori. §. i. [Commune.] sc. appellãdi. [Lõgissset.] Sed nonne cum falso procuratore, ꝛc. vt. C. de procu. l. 13. Unde sententia, que nulla est, non potest confirmari: vt. ff. de ap. l. fi expressim. Sed respondeo, sicut si habeo ratũ q̃ factũ est cũ falso procuratore, valet, vt. ff. de iu. l. 13. ita hoc casu: vt. ff. l. prop. in fin. Et ita est hic casu specialis. Secus si ferat sententia contra me, ꝛ ipso iure nulla est: vt. ff. que sen. sine ap. resc. l. 1. [Acceperit.] sc. quia non dominus mihi. Odofred.

Summarium.

1 Procurator decem petit, dominus viginti, an committatur satisdatio de rato.

1 **Procurator.** Hic dicitur: † procurator meus. i. qui dicebat se procuratorem meum, petit quinquaginta, ego peto centum, nũquid committitur satisdatio de rato? Certe sic. [Procurator.] sc. de cuius mãdato dubitatur, ꝛ satisdedit de rato. [Centum.] ꝛ sic quinquaginta: q̃ in cẽtum insunt quinquaginta: vt. ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. i. [Actionem.] q̃ committitur ad interesse. Odofre.

Summarium.

1 Procuratore satisdante de rato, si dominus ratum habet, resolvitur satisdatio.

1 **Paulus respondit.** Hic dicit, † si procurator satisdat de rato, ꝛ dominus habet ratum, resoluitur satisdatio, ꝛ videtur ratũ habere, siue verbis, siue re ipsa ratum habeat. [Verbis.] ꝛ ita expressim q̃ est, quando dicit, bene placet mihi. [Actu.] i. re ipsa: q̃ inchoatum a procuratore re ipsa prosequitur: vt. ff. e. l. prop. §. falso. [Stipulationem.] sc. de rato: vt. ff. eo. l. quo enim. §. i. Odof.

Summarium.

1 Defensor tutoris de rato debet satisdare.

1 **Tutor.** Hic dicitur: † si accusatur tutor de suspecto, ꝛ quis velit eum defendere, defensor tutoris tenetur satisdare de rato. [Dominum.] i. ipsum tutorem. [Est.] ꝛ hic est casus in quo defensor ea satisdat de rato, vt. ff. dixi. Odofr.

Summarium.

1 Heres in quibus ratum habere non possit factum defuncti.
2 Possessio non agnita non transmittitur.

1 **Si is, cui.** Hic dicitur: † deferebatur tibi bonorum possessio, aliquis petit ei tibi ignoranti, tu decessisti anteqũ ratum haberes, nũquid heres tuus poterit ratũ habere? Certe nõ. [Possessio. scilicet quod potest esse: vt. ff. de bo. possess. l. iij. §. acquirere. [Intra tempora.] vt. ff. de succes. edicto. l. ij. §. largitur. [Non potest.] scilicet iure communi: quia † possessio non agnita non trãsmittitur: vt. C. de iure delib. l. quoniam. c. l. fi auna. sed iure singulari sic: vt. ff. de acquir. hered. l. Pantonino. ff. de restamen. l. fi Valerianus. Nam ipse, cui defertur illa bonorum possessio, potest habere ratam, vt. ff. eo. l. penul. Odofred.

Summarium.

1 Procurator egit, ꝛ satisdedit, aduersarius absoluitur, dominus denuo agit, an committatur stipulatio de rato.
2 Defensor ex necessitate ex sua persona potest exceptionem opponere.
3 Status causa inestimabilis, ideoq̃ in ea cauetur ex parte actoris ꝛ rei.

1 **Procurator.** Hic dicitur, † procurator egit actione ad exhibẽdũ, ꝛ satisdedit de rato: aduersarius fuit absolutus, q̃ nõ possidebat, modo cepit possidere, ꝛ ego dominus agere contra eum: nunquid stipulatio de rato committitur? Certe non, q̃ nouus lis est. [Procurator.] sc. cuius mandato dubitatur. [Non possidebat.] sc. nec dolo desijt possidere: vt. ff. de exceptionibus. l. fi rem. [Est set.] sc. postea. [Sit.] vt hic, ꝛ. ff. ad exhib. l. ij. [Exceptionem.] sc. ideo, q̃ nouus lis incipit esse: vt. ff. de noua. l. quoties. in fi.

2 **Si procurator.** Jn. §. isto ponitur talis casus † quidam oicebat se procuratorem meum, ꝛ petit a te centũ nomine meo, ꝛ satisdedit de rato, ꝛ ista cẽtum a te egregit, postea solutione facta non habui ratam eam: modo cepi te conuenire ad centum, fuisti absolutus, tu ex stipulatione de rato agis contra procuratorem, nunquid committitur stipulatio? Certe sic, sed si volo suscipere defensionem illius procuratoris, non poteris ab eo quicquam exigere, licet fuerio a me absolutus, tamen naturalis debitor remansisti, ꝛ ideo opponam compensationẽ. [Exegerit.] subaudi, ꝛ ideo non habuit ratã solutionem. [Committi.] sc. contra procuratorem, ꝛ eius fideiussorẽ. [Sine iudice.] q̃ si cum iudice, non posset condici: vt. ff. de cond. ind. l. i. ꝛ. ff. a. ex. l. cum putarem. [Ceperit.] sc. contra procuratorẽ. [Suscipiat.] sc. animo nouãdi. [Manet.] Nam si tu es debitor in centum, licet absoluaris, ꝛc. vt. ff. de condi. ind. l. Julianus verum. Sed illud, q̃ hic dicitur, videtur mirabile, si debes mihi centum, ꝛ solusti procuratori meo putatiuo, ꝛ non habeo ratum, ꝛ peto a te centum, ꝛ succumbo, habes exceptionem rei iudicate contra me, si petis a procuratore, quo modo si potes suscipere iudicium animo nouandi, repellam te exceptione. Item quomodo cõpensabo: vt. ff. de compen. l. quecunq̃. Ad hoc dixerunt quidam speciale esse in l. Julianus. Secus esset, si aliquis potest elidi per exceptionem, que tollit naturalem ipso iure, vt pacti facti de non petendo: vt in. §. naturalis. ꝛ. ff. de cond. indeb. l. qui exceptionem. in fi. ꝛ lege seq. quia tunc non veniunt in compensationem. Alij dicunt secus, si aliquid tantum naturaliter tantum debetur, potest compensari: vt. ff. de compens. l. etiam. ita si quid potest elidi exceptione, venit in compensationem, vt hic. Vel potest dici, hic in vertice debebas centum, soluisti procuratori meo, postea te conuenit, ꝛ succubui, ꝛ si desinas similiter teneri, teneris tamẽ naturaliter, ꝛ cõmittitur stipulatio contra procuratorem. Et si tu conuenis eum, ꝛ volo defendere animo nouandi, possum dicere q̃ naturalis debitor mihi remansit, vnde compẽsatur ratione persone mee: quia consequar ex persona mea, q̃ non possum consequi ex alterius persona, ꝛ econtra: vt. ff. que res obli. poss. l. Aristo.

3 **Si quis a procuratore.** Hic dicitur, † fine procurator petit me de possessione libertatis in seruitutẽ, ꝛ satisdat de rato, fine ego proclamo de seruitute in libertatem, ꝛ procurator re fictit, ꝛ satisdat de rato, si dominus non habet ratum, non cõmittitur stipulatio ad interesse: q̃ libertas est inestimabilis. Et ideo cautum consilium est hoc casu, q̃ si satisdet de rato, q̃ adiiciatur certa quantitas nomine pene, vt lata sententia pro libertate, petatur illa pena, alias si non est adiecta certa quantitas, non cõmittitur ad interesse. Et hec vera sunt, quum pronuntior liber. Secus si pronuntior seruus: q̃ hec stipulatio inutilis est, q̃ dominus ratum habebit. Et hoc dicit. [Fecerit.] vt. ff. de procu. l. non solum. §. fi status. [Summam.] que petetur nomine pene: vt. ff. de pact. stip. l. vlt. [Extenderetur.] vt dicit regula iuris. ff. de reg. iur. l. libertas. [Intelligatur.] sc. procurator. ꝛ q̃ si dominus non haberet ratum, quomodo committeretur, si non esset certa pena adiecta? Certe non, si domino non interest: vt. ff. eo. l. fi commissa. Odofre.

Summarium.

1 Procurator datus a tutore differt ab eo, qui datur a curatore.

1 **A tutore.** † In hac lege notatur differentia inter eum, qui constituit procurator a tutore, ꝛ a curatore. [Datus.] q̃ impedit tutor administrare: vt. ff. de admi. tu. l. decreto. [Caret.] subaudi, si dubitet de decreto. [Damus.] vt. ff.

mittetur. Ff. ad interesse. [Praestet.] hoc est, procuratori, & heredi legatarij: qđ non debet esse: vt. ff. de hered. vel actio. vend. l. vēditor.

1 **Si in stipulatione.** Jn. ff. isto dicit: † Ego fui stipulatus a Lucio Titio qđ ipse aliquid ratū haberet, nō est tamen facta mentio de heredibus suis. nūquid tenetur ex persona heredū: Certe non, nisi dolo malo fecisset qđ heredes essent omissi. [Existimari: qđ si est factū sine dolo promissoris, nō tenetur, aliās sic. vt. j. subijcit. [Cō petit.] aliās non cōpetit. Si habetis cōpetit, legentis ut a, per imprudentiā scz promissoris. Si habetis nō competit, planū est. Or Segnon, iste. ff. vult hoc dicere. Stipulabar a Lucio Titio qđ ratum haberet, nec agebatur qđ heredes eius deberent ratū habere: si id factum est ex dolo promissoris, tenetur ex doli clausula: vt. ff. eo. l. non solum. si non est factum dolo ipsius, non competit actio.

4 **Si procurator.** Jn isto. ff. dicitur: † Si procurator tuus egit petitione hereditatis, & satisfecit de rato, & succubuit, postea dās petijt fundū de hereditate, cōmittitur stipulatio de rato: nā cōmittitur stipulatio vbicūq; interest stipulatoris ratū haberi, nō autē aut ipse interest, aut per exceptionē inutilis est actio. [Sūmoneret.] vt. ff. de pecunio. hered. l. si in totū. tu ff. a. l. Leg. [Esset.] plerunq; ideo dicit, qđ si beneficio restitutionis, tunc secus: vt. ff. eo. l. cum minor.

5 **Qui patris.** Hic dicitur: † Filius tuus fuit verberatus, procurator tuus contra verberē cepit agere iniuriarū: dubitat de eius mandato: debet satisfidare patrē & filiū ratū habituros: Certe sic. Quid si neposi facta est iniuria, & procurator aut agit, nunquid debet cauere ratum habituros filium, & nepotē. Certe sic. [Sit.] vt. j. de iniur. l. Lex Cornelia. [Agente.] videtur cōtra, qđ si pater agit, non debet satisdare rem ratā filiū habiturū: vt. ff. de procur. l. non solū. ff. si pater. Ad qđ potest dici, si agit pater ex sua persona, vel eius procurator, tunc non satisdat de rato, vt in l. contraria. Secus si ageret ipse, vel procurator eius, nomine filij, vt in. l. nostra. Vel potest dici, nisi pater, vel eius procurator agat iniuriarum ex edicto prętoris, non satisdatur de rato, vt in lege contraria: quia competit filio: vt. j. de iniur. Lex Cornelia. ff. illud. Odof.

Summarium.

1 Procuratoris salti factum non facit committi stipulationem de rato interpositam ab alio.

1 **Procurator.** Jn. l. ista dicit: † Verus procurator nomine domini petijt debitū, & satisfecit amplius non petit: postea lite contestata recepto iudicio, exijt quidā. qui nō erat procurator: & petit tenentem fideiussorem: Certe non, qui nō videt permittere nō petere amplius ab eo, cui potest dari actio, nō ab eo, cui nō competit actio. Et hoc dicit. [Procurator.] ff. verus. [Post iudicū acceptum.] i. post litis cōtestationē. [Est.] poterea ad ipsum nō pertinet, ergo non cōmittitur: vt. ff. de procur. l. non solum. ff. quaritur.

Odofredus.

Summarium.

1 Ratihabitio impeditur defectu ex parte ratum habentis superueniente.

1 **Bonorū possessionem.** Jn. l. ista dicitur: † Si mihi defertur bonorū possessio, & aliquis petit illā bonorum possessionē meo nomine, ad hoc vt mihi acquiratur, debeo ratum habere intra tempus statutū a lege. Scz quid erit ille, qui petit bonorū possessionē, moritur, vel efficitur furiosus, vel penitet antequ ratum haberem, nunquid possum habere ratum intra tempus statutum: Et videtur, quod non. Sed certe dicendum est contrarium, scz vt possim ratum habere, & possim mihi acquirere. [Agnitum.] qđ potest: vt. ff. de bono. l. ij. ff. acquirere. & C. mādati. l. fin iuncta. [Nō potest.] scilicet tunc quando est de collateralibus: vt. C. qui admit. ad bo. pos. pos. l. ij. Secus si esset de liberis: vt. ff. de bono. pos. in fi. [Rectius.] Modo determinat. [Ratihabitionem.] qr nihilominus queritur mihi possessio. Sit ita habeatis qđ si aliquid est faciendum intra tempus, si aliud facit, debeo habere ratum: vt. ff. quis eadē in bono. pos. seruē. l. penul. & vlt. Item notate qđ licet hereditas nō possit queri per alium, vt. ff. de acquir. hered. l. placet. bonorum tamen possessio sic: vt. ff. de bono. pos. l. ij. ff. acquirere. Odof.

Summarium.

1 Succedens ei, quem ratum habiturum promisit, non tenetur.
2 Ratihabitio impeditur defectu superueniente ex parte ratum habentis.
3 Debitor liberatus tempore si solueris repetere poterit.

1 **Pater dotem.** Jn principio huius legis dicitur: † pater pro filia sua dedit dotem soluto matrimonio absente filia petit dotem, nunqd ds cauere filiam habituram? Certe sic, qr interest sibi saluam esse, vt si secundo nubat. [Dotē.] pro matrimonio filie sue. [Debeat.] nam dos a patre, &c. certū modus filia non defuncto extent liberi, vel nō de iure: vt. C. de iu. do. l. dos. ff. ad sc. cuius opinio primo est approbata, sed extent liberi, non ds reddi, aliās secus: vt. C. de collat. l. illam. Item notate qđ communis est actio patris & filie, quando pater dat dotem: vt. ff. solu. mat. l. ij. in fi.

2 **Procurator.** Jn. ff. isto dicitur: † ego habeam debitorem, qui tenebatur mihi tēpora actione: quidam cepit ab eo exigere procuratorio nomine, postea debitor liberatus est tempore, habui ratum, nunqd debitor potest agere cum procuratorio? Et certe sic, qr nulla dubitatio est, qđ si dominus non habet ratum, qr tenetur condictione indebiti. [Liberatus.] ff. non ipso iure, sed ope exceptionis: qr tūc nō est modus, &c. [Existimari.] qr nō habuit ratum intra tempus, quo debuit: vt. ff. e. l. quo enim. ff. i. [Stipulationem.] Unde colligitur

3 argumentum, † qđ si debitor obligatus ciuiliter, & naturaliter, liberatus tempore solui sset. qđ possit repetere: vt. ff. de tu. & ra. distra. l. quum pupillus. vnde qui habet exceptionem perpetuam, & omisit, potest repetere: vt. ff. de cond. ind. l. exceptionem. Odof.

De priuatis delictis. Rubric.

Summarium.

1 Delicta que priuata, & que publica dicantur.
De contractibus principalibus, & accessoriis in superioribus tractatum est, verum qr nedum homines tenentur ex contractibus, imo etiam ex delictis, & delicta alia priuata, alia publica. primo ponit de priuatis delictis. Et † sunt priuata delicta, quū non cōpetit actio cuilibet de populo, sed ei, cuius interest: vt. j. de fur. l. j. & j. de iniu. l. ij. ff. vl. & instit. de iniur. ff. placuit. aliās patitur. Sunt publica crimina, quorum exercitio competit cuilibet de populo: vt. j. de pub. iud. l. j. vnde de priuatis delictis videamus. Odo.

Summarium.

1 Actio furti contra heredem datur, non contra heredis heredem.
2 Actiones penales dantur heredibus.

1 **Iulis constitutio.** Jn lege ista ponitur quedā regula a legibus & ciuilibus constitutionibus introducta: inde est † qđ furti actio dat contra heredē, non contra heredē heredis, tū heres potest conuenīri actione ad exhibendum, & condictione furtiua potest conuenīri. Sed personales actiones bene dant heredibus, vt furti actio, & actio legis Aquilie, nisi sint prodite ad vindictā, vt iniuriarū actio. Et hoc est verū qđ actiones, que deferendunt ex delictis, non dant contra heredē, sed dantur nō aliter. [Cuius constitutio est.] i. regula est, & hec regula ds ita intelligi, qđ non teneat nisi lite contestata cum defuncto, vel in quantum ad eum peruenit: vt. C. ne ex delic. defunc. l. vnica. [Possunt.] qr est penalis furti actio: vt. C. de fur. & seruo corr. l. de his. [Oportet.] quia non est penalis, sed rei persecutoria. [Possideant.] vt. ff. ad exhi. l. Celsus. in fi. [Exhibita.] vt. ff. communi. l. ij. [Competit.] vt. C. de condi. fur. l. si pro fure. [Habet.] Sed ea nō tenetur nisi vt. ff. dixi. [Nō competit.] qr prodita est ad vindictā.

2 Unde notate † qđ penales actiones dantur heredibus: vt inst. de perp. & tēp. act. ff. heredibus. nisi sint prodite ad vindictā, que non dantur ante litis contestationem, vt. ff. de iniu. l. iniuriarum. ff. i. & actio iniuriarū datur ad vindictam: vt. ff. de col. bo. l. bonorum. ff. emancipatus. [Sequat.] Et ideo qđ sunt directe p delictis liberorū, sunt noxales p delictis seruorū: vt inst. de noxa. in prin. Scz que actiones sunt ciuiles ex delicto, vt furti manifesti, furti nec manifesti est pretoria. Item vi bonorū raptorū est pretoria. Odo.

Summarium.

1 Delictum secundum non minuit penam primi.
2 Actio vna per aliam tollitur, si ex eodem facto oriantur.

1 **Nunquam plura.** Jn lege ista dr, si † quis primo cōmittit vnum delictum circa vnam rem, postea cōmittit aliud delictum circa aliam rem, propter secundum delictum non minuitur pena primi delicti, & ponitur exempla in litera, videte eam. [Concurrentia.] subaudi circa eandem rem ex

diuersis factis. [Qui ergo.] posuit genus, modo exemplificat in specie. [Consumit.] qr oriuntur ex diuersis causis, secus si ex eadem causa, vt j. dicam. [Actionibus.] scilicet furti, iniuriarum, & legis Aquilie. [Si conductus.] alius committens. [Fuit.] scilicet occisa: & hoc, cum res occidatur: vt. ff. ad leg. Aquil. l. ij. [Admisit.] i, vulnerauit, & occidit. [Actio.] qr non ds dño pmiti pro delicto serui. [Aquilie.] scilicet pro vulnere. [Furti.] qr subtraxit. Or Segnoni habetis hic, qd nunqd plura delicta se impediunt. Sed lex videt contraria, qr lex dicit qd si furripuisti, &c. vt. ff. de furt. l. si is, qui. & vt do. rap. l. j. Ad quod ita dicetur: † si ex eodem facto oriunt due actiones, vna per alterā tollitur, nisi quatenus est plus in vna, qd in alia, vt ibi. Aut ex diuerso factis oriūtur plures penales actiones, qr tunc vna nō tollitur per alteram, vt hic. Et ad hoc facit. ff. de act. & obl. l. nonnunqm. cum suis ff. Et ad solutionem huius cōtrarii ita obstinguo. Cū aliqui competunt plures actiones, aut plures actiones rei persequutorie, aut plures penales, aut vna rei persequutoria, & alia penalis. Si plures rei persequutorie competunt alicui, vna utcunqz tollitur per alteram: vt. C. de fur. & seruo corr. l. ancille. vnde quis tenetur alteram eligere: vt. ff. de tribu. l. qō in hac re dicam. §. digere. Fallit, si quis forte est contumax, qr tunc in pena contumacie conuenitur duabus actionibus: vt. ff. quo. legat. l. j. §. qui autem. ff. si sunt penales, vt furti, & iniuriarum, & hic quum plures sunt penales, subdistinguo, aut oriuntur ex eodem facto, & tūc vna per alteram tollitur, vt in lege contraria, & j. tit. prox. l. ff. si quis cum furti. si autem competunt ex diuerso factis, tunc vna nō tollitur per alteram: vt hic, & ff. de act. & obl. l. nonnunqm. si autem est vna rei persequutoria, & alia penalis, vt est actio furti, & condictio furtiua, hic subdicio regulam, & instituī regule. Regula est qd, &c. vt. C. de fur. l. ancille. Fallit, vt. C. de fur. l. j. Item fallit. C. de furt. l. manifestum. §. tali. Item fallit. j. de fur. l. si is, cui. Sed ibi nō fallit: vt. ff. pro sor. l. rei com munio. Odofr.

Summarium.

1 Agens ciuiliter de crimine, non tenetur se inscribere.

1 SI quis actiones. In lege ista dicitur, † si aliqs vult agere de crimine ciuiliter, ds recurrere ad iudicem ordinarii, nec hz necesse subscribere: si vult accusare criminaliter, ds recurrere ad extraordinarium iudicem, & hz necesse subscribere. [Velit.] vt furti manifesti. [Ordinarii.] vt est actio furti. [Velit.] qr vult agere criminaliter, & ita agere extraordinaria actiōe. [Oportebit.] vt. ff. de accu. l. vlt. Et dicitur aliquis ex ordine agere, si dico qd subtraxerit rem furtiuam, & non fuit deprehensus in furto. peto penam duplī, hic ago iure ordinario, nec habeo necesse subscribere ad penam taliōnis: & ago extraordinarie, qr peto aliquid dare extra ordinē ago, qr talio subtraxit mihi equū meū, peto eum punirī: hic non peto aliquid dari, vel fieri. Odofred.

¶ De furtis. Rubrica.

¶ De priuatis delictis in genere dictum est: verum qr furtum est priuatum delictum, ideo ponit de eo in specie. Et est furtum duplex. f. manifestum, & non manifestum: vt. j. eo. l. ij. Et dicit vt plurali, & est subaudiendum, de furtis, subaudi, non committendis, & commissis puniendis. Odofredus.

Summarium.

1 Furtum quid, & vnde.
Furtum non est sola committitur cogitatione.

1 FVrtum. Iure consultus primo alludit vocabulo, & dicit, quomodo dicitur, siue describitur furtum. Et furtū, &c. Et postea dicit, † qd committitur furtum non sola cogitatione hominum imo, &c. Ex quo posuit etymologiam vocabuli, ponit statim descriptionem furti. [Sio cte.] Hec est vna etymologia. [Vel a frande.] ponitur alia. [Vel a ferendo.] ponit aliam. [Vel auferendo.] [Occultauerit.] Nam solo verbo. &c. vt. j. eo. l. inficiando. Et nota te hic qd alludit vocabulo, vt & alibi. ff. de acqui. poss. l. j. [Contrectatio.] ideo dicit contrectatio, qr solo verbo, &c. Et dicitur contrectare, vt. C. e. l. rei. [Fraudulosa.] qr siue, &c. vt. ff. pro soc. l. meritō. [Gratia.] vt. j. e. l. qui sacrum. [Vel etiam vsus.] vt. j. eo. l. inter omnes. [Possessionis.] vt instī. de obli. que ex delic. nasc. §. furti. [Prohibitum est.] vt inst. de obl. que ex cō. nasc. in pān. Odof.

Summarium.

1 Fur manifestus quis, & qui non manifestus.

1 FVrtorum. Ex quo posuit descriptionē furti, ponit diuisionem furti. [Genera. ji. species. [Sunt.] vt instī. de obl. que ex del. nasc. §. furtorum. [Deprehensus.] scilicet venit ad locum destinatum. [Esset.] Unde notate † qd fur manifestus est, qui deprehenditur ante, qm perueniat ad locum destinatum, & tenetur furti pretoria manifesta in quadruplū. Fur non manifestus est, qui postea conuincitur: & in tenetur in duplum: vtraqz tamen infamatur: vt. j. eo. l. non potest. Odofr.

Summarium.

1 Furtum faciens seruus, post manumissionem deprehensus, non dicitur manifestus.

1 SI quis in seruitute. Hic dicitur, † aliquis fecit furtum in seruitute, manumissus deprehenditur: non est fur, est ne fur manifestus? Et certe nō, qr ortus furti ds inspici. Sed pone, aliquis fecit tibi furtum, & ego abscondi eum, ne occideres eum: vel ipse abscondit se, non est fur manifestus. Sine ergo deprehendat a te, siue a vicinis, est fur manifestus. Et ex quo scimus qd est furtum manifestum, per cōsequens scimus qd est furtum non manifestum. Hoc dicit hec lex, cum lege sequenti. [Manifestus.] vt arg. ff. de acqui. poss. l. clam possidere. [Scribit.] dicunt quidam corrigendo. Vel potest dici qd non corrigit. [Apprehendat.] & tunc non videtur per eum actio quesita, sed quesita retineri: vt. ff. de vsur. l. si quis solutioni. [Est.] qr cōtrariorum eadem est disciplina, relatio, & doctrina: vt. ff. de tut. l. j. §. j. & de ver. obl. l. inter stipulantem. §. sacram rem. Odofre.

Summarium.

1 Furti actio non augetur assidua contrectatione.

1 SI, qui. In lege ista dicitur † qd assidua contrectatione furtis non fit furtū. Verbi gratia, si aliquis subtraxit rem furtiuam hodie, fit furtū, & nascitur actio. si eras contrectet, non fit furtum. Et fur tenetur condictione furtiua, & rei vēdicatione: sed si actum est rei vendicatione, durat actio furti de rigore iuris. Sed si aliquis egit condictione furtiua, & postea conuenitur rei vendicatione, debet absolui. Unum sciatis, qd. [Surrepta.] & ita ex prima contrectatione fit furtum. quod est verum, si ex prima contrectatione nascitur actio furti, alias secus: vt. j. eod. l. ferui, & filiū. Et sic soluntur contrarium argumentum. C. de nox. act. l. j. & inst. de obbg. que ex delict. nasc. §. hi, qui [Officio iudicis.] scilicet rei vendicatione. [Amitteret.] vt. ff. de rei ven. l. nō solum. [Possessor.] qr indubitanter in rei vendicatione ds res restitui, alias iuratur in lite: ve. ff. de rei ven. l. qui restituere. & C. de rei ven. l. a possidentibus. Odof.

Summarium.

1 Actio furti cui competat.

1 CUius interfuit. Habuistis in superioribus, qualiter dicat furtum, & quis dicatur fur manifestus, & qō nō, modo dicit cui competit actio furti. † Et competit ei, cuius interfuit non surripi rem. [Cuius.] subaudi, ille solus. [Habet.] vt hic. & C. eo. l. vlt. Fallit. j. eo. l. vlt. §. is, cui. & j. eo. l. eum, qui. §. is, apud. Et datur actio furti ei, cuius interest ex honesta & probabili causa: vt. j. eod. l. ita qp. Odofred.

Summarium.

1 Actio furti datur ei, cuius ex causa honesta interest.

1 IS, cuius. In lege ista dicitur: † si interest alicuius rem subtractam nō esse, hz actionem, si eius interest ex probabili causa. [Itaqp fullo.] [Interest.] vnde fullon, & creditor, & commodatario datur actio, si eius interest ex probabili causa, vt declarat lex sequens. [Agit.] subaudi, cum sua interest. [Nihil est.] vt. ff. de dol. l. naturalis. [Actio.] Et ita habetis qd nemo, &c. Secus in interdicto vnde vi: vt. ff. de vi & vi arma. l. j. §. ij vi. In casu tamē qd est notabile, fur furti agit: vt. j. eod. l. qui vas. §. si ego. [Actio.] vt. ff. de vsur. l. sequitur. §. si rem. & ibi notatur. Odofred.

Summarium.

1 Actio furti non datur ei, cui ex stipulatu res debetur, si ea furripiatur.

1 **IS, cui.** Ita lege ista dicitur, † si promisisti mihi dare rem per stipulationem, & tibi fuit illa res surrepta, non datur mihi inde actio furti. [Non ds.] ratione proprietatis non, q̃ non est sua ante traditionē. Ratione possessionis non, vt hic, c. l. pe. in princ.

Summarium.

1 Emptor ante traditam sibi rem non habet furti actionem.
2 Creditores, fullones, & coloni habent actionem furti.
3 Depositarius quare furti actionem non habeat.
4 Furis odio inspicitur quod eum nemo potest.
5 Actionem furti non habet, qui semel consequutus est quod sua interest.
6 Actionem furti non omnis habet, cuius interest.
7 Pater habet actionem furti, cui filius est surreptus.
8 Nuntius esse potest quis in re propria.

1 **NAm, qui.** In principio huius legis ponitur † cum nō datur actio furti: vt si vendidisti mihi rem, &c. [Non habere.] s. nec ratione proprietatis, vel vsusfructus, vel vsus eius interest. [Aut.] vt. ff. de contrahē. emp. l. quod sepe. §. si res. [Pertinet.] vt ff. de pericu. & commo. rei ven. l. necessario. [Praestet.] quam teneatur praestare: vt. ff. de peric. & commo. rei ven. l. i. [Subtraxisset.] vt. ff. de act. emp. l. Julianus. §. offerri.

2 **PRaeterea.** Hic dicitur: † non solum creditores, & fullones habent actionem furti, imo & colonus. [Interest.] vt. ff. loc. & conduct. l. ait. qui.

3 **IS autem.** Hic dicitur: † q̃ depositarius non habet actionem furti, q̃: non interest eius: q̃ nō ds, &c. [Sunt.] s. ne ex improbitate sua consequantur actionem.

4 **PAPinianus.** Hic dicit, † obligasti mihi duos seruos pro decem, alter fuit mihi super actus, alter, qui remansit, valet decem, numquid detur actio furti? Et videtur q̃ non, q̃ non interest: sed non est verum. [Est.] Et ita hic inspicitur casus aduentitius in odium furis.

5 **IDem scribit.** Hic dicitur, † debebas mihi decē, pro quibus seruū pignori obligasti, & seruus est mihi subtractus, &c. [Idē.] s. Papinianus. [Subripiatur.] Et ita apparet fieri furtum sine culpa: & sic furtum non est casus fortuitus. Secus in latrocinio, vt. ff. pro soc. l. cum duobus. §. damno.

IDem dicit. Hic dicitur, duo serui fuerunt subtracti creditori: certe si simul ei subtracti sunt, &c. posset dici q̃ commodatario est subtracta. [Sint.] s. cre dito ri. [Consequet.] s. q̃ eius non interest. [Non posse.] s. si cōmune fit dolū malū. vt furtū cōmittere: alias secus: vt. ff. e. l. quas. §. si ego.

6 **AN pater.** Hic dicit: † filio meo est subtracta res furtiua, numquid detur actio furti patri? Quod si seruus est subtractus, qui precario erat concessus, &c. Postea dicit q̃ cōductori subtracta est res. [Non ds.] vnde nō interest sua, vnde non ds hanc actionem, vt. ff. dictum est. [Queri.] i. dubitari. [Actio.] s. pretoria, q̃ est inter dictum precarium, & petitorij est: q̃ sicut donatio est quasi liberalitas, ita precarium. [Praestare.] sed ante hic: vt. ff. de pecu. l. quaesitum. §. illud. [Culpa.] s. e nou casu: vt ff. eod. l. §. preterea.

7 **SI filiusfamilias.** Hic dicitur, † si filius subtrahitur furtiue, &c. [Palam est.] q̃ poterit accusare furem lege Fabia de plagiarijs. Sed mater non habet furti actionem: vt. ff. e. l. mater. Et quidā habent hic hunc. §. & si non habetis, eundem teneri habetis. ff. e. l. si filius.

SI res commodata. Si mutuo datarius, & res cōmodata subrepta est, &c. [Detrectat.] s. iacti. [Acquirit.] s. & ita debitori seu locatori. [Teneas.] vt. ff. cōmo. l. si vt certo. §. adeo. [Cōpetere.] vt. ff. ro. Lita q̃. [Habet.] vt. ff. de cond. furt. l. in re furtiua.

8 **SI epistola.** Hic dicitur, † ego misi tibi aliquam epistolam, ita epistola est intercepta, quaeritur an competit furti actio: & certe videndū est, cuius fuerit epistola. [Eius.] s. cui mitteb. [Dñi.] q̃ quicquid querit per seruū, dño acquiritur. [Potest.] s. furti agere. [Nauis.] subaudi, vel naute. [Pertinet.] vt. ff. nau. cau. fac. l. item. Odof.

Summarium.

1 Creditor, cui pignus surreptū est, debitori tenet actione pignoratitia.
2 Vsufructuarius habet actionem furti contra proprietarium.
3 Commodatario rem alicui, si surripiat ei, non tenetur actione furti.

1 **CReditoris.** Hic dicitur, † si pignus subtrahatur creditori ab extraneo, datur ei furti actio, q̃ datur ei, cuius interest, sed si ipse consequitur totam estimationem, vltra id, quod cōsequitur, tenetur restituere debitori actione pignoratitia. [Actione.] s. directa. [Ponere, obligasti mihi rem pro decē, & valet centū, quidam extraneus surripuit mihi, agā actione furti vt duplicet furtū? Certe non, sed vt solidā res duplicet, sed quatenus assequar vltra, tenetur restituere debitori. Et haec vera sunt, si extraneus subtraxit rē. Secus si debitor, q̃: tūc estimā ad creditū: vt. ff. de pig. l. si inter colonos. §. si.

2 **DOminus.** Hic dicitur, † si proprietarius subtraxit rē, tenetur dominus furti actione vsufructuario. [Tenebit.] s. ad interesse, & duplabitur proprietas nō vsusfructus. vt. s. eod. l. omnes.

3 **SEd cum.** Hic dicitur: † commodasti mihi rem aliquam, postea surripitur eam, numquid teneris furti actione? Certe non: q̃ satis est q̃ non teneor commodari nisi fecissem in ea expensas. [Impensas.] s. vtiles, vel necessarias. [Actionem.] s. quatenus interest tua non esse subreptam. [Fuerit.] vt. s. eo. l. si is. §. qui rem. Odofr.

Summarium.

1 Pater non agit actione furti contra filium.

1 **NEcum filiofamilias.** Hic dicitur: † si filius facit furtum patri, pater non potest agere cū eo furti: q̃ non tantum iuris constitutio prohibet, imo vero q̃ mihil est agere cū filio, & secum, quā interpretatione iuris eedē sint persone. [Constitutio.] s. tantum. [Possumus. Unde sicut cum seipso quis non potest agere, ita nec cū filio, cū eedē sint psone: vt. C. de impub. & aliis substi. §. huius tri agit cū patre furtua. propter furtū in factum: vt. s. e. l. si quis vxori. & arg. ff. de dol. l. non ds. Odof.

Summarium.

1 Actio furti non datur patri aut domino contra filiū, aut seruum.
2 Actio furti datur possidenti seruum alienum contra, &c.

1 **SEruī, & filij.** In lege ista dicitur: † si seruus meus vel filij subtraxit mihi res meas, fit mihi furtum, sed cessat actio furti. Unde est, q̃ si filius fuerit emancipatus, hec actio nō nascitur ex postfacto, nisi ex postfacto contrectaretur: q̃ in redhibitoria venit q̃ secum portauit. [Statuere.] vt pater, & dominus, qui possunt corrigere filiū, & seruū, & ita penā statuere. [Prodita est.] Et ita, habetis q̃ aliqui fit furtum, &c. vt. C. de fur. l. i. [Furem.] nō propter nouam cōtrectationem. vt. s. dicit. [Fecit.] Nec obstat q̃ assidua contrectatione nō fit furtū, q̃: verū est, q̃ ab initio fit furtum: vt. ff. e. l. lei, qui. [Continetur.] vt. ff. de edu. educ. l. cū autē. in fi.

2 **ILlud quesitum.** Hic dicitur: † seruus meus fuit in fuga, interim fecit furtum, numquid habeo furti actionem? Et videtur q̃ non, q̃ nouit deos possidere. Sed certe licet non habeam furti actionem, tamē quo ad quid videor possidere quantum ad vsucapionem, & vt vsucapionem perficiam: donec est in fuga. [Quesitionem.] i. dubitationem. [Potestate.] vt. ff. de noxa. act. l. non solum. [Proficere.] vt vsucapionem perficiam: vt. C. de acqui. poss. l. i. §. per seruū. [Non competere.] hec litera est plana: vt si seruus, qui est apud me, &c. non datur furti actio, & sic ns hic ita intelligi, vt in principio huius legis. Alia litera dicit competere furti actionem contra possessorem. Nam non solum tenetur dominus, imo male fidei possessor: vt. ff. de noxa. act. l. non solum. Unde regula iuris antiqui est, &c. vt. C. eod. l. apud antiquos. Odofr.

Summarium.

1 Seruus si furtum fecerit, & alienetur, noxa caput sequetur.

1 **QUod dicitur.** Hic dicitur: † si seruus furtum, & alienatur, noxa caput sequitur. Quod est verum, quando ab initio furti actio contra aliquem competit, alias secus, vt puta, fecit mihi furtum, & meus effectus est, & eum vendidero, hoc casu noxa caput non sequitur. [Quod dicitur.] s. hic, & instit. de noxa. actio. in prin. & §. omnes. [Putant.] s. & bene. Odof.

Summarium.

1 Agens actione furti qualiter rem demonstrare debeat.
2 Furtum rei propriae pignoratae fieri potest.

1 IN actione. Vic dicitur: † si ago furti ad penam, facis est si demóstrem, pio qua peto penam. Sed quid si erant vasa, nam quid dicam de pondere: Certe non: q; facta est, si dicā qualitatem rei. Sed si forte aliquis subtraxit mihi argentum mixtum, debeo dicere de massa, & de pódere: Si subtraxit nummos, debeo dicere sint aurei, vel non: Idem debeo dicere de colore vestis, sicut de vasis, sim aurea, vel non. Sed si oubito de colore vestis, subuenitur mihi vt tuē me non posse dicere de colore, vt remittatur, dummodo in processu cause probetur de colore vestis. h.d. [Sit.] puta erea. [Debet.] vt. ff. depo. l. j. §. si quis argentum, vnde sicut in reali actione ita in personali cogitur dicere rē, quam petit, & signa rei, alias subuenitur ei, vt hic dicitur, & ff. de rei vendi. l. ij in rem.

2 Qui rem pignori. Vic dicitur: † si obligas rem mihi, & eam subtrahio, teneris mihi furti actione. Nam non solum sit furtum alterius rei, imo rei propie pignorate. Unde si debitor subtrahit, tenetur furti. [Dat.] i. facit: q; simitur hic improprie. [Scribit.] vnde facit furtū, & tenetur actione furti, & res non efficitur furtiua: vt. ff. d. progr. §. j. & ff. de vsucap. l. sequitur. §. si rem. Odof.

Summarium.

1 Pignorans argentum, q; aurum dicebat, non in furtum, sed in stellionatum incidit.

2 Venditor rei tenetur furti, si eam surripiat emptori.

1 TAmes pignori. Vic dicit: † obligas mihi eos, & ego cerbus q; erat aurum, non facis furtum, sed teneris crimine stellionatus: sed si obligasti aurum, & postea portasti eos, & subtraxisti aurū teneris furti actiõe. [Nõ sit.] vnde tenet crimine stellionatus, vt. ff. de pig. act. l. j. [Intermittit.] vnde ratione possessionis quēlibet creditoris tenetur furti: vt. ff. eo. l. j.

2 Si bona fide. Vic dicitur: † emisti bona fide rē meam, & eam tibi surripio, tenetur tibi furti actione, vt dicitur in proprietario, & usufructuario. Nam si debitor surripit rem creditori, tenetur ei furti actione, sed si alĩ surripit, desinit esse reo furtiua, & ideo procedit vsucapio. [Stim.] vt. ff. eod. l. j. [Usucapietur.] Idem si debitor subtrahit creditori. vt. ff. de vsucap. l. sequitur. §. si rem. Odofredus.

Summarium.

1 Modium frumenti ex acerno surripiens, furti tenetur pro ea tantum parte, quam surripuit.

2 Deponens saccum viginti nummorum furti tenetur, si sciens recipiat alium, in quo sint triginta.

3 Furans eo credens aurum esse, non minus tenetur furti actione.

4 Septarium vnum ex horreo frumenti surripiens, pro eo, qõ surripuit tantum tenetur.

5 Furti non tenetur intrans domum alienam furãdi causa nisi actu furetur.

1 VAlgaris. Vic dicitur: † de acerno frumẽti subtraxisti modium, videtur me fecisse furtum. Certe sic: q; si aliquis tãgit aurum honorans, non totum honorans videtur tetigisse. Et ita de similibus, de quibus dicitur in litera. Sed dicendum est q; faciat alie solummodo furtum de modio. [Tetigit.] i. causa inturiandi. [Abstulerit.] Et hoc probat tali exemplo: nam & si quis, &c. [Erit.] qz ly ante contrectasset, q; modo deprehensus est, est fur manifestus. [Contrectat.] Et deprehenditur ante, qm̃ perueniat ad locum.

2 Si is, qui. Vic dicitur: † quidam deposuit saccum, in quo erant viginti aureorum, postea accepit saccum, in quo erant triginta aureorum eo sciente, ignoráte eo, qui dabat, tenetur me furti: Certe sic in decem. [Placet.] nam in viginti non tenetur, qz debebantur sibi: sed in decem sic, quia habebat animum lucrandi: vt. ff. eo. l. j. §. j.

3 Si quis es. Vic dicitur: † quidam putabat furripere eos, & surripuit aurum, vel cõtra, vel surripere plus, & surripuit minus, vel contra, nũquid tenetur furti: Certe sic, vt in exemplo, que dicuntur in litera. [Vel cõtra.] i. econuerso. [Esset.] i. vel contra. [Committit.] qz hz par animũ lucrandi, licet in qualitate rei erraret. [Facere.] i. non esse, qz furtum, &c. vt. ff. eo. l. an furti. §. recte Pedius. [Autem.] i. manubriũ scyphi: vt. ff. de rei ven. l. an rem. [Scripsit.] qz minor paro, &c. vt. ff. de contrah. emp. l. in modicis.

4 Sed et si de naui. Vic dicitur: † dum nauis esset frumẽto onerata, subtraxit quis septarium, nunquid totius frumenti sit furtum: Certe non. Idem si subtrahit partem aque de cisterna. Idem si aliquis subtrahat aliquas amphoras vini, vbi multe erãt. [Fieri.] & ideo eius, quod subtrahitur, sit furtũ. [De nauí.] alias de cella. [Manet.] i. sustulit. [Dicamus.] vt patet in principio huius legis. [Tulerit.] quia de illa tantum fit furtum.

5 Qui furti. Vic dicitur: † si aliquis intrauit domum furti faciendi causa, non fit furtum, nisi subtraxerit, sed ille, qui intrat domum, facit iniuriã, vnde potest actione iniuriarum conueniri. [Intrauerit.] qz furtum, &c. vt. ff. de acqui. poss. l. possideri. §. ĩ rem. [Intrauerit.] vt. ff. de acquir. rer. do. l. ij. Et ad hoc facit. ff. de iniu. l. qui domum.

Item si quis. Si aliquis subtraxit de maiori pondere, &c. [Innolaerum.] i. magnum.

Si duo. Vic dicitur: duo, vel plures furati sunt vnum tignũ, q; omnes poterant portare, singuli nõ, totius rei faciunt furtum. [Non potuerunt.] i. propter sui magnitudinem. [Teneatur.] i. & vno soluente, non liberantur ceteri: vt. C. de cond. fur. l. j.

Quamuis autem. Contingit aliquando q; rerum contrectarii, quas tamẽ quis abstulit, teneatur furti, vt si prebuit opem, vel consilium: vnde licet teneatur pro his furti, non tamen tenet cõdictione furtiua. Et hoc dicit. [Teneatur.] i. interdum: vt si aliquis prebuit opem, vel consilium: vt insti. de oblig. que ex delic. nasc. §. hi, qui. & i. e. l. q; semo. [Non potest.] i. non tenet cõdictione furtiua. Quod est verum, si ad eum non pervenit, vel si est soluẽdo, qui subtraxit: vt. ff. de cond. fur. l. proinde als secus: vt. ff. de rer. sig. l. sepe. [Scribit.] qz que non est ablata, non potest condici. Odofred.

Summarium.

1 Fur frangens rem non animo furandi, sed damnum dandi, non tenetur furti.

2 Vnones qui dicantur.

1 JQuid fur. Vic dicitur: † fur fregit rẽ meam non animo contrectandi, sed animo damnum dandi, non tenetur furti: q; furtum nõ committitur sine animo lucrandi.

Si eo cõsilio. Vic dicitur: si aliquis fregit arcam tuam eo cõsilio, vel animo vt vnos tuos. i. lapides pretiosos inde subtraherit, de his facit furtũ, de alijs rebus non. Unum sciatis q; si aliquis abstulit lancẽ meã animo lucrãdi, tenet furti. † [Unões.] Dicunt vnones lapides pretiosi vno filo vniti. [Interest.] vt. ff. e. l. cuius interfuit. Odofr.

Summarium.

1 Impubes furtum & damnum facere potest.

1 IMpuberem. Vic dicitur: † sicut impubes dolo capax potest facere furtum, ita dare damnum: nõ autem infans, nisi non potest teneri furti, nec cõdictione furtiua: quia condictio non solum hz locum pro re mobili, imo pro immobili. [Negat.] vt insti. de vsuca. §. quod autem. [Condici.] i. cõdictione tritticaria. [Surrepta.] vt. ff. de cond. trit. l. j. in fin. & l. ij.

Eorum nomine. Vic dicitur: si aliquis abstulit arbores de fundo meo animo lucrandi, tenetur furti. [Est.] vt. ff. e. l. si certi. Odofred.

Summarium.

1 Apes ex arbore aliena surripiens non tenetur furti.

1 SJapes. Vic dicitur: † apes fere contalerunt se in arborem tuam, & ibi fauum fecerunt, aliquis abstulit, tenetur ne furti: Certe nõ: quia apes in nullius bonis sunt. Secus est si quis decerpit fructus iunctũ venditi, vel locati. [Tuc.] ideo non potest dici furtum fieri: vt. ff. eod. l. j. in fin. [Esse.] vt. ff. de acqui. rer. dom. l. j. & ij. [Cepissent.] vt. ff. de vsufruc. l. arboribus. §. si fur. Odofre.

Summarium.

1 Tabulas vel cautiones furatus ad quid teneatur.

2 Instrumẽta reipublice surripiẽs furti tenet, & legis Aglic actiõe.

1 UT tabulas. In lege ista dicitur: si alius quas subtrahit tabulas, vel cautiones, tenetur furti ad estimationẽ eius, quod ex tabulis poterant petere, nõ ad pretiũ. Unde si subtrahit chyrographa, nõ tenetur ad pretiũ. Sz qd si tabule sunt facte

manes

inanes ex eo q̃ debitū est solutū: Et certe adhuc videtur, tabulas debere estimari: vt si forte contemnat cōductione indebiti, possim me defendere. Sed quid si habeo alias probationes, vel tabulas duplicatas, numquid videtur mea interesse: Et certe videtur q̃ sic, q̃ possem alias admittere. Sed certe dicit Iureconsultus, si habeo alias probationes, non possum agere ad interesse meum. [Doc.] scz decē aureos, non pretiū tabularū. [Proponebatur.] scz tabulas: vt. C. de condi. ob cau. l. vtilolute. [Habere.] hoc dicit allegando, modo determinat. [Decunc.] Hoc verum est in actione furti: secus in actione q̃ me cau. vt. ff. q̃ me cau. l. sti quidem.

Sed si quis. Sed qd si nō amouit, sed delenit: nō tantū locū habet actio furti, imo & lex Aquilie. [Aquilie.] scz ad estimationē. vt. ff. ad l. Aquil. l. qui tabulas. [Delete sint.] Videbatur contra, vt. ff. quo. bon. l. j. in fi. sed quod ibi dicitur, subaudi tantum: vel dic vt ibi dixi.

2 **Si quis tabulas.** In. §. isto dicitur. † Si res publica habebat tabulas instrumentorū: & surrepte, vel delete sunt, alle qui surripuit, vel deleuit, tenetur furti, & legis Aquilie actione, & non tenetur ad pretium tabularū, sed ad estimationē eius, q̃ continebatur in instrumento. Sed quidā dicebāt q̃ tantū ad pretium: q̃ aut potest probare, & non interest sua: aut non, & tunc interest sua in pretio tabularū. Et idem in l. Aquilia. Sed dicit Iureconsultus, isti minus subtiliter procedunt. Potest esse q̃ habeo instrumētū, subtrahio mihi: ego non possum probare, cum cōueniō te furti, vel l. Aquilia. dum agam contra debitorem, non possem probare, in posterū tamen possum probare. [Extimant.] non autē eius, quod ex tabulis debebatur. [Non esset.] quia non pōt probare. Alias nactus esset, quia potest probare. [Possum.] Unde bene potest esse q̃ tunc non habeam probationem, sed nunc habeo, vel ecōuerso: vt ff. de edē. Largentarius. §. viti. Odo.

Summarium.

1 Tutor fraudem in administratione committens furti tenetur.

1 **Tutor.** † Pertinet ad officium tutoris non furari: vnde si furatur, tenetur furti. Et idē cum curatore. [Possit.] vt. ff. de tutel. & ratio. dutr. actū. l. j. in fi. Odofre.

Summarium.

1 Furi ferenti opem an sit fur manifestus.

1 **Is, qui.** † Si aliquis ferat opem furi, iste non est fur manifestus. Sed certe sic pōt esse quod si fur deprehendatur in furto, est fur manifestus, & tenetur furti manifesti. h. o. [Ferat.] vt quia accō modat scelus: vt infra. de obliga. que ex delic. nasc. §. hi, qui. Odof.

Summarium.

1 Fur manifestus dicitur, qui rem per alium surreptam perferens deprehenditur.

2 Fur manifestus alicuius rei quis esse & alius non manifestus.

1 **Si quis quid.** Hic dicit: aliquis accepit rem furtiuam perferēdā, & anteq̃ perferret ad locū deprehendit, est fur manifestus, non qui subtraxit: sed, si nescirebat, non est fur manifestus. [Acceperit.] quia furtiue subtractum erat. [Deprehendatur.] ff. ante, & perueniat ad locum destinatum.

2 **Si vnus seruus.** Hic dicit: † de cisterna tua, in qua erat vinum, vnus seruus meus hausit, alius exportauit, quis erit fur manifestus? Et certe qui hausit, & non deprehensus, est fur nō manifestus: qui exportauit, & est deprehēsus, erit fur manifestus. [Teneberis.] ff. quia fuit deprehensus. Odofred.

Summarium.

1 Seruo fugam persuadens an sit fur dicendus.

2 Furti tenetur, qui seruo alieno fugam suadet cum rebus domini.

1 **Qui seruo.** Hic dicitur: persuāsi seruo vt fugeret, fur nō fui, sicut si persuasi vt se precipitaret, fur non fuit, secus si ei persuasi vt fugeret, vt ab alio furriperetur. [Seruo.] ff. alieno. [Nō est.] tamen tenetur de seruo corrupto. vt. ff. de ser. cor. l. j. §. persuadere. [Non conueniantur.] vt. C. eo. l. vl. in fi.

2 **Idem Pomponius.** Hic dicit † solicitauit seruum tuū vt fugeret, fugit cum rebus tuis, tenetur furti. Sed quid si duo serui &c. [Seruū.] ff. solorū diuersorū, aliās secus, vt. ff. subhēit. Odof.

Summarium.

1 Pauonem meam persequens quando furti teneatur.

1 **Si pauonem.** Hic dicitur: † dabebā pauonem māsuetum, fugit de domo mea ad tuam, tu subtraxisti eum, teneris furti. [Ceperit.] q̃ prebuisti opem, & consilium, vt in lege super non. Odofr.

1 **Si filiusfamilias.** Quidā habēt hanc legem, & quidā non. sed vos habuistis eam. ff. ad l. cornu. qui. §. si filius. Odofr.

Summarium.

1 Maleficia distinguuntur voluntate, & proposito.

2 Scortum quid sit.

1 **Verum est.** In lege ista dicitur: † aliquis surripuit ancilla in alienā, meretricem tamen, non quia vellet eam lucrari, sed cum ea agere, non committit furtum. Unde vt habeat locum furti actio, non queritur factum, sed causa faciēdi. Idem est etiam si aliquis de nocte frangit ostiū meretricis causa libidinis: sed si forte aliquid scorto auferet mulieri, non tenetur furti. Iste ergo non est fur, sed turpiter facit. [Vel celauerit.] f. non animo lucrandi eam, sed causa libidinis. [Non esse.] f. commissum: q̃ non habebat animum lucrandi. [Faciendi.] q̃ non inspicimus quod surripuit, sed causam surripiendi. [Causa.] f. q̃ non animo faciendi furtum. [Egesserunt.] alia litera dicit, contrectarunt. [Scortum.] † Et dicitur scortum locus ille, in quo stat meretrix, q̃ ibi homines exoriātur, vt. ff. pro emp. l. si qs. [Surripit.] q̃ turpius est exercere libidinem, & facere furtum. [Non est.] vnde non tenetur furti actione. Et cum ista muliere non dicitur stuprum cōmittere: vt. C. ad leg. Jul. de adul. l. si ea. Odofred.

Summarium.

1 Furtum facit qui iumenta commodatum sibi longius ducit.

1 **Qui iumenta.** Hic dicitur, † commodauit mihi iumenta meavt diceres ad castrum francum, duxisti vsq̃ ad Montinū me inuito, furtum facis. [Facit.] f. q̃ est verum, si sciebat se facere contra domini voluntatem: tunc enim in dolo est. aliās secus: vt inst. de obligque ex delic. nasc. §. plane. Odofredus.

Summarium.

1 Captus ab hostibus rediens furti agere potest pro rebus sibi subtractis tempore captiuitatis.

2 Arrogator potest agere furti nomine arrogati.

3 Furti actio cōpetit contra eum, qui furtum fecit, quandiu viuit.

4 Actio noxalis captiuitate extincta renascitur captiuo reuerso.

1 **Si cum quis.** Hic dr: † qdā erat captus ab hostibus, iterum de reditu, quas domus habebat, furtū factū est, redēt postea, nūqd pt agere actiōe furti: Certe sic. [Actionē.] q̃ tunc potissimum fingit captus nō fuisse: vnde sicut ante habuisset actionē, ita nūc: vt inst. qui. & quib. mod. ius pat. po. sol. §. si ab hostibus.

2 **Arrogatorē.** Hic dr: † tibi patrifamilias fuit aliqua res illubricata, arrogauit te in filiū meū, nunquid mihi dabit furti actio? Certe sic, de eo, q̃ tibi post arrogationem subtractū est, nulla est dubitatio quin patretur actio vt inst. de acqui. per arro. in prin. Secus in contractibus celebratis cum arrogato, vt. ff. de pec. l. in arrogatorem in prin.

3 **Quandiu viuit.** Hic dr: † si seruus meus, qui fecit mihi furtū, manumissus est, & viuit, cum eo agitur noxali actione, si alienauit, cum nouo domino agitur, quia noxa caput sequitur: vt inst. de noxa. in princip. Potest tamen aliquo modo intelligi hic. §. si liber homo facit furtum, quandiu viuit, tenetur furti, sed si efficiatur seruus, furti noxali tenetur dominus.

4 **Si quis post.** In. §. isto dicitur: † si liber homo fecit furtū, & postea captus est ab hostib⁹, extinguit furti noxalis actio: sed si reuertit, renascit actio contra eū. [Actio.] q̃ nō est, cū quo possit agi. [Utimur.] Et ita est hic speciale contra regulā. ff. de sol. l. qui res. §. arel. Odofr.

Summarium.

1 Seruo nauem exercente si quid pereat contra quem detur actio.

2 Seruus furto facto si manumittatur, furti tenet tam ipse, q̃ ino nomittens.

1 **Si seruus.** In lege ista ponitur talis casus: † seruus alicuius exercebat nauem sine domini voluntate: aliquid perijt in nauī, nūquid dabit actio? Dōm: Et certe de peculio dūtaxat. Sed quid si dño manumisso illi: tenet ino a animum de peculio.

t liberatur, si soluit de peculio, vel cum pro noxa tradat. [Voluntate.] Secus si domini voluntate, quia tunc in solidum tenetur: vt. ff. de exer. l. j. [Vulgaris.] id est, actio de peculio, quia olim, &c. vt. ff. quan. act. de pec. est anna. l. j. in princ.

2 **Interdum.** Jn. §. isto ponitur talio casus: † si seruus fecit furtum, & dominus manumisit eū, & manumissus teneatur, & dominus. Et ideo dicit interdum, &c. vt inst. de noxa. §. omnes. Odofred.

Summarium.

1 Creditor falsus si quid acceperit, furtum facit.
2 Procurator falsus recipiens n debitore domini, tenetur furti.
3 Furtum non facit deficiens in solutione pecunie, quam volēte creditore accepit.
4 Furtum facit rem surripiens, licet ignoret cuius sit, nisi habeatur pro derelicta.
5 Furtum an faciat, qui rem n domino proiectam acceperit.
6 Actio furti extinguitur, si quis eius, qui furtū fecit, dominium nanciscatur.

1 **Falsus creditor.** Jn principio huius legis dicit, † si falsus creditor sciens si creditorem non esse, accepit n putatiuo debitore pecuniam, facit furtum. [Creditorem.] cū sciat se non esse. [Accepit.] §. a putatiuo debitore. [Fit.] id est, nummorum dominium non transit in eum, alias non faceret furtum: vt inst. de oblig. que ex delic. nasc. in prin.

2 **Falsus procurator.** Hic dicitur: † si sum debitor tuus in decē, & falsus procurator accepit n me ista decē, tenetur furti. Quod est verum, si ea mente dedi pecuniam, vt in eum non transferrem, sed si solui vt in eum transferrem dominium, tunc non facit furtū: qz rei propriæ non fit furtum communiter. [Sit.] §. vt faciat furtum falsus procurator: accipiendo pecuniam. [Perferret.] §. z ita in eū non transfert dominium. [Vera.] §. Neratiꝰ. [Facit.] & tenetur furti, & condictione furtiua debitori soluenti. [Accipiendo.] qz rei propriæ non fit furtum: vt inst. de obl. que ex del. nasc. in prin. Unde notate qꝯ si debeo tibi decem, & soluo tuo falso procuratori, &c. sic. C. eod. l. falsus. si autem transfert in eum dominium, non facit furtum, quia nummi sunt fiat. Sed si quidem putam me liberatū, agam condictione indebiti: vt. C. de condi. ob cau. l. si creditorus. si autem putam me liberandū, agā condictione ob causam datorū.

Sed & si is. Hic dicitur: putabā me debere tibi, & nō debebam, dum vellem soluere, delegasti me cuidā tuo creditori, numquid si solui, teneris mihi furti? Et certe non, si delegasti me absente, aliàs secus si me presente. [Sit.] qz ipse nō cōtrectauit. [Facit.] qz ratione presentie videt sibi solutū, vt. ff. de sol. l. qui decē. §. j. & §. ff. de rei ven. l. eius rei. & l. cū autem.

3 **Si quis nihil.** Hic dicitur: † aliquis nō fuit mē titus in sua persona, vt qz non dixerit se procuratorem, quum non esset, sed verbis fraudem adhibuit. cum vellet contrahere cum creditore, dicebat, n oli dubitare mecum cōtrahere, quia locuples sum, non facit furtum, sed datur actio de dolo contra eum. [Dentitus.] Dicitur mentiri, qui dicit se procuratorem esse, quum non sit, & iste facit furtum, vt. ff. eo. l. j. §. j. [Dabitur.] §. ad interesse: vt. ff. de dolo. l. j. §. ait prætor.

4 **Qui alienum.** Jn. §. isto dicitur, † si aliquis posuit rem tuā in fluuiū, vt ita posita iret, & cōtrectaret. tenetur furti, siue sciebat cuius esset illa res, siue ignorabat. Nam non refert, sciat vel non, dummodo habeat animum lucrandi. Sed quid erit, dominus proiecit rem, alter abstulit animo lucrandi, facit ne furtum? Et certe non, si dominus voluit habere pro derelicto, aliàs sic. Sed quid erit, aliquis inuenit rem alienam, nescit cuius sit, iste conscribit libellum in publico, sciant omnes qꝯ ego inuenī talem rem, & sum paratus eam reddere, nō facit furtum. Sed quid erit? pone, inuenit quis rem magne estimationis, & postea scribit in schedula, sciant omnes qꝯ ego inueni talem rem, & peto pro illa re, reddenda tot solidos, nō ex hoc furtum facit, licet iste non honeste petat. [Ignoret.] quia satis est qꝯ scit suam non esse, vnde debet scire ad alium pertinere: vt C. si per vim, vel alio modo. l. j. [Nullius sit.] §. ante occupationē. [Non tenetur.] qua caruit dolo, & fine dolo non fit furtum: vt. ff. eo. l. j. Quid ergo si ille, qui inuenit rem furtiuam, petat tamē aliquid pro furto reddendo? non facit furtum, qz non habet animū contrectandi, licet improbe petat aliquid pro reddendo.

5 **Si quis spōte.** † Hic dic aliqs spōte proiecit rē suā non habiturus p derelicto, tu accepisti eā, teneris furti: si putabas haberi p derelicto, non teneris, aliàs sic. Sz hic teneris, si cōtrectares, nō alr. Sz qd proiecit aliqs iactū ex naui: & certe si habuit pro derelicto, nō teneris, aliꝰ sic. Sz quid si simplr iactauit nō teneris, qz caret dolo. [Tenet.] Nec obstat. ff. de acq. re. do. l. qua rōne. in fi. qz ibi piscit nō animo derelinquendi. [Non tenetur.] qz furtū non fit sine animo furādi.

6 **Etiam si partis.** Jn. §. isto dr † si seruus tuus nanciscetur dominium, siue in totū, siue in parte, extinguit furti actio. Quod est illa ratione, qz non potest quis habere actionē in re illa, in qua hꝫ dominium in totum, vel in partē. Secus si seruus alicuius facit mihi furtum, & in eo est mihi constitutus vsusfructus: qz bene agā contra proprietariū. [Nō est.] §. z nulla dubitatio est, quin possit agere cōtra proprietariū: vt. ff. e. l. itaqꝫ fallo.

Summarium.

1 Actione furti tenetur, qui falso procuratori soluit iubet.
1 **Si iussu debitoris.** Hic dr, † iussu tuo soluī falso procuratori creditoris tui, nūquid teneris furti actione? Certe sic. [Debitoris.] §. illius creditoris. [Furti.] Quod est verū, si erat presens, non aliàs: vt. ff. eo. l. falsus. §. hꝫ si io.

Si rem meam. Hic dicitur: rem meam tanquā tuam tibi tradebam, & tu sciēs tuam non esse accipiebas, teneris furti, si accipiebas animo lucrādi. [Feceris.] vt. ff. eodem. l. j. in fin.

Si seruus. Hic dicit: seruus hereditarius iacēte hereditate fecit furtū hereditī, & erat iussus esse liber a dño, & in testamento, nunqd cōpetit furti actio contra eū? Certe sic: qz heres nullo tpe fuit dñs huius serui. [Est.] nā ita tum adita hereditate est liber: vt. C. de test. manu. l. ij. Secus si alio tempore fuisset dominus: vt. ff. eod. l. falsus. in fin. Odof.

Summarium.

1 Socius rem communem animo furandi contrectans furti tenet.
1 **Si socius.** In lege ista dicitur: † si duo habent rem communem, si vnus fecit de parte socij furtū, & contrectat eam, furti actione tenebitur. [Fecerit.] §. de parte socij. [Facere.] §. ij vtil tota re: vt. ff. pro soc. l. rei communis. Odofredus.

Summarium.

1 Actio furti nō extinguit, si res surrepta desinat esse in rerū natura.
2 Actio furti pluribus competere potest, si pluriū interfit.
3 Fur non dicitur, qui re aliena vti se putat domini voluntate.
1 **Inter omnes.** Hic dr: † si subtrahis mihi rem, si res illa desinat esse in rerū natura, furti actio ꝓpterea non extinguitur, & hoc constat inter omnes. Idem in seruo manumisso: qz manumissio est similis morti. Sed nunquid competit cōdictio furtiua. f. ad rei estimationem. Unum sciatis, si semel est quæsita furti actio, nihilominus eā durat. [Inter omnes.] §. sapientes interrogatos de hoc. Similis expositio est. ff. qui satisdā. cog. l. inter omnes. [Manumissio.] §. hominis furtiue subtracti. [Dñi.] vt. ff. de sol. l. si mihi. [Extincta.] §. ad estimationem rei vt. C. eod. l. subtracto. z. j. eod. l. in furti actione.

Si seruus fructuarius. Jn. §. isto ponitur talis
2 casus: † habebā in seruo vsumfructū, tu mihi dam proprietatem: seruus iste fuit furtiue subtractus: vtrūqꝫ datur furti actio, & erit dirimendia vt mihi competat ad duplum mei vsusfructus, tibi ad duplum proprietatis. Unum sciatis qꝫ in actione furti venit duplum, venit etiam quadruplum. hoc dicit. [Dupli.] Et ita estimatur duplum vsusfructus. [Non subtractum.] sic in actione cō mutui causa: vt. ff. quod me. cau. l. si cum mulier. §. j. & §. vti possid. l. vltima. [Sit.] nam quo casu est actio furti, &c. vt. C. eod. l. de his.

Hec actio. Vos habuistis. ff. in. §. j. huius legis, qꝫ si subtrahitur seruus vsusfructuarius, dicitur actio furti. Idem si vnus habet vsumfructum, & alter proprietatem. Sed quid erit, si vnus habet proprietatem, & alter tres creditit? Similiter, sic ergo duorum sunt actiones: verumtamen si seruus communis subtrahitur duobus dominis, vtrūqꝫ actio est cōmunis: non sic in seruo vsufructuario, qz dicitur actio. [Hec actio.] §. furti. [Competere.] vt. ff. ea. l. §. si seruus. [Eum.] Unde si trāsigit debitor, precludicat sibi: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. in summa.

3 **Recte dictum.** Hic dicitur: † si quis est vsufructuarius rei tue, putans se facere cum voluntate tua. furti non tenet: aliàs secus. Sed qd si credebat se facere contra tuā voluntatē, & non facit. Iste vt fur, iz equus sit vt nō teneat: vt vnū sciatis, &c. [Putet.] & dolū non cōmittit, & furtum

non

pon committitur sine dolo.[Sciat.]vt.ff.eo.l.j.[Obligatus.]vt inst.de oblig.que ex deli.nasc.§.plane.[Actio.]qr licet ex eodem furto non possit,&c.vt.ff.eo.l.ci,qui ex pluribus.sic vt hic.Odofr.

Summarium.

1 Actio furti nascitur assidua contrectatione nouo dominio intercedente.

1 n **Jdominium.** Hic dicitur:† subtracta est res furtiue domino, mutatum est dominium rei,minquid heredi,vel bone fidei possessori datur furti actio:Certe sic.Et idem in similibus, de quibus dicitur in litera.[Et legatario.]Or Segnon, hic notatur quedam difficultas,q non soluitur.Istud videtur mirabile, si subtrahitur mihi liber meus,q mutatur dominium,puta decedo herede relicto,q furti actio sequatur dominium rei:vt hic,q.§.e.l. si is,qui.§.j.Secus in condictione furtiua:vt.ff.de cond.fur.l.sed nec.Et est ratio,q nouo domino non datur furti actio,quia datur ad penam:vnde si daretur furti actio ad penam, non haberet aliam actionem,sed condictio ideo non datur, quia non fuit ei subtracta.Item habet aliam actionem,vt rei vendicationem, licet non tantam:vt.ff.de act.q oblig.l.cessat. Odofred.

Summarium.

1 Fur ad penam tenetur,licet dominus rem recuperauerit.
2 Fur non est,qui furem non indicat.
3 Fur non est,qui seruum domino volente recipit.
4 Ancilla pregnans si surripiatur,pactus furtuno efficitur.
5 Nummi an sint furtiui ex re furtiua vendita redacti.

1 **Qui vas argenteum.** Hic dicitur:† a te furtiue subtractum est mihi vas argenteum, cõuenebam te ad penam dupli:dixisti tu: ergo tu facio magnam vim de isto vase,non valebat duos aureos animo sic,&c. Furtu.]ff.nec manifesti.[Agatur.]Sed dic mihi,nonne dixi mihi tua hoc casu,&c.vt.ff.quod met.cau.Lectum.Respõdeo,absoluti,id est, accepi,non absoluti per vim:vnde non cado a iure meo.Vel absoluti volantate iudiciaria.Dicebam,domine,ibi sunt quatuor marce.Dixisti tu,nun sunt nisi due in demonstrasti.Dixi iudici, imbreuio ei vt mihi det:vnde non cado a iure meo.

2 **Qui furem nouit.** Hic dicitur,† si aliquis scit vbi est fur, siue indicat eum,siue non,non facit furtum.Nam est differentia inter eũ, qui celat,q cum,qui non indicat.[Tenetur.]quia opem,q consilium prebet,vt.ff.e.l.qui seruo.vnde non tenetur indicare furem.

3 **Qui ex voluntate.** Hic dicitur,† si recepi seruum tuum ex voluntate tua non sum fur,alias sic.[Potest.]quãuis dicat,nullus,vt.ff.e. l.j.[Incipit.]vt.ff.eo.l.quicunq.[Cum non consentit.]vnde dicit contrectare,siue faciat me non cõsentiente,siue me inuito.Odofr.

Si ego tibi. furti agit, q est contra regulam generalem.Ponamus,locaui tibi vestimenta polienda,&c.[Possit.] aliter potest.Licet regulariter contra:vt.ff.eod.l.ut aq; fullo.Fallit hic propter iustum inimum,quia locaui tibi.

4 **Si ancilla.** In.§.isto dicitur:† si ancilla pregnãs mihi furripitur siue illa concepit,q peperit apud furẽ,siue concepit apud me,peperit tamen apud furem, factum est.Sed si ancilla concepit,&c.[Concepit.]ff.t peperit,vel cõcepit apud dominum,q peperit apud furem,&c.vt.C.eo.l. ancille. Secus ñ peperit apud bone fidei possessorem: vt hic, q dixi.ff.de vsufr.l.si alienã.§.Scevola.[Possit.]vt.ff.de publ.sed si ego. §.partus.[In partu.] quia si concepit,q peperit apud furem,est furtiuus partus:secus si apud bone fidei possessorem. Nec obstat §.Scevola.vt ibi dixi.[In fructu.]vt.ff.de vsur.l.in pecudum.

5 **Cum fur** quod nũmi furtiui erãt:Et certe nõ,q ideo si isti nummi tolluntur ei,hz actionem furti,vel bonorũ raptorũ. [Per vim.]ff.vel p furtũ.[Non est furtiuus.]Et ita pretiũ rei nõ est furtiuũ quantũ ad hoc,q ideo nõ succedit loco rei,alias sic.Od.

Summarium.

1 Creditor non habet furti actionem pro re debitoris surrepta,que ei non fuit obligata.

1 **Interdum** eo q furti actio datur ei,cuius interest:† aliquando nõ datur:vt in casibus huius legis

q obligauit tibi rem pro centum,&c.[Interest.]ff.siue interest ratione proprietatis,vel possessionis,vel usufructus:vt.ff.l.j.in fi. Et loquor de creditore,qui hz pignori rem obligatam. [Nõ fit.] vt.ff.e.l.itaq; fullo.[Sed maritus.]vt.C.de rei vend.Docet ancilla.

Summarium.

1 Interesse singulare non duplatur in furti actione.
2 Actio furti non tollitur,si res surrepta deterior efficiatur.
3 Fur opem prebens an teneatur furti.
4 Armentum pãno rubeo abigẽs vt in fures incidat,furti tenetur.

1 **In furti actione.** Hic dicit:† in actione furti non duplat totũ singulare interesse.[Interest.]ff.singulariter.[Duplabit,q tta rõne interesse:vt.ff.ad leg.Falc.l.pretia.Sed in cõdictiõe furtiua secus:vt.C.de cõd.fur.l.ult.q.l.si seruus.i prin.

2 **Sed si res** Hic dicitur,† si res mihi subtracta efficiatur deterior, non tollitur furti actio.[Est.]quia re ipsa fur est in mora:vt.C.eo.l.subtracto.

3 **Ope,q consilio.** †Dicitur ope tua,q consilio tuo furto factum esse,siue prebuisti opem,q consilium vt sociũ tui furarentur,siue aliq.Unũ scias q furtum non sit sine dolo malo,&c.[Socii.]ff.perbenũ opem q consilium.[Fecerit.]tenetur furti actione.vt inst.de obli.que ex delic.nasc.§.ei,qui.[Instruit.]vt.ff.de ser.corru.l.j.§.persuadere.

4 **Cum eo.** Hic dicitur:† si aliquis ostendat peconbus pannum rubeum,q facit dolo malo,furti tenetur, aliter non, licet possit teneri actione in factum subsidiaria legis Aquilie,vel vtilis Aquilie.q hoc dicit.[Cum eo.]qui dicitur abigeus:vt.ff.de abigeis.Lones.[In factum.]scilicet subsidiaria Aquilie,que eadem est cum vtili Aquilie. Odofr.

Summarium.

1 Vxori meæ consulens vt mihi furetur,furti tenetur.
2 Creditor,cui solutum est,furtum facit, si pignus animo contrectando retinuerit.
3 Asinum meum in equum suum cogens furti non tenetur.
4 Seruo meo persuadens nomen suum de instrumento tollere, furti tenetur.
5 Actio furti perimitur,si quis iuret se furtũ non fecisse,nec postea contrectet.
6 Actio furti,q conductio furtiua competit pro seruo subtracto.

1 **Si quis vxori.** Hic dicitur:† si quis prebet consilium,q opẽ vxori meæ facienti mihi furtum,tenetur furti,&c.[Tenebitur.]vt.ff.eod.l.qui seruum.§.j.[Cum ipsa.]Hz vxor. [Minotaurus.]ff.si fecit causa futuri matrimonii:vt.C.e.l.vl.in fi.Hanc non dat actio famosa constante matrimonio.sed eius nomine in factũ:vt.C.rer.amo.l.fi.[Non tenebit.]ff.quũ non hz castrense peculiũ.[Utili.]alio uti.[Tenebit.]Hoc est mirabile,q pater tenet furti,quũ sit famosa:vt.ff.e.l.non potest.q famosa non datur:vt.ff. de dolo.l.non debet.Unde dic,furti tenetur,id est,nomine furti.

2 **Cum creditorem** Hic dicitur,† si creditor post solutam sibi pecuniam non reddit pignus,q tenet animo contrectandi,furti tenet. [Alit.]vt.ff.de pi.act.l.si pignore.[Pactet.]qr usus videt ei ablatus:vt.ff.lo.l.ro,qui.[Siligmario.]i.emptori siliginarii.[Sellu.] vnde sibi cõpetit actio furti.[Si fugitiuũ.]aliquis meũ fugitiuũ tanq; suũ de custodia accepit.[A duũmus.]i.magistratibus municipalibus.[Sed q cõdic.]vt.ff.de cond.furt.l.si seruus.§.bone. [Crederet.]iste non facit furtũ,sed mentit,vnde tenet de dolo:vt ff.eo.l.falsus.[Iulianus.][Fecisse.]vt.ff.e.l.qui vas.in fi.[Nõ habere.]vt.ff.pro soc.l.si societate.[Nec verbo,&c.]contrectatione fit furtum,&c.[Nec verbo.]Inficiando:vt.ff.eo.l.inficiando.[Scriptura.]qr scriberet aliquis sibi deberi q non debetur.[Est.]quia ope,q consilio fit furtum:vt.ff.eo.l.qui seruo.§.j.t.ff.eod.l.in pan.

3 **Si quis asinũ.** Hic dr:† si quis coegit asinum meũ tre in equum suum,iste non tenetur furti,si non habet animum lucrandi:sed qr datur mihi damnum,datur mihi actio in factum.hoc dicit.[In factum.]scilicet subsidiaria Aquilie:vt inst.ad legem Aquil.§.vltu.vel in factum de equitate:vt.ff.de prescrip.ver.l.qui lucrandarum.

Cũ Titio. In.§.isto dr:si ego volebã mutuare pecuniã Titio honesto viro q diuiti,q tu subtraxisti aliis Titiũ pauperẽ,si ei dedi mutuo,teneris mihi:si sciens fuit fraudre,vel si ope q cõsilio suo factũ est,hic facit furtũ.[Tenebit.]qr accepit animo lucrãdi.Unde notate hic q aut quis decipitur in persona,aut in causa,si in persona,puta credit dare Titio diuiti,q dat pauperi,scilicet Titius dolũ cõmittit,q alius fraudem adhibet,vterq; tenet furti,sed si aliqs non cõmitteret fraudem,vel libitur in causa,cessat furti actio:vt.ff.de condi.furti.l.quoniam.

Si maiora. Ju.§.isto dicitur: si aliquis mihi emptor cómodat maiora pondera, & propterea vendito plus mihi tradit, tenetur empton furti. [Cum.] l. commodatarium. [Te.] l. emptorem. [Cum errat.] l. venditor. Et certe sic, vt. ff. de acquir. re. do. l. si procurator. Et hoc est verū, quum quis commodauit causa furti faciendi, & participādi cum eo, alias secus, vt. ff. de dol. l. arbitrio. §. de eo. vel si careret dolo, tenetur actione in factum: vt. ff. de act. emp. l. si quis alium.

4 **Si quis seruo.** Vic dicitur: † aliquis emit seruum meum, & persuasit ei vt nomen suum tolleret, de instrumento emptionis, furti tenet. [Agendū.] l. si fecit animo furādi: vt. ff. c. l. j. [Dādā.] vt. ff. de dol. l. fi & fi.

Si linea. Vic dicitur: si auferatur mihi margarita, dicē dus est numerus, &c. [Si linea.] Dicitur lines, &c. vt. ff. ad leg. Falc. l. linee. [Dicendus.] vt. ff. eo. l. in actione.

Si seruus meus. Vic dicitur: seruus habebat liberam peculij administrationem, cum eo, qui sibi subtraxit rem peculiarē, pactus est, numquid petendicat domino? Certe sic. nam licuit ei transigere de re peculiari. [Non donationis causa.] quia non licuit eidonare: vt. ff. de pac. l. contra furis ciuilis. §. penul.

5 **Si quis iurauerit.** Vic dicitur: † quidam deferente aduersario iurauit se furtum non fecisse, postea contrectat, nūquid tenetur furti actione? Et certe furti actio videtur perimi, non tamē cōdictio furtiua. [Jurauit.] f. deferente aduersario. [Perimitur.] quia est odiosa, vnde ipso iure tollitur: vt. ff. de pactis. l. si tibi. §. quedam. si habetio in litera non contrectet, dicetio. [postea, sed primo contrectauit. [Seruatur.] secus si iurauit de toto, scilicet furtum non fecisse: vt. ff. de iureiur. l. si duo. §. idem Julianus.

6 **Si seruus qui.** Vic dicitur: † si seruus subtrahitur mihi, & furti actio, & condictio furtiua competit: & non tantum estimatur pretium serui, imo & hereditas ei delata. [Consequetur.] quia in his venit extrinseca vtilitas. Et idem in actione legis Aquiliæ: vt. ff. ad leg. Aquil. l. in de Ueratius. §. j.

Si statuliber. Vic dicitur: aliquis subtraxit mihi statuliberum, vel rem sub cōditione legatā, debeo agere furti actione, &c. [Non potest.] f. in eius tum conditionis. [Inuenire.] vt. ff. de condi. furt. l. si seruus. in fin. primo respōsi. Odof.

Summarium.

1 Surripiēs quid e domo, in qua nemo erat, qua teneatur actione.

1 **Si quis ex domo.** Vic dicit: † si aliquis subtraxit, vel rapuit de bonis, que erant in aliqua domo, in qua nullus erat, potest conuenire vi bonorum raptorum, & furti, sed si agitur vi bonorum raptorum, tollit furti actio. [Actione.] quia plus est in actione vi bonorum raptorum, alias secus: vt. j. eo. l. si quis egerit. & j. vi bo. rap. l. j. Odofred.

Summarium.

1 Frangens ianuas domus furti non tenetur, si inde fures subtrahant.

2 Seruus aliena negotia non habet furti actionem pro re sibi subtracta.

1 **Si iniurie.** Vic dicitur: † aliquis fregit ianuas domus tuæ muriano tu causa, postea fures intrauerunt in domum tuā, numquid tenetur furti: Certe non, sed iniuriarum: quia voluntas & propositum distinguunt malefica. [Distinguunt.] vnde quum quis habet voluntatem faciendi furtum, furti tenetur, alias non: vt. ff. eo. d. l. verum.

Si seruus. Jn. §. isto dicitur: si seruus illius, qui cōmodauit tibi rem, subripuit rem, si tu ea soluendo. potest furti agi, & commodati. Sed si forte pecunia, &c. [Est.] l. commodatarius. [Idem. j. & quæsitum furti actio.

2 **Qui alienis.** Vic dicitur, † si aliquis gerit negotia aliena & furripitur ei res, non habet furti actionem, sed tenetur domino, &c. [Non habet.] quia non interest eius: vt. ff. ea. l. in fi. [Est.] f. domino. [Victo.] l. furti contra furem: vt. ff. commod. l. si vt certo. §. si duobus. m si.

Si ex donatione. Vic dicitur: quidam donauit tibi rem meam, ego subtraxi rē illā: numquid contra me agere contra me furti actione? Et certe sic, si tua interest retinere possessionem. [Defendisti.] & pro eo soluisti estimationem, vt. ff. de pe. he. l. plane. Odofred.

Summarium.

1 Creditor vtens pignore, furtum facit.

2 Commodatarius commodans rem alteri tenetur furti.

3 Fur diurnus non debet interfici.

4 Fur quibus actionibus teneatur.

5 Furi scilam commodans furti tenetur.

1 **Si pignore.** Vic dicitur, † si creditor vtitur pignore facit furtum. [Aristotelis.] f. sine voluntate debitoris, alias secus, vt. ff. de pig. actio. l. j. & fi.

2 **Eum, qui.** Vic dicitur: † si cōmodauit tibi rem meā ad certum vsum, & tu alij commodas, teneris furti actione: qr qui cōmutat alteram rem in suum lucrum, furti tenetur: qr species furti est, &c. [Lucri.] propter quod datur furti actio, vel species furti.

3 **Furem interdiu.** Jn. §. isto dicitur: † si aliquis interficit de die furem, non potest eum occidere, nisi se telo defendat. Telo videtur se defendere, siue telo, siue lapide, siue fuste se defendat. Sed nocturnum sic, cū clamatione tamen: vt. ff. ad leg. Aquil. l. aq.

4 **Cum furti actio.** Vic dicitur: † si fur subtrahit, rem tenetur furti actione, & condictione furtiua, & vna non tollitur per alteram.

5 **Qui ferramenta.** Vic dicitur, † si aliquis cōmodat furi armamēta, siue scala, tenet furti: nam ipse prebet opem, & consilium faciendi furtum. [Tenetur.] vt inst. de obl. que ex deli. nasc. §. hi, qui.

Si tutor. Vic dicitur: si tutor transigit cū fure, euanescit furti actio. Quod est verum, si fiat bona fide, alias secus: vt. j. eo. l. interdum. §. qui tutela. Odofr.

Summarium.

1 Creditor rem furtiuam pignori accipiens non facit furtum.

1 **Quum creditor.** Vic dicitur: † si creditor accepit rem furtiuā non facit furtum. [Incumbere.] vt inst. de obli. que ex delic. nasc. §. furti. Odofr.

Summarium.

1 Fur eiusdem rei nomine pluries furti potest conueniri.

2 Tutor: cum fure potest transigere.

1 **Interdum.** Vic dicitur: † furti tenetur, qui furtum facit, sed si non est conuictus furti, potest adhuc conueniri. [Surripuerit.] f. scōo.

Qui furem. Vic dicitur: deprehēdit aliquis furem in domo sua, cepit illum per capillos, & duxit eum ad iudicem, iudex, &c. [Qui furem.] f. deprehensum in domo sua. [Constituent.] vt. j. e. l. fi. [Esse.] Iste. §. immo & si quis subtrahit rem furtiue, si egi criminaliter, nō agam ciuiliter. Sed lex videtur contraria: vt. C. quan. ciuil. act. pecu. cri. l. j. quare dixit dominus Placentinus & illa lex loquitur in ciuili publico, secus in priuato. Sed certe male dixit: quia furtum est publicum crimen: vt. j. eodem. l. vltima. Sed potest dici & vbi agitur ex ordine: tollitur vna per alteram & finita. Secus si extra ordinem agatur: quia non tollitur vna per alteram: vt. ff. de minor. l. in causa. ff. vel dic vt ibi notatur.

Si res peculiaris. Jn. §. isto dicitur: si seruo subtrahitur res peculiaris, &c. [Possideri.] vt. ff. de vsucapio. l. sequitur. §. quod ait. [Faciet.] scilicet ipse seruus, non res peculiaris, vt supra de peculio. l. Stichus.

2 **Qui tutelam.** Vic dicitur, † tutor bene potest transigere cum fure, &c. [Potest.] vt supra eodem. l. si pignore. in fine. [Habetur.] scilicet quia bene administrat: vt hic, & ff. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor.

Si duo. Vic dicitur, duo serui subtraxerunt alicui vestem argenteam. Odofred.

Summarium.

1 Cretam in cuto fodiens non est fur, nisi abstulerit.

Si crete.

1 SI crete. Hic dicitur: † Aliquis voleno fode re cretam in suo, fecit specū, nunquid tenetur furti actione: Certe sic. [Astulisset.] Et ita habetur q de creta quandiu cohæret solo, non fit furtū: vt Inst. de vsuſc. §. quod autem. Odof.

Summarium.

1 Paterfamilias factus agere potest pro furto sibi facto cum in potestat e esset.

1 SI filiofamilias. Hic dicitur, † Si filiofamilias fit furtus & ipse efficitur paterfamilias, recte poterit experiri. [Esset.] quia suum recepisset. Odof.

Summarium.

1 Commodans rem si eam subtrahentem, non arguetur furti.

1 SI is, qui. Hic dicitur: † Aliquis cōmodauit tibi rem, postea subtraxit tibi, non tenetur furti actione, nisi impensas fecisset in ea. [Esset.] q̄ suā recepisset. [Habebit.] gratia huius interesse: vt. ff. cod. l. cū duorū. & l. qui iniurie. in fi. Odofr.

Summarium.

1 Pactum ancille fugitiue contrectus furtum facit.

1 ANcilla. Hic dicitur: † Sicut ancilla fugiendo facit furtum, ita si aliquis contrectat pactum, furtum facit. [Facit.] vt. ff. cod. l. qui vas. §. si ancilla. Odof.

Summarium.

1 Commodatarius vtens re ad aliam vsum qua actione teneatur.
2 Condictio furtiua quare tollat actionē cōmodati, & non contra.
3 Possidens pro herede non habet furti actionem.

1 IS, cui. Hic dicitur: † Cōmodasti tibi rē meā ad certū vsum, de illa fecisti furtū, vendendo ad aliū vsum, teneris mihi condictione furtiua, & cōmodati: tamen si eligo vnā. scz furti ipso extinguitur alia. scz cōmodati: q̄ non extinguitur ipso iure condictio furtiua. [Furti. scz ad rem, non ad penam. [Electum furti.] l. condictioni furtiue. [Exceptio. ff. dol. Et si ita exponetur inter ā, plana sunt omnia cōtraria. Nā videt cōtra, qui furti actio, &c. vt. C. eod. de his. q. l. falsus. vnde contradicit. C. eo. l. ancille. & leg. est expressa. ff. pro socio. l. rei communis. Ald q̄ dicūt quidam, quo casu furti, & cōmodati sint contrarie, vna tollit alia: vt. ff. commod. l. fi seruus. Verius tamen est, vt dicamus q̄ furti actio non tollit actionem cōmodati. Nec obstat hec leg. quia loquitur in condictione furtiua, non in actione. † Sed que est ratio, quare furtiua cōdictio tollit actionē commodati ipso iure, non ita econtra? Ratio est illa, quia in furti condictione plus habet venire, quam in cōmodati actione: q̄ in condictione furtiua, &c. vt. ff. de cōdic. furtiua. l. fi seruus vel hinus. Nō sic in actione cōmodati: vt. ff. cōmodati. l. iij. §. si reddita.

3 EIus rei. Hic dicitur: † Si aliquis possidet rem pro herede, licet possit rem illā vsucapere, nō habet furti actionem: q̄ furti datur ei, &c. vt. ff. cod. l. cuius interfuit. [Est.] q̄ non est par ratio, &c. vt. C. de eo dic. l. vlti. Et ita habetur q̄ interesse aliquando considerat ex lucro: vt. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. meruio. Odof.

Summarium.

1 Libellos subtrahens vel occultans an timeatur furti.

1 SEmpronia. Hic dicitur: † Quedā mulier obtulit libellos centurioni, vt ad officiale trāsmitteret: quidam subtraxit illos libellos vel occultauit: modo queritur quis habeat actionem furti. Et certe mulier. [Sempronia.] alias Sempron⁹. [Libellos.] in quibus cōtinebatur quid ipsa petere vellet, & a quo. [Traditos.] l. & clam percepit. [Dati.] ff. sed ablati. [Subtraxit.] animo contrectandi: alias non fit furtum: vt. ff. cod. l. inficiando. Odof.

Summarium.

1 Creditor vendens pignus antrēq̄ debeat, furtum facit.

1 SI is, qui. Hic dicitur: † Si creditor rē sibi obligatā vendidit, quā de vendendo mihi cōuenisset, vel vendidit antrēq̄ dies venditionis venerit, facit furtum. [Obligat.] Nam duobus modis rem vendit creditor impune: vt Inst. quib. alie. lic. vel non. ff. creditor. & C. de iure domi. impetr. l. vlti. Odof.

Summarium.

1 Ancillam furtiuam emptori furripiens tenetur domino & emptori in duplum.

1 FUrtiuam. Hic dicitur: † Emi furtiuā ancillā bona fide duobus aureis, Titius subtraxit eam mihi, egi cū eo, & dño. inquilinus condēnatur Titius ad duplū eius, q̄ mea interest, & ita dño. [Prestanda est.] vt. ff. eo. Inter oēs. in pen. Odof.

Summarium.

1 Procurator falsus creditorio quando furti teneatur.

1 IS, qui. Hic dicitur: † Falsus procurator creditorio petijt vt sibi promitteretur, vel ei. cui me delegabat: nūquid furti agere possim, cōtra creditorem? Certe nō: quā nulla corpus intervenit, q̄ furandi animo cōtrectasset. [Contrectaretur.] scz cum ipso procuratore ago furti: vt. ff. eo. l. falsus. §. j. Odof.

Summarium.

1 Commodatarius non tenetur furti, si voluntate domini credit se vti re.
2 Fur pro re, quam surripuit, non potest furti agere.

1 QUi re sibi. Hic dicitur: † Si cōmodatari⁹, vel depositarius vtitur re cōmodata, vel deposita ad aliū vsum, & credit facere dño voluntate, nō tenetur furti. [Non tenetur.] s. q. furtū nō cōmittitur sine dolo: vt. ff. eo. l. recte. [Teneatur. vt. ff. depositi. l. q̄ Berna. [Permisserā.] q̄ in cōmodato venit, &c. vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. nunc videndum.

2 SI quis alteri. Hic dicitur: † Si tu subtraxisti mihi rem furtiue, & alius tibi eandem rē subtraxit, cū posteriori possum agere, sed prior fur non potest experiri, &c. [Non potest.] Ratio redditur. ff. nisi casu, vt. ff. eo. l. qui vas. §. si ego. [Interest.] scz, sed furis nō interest: vt. ff. eo. l. ut aq̄ fullo. [Daret.] s. q̄ vterq̄ soluit penam proprij delicti: vt ff. de iurisd. om. iud. l. adeo. [Tenetur. Secus si ex eodē facto: vt. C. de condic. furt. l. j. Odof.

Summarium.

1 Saccum pecunia plenum subtrahens, an teneatur etiam nomine sacci.

1 QUi saccum. Hic dicitur: † Tu subtraxisti saccū alicui, in quo erant centum, nūquid teneris nomine sacci, & pecunie? Certe sic, licet non eras furaturus saccū. Et ita hic est casus, in quo fur committit furtū sine animo furandi. [Surripiendi.] q̄ forte non furripere saccū. Unde notate q̄ licet furtū, &c. vt. ff. cod. l. j. Fallit tū vt hic. Sic & alibi. C. de condic. ob cau. dato. l. penul. Odo.

REm inspiciendam. Hic dicit: Dedi tibi rem meam inspiciēdam eo pacto vt de periculo teneris, si tibi subtrahatur, potes agere furti. [Potest.] Secus &c. vt. ff. cod. l. j. §. 10, apud quem.

SI debitor. Hic dicitur: Debitor pignus surripuit, conuentus est actione furti, condēnatur in duplum, q̄ furti actione soluerit, non repetit. [Furti. ff. nec manifesti. [Repetit.] vt ff. eodem. l. quum ea. in fine. Secus forte est alias: vt. ff. de pignor. l. fi pignor.

Odof.

Summarium.

1 Vendens seruū, si ante traditionem ei subtrahatur, habet actionem furti.
2 Actio furti cui detur pro seruo subtracto.
3 Fur est manifestus, qui vi rem raptā de manibus.
4 Procurator falsus debitum recipiens, non tenetur furti, si creditori ratum habuerit.

1 **Si vendidero.** Dic dicitur: † Vendidi tibi seruū meū, & nō tradidi, postea sine culpa mea subtrahitur mihi, nūquid mihi dabitur furti actio? Certe ficta datur ad id, quod interest. Unde ā res, &c. [Fuit.] Nā rei vendite, &c. vt. C. de rei vendica. l. seruū. [Teneor.] vt. ff. de contrahen. empt. l. in bello. §. quod sepe. [Cauſa.] subaudi, ſupra relata.

2 **Si ad exhibendum.** Dic dicit: † Testator reliquit mihi optionē ſeruorū, egi actione ad exhibendā, vt familia exhiberetur poſtea vnus ex ſeruis ſubtractus eſt, cui dabitur furti actio? Certe heredi, & non mihi.

3 **Cum raptor.** Dic dicitur: † Ille qui rapit rē mobilē vi de manibus alicuius, iſte eſt fur manifeſtus, vnde tenet vi bonorū raptorū, & actione furti, ille autem, cuius dolo malo fuit raptū, tenetur vi bonorū raptorum, non furti. Ut vnum ſciatis, q̄ ſi actum eſt vna, &c. vt. ff. eo. l. ſi quis.

4 **Si Titius.** Dic dicitur: † Falſus procurator accepit a me pecuniā, quā Tutio debebam, Titius habuit ratū: procurator nō tenet furti, ſed actione negotiorum geſtorū. Et hoc ſolus debitum ſecus ſi indebitū, q̄ habet rem conditionē indebiti. [Dicit.] ſ. non furti: q̄ ratihabitio, &c. [Conductio.] ff. ſi ratū habuit: vt. ff. de condu. ob cau. dato. l. ſi procurator. [Conductio.] ff. q̄ ſi vnus fuit tribūatum, alias ſecus. [Si ſenuerit.] vt ff. eo. l. falſus.

Qui rem Titij. Dic dicitur: Quidam gerebat negotia Titij, falſus procurator dicebat ſe procuratorem Titij: ei ſolutū eſt a vero procuratore: ſi dño ratū habuit, nō datur furti actio, alias ſec⁹. [Titius.] ff. ſe rus. [Nata eſt.] vt. ff. prox. §. [Poſſeſſio.] vt. ff. de vſucap. lucer. [De die.] ff. quū dñium fuit translatū. Vſi nō facit hic. §. pro dño. Marcianus, qui dicebat q̄ cōductio indebiti non tollitur per cōductionē furtiuā. Unde q̄ hic dicitur intelligitur alio caſu, & alio, vt dixi in liter. a: q̄ in primo caſu fuit erratum in dominio, in ſecundo in cauſa. [Preſtabitur. id eſt, venit officio iudicis. Odof.

Summarium.

1 Ciuitati quę detur actio pro pecunia ei ſubtracta.
2 Ancillam furripiens libidinis cauſa furti tenetur.

1 **Si pecuniam.** Dic dicatur: † Si alicui ciuitati ſubtraxit pecuniā, ei cōpetit actio furti: non ſic, ſi ciuitati Romanorū, quia tunc tenet crimine peculatus: vt. C. de crimi. pecu. l. vnica. Odof.

Pullo. [Acceptā.] ſed ſi antequā de his fieret furtū furti ageret: vt. ff. eodem. l. item q̄ fullo. [Frugibus. Fec.] [Poſſunt.] ff. q̄ eſt verū colono parantur: vt. ff. loca. ſi merces. §. vlo maior. alias ſi vicino. alias ſecus: vt. ff. eo. l. verum an ſine.

2 **Qui ancillam.** Dic dicit: † Si aliquis furripuit ancillā tuā libidinis cā, tenet furti. [Cauſa.] ff. quaſi meretricē libidinis cā, nō tenetur furti: vt. ff. eo. l. verū. [Et ā lappreſſerit.] ſubaudi, de loco ad locum tranſtulerit. [Coerceburur.] vt. C. ad legē Fauiam de plagiar. l. vltima.

Qui tabulas. [Ita aſſeruerit ſummam.] id eſt, in ſummā, quę poterat peti ex ſcripturā. [Poteſt.] vt. ff. eo. l. qui tabulas. Odof.

Summarium.

1 Furtum non facit, qui pro herede res viuentis appreheudit, quem mortuum putabat.

1 **Si quis ex bonis.** Dic dicitur: † Si ego putabam te mortuum, quū viueres, & ex bonis tuis aliquid percepi, furtū nō feci, nec furti tenebor actione. [Nō facere.] ſ. q̄ viuentis nō eſt hereditas: vt. ff. de acqui. poſſ. l. q̄n ſuperſtitis. Et furtum non committitur ſine dolo.

Ei, cum quo. Dic dicit: Si feciſti mihi furtū de ſeruo, & etiā de alia re, ſi de ea nō p ſeruo, non debitur exceptio pro alia re. [Facti.] q̄ tot ſunt furta, &c. vt. ff. de verb. obli. l. ſcire. Odof.

Summarium.

1 Vſucapi non poteſt res furtiua.

1 **Quamuis res.** Dic dicitur: † Si ſubtrahitur res furtiua, nō pōt vſucapi, &c. [Non poſſit.] vt. ff. de vſuca. l. ſequit. §. q̄ autem. [Nō interpellan.] i. nō impedur: vt. ff. pro emptore. l. ſi.

Summarium.

1 Actio furti datur ei, cuius intereſt rem non furripi.

1 **Si, cuius.** Dic dicitur: † Si alicui detinēti rem meā mea voluntate, vt q̄ locauī ei rem, vel cōmodauī, interest eius non furripi, hȝ furti actionē, alſo nō &c. [Voluntate.] ſ. ȝ, & nō dñi. [Actionē.] q̄ nō hȝ cāȝ a dño, & q̄ interest eius ex honeſta cauſa. [Dio colono.] ff. q̄ nullo tpe habuit poſſeſſionē: vt. ff. eodem. l. ei, qui. & ff. de vſucap. l. ſi homo. Odof.

Si ad dominū. [Reuerſa.] ſ. ſed ita demū, ſi eo ſciente: vt. ff. de vſucap. l. ſequitur. §. quod autem. Odof.

Summarium.

1 Creditori in ſummam pignoris ſibi ſubtracti, non debiti, competit actio furti.

1 **Creditori.** Dic dicit: † Si res ſubtrahatur creditori furtiue, ſi q̄dē ab extraneo, actio furti in ſummā pignoris cōpetit: ſi a debitore, in ſummā pecuniā debitā: & vſurariū, vt. ff. de act. [Cōuenit.] vt. ff. de pigno. l. ſi fundus. §. pen. Odof.

Summarium.

1 Actione furti non agetur, qui egit vi bonorum raptorum.

1 **Si quis egerit.** Dic dicitur: † Si vi rapuiſti rē meā, & conuerti te vi bonorum raptori, nō potero te cōuenire furti non manifeſti. Secus ſi egi furti primo. &c. [Furti.] ff. nec manifeſti. [Raptorum.] [Quatenus eſt in mea: vt. ff. vi bonorum. l. ſi.

Odof.

Summarium.

1 Patronus non agit furti contra libertum.

1 **Si libertus.** Dic dicitur: † Si libertus ſecit furtū patrono, furti actio non nascitur. [Nō nascitur.] ff. ſed agitur actione tui facti. Et hoc eſt verū, ſi de modica re fiat furtū: ſecus ſi de magna: vt. ff. de pœnis. l. furta. Sed ſi habetis Nascitur, ſubaudiendum eſt, de magna re. Odof.

Summarium.

1 Furti non agit is, cuius non interest.
2 Furioſus vel infans nec furtum facit, nec furto opem preſtat.

1 **Pullo.** Dic dicit: † Si fullonis ſubtracta eſt res, &c. [De dño.] i. a dño. [Alb eo.] i. q̄ ſua nō interest. [Debet.] Inſpicitur enim ſi tua interest tē pore ſalis: vt alia. ff. mandati. l. ſi tibi mandauero.

2 **Nemo opem.** Dic ōr: † Infans, vel furioſus nō pōt furtū facere, nec ipſi facienti furtū cōſilium pōt præbere. [Nemo.] ſ. infans, vel furioſus, q̄ caret intellectu: vt. ff. de reg. iu. l. quod infans. Odof.

Summarium.

1 Furti non agit, qui ſciens ſibi furripi non prohibuit.

1 **Si quis cū ſciret.** Dic ōr: † Aliquis ſciebat aliqd furtiue ſubtrahi, agit ne furti: Dicebat Labeo q̄ nō. Sed eius opinio reprobat per Paulū, &c. [Agere.] ſ. Labeo aut, ſed male: vnde ſt aut̄ corrigitur per Paulū. [Poteſt.] vt Juſti. vi bono. rapt. in pan. Odof.

Summarium.

1 Furti poteſt agi ciuiliter & criminaliter.

Damniſſe

1 **Emíniſſe.** Hic dicitur de furto nedū potest agi ciuiliter ymo criminaliter, ⁊ ibi ad crimen debet subire nō tantū in crimen publicū, quia non est crimē publicū: sed vt in priuatū, qⁱ est crimen extraordinarium. [Criminaliter.] Ideo dicit criminaliter, qⁱ agetur criminaliter. vt. ff. de penis. l. respiciendū. §. furtiua. ⁊. ff. de furtis. balneat. l. ff. ⁊. ff. [Agere.] Et ita habetur hic, ⁊c. vt dixi in casu. Et ad hoc facit. C. quā. ciuil. act. penā. cri. l. vnica. Item habetur, ⁊c. vt. C. eo. tit. authē. sed nouo iure. Odof.

¶ De tigno iuncto. Rubrica.

¶ Quia non solū rebus sit furtū, de quibus habuistis. I. in titulo superiori. imo etiā de tigno iuncto, ideo ponit hunc titulū: ⁊ subaudi, qñ habeat locū, ⁊ in quantū, ⁊ qñ cesset, subiungamus, ⁊ videamus. Odof.

Summarium.

1 Tignum alienū subtrahens tenetur actione de tigno iuncto.

1 **Ex duodecim.** In lege ista dicitur: † Si tignū meū fuerit subtractū, ⁊ edificauisti in tuo, vel palos meos, ex lege duodecim Tabularū cauetur vt cōuenīā te de tigno iuncto. [Possideat.] ſ. conueniatur. Vñ not. qⁿ ſi qⁿ tignum meū iunxit edibus suis dolo malo. tenet quinq; actionibus, tenetur eū de tigno iuncto, ⁊ rei vendicatione in quantū in itē tur atur, sed ⁊ actione ad exhibendū, sed ⁊ furti nec manifesti. ⁊ cōdictiōe furtiua ad tignū: ⁊ ſi est extractum, condēnatur ad tignū, alias ad rei estimationē: vt. ff. de rei vēdi. l. in rē. §. pen. ⁊ vlt. Odo.

Summarium.

1 Tignū subtrahens an possit conueniri rei vendicatione.

1 **Sed si proponas.** Hic ōr: † Sabinus tradidit mihi tignū, nū quid potero cōuenire te rei vendicatione: Certe sic. [Rei vendicatio.] ſ. nō vt tignum eximat, sed vt iuret in lite: vt. ff. i. progima. Sed rei vendicatio nō tollit actionē furti: vt. ff. de furtis. l. ſi pignori, sed tollit condictionem furtiuā, ⁊ actionem de tigno iuncto. Odof.

¶ Si quis testamento liber esse iussus fuerit, ⁊c. Rubrica.

¶ Supra dictū est de furtis: sed qⁱ olim fuerunt mali homines, vt hodie, ideo ponitur hic titulus: qⁱ cōsugebat olim ita qⁿ testator instituebat aliquē sibi heredē, ⁊ iubebat seruū liberū esse, ⁊ certe subtrahebat res hereditarias, ideo ponitur hic titulus. Et subaudi hic, Aliū portor. Si quis testamento liber esse iussus fuerit. Vnde in rubrica sunt verba pretoris. Odof.

Si dolo malo. [Iudiciū dat.] i. actio factū: qⁱ qⁿ quilibet iudicio iudiciū dabo in duplū. Hec aut̄ actio. [Deficit actio.] si de rigore iuris: qⁱ regulariter de delicto cōmisso in seruitute nō tenetur: vt. C. an seruus ex suo facto. Sed inspecta natura ali qualitate, vel equitate, tenetur, vt. ſ. de. [Heredem.] hoc est, dñe: vt. ff. de acquir. rer. domi. l. hereditas. Odof.

¶ Furti aduersus nautas, cauponeꝫ, stabularios. Rub.

¶ De actione furti, que datur generaliter contra omnes supra dictū est, verū qⁱ specialiter agitur cōtra istos. ideo ponit hunc titulum: cui detur, ⁊ contra quem vt plene dicitur in lege vnica huius tituli. Odof.

Summarium.

1 Nauem exercens an teneatur pro subtractis nauī.
2 Caupo quis dicatur.
3 Exercitor nauis, caupone, stabuli de facto suo tenentur, ⁊ de facto viatorum.

1 **A nobis, qui naues.** In. l. stabuli dicitur: † Si aliquis exercet nauē, cauponā, vel stabulū, ⁊ aliquibus vectorū furtū factū fuerit, in exercitorē dabitur actio. Et dicitur nauē aliquis exercere, qui nauē hz quaq; gandi gratia
2 vñ tenetur in duplū. † Dicitur caupo, qui exercet cauponā per se vel per alium: ⁊ iste tenet in duplū, qui recepit salua rē sua, ⁊ tenet iste de facto suo, ⁊ alterius. [Ex edicto pretoris.] qⁱ est. ff. nau. caup. stabu. l. ſi. §. qⁱ ait portor. [Habet.] Nīſi in duobus casibus, puta quum ipse non est solus nudo, vel cū non receperit rem saluandā: vt ff. nau. caup. stab. l. ult. [Esset.] Et ita vnā legere. [Sit.] vñ imputatur ei: vt. ff. nau. caup. stab. l. vlti. [Sunt. l. quā recepit saluandā: vt. ff. nau. caup. stab. l. ſi. in fi. [Nō prestat.] hoc est verū hac actione in factū, que est in duplū: sed actione in factū de recepto sic: vt. ff. nau. caup. l. i. in fi. ⁊. l. seq [Non prestatur.] ſ. ex hoc edicto, qⁱ est in duplum: sed de recepto sic: vt. ff. nau. caup. stab. l. i. §. ait portor. Vñ
3 not. † qⁱ exercitor nauis, caupone, stabuli, de facto suo tenentur ex hoc edicto in duplū, ſz de facto viatorū nō tenētur ex hoc edicto ſz in hoc vt ſi recepit res saluandas, tenetur de recepto: vt. ff. nau. caup. stab. l. i. §. ait portor. Odof.

¶ Si familia furtum fecisse dicatur. Rubrica.

¶ De furto liberorum dictum est: sed quia familia seruorum facit furtum, ideo ponit hunc titulū. Et dicitur familia facere furtum, quando familia subtrahit. Odof.

Summarium.

1 Familia furtū faciente ad quid teneatur dominus.
2 Furtum ſi plures mihi fecerunt, ⁊ vnum conueni, an liberentur ceteri.
3 Familia faciente furtū. ſi eam non possideas, liberaris, ⁊c.

1 **Ptissimum.** † Istud edictū pretoris ex cā est propositū: qⁱ ſi familia sua fecit mihi furtū, ⁊c. [Suā.] vt. ff. de furtis. cum. iud. l. ſi familia: ⁊. ff. ad legē Aqui. l. illud. [Eo.] ita fec⁹, vt. ſ. innuit. [Beneficio.] vt. ff. ad legē Aquil. l. scientiā. in pnn. [Dari.] vt ipso tradat pro noxa: vel tantū prestet, quantū prestaret, ſi liber homo fecisset.

2 **Cum plures.** In. §. isto cū. l. seq. ōr. † Si plures fecerunt mihi furtū, ⁊ ego conueniar nomine vnius, ⁊c. [Sit.] super actione furti, nec manifesti. [Fecisset.] i. pene nole in duplū, ⁊ cōdictiōne in simplū. vt. C. de fur. l. de hia: vt in cōdictiōe furtiua: vt. ff. de cōdi. furtiua. l. ſi pro fure. §. cū furti. [Dunta xat.] Vñ not. qⁿ oēs defensiones, que proderant venditori in re, eedē prosunt emptori: vt. ff. de pactis. l. ſi tibi decē. §. pactum conuentū. ⁊ ad hoc tota die allegatur. [Agit.] vt. ſ. de appel. l. ab executore. [Ex hoc causa. vt. C. de euict. l. nō dubitatur. [Puto.] idco qⁱ legatarius ⁊ donatarius habēt titulū lucratiuū, emptor non.

3 **Huius edicti.** Hic dicit: † Si familia tua fecit furtū, ſi non possideo familiā, habeo hoc beneficiū, vt liberetis prestando, ⁊c. [Possideret.] ⁊ hz hoc dare ei, nō aliud: vt. ff. de noxa. l. hec. §. sed ⁊ q volo. Odo.

Summarium.

1 Familia communis ſi furtum fecerit quis teneatur.

1 **Si familia.** In. l. ista ōr: † Si familia erit cōmunis duorū vīoꝝ, ⁊c. [Scire.] ⁊ volente. [Poterit.] vt pro qualibet prestet vnā penā dupli, vel prestet p noxa. [Alle.] qui scimus, ⁊ pars sua est. [Et ſi seruꝰ] qⁱ dicit in furto, nō in dāno ōr. [Parcendū est.] vt. ff. de noxa. actio. l. ſi cōs familia. ⁊. l. ſi seruus communis.

Summarium.

1 Heredi non licet quod non licuit defuncto.

1 **Habeo putat.** Hic dicit: † Familia tua fecit mihi furtū, ⁊ tu coheredi meo, ⁊c. [Quod.] i. qⁿ. [Nūd.] Et ita hētis qⁱ non hz licere heredi, qⁱ nō hz defuncto, vt. ff. de iudic. l. heres absens. [Verū.] qⁱ dicit. ff. allegādo, mō determinat. Odo.

¶ Arborum furtim cesarum. Rubrica.

¶ De actione furti, que prodita est in gñe pro qualibet furto cōmisso a nautis, ⁊ ab alijs personis dicti est nūc de quodā speciali alio furto: qⁱ factū rustici, subsequēter ponit. Et exponit rubrica duplicater, Arborū furtim, ⁊c. i. de pena imponēda ei, qui hoc fecit: ⁊ legitur, arborū: ⁊c. i. de actione furti, que cōpetit. Et est sciendū qⁱ hactenus de actio cōpetit in duplū, vt. ſ. habebatis. Et loquitur hic Iurisconsultus breuiloquio, cū deberet dicere furtiue, ipse dicit furtum: sed ipse vtitur composito pro simplici: vt. ff. de pign. actio. l. pretenti. Aliquādo econtra, vt in rubrica de dote prelegata. Odof.

Summarium.

1 Arbores furtim cedens duplici actione tenetur.
2 Actio vna quando tollat aliam.

1 **Si furtim.** Hic dicitur: † Si aliquis furtim cedit arbores meas, tenet mihi duplici actione: tenetur lege Aquilia, quia dat mihi dānum, ⁊ arborum furtim cesarum. Aliam scia

tis q si egi lege Aquilia pro simplo, potero agere alia actiõe pro alio simplo. [Tabularũ.] qua dicitur, Arbor, rc. [Arr.] Sed actio legis Aghe est in simplũ cõtra cõtinentẽ: vt. ℑ. ad legem Aqil. [Et reliquo.] i. eg residuo condẽner. † Et nta si due actiones deferẽdantur eg eadẽ cã, si agatur vna, tollit alia, mũ plus est, rc. vt hic, r. ℑ. de fur. l. si quis e gerit. r. ℑ. de actio. r oblig. l. si seruus. r ibi dicetur.

Odof.

Summarium.

1 Arbores alienas cedere tanq̃ latro puniendus.

Cicndum. Hic dicitur: † Si aliqui cedunt arbores alienas furtim ne dũ possint cõuenire arborũ furtim cesarũ, imo etiã vt latrones, quid cõtineatur arborũ appellatione. l. sequen. habetur. [Puniri.] quasi dicat, ne dũ teneri arborum furtim cesarum, imo vt latrones: q̃ sicut latronẽ possum occidere, vt. ℑ. ad legẽ Aquil. l. sed r si quecunq; ita populatorẽ: vt. C. quan. lic. vnic. sine iud. se vendi. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Cedere est succedere, r ferre causa cedendi.

Cedere. Hic dicit: † Si quis succidit arbores alienas, tenetur hac actione: r dicit quid dicat cedere. [Aquilie.] quia sicut illa datur pro damno, ita ista.

Odof.

Summarium.

1 Arborem si plures ceciderint tenentur in solidum.

Si plures. Hic dicitur: † Plures ceciderint arbores, tenetur quilibet in solidum: Certe sic. [Agetur.] Et quatenus est pena, rc. vt ℑ. ad legẽ Aquil. item Adela. ℌ. si plures.

Si arbor. Hic vt in libro.

Odof.

Furtim. Habet locum hec actio pro arboribus furtim cesis: r videntur furtim cesse, rc. Hanc lectionẽ non intellexi propter aquam, que ita fingit.

Odof.

Cti bonorum raptorum. Rubrica.

Supra dictũ est vobis de actione furti, que persequitur fures, r que pena est imponenda furibus, vt. ℑ. de furtis. l. de hia. verum q̃ est aliqua actio, que persequitur raptores, ideo ponit hũc titulum: r est intra annũ in quadruplũ, post a annũ in simplũ. Unde rubrica ds exponi de actione vi bonorũ raptorũ videamus, quando locũ habeat, r quando cessat, in quantum competat, r quales ipsa sit.

Odof.

Summarium.

1 Rapiens rem alienam qua actione teneatur.
2 Actiones due si ex eodem facto nascãtur, quando vna tollat aliã.

Si rem rapuit. In lege ista dicitur: † Si aliqs vi rapuit rem alicuius mihi vi ablatiua, ipse tenet mihi vi bonorum raptorũ, r furti nec manifesti in duplũ. Sed nunquid vna tollit aliã. Respondet Iureconsultus, r dicit, si actũ est in minus. sc. furti nec manifesti vna non tollit alia: in plus, sc. vi ablatiua, sic, vt faciat ad titulũ de vi expulsiua dicti est vobis supra de vi r vi arma. l. j. [In quadruplum.] quasi dicat, tenetur fur furti nec manifesti, sed etiã vi bonorũ raptorũ. [Raptorũ.] l. r ita in plus. [Furti.] qr in eo q̃ est plus, vt. ℑ. de in litẽ iurando. l. cum fur tu. [Denegando.] sc. in residuo. [Consequatur.] ff. tit. Unde notate † q̃ cũ ex eodẽ facto due penales actiones nascãtur, vt hic, vna intentata, pur at alia, quatenus plus est in vna, q̃ in alia: vt hic, r ℑ. de furtis. l. si quis egerit. Sed secus si oriuntur ex diuersis factis: vt. ℑ. de priua. delic. l. ℌ. r ibi dicit.

Odof.

Summarium.

1 Dolo malo facere quis possit.
2 Fur improbus quis, r quis improbior.
3 Rapiens dolo malo tenetur vi bonorum raptorum.
4 Actione vi bonorum raptorum qui teneantur.
5 Actio vi bonorum raptorum quibus competat.

Retor ait. Circa actionem vi bonorum raptorum pretor fecit edictũ suũ, r hic inseruntur verba edicti pretoris, que talia sunt. Aut pretor, rc. Posteq̃ posui verba, statim incepit exponere, rc. [Coactis.] i. collectis. Sic fructus dicuntur colligi: vt. ℑ. de pen. hered. l. si a patre. [Dicetur.] i. verũ. Sic. ℑ. commoda. l. j. [In quadruplum. Et hoc est verũ, si fecit liber homo. [Iudicũ. ff. vi bonorũ raptorũ: vt. j. ea. l. ℌ. hec actio. [Item si seruus fecisse dicetur. ℑ. predicta, r ibi no. in sc. [Regale iudicium debo.] cũ noge editione: vt. ℑ. de noxalib. l. j. allas secus si eo scienter. vt. ℑ. de noxa. l. ℌ. [Experiri.] ff. de vi publica, si est illata cum armis: de priuata vt, si est illata sine armis: r eorũ pena est, vt. ff. ad legẽ Iul. de vi pub. vel priua. l. hi qui. in fi. r. ff. ad legẽ Iul. de vi priua. l. j. Et vtraq; est publica, vt. ff. de publi. iud. l. j. [Priuata actione. ff. vi bonorũ raptorũ. [Prius dicari.] ff. nec quantũ ad propositionẽ, nec quantũ ad expectatiũ sed male quantũ ad propositionẽ, r bene quantũ ad expectatiũ. sicut. ff. dictũ. [Nihilominus.] alias ni hilomagis: ñ habetis nihilominus. legentis ita. [Actionem.] sc. si est electũ publicũ iudicium. Sed si habet ia nihilomagis, legentis ita. Actionẽ. i. accusationem publicã, r nõ esse magis denegandã vna finita, sed vna pendẽte sic. Et quãcũq; litem habeatis, hic est sensus: Ubicunq; pro re familiari competit mihi actio, r crimina le agitur vt sicut est, si subtrahit aliquis rem mei, cuius actio, r criminalis sibi inuicẽ prejudicãt r quantũ ad propositionẽ, r quãtum ad expectatiũ, q: vna agere ciuiliter, r criminaliter, sed debeo vnã eligere, r vna finita possum similiter agere: nec vi bonorũ raptorũ, nec furti manifesti, possũ agere, si vna finita sic: vt. C. quãdiu. act. pen. cri. l. vnica. Hec cõtradicit. ℑ. de furtis. l. inter diũ. r ibi dicit. Secus tñ si non gratia rei familiaris ciuili sed criminalis competit, sed gratia vindicte, hic vna prejudicat alteri quantũ ad propositionem, r expectatiuam, qr debeo alterã eligere: vt. ff. de iniur. l. q̃ senatus. r. l. pretor. Et est ratio, qr vbi cõpetunt de re familiari ciuilis est prodita ad priuatã vtilitatẽ, criminalis ad publicã vtilitatẽ. alãs vindictã: sed vbi cõpetunt ad vindictã, ambe cõpetunt ad vindictã: vnde nõ ds septus queri de delicto cuiusdã hominis: vt. ℑ. naute, caup. stab. l. licet. in fine.

Dolo autem malo. Diceret aliquis, dicit pretor, dolo malo factum esse qñ dicetur. Audi, † qr aliquis est ita cautus vt non velit facere per se, sed per alium, rc. [Rapt.] ff. suio manibus. [Logat.] id est, collegat. [Videtur.] Aliqui per alũ facit, per se facere videt. [Coactos.] i. collectos. [Sit.] r ita habetis q̃ plurale resolutur in singulare. [Verba.] ff. huius edicti.

Doli mali. Dictũ est in verbis edicti de eo, qui dolo malo rapuit. Dolo autẽ malo dicitur rapere, qui vi rapuit, rc. [Continebitur.] Uñ dolus aliquando non cadit in proprii nomẽ delicti: vt. ℑ. de dolo. l. j. ff. ait pretor. Aliqñ cadit: r tunc agetur vi bonorũ raptorũ, non de dolo. [Edicto.] qr furti datur ex tuo edicto: legis Aquilie ex furto sed qui rapit, eo potest conuenirι: vt. ℑ. eo. l. [Dicentur.] † Fur improbus est, qui clam abstulit, improbior est, qui vi rapuit: vt. ff. de reg. in. l. ℸ.

Quod ait. Dixit pretor: in suo edicto: Si dolo malo aliquibus hominibus coactis bona rapta esse dicentur, rc. [Quod ait pretor.] ff. in prin. huius. [Bona rapta.] repetanf illa verba vt exponanf, rapta fit. sic plurale resolutur in singulare. Sic r abbi. ℑ. de procu. l. j. r. ℑ. de nego. gest. l. ℸ. ℌ. negotiũ. [Coactis.] i. coadunatis. [Contineri videatur.] ff. r ita retinetur qui fecit fieri, r qui fecit: vt. ℑ. de iurisd. om. iud. l. si quis id. r. ℑ. ad legẽ Aquil. l. liber homo.

Hac actione. † Actione vi bonorũ raptorũ tenetur ille, qui dolo malo rapuit. Si ergo aliqs rapuit rem suã, nõ tenetur vi bonorũ raptorũ. [Adhibuit.] ff. in rapiendo. [Non tenebitur.] ff. quia sine dolo malo fecit. [Absolutabitur.] ff. cõstitutiõe illa, ñ quis in tantũ. C. vnde vi. [Nõ tenebit. ff. qr cauit de dolo. [Actione.] qr pignus est in bonis debitoris: vt. ℑ. de pigno. l. pignus.

In hac actione. Hic dicitur. † Tenetur mihi quis actiõe vi bonorũ raptorum, sc. qui rapit rem, que in bonis mei is est. Item ñ rapit rem, que est ex bonis, rc. Et valet multũ hoc ad formationẽ libellorum, qñ dicatur in bonis esse, vel ex bonis. Et dic vt alias notaui. Unde dum egit rei vendicatione, dicit ita: Ago cõtra talem, petens ab eo talem rem, qr fuit in bonis tabis, r in me translatũ. [Esse proponatur.] Concedi. Iust. eo. ℌ. pen. [Operit.] puta si mea interest. vt. ℑ. de furtis. l. cuius interfuit. [Aut qui.] pro certe. [Actionẽ.] sc. quam tenentur de dolo, r lata culpa: vt. ℑ. de furtis. l. is apud.

Si fugitiuus. Hic dicitur: Seruus meus emit quasdam res, r erant capte, rc. [Quia in bonis meis he sunt.] qr quecquid seruus meus querit: mihi querit: vt. ℑ. de his, qui sunt sui vel alie. iu. l. j. [Posse.] sc. dominum. [Rerum raptarũ.] [Damni infecti.] hoc est, Aquilie: vt. ℑ. eod. l. j. [Uendicari possunt.] id est, ñ erant raptorie: verũ tamen si actũ est rei vendicatione, tollit condictione furtiua: vt. C. de fur. seruo co. l. ancille.

Hec actio. † Actio ista, scz vi bonorū raptorū, nec datur datur ei, cui bona rapta sunt, imo eius heredi, & ceteris successoribus: & tunc aduersus heredes non datur: quia hec actio est penalis, & penales actiones non dantur contra heredes nec in quantū ad eos peruenit, q; sufficit si comprehendit condictio furtiua, que dabitur: vt Instit. de perpet. & temp. actio. §. sed heredibus. [Non dabitur.] quia penalis actio non datur in eos, nisi lite cōtestata: vt. ff. eod. titu. l. non tantū. [In heredes.] scz dari. [Cōdictio.] furtiua. Et istud est tale quid, quod alibi non inuenietis. Sed leges cōtrariū dicunt cōtrariū. ff. de calū. l. in heredem. & ff. quod metus caus. l. in heredem. cū suis similibus. Quare hic dicit ipse D. pretor nō est pollicitus contra heredem in id, qd ad eū pernit, q; condictione furtiua teneſ: vnde licet ipse nō fit pollicitus, ego pollicetor. vt qō pretor omisit, &c. vt. ff. de testib. l. Scio. Sed certe nō bene dixit, q; nō licet nisi soli principi supplere: vt. C. de legib. & cōstitu. l. i. Unde dicimus, qō est hic specialiter: q; satis est q; heres habeat condictionē furtiuā. Sed licet aliquis vestrū: Expedit magis dari condictionē furtiuā: certe sic, q; magis expedit ei: q; condictio datur ei, siue peruenit, siue nō: vt. ff. de condictio. furt. l. i. pro fure. Sed actio vi bonorū raptorū nō datur, si mihi peruenit. Unde heres debet esse satis contētus condictione furtiua: q; actio vi bonorum raptorum nō datur nisi in id, quod ad eum peruenit. Odofr.

Summarium.

1 Manumissus non conuenitur pro delicto in seruitute commisso.

Si seruus. Hic dicitur: † Seruus tuus rapuit alicui bona, effectus est liber: ille, cui rapuit, egit cū eo quomodo queritur nunquid possit: Et certe dicitur q; nō potest agere cum manumisso, si habuit potestatē experiendi cū domino, &c. [Si seruus.] scilicet alicui⁹. [Agatur.] scilicet vi bonorū raptorū. [Fuerit.] scz intra annum. [Agetur.] & hoc q; fuit negligens. Et ad hoc est simile. ff. de his, q; a nō domi. ma. l. vltima. Secus in actione de alienatione iudicij mutādi causa facta: vt. ff. de alie. iud. mut. can. fac. Litem si res in pūa. Odofr.

Summarium.

1 Damnum datus in turba tenetur edicto, &c.
2 Damnum dans in actione sua tenetur.
3 Actio noxalis datur pro seruo in turba damnum dante.

Pretor ait. Verba edicti, que pertinēt ad primū caput, habentur a prima lege huius tituli vsq; hucusmodo inseruntur verba pretoris, que pertinent ad sm caput, que sunt talia, Pretor ait. &c. [Ait.] scz, q; ex quo agit cū domino, nō debet agi cum manumisso: imo si agitur cū manumisso, queritur supino de delicto eiusdem hois: qō non debet esse: vt. ff. noxe, & aup. stab. l. licet. [Fuerit.] scilicet, & ita in anno vtili.

1 **Hoc edictum.** Hic dicit: † Si quis dedit dānū in turba, tenetur hoc edicto, &c. [Hoc edictum.] Incipit exponere. [Turba.] vicitur a turbatione. [Non dicuntur.] licet absentes vicentur, duos duo turba faciunt. [Dicetur.] vnde tunc est locus huic edicto. [Potest.] vt. ff. ne quis eum. l. 18. §. penul.

2 **Si quis aduentu.** Hic dicitur: † Quidam nō congregauit turbam, sed inuenit congregatā, & dixit turbe. Quid facitis vos: Qui rogerunt, Nos venimus causa damni dandi, sed peruenit nos. Dixit iste, Dale dicamini vos, q; iste fecit vobis multa mala: vnde concitauit eos ad damnū dandum. [Concitauit.] scz ad damnū dandum. [Cogendo.] id est congregando. [Teneatur.] scz ex secundo capite huius edicti. [Inter hoc edictum.] id est, in caput. [Et superius.] id est primū. [Quod ibi.] id est, in primo capite. [Domini mb⁹.] vt patet. ff. eo. l. i. in prin. [Coegit.] id est eos congregauit. [Edictum.] scz primū. [Comminatur.] scz intra annū. [Ait hoc.] id est, secundū, quod est tertium. [Sed superius.] id est, ex prima parte huius edicti. [Vel fracta: vt. ff. ad legem Aquil. l. si seruus seruū. §. item. & §. rupit.

Hec autem actio. Ex prima parte huius edicti datur vi bonorum raptorum, sed ex secunda datur actio in factum, & duplatur verum pretium rei: & ille, qui agit, debet probare damnum datum, in turba, aliās cessaret hoc actio. [Hec actio.] scilicet que dedendit ex primo capite. [In duplum.] scilicet intra annum.

Si cum seruum. Hic dicitur: Aliquis pulsauit seruū meum, q; percussit eum in capite: homines ceperunt eo currere: facta est ibi magna turba: in illa turba damnum datum est seruo meo dolo malo pulsantis seruum: si ipse cognouerit, vel dolo malo eius factum est, tenetur. Nam nō tantum videtur dare damnum, qui damnum dat, sed qui praestat occasionem. Sic ergo tenetur, si dolo malo eius factum est. [Pulsauerit.] dicitur aliquis pulsare seruum meum, cum percutit eum vt. ff. de iniur. l. Lex Cornelia. [Dedisse.] scz ideo, quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur: vt. ff. ad legem Aquil. l. qui occidit. §. an hac.

1 **In seruum autem.** Hic dicitur. † Si seruus meus dat tibi damnū in turba vel familia, habes noxalem actionem cōtra me. [Actionem.] vt. ff. eo. l. i. in prin.

Que de heredibus. Sicut actio vi bonorum raptorum datur heredibus & non in heredes, ita hec, que descendit ex secundo capite. [Diximus.] vt. ff. eo. l. i. §. vltimo. Odofr.

Summarium.

1 Raptor non liberatur a pena, licet rem restituat.

Non prodest. Hic dicitur: † Si co mense vi bonorum raptorum, & tu post litē contestatam offers mihi rem, non propterea vitabis penam actionis vi bonorū raptorum. [Ante iudicium.] id est, ante sententiam: vel ante iudicii, id est, ante litis contestationem. [Qui rapuit.] scz qi intra annum tenetur in quadruplum: vt Instit. eo. in prin. Bene scitis q; persequutoria non tollit penalem: vt. C. de furtis. l. ancille. Et hoc est verum in hac actione, que est penalis ab initio: non ita in actione quod metus causa: vt. ff. qō met. can. l. si cū except. §. Iatis clementer. Vel forte aliud est in actione quod metus causa, quia ibi interuenit voluntas. licet coactus: sed in hac actione, nulla voluntas interuenit, licet restituat rem, non euitabit penam tripli. Odof.

Summarium.

1 Vsucapere non potest, quis quod vi possidet.

Quod vi. Hic dicitur: † Si aliquis vi possidet, non potest vsucapere ante quā restituatur tu domini potestatem. [Lex.] scz Aquilia. Alias fiet vt. ff. de vsucap. l. sequitur. Odof.

De incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata. Rubr.

Dictum est vobis de rapina satis mala, & quodam satis inquomodo tractatur hic de quadam deterior rapina data incendio, vt dum incēdium combureretur, vemebāt homines, vt portarent, &c. Unde dicetis, de incendio, id est, de damno dato tempore incendij. Et ruina, id est, de damno dato tempore ruine. Et sic familia exponе, que sunt in rubrica. Odofr.

Pretor ait. Circa istud edictum inseruntur verba pretoris, que talia sunt: Ait pretor. In eum, qui rapuit alicui quid ex incendio, &c. [Dicetur.] scz & verum erit. [Dabo.] iubendi, & hoc verum, si ille, qui fecit, est liber. [Noxale iudicium dabo.] id est, propter seruum, & familiam eorum noxale iudicium dabo. Et hucusq; duxerunt verba pretoris, & statim commendat edictum. Odof.

Summarium.

1 Clauum vnum e naui auferens tempore naufragij, omnium rerum habetur.

Senatusconsultum. Hic dicitur: † Si aliquis tempore naufragij vnū solum clauum rapuit, intelligitur partem ergo totius damni dati. [Teneat.] q; ipse videtur damnum dedisse: vt alias. ff. de furtis. l. vulgariter.

Item alio. [Afficiendos.] scz, q; iste cōmittit homicidium: vt. ff. ad legem Cornel. de sicar. l. f. [Debere.] Et ita videtur q; sit nedū in quadruplum, imo in quintuplum: qō quidam de plano fatentur. Vel potest dici q; si ille nō agit in quadruplum, potest ille accusari criminaliter: & illa pena fisco applicatur, & quia multorum severa compendia fisco nostro, &c. vt. C. de modo multe. l. f.

Summarium.

1 Rapere ex naufragio quis dicatur vt teneatur.

2 Rapiens ex naufragio ciuiliter tenetur, & criminaliter.
3 Pena corporalis secundum personam rei & rerum qualitatem.
4 Actio de incendio, ruina, & quibus, & in quos competat.

Redius posse. Hic dicitur: † Aliquis dicitur rapere ex naufragio, vt teneat hoc intelligitur dicto, si ex ipso naufragio rapuit, vel dum nondum fieret naufragium, in ulla tempestate rapit. [Melius.] alias Pedius: et est communis littera. quasi dicat vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. eo. l. j. [Rapuit.] alias fiat, scilicet rapina. Odofr.

2 **Diuus pius Antoninus.** Hic dicitur: † Qui rapiunt ex naufragio, tenentur ciuiliter: sed diuus Antoninus rescripsit quod possunt criminaliter accusari: & quia pena patiantur, dicit in textu. [Pena.] scz corporali. [De cuius dicit. ff. eo. l. j. [Peritura.] id est, res peritureas, & modicae qualitatis. [Liberos.] id est, ablationis gradus. [Et si fortiores.] id est, inferioris gradus. [Damnabis.] scz & hoc verum sunt. qui magne: secus si parue: & hoc annecter. [Postulabit.] Not ate hic tria. Primo notate † quod pena corporalis imponitur magna, vel minor: sin qualitate personae rei & rerum: vt. ff. de pena. l. quedā. Item notate quod tractatur de pena corporali infligenda, quanto vilior est persona, tanto maior pena infligitur: vt. C. de summa trin. & fide catholi. l. iij. in fine. Secus in pena pecuniaria: vt. C. de episc. & cler. l. penul. versi. 3 **Qui vero.**

4 **De actione.** Hic dicitur: † Actio, que descendit ex hoc edicto, dabitur heredibus, & in heredes, quatenus ad eos pervenit. [Dantur.] scz quicquid fuerit prodite ad vindictā. [Peruenerit.] scz, & no vltra, nisi lite cōtestata. [Seruatam.] alias saluatā. [Possit.] scz custodie causa. [Teneatur.] ex hoc edicto nō tenetur. [Facerem.] scz in litore. [Putamus.] scz vt teneatur furti, nō tñ edicto. An ex litore. q: semp ista actione teneat, vt. ff. eo. l. j. [Debemus.] subaudi, vtrū sit ex modico interuallo, vt tunc detur furti actio, vel actio ex hoc edicto vt patet in principio huius legis. [Consequuntur.] scilicet vt ita periculum immineat. Odofr.

Summarium.

1 Naufragorum res colligentes aut rapientes puniuntur.

Nequid ex naufragijs. Iure cōsultus in isto edicto nihil est quaerere, ne aliquid ex naufragio subripiat, & Imperatores: vnde diuus Adrianus rescripsit, &c. [Vel quis.] repete ne: vel ne quis. [Prospectus est. vt. ff. eo. l. Pedius. § j. & alias melius. ff. eo. l. videtur. † Ex lege ista. colligimus quandam equitatē propter malitiam hominū: qd dicetur in hac lege q illi, qui possident piscaria iuxta mare, &c. qd factū est odio possessoris. Unde colligim? hoc argumentū ad vnū, qd sit in ciuitate ista, & de hoc est lex municipalis: Si aliquis ita fuerit, & municipū, in cuius territorio rapina est cōmissa, nō ea prius malefactores teneatur emēdare damnū ei, qui rapinam passus est: & hoc factū est argumento huius legis, & vt homines abstineant a delinquendo. Est tamen contrarium argumentum. C. ne vxor pro marito. per totum. & C. de pœnis. l. sanctimus. Et hoc est introductum odio possessoris, & fauore eorum, qui naufragia patiuntur, vel rapinam. Odofr.

Ratis vi fluminis. Hic dicit: Si inuitus ratem vi fluminis, &c. [Cumulus.] Et ad hoc facit. ff. eo. l. peta. Ita non caulam. Odofr.

Summarium.

1 Edes vel accessum frumenti combusti quo qualiter puniatur.

Qui edes. Hic dicitur: † Si aliquis posuit aliquid in edibus suis, vel in acervos frumēti positos iuxta domū meā, & fuerit cōbustus, si malitiose hoc fecerit, debet vendere, postea cōburi: si autem hoc fecit ex negligentia, tunc debet mihi reficere damnum: sed si non est soluendo, tunc punitur. [Qui edes.] scz dep: essas. [Iuxta domū.] scz eminentē. [Combusserit.] scz malitiose. [Vinctus.] id est, ligatus. [Flagris.] id est damnum. [Continetur.] Reges nostre semper prouident vltio incendijs, magno pene. Et ad hanc legem facit. ff. eo. l. penul. Secus in ciuitate vbi per legem municipalem. Odofr.

Ne piscatores. Hec lex est introducta cōtra malos homines. Nam hominem quādo volant vt nauis patiatur naufragium, intrant mare piscandi causa, & portant lumen, & prohibent ne nauis ibi vadat. Et ad istum legem concordat. ff. de offic. proc. Illicitas. Odof.

Si fortuito. [Vetus indiget.] id est, dignus est vt tunc teneat. vt. ff. eo. l. qui edes. in princ. & ff. ad legem Com. de fict. l. cum quidam. Odofr.

Licere constat. Vt. C. de naufrag. & submer. l. vltima.

Qui data opera. [Subiici solent.] subaudi, laceratidi, & comburendi. [Deportetur.] subaudi, perpetuo. Et ita homo infertior dignitatis magis punitur, vt dixi. ff. eo. l. Pedius. Odofr.

De iniurijs & famosis libellis. Rubrica.

Sicut furtū est priuatū crimen, ita & iniuria, vnde ponit hunc tractatū; verū q: iniuria nō solū fit verbis, imo etiā famosis libellis, ideo ponit de famosis libellis. Unde qō dicit rubrica. De iniuria, id est, de actione iniuriarū. Et notate q primo ponit genus. Simile. ff. de noua. & opere. & C. de seruitu. & aqua. Et notate q iniuria mihi facta est priuatū crimē, est publicū, si infertur ecclesiastice plone: vt. C. de epis. & cler. l. si quis in hoc. Item est iniuria publicū crimen: vt. C. de famo. libel. l. vnica. Et q facit famosum libellū, essi citatur inestabilis: vt. ff. eo. l. lex Cornelia. § si quis libram. Odof.

Iniuria. Iureconsultus tractaturus de iniurijs, primo ponit etymologiam vocabuli, &c. Odofr.

Lex cornelia. De actione iniuriarū, que descendit ex edicto prætoris pro cōmodo illato in supernodibus dictū est: verū q: actio iniuriarū descēdit ex lege cornelia, ponit hic casum, & repetit eū, qui pulsatur. Ruhl dixit hic dominus Odofredus, vnde vide cetera in libro.

De publicijs iudicijs. Rubrica.

Summarium.

1 Iudicia priuata que sint, & que publica.
1 De priuatis iudicijs & ciuilib', & criminalibus tractatū est in superioribus libris. nā furtum, & iniuria sunt priuata iudicia. † Et dicuntur priuata iudicia, q: no danntur cuilibet de populo, sed et, cuius interest. vt. C. de furtis. l. fi. verū q: quedam sunt publica iudicia, & publice oibus proposita, cōsequuntur ponit de publicis iudicijs, id est, de actione populari causa publicorum iudiciorum. Unde dicuntur publica iudicia, quare Justinianus in princ. Et ista publica iudicia habent moueri principaliter per modum accusationis, vt. j. j. fi. Et ita de publicis iudicijs, et quibus defendunt criminalia accusationes. videamus que sunt, nā. j. Due vt pena cozi. vt. j. eo. l. publicorū. Quinque enumerantur vt. j. eo. l. vj. Qui possunt accusare, vt. j. eo. l. ij. qui reus. Et quo sit effectus. j. eo. l. famem. & l. vltima. Et quo admittatur ad accusandum, vt. j. eo. l. accusationes. § vltimo. Odofr.

Summarium.

1 Lex cornelia de falsis an sit publica.

Non omnia. Respōdet Iurisconsultus tacite obiectioni, que fieri posset. Diceret aliquis, Ergo ista accusatio est publica: & ipse respōdet q: nō. Nec hec tenet publica, que in lege cōmemorantur [Sunt. vt. ff. de furt. l. fin. & de crim. stellio. l. j. & fi. [Demunt.] id est, deficiunt, & cōmemorant ista. Et circa legē istā nō essent plura decēda, nisi quo dō Zoan. & Ego facūt, & semper. Lex cornelia de falsis est publica. Quia Placentinus q: in testamēto sic, non in isto, q: est priuatū iudicū. Quod ex eo apparet, q: in alijs, &c. vt. C. de trans. l. ij. antigere. Oc Bagnoli, nemini venit in dubiū † q lex cornelia de falsis, ita q: pro testamēto sit, pro instrumēto est publica: vt. ff. de iudicijs. l. vltima. in fine. Non obstat. l. ij. antigere. ibi vbi dicitur. Sunt quedā alia publica crimina, de quibus non fit hic mentio. vt de lege Flauia de plagiarijs: vt. C. ad leg. Flauiā de plagi. l. penul. & vltima. Item lex Julia vicesima. vt. C. ad leg. Jul. vicesi. Item hic tractatur tantū de lege cornelia de falsis testamentis: sed multe sunt alie species falsitatis, vt dicetur plene. ff. ad l. Corne. de falsis. l. j. Odofr.

Summarium.

1 Accusatus an possit accusatorem accusare.
2 Infamis censetur, qui de publico iudicio damnatus.
3 Absolutum posse accusare qualiter intelligendum.

Si, qui reus. Hec lex reputatur difficilis, & multitudo glossarū reddit eam difficiliorem. si aduertatis casum, erit facilis. Et hec lex ponit quo dicta. Prima est generale, † Si accuso te de publico iudicio, si vis me accusare de publico iudicio pari,

pari, vel minori, tibi non licet, sicut multis principalibus cōstitutionibus cōtinetur: q̄ non est relationē criminū, sed innocētia, &c. Secundo dicit. Si accusam te de publico crimine, si vis me accusare pendente iudicio, nō licet, sed si iuro tc, si tanta absolutus: sed si fuisti condēnatus, nō potes inchoare nouā accusationē, sed inchoata sic. [Reus.] & criminoluc. & dicit in reatu. [Accusare.] de pari, vel minori crimine. [Excusatus.] & absolutus. [Obtinuit.] id est, dicit. [Illud.] Ecce scm dictū. [Liberatus.] & absolutus.

2 Non posse.] † qi dānat de publico iudicio est infamis, & infamia repellit: vt. j. eod. l. infamem. [Amittit.] per sententiā. [Permissum est.] Or. Segnor, lex ista recipit cōtrarta, & q̄ recipit contraria, dicunter ea signabimus, & solemus. Hic dicitur est factus, &c. lex cōtraria dicit. C. qui accu. nō pos. l. j. Decreto est responsio, vt dixi, q̄ accusatus nō accusat de pari, vel de minori crimine, de maiori sic: vt. C. qui accu. non pos. l. negandū. Sed dnūo videt posse accusare de pari: vt. ff. de bon. liber. l. qui sum. § accusasse. & C. de accus. l. fi. & C. de calum. l. j. & ff. ad Silla. l. fi quis. § vtrū. Rādeo, in legibus omnibus accusat, suā, vel suorū iniuriā prosequēdo vnde q̄ hic dicitur, est verū, quū non prosequitur suam, vel suorū iniuriā, alias secus: vt in. l. negāda. Et qualiter quis dicatur prosequi suā, vel suorū iniuriā, alias dicet, vt. j. & ij. proximo. l. j. Ob intellectū dominus Azo verū, si accusantes, suā: vel suorū iniuriā prosequant, per legē. ff. alleg. si quis in gram. C. de calū. Non obstat lex contraria, q̄: loquit in accusatione publicorū maleficiorū, hic in alio. † Aliud aliud, q̄ dicitur posse, q̄ si absolutus est, potest accusare, si si est condēnatus, si ad mortē, vel perdit cuitatē, & familiā, desīt esse ciuis, vnde nō accusat, alias secus: sed hic nos, vt. j. de accusat. l. qui accusare. Rādeo, infamis non accusat aliū, qui eū non accusauit: sed eū, qui ipsum detulit, sic: vt. ff. de bon. libert. l. qui cum. § j. Vel dic q̄ infamis non accusat, nisi prosequat suā vel suorū iniuriam vt. j. tit. prox. l. iudicio. Sed instatur, licet fuisset condemnatus ad mortē in causa potest perficere accusationē inchoatā, & sic proferetur pene impositio: vt. ff. de statu hominū. l. Imperator. Sed dic mihi, quomodo si inchoata est accusatio, potest accusare, cū nomen receptus sit inter reos. vt. j. ad legē Jul. de adult. l. si maritus. § proscriptiones. Respōdeo, verum est, si non prosequatur suam, vel suorum iniuriam, vt hic, nomen non erat receptum inter reos: vt. j. ad legem Jul. de adulter. l. § si publico. Odof.

¶ De accusationibus, & inscriptionibus. Rubrica.

¶ De publicis iudicio superiori titulo dictum est: sed q̄ publico iudicio accusationes proponuntur, ideo ponit de accusationibus. Et q̄ in accusationibus sunt necessarie inscriptiones, ideo ponit de inscriptionibus. Et est inscriptio libellus accusatorius, vt. j. eo. Libellorum. Vel est inscriptio in proprie, quia qui accusat, debet se inscribere: vt. C. eod. l. inscribi. & de ratiōn. l. vltima. & C. de fide instru. l. cum quidam. Odof.

Non est. In lege ista, cū duabus sequentibus ponitur de duabus personis, que regulariter accusare non possunt, ecterne et causis possunt. Odof.

Qui accusare. Jurecōsultus tractaturus de accusationibus dicit, ad hoc vt scīa mus qui non possunt, & per hoc cognoscamus qui possunt accusare: & prohibentur ipi, de quibus in hac lege dicitur. Odof.

¶ De verb. & rer. signi. Rubrica.

¶ Quia omne ius nostrū pertinet ad personas, vel ad res, vel ad actiones, q̄ plerūq̄ vsitatur de verb. & rer. signific. ideo ponitur hic titulus. Et notate q̄ verbū est proprie quedā pars oratiōis, cū temporibus & modis, sine casu, significans actionē, & passionē: & in ista significatione nulla est perfecta oratio sine verbo. Et dicitur & febo modo verbū dictio omnis pars orationis. & ita sumitur hic. Unde debetis exponere hic. De verborū, id est, dictionū, sive sit nomen, sive verbū, sive pronomen. Et de rerū significatione: & hoc nomen iuniuersi generaliter, vt appellatione rei cōtinentur mobilia, & immobilia, corporalia, & incorporalia vt. ff. de verb. per ta. l. j. & significatione, id est, demōstratione: quia significare aliqd est, & aliquid demonstratur: q̄ fit demonstratio multis modis: vt. ff. de verb. per. l. certū. Unde significare proprie est demōstrare: sed in larga significatiōe iuniuersitatis, prout refertur ad verba, vel ad dictiones. Unde dicit lex pretoria verba dicunt. id est, significāt: vt. ff. de his, qui notan. infa. l. j. Sed reo proprie significantur quales ipse sunt: vnde de significatione verborum, & dictionum, & rerum omnium in isto titulo videamus. Odof.

Summarium.

1 Dictio, si quis etiam femininum comprehendit.

2 Masculinum quando concipiat femininum.

Verbum hoc. Jn. l. ista dicitur: † Ista dictio, Si qo habet in se significare masculos, & femīas. [Complectur.] i. demōstrat. Et vbi est exemplum: Certe. ff. de negot. gest. l. q. in pari. Itē ibi est exemplū. ff. de constit. pec. l. j. § j. Itē tertiū est exemplū, aut dnus Tribunus, Quicunq̄ non capiat, &c. vt. ff. de tut. fisci. l. aut dnus. Sed videt cōtra, si q̄ hec dictio Si quis, non cōplectatur nā masculos, q̄ femīas. Dicit lex, Procurator est, qui mādato domini, &c. vt. ff. de procur. l. j. in pari. Itē quia sequitur emolumentum successionis, & tutele. nō femīa: vt. ff. de legat. tut. l. vlt. Quare ita breuiter dicemus, † Dictio posita in masculino cōplectit femininū, si id, qđ ponit in masculino, eque cōgruit femino vt masculino, vt patet ex principio exēplo supra posito: sed vbi non congruit femino vt masculino, tūc non complecti tur femininū, vt in procuratione in iudiciali, & in tutela. Et ad solutionē istorū contrariorū, & vt plene liqueat iste articulus, ita dicendū est, Cum masculinum profert, aut profertur a lege, aut ab homine, &c. Et dic vt notatū habes per dominū Ode. C. de ser. fugit. l. quicunq̄. & C. vnde vi. l. si quis in tantum. Odof.

Summarium.

1 Ubi o nomine quid contineatur.

2 Deo artificialis quis dicatur.

Vbis appellatio. Jn. l. ista notate differentiam inter vbem & Romam vbis appellatio est stricta. † Unde appellatione vbis cōtinetur quicquid est intra muros & vallata vbis: sed appellatio Rome est latior, q̄ nedū cōtinetur intra muros, imo extra muros, vel fossata. [Duas. ff.] vel fossatis. [Rome.] hic est duplex litera, alias Roma. [Patet.] & q̄ nomen vbis. Si haberem is litera Roma, si militer est bona. Unde notate q̄ istius est nomē Roma, q̄ dicit esse Roma, siue intra muros sit, siue extra muros, in contīnentibus tamē edificia. Sed in vbe dicitur esse, qui est intra muros, & fossata. Que est ratio, audite. Urbs dicitur ab vruo: & vocatur vruō sulcus, & pancta aratri, cum quo fodutur terra. Unde quod cit vruere, nihil aliud est, q̄ aratro fodere terram. Unde dicitur vbs prout vallata est muris, & fossatis, vt. j. eo. l. pupillus. § vbe. Sed Roma dicitur esse omne, quod ei adheret. q: cōtinentia edificia adherenti Rome: vt. j. eo. l. hactenus. Et notate exemplū in terminis: Si aliquis legat tibi quicquid habet Rome: vt. ff. de leg. ij. l. ea, que. ff. de pecul. lega. l. mancipi. § si ita.

Cuiusque diei. Jn. § dicitur q̄ septē prime hore dies artificialis sunt maiores, q̄ septē vltime dies artificialis. [Cuiusq̄ diei.] i. artificialis.

2 † Et est artificialis dies quousq̄ sol lucet super terrā, & de quo fit mētio: q: opera, &c. vt. ff. de oper. lib. l. vlt. Et eodem modo ita interā, Mater pars cuiuslibet diei est primarū septē horarū diei, non ipe premarū. Et si aperte dicat, Dico naturalis hs viginti quatuor horas: vt. j. eo. l. cum hesternus. vnde et trecentis sexaginta quinq̄ diebus cōstat annus: vt. ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. Et sit dies artificialis, vt dixi, loquamur in die artificiali, ponamus habet quatuordecim horas: prime septē sunt lōgiores, vt in horologio apparet manifeste. Et que est ratio, audite: Cū dico artificialis habet quatuordecim horas, sol ponit septē horas in ascēdendo, & septē in descēdendo: & debetis scire q̄ tantus descēdit, quantus ascendit: vnde septē prime ideo sunt longiores. Et ita legamus interā vtam in die artificiali, & dicimus q̄ is die naturali nō videtur locum habere, q: habet viginti quatuor horas: & omnibus cōputatis, est ibi inuenire equalitatem. Unde pōt dici, q̄ sicut in artificialibus est gramen ascēdere, ita in naturalibus: sed in hoc refert, nā in die naturali in hyeme, & in estate hore sunt equales, non sic in artificiali, vt potestis videre: q̄ in estate magni dies sunt, parua nox. in hyeme parua dies, magna nox. Odof.

Summarium.

1 Iter factum singulo die debet viginti milliaria ambulare.

2 Conuentus ad iudicium quando debeat comparere.

3 Domicilium apud hostes de iure non habet heredes.

Litere. Jn. l. ista is sum pun. casum ita nota te: † Si conuenio te ad centū coram competenti iudice, si cōuenit inter me actorē & te reū vie deberes sistere, in absentia habeo pro singulis viginti milliaribus vnam diem. Sed ponamus, tu dixisti per viginti & vnū milliare, vt ita loquar, habebis vnū diē tantum, an bi dem: Rādet Jurisconsultus, vbi non conuenit inter actorē & reū,

reus pro singulis viginti milliaribus habet vnā diē: si quid vltra est, ipse habebit biduū, vt ita pro vno milliari habeat diē vnam. [Hoc dicit.[Itinere faciēdo.]s.ad iudicū.[Passuū.] qui faciunt milliare: & passus sunt quinq; pedes. Unde fm dinumerationem nostrā in ciuitate ista cōtinet in se pertica decē pedes, & ita duos passus.[Accipienda.]i.dinumeranda.[Superflua.] puta q; habuit venire per viginti & vnū milliare.[Attribuet.]s.a lege.[De die.]s.in qua debet sistere reus.[Non conueniat.]s.inter actorem & reum. Unde notate hic, † q; cū reus absens vocatur ad iudicū, si conuenit in qua die sistat, stabitur cōuentioni: q; contractus ex conuentione legē accipiūt: vt.ff.depc.' i.fi conuenit. & si forte de die ponenda, &c. vt.ff. qui satisd.cog.l.de die. Si autem de die non conuenit pro singulis viginti millibus passuū damus vnā diem: vt.ff. si quis cautio.l.j. Si autem excedat, dic vt hic dicitur, pro toto residuo habebit biduū: ne si haberet viginti & vnū milliare, biduum cogeretur duplici itinere ambulare: quod non debet esse: vt ff. de verb.oblig.l.continuus. §.cum ita.

3 **Eius, qui.** Dic dicitur: † Si Titius ciuis Romanus capitur ab hostibus, & moritur ibi, de iuris rigore non habet heredes: q; eius hereditas non potest dici qui seruus decessit: & seruus non potest habere successorem. [Nō potest.]s.de rigore iuris.[Decessit.]s.in captiuitate hostili, & seruus non potest habere successor: vt.C.cōmu.de succes.l. seruus. §. fictione legis Cornelie eius potest dici hereditas: vt.ff. de test.l.lex Cornelia.& ff.de vulg.& pup.substi.l.lex Cornelia. Odof.

Summarium.

1 Pecunie nomine que contineantur. 2.

1 **Pecunie.** Jn.Lista dicitur: † q; appellatiōe pecunie & res significantur, q; nomen pecunie est generale.[Alit.]subaudi,& ideo si aliquis constituit se mihi soluturū, &c. vt.C.de constit.pecu.l.penul.in fi. Et notate hic, q; pecunie nomen aliquando sumitur stricte, & propie pro pecunia numerata, vt nummi: & ita sumitur, dum dicitur, Contrahitur emptio & venditio pro pecunia: vt

2 Justi.de contrahen.emp.§.cū autem. † Et large, & impropie dicitur omne qđ consistit in pondere, numero, vel mensura. Et in hac significatione sumitur.ff.si cert.pet.l.ij.§.appellata. Hoc modo sumitur in Macedoniano, vt.ff.ad Macedo.l.j. Aliquando sumitur largissime & abusiue, vt contineat ne dum pecunia numerata, & res, que consistit in pondere, numero, vel mensura, imo mobilis & immobilis, corporalis & incorporalis, vt hic. Odofre.

Summarium.

1 Reus in quo differat a pecunia.
2 Operis locati & conducti appellatione quid veniat.

1 **Rei appellatio.** Quia supra lege proxima dictū est appellatione pecunie rem significari, in prin. huius legis notatur † differentia inter rem & pecuniā: q; rei appellatio est latior: quā appellatio pecunie.[Cōtinet.] s.rei appellatio. [Referatur.]s.tantum.[Patrimonio.]s.nostro. Unde notate, q; quedā sunt in patrimonio nostro, & quedam extra patrimonium, quedā nec extra patrimoniū, nec in patrimonio.[Sunt.] vt alias notaui, hic repete. Or rei appellatio est adeo generalis, q; non significamus res, que sunt in patrimonio, & extra: de hijs, que non sunt in patrimonio, vel extra dico, Iste vsusfructus pertinet ad me. Sed appellatio pecunie est strictior q; appellatiōe pecunie significamus eā, que est in bonis nostris: vt.C.de lega.l.cū rē alienā.

2 **Opere legato.** Jn.§.isto dicitur: † q; appellatione operis locati & conducti non intelligitur opus imperfectū, sed perfectum, & id, qđ ex opere perfecto corpus facit.[Locato.] Hoc est cōmunis litera, & secundum hanc literā exponum hunc.§. postea notabo alias duas literas. Hic.§. potest ita legi, vt ponat duos casus: Ut si locas mihi opus, qđ est in illo loco, non videris locare opus imperfectū, imo corpus, qđ est ex illo opere. Similiter si cōducit quis opus, & tāc legetur ita literā, Opere locatore lege totā literā, preterq; victione cōducto: & postea reassume verbū conducto, & lege totā literam potest legi secundo modo vt ponat vnum casum tantū, vt dicatur ita, Opere locato & conducto, vt totum sit vnum exemplum, vt si quis locat opus conductū, non videtur locare id, qđ est in eo statu, vū locat. sed opus perfectū: & tunc legetur hijs verbis, Opere locato & cōducto. Et hec est cōmunis litera. Alia litera est, que dicit, Opere locato conducto: vidit do. Ode. vū legeret hanc literam cuidā scholari. Hec litera placet nobis, q; est in libro nostro locato quasi dicat, Siue conducet nobis opus, siue locet, videt cōducere, & locare, vt fiat opus perfectū: & hoc dicit, Opere locato: & subaudi, sine opere locato, sine conducto. Tertia litera est in fine, que est litera talis. siue habeatis in prin. vt dixi in fine habent alia literā, vt ego habeo: Quasi dicat, intentio locatis & cōducentis est scz q; intelligatur de opere perfecto: vt.j.eo.l.edificia.§. perfecisse.

Summarium.

1 Nominis appellatione venit omnis cōtract⁹, omniq; obligatio.
2 Rei nomine continetur omnis contractus & obligatio.
3 Fieri ex legibus quando quid dicatur.

1 **Nominis.** Jn prin. huius legis dicitur: † q; appellatione nominis & rei omnis cōtractus, & omnis obligatio significatur.[Pertinet.] Ut bi gratia, si aliquis vendit mihi actionem suā indefinite, vel nomen debitoris sui, videtur vendere actionem, sine descendat ex contractu vel quasi sine ex delicto vel quasi, sine sit actio personalis, sine realis: q; nomine, id est, actionis appellatio pertinet ad omnia ista: vt.C.de hered.vel act.vend.l.vlt. & quia

2 omnē, &c. vt.ff.de iudic.Omnē.† Item rei appellatio pertinet ad omnem contractum, & ad omnem obligationem in: q; si promittis qđ debet mihi Titius, videris promittere omnem rem, que pertinet ad contractum vel quasi, vel ex delicto vel quasi, vt in herede dicimus: vt.ff.de hered.vel act.vend.l.venditor.

3 **Verbum.** Jn.§.isto dicitur: † Aliquid dicitur ex legibus fieri, sine fiat permittente lege & verbis, sine fiat verbis cessantibus, sententia permittēte.[Ex verbis.] scz vel sententia tantū. Ut si aperte dicatur, appellatione legis, nec dum verba legis, imo & sententia tantū. Unde dicitur in lege cōmittere, &c. vt.C.de legib.& constit.l.non dubiū. Item possunt alia exempla notari in albo pretoris delicto iam posito: vt.ff. de iurisd. omn.iud.l.si quis id. Item est exemplū: Lex duodecim tabularū ligat dominum quadrupedis dantis damnum: vt.ff.si quadrup. paup.fecit.dica.l.j.in prin.& l.penal. Odof.

Summarium.

1 Sponsionis appellatione quid contineatur.
2 Oportebit verbum, extenditur ad futurum.
3 Actionis nomine quid veniat.

1 **Sponsio.** † Appellatione sponsionis non solum intelligitur promissio sine stipulatione, imo cum stipulatione. Hoc dicit. Et est proprie sponsio, cum dico tuo patri, promitto me accipere in virum: vt.ff.de sponsa.l.j.§.j.& ff.de pactis.l.iuris gentiū. §.qđ fere. Et notate q; verbum Sponsio, est genus, sub quo potest contineri pollicitatio: vt.ff.de pollicita.l.pactum. Jtē potest contineri pactum: vt.ff.de pactis.l.j. Item potest contineri solemnis stipulatio: vt.ff.de verb.obl.l.continuus. in prin. Et ad hoc facit.ff.de edili.edicto.l.sciendum.§.in tantum.

2 **Verbum.** † Hoc verbum Oportebit, non tantum sonat in presens, imo in futurum. Unde si promittis quod te dare facere oportebit, videris promittere qđ debes in presenti, & in futuro dare vel facere: secus si promitteres quod te dare, vel facere oportet, oportebitve: tunc cum teneris ad presens, & ad futurum: vt.ff. de verb.oblig.l.si a colono.

3 **Actionis verbo.** Jn.§.isto dicitur: † q; verbo actionis non cōtinetur, exceptio. Verbi gratia, si legas mihi actionē tuam, non videris legare exceptionem: q; actio est, &c. vt.ff.de except.l.ij.in prin. Unde agere proprie est ex parte agentis: q; nemo sine actione agit: vt.ff. de neg.gest.l.si pupilli.§.ij. Excipere est ex parte rei: vt Justi. de replica. per totū. Sed quo ad quid exceptio est actio: q; cui damus actionem, a fortiori damus exceptionem. Item quatum ad omne probandi actio est exceptio: vt.ff.de except.agere.& ff.de probat. in exceptionibus. Odof.

Summarium.

1 Rapere quid significet.

1 **Marcellus.** Hic dicitur: † Appellatiōe huius verbi Rapere, continentur tria. scz vi raptum, & sctlum, & etiā factum. Hoc dicit. [Marcellus notat.] id est, notabiliter dicit. [Rapuisse.] tria subsequentia continet: & omnis scriptores qui scribit scindere scripserum, & scalpum: hanc literā salvabimus, vt.j. videbi

tis. cum

tio, cum debet stare scissum. Et hoc vult dicere hec lex, Ulcerio vi rapere de manu mea, si vi rapio non frangendo, sed & videtur rapere. si non rapio, sed scindo, vel frangitur: & hoc casu teneris vi bonorum raptorum actione, vt in primo casu, quando rapis de manibus, siue fiat hoc extra turbam, & tumultum, seq; qñ sepe fit, rapere siue in turba & tumultu, & sepe fit frangere, & scindere: vt. ff. vi bono. rap. l. ij. Unde videtur rapere, vt hic dicitur, & ff. ad legē Aquil. l. si seruus seruum. §. rapuisse. & ibi dicit inquit. Sed si vos habetis scipsam, dicetis quod hec lex vult dicere, In rapina, que fit vi, tria requiruntur: Raptor, quod aliquis sit, qui rapiat; requiritur & cui rapiatur: requirit ipsa rapina, id est, ipsum, qñ rapitur: & rapina non potest esse sine iste tribus: & tunc legetis scipsum, id est, ipsam rem, que rapitur & fractum, id est, eum, cui rapitur; & vi raptum, id est, eum, qui vi rapit. Alij exponunt e contra. Odof.

Summarium.

1 Creditor quis vere dicatur.
2 Creditor sub condītione nemo vere dicitur.
3 Soluere minus dicitur, qui tardius soluit.

Creditores. In lege ista dicit, † q̃ ille dicitur creditor, cui competit, siue personalis, siue realis, mixta, siue ordinaria. siue extraordinaria, siue directa, siue vtilis, siue debetur ei pure, siue in diem. Sed ille, cui debetur naturaliter tantum, non est creditor. Item est creditor ille, cui debetur aliquid ex emptione & venditione, & ex contractu, & ex delicto, non ille cui debetur ex actiõe popolari. Item est creditor ille, cui debetur sine rei perseq̃utoria, siue penali. [Iure ciuili.] id est, siue actio sit ciuilis, debetur iure ciuili, cui debetur certi condictione: q̃ omnes actiones &c. vt. ff. de origine iur. l. ij. §. deinde. dicitur persona, que introducta est a pretore: vt. ff. de pecul. l. licet. [Remotione.] Unde creditor, qui non potest remoueri aliqua perpetua exceptione, est creditor: vt. ff. eod. l. creditor. [Extraordinario.] subaudi, vel ordinario. Et ordinario iure debetur, cui competit ordinaria actio. vt puta secundum formam iuris communis, vt in restitutione in integrū. 2 [Sub condītione.] † Non est vere creditor sub cõdītione: vt. ff. eo. l. credere diem. [Creditorum.] vt. ff. de actio. & obl. l. naturalis. [Ex causa qualibet.] id est, siue ex cõtractu vel quasi, ex delicto vel quasi, vt dicunt quidam, vt sit exemplū lex, que sequitur, si cui ex legato. Et bene stat. si non habeto vt, sed subaudiatur vt: & quidā non habent si cui. sed siue, & bene stat. [Accepti.] quia appellatio extendi generalis est: vt. ff. si cert. pet. l. non omne. q̃ est in bona & mala veritatis: vt. ff. de in ius vocan. l. sed si hac. §. qui manumittitur, & ideo pro ea non accipitur fideiussor: vt. ff. de fideiuss. l. si pro eo. Qñ est verum, si pro priuato damno non afficior: quia tunc non est in bonis ante litis contestationem, sed bñ contestata sic, vt. ff. de iniur. Liniariarum. §. j. Sed si priuato damno afficior, est in bonis: vt. ff. de procur. l. licet. in prin. Et sic soluitur illud contrarium.

Minus soluit. Hic dicit: † Si debeo mihi decem, siue soluio quinq; minus videris soluere: siue soluio decem, & tarde soluis, vt quia facis moram, minus videris soluere. Hoc dicit. [Soluit.] scilicet qui tardius soluit quā dicat vt vigi. in casu. [Soluitur.] vt Institu. de actio. §. plus. Odof.

Summarium.

1 Virgo venit appellatione mulieris.
2 Abesse quando quid dicatur.
3 Desinere abesse quando res dicatur.
4 Abesse creari res mortua.

Mulieris. In prin. huius legis dicitur: † q̃ appellatione mulieris continetur virgo. Et notate, q̃ ista dictio mulier, sumitur in iure nostro tribus modis. Primo modo sumitur omne persona carens sexu virili, vt sumitur. ff. de auro & argento leg. Lor namentorum. Secundo modo mulier sumitur puo pubere, siue sit virgo, siue corrupta, & ita sumitur Inst. de nupt. §. in princ. Tertio modo sumitur mulier, vt infamis, quia intelligunt mulierem corruptā: vt qui accessit ad lanam, & dicit ei, Acquiratio nobis quandā mulierē virginem: & ipsa dicit, Libenter & ipsa acquiritio corrupeam: vt. ff. de contraben. empt. l. aliquando.

Res abesse. 2 Hic dicitur: † In actione ad exhibendum habet verum id, qđ actori abest & res videtur abesse, si mutata est: & ideo reus actori hoc casu tenetur actione ad exhibendū ad interesse: nā vbicunq; restituitur res transformata, restitui non videtur: qđ est verum quando plus est in manu pretio, q̃ in re. [Pretio.] nā opus aliquando superat materiā: vt potestis videre in statuis loculationibus, qui faciunt vnā vestem de quacunq; lana, & ponunt tantum argenti, q̃ plus est in opera, q̃ in materia, & ita plus est in manu pretio, q̃ ipsa. Et potens ita casum: Tu scyphum meū optime deauratū possidebas, consensi te ad exhibendum, vt eo exhibito a te valeam vendicare: tu exhibes eum transfiguratum, vel fractum, vel ipsam rasam, cū colore nō videris eum exhibere, & videtur mihi abesse. ex quo mutata forma exhibes: q̃ plus est in opera exteriori, quam in re ipsa, vnde cōdemnatio ad interesse, vt. ff. ad exhiben. l. Iulianus. §. nūmismata. Unde sicut non liberatur ab' actione ad exhibendū ille, qui dicit rem non esse in rerum natura, ita hoc casu non liberatur ille, qui reddit rem mutata forma. Secus si exhiberet rem deteriorem: quia equitate exhibitionis liberatur ab actione ad exhibendum, non a damno dato, quam teneatur actione legis Aquiliæ: vt. C. ad exhib. l. exhibitionis. Et ita non videtur res tradita, que deterior est tradita: vt. ff. lege proxima, & ff. commod. l. iij. §. si reddita.

Desinere. 3 Dos habuisse q̃ abest mihi res, si transformata est: † hic ponit onādo abest mihi, vt si mihi subtraxisti rem meam, videtur abesse: sed si reddit mihi restitutem meam. illa res desinit abesse: q̃ res fuerūt possessionem mutuo: vt. ff. de acquir. poss. l. rem. sed si reddit, non videtur amisisse possessionem: quia non consensum te condictione furtiue pro re, sed actione furti pro pena: vt. C. de furtis. Lancille.

Abest creari. 4 Dabuisse in prin. huius legis q̃ videtur res abesse, si exhibens eam transformatam sed † videtur abesse, si exhibes rem mortuam. [Nō est.] id est, esse desinit. Et ideo si exhibes rē, que desinit esse in rerū natura, videtur mihi abesse: vt. ff. de constit. pec. l. promissor. Odof.

Summarium.

1 Commodatum vel depositum reddens deteriorātū, reddere non videtur.

Labeo, & Sabinus. In l. ista 1 pontur ratio casus: † Commodum tibi vestimenta mea, vel deposuisti apud te. tu reddis ea scissa, vel deteriora, non videris reddere, & ideo teneris commodati actione ad interesse: vt est in tabula picta & commodata, & tu reddis rasam. Idem si res est mihi furtiue subtracta, & ad te peruenit, & a te eripio, videt mihi abesse eo ipso quod abest pretium rei: vnde ad ipsum pretium condictione indebiti te potero convenire. Sed & videtur abesse res, si eam amisi per sequutionem eius, ita q̃ non possim persequi eam: [Vestimenta.] §. commodatum vel depositum. [Collisi.] id est, rasi. [Substantia.] [Tantū.] [Positum.] vt. ff. eo. l. programa. Unde nota hic, q̃ si reddis rem deteriorem, non videris reddere. Sed quid petam a te actione commodati? Dicerunt quidā, vestimentum, q̃ non videris reddidisse, &c. vt. ff. cōmod. l. ij. §. si redita. Et ad hoc accedit, rem habeo, & rem peto: vt. ff. de verbo. obl. l. Iulianus. §. j. Sed istud non credo verum. Sed si commodo vestimentum vel rem meam, si nullo modo reddis eam, hic ipsam rem peto sed si eā reddidisti deteriorem, non petam ipsam rem. quia habeo ipsaz, sed petam actione commodati rei deteriorationē. Unde non debeo ita formare libellum, Quia commodasti mihi talem rem, & ei reddidisti deteriorem, pero ipsam rem: sed sic, Quia commodasti mihi talem rem, & interest mea in decem. pero deteriorationem ipsam: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. non solum. & ff. de tricaria. l. in hac. & ff. de dolo. l. ut ritio. §. nō tantū. [Abest.] Unde si ignorans pero rem meam, & soluo pretiū, res videtur abesse: vt. ff. de condict. indeb. l. si rem. [Habet.] Verbi gratia, si rem meā tu vsucapis, vel prescribis, eam videor amisisse. q̃ nullam habeo contra te actionē. Unde videtur mihi abesse quod ex bono meo damnatum est. Secus si desisset in rerū natura esse, q̃ tuereturne perditus: vt. ff. de petitio. hereditatis. l. ne perditum. Odofr.

Summarium.

1 Bona ciuitatis que dicantur.
2 Vectigal dicitur octaua pars rei, que vehitur.

Bona ciuitatis. 1 † Proprie dicuntur bona ciuitatis Romane, sed abusiue aliarū ciuitatum. Unde qui conducit a fisco proprie dicitur publicanus, nō ille qui conducit a ciuitate. Unū sciatis q̃ appellatione Reipublice non cōtinentur res sacre, sed inter publica habemus bona ciuitatū, & peculia seruorū. Fiscalia vectigalia dicuntur esse propria que debent

fisco, & habent prestari gratia rerū, que vehunt, vel portant, vel venalitū rerū, vel salinarū, & metallorum, & piscinarum. Sunt & vrbis Rome, vnde dicit propie Respublica Romanorū, aliis sine aliorum ciuitatū: vt. ſ. l. proxima. Inde est, &c. vt. ſ. ad municip. l. simile. Sed in larga significatione dicitur Respublica cuiuslibet ciuitatis: vt. ſ. de public. l. ſi is, qui alias ſi qui. [Appellamus.] ppne, & dicitur vectigal, vt. ſ. l. proxima. [Habētur.] ſ. & ideo ſola ciuitas Romana potest restitui, ſi læſa est, vt dicunt quidā. ſ. ex quib. caus. maio. l. Respublica. Sed alij dicūt q̄ etiā quelibet alia ciuitas læſa potest restitui. Et sic intelligunt. C. de his, que vi, met. ve cau. gesta sunt. l. ſ. [Habentur.] ſ. abusiue, vt in duabus precedentibus legibus. t. ſ. de cōtrahen. empt. l. ſed Celsus. [Vectigal.] † Dicitur vectigal octaua pars rei: vt. ſ. de vectig. & commiſ. l. omnū. [Publicarū.] q̄ ſi in certo loco quis vult piscari, habet necesse vectigal prestare. Odof.

2

Summarium.

1 Munus quid significet.

1 **Munus tribus.** Jn. l. ista dicitur: † q̄ munus habet triplicē significationē: & vno modo dicitur donū. Secundo modo dicitur honor. Tertio modo dicitur onus. Et in hac significatione dicimus, q̄ rustici vocant ad munera, id est, ad onera. hoc dicit. [Munera.] Tota die decimas, illi nuncupantur multa munera, id est, dona. [Appellari.] vnde dicitur, &c. vt. ſ. de mune. & honor. l. manerū. [Officiū. Jt. honor. [Munifices.] id est, ideo, quia vocantur ad stipendia, que dantur nubentibus. Odo.

Summarium.

1 Actus, gestus, & contractus in quo differant.
2 Minor qui iurauit non venire: o restitui, &c. potest restitui.

1 **Habeo.** Jn. l. ista notatur: † differentia inter actū, contractū, & gestū. Dicitur agi, quando ex vna parte tantū contrahit obligatio. Contrahi dicitur, quādo fit vltro citroq̄, vt in emptione & venditione. Geri dicitur, quū aliquid gerit re ipsa sine verbis. Hoc dicit. [Egant.] id est, agi dicuntur. [Societatē.] nam in emptione vendito: obligatur emptor: vt. ſ. de act. emp. l. j. & emptor: venditor: vt. ſ. de act. emp. l. ex empto. Et ita in locatione vnius obligatur alter. Et ita in societate ne quis doli vel late culpa cōmittat, quum sit genus fraternitatis: vt. ſ. pro socio. l. verū. [Factū.] ſubaudi, quum geritur negotiū absentio: vt. ſ. de neg. gest. l. ſ. Et
2 ex ista lege colligit quidam argumētū, † q̄ ſi minor promittit decem, & iurat nō venire cōtra ratione minoris etatis, q̄ adhuc possit restitui: & nō habet locū constitutio Frederici, sacramenta. que est. C. ſi aduersus rē iudic. q̄ ille loquit̄ in contractibus, non in stipulationibus. Sed certe contrariū dicendum est, scz vt habeat locū in pubere, qui stipulatur, & iurat: q̄ licet in ſtricta ſignificatione non dicat̄ cōtractus, vt hic, tū in larga ſignificatione dicit̄, vbi ex altera parte tantū nascit̄: vt. ſ. q̄ met. cau. l. bonamorte. Odof.

Summarium.

1 Filiusfamilias quē possit, & que non.

Verba contrahere. Jn. l. gesta dicitur: q̄ illa verba, cōtrahere, gerere, non pertinēt ad ius testandi. Hoc dicit. [Gerere.] alias gestere.
1 [Testandi.] Et notanter exemplū, † permittitur filiofamilias contrahere, & aliena negotia gerere: q̄ filiusfamilias in omnibus pacē & q̄ ſi voto, & in mutuo obligat: vt. ſ. de iudic. l. tam ex contractibus. Vnde licet promittatur ei cōtrahere, & gerere, non tamen testari: vt. ſ. de mort. cau. dona. l. tam is. Vnde ex lege ista colligo argumentū, q̄ ſi minor pubes tamen ſui iuris constitutus testatur, & iurat non venire contra, potest contrauenire: q̄ nemo testando, &c. vt. ſ. de leg. iū. l. ſi quis. t. ſ. de iure codicil. dum. ſ. licet. Nec obstat constitutio ſacramenta: q̄ loquitur in contractibus. Odof.

Summarium.

1 Princeps bona concedens, obligationes concedere presumitur.

Princeps. Hic dicitur: † Si princeps concedit mihi aliqua bona, & obligationem videtur concedere. Et de hoc notate duplex ejus plum: Si fiscus donat mihi bona ſua vacantia delata ſibi, nedum bona videtur donare, imo etiam obligationes, quas habebat delunquente: vt. C. de bonis vacā. l. ſi quando. Vel potest poni exemplum, vt. C. de sentēt. passis. l. j. t. l. ſi debitor. t. l. victima. quia beneficia principum, &c. vt. ſ. de constitu. pnn. l. vlt. Odof.

Summarium.

1 Restituere plus importat, quam exhibere.

1 **Plus est.** Jn lege ista notatur differētiam inter restitutionem & exhibitionem, & est talis: † Plus est restituere rem, quam exhibere: quia exhibere est demonstrare rem: restituere rem, est possessorem facere, & rem reddere cum fructibus: quia verbo restitutionis plura continentur. [Prebere.] scilicet in publico: vt. ſ. ad exhiben. l. j. t. ſ. [Continentur.] scilicet vt prestet omnem causam. Vnde ſi quis tenetur restituere, nō liberatur, nſi restituat rem: vt ſ. eod. l. vltima. t. ſ. de rei vendi. l. qui restituere. Odof.

Summarium.

1 Rei nomine venit causa rei, & ius.

1 **Rei appellatione.** Hic dicit: † q̄ appellatiōe rei nedum continetur res, imo causa rei, & ius. [Causa.] vt puta fructus rei, & damna data in re: vt. ſ. de rei vendica. l. Julianus. [Jura.] vt puta seruitutes. Vnde ſi promittis rem illam dare, videris promittere cum omni causa: quia rei appellatio est generalis: vt. ſ. ſi cert. pet. l. j. Odof.

Summarium.

1 Hereditas quid sit.
2 Jus omne ciuile ius est hereditas.

1 **Nihil est.** Jn lege ista dicitur: † quod hereditas nihil aliud est, quam successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit. [Successio.] scilicet iure ciuili. [Habuit.] Et ad hoc vt ista descriptio sit bona, debet esse conuertibilis cum ſuo diffinito: ergo ſequitur hoc, Si hereditas, &c. ergo omne ius, q̄ habuit defunctus, est hereditas. Si ista descriptio est vera, debet conuerti cum ſuo diffinito, vt dixi. Sed hoc est falsum. Nam bonorū possessio est ius, &c. & tamen non est hereditas: vt. ſ. de bono. possef. l. ij. ſ. bonorum. Item fideicommiſſi restitutio est ius, &c. & tamen non est hereditas: vt Jnſtit. de fideicō. hered. ſ. ſi restituta. Vnde dicetis, & debetis ita ſubaudire, ſuccessio, ſcilicet iure ciuili. Hoc ſubaudito, conuertitur cum ſuo diffinito: quia ſicut hereditas est,
2 &c. † Item omne ius est hereditas iure ciuili: ſed bonorum possessio licet ſit ius in vniuersum, &c. tamen non est ſuccessio iuris ciuilis, ſed pretoria: vt Jnſtitu. de bonor. poſſeſſ. ſ. quos. Item hereditas est, &c. Hoc est verum, quum quis ſuccedit directo: ſed fideicommiſſarius ſuccedit per obliquum, & non est heres. ſed loco heredis habetur, & nos transferunt iura hereditaria in eum, nſi teſtituta hereditate: vt. ſ. ad trebel. l. restituta. Odof.

Summarium.

1 Fundum meum esse recte dico, cuius vſusfructus est alienus.
2 Vſusfructus non est pars dominij.
3 Vſusfructus assimilatur dominio.

1 **Recte dicimus.** Lex ista dicit tria. Primo dicit, † proprietas proprietatis est mea alicuius rei, vſusfructus est tuus, loquor ne recte ſi dico, ille fundus meus est: Certe sic: quia vſusfructus non est pars dominij. Et hoc dicit primo. Secundo dicitur q̄ recte dico, Tota ista res mea est, nullum alium aliquā portionē habere. Tertio dicitur q̄ appellatiōe portionis ſm quosdā ſignificatur portio indiuiſa: ſed est verius vt ſignificetur pars diuiſa, & indiuiſa. [Vſusfruct⁹.] ſ. formalis. [Seruitutes.] ſ. perſonalis: vt. ſ. de ſeruit. l. j. Et est melior lectura ſeruitus, q̄ ſeruitutes. [Et iter.] vt. ſ. de ſeruit. ruſt. pred. l. j. Si habetis ſeruitutes, ſubaudite, nomē, vel cōſtitutio: ſed ſeruitutis, ſcz constitutio. Hec falſo. Incipit ſcōm dictū. Quintus. Incipit tertiū dictū:

& vna littera est, & Quintus, alius qõ Quintinus: vtrach bona est. [Esse.] ſ. significari, qõ est. j. Et hoc dixit Quintus ad dubitationē: sed statim corrigitur. Vel dicendum, q̃ bene dixit, prout proprie & inclusiue loquimur. [Utramq; portionē.] ſ. viriliam, & inclusiuam. Or Secundum, vos habetis hic, † q̃ vſusfructus nõ est pars dominij. Sed lex est contraria. Ad dñ. de vſufru. l. pars. Ad qõ dicitis, fm quosdã est duplex vſusfructus. Est vnus, de quo ff. d. de vſufru. l. j. & iste non est pars dominij, vt hic. Est vſusfructus causalis, qui habet quilibet dominus in re, quæ est sua pleno iure, q̃ est causa qr vt ipse liceat ei vti fruiq; iste vſusfructus est pars dominij, vt in l. cõtraria. Vel dicatio qõ dicit lex cõtraria, vſusfructus est pars dominij, id est, similitudinẽ habet cũ dominio, non tamẽ est pars: qr aliquis habet dominiũ, nõ vſumfructum formaliter q̃ res sua nemini seruit. † Et habet similitudinem in alio, q̃ sicut dominiũ potest tradi pare, ita vſusfructus: vt. ff. de vſufru. l. j. Differit in pluribus: q̃ quis habet dominium in re sua, vſumfructum formalem in re aliena. Item dominium non perditur capitis diminutione, sed vſusfructus fierit. C. de vſufruc. l. corruptione. Odof.

Summarium.

1 Partus quando sit pars matris.

PArtum non esse. † Jn. Lista dicitur: † q̃ partus ancille furtiue non est pars ancille, si est conceptus & editus apud bone fidei possessorem. [Scribit.] Videtur male scribere, vt. ff. de ventre inſpic. l. j. & ex hoc. Ad qõ dicitis q̃ partus ancille, quandiu est in ventre, est pars viscerũ, &c. in. cõtraria: sed ex quo natus est, definit esse pars, vt hic. Et notate & implicã. Si emo ancillã bona fide, & per traditionẽ accipio, non possum Virgilio rere, q̃ furtiua est: tamen si concipiat & pariat apud me vſucapio partũ: q̃ iste partus non est pars rei furtiue. Et quo fundo vſucapere matrem, si nõ esset furtiua, eodẽ modo partũ: vt. ff. de vſufruc. l. non solum. & ff. pro suo, l. ij. & l. ſi ancilla. Secus si partus esset furtiuus: vt quia conceptus, & natus esset apud furẽ, vt notatur. C. de furtis. l. ancille. Odof.

Summarium.

1 Ager quid proprie dicatur.
2 Stipendium quid sit.

AGer est. † Proprie dicitur ager locus vacuus depurgatus ad culturã, in quo non est villa. † Stipendium dicitur salariũ, qõ merito causa præstatur militibus. Unde dicitur a stipe, q̃ per stipes, id est, per modica æra præstantur. Dicuntur etiam tributa; & dicta sunt tributa a tributione. [Locus.] ſ. vacuus. [Sine villa.] id est, sine ædificijs. Sic. ff. de serpt. rust. præd. ij. & [Colligat.] q̃: imponitur collecta, q̃ pauper modicũ, diues plus. [Tributatur.] Ita pro salario, & remuneratione. Et ita habetis quod Jurisconsultus aliudve vocabulo: vt & alias. ff. de acquir. l. j. Odof.

Summarium.

1 Alienatio vſucapionem continet.
2 Alienare quis dicatur, & quis non.
3 Or. nio quando dicatur disiunctiua, vel coniunctiua.

ALienationis. Jn. Lista dicitur: † Si lex inhibet alienationem, inhibet etiã vſucapionẽ: nam qõ vſucapit, alienatur. Et ita qui prohibetur alienari, prohibetur, ita ne vſucapiatur, vel imponatur seruitus. [Continet.] vt. ff. de fundo dotali. l. j. & C. de reb. alien. non alien. l. ſi. & ff. de vſucap. l. vbi lex. [Non vtendo.] & hic littera est plana: q̃ sicut quia prohibetur alienare, ita & seruitutes non vtendo amittere. Alij habent abutẽdo; id est, raro vtendo: & amittuntur seruitutes, vt. ff. quemadmo. seruit. amit. l. ſi sic.

Qui occasione. Hic dicitur: † Licet dicat alienare, qui patitur vſucapi, ille tamen non dicitur alienare, qui potuit acquirere, & nõ acquirit, vel luit qui hereditatẽ omittat. [Vel optionẽ.] ſ. seruorũ. [Nõ amplectitur.] Non eligit. Unde ſi debitor in fraudẽ creditorũ repudiat hereditatẽ, vel optionẽ seruorũ, nõ vt fraudare creditores. Nã ille videt fraudare, &c. vt. ff. de bis, quæ in fraud. cred. l. qui autẽ. in prin.

Oratio. Hic dicitur: † Oratio ſi quãdo ad verba nõ sit disiunctiua, vel coniunctiua, eg mente pronuntiantis censetur disiunctiua, vel coniunctiua. Unum sciatis q̃ interdũ præsumitur disiunctiua, vt in casu tali, promittis mihi & heredi meo. Item similiter ſi promitto per me & heredẽ meũ. [Accipitur.] Nos ocbetis scire q̃ cõiunctiua dicitio est. Et, quæ, quoquet. Disiũctiua dictio est, Aut, vel. Alba est tertia oratio, quæ non est cõiunctiua, vel disiunctiua. Nã soluta oratio est, quæ nõ hꝫ copulatiuã, vel disiũctiuã: qui ita dico, Stichũ Pãphylũ dabitor: ex mente nostra intelliget cõiunctiua ſi agebat de vtroq; vãdendo: aliter intelligit de disiunctiua, ſi agebat de altero vãdendo: vt. ff. eo. l. sepe. [Tanũ.] vt in exẽplo. ff. posui. Sic & alibi. j. eo. l. sepe. & C. eo. l. penul. Odof.

Summarium.

1 Sylua cedua quæ dicatur.

SYlua, cedua. † Dicit sylua cedua illa, quæ in hoc habetur vt cedat: sectio cesa est, & renascitur, similiter est sylua cedua. [Stipula, &c.] Nouatio est integra terra, &c. vt prati. Blada dicitur, &c. Palcua dicitur, &c. [Ut crescat.] Et hoc est vsũ in propria significatione. [Renascitur.] Jnã hæc est cedua, id est, habilis, vt cedat suo loco & tẽpore. [Illecta.] & nõ collecta. [Vacauerint.] ſ. grames. Alij habẽt lecta, id est, a terra separata, nõ collecta: vt. ff. qb. mod. vſufru. amitt. l. ſi vſufructuarius messem. [Immittit.] scilicet, vel minquam præcisa est. Odof.

Summarium.

1 Partum quid sit.

PArtum. † Dicit partũ, qõ fatæ secatur, & huiusfructus falce colligit. Et est partũ partus ad tale opus paratus. [Falce.] idest, omnes meſſes, sed messes sine semine non sunt. Et unde dicta est falcidia a falce. Odof.

Summarium.

1 Solutum minus dicitur quod tardius solvitur.

MInus solutum. † Dicitur aliquid minus solutũ, ſi tardius est solutũ, vel ſi nihil est solutũ. Si ergo debet aliquis decẽ, & mihi solvit, vel tardius solvit, minus solvere dicitur: vt. ff. eo. l. ſi cui. §. minus. Odof.

Summarium.

1 Palam fieri quando quid dicatur.

PAlam. † Dicitur palam fieri, qõ coram pluribus, &c. Sic intelligatis, sapientibus, & intelligentibus: qõ ſi fiat coram pluribus insanientibus, vel furiosis, non valet: vt. ff. de re iudic. l. coram. Odof.

Summarium.

1 Actionis nomine quid veniat.

ACtionis. Jn. Lista dicitur: † quod actiõis verbo cõtinet perequatio. Ideſt aperte dicat, Si lex indulgeat alicui actionẽ, & persequationem: vt hic, & ff. eod. l. creditores. & ff. de actio. & obliga. l. actio. Odof.

Summarium.

1 Restitutionis vocabulo quid contineatur.

REstituere. Jn. Lista dicitur: † q̃ sub hoc verbo restituere, cõtinetur nudum restitutio rei, imo cauſe. Et ideo ſi aliquis cõdemnatur rem restituere, tenet non restituere, & fructus, & omne, qõ habiturus erã tempore huius contestatæ, si esset restituta. [Fructũ.] Unde notate, q̃ ſi aliquis condemnatur ad rem restituendam, tenetur vt hic dicitur. Et ad hoc facit. ff. de rei vendica. Liqui restituere. Odof.

Summarium.

1 Litis verbo quid veniat.

LItis nomen. Hic dicitur: † Si promiſi tibi litem non movere, video: tibi litem movere, siue contendã te temporali actione, vel reali, vel mixta. [Sit.] Et est exemplum. ſi promiſi tibi ex causa transactionis litem non movere: vt. C. de transac. Liſi quis maior: quia appellatione huius, &c. vt. C. de transac. l. cauſas. Odofr.

Summarium.

1 Oportere verbum ad quid referendum.

Verbum oportere. Jn lege ista dicitur: † Si tu promittis mihi fistere in iudicio, & oportet te facere, & de hoc das fideiussorem, non angetur obligatio fideiussoris ex eo, quod index in plus condemnat, sed est referēda ad id, quod est in veritate. Hoc dicit. [Verbum oportere.] Quid vult hoc dicere? Et vult hoc dicere vt dixi in casu. [Cōdemnare.] vt. ff. de in litem iura. l. j. [Refertur.] quia in eo continetur omne interesse: vt. ff. de senten. que pro eo, quod interest, profer. l. vnica.

Summarium.

1 Ostentum quid significet.
2 Partus mostruosus quando heres instituj possit, & quādo nō.
3 Legatum muheri si pariat, an obtineat si prodigiosum peperit.

Ostentum Labeo. † Dicitur interdū ostentum, partus vel filius, vt ille, qui est genitus contra naturam. Et ostentorum duo sunt genera. Una species est, quum quis nascitur contra naturam in parte, sed non in toto, vt quia nascitur cū tribus pedibus, vel tribus manibus. Est alia species, vt quia quis nascitur in totum contra naturam, vt quum quis ad monstrum, vel prodigium: & hic partus dicitur propriè fantasma. [Ostentum.] ponitur hic materialiter, nō significatur, vt ponuntur rubrice nostre pro maiori parte. Et dic ostentum filium, vel partum.] Nascitur pro parte. [Corpora.] puta cū duobus capitibus. [Vocant.] Notate hic, † quod si filius nascitur cōtra naturam pro parte, iste scilicet ostētus sit legitimus, debet instituj: vt. ff. de statu homi. l. non sunt liberi. Cum vero in totū nascitur contra naturam, non habetur pro filio, nec debet instituj: vt. ff. de statu homi. l. non sunt. Et pater non teretur instituere, vt. C. de liber. & posth. l. quod certe tutius. Nec obstat si partus sit monstruosus: vt. ff. eo. l. queret. Quia ad illud potest dici dupliciter, Si nascitur partus mostruosus quantū ad sui veritatem non habetur pro filio, vt in. l. non sunt liberi, & hic, sed si legetur muheri, si pariat, si detur implenda conditio, vt in lege contraria. † Vel potest distinguj, quum mulier parit prodigiosum: quia quum erat in vtero videretur cogitauit de bruto animali, tunc non est quod matri imputetur: quia tales actus nō sunt in pōtestate nostra, vnde si pariat, asse quitur legatum, vt ibi. Si autem subiecit se bruto animali, tūc delinquit, & potest ei imputarj, & non habetur pro partu: & eo casu non asse quitur legatum. Odof.

Summarium.

1 Subsignare quis dicatur.
2 Bona intelliguntur que remanent ere alieno deducto.
3 Detestari quis dicatur.
4 Possessor incertus quis dicatur.

Subsignatum. † Dicit aliquis subsignare quum ipse subscribit. Nam veteres, &c. [Pro subscriptione.] Hec est bona litera: sed si habetis Adscriptōe, exponatis pro subscriptione. Et notate, quod verbum subsignare, dicitur tribus modis. Primo dicitur aliquis se subsignare, ad est, subscribere, vt hic. Alio modo dicitur subsignare, id est, sigillare: vt. ff. de testa. l. ad testum. ff. si quis. Tertio modo dicitur subsignare, id est, fideiubere: vt. ff. de iure immunita. l. semper. ff. conductorem.

Bona intelliguntur. Jn. ff. isto dicitur: † quod bona intelliguntur deducto ere alieno. Et de hoc potest notari exemplum: Ecce, si aliquis legat omnia bona sua, videtur ea legare deducto ere alieno: vt. ff. de lega. j. l. non amplius. ff. j. Item si mulier dat omnia bona sua in dotem, videtur ea dare deducto ere alieno: vt. ff. de iure dotium. l. mulier. Et hoc est verum regulariter, sicut & hereditas dicitur deducto ere alieno: vt. C. de bonis, que liber. l. non solum. ff. ipsum. Fallit in peculio, & in hereditate, & in bonis: si possessione: vt. ff. de pecul. l. quam Tuberonis. & ff. eo. l. hereditas. Vel non fallit, quia illud vniuersis modis est verum. [Bona intelliguntur.] Hereditas similiter quantum ad effectum, quia bona habeat: vt. ff. eod. l. bonorum. sed quantum ad veritatem omnia inclu-

duntur in hereditate: quia hereditas, &c. vt. ff. eo. l. nihil.

3 **Detestari.** † Dicitur aliquis detestari, si nuntiat aliquid absenti. [Detestari.] aliàs protestari, aliàs testari: & non est vis. [Denunciare.] scilicet vel per nuntium, vel per epistolam, vel per authoritatem iudiciariam. Et est exemplum in exceptione non numerate pecunie, vel non numerate dotis: quia debeo ei denunciare, &c. vt. C. de non num. pecu. l. in contractibus. ff. fin. Item est exemplum, si aduersarius meus prescribit rem meam, & absens est, & non defenditur: vt. C. de annali. except. l. vt perfectum.

4 **Incertus.** Jn. ff. isto dicitur: † quod ille possessor est incertus, de quo ignoramus quis ipse sit. Hoc dicit. [Ignoramus.] scilicet possidere. Et nota exemplū: Aliquis possidet rē meā, nescio quis scilicet possideat, incertus est possessor & ideo debeo facere proclamare, quod quicunq; possidet talē fundum, veniat ad eius defensionem: vt. ff. de petitio. hered. l. is, qui. ff. de rei vendic. l. si is, a quo. l. is, qui. & si nullus veniat, mittar in possessionem: vt. ff. de interrog. actio. l. defensor. & l. fi. & ita cum incerto possessore agitur predicto modo. Incerta pars non potest possideri vendican sic: vt. ff. de acquir. possess. l. possidere. ff. incerte.

Summarium.

1 Detestatio quid significet.
2 Ancilla veniat sensu appellationis.
3 Liberi contineantur appellatione familie.

Detestatio. † Detestatio dicitur denūciatio facta coram testibus: vnde dicitur aliquis detestari, id est, coram testibus protestari, vt. C. de epis. audien. l. si preles.

2 **Serui.** † Serui appellatione continetur ancilla: vt. ff. de legatis. iij. l. seruus. & quia masculinum, &c. vt. ff. eodem. l. j.

3 **Familie.** Jn. ff. isto dicitur: † quod nomine familie liberi continentur: nā vnicus seruus, vel duo non faciunt familiam. [Continentur.] Et est exemplum, Si publicanus, &c. vt. ff. de publica. l. j. in prin. & ff. familie. Nam nomen familie sumitur tribus modis. Uno modo continentur serui: vt. ff. si fami. furt. fecis. dica. per totum. Secundo modo dicitur familia liberorum, vt hic. Tertio modo sumitur pro agnatione: vt. ff. eod. l. pronunciatio. ff. familie. Odof.

Summarium.

1 Armorum nomine que veniant.

Armorum. Jn. ff. isto dicitur: † quod armorum appellatio non significat tantum scuta, & gladios, imo fustes, & lapides, & quicquid nocere potest. Et est exemplum, prohibetur aliquis lege Julia de vi publica habere arma, &c. vt. ff. ad legē Juliā de vi pub. l. j. & ff. de vi & vi arma. l. iij. ff. armis. Odof.

Summarium.

1 Probum quid sit.
2 Turpia que dicantur.

1 **Probum.** Jn lege ista dicitur: † quod id est probum, quod opprobrium.
2 Et notate, quod † quedam turpe sunt natura, quedam iure ciuili. Ex natura turpe est quod quis faciat furtū, & similia. Jure ciuili turpe est, vt aliquis condemnetur famosa actione. Hā honesti viri interdum cōdēnantur famosa actione. Hoc dicit. [Idē est.] Nam quisquis vult esse causidicus, &c. vt. ff. de postula. l. quisquis. [Furtum.] quia furtum est, &c. [Mortis cruciatus.] vel iure ciuili. [Occidere.] vt sicuti est, quum quis condemnatur actione tutele: similiter vt. ff. de his, qui notan. infa. l. j. Odof.

Summarium.

1 Victus nomine que contineantur.

Verbo victus. Hic dicitur: † Si aliquis legat mihi victui, videtur mihi legare omnia necessaria ad cibum & potū, & ad vtā vnde videtur legare & vestē. [Appellatiōne.] scilicet

scilicet victus. Unde qui legit mihi victum, &c. vt. ff. de alimen. & ciba. lega. l. j. §. & ff. Odof.

Summarium.

1 Vestimentum instratum quid sit, & quid iniectum.

1 **Instratum.** †In lege ista †notate differentiam inter vestimentum instratum, & vestimentum iniectum. Dicitur instratum vestimentum etiam si non perfectum est. Iniectum dicitur vestimentum initiatum, & perfectum. Hoc dicit. [Iniiciatur.] quia non habet modicam formá completa, vt tapeta. [Strangula.] vt ganfape, vnde dicitur habilio ad sternendum: vel secundum alios, ad strangulandum. Odof.

Summarium.

1 Pronunciare idem significat quod statuere.

2 Materfamilias que dicatur.

1 **Pronunciatum.** In lege ista dicitur: † q̃ idem est dicere, pronunciare, & statuere. Hoc dicit. [Postea.] & eandem effectum habet. [Cognoscendi.] Unde inde g, qui fert sententiam diffinitiuam, dicitur statuere, & pronunciare: quia res iudicata est, &c. vt. ff. de re iudica. l. j. Unde sine Imperator statuit, sine pronũtiat, leg est: vt. C. de legib. & cõsti. l. ij.

2 **Paterfamilias.** In. §. isto dicitur: † q̃ materfamilias dicit omnis mulier, que viuit honeste, siue ista mulier sit nobilis, siue nõ: siue vidua, siue virgo, siue nupta. [Vnit.] vt. j. C. ad leg. Julia. de adulter. l. que adulterium. [Mores.] scilicet faciunt eam. Unde notate q̃ materfamilias dicitur tribus modis. Uno modo dicitur omnis mulier, que est sui iuris, siue viuat honeste, siue non: vt. ff. de hyo, qui sunt sui vel alie. iur. l. nam ciuium. Secundo modo sumitur vt hic dicitur. Tertio modo dicitur mulier, que magne authoritatis est: vt. ff. de liber. ex hib. l. ij. in fi. Odofr.

Summarium.

1 Liberatio idem importat, quod solutio.

2 Solutus dicitur, qui neque sequitur, neq; vocatur.

1 **Liberationis.** In lege ista cum lege sequẽti dicitur: † Hoc verbum liberationis, & solutionis, habet eundẽ vim. Si iudex fecit te capi, & posuit te in vinculis, ipse dicitur te liberasse vel soluisse, si tu potes ire quocunq; vis, & nemo sequatur te. Sed aliquis nõ dicitur solutus. Si est extractus de compedibus, sed manibus detinetur. Item aliquis non dicitur extractus de vinculis, si est extractus de compedibus & manibus, si in custodia detinetur. [Neq; sequantur neque vocantur.] Dicunt glosse antique, Refero quid velint dicere hec verba: sed hoc vult dicere precedens leg: Sicut liberatur debitor, qui soluit, ita liberatur, si liberatur per acceptilationem, postea neq; sequatur, neque vocantur, nihil sit dicere. Tamen licet illud sit verum quod dicitur in lege precedenti: vt. ff. de pignor. actio. l. Solutum. tamen debet ita exemplificare vt dixi in casu. † Et dicitur solutus, qui neq; sequatur, neq; vocatur: si iudex dicit Recede: & nullus sequitur te, vel deducit te: tu es liberatus a vinculis. Sed si aliquis sequeretur te, non es liberatus a vinculis. [Sequatur.] Sez eos. [Neque vocatur.] scilicet custodie causa. Sic aliquis dicitur vocari ad iudicium verbo, & non re: vt. ff. de in ius vocan. l. plerique. & l. neque. [Seruatur.] id est, custoditur. Odof.

Summarium.

1 Bonorum appellatione que comprehendantur.

1 **Bonorum.** † Appellatio bonorũ est duplex. In vna significatione est natura alto, in alia ciuilis. Naturaliter dicitur eg eo, q̃ aliquis multa bona habet. Unde appellatione bonorum continentur bona, quorum habemus ouerctum dominium, & vtile, & ea, que possidemus bona fide. [Ciuilis est.] vt hereditas, & actio, & bonorum possessio. [Eque.] ponit exemplum de ciuili. [Uidetur.] scilicet ciuiliter. Unde naturalis appellatio, &c. vt patet in princ. huius legis. & C. de furtis. Lapud ar.: quos. [Ciuilis est, &c.] vt. ff. de bono. possef. l. j. & j. Item continentur actiones, et persequutiones. Odofredus.

Summarium.

1 Murus nomine venit pronurus, & anurus.

1 **Murus.** † Appellatione muri cõtinetur pronurus, & anurus. Et notate exemplum: Sicut ego ratione affinitatis voco vxorem ducere nurum, ita pronurum, & anurum: vt Institu. de nuptiis. §. affinitatis. Item notate exemplum. ff. de postulan. l. j. in fine. cum lege sequenti. Odof.

Summarium.

1 Parentis vocabulo qui veniant.

1 **Appellatione.** † Appellatiõe parentis continetur pater & auus, & ceteri superiores, sed & mater, & auia. Unde sicut debeo reuerentiam patri, ne vocem eum in ius sine venia, ita auo: adeo vt si Adam & Eua viuerent, nemo posset eos in ius vocare sine venia petita. Odof.

Summarium.

1 Patroni nomine venit patrona.

1 **Patroni.** In. l. ista dicitur: † q̃ appellatione patroni continetur & patrona. Et est exemplum, lege duodecim Tabularum. si decedit libertus, succedit ei patronus & patrona: vt Instit. de legit. patro. tutela. in fi. q̃ appellatione masculo, &c. vt. ff. l. j.

Summarium.

1 Coniuncta oratio quandoq; ponitur pro disiuncta, & contra.

2 Agnationis & cognationis differentia nouo iure est sublata.

3 Testari potest quis super pecunia & tutela, non super pecunia sine tutela.

4 Disiuncta quando accipiatur pro coniuncta.

5 Furti an teneatur is, cuius ope & consilio committitur.

6 Furtum ope, & consilio alterius factum esse qualiter intelligatur.

7 Furtum non fit solo consilio.

Sepeita. Or Segnori, hec lex prima facie videtur obscura, & tamen non est obscura, sed leuis, si intelligatis: sed videtur obscura, quia nimis breuiter loquutus est Jureconsultus. Et hec lex bona est pro aduocatis, qui volunt disputare super procuratoribꝰ, & super rescriptis, & super victimis voluntatibus. Et hec 1 lex ponit trimembrem diuisionem, † Dicit Jureconsultus q̃ cõiuncta oratio ponitur pro disiuncta. Item sepe reperitur q̃ disiuncta ponitur pro cõiuncta. Item sepe reperitur q̃ soluta oratio ponitur pro cõiuncta, sine separata. Exemplum de primo, dicit lex, Uocãtur proximiores, ad successionem abintestato eorum proximiorum agnatorum, gentilitiq; ad est, cognatorum: ista coniuncta accipitur pro disiuncta, vt ita intelligatur, id est, vel ad successionem agnatorum, vel cognatorũ: q̃ primo vocantur agnati, postea cognati. Item accipitur in alio exemplo coniuncta pro disiuncta: Ita dicit lex: Liceat vnicuiq; patrifamilias sanientis de sua pecunia tutelaue testari: ita intelligitur q̃ pater vel testatur de pecunia sua, vel de tutela filiorum suorum. Nã licet tutor non detur sine pecunia, tamen bene potest testari de pecunia sua sine tutela. Et 2 plus de secũdo. Ita dicit testator, ita dico liberis meis. Habeãt liberi mei maledictionẽ meã, & Dei, si de eo, qõ donaui vgoni meo, aut donaui, aliquã litẽ mouerint. Dicũt liberi. Dedi, intelligitur sine causa, donaui cũ causa. Ista ergo oratio debet intelligi cõiunctiue. Et certe debet ita accipi cõiunctiue: & ita hic disiunctiua accipitur pro coniunctiua, vt intelligatur dedisse, & donasse. De certo est exemplũ: aliquando soluta cõiuncta vel disiuncta habetur pro copulatiua, aliquãdo pro separata. Ita dicit testator, Quod Titiũ mihi dare facere oportet, Scio relinquo, do, lego: hec est soluta, & accipitur pro cõiuncta: vt si Titius teneba' dare, & facere, illud intelligatur dare & facere Seio & accipitur pro separata: vt si tenebatur Titius tantum dare, tantũ det Seio. Itẽ est exemplũ de soluta: Ita dicit lex, si libertus domum, mumus, vel operas a patrono redemerit, resolutur patronus a contabulatione bonorũ possessione. Et certe ista soluta accipitur pro coniuncta, & separata: qr si libertus redemit omnia, repellitur patronus a bonorũ possessione contra tabulas, sine alterũ tantũ redement, siue domũ, vel mum', vel operas. Sz circa quare soluta oratione dicũt ita leges, si ope & cõsilio alicui' furtũ factũ est, ille, cuius ope, & cõsilio factũ est, tenetur furti: accipitur hic soluta pro coniuncta, an pro separata: Dixerunt veteres pro separata: qr aliquando prebet consilium, & non opem, & contra: qui enim prebet opem, ab eo potest conduci: ab eo: qui prebet consilium non. Sed certe dicit Jureconsultus, falsa auctoritate veterum, q̃ hec oratio accipitur pro cõiuncta, vt

dicamus ita: Si quis furtū facienti opem & consiliū tulerit, teneatur furti: ergo si tulit opē, nō tenebitur si tulit: q: non videtur prebuisse opē, nisi furtum factum sit. Hoc dicit vsq; in fin. [Compettum.] alias cōparatum, id est, recitatū & dictum. [Ut coniuncta.] Hoc est, scdm mēbrū. [Interdū.] Ecce tertiū. [Pro separata.] vel cōiunctis, & subaudi, accipitur, Et videatis exēplū de primo. [Scutulū.] i. cognatorum: vt. ff. de proba. l. 4. [Pro separatione.] id est, pro disiunctis & separatis accipitur. Et quale est istud exemplū, si dñs Paulus iurasset ad sancta Dei Euāgelia, nō potuisset ponere obscurius pro iuuenibus: q: hec verba, Agnatorū, cognatorū, ponunt materialiter: q: debetis scire ꝙ iste est ordo: Ita dicit pretor, Vocātur liberi, agnati, & cognati ad successionē abintestato: intelligemus nos, si decedo relictis duobus filijs, & duobus fratribus, & duobus auunculis, non vocentur isti simul: certe non, q: debent vocari suo ordine, primo liberi, & postea agnati, et postea cognati, secūdū leges veteres: & ideo dicit, Apud veteres, vt hic. Exemplū ponitur. ff. de suis, & legi. hered. l. j. in prin. Unde quod dicit lex, non intelligitur cōiunctiue, vt vocentur simul, sed primo agnatus iure ciuili, & postea cognatus iure pretorio: vt. ff.

2 vnde cognati. l. j. † Sed iure nouissimo Authēticorum secus: q: sublata est differentia agnationis & cognationis: vt in auth. de hered. ab intesta. §. ex his. & per totum. & ideo dicit litera, Apud veteres. Et ita hic cōiuncta accipitur pro disiuncta. Ponit aliud exēplum magis obscurū, alias expressum. [Non potest.] Et istud est secundū exēplum primi dicti, & est tale, Istud vulgariter dicitur, Unusquisq; paterfamilias de pecunia, tutelave sua testet. vt vult: quia hic dicitur in lege, Unusquisq;, scz habilis ad testādū, super pecunia sua, id est, super bonis suis testetur: q: appellatione pecunie, &c. vt. C. de consti. pecu. l. ij. in fi. Et super tutela, scz liberorum suorū. Sed ponamus aliquis habet liberos, vult eos instituere heredes, sed non relinquere eis tutores, potest ne: Certe sic: quia istud ne, accipitur disiunctiue: q: vnusquisq; alias testabilis testa-

3 tur super pecunia sua tantum. Unde notate, † ꝙ licet quis possit testari super pecunia & tutela, potest super pecunia sine tutela, sed non super tutela sine pecunia: q: non posset dicere, do tutorem filijs, non bonis: hoc non posset dicere, quia datur tutor persone & rebus: vt. ff. de tutelis. l. j. in princip. Et hoc vult dicere litera. [Non potest.] quia habet dari in testamento: vt. ff. de testa. tutela. l. ij. in prin. [Et quum dicimus.] Incipit exemplū econtra, et est secundum exemplum qualiter disiuncta accipiatur pro cōiuncta. Tota die dicunt laici, & rustici vocant liberos suos, & dicunt. Do vobis maledictionē meam, & Dei, si matri vestre moueritis questionem aliquam de eo, quod ei dedi, vel donaui. Ueniunt pueri, & voluerunt mouere ei questionem: q: intelligatur dedi sine causa, donaui cum causa. Fuit hec intentio testatoris, de qua dicunt liberi: Certe non, imo intellexit de datis & donatis: vt. ff. de lega. j. l.

4 si quando. in prin. Sunt alia exempla, scilicet † ꝙ disiuncta accipitur pro coniuncta, quando testator ita dicit, Lego tali Stichum aut Pamphilum, habens animum legandi vtrunq;: vt. C. eo. l. j. Aliquando coniuncta pro disiuncta accipitur: vt. ff. eod. l. alienationis verbo. & l. sequenti. [Quum vero.] ponitur exemplum de tertio, de oratione soluta per copulā Et, aut, vel, siue. [Oportet.] q: hec est soluta, Quod Titiū mihi dare facere oportet, id Seio do, lego: hic accipitur pro separata, vel pro coniuncta: quia si tenetur dare & facere, vtriq; intelligitur legatum: q: in testamētis, &c. vt. j. de reg. iur. l. in testamentis. [Probare.] id est, dare tenetur, et non facere vel subaudi, ꝙ tenetur ad vtrunq;. [Quum vero.] pone aliud exemplum de soluta oratione. [Redemerit.] s. libertus a patrono. Et debetis scire ꝙ differentia est inter ista, vt. j. eod. l. inter donum. Opera est diurnum officiū, vt. ff. de oper. libe. l. ij. Et hic est exemplū ita, hic dicit pretor ita: Si libertus redimeret munus, donum, operas patronum repello a bonorū possessionibus contra tabulas liberti: iste patronus latro facit ꝙ libertus redimat omnia, scilicet munus, donum, & operas: quia patroni imponunt libertis suis gratia onerande libertatis, vt faciunt Ultramōtani iusticio suo, Tu prestabis mihi quolibet anno tot capones; hoc faciunt gratia onerande libertatis; dum indigent pecunia, quando vadunt ad ludum, volunt ꝙ redimant omnia ista: iste libertus non vult redimere, sed dicit ꝙ bene soluet suo loco, et tempore quod promisit. Dicit patronus, Non vis redimere: Capiatis eum, & legetis eum, & nō dimittatis eum, nisi dederit mihi pro omnibus centum libras Turonensis. Pro hac iniquitate patronus priuabitur successione liberti: vt. ff. de bonis libe. l. si filius. Hic soluta accipitur pro separata: ꝙ siue cogit patronus pro altera tantum, siue pro vtraq;, repellitur. Et hoc dicit. [Omnia.] id est, munus, & donū, & operas, vel vnum tantum. [Ex re.] lex veritate. [Non desiderabuntur.] s. si est tantū impositū vnum, sufficit vt habeat locum quod dicit pretor. [Item dubitatum.] Ponit aliud exemplum, & sibi ipsi loquitur Paulus. [An separatim.] subaudi, vel separantium interdum, vel coniungentium. Interdū dicit, vt intelligatis exemplū in terminis, ita dicatis, lex ista dicit, Cuius ope & consilio furtum factum est, furti tenetur: vt. ff. de fur. l. qui seruo. §. j. quomodo intelligitur hec oratio, q: est soluta a cōiuncta & a disiūcta, quomodo intelligetur: Dicebant veteres, pro separata: q: cuius ope factū est, tenetur furti: & ita si consilio. Sed certe dicit dominus Paulus, salua authoritate veterum, aliter intelligantur verba illa, quia accipiuntur coniunctiue: q: non sufficit opem prebere, nisi consilium interueniat, vt quis teneatur furti: denuo non sufficit consilium prebere, nisi furtum factū sit. Et hoc vult dicere litera. [Sed verius.] s. secundum veteres. Alij dicunt verius, secundum Paulum, qui fecit legem istam. [Ope.] q: commodat scalas. [Consilio.] q: dicit, vade secure, q: potes facere furtum. [Factum.] id est, furtum. [Fuerit.] Or Segnori, in eo quod dicitur in fine huius legis, opponitur, & signatur contrariū, quia

5 hic dicitur, † Cuius ope, & consilio factum est, potest furti teneri, & condici: sed lex videtur contraria, q: non potest condici: vt. ff. de condictio. furt. l. proinde. Ad quod dicetis ꝙ est equiuocatio in dictione condictionis: q: cuius ope, & consilio furtum factum est, potest condici certi condictione generali, & insuper actione furti: vt hic, Sed ille cuius ope & consilio fit, non tenetur condictione furtiua, & actione furti, vt in. l. contraria. Uel potest secundo modo

6 exponi, † Ille, cuius ope & consilio furtum factum est, condici certi condictione generali, & insuper actione furti, vt hic: sed ille, cuius ope & cōsilio furtum factū est, condici potest personali actione furti nec manifesti ad duplum. Nā cōdictio dicitur personalis actio vt Inst. de act. §. appellamus. Nam cōdictione, & furti agi potest, vt in lege contraria. Uel potes dicere ita: Si res ad te peruenit, teneris condictione furtiua, & furti, vt hic secus si non peruenit, vt in lege contraria. Or Segnori, vtile est scire hanc legem, quia tota die disputamus super procuratorijs, & super rescriptis, & vltimis voluntatibus. Est aliquando dubitatio vtrum hec verba intelligantur copulatiue, vel disiunctiue: si copulatiue sunt contracte, vtile est, si scitis facere ꝙ ista oratio accipiatur disiūctiue: ꝙ licet ista oratio sit scripta coniunctiue, debet accipi disiunctiue: q: si ita intelligerentur, sequeretur istud inconueniens. Nec mirū: q: sibi inuenio legem, qui hoc dicit: vt. ff. de verbo. signi. l. sepe. Aliquādo est disiunctiua contra nos: & tunc idem dicere debetis plerunq; ꝙ soluta est oratio, si expedit nobis ꝙ accipiatur pro separata, exponatis disiunctiue, & adducatis illa exempla qualiter ponitur pro coniuncta. Et hec sunt, que faciunt ad legem istam. Dñs Azo scripsit hic quedā, que non faciunt ad legem istā. Ultimo notate,

7 † ꝙ solo consilio non fit furtum, nisi sequatur furtum. Et sic notate ꝙ solo consilio non obligatur quis: vt. ff. manda. l. ij. Sed aliquando quis obligatur, vt ibi dicitur. Odof.

Summarium.

1 Creditores conditionales qui dicantur.

Conditionales. In. l. ista dicit Iurisconsultus qui di-

1 cantur conditionales creditores. † Et dicuntur conditionales creditores, quibus nondū competit actio, sed est competitura in euentum conditionis. Hoc dicit. [Nondū competit.] sed competet in euentum conditionis. Et ideo si mutuo tibi decem, & tu promittis mihi reddere, si nauis venerit ex Asia, conditionalis creditor sum: q: nondum mihi cōpetit actio: vt. ff. si cer. pet. l. omnia. Item habetis hic, &c. vt. ff. eo. l. creditores. & concordat. ff. de actio. & oblig. l. 16. cum. Odofr.

Summarium.

1 Creditoris est, qui exceptione perpetua repelli non potest.

2 Exceptio perpetua que dicatur.

1 **Creditor.** In. l. ista dicitur: † Si tu debes decem ciuiliter & naturaliter, si potes me remouere exceptione perpetua, non sum creditor: sed si possum repelli temporali, sum similis conditionali creditori. Hoc dicit. [Perpetua.] id est, peremptoria, vt pacti facti de non petendo. [Non potest.] vt. j. de reg. iur. l. non videtur. [Tunc.] puta pacti facti de non petendo vsque ad annum. [Similis.] quo ad quid; vt. ff. lege proxima. Iis ille, cui debetur in diem; vt. ff. quan. dies vsusfru. leg. cedat. l. vnica, in fine.

2 † Et dicitur perpetua exceptio vt peremptoria, vt rei iudicate: vt ff. de except. l. ij. §. fi. & lege sequenti. Odof.

Cognoscere. In. l. ista notate differentiam inter cognoscere, & dispūgere. Tu dicis quod instrumenta tua sunt mista cum meis instrumentis, vnde vis, quod exhibeam: iudex precipit vt exhibeam, quod conceditur tibi legere: quia cognoscere instrumenta hic est legere & relegere. Sed dispungere instrumenta quid est: Tu petis a me centum,

ego

ego dico q̄ debes mihi tantundem ex multis instrumentis. Dicis tu, volo videre illa instrumenta: inde q̄ precipit vt tibi dispungam instrumenta, ad q̄ teneor, vt possis legere data, & accepta. Hoc dicit. [Instrumenta.] scilicet sua inter aliena. [Et data.] Et ad hoc accedit. ff. de pauper. credito. l. viti. in fi.

2 **Libertorum.** Jn. §. isto dicitur: † q̄ appellatione liberorū, continentur liberi mei, siue in mea potestate sint, siue non. [Sunt.] vt emancipati. [Descendentes.] vt sunt nepotes descendentes ex filia. Et ponemus ita exemplum: Quidam instituit te heredem, & rogauit, vt si decederes sine liberis, mihi restitueres: tu videris cui liberis decedere, vt hic dicitur, & ita euanescit fideicōmissum: si non habes, vt dicitur, locus erit fideicommisso: vt. C. de condict. insertis. l. j. & C. ad Trebel. l. ubemus. Odof.

Summarium.

1 Magister quis, & quare dicatur.
2 Magistratus nomen vnde ortum.
3 Persequi quis dicatur.

1 **Quibus.** Jn. l. ista in prin. Jurisconsultus vult instruere pueros, & illos artistas, qui non curant disputare nisi de corio litere. Dicunt pueri, † Quid est hoc dicere, magister? Jurisconsultus dicit, Magister dicitur, cuius cure incūbit aliquid magis, q̄ discipulo: & magistri appellantur, quorū cure incūbit qualiter discipuli debeāt docere. Vnde quādo discipuli dominant, magistri
2 vigilant. † Et inde nomen magistratus extractum est. Vnde dicuntur magistri magis, q̄ discipuli adstricti. [Vel monstrando.] quia magis adstricti sunt. Et ita alludit huic vocabulo magister astrictus: sicut preceptor a precipiendo: & ita alluditur hic vocabulo. Sic alibi. ff. de acquir. possess. l. j.

3 **Persequi videtur.** † Nedum qui q̄ suum est accipit. imo & qui satisaccipit, consequi videtur. [Satisaccepit.] ab aduersario in solidum, & hoc in larga significatione: alias secus in stricta significatione: vt. ff. de act. & obl. l. actionis. Odof.

Summarium.

1 Festa quo differant a factis.
2 Liberi paterni recte dicuntur liberi filij.

1 **Licet inter.** † Inter gerere & facere videtur aliquo differentia esse: nā gerere est in iudicio, facere extra iudicium: tamen non est aliqua differentia. Sic. ff. de officio procur. Cæs. l. j. [Interest.] qua a quantum ad effectum qui facit, gerit: vnde quicunq; & c. vt. ff. de offic. procur. Cæs. l. j. in prin.

2 **Paternos.** Jn. §. isto fit quedā mirabilis differentia: † Liberi mei recte libertos meos dicunt suos: liberi mei res meas recte dicunt suas: sed ego non dico recte libertos filiorū meorū meos, nec res filiorū meorū meas. [Nostros.] q̄ quicquid querimus, non tam nobis, q̄ liberis nostris acquirimus, sed non econtra: & ideo secundum ordinem nature vnde liberi nostri succedūt nobis, non nos illis: vt. ff. de inof. testa. l. nam & si parentibus. & ff. vnde liberi. l. scripto. Odof.

Summarium.

1 Portus quid sit.

1 **Portus.** Jn. l. ista dicitur quid sit portus. † Et portus est locus conclusus, quo importantur merces, & inde exportantur. [Angu.] id est, concludit: vnde naues anguntur, id est, concludantur. Odof.

Summarium.

1 Locus est fundus quo differant.
2 Fundus quo constituatur.

1 **Locus est.** Jn lege ista notate differentiā inter locum & fundū. † Locus est portio fundi. Fundus continet in se plura loca. Et est fundus interdum cum villa, interdū sine ea. Vnum sciatis quod fundus est totum, locus est pars, sed fundus habet certos fines, sed locus nō. Aliquando, quod est notabile, fundus perducitur ad locum, & econtra locus perducitur ad fundū. Pono manus, habeo centum iugera: cogito quod iste fundus est latus nimis, duo paria boum non possunt bene arare: volo diuidere in plures fundos: hic fundus perducitur ad locum. cum fundus habeat constitui sola destinatione patrisfamiliae. Aliquando locus ad fundum, vt faciunt bom patresfamilias, qui habent in vno loco duo iugera, cogitant acquirere, hodie emunt quatuor: post cras tria, hic locus perducitur ad fundum. [Sine villa.] id est, sine domo. Sed ager est sine villa: vt. ff. eo. l. ager. [Habuerimus.] † quia fundus constituitur destinatione patrisfamilias, non locus: vt. ff. de leg. j. quid ergo. §. si quis. & l. domos. in prin. [Eum.] scilicet locum. [Fines.] scilicet certos. [Destinatur.] scilicet locus. Habes differentiam inter fundum & locū. q̄ fundus significat tectū, locus partem: sicut domus totum, & locus partem vnā. Odof.

Summarium.

1 Satisdationis nomine quid veniat.

1 **Satisdationis.** Jn. l. ista dicitur: † q̄ appellatione satisdationis sola repromissio continetur. cū contenti simus repromissione sine fideiussore. Et interdum ideo dicit, q̄ qui tenetur satisdare, tenetur & fideiussores dare: vt. ff. qui satisda. cog. l. j. Non sic, quando tenetur cauere: vt. C. eo. l. sanctum. Vnde quando tenetur satisdare, si nolo esse contentus sola repromissione, hoc mihi licet: vt. ff. de euict. l. si fundū. & l. emptori. Od.

Summarium.

1 Tigni appellatione quid comprehendatur.

1 **Tigni appellatione.** † Appellatione tigni continetur omnis materia, ex qua construitur edificium. [Significatur.] Vnde si aliquis tignum meū iunxit edibus suis, non possum vendicare, sed agere de tigno iuncto: vt. ff. de tigno iuncto. l. j. Odof.

Summarium.

1 Apud & penes in quo differant.

1 **Penes te.** Jn. l. ista ita notat differētia inter penes, & apud & est talis. † Dicit apud te, id est, qualitercunq; o te teneatur & si non possideatur: sed penes te dicitur esse: quod possidet o te, vt res tua. [Tenetur.] vt res commodate, & deposita dicitur esse apud te: vt. ff. commodati. l. rei commodate. [Modo.] vel naturaliter, & similiter, vel ciuiliter tantū. Vnde dicitur penes te, &c. vt. ff. de acquir. poss. l. possideri. in prin. & l. que pignori. Odof.

Summarium.

1 Intestatus quis vere dicatur.

1 **Intestatus.** † Intestatus dicitur is decedere, ex cuius testamento hereditas non est adita. [Nō fecit.] vllo modo. [Nō est.] Vnde dicitur aliquis decedere intestatus multis modis: vt. C. de fideicom. l. eum, quem. alias plene de hac materia notatur quod modis dicitur quis decedere intestatus. Odof.

Summarium.

1 Heredes qui dicantur.

1 **Heredis.** Jn lege ista dicitur: † quod heredis appellatio non solum pertinet ad proximiores, sed etiam ad vltimiores: nam heres heredis venit appellatione heredis: quia heres, &c. vt C. de hered. instita. l. fi.

Summarium.

1 Mercis nomine que veniant.

1 **Mercis.** † Mercis appellatione cōtinetur res mobilis, non immobilis: vnde publicanus de rebus, que vehuntur, debet accipere vectigal, non de predio, sed tributum: vt. C. de vect. & commiss. l. omnium. Odof.

Summarium.

1 Alienare quis dicatur, & quis vendere.

Alienatum. In prin. huius legis notatur differentia inter alienare, & vendere. † Alienare dicor propriare, quod adhuc in dominio meo est, & ad alium transfero. Vendere do cor propriae quod in dominio meo nō est, & ad alū transfero. [Dicitur.] etiam aute translatum dominum: vt. ff. de cōtrahē. empt. l. rem.

2 **Donationis.** † Appellatione donationis continetur, omnis donatio, siue inter viros, siue mortis causa. [Fuerit.] Nam qui donat inter viros, dicitur donare: & qui mortis causa donat, videtur donare. Sed cum pater consentit filio vt possit donare, videtur concedere inter viros: vt. ff. de donatiō. l. si filius. Odof.

Summarium.

1 Arbitratu Lucij Titij, quid his verbis intelligatur.

Alia verba. † Si promitto tibi facere opus arbitratu Lucij Titij, hec verba significant tuo, non facti: vnde Latius poterit arbitrari, si liber est, nō si seruus est: qui ea que sunt turis cadunt in liberum, non in seruum: sed ea, que sunt facti, cadunt in seruum: qui a liber homo potest esse arbiter, non seruus: vt. ff. de arb. l. parul. & quia seruus, &c. vt. ff. de regu. iur. l. quod attinet. Odof.

Summarium.

1 Dolum malum abesse, quid his verbis intelligatur.

Hec verba. Jn. l. ista dicitur: † Si promittis mihi tradere illam rem, in qua dolus malus abfuerit, vel in qua dolus cuiuscūq; abfuerit, rem, in qua dolum commisi, vel alius, non teneris mihi tradere. [Abfuerit.] illam rem tibi traditam. [Interposita.] Et hoc quando in destipulatione promittis. si dolus malus abfuerit. Secus si promitteres de tuo dolo, vel heredū tuorū, qui tūc de alieno dolo non teneris: vt. ff. de verbo. obli. l. stipulatio ista in prin. & ff. de contrahen. emp. l. qui fundum. ff. Odof.

Summarium.

1 Heredis nomine qui veniant. ff.
2 Libertum ingratum quis in seruitutem reuocare possit.
4 Heres & successor singulario continentur his verbis, Ad quem res pertinebit.

Sciendum. Jn. l. ista vsq; ad vltimum. ff. primo ponitur regula, postea ponuntur tres instantie regule. Regula est, † q̄ appellatione heredis continetur proximus heres. Sed recipit in tribus casibus instantiā. Vnus est in pupillari substitutione: si ita dicit pater, Quisquis erit mihi heres, sit heres filio meo impuberi. Certe qui erit proximus testatori, vocabit ad pupillarem substitutionem: qui esset vlterior, non vocatur. Jtē fallit in lege Elia Sentia, qua ita cauetur, † Si libertus est ingratus, nedum patronus potest eum reuocare in seruitutem, imo filius, qui est mihi proximus, sed vlterior non. Item fallit in tertio casu. Ecce, si impono operas liberto meo in ipsa manumissione, vel stipulor mihi operas & heredi meo, primo heredi competit exactio operarū, non secundo. [Spectebus.] id est, casibus. [Proximū.] id est, primum. [Item.] Ecce tertiū exemplum. [Elia Sētia.] qua cauetur vt dixi. [Exigere.] ff. certas, alias non: vt. ff. de oper. liber. l. si operarum. [Effectus.] Sic heres: & ita non heres heredis. Or Segnoi, pro intellectu huius legis notabitis vtilissimum tale. † Aliquando appellatione heredis continentur omnes proximi, & vlteriores: aliquando appellatione heredis continet proximus non secundus: aliquando nec proximus, nec secūdus. Incipiamus a primo, Appellatione heredis continentur vsq; in infinitum, vt ficut est in omnibus, que regulariter transeunt ad heredes. Item fallit quando sic mihi pactum de non petendo, quod nedum prodest mihi, imo heredi meo vsq; in infinitum. Item si succedo tibi, & Titius mihi, &c. Sic intelligitur. ff. eo. l. heredio. et C. de hered. instru. l. vlti. & ff. de petit. hered. l. i. & ff. de pactis. l. tale. Aliquando continetur primus, non secundus, vt in exemplis hic notatis, & C. de valg. & pupil. substi. l. hec verba. & ff. de oper. liber. l. si operarum. Aliquando nec ad primum, nec ad secundū transeunt iura, vt vsusfructus: vt. C. de vsufru. l. corruptione, & in omnibus vtilegis personalibus: vt. ff. titu. j. l. in omnibus.

4 **Verba hec.** † Sub istis verbis, Ad quem res pertinet, vel pertinebit, non continetur heres tantum, imo singularis successor. Hoc dicit. [Continetur.] alias est, non continetur: & vtroq; potest saluari. Et hoc est verū, si stipulor mihi dari, aut ei ad quem res pertineat: per hec verba video: stipulari nedum heredem: tunc stat propriae continetur, et subaudiatur tantummodo, & nō singulari successori: vt. ff. ei cer. pe. ta. Lectaan prin. Et ideo ait prator: Qui delato sibi sacramento iurabit se non debere, & eum, ad quem res pertinebit, actionem nō dabo certe ex illo iureiurando: vt. ff. de iureiur. Aut pretor. in fine. & ff. sequenti. Odof.

Summarium.

1 Capere & accipere in quo differant.
2 Restituere promittens ad quid teneatur.

Aliud est capere. Jn. l. ista notate differentiā inter capere, & accipere, & est talis. † Dicitur ille capere, qui cum effectu. Dicitur accipere, qui sine effectu capit. Unde si aliquis est institutus, & rogatus alij restituere, non videtur capere. [Vt habeat.] Si alij cogitur restituere. [Remansuri.] Non intelligatis quod non est remansurum. Et notate in. l. ista ita exemplum, Si mihi non capaci legatum relinquitur vt alteri restituam, non video: capere. sed accipere: vt. ff. de legatis. ff. l. cum ei. Jtem in verbo peruenisse: vt. ff. de petit. hered. l. item venūt. §. eos. qui.

2 **Hec verba.** † Si tu promittis rem aliquam Rome dare, & prestare, debes ita dare, vt periculum non feram. Hoc dicit. [Sentiret.] alias non videtur redditus: vt. ff. commodati. l. j. & §. ff. si reddita. Odof.

Summarium.

1 Pars rei venit appellatione.

Appellatione. † Appellatione rei et pars continetur. Hoc dicit: quia in toto cōtinetur quelibet eius pars: vt. ff. de excep. rei iudic. l. si quis. Unde si quis agit rei vendicatione, debet designare, &c. vt. ff. de rei vendic. l. si in rem. Item si aliquis confiteatur aliquam rem possidere: vt. ff. de interrog. act. l. de etate. ff. Odof.

Summarium.

1 Restitutione rei veniant etiam fructus restituendi.

Hec verba. † Si tu promittis mihi rem restituere, tunc recte videris quo promittere, scilicet rem restituere cum fructibus, & restituere bonū viri arbitrio: vt. ff. de vsuris. l. videamus. ff. an hac. & ff. de verb. obli. l. continuus. ff. cum ita. Odofr.

Summarium.

1 Annulus signationis an veniat ornamento legato.

Signatorius. † Si aliquis legat mihi ornamēta sua, annulum suum signatorium non videtur legare: quia non continetur ornamenti appellatione. [Non continetur.] Nam quum quis legat ornamenta, videtur legare ea tātum, quibus se ornat, non annulum: vt. ff. de auro & argen. leg. l. & si nō sint. ff. peruenimus. Odof.

Summarium.

1 Restituere quis vocatur.

Restituere. † Si possessor conuentus rei vendicatione, cōdemnatur ad rem restituendam, videtur restituere rem, si restituit omne id, quod habiturus esset, si non litigasset mecū. [Non esset.] Unde si conuentus rei vendicatione, &c. vt. ff. si conuenet. l. cum fundus. in prin. Odof.

Summarium.

1 Dare dicitur, qui compensat.

Dedisse. † Dicitur aliquis dare, siue promittat, siue compenset. Hoc dicit. Unde si quis prohibetur alienare, prohibetur dare, permutare, & compensare: vt. C. de fundo dotali. l. j. Et ideo si stipulor a procuratore q̄ dominus ratum habeat, videtur dominus non habere ratum, &c. vt. ff. rem ratam hab. l. quo enim. in fine. Odofre.

Summarium.

1 Reditus venit frugis appellatione.
2 Arista quid, & quid si aliqua.

Fruges.

1 FRugem pro reditu. In l. ista dicitur: † q̃ appellatione frugis reditus continetur, nõ solum qui ex frumento capitur, sed etiã qui ex legumi nibus, ex fructu cedunt, & lapicidinis. Sed quida dicebant, vt Iu nius, esse reditum omne id, ex quo homo vescitur: sed male dicebant, q̃ homo vescitur carne, non tamen caro, aut anes, aut poma sunt fruges. Frumentũ bene continetur appellatione frugis: q̃ qõ segregatur a frumento, vocatur arista. Lupinum, & fabas cõtineri appellatione frugis dixerunt quidã, & bene. q̃ quod a faba separatur, vocatur siliqua. [Scribit.] & male. [Esse.] sed poma vi dentur fructus naturales. [Dici.] & frumentũ. [Continentur.]
2 Unde notate, † q̃ illud egrerius in quo continetur frumentũ, vi citur arista: vnde qõ dicitur arista in frumento. in faba dicitur si liqua. Sed in alia significatione dicitur nomen monete siliqua: vt C. de epis. & cler. in auth. sed hodie. Item dicitur octaua pars vn cie: vt. ã. de ann. leg. Item si filium. Odof.

Summarium.

1 Proprietas interdum venit nomine possessionis.

1 APterdum. Jn l. ista dicitur: † q̃ aliquan do appellatione possessionis significatur proprietas: vt ficut eſt, quando aliquis possessiones suas legat, q̃ legare videtur proprietatẽ suarum possessionum. Unde tota dicimus possessionẽ id est rem possessam: vt. C. de probat. l. §. alias. i. Odof.

Summarium.

1 Impensa quotuplex.
2 Impensa necessaria que.

1 IMpense. Jn l. ista ponitur diuisio impẽsa rũ. & est trimembris hec diuisio. † Impense sunt aut necessarie, aut vtiles, aut volupta rie. Et dicũtur impense. &c. vt in tex. [Peritur.] saltẽ cet omnino. [Sit.] Et que est illa impensa, quam domus ruinosa reficitur, quam fundus, qui ruit, aggeribus, muniturr: vt. ã. de impen. in reb. dotal. fac. l. i. §. nos itaq̃. [Arbusti.] Dicuntur arbu sti arbores, que ceduntur, rediguntur ad culturam. [Carere.] qõ est verũ, si est facta vltra legitimum modum: vt. ã. de pigno. actio. l. seruos. [Picture.] vnde rem nõ facidt melioẽm. Unde notate
2 hic trimembrem diuisionẽ impensarũ. Necessaria est, &c. † in quo subuenitur cuilibet iudicis officio: vt. C. de rei vendi. l. domũ. Jn vtili impensa doli exceptione: vt. ã. de doli excep. l. Paulus. & da le fidei possessor tradit eas, & hoc in rei vendicatione: in petitione hereditatis, officio iudicis: vt. ã. de pet. here. l. plana. Jn volupta tua abradit: vt. C. de rei vendic. l. domum. Odof.

Summarium.

1 Libertates date veniunt in generali legatorum petitione.

1 IN generali. Jn l. ista dicitur: † q̃ in gene rali petitione legatorum date libertates continentur. vt est exemplum: Testator facit testamentum, instituit te heredem, & reliquit legata & libertates: postea dicit, Rogo heredem meum q̃ legata soluas vsque ad ta lem diem: vt. ã. de lega. j. l. quia ex quo, &c. vt. C. de fideicom. l. eam. Odof.

Summarium.

1 Damnum actor consequitur, si a pretore opus factum restitui in beatur.

1 CUm pretor. Si pretor dicat, † quod tu opus factum restituere de beas, etiam damnum datum actor consequi debet: nã verbo restitutionis omnino vtilitas continetur actoris. [Continetur.] vt. ã. de vsur. l. videamus. §. in fantana. Odofr.

Summarium.

1 Soluere amplius quis dicatur.

1 VErbum amplius. † Uideris amplius soluere, si decem debes, & soluis quindecim, siue mihi debes, & soluis quindecim: sicut videris minus soluere, si debes quindecim, & soluis decem, vel mihi soluis. [Debetur.] vt Jnstit. de act. §. plus. [Factum.] vnde si debes quindecim, et soluis decem, minus soluis: vt. ã. eo. l. si cui. Odof.

Summarium.

1 Bona que propie dicantur.

1 BOnie bona. † Illa dicuntur bo na, que plus habent commodi, quam incommodi. [Habent.] q̃ dicuntur a beando: vt. ã. eo. l. bonorum. & ã. eod. l. subsignatum. Odofredus.

Summarium.

1 Filij verbo qui veniant.

1 FIlij appellatione. † Appella tione filij nedum continentur masculi, imo femine: & nedũ filij pri mi gradus, imo & nepotes intelliguntur. Hoc est ve rum ex legis interpretatione: vt hic, & j. eo. l. liberorũ. in fi. sed vul gari modo loquendi non: vt Jnsti. qui dari tuto. posl. §. vlt. Od.

Summarium.

1 Collegium ex quot constet hominibus.

1 NEratius. Jn l. ista dicitur: † q̃ tres homi nes possunt facere collegiũ, non tamẽ turbam. [Est.] Unde tota die dicimus, in istis prioratibus si sunt tres monachi, faciunt collegium, non tamen vno, quia vno faciunt numerum: vt. ã. de testib. l. vbi. sed non faciunt tres turbam: vt. ã. vi bono. rapto. l. pretor edixit. §. j. Odof.

Summarium.

1 Predionum iura que dicantur.

1 QUid aliud. Jn l. ista dicitur: † q̃ appella tione bonorũ prediorũ & bo nitatem predioru intelligimus in larga significatiõe. [Jura.] id est, vtilitates non intelligitur id est, seruitu tes, q̃ sunt a predijs separate: vt. ã. de vsuf. leg. l. i. [Amplitudo.] Unde tota dicimus, bonorum predium est hoc: vnde bonitatem vocamus predium. Item dicimus, salubre predium est istud, am plum predium est istud. Odofre.

Summarium.

1 Roma quid, & quid vrbs Romana.

1 MAlphenus. † Jn l. ista notatur dif ferentia inter vrbẽ Ro manam, & Romam, nam vrbs Romana est, que mu ro cingitur, Roma est, que continetur continentibus edificijs. Unde si nos dicim⁹. Nos sumus in Roma, etiã si extra vrbem simus bene dicimus. [Alphenus.] alias vt Alphenus. [Habitaremus.] in continentibus edificijs: vt. ã. eo. l. ij. Odof.

Summarium.

1 Pecunia mea que dicatur.

1 ROpe modum. Jn l. ista dicitur: † Pecunia mea sumitur propie, & impropie. Proprie continetur qõ ex bonis meis percipi potest: quia tota die dicimus. Habeo in bonis mille: quia forte de bonis meis possunt haberi mille. Nam appellatione pecunie non continetur res. Nam si aliquis legat fundum, licet habeat tantam pecuniam, ex qua potest comparari fundus, non videtur contineri res. [Reiici.] id est, ac cipi. [Parari.] id est, comparari. [Potest.] Or habetis, quod in vna significatione dicitur habere pecuniam, qui habet rem: sed in propria significatione contra. Unde legatum rei aliene non valet: vt. ã. de leg. j. l. rem alienam. Odof.

Summarium.

1 Boues quo differant a iumentis.
2 Nuptie prime significantur his verbis, si nupserit.
3 Reddere, & restituere quo differant.

1 BOues. Jn l. ista, † notate differentiam inter boues & iumenta, nam boues proprie faciunt armentum, iumenta equitium. [Appellatur.] Regem appellamus virũq̃: vt. ã. de abigeis. Loues.
2 Hoc sermone. † Si legantur mulieri decem, si nupserit, intelligitur de primis

nuptio, non de secundio: vnde si secundo nupserit, non assequitur secundo legatum. [Significantur. Scilicet non, secundo. Unde si lego mulieri, si nupserit, intelligitur de primo nuptio: vnde si contrahit matrimonium, de primo assequitur legatum, non de secundo: vt. ff. de iure dotium l. dotis.

Inter reddere. †Hic notatur differentia inter reddere & restituere rationes: quia qui tenetur reddere tenetur reliqua prestare, Verbi gratia, si institutus me heredem, & seruo relinquo libertatē, si reddiderit rationem, tenetur ad vno, vt. ff. de condit. & demonstr. l. cum seruus. Si autem simpliciter reddi rationes instituo, tunc tenetur ad vnum, vt. j. dicit. Odof.

Summarium.

Edes optime maximeq; que dicantur,

Qui vti. †Si vendis mihi edes vti maxime optimeq; sunt, videris vendere edes liberas, non autem vt edes debeant seruitutem. Seruitute. Unde qui vendit predium simpliciter: vt. ff. de contrahen. empt. l. cum venderem. Secus si dicit seruitutes vti sunt, ita sunt: vt. ff. de seruit. vrba. pred. l. si arborem. in fi. Odof.

Summarium.

Bonorum nomine quid veniat.

Meorum. †Appellatione meorum bonorū nedum res corporales tenentur, imo incorporales, sicut bonorum appellatione continentur etiam. Hoc dicit. [Est.] Et ponetio ex eplum, si vendo tibi bona mea, non solum videor vendere corpora, imo actiones cōpetentes. Idem si relinquo bona mea: vt. C. de bonis liber. l. cum non solum. ff. vbi. r. ff. fi. Odof.

Summarium.

Proximus quis iure censeatur.

Proximus. †Dicitur proximus, quē nemo antecedit: dicitur supremus, quē nemo subsequitur. [Antecedit.] Et ponetis ita exemplum, lege duodecim Tabularum cauetur q; proxim' agnatus succedit ab intestatore quia est proximus agnatus vt filius patri: vt. ff. de suis & legiti. l. si filius. Sed ponamus, non est filius, decedit aliquis sine filio, relicto nepote, nepos est proximus. Idem in pronepote. Unde in successione ab intestato vocatur proximus. vt Inst. de legiti. agna. succes. per totum. [Sequitur.] Exemplum potest ita notari: Instituo mihi filios meos, & substituo eis qui primo moritur, id est, substituo vnum alteri, & ei, qui supremo moritur, substituo Titium. Unde ille dicitur supremus, &c. vt. ff. de vulga. & pup. substi. l. & si contra tabulas. Odof.

Summarium.

Mouentium nomine quid veniat, & quid nomine mobilium.

Mouentium. †Appellatione mouentium continentur res mobiles, &c. et cōtra: sed in stricta significatione secus. Unde apparet animalia vocata mouentia, q; se ipsa mouent, & verum est mobilia. [Significamus.] In larga significatione: vt Inst. de vsucap. in pau. Alij habent literam, mā cum, alias fi, id est, quamuis. Unde notate q; in larga significatione mobilia sunt mouentia, vt dic: sed in vera significatione mouentia sunt, que se mouent, & ab alijs mouentur, sed mobilia, que mouētur ab alijs: vt. C. de vsucap. transfor. l. ymca. Odof.

Summarium.

Reddere quid significet.

Verbum reddendi. †Verbum reddēdi, proprie habet significationem retro dandi, in commodato proprie dicitur reddere: vt. ff. commodati. l. iij. ff. si reddita sed in larga secus. Ita dicit testator centum, que habui in dotem ab vxore mea, vxori mee reddi volo, siue centum habuit ut potem, dicitur ei reddi, siue nihil habuit, debet ei reddi predicta: quia falsa demonstratio non vitiat legatum: vt. ff. de condition. et demonstra. l. falsa. Odof.

Summarium.

Relinquorum nomine que veniant.

Dotest. †Appellatione reliquorum, & vtinam si significantur. Dicit ita Testator, Titium heredem instituo, decem do lego, reliquos seruos liberos esse iubeo. Sic alibi. C. de hered. instit. l. ij. Et hoc fauore libertatis: vt. ff. de stat. l. libertas. Odof.

Summarium.

Litus quid Ciceroni.

Litus. Quid dicitur litus maris: † & dicitur quatenus fluctus maris excedit a mari. Et ita Marcus Tullius dicit. [Esset.] scilicet Reipublice. Sed dicet aliquis vestrum, Que vtilitas est scire hoc? Bene scitis quod sicut mare est publicū, & ita litora maris, Unde si aliquis in mari edificat, ita si in litore maris sine incommodo alterius: vt. ff. de acquir. rer. dom. Litora.

Predia. In. ff. isto exculatur quidam impropriomodus loquendi. Ponamus, filij Titij habent tria predia diuersa, equitans quent a rustico, cuius sunt ista predia: respondet rusticus, Sunt filiorum Titij. Bene respondit, siue ista predia erant diuisa, siue non. [Debēt. Iquia erāt diuisa, quia vnus habebat vnum, alius aliud: nam quod commune est, meum est, vt. j. eo. l. pupillus. in fine. Odof.

Summarium.

Hereditatis nomine veniunt res, non portia rerum.

Cum stipulamur. †Si tu vendis mihi hereditatem Titianam pro centum, & stipulor a te quicquid ad te ex hereditate Titiana perueniet, videor stipulari omneo rea hereditatis, non ipsum pretium: vt. ff. de leg. iij. l. quisquis. ff. de hered. vend. l. ij. Sed si esset alienata, tunc pretium: vt. ff. de petit. hered. l. si rem, & pretium. & ff. de here. vēd. l. venditor. Odo.

Summarium.

Bissextus quid, & quando, & quare.

Annus quot mensibus constet, & quibus.

Cum bissextus. Ot Segnori, hec lex reputatur difficilis, & obscura, & dominus Joan. & Bizo cum tuto glossis obscuris obscurant legem istam tractando hic de eo, quod potius pertinet ad naturales, quam ad legistas. Ego tamen primo ponam eam simpliciter, sicut litera videtur sonare, postea breuiter demonstrabo intellectum huius legis. Et in lege ista tractatur de bissextis: de bissexto dicūtur tria vel quatuor principaliter. Primo dicitur, † Ubicunq; bissextus est in Calendis, illud biduum pro vno die accipietur: & dum tractatur de prima die vel posteriori, quo quis natus est, posterior dies intercalatur. Secundo aliquis nascitur sexta hora noctis, siue nascatur in die bissexti, siue non, cum tractamus postea de tempore suo, illud biduum accipiemus pro vno die, & numerus anni perficitur ibi. Tertio dicitur quod iste bissextus conuenit secundum quosdam tribus mensibus Februarij, & in extremo die Februarij computan. Quarto dicitur quod mensis ille, in quo est bissextus, dicitur intercalaris: & dicitur mensis intercalaris, quia cōstat ex diebus viginti octo. Hoc dicit. [Calendis.] id est, in primo die mensis, vel pone in alia die Calendarum. [Sexto Calendas.] id est, sexto die ante Calendas. [Et non prior.] Et hoc est primū dictum, & ex hoc octo primo infertur secundū dictū. [Calendis.] sc. Martij. [Prior.] non posteriorem. [Cato.] Incipit tertium dictum. [Bidduum.] hoc est augmentatum, quia habet vnam diem plus solito. [Natus.] Sed ecclesia Romana attribuit diem bissextum. [Viginti nouem.] Et hec est bona litera: & tunc legetis ita. Mensis intercalaris cōstat ex viginti nouem diebus, cum bissextus, non habet nisi viginti octo dies. Si habetis viginti

ginti octo in litera, subaudiū bissextus nō est. Ot Segnoi, contra legē vtā, vt vos intelligatis eā demonstratiue, notate, hic dicitur bissextus dies superabūdans: ꝛ videte, annus solaris cōstat ex trecentis sexaginta quinq; diebus ꝛ sex horis: vt. 3. ad legē Aquil. l. ita vulneratus. Unde dicit Beda, qui fecit Calendarīū, si annus cōsistit vt dixi, constat dié naturalem viginti quatuor horas habere qi dies naturalis, ꝛc. vt. 3. de feriis. l. more. iste hore sex quadruplicate faciunt vnū diem superabundantē: vnde de quadriennio in quadriennū habet fieri. Unde dicitur bissextus dies superabundans. Dicitur bissextus ideo, qz in illo biduo bis sexto Calendas Martij dicitur. Iste dies bissextilis attribuitur minori
2 mensi. † Scitis enim qz quatuor menses sunt, qui habent triginta dies tantum, ceteri alij triginta vnum, nisi in Februario, qui hz viginti octo. Dicemus ergo cui attribuemus hunc diem. Dicerunt Februario, qui est pauperior. Sicut si multi diuites essent in vno loco, ꝛ haberēt vestem donandā, non dicerent, donemus dilectioni, sed pauperiori: ꝛ ita huic mensi Februario attribuuntur hic dies bissextilis, vt cōtinetur in his versibus: Iulius Aprilis, ꝛc. Ot Segnoi, sine vt amur isto die abundati sicut Quintus Martius dicebat, qñ nos erimus in vicesimooctauo die dicemus de primo die Calend. Martij: ꝛ idem dicemus, quando erimus in nonas Calendas sexti Martij, sue attribuamus sexto Calendas Martij. sicut fecit Beda ante diem superabundantem vocamus diem bissextilem, ꝛ in illo dicit sexto Calendas Martij, ꝛ quinto die, qz illa dies intercalatur. Unde tabelliones nostri tēporis eo anno, quo erit bissextus dicunt omnes tabelliones, Die quinto exeunte Februario, ꝛ in sequenti die idem dicunt. Et ita dies quatuor accipitur pro vna die. Ecclesia Romana dicit sexto Calendas Martij etiam quinta ꝛ sexta die, qz est idē: vnde dicit in quinto die exeunte Februario, Data sexta Calendas Martij. Ot habetis qz dies bissextilis dicitur dies superabundans. Unde in vigilia beati Matthie apostoli adscribitur bis: sexto Calendas Martij. vt in versibus istis:

Bissextum sexte Martio tenuere Calende
Posteriore die celebrantur festa Matthie.

Ponetis ita exemplum, si volumus nos tractare de aliquo si habet annū, qd facimus: videte, si est natus, si velimus tractare de aliquo, qui fecit vigintiquinq; annos natus, est a pridie Calēdas Martij peruenimus ad vigesimū quintū annū si atim qz peruenit. ꝛc. vt. 3. de minorib. Liij. § minorē. adeo vt si esset natus in die bissextili, non propteres computatur. Sic ergo notate duo hic,
3 † Annus consistit ex duodecim mensibus: Primus dicitur Januarius; qz ianua domus dicitur introitus domus. Scōs mensis vocatur Februarius, qz idem est qz purgo purgas: nam olim erat quadragesima in Februario. Tertius mensis dicitur Martius, a Marte deo belli: Quartus Aprilis, id est, aperibilis, qua flores incipiunt aperiri. Quintus mensis Maius, id est, mensis ad honorē, matorē introductē. Ali male scribāt q scribūt Madij. Sextus Junius, qi semp fuerunt numeri finiti a principio, sicut hodie sunt. Unde dicitur Junius a iunioribus. Et ita Julius a Julio Cesare est concessus vnus mensis: eo cōcesso sibi vult habere alū mensem, sez Augustū. Alius dicitur Septēber, septimus ab imbre. October octauus ab imbre: ꝛ sic de alijs mēsibus pōt dici. Insuper notate qz ois mēsis diuiditur in tres, sine quatuor partes, in Calendas, in nonas, in Idus, postea dies cuiuslibet mensis nuncupatur dies Calendas. Et dicuntur Calende a vocando Grece, quod latine significat voco. Sunt None quidam mensis: vnde in versibus.

Sex Nonas Maius, October, Julius, ꝛ Mars;
Quatuor at reliqui, tenet Janus qui libet octo.

Unde videamus in Maio, in ista die Maij sexto Nonas. Uocabant antiqui olim de latronibus: vñ faciebat indici nūdinas, ita qz latrones nō intelligebant vsqz ad sex Nonas erūt nūdine. i. vsqz ad sex dies, vt dicitur in literis dñi pape. Postea dicebatur quinto Nonas, quarto Nonas, tertio Nonas, pridie Nonas, postea None, tēt sunt nūdine. Postea dicebat preco, Octauo Idus, id est, diuitio, qz vsqz ad octo dies diuidentur nūdine, vñ emptio, ꝛ vendatio. Et facta diuisione nundinarū fiebat statim mentio de sequenti mense ꝛ dicebatur Septimodecimo Calendas Julij, ꝛ sic de alijs: ꝛ ita omnis dies dividit. Ali si habetis hanc cōputationem anni solaris, videbitis quare hic dicantur dinumerare quot horas hz dies naturalis, id est, artificialis: qz more Romano, ꝛc. vt. 3. de feriis. l. more. Insuper de hora dicere quot trientes habeat vel quot momenta habeat, non est vtile, vt hic tanguntur per Azonem. Odof.

Summarium.

1 Notio quid significet?
2 Dominicus continentes que.
3 Instrumentorum appellatio ne que veniant.
4 Seruus de eo, quod in seruitute vidit, testis esse potest.

1 **Notionem.** Uerbū notionis est generale, † vñ appellatione notionis cōtinetur cognitio, ꝛ iurisdictio. [Possumus.] Ji. generaliter. Uñ si dico, Pretor: hz notionē, bene dico: vel de alio iudice bene dico: si de arbitro dico, cū arbiter habeat notionem.

2 **Continentes.** † Que sunt cōtinentes prouincie, in hoc. §. dicit. [Diuidit.] Unde si lex dicit, ꝛc. vt. C. de dilatio. l. j. intelligim' vt hic dicitur.

Instrumentorum. Jn. §. isto dicitur que contineantur instrumentoꝝ appellatione. † Et notate qz instrumentū id, qz peragit in colendo cōstruitur, vt aratrū: vt. 3. de fundo instruc. ꝛ instru. lega. l. quesitū. Uñ omne id, qz est necessariū, dicitur instrumentum, ꝛ in hac significatione non sumitur hic. Jn alia significatione sumit instrumentū omne id, per qz causa instruitur: vt. 3. de fide instru. l. j. Tertio modo dicitur scriptura: vt. C. de fide instrumentoꝝ. l.
3 in exercendis. Et ex hoc. §. colligimus † qz seruus de eo, quod vidit in seruitute, pōt testificari, vt pupillus: vt. 3. ad Sillan. l. pupillus. Ad oicatis vt notatur. 3. de nego. gest. l. cui actū. ꝛ. Lat qui natura. Odof.

Summarium.

1 Speciose persone que dicantur.

1 **Speciosas.** † Dicitur speciose persone clarissime virique sexus. [Item eorū.] [Sexus.] vt illustris, ꝛ superillustris: vt. C. or. ae pto. virg. l. vnica. Odof.

Summarium.

1 Stuprum quid, ꝛ quid adulterium.
2 Diuortium quid, ꝛ quid repudium.
3 Mordus quo differat a vitio.
4 Ancille veniant in legato seruorum.

1 **Inter stuprum.** Jn principio huius legis notat differentia inter stuprū, ꝛ adulteriū: † qz adulterium est in nupta, stuprum in vidua. [Putant.] ꝛ bene, vt. 3. ad legem Juliam de adul. l. stuprum.

2 **Diuortium.** Jn. §. isto notat differentia inter diuortium ꝛ repudiū: † Nā diuortium est inter virum ꝛ vxorem, repudiū inter sponsum ꝛ sponsam. [Dicitur.] proprie repudiū. [Cadit.] in larga significatione: vt. 3. de oi no. ꝛ repud. l. ij.

3 **Verum.** Jn. §. isto notatur † differentia inter morbum ꝛ vitium. [Est.] Item est alia differentia: vt. 3. de edili. edicto. l. i.

4 **Seruis legatis.** † Si quis legat seruos, ꝛ seruos videt legasse. [Putat.] ꝛ bene. [Contineat.] vt. 3. eo. l. j. Odof.

Summarium.

1 Derogatur quid sit, ꝛ quid abrogare.

1 **Derogatur.** † Est differentia inter hec. Derogatur legi, quum pars detrahitur: abrogatur lex, quū prodsus tollitur. [Detrahitur.] sicut est, quū lex prohibet alienationem: vt C. de fundo dot. l. j. [Tollitur.] vt est exemplū in Fusia Caninia: vt. C. de lege fus. Cani. tol. per totum. Odo.

Summarium.

1 Capitalis causa que dicatur.

1 **Licet.** † Jn larga significatione bñ cā capitalis omnis cā fame: hz proprie dicat, que irrogat mortem naturalē, vel ciuilē, vel amissionē ciuitatis. [Ciuitatis.] vel libertatis, subaudiatio: vt. 3. de public. audic. l. ij. Odo.

Summarium.

1 Libertus liberte testatoris non venit his verbis, Reliqui libertis, libertabusq; meis.

1 **Modestinus.** † Sub istis verbis, Reliqui libertis, libertabusq; meis, libertum liberte testatoris non continent. [Maria.] do lego. [Non contineri.] quia sicut socius, ꝛc. vt. j. tutel. j. l. consilij. in fine. ata in hac lege. Odof.

Summarium.

1 Littere dimissorie que sint.

¶ Dimissorie, † Dicuntur littere dimissorie apostoli appellantis a sententia iudicis, q; per eas ad eũ, qui appellatus est, venit ritur. [Apostoli.] Et dicunt similitudinarie, sicut apostoli perhibent testimoniũ euangelio, ita littere dimissorie. [Dimittitur.] vt. ff. de libel. dimiss. l. unica. Odofr.

Summarium.

¶ Assignare libertum quid significet.

¶ Assignare, † Pater familias hȝ plures heberos, & vnũ libertũ vult assignare vni ex liberis suis. põt assignare vni ex eis, cui voluerit. [Velit.] Quod facere põt, vt. ff. de assig. lib. l. i. Odof.

Summarium.

¶ Debitor quis dicatur.

¶ Debitor, Ju. l. ista dicitur: † Ille dicitur debitor, qui nõ hȝ aliquã exceptionem, quin ab eo inuito possit exigi. [Põt.] Sed nõ intelligitur debitor, qui hȝ exceptionem: vt. ff. tim. j. l. non videtur. Odof.

Summarium.

¶ Emptor bone fidei quis.

¶ Bone fidei, † Dicitur aliquis bone fidei emptor, si ignorat rẽ alienam, aut putauit vendẽtẽ ius vendẽdi habere, vt est procurator & tutor. [Esse.] & potest venditorẽ esse dominus: vt. ff. de acqui. rer. dom. l. bone fidei. [Esse.] vt. C. de fur. l. apud antiquos. Odofr.

Summarium.

¶ Sequester quis dicatur.

¶ Sequester, † Si inter duos vel plures cõtrouersia est de aliqua re, & cõiter deponunt apud aliquem, ille dicitur sequester, dictus ab eo quod fidẽ eius sequunt. [Cõmittũt.] qui sequuntur fidẽ suam, vt ff. depositi. l. ei. apud quem. Odof.

Summarium.

¶ Censere quid sit.

¶ Censere, † Dicit censere ille, qui cõstituit, & precipit: vnde ille censor dicitur qui ordinat aliqua inter aliquos. [Censuisse.] vt. ff. de peti. here. l. senatus. [Tractum.] Unde dicitur censor, qui precipit vt tributa ita soluãtur: vt. ff. de acqui. rer. dom. l. ergo. §. alluuio. Odof.

Summarium.

¶ Litus publicum quod sit.

¶ Litus, † Dicitur litus publicum esse, quatenus fluctus maris extenditur, & cessat. [Est.] quia tunc non est publicum. Odof.

Summarium.

¶ Moribus sontricus quis.

¶ Moribus, Jn. l. ista dicitur † q; moribus sonticus est quicquid rei nocet. [Sonticus.] i. nocẽs. Unde non sontes, id est, non nocentes: vt. ff. de edili. edicto. l. i. §. Labeo. Odof.

Summarium.

¶ Soluendo esse quis dicatur.

¶ Soluendo, † Ille intelligitur soluendo, qui solidũ potest soluere. Unde qui nihil, vel parum potest soluere, ille non dicitur soluendo: q; inanis est actio, &c. Odof.

Summarium.

¶ Possessio, fundus, & ager, quo differant.

¶ Questio, Queritur in lege ista que sit differẽtia inter possessionẽ & fundũ, & agrũ. † Et certe fundus appellatione possessionis cõtinet, qui possidetur sine dominio & proprietate. Appellatione fundi aliqñ possessionẽ fundi, aliqñ proprietatem cõtinemus. Appellatione agri proprietas cõtinetur. [Loci est.] vnde dicor habere agrũ, si proprietas est mea. [Sunt.] interdũ: vt. ff. eo. l. interdum. Odof.

Summarium.

¶ Filia quando veniat appellatione filĩ.

¶ Quisquis, Jn lege ista ponitur ita casus: † Paterfamilias fecit testamentum, & ita dixit, Quisquis alius erit mihi heres, saltem filius meus cum eo sit heres: nunquid appellatione filĩ cõtinetur & filia? Ait Labeo q; nõ. Sed certe quidã alĩ dixerunt contra, vt proculus, q; filia heres erit. Et sic appellatione filĩ cõtinetur filia. Dicit Jureconsultus. am fecit legẽ ibi, credo q; Labeo sequutus sit figurã vocabuli, vel literarũ. Sed quod dixit proculus, inspexit mentem testantis. Uñ dixit, nõ dubito q; sententia Labeonis est falsa: vñ filia erit heres. [Contra.] qi putes predictis verbis filiã contineri. [Videtur.] sez Jureconsulto, qui fecit legẽ istam. [Figuram.] i. seriem. [Non sit.] q; masculinum complectit femininum: vt. ff. eod. l. j. Habetis ergo hic, vt dixi in casu. Odof.

Summarium.

¶ Soluisse minus quis dici nequeat.

¶ Non potest, † Si tu debes mihi decẽ, & ampliorẽ summe non cõpetit cõtra te petitio, & tu solueris decẽ, non potes videri minus soluisse. Uerbi gratia, debes quindecim. feci tibi pactũ q; de quinq; non petendis. solueris decem, non videberis minus soluere: vt. ff. de solu. l. Stichum. §. generalis. Uel pone exemplum vt. ff. ad legẽ Falcid. l. i. in prin. Odof.

Summarium.

¶ Hostes qui vere dicantur.

¶ Hostes, Jn lege ista dicitur † q; illi dicuntur hostes, quibus populus Romanus belluz decreuit, vel qui populo Romano decreuerũt. Ceteri aut latrunculi, aut prædones sunt. [Robis.] i. populo Romano. [Sunt.] vt. ff. de capt. l. hostes. & l. postliminiũ. & ibi dixi. Odof.

Summarium.

¶ Hereditatis nomine que veniant.

¶ Hereditatis, † Appellatione hereditatis, vel bonorũ possessionis nõ tantum continetur locuples hereditas, sed etiã dãnosa: quia sunt ilia nomina iuris. [Hereditatẽ.] s. tantũ. Quasi dicat, nedum locupletẽ. [Possessio.] s. est iuris. Uñ notate q; appellatione hereditatis continetur locuples diuersis respectibus: Continetur locuples inspecto cõmode & effectu: vt. ff. eod. l. subfigmatum. §. j. sed quantum ad nomen iuris continetur etiam que damnosa est: vt ff. eo. l. nihil. Odof.

Summarium.

¶ Legare suo reo quilibet potest.

¶ Verbis, Jn lege duodecim Tabularũ cõtinebãtur verba ista. † Uti quis legassit, sue rei ita ius esto. Quasi dicat, Unusquisq; hȝ potestatẽ de legandis suis rebus quantũ voluerit. Que verba referuntur ad heredis institutionẽ, & legata, & libertates, & tutelas. Sed interpretatione legis aut Jureconsulti arctatũ est q; de legatis detrahitur Falcidia. [Tabularũ.] sez ita continetur. [Constituentium.] vt. ff. ad legẽ Falcid. l. j. in prin. Odof.

Summarium.

¶ Usura pecunie quare non in fructu.

¶ Usura pecunie, Jn lege ista dicit, † q; usura pecunie nõ est in fructu, q; nõ percipit ex ipso corpore, sed ex industria. [Obligatione.] Et vbi est exemplũ, & põt notari, Si rogo heredẽ q; restituat hereditatẽ cũ fructibus, tenetur restituere fructus, qui prouenerunt ex re, nõ usuras, quas percepit ex pecunia: vt. ff. ad Trebel. l. postulata. in fine. Et ad hanc legem accedit. ff. de rei vend. l. fi nauis. in prin. Odof.

Summarium.

¶ Filia quo casu non veniat filiorum nomine.

PErennius. Jn.l.ista ponitur talis ex-
pus: † Testator ita dixit: Fi
lio,filiisq; meis hosce tutores do:numquid filie pupil-
le videtur dedisse:Certe non:q; ex quo dixit,Filiisq;
meis,videt dixisse tantū de masculis. Sed licet ita videat ex sig-
nificatione vocabuli,tamē ex mente testatoris videtur aliud,sc; vt
videatur dedisse pupille,propter adiectionem,filiisq; meis.[Sit.]
a testatore.[Lasa.]posito in masculino.[Segū.]i.filios masculi
nos.[Questionem.[Quia inspicimus mentem testatoris.[Vide
tur.]vt hic videatur tutorem filiabus dedisse, quia appellatione
masculi,ꝛc.vt.ff.eo.l.j. Odofr.

Summarium.

Erit,verbum continet preteritum ꝛ futurum.

VErbum erit. Jn lege ista dicitur de si-
gnificatiōe huius verbi,
† Sum,es,est,ꝛ statis ponitur de significatione hui⁹
verbi Erit. Dicit testator: ita, Quod in codicillis
meis scriptū erit,seruari volo:hic verbum Erit, potest continere
tēpus preteritū ꝛ futurū. Unde si dicit q̄ in codicillis meis scri-
ptū erit,seruari volo.refertur ad futuros codicillos,ꝛ ad iam fa-
ctos:ꝛ hoc verbū Est,cōtinet presens,ꝛ preteritū,ꝛ futurū. Si dicit
Testator,Lucius est solutus ab obligatione mea,cōtinet presens
ꝛ preteritū.[Fiat.]i.codicillorū,qui fiēt in futurū.[Seruo.]ſ.tan
tum.[Ad preteritū.]Habetis aliquando q̄ futurū tēpus cōtinet
futurū ꝛ preteritū:aliq; presens cōtinet presens ꝛ preteritum:tota
die facimus has exp̄ssiones:vt.C.de legib.ꝛ constitu.l.j. ꝛ C.in
quib.cau.inſa.tit.l.ſi Possidonū.Econtra aliqñ:vt.ff.de leg.iij.
Leriam. Odof.

Summarium.

Disiunctiua quotuplex.

Disiunctiua quibus verbis fiat.

HEc verba. Materia hui⁹.l.videt aliqui
tulli logicalis.est tñ instructi
ua quātū ad iura nostra in multis:ꝛ in.l.nostra tracta
tur de disiunctiuis ꝛ subiunctiuis. Et certe hec oratio
Ille aut ille,est disiunctiua. Unde q̄ sciatis † q̄ disiunctiuarū tres
sunt species:q; posito uno reliquū tollitur,ꝛ econtra:sicut dū dici-
mus,Aut dies est,aut nox.Est ꝛcōa species,in qua vtrūq; esse est
ipossibile.Verbi gratia,si dico,Aut sedes,aut ambulas:vtrūq;
simul esse impossibile est,neutrū esse simul possibile est,q; aut di-
scumbis,aut taces.Est tertia species,in qua neutrū esse impossibi
le est.vtrūq; esse possibile est:vt cum dicimus ita, Omne animal
aut agit,aut patitur:nullū est enim,q̄ nec agit,nec patitur. Hoc
dicit hec lex.[Subdisiunctiuorū.]Et hic est multiplex littera,alis
disiunctiua.aliaꝫ disiunctiuū,aliaꝫ subiungūt:sed prioreꝫ est.
[Duo.]primo nō cōputato.[Finibus.]i.terminis.[Aut facit.]
aliaꝫ agit.Sz bene scitis agere sic est facere.[Est.]ſ.animal.[Et
pati.]Or Segnori,pro intellectu huius legis ita notate breuiter.
Est copulatiua,est disiunctiua,siue subiunctiua est:soluta copula
tiua hz fieri per copulatiuā Et,vel equipolleno,vt per ve, sicut cū
dico,promittis Stichū ꝛ Pamphilū,vt promittis Stichū Pā
philiue copulatiua requiritur vtrūq; fieri:vti si promittis Sti-
chum ꝛ Pāphilū,tenerio ad vtrūq;.Et copulatiua oratio quo-
ad quid dr vniuersalis oratio:q; sicut vniuersalis oratio non pa-
titur sui detractionē,ita copulatiua.Unde sicut si dico, Omnes
sunt hic puberes,si omnes sunt puberes,hec est vera si aliquis est
impubes,est falsa:q; cū loquatio sumitur ex vniuerso,tota dr esse
vera:ꝛ si vitiat eius pars,tota est falsa,ꝛc.vt.ff.de reb.dub.l.ſi in
ſ.verū.† Est disiunctiua,siue subiunctiua per vel,aut siue,cū dico
promitto illud aut illud.Et harū disiunctiuarū tripleꝫ est natura
q; aliqua non admittit vtrūq;,vel neutrū,sed alterū ſicſicut illa,
Aut dies est,aut nox:hec non admittit vtrūq; vel neutrū,sed al-
terum. Uñ cū sol patitur eclypsim nō vitiatur disiunctiua oratio.
Unde hec est eius natura:q; vtrūq; non admittit nec neutrū, sed
alterū tantum.Sed in illa oratione si aliquid est verū,totū est ve-
rum:q; quum loquatio sumitur ex aliquo,ꝛc.vt in.d.ſ.vtrū.Mo
do est alia species, in qua vtrūq; esse est ipossibile,neutrū est pos
sibile:vt quū dico,Aut sedes,aut ābulas:q; forte taces.Est tertia
spēs,in qua neutrū esse est ipossibile,vtrūq; esse est possibile vt dū
dicim⁹,animal,vt homo,aut agit,aut patit. hic vtrūq; pōt verū
esse.Unde in oibus istis disiunctiuis debetis istud cōsiderare,vbi
cunq; inuenitur in rescripto.Et licet videatur mirabilis quantuꝫ
ad leges,sed bona est,tota die in contractibus,ꝛ in rescriptis,ꝛ in
viturus uoluntatibus:quia debetis considerare in disiunctiua cō
trahēs:vt promitto decē,si nauis venerit ex Asia,sine non vna po
sita tollitur alia:quia si venit ex Asia,sequitur q̄ non venit:vt.ff.
qui.dies vsufr.leg.ced.l.huius.ꝛ.ff.de condic.indeb.l. Julianus.
In disiunctiuis est neutrū esse impossibile,vt aut sedes,aut ambu
las. Unde semper debetis cōsiderare virtutē cōiunctiue orationis
ꝛ disiunctiue orationis,q; in vero disiunctiuo uno posito tollit
reliquū.Sed in aliis speciebus disiunctiuarū secus q̄ supra dixi.
Aliud in separatis,qñ oratio est separata,recurrato ad mentem
loquentis,ꝛ testātis,ꝛ aliquādo videas omnia separatim:vt.ff.eo.
sepe.ꝛ tibi plene dixi. Odofr.

Summarium.

Promissum cum commode dare potero,quando debeatur.

NEpos proculo. Jn lege ista dicit
q̄ accipiūtur hec
verba, † Cum cōmode potero. Quidā promisit gene
ro suo dotē hoc modo,quum commode potero. Unde di
cit ita paterfamilias. Ego tibi genero meo promitto dare centuꝫ
quū commode potero:qualiter intelligant hec verba,salua dignī
tate ꝛ honore tuo.Quid si habes mille marcas in bonis, ꝛ dicit
gener.Solue centum.dicis tu,Non possum commode.Dicit Ju
reconsultus,non interpretaris:sed si haberes tantū centū,hic non
videris posse,q; commode non possēs.[Salutē.]ꝛ sequitē ques
tionē.[Potero.]Et ita habetis q̄ ea possumus que commode
possumus:vt.ff.de solutio.l.Panius. Et hoc si adhciantur hec
verba,quum commode,secus si simpliciter promittas:vt.ff.de ver
bo.oblig.l.quicquid. Odof.

Summarium.

Fundus optimus maximusq; quis dicatur.

SJ cum fundum. † Tu promisisti
mihi dare fundū,
vti optimus maximusq; est,a me tibi dabit: adiecisti
hec verba,cuius fundi per me non fieri deteriorem
quid operātur hec verba:Primo vt promittas fundum liberum
prima verba:sequentia verba istud operant, Fundū dabis liberum,
imo enim dabis fundū quatenus est factus deterior facto tuo.[Le
gem.]i.pactum.[Ad iura.]i.ad seruitutes.[Non esse.] Uñ nota.
sub hio verbis, fundus vti optimus maximusq;,vt.ff.de contra
hen.emp.l.cum venderes per sequentia hic agitur quod continet.
ꝛc.vt.ff.de vsur.l.ſi stipulatus. Odof.

Summarium.

Uestis nomine quid contineatur.

VEstis. Jn lege ista dicitur: † Jn testamento
tuo ista dixisti,omnem vestem, quam
habeo in bonis,tibi do lego:videris legare nec dū vestē
muliebrē uno omnē aliā.[Uestis.] indistincte,potuit
[Seneca.]vt.ff.de his,qui notan.inſa.l.ſ.ſ. seneca.[Cōtineri.]
nisi ex congruitate persone aut sermonis aliud appareret:vt.ff.
de auro,ꝛ argen.leg.l.Plautius.
Odof.

Summarium.

Spado quis dicatur.

SPadonum. † Dicitur spado, qui a
natura non potest coire,
sed ei testes trūcati sunt.[Spadones.] Et ibi sunt ca
strati,ꝛ non possunt adoptare:vt Justit.de adop.ſ.ꝛ
licet.[Uirilia.]Et iste potest adoptare:vt.ff.de adop.l.ij. in fine.
Odof.

Summarium.

Nati mortui,pro non natis habentur.

UI mortui. † Si mulieri nascantur libe
ri mortui,non videntur na
ti,nec procreati,vnde nō appellantur.Et notate exēplum, agnatione posthumorum rumpitur patris
testamentum:verum est,si nascantur viui:vt. C. de libe.ꝛ posthu.
certatum.ꝛ est verum quod intelliguntur,ꝛc.vt.ff.eo.l.quero.
Odof.

Summarium.

Hereditas quando lege deferri dicatur.

LEge obuenire. Jn lege ista † dici
tur deferri hereditas lege,cum succedo ab intestato:sed ſi defertur ex te
stamento.similiter dicitur lege obuenire:quia succes

sio testamentaria ipsa lege firmata est. Hoc dicit. [Confirmatur.] Notate m lege ista vnū, ad q̄ tota vis allegatur, q̄ aliquos superstitialiter intelligens turaret q̄ hoc non diceret propter. Dicitur legitima hereditas, rc. vt. ff. pro socio. l. ij. In larga significatione, dicitur ex testamento. Vñ dicimus per legē istā nedū videt dari q̄ de nouo datur, imo videt dari q̄ cōfirmatur. Vñ si propria concessit, vel confirmauit q̄ predecessor suus dederat, ij non tenuit, r successor propria concedit, erit validū: vt hic, r. ff. de pactis. l. legitima. r in aut. de defen. ciuit. §. sed interim. nisi adiceretur papa in ste habes: vt extra de constr. vti. vel inutil. r bone memorie.

Odofr.

Summarium.

1 Fraus quid, r quid pena.
2 Fraus est dolus.

ALiud est fraus. In l. ista duo dicuntur. Primo dicitur
1 Aliud est fraus, r aliud est pena. † Fraus dicitur delicti: pena dicitur, que propter delictū imponitur: nā fraus pōt esse sine pena, non ecōtra. Nam propter est pena vindicta delicti. Scōo dicitur, inter penā r mulctā differētiā esse: quia pena est nomē generale, mulcta nomē speciale: r est pena sine pecuniaria, siue fame, sed mulcta est pecuniaria. Itē mulcta arrogatur tātūm iudicis, sed non pena: q̄ magistratus soli, r posides dicunt mulctā, penā aut̄ cuilibet, cui ius est imponendi. [Fraus.] id est, delicti. [Pena.] s. delicti. [Potest.] q̄ multa delicta remanent impunita. [Non pōt.] Sed hoc respice ad id, q̄ fit, non q̄ fieri debet
2 vt. ff. de offi. presid. l. sed licet. [Præparatio.] Notate. † q̄ fraus est dolus, r dolus fraus: vt. ff. de pactis turpi gentium. §. sed si fraudi. di. Scōo modo dicitur fraus ipsum delictum: vnde atrocissima fraude non cōmittuntur: vt. ff. ad legē Com. de sicar. l. in lege. Aliquando sumitur pro pena: vt. ff. de edili. edicto. l. cum autē. in fine. [Jtē mulctā.] Incipit scōm dictū. [Cōperit.] Unde presides imponunt mulctā: vt. C. de modo mulctā. l. ij. Item est r alia differentia: vt. ff. eod. l. si qua.

Odof.

Summarium.

1 Anniculus mori quis dicatur.

ANiculus. In l. ista dicitur tria. † Dicitur anniculus mori, qui moritur in vltima die anni: r ita habet consuetudo loquendi. Scōo dicitur q̄ ista duo sunt paria, vel ante duodecimū diem Calendarum factū esse, vel post duodecimus diem Calendarum, r post undecimū die Calendarū semper videt factum. Tertio dicitur q̄ illa mulier non videtur peperisse, que mortuū in puerperio, r ei filius de vētre extractus est. [Declarat.] Et ita inspicitur cōsuetudo loquendi: vt. ff. eo. l. non est fine liberis. [Significatur.] q̄ hec sunt paria, vt dixi in casu. Et ita vterq; sermo cōtinet duodecim, vel undecim dies. [Extractus.] id est, egressus de ventre: r filius pro iā nato habetur: vt. ff. de inoffic. testa. l. posthumus.

Odof.

Summarium.

1 Mortis mee nomine, venit etiam dies in qua morior.

SI quis sic. † Instituo te heredem, r iubeo te aliquā facere intra diē mortis tue: appellatione mortis tue cōtinet dies, in qua mortuus es. [Eius.] id est, testatoris, vel heredis, [Numeratur.] vt. ff. quā. dies leg. ced. l. si heres.

Odofr.

Summarium.

1 Anniculus filius quis sit.

ANiculus. † Dicitur filius anniculus amissus qui amittitur in vltima die trecentorum sexaginta dierum, r satis est vltimū diem inceptum esse. [Est.] s. dicitur anniculus. [Dicitur.] hoc est annus, qui constitit ex tot diebus. [Non ex toto.] id est, non adimpleto. [Numeramus.] Unde non fit cōputatio de momento ad momentum, vt alibi non fit: vt. ff. de manu. l. j. Alias fic. ff. de minor. l. ij. §. minorem. quia ibi fit computatio de momento ad momentum.

Odof.

Summarium.

1 Legatum mulieri factum si pariat, habebit, licet quid monstruosum pepererit.

QUeret aliquis. † Mulier enim est partum mōstruosum, id est non similem humane figuretiste habetur pro filio quantum ad patrem r matrem, r matri non debet aliquid imputari. [Debet.] Declinans ad monstrum habetur pro filio in hoc, q̄ si lego mulieri si pepererit, siue pariat declinantem ad monstrum, siue non, sequitur legatum: sed non habetur pro filio quantū ad se: q̄ eius agnatione non rūpitur testamētū: vt. C. de posthu. here. instit. l. q̄ certum. Vel pōt dici, si declinat ad monstrum sine culpa mulieris, q̄ quū tacebat cū viro recordabatur de aliquo animali: quia tales motus non sunt in potestate nostra, habetur pro filio vt hic. Sed si subiicit si bruto, non habetur pro filio: vt. ff. de statu hom. l. non sunt. Vel dic vt dixi. ff. de posthu. hered. instit. l. quod certum est.

Odo.

Summarium.

1 Generi appellatione qui veniant.

GEneri. † Sicut gener est mens, qui habet filiam meam in vxorē, sic a est progener meus. qui habet neptē meā in vxorē. Et ad hoc accidit. ff. de postu. l. ij. §. vltimo.

Odof.

Summarium.

1 Mulier que ter enixa dicatur.

TEr enixa. † Si legat mulieri, si ter enixa est, ter enixa videtur, si pariter eos liberos: quia vno impetu non parit eos: vt. ff. de statu hom. l. Aret husa.

Odof.

Summarium.

1 Possessio bonorum venit hereditatis nomine.

HEreditatis. In l. ista dicitur † q̄ appellatione hereditatis bonorū possessio continetur, ſes quantū ad effectū: q̄ sicut hereditas est nomen iuris, ita r bonorū possessio: vt. ff. tit. ij. l. hereditas.

Odof.

Summarium.

1 Edificare Rome quis dicatur.
2 Perfecisse opus quis dicatur.

EDificia. † Dicitur aliquis Rome edificare, si
1 ne ediſicet in vrbe, siue in continentibꝰ edificijs. [Fiant.] Concordat. ff. eo. l. §. ij. ff. eo. l. qui in. r. l. extra. r. ff. eod. l. vt Silphenus.

2 PErfecisse. In. §. isto dicitur: † Si aliquis teneretur cōplere edificiū, ipse videtur perfecisse, si ita cōluminauit, vt iam ad vsum esse possit: r hoc in larga significatione, aliter secus: vt. ff. de orig. iur. l. j. in prin.

Odofr.

Summarium.

1 Cepisse etiam dicitur, qui alij quesiuit.

CEpisse. † Dico aliquid capere, quāuis alꝰ illud acquisiuit. Et potest ita notari ex emplum, Filius meus: vel seruus heres instituitur r rogo eos adire hereditatē, licet pōs acquirant: ego video: accepisse, non ipse: vt. ff. de acqui. l. placet.

Odofr.

Summarium.

1 Mulier e cuius mortuo vtero puer extrahitur, habere dicitur, non parere.

TIam ea. In lege ista dicit; † Si mulier mo
1 ritur in puerperio, r extrahitur inde puer, ista mulier videtur habuisse, r si non dicatur peperisse: r ita hꝫ filiū. qui nō habuit tempore mortis: vt sicut est videre in filio capto ab hostibus. [Possit.] Jj ista non dicatur peperisse: vt. ff. eod. l. anniculus. in fi. [Remanuit.] q̄ si ipsa moritur, dū filius est in captiuitate hostiū, non hꝫ filium: vt Justin. quib. mo. ius pat. pot. sol. §. si ab hostibus.

Odofr.

Summarium.

1 Coniuncti qui dicantur.
2 Heredes quot modis coniuncti dicantur.
3 Coniunctus re r verbis preferatur reliquis.

RIplici. In lege ista ponitur quedā diuisio.
1 Aliqui heredes, siue legatarij sunt coniuncti re r verbis, aliquando re tantum, aliqui verbis tantū: † Sunt coniungere, r verbis, si ita dicitur

Lucius

Lucius Titius, & Publius Mevius heredes sunto. Vel si ita dicat: Lucius et Publio Mevio heredes sunto. Aliquando sunt coniuncti verbis tantū, vt si ita dicat, Lucū Titiū cum Publio Mevio pro dimidia heredes instituo. Aliquādo re tātū: vt si ita dicat, Publius Mevius meus heres esto. Lucius Titius mihi heres esto: hunc coniuncti re, sed per concursum faciūt sibi partes. Sed quid si ita dicat, Lucius Titius in dimidia heres esto: reliquam hunc coniuncti. Sed si forte instituit Lucū Titiū et Publium Mevium in una dimidia, vel Seiū in alia dimidia, vel duos in tres. Seium in alio triente, isti non intelliguntur coniuncti re, scz ratione [Articulos.] l. Et, & Cum [Sunto.] Isti re sunt coniuncti, sed per concursum faciunt sibi partes. [Coactos.] s. coniunctos. [Esse.] Unde illi sunt coniuncti re, alius nullo modo. Unde vt intelligatur lege ista, subdistinctio tale dinisionem. † Cōiungantur heredes inter dū re, inter dū verbis: inter dū nec re, nec verbis. Coniungantur re & verbis: si ita dicit testator, Lucū & Titius, & Mevius heredes sunto: hic sunt coniuncti verbis per copulā Et. Re coniungantur, q; cōcurrit quilibet pro parte. Coniungūtur re in illis ex plia positis in lege: vt. ff. de lega. ij. lan re. Sunt aliqui coniuncti verbis tantū, puta si ita dicit testator, Publius Mevius, & Lucius Titius; quilibet ex dimidia heres esto. Sunt coniuncti verbis per copulā Et, sed non sunt coniūcti re, vt in lege ista, in fi. ff. de leg. ij. Lre coniuncti. & Insti. de lega. § fideō. Aliqui re tātū coniūguntur, puta si ita dicat, Lucius Titius, Publius Mevius heredes sunto: & hoc quum loquitur de toto, hic sunt coniūcti re, qi in eadē re instituūtur: & non sunt cōiuncti verbis per copulam Et, vt hic colligitur. Aliquando nec verbis, nec re. Verbi gratia, si ita dicit Testator, Lucū Titium pro una dimidia heredem instituo, Publiū Mevii in reliquo instituo: isti non sunt coniuncti verbis per copulam Et, vel re: vt. ff. de lega. ij. l. Mevio. Et ex hac diuisione colligetis q; inter istos locus est iuri accrescēdi inter coniunctos re, & verbis, vel verbis tantum, sed inter alios non coniunctos non: vt. ff. de leg. ij. l. & Proculo. Et hoc sine tractetur

3 de propinquitate, sine de vsufructu: vt. ff. de vsufr. accres. l. j. † Sed qui coniunctus est re, & verbis, præfert omnibus: vt. C. de caduc. tollē. l. vnica. §. vbi autē. Sed quid si habet vnā re tantū, aliud verbis? Quidā admittunt coniunctū re tantū: alij econtra: nos vtranq; partē admittimus: vt. ff. de lega. ij. l. re coniuncti. in fi. & hz locus coniunctio in his cāsibus: Bene scitis q; felicia deficiunt tribus modis: vt. C. de caduc. tollen. l. vnica. §. cū plicit. si deficit relictum prædictis modis, & accrescit substituto, si habet, alis coniuncto: vt C. de caduc. tollen. l. vnica, in prin. & §. his. Idem in vsufructu, q; si relinquitur duobus, pluribusve, accrescit cōiuncto: vt. ff. de vsufru. l. si Titio. §. & de vsufru. l. j. per totam legem. & l. interdum.

Odof.

Summarium.

1 Habere apud se quis dicatur.

1 **Apud.** † Dicitur aliquis apud se habere retentionē, vel sinō possidet, habet actionē. [Potest.] vel habet retēnonciu, vt. ff. de verbo. oblig. l. stipulato. §. habere. Odof.

Summarium.

1 Pellex que dicatur.

Masurius. In. l. ista tractatur significatio cuiusdam dictionis, que hodie nō est in vsu. Antiqui ita dicebant nchinarem. Bene venatus, habetur ergo: Respōdebit. † Habeo pellicē, id est, mulierē, que non est nupta. Hodierni vocant amasiam, vel concubinā, que est in domo nostra domestica affectione. [Vocant.] amasia vel cōcubinam, que potest esse serua, vel liberta vt. C. de pignor. l. demque.

Odof.

1 **Virilis.** In lege ista dicitur † q; virilis appellatione hereditatis pars continetur, aliquādo tota. [Est.] & vbi est exemplū, verbi gratia, ita dicit testator, Lucū & Seium heredes instituo quēlibet pro virili: vt. ff. de lega. primo. l. virili. Itēq; totā: vt si ita dicat, Titiū & Seiū instituo virtuliter: q; si vnus repudiet, accrescit alteri in toto, vt. C. de caduc. tol. l. vnica. §. hoc ita. Odof.

Summarium.

1 Soceri nomine qui veniant.

1 **Socri.** In lege ista dicit. † Socū socer meus vel socrus mea dicitur pater vel mater vxoris mee, imo anus & auia. [Respondetur.] vt. ff. de postul. in. l. si in fi. & l. seq. Odo.

Summarium.

1 Rome nati dicuntur, qui in continentibus vrbis nascuntur.

Qui incontinentibus. In lege ista dicitur † q; qui in continentibus vrbis nascuntur, Rome nati dicuntur: vt. ff. eo. l. fi.

Odof.

Summarium.

1 Liberis non caret, cui filius vnus aut vna filia est.

1 **Non est.** In lege ista dicitur † in quo de singulari loquimur in plurali tota die. Queritur vnus amicus ab alio, Habes liberos: respondet q; sic, etiam si nō habet nisi vnū filiū: et bene respōdet q; non est sine liberis. Hā cōsuetudo excusat interrogantem & respondentē. Enunciatio, quam facit amicus amico, Habes liberos. [Et coducitur.] vt. ff. de vsufca. &c.

1 Liberos habere dicitur, quem sine liberis esse dicere non possimus.

1 **Nam quem.** In lege ista dicitur, † quem non possumus dicere sine liberis, eundē habemus necesse dicere habere liberos. Et vbi est exemplū: Et certe est, nō possumus dicere sine liberis, qui habet vnicū filiū, vel filiā: vt. ff. de pri. leg. i. Item non possumus dicere sine liberis, qui habet nepotes: vt. C. de cond. insert. l. j. Odof.

Summarium.

1 Recipere minus dicitur, qui nihil recipit.

Si ita a te. † Sua a te stipulatus quantū min⁹ a Titio consequi possum, & nihil possum cōsequi a Titio, totū cōsequor a te. [Peruenit.] Et notate ita exemplum. Si Titius debet mihi decē, & stipulor a te quāto minus a Titio possum cōsequi: si quinq; consequutus fuero a Titio, quinq; petam a te: si nihil consequutus fuero, totū petam a te: vt. ff. de verbo. obliga. l. decem. & fi. & ff. de pecu. l. finali.

Odof.

Summarium.

1 Hereditas delata que dicatur.

1 **Delata.** † Alicui intelligitur hereditas delata, si ita est delata vt possit consequi: vt quia est delata pure, non sub condītione: vt. ff. de acqui. hered. l. 10. qui. Odof.

Summarium.

1 Hominis nomine venit masculus & femina.

1 **Hominis.** In lege ista dicitur † quod homo communis generis est: & ideo appellatiōe continetur masculus & femina: vt. ff. eodem. l. j. Odof.

Summarium.

1 Mortis tempore fuisse dicitur, qui erat in vtero.

1 **Intelligendus.** In lege ista dicit, † Ille qui est in vtero, intelligitur tēpore mortis fuisse verbi gratia, relinquo solis tuis decem, quos habebas tempore mortis: vt. ff. de statu hom. l. qui in vtero. §. penul. Odof.

Mille passus. Si aliquis vult cōputare mille passus, non debet incipere a muro vrbis, sed nō mentibus edificijs. Odof.

Summarium.

1 Proximi verbo quis veniat.

1 **Proximi.** † Appellatiōe primi cōtinet, qui sol⁹ est. Verbi gratia proximus agnatus vocat ad successionē ab intestato, dicitur proximus, quā nemo antecedit, si solus est. Odo.

1 Possidere maiori anni parte quis dicatur.

1 **Maiore.** † Olim interdicto vti possidetis, & vtrobi vincebat, qui possidebat maiore parte anni: videtur posse ille maiore parte anni, qui possedit duobus mēsibus, si aduersarius minus possedit, vel nullo modo. [Possederit.] Per lex pōt intelligi vt dixi: sed hodie secus: vt Insti. de interdic. §. retinendæ. Odof.

1 Paries quid sit, & quid materia.

1 **Quantum.** † Paries dicit esse, sine ex muro est, sine ex materia, sive via, sive semita, sine iter. [Materia.] i. murus sine cemento. [Est.] sed impropria significatione dicit: vt. ff. de seruit. rust. præd. l. j. & l. qui scilia. & l. qui inter vtam. Odof.

Summarium.

1 Numerus singularis vsurpatur pro plurali.

1 **Ma vsu iuris.** Jn. l. ista ponuntur exempla, in quibus consuetudine exceptuantur abusiua loquutione. † Ecce si dicit aliquis Alter annorum annus, quæ nouus fuit Rome, multum hominē venisse Romam. & Bononie piscem vilem esse dicimus. Jtē dum dicit aliquis, Stipulo: mihi & heredi meo: qr deberet dicere, mihi, & heredibus meis. Vel quum promittit per se, & heredē suum: q deberet dicere, per se, & heredes suos, quia plures habet heredes, sed ex consuetudine excusamur. [Stipulatione.] sicut alibi: vt. C. in quib. can. in integ. restit. non est necess. l. nec in minorum. Quandoq; econtra, vt. ff. eodem. l. nō est. vbi ponitur pluralis pro singulari. Odof.

Summarium.

1 Aurei nummi veniunt etiam eris vocabulo.

1 **Etiam aureos.** Jn lege ista dicitur † q appellatiōe eris aurei nummi continentur. Verbi gratia, dicimus, Iste habet multum eris, id est, iste habet multos aureos nummos: quia non refert, dic at multū eris, vel multos aureos: quia non refert, quid ex equipollentibus fiat: vt. ff. de re ind. l. in summa. Odof.

Summarium.

1 Ceterorum & reliquorum nomine qui veniant.

1 **Ceterorum.** Jn lege ista dicitur: † q̄ ceterorum & reliquorum appellatione continentur omnes. Et ideo si tibi optio est legata, & ceteri sint legati Sempronio, indubitanter siue obtuerio, omnes simul pertinēt ad Sempronium. [Pertinere.] Notare ista exemplum. Testator ita dixit, Optionē serui mei tibi lego Titio, ceteri pertineāt ad Seium: si Titius multum operam erit, omnes pertinent ad Seium: vt. C. de hered. instituen. l. ij. Odof.

Summarium.

1 Pupillus non est, qui adhuc in vtero est.

1 **Non est.** † Ille, qui est in vtero nondū natus non est pupillus, licet speretur pupillus esse: & ideo venter non datur tutor, sed curator: vt ff. de tuto. & cur. datis ab hus. l. venter. Odof.

Summarium.

1 Optimus maximusq; ex agnatis quis dicatur.
2 Puella venit pueri appellatione.

1 **Illa verba.** Jn prin. huius legis dicit: † Si testator ita dicat, ille, qui ex agnatis meis optimus, maximusq; est, hic habeat: sub his verbis continetur ille, qui solus agnatus est. q: sub his et verbis, Ex supremis meis tabulis pali lego bonorū possessionem, q: intelliguntur etiam soli: quia supremus est, qui solus est, vt. ff. de vul. & pupil. substi. l. & contra. in fi. & l. seq. & facit. ff. eo. l. proximo. & q̄ ibi dixi. licet glos. Accursij intelligat hanc legē in fundo legato. in sui princip.

2 **Puer** Appellatione pueri continetur † & puella: nā pueros dicim⁹ masculos, & feminas. Et ideo si dicat aliquis, Pueris meis do tutores, intelligitur etiā dare filiabus: vt. ff. de testa. tute. l. si quis. [Appellant.] id est, tam masculos, q̄ feminas. Odof.

Summarium.

1 Substitutio vulgaris quibus verbis fiat.
2 Mors intelligitur his verbis, si quid filio meo acciderit.

1 **Ma vulgari.** Jn. l. ista dicitur: † Si aliquis facit vulgarē substitutionē dicendo, Titius mihi heres esto: & postea dicit, Si Titius nō erit heres, Seius sit: & qui supremus moritur, alle sit heres, certe qui supremus moritur, erit heres, exemplo duodecim Tabularū ex quibus proximus agnatus solus intelligatur substitutus, & si vnus tantum fuerit heres. [Habetur.] qr proximus agnatus solus succedit: vt. ff. lege proxima. in prin.

2 **Si quis ita.** Jn. §. isto dicitur: † Testator instituit filiū suū heredem, & ita dixit, Si quis filio meo acciderit, Damas seruus meus liber esto: numquid mortuo filio, Damas liber erit? Certe sic: q: ita intelligim⁹ hec verba Si mortuus erit. [Acciderit.] id est, accidere potuerit. [Significatur.] vt si moritur, ille sit liber. Odof.

Summarium.

1 Posthuma venit filiarum appellatione.
2 Dimidia an semper veniat portionis nomine.
3 Habere, verbum cum effectu est accipiendum.

1 **Nomen.** † Appellatione filiarum & posthume continetur: non ita econtra, nisi alia esset testatoris voluntas. [Sit.] quia appellatione cōtinetur posthuma. Et ideo qui dat tutorem filiabus, & posthumo dare intelligitur: vt. ff. de testa. tute. l. si quis.

2 **Portionis.** † Appellatio portiōis nō semper habet dimidiam significatur: vt puta si alii qua pars adiiciatur, puta tertia: ails semper dimidiam significat si nō est adiecta pars. [Orbet.] Et ita appellatiōe prout indistincte poterat dimidia continetur: vt. ff. de vsufru. l. etiam.

3 **Habere.** † Verbum Habere, accipiendum est cum effectu, sicut verbū Peruenisse, accepit. [Est.] Unde dicitur quis habere actionem, qui habet cum effectu: vt. ff. eod. l. si debitor. & sic. in verbo Peruenire vt. ff. de petitio. hered. l. si possessor. §. j. nam verba cum effectu sunt accipienda: vt. ff. ne quis eum, &c. l. si per aliū. §. docere. Odof.

Summarium.

1 Heres nil consequatur. si nil supersit. ere alieno deducto.

1 **Meniſſe.** Jn lege ista dicitur, † q̄ nihil dicitur peruenisse ad heredem, nisi deducto ere alieno: quia nō intelligitur heredatus, &c. vt. ff. eo. l. sub signatum. §. j. Odof.

Summarium.

1 Familia vrbana quo distinguatur a rustica.
2 Pernoctare quid sit.

1 **Vrbana familia.** Jn. l. ista dicitur: † q̄ vrbana familia & rustica non loco, sed genere distinguitur: pōt esse vilicatoꝛ, &c. [Vt vilico.] vt. ff. de instit. act. l. si vilicus. [Apparebit.] vt si habuit in numero vrbanorū, sit vrbana familia: si habuit in numero rusticorū, sit rustica familia. Sic predia dicuntur rustica & vrbana: vt. ff. in quib. can. pig. tac. cōtra. l. in prædio. §. si tabulas.

2 **Pernoctare.** † Dicit pernoctare extra vrbē, qui nulla parte noctis est in vrbe, si per totam noctem est extra: vt. ff. de offic. præsi. l. illud. Odof.

Summarium.

1 Carbonis nomine quid contineatur.

1 **Carbonum.** † Si quis legat mihi materiā suam, non intelligitur legare carbones: quia eorum appellatione non continetur materia. Sed si legat mihi ligna, non videtur legare carbones. Sed si aliquis legat carbones, nūquid dicitur legare titiones? Certe non. Unde feres non continentur nucleo olivarum, & alia, que deputata sunt ad faciendum ignem clarum. [Hec lignorum.] vt supra de legat. ij. l. ligni. [Faciant.] vt faces, vt sequitur in litera [Voluntas.] proferentis. [De balanis.] quia quedā bala de nucleis olivarum. Odof.

1 Pali & pertice non veniunt in legato lignorum.

1 **Pali, & ptice.** † Si quis legat ligna sua, palos, & pertica nō videtur legare, quia non sunt deputata ad comburendum. [Non continentur.] vt. ff. l. proxima. Odof

1 Legatū fundi vt optimus maximusq; est, qualiter intelligēdū. Non tan-

Non tantum.

In lege ista dicitur: si tradas † fundū vt optimus maximusq; est, siue emo a te fundum, siue stipulor, hic videtur agi vt pactes fundum liberum, non autem vt pactus vicinus illi pactio prestent seruitutem. [Et.] a fundus vicinus: vt. ff. eodem. l. si cum tibi. Odofre.

Summarium.

1 Heredis nomine veniunt omnes successores.

Heredis.

† Appellatione heredis continentur omnes successores vniuersales, siue succedant iure ciuili vel pretorio. [Expressi.] vnde si dicat testator, instituo te heredem, & rogo omnes successores vt hoc faciant: quia ceteri successores videntur contineri: vt. ff. de bon. poss. l. ij. §. peruenisse. Odofred.

Summarium.

1 Peruenisse ad me dicitur, quod per me ad alium peruenit.

Peruenisse.

† Non solum videtur ad te peruenisse, quod ad te peruenit, sed quod ad alium per te peruenit. Unde si quid peruenit ad filium patroni, a liberto suo, qui forte an liberto ei est delata hereditas patri filio adoptiuo nō videtur quesita. [Est.] q: quod per me alij acquiritur, ad me peruenisse videtur: vt. C. de hered. vel act. ven. l. ij. §. peruenisse. Odofre.

Summarium.

1 Liberta continetur liberti appellatione.

Liberti.

In lege ista dicitur, † liberti appellatione libertā contineri. Unde sicut liberta non potest vocare in ius patronum sine venia, ita nec liberta: vt. ff. de in ius voc. l. cuicunq;. §. preter. Odof.

Summarium.

1 College dicuntur qui eiusdem sunt potestatis.
2 Abesse quis dicatur.

Collegarum.

† Videntur esse college, qui eadem sunt potestate predīti: quia college dicuntur, &c. vt infra de colleg. l. prima. Odofred.

Qui extra.

† Ille, qui est extra videm, vel continētia ędificia, dicitur abesse, alias non videbitur: vt. ff. eod. l. ij. Odofredus.

Summarium.

1 Furem non esse, differt ab eo, quod est, furto nō aque solutum esse.

Aliud est.

In lege ista dicitur, † differentiā esse inter illum, qui promittit seruum furem non esse, & eum, qui promittit eum furtis, noxisque solutum, quia in primo casu promittit bona fide, non ita in secundo casu. hoc dicit. [Proposito.] scilicet bono. [Promittit.] vt. ff. de pact. l. non impossibile. Odofredus.

Summarium.

1 Reddere etiam continetur verbo faciendi.

Faciendi.

† Si aliquis promittit facere, reddere videtur promittere. [Cōtinetur.] Unde si promittis causam facere non teneberis, videris promittere, &c. vt. ff. de verborum obliga. l. si vbi. §. qui. Odofre.

Summarium.

1 Solutionis verbo venit omne satisfactio.

Solutionis.

† Si tu promittis soluere, videris soluere, siue mihi solueris, siue alio modo satisfacis. [Promisit.] vt. ff. de solu. l. satisfactio. quia satisfactio est quemadmodum volunt creditores: vt. ff. de pigno. actio. l. si rem. §. non omnes.

Summarium.

1 Cauillatio qua sit natura.

Natura.

† Ea est natura cauillationis, quod per circuitus & mutationes ab eo, quod euidenter verum est, ad falsum peruenitur: vt. ff. actual. primo. Lex est. Et exempla, que ibi posita, hic repete. Odofr.

Summarium.

1 Pecunie nomine quid contineatur.
2 Hereditas augmentum & diminutionem recipit.
3 Actio est nomen & generale & speciale.
4 Debere, verbum omnem actionem continet.

Pecunie.

† Appellatione pecunie nedum pecunia numerata continetur, sino me ra corpora, & res corporales: vt. C. de constitu. pecun. l. secunda. in fine.

Hereditas.

† Hoc nomen hereditas. est nomē iuris continens augmentum, & diminutionem: nam & frugibus augetur. [Recipit.] vt. ff. eo. l. nihil. [Augetur.] vt. C. de pen. her. l. ij.

Actionis.

† Nomen actionis est speciale, & generale. Speciale, vt actiones dicātur in personā. Generale, vt dicātur siue in rem, siue in personam, siue mista. Unde continetur etiam persecutio. quia sit extra ordinem, vt sicut est fideicommissum. hoc dicit. §. iste. [Dicere.] vt. ff. de actio. & obbig. l. actio in personam. [Videtur.] scilicet proprie. [Executionem.] nam olim fideicommissum non poterat peti actione: quia poterat persequi iudicio officio: vt instit. de sing. reb. per fideic. relic. vnde olim vocabatur persequutio: vt. ff. de vsuris. l. in fideicommissi. Sed hodie secus: vt. C. comm. de lega. l. i. ij.

Hoc verbum.

† Dicitur † aliquis mihi debere, si debeat mihi ciuili actione: vel honoraria, siue non debeat actione, sed persequutione. [Cuilio] scz. vt res vendicatio. [Honoraria.] scz. vt publiciana. [Persecutio.] vt. ff. proxime dicti. Odofre.

Summarium.

1 Quanti ea res erit: hec verba quod differant ab his, quanti eam rem esse apparebit.

Ater hec.

† Inter hec verba, de quibus in litera, nihil interest, quia semper vtrobique pronūtiere veram estimationem rei. [Fiet.] vnde tractatur pronūtiatio: ad veram estimationem, non ad singularem: vt. ff. de in litem iuran. l. ij.

Summarium.

1 Tugurium quid sit.

Tugurij.

In lege ista dicitur † quod appellatione tugurij, ad propriē dicitur quod rusticitatis causa deputatū est, vt locus vbi custodiuntur animalia. [Tugurij.] vocātur in alia significatione metalli. [Tegatur.] scilicet homo: vt dicitur vestis toga, qua homo tegitur: quia nomen debet esse consequens rei: vt instit. de bona. §. est & aliud. Odofre.

Summarium.

1 Pertinere, verbum latissimum.

Verbum.

† Hoc verbum latissimum est: vnde dicitur aliquid ad me pertinere, siue pertinet iure dominij, siue iure pignoris. hoc dicit hec lex. [Sunt.] scilicet iure dominij. [Possunt.] erit interpretatio, vt. ff. de iudic. l. si quis intentione ambigua. Odofredus.

Summarium.

1 Liber homo peculium non habet sicut nec seruus bona.

Paterfamilias.

† In lege ista dicitur: sicut seruus nō potest habere bona, ita liber homo non potest habere peculium. Habetur q̄ seruus non potest habere bona, quia ab alio possideatur: vt. C. de acquir. rer. do. Liber. §. quicquid. Nō obstat lex, que dicit seruos nummos habere: quia exponi id est, peculiares, vt. ff. de manumiss. l. ie, qui. Similiter liber homo non potest habere peculium, si paterfamilias est: quia filiusfamilias peculium potest habere: vt. C. de bonis, que liber. l. cum oporteat. Sed paterfamilias non habet peculium. Dicitur q̄ seruus vel filius habet separatum a dominica, vel patrua ratione, vt. ff. de

pecul.l.peculium.in princi. Sed pront peculium sumitur propie patrimonium sicut .ff.de[illegible] Hebet.l.octo. Et hic soluitur illud contrarium. Odofr.

Summarium.

1 Taberne vocabulo quid comprehendatur.
2 Contubernales qui sint.

Taberne. In lege ista cum duabus sequentibus dicitur quid continetur taberne appellatione: † qd continetur omne, q̄ est ad habitandum vtile, non tamen q̄ ex tabulis claudit. Unde taberna cula, & contubernales. Instrutam autem tabernam sic accipimus, que est parata rebus & hominibus ad negotiationē. [Non ex eo.] Et tantum. Alias est sine negatiua. [Sunt.] † Unde scholares propie possunt dici cōtubernales, hoc est verum pront nomen taberne sumitur generaliter. sic. .ff. de iud. l. si ita. §. 1. Stricte sumitur pro campana: vt. C. si mancipia fue. alie. l. si. [Instructā. Ff. taberna: q̄ est taberna simpliciter, sicut est domus, que est vacua; vt. .ff. de sua. instr. & instr. le. l. quesitum. §. domum. & hoc dicit. §.

Summarium.

1 Commendare verbum, significat deponere.

Commendare. In lege ista dicitur: † q̄ commēdare nihil aliud est, q̄ deponere: vnde qui cōmendat tibi rem suam, apud te videtur deponere vt. .ff. depos. l. 1. §. 1. Aliquando commendare sumitur pro mandare: vt. Ff. unam. l. si vero. §. cum quidam. Odofr.

Summarium.

1 Pecunia exacta etiam ad delegationem extenditur.

Verbum. In lege ista dicitur: † dico: a debitore ego exegisse pecuniam, siue debitor meus mihi soluit, siue delegauit mihi suum debitorem, & sum contentus ea delegatione: q̄ dicitur delegare est solutere: vt. C. de nouatio. & deleg. l. delegare. §. 1. vnde qui satisfacit mihi, dicitur solutere: vt. .ff. de solu. l. satisfactio. Odofr.

Summarium.

1 Habere dicimur pacto modo.
2 Cauteri potest tam fidefussoribus quam pignoribus.

Habere. † In principio huius legis dicitur q̄ quis dicitur habere duobus modis. Uno modo q̄ quis hz iure dominū, vt est id, qd possidet sine interpellatione. [Ement. Ff. ad. l. si. domino. Et ad hoc facit. .ff. de ver. obl. l. stipulatio ista. §. habere.

2 **Cautum.** † Si promisisti mihi cauere, videris mihi cauisse, siue caueris fidefussoribus, siue pignoribus. Unde notatur exemplum. .ff. de const. pec. l. promissor. in fi. Et hoc pront nomen cautiones sumitur large: secus si stricte; vt C. eo. l. sancimus. Odof.

Summarium.

1 Facere oportere quid significet.

Facere. In lege ista dicitur: † si promisisti alicui quid facere oportere, videris promisisse duo. l. vt facias q̄ cōgnisti, & vt abstineat ab eo, qd contra cautionem est, vel vt cures ne fiat contra cautionē. Et notatur exemplū. si promisisti facere foueā, tu videris promittere, vt nō fiat. Unū sciatis, &c. vt. .ff. de ver. obl. l. ybi. §. qd. Odof.

Summarium.

1 Prouinciales qui dicantur.

Prouinciales. In lege ista dicitur: † nos debemus dicere illos prouinciales, qui habent domicilū in prouincia, etiam si non habent originem, non tamē eos, qui non habent domicilium. [Prouinciales. Iuban dicit, etiam. [Habent.] non eos tamen qui non sunt oriundi ex prouincia. Et secūdum hoc nulla contraria hz hec lex. Unde si Italicus hz domicilium Parisiis, prouincialis. Sed custodiatis vos hic, siue sui nati, sed non habeo domicilium sum prouincialis quantū ad honores. Non intelligatis hoc verum quantum ad forum: q̄ ratione domicilij possum ibi conueniri: sed non possum ibi conueniri, si non habeo domicilium: q̄ sortitur quis forum: vt. .ff. de iur. om. iu. l. inter ordinē. Legitur alio modo hec lex, prouincialis est, qui hz domicilium in prouincia. Unde Bononiensis, qui hz domicilium Parisiis, prouincialis est, non qui natus est in Ie, & non habet domicilij. Sed huic legi videtur obuiare .ff. de adopt. l. in adoptionibus. Sed vos dicatis illud verum esse quantum ad honores, sed quantum ad domicilium secus, vt hic. Odofred.

Summarium.

1 Diuortium quo differat a repudio.

Mater diuortium. In lege ista † nota differentiam inter diuortium & repudium: & est talis, vt sta notat. [Potest.] Quidam non habent nisi vnam literā, & tūc est plana littera. Alij habēt etiam, & tunc non est plana littera. [Dicatur.] Sed vtrū propie. [Discedat.] s. vir a vxore. Et in diuortio hec verba proferri solet. Res tuas tibi habeto: vt. .ff. de diuort. l. alis. §. Abutimur tñ his verbis, vt. .ff. de ri. & rep. l. obsequiū. Odofr.

Summarium.

1 Pecunia infinita non continetur hac adiectione, plusve.

Hec adiectio. † Hec adiectio, plusve, refertur ad id de quo dicam summā referturnam non ad magnam summā dz referri. Et notate exemplum. si aliquis legat decem solidos, plusve, refertur ad modicam summam: q̄ nō dicemus q̄ legat decem mille marcas. Idem dicemus in tempore: vt .ff. si quis caut. l. & si post. & .ff. eod. l. 4. §. colonus. Odofre.

Summarium.

1 Promissio, quanti eam rem esse apparebit, ad rei estimationem refertur.

Hec verba. † Si tu promittis mihi quanti eares est, non singulare interesse rei, sed commune mihi videris promittere. [Interest.] singulariter: q̄ sub his verbis, continetur commune interesse: vt .ff. eo. l. hec verba. Aliquando venit interesse singulare: vt. .ff. de act. emp. & ven. l. i. Odofr.

Summarium.

1 Donum eo differt a munere, quo genus a specie.

Mater donum. In lege ista dicit † q̄ hec est differentia inter donū & munus, vt alias notatur. [Donum.] cum causa, & sine causa. [Speciem.] cū causa tātum, vt donatio propter nuptias: vel sicut est q̄ natalium causa mittitur, vt hic dicitur. Odofre.

Summarium.

1 Masculinum concipit femininum.
2 Familie nomine qui veniant.

Pronuntiatio. In principio huius legis dicitur † q̄ sermo pronūciatus in sexu masculino complectitur feminum. hoc dicit, vt hic, & .ff. eo. l. i.

Familie. Iurisconsultus in isto. §. vlch in finem legis loquitur valde diffuse: q̄ ponit multa exempla, propter que vltra modum reddit hunc. §. obscurum, & tamē hoc vult dicere † q̄ familia triplicem significationem hz: nam & res & persona in illa continetur. Ju terra sumitur alio modo, q̄ continetur res, qi dicitur aliquis habere familiam. i. magnam substantiam. Et persone continentur, vt quum dicitur aliquis esse defūctus familiā. Sumitur & alio modo vt contineat plures personas, cōtinentur aliquando singule. Plures persone continentur, vt in furto, & in edicto de publicanis, & vi bonorum rapetorum actione. Similiter etiam hec appellatione familie continentur plures persone, aliquando singularis persona continetur. Unde dicimus, filiumfamilias, significando vnum de familia. Unde dicimus pupillum patremfamilias, q̄ sui iuris est. Similiter etiam vectigal prestatur de tota familia. Unum tamen scitis q̄ hz appellatione familie continentur agnati, non tamen cognati. [Familiam.] i. substantiam, vel agnationem. [Subiecti.] Et ita filiusfamilias dicitur subiectus patri suo iure naturali: vt. .ff. de adopt. l. j. [De furtis.] vt. .ff. si fa. fur. fec. vi. l. 1. [Reddatur.] i. facta ab emptore, vel a familia sua: vt. .ff. de edil. edic. l. cum autem. in fi. [Affimo est.] licet possit agnata esse, non tamen habeo agnatos ex parte eius: vt. .ff. vnde cog. inter agnatos. Unde notate q̄ tribus modis dicitur familia. & ad hoc facit. C. eodem. l. vlt. & .ff. de vi, & vi armata. l. j. §. familie. Odofredus.

Summarium.

1 Familie appellatione continetur princeps ipsius familie.

Familie.

1 FAmilie. †Appellatione familie etiam principes familie cõtinetur. Unum sciatis, q̃ femine non dicuntur habere in familia, licet femine dicantur matresfamiliarũ. [Continetur.] Unde si dico, suus de agnatione Petam, sequitur q̃ sim eius agnatus: vt inst. de pat. po. in fi. [Sequuntur.] & ideo pater hȝ in potestate.
Odofredus.

Summarium.

1 Judicare reum quis dicatur.

1 IUdicasse. †Judicare dicitur aliquis reũ criminis, & efert eum, si arguit eum, si accusat eum, siue continet eum. [Judicasse.] s. reum criminis, vel eum, qui possidet bona vacantia: vt. ff. de iu. ff. l. j. §. an bona.
Odof.

Summarium.

1 Predia vrbana que sint, que rustica.

1 VRbana. In lege ista dicitur: † nos dicimꝰ vrbana ꝑdia, edificia siue in vrbe, siue in rure, dummodo sint edificandi causa, si aũt sunt stabula, edificia sunt. Sed si non sunt ad habitãdum, non dicuntur vrbana. Vinee nõ dicuntur proprie vrbana edificia, & si non habent domum annuam vinee, & si habeãt domum causa vinee. Item hortus nõ est domus, vt dicitur in fine. h. d. [Excipimus.] habit ãdi causa facta. [Si & si forte stabula.] & hec littera habet cõtraria, alias tabula, alias tecta. Si haberis stabula, ita intelligetis, si habeo stabulum in domo mea, vnde est edificium: sed si habeo separatum ab habitatione, secus: vt. ff. in qui. can. pig. tacit. contra. l. in predijs. §. stabula. si habetis tabula, intelligetis fabricata. alias tecta, q̃ edificium non valet sine tecto. [Sed materia.] & qualitas: vt. ff. comm. pred. l. j. [Oktonij.] alias olinarij. [Vbana.] hoc vult dicere, si in vinea habeo domum, vel in horto, si est domus causa vinee, vt tempore imbriũ ibi possim recondere vindemiam, non est vrbanum edificium. Sed si haberem vindemiam domus causa, vt q̃ esset magis instructa, propter vineam, bene est edificium vrbanum. Idem est in horto, q̃ in vinea dico.
Odofre.

Summarium.

1 Absens quis censendus sit.
2 Absens variis modis potest quis esse.

1 ABsentem. †Dicitur absens esse nedũ qui est extra vrbem, & cõtinetur edificia, imo qui non est in loco vbi petitur. Et ideo dicit aliquo abesse, qui latitat: non videtur abesse, qui non latitat. Sed si aliquis subtrahitur se, ne capiatur ab hostibus, dicit abesse a loco illo. Item qui a latronibus detinetur, dicitur abesse. [Petitur.] Uno modo dicitur absens, qui non est in rure: vt. ff.
2 de di. infe. l. ij. §. abesse. [Detinetur.] † absens dicitur esse go multis modis. Uno modo qui non est in re, vt dixi. Secundo modo abesse dicitur, qui non est in eadem prouincia: vt. C. de lon. temp. prescrip. Tertio modo dicitur abesse qui non curandũ, vt in stipulationibus: vt inst. de inu. stip. §. item verborum. Item dicitur absens, vt. ff. de procu. l. qui mortis.
Odofredus.

Summarium.

1 Stipulatio, noxis, furtisq̃ solutum, qualiter intelligatur.

1 HEc stipulatio. †Si tu promittis mihi prestare seruum furtis, noxisq̃ solutum, videris promittere de priuatis delictis, non de publicis. [Habent.] Unde si tu promittis seruum furtis noxisq̃ solutum, videtur ꝑstari absolutus priuatis, qui nõ tenet alicui, non de publicis, vt. ff. de edi. edu. l. j. §. cum aũt.
Odof.

Summarium.

1 Filia venit filij nomine, & neptis verbo nepotis continetur.

1 IUsta interpretatione. Appellatione † filij cõtinet filia, ita appellatione nepotis, venit neptis, sicut appellatione patris venit auus. [Respondimus.] vt. ff. e. l. liij. [Comprehẽdi.] vt. j. e. d. liberorũ.
Odof.

Summarium.

1 Heres nõ facit cõtra testamẽtũ, q̃ plꝰ expẽdit, q̃ testator inserit.

1 CAm in testamento. In lege ista dicitur † si testator instituit heredem, & iubet eum debere erogare, & consumere centum aureos in funere, ille heres non potest minus consumere, sed plures sibi licebit. [Uidentur.] Nisi voluntas reftragetur: vt. ff. de neg. ge. l. qui negotia. §. libertus. Vel potest dici. si illa non sufficiant, plures debet expendere: vt. ff. de relig. & sumpt. fune. l. at si quis. §. equum.
Odofred.

Summarium.

1 Domum habere quis dicatur.

1 REge. Ista lex est bona, & levis, & argumẽtabilis: veruntamen q̃ ponit multa exẽpla, longa lex est. In portu Sicilie, que est quedam insula Italie, qui est apud Affanã, erat scriptũ ita in lege de cẽsu: dicebat ita scriptura, pro seruis quos quis ducit causa sui vsus, portorii, & censum vectigal non prestet. Et hac scriptura talis insurgit questio, aliquis ad proprium domum ducit seruos, & causa sui fundi colendi. prestabit ne de illis seruis censum? Respondet Jurecõsultus, due questiones sunt examinãde. Prima, vbi quis domũ habere dicatur. Alia est, qui serui dicãtur pro suo vsu esse. Ad primam questionem respõdet ita: † dicitur quis domum habere, non vnde ducit originem, sed domum vnde habere, vbi habet domicilium, & cõtinue moratur. Jacitur q̃ ceuetur in lege censoria, quos seruos domum ducit. sic intelligitur, &c. In
2 secunda questione videtur ita breuiter determinanda. Is determinet, si emit seruos vendẽdi causa, bene prestabit vectigal, sed si ducit eos, vt debeant sibi seruire, siue in vrbe, siue in rure, siue domi, siue alio loco, pro vsu suo videtur deducere, siue sint serui cubicularij, siue dispensatores, siue sint alij serui quicunq̃. [Portorii.] censum. [Romam.] vel domum. Et dixit Ode. hic non est magna subtilitas, vt ei videtur. [Necne.] quærebat. [Respondu.] scz. ego Alphenus, qui feci legem istam. [Fecisset.] id est, vbi habet proprium, & vbi celebres dies festat: vt. C. de incol. ciues. [Quid esset.] Determinat secundam questionem, magis quam olim. [Tectores.] qui prorogant domum.
Odofr.

Summarium.

1 Pueri nomine qui continentur.

1 PUeri. In lege ista dicitur † q̃ appellatio pueri hȝ tres significationes. Primo dicimus puero omnes seruos nostros. Secundo modo dicũtur pueri ad differentiam puellarum. Tertio modo dicuntur, id est, impuberes, qui sunt in etate puerili. [Omnes seruos.] seruiuscunq̃ etatis sint.
Odofre.

Summarium.

1 Vendens fundum excepto pomo, quid excipere presumatur.

1 QUi fundum. † Quidam libenter comedebat bona cibaria. s. vt fructꝰ, vt faciunt scholares: vẽdidit fundum suum, & excepit pomerium. i. viridarium, vbi est pomerium, quid dicitur iste excipere? Certe ne sum pomis. fructus. sed etiam vuas & racinas. [Pomerium.] i. viridarium. [Excepit.] alias reservavit. Et hec est melior. [Purpureas.] i. pergola, q̃ aliqua est nigra, & aliqua est purpurei coloris. [Recepto.] i. excepto.
Odofred.

Summarium.

1 Vasa vinaria que sint.

1 VInaria. In lege ista dicitur que dicuntur vasa vinaria. † Et dicuntur tonularia. Et appellatione istorum vasorum cõtinentur barile, in quibus ponimus vinum aliquãdo, & aliquãdo nõ, vt est in cuppis. Et eandem significationem habent amphore: q̃ aliquando ponimus vinum in eis, aliquando non, sed potiꝰ extrahimus. [Serias.] id est, cuppas. [Eandem.] alias eam. [Abdu.] id est, ponit. vel claudi.
Odofr.

Summarium.

1 Mercio vocabulo non comprehenduntur homines.

1 MErcis. In lege ista dicit: † appellatione mercis homines non continentur: nã mercatores hominum non dicuntur mercatores, sed mangones. i. mercatores hominum. [Recte.] vt. ff. mand. l. mandato.
Odofred.

Summarium.

1 Bonorum & hereditas nomine quid contineatur.

1 BOnorum. In lege ista dꝰ, † q̃ appellatio bonorum vt hereditatis, vniuersitatem significat non rem. Unde bonorum possessionis appellatio significat nomẽ iuris: vt. ff. e. l. mihi.

Summarium.

1 Facere coram aliquo quando quis dicatur.

QOram Titio. †In lege ista dicitur: si tu eo iussus aliquid facere coram Titio, videris coram eo facere, si facio eo presente, & intelligente, & eo inuito. Et ideo si facio coram Titio infante, & furioso, non videris coram eo facere: sed videris facere, si facio eo presente, & intelligente eo inuito. [Feciſſe.] vnde dz iudex ferre sententiã eo presente, & intelligente, &c. vt. ff. de arb. l. cotidianã. C. de re iud. l. coram. [Eſt.] niſi victum esset q̃ ferat coram eo, & suo consensu: vt. ff. man. lad. quod. §. si quis ea. Odof.

Summarium.

1 Seruus natus ex mancipio vrbanio, licet in rure nutritus, dicitur vrbanus seruus.

AS, qui natus. In lege ista dicitur † si seruus nascatur ex mancipio vrbanio, & mittitur nutriendus in rus, iste est de familia vrbana. [Conſtituetur.] Nam dicitur propie vrbanus seruus, &c. vt. ff. eod. l. vrbana. Odofred.

Summarium.

1 Fundi nomine que veniant.

FUndi appellatione. †Appellatio fundi est generalis, & ideo appellatione fundi & domus, & ager continetur. Sed propie dicitur edificium vrbanum, vbi sunt edes: in rure vocamus tugurium vel villam. Locus sine edificio in vrbe area vocatur, in rure autem dicitur ager: ideo ager cum edificio dicitur fundus. [Dicitur.] vt. ff. e. l. ager. Odof.

Summarium.

1 Preuaricator quis dicatur.

PReuaricatores. †Dicitur preuaricator aduocat? actoris, qui iuuat actorem corpore, sed mente non intendit vincere reum. Nam preuaricator dicitur, qui in diuersas partes agit. [Sũt.] Preuaricatur autem, &c. vt. ff. de his, qui no. infa. l. athletas. §. item preuaricator. Odofre.

Summarium.

1 Cedere diem quid sit, & quid diem venire.
2 Es alienum quod dicatur, quod sumu.
3 Culpa lata que dicatur.

CEdere diem. In lege ista notatur differẽtia inter cedere diem obligationis, & venire. † Dicitur cedere dies, quum debitor incipit debere. dicuntur venire quum ab eo potest peti. Et ideo si aliquis promittit pure, cedit & venit dies: sed si promittit in diẽ. statim cedit dies, sed non venit. Si autem sub conditione, pendente conditione non cedit dies, nec venit: q̃ non incipit debere, nec ab eo potest peti. [Diẽ.] f. ob hligationẽ. [Dies.] si est elapsum tantũ tempus, quo commode potuit petere: vt. ff. de solut. l. quod dicimus. C. l. ratum. Vade si agitur ante diem, male agitur: vt. ff. si cert. pe. l. certi condictio. in pan. [Sub cõditione.] f. stipulatus fuerit, pendente conditione non dicitur deberi.

2 **ES alienum.** In. §. isto dicitur † q̃ es alienum dicitur: q̃ debemus alĩ, nostrum dicitur, q̃ nobis alĩ debent: vt. C. si cert. pe. l. i. & l. incendium.

3 **LAta culpa.** In. §. isto dicitur † q̃ lata culpa est nimia negligentia. i. non intelligere q̃ omnes intelligunt, & ideo si aliquis palam scripsit. §. misi publice epistoli. cum seruo meo instituto: ne quis contrahat cum eo, si aliquis contrahat cum eo, non habet aliquam actionem: vt. ff. de instito. l. fi. & l. si pupillus. §. proscribere. Odofr.

Summarium.

1 Munus quid proprie significet.

MUnus. In lege ista notatur differentia inter munus & donum. † Munus est necessarium, vel lege cogente nos ad id, quod, vel imperio, sed donum est illud, q̃ nulla necessitate prestatur: q̃ si prestatur, interdum. Munus est: q̃ si non prestatur interdum sine reprehensione est. Vnde non quicquid est munus, est donũ, sed cõtra sic, q̃ quicquid est donum, est munus. [Lege.] vt. ff. de munerib. l. prima. [Munera.] id est, consuetudines: vt supra de muner. & hon. l. fi. §. i. [Poteſtatem.] nã magistratus possunt imperare: vt ff. de cura. his munera. [Eſt.] vnde donari videt, q̃ nullo cogẽte iure fit, &c. [Accipiat.] sin larga significatione: vt. ff. e. l. munus. Odof.

Summarium.

1 Potestas dicto quid importet.

POteſtatis. †Verbum potestatis hz plures significationes. Vno modo dicatur potens. i. magistratus. Secundo modo dicit potestas liberorum. i. patria potestas. Tertio modo dicit potestas seruorum. i. isti sunt in potestate domini. Sumitur & quarto modo in notali actione, si habet potestatem vendi pro nota. i. facultatem. Sumitur & quinto modo, vt res furtiua non potest vsucapi ante, q̃ reuertat in vsi potestatem. [Imperium.] vnde dicit q̃ magistratus potestatem habere: vt. ff. de iur. om. iu. l. i. §. [Poteſtas.] vt. C. de pa. pot. per totum. [Dominiũ.] vt. ff. de his, qm sunt sui, vel alie. iu. l. i. [Significamus.] vnde dicimus, teneri de dña notali actione: vt. ff. de no. l. quoties. §. preterea. [Vendicande.] seu retinende. [Diuum.] vt. ff. de vsucap. l. sequitur. §. quod autẽ. Odofre.

Summarium.

1 Carceratus quis dicatur.

VErum est. In lege ista dicit: † aliquis includit aliquem in aliqua camera, ita q̃ non potest egire, non tamen ligat eum, vel in compedibus ponit, nunquid videtur incarceratus esse? Certe non, sed potest dici sub custodia detineri. [Adhibita.] subaudi, & in custodia potest dici esse: vt. ff. de cust. & exhib. reo. l. i. Et hoc quantum ad hanc causam: secus quantum ad aliam, vt. ff. quib. ex cau. maio. l. i. & l. succurritur. Odofr.

Summarium.

1 Legatũ cũ fari quis potuerit, an differat ab eo, postq̃ fari poterit.
2 Dierum nomine, quot dies intelligantur.

PAter illam. †Est differẽtia, aut legat tibi cum filiũ testatoris fari poterũt aut postq̃ fari poterunt. In primo casu cum statim fari incipiant, debetur legatum: sed in secundo casu non, nisi quum bene fari poterit. [Poſſit.] vnde dicitur infans minor quindecim annis: dicitur fari, quum incipit octauum annum habere: vt. C. de iure delib. l. infanti.

2 **ITa data.** In. §. isto dicitur: † si aliquid datur tibi vt in diebus istud facias, si certus dierum numerus non sit adiectus, illud debes facere duobus aut tribus diebus: quia plurale loquutio duorum numero est cõtenta: vt. ff. de testib. l. vbi. & ff. de opt. lega. l. i.

Summarium.

1 Facere verbum omnem faciendi causam complectitur.

VErbum. † Si tu promittis mihi facere aliquid, verbum faciendi continet omnia, que ad factum possunt adaptari. Vnde appellatione faciendi omnia continentur, de quibus dicitur in litera. Et vbi est exemplum si ita promittis, q̃ te mihi facere oportet, ex istis verbis fieri ab hligatus, dare teneris. Et ita de si mihi dabis, de quibus dicitur in lege: q̃ verbum facti est generale: vt ff. de ver. ob. l. vbi autem. §. qui id, quod. l. si a colono. Odofr.

Summarium.

1 Contrahentium voluntas potius q̃ verba, attendi debet.

IN conuentionibus. In lege ista dicitur † q̃ in conuentionibus & in contractibus inspicimus magis voluntatem contrahentium, q̃ verba. Et ideo si locas fundum vt transeat ad heredem meum, vel concedis, videris concedere, vt transeat ad eum, qui hz causam a me, non solum ad heredem, imo ad legatarium, qui hz causam a me: q̃ hic inspicimus magis voluntatem contrahentium, q̃ verba. Et ad hoc accedit, q̃ in contractibus voluntatem magis, q̃ verba spectamus: vt. ff. de contrah. emp. l. sed Celsus. §. omnia. Odofr.

Summarium.

1 Liberorum nomine qui veniant.
2 Nepotes & pronepotes veniant filiorum appellatione.

LIberorum. Lex ista lõga lex est, & pulchra, & plana, & notabilis, & tractat in ea quid cõtineatur liberorũ appellatione. Vnũ sciatis † q̃ vbi lex nominatim nomen arctat liberorum vel ad filios, vel ad nepotes, non continentur vlq; in infinitum. Et ideo si aliquis legat predia sua cum villico, omnia videtur legare. Inde est q̃ si aliquis instituitur, et rogat restituere, si decesserit sine liberis, &c. Sed appellatione filiorum continentur nepotes, & pronepotes.

Vnde

Unde sicut per filios nostros memoriam nostri relinquimus, ita per nepotes & eorum liberos. [Cõtinentur.] vsq; in infinitum: vt ff. de in ius vocã. l. pretor. [Habeat.] nisi voluntas defuncti aliter se habeat. [Religt.] vt. C. ad Treb. l. iubemus. si istud nõ est, verũ cuius iste non haberet brigam in lege ista, qui leges contradicũt ex parte, siue aperte: vt. ff. de tu. l. si quis. & l. seq. Qui Segnon, no. Jo. recitat hic multas fabulas, sed hec est vera responsio, inspecta iuris solemnitate, alias interpretatione, appellatione liberorum continentur nepotes. Nam filius est nomen Grecum, filius Grece, Latine amor: patris: nam φιλος est amor. † In ista significatione continẽtur nepotes, & pronepotes: vt. ff. e. l. filij. Sed ex communi vsu loquendi non est ita: qz si pater familias hz communem sobolem suam. l. filios, nepotes, & pronepotes in sua potestate constitutos, & sunt tibi extranei, qui querunt, qui sunt isti, de nostris, ille dicat. Quomodo sunt, respondet, ille est filius meus, ille est nepos me⁹: vt in lege contraria. Et communem vsum spectamus: vt. ff. eod. l. non est sine liberis. Odofred.

2

Summarium.

1 Tutor falsus quis censendus.

1 **Paulus respondit.** Jn lege ista dicit: † falsus tutor est, siue detur tutor habenti tutorem, siue nõ habẽti. Sicut testamentum falsum dicitur, qz non est testamentum: vt sicut falsus modius nõ est modius. [Iniquus.] i. falsus. vnde que non sunt falsa non sunt, sed nuncupantur: vt sicut chimera, que nõ est, nec fuit: vnde est oppositio in adiecto: vt hic, & ff. quem admo. test. ape. l. j. ſ. testamentum. Odofr.

Summarium.

1 Pecunia quid significet.

1 **Pecunie.** Jn lege ista dicitur † qz appellatione pecunie ne dũ pecunia numerata continetur, imo omnia. [Continentur.] qz omnes res possunt conuerti in pecuniam. Odofred.

Summarium.

1 Culpa lata que dicatur.

2 Amicus quis sit.

1 **Late culpe.** † Ille est in lata culpa, qui nõ intelligit id, qõ omnes intelligunt hec lata culpa est crassa & supina ignorantia, vnde non excusat: vt. ff. de mi. & fac. igno. l. nec supina.

Amicos. Jn. ſ. isto compr. hẽdit omnes amicos, qui sunt sub sole, ex eo qz loquuti sunt cũ eis semel. Sed non bene dicunt. † Sed ille est amicus, cum quo habemus iura honestis familiaritatis rationibus quesita. [Continentos.] qz semel salutauit te. Et dicitur proprie amicus animi custos: nunqz est ille amicus, qui vellet ponere caput tuum ad mortem. [Rationibus.] Et ideo Tullius dicit qz est amicitia idẽ velle, & idem nolle in licitis & honestis. Unde nõ est amicitia vt inter latrones, & fraudatores, sed inter istos est fraus, & dolus: & ideo res turpis, non est societas, vel amicitia, vt. ff. pro socio. l. conuenio bus. in fine. Odofred.

Summarium.

1 Vincula que dicantur, & quid sit custodia.

1 **Vinculorum.** † Jn lege ista notate differentiam inter vincula, & custodiam: vt. ff. ex qui. caus. maio. l. vinculorũ. alias. l. succurritur. Odofr.

Summarium.

1 Fugitiuus quis. & quis non.

1 **Fugitiuus.** Jn lege ista dicitur, † non dicitur fugitiuus, qui iactauit se fugiturum. Barbarotomine seruo, non possum te corrigere. Dixit iste, dicito ita. Dixit iste paucis diebus decretis ita: non est fugitiuus iste, sed dicitur fugitiuus, qz descendit ad actum fuge. Et aleator dicitur in alia significatione: qz fur vt dicatur fur, requiritur factum. Et idem in aleatore. Et idẽ in adultero. [Deduxerit.] als contraxerit: vt. ff. de edil. edic. l. quid sit. [Subtraxerit.] quia ope & consilio fit furtum: vt inst. de obli. que ex delic. nascun. ſ. hi, qui. [Intelligi.] vt. ff. ad legem Corne. de sicar. l. diuus. Odofr.

Summarium.

1 Negligentia magna, lata culpa est, magna culpa dolus est.

1 **Magna negligentia.** Jn lege ista dicitur † qz magna negligentia est lata culpa, & lata culpa est dolus. i. dolo comparatur: vt. ff. depo. Lucas. Plerus. Fallit in quibusdam: vt. ff. ad legem Corne. de sicar. l. m lege. & ff. de iniur. l. in actionibus. & inst. de suspec. tu. ſ. suspectus. Odof.

Summarium.

1 Possessio bonorum non defertur heredis heredibus, his verbis, cum, quem esse heredem oportet.

1 **Si illa.** Jn lege ista dicit † qz ex illis verbis edicti, quibus cauetur, detur bonorum possessio ei, quem oportet suum heredem esse: sub his verbis non continetur heres heredis, vt in pupillari substitutione dicimus. [Heredem.] i. necessarium: vt inst. de acquir. her. l. necessarij. [Sed etiam scriptus.] Unde notate qz verba sunt edicti, quem tuum heredem esse oportet: seruum tuum, qui est necessarius, admittam: non continetur heres heredis, iz regulariter intelligatur: vt. ff. e. l. heres. & ff. eo. l. sciendum. Odof.

Summarium.

1 Municipes sunt, qui in eodem municipio nati sunt.

1 **Municipes.** † Dicuntur municipes habitatores eo alicuius municipij, siue in de nati sint, siue non, dum tamen teneantur ibi lubrice munera: vt. ff. ad munic. l. j. Odofredus.

Summarium.

1 Transacta, finitaue que dicantur.

1 **Transacta.** † Transacta & finita non debent rursus tractari. Et dicitur transacta & finita non solum de quibus erat cõtrouersia, sed etiam de quibus non est, sed speratur esse: vt ff. de transac. l. j. Odofre.

Summarium.

1 Superstes esse dicitur, qui nasci speratur.

1 **Quod dicimus.** † Jn lege ista habetur pro iam nato, qz est in ventre, dum de eius commodo tractatur, alias autem non prodest, quibus poterat per eum successio acquiri, nisi quum natus sit: vt. ff. de sta. ho. l. qui in vtero. Odofr.

Summarium.

1 Estimatio. seu quantitas venit his verbis, que fuit pluris aureorum triginta.

1 **Hec enuntiatio.** † Sub his verbis, quinquaginta aureorum, continetur qualitas, siue estimatio. [Est.] nisi siue sint maioris estimationis, siue quantitatis quinquaginta aureorum maior est quantitas, siue maioris estimationis maior est estimatio. Odofre.

Summarium.

1 Calumniari quando quis dicatur.

1 **Si calumnietur.** † Dicitur aliquis calumniari, quãdo facit aliquid in fraudem alterius: inde calumniatores dicti sunt. [Telam.] vulgo dicitur, qz ab arcu dimittitur in larga significatione dicitur omne id, quod mittitur manu. [Dictum.] vt. ff. eo. l. natura. [Mittitur.] vt. ff. de vi, & vi ar. l. iij. ſ. qui armis. Odofre.

Summarium.

1 Hostes qui, & qui perduelles.

2 Locuples esse quis censeatur.

3 Victus nomine quid comineatur.

1 **Quod nos.** Jn principio huius legis dicit, † quos veteres vocabãt perduelles, nos moderni vocamus hostes. [Nos.] moderni. [Perduelles.] ideo, qz omnes, qui committebant contra legem maiestatis, habebant se necesse defendere perduellum: & sic dicebant permitti bellum. Sed dic aliter, vt alias notaui.

2 **Locuples.** † Si tu defendis aliũ, & promittis aliũ defendere, tu videris locuples esse. [Petit.] Et ideo qui non possidet immobilia, debet satisdare iudicio sisti, & videtur locupletem, &c. vt. ff. qui satisd. co. l. ſ. Vel potest no

tari exemplum de defensore, vt. ff. de procu. l. ſi minor.

3 **Verbum viuere.** † Si tu promittis dare vestem, aut pecuniam, dicunt quidā q̄ ſufficit dare cibaria: ſed verius eſt vt contineant veſtimenta. [Puto.] ſ. tibi, & male. [Poſſe.] Et ad hoc accedit. ff. de verbo. victus. Odof.

Summarium.

1 Ferre, portare, agere, quo differant.
2 Fabri tignarij qui dicantur.

1 **Ferri.** † Eſt differentia inter ferre & portare, & agere. Proprie dicimur ferre q̄ non proprie portamus. Proprie dicimur portare, q̄ſi ſuper in nēto. Proprie agere dicimur illa, que animalia ſunt. [Ducunt.] vt ſeorſum a ſe: vt. ff. de ſer. ruſt. prę. d. l. j. §. j.

2 **Fabros.** † Dicunt fabri, &c. vt in textu. [Edificatiōe.] ſ. dolando tigna. Et in hac ſignificatione dicuntur operę fabriles, licet doctrine cauſa ſecus: vt. ff. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. §. ſi tibi centum. Odofr.

Summarium.

1 Venenum quoddam bonum, quoddam malum.
2 Blandis nomine venit omnis fructus.

1 **Dai venenum.** In lege iſta dr̄ q̄ appellatione venenum non dum intelligit malū, imo bonū. Et ideo qui de veneno dicat, debet adijcere de bono, vel de malo. Licet dicatur venenum malum medicamētum, & bonum, vt dicit Homerus. [Medicamenta.] ſ. ſalubria. [Nominis.] ſ. bonum & mali. [Dece.] ſcilicet bonum & malum.

2 **Blandis.** † Appellatione glandis continet omnis fructus. [Appellant.] & ideo omnes glandes que ceciderint in fundum tuum, ſiue alius fructus, &c. Odofr.

Summarium.

1 Negationes vnt equipollent vni affirmationi.

1 **Duobus.** In lege iſta dicitur † q̄ duabus negationibus negatum affirmatur. [Animaduertit.] vt. ff. de colla. l. nonnunq̄. licet ſecus ff. de ſ. rus fugi. l. j. Odof.

Summarium.

1 Plebis nomine qui veniant.
2 Deteſtari quid ſit.
3 Pignus vnde ſit dictum.
4 Noxe nomine venit delictum omne.

1 **Plebs.** † Plebes dicunt proprie ſine ſenatoribus, ſed ſi eos miſceamus inuicem, dicitur populus: vt inſt. de iure natur. §. leg.

2 **Deteſtatum.** † Dicit deteſtari deuantiatum coſi militibus: vt. ff. de deteſtatio.

3 **Pignus.** Dicit m. §. ſito † q̄ pignus dr̄ a pugno: q̄ pignus q̄ obligatur, pugno traditur. [Conſtitun.] Sed in hypotheca ſecus: vt. ff. de pig. act. l. j.

4 **Noxe.** † Appellatiōe noxe cōtinet omne delictū. Dr̄ Seguoni, qdā habēt noxie: noxia delictū, delinquere noxa vocat. Et eſt verū, ſiue ſit publicū delictū, ſiue priuatū, quātum ad ſignificationē vocabuli: ſecus quantum ad noxalē actionem, quum ſit tantū priuatū. vt. ff. de edi. edi. l. j. §. cū aūt. Odofr.

Summarium.

1 Pupillus dicatur omnis, qui impubes inuenitur.
2 Serui vnde dicti.
3 Incola quis proprie dicatur.
4 Munera vbi, & a quibus ſoluenda.
5 Munus eſt officium primarij hominis, ſingulis cōmodū afferēs.
6 Aduena quis dicatur.
7 Urbs vnde dicta, & quid vrbare.
8 Oppidum quid, & vnde dictum.
9 Territorium quid ſit, & vnde.
10 Suum, & meum, verba ſunt ambigua.

1 **Pupillus.** In principio huius legis dr̄ quo dicat pupillus. † Et dr̄ pupillus omnis impubes, q̄ deſijt eſſe in poteſtate patris morte, vel emancipatione. [Mortis.] naturali, vel civili: vt inſt. quib. mod. ius pat. po. ſol. in pr. an. [Emancipatione.] vt. C. de emancipat. liber. l. vlt. Or notate hic, in propria ſignificatione & ſtricta dicitur pupillus omnis impubes, ſiue in poteſtate, ſiue non: vt. ff. eo. l. pueri. Et in hac ſignificatione non poteſt habere tutorem: vt ff. de iure. l. inuito. §. fina.

2 **Seruorum.** In. §. iſto dicit Iurisconſultus † vnde ſerui tracti ſint a ſeruando, non a ſeruiendo. [Solent.] Ex iſto. §. notate argumentū pro Legiſtis contra grāmaticos: q̄ dicit q̄ ſeruus dr̄ a ſeruādo, vt. ff. de præſcr. ver. l. naturalis meus filius. Sed propter nō dr̄ a ſeruiendo, q̄ vt plurimum liberi homines præſtāt nobis miniſteriū: vt. ff. de vſu & hab. l. j. Sed dicuntur ſerui a ſeruando: q̄ olim veteres quum capiebant hoſtes, ſtatim occidebant eos: ſed hodie ducunt Imperatores noſtri q̄ ſeruentur: vt. ff. de ſtat. ho. l. libertas.

3 **Incola.** In. §. iſto tractat quis dicat incola, † & dr̄ proprie, q̄ alībi de patru originē, & venit in locū iſtū vt domicilium haberet. & ibi incolatū exerceret. [Regionē.] ſ. aliam abijcia, ex qua originē duxit. [Appellāt.] Et exponūt ita Sxecus, inopē, vel incolatū ferentes. Et dr̄ incola, vt hic dr̄. [Habēt.] t. colūt. [Sedē.] i. aliquē locū tutū. Et notate q̄ ita proprie originarius dicat, qui ducit originem ex aliquo loco: ſed incola eſt. a. in alio loco colens. Et dicit incola ꝓpē ſerens, qui in muneribus obeūdis fert opē, vt hic. Cuius dicit habitator ciuitatis: vt. C. de incol. l. j. & l. anes. Et notate hic q̄ nomen dr̄ eſſe conſequens rei. [Incola.] i. in alio loco colens: vt inſt. de dona. §. eſt & aliud. Et notate † q̄ aliquis dr̄ ſubire munera nedū in loco, in quē ſedē ſuā trāſtulit, imo qui in confinibus eſt, vt qui naſcitur in vico, dicitur ex ciuitate, in cuius finibus naſcitur. Sic Virgilius dicitur Mantuanus, non q̄ Mātuę nat⁹ fuerit, ſed de ſua dioceſi: vt. ff. ad muni. l. q̄ ex viro.

5 **Munus.** In. §. iſto dr̄ † qd ſit munus: & eſt officiū primarij hominis, ex quo cōmodū ad ſingulos, vel ad oēs pruenit. [Hominis.] q̄ aliqs ſit iudex: vt. ff. de mune. & hō. l. ſi. §. j. [Officiū.] iudicādi. [Pertinet.] alias puerum cogit aliqs ſubire munus publicū: vt. ff. de mune. & hō. l. ſi quis munus.

6 **Aduena.** † Dicit aduena, ſicut Sxeci dicūt, alībi vel mēo. [Appellāt.] ſ. alībi venīēdo, & ita exponūt Sxeci. Sz que eſt differētia inter incolā, & aduenā? Dr̄ incola eſt aduena. ſed nō ecōtra. Et ita eſt differētia inter hos, vt inter genus & ſpeciē. Aduena eſt, q̄ venit gratia colēdi, ſiue non colēdi cā. ſed incola eſt in alio loco venīēs colēdi cā. Et ſic aduena eſt genꝰ, icola ſpecies, vt mutuū & credituū: vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. appellata.

7 **Decuriones.** In. §. iſto dr̄ q̄ dicunt decuriones: & dicunt conſiliarij. Dec eſt cā, q̄ olim, quū coloniæ deducerent, decima pars eorū, q̄ deducebant, cōſiliq̄ publici gſa cōſcribi ſolita ſit. [Coloniæ.] i. edificia, vbi ſunt mille ciues. Et hoc in aliꝭ cum aliꝭ, ſ. rei ff. in vrbe Romana: q̄ ibi ſunt certū numero ſenatores: vt. C. de pe. he. l. vlt. ſz in aliꝭ ciuitatibus non eſt alius numerus determinatus, vt hic dr̄. Et q̄ decuriones decernūt, ſi adſint oēs, vel maior pars, vnde habēdū eſt, ac ſi omnes feciſſent, vel maior pars: vt. ff. ad munici. l. q̄ maior.

7 **Vrbs.** † Vnde deriuatur vrbs ab vrno: & quidem vrna rē arare eſt: inde illa curuatura aratri vrnum tunc vocatur. Eſt ergo dicta vrbs, quia dominus Romulus dum voluit facere vrbem, cepit aratro iodere. [Vrbs.] abſolute intelligit de Roma. [Quod.] alīs quā. [Solet.] q̄ vrbs dr̄, &c. vt. ff. cod. l. ſi.

8 **Oppidum.** † Oppidum dicitur ab ope, q̄ eſt auxilium, q̄ ſerunt omnes dū fiunt ædes in oppido. [Ædes.] ſiue mœnia. i. decora edificia. Et dicuntur mœnia edificia, que habent ſolarium: vnde in lingua noſtra vocantur merlana: vt. C. de ædi. priu. l. mœnia.

9 **Territorii.** In iſto. §. dicitur † q̄ territorii eſt vis & poteſtas omnium ſuorum, ex eo q̄ magiſtratus ciuitatis vſq; ad illū locum habēt terrere. [Habent.] dicitur ergo territorium vt dixi in caſu. Vnde extra territorii: vt. ff. de iur. om. iud. l. vlt. & ff. de of. præſi. l. ult. Quid ergo dicemus, ſi rex Hiſpanie eſt tranſmare, potent ergo ibi punire: quod non: q̄ extra fines ſui territorij. Vel poteſt dici q̄ ibi terrēdi habet, vbi pōt terrere: poteſt enim, ſi ibi eſt in terra quatenus vſurpat eis ſuū, &c. vt. ff. de acqui. rer. do. l. in agris. & ideo habet ibi ius terrendi. Sed ſi non eſſet in terra hoſtili, ſed eſſet in terra, que eſſe alterius, vt puta regis Hieroſolymitani, quia eius non eſt imperium, nec poteſt demandari: vt. ff. de iur. om. iud. l. j. Hodie ſecus: vt in authent. de incol. §. prohibemus. & c. collat. Quid ergo dicemus de rege Anglie, qui eſt in Vaſconia, exercebitne imperium? Dicunt Vaſcones q̄ non: & ita exclamāt Vaſcones: vt. ff. de offic. primic. l. vl. Si in Vaſconia eſt, non habet imperium: quia extra territorium, &c. Sed dicamus q̄ non, quia ſubiacent regi Angliæ, & nulla eſt dubitatio quin poſſit ibi habere præſidem: vt. ff. de offic. præſid. l. illicitas. §. qui vniuerſas.

10 **Verbum ſuum.** † Iſtud verbum ſuum, eſt ambiguum, ſicut iſtud meū, nam meum eſt, q̄ commune vnibi & alij eſt. Suum eſt, q̄ noſtrum eſt. i. commune nobis & aliꝭ. [Ambiguum.] i. dubium, q̄ habet duplicem interpretationem. [Eſſe.] vt etiam videtur id. q̄ Ticius poſſit, ſuum non eſſe. Verbi gratia, cōuenis me ſi vendicatione: tuo tuam

ro tuum non esse, ambigue iuro: q̄ non possum intelligere suum non esse in totum, vel pro parte. Unde nota q̄ suum est, q̄ cōmune est: vt. ff. de ritu nupt. l. illud. & l. merito. Odofre.

Summarium.

1 Soluto matrimonio dotem reddi, qualiter intelligendum.
2 Dos reddi debet matrimonio soluto.

1 **QUm quereba**tur. † Cōtingit aliquando q̄ mulier dat dotem, vel pater dat dotem, & stipulat dotē sibi reddi soluto matrimonio, qualiter intelligātur hec verba, non morte, dicāt quidā, alij econtra. Sed Jurecōsultus ait q̄ vtrq; def stipulari soluto matrimonio morte, siue diuortio. Hoc dicit videcatis hīc. [Cū quereret.] In scḋa litera exponens ita ei, quū querebat an verbū supra positū a muliere dante dotem: vt. ff. so. ma. quēad. dos pe. l. fol. mot. in prin. l. secunda. est int. [Apud
2 martum.] l. siue soluit morte, siue diuortio. † Unde notate hic, soluto matrimonio dotem reddi debere, intelligimus siue soluatur morte, siue diuortio. Item hec indefinita equipollet vniuersali: vt ff. de ser. rust. pred. l. si seruitus. Et hic colligitur argumentum pro dominio Bulgaro & nostris preceptoribus, q̄ si datur dos, &c. vt plene notatum habes per dominum Od. C. sol. matr. l. dos a patre. & hic repetas, sicut hic ipse fecit. Odofr.

Summarium.

1 Anta & cesa si excipiantur, qui excipi dicatur.

1 **MAnutis.** † Si aliquis vēdit mihi fundū suū, & excepit, excepto rutio, & ceno: videt excipere ea, que solo non continent, non autem videt excipere opus structile. [Cesio.] s. a venditione excepto. [Nō cōtinentur.] vt. ff. de contrah. empt. l. Julianus. in fi. & l. fundi. §. rel. Odofr.

Summarium.

1 Malum, nauis paro est, arteno non item.
2 Proiectum quo differat ab immisso.
3 Plumbum pro tegulis positum an sit pars edificij.
4 Uidua ne dū que virū habuit, sed & que nunq̄ habuit, significat.
5 Structura e tabulis compacta quando dicatur pars edificij.

1 **MAlum.** In lege ista dicitur † malum, nauis partē esse artenonem autem nauis partem nō esse: quia nauis sine malo inutilis esset, sine artemone autem vtilis esse potest.

2 **Inter proiectum.** In. §. isto † notate differentiam inter proiectum, & immissum. [Tegna.] s. que mitto, ex meo pariete in tuum. [Immitterentur.] vt. ff. ad leg. Aqui. l. quemadmodum.

3 **Plumbum.** † Si aliquis vendit mihi edes suas, & id, q̄ est edium, vendere videt: vnde videtur vendere plumbum, q̄ immiscetur cum tegulis. [Contra esse.] vt faciunt illi, qui volunt ficcare hiems: vt. ff. de act. empt. l. Juhamus. in fin. & l. seq.

4 **Uiduam.** In. §. isto dicitur † q̄ vidua dicitur duobus modis. [Fuisset.] s. recte & proprie dicimus. [Habuisset.] s. illo tempore. [Habeo.] sed, in larga significatione. [Uerois.] u. siue corde. [Sine viritate.] alias cum viduitate.

5 **Structuram.** † Si in domo ponitur aliqua structura, que ponitur in hyeme, & tollitur in estate, si est perpetui vsus, intelligit esse edificium. tactu. ne lux intret. [Tolleretur.] l. sed satis est q̄ est ppetui positi vsus, vnde est edificium: vt. ff. de rei. & sumpt. fu. l. cum in diuersis. Odofred.

Summarium.

1 Liberti qui dicantur.

1 **SCeuola.** In lege ista dicitur † q̄ dicantur liberti, qui in nullo nihil liunt vel inter vivos, vel in testamēto, siue sint manumissi in testamēto, de quo queritur, siue in alio, si apparet alia voluntas defuncti. l. Acceptum. [s. a prudentibus, quam dicat ita seruatum. [Damnamur. ff. subaudi, inter vivos, siue in testamēto. [Peti.] quia si voluntas est vt aliqui pertineant, aliqui non: vt. C. de reb. alie. non alie. l. vlt. Odofred.

Summarium.

1 Pena & mulcta in quibus differant.
2 Prouocari a pena non posse quomodo intelligatur.
3 Judex in quibus causis tempus arctare possit.

SI qua pena. In lege ista quesitū fuit a Jabolено Jurecōsulto, que esset differentia inter mulctam & penam. Et ipse dixit nullā. Dominus Paulus, imo cōtra est, q̄ pena non est mulcta, & nec mulcta est pena, sed in multis differunt.

1 † A pena non prouocatur, sed a mulcta sic. Item pena est lege determinata, non mulcta: vnde cōmittitur arbitrio iudicantis. [Pena est.] sez vt aut Jabolenus: [sed male, vt. §. statim subdit. [Rerum.] id est, mulcte. [Debetur.] in mulcta certe: vt. ff. eod. l. aliud. [Dicat.] O Segnori, vos notabitis hic triplicē differentiā inter penam & mulctam: pena est lege determinata. Ita dicit lex, si quis te cesit furtum, &c. vt. ff. de furt. l. furtoni. & C. de furti. l. de his. & l. si fuus. Item est exemplū, rapror tenetur in quadruplū, &c. vt mihi. vi bono. rapt. in prin. Sed mulcta non est lege determinata, sed arbitrio iudicantis cōmittitur. Verbi gratia, si quis terminos amouet offendit causa: vt. C. de accus. l. i. sicut est exemplū in eo, q̄ cōmittit crimē stellionatus: vt. ff. de cri. stel. l. i. & ad. † per totū. Est alia differentia inter mulctā, & penā: A pena nō prouocat, sed a mulcta sic. Sed quomodo oportet hoc intelligi, q̄ a pena non prouocat?
2 Et certe dz intelligi hoc modo: Judex ita dicat, † Quod reptum est te fecisse furtū nec manifestū, cōdēno te in duplū. Dicis tu, & ego appello a sentētia vestra, q̄ nō debuistis cōdēnare nisi in simplū. Non licet appellare ob istā cām, ex quo confiteris te furē esse. Sed si vchs appellare o furto, vt q̄ ita non sit, Cōdemnastis me ad furtū nō manifestum. absit, quia nō feci. Et hoc casu bene liceret: q̄ hic appellas ab iniqua sententia: & appellatio est, &c. vt. ff. de mun. l. prefecti. A multa appellatur, quando dicis ita: Uerū est q̄ cōmisi istud crimē, sed nō cōtra lege determinatum debebatis me condēnare, &c. Et ad hoc facit. C. de app. l. & in multis. Itē a pena nō appellaf, q̄ statim debetur, ex quo imposita est. A multa bene appellat: q̄ nō debetur ante q̄ potuerit prouocari. Unde ex lege ista collige tale argumētum: an canon contemno me personali actione, vel reali, solemniter ordinato iudicio iudex cōdemnat me, volo viua voce appellare, sed habeo decē dies: & videtur q̄ si appellem, & in causa appellationis vincam. Judex quid facit? videt q̄ nō appellat: Planū est q̄ in personalibus actionibus dant quo mes seo, vel quatuor, sed in realib⁹ officio iudicis, &c. vt Justi. de offic.
3 iudi. Judex quid facit? arctat tēpus appellationis: † q̄ iudex in rei vēdicatione, siue personali actione potest arctare tempus ex causa. Dico q̄ non pōt arctare tēpus decē dierū: vt. C. de appell. eos, qui. & auf. ibi signata: q̄ nō videor cū effectu posse appellare ante, quā labat tēpus ad appellandū, & nunis cito exequitur: vt C. quo. appel. nō recip. Lab exequitore. & hoc probat litera ista, aut non est prouocatum, &c. Odofre.

Summarium.

1 Statue an sint pars edium.

1 **STatue.** † Statue nō sunt edū. s. quā fiūt ornatus causa; quū aut fiūt sustētionis causa, vel perpetui vsus, edū sunt, quia facte sunt causa vsus, vt. ff. eo. l. malum. Odofre.

Summarium.

1 Exhibere quid dicatur.
2 Restituere quando quid dicatur.

APud Labeonem. In lege ista in sui principio dicitur quid dicat exhibere aliquē. Dicāt quidā
1 † q̄ ille exhibet, qui paratus est ostendere corpus: nō videt posse aliquē exhibere, mihi intelligat q̄ agit, vt q̄ furdus vel infans, vel furiosus est. Secus si intelligat: q̄ videt exhibere. [Exhibet.] s. simpliciter, qui facit sistere in iudicio. [Potestā.] s. q̄ nō intelligūt: vt. ff. eo. l. cōtā. [Potest.] Unde est ppriē exhibere copiā videndi, tangendi, & intelligendi facere. vt. ff. de tabul. exhiben. l. locum. §. exhibere.

2 **Restituit.** Habuistis quid dicatur exhibere. nunc dicit, quid dicat restituere. † Et nō tantum qui reddit corpus, imo qui reddit rem cōmodi causa. Unde restitutio est iuris interpretatio, qi plene restituit: & in exhibitione nō venit restitutio: vt. ff. eo. l. restituere. & ff. de vsu. l. videamus. & l. in hac. & quod dicitur. ff. ad exhib. l. Celsus. §. Celsino. est de facto. Uel oic rethtuere, id est, exhibere. vt. ff. ad exhib. l. ingn. §. pe. vlt. [Restituit.] id est, reddit. Odofre.

De regulis iuris. Rubrica.

¶ Certum est q̄ ius nostrum pertinet vel ad personas, vel ad res,

vel ad actiones. Et hec diuisio colligitur .ff. de iu. ho. l. j. Iusperioribus de primis dictum est ꝛ tractatum, de statu hominum, ꝛ de his, qui sui iuris sunt, ꝛ de emancipationibus, ꝛ de rerum diuisione, vt .ff. de rer. diui. Dictū est ꝛ de actionib⁹, vt .ff. de act. ꝛ obli. Verum q; ius nostrum cōstat ex tribus principaliter, de quibus diuerimode dictum est, cōsequens fuit ad perfectionem iuris ponere memorie causa breues ꝛ egregias regulas, per quas intelligi mus quicquid de his tribus supradictum est, ꝛ tractati. Et q; regule diuerse sunt, ꝛ varie, ponit de diuersis regulis iuris antiqui: ꝛ q; aliq; regule sunt iuris antiq, ꝛ aliq; noui, adnectit de regulis iuris antiq. Et br; ius antiquū, lex duodecim tabularū: vel br; ius antiquū, ius insertū in libro, seu libris Digestorū, seu Pandectarū. Nouū uo br; Justiniani, vel Imperialiū constitutionū. Vsitus est, q; pro parte cōtinet in se ius antiquum, ꝛ pro parte ius nouū. Et hec omnia colliguntur. C. de ve. in. erud. l. j. ꝛ. ff. Et consuerunt hic queri quare Justinianus in compilatione Digestorum istos titulos vltimos inseruit in fine, vel quare compilatores huius libri posuerūt in fine, nō in principio, vel in medio. Et ratio est satis in promptu: quia vtile est satis primo ponere specialia, ꝛ postea adnectere regulas: quia per specialia scimus generalia: vt .ff. ad legem Aquiliā. Ll. seruus. §. item si quis. Odofr.

Summarium.

1 Regula quid sit.
2 Materia differt a materiato, sicut ius a regula.
3 Regula breuis rerum est narratio.
4 Condictio ob causam, ꝛ condictio indebiti quando locum habeant.
5 Regula quibus signis tradi debeat.
6 Signum indefinitum quod dicatur.
7 Personale ius personam non transgreditur.
8 Actio non datur ex nudo pacto.
9 Regula ex quibus causis constituatur.
10 Venditor rei morbose quando teneatur, etiam ignorans.
11 Sententia inter duos dicta alijs nec obest, nec prodest.
12 Exceptio an sit de regula.

REgula. Iureconsultus tractaturus de diuersis regulis iuris antiqui, primo vult ponere quid sit regula, postea ponit regulas. Et pōt dici, q; hec regula dicit tria vel quatuor. Primo ponit quid sit regula: secundo vnde sumatur regula, vel que sit eius potestas: tertio ex quibus regula cōstituat, vel q; sit eius officium: quarto in quibus regula perdat officium, vel retineat. Circa primū dicit
1 ꝛ q; regula est, que rem, que est breuiter enarrat. Unde dicit regula breuis rerum, de quibus agitur narratio. Circa secundū dicit q; ex regula non sumit ius, sed ex iure sumit regula. Circa tertiū dicitur, q; sicut Sabinus testatur, plures cause simul coniuncte habētes candē rationē equitatis, regulā constituunt. Unde nō de particularibus, sed de vniuersalibus constituit regula. Circa quartus dicit q; vbi regula fallit, perdit officium, ꝛ recipit instantiam, nō circa illa, in quibus non fallit, vel recipit instantiam. h. d. [Enarrat.] hoc est primum dictum. [Non vt ex regula.] Incipit secūdū dictum. [Per regulam.] Incipit tertium dictum. Alij dicunt q; hic est repetitio primi dicti, ꝛ dicunt q; incipit tertium dictum. vt ait Sabinus. [Que simul.] Incipit quartum. O. Segnori, nota te q; tres sunt commendatorie hic. Primo fuit dominus Bulgarus, ꝛ satis bene commentauit, prout in pluribus, non tamē multum diffuse. Secundo fuit dns Joannes, qui sequutus est dominum Bulgarum, ꝛ plenius commētauit. Tertio dominus Azo, qui habuit tractatum, cōmentauit longe diffusius, sequendo ambos dominum Bulgarum, ꝛ Jo. Hec ideo premitto vobis, quia vos in multis regulis istius tituli inuenietis diuersas lecturas, ꝛ aliquę fuerunt introducte a do. Jo. ꝛ Bulgaro, ꝛ aliquę a dom. ff. Dar. Et notate secundo q; circa hanc regulam do. Jo. ꝛ Bulgarus dicebant q; hec regula quatuor continebat, vt dixi. Dns tamen ff. Dar. scripsit, q; tria cōtinebat. Primo quid sit regula, secūdo que sit eius potestas: tertio quis sit eius effectus. Quicqd dicatis, in hoc nō est magna vis quantū ad officiū. Et satis potest hic dici q; hec lex dicat quatuor. Et vt magis accedamus ad litteram, ponemus alia verba, que posuerunt glossatores huius legis. Et hec lex dicit, ꝛc. ꝛ exponetis literā. [Est.] i. egrint, vel de qua agit. [Enarrat.] Unde subauditio, regula est breuis rerū narratio, vt .j. patet in ver. per regulā: vt .ff. de pe. he. l. regulariter. ꝛ .ff. de iu. ꝛ fa. igno. l. regula. ꝛ .ff. de cond. ind. l. in summa. in prin. [Fiat.] Vult hoc dicere summatim exponā pro nūc, in fi. l. plenius dicā.
2 Unde scitis † q; duo sunt diuersa, materia, ꝛ materiatū: vt est videre in ferro, ꝛ cultello: nam cultellus est materiatū, ex eo non sumit ferrū, q; bene scitis q; ex materiato non sumit materia, sed ex materia materiatū. Ex ferro fit cultellus. sic est in iure, ꝛ regula iuris: nam ius est materia, regula est materiatum: ergo ex regula nō sumit ius, sed ex iure sumit regula. Et hoc vult dicere regula ista. Sed infra plenius prosequar. Habuistis duo dicta, quid sit regula, vnde sumat. Et incipit tertium dictū, vnde dignoscat regula. Unde dicit, per regulā, ꝛc. Et ita quod hic dicit, per regulā est de tertio dicto. Alij dicūt q; repetit de primo dicto, ꝛ modo incipiet tertiū ibi, vt ait Sabinus, ꝛ bene regula est quasi cause agnitio, id est, plures cause simul coniuncte habentes eandē rationē equitatis, regulā faciūt. Incipit quartum dictū, verbi gratia, vbi regula fallit, perdit officium, ꝛ omnem recipit instantiā. [Regula est.] hoc dicit. [que.] sc̄z, regula. [Simul.] i. statim. [Utilia.] l. fallit. [Perdit.] ꝛ in eo desinit esse regula. Item instituite regule est ex ceptio regule, non regula: q; regula ꝛ ex ceptio sibi admodum repugnant: q; repugnātia non se simul cōpatiunt: vt .j. e. l. vbi. Est hec plana litera, vt dicamus secūdū Jo. ꝛ Bulgarū, q; dicit quatuor vt dixi, ꝛ hic repete. Si velitis dicere q; dicat tria tantū, nō est magna vis, ꝛ dicetis: primo ponit quid sit regula: secūdo que sit potestas eius regule, ꝛ hoc vsq; ibi. per regulā. ꝛc. Tertio repetit primū dictū, ꝛ dicit q; sit officiū eius regule: ꝛ dicit q; eius officium est, ꝛc. q; si ergo posuimus causam, ꝛ summatim exposuimus literā: modo circa intelligētiā est insistēdū: ꝛ primo subiectamus exē
3 pla. Regula est, ꝛc. † Et sic regula est breuis rerū narratio. Et vbi est exemplū: Infinita possunt poni, sed tribus cōtentus ero. Primū exemplū est, petit hereditatē directa qui possidet pro herede, vel pro possessore: vt istud exemplū ponitur. .ff. de pe. he. l. regulariter. Hec est regula, ꝛ breuis narratio. Item aliud exemplum est regula, iuris ignorantia in lucris non prodest, in dāmno non obest: vt .ff. de iur. ꝛ facti igno. l. regula. Item tertiū exemplū regula
4 riter tenēdū est, † Omne, qđ dat, aut ob rē futurā, ꝛ cū non sequuta dat cōdictio ob eam: aut ob preteritā rē, ꝛ cū sequuta, licet indebite, dat cōdictio indebiti: vt .ff. de cōdic. indeb. l. in summa. in princ. Habetis q; regula est, ꝛc. ꝛ q; per regulā breuis narratio fit. Sed pro deo per que signa h3 tradi regula, ꝛ per que no
5 mina, vel verba: † Et certe h3 tradi per signa vniuersalia affirmatiua, vel negatiua. Et sunt signa vniuersalia, vt quisq; quilibet, ꝛc. vt quisquis erit mihi heres, sit heres filio meo: vt .ff. de vulg. ꝛ pupil. substi. l. verbis. in fi. ꝛ. l. qui liberis. §. fi. siue sit negatiua, vt Nemo, qui mortuus est, heres esse potest. Et, Nihil tam naturale est, ꝛc. vt, Nemo videt ignorate, ꝛc. vt .j. eo. l. nemo. ꝛ. l. nihil. Itē traditur regule per signa indefinita: q; indefinita equipollet vniuersali. Unde si cōstituo seruitutē ne luminibus tuis officiat, intelligitur presentibus ꝛ futuris: vt .ff. de serui. vrb. prę. l. si seruit⁹. Petita bonorū possessiōe cōtra tabulas legata nō debent. Hec
6 est indefinita, h3 certis pōnis debeātur: vt .ff. de lega. j. l. ꝛ † Et est propriū signū indefinitū indistincte prolatū, qđ plura h3 cōplecti, vt homo. Sed signū definitū qđ cōplectatur vnū, vt stichus: taha non sunt signa indefinita: q; appellatiua nomina, ꝛc. vt .ff. de leg. j. l. si quis in fundi. Habet tradi hec regula per verbum Est, dū dicimus, quid est actio: vt Justi. de act. in prin. vt .j. plene videbitis. Uidimus de prima parte huius legis: nunc ad secundā hic accedimus. dū dico q; sit potestas eius. Accedo ad intellectū, ꝛ ex regula nō sumit ius, sed ex iure regula: qđ vult dicere hic. Joan. ꝛ Bulgarus, ꝛ ff. Dar. ex regula non sumit: ꝛ qđ intēdebāt dicere, audite. ex regula nō sumit ius, .j. generale: q; ius generale est, qđ tinet locū in omnes personas: q; leges ab omnibus hominib⁹, ꝛc. vt .ff. de leg. ꝛ cōst. l. leges. Jus aliqđ est nō generale, sed personale, puta omne priuilegiū, omnis pena. Ita priuilegia ob merita idul
7 gent, ꝛ pene ob facinus inf hgunt. † Unde ius personale est, q; in vna h3 cōstituit, ꝛ personā nō trāsgredit: vt .ff. de const. princ. l. j. in fi. ꝛ inst. de iu. na. gen. ꝛ ci. §. sed qđ principi. Ex regula ergo nō sumit ius generale: q; nō inuenietis regulā, q; nō recipiat instātiā: vt .j. eo. l. in toto. ꝛ. l. omnis. Sed ex iure generali sumitur regula: quia omne generalitas est regula: ꝛ qđ generaliter traditur, seruandum est: vt .C. de secū. inp. l. generaliter. O. Segnor, h3 istud sit verum q; sit aliquod ius generale, aliquod speciale, tamen non videtur hoc esse bonū exemplū: q; nullum ius ita generale est, qu recipiat instantiā: vt .j. e. l. in toto. ꝛ. l. omnis. h3 ibi fallat, vt ibi dicimus, q; non recipit instantiā q; facte, ꝛc. vt .ff. de cap. ꝛ postl. reuer. l. in bello. §. facte ꝛ q; princeps sit legibus solutus: vt .C. de legi. ꝛ cōst. l. digna vox. Et q; mozo omnia solui: vt in auth. de nu. §. decrepo. Uñ vt me⁹ huius hec esse, q; ex regula, q; est materiatū, nō sumitur ius: quod est materia: q; ex materia, quemit materiatum.

Et

Et subiiciemus plura exẽpla in terminis, q ex regula nõ sumitur
8 ius, hec est regula, † ex nudo pacto non daẽ actio: vt. C. de pac. l. legem. Ex hac regula sumemus hoc ius, vt si constituam me tibi soluturum, vt tibi non deẽ de cõstituto actio. Sed nõ est verũ, q ex nudo pacto constituti, de constituto actio datur: vt inst. de act. §. de constituta. Ex ista regula sumemus ius istud, vt ex nuda pollicitatione non detur actio: vt. C. de pollic. l. ad exactionem. Et idẽ in nautico fenore: vt. ff. de nau. fe. l. pe. Sz ex iure sumiẽ regula, hoc est ius ex nudo pacto, permutationibus omnibus integris existẽtibus non per stipulationẽ vallatis, non daẽ actio, q nudum pactum, &c. vt. C. de rer. permu. l. ex placito. Ex do vt des, non datur actio in omnibus integre existentibus: q est nudum pactũ, vt. ff. de prescr. ver. l. naturalis. Ex isto ergo iure, q in rerum permutatione apparet q ex nudo pacto non daẽ actio. Similiter possunt notari exẽpla. Regula est q publiciana daẽ contra omnẽ, preter quam contra verũ dñm. Ex hac regula non sumitur ius: q interdum daẽ contra verũ dñm, sive possideã ego non dñs, dñm a rei venditione excludã: vt. ff. de rei ven. l. si quis a Titio. & ff. de exc. rei iud. l. pe. Itẽ potest notari exemplũ, vt ex regula non sumatur ius, in acquirenda possessione animum & corpus possidentis requiri: vt. ff. de acqui. poss. l. possideri. in prin. Ex hac regula nõ sumitur ius: q interdum solo animo acquiritur possessio: vt puta si iusserim alicui tradere: vt. ff. de acqui. pos. §. si iusserim. & l. qd meo. §. per venditorẽ. Sed ex iure sit regula, si rem, que a nemine detinetur, apprehendo animo & corpore, sive ille vivit, & oblitus est illam possessionẽ, sive decessit nullo herede relicto, & non apprehendit corporalem possessionẽ: vt. ff. de acqui. poss. l. cũ heredes. & l. q universas. §. per colonum. & ff. de vsucap. l. furtũ. §. fundi. Circa ter
9 tium, qualiter dignoscaẽ regula, insistẽdũ est. Et ait Sabinus † q quasi cause coniunctio est regula, ac si aperte dicat, plures & diverse cause simul coniuncte habentes eandẽ rationẽ equitatis faciũt regulam. Dñi Segnori, de hoc dñs Bulgarus, Jo. & Marti. ponunt quoddam exemplum, & ponã illud, deinde subiiciã aliud magis aptum. Diverse cause simul coniuncte faciunt regulam. Verbi gratia, pisces conceduntur occupanti. Que est ratio, quare pisces conceduntur occupãti. Quia in nullius bonis sunt, volucres conceduntur occupanti, sive aucupi, aliis avibus mediantibus, sive aucupio. Que est ratio, q in nullius bonis sunt. Fere bestie conceduntur occupanti, q in nullius bonis sunt: vt. ff. de acqui. rer. do. l. i. & ii. iste tres cause simul coniuncte constituunt regulam talẽ q in nullius bonis est, occupanti conceditur: vt inst. de rer. divi. §. qd fere. Eadem ratio equitatis est in quolibet istorum: ergo idem ius dz statui, ergo statuaẽ regula iuris, q in nullius bonis est, occupanti conceditur. Sed Segnori, hec regula videtur falsa, q in nullius bonis est, occupanti conceditur. Liber homo in nullius bonis est, vt. ff. de ver. oblig. l. inter stipulantem. §. sacram rem. imo occupans tenetur de libero homine exhibendo, & si eum vinctum detinet, cõmittit plagium. Itẽ hec regula videtur fallere in aliis casibus notatis, & hic repete omnes illos casus. Et ideo vt predicta regula remaneat vera, vos ita dicetis, q in nullius bonis a natura est. Sed pisces in nullius bonis sunt, & aves, & fere bestie: vnde in eis obtinet regula: tamen fallit illa regula in libero homine, q a natura in nullius bonis est, & tamen propter hominũ dignitatem non conceditur occupanti: q res alie subiacẽt edicto legis iustissime. Sunt quedã res, que sunt in nullius bonis facto, & non de iure facto, & in his bene obtinet regula: vt inst. de rer. di. §. si. Itẽ quedam sunt in nullius tempore, sicut est thesaurus, & in hoc adhibetur media via, vt inst. de rer. divi. Et dicitur thesaurus, &c. vt ff. de acqui. rer. do. l. nunq. §. thesaurus. Habetis q plures cause simul coniuncte constituunt regulam, vt in exemplo supradicto. Dñi Segnori, potestis alio modo exemplificare. Ex pluribus causis est regula, ex paucioribus exceptio: vnde semper que constituitur ex pluribus, invenietur vera. Vos debetis habere talem doctrinam, regulam constitui ex pluribus causis, ex paucioribus exceptionem. Unde plures cause simul iuncte regulam constituũt.
10 Subiiciamus exempla. Invenio quinq; exempla, † in quibus si venditor ignorat morbum, vel vitium ignorat, tenetur. Unde sive dico vendit ignorans vestes interpolatas, tenetur: vt. ff. de cõtrahen. l. Labeo. Item invenio, si venditor ignorans vendit vas vitiosum, tenetur: vt. ff. de contrah. emp. l. tenetur. §. pe. & vlt. Itẽ invenio, si aliquis ignorans pecus morbosum, vel tignum vitiosum vendit, tenetur. vel si vendidit servum fugitivum, vt. ff. de act. em. l. Julianus. in princ. & §. i. Sed in quinq; casibus invenio teneri, ex istis pluribus constituam regulam: q venditor hz omnia nota, &c. vt. ff. de edi. edic. l. i. §. causa huius edicti. Duos casus habetis in quibus venditor ignorans non tenetur. Unus casus est, si vendit servum furem: vt. ff. de act. empti. l. Julianus. §. qui furem. Que est ratio: quia emptor aut scivit furem, & non debet certiorari: vt. ff. de actio. emp. l. i. in fi. ergo venditor nõ tenetur ei. aut ignorat: & hec est supina ignorãtia: q ex quo scio servum furem, ingratid, quid domini facient, audent quum talia fures, vbi ponuntur fures, pro servis. Item est alius casus, vt si predium tributarium vendit ignorans venditor, & non predixit, nõ tenetur: vt. ff. de act. emp. l. si sterilis. §. i. Quia aut scivit emptor, & non debuit certiorari: vt. ff. de edil. edi. l. i. §. si non intelligitur. aut ignoravit, & hec est supina ignorantia: quia ex quo scivi predium provinciale, debeo scire tributarium: vt. C. de epi. & cle. l. de his. Unde ex pluribus cõstituam regulam. s. ex quinq; casibus, non ex duobus: quia iura adaptantur, &c. vt. ff. de legi. & consti. l. nam ad ea. Dñi Segnori, circa quartum dictum & vltimum, q regula vitiatur, & perdit officium suum, dicetur ita, vbicunque recipit regula instantiam, perdit officium suum. Hec est regula q per liberam personã non queritur actio, vt. C. per quas perso. l. i. Fallit in mutuo: & tunc recipit instantiam: vt. ff. si cert. peta. l. certi condictio. §. si nummos.
11 Item exemplum est, † sententia inter duos dicta, aliis nõ prodest vel obest: vt. C. quib. res iud. non noc. l. ii. Hec regula recipit instantiam in omnibus casibus, in quibus fit ius ex sententia, vt in querela inofficiosi testamenti, vt. ff. de inoff. testamen. l. Papinianus. §. si ex causa. Item fallit in alio casu: vt. ff. de liber. agnosc. l. i. in fi. & l. ii. & l. iii. Itẽ fallit in popularibus actionibus: vt. ff. de iniur. l. eum, qui. §. in popularibus. Itã fallit in publicis iudiciis, vt. ff. de prevari. l. prevaricatio. ff. de act. & oblig. l. in. cu. & l. iisdem. Sed instatur ad hoc vltimum dictum: quia lex videtur obviare, q instantia regulam confirmet: vt in authen. de non alie. §. vt autem. Ad quod dicetis, instantia confirmat regulam in aliis, in quibus instantiam non recipit, sed in aliis, in quibus instantiam recipit, non confirmat, vt hic. Unde hoc potest procedere illa ratione. Vos scitis quod speciale est illud, cuius oppositum est ius commune; vnde exceptio est id, cuius oppositum est regula: vnde in eo, quod est specialitas, infirmat: quia ius speciale est, &c. vt. ff. de leg. & cõsti. l. ius singulare. ita & exceptio: vt in his, in quibus non.
12 Fallit, non confirmat eam. Queritur hic etiam † an exceptio sit de regula, an de regula segregata. Et dixit Placentinus q sic, quia omnis regula habet exceptionem per se: vt. j. eodem. l. in toto. & l. omnis. Sed certe non bene dicebat: quia exceptio & regula invicem repugnant, & repugnantia inter se non se compatiuntur, vt. j. eodem. vbi. & ff. de condi. instit. l. si Titius. tum quia lex dicit q actionis verbo, &c. vt. ff. de verb. signif. l. verbum. Item q semper generi per speciem derogatur. Unde exceptio est separata a regula: vt supra de penis. l. sanctio legum.

Odofredus.

Summarium.

1 Femine a publicis officiis quare remote.
2 Judicare est publicum officium, feminis non conveniens.
3 Femina non procuratrix, non tutrix, nec curatrix esse potest.
4 Officium quod publicum, & quod privatum dicatur.
5 Officia privata viris solis convenientia que sint.

1 FEmine. Ex quo Jureconsultus posuit quid sit regula: in lege ista † enumerat personas duas, que a publicis iudiciis sunt remote, vt femine, quia non possunt esse iudices, nec magistratus, nec postulare, nec pro alio intervenire, vel esse procuratrices. Idem in impuberibus. [Vel.] hec dictio potest legi expositive vel, pro id est. Et dic hic ponit, scilicet tria exempla, a iudicãdo, nec magistratum gerere, nec postulare. Potest etiam poni copulative vel, pro et: & ita disiuncta sumitur pro coniuncta: vt. ff. de verb. oblig. l. sepe. Et. j. ponit tria exempla. Potest & legi disiũctive, vel publicis, vel privatis: subaudiatis, ac si aperte dicat, quedam sunt publica, quedam privata. Femine a virilibus officiis sunt remote. Et que sunt officia virilia, infra ponit tria exempla, que sunt privata, & virilia, vt pro amicis suis interveniãt, & quum femine non possunt hec exercere, sive sint publica, sive privata. Et ideo infert ex genere in speciem: vt alibi. C. de pactis. l. prima. [Esse possunt.] † Judicare, est publicum officium: vt. ff. de iud. l. cum
2 pretor. in fine. [Gerere.] quia est publicum officium: vt in dicta. l. cum pretor. [Postulare.] est etiam, &c. vt. ff. de postul. l. i. §. postulare. Et mulier non potest pro alio, pro se sic, & pro coniunctis personis: vt. ff. de postulan. l. i. §. sexum. [Pro alio.] Ponit exemplũ de privatis officiis. [Intervenire.] id est fideiubere: vt. ff. ad Velle. l. i. & ii. Fallit in casibus notatis. ff. ad Velleia. l. vlti. [Existere.] vt. ff. de procurato. l. neq;. Quod est verum ad iudicia: vt. C. de procur. l. alienam. Recipit instantiam, vt. ff. de procura. l. feminis. Ad negotia potest esse procuratrix: vt. ff. de neg. gest. l. iii. in princ.
3 & §. primo. Et † sicut nõ potest esse procuratrix, ita nec tutrix, vel curatrix: vt. C. quand. mulier tutel. offic. fung. possunt. per totum.

fallit in auth. ibi posita. Et hucusq; durat primum dictum. [Jtē impuberes.] Incipit secundum dictum. [Debent.] vnde impuberes non possunt vocari ad honores reipublicæ: vt. ff. de tut. l. minor. ggv. en. aliquando sic: vt. ff. de mu. & hono. l. ad rem. Habetis hic q; femine impuberes repellantur a publicis officijs: idem in seruis. Idem est in hereticis: vt. j. e. l. quod attinet. Jdē est & in deportatis: q; deportati censentur mortui: vt. ff. de bo. possess. contra tab. l. j. §. quidam filium. Et plura non essent dicenda hic. Verum est q; dominus Mar. potuit hic quandam omissionem, quam tetigit hic dominus Bulg. & Jo. & nos in aliquo supplebimus eā. Ipse sic dividit, officium aliud publicum authoritate, aliud privatum vtilitate. Sed nos supplemus ita: officium aliud publicū, aliud priuatū publicum, aliud publicum authoritate & vtilitate: aliud publicū authoritate, priuatū vtilitate. Jtē priuatū aliud cuile, aliud non ciuile. † Dicitur publicū officiū, q; publica authoritate conceditur: priuatum, q; priuata authoritate conceditur. Jtē publicū est authoritate, & vtilitate vt esse magistratus, & tuta fiscalia exercere, & hoc est publicum authoritate, & vtilitate: & ab istis officijs femine sunt remote: vt. ff. de iud. l. cum prætor. in fi. Jtē esse argentarium est publicum officium authoritate & vtilitate, vnde femine prohibentur: vt. ff. de ed. en. l. femine. Est publicum authoritate, & priuatum vtilitate, vt tutela: & ab hoc officio removētur femine: vnde olim non poterant esse tutrices: vt. ff. de tu. l. viti. hodie secus: vt in auth. C. quā mul. tu. offi. fun. poss. auth. ma. & ante. Est priuatum & aliquod ciuile. virile, & aliquod etiam non virile, q; est virile officium subire personalia munera: ab hoc removētur femine. Quedam nō virilia sunt, vt soluere tributa: ab hoc nō repelluntur: vt est quam. mu. com. mu. sub deb. l. vna. † Jtem quedam sunt priuata virilia, vt fideiubere, procurator existere, quia in his oportet se miscere cetibus virorum, sed hoc non licet mulieribus: vt. C. de procu. l. maritus. & ab istis sunt remote. Jtem esse testem in testamento, virile est officium: vt. ff. de test. l. heredes pala. in fi. Sunt quedam virilia officia priuata, gerere negotia extranea dicta: ab istis non sunt remote femine: vt. ff. de neg. gest. l. ij. in fine.

Odofre.

Summarium.

1 Velle qui potest, & nolle posse debet.
2 Legatum conditionale an possit pacto remitti.
3 Tutor bonorum possessionem delatam agnoscere potest, non repudiare.

Jus est. Ex quo Jurecōsultus posuit duas regulas quasi generaliores, & de aliqs predicantes, incipit ponere aliam speciem, & ponitur hic talis regula, † qui potest velle, potest & nolle, & econtra. Hoc dicit. [Et velle] subaudi, & econtra. Et potest in hac regula multos modos notari exēplum. Ecce, heres institutus, puta, legatarius, cui pure relinquitur, apti possunt statim repudiare, si volunt, q; cuius est nolle, &c. Et idem econtra: q; qui potest velle & repudiare, potest nolle & adire. Sed ille, qui est institutus sub cōditione, cui legatum est sub cōditione, nec potest adire vel legatū agnoscere: vt. ff. de acquir. her. l. io. qui in prin. & §. si quis. & ff. de leg. ij. l. si tra. §. que sub conditione. Sed ad istam lecturam opponitur, & videtur † q; legatum conditionale, pendente conditione possit pacto remitti: vt. C. de pac. l. j. & l. cum proponas. Ad quod potest dici q; differentia est inter repudiationem & pactum: q; repudiatio subsistit sub voluntate vnius, & ideo non potest hereditas vel legatum repudiari: q; minus est fortis repudiatio, q; pactum. Nam pactum est duorum consensus. vt. ff. de pact. l. j. & ideo fortius, & ideo potest per pactum remitti. Et ad hanc solutionem est argumentum. ff. de pollic. l. pactum. Potest alio modo notari exemplum, si quis est tanc mentis, & eius voluntas est contrahere, vel non contrahere, vt. C. de act. & obl. l. fi. cit. Ad quod accedit q; ab inimo liberum est commodare, vt. ff. commo. l. in commodato. §. sicut. Jtem potest notari in iudice exemplum duplicater. Nā iudex potest mercloqui contra aliquem si vult, sed ea inter locutione lata potest eā emendare: vt. ff. de re iu. l. q; iussit. Jtem in iudice potest alio modo notari exemplum, q; ille iudex, qui potest vel le. f. cōdemnare, potest nolle. f. absoluere, vt. j. e. l. qui potest. Regula ista recipit instantiam in tutore, & curatore, & procuratore, & in pupillo. † Tutor potest delatam bonorum possessionem agnoscere, sed non repudiare: vt. ff. de bo. poss. l. tutor. Jdem in curatore: vt. ff. de successo. edic. l. j. §. furiosi. Jdem in procuratore, qui potest cōditionem domini facere meliorem, non deteriorē: vt. ff. de procu. l. ignorantis. nisi procurator haberet liberum & generalem administrationem, vel speciale mandatum, vel in rem suam esset: quia tunc potest conditionem domini facere deteriorem: vt. ff. de procu. l. procurator. Jdem in minore, qui potest cōditionē sui facere melioremn, non deteriorem: vt. ff. de pac. l. iuris gentium. & ff. de auth. poss. l. obligari. & inst. de autho. tu. in prin.

Odofredus.

Summarium.

1 Velle non putatur, qui superioris imperio paret.
2 Delicta que atrocia.
3 Voluntas coacta an sit voluntas dicenda.

Velle non creditur. In lege ista dicitur: † filius, vel seruus patre vel domino iubente dat dānum, & cōmittit delictum non atrox, ex illo o anno dato tenet solus pater vel dñs: q; velle nō creditur, qui obtemperat imperio patris, vel dñi. [Credit.] f. delinquere. [Vel domino.] subaudi, vel magistratus. Et nota tale exemplum hoc modo: † quedam delicta sunt atrocia, vt puta que fine dolo non cōmittuntur, vt furtū, rapina, homicidium, adulterium, falsum: vt. ff. de furt. l. in furtis. §. recte. & ff. de iniu. l. illud. & vi bo. rap. l. j. & ad leg. Cor. de fal. l. j. in prin. & l. qui dolo. Or in istis atrocibus non dz filius obtēperare patri, nec seruus dño, nec subditus magistratui. Unde & filij, vel seruus, vel subditus cōmittit atrox delictū. tenet qui iussit, & qui obtēperauit, vt. ff. de ri & vi ar. l. j. §. deiecisse. & §. quoties. & ff. de iur. om. iu. l. si quis. §. pe. Et in isto non obtinet regula nostra. Sunt quedā non atrocia, que cōmittunt culpa, non dolo, vt puta dānū dari: vt. ff. ad le. Aquil. l. j. & in isto excusat filius familias, vel seruus, vel subditus: vnde tenetur pater, vel dñs, vel magistratus: vt. ff. de act. & obl. l. seruus. & j. e. l. nam ad ea. q; in non atrocibus debent isti obtēperare: vt. ff. qō me. cau. l. continet. Sed opponitur, & videt q; si filius obtēperat patri, seruus dño, subditus magistratui, dz teneat ei in non atrocibus obtēperare, ipse videt velle ex quo obtēperat, q; coacta voluntas, voluntas est: vt. ff. de ri. nu. l. patre. & ideo dicit lex, si seruus iussit ut nus, &c. vt. ff. de he. inst. l. cū pro ponas. † Ad qō dicatur, q; coacta voluntas, voluntas est in prudicio cogētis, si nō est voluntas in prudicio coacti. Nā si cogis me, videor velle q; tenearis mihi actione qō metus causa, sed nō videris velle. si obtēperas, vt tu tenearis mihi, vt hic. Vel dicim⁹ coacta voluntas, voluntas est, quā quis obtēperat ei cui non dz, vt qz nō est sic⁹ vt in l. Titia. sed vbi obtēperat ei cui dz, non videtur vel le, & ideo ille, qui iussit, videtur mihi teneri, vt hic.

Odofre.

Summarium.

1 Furiosus & pupillus an differant in negotijs agendis.
2 Pupilli qui dicantur intelligere, & qui non.
3 Procurator non constituitur sine consensu expresso.
4 Pupillus quę possit tutore author.

In negotijs. In ista regula notate differentiam inter furiosos & pupillos, qui ex eo fuerūt infantia: † & est differentia in negotijs celebrandis. Nā furiosus non potest contrahere, sed pupillus, si nō habeat intellectū, omnia potest facere tutore author. [In negotijs.] in contractibus. [Furiosorū.] dicitur furiosi &c. vt. ff. de offi. l. omnes. [Possunt.] vt pupillorū. Nam prima etas est infantia: vt. C. de in. dict. l. si infanti. & ibi dicit circa et ates, vt alias notau. [Dicti rei.] ad, qō agit. [Non intelligit.]

2 Plene. Unde notate † q; quidā sunt pupilli, qui plene intelligūt, v: sunt illi, q; sunt prope puberes, in masculo a septē vsq; ad decē annos in leptimo anno habēt semiplenū intellectū: sed ex quo excedit decē annos, tūc est proximus pubertati. Et dz plenū intellectū habere, q; tredecim annos, & dubidū: vt. ff. de admi. tut. l. non tm. & potest & curatore author, si dz plenū intellectū. sed si dz semiplenū, quedā potest, quedā nō. Or habetis in lege ista differē tiā iter furiosos, & pupillos. Subdūcamus exēplo de his furiosis, furiosus nō pōt peragere ea, in quibus requirit expressus cōsensus,

3 vel tacitus. † Requirit expressus cōsensus in cōstitutione procuratoris: vt. ff. de procu. l. j. in fi. & l. seq. & l. filius. §. inuitus. & hoc non potest furiosus. Jtē in constituenda seruitute in predio tuo requirit cōsensus tuus expressus: nā inuito dño non constituit: q; tuum accepimus, &c. vt. ff. de ser. rust. pred. l. nunciū. Igit in predio furiosi non pot seruitus constitui. In quibusdā sufficit tacitus cōsensus, vt in locatione, & conductione. Nā si colonus fiuito que locationis incipit colere, videt reconducere rē. Verū est de eo, q; est in mentis: vt. ff. de loca. l. qui ad certū. In casu speciale est favore dotis, vbi tacite videt consentire: vt. ff. l. fi. §. volunt. ate. Jtē speciale est favore reipublice, vt si filiusfamilias vocat ad magistratū patre sciēte: eo ipso q; nō dissentit, videt velle, & fideiubere pro eo, vt. ff. ad munic. l. quoties. Or videtis q; furiosus ideo q; caret intellectu, nullū negotiū potest peragere. i. non ea, in quibus requiritur expressus cōsensus, vel tacitus, quia loco absentis habetur:

vt. ff.

4 vt.ff.de cu.fu.l.fi.§.pe.† Pupillus potest omnia agere tutore au
thore, habita distinctione, quam feci supra de ver.obl.l.puberes.&
ff.de non.l.ij.quam habes.ff.inter eum, qui habet plenum intel
lectum, & simplicium. Odofre.

Summarium.

1 Heres esse non vult, qui ad alium transfert hereditatem.

1 **NOn vult.** In lege ista potest poni talis re
gula, † ille, qui vult ad aliū trans
ferre hereditatem, non videtur velle esse heres. Hoc osi
cat. Potest notari exemplum multis modis in insti
tuto, cui alius est substitutus. Pone, dixit testator, Titium her
redem instituo, si Titius heres non erit, q; non vult, Seius sit he
res. Si Titius non vult esse heres, Seius eo ipso erit heres, vt in
ff.de vul.& pu.subst.in prin. Sed & potest notari exemplū secūdo
modo, si quis instituitur heres, & rogatur restituere mihi hereditā
tem, si ipse restituit quarta Trebelliana non deducta, non te
netur creditoribus, vel legatarijs. Secus si deducit quartā: vt.C.
ad Treb.l.j.&.ij. Item potest notari exemplum in herede instituto,
qui dixit suspectam hereditatem, & coactus a iudice restituit:
vt.ff.ad Treb.l.qui poterat. Sed instatur, si heres spōte adijt, licet
restituat quarta non deducta, videtur heres esse: vt.ff.de mino.l.i
fi.fine.§.sed quod Papinianus. & ff.de fideicom.lib.l.ff quando.
§.fi fuus. Sed respondeo, qui semel fuit heres, perpetuo remanet
heres nomine, sed non re: vt.ff.de vulg.& pup.subst.Lex facto.§. ſ
gitur. Et potios inspicimus sensum, q̄ verba: vt.ff.de condi.& de
mon.l.ij.§.condito. Odofre.

Summarium.

1 Testatus & intestatus in paganis quis esse nequit.
2 Paganus quis dicatur.
3 Testatus pro parte, & pro parte intestatus non potest quis decedere.

1 **MAs nostrum.** In presenti regula dici
tur. † Si aliquis est paga
nus, non miles, si iste pro parte vult decedere testatus, &
pro parte intestatus, ius nostrum non patitur: qi repugnātia est
inter hec qi si aliquis decedit pro parte testatus, sequitur q; in to
tum. [Ius nostrum. i. ius ciuile. [In paganis.] ita queritur do
mi.in pago. † Nam pagani dicuntur multis modis in iure nos
tro. Paganus. i. non baptizatus: vt.C.de paga.per totum. Alio
modo dicitur paganus. i. burgensis, secūdum prouinciales. Nam
dicitur paganus a pago, id est, villa, q; in villa queritur. Et in illa
significatione sumitur de mili.test.l.j.&.ij.& per totum. [Testatus.]
i.cum testamēto. [Pugna est.] qi vno posito, tollitur aliud: quia
contrariorum eadem est disciplina: vt.ff.de verb.obl.l.inter stipu
lantem.§.faciam rem. Et vbi repugnantia, &c. vt.ff.e.l.vbi. Et vbi
est exemplum in terminis. Et certe potest ita poni in sacris sime
plicibus, q; quilibet habet singulares suas opiniones. Quid † si
habens mille in bonis, in quingentis instituit vnum, in alijs vult
decedere intestatus: hoc facere nō potest, q; nullus burgēsio hoc
facere potest. vnde institutus in quingentis in solidum succedit:
vt.ff.de he.insti.l.j.§.ſ.& l.inter duos. & ex facto. Secus in milite, q;
potest decedere pro parte intestatus. Verbi gratia, miles habet
duplex patrimonium, paganum, & quesitum in castris: si inducat,
commutionem meum instituo heredem in castrensibus iste succe
dit, succedentes ei ab intestato succedet ei in paganis: vt.ff.de mili
ta.test.l.ſi miles. & l.miles. & ita hoc dum est in expeditione: alias se
cus: vt inſt.de he.inſt.§.non tantum. Et hoc verū est in paganis,
q; non possunt decedere pro parte testati, & pro parte intestati ab
initio, sed ex post facto fit. Pone, paganus habet duos filios, re
linquit instituit, & extraneum secum instituit, alium ex here dauit: fi
lius iste ex heredatus impugnat testamentum pro dimidia extra
nei institutis: & ita impugnato testamento decedit pro parte testa
tus, & pro parte intestatus: vt.ff.de inoff.testa.l.nam & ſi parentibus.
& ff.de leg.§.l.cum filius. Sed opponitur ad istam regulam;
videtur enim q; pro parte possit decedere testatus, pro parte intes
tatus ab initio: vt ſi miles conuolans ad secundas nuptias, ipſe
stituit maritum in solidum, qui non potest succedere nisi pro ter
tia parte: vt.C.de secun.nupt.l.j. Aut dicas q; succedit in tertia, in
alijs partibus non: vnde inueniuntur pro parte, decedere testatus, &
pro parte intestatus. Sed certe dicēdum est q; tenet institutio in
solidum: vt.ff.ad Treb.l.cogi.§.hi qui. & ff.de leg.i.Lex, qui. Ex
eum quia vltra tertiam est indignus & auferetur ei, & fisco applica
tur: vt.ff.de iure fisci.l.Lucius. Odofr.

Summarium.

1 Jura sanguinis nullo ciuili iure diuimuntur.

1 **IUra sanguinis.** † In lege ista dici
tur † q; ius san
guinis nullo iure ciuili potest diuidi. Hoc dicit. [Ju
ra sanguinis.] id est, ius consanguinitatis. Et de hoc
notate exemplum. Duo sunt cognati, sibi inuicem inimicantur,
vna die veniunt ad verba, deinde ad verbera: dicit vnus alteri, pa
riscor tibi q; non sunt tuus cognatus, & contra: hoc facere nō pos
sunt: vt.ff.de pact.l.ius sanguinis. Idem est inter patrem & filium
vt ſi filius dicit patri q; non est filius, & econtra. Quia nō potest tol
li per pactum: vt.C.de patr.pote.l.abdicatio. Item potest notari
exemplum: mulier parit filium: qui seruus est, quia filius sequitur
matrem: vt.C.de rei ven.l.partum. postea manumittitur filius, ita
quod nanet inde libertus, potest ne matrem ducere, quasi nō sit filius,
quia seruus est: Certe non: quia licet iure ciuili habeatur pro ma
tuo, iure tamen sanguinis remanet inter matrem & filium: vt.ff. de
in ius vocand.l.adoptiuum. §.sed naturale. Unde iure sanguinis
non potest diuimi, imo succedendi ficte inſt. de legit.agna.tute. in
fin. & institut. de capi.diminu. §. penul. & vltimo.

Odofredus.

Summarium.

1 Minimum sequimur in obscuris.
2 Obscuritas fieri solet quatuor modis.

1 **SEmper.** In lege ista dicitur † q; semper in
obscuris quod est minimum sequi
mur. Potest notari exemplum: si quis delegat decem
indistincte, non dicat de minimis, vel de grossis, accipiendum est quod est minimum: vt.ff.de leg.ij.l.minus. Idem si
stipulor decem, & tu promittis quinq;, valet promissio, quia in ob
scuris quod minimum est sequimur: qi quod minus est, videtur
inesse ei, quod est inanis: vt.ff.de verb.obl.l.inter stipulantem. §. ſi
Stichum. & ff.de inſt.tut.l.cum furti. Et ita in obscuris q; mini
2 mum est sequimur, si obscuritatem patiat equinocatio. † Nam ob
scuritas quatuor modis sumitur, vel generalitate, vel equinoca
tione, vel etymologia, vel alternatione. Equinocatio est rerū plu
rium in diuersa significatione una cupata. Ista equinocatio ob
scuritatem parit. Eid hoc facit. ff.de contra h.emp.l.Labeo. Insu
per generalitas parit obscuritatem: vt ſi lego simpliciter
vt.ff.de in.ſ.l.ita fideī. Item ex etymologia fit obscuritas. i. quan
do oratio determinata habet diuersos intellectus, vt illud.

Alio te Hercle iam Romanos vincere posse.

Sic est etiam ibi in exemplo, quod ponit.ff.de pact.l.veteribus.
& ibi notaui. Item etymologia est.ff.de his qui not.infa.l.proxes.
Item alternatio parit obscuritatē: puta ſi dico, ille aut ille est inna
tus mihi: vt.ff.de inius.l.pretor edixit. in prin.& §.quod autem.
Unde obscuritas inducitur quatuor predictis modis. Sed legi
detur contra ducere, vt.ff.e.l.in obscuris. Potest dici, q; dicitur ibi
q; verisimilius est minimum, nam verisimilius est q; legat minus
quam: vt.ff.de leg.i. Lapud Iulianum. §. ex facto. Sed demo vide
tur contra: q; obscuritas videtur vitiare: vt.ff.de ver.obl.l.ita stipu
latus. in prin. & ff.de in.ius.l.cum post. §. generi. Sed potest dici q;
ibi minimum sequimur: q; melius est non debere, & q; quia de
here. Sed demo contra. ff.de aur. & arg.leg.l.qui lancem. Sed cer
te illud apparet ex prolatione verborum, q; ciāt tres lances. [sanā
gna, minor, & minimus: q; in dubijs &c. vt.ff.de leg.ij. Unon aliter. &
ff.de cond.& demonſt.l.Publius. Odofred.

Summarium.

1 Commoda cuiusq; rei cum sequuntur, quem incommoda.
2 Patrona commodum successionis habet, non ius tutele.

1 **SEcundum naturam.** In le
ge ista
ponitur talis regula: † naturalis ratio suadet vt eum
sequantur commoda, quem incommoda. [Secūdum
naturam.] id est, naturalem equitatem vel secundum natu
ram. leg naturę est. Et exemplum potest notari. Aliquo ciuit
hereditatem, sicut omnia commoda debent cum sequi, ita incom
modā: vt.ff.de heredi.vel actione vendi.l.j.§.illud. & §. peruenisse.

Item potest notari exemplum si relictum est cadentem, remanet apud eum, cui relictum est, cum suo onere: vt. C. de cad. tol. l. vnica. §. pro secundo. Item est exemplum in commodatario, & conductore, cui res est subtracta: vt. C. de fur. l. vlt. §. sed cum in secunda. & §. loca. & conduc. l. 10. qui. Regula ista recipit instantiam. ali quando propter varietatem personarum aliquem sequitur cõmodum, quem non incommodum, vt potest notari exemplum: com
3 modum † successionis pertinet ad patronam: non tuo tutele: vt §. de leg. tu. l. i. §. pe. & vlt. Item fallit in negotiorum gestore, qui accessit ad negotium insolutum, vt. §. de nego. gest. l. si quis negotia. Item fallit. si tu es socius meus, & tertium admittis, me non requisito: q̃ queritur per illum, &c. vt. §. pro soc. l. qui admittitur. & l. seq. & l. de illo. Odofred.

Summarium.

1 Meum sine facto meo non desinit esse meum.
2 Procurator quando dominium rei transferre possit.
3 Creditor ex pacto pignus vendere potest.
4 Dominium rei mee aliquando transfertur sine facto meo.
5 Contractus fisci obtinet vicem legis.

ID, quod nostrum. In lege proponitur talis regula: † id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transire non potest, nec desinere esse nostrum. Hoc dicit. Et in hac regula potest multis modis notari exemplum, vno modo sic: si tu es debitor Titij in centum, & ego sum fideiussor pro te, si Titius facit tibi pactum de non petendo, parit mihi exceptionem, sed si tu postea facis Titio pactum de non petendo, non preiudicas mihi: q̃ quod nostrum est, &c. l. exceptio, &c. Et hoc exemplum ponitur. §. de pactis. l. & heredi, & l. seq. Potest secundo modo notari exemplum, si tu non domino vendis rem meam, & tradis, ad accipientem non transfertur dominium, nec illa venditio mihi domino preiudicat, sed ei, qui vendidit: vt. §. de act. em. l. ex empto. in prin. & tunc exponitur quod nostrum est, id est, dominium rei nostre. Potest tertio modo notari exemplum, sicut scripsit hic dominus Joã. & Bd. & Bulgarus, vt vocetur ita procurator meus generalis, vel procurator meus specialis ad gerendum negotium, vel qui gerebat negotia mea, sine mandato rem meam vendidit, & tradidit, non transit dominium in emptorem: q̃ quod nostrum est, &c. i. dominium rei nostre nobis inuitis, & ignorantibus. Et hec exempla ponuntur. C. de procu. l. si procurator. & l. procurator. Sed ad hanc lecturam vltimam opponitur, & videtur q̃ si negotiorum gestor sine mandato vendit rem, que valet decẽ, pro duodecim, q̃ transeat dominium in emptorem, q̃ vtiliter gerit negotium, vnde cogor habere ratum: vt §. de neg. gest. l. Pomponius. Sed non obstat illa lex. q̃ ex ij intelligi quum geritur negotium, q̃ est meum re ipsa, vel ipso gestu: vt. §. de neg. gest. l. sed an vltro. Et hec lex loquitur, quando negotium est meum re ipsa, alla quando ipso gestu: vt. §. de neg. gest. l. cum pecunia. Sed in negotio, quod est meum ratihabitione, nõ cogor habere ratũ. q̃ no. i videtur vtiliter gestum, ex quo sine voluntate mea alienauit: vt. §. rer. amo. nec enim. Potest dici q̃ illa lex debeat intelligi vt tenear negotiorum gestorũ actione ei, qui vtiliter gessit, contraria negotiorum gestorum, non quo ad hoc
2 vt excludat a petitione rei mee. † Et ideo pono exemplum in procuratore generali, vel in procuratore speciali advnum negotium, non ad rem vendendam, vel in eo, qui gerebat negotium sine mãdato, vt dixi. q̃ si haberet generalem, & liberam administrationẽ, vel speciale mandatum, transit dominium: vt. §. de procu. l. procurator. & §. quod quisq; iur. l. ij. §. i. Et hec regula videtur recipere instantiam in septem casibus. Ecce videtur recipere instantiã in re communi mihi & alĩ pro indiuiso: q̃ quod commune est, meũ est: vt. §. de rita nup. l. illud. si meum est, video q̃ rem communem quis potest alienare: vt. C. de cõmu. rer. alie. l. falso. si potest alienare, ergo sine facto meo potest ad aliam transferre. Ad quod dic q̃ regula ista recipit instantiam ibi, vel loquitur in eo, quod totũ meum est: vt. §. pro soc. l. merito. Vel regula ista non recipit hic instantiam: quia licet quod commune est, meum sit pro parte. nõ tamen in toto. Unde licet permittatur alienare, alienatio valet pro tua parte non pro mea, & ita quatenus est mea, sine facto meo non transit in alium. Item videtur recipere instantiam secundo casu.
3 † creditor. qui habet rem pignoratam, non est dominus: vt. C. de pigno. actio. l. pignus. & tamen creditor potest ex pacto, vel ex lege vendere: vt. C. deb. vend. pig. imp. non poss. l. j. & §. Sic ergo cũ potest alienare inuito debitore, quod est nostrum ad alium potest transferri. Sed potest ꝛndeꝛi, quod nostrum est, &c. Verum est, vbi legis authoritate fiat. Unde creditor vendit ex pacto, vel ex lege inuito debitore: hic pactum debitoris videtur intercedere vt quia sunt in mora soluendi: vnde lex permittit vendere. Item videtur recipere instantiam in tertio casu in tutore pupilli, & curatore adulti: vt. C. de admi. tuto. l. ex, que tutores. & l. vlt. in fin. & C. de pred. mino. non alienan. l. prima. Vel potest dici quod ibi recipit instantiam, quia tutor sustinet personam pupilli, vnde loco domini habetur, quum bene administrat, non quum spoliat: vt §. de furt. l. interdum. §. qui tutelam. Sed demo videtur lex ista quarto casu recipere instantiam. Executor, qui capit pignora condemnati in causam iudicati, potest ea vendere, & tradere, & transit dominium: vt. C. de exactio. §. si ob causam. Sed potest dici, quod hic dicitur, verum est, nisi legis potestate. Vel potest dici quod dum executor tradit, videtur fungi persona debitoris: vt §. de pignor. actio. l. eleganter. Unde sicut si debitor vendit, transit dominium. Item recipit instantiam quinto casu, vt si rem meam ab alio emis, & accipis, & teneo eam cõtinuo triennio, queritur dominium tibi per vsucapionem, vt. §. de vsucap. l. vsucapio. Sed & potest dici quod hec regula habet locum, & est verum, quod in ea dicitur sine legis potestate: sed lex hic transfert dominium in vsucapientem: vt. §. de vsuc ap. l. j. Vel potest dici quod in ea taciturnitas facit quod perdam dominium rei mee: vnde non transit
4 sine facto meo, ex quo interuenit ibi taciturnitas mea. † Item fallit in sexto casu, vbi quod meũ est, &c. vt si tum heres instituor, et tibi legatum est relictum, adita hereditate transit dominum in legatarium: vt. §. de furtis. l. a Titio. Ad quod potest dici quod speciale est fauore vltime voluntatis, que seruatur per legem: vt in authen. de nuptiis. §. disponat. & de hoc dicam. §. lege prooma. Vel potest dici quod & ibi non transit sine facto meo: cuius ex eo quod adeo hereditatem, videtur transire meo facto. Sed & fallit in septimo casu, quum fiscus, vel Imperator, vel Augusta vendit rem meam vt suam: vt. C. de quadr. prescrip. l. bene a Zenone. Ad
5 quod potest dici quod hec regula non fallit ibi, † quia cõtractus fiscalis vicem legis obtinet. Unde sicut lex potest auferre dominum rei mee, ita fiscus: vt. C. de fide instru. & iure haste fisc. l. i. Vel potest dici quod ibi intercessit factum meum, quum sciebam rem meam vendi a fisco, & non contradixi: quia verisimile est quod fiscus non alienasset. Item fallit in octauo casu: quia si committo crimen lese maiestatis, perdo administrationem rerum mearum: vt. C. ad legem Jul. maiest. l. vltima. Vel si deportor, omnia bona mea publicantur: sed ibi non perdo sine facto meo, imo delicto meo interuenente. Odof.

Summarium.

1 Voluntates vltime sunt plene interpretande.
2 Vasa legata, qui vina legat: non sic qui vina vendit.
3 Dominium rei vendite, vel donate non transit sine traditione.
4 Interpretatio plena, plenior, plenissima quando fiat.
5 Beneficia principis latissimam recipiunt interpretationem.

IN testamentis. In lege ista dicitur † quod in testamentis, id est, in vltimis voluntatibus, plene voluntates defunctorum sunt interpretande. Hoc dicit. Hec regula potest legi dupliciter. Uno modo vt dictio plenius, ponatur vt dixi in casu. [In testamentis.] id est, in vltimis voluntatibus. [Plenius.] i. plene interpretamur, ait Paulus, qui fecit legem istam. sic alibi prudentius, id est, prudenter: vt. §. de nego. gestis. l. heres. Secundum hoc notabitur ita exemplum: vltime voluntates defuncti sunt plene interpretande. Et ideo si relinquuntur alimenta in minus solemni voluntate, & solemnitur tritico, sunt postea prestanda in futurum: vt. C. de fideicommiss. l. j. Item est exemplum, si duo sunt iudices, qui cognoscunt de querela inofficiosi testamenti, & vnus pronuntiat pro testamento, alius contra testamentum, fauore vltime voluntatis sententia, que lata est pro testamento, est seruanda: vt. §. de inoff. testamen. l. si para. Potest legi secundo modo, scilicet vt plenius, ponatur comparatiue: & erit hic sensus. in testamentis plenius, q̃ in contractibus. Et tunc legetur plenius, scilicet q̃ in contractibus. Et exponetur, in testamentis, id est, in vltimis voluntatibus, illa ratione, quia nomen testamenti est generale. Nam licet dicatur, testamentum est, &c. in larga significatione dicitur vltima voluntas in codicillis, vt. §. de
2 testa. l. j. Et de hoc notate tale exemplum: † ecce, si aliquis legat tibi vina sua, & vasa, sine quibus stare non possunt, videtur legare: vt. §. de vino, & oleo lega. l. iij. Secus in contractibus: quia si quis vendit vinum, non tamen vasa, in quibus positum est, imo licet venditori vinum effundere per corbes, vt. §. de period. & commo. rei vendite. l. prima. §. licet. Sed & potest alio modo notari exemplum.

plum,vt vos ita dicatis:† Si vendo,vel dono rem meam,regula
3 iter sine traditione non transit dominiū:vt.ff. de rei vendica. l.si
ager. Secus in testamentis,r in vltimis voluntatibus, q; transit
sine traditiõe dominium:vt.ff. de acqui. possess. Lquū heredes. Itē
potest notari exemplum: Sum in finibus Vandi,r lego seruos
meos,qui sunt Rome,prestandos post mortē meā.si incontinen
ti moriar facto testamēto.valet legatum:vt.ff. de leg.i.l.si mihi r ti
bi.§.i. Secus in stipulatione:quia si sto tecum in finibus Vandi,
r promitto decem dare Rome hodie,non valet stipulatio: vt Jn
sti. de verbo.oblig.§.loca. Et multa alia similia possunt inuenri
exempla. Or circa articulum istum subijcietis diuisionem talem:
4 † Aliqñ fit plena interpretatio,vt in contractibus:aliquando ple
nior,vt in vltimis voluntatibus:aliquādo plenissima,vt in rescri
ptis. Plena in contractibus:vt.ff. de cõtrahen. empt. l.sed Celsus.
§.annos.r.ff. de actio. empt. l. fundi.§.fi. Item fit plena,vt qui fun
dum vendit mihi,r fructus debet prestare:vt.ff. de cõtrahen. em
ptio. l. qui fundum.§. penul. r. l. in vendendo. Jn vltimis volunta
tibus fit plenior,vt quū aliquis legat fundum,r omnia iura spe
ctantia ad fundum videtur legare:q; verba testatoris sunt pon-
derāda.non arctanda:vt.ff. de condi. r demonstra. l. in conditionibus. Item voluntas defuncti per legē seruatur,etiam si alīs sit di
nosa:vt in aut. de nupt.§. diuortium. r in aut. de hered. r Falcid.§.
si vero.que est.C. ad legem Falcid. que incipit,sed cū testator. Alī
5 quando plenissima,vt in rescriptis,† que beneficia principis sunt
latissime interpretanda:vt.ff. de consti. prin. l.ii. Et ideo si Impera
tor concedit fundum.non solum fundum,sed r mancipia deputa
ta ad fundum videtur concedere.vt.C. de bonis vacan. l. si quan
do.lib.x. Odof.

Summarium.

1 Capere non dicitur,qui exceptione repelli potest.
2 Agnouisse iudicium defuncti non dicitur,qui exceptione repelli
tur.
3 Heres semel. semper nomine est heres.

1 NOn videtur. Jn ista regula dicitur,† q a
liquo non videtur capere, q
ita capit,vt exceptione possit repelli.h.d.[Remouetur.]
ab eo,qui cepit. Et notate ita exemplum: Ecce,si testator relinqt
legatū in testamento,r postea adimit in codicillis,nō video:ca
pere,q;repelloz doli mali exceptione:vt.ff. de his,que in test. delē.
l.i.r.ff. de admen. leg. l.iij.§.fi.r.l.fi. Item potest alio modo nota
ri exemplum,vt non videatur cepisse,qui per exceptionem remo
uetur. Et dicetis: Pater meus scripsit heredem me,r legatum mihi
reliquit,postea in codicillis mihi ademit. cogitani, melius volo
habere legatum,cū illo disputare cum isto instituto herede,ignorano
mihi ademptū legatum in codicillis:petij legatum:heres osten-
dit codicillos,in quibus erat ademptū legatū,r a petitione me re
2 mouit:volo agere querela inofficiosi testamenti:heres dicit:† Nō
potes,q; agnouisti iudiciū defuncti petendo legatū. Sed non vi
deor agnouisse ex quo exceptione repellor,vt hic. Exemplum po
nitur.ff. de inoffi. testa. l. inhibi interest. Item potest poni exemplū
in contractibus. Si facio mihi pactum de petendo decē,r postea
facio tibi de nō petendo,non videor posse petere:q; quātus ad ef
fectū non refert nou debeat ipso iure,vel p exceptionē:vt.C. de pa
ctis. l. pacta. Sed hec regula recepit instantiam in duobus casib⁹,
vel tribus. Otis Joan.r.ff. tangit hic duos. Potest addi r ter
tius: Ecce,testator me r Titiū instituit heredes,r filio suo impu
beri ex heredato substituit in hec verba: Quisquis mihi heres erit
sit heres filio meo impuberi. Pro parte mea est pronuntiatū tes
tamentū nullū,q; erā forte extraneus:pro parte non,q; erat filius.
decedit filius impubes postea,potero capere,propter illa verba,
Quisquis mihi heres erit,sit heres filio meo impuberi. Tamen
dicit lex,si totū esset ruptum,non esset locus substitutioni: sed q;
pro parte tñ est ruptū,vocor:vt.ff. de vulga. r pup. substi. l. in pu
pillari. r. l. ex facto.§. longius. r.ff. de inoffi. testa. l. Papinianus,
3 sed nec impuberis. Item fallit in alio casu:† Pone,pater me insti
tuit minor.r viginti quinq; annis,seruos iussit esse liberos:ego qz
sū heres,velim,nolim,iure ciuili,sz in re pretorio abstineo:sed sine
iure ciuili sum heres,sine iure pretorio abstineo,videor esse heres
vt cōpetant directe libertates:q; qui semel est heres,semper heres
est nomine:vt.ff. de minor. l. r si sine.§. sed quod Papinianus. Itē
fallit in tertio casu:vt si mihi r tibi est relictus vsusfructus cōiū-
tum fundi comelium.si capite minor, portio mea accresceret tibi:vt
ff. de vsufruc. accres. l. interdum. Vel potest dici ab illud tam acce
dit quod accresceret persone,non portioni:vt.ff. de vsufruc. l.si Ti
tio. Odofr.

Summarium.

1 Deberi die presenti dicitur, vbi dies in obligatione non appo-
nitur.
2 Dies quando cedere dicatur.
3 Promissio conditionalis quando pro pura habeatur.

1 IN omnibus. Jn lege ista dicit:† Jn
omnibus contractibus
r obligationibus,r in quibus non ponitur dies pre
senti die debetur.h.d.[Debet.]r pure. Et ideo notate
exemplū: Si promittis dare decē nō adiecta,statim debes:verū nō
statim possum petere,imo debet labi tantū rēpus, r.c. vt.ff. de ver
bo.obli. l.cum,qui.§. quoties:r intra illud tempus,q; magis, r.c.
vt.ff. de verb.obl. l. continuus.§. cum ita. Unde si promittis mihi
non adiecta die,licet statim debeatur, quia cedit dies obligatiōis
non potest peti ante diem:vt.ff. de verbo.sign. l. cedere diem. quia
male agit,qui ante diem agit:vt.ff. quando dies lega. vsufr. u. ced.
l. vnica.in fine. Sed fallit hec regula in duobus casibus. Jn consti
tuto:quia si constituo te soluturum, non tamen potest peti,nisi
post decem dies:vt.ff. de constitu. pecu. l.si promissor.§.i. vide spe
ciale est in constituta pecunia:vt Justitu. de actio.§. de constitu
ta. Item fallit in alio casu,puta. promittis dare hominem hodie
quia propter temporis brevitatem videtur pure:vt alias videtur
pure,vt.ff. de verbo.obli. Liber homo.§. decē. r. l. decē. Quod dici
in obligationibus descendentibus ex contractu,idem in obliga
tionibus ex quasi contractibus,vt in legatis:vt.ff. de condict. r
2 demonstra. l.i. Unde circa articulum istum ita notate:† Aliqñ
aliquid promittitur pure,aliquando in diem certū,aliquā do sub
conditione. Si pure,statim cedit dies,sed non statim potest peti
vt.ff. de verbo.oblig. l. cedere diem. Si in diem certum:r hic statz
cedit,sed non statim venit:vnde ante diem non potest peti: sed si
ante diem soluitur,non potest repeti condictione indebiti:vt.ff. de
condic. indeb. l. in diem. Sed nunquid potest solui ante diem: Cer
te sic:vt.ff. de verbo.oblig. l. continuus.§. cum ita. Si in certas diē
promittis aliquid cum moriar,hiccedit dies,quia ante diem non
repetitur:vt Justi. de verbo.obli.§. ex conditionibus. r.ff. de con-
3 dic. indeb. l. nam si cum moriar.† Aliquando promittitur sub cō
ditiōe,r aliqua est extritura omnino, aliqua non:si omnino extritu
ra,vt puta si solueretur,habetur pro pura:vt.ff. de leg. i. l. talis scri
ptura.§. sed si sub conditione. r.ff. de condi. r demon. l.si pupillus.
§. que sub conditione. Si non est omnino extritura,non cedit, nec
venit:vt.ff. de verbo.oblig. l. interdum. Solutum bene potest repe
ti:vt.ff. de condictio. indeb. l. sub conditione. r. l. Julianus. in fine.
Odof.

Summarium.

1 Actionem qui habet,rem habere videtur.
2 Possessor bone fidei ad fructus industriales non tenetur.

1 QUi actionem. † Qui habet actio
nem,rem videtur ha
bere. Hoc dicit. Or Segnon,antiqui doctores posue
runt hic tale exemplum: Si tu possides rem meam,
cuius dominium pertinet ad me iure gentium, vel ciuili,non so
lum teneris ad rem,imo ad fructus:quia ex quo habeo rei vendi-
cationem ad rem video habere rem:vt.ff. de vsur. l. fructus. Jn fin
cibus industrialibus idem,si tu es male fidei possessor: quia ex
quo habeo rei vendicationem,r rem video habere:vt.ff. de rei vē
dicatiõe l. fructus. r. l. si navis.§. generaliter. Secus si haberet titu
lum:vt.ff. de rei vendicatione. l. si fundum. Sed si esset bone fidei
2 possessor,tunc non esset vera hec lectura:† quia bone fidei possess
sor non tenetur ad fructus industriales:vt.ff. finium regundoruz.
l. iij.§. post litem. Vel potest notari ita exemplum, sicut Legiste
melius notant. Si compulsus per metum a te rem meam tibi tra
do,habeo actionem quod metus causa ad rem recuperandam, q;
video rem habere,quia non videor te excluisse:vt.ff. quod metus
causa l. metum.§. veluti. r.§. licet. r.ff. de acquir. possess. l. non videt.
Item potest notari exemplum in absente causa Reipublice,cuī
res est vsucapta,vel prescripta:vt.ff. ex quib. cau. maio. l.i. r. l. si ab
hostibus.§. sed quod simpliciter. Et hoc est verum iuris fictione,
r interpretatione:r spe qui habet actionem,rem videtur habere,
sed re in veritate considerata,non:quia commodius est possideā
re, r.c. r quia quando dubia sunt iura inter petitorem r possesso
rem,ferenda est sententia pro possessore,quia minus est, r.c. Sic
soluitur contrarium illud.ff. eodem. l. minus. r.ff. de rei vendi. l.si
qui. r Justin. de interdic.§. commodum.
Odof.

Summarium.

1 Venditio imaginaria que dicatur.

2 Emptio quando imaginaria sit.

1 **Imaginaria.** Hec regula dicit † quod imaginaria venditio potest esse, nullo pretio interueniente, sed pretio accedente non est vē ditio imaginaria. h.d. [Imaginaria.] id est, ficca. Et illa dicitur imaginaria venditio, que habet imaginem venditionis, ⁊ non est sicut est illa. Sicio q̄ vxori mee constante matrimonio non possuz donare: ipse tota die lacrymatur vt donem ei: dico quod non possum. vt. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. j. ⁊. ff. Dicit ipse, Tu scis inuenire viam in alijs factis, inuenias in isto. Vocat iste tabellionem, ⁊ facit instrumentum quomodo vendit ei: hec est imaginaria venditio. Nam sicut imago representat hominem, qui non est, ita ista venditio: vt. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. si sponsus. §. circa. ⁊. ff. de contrahen. l. j. Sed ex quo accedit pretiū, est vera vēditio: vt. ff. de contrahen. emp. l. j. ⁊ Insti. de contrahen. emp. §. cum autē. Verū tamen notate hic aliquā differentiā inter vxorem. ⁊ extraneū. Si extraneo vendo tantum donationis causa, non valet, quia imaginaria est, vt hic. Sed si volens ei partē donare, ⁊ partem vendere, ⁊ ideo minoris vendo, valet: quia extraneo potero donare. Sed inter me ⁊ vxorem sicut non valet in totum, ita nec in parte: vt ibi alleg. l. ff. de cōtrahen. emp. l. si quis donationis. ⁊. l. si sponsus. §. circa. Sed hec regula recipit instantiā in casu, vt sit imaginaria
2 venditio, etiā pretio accedēte. † Donamus, seruus tuus venit ad me, quem volebas manumittere cum pecunia, ⁊ dicit mihi: Accipe pecuniā centum, ⁊ emancipa me a domino meo, ⁊ me emptus manumittatis. Accepta pecunia eum emi postea dicit seruus, Dā manumittatis me: Dicit ipse, Non fic: quare nō: quia mihi nobis. Certe ista empio fuit imaginaria simulata: quia ego emebam a te, sed ipse emebat sua pecunia. vnde cogor manumittere: vt. ff. de manumiss. l. iij. §. si ab ignoto. Ad quod dicatio quod hic est equinocatio. Imaginaria venditio dicitur vno modo sine pretio, vt hic dicitur. Secundo modo simulata quantum ad personam, vnde imaginaria quantum ad pretiū non est pretio non accedente: vel quātum ad personā sic, pretio accedente, vt ibi.

Odof.

Summarium.

1 Tempus in testamento adiectum pro herede presumitur.
2 Promissum in diem, ante diem soluere potes.

1 **Tamtempus.** Hic dicitur. † Si adiecit tempus in testamēto, presumendum est, q̄ adhibitum pro herede, vbi non apparet aliud, vt dicimus in stipulatiōe. [Adhibitum.] Et vbi sunt exempla in testamento? Notate ita, si instituo te heredem, ⁊ rogo te hereditatem restituere post mortem tuam, vel post decem annos, fructus, qui percipiantur medio tempore, pertinēt ad te heredē, nisi appareret alia voluntas defuncti: vt. ff. ad Trebel. l. ult. fideicommissaria. §. quotiens. Item pōt notari exemplum. Si instituit te heredem, ⁊ a suo debitore legat mihi, pendente condītione tu heres vibes exigere illud nomen: vt. ff. de doli exceptione. l. vltima. in principio. Item potest notari exemplum. Si testator legat mihi prestandam vsq; ad annum: vt. ff. de lega. ij. l. si ita scriptum. §. pegasus. In stipulatione idē: vt si promittis decē vsq; ad annum: vt. ff. de pactis. l. in personam. §. finali. † Itē quod promittis in diem, ante diem potest soluere: vt. ff. de verbo. oblig. l. continuus. §. cum ita.

Odof.

Summarium.

1 Legata quo differant a stipulationibus. ⁊.
2 Legatum quando transmittitur legatarius ad suum heredem.
4 Spes legati conditionalis non transmittitur ad heredem.
5 Stipulatio est inutilis, qua stipulatur quis spe future numerationis.

1 **De legata.** In regula ista † notate differentiam inter legata ex vna parte, et stipulationes ex alia, ⁊ est talis: Illa legata nobis relicta, mortuis nobis transeūt ad heredes nostros, vt legata pure, ⁊ in diem certam, eadem legata relicta hijs, qui sunt in potestate nostra, per eos nobis acquiruntur, etiam si eo tempore, que legata petuntur, filij, vel serui sui iuris sint. Aliud in stipulatione: quia si filius vel seruus stipulentur, etiam sub condītione, licet tempore existentis conditionis sui iuris sint, nihil querunt ei, in cuius erant potestate. Sed in legato conditionali non ita: quia mortuis nobis, non transeunt ad heredes nostros. Inde est q̄ si filius stipuletur aliquid dari sub conditione, si natus venerit ex Asia, licet inueniatur sui iuris tempore existentis conditionis, non sibi queritur actio, sed patri qui in stipulationibus inspicitur tempus, qua contrahitur: hoc dicit cum lege. ff. [Aliter.] Incipit secundus casus, ⁊ loquitur in stipulationibus. [Existat.] Quidam libri non habent sequentem legem, que incipit. Si filius, ⁊ quidam habent, ⁊ est talis.

Si filiusfamilias. Et non est vio, si habeatis vel nō: quia habuistis. ff. de verborum obliga. l. filius. ⁊ ideo reo tumultuari non indiget, q̄ scholares faciebant vim. Or videatis summariam litere expositionem. [Regata.] nobis legatarijs relicta transeunt vt legata relicta pure, ⁊ in diem certam. [Per nos.] filios, vel seruos. Et ita facit transitum de persona ad personas: quia primo loquatur est in dominio, modo loquitur in filijs vel seruis. [Aquirunus.] ij sunt legata relicta pure, vel in diem certam. Et hoc est primum vi ctum, ⁊ loquitur in legatis. [Sumus.] sine pure, siue in diem certam, sine sub conditione. [Alcquirimus.] his, in quorum potestate sumus, siue nos sibi, vel seruis nobis, sc̄z seruis. [Potestate.] a dominio conditio stipulationis, vel nobis emancipatis existat conditio. Et hic adnectit legem, sc̄z si habetis eam. [Competit.] ⁊ si bi non acquiritur. [Contrahimus.] sed in legatis tempus inspicitur, quo cedit dies legati. Or Segnor, Bonum est vt videatis in termino euidenter que differentia ponatur hic, ⁊ vbi differentia in terminis, postea subiciemus regulam, ⁊ exemplum in terminis. Item hic notate si legatur aliquid mihi pure, vel in diem cer
2 tam, † puta legatur mihi res soluenda vsq; ad annum, si ego legatarius moriar: post mortem testatoris ante aditam hereditatem, hoc legatum transmitto ad heredem meum: vt. ff. quan. dies legced. l. si post diem. in principio. Secus si legatur in diem incertam, Cum Titius erit consul. Sub conditione taliter, Si nauis venerit ex Asia: quia hic si moriar ante mortem testatoris, ante aditam hereditatem non transmitto: vt. C. de condi. insert. l. si vero. Et ita in legatis est, que legata transeunt ad heredes nostros, eadem legata si rehinquuntur hijs, qui sunt in potestate nostra, trāseunt ad nos, licet tempore adite hereditatis sint sui iuris, si tempore mortis erant in potestate nostra, nobis acquiritur. Secus in stipulatione: quia si ue filius meus, siue seruus stipuletur pure, vel in diez, vel sub conditione, siue sit in potestate mea tempore stipulatiōis, queritur mihi stipulatio, ⁊ non sibi: ⁊ probatur, ⁊ videtur, vt. ff. de
3 verbo. oblig. l. si filius. † Sed pro Deo, que est diuersitas quod videtur aliud in legatis, aliud in stipulationibus: Ratio est ille, in legatis nos inspicimus tempus, quo cedit dies legati quantus ad transmittendum, sed cedit o morte testatoris, ⁊ ideo transmittitur in filium: sed dies vel legati, vel relicti sub condītione non cedet nisi adueniente condītione: ⁊ ideo non acquiritur nobis per filium nisi sit in potestate nostra tempore existente conditionis: vt. C. de cad. tol. l. ij. §. cū igitur. Sed in stipulatione, q̄ non pēdet ex voluntate vtius solutio, iō inspicimus tempus contracte stipulationis. Et ideo si stipulatur filius, nobis acquiritur, vt dicit lex, si filius. Et ita in hoc est differentia inter legata ⁊ stipulationes. Est ⁊ dif
4 ferentia in alio, † quia legata spes conditionalis non transmittitur ad heredem stipulatoris: vt. ff. de actio. ⁊ oblig. l. 10, cū. Ad legem istam videntur quedam leges contradicere, sed non contradicunt: ⁊ videntur contradicere in contractibus, vt si mando filio, tuo familias vt pro me soluat, ⁊ ipse soluit, facto sui iuris, nō inspicimus tempus contractus, sed solutionis: vt. ff. mandati. l. si vero. §. filio. ⁊. l. penultimo ⁊ vltima. Sed potest dici, illa ratione, si mādam filio familias vt pro me soluat, ⁊ emancipatus saluaret, haberet actionem negotiorum gestorum: vnde non videtur mandatū aliquid operari. Sed si filius non fuisset stipulatus, non queretur actio patri. Et ideo aliquid operatur stipulatio: quia in stipulationibus spectatur tempus, quo contrahitur. Sed demum videtur alia lex contradicere, Si mando filio tuo vt pro me fideiubeat, ⁊ si deiussit, ⁊ factus sui iuris soluit, datur actio filio, non patri: vt. ff. de condi. insti. l. ⁊ qui filium. Sed ⁊ potest dici predictis modis: ⁊ dum mando filio tuo vt fideiubeat, videor me ei obligare, si soluit: vt. ff. de conditio. indeb. l. indebiti. vel sibi si non mandarem filio vt fideiuberet, tamen fideiuberet, haberet actionem: vt. ff. mandati. l. si remunerandi. §. si passus. ita si soluit factus sui iuris, agit ipse, non tu pater. Sed si non esset stipulatus, tibi non queretur. Sed demum lex videtur contraria, nam inuitum in stipulatione. Ecce, si filius meus stipulatur a te decem spe future numerationis, postea ista decem numerat tibi sui iuris effectus. ipse querit actionem sibi, non tibi. Item videtur contra. ff. de verborum obligatio. Quidam filium. in fine. ⁊. ff. de fideiui. l. si debitor. §. finali. ⁊. ff. ad
5 ℳacedonia. l. si pater. §. penultimo. Ad quod potest dici. † quod vbi filius stipulatur decem spe future numerationis, stipulatio est

inutilis

inutilis ante quã numeret, ꝛ videtur collata in tẽpus numeratiõe, ꝛ agitur nunerattone sequuta, ꝛ aget ipse, non tu. Sed vbi agitur sub conditione, nec spectatur aliud, quam conditio, bene videtur voluisse: vt. ff. de stipu. seruo. l. fina. Sed demũ videtur contra, si filio mandat tibi vt Titio instituas heredem, vt restituat sibi, queritur filio, non mihi: vt. ff. de hered. instit. l. qui filium. Sed potest dici. aliud est, vt seruetur voluntas defuncti: quia videtur quesitum filio, non patri: vt. ff. de lega. j. l. cum filio. ꝛ arga. C. communi. de lega. l. fina. §. penul.

Odof.

Summarium.

1 Contrahens cum alio, eius conditionem cognoscere debet.
2 Ignorantia iuris non excusat in damno vitando.
3 Exceptio doli quibus non prãiudicet.

1 **QVi cum alio.** In lege ista notate differentiam in fine principio inter eos, qui contrahunt, vel quasi contrahunt, ꝛ est talis: † Qui contrahit cum alio, debet esse certus ex conditione, cum quo contrahit. Secus in herede, qui adijt hereditatem, qm adeundo contrahit cum legatarijs, quia hic sponte, aliter non fic. [Eius.] cum quo contrahit. Ducuq; loquutus est in contractibus, modo loquitur in quasi contractibus. [Contrahit.] Si quasi cõtrahit. Et in hac primo põt multis modis poni exemplum: sed tribus exemplis contẽtus ero. vnde ponitur, hic scripsit Bulgarus. sed prolixe, Si mutuo pecuniam pupillo sine tutoris authoritate, ꝛ ipse non factus locupletior: solui, si ignoro eum pupillum, id est, tutu, qz ignoro vt possit soluere sine tutoris authoritate, potest condici: vt. ff. pro emptore. l. ij. §. si a pupillo.
2 † quia licet certam de damno, vt iuris ignorãtia nõ excusat in damno vitando: vt. ff. de iur. ꝛ fac. igno. l. error. Et vbi est eqos condictio vtriusq;, potius, ꝛc. vt. j. in. l. reos. §. nunc admonendi. Secꝰ si esset locupletior, quia tunc non possum repetere, quia ipse videtur de preda sollicitus, ꝛ ne occasione iuris ad iniqũ trahatur cõpendium: vt. ff. de admint. tuto. l. si minoris. ꝛ. ff. pro empto. l. fina. Secus in heredibus, vel legatarijs: quia ipsi non contrahunt, ꝛ quasi contrahunt: vnde qui obligat se heredibus, tenetur omnibus: vt. ff. de acqui. hered. l. mor. ꝛ. ff. ex quib. cau. in pos. datur. l. apud Iulianum. Vnde non debet ei imputari, si legata excedant dodrantem, quam ipse detrahat Falcidiam: vt. ff. ad legem Falcid. l. j. Potest secundo modo notari exemplum in his, qui habent potestatem nauigandi: a liquis veniens ad portum inuenit magistrum nauis, ꝛ dixit ei, Pro deo induces me in nauem tuam, ꝛ transeas me quam citius poteris: ipse non quesiuit qualis homo esset magister nauis, vtrum esset seruus, vel liber, quia locus, nec tempus patitur plenius deliberandi consilia: contraxit cum eo: sub sole non inuenitur deterior homo, ꝛ secundum quod erat ste magister, ita quod magister decepit istum in multis. Iste reuersus cogitat quo modo posset subuenire in damno suo, petit de eo vt ita posset secum cõtrahere his, quis est iste magister nauis? Responsum est ei quod est seruus. vel quod in mundo non est ita magnus baratator vel est baratator inquitatis, ꝛ equitatis. Si iste dixit. Quomodo gubernat talem nauem: Responsum est ei, Ipse est exercitor: talis, qui est multum diues: nunquid iste potest agere cum domino: Certe sic: quia propter opportunitatẽ non potuit scire conditionem suam: vt. ff. de exercito. l. j. §. ꝛ per totã legem. Vel potest notari exemplũ in fideiussione minus idoneo facultatibus: vt. ff. de fideiuss. l. ij. in fine. Or Segnori, hic signantur infinita contraria, ꝛ instantie. sed ea, vel eas tollã modicis verbis. Est verum quod qui cum alio contrahit, debet esse non ignarus sue conditionis, cum in illos personas communiter non erratur: quid si communiter putant illu de ciuitate esse liberum, ꝛ est seruꝰ, ꝛc. contraxit cum eo, qua communis error excusat vt. ff. de offic. preto. l. Barbarius. Quid si communi opinione filiusfamilias, putatur paterfamilias, quia sic agebat, ꝛc. ꝛ mutuam pecuniam ei, communis error ne excusat: vt. ff. ad Macedonianum. l. si pater. Nam communis error facit ius: vt. ff. de appellationib. l. ij. in fine. Quid si quesiui a quibus potui querere, ꝛ mentitum est mihi: Excusor propter alienum mendacium: vt. C. ad Macedone. l. prima. ꝛ. ff. de dolo. l. eleganter. §. non solum. ꝛ. l. si quis affirmauerit. Vnde omnia argumenta hic fiunta tendunt ad istum finem vbi iustus error, vel alterius fraus ipsum excusat: vt. ff. de solu. l. si seruus. ꝛ. ff. de lega. j. si seruus. §. j.

3 **NOn solet.** In. §. isto dicitur. † quod doli exceptio non nocet illis, quibus refragatur voluntas defuncti. [Vis.] scilicet heretibus, vel creditoribus, vt. ff. patebit. [Testatoris.] vel debitoris, vt tibi est exemplum, Si Titius debet decem pure, ꝛ tu legas mihi ista decem sub conditione, pendente conditione heres tuus potest petere: quia non refragatur ei voluntas tua pendente conditione, sed existente conditione sic: vt. ff. de doli exceptione. l. vltima. in princip. Item potest exemplum in creditore, qui fecit pactum de non petendo, ꝛ vltimo ei de petendo, non obstat exemplum, quia voluntas debitoris non refragatur: vt. C. de excepc. l. si pactum. Sed si alicui refragatur voluntas defuncti, vel debitoris, habet doli exceptionem: vt. ff. de liber. lega. l. quod mihi. ꝛ. ff. de doli exceptio. l. apud. §. preterea.

Odo.

Summarium.

1 Libertati in dubio fauetur.
2 Minor non restituitur aduersus libertatem iam competentem.

1 **QVoties.** In lege ista dicitur: † Cum de libertatis interpretatiõe est dubiũ, pro ea fieri debet interpretatio. Potest notari exemplum, Testator reliquit libertatem ei, qui est in ventre, nascuntur plures, omnes erunt liberi: vt. C. de fideicommiss. libera. l. veteres. alias incipit, quum veteres. Item exemplum, si duo iudices cognoscant de causa liberali, vnus fert sententiã pro ea, alius contra eam, potius statur ei sententie, que pro libertate est: vt. ff. de liberali causa. l. duobus. Nam pretores fauent libertati
2 bus. vt. j. eodem. l. libertas. † Et ideo minor non restituitur aduersus libertatem iam competentem: vt. C. si aduers. liberta. l. j. ꝛ per totam.

Odof.

Summarium.

1 Minus ei licere debet, cui plus licet.

1 **NOn debet.** In regula ista dicitur: † Si alicui licet id, quod plus est, ꝛ quod minus est, debet ei licere. Hoc dicit. Et exemplum potest notari pluribus modis. Si pater potest vendere filium ob necessitatem famis, multo fortius pignorare: vt. C. de patr. qui filios distr. l. prima ꝛ secunda. Item potest notari exemplum, Si filiusfam illius in peculio castrensi ꝛ quasi licet testari, vt. C. qui testamen. facere possunt. l. penultima. multo fortius mortis causa donare: non econtra. qui potest donare causa mortis, non statim testari: vt. C. de mor. cau. dona. l. cum is. ꝛ. C. qui testamenta facere possunt. l. seruum. Regula ista recipit instantiam. Rem alienam possum vendere ei alienum prinudicium, vt. ff. de rei vendicatione. l. rem tamen non possum pignori obligare: vt. ff. si alie. res pign. data fit. l. si predium. Item fallit in precio curialis vt. C. de pred. curia. l. finali. Item fallit in precio dotis in emphyteusim: quia emphyteuta non potest vendere, sed donare: vt Instit. locati. §. adeo. ꝛ. C. de iure emphyteu. l. finali.

Odof.

Summarium.

1 Seruus ciuiliter obligari nequit.
2 Contractus bone fidei an possit conferri in arbitrium alterius contrahentium.
3 Stipulatio si volueris, est inutilis.

1 **AN personam.** In principio huius. l. dicitur † quod in persona nem serui nulla ciuilis obligatio cadit. Hoc dicit. [Obligatio.] scilicet ciuilis. Et ideo si seruus promittit, vel emit, vel vendit, non obligatur ciuiliter; quia quod, ꝛc. vt infra eodem. l. quod attinet. Obligatur tamen naturaliter, iure naturali inspecto: vt. ff. de condictione indebiti. l. naturaliter. Et hoc est verum regulariter. Fallit tamen cum seruus contrahit in seruitute, ꝛ occasione illius contractus perueniat ad libertatem: vt infra de dolo. l. eleganter. §. non solum, ꝛ. C. an seruus ex suo facto. l. promisse.

Generaliter. In. §. isto traditur quedam regula
2 in bone fidei contractibus, ꝛ est talis: Si loco tibi opus faciendum arbitrio meo, vel procuratoris mei, perinde est, acsi locem opus arbitrio boni viri: ideo si equa sui arbitratus, statur arbitrio meo: alias recurritur ad arbitrium

boni viri. Hoc dicit. [Iudiciis.] id est, contractibus. Et dicuntur
bone fidei contractus, &c. vt Insti. de actio. §. actionum. Et dicun
tur bone fidei per excellentiam: quia licet in omnibus contracti
bus requiratur bona fides, vt. C. de actio. & oblig. l. bonā. tamen
in eis vberior requiritur: quum in eis veniant ea, &c. vt. ff. de dolo.
l. eleganter. §. non solum. [Esse.] id est, pro arbitrio iudicis hoc ha
bendum: quia iudex dicitur bonus vir: vt. ff. de actio. & oblig. l. cō
tinuus. §. cū ita. Si habetis Conditio, scz collata: si habetis con
dictio, planū est, vt in termino videbitis. Et iste. §. vult hoc dice
re vt dixi in casu. Et ad hoc facit. ff. locati. l. si merces. Idem
est etiam si vendo seruum vt reddat rationes arbitratu tuo: vt. ff. de
contrahen. empt. l. hec venditio. in prin. Idem in societate, si con
traho tecum societatem, vt habeam partes, quas fuero arbitra
tus, vel Titius fuerit arbitratus: vt. ff. pro socio. l. si societatem. §.
arbitrorum. Sed lex videtur contra quod non sit recedendum a
persona: vt. ff. de verbo. oblig. l. si quis arbitratu Titij. Ad quod
dicetis quod illa lex habet aliū intellectum. Ecce, commune est in
contractibus bone fidei, & stricti iuris, vt si aliquis arbitretur eque, eius
statur arbitrio: si inique, recurritur ad arbitrium boni viri: vt. ff. de
lega. i. l. i. Sed illa lex debet intelligi, si Titius non arbitretur, nō
est recedendum a persona, id est, debet alia persona substitui. Idē
est etiam alibi. ff. de contrahen. empt. l. vltima. Et ad solutionem
2 huius contrarij ita distinguo: † Quum quid confertur in arbi
trium alicuius, aut est contractus bone fidei, puta emptio & vendi
tio, si quidem commercium confertur in personam ementis vel
vendentis, non valet: vt. C. de contrahen. emp. l. in ementis. Si au
tem non confertur commercium, si quidem pretium vendo quan
ti volueris, quia pretium est de substantia contractus, non valet:
vt. ff. de contrahen. empt. l. quod sepe. §. si quid. Si autē res con
fertur, puta vendo rem, si tibi non displicuerit intra talem diem,
valet: vt Insti. de contrahen. empt. §. penul. Si confero in perso
nam Titij, valet venditio, vt si arbitretur eque, statur eius dicto:
alias recurritur ad arbitrium boni viri. Si nullo modo arbitretur
nullo modo receditur a persona: vt. C. de contrahen. emp. l. vltim.
Idez in locatiōe, & conductione, & societate, quod dixi in emptio
ne. Si autem contractus est stricti iuris, si commercium confertur
in arbitrium alterutrius, verbi gratia, promitto si voluero: nō va
3 let. vt. ff. de actio. empti. l. sub hac lege. † Si stipulor, si volueris, nō
valet: si cum volueris, valet: vt. ff. de verbo. oblig. l. centesimis. Si
stipulor: quanti Titius fuerit arbitratus, habet locum lex contra
ria. Si legatum confertur in arbitrium alicuius, si legatarij, vt le
go tibi rem illam, si volueris, valet. quia verisimile est quod velis
vt. ff. de lega. i. l. senatus. §. legatus. Si in heredis, si quidem in hec
verba, Lego tibi, si heres voluerit: non valet. Sed si lego sic, si he
res arbitratus fuerit: valet quia videtur tunc relinquere arbitrio
boni viri: vt in preallegata. l. senatus. §. i. & ff. de lega. ij. l. fideicom
missa. §. sic fideicommissum. & §. quamquā. Si autez in arbitrium
tertij, hic refert aut in tacitam voluntatem, aut in expressam, vt
lego si Titius voluerit non valet. Si tacitam, vt lego si Titius
ascenderit Capitolium: valet, vt. ff. de leg. i. l. captatorie. & alias de
hac materia notaui. Odof.

Summarium.

1 Contractus qui recipiant dolum, & qui non.
2 Pactum ne agatur de dolo futuro, non valet.
3 Casus fortuiti in iudicijs bone fidei non prestantur. 7.
4 Contractus quidam gratia accipientis tantum, &c.
5 Precario certus vsus adijci non solet.
6 Negotium quotuplex.
8 Dolus fraus calida dicitur.
9 Casus fortuitus quis censeatur.
10 Seruum fugere, an sit casus fortuitus.

CONTRACTUS. In presenti lege quinque principaliter attendun
1 tur. Primo dicitur † quod quidam contractus reci
piunt dolum malum tantum, id est, in quibusdam cō
tractibus venit dolus & lata culpa, que comparatur dolo, vt in de
posito, & precario. Scdo, quod quidam contractus recipiunt dolum
& culpam, interdum latam, & leuem, & interdum leuissimam, vt in
mandato, & in alijs, de quibus dicitur in lege, & in his etiam dili
gentia requiritur. Tertio dicitur quod in contractibus veniunt
predicta, vbi pacto conuenit inter contrahentes vt plus vel mi
nus. Nam contractus ex conuentione legem accipiunt. Quarto
2 dicitur quod si fiat † pactum inter plures ne agatur de dolo futu
ro: non valet. Quinto, & vltimo dicitur quod casus fortuiti, & sic
animalium casus, & sic fuge seruorum non veniant in contractu;
vnde contrahentes non tenentur prestare casus fortuitos; vt est
rapina, & tumultus, & incendia, & alia: quia hic non prestantur ca
sus in bone fidei contractibus. [Dolum malum.] & latā culpam,
que comparatur dolo. [Culpam.] scz nedum latam, imo leuem, & le
uissimam. Primo ponit exemplum de primo. [Precarium.] quia
in deposito, & precario veniunt ista: vt. ff. deposit. l. quod Nerua. & ff.
de pactis. l. quesitū. §. illud. [Dolum.] Incipit secundus casus.
[Et diligentiam.] scz requirimus. Et hoc vult dicere: quia licet in
istis contractibus veniat dolus & lata culpa, sed & diligentia: vt. ff.
depositi. l. quod Nerua. [Culpam.] i. latam, & leuem, non leuissimam.
[Sed hoc.] Incipit tertium dictum. [Legem.] adnectit rationē.
[Verū.] pro quia. Quia cōtractus ex conuētione, &c. vt. ff. de leg.
i. l. si conuenerit. [Excepto.] Incipit quartum dictum. [Pre
staretur.] quod non valet, si fiat expresse: secus si tacite: quia quedam ex
pressa nocent: vt. ff. de pactis. l. si vnus. § illud. [Est.] scz ne futurus
prestetur vel ideo, quia requiritur bona fides: vt. C. de act. & obli.
l. bonam. [Animalium.] Incipit quintum dictum. [Prestan
3 tur.] † quia casus fortuiti sunt, & in bone fidei iudicio non debent
prestari. Or Segnori, materia huius legis valde bona, & vtilis est,
dum dominus Bulgarus, Ioan. & Mar. satis intricate notaue
runt materiam istam. Et ego primo loco subijciā quandam diui
sionem, per quam intelligetis casum, & quicquid in eo dici potest
& est diuisio talis: Contractus quidam celebrantur gratia dantis
tantū, quidam gratia accipientis, quidam gratia vtriusque, scz dā
tis, & accipientis. Gratia dantis tantum celebratur depositum, vt
depono apud te rem meam gratia custodiendi eam, vnde gratia
mei depono: vt. ff. depositi. l. i. §. pen. in prin. & in isto deposito ve
nit dolus, & lata culpa, que comparatur dolo, & non vltra: vt. ff. de
positi. l. i. §. si quis seruum. & l. quod Nerua. Fallit in casibus, in qui
bus tenetur de dolo culpa, & leui, & in quibusdam casibus leuissi
ma: & in casibus de casu fortuito tenetur de dolo, & lata culpa, &
etiam de leuissima. sed de casu fortuito non, vt. ff. si certū peta. l. si
quis vt causam. Item si conuenit nominatim inter eos: vt. ff. de
posi. l. i. §. quod sepe. Item tenetur de casu fortuito, si fuit in mora ei
rem restituendi: vt. ff. depositi. l. si in alia. Idem in cōmodato in ca
sibus, quibus contrahitur gratia dātis tantum. Et sunt duo exē
pla. Pone quod excellens persona habebat necesse adesse ludis sce
nicis, non habebat aliquem, qui secum sedaret, dixit cuidam, Se
de hic mecum: dixit ipse, Non habeo sedem. Dixit pretor, Ego
cōmodabo tibi: tenetur accipiens de solo dolo, & lata culpa. Idez
in alio casu, homo diues & potens pauperrime mulieri formose,
quam in vxorem duxit, cōmodauit vestes, vt in illis magis hone
4 ste veniret vt. ff. commodati. l. si vt certo. §. sed interdum. † Plane
aliquis contractus celebratur gratia accipientis tantum, vt com
modatum, per locum a communiter accidentibus. Pone quod
tibi volēti ire in villā equum meum commodaui, pone quod tibi pu
pillas commodaui, pone quod tibi scalas commodaui, hic con
trahitur gratia accipiētis tantū, vt hic tenetur de dolo, & lata cul
pa, & leui, & leuissima: vt. ff. cōmodati. l. si vt certo. §. nunc viden
dum. & l. vltim. Secus si esset gratia dantis tantum, vt in duobus
exēplis supra positis. Aliquādo, id est, raro contrahitur gratia
vtriusque, vt est exemplum in scholaribus. Scholares volūt inui
tare doctorem suum ad cenam, vel amicum suum, vel compsorem,
vnus ex scholaribus habet vasa pulchra, alius non habet, ex quo
inuitauit doctorem, dixit scholaris, qui non habet vasa nisi humi
lia, Pro Deo commodetis vasa vestra, vt habeamus ad potum.
Dicit iste, Libenter. hic contrahitur gratia vtriusque: hoc casu tan
tū accipiens de dolo tenetur, & lata culpa, & leui, non de leuissima:
vt. ff. cōmodati. l. si vt certo. §. si me. & §. si de me petisses. Fallit in
precario, vbi contrahitur gratia accipientis tantū, & tamen in pre
cario venit dolus, & lata culpa, non leuis, nisi lite contestata, non
leuissima, non casus fortuitus, nisi mora precessisset casum: vt. ff.
de precario. l. quesitum. §. illud. Et est ratio diuersitatis cur in pre
cario veniunt dolus, & lata culpa, hoc est introductum, pro eo, quod
concessit precarium, vt liceat ei reuocare quandocunque vult: vt. ff.
de precario. l. cum precario. Certe econtra statuitur contra eum, vt
accipiens non teneatur nisi de dolo, & lata culpa, vt in predicto. §.
illud. Unde quod in vno, &c. vt supra de iureiur. lege cum, qui.
Querit hic dominus Mart. Et si non formarem hic istam que
stionem, non darem vnam festucam, quia querit que est differen
tia inter precarium, & commodatum: quia de hoc alias notaui. ff.
5 de precario. l. prima. † quia in precario non adijcitur vsus certus,
vt. ff. de precar. l. secunda. Sed commodatum est quum res conce
ditur cum certi vsus prefinitione. Quod ex eo apparet, quia hoc
leges videntur velle: vt. ff. commodati. lege si vt certo. §. interdum.
& l. vltima. & l. in commodato. §. sicut. Sunt quidam contractus
qui contrahuntur gratia, vt emptio & venditio: quia emptio con
trahitur gratia emptoris, vt habeat rem, & gratia venditoris, vt
habeat pretiū: vt sicut est locatio, & societas, & rerum communio.
Et in his contractibus hec est regula quod in eis venit & dolus, &
lata culpa, & leuis, non leuissima, non casus fortuitus: vt. ff. com
modati.

modati.l.si vt certo.§.nunc videndum.ꝛ.Locati.Itē si vno.ꝛ.Lex edicto.in prin.ꝛ.Ꝫ.fola.matri.l.si constante.§.si maritus.ꝛ.C.de bi. tute.l.quicquid.Sed in mandato quid dicemus:Dicunt quidaꝫ quod si mandatum contrahitur gratia veriusꝙ venit dolus,ꝛ lata culpa,ꝛ leuis:si alias vnius grauꝫ mea tantum,venit dolus,ꝛ lata culpa:si tua tantum,hoc mandatum non est obligatorium,ꝛ venit leuissima:vt.Ꝫ.mandati.l.ij.ꝛ.l.id quod.§.j.Sed potest dici quod in mandato est speciale,siue cōtrahatur gratia veriusꝙ,si ne mandantis tantum,vt veniat leuissima:quia a procuratore omnem culpā exigimus,ꝛ omnem accipimus,siue leuem,siue leuissimam:vt.C.mandati.l.a procuratore.Et est ratio,qꝛ voluntatis, est suscipere mandatum:vt.Ꝫ.commoda.l.finus.§.inuito. Unde procurator teneretur ei de leuissima:non tutor,vel curator:vt.C. de neg.gest.l.tutor.Sed quid in negotio:nam gestor:non possum dicere,siue respondere siue diuisione tali:† Negotium est triplex,de
6 sertum,ꝛ consuetum,ꝛ insolitum.Si accedit ad negotia deserta, de dolo,ꝛ lata culpa tenetur ei:vt.Ꝫ.de neg.gest.l.ait pretor.§.interdum. Si ad solita,siue consuet:ꝛ iste tenetur de dolo,ꝛ lata culpa,ꝛ interdum leui,ꝛ leuissima interdū,si alius erat gesturus vt in.l.si pupilli.§.videamus.Ꝫ.de nego.gestio. Aliquando tenetur de leuissima ꝛ dolo,si accessit ad insolitum negotium:vt.Ꝫ.de
7 nego.gest.l.si in negotio.Unde notare † quod regulariter in nullo contractu bone fidei,vel stricti iuris,locū habet casus fortuitus: vt.C.de pigno.actio.l.que fortuitis.Fallit,si culpa precessit casuꝫ vt.Ꝫ.commodati.l.si vt certo.§.interdum.Itē si mora precessit casum.Hec distinguo,esset periturꝰ rei penes eū,vt penes alii:vt.Ꝫ. depositi.l.si in Asia.in fine.reprobata antiquorum opinione,qui vicebant non teneri,argumento eius,qꝛ legitur.Ꝫ.depositi.l.si plures.§.j.quia illa loquitur,quum depositarius habebat ususꝫ cum sam retinendi rem:qꝛ tunc non videtur in mora esse,ꝛc.vt.Ꝫ.de usuris.l.si quis solutioni.vel nisi aliquo pacto susceperit casum fortuitum.Non credo sufficere generalē numerationē casuum,sed specialē.vt.Ꝫ.si quis cautꝰ.Sed ꝛ si quis.§.questum.Hec sunt,que faciunt ad intellectum huius legis:ꝛ hoc ordine deberent tradi,licet per naturam,inordinate tradita sint.Modo est necesse vt videamus alia,que forte quidam non intelligunt:Que sit differen-
8 tia inter dolū,ꝛ latam culpam,ꝛ leuem,ꝛ leuissimam.† Certe dolus est calliditas fraus,quum aliquis facit deteriorē rem venditam: vt.Ꝫ.de dolo.l.eleganter.§.non solum.Unde dolus dicitur calliditas fallitia machinatio:non vt dixerunt antiqui,quum aliud agit, ꝛ aliud simulatur:vt.Ꝫ.de dolo.l.j.§.j.Videtis quid sit dolus.Lata culpa est magna negligentia,vt ignorare qꝛ omnes sciunt, vel scire debent:qꝛ depositarius credit qꝛ dimittit in ciuitate Bononiensi,vel parisiensi,vbi sunt tot forenses,rem de nocte,quod non perdatur.hec est magna negligentia:vt.Ꝫ.de verb.sign.l.magna.ꝛ Late.ꝛ.Ꝫ.de instito.actio.Sed ꝛ si pupillus.§.prescribere. Leuis culpa est negligentia:vt in multis scholaribus,qui cōdunt libros in vasca,vbi deberent ponere in arca. Leuissima est, quum potuit solicitudine prouidere,ꝛ nō est prouisum.Et hec colliguntur ibi vbi dicit,In his,ꝛc.vt.Ꝫ.cōmodati.l.in commodati.l.in commodato.§.nunc est.† Est casus fortuitus,cui non potest prouideri,
9 nisi diuino remedio mediante,vt est mors naturalis,ꝛ actus,vt sunt incendia,que oriuntur extra edificia nostra,quia bene possuꝫ prouidere nec oriatur in mea,si tuus homo diligentissimus, non tamē possum ne oriatur in aliena domo:vt.Ꝫ.de offic.prefec.vrb. l.ij. Ruina,ꝛ alia similia sunt casus fortuiti,de quibus dicit hic in fin.ꝛ.Ꝫ.de admi.rer.ad ciu.pertin.l.ij.§.eo tempore.ꝛ Justi.qb. mod.contrah.oblig.§.sed te.Sed pro Deo est ne inuenire medii inter culpam leuissimam ꝛ casum fortuitum:Dicunt quidā quod non:ex est argumentum pro eis.Ꝫ.nau.cau.stabu.l.j.§.ait pretor.ꝛ §.ex hoc.non est verum,quia est inuenire medii. Quod enim:colo ego vineā,suis temporibus multo operarios, multo numium de die,qui reuertitur de nocte,venit depopulator de nocte,ꝛ depopulatus est vineā meam:hoc non est casus fortuitus, aut leuissima culpa:quia non possum dicere qꝛ casu fortuito accidit,vel leuissima culpa:sed est quoddā factum,quod est sine casu fortuito, ꝛ leuissima culpa. Unde vendidi vineam meam tradendam quaꝫ solueres pretiū:quā nō solueras ptiū,nō tradidi vineā:si aliquis icidit arbores de nocte,nō accidit casu fortuito,vel culpa leuissima:vnde mediū est inter ista.Sed dicet aliquis vestrū. Imo vide
10 tur casus fortuitus:quia dicit litera ista.Animalium,ꝛc.† Sed certe fugere seruū,est casus:quia vbi est seruus bone fame,ꝛ non est consuetus fugere:vt ibi,si fugit,est casus fortuitus. Secus si consuetus erat fugere:vt.Ꝫ.quod metus causa.l.si cum exceptione.§.si homo.Sed in exemplo posito supra est medium inuenire inter casum fortuitum,ꝛ leuissimam culpam.

Odof.

Summarium.

1 Interesse quotuplex,ꝛ quando veniat.

Quatenus. In lege ista ponitur quedam regula talis: Quotcunqꝫ interfit,hoc est facti,non iuris.[Quatenus.]id est,quātum. Sed alibi exponitur quatenus pro qua:vt.Ꝫ. de verbo.oblig.l.cum filius.ꝛ.Ꝫ.quod metus causa.Ista cum exceptione.§.quatenus.[Confitit.]quasi dicat,Istud est facti,non iuris.Et potest notari exemplū,si vendo mihi rem,ꝛ non tradis,teneris ad meū interesse.Est lege determinatum:non,sed con-
1 sideramus.† Aliut interest singulariter,ꝛ veniet singulare interesse,vel communiter:vt.Ꝫ.ad legem Falcidiam.l.pena rerum. Aliaꝫ comentum:vt.Ꝫ.de actio.empti.l.j.in princip.Et ita istud non est iuris,ꝛ ita non potest lege determinari,sed officio iudicis est determinandum,vt aliquando veniat:vt.Ꝫ.de iudic.l.non a iudice. Et ideo dicitur incertum interesse,quia venit officio iudicis certificādū. Aliquādo venit plus qꝫ interest:vt.Ꝫ.de tabu. exhibē.l. locus.§.condemnatio.quod est in omnibus actionibus,in quibus iuratur in litem:vt.Ꝫ.de in litem iurando.l.in actionibus. Ites aliquando venire potest minus,quam interfit:quia iudex potest minorē condemnare,quam interfit:vt.Ꝫ. de in litem iurando.l. videamus.§.penul.

Odof.

Summarium.

1 Cautio rei maior est,quam persone.
2 Procuratori ad litigandum non soluitur.

Plus cautionis. In lege ista dici-
1 tur † quod maior cautio est rei,quam persone. Hoc potest exponi vupliciter.[Plus cautionis.]id est,satisdationis. Vel potest exponi,plus cautionis,id est,cautele. Et notate exemplū in hac regula ita:Tu dicis te procuratorem constitutum non ad litigandum mecum, sed ad recipiendum solutionem eius, quod debeo:credis mihi procuratorium. Dico, frater, dubito de isto procuratorio,nescio si ille,qui conscripsit,fit tabellio:vel istud sigillum non videtur verum.Dicis, volo satisdare de rato. Dico ego,Nolo soluere tibi,ne postea si dominus non habeat ratum,litigare me oporteat cum fideiussoribus:quia commodius est possidere,quam petere:vt.Ꝫ.de rei vendica.l.io,qui.ꝛ Justi.in. de in-
2 terdic.§.cōmodum.Dicit lex,quod non teneor tibi soluere; † ex est differentia inter procuratorem ad litigandum, qui potest admitti cum satisdatione,vt.C.de procu.l.j.Sed procurator constitutus ad solutionem recipiendam non potest admitti cum satisdatione,nisi probet de procuratorio:vt in auth.de colla.§.is qui. ꝛ.§.vnde plus cautionis est in rem,ꝛc.

Odof.

Summarium.

1 Alienare qui potest domino inuito,potest ꝛ eo ignorante.

Qui potest. In lege ista dicitur: † Qui
1 potest dominus inuitis alienare,multo magis eis absentibus, ꝛ ignorantibus. Et est exemplum:Creditor ex pacto,vel ex lege potest alienare inuito debitore,multo fortius eo ignorante: vt de vend.pigno.l.j.ꝛ.Ꝫ.Item est exemplum,Seruus potest acquirere inuito domino:multo fortius eo ignorante:vt.Ꝫ. de acquirendo rerum dominium.l.etiam.Item possum rem alienam inuito domino vendere:multo fortius ignorante:vt.Ꝫ.de contrahen.empti.l.rem.Fallit hec regula:quia aliqua possum facere te absente,que non possum te inuito:vt.Ꝫ.solato matrimonio.l.ij.§.pen. Item fallit.C.de hered.institu.l.cum proponas.

Odof.

Summarium.

1 Pactum contra ius ciuile,vel pretorium,non valet.
2 Actio furti quando ciuilis,ꝛ quando criminalis.
3 Jura publica authoritate ꝛ vtilitate que sint.

Nec ex pretorio. In lege ista dici-
1 tur: † Si fiat pactum contra ius ciuile,vel pretorium,nō valet,sed cauſe que descendunt ex iure ciuili,vel pretorio, possunt immutari. Unde licet pacisci in lesionem iuris publici, sed iuris

priuati fic. Hoc dicit. [Ex pretorio.] Est ius pretorium, vt. ſ. de iureiur. l. ni poſtea. §. 1. Est ius ciuile, vt. ſ. de orig. iur. l. fi. ꝛ origine omnes actiones ſunt ciuiles: vt. ſ. de nig. iur. l. fi. §. verum. Verum quia non ſufficiebāt predicte actiones iuris ciuilis, pretores
2 ſuas actiones adinuenerunt: vt. ſ. de orig. iur. l. fi. † Vnde furti actio, que est in duplum, est ciuilis: ſed furti manifeſti, que est in quadruplum, mihi de ea cogitanti tuo ciuile, ꝛ ideo pretor induxit eam. Et ita in lege Aquilia: vt Inſtit. ad legem Aquil. Item actio vi bonorū raptorum est pretoria: vt. ſ. vi bon. rap. l. fi. Vnde ſi duo priuati facerent iſtud pactum, dicit pretor q̄ actio furti ſit in quadruplum: dicunt tibi priuati. Licet iſtud dicas, facimus q̄ ſit in duplū: non poſſunt: quia ius publicū, ꝛc. Sed ponamus, dicunt ita duo priuati. Teneris mihi furti, facio tibi pactum ne tenearis: valet hoc pactum: q̄ licet renunciare his, que proſe introducta ſunt, ꝛc. vt. C. de pactis. l. ſi quis. Et hoc dicit. [Ipſo iure.] vt in odioſis actionibus: vt. ſ. de pactis. l. ſi tibi. §. quedam. [Per pacti exceptionem.] vt est regula. ſ. de pactis. l. ſi vnus. §. pactus. lege duodecim Tabularum, vel alia lege. [Non infirmatur.] quātum ad publicum commodum. [Conuenit.] quia tñc infirmatur quantum ad priuatam vtilitatem. Unde notate breuiter, vt intelligatis legem iſtam: † Quedam iura ſunt publica authoritate ꝛ vtilitate, vt ius fiſcale. vtile est, quia trahitur vos ab hoſtibus. Itē eſſe magiſtratus est publicum officium authoritate ꝛ vtilitate, quia paris, ꝛc. vt. ſ. de orig. iur. l. fi. hoc iuꝰ nō potest partis priuatorum conuelli: vt. ſ. de pact. l. huꝰ. Item vt puniatur malefica. vt. ſ. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. Si duo priuati vellent paciſci quod maleficia non puniantur, non licet: vt. ſ. de admini. rer. ad ciui. per. l. fi. §. huius rei. Est quoddam ius authoritate publica, priuatum vtilitate, vt tutele, ꝛ quod habeam rei vendicationem pro re, hoc est ius publicum authoritate, ꝛ priuatum vtilitate: vt Inſtit. de ſpecu. tut. in prin. Et hoc bene immutatur interdum ipſo iure, interdum per exceptionem: q̄ licet vnicuiq; renunciare his, que pro ſe introducta ſunt. Unde licet cuilibet remittere actiones ſuas: vt. ſ. de edili. edicto. l. quæritur. §. ſi quis.

Odof.

Summarium.

1 Donator quare in ſolidum damnari non debeat.
2 Donator non tenetur de euictione.

1 **Iuus Pius.** In lege iſta dicitur † q̄ donator non debet condemnari in ſolidum, ſed in id, quod facere potest, ne ſua liberalitas ſit ſibi damnoſa. Item notate exemplum in donatore, ne ſua liberalitas ſit ſibi damnoſa. Item notate exemplum in vendente rem morboſam, qui tenetur de euictione, ſed non donator: vt. ſ.
2 de edil. edict. l. ad res. † Item est exemplum, quia donator de euictione non tenetur. Fallit in caſibus: vt. C. de euictu. l. quamuis. ℭ. ſ. de donatio. l. Ariſto. in fine. ꝛ. C. de iure dotium. l. fi.

Odof.

Summarium.

1 Vitioſum ab initio, tractu temporis non conualeſcit. 2.

1 **Quod ab initio.** In lege iſta dicitur † quod ſi aliquid ab initio non valet, non poteſt tractu temporis conualeſcere. [Vitioſum est.] ꝛ non tenet de iure. [Conualeſcere.] ex poſtfacto. Et notate exemplum, quia ſi ſum ſtipulatus rem ſacram, non valet ab initio hec ſtipulatio, ſed nec ex poſtfacto: vt. ſ. de verbo. oblig. at. l. inter ſtipulantem. §. ſacram rem. ꝛ Inſtitu. de inutili ſtipulan. pone. Nam quod ſit lege ſieri prohibite, non valet ex poſtfacto: vt. C. de legib. ꝛ conſtitu. l. non dubium.
2 † Fallit interdum, vt. C. de nupt. l. ſi contra. Sed non est ex tractu temporis, ſed conſenſu interueniente. Item fallit. C. de iudic. l. fi. Sed illud est ex nouo conſenſu. Item fallit in contractu minoris vt. C. ſi maior fac. rat. hab. l. 4. ꝛ. fi. Sed illud non est propter tractū temporis, ſed illud est propter ratihabitionem.

Odof.

Summarium.

1 Nuptie non ſolo concubitu inducuntur, ſed conſenſu.
2 Nuptie q̄n poſſint inter abſentes contrahi.

1 **Uptias.** In lege iſta dicitur † quod ſolo concubitu non inducit nuptias, ſed conſenſus. Hoc dicit. [Conſenſus.] ſcilicet de presenti: quia ſi eſſet de futuro, ſponſalia eſſent: quia ſponſalia ſunt, ꝛc. vt. ſ. de ſponſalib. l. 4. ꝛ. fi. Et est exemplum, Legauit alicui mulieri, ſi nuptias contraheret: Titius contraxit cum ea, ſi deceſſit ante. q̄ eam cognoſceret: nunquid aſſequatur legatum? Certe ſic: vt. ſ. de condictio. ꝛ demonſtra. l. ei, cui. Item est exemplū
2 in donatione prohibita inter virum ꝛ vxorem. † Sed queritur an poſſint contrahi nuptie inter abſentes, per nuncium, vel per epiſtolam: pone mitto nuntium meum, ꝛ dicit quod accipiam in vxorem, ꝛ vxor dicit econtra. ꝛ ita contrahuntur de nuptie. Videtur quod ſic: quia ſolo conſenſu contrahuntur ꝛ obligationes, ꝛc. vt. ſ. de action. ꝛ obliga. l. conſenſu. Econtra videtur quod non: quia ſponſalia fiunt, ꝛc. multo fortius ꝛ nuptie, ꝛ multe promiſſiones debent fieri inter preſentes: vt Inſtitu. de inutil. ſtipul. §. inutilis. Sed nos dicimus de rigore iuris quod ſic ſponſalia: vt. ſ. de ſponſib. l. vltima. ſed non nuptie, per locum a communiter accidentibus: quia contrahuntur in eccleſia, ꝛ facimus dici miſſas: ꝛ ita obſeruat Romana eccleſia.

Odo.

Summarium.

1 Pacta ꝛ ſtipulationes non poſſunt factum tollere.
2 Stipulatio impoſſibilis non valet.

1 **Verum est.** In lege iſta dicitur † quod pacta ꝛ ſtipulationes nō poſſunt tollere factum: quia facti cauſe pro infecto haberi nō poſſunt. [Est.] vt habeatur pro infecto. [Comprehendi.] vt. ſ. de verbo. obliga. l. impoſſibile. [Poſſit.] Et notate exemplum: Pactum non poteſt tollere factum, Si tu promiſiſti mihi decem, ꝛ facto tibi pactum de non petendo, licet per hoc pactum tollatur, non tollam promiſſionem: quia facti cauſe, ꝛc. vt. ſ. de pactis. l. ſi vnus. §. pactus. † Sicut enim impoſſibilis ſtipulatio nō
2 valet: vt ſi promitto dare tibi decem, ſi celum digito tetigeris, hec est impoſſibilis, vt Inſtitu. de inutil. ſtipul. ita non valet, ſi velles tollere pacto: quia licet Deus poſſit omnia, non tamen virginem de corrupta, vel econtra: quia facti cauſe, ꝛc. Ad hoc facit. ſ. de pecul. l. ſeruus.

Odof.

Summarium.

1 Serui iure ciuili penduntur nihili.

1 **Quod attinet.** In lege iſta dicitur, † Quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullo habētur, ſed iure naturali ſunt liberi hoc dicit. [Sunt.] id est, liberi. Unde iure naturali omnes ſunt liberi, ſed iure ciuili ſerui: vt. ſ. de iuſt. ꝛ iure. l. manumiſſiones. ꝛ de hoc dicit. ſ. eodem. l. in perſonam.

Odof.

Summarium.

1 Petit otioſe cauſa quando varior.

1 **Meo.** In regula iſta dicitur, † Si ego ſum aliquid petiturus, ꝛ certo de lucro, ꝛ tu de dānn, potior est ei poſſeſſorio, quam petitorio. [Est.] vt melior ei poſſeſſorio. Et vbi est exēplus? ponit quidam. Si ego nudo pacto conuenī donare ſecundum antiqua tēpora, ꝛ nō tradidi, nō poſſum repellere: q̄ naturalis, ꝛc. vt. ſ. de acquir. ꝛ oblig. l. naturales. Vel donatio exemplū in duobus, ſi res ſit donata vel vendita duobus diuerſis temporibus, melior est cōditio poſſidentis: vt. ſ. de publicia. l. ſiue autem. §. ſi duobus. ꝛ. C. de rei vendica. l. quoties. Vel poteſt notari exemplū, ſi peto rem a licuius a te rei vendicatione, ꝛc. vt. C. de rei vendi. l. quoties. ꝛ Inſtitu. de interdic. §. commodum. Poteſt etiam notari exemplum quando vertitur turpitudo, ꝛc. vt de condic. ob cauſam. l. iij.

Odof.

Summarium.

1 Contractus ſi ſint obſcuri id est capiendum, quod actum eſt.
2 Stipulatio quare non ſit contractus.
3 Actum quod est inter contrahentes, in dubio ſequi debemus.

Penſio

4 Pensio domus locate quo tempore solui debeat.

Semper in stipulationi

1 bus. In presenti lege dicũtur tria, primo dicitur. † In obscuris stipulationibus, siue contractibus semper accipiendum est quod actum est inter contrahentes. Secũdo dicitur: si non apparet quod actum est, tunc reuertendum est ad cõsuetudinẽ loci, in quo stipulatio est celebrata. Tertio dicitur, si nõ apparet de more regionis, tunc debet recurri ad id, quod est minimum: & res de qua queritur, ad minimum summam debet reddi. Hoc dicit. [Si non.] Incipit secundum dictũ. [Quid ergo.] Incipit tertium dictum. [In stipulationibus.] que sunt ex vno latere. [Contractibus.] qui sunt vltro citroq;. † Nam proprie stipulatio non est contractus: quia ex parte altera tantũ oritur obligatio: quum stipulatio dicatur. ff. vt. ff. de verbo. oblig. l. stipulationum. §. stipulatio. Sed proprie contractus est, vbi vltro, citroq; oritur obligatio: vt. ff. de verbo. signi. Labeo. & ideo dicit littera copulatiue, Et in ceteris contractibus: & hoc est in propria significatione verborũ, sed in larga significatione accipitur contractus, vbi oritur obligatio verborum ex vna parte tantum, vt. C. quod met. cau. l. si quis donationibus. & dic in contractibus obscuris. [Est.] vt. ff. de cõtrahen. emp. l. quod Celsus. §. si fundus animu. [Frequentatur.] ex more & consuetudine. [Varius.] quia alia consuetudo est in vna ciuitate, & in alia. [Nec hẽ ad id, quod minimum est.] Et est exemplum in terminis in lege ista & in obscuris stipulationibus, & contractibus sequimur quod actum est. Et de hoc potest notari exemplum: ponamus, sum stipulatus a te ex causa donationis decem mihi dari: vel vendidi tibi rem meam pro decem: ego stipulator, vel venditor: dico quod debeq; libras Bononienses, in dicis q; debes prestare decẽ libras Venetorum parnorum, vel Veronensium, & ita dubitabatur inter vos, recurrendum est ad id, quod actum est: quia si agebatur de Bononinis, ad eos teneris. Nam quod agitur inter contrahentes tacite, pro expresso debet haberi: vt. ff. si cer. pe. l. cum quid. Si non apparet quid actum sit, recurritur ad consuetudinem loci. Si non apparet de consuetudine, quia aliqui in hac ciuitate vtuntur Bononinis, & aliqui Veronensibus, tunc redigenda est ad minimã summam, vt intelligatur de Veronensibus: quia semper in obscuris, &c. vt. ff. eo. l. semper in obscuris. Idem in legatis si testator: legat mihi decem, vt. ff. de testa. l. heredes. §. sed si notã. & ff. de lega. j. l. si seruus in fine. & lege sequenti. & ff. de lega. iij. l. si nũmus. Or Segnori, in lege ista nos statim notabimus plura notabilia. primo notate † q; in obscuris stipulationibus & cõtractibus id sequimur, quod actũ est. Actum intelligo, siue expresse, vel tacite: quia contractus ex conuentione legem accipiunt: vt. ff. depositi. l. j. §. si cõuenerit. & ff. eo. l. contractus. & q; nihil est, vt. ff. de pactis. l. j. Item in stipulationibus & in contractibus nedum sequimur quod actũ est expresse, imo tacite. Et presumitur actum tacite vel ex persona vel ex re, vel consuetudine. Ex persona, si contrahentes erant nobiles personę, que consueuerant vti magnis, potius intelligitur in Bononinis. Si parue erant persone, & verbatur minimis, intelligitur de minoribus: quia ex qualitate persone sumitur coniectura: vt. ff. de iudi. l. sed si. §. liberti. Item ex re sic, quũ res est digna, & magna, potius intelligitur vendita pro maioribus, alias ex parte: quia ex qualitate rei presumitur pretium: vt. ff. de rescin. ven. l. si voluntate. Item ex consuetudine patrisfamilias, vt si consuetus erat vti Bononinis: nam consuetudo patrisfamilias, restatur: vt. ff. iudi. fol. l. Ité ex lege ista colligetis istud notabile, si appareret quod actum est, debet seruari, vel recurritur ad consuetudinẽ loci, & ita ex consuetudine loci debet seruari: vt. ff. de euic. l. si fundus. Si varia est consuetudo, non intelligitur perpetua, & ideo ipsa non seruatur: quia perpetua est, que varietatem non recipit, vt. ff. de legi. & senatusco. l. nam vt ait. & ff. quod cuiusq; vniuersi. Item eorum. in prin. Item colligetis ex ista lege decisionem eiusdem questionis qua queritur: † Si cuius locauit scholari domum suam. quo tempore erit soluenda pensio: Et dicunt quidã q; in principio anni. Quod ex eo apparet, quia potest dici. si non soluat pensionem: vt. C. locati. ladem. & ff. locati. l. ex conducto. §. cuius quid. Alij dicunt q; solui debet in medio anno, ad instar fisci, qui dat aduocato centum aureos: vt. C. de aduoc. diuer. iud. l. per hanc. §. centum. Alij dicunt q; in fine anni: vt. ff. de verbo. oblig. l. qui hoc anno. & ff. de migrando. l. j. §. si pensio. Sed nos dicimus, si actum est inter locatorem & conductorem, vel inquilinum quo tempore debet solui, id sequimur, quod actum est: alias recurritur ad consuetudinem loci. vt est Bononie, vbi in festum omnium sanctorum soluitur medietas. Si non apparet de consuetudine, tunc in fine anni, argumento huius legis. Et secundum hoc intelligimus. ff. soluto matri. l. douortio.

Odofredus.

Summarium.

1 Dissoluitur quodq; eo modo, quo ligatum est.
2 Emptio & venditio solo consensu contrahitur.

Nihil tam naturale.

1 In lege ista ponitur tale regula: † Naturalis ratio suadet vnumquodq; eo modo dissolui, quo ligatum est. Unde stipulatio, que verbis cõtrahitur, contrarijs verbis dissoluitur. Contractus, qui celebratur consensu contrario consensui dissoluitur. Est hyperbolica loquutio. Et dicitur hyperbola manifestus excessus veritatis vt potest videri in histrionibus, si aliquis ribaldus daret scyphũ vini boni, dicit ipse bene vtcunq; tu es melior homo, qui est sub sole, tu es largior Alexandro. Et ita hic est hyperbolica loquutio. Sed magis naturale aliud, instinctus naturę, quia magis naturale est, velari erga Deum habere religionem: vt. ff. de tutti. & iure. l. uno pluribus. & l. veluti. Et ideo loquitur hic Iurisconsultus hyperbolice, sicut alibi, vt. ff. de pactis. l. j. Similiter est hyperbolica loquutio alibi. C. de sacrosanc. eccle. l. j. Similiter est alibi hyperbolica loquutio, vt. ff. de iurisd. omni. iudi. l. si per errorẽ. Et hanc regulam Iurisconsultus probat veram esse. [Tollitur.] id est, ipso iure dissoluitur. [Dissoluatur.] id est, tollitur ipso iure. Et vbi est exemplum: In verborum obligationibus, & nudo consensu exemplum est: stipulatio contrahitur verbis, similiter dissoluitur ipso iure contrarijs verbis: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. pact⁹. & Iustitia. quib. mod. tollitur oblig. §. est autẽ. de nudo cõsensu est exemplum: † Emptio & venditio contrahitur solo consensu: vt. ff. de actio. & oblig. l. consensu. Similiter dissoluitur contrario cõsensu: omnibus integris existentibus: vt. C. quando libet. prin. & tuo. l. j. & q. alias secus: vt. ff. de pactis. l. ab emptione. Item potest notari exemplum, quum naturale sit id eo genere tolli, quo est ligatum: ecce, in acquirenda possessione duo sunt necessaria, vt. ff. de acquir. poss. l. possideri. in prin. & ita in ea perdenda: vt. ff. de acqui. pol. l. quemadmodũ. si incipimus a corpore alias secus: vt in dicta l. possideri. §. in amittenda. Odof.

Summarium.

1 Culpa non caret, qui rei ad se non pertinenti se immiscet.

Culpa est.

1 In lege ista dicitur, † q; in culpa est ille, qui immiscet se rei ad se nõ pertinenti: vnde tanq; de culpa condemnabitur. hoc dicit. Et potest notari exemplum in medico, qui utpe rite secuit, & potum exhibuit, vnde tanq; in culpa existens debet puniri: quia culpa est, se immiscere, &c. vt hic, & ff. de offi. pref. Libliciter. §. sicut. & ff. ad legem Aquil. l. quemadmodũ. §. fin. & l. seq. Ité est exemplũ in putatore arborio, qui debuit exclamare, & nõ fecit. Idem est si aliquis lacũ, vbi nõ debebat ponere. Idẽ si aliquis posuit se in loco, in quo pila proiciebatur: vt. ff. ad legem Aquil. Ité si exclama. & l. qui foueas. & l. si putator. Et licet hec culpa veniat in l. Aquilia, vt. ff. ad legem Aquiliam. l. in lege, non tamen in lege Cornelia de sicariis: vbi lata culpa non cõparatur dolo: vt. ff. ad legem Corne. de sicar. l. in lege. Odof.

Summarium.

1 Absoluere non potest, qui condemnare non potest.

Nemo, qui.

1 In lege ista dicitur, † Qui nõ potest condẽnare, si viderit cõdemnandum, non potest absoluere si viderit absoluendum. Hoc dicit. [Potest.] si videre absoluẽdum. Et est exemplum in priuato, qui nullã habet iurisdictionẽ. [Potest.] iste non potest condemnare, nec absoluere: vt. C. de iurisd. omn. iudic. l. primatorum. & ff. de iudic. l. vltima. Sed in eo, qui præest iurisdictioni nõ habet locum hec regula: quia competens iudex potest absoluere, & non condemnare. exẽplum est: si accusatur clericus coram iudice seculari, iudex secularis potest absoluere iure nostro, non tamen condemnare, si viderit condemnandum, sed remittit ad episcopũ, vt in auth. vt cle. apud prop. epis. §. j. collatiõ. Ideo cum senatores conueniuntur apud prefectum pretorio, vel questorem, vt. C. vbi sena. vel clarissi. l. quisquis. Odof.

Summarium.

1 Heres ex defuncti delicto nec lucratur nec punitur.

1 SIcuti. Ju regula ista dicitur. † Sicut ex delicto defuncti heres non tenetur ad penā, ita non debet lucrum sacere: & potest conuenīri heres in quantum est factus locupletior, vel ad eum peruenit. [Pena.] id est, penalis actio, vt furti, vel similis. [Non ds.] si nihil peruenit & his non cōtestata. [Ex ea re.] hoc est ex delicto defuncti, nisi lite contestata, vel quantum ad eos peruenit: vt. C. ne ex delic. defunc. l. vnica. Datur tamen in quantum peruenit: q turpia, &c. vt. ff. de calū. l. in heredē. in prin. & ff. quod met. can. l. q dignus. Odofr.

Summarium.

1 Factum reputatur id, in quo quis alium perhorrescit, quominus fiat.
2 Appellatio habet pro interposita, si metu iudicis nō appellauit.

1 HOmnibus. Jn lege ista dicitur † q in omnibus factis illud pro facto habetur, in quo quis alii perhorrescit, quominus adimpleatur. [Perhorrescit.] id est, turbat. [Fiat.] ac si aperte dicat: vbicunq; per aliquē sit quo minus fiat aliquid, illud pro facto debet haberi. Et de hoc possunt notari multa exempla. Potest notari exemplum, cū vendidisti mihi bibliothecam tali loco ponendam, si non stat per me quo minus habeam illum locum, sed per te in mei vtilitatem, perinde est, ac si haberem illum locum: vt. ff. de contrahen. emp. l. si mihi bibliothe-
2 cam. † Jtē potest notari exemplū: si iudex tulit sententiam contra me, & dum vellem appellare, metu iudicis non appellaui, haberur pro interposita: vt. C. de hīs, qui per met. iud. non appel. l. j. & Jtem est exemplum, si legatur mihi aliquid si nubā filie tali, & per me non stat: vt. C. de inst. sub condic. fact. l. j. & ita habetis regulam, q aliquid pro facto habetur, &c. concordat. ff. eod. Liure ci mihi. & ff. de condi. & demon. Liure ciuili. Hec regula recepit infantiam aliquando non habetur pro facto: recte, si legatur mihi cunctis diebus, quibus hoc secero, si aliquis me impediat, nō videor fecisse. Quod est illa ratione: quia factio est, q habeam actionem contra eum, qui me impedit: vt. ff. de condition. & demonstra. l. quibus diebus. Odofr.

Summarium.

1 Furiosus, & prodigus voluntate carent.

1 FUrioſi. Jn lege ista dicitur † q furiosi, vel cui, cui bonis interdictum est, nulla voluntas est. hoc dicit. Et potest notari exemplum. Ecce furiosus non potest vendere, nec potest donare: quia in his requiritur voluntas, & consensus: ipse habetur loco absentis: vt. ff. loca. & cōdu. l. qui ad certā. & ff. l. in negotijs. Jtē est exemplum in eo, cui interdicitur bonis a lege, vt in eo, qui incidit in hereticam prauitatem: vt. C. de here. & Manichē. l. Manicheos. Jtem potest notari exemplum in eo, cui interdictum est bonis a iudice, vt prodigo: vt. ff. de verb. obligā. l. in cui. & ff. de cu. fur. & prodigi. l. j. & ij. & per totum. Odofr.

Summarium.

1 Actor non debet posse quod reo non permittitur.
2 Repetitioni plus faueatur in re obscura, & adauentitio lucro.
3 Creditores preferuntur legatarijs.

1 NOn debet. Jn lege ista dicitur † q non licet actori quod reo non permittitur. Et potest notari exemplum: reus contumax in non veniendo condemnatus non potest appellare: multominus actor: vt. ff. de iud. l. post. & C. de iudic. l. properandum. & cum autem. Jtem potest notari exemplum: a sententia lata super possessorio iudicio contra reum non licet reo appellare, multo minus actori: vt. C. si de momē. pos. fac. appel. l. vnica. Jtē potest notari exemplum: Si reo data est vna dilatio in causa pecuniaria, non debet dari alia sine causę cognitione: multominus actori: vt. ff. de ferijs. l. vltima. Quod procedit illa ratione, quia fauorabiliores. &c. vt. ff. eod. l. fauorabiliores. Aliquando fallit hec regula, quod licet actori, nō reo: quia in iudicijs fauemus actori: vt. ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem.

2 In re obscura. Jn. ff. isto dicit † q in re obscura melius est sanare repetitiōi, & adēntitio lucro. De hoc potest notari exemplū multis modis, sed duobus contentus ero. Si aliquis soluit mihi indebitum omni ture, sine soluat per iuris ignorantiam, siue per facti, debet repete re posse: vt. C. de condic. indebi. l. pro dubietate: que est lex vltima. Jtem potest secundo modo notari exemplum. Ecce si heres fecit inuētarium, nec bona sufficiunt ad eos alienum, nec ad legata, & concurrunt simul creditores, & legatarij, potius soluetur creditoribus, q̄ legatarijs. Ponamus, veniunt primo legatarij, & eis soluitur: nūqd agēt creditores cōtra legatarios? certe sic: vt. C. de iure delib. l. vltima. & ff. l. legatarij. quia non est par ratio &c. vt C. de codicil. l. vltima. Odof.

Summarium.

1 Heres ex persona defuncti dicitur alieno nomine conueniri.
2 Bona quando communicantur.

1 QUi in alterius. Jn lege ista dicitur: † heres: qui cōuenitur ex persona defuncti: conuenitur alieno nomine, ideo iustam habet causam ignorantie. Similiter si deiussor, qui conuenitur ex contractu debitoris, iustā habet causam ignorantie. Et est verum in herede conuento, non in agente, qui habet in potestate quando experiatur, & ideo debet explorare, si habeat ius agendi. Sed in reo non ita, & ideo habet iustam causam ignorantie. [Allegare.] hoc est primum dictum huius regule: & in isto notate ita exēplum, cū debebas mihi Stichum, vel decem ex contractu bonefidei, decessisti herede relicto denuncio heredi vt soluat decem, vel Stichum: heres ignorans debere Stichū, vel. g. nunqd p ista denūnationē cōstituitur in mora: Certe
2 nō: † qz ad hoc vt aliqa cōstituat in mora, est necesse q sciat se esse debitorē, vel non habere iustū errorem se ignorasse: vt. ff. si cert. pet. a. l. quidā &c. Jn fideiussore potest notari exemplum. Ecce, fideiussor, qui fideiussit pro te ad decem, credit te soluisse, & habet aliquas iudicia, nunquid constituetur in mora, si credit te soluisse? Certe non: vnde qui habet iustam causam ignorantie excusatur: vt. ff. de vsuris. l. si quis solutioni. [Allegatur. Jex persona defuncti. Nam hec vera sunt, si agat ex persona defuncti, subauditur pro eodem. sed non est ita in potestate rei quando conueniantur: vt. ff. de doli except. l. pure. in fi. & C. de in integ. resti. l. petende. Odof.

Summarium.

1 Negans se debere, non prohibetur alia vti defensione.
2 Actiones plures si concurrant actori: altera contentus esse debet.
3 Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.

1 NEmo ex his. † Si peto a te decem, & tu negas te debere, si cōuinco te debitorem esse, mihi nihilominus potero alia defensione vti. [Debere.] ab initio. [Illa.] puta solutio ne. [Impediat.] id est, vetet nominatim. Unde notate vt dixi in casu. ff. de proba. l. cum de indebito. in prin. quia nemo prohibetur pluribus contrarijs exceptionibus vti, nedum diuersis: vt. ff. de except. l. nemo. nisi lex prohibeat nominatim: vt. ff. de negotijs. l. quoties. & aut pretor. & ff. si quadru. paupe. fecit. dica. l. j. §. interdum. Sic est in eo, qui abnegat propriam scripturam: vt in auth. de tri. & semiss. §. studium. que est. C. de non numer. pecu. auth. contra qui propriam. Sicut est alibi, vt in auth. eodem. §. illud. que est. C. qui potio. in pig. hab. & incipit, item si possessor. Unde nota, q nemo prohibetur pluribus exceptionibus vti: vt hic, & ff. de rei vendicatio. l. fina.

2 Quoties. Jn. §. isto dicitur † q vbi concurrunt plures actiones eiusdem rei nomine, actor debet esse altera contentus. [Actiones.] scz rei persecutorie. [Debet.] scz eligere, Ut est exemplum in legatario, cui cōpetunt plures actiones: vt. ff. de leg. ij. li. filius. §. varijs. Jtem est aliud exemplum, quam seruo competunt plures actiones: vt. ff. de tributo. l. quod in heredem. §. eligere. Sed contrarium videtur. ff. quo. legata. l. j. §. qui autem. Ad quod dicetis q actor alteram eligere debet in pluribus actionibus persecutorijs: sed fallit ibi, vt alias de hoc notaui. Et ad solutionem huius contrarij, & vt plene liqueat articulus iste, ita distingue. Quum plures actiones competunt, si omnes sunt rei persecutorie, vt. ff. exemplificaui, indubitanter tenetur vnam eligere vt hic, & ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. si cōditionem. & alias incipit. si quis. vt. C. de pactis. l. conuentionē. Fal-
3 lit ista regula vt in contrario hic signato. † Et bene dico q vbi competunt plures actiones eiusdem rei nomine: quia bona fides nō patitur vt bis idem exigat. Si autem omnes sint penales, hic distinguo, si oriantur ex eodē factore: vt si rapuisti seruū, teneris vi bonorū raptorū actione teneris etiā furti manifesti, vel nec manifesti vna intētata, tollit alia quatenus inuicē cōcurrūt. vt. ff. vi bo.

rapto.

rapt. l. i. ꝛ. ff. de furt. Li quis. aut ex diuerso facto, quin hodie sub tragula tres flagellas, post eas occidit, vna interfecta, tollitur alia: vt. ff. de priuatis delic. l. fi. ꝛ. ff. de actio. ꝛ oblig. l. nõnunq̃. Si ait vna penalis, alia pe sequutoria: ꝛ hic regulariter vna tollitur per aliam: vt. C. de furt. l. ancille. Sed fallit, quum rei persequutorie, ꝛ penales sunt inuicem contrarie: vt. C. mandati. l. i. Item fallit, si vna est ordinaria, alia extraordinaria: vt. ff. naute caup. stab. l. i. in fine. Item fallit, si forte penalis non est penalis ab initio, sed ex postfacto: vt. ff. quod met. cau. l. metum. §. licet. Odofre.

Summarium.

1 Heres quatenus ex delicto defuncti teneatur.

1 †Hories. †Heres si conuenitur ex delicto defuncti, tenetur in quantum ad eũ peruenit, sed ex suo delicto tenetur in solidum, etiam si nihil ad eum peruenit: vt. ff. quod metus causa. l. q̃ dicimus. in fine. ꝛ lege sequenti. Odof.

Summarium.

1 Pignus sine rei. neq̃ depositi consistere potest.
2 Conuentio priuatorum, iuri publico non derogat.

1 Neque pignus. †In lege ista dicitur †q̃ res mea non potest pignorari, vt teneat pignus: neque deponi, vt teneat depositum: neq̃ precario concedi, vt teneat precarium: vel ex conducto, vt teneat. hoc dicit. [Potest.] hec regula vera est: nam res mea non potest pignorari, si illius habeo proprietatem, ꝛ possessionem, sed ratione possessionis bene tenet: vt. ff. de pig. actio. Cum ꝛ sortis nomine. Similiter non potest deponi: vt. ff. depositi. Liqui rem. Similiter nec precario concedi ratione dominij, sed ratione possessionis sic: vt. ff. de precario. l. certe. Item nec emptio valet ratione proprietatis, sed ratione possessionis: vt. ff. de contrahẽ. emp. l. emptio. §. rei. Nec locatio: vt. ff. locati. ꝛ conducti. l. qui rem.

2 Priuatorum. †Conuentio priuatorum non potest iuri publico in aliquo derogare. Et notate exemplum hic, ius publicum est vt tributa exigantur, vt. C. fine consensu vel reli. l. fin. vnde si obligao mihi predium tributarium, ꝛ conuenit ino vt soluat debito: tributum, nõ valet in preiudicium fisci: vt. ff. de pactis. l. inter debitorem. Sed valet in preiudicium contrahentium: quia recuperabo a te debito re propter id, quod conuenimus: vt. ff. de pactis. l. epistola. §. pactum. Odofredus.

Summarium.

1 Factum a quoquam pene nomine, non cogitur quis restituere.

1 Quo a quoquã. In lege ista dicitur †q̃ egregi ab aliquo nomine pene, ei non debeo restituere. Et notate exemplum si ego ni penaz tui delicti egregiar te aliquid, nõ teneor tibi reddere. vt. ff. de solu. l. id, quod. Imo, quod plus est, si pene nomine naturaliter debeatur, ꝛ soluatur, non repetitur: vt. ff. quod quisq̃ iuris. l. videtur. §. vltimo. Odofredus.

Summarium.

1 Consilij non fraudulenti nulla est obligatio.
2 Actio de dolo quando detur pro consilio doloso.
3 Socius socij mei an sit meus socius.

1 Consilij. In lege ista, † in sui principio primo ponitur talis regula: si aliquis dat mihi consilium, ꝛ ex eius consilio, quod sum sequutus, non successit mihi feliciter, si dedit mihi bona fide, non obligatur mihi: quia consilij non fraudulenti nulla est obligatio. Sed si forte dolo, vel fraude mihi exhibet consilium, ꝛ sum sequutus, ꝛ male accidit mihi, ille, qui dedit, tenetur mihi actione de dolo ad interesse. Hoc dicit. [Est.] quia damn consilium non tenetur ei, qui consilium est sequutus. etiam si contrariũ pro uenerit ex consilio. [Callicitas.] dolus consilium. [Competit.] ei, qui sequutus est consilium contra eum, qui dedit fraudulentum consilium. Habetis in regula ista, vt dixi exemplum potest notari in lege ista, ꝛ in primo dicto sic, petij a te consilium hoc modo: habeo centum in numerata pecunia, petij a te, das mihi consiliũ q̃ est vtilius seruo dare, quam in emptionem predioꝝ conuertere. Tu bona fide motus dixisti q̃ cõuerteres in emptionem predioꝝ, quia dare fenori est mortale peccatũ: sum sequutus, ꝛ conuerti pecuniam in emptionem predioꝝ: ex illo consilio contrarius est sequutus euentus, quia predia cassinate perierunt: nũquid ex isto consilio teneris mihi? Et certe non, sub bona fide dedisti. Nam consilij non fraudulenti nulla est obligatio: quia pot quis explorare an expediat ei sequi vel non: vt. ff. mandati. l. fi. in fi. In casu tamen si das mihi consilium fraudulentũ: teneris mihi. verbi gratia, habebã centum in pecunia numerata, eram in proximo vendi fenori, quia inueneram debitorem: pignus erat in potestate. Tu audito q̃ volebã dare fenori, venisti ad me, et tractasti me in partem, ꝛ dixisti, quid vis facere? dixi, volo dare fenori. dixisti, non des fenori, sed conuertas in emptionem talis predij. dixi, ad inopiam deductus sum, inuitus facio emptionem hanc. Tu dixisti, das tu fenori ad quatuor denarios pro libra. dixisti, habeo quoddã predij, si illud emme habebis de fructibus plus q̃ quatuor denarios pro libra. Unde quum alias non essem empturus predij, conuerti ista centum in emptionem illius predij: postea non habeo vnum denarium pro libra: hic si non eram alias empturus, teneris mihi: vt. ff. mandati. l. si remunerandi. §. si tibi. Ubetis q̃ consilij non fraudulenti nulla est obligatio, sed consilij fraudulenti sic: vt verbi gratia, habebam centũ, ꝛ ista centum volebam dare mutuo. In ciuitate ista duo erãt Titij, ꝛ vnus erat nimis diues, erat multum diues: alter erat albus, ꝛ nihil habebat. Unde q̃ omnes dicebant quod Titius albus erat diues, cogitaui et mutuare centum: venit pauper Titio, ꝛ voluit habere a me centum mutuo: ego gerens fidem de te petij si ille erat Titius albus vines, de quo tota die dicebatur, Dixisti tu q̃ sic: vt lucrum existimo cẽtum dimidiam. Hic quia dolus ꝛ calliditas tua intercessit, teneris actione de dolo ad interesse: vt. ff. de dol. l. elegant. an fi. ꝛ
2 l. seq. Unde notate †q̃ quum quis dat dolo consilium, aut cadit in proprium nomen delicti, ꝛ cessat actio de dolo. Pone, suades mihi seruo vt delinquam: illud consilium cadit in proprium nomen delicti: vnde teneris actione de seruo corrupto: vt. ff. de seruo corrup. l. i. §. persuadere. Item aliud exemplum est, quia si suades alicui vt faciat furtum mihi, vt. C. de furt. l. si quis seruo. in princ. ꝛ §. i. vbicunq̃ dolus cadit in proprium nomen delicti, ibi dolus, ꝛ calliditas nõ inducit actionem de dolo: q̃ ex quo alia actio, locum habet, cessat de dolo: vt. ff. de dol. l. i. §. aut patro. Sed si dolus, vel calliditas non cadunt in proprium nomẽ delicti, tenetur de dolo: q̃ actio de dolo est famosa: vnde non datur, si alia detur: vt. ff. de dolo. quum quis. ꝛ. l. rem.

3 Socij mei. In. §. isto dicitur: †q̃ socius socij mei non est socius meus. Et notate ista epistola. Donamus, contragi societatẽ tecũ, vt tu meo nomine, ꝛ tuo deberes ire in Gallias. vt ibi vestes venderes, ꝛ venderes. Dũ esses ibi, tu quendam aliũ in socium accepisti: certe ille non est meus socius, si socius tuus est. Unde quicquid ille socius lucrabitur, ꝛ tibi communicabit, teneris mihi communicare; ꝛ si damnum intulerit societati, tuum erit, non meum: vt. ff. pro socio. l. qui admittitur. Si tu es vasallus meus, ꝛ ille tuus, nõ sequitur q̃ ille sit meus vasallus: vt. ff. de iudic. l. sciendum. §. j. Nam non sequitur illa regula. si vinco vincentem te, a fortiori vinco terciam instantiam. vt alias notaui. Odofr.

Summarium.

1 Factum calore iracundie quando pro facto habeatur.
2 Diuertere an sit culpa.
3 Dominor delinquens quando restituitur.

1 Quicquid calore. In lege ista ponitur talis regula. †Quod calore iracundie fit, nõ factum, aut dictũ videtur, nisi perseuerantia facti aut dicti animum immutet. Unde si vxor irato animo misit libellum diuortij, ꝛ in breui reuersa est, non videtur diuertisse. [Fuisse.] id est, ex proposito fuisse videtur, sed potius calore iracundie fecisse. Et notate exemplum. Uxor mea irata misit libellum diuortij, incontinenti redijt ad me, ꝛ penitet me misisse libellum diuortij, videtur ne diuertisse, vt amittat dotem suam? Certe non, vt. ff. de diuor. ꝛ repud. l. diuortium. Nam non videtur factum, &c. vt. ff. de in rem verso. l. si pro patre. §. versum. Unde ex ista regula, ꝛ ex isto, que dicta sunt, colligetis argumentum contra cerebrancos homines, qui inebriantur de facili: vnde quando sunt ebrij non vident quid dicant: vnde faciunt aliquid contra socios. ꝛ postquam dormierunt cogitant quid fecerunt socio in sero, mane faciunt deterius, ad hoc vt socij non putent quod fuerint ebrij. Isti male faciunt: qui laborant contra se ipsos ad instar furiosorum. Quidam sunt ebrij, qui de facili ꝛ faciunt, ꝛ dicunt turpia verba: statim quando dixerunt, penitent ꝛ dicunt, Parce mihi, quia iracundus fui: isti taleo

quasi in breui reuersi sunt, non videtur fecisse. Unde ex lege ista,
2 † quod diuertere est culpa: vt. ff. de min. l. ii ex causa. §. si mulier. Et hec culpa diuittitur ratione re, si in breui reuertitur: sicut alibi ira rescindit contractum, vt hic remittit culpam: vt. ff. de publica. & vectig. l. hic ratio. Sic alibi minuit debitum. Ecce, si vir cum uxore mitet, inuenit mecum cum uxore, & tractu occidit eum, hic mitigatur pena ratione re: vt. C. ad legē Iuli. de adulter. l. Siracthus. quidam. Et ex videtur contradicere, vt. C. de iniur. l. si non conuicij. Sed potest dici quod ibi non tam ex calore, quam ex proposito iniuria est illata. Et inde est, quod
3 † si minor delinquit dolo, non restituitur, sed si culpa sic: vt. ff. de minor. l. si ex causa. §. in commissum. Odof.

Summarium.

1 Dolus alterius actionem mihi non confert.
2 Dolus dans causam contractui, an vitiet contractum.

1 **Alterius.** In regula ista dicitur: † quod alterius dolus nō dat mihi actionem. Et est exemplum: Si procurator meus dolo inducit te ad prouum tendium sibi meo nomine, si ex eius dolo volo experiri, repellar ooli exceptione: quia dolus alterius, &c. vt hic, & ff. de doli except. Lapud Celsum. §. apud. & ita stipulatio. Ex lege ista voluerunt antiqui colligere argumentū, q̄ quum dolus mediatoris dedit causam venditioni, q̄ ipso iure nulla sit venditio: q̄ alterius dolus, &c. vt. ff. de dolo. l. eleganter. i. respon.
2 Sed certe male dicunt: † q̄ dolus mediatoris pane causam contractui non vitiat contractum: q̄ non erat meus procurator, vel tutor: meus, vt hic: vnde si ipse delinquit, debeo agere contra eum: vt. ff. de procuratio. l. vlti. Sed hic loquitur, quum erat procurator meus, vel tutor. Non obstat. l. eleganter. quia per illam legem dico totum contrarium: quia si dolus venditoris non inducit actionem contra me emptorem, ita non facit contractum ipso iure nullum. Et ita in dolo mediatoris dicam. Odof.

Summarium.

1 Culpa caret. qui delictum scieno prohibere non potest.

1 **Culpa caret.** † Ille, qui scit seruum delinquere, & non potest prohibere culpa caret. [Caret.] Ille dominus. [Non pōt.] sc̄z delictum prohibere. Exemplum notabile: Seruus meus erat citra flumen, & ego trans flumen, ego videbam seruum meum delinquere in te, ego clamabam contra seruū, qui nō exaudiebat me, propter loci distantiā non potero alio modo prohibere: hoc casu non teneor in solidum, sed no aliter. Sed si scissem delinquere, & non prohibui, quum potui tunc teneor in solidum: vt. ff. de no gal. l. ij. & iij. & ff. ad legē Aquil. l. scientiā, in princ. Et hec regula est vera in his, que prohibere possūt. Sz pro Deo, quid dicemus in alio casu eali. vt videmus tota die in ciuitatibus istis: Ego scio q̄ Titius vult occidere Petrum, possum prohibere Titium ne faceret, vel ponere me in medio. Titius occidit: teneor ne? Et videtur q̄ sic, iuxta illud, Negligere, &c. Et hoc idē dicit quedam lex, Nec are videtur, qui potest prebere alimenta, & nō prebet: vt, ff. de liber. agnosc. l. nec are. Sed certe dicimus q̄ non teneor: iure fori quicquam, sed iure poli: vnde contra me non est alia actio prodita. Nec obstat hec regula, quia intelligitur in his, que prohibere possum. Nec obstat q̄ negligere, &c. quia id est verū quantum ad summā perfectionem. Nec obstat. l. nec are: quia hoc est verum in his, quod debeo alimentare. Odof.

Summarium.

1 Capere non dicitur, qui restituere tenetur.

1 **Non videtur.** Hic dicitur: † q̄ non videtur capere is, qui quod capit habet alij restituere. [Est.] id est, habet. Duius regule exemplum ponit dominus Bulgarus per legē quā habuit no. ff. eo. l. non videtur. Sed nos dicimus q̄ hec regula est alia ab illa: & ideo notate exemplum. Ecce, si pater meus egheredat me in testamento, vbi relinquit legatū, & rogat me alij restituere: si peto illud legatum, vt alij restituam, nō videor agnoscere iudicium defuncti, vt ita excludar a querela inofficiosi testamenti: vt. ff. de inoffi. testa. l. si pars. in fi. Item potest notari exemplum in legato relicto non capaci, q̄ debet alij restituere: q̄ non capax potest petere legatū, vt alij restituat: vt. ff. de lega. ij. l. ij. qui. Et hoc est verum, quia non videtur capere, quum teneatur alij restituere nullo producto; quia illud non est capere, quum ille teneatur alij restituere: quia si esset capax, tunc secus: vt. ff. ad Trebel. l. j. & ij.
Odofredus.

Summarium.

1 Defendere quis non dicatur.

1 **Non defendere.** Regula ista dicit, † q̄ quis non videtur defendere vel se, vel alium, siue latitat, siue presens est, & negat se velle defendere, siue non vult suscipere actionem. [Defendere.] se vel alium. [Latitat.] i. turpiter se subtrahit: vt. ff. eo quib. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. latitare. [Actionem.] agentis. Et hoc est exemplum huius legis, & potest poni in principali: Si creditor meus me debitorem cōuenit, si non defendo, creditori mittetur in possessionem: vt. ff. quib. ex eau. in pos. eat. l. j. & ij. & l. hoc autem. Sed q̄ potest notari exemplum in procuratore rei de iudicato soluendo: certe non videtur defendere, siue latitat, &c. vt. ff. de procur. l. filiusfamilias. in fine. & l. mutuo, & l. qui non cogitur. Odof.

Summarium.

1 Datum per errorem repetitur, consulto donatur.
2 Donatio variis modis capitur.

1 **Cuius per errorem.** In l. ista dicit: † Cuius per errorem dati repetitio est, cuius consulto et ex certa scientia dati donatio est: q̄ is, qui consulto dat, donare videtur. [Repetitio.] per cōdictionem indebiti. [Dati.] id est, soluti. [Donatio.] irrreuocabilis datio. Et notate hoc modo exemplū: Si illud, quod tibi non debeo, per errorē soluo, repeto condictione indebiti: verum tamen si ex certa scientia soluo, videor donare: q̄ cuius, &c. ff. de condict. indeb. l. j. Sed opponitur ad legem istam sic: Ecce, si quis debitum naturaliter, indebitum ciuiliter soluit, repetit: vt. C. de condict. indeb. l. fideicommissum. Unde si dat ex certa scientia, non videtur donare, q̄ debebat naturaliter: q̄ naturalis obligatio impedit donationem: vt. ff. de
2 donat. l. hoc inter. §. si quis. Sed potest dici, † q̄ verbum donatio, sumitur equiuoce. Uno modo dicitur mera liberalitas: & in hac significatione qui donat, non repetit: vt. ff. de donat. l. donari. & ita nō sumitur hic. Alio modo dicitur irreuocabilis donatio: vt hic, & ff. ad legem Aquil. l. si seruus seruum. §. si solusum. Et ad solutionem huius oppositionis ita distingue: Quia quis solvit, aut solut indebitum, aut debitum. Hic distinctionem habes notatam. C. de condict. indeb. l. j. per dictum do. Ode. & hic repete. Odof.

1 Transferre in alium nemo iuris potest, quam ipse habeat.

1 **Nemo plus iuris.** In regula ista dicitur: † q̄ nemo potest plus iuris in alium transferre, & ipse habeat. Potest notari exemplum, Si rem meā alij obligatam tibi vendo. & trado, & transfero in te dominium salvo iure creditoris: q̄ alienatio fit cum sua causa: vt. ff. de contrahen. emp. l. alienatio. & ff. de acquir. rer. domi. l. traditio. Item potest notari exemplum in re communi vēdita, & tradita: vt. C. de cōmu. rer. alien. l. falso. Item si vendo non alienam: vt. ff. de contrahen. empt. l. rem. Fallit in casibus, vbi creditor potest vēdere pignus ex pacto, vel ex lege: vt. ff. de acqui. rer. domi. l. non est nouum. Item fallit in procuratore, & tutore: vt. ff. de procur. l. qui procuratorem. & ff. pro emptore. l. qui fundum. Item fallit in executore: vt Instit. de offic. iud. §. fina. Item fallit in fisco, & Augusta: vt. C. de quadrien. prescrip. l. bene a Zenone. Odof.

Nullus videtur Non videt aliquis † dolo facere, si suo in re vtitur. Hoc dicit. Et in regula ista notatur exēplū in patre, & in magistro, & in alijs coniunctis personis. In patre dicit pater filio, Ita facias: causa correctionis, pater peccauit eum, tenetur ne actione iniuriarum: Certe non: q̄ iniuria nō committitur sine dolo: vt. ff. de iniur. Item apud. vnde colligit castigatio parentibus: vt. C. de emend. propin. l. vna. Item exemplum est in magistro: vt. ff. ad legem Aquil. l. sed. & si quecunq; in fine. & l. ij. Item potest notari exemplum in re communi pro indiuiso, & gratia mee partis vtor tua, non teneor tibi furti actione: vt ff. pro socio. l. merito. Odof.

Summarium.

1 Benigniora in dubijs sunt preferenda.

1 **Semper in dubijs.** In lege ista dicitur: † q̄ in dubijs benigniora sunt preferēda. Et pōt legi in vi positiui benigniora. i. benigna. Pōt legi in vi cōparatiui: & potest notari

exemp

exemplum in vxore. que quærit aliqua constante matrimonio, et dubium est vnde quæsiuit: vt. ff. de don. inter virum & vxo. l. Quintus. C. de donatio. inter vir. & vxo. l. etiã. Item potest notari exemplum: Si socius vtitur re communi in dubio est vtatur dolose, vel bona fide: vt. ff. pro socio. l. merito. Et ad hanc legem facit. ff. de legib. & senatusco. l. ambigua. Fallit hec regula in omnibus casibus, vbi dolus præsumitur a iure: vt. C. de fidei com. l. j. & ff. mandat. l. si procurator em. §. dolo. & ff. depositi. l. j. §. ff. Sed regulariter non præsumetur a iure dolus: vnde qui eum dicit, debet probare: vt. ff. de probat. l. quoties. §. qui dolum. Odofr.

Summarium.

1 Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.

Bona fides. In lege ista dicitur: † quod bona fides non patit, vt bis idem exigatur. [Exigatur. scilicet contra eundē. Et potest notari exemplum: Legatū erat a te hērede relictum: conuenit te fuisti condemnatus ad estimationem legati: volo postea te conuenire ad legatum existente conditione non potero: vt. ff. de tab. exhib. l. locum. §. condemnatio. Secus si ab alio debeatur: vt. C. eo. & in predicto. §. Item potest notari exemplum in re legata: vt Insti. de legatis. §. fi res. & ff. de leg. j. l. plant. §. j. Itē est exemplum. ff. de actio. emp. Lex empto. §. fi alias incipit, empto rem. Et ad hanc regulam concordat quod vbi plures tenent vno soluente ceteri liberantur: vt. C. de condict. furtiua. l. j. & ff. de hered. vend. l. venditor. Odofr.

Summarium.

1 Actio de peculio ex causa non datur contra patrem pro delicto filij.

Ex penalibus. In lege ista dicit: † ex causa penali non solet in patrem pro delicto filij actio de peculio dari. Et nota te exemplum. Si filius meus fecit tibi furtū, vel dedit tibi damnum, intulit tibi iniuriam, non datur tibi contra me patrem furti actio de peculio: quia penales actiones, id est, descendentes ex delictis, non dantur contra patrem, sed descēdentes ex contractu ficti: vt. ff. de his, qui deiect. vel effud. l. j. §. fi filius. & l. seruus. Sed ipse filius tenetur in solidum: vt. ff. de iudic. l. tam ex cōtractibus. Et est verum quod hic dicitur ab initio. sed ex postfacto bene dantur penales actiones: vt. ff. de pecul. l. licet. §. ibidem. & §. ex causa. Odof.

Summarium.

1 Heres eandem habet potestatem, quam defunctus.
2 Defunctus aliquando potuit, quod non potest heres.

Heredem. In lege ista dicitur: † quod heres debet esse eiusdem potestatis & iuris, cuius fuit defunctus. Hoc dicit. Et potest notari exemplum, Si Titius rem meam vendidit, & tradidit, & ego successi Titio: sicut Titius non posset vendicare, ita nec ego: vt. C. de rei vendica. l. cum a matre. Et ideo interpretatione iuris eodem sunt personæ: vt in auth. de iureiuran. quod a morte est in principio. [Et hoc verum regulariter: sed aliquando licet heredi, quod non licet defuncto, & econtra. Ecce, licet heredi quod non defuncto, si aliquis fuit aliquid stipulatus post mortem meam, non licebit mihi petere, sed heredi meo licebit: vt C. vt actio. ab hered. l. vnica. & ff. ad legem Falcid. l. j. in prin. Et reperitur aliquando econtra, † potuit defunctus quod non potest heres: quia ecce, si competit mihi actio iniuriarum, potui eam intentare me viuo, heres meus non potest me mortuo: vt. ff. si quis cautio. l. si eum. §. qui iniuriarum. Odof.

Summarium.

1 Mandare dicitur, qui presens non prohibet.
2 Fideiubēs pro me absente non habet actionē mandati cōtra me.
3 Scientia & patientia mandati actionem inducit.
4 Fidembens pro me quando habeat actionem contra me.
5 Contractus impossibilitate vitiatur.
6 Ratihabitio non est mandatum, licet ei equipararetur.

Semper qui non prohibet. In presenti regula duo dicūtur. Primo dicit: † Si aliquis fideiubet pro me presente, & patiente, videor ei mandare vt pro me fideiubeat. Secundo dicitur: Si aliquis fideiubet pro me presente, & ratum habeo, teneor ei mandati actione. Hoc dicit. [Creditur.] si sciat, & patiat. [Sed & si quis.] Incipit secundū dictū. [Sectum.] si eo sciente, & patiente. Vel expone secundo modo gestum est, scz eo absente, vel ignorante. [Mandati actione.] Vel est exemplū in regula ista, & est tale: Si quis fideiubet me, me presente, videor mādare vt pro me fideiubeat: & quia videor ei mandare, teneor: ei mandati actione: vt. ff. mandati. l. si testis. §. si passus. & l. qui patitur. & l. Lucius. & l. si fideiussor. & l. si pro ea. 2 † Sz si forte aliquis fideiubet pro me absente, nō videor mādare, vnde non habet contra me actionē mādati: vt. ff. mādati. l. ex mādato. §. 4. Sed ad id, qō dicitur in fine huius legis, opponit, due leges videntur dicere contra qꝫ non datur actio mādati. sed actio negotiorū gestorū: igit cessat mādati actio: qꝫ vbicunqꝫ habet locū actio negotiorū gestorū, cessat actio mādati: vt Inst. de obl. ex quasi contrac. in prin. Et ideo contradicit. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. item queritur. & l. Pomponius. la. j. in fine. Ad solutionē horum contrariorum dici consueuit quattuor modis. Uno modo sic, Si tu geris negotium meum presente me, & ratum habeo, teneor 3 mandati: † qꝫ scientia & patientia inducit mādati actionem: vt in lege ista. in fine. Sed si geris me absente, & ratum habeo, datur tibi negotiorum gestorum actio, vt in lege contraria. Sed hec solutio non videtur bona: quia si geris negotium meum me presente, videor mandare: igitur ratū habere non possum: qꝫ semel probatū, &c. vt in dicta. l. Pomponius. Soluitur secundo modo scōm quosdā. Cū quis negotiū meū gerit, aut qō est meū re ipsa, vel impendit in re mea, vel ipso gestu, vt qꝫ soluit creditori meo: hoc casu, si ego ratū habeo, datur mandati actio, vt in lege ista. Si aliquis gerit negotium, quod est meum ratihabitione, vt qꝫ fideiubet pro me apud aliquē, vel negotiorū gestorū actio, vt in lege cōtraria. Sed hec solutio non vī bona: qꝫ lex ista loquit in fu principio de fideiubēte. Oī Segnori, sumptuosa solutionibus duabus, potest solui aliis duobus modis. Uno modo scm Bulgarū, & hic scripsit. Ponamus, mandaui tibi vt pro me fideiuberes, vel negotia mea gereres, tu recusasti qꝫ nō poterās fideiubere, vel gerere: qꝫ recusasti, a te indignatus recessi: tu videns me indignatum postea nihilominus pro me fideiussisti, vel negotia mea gessisti: ego quum postea sciui, ratum habui: ista ratihabitio cum reliquis precedentis mandati parit mandati actionem, vt hic, Et in lege contraria non mandauit vt pro me fideiuberes, vel negotiū meū gereres: vnde quū non interuenit mandatum, nō datur actio negotiorum gestorū. Et sic reliquie priorū mandati hic aliquid operantur. Sic alibi aliquid operantur: vt. ff. de solu. l. vero procuratori. in prin. Potest solui & alio modo scōm Jo. & Bar. & hic 4 tangerent vt dicamus ita: † Aut fideiubet quis pro me presente, & patiente extra iudicium: quo casu si subsequatur ratihabitio, datur actio negotiorum gestorum, vt in lege contraria. Aut in iudicio fideiubet, vt de iudicio sisti, & iudicato soluendo: quo casu si ratum habeo, datur mandati, vt hic. Nā multa obtinent in iudicio, que non extra iudicium: & qꝫ extra iudicii licet purgare mozā, &c. vt. ff. de actio. & oblig. l. traiectitie. & C. de contrahen. & comit. stip. l. magnam. Tamen si promisit in iudicio, seruatur qō dicitur. ff. si quis cautio. l. & si post tres. Itē qꝫ in stipulationibus, que interponuntur in iudicio sufficit, si eo tempore, quo fuit in iudicio interfuit: vt. ff. si quis cautio. l. qui autem. §. illud. & tamen in contractibus secus: vt. ff. mandati. l. si procurator em. §. mādati. Itē qui promisit sistere in iudicio sub pena, si iusta causa impediatur, defendatur a pena: vt. ff. si quis cautio. l. §. hoc ideo, qꝫ redditur in inutū. Non ita extra iudiciū, qꝫ contractus redditur in volentem: vt. C. 5 de actio. & oblig. l. sicut: † & qꝫ impossibilitas vitiat contractum: vt ff. de verb. oblig. l. continuus. §. illud. Ultimo opponitur, & nō videtur qꝫ fit dubitāndū secundū qō dicit. Aut est negotiū meum re ipsa, & ipso gestu, aut ratihabitione, vel in iudicio, vel extra iudicium: & semper videtur dari actio mandati, propter regulam, ratihabitio, &c. vt. C. ad Macedo. l. fi. Ad istud ita dico: Ratihabitio retrotrahitur quo ad quid, nō quo ad omnia. Trahitur retro ad confirmandum id, de quo queritur: qꝫ sicut validū est, quod fit mandato precedente, ita quod fit mandato non precedente, & ratum habeo: & ideo videtur cōtra vt. ff. qui satisd. cog. l. Iulianus. & ff. de iudiciis. l. licet. Sed non comparatur mandato quantū ad actionem partē dam: qꝫ actio oritur, &c. vt. ff. de procur. l. licet. §. ea. 6 † Preterea ratihabitio comparatur mandato: igitur sequitur qꝫ ratihabitio non est mandatū: qꝫ nihil est, ad, cui est simile: quia officium iudicis obtinet instar actionis, tamen non est actio: vt ff. de actio. & oblig. Lucius. & ff. de minor. Lin cause. la. §. & l. quod si minor. §. ex hoc edicto. Odof.

Summarium.

1 Domum suam reficere licet cuique.

Domum. In lege ista dicitur: † qꝫ vnicuiqꝫ licet domum suam reficere muro vicino, ex quo non est eius prohibēdi, licet. Sed non est necessaria regulariter: sed in casib⁹ cogitur. puta si ex ruina immineret periculū vel rei priuate, vel reipublice: vt. C. de offic. pref. l. preses. & supra p socio. l. cū duob⁹. & C. de edict. prin. l. fi vt. pponit. Vicino, & hec est plana litera: alias multo. Si habetis vicino, legetis ita,

[Non habet.] scilicet officiendi. Alias legitur secundo modo, inuito alteri, id est, in loco vicini, non habet ille, qui reficit. Si vos habetis inuito alteri, potest litera ita ordinari, Inuito alterovnicuique domum suam, dum non officiat vicino. [Quo.] id est, in quantum non habet ius officiendi. Et in lege ista potest notari exemplum pluribus modis. Ponamus, domus mea domi tue debet seruitutem, ne liceat mihi altius tollere vltra decem pedes: ego postea volo eam reficere te inuito infra decem pedes, nũquid licebit facere? Certe sic. Sed si mea domus non deberet seruitutes, tunc possem altius tollere vsque ad celum, id est, vsque ad aera: vt C. de seru. et aqua. l. j. et l. altius. et l. si edibus. et. ff. de serui. vrb. pred. l. Titius. Et potest alio modo notari exemplum. Ponamus, domus mea non debet seruire tue domui, nec tua mea ergo domum meam sitam iuxta tuam volo altius tollere, tene inuito possim? Certe possum, si aliter non officio. Quid si edifico ita prope quod stramenta, et cementa, et lapides domus mee cadunt super domũ tuã: hoc mihi facere non licet. Unde bene possum te inuito reficere, etiam si luminibus tuis officiam: vt. ff. si serui. vendic. l. sicuti. §. Xristo. et §. nihil. et. ff. commu. pred. l. refectionis. Sed pro Deo, quid erit? Ego volo facere edificium meum iuxta tuum, habeo domum meam iuxta tuam edificatam, volo reficere faciẽdo tale edificium, per quod timetur ne tuum edificium debilius fiat? Et videtur quod si non debeat seruitutem, quod mihi licet: vt. C. de seruit. et aqua. l. si edibus. Et econtra videtur, quia non licet, quatenus non habeo ius officiendi. Sed certe dicimus ibi quod si tractatur de edificio nouo faciendo debeo dimittere spatium, quod dicunt leges. ff. si re. l. vltima. si sit antiquum, videtur in eo statu possum, et si facio bona quod teneor: vt. ff. de aqua pluuia arcen. l. j. §. denique. et notanter. ff. de damno infect. l. fluminum. et lege sequenti. l. Proculus. Odof.

Summarium.

1 Hereditas est iuris ciuilis successio.

1 **Hereditas.** In lege ista ponitur quid sit hereditas. [Successio.] scilicet iure ciuili. [Habuit.] ad istam legem concordat. ff. de verb. sig. l. nihil. Et ideo, † quia hereditas est successio iuris ciuilis, ad differentiam bonorum possessionis, que est iuris pretorij: vt Instit. de bono. possef. §. quos. Et bonorum possessio est, &c. Et ideo sequitur quod instituitus in vna re, si non mutentur alias esse heres, intelligitur vniuersaliter institutus, et erit heres in solidũ: ne si alter diceremus, inueniretur decessisse pro parte testa tus, et pro parte intestatus: quod non debet esse, vt alias notatur.

Odofredus.

Summarium.

1 Debitor sine dolo prouocans ad iudicium, non dicitur in mora.

1 **Qui sine dolo.** In lege ista dicit: † Si debitor sine dolo malo prouocat ad iudicium, dolo videtur carere, nec in mora esse. [Qui.] scilicet debitor: vel reus. [Facere.] Et exemplum potest notari multis modis. Pone, debeo tibi centũ, tu petis vt soluã tibi: ego dico tibi, Centũ sunt hic, paratus sum soluere, sed ego vellem vocare tres testes, qui interfuit huic solutioni. Dicis tu, Nolo quod aliquis sit presens, nisi Dei presentia. Ego respondi quod nolo soluere, nisi tres testes interfuit: et si tu non vis recipere, voca me ad iudicium: videturne debitor tũc esse in mora? Certe non: vt. ff. de vsur. l. sciendum. in prin. Item potest notari exemplum: Conuenio te vt heredem defuncti: tu ignoras defunctum debuisse, non vis soluere, sed dicis quod vis resistere in iudicio: non videris esse in mora: vt. ff. si certum pet. l. quod te. et. ff. eo. l. qui alterius. Item potest notari exemplum: Rem meam deposui apud te, in re feci sti sumptus, peto quod reddas rem depositam, tu vis reddere, si reddam tibi sumptus factos in re: ego nolo reddere sumptus: ego voco te ad iudicium, vt restituas mihi rem meam: non videris esse in mora. Nam non videtur esse in mora, qui habet iustam causam non soluendi: vt. ff. de vsur. l. si quis solutionis. et. ff. de posit. l. si plures. §. j. Odof.

Summarium.

1 Accidentia raro non temere computantur in agendis negotijs.
2 Casus fortuitus, quem mora precessit, imputatur.

1 **Ea, que raro.** In lege ista dicitur: † Ea que raro accidunt, ag ẽdis negotijs non temere computantur, et nõ temere fit, si in legibus non ponuntur. [Accidunt.] vt mortuum resurgere. Sequitur in litera, et duplex litera est, s. j. temere: alias habet negatiuam, non temere. Et legitur ita. [Non computantur.] id est, nõ inseruntur. [Agendis negotijs.] id est, legibus nostris. [Non.] id est, temere committuntur, sub audiatur. Et notate ista exemplum: Quidam fecit testamentum, et instituit aliquem sibi heredem, post mortem resurgit, et inuenit heredẽ, et venit ad domum, et tenent omnia mutata. Dixit ipse heredi, Cognoscis tu me? Dixit heres, Non. Certe ego sum ille, qui te heredem instituit: nunquid recuperet bona sua tunc temporis? Videtur quod sic: vt. ff. de postli. l. postliminij. Econtra videtur quod non: quia quod legitime, &c. vt. ff. de itine. actuq; prima. l. j. in fine. et lege sequẽti. Et de hoc est altercatio iuris inter heredem et resuscitatum. Dicunt scholares, o mirabile est quod Imperator: nõ fecit de hoc leges. Dicit Jureconsultus, qui fecit legem istam: Nõ temere, &c. quia, vt ait Theophilus, que semel, &c. vt. ff. de legib. et constit. l. iura. et. l. ea, que. et. l. nam ad ea. In his, que raro accidunt, &c. vt in auth. de consulibus. Quid ergo faciemus de ista questione? Accedemus ad principem vt faciat nouum ius: vt. ff. de fideicom. liber. l. ideoq. Legitur secundo modo, Ea, que raro accidũt, id est, in casu fortuito: quia casus fortuiti non sunt frequentati. Ponamus, ego obligo tem tuam creditori, ipse amisit casu fortuito: non tenetur tibi de hoc: quia que raro, &c. vt. C. de pign. act. l. si creditorum.
2 et. l. que fortuito. † Et hoc est verum quod quis de casu fortuito non tenetur: tamen si mora precessit casum, tenetur: vt. ff. cõmod. l. si vt certo. §. sed interdum. et. l. fin. Uel nisi pactum aliud suaderet: vt. C. de negot. gestis. l. negotium. et. ff. si quis cautio. l. sed et si. §. quesitum. Odof.

Summarium.

1 Cauillatio cuius sit nature.
2 Fructus rei est, vt possit pignori dari.

1 **Ea est natura.** In lege ista dicit: † quid sit cauillatio, quam sophiste fallaciam vocant. [Natura cauillationis.] hoc est, primo ponit propositionem, quam constat verum esse omnibus: ex illa aliquid assumit, et latenter assumendo per breues terminos concludit: qõ apparet euidenter falsum esse. [Perducatur.] concludatur. Et notate quod Dialectici vocant fallaciam, Legiste cauillationem. Et est natura cauillationis, vt hic dicitur. et concord. ff. de verbo. sig. l. natura. Et ibi est exemplum in terminis, et ponitur duobus modis: et est inuenire duo exempla in quibus prima propositio est vera, et assumptione eius per breues terminos perducitur conclusio ad falsum. Et est tale exemplum: Hec propositio est vera: Res sacre, et diuine in nullius bonis sunt, vt. ff. de rer. diui. l. ij. Ex ista ita arguitur. Res diuine in nullius bonis sunt: sed quod in nullius bonis est, occupanti conceditur: vt. ff. de acquir. rer. dom. l. j. et. ij. Ista mutatio vera est: ergo res sacra conceditur occupanti. Sed hec conclusio est falsa: vt. ff. de l. ij. §. interdictu. Unde ecconomis ecclesiarum datur rei vendicatio contra primatos, si occupãt res diuinas: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus. Et hec fallacia procedit ex hoc quod terminus positus in propositione aliter sumitur in assumptione, et conclusione, ab eo, quod est verum, peruenitur ad id, quod est falsum. Quod ita sit verum, videte, vt in exemplo, quod dixi res diuine in nullius bonis sunt: istud, quod dicitur in propositione, in nullius bonis sunt: verum est, hominum censura, quia homines ita censuerunt, ne intermiscerent se de bonis diuinis, siue rebus, in assumptione sumitur ita. Sed quod in nullius bonis est, occupanti conceditur: verum est natura, quia fere bestie natura in nullius bonis sunt. Ergo res diuine occupantur: mentitis de rostrum: quia conceduntur occupanti fere bestie natura, non hominum censura. Ponitur sebo modo exẽplũ: Ex propositione sumitur assumptio: ista propositio est vera, Fructus rei est pignorare licere. Hoc est dicere. Fidũ habes commoditatem de cappa tua, quod portas eam in domo tua, imo potest eam pignori obligare in caupona: quia hec sunt vera, vt. j. eo. l. fructus. et. ff. de vsuris. l. vltima. Ex ista propositione assumitur hoc modo, vt ita dicã, Fructus rei est, &c. Sed omnes fructus pertinent ad vsufructuarium, vt. ff. de vsufruc. l. vsufructu legato. ita vsufructuario licet pignori vsum fructum: quod lex reprobat: vt. C. de vsufru. l. interest. Et ita venimus ad falsitatem hoc modo. Sed hec fallacia inducitur ex eo quod fructus aliter sumitur in propositione, aliter in cõclusione. In propositione sic, Fructus rei, id est, vtilitas. vel pro saltem

dare

dare pignoꝛi licere. Quasi dicat, nō tantum habeo hanc utilitatē de cappa tua vt possim eā in dorso, imo possum ei dare pignori. Sed in assumptione sumitur pro illo, qui nascitur ex re, vt sunt spice, racemi, & poma. & cepe. Sed si omnes fructus, qui veniunt ex re, pertinēt ad vsufructuarium: ergo vsumfructum licet pignori dare. Falsum est: quia licet ipse debeat habere hanc utilitatem, non tamen vt pignoꝛet: quia pertinet ad ipsum proprietarium pignoꝛare fructus. Odof.

Summarium.

1 Debitor is esse desinit, qui iustam exceptionem nāciscitur.
2 Obligatio ciuilis sola nullius est efficacie.
3 Principia esse omnia qualiter intelligatur.

1 MArcellus. In lege ista dicitur: † Si tu debes mihi decem naturaliter, & ciuiliter, & tu nactus es contra me exceptionē iustam non recedentē a naturali equitate, desinis esse debitor. [Marcellus.] scilicet ait. Definit habēt falsam literam, desinit. & factum est vitio scriptoꝛum: & tunc litera sequens est falsa sine subauditione quantum ad effectum. Sed potest saluari, & sic Marcellus definit, Is, qui nactus est aliquam exceptionem nō abhoꝛrentē a naturali equitate esse debitoꝛē: verum est de rigoꝛe iuris, sed de equitate secus: quia exceptio competit reo, vt excludat actoꝛē ab intētione sua: vt. ā. de except. l. ℌ. ℨ3 si habetis. Definit, tunc proprie stat literaꝛ: & expone iustam exceptionē, scilicet pacti facti de non petendo. Et vult hoc dicere hec regula: Si tu debes mihi decem ciuiliter, & naturaliter, & tibi facio pactum de nō petendo, tu desinis esse debitoꝛ meus, quia nactus es iustam exceptionē: quia licet tollatur naturalis obligatio ipso iure, ciuilis remanet, que exceptione cōcluditur: vt. ā. de solu. l. Stichum aut Pamphilum. ℨ. naturalis. Sed instatur, & videtur q̄ desinat esse
2 debitoꝛ. uno ciuiliter tenetur vt dixi. Sed non est verum † quia sola ciuilis est ineficax: vt. ā. de minōr. l. fin. ℨ. pen. Plane non videtur cepisse, qui exceptione remouetur: vt. ā. eo. l. non videtur cepisse. Ponitur alio modo istud exemplum vt dicatis ita, Marcellus, subauditis, notauit: desinit esse debitoꝛ, &c. Unde dicetis, si debes mihi decem ciuiliter, & naturaliter, & impetraꝛ rescriptum a principe vt non possim te conuenire vsq; ad annum, non desinis esse debitoꝛ. quia exceptione temporali vtens: vt. C. de precib. Imper. offe. l. quoties. Sed quid si impetraꝛ, ne in perpetuum teneatur, nūquid valet tale rescriptū dicūt quidā q̄ sic, si dicit Imperatoꝛ, Non obstante tali lege: vt. ā. de lega. iℌ. l. si quis. & in auth. de resta. nuper sec. ℨ. i. Unde dicunt q̄ Imperatoꝛ potest absoꝛbere suo merum in totū. Et hoc dicentes volūt probare per humanam scripturam, & diuinam hoc modo. Omnia sunt principis: vt. C. de quadrien. prescript. l. bene a Zenone. Igitur meus debitū est sum: ergo potest tale rescriptus rescedere. Itē per omma dicit apostolus, omnis anima potestatibus sublimioꝛibus subdita sit. Item probāt per iuꝰ vetus: quia dicūt q̄ in iure veteri hoc ius cauebatur, quia dicit purificus noster filius, &c. Sed nos in hac quēstione dicimus q̄ illud quod cōperit mihi naturali ratione, & equitate, vt dominium rei mee, & exceptione competēti, pacto nō potest tollere: quia iura naturalia sunt immutabilia: vt Instit. de iure natu. gen. & ciuil. non potest ius alterius absoꝛbere in totū: vt in predicta l. quoties. dicitur. Nec est cōsuetus Imperatoꝛ concedere rescripta in alterius iniuriā: vt. C. de emancī. l. nec auus. Bene verum est q̄ potest publicare bona alicuius obdictū: vt. C. de bonis damna. l. fi. quia. vel habere bona alicuius ob iustā pietatē: vt. C. quib. ex cau. fer. prio. premio accip. liber. l. pen. & ā. de rei ven. itē si vero bonā. ℨ. si seruus. nam actionē bene posset denegare, q̄
3 est superioꝛ magistratus: vt. ā. de oꝛig. iu. l. ℌ. ℨ. deinde. Nec obstat quod omnia sunt principis: q̄ intelligimus quo ad protectionē. Item omnia sunt principis, sed̄ fiscalia. Nam si omnia essent principis, nullus posset vēdicare rē suā: q̄ ex quo princeps esset duꝰ, ergo nō esset alius: q̄ nō possunt possidere eādē rē in solidū: vt. ā. cōmo. l. si vt certo. ℨ. si duob⁹. Nec obstat q̄ omnia aia, &c. q̄ illud verum est, quātum ad obtēperādum in his, que sunt iurisdictionis. Nec obstat principis noster &c. q̄ id est verum iure veteri. Uel potest ex iusta causa facere, aliter non. Odof.

Summarium.

1 Sermo idem si duas habeat significationes, benignioꝛ capi debet.
2 Filius naturalis duobus modis dicitur.

1 Uoties idem sermo. In lege ista dicitur: † Ubi idem sermo, & eadē oratio potest duas significationes habere, sed vna est dignioꝛ, alia benignioꝛ, tūc accipienda est, que est benignioꝛ. hoc dicit. [Sēcūdus.] id est, intellectus. [Exprimit. id est, habere potest. [Excipiatur.] id est, accipiatur. [Est.] q̄ ambigua voce, &c. vt. ā. de legib. & constitu. l. ambigua. ā. eo. l. semper in dubijs. Et potest notari exem-
2 plum in terminis. Uos debetis scire † q̄ filius naturalis sumitur duobus modis. Uno modo dicitur filius naturalis ad differentiam filij adoptiui, vt sicut natus ex me & vxoꝛe mea: vt. ā. de adop. l. j. Alio modo dicitur filius naturalis ad differentiam filij legitimi, vt qui natus est ex me & ex concubina mea: vt. ā. de pig. l. decimo. & ā. de pscrip. verb. l. naturalis. Hec oratio duas habet significationes, si ita dico, Filius naturalis succedit patri. Si dico ad differentiam adoptiui, id est, nati ex viro & vxoꝛe bene dico. Nam ait Apostolus, Si filius, ergo heres. & ā. de libe. & posth. l. in suis. Sed si dico, filius naturalis ad differentiam legitimi, quia natus est ex me & cōcubina, qui vocatur bastardus, male dico: q̄ filius bastardus non succedit: vt. C. de natu. lib. auf. licet. imo nō potest ei relinquere pater vltra duas vncias: vt. C. de natu. lib. l. ℌ. & auth. tibi signata. Si ita dico breuiter, filius naturalis succedit patri: hic sermo potest habere duos intellectus: qui sermo erit accipiēdus? Benignioꝛ, vt natus ex vxoꝛe succedat patri, non natus ex concubina. Odof.

Summarium.

1 Beneficium persone concessum non transit ad heredes.
2 Maritus non conuenitur de dote, nisi in quantum facere potest.
3 Priuilegia personē indulta sunt personalia.

1 IN omnibus. In regula ista duo continentur. Primus, † Si beneficium conceditur persone, illud non transit ad heredes eius: nam beneficium extinguitur cum persona: si autem beneficium indulgetur cause, non extinguitur cum persona. & transit ad heredes eius. hoc dicit. [Cause.] id est, negotijs. [Persone conditio. hoc est, authoritas. [Ea.] scs persona. [Deficiat.] & ad heredes non transeat. hoc est primū dictū. [Ubi vero.] Incipit scōm dictū. [Actionis.] vel cause. [Id deficerat.] beneficium tribui. [Eius.] scs beneficij. Uel eius, siue ad principem, siue ad heredem. [Angulj. Hec regula vult notare hāc differentiam, aut beneficius tribuitur persone, aut cause. vt dixi. De
2 primo est exemplum in terminis: Hoc beneficium tribuitur marito, vt si conueniatur actione de dote, conueniatur in quantum facere potest: Et idem beneficius tribuitur parentibus, & patrono, & militibus armate militie: hoc beneficium non transit ad extraneū heredē eorum, vel eius successoꝛes: quia extinguitur cum persona: vt. ā. de re iu. l. sunt quum id. & l. inter eos. & l. sciendum. & l. si fideiussoꝛ. Ueruntamen beneficium, quod habet maritus, bene transit ad omnes liberos: vt. C. de pe. do. l. unica. Item potest etiā notari exemplū in pupillo, cui tribuitur priuilegiū in actione tutele, non tamen eius heredi extraneo: vt. ā. de admi. tu. l. ex pluri
3 bus. Unde habetis † q̄ omnia priuilegia indulta personē sunt personalia, & ideo non transeunt ad heredes: vt. ā. de cōsti. prin. l. j. De scōo dicto notate exemplum de priuilegio cause indulto, quod indulgetur causa actionis funerarie et: qui funeraūt defunctū, ℨ hoc priuilegiū, omne es alterū istud cōperit omnibus, q̄ funerauerūt defunctū, ℨ etiā ad omnes transit: vt. ā. de relig. & sum. fu. l. pe. Itē pōt notari exemplū de priuilegio cause indulto. Ecce enim actiones bone fidei sunt priuilegiate, q̄ veniūt in eis vsure, &c. vt. ā. de vsuris. l. mora. ℨ. in bone fidei. tributure recuicq̄, ad quē perueniat hec actio. Et ad hanc legem concordant leges dicentes q̄ personalia cum persona extinguūtur: vt. ā. de cēsū. l. etatem. & C. de excusa. munerum. l. fratricidorum. lib. decimo. Odof.

Summarium.

1 Beneficium non conseruatur in iniuriam.

1 IMuito. Jn lege ista dicitur † q̄ inuito non datur beneficium. hoc dicit. O Segnoꝛi, litera ista exponitur ouplicīter. Uno modo exponitur, & non indiget exemplo, & caret omni scrupulo. [Beneficiū.] id est, gaudiū non datur inuito: q̄ inuitus non gaudet, sed volens. Et ideo melancholici raro gaudent. Exponitur alio modo. Beneficium non datur inuito, id est, priuilegium, seu vtilitas: & notate exemplum q̄ nolenti non potest donari: vt. ā. de oꝛa. l. hoc iure. ℨ. nē
2 potest. Item est exemplum, inuito nō conferuntur hereditates: vt. C. de iure dot. l. nec emere. Et est istud intelligendum, inuito commodum, vtilitas vel donationis, vel hereditatis non donatur: verum est directo, sed per obliquum. Uerbi gratia, tu debes Titio centū, si te inuito soluo, libero te: vt. ā. de solu. l. solu. & ā. de neg. gestis. l. soluendo. Sed hic non datur directo, sed per medium, quia soluo creditoꝛi. Odof.

Summarium.

Potestatem habemus a lege: non potest eam in alium transferre.

2 Coercitio triplex in alium non transferribilis.
3 Coercitio minor demandari potest.

1 NEMO. In lege ista dicitur † quod si aliquis habet gladii potestatem sibi a lege concessam, vel alterius coercitionis exercitiam, hanc potestatem non potest ad aliu transferre. Hoc dicit. [Nemo.] scilicet magnus iudex, puta preses, a lege, vel a iure. Et quid est gladii potestas? Quod magnus iudex condemnet delinquentem: vt. ff. de iurisd. omn. iudi. l. ii. [Coercitionis.] scilicet magne. [Transferre.] id est, dele-
2 gare. Et notabitis † quod est triplex coercitio, et ista triplex non potest ad aliu transferri, id est, delegari. Una est vt magnus iudex possit te condemnare in caput, in metallu tractare, et vt possit te damnare in insulam perpetuo cum publicatione bonorum. Et he coercitiones dicuntur capitales pene. Nam qui petitur, siue condemnatur vt caput perdat, vitam, libertatem et familiam, et ciuitatem perdit. Si damnatur in metallum, vel in opus metalli, perdit ciuitatem, libertatem, et familiam, non vitam. Sibi enim sufficit sola calamitas. Si deportatur in insulam perpetuo, perdit ciuitatem, et familiam, non libertatem, nec vitam: vt. ff. de public. iudic. l. ii. et ff. de bono. possess. l. edicto. Magni iudices possunt has coercitiones exercitiones per se, non per alios. Sed fallit in tribus casibus, quando abest magnus iudex, et olim quantum ad cognitionem, non quantum ad coercitionem: vt. ff. de offic. eius, cui manda. est iurisdic. l. i. Sed hodie secus: vt in aut. de collat. §. prohibemus. Item fallit in proconsule: vt. ff. de offic. procon. l. solet. in princi. Item fallit in eo, qui subrogatus est loco magni
3 iudicis: vt. C. de eo, qui vic. alter. ge. l. fin. † Item minor coercitio, puta fustibus cedere, siue que nulla coercitio est: Et hec bene potest demandari: quia quando ea, que sunt iurisdictionis possunt demandari, et coercitio multo magis: vt. ff. de offic. eius, cui manda. est iurisdi. l. i. et l. penul. Odofr.

Summarium.

1 Libello explicari que nequeant.
2 Libellum offerre quando sit in actoris electione.
3 Libellus plura significat.
4 Definitiua non fertur partibus absentibus.
5 Libello explicari possunt, que iudicis officio petuntur.
6 Iudex sedens, in scriptis, per se, debet sententiam ferre.
7 Cognitionem plenam requirentia quare non demandentur.
8 Predium minoris non alienatur sine cause cognitione.
9 Restitutio in integrum que duo requirat.
10 Decernere bonorum possessionem duo requirit.
11 Actio ad exhibendum que duo requirat.
13 Cognitionem cause plenam, et sententie prolationem que requirant.
14 Decreto interponendo quid peti dicatur.

1 OMNIA. In regula ista presenti dicitur: † Quecumque desiderant cause cognitionem, et decreti interpositionem, per libellum explicari non possunt. [Cognitionem.] scilicet plenam, et decreti interpositionem: subaudiatis per libellum, id est, per delegationem, que habet fieri in edicto libello. [Expediri.] id est, explicari non possunt, super lege ista infinita et versula scripta sunt. Ego tamen vt aperiam istam materiam et opponendo, et respondendo, et exempla demonstratiua ponendo, et plene diuidendo subiiciam talem modum, statim opponam ad legem istam et respondendo exempla antiqua et noua: vltimo subiiciam quandam diuisionem. Et videtur quod hec lex non possit stare nec iure veteri, nec iure nouo. Iure veteri non, quia dicit, Omnia quecunque,
2 etc. hoc non potest stare iure veteri: † quia est in electione actoris velle offerre libellum, vel non in causis pecuniariis: vt. ff. de edendo. l. i. §. i. in causis criminalibus habet necesse offerre: vt. j. de priua. delict. l. vltima. Si est in eius electione, ergo male dicit, Omnia quecunque, etc. quia possunt in pecuniariis causis, si volunt offerre, vel non, et in causis criminalibus habent necesse offerre. De iure nouo non potest stare: quia imponitur ei necessitas offerendi libellum: vt in aut. de exhib. et introduc. reis. §. illud. que est in. C. de litis contesta. aut. offeratur. et generaliter prouideat iudex, etc. vt in aut. de litig. §. omnem. que est. C. de epis. et cler. auth. generaliter. et libellum nisi prius, etc. vt. C. de litis contesta. aut. libellum. Cum ergo actor habeat necesse offerre libellum, ergo male dicit: Omnia, quecunque, etc. Quid ergo dicemus ad hoc? potest dici multis modis, et vno
3 modo sic: † Hec dictio libellus, sumitur equiuoce in iure nostro. In vna significatione dicitur libellus media schedula, in qua continetur quid actor petat, et a quo, et quo iure petat: et de tali loquitur lex ista: de quibus mentionem in opponendo. Sumitur alio modo vt dicatur libellus epistola, ad differentiam magni libri: et ita sumitur hic, Omnia quecunque per libellum, id est, per epistolam: et sic sumitur. ff. de offic. proconsul. l. nec quicquam. §. vbi decretum. Dicitur aliquando libellus scriptura delegationis: et sic sumitur hic vno modo, et in dicto. §. vbi decretum. Dicitur alio modo libellus panis subcinericius sub cinere coctus: et ita sumitur. C. de episc. audien. l. iudices. Unde fallacia equiuocationis soluit predictam oppositionem: quia omnia, etc. expediuntur per libellum, id est, petitionem oblatam in scriptis, vt in l. contraria: sed per epistolam, vel delegationem non, vt hic. Et vbi sunt exempla demonstratiua, et hic sunt scripta, et veritas est tacita. Et vno modo posuerunt quidam ita exemplum, Omnia quecunque, etc. Per libellum, id est, per sententiam scriptam, et modica schedula non a iudice lecta litigantibus missa. Verbi gratia, duo litigant coram competenti iudice solenniter ordinato iudicio, et conclusum est in causa: veniunt litigantes, et petunt a iudice, vt ferat sententiam: dicit iudex. Nolo ferre in presentia vestri: quia timeo ne veniretis ad rixam et arma, si in vestra presentia ferrem, et recedatis, et scribam in modica schedula, et cuilibet vestrum mittam, et sic quilibet vestrum videbit scriptam, sciatis me ita pronuntiasse. Et hoc modo potest facere iudex: quia omnia quecunque, etc. Igitur si neutra pars fuerit presens, nec citata, non valet sententia: vt. ff. de re iudicat. l. de vno. C. de sentent. ex
4 breuic. recitan. l. i. † Sed licet non possit in definitiua hoc facere partibus absentibus, secus in interlocutoria: quia bene potest iudex interloqui partibus absentibus: quia si potest arbiter, qui non habet iurisdictionem, sed cognitionem, vt. ff. de re iudic. l. ait pretor. interloqui proferendo diem compromissi, vt. ff. de arbitr. l. diem proferre, multo fortius iudex, qui iurisdictionem habet. Hanc lecturam non approbo: quia licet hoc sit verum quod iudex debet proferre partibus presentibus, hec non est mens huius legis, vt videbitis ex sequentibus. Alii voluerunt secundo modo exemplificare, vt dicerent quod hec lex loquatur de libello conuentionali: vnde dicunt ita, Si aliquid petitur iure actionis, vt actione exempto, hic per libellum conuentionem potest experiri et olim, et hodie. Sed vbi petitur aliquid iudicis officio, illud explicatur sine libello. Verbi gratia, si vado ad iudicem, et peto iudicem delegari inter me et te, et hoc peto iudicis officio, non debeo dare libellum. Similiter si vado ad iudicem, et peto dari tutorem pupillo, non debeo dare libellum: quia iudicis officio peto: vt. ff. de iurisd. om. iud. l. ius dicentis. nam et bonorum pos-
5 sessionem dare potest. Nec ista litera bona est, † quia inuenio quod illa, que petuntur iudicis officio, possunt explicari per libellum, vt in excusatione tutoris, quia potest, si vult, proponere excusationem verbis, et per libellum: vt. ff. de excu. tuto. l. scire oportet. §. oportet. Nec obstat lex, que dicit quod excusare se tutor per libellum non potest, id est, non per epistolam, vt mittat iudici, dicendo qualiter non potest esse: sed habet necesse venire coram iudice, et causam legitimam allegare, et probare si opus fuerit, intra quinquaginta dies: vt insti. de excu. tuto. l. quinquaginta. Alii ponunt exemplum Bulgarum ista dicere quod hec lex non loquitur de libello conuentionali, sed de quadam scriptura modica. Et ponunt ita exemplum. Duo litigant coram iudice, solenniter ordinato iudicio, petunt vt iudex ferat sententiam: iudex vocauit tabellionem, et fecit scribi eam. Dixit ipse, Hec est sententia, componatis, si vultis. Isti noluerunt componere. Iste dicit, componetis ne: et vadit ad armandum se, et ipse venit, et non vult sedere: vocat aliquem tabellionem, vel aliquem alium, qui sciat legere, et facit eam legi: et ipse dicit postmodum. Sicut
6 lectum est hic, ita pronuntio. Non valet hec sententia: † quia iudex sedendo in scriptis debet sententiare per se, non per alium, nisi esset de maioribus: vt. C. de senten. ex breuic. recit. l. ii. vel nisi esset laicus, vt potestates ciuitatum: vt. C. de iudic. l. certi iuris. dum tamen potestas sedeat, et dicat, Sic condemno, vel absoluo vt lectum est. Igitur omnia quecunque, etc. per libellum, id est, per tabellionem. Expediri non possunt.] Et licet hoc sit verum, tamen hec est mens huius legis, vt. j. patebit. Alii voluerunt dicere alio modo. Si iudex ordinarius, qui cognoscit de causa principali, vel iudex appellationis vult causam illam delegare, reseruata sibi sententia, hoc non potest facere, nisi audeat semel in principio, semel in medio, semel in fine: vt C. de iud. auf. ad hoc. Igitur omnia, quecunque, etc. Sicut iudex ordinarius delegat omnia, reseruata sibi sententia. [Per libellum.] i. per delegationem. [Expediri non possunt.] s. simpliciter. Sed non est mens legis huius, licet hoc sit verum: et ideo omnia exempla non sunt recitatione digna. Et ideo debetis ponere summatim casum, et literam exponere summatim, vt dixi, et postea exempla ita ponere, et dicere, quia dixi hanc legem hoc velle, aut exposui. † Et est cau-
7 sa quare ea, que desiderant plenam cause cognitionem, et decreti interpositionem, non demandantur, quia sunt misti imperii: et que sunt misti imperii non possunt demandari: vt. ff. de iur. om. iu. l. iubere. Et vbi sunt exempla in terminis? O Segnori, subiiciam tria exempla, et his contentus ero. Unum est tale, quod ille, cui relinquuntur alimenta in testamento, vel vltima voluntate, quod super futuris alimentis possit transigere, hec transactio desiderat cause cognitionem: vt ff. de transa. l. cum hi. Item requirit decreti interpositionem: vt in. e. l. cum hi. quia transactio, que fit super futuris alimentis, desiderat plenam cause cognitionem, et decreti interpositionem: certe authoritas illius transactionis non potest alii delegari: vt. ff. de transact. l. cum hi. §. si pretor. Po-
8 test notari aliud exemplum: Ecce, † quod si predium minoris alienetur, duo requiruntur, scilicet cause cognitio, vt cognoscat si est grauatus ere
alieno

alieno. Itē decreti interpositio: vt. ff. de reb⁹ cred. l. i. qr alienatio
pdij minoris requirit ista duo: hec nō pōt per delegationē expe
diri: nā hoc dz cognoscere ipse pretor: vt. ff. de offic. eius, cui mād.
est iurisd. l. ij. §. i. Itē pōt notari aliud exemplū in minore, q vult
seruū manumittere: qr requirūtur duo, scʒ cause cognitio in iudi-
cio: vt. ff. de manumi. l. si collectaneus. Itē decreti interpositio fa
cta a pretore: si pretor vult hoc delegare, non potest: vt. ff. de offic.
eius, cui mand. est iurisdic. l. ij. in princ. Possum & subijcere quar-
tum exemplū, si magne sunt facultates pupilli vltra quingentos
solidos, in dando sibi tutorē duo requirunt, scʒ generalis cause co
gnitio, & decreti interpositio: hoc nō pōt per libellū expediri: vt. ff.
de tuto. & curato. l. nec mandante preside. Or Segnor, hec est ve-
ra lectura, & ista sunt vera exempla. Sed ad istā verā lecturā oppo
no tribus modis. Primo sic, dare restitutionē in integrū, deside-
rat cause cognitionē, & decreti interpositionē, vt. ff. de minor. l. in
causse. l. a. ij. & tamē pōt per libellū expediri: vt. C. vbi, & apud quos
9 in integ. l. fin. Ad qd ita respōdeo, verū est † q dare restitutionem
requirit ista duo: vnde secundū antiqua tempora non cōpetebat
hoc magistratui municipali: vt. ff. ad municipa. l. ea, que. si nō cō-
petebat iure magistratus, nō poterat demādari: vt. ff. de offic. eius,
cui mād. est iurisd. l. i. Sed hodie correctū est fauore pupillorū, licet
in integrū restitutio desideret hec duo, pōt demādari, & cōpetit iu
re magistratus. Et hec pōt delegari fauore minorū: qr si nō posset
demandari, plerumq non haberet copiā pretoris. Et sic loquit. C.
vbi. & apud quos. l. ii. Vel dicatis secūdo modo q restitutio in in-
tegrū desiderat cause cognitionē, & nō decreti interpositionē, sed
sententie plationē: & hoc pōt demādari restitutio, & nō decreti in-
terpositionē, sed sententie prolationē exiget, vt. j. plenius videbi-
10 tis. Secūdo obijcitur, † Decernere bonorū possessionē desiderat
cause cognitionē, & decreti interpositionē. vnde dz decerni bono-
rum possessio causa cognita, vt. ff. de bonor. possess. l. iij. §. si causa.
& tamē pōt demādari: vt in. l. cognitio. ff. de offic. eius, cui mād. est
iurisdic. Respōdeo, verū est olim nō poterat demādari, vnde ali-
qua dicebatur decretalis bonorū possessio: sed hodie bonorū pos
sessio bene pōt demādari: qr nō petit vt olim: vt. C. qui admitti ad
bono. pos. poss. l. vltima. Vel dicatis secūdo modo: Vos debetis
scire q bonorū possessio sumit vno modo substantiue, vt sit vna
pars, & hec requirit ista duo: vnde olim nō poterat demādari. Et
ita loquunt leges. ff. allegate. Or debetis scire q due dictiōes sūt,
& hec nō desiderāt plenā cause cognitionē, nec decreti interposi-
tionē, sed sentētie prolationē: vnde iudex interloquit vt bonorum
possessio detur actori: & ita pōt demādari. Or Segnori, tertio op
11 ponit ad legē istā sic: † Actio ad exhibēdū desiderat cause cogni
tionē, & decreti interpositionē, & tamē pōt demādari. Et q deside
ret ista, dicit. ff. ad exhibendū. l. iij. §. ibidē. Et q possit demanda-
ri, habetis. C. qui pro sua iurisd. dare, darive. pos. l. vna. Ad qd
dico duobus modis. Hec regula loquit, quā desiderat plenā cau-
se cognitionē: actio ad exhibēdū desiderat summariā cause cogni
tionē, & ideo pōt demandari. Vel hec regula loquit in negotijs,
que requirūt cause cognitionē, & decreti interpositionem: ibi sentē
tie prolationē, & summariā cause cognitionē, nō decreti interposi-
tionem. Vnde vt plene liqueat articulus iste, ita distinguo: Que-
dam desiderant plenā cause cognitionē, & decreti interpositionē.
Incipiamus primo ab his, que desiderāt plenā cause cognitionē,
& decreti interpositionē. scʒ transactionē fieri super alimētis futu-
ris, vt in exemplis supra positis: qr hec desiderāt plenam cause co
gnitionē. & decreti interpositionē, nō sententie prolationē: qr iu-
dex potest discere vt sciat causam quare fiat trāsactio, ex persona,
& qualitate, & ex modo, & postea dicet, Approbo hanc transactio-
nem, examinata plene cause cognitionē trāsactionis dicit, Huic
transactioni decretū interpono. Hoc nō est sentētiare: qr sentētia
12 Condēno, vel Absoluo. † Similiter in predio minoris alienādo,
qr iudex debet inquirere si hoc est verū, q sit nimiū eo alienum, vel
nō, examinata plene cause cognitione, & ipse dicit, Consentio huic
alienationi. Itē venit minor, & dicit, Talē seruū volo manumitte-
re, interponatis authoritatē vestrā. Non faciam, dicit iudex. Sed
examinabit causam, & si inuenit causam verā esse, dicet tūc, Huic
manumissioni authoritatē meā interpono. Venit mater ad iudi-
cem, & dicit: Filius meus est diues. Dicit iudex: Quē vultis dare
ei tutorē: Dicit mater, Detis istū. Iudex examinat facultates pu
pilli, & inuenit magnas, dabit diuitē tutorē, & interponet decretū
suū. Vnde ea, que desiderāt cause cognitionē plenā, & decreti in-
terpositionē, per minorē iudicē debēt expediri, nō autē debēt de-
legari: vt hic, & in. §. vbi decretū. Sūt quedā, que desiderāt summa
riā cognitionē, & decreti interpositionē. Verbi gratia, venio ad iu
dicē, & dico ei, Domine iudex, talis dom⁹ vicina mihi minat rui-
nam domui mee: mittit iudex nūtiū, nō venit dominus, qr ludit
ad scaccos. Ipse iudex mittit iterū. Dicit ille, Non possum veni-
re, faciat iudex quicquid velit. Eo ipso q nō venit, decernet ne iu
dex mitti in possessionem ex primo decreto: & hec missio desiderat
decreti interpositionē, & summariā cause cognitionē: & hec potest
13 demādari: vt. ff. de dāno infec. l. i. & iij. §. duas. † Sunt que deside-
rāt plenā cause cognitionē, & sentētie prolationē. Corā iudice or-
dinario peto quingentos aureos mihi dari secūdū antiqua tēpo-
ra, hodie intra quinquaginta aureos, si ego corā ordinario iudice
peto vt dixi, desiderāt plenā cause cognitionē: qr iudex precipiet
offerre libellū, sententiā feret in scriptis: qr omnis causa, &c. vt. C.
de iudic. l. iudices. Hoc autē lz & post pōt demādari: vt. C. de de-
fens. ciuita. l. defensores. & sic loquit lex cōtraria. C. qui pro sua iu-
risdic. l. vna. vbi & bene dico prolationē: qr de qua re, &c. vt. ff. de iu
dic. l. de qua re. Sūt quedā, que desiderāt summariā cause cogni-
tionē, & sentētie prolationē, sicut in actione ad exhibēdū, qr pro-
nūtiat iudex rem exhibēdā, vel nō: hec possunt per delegatū expli
cari: vt. ff. ad exhibē. l. iij. §. interdū. Apparet ergo que est differē-
14 tia inter decretū, & sentētiā: † qr in decreto nō peto a certo aliqua
dari, vel fieri, sed peto vt iudex interponat authoritatē suā. Sed
in sentētia, quā peto aliquid ab aliquo ad dandū, vel ad faciēdū:
vnde ea, que sont misti imperij, &c. fallit, si cōtingit presidē abesse:
qr si merū imperiū pōt demādari, vt. ff. l. proxima, multo fortius
mistū: qr cui, &c. vt. ff. eod. l. cui. Itē fallit in procōsule: vt. ff. de offi.
procons. l. solent. sicut. ff. de offic. procon. & leg. l. vltima, & l. penult.
Itē fallit in subrogato: vt. ff. de offic. eius, qui vic. alt. ger. l. penul.
Alias plene notantur ista in. §. vbi decretum. Odof.

Summarium.

1 Fructus rei est, vt possit dari pignori.
2 Constitutum pignoris quando valeat.
3 Fructus in personali actione veniūt sicut in iudicio petitorio.

1 Fructus rei. In lege ista dicitur: † Fru
ctus rei est, pignori dare li
cere. Hoc dicit. [Fructus.] id est, vtilitas. [Vel.] pro
saltem. Et notate exemplū: Non solū habet quis com
moditatē de libro suo, vt in eo studeat, imo potest dare pignori, si
indiget pecunia: vt. ff. de vsur. l. vltima. Nam dicūt leges nostre nō
modica est vtilitas in pignore. Vnde cauti homines semper vo-
lunt habere vel pignora, vel pecuniā pre manibus, si aliquid ei cō
2 tingeret sinistrū. † Et si aliqs cōstituat mihi dare pign⁹, valet cō
stitutū: vt. ff. de cōstitu. pecu. l. qui autē. §. si quis. nā vtriqz est vti-
le, scʒ debitori, & creditori: vt insti. quib. mod. re cōtrah. oblig. §. fi.
Sed hic format talis questio: & aduertatis scholares. Ponam⁹,
aliquis possidet librū tuū mala fide, qr accōmodasti ad certū vsū,
scʒ ad auscultandū, & ipse vtitur alio modo, & tēpore finito locatio
nis nō vult reddere, vel deposuit apud sociū suū libros suos, dum
visitaret limina sancti Marci de Venetis. Dicit socius post suam
reuersionē: Redde mihi libros. Dicit ille, expecto meū nūtiū, qr
recolligā. Iste nūtius nō venit, nō pōt recuperare libros suos so-
cius depositos. Quid facit scholaris? Habet necesse accipere pecu
niā. Venit ad feneratorē, & petit ab eo centū, sub quibus vsuris ei
daret. Dicit fenerator, Sub duob⁹ denarijs, si dabis mihi pigno-
ra, si fideiussores dabis quatuor de libra. Socius deponēs agit cō
tra sociū cōmodati vel depositi, & petit sibi libros reddi cū omni
dāno. Deuenitur ad sententiā. Dicit scholaris iudici: Condēne-
tis eū mihi ad libros, insuper ad meū dānū. Dicit iudex, Quod
est tuū damnū? & dicit tota recolēdo, que supra dixi. Dicit iudex
Bene video q dāmnificatus es, sed non video aliquā legē p te.
Ipse dicit, Imo est lex, que dicit. Si fructus, &c. vt. ff. de vsur. l. fin.
3 † Item sicut in petitorio iudicio veniūt fructus, vt. ff. de rei vendi.
Fruct⁹ ita in psonali actiōe: vt. ff. de vsuris. l. videamus. §. preterea.
& §. in hac. Sed opponit ad legē istā, Si fruct⁹ rei, &c. ergo ptinet
ad vsufructuariū: qr omnis fructus rei pertinet ad vsufructuariū:
vt. ff. de vsufructu. Sed vsufructuarius nō pōt dare pignori: vt. C.
de vsufructu. l. interest. Ad quod dicetis vt notum. ff. eod. l. ea est
natura. Odofr.

Summarium.

1 Hereditas impuberis ad eum debet peruenire, ad quem tutela.
2 Femina non potest esse tutrix.
3 Extraneus quare ad successionem vocetur ab intestato.
4 Tutorem pupillo quis dare possit.
5 Vi facere, seu edificare quis dicatur.
6 Scripta in testō sic vt non possint intelligi p nō scriptis habent.
7 Legatum in testamentum deletum non debetur.

1 Quo tutela. In principio huius legis po
nit talis regula. † Ad quē de
fertur tutela iure agnationis, & sic iure legitimo, ad eū
hereditas impuberis debet peruenire iure agnatiōis,
nisi sit femina, qr deferi ei hereditas impuberis, nō tamen tutela
iure agnationis. [Quo.] id est, ad quā personā. [Redit.] scʒ defer
tur iure agnationis. [Peruenit.] scʒ agnationis iure. [Interes-
dūt.] qr femine vocant ad hereditatē, nō ad tutelā. Et hec regula

vult hoc dicere vt dixi. Or Segnori, vos notabitis ita exēplū: Si pupillus est primus meus agnatus, sicut tutela defert mihi iure agnationis, ita hereditas ab intestato mihi defert iure agnationis. Suadet lex duodecim Tabularū q: sicut onus tutele cōmittit agnatis, ita emolumētū: vt. ff. eo. l. secūdū natur. ff. Et hoc exemplū ponit. ff. de leg. tut. l. i. ⁊ vltima. ⁊ etiā in auth. de hered. ab intesta. §. ex his. colla. ix. Sed fallit in duob⁹ casib⁹. Unus ponit in li

3 tera, alter nō. † Fallit in femina, q: patrona vocat ad hereditatē liberti, nō tamē ad eius tutelā: vt insti. de legiti. patro. tut. in fin. Et hoc ideo, q: tutele officiū est virile, adeo regulariter femina nō pōt esse tutrix, nisi in casib⁹: vt. ff. de tutelis. l. fin. ⁊ C. quan. mul. tut. offic. fun. pos. l. i. ⁊ auth. matri ⁊ auie. Itē fallit in minore, qui succedit, nō tamē vocat: vt. C. de legiti. tuto. l. vlti. ⁊ insti. de excus. tut. §. minores. ⁊ notat in hac regula. Dicit hec regula, ⁊c. Sed Segnori, melius diceret litera ecōtra, Quo peruenit hereditas, eo redit tutela. Hic rectus ordo: tamē si subaudiatis in litera, sicut dixi, bene stat, si conuertat. Super lege cōsueuit queri quoddā, super quo cōsueuit dupliciter respōderi. In primo facie videret q oppositū, qd in prima respōsione dicā. Ponamus, aliquis est pupillus, hꝫ proximū agnatū maiorē vigintiquinq; annis, huic pupillo datus est tutor in testamēto, vel datus est a iudice: sꝫ legitimus excusauit se: morit pupillus: quis succedit, vel tutor testamētari⁹, vel datiuus, vel legitim⁹? Et videt hec questio mirabilis: q: quicquid respōdeamus, sequit aperta cōclusio in cōtrariū. Si dicam⁹ testamentariū, vel datiuū, hoc est cōtra omnes leges, q extraneus succedat ab intestato: vt. C. vnde liberi. l. ii. q: succedāt per ordinē: q: qui est primior, vocat ad successionē: vt in auth. de hered. ab intesta. Ecōtra videt q succedat extraneus: q: ad quā psonā defert tutela. ⁊ hereditas. At in questione presenti est delata tutela: ergo ⁊ hereditas dꝫ deferri: q: ad quē defert tutela, ⁊c. vt l. lege nostra. Et in hāc opinionē vident declinare dn̄s Bulgarus. ⁊ Jo. ⁊ di

5 cunt † q est speciale q extraneus vocet ad successionē ab intestato in remunerationem sui laboris, sicut in alio casu est speciale: vt in auth. de hered. ⁊ falcid. §. si quis. que est. C. de fideicom. ⁊ incipit, hoc amplius. Uel dicatis oppositū, si placet, Si decedit impubes relicto testamētario tutore, ⁊ datiuo, excusante se legitimo, ⁊ relicto agnato, vocat agnat⁹: vt insti. de legi. agna. tutela. p totū. Nō obstat hec regula, q: hoc est verū iure agnationis: q: sicut agnatis defert tutela iure agnationis, ita ⁊ hereditas: nō ad quē defert ex testō, vel a iudice tutela. Preterea quid imputet mihi, si testator nō dedit me tutorē? Preterea si habeo legitimā excusationē, non videor dolo facere: vt. ff. de leg. ii. l. cū pater. §. nemo. alias Titio: vt ff. de negot. gest. l. at q natura. Unde video hoc in femina, que admittit ad hereditatē, nō ad tutelā: q: quid imputat ei, si natura nō edidit omnes masculos: vt. C. de liberis pater. l. maximū. Et idē in minore: vt. C. de legi. tut. l. fi. Unde agnatus erit vocādus, q certat de dāno vitādo, nō testamētarius, vel datiuus, q certat de lucro captādo: nō est eadē ratio lucri, ⁊ dāni: vt. C. de codicil. l. fin.

4 **Nemo potest.** In. §. isto dicit. † Ille pōt dare tutorē pupillo, q hꝫ pupillū in potestate, vel qui habiturus esset, si natus esset, vel pater superuixisset. [Nemo.] scꝫ testator. [Cuiquā.] scꝫ pupillo. [In suis heredibus.] vt liberos, quos habeo in potestate: vt insti. de here. qualit. ⁊ differ. §. sui. [Si vixisset.] scꝫ pater. Et notate i hoc. §. ita casuꝫ. Filijs meis iā natis, si sunt etiā in potestate mea, possum dare tutorē: sꝫ ⁊ filijs nascituris possuꝫ: q: si supuiuerē, i potestate mea nascerent: vt insti. q dare tutor. pos. §. si. Sꝫ filijs emācipatis, vel alio modo liberatis a potestate, vel his, q nepotes fuerūt, vt filiū ex nepte mea, nō possuꝫ dare: sꝫ erit a iudice cōfirmādus, si erit dat⁹, vel datus: vt. ff. de cōfir. tutorū. l. i. ⁊ l. in cōfirmādo: vt. C. de testam. tute. l. mater. Fallit in casibus, q: filio meo impuberi in potestate mea existēti possuꝫ dare tutorē: hoc est verū in filio: nepoti enī meo ex eo filio possum dare duobus casibus, puta si filius premorit, vel emācipat: vt. ff. de test. tute. l. si hereditas. §. q filiū, ⁊ ex eo nepotē.

In factum. In. §. isto duo dicunt. Primo qd dicat vi facere, id est, edificare. Secūdo qd di

5 cat clā facere. † Ui facere dicit, qui spreta denūtiatione sibi facta edificat. Hoc dicit. [Factū.] id est, edificatū. Et vi, scꝫ inquietantis pa intelligatis. [Prohibitus.] scꝫ edificare: q fit trib⁹ modis denūtiatio: vt. ff. de noui op. nūtia. l. de pupillo. §. meminisse. [Clā.] Incipit secūdū dictū. [Fecit.] id est, edificauit. Et exēplū notate: Tu edificas spreta denūtiatione, vi inquietatis videris edificasse: vnde teneris interdicto qd vi aut clā: vt. ff. qd vi, aut clā. l. i. Sed ⁊ teneris interdicto de operis noui nūtiatione ex primo capite: vt ff. de noui oper. nūtia. l. pretor. Fallit in casib⁹, in quibus impune spernit nūtiatio: vt. ff. de oper. noui nūtia. l. de pupillo. §. si quis riuos. ⁊. §. toties. Et de eo, qui clā edificat, est exemplū. Mouebā tibi aliquā questionē de aliquo loco, vel moturus erā controuersiā: tu occulte de nocte edificasti, videris clā edificare, vnde teneris interdicto quod vi aut clam: vt. ff. quod vi, aut clam. l. iii. in fine. ⁊ l. ii. ⁊ ff. de acquir. pos. l. clam. in princ.

6 **Que in testamento.** In. §. isto dr: † Que in testamēto sic scripta sunt, vt nō possunt intelligi, p nō scriptis habent. Hoc dicit. [Nō essent.] Sic videt dici, qd intelligit et nō videt dici, qd non intelligit, vel nō pōt intelligi: vt. ff. de reb. dub. l. in ambiguo. ⁊ ff. de suppel. leg. l. Labeo. ita hic. Et de hoc notate exemplū duobus modis. Uno modo sic: Quidā fecit testū per signa artis notarie, que a nullo intelligebant. Preterq̄ ab ipso: scripsit tres literas solūmodo, per quas intelligebat totū testamentū suū: ⁊ hanc scripturā i plicauit. ⁊ postea vocauit testes, ⁊ dixit eis: Hoc est meū testamētū. Mortuo testatore vocant testes, ⁊ petit ab eis, si est testamētū illud. Ipsi dicūt q sic, ⁊ qlibet recognoscit suū sigillū. Aperit testū, ⁊ nō intelligit: videt ne decedere testat⁹? Certe nō: alias sic, si pōt intelligi, ⁊ videt decedere testat⁹, nō intestatus: q: locus est successioni ex testamēto, ⁊c. Potest alio modo notari exemplū.

7 † Pone, aliqs instituit heredē, ⁊ legauit tibi, postea deleuit legatum, ita q nō pōt legi, nō debet illud legatū: vt. ff. de his, que in testa. delen. l. i. §. si cōsulto, ⁊ notate. in. §. illo. Aut delet scriptus in testamento ante, q̄ perficiat: ⁊ tūc siue cōsulto siue nō, non potest peti. Aut post perfectum testamentum: ⁊ si consulto, non potest peti, alias sic: vt. ff. de his, que in testa. delen. l. i.

Nec paciscendo. In. §. isto dicitur, q nemo pōt alteri acquirere paciscēdo, vel legē dicendo, vel stipulādo. [Nemo.] alias nec. [Paciscēdo.] nudo pacto, vel vestito, nō tamē apposito in rerū traditione. [Stipulādo.] scꝫ verbis. [Potest.] Habetis hic vt dixi. [Conquere.] id est, exceptionē acqrere. Unde notate exemplū: Si ita dico, Uendo tibi rem meā pro decē vt tradas Titio: non querit Titio. Uel stipulor a te decē Titio dari, nō querit ei actio: q: regula est, ⁊c. vt. C. per quas perso. nob. acqui. l. i. q: quis dꝫ sibi stipulari, vel alteri: vt. ff. de verb. oblig. l. stipulatio. §. alteri. Hec est regula, sed hec recipit instantiam in multis casibus, quos notaui in dicto. §. alteri. ⁊ in. l. i. C. per quas perso. nob. acquir. ⁊ non per non dominum: vt insti. de inutil. stipul. §. alteri. Odofr.

Summarium.

1 Conditio iniqua alteri per alterū ferri non debet.
2 Filius non portat iniquitatem patris.

1 **Non debet.** In regula ista dicit, † q nō dꝫ alteri per alteruꝫ iniqua cōditio afferri. Hoc dicit. Et exemplū pōt notari tribus modis. Unū exemplū est, si tu possides rem meam, quam petiturus sum a te, ⁊ tu alienas in hominem potentiorem, indubitāter habeo electionē, quē velim cōuenire: vt. ff. de aliena. iud. mutan. cau. fac. l. i. Itē pōt notari exēplū, Si pcurator meus dolo inducit te nō promittēdū, ⁊ ago ꝯtra te, repellor doli exceptiōe: vt. ff. de doli excep. l. si pcurator. Itē pōt notari exēplū, Si possideo aliquē, ⁊ compe serui, ⁊ seru⁹ pdat illā possessionē, nō piudicat mihi: vt. C. de acq.

2 pos. l. si. † Ita ponit exēplū in ciuilibus questionib⁹, in criminalibus ppter delictū pris nō dꝫ puniri fili⁹: vt. C. de penis. l. sancim⁹. Fallit in crimie lese maiestatis: vt. C. ad leg. iul. maie. l. qsqs. Odo.

Summarium.

1 Consilium suum nemini licet mutare in damnum alterius.

1 **Nemo potest.** In lege ista dicit † q non licet alicui suū cōsiliū in alterius iniuriā mutare, id est, in alterius dānū. Hoc exemplum pōt notari multis modis. Sponte dū peterem a te centuꝫ, acceptis quinquaginta trāsegi, ⁊ de residuo feci pactum de non petendo: volo penitere, nunquid mihi lꝫ? Certe non: vt. C. de trāsactio. l. quāuis. Itē pōt notari exemplū in cōmodato: Cōmodaui tibi equū, vt ires mutinā: volo reuocare, an possiꝫ? Certe nō: quia voluntatis est cōmodare, ⁊c. vt. ff. cōmodati. l. in cōmodato. §. sicut. Itē potest notari exemplū: Uendidi tibi rē p decē, soluisti decē: volo reddere, nū quid possum? Certe nō: vt. C. de actio. ⁊ oblig. l. sicut. Et hec regula hꝫ locū in trāsactionib⁹, ⁊ in ꝯtractib⁹ noiatis, sed in noiatis secus: vt. ff. de cōdi. ob cau. dat. l. ii. in prin. Et est ratio diuersitatis, vt ibi reddit. Itē fallit in quibusdā cōtractib⁹ nominatis. Ecce, si mandaui tibi vt emeres mihi rē aliquā, illud mādatū possum reuocare re integra: vt. ff. mādati. l. si pcurator. §. mādasti. ⁊ l. si tibi mādauero. in fine. Itē fallit in deposito: vt. ff. depositi. l. i. §. pen. Sed hec est ratio in deposito, quia non lederis hoc. Itē fallit in societate: vt. ff. p socio. l. actione. §. proinde. Potest alio modo notari exēplū, q: accessisti ad negotia mea gerēda, ego video q vtiliter gessisti, prohibeo ne facias, ne repetas sumptus vtiliter factos: non licet mihi: vt. C. de nego. gest. l. fina. Odofr.

Summarium.

1 Agenda animi destinatione non perficiuntur sine certa scientia.

In to

1 IN totum. In lege ista dicit † q̃ ea, que aīmi destinatione sunt agēda, nō possunt fieri nisi ex certa sciēcia. [Possunt]. Et vbi est exemplū: In emptiōe ⁊ vēditione requirit aīmꝰ, ⁊ cōsensus, vnde nō cōtrahunt ab errāte: vt. C. de cōtrahē. empt. l. si donationis. Nā in oībus, in quibꝰ requirit cōsensus, error vitiat: vt. C. de iurisd. omn. iud. l. si per errorē. Jdē exemplū pōt notari: Donatio ex aīmo ⁊ volūtate hꝫ fieri: vnde inuitus nō pōt dona re vt. C. de dona. l. nec ignorās. Jtē in acq̃rēda possessione requirit aīmus, ⁊ corpus, vnde q errat, nō pōt acquirere: vt. ff. de acq. poss. l. j. §. adipiscimur. Fallit, in pupillo: vt. C. de acq. poss. l. donatarū. Sz illud est intelligēdū tutore auctore: vt. ff. de acq. poss. l. quā ius. §. qō infans. Jtē pōt notari exēplū p leg. j. ff. de iudicijs. Odofr.

Summarium.

1 Actus qui celebrari possunt, non sub conditione.
2 Acceptilatio pure fieri debet, non sub conditione.
3 Judex tutorem pure dare potest, non sub conditione.
4 Expressa nocent, non tacita.

1 ACtus legitimi. In lege ista enumerant certi actus, † qui pure possunt celebrari, nō sub cōditione, ⁊ emācipatio, ⁊ acceptilatio, ⁊ hereditatis aditio, ⁊ serui optio, ⁊ tutoris datio. Ūmū sciatis q̃ aliquis actꝰ legitimus est, q̃ nō recipit cōditionē expressam, sz tacitā, sicut est acceptilatio: q̃ si hꝫ decē sub cōditione, non possum te liberare sub cōditione. Jz pure, q̃si exstat cōditio est valida, alias nō. [Vtrianf.] Et custodiacta vos hic. Non tota die alegamus hanc legē. Jndefinita nō equipollet vniuersali. Dicat leg. Actio pōt vēdi: vt. C. de hered. vel actio. vend. l. fi. Jtē est exēplū: Potest q̃ obligare bona sua indefinita, ⁊ q̃ obligat bona sua presenta ⁊ futura: vt. C. quæ res pig. oblig. pos. l. vlt. Similiter si cōstituit seruitutē prædijs suis. vt. ff. de seruit. vrba. præd. l. fi seruit. Sz fallit hic, q̃ dicimus, actus legitimi nō recipiūt, ꝛc. Nō omnes, sz quidā. Et dicatio indefinita, que in lege nō arctat, equipollet vniuersali: vñ in legibꝰ præallegatis indefinita nō arctat: sz vbi arctat nō equipollet, vt in. l. nostra: q̃ dicit, Actus legitimi. Sed statim arctat, vt emācipatio: q̃ nō possum emācipare filiū meū vsq; ad
2 annū: vt. ff. de adop. l. fi tibi. † Jtē acceptilatio nō fieri pure: vt. ff. de acceptil. l. acceptilatio: nō tñ sub cōditione expressa, sed tacita sic: q̃ si debeo decē sub cōditione, ⁊ accepto pure, videt valida, si exstat cōditio, aliꝰ nō: vt in fine hui⁹ legis. Jtē hereditatis aditio, q̃ nō aduri pure, nō sub cōditione: q̃ nō possum dicere, sub cōditione adeo hereditatē, vt sum heres vsq; ad annū: vel debeo adire pure. Sz hereditas pōt relinqui pure, ⁊ sub cōditione: vt. ff. de heredib. instit. l. hereditas. Jtē serui optio, si tu legas mihi, vt possim optare seruū vnū de tuis, quē voluero, possum pure, non sub cōditione: vt inst. de lega. §. optionis. Jtē datio tutoris, scz a tuis
3 dicer † q̃ iudex pōt dare pure, nō sub cōditione. Vel nō obstat q̃ tutor pōt dari, si satisdederit: vt. ff. de tute. l. vnica. §. q̃ ibi nō notat cōditionē: secus in tutore testamētario: vt. ff. de tut. l. si quis. q̃ pōt dari sub cōditione. [Adiectionē.] hoc est primū dictū huius legis. [Nōnūquā.] Incipit scz dictū. [Et.] scz debeor. [Actū.] Or Segnor. in lege ista notate ista notabilia, q̃ vtile p inutile vitiat: q̃ alias emācipatio vel vtilis per diei adiectionē vitiat: ⁊ sic de alijs. scz de acceptilatione. Et sic vtile p inutile vitiat. Ad hoc facit de agricol. ⁊ cens. l. quēadmodū. ⁊. C. de legib. ⁊ cōstit. l. nō dubiū. Aliquando tñ cōtra, vt. ff. de verb. obli. Quæ extrinsecus. ⁊. ff.
4 si cer. pet. l. certi. §. qui. Jtē notate hic † q̃ expressa nocēt, nō expressa nō nocēt, vt in acceptilatione: vt in fine huius legis. ⁊. j. eod. l. expressa nocēt. Jtē notate hic q̃ triplex est actus legitimus. Est actꝰ legitimus. i. a lege approbatus: ⁊ in hac significatione recipit diē ⁊ cōditionē: vt est stipulatio. Jtē pactio, ⁊ nouatio: vt. ff. de ver. sign. l. credere. ⁊. ff. de nouatio. l. nouatio: ⁊ instit. de verb. oblig. §. ois. Est ⁊ actus legitimus, id est, simplex, ⁊ purus, vt hic: ⁊ hic non recipit diē, vel conditionem: nō modo est actus legitimus, id est, actus nō conditionalis: ⁊ in hac significatione recipit conditionem tacitā. Item non expressam, vt in fine huius legis: nam quedam tacite insunt, vt. ff. de verb. oblig. l. interdum. Odofr.

Summarium.

1 Fraus qualiter attendatur.

1 ENeraliter. In lege ista dicitur. † Quū quæritur de fraude, non debet considerari, quid habes, sed debet cōsiderari, qd p fraudē tuā mihi abest. [De fraude.] dolosi, vel fraudulenti: q̃ nō debet cōsiderari quid habeo, sed quid mihi abest, Verbi gratia, tu eras debitor meus in cētum, alienasti bona tua in fraudem mei, vt. ff. de his, que in fraudē cred. l. ait prætor. §. per hanc. Vnde in actione de dolo habet venire quicquid mihi abest per tuū dolū: vt. ff. de dolo. l. arbitrio. ⁊. ff. de cōdic. furt. l. iij. Odofr.

Summarium.

1 Fraudis appellatione quid veniat.
2 Fraus aliquando consideratur ex euentu.

1 FRaudis. In lege ista dicitur † q̃ appellatione fraudis intelligitur fraus, que cōmittitur ex proposito, nō ex euentu. [Deside ratur.] Et notate q̃ fraus dicitur ex proposito, nō ex euentu. Vnde notate sic exēplū, Si vendo mihi. ⁊ tradio, si quidem dolo malo decipio, vel nulla vēditio est ipso iure, si omnia sunt integra, vel agitur de dolo: vt. ff. de dolo. l. ele gāter. in princi. Sed si tu non dolo, sed re ipsa decipis me in modico. non teneris mihi: q̃ fraus ⁊ dolus considerantur, vt hic dicitur: tamen licet contrahenti, ꝛc. vt. ff. de mino. l. in causæ. la. §. pen. Vnde fraus est dolus ex proposito. Et si quicquid est fraus, est dolus, ⁊ econtra: vt. ff. de pactis. Iuris gentiū. §. sed si fraudādi, ⁊ in obnoxia significatione, ⁊ re ipsa hꝫ contractus in se fraudem. ⁊ dolum: ⁊ si vltra dimidiam iusti pretij est deceptus, vt. ff. de verb. oblig. l. si quis
2 cum alio, ⁊. C. de rescin. vendit. l. fi. † Aliquando tamē fraus ex euētu consideratur, vt in donatione inofficiosa: vt. ff. de inoffic. dona. l. si liqueat. Jtē alienatio dicitur aliquando fraudulenta ex proposito, ⁊ euentu: vt. ff. si quid in fraud. patr. l. j. §. j. Item dicuntur creditores frandari qualiter ex proposito, quandoq; ex euētu: vt. ff. de fidecom. libertā. l. iij. Odofr.

Summarium.

1 Generi per speciem derogatur.

1 IN toto. In lege ista dicitur. † Hec est regula iuris ciuilis, Generi per speciē derogat. [Iure.] scz nostro. Exemplus est. Ecce, seruus meus Stichus habebat peculium. hoc est genus. In peculio habebat Pamphilum seruum vicariū, iubeo seruū ordinariū liberū esse, ⁊ lego ei peculium in testamento, in codicillis adimo vicariū seruum Pamphilum: vt. ff. de in integ. restit. l. si peculium. §. j. Jtē lego tibi aurū meum. ⁊ postea adimo in codicillis Stichus aureū: vt. ff. de auro ⁊ arg. en. leg. l. j. Et ad hoc accedit. ff. de pœnis. l. sanctio. Et q̃ omnis regula, que recipit instantiā, vltiatur: vt. ff. eod. l. j. ⁊ sicut generi per speciē derogatur, ita que inseruntur in cōtractibus gñā dubitationis legē, nō immutāt, vt. ff. l. proxima. Odofr.

Summarium.

1 Jus commune non immutant, que causa dubitationis inseruntur.

1 VE dubitationis. In lege ista dicit † q̃ que inseruntur causa dubitationis, ius commune non immutant. Exemplum notatur ita, mutuauī tibi centū, accepi pignora, ⁊ fideiussores: pactū fuit factus vt venderē pignora, si vsq; ad talem diem satisfaceres: nolo vendere pignora, sed exigere a fideiussoribus: hec lex dicit, q̃ hoc pactū nō lecit ius cōmune, vt creditor habeat electionem quid velit facere: vt. ff. mandati. l. qui mutuū. quia superflua. ꝛc. vt. ff. eod. l. non solet. Odofr.

Summarium.

1 Donari quid dicatur.

1 DOnari. † Illud videtur donari, quod nullo iure cogente conceditur. [Nullo iure.] id est, ciuili, ⁊ naturali. vel naturali tantū: q̃ nemo in necessitatibus liberalis exstitit: vt. ff. de admen. lega. l. rem legatā. Et ad hanc legem facit. ff. de donatio. l. donari. Naturalis obligatio impedit donationem. Aliis naturalis, vt quis ad ontidora teneatur, non impedit donationem: vt. ff. de petit. here. l. fed ⁊ si lege. §. consulit. Odofr.

Summarium.

1 Amittere rem quis dicatur.

1 NOn videtur. † Ille videtur res amittere, cuius res est propria, non ille, cuius non est propria. Verbi gratia, si possideo rem tuam bona fide, ⁊ cecidi a possessione, ⁊ alter vsucepit eam. non rideo: rem meam amittere: vt. ff. de vsucap. l. vsucapio. Jtē vsusfructum, qui est, possum amittere non vtendo, non qui non est: vt. ff. quib. mod. vsusfr. amitt. l. j. in fine. Jn propria significatione nō possum amittere quod non habeo: quia damnum est, ꝛc. vt. ff. de damn. infect. l. damnum. Jn larga sic: vt. C. qui admit. ad bono. poss. poss. l. j. in fine. Odofr.

Summarium.

1 Solutum totum quando repeti possit.
2 Seruitutes omnes sunt indiuidue.
3 Obligatus naturaliter quis dicatur.

4 Debere naturaliter quis dicatur.

1 **Cum amplius.** In principio pre sentis legis ponit casus: † Si aliquis soluit amplꝰ q̃ debeat, & nõ inuenit pars, que reperi potest, totũ solutũ repeti potest, remanente prima obligatione in suo statu. [Est.] q̃ deberet. Ité solutio est actus.] Non inuenitur. [Sic] diuidua intelligitur, & ideo totus actus repetetur. [Obligatione.] in suo statu. In principio huius legis, vt bene intelligatis, sta notate: Quum quis debet partẽ, & soluit totũ, si quidẽ indiuiduũ, repetit partẽ & solutũ indebite, non totũ. Verbi gratia, dꝫ quis centũ, soluit nouem, non repetit nouem, sed centũ: vt. C. de condict. indeb. l. si non sortẽ. §. si centum. Si aliquis dꝫ partẽ, & soluit indiuiduũ: verbi gratia, dꝫ quis seruitutẽ itineris, si ille putans se debere actũ, & soluit actus: vel putans debere viã, cũ deberet actũ, & soluit viã: vt. ff. de seruitu. rust. p. red. l. i. in pen. & l. qui sella. Ité in casu isto, & q̃ putat se debere seruitutẽ actus, quũ debeat seruitutẽ itineris, soluit amplꝰ, q̃ deberet: q̃ non apparet paro, que possit repeti: q̃ omnes seruitutes sunt indiuiduæ: vt. ff. ad leg. fal. l. j. §. fi. vsufructꝰ. & ff. de vsu, & habi. l. vsus. Secus in vsufructu: vt. ff. de vsufru. l. vsufructu. Tamen vt bene intelligatis principiũ huius legis, hoc memorie teneatis, si quis debet partẽ & soluit totũ, si quidẽ indiuiduũ, totũ
2 solutum repetitur, vt hic. Extra notate hic † q̃ seruitutes sunt indiuiduæ: vt. ff. de seruitut. l. vt pomũ. & l. pro parte. & l. fre. & ff. de verbo. oblig. l. eadem. §. Lato.

3 **Is natura.** In §. isto dicitur quis dicat naturaliter obligatus. † Et certe naturaliter obligatur est, quũ quis naturaliter obligatus est iure gentiũ introducto naturali ratione, sic in stipulãdo, vel paciscẽdo. Et põt notari exemplũ sic: Si tu vendis mihi rem, vel locas, vel permutas, naturaliter teneris mihi: q̃ vendendo, & locatio, & permutatio iuris gentium sunt. Vnde si sequor fidem tuã emendo a te, naturaliter te mihi obligo: vt. ff. de inst. & iure. l. ex hoc iure. Fere, ideo dicit, q̃ quamor cõtractus sunt iuris gẽtiũ, vt ibi dicitur. Et notate hic q̃ aliquando debet quis naturaliter, & ciuiliter, aliquando naturaliter tantũ, aliquando ciuiliter tantũ. Debet naturaliter, & ciuiliter is, q̃ vendit mihi efficaciter: nam contractus efficax parit actionẽ: vt ff. de procur. l. ij. §. ea. igit hꝫ naturalẽ & ciuilẽ obligationẽ. Et obli
4 gatio efficax dicit, &c. vt infra. de oblig. in princ. † Debet aliqs naturaliter tantũ. sicut est ex contractu permutationis, omnibꝰ integrum existentibus: vt. C. de rerũ permuta. l. ex placito. q̃ omne nudum pactũ habet naturalẽ obligationẽ: vt. ff. de pactis. l. j. Et tale est inefficax ad agendũ: vt. ff. de pactis. l. iuris gentium. §. sed cũ nulla. Et in his duobus casibus põt intelligi hic versiculus, quũ quis debet ciuiliter tantũ, vel naturaliter tantũ: vt. C. de nõ numer. pecu. l. in contractibus. & ff. de solu. l. Stichũ. §. naturalis. Odofr.

Summarium.

1 Dotales cause si dubie sint, pro dotibus respondendum est.
2 Factum valiter ab initio durat, licet deficiat ad casum, &c.
3 Debitor non legat mihi pure, quod debet mihi pure.
4 Rationi naturali fere in omnibus parendum est.

1 **In ambiguis.** In lege ista dicitur † q̃ in ambiguis pro dotibus respondendũ est. Vnde dicit. [Est.] Sic potius, quã cõtra potes. Et de hoc põt notari exemplũ: Si pater dotat filiã. cui filie ex aliqua causa dꝫ centũ, in hoc dubio videl dotare de suo: q̃ patris officiũ est notare filiam: vt. C. de iure dotiũ. l. viri. Ité si mulier, vel pater mulieris stipulatur dotem, & dubitatur vtrũ valida sit stipulatio, presumimus validam: vt. C. de rei vxor. actio. l. vna. in princ. Et ad hoc facit. ff. de iure dotium. l. in ambiguis.

2 **Non est nouum.** In §. isto ponitur casus talis: † Aliquid ab initio vtiliter factum est, illud durat, licet deueniat ad illũ casum, a quo nõ potuit incipere. [Non potuerũt.] Potest in §. isto notari exemplus tribus modis. Certum est q̃ furiosus nõ põt contrahere sponsalia: pone, homo sane mentis cõtraxit sponsalia, postea factus est furiosus, nũquid irritant sponsalia: Certe nõ: vt. ff. de his, qui sunt sui iur. l. patre. Ité exemplũ potest notari, furiosus non potest esse iudex: vt. ff. de iudic. l. prætor. §. 1. tamen si homo est creatus sane mẽtis postea efficit furiosus, nõ prohibetur esse: vt. ff. de postulan. l. j. §. casum. & ff. de iud. l. iudex. Potest notari exemplũ. Non debe
3 tis fere, † q̃ debitor dꝫ mihi pure, non dꝫ mihi legare pure: q̃ in hoc legato non esset vtilitas: vt. ff. de lega. l. li creditori. Pone, debebat mihi decẽ sub cõditione, pure legauit mihi, in hoc legato est vtilitas: vt Inst. de lega. §. q̃ si in die. Ité põt notari exemplũ tale: Eam, que fuit vxor patris mei, prohibeor vxorẽ ducere, vt Inst. de nupt. §. affinitas. Ponam⁹ ergo, Titia fuit vxor mea. & vt. ff. de ritu nupt. l. si qua. & adducetis. §. ad illud. Quedã impediunt faciendum, que non impediunt iam factum; vt. ff. de iure

actus. prima. l. fi. & C. de admin. tuto. l. sancimus.

4 **Quoties.** In §. isto dicitur: † Si desideras a me aliquid, petis a me tibi prestari, quod tibi prestare equũ est, si natura alio ratio suadet q̃ istã prestationẽ differamus, differendũ est. [Desiderẽs.] Sic petitorie. [ædorat.] id est, offert. [Est.] id est, statiz fiat quod desiderat, sed differet q̃ desideret. Et exẽplũ põt notari duplicuter. Ponam⁹, stipulatus fuisti partũ Arethuse tibi dari, anteq̃ nascatur partus petis partũ: tua petitio cõtinet equitatem: q̃ nihil magis, &c. vt. ff. de pactis. l. j. tamen naturalis ratio differt prestationẽ: q̃ naturalis ratio suadet vt non teneatur ad partũ ante. q̃ nascatur: & ideo est res temperãda: vt. ff. de verb. oblig. l. interdũ. Vel potest notari sẽcõ modo exẽplũ: Testator sane mentis instituit me heredẽ, & legatũ tibi reliqt: petis a me legatũ: equum est vt tibi soluam: tamen naturalis ratio potest offerre petitionem tuam: vt. ff. ad legẽ falcid. l. j. in prin. & l. dolo facit. Odofr.

Summarium.

1 Actor litem contestando non facit conditionem suam deteriorem

Non solet. In lege ista cũ lege sequenti idem
1 dicitur, & eadem ponitur regula, & dicitur in lege ista: † Actor litem contestando non debet conditionem suam facere deteriorem: quia nemo litem contestando facit conditionem suam deteriorem: & ideo post litem contestatam heres tenetur ex omnibus causis. Odofr.

Summarium.

1 Actiones quedam heredibus dantur, & quedam contra heredes.
2 Actiones perpetuantur litis contestatione.

Nemo enim. In lege ista reddit rationem. [Demq̃] Exemplificat cum
sao. Vos habetis q̃ nemo litem contestando suam conditionem facit deteriorem. Potest notari exemplum in lege ista.
1 † Que dã sunt actiones, q̃ dantur heredibus: vt. ff. si quis cautio. l. si eum. §. qui iniuriarum. Item quedã nõ dantur cõtra heredes, vt actiones penales: vt. C. de ex delict. defunc. l. vnica. Et hoc est bonũ exemplũ. Fallit in actione operarũ incertarũ: vt. ff. de operibert. l. si operarum. Item fallit in tacita stipulatione pro dote: vt
2 C. de rei vxor. actio. l. vnica. §. videamus. Item colligitur hic † q̃ per litis contestationem perpetuantur actiones: vt. C. de anna. & cæp. l. sepe. Item fallit in actione de dote: vt. C. de do. l. fi. Item fallit in iudicio officio: vt. ff. de nunc. l. Papinianus. Item fallit in questionibus, que mouẽtur de statu defuncti: vt. C. de statu defunc. l. j. Possunt alio modo legi: Nouatione voluntaria liberantur pignus & hypotheca, nisi in secunda obligatione repetantur: vt. ff. de nouatio. l. nouatione. Non in necessariã: vt. ff. de solutio. l. aliam. Odofr.

Summarium.

1 Mora nulla, vbi nulla petitio.

1 **Nulla.** In lege ista dicitur. † Vbi nulla petitio est, ibi nulla mora est. Exemplus potest sic notari: Si stipulo a pupillo aliquid dari sine tutore, pupillus obligatur naturaliter tantus, nõ ciuiliter: vt. ff. de verb. oblig. l. fi pupillus. Item potest notari exẽplũ in debitore, qui debet sortem, & usuras: vt. ff. si certũ pet. l. lecta. Hec tamen regula recipit instantiã in casu: vt. C. de pactis. l. si pacto. & C. de cõtra hẽ. & cõmit. stipul. l. nuda. Vel põt dici vt ibi dixi. Odof.

Summarium.

1 Successio ab intestato cessat, vbi succedi potest ex testamento.

1 **Quandiu.** In lege ista dicitur: † Quandiu locus est, vel esse speratur successioni ex testamento, cessat successio nõ intestato. Vnde est exẽplum, Quandiu instituto non repudiat, nõ potest legitimus succedere: vt. ff. de acquir. hered. l. quandiu. & C. qui admit. ad bono. possess. l. quandiu. Fallit hec regula in casu: vt. ff. de acquir. hered. l. si quis. Odof.

Summarium.

1 Equitas in quibus præferatur rigori iuris scripti.

1 **In omnibus.** In lege ista dicitur, † q̃ regulariter equitas preseritur rigori iuris scripti in omnibus, que sunt in iudicio. Extra iudicium notate exemplum: Ecce, si tu es debitor meus, & per interpellationẽ cõstitutus te in mora, tu offeres mihi, & nolo recipere hoc casu de rigore iuris non purgas moram, sed de equitate sic: vt supra, de verbo. oblig. l. si seruum. §. sequitur.

In iudi

In iudicio pōt notari exēplū: vt fnasisti seruo meo, &c. vt. Ā. de furtis. l. j. nec de seruo corrupto: veritatem de equitate, qz per te non stetit. agā: vt. C. de fur. & seruo corrup. l. si quis seruo. Et sic notatur q rigori iuris equitas preferatur: vt. Ā. de iudic. l. placuit. & C. de legib. & const. l. i. & ibi oīa de hac materia. Odof.

Summarium.

Successio iure duplici delata, adiri potest veteri nouo repudiato.

QVoties. In lege ista dicitur: † Si successio deferatur duplici iure, nouo repudiato, veteri iure adire potero. [Iure.] s. veteri, vt in lege duodecim Tabularū: vt Instit. de legitī. agn. succes. [Nouo iure.] s. ex testamēto: vt. Ā. de petitio. her. l. j. & ibi. [Iure.] succedendi ex testamento. [Supererit.] qz licet vnicuiq; renunciare, siue repudiare: vt. Ā. si quis omissa cau. testa. l. j. & per totū. Quod est verū, siue fiat in fraudem legatarioī: vt. Ā. si qs omissa causa testa. l. j. Odofr.

Summarium.

Tabellio errans inscribendo non nocet veritati.

SI librarius. In lege ista dicit: † Si mutuo tibi decem, & ante isti mihi decē, & dedisti fideiussorē, tabellio erravit, quinq; debuit dicere qz esset stipulatus decē n te, non dixit n quo: nihilomin⁹ error tabellionis officit veritati: Certe non. [Librarius.] i. tabellio. [Errasset.] qz oīa deberet dicere decē, &c. vt dixi in casu. [Teneretur.] quia error nō officit veritati: vt. Ā. de offi. pref. d. l. illicitas. §. veritas. Et notate q si tabellio erraut, pōt corrigere errorem suum: vt. C. de erro. aduo. l. ij. Odof.

Summarium.

Filiusfamilias quid possit, & quid non.

FIliusfamilias. In lege ista dicitur, † q filiusfamilias, qui est in potestate patris, non pōt inuito patre retinere possessionē rei peculiaris, neq; recuperare, neq; adipisci. [Peculiario.] possessiū peculij, qz nō sibi querit, sed patri: vt. Ā. de acqui. poss. l. quicquid. Similiter possessionē profectiū peculij nō retinet inuito patre: vt arg. Ā. de pecu. l. qui Tuberonis. in fine. & lege sequenti. Nec recuperat inuito patre: q; pauce actiones cōpetebāt filio suo nomine: vt. Ā. de procu. l. filius. & Ā. de iud. l. si longius. Et hoc est verum in peculio profectio: vt Instit. per quas perso. §. j. In aduētitio secus: vt. C. de bonis, que liberis. l. cū oportet. In castrensi vt quasi secus: vt. Ā. ad Maced. l. j. in fin. & l. fina. Odof.

Summarium.

Scriptura non vitiatur, si quid in ea abundet.

NOn solent. In lege ista dicitur: † Si in scriptura aliquid abundat, non vitiat scripturā. Et est exemplū: Si testator ita dicit, hoc est meū testamētū, qđ tenere volo. Hec est mea vltima voluntas, quā tenere volo: vt. C. de testa. l. testamenta. Itez potest notari exēplū, Promittis mihi decē? & tu dicis, Promitto, arma, virumq; cano: vt. Ā. de verb. oblig. l. que extrinsecus. Sed nūquid stipulatio superflua erit vtilis? Video, vbi non cōmittit stipulatio, est vtilis: vt. Ā. de neg. gest. l. si pupilli. §. j. Sed quo casu non pōt committi, non valet: vt. Ā. de procu. l. non cogendum. Odof.

Summarium.

Soluendo esse quis merito credatur.

NEmo dubitat. In lege ista dicitur, † q nemo dubitatur soluēdo esse, qui se tueri pōt aliqua exceptione. Et notare exēplum: Ille debitor videt non soluēdo esse, qui non est soluēdo, & nō defenditur: sed si defenditur, videtur soluendo esse: vt. Ā. de proc. l. si minor. Unde bona illius, qui defenditur, non debent vendi: vt. Ā. de qui. bon. cau. in pos. eatur. l. hoc autem. Odof.

Summarium.

Sententia proferentis attendi debet in dubijs.

IN ambiguis. In lege ista dicit † q in ambiguis sententia est sententia illius, qui eā protulit. [Protulisset.] Hec ex dz intelligi in testamentis, & rescriptis, & sententijs: q si testator legat mihi decē: hec est ambigua oratio, qz posset intelligi de inuentis, & de grossis: certe intelligi debet de illis, de quibus sensit testator: vt. Ā. de lega. j. l. si seruus peculium. Sed si dubitatur, tūc debetur qđ minimū est: vt. Ā. eod. l. semper. Vel in ambiguis voluntatib⁹ nō est recedendū a verbis: vt. Ā. de leg. iij. l. nō aliter. Idē in rescriptis: qz si imperator cōcessit mihi fundū Imperialē. hec oratio est ambigua: certe illa significatio, &c. vt. Ā. de bonis vacā. siue appareat circa, &c. vt. Ā. de cōstitu. prin. l. bñficia. Idem in sententijs: vt. Ā. de appell. l. ab executore. Idē obtinet in iudicijs, si actor vtitur oratione ambigua: vt. Ā. de iudi. l. si quis. Secus in cōtractibus, qz si venditor, vel locator vtitur loquutione ambigua, non tenet contractus: vt notator in l. veteribus. Odof.

Summarium.

Deportatio que bona auferat deportato.

IN sola. In lege ista dicitur: † Si aliquis deportatur perpetuo in insulā, sūm deportationis auferet ea sola bona, que ad fiscū perueniunt. [Perueniunt.] i. pertinere possunt: vt omnia bona, excepto iure libertatis: vt. Ā. ad legem Iul. maiest. l. eorum. & excepto iure sepulcrorum: vt ad Trebel. l. quia perinde. Odof.

Summarium.

Lucrum duo si quærant, vter proferretur.

QVoties. In lege ista dicitur: † Si duo tractant de lucro, preferendus est ille, cuius in lucro cū tēpore precedit. [Ueritur.] Et pōt subaudiri etiā. Vel pōt legi sine etiā. [Precedit.] potest notari exemplū. Promisisti mihi istuc fundū donare, & pro hoc fundo obligasti omnia bona tua. Scio nihil promisisti, & eodē modo cōtendimus ambo de lucro: vt. C. qui potio. in pign. habē. l. ij. Secus in personalibus actionibus: vt. Ā. de priui. cre. l. primi lege. Vel pōt notari exēplū: Promisisti hanc rē mihi donare, si Titio non donares: quia erit potior? Ille, qui primo fuerit litē contestatus: vt. Ā. de verbo. oblig. l. si Titius. Odof.

Summarium.

Debitor non soluens eo quod nescit quid debeat, non est in mora.

NOn potest. In lege ista dī: † Debitor non solue ideo, qz ignorat quātū soluere debeat, non videtur improbus. Verbi gratia, aliquis est institutus vna cū vētre: vel decessit pater debitoris, relicto filio ac vxore pregnante, & ignorat filius natū? cuius soluere debeat, vt. Ā. de iudic. l. sed & si restituatur. in fi. Vel pōt notari exemplum in eo, qui ratione hȝ legis Falcidie: vt. Ā. de vsuris. l. in fideicommissis. in princ. Odof.

Summarium.

Consensu contrario soluuntur, que consensu contracta sunt.

OMnia. In lege ista dicitur, † Omnia, que solo cōsensu, iure cōtrahuntur, cōtrario consensu dissoluūtur. [Pereunt.] s. dissoluuntur, vt in emptione, & venditione: vt. Ā. de pactis. l. ab emptione. & l. eo. l. nihil. Odof.

Summarium.

Factum intra duos menses quando quid dicatur.

VBi lex duorum. † Facilē q liqđ duorū mensiū mēnonē, & dicit aliqd intra duos mēses faciendū esse: intra duos menses videt fieri, si fiat ītra sexagesimū diē. Hoc Imperator Antoninus cū fratre suo rescripsit. Et est exemplū, Condēnatus datur ad soluendū spatiū quatuor mensiū, vt. C. de vsur. rei iud. l. vltr. vnde si soluat. vi hic dicitur, bene soluit. Et ad hoc facit. C. de fideicō. libert. l. vltima. Odof.

Summarium.

Prætore vetante qui quid fecit, contra edictum fecisse dicitur.

QVi vetante. † Si aliquis facit aliquid vetante prætore, aduersus edictū fecisse videtur. [Dicitur.] Exemplū est in edicto pretoris de loco tam posito: vt. Ā. de iurisd. om. iud. l. si quis id. Item si minor vult pro alio postulare: vt. Ā. de postulando. l. j. §. j. Itez exēplum, vt. Ā. de his qui deiec. vel effu. l. j. in prin. Odof.

Summarium.

Actionem denegare potest, qui & dare.

1 EJus est. †Ille qui pōt donare actionē, pōt denegare. Et est exēplū quo caliu ideꝫ potest mihi dare actionē in Titiū, pōt ⁊ denegare: vt. ff. de re iudic. l. qui potest. Et quia cuius est vel le, ⁊c. ⁊. ff. eo. l. ij. Odof.

Summarium.

1 Inuitus de domo sua nemo extrahi debet.

1 NEmo de domo. In lege ista dicitur, †qꝫ nemo de domo sua dꝫ extrahi inuitus. [Debet.] sc. inuitus. Et est exemplū, Si quis vocat ad iudiciū, ⁊ est in domo, ⁊ non præstat ad se aditū, iste dꝫ vocari verbo, si pōt cōspici: aliàs nec verbo, nec re: sed si erit in strata, potest vocari verbo, ⁊ re: vt. ff. de in ius vocan. l. plerique. ⁊. l. sequen. Odof.

Summarium.

1 Causa famosa præponitur non famose.

1 SI in duabus. † Si tu teneris duab⁹ actionibus, vna in virginti ex cā nō famosa, ex alia in decē ex cā famosa, præponenda est cā famosa. Vbi aūt vtraq; cā, est famosa, vtraq; p pari est accipiēda, vt creditor accepto fenore cōuertat in quā cāꝫ valt. [Existimatione.] sc. bone fame. Et est exēplū. ff. de sol. l. j. ⁊. h. ⁊. iij. ⁊. l. si quid. ⁊. l. cū ex plurib⁹. [Sunt.] qi nos stipicinꝫ potius facti infamiam, ꝗ iuris: vt. ff. ad legem Aquil. l. iiij. fi. Odof.

Summarium.

1 Prætor desideratur, vbi grandis cognitio requiritur.

1 MBicunqꝫ. In lege ista dicit, †qꝫ vbi requiritur grādis cā cognitio, ibidē prætor desideratur. Hoc dicit hac lex. [Est.] sc. grādis requirit. [Desiderat.] quasi diceret, Vbi requiritur grandis cognitio, ⁊ decreti interpositio, prætor dꝫ interuenire: vt. ff. de transac. l. cum hi. ff. fi prætor. Odof.

Summarium.

1 Libertas est quid inestimabile.

2 Pecunia cunctarum rerum pretium esse potest, non tamen libertatis.

1 LIbertas. In lege ista dr† libertatē rē esse inestimabilē: nā libertas hois est inestimabilis. Et notate ita exēplū: Libertas inestimabilis res est, id est, liber homo non pōt eē, vel vēdi: qꝫ his contrahi de re ad pretium, vt ad estimationem, siue pretiū: vt. ff. de verbo. oblig. l. liber homo. ff. de act. empt. l. fin. Et iō scriptum est alibi, qꝫ libertā non cepit estimationē: vt. ff. de his, qui vener. vel effugier. l. vlt. Tū hois liberi non est cōmercium: vt Inſtit. de inutil. stipu. in prin. ⁊. ff. de verbo. oblig. l. inter stipulantem. ff. fa
2 crā rem. † Et licet pecunia habeat estimare cetera res, nō econtra vt. C. de cōstit. pecu. l. ij. in fine. ⁊. ff. de fideiuss. l. si ita fideiussorē. tamē pecunia nō estimat libertatē. Sed hꝫ non habeat estimare libertatē, nos tū possumus eam estare liberā putādo seruū: quā libertas virtutē, ⁊c. vt. ff. de statu hom. in. l. libertas. ff. eo. Seruitus dicit, ⁊c. vt Inſtit. de iure perso. ff. eo. seruitus. Et notate qꝫ quatuor sunt inestimabilia. Primum est libertas: vt hic. ff. eod. l. nō singulis. Secundū est patria pt⁹: nō si instituo filiū tuū vt eū emācipes, non teneris inuitus emancipare: vt. ff. de leg. j. l. filius. ff. scōm vulgarem, nisi in casu: vt. ff. de cōdi. ⁊ demō. l. si cui. Tertiū est inestimabile, necessitudo sanguinis: vt. ff. eo. l. non est singulis. in fine. est quartū inestimabile: vt fama: vt. ff. eo. l. si duabus. Est ⁊ quintū, secundū Solomonem, vt sapientia. Odof.

Summarium.

1 Actio nulla cum seruus esse potest.

1 CUm seruis. In lege ista dr† qꝫ nulla actio est cū seruis. Verbi gratia, si seruus promittit mihi sistere in iudicio, ex hac promissione nō tenet: vt. ff. si quis eautio. l. si seruus. ff. si plurū. Itē est exēplū, si seruus tuus promittit decē, nō possum cōtra eū experiri, sed contra dñm: vt. ff. de condi. indeb. l. naturaliter. Itē est exemplū, si seruus tuus facit mihi furtū, non cum eo agam furti, sed cum dño agā furti actione: vt. ff. de noxa. actio. l. ij. Et est ratio, qꝫ nulla est actio: qa seruus, ⁊c. vt. ff. de iudic. l. seruus. ⁊. l. fi. Fallit in casibus, in quibus potest seruus iudicio interesse. Odof.

Summarium.

1 Etatis imperitie succurritur in iudicio penalibus.

2 Ignorantia iuris naturalis non excusat delinquentem.

3 Delinquens culpa excusatur, non qui dolo.

1 FEre in omnibus. In lege ista dicitur †qꝫ in penalibus iudicijs etati, ⁊ imprudentie succurritur: vt in victa. l. seruus. ⁊. ff. de iudi. l. vlt. certus. Regulariter cō sucurit parci etati, ⁊ rusticitati. [Fere.] quasi dicat, nō regulariter. Sed fere ideo dicit, qꝫ nulla est regula, quē nō recipiat iustanias: vt. ff. eod. l. omnes. [Judicijs.] id est, actionibus. Vel in penalib⁹ iudicijs, id est dū certat de pena imponenda. [Succurit.] Habetis hic qꝫ regulariter succurritur etati. Exēplū est, Si aliquis vult⁹ profitet se portare de qbus prestat vectigal. cōmittunt in publico. Fallit i pupillo: vt. ff. de public. l. vl. ff. vlt. Itē succurrit rusticitati, vt l. albo prætoris dicit: vt. ff. de iurisd. om. au. l. si ge. in prin. ⁊. ff. pe. Itē si quis nō echt ad iussum iudicis, tenetur ex edicto de edendo ad interesse, sed parcit rusticitati, vt nō teneat: vt. ff. de eden. l. iuniſne. Unde ex principio, regulariter parcitur: vt. ff. de probā. l. cū de indebito. ff. eod. vlti. Et parcit ei, etiā si delictū perpetratū iuris ignoran
2 tia: vt. C. qui admit. ad bono. pos. l. quicunqꝫ. † Sed non parcitur, si delinquitur per ignorantiā iuris naturalis, vel quasi: vt. C. de in ius vocando. l. penul. Etati parcit certa distinctione, quum minor delinquit, aut culpa, ⁊ ita non dolo: aut animo, ⁊ ita dolo. Si culpa, restituitur: vt. C. si aduer. delic. l. j. in fine. Si aūt deliquit dolo hic refert, aut cōuentur similiter, aut criminaliter. Si similiter, duobus casibus subuenitur ei: si potuit trāsigere, ⁊ non fecit. Itē si potuit confiteri, ⁊ non fecit: vt. ff. de min. l. si ex causa. ff. ubi videndū. In alio subuenit ei: vt. ff. de mino. l. si ex cā. ff. si in cōmissum. Si crimen aliter, subuenitur, quatenus misericordia iudicio, ⁊c. vt. ff. de minor. l. aut illū. ff. in delictis. In casibus seruatur ipso iure illesus: vt. C. si aduer. delictum. l. vlti. ⁊. C. ex qui. cau. infa. irro. l. pen. Itē dicit Placen. si delictū ab alio perpetratū ratū habuit Item si male oritur: vt. ff. eod. l. hoc iure. ff. j. Habetis ergo ex predictis quare dixit fere. qꝫ exponitur fere, id est regulariter. Vel fere dixit ter peremine, vt. ff. dixi. Et tota die queruntur cōsiliū a nobis de hoc. Iuuenis statum aliquo loco: vū transit aliquis, percutit eū: cō
3 uenit: minor: vult restitui. Semper habeatis hanc cautelā, † Aut delinquit culpa, vel dolo. Si culpa, qꝫ ludebat cū alijs pueris, ⁊ percussit eum, tenetur, vt. ff. dixi. Si dolo, qꝫ incepit dicere turpia verba scholari, cepit eū per capulloꝫ, ille vadit domū, ⁊ accipit cultellum, ⁊ eū occidit, non subuentur. Et hoc, si conuentus criminaliter: sed si ciuiliter cōuentus, tunc secus, vt. ff. dixi. Aliquando minor ipso iure seruatur illesus, vt. ff. dixi. Odoff.

Summarium.

1 Crimen committit, qui committenti nō prohibet, quum possit.

1 NUllum crimen. In lege ista dicit: †Si nō prohibeo seruū delinquere, quū possum, cōmitto crimē: nā nullum crimen cōmittit is, qui quū non posset prohibere, non prohibet. [Non possit.] Verbi gratia, seruus deliquit, me presente, eū non potui prohibere propter loci distantiam, qꝫ tunc erat in medio, nō teneor: vt. ff. de noxa. l. j. ff. l. ⁊. l. in delictis. ⁊. l. cū seruꝰ. Si delinquit me inuito, teneor: no ualiter: vt. ff. de noxa. l. j. Si aūt me sciente, ⁊ patiente, non prohibente, videor mandare, teneor: in solidū: vt. ff. ad legē Aquiliā. l. scientiam. Si aūt non potui prohibere, tunc secus, vt hic.

Odof.

Summarium.

1 Minus quod est inest ei, quod plus est.

2 Defensor rei alienę quis dicatur.

3 Pupillus dicitur non posse pati.

4 Verba si disiuncte proferantur, sufficit alterum fieri.

5 Adulentibus quatenus subueniendum.

1 IN eo quod plus. In principio huius legis dicitur: †In eo, quod plus est, semper inest quod minꝰ est. Exēplū pōt notari pluribꝰ modis. Si cōcedo tibi qꝫ plus est videor cōcedere: qꝫ minꝰ est. Si donarē rē meā, multo fortius vendere: vt. ff. eod. l. cui. Vel potest notari exemplum: Iste, qui iurat in litem, debet iurare tanti rem esse, nec habet necesse dicere, pluris: sed si adiiciat pluris, ne iurat tanti esse: vt. ff. de in litē iurando. l. cum furti. Item est exemplum in stipulatione: vt. ff. de verbo.

verb.oblig.l.si quis ita. Vel pōt notari exemplū in arbitris: vt.ff. de arbi.l.item.§.si plures.

2 **Nemo aliene.** Jn.§.isto dicitur: † Si aliqs vult defendere aliū, & promittere q̄ defendat ed, iste est defensor rei aliene, qui nō intelligit idoneus, nisi satisfdet iudicatū solui. [Cum satisdatione.] Iudicatū solui, etiam si locuples sit. vt.ff. de procu. l. qui proprio. §. i.

3 **Pupillus.** Jn.§.isto dicit: † Nō intelligitur pupillus posse pati. Exemplū pōt notari, Si aliquis patri rem suam obligari, preiudicat sibi: vt ad Velleia. l. si fine. Hoc non cadit in pupillo: quia si infans est, ꝛc. vt. C. de falsa mone. l. j. in fine. Et q̄ si est proximus pubertati, nō preiudicat sibi: vt. ff. de autho. prestā. l. pupillus. Jtē pōt notari exemplū in seruo delinquēte, & domino patiente: vt ad legē Aquil. l. sed & si quis cunq;. §. i.

4 **Ubi verba.** Jn.§.isto dicit: † Ubi verba non proferuntur coniūcte, sufficit vnum factum esse. Verbi gratia, promitto tibi dare Stichū, aut Pamphilum, satis est si do alterū. Secus est, si verba pōntur coniuncte: vt. ff. de verbo. oblig. l. vbi autē. §. per illud. Vnde notate q̄ aut loquutio sumitur ex vniuerso: vt dicto, Promitto Stichū, & Pamphilum: & requiritur totū fieri. Aut ex aliquo, vt quā promittit diuisi etiā: & tunc sufficit alterū fieri: vt. ff. de reb. dub. l. si quis. §. vtrum. ff. si certū. l. Uhec verba.

5 **Mulieribus.** Jn.§.isto dicit: † Succurrendum est mulieribus, vt non defraudentur vt vt defendātur, non aut̄ vt calūniētur. [Defendantur.] alias defraudentur. Et est exemplū, si mulier intercedit pro aliquo, imo ad beneficio Velleiani. Sed si mulier accepta veste virili intercedit, non subuenitur ei: vt. ff. ad Velleia. l. ij. C. l. si decipiendi. Odof.

Summarium.

1 Pupillus dolū capax furandi & iniuriam inferre potest.
2 Pupillus infantie proximus quando dicatur.
3 Actio penalis contra heredes non datur.

1 **Pupillum.** Jn principio huius legis dicitur † q̄ pupill⁹, qui est proximus pubertati, est capax doli, & ideo furtū, & iniuriā pōt facere. Sed quis dicitur proximus pubertati: Ad q̄ dicendū duob⁹ modis. Dicitur pupillus proximus pubertati, cui nō desunt nisi septem anni ad cōplendā etatē pupillarē, iste est proximus pubertati: vt. ff. de excus. tuto. l. non tantū. Nam furtū sine dolo non cōmittitur, nec iniuria: vt. ff. de iniur. l. illud. Pōt alio modo dici proximus pubertati: Eo⁹ scilicet q̄ prima etas est infantilis, scōa pupillaris: vt Jnstit. quib. mo. dd. tut. finitur. Est pupillus remotus a pubertate eōs infans: † si excessit infantiā, & hz octo annos. est primus infantie. Idem si hz nouē annos, vel decē sed ex quo egrediet decimū annū & dimidiū, tūc est proxim⁹ pubertati. Sic pupillus infans, vel proximus infantie nō est doli capax: vt. ff. de reg. iur. dicad. q̄ infans. Uñ ista nō punūntur: vt. C. de fal. mone. l. j. Sed ex quo est proximus pubertati, est capax furti, & furtū & iniuriam committit. imo omne delictū cadit in eū, vt ait Augustinus, egrepto crimine adulterij: vt. C. ad legem iul. de adul. l. si minor.

2 **In heredes.** Jn.§.isto dr: † q̄ actio penalis nō dat contra heredes, vt furti actio, iniuriarum, & vi bonorū raptorū. [Et ita alēcio.] qn si esset rei persequutione, darentur in heredē: vt. ff. q̄ met. cā. l. q̄ dicimus. Jmo quedā actiones penales dantur, si non perueniat ad eū aliquid: vt. ff. de edi. fur. l. si pro fure. [Juuriurādi] est penalis. Habetis q̄ penales actiones non dantur contra heredes, nisi lite cōtestata: vt. C. ne ex delic. defunc. l. vnica. Rei aut̄ persequutione darent in heredē, in quantū peruenit ad eum: nisi in conductōe furtiua, que datur, etiā si non peruenit: que est ex variis figuris causarum: vt plene dicit. ff. de actio. & obliga. l. j.

Odof.

Summarium.

1 Actio nulla dicitur, que exceptione infirmari potest.

1 **Nihil interest.** Jn lege ista dicit: † Non refert verū q̄ nō habeat actionem, aut talem que per exceptionem possit infirmari. [Exceptionē.] i. perpetuā. Pōt notari exēplū duplicater. Cauetur in rare quod nemo sine actione experitur. Uñ si sicut iste non potest experiri, ita ille, qui hz actionē, excludetur perpetua exceptione: vt. ff. de nego. gest. l. si pupill. §. vltimo. Jtem potest notari exemplum, quod nullo modo debet si solui indebitū: vt. ff. de condic. indeb. l. j. & ibi notant.

Odof.

Summarium.

1 Pars in suo toto continetur.

1 **In toto.** Jn lege ista dicit † q̄ in toto continetur pars. Pōt notari ita exēplū, si totus fundus meus est, & tu possides indebite partem, sicut totū fundum possum vendicare, ita partē: vt. ff. de rei vendica. l. si rem. Jtē pōt notari exemplū, si peto a te totum fundū. & iudex absoluit te, & non appellauī ab ista sententia, si postea petam partem repellar exceptione rei iudicate: vt. ff. de exceptio. l. si quis cum totum.

Odof.

Summarium.

1 Obscura si qua sunt, id. quod est verisimilius inspicitur.

1 **In obscuris.** Jn lege ista dicitur, † q̄ in obscuris debet inspici quod verisimilius est, aut quod plerunq; fieri solet. [Solet.] Et pōt poni exemplū. Olim ita erat in ciuitate ista, cōsueuerunt vti duab⁹ monetis, Bononinis parnis, & Veronēsibus. Quid faciebant homines. Qñ volebāt emere res magnas, semper si cōueniebāt, pabo viginti intelligebatur de Bononinis: si volebāt emere res paruas, intelligebatur de Veronensibus. Si tu vendis mihi rem pro viginti, nō adiecto de Bononinis, vel Veronensibus, accipiendū est, q̄ verisimilius est: q̄ est magna res, intelligetur de Bononinis, alias de Veronensibus. aut q̄ plerunq; fieri solet: q̄ semper, ꝛc. vt. ff. eo. l. semper. & ff. de leg. j. l. Scio.

Odo.

Summarium.

1 Obligatus quando liberetur.
2 Cepisse non videtur, qui exceptione remoueri potest.

1 **Si quis obligatione.** Jn lege ista dicitur: † Si aliquis est obligatus, & liberatur, ipse videt totū accepisse, a quo liberat. [Accepisse.] s. totum, in quo liberatus est. Et ponamus ita exēplum, Habeo duos debitores, Titiū in centū, Seiū in centū. nec Titius est soluendo, nec Seius: ego instituo mihi heredē, & ita dico, Seuio amico meo lego centū, que ds mihi Ser⁹ ei: videor mihi legare: q̄ inanis esset actio, quam mopia excludit debitorio. Sed si ipsa Titio lego, legādo ei liberationem, quā liberatur, totum videtur cepisse: vt. ff. de leg. ij. l. fideicommissa. §. interdum.

2 **Non potest.** Jn.§.isto dr: † Si aliquis stipulatus remoueri pōt exceptione, nō videtur cepisse. [Accepisse.] s. stipulator. [Summoueri.] vt. ff. de doli excep. l. dolo. & ff. q̄ metus cā. l. metum. §. sed quod prator.

Odo.

Summarium.

1 Contractus qui metu vitiatur.
2 Dolus expressus non vitiat contractum.
3 Decipi non dicitur qui id publicum sequitur.
4 Errans non consentit.

1 **Nihil consensui.** Jn lege ista dicit † q̄ bone fidei iudicia aliqua consensu contrahuntur: vnde si in eis interueniat metus, nō valet q̄ metus cā fit. [Sustinet.] id est, inducit. [Eius s. cōpulsiua.] Atq; pro ea: quia quicquid est vis cōpulsiua, est & metus. Loquit sm antiqua rēpora, vt. ff. q̄ metus cā. l. j. [Quem.] s. metū. [Est.] Ee ideo pretor ait, Qd met⁹ cā, ꝛc. vt. ff. q̄ met⁹ cā. l. metū. Uñ habetis, si cōtractus celebratur solo cōsensu si celebret vi cōpulsiua, non quantū ad officiū, sed de rigore iuris valet: q̄ coacta volūtas, volūtas est: † Secus tñ si actus bone fidei ꝛ. Jtem dolo intercedēte, & est vol⁹ expressus, nō vitiat contractum ipso iure, si est dolus tacitus, & iste ipso iure vitiat contractum: vt. ff. de dolo. l. eleganter. in principio.

2

3 **Non capitur.** Jn hac regula dr: † Quisq; intuitu publicū, nō decipit. Uñ nō videtur minor, ꝛc. vt. ff. de in integ. restit. l. pen. Et est exēplū, Adhuc vigintiquinq; annis adhūc hf dicat ē, quā quilibet paterfamilias fecisset, postea monitus seruū, predia cassare perseuerat: vt. ff. de minor. l. verum. §. j. Jtē est exemplū. ff. de pigno. actio. l. si pignore.

4 **Non videntur.** Jn.§.isto dicitur, † q̄ non videntur consentire, qui errant. Potest notari exemplum, Si duo Bononienses coram iudice Mantuensi litem contestantur, non prorogant eius iurisdictionē: vt. ff. de iurisdict. om. iud. l. si per errorē. & ff. de iudi. l. j. Item est exemplū in emptione, & venditione: vt. ff. de contrahen. empti. l. in emptionibus. & l. sequenti.

Odof.

Summarium.

1 Possessio: bonorum loco heredis habetur.

Summarium.

1 Pretor bonorum. In lege ista vi-
catur † q bono
rum possessor in omni causa habetur loco heredis. [Habet.] Sed quare dicit pretor, Jure ciuili bonorum possessor non est heres, vt inst. de bono. pos. §. quoq; sed iure pretorio sic. Unde sicut heres, qui succedit iure ciuili, succedit in cõmoda, ita iste vt ff. de bono. pos. l. i. Odof.

Summarium.

1 Creditor remittẽs debitori rẽ vẽdere, videtur pignori remittere.

2 Creditor. †Si creditor permittat debitori rem vendere, eo ipso videtur remittere pignori. [Dimittit.] id est, rem illam ab hypotheca liberat. Quod est verũ, si permittit, si permittit simpliciter: secus si dicit, saluo iure meo: vt ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. ij. debitor. Itẽ, si sciret ius suum vbicũq; durare: vt in eod. titu. l. sicut. §. non videtur. Odof.

Summarium.

1 Deberi nobis potest quid pluribus cauſis, nostrum esse non potest pluribus cauſis.

2 Non est. In lege ista dicitur † q aliquid nobis potest deberi ex plurib⁹ cauſis: sed si nobis debetur aliquid ex pluribus cauſis, non tamen potest esse nostrum ex pluribus cauſis. [Esse.] quia si semel est factũ meũ, nõ potest amplius meũ fieri: vt inst. de actio. §. sic itaq;. Et est exẽplũ, Si ago ad decẽ cõtra te nulla inserta cauſa, si persequor vnam cauſam, scz emptionis, & succũbo, nõ obstat mihi exceptio, si volo persequi ex alia cauſa. Secus si volo aliter persequi, nã non licet: vt ff. de except. rei iudi. l. i. an eadẽ. §. actiones. & C. de iudi. l. licet. Sic ergo. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. ex plurimis. Odofre.

Summarium.

1 Vendere aliud est, aliud vendenti consentire.
2 Factum ab vniuersis dicitur, quod publice fit a maiori parte.
3 Vniuersitas non potest consentire.
4 Legatarius non habet plus iuris, quam heres.

1 Aliud est vendere. In principio huius legis dicitur † q aliud est vendere, & aliud vẽdẽte consentire. verbi gratia, si tu vẽdis mihi rẽ tuã, tu teneris de euictione, etiã si de euictione non promisisti. Sed si consentio alĩ vẽdere, & renuntias iuri quod habes non teneris de euictione: vt C. de euictio. l. non dubitatur.

2 Refertur. In. §. isto dicit: † Quod publice fit a maiori parte, ab vniuersis videtur fieri. Et potest ita notari exẽplũ: pulsatur ad cõcilĩ: certe si maior pars decurionũ decreuit aliquid faciendũ, ab vniuersis videtur factũ: vt ff. ad municipales. l. quod maior. Unde quod debet vniuersitas, debẽt vniuersi, nõ singuli, vt ff. de re. dimi. l. in tantũ. §. vniuersitatis. Et dicitur publice fieri a maiori parte, qui fit a tota curia, vel a maiori parte: vt C. de decur. l. nominationũ. lib. decimo. Sed & videtur fieri a maiori parte, quod fit per primates: vt. C. de ado. diuer. iud. l. restituẽde. Sed & dicitur a maiori parte fieri, quod fit cõgregata curia ad campanã. Et ita pronũciauit do. Joan. in quadã questione inter archiepiscopũ Rauẽnatẽ, & quoddã commune. & homines illius cõmunis vpli quid fecerũt: venerũt, ad' sylvã, & succiderunt sylvã. Cõuenietur cõmune ad penã: cõmune volebat se excusare, quia singuli nõ fecerũt: quia quod debet vniuersitas, nõ debẽt singuli. dominus archiepiscopus volebat accipere penã a singulis, sed ab vniuersis. Allegatur q vniuersitas,

3 &c. vt ff. de dolo. l. sed ex dolo. §. i. † Sed & vniuersitas non põt cõsentire: vt ff. de libe. vniuer. l. vnica. Ecõtra q sic, q videtur teneri: vt ff. quod met. ca. l. metũ. §. animaduertendũ. Et potest legi cõdere: & tamen in lege cõdẽdo requiritur cõsensus: ergo in se habet cõsensum. vt ff. de legi. & senatusco. l. i. Determinant ipse, & bene, si adfuit vniuersitas cõgregata ad sonũ cãpane, & procedit, tota vniuersitas videtur fecisse, vt hic, & ff. ad Treb. l. omnibus. in fi. & l. ij. alias non debet teneri. vt. §. dict. Nõ obst. q vniuer. nõ põt cõsentire: quia verũ est de facili. Nec obstat q volo facere possunt: verũ est de facili. Nõ debet intelligi interrogative, quia vt est alibi, Si facerdos, &c. quia denotat raritatẽ, non impossibilitatem, vt ibi.

4 Absurdum. In. §. isto dicitur † q absurdũ est, q legatarius plus iuris habeat, q̃ heres, vel testator. si viueret. Et ita si legat ipsi fundum, si testator erat dominus, gradiendo transit dominium, alias non: vt ff. de furtis. La Tatio. Fallit in casu, vt. ff. de acquireu. rerum domi. l. non est.

Summarium.

1 Conditio habetur pro impleta, si non stet, &c.

1 A iure. In lege ista dicitur; † Si non stat per eũ, cuius interest conditionẽ impleri, q̃ per aliũ, cõditio dz haberi pro impleta. Verbi gratia, a te herede legatũ est mihi relictũ si ascendã capitolium: non stat per me, sed per tertiã conditio dz haberi pro impleta. Idẽ in institutiõe, vt habeat pro impleta. h. t. [Perducitur.] Hoc est primũ dictũ. Legatũ est relictũ mihi, si ascendero Capitolium, vel libertas est relicta, si. x. dedero: non stat per me, sed p heredẽ, dz haberi pro ipleta vt cõsequar legata: vt. ff. de cõdi. & demõ. l. mater. & l. in testamento. [Quibus.] Incipit sin dictum. [Paret.] Unde si fuit stipulatus fundũ mihi dari, si dedero tibi decẽ & volo dare, & tu non vis recipere, dz haberi pro impleta: vt. ff. de verbo. oblig. l. in executione. §. pen. Odof.

Summarium.

1 Necessitate coacte quæ recepta sunt, ad cõsequẽtiã non trahunt.

1 Que propter necessitatẽ. In lege ista ponitur talis regula: † Ea, que propter necessitatem sunt recepta, non debent trahi ad consequentiã. [Recepta.] Cõtra tenorẽ iuris cõis trahi. In hac regula notatur dupliciter exemplũ. Contra tenorẽ iuris cõis est receptũ, vt ecclesiastica vasa alienent in redẽptionẽ captiuorũ: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. sanctimus. §. i. non dz trahi ad consequentiã in alijs cauſis: vt Inſti. de contrahen. emp. in fine. Potest scbo modo notari exemplũ: Contra ius cõe est introductũ q pater alienet filiũ ob famam: vt. C. de pat. qui fil. distr. l. i. hoc non dz trahi ad alios casus: vt. C. de liber. cau. l. i. Et ita habetis in hac regula, Que propter necessitatẽ sunt recepta, non debent trahi ad consequentiam: vt. ff. eo. quod contra. Odof.

Summarium.

1 Vendere potest, qui donare.
2 Qui non vendere potest, non donare.

1 Cui ius est. In lege ista in sũ principio dicitur. † Qui hz ius donandi rẽ, multo fortius vendendi. [Concedendi.] alio modo, patri permutandi. Nam cui q plus est, iz, & quod minus: vt. ff. eo. l. cui quod. Et põt notari exemplũ sic: Libere homo paterfamilias viginti quinq; annorũ põt hẽre rem suã donare, multo fortius põt eã vendere: q̃ inſtũ est suã cuiq; cõmutari: vt C. de Judeis. l. nemo. Et quare dicit de libero homine patrefamilias maiore viginti quinq; annis: Quia seruus, & filius, si habent liberam peculij administrationẽ, possunt vendere, non donare: vt

2 ff. de pactis. l. contra ius. §. ij. filius. † Itẽ manor põt vendere, non tamẽ donare, nisi in casu: vt. C. de admi. tuto. l. ij. que. Hec regula recipit instantiam in curialibus, qui possunt donare, non vendere: vt. C. de pac. mi. l. fi. Item in emphyteuta recipit instantiã: vt C. de iure emphy. l. fina. & Inſti. locati. §. adeo. Odof.

Summarium.

1 Iudicia penalia semel accepta transeunt ad heredes.

1 Penalia. In lege ista dicit † q penalia iudicia, & semel accepta, & lite contesta, transeunt ad heredes. [Judicia.] i. actiones penales, vt furti: vt. ff. de furtis. l. i. [Accepta.] i. inchoata per iuris cõtestationem: vt in auc. de litigio. §. omnẽ. [Possunt.] Et notate exemplũ, Si feci tibi furtũ, & mortuo vtro litis cõtestationem, non datur actio contra heredem tuum: vt. ff. eo. l. pupillus. §. in heredem. tamẽ si egi tecũ, & litem contestatus sum, bene datur contra heredẽ tuum: vt Inſtitu. de perpe. temp. actio. §. tantum. sicut actiones descendentes ex delicto non dantur, nisi in quantum peruenit lite contestata: vt. C. ne ex delic. defun. l. vnica. Odof.

Summarium.

1 Alienare qui potest, alienationi consentire potest.

1 Cum quis. In lege ista duo dicũtur. Primo dz: † Ille, qui põt alienare põt alienationi cõsentire. Scdo dz: Qui non põt donare, nec donationi cõsentire: & si cõsentiat, ei' voluntas non erit rata. [Alienationi.] Notate exemplum: Creditor potest vendere, vt. ff. de acqui. rer. domi. l. non est noui. multo fortius debitore consentiente põt alienare: vt. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. l. si debitor. §. [Sabẽbi.] Nota exẽplũ: Simonẽ pot donare rẽ alienam, vt ita habuit accipiens: nec donanti cõsentire: vt. ff. de don. l. in edibus.

Item

Item notate exemplum in tutore: vt. ff. de furtis. l. interdum. §. q tutelam. Item est exemplum in minore viginti quinq; annorum: vt. ff. de manu. vindic. l. fin. Odof.

Summarium.

1 Locupleo non videtur rem defendens alienam.

1 **Qui rem alienam.** In lege ista dicitur: † Qui defendit rem alienā, nō videtur locupleo quantū ad euitandā satisdationē iudicio sisti. Et notate exemplum: Si aliquis hz in bonis mille marcas, si tamen non satisfecit iudicio sisti, non videtur defendere: vt. ff. de procu. l. si minor. Odo.

Summarium.

1 Datum non videtur datum, quod accipi non potest.
2 Dolo non facit, qui iubente iudice facit.
3 Subditus obtemperans iuste iubenti, non tenetur.

1 **Non videntur data.** In principio legis dicitur, † q nō videtur datū, q eo tēpore, quo datur, nō pōt accipi. Unde notate exemplū: Si aliqs promittit rex aliquā, promittit accipi facere: vt. ff. de donatio. l. in edibus. ff. de verbo. oblig. l. vbi aūt. §. fi. Et ideo si promisisti mihi tē dare, et eā mihi tradidisti, et euicta est a me, nō videris tradidisse: vt. C. de euic. l. quoniam anus.

2 **Qui iussu.** In. §. isto dicitur: † Si aliquis facit aliquid iussu iudicis, non videtur dolo facere, q: hz iudici parere. [Qui.] [subditus.] [Habet.] iudicio. Et notate ita exemplū: Commisisti maleficū, propter quod domus tua debebat diruni: iudex precepit mihi vt domū tuā diruerē: diruit: teneone lege Aquilia? Certe non: vt. ff. ad legē Aquil. l. fi. go. §. q dicit. Et hoc est verū, si iudex iussit iuste, propter authoritatem rerū iudicatarū, et q: iuris executio non hz iniuriā: vt. ff. quod metus ca. l. cōtinet. ff. de iniur. hō. Luminariarum. §. i. Unde nota.

3 † q si subditus obtēperauit iuste iubenti, non tenetur nec iubens, nec obtēperans: vt in. l. cōtinet. Si obtēperat magistratui iniuste iubenti non tenetur obediens, vt hic, et iubens poterit cōueniri: vt. ff. de in ius vocan. l. fi. et hoc non in atrocioribus debet obtemperare, vt nec filius patri: vt. ff. ad legem Aquil. l. liber homo. Odof.

Summarium.

1 Occasio capi debet, que pinguius in se responsum habet.
2 Factum obscure vnde recipiat interpretationem.

1 **Capienda.** In principio huius legis dicitur † q oz capi occasio, que hz in se pinguius responsum: et quomodo, notatur exemplum hoc modo. Si duo sunt iudices ordinarij, q cognoscunt de liberali cā, vnus pronunciat contra libertatem, alius pro libertate: capienda est sententia, que est pro libertate: vt. ff. de te indic. l. inter pares. ff. de leg. iij. l. cum filius.

2 **Quod factum.** Dic dicitur: † Si aliquid est factum, et illud in obscuro est, certe ex effectu illius, qui capit, recipit interpretationē. Uñ si in edicto pretoris sunt verba obscura, pretoris est interpretatio: vt. ff. de pacto. stipu. l. in stipulationibus. Et ita exemplū pōt poni in iudice: vt. ff. de appell. ab executione. Et idē exemplū potest notari in tabellione: vt. C. ad legē Corn. de falsis. l. si quis. Odof.

Summarium.

1 Damnū dat, qui dari iubet.
2 Pendens si quid sit, non habetur ac si non penderet.

1 **Damnum dat.** In principio huius legis dicitur: † Ille, qui iubet dānū dari ille videt damnū dare. Obtēperās nō videt in vlla culpa, si debuit obtemperare. [Dat.] Unde notate q si pater iubet filio dare dānū, tenet pater non filius: q qui per aliū, ff. vt. ff. de vi et vi arma. l. j. §. deinde. Filius non tenetur: et hoc secundum quod dixi. ff. eo. l. non videtur. §. qui iussu. ff. l. velle.

2 **Quod pendet.** In. §. isto dicitur: † Illud, quod pēdet, non est perinde habendū ac si nō pendeat. [Sic.] Quasi extinctū: et nō pēdeat. Et est exemplū, Si stipulor a te decē. si nauis venerit ex Asia: pēdente conditione pendet promissio: non est perinde ac si cōditio extitisset: q: possem mihi petere, si cōditio extitisset: vt. ff. de act. et oblig. Lio. cui. Item pōt notari exemplū, Si pater capit ab hostibus, status filij, q remāsit dom. pēdet. in isto pēdenti non est perinde, ac si esset certū. parē nō reuerti, q: interim nō pōt dari tutor: vt. ff. de tutel. l. in tuto. in fi. et nec pōt mutuū accipere: vt. ff. ad Mace. l. j. §. si pēdeat. Odofr.

Summarium.

1 Factum iudicio non ratificatur, si ad eum non pertineat.

1 **Factum a iudice.** In lege ista dicitur: † Si iudex facit aliquid, q nō pertinet ad eius officiū, erit nō habetur. Pōt notari exemplū, Si iudex mulctat hominem nō sine iuris fictionis. nō valet: vt. ff. de iurisd. om. iud. l. fi. Item est exemplū, Si iudex datus ad vnā rem, cognoscit de alia: vt. C. si a non compe. iudi. l. j. et per totum. Odof.

Summarium.

1 Obligat nemo ad soluendū, q ab alio recepturus sit q prestat.

1 **Nemo ideo.** In lege ista dr: † Nemo obligat ad soluēdū, q: ipse sit recepturus ab alio q pstat. Exēplū pōt notari. Tu debitor: pmitis mihi q si soluerē creditorib⁹ tuis, q mihi soluerent: nō sum obligat⁹ tuis creditorib⁹: vt. ff. si cer. pet. l. q precunia. ff. de iudi. l. qui potio in pig. hab. l. j. Fallit hec regula in procuratore meo, et in fideiussorib⁹ meis: vt. ff. de cōdi. indeb. l. indebitam. ff. l. si procurator. §. j. Odof.

1 Pactum in venditione ambiguum contra venditorem recipit interpretationem.

1 **Pacta contrahenda.** In lege ista dr: † q si in venditione apponit ambiguū pactū, dz interpretari contra vēditorē. et dz interpretari ipse emptori res sit salua. Et pōt notari exemplū in hac lege vt notat. ff. de pactis. l. veterib⁹. Et dic de hoc vt ibi notatur. Odof.

Summarium.

1 Persone que non condemnantur in solidum.
2 Restitutio rei fit cum fructibus.
3 Mora sua cuique nocet.
4 Dolosus est, qui petit, q restituturus est.

1 **Pacta condemnatione.** Dic dr: † Quedam sunt psone, que nō cōdēnant in solidū, sed inēptū facere possunt, he psone sunt ita condemnande, vt habeat rō earū, ne egeāt. [Ne egeāt.] Et est exemplū, Parentes habēt bñficiū ne condēnant liberos in solidū. Et idē bñficiū habēt patroni: vt. ff. de te ind. l. sant q. et. l. seq. isti condēnantur in solidus vt ita auferatur condēnatio vsq; ad vltimū quadrantē. Est idē in donatore, vt cōdemnet in eo, deducto ne egeat, cū debet condēnari in quantū facere pōt: vt. ff. de donat. l. q ex donatione. Est ne idē in illo, qui cessit bonis, q condēnetur deducto eo, ne egeat, et condemnet inēptū facere pōt: vt. ff. q bonis cedere poss. l. pen. Dicit dñs Guido, et ita scripsit. Sunt qdā, q condēnant habita rōne, ne egeāt, vt socius socio, et alij similes. Sunt qdā plone, que cōdemnant inēptū facere possunt, et nō extorquet ab eis vsq; ad subhastaria, vt in donatione, et simili. Si dicat aliqs, Que est vtilitas vt cōdemnātur inēptū facere possunt. nō currit. Uel pon⁹ sm Jo. vt cōdēnant habita rōne ne egeāt, ne sua liberalitas sit sibi dānosa: vt. ff. de dona. l. q ex dona.

2 **Quum verbo.** In. §. ista dr: † Ubi lex dicit aliquid restituendū, et si nō fiat mētio de fructibus, cū fructib⁹ dr restitui: q: verbā restitui, hz plenā significationē. [Restituēdi.] Nota exēplū: Donatus in rei vēdicatione, tenet rē restituere, intelligendū est cum fructibus: vt. ff. de rei vēd. l. fructus. et. l. si nauis. in fi. et. l. q restituere. Item est exēplū in eo, qui accepit rē in fraudē creditorū: vt. ff. que in fraud. credi. l. aut pretor. §. per hanc.

3 **Unicuique.** In. §. isto dr: † q vnicuiq; sua mora nocet, nō aliena. Idē in duobus reis debēdi non socijs. [Nocet.] in. nō aliena: vt. ff. eo. l. nō dr. [Promittēdi.] nō socijs. [Obseruat.] vt vnicuiq; noceat sua mora, nō alteri⁹: et hoc nō in socijs: si sint socij, sec⁹: vt. ff. de duob⁹ reis. l. ex duabus. Fallit in debitore, et fideiussore: vt. ff. de vsuris. l. mora. in prin.

4 **Dolo facit.** In. §. isto dr: † q dolo facit, q petit q restituturus est. Et pōt notari exēplū. Ecce si hēs institut⁹ rogat⁹ mihi hereditatē restituere coact⁹ adiit, petit a me hereditatē: facit dolo: vt. ff. ad Trebe. Lq; poterat. Item pōt notari exēplū, si q; quenit me actione ad exhibēdū, et offēdo inconuenienti rē meā esse, ff. vt. ff. ad exhib. l. ij. §. hac idē. Item pōt notari exēplū, si petit decē ex vna cā, et obijcio cōpensationē ex alia: vt. C. de compensa. l. vltima. Et hoc est q dolo petit, et tamen recuperaturus est ea quo petit. Secus si alij: vt. ff. soluto matrimo. l. fi. ab hostibus. §. j. l. cuius fundus. §. si seruum. Intellexerūt quidam verum esse in

petitorijs iudicijs: secus in possessorijs iudicijs: vt. ff. quorū leg. l. j. §. j. ī. C. de ed. diui Adri. tol. l. q. Sed male dicunt, si ille, qui excepit de dolo incontinenti vult probare, habet locum in petitorijs, ī possessorijs: vt. ff. ad Carbo. l. ij. §. due. ī obstat lex contraria. nā interdicto quorum legatorum non obstat doli exceptio, quia nō erat traditurus id, quod petebat heres: quia si erat locus legi Falcidie. non restituebat, vel si non erat locus Falcidie, quia legatarius debet petere legatum. Nec obest alicui, quia vbi petit scriptus heres mitti in possessionem. Et dicitur testamentum salsus vbi non erat incontinenti probare paratus, ī obijciatur vitium inuisibile: aliter secus, si obijceretur vitium visibile, quia locū habet vt. C. de edic. diui Adria. tol. l. vltima. Non tamen nego, quin hec lex cum suis similibus recipiat instantiam, vbicūq; lex ponit istū ordinē, restituenda saluo iure suo, quod est, sine possessor conueniatur locati. vt. C. locati. l. si quis. vel pena mendacij: vt. ff. de rei vendica. l. finali. vel fauore agriculture: vt. C. de agric. ī censitis. l. si colonj. Odo.

Summarium.

1 Conditionem implere quis posse dicatur.
2 Repudiare nequeo quod habere non valet.

1 **Qui potest.** †Ille qui potest facere vt possit implere conditionem, ille iam videtur posse. [Videtur.] Notabile ita exemplum: Vendidisti mihi bibliothecam, si Campanu concederent locum vbi ponerem: ementi certe si potui emere locum a campanis, ī non feci, video: potuisse vendere teneor tibi de pacto: vt. ff. de contrah. emp. l. si mihi. Item potest notari exemplū, vt. ff. de pigno. actio. l. si rem. §. omnio. Et ita qui potest facere, ī non facit, videtur implesse: vt. ff. de leg. ij. l. si quis seruo.

2 **Quod quis.** Hic dicitur; †Quod non possum habere, si volo, id idē non possum repudiare. [Non pōt.] vt legatum cōditionale. [Potest.] vt pendēte conditione. Et notate exemplū: Si sum institutus sub conditione, vt. ff. de acquir. here. l. to. qui. Item potest notari exemplū in legato cōditionali: vt. ff. de leg. ij. l. si ita. §. que sub conditione. Potest tū pacto remitti, licet non possit repudiari: vt. C. de pactis. l. j. cum suis similibus. Et est ratio, quare aliud in pacto aliud in repudiatione, vt alias notatum. Odof.

Summarium.

1 Officia, que per seruos exerceri nequeant.
2 Possidens rem sui tuam non potest eam vsucapere.

1 **In omnibus officijs.** In lege ista dicitur: †Ea officia, que debent exerceri per liberas personas, nō possunt per seruos exerceri. [Nō pōt.] Et sic exēplū: Legatus Reipublice pōt p liberā personā fieri, non per seruū: vt. ff. si quis cautio. l. si seruꝰ. ī. j. eo. l. vlt. Item mulier pōt exerceri per liberā personā, nō p seruū: vt. C. q mul. nō possunt. l. si p seruos. Item index pōt esse liber homo, nō seruꝰ regulariter: vt. ff. de iudicijs. l. cū pactor. §. j. Fallit vt. ff. de offic. pacto. l. Barbarius. Et ideo dixi regulariter.

Non debeo. Jn. §. isto dicit q nō debeo esse meus, a quo habeo ius. [Transfit.] Notate exemplū, † Si tu possides rē furtiuā, nō potes eā vsucapere, Similiter si emo eā a te, non debeo eā vsucapere: q rei furtiue, ī. vt Jnstit. de vsucap. §. furtiue. Item nota exēplū, Si tu possides rē mala fide, ī possedisti nouē annis, ī eā emo a te, ī possedi p annū, ī volo continuare tēpora mei authoris, possum cū tua cā, tuisq; vtibus: vt. ff. de acq. pos. l. Pomponius. §. cū quis. tū si nō velit vti accessione mei authoris, possem ī m hec tēpora: vt. ff. de publi. l. eū, qui. Sed hō due secus: vt in aut. vt sponsal. larg. §. rursus. Odof.

Summarium.

1 Singuli non possunt idem quod magistratus.
2 Libertatis ī necessitudinis estimatio infinita.

1 **Non est singulis.** Hic dicit: † Singuli non debent posse facere illud, q magistratus pōt: alias esset occasio tumultus ī discordie. [Singulis.] ff. pnuati s. [Facie di.] Et nota exemplū, Magistratus bene pōt te debitorē meū ad mei petitionē capere: vñ pōt magistratus vendere bona sua, si est mihi cōdēnatus: sed an possit hoc quilibet de populo? Certe nō: q tutela. ī. vt. C. de Judeis. l. nullus. Et ideo si aliquis vicit iuo sua authoritate, ī. vt. ff. q met cā. l. erat. Et nota. q occasio tumultus est vitanda: vt. ff. ad legē Lom. de sicar. l. penul.

2 **Infinita.** Jn. §. isto dicitur † q infinita est estimatio libertatis, ī necessitudinis. [Libertatis.] Et ideo liber homo, ī. vt. ff. eo. l. libertas. ī ibi dixi. [Et necessitudinis.] Iuris sanguinis: vt. ff. de iust. ī iur. l. vlti. Et est infinita estimatio, ī nō non potest pacto remitti: vt. ff. de pactis. l. iuris gentiū.
Odof.

Summarium.

1 Succedens in locū alterius, eo iure vtetur, quo ille, cui successit.
2 Petens quod non debet non est in dolo, si ignorat.

1 **Qui in ius.** Jn principio huius legis dicitur: †Si aliquis succedit in ius, ī dominium alterius, ds vti iure, ī dño illius in cuius locus succedit. [Qui. ff. heres. [Alterius.] ff. defuncti. [Eius.] defuncti. [Debet.] ff. heres. Habetis hic, vt dixi in casu. Pōt notari exēplū in male fidei possessore, qui propter malā fidē nō pōt vsucapere. Nā si succedat aliquis in locū possessoris male fidei, nō pōt vsucapere; q: heres vitiorū successor est nedū in alia iura, imo in vitiū succedit: vt. C. de vsucap. pro herede. l. fi. ī. C. cōmu. de vsuc. a. l. vlt. ī. ff. de diuer. ī tēpo. prescrip. l. cū heres. Secus tñ est in singulari successore: q licet author habuerit malā fidē, ipse habet bonam, nō impedit vsucapionē: vt. ff. de diuer. ī tēpo. prescrip. l. an vitiū. Sz iure nouissimo idem est in vtroq; successore vt in aut. vt sponsal. largit. as. §. rursus.

2 **Nemo videtur.** Jn. §. isto dicitur: † Si aliquis petit q petere nō ds, non videtur in dolo esse. Et notate exēplū, Si testator instituit te heredē, ī prohibet ne a me debitore in decem, illa decē petas, ī ignorans testatorē prohibuisse petis, nō videris dolo petere: vt. ff. de doli excep. l. ij. §. pen. ī vlt. Nam heres ds iustā cām ignorādi: vt. ff. eo. l. quum alterius. Fallit, si forte ipse subtraxit illud, quod indebite petit: vt. ff. de euictio. l. vendicantem.
Odof.

Summarium.

1 Causa principali nō subsistente, nec que sequuntur, locum habet.

1 **Cum principalis.** Jn lege ista dicitur: † Si principalis cā nō subsistit nec ea quidē, que sequūtur, locū habent. [Non subsistit.] alias nō cōstituit. [Habet.] pōt notari exēplū: Si vēditur mihi res ecclesiastica cōtra legū interdicta datur fideiussor, vel pignus, sicut non tenet alienatio, ita nec fideiussorius, vel pignoris datio: vt. C. de legib. ī cōsti. l. nō dubiū. ī. C. de sacrosan. eccle. Laudemus. §. sane. Fallit hec regula, vbi q non valet ab initio, cōfirmatur ex postfacto: vt. ff. de dona. inter virū ī vxo. l. cū hic status. §. aut oratio. vt. C. si mancipium: fact. rat. hab. l. j. ī. q. cum suis similib. Itē fallit quum tutor alienat prediū minoris sine decreto: vt. C. de pred. minoꝝ. l. ī si legib. Et ad hanc legē concordat j. eodem. l. mihi. §. cum principalis. Odo.

Summarium.

1 Libertati in dubio fauendum.

1 **In obscura.** Jn lege ista dicitur: † Cuius dubia est voluntas manumittentis, fauēdū est libertati. Et exemplu pōt ita notari: Si quis legat seruū, ī vltimo iubet esse liberū, valet libertas. Quid si econtra, si primo iubet esse liberū, ī postea legauit seruū: Si testator legauit animo adimendi libertatē, valet legatum, alias non: vt. ff. de manumis. testa. l. si peculiū. §. si libertas. Nā leges fauēt libertatibus: vt. ff. de aliena. iud. mutā. can. facta. l. q. ī ff. eo. l. quoties.
Odof.

Summarium.

1 Solutum iussu alterius, perinde est, ꝛc.

1 **Quod iussu.** Jn lege ista ds: †Quod soluitur alterius iussu perinde est. ac si solutū esset ei, cuius iussu solutū est. [Solui misset.] Est exemplū, Si tu debes mihi centū, si soluis mihi, siue alij mea voluntate, perinde est, ac si mihi solutum esset: vt. ff. de acq. pos. l. j. §. si iusserim. ī. ff. de sol. l. vero procurator. Sed si alij soluitur sine voluntate mea, nō liberatur soluens: vt. ff. de condic. indeb. l. ī. et hoc iure.
Odof.

Summarium.

1 Hereditatem nemine adeunte cā testamēti redit ad cām intestati.

1 **Si nemo.** Jn lege ista dicitur: † Si nec iussus tutus, nec substitutus adīt hereditatem, cā testamenti redit ad cām intestati. [Solui tur.] Et reducitur ad cām intestati. Et est exemplus, si nec institutus, vel substitutus adīt hereditatem, nec legata. vel libertates,

libertates, nisi essent repetita ab intestato: vt. C. de fideicommiss. l. eam, quam. Odofr.

Summarium.

1 Obligatio nulla facit vt quod nullius esse potest, alicuius fiat.

1 **Quod nullius.** Hic dicitur: † si aliqd nullius esse potest, idvt alicuius fieret, nulla obligatio efficere potest. [Pōt.] q; non est eius commercium. [Efficere.] Et est exemplum in re sacra, & libero homine: vt. ff. de ver. obl. l. inter stipulantem. §. sacram rem. Odofre.

Summarium.

1 Solennia iuris non de facili sunt immutanda.

2 Testamentum sine septem testibus est inualidum.

1 **Et si nihil.** In lege ista dicitur: † ex solennibus. i. ex iuris solennitate, nihil facile immutandum est, tamen si equitas exposcit, validum est, q; fit, etiam si aliquid immutatur ex iuris solennitate. [Ex solennibus.] i. ex iuris solennitate. Non exponо ex solennibus. i. ex verborum solennitate: q; sublata est verborum solennitas: vt. C. de fo. & impe. sub. l. i. si aliqua est solennitas, que non est verborum, sed factorum: vt sicut est, qi in testamētis requiruntur sepē testes: vt. C. de cod. l. vl. [Est.] vt sine solennitate valeat quod fit. Et notate exemplum. † Regulariter testamentum sine septem testibus non valet, vt dixi: ex euidenti equitate valet testamentum aliquando cum paucioribus testibus: vt si miles in ipso conflictu, qi euidens exposcit vtilitas. f. reipublice: vt. C. de testa. mil. l. milites. Sed si facit testamentum, valet coram duobus testibus: vt. ff. de mi. test. l. Lucius. Item valet testamentū inter liberos: vt. C. si. ex. l. vlt. Et notate hic q; est duplex solennitas, que non remittitur nisi ex equitate: vt hic, & ff. de in inte. resti. l. omnes. qi in rebus nouis constituendis, euidens debet esse vtilitas vt recedatur ab ea, & verbalis solennitas, que recessit. Odofre.

Summarium.

1 Timor vanus neminem excusat.

1 **Vani timoris.** In lege ista dicitur: † vani timoris non esse iustā excusationem. Potest notari exemplum: minabatur iuste iroculator, q; malum carmē faceret de me, misi darem ei vestem: timens ne faceret, ei dedi: volo conuenire eū actione ne q; metus causa: an possim: Non, q; vanus fuit timor: sed si per metum dedissem, secus: vt. ff. quod me. can. l. vani. Odofredus.

Summarium.

1 Impossibilium nulla obligatio.

1 **Impossibilium.** In lege ista dicit † q; si promittis mihi impossibile iure, vel natura, non obligaris mihi. [Impossibilium.] vel de iure, vel de natura. De iure, vt si promittis mihi facere homicidium, vel sacrilegium, nō obligaris ipso iure: vt. ff. de ver. obli. l. veluti. & l. generaliter. Est impossibile natura, vt si promittis mihi dare hippocentaurum, qui nec fuit, nec est, nec sperat esse: vt. ff. de ver. obli. l. impossibilium. Odof.

1 Promissum ad tempus peti non potest ante tempus.

1 **Nihil peti.** † Si tu promittis mihi aliquid, q; tacite habet tempus annexū, ante id tempus petere nō possum, sed eo preterito bene possum petere. h. o. [Possit.] i. ante q; labat trā tēpus, que partus Erethule potuit nasci, eo nato potero te conuenire: vt. ff. de ver. obl. l. inter dū. & ff. de cond. & demon. l. i. Odof.

Summarium.

1 Decedere sine liberis non dicitur, qui pregnante vxore decedit.

1 **Si quis pregnantem.** In lege ista dr † ille, qui decedit pregnante vxore, non videt sine liberis decessisse. Exemplum potest notari: aliquis instituit te heredē, & rogauit te vt mihi restituere eo hereditatē suam, si decesseris sine liberis: non videtur sine liberis decessisse, si decessit vxore pregnante: vt. ff. de statu ho. l. qui in vtero. alias secus, vt ff. de sta. ho. l. non sunt. & ff. in. i. l. ostentum. & l. queret. Odof.

1 Pugnantia vitiat testamenta.

2 Confirmari nequeunt que natura prohibentur.

1 **Vbi pugnantia.** In principio huius legis dr † q; vbi inuenit repugnantia in testamento, neutrū ratum est. Ot Segnon, antiqui poluerunt mirabile exemplū, & dicunt q; hec lex intelligit, in vno testamento leges vxoru tue domū in alio estimationē: in vno proprietatē: in alio vsum fructū: neutrū valet. Ee sic intelligunt quidā. C. de fi. instr. l. scripture. & ff. de leg. i. l. plane. & ff. de probat. l. cum de etate. alias, cū professio. Sed hoc exemplū non videt bonū: q; omne istud est impossibile q; in vno possit legare domū, in alio estimationē: in vno proprietatē, in vsum fructū. Dz intelligimus hic legē in vno & eodē testamēto, dz ita dicat in testamētis. s. quasi intelligo vel in alio, vel in isto. nō intelligo si duob⁹ testamētis. Et notate exēplū, testator loquit implicite, facio propositionem q; neutra potest esse vera: si Titius solus erit heres insolidū, tunc solus Seius sit heres in solidū. Vel resolutat, si Seius solus erit heres in solidū: Titius sit heres in solidum. Dicitur Jureconsultus q; istud videt facinus, qi videt impossibile esse: vnde ista institutio hs repugnantiam, vnde non valet, vt. ff. de inst. & fubst. sub condi. l. i. si Titius. & i. l. quod cōtra. l. vlt. vnde neuter erit heres: vnde est locus successioni ab intestato: vt in st. de hered. ab intesta. in prin.

2 **Que rerum.** Jn. §. isto dr: † ea, que rerū natura prohibent, nulla lege confirmant. Exemplu est. Propter rerū naturā prohibet q; tu hominē liberū possis dare, vnde si promittis eū, non valet promissio: vt. ff. de ver. obli. l. inter stipulātē. §. sacrā rē. & l. liber homo. Ytē propter naturā rerum phibet q; pater nō mino: filio: vt inst. de adop. §. minor. Odofr.

Summarium.

1 Pupillus in quibus nec velle, nec nolle possit.

1 **Pupillus.** In lege ista dicitur, † q; in his, in quibus requiritur tutoris authoritas, pupillus nec velle, nec nolle potest sine tutoris: q; in his, in quibus requisit animi iudicium, tutoris authoritas est necessaria. [Est.] Est exemplū: nō querit possessio sine animo & corpore, igit pupillus sine tutore non querit: vt. ff. de acqui. pos. l. i. §. adipiscimur. sed cū authoritate tutoris fit: vt. ff. de acqui. he. l. qualibus. §. infans. Ytē notate exēplū: in acquirēdo here ditate requirit animus: vt inst. de acqui. he. in fi. igit pupillus sine tutore non potest, sed cū eo fit: vt. C. de in. deli. l. potuit. vbi pupillus esset infans, solus tutor potuit: vt. C. de in. del. l. fi infanti. in fi. Hoc est verum in hereditate, in aliis secus: vt. ff. de pac. l. cōtra turpia. & ff. de autho. prestan. l. obligari. Odofr.

Summarium.

1 Euinci quod potest a me, non est in bonis meis.

1 **Quod euincitur.** Hic dr, † illud, qō euincit a me, nō est in bonis meis. Et vbi est exēplū: Certe exēplū est, puta misisti mihi rē dare, & sic accipiētis facere, si tradito eā, & a me euincitur: non videtur facta mea: vt. ff. de don. l. in edibus. in fi. & ff. de leg. iij. l. cum tu. §. heres. Odofred.

Summarium.

1 Beneficium mortuo non conferitur.

1 **Veratius.** In lege ista dr, † si Imperator credit cōcedere beneficium viuenti, & ille mortuus est, non videt sensisse de illo, q; erat mortuus, sz de eo viuētes: vnde nō valet talis cōcessio. [Cōsulitus.] a dubitātib⁹. [Esse.] Habetis hic, vt dixi in casu. si Imperator indulget rescriptū tāq; viuēti, si est mortuus, nō vz hoc beneficiū: qr intētio eius est non priuilegiare defunctū: vt in iudice dr, vt. ff. qui satisd. cog. l. si decesserit. qr rescripta indulgent viuis, non mortuis: quia extinguuntur cum persona: vt. j. eo. l. priuilegia. Odofred.

Summarium.

1 Heredibus solida debentur, que in partes non diuiduntur.

2 Interpretatio benigna: capienda in re dubia.

1 **Ea, que.** In lege ista in sui principio dr † q; ea, q; in partes diuidi nō possunt, illa singulis heredib⁹ solida debent. [Nō possunt.] i. seruitutes prediales. [Heredib⁹.] Stipulatoris, vel legatarij. Et notate exēplū, sum stipulatus a te viā per fundū tuū ad meū, si decedo pluribus heredibus relictis, nō petet glibet partē vie, q; est indiuisa: vii habebit glibet insolidū: qr omnes seruitutes sunt indiuidue, excepto vsufructu: vt. ff. ad leg. Fal. l. j. §. si vsusfructus.

2 **In re dubia.** Jn. §. isto dr, † q; in re dubia benigna interpretatio sequēda est, vt potius res valeat, q; pereat. [Tutius.] Et est exemplum, duo erant servi, & quilibet vocatus est Stichus albus, promissus Stichum album, non dixisti meum, vel tuū, postea dixisti q; sensisti de meo: in hoc dubio interpretandum est de tuo: quia de meo nō tenet stipulatio: vt. ff. de verb. oblig. l. quoties. & ibi notant. Odofr.

Summarium.

Heres adisse videt tpore mortis defuncti, licet vix post adierit.

OMnia fere. Ista lex dicit † q̃ si heres vocatꝰ post mortem defuncti adit hereditatem, sequit̃ aditione hereditatis videtur adisse tempore mortis defuncti, & proinde habẽda sunt omnia iura hereditatis. [Fere.] Est philosophicꝰ temperamentū. Vel dicit fere, propter instantiam, quam infra dicã. [Extitisset.] Et notate exẽplum: Si tu decessisti, & ego statim adiui hereditatem, omnia ista in me transeũt, sine trãsierũt, Sed quid si elapso aditꝰ tunc singuntur omnia iura competisse retro a die, vel tempore mortis: vt. ff. de acquir. here. l. hereditas quoq;. Fere ideo dixit, propter possessionẽ: q̃ licet a diua hereditate omnia iura transeant, possessio nõ, niſi fuerit apprehẽſa: vt. ff. de acqui. hered. l. cum heredes. Et ad hanc legem accedat. ff. ex quib. cau. maio. l. cum miles. Et dicunt quidam hoc verum in suis heredibus. Sed certe idem in extraneis, vt dixi in l. cum heredes. Odofr.

Summarium.

Heres heredis, heres censetur testatoris.

QUi per successionem. In lege ista dicitur † q̃ qui per longissimã successionẽ defuncto heredes extiterunt, non minus heredes intelliguntur. & qui principaliter heredes extiterunt: q̃ heres heredis, heres est testatoris. Fallit in casibus vt notatur. ff. titu. j. l. sanctimus. Odofr.

Summarium.

Expressa nocere possunt, non tacita.

EXpressa. In lege ista dicit † q̃ expressa nocent, non expressa nõ nocent. Potest dupliciter notari exẽplũ: Si libero & per acceptilationẽ, si nanq; venerit ex Asia, vitiatur acceptilatio: vt. ff. eod. l. actuo. & ff. de acceptil. l. acceptilatio. Itẽ notate exẽplum, Si lego tibi, si Titius voluerit, non valet: vt. ff. de cõditio. & demonstra. l. nonnunq̃. Odofre.

Summarium.

Priuilegia que ad heredes transeant, & que non.

PRiuilegia. In lege ista dicit † q̃ quedã priuilegia sunt realia, & hec transeunt ad heredes: quedam personalia, & hec non transeunt ad heredes. [Caute.] & ita realia. [Personę.] & ita personalia. [Non transeunt.] Et ita notate exemplum: Quedam priuilegia sunt realia, vt est exemplũ, q̃ mulier prefertur creditoribus anterioribus, est priuilegium doti concessum, qđ transit ad heredes liberos: vt. C. qui pot. in pign. hab. l. vlt. Vel est exemplũ, vt. ff. de relig. & sumpt. funer. l. si quis. Quedam sunt personalia, vt. ff. pro socio. l. verũ, & ff. de re iudic. l. si fideiussor. & dixi ff. eod. l. in omnibus. Odofre.

Summarium.

Honestum in contractibus magnũ attendi debet.

SEmper. † In contractibus, & in matrimonio nõ solũ cõsideramus id, quod licet, imo quod honestũ est. [Liceat.] de regor. iuris. Et certe si aliqua fuit sponsa filij mei, licet de iure possis eam ducere, non tamen honestum est: vt. C. de incest. & inutil. nupt. l. penult. et vltima. Odofre.

Summarium.

Dolus tutoris non nocet pupillo.

NEque in interdicto. Hic dicit, † In interdicto vnde vi, & in actione de dolo, dolus tutoris non dꝫ obesse pupillo. [Cautio.] vt in actione de dolo, vel similibus. [Nõ est.] Subaudiatis, maxime si non est solnẽdo. Vnde est exemplũ. Si tutor interdicto vnde vi, &c. vt. C. vnde vi. l. mercimoniũ. In actione de dolo idẽ, vt. ff. de dolo. l. sed ex dolo tutoris, vt. C. de iudic. l. properandum. in fine. Odofr,

Summarium.

Magistratui non obtemperanti dolo non caret.

NOn potest. In lege ista dicitur: † Si alicuius precepto magistratus non obtemperat, non potest videri carere dolo. Vnde si magistratus precipit subdito in re nõ illicita, obtemperare debet, vt filius patri, vel seruus domino; vt. ff. quod iussum causa. l. competet. & ff. eod. l. cuius. & ibi dixi. Odofr.

Summarium.

Seruus possidetur, & possidere non potest.

QUi in seruitute. In lege ista dicitur. † Ille qui est in seruitute, possidetur: igitur possidere non potest: & ideo non posset vsucapere. [Non videtur.] Exemplũ est, Captus ab hostibus, est seruus hostium: igitur q̃ possidet non potest possidere, ergo nec vsucapere: cũ sine possessione vsucapio nõ procedat: vt. ff. de capt. & postlim. reuer. l. in bello. ff. facte. Sed per seruos, & filios sic vt. ff. ex quib. cau. maio. l. ait prætor. & hi, qui. Odofr.

Summarium.

Alienare non dicitur, qui possessionem omittit.

NOn alienat. † Ecce si aliquis omittit tã possessionẽ, iste nõ alienat. Exẽplũ põt notari, Si aliqa prohibet alienare, si tãtũ desinit possidere, non videtur alienare: cum alienatio est, &c. vt. C. de fundo dotali. l. j. vel potest notari exemplum, vt ff. de alien. iud. mutan. cau. fac. l. j. & ff. & ibi. Odofr.

Summarium.

Testator heredi plus iuris non relinquit, q̃m habeat.

2 Heres eadem cum defuncto persona censetur.

NEmo plus. In lege ista dꝫ, † q̃ nemo põt plus iuris suo heredi relinquere q̃m ipse habeat. Hoc est, si aliquis habet in bonis centũ, & granatus est ere alieno in centũ & quinquaginta, heres nihil habebit: q̃ deducto ere alieno nihil est: q̃ hereditas dꝫ deducto ere
2 alieno: vt. ff. titu. j. l. sub signatũ. & j. Et qr̃ interpretatione iuris eedẽ persone intelliguntur heres & defunctus, vt in aut. iusiur. qõ a mag. prest. j. Et ita heres nõ põt plus habere. q̃m defunctus. Odof.

Summarium.

Facere contra ea, que debet, quis dicatur.

2 Debens album prætoris incidit in penam.

QUi non facit. In lege ista dicuntur duo. Primũ dictũ ponit negative, secũdũ affirmative. Primũ est tale: † Omnis, q̃ nõ facit qõ facere dꝫ, intelligit facere aduersus ea. q̃ dꝫ. Scõm dictũ ponit affirmative. Qui facit qõ facere nõ dꝫ, nõ intelligit facere id, qõ facere iussus est. [Aduersus ea.] alias nõ est litera. [Aut qui facit.] Incipit scõm dictũ. In primo dicto huius regule põt ita notari exemplũ: Si pater nõ alit filiũ suũ, non facit qõ dꝫ facere, qñ debꝫ cũ alere, vñ intelligit facere aduersus ea, que dꝫ vt. ff. de li
2 ber. agnosc. l. legare. Exemplũ scõi dicti est: Ecce, † qui dolet albũ prætoris iam positũ, facit qõ facere nõ dꝫ, & ideo incidit in penam quinquaginta aureorũ: vt. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. si qo id qõ. Ita põt explicari hec regula, põt poni vnũ idẽ exemplũ circa eandẽ materiã in primo & secũdo dicto, debitor, qui promisit in diẽ sub pena solnere, vel ad diẽ facere, nõ soluẽdo, nõ faciẽdo ad diẽ, nõ facit qõ facere dꝫ, & ideo cõmittit in pena: vt. ff. de actio. & oblig. l. tra iectitie. Item circa penam potest notari exemplum, si quis promittit non petere sub certa pena ex causa transactionis, petendo committit in penam: vt. C. de transactio. l. vbi pactum. Odofr.

Summarium.

Libertas fauorabilior est rebus ceteris.

LIbertas. In lege ista dicitur † q̃ libertas est res fauorabilior omnibꝰ aliis rebus. Exemplum potest poni multis modis. Uno modo q̃ licet cetere res recipiant estimationem, nõ tamen libertas: vt. ff. eod. l. libertas. & l. non est. & infinita. Item potest notari exemplum, q̃ in dubio, libertati fauemus: vt. ff. de alie. iud. mu. cau. facta. l. iij. in prin. Item potest notari exemplũ: In ceteris rebus nouissima scriptura spectatur, in libertatibus non: vt ff. de lega. j. l. si mihi. & ff. in legatis. & ff. de fideicom. libert. l. libertus. Odofr.

Summarium.

Mutus quando respondisse dicatur.

2 Furiosus nec vendere, nec locare potest.

UBi non voce. In lege ista dicũtur tria. Primum dictum loquit in muto. secundum in surdo, tertium in furioso. Primũ dictũ est tale: † Ubi nõ est opus voce, sed presentia est opus, huiusmodi intelligitur respondisse. Secundum, vbi non est opus voce, & presentia opus est, surdus intelligitur respõdisse. [Est.] vt in obligationibus, que cõtrahunt solo cõsensu. [Potest.] ex natura. Sꝫ mutus nõ potest respõdere a natura, sed cõsentire potest a natura.

[Scriptũ.]

[Scripsit.] subaudiatio, nec expresse, nec tacite potest consentire. Vtsum est exemplū de primo & secundo dicto. De tertio dictum exemplū est in obligationibus, quæ consensu contrahuntur, vt est emptio: vt. ff. de act. & obli. Lex consensu. q. non est opus voce, sed presentia, mutus bene potest emere & vendere nutu: & eodē modo
2 surdus: vt. ff. de contrah. emp. l. item conventiones. in prin. † Furiosus tamen non potest vendere, nec locare: q̄r licet mutus & surdus possint tacite consentire, furiosus tamen, nec expresse, nec tacite: vt. ff. loc. l. qui ad certum. nisi in casu fauoris dotis: vt. ff. sol. mat. l. fi. Et bene dicit, non voce: q̄r in stipulatione opus est verbis: vt ff. de ver. obli. l. i. in prin. Potest notari exemplum, vbi non voce, sed presentia opus est. vt si obligo rem tuam, te presente: vt. C. ad Velle. l. fi. sine. ergo si obligo rem muti. & surdi, consentire videtur: secus in re furiosi. q̄r habetur pro absente, vt dictum est. Item potest notari exemplū in constitutione procuratoris. vt. ff. de procur. l. i. in fin. fi filius alicuius vocatur ad munera municipalia, patre presente, & intelligente: vnde si pater est mutus, vel surdus, videtur fideiubere: vt. ff. ad munic. l. quoties. Odofr.

Summarium.

1 Agere potest nemo nomine alieno.
2 Prouinciam mutare quis dicatur.

1 **Nemo alieno.** In principio huius legis dicitur: † nemo alieno nomine sine mandato agere potest. [Potest.] sine mandato regulariter. Ad hanc regulam concordat. ff. de pe. her. l. possessor. §. illud. & ff. de nego. gest. l. fi pupilla. §. videamus. Hec regula fallit in coniunctis personis, que possunt experiri sine mandato. prestita cautione: vt. ff. de procurat. l. sed & he. in prin. Sed licet coniuncte persone sine mandato admittantur, tamen contra mandatum non admittuntur: vt. ff. de procu. l. Pomponius. in fi. Fallit in liberali causa: vt. ff. de lib. cau. l. i. & ii. & in causa capitali: vt. ff. de app. l. non tantum. Et est verū q̄ nemo, &c. scz, extraneus. Fallit in casibus, puta où litigatur de possessione absentis: vt. C. si per vim, vel alio modo. l. i. vel consors. vel si agere pro consorte: vt. C. de consor. eiusdem litis. l. fi. Idem est in causa liberali: vt. ff. de app. l. non tantum.

2 **Temporaria.** In. §. isto dr, † si aliquis mutat ad tempus, ius prouincie non in nouatur, & ideo si quis obest ad tempus extra prouinciam, nō videtur mutare suam prouinciam: vnde si relegatur ad tempus, ius prouincie non immutat: vt inst. de auth. tut. §. i. & ii. Sed si mutat in perpetuum, prouinciales eos non dicimus, sed qui in aliquo loco habent domicilium, prouinciales dicimus: vt. ff. tutu. l. prouinciales. Odofred.

Summarium.

1 Reipsa fanetur, & actoribus.

1 **Fauorabiliores.** In lege ista dr † q̄ fauorabiliores rei sunt, & actores. Hoc potest intelligi in dilationibus dandis: vt. ff. de dil. l. ii. Item potest notari exemplū in absoluendo: vt inst. de interd. §. cōmodum. Et ideo actore non probante absolvitur reus: vt. ff. de edend. l. qui accusare. Aliquando tamen est fauorabilior causa actoris in iudicijs inchoatis: vt ff. de ver. obli. l. inter stipulantem. §. i. & ff. qui satisd. cog. l. de die. & ff. de iud. l. solemus. Odofred.

Summarium.

1 Predo non est, qui pretium numerauit.
2 Locupletior non fit, qui liberum queritur.
3 Possidentis causa preferatur, quum de lucro duorum queritur.

1 **Nemo predo.** In lege ista dicitur: non est predo, qui pretiū numerauit. Potest notari exemplū in eo, qui non habent vllam iustā causam possidendi hereditatē, nec interrogatus potest respondere cur possidet, nisi q̄: possideo: vt. ff. de pe. her. l. qui interrogatus. Ergo qui emit hereditatem mala fide, nō tenetur directa petitione hereditatis: vt. ff. de pet. her. l. nec vllā. §. si quis. Fallit hec regula, Ecce, si emo a te rem, & soluo tibi pretiū si te inuito ingredior possessionem rei empte, predo sum: secus si ingredior te volente: vt. ff. de acqui. poss. l. ii ex stipulatione.

2 **Locupletior.** † Non intelligit locupletior factꝰ, qui liberum acquisiuit, vel libertū. [Liberum.] scz. hominem, vel libertum. Debitor, qui cedit bonis, non tenetur respondere creditoribus, nisi locupletior efficiatur. Quid si postq̄ cessit bonis, liberum acquisiuit. scz. filium, vel nepotem, vel liberum hominem equi possidere, vel libertum nō intelligitur factus locupletior: vt inst. de act. §. vlt.

3 **Cum de lucro.** † Quū queritur de lucro duorū, melior est causa possidētis. Pone namus exemplum. ecce, si legat res vni ex pluribus q̄ primo petierit causa legati lucrativa est melior: causa illius, q̄ primo petijt: vt ff. de leg. l. i. qui pluribus. Item potest notari exemplum: si stipulor fundum ex causa donationis, si Titio non dederis, & stipulat Titius e contra, si mihi nō dederis, dabis tibi: vt. ff. de ver. obl. l. fi Titius. Item potest notari exemplū in causa propriæ lucrativa nostri. q̄ est causa propriæ lucrativa: vt. ff. de do. exc. l. apud Celsum. §. si quis. melior est causa possidentis: vt. ff. de nox. l. si quis. Odofr.

Summarium.

1 Pretor si det actionem contra heredē, sufficit momento potuisse.
1 **Quum pretor.** Hic dr, † dum pretor dat actionē cōtra heredē in quātū ad heredē pervenit, sufficit ad heredē modico momēto pervenisse. [Modico.] scz. modico. [Desineti.] & si nō durauit. vt est exemplū in actiōe de dolo: vt. ff. de dol. l. in heredē. & l. ita q̄. & l. Sabinus. Item est exemplū in actiōe q̄ metus cā: vt. ff. q̄ metus cā. l. q̄ dicimus. & l. seq. Et ita sufficit factū, etiam si non durauit, argumentum. ff. de pet. her. l. verum. Odofr.

Summarium.

1 Possessoris conditio in causa pari imo defuncti sit deteriorem.

1 **In pari causa.** In lege ista dicitur, q̄ in † pari causa melior est cōditio possessoris, alias possidētis. [Debet.] Exemplū pōt notari duplū, si tu possides aliquā, & eā a te peto, si nō pbo eā meā esse, nec tuā, imo apparet nec meā, nec tuā, potior est causa tua: vt C. de prob. l. vlt. Sed & potest notari exemplū. vt dicamus, si duo in eadē re dolum, & negligentiam cōmittunt, melior est causa possidentis: vt. ff. de dol. l. si duo. & ff. de compē. l. si ambo. Item potest notari exemplum, vt. ff. de cond. ob tur. can. & l. ii. & in prin.

Ji, qui. In. §. isto dr, q̄ succedāt in vniuersum ius defuncti loco heredis habentis: nā bonorū possessor succedit in vniuersum ius defuncti: vt. ff. de bo. poss. l. ii. §. bonorum. loco heredis habentur: vt. ff. eo. l. pretor. Item fideicommissarius est vniuersalis successor, vt. ff. ad Trebl. l. i. vnde loco heredis habetur: vt inst. de fideicom. her. §. restituta. Odofre.

Summarium.

1 Creditor dolosus non recipiendo quod sibi debetur.

1 **Nihil creditor.** In lege ista in sui principio dr, † q̄ creditor non videt dolo facere, q̄ recipit q̄ suū est. [Suum.] i. sibi debitū. Vel suū. q̄: suo iure vtit. Et potest notari exemplum, si credito: vendit pignus ex pacto, vel ex lege, & pretiū cōputat in vsuras, &c. vt. ff. q̄ po. in pi. ha. l. Lucius. & ff. de so. l. pe. in fi. Vel pōt notari exēplū. vt. ff. de pig. act. l. pe. alias vl.

Quum principalis. Quidā habēt hic. §. & cōuter oēs libri habēt. §. qdā habēt principū legis. Et notabitis q̄ dñs Bulgarus dixit, & idē dixit Joā. q̄: liter a ista debebat dicere, quū principale. Et hoc dicebāt vt differat hec regula ab illa. ff. eo. cū principalis. Sed siue habeatis cū principalis, siue quū principale, notate exēplum, si prescribitur principali actiom super sorte, & super vsuris: q̄: si principale non subsistit. scz. sors, nec vsura. Similiter si prescribitur hypothecarie actiom super fundo, & super fructib⁹. Unde nota exemplum, decem debeo sortis nomine, & tria vsurarū nomine, si prescribo contra sortem, prescribo etiam contra vsuras, vt. C. de vsur. l. eos, qui. in princ. & dixi. ff. eod. l. cum principalis. Odofr.

Summarium.

1 Actiones super eadem re concurrentes eiusdem sunt nature.
1 **Nunquam.** † Actiōes, magnæ penales, de eodē re concurrentes sunt eiusdē nature, vt vna non tollat aliam. [Concurrentes.] ex diuersis causis. Et notate exemplum. Primo loco subtraxisti seruum furtiue: secundo loco verberas eum in vnurā meā. tertio loco cū occidis, hic concurrunt plures penales actiones, vna nō tollit aliam, nisi quatenus in vna. & in alia: vt. ff. de act. & oblig. l. qui seruum. & l. nonnunq̄. & dixi. ff. eo. l. nemo. §. quoties. Odofr.

Summarium.

1 Possidere dolo desinens, vt possessor damnari debet.
2 Dolus quo ad quid pro possessore habetur.

1 QUi dolo. In lege ista dr, † si aliquis desiit dolo possidere, tanq̃ ipse possessio ds dari: q: dolus pro possessore habetur. [Et.] i. qui dolo desiit possidere, possidere videtur. Potest notari exemplum: possidebas rẽ meam quam erã a te petituus rei vendicatione, causa alienandi iudicij eam alienasti in potẽtiorem. possum te conuenire vtili rei vendicatione, & ipsum possessorem, & si ego contra te, non liberat possessor. secus si econtra ego: vt C. de alie. iud. mu. cau. fac. l. vnica. Item est exemplũ, teneatur quis
2 actione ad exhibendũ, &c. vt. ff. ad exhi. l. iij in fi. Et notate † q̃ dolus pro possessore habet quo ad quid, non quo ad omnia: q: si dolus pro possessore habeat, non est possessio. q: nihil est id, cui est simile: vt. ff. de act. & obli. l. j. Sed in hoc est similis. vt. j. e. l. parem. Differunt in alio, qi qui possidet, tenetur directa vendicatione: vnde si condẽnatio non restituat, auferẽ ei manu militari: alias vtili agitur, & iuratur in litem: vt. ff. de rei vend. l. q restituere. Odofr.

Summarium.

1 Imperitia animaduertatur culpe.

1 IMperitia. In lege ista dr, † q̃ imperitia cõ numeretur culpe. Exemplũ est in medico, qui male secuit: vt. ff. ad legem Aquil. l. sed & si quencunq;. & l. qui occidit. & l. sequ. Nam sicut euentus, &c. vt. ff. de offi. presid. l. illicitas. ff. licet. quia culpa est, &c. vt. ff. eod. l. culpa.

Odofredus.

Summarium.

1 Conditio nostra per seruos melior fieri potest.

1 MElior. In lege ista dr, † q̃ per seruos nostros conditio nostra potest fieri melior, non deterior. Et notate exemplũ: si tu defers in iudicium & extra iudicium, & iurat mihi non deberi, dat mihi actio: sed si seruus defert debitori, & iurat mihi non deberi, nõ nocet mihi: vt. ff. de iureiur. l. si seruus. Item est exemplũ. C. de pact. l. seruus. Et notate hic regulam, q̃ regulariter seruus potest facere melioremconditionem domini: vt. ff. de verb. obl. l. si seruus. Regulariter, ideo dixi, q: non semper potest facere meliorem: vt. ff. de acq. poss. l. quasi undã. Item si querit qõ est facti: vt insti. per quas pso. no. acqui. Item si possidet bona: vt. ff. de acquir. rer. do. l. acquiritur. ff. de bo. Item hoc est verum in dominicis: q: non potest conditionem dominum facere deteriorem, preterq̃ in semetipso: vt. ff. de ver. & vt arm. l. j. Secus in pecuniarijs: vt. ff. de pecul. l. si quis. Et preterq̃ in donando: vt. ff. de pac. l. contra iuris. Item preterq̃ nouando, & fideiubendo, vt. ff. de fideiuss. l. ij. seruus. Item preterq̃ in litigando, & compromittendo: vt. ff. de pecul. l. licet. ff. ij filius. Odof.

Summarium.

1 Debito: non fraudat creditores non querendo.
2 Delictum suum nemini prodesse debet.

1 NOn fraudantur. In lege ista dr, q̃ debitor non videtur fraudare creditores, quum non querunt. sed dicitur fraudare, quum bona sua diminuit. Et notate exemplum: si debitor potuerat querere hereditatem, & repudiauit eam, non videtur fraudare creditores. sed si debitor diminuit patrimonium suum, secus: vt. ff. quæ in fraud. cred. l. qui aũt. in prin.

2 Nemo ex suo delicto. In. ff. isto dr, † q̃ nemo delinquendo cõditionẽ suam meliorem facere potest. Et notate exemplum si creditor occupat pecuniam sibi debitam sua aut hostis: vt. ff. quod met. ca. in. l. 2. tat. Item potest notari exemplum per legem, si quis in tantum. C. vnde ri. Odofr.

Summarium.

1 Stipulatio rerum impossibilem inutilis est.

1 FEL, que. In lege ista dr, † si stipulor mihi dari, q̃ impossibilia sunt, vel nõ sunt in rerum natura, non valet hec stipulatio, vnde habet pa nõ a die cta. vt. ff. de ver. obl. l. impossibilia. [Nõ sunt.] nec sperant esse, vel nõ sunt, qi desierũt esse, vt si stipulor hominẽ mortuũ: vt. ff. de ver. obl. l. si homo. Fallit in tribus casibus, si furti in mora, vel furto subtractus, vel rapina: vt. C. de cõtrah. vel cõmit. ff. l. nõ moriturũ.

Odofredus.

Summarium.

1 Bona fides quid prestet possidenti.

1 BOna fides. In lege ista dr, † bona fides tm̃ possidẽti prestat, quamdiu venturus, vbi nõ est lex impedimento. [Non est.] rei, de qua queritur. Et vbi est exẽplũ: Si rẽ carẽte vitio vendo dñs tradidit mihi ex causa habili, in me transit dñium: vt. ff. de acquir. rer. do. l. traditio. Similiter si nõ dominus tradit, vsucapio ne queritur dominium, sicut traditione: vt. C. de pac. l. traditionibus. Hoc est verum, vbi lex non est impedimento. f. si caret res vitio, ſz si res vitiosa est, nõ ds locũ hec lex: vt. ff. de vsufr. l. vbi. Odo.

Summarium.

1 Possessor est bone fidei, qui iudice authore comparauit.

1 QUi authore. In lege ista dr, † q̃ authore iudice cõparauit, is bone fidei possessor est. Et vbi est exẽplũ: notabitis ita, si emo rẽ authore iudice, que seruando seruari potest, in cuius alienatione requiritur decretũ, & emo sine decreto, iam male fidei possessor, qi emo contra legis interdictum: vt. C. de ag. ic. & cen. l. quẽ admodum. Sed si emo a tutore authore iudice, secus: vt. C. de admi. tut. l. lex, que. Et ita habetis q̃ iudicio authoritas exẽplat. Et ideo si soluit debitor minori iudice iubente, liberat: vt. ff. de minor. l. ait pretor. §. permittitur. & C. qui admit. ad bo. poss. l. bonorum. qi iuste, &c. vt. ff. de acqui. poss. l. iuste. Preterea si emo rem ecclesie ei decreto competentis iudicis, fuit bone fidei possessor. alias non: vt. C. de sacrosanc. eccl. authen. hoc tus porrectum. Item si rẽ emo ob tributa: vt. C. de rei vend. l. si quoe. Odofre.

Summarium.

1 Heres dicitur a morte testatoris adiens pręsumitur adiisse statim in ortu testatoris.
2 Estimatio delicti preteriti non crescit ex postfacto.
1 Omnis hereditas. In principio huius l. gio dr, † q̃ heres institutus ſz dubũ post mortẽ testatoris adeat he reditate. fingit adisse tempore mortis. [Postea.] i. elapso anno, vel decennio, vel vicennio, & tempus adite hereditatis cum tempore mortis continuatur. [Continuatur.] fingitur retro adita ad te mortis defuncti. Videtis hic vt dixi in casu: vt. ff. de acqui. here. l. hereditas. & ff. eod. l. si omnia. Nam cum heredes instituti fuimus, salua additione hereditatis omnia iura defuncti in nos trãseunt: vt. ff. de acqui. poss. l. eum heredes. in pnũ. excepta possessione, que non transit, milites apprehensa, vt ibidem dicitur.
2 Nunquam. In. ff. isto dr, † q̃ estimatio ꝓteriti delicti nõ ds crescere ex postfacto, vnde in tuemur delicti preteriti tẽpus, nõ qõ postea fiunt. [Estimatio.] Notate exemplũ, si tu occidis liberum hominem, ſz ante mortẽ efficiatur seruus, non tamẽ crescit preteriti delicti estimatio, qi desinit ad eũ casum, &c. vt. ff. ad leg. Aquil. huic scripture. & l. seq. Vel potest notari alio modo exẽplũ, si tu occidis seruũ, teneris quãti plurimi fuit retro infra annũ, vel si vulneras eũ, infra triginta dies, quãti plurimi fuit retro. Vnde in actiõe legis Aquilie intuemur q̃ retro fuit, nõ qõ postea extiterit: vt. ff. ad leg. Aquil. §. si seruus. §. tertio aũt capite. Item potest notari exemplũ, si promisisti mihi iudicio sisti, vel iudicatũ solui, & dedisti fideiussorem, postea condẽnatus ad rẽ in rei vẽdicatione, vel alia actione, & noluisti rẽ restituere, si iuro in litem contra te, non crescit rei estimatio: vt. ff. de in lit. iur. l. j. & ff. de fideiuss. l. fideiussores. & l. vlt. Odofredus.

Summarium.

1 Actiones que perpetuantur litis contestatione.
2 Auferri alicui quod potest, non videtur eius esse perfecte.

1 Omnes actiones. In lege ista dr, q̃ actiones, que pereũt mortẽ, aut tpe, perpetuant, si semel est super eius contestata. [Mortẽ.] vt furti actio, q̃ nõ dat contra heredẽ regulariter: vt Inst. de perp. & temp. act. §. nõ tantum. [Tẽpore.] vt redhibitoria, que tollit lex inẽbus: vt. C. de edi. act. l. ij. [Inclusa.] per litis contestationẽ: nã litis cõtestatio est iuris tui causa: vt in auth. de litig. §. omnẽ. [Permanẽt.] i. perpetuo effecte sunt, & notate exemplũ, actiones penales, vt iniuriarũ, & similes, non dantur contra heredes, post litẽ contestatã dãtur cõtra eos: vt. C. ne ex delic. defunc. her. conue. l. vnica. Item potest notari exemplum in tẽporalibus actionibus, que litis cõtestatione perpetuãtur ad triginta annos: vt. C. de anni. exce. l. j. §. ad hec. & C. de prescrip. trig. vel quadrag. anno. l. sepe. Fallit in actione de dolo, qui odiosa ipso litis contestatione non perpetuat: vt. C. de dolo. l. vlti. Item fallit in rescisso: ita secundum quosdam, qi videt durare annos: vt. ff. de act. & obli. l. an honorarijs. Sed certe illud est falsum: q: non perpetuatur litis contestatione: qi non est lege prohibitum, ergo permissum: vt. ff. de probat. l. ab ea. Sed iudicis officium non

perpet

perpetuatur,vt.ff.de mino.l.Pomponius. Nec obstat lex cõtra-
ria,que videtur innuere q̃ duret anno:nõ ideo q̃ opponi rescis-
sione,sed restitutioni in integrum:vt si nõ petitur restitutio intra
annũ,vel quadriennũ,nõ cõperit rescissoria:vt.C.ex qui.cau.ma.
l.si ab hostibus.vnde hic cõtestata perpetuatur,q̃ est differentia
inter tẽpus intra quo t ad quod:vt no.ff.ex qui.cau.ma.l.quoties.

2 **Non videtur.** Jn.§.isto dicit:†Nõ videtur per-
fecte alicuius esse,quod ex causa
auferri potest.Et potest notari exemplũ:Si tu heres mihi legatũ
sub cõditiõe vendis,t tradis,nõ videris accipitẽue facere,q̃ casu
potest auferri:vt.C.cõmu.de lega.l.vltima.§.sed q̃.Ideo res,que
subiacent alienationi,&c.vt in auth.ibi posita.Potest aliõ modo
notari exemplũ:Si vendis vnihi rem tuã primo alij obligatã,nõ
videtur perfecte fieri accipitio,q̃ potest euinci ab eo:vt.ff.de evi.
l.si mancipiũ.q̃ alienatio cum sua causa habet fieri,&c.vt supra de
contrahen.emp.l.alienatio. Odo.

Summarium.

1 Absenti causa Reipublice non debet absentia nocere.

Absentia. Jn.Lista dicatur:†Si a liquis ab-
sentat se causa Reipublice, eius
absentia nec sibi debet obesse,nec alij.[Et.]scilicet pre-
sentes.Exemplum notatur:Si absento me causa Rei-
publice,puta causa militie,si interim fiue in absentia bona fide t
iusto titulo rem meam vsucapio,fiue in absentia,fiue intra modi-
cum tempus restituar in integrum,vt tẽpus absentie tollatur de
medio,vt.ff.ex qui.cau.ma.to.l.si ab hostibus.§.sed quod simpli-
citer.Idem econtra si absentem me causa militie,t interim dũ in
absentia essem rem presentio vsucapio,me reuerso presens restitui
tur contra me:quia sicut mea absentia nõ obest mihi,sta nec alij:
vt.ff.ex qui.cau.ma.l.j.in prin.t.l.sed t si per.§.vltimo.t.l.§.Odo.

Summarium.

1 Recepta contra iura non trahuntur in consequentiam.
2 Vasa sacra in redemptionem captiuo cum vendi possunt.
3 Heredes duo vni insolidum esse nequeunt.

Quod contra. Jn lege ista dr †q̃ ea,q̃ cõ-
tra iuris rationẽ sunt recep-
pta,non sunt in similibus causis producẽda ad cõsequẽ-
tiam.[Vid consequentiam.]in similibus personis.Et ita notatur
exemplũ.contra iuris rationẽ receptũ est q̃ pater possit vendere fi
lium ob famis necessitatẽ,non est producendũ ad consequẽtiam
vt mater possit.Certe non:vt.C.de pa.qui fi.distr.l.j.t.§.Item po
test notari exemplum:pater potest vendere filiũ ob famẽ,tunc q̃d
potest filium distrahere ob aliã rationem?Certe non:vt.C.de lib.
cau.l.j.t Jnsti.de contrah.emp.§.fi.t.ff.de contrahen.em.l.liberi.

2 Item †potest notari exemplum in arcanis vasis,que possunt vẽ
di ob redemptionẽ captiuorum:vtrum licebit ob similem causã,
ob predium vtile comparandum:non licebit:vt.C.de sac.san.eccl.
l.sanctmus.Et ad hanc legem concordat.ff.de leg.t cõsti.iura.t
l.quod ait.t.l.quod vero contra.t.l.quod non ratione.t in auth.
vt in at.deb.§.quapropter.t in auth.de consu.§.vlt.

3 **Uni duo.** Jn.§.isto dr †q̃ vni defuncto duo heredes
insolidũ esse non possunt:sed duo bene pos
sunt esse viriliter.[Pro solido.]i.in solidũ.[Non possunt.]quare
non:Est ratio,nã heres Hebrece,dicit duo Latine.Unde sicut duo
domini eiusdem rei,&c.vt.ff.commod.l.si vt certo.§.si duobus.ita
hoc casu.Et ideo si vni defuncto existerent duo heredes,non pos
sent in solidũ,sed viriliter sic:vt.ff.de cond.insti.l.si Titius.t.C.de
impub.t aliã substi.l.j. Odofr.

Summarium.

1 Tacens an fateatur,an vero neget.

Qui tacet. Jn lege ista dr,†qui tacet,is inte
ritate non fateat,veruntã expres
se non negat.[Utiq.]i.certe.[Negare.]f.expresse.Et
notate exẽplũ.si quis donat rẽ meã presente me,t tacen
te,unde non preiudicat,q̃ non videor fateri,is in tacito,expresse non
dissentiri:vt.ff.de re in.l.sepe.Et hoc regulariter verũ est,vt.ff.de pign.
act.l.Cautus.Sed recipit instantia in re mea obligata presente me,
vt.C.ad Velleia.l.si fine.Jtẽ in filio vocato ad honorẽ me presente,
videor fideiubere:vt.ff.ad munic.l.quoties.in princ. Odofred.

Summarium.

1 Contrahentibus quod obstat,obstabit eorum heredibus.
2 Emptio bona fide rem furtiuam non vsucapit eam.

Quod obstat. Jn lege ista dr:†illud qõ
obstat contrahentibus,
idẽ obstat heredibus eorũ vniuersalibus. hoc modo
potest exponi,vno modo.[Ipsis.]f.defuncto.[Ob-
stat.]f.dolus malus,t mala fides.Et secundum hanc expositio-
nẽ ponetia ex ẽplum:si mala fide emis scies rẽ alienã,tu nõ potes
vsucapere,t ita te mortuo non poterit heres tuus,qui heres di-
catur vitiosi successoris:vt.ff.de publ.in rem act.l.si ego.§.partus.
q̃ interpretatione iuris eedẽ sunt plene.Secus tñ est in singulari
successore:q̃ mala fides emptoris,secũdũ hec tpa,suo singulari
successori non obstat:vt.ff.de publ.l.eum,qui §.in hac.q̃ secundũ
hec tempora male fidei possessore alienante,nec cessat vsucapio,
nec prescriptio:vt.C.de lon.temp.presc.l.j.Sed secus iure authen
ticorum:vt in auth.vt spõ.larg.§.rursus.Potest legi secũdo mo
do hec litera,q̃ ipsius.f.successoribus,t emptoribus singularibus

2 obstabit:t dicetis ita,†si emo rẽ furtiuã,t bona fide,tu non de-
bes eã vsucapere:q̃ res est vitiosa:si mihi vendis non possum vsu
capere:q̃ vitium reale nocet cuilibet successori vniuersali vel sin-
gulari:vt inst.de vsuc.§.furtiue.Unde notate ciceratam legem,
C.de acqui.poss.l.vnica.Et hoc vitium reale non potest purgari,
nisi reuertatur in dominũ potestatem:vt.C.de fur.Lancille.In vi-
tio psonali dic vt alias notaui.Quare de vitio litigiosi vtrũ reale,
vel personale sit,potest dici q̃ non sit personale:vt.C.de long.
temp.prescript.l.j.Item quod aliquis possidebat vi compulsus,
hoc non afficit rẽ:vt.ff.qõ me.caut.l.si vi.Item possidere precario
non est vitium:vt.ff.vti possi.l.j.t.l.si duo. Odofred.

Summarium.

1 Honestum non statim est,quod licitum est.
2 Tempus contractus attendi debet in stipulationibus.

Non omne. Jn lege ista dr,† non omne,
q̃ est licitũ,est honestũ.Po-
test notari exemplũ.ecce,is pro presente ferre testimo-
nium vno volente,t altero inuito, non tamẽ honestũ
est,t ideo inuitus non cogit,vt in auth.de testi.§.j.Item est exẽ
plũ.ff.de testi.l.lege Julia.q̃ semper in continuationibus cõsidera
mus non qõ is,sed qõ honestum est:vt.ff.de ritu nupt.l.sed quia.

2 **In stipulationibus.** Jn.§.isto dr† q̃ in
stipulationibus spe
ramus tempus contractus,nõ tempus existentis conditionis.
Exemplũ potest notari.ff.de ver.obl.l.si filius.in prin.Et hoc ve-
rum in stipulatione,que contrahit simpliciter,secus in illa,q̃ con
trahit spe future numerationis,q̃ tunc inspicimus tẽpus nume-
rationis:vt.ff.de ver.obl.Quidam filium.in fi. Odof.

Summarium.

1 Fraudari non videtur sciens t consentiens.

Nemo videtur. Jn lege ista dr,†ille,qui
scit,t consentit,nõ videt
fraudari.Exemplũ potest notari,si sciens emo a te,t per
traditionem accipio predũ.q̃ dz seruitutẽ vic̃o predio,non ha
beo actionem contra te,vt.ff.de act.emp.l.j.in fi.t.l.quero.Jtẽ est
exẽplũ in re mobilis empta scienter,q̃ non potest agere emptor
redhibitoria:vt.ff.de edi.edu.l.j.§.si intelligatur. Unde notate q̃
volus non infert scienti:vt.C.de transa.l.si donationis. Odofred.

Summarium.

1 Seruo manumisso non prodest quod egit seruus.

Quod quis. Jn lege ista dr,† si aliqs in
seruitute aliq̃d egit,sibi libe
ro factum in seruitute non dz prodesse.[Egit.]f.fecit.
[Libero.]f.libero facto.?Potest notari exemplum,si
seruus liber iussus est a dño esse,t interim in seruitute dũ est tacẽte
herede ate fit cõ pactũ de non petẽdo a creditoribus hereditatis,
is liber efficiatur,q̃ alia persona est, non proficit ei quantum ad
directum actionem.sed quantum ad doli exceptionẽ:vt.ff.de pac.
l.iuris gentium.§.vlt. Odofred.

Summarium.

1 Specialia insunt specialia.

Semper generalibus. Jn lege
ista dr† q̃ generalibus insunt specialia,quasi dicat,ge
neri per speciẽ derogat.Et est exemplum,si aliquis le
gat peculiũ serui,t adimit Stichũ,qui erat in peculio,totum pe-
culiũ petit.l.excepto Stichone:vt.ff.de manu.test.l.si peculiũ.in pri.
Et ad hoc concordat.ff.eodem.l.in toto.t.ff.de pen.l.sanctio le-
gum. Odofre.

Summarium.

1 Effectus, qui prodest vniuersis an prosit singulis.

Cuius effectus. In lege ista dicitur: † cuius rei effectus prodest omnibus vniuersaliter, effectus ciuilde rei nedum omnibus prodest, imo singulis: qr eius partes & ad omnes, & ad vnū pertinēt. [Omnib⁹.] s. vniuersaliter. [Eius.] s. rei. [Ad vniuersos.] also ad vnū. & bene stat: & vult hoc dicere vt dixi. Et notate ita exēplū: si hereditas deferat duobus, pluribusve cōmodū hereditarium pertinet ad omnes heredes, partes hereditarie proficiunt singulis heredibus, & omnibus. Inde est q octo possunt agere petitione hereditatis, & glibet p sua parte: vt. ff. de pe. he. l. legitima. 2. l. regulā. Et ita cuius rei effectus, &c. Et nō cōmoda hereditaria diuidunt iter heredes: vt. C. si cer. pe. l. i. q verū est l diuidūs: vt. ff. fa. er. l. hr̄des. ℌ. an ea. & ff. de ℌ. obl. l. stipulatiōes.

Summarium.

1 Factum persone tenetur quis praestare, ex qua lucrum capit.

Ex qua persona. In lege ista dr, † ex cuius psona qs lucrū capit, eius psone factū p̄stare tenet. Et notate exēplum, si institor meus a me praepositus alicui negotiationi, ex eius contractu lucrum sentio, & mihi datur actio in factum in subsidium ipsius debeam praestare vt teneat: vt. ff. de instit. l. i. & ℌ. Item exemplum potest notari in exercitore: vt. ff. de exerci. l. i. Nam hēc est regula: vt. ff. eod. l. secundum naturam. Odofre.

Summarium.

1 Possidens, & dolo possidere desinens pari sunt conditionis.

Parem esse. In lege ista dr, † q pares condi tionis sunt, & q possidēt, & q dolo malo desinūt possidere: nā dolus pro possessore habetur. [Habeat.] in veritate. [Vel haberet.] & ēst eorum par cōditio, sicut qui possidet, tenetur rei vendicatione. ita q dolo desīt possidere, vt. ff. de rei ven. l. qui petitorio. in princ. ℌ q dolo desīt possidere, pro possessore habet, vt dixi. ff. e. l. qui dolo. & tibi dixi. Odof.

Summarium.

1 Damnum facere quis dicatur.

Nemo damnum. In lege ista dr q † non vī dānū facere, nisi ille, q facit illud, q facēdi ius nō hz. [Nō hz.] Igit si facit qđ hz, non videt dānum dare. Et notate exemplū: si depono edificiū tuum nō iusta causa, videor damnum dare, alias non: vt. ff. ad leg. Aquil. l. si quis fumo. ℌ. quod dicitur. Nam qui facit, &c. vt. ff. eod. l. qui non facit. Odofred.

Summarium.

1 Vi factum cadit in vim publicam, aut priuatam.
2 Deficiens alium vi tenetur interdicto vnde vi.
3 Heres in quibus teneatur ex dolo defuncti.

Hoc iure. In pncipio huius legis dr, † qđ fit vi, aut cadit in vim publicā, aut in vim priuatā. i. eā, q fit fine armis. [Pte vim.] scōpulsiuā, vel expulsiuā: nō dico ingressiuā, vel turbatiuā. [Publice.] quū vis infert cū armis. Est vis priuata, quū vis infert sine armis: vt inst. de pub. iud. l. i. Et puniūtur, qui infert vim publicā, vt dicitur. C. ad leg. Jul. de vi pub. l. si quis fur. & l. sequen. Si priuatā infert, puniūtur vt dicitur. C. ad leg. Jul. de vi priua. l. i. Et iste violentie possunt cadere in vim publicā, vel priuatā, qr inferuntur persone: sed vis turbatiua, vel inquietatiua infertur rei, vnde non cadit lege in Juliā de vi publica, vel priuata, & parit interdictū vti possidetis: vt. ff. vti poss. l. si duo. vel qō vi aut clam.

2 vt. ff. quod vi aut clā. l. i. [Decerit.] † qui decernit, tenet interdicto vnde vi. Si expulsiua decerit, & q mandauit decreti, & qui decretionem ratā habuit. Sed qre est differentia inter iussum & mandatū? Jubet decreti, q mādat filio: mādat decreti, quū mādat, pcuratori: qr iussus imponat necessitatē, mādatū volūtatē: vt in aut. vt nul. in. ℌ. ob hec. [Cōparat.] i. retro trahit. Habetis qs videat decreti. Concordat. ff. de vi & vi ar. l. i. ℌ. decretū esse. Nā ratihabitio, &c. vt C. ad Mac. l. vl. & dixi. ff. e. l. semp. Et ex isto ℌ. repbat opi. Placentini, q dicebat, qr hz locū ratihabitio in cōtractib⁹, nō inolectitio.

3 **In contractibus.** In ℌ. isto dr † qr in illo cōtractu⁹, in quo vendito suo. tenet heres ex dolo defuncti insolidi, etiā si nihil ad eū puenit. [Inest.] q est in omnibus cōtractibus: vt. C. de act. & obli. bona fidē. sed vberior in bone fidei iudicio. [Tenetur.] etiā si nihil ad eū peruenit. Nā aut dolus cōmutatur in contractu, & hz locum regulariter qō hic dicitur: vt. ff. de act. & obl. l. ex contractu. Regulariter dixi, qr in actione in factū, si mens fuit falsum modū dixerit, descendit ex contractu, non tamen tenetur, nisi in quantum peruenit ad eum: vt. ff. si men. fal. mo. dixe. l. i. Idem in tributoria, vt. ff. de tributo. l. quod in heredem. in fi. si ex contractu, nō dat in heredē, nisi in quantum ad eum peruenit: vt. ff. de doli. in heredē. Odofr.

Summarium.

1 Obligari definimus hoc modo quibus modo obligamur.
2 Animus & corpus & in acquirenda, & in amittenda possessione requiruntur.

Here quibuscum qs. In lege ista dr. † here quibus modis obligamur, eisdē modis definimus obligari. [Amittam me.] i. liberemur. Et exēplū est in emptione, & venditione, que contrahuntur solo cōsensu: vt. ff. de pac. l. ab emptione. & ff. eo. l. mihi. Sed here, dicit illa ratione, quia aliquando obligatio tollitur aho modo, ℌ contracta sit, vt actio de dolo, actio furti, actio iniuriarum, que habet in se naturalem, & ei nullam solo pacto tollitur ipso iure: vt. ff. de pac. l. si tibi decem.

2 **Vt igitur.** In ℌ. isto dr † sicut in acquirenda possessione ne requiruntur duo, animus, & corpus, ita in amittenda possessione. [Vt igit.] aliàs non est. Unde habetis q in acquirenda possessione duo sunt necessaria: vt. C. de acquir. poss. l. licet. sic in ea perdenda, si incipiamus a corpore: vt hic, & ff. de acquir. poss. l. possidet. ℌ. in amittenda. Fallit in casibus, quos notaui. ff. de acquir. poss. l. i. ℌ. si ususfructum. Odofr.

Summarium.

1 Delicto parit existente melior est conditio possessoris.
2 Penam ab aduersario quam quis petere possit.

Quum par delictum. In principio huius legis dicitur: † quū par delictū duorū est, puta qr dolus promissoris, & stipulatoris intercesserit, aduersus dolū exceptio replicando non datur, & melior dr esse conditio possessoris, ℌ petitoris. [Possessoris.] id est promissoris. Hoc dixit in genere, statim exemplificat. [Datur.] Intelligatur sic, ac si aperte dicatur, non hz doli replicatio locū recte agenti, si non esset cōmissus dolus p promissorē. Unde notate duplex exemplū. Primū est tale, si sum stipulatus decem dolo meo intercedente, obstat doli exceptio, si volo replicare non possum illa ratione, qr melior est causa possessoris: vt. ff. de dol. ex cep. l. apud. ℌ. de arcellano. Nam dolus cum dolo compensatur: vt. ff. de eo, per quem fact. erit. l. i. ℌ. i. Item potest notari exemplum, si turpiter do, & turpiter accipio, vt. C. de cond. ob turp. cau. l. i. & ff. de cond. ob turp. cau. lademēq.

2 **Illi debet.** In ℌ. isto dr, † qui stipulatur penā ab aduersario suo, & in penā incidit, illā penam potest petere, non illā, in quā incidit. [Illi.] s. acton. [Nō incidit.] verbi gratia, promisisti dare, vel facere, & si non dares, vel faceres, promisisti penam, & ego promisi qr non impedirē te dare, vel facere, si impedirē, & volo petere penam, non possum: vt hic, & C. de transa. l. si quis maior. Iacta id, non debet ei pactum seruari. q. &c. vt. C. de pac. l. quum proponas. Et hoc in cōtractibus innominatis habet locum: in contractibus nominatis non: qr in illis tenetis ad interesse, si non das, vel non facis: vt. C. de rescin. ven. l. ea lege. vbi tamen alias non eram contracturus, qr tunc egam ad rescissionem contractus, vt. C. de pac. inter emp. & ven. l. ei te. Odof.

Summarium.

1 Factum cuiqs suum sibi non aduersario obesse debet.
2 Dolosus non dicitur qui iure suo vtitur.
3 Interpretatio benigna, in penalibus facienda.

Factum cuiqs. In principio huius legis dicitur, † facti meū mihi dr obesse, non aduersario meo. Et notate exemplum, mutuauit tibi decē, obtulisti mihi, nolui recipere, mihi debet obesse, non tibi. vnde liberaris a me doli exceptione: vt. ff. de solut. l. qui decem. in princ. & C. de solu. Lobligatione.

2 **Non videtur.** C In ℌ. isto dr, † non videtur dolo facere, qui vtitur iure suo, & experit ordinaria actione. [Videt. s. creditor. [Ordinaria actiōe.] i. ordinario auxilio. Et pōt notari exēplū: si obligasti rē pro decē, & conuenisti mecū vt ingredi possem mea aut hortatate, non videor vim facere: vt. C. de pig. act. l. pe. & vlt. Jtē est exemplū. ff. de vi, & vi ar. l. i. ℌ. vim vi. & C. vnde vi. l. i. Et notate hic, qr non videt dolo facere, q sibi vult cōsulere: vt. ff. de neg. gest. l. at qui natura. ℌ. cū me.

3 **In penalibus.** In ℌ. isto dr † qr in penalib⁹ causis benigna interpretatio facienda est.

da est. [Benigniùs.] i benigne: vt. C. de neg. gest. l. hereo. Vel benignius, ꝙ rigor iuris videatur sua dere. Et notate exẽplũ: Licet fiscus preferatur creditoribus anterioribus, qui habẽt tacitas hypothecas verũ est i forte. nõ in pena: vt. C. de pœnis fisca. l. vna. Jtẽ vũ tractat de pena, pene sunt molliẽde: vt. Ĵ. de pœnis. l. interpretatione.

Odof.

Summarium.

1 Defendere nemo cogitur inuitus.
2 Excepto datur, cui ꝛ actio.
3 Successori non nocet. quod predecessori non nocuisset.
4 Emptoris ꝛ venditoris in petendo, ꝛ defendendo eadem causa.
5 Beneficium inuito non præstatur.

1 **Nemo.** In principio huius legis dicitur ꝙ nemo cogitur inuitus defendere. [Nemo.] ſ. procurator, vel defensor in rei vendicatione si ipse satisdedit pro se ipso, satis est ꝙ cõmittatur satisdatio ob rẽ non defensam: alias secus. q: si dño satisdet, nõ sufficit cõmitti ob rẽ nõ defensa: vt. Ĵ. de procu. l. si filiusfamilias. in fi. ꝛ. l. si defunctus. Jtẽ secus est in procuratore, qui iussus est ad agendũ, q: ei denegetur actio quo ad dñm, vt teneatur ad interesse: q: dũ aliquid alicui cõmitti tur, videtur omne id cõmitti, sine quo explicari non potest: vt. Ĵ. de procu. l. ad rẽ. Tamẽ si incepit defendere, cogitur precise: vt. Ĵ. de procu. l. sed ꝛ he. ſ. preter.

2 **Cui damus.** Jn. ſ. isto dicitur: † Cui datur actio multo fortius tribuitur exceptio. Exemplũ põt notari in superficiario, in emphyteuta, ꝛ in vasallo, ꝛ in eo, qui condugit ad non modicũ tps: vt. Ĵ. de superfici. l. j. in fi. Et qui dolo facit, ꝛc. vt. Ĵ. de dolo. l. ex dolo. Sed recipit instantiã in casibus in quibus per retentionem alicui consulitur: vt. Ĵ. de cõdic. indeb. l. si in area. ꝛ. Ĵ. de doli exceptio. l. Paulus. ꝛ. Ĵ. de actio. empti, ꝛ venditi. l. Jhannes. ꝛ. Ĵ. famil. erciſc. l. in hoc iudicio. ſ. j. ꝛ. Ĵ. si certum pet. l. si fundũ. ſ. seruũ. ꝛ. Ĵ. de condi. indeb. l. ex his.

3 **Quum quis.** Jn. ſ. isto ẽt: † Quũ quis succedit in locũ alterius. non est equũ ei nocere, ꝙ non noceret illi, in cuius locũ succedit. [Successerit.] Potest notari exẽplũ: Si debes Titio decẽ, ꝛ ipse facit tibi pactũ de nõ petẽdo, ꝛ tu ei de petẽdo, ꝛ postmodũ succedit alicui in re sue, ille, cui tua cessa sunt, debet vti iure cedentis, vt seruetur vltimũ pactũ: vt. C. de pactis. l. pacta. quia qui succedit, ꝛc. vt. Ĵ. eo. l. qui in alterius.

4 **Verũ ꝙ emptoris.** Jn. ſ. isto dicitur ꝙ circa petendũ ꝛ defendendũ ẽt esse eadẽ ei emptoris, que fuit venditoris. [Venditoris.] l. vẽditorie. Et est exemplũ: Bona fides, ꝛ iustus titulus prodest emptori: vñ si venditor hz bonã fidẽ, ꝛ emptor malã, nullꝰ preferibet: vt. C. de long. temp. præscri. l. j. sẽm hec tempora licet interdũ possit esse contra: q: si emptor hz scientiam rei aliene, ꝛ cõtrectat eam. vt Jnſti. de vſuſc. ſ. furtiue. si obiciatur, nõne sufficit bonam fidẽ ab initio: verũ est in authore, non in emptore: vt. C. de vſuſcap. transfor. l. vnica. ſ. hoc tantũ. Vel põt dici ꝙ venditor habet bonã fidem, ꝛ eius possessio non est interrupta. sed emptoris: vt. Ĵ. de vſuſcap. l. naturaliter. ꝛ. l. ſ.

5 **Quod cuiꝙ.** Jn. ſ. isto dicitur † Quod alicui præstatur ex beneficio, inuito non conferur. h. o. [Non tribuitur.] vt. Ĵ. de donatio. l. hoc iure. ſ. non potest. ꝛ. Ĵ. de bo. poſſ. iũ. ſ. inuito. ꝛ. C. de iure delib. l. nec emere.

Odofr.

Summarium.

1 Seruis obtemperantibus delicta in quibus ignoscendum.
2 Habere censetur, qui facit quo minus habeat.
3 Heredes in solidum tenentur ex contractibus defunctorum.

1 **Ad ea, que.** Jn lege ista dicitur ꝙ in his, que non continent in se scelerio atrocitatẽ. ignoscẽdũ est seruis, si obtẽperant dominis, vel his qui sunt loco dominorũ. [Ad ea.] alias non ad ea. ita antiqui libri habẽt, noui habẽt ad ea. [Scelerio.] Et certe omnia crimina, que nõ cõmittuntur sine dolo, habẽt atrocitatẽ: vt. Ĵ. ad legẽ Cor. de sicar. l. in lege. sicut priuata crimina vt furtũ. siue rapina, siue agatur ciuiliter, quod est priuatum delicti: vt. Ĵ. de furtis. l. recte. Sed que nõ habẽt atrocitatẽ, ea, que ex ignorãtia cõmittuntur: vt. Ĵ. ad legẽ Aquil. l. in lege. vt est etiam exemplũ. Ĵ. de custo. ꝛ exhib. reũ. l. carceris. ꝛ Jnſtitu. de obli. que ex delic. nascun. in prin. [Seruis.] vel filiis. vel subditis. [Sunt.] velut tutoribus, siue parẽtibus, siue magistratib⁹, vt. Ĵ. de actio. ꝛ obli. l. seruus. ꝛ. Ĵ. eo. l. velle. ꝛ ibi digi.

2 **Semper qui dolo.** Jn. ſ. isto dicitur. † Si aliquis facit quo minus habeat, perinde habendus est, ac si haberet. Potest notari exẽplũ in tributoria, ꝛ in actione de peculio, que sunt personales actiones: vt. Ĵ. de tributo. l. quod in heredẽ. ſ. toties. ꝛ. Ĵ. de peculio. l. summa. Idem in realibus, actionibus: vt. Ĵ. eod. l. qui dolo.

3 **In contractibus.** Jn. ſ. isto dicitur, † ꝙ successores ꝛ heredes ex cõtractibus defunctoũ tenẽtur in solidũ: si vnus est herres, si plures sunt, quisq; pro parte. [Dari atur.] alio cõdemnet: alio cõuenit: vnde notate vt digi. in casu: vt. Ĵ. de actio. ꝛ obl. l. ex cõtractib⁹. ex dolo cõmisso extra 3ertũ, si cadit in delictũ, vel i ꝓprũ nomẽ delicti. tunc in quantum peruenit ad eum: vt. Ĵ. de dolo malo. l. in heredem.

Odof.

Summarium.

1 Interpretatio secundum equitatem fit in his qui inuestigari nequeunt.

1 **Quoties nihil.** Jn lege ista dicit, † ꝙ ea, que non possunt inuestigari sine captiõe, interpretanda sunt sẽm equitatem. Et potest notari ex exẽplũ in omnib⁹ dubiis. quia possumus fatemur accusato, ꝙ accusatori: vt. Ĵ. de pœnis. l. absentes. ꝛ. Ĵ. de actio. & obligat. Arrianus. Jtẽ in omnibus, in quibus equitas scripta contradicit rigori iuris: vt. Ĵ. de eo, quod certo loco. l. quod si. ſ. interdum.

Odof.

Summarium.

1 Statum euentus qualiter recipiunt, qui ex testamento proficiscẽtur.

1 **Omnia, que.** Jn lege ista dicitur: † ea, proficiscentur ex testamento, ita statũ euentus capiunt. si iustũ sine vitio cẽperint. Et põt notari exemplũ: Si testamentum est solemne, statim põt adiri hereditas, vel non regulariter, q: fallit, vt. C. de testa. l. hac consultissima. ſ. ex imperfecto.

Odof.

Summarium.

1 Definitio omnis periculosa.

Omnis definitio. Jn lege ista dicitur. † ꝙ omnis definitio in iure est periculosa, ꝛ rarum est ꝙ aliqua regula non recipiat instantiã. [Possit.] Una si aperte dicatur, Here omnis regula recipit instantiam. vt. Ĵ. eo. d. l. j. Fere. ideo dixi, q: quedam nõ recipiunt instantiam: quia facte cause non habentur pro infectis. Jtem impossibilium vt sit valida obligatio: vt Jnſtit. de inutil. ſtipu. in prin.

Odof.

Summarium.

1 Damnum non sentit, qui culpa sua sentit.

1 **Quod quis.** Jn lege ista dicitur: † Si aliqꝭ culpa sua sentit damnum, non videtur sentire. Et est exemplum: Si heres instituatur re pudiat hereditatem, vt. C. de ſer. neceſſ. hered. inſti. l. vltima. Jtem si quis sponte facit debitori pactum de non petendo: vt. Ĵ. de pactis. l. iuris gentium. ſ. sed si fraudandi.

Odofre.

Summarium.

1 Actionem habere minus est, quam rem.

1 **Minus est.** Jn lege ista dicitur: † Mĩꝰ est habere actionem, quam rẽ. Potest notari exemplũ: Promisisti dare rem illã, vel tradere: non vis dare vel tradere. sed contra possidentem actionem cedere: vt. Ĵ. de iure dotium. l. si sponsalibus. in fine. Plus cõmodum est possidere, ꝙ petere. Et hoc est verum re, secus spe: vt. Ĵ. eodem. l. qui actionem.

Odof.

Summarium.

1 Recedere a nobis que possunt, in eo statu sunt, ꝛc.

Plerunque. In lege ista dicitur † ea, que possunt recedere a nobis, plerunq; sunt in eo statu, vt a nobis abire nō possunt, vnde possumus illa obligare, vel imponere seruitutē, ac si a nobis non possint recedere. [Possumus.] Vnde notate, qō quod futurum est, non est. Et hoc vult dicere hec littera, licet esse possit. Et ponitur exemplum: si obligo fisco vsq; ad annum, si nō soluo, possit a me vendicare, possum ab extraneo vendicare, t alienare cum sua causa: vt. ā. de contrah. em. l. alienatio. Item est exemplum, vt. C. commu. de leg. l. pe. Plerunq; ideo dicit, propter res, que subiacent restitutioni: vt in authen. res que. in eodem titu. C. commu. de legatis. Odofr.

Summarium.

Occupletari nemo debet aliena iactura.

Are nature. In lege ista dicitur: † naturaliter est equum, neminē cum alterius iactura fieri locupletiorē. Exemplū potest notari. Mutuau pecuniam pupillo sine tutoris authoritate, t locupletior est factus, tenetur mihi: vt. ā. de condic. ind. l. natura aliter. t. l. seq. t. ā. commo. l. q̄. in prin. Odof.

Summarium.

Rem iudicatam pro veritate accipi, dupliciter intelligitur.

Res iudicata. In lege ista dicitur, † q̄ res iudicata accipitur p veritate. Dupliciter potest intelligi, t uterq; intellectus est bonus: verū est inter illos, inter quos iudicata est. Et ideo si peto a te centum, t fuisti condemnatus, t non appellasti, teneris soluere: vt. ā. de re iud. l. j. Potest notari exemplū res iudicata a, tc. etiam inter omnes. Quod est intelligendū in ombus casibus, in quibus sit tuo ex sententia, vt in liberto: vt. ā. de stā. ho. l. angenium. t in alijs casibus, quos alias notaui.

Summarium.

Habere non desinit quis id, quod non habuit.

Non potest. In lege ista dicitur: † nō potest dici q̄ quis desierit habere illud, quod non habuit. Et certe exemplum potest notari: si relictus erat mihi vsus fructus sub conditione, t capite sum minutus, non videor desijsse habere vsumfructū, vt. ā. quemadmo. vsusfru. amit. l. j. Et sicut in testamento, vt. ā. de inuist. rup. t irrito testa. l. nam t si sub conditione. §. rumpendo. t C. qui admit. ad bo. poss. l. j. Odofr.

Summarium.

Seruitus mortalitati assimilatur.

Seruitutem. In lege ista dicitur † q̄ seruitus fere comparatur mortalitati. Et notate exemplum, si promittis dare Stichum: si moritur Stichus naturaliter sine dolo tuo, liberaris: vt. ā. de sol. l. si mihi. Fere ideo dixit, q̄ licet seruus moriatur ciuiliter, non tamen naturaliter vt. ā. eo. l. quod attinet. Item sunt quedam, que pereunt morte naturali, vt que sunt facti, vt bibere, vel comedere, vt. ā. de cap. dim. l. eas. Odofr.

Summarium.

Institutio inutilis initio tempore non conualescit.

Que ab initio. In lege ista dicitur: † que institutio fuit inutilis ab initio, tractu temporis, non potest conualescere. Et notate exemplum: filiusfamilias fecit testamētum de profectitio, vel aduentitio, tractu temporis si mutentur tempore mortis fuit iuris non conualescat. Idem in furioso: vt. ā. de bo. poss. secundum tab. l. j. §. si quis. t. l. sufficit. Sed quare dicit, solo tractu? Ideo dicit, q̄ filius fecit testamentum durante patria potestate, t factus sui iuris renouat, primum testamentum tractu temporis cōualescit ex noua uolantate: vt. C. de cod. l. j. t. ā. de inofficio. rupt. t irrito testa. l. posthumus. Et ibi facit ad illud generale, q̄ ab initio, tc. Sed ex noua uoluntate sic: vt. C. si mator fac. ra. hab. l. j. cum suis similibus. Odof.

Summarium.

Seruus causa reipublice abesse non potest.

Seruus. In lege ista dicitur † q̄ seruus non potest abesse causa reipublice, ideoque hberi possunt abesse: quia serui pro mortuis reputantur. Et notate exemplum ita, si promittis mihi iuste in iudicio certa die, t sub certa pena, si impediaris vi tempestatis, vel ualitudine, de rigore iuris committis penam, licet de equitate secus: vt. ā. si quis cau. l. j. t per totum. Vel tu promittis seruum in causis, in quibus potest: vt. ā. de in. l. j. si non exhibuisti eum, quia impedit us fuisti ualetudine ipsius, bene poteris uti dolli mali exceptione de pena, sed si uoluerus uti, quis absit gratia reipublice, frustra est exceptio: vt. ā. si quis cautio. l. si seruus.

¶ Finito libro, t optime post dominum Odofredum notato, t etiam correcto, referamus gratias illi, cuius gratia omnes opinum defectus adimplet.

¶ Explicit lectura domini Odofredi Jurisconsulti preclarissimi in Digestum nouum, formulis Typographicis in iuris candidatorum gratiam recens emissa.

Index lecture D. Odofredi super Digesto nouo.

Index sententiarum singulariū, quæ in Lectura D. Odo. super Digesto nouo dignæ uisæ sunt, quæ notarentur.

De litera A.

Abesse dicitur reo mortua. l. mulieris. numero.4.fo.173

Abesse quando quis dicatur. l.mulierem.nu.2.fol.173

Abesse quis dicatur.l collegarum.nu.2.fol.181

¶ Abnutinum simplex promittens non tenetur, nisi penam adiceret .l .inter stipulantem. numer.3.folio.128

Abnutinus simplex quod dicatur.l.inter stipulantem.num.2.fo.128

¶ Absens iusta causa,vel minor restituitur contra secundum decretum.l.si finita.nume.28.fol.16

Absens iusta causa,vel minor si non caret,non fit missio contra eum. l.si finita.nu.27.fo.16

Absens quis dicatur.l.stipulatio.nu.4.fol.116

Absens quin censendus sit.l.absentem.nu.1.fo.182

Absens,qui neminem domui reliquit,ciuilem retinet,naturalē perdit possessionem.l.eam possidere.nu.3.fo.57

Absens uarijs modis potest quis esse.l.absentem.nu.2.fo.182

Absenti causa iusta subuenitur.l.damni.nu.2.fo.17

Absenti causa Reipublice non debet absentia nocere.l.absentia.numero.1.fo.201

Absenti quot modis possit donari.l.absenti.nu.1.fo.32

Absentium ratio habetur in stipulatione damni infecti.Leonum.numero.1.fo.17

¶ Absoluere potest,qui & condemnare.l.q cōdēnare.nu.1.&.2.fo.77

Absoluere non potest,qui condemnare non potest.l.nemo,qui.nu.1.fo.190

Absolutum posse accusare qualiter intelligendum.l.is,qui reus.nume.3.fo.172

Absolutus,si condemnet,vel contra an mutet sententiam in ordinario receptum est.l.Paulus respondi.nu.6.fol.82.

Absolutus quando pro eadem re possit iterum cōueniri.l.si quis ad exhibendum.nu.1.fo.109

Absolutus quando possit iterum conueniri,si incipiat possidere.l.si re.nume.1.fol.107

Absolutus quia non possidet,potest iterum conueniri ,si possidere incipiat.l.si rem meam.nu.1.fo.109

¶ Abstinere a malo non sufficit,nisi fiat quod bonum est.l.in illa stipulatione.nume.1.fol.123

¶ Acceptilatio fideiussori facta conditione pendente,non prodest principali.l.& per iusiurandum.nu.9.fo.159.

Acceptilatio generaliter ad omnia refertur.l.pluribus.nume.1.fo.159

Acceptilatio in partem non valet de ea re,que in iusiurandum est.l.& per iusiurandum.nu.2.fo.169

Acceptilatio inutilis pactum in se non habet.l.an inutilis.numero 2.fo.159

Acceptilatio non valens in expresso non valet in tacito.l.& per iusiurandum.nume.7.fo.159

Acceptilatio non valet aliud continens quam fit in obligatione.l. nisi consentiat.nu.1.fo.159

Acceptilatio non virtutem uitra debitum adiectione.l.si is qui.numero.1.fol.159

Acceptilatio obligationes precedentes perimit.l.sicut acceptilatio. nu.1.fo.155

Acceptilatio pure fieri debet,non sub cōditione.l.actus legitimi.numero.2.fo.195

Acceptilatio quando prosit fideiussori.l.si fideiussori.nu.1.fo.148

Acceptilatio que,& qualiter fiat.l.acceptilatio.nu.1.fo.158

Acceptilatio quid sit.in rubr.de acceptila.nu.1.fo.158

Acceptilatione liberatus prescriptione uti non potest.l.quod debitor.numero.1.fo.38

Acceptilatione subduci potest ab obligatione pars unius ex rebus alternatue debitis.l.qui hominem.nu.1.fo.160

Acceptilatio peccatum in forma non habet.uim pacti.l.an inutilis. numero.1.fo.159

Acceptilatio super obligatio tollit obligationem alio modo contractam.l.& per iusiurandum.nu.8.fo.159

Acceptilatio uarijs modis fieri solet.l.stipulationum.nu.9.fo.117

Acceptilatio uim ex pluribus reis debendi facta ceteros liberat,sicut solutio.l.si ex pluribus.nu.1.fol.159

Acceptilatio una fieri potest ex pluribus obligationibus.l.& uno.numer.1.fo.160

¶ Accessio eius,qui a me precario possidet,mihi datur precario rescisso.l.Pomponius.nu.18.fol.59

Accessio non datur ex possessione non continuata.l.Pomponius. nume.14.fo.59

Accessio non datur non possidenti,aut uitiose possidenti.l.Pomponius.nume.24.fol.eodem.

Accessio non datur ex possessiōe uitiosa.l.Pōponius.nu.19.fo.eo.

Accessio possessionis quod tempus respiciat.l.in uiuscapione.nu.3. folio.111

Accessio sine nostro tempore nobis non prodest.l.accessio.n.1.fo.eo.

Accessio uenditoris quando prosit emptori.l.si duobus.nu.1.fo.110

Accessione eius nemo utitur,a quo causam non habet.l.Pomponius.nu.13.fo.59

Accessione facti authorio uti possumus.l.si seruus.numero.1.fo.60

Accessione sui authoris utitur quis cum sua causa,suisque uitijs.l. Pomponius.nume.4.fol.59

Accessorium aliquando ualet,& non principale.l.quo dilucidius.nume.7.fo.111

¶ Accidentia raro non temere cōpatantur in agēdis negotijs.l.ea, que raro.numero.1.fo.192

¶ Accusato de crimine an sit interdicta bonorum administratio.l. reo criminis.nu.1.fol.153

Accusatus an possit accusatorem accusare.l.is,qui reus.nu.1.fol.171

¶ Acquarere negligens non dicitur hoc facere in fraudem creditorum.l.qui autem.nume.1.fol.98

Acquisitio ciuilis quo differat a naturali.Ea,que.nu.1.fo.49

Acquisitio per stipulationem facta ciuilis est.l.ea.que.nu.3.fo.49

Acquisitio quo iure fieri soleat.an rub.de acquiren.rer.and.possess. nu.1.fo.51

¶ Acta firmitatem perpetuam habere debēt.l.acta.nu.2.fo.82

Acta non possunt destrui sine consensu partis & iudicio.l.acta.nume.1.fo.82

Actio ad exhibendum que duo requirat.l.omnis.nu.11.fo.194

Actio ad reuocanda in fraudem creditorum alienata datur intra annum.l.ait pretor.nu.13.fo.94

Actio alij per liberam personam in mutuo queritur.l.ad eum.nume. 7.fo.36

Actio an competat domino ex stipulatione procuratoris.numero 15.fol.17

Actio an queratur per personam liberam.l.possessio.nu.8.fo.65

Actio aque pluuie arcēde pro quo opere locum habeat.l.supra iter. nume.3.fo.26

Actio aque pluuie arcende quibus casibus locum habeat,& quibus cessat.l.si cui aqua.nu.17.&.18.fo.22

Actio aque pluuie arcende non in rem est,sed in personam.l.si terrenus.nu.11.fo.25

Actio aque pluuie arcēde quo differat a negatoria.l.si cui aqua.numero.15.folio.22

Actio aque pluuie accende ad quid,& pro quibus competat.in rub. de aqua pluu.arc.nu.1.&.2.fo.22

Actio aque pluuie arcēde quibus cesset casibus.fo.23.nu.12

Actio aque pluuie directa quando competat,& quādo utilis.l.post uenditionem.nu.2.fo.26

Actio datur ut opus manufactum destruatur.l.supra iter.nume.12. folio.26

Actio de aqua pluuia nō cōpetit p opere facto autoritate publica. l.quod principum.nu.1.fo.27

Actio de aqua pluuia quādo,& pro quibus locum habeat.l.si cui aqua.nu.3.fo.22

Actio de aqua pluuia &c.an sit propriū nomē actionis.l.si cui aqua. nu.2.fo.22

Actio de cōstituta pecunia datur in solidū sui natura.l.qui,id quod. nu.1.fo.35

Actio aque pluuie non datur scienti & patienti.l.labeo.nu.1.fol.27

Actio aque pluuie quot habeat capita,& que.l.si cui aqua.numero.4.fol.22

Actio de publicanis quare introducta.l.pretor.nu.1.fo.28

Actio datur contra nō admittentem, iussum mitti in possessionem. nume.19.fol.16
Actio datur in personam.petitio vero in rem.l.non solum. numero 7.folio.70
Actio de damno similitudinem habet cum noxali actiōe.l.supra iter. numero.11.fol.26
Actio de damno infecto quibus,& contra quos detur.numero.2. folio.16
Actio de damno pro opere nocino an sit in rem, vel in personam.l. emptor.nume.3.fol.26
Actio de dolo infamat.l.quo dilucidius.nu.4.fol.111
Actio de dolo an concurrat cum exceptiōe.l.quo dilucidius. numero.3.folio.111
Actio de dolo quando datur pro consilio doloso.l.consilij. numero 2.folio.191
Actio de dolo non datur.alia competente.l.emptor. nume.4.fol.26
Actio de dote est bonefidei.l.Titia cum pr̃cpter nu.2.fo.154
Actio de dote est pmilegiata.l.quesitum.nume.3.fol.89
Actio de incendio ruina,&c.quibus,& in quos cōpetat.l. Pedius. nume.4.fo.171
Actio de peculio contra patrem naturalem datur,contra arrogatorem vtilis vendicatio.l.si filio.nu.1.fo.37
Actio de peculio ex causa de dote contra patrem pro delicto filij.l. ex penalibus.nume.1.fo.1.92
Actio de publicanis est arbitraria.l.hoc edicto.nume.3.fol.28
Actio de publicanis datur heredibus,licet personalis.l.quāte. numero.5.folio.20
Actio de vi nō armata dupliciter intentatur.in rub.de vi & vi arma. nume.1.fol.100
Actio directa per procuratorem non queritur,sed vtilis.l.si procuratori.nume.2.fo.127
Actio directa pro quo detur & pro quo vtilis.l.si cui aqua. numero 21.folio.22
Actio est annalis.si quis in possessionem ire prohibeatur.l.ait pretor.nume.6.fol.97
Actio est nomen & generale & speciale.l.pecunie.nume.2.fo.181
Actio ex stipulatione per liberam personam nobis non queritur.l. si ita stipulatus fuero.nu.3.fo.135
Actio furti contra heredem datur nō contra heredis heredem.l.cuius constitutio.nu.1.fol.105
Actio furti cui competat.l.cuius interfuit.nu.1.fo.165
Actio furti cui detur pro seruo subtracto.l.si vendidero. numero.2. folio.169
Actio furti datur ei,cuius ex causa honesta interest.l.io,cuius.numero.1.fo.165
Actio furti datur ei cuius interest rem non surripi.l.io,cuius.numero.1.folio.169
Actio furti datur possidenti seruum alienum contra,&c.l.serui & filij. nume.2.fol.166
Actio furti datur heredi ratione proprietatis.l.si homo.numero.2. folio.70
Actio furti,& condictio furtiua cōpetit pro seruo subtracto.l.si quis vxori.nu.6.fol.168
Actio furti extinguitur,si quis eius,qui furtum fecit dominium nā eiscatur.l.falsus creditor.nu.6.fol.167
Actio furti nascitur adhuc cōtractiōe nouo dominio interueniēte.l.si dominum.nu.1.fo.168
Actio furti nō datur ei,cui ex stipulatu res debetur,si ea surripiatur. Lio,cui.nu.1.fol.166
Actio furti non datur patri aut domino contra filium,aut seruum.l. serui & hlj.nu.1.fol.166
Actio furti non extinguitur,si res surrepta desinat esse in rerum natura.Linter omnes.nu.1.fo.167
Actio furti non tollitur,si res surrepta deterior efficiatur.Lin furti actione.nu.2.fol.168
Actio furti permittitur,si quis furet se furtum non seciſſe,nec postea contractet.l.si quis vxori.nu.5.fo.168
Actio furti plurib⁹ cōpetere potest,si plurium interfit.l.inter omnes.nu.2.fol.167
Actio furti pro modica gallina locum habet.nu.21.fol.41
Actio furti quando ciuilis,& quando criminalis.l.nec ex pretorio. nume.2.fol.189
Actio generalis trahitur ad edictum de publicanis.l.pretor.numero.8.fol.28
Actio in factum datur ex quouis edictum.l.ait pretor.nu.1.fo.96
Actio in factum ad quid detur.l.hac in factum.nu.1.fo.94
Actio in factum contra quem competat.l.ait pretor.nu.3.fol.92
Actio in factum quando detur.l.in laquem.nu.2.fo.49
Actio iudicati cui detur,& cui non.l.si le non obtulit.nu.1.fo.77
Actio iudicati cui datur quandoq; veteri manente.l.mules.numero 9.folo.78
Actio iudicati non nonatur per stipulationem iudicatum solui.l.si Stichum.nu.4.fo.149
Actio iudicati perpetua est,& in rem persecutoria.l.miles.numero.8. folio.78
Actio legis Aquilie differt ab edicto de publicanis.l.si multi.numero.2.fo.28
Actio lite contestata mutari potest.l.de eadem re. nu.3.fo.107
Actio negotiorum gestorū aboletur per mandatum.l.ex malefacto. nume.1.fo.114
Actio negotiorum gestorum quando detur.l.pretor ait.numero.4. 5.6.fol.88.& 89
Actio non datur ex nudo pacto.l.regula.nu.8.fo.185
Actio noxalis captiuitate extincta renascitur captiuo reuerso.l.si cū quis.nu.4.fo.167
Actio noxalis datur pro seruo in turba damnum dante.l.pretor ait. nume.3.fol.171
Actio nulla cum seruis esse potest.l.cum seruis.nu.1.fol.196
Actio nulla dicitur,que exceptione infirmari potest.l.mihi.l interest. nume.1.fol.197
Actio penalis contra heredes non datur.l.pupillum.nu.3.fol.197
Actio per liberam personam nemini queritur.l.si pupillus. numero.2.fo.161
Actio pluuie arcende non datur,si aqua naturaliter de meo fluat in tuū.l.si cui aqua.nu.11.fo.22
Actio pupillaris cuilibet de populo competit.nu.1.fo.3
Actio pro aqua pluuia quando cesset.Lempto.nu.3.fo.25
Actio quando non detur contra debitorem.l.ait pretor.numero.1. folio.90
Actio quando perpetua,& quando temporalis.l.pretor.ait.numero 10.folio.89
Actio que penalis quo ad rem persequutorem quo ad actorem.l. ait pretor.nu.7.fo.97
Actio quo casu non cedatur.l.calendis.nume.2.fo.78
Actio quo differat ab exceptione.l.apud celsum.nu.12.fo.112
Actio tutele quando per nouationem tollatur.l.si pupillus.numero 1.folio.149
Actio vi bonorum raptorum quibus competat.l.pretor ait.numero 3.folio.170
Actio vna per aliam tollitur,si ex eodem facto oriatur.l.nunq; plura.nume.2.fol.165
Actio vna quando tollat aliam.l.si furtum.nu.2.fol.170
Actionem aque pluuie intentano tria probare debet.numero.16. folio.24
Actionem cui interdum si plures mihi eiusdem facti nomine teneātur.l.si tertius nu.2.fol.25
Actionem denegare potest,qui & dare.l.eius est.nu.1.fo.196
Actionem furti nō habet,qui semel cōsequutus est quod sua interest. l.eum,qui.nu.3.fo.166
Actionem furti non omnis habet,cuius interest.l.eum,qui.numero 6.folio.166
Actionem habere minime est,quam rem.l.minus est.nume.1.fol.202
Actionem qui habet,rem habere videtur.l.qui actionem.numero.1. folio.187
Actione furti non aget,qui egit vi bonorum raptorum.l.si quis egerit.nume.1.fo.169
Actiōe furti tenetur,qui falso procurator solui iubet.l.si iussu debitoris.nu.1.fol.167
Actiōe personali agitur,si res adiecto solutu euincatur.l.qui sibi.numero.1.fo.152
Actione vi bonorum raptorum qui teneantur.l.pretor,ait.numero 4.folio.170
Actiones due si ex eodem facto nascantur,quando vna tollat aliam. l.qui rem rapuit.nu.2.fol.170
Actiones omnes legitime sunt ciuiles.l.si vsusfructus numero.3. folio.27
Actiones penales dantur heredibus.l.ciuilis constitutio. nume.2. folio.165
Actiones perpetuātur litis cōtestatione.l.nemo enim.nu.2.fo.195
Actiones plures si concurrant actor altera contentus esse debet.l.nemo ex his.nu.2.fo.190
Actiones plures nō potest quis simul proponere.l.hoc interdictū. nume.8.fol.96
Actiones plures vno libello intēdi possunt.l.singulis.nu.1.fo.107
Actiones plures si competant,super qualibet potest moueri contro uersia.l.singulis.nu.1.fo.107
Actiones que cōpetunt pro superficie.l.ait pretor.nu.1.fo.102
Actiones que pmilegate dicātur.in rub.de pmileg.cred.nu.1.fo.79
Actiones quedā heredibus dantur & quedam contra heredes.l.nemo enim.nu.1.fo.195

Index Lecture D. Odofredi

Actiones que perpetuentur ltis contestatione.l. omneo actiones. nu.1.fo.200
Actiones que sint priuilegiate.l.si negocium.nu.1.2.4.fo.00
Actiones quelite heredi ex facto suo non transeunt in fideicomissarium.l.heres a debitore.nu.1.fo.143
Actiones que sibi inuicem sint contrarie.l.qui mortio.nu.2.fo.28
Actiões realeo quo differãt a personalibus.l.eã querit. nu.5.fol.108
Actiones super eadem re cõcurrentes eiusdem sunt nature.l.nunq̃. nume.1.fol.200
Actionis nomine quid veniat.l.sponsio.nu.2.fo.172
Actionis nomine quid veniat.l.actio nisi.nu.1.fo.174
¶ Actor litem contestando non facit contestationem suam deteriorem.l.non solet.nu.1.fo.195
Actor nõ debet posse quod reo nõ permittitur.l.nõ debet.nu.1.fo.190
Actoris partes quis sustinere dicatur.l.generaliter.nu.1.fo.165
Actum quod est inter contrahentes in dubio sequi debemus.l.semper in stipulationibus.nu.1.fo.190
Actus,gestus,& cõtractus in quo differant.l.labeo.nu.1.fo.171
Actus,qui pure celebrari possint,non sub condicione.l.actus legitimi.nume.1.fol.195
¶ Adiectio instãtis temporis exactionem nõ differt.l.liber homo. nu.3.fol.113
Adiectio nõ vitiat causa leuiore vel pariore.l.q res suas.nu.1.fo.158
Adiectio capite minuto an solui possit.l. Stichum, aut Pamphilum.nume.9.fo.187
Adiectio non soluitur,cuius conditio in deterius mutatur.l.quam quis.nume.1.2.2.fo.151
Adiectio soluendi facultas non perditur per constitutum creditori factum.l.si ita stipulatus.nu.1.2.2.fo.154
Adiecto soluendi facultas non trãsit ad eius heredes.l.cum quis sibi.nume.1.fol.124
Adiectus fideiussorem accipere nõ potest.l.si mihi aut Titio.numero.1.fol.144
Adiectus non liberat,nisi recipiendo solutionem.l.quod stipulatus. nume.1.fol.151
¶ Additio in suis heredibus non est necessaria.l.cum heredes.nume.5.fol.61
Additio nõ valet nisi fiat ex testamento.nu.5.fo.41
Aduno pretoris in satisdatione impetranda non requiritur,sicut nec in nunciatione.nu.44.fo.8
¶ Aduersa quis dicatur.l.pupillos.nu.6.fo.183
¶ Aduersus an possit nouum opus nunciare edificanti in loco publico.nume.4.fo.6
¶ Agenda animi destinatione non perficiuntur sine recta scientia.l. in totum.nu.1.fo.194
Agens actione furti qualiter rẽ demonstrare debeat.l.in actione.nume.1.fol.166
Agens ciuiliter de crimine,non tenetur se inscribere.l.si quis actiões. nume.1.fol.165
Agens interdicto ne quid in loco publico,nõ procuratorem constituere potest.l.ei,qui interdicto.nume.1.fo.99
¶ Agere ex testamẽto nõ potest,qui succubuit in petitione hereditatis.l.ex testante.nu.1.fol.110
Agere potest iterũ ex causa qui pri⁹ succubuit.l.si is,qui.nu.1.fo.109
Agere potest nemo nomine alieno.l.nemo alieno.nu.1.fo.200
Agere quando possit quis sine actione.l.si Titius.nu.1.fo.119
Agere quis dicatur.l.agere.nu.1.fo.104
Agere simpliciter, & excipere differunt.l.agere.nu.4.fo.104
Ager quid proprie dicatur.l.ager est.nu.1.fo.174
Ager quo differat ab edibus in materia dãni infecti.l.cum emptor. nume.4.fol.20
Aggeres fundi mei si vis aque deficiãt in fundum vicini,an teneat. nume.14.& 15.fo.31
Aggeres qui dicantur.l.si cui aqua.nu.22.fo.22
¶ Agi non potest,quousq; potest cõditio deficere.l.generaliter.nume.2.fo.120
¶ Agnationis & cognationis differẽtia nouo iure est sublata.l.septima.nume.2.fol.175
¶ Agnouisse iudicium defuncti non dicitur qui exceptione compellitur.l.non videtur.nu.2.fo.187
¶ Agri limitati qui dicantur.l.in agris.nu.2.fo.44
Agri pars vitiosa non trahit ad se non vitiosam.l.cum emptor.nume.6.fo.20
Agri rectangulos,qui dicantur.l.quod principio.nu.2.fo.27
Alienano fundum post conuentionem de aqua arcenda,an teneatur.l.quanquam.nu.2.fo 24
Alienare non dicit,qui possessionẽ omittit.l.non aliena.nu.1.fo.199
Alienare quis dicatur,& quis non.l.alienationis.nu.2.fo.174
Alienare quis dicatur,& quo vendere.l.alienatum.nu.1.fo.176
Alienare qui potest domino inuito potest & eo ignorante.l.qui potest.nume.1.fo.189
Alienare qui potest,alienationi consentire potest.l.quum quis.nume.1.fol.197
Alienare vni sub pena qui tenetur illo in mora existente alienabit in quem volet.l.qui Rome.nu.8.fo.134
Alienari nequeunt quedam specialiter,que cum vniuersitate transferuntur.l.quedam.nu.1.& 2.fo.50
Alienata in fraudem creditorum reuocantur cum sua causa.l.ait pretor.nu.12.fol.93
Alienata in fraudem creditorũ quibus actionibus reuocentur.l.ait pretor.nume.1.fo.92
Alienata in fraudẽ creditorum quando possint reuocari.l.ait pretor. nume.5.fol.93
Alienatio vsucapionem continet.l.alienationis.nu.1.fo.174
Alii qui debeant ex bonis,in quorum possessionem missi sunt.l.Sulcinius.nu.2.fo.86
Alimenta negans seruo,censetur habere pro derelicto.l. Semproniꝰ nuo.nu.1.& 2.fol.75
¶ Allegãti probatio incumbit.l.si rem me am.nu.2.fo.129
¶ Alluuio in agris cuitatio loci nõ habet.l.in agris.nu.1.fo.44
Alluuio lateno habet incrementum.nu.26.fo.42
Alluuio locum non habet in stagno vel lacu priuato.l.lacus.numero.1.folio.44
Alluuio nõ impeditur via publica,licet loco publico & sacro impediatur.l. ☞Martinus fundum.nu.2.fo.47
Alluuio quid fit.nu.25.fo.42
Alluuio quid,& quare sic dicatur.l.inter eos.nume.5.fo.46
Alluuione nobis queritur dominium.nu.24.fol.42
¶ Alternatiua inter personas,quibus equaliter potest queri,vitiat stipulationem.l.cum seruus.nu.7.fo.139
Alternatiua summarum sic sumitur,vt minus sit in obligatione.l. si ita stipulatus.nu.1.fo.119
¶ Ambigua sic interpretanda vt vitio careant.l.quoties in stipulationibus.nu.1.fol.128
Amicus fundum meum ingrediens non dicitur me deiecere.l.qui iure.nu.1.fo.64
Amicus quis sit.l.late culpe.nu.2.fo.181
Amittere rem quis dicatur.l.non videtur.nu.1.fo.195
¶ Animus si fuerit incipit per aliquem loci,an locus remaneat eius, cuius fuit prius.l.ait pretor.nu.2.fo.99
¶ Ancilla pregnans si furripiatur, partus furtiuus efficitur.l.qui vas argenteum.nu.4.fo.168
Ancilla que desit esse pregnans fieri debet in eadem causa.l.inter stipulantem.nu.13.fo.129
Ancilla venit serui appellatione.l.detestatur.nu.2.fo.174
Ancillam furtiuam emptor furripiens tenetur domino & emptori in duplum.l.furtiuam.nu.1.fo.169
Ancillam qui petit,ancille contestata partum petere possit.l.si quis cum totum.nu.3.fo.107
Ancillam furripiens libidinis causa furti tenetur.l.ob pecuniam.numero.2.folio.169
Ancille partus quando vsucapi nequeat.l.sequitur.nu.15.fo.66
Ancille partus quãdo vsucapiatur & quando non.l.sequitur.nu.17. & 18.folio.66
Ancille veniant in legato seruorum.l.inter stuprum.nu.4.fo.178
¶ Animus & corpus in acquirenda hereditate requruntur.l.Sulcinius.nu.6.fo.87
Animus & corpus & in acquirenda,& in amittenda possessione requruntur.l.fere quibuscunq;.nu.2.fo.201
Animus possidendi,potest deponi,& causa possessionis mutari.l.si me in vacuam.nume.2.fol.63
Animus possidẽdi quãdo dicat deponi.l.qui bona fide.nu.2.fo.60
Anniculus filius quis sit.l.anniculus.nu.1.fo.179
Anniculus mori quis dicatur.l.anniculus.nu.1.fo.179
Annulus signatorius an veniat ornamento legato.l.signatorius. nu.1.fo.176
Annulus si in camera mea e digito ceciderit,an perdã eius possessionem.l.possideri.nu.13.fo.56
Annuo quod mensibus constet,& quibus.l.cũ bissextus.nu.3.fo.178
¶ Antiocheni in quo sint priuilegiati.l.Antiochensium.n.1.fo.91
¶ Aper in laqueo apprehẽsus,cuius efficiat.l.in laqueũ.nu.3.fo.30
Apes ex arbore aliena furripiens nõ tenet furti.l.si apes.n.1.fo.166
Apes in arbore mea cõsidentes quãdo mee efficiãtur.nu.41.fol.17
Appellans a sententia cõtra procuratorem falsum lata,an videatur ratum habere factum procuratoris.l.cum minor.nu.2.fo.164
Appellatio frustratoria non prodest appellanti.l.negotiorum.numero.2.fo.84
Appellare incongrue,vel nõ appellare paria sunt.l.preses prouincie. nume3.fo.80
Appellatio habetur pro interposita,si metu iudicis non appellauit.l.

in omnibus. nu. 2. fo. 190
Appellatio interponi debet intra decem dies. l. preses prouincie. numero. 2. fol. 80
Appellatio non rite interposita non retardat exequationem l. preses prouincie. nu. 1. fo. 80
Applumbatio quid, & quando fiat. l. quicquid. nu. 3. fo. 46
Apprehendens rem alienam abiectā & sacapit eā. l. si res. nu. 2. fo. 75
Apud etiam pedes in quo differant. l. pedes. nu. 1. fo. 176
¶ Aqua aliter fluere facieno tenetur interdicto, &c. l. ait pretor. numero. 3. folio. 99
Aquam ex flumine publico an liceat. l. quo minus. nu. 1. fo. 99
Aqua ex flumine publico a publicibus duci potest, modo nemini noceatur. l. hoc iure. nu. 1. fo. 103
Aqua ex fundo plurium si mihi noceat, cum quo agam. l. supra iter. nume. 7. fol. 26
Aqua ex uno fonte pluribus cōcedi potest. l. lucio Titio. nu. 1. fo. 103
Aqua per viam publicam non ducitur sine permissu principis. l. si in publico. nume. 2. fo. 27
Aqua pluuia diuū dāte, locus est actioni, &c. l. si cui aqua. nu. 1. fo. 22
Aqua quotidiana & estiua qualiter attēdatur. l. de interdicto. numero. 1. folio. 104
Aqua si ex fundo pluribus communi in meum decurrat, cum quo agere possim. l. si tertius. nu. 5. & 6. fo. 25
Aqua sine vicini facto mihi nocente, nō dat mihi actio. nu. 16. fo. 23
Aqua putrefacat in fovea vicini, & quando in fundum meum, an mihi teneatur. l. apud Trebatium. nu. 4. fo. 24
Aqua vlus non vi, non clam, non est prohibendus in posterum. l. ait pretor. nu. 3. fol. 103
Aquam cahdam inmittens in fundū vicini, qua teneatur actione. l. apud Trebatium. nu. 5. & 6. fo. 24
Aquā ducēdi ius habēs, qua parte possit illam ducere. l. cui per fundum. nu. 1. fol. 104
Aquam ducendi qui ius habet, non sequitur flumen recedens. l. hoc iure. nu. 2. fol. 103
Aquam ducere qualiter quis possit. l. ait pretor. nu. 4. fo. 103
Aquam ducere qui potest vno tempore, nō potest alio. l. si diuersi. nu. 1. fo. 103
Aquam ducere valeno per riuum, an possit & per cuniculum. l. supra iter. nume. 6. fo. 26
Aquam inmittens in fundum vicini quando teneatur, & quando nō. l. apud Trebatium. nu. 3. fo. 24
Aque ductus inter plures diuidi potest, & temporibus, & mensuris. l. cum constet. nu. 1. fo. 103
¶ Arando opus faciens, quo aqua noceat vicino, quādo teneatur. l. vicinus. nu. 1. fol. 27
¶ Arbiter an possit pronunciare extra petita. l. apud Celsum nume ro. 3. fo. 112
Arbiter pronūciare potest absente parte. l. de vnoquoq. nu. 2. fo. 82
Arbiter si unquam arbitretur, non ecducitur ad arbitrium boni viri. l. si quis arbitratu. nu. 3. fo. 123
Arbitratu Lucij Titij, quid hic verbis intelligatur. l. illa verba. nume. 1. fol. 176
¶ Arbor mea radicitus caesa, & in tuum translata, an sit tua. l. sed si ex meis. nu. 3. fo. 45
Arbor nata iuxta meū agrum in fluminis, ripa efficitur mea. l. inter eos. nu. 2. fol. 40
Arbores si plures ceciderint tenētur in solidū. l. si plures. nu. 1. fo. 170
Arbores alienas cedens tanq; latro puniendus. l. sciendum. numero 1. folio. 170
Arbores furtim cedēs duplici actiōe tenetur. l. si furtim. nu. 1. fo. 170
Arbores tue si cadant in cedes meas, an teneatis. nu. 12. fo. 18
¶ Argento meo liquefacto cum tuo, cuius erit massa. l. quicquid. numero. 1. fo. 46
¶ Arista quid, & quid siligna. l. frugum. nu. 2. fo. 177
¶ Armentum panno rubro abigene vt in fures incidat, furti tenetur. l. in furti actione. nume. 4. fo. 108
Armorum nomine que veniant. l. armorum. nu. 1. fo. 174
¶ Arrogator potest agere furti nomine arrogati. l. si cum quis. numero. 2. fol. 167
¶ Asinum meum in equas suas cogens furti non tenetur. l. si quis vxor. nu. 3. fo. 168
¶ Asscribens sibi in testamento committit in senatusconsultum. l. de calumn. nu. 3. fo. 98
Assignare libertum quid significet. l. assignare. nu. 1. fo. 178
¶ Atrocious que dicantur. l. seruus nō in omnibus. nu. 2. fo. 115
¶ Aues quando dicantur a nobis possideri. l. possideri. nu. 36. fo. 56
Auis capta in fundo alieno domino inuito an sit capientis. numero 14. folio. 41
¶ Auferri alicui quod potest, non videtur eius esse perfecte. l. omnes actores. nu. 2. fol. 201
¶ Aurei nummi venūt etiam erio vocabulo. l. etiam aureos. numero. 1. folio. 180
Aurum promittens non liberatur, si eo soluerit ignorāti. l. si cum aurum. nu. 1. fo. 154
¶ Authoritas iudicis quid operetur in accessione, & vsucapione. l. Pomponius. nu. 21. fo. 59
Authoritas iudicis quid operetur. l. si per errorem. nu. 1. fo. 68
¶ Auxilia plura si competant, vnū est eligendum. l. si proprietarius. nume. 3. fol. 18
Auxilia possessoria que sint. l. clam possidere. nu. 10. fol. 58

De litera B.

Beneficia personalia non competunt heredibus. l. tempus. nu. 2. fo. 80
Beneficia principis latissimam recipiunt interpretationem. l. in testamentis. nu. 5. fo. 187
Beneficium diuisionis oppone potest si dubitetur an fideiussor sit soluendo. l. si dubitet. nu. 1. fo. 142
Beneficium inuito non prestatur. l. inuitum nemo. nu. 6. fo. 202
Beneficium mortuo nō confertur. l. Veratium. nu. 1. fo. 199
Beneficiū ne quis commentiatur vtera ꝑ facere possit in quibus actionibus cesset. l. si rerum. nu. 1. fo. 82
Beneficium non confertur in nouum. l. inuito. nu. 1. fo. 198
Beneficium personale transit ad procuratorem, nō ad fideiussorem. l. licet autem. nume. 2. fo. 80
Beneficium persone concessum nō transit ad heredes. l. in omnibus. nume. 1. fol. 198
Benignior in dubijs sunt preferenda. l. semper in dubijs. n. 1. fo. 192
Bestia fera si quid nobis rapuerit, nostrū manet, quandiu illud per sequi possumus. l. Pomponius. nu. 1. fo. 48
¶ Bissextus quid, & quando, & quare. l. cum bissextus. nu. 1. fo. 177
¶ Bona debitoris tempore peritura a vendi possunt. l. si magistratue. nume. 1. fo. 90
Bona debitoris vbi vendi debeant. l. venire. nume. 1. fo. 88
Bona fides in libero homine non sufficit ab initio, nisi habeatur per singula momenta. l. quecitum. nu. 2. fo. 47
Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. l. bona fides. numero 1. fol. 192
Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. l. nemo ex bis. numero. 3. fol. 190
Bona fides quando ab initio non sufficiat. l. qui bona. nu. 3. fo. 45
Bona fides quid prestet possidenti. l. bona fides. nu. 1. fo. 200
Bona fides quo tempore in contractibus debeat adesse. l. si is, qui. nu. 9. fol. 68
Bona fides requritur in seruituribus. l. pretor ait. nu. 5. fo. 102
Bona in causam iudicati & ex diffinitiua capiuntur. l. Fulcinius. numero. 4. fol. 87
Bona indefensi debent vendi. l. si seruus. nu. 2. fol. 88
Bona intelliguntur que remanet ere alieno deducto. l. subsignatum. nume. 2. fol. 174
Bona latitantis an vendi debeant. l. Fulcinius. nu. 11. fo. 87
Bona qui propria dicantur. l. proprie bona. nu. 1. fo. 177
Bona ciuitatis que dicantur. l. bona ciuitatis. nu. 2. fo. 173
Bona debitoris quando vendi possint. l. in possessionem. nu. 2. fo. 86
Bona debitoris que non venduntur. l. bona venditis. nu. 1. fo. 91
Bonam fidem ab initio habere quando sufficiat. l. bone fidei. numero. 3. folio. 48
Bonam fidem quo tempore debeat emptor habere. l. si aliena. numero. 1. folio. 67
Bone fidei natura que. l. communio seruus. nu. 2. fo. 48
Bonis nostris inesse que dicantur. l. cum in bonis. nu. 1. fo. 49
Bonis venditis, tenetur venditus vsufructus. l. in venditione. nume. 1. folio. 88
Bonorum appellatione que comprehendantur. l. bonorum. numero 1. folio. 175
Bonorum & hereditatis nomine quid cōtineatur. l. bonorum. numero. 1. folio. 182
Bonorum nomine quid veniat. l. meorum. nu. 1. fo. 177
Boues quo differant a tumentis. l. boues. nu. 1. fol. 177

De litera C.

Calumnia quādo quis dicat. l. si calumnietur. nume. 1. fo. 183
Capere causa mortio an dicatur, qui vt a deat hereditate pecuniam capit. l. cum, qui. nu. 1. fo. 38
Capere & accipere, in quo differant. l. aliud est capere. nu. 1. fol. 176
Capere in totum qui nequeant. l. senatus. nu. 2. fo. 39
Capere nō dicitur, qui ex ceptione repelli pōt. l. nō videt. nu. 1. fo. 187
Capere nō dicitur, qui restituere tenetur. l. nō videtur. nu. 1. fo. 191

Capientium quare fiant que celo.que mare,tc.nu.7.fo.41
Capio causa mortis.donatio eadē causa,item legata ꝛ fideicōmissa inter se differunt.l.qui pretio.nu.2.fo.16
Capio causa mortis nō semper est donatio.l.si mulier.nu.2.fo.17
Capio causa mortis quando dicatur.l.qui pretio.nu.1.2.3.fol.16
Capio mortis causa dicitur,quicquid mortis causa capit,l.mortis causa.nu.1.fo.28
Capio mortis causa genus quoddam,donatio species.l.mortis causa.nu.3.fol.39
Capitalis causa que dicatur.l.derogatur.nu.1.fo.178
Captio in omnibus est vitanda.l.si rem mihi.nu.3.fo.71
Captiuitas superueniēs interrumpit vsucapionem.l.si is,qui.numero.1.folio.68
Captus ab hostibus ideo nō possidet quia possidetur.l.si is,qui.numero.3.folio.68
Captus ab hostibus redīs furti agere potest pro rebus sibi contractis tempore captiuitatis.l.si cum quis.nu.1.fo.167
Carbonis nomine quid contineatur.l.carbonum.nu.1.fo.180
Carceratus promittens pecuniam carceranti,id metus causa facere presumitur.l.qui id,quod.nu.4.fo.25
Carceratus quis dicatur.l.verum est.nu.1.fo.182
Castellum quid proprie dicatur.l.pretor ait.nume.6.fo.193
¶ Casus fortuiti in iudicijs bone fidei non prestantur.l.contractus.nu.3.fo.188
Casus fortuiti nō attendiuntur.l.si quis ab alio.nu.2.fo.78
Casus fortuitus,quem mora precessit imputatur.l.ea,que raro.nume.2.fo.192
Casus fortuitus quis censetur.l.contractus.nu.9.fo.189
¶ Cauere de damno infecto de duobus cauere dicitur.nu.19.fo.15
Cauere pro opere,quod fit in publico,quando satisdare,ꝛ quando repromittere debeat.nu.9.fo.15
Cauere volens in quantum teneatur.l.pretor.nu.3.fo.13
Cauere promittens ad sensum sapientis,si non caueat,ad interesse tenetur.l.ex ea parte.nu.1.fo.133
Caueri sibi petens iurare debet de calumnia.nu.7.fo.14
Caueri petens suo nomine,debet repromittere,si alieno,debet satisdare.l.pretor.nu.1.fo.13
Caueri potest tam fideiussoribus,tam pignoribus.l.habere.numero 2.folio.181
Cauillatio cuius sit natura.l.ea est natura.nu.1.fo.192
Cauillatio qua sit natura.l.natura.nu.1.fo.181
Caupo quis dicatur.l.in eos.qui naues.nu.2.fo.170
Causa damni infecti quare minoribus iudicibus cōmittatur.l.cum res.nu.1.fol.11
Causa duplex,finalis ꝛ impulsiua.l.si cum filius.nu.7.fo.21
Causa eadem que ꝛ quando dicatur.l.cum queritur.nu.1.fo.108
Causa famosa proponitur non famose.l.si in duabus.nu.1.fo.196
Causa impulsiua que.l.si cum filius.nu.8.fo.21
Causa mandati alia est a causa negociorum gestorum.l.si is,qui.nume.5.fol.109
Causa principali non subsistente,nec que sequuntur,locum habent.l.quum principalis.nume.1.fo.198
Causa quot modis varios dicatur.l.si a reo.nu.2.fo.147
Causa superueniens que dicatur.l.cum vir.nu.2.fo.71
Causam possessiōis sibi mutare nemo potest.l.qui legatorum.numero.2.fo.74
Cause due lucratiue non possunt concurrere.l.omnes debitores.nume.2.fo.115
Cause lucratiue plures circa idem non cōcurrūt.l.inter stipulantem.nu.11.fol.129
Cautio an admittatur,vbi de personarum agitur periculo.l.ad curatoris.nu.2.fol.21
Cautio an petatur ab ambulīte per meū,vel morāte in mea taberna.nume.8.fo.14
Cautio an valeat,si dies ex certa scientia omittatur.nume.7.fo.15
Cautio cui prestari debeat.nu.10.fo.17
Cautio damni infecti non datur ei,qui rem illicitam admisit.numero.11.folio.14
Cautio damni infecti quo iure petatur.nu.10.fo.14
Cautio dāni non ad dāmum procuratoris,sed domini refertur.l.inter quos.nu.10.fo.20
Cautio damni cessat aliud auxilium habēti.l.si edibus.nu.2.fo.19
Cautio damni an a possessore,an a domino debeat peti.l.inter quos.nume.4.5.fo.20
Cautio damni infecti non est actio,sed instar habet actionis.l.inquilino.nu.1.fo.19
Cautio damni infecti quo iure petatur.l.inquilini.nu.2.fo.19
Cautio damni infecti quando,ꝛ in quibus locis habeat.l.damni.nume.1.fo.19
Cautio damni infecti que specialia habeat.l.inter quos.nu.6.fol.20
Cautio damni infecti petitur etiam ab absenti.nu.10.fo.12
Cautio damni infecti pretoria non mutatur omissione diei insertione.nu.8.fo.15
Cautio damni infecti non requiritur,si locus publicus reficiatur.numero.13.fol.15
Cautio damni infecti an locum habeat inter proprietarium,ꝛ vsufructuarium.l.inter fructuarium.nu.1.fo.1
Cautio potest offerri post missionem ex primo decreto,non post missionem ex secundo.nu.16.fo.16
Cautio p dāno dando,non pro dato petatur.l.damnum.nu.2.fo.12
Cautio pro vtilibus ꝛ operis a quo peti debeat.nu.21.fo.14
Cautio quando dicatur pro duobus fieri.l.fluminum.nu.3.fo.18
Cautio quando filio,ꝛ quando patri debeat prestari pro rebus filij.l.si filiusfamilias.nu.3.fo.18
Cautio rei maior est,quam persone.l.pluo cautionis.nu.1.fo.189
Cautio rem ratam habere mutatione extinguitur.l.si fine iudice.nume.5.fol.165
Cautio si negetur plaribus eam petentibus,omnes ex primo decreto in possessionem mittentur.nu.16.fo.15
Cautione petita,si domus alienetur,quid in ea actiōe veniat numero.3.folio.16
Cautionem dāni infecti an possim petere ex opere,in quo nihil noui num opus.nu.13.fo.14
Cautione damni infecti iubet magistratus municipij.l.diem cautionis.nu.2.fol.12
Cautionē damni infecti petēti subuenitur,si dū pretor deliberat,damnum contingat.nu.32.fo.16
Cautionem petens iurare debet de calūnia.nu.17.fo.14
Cautionem si vicini inuicem pro edibus suis petant,nec caueant,ambo in possessionem mittentur.nu.12.fo.17
Cautionem suo nomine petens iurat non calumnie causa petere.nume.6.fol.13
Cedens operi an liberetur.l.is.cum quo.nu.1.fo.25
Cedere diem quid sit,ꝛ quid diem venire.l.cedere diem.nu.1.fo.181
Cedere est succidere,ꝛ ferire causa cedendi.l.cedere.nu.1.fo.170
Censere quid sit.l.censere.nume.1.fo.178
Censitores qui,ꝛ quot modis dicantur.l.inter eos.nu.6.fo.46
Censum soluens de predio meo,nō ob id sua facit.l.que quisq.nume.3.fol.51
¶ Cepisse etiam dicitur,qui alij quesiuit.l.cepisse.nu.1.fo.179
Cepisse non videtur,qui exceptione remoueri potest.l.si quis obligationis.nu.2.fol.197
¶ Certa pars que dicatur.l.locus certus.nu.2.fo.62
Cessio facta post solutionem contra eorum eque obligatum nō valet.l.si desistente.nu.1.fo.155
Ceterorum ꝛ reliquorum nomine qui veniant.l.ceterorum.numero 1.folio.180
Charte quid,ꝛ quid mēbrane.l.qua ratione.nu.3.fo.43
¶ Citari non debet realiter quis pro domo ruinosa.nu.12.fo.12
Citato non veniente in iudicium communi dividundo,quid faciat iudex.l.si prime.nu.6.fo.9
Limitate que detur actio pro pecunia ei subtracta.l.ob pecuniam.nume.1.fol.169
¶ Clandestinitas non cadit in re,in qua non cadit locatio,ꝛ precarij rogatio.l.si de eo.nu.10.fo.64
Clausula voli quando committatur.l.nouissima.nu.1.fo.163
Clausula generalis atque trahi solet.l.mortis causa.nu.2.fo.39
Clausula generalis ad specificata tantū restringuit.l.si ex pluribus.nume.1.fo.156
Clausula generalis non refertur ad specificata.l.voli clausula.numero.1.folio.133
Clausula generalis non refertur ad specificata.l.stipulationes.numero.1.folio.124
¶ Cloacas vel riuos purganti non nuntiatur nouum opus.numero.13.folio.7
¶ Clauum vnum nauis auferens tempore naufragij reus habetur.l.senatusconsultum.nu.1.fo.171
¶ Coertio minor demandari potest.l.inuito.nu.3.fo.191
Coercitio triplex in alium non transferri dicit.l.nemo.nu.2.fo.193
Cogere quid significet.l.pretor ait.nu.1.fo.100
Cognitio cautionis dāni infecti ad quos iudices spectet.l.dies cautioni.nume.1.fo.12
Cognitio iudicis exequentis an cesset post rem venditam,ꝛ insolitum datae.l.a diuo Pio.nu.17.fo.19
Cognitio summaria fieri debet super questione emergenti.l.a diuo Pio.nu.12.fo.79
Cognitio summaria quando sufficiat.l.a diuo Pio.numero.14.folio.79
Cognitionem cause plenam,ꝛ sententie prolationem que requirant.l.omnia.nu.13.fo.194

Index Lecture Domini Odofredi

Cognitionem plenam requirentia quare non demãdentur.l.omnia. nume.7.fol.193
Cognoscere instrumenta quid sit.l.cognoscere.nu.1.fo.176
Coheres soluens plus sua parte pro hereditatis portione,illud repetet.Lex parte.nu.1.fo.152
¶ College dicuntur qui eiusdem sunt potestatis.l.collegarum.nume ro.1.fol.181
Collegium,ex quot cõstet hominibus.l.Neratius.nu.1.fo.177
Colono de fundo discedente,an perdã possessionem.l.si de eo.nume ro.2.3.4.5.fo.64
Colono descendente de fundo,quãdo perdam possessionem.l.si colonus.nume.2.fol.62
Colono locãte,vel tradente alĩ rem meam an possessionem perdam. l.si id,quod.nu.4.fo.61
Colono meo se absentãte possessionem nõ retineo naturalĩ.l.si colonus.nume.1.fol.62
Colono moriẽte nõ statim desino possidere.l.qui vniuersas.nume ro.7.fol.62
Colono opus nocẽs faciente,tenetur dominus patientiam prestare. l.si colonus.nume.1.2.fo.24
Colono vel inquilino moriente,vel furere incipiente nõ statim perdo possessionẽ.l.si id,quod.nu.3.fo.61
Colonus emens rem a domino non mutat sibi causam possessionis. l.non sulam.nu.4.fo.70
Colonus ficte tradens dominum non priuat possessione.l.quamuis. nu.2.fol.62
Colonus meus si in fundo meo opus fecit nocens vicino,cum quo agatur.l.quanquã.nu.4.fo.24
Colonus propie dicitur predĩ rustici,inquilinus vrbani.l.re pignoris.nu.2.fo.64
Colonus quando possideat,et quando detineat.l. colonus. nume.1. folio.101
¶ Commendare verbum,significat deponere.l.commendare.nume. 1.folio.181
Commoda cuiusq; rei eum sequuntur quem incommoda.l.secundũ naturam.nu.1.fo.186
Commodans rem alicui si surripiat ei,non tenetur actione furti.l.creditores.nu.3.fol.166
Commodans rem si eam subtrahentem,non arguetur furti.l.si is,qui. nume.2.fol.169
Commodatarius commodans rem alteri tenetur furti.l.si pignore. nu.2.fol.168
Commodarius non tenetur furti,si voluntate domini credit se vti re. l.qui re sibi.nu.1.fol.169
Commodatarius,vel depositarius nolens rem reddere,quando dicatur possessionem interuertere.l.si quis rem.nu.3.fo.61
Commodatarius vtens re ad alium vsum qua actione teneatur.l.si is,cui.nu.1.fo.169
Commodatum,vel depositum reddens deterioratum reddere non videtur.l.Labeo,et Sabinus.nu.1.fol.173
Comparatiua quare incerta,supperlatiua certa.l.stipulationum quedam.nu.2.fo.126
Compensare potest quis quod sibi debetur.l.si duo rei.nu.2.fo.138
Concessio ad vsum indeterminatum dicitur precariũ,non donatio. l.Lucius.nu.1.fo.45
Concessio ratione cõcretatis fit,que alias non.l.emptor.nu.7.fo.26
Conclaue inter duas edes,ad vtras spectare dicatur.l.quod cõclaue. nu.1.fol.21
Conclaue quid proprie dicatur.l.quod conclaue.nu.2.fo.21
Concubine facta donatio an valeat.l.donationes.nu.1.fo.35
Condemnari quando non possit quis,nisi in quãtum facere potest. l.qui id,quod.nu.3.fo.35
Condemnari qui debeant in quantum facere possint.l.sunt qui.numero.1.fo.80
Condemnatus,et confessio datur tempus ad soluendum.l.debitoribus.nume.1.fo.80
Condemnato quantum tempus detur ad soluendum.l.tempus .nume.1.fol.80
Condemnatus ad soluendum cogitur precise soluere.l.si non obtulit. nu.3.fo.77
Condemnatus ad soluendum quantum tempus habeat.l.in tempore.nu.1.fo.110
Condemnatus dicitur quis,quando sententia tenuit.l.si non obtulit.nu.8.folio.77
Condemnatus in causa noxali non liberatur tradendo seruum alienum.l.si se non obtulit.nu.10.fo.77
Condemnatus pro crimine nõ potest donare.l.post contractum.nume.2.fo.31
Condemnatus si non soluat,cogitur soluere.l.si se non obtulit.nume ro.9.folio.77
Condictio recti de mutuo est priuilegiata.l.si negotium.nu.2.fol.90
Condictio furtiua,et actio furti simul competunt quandoq;,nec vna tollit aliam.l.Ponponius.nu.2.fo.48
Condictio furtiua foli domino competit.nu.17.fo.42
Condictio furtiua quare tollat actionem commodati,et non contra. l.si is,cui.nu.2.fo.169
Condictiõ ob causam,et cõdictio indebiti quando locum habeant.l. regula.nu.4.fo.184
Condictio sine causa loco prime actionis subrogatur.l.senatus.nume.8.folio.39
Condictus cõsistens,in dando in persona pupilli sine tutore non impletur.l.si seruus.nu.1.fo.155
Condictio de preterito deficiẽs reddit stipulationem inutilem ab initio.l.si ita stipulatus fuero.nu.1.fo.133
Condictio de preterito,vel de presenti non suspendit.l.conditio in preteritum.nu.1.fo.131
Condictio scriptura non reddit dispositionem conditionalem.l.si pupillus.nu.2.fol.149
Cõditio impossibilis reddit stipulationem inutilem.l.impossibilis. nu.1.fo.119
Conditio habetur pro impleta,si non stet,vt.l.in fine.nu.1.fo.197
Conditio iniqua alteri per alteri afferri non debet.l.non debet.nume ro.1.folio.194
Conditio iniqua alteri per alterum non afferenda.l.fraudati.numero.2.fol.29
Conditio iniqua alteri per alterum afferi non debet.l.quacunq;.nu ro.2.fol.50
Conditio in institutione apposita,in legatis censetur repetita.l.pater pro filia.nume.4.fol.113
Conditio non de presenti,sed de futuro esse solet.l.si ita stipulatus fuero.nume.2.fol.133
Conditio nostra per seruos melior fieri potest.l.melior.nu.1.fol.200
Conditio occupantis in quibus sit melior.l.si Titius.nu.2.fo.119
Cõditio possidetis potius est in pari causa turpitudinis.l.si procurator.nu.1.et.2.folio.113
Conditio quibus dictionibus fieri solet.l.si decẽ cum petiero.nume ro.2.folio.123
Conditionem impiendi seculus non transit in heredem.l.qui Rome.nume.1.fol.114
Conditionem impiere quia posse dicatur.l.qui potest.nu.1.fo.198
Conditione existente potest retro deberi pecunia.l.si ita stipulatus fuero.nu.1.fo.135
Conditiõis implẽde causa datum in portionem,quã quis de bonis defuncti capere potest,cõputatur.l.quod conditionis.nu.1.fo.39
Conditionis tempus quando inspiciatur.l.quidam cum filium.numero.4.folio.136
Conducens agrũ publicum a procuratore publico nõ debet ei auferri per successorem.l.cutẽ ferro.nume.3.fo.29
Conducens locum publicum quando eo frui debeat.l.prator ait.numero.1.fol.99
Conducẽs quod ante possidebat,possessionem amittit.l.si aliquam. nu.3.fo.62
Conducens rem,quam precario tenebat,a precario recedit.l.interdum.nu.5.fol.61
Conducens solum vt in eo ponat superficiem an teneatur domino cauere,vel contra.nu.6.fo.17
Conductio an fieri possit vno nũmo,et an emptio.l.si quis.nu.58.fo.
Conductio rei proprie non valet.l.si de eo.nu.13.fo.64
Conductio rei proprie quo casu non valeat.l.si aliquam. numero.4. folio.62
Conductio rei sue nullius est efficacie.Lei,a quo.numero.1.folio.69
Conductor locatoris nomine dicitur possidere.l.qui bona fide.nume ro.3.folio.60
Conductor vectigalũ,an admittat qui calore iracundie alios incitando superauit.Locatio.nu.1.fol.29
Conductor vectigalium non soluente pensionem quid agat Respublica.l.locatio.nu.2.fo.29
Conductor vectigalium quando compellatur reconducere.l.cotem ferro.nu.7.fo.29
Concessio facta in iudicio parte absente non preiudicat consitenti.l. certum confessus.nu.5.fo.85
Confessio falsa non preiudicat consitenti.l.si is,cum quo.numero.1. folio.84
Confessio procuratoris non sufficit vt dominus damnetur.l.certum confessus.nu.6.et.8.fo.85
Confessio que,et quando preiudicet.l.Labeo.nu.2.fo.27
Confessio solutioni equiparatur.l.si is,cum quo.nu.2.fo.84
Confessoria actio quibus verbis proponatur,et quibus negatoria.l. si prius.nu.3.et.4folio.9

Confessoria actione que peti possint.nu.14.fo.4
Confessoria ad quid, & ad quid cautio damni infecti. numero. 19. folio.19
Confessoria conuentus, si nõ defenderit, intra quod tempus audiatur. l. a quo fundus. nu.4.fo.21
Confessoria datur contra omnem hominem. l. qui viam. numero.2.folio.9
Confessoria directa datur pro seruitute cõstituta, vtilis vero pro prescripta. l. si cui aqua. nu.36.fo.23
Confessoria vincere quando possim. l. fundum. nu.3.fol.106
Cõfessus certum in iure habetur pro iudicato. l. certum confessus. numero.1.folio.85
Confessus & condemnatus si in executione velit aliquid dicere an debeat audiri. l. cum fideicommissum. nu.1.fo.85
Confessus in iure quantum tempus habeat adsoluendum. l. certum confessus. nu.11.fo.85
Confessus in iure pro condemnato habetur. l. confessus. nu.1.fo.84
Confessus in iure quando pro condemnato habeatur. l. cõfessus. nume.4.fol.84
Confirmari nequeunt que natura prohibentur. l. vbi pugnantia. numero.2.fo.199
Confiteri certum qualiter vrgeatur quis. l. certum confessus. numero3.fol.86
Confiteri certum quid quando quis dicatur. l. certum confessus. nume. 2.fo.85
Confiteno debere rem certam, debet cõdemnari ad rem. l. Julianus. nu.2.fol.84
Confitena ex certa scientia habetur pro iudicato. l. non fatetur. nume.2.fol.84
Confiteno legatum a se petitum sibi preiudicat. l. Julianus. numero 1.fo.84
Confitena pro alio quando preiudicet, & quando non. l. certum confessus. nume.7.fol.85
Confiteno rem de qua dubitatur an sit in rerum natura, non condẽnatur. l. non omnimodo. nu.1.fo.85
Confiteno rem in rerum natura non existentem, sibi non preiudicat. l. non fatetur. nu 3.fo.84
Confiteno se debere Sichym, condẽnatur ad soluendũ. l. qui Stichym. nu.1.fol.84
Coniuncta oratio quandoque ponitur pro disiuncta, & contra. l. sepe ita. nu.1.fo.175
Coniuncti qui dicantur. l. triplici. nu.1.fo.179
Coniunctus re & verbis preferetur reliquis. l. triplici. nu.3.fo.180
Consensu contrario soluuntur, que consensu contracta sunt. l. omnia. nu.1.fo.196
Consilij non fraudulenti nulla est obligatio. l. consilij. nu.1.fo.191
Consilium suum nemini licet mutare in damnum alterius. l. nemo potest. nu.1.fo.194
Constituens se possidere meo nomine, videntur eo ipso mihi possessionem tradere. l. cum emptor. nu.3.fol.20
Constitutio duorum reorum non vitiatur, sine vnica voce, sine pluribus respondeatur. l. duo rei. nu.1.fo.138
Constitutio duorum reorum qualiter fieri soleat. l. in duobus. numero.1.fol.138
Constitutiones que dicantur. l. cum prolatio. nu.2.fo.80
Constitutio quedam in paganorum fauorem. l. pretor ait. numero.3. folio.100
Constitutum pignoris quando valeat. l. fructus. nu.2.fo.194
Constitutus ad recipiendum solutionẽ non auditur, nisi probet mãdatum. l. hoc iure. nu.2.fo.156
Consuetudo quam iurisdictionem dare possit. l. Seruola. numero.2. folio.27
Contestatio litis in quo facultatem soluendi tollat. l. si quis stipulatus. nu.1.fol.154
Contestando litem quando quis suam conditionem faciat deteriorẽ. l. Paulus respondit. nu.2.fo.82
Contemptus vnius ex iudicibus plus operatur, & contradictio. l. duo ex tribus. nu.2.fo.81
Continuo actu fieri que dicantur. l. continuus actus. nu.2.fo.137
Contractum cum pupillo quando dicatur. l. apud Julianum. nume ro.4.fo.86
Contractum a contrahente impleri sufficit, vel ab alio eius nomine. l. cum seruus. nu.1.fo.111
Contractus bone fidei an possit conferri in arbitrum alterius contrahentium. l. in personam. nu.2.fo.188
Contractus bone fidei protogantur, sed stricti iuris arctantur. l. si mihi & Titio. nu.2.fo.131
Contractus, cui non stetur, stipulationis commissionem impedit. l. stipulatus ea. nu.1.fo.145
Cõtractus est efficax initium sumens ex persona nostra. l. quecunq. nume.1.fo.115
Contractus fisci obtinet vicem legis. l. id, quod nostrum. numero.5. folio.186
Contractus impossibilitate vitiatur. l. semper qui non. nu.5.fo.191
Contractus in dubio intelligitur factus secundum consuetudinem. l. si prius. nu.4.fo.27
Contractus initium an inspiciatur. l. iusto. nu.numero.1.fo.71
Contractus innominati penitentia reuocantur. l. Aristo. numero.5. folio.33
Contractus nullus est, cui dolus causam dedit. l. ex depositi. numero 2.folio.115
Contractus, qui celebratur cõsensu valet sine verborum solennitate. l. si stipuler. nu.3.fol.121
Contractus quidam gratia accipientis tantum &c. l. contractus. numero.4.fo.188
Contractus qui metu vitiatur. l. nihil consensui. nu.1.fo.197
Contractus qui recipiant dotem, & que non. l. contractus. numero.1. folio.188
Contractus si sint obscuri, id est capiendum, quod actum est. l. semper in stipulationibus. nu.1.fo.190
Contractus stricti quando interpretationem extensiuam recipiat. l. si stipulatus fuero. nu.1.fo.82
Contractus tempus quo ad acquisitionem inspicitur. l. si filiusfamilias. nu.1.fo.127
Contractus totus resolvitur, vna eius parte resoluta. l. si ego tibi. nu. 1.fo.160.
Contrahens cum alio, eius cõditionem cognoscere debet. l. qui cum alio. nu.1.fol.188
Contrahens cum debitore denuntiatione spreta, tenetur. l. ait pretor. nume.3.fo.93
Contrahentibus quod obstat, obstabit eorum heredibus. l. quod obstat. nu.1.fol.201
Contrahentium voluntas potius, & verba, attendi debet. l. in conuentionibus. nu.1.fo.182
Contrahere in aliquo loco quando aliqui dicantur. l. venire. numero 2.folio.88
Contrariorum eadem est disciplina. l. si inter me & te. nu.2.fo.108
Contrasisse vbi quis presumatur. l. contrasisse. nu.1.fo.115
Contubernales qui sint. l. taberne. nu.2.fo.181
Contumacia in non exhibendo quis. l. contumacia. nu.2.fo.81
Contumacia in non veniendo afficitur damno litis. l. cõtumacia. nume.1.fol.82
Conuenti apud fiscum si defendere negligant, subiiciuntur rebus indicatis. l. de vnoquoq; nu.3.fo.82
Conuentio cõtra contractus substantiam mutat eius speciem. l. vbi ita. numero.1.fol.38
Conuentio priuatorum iuri publico non derogat. l. neque pignus. nu.2.fol.191
Conuentio, qua absenti actio queritur, donationem perficit. l. ad eũ. nume.6.fol.26
Conuentus ad iudicium quando debeat comparere. l. itinere. nume ro.2.fol.172
Conuentus ad rem an possit petitũ prestare. l. si filio. numero.4. folio.37
Conuentus ex donatione in quantum sit condẽnandus. l. qui ex donatione. nu.1.fo.32
Conuentus petitione hereditatis, si latitet, an possideantur bona eius. l. Sulcinius. nu.16.87
Conuentus rei vendicatione si confitetur, habetur pro iudicato. l. certum confessus. nu.4.fo.85
Conuictus per falsa instrumenta an postea possit ea accusare. l. que agnitio. nu.4.fo.105
Copulatiua vt verum sit vtrunq; partem oportet esse verum. l. si quis ita stipulatus. nu.1.fo.135
Corporalia commodari possunt, & incorporalia. l. in edibus. numero.2.folio.32
Corporalia & incorporalia donari possunt. l. in edibus. numero.3. folio.32
Corporalia possideri possunt. l. possideri. numero.1.& 2.fol.54
Corporalia quando vsucapi possunt. l. vsucapionem numero. 1. folio.67
Corporalia quibus modis queratur. l. seruus. nu.2.fol.47
Corporalia traditionem veram recipiunt, non autem incorporalia. l. seruus. nu.3.fo.47
Corpus differt a quantitate. lege cum queritur. numero. 2. folio 108
Corpus integrale possidetur, non res singulares, ex quibus constituitur. l. cum, qui edes. nu.1.folio.69
Correus non socius cõpensationem opponit de eo, quod alteri correo debetur. l. si duo rei. nu.1.fol.138

Index Lecture D. Odofredi

Creditor an cogatur capere pignori.l.pretore.nu.2.fo.160
Creditor an hypothecaria uocare possit edes sibi obligatas.l.qui postulassem.nu.3.fo.21
Creditor an possit cautionē petere,si domus vicini minatur ruinam domui,quam habet pignori.nu.2.fol.14
Creditor an possit nunciare nouum opus.l.creditor.nu.2.fo.9
Creditor an prius extra iudicium debeat debitorem mouere.l.quum postulassem.nu.2.fo.21
Creditor cognatus debitoris prefertur alijs emere volentibus.l.cum bona.nu.1.fo.89
Creditor conseq̄tus quod sibi debitum,non potest amplius agere ad debitum.l.ex heredatum.nu.3.fo.82
Creditor,cui pignus surreptum est,debitori tenetur actione pignoratitia.l.creditoris.nu.1.fo.166
Creditor,cui solutum est,furtum facit,si pignus animo contrectando retinuerit.l.si quis vxori.nu.2.fo.168
Creditor de deteriorationē predioꝝ tenetur de solo dolo.l.pretor ait.numr.7.fo.89
Creditor dolosus non recipiendo quod sibi debetur.l.nihil creditor.nu.1.fo.200
Creditor ex pacto pignus vendere potest.l.id,quod nostrum.numero.3.folio.186
Creditor falsus si quid acceperit,factum facit.l.falsus creditor.numero.1.fol.167
Creditor habens pignus pretorium tenetur de dolo malo,& lata culpa.l.pretor.ait.nu.3.fo.88
Creditor habens seruitutem vibanam in predio sibi obligato,si in preiudicium seruitutis edificetur,nunciare poterit.l.creditor.numero.1.folio.9
Creditor in possessionē missus an lucret fructꝰ.l.Fulcinius.n.17.f.87
Creditor in possessionem missus non ds alij ex bonis debitoris.l.Fulcinius.nu.1.fo.86
Creditor inuentens thesaurum in fundo debitoris, an suū faciat.l.si is.qui in aliena.nu.7.fo.51
Creditor is est.qui in exceptione perpetua repelli nō potest.l.creditor.nu.1.folio.175
Creditor non cogitur in aliam formam nummos accipere.l.paulus respondit.numero.1.fol.158
Creditor nō habet furti actionem prore debitoris surrepta, que ei non fuit obligata.l.interdum.nu.1.fo.168
Creditor non lucratur fructus rerum in quarū possessionē mittitur ex primo decreto.l.pretor ait.nu.2.fol.88
Creditor non mittitur in possessionem condītione pendente, legatarius sic.l.si quis creditorem.nu.2.fo.88
Creditori non valēs actiones redere fideiussori.exceptione repellitur.l.Stichum aut Pamphilum.nu.14.fo.157
Creditor non vlscapit rem pignori acceptam.l.pignori.numero.1.folio.67
Creditor pecuniam a debitore fugiente auferens nō cōmunicat alijs creditoribus.l.ait pretor.nu.10.fo.93
Creditor pecuniam ex venditione pignoris redactam vertere potest in quam vult causam.l.ob triginta.nu.1.fo.155
Creditor permittēs,debitori rem vendere,videtur pignori renunciare l.creditor.nu.1.fo.197
Creditori petēs a secundo debitore quando repellatur exceptione.l.apud Celsum.nu.19.fo.112
Creditor petens debitum,pignus reddere debet.l.apud Celsum.numero.7.folio.112
Creditor pignori habens edes ruinosas,an repromittat,vel satisdet.nu.1.fo.14
Creditor pignus distrahere non cogitur primo,q̄ ad fideiussorem venire.l.inter eos.nu.4.fo.146
Creditor post vemēs nō reuocat curatorem ab alijs creditoribus electum.l.si debitor.nu.1.fo.92
Creditor qualiter pignus conuentionale possideat & qualiter pretorium.l.possessio.numer.38.fo.53
Creditor qualiter pignus possidere dicatur.l.si duo quoq̄.numero 6.folio.102
Creditor qualiter possideat rem sibi obligatam pignori.l.per seruū.numer.2.fo.47
Creditor qualiter possidere dicatur.l.qui pignoris.nu.2.fo.64
Creditor quando perinde habeatur ac si missus esset in possessionē.l.quamuis.nu.1.fo.89
Creditor quando rem pignoratam ciuiliter & naturaliter possideat, Lre pignoris.nu.1.fo.64
Creditor quis vere dicatur.l.creditores.nu.1.fo.173
Creditor recidere tenetur quod ex bonis debitoris conseq̄tus est.l.pretor ait.nu.5.fo.88
Creditor rem furtiuam pignoris accipiens non facit furtum.l.cum curator.nu.1.fo.108.
Creditor rem vendens aut loclo tenetur actione in factum.l.pretor ait.nu.9.fo.89
Creditor si debitum oblatum non recipiat,ad quem spectet periculum.l.pretor.nu.1.fo.158
Creditori sub conditione nemo vere vicitur.l.creditores.nu.2.fol.173
Creditori vēdens pignus ante q̄ debeat,furtum facit.l.si is,qui.nume.1.fol.169
Creditor vteno pignore,furtum facit.l.si pignore.nu.1.f.108
Creditore debitori succedente qualiter extinguatur obligatio.l.Lucius Titius.nu.2.fo.144
Creditorem prohibens ne possideat bona debitoris,tenetur & actione in factum.l.si quis creditorem.nu.1.fo.83
Creditores actionem in factū habent ad reuocanda alienata in fraudem.l.qui autem.nu.8.fo.93
Creditores conditionales & in diem possunt impetrare separationē.l.creditoribus.nu.1.fo.92
Creditores conditionales qui dicantur.l.conditionales.numero.1.folio.175
Creditores defuncti impetrant separationem a bonis heredis.l.sciendum est.nu.4.fo.91
Creditores defuncti non habent regressum ad bona postea quesita.l.si creditores.nu.2.fo.92
Creditores defuncti non vocantur ad bona heredis,si bona defuncti sufficiant.l.si creditores.nu.1.fo.92
Creditores defuncti qui separationem impetrant,& qui non.l.sciendum est.nu.9.fo.91
Creditores & legatarij bonorum separationem petere possunt.l.questies.nu.1.fo.92
Creditores,fallones,& coloni habent actionem furti.l.eum, qui.nume.2.folio.166
Creditores heredis quādo impetrent separationem.l.sciendum est.nume.5.fo.91
Creditores preferantur legatarijs.l.nō habet.nu.3.fo.190
Creditores patris quando impetrent separationem a bonis impuberis.l.sciendum est.nu.6.fo.91
Creditores quando ad bona filiefamilias.l.sciendum est.numero.7.folio.91
Creditores qui in bonorum possessionem mitti possint,l.in possessionem.nu.1.fo.86
Creditores secundi quando actionem habeant edicto contra alienantem in fraudem,&c.l.ait pretor.nu.1.fo.93
Creditori multo ante tempus non soluatur,vbi tēpus ipsius gratia adijcitur.l.qui Rome.nu.3.fo.134
Creditori in summam pignoris sibi subtracti, non debiti,competit actio furti.l.creditor.nu.1.fo.169
Creditori negatur actio,qui pecuniam debitam noluit accipere.l.si debitor.nu.1.fo.152
Creditori non imputatur,si ad fideiussoris denunciationem debitor idoneus non exigitur.l.si fideiussor.nu.1.fo.146
Creditori soluens quando obligationem tollat.l.Theodosius.nume.2.folio.155
Creditori vigilare licet vt suū debitum consequatur.l.pupillus.numero.2.fol.94
Creditori vni si quid soluatur per gratificationem,ceteris cōmunicatur.l.pupillus.nu.1.fo.94
Creditoribus missis in possessionem fit inuentarium,& datur curator bonis.l.cum plures.nu.1.fo.89
Creditoris est electio,si verba executiua ad eam referantur.l.si sic stipulatus.nu.1.fo.130
Creditoris est periculum si pecunia deponatur apud eum,quem elegit.l.si soluturus.nu.1.fo.153
Creditorum plurium conuentioni standū quid:si nō sit cōuenti.l.in venditione.nume.4.folio.88
¶ Creta in tuo fodiens non est fur,nisi abstulerit.l.si certe.numero.1.folio.169
Crimen capitale qui commisit,an bona sua donare possit.l.post contractū.nu.1.fo.33
Crimen committit,qui committentem non prohibet,quum possit.l.nullum crimen.nu.1.fo.196
Crimen quando faciat rem inuisacapibilem.l.si homo.nu.7.fo.70
Crimen summū quod dicatur.l.pretor ait.nu.10.fo.98
Criminosis etiam condemnatis non est victus negandus.l.si victū.nu.2.fo.81
Crusta fundi abdacta vi fluminis,cuius fiat.nu.14.fol.13
Crusta quid sit.nu.16.fo.13
Culpa caret,qui delictum scieno prohibere non potest.l.culpa caret.nu.1.fo.191
Culpa in re propria committi potest.l.si seruum.nume.2.fo.129
Culpa lata que dicatur.l.edere diem.nu.2.fo.182
Culpa lata que dicatur.l.late culpe.nu.1.fo.182

Index Lecture Domni Odofredi

Culpa non caret, qui rei ad se non pertinenti se immiscet. l. culpa est. nume. 1. folio. 190

Cuniculus sub terra quid dicatur. nu. 16. fol. 19

Curator absenti datur, & presenti. in rubri. de cura. bono. damne. numero. 1. folio. 92

Curator bonis an quis inuitus dari possit. l. de curatore. nu. 6. fol. 92

Curator bonis datus agens non satisfdat de rato. l. de curatore. numero. 2. folio. 92

Curator constitui debet, si creditor mittatur in possessionem bonorū debitoris. l. creditore. nume. 1. fo. 89

Curator datur absenti Reipublice causa. l. de curatore. num. 4. fo. 92

Curator datus bonis actio non habet, & respondere tenetur. l. de curatore. numero 3. fo. 92.

Curator prodigi vel furiosi nouare potest. l. dubitari. nu. 2. fo. 150

Curator quando detur bonis vacantis. l. de curatore. nu. 1. fo. 92

Curator, qui satisfecit, nec gessit, an possit ex stipulatione conueniri. l. si pupillus. nume. 6. fol. 161

Curator Reipublice curat domos diruptas reficiendas. l. ad curatorias. nume. 1. fo. 21

Curator si bonis detur, bonis distractis, ex ante gesto non datur actio creditori. l. Imperatores. nu. 1. fol. 92

Curatores omnes satisdare debent rem adulti saluam fore. l. si pupillus. numero. 7. fo. 101

Curatores plures si detur an omnes curent in solidum. l. de curatore. nume. 5. fo. 92

Curatores si plures sint bonis dati in genere eorum detur actio actori. l. si plures. nu. 1. fo. 92.

Curatores si tres dati sint, & tertius nil attigerit, an in eū detur actio. l. de curatore. nume. 7. fo. 92

De litera D.

Damnatus de crimine capitali non potest testari. l. si aliquis. nume. 2. fo. 36

Damni infecti causa quare pretor non restituatur. l. cum res. numero. 2. folio. 12

Damnum ante cautionem dato, quod fit remedium. nume. 12. fo. 13

Damnum actor consequitur, si a pretore opus factum restitui debeatur. l. cum pretor. nume. 1. fo. 177

Damnum amissi pignoris ad creditorem non spectat. l. amissi. numero. 1. folio. 146

Damnum contingens post litem contestatam ex fundo vendito, venit in iudicio aque pluuie arcende. l. post venditionem. numero. 1, & 3. folio. 26

Damnum dare in turba, tenetur edicto, &c. l. pretor ait. nu. 1. fo. 171

Damnum dare fullone fua tenetur. l. pretor ait. nu. 2. fo. 171

Damnum dari, & lucrum auferri quo differant. nu. 15. fol. 19

Damnum dat, qui dari iubet. l. in damnum. dat. nu. 1. fo. 198

Damnum datum post litis contestationem est faciendum. l. cū emptor. nume. 6. fo. 26

Damnum dicitur quandoq; commodi ademptio. l. pretor ait. numero. 3. folio. 98

Damnum esse magnum vel parum quando referat. l. si proprietarius. nume. 2. fo. 18

Damnum infectum quod dicatur. l. damnum. nu. 1. fo. 12

Damnum facere quis dicatur. l. nemo damnum. nu. 1. fo. 201

Damnum non sentit, qui culpa sua sentit. l. quod quis. nu. 1. fol. 202

Damnum post traditionem rei vendite datum an veniat in stipulatione. nu. 17. fol. 9

Damnum quid dicatur. l. damnum. §. nu. 1. fo. 12

Damnum quod quis sentit sua culpa, sibi imputatur. l. si opera. numero. 1. folio. 113

Damnum vi fluminis datum cui cedat. fo. 13. nume. 14

Dandum causa condemnatus implende legato minuatur. l. ei, qui. nume. 1. fo. 37

Dare dicitur qui compensat. l. dedisse. nume. 1. fo. 176

Dare precise compellitur, qui ad dādum tenetur. l. stipulationū quedam. numero. 11. fo. 127

Datum a statu libero causa implende conditionis, in falcidiam imputatur. l. quod statu liber. nume. 1. fol. 40

Datum non videtur datum, quod accipi non potest. l. non videntur data. numero. 1. fo. 198

Datum per errorem repetitur, consulto donatur. l. cuius per errores. numero. 1. fo. 191

Debens decem non potest solvere quinq; inuito creditori. l. si insulam. nume. 2. folio. 129

Debens hominem in genere dimidiam pro indiuiso solvere potest. l. stipulatio. numero. 8. fo. 117

Debens hominem in genere, non liberat soluendo statu liberum. l. quam quis. numero. 5. fo. 153

Debere se putans si promisit, repellit petentē doli exceptione. l. Julianus. nu. 1. fo. 113

Debere, verbum omnem actionem continet. l. pecunie. nu. 4. fo. 181

Deberi die presentio scitur, vbi dies in obligatione non apponitur. l. in omnibus. nu. 1. fo. 187

Debere naturaliter tantum quis dicatur. l. quum amplius. numero 4. folio. 195

Deberi nobis potest quid pluribus causis, nostrum esse non potest pluribus causis. l. non est. nu. 1. fo. 197.

Deberi potest eadem res pluribus ex causis. l. cum queritur. numero 3. 4. 5. 6. fo. 108

Debitor acceptilatione in quantum dicatur liberatur. l. mortis causa. nu. 9. folio. 39

Debitor alienans in fraudem creditorum tenetur etiam venditis bonis. l. si fraudator. nu. 9. fo. 95

Debitor ante litis contestationem moram purgare potest. l. si insulā. numero. 1. folio. 129

Debitor cedens bonis si post aliquid acquirat, cōdemnatur in quantum facere potest. l. is, qui bonis. nu. 1. fo. 85

Debitor cedere volens non audiatur ante confessionem debiti. l. qui cedit. numero. 1. folio. 85

Debitor conditionalis quando liberetur. l. sub conditione. numero 1. folio. 151

Debitor creditoris accessione vti potest. l. serui nomine. nu. 2. fol. 63.

Debitor dicens bona sua non esse iure vendita, an possit experiri. l. Imperatores. nume. 1. folio. 90

Debitor dicitur, a quo exigi potest. l. Fulcinius. nume. 13. fo. 87

Debitor esse desinit, qui iustam exceptionem nanascitur. l. ad Marcellus. numero. 1. fo. 193

Debitor & in iure, & extra ius potest bonis cedere. l. bonis cedi. nume, 1. fo. 85

Debitor ex causa lucratiua liberatur si res peruenerit ad creditorem. l. omnes debitores. nu. 1. fol. 115

Debitor ex pluribus causis soluere censetur in eam, ex qua cogi potuerat. l. cum ex pluribus. nume. 1. fo. 158

Debitor furioso soluendo an liberetur. l. si debitor. nu. 1. fo. 113

Debitor generis liberatur ope exceptionis, re perempta post oblationem. l. qui decem. nu. 1. fo. 155

Debitor heredem instituendo non grauat suos creditores. l. sciendū est. nume. 1. fo. 91

Debitor hominis non liberatur soluendo partem in Sticho. l. si stipulatus. nume. 3. fo. 151

Debitor hominis non liberatur dādo hominem, cuius vsusfructus est alienus, vel qui est alteri obligatus. l. si hominem. nu. 1. fo. 155

Debitor ignorans & inuitus liberari potest. l. solutionem. nu. 1. fo. 151

Debitor in diem non potest cogi ante diem. l. intra diem. numero 2. folio. 78

Debitor in diem ante non potest conueniri. l. cum filiusfamilias. num. 7. folio. 124

Debitor in diem peruenire potest diem in solutādo. l. quod in diem. numero. 1. folio. 155

Debitor in mora censetur, qui litem contestari patitur. l. nemo rem suam. numero. 3. fo. 128

Debitor in mora est suo periculo. l. nemo rem suam. nu. 2. fol. 128

Debitor in pluribus summis ex diuersis causis eligere potest in quā soluere velit. l. quoties. nu. 1. fo. 150

Debitor inuitus & contradicens nouatione liberari potest. l. si debitor. numero. 1. fo. 156

Debitor liberans fideiussorem, an teneatur. l. si fraudator. numero. 1. folio. 94

Debitor liberatur post interitum rei semel oblate. l. stipulatus. numero. 1. folio. 131

Debitor liberatur, si res debita ad creditorem peruenerat titulo lucrativo. l. quoties. nu. 1. fo. 154

Debitor liberatus in fraudem creditorum, tenetur actione in factū. l. omnes debitores. nu. 1. fo. 94

Debitor liberatus tempore si soluerit repetere potest. l. pater vocē. nu. 3. fol. 165

Debitor meus ex cōtractu serui mei soluendo liberatur. l. qō seruus. nu. 1. fo. 152

Debitor meus meo iussu soluendo creditori meo liberatur. l. cum iussu. nu. 1. fol. 154

Debitor morosus tenetur re perempta, vel ab hominum commercio exempta. l. si seruum. nu. 1. fol. 129

Debitor non fraudat creditores non querendo. l. non fraudantur. nume. 1. fo. 206

Debitor non legat mihi pure, quod debet mihi pure. l. in ambiguis. nume. 3. folio. 195

Debitor non liberatur, nisi res soluta creditorio perfecte efficiatur. l. si rem meam. nume. 1. fol. 151

Debitor non liberatur sola rei pernentione ad creditorem.l.Stichū aut Pamphilum.nume.11.fo.157
Debitor non soluens eo quod nescit quam debeat,non est in mora. l.non potest.nume.1.fo.196
Debitor obligans fundum,si in fraudem pactus est cum vicino de minoribus finibus,an teneatur vicinus.l.debitor.nu.1.fo.94
Debitor per creditorem possidentem.vel sibi precario concedentem prescribit.l.qui pignoris.nume.1.fo.64
Debitor principalis quando prius excutiatur.l.si tertius.nu.3.fo.25
Debitor post cessionem post iterato conuenit.l.si debitoris.numero 3.folio.85
Debitor quando alienare dicatur in fraudem creditorum.l.qui autem.nume. 2.folio.93
Debitor quando debitum a creditore mortis causa dicatur capere.l. mortis causa.nume.4.7.5.fo.39
Debitor quando fraudationis causa facere dicatur.l. Fulcinius.numero.3.fo.87
Debitor,qui bonis cessit,ante distractionem bonorum penitere potest.l.is,qui bona.nu.1.fo.85
Debitor,qui bonis cessit,si postea acquirat,qualiter conuenietur.l. qui bonis.nu.1.fo.85
Debitor quis dicatur.l.debitor.nu.1.fo.178
Debitor qui solat crediton partem debitori,potest adiecto alteram partem soluere.l.cum decem.nu.1.fo.155.
Debitor quo loco soluere debeat.l.qui Rome.nu.2.fol.133.
Debitor sciens se non solnendo,presumitur in fraudem creditorum alienare.l.si quis cum haberet.nu.1.fo.44
Debitor serui si occidat eum,perpetuatur contra eum obligatio.l.si seruum.nume.3.fo.130
Debitor si credat bonis,an is,qui pecuniam mutuauit vt ceteris satisfieret,sit preferendus.l.in personalibus.nume.1.folio.85
Debitor si creditori succedat,liberantur fideiussores.l.qui hominem nume.8.fo.152.
Debito: si det vni creditorum pignus in fraudem aliorum an reuocetur.l.cum in vetus.nume.1.fol.94.
Debitor sine dolo prouocans ad iudicium,nō dicitur in mora.l.qui sine.nume.1.folio.192
Debitor speciei liberatur rei interitu ante motum.l.si ex legati.numero.1.folio.120
Debitor speciei liberatur,si ante motum illa species desiit esse in cōmercio.l.is,qui alienum.nume.1.fol.123
Debitor soluens creditori creditoris sui liberatur.l.si opera.numero 3.folio.113
Debitor soluens differt a creditore pignus distrahente.l. Paulus respondit.numero.2.fo.158
Debitor soluens falso procuratori an liberetur.l.qui hominem.numero 5.fol.152
Debitor soluens manumisso,quem seruum credit,liberatur.l.si seruus.nume.1.fo.152.
Debitor soluens nummos reprobos non liberatur.l.si is,cui.nume. 2.folio.156
Debitor soluens post reuocationem mandati liberatur,si ignorauit. Iquum quis.numer.2.fo.153
Debitor soluens putatiuo tutori an liberetur.l.debitores. numero .1.fo.152
Debitor soluens quando dicatur perfecte liberatus.l.qui res.suas. numero.2.folio.157
Debitor sub conditione,si impediat conditionem,non minus tenetur.l.si insulam.nume.3.fo.129
Dibitorem defendere quis potest.l.si pupillus.nu.2.fo.91.
Debitor bonis cedente,quis creditorum sit preferendus.l.creditoris.num.1.folio.85
Debitor citius soluēdo in fraudem creditorum,locum habet actio. l.aut prætor.nu.8.fo.93
Debitor in fraudem alienante,actio datur in alienantem,l.si fraudator.nume.8.fo.95
Debitor in seruum meum alienante in fraudem creditorum,an teneat.l.qui autem.nume.6.fo.93
Debitor iurante non egerit creditor.l.aduersus.nu.2.fo.106
Debitores duo si sint eiusdem debiti,si alter condemnatus non soluerit,non liberatur alter.l.si decem.nu.1.fo.151
Debitores fisci ad vectigalia non admittendi.l.locatio.nu.5.fo.29
Debitoris bona latitantis possidentur,et venduntur.l.eum,qui erga.numero.1.fo.91
Debitoris bona quādo possideantur,et venduntur.l.Fulcinius.numero.3.fol.86
Debitores capti ab hostibus bona distrahi non debent.l.pupillus. numero.2.fo.91
Debitoris est electio in obligatione generis subalterni.l.qui ex pluribus.numero.1.fo.131
Debitoris in diem,vel sub conditione bona vendi non debent.l. Fulcinius.numero.12.fo.87
Debitoris indefensi si bona sunt possidenda.l.is,qui rem.nu.1.fo.88
Debitum in diem an solui possit ante diem.l.stipulatio ista.numero.12.fo.122
Debitum in diem,vel sub conditione tolli potest acceptilatione.l. quod in diem.numero.1.fo.159
Debitum in seruitute contractum munait peculium.l.ofpensatores. numero.1.fo.154
Debitum naturale per iuris ignorantiam solutum an repetatur.l.stipulatus.nume.3.folio.142
Debitum solutum ei,ad quem non pertinet,nō repetitur postq̄ ad illum pertinere incepit.l.pupilli debitor.nume.4.fol.157
¶Decedere sine liberis non dicitur qui pregnante vxore decedit. l.si quis pregnantem.nume.1.fo.199
Decedere bonorum possessionē duo requirit.Omnia.nu.10.fo.194
Decimarum prestatio introducta,vt pauperes alerentur.l.si opera. nume.2.fo.113
Decipi non dicitur,qui ius publicum sequitur.l.nihil consensui.nu. 3.folio.197
Decreta quibus verbis interponi possint.l.decreta.nu.1.fo.82.
Decreto interponendo quid peti dicatur.Omnia.nu.14.fol.194
Decretum in realibus actionibus non interponitur.nu. 22.fo.15
Decretum primum interpositum ad petitionem veri creditoris prodest reliquis.l.cum duus.nu.1.fo.89
Decretum primum non efficit dominum sed detentatorem.numero.20.folio.15
Decretum secundum non sine intervallo interponitur post primum. numero.24.7.26.folio.16
Decretum secundum quid sit.nu.21.fo.15
¶Defendens alium quando sumptus recuperet.l.si quis aliquem. nu.9.fol.162
Defendere nemo cogitur inuitus.l.inuitus nemo.nume.1.fol.202
Defendere quis non dicatur.l.non defendere.nu.1.fo.191
Defendere se quando quis dicatur.l.prætor ait.nu.2.fo.86
Defendi quando quis dicatur.l.apud Iulianum.nu.8.fo.86
Defensor ex necessitate ex sua persona potest exceptionem opponere.l.procurator.nu.1.fo.164
Defensor rei alienę quis dicatur.l.in eo,quod plus.nu.2.fo.197
Defensor tutoris debet satisdare.l.tutor.nu.1.fo.164
¶Definitio omnis periculosa.l.omnis definitio.nu.1.fol.202
Definitiua non fertur partibus absentibus.l.omnia.nu.4.fo.193
Definitiuam sententiam non rescindit index.l.Paulus respondit. numero.3.folio.82
¶Defuncti bona venditur ob eo hereditarium.l.hereditarium eo. nume.1.fo.88
Defunctus aliquando potuit,quod non potest heres.l.heredem.nu. 2.fo.192
¶Delecto vi qualiter subueniatur.l.Aquilius Regulus.n.2.fo.74
Delectum esse non sufficit,nisi predium sit vi possessum.l.nō solum. numero.5.fol.70
Deijcere alium quis dicatur.l.vim facit.nu.1.fo.101
Deijciens alium vi tenetur criminaliter de vi publica.l.prætor ait.numero.2.folio.100
Deijciens alium vi tenetur interdicto vnde vi.l.hoc iure.nu.2.f.201
Deijciens armis lege Iulia tenetur de vi pubica.l.prætor ait nume. 10.fo.100
Deijciens non liberatur,licet possessionem perdat.l.si vi me.numero 1.fo.101
Deijciens per se,vel per alium tenetur directa.l.prætor ait.numer.8. folio.100
Deijci videor,si qui meo nomine tenet deficitur.l.prætor ait.numero.9.folio.100
Deijcienti me licet vi resistere.l.qui possessionem.nu.1.fol.101
Deijcienti pertinet periculum interitus.l.merito.nu.1.fo.eo.
¶Delegato fieri pōt verbo,scriptis,et nuta.l.delegare.nu.1.fol.149
Delegatio quid proprie dicatur.l.delegare.nu.1.fol.149
Delegatio tutoris quando liberet debitorem pupilli.l.pupilli debitor.numero.1.fo.157
Delegatus ad vniuersas causas an exequatur suam sententiam.l.a diuo Pio.nu.7.fo.79
Delegatus a principe an exequat suā sentētiā.l.a diuo Pio.n.5.f.79
Delegatus a principe sententiam exequi potest.l.qui pro tribunali. numero.2.fo.77
Delegatus sciens sibi exceptionem competere,videtur eam remittere.l.si quis delegauerit.nu.1.fo.149
Delens alium pretoris incidit in penam.l.qui nō facit.nu.2.fo.199
Delicta que atrociora.l.velle non creditur.nu.2.fol.185
Delicta que priuata,et que publica dicantur.in rubri.de priuatis delictis.numer.1.fo.165

Index Lecture Domni Odofredi.

Delicto pari existente melior est cōditio possessoris.l.quum par delictum.nume.1.fo.201.

Delictum suum nemini prodesse debet.l.nemo.ex suo delicto.nume.1.folio.200

Delictū secundū non minuit penā primi.l.nūquā plura.nu.1.fol.155

Delinquens culpa excusatur,non qui dolo.l.fere in omnibus.nu.3.fo.196

Delinquens tussu alterius quando teneatur.l.seruus non in omnibus.nume.2.fol.115

Demoliri tenetur qui satisfecit,si fecit quod instar habet operis.l.stipulatio.nume.9.fol.11

Dena legatario,cuilibet decem legare dicitur.l.eum,qui ita.nume.2.folio.124

Deperditum quid dicatur.l.omnium.§.nu.3.fo.12

Deponens saccum viginti nummorum furti tenetur,si sciens recipiat alium,in quo sint triginta.l.vulgaris.nu.2.fo.166

Deportatio que bona auferat deportato.l.ea sola.nume.1.fo.196

Depositarius quare furti actionem non habeat.l.eum qui.nume.3.folio.166

Depositi dominium an transeat in depositarium solo voluntate deponentis.l.si seruus.nume.2.fol.45.

Derogare quid sit,& quid abrogare.l.derogatur.num.1.fo.178

Describi que nequeant.l.de accessionibus.nu.2.fol.111

Desinere abesse quando res dicatur.l.mulieris.nu.3.fol.173

Detestari quid sit.l.plebs.nu.2.fol.183.

Detestari quis dicatur.l.subsignatum.nu.3.fo.174

Detestatio quid significet.l.detestatio.nu.1.fo.174

Dicta in prefationibus repetita censentur in sequentibus.l.Titia,que ex alio.nu.7.fol.136

Dicto,si quis etiam feminam comprehendit.l.verbum.nu.1.fo.172

Dies adiecta conditioni quando in stipulatione censeatur repetita.l.in illa stipulatione.num.1.fo.119

Dies artificialis quis dicatur.l.vbis appellatio.nu.2.fol.172

Dies certa inseri an debeat satisdationi.l.cum procurator.nu.2.fo.9

Dies certa que dicatur.l.stipulatio ista.sub nu.11.fo.122

Dies intercalaris quis,& quare dictus.l.in tempore.nu.2.fol.110

Dierum nomine,quot dies intelligantur.Inter illam.nu.2.fol.182

Dies quando cautioni damni infecti non inferatur.nu.5.fo.15

Dies quando cedere dicatur.l.in omnibus.nu.2.fo.187

Dies quare cautioni damni infecti sit inferenda.nu.3.fo.15.

Dies quare obligationi inferenda sit.l.cum procurator.nu.5.fo.9.

Dies quid si omittatur in cautione pro eo,quod sit in publico.num.6.folio.15

Dies si operi fiendo assignetur,non poterit post diem fieri.l.cum procurator.nume.7.fo.7

Difficultas non impedit diem obligationis cedere, vel venire.l.continuus actus.nu.5.fo.137

Diffinitiua sententia quare non mutetur.l.quod iussit.nu.4.fol.78

Digestum quare in tres libros diuisum.in proem.nu.2.fo.2.

Digestum quid,& quid pandectę,& vnde ea nomina.in proem.num.1.folio.2.

Digestum vetus quare,& quo respectu novum dicatur.in proem.numero.2.fol.2.

Dimidia an semper veniat portionis nomine.l.nomē.numero.2.folio.180

Dimidia venit partis appellatione.l.fundi.nu.2.fol.106

Disiunctiua quando accipiatur pro coniūcta.l.sepe ita.numer.4.folio.175

Disiunctiua quibus verbis fiat.l.hec verba.num.2.fo.179

Disiunctiua quotuplex.l.hec verba.nu.1.fo.179

Disparitas in substantia obligationis non impedit duorum reorum constitutionem.l.si ex duobus.nu.2.fo.139

Disparitas rei debite,vel cause impedit duorum reorum cōstitutionem.l.si id,quod.nume.1.fo.139

Dispensator remoto soluendo quando liberetur.l.dispensatori.numero.1.fo.154.

Dispositio non perfecta quando vitietur.l.pluribus rebus.numero.2.fo.137

Dissoluitur quodcq; eo modo,quo ligatum est.l.nihil tam naturale.nume.1.fol.190

Diuertere an sit culpa.l.quicquid calore.nu.2.fol.191

Dimidia quot modis,& quod indimidua.l.stipulationum.nume.3.fo.117

Diuisio rerum que,& quo iure fiant res singulorum.l.quarundam rerum.nu.1.fo.41.

Diuisione inter fideiussores facta,periculum pertinet ad creditorem.Inter eos.nume.3.fol.146

Diuortium quid,& quid repudium.Inter stuprum.nu.2.fo.178

Diuortium quo differat a repudio.l.inter diuortium.nu.1.fo.181

Dolī clausula in stipulatione nō detrahenda.l.apud Celsum.nume ro.14.fo.112

Doli exceptione quis uti nequeat.l.pure mihi.nu.7.fo.112

Dolo facis,&c.hec regula in quibus locum habeat.l.ejectus.numero 10.folio.63.

Dolo facit,qui petit quod redditurus est,nisi in tribus casibus.l.dolo facit.num.1.&2.fo.113

Dolo inductus ad promittendum repellit petentem doli exceptione.l.apud Celsum.nu.15.fo.112

Dolo non facit,qui iubente iudice facit.l.non videntur data.numero.2.folio.198

Dolosus est,qui petit,quod restituturus est.l.in cōdemnatione.nume.4.fol.198

Dolosus nō dicitur,qui iure suo vtitur.l.factum cuicq.nu.2.fo.201

Dolo malo facere quis possit.l.pretor ait.nu.1.fo.170

Dolum malum abesse,quid his verbis intelligatur.l. hec verba.nume.1.fol.176

Dolus actoris mei nocet mihi.nume.5.fo.112

Dolus alterius actionem mihi non confert.l.alterius.nu.1.folio.191

Dolus dlīs cām cōtractui an vitiet cōtractū.l.alterius.nu.2.fol.191

Dolus expressus non vitiat contractum.l.nihil consensui.numer.2.fo.197.

Dolus facit vt perdat quis beneficium ne commeniatur in quantum facere potest.l.qui cum.nu.1.fo.78.

Dolus fraus callida dicitur.l.contractus.nu.8.folio.189

Dolus persone ad vitium est.l.qui a debitore.nume.2.fo.93

Dolus primi emptoris an noceat secundo.l.qui a debitore.nume.1.folio.93

Dolus procuratoris an noceat domino.l.si procurator.numero.1.& 2.folio.113

Dolus procuratoris non nocet ei,qui dolo non corrupit.l.qui fundum.nu.10.fo.73

Dolus procuratoris regulariter non nocet domino.l.apud Celsum.nume.17.fo.112

Dolus quando fiat in legibus.l.quo dilucidius.nu.2.fo.111

Dolus quo ad quid pro possessore habetur.l.qui dolo.nu.2.fo.200

Dolus tutoris & curatoris nocet pupillo.l.apud Celsum.numero.21.folio.112

Dolus tutoris non nocet pupillo.l.neq; in interdicto.nu.1.fo.199

Domini servi communis quid consequantur ex stipulatione ciuſd ē.l.si seruus.nume.2.fo.21

Domini si stipulentur dari seruo communi,cui acquiratur.l.si ex re communi.nu.3.fo.141

Dominij translatio quando erroe,aut dissensu impediatur.l.cum in corpus.nu.2.fo.47

Domino seruo communi rem donantibus cui acquiratur.l.si duo.nume.1.fo.44

Domino non soluitur,si seruus adiectus sit.l.si stipulatus.numero 1.folio.151

Domino rem suam furripiente furtum non dicitur facere.l.sequitur.numero.20.folio.67

Dominium animo,& alio facto perditur.l.si quis vi.nu.4.fo.60

Dominij animo solo nō perdatur,possessiōe retēta.nu.2.&3.fo.60

Dominium an in incertam personam transferri possit.l.qua ratione.nu.10.fo.43

Dominium an mihi queratur eius,quod procuratori meo traditur.l.si cum filius.nu.5.fo.31

Dominium,& possessio in bruto solo visu non queritur.l.possessio.nume.16.folio.52

Dominium & possessio quando mihi querantur per liberam personam.l.traditio.nu.4.fol.45

Dominium inuentionem acquiritur.l.nunquam.nu.3.fo.49

Dominus in quibus per possessionem acquiratur.l.possessio.nu.6.folio.51

Dominium in quibus transeat sine traditione.l.si mortis.numero.2.folio.38

Dominium nobis queritur per eos quos in potestate habemus.l.acquiritur.nu.1.fo.43

Dominium non acquiritur vsucapienti ante completam vsucapionem.l.qui pro donato.nu.1.fo.75

Dominium non semper transit soluendo.l.vero procuratori.numero.2.folio.151

Dominium non habens an alij prebere possit.l.non est novum.nu.1.folio.48

Dominium non translatum qua actione renocet donator.l.si mortis.nume.1.folio.38

Dominium per possessionem acquiritur.l.possessio.nu.2.fo.51

Dominium quando occupatione,& quo iure nobis queratur.numero.22.folio.41

Dominium quando transeat,tradente domino non existente.l.titulus est.nume.2.folio.76

Dominium queritur diuina ⁊ humana prouidentia.l.qua ratione. nume.1.fo.43

Dominium quo casu queratur sine possessione.l.cum heredem.nume.1.fo.61

Dominium quod acquiratur vsucapione.l.vsucapio.nu.2.fo.66

Dominum nobis donate.per seruum,⁊ procuratorem nobis queritur.l.qui mihi donatum.nu.1.fo.32

Dominium rei mee aliquando transfertur sine facto meo.l.id,quod nostrum.nu.4.fo.186

Dominium rei sine causa tradite non transfertur.l.nunq̃.numero 1.fol.46

Dominium rei solute per affectum queritur.l.pecuniam.nu.1.fo.155

Dominium rei vendite,vel donate non tranit sine traditione.l.in testamentis.nu.3.fo.187

Dominium rerum nobis queritur occupatiõe,iure gentium.l.quadam.rerum.nu.2.fol.41

Dominium rerum occupatiõe,nobis queritur iure gentiũ.l.si seruo.nu.2.fo.40

Dominium sola voluntate,⁊ solo animo non queritur.l.cum heredes.nu.3.fo.61

Dominium sola voluntate queritur.possessio nõ item.l.cũ heredes.nu.4.fo.61

Dominium speciei noue ex materia aliena facte,est specificitis.fol.42.nume.31

Dominium traditione queritur.l.qua ratione.nu.9.fo.43

Dominium transferre quis possit.l.traditio.nu.1.fo.45

Dominium transfertur in mutuo,sicut in donatione.l.qui id,quod.nu.5.fo.35

Dominium trãsfertur,licet in causa error insit,modo de corpore cõstet.l.cum in corpus.nu.1.fol.47

Dominium transit ex iusta contracta.l.titius est.nu.2.fo.76

Dominum vsucapitur cõtra hypothecariã actionem.l.sequitur.nu.21.fo.67

Dominum se dicit, qui vendicatione agit.l. Pomponius,numero.22.fol.59

Dominus ex delicto familie tenetur,ac si vnus fecisset.l.pretor.nume.10.fol.28

Dominus ex stipulatione serui communis acquirit pro parte domi nica.l.seruus communis.nu.1.fo.140

Dominus fundi violentum deficiens possessorem, tenetur interdicto vnde vi.l.sequitur.nume.25.fo.67

Dominus nemo fit ex primo decreto,sed possessor.nu.9.fo.13

Dominus quando liberatur,si familia seruorũ dederit.l.pretor.nume.11.fol.28

Dominus quando noxaliter teneatur ex facto serui.l.obligationes.nume.2.fo.114

Dominus rei efficitur quasi statim ex permissiõe eius,qui erat rei dominus.l.quis saxum.nu.1.fo.31

Dominus res suas cõfiscatas emere potest.l.cotẽ ferro.nu.6.fo.29

Dominus seruo stipulatus sibi querit.l.dominus seruo.nu.1.fo.122

Dominus seruum manumittẽs,qui sua negocia gessit,potest a libero facto stipulari qui sibi debet de negocio gesto.l.iusiurandum.nu.5.fo.113

Dominus seruum occidere potest certis casibus.l.interdum.nume.4.fol.29

Dominus vsucapere potest partium ancille furtiue.l.qui ob partiũ.nu.1.fo.74

Domum habere vbi quis dicatur.l.in lege.nu.1.fo.182

Domum suam reficere licet cuique.l.domum.nu.1.fo.192

Domus communis priuato ⁊ Reipublice cuius expensis reficiendebeat.l.ad curatores.nu.4.fo.21

Domus in litore maris edificata queritur edificãti.l.quod in litore.nume.1.fo.44

Domus integra le quoddã corpus dicitur.l.eũ, qui edes.nu.2.fo.69

Domus mutuo ruinam si sit sine domino, qualiter mutuetur.numero.11.folio.12

Domus ruinose dominus non tenetur eam habens pro derelicta, dominus autem serui sic.nu.11.fol.13

Donans causa mortis quam intentionem habere presumatur.l.senatus.nume.4.fo.29

Donans bona vincta efficitur indignus eius hereditate.l.quidam.numero.1.fol.15

Donans mortis causa si conueniatur,an possit vti exceptione.l.apud celsum.nume.1.fo.112

Dona re suo nomine quod debetur alieno,non facit accipientis.l.si tibi dederim.nu.1.fo.34

Donare causa mortis quis possit.l.mortis causa.nu.1.fo.36

Donare mortis causa potest,qui ⁊ testari.l.tam is.nu.1.fo.18

Donare non potest qui perduellionis crimen commisit.l.donatiõe.nume.5.fol.35

Donare non videtur ,qui similiter ⁊ naturaliter tenetur.l.donari.nume.5.fol.35

Donare potest quis delegari se patiendo.l.vt mihi.nu.1.fo.34

Donare quare dicatur perdere.l.filiusfamilias.nu.4.fo.12

Donare potest quis mortis sue ⁊ alterius causa.l.mortis causa.nume.1.fol.27

Donare videtur qui fundum,alienum gratis collit.l.qui alienũ.numero.2.fol.13

Donari causa mortis quibus possit.l.omnibus.nu.1.fo.36

Donari potest res,cuius est commerciũm.l.in edibus. numero.8. folio.32

Donari quando quid dicatur.l.donari.nu.1.fo.35

Donari quid dicatur.l.donari.nu.1.fo.195

Donata res quando vsucapi possit.l.pro donato.nu.1.fo.74

Donatarij capacitas quo tempore debeat attẽdi.l.in mortis. numero.1.folio.28

Donatarij facto si res donata perimatur condici potest actione vtili.l.illud generaliter.nu.40.fo.40

Donatarius quando excipiat de dolo contra donantem.l.pure mihi.nume.4.fo.112

Donatio affectionis gratia fieri debet.l.affectionis.nu.1.fo.21

Donatio an ⁊ quare reuocari possit.l.donationes.nu.2.fo.35

Donatio an valeat facta post crimẽ capitale commissum.l.post contractum.nu.1.fo.21

Donatio causa mortis facti est,potius quam inris.l.si alienam.numero.1.fol.17

Donatio causa mortis quare ratione fieri soleat.l.senatus.nume.6. folio.29

Donatio causa mortis reuocatur tribus modis.l.mortis causa.numero.2.folio.77

Donatio causa mortis quot modis reuocetur.l.si filio . numero.2. folio.17

Donatio causa mortis alicui facta quo iure petatur.l.ei,cui.numero.5.folio.17

Donatio causa mortis in quibus assimiletur legatis.l.⁊ si debitor. nume.1.fol.17

Donatio causa mortis confirmatur,si donator donatario superuixerit.l.si ij,qui.nu.1.fo.38

Donatio causa mortis qne dicatur.l.mortis.nu.1.fo.16

Donatio causa mortis facta ante crimen,reuocatur crimine cõdemnato.l.si aliquis.nu.1.21.fo.16

Donatio causa mortis ei fieri potest cui ⁊ legari.l.senatus.numero 1.folio.29

Donatio causa mortis quo differat a legatis, ꝛc.l.in mortis.numero .2.fo.38

Donatio causa mortis inter virum ⁊ vxorem permittitur.l.si mortis. numero.2.fol.40

Donatio causa mortis tribus casibus reuocatur.l.non videtur.numero.2.fo.29

Donatio causa mortis in dubio cõualescente reuocari potest.l.mortis causa.nume.1.fo.17

Donatio causa mortis facta vxori morte confirmata,ad diem donationis trahitur.l.si mortis causa.nume.1.fo.40

Donatio est stricti iuris,ideoq; ex mora non veniunt.l.cum qui.numero.1.fo.24

Donatio ⁊ inter presentes ⁊ inter absentes fieri potest.l.etiam.numero.1.fol.31

Donatio facta a criminoso quando valeat.l.post contractum.numero.45.46.fol.13

Donatio facta ab infirmo an in dubio dicatur causa mortis.l.Scia quum bonis.nume.6.fo.40.

Donatio facta filio valet,si in emancipatione non reuocetur.l.donationes.nume.3.fol.15.

Donatio facta in extremis an presumatur causa mortis.l.Scia quũ bonis.nume.5.folio.40

Donatio facta seruo quando reuocetur.l.si filiusfamilias.nu.2.fo.38

Donatio facta timore future mortis non reuocatur.l.Julianus.nu.1.folio.36

Donatio fundi sine insinuatione quando valeat.l.in edibus.numero.4.fo.32

Donatio immodica quando dicatur.l.vt mihi.nu.2.fo.34.

Donatio inter coniuges non valet.l.pro donato.nu.4.fo.74

Donatio inter presentes ⁊ absentes contrahi potest.l.ad eum.nume.3.folio.36

Donatio inter vinos esse potest,si stipulatus mortis causa capiat.l. mortis causa.numero.7.folio.29

Donatio mortis causa quo differat a legatis.Illud generaliter.numero4.folio.40

Donatio mortis causa quibus perficiatur.l.inter mortis.numero.2. folio.49

Index Lecture D. Odofredi.

Donatio mortis causa in quo legatis equiparetur l. senatus. numero 2. fo. 39
Donatio mortis causa instar legatorum habet. l. Marcellus. numero 2. folio. 37
Donatio mortis causa similitudinem habet cum legatio. l. illud generaliter. numero 1. fo. 40
Donatio mortis causa que habeat precipua. l. Juliano. nu. 2. fo. 36
Donatio mortis causa quo differat a mortis causa captione. l. inter mortis. numero 1. folio. 40
Donatio mortis causa quando, & quando mortis causa capio. l. mortis causa. nume. 6. fol. 39
Donatio mortis causa quo iure petatur. l. filiusfamilias. nu. 2. fol. 38
Donatio mortis causa regulatur secundum tempus mortis. l. si seruo. numero. 1. folio. 40
Donatio mortis causa extinguitur donatario predecedente. l. Seia quum bonis. nume. 1. folio. 40
Donatio non dicitur, si futuri temporis vsure per creditorem remittantur. l. Dodecimus. nume. 1. folio. 34
Donatio non dicitur vbi quis naturaliter obligatur. l. hoc iure. numero. 8. folio. 34
Donatio non eget insinuatione, que fit remunerationis causa. l. si pater. numero. 3. fol. 35
Donatio non est, nisi donatū fiat eius, cui donatur. l. Aristo. numero. 4. folio. 33
Donatio non perficitur ex ratione sine partis consensu confecta. l. nuda ratio. nume. 1. folio. 34
Donatio non renocatur per ignoratiam, sed res transit cum sua causa. l. ad eum. nume. 4. folio. 36.
Donatio qua actione renocetur. l. qui mortis. nume. 1. fol. 38
Donatio qualiter desinatur. l. donatio. nume. 2. fol. 31
Donatio qua intentione fienda vt valeat. l. in edibus. nu. 9. fo. 32
Donatio quando dicatur perfecta ante mortem donatoris, & quando post. l. non videtur. nu. 1. fo. 39
Donatio quando non pura, sed ob causam datio dicatur. l. hoc iure. nume. 2. fo. 34
Donatio quedam pura, quedam conditionalis. l. donatio. numero 1. folio. 31
Donatio que fit, si que volebas mihi donare, iussi donare Titio. l. si cum filius. nu. 2. fo. 31
Donatio quo iure renocetur. l. donatio. nu. 6. fo. 31
Donatio quot casibus renocetur. l. si alienam. nume. 4. fo. 37.
Donatio quot modis renocetur. l. senatus. nu. 5. fo. 39.
Donatio quotuplex sit, & que vnaquaq; in rub. de donatio. numero 1. folio. 39.
Donatio omnis inter viuos esse presumitur, nisi mortis causa probetur. l. filiusfamilias. nu. 7. fo. 32.
Donatio perficitur, si pater filium stipulari patiatur. l. si pater. numero. 1. fo. 35.
Donatio ob causam facta, non est simplex donatio. l. Aristo. numero. 1. fol. 33
Donatio proprie est liberalitas. l. donatio. nu. 50. fo. 31
Donatio pura non dicitur serui dati vt manumittatur. l. Aristo. nume. 2. fo. 33
Donatio omnium bonorum non presumitur sine fraude. l. omnes de bitores. nu. 2. fo. 94.
Donatio rei alicne non valet. l. pro donato. nu. 2. fo. 74.
Donatio sic capitur, vt res principalis, non accessoria donetur. l. absenti. nu. 2. fo. 32
Donatio si fiat filiofamilias attenditur cuius contemplatione facta sit. l. si filiofamilias. nu. 1. fo. 38
Donatio simplex non est negotiorum donatione mixto. l. Aristo. nume. 2. fo. 33
Donatio sine vtriusq; partis consensu subsistere nequit. l. nuda ratio. nu. 2. fo. 34
Donatio sub conditione differt a causa impulsiua. l. si cum filius. nume. 6. fo. 31
Donatio sub conditione quando effectum sortiatur. l. si cum filius. nume. 3. fo. 31.
Donatio varijs modis capitur. l. cuius per errorem. nume. 2. fol. 191
Donationem renocans impensas refundere debet, quas fecit in re donatarius fecit. l. si mortis. nu. 1. fo. 37
Donatione causa mortis tantum capit quis, quantum debito liberatur. l. mortis causa. nu. 2. fo. 37.
Donatio causa mortis tres species. l. Julianus. nu. 1. fo. 36
Donationis verbo quid contineatur. l. alienatum. nu. 2. fo. 176
Donator conuentus rei vendicatione damnatur in solidum. l. Rescriptum. nu. 3. fo. 81
Donator de euictione non tenetur. l. inter stipulantem. numero. 4. folio. 28
Donator ex donatione conuenitur detracto ere alieno. l. qui ex donatione. nu. 2. fo. 32.
Donato: in quantum condemnari possit ex donatione. l. qui id, quod. nu. 1. fo. 35
Donator non damnatur, nisi ere alieno deducto. l. cum ex causa. nume. 2. fo. 80
Donator non tenetur de euictione. l. Titius Pius. nu. 2. fo. 189
Donator quare in solidum damnari non debeat. l. Titius Pius. nume. 1. fo. 189
Donatore rei aliene an teneatur de euictione. l. Aristo. nume. 6. fol. 33
Donator quare donatario obligetur in mortis causa donatione. l. mortis. nu. 2. fo. 36
Donū eo differt a munere, quo genus a specie. l. inter donum. numero. 1. fo. 181
Donum quo differat a munere. l. donatio. nu. 2. fo. 31
¶ Dos reddi debet matrimonio soluto. l. cum querebatur. numero 2. folio. 18
Dos sine matrimonio esse nequit. l. si id, quod. nu. 2. fo. 139
¶ Dotales cause si duble sint, pro dotibus respondendum est. l. in ambiguis. nu. 1. fo. 195
Dotis titulus non est lucrativus. l. si fraudator. nume. 2. fo. 94
¶ Ducta ducentis vsu gratia non cadunt in communium. l. interdum. nu. 6. fo. 30

De litera E.

Ecclesia est locus sacer. l. ait pretor. numero. 1. folio. 98
Ecclesie sacre sunt, muri quasi sacri. l. ait pretor. numer. 2. folio. 98
Ecclesiarum res vsucapi possunt. l. vsucapionem. nume. 2. fo. 67
¶ Edes communes si quis habeat cum alio ruinam minantes, quo auxilio iuuetur. l. in hac. nu. 7. fo. 19
Edes optime maximeq; que dicantur. l. qui vti. nu. 1. fo. 177
Edes, pro quibus cautio petitur, si cadant, an petens mittatur in earum possessionem. nu. 17. fo. 16
Edes proprias habēs an petat a socio cautionem ab edibus cōmunibus. l. si edibus. nu. 1. fo. 19
Edes si communes sint pluribus, & in eis edificetur, an sit omnibus nuntiandum. l. edibus. nu. 1. fo. 10
Edes superficiarie que dicantur. l. superficiarias. nu. 1. fo. 102
Edes tue si vi tempestatis in meas corruant, an tenearis. nu. 13. fo. 18
Edes vectigales que dicantur. nu. 30. fo. 15
Edes vel acervum frumenti combures qualiter puniatur. l. qui edes. nu. 1. fo. 171
¶ Edium pars vitiosa quando ad se non vitiosam trahat. l. cum emptor. nu. 5. fo. 20
Edium, quibus minatur ruina, domini plures, qualiter stipulantur sibi cauēri. l. plures. nu. 1. fo. 19
Edium ruinosarū, proprietas si sit vnius, vsusfructus alterius, a quo petetur cautio. nu. 22. fo. 14
Edium ruinosarum si plures sint domini, mittat in possessionē eius, qui non cauerit. l. pretorio. nu. 2. fo. 12
Edium ruinosarum dominus si non sit idoneus reficiendo, quid agat iudex. l. ad curatorio. nu. 5. fo. 21
¶ Edictum de alienatione iudicij mutandi causa facta quando locum habeat. l. post venditionem. nu. 5. fo. 26
Edictum de noui operis nuntiatione quot habeat capita. l. pretor. nume. 2. fo. 10.
Edictum de nouo opere nuntiando quot habeat capita. numero. 13. folio. 7.
Edictum de opere demoliendo est perpetuum. nu. 8. fo. 10
Edictum de publicanis quare introductum. l. quam te. numero. 1. folio. 30
Edictum ne vis fiat edificanti, est annale. nu. 19. fo. 10
Edictum quid, & quo differat ab interdicto de noui operis nuntiatione. l. hoc edicto. nu. 1. fo. 2
Edictum de vectigalibus quare introductum. l. pretor. numero. 7. folio. 28
¶ Edificans an habeat optionem de satisdando, vel de statim cognoscendo. l. stipulatio. nu. 4. fo. 11
Edificans, cui nuntiatur, abstinere debet, ni malit satisdare. l. non solum. nu. 4. fo. 9
Edificans in flumine, vel ripa publica, satisdat pro vitio soli, & operis. nu. 10. fo. 15
Edificans in litore maris quando suum faciat. l. quamuis. numero. 1. folio. 49
Edificans in loco communi quando prohibeatur officio iudicis, & quando communi diuidundo. nu. 6. fo. 5
Edificans in loco publico prohibente nullo, non cogitur demoliri. l. sicut io. nu. 1. fo. 99.

Edificans in loco publico,tenetur interdictio,ꝛc.l.in loco,numero.1, folio.98
Edificãs in meo priuato,si ei nuntiem,nõ debet procedere,nisi prius satisfecerit.nu.3.fo.8
Edificans in priuato cauere debet pro vitio soli ꝛ operis si damnum timeatur.nu.14.fo.15
Edificans in publico nemine prohibente,non cogitur tollere.l.prætor aut.nu.6.fo.98
Edificans in ripa fluminis an sibi querat.l.quod in litore.numero.2, folio.44
Edificans in solo alieno ex propria materia an sibi querat.nume.38. folio.42
Edificans in solo alieno, quod suum putabat, repetet impensas.l. Paulus.nu.1.fo.113.
Edificans in via publica intra quod tempus debeat satisfacere. nume ro.11.fo.15
Edificans nuntiatione spreta,tenetur quod vi aut clam.l.ædibus. numero.3.fo.10
Edificans post nuntiationem factam per procuratorem, conueniri potest interdicto quod vi aut clam.l.si procurator.nume.1.fo.10
Edificans post nuntiationem,opus demoliri tenetur.l.portas.nume ro.1.ꝛ.4.fo.10
Edificans spreta nuntiatione,qua conueniatur actione.nu. 9. fol.10
Edificans spreta nuntiatione,demoliri tenetur.nu.21.fo.4.
Edificans vi,aut clam,ad quod tenetur.l.cui opus.nu.2.fo.11
Edificare an liceat in litore publico.l.litora.nu.2.fo.99
Edificare clam quid dicatur.in rub.quod vi aut clam.nu.1.fo.104
Edificare ruinæ licet in loco,quorum vsus est communis. l.flumi num.nu.1.fo.18
Edificare licet ei,qui satisdat,vel repromittit.nu.43.fo.8
Edificare potest spreta nuntiatione,qui satisfecit.nu.6.fo.10.
Edificare quando possim in litore maris sine authoritate pudicis. l. quamuis.nume.2.fo.49
Edificare Rome quis dicatur.l.edificia.nu.1.fo.179
Edificare volens impune post nuntiationem debet satisfacere.l. stipu latio.nu.3.fo.11
Edificanti eo absenti,cuius interest,an ab eo reuerso possit nuntiari nouum opus.nu.24.fo.7
Edificanti impetrata remissione si molestetur, qualiter succurratur. nu.10.fo.10
Edificanti in prædio meo prouinciali possum nouum opus nuntiare.nu.1.fo.5
Edificanti in publico potest quilibet nuntiare nouum opus. numer. 10.fo.5
Edificanti,qui satisfecit,quod competat inter dictum.num.14.16.ꝛ 17.fo.10
Edificanti,qui satisfecit,non debet vis fieri per nuntiatorem. nume ro.12.fo.10
Edificantibus pluribus quare sufficiat eorum vni nuntiare,ꝛ non econtra.l.de pupillo.nu.18.fo.6
Edificantibus pluribus si nuntietur nouum opus,omnes cauere de bent.l.si stipulatio.nu.15.fo.11
Edificatum in loco debente seruitutem an statim debeat demoliri. l. a quo fundus.nu.1.fo.21
Edificatione abstinere debet is,cui nouum opus nuntiatur.num.41. folio.8
Edificia continentia quæ dicantur.l.si cui aqua.nu.16.fo.22
Edificia imperfecta non relinqui spectat ad decus vrbium . numero 13.fo.10
Edificium in solo meo ex materia aliena an fit meum.numero.35.fo lio.42.
Edificium quando solo cedat.nu.36.fo.42
Edificium reficiendi non nuntiatur nouum opus.l.sciendum. numero.3.fo.10
¶Edules carules qui dicantur.in rub.de via pub.nu.3.fo.99
¶Effectus,qui prodest vnuersis an prosit singulis.l.cuius effectus. nume.1.fo.201
¶Electio cuius sit satisdandi,vel de causa statim cognoscendi.l.stipulatio.nu.5.fo.11
Electio si debitori competat in obligatione principali, non datur fidei iussori electio in fideiussoria.l.si Stichum.numero.1.fo.145
Electionem habens per futurum subiectiui variare non potest.l.si quis stipulatus.nu.1.fo.132.
Electionem habeo a lege potest quando cunq; variare.l.eum,qui certarum.nu.2.fo.137
¶Electrum quid,ꝛ ex quibus fiat.nu.33. fo.42
¶Eligendi facultas coheret personæ.l.si seruus.nu.1.fo.137
¶Emancipare,vel exheredare non cadit in extraneos.l.quidã cum filium.nu.4,fo.136
Emancipatio est liberorum,manumissio seruorum.l.vtrum turpem. nu.1.fo.131.
Emens ab eo,quem scit prætium consumpturum, an sit bonæ fidei. l. si quis cum sciret.nu.1.ꝛ.2.fo.73
Emens bona fide rem furtiuam non vsucapit eam.l.quod obstat.nu me.2.fo.201
Emens a debitore in fraudem creditorum alienante quando teneat. l.qui autem.nu.4.ꝛ.5.fo.58
Emens n negotiorum gestore nisi credat eum habere mandatum nõ est in bona fide.l.interstate.nu.1.fo.74
Emens a non domino qualiter se teneatur.l.si quis rem.numero.2.fo lio.109
Emens ancillam furtiuam bona fide quo titulo habeat partum eius. l.non solum.nu.2.fo.70
Emens a pupillo vtitur accessione sui temporis,ꝛ tutoris.l.in vsucapione.nu.4.fo.111
Emens locum,in quo nuntiatum est nouum opus,an teneatur,si edificauerit.l.si cui.nu.1.fo.11
Emens scienter n prohibito vendere,non præscribit.l.qui fundum.nume.8.fo.73.
Emere rem propriam qua ratione quis possit.l.si aliquam . numero 2.fo.62
¶Emptio non dicitur in pactis legis commissoriæ.l.pro emptore. nu.6.fo.72
Emptio quando imaginaria sit.l.imaginaria.nu.2.fo.187
Emptio ꝛ venditio solo consensu contrahitur.l.nihil tam naturale. nu.2.fo.190
Emptor ante traditam sibi rem non habet furti actionem.l.eum,qui. nu.1.fo.166
Emptor bonæ fidei fructus facit suos.l.bonæ fidei.nu.1.fo.48
Emptor bonæ fidei an repromittat,an vero satisdet.nu.3.fo.14
Emptor bonæ fidei quis.l.bonæ fidei.nu.1.fo.178
Emptor bonæ fidei fructus suos facit.l.bonæ fidei.nu.8.fo.48
Emptor domus quando in duplum puniatur.l.si quis ad demoliendum.nu.1.fo.22
Emptor ædium cautionem damni infecti a vicino petere nequit ante traditionem sibi factam.l.cum emptor.nu.1.fo.20
Emptor fundi an queret possessionem thesauri in eo existentis.l. possideri.nu.8.fo.55
Emptor fundi,cuius aliquam partem scit alienam,an præscribere possit.l.si quis fundum.nu.1.fo.64
Emptor non cogitur ad prætium,lite de re empta pendente. l. pater pro filio.nu.3.fo.113
Emptor non stipulatur sibi caueri ante traditionem.l.cum emptor. nu.2.fo.20
Emptori non tenetur sua impensa opus factum in fundo empto demoliri.l.emptor.nu.1.fo.26
Emptor non vsucapit,vbi venditor vsucapere nequiuit. l. Pomponius.nu.6.fo.59
Emptor possessionem rei emptæ capiens venditore inuito,dicitur pecodi.l.si ex stipulatione.nu.2.fo.57
Emptor quando redhibitoria agere possit.l.si is,qui.numero.2.folio.109
Emptor rei peculiaris a seruo venditæ domino inscio, potest vsucapere.l.si seruus.nu.1.fo.70
Emptor rei pupilli vel furiosi potest eorum accessione vti.l.si seruus. nu.2.fo.60
Emptori rei litigiosæ an possit eam præscribere.l.Pomponius.num. 10.fo.59
Emptor vtitur accessione heredis ꝛ defuncti.l.in vsucapione.nume. 6.fo.111.
Emptor vtitur accessione temporis,quo possedit venditor. l. in vsucapione.nu.5.fo.111
Emptori vẽditoris vtitur accessione,ꝛ venditori emptoris facta redhibitione.l.Pomponius.nu.11.fo.59
Emptor vt singularis successor titulum habet non lucrativum.l. Pomponius.nu.7.fo.59
Emptori competit actio aquæ pluuiæ arcendæ.l.si tertius.numero.7. folio.25
Emptori prodest tempus venditoris ad vsucapionem.l. pro emptore.nu.19.fo.71
Emptoris ꝛ venditoris voluntas quando accedere debeat.l. in concedendo.nu.2.fo.25
Emptoris ꝛ venditoris in petendo ꝛ defendendo eadem causa.l.inutile nemo.nume.4.fo.202
Emptoris iura in venditorem non transeunt. l. si a te. numer.4.folio.108
Emptum nomine meo quando fiat meum.l.reus ex mandato.nume. 1.fo.50
¶Enucleare quid sit,ꝛ quare ita dicatur enucleatum.de noui oper. nuntia.in rub.nu.1.fo.2

Epistola

Index Lecture D. Odofredi

¶ Epistola an ante traditionem efficiatur eius cui mittitur.l.si epistolam.nu.1.fo.51
¶ Equitas in quibus preferatur rigori iurio scripti. l. in omnibus. nu.1.fo.95
Equitas rigori debet preferri.l.si tibi dederim.numero.2.fo.34
¶ Erit verbus continet preteritum & futurum.l.verbum erit.num.1. folio.179
¶ Eremodicium quando contrahatur.l.pretor ait. numero. 5. folio.86
¶ Errans non consentit.l.seruus nescio.nu.2.fo.143
Errans non consentit.l.nihil consensum.nu.4.fo.197
Errans non dicitur fateri.l.non fatetur.nu.1.fo.84
Errans quare possessionem non acquirat.l.si me in vacuam. num.5. folio.61
Errare quando quis dicatur.l.si me in vacuam.numero.9.fo.63
Error facti quare non obsit, error iuris sic.l.non fatetur.nume.3.&.4. folio.84
Error in facto non impedit vsucapionem.l.iusto.numero.3.fo.71
Error in materia stipulationem non vitiat.l.si id, quod. numero. 1. folio.120
Error iuris an excusset.& an facti.l.interdum.nu.8.fo.30
Error in nomine stipulationem non vitiat.l.si in nomine.numer. 2. folio.120
Error iuris in persona traditio non impedit vsucapionem.l.potest pluribus.nu.1.fo.70
Error iuris non prodest vsucapioni, error facti sic.l.si vir.numero.2. folio.75
Error institutionis prestat causam vsucapiendi.l.pro emptore. nu. 13. folio.72
Error nominis non impedit possessionem queri, sed error corporis sic.l.si me in vacuum.nu.1.fo.63
Error nominis non vitiat, corporis autem sic.l.si me in vacuam. sub nu.4.fo.63
Errorio causa iusta inducit vsucapionem.l.pro legato.numero.2.folio.75
Error iuris non prodest fructuario.l.potest pluribus.numero. 2. folio.71
¶ Es alienum quod dicatur, quod suus.l.cedere diem.numero.2.folio.182
¶ Estas quando incipiat, & quando terminetur.l.ait pretor. num.5. folio.103
Estimatio delicti preteriti nō crescit ex postfacto.l.omnis hereditas. nu.2.fo.200
Estimatio litis vt sit similis emptioni.l.litis.nu.1.fo.73
Estimatio litis emptionem facit.l.sequitur.nu.14.fo.66
Estimatio litis emptionem facit.l.possessor.nu.2.fo.72
Estimatio rei promisse, & non prestite cuius temporis inspici debeat. l.cum quis.nu.1.fo.115
Estimatio seu quantitas venit hic verbis, que fuit pluris aureorum triginta.l.hec enuntiatio.nu.1.fo.183
Estimationem litis capiens non cauet de euictione.l.possessor.nu.3. folio.72
¶ Etati & imperitie succurritur in iudicijs penalibus.l.fere.in omnibus.nu.1.fo.196
¶ Exactum a quoquam pene nomine, non cogitur quis restituere. l.quod a quoquam.nu.1.fo.19
¶ Examen quid dicatur.nu.18.fo.41
¶ Exceptio anomale que.l.exceptio.nu.5.fo.104
Exceptio an sit de regula.l.regula.nu.12.fo.185
Exceptio competens venditori transit in emptorem.l.si mater. nu.4. folio.108
Exceptio datur, cui & actio.l.minitus.nu.2.fo.202
Exceptio de dolo quando possit oppom.l.apud Celsum. nume.18. folio.112
Exceptio doli, & Macedoniani odiose sunt.l.doli mali.numero.2.folio.149
Exceptio doli in quibus obstet iudicijs.l.stipulatio.numero. 6. folio.11
Exceptio doli mali est in rem, & in personam.l.quo dilucidius.nu.5. folio.111
Exceptio doli mali quando locum habeat.l.pure mihi.numer.1.&.3. folio.112
Exceptio doli obijcitur contra stipulationem dolo cōtractā.l.si quis cum aliter.nu.1.fo.121
Exceptio doli parentibus non opponitur.l.apud Celsum.nume.10. folio.112
Exceptio doli proponi debet, sicut actio de dolo.l.pure mihi. nu. 8. folio.112
Exceptio doli quibus non preiudicet.l.qui cum alio.numero.3.folio.188
Exceptione doli repellitur, qui petit contra defuncti voluntatem. l. annuculo.nu.1.fo.38
Exceptione doli tutus est, qui aliqua exceptione actionem excludere potest.l.qui equitate.nu.1.fo.113
Exceptio donationis immodice fideiussori competit, principali inuito.l.fideiussori.nu.1.fo.34
Exceptio duplex est, facti, & iurio.l.exceptio.nu.2.fo.104
Exceptio peremptoria potest opponi ante sententiam.l.Nesennius. nu.6.fo.81
Exceptio peremptoria quid operetur.l.exceptio.nu.1.fo.106
Exceptio mere personalis obstans deleganti, non obstat delegato.l. qui id, quod.nu.7.fo.35
Exceptio mere personalis cui obstet, & cui non.l.Nesennius.nu.1.folio.81
Exceptio metus causa est in rem ex parte vtriusq; .l. apud Celsum. nu.22.fo.112
Exceptio ne preiudicium fiat hereditati quando habeat locum.l.si post litem.nu.3.fo.105
Exceptio non licet tibi petere, quando locum non habeat.l.rei mala ne.nu.1.fo.106
Exceptio obstans delegati, an obstet ei, cui est delegatum.l. doli mali.nu.1.fo.149
Exceptio obstat, si generalis petitio precedat, & sequatur specialis prosequatio.l.si mater.nu.1.fo.108
Exceptio omnes quare preiudicialis.l. generaliter . numero . 2. folio.105
Exceptio perpetua que dicatur.l.creditor.nu.2.fo.175
Exceptio preiudicans hereditati quando locum habeat.l.si post litem.nu.2.fo.105
Exceptio procuratoria quotuplex.sub nu.50.fo.8
Exceptio que obstat deleganti, non semper obest ei, cui fit delegatio. l.si Titius.nu.1.fo.150
Exceptio que obstat venditori, obstat emptori.l.cum de hoc. numero.1.fo.109
Exceptio que post sententiam opponi possit.l.si fideiussores. numero.2.fo.145
Exceptio quid sit.l.exceptio.nu.1.&.3.fo.104
Exceptio quotuplex sit.l.exceptio.nume.4.fo.104.
Exceptio rei iudicate absoluto datur, non condemnato.l.si a te.nu.2. fo.107
Exceptio rei iudicate competens, domino competit fideinbenti pro seruo.l.si cum testamento.nu.3.fo.109
Exceptio rei iudicate cui obstet.l.si quis cum totum.numero.4.folio.107
Exceptio rei iudicate est communis.l.qui cum herede.numero.2.folio.107
Exceptione rei iudicate non repellitur, qui agens in rem succubuit, si post agat conditione ad rem.l.Paulus respondi.numero.1.folio.110
Exceptio rei iudicate obstat successori.lege exceptio.numero . 1. folio.109
Exceptio rei iudicate obstat alia actione agenti pro eadem re.l. de eadem re.nu.1.fo.107
Exceptio rei iudicate quando non obstet.l.qui agnitis. numero . 2. folio.105
Exceptio rei iudicate quando obsit.l.si duobus.numer.1.fo.109
Exceptio rei iudicate quando obsit.l. ex sextante. numero.2.folio.110
Exceptio rei iudicate quando locum habeat.l.si quis cum totum. nu.1.fo.107
Exceptio rei iudicate quo casu non obstet.l.si io, qui.numero.4.folio.109
Exceptio rei iudicate cui prosit.l.euidenter.nu.1.fo.109
Exceptio rei iudicate quando locum habeat.l. Julianus. numero.1. & 2.fo.107
Exceptio rei iudicate quando obstet.l.si mater.nu.3.&.7.fo.108
Exceptio rei iudicate quare prosit condemnato.l. Paulus respōdit. nu.2.fo.82
Exceptio rei iudicate quas personas contineat.l.rei iudicate.num.1. & 2.folio.107
Exceptio rei iudicate quo casu non obstet.l.si inter me & te. nume. 1. folio.108
Exceptio rei iudicate transfertur a venditore in emptorem. l. si a te. nu.3.fo.107
Exceptio reo competens competit eius fideiussori.l.ex persona. nume.1.fo.144
Exceptio sententiam non impugnans potest opponi in eius executione.l.Nesennius.nu.5.fo.81
Exceptio venit actionis appellatione.l.agere.numero.4.fo.104
Exceptiones dilatorie quando sint interponende.l. Hece fideiussor.

nume.4.fo.142
Exceptiones personales non transgrediuntur personam.l.exceptiones.nu.2.fo.105
Exceptiones procuratorie que,& quot sint.Inter quos .numero .12. folio.30
Exceptiones reo competentes competunt eius fideiussoribus.l.si ita stipulatus.nu.2.fo.146
Exceptiones que personales,& que reales.l.exceptiones .numero .1. folio.105
Exceptionibus pluribus quis uti potest.l.nemo.nu.1.fo.105
Exceptionibus contrarijs quando quis uti possit.l.nemo.numer.2. folio.105
Exceptionibus pluribus uti quis potest.l.is,qui dicit.numero.2.folio.105
Excipiendi modus triplex est.l.exceptiones.nu.1.fo.106
Excipiens dicitur agere.l.agere.nu.2.fo.104
Excipiens non videtur confiteri intentionem actoris.l.non utiq.nume.1.fo.105
Exequutio non statim in principio facienda.l.si cum nulla.numer. 1. folio.83
Executio nuntiationis cui negetur.l.sciendum.nu.2.fo.10
Executio nuntiationis si ob remissionem negetur,remonet nuntianti ius salium.l.sciendum.nu.1.fo.10
Executio transit contra eum,qui in locum condemnati succedit.l.ex contracta.nu.1.fo.82
Exercitor nauis,caupone,stabuli de facto suo tenetur,& de facto uitorum.l.in eos,qui nautas.nu.3.fo.170
¶ Exhibere quando quis dicatur.l.pretor ait.nu.7.fo.97
Exhibere quis dicatur.l.apud Labeonem.nu.1.fo.184
¶ Expressa nocent,non tacita.l.actus legitimi.nu.4.fo.195
Expressa nocere possunt,non tacita.l.expressa.nu.1.fo.199
Expressio futuri heredis nihil operatur.Leum,qui ita.nu.3.fo.124
¶ Extraneus quare ad successionem vocetur ob intestato.l.que tutela.nu.2.fo.194
¶ Euinci quare possit a donatario res ei donata.l.Aristo.numer.7. folio.33
Euinci quod potest a me,non est in bonis meis .l. quod euincitur. nu.1.fo.199

De litera F.

FAcere an teneatur precise,qui obligatus est ad factum.l.si quis ob alio.nu.6.fo.78
Facere contra ea,quę debet, quis dicatur.l.qui non facit. nu.1.fo.199
Facere coram aliquo quando quis dicatur.l.coram Titio.numero.1. folio.182
Facere in suo quod vult,quis potest.l.si in meo.nu.2.fo.27
Facere oportere,quid significet.l.facere.nu.1.fo.181
Facere quando quis non teneatur precise,sed liberetur prestando interesse.l.obligationum.nu.3.fo.114
Facere qui promisit quando per alium facere possit.l.inter artifices. nu.2.fo.152
Facere qui tenetur,prestando interesse liberatur.l.quotiens quis aliũ. nu.2.fo.128
Facere verbum omnem faciendi causam complectitur.l.verbum.nume.1.fo.182
¶ Fabri tigrarij qui dicantur.l.ferri.nu.2.fo.188
¶ Facti debitor an liberetur,si potest interesse.l.stipulatio.nume.13. 2.14.fo.11
Factum ab vniuersis dicitur,quod publice fit a maiori parte.l. aliud est vendere.nu.2.fo.197
Factum alienum nemo simpliciter promittere potest.Inter stipulantem .nume.1.fo.128
Factum alienum promittens non obligatur.l.stipulatio ista,num.2. 2.fo.121
Factum calore iracundie quando pro facto habeatur.l.quicquid calore.nu.1.fo.191
Factum cuiq; suum sibi,non aduersario,obesse debet.l.factum cuiq;. nu.2.fo.201
Factum intra duos menses quando quid dicatur.l.ubi leg duorum, nume.1.fo.196
Factum in via publica destrui debet.l.pretor ait.nu.2.fo.98
Factum iudicis non ratificatur,si ad eum nõ pertineat.l. factum a iudice.nu.1.fo.198
Factum obscure,vnde recipiat interpretationem.l.capienda.num.2. folio.198
Factum pe. sone tenetur quis prestare,ex qua lucrum capit. l. ex quę persona.nu.1.fo.201
Factum reputatur id,in quo quis aliũ perhorruerit,quo min ius fiat, l.in omnibus.numero.1.fo.190
Factus unius ex duobus rei debendi nocet alteri.l.ex duobus.nu.1. folio.139
Factum utiliter ab initio durat,licet deueniat ad casum,ꝛc.l. in ambiguis.nu. 2.fo.195
¶ Falcidia de donatione inter uiros non detrahẽda.l.ubi ita.nu. 2. folio.38
Falcidia de quibus detrahatur.l.qui pretio.nu.4.fo.36
Falsum inquiritur variis modis.l.divus Adrianus.nu.1.fo.81
¶ Familia communis si furtum fecerit quis teneatur.l.si familia.numero.1.fo.170
Familia faciente furtum,si eam non possideas,liberatio,ꝛc.l.utilissimum.nu.3.fo.130
Familia furtum faciente ad quid teneatur dominus .l.utilissimum. numero.1.fo.170
Familia si quem vi deiecerit,tenetur dominus.l.pretor ait .numer.7. folio.100
Familia urbana quo distinguatur a rustica.l.urbana familia.nume.1. folio.180
Familie appellatione continetur princeps ipsius familie.l .familie. nu.1.fo.182
Familie nomine qui veniant.l.pronuntiatio.nu.2.fo.181
¶ Febricitans non tenetur expectare,vel in peremptorio comparere. l.quesitum est.nu.1.ꝛ.4.fo.83
Febricitati procuratorem non mittenti an imputetur.l.quia tractatus. nu.5.fo.110
¶ Febris morbus qualis.l.quesitum est.nu.1.fo.83
¶ Femina non potest esse tutrix.l.quo tutela.nu.2.fo.194
Femina non procuratrix,nõ tutrix,nec curatrix esse potest. l.femine. nu.3.fo.185
Femine a publicis officijs quare remote.l.femine.nu.1.fo.185
¶ Fera vulnerata an sit vulneratus,si inde moritur.nu.15.2.16.folio.41
Feram bestiam si non prohibitus capiam in alieno,mea erit .l. quecunq; rerum.nu.3.fo.41
Fere bestie in vinarijs an possideantur.l.possideri.nu.34.fo.56
¶ Ferre,portare,agere,quo differant.l.ferri.nu.1.fo.183
¶ Ferruminatio operat vt tua res iuncta mee,mea efficiatur.l.quis quid.nu.6.fo. 46
Ferruminatio quid,& quando fieri dicatur.l.quicquid.nu. 4.fol.46
¶ Fictio legis Cornelie in quibus locum habeat.l.si is,qui.nume.5. folio.68
Fictio legis Cornelie non trahitur ad possessionem antea non habitam.l.si is,qui.nu.6.fo.68
Fictio postliminij circa possessionem recuperandam rem nil operatur.l.cum heredes.nu.6.fo.61
Fictio postliminij non trahit ad id quod est facti.l.iusto.nu.8.fol.71
Fictio postliminij quando locum habeat,& quando non. l.si is,qui. nu.4.fo.68
¶ Fideicommissum restituens ante tempus in fraudem creditorum, an teneatur.l.patrem.nu.1.fo.94
¶ Fidemittendo non potest quis factum alienum promittere. l. sicut reus.nu.1.fo.147
Fideiubens in summa non tenetur ad usuras.l.fideiussores.nu.2.folio.117
Fideiubens pro contractu reprobato per legem,non obligatur.l.cuius lex.nu.1.fo.145
Fideiubens pro filio vel seruo tenetur naturaliter.l.si quis pro eo. nume.2.fo.146
Fideiubens pro me absente non habet actionem mandati cõtra me. l.semper qui non.nu.2.fo.192
Fideiubens pro me quando habeat actionem contra me.l. semper qui non.nu.4.fo.192
Fideiubens pro pupillo,furioso,prodigo naturaliter obligatio tenetur efficaciter.l.Marcellus scribit.nu.1,fo.144
Fideiubens pro seruo naturaliter obligato tenetur in solidum.l.cum fideiubeat.nu.1.fo.145
Fideiubere potest quis pro ignorante.lege fideiubere.numero.1.folio.144
Fideiussor accedere potest pro eo,contra quem potest restitutio postulari.l.quum quis.nu.6.fo.153
Fideiussor accipi nequit pro deponato ex obligatione maiori.l.si debitor.nu.1.fo.145
Fideiussor accipi potest eius actionis,quam quis habiturus est contra eum,pro quo fideiussit.l.potest accipi.nu.1.fo.142
Fideiussor accipi potest pro obligatione,que ex delicto nascitur. l.si quis pro eo.nu.6.fo.146
Fideiussor accipi potest,si obligatio consistat in persona representata.l.mutuo reo.nu.1.fo.144
Fideiussor accipitur eius actionis nomine,que de peculio competit. l.plane

Index Lecture D. Odofredi

l.plane eius.nu.1.fo.143
Fideiussor actionem mandati non habet antequã soluat.l.qui debitorem.nu.2.fo.143
Fideiussor ad aliam quantitatem non tenetur. quam non promisit principalis.l.si ita fideiussorem.nu.1.fo.145
Fideiussor conueniri non potest antequã reus debeat.l.fideiussor. nume.1.fo.146
Fideiussor conuentus quando obiicere possit beneficium diuisionis. l.si dubitat.nu.2.fo.142
Fideiussor cum effectu tenetur,si debitor a ciuili liberetur.l.vbicunq. nu.1.fo.146
Fideiussor eandem habet exceptionem,quam principalis.l.si testamẽto.nu.1.fo.145
Fideiussor ei nequit apud quem reus non est obligatus.l. fideiussor. nu.1.fo.143
Fideiussor eius,qui post creatur magistratus, an teneatur.l.si reus. nu.1.fo.163
Fideiussor & in partem rei & in totum dari potest.l.fideiussores. num. 1.fo.142
Fideiussor ex persona rei exceptionem opponere potest. l. si stipulatus.nu.1.fo.143
Fideiussor in causam leuiorem intercedere potest,non in grauiorem. Vbi,qui accessionis.nu.1.fo.144
Fideiussor in contrahendo non adhibitus potest post adhiberi.l.stipulatus.nu.1.fo.142
Fideiussor in leuiorem causam obligari potest cũ principalis.l.Grece fideiussor.nu.6.fo.142
Fideiussor in prima causa non tenetur ad iudicatum in causa appellationis.Cum apud.nu.1.fo.163
Fideiussor in principali non tenetur in eo,quod venit in pignoratitia.l.si in pignore.nu.1.fo.146
Fideiussor in vsumfructum accipi potest,reo fundum promittente. l.si a reo.nu.3.fo.147
Fideiussor iudicatum solsi liberatur instantia perempta.l. cum litem.nu.1.fo.161
Fideiussor naturali obligationi accedere potest.l.& commodati. nume.2.fo.142
Fideiussor non accedit alternatiue obligationi.l.Grece fideiussor.nume.7.fo.142
Fideiussor non accedit obligationi,que nulla est.l.qui contra. nu.1. folio.143
Fideiussor non conuenitur,reo transactione liberato. l. fideiussores. nu.3.fo.147
Fideiussor non datur pro maleficio.l.si a reo.nu.6.fo.147
Fideiussor non obligatur,si tempore existentis conditionis non est reus,que in obligationem deducatur.l.si Stichum.nu.2.fo.145
Fideiussor non obligatur in causam duriorem cũ principalis. l. fideiussor.nu.2.fo.143
Fideiussor non potest prius conueniri cũ reus.l. si testamento. nu.3. folio.145
Fideiussor non tenetur,principali existente soluendo.l.si fideiussores. nu.1.fo.145
Fideiussor non tenetur pro eo,qui factum alienũ promisit, sicut nec principalis.l.si quis pro eo.nu.3.fo.146
Fideiussor non valet effectualiter conueniri facit locum beneficio diuisionis.l.si Titius.nu.1.fo.145
Fideiussor pecuniam deponens exigit a debitore,ac si solmisset.l. fideiussor.nu.1.fo.147
Fideiussor omni accedit obligationi.l.omni obligationi.nu.1.&.2.folio.142
Fideiussor omni obligationi accedere potest.l.obligationes. numero.4.fo.114
Fideiussor post litem contestatam accipi potest.l.Grece fideiussor.nume.3.fo.142
Fideiussor presenti & futuri obligationi accedere potest.l.vper iusiurandum.nu.10.fo.159
Fideiussor principalis & subalternus non diuidunt actionem.l.si plures.nu.3.fo.144
Fideiussor pro ciuili & naturali,pro ciuili tantum,& naturali tantum accipi potest.l.fideiussor.nu.4.fo.143
Fideiussor pro dote reddenda accipi potest.l.sicut autem. numero 3. folio.80
Fideiussor pro fideiussore accipi potest.l.Grece fideiussor.numero. 8. folio.142
Fideiussor pro futura obligatione accipi potest.l.stipulatus.nume.2. folio.142
Fideiussor pro magistratu simpliciter,non in penam,sed in interesse censetur intercedere.l.fideiussores.nu.1.fo.147
Fideiussor pro mutuo acceptus quando obligetur,& quando non. l. si quis pro eo.nu.3.fo.146
Fideiussor pro obligatione re contracta capi potest,& verbis,& consensu.l.Grece fideiussor.nu.2.fo.142
Fideiussor pro reo ante diem soluens,non coget reum ante diem. l. si fideiussor.nu.1.fo.144
Fideiussor pro se ipso nemo esse potest.l.heres a debitore.numero .3. folio.144
Fideiussor pro venditore,postq̃ est condemnatus,agere potest. l.fideiussor.nu.1.fo.145
Fideiussor qualiter Grece detur,& accipiatur.l.Grece fideiussor.nu.6. folio.142
Fideiussor quando duabus teneatur actionibus.l. heres a debitore. nu.2.fo.143
Fideiussor quando repellat petentem exceptione doli.l.fideiussor.nume.1.fo.113
Fideiussor quare pro furioso dari non possit.l.si a reo.numero.5. folio.147
Fideiussor,qui tenetur sub conditione,habet beneficio diuisionis. l. si plures.nu.1.fo.144
Fideiussor quo differat a mandatore.in rub.de fideiuss.& mandat. nume.1.fo.142
Fideiussor rem ratam haberi,tenetur ad veram estimationem,si rata non habeatur.l.cum procurator.nu.2.fo.148
Fideiussor: si contendat ceteros soluẽdo esse,exceptio ei datur.l. si cõtendat.nu.1.fo.144
Fideiussor si debitori succedat extinguitur obligatio fideiussoria.l. quam quis.nu.7.fo.153
Fideiussor simpliciter acceptus ad pretiũ fundi iustum tenetur.l. amissi.nu.3.fo.146
Fideiussor simpliciter datus,& ad sortem,& ad vsuras tenetur.l. cum pupillus.nu.1.fo.161
Fideiussori si succedat debitori tollitur fideiussoria obligatio.l. Stichum aut Pamphilum.nu.4.fo.157
Fideiussor soluens,& pignora recipiens,non emere,sed luere illa videtur.l.Paulus.nu.1.fo.146
Fideiussor soluens & se,& reum liberat.l.cum is, qui. numero .2. folio.145
Fideiussor soluẽdo nomine rei pro parte sua,se solum liberat.l.quoties vnus.nu.1.fo.153
Fideiussor tum commodati,tum depositi potest accipi.l. & commodati.nu.1.fo.142
Fideiussor vnus esse potest duorum correorum.l. heres a debitore. nu.3.fo.144
Fideiussorem dare promittens,quando ab ea obligatione liberetur. l.qui satisdare.nu.1.fo.142
Fideiussorem non dans,& vt promisit non liberans,ad interesse tenetur.l.cum stipulatus.nu.2.fo.132
Fideiussorem promittens non liberatur dando minus si doneti.l. qui satisdare.nu.2.fo.142
Fideiussorem teneri in quanto minoris venditur pignus: ex verbis contractus colligitur.l.inter creditorem.nu.1.fo.147
Fideiussore principali succedente extinguitur obligatio fideiussoria. l.debitor.nu.1.fo.91
Fideiussores diuersorum non habent beneficium diuisionis.l. inter eos.nu.3.fo.146
Fideiussores diuersorum non habent beneficium diuisionis.l.si a Titio.nu.1.fo.145
Fideiussores ceteri quando teneantur pro eo,qui non est soluendo.l. inter fideiussores.nu.1.fo.144
Fideiussores de iudicato soluendo an debeant omnes defendere,an vnum,qui defendat,constituere.l.si quis aliquem.numero.10.folio.162
Fideiussores duos qui dedit,sic soluere potest vt vnus liberet.l.quoties.nu.4.fo.150
Fideiussores in stipulatione iudicatum solui non tenentur defendere,sed ad interesse.l.si quis aliquem.nu.8.fo.162
Fideiussores plures vnius pupilli nõ habent beneficium diuisionis. l.si plures.nu.1.fo.161
Fideiussores quando habeant diuisionis beneficium,& quando non. Inter eos.nu.1.fo.146
Fideiussores tenentur,principali capite damnato.l.capitis. numer.1. folio.146
Fideiussori competit exceptio,que competit reo.l.omnes exceptiones.nu.1.fo.106
Fideiussori contra fideiussorem non datur actio nisi cessa.l.vt fideiussori.nu.1.fo.145
Fideiussori soludum soluenti cedituractio contra reum & cum fideiussores.l.fideiussoribus.nu.1.fo.143
Fideiussori soluenti debent actiones cedi.l.cum is,qui.numero.1.folio.145
Fideiussoris obligation non augetur rei contumacia.l.cum procura-

tor.nume.1.fo.148
Fideiussoris officium est voluntarium,tutoris necessarium.l.vt fideiussor.nu.2.fo.145
Fideiussorum vnus ex pluribus defensionem suscipere potest,ne eo mittatur stipulatio.l.si quis aliquē.nu.5.fo.162
Fideo bona quando ab initio requiratur,& sufficiat.l.qui bona.nu.2.folio.45.
¶ Fieri incontinenti quid dicatur.l.quoties.nu.2.fo.150
Fieri ex legibus quando quid dicatur.l.nominio.nu.2.fo.172
¶ Filia quando veniat appellatione filij.l. quisquis . numero. 1. folio.178
Filia venit filij nomine,& neptis verbo nepotis continetur.l.iusta interpretatione.nu.1.fo.182
Filia quo casu non veniat filiorum nomine.l. Herennius. numero. 1. folio.179
¶ Filiō quas res possint vsucapere titulo pro suo.l.si ancillam. nu.3. folio.76
Filiō verbo qui veniant.l.filij appellatione.nu.1.fo.177
Filio adiecto ad solutionem,etiam emancipato solui potest.l. cum, qui ita.nu.4.fo.124
Filio post emancipationem numeranti queritur actio.l.si debitor. nu.2.fo.145
Filius alicui aliquid promittens,patrē de peculio obligat.l.an inutilis.nu.6.fo.159
Filius an donare,& an relinquere possit.l.omnibus.numero.2.fo.26.
Filius de quo peculio donare possit.l.filiusfamilias. numero .4. folio.38
Filius etiam ab alio possessus nobis possessio queritur.l. quicquid. nu.1.fo.57
Filius & seruus a quibus stipulor,obligentur mihi naturaliter.l.siqs pro eo.nu.4.fo.146
Filius & seruus patris & domini conditionem facere possint meliorem.l.filiusfamilias.nu.2.fo.106
Filius & seruus querunt nobis possessionem.nu.28.fo.53
Filiusfamilias an inter vinos,& an mortis causa donare possit.l.filiusfamilias.nu.2.fo.32
Filiusfamilias an petat caueri pro rebus peculiaribus in edes conductas inuectis.l.si filiusfamilias.nu.1.fo.18
Filiusfamilias an possit donare causa mortis.l. Marcellus.numer.1. folio.37
Filiusfamilias an testari,& an mortis causa donare possit patre volente.l.filiusfamilias.nu.1.fo.38
Filiusfamilias,cui mortis causa donatur,in omnibus obligatur.l.si filio.nu.1.fo.37
Filiusfamilias de quibus testari possit.l.in eo.nu.4.fo.46
Filiusfamilias in castrensibus heredem habere potest.l.in eo.num.2. folio.46
Filiusfamilias iussu patris donare potest.l.in credibus.numero.7. folio.32
Filiusfamilias patri querit exceptionem iurisiurandi.l.filiusfamilias. nu.1.fo.106
Filiusfamilias quando condemnetur in quantum facere potest.l. exheredatum.nu.1.& 2.fo.82.
Filiusfamilias quando insolidum conueniatur,& quando non.l. qui cum.nu.2.fo.78
Filiusfamilias quando rem peculij profectitij donare possit,& quando non.l.filiusfamilias.nu.1.fo.32
Filiusfamilias quas res donare non possit.l.si cum filius.numero. 1. folio.31
Filiusfamilias que possit,& que non.l.verba contrahentis.numer. 1. folio.173
Filiusfamilias quid possit,& quid non.l.filiusfamilias . numer.1 . folio.196
Filiusfamilias sui iuris effectus competitur,& c.l.sunt qui.numero.2. folio.80
Filius furiosi stipulatus a curatore patris saluam fore , patri querit stipulationem.l.si filius.nu.1.fo.161
Filius heres non vsucapit titulo pro herede.l.qui legatorum. numero.1.fo.74
Filius in potestate vsucapit donatum a patre,si heres ratum habuerit.l.si pater.nu.1.fo.95.
Filius in potestate non vsucapit rem donatam a patre titulo pro donato.l.pro donato.nu.3.fo.74
Filius iuris censura a censetur cum patre eadem persona.l.quod dicitur.nu.1.fo.135
Filius legare non potest,sine patris voluntate.l.filiusfamilias , num. 2.fo.38
Filius naturalis duobus modis dicitur.l.quoties idem scribit. nu.2. folio.193
Filius naturalis quid capiat ex bonis paternis.l.ei,qui.nu.2, fo.37
Filius nō liberat debitorē patris inuiti.l.si filiusfamilias.nu.1.fo.151
Filius non potest iniquitatem patris.l.non debet.nu.2.fo.194
Filius non vsucapit.l.pro herede.nu.3.fo.74
Filius patrem substituere potest ei,cui donauit.l.filiusfamilias.nu.5. folio.38
Filius patris actionem non nouat.l.filius.nu.1.fo.149
Filius patris conditionem non facit deteriorem.l.filiusfamilias. nume.1.fo.106
Filio patri heredi extāte.si bona patris vendantur,an impetretur separatio.l.ait praetor.nu.7.fo.93
Filius patri querit exceptionem rei iudicate.l.si mater.nu.8.fo.108
Filius patri querit,siue patri,siue simpliciter stipuletur. l. quodcūque. nu.5.fo.123
Filius preteritus quando supersit testamentum.l.qui cum herede. nume.1.fo.107
Filius putatiuus mihi non querit.l.per eum.nu.1.fo.65
Filius quando donare possit.l.filiusfamilias.nu.5.6.7.fo.32
Filius qua ratione patri acquirat.l.quicquid.nu.2.fo.57
Filius querit patri reuerso ab hostibus,si stipuletur ei existēti in captiuitate.l.filius.nu.1.fo.119
Filius stipulatus cui queratur.l.quicquid.nu.3.fo.142
Filius tenetur,si pater detexit.l.interdicto.nu.1.fo.101
Filius tum pro extraneo,tum pro patre potest fideiubere.l.si dubitet. nu.3.fo.143
Filius,vel seruus in fundo alieno thesaurum inueniens,cui acquirat. l.si is,qui in aliena.nu.1.fo.50
¶ Fiscale ius quanto tempore duret.l.in omnibus.nu.2.fo.111
Fisco quę obstet præscriptio.l.in omnibus.nu.1.fo.111
Fisco solutō tributū de prædio alieno,nō facit illud suū.l.quę quisq. nu.2.fo.51
Fiscus a quouis possessore vendicare potest res confiscatas.l.commissa.nu.1.fo.30
Fiscus non tenetur ad vectigalia.l.locatio.nu.12.fo.29
Fiscus vt heres fideiussoris potest petere beneficium diuisionis.l. inter eos.nu.6.fo.146
¶ Fistulam in riuo facere quando quis possit ad aquam ducendam. l.hoc iure.nu.5.fo.103
¶ Flumen si det mihi damnū tuo opere,mihi tenetis.l. quod principis.nu.3.fo.27
Flumen si sit nauigabile non possum facere quo minus nauigetur.l. in concedendo.nu.6.fo.25
Fluuii torrentem auertens ne sibi noceat,an teneatur vicino,cui nocet.nu.20.fo.24
¶ Fodiens iuxta parietem meū quando teneatur.nu.18.fo.19
¶ Fontem in suo aperiens,& per fullonicas in vicinum mittens,an teneatur.l.apud Trebatiū.nu.1.fo.24
Fontem vicini si in meo fodiendo auertam,an tenear.l.si cui aqua.nume.12.fo.22
¶ Fortuiti casus nō possunt præuideri.nu.9.fo.18
Fortuna quo differat a casu.l.si is,qui in aliena.nu.3.fo.50
¶ Fossam veterem in fundo meo repletam an purgare tenear.numero.10.11.13.fo.23
¶ Frangens ianuas domus furti non tenetur,si inde fures subtrahant.l.qui iniurie.nu.1.fo.168
Frandari non videtur sciens & consentiens.l.nemo videtur.nume.1. folio.201
Frandis appellatione quid veniat.l.frandis.nu.1.fo.195
Frans aliquando consideratur ex euentu.l.frandis.nu.2.fo.195
Fraus est dolus.l.aliud est fraus.nu.2.fo.179
Fraus non permittitur in generali concessione.l.si pater.nu.1.fo.95
Fraus qualiter attendatur.l.generaliter.nu.1.fo.195
Fraus quando requiratur vt quis teneatur.l.ait praetor.numero.2.folio.95
Fraus quid,& quid pena.l.aliud est fraus.nu.1.fo.179
¶ Fructuario hereditas queri non potest.l.fructuario.nu.1.fo.48
Fructuarius an possit agere,si aqua fundo noceat.l.apud Trebatiū. nu.9.fo.24
Fructuarius & bona fide possessus quod ex re mea querunt, mihi querunt.l.liber homo.nu.2.fo.113
Fructuarius ex re sua non querit proprietario,nec seruus communis domino.l.per seruum.nu.4.fo.47
Fructus an censeantur donati,donata re principali.l.in edibus.num. 5.fo.42
Fructus cum fundo possunt vsucapi.l.sequitur.nu.3.fo.66
Fructus extantes,& consumpti an fiant percipientis.l.bone fidei. nu. 10.fo.48
Fructus in personali actione veniunt,sicut in iudicio petitorio.l.fructus.nu.3.fo.194
Fructus rei alienate veniunt in actione in factum.l.si frandator. nume.5.fo.94

Fructus rei est, vt possit dari pignori l. fructus. nu. 1. fo. 194
Fructus rei est, vt possit pignori dari. l. ea est natura. nu. 2. fo. 192
Fructus vtino concidere potest, nisi se dominum esse probet. l. fondi. nume. 2. fol. 106
Fructus non videtur promittere, qui fundum promittit. l. in edibus. nume. 6. fo. 32
Fructus non veniunt in actione stricti iuris, nisi a tempore litis contestate. l. si filiusfamilias. nu. 2. fo. 127
Fructus qui industriales, & qui naturales. l. bone fidei. nu. 9. fo. 48
Fructus qui veniant in interdictis. l. an interdictis. nu. 1. fo. 95
Fructus solo cohærentes quando restituendi. l. si fraudator. numero 7. fol. 94
Fructus vsucapitur, sicut & res principalis. l. sequitur. nu. 4. fo. 66
Fructuum perceptio scientia rei alienæ superueniente nõ impeditur. l. bone fidei. nu. 7. fo. 48
Frageo quo differat a fructibus. l. si cui aqua. nume. 10. fo. 22
Frumentum meum cum tuo mistum quare nobis commune. numero 24. folio. 42
Fugiens a fundo metu armorum an dicatur deiectus. l. prætor ait. numero. 11. folio. 100
Fugitiuus quis, & quis non. l. fugitiuus. nu. 1. fo. 183
¶ Fullonica dictio, quid significet. l. apud Trebatium. nu. 2. fo. 24
Funeraria actio ad quid competit. l. quæsitum. nu. 2. fo. 89
Funeraria actio est priuilegiata. l. quæsitum. nu. 1. fo. 89
Fundamento deficiente superedificari non potest. l. legitecum. nume. 1. fo. 109
Fundi nomine quæ veniant. l. fundi appellatione. nu. 1. fol. 182
Fundo nocere dicitur, quo nocet vti, qua ad fundum itur. l. is, cuius. nu. 1. fo. 27
Fundum alienum si quis fodiat animo donandi impensas, valet donatio. l. qui alienum. nu. 1. fo. 33
Fundum meum esse recte dico, cuius vsusfructus est alienus. l. recte dicimus. nu. 1. fol. 173
Fundum qui petit, non auditur si vsumfructum petat. l. si cum testamento. nu. 4. fol. 109
Fundus mulieris quando præscribi possit. l. apud Julianum. numero 2. fo. 86
Fundus optimus maximusq; quis dicatur. l. si cum fundum. num. 1. folio. 179
Fundus quo constituatur. l. locus est. nu. 2. fo. 176
Furans eo credens aurum esse, non minus tenetur furti actione. l. vulgaris. nu. 3. fol. 166
Fur ad pœnam tenetur, licet dominus rem recuperauerit. l. qui vas argenteum. nu. 1. fo. 168
Fur diurnus non debet interfici. l. si pignore. nu. 3. fol. 168
Fur est manifestus, qui rẽ raptã de manibus. l. si vẽditore. nu. 1. f. 169
Fur eiusdem rei nomine plures furti potest conuenum. l. interdũ. nu. 1. fo. 168
Fur frangens rem non animo furandi, sed animum dandi, non tenetur furti. l. si quid fur. nu. 1. fo. 166
Fur improbus quis, & quis improbior. l. prætor ait. nu. 2. fo. 170
Fur manifestus alicuius rei quis esse, & alius nõ manifestus. l. si quis quid. nu. 2. fo. 167
Fur manifestus dicitur, qui rem per alium furreptam perferens deprehenditur. l. si quis quid. nu. 1. fo. 167
Fur manifestus quis, & quo non manifestus. l. furtorum. numero. 1. folio. 165
Fur non dicitur, qui re aliena vti se putat domini voluntate. l. Inter omnes. nu. 1. fo. 167
Fur non est, qui furem non inducat. l. qui vas argenteum. numero. 2. folio. 168
Fur non est, qui seruum domino volente recipit. l. qui vas argenteũ. nu. 1. fo. 168
Fur quo re, quam furripuit, non potest furti agere. l. qui re sibi. nume. 2. fol. 169
Fur quibus actionibus teneatur. l. si pignore. nu. 4. fol. 168
Fur semper in mora esse dicitur. l. qui decem. nu. 4. & 5. fo. 155
Furem non esse, differt ab eo, quod est, furto, nec aq; solutum esse. l. aliud est. nu. 1. fo. 181
Furi ferens opem an sit fur manifestus. l. is, qui. nu. 1. fo. 167
Furi opem præbens an teneatur furti. l. in furti actione. nu. 1. f. 168
Furi scalam commodans furti tenetur. l. si pignore. nu. 5. fo. 168
Furto odio insperatur quod euenire potest. l. cum, qui. nu. 4. fo. 166
Furor si superueniens ei, per quem possidebo, non patiar me possessionem. l. nunquam. nu. 4. fo. 70
Furti actio competit contra eum, qui furtum fecit, quandiu vixit. l. si cum quis. nu. 2. fo. 167
Furti an teneatur is, cuius ope & consilio committitur. l. sepe ita. nu. 5. fo. 175
Furti actio non augetur assidua contrectatione. l. ei, qui. numero. 1. folio. 165
Furti non agit is cuius non interest. l. fullo. nu. 1. fo. 169
Furti non agit, qui sciens sibi furripi non prohibuit. l. si quis cũ sciret. nu. 1. fo. 169
Furti non tenetur uterque dominus alienam furandi causa, nisi actus furetur. l. vulgaris. nu. 5. fo. 166
Furti potest agi similiter & crimináliter. l. meminisse. numero primo. folio. 170
Furti tenetur, qui seruo alieno fugam suadet cũ rebus domini. l. qui seruo. nu. 2. fol. 167
Furtiua res dicitur in potestatem domini reuersa, cum ab eo surripi nequit. l. sequitur. nu. 11. fol. 66
Furtiua res quando possit vsucapi. l. sequitur. nu. 6. fo. 66
Furtum an dicatur, si res mea pignori data per vim subtrahatur. l. si quid. nu. 2. fo. 72
Furtum an faciat, qui rem a domino proiectam acceperit. l. falsus creditor. nu. 5. fo. 167
Furtum faciens fermè, post manumissionem deprehensus, non dicitur manifestus. l. si quis in seruitute. nu. 1. fo. 165
Furtum facit qui fumentum commodatum sibi longius vexit. l. qui iumenta. nu. 1. fo. 167
Furtum facit rem surripiẽs, licet ignoret cuius sit, nisi habeatur pro derelicta. l. falsus creditor. nu. 4. fol. 167
Furtum factum a domino an impediat vsucapionem. l. si rem. num. 1. fol. 73
Furtum non animo, sed contrectatione committitur. l. possideri. nu. 18. fol. 56
Furtum non facit deficiens in solutione pecunie, quam volente credi tore accepit. l. falsus creditor. nu. 2. fol. 167
Furtum non facit, qui pro herede res viuentis apprehendit, quem mortuum putabat. l. si quis ex bonis. nu. 1. fo. 169
Furtum non fit sine consilio. l. sepe ita. nu. 7. fol. 175
Furtum non sola committitur cogitatione. l. furtum. sub numero. 1. folio. 165
Furtum ope, & consilio alicuius factum esse qualiter intelligatur. l. sepe ita. nu. 6. fo. 175
Furtum quid, & vnde. l. furtum. nu. 1. fol. 164
Furtum rei propriæ pignoratæ fieri potest. l. in actione. numero. 2. folio. 166
Furtum si plures mihi fecerunt, & vnum conueni, an liberentur ceteri. l. vtilissimum. nu. 2. fo. 170
Furtum tutorio facit rem inalienabilem. l. qui fundum. numero. 5. folio. 73
Furiosi filia dotata si diuertat cui restituetur dos. l. si filia furiosi. nu. 11. fo. 154
Furioso a lege bonis interdicitur, prodigo a iudice. l. is, cui bonis. nu. 2. fo. 119
Furioso nocet nuntiatio facta fabro. l. operis. numero. 2. folio. 9
Furiosus an quiparetur minori. l. furioso. nu. 2. fo. 78
Furiosus donare nequit. l. si Dodestinus. nu. 2. fo. 34
Furiosus, & prodigus voluntate carent. l. furiosi. numero primo. folio. 190
Furiosus & pupillus an differant in negotijs agendis. l. in negotijs. nu. 1. fo. 185
Furiosus, infans, & proximus infantiæ non possunt possidere. l. possessio. nu. 19. fol. 52
Furiosus nec vendere, nec locare potest. l. vbi non voce. numero. 2. folio. 200
Furiosus non desinit possidere, quod ante possidebat. l. si is, qui. nu. 1. fo. 62
Furiosus quare non obligetur. l. si pupillus. nu. 4. fo. 135
Furiosus vel infans nec furtum facit, nec furto opem præstat. l. fullo. nu. 2. fo. 169
Furnum habens iuxta domum quando teneatur de damno contingenti ratione furni. nu. 11. fol. 18
Furor non extinguit vsucapionem cœptam. lege iusto. numero. 6. folio. 71

De littera G.

Gallinas manuetas occupans furti tenetur. numero. 20. fol. 41
Gallinæ quæ sint in dominio nostro, & quæ non. nume. 20. folio. 41
¶ Gemmæ, lapilli, & margaritæ quo differant. l. possessio. numer. 5. folio. 51
¶ Generi appellatione qui veniant. l. generi. n. 1. fo. 179
Genera per speciem derogatur. l. in toto. n. 1. fo. 195
¶ Gerens aliena negotia non habet furti actionem pro re sibi subtracta. l. qui iniurie. nu. 2. fo. 168

Heres ex voluntate melius tractatur ℔ qui ex necessitate.l.quū postulassem.nu.4.fo.21
Heredi negotium impuberis amicitie causa datur priuilegium.l.si negotium.nu.1.fo.90
¶ Hesta quo differant a factis.l.licet inter.nu.1.fo.176
Hesbos negotiorum non querit mihi dominium nisi ratum habeam.l.qui mihi donatum.nu.4.fo.32
¶ Hlandis nomine venit omnis fructus.l.qui venenum.nu.2.f.183
¶ Hregem qui petijt ⁊ succubuit,non auditur auctum petens iterū.l.si cum testamento.nu.2.fo.109
Hregis appellatione continentur omnia capita.nu.3.eo.
Hex quomodo vsucapiatur.l.rerum mistura.nu.4.fo.69

De litera H.

Habere apud se quis dicatur.l.id apud. n.1.f.180
Habere censetur,qui fecit quo minus haberet.l.ad ea,que.nu.2.fo.202
Habere dicimur variis modis.l.habere.nu.1.fo.181
Habere non desinit quis id,quod non habuit.l.non potest.numer.1.folio.202
Habere,verbum cum effectu est accipiendum.l.nomen.nu.3.fo.180
Habitatio causa remunerationis concessa, non reuocatur.l. Aquilius Regulus.nu.1.fol.34
Habitum pro derelicto efficitur occupantis.l.pro derelicto. nume.1.folio.75
Habitum pro derelicto quando possit vsucapi.l.si id,quod.nu.1.f.75
¶ Heredes duo ym in solidum esse nequeunt.l.quod contra.num.3.folio.201
Heredes in dubio grauari videntur pro portionibus hereditarijs.l. fine a certis.nu.1.fo.139
Heredes in solidum tenentur ex contractibus defunctorum.l.ad ea, que.nu.3.fo.202
Heredes omnes tenentur vno veniente contra promissionem defuncti.l.stipulationum.nu.10.fol.117
Heredes quando teneantur ex obligationibus descendentibus ex cōtractu defuncti.l.ex depositi.nu.1.fo.115
Heredes qui dicantur.l.heredis.nu.1.fo.176
Heredes quot modis coniuncti dicantur.l.triplici.nu.2.fo.180
Heredes quomodo teneantur ex debito defuncti.l. stipulationum. nu.7.fol.117
Heredes tenentur in solidum ex promissione defuncti.l. stipulationum.nu.2.fo.117
Heredibus solida debentur,que in partes non diuiduntur.l.ea, que. nu.1.fo.199
Heredi ⁊ eius fideiussori datur beneficium diuisionis respecta consideussore.l.si plures.nu.2.fo.144
Heredi nocet fides mala defuncti.l.Pomponius.n.16.fo.59
Heredi non licet quod non licuit defuncto.l.Labeo.nu.1.fo.170
Heredis loco habentur in vniuersum tuo defuncti succedentes. l. in pari causa.nu.2.fo.200
Heredis nomine qui veniant.l.sciendum est.nu.1.fol.176
Heredis nomine veniunt omnes successores.l.heredis.numero.3.folio.181
Heredis promissoris persona quando frustra adhibeatur in stipulatione.l.Iulianus scribit.nu.1.fo.136
Hereditas augmentum ⁊ diminutionem recipit.l.pecunie.numer.2. folio.181
Hereditas delata que dicatur.l.delata.nu.1.fo.189
Hereditas est iuris ciuilis successio.l.hereditas.nu.1.fo.192
Hereditas iacens complet vsucapionem ceptam per defunctum.l.insto.nu.2.fol.71
Hereditas iacens in quibus persone vicem sustineat.l.hereditas.nu. 3.fol.50
Hereditas iacens loco domini habetur.l.qui a seruo.nu.2.fo.115
Hereditas iacens personam defuncti representat.l.heres.numero. 1. folio.69
Hereditas impuberis ad eum debet peruenire,ad quem tutela.l.quo tutela.nu.1.fol.194
Hereditas in militia vicem persone sustinet.l.hereditas.numero.1.folio.50
Hereditas nobis per liberum hominem queri non potest.l.homo liber.nu.1.fo.49
Hereditas non habet testamenti factionem.l.constat.numero.2. folio.74
Hereditas nuda voluntate adiri potest.l.liber homo.nu.3.fol.45
Hereditas nulla est ejus,qui in vitio agit.l.quidam.n.2.f.35
Hereditas per liberum hominem queritur,quinq; intercurrentibus. l.homo liber.nu.5.fo.49
Hereditas quando lege deferri dicatur.l.lege obuenire.nu.1.fo.179
Hereditas quid sit.l.nihil est.nu.1.fo.175
Hereditas quo differat a bonorum possessione.l.homo liber.num.3. folio.49
Hereditas solo aditur animo.l.cum heredes.nu.2.fo.61
Hereditatem nemine adeunte causa testamenti redit ad causam intestati.l.si nemo.nu.1.fo.178
Hereditatis nomine que veniant.l.hereditatis.nu.1.fo.178
Hereditatis nomine veniunt res, non pretia rerum.l.cū stipulamur. nu.1.fo.177
¶ Heres adeundo hereditatem dicitur quasi contrahere.l.apud Iulianum.nu.6.fo.86
Heres adhuc non recipit solutionem.l.si stipulatus.nu.1.fol.156
Heres adisse videtur tempore mortis defuncti,licet diu post adierit. Lomnia fere.nu.1.fo.199
Heres agere potest ex stipulatione factum personale stipulatoris continente.l.si ita stipuler.nu.1.fo.130
Heres aliquando vsucapit quod defunctus non potuit.l. sequitur. nu.5.fol.66
Heres an vtatur accessione ex persona defuncti.l. possessio. numer.1. folio.68
Heres audam a morte testatoris adiens presumit adisse statim mortuo testatore.l.omnis hereditas.nu.1.fol.200
Heres eadem cum defuncto persona censetur.l.nemo plus.nume. 2. folio.199
Heres eandem habet potestatem,quam defunctus.l.heredem.num. 1.folio.192
Heres eius,cui nuntiatum fuit nouum opus,prestat patientiam vt opus destruatur.l.cui opus.nu.1.fo.11
Heres esse non vult,qui ad alium transfert hereditatem. l. non vult. nu.1.fo.186
Heres ⁊ fideiussor quando condemnentur in solidum.l. Mesennius. nu.2.fol.81
Heres ⁊ hereditas vnicam habet personam.l.heres.nu.2.fol.69
Heres ⁊ liberare ⁊ liberari accepto potest.l.⁊ per iusiurandum.nu.11. folio.159
Heres ⁊ successor singularis cōtinentur his verbis,ad quem res pertinebit.l.sciendum est.nu.4.fo.176
Heres ex defuncti delicto nec lucratur,nec punitur.l.sicuti.numer. 1. folio.190
Heres ex persona defuncti dicitur alieno nomine conuenirl.qui in alterius.nu.1.fo.190
Heres fideiussori reddere debet ⁊ soluit ante aditam hereditatem. l. quod dicimus.nu.1.fo.156
Heres heredis,heres censetur testatoris.l.qui per successionem.nu.1. folio.199
Heres heredis vsucapionem ceptam perficere potest.l.pro emptore.nu.17.fo.73
Heres imputat sibi in Falcidiam quod a statulibero capit.l.quod cōditione.nu.4.fo.40
Heres in quibus ratum habere non possit facti defuncti.l.si to, cui. nu.1.fo.164
Heres institutus sub conditione debet conditione parere.l.si sub cōditione.nu.1.fo.92
Heres in quibus teneatur ex dolo defuncti.l.hoc iure.nu.3.fo.201
Heres legatario ex quasi contractu tenetur.l.ex maleficijs.n.2.f.114
Heres male fidei non vsucapit rem bona fide emptam per defunctū. l.heres eius.nu.1.fo.71
Heres ml consequitur,si nil supersit,ere alieno deducto.l.venisse. nu. 3.fo.180
Heres non conuenitur ex delicto defuncti.l.si publicanus.nu.2.f.28
Heres non facit contra testamentum,qui plus expendit, ℔ testator tulerit.l.cum in testamento.nu.1.fo.182
Heres non vsucapit ℔ defunctus non potuit.l.cum heres.n.1.fo.111
Heres petens contra voluntatem defuncti petens repellitur.l. apud Celsum.nu.9.fol.112
Heres possessionem non querit,nisi eam vere, vel ficte apprehenderit.l.qui vniuersas.nu.6.fol.62
Heres publicam an teneatur pro vi ablatis ab eo.l.si publicanus.numer.1.fol.28
Heres quando Falcidiam detrahere possit.l.si patronus.nu.2.fo.34
Heres quando suspectus esse dicatur.lege si creditores.numero.3.folio.90
Heres quatenus ex delicto defuncti teneatur.l.toties.n.1.fol.191
Heres quid in Falcidiam computare debeat.l.quod conditionis.nume.2.fo.39
Heres ratificare potest gestum nomine defuncti.l.si sine iudice.nu.2. fo.164
Heres rem alienam,quam credit hereditariā,vsucapit titulo pro herede.l.plerique.nu.1.fo.74
Heres semel,semper nomine est heres.l.non videtur.nu.3.fo.187

Index Lecture D. Odofredi

Heres si instituatur, & dies incertus sit. an sit scripturus, creditores mittentur in possessionem bonorum. l. si quis incertum. nu. 1. fol. 87
Heres si nolit satisdare, sed reponere an teneatur. l. hoc interdictum. nu. 16. fol. 96
Heres sciens rem alienam usucapit quam defunctus bona fide emerit. l. pro emptore. nu. 18. fo. 73
Heres suspectus tenetur satisdare. l. si creditores. nu. 1. fol. 90
Heres usucapit titulo, quem possidebat defunctus. l. nunquam. nu. 8. fo. 70
¶ Hominem debens non liberatur soluendo vulneratum. l. qui sibi. nu. 3. fo. 152
Homnis nomine venit masculus, & femina. l. hominis. numero. 1. folio. 180
Homo liber a me possessus mihi querit quod & donat. l. quod fructuarius. nu. 2. fo. 48
Homo liber a me possessus usucapere non potest. l. homo liber. num. 10. fo. 49
Homo liber an possit nobis acquirere. l. qui fundum. nu. 12. fol. 73
Homo liber bone fidei possessoris que possit acquirere. l. liber homo. nu. 2. fo. 45
Homo liber damnum dano mihi tenetur. l. homo liber. numer. 8. folio. 49
Homo liber instituitur heres bone fidei possessori querit, quinquies decurrentibus. l. liber homo. nu. 4. fo. 45
Homo liber mala fide non possidetur. l. si seruus testamento. num. 2. fol. 141
Homo liber nobis bona fide seruiens quid querat nobis. l. homo liber. nu. 6. fo. 49
Homo liber non possidetur a sciente. l. cum heredes. nu. 7. fo. 61
Homo liber paterfamilias in quibus obligetur. l. homo liber. nu. 7. fol. 49
¶ Honestum in coniunctionibus maxime attendi debet. l. semper. nu. 1. fo. 199
Honestum non statim est. q. licitum est. l. non omne. nu. 1. fo. 201
Hostes qui, & qui perduelles. l. quos nos. nu. 1. fo. 183
Hostes qui proprie dicantur. nu. 23. fo. 41
Hostes qui vere dicantur. l. hostes. nu. 1. fo. 178
Hostibus portari vel vendi quo prohibeantur. l. coteu ferro. num. 1. fol. 29
Hostibus vendi que prohibeantur. l. coteu ferro. nu. 2. fol. 29
¶ Hypothecaria differt a rei vendicatione. Lex sextante. numer. 3. folio. 110
Hypothecaria quando prescribatur tempore. l. quam postulassem. nu. 5. fol. 21

De litera I.

Idoneus ex fide potius quis dicitur, ab ex patrimonio. l. si quis stipulatus. nu. 4. fo. 132
¶ Idus quid sit, & quare dicatur. l. Cesar. nu. 1. fol. 30
¶ Ignorantia iuris naturalis non excusat delinquentē. l. fere in omnibus. nu. 2. fol. 196
Ignorantia iuris non excusat in damno vitando. l. qui cum alio. nu. 2. fo. 183
Ignorantia iuris non prodest in usucapione. l. nunquam. numero. 1. fo. 70
Ignorare quid sit. l. si me in vacuam. nu. 8. fol. 63
Ignorare quis dicatur. l. si me in vacuam. nu. 7. fo. 63
¶ Imber quid proprie dicatur. l. si cui aqua. nu. 3. fol. 22
¶ Impensa necessaria que. l. impense. nu. 2. fo. 177.
Impensa quotuplex. l. impense. nu. 1. fo. 177
Impense que veniant in estimatione. Lex damni. nu. 1. fo. 20
Imperator nil videtur concedere cum preiudicio alieno. l. sit pretor. nu. 2. fol. 99
Imperitia annumeratur culpe. l. imperitia. nu. 1. fo. 200
¶ Impossibilium nulla obligatio. l. impossibilium. nu. 1. fo. 199
¶ Impubes a paterna hereditate abstinens non tenetur creditoribus. l. paterfamilias. nu. 1. fo. 90
Impubes furtum & damnum facere potest. l. impuberem. n. 1. fo. 166
¶ Incerta pars quare neque at possideri. l. locus certus. nu. 3. fol. 62
Incerta pars vendicari potest, licet non possideri. l. locus certus. nu. 4. fo. 62.
Incertitudo vitiat stipulationem, nisi &c. l. triticum dari. nu. 1. fo. 130
Incertum dies quando esse possit heres sit ne scripturus. l. si quis incertum. nu. 2. fo. 87
Incertum locus potest possideri, nec usucapi. l. si fur. nu. 3. fo. 70
¶ Incipit per se non incipit possidere. l. quamvis. nu. 3. fo. 62
¶ Incola quis proprie dicatur. l. pupillus. nu. 3. fol. 183
Incorporalia quasi possidentur. l. possessio. nu. 11. fo. 52
¶ Indebitū adiecto solutum repetitur a creditore. l. qui hominem. nume. 1. fol. 152
Indefensa res que dicatur. l. vir bonus. nu. 1. fol. 163
Indicare rem quis dicatur. l. indicasse. nu. 1. fo. 182
Indiuiduum quibusdam heredibus solui potest iudicis mandato. l. si stipulatus. nu. 2. fo. 156
Industria persone quando electa presumatur. l. inter artifices. num. 1. fo. 152
¶ Infamia cēsetur, qui de publico iudicio damnatur. l. is, qui reus. nu. 2. fo. 172
Infans & furiosus peculij administrationem concedere non possunt. l. possessio. nu. 29. fo. 53
Infans, & furiosus per se non possident. l. si seruus. nu. 3. fol. 60
Infans stipulari non potest. l. mulier. nu. 1. fol. 126
Infans, vel furiosus quando, & per quem usucapiat. l. si seruo. numer. 1. fo. 69
Infante maior stipulari potest. l. mulier. nu. 2. fo. 126
Infanti & furioso per eorum seruos queritur possessio. n. 27. fo. 53
Infanti sine tutore quarum rerum queratur possessio. l. possessio. nu. 20. fo. 52
Infinitas quando toleretur. l. si ita stipulatus. nu. 1. fol. 146
Infirmitas an excuset a pena. l. apud Celsum. nu. 2. fol. 112
Infirmus citatus non tenetur venire. l. contumacia. nu. 2. fo. 82
Infirmus quando presumatur mortis causa donare. l. Seia quū bonis. nu. 4. fo. 40
Infortiatum vnde sit dictum. in prohemio. nu. 4. fol. 2
Ingredi authoritate sua non potest, cui executor datus est. l. fundi. nu. 1. fo. 62
¶ Inhabitatio gratis concessa, donatio quedam est. l. in edibus. nu. 1. fo. 32
¶ Inquilini si discedant ab edibus communibus, vterutri teneatur. l. in hac. nu. 2. fol. 19
Inquilinus meus an cauere debeam de damno infecto. n. 9. fol. 14
Inquilinus a locatore cautionem damni infecti petere nequit. l. inquilino. nu. 1. fo. 19
Inquilinus an mutuare possit nouum opus. nu. 3. fo. 5
¶ Insinuatio an requiratur in donatione ob causam. l. Aquilius Regulus. nu. 6. fo. 34
Insinuatio in pura donatione requiritur, nō si ob causam donatione. l. hoc iure. nu. 4. fo. 34
¶ Instantia cause transit ad heredem, qui si nō defendat, stipulatio committitur. l. si eum hominem. nu. 1. fo. 144
Institutio inutilis, tempore non conualescit. l. que inutilis ab initio. nu. 1. fo. 202
Instituto sub conditione statuitur tempus, intra quod impleat. l. si seruus. nu. 1. fo. 88
Institutus sub conditione an teneatur satisdare. l. Paulus notat. n. 1. fo. 160
Instrumenta dotalia qualiter conficiantur. l. cum, q ita. nu. 3. fo. 124
Instrumenta falsa per errorem approbans, potest eadem accusare. l. qui agnitis. nu. 1. fol. 105
Instrumenta reipublice furtiuis furti tenetur, & legio Aquilie actione. l. qui tabulas. nu. 2. fo. 167
Instrumentorum appellatione que veniāt. l. notionem. n. 3. f. 178
Instrumentū quo differat a testibus in fide faciendā. nu. 18. fo. 23
Insula contra agri mei finem nata, quando mea, & quando vicini. l. insula. nu. 1. & 2. fol. 50
Insula flumini est vicinorum predia proxima habentium. l. inter eos. nu. 4. fol. 46
Insula in flumine nata meo fundo proxima. an sit mea. l. si epistola. nu. 4. fo. 51
Insula in flumine natam meo & tuo predio nata cuius erit. l. inter eos. nu. 1. fo. 46
Insula in flumine nata, tuaq; effecta, an quid sit iuris publici. l. si epistolam. nu. 3. fo. 51
Insula in mari nata efficitur occupantis. l. possessio. numero. 2. folio. 51
Insula in mari orta cuius sit, & cuius que in flumine oritur. num. 27. fol. 42
Insula in mari quo differat ab insula in flumine. l. insula. numero. 4. folio. 50
Insula in publico nata publici iuris est. l. si epistolam. numero. 5. folio. 51
Insula quid sit. l. qui insulam fieri. sub nu. 1. fo. 130
Insula quid, & quid ager. l. insula. nu. 3. fo. 50
Insula quot modis fieri soleat. l. inter eos. nu. 3. fo. 46
Interdicta ad interesse dantur. l. si rerum. nu. 2. fol. 101
Interdicta omnia sunt personalia. l. videamus. nu. 4. fo. 95
Interdicta quare actiones petorie dicantur. l. videamus. numero. 1. folio. 95

Interdicta quare introducta.l.interdictorum.nu.2.fo.95
Interdicta que dicantur noxalia.l.interdicta.nu.1.fo.95
Interdicta que exhibitoria.prohibitoria,& restitutoria.l. videamus. nu.3.fo.95
Interdicta que annalia,& que perpetua.l. videamus.numero.6. folio.95
Interdicta que duplicia.l.interdictorum.nu.1.fo.95
Interdicta que non dentur non possidenti.l.ait pretor.numero.2. folio. 102
Interdicta que rei persecutoria, lege interdictorum. numero.4. folio. 95
Interdicta quo differant ab actionibus.in rubri.de interd.seu extra ord.nu.1.fo.95
Interdicta regulariter rem comitantur.l.cum a te.nu.1.fo.101
Interdicta vnde dicta.in rub.de interdict.& extraord.numero.2. folio.95
Interdicto de tabulis exhibendis quis teneatur.l.pretor ait.num.6. folio.97
Interdicto,ne quid in flumine,&c.quis teneatur l.ait pretor.nume.1. folio.99
Interdictum de fluminibus in quibus locum habeat.l.ait pretor. n. 3.fol.99
Interdictum de fonte cui competat.l.pretor ait.nu.1.fo.104
Interdictum de itinere actuq; priuato,quibus cõpetat.l. pretor ait. nu.8.fo.102
Interdictum de itinere,&c.non datur habenti malam fidem.num.6. eodem
Interdictum de itinere,&c.an detur ei qui per fundum meum.nume.1. eodem
Interdictum de opere demoliendo datur etiam heredibus nuntiantis.nu.7.fo.10
Interdictum de tabulis exhibendis quando detur contra tutorẽ.l. si sint tabule.nu.1.fo.98
Interdictum de tabulis exhibendis locum habet mortuo testatore. l.pretor ait.nu.4.fo.97
Interdictum de tabulis exhibendis pro quibus locum habeat. nu. 3.eod.
Interdictum de tabulis exhibendis cui,& contra quem detur. nu.1. eodem
Interdictum de tabulis exhibendis contra quem proditum sit.l.videamus.nu.5.fol.95
Interdictum de vi quando locum habeat.l.pretor ait.numero.3. folio.100
Interdictum fraudatorium an cesset, si heredis bona vendita sint eius,qui alienauit.l.ait pretor.nu.6.fo.95
Interdictum fraudatorium contra quem detur.l.ait pretor.nume.2. folio.92
Interdictum fraudatorium quibus calibus cesset.l.qui autem.nu.3. folio.93
Interdictum ne quid in loco,&c.quando detur.l.pretor ait. n.4.7.12. fo.98 2.99
Interdictum ne quid in loco publico,&c.est perpetuum.l. pretor ait, nu.13.fo.99
Interdictum ne vio fiat,&c.quibus detur.l.per interdictum.nume.1. folio.97
Interdictum ne vio fiat ei,cessat nuntiante satisfactionem recipiẽte, nu.18.fo.10
Interdictum nullum infamat.l.in interdictis.nu.2.fo.95
Interdictum omne competit ad interesse.l.pretor ait.numero. 9.folio.97
Interdictum omne est pretorium.l.in interdictis.nu.3.fo.95
Interdictum quod competat contra edificantem sparta nitiatione. l.si procurator.nu.2.fol.10
Interdictum quoddam directum,aliud vtile.l.ait pretor.numero.3. folio 95
Interdictum quod detur,ne vibs ruinis deformetur.numero.11.folio.10
Interdictum quorum bonorum ad que bona extendatur.l.interdicto.nu.1.fol.96
Interdictum de vi & vi armata est annale.l.pretor ait. numero. 1. folio.100
Interdictum quorum bonorum est restitutorium.l.ait pretor.nume. 2.fol.95
Interdictum quorum bonorum quotuplex.in rub.quor.bono.nu.1. folio.95
Interdictum quorum legatorum cui detur.l.hoc interdictum.num. 6.folio.96
Interdictum quorum legatorum quod & quale.l. hoc interdictum. nu.1.folio.96
Interdictum vnde vi deiecto detur,& naturaliter possidenti.l.Aliquilino regulus.nu.5.fo.14
Interdictum vnde vi non infamat.l.neque vnde vi.nu.1.fol.101
Interdictum vti possidetis pro quibus rebus detur. l.ait pretor.nu. 1.& 2.fo.103
Interdictum vti possidetis quando locum habeat.l. in summa. nu. 1.fol.102
Interdictum vti possidetis,quare proditum.l.ait pretor.numero. 4. fol.101
Interdictum vti possidetis quibus non detur.l.si duo quoq;.nume. 5.fol.102
Interesse ex damno petitur,non ex lucro.l.si commissa.numero.2. folio.164
Interesse in pretorio stipulationibus aliquando venit ipsum factus preste, aliquando factũ.l.pretorie.nu.2.fo.169
Interesse quando petatur,& quando ipsa res.l.si quis ab alio.nume. 5.fol.78
Interesse qualiter attendatur contra morosum.l.si Calendis.num.1. folio.78
Interesse quotuplex.& quando veniat.l.quatenus.nu:1.fo.189
Interesse singulare non duplatur in furti actione.l. in furti actione. nu.1.fo.188
Interlocutoria quo casu non mutetur.l.quod iussit. numer.2.3. fol.78
Interpellatio facta ante diem non constituit quem in mora.l.cuius filiusfamilias.nu.6.fol.114
Interpellatio,que principalem in mora non constituit,non nocet fidemissori.l.si papillus.nu.1.fo.135
Interpretatio benigna in penalibus facienda.l.factum cuiq;.nume. 3.fol.201
Interpretatio benignior capienda in re dubia.l.ea,que.numer.2.folio.199
Interpretatio in iudicio pro actore fieri solet.l.inter stipulantem.nume.6.fo.128
Interpretatio plena,plenior,plenissima quando fiat.l.in testamẽtis. nu.4.fo.187
Interpretatio secundi equitatem sit in his, que inuestigari nequeat. l.quoties nihil.nu.1.fol.202
Interpretatio sic fieri debet,vt res sit in tuto.l.quoties in stipulationibus.nu.2.fo.128
Interrogatio,& responsio quando presumantur intercessisse.l.scilicet est.nu.2.fo.120
Interruptio emulsio que sit.l.naturaliter.nu.3.fo.67
Interruptio naturalis que dicatur.nu.2.eod.
Intestatus quis vere dicatur.l.intestatus.nu.1.fol.176
Inuitus de domo sua nemo extrahi debet.l. nemo de domo. nu. 1.fo.196
Inuitus nemo beneficium capit. lege hoc iure. numero quarto. folio.34
Iracundia quod fit,fieri non dicitur.l.locatio.numero tertio. folio.29
Ire quid sit,& quid commeare.l.pretor ait.nu.7.f.98
Iter facturus singulo die debet viginti milliaria ambulare.l.itinere.nu.1.fo.172
Iter publicum reficere cuius liceat.in rub.de via publi.numero.1. folio.99
Itinere vsus vi vel clam,non habet interdictũ de itinere,&c.l.pretor ait.nu.7.fo.102
Iudex dari quis possit.lege quidam consulebant. numero.4. folio.83
Iudex an compellat cauere de damno infecto captis pignoribus. l. dies cautionis.nu.11.fo.12
Iudex an teneatur causam in sententia inferre.l.qui Rome. numer. 13.fol.134
Iudex appellationis quibus verbis vti debeat in sententia ferenda. l.cum apud.nu.2.fo.163
Iudex cum vinee pertice edes ruinosas visitare debet.l.ad curatores. nu.3.fol.21
Iudex unque iudicans,& an eodem die possit iudicare.l.cum queritur.nu.1.fo.83
Iudex in quibus causis tempus arctare possit.l.si qua pena.nume.3. fol.184
Iudex non cognoscit amplius pignore in causam iudicati distracto. l.a diuo Pio.nu.18.fo.79
Iudex non debet plures admittere procuratores ad agendum.l.certum confessus.nu.9.fo.85
Iudex ordinarius ex equitur sententiam sui delegati.l.a diuo Pio. nu.1.fo.79
Iudex post latam sententiam non cognoscit.l.post rem.numero.1.folio.83
Iudex post sententiam actorum verba mutare potest.l. actorum. nu. 1.fo.

Index Lecture D. Odofredi.

mero.4.fo.82
Judex qualiter pronuntiare debeat in interdicto vti possidetis.l.si duo quoq;.nu.3.fo.101
Judex,qui tulit sententiam,desinit esse iudex.l.iudex postaq;.numero.1.fo.31
Judex quo loco debeat adiri.nu.14.fo.12
Judex sedens,in scriptis,per se,debet sententiam ferre.l.omnia.numero.6.fo.195
Judex sententiam exequens primo mobilia capere debet.l.a diuo Pio.nu.9.fo.79
Judex suam interlocutoriam reuocare potest,nō diffinitiuā.l.quod iussit.nu.1.fo.78
Judex tutorem pure dare potest,non sub conditione.l. actus legitimi.nu.3.fo.195
Judicare est publicum officium,feminis non conueniens. l. femine. nu.2.fo.185
Judices duo si super eadem re diuersam ferant sententiam,vtraq; pēdet,donec,&c.l.duo iudices.nu.1.fol.80
Judices numero pares si diuersas ferant sententias.l.inter pares.numero.1.fo.81
Judices omnes censentur iudicare,cum omnes adsint.l. tunc autē. nu.1.fo.81
Judicem qđ angelis exerceant contra rebelles.l.si quis.nu.2.f.97
Judices tres si dati sint,an duo pronuntient tertio inuito.l. Pomponius.nu.1.fo.81
Judici non obtemperanti cogitur pignoribus captis.l.vices cautioni.nu.4.fol.4
Judicia minora que dicantur.l.eum res.nu.5.fo.12
Judicia penalia semel accepta transeunt ad heredes.l.penalia.numero.1.fol.197
Judicia priuata que sint,& que publica.in rub.de publ.iud.numer.1. folio.171
Judicio vniuersali finito non prohibetur moueri singularia iudicia. l.si post litem.nu.1.fo.105
Judicio vno pendente quando possit intentari aliud.l.fundi.numero.1.fo.106
Judiciorum concursus quando admittatur,& quando non.l.fundū. nu.1.fo.104
Judicium bone fidei quando in donatione causa mortis locum habeat.l.Seia quam domo.nu.2.fo.40
Judicium communi dividendo datur contra edificantem in loco sibi communi cum alio.nu.5.fo.5
Judicium inter aliquos non nocet alio.l.cum res.nu.1.f.106
Judicium maior pars statur.l.Pomponius.nu.2.fo.81
¶ Jura publica authoritate & vtilitate que fiūt.l.ne ex pretorio.numer.3.fo.189
Jura sanguinis nullo ciuili iure derimuntur.l.iura sanguinis.numero.1.fo.186
Juramentum calumnie an requiratur in nuntiatione.nu.35.fo.8
Juramentum de calumnia an debeat in inuntiatione prestari.numero.19.fo.3
Juratorium in litem non prestatur in actione in factum.l. ait pretor.nu.2.fo.96
Juramentum nō inducit obligationem in ingenuo.l.si quis pro eo. nu.1.fol.146
Jurans pro se tantum,sibi tantum parit exceptionem.l.iusiurandū. nu.4.fo.113
Jurare debet de calumnia in causa appellationis,qui iurauit in principali.nu.14.fo.16
Jurari potest diu de calumnia pro eadem re.nu.15.fol.14
Juratur in litem contra eum,qui dolo malo desiit possidere.l.Neruo.nu.4.fo.81
Juralle se asserens potest alio vti exceptionibus.l.si, qui dicit. numero.1.fol.105
Jure aliquo pluribus vt singulis competente,non sufficit vnumquemle.l.an concedendo.nu.3.fo.25
Jurisdictionem si quis ex consuetudine habeat,datur mihi actio de aqua pluuia arcenda.l.Scevola.nu.1.fo.27
Jusiurandum obtinet vicem rei iudicate.l.iusiurandum.numer.1.&.2. folio.113
Jus accrescendi in contractibus locum non habet.l.si mihi & Titio. nu.1.fol.13
Jus aliquod si deficit in re solata,ipsa res peti potest.l.Julianus scribat.nu.2.fo.136
Jus commune non mutant,que causa dubitationis inseritur.l. que dubitationis.nu.1.fo.195
Jus gentium iure ciuili antiquius est.nu.8.fo.41.
Jus naturale quare mutari possit.nu.6.fo.
Jus naturale quod dicatur.nu.1.fo.
Jus omne ciuile iure est heredibus.l.nihil est.nu.2.fo.173
Jus patronatus ecclie quatenus laico conferri possit.l.quedam.nu. 4.fol.50
Jus quando fiat ex sententia.l.res iudicata.nu.6.fo.76
Jus quesitum ex conuentione non queritur vnius partis reuocatione.l.aliud est.nu.1.fo.158

De litera L.

Lacus. Lacus.fossa & stagnum quo differant. l.vicinus.nu.1.fo.27
Lacus quo differat a stagno.l.lacus.nu.2.fo.44
Lana mea ate infecta an efficiatur tua.l.sed si ex meis. nu.4.fol.45
Lana omnium quando vsucapi possit.l.sequitur.nu.19.fol.66
Lapis in confinio duorum predionum quando sit communis.numero.40.fo.43
Laqueo meo quod incidit,non est meum,nisi manu capiam illud.l. in laqueum.nu.1.fo.49
¶ Latitare quando quis dicatur.l. Fulcinius. numero.7.&.8. fo.87
Latitare verbo modus quis dicatur.nu.10.eod.
¶ Legare suas res quilibet potest.l.verbis.nu.1.fo.178
Legata annua differūt ab annuis stipulationibus.l.si Stichum.nu. 3.fo.119
Legata annua quid commune habeāt cum annuis stipulationibus. l.senatus.nu.10.fo.39
Legata,fideicommissa,& mortis causa donatio quo differāt.l.ei, cui. nu.3.fol.17
Legata quo differant a stipulationibus.l.que legata.numero.1.&.3. folio.187
Legata tot esse,quot anni sunt.ad quid vtile.l.senatus.numero.9.folio.39
Legatario legatum petēti potest excipi de dolo.l.si rem legatam.nu. 1.fo.105
Legatarius accessionem habet ex persona defuncti.l. Pomponius. nu.21.fol.59
Legatarius & emptor quando possessionem sine vitio nanciscatur.l. si ex stipulatione.nu.4.fo.57
Legatarius in possessionem missus an restituat heredi satisdare volēti.l.hoc interdictum.nu.11.&.15.fo.96
Legatarius non habet plus iuris,quam heres.l.aliud est vendere.nume.4.fo.197
Legatarius postulat mitti in possessionem rei legate,& bonorum heredis.l.si quis.nu.3.fo.97
Legatarius predo dicitur,qui inuito herede possidet.l. si non traditam.nu.2.fo.75
Legatarius quando legatum vsucapiat.l.pro legato. numero. 2. folio.76
Legatarius quando pro legato vsucapiat.l.pro legato.numero.1.folio.75
Legatarius non legatum occupans cadit a iure suo.l.hoc interdicti. nu.3.5.7.9.10.&.13.fo.96
Legatarius voluntate heredis rem legatam occupans non tenetur. nu.12.&.14.eo.
Legatarius vtitur accessione ex persona defuncti.l.id tēpus.n.2.f.68
Legationis causa absentie effectus.l.ad cognitionem.nu.3.f.87
Legatum conditionale an possit pacto remitti.l.cum est.nu.2.f.185
Legatum cum fari quis poterit,an differat ab eo,postq; fari poterit. l.inter illam.nu.1.fol.182
Legatum duobus sub contrariis conditionibus si sit,vtraq; cauendum.l.Paulus notat.nu.2.fo.161
Legatum,fideicommissum,& mortis causa donatio differunt.l. mortis.nu.2.fo.36
Legatum fundi vti optimus maximusq; est,qualiter intelligendū.l. non tantum.nu.1.fol.8
Legatum mihi sub conditione stipulatus animo nouandi, an possim petere.l.si sub conditione.nu.1.fo.160
Legatum mulieri factum si pariat,habebit,licet quid monstruosus peperit.l.queret aliquis.nu.1.fo.179
Legatum molieri si pariat,an obtineat si prodigiosum peperit.l. ostētum Labeo.nu.3.fo.174
Legatum in testamento deletū non debetur.l.quo tutela.nu.7.f.194
Legatum non videtur,q; in codicillis adunit.l.pro legato.nu.1.f.75
Legatū non vitiatur per falsam causam.l.ex hac scriptura.nu.3.fo.33
Legatū pluribus relictū quis occupare dicatur.l.sunt qui.nu.3.f.80
Legatum quando transiuit ad legatarium ad suū heredem.l.que legata.nu.2.fo.187
Legatum si fiat filiofamilias ni caueatur,& filius & pater mittuntur in possessionem.l.si filiofamilias.nu.1.fol.87
Legatum Titio factum vti debeatur si duo Titi reperiantur.l. Cel sus.nu.6.fo.69

Leges posteriores ad priores an sint trahende.l. quicquid. numer.2. folio.46

Leges secundum tempora distinguende.l. que ratione. numero.6. folio.43

Legis loco habentur, que a populo seruantur.l.hoc interdictum.numero.1.fol.96

Lex Cornelia de falsis an sit publica.l.non omnia. numero primo. folio.171

Libello explicari possunt, que iudicio officio petuntur.l. omnia. numer.3.fol.198

Libello explicari que nequeunt.nu.1.eod.

Libellos subtrahens vel occultans an teneatur furti.l.Sempronius. numer.1.fol.169

Libellum offerre quando sit in actoris electione.l.omnia.numero.2. folio.198

Libellus plura significat.nu.2.eod.

Libellus quo casu in nuntiatione vendat.nu.22.fo.7

Liberare ab obligatione, est species acquirendi.l. species. numero.2. folio.159

Liberare inuitum potest quis, non autem actionem tollere.l.si Stichum.nu.6.fo.149

Liberatio debitoris an fieri possit acceptilatione simplici.l.sin stipulatum.nu.1.fo.33

Liberatio idem importat, quod solutio.l.liberationis, numero.1. folio.175

Liberatio non contingit, si species pro specie soluta euincatur.l.si quis aliam.nu.1.fol.153

Liberatio non contingit solutione partium in rebus diuersis in obligatione generis.l. qui hominem.nu.2.fol.152

Liberatio nulla est, si in re soluta aliquod ius deficiat.l. etiam circa. nu.1.fo.152

Liberatio varijs contingit modis.l.in omnibus.nu.1.fo.153

Liberatus ex donatione causa mortis tantum capit, quantum liberatur.l.mortis causa.nu.8.fo39

Liber homo bona fide possessus cui ex stipulatione sua acquirat.l.si liber homo.nu.1.fol.141

Liber homo bona fide possessus cui queratur.l.liber homo. numero.1. folio.140

Liber homo bonefidei possessori ex stipulatione obligatur.l.liber homo.nu.1.fol.133

Liber homo in stipulationem deduci non potest.l.liber homo.nu.1. folio.131

Liber homo mala fide possideri nequit.bona autem sic.l.cum heredes.no.8.fo.61

Liber homo non querit male fidei possessori.l.si seruus testamento. no.1.fol.141

Liber homo peculium non habet sicut nec seruus bona.l. paterfamilias.nu.1.fo.181

Liber homo quando mihi querere possit.l.liber homo.numero.1.folio 44

Liberi continetur appellatione familie.l.detestatio.numero tertio.folio.174

Liberi exheredati querelam mouere possunt.l.liberis.numer.primo. folio.113

Liberis non caret cui filius vnus aut vna filia est.l.non est.nume. primo.fol. 80

Liberorum appellatione qui veniant.l.cognoscere.n.2.fo.176

Liberorum nomine qui veniant.l.liberorum.nu.1.fo.182

Liberos habere dicitur, quem sine liberis esse dicere non possumus. l.nam quem.nu.1.fo.180

Liberos interdictis petere possumus.l.videamus.n.2.fo.95

Libertas continetur liberti appellatione.l.liberti.nu.1.fol.181

Libertas herede instituta an possit patronus separationem petere in legitima.l.quoties.nu.2.fo.92

Libertas est quid inestimabile.l.libertas.nu.1.fo.196

Libertas fauorabilior est rebus ceteris.l.libertas.nu.1.fo.199

Libertas seruitutis preferibi potest non ipsa seruitus.l.sequitur. numero.28.fo.67

Libertates date veniunt in generali legatorum petitione.l.in generali.no.1.fo.177

Libertati in dubio fauendum.l.in obscura.nu.1.fo.198

Libertati in dubio fauetur.l.quoties.no.1.fo.188

Libertatis et necessitudinis estimatio infinita.l.non est singulis. nume.2.fo.198.

Libertatis fauore non possidetur mala fide.liber homo.l. cum heredes.nu.9.fol.61

Libertatis prestatio similis est mortis.l.is, quem alienum. numer.2. folio.123

Libertus liberte testatoris non venit his verbis, reliqui libertis, libertabusq; meis.l.Dodecimus.nu.1.fo.178

Liberti paterni recte dicuntur liberti filij.l.licet inter.nu.2.f.176

Liberti qui dicantur.l. Scaeuola.nu.1.fo.184

Liberto imposita a patrono causa onerande libertatis peti non possunt.l.satisfarandum.nu.6.fo.414

Libertum ingratum quo in seruitutem reuocare possit.l.sciendi est. nu.2.fol.176

Libertus factus soluitur ab omnibus obligationibus precedentibus. l.in liberto.nu.1.fo.155

Libertus non capit de dolo contra patronum.l.apud Celsum. numero 13.fo.111

Libertus patrono actionem non querit.l.si ita stipulatus fuero. numer.6.fol.135.

Licitatio quid sit, & de quibus.l.locatio.nu.2.fo.29.

Litere omissione que sint.l.omissione.nu.1.fo.178

Litere, etiam aure, quando credant cheyre.l.qua ratione.nu.5.fo.43

Litere pape vitiantur mala latinitate.l.actorum.nu.2.fo.82

Lite pendente nil nouandum in actione confessoria.l.si de via.nume. 2.folio.104

Litigiosa an dicatur res lite super aqua arcenda contestata.l.quisquam.nume.3.fol.24

Litis contestatio cursum vsurarum non impedit.l.cum stipulati fuimus.numero.1.fo.129

Litis finiende triplex modus.l.res iudicata.nu.3.fo.76

Litis verbo quid veniat.l.litis nomen.nume.1.fo.174

Litora ad quos spectent.l.litora.nu.1.fo.99

Litus publicum quod sit.l.litus.nu.1.fo.178

Litus quid Ciceroni.l.litus.nu.1.fo.177

Loca publica iure gentium prescribi nequeunt.l.prescriptio.num. 1.fo.71

Locatio vel venditio ignoranti facta non valet.l.ei, a quo.numero.2. folio.68

Locuples esse quis censeatur.l.quod nos.nu.2.fol.183

Locuples non videtur rem defendens alienam.l.qui rē alienam.nu. 1.folio.198

Locupletari nemo debet aliena iactura.l.iure nature.nu.1.fo.202

Locupletior non fit, qui liberum quesiuit.l.nemo pardo.n.2.fo.200

Locus & fundus quo differant.l.locus est.nume.1.fol.176

Lucrum cuius gratia inducatur in cautione damni infecti.l.damnum.numero.7.fol.12

Lucrum duo si querant vter preferetur.l.quoties.nu.1.fo.196

Lumen a proximo quo discrepet.nu.2.fo.6.

De litera M.

Magister quis et quare dicatur.l.quibus.numero 1.folio.176

Magistratibus non competunt, que meri imperij sunt. l.cum res.nume.4.fol.12.

Magistratui non obtemperans dolo non caret.l.non potest.nume. 1.folio.199

Magistratus municipalis non mittit in possessionem e secundo decreto.nu.7.fo.12

Magistratus municipalis quare in possessionem ex secundo decreto non mittat.nume.9.fol.12

Magistratus municipij si nō iubeat caueri potest pretor edicere.nume ro.16.fo.12

Magistratus nomen vnde ortum.l.quibus.nume.2.fo.176

Magistratus non curans cauere, qua actione teneatur.n.17.fo.12

Magistratus populi Romani suam sententiam exequitur.l.a diuo Pio.nume.2.fol.79

Mala fides in vna re certa non nocet in altera.l.qui cum pro herede.nume.2.fol.72

Maleficia distinguuntur voluntate, & proposito.l.verum est.nume.1.fol.167

Malum nauis pars est, arbitrio non item.l.malum.nu.1.fo.184

Mancipia an conficentur ob vectigal non solutum.l. interdum. nu.5.fol.30

Mandare simpliciter, qualiter intelligatur.l.si vt proponitur.nu. 1.fo.146

Mandare solui, ipse soluere videtur.l.qui mandat.n.1.fo.154

Mandare dicitur, qui presens non prohibet.l.semper qui non.nume ro.1.fo.192

Mandato soluto, non semper soluitur actio.l.hoc iure.n.7.fo.24

Mandato pro eodem apud eundem nemo esse potest.l. Vlpianus. nu.2.fo.147

Mandato tenetur, qualitercunq; mandatarius mandatū impleat. l. Vlpianus.nu.5.fo.148

Mandato electo non liberatur reus principalis.l.si mandato. nu.1. folio.143

Mandatum de soluendo ex causa donationis finitur morte mandantis.

Index Lecture D. Odofredi

dantis.l.si cum filius.nu.4.fo.31
Mandatum de soluendo non extenditur vt possit mandatarius no nare.l.si debitorem.nu.1.fol.149
Midatum in rem suam ex causa donationis morte finitur.l. ad eū. nu.1.fo.36
Mandatum licet morte finiatur,eius tamen effectus quo ad liberationem ꝛ actionem.l.hoc iure.nu.6.fo.34
Mandatum post mortem collatum morte non finitur.l.mortis causa.nu.3.fol.37
¶Manumissio morti assimilatur.l.mihi alienum.nu.1.f.156
Manumissus non conuenitur pro delicto in seruitute commisso.l. si seruus.nu.1.fo.171
¶Marito dotem petenti ab herede soceri,an possit de dolo excipi. l.apud Celsum.nu.20.fo.112
Mariti accessione ex persona vxoris vtitur in re data in dotem.l. Pomponius.nu.12.fo.59
Mariti de dote condemnatur in quantum facere potest.l.non tantum.nu.1.fo.80
Mariti donans vxori,in eam transfert possessionem,nō dominiū. l.possessio.nu.23.fo.53
Mariti donans vxori quando meum transferat dominium,ꝛ quādo possessionem.l.possessio.nu.24.ꝛ25.fo.53
Mariti dotem Socero restituens sine voluntate filie nō liberatur. l.qui hominem.nu.6.fo.152
Mariti,ꝛ eius procurator qualiter conueniantur pro dote.l. sicut autem.nu.1.fo.80
Mariti fundum dotalem specialiter alienare non potest,cum vniuersitate potest.l.quedam.nu.3.fo.50
Mariti in fraudem creditorum reddens dotem an teneatur.l. omnes debitores.nu.4.fo.94
Mariti non conuenitur de dote,nisi inquantum facere potest.l. in omnibus.nu.2.fo.193
Mariti quando vxori causa mortis donare possit.l. Fulcinius.nu. 1.fo.40
Mariti quando vsucapiat data sibi in dotem.l.titulus est.numer. 4.fo.76
Mariti si pignus vxori remittat in fraudem creditorum an renocetur.l.si pignus.nu.1.fo.94
Mariti vxori ad penam se obligare potest,si cōcubinam tenuerit. l.ex ea parte.nu.2.fo.133
¶Masculinum concipit femininum.l.pronuntiatio.n.1.f.181
Masculinum quando concipiat femininum.l.verbum hoc.nume. 2. folio.172
Massa ex ere meo ꝛ argento tuo facta an sit nobis communis.l.Iacus.nu.3.fo.44
¶Mater familias que dicatur.l.pronuntiatum.nu.2.fo.175
Mater,que petijt hereditatem,si rursus petat,repellitur.l. si mater. nu.2.fo.108
Materia differt a materiato,sicut ius a regula.l.regula.numer.2.folio.184
¶Matrimonia a vinculis penarum libera esse debent.l. si stipuler. nu.2.fol.121
Matrimonia in omnibus debent esse libera.l.si ita stipulatus fuero. nu.4.fo.130
Matrimonij dissolutio libera esse debet a pactis conuentionalibus. l.si ita stipulatio.nu.1.fo.120
¶Medicamentum est,quod feci de tua materia.l.quicquid.numero.5.fo.40
¶Memoriam extare qualiter probetur.nu.17.fol.23
¶Menses in quot partes diuidatur.l.stipulatio.nu.9.fo.116
Mensis quilibet quot sit dierum.l.cum bissextus.nu.2.f.178
¶Merces in mare proiecte causa tenande nauis non vsucapiuntur, l.si quis merces.nu.1.fo.75
Merces ob delictum confiscate,restituuntur apud heredem reperte. l.coram ferro.n.5.fol.29
Merces proiecte quando cognoscātur haberi pro derelicto.l. si quis merces.nu.2.fo.75
Mercio nomine que veniant.l.mercio.nu.1.fo.176
Mercio vocabulo non comprehēduntur homines.l.mercio.num.1. folio.182
Meretrix est capax donationis.l.affectionis.nu.2.fo.31
Metus iustus vt plurimum excusare solet.l.in hac.n.4.fo.19
¶Meum efficitur,quod in mari inuento.l.est species.numero.2.folio.76
Meum semel amplius meum fieri non potest.l.in edibus.numer.10. folio.32
Meum sine facto meo non desinit esse meum.l.id,quod nostrum. nu.1.fo.186
Miles inermis inscitie an debeat condemnari in quantum facere potest.l.miles.nu.2.ꝛ.3.fo.77
¶Minor ad rempublicam vocatus honorem habet.l.quidam consulebant.nu.2.fol.8
Minor an possit esse iudex.l.quidam consulebant.numero.1.ꝛ.3.folio.83
Minor delinquens quando restituatur.l.quicquid calore.numero.3. folio.191
Minor ꝛ pupillus quando sibi querere possint.l. pupillus.numer.1 folio.44
Minor habens curatorem,si non defenditur,patitur missionem in bona sua.l.si minor.nu.1.fo.88
Minor non restituitur aduersus libertatem iam competentem.l.quotiens.nu.2.fo.188
Minor non soluens vectigal an incidat in commissum.l. interdum. nu.11.fo.30
Minor quando a petitis repellatur.l.apud Celsum.nu.8.fol.112
Minor,qui iurauit non venire contra,ꝛc.potest restitui.l.Labeo.nu. 3.fol.173
Minor vendere potest.non donare.l.cui ius est.nu.2.fol.197
Minimum sequimur in obscuris.l.semper.nu.1.fo.186
Minus ei licere debet,cui plus licet.l.non debet.nu 1.fo.188
Minus quod est inest ei,quod plus est.l.in eo,quod plus.numero. 1. folio.196
¶Missio contra absentem causa reipublice fieri non debet.l. eum, qui nu. 2.fo.91
Missio ꝛ venditio quando contra pupillum fieri possit.l. apud Iauolenum.nu.1.fo.86
Missio ex secundo decreto in quibus fiat actionibus.sub nume. 20. folio.15
Missio in possessionem varijs modis fit.l.permisceri.numero.4. folio.65
Missio in possessionem fit,si nō caueatur de damno,quod timetur. nu.15.fo.15
Missio in possessionem an fiat ob debitum ex stipulatione.l.si filius familias.nu.2.fo.87
Missio in possessionem absentis quando valeat.l.eum,qui.numer.1. folio.91
Missio in possessionem olim tribus ex causis fiebat.l.tres fere.nu.1.ꝛ 2.fol.85
Missio in possessionem an possit demandari.l.a divo Pio.num. 6. folio.79
Missio in re vna tantum fit quandoq.l.tres fere.n.3.fo.85
Missio ita posterior prodest,vt primo,si omnes sint creditores eiusdem tituli.nu.17.fo.15
Missio quando fiat in possessionem rei petite.l.prator ait.numero.4. folio.86
Missio in possessionem queritur id ius,quod fuit illius,contra quē missus est.nu.31.fo.16
Missum in possessionem prohibens possidere tenetur actione in factum.nu.14.fo.17
Missus ex secūdo decreto non efficitur dominus,sed ei paratur causa vsucapiendi.nu.19.fo.15
Missus in possessionem ex primo decreto,non possidet,sed detinet. l.qui vniuersas.nu.3.fo.62
Missus in possessionem,quia sibi cautum non fuit,si rursus ipse cauere nolit alteri,alter cum eo mittetur in possessionem.numer.4. folio.13
Missus in possessionem fructus vendere,ꝛlocare potest.l. in venditione.nu.3.fo.88
Missus in possessionem ex primo ob cautionem negatam,non efficitur dominus ex secunda promissione,si non caueus non erat dominus.nu.18.fo.15
Missus in possessionem ex causa damni infecti,an debeat eas edes fulcire.nu.34.fo.16
Missus in possessionem ex primo decreto,non habet alium de possessione discedere.nu.25.fol.16
Missus in possessionem ex causa legati,non dicitur possidere.l. cum legati.nu.1.fol.87
Missus per secundum decretum possessionem acquirit.l.permisceri. nu.3.fol.65
Mitti in possessionem tutius fi ante missionem cadat dompn,idem obtinet.l.quum postulassem.nu.1.fo.21
Mitti in possessionem plures debent equaliter.nu.23.fo.15
Mobilia an possideantur.l.possessio.sub nu.10.fo.52
Mobilia in causa iudicati primo capiuntur,ꝙ̄ immobilia.l.a divo Pio.nu.8.fol.79
Mobilium vilis possessio est,ꝛ abiecta.l.peregre.n.2.fol.65
Modium frumenti ex acerno furripuero,furti tenetur pro ea tantum parte,quam furripuit.l.vulgario.nu.1.fol.166
Molendinū faciens in parte inferiore quando teneatur.l.ait prator. nu.4.fo.99

Dota filiꝰ nocet patri.l.cum filiusfamilias.nu.2.fo.123
Dota in non defendẽdo commissa quouisꝯ purgari possit.l.si quis aliquem.nu.4.fo162
Dota nulla.vbi nulla petitio.l.nulla.nu.1.fo.195
Dota post diem purgari potest.l.qui Rome.nu.7.fo.134
Dota principalis nocet fideiussori.l.cum filiusfamilias.numer.1.folio.121
Dota quando committatur.l.qui in alterius.nu.2.fol.190
Dota quando purgari possit,et quando non.l.ex iecticie. numer. 2. folio.115
Dotata res nocet fideiussori.l.mota rei.nu.1.fo.129
Dotis sua emptꝰ nocet.l.in condemnatione.nu.3.fo.198
Dotem purgare licitum est.l.interdum.nu.2.fo.126
Dotem purgare potest,qui ab initio se non defendit.l.pretor ait.nume.3.fo.86
Dotis purgatio ex parte creditoris intra quantum tempus admittatur.nu.l si ita quis promiserit.nu. 2.fo.136
Dotis tempus inspicitur in estimatione,que venit iudicio officio.l. quotics in diem.nu.1.fo.125
Dotibus quo differat a vitio.l.inter stipulum.nu.3.fo.178
Dotibus fonticus quis.l.quesitum est.nu.2.fo.83
Dotibus fonticus quis.l.morbus.nu.1.fo.178
Drientes apud hostes de iure non habet heredes.l.itinere. numer.3. folio.172
Dus intelligitur his verbis,si quid filio meo acciderit.l.in vulgari. nu.2.fo.180
Dortis causa capi dicitur,quod capitur causa mortis alterius.l. si mulier.nu.1.fol.37
Dortis mee nomine,venit etiam dies,in qua mortua.l.si quis sic. nume.1.fo.179
Dortis tempore fuisse dicitur,qui erat in vtero.l.intelligendus. nu. 1.fol.180
Douentiũ omne quid veniat,et quid nomine mobilium.l.mouentium.nu.1.fol.177
Dulier e cuius mouentio vtero puer extrahit,habere dicitur, nõ parere.l.etiam ea.nu.1.fol.179
Dulier que ter enixa dicatur.l.ter enixa.nu.1.fo.179
Dulier si succedat ei,pro quo fideiussit,confirmatur obligatio.l.Stichum aut Dampbilum.nu.3.fo.157
Dulieri prohibite in possessionem ire datur interdictum. l.si quis. nu.4.fo.97
Dulieribus quatenus subueniendum.l.in eo,quod plus.numero.5. folio.197
Dumera vbi,et a quibus solueñda.l.pupillus.n.4.fo.183
Dumicipes an teneantur,si quis me deijcit municipũ nomine.l.si vime.nu.1.fol.100
Dumicipes quot modis possessionem acquirant.l.possessio.nu.46. folio.54
Dumicipes sunt,qui in eodem municipio nati sunt.l.municipes.nu. 1.fo.183
Dunus est officium priuati hominis, singulis commodum afferens.l.pupillus.nu.5.fo.183
Dunus quid proprie significet.l.munus.nu.1.fo.182
Dunus quid significet.l.munus tribus.nu.1.fo.173
Dutuus in nauem reficiendam preferatur reliquis creditoribus.l. quod quis.nu.1.fo.91
Dutuum pecuniam ad nauem reficiendam preferatur ceteris.l. qui in nauem.nu.1.fo.90
Dutuum pecuniam tribus,transfert dominium in quemlibet eorũ. l.eandem rem.nu.2.fol.118
Dutuo donare potest.sicut et furdus.l.qui id,quod.n.6.fol.35
Dutuus quando respondisse dicatur.l.vbi non voce.nu.1.fo.199
Dutuum quo differat a commodo.l.obligationes.n.3.fo.114

De litera N.

Nati mortui,pro non natis habentur.l.qui mortui.nu.1.fol.179
Naufragorum res colligentes aut capientes puniuntur.Hinc quid ex naufragijs.nu.1.fol.171
Nauem exercere an teneatur prosubactis e nauo.l.in eo,qui nauce. nu.1.fo.170
Nauis quam ex meis ligneis,et tabulis feci,tua est.l.sed si ex meis. nu.1.fo.45
Nauis quando non confiscetur ob delationem illicitorum.l.cotẽ fero. nu.4.fo.29
Nauis refecta an dicatur eadem.l.inter stipulantem.n.9.fo.128
Necessitate cogente que recepta sunt,ad contequentiam non trahuntur.l.que propter necessitatem.nu.1.fol.197
Negare se debere,non prohibetur alia via defensionis.l.nemo ex his. nu.1.fo.190
Negationes duæ equipollent vni affirmationi.l. duobus. numero. 1. folio.183
Negatoria actio datur habenti ius edificandi in suo contra nuntiantem.l.si primo.nu.2.fol.9
Negligentia magna,lata culpa est,magna culpa dolus est. l.magna negligentia.nu.1.fo.183
Negotium quotuplex.l.contractus.nu.6.fol.189
Nepotes et pronepotes veniunt filiorum appellatione.l.liberorum. nu.2.fo.183
Nomina debitoris capiũtur in causam iudicati.l.a diuo Pio.nu. 10.fo.79
Nomina debitorum veniant nomine rerum,ideo veniunt in stipulatione rem pupilli.vel.cum pupillus.nu.1.fo.161
Nomina eorum,qui cõstituantur,in causam iudicati capiuntur, aliis rebus non imentis.l.a diuo Pio.nu.19.fo.79
Nomina in rebus nominibus an computentur.l.ad eum.numero.2. folio.16
Nomina rebus consequentia esse debent.l.nouatio.nu.2.fo.148
Nominis appellatione venit omnis contractus,omnisq; obligatio. l.nominis.nu.1.fo.172
Non que dicantur,et vnde.l.stipulatio.nu.10.fo.116
Notio quid significet.l.notionem.nu.1.fo.177
Nouare non omnes potest,cui solui potest.l.non ideo.numero.1.folio.150
Nouare potest.cui solui potest.l.cui recte.nu.1.fo.149
Nouare potest habens liberam peculij administrationem.l.dubitari. nu.1.fo.150
Nouare quis possit.l.nouare.nu.1.fol.149
Nouatio fieri potest per ratihabitionem.l.si quis absente. numero.1. folio.149
Nouatio in pretorijs stipulationibus non presumitur persone interesse.l.valeriano.nu.1.fo.161
Nouatio non extinguitur si debita a duobus alternatiue promittantur.l.si Stichum.nu.5.fo.149
Nouatio non fit,nisi tacite vel expresse agatur.l.fundum. numero. 2. fol.150
Nouatio non presumitur,stipulatio secunda aliud continente ꝙ prima.l.fundum.nu.1.fo.150
Nouatio non presumitur.si secunda stipulatio minus contineat ꝙ prima.l.si pupillus.nu.3.fo.149
Nouatio presumitur vbi in secunda obligatione plus,ꝙ in prima cõtinetur.l.qui vsumfructum.nu.1.fo.125
Nouatio voluntaria que dicatur.l.nouatio.nu.2.fo.150
Nouatio voluntaria quo differat a voluntaria.l.aham causam. nu.1. folio.150
Nouatione facta pignus liberatur,et vsure non currunt.l.nouatione. nu.1.fo.149
Noxe nomine venit delictum omne.l.plebs.nu.4.fo.183
Numeratio alieno pecunie liberationem vel obligationem nõ parit.l.si to,cui.nu.1.fo.156
Numerus singularis vsurpatur pro plurali.l.in vsu iuris. numero. 1. folio.180
Nummi an sint furtiui ex re furtiua vendita redacti.l.qui vas argenteum.nu.5.fo.168
Nummus vsus plurium rerum pretium instum.l.si quis.numero.7. folio.58
Nuntiandi ius varijs capitur modis.de no.oper.nun.l.j.numer.7. folio.3
Nuntians in toto opere non tenetur figurare in qua parte. numer.38. folio.8
Nuntiano nouum opus an teneatur causam inferre.de no.ope.nunt. l.j.nu.8.fo.3
Nuntians nouum opus debet deducere id,quod iam factum est. nu. 2.fo.8
Nuntians nouum opus quid obseruare debeat.n.17.fo.8
Nuntiare nouum opus potest ignorante ipsum fieri.n.22.fo.4
Nuntiare nouum opus quis possit,et cui.n.4.fo.41
Nuntiare potest quilibet de populo gratia iuris publici conseruãdi. nu.30.fo.4
Nuntiare potest quilibet modo liber,et puber.n.17.fol.3
Nuntiare quid sit.in rub.de no.ope.nun.n.2.fol.2
Nuntiari potest facienti contra senatusconsulta.n.28.fo.7
Nuntiatio an ab omnibus fieri debeat,in quorum edificatur preiudicium.nu.17.fol.6
Nuntiatio an extinguatur morte nuntiantis.l.non solum. numer.6. folio.9
Nuntiatio an fiat rei,an vero persone.l.operis.n.5.fo.9
Nuntiatio an fieri possit alibi, quam vbi edificatur. numero.14. folio.6

Super Digesto nouo.

Nuntiatio an ipſi domino fieri debeat, an ſabrio. nu. 12. fol. 6
Nuncurio an poſſit fieri pupillo, & item ab eo alij ſine tutoris autho ritate. nu. 15. fo. 3
Nuntiatio an valeat facta vni ex pluribus edificantibus. numer. 16. folio. 5
Nuntiatio extinguitur, ſi nuntiano domum ſuam alienauerit. l. non ſolum. nu. 5. fo. 9
Nuntiatio facta domino exiſtenti in foro an valeat. nu. 15. fo. 6
Nuntiatio facta per pactorem an valeat, ſi de mandato dubitetur. nu me. 45. fol. 8
Nuntiatio facta poſtea an impediet preteritos. nu. 22. fol. 7
Nuntiatio fieri debet in re preſenti. nu. 11. fo. 6
Nuntiatio legitima que dicatur. de no. ope. nun. l. j. fol. 2
Nuntiatio naturalis que. nu. 27. fo. 7
Nuntiatio noui operis ad opera ſpectat futura. de no. oper. nunt. l. j. nu. 9. fo. 3
Nuntiatio noui operis an impediri poſſit auxilio communi. numer. 9. fo. 5
Nuntiatio noui operis dicitur remedium extraordinarium. num. 4. folio. 5
Nuntiatio noui operis in quibus locum habeat, & in quibus interdi ctum, quod vi aut clam. nu. 12. fo. 3
Nuntiatio noui operis non interrumpit preſcriptionem ſoli. l. alie nam. nu. 1. fo. 74
Nuntiatio non operis quo conueniat cum interdicto quod vi aut clam, & quo diſcrepet. nu. 14. fo. 3
Nuntiatio, que fiat perſone, et que rei. nu. 11. fo. 6
Nuntiatio quum in re preſenti fiat, ſufficat q̃ vni nuntietur. l. edibus. nu. 2. fo. 10
Nuntiatio remiſſa cenſetur, ſi ſatiſfecit, cui nuntiatum fuit. l. portos. nu. 2. fo. 10
Nuntiatio, ſeu remiſſio quo iure petatur. nu. 36. fol. 8
Nuntiatio ſperritur, que periculum affert. nu. 18. fo. 8
Nuntiano tribus ex cauſis fieri ſolet. nu. 29. fol. 4
Nuntiano tribus modis fieri ſolet. nu. 16. & nu. 20. f. i.
Nuntiatio tum preſenti, tum etiam abſenti nocere poteſt. numer. 18. folio. 1
Nuntiatione ſpreta edificatum debet reſtitui. nu. 5. fo. 10
Nuntiationes plures an requirant, quando in locis pluribus edifica tur. nu. 19. fo. 8
Nuntiationis cauſa triplex. nu. 26. fol. 7
Nuntiationis facte per pactorem effectus quis. nu. 23. fo. 7
Nuntiationis noui operis effectus quis. in rub. de no. ope. nun. nu. 3. folio. 2
Nuntiator, & cui nuntiatur, quid agere debeant. nu. 23. fol. 4
Nuntius eſſe poteſt quis in re propria. l. cum, qui. nu. 8. fo. 166
Nuptie an poſſint inter abſentes contrahi. l. nuptias. numero. 2. fo lio. 189
Nuptie non ſolo concubitu inducuntur, ſed conſenſu. l. nuptias. nu. 1. folio. 189
Nuptie prime ſignificantur his verbis. ſi nupſerit. l. bouem. numer. 2. fol. 177
Nuptie ſi non ſint, non habet locum actio de dote. l. queſitum. nume. 4. fo. 69
Nurus nomine venit pronurus & anurus. l. nurus. n. 1. fo. 175

De litera O.

Obligari deſinimus his modis, quibus obliga mur. l. fere quibuſcunq. nu. 1. fo. 201
Obligari plures vt iliter intelliguntur niſi aliter actum ſit. l. reos promittendi. nu. 2. fo. 139
Obligari ii ano ſint ad idem, vno ſoluente alter liberatur. l. egiſti. nu. 1. fo. 156
Obligatio ad intereſſe in obligationibus faciendi poſt moram ſucce dit. l. ſi quis ab alio. nu. 3. & 7. fo. 78
Obligatio alternatiua quando contineat incertum. l. ſtipulationum quedam. nu. 9. fo. 127
Obligatio ciuilis ſola nullius eſt efficacie. l. Marcellinus. numer. 2. fo lio. 93
Obligatio extinguitur, ſi reus ſuccedat creditori. l. heres a debitore. nu. 4. fo. 144
Obligatio confuſione extinguitur tantum pro parte hereditaria. l. Lucius Titius. nu. 1. fol. 144
Obligatio dandi. ſi mea non totaliter interſit, ad intereſſe committi tur. l. ſi penam. nu. 1. fo. 12.
Obligatio natur aliter non eſt efficax ad agendum. l. puberes. numero 2. fol. 131
Obligatio fideiuſſoria concepta, ſi reus non ſoluerit, quando cõmit tatur. l. fideiuſſor. nu. 5. fo. 143
Obligatio fideiuſſoria non nouat principalem. l. ſi ita fuero. numero 1. fo. 148
Obligatio fideiuſſoria ſi tempore tollatur, in aliã tranſfunditur, prin cipali remanẽte. l. ſi a reo nu. 1. fol. 147
Obligatio fideiuſſoris perpetuatur facto rei principalis. l. ſi a colo no. nu. 2. fo. 146
Obligatio in diem, vel pura, ſtatim nouari poteſt, ſed conditionalis in conditionis euentum. l. ſi Stichum. nu. 2. fo. 49
Obligatio inramenti acceptilatione poteſt reſolui. & per iuſtur. di. nu. 1. fo. 159
Obligatio naturalis que, & quotuplex. l. naturales. nu. 1. f. 115
Obligatio naturalis ſolutione, pacto tollitur, & iureiurando. l. Sti chum aut Pamphilum. nu. 5. & 6. fol. 157
Obligatio ſi non conſtitit in vnius perſona, alter tenetur inſolidum. l. his verbis. nu. 1. fo. 138
Obligatio non faciendi committitur, ſi contra fiat per principalem, non ſi per fideiuſſorem. l. cum filiusfamilias. nu. 2. fo. 123
Obligatio non mutatur ex varietate ſucceſſionum. l. ſtipulationum. nu. 4. fol. 117
Obligatio nulla faceret quod nullius eſſe poteſt, alicuius fiat. l. quod nullius. nu. 1. fo. 199
Obligatio nulla ſurgit ſub hac conditione, ſi volam. l. ſub hac condi tione. nu. 1. fo. 114
Obligatio nulla naſcitur ex contracta facto ſub conditione impoſſi bili. l. ſi ſub impoſſibili. nu. 1. fol. 144
Obligatio omnes per ſequentem nouari poteſt. l. omnes rei. num. 1. folio. 148
Obligatio perimitur, ſi ſpecies debita de rerum natura eximatur. l. qui res ſuas. nu. 7. fo. 158
Obligatio perpetuatur ſi fideiuſſor poſt moram rei, & ſuum ſeruum promiſſum occidit. l. mora rei. nu. 2. fo. 129
Obligatio perſonalis non tranſit in emptorem. l. ſi tertius. nume. 10. folio. 25
Obligatio perſonalis quando remaneat apud alienantẽ. l. ſi tertius. nu. 3. & 9. fo. 25
Obligatio precedens quando mouetur per ſequentem. l. nouatio. nu me. 1. fo. 148
Obligatio principalis quando extinguat acceſſoriam. l. generaliter. nu. 1. fo. 142
Obligatio principalis per confuſionem extinguit acceſſoriam. l. ſi duo rei. nu. 1. fo. 156
Obligatio pro parte ſponte ſoluta extinguitur pro qua creditor de bitori ſuccedit. l. ſi debitori. nu. 1. fo. 145
Obligatio pura poteſt in diem nouari, & ante diem non fiet exactio. l. in diem. nu. 1. fo. 148
Obligatio quando certum, & quando incertum contineat. l. liber ho mo. nu. 4. fo. 133
Obligatio quelibet eo modo ſolnitur, quo contrahitur. l. prout quiſ que. nu. 1. fo. 155
Obligatio que naſcatur ex quaſi maleficio. l. ex maleficio. numero. 3. folio. 114
Obligatio, que ſolo conſenſu contrahit, ſolo diſſenſu ſolnitur. l. Sti chum aut Pamphilum. nu. 15. fo. 157
Obligatio quot modis contrahatur. l. ſtipulatio. nu. 6. fo. 116
Obligatio remanet, ſi ſpecies ſoluta pro ſpecie eunicat. l. ſi quis alij. nu. 2. fo. 153
Obligatio reſpondentis impeditur interuallo inter interrogationẽ & reſponſionem. l. ſi ex duobus. nu. 1. fo. 139
Obligatio ſi vnum contineat, & ſolui aliud, vtrum petetur. l. miles. nu. 4. fo. 77
Obligatio ſpecierum per quotas, genera vel quantitatis numero di uiditur. l. cum Stichus. nu. 1. fo. 152
Obligatio ſui natura eſt perpetua nec finitur tẽpore ipſo iure. l. qui ita. nu. 7. fo. 124
Obligatio vera non cadit in his que contrahuntur ſuper rebus inſe parabilibus a perſona. l. ſi vſusfructus. nu. 1. f. 148
Obligatio verbis contracta acceptilatione tolli poteſt. l. an inutilis. nu. 5. fo. 159
Obligatio verborum quid & quot modis tollatur. l. verborum. num. 1. fo. 158
Obligatione, que nulla eſt, non accedit fideiuſſor. l. qui contra. nume. 2. fo. 143
Obligationes due pariꝰ potentie non tollunt ſe inuicẽ. l. ſi reus pro mittendi. nu. 1. fo. 139
Obligationes ſi ſint diſpares, ſoluens ex interuallo petere poteſt ſibi cedi actiones. l. Stichum aut Pamphilum. n. 13. f. 157
Obligationes vnde oriantur. l. obligationes. nu. 1. fo. 114
Obligationi eximitur perſona per confuſionem. l. Titianus. nume. 1. fol. 147
Obligationis conditionalis tranſit ad heredes. l. ſi quis, ſi Titius.

nu.1.fo.125
Obligationis effectus quis sit.l.obligationum. numero. 1. & 2. folio.114
Obligari si alteri si capistar in causam iudicati.primo satisfit ei,postea posteriori creditori.l.a divo Pio.nu.16.fol.79
Obligatur nemo ad soluendum,q ab alio recepturus sit,quod prestat.l.nemo ideo.nu.1.fo.198
Obligatus ostatur,vel facere,non liberatur rem cedendo.l.is cui quo. nu.2.fo.25
Obligatus esse nequit idem pro eodem.l.debitor.nu.2.fo.91
Obligatus naturaliter quis dicatur.l.quum amplius.numero.3. folio.195
Obligatus non verbis,sed re,non liberatur ipso iure.l.si accepto. nume.1.fo.160
Obligatus pro pluribus solucre potest pro quo vult.l.vbi fideiussor. nu.1.fol.151
Obligatus quando liberetur.l.si quis obligatione.nu.1.f.197
Obscura si quis fant,id,quod est verisimilius, inspicitur.l.in obscurio.nu.1.fo.197
Obscuritas fieri solet quatuor modis.l.semper.nu.2.fo.186
Occasio capi debet,que pinguius in se responsum habet.l. capienda.nu.1.fo.196
Occidere seruum potest dominus iusta causa.l.qui seruum. num. 2.fol.130
Occupans rem sacram,quo teneatur interdicto.nu.13.fo.41
Occupatio vacuam possessionem dolo malo,tenetur.l.hoc interdicto. nu.4.fo.96
Occupans viam vacuam non dicitur vi possidere.l.sequitur. numer. 27.folio.67
Occupanti conceditur,quod in nullius bonis inuenitur.l.bono publico.nu.22.fol.66
Occupanti conceditur quod in nullius bonis reperitur. numero. 9. folio.41
Officia priuata viris solis conuenientia que sint.l. femine. numer.5. folio.185
Officia,que per seruos explicari nequeant.l.in omnibus officio. nume.1.fo.198
Officiales plures ex eodem delicto in solidum tenentur, sed exactio sit pro parte.l.si multi.n.1.fo.28
Officium iudicis datur,vbi nulla actio inuenitur.l.quamuis. nume. 5.folio.49
Officium iudicis implorans de calumnia iurare debet.numero.6.folio.13
Officio iudicis non spectant,que ante litis contestationem accidit. l.si tertius.nu.13.fol.25
Officium iudicis quod sit in actione pro opere nocentio vicino.l. super iter.nu.10.fo.26
Officium iudicis quod sit in actione aque pluuie arcēde.l.si tertius. nu.12.fo.25
Officium quod publicum,& quod priuatum dicatur.l.femine.nu. 4. folio.185
Officium quotuplex.l.interdictorum.nu.3.fol.95
Omissum presumitur quicquid nō exprimitur.l.quicquid adstringende.nu.5.fol.130
Opera futura que dicantur.nu.10.fo.3
Operas suas & alienas promittere quis potest.l.nemo est.numero.1. folio.118
Operis locati & conducti appellatione quid veniat.l.rei appellatio. nu.2.fo.172
Oportebit verbum,extenditur ad futurum.l.sponsio.numero.2. folio.172
Oportere verbum ad quid referendum.l.verbum oportere.numer.1. folio.174
Oppido si aqua noceat,non habet locum actio aque pluuie arcende.l.si cui aqua.nu.14.fo.22
Oppidum quid,& vnde dictum.l.pupillus.nu.8.fo.183
Oppidum quod dicatur.nu.28.fo.4
Optimus maximusq ex agnatis quis dicatur.l.illa verba.numer.1. folio.180
Opus facere circa ripam fluminis quando liceat.l.pretor ait. numer. 1.folio.100
Opus faciens aratro causa agri colendi nō tenetur actione aque pluuie.l.si cui aqua.nu.7.fo.22
Opus faciens in loco publico non tenetur edicto de aqua pluuia arcenda.l.si in publico.nu.1.fo.27
Opus faciens in publico,an & qua teneatur actione.l. apud Trebatium.nu.8.fo.24
Opus faciens ne aqua intret in fundum,si ob id redundet in vicina predia.an teneatur.l.si cui aqua.nu.6.fol. 22
Opus faciens nocuum,si post in potentiorem adiciat,an conuenia tur.l.emptor.nu.2.fol.26
Opus factum ex ere meo & argento tuo,an sit commune vtriq.l. in omnibus.nu.1.fol.45
Opus factum in fundo nobis communi si fit,an agere possim cum eo,qui non fecit.l.supra iter.nu.8.fol.26
Opus in publico an prohibeatur reffici interdicto,&c.l.pretor ait.nu mer.1.fol.98
Opus socium in fundo suo faciens ad quo teneatur.l.supra iter.nu. 9.folio.26
Opus nouum facere quis dicatur.nu.25.fo.4
Opus quando factum in insula factum dicatur.l.ait pretor.nume. 1. folio.99
Oratio quando dicat disiunctiua,vel coniunctiua.l.alienationis. nu.1.fo.174
Orario quando non absoluta dicatur.in rub.de pub.& vectig.nume. 1.fo.28
Oratores stricti aduocati.l.vsurpatio.nu.1.fol.66
Ordo iuris qualis sit.l.si cum nulla.nu.2.fo.83
Ordo legis non curatur,modo mens certa sit.l. quoties. numero.6. folio.15
Origo rei cuiuslibet,maxime attendi debet.nu.30.fo.42
Ostentum quid significet.l.ostentum si ab eo.nu.1.fol.174

De littera P.

Pacta contra bonos mores seruari non debet.l. Titia.que ex alio.nu.2.fo.136
Pacta & stipulationes non possunt factum tollere.l. verum est.nu.1.fo.198
Pacta legem capiunt ex conuentione.l.si fideiussor.nu.2.fo.146
Pactionem iudex,qui cognoscit,seruare debet.l.si conuenerit.numero.2.fo.80
Pactum an plus possit,q̄s consuetudo.l.si primo.nu.5.fo.27
Pactum contra ius ciuile,vel pretorium,non valet.l.nec ex pretorio. nume.1.fo.189
Pactum de condemnando in quantum facere possit,valet.l.si conuenerit.nu.1.&2.fol.80
Pactum debitoris q̄ creditor possit fundum vēdere,an valeat.l.qui Rome.nu.9.fo.174
Pactum de pignore in solutum dando non nocet creditori.l.quamuis.nu.1.fol.153
Pactum de soluendo,idem operatur quod simplex mandatum.l. si cum Comelius.nu.1.fol.156
Pactum in donatione quid operetur.l. hereditatem. numero.2. folio.35
Pactum inter creditores & heredes non nocet libertatibus, & legatarijs.l.primo gradu.nu.1.fo.94
Pactum in venditione ambiguum contra venditorem recipit interpretationem.l.in contrahenda.nu.1.fo.198
Pactum legis commissorie,vel additionis in diem non facit venditionem conditionalem.l.peo emptore.nu.5.fo.72
Pactum liberationem parit,non obligationem.l.Stichū aut Philyllium.nu.7.fol.187
Pactum ne agatur de dolo futuro,non valet.l.contractus.numer.2. folio.199
Pactum nudum de donando neminem facit debitorem.l.nuda ratio.nu.4.fo.14
Pactum q̄ oppositum reddatur alij q̄s deponenti nō inducit donationem.l.donationes.nu.4.fol.35
Pactum vni ex reis factum non nocet mandatori.l.Titianus.nume.4.fol.148
Pactum vnius fideiussoris non nocet creditori contra alium fideiussorem.l.si stipulatus.nu.2.fo.143
Pactum vnius quando alij noceat.l.si mater.nu.10.fol.108
Paganus quis dicatur.l.ius nostrum.nu.2.fo.186
Palam fieri quando quid dicatur.l.palam.nu.1.fol.174
Pali & pertice non veniunt in legato lignorum.l.pali & pertice.nu.1. folio.180
Pandecte a Justiniano non sunt in tres libros diuise.in rubri.de ope.no.nun.nu.4.fol.2
Parentis vocabulo que veniant.l.appellatione.nu.1.fo.175
Paries communis an possit reffici ab vno socio,inuito altero.l.in pariete.nu.1.&2.fo.20
Paries communis si destruatur an teneatur alter alteri cauere.l.domi.nu.1.fo.21
Paries communis si sit reficiendus,vt socioum preferatur in modo reficiendi.l.in reficiendo.nu.1.fo.21
Paries si cōmunis sit inter me & te an inuicem possimus petere cautionem.l.inter quos.nu.1.fo.20
Paries quid sit,& quid materia.l.quantum.nu.1.fo.180

Parietem communem reficientes, si nimium onerent, neuter neutri cauet. l. inter quos. nu. 3. fo. 20
Parietem si refeci, in estimatione quid debet detrahi. l. cum emptor. nu. 8. & 9. fo. 20
Parietem tuum, quem refeci posse recuperare. l. cum emptor. nume. 7. fol. 20
Pariete communi destructo, cuius damno recedam inquilini. l. domini. nu. 2. fo. 21
¶ Pars certa possideri potest, non incerta. l. locus certus. numer. 1. folio. 61
Pars in toto continetur. l. in toto. nu. 1. fo. 197
Pars minor an cedat maiori, si rei mee membrum, iungatur tue rei. l. in omnibus. nu. 2. fo. 45
Pars rei an possit pro derelicto haberi. l. pro derelicto. numero. 1. folio. 75
Pars venit rei appellatione. l. appellatione. nu. 1. fo. 176
Partem incertam vendicari posse qualiter intelligatur. l. possideri. nu. 6. fo. 55
Partes iudicis in confitentem quales. l. post rem. numer. 2. fo. 83
Partis prestatio non impeditur quin committatur pena insolidū. l. stipulationum. nu. 7. fo. 119
Partum ancille fugitiue contrectans furtum facit. l. ancilla. nume. 1. folio. 169
Partus ancille furtiue penes bone fidei possessorem editus vsucapi nequit. l. sequitur. nu. 16. fo. 66
Partus ancille quando venit in actione in factum. l. si fraudator. nu. 6. fo. 94
Partus ancille venditę cuius fiat. l. cum pregnane. numero primo. folio. 51
Partus conceptus & editus penes heredem furis ab extraneo vsucapi potest. l. si aliena. n. 4. fo. 67
Partus eodem titulo vsucapitur, quo ancilla. l. qui ob pactionem. nu. 2. fo. 74
Partus monstrosus quando heres institui possit, & quando non. l. ostensum. Labeo. nu. 2. fo. 174
Partus quando sit pars matris. lege partum non esse. numero. 1. folio. 174
Partus quando pars viscerum dicatur. l. si aliena. nu. 5. fo. 67
Passi damnum a domo vicini, an quisq; agat in solidum. Lex damni. nu. 3. fo. 20
¶ Pater actione præscriptis verbis cogitur ad seruāda promissa tēpore donationis. l. hereditatem. nu. 1. fo. 35
Pater alieno filium non tenetur ad vsurus votio non solute. l. pater pro filia. nu. 1. fol. 113
Pater causa mortis filij sui donare potest. l. mortis causa. numero. 1. folio. 57
Pater familias factus agere potest pro furto sibi facto dum in potestate esset. l. si filiusfamilias. nu. 1. fol. 169
Pater filio emancipato donare potest. l. si pater. nu. 2. fol. 35
Pater filio in potestate stipulano, sibi stipulari censetur. l. cum, quita. nu. 6. fol. 124
Pater filio naturali quid relinquere potest. l. quod conditionis. nu. 3. fol. 39
Pater filium qua ratione exheredet, vel emancipet. l. quidam cum filiam. nu. 2. fo. 136
Pater & filius qua ratione eadem censeantur persona. l. si stipulatus fuerim. nu. 2. fo. 127
Pater habet actionem furti, cui filius est surreptus. l. eum, qui. nu. 7. folio. 166
Pater institutus heres vt filium emancipet, non tenetur emancipare. l. patrem. nu. 2. fo. 94
Pater non agit actione furti contra filium. l. ne cum filiofamilias. nu. 1. fo. 166
Pater nō potest vsucapere rem alienam per filium emptam. l. heres eius. nu. 2. fo. 71
Pater quando filio ad solutionem adhiberi possit. l. Stichum aut Philum. nu. 8. fo. 187
Pater si occultet se ob contractum filij, an possint bona eius vendi. l. Falcinius. nu. 11. fo. 87
Patri agenti ex contracta filij potest obiici exceptio de facto filij. l. si iusfamilias. nu. 1. fo. 106
Patrimonium quando diminui dicatur. l. damnum. ij. numero. 2. folio. 12
Patrona commodum successionis habet, non iure tutele. l. secūdum naturam. nu. 2. fol. 186
Patroni nomine venit patrona. l. patroni. nu. 1. fo. 175
Patronus non agit furti contra libertum. l. si libertus. numero. 1. folio. 169
Patronus sola epistola liberto donare nequit. l. ad eum. numero. 4. folio. 36
¶ Pauonem meam persequens quando furti teneatur. l. Pauonem. nu. 1. fol. 167
Pauonum & columbarum an fera natura. nu. 19. fo. 41
¶ Peculium profectitium quod dicatur. l. si filiusfamilias. nume. 4. folio. 18
Peculiario res seruo meo surrepta si eis recuperet, an redeat in meā potestatem. l. sequitur. nu. 8. & 9. fol. 66
Pecunia mea que dicatur. l. propemodum. nu. 1. fo. 177
Pecunia infinita non continetur hac adiectione, plurisve. l. hec adiectio. nu. 1. fol. 181
Pecunia deposita capitur in causam iudicati. l. a diuo Pio. nume. 20. fo. 80
Pecunia exacta etiam ad delegationem extenditur. l. verbum. num. 1. fol. 181
Pecunia post emptionem soluta monstrat cui res empta queratur. l. seruus. nu. 4. fo. 48
Pecunia quid significet. l. pecunie. nu. 1. fo. 182
Pecunia redacta ex venditione pignoris an prius in vsuras computetur & in sortem. l. quotiens. nu. 5. fo. 150
Pecunia soluta cedit in causam expressam a soluente. l. creditor. nu. 2. fo. 158
Pecuniam si quis sine stipulatione mutuam dedit, & post sequitur stipulatio, vnus est contractus. l. si ita fuero. nu. 2. fo. 148
Pecunie nomine continentur res reliquę. l. si ita fideiussorem. nume. 2. fo. 145
Pecunie nomine que contineantur. l. pecunie. nu. 1. & 2. fo. 172
Pecunie nomine quid contineatur. l. pecunie. nu. 1. fo. 181
¶ Pelex que dicatur. l. ad Saturnin. nu. 1. fol. 180
Pena adiecta facto indiuiduo, si contra fiat pernum ex heredibus promissoris, qualiter committatur. l. stipulationum. numero. 12. folio. 117
Pena an sit in obligatione, si non sit apposita in stipulatione. l. stipulationum. nu. 11. fo. 117
Pena committitur ex cursu diei apposite. l. ad diem. nu. 1. fol. 127
Pena corporalis secundum personarum & rerum qualitatem. l. Pedius. nu. 3. fo. 171
Pena dispositioni impossibili adiecta non committitur. l. si homo. nu. 1. fol. 125
Pena & multa in quibus differant. l. si qua pena. nu. 1. fo. 184
Pena in solidum committitur, nisi promissum integre prestetur. l. stipulationum. nu. 8. fol. 119
Pena in solidum committitur, si in causa euictionis pro parte non defendatur. l. cum ex causa. nu. 1. fo. 137
Pena non censetur repetita in stipulatione nouante. l. si creditor. nu. 1. fo. 149
Pena post sententia nec amplianda est, nec minuenda. l. acta. numer. 3. fol. 82
Pena qualiter facto vel non facto apponi debeat. l. cum quid. nu. 1. folio. 126
Pena quo casu ab heredibus non exigatur. l. interdum. numero. 4. folio. 30
Penam ab aduersario, quam quis petere possit. l. quam par delicti. nu. 2. fo. 201
Pendens si quid sit, non habetur ac si non penderet. l. in damnum dat. nu. 2. fo. 198
Pensio domus locate quo tempore solui debeat. l. semper in stipulationibus. nu. 4. fo. 190
¶ Perceptio rei quid operetur, & quid perceptio pretij. l. Stichum aut Pamphilum. nu. 12. fol. 157
Perduellionis crimen quare sic dictum. l. donationes. numero. 6. folio. 35
Perfecisse opus quis dicatur. l. edificia. nu. 2. fo. 179
Periculum nominis cessi pertinet ad cessionarium. l. pupilli debitor. nu. 3. fo. 157
Periculum traiectitie pecunie ad quem spectet. l. traiectitie. nume. 1. folio. 115
Permissio quandoq; idem quod preceptum significat. de no. operis nun. l. hoc edicto. nu. 2. fo. 2
Pernoctare quid sit. l. vrbana familia. nu. 2. fo. 180
Persequi quis dicatur. l. quibus. nu. 3. fo. 176
Persona inhibiter adhecta non prodest ad solutionem. l. si duo rei. nume. 1. fo. 135
Personale ius personam non transgreditur. l. regula. num. 7. fo. 184
Persone que non condemnantur in solidum. l. in condemnatione. nu. 1. fo. 198
Persone quando fiat denuntiatio. nu. 12. fo. 13
Pertinere verbum latissimum. l. verbum. nu. 1. fo. 181
Peruenisse ad me dicitur, quod per me ad alium peruenit. l. peruenisse. nu. 1. fo. 181
¶ Peteno promissum cū pena repellitur. l. apud Celsum. n. 6. f. 112

Index Lecture D. Odofredi

Petens quod non debet, non est in dolo, si ignouet. l. qui in iure. nu. 2. fo. 198

Petitio generalis ad que restringatur. l. si ex testamento. numero. 1. folio. 109

Petitorio causa quando varior. l. in eo. nu. 1. fo. 189

Petitorium an possit proponi cum iudicio ad exhibendum. l. cpitus. nu. 13. fo. 63

Petitorium intentare potest, qui in possessorio succubuit. l. cum quaritur. nu. 7. fol. 108

Pignorans argentum, quod aurum dicebat non in furtum, sed in stellionatum incidit. l. cum ex pignori. nu. 1. fol. 166

Pignoris pretiq; fructus debitum extenuat. l. Titia cum propter. nu. 1. fo. 154

Pignus liberatur etiam si tertino debitum soluerit. l. si pro me.

Pignus pretorium, et conuentionale quo differant. l. pretor ait. nu. 8. fo. 89

Pignus rei propriæ non consistit. l. non solum. nu. 9. fo. 70

Pignus sue rei, neq; depositum consistere potest. l. neq; pignus. nu. 1. fo. 191

Pignus unde sit dictum. l. plebo. nu. 2. fo. 183

¶ Pilas in mare qui iactat, ac super eos edificat, edificium possidebit. l. inter eos. nu. 7. fo. 46

¶ Piscari solitus in uno loco an possit alios prohibere. l. si quisquis. nu. 1. fol. 110

Piscari volens in mari an possit prohiberi. l. pretor ait. numer. 4. folio. 98

Pisces, et fere bestie quando possideantur. l. possideri. numero. 35. folio. 56

¶ Plagium quid, et quando committatur. l. si plagij. numero. 3. folio. 135

Planta aliena in meo fundo plantata quando sit mea. numero. 39. folio. 42

Plebis nomine qui veniant. l. plebo. nu. 2. fo. 183

Plumbum pro tegulis positum an sit pars edificij. l. malum. numer. 3. fol. 184

Plurale in singulare resoluitur quandoq; l. usus capio. numero. 2. folio. 66

¶ Pontem nouum causa uie faciendo habet inter dictū de itinere, &c. l. pretor ait. nu. 10. fol. 103

Pontem quando facere liceat itineris causa. l. supra iter. numer. 2. folio. 26

Pontem supra uiam publicam nemini facere licet. l. pretor ait. nu. 11. folio. 98

¶ Portq; quod instrumentum dicatur. l. vicinus. nu. 2. fo. 27

Portus quid sit. l. portus. nu. 1. fo. 176

Positiuum et comparatiuum incertam rem significant. l. stipulationum quedam. nu. 4. fo. 126

¶ Possessio abiecta causa nouæ extrinsecæ non mutatur. l. si de eo. nu. 8. fo. 64

Possessio an queratur per generalem procuratorem. l. si rem mihi. nu. 2. fol. 71

Possessio an queratur solo usu. l. possessio. nu. 15. fo. 52

Possessio a proprietate separata esse debet. l. aut pretor. numero. 3. folio. 101

Possessio an transeat in uxorem rei sibi a marito donate. l. possessio. nu. 22. fo. 52

Possessio bonorum non defertur heredis heredibus. his verbis, eū quem esse heredem oportet. l. ex illa. nu. 1. fo. 183

Possessio bonorum venit hereditatis nomine. l. hereditatis. numer. 1. folio. 179

Possessio bonorum verbis tum Grecis, tum Latinis dari potest. l. decreta. nu. 2. fo. 82

Possessio ciuilis qualiter perdatur. l. possideri. nu. 28. fol. 56

Possessio ciuilis rei mobilis perditur, cum naturalis queri nequit. l. Pomponius. nu. 1. fo. 58

Possessio diuersum quid est ab usucapione. l. pro emptore. nume. 7. folio. 72

Possessio eadem qualiter duobus detur ob cautionem negatam. nume. 10. fo. 13

Possessio est quid diuersum ab usufructu, sicut et a proprietate. l. permisceri. nu. 1. fol. 65

Possessio ex pluribus causis queri potest. l. possideri. num. 10. fo. 55

Possessio ex qua obliuione perdatur. l. si is, qui. nu. 4. fo. 62

Possessio fundi alteri potest acquiri sine ui. l. potest pluribus. numero. 3. fol. 71

Possessio, fundus, et ager, quo differant. l. questio. nu. 1. fo. 178

Possessio his modis perditur, quibus et queri solet. l. quemadmodum. nu. 1. fo. 58

Possessio iusta, uel iniusta contra quos proficiat. l. aduersus. nume. 1. fo. 65

Possessio mihi ignoranti potest queri. l. traditio. nu. 3. fo. 45

Possessio mihi queritur rei tradite meo procuratori. l. lucius. numer. 2. fol. 44

Possessio naturalis duplex. l. possessio. nu. 4. fol. 51

Possessio naturalis in pedum positione consistit. l. possideri. numer. 19. et. 20. fo. 55

Possessio naturalis perditur absentia corporis. l. cum possidere. nu. 5. fo. 57

Possessio nobis queritur per eos, quos in potestate habemus sicut et dominium. l. acquiritur. nu. 5. fol. 42

Possessio non agnita non transmittitur. lege si is, cui. numero. 2. folio. 164

Possessio non confertur per primum decretum, sed detentio sola. l. iuste possidet. nu. 2. fo. 58

Possessio non mutatur furore superueniente. l. nunquam. numer. 5. folio. 70

Possessio per alium non occupata nō perditur per obliuionem partis loci, in qua quid causa custodie reponitur. l. peregre. numer. 1. folio. 65

Possessio perditur, si animus possidēdi deponatur. l. qui uniuersae. nu. 5. fo. 62

Possessio per negligentiam perdi potest. l. si de eo. nu. 7. fo. 64

Possessio per obliuionem perditur. l. si is, qui. nu. 3. fol. 62

Possessio per procuratorem mihi ignoranti queritur, licet non usucapiam. l. si emptam. nu. 2. fo. 72

Possessio per seruum quesita domino queritur. l. quod seruus. nu. 1. folio. 61

Possessio qualiter perdi soleat. l. peregre. nu. 3. fo. 65

Possessio quando animo solo amittatur. l. possideri. numero. 25. folio. 56

Possessio quando non queratur animo solo. l. possideri. numero. 7. folio. 55

Possessio quare ex pluribus causis queratur, non dominium. l. possideri. nu. 11. et. 12. fo. 55

Possessio quare mihi queratur per seruum, in quo habeo usumfructum. l. possessio. nu. 2. fo. 65

Possessio quare pedum positio. l. possessio. nu. 1. fo. 51

Possessio que iusta dicatur, et non uitiosa. l. aduersus. numero. 2. folio. 63

Possessio que naturalis, et que ciuilis. l. possessio. nu. 11. fol. 52

Possessio, que plurimum iuris, et parum facti habeat. l. possessio. nume. 3. fol. 65

Possessio quid sit. l. possessio. nu. 7. 8. 9. fo. 52

Possessio quo differat a detentione. l. si quis. nu. 2. fo. 58

Possessio quomodo non queratur sine actu corporeo. l. quod meo. nu. 6. fo. 60

Possessio rei ab alio tradite oculis et aspectu acquiritur. l. possessio. nu. 44. fol. 54

Possessio rei empte a duobus communiter an utriq; queratur, si alteri tantum tradatur. l. traditio. nu. 2. fol. 45

Possessio rei mobilis abiecta reputatur, et vilis. l. si me in vacuum. nu. 6. fo. 63

Possessio rei mobilis, si animo ab alio contrectetur. l. si rem mobilē. nu. 3. fo. 65

Possessio rei non vacantis non queritur solo ingressu. l. quod meo. nu. 7. fol. 60

Possessio rei sequestrate de partium uoluntate, perditur, nisi, &c. l. interesse. nu. 1. fol. 64

Possessio rei sub conditione tradite non queritur ea pendente. l. possessio. nu. 26. fo. 53

Possessio rei ut queratur, duo requiruntur. l. possideri. numero. 2. folio. 54

Possessio retinetur per colonum, uel inquilinum, licet locatio inutilis sit. l. quamuis. nu. 1. fo. 62

Possessio serui fugitiui quare differat ab alijs. l. Pomponius. nu. 3. folio. 59

Possessio serui sub custodia esse definentis quare non perditur bruti autem animalis sic. l. possideri. nu. 32. fo. 56

Possessio uacua que dicatur. l. si me in vacuum. nu. 4. fo. 63

Possessio uarijs modis mutari qualiter possit. l. qui bona fide. nu. 7. folio. 60

Possessio venit usus appellatione. l. ait pretor. nu. 1. fo. 103

Possessio uenditoris quando prosit emptori. l. Pomponius. num. 15. fo. 59

Possessionem an sibi querat, qui eo animo fundum ingreditur. l. possideri. nu. 4. fo. 54

Possessionem ciuilem nemo perdit per ingressum alterius. l. si id, quod. nu. 5. fol. 61

Possessionem ciuilem perdit, et naturalem, qui suspicatur se posse repelli. l. cum possideret. nu. 7. fol. 57

Possessionem ciuilem perdit, quo naturalem occupatá scies recuperare negligit. l. possideri. nu. 27. fo. 56
Possessionem ignotão an possint acquirere ex causa peculiari. l. peregre. nu. 2. fo. 65
Possessionem mutare qualiter quis possit. l. qui bona fide. nume. 8. folio. 60
Possessionem non dicitur perdere, qui ad eam actionem habet. l. si quis vi. nu. 1. fo. 60
Possessionem non videtur adeptus, quam retinere nequit. l. non videtur. nu. 1. fo. 61
Possessionem perdit dominus, in cuius possessionem ex secundo decreto missus sum. l. qui vniuersas. nu. 2. fo. 62
Possessionem perdunt qui ab ea deijcitur. l. peregre. nu. 5. fo. 65
Possessionem perdit tradens, licet non queratur ei, cui traditur. l. quod meo. nu. 4. fo. 60
Possessionē quando dicatur interuertere. qui possidens alieno nomine rem non vult restituere. l. si quis rem. nu. 1. & 2. fo. 61
Possessionem rei mihi subtracte quando dicar perdere. l. rem, que nobis. nu. 1. fo. 60
Possessionem rei, quam commodaui, an perdam, si commodatario inberahatur. l. rem, que nobis. nu. 2. fo. 60
Possessionem retineo, licet colonus, commodatarius, vel depositarius, alij locet, cōmodet, vel deponat. l. qui vniuersas. nu. 8. fo. 62
Possessionem tradens metu coactus an habeat interdictum de vi. l. si rerum. nu. 1. fo. 101
Possessionem transferre potest quis, quam in actu tradēdi queisnit. l. interdum. nu. 1. fo. 61
Possessioni incumbēs sibi possessionis mutare nequit. l. si de eo. nu. 9. fo. 64
Possessionis alicui mutari potest. l. possideri. nu. 40. fo. 57
Possessionis causam neminem sibi mutare posse, qualiter intelligatur. l. non solum. nu. 3. fo. 70
Possessionis causam nemo sibi mutare potest. l. possideri. nu. 39. folio. 56
Possessionis causam sibi mutare nemo potest. l. clam possidere. nume. 2. fo. 57
Possessionis causam sibi mutare nemo potest. l. qui bona fide. nu. 4. folio. 60
Possessionis commodum in quo consistat. l. confessus. nu. 2. fol. 84
Possessionis si due sint cause, & vna possidetur, altera detineatur, vltima praefertur. l. si quis. nu. 1. fo. 58
Possessionem quos sint genera. l. possideri. nu. 41. fo. 57
Possessor bone fidei ad fructus industriales non tenetur. l. qui actionem. nu. 2. fo. 187
Possessor bone fidei cum titulo vsucapit partum ancille furtiue. l. nō solum. nu. 1. fo. 70
Possessor bone fidei est, qui cum non sit, dominum se putat. l. bone fidei. nu. 4. fo. 48
Possessor bone fidei habetur loco domini. l. bone fidei. nu. 5. fo. 48
Possessor bone fidei nedum exceptionem, sed etiam actionem habet. l. Paulus. nu. 2. fo. 118
Possessor bone fidei non censetur qui hominem liberum sciens possidet. l. quesitum. nu. 1. fo. 47
Possessor bone fidei non tenetur nisi inquantus locupletior factus. l. si io. cui. nu. 2. fo. 40
Possessor bone fidei quo casu perceptos fructus suos faciat. l. quesitum. nu. 3. fo. 47
Possessor bone fidei vendicantem repellere potest, nisi refundat impensas. l. si mortis. nu. 2. fo. 87
Possessor bonorum ex verbis & sententia legis vocatur. l. ait praetor. nu. 1. fo. 95
Possessor bonorum loco heredis habetur. l. praetor bonorum. num. 1. folio. 197
Possessor conducens rem a non possessore, in eum trāsfert possessionem. l. qui bona fide. nu. 1. fo. 60
Possessor est bone fidei, qui iudice auctore comparauit. l. qui auctore. nu. 1. fo. 200
Possessor incertus quis dicatur. l. subsignatum. nu. 1. fo. 174
Possessor iniustus non vtitur accessione possessionis iniuste. l. Pomponius. nu. 20. fo. 54
Possessor in pena contumacie efficitur petitor quandoq. l. si primus. nu. 5. fo. 9
Possessor iustus quo iudicio teneatur, & quo non. l. possideri. nume. 18. fo. 55
Possessor male fidei nemo efficitur sola denuntiatione. l. alienam. nume. 2. fo. 74
Possessor non est male fidei, sciens se actione personali tantum teneri. l. pignori. nu. 3. fo. 58
Possessor non vsucapit sciens se titulum non habere. l. cum solus. nume. 2. fo. 69
Possessori queritur bona fide possessus licet alienus. l. nemo. n. 2. fo. 45
Possessor rerum incorporalium non tenetur interdicto quorum bonorū. l. interdicto. nu. 2. fo. 96
Possessorem alium eius rei, quā possidemus, qualiter faciamus. l. quod meo. nu. 1. fo. 60
Possessoro si duo sint, ille succumbit, qui ab altero possidet iniuste. l. si duo quoq. nu. 1. fo. 101
Possessoris conditio in cā pari potior est. l. in pari causa. n. 1. fo. 200
Possessorium an possit simul cum petitorio intētari. l. egregius. nume. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. fo. 63
Possessorium potest intentari post petitorū. l. naturaliter. n. 4. fo. 58
Possessorium retinende prius debet terminari, q̄ petitorium. l. egregius. nu. 1. fo. 63
Possidens animo & corpore, si discedat, quare perdit naturalem, &c. l. possessio. nu. 14. fo. 52
Possidēs animo & corpore, si discedat, nemine ibi relicto, alius clam ingressus non possidet. l. clam possidere. nu. 8. 10. 57
Possidens animo sine corpore quando possessionem dicatur perdere. l. peregre. nu. 6. fo. 65
Possidens bona fide sine titulo an vsucapiat. l. Celsus. nu. 2. fol. 69
Possidens bona fide sine titulo, quando non vsucapiat. l. Celsus. nume. 7. fo. 69
Possidens clam quo remedio eppellatur. l. clam possidere. numer. 9. folio. 57
Possidens, & volo possidere desinēs paris sunt conditionis. l. pares esse. nu. 1. fo. 201
Possidens uaste fructus suos facit industriales. l. possidere. num. 17. folio. 55
Possidens fundum animo & corpore, si egeat animo possidendi, an retineat possessionem. l. possessio. nu. 12. fo. 52
Possidens loco domini quos fructus suos faciat. l. bone fidei. nu. 11. folio. 48
Possidēs fundum meum, quem volo conuenire, si latiteť, an mutet in possessionem bonorum fu orum. l. Sulcinus. nu. 15. fo. 87
Possidens iuste quando iustam habeat causam retinendi. l. si quis rem. nu. 4. fo. 61
Possidens pro emptore, si capiatur ab hostibus, desinit possidere. l. si io, qui. nu. 2. fo. 68
Possidens vi vel clā non habet interdictum vti possidetis. l. nunq̄. nu. 6. fo. 70
Possidenti naturaliter cōpetit vnum interdictum. l. Aliquilius Regulus. nu. 4. fo. 34
Possidentis causa praefertur, quam de lucro duorum queritur. l. nemo praedo. nu. 3. fo. 200
Possidentis conditio in re pari potior est. l. si seruum. nu. 4. fo. 130
Possidens pro herede non habet furti actionem. l. si io, cui. numer. 3. folio. 169
Possidens quando sit melioris conditionis, q̄ non possidens. l. qua ratione. nu. 7. fo. 43
Possidens rem furtiuam non potest eam vsucapere. l. in omnibus officijs nu. 2. fo. 198
Possidens rem propriam, si ab alio eam conducat, an possessionem perdat. l. si aliquam. n. 1. fo. 62
Possidens seruum nō perdit possessionem, licet desinat esse sub sua custodia. l. possideri. nu. 31. fo. 56
Possidens totum integrale non censetur singulas partes possidere. l. qui vniuersas. nu. 1. fo. 62
Possidere an dicatur, cui res seruanda committitur. l. possideri. nume. 42. fo. 57.
Possidere an possint duo in solidum. l. si duo quoq. nu. 2. fo. 101
Possidere an possit quis incertam fundi partem. l. possideri. num. 5. folio. 55
Possidere clam ab alio non possum, sicut nec rem propriam conducere. l. si de eo. nu. 11. fo. 64
Possidere clam quis dicatur. l. clam possidere. nu. 1. fo. 57
Possidere desinit quandoq. homo mentis sane furiosus autem nō. l. si io, qui. nu. 2. fo. 62
Possidere desinit quis tribus modis sine vi. l. potest pluribus. nu. 5. folio. 71
Possidere desino quod a mari occupatur. l. qui vniuersas. nume. 4. folio. 62
Possidere desino quod flumen occupauit. l. possideri. nu. 3. folio. 56
Possidere duo possunt eandem rem ex eodem causa, & eodem iure. l. possideri. nu. 14. & 15. fo. 55
Possidere dicitur io, cuius nomine possidetur. l. generaliter. num. 2. folio. 58
Possidere volo desinens, vt possessor damnari debet. l. qui volo. nume. 1. fo. 200
Possidere duo simul eandem rem qualiter nequeant. l. possideri. nume. 29. & 21. fo. 55. & 56

Index Lecture D. Odofredi

Possidere & vsucapere potest quis ex pluribus causis. l. pro herede. nu.4.fo.74
Possidere ex noua causa quando quis dicatur.l.cū pro herede.nu.1. folio.73
Possidere id,quod mihi cecidit,si nesciam vbi sit.l.si id,quod. nu.1. fo.61
Possidere iuste dicitur,qui authore pretore possidet.Iuste possidet. nu.1.fo.58
Possidere iuste quis dicatur,& quis iniuste.l.possideri.nu.16. fo. 55
Possidere maiore anni parte quis dicatur.l.maiore.nu.1.fo.180
Possidere naturaliter quis dicatur.l.possessio.nu.13.fo.52
Possidere nemo potest simul iuste & iniuste.l.si ancillā.nu.2.fo.79
Possidere non dicitur,qui ex primo decreto in possessionem mittit. l.possideri.nu.43.fo.57
Possidere non definit,qui condictione potest recuperare.l.non videtur.nu.2.fo.61
Possidere pōt quis,& vsucapere diuersis cāis.l.pro soluto.n.2.fo.72
Possidere potest quis tum per se,tum per alium.l.generaliter.nu. 1. folio.58
Possidere pro emptore quis vere dicatur.l.pro emptore.nu.1.fo.72
Possidere pro herede tribus modis sumitur.l.plerīq.num.2.fo.74
Possidere prohibetur,qui in loco edificare vetatur.l.permisceri.nume.2.fo.65
Possidere pro suo quis dicatur.l.pro suo.nu.1.fo.76
Possidere pro suo quis dicatur tribus modis.l.pro suo.nu.2.fol.76
Possidere qualiter dicatur quis ignorans,per procuratorem.l.quod meo.nu.3.fo.60
Possidere quando possimus per seruum.l.nunq̄.nu.3.fo.70
Possidere quando quis desinat ex vna causa,vt ex alia possideat.l. qui bona fide.nu.5.&.6.fo.60
Possidere quis,& quis detinere dicatur.l.si quis.nu.4.fo.58
Possidere quis potest variis modis.l.possideri.nu.30.fo.56
Possident tutius est,q̄ petere.l.pure mihi.nu.2.fo.112
Possidere variis modis quis potest.l.peregre.nu.4.fo.65
Possideri nequid per furiosum.l.si de eo.nu.6.fo.64
Possideri non posse,& non reperiri,paria sunt.l.cum vnus.nume.3. folio.89
Possideri pro suo que species dicantur.l.ff species.nu.1.fol.76
Possidet animo solo,qui predio relicto ad nundinas se contulit.l. diam possidere.nu.4.&.6.fo.57
¶ Posthuma venit filiarum appellatione.l.nomen.nu.1.fo.180
¶ Potestas dicto quid importet.l.potestatis.nu.1.fo.182
Potestatem habens a lege,non potest eam in alium transferre.l.nemo.nu.1.fo.155
Potestatem sine quo facere dicatur.l.pretor ait.nu.1.fo.86
¶ Pratum quid sit.l.pratum.nu.1.fo.174
¶ Precario certus vsus adiici non solet.l.contractus.nu.5.fo.188
Precarium an possit esse rei propriæ.l.si de eo.nu.12.fo.64
Precarium quandocunq; renocatur,non conductio.l.si quis. num. 5.folio.58
Preceptum de soluendo quando fieri soleat.l.debitoribus.nume.3. folio.80
Preceptum simplex iudicio non extenditur extra suum territorium. l.cum vnus.nu.2.fo.89
¶ Predia Italica prouincialibus paificatur.nu.2.fo.5
Predia que dicantur limitata.l.in agris.nu.2.fo.fo.44
Predia vrbana que sint,que rustica.l.vrbana.nu.1.fo.182
Predionum iura que dicantur.l.quid aliud.nu.1.fo.177
Predium in dotem datum an vendi possit.l.cum vir.nu.1.fo.71
Predium minoris non alienatur sine cause cognitione.l.omnia.nu. 8.&.12.fo.191.&.194
Predium vicini ob que seruiat vicino.l.si cui aqua.nu.20.fo.22
Predo an dici possit,qui rei empte partium numerauit.l.si ex stipulatione.nu.3.fo.57
Predo non est,qui partium numerauit.l.nemo predo.nu.1.fol. 260
Predo semper est in mora.l.merito.nu.2.fo.101
Prescribens si cadat a possessione,prescriptio naturaliter interrumpitur.l.naturaliter.nu.1.fo.67
Prescribere non potest,qui vi possidet.l sequitur.nu.24.fo.67
Prescribi non potest non valenti experiri.l.quod debitor.nume. 2. folio.38
Prescribi potest quod a tempore captiuitatis ex causa peculiari emitur.l.iusto.nu.7.fo.71
Prescriptio longa in quibus locum habeat. l. longe possessionis. nu.1.fo.110
Prescriptio non interrumpatur missione ex primo decreto.l. qui legatorum.nu.1.fo.74
Prescriptio non procedit,nisi adsit bona fides,quando possessio recuperatur.l.qm fundum.nu.6.fo.73
Prescriptione longa quis repellatur.l.creditor.nu.1.fo.111
Prescriptiõe nona an opus sit nona parte addita.l.qui fundum. nume.3.fo.73
Prescriptione quando quis repellatur.l.intra quatuor. numero .1. folio.111
Prescriptum vel vsucaptum non venit in iudicio diuisorio.Ioneslie.nu.1.fo.76
Presens esse quis censeatur.l.stipulatio.nu.5.fo.116
Presentia tutoris comparanda.l.quod statuliber.nu.3.fo.40
Presentia operatur vt alteri per alteram queratur. l. si procurator. nu.1.fo.127
Preses prouincie pro rebus sui vsus non prestat vectigal.l.si publicanus.nu.3.fo.28
¶ Prestatio vna pro omnibus annis sufficit in stipulationibus annuis.l.si Stichum.nu.5.fo.119
Prestatio vnica si fieri debeat,in fine tēporis petitur.l.qui hoc anno. nu.1.fo.122.
Preteritio filij quando vitiet testamentum.l.cum res.numero.5.folio.107
¶ Pretium ex venditione pignoris perceptum liberat debitorem.l. si creditor.nu.1.fo.152
Pretium non soluitur,si res redhibeatur.l.pure mihi.numero.6.folio.112
Pretor a subditis donationem non recipit.l. Aquilius Regulus. nu.3.fo.34
Pretor desiderat,vt grādis cause cognitio requiritur.l. vbicunq. nu.1.fo.196
Pretor non iubens caueri tenetur quanti ea res est.nu.14.fo.12
Pretor que magistratui municipali concesserit.nu.6.&.8.fo.12
Pretor si detractionem contra heredem,sufficit momento peruenisse.l.quum pretor.nu.1.fo.200
Pretor vnus magistratibus municipalibus nō derogat.l.cum res. nu.3.fo.12.
Pretore vetante qui quid fecit,contra edictum fecisse dicitur. l. qui vetante.nu.1.fo.196
Pretorem utentia alicuius finitima recedere non posse.l.Paulus respōdit.nu.1.fo.82
Pretori edificanti non audens nuntiare nouum opus,quid agere habeat.nu.19.fo.7
Pretor edificanti non potest nouum opus nuntiari.numer.20. folio.7
Pretoris nomen generale est.l.in concedendo.nu.7.fo.25
¶ Preuaricatore quis dicatur.l.preuaricatores.nu.1.fo.182
¶ Principe bona concedēte,obligationes concedere presumitur.l. principe.nu.1.fo.173
Principio esse omnia qualiter intelligatur.l.ad Turcellius. numero.3. folio.193
¶ Priuatio non sequitur,nisi precedat habitus.l.decem stipulatus. nu.1.fo.133
Priuato quum fine causa possit,quare non Reipublice.l. hoc iure. nu.2.fo.24
Priuilegia creditorum ex quibus considerentur.l.priuilegia.num.1. folio.90
Priuilegia ex causa considerantur.l.priuilegia.nu.2.fo.90
Priuilegia non ex tempore,sed ex causa debet attendi. l. priuilegia. nu.3.fo.90
Priuilegia persone indulta sunt personalia.l.in omnibus.nume.3. folio.191
Priuilegia que ad heredes transeant,& que non.l.priuilegia.nume.1. folio.199
¶ Probatum quid sit.l.probatum.nu.1.fo.174
¶ Procurano genus est in plures diuisum species.l.si non obtulit. nu.2.fo.77
Procurator actoris,non rei,de rato satisdare debet.l. in stipulatione.nu.2.fo.163
Procurator an possit dominio stipurari.l.stipulatio ista.numer.14. fo.122
Procurator cauere debet de rato,cui legatum mihi relictum soluitur.l.si commissa.nu.3.fo.164
Procurator conuentus ex interdicto ne vio fiat ei,non opponit exceptionem procuratoris.nu.50.fo.8
Procurator cum mandato speciali possessionem mihi querit,nō cum generali.l.possessio.nu.41.fo. 54
Procurator datus a tutore differt ab eo,qui datur a curatore.l. procurator.nu.1.fo.164
Procurator decem petit,dominus viginti,an committatur satisdatio de rato.l.procurator.nu.1.fo.164
Procurator,de cuius mandato publicatur,de rato satisdare debet. l. inter quos.nu.9.fo.20
Procurator domino ignoranti possessionem querit,& vsucapiendi conditionem.l.si emptam.nu.1.fo.72

Procurator domino presente non satisfacit indicatum solui.l.si ad defendendum.nu.1.fo.162
Procurator egit,et satisfecit,aduersarius absoluitur,dein venio agit an committatur stipulatio de rato.l.procurator.nu.1. fol.164
Procurator,et curator rem tradens dominium non transfert.l.si procurator.nu.2.fo.47
Procurator et negotiorum gestor mihi querunt ignoranti.l.possessio.nu.18.fo.52
Procurator existens in re meo nomine,non dicitur eam possidere.l.quod meo.nu.2.fo.60
Procurator falsus debitum recipiens,non tenetur furti,si creditor ratum habuerit.l.si vendidero.nu.4.fo.169
Procurator falsus creditoris quando furti teneatur.l.si is,qui.nu.1. folio.169
Procurator falsus recipiens a debitore domini,tenetur furti.l.falsus creditor.nu.2.fo.167
Procurator generalis creditoribus domini soluere potest.l.quo dilibet.nu.1.fo.156
Procurator mandatum habens domino querit ignoranti.l.si procurator.nu.1.fo.44
Procurator meus an possit hereditatem acquirere,in qua heres institutus sim.l.bono liber.nu.2.fo.49
Procurator mihi ignoranti,et erranti querere potest.l.si me in vacuã. nu.1.fo.63
Procurator mihi ignoranti querit,sed non vsucapio nescienti.l.possessio.nu.6.et.7.fo.65
Procurator mihi ignoranti dominium et possessionem querit.l.communis seruus.nu.1.fo.64
Procurator mihi querit dominium rei,non sibi.l.qui mihi donatũ. nu.1.fo.32
Procurator nolens debitum recipere an teneatur.l.si fraudator.nume. 4.fo.94
Procurator nomine domini delatus non iurat de calumnia. nume. 7.fo.13
Procurator nomine domini quid petens auditur satisdans de rato. l.inter quos.nu.11.fo.20
Procurator non constituitur sine consensu expresso.l.in negotijs.nume.3.fo.185
Procurator non potest nominatim domino stipulari.l.cum seruus. nume. 2.fo.139
Procurator non promittit se ratum habiturum,sed dum.l.cum procurator.nu.3.fo.9
Procurator nuntiano nomine domini, an dicatur satisdare. l. cum procurator.nu.1.fo.9
Procurator qualiter domino querat,et qualiter negotiorum gestor. l.communis seruus.nu.2.fo.64
Procurator quando dominium rei transferre possit.l. id, quod nostrum.nu.2.fo.186
Procurator mihi ignoranti dominium querat.l.si procurator. nu.1. fo.44
Procurator quando nobis acquirat.l.possessio.nu.42.fo.54
Procurator sine mandato neminem acceptilatione potest liberare.l. per procuratorem.nu.1.fo.159
Procurator vel tutor meus rem suã vendens meã credens non transfert dominium.l.si procurator.nu.1.fo.47
Procurator verus an satisfaciat de rato.nu.46.fo.8
Procurator qualiter suum probet mandatum.l.cum procurator.nume.8.fo.9
Procurator verus quis dicatur.l.pretor ait.nu.5.fo.100
Procuratorem se dicit,qui mandati actione agit.l.de eadem re. nume. 2.fo.107
Procuratore deficiente videtur dominus deficere.l.pretor ait.nu.12. folio 100
Procuratore opus facere,quo vicino noceatur,an dominus teneatur.l.quanquam.nu.5.fo.24
Procuratore pecuniam domini suo nomine soluente,neuter liberatur.l.Cassius ait.nu.1.fo.151
Procuratore satisdante de rato,si dominus ratũ habet,resoluitur satisdatio.l.Paulus respondit.nu.1.fo.164
Procuratori ad litigandum non solvitur.l.plus cautionis.nume. 2. folio.189.
Procuratori falso fit soluatur indebitum statim agi potest ex stipulatione de rato.l.si indebitum.nu.1.fo.164
Procuratori litis,non recte soluitur.l.hoc iure.nu.1.fo.156
Procuratori traditum quando queratur domino.l.qui mihi donatum.nu.6.fo.32
Procuratoris dolus exceptione repellitur.l.apud Celsum.num.16. folio.112
Procuratoris falsi factum non facit committi stipulationẽ de rato interpositam ab alio.l.procurator.nu.1.fo.163
Procuratoris malitia non nocet bone fidei emptori.l. qui fundum. nu.9.fo.73
¶Prodigus an noxare possit.l.cui bonis.nu.1.fo.148
Prodigus conditionem suam meliorem facere potest, non deteriorem.Lu,cui bonis.nu.1.fo.119
¶Prohibens me arare,colere,&c.tenetur interdicto vti possidetis.l. si duo quoq;.nu.4.fo.102
Prohibitio prioris traditionis secũda prohibetur.l.si opus.nu.2.fo.9
Prohibitionis alienatio in contractu non impedit dominij translationem.l.si ita quis promiserit.nu.4.fo.136
Prohibitus in possessionem potest vti auxilio ordinario.l.si quis. nu.1.fo.97
Prohibitus siue suo nomine ingrediatur,siue alieno,locum habet interdictum ne vis fiat ei.l.sino quis.nu.1.fo.97
¶Projecta in mare quando efficiantur occupantis.l. qua ratione. nu.11.fo.43
Projectum quid.in rub.de dam.infec.nu.2.fo.11
Projectum quo differat ab immisso.l.malum.nu.2.fo.184
¶Promisit,verbum in scriptis redactum intelligitur per stipulationem.l.Titia que ex alio.nu.8.fo.136
Promissio conditionalis quãdo pro pura habeatur.l.in omnibus. nu.3.fo.187
Promissio cum voluerit,quo differat a promissione si voluerit.l. ex testimio.nu.3.fo.123
Promissio de damno infecto intelligitur de eo,quod extrinsecus accidit.nu.6.fo.18
Promissio errare facta ratione non preiudicat in portione sibi debita.l.si patronus.nu.1.fo.34
Promissio ex causa lucrativa in tempus matrimonij collata inter sponsum et sponsam est invalida.l.si ita stipulatus fuero.nu.1.fo.130
Promissio facta in nundinis,intelligitur de vltima die nundinarum. eum qui certarum.nu.1.fo.137
Promissio facta reipublice quando valeat.l.hoc iure.nu.1.fo.34
Promissio iurata super matrimonio an valeat.l.Titia, que ex alio. nu.4.fo.136
Promissio mortis causa per stipulationem,et de quibus fieri possit. l.mortis causa.nu.1.et.2.fo.39
Promissio ob turpem causam,est ipso iure nulla.l.si plagij.numer.1. folio.135
Promissio,quanti eam rem esse apparebit,adrei estimationem refertur.l.hec verba.nu.1.fo.181
Promissio traditionis varie possessionis non continet nudum factum.l.in conventionalibus.nu.3.fo.124
Promissor,a quo bis idẽque stipulatur,non nisi semel tenetur.l.qui bis idem.nu.1.fo.119
Promissor liberatur,si res cautioni interposita non sequatur.nu. 4. folio.15
Promissor nudo stipulatore,nõ põt soluere.l.si decisso.nu.1.fo.143
Promissor non liberatur,si alter ex stipulationibus non soluendo efficiatur.l.si Stichum.nu.1.fo.119
Promissor seruũ occidens eum in facinore non est in mora.l. qui seruum.nu.1.fo.130
Promissor Stichi non tenetur,si Stichus ante diem moriatur.l. si Stichus.nu.1.fo.120
Promittens aliquem tanq; filium tractare,ad quid teneatur.l. quidam cum filium.nu.1.fo.136
Promittens dare pecuniam non condemnatur nisi in quantum facere potest.l.cum ex causa.nu.1.fo.80
Promittens dolum malum abesse,obligat se,et heredem suum.l. ex ea parte.n.5.fo.133
Promissum ad tempus peti non potest ante tempus.l.nihil peti.nume.1.fol.199
Promissum eam commode dare potero,quando debeatur.l.Repos proculo. nu.1.fo.179
Promissum in diẽ,aũ diẽ soluere potest.l.cũ tẽpus.nu.2.fo.187
Promittentes duo eandem rem tenentur in solidum, sed vnus solvens liberat se et alterum.l.cum duo.nu.1.fo.118
Promittens Iliad aut Iliad,si elegit vnum potest mutare voluntatẽ. l.cum qui certarum.nu.3.fo.137
Promittens nominatim de facto alieno quando teneatur.l. stipulatio ista.nu.4.fo.121
Promittens per stipulationem aut decem soluere pro damno dato a seruo,aut seruũ tradere pro noxa,ad qõ teneat.l. miles.n.6.f.78
Promittens proprietatem et vsumfructum,liberatur soluto vsufructu.l.si ita stipulatus fuero.nu.2.fo.135
Promittens satisdare tenetur ad interesse.l.si quis ab alio.n.1.fo.78.
Promittens se daturum certa die,si non det,cõuenire potest ad interesse.l.si fundum certa die.nu.1.fo.132
Promittens seruum in specie,si moriatur sine dolo suo,liberatur.l.si mihi alienum.nu.2.fo.156

Index Lecture D. Odofredi

Promittens sumptus in lite de re,nō tenetur ad sumptus de pactio. l.venditores.nu.1.fo.131
Promittentium quilibet pro sua parte censetur promittere.l.plures. nu.2.fo.19
Promittere possunt duo eandem rem,et operas suas, vel alienas .l. nemo est.nu.2.fo.138
Promittit factum qui pro alio se soluturum promittit.l.si ita stipulatus fuero.nu.2.fo.130
Pronuntiare idē significat quod statuere.l.pronunciatū.nu.1.fo.175
¶ Proprietarius an teneatur de dāno,an superficiarius.nu.17.fo.13
Proprietarius inter potiori petitur,quam vsufructuarius.nu.37.fo.5
Proprietarius non tenetur iterum vsumfructum cōstituere,si,&c. l.si de fundo.nu.1.fo.101
Proprietas et possessio an sint nomina iuris.l.naturaliter.n.5.fo. 28
Proprietas interdū venit nomine possessionis.l.interdum.n.1.f.177
Proprietas non queritur mihi rei ad vsum communem deputatę. l. quod in litore.nu.3.fo.44
Proprietas videtur donari,re ad vsum donata.l.donationes.nu. 2. folio.35
¶ Prorogatio termini impedit penam committi.l.cum stipulatus. nu.1.fo.132
¶ Protestatio in materia nuntiationis quid operetur.nu.21.fo.7
Protestatio q̄ quis non audet nuntiare nouū opus, quid operetur. nu.11.fo3
¶ Prouinciales que dicantur.l.prouinciales.nu.1.fo.181
Prouinciam mutare,quis dicatur.l.nemo alieno.nu.2.fo.200
Prouincie continentes que.l.notionem.nu.2.fo.178
Prouocari a pena non posse quomodo intelligatur.l.si qua pena.nu me.2.fo.184
¶ Progimi verbo quis veniat.l.proximi.nu.1.fo.180
Proximus quis iure censeatur.l.proximus.nu.1.fo.177
¶ Puberes per stipulationem obligari possunt.l.puberes.nu.1.fo lio.131
¶ Publicani mali qui dicantur.l.prętor.nu.4.fo.28
Publicani remissio excusat a pena.l.interdum.nu.13.fo.30
Publicani qui dicātur.l.quante.nu.2.fo30
Publicanus illicite quid auferens ad quid teneatur.l.locatio.nume 10.8.fo.29
Publicanus plus iusto accipiens,illud plus reddere tenetur.l.inter dum. nu.15.fo30
Publicanus quando mortem purgare possit.l.hoc edicto.n.2.fo.28
Publicanus quando teneatur pro delicto serui.l.quante.nu.4.fo30
Publicanus quando teneatur sine noxe deditione.l.prętor.nume. 9. folio.28
Publicanus quis dicatur.l.prętor.nu.2.3.5.fo.28
Publicanus transeuntem instruere non tenetur.l.interdum.num.9. folio.30
Publicanus vi ablatum ante litis contestationem restituens, non tenetur.l.hoc edicto.nu.1.fo.28
Publici nomine quid veniat.l.prętor ait.nu.1.fo.98
Publiciana et rei vendicatio ad quid competant. l. dam possidere. nu.11.fo.58
¶ Puella venit pueri appellatione.l.illa verba.nu.2.fo.180
Pueri nomine qui cōtineantur.l.pueri.nu.1.fo.182
¶ Pugnantia vitiat testamenta.l.vbi pugnantia.nu.1.fo.199
¶ Pupilla ex contractu paterno damnata et restituta, transit actio in substitutum et cuheredem.l.ex contracto.nu.2.fo.82
Pupillis et minoribus ratione etatis subuenitur.l.Imperatores.nu me.2.fo.29
Pupilli ex suo contractu conuenti bona possidentur,si non defendi tur.l.apud Iulianum.nu.7.fo.86
Pupilli gesta obseruantur,licet postea abstineat.l.si non expedierit. nu.2.fo.88
Pupilli qui dicantur intelligere,et qui non.l.in negotiis.nu.2.fo.185
Pupilli rem subtractam sufficit redire in potestatem tutoris.l.sequi tur.nu.12.fo.66
Pupilli res nec vsucapi,nec prescribi potest.l.bone fidei.n.12. fo. 48
Pupillo ex re sua non queritur per extraneum.l.filie intestato .num. 1.fo.156
Pupillo iusiurandum deferenti an obstet exceptio.l. iusiurandum. nu.2.fo. 113
Pupillo non soluitur sine tutore.l.pupillo.nu.1.fo.151
Pupillo si non expediat hereditas paterna,potest abstinere.l.si non expedierit.nume.1.fo.88
Pupillo soluens quando liberetur.l.si stipulatus.numero.1.fo.151
Pupillus nil debet ex bonis suis n creditoribus possessis.l.si pupil lus.nu.1.fo.91.
Pupillus animo carens non committit dolum.l.ait prętor.num.4. folio.97
Pupillus animo non desinit possidere.l.possessionem.numero.1. fo lio.62
Pupillus an possit dominium transferre.l.pro emptore.numero.14. folio.72.
Pupillus a quo recuperet damnum sibi datum culpa tutoris.l. amis si.nu.2.fo.146
Pupillus confitens in iure sine tutore non preiudicat sibi. l. certum confessus.nu.10.fo.85
Pupillus cui satisdatum est,rem suam saluam fore, quando cum tu tore possit agere.l.cum pupillo.nu.1.fo.161
Pupillus debitor non soluit sine tutore.l.vero procuratori.nume.5. folio.151
Pupillus debitor,quando per acceptilationem liberari possit.l.pu pilli.nu.1.fo.158
Pupillus debet de bonis suis a creditoribus possessis.l.pupillus nu me.1.fo.81
Pupillus dicitur non posse pati.l.in eo,quod plus.numero.3.folio 197
Pupillus dicitur omnis,qui impuberes inuenitur.l.pupillus.nu.1. folio.183
Pupillus doli capax furari,et iniuriam inferre potest. l.pupillum. nu.1.fo.197
Pupillus et furiosus prohibentes in possessionem ire,non tenentur. Lait prętor.nu.3.fo.97
Pupillus etiam tutore carens tenetur de damno infecto.num.33.fo lio.16
Pupillus ex contractu,ex quo locupletior efficitur.l.in pupillo.nu mero.2.fo.154
Pupillus ex sua persona,non patris est priuilegiatus.l.apud Julia num.nu.2.fo.86
Pupillus facto suo non obligatur,nisi quaternus locupletior factus est.l.si pupilli.nu.1.fo.154
Pupillus fari valēt per se stipulari debet rem suam saluam fore.l.si pupillus.nu.1.fo.161
Pupillus infantie proximus quando dicatur.l.pupillum.numer.2. folio.197
Pupillus in priuato loco edificanti nuntiare potest.nu.8.fo.6
Pupillum in quibus nec velle,nec nolle possit.l.pupillus.numero.1. folio.199
Pupillus negotiorum gestor in quantum factus est locupletior. l. Marcellus scribit.nu.2.fo.144
Pupillus non constituitur in mora.l.pupillus.nume.3.fo. 135
Pupillus non est,qui adhuc in vtero est.l.non est. numero.1. folio 180
Pupillus non nouat sine tutore.l.nouare.nu.2.fo.144
Pupillus non obligatur sine tutore.l.puberes.nu.3.fo.131
Pupillus nuntiationem a se factam exequi nequit.nu.7.fo.6
Pupillus peremptorie citatus non veniens non est contumax.l.con tra pupillum.nu.1.fo.83
Pupillus per seruum suum possessionem acquirere potest. l. possessio.nu.35.fo.53
Pupillus possessionem facti sine tutore potest perdere. l. pupillus. nu.3.fo.44
Pupillus presens sine tutore habetur pro absente.l.si pupillus.nu. 1. folio.87
Pupillus proximus pubertati obligatur naturaliter.l.is,cui bonis. nu.3.fo.119
Pupillus pubertati proximus naturaliter obligari potest.l.Marcel lus scribit.nu.3.fo.144
Pupillus pubertati proximus quando obligetur.l.si pupillus. nu me.2.fo.135
Pupillus pubertati proximus promittēs sine tutore, naturaliter te netur.l.nouatio.nu.3.4.fo.148
Pupillus qualiter desinere possit possidere.l.possessionem.nu.2. fo lio.62
Pupillus quando equiparetur furioso.l.Fulcinius.numero.9. fo lio.87
Pupillus quando possessionem querere possit.l.possessio.numer.18. fo.52
Pupillus quando possit nuntiare nouum opus .numero.1.23.fo lio.6
Pupillus quando sine tutore possit possidere.l.possessio.nume.21. folio.52
Pupillus que possit tutore authore.lege in negotiis.numero.4.fo lio.186
Pupillus quis et quando stipulari possit .l.si seruus.numero.2.fo lio.137
Pupillus Reipublice equiparatur.lege Imperatores. numero.2. folio.81
Pupillus sine tutore conditionem suam meliorem facere potest.l. pupillus.nu.2.fo.44

Pupillus sine tutore interdictum de libero homine exhibendo intentare potest.nu.9.fo.6
Pupillus sine tutore in mora non constituitur.l.cum filiusfamilias.nu.5.fo.124
Pupillus si non admittat iussum mitti in possessionem, datur contra eum actio ad interesse.nu.13.fo.17
Pupillus si stipuletur rem suã saluam fore, si non restituatur ei, committitur stipulatio.l.cum rem saluam.nu.1.fo.161
Pupillus solenniter emens transfert dominium in tutorem.l.pro emptore.nu.9.fo.72
Pupillus solutione locupletior factus si iterum petat, repellitur.l. apud Celsum.nu.5.fo.112
Pupillus tutore carens an possit nuntiare edificanti in suo priuato. nu.5.ff.6.fo.6
¶ Purgare fontem potest, qui ius habet de fonte.l. pretor ait. nu. 2.fo.104

De litera Q.

Quadriennium quando currat in bonis vacantibus.Lintra qua tuor.nu.2.fo.111
Qualitas non cadit in suo incorporale, nec vera traditio. l.stipulationum quedam.nu.8.fo.127
¶ Quanti ea res erit: hec verba quod differant ab hio, Quanti eam rem esse apparebit.l.inter hec.nu.1.fo.181
Quantitas vt species debita perit periculo stipulatoris. l. si certos. nu.1.fo.121
¶ Questio alia dicitur, si mutetur ei petendi.l.si cum vno.n.1.fo.109
Questiones due si moueantur quando altera preiudicet alteri.l. fandum.nu.2.fo.106

De litera R.

Rapere ex naufragio quis dicatur vt teneatur.l. Pedius.nu.1.fo.171
Rapere quid significet.l.adarcellum.nu.1.fo.173
¶ Rapiens dolo malo tenetur vi bonorum raptorum.l. pretor ait.nu.3.fo.170
Rapiens ex naufragio ciuiliter tenetur, & criminaliter.l. Pedius. nu.2.fo.171
Rapiens rem alienã qua actione teneatur.l.qui rẽ rapuit.n.1.fo.170
¶ Raptor non liberatur a pena, licet rem restituat.l.nõ prodest.nu. 1.fo.171
¶ Rate tua vi fluminis predio meo damnum dante, an teneatis.nu me.17.fo.13
¶ Ratificandi potestas non perditur alterius facto, ꝯ ratum habere debentis.l.si quis offerenti.nu.3.fo.154
Ratihabitio impeditur defectu ex parte ratũ habentis superuenien te.l.bonorum possessionem.nu.1.fo.165
Ratihabitio impeditur defectu superueniente ex parte ratum habẽ tis.l.pater dotem.nu.2.fo.165
Ratihabitio in quibus cõparetur mandetur.l.pretor ait.n.6.fo.100
Ratihabitio non est mandatum, licet requiparetur.l.semper & qui non.nu.6.fo.192
¶ Ratio eadem, vbi ius idem.l.damni.nu.3.fo.19
Ratio nuda nemini debet ore facit fine causa.l. nuda ratio.n.3.fo.34
Ratiõi naturali sufficere in omnibus parendũ est.l.in ambiguis.n.4.fo.195
¶ Ratio quid sit.nu.17.fo.13
Ratum habendi facultas in vniuersales transit successorem.l.si quis offerenti.nu.2.fo.154
¶ Recedere a nobis que possunt, in eo si stu sunt, vt.l.plerunq. nume.1.fo.202
Recepta contra iura non trahuntur in consequentiam.l. quod contra.nu.1.fo.201
¶ Recipere minus dicitur, qui nihil recipit.l.si ita stipulatus sis.nu.1.fol.180
¶ Reddere, & restituere quo differant.l.bones.nu.3.fo.177
Reddere etiã continetur verbo facienti.l.faciendi.nu.1.fo.181
Reddere quid significet.l.verbum reddendi.nu.1.fo.177
Reddere rẽ nõ videtur, qui eã reddit deteriorẽ.l.etiã cum.n.2.fo.152
Redhibitione quando vtatur emptor.l.si duobus.nu.2.fo.110
Redhibito.n.1, & quanto minoris qñ agi possit.l.si ita, qui.n.3.fo.109
Reditus venit fructus appellatione.l.frugem.nu.1.fo.177
¶ Reficiendi quo casu possit nouum opus nunciari.nu.27.fo.4
Regula breuis rerum est narratio.l.regula.nu.3.fo.184
Regula Catoniana qñ locũ habeat.l.in mortis.nu.3.fo.38
Regula ex quibus causis cõstituatur.l.regula.nu.8.fo.185
Regula quibus signis tradi debeat.l.regula.nu.3.fo.184
Regula quid sit.l.regula.nu.1.fo.184
¶ Rei debendi duo an dicantur pro se inuicẽ fideiubere. l. Titianus. nu.3.fo.147
Rei debẽdi duo possunt constitui in conuentionalibus stipulationibus, & pretorijs.l. & stipulationum.nu.1.fo.139
Rei debendi possunt inuicẽ fideiubere.l.reos promittẽdi.n.1.fo. 138
Rei debendi duo possunt simul obligari.l.ex duobus.nu.1.fo.138
Rei debendi duo qualiter constituantur.l.duos reos.nu.1.fo.138
Rei debendi duo si sint, a quolibet potest solidum peti. i.in duobus. nu.2.fo.138
Rei debendi duo sunt, qui eandem rem promittunt.l. eandem rem. nu.1.fo.138
Rei nomine continetur omnis contractus & obligatio. l. nominis. nu.2.fo.172
Rei debendi quaternos plures in solidum constitui possint.l.possideri.nu.24.fo.56
Rei duo debendi si sint, & alter soluat, an alter liberetur. l. cum duo. nu.1.fo.139
Rei nomine venit causa rei, & iura.l.rei appellatione.nu.1.fo.173
Rei vendicatio an detur possidenti.l.exitus.nu.8.fo.63
Rei vendicatione qui non cõueniatur.l.serui nomine.nu.1.fo.68
Res plus fauetur, ꝯ actionibus.l.fauorabiliores.nu.1.fo.200
¶ Rehuquenti verbum ad vltimas pertinet voluntates.l.pretor ait. nu.2.fo.97
Reliquorum nomine que veniant.l.potest.nu.1.fo.177
¶ Rem iudicatã pro veritate accipi dupliciter intelligitur.l.res iudicata.nu.1.fo.202
Rem ratã haberi est factũ diuiduũ. l.stipulationũ.nu.13.fo.118
¶ Remissio nuntiationis an possit per alium impetrari.nu.48.fo.8
Remissio nũtiationis gratuita quando dicatur, & quando non gratuita.de noui ope.nun.l.i.nu.4.fu.2.
Remissio nuntiationis quando fiat citra satisfactionem.de nu. oper. nun.l.i.nu.5.fo.2.
Remissio nuntiationis quando impetrari dicatur.nu.42.fo.8
Remissio nuntiationis quanto duret tempore.de noui ope.nun.l.i. nu.6.fo.3
Remissione impetrata, non edificatur contra pretoris edictum.l.si opus.nu.1.fo.9
Remissionem nuntiationis impetrãs ad quid se obligare debeat.l. cum procurator.nu.6.fo.9
Renuntiare põt quilibet iuri pro se introducto.nu.24.fo.4
¶ Reo pluribus condẽnato, cuius habeatur ratio.l.in iudicati.nume.1.fo.83
Reorum constitutionem non impedit disparitas locorum.l. eidem rem.nu.1.fo.138
Reorum vnus si soluat procuratori creditoris, qui satisfecit de rato an committatur stipulatio.l.si quis vni.nu.1.fo.164
¶ Repetitioni plus fauetur in re obscura, ꝯ aduentitio lucro.l.non debet.nu.2.fo.190
Replicatio de periurio non admittitur contra exceptionem iurisiurandi.l.aduersus.nu.1.fo.106
Replicatio est exceptioni contraria.l.exceptio.nu.2.fo.106
¶ Repromittere debes opus in suo facto, satisfacere si in alieno.l.dũni.nu.2.fo.19
Repromittere debet is, a quo petitur cautio dãni infecti.nu.3.fo.13
¶ Repudiare nequeo quod habere non valet.l.qm pẽt.n.2.fo.198
¶ Res aliena e mari extracta an efficiatur extrahentis.l.quecunq. nume.1.fo.50
Res aliena in vendentis preiudicium emi potest, non domini. l. pro emptore.nu.2.fo.72
Res furtiua non efficitur, si contra dominũ agi possit.l.si homo.nume.3.fo.70
Res habita pro derelicto efficitur apprehendentis.l.si res.n.1.fo.75
Res in quo differat a pecunia.l.rei appellatio.nu.1.fo.172
Res inter alios acta quando ceteris preiudicet.l.cum res.numero. 2. folio.107
Res iudicata finem cõtrouersie imponit.l.res iudicata.nu.3.fo.76
Res iudicata que dicatur.l.res iudicata.nu.1.fo.76
Res mea effici potest ex pluribus causis.l.possideri.numero.13. folio.55
Res pro causa fumitur.l.res iudicata.nu.2.fo.76
Res quando in bonis alicuius esse dicatur.l.damni.numero.2. folio.17
Res quando pro derelicta esse presumatur.nu.12.fo.41
Res que in bonis nostris esse dicatur.l.rem in bonis.numero.2. folio.49
Res quinque modis esse dicitur in millius bonis. numero. 10. folio. 41
Res tantum valet, quantum vendi potest eius conditionem sciens.l.mortis causa.nu.3.fo.37
¶ Respublica ceteris prefertur creditoribus.l.bona venditis.numero.2.fo.91

Respublica proprie que dicatur.l.quante.nu.3.fo.30
¶Restituere plus importat,q̃ exhibere.l.plus est.nu.1.fo.173
Restituere promittens ad quid teneatur.l.aliud est capere.numer.2.folio.176
Restituere quando quis dicatur.l.apud Labeonem.nu.2.fo.184
Restituere quis dicatur.l.restituere.nu.1.fo.176
Restitutio ad interdictum datur ex clausula generali.l.prætor ait.nume.3.fo.102
Restitutio in integrum que duo requirat.l.omnia.nu.9.fo.194
Restitutio procuratorio quando causam vsucapiendi tribuat.l. qui fundum.nu.4.fo.73
Restitutio rei fit cum fructibus.l.in condemnatione.nu.2.fo.198
Restitutione res veniant etiam fructus restituendi.l.hec verba.nu.1.folio.176
Restitutionis vocabulo quid contineatur.l.restituere.nu.1.fo.174
¶Retentio fauorabilior est,q̃ acquisitio.l.prætor ait.nu.4.fo.102
¶Reuerti in potestatem domini quando res dicatur.l.sequitur.nume.7.fo.66
¶Reuocatio mandati non nocet debitori soluenti reuocationem ignoranti.l.qui hominem.nu.4.fo.152
¶Reus de interitu,& de fructibus tenetur post litem contestatam.l.si homo.nu.1.&.2.fo.78
Reus ex necessitate quare conueniatur.l.qui iudicium.nu.2.fo.92
Reus hec dictio in iure sumitur equiuoce.in rub.de duob.reis.nu.1.folio.138
Reus intra quod tempus agere debeat.l.a quo fundus.nu.3.fo.21
Reus stipulandi quis dicatur.l.qui stipulatur.nu.1.fo.138
Reus vnus credendi huic cõtestatione perimit ius alterius.l.ex duobus.nu.1.fo.139
¶Riuus quid sit.l.supra iter.nu.4.fo.26
Riuus si fiat in publico,vt nocet priuato,agit lege duodecim Tabularum.l.si per publicum.nu.1.fo.99
¶Rogari per fideicommissum potest,cui mortis causa donatur.l.mortis causa.nu.4.fo.37
¶Roma quid,& quid vbe Romana.l.vt Alphenus.nu.1.fol.177
Romam remissus an illhic se defendere debeat.l.ad cognitionem.nu.1.fo.87
Rome inuentus tenetur sibi respondere.l.cum legati.nu.2.fo.87
Rome nati dicuntur,qui in continentibus vbis nascuntur.l. qui in continentibus.nu.1.fo.180
Rome repertus illhic respondeat.l.ad cognitionem.nu.2.fo.87
¶Radera que dicantur.l.mensi.nu.2.fo.13
Radera que dicantur.nu.13.fo.13
¶Rata & cesa si exceptantur,qui excipi dicantur.l.in ratio.num.1.folio.184

De litera S.

Saccum pecunia plenum subtrahens, an teneatur etiam nomine sacci.l.qui saccus.nume.1.fo.169
¶Salices plantas in suo an teneatur,si aqua restagnet.Si cui aqua.nu.9.fo.22
¶Sardinia insula,quondam parua Italie.nu.28.fo.42
¶Satisacceptio quid sit.l.stipulationem.nu.6.fo.118
Satisdare debet is,de cuius dominio dubitatur.l.qui vias.nume.2.folio.19
Satisdare pure,vel sub conditione cuius sit vtilitatis.l. inter quos.nu.13.fo.20
Satisdare qui debet,tenetur ad interesse si non satisdet.l.si quis stipulatus.nu.3.fo.132
Satisdari debet in prætorijs stipulationibus.l.generaliter.num.1.folio.160
Satisdatio ad certam diem fit de eo,quod fit in publico.l.prætor.nume.2.fo.13
Satisdatio de demoliendo quibus verbis interponatur.l.stipulatio.nu.8.fo.11
Satisdatio fit quandoq; sub conditione.nu.8.fo.13
Satisdatio in personam procuratoris non est conferenda.l. cum procurator.nu.4.fo.9
Satisdationis nomine quid veniat.l.satisdationis.nu.1.fo.176
Satisdatum esse quomodo possit desinere.nu.15.fo.10
Satisfactio loco solutionis habetur.l.satisfactio.nu.1.fo.154
¶Sagum e fundo suo ejumere permittenti,eo exemplo,penitere nõ licet.l.quis sagum.nu.2.fo.32
¶Scientia curatoris,& procuratoris quãdo adulto,& domino.l.ait prætor.nu.4.fo.93
Scientia & patientia mandati actionem inducit.l.semper qui non.nu.3.fo.192
Scientia filij vel serui qñ noceat patri,vel domino.l.qui autẽ.nu.7.fol.93
¶Scortum quare sic dictum.l.si quis cum sciret.nu.3.fo.73
Scortum quid sit.l.verum est.nu.2.fo.167
¶Scripta in testamento sic vt non possint intelligi pro non scriptis habentur.l.quo tutela.nu.6.fo.194
Scriptor,qui promisit se scripturum,an liberetur,si scribat per aliũ.l. stipulatio.nu.12.fo.11
Scriptura quando charte credat.l.qua ratione.nu.2.fo.43
Scriptura non vitiatur,si quid in ea abraderi.l.nõ solent.nu.1.fo.196
¶Sententia ab ordinario,& ab arbitro mandari debet executioni.l. ait prætor.nu.2.fo.77
Sententia absolutoria parit exceptionem ex omni causa.l.si mater.nu.5.fo.108
Sententia absolutoria in quo actori prõiudicet.l.si pater meus.nu.1.folio.152
Sententia alteri non nisi in tribus casibus prõiudicat.l.sepe constitutum.nu.3.fo.84
Sententia an possit exequi contra fideiussorem.l.si se non obtulit.nume.4.fo.77
Sententia an sit in confessum ferenda.l.cõfessus.nu.5.fo.84
Sententia a quo,& quando executioni mandari debeat.l.qui pro tribunali.nu.1.fo.77
Sententia arbitri debet executioni mãdari.l.a divo Pio.n.4.fo.79
Sententia contra authorem lata non nocet singulari successori.l.addicare.nu.2.fo.109
Sententia contra confessum lite contestata est ferenda.l. confessus.nu.3.fo.84
Sententia contra cõstitutionem lata quando valeat.l.cum prolatis.nu.1.&.4.fo.8
Sententia contra mortuũ lata est nulla.l.in summa.nu.2.fo.87
Sententia contra vnum lata alteri non prejudicat.l. Modestinus.nu.1.fo.105
Sententia contra vnum lata an alij prosit vel noceat.l.sepe constitutum.nu.1.fo.83
Sententia diffinitiua non potest per iudicem retractari.l. Paulus respondit.nu.1.fo.82
Sententia diffinitiua quibus verbis feratur.l.res iudicata.nu.4.&.9.fo.76
Sententia lenis,qui solam notionem habet,executioni mitti debet.Lata prætor.n.1.fol.77
Sententiam exequi sua authoritate non licet victori.l.miseo.num.7.folio.78
Sententia habet executionem paratam,nisi sit nouata.l.si se non obtulit.nu.5.fo.77
Sententia in causa alimentorum quando executionẽ sortiatur.l. qui pro tribunali.nu.4.fo.77
Sententia incerta est inualida.l.in summa.nu.3.fo.83
Sententia in contentem est ferenda.l.qui Stichum.nu.2.fo.84
Sententia iniuriosa contra fideiussorem non nocet debitori.l. exceptione.nu.1.fo.147
Sententia iniuriosa quando valeat,& quando non.l.exceptione.nume.2.fo.147
Sententia iniusta,qua quis declaratur contra diuisionem facere,penam committi facit.l.qui Rome.nu.12.fo.134
Sententia inter duos dicta alijs nec obest,nec prodest.l.regula.nu.11.folio.185
Sententia inter scripturas legitimum non nocet legatario.l.cũ res.nu.3.fo.107
Sententia inualida,ordinario iudici licet ex eisdem actis cognoscere.Fallit in arbitro.l.Paulus respondit.nu.4.&.5.fo.82
Sententia in quibus factas intelligi.l.sepe constitutum.nu.2.fo.84
Sententia lata contra me nocet habenti causam a me.l.si mater.nume.9.fo.108
Sententia lata contra tenorem constitutionis, si non fuit error ex presso.mero iure valet.l.cum prolatis.nu.1.fo.80
Sententia lata non retractatur pretextu instrumentorum nouiter repertorum.l.Imperatores.nu.1.fo.81
Sententia lata pretextu falsorum instrumentorum non retractatur.l.diuus Adrianus.nu.2.fo.81
Sententia lata pretextu falsorum testium quando reuocetur.l.diuus Adrianus.nu.1.fo.81
Sententia lata pro vno ex mandatoribus,alijs non prodest.l.amissi.nu.4.fo.146
Sententia lata super possessione non prejudicat in proprietate.l.cuj queritur.nu.6.fo.108
Sententia lata super possessorio & petitorio simul an valeat.l.egitur.nu.11.12.fo.63
Sententia lata super vsuris non prejudicat in sorte.l.si in iudicio.nume.1.fo.109
Sententia non fertur pro furioso non habente curatorem.l. furioso.nu.1.fo.78

Sententia non valet lata contra minorem indefensum.l.acta.nu.4.folio.82
Sententia non valet,nisi presentes sint vel legitime citati,quos negotium tangit.l.de vnoquoq;.nu.1.fo.82
Sententia plurium non valente altero absente.l.duo ex tribus.nu.1.fo.81
Sententia pretextu falsorum testium lata an retractetur.l.qui agnitio.nu.5.fo.105
Sententium proferentis attendi debet in dubijs.l.in ambiguis.nu.1.fo.196
Sententia pro libertate contra vnum heredem non nocet coheredibus.l.iudicate.nu.1.fo.109
Sententia pro parte ferri non debet.Lapud Celsum.nu.4.fo.112
Sententia quibus verbis ferri debeat.l.miles.nu.1.fo.77
Sententia quibus verbis ferri debeat.l.in summa.nu.1.fo.81
Sententia quo ordine executioni mandetur.La dino Pio.nu.11.folio.79
Sententia Rome lata potest per presidem in prouincia executioni mandari.La dino Pio.nu.5.fo.79
Sententia super principali lata non parit exceptionem rei iudicate super incidenti.La dino Pio.nu.15.fo.79
Sententia vincenti prodest,non victo.l.emdenter.nu.2.fo.109
¶ Separatio a quo debeat impetrari.l.sciendum est.nu.1.fo.91
Separatio bonorum defuncti quando fiat,& quando heredis.l.sciendum est.nu.10.fo.91
Separatio frustra impetratur,hereditate per heredem vendita.l.ab herede.nu.1.fo.91
Separatio in quot casibus impetretur in quot non.l.sciendum est.nu.1.fo.91
Separatio quibus cesset casibus.l.sciendum est.nu.8.fo.91
Separationem petere possunt,qui heredi iudicium dictauerunt.l.qui iudicium nu.1.fo.92
¶ Sepulchrum facieno in agro suo an teneatur,si aq in fundum vicinum currat.l.quanquam.nu.1.fo.24
¶ Sequester quis dicatur.l.interesse.nu.2.fo.64
Sequester quis dicatur.l.sequester.nu.1.fo.178
¶ Sermo idez si duos habeat significationes,benignior capi debet.l.quoties idem sermo.nu.1.fo.193
Serui absentis possessionem non perdo donec,ad eū litere pernenerint libertatis.l.qui absenti.nu.1.fo.64
Serui ex delictis non obligantur ciuiliter,sed naturaliter.l.serui ex delictis.nu.1.fo.115
Serui fugitiui quando retineatur possessio.l.si is,qui.nu.7.fo.68
Serui fugitiui quare possessio retineatur.l.Pomponius.num.2.folio.58
Serui iure ciuili perduntur nihil.l.quod attinet.nu.1.fo.189
Serui nostri nobis inuitis acquirunt.l.etiam inuitis.nu.1.fo.46
Serui vade victi.l.pupillus.nu.2.fo.183
Seruis obtemperantibus dominio in quibus ignoscendum.l.ad ea, que.nu.1.fo.202
Seruis non admittentibus iussum mitti in possessionem,tenetur dominus actione noxali.l.si quis.nu.1.fo.16
Seruitus an fine titulo prescribi possit.l.si cui aqua.nu.24.fo.23
Seruitus aque a quo possit concedi.l.in concedendo.nu.1.fo.25
Seruitus aque ducende quanto tempore prescribatur iure.nu.3.4.4.fo.103
Seruitus aque hauriende in quibus locum habeat.l.ait pretor.nu.2.fo.103
Seruitus aque hauriende potest imponi vicino tertio,si permittat medius.l.si primo.nu.7.fo.27
Seruitus aque immittende an prescribi possit.l.in summa.nu.2.folio.23
Seruitus aque non impeditur per locum publicum mediū.l.si primo.nu.6.fo.27
Seruitus qualiter recte prescribatur.nu.9.fo.23
Seruitus in superficie constitui potest.l.ait pretor.nu.5.fo.102
Seruitus itineris differt a seruitute actus.l.si mater.numero.6.folio.108
Seruitus itineris quando admittatur.l.pretor ait.nu.2.fo.102
Seruitus mortalitati assimilatur.l.seruitutem.nu.1.fo.202
Seruitus non prescribitur absq; bona fide.l.si cui aqua.nume.23.folio.23
Seruitus pactis constitui potest.l.in summa.nu.1.fo.23
Seruitutem personalem habens domino non nuntiat,sed vicino.l.qui viam.nu.4.fo.9
Seruitus quando male,& dolo queratur.nu.6.fo.23
Seruitus quando tempore perdatur.l.si primo.nu.3.fo.27
Seruitus quo habeat causam interpolatam.l.in summa.nu.4.folio.23
Seruitus que per se non prescribitur,cum predijs prescribi potest.l.si aliena.nu.2.fo.67
Seruitus triplex,& que vnaquęq;.l.in summa.nu.1.fo.23
Seruitus vie longo aoz vsu perditur.l.sequitur.nu.36.fo.67
Seruitus vna non retinetur per vsum seruitutis alterius.l.primo.numero.1.fo.27
Seruitutem aque in suo fundo qualiter mihi possit concedere.l.in concedendo.nu.4.fo.25
Seruitutem constitutam allegans quando vincat in confessoria.numero.7.fol.23
Seruitutem habens an possit domino nuntiare.nu.20.fo.7
Seruitutem habens in predio alieno non nuntiat,sed confessoria actione vendicat.l.qui viam.nu.1.fo.9
Seruitutem habēs vie,predij domino non nuntiat,sed vicino.l.qui viam.nu.2.fo.9
Seruitutem haustus nō impedit locus medius publicus.l.si primo.nume.9.fo.27
Seruitutem itineris si habeam in fundo tuo,non potest super iter actum facere.l.supra iter.nu.1.fo.25
Seruitutem per confessoriam petens mittetur in possessionē,si nullus defendat.l.a quo fundus.n.2.fo.21
Seruitutem vrbanam habens in aliquo predio,qua actione ei vendicet.l.si primo.nu.1.fo.9
Seruitute vna vsus,quando ceteras retineat.l.si primo.nu.2.fo.27
Seruitutes omnes individue sunt excepto vsufructu.l. stipulationem.nu.1.2.14.fo.7
Seruitutes omnes indiuidue sunt vsufructu excepto.l. stipulationes non diuiduntur.nu.2.fo.136
Seruitutes omnes sunt indiuidue.l.quum amplius.nu.2.fo.195
Seruo cōmuni qō legatur,cui acquiratur.l.si is,qui in alienu.numero.2.fo.59
Seruo edificanti potest nouum opus nuntiari.nu.10.fo.6.
Seruo fugam persuadente an sit fur dicendus.l.qui seruo.n.1.fo.167
Seruo in commissum incidente,non incidunt res peculiares.l.interdum.nu.2.fo.20
Seruo in quo habeo vsumfructum,si quid donati,mihi queritur.l.quod fructuarius.nu.1.fo.48
Seruo manumisso non prodest quod egit seruus.l.quod quis.numero.1.fol.201
Seruo meo persuadente nomen suum de instrumento tollere furti tenetur.l.si quis vsori.nu.4.fo.188
Seruo causa mortis donato,si casus renocationis accidat,an repetatur manumissio.an pretium eius.l.si is,cui.nu.1.fo.40
Seruo nauam exercente si quid pereat contra quem detur actio.l.si seruus.nu.1.fo.167
Seruo opus facienti quod nocet,tenetur dominus noxali actione.l. si tertius.nu.14.fo.25
Seruo prohibente in possessionem,ne tenetur dominus.l.ait pretor.nume.3.fo.97
Seruo tuo mihi damnum dante possum te conuenire lege Aquilia noxali.l.miles.nu.4.fo.78
Seruus alienus bona fide possessus nobis querit.l.possessio.numero.30.fo.53
Seruus alienus bona fide possessus cui querat.l.seruus.nu.1.fol.47
Seruus alienus bona fide possessus cui acquirat.l.si seruus.numero 1.folio.45
Seruus alienus bona fide possessus mihi querit ex stipulatiōe.l.etiā.nu.1.fo.47
Seruus alienus alij stipulando nō querit domino.l.seruus alienus, nume.1.folio.141
Seruus alienus mala fide possessus non querit possidenti.l.si nemo.nu.1.fol.45
Seruus alienus querit ei,ex cuius re querit.l.si alienus seruus.numero.1.folio.140
Seruus alienus,vel homo a me bona fide possessus,qō nō querit mihi,querit sibi,vel domino.l.homo liber.nu.9.fo.49
Seruus alienus,vel homo liber bona fide possessus querit possessori.l.qui bona.nume.1.fo.45
Seruus alienus,vel liber homo quando mihi querere possit.l.acquiritur.nu.6.fo.41
Seruus alienus,vel liber homo possessus bona fide cui querat.l.qui bona.nu.4.fo.45
Seruus an teneatur de gestis in seruitute.l.interdum.nu.2.fo.30
Seruus a quo manumitti possit.in rub.de acquir.rer.domi.numero 1.folio.41
Seruus a viro vxori donatus matrimonio cōstante,non querit vxori.l.per seruum.nu.1.fo.50
Seruus auitus si stipuletur an querat filio vel nepoti.l.liber homo.nu.2.fol.140
Seruus bona fide possessus querit possessori.l.per seruum.numero 2.folio.50

Index Lecture Domini Odofredi

Seruus capti ab hostibus non potest ei stipulari sed si simpliciter stipuletur, dominus recurso acquiritur. l. si seruus communis. numero 3. fo. 140

Seruus captus ab hostibus non possidet, & dominus apud hostes nō possidet per seruū. l. neq; seruus. nu. 1. fo. 67

Seruus castrensis peculij cui acquirat, h filiusfamiliae, vt. l. ineo. nu. me. 1. fol. 46

Seruus causa Reipublice abesse non potest. l. seruus. numero. 1. folio. 202

Seruus ciuiliter obligari nequit. l. in personam. nu. 1. fo. 188

Seruus communis ab vno dominorum possessus, videtur ab omnibus possideri. l. communis seruus. nu. 1. fo. 64

Seruus communis ciuiliter dominorum in solidum querit possessionem. l. possessio. nu. 32. fo. 53

Seruus communis cui querat ab altero duorum donatum. l. per seruum. nu. 3. fo. 47

Seruus communis cui querat rem sibi meo iussu traditam. l. per seruum. nu. 6. fo. 47

Seruus communis duorum si ab vno ex sociis stipuletur, valet stipulatio. l. seruus communis. nu. 3. fo. 140

Seruus communis duorum dominorum sa tisnet vicem duorum seruorum. l. cum seruus. nu. 6. fo. 139

Seruus communis ex re vnius stipulatus cui querat. l. si ex re communi. nu. 2. in. 141

Seruus communis ex sua stipulatione qualiter dominus querat. l. si communis seruus. nu. 1. fo. 141

Seruus communis ex sua stipulatione querit domino cui potest. l. si communis seruus. nu. 1. fo. 140

Seruus cōmunis mihi & tibi cui querat thesaurum, in fundo meo inuentum. l. si is, qui in aliena. nu. 5. fo. 50

Seruus communis nominatim vni ex dominis stipulatus ei acquirit. l. si ex re communi. nu. 4. fo. 141

Seruus communis numerant pecuniam ad te pertinentem querit tibi obligationem. l. cum seruus. nu. 4. fo. 139

Seruus communis quādo dominus pro viribus portionibus querat. l. si communis seruus. nu. 2. fo. 141

Seruus communis querens obligationem, potest querere liberationem. l. an mutilia. nu. 3. fo. 159

Seruus communis simpliciter stipulatus dominus querit pro dominicis partibus. l. seruus communis. nu. 2. fo. 140

Seruus communis si sibi, & vni ex dominis stipulatur valet stipulatio. l. si seruus communis. nu. 1. fo. 139

Seruus communis si stipuletur vni domino decem dari, & eadem decem alteri, facit duos reos stipulandi. l. si seruus communis. nume. 1. fo. 141

Seruus communis vni dominorū nominatim stipulatus ei querit. l. qui bona. nu. 5. fo. 45

Seruus communis vni dominorum stipulatus ei soli querit. l. per seruum. nu. 5. fo. 47

Seruus communis vtriq; domino querit. l. seruus communis. nume. 1. fol. 141

Seruus cōmunis stipulari qualiter possit de damno infecto. l. si seruus. nu. 1. fo. 21

Seruus fugere an sit casus fortuitus. l. contractus. nu. 10. fo. 189

Seruus de eo, quod in seruitute vidit, testis esse potest. l. notionem. nume. 4. fo. 178

Seruus domino in atrocioribus obtemperare non debet. l. seruus nō in omnibus. nu. 1. fo. 115

Seruus domino querit inuito. l. seruus vetante. nu. 1. fo. 125

Seruus, & qui in aliena est potestate detinere possunt, non possidere. l. possessio. nu. 4. & 5. fo. 65

Seruus etiam domini nutu acceptum facere non potest. l. seruus. nume. 1. fo. 160

Seruus etiam mihi inuito querere potest. l. acquiritur. numero. 7. folio. 43

Seruus ex re domini proprietario stipulatus cui acquirat. l. si ex re communi. nu. 1. fo. 141

Seruus ex sua stipulatione cui acquirat. l. quicquid. nu. 2. fo. 142

Seruus duobus communis quando amborum acquirat. l. communio seruus. nu. 1. fo. 48

Seruus duorum, si stipuletur sibi dari partem alterius, nulla est stipulatio. l. si seruus cōmunis. nu. 2. fo. 140

Seruus fideiubens inscio domino, si soluat dominus vendicabit. l. seruus inscio. nu. 1. fo. 143

Seruus fructuarius cōmunis duobus, si insso alterius. stipuletur, an ei querat. l. si liber homo. nu. 2. fo. 141

Seruus fructuarius cui stipulatione acquirat. l. si vsufructuarij. nume. 1. fo. 141

Seruus fructuarius ex re domini inutiliter stipulatur, ex re fructuarij domino vtiliter. l. seruum fructuarū. nu. 1. fo. 141

Seruus fructuarius locans operas suas cui querat operarum partum. l. si seruus communis. nu. 4. fo. 140

Seruus fructuarius nominatim proprietario stipulatus ei querit. l. cū seruus. nu. 1. fo. 142

Seruus fructuarius vni ex fructuarijs nominatim stipulatus, ei quae rat. l. si cū duorum. nu. 1. fo. 141

Seruus fugiens priuat me possessione, si diu in libertate moret. l. possideri. nu. 29. fo. 56

Seruus fugitiuus non cadit in cōmissum. l. interdum. nu. 7. fo. 30

Seruus fugitiuus nō spoliat dominum possessione. l. si id, quod. nume. 2. fo. 61

Seruus fugitiuus quando mihi querat. l. per eū. nu. 2. fo. 65

Seruus furto facto manumittatur, furti tenetur tam ipse, q̄ manumittens. l. si seruus. nu. 2. fo. 167

Seruus hereditarius an possit mihi querere hereditatē. l. possessio. nu. 39. fo. 53

Seruus hereditarius an possit futuro heredi stipulari. l. re cōmuni. nu. 5. fo. 141

Seruus hereditarius & hereditati, & futuro heredi recte stipulatur. l. seruus hereditarius. nume. 1. fo. 141

Seruus hereditarius ex alia causa habitus hereditarius res querere potest. l. qui absenti. nu. 4. fo. 64

Seruus hereditarius futuro heredi acquirere nequit. l. per hereditarium. nu. 1. fol. 44

Seruus hereditarius heredi non querit donatus autem, vel emptus sit. l. per hoc. nu. 2. fo. 65

Seruus hereditarius heredi querit tribus concurrentibus. l. per hereditarium. nu. 3. fo. 44

Seruus hereditarius iacenti obligationem acquirere potest. l. quia seruo. nu. 1. fo. 118

Seruus hereditarius, in quo habeo vsumfructū, an possit mihi hereditatem querere. l. possessio. nu. 31. fo. 54

Seruus hereditarius nominatim futuro heredi nō potest stipulari. l. seruus hereditarius. nu. 1. fo. 149

Seruus hereditarius quis. l. possessio. nu. 40. fo. 52

Seruus hereditarius quis. l. per hereditarium. nu. 2. fo. 44

Seruus hereditarius quis. l. in eo. nu. 5. fo. 46

Seruus hereditarius quid possit. l. si seruus hereditarius. numero. 1. folio. 110

Seruus hereditarius vsumfructum stipulari nequit. l. vsufructus. nu. 1. fo. 141

Seruus heres domino suo quando separationem impetrare possit. l. sciendum est. nu. 11. fo. 91

Seruus, in quo habeo vsumfructum, quatenus mihi acquirere possit. l. possessio. nume. 1. fol. 65

Seruus in quo habeo vsumfructū, institutus mei contemplatione, an mihi querat. l. fructuario. nu. 2. fo. 48

Seruus in quo habeo vsumfructum, quid mihi querat. l. possessio. nu. 31. fol. 53

Seruus in quo vsumfructum habeo, & tu proprietatē, cui querat thesaurum inuentum. l. si is, qui in aliena. nu. 6. fo. 50

Seruus in quo vsumfructū habeo liberationem mihi acquirere potest. l. si debitor. nu. 1. fo. 154

Seruus liberationem vni dominorū querere potest per acceptilationem. l. an mutilia. nu. 4. fo. 159

Seruus meus mala fide possessus quo casu dominum querat, non possessionem. l. possessio. nu. 31. fo. 53

Seruus merces conducens an vendatur si in commissum inciderit. l. interdum. nu. 1. fol. 30

Seruus meus non potest stipulari a liberto meo opera sibi dari. l. si seruus meus. nu. 1. fo. 142

Seruus meus si seruo meo dari stipuletur, valet stipulatio. l. cum seruus. nume. 5. fo. 139

Seruus mihi datus pignori, quid, & quatenus mihi querat. l. possessio. nu. 17. fo. 53

Seruus cōmissus ad aliquid agendū nō potest vt procurator aliud facere. l. qui Rome. nu. 5. fo. 13

Seruus naturaliter obligatus quem dare possit fideiussorē. l. si arco. nu. 4. fo. 147

Seruus natus ex mācipio vrbanis licet in rure nutritus, dicitur vrbanus seruus. l. is, qui natus. nu. 1. fo. 182

Seruus nō potest stipulari sibi, sed duo. l. seruꝰ cōmunis. nu. 1. fo. 139

Seruus noster quo nobis acquirere possit. l. acquiritur. nu. 4. fo. 43

Seruus notarius esse nequit. l. si epistolam. nu. 2. fo. 51

Seruus pignori datus an querat creditori. l. per seruū. nu. 1. fo. 47

Seruus pluribus dominis inutiliter stipulatur, quibus potest equaliter queri alternatiue. l. seruus communis. nu. 4. fo. 140

Seruus possidet, & possidere nō potest. l. qui in seruitute. nu. 1. fo. 190

Seruus quando & in quibus experiri possit. l. si seruus hereditarius. nu. 1. fol. 110

Super Digesto nouo.

Seruus quando domino querat etiam inuito.l.acquiritur.numer.2. folio.43

Seruus pro derelicto habitus quo differat a seruo hereditario.l. quod seruus.nu.1.fol.141

Seruus quicquid iuste querit,domino querit.l.quod seruus. name. 2.folio.61

Seruus,qui mutuauit pecuniam peculiarem,non potest nouare sine domini voluntate.l.seruus.nu.1.fol.149

Seruus pupilli potest ei stipulari rem ipsius saluam fore.l.seruū pupilli.nu.1.fo.161

Seruus quomodocunq; stipuletur,domino acquirit.l.siue mihi.nu me.1.fol.140

Seruus quomodocunq; stipuletur,semper domino querit.l. cū seruus.nu.1.fo.139

Seruus ratione contractus,quo ad libertatem perducitur, obligari potest.l.cum seruus.nu.1.fo.131

Seruus reipublice potest stipulari.l.si seruus reipublice.numero.1.folio.139

Seruus si fideiussit,& soluit,quando dicatur dominus solutionem ratum habere.l.si seruus.nu.1.fo.147

Seruus si furtum fecerit,& alienetur,noxa caput sequetur.l.quod dicitur.nu.1.fo.166

Seruus sine fundo esse nequit,cui debeatur.l. si communis seruus. nu.2.fo.140

Seruus si quem vi deiecerit,& reo ad dominum peruenerit, tenetur domino interdicto vnde vi.l.quod seruus.nu.1.fo.61

Seruus si stipuletur sibi aut domino,inutilis est adiectio.l.seruus cō munis.nu.5.fo.140

Seruus stipulando vel occupando cui querat.l.in eo.nu.2.fo.46

Seruus stipulatus nominatim male fidei possessori,nec sibi.nec domino querit.l.seruus meus.nu.1.fo.140

Seruus surripiens rem peculiarem nō interuertit domino possessio nem.l.sequitur.nu.1.fo.66

Sextarium vnum ex horreo frumenti surripiens,pro eo,quod surripuit tantum tenetur. l.vulgarie.nu.4.fo.166

Singuli non possunt idem quod magistratus.l.non est singulis. nu.1.fo.198

Signum indefinitum quod dicatur.l.regula.nu.6.fo.184

Soceri nomine qui veniant.l.socer.nu.1.fo.180

Socero dotem dante genero in fraudem creditorum an teneatur ge ner.l.si fraudator.nu.2.fo.94

Socius an petat damnum ex pariete communi actione pro socio.l. ex damn.nu.2.fo.20

Socius an possit nunciare nouum opus socio edificanti in loco communi.nu.3.fo.5

Socius rem communem animo furandi contrectans furti tenetur.l. si socius.nu.1.fo.167

Socij gabellarum si vitiidant inter se,nō potest socius petere sibi eōmunicari per alium.l.locatio.nu.6.7.fo.29

Socius non est,qui in societatem nil ponit.l.senatus. numero.7. folio.99

Socius potest nouare inscio socio.l.si rem aliquam.nu.2.fo.150

Socius quando conueniatur in solidum.l.non tantum.numero.3.folio.80

Solennia iuris non de facili sunt immutanda.l.1 & si nihil.numer.1. folio.199

Solennitas que & quando presumatur.l.sciendum est. numero.1. folio.120

Soli dominus si non cauet de vitio soli,nec superficiarius de vitio operis,mittar in possessionem.nu.26.fo.13

Soluendo esse quis dicatur.l.soluendo.nu.1.fol.178

Soluendo esse quis merito credatur.l.nemo dubitat. numero.1. folio.196

Soluens alteri de mandato creditoris liberatur.l.qui hominem. nu. 7.fo.152

Soluens bona fide ei,qui se offert alienis negotijs, an liberetur.l.si quis offerenti.nu.1.fo.154

Soluens debitum naturale aliter tantum non repetit.l.si tuo seruo. nu. 1.fo.150

Soluens debitum solidum liberetur.l.solidum.nu.1.fol.156

Soluens hominem alienum liberatur demum vsucapione sequuta. l.si,qui alienum.nu.1.fo.154

Soluens imperfecte non liberatur.l.qui reo fauas.nu.1.fo.157

Soluens pretextu falsorum instrumentorum,repetere potest.l.agnitis.nu.3.fol.105

Soluens pupillo liberatur,si pupillus inde locupletior efficiatur.l. in pupillo.nu.1.fo.151

Soluens pupillo fine tutore an teneatur.l.in pupillo.n.1.f.105

Soluens rem,quam creditor habere non licet,nō liberatur.l.qui decem.nu.6.fo.153

Soluens seruo manumisso an liberetur.l.Cassius ait.numero.2. folio.151

Soluere cuiq; licet pro ignorante & inuito.l.felicere.nu.1.f.154

Soluere minus dicitur,qui tardius soluit.l.creditores.numero.2.folio.173

Soluere non dicitur,qui non facit accipientis.l.qui sic soluit.numer. 1.fo.154

Soluere potest quis intra tēpus quod datur iudicatis.l.intra dies. nu.1.fo.78

Soluisse minus quis dici nequeat.l.non potest.n.1.f.128

Soluti potest bis eadem res ex duabus causis interuenire.l.si quis duos.nu.1.fol.155

Soluta pecunia que dicatur.l.soluere.nu.nu.1.fo.154

Solutio eadem ad diuersas obligationis causas tollendas prodest. l.quum quis.nu.4.fo.152

Solutio eadem non parit solutionem & repetitionem.l.qui hominē. nu.10.fol.152

Solutio & liberatio facta ante hereditatem restitutam rata habetur. l.ante restitutam.nu.1.fo.148

Solutio facta adiecto in quo liberet soluentem.l.qui hominem.nu.1. folio.152

Solutio facta a heredi,licet postea abstinet,debitor non liberat.l.filius qui.nu.1.fo.156

Solutio facta rei deteriorate facto debitoris non liberat eum.l. qui sibi.nu.2.fo.152

Solutio facta seruo fugitiuo quando liberet soluentem.l.fugitiuus. nu.1.fo.151

Solutio facta vero procuratori liberat soluentem.l.vero procuratori.nu.1.fo.151

Solutio facta tutori quando liberet soluentem. l. vero procuratori. nu.4.fo.151

Solutio facta fideiussoris parit sibi actionem contra principalē debitorem.l.qui debitorem.nu.1.fo.143

Solutio liberationem non parit,vbi solutum repeti potest.l.si testamenti.nu.2.fol.145

Solutio particularis quando liberet soluētem.l. stipulationum. nu. 6.fo.117

Solutio partis quando liberet a parte.l.si stipulatus.nu. 2. f.151

Solutio quando ante tempus adiectum fieri nequeat.l.qui Rome. nu.1.fo.73

Solutio quibus fieri debeat.l.quero.nu.1.fol.158

Solutio reconciliatur nummorum commistione.l.si alieni.numer. 1. folio.155

Solutio si in certum locum conferatur stipulatio,tum habet diem, qua eo peruenire possit.l.continua actus.nu.4.f.137

Solutio vna diuersoe quandoq; parit effectus non contrarios.l.in numerationibus.nu.1.& 2.fo.151

Solutio sub conditione fieri potest.l.vero procuratori.numero.3.folio.151

Solutionē qui debet recipere,non potest tempus prorogare,vel contrahere.l.qui Rome.nu.4.fo.134

Solutione facta pro parte de interesse,mora purgari potest ne solua tur alia.l.si ex duobus.nu.1.fo.163

Solutione recipere valeas ex certa causa,non potest ex alia recipere. l.si ex pluribus.nu.2.fo.156

Solutionis nomine quid veniat.l.solutam.nu.2.f.154

Solutionis verbo venit omnis factifactio.l.solutionis.numero.1.folio.181

Solutum in causam indebitam,cedit in debitum.l.creditor.numero 4.folio.158

Solutum in dubio in causam antiquiorem cedit.l.creditor.numer.3. fol.158

Solutum in dubio videtur in causam,que maius periculum minatur.l.si quid ex famosis.nu.1.fo.151

Solutum iussu alterius,perinde est,ac.l.quod iussu.n.1.f.198

Solutum liberationem non affert,quod repeti potest.l.Paulus respondit.nu.1.fo.158

Solutum minus dicitur quod tardius soluitur.l. minus solutum. nu.1.fo.174

Solutum nomine pene non computatur in sortem.l.id,quod nume. 1.fo.155

Solutum per fideiussorem non venit in diuisionis rationem.l. inter eos.nu.2.fol.146

Solutum predem liberat soluentem,si vero heredi restituatur. l.qui hominem.nu.9.fo.152

Solutum simpliciter,in causam efficacem solutum presumitur.l. si te,cui.nu.2.fo.156

Solutum simpliciter cedit in causam seriorem.l.cum ex pluribus. nu.1.& 2.fo.157

Solutum si non inducat liberationem,illud promissum non indu

Index Lecture D. Odofredi

cit nouationem l.eum,qui ita.nu.12.fo.124
Solutum totum quando repeti possit.l.quum amplius. numero. 1. folio.195
Solutus dicitur,qui neque sequitur,neq; vocatur.l.liberationis. nu. 2.fo.175
Sors an sit dotis q̃ vsura.l.quotiens.nu.3.fo.150
Spado quis dicatur.l.spadonum.nu.1.fo.179
Specialia instant specialia.l.semper generalibus.n.1.fo.201
Species duæ voluntate duorum miste,earum efficiantur.numero.32. folio.42
Species noua ex aliena materia an si instatur specificantis.num.29. folio.42
Species vina non fungitur vice alterius.l.stipulationes.numer.2.folio.124
Specificans quo casu rei specificate non efficiatur dominus.l.sed si ex meis.nu.2.fo.45
Speciose personæ quæ dicantur.l.speciosæ.nu.1.fo.178
Specus quid significet.l.supra iter.nu.3.fol.26
Spes legati conditionalis non transmittitur ad heredem.l.quæ legata.nu.4.fo.187
Sponsionis appellatione quid contineatur.l.sponsio. numero.1. folio.172
Sponsus non vsucapit rem ante nuptias sibi datam a sponsa.l.si ita mata.nu.1.fo.76
Statua in honorem debitoris posita non venit in venditione bonorum eius.l.Anfidius.nu.1.fo.90
Statuam in municipio ponens non potest eam repetere.l.Paulus. nu.1.fo.106
Statuæ ad ornatum ciuitatis positæ nõ efficiantur singulorum.l.statuæ.nu.1.fo.47
Statuæ an sint pars ædium.l.statuæ.nu.1.fo.184
Statuæ in ciuitate qua actione vendicentur.l.statuæ.numero.2. folio.47
Statuliber quis dicatur.l.quæ statuliberi.nu.1.fo.32
Statuliber quis proprie dicatur.l.quod statuliber.nu.2.fol.40
Statum euentus qualiter capiunt quæ ex testamento proficiscuntur. l.omnia.quæ.nu.1.fo.202
Status causa ineluctabilis,ideoq; in ea cauetur ex parte actoris & rei.l.procuratores.nu.3.fol.164
Stipendia capi possunt in causam iudicati.l.commodis.numero 1.fol.81
Stipendia quæ dicantur.l.milites.nu.1.fo.77
Stipendium quid sit.Lager est.nu.2.fo.174
Stipulans de damno infecto non deducit immobilia post quæsita. nu.8.fo.17
Stipulans de damno infecto quanti possumatur stipulari.l.in hac. nu.1.fo.19
Stipulans omnes libros sibi dari de quibus debeat intelligi.l.quicquid adstringendæ.nu.4.fo.130
Stipulans sibi dari,alij stipulatur conditionaliter.l.qui res suas. nu.4.fo.158
Stipulans sibi & alij decem,de eisdem decem, non de alijs intelligitur.l.cum.quinta.nu.1.fo.124
Stipulari mandato meo post mortem meam recte solvitur.l.ei, qui. nu.1.fo.158
Stipulantio pro opere,quod fit in publico nomen,& heredis sui debet apponi stipulationi.l.fluminum.nu.4.fo.18
Stipulari ab alio nequeo quod per me non possum.l.si minor. numer. 1.fol.125
Stipulari alteri neminem posse quando verum sit.l.stipulatio ista. nu.13.fo.122
Stipulari alteri quis possit.l.stipulatio ista.nu.15.fo.122
Stipulari factum undiquidum an quis possit.l.stipulationes non dividuntur.nu.3.fo.126
Stipulari possum mihi tradi quod meum est, non mihi dari.l.scire debemus.nu.2.fo.120
Stipulari possum,post mortem meam decem filiæ meæ dari.l. quodcunq; nu.3.fo.123
Stipulari potest mihi tum filius,tum seruus.l.quodcunq; numer. 1.fo.123
Stipulari potest quis eidem sacram ædificari.l.stipulatio ista.numer. 21.fo.122
Stipulari potest quis,quam quis morietur,& si quis moriatur.l.quicunq;.nu.4.fo.123
Stipulari potest quod sibi deest,qui non plene rem habet.l.eum,qui ita.nu.9.fo.124
Stipulari qui possint iudicatum solui.l.si quis alijs.numero.2.folio.162
Stipulari quis possit de damno infecto.l.damnum.n.1.fo.16
Stipulari rem meam possum sub conditione.l.si rem meam.numer. 1.fo.120
Stipulari rem suam sibi dari nemo potest.l.nemo rem suam. numer. 1.folio.128
Stipulatio an vitietur diuersitate rerum,temporum, qualitatum & conditionum.l.si seruus.nu.4.fo.137
Stipulatio ab vno animo nouandi vtrunq; correi liberat.l.a te hominem.nu.1.fo.150
Stipulatio ad præsens & futurum qualiter debeat concipi.l.si stipulatus fuerim.nu.4.fol.127
Stipulatio an committatur,si post stipulationem tegulæ vel domus vicinæ ceciderint.l.damni.nu.1.fol.21
Stipulatio annua est vna pro omnibus annis.l.si Stichum.numer. 2.fo.119
Stipulatio annua quare perpetua.l.si Stichum.nu.4.fo.119
Stipulatio annua vna est pro omnibus annis.l.si a colono.numer.1. folio.146
Stipulatio an valeat,qua quis promittit alium in iudicio sisti.l.stipulatio ista.nu.20.fo.132
Stipulatus Calendis,intelligitur de proximis.l.cum. qui Calendis. nu.1.fo.123
Stipulatio commissa ex vna parte an possit committi ex alijs partibus.l.cum quæreba tur.nu.1.fo.163
Stipulatio committitur,si quis sine mandato experitur,&c.l. si ante acceptum.n.2.fo.162
Stipulatio communis quæ.l.stipulationum.nu.3.fo.118
Stipulatio concepta in persona duorum alternatiue quido valeat. l.qui res suas.nu.6.fo.158
Stipulatio conditionalis animo nouandi mœrum non purgat præcedentem.l.eum,qui ita.nu.1.fo.125
Stipulatio conditionalis animo nouandi quando tollat effectũ more.l.qui decem.nu.2.3.fo.155
Stipulatio conditionalis conditione pendente in heredem trãsmittitur.l.si filiusfamilias.nu.2.fo.127
Stipulatio conditionalis non extinguitur,morte promissoris.l.novatio autem.nu.1.fo.150
Stipulatio conditionalis novat puram in conditionis euentum.l. quotiens.nu.1.fo.149
Stipulatio conditionalis novat puram in conditionis euentum.l.si rem aliquam.nu.1.fo.150
Stipulatio consistens in dando quo differat ab ea,quæ consistit in faciendo.l.continuus actus.nu.7.fo.137
Stipulatio contra bonos mores non valet.l.stipulatio.numero.2.folio.125
Stipulatio contrahitur per verba de futuro.l.stipulationum.nume. 5.fo.118
Stipulatio conuentionalis quæ dicatur.l.in conventionalibus.nu.2. folio.124
Stipulatio conuentionalis quo differat a pretoria.l.in conventionalibus.nu.1.fo.124
Stipulatio damni infecti certam diem continere debet.l. ita stipulatus sum.nu.5.fo.132
Stipulatio damni infecti in certam diem an renouetur finita die. nume.19.fo.14
Stipulatio damni infecti quando committatur.n.10.fo.18
Stipulatio damni non committitur,si sine dolo damnum detur.nume.17.fo.19
Stipulatio damni infecti quoties possit renouari.n.1.fo.15
Stipulatio damni infecti quando committatur.nu.14.fol.19
Stipulatio damni infecti est pretoria.n.2.fo.15
Stipulatio dari ad centesimas Calendas valet.l.centesimis.nume.1. folio.123
Stipulatio de non faciendo committitur,si contra fiat per heredem etiam ignorantem.l.cum filiusfamilias.nu.4.fo.124
Stipulatio de noui operis nuntiatione quando interponatur.l.stipulatio.n.1.&.2.fo.11
Stipulatio de rato committitur ad interesse,consistens etiam in lucro.l.si commissa.n.1.fo.164
Stipulatio de rato quando committatur.l.cum quis.num.1.fol.163
Stipulatio de rato quo casu non committatur.l.cum minor.numer. 1.folio.163
Stipulatio dicitur iuris ciuilis contractus.l. ea, quæ. numero.2.folio.49
Stipulatio dissensu vitiatur, non autem iudicium.l.inter stipulantẽ. nu.5.fo.128
Stipulatio dolo simpliciter interposita,etiam dolum heredis continet.l.stipulatio ista.n.11.fo.122
Stipulatio duplex quæ sit,& quid contineat.l.præteriorum.nu.4. folio.160
Stipulatio dupli quando diuidatur inter heredes stipulatoris.l.stipulationum.nu.16.fo.118

Stipulatio de rato committitur per petitionem iudicialem cum cõtestatione.l.amplius non petitum.n.1.fo.164
Stipulatio de rato committitur, si dominus non ratificet solutionẽ factam falso procuratori.l.si fine iudice.nu.1.fo.164
Stipulatio de rato non committitur, domino ratum habente quod factum est suo nomine.l.interdum.n.2.fo.164
Stipulatio est contractus iuris ciuilis.l. quo dilucidius. numero.1. folio.111
Stipulatio est incerta, qua stipulor aliquid, quod est in faciẽdo.l.stipulationum quedam.nu.7.fo.127
Stipulatio est inefficax, que sine causa interponitur.l.obligationum.nu.4.fol.114
Stipulatio est inutilis, qua quis stipulatur aurum, non adiecto põdere.l.ita stipulatus fuit.nu.2.fo.132
Stipulatio est inutilis, qua stipulatur quis spe future numerationis. l.que legata.nu.5.fo.187
Stipulatio est inutilis, qua stipulor aliquid dari arbitratu Titij, si Titius non arbitretur.l.si quis arbitratu.nu.2.fo.125
Stipulatio extinguitur, si petitor heres extiterit possessori.l. si petitor.nu.1.fo.162
Stipulatio habere licere an valeat sine promittao rem propriam, siue alienam.l.stipulatio ista.nu.6.fo.121
Stipulatio habere licere, committitur contra promissorem, & eius heredes.l.stipulatio ista.nu.7.fo.121
Stipulatio habere licere, tue continet, si potest, alia refertur ad factum.l.stipulatio ista.nu.8.fo.121
Stipulatio habere licere quando committatur. l.stipulatio ista.nu. 5.fol.121
Stipulatio habere licere, simpliciter contracta omnes continet.l.stipulatio ista.nu.1.fo.121
Stipulatio facta cum moriente, intelligitur de morte naturali.l.ex ea parte.nu.4.fo.111
Stipulatio facta de sorte, & usurio valet pro parte certa, & pro parte incerta.l.stipulationum quedam.nu.10.fo.127
Stipulatio facta filio quando fit inutilis.l.quod dicitur. numero.2. folio.135
Stipulatio facti habeno diem non committitur ante diem.l.infinita. nu.1.fo.115
Stipulatio facti quando committatur.l.ita stipulatus. numero.1. folio.119
Stipolatio fundi fine demonstratione an valeat.l.stipulationis quedam.nu.3.fo.126
Stipulatio impossibilis non valet.l.verum est.n.2.fol.189
Stipulatio in arbitrium promittentis collata non valet.l. stipulatio. nu.1.fo.119
Stipulatio incertum diem qualiter intelligatur.n.18.fol.14
Stipulatio incipiens a conditione quando committatur.Lita stipulatus fuit.nu.1.fo.112
Stipulatio incipiens a precedenti conditione est conditionalis, nec committitur ante conditionis euentum.l.ita stipulatus fuit. nu. 7.fo.133
Stipulatio in duabus summis quando valeat.l.stipulatio.num. 14. folio.116
Stipulatio in specie vitiatur, si alternatiue interrogati de vno respondeatur.Inter stipulantem.n.7.fo.128
Stipulatio insulam fulcari, non adiecto die valet.l.egritimo.nume.2. folio.130
Stipulatio inualida que.l.stipulatio.n.11.fo.116
Stipulatio in voluntatem promissoris conferri non potest.l. a Titio.nu.3.fo.131
Stipulatio inutilis non nouat precedentem vtilem.l.si ita stipulatus fuero.no.1.fol.110
Stipulatio inutilis non tollit domino rei vendicationem.l.cum seruus.nu.3.fo.137
Stipulatio indicatum solui quas in se contineat clausulas.l.si quis aliquem.nu.1.fo.162
Stipulatio indicatum solui habet quantitatem certam.l.indicatum solum.nu.1.fo.162
Stipulatio indicatum solui quando interponatur.l.indicatum solui.nu.1.fol.161
Stipulatio indicatum solui quas habeat clausulas.l.ex iudicatum. nu.1.fo.163
Stipulatio indicatum solui quid contineat.l.si accepto.numer.1.folio.160
Stipolatio indicatum ex quibus causis committi possit.l.si quis aliquem.nu.6.fo.162
Stipulatio indicatum solui committitur, si reus non defendatur.l.si quis aliquem.nu.3.fo.162
Stipulatio indicatum solui committitur, sententia per iudicem lata, coram quo satisdatum non fuit, lege si quis aliquem.nume-ro.1.fo.162
Stipulatio indicatum solui non committitur, mutata cõditione defensorie.l.si ante acceptum.n.1.fol.162
Stipulatio indicatum solui potest committi contra diuersos, nõ cõtra eundem.l.si vnus.nu.1.fo.165
Stipulatio indicatum solui ne committatur, qualis defensio requiratur.l.si quis aliquem.n.7.fo.162
Stipulatio iudiciales que dicatur, & que pretoria.l.stipulationum. nu.1.&.2.fo.118
Stipulatio nedum futurarum, imo & preteritarum prestationes respicit. Ubi similmodi.nu.2.fol.125
Stipulatio non impeditur loquutione prepostera.l.si ita stipulatus fuero.nu.2.fo.115
Stipulatio non nisi semel committitur.l.si ita quis stipuletur. nume. 2.fo.125
Stipulatio non valet, in quam deducitur incertum de incerto.l. ita stipulatus fuit.nu.4.fo.112
Stipulatio non valet, vbi res non est in cõmercio stipulatoris.l.multum interest.nu.1.fo.126
Stipulatio non valet arbitratore non arbitrante.l.si quis arbitratu. nu.1.fo.125
Stipulatio nulla censetur, qua libera testandi facultas tollitur.l. stipulatio.nu.1.fol.125
Stipulatio non vitiatur ob falsam causam.l. si decem. numero.1. fol.126
Stipulatio non vitiatur vocabulorum diuersitate inter interrogãtẽ & respondentem.l.si sub vna.nu.1.fol.117
Stipulatio non vitiatur verbo superfluo.l.que egritudine.numero 1.fol.125
Stipulatio non vitiatur impersonalitate.l.ista stipulatio.numero.2. folio.125
Stipulatio non vitiatur diuersitate locorum aut factorum inter stipulatorem & adiectum.l.qui reus suus.nu.5.fol.138
Stipulatio nouans tollit primam obligationem, & purgat moram. l.si Stichum.nu.1.fo.148
Stipulatio nouans si fiat, dies precedentis stipulationis censetur re petita.l.qui sic stipulatur.n.1.fo.123
Stipulatio noui operis ad quod committatur.l. stipulatio. numero 11.folio.11
Stipulatio noui operis quibus committatur casibus.l. stipulatio. nu.10.fo.11
Stipulatio nuda facta est inefficax.l.stipulatio.nu.8.fo.116
Stipulatio, negotio furtiue soluto, qualiter intelligatur. Liber stipulatio.nu.1.fo.182
Stipulatio ob rem non defensam non committitur, licet finita solutione, vel alio modo.l.cum quereretur.n.2.fo.163
Stipulatio obscura pro promissore interpretatur.l.si mihi & Titio. nu.4.fo.131
Stipulatio omnino incerta non valet.l.quicquid adstringende.nume.1.fol.130
Stipulatio penalis quando affirmatiue, & quando negatiue concipi debeat.l.continuus actus.nu.6.fo.117
Stipulatio penalis non nouat precedentem conuentionem ex causa onerosa.l.qui Rome.n.6.fo.134
Stipulatio penalis in matrimonijs contrahendis quare nõ valeat. l.Titia.que ex alio.nu.3.fo.136
Stipulatio penalis super sponsalibus interposita est ipso iure nulla. l.Titia.que ex alio.nu.1.fol.136
Stipulatio penalis quando committatur.l.stipulationes non diuiduntur.nu.4.fol.126
Stipulatio penalis inutilis non reddit inutilem stipulationem sortis, nec ipsam nouat.l.si ita stipulatus fuero.nu.7.fo.135
Stipulatio penalis vitiatur ex errore, vel incertitudine.que principalem stipulationem reddit inutilem.l.ita stipulatus fuit. numero 1.fol.132
Stipulatio pene in matrimonio non valet.l.ex ea parte.numer.2.folio.133
Stipulatio per extraneos facta super matrimonio an valeat.l.Titia que ex alio.nu.5.fo.136
Stipulatio perimitur, perempta re in iudicium deducta.l.si seruus. nu.1.fo.162
Stipulatio personam promissoris concernens ad heredem nõ transmittitur.l.centesimo.nu.2.fo.123
Stipulatio pretoria non vitiatur, licet factum promissoris non contineat.Illa stipulatio.n.1.fo.125
Stipulatio pretoria sic capitur, vt promittat quis se curaturũ.l.quoties quis alium.n.1.fol.128
Stipulatio pretoria si sit ambigua interpretatio est pretorio.Lin pretorio.nu.fo.161
Stipulatio primo quando per penalem non nouetur.l.cum seruus.

nu.8.fo.139
Stipulatio pro edibus presentibus facta non extenditur ad futuras, nu.7.fo.17
Stipulatio pro me,& ad quem res pertinet,qualiter intelligatur. nu. 5.fo.18
Stipulatio pura dicitur,& non conditionalis,si dicitur,rc.l.si decem cum petiero.nu.1.fo.123
Stipulatio pura differt ab ea,que contrahitur in diem.l.a Titio.nu. 2.fo.131
Stipulatio pura quandoq; recipit dilationem.l. interdū. numero,3. folio.126
Stipulatio qualiter definiatur.l.stipulationum.n.4.fo.118
Stipulatio qualiter contrahatur,& contracta vitiatur.l. stipulatio. nu.7.fol.116
Stipulatio,quandiu res non defendatur: quando resoluatur.l hec stipulatio.nu.1.fo.163
Stipulatio quando committatur.l.hoc iure.nu.1.fo.119
Stipulatio quando incerta dicatur.l.stipulationum quedam. nume. 5.& 6.fol.126.& 127
Stipulatio quando dividatur inter heredes.l.si centum homines.n. 1.fol.133
Stipulatio quando in se dolum habere dicatur.l.si quis cum aliter. nu.2.fo.121
Stipulatio quando vitietur angustia temporis.l.si seruus. numer.3. folio.137
Stipulatio, qua promittitur insulam fieri,quando valeat.l.qui insulam fieri.nu.1.fo.130
Stipulatio qua quis quid fieri stipulatur, non valet,ni loco adjecta tur.l.qui insulam fieri.nu.2.fol.130
Stipulatio quare non fit contractus.l.semper in stipulationibus.nu me.2.fo.190
Stipulatio quavis lingua fieri potest.l.stipulatio.nu.15.fo.116
Stipulatio quid sit.l.stipulatio.n.2.fo.116
Stipulatio quid,& vnde dicta.in rub.de verborum oblig. numero.1, folio.115
Stipulatio rati committitur,si dominus petat id,quod petere non poterat.l.si sine iudice.nu.4.fo.365
Stipulatio rati quando heredum mentionem facere debeat.l.si sine iudice.nu.2.fo.165
Stipulatio rei,cuius non est commercium,non valet.l.inter stipulantem.nu.8.fo.128
Stipulatio rei impossibilis nulla est.l.si stipuler.nu.1.fo.120
Stipulatio rei mee non valet.l.nemo rem suam.nu.1.fol.129
Stipulatio rei mee valet sub cōditione si mea esse desierit.l. existimo. nu.1.fo.130
Stipulatio rei perempte quando valeat.l.inter stipulantem.numero 12.fo.129
Stipulatio rem ratam haberi,quando sit factum dividendum,& quando individuum.l.stipulationum.n.15.fol.15
Stipulatio rem tradi,incertum factum continet.l.si rem. numero.1. folio.120
Stipulatio rerum impossibilium inutilis est.l.ea,que.numero. 1. folio.200
Stipulatio secunda super eodem valet,prima invalida existente.l. si pari stipuler.nu.1.fo.120
Stipulatio semel commissa non omittitur.l.si ita quis stipuletur. nu.1.fo.135
Stipulatio semel ad interesse commissa an possit iterum committi.l. si sic stipulatus sim.nu.1.fol.136
Stipulatio serui & filij & si in tempus existentie sui iuris conferat, patri tamē & domino queritur.l.quicquid.nu.1.fo.142
Stipulatio simplex que dicatur,& que duplex.ista stipulatus sim.nu me.8.fo.133
Stipulatio sine causa non valet vt pactum.l.quo dilucidius. numer. 6.fol.111
Stipulatio sine demonstratione rei non valet.l.quicquid adstringende.nu.2.fo.110
Stipulatio, si Pamphilum non dederis,dabis centum nomine pene,quando committatur.l.ita stipulatus sim.n.6.fo.132
Stipulatio si voluero,est inutilis.l.in personam.n.3.fo.188
Stipulatio statum committitur,si ruit opus in publico factum, pro quo cautum est.l.stantium.nu.2.fo.18
Stipulatio sub conditione fieri potest vt conditione existēte, rc.l.huiusmodi.nu.1.fo.125
Stipulatio sub conditione pendente ex facto certe persone valet.l.a Titio.nu.1.fo.131
Stipulatio super iure personali ad heredes non transmittitur. l. stipulatio ista.nu.9.fo.122
Stipulatio tota,& pars eius accepto ferri potest.l. pars stipulationis.nu.1.fo.159
Stipulatio tribus modis concipitur,qua quis alteri stipulatur.l.stipulatio ista.nu.16.fo.122
Stipulatio turpis est ipso iure nulla.l.generaliter.n.1.fo.120
Stipulatio turpis nullius est efficacie.l.si plagij.n.2.fo.135
Stipulatio valet in decem,si rogatus de decem promisisti vigint.l. stipulatio.nume.12.fol.116
Stipulatio valet,licet erretur in nomine,modo constet de corpore.l. si in nomine.nume.1.fo.120
Stipulatio valet,qua promittis mihi dare quod tibi debetur.l.huiusmodi.nu.1.fo.120
Stipulatio valet,qua stipulor rem,cuius habeo commercium,licet tu non possis habere.l.multum interest.nume.2.fo.120
Stipulatio valet,qua stipulor decem aut quindecim.l.si ita stipulatus.nume.1.fo.131
Stipulatio varijs casibus interponitur.l.interdum.nu.1.fo.164
Stipulatio vitiatur dissensu circa rem inter stipulatorem & promissorem.l.continuus actus.numero 3.fol.137
Stipulatio vitiatur,si actus omnino extraneus interueniat inter promissorem & stipulatorem.l.continuus actus.nu.1.fo.137
Stipulatio vitiatur si ante perfectionem fui deuenisset res ad casum, a quo non potuit inchoari.l.si sub vna.nu.2.fo.117
Stipulatio vtilis non vitiatur per inutilem.l.stipulatio nu.17.fo.116
Stipulatio vtroq; loquente cōtrahitur.l.stipulatio.nu.1.fo.115
Stipulatio vna plures novare potest.l.Lucium.nu.3.fo.150
Stipulatione serui communis mortuo vno ex dominis insolidum queritur superuenienti.l.si seruus cōmunis.nu.1.fo.146
Stipulatione rem pupilli salvam fore qui teneatur.l.si pupillus.numero.3.fo.161
Stipulationem de rato cōmitti facit,qui procuratorio factum quasi tercunq; impugnat.l.pro interdum.nu.3.fo.164
Stipulationes in quibus tot sunt.quot res.nu.40.fo.8
Stipulationes iudiciales que dicantur.l.pretoriarum. numero.2. folio.160
Stipulationes pretorie dividuntur in iudiciales,cautionales & cōmunes.l.pretoriarum.nu.1.fo.160
Stipulationes pretorie fideiussores volunt,nō pignora.l.pretorie.numero.1.fol.160
Stipulationes pretorie que sint.l.pretoriarum.nu.2.fo.160
Stipulationes pretorie quid contineant.l.pretorie.n.1.fo.160
Stipulationes que certe dicantur.l.stipulationum quedam.numero 1.fo.126
Stipulationes quo differant a legatis.l.qui hoc anno.numero.2.folio.122
Stipulationes tot sunt,quot res designate.l.quod dicitur. numer.1. folio.129
Stipulationes tot sunt,quot summe specialiter designate.l.scire debemus.nu.1.fo.120
Stipulationes tot sunt,quot distincte conventiones precesserunt. l. pluribus rebus.nu.1.fo.117
Stipulationem an teneatur quis adjicere penam.l. in eiusmodi.nume. 2.fo.161
Stipulationi quare certa dies inseratur.n.20.fo.14
Stipulationibus,que ad interesse committuntur,pena adjici debet. l.in eiusmodi.n.1.fol.161
Stipulationis die ex quo peti oporteat cedere.l.si seruus hereditarius. nu.1.fo.141
Stipulationis contracto tempus inspicitur in stipulationibus.l. inter stipulantem.nu.10.fo.128
Stipulationis novantio cōceptio precedere potest stipulationem novatam.l.si Stichum.nu.3.fol.149
Stipulationis iudicatum solvi dies quando cedat.l.in stipulatione. nu.1.fo.161
Stipulationis verba contra stipulatorem sunt interpretanda.l. stipulatio ista.nu.17.fo.122
Stipulatoris heres eligendi facultatem habet,non alius.l.si stipulatus fuerim.nu.1.fo.127
Stipulatus alteri,si sua interest potest ex ea stipulatione agere.l.stipulatio ista.nu.19.fo.122
Stipulatus cauere de damno intra certam diem damno, quid petere possit.nu.11.fo.17
Stipulatus de damno infecto,quid petere possit.l.cum emptor.nume.10.fo.20
Stipulatus fundum dari,videtur stipulatus dolum malum in fundo non committi.l.& per iusiurandum.nu.6.fo.159
Stipulatus fundum sibi dari,vsumfructum acceptum ferre non potest.l.& per iusiurandum.nu.3.& 4.fo.159
Stipulatus hominem in genere Stichum potest acceptum ferre.l.& per iusiurandum.nu.5.fo.159
Stipulatus in diem sibi dari,ante diem agere non poterit.l.quicqd adstringende.n.6.fo.131

Stipulatus in totum sibi caueri, mittetur in possessionē, si id non cauetur l.in stipulatione.nu.1.fo.18
Stipulatus sibi dari ante Calendas, cui sit similis l.qui ante.num.1. folio.119
Stipulatus sibi dari omnia vasa, an de aureis intelligatur l.quicqd astringende.nu.2.fo.130
Stipulatus sibi decem, & Titio decem, videtur stipulatus eadem de rem l.stipulatio ista.nu.18.fo.122
Stipulatus si fundus de damno infecto, si tua domus in edes meas ruat, teneris mihi de quocunq; damno.nu.7.fo.18
Stipulatus Stichum aut Seium verus volet, altero moriente, alter remanet in obligatione l. Stichum, aut Pamphilum.numer.1. folio.157
¶Structura & tabulis compacta quando dicatur pars edificii.l.ma lum.nu.3.fo.184
¶Stuprum quid, & quid adulterium.l.inter stuprum.nu.1.fo.128
¶Subditus obtemperans iussis inbenti, non tenetur.l.non videtur data.nu.3.fo.198
Sub grunde quo differat a protecto.in rub.de dam.infec.nu.1.fol. 11
Subiectus alterie potestati potest stipulari quum moneatur l. quo de cunq; nu.2.fo.123
Subsignare quis dicatur l.subsignatum.num.1.fo.174
Substitui potest ei cui ex iniustia causa donatio l.ei cui.num.1.fo.16
Substitutio in donatione causa inoffitu quando valeat l.ei, cui. nu. 2.2.4.fo.36.4.137
Substitutio nondum competens non est in bonis substituti. l.sub stituto.nu.1.fo.47
Substitutio quando locum non habeat l.paterfamilias.nu.2.fo.90
Substitutio vulgaris quibus verbis fiat l.in vulgari.nu.1.fo.180
¶Succedens ei, quam ratum habituri promisit, non tenetur. l.pa ter dotem.nu.1.fo.165
Succedens in locum alterius, eo iure vtetur, quo ille, cui successit. l. qui in ius.nu.1.fo.198
Successio abintestato cessat, vbi succedi potest ex testamento.l.quan dia.nu.1.fo.195
Successio iure duplici delata, adiri potest veteri nouo repudiato. l. quotiens.nu.1.fo.196
Successio quando extinguat obligationem.l.Stichum aut Pam philum.nu.2.fo.157
Successio quo ad lucrum heredis non habetur loco solutionis.l.her res debitore.nu.6.fo.144
Successioni abintestato quando locus fit l.paterfamilias.nu.1.fo. 90
Successor quando accessione vtatur authore.l.de accessionibus.nu me.1.fo.111
Successor singularis vtitur accessione ex persona sui authoris.l.id tē pus.nu.1.fo.68
Successor vniuersalis non liberatur cedendo rem l.in cum quo. nu. 3.fo.25
Successor vsucapit quod author eius non potuit.l.an vitium.nu. 2. folio.110
Successori an noceat vitium authoris.l.an vitium.nu.1.fo.110
Successori non nocet, quod precessori non nocuisset.l.multus nemo. nu.3.fo.202
Successores singulari an prosit bona fides authoris. l.pro emptore. nu.16.fo.73
¶Sugillare quid, & quid figillare.l.apud Celsum.nu.11.fo.112
¶Sulcos aquarios fine aliorum incommodo faciens, non tenetur. l.si cui aqua.nu.8.fo.22
¶Summa certa inferi debet in sententia.l.in summa.nu.2.fo.81
Summa maior & minor in obligatione sunt, si in summis alternatiue positus cadat affectio l.si is, cui.nu.1.fo.150
¶Superficiario debet cauere, & non domino soli.l.inter quos.nu.7. folio.20
Superficiarius ad pensionem non tenetur l.inter quos.nu.8.fo.20
Superficiarius bone fidei emptor, & fructuarius cautionem domini infecti petere possunt.nu.12.fo.14
Superficies non vsucapitur, vbi soli vsucapi non potest. l. si solum. nu.1.fo.71
Superficiarius habet vtilem rei vendicationem.l.ait prator.nume.4. folio.102
Superficiarius quando regressum habeat de euictione.l. ait prator. nu.3.folio.102
Superficiarius quis dicatur.in rub.de superficie.nu.1.fo.102
Superficiarius quis, & an possit mutuare nouum opus. numero.7. folio.5
Superstes esse dicitur, qui nasci speratur.l.quod dicimus.numero.1. folio.183
¶Supplere eodem die que possint.l.Paulus respondit. numero. 2. folio.82
¶Surdus quis, & quis surdaster.l.stipulatio.nu.3.fo.116
Surripiens quid e domo, in qua nemo erat, qua tenetur actione. l. si quis ex nouo.nu.1.fo.168
¶Suspectus varijs modis dicitur.l.si creditores.nu.4.fol. 90
Suum, & meum, verba sunt ambigua.l.pupillus.nu.10.fo.183
¶Syrtes cedui que dicatur.l.syrtes cedua.nu.1.folio.174

De littera T.

Tabellio errans in scribēdo non nocet veritati. l.si librarius.nu.1.fo.196
Taberne vocabulo quid comprehendatur.l.taberne. nu. 1.fo.181
Tabula an cedat picture, vel contra.l.qua ratione.nu.4.fo.41.
Tabula, que scripture cessit, si abradatur, cuius efficiatur.l.quo ratio ne.nu.8.fo.41
Tabularius quis, & quis edilitius.l.prator ait.n.5.fo.57
Tabulas non exhibens dānatur quanti actoris interest.l. prator ait. nu.8.fo.97
Tabulas testamenti non exhibens tenetur ad interesse.l. de tabulis. nu.1.fo.98
Tabulas vel cautiones furatus ad quid teneatur.l.qui tabulas.nu.1. folio.166
Tabule quando deponi debeat, & non proferri.l.de tabulis.n.2.fo.98
¶Tacens an fateatur, an vero neget.l.qui tacet.nu.1.fo.201
¶Tempora ad agendum quando vtilia, & quando continua.l. quis tractatus.nu.1.fo.110
Tempus continuum in vsucapione requiritur.l.nunquam.nume.2. folio.70
Tempus continuum quod.l.quia tractatus.nu.2.fo.110
Tempus contractus attendi debet in stipulationibus. l. non omne. nu.2.fo.201.
Tempus contractus in stipulatione attenditur.l.si rem meam.nu.2. folio.120
Tempus datur confitenti se debere, intra quod soluat.l.debitoribus. nu.2.fo.80
Tempus ex equendę sententie prorogari potest.l. qui pro tribunali. nu.3.fo.77
Tēpus in testō a dictū pro herede presumatur.l.cū tpo.nu.1. fo. 189
Tempus lege determinatum quando prorogari possit.l.qui pro tri bunali.nu.5.fo.77
Tempus longum q̄ dicatur.l. potest pluribus.nu.6.fo.71
Tempus modicū quod dicatur.l.si ita quis promiserit.nu.3. fol.136
Tempus, q̄tū detur iudicato.l.si se non obtulit.nu.7.fo.77
Tempus quod cōputetur in vsucapione cepta complenda.l.nunq̄. nu.7.fo.70
Tempus quod continuum & vtile.l.quia tractatus.nu.4.fo.110
Tempus quod venit in accessione.l.in accessione.nu.1.fo.110
Tempus vacuum quando heredi prosit ad vsucapionem.l.qui fun dum.nu.2.fo.71
Tempus vtile quale.l.quia tractatus.nu.3.fo.110
¶Terremotus loco fortuite casus habetur.nu.8.fol.18
Territorium quid sit, & vide.l.pupillus.nu.8.fo.183
¶Testamento rupto quando debeatur libertates & legata.l.cū res. nu.4.fo.107
Testamentum sine septem testibus est imaginidum.l.& si nihil.numero 2.folio.190
Testamentum viuentis effectum non sortitur.l.eares. numero.2. folio.75
Testari potest quis super pecunia & tutela, non super pecunia sine tu tela.l.sepe ita.nu.3.fol.175
Testator heredi plus iuris non relinquit, q̄ habeat.l.nemo plus.nu mero.1.fol.190
Testator relinquens libertatem, si decem dederit, donare non vide tur.l.que statu liberi.nu.2.fo.42
Testatus & intestatus in pagano quis esse nequit.l.ius nostrum.nu. 1.folio.186
Testatus pro parte, & pro parte intestatus non potest quis decedere. l.ius nostrum.nu.3.fo.186
Testes quinque quādo requirant in vltima voluntate.l.ex hac scrip tura.nu.2.fo.33
Testis obscure loquens cogitur ad declarationem sui dicti.l.certum confessus.nu.3.fo.85
¶Thesaurus in fundo alieno receptus ad quem spectet.nume.11. folio.41
Thesaurus quid proprie dicatur.l.si is, qui in alieno.nu.4.fo.50
Thesaurus quod sit.l.nunq̄.nu.4.fo.46
¶Tigna qualiter in edibus ponitur.l.quod conclaue.numero.3. folio.22
Tigni appellatione quid comprehendatur.l.tigni appellatione.nu me.1.folio.176

Index Lecture D. Odofredi

Ligni immittendi seruitus quanto tempore queratur.nu.8.fo.23
Lignum alienum subtrahens tenetur actione de tigno iuncto.l. lex duodecim.nu.1.fo.170
Limor vanus neminem excusat.l.vam timoris.nu.1.fo.199
Litulum habere an sufficiat sine traditione.l.Celsus.nu.8.fol.69
Litulum non habens non vlucapit,licet putet se habere.l.Celsus.nume.1.fo.69
Litulus nullū scienti non prestat causam vsucapiendi.l.si abeo.nu.1. folio.67
Torrens quid,& quid flumen perenne.sub nu.20.fo.24
Torum multiplex est,& quod vsucapit possit.l.rerum mutuarum.nu. 2.fo.69
Torum qui petit,si partem petat,repellitur.l.egi tecum.num.2. folio.109
Tradean ex causa transactionis non tenetur de euictione.l.qui Rome.nu.14.fo.134
Traditus mens potius attenditur,& accipientis.l.qui mihi donatum.nu.2.fo.32
Tradere rem qui tenetur,si non tradat,ad interesse tenetur. l. si rem. oume.2.folio.120
Traditio non semper requiritur ad vsucapiendum.l.si non traditas. nu.1.fo.75
Traditio nuda que dicatur.l.nunc̄.n.2.fo.46
Traditio quando prestet iustam causam vsucapiendi.l. non solum. nu.6.fo.70
Traditio quando recte fieri dicatur per mandatarium.l.fundi.nu. 2. folio.62
Traditio possessionis non probatur per instrumentum.l.predia.nu. 1.folio.65
Traditio rei empte quando facta dicatur.l.quorundam.nu.1.fol.65
Transferre in alius nemo plus potest,& ipse habeat.l.nemo plus iuris.nu.1.fo.191
Transferre in alium quis nequit quod ipse non habet.l. non est nouum.nu. 2.fo.48.
Transferre nos posse quod habemus,in quibus verum sit, & in quibus falsum.l.interdum.nu.2.fo.61
Trāsfuga efficitur seruus capientis.l.transfugam.nu.1.fo.49
Transfuga quis dicatur.l.transfugam.nu.2.fo.49
Transacta,finitaue que dicantur.l.transacta.nu.1.fo.181
Transactio facta super vna causa non obstat agenti ad eundē ex alia causa.l.si ita quis promiserit.nu.5.fo.136
Transactio que,& qualiter fieri possit post rem iudicatam.l.si in stipulatum.nu.2.fo.33
Transactio si rescindatur, tollitur exceptionis effectus per transactionem inductus.l.pupilli debitor.nu.2.fo.157
Transigere an liceat post rem iudicat.l.res iudicata.nu.8.fo.76
Transigi qualiter possit post rem iudicatam.l.si se non obtulit.num. 6.fo.77
Translatio dominū non impeditur,si cui do,vt mihi statim restituatur.l.qui id,quod.nu.4.fo.35
Tributo non prescribitur.l.si publicanus.nu.4.fo.28
Tributorum prestatione non potest prescribi.l.locatio.nu.10.fo. 29
Trincum quid,& vnde dictum.l.trincum dari.nu.2.fo.130
Trigonia quid sit.l.in augurij.nu.1.fo.181
Turbano alium in possessione tenetur interdicto vti possidetis. l. si duo quocȝ.nu.7.fo.102
Turpia que dicantur.l.probrum.nu.2.fo.174
Tutele actio est punitiua.l.quesitum.nu.5.fo.85
Tutor an ex bonis pupilli emere possit.l.pro emptore.nu.10.fo.72
Tutor bonorum possessionem delatam agnoscere potest,non repudiare.l.cum est.nu.3.fo.185
Tutor cauere cogitur pignoribus captis,vel multa inducta.l. dies cautioni.nu.5.fo.12
Tutor cum fure potest transigere.l.interdum.nu.2.fo.168
Tutor datiuus non petit satis a collega soo.l.datiuus.nu.1.fo.161
Tutor,& curator possunt nunciare,& eis nunciari.no.49.51.fol.8
Tutor falsus quis censendus.l.Paulus respondit.nu.1.fo.183
Tutor fundum in administratione committens furti tenetur.l. tutor.nu.1.fo.167
Tutor quibus reddatur suspectus.l.si creditores.nu.2.fo.90
Tutor testamentarius non satisdat rem pupilli saluam fore.l. Grece fideiussor.nu.5.fo.142
Tutor,vel curator non satisdat de rato,vbi constat de decreto.num. 47.fo.8
Tutorem pupillo quis dare possit.l.quo tutela.nu.4.fo.194
Tutores stipulatione rem pupilli,&c.quando teneantur, & quando curatores.l.si pupillus.nu.4.fo.161
Tutore ab hostibus capto,an committatur stipulatio rem pupilli saluam fore.l.si pupillus.nu.5.fo.161
Tutori non dicitur administratio,interdicta per processum crimina
lem contra eum inchoatum.l.quamuis.nu.2.fo.153
Tutoris datio,est actus legitimus.l.si decem cum petero.nu.3.fo.123

De litera V.

Variare quando liceat in contractibus nominatis.l.si quis stipulatus.nu.2.fo.132
Vasa legat,qui vina legat: non sic qui vina vendit. l. in testamentis.nu.2.fo.186
Vasa facta in redemptionem captiuorum vendi possunt.l.quod eorum.nu.2.fo.201
Vasa vinaria que sunt.l.vinaria.nu.1.fo.182
Vasallus naturaliter possidet,sicut emphyteuta, & superficiarius. l. naturaliter.nu.2.fo.58
Vasallus qualiter possideat,& qualiter dominꝰ.l.possideri.nu.23.folio.56
Vasallus quibus casibus fundum perdat.l.donatio.nu.4.fo.31
Vectigal a quibus egisi debeat.l.imperatores.nu.1.fo.28
Vectigal de quibus non debeat prestari.l.locatio.nu.9.fo.29
Vectigal de quibus soluatur.l.interdum.nu.10.fo.30
Vectigal dicit octaua pars rei,que vehitur.l.bona ciuitatis. nu.2.folio.173
Vectigal nemo conducere cogitur.l.locatio.nu.4.fo.29
Vectigal non soluit ob paupertatem,tenetur cum peruenerit ad pinguiorem fortunam.l.locatio.nu.11.fo.29
Vectigalia nova an & a quibꝰ possint instituui.l.vectigalia.num.1.folio. 29
Vectigal per errorem non soluens,tantum soluere tenetur.l.interdū. nu.12.fo.30
Vectigal qui fraudauit, morens crimen transmittit in heredem. l. fraudari.nu.1.fo.20
Vectigal quid dicatur.l.pretor.nu.4.fo.38
Vectigal quo offerat a tributo.l.pretor.nu.6.fo.28
Velle non putatur,qui superioris imperio paret.l.velle non creditur.nu.1.fo.185
Velle qui potest,& nolle posse debet.l.eius est.nu.1.fo.185
Venas aque incidēs in fundo suo ab teneatur vicino.l. si in meo. nu.1 fo.27
Vendens domum vt demoliatur negotiādi gratia punitur.l. si quis ad demoliendum.nu.1.fo.22
Vendens fundum excepto pomo,quid excipere presumatur .l. qui fundum.nu.1.fo.182
Vendens ea alea non tenetur de euictione.l.in furandi.nu.7.fo.114
Vendens iter per fundus quid cauere debeat.l.si de via.numer. 1. folio.104
Vendens seruum,si ante traditionem ei subtrahatur,habet actionē furti.l.si vendidero.nu.1.fo.169
Vendere aliud est,aliud vendenti consentire.l.aliud est vendere.nu.1. folio.197
Vendere an possit quis sua post capitale contractum crimen. l. post contractum.nu.7.fo.43
Vendere potest,qui donare.l.cui ius est.nu.1.fo.197
Venditio imaginaria que dicatur.l.imaginaria.numero .1.fo.187
Venditio in fraudem creditorum facta reuocatur intra annum vtilē. l.at pretor.nu.11.fo.93
Venditio si reuocetur,quando pretium emptori restituatur.l. si debitor.nu.1.fo.98
Venditori emptori an teneatur ad sumptus.l.venditores.numero. 2. folio.131
Venditor rei morbose quando teneatur,etiā ignorans.l. regula . nu. 10.fo.185
Venditor rei tenetur furti,si eam surripuat emptori.l.cum ex pigneri.nu.2.fo.166.
Venditor si quid consequitur,emptori restituere tenetur.l.post venditionem.nu.4.fo.26
Venditori si ex pacto res redeat,datur ei accessio eius tēporis, quo fuit apud empcorem.l.si hominem.nom.1.fo.68
Venditoris mala fides emptori nocet,sicut & heredi. l. pro emptore. nu.8.fo.72
Vendicatio rei non datur possidenti. l. fundi.numer.4.folio.106
Venenum quoddā bonum quoddam malum.lege qui venenū. numer.1. fo.183
Verba clara pro stipulatore interpretationem non recipiunt. l.si mihi & Titio.nu.3.fo.131
Verba enunciatiua in vltimis voluntatibus dispositionem inducūt. lex hac scriptura.nu.1.fo.33
Verba enunciatiua quando exceptionem inducant.l.pater pro filia. nu.2.fo.113
Verba presentis temporis non extenduntur ad futurum.l.si a colono.nu.1.fo.129

Verba

Verba presentis temporis non porriguntur ad futura.l.si stipulatus fuerim.nu.3.fo.127
Verba si defuncte preferatur,sufficit alterum fieri.l.in eo,quod plus. nu.4.fo.197
Verbum presens non trahitur ad futurum.l.cum stipulamur.nume. 1.fo.135
¶Vestimentum instratum quid sit,& quid iniectum.l.instratū.nu.1. fo.175
Vestis argentea an veniat argenti nomine .l. si cum testamento.nu. 1.fo.109
Vestis nomine quid contineatur.l.vestis.nu.1.fo.179
¶Vetustas pro consuetudine habetur.l.si cui aqua.n.23.fo.23
Vetustas quando vim legis vel consuetudinis habeat.l. si cui aqua. nu.19.fo.22
¶Vi facere,seu edificare quis dicatur.l.quo tutela.nu.5.fo.194
Vi factum cadit in vim publicam,aut priuatam.l.hoc iure.n.1.f.201
Via publica media quo casu non impediat alluuionem.l. ¶Partius fundum.nu.1.fo.47
Via publica potest quis incedere nec perditur non vtendo.l.viam publicam.nu.1.fo.99
Via quando deterior fieri dicatur.l.pretor ait.nu.10.fo.98
Via publica que,& que vicinalis.l.cuilibet.nu.2.fo.98
Via publica quilibet vti potest.l.cuilibet.nu.1.fo.98
Via vsus bona fide in fundo vicini habet interdictū,&c.l.pretor ait. nu.9.fo.102
Via vsus sine vitio non nocet ei,nec heredi.l.sicut enim.nu.1. fol.103
Viam publicam munienti,id citra cuiusq; facere debet.l.qui viam numero.1.fo.19
Viam publicam muniens satisdat nullo adiecto tempore.nume.12. folio.15
Viam purgare,& reficere licet.l.pretor ait.nu.1.fo.99
¶Vie relecte,an sit nomen actionis.l.si in agrum.nu.1.fo.99
Vie rustice,non vrbane veniunt in interdicto ne quid,&c.l.pretor ait. nu.8.fo.98
¶Vicini ex opere nostro non ledendi.l.ait.pretor.nu.2.fo.100
Vicini viciniorisedes si ruinam minentur,vter cauebit,an ille viciorem vtriq;,an vero proximus mihi,& viciorē proximo.nume.6. folio.14
Vicino edificanti in meo, & pretorem nuntiare debeo, vel lapilli iactu.nu.31.fo.7
Vicino ex primo & secundo decreto in possessionem misso,ius suum negatur cuicunq; pretendenti.nu.29.fo.16
Vicino immittenti in edes meas qualiter nuntiare debeant.num.30. folio.7
Vicino in edes nostras immittenti possum nouum opus nuntiare. nu.25.fo.7
Vicino petente cautionem damni infecti si edes corruant,a quo habebitur damni ratio,nu.35.fo.16
Vicino proximo edificanti nuntiare possum, & viciorē seruitutem mihi debenti.nu.1.fo.8
Vicino ruinosam domum reficienti an possit nouum opus nuntiari.nu.26.fo.4
Vicino tertio aquam in proximum mittenti, & proximo in meum, vtor mihi teneatur.l.si tertius.nu.1.fo.25
Vicinus an mihi teneatur quod nunc omni tempore fundum irrigaret,qui sola estate solebat irrigari.l. apud ¶Trebatium. numer.7. fo.24
Vicinus an suum faciat,quod supra meum parietem edificat. l. si supra.nu.1.fo.46
Vicinie edificano quo differat a proprietario.nu.35.fo.4
Vicinus non cauens de damno infecto qua teneatur actione. l. per interdictum.nu.2.fo.97
Vicinus nō tenetur mihi,si non petiero cautionem dāni infecti.l.tenetur.nu.1.fo.13
Vicinus qui cauere noluit,cautionem petere nequid pro alto edib⁹, quas habet proximas.nu.14.fo.14
Vicinus qui non cauet,non petit sibi caueri pro altis suis edibus vicinus.nu.21.fo.14
Vicinus superior aliter ēs debeat aquam inferiorem immittens, tenetur.l.si cui aqua.nu.13.fo.22
Vicinus tertius quando pro immissione aque teneatur,& quando proximus.l.si tertius.nu.4.fo.25
Victus condemnato non est negandus.l.si victum.nu.1.fo.81
Victus nomine que contineantur.l.verbo victus.nu.1.fo.174
Victus nomine quid contineatur.l.quod nos.nu.1.fo.183
¶Vidua nedum que verum habuit,sed & que nunq̄ habuit,significat.l.malum.nu.4.fo.184
¶Vincula que dicantur,& quid sit custodia.l.vinculorū. numero.1. folio.183
¶Violentia proprij serui non prinat quam possessione .l. si de eo. nu.1.fo.64
Virgo venit appellatione mulieris.l.mulieris.nu.1.fo.173
¶Vitia personalia que sint.l.Pomponius.nu.9.fo.59
Vitia realia que dicantur.l.Pomponius.nu.8.fo.59
Vitiosam ab initio,tractu temporis non cōualescit.l.quod ab initio. nu.1.&.2.fo.189
Vitium authoris quando noceat successori.l.an vitium . numero.3. folio.110
Vitium furti non purgatur,si res redeat in potestatem procuratoris. l.si rem mihi.nu.1.fo.71
Vitium furti quando purgetur.l.si fur.nu.1.fo.70
Vitium personale vniuersāb nocet successori.l.cum heres.numero.2. folio.111
¶Vniones qui dicantur.l.si quid fur. nu.2.fo.166
Vniuersitas an possidere possit,& an municeps.l. possessio.numer. 45.fo.54
Vniuersitas non potest consentire.l.aliud est vendere.nu.2.fo.197
Voluntas coacta an sit voluntas dicenda.l.velle non creditur.nume ro.3.fo.185
Voluntas concedentis finitur eo mortuo.l.Lucius.nu.2.fo.25
Voluntas vltima prior preferenda.l.Seia quas bona.nu.2.fo.40
Voluntatem ab initio interuenire,vel ex postfacto non refert.l. in concedendo. nu.5.fo.25
Voluntates vltime sunt plene interpretande.l.in testamentis.num.1. folio.186
¶Vrbis nomine quid contineatur.l.vrbis appellatio.nu.1.fo.172
Urbe vnde dicta,& quid vnare.l.pupillus.nu.7.fo.183
¶Vsucapere an possim quod mihi puto legatū.l.si ancillam.nu.4. folio.76
Vsucapere,et possidere pro legato quis dicatur.l.legatorum.num.1. folio.75
Vsucapere nequid,qui se titulum habere putat,si non habeat.l.si ex stipulatu.nu.3.fo.72
Vsucapere nequit titulo pro suo,qui putat se habere titulum, quem non habet.l.Celsus.nu.5.fo.69
Vsucapere non possum rem,quam puto pro derelicta haberi,cū non sit.l.nemo.potest.nu.1.fo.75
Vsucapere non possum titulo pro herede,si puto incertum, qui vixit.l.pro herede.nu.1.&.2.fo.74
Vsucapere non pōt male fidei possessor.l.si fur.nu.2.fo.70
Vsucapere non potest,qui errore iusto putat se titulum habere .l. Celsus.nu.1.fo.69
Vsucapere non potest,qui heredē habere non potest. l.sequit ir.nume.2.fo.66
Vsucapere non potest quis quod mala fide accepit.l.si alienas.nu. 2. folio.37
Vsucapere non pōt,quod vi possidet.l.non prodest.nu.1.fo.171
Vsucapere per se qui nequit,an per seruum potent.l.Labeo.nume.2. &3.folio.67
Vsucapere possum per seruum emptam ex causa peculiari.l.pro emptore.nu.12.fo.72
Vsucapere potest pro herede,qui heres institui potest.l.constat.nu.1. folio.74
Vsucapere potest,qui bona fide emit a furioso.l.pignori.nu.2.fo.
Vsucapere quando possim rem alienam pro derelicto habitam. l. id,quod.nu.1.fo.75
Vsucapere quis dicatur titulo pro suo.l.hominem.nu.1.fo.76
Vsucapere quis non desinit per missionem in possessionem ex primo decreto.l.misso.nu.1.fo.74
Vsucapere quomodo possit non possidens.l.interdum.nu.3. fol.61
Vsucapere quanto tempore quis possit.nu.5.fo.23
Vsucapi an possit res aliena,quam dominus suam putabat .l.si alienam.nu.1.fo.37
Vsucapi nequit,quod ex naufragio quis capit.l.interdum.nume.4. folio.61
Vsucapi non possunt,res fiscales.l.quamuis.numero.1.folio.68
Vsucapi non potest a male fidei possessore,nisi vitium purgetur.l.sequitur.nu.2.fo.67
Vsucapi non potest,quod furtim subtrahitur,nisi in domum potestatem reuertatur.l.si quid.nu.1.fo.72
Vsucapi non potest,quod vi possidetur.l.bone fidei.numero.13. folio.48
Vsucapi non potest res furtiua.l.qui fundum.nu.11.fo.73
Vsucapi non potest res furtiua.l.si quis ex bono.nu.1.fo.169
Vsucapi non potest res per ignorantiam tradita,& non empta.l.pro emptore.nu.7.fo.72
Vsucapi non potest res vi possesse,sicut nec furtiua.l.sequitur.nu.23. fo.67
Vsucapiendi causam tribuit iustissima erroris causa.l.quod vulgo. nu.1.fo.74

Index Lecture D. Odofredi

Usucapiendi conditio acquiritur domino ignoranti ex causa pecu-
lii.l.Labeo.nu.1.fo.67
Usucapiendi conditio non paratur,si quid detur ex causa diuisio-
l.cum soluo.nu.1.fo.63
Usucapio rem alienam mihi donatam,quam puto donantio fuisse.
l.donationis.nu.1.fo.75
Usucapis,si puto tibi deberi,& trado tibi.l.si existimans.numero.2.
folio.72
Usucapit dominus alias ei paratur vsucapiendi causa.l.sequitur.nu.
1.fo.66
Usucapit pro legato,cui res legata est.l.nemo.nu.1.fo.75
Usucapit qui putat se possidere titulo pro emptore.l.Celsus.num.4.
folio.63
Usucapit titulo pro emptore,qui litis estimationem soluit. l. possess
or.nu.1. fo.72
Usucapitur pro soluto,cum res in solutum datur ex causa, que non
cadit in titulum specialem.l.pro soluto.nu.1.fo.71
Usucapitur res aliena titulo pro legato.l.ea res.nu.1.fo.75
Usucapitur res empta a furioso,qui putatur sane mentis. l.pro em
ptore.nu.15.fo.73
Usucapione a lege prohibita,non prodest bona fides possidenti. l.
vbi lex.no. .fo.69
Usucapio an impediatur superueniente scientia rei aliene.l.si ancil
lam.no.1.fo.76
Usucapio an interrumpatur rerum mistura.l.rerum mistura. num.
1.27.fo.69
Usucapio an plura requirat,& præscriptio,vel contra.l. si cui aqua-
nu.25.fo.25
Usucapio a quo capiatur in re donata causa mortis. l.qui alienam.
nu.1.fo.19
Usucapio bonam fidem,& titulum requirit.l.vsucapio. numero.1.
folio.66
Usucapio cepta per defunctum cõpletur per heredẽ.l.qui cum pro
herede.nu.3.fo.73
Usucapio cepta per defunctum,per iacentem hereditatem comple-
ri potest.l.ceptum.nu.1.fo.71
Usucapio citra bonam fidem non procedit.l.acquiritur.numero. 8.
folio.4
Usucapio in parte impeditur mala fides alterius partis. l. emptor.
nu.1.fo.73
Usucapio in quibus rebus locum habeat.nu.3.fo.17
Usucapio in quibus seruis locum habeat.l.longe possessionis. nu-
me.2.fo.110
Usucapio iure introducta est,ideoq; iuris est.l.bone fidei.numer.6.
folio.48
Usucapio non inchoatur ante adlitam hereditatem,si mortuo do-
mino,&c.l.præscripto.nu.2.fo.71
Usucapio non interpellatur,si res pignori tradita a seruo debitoris
surripiatur.l.non solum.nu.9.fo.70
Usucapio non procedit cum mala fide.l.proemptore.numero.11.fo
lio.72
Usucapio non procedit pendente conditione emptionis.l.pro em-
ptore.nu.4.fo.72
Usucapio non procedit sine possessione.l. sine possessione.n.1.fo.69
Usucapio non procedit sine titulo,sicut nec præscriptio.in rub.de ac
qui .pos.nu.2.fo.51
Usucapio procedit titulo pro soluto,non pro emptore,si putatiuus
sit.l.tibi existimans.nu.1.fo.72
Usucapio pro donato an procedat si coniunx coniugi rem alienam
donauerit.l.si vir.nu.1.fo.75
Usucapio pro dote quando locum habeat.l.titulus est.numero.1.fo
lio.76
Usucapio quando computetur de momento ad momentum. l. in
vsucapiombus.nu.1.fo.67
Usucapio quando perficiatur accessione.l.Pomponius. numer.5.
folio.59
Usucapio quanto tempore confirmetur.l.qui fundum.numero.1.fo
lio.73
Usucapio quanto tempore perficiatur.l.in vsucapione.numero. 1.
folio.111
Usucapio qua ratione introducta.l.bono publico. numero.1.folio
66
Usucapio quare introducta.l.vsucapio.no.1.fo.76
Usucapio quo iure inducta.l.bono publico.nu.3.fo.66
Usucapio quo tempore bonam fidem habere debeat.l.si is,qui. nu.
8.fo.68
Usucapio rei aliene donate non interrumpitur pœnitẽtia donantis.
l.si is,qui.nu.1.fo.74
Usucapio rerum furtiuarum prohibetur.l.potest pluribus.nume.7.
folio.71
Usucapio sine titulo non valet.l.quod vulgo.numero.2.fo.74
Usucapio triennij non extinguit conuentionem pignoris. l. heres
eius.nu.5.fo.71
Usucapio triennij non interrumpitur per litis contestationem.l.pro
emptore.nu.20.fo.75
Usucapio triennij non mutat iuo fructuarij vel creditoris. l. iusto.
nu.4.fo.71
Usucapio vel præscriptio an impediatur superueniente scientia rei
alienæ.l.bonæ fidei emptor.nu.2.fo.48
Usucapioni quando non noceat superueniens mala fides.l.qui fun
dum.nu.7.fo.73
Usucapionis causa cui paretur.nu.4.fo.14
Usucapionis diem vltimum sufficit esse inchoatum.l.in vsucapiõe.
nu.2.fo.111
Usucapionis & præscriptionis momenta differunt. l. ex maleficio.
nume.4.fo.114
Usufructuario non datur actio aque pluuie, nec etiam in eum.l. si v
susfructuo.nu.1.& 2.fo.27
Usufructuarium dominum dici.l.in venditione. numero. 2. folio
88
Usufructuarius an dicatur,qui seruitutem habet. numero. 5. folio
14
Usufructuario non cauetur,si ad eum spectet refectio.numero.5. fo
lio.17
Usufructuarius an possit cautionem petere a proprietario.nume.4.
folio.17
Usufructuarius ciuiliter non possidet.l.possessio.numero.34. folio
53
Usufructuarius de possessione deiectus debet restitui.l.si plures. nu.
2.fo.101
Usufructuarius frui prohibitus habet interdictum de vi publica. l.
prætor ait.no.13.fo.100
Usufructuarius habet actionem furti contra proprietarium.l.credi
tores.nu.2.fo.166
Usufructuarius naturaliter possidet.l.naturaliter. numero.1. folio
58
Usufructuarius non stipulatur de eius ruina,si ad eum spectet re-
fectio.l.inter fructuarium.nu.2.fo.18
Usufructuarius proprietario conferre debet.si quid præstitit nomine
cautionis damni infecti.l.si proprietarius.no.1.fo.18
Usufructuarius quando proprietario nuntiare possit,& quando nõ.
nu.39.fo.5
Usufructuarius quare proprietario nuntiare nequeat,vicino autem
possit.nu.26.28.fo.4
Usufructuarius quare satisdet & habens seruitutem prædialem repe
mittit.nu.23.fo.14
Usufructuarius quo respectu dicatur procurator simplex,& quo in rẽ
suam.nu.33.fo.4
Usufructuarius vicino,non autem proprietario,nuntiare potest.nu.
31.32.fo.4
Usufructuarius vt naturaliter possidẽs habet vnde vi interdictum.
l.naturaliter.nu.2.fo.58
Usumfructum habens in prædio vrbano,nuntiare nouum opus po
test vicino,sed non domino.nu.40.fo.5
Usufructus assimilatur domino.l.recte dicimus.numero. 2. folio
174
Usufructus,cum personalis sit,cum persona extinguitur.l.in eo.nu
me.3. folio.46
Usufructus est individua seruitus.l.si quis cum totum. numero. 2.
folio.107
Usufructus est seruitus personalis.l.ait prætor.numero.4. folio. 92
Usufructus in persona mea constitutus, morte mea finitur.l.si vsus
fructus.nu.3.fo.148
Usufructus non est pars dominij.l.recte dicimus.numero. 2. folio
174
Usufructus quando patri per filium queratur.l.homo liber. nume.
4.fo.49
Usufructus quando possit nouari.l.si vsusfructus. numero. 2. folio
148
Usufructus quare cum persona extinguatur.l.hereditas. numer. 2.
folio.50
Usufructus quibus modis amittatur.l.si ita stipulatus fuero.nu.4.
folio.135
Usufructus sine persona esse non potest.l. vsusfructus. numero. 2.
folio.141
Usufructus testatoris diuersus est ab vsufructu heredis.l.stipulatio
ista.nu.10.fo.122
Usufructus venit in venditione bonorum debitoris.l.prætor ait.nu.
1.fo.88
Usura pecunie quare non in fructu.l.vsura pecunie.nu.1.fo.178

Super Digesto nouo.

Usurarum cursus in nouatione non censetur repetitus.l.emptor.numero.1.fo.150
Usurarum solutionis terminus cedit a die stipulationis interposite. l.si ita quis promiserit.nu.1.fo.136
Usure currunt appellatione frustratoria pendente.l.negotiorum.numero.1.folio.84
Usure non currunt,si creditor sit in mora recipiendi.l.qui Rome. nume.11.fol.134
Usure veniunt in iudicijs bone fidei.l.si in iudicio.nume.2.fo.109
Uxor ad paria iudicatur cum marito.l.non tantum.nume.2.fo.80
Uxore in fraudem creditorum marito ferente acceptum,actioni locus est.l.ait pretor.numero.9.folio.93
Uxor in fundo dotali ciuilem,maritus naturalem habet possessionē. l.possideri.numero.22.folio.56
Uxor quando res viri apud se habere dicatur.l.ex hac scriptura.numero.4.folio.33
Uxor,que viro aream donauit,si vir in ea edificet,ꝛ vxor repetet,repellitur.l.cum vir.numero.1.fo.113
Uxor viro non potest donare matrimonio constante.l.quod vxor. numero.1.folio.60
Uxor viro rem alienam donare potest.l.quod vxor.numero.2.fo.60
Uxori mee consules vt mihi furetur,furti tenetur.l.si quis vxori.numero.1.folio.168

Regestum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B C D E F G H I K L M N O P. Omnes sunt terniones, preter L, Duernio.

LVGDVNI,

Excudebat Blasius Guido.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FRANCESCO GOTTSCHER
LABORATORIO P. IL
RESTAURO DEL LIBRO
Via del Boschetto, 97
ROMA